

T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI PROGRAMI
DOKTORA TEZİ

UŞŞÂKÎZÂDE HASÎB'İN
ZEYL-İ ŞAKÂ'İK'I
(İnceleme-Metin-Dizin)

Hazırlayan:
Ramazan EKİNCİ

Danışman:
Prof. Dr. Âdem CEYHAN

MANİSA
2014

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 15/01/2014 tarih ve 1/5 sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Lisans Üstü öğretim Yönetmeliği'nin 24. Maddesi gereğince Enstitümüz Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Doktora Programı öğrencisi Ramazan EKİNCİ'nin "Uşşâkîzâde Hasîb'in Zeyl-i Şakâ'ik'ı (İnceleme-Metin- Dizin)" konulu tezi incelenmiş ve aday 19.06.2014 tarihinde saat 14:00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 90 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI olduğuna	☒	<u>OY BİRLİĞİ</u>	☒
DÜZELTME yapılmasına	☐	<u>OY ÇOKLUĞU</u>	☐
RED edilmesine	☐	ile karar verilmiştir.	

* Bu halde adaya 6 ay süre verilir.

** Bu halde adayın kaydı silinir.

BAŞKAN

Prof. Dr. Adem CEYHAN
(Danışman)

ÜYE

Prof. Dr. Kenan ERDOĞAN

ÜYE

Prof. Dr. Bahattin KAHRAMAN

ÜYE

Doç. Dr. Şerife YALÇINKAYA

ÜYE

Yrd. Doç. Dr. Bilal ELBİR

Evet Hayır

*** Tez, burs, ödül veya Teşvik prog. (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir

Tez, mutlaka basılmalıdır

Tez, mevcut haliyle basılmalıdır

Tez, gözden geçirildikten sonra basılmalıdır.

Tez, basımı gereksizdir.

ÖZET

Anadolu sahası Türk edebiyatında XVI. asırda müstakil bir hüviyet kazanan biyografi türü, Taşköprüzâde Ahmed Efendi'nin Arapça kaleme aldığı; ulemâ ve mutasavvıfların hâl tercümelerine yer verdiği *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye Fî Ulemâi'd-Devleti'l-Osmâniyye* adlı eseriyle hızlı bir gelişme göstermiştir. Kısa sürede Türkçeye birçok tercümesi yapılan eserin, telhisleri, müntehâpları ve zeyilleri yazılmaya başlanmış; XVI. asırdan XIX. asrın sonlarına dek fasılasız bir şekilde bu esere zeyil yazma geleneği devam etmiştir.

Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye geleneğinin XVIII. asırdaki ilk temsilcisi, Nev'îzâde Atâyî'nin *Hadâ'iku'l-hakâ'ik Fî Tekmiletî's-şakâ'ik*'ına zeyil yazan, Osmanlı ilmiye sınıfının meşhur ailelerinden Uşşâkîzâdeler ailesine mensup Seyyid İbrâhîm Hasîb Efendi'dir. Yazar, Nev'îzâde zeylinin geldiği 1043'ten (1634) başlayarak, Sultan II. Ahmed devrinin son bulduğu 1106 (1695) yılına kadar yaşamış 540 âlim, mutasavvıf ve devlet adamının hayat hikâyesine yer vermiştir. Bahis konusu edilen bu şahısların büyük bir kısmı şair ve yazardır.

Bu çalışmada, *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye* geleneği üzerinde durulduktan sonra Uşşâkîzâde Seyyid İbrâhîm Hasîb Efendi'nin *Zeyl-i Şakâ'ik*'i detaylı bir şekilde incelenmiştir. Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Hafid Efendi 242 numarada kayıtlı yazarın müsvedde nüshasından hareketle, eserin transkripsiyonlu metni ortaya konmuş; çalışmanın sonuna yer, şahıs ve eser adlarından müteşekkil ayrıntılı bir dizin ilave edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Biyografi, *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye*, XVIII. asır, Uşşâkîzâde Hasîb, *Zeyl-i Şakâ'ik*.

ABSTRACT

In the Anatolian range of Turkish literature biography achieved a special identity in 16.century. This sort of literature gained a rapid development by the work *Şakâ'iku'n Nu'mâniyye Fi Ulemâi'd-Devleti'l-Osmâniye* which was written by Taşköprîzâde Ahmed Efendi in Arabic language and contains the biographies of scholars and sufis. The work was translated into Turkish copied in a little while and extracts, antologies ,additions were began to be written.From 16. century till the end of the 19.century the tradition of writting additions continued ceasslessly.

The first represantative of this tradition in 18.century was Seyyid İbrâhîm Hasîb Efendi who was a member of a well-known family from the scholar rank of Ottomans named Uşşâkîzâde's. He wrote an addition to the *Hadâ'iku'l-hakâ'ik Fi Tekmiletî'ş-şakâ'ik* written by Nev'îzâde Atâyî. The writter includes in his work the biographies of 540 scholars,sufis and statesmen.The people in this work were many poets and writters beginning with the time of addition of Nev'îzâde 1043 (1634) till the age of Sultan Ahmed the second 1106 (1695).

In this study the work of *Zeyl-i Şakâ'ik* written by Seyyid İbrâhîm Hasîb was examined in detail after emphasizing on the tradition of *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye*. Beginning with the copied manuscript of Hafid Efendi that is recorded in number 242 in the manuscript library of Süleymaniye, the transcriptional text of the work is presented. Also there were added a detailed index composed of location, personal names and the names of the Works.

Key Words: Biograpy, *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye*, XVIII. century, Uşşâkîzâde Hasîb, *Zeyl-i Şakâ'ik*.

YEMİN METNİ

Doktora tezi olarak sunduğum ‘‘Uřřâkîzâde Hasîb’in *Zeyl-i řakâ’ik*’ı (İnceleme-Metin-Dizin)’’ adlı alışmanın, tarafımdan bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı dűşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gűsterilen eserlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

19/06/2014

Ramazan EKİNCİ

ÖN SÖZ

Modern anlamda edebiyat tarihi araştırmalarının sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi ve bunlardan sıhhatli neticeler alınabilmesi için araştırmacıların elinin altında temel kaynak niteliğindeki biyografik eserlerin bulunması gereklidir. Bilhassa eski Türk edebiyatı tarihinin yazımında kullanılacak kaynakların tamamının Arap harfli olması, birçoğunun basmasının bulunmaması ve nâdir eser kabilinden değerlendirilmesi, nüshalarının sadece belli kütüphanelerde yer alması, bu sahada çalışmak isteyenlerin işlerini zorlaştırmaktadır. Ayrıca harf inkılâbından sonra yetişen nesillerin Osmanlı Türkçesiyle yazılmış metinleri okuma, anlama ve yorumlama hususundaki eksiklikleri; eski harfli metinlerin, yeni harflere aktarılmasını zarûrî kılmıştır.

Edebiyat tarihçisinin belki de en temel başvuru kaynağı olan şuarâ tezkireleri üzerinde son dönemde birçok yayın yapılmış; böylelikle bu türdeki eserlere herkesin erişimi kolaylaşmıştır. Ancak şuarâ tezkireleri, edebiyat tarihinin yazımında zaman zaman yetersiz kalabilmektedir. Bilhassa bilgiden ziyâde, örneğin ön planda tutulduğu antolojik mahiyetteki XVII. asır tezkireleri dikkate alındığında, söz konusu zaman diliminde yaşamış şairler hakkında yapılacak araştırmalarda, başka biyografik eserlere müracaat etmek zorunlu hâle gelmiştir. Şuarâ tezkirelerinden sonra araştırmacıların kullanabileceğı en temel kaynaklar arasında *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye* tercüme ve zeyilleri ilk sırada gelir. Osmanlı münevver zümresinin hâl tercümelerinin anlatıldığı bu eserler hakkında yapılan çalışma sayısı oldukça azdır. Gerek hacminden gerekse tarih ve edebiyatın ortak alanına giren şahsiyetlerin bahis konusu edildiğinden, tarihçiler bu eserler üzerindeki çalışmaları edebiyatçılara, edebiyatçılar da tarihçilere bırakmış; uzun yıllar bu metinler üzerinde çalışma yapılmamıştır. Abdülkadir Özcan, 1989 yılında *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye ve Zeyilleri* adı altında, bu gruptaki eserlerden dördünün, birer dizin ilave edip tıpkıbasımını yaparak, en azından söz konusu kaynakları Osmanlı Türkçesi bilenlerin istifadesine sunmuştur.

Biyografiye duyduğum alâka, akademik hayata adım attığım günden beri beni bu sahada çalışma yapmaya sevketti. Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım ve biyografik bir kaynak olan *Vefeyât-ı Ayvansarâyî*'nin neşredilmesiyle aldığımız olumlu tepkiler, doktora tez konumun da biyografik bir metin olmasına tesir etti. İmtihanlara

hazırlanırken Alman Türkolog Franz Babinger’in *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri* adlı kitabını incelemiştım. Burada Babinger’in Uşşâkîzâde Seyyid İbrâhîm Hasîb’in *Zeyl-i Şakâ’ik*’ı hakkında yazdığı “Bu kadar gerekli bir kaynağın bugüne değin basılıp kamunun yararına sunulmamış olması anlaşılması çok güç bir hâldir”¹ kaydına rastladım. O günden sonra Uşşâkîzâde Hasîb ve *Zeyl-i Şakâ’ik*’ı hakkında araştırma yapmaya başladım. Hasîb’in *Zeyl-i Şakâ’ik*’ının A. Özcan’ın neşrettiği seride yer almaması; Kissling tarafından yapılan tıpkıbasımın hem yaygın olmaması hem de ayrıntılı bir dizinden yoksun oluşu; ülkemizde eser üzerinde herhangi bir çalışmanın bulunmayışı, Uşşâkîzâde Hasîb’in *Zeyl-i Şakâ’ik*’ını doktora tez konusu olarak belirlememi sağladı.

Hazırlamış olduğumuz çalışma, bir giriş ve dört bölümden meydana gelmektedir. Giriş kısmında biyografi türü hakkında genel bilgiyle Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında biyografi türünün gelişimi hakkında kısa bilgi verildi.

Tezimizin birinci bölümünde, *Şakâ’iku’n-Nu’mâniyye* geleneğinin ortaya çıkışı; eserin mahiyeti; Türkçe tercümelere, Arapça telhisleri ve Türkçe müntehabları; *Şakâ’ik*’a yazılan Arapça ve Türkçe zeyillerin yanı sıra, bu eserlerin yazarlarıyla alâkalı ayrıntılı malumat verilmeye gayret edildi. Ayrıca *Şakâ’iku’n-Nu’mâniyye* geleneğinin ortaya çıkışından son örneğine kadar, müelliflerin bu geleneğe ne gibi katkılarının olduğu üzerinde duruldu.

Çalışmanın ikinci bölümü başta Uşşâkîzâdeler ailesi olmak üzere Seyyid İbrâhîm Hasîb, eserleri ve edebî şahsiyetine ayrıldı. Ulaşılabilen bütün kaynaklar vasıtasıyla Hasîb’in biyografisi ve te’lifâtı hakkında değerlendirmelerde bulunuldu.

Tezin asıl kısmı denilebilecek üçüncü bölümü, *Zeyl-i Şakâ’ik*’a ayrıldı. Bu fasılda zeylin adı, te’lif aşamaları, nüshaları, muhtevası, kaynakları, dil ve üslup özellikleri, edebiyat tarihimiz açısından kıymeti üzerinde durulduktan sonra, yazarın biyografî yazma metodu ortaya konulmaya çalışıldı. Ayrıca Hasîb’le aynı dönemi tezyil eden Şeyhî’nin *Vekâyi’ü’l-fuzalâ*’sı ile *Zeyl-i Şakâ’ik*’in mukayesesi yapılarak iki eser arasındaki müşterek taraflar tespit edildi.

Tezin son kısmı ise, *Zeyl-i Şakâ’ik*’in Süleymaniye Ktp. Hafid Efendi 242 numarada kayıtlı müsvedde nüshasından hareketle hazırlanan transkripsiyonlu metnine

¹ Franz Babinger, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, (çev. Coşkun Üçok), Kültür Bak. Yay., Mersin 1992, s. 284.

tahsis edildi. Bu bölümde, önce nüshaların ayrıntılı değerlendirilmesi ve hazırlanan nüsha seçerisine, daha sonra metin teşkilinde gözetilen hususlara temas edildi. Çalışmanın sonuna, biyografik metinler için en elzem kısım olan yer, şahıs ve eser adlarından müteşekkil ayrıntılı bir özel isimler dizini ilave edilerek metnin kullanımının kolaylaştırılması amaçlandı.

Hazırladığımız tez, *Şakā'iku'n-Nu'māniyye* külliyyatı üzerinde ülkemizde yapılmış doktora seviyesindeki ilk araştırmadır. Bilhassa incelemede kullanılan kaynakların tamamına yakınının Osmanlı Türkçesiyle yazılmış hacimli eserler olması; yer, şahıs ve eser adları gibi özel isimlerin okunmasında yardımcı olabilecek sözlüklerin azlığı tezin hazırlanma aşamasında muhtelif sıkıntılara sebebiyet vermiştir. Bütün gayretlerimize rağmen çalışmamızda, eksikliklerimiz ve gözden kaçmış hatalarımız olacaktır. Bunlardan dolayı özür diler, okuyucu tarafından mazur görülmeği temenni ederiz.

Bu çalışmanın son hâlini almasında birçok insanın emeğinin geçtiğini peşinen bildirmek isterim. Öncelikle beni bu günlere getiren, maddî ve manevî desteklerini her zaman arkamda hissettiğim babam Bünyamin ve annem Neriman Ekinci'ye sonsuz şükranlarımı arz ederim. Tezin hazırlanma safhasında hoşgörü ve sabırla sürekli destek olan ve en zor zamanlarımda yanımda yer alarak çalışmamızın tamamlanması hususunda beni yüreklendiren sevgili eşim Zehra Ekinci'ye minnettar olduğumu beyan etmek isterim.

Teze başladığım ilk günden beri desteklerini esirgemeyen ağabeyim Kenan Özçelik'e; hiçbir karşılık beklemezsiniz Farsça tercümeleyen ağabeyim Suat Donuk'a, Arapça tercümeleyen arkadaşım Arş. Gör. Ramazan Doğanay'a; Gazi Hüsrev Ktp.'de bulunan nüshayı yollayan arkadaşım Ömer Aksoy'a; eser üzerinde çalışma yapmam için bizleri teşvik eden ve Sermet Çifter Ktp.'de kayıtlı nüshayı gönderen değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Raşit Gündoğdu'ya; tezimizin çeşitli devrelerinde birçok kez yardım eden dostlarım Erdem Can Öztürk, Fatih Koyuncu ve Sagıp Atlı'ya teşekkür ederim.

Bilgi ve birikimlerinden istifade ettiğim; tez izleme toplantılarındaki ufuk açıcı yönlendirmeleriyle, hazırladığımız metne önemli katkılarda bulunan değerli hocalarım Prof. Dr. Kenan Erdoğan ve Prof. Dr. Bahattin Kahraman'a teşekkür ederim.

Tanıştığımız ilk günden beri, ilmî meselelerde başım her sıkıştığında kendisine müracaat ettiğim; kıymetli mesailerini ayırarak her müşkülüme cevap vermeye gayret eden; hazırladığımız tezin planından, ortaya konan metnin kontrolüne kadar çalışmamızın her safhasında yanımızda yer alan saygıdeğer hocam Prof. Dr. Âdem Ceyhan'a şükranlarımı sunarım.

Ramazan EKİNCİ
Mayıs 2014, Manisa

İÇİNDEKİLER

ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
ÖN SÖZ	1
KISALTMALAR.....	32
GİRİŞ	34
1. BİYOGRAFİ	34
1.1. Arap Edebiyatında Biyografi.....	35
1.1.1. Tabakât Geleneği.....	35
1.1.2. Arap Edebiyatında Tabakât.....	36
1.2. Fars Edebiyatında Biyografi	39
1.2.1. Tezkire Geleneği	39
1.2.2. Fars Edebiyatında Tezkire	39
1.3. Türk Edebiyatında Biyografi	41
1.3.1. <i>Tezkiretü’ş-şu‘arâ</i> Geleneği.....	42
1.3.2. <i>Şakā’iku’n-Nu‘mâniyye</i> Geleneği.....	52
1.3.3. Diğer Biyografik Eserler.....	52
1.3.3.1. Mevki Sahiplerine Göre Hazırlanmış Eserler	53
1.3.3.1.1. Padişahlar	53
1.3.3.1.2. Sadrazamlar	53
1.3.3.1.3. Şeyhülislâmlar	53
1.3.3.1.4. Nakîbüleşrâflar.....	54
1.3.3.1.5. Kaptan Paşalar	54
1.3.3.1.6. Reisülküttâblar	54
1.3.3.1.7. Dârüssaâde Ağaları	55
1.3.3.2. Çeşitli Meslek Gruplarına Ait Biyografiler.....	55
1.3.3.2.1. Hattatlar	55
1.3.3.2.2. Mûsikîşinâslar.....	56
1.3.3.3. Vefeyâtnâmeler.....	56
1.3.3.4. Bazı Tarikat Büyükleri Hakkında Yazılan Biyografik Eserler	58
BİRİNCİ BÖLÜM	60
1. <i>ŞAKĀ’ĪKU’N-NU’MĀNĪYYE</i> , TERCÜME VE ZEYİLLERİ.....	60
1.1. Taşkoprîzâde Ebu’l-hayr İsmâmeddîn Ahmed Efendi.....	60
1.2. <i>Şakā’iku’n-Nu‘mâniyye Fî Ulemâi’d-Devleti’l-Osmâniyye</i>	61
1.2.1. Eserin Adı	61

1.2.2. Sebeb-i Te'lîfi	62
1.2.3. Yazım Tarihi	63
1.2.4. Muhtevası.....	63
1.2.5. Husûsiyetleri	65
1.2.6. Tesirleri.....	66
1.2.7. Nüshaları.....	68
1.3. <i>Şakâ'îku'n-Nu'mâniyye</i> Tercümeleri.....	68
1.3.1. Muhtesibzâde Mehmed Hâkî, <i>Hadâ'îku'r-reyhân</i>	68
1.3.2. Dervîş Ahmed Efendi, <i>ed-Devhatü'l-irfâniye fî Ravzati'l-ulemâi'l-Osmâniyye</i>	69
1.3.3. Mehmed bin Sinânüddin Yûsuf Efendi, <i>Menâkıbü'l-ulemâ</i>	70
1.3.4. Âşık Çelebi, <i>Tercüme-i Şakâ'îku'n-Nu'mâniyye</i>	70
1.3.5. Seyyid Mustafa Efendi, <i>Hakâ'îku'l-beyân fî Terceme-i Şakâ'îku'n-Nu'mân</i>	72
1.3.6. Edirneli Mecdî, <i>Hadâ'îku's-şakâ'ik</i>	72
1.3.7. İbrâhîm bin Ahmed el-Amasî, <i>Terceme-i Şakâ'ik-i Nu'mâniyye</i>	73
1.3.8. Mehmed bin Yûsuf el-Çerkesî, <i>Şakâ'ik Tercümesi</i>	74
1.4. <i>Şakâ'îku'n-Nu'mâniyye</i> Telhisleri.....	74
1.4.1. Mektûbîzâde Abdülaziz Efendi, <i>Telhis-i Şakâ'ik-ı Nu'mâniyye</i>	74
1.4.2. <i>Müntehabât-ı Şakâ'ik-ı Nu'mâniyye</i>	75
1.4.3. <i>Muhtasar eş-Şakâ'îku'n-Nu'mâniyye</i>	76
1.5. <i>Şakâ'îku'n-Nu'mâniyye</i> Zeyilleri	76
1.5.1. Âşık Çelebi, <i>Tetimetü's-Şakâ'iki'n-Nu'mâniyye</i>	76
1.5.2. Ali bin Bâlî, <i>el-Ikdü'l-manzûm fî Zikr-i Efâzılı'r-Rûm</i>	77
1.5.2.1. İbrâhîm bin Ahmed el-Amasî, <i>el-Ikdü'l-manzûm fî Zikr-i Efâzılı'r-Rûm</i> 'un Türkçe Tercümesi	78
1.5.3. İştibli Hüseyin Sadrî, <i>Şakâ'îku'n-Nu'mâniyye Zeyli</i>	78
1.5.4. Mehmed bin Mustafa Lutfî Begzâde, <i>Şakâ'îku'n-Nu'mâniyye Zeyli</i>	79
1.5.5. Saçlı Emîrzâde Abdülkâdir Efendi (Yılcık Efendi), <i>Şakâ'îku'n-Nu'mâniyye Zeyli</i>	79
1.5.6. Seyrekzâde Emrullâh Mehmed Efendi, <i>Şakâ'îku'n-Nu'mâniyye Zeyli</i>	80
1.5.7. Hamîdli Karaca Ahmed Efendi, <i>Şakâ'îku'n-Nu'mâniyye Zeyli</i>	80
1.5.8. Abdülkerîm bin Sinân Akhisârî, <i>Terâcim-i Kibârü'l-ulemâ ve'l-vüzerâ</i>	81
1.5.9. Nev'îzâde Atâyî Efendi, <i>Hadâ'îku'l-hakâ'ik Fî Tekmiletî's-şakâ'ik</i>	81
1.5.9.1. Mektûbîzâde Abdülaziz Efendi, <i>Hadâ'îku'l-hakâ'ik</i> Telhisi	84
1.5.9.2. <i>Müntehabât-ı Zeyl-i Atâyî</i>	84
1.5.10. Uşşâkîzâde Seyyid İbrâhîm Hasîb, <i>Zeyl-i Şakâ'ik</i>	84

1.5.11. Simkeşzâde Mehmed Şeyhî Efendi, <i>Vekāyi'ü'l-fuzalâ</i>	85
1.5.12. Âkif Efendizâde Abdürrahîm Efendi, <i>Kitâbü'l-meşhûd ve'l-mesmû' fi Terâcimi'l-meşâyih ve'l-ulemâ</i>	89
1.5.13. Fındıklılı İsmet Efendi, <i>Tekmiletü's-şakā'ik Fî Hakk-ı Ehli'l-hakā'ik</i>	90
1.6. <i>Şakā'iku'n-Nu'māniyye</i> Geleneğinin Teşekkülünde Mütercim ve Müzeyyillerin Katkıları	91
1.7. <i>Şakā'iku'n-Nu'māniyye Zeyilleri</i> ile Diğer Biyografik Eserler (Şu'arâ Tezkireleri, Vefeyâtnâmeler) Arasındaki Farklar	93
İKİNCİ BÖLÜM	96
2. Uşşâkîzâde Seyyid İbrâhîm Hasîb'in Hayatı ve Eserleri	96
2.1. Uşşâkîzâdeler Ailesi	96
Hüsâmeddin-i Uşşâkî	96
Uşşâkîzâde Mustafa Efendi	97
Uşşâkîzâde Abdülaziz Efendi	97
Uşşâkîzâde Abdürrahim Efendi	97
Uşşâkîzâde Abdülbâkî Efendi.....	98
Uşşâkîzâde Seyyid Abdullah Nesîb	99
2.2. Uşşâkîzâde Seyyid İbrâhîm Hasîb'in Hayatı	102
2.2.1. Doğumu, Çocukluğu ve Eğitimi.....	102
2.2.2. Müderrislikleri.....	103
2.2.3. Edirne'ye Davet Edilişi, Edirne Vak'ası ve Sonrasında Yaşadıkları	104
2.2.4. Edirne Vak'ası Sonrasındaki Durumu	105
2.2.5. Medine ve İzmir Kadılıkları.....	106
2.2.6. Vefatı	106
2.3. Eserleri.....	107
2.3.1. <i>Zeyl-i Şakā'ik</i>	107
2.3.2. <i>Târîh-i Uşşâkîzâde</i>	108
2.3.3. <i>Siyerü'n-Nebî</i>	110
2.3.4. Diğer Eserleri	112
2.4. Edebî Şahsiyeti.....	115
2.4.1. Şairliği.....	115
2.4.2. Nâsirliği	115
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	116
3. ZEYL-İ ŞAKĀ'İK.....	116
3.1. Zeylin Adı Meselesi	116
3.1.1. Kütüphane Fişleri ve Kataloglarında Eserin Adı	116

3.1.2. Zeylin Nüshalarında Eserin Adı.....	117
3.2. Eserin Yazım Tarihi	118
3.2.1. <i>Zeyl-i Şakā'ik</i> ' in Te'lif Aşamaları	119
3.2.1.1. İlk Te'lif Aşaması	120
3.2.1.2. İkinci Te'lif Aşaması	124
3.2.1.3. Son Te'lif Aşaması	127
3.3. <i>Zeyl-i Şakā'ik</i> ' in Nüshaları	129
3.4. Zeylin Muhtevası	135
3.4.1. Mukaddime	135
3.4.2. Zeylin Yazılma Sebebi	136
3.4.3. Zeylin Tabakaları	138
3.4.4. Hâtime.....	140
3.5. Eserdeki Nükte, Latife, Kerâmet, Menkıbe vb. Anekdotlar	142
3.6. <i>Zeyl-i Şakā'ik</i> ' in Dil ve Üslûp Husûsiyetleri	142
3.6.1. Saygı İfadeleri	147
3.6.2. Şehir Tasvirleri.....	148
3.6.3. Ölümü İfade Ediş Şekilleri.....	151
3.7. <i>Zeyl-i Şakā'ik</i> ' in Kaynakları	153
3.7.1. Yazılı Kaynaklar.....	154
3.7.1.1. Resmî Kayıtlar.....	154
3.7.1.2. Kitaplar.....	155
3.7.2. Sözlü Kaynaklar	160
3.8. Umûmî Değerlendirmeler.....	161
3.9. Biyografi Yazma Metodu	165
3.10. Edebiyat Tarihi Kaynağı Olarak <i>Zeyl-i Şakā'ik</i>	167
3.11. <i>Zeyl-i Şakā'ik</i> ve <i>Vekāyi'ü'l-fuzalâ</i> 'nın Mukayesesi	170
3.11.1. Şeyhî'nin Uşşâkizâde Zeyline Yönelttiği Tenkitler Hakkında Bazı Tespitler	173
3.11.2. <i>Zeyl-i Şakā'ik</i> ile <i>Vekāyi'ü'l-fuzalâ</i> 'nın Tertip ve Nicelik Bakımından Mukayesesi	174
3.11.2.1. Her İki Eserin Bölümlerinin Mukayesesi.....	174
3.11.2.2. Hâl Tercümesi Verilen Kişi Sayılarının Mukayesesi	174
3.11.2.3. Biyografisi Yazılan Şahısların Lakaplarının Verilişi.....	174
3.11.3. <i>Zeyl-i Şakā'ik</i> ile <i>Vekāyi'ü'l-fuzalâ</i> 'nın Müşterek Taraflarının Mukayesesi	175
3.11.3.1. Biyografik Bilgi ve Değerlendirmeler	175

3.11.4. <i>Zeyl-i Şakā'ik</i> ile <i>Vekāyi'ü'l-fuzalâ</i> 'nın Farklı Taraflarının Mukayesesi	192
SONUÇ	194
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	196
4. METİN	196
4.1. Nüshaların Değerlendirilmesi ve Şeceresi.....	196
4.2. Metin Teşkilinde Dikkat Edilen Hususlar	201
4.2.1. Transkripsiyonda Gözetilen Özel Durumlar	201
4.2.2. Der-kenâr Kayıtlarının Yazımı.....	203
4.2.3. Âyet ve Hadislerin Yazımı.....	203
4.2.4. Arapça ve Farsça İbarelerin Yazımı	203
4.3. Transkripsiyon Alfabeti	204

ZEYL-İ ŞAKĀ'İK.....	205
Nev'î-zāde 'Aṭāyî Efendi.....	209
Aḥî-zāde Efendi.....	211
Sebeb-i Nefy	212
Laṭîfe	213
'Allāme Efendi	213
Şüret-i Fetvâ.....	216
İstanbulî 'Alî Efendi	218
Çeşmî Meḥemmed Efendi.....	219
Gökdereli-zāde Efendi	220
Tevfîkî-zāde Meḥemmed Emîn Efendi.....	221
Yāverî-zāde Efendi	221
Bâkî-zāde Efendi	222
Astārcı Sinān-zāde	223
Edhem-zāde Efendi.....	224
İmtihān-ı Berāy-ı Manşib-ı Edrine.....	224
Şa' rānî-zāde ' Abdü'r-raḥîm Efendi	225
Ḥasan Ketḥudā-zāde Efendi	227
Ḥalebî Aḥmed Efendi	228
Menḳabe	229
Beñli ' Abdü'l-ġanî Efendi	229
Kürd Aḥmed Efendi.....	230
Hābîl-zāde Meḥemmed Efendi.....	231
Nergisî-zāde Meḥemmed Efendi.....	232
Ḳaba Receb Efendi	234
Nefy-i Şāhibü't-terceme	235
Ḥikāye	236
Ḳara Mūsā Efendi.....	237
Ḥikāye	238
Ser-bendî-zāde Şeyḥî Efendi.....	239
Velî-zāde Efendi.....	240
Vaḳ' a.....	240
Manṭikî Aḥmed Efendi	242
Sebeb-i Ḳatl	242
'Uşşāķî-zāde ' Abdü'l-' azîz Efendi	245

Menkabe	248
Menkabe-i Uḥrā	248
Ḥ̣āce-zāde ‘ Abdu’llāh Efendi	250
Vaḳ‘ a-i Sultān ‘ Oṣmān.....	251
Bebr.....	252
Ebu’s-su‘ ūd-zāde Efendi.....	254
Bostān-zāde Yaḥyā Efendi	255
‘ Allāmek Meḥemmed Efendi.....	256
Laṭīfe	257
eş-Şeyḥ Ḳāḏī-zāde Efendi	258
İmām-ı Sultānī Evliyā Meḥemmed Efendi	259
Menkabe	260
eş-Şeyḥ Ḥ̣āce Fazlu’llāh-ı Naḳşbendī.....	261
Rūmiyye Şeyḥi es-Seyyid Maḥmūd Efendi	263
eş-Şeyḥ el-‘ Ārif-i bi’llāh Sivasī ‘ Abdü’l-mecīd Efendi	264
Menkabe	268
Kerāmet	269
Kerāmet	269
eş-Şeyḥ el-‘ Ārif-i Bi’llāh Ḥasan Dede	270
Abaza Şeyḥi es-Seyyid ‘ Abdü’r-raḥīm Efendi	271
Binā-yı Ḳal‘ a Der-cānib-i Anaṭolı	275
Şehādet-i Ḥāfız Paşa ve Vezāret-i Receb Paşa	278
Feth-i Revān.....	280
Feth-i Ḳal‘ a-i Bağdād.....	283
Müddet-i Saltanatları	287
Ḥikāye	288
Zıkr-i Ḥayrāt u Ḥasenāt	290
Zıkr-i Şeh-zādegān-ı Ḥān Murād	291
Ḥ̣āce-i Ḥān Murād-ı Şāḥib-i Nām.....	292
Vüzerā-yı Zamān-ı Ḥān Murād.....	292
Bayram Paşa	292
Ṭayyār Meḥemmed Paşa	293
Ḳara Muştāfā Paşa.....	293
Der-beyān-ı Meşāyiḥ-ı İslām	294
Zıkr-i Aşḫāb-ı Şadr-ı Rūmili.....	294

Şudūr-ı ‘Ulemā-yı Rūm.....	294
Zikr-i Erbāb-ı Şadr-ı Anaṭolı	294
Şudūr-ı ‘Ulemā-yı Anaṭolı.....	294
Der-beyān-ı Kuzāt-ı İstanbul	295
Kuzāt-ı Dārü’s-salṭanat	295
Mollā Aḥmed-zāde Nūḥ Efendi.....	296
Kürd Kāsım Efendi	297
Hüdhüd ‘ Abdü’l-kādir Efendi	299
Aḥī-zāde Meḥemmed Efendi.....	300
el-Mevlā ‘ İsā Efendi	300
Tüc Emīr Efendi	301
Kesriyyeli Maḥmūd Efendi	302
Tevfikī-zāde Aḥmed Efendi	303
Şāriḥü’l- <i>Menār</i> ‘ Abdü’l-ḥalīm Efendi.....	304
Maḥdūm-ı Martolos-zāde Efendi.....	305
Fenārī-zāde Şāh Meḥemmed Efendi.....	306
Ḥalıcı-zāde Efendi	307
Bülbül-zāde ‘ Abdu’llāh Efendi	307
Şeyḥü’l-İslām Yaḥyā Efendi	309
Ḥüsn-i Tedbīr.....	312
Laṭīfe	314
Laṭīfe-i Dīger	314
Atlu Dāvūd Efendi.....	317
Çavuş-zāde İbrāhīm Efendi.....	318
Riyāzī Meḥemmed Efendi.....	319
Menḳabe	320
Ya‘ kûbca-zāde Maḥmūd Efendi.....	321
‘Acem ‘ Abdü’l-ġanī Efendi.....	322
Şeyḥī-zāde Meḥemmed Efendi.....	322
Fenārī-zāde Şeyḥī Meḥemmed Efendi.....	323
Vardarī Şeyḥ-zāde Meḥemmed Efendi.....	324
Nā’ib Meḥemmed Efendi.....	328
Kara Şükru’llāh Efendi	328
Şaḥḥāf Şeyḥ-zāde Efendi	329
Rā‘ī-zāde Efendi.....	330

Mu' id-zāde Mehemmed Efendi	331
Takıyyü'd-din Efendi.....	332
Ṭulumcı Hüsāmü'd-din Efendi.....	332
Menkabe	334
Acem İshak Efendi.....	335
İmām-ı Sultānī Yūsuf Efendi	336
Hikāye	337
Yavuz-zāde Efendi.....	341
Şeyhü'l-İslām Mu' id Ahmed Efendi	341
Sebeb-i Azl-i Şāhibü't-Terceme.....	342
Re 'isü'l-eṭibbā Zeynü'l-' Ābidin Efendi	344
Naḳībü'l-eşrāf Anḳaravī es-Seyyid Mehemmed Efendi.....	345
Hıdmet-i Şāhibü't-terceme	345
Re 'isü'l-eṭibbā Mūsā Efendi	346
Āvāre-zāde Muştafā Efendi.....	347
Ḥamdī Efendi	349
Hācī Yūsuf-zāde Żamirī Efendi.....	349
Girih-girī-zāde İbrāhīm Efendi.....	352
Ġül Muştafā Efendi.....	353
el-Mevlā Bāyezīd Efendi	354
Mülakḳab Muştafā Efendi.....	354
eş-Şeyh Kırāmü'd-din Efendi.....	356
eş-Şeyh Muḳ' ad Ahmed Efendi	357
Kerāmet	357
eş-Şeyh İsmā' il Efendi.....	358
eş-Şeyh Şabūhī Ahmed Dede.....	359
eş-Şeyh Kiçi Mehemmed Efendi.....	360
eş-Şeyh Saçlı Muştafā Dede.....	361
Kerāmet	361
Kerāmet	361
eş-Şeyh Evliyā-zāde Muştafā Efendi.....	362
eş-Şeyh Ya' ḳüb Efendi	362
Özīçeli Şeyh Muşliḳü'd-din Efendi	363
Kerāmet	363
Kerāmet	364

Kerāmet	364
Beyān-ı ‘Özr.....	364
Maqtūlī-i Fā’iḳ Paşa.....	369
Maqtūlī-i Ḳara Muştafā Paşa	369
Maqtūlī-i Ḳapudan Piyāle Paşa.....	370
‘Azimet-Gerden-i Pādişāh Be-cānib-i Edrine.....	370
Tezvīc-i Ḳaya Sultān Bi-Melek Aḫmed Paşa	371
Esīr Şoden-i Burusī Meḫemmed Efendi	371
Feth-i Ḥanya	372
‘Azl-i Meḫemmed Paşa Vezāret-i Şāliḫ Paşa.....	373
Sebeb-i Ḳatl-i Vezīr-i A‘zam Şāliḫ Paşa.....	374
Nikāh-ı Telli Ḥāşekī	375
Sebeb-i Fetret.....	375
Cūlūs-ı Sultān Meḫemmed Ḥān	376
Müddet-i Salṫanatları	377
Müddet-i ‘Ömr-i ‘Azīzleri.....	377
Āşār-ı Ḥayriyyelerinden	377
Evlād-ı Kirāmları	377
Şeh-zāde Sultān Murād.....	377
Şeh-zāde Sultān Selīm.....	377
Şeh-zāde Sultān ‘Oşmān	377
Şeh-zāde Sultān Cihān-gīr	378
Şeh-zāde Sultān Bāyezīd	378
Şeh-zāde Sultān Orḫan	378
Erkān-ı Devlet-i ‘Aliyyeleri	378
Vüzerā-yı ‘İzām	378
Āşār-ı Ḥayriyyesinden.....	380
Meḫemmed Paşa	380
Ḥikāye	381
Şāliḫ Paşa.....	382
Şad Pāre Aḫmed Paşa.....	382
Meḫemmed Paşa	383
Meşāyiḫ-ı ‘İzām.....	383
Şudūr-ı ‘Asākir-i Rūm.....	383

Şudûr-ı ‘Asâkir-i Anadolı.....	384
Kuzât-ı Kostantiniyye.....	385
Cinci Hüseyn Efendi.....	386
Hikâye	388
Hikâye	389
Hikâye	389
Şiyâmî Efendi	390
Dāvūd-zâde Muştafâ Efendi.....	390
Öreke Muştafâ Efendi.....	391
Çeşmî-zâde Muştafâ Efendi	392
Mollâ Aḥmed-zâde Monlâ Çelebi	393
Baldır-zâde Şeyḥ Meḥemmed Efendi	394
el-Mevlâ ‘İsâ Re’îsü’l-eṭibbâ.....	395
Kabakulaḫ-zâde Meḥemmed Efendi.....	396
Tezkireci Mûsâ Efendi.....	398
Başmaḫcı-zâde Meḥemmed Efendi	399
Oḫcı-zâde Vaḫ’î Efendi	401
Erzurûmî İbrâhîm Efendi	402
‘Ayşî Efendi	403
H’âce-zâde ‘Alî Efendi.....	404
Laṭîfe-i Şeyḫü’l-İslâm Yaḫyâ Efendi	405
Emru’llâh-zâde Efendi.....	406
Nefes-zâde Efendi.....	406
Semîn Velî Efendi.....	407
Çivi-zâde Şeyḥ Meḥemmed Efendi	407
Hikâye	409
Ḥaṭîb-zâde Aḥmed Efendi.....	409
Naḫîbü’l-eşrâf Zeyrek-zâde Yûnus Efendi	410
Kebîrî Meḥemmed Efendi.....	411
Hikâye	412
Ḳara Çelebi-zâde Maḫmûd Efendi	413
Laṭîfe	415
Kefevî ‘Abdü’r-raḫîm Efendi.....	415
Ḳara Çelebi-zâde Maḫmûd Efendi Maḫdûmı ‘Oşmân Efendi.....	416
Ḥusrev Paşa İmâmı Muştafâ Efendi	417

Raḥmetu'llāh Efendi.....	418
Beyāzī Ḥasan Efendi.....	421
Fih-i Daḥl-i Li-Şāhibi't-tārīḥ 'Azīz Efendi ve Şāhibü'l- <i>Fezleke</i> Ḥacī Ḥalīfe	422
Tenbīh.....	422
A' rec Muştafā Efendi	422
el-Mevlā el-Fāzıl Şeyḫü'l-İslām Bahāyī Efendi.....	424
Sebeb-i 'Azl-i Bahāyī Efendi.....	427
Dīger.....	431
Şūret-i Fetvā.....	433
Ḥamdī-zāde Meḥemmed Efendi.....	434
İcī-zāde es-Seyyid Yaḥyā Efendi	434
el-Mevlā el-Fāzıl Kürd 'Abdu'llāh Efendi	435
Çeşmī-zāde 'Abdü'r-raḥīm Efendi.....	436
Şa' rānī-zāde Meḥemmed Efendi.....	436
Menḳabe	437
el-Üstādü'l-a' zam Şeyḫü'l-İslām 'Abdü'r-raḥīm Efendi	438
Ġarībe	440
Yoḳyoḳ-zāde es-Seyyid 'Abdu'llāh Efendi.....	441
Şeyḫü'l-İslām Ḥ'āce-zāde Mes'ūd Efendi.....	442
Vaḳ' a-i Kenīse	443
Beyān-ı Müftī-Şoden-i Şāhibü't-terceme Der-vaḳ' a.....	444
Menḳabe	446
el-'Ālim el-Fāzıl ve'l-Üstād el-Kāmil el-Mevlā el-Meşḫūr bi-Mollā Çelebi	448
Şāhibü't-teşānīf Mevlānā Meḥemmed Sırrü'd-dīn.....	451
Fıkrī Aḥmed Efendi	452
Şāmī Nu' mān Efendi	452
Vaḳ' a-i Devāt	453
'Oşmān-zāde Meḥemmed Efendi.....	454
Anḳaravī Es' ad Efendi.....	455
İsmā' il-zāde Efendi	456
Kirli Ḥanım-zāde Ḥasan Efendi	457
Sa' dī-zāde Efendi	458
Muştalīḫ-zāde Efendi	459
Nevālī-zāde Efendi	460

Şarı ‘ Alî Efendi-zāde	460
Menkabe	461
Vaķ‘ a	462
Laţife	462
Ebu’l-ħayr Efendi	463
Ķutb İbrāhîm Efendi	463
‘ Uşşākî-zāde Faşîhî Efendi	464
Köse Yahyâ Efendi	465
Şârih-i <i>Menâr</i> -zāde Aħmed Efendi	466
Aķçeli Bekr-zāde Muştafâ Efendi	467
İmâm-zāde Şeyħ Meħemmed Efendi	468
Memek-zāde Muştafâ Efendi	469
Laţife	470
İdrîs Efendi	471
Sebeb-i ‘ Azl	471
Ĥandân Efendi	472
Necâtî-zāde Meħemmed Efendi	472
Mü’ezzîz-zāde ‘ Abdü’l-ķâdir Efendi	473
Şîrvânî-zāde Aħmed Efendi	474
Kemâl Efendi-zāde İbrāhîm Efendi	475
‘ Allāme-zāde ‘ Abdu’llāh Efendi	476
‘ Acem Meħemmed Efendi	477
Şu‘ ayb-zāde İbrāhîm Efendi	478
Ĥüsâm-zāde Es‘ ad Efendi	479
Ĥâcî Ĥalîfe eş-Şehîr bi-Kâtib Çelebi	480
Ķadrî-zāde es-Seyyid Meħemmed Efendi	483
Ĥasan Paşa-zāde ‘ Abdü’l-bākî Efendi	484
Şadrü’d-dîn-zāde Feyzu’llāh Efendi	485
Menkabe	486
Ķara Çelebi-zāde ‘ Abdü’l-‘ azîz Efendi	488
Fetvâ-emînî Şeyħ-zāde Meħemmed Efendi	492
Nev‘ î-zāde Meħemmed Efendi	494
Monlâ Aħmed-zāde Enes Efendi	496
Ķâsım-zāde Meħemmed Efendi	497
Çavuş-zāde Muştafâ Efendi	498

Bostān-zāde ‘ Abdü’l-kerīm Efendi	499
Şarı ‘ Abdu’llāh Efendi.....	500
Vaķ‘ a-i Şāhibü’t-terceme	501
Şeyhü’l-İslām Ebū Sa‘ id Efendi.....	504
‘ Aşķī Hasan Efendi.....	509
Müyesser-zāde Efendi.....	510
Şadrü’ d-dīn-zāde Rūhu’llāh Efendi	511
Vaķ‘ a	512
Celeb Mūsā Efendi	514
Şeyhü’l-İslām Bālī-zāde Efendi	515
Üsküdarī Şeyh Maḥmūd Efendi’nün Kerīme-zādesi Seyyid Maḥmūd Efendi.....	516
Ḥüseyn Paşa-zāde-i Büzürg	516
Ḥalebī Muştafā Efendi	517
Mūsā-zāde ‘ Abdü’l-ḥalīm Efendi.....	518
Behrām Ağa Ḥācesī Üsküdarī Muştafā Efendi	519
Ser-bendī-zāde Büzürg İsmā‘ il Efendi	520
Tezkireci Ḥamīdī ‘ Abdü’r-raḥīm Efendi	520
Recāyī Efendi	521
Şafvetī Meḥemmed Efendi.....	521
Maḥdüm-ı Şeyh ‘ Abdu’llāh-ı Enşārī Şemsü’ d-dīn Efendi	522
Hāşimī-zāde Meḥemmed Efendi	523
Mūsā Paşa İmāmı Aḥmed Efendi	524
‘ Abdü’l-muṭṭalib Efendi	525
Şeyhü’l-İslām Şun‘ ī-zāde Efendi	526
Maḥdüm-ı Kemāl Efendi-zāde Aḥmed Efendi.....	528
Bostān-zāde Aḥmed Efendi.....	529
Bāķī-zāde Es‘ ad Efendi	530
‘ İşmetī Meḥemmed Efendi	531
Cellād-zāde Efendi.....	534
Maḥdümları.....	535
el-Mevlā el-Fāzıl Ve’l-‘ Ālim el-Niḥrīr Mevlānā Şihāb Efendi	535
Laṭīfe	537
Ünsī ‘ Abdü’l-laṭīf Efendi.....	538
Laṭīfe	539
Laṭīfe	540

Hikāye	551
Emīnī Meḥemmed Efendi	552
Rodosī Velī Efendi	553
Şadrü'd-dīn-zāde Fetḥu'llāh Efendi	554
Sivasī-zāde Efendi Ḥācesī 'Ömer Efendi	554
'Abdü'l-hādī Efendi.....	555
Muḥarrem-zāde Efendi	556
Çıracı-zāde Efendi	557
Merḥabā-zāde Efendi	558
Menḳabe	560
Bosnevī Şa' bān Efendi	560
Menḳabe	561
Şeyḫü'l-İslām Ḥanefī Efendi.....	562
Uzun 'Abdu'llāh Efendi.....	564
Fennī Yūsuf Efendi.....	565
el-Mevlā en-Niḥrīr 'Abdu'r-raḥmān el-Kürdī.....	566
Fāzıl-ı Müfettiş Süleymān Efendi.....	569
Fāzıl Muşlī Efendi	571
Menḳabe	572
Fikrī Birāderi Ḥüseyn Efendi	572
Tevfikī-zāde Maḥdūmı Muştafā.....	573
Beyānī Aḥmed Efendi.....	574
Menḳabe	575
Ca' fer-zāde Efendi.....	576
Ḥattāt 'Ömer Efendi	578
Ḥāce-zāde es-Seyyid Muştafā Efendi.....	579
Altı Parmaḳ 'Abdü'l-fettāḥ Efendi.....	579
Nā'ib 'Ömer Efendi.....	580
Kilisī Muştafā Efendi.....	581
Sa' dī-zāde Maḥdūmı es-Seyyid 'Abdu'llāh Efendi	582
'Oşmān-zāde Maḥdūmı Feyzu'llāh Efendi	584
Şarı Mu' id Muştafā Efendi	585
Şeyḫī-zāde 'Abdu'r-raḥmān Efendi	587
Neffātī Şeyḫ Meḥemmed Efendi	588
'Alā'iyeli 'Alī Efendi	589

Üsküdarî Aḥmed Ramazân Efendi	589
Menḳabe	591
Nâzikî-zâde Muştafâ Efendi.....	591
Ders-i ‘Âm Meḥemmed Efendi.....	592
‘Abdü’l-celîl Efendi.....	593
Maḥdûm-ı ‘Alî Çelebi-zâde	593
Ḳonevî Meḥemmed Efendi	594
Şarı Mu‘îd-zâde Şâlih Efendi.....	595
Ebu’l-hüdâ Efendi.....	595
Ḳoca Naḳîb Kerîme-zâdesi es-Seyyid ‘Abdu’llâh Efendi.....	596
Müderriş-zâde Efendi.....	597
Şarı ‘Abdu’llâh Efendi.....	598
Şarı ‘Abdu’llâh Efendi-zâde	599
Riyâzî-zâde ‘Abdü’l-laṭîf Efendi.....	600
Ḥalıcı-zâde Aḥmed Efendi	601
Ḥ’âce Şalâḥ-zâde Seyyid Aḥmed Efendi.....	602
Kâtib-zâde Efendi	603
Bosnevî ‘Abdu’llâh Efendi	604
Maḥdûmı.....	604
Aḥî-zâde ‘Abdü’l-ḥalîm Efendi	605
Şamtî Meḥemmed Efendi.....	605
Kemâl Efendi-zâde Maḥdûmı Yaḥyâ Çelebi	607
Şeh-zâde Ḥ’âcesi Meḥemmed Efendi.....	607
Ḥâcîođlu Muştafâ	608
Ḳoca Naḳîb Maḥdûmı Seyyid Meḥemmed Efendi.....	609
Kec-dehân Dâmâdı ‘Abdu’llâh Efendi	609
Malğaravî Meḥemmed Efendi.....	610
Ġarîbe	611
Büzürg ‘Abdü’r-raḥîm-zâde Efendi	612
Menḳabe	613
Diğer.....	614
Maḥdûmları.....	614
Şeyḥü’l-İslâm Ḥüsâm-zâde Efendi.....	614
‘Abdü’l-ğaffâr Efendi	616
Ece Ya‘ḳûb Efendi	617

Bostān-zāde Ebū Bekr Efendi	618
Ꞑocevī ‘ Abdü’l-gaffār Efendi	618
Ser-bendī-zāde İřhaꞓ Efendi	619
Muhteşem Emīrī es-Seyyid Meħemmed Efendi.....	620
Ꞑadri-zāde Seyyid ‘ Abdü’l-ķadir Efendi.....	621
Berber-zāde ‘ Abdü’r-raħīm Efendi	621
Ꞑoçbař Maħmūd Efendi.....	622
Ꞑaramanī Yūsuf Efendi	623
şofyalı İbrāħīm Efendi.....	623
Ꞑarakař Meħemmed Efendi	624
Nedīm Efendi	625
Ĥūsām-zāde řeyħ Meħemmed Efendi.....	626
řaħħāf řeyħ-zāde Efendi	627
Bařmaꞓcı-zāde Nūħ Efendi.....	628
Fāzıl Uzun Ĥasan Efendi	628
Ebu’s-su’ ūd-zāde Meħemmed řādık Efendi.....	630
Maħdūm-ı Büzürg Aħmed Ćelebi	632
Mes’ ūd Ćelebi	632
Maħdūm-ı Kihter ‘ Abdü’l-bāķī Ćelebi.....	632
Ꞑazdağlı ‘ Abdu’llāħ Efendi	633
Kürd İřhaꞓ Efendi.....	633
Maħdūmları.....	635
Bahāyī Efendi Birāderi Yaħyā Efendi	635
řa’ rānī-zāde Ebu’s-su’ ūd Efendi	636
Menķabe	638
Ĥasan Efendi-zāde řeyħ Meħemmed Efendi.....	638
Gölbāzārī Ĥüseyn Efendi	640
Maħdūm-ı Mükerrerleri Selīm Efendi	641
Hevāyī-zāde es-Seyyid Meħemmed Efendi	641
Ćāker Ağa-zāde Ĥalīl Efendi	642
Ĥıřım-zāde ‘ Abdü’l-bāķī Efendi.....	643
řāħībū’t-teřānīfi’l-celīle Ĥayrū’d-dīn Efendi	644
Muħarrem-zāde Maħdūm-ı Mihteri ‘ Abdu’llāħ Efendi.....	646
Altı Parmaķ İbrāħīm Efendi	647
İřhaꞓ-zāde Zuhūrī Efendi.....	648

Ṭosyalı Mehemmed Efendi	650
Veli-zāde Aḥmed Efendi.....	651
Tatar ‘ Abdu’llāh Efendi.....	652
Menḳabe	653
İmām-zāde ‘ Abdü’l-ḳādir Efendi	653
Martolos-zāde ‘ Abdu’r-raḥmān Efendi	654
Edrineli Çelebi.....	655
Ḳabaḳulaḳ-zāde Efendi	656
Maḥdūmları.....	657
Bahāyī Efendi Birāderi Aḥmed Efendi	657
Ḥekīmbaşı-zāde es-Seyyid Mes‘ūd Efendi	658
Menḳabe	659
Çavuş-zāde ‘ Oṣmān Efendi.....	659
Ḥanım-zāde Mehemmed Efendi.....	660
Küçük Bolevī Efendi	661
Arpacı-zāde ‘ Alī Efendi.....	662
Ḳız ‘ Alī Efendi	662
Şāmī ‘ Abdü’l-laṭīf Efendi	663
Re’īsü’l-eṭibbā Ḥalebī Şālih Efendi.....	664
Ḳudsī-zāde Şeyḫ Mehemmed Efendi	665
Maḥdūmları.....	668
Serḫadli Muştafā Efendi.....	668
Nālī Mehemmed Efendi	669
Şāmī ‘ İvaż Efendi.....	671
Nesrī Mehemmed Efendi	672
Seyyid Ḥişālī Efendi	672
Mūsā-zāde es-Seyyid Muştafā Efendi	673
Edrineli Ḥācī Yaḫyā-zāde Efendi.....	674
Edrineli Çuḳacı-zāde Efendi	674
Şeyḫü’l-İslām Bolevī Muştafā Efendi	675
Şeyḫ-zāde Efendi Maḥdūmı	677
Birāder-i Mihteri Mehemmed Şādıḳ Çelebi.....	677
İmām-ı Sultānī Ḥāfız Mehemmed Paşa	678
Şeyḫü’l-İslām Minkārī-zāde Efendi Ḥazretleri	679
Dendānī İbrāhīm Efendi.....	682

Ḳadrī Efendi Dāmādı ‘Abdu’llāh Efendi.....	683
Naḳībū’l-eşrāf Zeyrek-zāde es-Seyyid ‘Abdu’r-raḥmān Efendi.....	684
Maḥdūmları ‘Āşım Çelebi.....	686
Ḳadrī Efendi Merḥūm.....	687
Ġarībe.....	687
Burusalı İlähī-zāde.....	689
‘Uşşāḳī-zāde ‘Abdü’r-raḥīm Efendi.....	690
İlähī-zāde Meḥemmed Efendi.....	692
Kefevī Hüseyn Efendi.....	693
Edrineli Yahyā-zāde Efendi.....	694
Mütevellī ‘Alī Efendi.....	694
Ḳara Ca‘fer Efendi.....	695
Hābīl-zāde ‘Ömer Efendi.....	696
Çeşmī-zāde Meḥemmed Şāliḥ Efendi.....	697
Āvāre-zāde Mes‘ūd Efendi.....	698
Beşerī Meḥemmed Efendi.....	699
Ḳudsī-zāde Emīri Hāşım Efendi.....	700
Mollā-zāde Ḥasan Efendi.....	701
Muşlī Çavuş-zāde Efendi.....	702
Ḳāşım Paşalı Çavuş-zāde Efendi.....	702
Ḳāmetī-zāde Efendi.....	703
Ḳapucı-zāde Aḥmed Efendi.....	705
La‘lī-zāde ‘Abdü’l-‘azīz Efendi.....	706
‘Abdü’l-ḥalīm Efendi.....	707
Müvezzi‘ Aḥmed Efendi.....	708
Çuḳacı-zāde Emīr Efendi.....	709
Köprüli-zāde Ḥācesī ‘Oşmān Efendi.....	710
Ḳabaşāḳal Aḥmed Efendi.....	711
el-Mevlā el-Fāzıl el-Meşhūr bi-Uzun ‘Alī Efendi.....	712
Bezirci Maḥmūd Efendi.....	713
Bosnevī ‘Alī Efendi.....	714
Nisbetī ‘Alī Efendi.....	715
Mu‘īd Meḥemmed Efendi.....	716
Siyāhī Muştafā Efendi.....	717
Hāfız Şa‘bān Efendi.....	717

Pārsā Mehemmed Paşa	718
Uzun Sa' dī-zāde Efendi.....	719
Daḥkī Efendi Merhūm	720
Ḳāsım-zāde 'Abdu'llāh Efendi	722
'İşmetī Efendi Hısmı Mehemmed Efendi.....	723
Beşiktaşī Mehemmed Efendi.....	724
Şehlā 'Abdü'l-bāḳī Efendi.....	725
Sa' dī-zāde Maḥdūmı.....	726
Eyyüb Şeyḫi Maḥdūmı 'Abdü'l-laṭīf Efendi	727
İsmā' il Ağa-zāde	728
Mekkī Mehemmed Efendi.....	729
Emīr Buḥārī Şeyḫi Dāmādı	730
Ders-i 'ām Şālīḫ Efendi	731
Bābī Muştafā Efendi	732
Ebū Sa' id-zāde Aḥmed Efendi.....	733
Es' ad-zāde Mehemmed Ebu's-su'ūd Efendi	735
'Uşşāḳī-zāde 'Abdü'l-bāḳī Efendi	736
Erzurūmī İsmā' il Efendi	741
Şeyḫü'l-İslām Yahyā Efendi Birāder-zādesi 'İzzetī Efendi.....	742
Şüret-i Haṭṭ-ı Şerīf.....	742
Burhān-zāde Efendi	745
Mīrzā Mehemmed Efendi	745
Menḳabe	747
Maḥdūmları.....	749
Şāmī 'Abdü'l-bāḳī Efendi.....	749
Hikāye	750
Kevākibī-zāde Efendi.....	751
Şeyḫü'l-İslām Burusī Mehemmed Efendi.....	753
Bosnevī 'İsā Efendi	755
Şāriḫ-i Mültekā Celeb Efendi.....	756
'Ādilcevāzī 'Ömer Efendi	757
'İşmetī Efendi Tābī' i Ḥasan Efendi	758
Edincikli Mehemmed Efendi.....	759
İmām-ı Sultānī Yūsuf Efendi Maḥdūmı	760
Ebu'l-beḳā Efendi.....	761

Zekî Aḥmed Efendi.....	762
Şāhibü't-te'lifāt ' Abdü'l-ḳādir el-Baḡdādī	763
Ḳaplan Paşa İmāmı ' Ömer Efendi.....	765
Tireli Maḥmūd Efendi.....	765
Şadrü'd-dīn-zāde Ni' metu'llāh Efendi	766
Kec-dehān Dāmādı ' Abdu'llāh Efendi Maḥdūmı	766
Celeb Mūsā-zāde ' Abdü'l-kerīm Efendi	767
Başmaḳcı-zāde Meḥemmed Efendi	768
Üsküdarī Maḥmūd Efendi Ḥazretleri Kerīme-zādesi	769
Erzurūmī Velī Efendi.....	770
Bālī Efendi Merḥūm	771
Maḥdūm-ı Mihterleri.....	772
Ferzend-i Kihteri	772
Es' ad-zāde Maḥdūm-ı Mihteri Mes'ūd Çelebi	773
Vaḳ' a-i Şem'	773
Lāz İbrāhīm Efendi	774
Şaḥḥāf Resūl Efendi.....	775
Mü'min-zāde Çelebi.....	776
Ders-i 'ām Bıçaḳcı Efendi	776
Menḳabe	777
Şolaḳ-zāde Ḥalīl Efendi	777
Şeyḫü'l-İslām Minkārī-zāde Efendi Dāmādı	778
Mūsā-zāde Efendi	779
Rodosī Aḥmed Efendi.....	780
Ḳuyumcı-zāde Meḥemmed Efendi.....	781
'Aṭā'ullāh Efendi.....	782
İmām-zāde Süleymān Efendi	782
Ḥüseyn Paşa-zāde Kihteri İbrāhīm Efendi.....	783
Ḳādī-' asker Ḥāmid Efendi	784
Çömez Aḥmed Efendi.....	787
Semerci-zāde Meḥemmed Efendi.....	788
Zeyrek-zāde Efendi Ḥāfızı Muştafā Efendi	788
Maḥdūmları.....	790
Ḥalebī Ḥicāzī-zāde Efendi	790
Ḳudsī-zāde Tezkirecisi Meḥemmed Efendi.....	791

Kebîrî-zâde Muştafâ Efendi	793
Beyâzî-zâde Aḥmed Efendi.....	794
Hanlı-zâde Efendi	796
Gümûlcineli ‘Abdu’llâh Efendi.....	797
Burusalı Birâderi Muştafâ Efendi.....	798
Naḳîbü’l-eşrâf Es‘ad-zâde Efendi	799
Muttalib-zâde Meḥammed Şâlih Efendi	802
Şeyḫü’l-İslâm Ankaravî Meḥammed Efendi Ḥâzretleri	803
eş-Şeyḫ ‘Abdü’l-aḥad Efendi Ḥâzretleri.....	806
Kerâmet	807
Kerâmet	808
Şeh-zâde Şeyḫi Velî Efendi.....	808
Mevlevî Şeyḫi Âdem Efendi	809
Ḥulvî-i Gülşenî	810
Sultân Meḥammed Şeyḫi Velî Efendi	811
Eyyüb Şeyḫi Nasru’llâh Efendi	811
Sultân Meḥammed Şeyḫi Zâkir-zâde Efendi	812
Oĝlan Şeyḫi İbrâhîm Efendi.....	812
Şaçlı İbrâhîm Efendi	815
Miftâhî-zâde Aḥmed Efendi.....	817
Cennet Efendi	817
Mıṣrî ‘Ömer Efendi	818
‘Arzî Dede.....	819
Bosnevî ‘Osḡmân Efendi	821
Cihân-gîr Şeyḫi Ḥasan Efendi.....	821
Üştüvânî Meḥammed Efendi.....	823
Basrıḳî İbrâhîm Efendi.....	824
Seyyid Ya‘ḳûb Efendi.....	824
Ġafûrî Maḥmûd Efendi	825
Erdebîlî-zâde Efendi	826
el-Ḥâcc Aḥmed Dede	827
Neşâfî Efendi	827
Ḥâcîoĝlu Bâzârî Şeyḫi Maḥmûd Efendi	828
Üftâde-zâde Efendi	829
Kıṣṣa.....	830

Kerāmet	831
Ḳāsım Paşalı ‘ Abdī Dede-zāde	831
Ümmī Sinān-zāde Efendi	832
Ḳārī Aḥmed Dede	833
Divitci-zāde Efendi	833
Ḳoca Muştafā Paşa Şeyḥi ‘ Alāü’ d-dīn Efendi	834
Ders-i ‘ ām Çelebi	835
Himmet Efendi	835
Merḥūm ve Mağfūrun leh Vānī Efendi Ḥazretleri	836
Ayaşofya Ḥaṭībī Şa‘ bān Efendi	844
Mu‘ abbir Ḥasan Efendi	844
Vaḳ‘ a-i Ehl-i Sūḳ	854
Vaḳ‘ a-i Ağayān	854
Vaḳ‘ a-i Yeñiçeriyān Ma‘ a-Sipāh	861
İstīlā-yı Küffār Ber-Bozcaata	864
Vezāret-i Köprüli Meḥemmed Paşa	865
Feth-i Ḳal‘ a-i Varat	869
Feth-i Ḳal‘ a-i Ḳamaniçe	874
Feth-i Oman ve Hedm-i Ū	875
Beyān-ı Sūr-ı Hümāyūn	876
Sūr-ı Tezvīc	880
İntikāl-i Şadr-ı A‘ zam Aḥmed Paşa	881
Sebeb-i Sefer-i Çehrin	882
Feth-i Ḳal‘ a-i Çehrin	882
Evlād-ı Kirāmları	888
Zıkr-i Āşār u Ḥasenāt	888
Mu‘ allimleri	889
Vüzerā-yı ‘ İzām	889
Şūfī Meḥemmed Paşa	889
Ṭarḥūncı Aḥmed Paşa	889
İbşīr Muştafā Paşa	890
Murād Paşa	890
Dervīş Meḥemmed Paşa	890
Siyāvūş Paşa	891
Köprüli Meḥemmed Paşa	891

Sürnāzen Muştafā Paşa.....	892
Melek Aḥmed Paşa.....	892
Boynıyaralı Meḥemmed Paşa	893
Gürcî Meḥemmed Paşa.....	893
Fāzıl Aḥmed Paşa.....	893
Ḳara Muştafā Paşa.....	894
Ermenî Süleymān Paşa	895
Ḳara İbrāhîm Paşa	895
Süleymān Paşa	896
Siyāvuş Paşa	896
Zamān-ı Saltanatlarında Olan Hānlar	896
Meşāyiḫ-ı İslām.....	896
Şudūr-ı Rûm.....	897
Şudūr-ı Anaṭolı.....	899
Ḳuzāt-ı İstanbul.....	900
Ebū Sa‘îd-zāde Feyzu’llāh Efendi Maḥdūmı.....	904
Hāfız Efendi	905
Minkārî-zāde Efendi Maḥdūmı	906
Şarı Aḥmed Efendi	907
Müfettiş Şāmî Hüseyin Efendi	908
Ḳādî-‘ asker İbrāhîm Efendi	908
‘ Abdü’r-raḥîm-zāde Efendi.....	910
Ṭabîb Ḥalîl Efendi	911
Dāvūd-zāde-i Büzürg	912
İmām-ı Sultānî Şeker Efendi	913
Debbāğ-zāde Efendi Birāderi Şun‘u’llāh Efendi	913
Kilisî Dāmādı Hıfzî Muştafā Efendi.....	914
Buzağı Maḥmūd Efendi	914
Mindāl Aḥmed Efendi.....	915
Beyāzî-zāde Efendi Maḥdūmı	916
Beyāzî-zāde Dāmādı Maḥmūd Efendi.....	917
‘ İṣā-zāde Efendi.....	918
Memek-zāde Tezkirecisi Meḥemmed Efendi	919
‘ İmād-zāde Efendi	920
‘ Uşşākî Muştafā Efendi	921

Hâcib-zâde Efendi	922
Ebû Sa'îd Efendi Tâbi'î ' Abdî Efendi	923
' Arab Süleymân Efendi	924
Erzurûmî Mehemmed Efendi	925
Erdebîlî-zâde Dâmâdı Ebû Bekr Efendi.....	926
Mü'min-zâde Efendi.....	927
Cevherî-zâde Efendi	928
Erzurûmî ' Abdü'l-laîf Efendi.....	929
Atlu Dâvûd-zâde.....	930
Edrineli Dervîş İbrâhîm-i Gülşenî	931
Feyzî Hasan Efendi.....	933
Balağ Şeyhî Seyyid Hasan Efendi.....	934
Müddet-i saltanatları.....	943
Müddet-i ' Ömr-i ' Azîzleri.....	943
Hâce-i pâdişâh	943
Vüzerâ-yı ' izâm.....	943
Siyâvuş Paşa	943
İsmâ'îl Paşa	944
Muştafâ Paşa.....	944
Köprülü-zâde Muştafâ Paşa.....	944
Meşâyih-ı İslâm.....	945
Şudûr-ı Rûm.....	945
Şudûr-ı Anaıolı.....	945
Kuzât-ı Koştantıniyye.....	945
İmâm-ı Sulţânî İbrâhîm Efendi.....	947
Beyâzî-zâde Tâbi'î ' Abdü'l-kâdir Efendi.....	948
Kuds Müftisi es-Seyyid ' Abdü'r-raĥîm Efendi.....	949
Atbâzârî Aĥmed Efendi	950
Bahâyî Efendi Birâder-zâdesi Cezmî Efendi	950
Çeşmî-zâde Maĥdûmı	951
Şeyhü'l-İslâm Anĥaravî Efendi Maĥdûmı	952
İbrâhîm Hân-zâde Hâcesî Muşlî Efendi	953
Ordu Kâdısı İzmirî Süleymân Efendi	954
Şeyhü'l-İslâm ' Alî Efendi Hâzetleri	956
Şâriĥ-i <i>Mültekâ</i> Seyyid Mehemmed Efendi.....	958

Edrineli Murtaẓā Efendi.....	960
İmām-ı Sultānī Kerāsteci-zāde Efendi.....	961
Bosnevī Ẕassām Meḥemmed Efendi.....	962
Şa‘bān-zāde Efendi.....	963
Fettāḥ-zāde Efendi.....	964
Velī Efendi.....	965
Şakkāk Fındık Efendi.....	966
Re’īsü’l-eṭibbā Ḥayātī-zāde Efendi.....	967
Yüsrī Aḥmed Efendi.....	968
Edrineli Ca‘fer-zāde Efendi.....	969
Çavuş-zāde Efendi.....	970
Es‘ad-zāde Efendi İmāmı Meḥemmed Efendi.....	971
Şemsü’d-dīn-zāde Efendi.....	972
eş-Şeyḥ ‘Arab-zāde ‘Abdü’l-vehhāb Efendi.....	973
Atbāzārī Şeyḥ ‘Oşmān Efendi.....	974
İspirī ‘Alī Efendi.....	975
Şeyḥ Selāmī Efendi.....	976
Şeyḥ Mısrī Efendi.....	977
Ḥacī Evḥad Şeyḫi Seyyid Ḥüseyn Efendi.....	979
Meḥemmed Ağa Şeyḫi Ḥüseyn Efendi.....	980
Mu‘āmeleci Şeyḫ Muştafā Efendi.....	980
Cism-i Laṭīf İsmā‘īl Efendi.....	982
Bolbolcı-zāde Şeyḫ ‘Abdü’l-kerīm Efendi.....	982
Müddet-i Saltanatları.....	994
Müddet-i ‘Ömrleri.....	994
Evlād-ı Kirāmları.....	994
Köprüli-zāde Muştafā Paşa.....	994
‘Arabacı ‘Alī Paşa.....	996
Ḥacī ‘Alī Paşa.....	996
Bıyıklı Muştafā Paşa.....	997
Meşāyih-ı İslām.....	997
Şudūr-ı Rūm.....	997
Şudūr-ı Anaṭolı.....	998
Ẕuzāt-ı Ẕoştantıniyye.....	998
Ḥātıme.....	999

YER, ŞAHIS VE ÖZEL İSİMLER DİZİNİ.....	1002
KAYNAKÇA	1035

KISALTMALAR

age	: Adı Geçen Eser
agm	: Adı Geçen Makale
agmd	: Adı Geçen Madde
AKMB	: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı
AY.	: Arapça Yazmalar
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
H.	: Hicrî Tarih
Hz.	: Hazret-i
Hzl.	: Hazırlayan
Ktp.	: Kütüphanesi
Kültür Bak.	: Kültür Bakanlığı
MEB İA	: Millî Eğitim Bakanlığı İslâm Ansiklopedisi
Nu.	: Numara
Or.	: Orient
ö.	: Ölüm Tarihi
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SBE.	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
TALİD	: Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
Terc.	: Tercüme
TTK	: Türk Tarih Kurumu
TY.	: Türkçe Yazmalar
Üni.	: Üniversitesi
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
vr.	: Varak

Yay. : Yayınları
YL : Yüksek Lisans

GİRİŞ

1. BİYOGRAFİ

Sözlüklerde “öz geçmiş”;² “bir kimsenin hayat hikâyesi, yaşam öyküsü, tercüme-i hâli”; “tanınmış bir kimsenin hayâtını ona ait tüm bilgileri toplayarak anlatan kitap”³ anlamlarına geldiği bildirilen biyografi, Latince “bios” (canlılık) ve “graphie” (yazı, şekil) kelimelerinin bir araya gelmesinden oluşmuş bir sözcüktür.⁴ Kelimenin tarihçesi çok eski olmamakla birlikte, kullanımını yakın dönemlerde olmuştur. Bugünkü mânâsıyla biyografi kelimesini ilk kullanan, 17. asırda yaşamış İngiliz şair ve oyun yazarı John Dryden’dir.⁵ Kelime buradan 1721’den itibaren Fransızca’ya da geçmiştir.⁶

Biyografi, bir kişinin hayatın tamamını veya bir kısmını anla(t)ma girişimidir. O kimse hangi sahada meşhursa, hakkındaki hâl tercümesi de o tarih kolunun bir kısmını teşkil eder.⁷ Edebiyat terimi olarak “yaşayış ve yaptıkları diğer insanlardan farklı olan ve ilgi çekici özelliğe sahip önemli kişilerin hayatını inceleyen, bu alandaki bütün bilgileri derleyip anlatan yazı türü” şeklinde tarif edilebilir.⁸ Biyografi, ferdin yalnızca ne yapıp ne ettiği ile nerede doğup, nerede öldüğü ile, nerede yaşayıp nerede çalıştığı ile, kısaca bütün insanlarda görülen ortak yaşantı özellikleri ile değil, aynı zamanda kendine özgü hâli ve karakteri ile kendi sesi, dili ve mantığı ile veren ve bunu kabaca değil etraflıca yapan bir çalışmadır.⁹ Tarihin en mühim kaynaklarından biri olan biyografi, sahip olduğu uzun geçmişi içerisinde gelişmiş ve çeşitli alt bölümlere ayrılmış, anlattığı şahsın veya şahısların vasıflarına, husûsiyetlerine; anlatılanın kısalığına, uzunluğuna, edebî değerine göre farklı şekillere bürünmüştür.¹⁰

Tarih biliminin alt dalı olarak ortaya çıkan ve sonradan müstakil bir hüviyete bürünen biyografi, İslâm edebiyatlarında “terâcim-i ahvâl” adıyla yer almış; İslâm’ın zuhurundan sonra yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu türün adı, bir kişi için “tercüme-i

² Komisyon, *Türkçe Sözlük*, TDK Yay., Ankara 2005, s. 288.

³ İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Yay., İstanbul 2011, s. 157.

⁴ Mahmut Çetin, *Biyografi Kitabı*, Biyografi.net Yay., İstanbul 2012, s. 15.

⁵ Sema Aslan, “Türkiye’de Biyografinin Gelişmemesi Kapalı Toplum Yapısıyla Yakından İlgili”, *Milliyet*, 8 Ağustos 2006.

⁶ Atilla Özkırımlı, “Biyografi Türk Edebiyatında Gereken İlgiyi Görmemiştir”, *Milliyet Sanat Dergisi*, Yeni Dizi 88, 15 Ocak 1984, s. 12.

⁷ Fevziye Abdullah Tansel, *İyi ve Doğru Yazma Usulleri III*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 1978, s. 187.

⁸ “Biyografya”, *Büyük Lugat ve Ansiklopedi*, İstanbul, C.2, s. 419.

⁹ Vefa Taşdelen, “Biyografi: Ötekine Yolculuk”, *Millî Eğitim Dergisi* S. 172, Güz 2006, s. 9.

¹⁰ Nuri Akbayar, “Hâl Tercümesi”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yay., İstanbul 1981, C. 4, s. 33.

hâl”, birden fazla kişileri ihtiva edenler için “terâcim-i ahvâl” olmakla beraber, Şark zevki hemen bütün kitap adlarında olduğu gibi bu sahada da zengin bir başlık koleksiyonu sergiler. Hz. Peygamber’in hayatı olan siyerlerden başlayarak tabakât, vefeyât, tezkire, esâmî, sicil, şecere, sefine, mecâlis, hadîka, ravza, riyâz, gülzâr, gülşen gibi olağanüstü sayıda kitap adı, zengin muhtevalarıyla kütüphanelerde bulunmaktadır.¹¹

1.1. Arap Edebiyatında Biyografi

1.1.1. Tabakât Geleneği

Tabakât, İslâm te’lîf geleneğinde, sahasında tanınmış şahsiyetlerin biyografilerini konu edinen yazı türünün genel adıdır. Sözlükte “üst üste olan iki şeyin birbiriyle uyuşması, derece, mertbe ve konum bakımından örtüşmesi” anlamındaki tabak (tabaka, çoğulu tabakat) “sınıf, zümre” mânâlarına da gelir. Kelimenin aslı olan “tabk” az kullanılır. İslâm geleneğinde sahâbe, tâbiîn, âlimler, edipler, şairler ve sanatkârlar, sûfiler, düşünürler ve ayırıcı niteliklere sahip olan kişilerden söz eden te’lîf türünü ifade eder. Sınıf, derece ve dönem ayırımı yapılmadığı hâlde, muhtevaları alfabetik düzenlenen bazı biyografi eserlerine tabakat adı verilmiştir. Bunun sebebi, müelliflerin eserlerine aldıkları şahısları, bağımsız birer sınıf ve kategori oluşturacak derecede önemli kişiler olduğunu kabul etmesi veya tabakat kavramının zamanla asıl anlamını yitirerek toplu biyografilerin yer aldığı kitapları ifade eden bir terim hâline gelmesidir.¹²

İslâm tarihinde biyografi kitapları başta “siyer, terâcim, tabakât, vefeyât” olmak üzere çeşitli isimlerle anılır. Bunlardan “siyer/sîret”, özellikle Hz. Peygamber’in hayatına dair eserler için kullanılan bir terim şeklinde yaygınlık kazanmış olmakla birlikte diğer biyografiler için de kullanılmaktadır. Terâcim, “biyografi” (tercüme-i hâl) anlamındaki “terceme” kelimesinin çoğuludur. Tabakat temelde belirli bir yaş, meslek, görev, nesil, unvan, mezhep, tarikat ve coğrafyaya mensup olmaları dolayısıyla ortak bir grup (tabaka) oluşturan kişilerin biyografilerine yer verilen bir tür olmakla birlikte, genellikle biyografi kitaplarına da bu ismin verildiği görülmektedir. Vefeyât kitapları ise vefat tarihlerini esas alan biyografik eserlerdir. İslâm tarihinde biyografi yazımının özellikle Hz. Peygamber’in, sahâbe, tâbiîn ve sonraki nesillerin, hadisleri nakleden

¹¹ Orhan Okay, “Tarihin Üvey Evladı: Biyografi”, *Zaman*, 2 Eylül 2001.

¹² İsmail Durmuş, “Tabakât”, *DİA*, İstanbul 2010, C. 39, s. 288.

râvilerin hayatını tespit etmek amacıyla orijinal bir tür olarak ortaya çıktığı kabul edilmektedir.¹³ Şüphesiz bunda İslâm cemiyetinin fikrî ve amelî sahada *Kur'ân-ı Kerîm*'den sonraki en büyük rehberinin “hadis” olması etkendi. Hadislerdeki rivayet zincirleri tarihî malzemedен teşekkül ettiğinden müslümanlar tarihi, hadisin bir parçası olarak telakki etmişlerdi. Rivayet zincirlerini meydana getiren zevâtın sika, yani sözüne güvenilir kimseler olup olmadığı hususu, hayatlarının tespitini lüzumlu kılmış ve neticede bizzat Hz. Peygamber'in hayatını konu edinen siyer kitaplarının yanı sıra, hadis râvilerinden bahseden “ilmü'r-ricâl” adı altında müstakil bir ilmin doğuşu hazırlanmıştır. Umumiyetle alfabetik olarak kaleme alınan bu eserlere, sahalârında yazılmış meşhur adamlar ansiklopedisi nazarıyla bakılabilir.¹⁴ Bu türün daha ziyade Araplar'ın nesep bilgisine karşı gösterdikleri ilgiden kaynaklandığını ileri sürenler de vardır.¹⁵ Hadis ilminin öncülük yaptığı bu ilim dalı, zamanla muhteva zenginliği kazanarak toplumun hemen her kesiminden çeşitli alanlarda (İslâm tarihi¹⁶, tefsir¹⁷, hadis¹⁸, fıkıh¹⁹, kelâm²⁰, tasavvuf²¹ vb.) meşhur kişileri konu edinmiş ve İslâm'ın ilk asırlarından itibaren çok sayıda biyografi kitabı te'lif edilmiştir.

1.1.2. Arap Edebiyatında Tabakât²²

Arap edebiyatında şair ve yazarlar, gramer ve lügat âlimlerinin biyografilerine dair çoğu tabakât adını taşıyan, dönem ve seviye bakımından tasnife tâbi tutulan veya tutulmayan çok sayıda eser kaleme alınmıştır.

Günümüze ulaşan en eski kaynaklardan olan İbn Sellâm el-Cumahî'nin (ö. 231/846), *Tabakâtü fuhûli's-su'arâ* adlı eserinde, Arap şairleri sanatkârlıkları göz önünde tutulup en iyiden en kötüye doğru sıralanarak yaşadıkları dönem açısından Câhiliyyûn, muhadramûn ve İslâmiyyûn kategorilerine ayrılmıştır. Söz konusu şairlerin eserlerinin değeri birbirine yakın olanları bir tabaka kabul edilerek on üç Câhiliyyûn ve on İslâmiyyûn tabakası belirlenmiş, toplam 114 şaire yer verilmiştir. Devirlere göre bu üçlü tasnifi, Cumahî'den önce Asmaî (ö. 216/831) *Fuhûletü's-su'arâ*'sında yapmıştır.

¹³ Casim Avcı, “Tabakât (İslâm Tarihi)”, *DİA*, İstanbul 2010, C. 39, s. 297.

¹⁴ Ahmed Suphi Furat, “Arap Edebiyatında İlk Ansiklopedik Eserler”, *İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, C. 8, 1978, s. 300-01.

¹⁵ Heffening, “Tabakât”, *MEB İA*, Eskişehir 1997, C. 11, s. 591.

¹⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Câsim Avcı, agmd.

¹⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Abdülhamit Birışık, “Tabakât (Tefsir)”, *DİA*, İstanbul 2010, C. 39, s. 290-91.

¹⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Efendioğlu, “Tabakât (Hadis)”, *DİA*, İstanbul 2010, C. 39, s. 291-92.

¹⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Eyyüp Said Kaya, “Tabakât (Fıkıh)”, *DİA*, İstanbul 2010, C. 39, s. 292-94.

²⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Öz, “Tabakât (Kelâm)”, *DİA*, İstanbul 2010, C. 39, s. 294-95.

²¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Reşat Öngören, “Tabakât (Tasavvuf)”, *DİA*, İstanbul 2010, C. 39, s. 295-96.

²² Bu bölüm, İsmail Durmuş tarafından *DİA*'ya yazılan “Tabakât (Arap Edebiyatı)” maddesinden hülâsa edilmiştir.

Cumahî'den sonra, ünlü hiciv şairi Di'bil'in ikinci derecedeki şairlere de yer verdiği ve Câhiliye döneminden kendi zamanına kadar yaşamış şairleri ele aldığı *Tabakâtü's-şu'arâ*'sı gelir.

İbn Kuteybe, *Tabakâtü's-şu'arâ* adıyla da anılan *eş-Şi'r ve's-şu'arâ*'sında şiir ve türlerine ilişkin giriş niteliğindeki bir bölümün ardından “evâilü's-şu'arâ” diye bir kategori belirlemiştir; daha sonra toplam 206 şairi Câhiliyyûn, İslâmiyyûn, Emeviyyûn ve Abbâsiyyûn şeklinde ayırarak biyografileri yanında şiirlerinden örneklere yer vermiştir. Şair ve edip İbnü'l-Mu'tez, *Tabakâtü's-şu'arâi'l-muhdesîn* adlı eserinde Abbâsî halife, vezir, vali ve kumandanlarını öven şairlerden, Abbâsî Devleti'nin kuruluşundan kendi vefat yılı olan 296'ya (908) kadar gelenlerin biyografileriyle şiirlerinden örnekler kaydetmiş, vefat yıllarına göre sıraladığı 121 erkek, 6 kadın ve ilâve ettiği 5 şairi incelemiştir. Ebû Zeyd el-Kureşî, *Cemheretü eş'âri'l-Arab*'ında Arap şairlerini meşhur kasidelerine göre 7 tabakaya ayırmış; her tabakada yedi şairi ve her şairin meşhur kasidesini zikretmiştir. İlk 6 kategoriye dâhil olan şairlerin çoğu Câhiliyyûn ve muhadramûndan, üçü İslâmiyyûn'dandır. Abdülkâdir el-Bağdâdî, *Hızânetü'l-edeb*'inde Arap şairlerini Câhiliyyûn, muhadramûn, İslâmiyyûn ve muhdesûn (müvelledûn) diye ayırmıştır. Bunların şiirlerini, lügat ve gramer kaidelerini destekleyici örnek (şâhid) kabul edilip edilmemesi yönünden değerlendirmiştir.

Arap şairlerini yetiştikleri ve yaşadıkları bölgelere göre tasnif eden tabakat kitapları da vardır. Bunlarda şairler Hicaz, Mekke, Medine, Suriye (Şam), Irak, Mısır, Azerbaycan, Cezîre, Endülüs, Mağrib, Rey, Cibâl, İsfahan, Fars, Kirman, Cürcân, Esterâbâd, Hârizm, Horasan ve Sicistan gibi yerlere göre gruplandırılmıştır. Bu te'liflerin meşhur olanları birbirinin tamamlayıcısı niteliğinde bir dizi oluşturur. Adlarında tabakat kelimesi yer almasa da bu özelliği taşıyan eserler şöylece sıralanabilir: Hârûn b. Ali İbnü'l-Müneccim (ö. 288/901), *el-Bâri*'; Seâlibî, *Yetîmetü'd-dehr*; Bâharzî, *Dümyetü'l-kasr*; Ali b. Zeyd el-Beyhakî, *Vişâhu Dümyeti'l-kasr*; Dellâlülkütüb, *Zînetü'd-dehr*; İmâdüddin el-İsfahânî, *Harîdetü'l-kasr*; İbnü's-Şa'âr, *'Ukûdü'l-cümân*; Şehâbeddin el-Hafâcî'nin *Reyhânetü'l-elibbâ*'sı ile ona tetimme olarak yazılan Muhibbî'nin *Nefhatü'r-Reyhâne*'si ve İbn Ma'sûm'un *Sülâfetü'l-asr*'ı da bu tür içinde sayılır. Seâlibî'nin *Yetîmetü't-dehr*'inin tesirinde kalan İbn Bessâm eş-Şenterînî, hacimli eseri *ez-Zahîre fî mehâsini ehli'l-Cezîre*'sinde Endülüslü şair, edip, tarihçi ve siyaset adamlarını Kurtuba ve civarı, Batı Endülüs, İşbîliye ve civarı, Doğu

Endülüs, Doğu İslâm ülkelerinden Endülüs'e gelenler şeklinde bölgelere göre ele almıştır. Yine Osman b. Rebîa el-Endelüsî *Tabakâtü's-şu'arâ bi'l-Endelüs*'ü, İbnü'l-Faradî *Tabakâtü's-şu'arâ'i'l-Endelüs*'ü yazmıştır.

Ali b. Muhammed el-Medâinî, Muhammed b. Habîb, Sükkerî, İbn Ebû Tâhir Tayfûr, Abdülazîz b. Yahyâ el-Celûdî kaleme aldıkları eserlerde farklı kategorilere yer vermişlerdir. Medâinî *Kütüb fî ahbârü's-şu'arâ* adlı bir dizi eserinde annelerine nisbet edilen şairler, şüyûh şairler, gazâ yapan, hastalığında bir şiirle temessül eden veya bir ölüm dolayısıyla şiirle yahut sözle temessül eden, şiirlerinde bedevî kadınlarını şehirli kadınlara tercih eden, irticâlen şiir söyleyen, yabancı hayvanlar hakkında şiir yazan, söylediği bir şiirle isim alan, hükûme (hakemlik, devlet idaresi) hakkında şiir söyleyen, övgü veya yergisiyle nedîm olan, söylediği şiire nesirle cevap verilen, anne ve babasına itaat eden veya âsi olanlar şeklinde bir tasnife tâbi tutmuştur. İbn Habîb, Sükkerî, İbn Ebû Tâhir ve Celûdî de benzer gruplandırmalar yapmıştır. Hasan b. Bişr el-Âmidî *el-Mü'telif ve'l-muhtelif* inde İmrülkays, Nâbiga, A'sâ, Amr, Muhammed gibi isim, künye, lakap ve nisbe açısından birbirine benzeyen şairleri tasnif ederek bunların birbirine karıştırılmasını önlemeye çalışmıştır. Ebü'l-Ferec el-İsfahânî hacimli eseri *el-Egâni*'de şiirlerin bestelenip okunmuş olmasını esas alıp şairlerin biyografilerini vermiş; onlarla ilgili bazı anekdotları aktarmış; bestelenip okunan şiirlerinden ve diğer eserlerinden örnekler zikretmiştir.

Bazı yazarlar, kadın şairlere dair müstakil eserler yazmıştır. İbn Kuteybe *en-Nisâ' ve'l-gazel*, Hârûn İbnü'l-Müneccim *Ahbârü'n-nisâ'*, Muhammed b. Halef *en-Nisâ' ve'l-gazel*, Ebü'l-Ferec el-İsfahânî *el-İmâ'ü's-şevâ'ir*, Üsâme b. Münkız *Ahbârü'n-nisâ'*, Nâcî b. Abdülvâhid İbnü't-Tarrâh *en-Nisâ'ü's-şevâ'ir* gibi eserler te'lîf etmiş, Zeyneb Fevvâz el-Âmiliyye, *ed-Dürrü'l-mensûr fî tabakâti rabbâti'l-hudûr*'unda İslâm'ın ünlü kadınlarının biyografileriyle çeşitli yönlerini incelemiştir.

Şu'arâ biyografilerinin bir kısmı özgün başlıklara sahipken birçoğu önem verdikleri konuyu vurgulayacak biçimde *Tabakâtü's-şu'arâ*, *Ahbârü's-şu'arâ*, *eş-Şu'arâ*, *eş-Şi'r ve's-şu'arâ*, *Mu'cemü's-şu'arâ*, *Fuhûlü's-şu'arâ* gibi genel başlıklar taşır. Nitekim kâtip ve yazarların biyografileriyle sanat ve eserlerine dair Lührâsb b. Kevgân'ın *Tabakâtü'l-küttâb*, Akuştin ile Seken b. Saîd'in *Tabakâtü'l-küttâb bi'l-Endelüs* adlı eserleri vardır. Ceşiyârî'nin *el-Vüzerâ' ve'l-küttâb*'ı, İbn Dürüsteveyh'in *el-Küttâb*'ı, İzzet Edîb'in *Mu'cemü Küttâbi Sûriyye*'si de bu bağlamda zikredilmelidir.

Arap lügat ve gramer âlimleriyle ediplerinin biyografi, anekdot ve eserlerine ilişkin çok sayıda eser kaleme alınmıştır. Birçoğu tabakât adını taşıyan bu te'liflerin bazılarında lügat ve gramer âlimleri birlikte veya müstakil olarak ele alınmış; nesil, ekol ve faaliyet gösterdikleri şehirler itibariyle tasnife tâbi tutulmuş, bir kısmı da “üdebâ” başlığı altında edip, kâtip ve şairlerle lügat ve gramer âlimlerini bir arada ele almıştır.²³

1.2. Fars Edebiyatında Biyografi

1.2.1. Tezkire Geleneği

Tezkire, Fars ve Türk edebiyatlarında umumiyetle şair biyografilerine dair eserlerin ortak adıdır. Arapça “zıkr” kökünden türeyen ve sözlükte “anmak, hatırlamak, hatırlamaya vesile olan şey” demektir.²⁴ Terim olarak eski dönemlerde yazılan biyografik-antolojik eseri ifade eder. Çeşitli ilim dallarında yetişmiş âlimler ve şairlerin biyografilerine dair eserler Arap ilim çevresinde “tabakât” adıyla ortaya çıkmış. Fars edebiyatında özellikle şairler için yazılan tabakat kitaplarına tezkire adı verilmiştir.²⁵

1.2.2. Fars Edebiyatında Tezkire

Fars edebiyatında biyografi, müstakil bir tür olarak Arap edebiyatına nazaran oldukça geç bir dönemde zuhur etmiştir. Bunun sebebi, İslâm’ın ilk beş asrında ilim ve sanatın hemen hemen tamamıyla Arapların elinde olmasının yanı sıra Arapçanın hâkimiyeti de gösterilebilir. Farsça daha ziyade bir edebiyat dili olarak gelişmiş; hâl tercümesi sahasında da yazılan ilk mühim eserler de edebiyatçılara ait olmuştur.²⁶ İran’da tezkirecilik geleneği, başlangıçta tarih ilmi ile birlikte gelişmiştir. Nitekim başlangıçta ve sonradan birçok tarih kitabında hâl tercümeleri ile ilgili kısımlar bulunmaktadır. Önceleri tarihlerde ve lügatlerde yeri geldikçe şiir ve şairlerden bahsedilmiş; ancak bu tür eserlerin müstakil olarak zuhuru daha sonraki devrelerde olmuştur.

Bazı husûsiyetleri sebebiyle kısmen tezkiretü’ş-şu‘arâ telakki edilebilecek ilk Farsça eser Nizâmî-i Arûzî’nin 1156’da yazdığı *Çehâr Makâle*’dir.²⁷ Ferîdüddin Attâr’ın 1220 yılında kaleme aldığı yetmiş iki sûfinin biyografisini ihtiva eden

²³ Ayrıntılı bilgi için bkz., Durmuş, agmd.

²⁴ Şemseddin Sâmî, *Kâmûs-ı Türki*, İkdâm Matbaası, İstanbul 1317, s. 391; Muallim Nâci, *Lügat-i Nâci*, TDK Yay., Ankara 2009, s. 772.

²⁵ Yusuf Öz, “Tezkire”, *DİA*, İstanbul 2011, C. 41, s. 68.

²⁶ Akbayar, agmd, s. 34.

²⁷ Abdülkadir Karahan, “Tezkire”, *MEB İA*, Eskişehir 1997, C. 11, s. 226.

Tezkiretü'l-evliyâ'sı, adında “tezkire” kelimesi bulunan Farsça ilk biyografik eserdir. Fars edebiyatında şu'arâ tezkiresi geleneği Muhammed Avfi'nin Hindistan'da 1221'de hazırladığı *Lübâbü'l-elbâb* ile başlamıştır Farsça şu'arâ tezkiresi geleneğinin en değerli ikinci örneği Devletşah'ın 1487'de tamamlayıp Ali Şîr Nevâî'ye ithaf ettiği *Tezkiretü's-su'arâ*'dır. Abdurrahman-ı Câmî'nin 38 şairin tanıtıldığı edebî ve ahlâkî eseri *Bahâristân* ve bazıları şair 600'den fazla sûfinin biyografisini ihtiva eden *Nefehâtü'l-üns* adlı eserleri tezkire geleneği içerisinde anılmaktadır.

Safevîler döneminde hazırlanan ilk Farsça tezkireler, Ali Şîr Nevâî'nin Doğu Türkçesi'yle kaleme aldığı *Mecâlisü'n-nefâis*'in tercümesi ve devamı niteliğindedir. *Mecâlisü'n-nefâis*, Sultan Muhammed Fahrî-i Herâtî tarafından 928 (1522) yılında *Letâif-nâme* adıyla Farsçaya çevirilip Şah İsmâil'e ve oğlu Sâm Mirza'ya ithaf edilmiştir. Mütercim *Mecâlisü'n-nefâis*'te bulunmayan 188 şairi esere ilâve etmiştir. Devletşah'ın *Tezkiretü's-su'arâ*'sından sonra tezkire yazıcılığı İran sınırları dışında özellikle Hindistan'da yaygınlık kazanmış; bu bölgede doksan kadar tezkire kaleme alınmıştır. Bunlardan bazıları Hint asıllı, bazıları da Hindistan'da bulunmuş İran asıllı yazarlar tarafından te'lîf edilmiştir. Fahrî-i Herâtî'nin 960 (1553) yılında hazırladığı *Ravzatü's-selâtin* şair sultanların biyografilerine yer veren ilk tezkirelerdendir. Tacik asıllı ve “Nisârî” mahlaslı şair Hasan-ı Buhârî'nin *Müzekkir-i Ahbâb*'ı Nevâî'nin *Mecâlisü'n-nefâis*'ine 974'te (1566) tekmile şeklinde kaleme alınmıştır. Eser XVI. yüzyılda yaşamış 276 şairin hâl tercümesini ihtiva eder.

Alâüddevle el-Kazvînî *Nefâ'isü'l-me'âsir*'inde İran ve Hint asıllı 350 şaire yer vermiştir. Takî-i Kâşî'nin *Hulâsatü'l-eş'âr* adlı eseri 985'te (1578) tamamlanmış, 1585-1607 yılları arasında müellif tarafından yeniden gözden geçirilmiştir. Eserde 631 şairin biyografisi vardır. Emîn-i Ahmed-i Râzî'nin *Heft İklîm*'inde yedi coğrafi bölge esas alınarak bu bölgelerde yetişmiş sultan, emîr, âlim, şair ve mutasavvıflardan 1560 kişinin biyografisi bulunmaktadır. Sultan Muhammed-i Mutribî'nin *Tezkiretü's-su'arâ-yı Mutribî*'sinde XVI. yüzyılın ikinci yarısı ile XVII. yüzyılın ilk yarısında yaşamış 350 Buharalı şair ve edip tanıtılmıştır. Takî-i Evhadî'nin *Arafâtü'l-âşıkîn* adlı eserinin Hindistan'da yaşayan, müellifin yakından tanıdığı İran asıllı şairlere ayrılan kısmı tezkirenin en önemli bölümüdür. Ebû Tâlib Han'ın 1790-92 yıllarında kaleme aldığı *Hulâsatü'l-efkâr*'ı, Lutf Ali Beg'in 1779'dan sonra tamamladığı *Âteşkede*'si, Ali İbrâhîm Han'ın *Suhuf-i İbrâhîm*'i, Hint asıllı Kudretullah Hân-ı Kupâmevî'nin 1842

yılında bitirdiği *Netâicü'l-efkâr*'ı şair kadrosu zengin tezkirelerdendir. Muhammed Tâhir-i Nasrâbâdî'nin 1672-80 yılları arasında yazdığı *Tezkiretü's-şu'arâ* adlı eseri de Safevîler döneminin önemli tezkirelerindedir. Bismil-i Şîrâzî'nin *Tezkire-i Dilgüşâ*'sı Feth Ali Şah döneminde yaşayan 185 şair hakkındadır. Rızâ Kulı Han'ın *Riyâzü'l-ârifîn*'i mutasavvıf, âlim ve şairlerin biyografilerini içerir. Rızâ Kulı Han'ın 1871'de Nâsırüddin Şâh Kaçar adına yazdığı *Mecma'u'l-fusahâ* İran şiir tarihinin temel kaynaklarından biridir.

Genel tezkirelerden başka, bir bölümünde kadın şairlere yer verilen tezkireler olduğu gibi yalnızca kadın şairlere ait tezkireler de kaleme alınmıştır. Farsça ilk kadın şu'arâ tezkiresi olan *Cevâhirü'l-acâ'ib* Fahrî-i Herâtî tarafından Ekber Şah'ın cülûsundan (1556) sonra yazılmıştır. Yirmi üç kadın şairin tanıtıldığı eser *Tezkiretü'n-nisâ* adıyla da anılır. Şîr Ali Hân-ı Lûdî'nin 1102'de (1690) te'lif ettiği *Mirâtü'l-hiyâl*'inde on beş kadın şair yer almaktadır. XVIII. yüzyılın önemli tezkirelerinden *Âteşkede*'nin birinci bölümünün “fürûğ” başlıklı kısmı da kadın şairlere ayrılmıştır. Muhammed Sıddîk Ahundzâde-i Herevî'nin *Tezkiretü'n-nisâ*'sı, Keşâverz-i Sadr'ın *Ez Râbi'a tâ Pervîn*'i, Ali Ekber Müşîr-i Selîmî'nin *Zenân-i Sulenver*'i kadınlara ait diğer tezkirelerdir.

Farklı coğrafyalarda Farsça şiir yazan şairlere dair çok sayıda tezkire üzerine çalışmalar yapılmış; bu çalışmalarda tezkirelerin yüzyıllara göre dağılımına ilişkin rakamlar verilmiştir. Buna göre XIII. yüzyılda bir, XIV. yüzyılda iki, XV. yüzyılda yedi, XVI. yüzyılda otuz üç, XVII. yüzyılda elli sekiz, XVIII. yüzyılda yetmiş iki, XIX. yüzyılda 151 ve XX. yüzyılda 200 kadar tezkire yazılmıştır. Bunlardan 350 kadarı basılmıştır.²⁸

1.3. Türk Edebiyatında Biyografi

Tanınmış kişilerin hayat hikâyelerini anlatan bir tür olan biyografi, başlangıçta tarih kitaplarının içinde yer alan küçük bölümler iken zamanla gelişerek müstakil eser hüviyeti kazandı.²⁹

Anadolu sahası Türk edebiyatında ilk örneklerine, Osmanlı tarihlerinin vefeyât kısımlarında rastladığımız hâl tercümelerinin ortaya çıkış tarihi, bu tarih kitaplarının yazıldığı dönemden itibaren başlatılabilir. Osmanlı devri müstakil tarih kitaplarının

²⁸ Bu kısım Yusuf Öz'ün *DİA*'ya yazdığı “Tezkire (Fars Edebiyatı)” maddesinden özetlenmiştir. Bkz. Yusuf Öz, “Tezkire (Fars Edebiyatı)”, *DİA*, İstanbul 2011, C. 41, s. 68-69.

²⁹ Haluk İpekten vd., *Şair Tezkireleri*, Grafiker Yay., Ankara 2002, s. 1.

zuhuru, devletin tesisinden yaklaşık iki asır sonrasına tekabül eder.³⁰ İlk Osmanlı kronikleri incelendiğinde bunların bazılarında tam mânâsıyla olmasa da yer yer biyografik malzeme kırıntılılarına rastlanmaktadır. Benzerleri arasında, buna benzer bilgilere en çok rastlanan eser Âşıkpaşazâde'nin *Tevârih-i Âl-i Osmân*'ıdır.³¹ Müstakil olmayan biyografilerin başlangıcı Âşıkpaşazâde'ye kadar götürülebilir. Doğrudan biyografik eserlerin ortaya çıkışı ise XV. asrın sonlarına rastlar.

Osmanlı döneminde kaleme alınmış müstakil biyografik eserler, üç ana çizgide toplanabilir: Bunların ilki ve en istikrarlı silsilesini “tezkiretü’ş-şu‘arâ” adıyla bilinen, şairlerin hayât hikâyelerinin anlatıldığı metinler teşkil eder. İkincisi âlim, mutasavvıf ve şair biyografilerinin anlatıldığı *Şakâ’iku’n-Nu‘mâniyye* tercüme ve zeyilleridir. Üçüncü grup ise bunların dışında kalan diğer eserlerdir. (Çeşitli meslek gruplarının bahis konusu edildiği *Menâkıb-ı Hünerverân*, *Devhatü'l-meşâyih*, *Hadîkatü'l-vüzerâ* vb., belli tarikat büyüklerinin anlatıldığı *Sefîne-i Nefîse-i Mevleviyân*, *Lemezât-ı Hulviyye*, *Hediyyetü'l-ihvân* vb. eserler; vefeyatnâmeler)

1.3.1. Tezkiretü’ş-şu‘arâ Geleneği³²

İslâm'ın kabulüyle Türkler, dâhil oldukları medeniyetin bütün şubelerini kendi kültürlerine tatbik etmek sûretiyle kısa sürede dünya görüşlerini, dinî ve sosyal hayatlarını yeni dinlerinin gereklerine göre tanzim etmişlerdir. İslâm kültürüyle olan temasları bilhassa edebiyat sahasında doğrudan Arap edebiyatından ziyade Fars edebiyatı vasıtasıyla olmuştur. Edebiyatın bütün şubelerinde olduğu gibi Türkler, biyografi alanında da öncelikle kendilerine Fars edebiyatındaki eserleri model kabul etmişler; şekil yönünden bu te'liflere öykünerek kitaplarını kaleme almışlardır. Ancak bu örnek alma taklit seviyesinde kalmamış; kısa sürede kendi hüviyetini bularak asırlar boyu devam eden bir silsile hâline gelmiştir.

Muhammed Avfi'nin *Lübâbü'l-elbâb*'ı, Ferîdüddin Attâr'ın *Tezkiretü'l-evliyâ*'sı³³, Abdurrahman-ı Câmî'nin *Bahâristân*'ı³⁴, Devletşah'ın *Tezkiretü'ş-*

³⁰ Necib Âsım, “Osmanlı Târih-nüvisleri ve Müverrihleri-Medhal”, *TOEM*, İstanbul 1328, s. 41.

³¹ Feridun Emecen, “Osmanlı Kronikleri ve Biyografi”, *İslâm Araştırmaları Dergisi*, S. 3, 1999, s. 85.

³² Bu bölüm hazırlanırken Haluk İpekten vd.'nin hazırladığı *Şair Tezkireleri* adlı kitaptan, Mustafa Uzun'un *DİA*'ya yazdığı “Tezkire (Türk Edebiyatı)” ve Abdülkadir Karahan'ın *MEB İA*'ya yazdığı “Tezkire” maddelerinden istifâde edilmiş; bazı bölümlere ilâveler yapılarak kullanılan diğer kaynaklara işaret edilmiştir. Bkz. Mustafa Uzun, “Tezkire (Türk Edebiyatı)”, *DİA*, İstanbul 2012, C. 41, s. 69-73; Abdülkadir Karahan, “Tezkire”, *MEB İA*, Eskişehir 1997, C. 11, s. 226-230; Abdülkadir Özcan, “Osmanlı Tarih Edebiyatında Biyografik Türünün Ortaya Çıkışı ve Gelişmesi”, *Nazımdan Nesire Edebî Türler*, Turkuaz Yay., İstanbul 2009, s. 124-133.

³³ Ferîdüddin Attâr, *Tezkiretü'l-evliyâ*, (Çev. Süleyman Uludağ), Kabcacı Yay., İstanbul 2007.

³⁴ Molla Câmî, *Baharistan*, (Çev. Adnan Karaismailoğlu), Akçağ Yay., Ankara 2004,

şu‘arâ’sı³⁵ Türk edebiyatında kaleme alınan tezkirelere model ve kaynaklık ettiğinden Türkçe şu‘arâ tezkireleri, Farsça’dakilerle ortak özelliklere sahiptir. Abdurrahman-ı Câmî’nin *Bahâristân*’ı ile *Nefehâtü’l-üns*’ü başta Ali Şîr Nevâyî ve Sehî Bey olmak üzere Türkçe tezkire müelliflerini büyük ölçüde etkilemiştir. Nevâyî’nin *Nesâyimü’l-mahabbe*³⁶ adlı eseri *Nefehât*’ın, 170 kadar Türk ve Hint sûfisinin biyografisinin eklenmesiyle hazırlanmış Çağatayca tercümesidir. *Nefehât*, Lâmiî Çelebi tarafından *Fütûhu’l-mücâhidîn li-tervîhi kulûbi’l-müşâhidîn*³⁷ adıyla ve bazı ilâvelerle Anadolu Türkçesi’ne çevrilmiştir. 927 (1521) tarihli bu çeviri Anadolu sahasında –bugünkü bilgilerimize göre- yazılmış ilk müstakil biyografi kitabıdır.

Şu‘arâ tezkireleri, umumiyetle şairlerin mahlasları veya adlarına göre elifbâ sırasına uygun şekilde tanzim edilmiştir. Şairleri devirlere ve tabakalara göre ayırarak ele alan, her tabakaya giren sanatkârların kendi içinde yine alfabetik olarak sıralandığı tezkireler de kaleme alınmıştır. Âşık Çelebi’nin *Meşâ’irü’ş-şu‘arâ*’sı gibi ebced tertibinde düzenlenmiş bir örnek de vardır. Sehî Bey’in *Heşt Behişt*’i gibi bazılarının özel adı olmakla birlikte şu‘arâ tezkireleri çoğunlukla müellifinin ismine nisbetle anılır. Tezkireler genelde mukaddime (dîbâce), şairler hakkındaki bilgilere yer veren esas metin ve hâtimededen meydana gelir. Mukaddimelerde eserin sunulduğu kişi veya kişiler hakkında mensur-manzum bir methiye, tezkire müellifinin şiir sanatı, devrin sanat anlayış ve özellikleri hakkındaki düşünceleri ve başta sebab-i te’lîfi olmak üzere eserin yazımıyla ilgili bilgiler yer alır. Hâtimedede ise eserin tamamlanma tarihi, yazımında çekilen sıkıntılar, ortaya konan çalışmanın özellikleri, devrin padişahına veya müellifin hâmisine dualar, mevcut kusurlar için af talepleri bulunur. *Safâyî Tezkiresi* gibi bazı örneklerde eserin başında devrin ulemâ ve şu‘arâsı tarafından yazılan takrizler yer almıştır. Tezkirenin esasını oluşturan biyografiler bölümünde mümkün olduğu ölçüde söz konusu edilen şairin ailesi, hayatı ve yetişmesi, hocaları, yakın arkadaşları ve meslektaşları, diğer eserleri, bazan ilmî-edebî hüviyetine dair bilgiler, hakkındaki rivayetler, devrinde çok beğenilmiş nükteleri, fikirleri ve sanatı üzerine tenkitler ve şiirlerinden örnekler yer alır. Ancak bütün tezkirelerde bunların hepsine rastlanmadığını belirtmek gerekir. Bunda müellifin ulaşabildiği bilgiler yanında onunla çağdaş veya arkadaş olması, sosyal kişiliği ve çevresi de etkili olmaktadır.

³⁵ Devletşâh, *Tezkiretü’ş-Şu‘arâ (Şair Tezkireleri)*, (Çev. Necati Lugal), Pinhan Yay., İstanbul 2011.

³⁶ Kemal Eraslan, (hızl.), *Ali Şîr Nevâyî, Nesâyimü’l-Mahabbe Min Şemâyimi’l-Fütüvve*, TDK Yay., Ankara 1996.

³⁷ Süleyman Uludağ-Mustafa Kara, (hızl.), *Evlîyâ Menkabeleri*, Pinhan Yay., İstanbul 2011.

Tezkirelerde, biyografik malûmat yanında Türkçe'nin Anadolu'da edebî bir dil olarak gelişim süreciyle ilgili dolaylı bilgilerle birlikte devrin şiir dili ve şiir anlayışına dair önemli açıklamalar da yer alır. Ayrıca tezkire müelliflerinin bazı şiirleri değerlendirirken yaptıkları açıklamalarda divan şiiri dünyasını kavramaya yardımcı bilgiler bulunabilir. Özellikle mahallî tabirler, kelimeler ve bunların mânâlarıyla ilgili açıklamalar tezkirelerin değerini arttıran hususlardır. Meselâ kendisi de Kastamonulu olan Latîfî, tezkiresinde Necâtî'den bahsederken onun Kastamonu'ya has bazı kelimeleri şiire kattığını belirtip bunların dayandığı âdetlere dair bilgi vermekte; bunlar bilinmeden şiirlerinin anlaşılamayacağını söylemektedir. Dikkat çekici bir diğer husus da tezkire müelliflerinin şiir dilinde mesel kullanımı üzerindedir. Nitekim Türk şiir dilininin Fars tesirinden kurtulmasında ve halkın şiire büyük ilgi göstermesinde Necâtî'nin şiirlerinde atasözleri kullanmasının etkisinin bulunduğu Latîfî tezkiresinden öğrenilmektedir. Ayrıca "Sâfi" mahlasıyla şiir yazan Cezerî Kasım Paşa'dan bahsedilirken onun Anadolu'da şiirde ilk mesel kullanan kişi olduğu ve bu tarzın Necâtî Bey'de kemaline erdiğinin belirtilmesi de bu türden bir bilgidir.

Şu'arâ tezkirelerinde ve tezkire türü diğer eserlerde kullanılan dil ve üslûp Farsça örneklerde görüldüğü gibi genellikle sadelikten uzak olup sanatkâranedir. Bunların dili ve üslûbu Osmanlı Türkçesinde inşâ dili olarak adlandırılan secili ve sanatkârane nesir özellikleri göstermektedir. Meselâ Sâkîb Dede'nin *Sefîne-i Nefîse-i Mevleviyân*'ı, Esrar Dede'nin *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*'si Türk nesrinin muğlak metinleri arasına girecek kadar secili ve tahkiyeye dayalı bir inşâ üslûbunda yazılmıştır. Bu bakımdan klasik Osmanlı nesrinde sanat gücünü göstermek isteyen müelliflerin tercih ettiği estetik unsurlardan seci, aliterasyon, iştikak, tezat, tenasüp gibi sanatlara dair örnekler şu'arâ tezkirelerinde geniş yer bulmuştur.

1.3.2. Türk Edebiyatında Şair Tezkireleri

Türk edebiyatında yazılan ilk şu'arâ tezkiresi Ali Şîr Nevâyî'nin *Mecâlisü'n-nefâis*'i³⁸ olup Osmanlı sahasında kaleme alınan tezkirelere modellik etmiştir. 896'da (1491) tamamlanan eserde, biyografisine yer verilen şairlerin büyük kısmı, şiirlerini Farsça kaleme aldığından her iki edebiyat bakımından önemli bir kaynaktır. *Mecâlisü'n-*

³⁸ Kemal Eraslan, (hızl.), *Ali Şîr Nevâyî, Mecâlisü'n-Nefâis, I-II*, TDK Yay., Ankara 2001.

nefâis “meclis” adıyla sekiz kısma ayrılmış; her kısımda şairler çeşitli gruplara bölünerek ele alınmıştır.

XVI. asır Türk edebiyatında bugün itibariyle bilinen sekiz tezkire kaleme alınmıştır. Bunlardan Sehî Bey’in *Heşt Behişt*’i,³⁹ Anadolu sahasında kaleme alınmış ilk tezkire hüviyetini taşır. Sehî Bey’in 945 (1538) yılında tamamladığı bu eser, *Tezkire-i Sehî* olarak da bilinir. *Heşt Behişt* bir ön söz, her birine “behişt” (cennet) adı verilen sekiz tabaka ile bir hâtimededen meydana gelmiştir. Sehî’nin ön sözünde bizzat belirttiği üzere eser, Abdurrahman-ı Câmî’nin sekiz ravzaya ayrılmış *Bahâristân*’ı, Devletşah’ın *Tezkiretü’ş-şu’arâ*’sı, Ali Şîr Nevâyî’nin sekiz “meclis”ten ibaret *Mecâlisü’n-nefâis*’i örnek alınarak yazılmış ve sekiz tabakaya ayrılmıştır. *Heşt Bihîşt*’in her tabakasının başında o tabaka için giriş mahiyetinde bir açıklama, sonunda da bir “tetimme” kısmı bulunmaktadır.⁴⁰

Yazıldığı tarih tam olarak bilinmeyen ve bazı çalışmalarda Anadolu sahasında kaleme alınan ilk tezkire olarak gösterilen⁴¹ Garîbî’nin *Tezkire-i Şu’arâ-yı Rûm*’unda,⁴² herhangi bir tabaka yahut elifbâ sırası gözetilmeksizin 54 şair bahis konusu edilmiştir. Hakkında yazılan bir incelemede, bu eserin *Sehî Tezkiresi*’nden sonra kaleme alındığı ileri sürülmüştür.⁴³

Kastamonulu Latîfî’nin kaleme aldığı *Tezkiretü’ş-şu’arâ ve Tabsıratü’n-nuzamâ*⁴⁴, XVI. asırda kaleme alınmış bir başka tezkiredir. 1546’da tamamlanan eser, bir mukaddime, üç fasıl ve bir hâtimededen oluşmaktadır. Elifbâ sırasına göre tertip edilmesi daha sonra yazılan tezkirelere model teşkil etmiştir. Eser iki ana bölüme ayrılmış, birinci bölümde mutasavvıf Türk ve İranlı şairlerle şair padişah ve şehzadelere yer verilmiş, ikinci kısmında eserin yazıldığı tarihe kadar ölmüş bulunan şairlerle düzenlendiği sırada hayatta olanlar anlatılmıştır.

Bağdatlı Ahdî tarafından 971 (1564) yılında tamamlanan *Gülşen-i Şua’râ*⁴⁵ devrinin mühim tezkireleri arasındadır. Eserin adı olan “Gülşen-i Şu’arâ”nın ebcedle karşılığı (971) yazım tarihini bildirir. Şehzade Selim’e ithaf edilmiş ve Kütahya’da

³⁹ Günay Kut, (hzl.), *Heşt Bihîşt- The Tezkire By Sehi Beg*, Harvard Üni. Yay., 1978.

⁴⁰ Günay Kut, “Heşt Bihîşt”, *DİA*, İstanbul 1998 , C. 17, s. 274.

⁴¹ Filiz Kılıç, “Edebiyat Tarihimizin Vazgeçilmez Kaynakları: Şair Tezkireleri”, *TALİD*, C. 5, S. 10, s. 546.

⁴² İsrail Babacan, (hzl.), *Garîbî, Tezkire-i Şu’arâ-yı Rûm*, Vizyon Yay., Ankara 2010.

⁴³ Ahmet Sevgi, “Garîbî Tezkiresi...”, *Yeniçağ Gazetesi*, 22 Ekim 2010.

⁴⁴ Rıdvan Canım, (hzl.), *Latîfî, Tezkiretü’ş-şu’arâ ve Tabsıratü’n-nuzamâ*, AKMB Yay., Ankara 2000.

⁴⁵ Süleyman Solmaz, (hzl.), *Ahdî, Gülşen-i Şu’arâ*, AKMB Yay., Ankara 2005.

kendisine sunulmuştur. Yalnız çağdaşı olan şairleri ele alması bakımından diğer tezkirelerden ayrılan eserin ilk tertibinden sonra değişik zamanlarda yapılan ilâvelerle şair sayısı değişiklik gösteren birbirinden farklı nüshaları ortaya çıkmıştır. Ahdî önce üç bölümden oluşan kitabını yeni isimler ekleyerek dört bölüme çıkarmış ve mevcut bilgileri geliştirmiştir. Esere değer kazandıran en önemli taraf, başka hiçbir kaynağa geçmemiş, büyük çoğunluğu Osmanlı ülkesinin doğusunda yaşamış şairleri tespit etmiş olmasıdır.

Âşık Çelebi'nin 976'da (1568) tamamladığı *Meşâ'irü's-şu'arâ*⁴⁶, diğer tezkirelerden farklı olarak dönemin sosyal hayatını da anlatmaktadır. Kitabının baş tarafına uzunca bir mukaddime koyan Âşık Çelebi önce şiir ve şairden bahsetmiş, ardından Osman Gazi'den II. Selim'e kadar Osmanlı padişahlarına yer vermiş; onların zamanında yaşayan şairler üzerinde durmuştur. Eserinin Latîfi'nin tezkiresinden farklı olması için ebced tertibini tercih eden müellif, devrin tanınmış şahsiyetlerine yakınlığı ve babasının arkadaşlarıyla münasebeti dolayısıyla birçok hususta önemli bilgilere yer vermektedir. Bunun yanında konaklar, bahçeler, hamamlar, buralarda kurulan şiir meclisleri, sahaf dükkânları, bazı tekkeler, şairlerin bir araya geldiği yerler olarak tasvir edilmiştir. Âşık Çelebi, hayatını Rumeli'de geçirdiğinden tezkirede yer alan şairlerin büyük çoğunluğunu bu bölgeden yetişenler teşkil etmektedir.

Kınalızâde Hasan Çelebi'nin 994 (1586) yılında yazdığı *Tezkiretü's-şu'arâ*⁴⁷, yer verdiği şair sayısının çokluğu bakımından tezkireler arasında ikinci sırada gelmektedir. Müellifin, hocası Sa'deddin Efendi'ye ithaf ettiği eser üç bölümden meydana gelmekte; birinci bölümde şair padişahlara, ikinci bölümde şehzadelere, üçüncü bölümde ise diğer şairlere alfabetik sırayla yer verilmektedir. İnşa üslubunu kullanan Hasan Çelebi, dilinin sadeliğinden dolayı Latîfi'yi eleştirmekte; şairleri anlatırken onların sanat seviyelerine uygun bir üslûp ortaya koyarak nesirdeki kudretini göstermektedir. Ayrıca kendi zamanında yaşayan şairler hakkında başka yerlerde bulunamayacak bilgiler vermektedir.

⁴⁶ Filiz Kılıç, (hızl.), *Âşık Çelebi, Meşâ'irü's-şu'arâ*, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yay., İstanbul 2010.

⁴⁷ Aysun Sungurhan, (hızl.), *Kınalızâde Hasan Çelebi, Tezkiretü's-şu'arâ*, Kültür Bak. e-kitap.

Mustafa Beyânî'nin 1000 (1592) yılında tamamladığı *Tezkiretü 'ş-şu'arâ*⁴⁸ ise *Kınalızâde Tezkiresi*'nin kısaltılmış şeklidir. Beyânî, daha sonra şöhret bulduğu için *Kınalızâde*'nin eserinde yer almayan bazı şairleri tezkiresine eklemiştir.

Dünyanın yaratılışından 1007 (1598-99) tarihine kadar zuhur eden hâdiseleri anlatan bir dünya tarihi olan Gelibolulu Âlî'nin *Künhü'l-ahbâr*'ı, rükn adı verilen dört bölümden ibarettir. Aslında bir tezkire olmayan eser, son rüknünde ihtiva ettiği şair biyografileriyle bir tezkire olarak değerlendirilmiştir.⁴⁹

Doğu Türkçesiyle yazılan tezkirelerin ikincisi olan Sâdıkî-i Kitâbdâr'ın *Mecmau'l-havâss*'ı Çağatay Türkçesiyle kaleme alınmış olup, *Mecâlisü'n-nefâis* ve *Tuhfe-i Sâmî*'nin zeyli mahiyetindedir. Yazım tarihi tam olarak bilinmeyen eser XVII. asrın ilk tezkiresi kabul edilir. Şâh İsmail devrinden yazıldığı döneme kadarki devre içerisinde yer alan Türk ve İran asıllı şairleri kapsamaktadır.⁵⁰

Şair ve yazar müderrislerden Riyâzî Mehmed Efendî'nin I. Ahmed'e ithaf ettiği *Riyâzü 'ş-şu'arâ*'da⁵¹ başlangıçtan tezkirenin yazıldığı 1018 (1609) yılına kadar 424 şaire yer verilmektedir. XVII. asırda Anadolu sahasında yazılmış ilk tezkire kabul edilir. Şair padişahlar kronolojik sırayla, diğer şairler elifbâ sırasına göre kaydedilmiştir. *Riyâzü 'ş-şu'arâ*, şiir anlayışı ve şairler hakkında dîbâcesinde mevcut değerlendirmeler yanında şairlerin ölümüyle ilgili bilgiler ve düşürülen tarihlerin aktarılmasıyla öne çıkmaktadır.

514 şair hakkında kısa notlar ve çok sayıda şiir örnekleri ihtiva eden Kafzâde Fâizî, *Zübdetü'l-eş'âr*'ı⁵² antoloji niteliğinde bir eserdir. Biyografik bilginin bir satırı geçmediği ve bol şiir örneklerinin yer aldığı metnin özelliği, diğer tezkirelerde yer almayan 57 şaire yer vermesidir.⁵³

Seyyid Mehmed Rızâ'nın 1050 (1641) yılında tamamlayıp Sultan İbrahim'e sunduğu *Tezkire-i Rızâ*⁵⁴, *Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiresi*'nin zeylidir. Bir ön söz ve iki bölümden meydana gelen eserde 266 şair bahis konusu edilmektedir.

⁴⁸ Aysun Sungurhan, (hzl.), *Mustafa Beyânî, Tezkiretü 'ş-Şu'arâ*, Kültür Bak. e-kitap.

⁴⁹ Mustafa İsen, (hzl.), *Gelibolulu Âlî, Künhü'l-ahbâr'ın Tezkire Kısmı*, AKMB Yay. Ankara 2005.

⁵⁰ İpekten, age, s. 78.

⁵¹ Namık Açıkgöz, (hzl.), *Riyâzü 'ş-Şu'arâ*, Ankara Üni. DTCF, Basılmamış YL Tezi, Ankara 1982.

⁵² Bekir Kayabaşı, (hzl.), *Kafzâde Fâizî'nin Zübdetü'l-Eş'âr'ı*, İnönü Üni. SBE, Basılmamış Doktora Tezi, Malatya 1997.

⁵³ İpekten, age, s. 89.

⁵⁴ Gencay Zavotcu, (hzl.), *Rızâ Tezkiresi*, Sahhaflar Kitap Sarayı, İstanbul 2009.

Mehmed Sâlih Yümnî'nin yazdığı *Tezkire-i Yümnî*⁵⁵, müellifinin ölümü üzerine (ö. 1073/1662) yarım kalmıştır. Eserde, yalnız 29 şairin hayat hikâyesine yer verilmiştir.

Seyrekzâde Mehmed Âsım tarafından Kafzâde Fâizî'nin *Zübdetü'l-eş'âr*'ma zeyil olarak hazırlanan *Zeyl-i Zübdetü'l-eş'âr*⁵⁶, tezkireden ziyade bir antoloji niteliğindedir. Eserde 1620-1675 yılları arasında yetişen 124 şair hakkında kısa bilgi verilmiş, tanınmış olanlarından bol örnek aktarılmıştır.

Edirneli Güftî Ali tarafından yazılan *Teşrifâtü's-şu'arâ*⁵⁷, edebiyat tarihimizin ilk manzum tezkiresidir. İlmiye mensubu şairlerin bahis konusu edildiği bir eserdir.

XVIII. asırda kaleme alınmış ilk tezkire *Tezkire-i Mücîb*⁵⁸'dir. Mustafa Mücîb'in 1122'de (1710) yazdığı eserde IV. Murad ile 100 civarında şairi anlatılmıştır. Hacimsiz ve verdiği bilgilerin birçoğu sıhhatli olmayan, *Rıza Tezkiresi*'nden birçok aktarmanın bulunduğu bir eserdir.⁵⁹

Safâyî Mustafa Efendi'nin Damad İbrahim Paşa'ya sunduğu *Nuhbetü'l-âsâr min fevâidi'l-eş'âr*⁶⁰, *Rızâ Tezkiresi*'nin zeylidir. Eserde 1050-1132 (1641-1720) yılları arasında yaşayan şairlere yer verilmiştir. Devrin ileri gelen âlimlerinden 18 kişinin takriziyle başlayan tezkirede 486 şairin elifbâî sıraya göre biyografisi ve şiirlerinden örnekler bulunmaktadır.

Mirzâzâde Sâlim Efendi tarafından 1722 yılında yazılan *Tezkiretü's-şu'arâ*'da⁶¹ 1688-1722 yılları arasında yaşamış 428 şair bahis konusu edilmiştir. Safâyî'nin tezkiresinin sade bir dille kaleme alındığı tenkit edilerek sanatlı bir inşâ üslûbuyla yazılmıştır. Uzun bir mukaddime ve biri padişahlara, diğeri şairlere ayrılmış iki bölümden müteşekkildir.⁶²

Bursalı Hasîb'in "Tevârîh-i Âl-i Osman" türünde manzum olarak kaleme aldığı *Silkü'l-le'âlî-i Âl-i Osmân*'ın tezkire kısmı⁶³, edebiyat tarihimizde yazılmış ikinci manzum tezkire kabul edilir. Eserde, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren Fâtih dönemine kadarki 180 yıl içerisinde geçen hadiseler padişahlara göre dönemlere

⁵⁵ Sadık Erdem, "Mehmed Salih Yümnî- Tezkire-i Şu'arâ-yı Yümnî", *Türk Dünyası Araştırmaları*, S. 55 İstanbul 1988, s. 85-112; Sadık Erdem, (hzl.), *Mehmed Salih Yümnî, Tezkire-i Şu'arâ-yı Yümnî*, TTK Yay., Ankara 2013.

⁵⁶ Ali Osman Coşkun, (hzl.), *Seyrekzâde Mehmed Asım'ın Hayatı ve Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr Adlı Eseri*, Gazi Üni. SBE, Basılmamış YL Tezi, Ankara 1985.

⁵⁷ Kâşif Yılmaz, (hzl.), *Güftî ve Teşrifâtü's-şu'arâ'sı*, AKMB Yay., Ankara 2001.

⁵⁸ Kudret Altun, (hzl.), *Mucîb, Tezkire-i Mücîb*, AKMB Yay., Ankara 1997.

⁵⁹ Kenan Özçelik, "Mucîb Tezkiresinin Orijinalliği Üzerine", *TÜBAR*, XXXII, Güz 2012, s. 254.

⁶⁰ Pervin Çapan, (hzl.), *Mustafa Safâyî Efendi, Tezkire-i Safâyî*. AKMB Yay., Ankara 2005.

⁶¹ Adnan İnce, (hzl.), *Sâlim Efendi, Tezkiretü's-şu'arâ*. AKMB Yay., Ankara 2005.

⁶² İpekten, age, s. 109.

⁶³ Menderes Coşkun, (hzl.), *Manzum Bir Şairler Tezkiresi Silkü'l-Le'âlî-i Âl-i Osmân*. Bizim Büro Yay., Ankara 2002.

ayrılarak anlatılmaktadır. Eserin tezkire kısmında Fâtih devri konu edilmekte ve dönemin şair, tabip, şeyh, vezir ve emirleri ile bazı tarikat ehlinin menkıbelerinden bahsedilmektedir.

İsmâil Belîğ'in Kafzâde Fâizî'nin tezkiresine zeyil olarak yazdığı *Nuhbetü'l-âsâr Li-Zeyli Zübdetü'l-eş'âr*'da⁶⁴ 1030'dan (1621) 1139 (1726) yılına kadar çoğu Bursa'da yetişen 414 şair hakkında kısa bilgiler ve bu şahsiyetlerin şiirlerinden örnekler mevcuttur.

Kemiksizzâde Safvet Mustafa'nın 1197'de (1783) kaleme aldığı *Nuhbetü'l-âsâr min fevâidi'l-eş'âr*'da⁶⁵ *Safâyî Tezkiresi*'ndeki şairlerin bir kısmını çıkarıp aldıklarını kısaltarak, bazılarını "hâtıra" başlığı altında fıkralar eklediği 330 civarında şaire yer verilmiştir.

Râmiz Hüseyin Efendi tarafından 1198'de (1784) *Sâlim Tezkiresi*'ne zeyil olarak hazırlanan *Âdâb-ı Zurafâ*'da⁶⁶ 1132-1198 (1720-84) yılları arasında yetişmiş 376 şair hakkında geniş bilgi verilmiştir. Safâyî ve Sâlim tezkirelerinde yer almayan Lâle devri şairleri hakkında ayrıntılı bilgiler veren mühim bir tezkiredir.

Silâhdarzâde Mehmed Emin'in yazdığı *Tezkire-i Şu'arâ*'da 1164-1204 (1751-89) yılları arasında vefat etmiş şairlerin çoğunun sadece adları zikredilmekte ve şiirlerinden örnekler aktarılmaktadır. Antoloji mahiyetindeki eser, *Belîğ Tezkiresi*'nin zeyli kabul edilmektedir.

Esrâr Dede'nin Şeyh Gâlib'in isteği üzerine kaleme aldığı *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*'de⁶⁷ 1797 yılına kadar yaşamış 212 Mevlevî şairin biyografisine yer verilmiştir. Eserdeki şairlerin biyografileri Esrâr Dede'ye, şiirlerin seçimi Şeyh Gâlib'e aittir. Belli bir meslek ya da grubun temsilcilerini anlatan ilk tezkiredir.

Enderunlu Âkif Bey'in 1797'de yazdığı *Mir'ât-ı Şi'r*⁶⁸ bir ön söz, dört bölüm ve bir hâtimedden meydana gelmekte ve 24 şairin hayat hikâyesine yer vermektedir.

Seyyid Abdülfettâh-ı Bağdâdî'nin kaleme aldığı *Tezkire-i Şu'arâ-yı Şefkat-i Bağdâdî*⁶⁹, XIX. asrın ilk tezkiresi kabul edilir. Antoloji niteliğindeki tezkirelerin son

⁶⁴ Abdülkerim Abdulkadiroğlu, (hzl.), *İsmail Belîğ, Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdetü'l-Eş'âr*. AKMB Yay., Ankara 1999.

⁶⁵ Bilal Güzel, (hzl.), *Kemiksiz-zâde Mustafa Safvet ve Nuhbetü'l-Âsâr min Fevâidi'l-Eş'âr İsimli Şair Tezkiresi*, Gazi Üni. SBE, Basılmamış YL Tezi, Ankara 2012.

⁶⁶ Sadık Erdem, (hzl.), *Râmiz ve Âdâb-ı Zurafâ'sı*, AKMB Yay, Ankara 1994.

⁶⁷ İlhan Genç, (hzl.), *Esrâr Dede, Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*, AKMB Yay., Ankara 2005.

⁶⁸ Mehmet Kılıç, (hzl.), *Enderunlu Âkif'in Mir'ât-ı Şi'r'i*, Çukurova Üni. SBE, Basılmamış YL Tezi, Adana 2001.

⁶⁹ Filiz Kılıç, (hzl.), *Şefkat, Tezkire-i Şu'arâ-yı Şefkat-i Bağdâdî*, Kültür Bak. e-kitap.

halkasını teşkil eden bu eserde, I. Mahmud devrinden başlayarak 1730-1814 tarihleri arasında yaşamış 125 şair ele alınmıştır.

Abdülkadir Muhtar bin Fethî el-Hatîbî tarafından kaleme alınan *Tezkire-i Şu‘arâ-yı Bağdâd*⁷⁰ XVIII. asrın ikinci yarısından 1829’a kadar Bağdat ve civarında yaşamış 75 şairin hayatına yer verilmiştir. Süslü bir dille yazılmış eserin değeri, diğer tezkire ve kaynaklarda isimleri zikredilmeyen şairlere yer vermesindedir.

Sahhaflar Şeyhîzâde Mehmed Esad Efendi’nin *Sâlim Tezkiresi*’ne zeyil olarak yazdığı *Bağçe-i Safâ-endûz*⁷¹ onun bıraktığı yerden itibaren 1135-1251 (1723-1835) yılları arasında yaşayan 209 şairin kısa biyografileri kaydedilmektedir. Eserin girişinde bir şu‘arâ tezkiresinde bulunması gereken özelliklerle önemli tezkire yazarlarından bahsedilir. Müsvedde hâlinde kalmıştır.

Şeyhülislâm Ârif Hikmet Bey’in yazdığı *Tezkire-i Şu‘arâ*⁷² 1000-1252 (1592-1836) yılları arasında yetişen 203 şairin hayatı anlatılmakta ve şiirlerinden örnekler verilmektedir. Ali Emîrî Efendi’nin hattıyla elde mevcut tek nüshasında bazı şairlerden bir iki satırla söz edilmesi, şiirlerinden örnek verilmeyip yerlerinin boş bırakılması, eserin tamamlanamadığını düşündürmektedir. Ârif Hikmet Bey’in Buhara, Besni, Dağıstan, Dehlev, Hârizm, Kâbil, Kerkük, Senandec gibi yerlerde yaşamış 132 şairi de eserine alması tezkireyi önemli kılmaktadır.

Fatîn Davud Efendi’nin 1853’te tamamladığı *Hâtîmetü’l-eş‘âr*⁷³ *Sâlim Tezkiresi* sonrasında 1269 (1853) yılına kadar yetmişmiş 672 şaire yer verilmiştir. XVIII. yüzyıl sonrası Türk edebiyatı tarihi için başlıca kaynak hizmeti gören *Hâtîmetü’l-eş‘âr*, şu‘arâ tezkirelerinin şair sayısı bakımından en zengin olanıdır.

Mehmed Tevfik Efendi’nin yazdığı *Mecmûatü’t-terâcim*⁷⁴ 1000-1276 (1595-1860) yılları arasında yaşamış 542 kişi hakkında bilgi verilir. Şair olmayan kişiler ve Arap, Fars şairlerine de yer verilen eserde herhangi bir tertibe bağlı kalınmamıştır. Tasavvuf tarihi açısından ayrı bir öneme sahiptir.⁷⁵

⁷⁰ Mehmet Akkuş, (hzl.), *Hatîbî, Tezkire-i Şu‘arâ-yı Bağdâd*, Marmara Üni. İlahiyat Fak. Yay., İstanbul 2008.

⁷¹ Rıza Oğraş, (hzl.), *Esad Mehmed Efendi ve Bağçe-i Safâ-Endûz’u*, Kültür Bak., e-kitap.

⁷² M. Nuri Çınarcı, (hzl.), *Şeyhülislâm Ârif Hikmet Bey’in Tezkiretü’s-Şu‘arâsı ve Transkripsiyonlu Metni*, Gaziantep Üni. SBE, Basılmamış YL Tezi, Gaziantep 2007; Sadık Erdem, (hzl.), *Ârif Hikmet, Tezkire-i Şu‘arâ*, TTK Yay., Ankara 2014.

⁷³ Ömer Çiftçi, (hzl.), *Fatîn Davud, Hâtîmetü’l-eş‘âr*, Kültür Bak., e-kitap.

⁷⁴ Ruhsar Zübeyiroğlu, (hzl.), *Mehmed Tevfik, Mecmûatü’t-terâcim*, İstanbul Üni. SBE Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 1989.

⁷⁵ Azmi Bilgin, “Mehmed Tevfik Efendi’nin Mecmûatü’t-terâcim’inin Edebiyat Tarihimizdeki Önemi”, *İlmi Araştırmalar: Dil ve Edebiyat İncelemeleri*, S. 17, 2004, s. 87.

“Çaylak Tevfik” diye tanınan Mehmed Tevfik tarafından yazılmış olup “Derviş” maddesine kadar gelen *Kâfile-i Şu‘arâ*⁷⁶, eski ve yeni 287 Türk şairin biyografisini ve eserlerinden örnekleri içine almaktadır. Çağdaşı 39 şair hakkında verdiği bilgiler, bizzat şairlerin kendilerinden alındığı için önem taşır.

Mehmed Sirâceddîn’in *Mecma‘-ı Şu‘arâ ve Tezkire-i Üdebâ’sı*⁷⁷, Hammer’in yazdığı *Osmanlı Şiir Sanatı Tarihi*’nin dördüncü cildindeki eksikleri tamamlamak ve yanlışları düzeltmek suretiyle Almandan tercüme edilmiş bir eserdir. 75 şairin hayat hikâyesine yer verilmiştir.

Ali Emirî Efendi’nin kaleme aldığı *Tezkire-i Şu‘arâ-yı Âmid*’de⁷⁸ Diyarbakır’da yetişmiş 217 şairin biyografisine ve şiirlerinden örnekler yer verilmiştir.

Ağa Muhammed Müctehidzâde’nin yazdığı *Riyâzü’l-âşıkîn*’de⁷⁹ Karabağlı 78 şairin biyografisine ve şiirlerinden örnekler yer verilmiştir.

İbnülemin Mahmûd Kemâl tarafından *Fatîn Tezkiresi*’ne zeyil olarak yazılan *Kemâlî’ş-şu‘arâ*’da⁸⁰ 1800’lü yılların daha öncesinden 1941 yılına kadar gelen 566 şairin hâl tercümesine yer verilmektedir. Fatîn Efendi’nin devrinde yaşadıkları hâlde kendilerinden haberdar olmadığı, haklarında bilgi edinemediği için tezkiresine almadığı şairlerle biyografileri yetersiz kalmış şairleri de içine almaktadır.

Mehmet Nâil Tuman’ın Osmanlı tarihleri, şu‘arâ tezkireleri vb. yetmiş beş biyografik kaynaktan yararlanarak te’lif ettiği ve 1949’da tamamladığı *Tuhfe-i Nâilî*’de⁸¹ sadece Osmanlı dönemi şairleri bahis konusu edilmemiş, esere Cumhuriyet dönemi şairleri de eklenmiştir. Eser, Türk edebiyatındaki tezkirecilik geleneğinin XX. yüzyıldaki son örneğidir. İhtiva ettiği kişi sayısı bakımından en hacimli tezkire kabul edilir.

⁷⁶ F. Sabiha Oğuz, vd., (hzl.), *Mehmed Tevfik, Kâfile-i Şu‘arâ*, Doğu Kütüphanesi Yay., İstanbul 2012.

⁷⁷ Mehmet Arslan, (hzl.), *Mehmed Sirâceddîn, Mecma‘-ı Şu‘arâ ve Tezkire-i Üdebâ*, Dilek Matbaası, Sivas 1994.

⁷⁸ Abdurrahman Adak, (hzl.), *Ali Emirî’nin Gözüyle Diyarbakır Şairleri*, Kent Işıkları Yay., İstanbul 2012.

⁷⁹ Recep Toparlı-Sadi Çöğenli, (hzl.), *Karabağlı Müctehidzâde Mehmed Aka, Riyâzü’l-âşıkîn*, Erzurum 1992.

⁸⁰ Müjgân Cunbur, (hzl.), *İbnülemin Mahmûd Kemâl İnal, Son Asır Türk Şairleri*, C. I, AKMB Yay. Ankara 1999; M. Kayahan Özgül, (hzl.), *İbnülemin Mahmûd Kemâl İnal, Son Asır Türk Şairleri*, C. II, AKMB Yay. Ankara 2000; Hidayet Özcan, (hzl.), *İbnülemin Mahmûd Kemâl İnal, Son Asır Türk Şairleri*, C. III, AKMB Yay. Ankara 2000; İbrahim Baştuğ, (hzl.), *İbnülemin Mahmûd Kemâl İnal, Son Asır Türk Şairleri*, C. IV, AKMB Yay. Ankara 2002; Ayşegül Celepoğlu, (hzl.), *İbnülemin Mahmûd Kemâl İnal, Son Asır Türk Şairleri*, C. V, AKMB Yay. Ankara 2013.

⁸¹ Mehmed Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâilî - Dîvân Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, (tıpkıbasım: C. Kurnaz-M. Tatçı) Bizim Büro Yay., Ankara 2001.

Doğrudan tezkire özelliği taşımayan, fakat antoloji-toplu biyografi mahiyetinde özelliklere sahip bazı eserler de kaleme alınmıştır. Bunların başlıcaları arasında Muallim Nâci'nin *Osmanlı Şairleri*⁸² ile *Esâmî'sini*⁸³ zikretmek gerekir.

Faik Reşâd tarafından kaleme alınan, herhangi bir kronolojik veya elifbâ tasnif yapılmadan Osmanlı şair ve âlimlerinin biyografileri ve manzum eserlerinden örnekler veren *Eslâf*,⁸⁴ bu grupta değerlendirilebilecek bir diğer eserdir.

Bursalı Mehmed Tâhir'in *Osmanlı Müellifleri* adlı eseri müverrih, şair, yazar, mutasavvıf birçok Osmanlı münevverinin biyografisini ihtiva eder. Hacıbeyzâde Ahmed Muhtar ise tezkirelerden derlediği bilgilerle *Şair Hanımlarımız*⁸⁵ adlı eserinde yirmi beş kadın şair hakkında bilgi vermiştir. Alî Emîrî'nin *İşkodra Şâirleri*⁸⁶, *Yanya Şâirleri* ve *Osmanlı Şâirleri* de bu kategori içinde mütâlaa edilebilecek eserlerdir.

Sadeddin Nüzhet Ergun'un şu'arâ tezkirelerini ve belli başlı kaynakları tarayarak hazırladığı *Türk Şairleri*⁸⁷ adlı eser yazarın ölümü üzerine (1946) yarım kalmış olup 1074 şair ve eserlerinden örnekler ihtiva etmektedir.

Yukarıdaki eserlerden kısmî farklılık gösteren ve Mehmed Süreyya Bey'in *Sicill-i Osmânî'si*⁸⁸ ve buna zeyil olarak yazılan Mehmed Zeki Pakalın'ın *Sicill-i Osmânî Zeyli*,⁸⁹ Osmanlı döneminde çeşitli yönlerden ön plana çıkmış binlerce kişinin kısa biyografilerini anlatır.

1.3.2. Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye Geleneği

Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye ve zeyilleri etrafında teşekkül eden gelenekten, birinci bölümde ayrıntılı şekilde bahsedilecektir.

1.3.3. Diğer Biyografik Eserler

Bu gruptaki eserler birbirinden farklı özellikler göstermektedir. Ayrıca tezkire ve *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye* gelenekleri gibi uzun bir dönemi kapsamadığından herhangi bir asra yahut döneme göre de ayrılamaz. Mahiyetleri ve nitelikleri itibarıyla şu şekilde gruplandırılabilir:

⁸² Cemal Kurnaz, (hızl.), *Muallim Nâci, Osmanlı Şairleri*, Akçağ Yay., Ankara 2000.

⁸³ Muallim Nâci, *Esâmî*, İstanbul 1308.

⁸⁴ Şemsettin Kutlu, (hızl.), *Faik Reşat, Eslâf*, Tercüman Yay. (ty.).

⁸⁵ Âdem Ceyhan, "Ahmed Muhtar Bey'in Şair Hanımlarımız İsimli Eseri", *Türkiyat Araştırmaları*, S. 8, Konya 2000, s. 299-350.

⁸⁶ Hakan Karateke, (hızl.), *İşkodra Şâirleri ve Alî Emîrî'nin Diğer Eserleri*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1995.

⁸⁷ Sa'eddin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri*, C. I-III, İstanbul 1936.

⁸⁸ Nuri Akbayar, (hızl.), *Mehmed Süreyyâ, Sicill-i Osmânî*, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 1996.

⁸⁹ Mehmed Zeki Pakalın, *Sicill-i Osmânî Zeyli*, TTK Yay., Ankara 2008.

1.3.3.1. Mevki Sahiplerine Göre Hazırlanmış Eserler

1.3.3.1.1. Padişahlar

Bu türdeki eserlerin ilki, XVIII. asır şair ve yazarlarından Osmanzâde Tâib'in kaleme aldığı *Hadikatü'l-mülûk'tür*. Osman Gazi'den başlayarak 1703'te Edirne Vak'ası'yla tahttan indirilen Sultan II. Mustafa'ya kadar tahta çıkan Osmanlı padişahlarının doğum, cülûs ve ölüm tarihleriyle, yaptıkları hayır eserlerinden söz eder.

Padişahlardan bahseden bir başka eser ise Osmanzâde'nin *Hadikatü'l-mülûk'üne* zeyil olarak yazılan *Gülşen-i Mülûk'tür*. Şehrîzâde Mehmed Sa'id'in kaleme aldığı eser, II. Mustafa'dan sonra tahta çıkan III. Ahmed'in hayatından, saltanatından, gazalarından ve yaptırdığı hayır eserlerinden bahseder.⁹⁰

1.3.3.1.2. Sadrazamlar

Bu gruptaki ilk eser, Osmanzâde Tâib'in kaleme aldığı *Hadikatü'l-vüzerâ'dır*.⁹¹ Osman Gazi'nin oğlu olan ilk vezir Alâaddin Paşa'dan II. Mustafa'nın son sadrazamı Râmî Mehmed Paşa'ya kadar görev yapmış 108 veziriazamın biyografisine yer verilir.

Dilâver Ağazâde Ömer Vahid'in *Hadikatü'l-vüzerâ Zeyli*, Şehrîzâde Mehmed Sa'id'in, *Hadikatü'l-vüzerâ'ya* zeyil olarak yazdığı *Gül-i Zibâ'sı*, Müminzâde Hasîb'in *Ravzatü'l-küberâ'sı*, Cavid Ahmed'in yazdığı *Verd-i Mutarrâ*, Bağdatlı Şefkat'ın *Hadikatü'l-vüzerâ Zeyli*, Ahmed Rif'at'ın *Verdü'l-hakâ'ik*'i, Behcetî Seyyid İbrahim'in *Silsiletü'l-Âsafîyye fî Devleti'l-Hakaniyyeti'l-Osmâniyye'si*, İbnülemin Mahmud Kemal İnal'ın *Osmanlı Devrinde Son Sarazamlar*'ı, Mehmed Zeki Pakalın'ın *Son Sadrazamlar ve Başvekiller*'i bu gruba giren diğer eserlerdir.⁹²

1.3.3.1.3. Şeyhüslâmlar

Osmanlı ilmiye sınıfının en üst mevkisi olan şeyhüslâmlık makamına getirilenlerle alâkalı kaleme alınan ilk eser, Müstakimzâde Süleyman Sa'deddin'in *Devhatü'l-meşâyih*'idir. Bu kitapta, 1424'te Osmanlı'nın ilk şeyhüslâmı olan Molla Şemseddin Fenârî'den başlayarak 1745 yılına dek meşihat makamında olan Feyzullah Efendizâde Seyyid Mustafa'ya kadar görev yapan 63 şeyhüslâmın biyografisine yer verilmiştir.

⁹⁰ Agâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, TTK Yay., Ankara 2008, s. 364-66.

⁹¹ Mehmet Arslan, (hızl.), *Hadikatü'l-vüzerâ ve Zeyilleri*, Kitabevi Yay., İstanbul 2013.

⁹² Ayrıntılı bilgi için bkz. Levend, age, s. 366-70.

Ayntablı Mehmed Münîb'in *Devhatü'l-meşâyih Zeyli*, Süleyman Faik'in *Devhatü'l-meşâyih Zeylinin Zeyli*, Ahmed Rif'at'ın Süleyman Faik'e yazdığı zeyl⁹³ ve Mektûbîzâde Abdülaziz'in yazdığı *Devhatü'l-meşâyih Zeyli* bu gruptaki diğer eserlerdir.⁹⁴

1.3.3.1.4. Nakîbüleşrâflar

Hız. Peygamber'in soyundan gelenlerin işlerini yapmak üzere görevlendirilen nakîbüleşrâflarla alâkalı kaleme alınan ilk eser Ahmed Nazif'in yazdığı *Riyâzu'n-nukabâ*'dır. II. Bayezid zamanında kurulan nakîbüleşrâflık makamına getirilen ilk nakîbüleşrâf Seyyid Mahmud Efendi'den 1834 tarihine kadar göreve getirilen 56 kişinin hâl tercümesini ihtiva eder.⁹⁵

Ahmed Rif'at'ın *Devhatü'n-nukabâ*'sı⁹⁶ ise bu gruptaki son eserdir.

1.3.3.1.5. Kaptan Paşalar

Bu grupta kaleme alınan eserlerin ilki Mehmed Hafid'in *Sefînetü'l-vüzerâ*'sıdır.⁹⁷ Metinde, Fatih dönemi kaptan-ı deryâlarından Baltaoğlu Süleyman Bey'den 1792'de kaptan-ı deryâ olan Küçük Hüseyin Paşa'ya kadar görev yapan paşalardan bahsilmiştir. Bu gruptaki bir diğer eser ise Mehmed İzzet'in *Harita-i Kapudan-ı Deryâ*'sıdır.

1.3.3.1.6. Reisülküttâblar

Divan-ı hümayûn kâtiplerinin başı olan reisülküttâplar hakkında yazılan ilk eser, Resmî Ahmed Efendi'nin *Halîfetü'r-rü'esâ*'sıdır. Eserde, ilk kez 1524-25'te reisülküttâplık vazifesine getirilen Koca Nişancı Celâlzâde Mustafa Çelebi'den 1744'te görevden ayrılan Koca Râgıp Paşa'ya kadar 64 kişinin biyografisine yer verilir.

Süleyman Fâik'in *Halîfetü'r-rü'esâ Zeyli*, İbrahim Nâilî'nin *Hadîkatü'r-rü'esâ*'sı bu gruptaki diğer eserlerdendir.⁹⁸

⁹³ Ahmed Rif'at, *Devhatü'l-meşâyih Ma'a Zeyl*, Çağrı Yay., İstanbul 1978.

⁹⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Levend, age, s. 367-73. Ayrıca bu konuda Atatürk Üniversitesi'nde Emrah Bilgin tarafından *Devhatü'l-meşâyih ve Zeyilleri (İnceleme-Tenkitli Metin-İndeks)* adlı bir doktora tezi hazırlanmaktadır.

⁹⁵ Levend, age, s. 374.

⁹⁶ Hasan Yüksel-M. Fatih Köksal, (hız.), *Osmanlı Toplumunda Sâdât-ı Kirâm ve Nakîbüleşrâflar*, Ahmed Rif'at *Devhatü'n-Nukabâ*, Sivas 1998.

⁹⁷ İsmet Parmaksızoğlu, (hız.), *Kazasker Mehmed Hafid, Sefînetü'l-vüzerâ*, Şirket-i Mürettibiye Basımevi, İstanbul 1952.

⁹⁸ Levend, age, s. 378.

1.3.3.1.7. Dârüssaâde Ağaları

Kızlar ağası olarak da bilinen ve Osmanlı sarayında bütün enderûn ve harem ağalarının en büyüğü olan dârüssaâde ağaları hakkında kaleme alınan tek eser, Resmî Ahmed'in *Hamiletü'l-küberâ*'sıdır. III. Murad zamanında 1575'li yıllarda göreve getirilen Mehmed Ağa'dan 1746'da görevde olan Beşir Ağa'ya kadar bu vazifede bulunan 37 ağanın biyografisini ihtiva eder.⁹⁹

1.3.3.2. Çeşitli Meslek Gruplarına Ait Biyografiler

1.3.3.2.1. Hattatlar

Osmanlı döneminde kitapların çoğaltılması, yeni yapılan binalara süslü yazıların yazılması vb. işlerde görevli olan hattatlar hakkında kaleme alınan ilk eser Gelibolulu Mustafa Âlî'nin *Menâkıb-ı Hünerverân*'dır.¹⁰⁰ 1586'da yazılan, beş fasıl ve bir hâtimedden müteşekkil eserde, İbn-i Mukle'den te'lîf zamanına kadar yaşamış hattatlar hakkında bilgi verilir.

Nefeszâde İbrahim'in *Gülzâr-ı Savâb*'ı,¹⁰¹ Suyolcuâde Mehmed Necîb'in *Devhatü'l-küttâb*'ı,¹⁰² Kadızâde Ahmed bin Halil'in *Tuhfetü'l-küttâb ve Minhâtü't-tullâb*'ı, Müstakîmzâde Süleyman Sa'deddin'in *Tuhfe-i Hattâtîn*'i,¹⁰³ Şeyhülislâm Sa'deddin Efendi'nin *Defter-i Pâk-i Erbâb-ı Dâniş*'i, Müftü Mehmed Şem'î'nin *Tezkiretü'l-hattâtîn*'i, İranlı Habib'in *Hat ve Hattâtîn*'i,¹⁰⁴ İbnülemin Mahmûd Kemâl İnal'ın *Son Hattatlar*'ı,¹⁰⁵ Veli Sabri Uyar'ın *Hattatlar Armağanı*, İsmail Baykal'ın *Enderunlu Sanatkârlar ve Hocaları*, Nurullah Tilgen'in *Eyüplü Hattatları*,¹⁰⁶ M. Uğur Derman'ın *Kardeş İki Hattatımız*'ı,¹⁰⁷ Şevket Rado'nun *Türk Hattatları*'ı,¹⁰⁸ Ali Alparslan'ın *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*,¹⁰⁹ Muhittin Serin'in *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*'ı¹¹⁰ bu grupta yazılmış diğer eserlerdir.

⁹⁹ Levend, age, s. 379.

¹⁰⁰ Müjgan Cunbur, (hızl.), *Gelibolulu Mustafa Âlî, Menâkıb-ı Hünerverân*, Büyüyen Ay Yay., İstanbul 2012.

¹⁰¹ Kılıslı Muallim Rifat, (hızl.), *Nefeszâde İbrahim, Gülzâr-ı Savâb*, Güzel Sanatlar Akademisi Neşriyatı, İstanbul 1938.

¹⁰² Kılıslı Muallim Rifat, (hızl.), *Suyolcuâde Mehmed Necîb, Devhatü'l-küttâb*, Güzel Sanatlar Akademisi Neşriyatı, İstanbul 1942.

¹⁰³ İbnülemin Mahmûd Kemâl İnal, (hızl.), *Müstakîmzâde Süleyman Sa'deddin'in Tuhfe-i Hattâtîn*, Devlet Matbaası, İstanbul 1928.

¹⁰⁴ Habib, *Hat ve Hattâtîn*, Ebuzyiâ Matbaası, İstanbul 1305.

¹⁰⁵ İbnülemin Mahmûd Kemâl İnal, *Son Hattatlar*, MEB Yay., İstanbul 1970.

¹⁰⁶ Nurullah Tilgen, *Eyüplü Hattatlar*, Aydınlık Basımevi, İstanbul 1950.

¹⁰⁷ M. Uğur Derman, *Kardeş İki Hattatımız Ömer Vasfî Efendi-Nezzen Emin Efendi*, Kemâl Matbaası, İstanbul 1966.

¹⁰⁸ Şevket Rado, *Türk Hattatları*, Tifdruk Yay., İstanbul 1984.

¹⁰⁹ Ali Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1999.

¹¹⁰ Muhittin Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 2008.

1.3.3.2. Mûsikîşinâslar

Mûsikî üstatları hakkında Osmanlı döneminde kaleme alınan ilk eser, Şeyhülislâm Es'ad Efendi'nin *Atrabü'l-âsâr fî Tezkireti Urefâ-yı Edvâr*'ıdır.¹¹¹ XVI. asırda yaşamış İmâm-ı Sultânî İbrahim Efendi'den, 1752'de vefat eden yazarın kendisine kadar yetişen 98 mûsikî üstâdının biyografisini ihtiva etmektedir.

İbnülemin Mahmûd Kemâl İnal'ın *Hoş Sadâ'sı*,¹¹² Rauf Yektâ'nın *Esâtiz-i Elhân*'ı¹¹³, Sa'deddin Nüzhet Ergun'un *Türk Mûsikîsi Antolojisi*¹¹⁴, Mustafa Rona'nın *50 Yıllık Türk Mûsikîsi*¹¹⁵ ve *20. Yüzyıl Türk Mûsikîsi*¹¹⁶ adlı eserleri, Vural Sözer'in *Müzik ve Müzisyenler Ansiklopedisi*¹¹⁷ adlı eseri, Sadun Kemâli Aksüt'ün *500 Yıllık Türk Mûsikîsi*¹¹⁸ ve Etem Ruhi Güngör'ün *Türk Mûsikîsi Güfteler Antolojisi*¹¹⁹ eserleri, Yılmaz Öztuna'nın *Büyük Türk Mûsikîsi Ansiklopedisi*¹²⁰ ve *Türk Bestecileri Ansiklopedisi*¹²¹ kitapları bu gruptaki diğer yayınlardır.

1.3.3.3. Vefeyâtnâmeler

İlk müstakil örnekleri, XVII. asrın ilk yarısında ortaya çıkan, önemli şahıslar hakkında verilen kısa bilgiden sonra vefât tarihleri ve yerlerinin bilhassa bildirildiği vefeyâtnâme türündeki eserler, biyografik kaynakların bir başka kolunu teşkil eder.

Umumiyetle Bursa, Edirne, Bağdad vb. belli şehirlerde yetişen, ölen ve mezarları adı geçen şehirlerde olan meşhur şahısları anlatan vefeyâtnâmeler ve belli bir şehre bağlı kalmaksızın belirli bir dönemde hayat sürmüş kimseleri bahis konusu eden vefeyâtnâmeler olmak üzere iki grupta incelenebilir.¹²²

Şehir tarihi ve monografisi hüviyetine sahip olan ilk gruptaki vefeyâtnâmelerin ilki, Bursa'nın fethinden yazıldığı sene olan 1649'a kadar Bursa'da yaşamış âlim, mutasavvıf ve şairlerin hâl tercümelerini ihtiva eden Baldırzâde Selîsî'nin yazdığı

¹¹¹ Cem Behar, (hzl.), *Şeyhülislâm'ın Müziği, Şeyhülislâm Es'ad Efendi'nin Atrabü'l-Âsâr'ı*, Yapı Kredi Yay., İstanbul 2010.

¹¹² İbnülemin Mahmûd Kemâl İnal, *Hoş Sadâ, Son Asır Türk Musikîşinasları*, Maarif Basımevi, İstanbul 1958.

¹¹³ Rauf Yektâ, *Esâtiz-i Elhân*, Pan Yay., İstanbul 2000.

¹¹⁴ Sa'deddin Nüzhet Ergun, *Türk Mûsikîsi Antolojisi*, İstanbul Üni. Edebiyat Fak. Yay., İstanbul 1943.

¹¹⁵ Mustafa Rona, *50 Yıllık Türk Mûsikîsi*, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1960.

¹¹⁶ Mustafa Rona, *20. Yüzyıl Türk Mûsikîsi*, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1970.

¹¹⁷ Vural Sözer, *Müzik ve Müzisyenler Ansiklopedisi*, Atlas Yayınevi, İstanbul 1964.

¹¹⁸ Sadun Kemâli Aksüt, *500 Yıllık Türk Mûsikîsi*, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1967.

¹¹⁹ Etem Ruhi Güngör, *Türk Mûsikîsi Güfteler Antolojisi*, Eren Yay., İstanbul 1981.

¹²⁰ Yılmaz Öztuna, *Büyük Türk Mûsikîsi Ansiklopedisi*, Kültür Bak. Yay., Ankara 1990.

¹²¹ Yılmaz Öztuna, *Türk Bestecileri Ansiklopedisi*, Hayat Yay., İstanbul 1967.

¹²² Abdülkerim Abdulkadiroğlu, *Bursalı İsmail Belîğ*, Gazi Üni. Yay., Ankara 1985, s. 170.

Ravza-i Evliyâ'dır.¹²³ Bursa hakkında yazılan diğer vefeyâtnâmeler ise İsmail Belîğ'in *Güldeste-i Riyâz-ı İrfân Vefeyât-ı Dânişverân-ı Nâdiredân*'ı,¹²⁴ Derviş Hasan'ın *Ba'z-ı Meşâyih-i Sâlîfe*'si, Süleyman Hâlis'in *Vefeyâtnâme*'si, Eşrefzâde Şeyh Ahmed'in *Gülzâr-ı Sulehâ ve Vefeyât-ı Urefâ*'sı, Gazzîzâde Abdüllatif'in *Ravzatü'l-muflihûn*'u ve *Hulâsatü'l-vefeyât*'ı, Bakırcı Râşid'in *Zübdetü'l-vekâyi*'si, Mehmed Fahreddin'in *Gülzâr-ı İrfân*'ı,¹²⁵ Mehmed Şemseddin'in *Yâdigâr-ı Şemsî*'sidir.¹²⁶

Abdurrahman Hıbrî'nin *Enîsü'l-müsâmirîn*'i,¹²⁷ ve Bâdî Ahmed'in *Riyâz-ı Belde-i Edirne*'si,¹²⁸ Edirne hakkında yazılmış vefeyâtnâmelerdir.

Nazmîzâde Hüseyin Murtaza'nın *Câmi'ü'l-envâr fî Menâkibi'l-ebrâr*'ı, *Gülşen-i Hulefâ*'sı¹²⁹ ve *Devhatü'l-vüzerâ*'sı, Nâsır'ın *Menâkib-ı Evliyâ-yı Bağdâd*'ı Bağdat hakkında yazılmış vefeyâtnâmelerdir.

Hâlim Giray'ın *Gülbün-i Hânân*'ı Kırım hanları hakkında yazılmış bir vefeyâtnâmedir.

Şehir tarihi hüviyetinden ziyâde belli bir dönemde yaşamış kimselerin hâl tercümesini ihtiva eden vefeyâtnâmeler ise Alaybeyizâde Mehmed Emin'in *Vefeyât-ı Pür-iber li-Uli'l-elbâbi men i'teber*'i, Seyyid Hasîb-i Üsküdarî'nin *Vefeyât-ı Ekâbir-i İslâmiyye*'si, Hâfız Hüseyin Ayvansarâyî'nin *Vefeyât-ı Selâtîn ve Meşâhir-i Ricâl*¹³⁰ ile *Vefeyât-ı Ayvansarâyî*'sidir.¹³¹

Doğrudan vefeyâtnâme olarak değerlendirilemeyecek ancak benzer özellikler gösteren bazı eserleri de bu gruba dâhil edebiliriz:

Hâfız Hüseyin Ayvansarâyî'nin 1780'de kaleme aldığı; İstanbul'un bazı semtlerindeki câmi ve mescitleri, bunları yaptırانları ve bu mekânların mezarlıklarında medfun olan kimseleri anlattığı *Hadîkatü'l-cevâmi*¹³² adlı eseri, bu türdeki kaynakların ilkidir. Aynı usûlü takip ederek Ali Satı Efendi'nin yazdığı *Hadîkatü'l-cevâmi*' Zeyli,

¹²³ Mefail Hızlı-Murat Yurtsever, (hzl.), *Baldırzade Selîsi Şeyh Mehmed - Ravza-i Evliya*, Arasta Yay., Bursa 2000.

¹²⁴ İsmail Belîğ, *Güldeste-i Riyâz-ı İrfân ve Vefeyât-ı Dânişverân-ı Nâdiredân*, (tıpkıbasım: Abdülkerim Abdulkadiroğlu), Anıl Matbaa Yay., Ankara 1998.

¹²⁵ Bu eser üzerinde Gazi Üniversitesi'nde Bilal Güzel tarafından doktora tezi hazırlanmaktadır.

¹²⁶ Mustafa Kara-Kadir Atlansoy, (hzl.), *Mehmed Şemseddin, Bursa Dergâhları, Yâdigâr-ı Şemsî I-II*, Uludağ Yay., Bursa 1997.

¹²⁷ Ratip Kazancıgil, (hzl.), *Abdurrahman Hıbrî, Enîsü'l-Müsâmirîn*, Edirne Valiliği Yay., İstanbul 1999.

¹²⁸ Tezkire kısmı üzerinde doktora tezi hazırlanmıştır. Niyazi Adıgüzel, (hzl.), *Edirneli Ahmed Bâdî'nin Riyâz-ı Belde-i Edirne Eserinin Tezkire Kısmı*, Trakya Üni. SBE, Basılmamış Doktora Tezi, Edirne 2008.

¹²⁹ Mehmet Karataş, (hzl.), *Nazmî-zâde Murteza, Gülşen-i Hulefâ*, TTK Yay., Ankara 2014.

¹³⁰ Fahri Ç. Derin, (hzl.), *Hâfız Hüseyin Ayvansarâyî, Vefeyât-ı Selâtîn ve Meşâhir-i Ricâl*, İstanbul Üni. Yay., İstanbul 1978.

¹³¹ Ramazan Ekinci, (hzl.), *Hâfız Hüseyin Ayvansarâyî, Vefeyât-ı Ayvansarâyî*, Buhara Yay., İstanbul 2013.

¹³² Eser Ali Satı Efendi ve Süleyman Besim Efendi'nin zeyilleriyle beraber neşredilmiştir. Bkz. Ahmed Nezih Galitekin, (hzl.), *Hadîkatü'l-cevâmi*, İşaret Yay., İstanbul 2001.

Süleyman Besim Efendi'nin *Dürrehaü'l-cevâmi' yâhûd Hadikatü'l-cevâmi'*, Sitkîzâde Ahmed Reşid'in *Tuhfe-i Râgîbîn*'i bu türdeki eserlerdendir.

1.3.3.4. Bazı Tarikat Büyükleri Hakkında Yazılan Biyografik Eserler¹³³

Osmanlı döneminde bazı tarikatlara mensup şair ve yazarlar kendi tarikatlarının önde gelen pirlерinin hayat hikâyelerini ayrıntılı şekilde anlatmışlar; varsa şiirlerinden ve kerâmetlerinden örnekler sunmuştur. Bu minvalde kaleme alınan Türkçe eserlerin ilki, XVIII. asır Mevlevî şairlerinden Sâkıb Mustafa Dede'nin Mevlânâ soyundan gelen çelebilerin, Mevlevî şeyhleri ve dervişlerinin biyografilerini anlattığı *Sefîne-i Nefîse-i Mevleviyye*'sidir.¹³⁴

XVI. asrın sonlarında vefat eden Germiyanlı Yusuf Sinan'ın Sünbülüyye tarikatı şeyhlerinin menkabelerini anlattığı *Silsile-i Tarikat-ı Sünbülüyye*'si, Kayyımzâde Mehmed'in Sünbül Sinan ve bazı Halvetî şeyhlerinin kerâmetlerini anlattığı *Silsiletü'n-nûr*'u, XVII. asırda yaşamış Belgradlı Münîrî'nin *Silsiletü'l-mukarrebîn ve Menâkıbü'l-müttekîn*'i bu gruptaki diğer eserlerdendir.

Ömer Fu'adî'nin Şeyh Şabân-ı Velî ve Şabânîlik şeyhlerini anlattığı *Menâkıb-ı Şabâniyye*'si;¹³⁵ Cemâleddin Mahmud Hulvî'nin Halvetî şeyhlerini anlattığı *Lemezât-ı Hulvî*'si;¹³⁶ Sarı Abdullah Efendi'nin Nakşbendiyye, Bayramiyye, Halvetiyye, Mevleviyye, Kadiriyye silsileleri ve bazı velîlerin menâkıbını anlattığı *Semerâtü'l-fu'adî*;¹³⁷ La'lîzâde Abdülbâkî'nin Melâmî şeyhlerinden bahsettiği *Menâkıb-ı Melâmiyye-i Bayramiyye*'si;¹³⁸ XVII. asırda yaşamış Amasyalı Ali Efendi'nin çeşitli tarikatlara mensup şeyhlerin hâl tercümelerine yer verdiği *Tuhfetü'l-mücâhidîn Behcetü'z-zâkirîn*'i; Şeyh Mehmed Nazmî'nin Halvetî şeyhleri ve halifelerini anlattığı *Hediyyetü'l-ihvân*;¹³⁹ İsmail Hakkı Bursevî'nin bazı Halvetî ve Celvetî şeyhlerinin menkabelerine yer verdiği *Silsilenâme-i Tarîk-ı Celvetî*'si; Abdüllatif Fazlî Efendi'nin Cerrâhî şeyhlerinin biyografisini anlattığı *Gülşen-i Azîz*'i; Müstakimzâde Süleyman Sa'deddin'in bazı Bayramî şeyhlerin menkabelerine yer verdiği *Menâkıb-ı Melâmiyye-i*

¹³³ Bu gruba sadece bir kişinin menâkıbını, kerâmetini anlatan eserler dâhil edilmemiştir.

¹³⁴ Bu eser üzerinde İstanbul Üniversitesi'nde Fatih Odunkıran tarafından doktora tezi hazırlanmaktadır.

¹³⁵ Nihâl Yazar, (hzl.), *Menâkıb-ı Şabân-ı Velî ve Türbenâme*, Mas Matbaacılık, Ankara 1985.

¹³⁶ Serhan Tayşi, (hzl.), *Cemâleddin Mahmud Hulvî Lemezât-ı Hulvî ez- Lemâ'ât-ı Ulvî*, Tercüman Yay., İstanbul 1980.

¹³⁷ Yakub Kenan Necefzâde, (hzl.), *Sarı Abdullah, Gönül Meyveleri (Semerâtü'l-Fu'adî)*, Neşriyat Yurdu, İstanbul 1967.

¹³⁸ Ayşe Yücel, (hzl.), *Lalî-zâde Abdülbâkî Efendi'nin Menâkıb-ı Melâmiyye-i Bayramiyyesi*, Gazi Üni. SBE, Basılmamış YL Tezi, Ankara 1988.

¹³⁹ Osman Türer, (hzl.), *Osmanlılarda Tasavvufî Hayat (Hediyyetü'l-ihvân)*, İnsan Yay., İstanbul 2006.

Şuttâriyye-i Bayramiyye'si,¹⁴⁰ XIX. asırda yaşamış Mehmed bin Şeyh Osman Efendi'nin Nakşbendî ve Bektaşî tarikatı müridlerinin biyografilerini anlattığı *Esâmî-i Mesâlik-i Tarîkati'l-mü'minîn'i*; XX. asrın ilk çeyreğinde vefat eden Hüseyin Vassâf'ın hazırladığı, birçok tarikat büyüğünün biyografî ve silsilelerine yer verdiği *Sefîne-i Evliyâ'sı*¹⁴¹ bu gruptaki diğer eserlerdendir.¹⁴²

¹⁴⁰ Abdürrezzak Tek, (hızl.), *Müstakimzâde Süleyman Sadeddin'in Risâle-i Melâmiye-i Bayramiye Adlı Eserinin Metni ve Tahlihi*, Uludağ Üni., SBE, Basılmamış YL Tezi, Bursa 2000.

¹⁴¹ Mehmed Akkuş-Ali Yılmaz, (hızl.), *Hüseyin Vassaf, Sefîne-i Evliyâ*, Kitabevi Yay., İstanbul 2011.

¹⁴² Levend, age, s. 427-35.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ŞAKĀ'ĪKU'N-NU'MĀNĪYYE, TERCÜME VE ZEYİLLERİ

1.1. Taşkoprîzâde Ebu'l-hayr İsâmeddîn Ahmed Efendi¹⁴³

İsmi Ahmed'dir. Nisbesi "Taşkoprîzâde Ebu'l-hayr İsâmeddîn Ahmed Efendi"dir. *Şakā'iku'n-Nu'māniyye*'de bizzat kendi verdiği bilgiye göre 14 Rebülevvel 901 (2 Aralık 1495) tarihinde Bursa'da doğdu. Babası Taşkoprîzâde nisbesiyle anılan Muslihuddin Mustafa Efendi'dir. İlk çocukluk yıllarını Bursa'da geçirdi; daha sonra Ankara'da Akmedrese müderrisi olan babasının yanına gitti, burada Kur'ân'ı ezberledi. Babasının Üsküp'e tayin edilmesi dolayısıyla Bursa'ya döndü. Ardından babası onu ve kardeşi Nizâmeddin Mehmed'i İstanbul'a "Yetim" lakabıyla tanınan Alâeddin Efendi'nin yanına götürdü. Medresede sarf-nahiv okuduktan sonra, Bursa Molla Hüsrev Medresesi'nde müderrislik yapan amcası Kıvâmüddin Kâsım Efendi'nin yanında kardeşiyle birlikte tahsiline devam etti, fakat kardeşi burada vefat etti. Ahmed Efendi, babasının Amasya Hüseyniye Medresesi'ne tayin edilmesi üzerine Amasya'ya giderek onun yanında öğrenimini sürdürdü. Dayısının yanı sıra Şeyhzâde Muhyiddin Mehmed Kocevî, Mahmûd b. Kadızâde-i Rûmî, Muhammed et-Tûnisî gibi âlimlerden ders aldı ve tahsilini tamamladı.

931 Receb'inde (Mayıs 1525) Dimetoka'daki Oruç Paşa Medresesi'ne ilk defa müderris olarak tayin edildi. İstanbul'da Hacı Hasan Medresesi, Üsküp Alaca İshak Bey İstanbul Kalenderhâne medreselerinde müderris olarak görev yaptı. Müderrislikte giderek yükseldi ve Koca Mustafa Paşa, Sahn-ı Semân, Edirne Üç Şerefeli, Edirne Sultan Bayezid gibi önemli medreselerde müderrislik yaptı. 952'de (1545) Bursa kadılığıyla görevlendirildi. İki yıl sonra tekrar Sahn-ı Semân Medresesi'nde müderrislik yaptı ve 958'de (1551) İstanbul kadısı oldu. Ancak yakalandığı bir hastalık neticesinde görme duyusunu kaybedince görevinden ayrılmak zorunda kaldı. 30 Receb 968 (16 Nisan 1561) tarihinde İstanbul'da vefat etti; cenaze namazı Fâtih Camii'nde kılındıktan

¹⁴³ Taşkoprîzâde'nin hayatı Yusuf Şevki Yavuz'un *DİA*'ya, Münir Aktepe'nin de *MEB İA*'ya yazdıkları "Taşkoprîzâde Ahmed Efendi" maddelerinden özetlenmiştir. Bkz. Yavuz, "Taşkoprîzâde Ahmed Efendi", *DİA*, İstanbul 2011, C. 40, s. 151-52; Aktepe, "Taşkoprî-zâde", *MEB İA*, Eskişehir 1997, C. 12/1, s. 42-43. Ayrıca eserlerinin listesi için adı geçen maddelere bakınız. Taşkoprîlüzâdeler ve ilmî faaliyetleri hakkında bkz. Celil Güngör, *Taşkoprîden İstanbul'a: Osmanlı Bilim Tarihinde Taşkoprîlüzâdeler Sempozyumu*, Taşkoprî Belediyesi Yay., 2006.

sonra Fâtih'te Âşık Paşa Camii'nin hazîresinde bulunan Seyyid Velâyet Türbesi yakınında defnedildi.

Kelâm, fıkıh, tefsir, ahlâk, mantık, biyografi, Arap dili ve edebiyatı, ilimler tarihi, tıp gibi değişik alanlarda çeşitli kitaplar yanında otuza yakın risâle te'lîf eden Taşkoprîzâde Ahmed Efendi eserlerini Arapça yazmış ve büyük ölçüde şerh ve hâşiye geleneğini sürdürmüştür. Bir din âlimi olmakla birlikte ilimler tarihi ve biyografi alanındaki eserleriyle de ünlüdür. Özellikle İslâm ilimleri tarihi niteliğindeki *Miftâhü's-sa'âde* ile Osmanlı dönemi âlimlerini tanıttığı *eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye fî Ulemâ'i'd-Devleti'l-Osmâniyye* son derece önemli çalışmalardır. Taşkoprîzâde'nin birçok eseri bulunmaktadır.

1.2. Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye Fî Ulemâ'i'd-Devleti'l-Osmâniyye

1.2.1. Eserin Adı

Yazar eserinin mukaddimesinde, kitabına “*eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye fî Ulemâ'i'd-Devleti'l-Osmâniyye*” adını verdiğini açıklamış; bu ismi neden tercih ettiğine dâir bilgi vermemiştir. “Şakâ'iku'n-Nu'mân” gelincik çiçeği demektir. Teklik ve çokluk şekli aynı olan bu kelimenin kökeniyle alâkalı Mütercim Âsım Efendi şu bilgileri anlatır:

Hîre hükümdarı Nu'mân bin Munzir bir gün etrafındakilerle birlikte gezinirken bir çimenliğe uğramış; oranın sarı ve kırmızı çiçeklerle dolu olduğunu görmüştü. Aralarında şakâ'iki de gören hükümdar çok sevinerek “Şu şakâ'ik ne güzel!” diyerek korunmasını emretmişti. İşte bundan dolayı adı geçen çiçek, ilk hâmîsinin ismi olan Nu'mân'la birlikte anılır olmuş, ismi Şakâ'iku'n-Nu'mân olarak tanınmıştır. Buna göre eserin isminin mânâsı “Osmanlı Devleti âlimlerinin içindeki gelincik çiçekleri” şeklindedir.¹⁴⁴ Ayrıca yukarıdaki adlandırmayı Şakâ'ik mütercimi Mecdî Efendi, eserde bahis konusu edilenlerin Hanefî âlim ve şeyhlerinin seçkinlerinden müteşekkil olmasına bağlayarak, Hanefî mezhebinin kurucusu İmâm-ı Azam Ebû Hanife'nin ismi olan Nu'mân bin Sâbit'e dayandırmaktadır.¹⁴⁵

Eserin son mütercimi Muharrem Tan ise gelincik çiçeğinin simgesel anlamından yola çıkarak şunları söyler: “Gelincik çiçeğinin simgesel anlamı ölümsüzlük uykusudur.

¹⁴⁴ Ahmed Suphi Furat, (hzl.), *eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye fî Ulemâ'i'd-Devleti'l-Osmâniyye*, İstanbul 1985, s. V.

¹⁴⁵ Mecdî Mehmed Efendi, *Hadâ'iku's-Şakâ'ik*, (tıpkıbasım: A. Özcan), İstanbul 1989, Çağrı Yay., s. 9; Furat, age, s. 27.

Müellif bu latif ve mânidâr seçimiyle biyografilerini yazdığı bilginlerin, kırlarda açılan gelincik tarlası misali, her yıl yeniden doğarak ölümsüz bir uykuya yattıklarına işaret etmektedir.”¹⁴⁶

1.2.2. Sebeb-i Te’lîfi

Taşköprüzâde, ulemâ menkıbelerine düşkün olduğunu, Arap ve İran âlimlerinin menâkıbı kaleme alındığı hâlde Osmanlı ulemâsına dair böyle bir eser yazılmadığını belirterek ulemâdan birinin (muhtemelen Zenbillizâde Fudayl Çelebi)¹⁴⁷ ricası üzerine *Şakâ’ik*’ı te’lîf ettiğini mukaddime kısmında şöyle izah etmiştir:

“Sağı soldan, doğruyu eğriden ayırmaya başladığım gündən beri ulemâ menkıbeleri ve onların haberlerini öğrenmeye çok meraklıydım. Yaşadıkları ilginç olayları ve sözlerini ezberlemeyi severdim. Bu sayede onlarla alâkalı kitaplar ve defterler dolusu bilgi zihnimde birikmişti. Sonraki dönemde yaşayan âlimler geçmiş büyük âlimler hakkında nakil yoluyla veya bizzat görerek öğrendikleri bilgileri kitaplaştırmışlar, fakat hiç kimse şu memleketin âlimlerinin hayatları hakkında bilgi toplamaya iltifat etmemişti. Neredeyse gelip giden nesillerin dillerinde ne isimleri ne resimleri kalacaktı. Bu durumu fark eden bir fazilet ve kemâl sahibi benden Anadolu ve Rumeli ulemâsının menkıbelerini toplamamı istirham etti. Ben de Allah’ın yardımını dileyerek bu istirham sahibine olumlu cevap verdim. Yalnız din âlimlerinin tarihçelerine, tarikat şeyhlerinin hâllerini de eklemeyi uygun gördüm. Allah nurlarını artırsın ve sırlarını mukaddes kılsın.

Bu kitapta ilim ve fazilet bakımından farklı seviyelerde olsalar da yüksek makam ve mevkilere gelenleri zikrettiğim gibi söz konusu makamları hak ettikleri hâlde oralara gelemeyen zevâtı da zikrettim. Ama her hâlükârda zikretmediklerimin sayısı zikrettiklerimden daha fazladır. Birçok büyük âlimin vefat tarihlerini bilemediğim için kitabı Osmanlı sultanlarının tertibine göre sıralayıp düzenleyerek *eş-Şakâ’iku’n-Nu’ mâniyye fî Ulemâi’d-Devleti’l-Osmâniyye* adını verdim.”¹⁴⁸

¹⁴⁶ Taşköprülüzâde, *Osmanlı Bilginleri*, (tercüme: Muharrem Tan) İz Yay., İstanbul 2007, s. 16.

¹⁴⁷ Behcet Gönül, “İstanbul Kütüphanelerinde Al- Şakâ’ik Al-Nu’ mâniya Tercüme ve Zeyilleri”, *Türkiyat Mecmuası*, İstanbul 1945, C. VIII, s. 136.

¹⁴⁸ Taşköprülüzâde, age, s. 19.

1.2.3. Yazım Tarihi

Müellif eserini 931(1525-26) yılında Dimetoka'da Oruç Paşa Medresesi'nde başlayan ve 954'te (1547-48) İstanbul'da Sahn-ı Semâniyye Medreselerinin birinde neticelenen 23 yıllık bir tedris hayatı ile Bursa ve İstanbul'daki beş yıllık kadılık hayatının sonunda altmış üç yaşlarında kaleme aldı. Yazarın gözlerinden rahatsız olduğu bir devirde vücûda getirilen bu eserin imlâ ettirilmesi ve mukâbele edilmesi 30 Ramazan 965'te (16 Temmuz 1558) tamamlanmıştır.¹⁴⁹

1.2.4. Muhtevası

Eser bir mukaddime, on tabaka ve bir hatime kısmından meydana gelmektedir. Bemele, hamdele ve salvele kısımlarından sonra sebab-i te'lîf bölümü gelmektedir. Yazar burada eserin adını, eseri yazma sebebini izah ettikten sonra asıl konuya girer. Taşköprîzâde, mukaddime kısmında bahis konusu ettiği şahısların vefat tarihlerini tam bilmediğini beyan ederek eserini tabakalar hâlinde tertip ettiğini söylemiştir. Her padişah dönemine bir tabakanın tahsis edildiği eserde, on tabakada 520 civarında âlim ve şeyhin tercüme-i hâline yer verilmiştir.¹⁵⁰ Onuncu Osmanlı padişahı Kanuni Sultan Süleyman devrinde kaleme alınan eserin tabakaları şu şekildedir:

1. Tabaka, Osman Gâzî (1299-1326)

Toplamda 7 şahsın anlatıldığı bu tabaka, Osman Gazi'nin kayınpederi olan Şeyh Edebâlî'nin biyografisiyle başlar ve Şeyh Ahî Hasan Efendi'nin hayat hikâyesiyle tamamlanır. Dört şeyhe yer verilen bu tabakada, Şeyh Edebâlî hem âlim hem de şeyh olarak değerlendirilmiştir. Âlimlerle şeyhler herhangi bir tasnife tâbi tutulmaksızın karışık vaziyette tertip edilmiştir.

2. Tabaka, Orhan Gâzî (1326-62)

Toplamda 11 kişinin bahis konusu edildiği bu tabakanın âlimler kısmı Dâvûd el-Kayserî'nin biyografisiyle başlar ve Muhsin el-Kayserî'nin hayat hikâyesiyle biter. Bu tabakada yer alan altı şeyhten ilki Geyikli Baba sonuncusu Toklu Baba'dır. Âlimlerle şeyhler herhangi bir tasnife tâbi tutulmaksızın karışık vaziyette tertip edilmiştir.

3. Tabaka, Sultan I. Murad (1362-89)

¹⁴⁹ Gönül, agm, s. 141.

¹⁵⁰ Babinger'in bildirdiğine göre eserde 522, Ahmed Suphi Furat'ın neşrinde 521, Muharrem Tan'ın tercümesinde ise 502 şahsın biyografisine yer verilmiştir. Tabakalarda isimleri zikredilen şahıslar Muharrem Tan'ın tercümesi esas alınarak tespit edilmiştir.

Toplamda 7 şahsın anlatıldığı bu tabakanın âlimler kısmı Kadı Mahmûd Efendi'nin tercüme-i hâliyle başlar ve Burhaneddin Ahmed Efendi'nin biyografisiyle neticelenir. Bu tabakada yer alan üç şeyhten ilki Hacı Bektaş-ı Velî, sonuncusu Postîn Pûş Efendi'dir. Âlimlerle şeyhler herhangi bir tasnife tâbi tutulmaksızın karışık vaziyette tertip edilmiştir.

4. Tabaka, Yıldırım Bayezid (1389-1402)

Toplamda 30 kişinin anlatıldığı bu tabakanın âlimler kısmı Molla Fenârî'nin hayat hikâyesiyle başlar ve Molla Necmeddin el-Hanefî'nin biyografisiyle tamamlanır. Bu tabakada yer alan şeyhlerin ilki Şeyh Yâr Ali el-Şîrâzî, sonuncusu ise Şeyh Abdurrahman Erzincânî'dir. Âlimlerle şeyhler herhangi bir tasnife tâbi tutulmaksızın karışık vaziyette tertip edilmiştir.

5. Tabaka, Sultan I. Mehmed (1413-21)

Toplamda 21 şahsın bahis konusu edildiği bu tabakada âlimler kısmı Molla Burhaneddin Haydar Herevî'nin biyografisiyle başlar ve şeyhlerden Şeyh Lutfullah Efendi'nin hayat hikâyesiyle neticelenir. Âlimlerle şeyhler herhangi bir tasnife tâbi tutulmaksızın karışık vaziyette tertip edilmiştir.

6. Tabaka, Sultan II. Murad (1421-51)

Toplamda 40 kişinin anlatıldığı bu tabakada yazar, âlimler ve şeyhler arasında bir ayırım yaparak her iki grubu da ayrı ayrı zikreder. 31 âlimin yer aldığı ilk kısım Molla Yegân'ın biyografisiyle başlar ve Molla Süleyman Çelebi'nin hayat hikâyesiyle neticelenir. 9 tarikat büyüğünün bahis konusu edildiği bölümde anlatılanların ilki Akbıyık Sultan, sonuncusu ise Şeyh Velî Şemseddin Efendi'dir.

7. Tabaka, Sultan II. Mehmed (1451-81)

Toplamda 89 kişinin anlatıldığı bu tabakada da yazar, âlim ve şeyhleri ayrı ayrı tertip etmiştir. 62 müderrisin anlatıldığı kısımda anlatılanların ilki Molla Hüsrev, sonuncusu Altıncızâde'dir. 27 şeyhin bahis konusu edildiği bölümde anlatılanların ilki Akşemseddin, sonuncusu Seyyid Yahyâ-yı Şîrvânî'dir.

8. Tabaka, Sultan II. Bayezid (1481-1512)

Toplamda 101 şahsın anlatıldığı bu tabakada 68 âlim ve 33 şeyhin hâl tercümesi bulunmaktadır. Âlimler bahsinde anlatılanların ilki Molla Niksârî sonuncusu Molla Hekim Hacı'dır. Şeyhler kısmındakilerin ilki Şeyh Muhyiddin Mehmed İskilibî, sonuncusu Şeyh Baba Yusuf'tur.

9. Tabaka, Sultan I. Selim (1512-20)

Bu tabakada toplamda 70 kişinin biyografisine yer verilmiştir. 52 âlimin yer aldığı kısımda anlatılanların ilki Molla Kemal Paşazâde, sonuncusu Molla Bedreddin'dir. Şeyhler kısmında anlatılanların ilki Şeyh Muslihuddin, sonuncusu ise Şeyh Suhte Sinan'dır.

10. Tabaka, Sultan I. Süleyman (1520- Eserin Tamamlandığı Tarih 1558)

Müellifin vefatıyla yarım kalan bu tabakada toplamda 143 kişiye yer verilmiştir. Âlimler bahsinde anlatılanların ilki Molla Hoca Efendi, sonuncusu Molla Hekim İshak'tır. 30 şeyhin bahis konusu edildiği tabakada anlatılanların ilki Müftü Şeyh, sonuncusu ise Muslihuddin Mustafa'dır.

Hatime kısmında yazar, klâsik kültürümüzde neredeyse bir başka örneğinin bulunmadığı bir şey yaparak kendi hayatını kendi dilinden anlatmıştır. Bu bölümün en sonunda ise eseri tamamlayabilme imkânı tanıdığından dolayı Allah'a olan şükürünü dile getirir.

1.2.5. Husûsiyetleri

Şakā'iku'n-Nu'mâniyye'nin en mühim niteliği Osmanlı biyografi literatüründe toplu ulemâ biyografilerinin ilk derlemesi olmasıdır. Ayrıca Osmanlı ilim hayatı ve muhiti hakkında ayrıntılı bilgiler veren temel bir kaynak olması önemini daha da artırır.¹⁵¹ Kanunî döneminde yaşamış yazarın, Osmanlı'nın bir dünya devleti olduğu dönemdeki entelektüel hayatına ayna tutuyor olması, Osmanlı dönemi klâsik düşünce dünyasını yansıtmaması eseri önemli kılar.

Eserin biyografik niteliği, okuyucunun eseri öncelikle "Osmanlı Entelektüel hayatında kim kimdir?" sorusuna cevap veriyor olmasının yanı sıra âlimlerin hayatlarına ilişkin birçok yönün tasviri, biyografik malumatın ötesine geçmemizi ve arka plana ait birçok tarihî veriye ulaşmayı mümkün kılmaktadır. Dolayısıyla eser bir tabakat kitabı olmakla kalmamış, aynı zamanda özelde bahis konusu edilen kişilerin sosyo-kültürel arka planlarını, genelde ise Osmanlı kültür dünyasını yansıtan bir hüviyet kazanmıştır.

Müellif, eserinde biyografilerini yazdığı âlimlerin bir bölümüyle hoca-öğrenci, bir kısmıyla aynı şehirde görev yapmış meslektaş, bir bölümünün de çocukları ve torunlarıyla tanışma fırsatı bulmuş biridir. Öte yandan ulemâ geleneğine sahip bir

¹⁵¹ Abdülkadir Özcan, "eş-Şakā'iku'n-Nu'mâniyye", *DİA*, İstanbul 2010, C. 38, s. 485.

ailenin ferdi olması hasebiyle de yeterince donanımına aile ortamında sahip olmuş; böylelikle eserini tanıklıklara dayalı olmak üzere içeriden bir bakışla yazmıştır.

Şakā'iku'n-Nu'māniyye'nin bir başka niteliği ise klâsik kültürümüzde benzerine pek rastlanmayan bir şekilde yazarın kitabında otobiyografisine yer vermesidir. Kitabındaki son tercüme-i hâli otobiyografisine tahsis etmek suretiyle okuyucusuna, eserin müellifi hakkında doğrudan bilgi vermeyi amaçlamıştır.¹⁵²

1.2.6. Tesirleri

Taşköprüzâde *Şakā'ik*'tan önce yine Arapça kaleme aldığı ilimler tarihi ve tasnifiyle alâkalı *Miftâhü's-sa'âde ve Misbâhü's-siyâde fî mevzu'ati'l-ulûm* ile bu sahadaki salâhiyetini; Hz. Peygamber, sahabe, tâbiîn ve İslâm âlimlerinin menkıbelerini, hayatlarını anlattığı *Nevâdirü'l-ahbâr fî Menâkibi'l-ahyâr* isimli diğer eseriyle de terâcim-i ahvâl vâdisindeki yorulmaz gayretini göstermiştir. Bu iki ilim kolundan kazandığı tecrübe ve ustalıktan kuvvet alarak *Şakā'ik*'i vücûda getirdi ve yalnız devrinin değil, ondan sonraki asırların da hayranlık ve minnetdarlığını kazandı.

Şakā'iku'n-Nu'māniyye'nin, te'lifi biter-bitmez, nasıl iyi bir kabûle mazhar olduğunu ve çabucak nasıl yayıldığını gösteren karakteristik bir misâl, eser ortaya çıktığı sıralarda yaşayan ve *Emîr* lakabı ile meşhur Muhammed Şerîf'in (ö. 1579) *Şakā'iku'n-Nu'māniyye* istinsahını kendisine âdetâ ihtisas edinmesi ve geçimini bununla temin etmesidir. Güzel ve çabuk yazı yazan bu Tireli zât, "Atâyî'nin ifadesine göre "kitâb-ı *Şakā'ik*'in evâ'il-i zuhûru olmakla, her ay bir nüshasını mâh-ı tamam gibi itmam idüp, tesviye-i umûr u libâs u taam iderdi." Atâyî'nin ismini hatırlayamadığı için kaydetmediği ve sadece *Küçük Emir* diye meşhur olduğunu yazdığı bu müstensihin elinden çıkmış bir *Şakā'ik* nüshasını gördüğünü bildiren B. Gönül, eserin sonundaki istinsah kaydında kitabın 40 günde yazıldığına dair ibareler olduğunu söyleyerek Atâyî'yi te'yid eder.

Sadece İstanbul kütüphanelerinde altmışı aşkın, yurt dışındaki kütüphânelerde altmışa yakın ve Anadolu'da, hususî ellerde ve kütüphanelerde bulunan *Şakā'ik* nüshalarının bolluğu kitabın ne derece beğenildiği ve okunduğunun kanıtıdır. Ayrıca bir müstensihin eser te'lif edildikten hemen sonra, her ay bir nüsha istinsah etmekle umûmî

¹⁵² Taşköprülüzâde, age, s. 15.

talebe cevap vermeye çalışması, bu mühim kitabın şöhret ve yaygınlığının en açık delilidir.

Osmanlı medreselerinde ilmî eserlerin çoğu Arapça ile yazıldığından, bilhassa tahsil muhitlerinde alâka ile karşılanan ve âni bir şöhrete mazhar olan *Şakā'iku'n-Nu'māniyye*, bu şöhretini Arapça bilmeyen gruplar arasında da duyurmuş, bu yüzden neşredilişinin daha ilk yıllarında, Türkçeye tercümesi ihtiyacı baş göstermiştir. Bu ihtiyaç, *Şakā'ik'in* gördüğü rağbetin başka bir delilidir. Âşık Çelebi eseri hemen Türkçeye çevirip, müellife takdim ettiği gibi, Belgradlı Hâkî de İstanbul'a kadar gelerek, Taşköprîzâde'nin müsaade ve duâsını alır-almaz, tercüme koyulmuştur. Müellife çalışmasının mükâfatını daha sağlığında vermiş olan bu iki hadise münferit iki vak'a şeklinde kalmadı; başka *Şakā'ik* tercümeleri için âdetâ bir başlangıç teşkil etti. Farklı zaman ve muhitlerde yapılan diğer tercümeler, eserin yazıldığı XVI. asrın ikinci yarısına rastlamaktadır.

Yarım asırlık bir zaman zarfında bu kadar fazla örnek veren bu tercümeler devri, XVII. yüzyılda kapanmakla beraber, Taşköprîzâde'nin ölümünden sonraki senelerde ölen ulemâ ve meşâyihin isim ve hâtıralarının unutulmaktan kurtarılması endişesi, *Şakā'ik*'a sürekli yeni *zeyiller* yazılmasıyla sonuçlandı. Daha Taşköprîzâde'nin sağlığında ve Atâyî'ye kadar gelen sonraki devirlerde ulemâdan muhtelif kimseler, *Şakā'ik'in* muhtelif yerlerine *ilhâkat* denilen küçük notlar, hâşiyeler ilâve etmekle, bu kitaba bağlılıklarını devam ettirmişler ve Taşköprîzâde'nin söylediklerini tamamlar veya düzeltir mâhiyetteki bu notlardan bir kısmı, bilhassa Mecdî tarafından yapılan *Şakā'iku'n-Nu'māniyye* tercümesinde kullanılmıştır.¹⁵³

Taşköprîzâde kaleme aldığı bu biyografik eserle haleflerine tam mânâsıyla yeni bir vadinin yolunu açmış; XVI. asırdan XIX. asra kadar birçok yazarın bu yolda eserler kaleme almasına ve Osmanlı ilmiye sınıfının terâcim-i ahvâlinin bugünlere ulaşmasına vesile olmuştur. Böylelikle Türk edebiyatı ve kültür tarihinin en geniş kapsamlı biyografi silsilesi ortaya çıkmış; bu zincirin ilk halkasını Taşköprîzâde'nin *Şakā'iku'n-Nu'māniyye*'si teşkil etmiştir.

¹⁵³ Gönül, agm, s. 138-39.

1.2.7. Nüshaları

Eserin ülkemizde ve yurtdışındaki kütüphanelerde yüz elli civarında yazma nüshası mevcuttur.¹⁵⁴ Kahire’de Bulak Matbaası’nda 1299 (1881-82) ve 1310 (1892-93) senelerinde İbn Hallikân’ın *Vefeyâtü’l-a’yân*’ının kenarında *el-Ikdü’l-manzûm* adlı zeyliyle birlikte basılmıştır. Ayrıca *el-Ikdü’l-manzûm* ile beraber tekrar 1975’te Beyrut’ta basılmıştır. Son olarak Ahmed Subhi Furat tarafından Mecdî Mehmed’in ilâveleri dipnotlarda gösterilerek ilmî neşri yapılmıştır. Eserin Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi 1263 numaradaki minyatürlü yazması *Osmanlı Bilginleri* adıyla Muharrem Tan tarafından tercüme edilmiş ve 2007’de neşredilmiştir.¹⁵⁵

1.3. Şakâ’iku’n-Nu‘mâniyye Tercümelere

1.3.1. Muhtesibzâde Mehmed Hâkî, *Hadâ’iku’r-reyhân*

Hayatı hakkında bilinenler oldukça sınırlıdır. *Şakâ’ik* tercümesinin sonunda anlatıldığına göre doğum tarihi bilinmemekle birlikte aslen bugün Sırbistan’ın başkenti olan Belgrad’da doğdu ve burada büyüdü. 949 (1541-42) senesinde tahsilini tamamlamak üzere Edirne’ye geldi ve buradaki Hüsâmiye Medresesi’nde dânişmend oldu.¹⁵⁶ Edirneli Veli Çelebi Efendi’nin kadılığı esnasında bir müddet Belgrad mahkemesinde çalıştı. Burada şair Yûsuf-ı Sîneçâk ile tanıştı. 968 (1560) başlarında İstanbul’a geldi. Aynı yılın Receb ayında (Mart-Nisan 1561) Taşkoprîzâde Ahmed Efendi ile görüştü. Taşkoprîzâde’nin cenâze namazında hazır bulundu. Ölüm tarihi tam olarak bilinmemekle beraber 975 (1567-68) senesinden sonra olmalıdır.

Hâkî’nin bugün itibariyle bilinen tek eseri *Şakâ’iku’n-Nu‘mâniyye*’nin Türkçe tercümesi olan *Hadâ’iku’r-reyhân*’dır. İstanbul’a geldikten sonra araya bazı hatırı sayılır dostlarını koyarak Taşkoprîzâde’den *Şakâ’iku’n-Nu‘mâniyye*’yi Türkçeye çevirme üzere izin aldı. Tercümesini 1568 Receb’inde (Mart-Nisan 1561) tamamladı.

¹⁵⁴ Bu nüshalardan bazıları şunlardır: Süleymaniye Yazma Eserler Ktp. Pertev Paşa 493, Râgıp Paşa 976-1027-1028, Şehzâde 361, Âtîf Efendi 1898-1899-1900, Âşir Efendi 666, Veliyyüddin Efendi 2435-2436-2437, Yahyâ Efendi 2461-4451, Lala İsmail 358, Carullah Efendi 1613, Bağdadlı Vehbî 1066, Çelebi Abdullah 264, Nazif Efendi 44, Fâtih 4414-4415-4416, Mihrişâh 315, Amca Hüseyin 362, Husrev Paşa 420; Nuruosmaniye Ktp. 3378-3380-3382; Köprülü Ktp. 236-1098; İstanbul Arkeoloji Müzesi Ktp. 402-403-404; Millet Ktp Ali Emîri-AY. 2503; İstanbul Üni. Nadir Eserler Ktp. AY. 1228-1627; Ankara Millî Ktp. AY. 5312-964; Berlin Devlet Ktp. 9881/2; Leipzig Üni. 716; Viyana Millî Ktp. 1182-311; Paris Millî Ktp. 2157/62-5945-5981-5991-6644; Leiden Üni. Ktp. 874/5.

¹⁵⁵ Ahmed Suphi Furat, (hzl.), *eş-Şakâ’iku’n-Nu‘mâniyye fî Ulemâi’d-Devleti’l-Osmâniyye*, İstanbul 1985; Taşkoprîzâde, *Osmanlı Bilginleri*, (tercüme: Muharrem Tan), İz Yay., İstanbul 2007.

¹⁵⁶ Muhtesipzâde Hâkî, *Hadâ’iku’r-reyhân*, Nuruosmaniye Ktp. 3379, vr. 100b.

Taşköprüzâde'nin ricası üzerine *Şakā'iku'n-Nu'māniyye*'nin te'lifinden tercümenin yapıldığı tarihe kadar vefat etmiş kimseleri de eserine dâhil etti. Hâkî, yeni ilâveler yapmak suretiyle genişlettiği eserini yeniden tertip etti. Tercümenin 972 (1564-65) tarihini taşıyan ikinci te'lifi, gerek mukaddime ve hâtime gerek muhteviyâtın son kısmı ilkinden oldukça farklıdır. Tercümenin ismi sadece ikinci yazımında kayıtlıdır.¹⁵⁷ Kâtip Çelebi, tercümeyle beğenmediğini ifade etmiştir.¹⁵⁸

Hadâ'iku'r-reyhân'ın ülkemizde ve yurtdışındaki kütüphanelerde birçok yazma nüshası mevcuttur.¹⁵⁹ Ülkemizdeki kütüphanelerde bulunan yazma nüshalar arasında çok büyük farklılıklar mevcuttur. Bazıları doğrudan *Şakā'iku'n-Nu'māniyye*'den aynen tercüme edilmiş mahiyette iken, bazı nüshalar ise serbest bir tercüme görünümü arz etmektedir. Sade bir dille tercüme edilmiş; içinde birçok manzum parça da yer almaktadır. Eser üzerinde henüz bir ilmî çalışma yapılmamıştır.

1.3.2. Derviş Ahmed Efendi, ed-Devhatü'l-irfâniye fî Ravzati'l-ulemâ'i'l-Osmâniyye

Derviş Ahmed Efendi'nin hayatı hakkında her hangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Tercüme 972 (1564-65) senesinde tamamlanmıştır. Ârif Efendi'nin bildirdiğine göre tercümenin tam adı *ed-Devhatü'l-irfâniye fî Ravzati'l-ulemâ'i'l-Osmâniyye*'dir.¹⁶⁰

Ülkemizdeki kütüphanelerde nüshası mevcut olmayan eserin, bilinen iki nüshası bulunmaktadır. İlki Mısır Millî Ktp. Türkçe Yazmalar 148 numarada Ahmed b. Derviş adına kayıtlı müellif hattı nüshadır.¹⁶¹ İkincisi Kahire'deki Hidiv Ktp. Türkçe Yazmalar

¹⁵⁷ Gönül, agm, s. 146-47; Ârif, "Devlet-i Osmâniye'nin Teessüs ve Tekarrürü Devrinde İlm ve Ulemâ", *Dârü'l-Fünûn Edebiyât Fak. Mecmuası*, Sene 1, Sayı 2, 1332, s. 137; Franz Babinger, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, (çev. Coşkun Üçok) Kültür Bak. Yay., Ankara 1992, s. 95-96.

¹⁵⁸ Kâtip Çelebi, *Keşfü'z-Zunûn*, (Çev. Rüştü Balcı), Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 2012, s. 845.

¹⁵⁹ **968 Tarihinde Yapılan Tercümenin Nüshaları:**

İstanbul Üni. Nadir Eserler Ktp. TY. 470-557-1349- 2487- 3790; Millet Ktp. Ali Emiri Târih 729; İstanbul Arkeoloji Müzesi Ktp. 1545; Topkapı Sarayı Müzesi Ktp. Hazine 1263; Nuruosmaniye Ktp. 3234-3379; Süleymaniye Yazma Eserler Ktp. Şehzâde Mehmed 355, Lâleli 2022, Hamidiye 924; Berlin Devlet Ktp. Orient 2092; Paris Millî Ktp. c.r. Nu. 137.

972 Tarihinde Yapılan Tercümenin Nüshaları:

Köprülü Yazma Eser Ktp. 230; İstanbul Arkeoloji Müzesi Ktp. 1307-1308; İstanbul Üni. Nadir Eserler Ktp. TY. 15; Süleymaniye Yazma Eserler Ktp. Ayasofya 3153; Topkapı Sarayı Müzesi Ktp. Revan 1436-1437.

¹⁶⁰ Ârif, agm, s. 137; Babinger, age, s. 9; Gönül, agm, s. 149.

¹⁶¹ Tamamı 338 yaprak olan eserin katalog bilgileri için bkz. http://yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=93488

kısımında 8944 numarada kayıtlıdır.¹⁶² Eser üzerinde henüz bir ilmî çalışma yapılmamıştır.

1.3.3. Mehmed bin Sinânüddin Yûsuf Efendi, *Menâkıbü'l-ulemâ*

Muhaşşî unvanıyla meşhur olan Amasyalı âlim Sinânüddin Yûsuf Efendi'nin küçük oğludur. Doğum tarihi ve yeri bilinmemektedir. İlk eğitimini babasından aldı. Devrinin önde gelen hocalarından Şâh Efendi ve Kadızâde Efendi'nin derslerine katıldı. Bostan Efendi'den mülâzım oldu. 971 Receb'inde (Şubat-Mart 1564) Dâvûd Paşa Medresesi'ne müderris tayin edildi. Hânkâh Medresesi, Hâseki, Sahn-ı Semâniyye, Şehzâde ve Süleymâniyye Medreseleri'nde görev yaptı. 989 Rebûlâhir'inde (Mayıs-Haziran 1581) vefat etti. Sarı Gürz Mescidi sahasında babasının kabri yanına defnedildi.¹⁶³

E. Blochet, Paris Millî Kütüphanesi'nde 1159 numarada kayıtlı *Menâkıbü'l-ulemâ* nüshasını *Şakâ'ik* tercümesi olarak göstermiştir.¹⁶⁴ Nev'îzâde söz konusu eserin ismini, zeylinde zikretmiş fakat ayrıntılı bilgi vermemiştir. Ülkemizde nüshası bulunmayan eserin *Şakâ'ik* tercümesi olup olmadığı tam olarak belli değildir.

1.3.4. Âşık Çelebi, Tercüme-i Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye

Asıl adı Pîr Mehmed'dir. 926 (1519-20) yılında Prizren'de doğdu. Âşık Çelebi'nin babası Seyyid Ali, Zeynelâbidin Efendi'nin oğludur. Annesi, II. Bayezid'in kazaskerlerinden Müeyyedzâde'nin kızıdır. Rumeli'de doğduğunu ve çocukluğunu bu çok sevdiği yerlerde geçirdiğini tezkiresinde bildiren yazar, tahsilini devrin önde gelen ilim adamlarından Sürûrî, Taşköprîzâde, Arapzâde Abdülbâki Efendi, Ebüssuûd, Emîr Gîsû Efendi ve Muhyiddîn-i Fenârî'nin yanında tamamlayan Âşık Çelebi, dedesi Müeyyedzâde ve babasının arkadaşları sayesinde geniş bir çevre edindi. Böyle bir muhitte yetişmesinin sonucu olarak da tezkiresinde gerek sanat çevrelerini gerekse arkadaşlık ettiği kişileri çok renkli ve ayrıntılı bir biçimde anlatmıştır.

¹⁶² Tamamı 338 yaprak olan eserin katalog bilgileri için bkz. http://yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=109704 (10.03.2014)

¹⁶³ Nev'îzâde Atâyî, *Hadâ'iku'l-hakâ'ik Fi Tekmileti's-Şakâ'ik*, (tıpkıbasım: A. Özcan), Çağrı Yay., İstanbul 1989, s. 256; Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, İstanbul 1333, C. 2, s. 55; Gönül, agm, s. 149.

¹⁶⁴ Edgar Blochet, *Catalogue des Manuscrits Turcs de la Bibliotheque Nationale*, (ty.) s. 183-84.

Önce Bursa mahkemesinde kâtiplik vazifesi alan Âşık Çelebi, daha sonra Emîr Sultan vakfına mütevellî tayin edildi (1541). Burada beş yıl görev yaptıktan sonra Bursa vakıflarını teftiş eden Rûşenîzâde'nin kendisi hakkında iyi bir rapor vermemesi sonucu bu vazifeden azledildi ve İstanbul'a döndü (1546). Âşık Çelebi Bursa'da iken bir ara vebaya yakalanmışsa da bir süre sonra iyileşmiştir. Bursa dönüşünde, eski hocası Emîr Gîsû sayesinde İstanbul'da mahkeme kâtibi olan Âşık Çelebi, daha sonra divan kâtipleri reisi Receb Çelebi'nin ölümü üzerine bu göreve aday gösterilmişse de başkalarının da bu işi ele geçirmek için araya girmeleri yüzünden bu vazifeyi elde edememiştir. Bu olaydan sonra bir süre Ebüssuûd'a kâtiplik yapan Âşık Çelebi, hocası Muhyiddin'in ölmesi sebebiyle zorlukla da olsa icâzetnâmesini aldı (1547). Mülâzım olabilmesi için kendisini yine eski hocası Emîr Gîsû destekledi ve kazasker Bostanzâde müracaatını kabul ederek onu mülâzım kaydetti. Böylece Âşık Çelebi ilk kadılık görevine Silivri'de başladı ve aynı yıl evlendi (1550). Daha sonra da kendisini Silivri'den Priştine'ye naklettirdi. Serfiçe, Narda, Alâiye, Niğbolu, Çernovi, Karatova kadılıklarında bulundu.

Uzun yıllar üzerinde çalıştığı tezkiresini bitirdi ve II. Selim'e sundu (1568). Eserinde her şeyden bıktığını yazan Âşık Çelebi, padişahın kendisi için sadece bir nakîbüleşraflık istemiştir. Bu arada Arapça *Zeylû's-Şakâ'ik*'ini de tamamladı ve Sokullu Mehmed Paşa'ya sundu. Bütün bu çabalarının sonunda kendisine Üsküp kadılığı verildi. Ancak Âşık Çelebi Üsküp'te zâtülcenp hastalığına yakalandı ve 979 Şâban sonlarında (Ocak 1572) kurtulamayarak vefat etti.¹⁶⁵

Manzum ve mensur birçok eser kaleme alan Âşık Çelebi'nin en mühim eserlerinin başında *Meşâ'irü's-şu'arâ*, *Tercüme-i Ravzatü's-şühedâ*, *Divan*, *Tetimmatü's-Şakâ'ik*'i'n-Nu'mâniyye¹⁶⁶ gelmektedir.

Tercüme-i Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye, Taşköprüzâde tarafından kaleme alınan *eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye*'nin Türkçe'ye çevirisidir. Atâyî ve Kâtip Çelebi'nin bildirdiğine göre Âşık Çelebi bu eserini Taşköprüzâde'ye bizzat kendisi sunmuş; *eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye* müellifi de “Mevlânâ biz de Türkî gibi yazmış idik, bîhûde

¹⁶⁵ Âşık Çelebi'nin hayatı şu ansiklopedi maddelerinden hulâsa edilerek yazılmıştır: Günay Kut, “Âşık Çelebi”, *DİA*, İstanbul 1991, C. 3, s. 549-550; M. Fuad Köprülü, “Âşık Çelebi”, *MEB İA*, Eskişehir 1997, C. 1, s. 695-701.

¹⁶⁶ Bu eserle alakalı ileride bilgi verilecektir.

zahmet etmişsiniz.” diyerek kitabının kolay bir Arapça ile yazıldığını söylemiştir.¹⁶⁷ Mecdî'nin tercümesi kadar tutulmayan bu eserin nüshasına henüz rastlanmamıştır.

1.3.5. Seyyid Mustafa Efendi, *Hakā'iku'l-beyân fî Terceme-i Şakā'iku'n-Nu'mân*

Seyyid Mustafa Efendi'nin hayatı hakkında elde bilgi bulunmamaktadır. Behcet Gönül'ün bildirdiği üzere *Şakā'ik* tercümesinin varlığından, bu eseri hazırladıkları çalışmada kullanan Süheyl Şemseddin ve Davud Zeki'nin vasıtasıyla öğrenmekteyiz. Gönül, kendisinin görmediğini söylediği eserin nüshasının Yıldız-Terâcimahvâl Nu. 12'de kayıtlı olduğunu bildirir.¹⁶⁸ İstanbul Üni. Nâdir Eserler Kütüphanesi'nde bu isimle kayıtlı bir koleksiyon bulunmamaktadır. Agâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*'nde eserin İstanbul Üni. Nâdir Eserler Kütüphanesi'nde TY 6192 numarada kayıtlı bir nüshasından bahseder. Levend, eser üzerinde yaptığı incelemede metnin *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye* tercümesi olduğunu ve adının nüshada bildirilmediğini söyler. Çevirinin mukadimesinde bildirildiğine göre yazar, *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye*'de bulunmayan ulemâ ve meşâyihî eserine dâhil etmiş yarı tercüme yarı telif bir kitap meydana getirmiştir.¹⁶⁹ II. Selim devri âlimlerine yer vermesi gözönünde bulundurulduğunda eser, 982 Şaban'ından (Kasım-Aralık 1574) sonra kaleme alınmış olmalıdır.¹⁷⁰ Eser üzerinde bugüne kadar bir ilmî çalışma yapılmamıştır.

1.3.6. Edirneli Mecdî, *Hadâ'iku's-şakā'ik*

İsmi Mehmed olan Mecdî Edirne'de doğdu. Babasının adı Abdullah'tır. İlmiye ailesine mensup olmasından dolayı “Çelebi” unvanıyla anılır. Dönemin âlimlerinden Kaf Ahmed Çelebi'nin dânişmendi olarak onun yanında yetişti ve kısa sürede temayüz etti. Erken yaşlarda edebiyatla meşgul oldu, şiirler yazdığı gibi okuduğu Arapça ve Farsça eserlere tenkitlerde bulundu. Karamanî Ahaveyn Mehmed Çelebi'nin bir rivayete göre Sultan Bayezid Medresesi müderrisliğinden diğer bir rivayete göre Sahn müderrisliğinden mülâzımı olan Mecdî Çelebi kadılık görevini tercih ederek Rumeli

¹⁶⁷ Nev'izâde Atâyî, age, s. 163; Kâtib Çelebi, age, s. 845.

¹⁶⁸ Gönül, agm, s. 150. Gönül'ün bahsettiği çalışmalar Süheyl Şemseddin'in 1933-34'te hazırladığı *Nev'izâde Atâyî* Türkiyat Enstitüsü Ktp. Türkoloji Tezleri Nu: 48 ve Davud Zeki'nin 1937-38'de hazırladığı *Bursa Vefeyâtları* Türkiyat Enstitüsü Ktp. Türkoloji Travayları Nu: 21'de kayıtlı tezlerdir.

¹⁶⁹ Levend, age, s. 355.

¹⁷⁰ Gönül, agm, s. 150.

kazaskerliğine bağlı Ösek'te ve diğer bazı kaza merkezlerinde kadılık yaptı. 150 akçe yevmiyeli kadılığa kadar yükseldi. Daha sonra İstanbul'a geldi ve burada vefat etti. Mezarı İstanbul'da Edirnekapı dışındaki Emîr Buhârî Tekkesi civarındadır.

Divançesi vardır. Mehmed Mecdî, asıl şöhretini *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye* tercümesi olan *Hadâ'iku's-şakâ'ik* ile yapmıştır. Daha ziyade *Tercüme-i Şakâ'ik* olarak anılan eser, aslı kadar ün kazanmıştır. Kendi ifadesiyle, kadılık mesleğinin verdiği meşgaleler yüzünden tercüme ve ikmal çalışmalarını ancak 1587 yılında tamamlayabilen Mecdî, eserini devrin padişahı III. Murad'a takdim etmiştir. *Hadâ'iku's-şakâ'ik* Taşkoprîzâde'nin eserine dayalı yeni bir çalışma olarak kabul edilebilir. Eserinin adını *Hadâ'iku's-şakâ'ik* koymasının sebebini *Şakâ'ik*'i bir fidanlık kabul etmesiyle, yani orada biyografisi verilen kişileri daha geniş olarak ele almasıyla açıklayan Mecdî, kendi eserinin öteki tercümelerle kıyaslanmaması gerektiğini bildirir ve yaptığı çevirinin onlardan üstün olduğunu iddia eder.¹⁷¹ Mecdî'nin bu eseri tam bir tercümeden ziyâde yarı te'lîf yarı tercüme bir metin olarak değerlendirilebilir. Mütercim, asıl eserde yer almayan bazı kısımları tercümesine dâhil etmiştir. Eserin girişinde tarikatlarla alâkalı kısa malûmat verdikten sonra Taşkoprîzâde'nin *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye* adını neden seçtiğini izah eder. Diğer *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye* tercümelerine nazaran daha sanatkârâne bir üslûpla yazılmıştır.

Birçok yazma nüshası bulunan eser,¹⁷² 1269 (1852-53) yılında basılmıştır. Eser üzerinde yapılan yegâne ilmî çalışma Hamit Dikmen'e aittir.¹⁷³ 1989'da Abdülkadir Özcan tarafından faksimile neşri bir ön söz ve indeks ilâvesiyle yapılmıştır.¹⁷⁴

1.3.7. İbrâhîm bin Ahmed el-Amasî, *Terceme-i Şakâ'ik-i Nu'mâniyye*

İsmi İbrâhîm olan yazar aslen Amasyalı'dır. Annesi Şeyh Muhiddin-i Amasî'nin kızıdır. Babası Ahmed isimli bir zâttır. Bir müddet dayısı Şeyh Abdürrahim Efendi'den dersler aldı. Amasya müftüsü Köprücükzâde'nin dânişmendliğinde bulunduktan sonra Bursa'ya geldi. Niksarîzâde Emîr Hasan Efendi ve Muallimzâde Ahmed Çelebi'nin derslerine katıldı. İstanbul'da Arabzâde Mehmed Efendi'den mülâzım oldu. Memleketi

¹⁷¹ Abdülkadir Özcan, "Mehmed Mecdî", *DİA*, Ankara 2003, C. 28, s. 228-29.

¹⁷² İstanbul Üni. Nadir Eserler Ktp. TY. 1551; Süleymaniye Yazma Eserler Ktp. Yahyâ Tevfik 4158-4526, Es'ad Efendi 2220, Hamidiye 924, Râgıp Paşa 1000-1002, Hacı Mahmud Efendi 4526; Nuruosmaniye Ktp. 3379/82; Viyana Millî Ktp. 1225; Paris Millî Ktp.138; Kahire Hidiv Ktp. 8908, Mısır Millî Ktp. Târihî Türkî 111-112-155; Pertev Niyâl Vâlîde Câmii 740-741.

¹⁷³ Hamit Dikmen (hızl.), *Edirneli Mecdî Efendi, Şakâ'ik-i Nu'mâniyye Çevirisi İndeksi*, Ankara Üni. DTCF Basılmamış YL Tezi, Ankara 1980.

¹⁷⁴ Mecdî Mehmed Efendi, *Hadâ'iku's-şakâ'ik*, (tıpkıbasım: A. Özcan), Çağrı Yay., İstanbul 1989.

Amasya ve Sonisa’da müderrislik yaptı. Hayatının sonlarına doğru Amasya’ya kadı olarak tayin edildi. Ölümü 998’den (1590) sonradır.

Amasya kadılığı esnasında İbrâhîm bin Ahmed *Şakā’ik*’ı Türkçeye çevirdi ve tercümesini 998 Cemâziyelahir’i (Mayıs 1590) sonlarında tamamladı.¹⁷⁵ Metnin aslına sadık kalınarak yapılmış bir tercümedir. Sade bir Türkçeyle yazılmış bu çevirinin müstakil bir ismi bulunmamaktadır. Kütüphanelerde *Terceme-i Şakā’ik-i Nu‘mâniyye* adıyla kayıtlıdır. Üzerinde müstakil bir çalışmanın yapılmadığı eserin ülkemizdeki ve yurtdışındaki kütüphanelerde birçok yazma nüshası mevcuttur.¹⁷⁶

1.3.8. Mehmed bin Yûsuf el-Çerkesî, *Şakā’ik Tercümesi*

İsmi Mehmed’dir. Hayatı hakkında bilinenler oldukça sınırlıdır. Beyrut kalesinde dizdarlık yaptı. Trablusgarb vâlisi Halil Paşa’nın isteği üzerine Vâkîdî’nin *Fütûhü’ş-Şâm* adlı eserini tercüme etti. Ayrıca bazı nüshalarında adı *Terceme-i Ara’isü’l-mecâlis* şeklinde geçen *Kısâs-ı Enbiyâ*’sı vardır. Ölüm tarihi tam olarak bilinmemekle beraber 1098’den (1686-87) sonra olmalıdır.¹⁷⁷

Bursalı Tâhir ve Ârif’in bildirdiği üzere *Şakā’ik*’ı 1088’de (1677-78) harfîyyen tercüme etmiştir.¹⁷⁸ Kütüphane kayıtlarında ve kataloglarda yapılan araştırmalarda eserin nüshasına rastlanmamıştır.

1.4. *Şakā’iku’n-Nu‘mâniyye* Telhisleri

1.4.1. Mektûbîzâde Abdülaziz Efendi, *Telhis-i Şakā’ik-ı Nu‘mâniyye*

İsmi Abdülazîz, mahlası Azîz’dir. 1216’da (1801-02) İstanbul’da doğdu. Babası şeyhülislam mektupçusu Mustafa İzzet Efendi’dir. Babasını mesleğinden dolayı “Mektûbî-zâde” unvanıyla tanındı. İyi bir eğitim alarak medrese tahsilini tamamladı. 1235’te (1819-20) müderris oldu. Bazı medreselerde yaklaşık beş yıl müderris olarak çalıştıktan sonra kadılığa terfi etti. Sırasıyla Nazilli, Cizr-i Ergene, Manisa, Isparta, Tırnova, Tekirdağ, Uzuncaâbâd Hasköyü, Kütahya, Kayseri ve ikinci defa Manisa

¹⁷⁵ Arif, agm, s. 137; Gönül, agm, 152; Babinger, age, s. 96.

¹⁷⁶ Ankara Millî Ktp 06 Hk 3260; Süleymaniye Yazma Eserler Ktp. Murad Molla 158; Millet Ktp. Ali Emirî Tarih 727; Londra Millî Ktp, Or. 5966; Kahire Hidiv Ktp. 8925; Mısır Millî Ktp. Tarihi Türkî 162.

¹⁷⁷ Gönül, agm, s. 153.

¹⁷⁸ Bursalı Mehmed Tâhir, age, C. III, s. 148; Ârif, agm, 137.

kadılığı yaptı. 1262'de (1845-46) beytülmal kassamlığına tayin edildi. 1263'te (1846-47) İzmir kadılığı ile görevlendirildi. 1268 Şaban'ında (Mayıs-Haziran 1852) Şam'a kadı olarak tayin edildi. Daha sonra Mekke ve İstanbul payelerine sahip oldu. 1279 Safer'inde (Temmuz-Ağustos 1862) evkaf müfettişi oldu. Aynı yılın Cemâziyelevvel'inde (Ekim-Kasım 1862) vefat etti. Müntesibi olduğu Celvetî tarikatının Üsküdar'daki şubesi olan Azîz Mahmûd Hüdâyî dergâhı haziresine defnedildi. Âlim, fazıl ve irfan sahibi zât idi. *Divân* tertip edip etmediği bilinmemektedir. Fatîn, Abdülazîz Efendi'nin birçok şiiri olduğunu belirtirse de İbnü'l-Emin Mahmud Kemal, şairin sadece bir şiirini görebildiğini kaydetmektedir. Yazar, daha çok mensur eserleriyle tanınmaktadır.¹⁷⁹

Yıldırım Beyazıd zamanına kadar olan bir Osmanlı tarihi kaleme alan yazarın *Devhatü'l-meşâyih'a* zeyli vardır.

Mektûbîzâde, *Şakâ'ik*'i Türkçe olarak telhis etmiştir. Yazar eserinin mukaddimesinde Nev'îzâde Atâyî ve Uşşâkîzâde Hasîb'in zeyillerini de telhis etme arzusu duyduğunu bildirmiştir.¹⁸⁰ Müstakil bir ismi bulunmayan kütüphane kataloglarında *Telhis-i Şakâ'ik-ı Nu'mâniyye* adıyla kayıtlıdır. Eserin bugün itibariyle bilinen iki yazma nüshası vardır.¹⁸¹ Atâyî zeylini III. Murad devri ortalarına kadar hulâsa ettiyse de eseri tamamlayamamıştır. Metnin üzerinde henüz müstakil bir çalışma yapılmamıştır.

1.4.2. Müntehabât-ı Şakâ'ik-ı Nu'mâniyye

Millet Ktp. Ali Emirî Tarih 734/1 ve İstanbul Üniversitesi Nâdir Eserler Ktp. YY 1323'te kayıtlı *Müntehabât-ı Zeyl-i Atâyî*'nin mukaddimesinde yer alan “Ma'lûm ola ki bundan evvel işbu mecmû'a-i müntehabda iltizâm ve derc olunan nevâdir-i garîbe-i *Şakâ'ik-ı Nu'mâniyye* ... bu mahalde tamam olup bundan sonra *Zeyl-i Şakâ'ik*'da münderic olan ...”¹⁸² ibaresinden eser mevcudiyetini öğrenmekteyiz.¹⁸³ Kütüphane

¹⁷⁹ Yazarın hayatı *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*'ne yazdığımız “AZİZ, Mektûbîzâde Abdülazîz Efendi”, maddesinden özetlenmiştir. <http://www.turkedebiyat isimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=3105>

Ayrıca diğer kaynaklar için bkz. Akbayan, age, C. I, s. 100; Babinger, age, s. 389; Bursalı Mehmed Tâhir, age, C. III, s. 107; Cunbur, age, C. I, s. 55-56; Çiftçi, age, s. 309-10; Ergun, *Türk Şairleri*, C. II, s. 625-26; Gönül, , s. 154; Komisyon, “Abdülaziz Efendi (Mektûbîzâde)”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yay., İstanbul 1977, C. I, s. 18; Levend, age, s. 373.

¹⁸⁰ Mektûbîzâde Abdülazîz, *Şakâ'ik Telhisi*, İstanbul Üni. Nâdir Eserler Ktp. TY. 2456, vr. 2a.

¹⁸¹ İstanbul Üni. Nâdir Eserler Ktp. TY.2413-2456.

¹⁸² *Müntehabât-ı Şakâ'ik-ı Nu'mâniyye*, İstanbul Üni. Nâdir Eserler Ktp. TY. 1323, vr. 1b.

¹⁸³ Gönül, agm, s. 154.

kayıtları ve kataloglarda yapılan taramalarda eserin nüshasına rastlanmamıştır. Gerek *Müntehabât-ı Zeyl-i Atâyî*'nin muhtevsından gerekse yukarıda bildirilen cümleden eserin *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye*'de anlatılan anekdot tarzındaki hikâyelerden müteşekkil olduğu tahmin edilebilir.

1.4.3. Muhtasar eş-Şakā'iku'n-Nu'mâniyye

Edgar Blochet, Paris Millî Ktp. bulunan Arapça yazmaları tanıttığı *Catalogue des Manuscrits Arabes des Nouvelles Acquisitions (1884-1924)* adlı katalog çalışmasının 6644 numarasında *Muhtasar eş-Şakā'iku'n-Nu'mâniyye* adlı bir eserden söz eder. Eserin *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye*'nin kısaltılmış hali olduğunu belirtir. Nüshanın sonunun eksik olduğunu ve sekizinci tabakada yer alan Sinânüddîn Yûsuf'un biyografisinde bittiğini ifade eder.¹⁸⁴ Muharrem Tan'ın *Osmanlı Bilginleri* adıyla çevirdiği *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye* tercümesinde, sekizinci tabakada “Molla Sinan-ı Acemî” adıyla Sinânüddîn Yûsuf'un biyografisine yer verilmiştir.¹⁸⁵ Son iki tabakaya dair herhangi bir malumatın bulunmaması söz konusu eserin, ya tamamlanmamış veya son sayfaları kopmuş bir telhis olabileceğini akla getirmektedir.

1.5. Şakā'iku'n-Nu'mâniyye Zeyilleri¹⁸⁶

1.5.1. Âşık Çelebi, Tetimmetü's-Şakā'iki'n-Nu'mâniyye

Hayat hikâyesine yukarıda yer verilen ve *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye*'yi Türkçe'ye tercüme eden Âşık Çelebi, aynı zamanda bu esere Arapça bir zeyil kaleme almıştır. *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye*'ye yazılan ilk zeyil olma hüviyetine sahip eserin tamamlanma tarihi 1568'dir. Yazar, eserini Kırtova kadılığında azli sıralarında yazmıştır.¹⁸⁷ *Tetimmetü's-Şakā'iki'n-Nu'mâniyye* adındaki bu zeyil, dönemin Osmanlı sadrazamı Sokullu Mehmed Paşa'ya ithaf edilmiştir. Eserde bahis konusu edilen şahsiyetlerin ilki 968'de (1561) vefat eden Taşköprîzâde, son kişi ise 20 Şevval 976'da (7 Nisan 1569) vefat eden Abdurrahman bin Mustafa Efendi'dir. II. Selim devri ortalarına kadar yaşamış kırk iki kişinin hayat hikâyesinin anlatıldığı eserin ülkemizdeki ve

¹⁸⁴ Edgar Blochet, *Catalogue des Manuscrits Arabes des Nouvelles Acquisitions (1884-1924)*, Paris 1925, s. 326-27; Gönül, agm, s. 153.

¹⁸⁵ Tan, age, s. 242.

¹⁸⁶ Eserin zeyilleri kısmını Arapça zeyiller ve Türkçe zeyiller diye ikiye ayırmak mümkünse de nüshası mevcut olmayan bazı zeyillerin hangi dille yazıldığı bilinmediğinden ihtiyatlı davranılarak tek başlık altında zikredilmesi uygun görülmüştür.

¹⁸⁷ Gönül, agm, s. 155.

yurtdışındaki kütüphanelerde birkaç nüshası bulunmaktadır.¹⁸⁸ Eser hakkında henüz bir ilmî çalışma yapılmamıştır.

1.5.2. Ali bin Bâlî, el-Ikdü'l-manzûm fî Zikr-i Efâzîli'r-Rûm

Budin kadısı iken vefat eden Alanyalı Uzun Bâlî Efendi'nin oğludur. 934 (1527-28) senesinde doğdu. Ahîzâde ailesine dâhil olduğundan dolayı Hısım Ali, sabrı ve sakinliğinden mütevellid Munuk Ali lakaplarıyla tanınmıştır. İlk eğitimini babasında aldı. Ahizâde Efendi, Şâh Efendi ve Küçük Bostan Efendi gibi hocalardan dersler alarak tahsilini tamamladı. Sâlih Mollâ'dan mülâzım oldu. Abdülvâsi Efendi, Dâvûd Paşa, Hânkâh, Hâsekî medreselerinde müderris olarak görev yaptı. 991 Rebûlâhîr'inde (Nisan-Mayıs 1583) Maraş kazası kadılığına tayin edildi. 992 Receb'inde (Temmuz-Ağustos 1584) Maraş kadısı iken vefat etti. Buradaki Alâüddevle Câmii haziresinde defnedildi. Eserlerinden bazılarının adları şunlardır: *Şerh-i Miiftâh* hâşiyesi, *Dürer* ve *Gurer* hâşiyesi, *Nâdiretü'z-zemen fî Târîhi'l-Yemen*.

Ali bin Bâlî *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye*'ye Taşköprüzâde'nin bıraktığı yerden başlayarak *el-Ikdü'l-manzûm fî Zikr-i Efâzîli'r-Rûm* adlı Arapça bir zeyil kaleme aldı. Nev'îzâde bu eserin adını *ed-Dürrü'l-manzûm fî Ahvâl-i Ulemâi'r-Rûm* şeklinde bildirmiştir. Yazar, Âşık Çelebi'nin zeylinde yer alan şahısları da eserine dâhil etmiş ve eksikliklerini tamamlamıştır. Kâtip Çelebi, bu tercümeden övgüyle bahsetmektedir.¹⁸⁹

Eser, bir mukaddime ve üç tabakadan meydana gelmiştir. 10. tabaka olan Kanuni Sultan Süleyman devri vefeyâtının ikmâliyle başlar. 11. tabaka olan Sultan II. Selim devrinin âlim ve şeyhlerinin tamamı ve 12. tabaka olan III. Murad devrinin ortalarına kadar yaşamış kimselerin hâl tercümelerinin bildirilmesiyle sona erer. 968-991 (1561-83) yılları arasında vefat eden ulemâ ve meşâyihdan yaklaşık sekseninin biyografisini ihtiva etmektedir.

¹⁸⁸ Süleymaniye Yazma Eserler Ktp. Fâtih 4413, Yahyâ 4597; Ankara Üni. İlahiyat Fak. Ktp. 36903; Konya Bölge Yazmalar Ktp. 1100/2; Berlin Devlet Ktp. Or. 2135; Paris Millî Ktp. Or. 137 numaralarda kayıtlıdır. İlahiyat Fak. 36903, Konya Bölge Yazmalar Ktp. 1100/2 numaralarda kayıtlı nüshalardan bizleri haberdar eden ve bunların metinlerini gönderme nezaketinde bulunan değerli ağabeyim Kenan Özçelik'e teşekkür ederim.

¹⁸⁹ Nev'îzâde, age, 279-80; Kâtip Çelebi, age, s. 846; Bursalı Mehmed Tâhir, age, C. III, s. 85; Babinger, age, s. 125-26; Gönül, agm, s. 156-58.

Osmanlı'nın son zamanlarında *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye* ile birlikte Mısır'da basılan eserin birçok yazma nüshası mevcuttur.¹⁹⁰ Ayrıca Bulak'ta 1299'da basılan (1881-82) İbn-i Hallikân'ın *Vefeyâtü'l-ayân*'ının ikinci cildinin kenarında basılmıştır. Oskar Rescher tarafından Almancaya çevrilerek 1934'te Stuttgart'ta yayımlanmıştır.¹⁹¹ Eser üzerinde, ülkemizde yapılmış müstakil bir çalışma bulunmamaktadır.

1.5.2.1. İbrâhîm bin Ahmed el-Amasî, *el-Ikdü'l-manzûm fî Zikr-i Efâzîlî'r-Rûm*'un Türkçe Tercümesi

Şakā'iku'n-Nu'mâniyye'nin Türkçe tercümesini yapan Amasyalı İbrâhîm bin Ahmed'in, Ali bin Bâlî'nin yazdığı Arapça zeyli de Türkçeye tercüme ettiği Franz Babinger tarafından bildirilmiştir. E. Blochet, Paris Millî Ktp.'de Schefer yazmaları arasında 1121 numarada kayıtlı bir yazmayı *el-Ikdü'l-manzûm*'un Türkçe çevirisi olarak gösterir.¹⁹² Yapılan kütüphane ve katalog taramalarında ülkemizdeki kütüphanelerde eserin nüshasına rastlanmamıştır.¹⁹³

1.5.3. İştibli Hüseyin Sadrî, *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye Zeyli*

Aslen İştibli olan Hüseyin Efendi'nin doğum tarihi bilinmemektedir. İlk eğitimini tamamladıktan sonra medrese tahsiline başladı. Şeyhülislâm Şeyhî Efendi'den mülâzım oldu. Bazı medreselerde görev yaptıktan sonra Nişâncı Paşa Medresesi'ne tayin edildi. Buradaki vazifesinden azledildikten sonra 993 (1585) senesinde vefat etti. Sadrî mahlasını kullanan Hüseyin Efendi'nin kaynaklarda divanının olduğu bildirilir.¹⁹⁴

Şakā'iku'n-Nu'mâniyye'ye zeyil yazarlardan Nev'îzâde Atâyî ve *Keşfü'z-zünûn* yazarı Kâtib Çelebi, Hüseyin Sadrî'nin *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye*'ye zeyil yazdığını ve

¹⁹⁰ Süleymaniye Yazma Eserler Ktp. Bağdatlı Vehbi 1065, Veliyyüddin 2421-2435-2439, Lala İsmail 339, Yahyâ Tefvîk 4597, Râgıp Paşa 976, Hekimoğlu 749, Hamidiye 972; İstanbul Arkeoloji Müzesi Ktp. 402-405; Nuruosmaniye Ktp. 3316; Kayseri Râşit Efendi Yazma Eser Ktp. 898; Manisa İl Halk Ktp. 45 Hk 5069.

¹⁹¹ Oskar Rescher, *Taşköprüzâde, "eş-Şakā'iq en-No'mâniyye" fortgesetz von Ali Miniq unter dem Titel "el-ıqd el-manzûm fî zikr afâdil er-Rûm"*, Mit Zusätzen, Verbesserungen und Anmerkungen nach dem Randdruck Cairo, 1310. H. und der Hs. Welîeddin 2435 übersetzt, Stuttgart 1934.

¹⁹² Edgar Blochet, *Catalogue De La Collection De Manuscrits Orientaux, Arabes, Persans Et Turcs*, Paris 1900, s. 184; Babinger, age, s. 126; Gönül, agm, s. 158.

¹⁹³ Bildirilen katalog numarasındaki eser temin edilmiş; ancak yapılan inceleme neticesinde eserin *el-Ikdü'l-manzûm*'un tercümesi değil, Arapça aslı olduğu görülmüştür. Bu durumda ya Babinger yanılmıştır veya bildirilen katalog numarası yanlıştır.

¹⁹⁴ Aysun Sungurhan, (hzl.), *Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiretü's-Şu'arâ*, Kültür Bak. e-kitap s. 463-64; Nev'îzâde, age, s. 284; Babinger, age, s. 96; Gönül, agm, s. 158.

eserin 990 (1582-83) yılına kadar vefat eden ulemânın tercüme-i hâlini ihtiva ettiğini belirtmişlerdir.¹⁹⁵ Bugün itibariyle eserin nüshasına ulaşılammıştır.

1.5.4. Mehmed bin Mustafa Lutfî Begzâde, *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye Zeyli*

Defterdâr Lutfî Bey'in oğlu, Meylî mahlasıyla şiirler yazan Mustafa Efendi'nin oğludur. Hayatı hakkında bilinenler oldukça sınırlıdır. İyi bir eğitim alarak medrese tahsilini tamamladı. Bostanzâde Mehmed Efendi'den mülâzım oldu. Bazı medreselerde görev yaptı. 995 (1586-87) yılında vefat etti.

Nev'îzâde'nin bildirdiğine göre elifbâ sırasına göre *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye* ulemâsını tertib etmiş, kendi zamanına kadar yaşamış âlimleri de eserine dâhil etmiştir. Bir de tezkiretü's-su'arâ yazmaya başlamış, fakat her ikisini de tamamlayamadan vefat etmiştir.¹⁹⁶

1.5.5. Saçlı Emîrzâde Abdülkâdir Efendi (Yılcık Efendi), *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye Zeyli*

Emîr Gîsûdâr/Saçlı Emîr Efendi'nin küçük oğludur. Yılcık Efendi adıyla tanınır. Doğum tarihi bilinmeyen yazar, iyi bir eğitim alarak medrese tahsilini tamamladı. Sinan Efendi'den mülâzım oldu. Bazı küçük dereceli medreselerde ve Molla Yegân, Pîrî Paşa vb. yüksek rütbeli medreselerde görev yaptı. Maraş ve Kütahya kadılıklarında bulundu. 1000 Rebûlâhir'inde (Ocak-Şubat 1592) Yenişehir kadılığına tayin edildi. Kısa bir müddet sonra azledildi ve aynı yıl içinde vefat etti.

Nev'îzâde, Kâtip Çelebi ve Na'imâ Mustafa Efendi'nin bildirdiklerine göre *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye*'ye bir zeyil kaleme almıştır. Ancak lafızları zayıf ve tamlamaları yanlışlarla dolu bir eserdir.¹⁹⁷ Yapılan kütüphane ve katalog taramalarında eserin nüshasına rastlanmamıştır.

¹⁹⁵ Kâtip Çelebi, age, s. 846.

¹⁹⁶ Nev'îzâde, age, s. 301; Babinger, age, s. 96; Gönül, agm, s. 159.

¹⁹⁷ Nev'îzâde, age, s. 320; Kâtip Çelebi, age, s. 846; Mehmet İpşirli, (hzl.), *Nâimâ, Tarih*, TTK Yay., Ankara 2007, C. 1, s. 55; Babinger, age, s. 96; Gönül, agm, s. 159.

1.5.6. Seyrekzâde Emrullâh Mehmed Efendi, *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye Zeyli*

Sultan II. Selîm'in hocası Seyrek Muhyiddin Efendi'nin oğludur. 5 Zilkade 945'te (25 Mart 1539) doğdu. İlk eğitimini babasından aldı. Öğrenmeye olan isteği ve kuvvetli zekâsıyla akranlarından üstündü. Devrinin önde gelen hocalarından dersler alarak medrese tahsilini tamamladı. Abdülkerîmzâde Efendi'den mülâzım oldu. Önce küçük dereceli medreselerde görev aldı. Daha sonra Rüstem Paşa, Üç Şerefeli, Sahn-ı Semâniye ve Dârü'l-hadîs medreselerinde müderris oldu. Bağdad, Trablusşâm ve Selanik kadılıklarında bulundu. 1008 (1599-1600) yılında vefat etti.

Nev'îzâde'nin bildirdiğine göre *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye*'ye zeyli ve kenârında ilaveleri vardır. Ancak fazla beğenilmediğinden rağbet görmemiştir.¹⁹⁸ Ayrıca kütüphane kayıtlarında ve kataloglarda yapılan taramalarda eserin nüshasına tesadüf edilememiştir.

1.5.7. Hamîdli Karaca Ahmed Efendi, *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye Zeyli*

Isparta yöresinden Hamîd kasabasında doğdu. İsmi Ahmed olan yazar, Karaca Ahmed lakabıyla tanındı. İyi bir eğitim alarak medrese tahsilini tamamladı. Kadızâde'den mülâzım olarak küçük rütbeli bir medreseye tayin edildi. Belli bir müddet görev yaptıktan sonra rütbesi yükseltildi. Haydar Paşa, Astarıcı Sinan, Sultan Bâyezîd ve Dârü'l-hadîs medreselerinde vazife yaptı. Selanik ve Manisa müftülüğü etti. 1024 (1615-16) senesinde vefat etti.

Hâşiye Alâ Şerh-i Akā'id, Hâşiye-i Dürer, Hâşiye-i Şerh-i Kâfiye adlı eserleri vardır. Ayrıca kendi zamanına kadar vefat eden âlimlerin biyografisine hâvî bir *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye* zeyli kaleme aldı.¹⁹⁹ Kütüphane kayıtlarında ve kataloglarda yapılan taramalarda eserin nüshasına rastlanmamıştır.

¹⁹⁸ Nev'îzâde, age, s. 433; Kâtib Çelebi, age, s. 846; Babinger, age, s. 96; Gönül, agm, s. 159-160.

¹⁹⁹ Nev'îzâde, age, s. 573-74; Kâtib Çelebi, age, s. 846; Bursalı Mehmed Tâhir, age, C. 1, s. 401-02; Babinger, age, s. 96; Gönül, agm, s. 160.

1.5.8. Abdülkerîm bin Sinân Akhisârî, *Terâcim-i Kibârü'l-ulemâ ve'l-vüzerâ*

Akhisarlı Sinan Efendi'nin oğludur. Doğum tarihi bilinmemektedir. Abdülkerim Çelebi ilk eğitimini babasından aldı. Kuvvetli zekâ sahibi olması ve ilim öğrenme şevkiyle akranlarından üstündü. Devrinin ünlü hocalarından dersler alarak medrese tahsilini tamamladı. 997 (1588-89) senesinde mülâzım oldu. Kısa bir süre küçük rütbeli medreselerde görev yaptı. Daha sonra Mısır'a öğrenimini ilerletmek maksadıyla gitti. Şeyh Ali Makdisî'den dersler alarak ilminin derecesini yükseltti. Daha sonra İstanbul'a döndü. Dâvûd Paşa, Zâl Paşa, Astarıcı Sinan, Sahn-ı Semâniye ve Vâlîde Sultan medreselerinde müderrislik; Halep, Mısır ve Edirne'de kadılık yaptı. 1038 Receb'inde (Şubat-Mart 1629) vefat ederek Edirnekapısı dışında babasının gömülü olduğu yerin yakınına defnedildi.

Türkçe *Münşeât*'ı ve Arapça *Risâle fî İlmi Âdâbi'l-bahs* adlı mantık sahasında yazılmış bir eseri vardır. Ayrıca Nev'îzâde'nin övgüyle bahsettiği, biyografi alanında *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye*'ye benzer Arapça bir *Vefeyât* kaleme almış; daha sonra bu eseri *Terâcim-i Kibârü'l-ulemâ ve'l-vüzerâ* adıyla Türkçeye tercüme etmiştir. Eserde yedisi sadrazam, yedisi ulemâ olmak üzere on dört kişinin hayat hikâyesine yer verilmiştir.²⁰⁰

1.5.9. Nev'îzâde Atâyî Efendi²⁰¹, *Hadâ'iku'l-hakâ'ik Fî Tekmileti's-şakâ'ik*

991 Şevval'inde (Ekim 1583) İstanbul'da doğdu. Sultan III. Mehmed devri kazaskerleri ve şehzâde hocalarından tanınmış şair ve âlim Nev'î Yahyâ Efendi'nin oğludur. Önce babasından, daha sonra Kafzâde Feyzullah Efendi'den dersler aldı. 1601 yılında Ahîzâde Abdülhalim Efendi'den mülâzım olarak tahsilini tamamladı.

İstanbul kadısı Zekeriyâ Yahyâ Efendi'nin yardımıyla 1605'te kırk akçelik Canbaziye Medresesi müderrisliğine tayin edildi. 1608'de müderrisliği bırakarak

²⁰⁰ Nev'îzâde, age, s. 718-19; Kâtib Çelebi, age, s. 846; Bursalı M. Tâhir, age, C. 1, s. 360; Babinger, age, s. 96; Gönül, agm, s. 160.

²⁰¹ Atâyî'nin hayatı yazılırken İpekten ve Karahan'ın yazdıkları ansiklopedi maddelerinden istifade edilmiş; verilen bilgiler tarihî kaynaklarla mukayese edilerek bulunduğu yerler belirtilmiştir. Haluk İpekten, "Nev'îzâde Atâî", *DİA*, İstanbul 1991, C. 4, s. 40-42; Abdülkadir Karahan, "Nev'îzâde Atâî", *MEB İA*, Eskişehir 1997, C. 9, s. 226-228; Açıkgöz, age, s. 168-69; Kayabaşı, age, s. 405-22; Kâtib Çelebi, age, s. 846; Zavotcu, age, s. 102-03; Ali Osman Coşkun, agt, s. 112-13; Uşşâkizâde, *Zeyl-i Şakâ'ik*, Süleymaniye Yazma Eserler Ktp. Hafid Efendi 242, vr. 3a-4a; (Bundan sonra Hafid Efendi 242 numarada kayıtlı nüsha için sadece *Zeyl-i Şakâ'ik* ibaresi kullanılacaktır.) Şeyhî, *Vekâyi'ü'l-fuzalâ*, (tıpkıbasım: A. Özcan), Çağrı Yay., İstanbul 1989, s. 4-6; Müstakimzâde Süleymân Sa'deddin Efendi, *Mecelletü'n-Nisâb*, Tıpkıbasım, Kültür Bak. Yay., Ankara 2000, vr. 320b; Muallim Nâci, *Esâmî*, İstanbul 1308, s. 410-411; Bursalı M. Tâhir, age, C. III, s. 95-96; Ergun, *Türk Şairleri*, II, s. 541-543.

kadılığa başvurdu ve Lofça kadılığına gönderildi. Bir süre sonra kadılıktan alındı. 1610'da Babaeski kadısı, ardından Varna, Rusçuk ve 1618'de Silistre kadısı oldu. 1620 yılında Tekirdağ, arkasından da Hezargrad kadılıklarına tayin edildi. Buradan azledilince bir süre Tırnova ve Sahra kadılıklarının gelirleri kendisine verildi. 1624'te Tırhala kadılığına gönderildi. Manastır ve yeniden Tırhala kadılıkları yaptıktan sonra 1632'de Üsküp kadısı oldu. Üç yıl sonra azledilerek İstanbul'a döndü ve çok geçmeden yeni bir tayin beklerken 1045 Cemâziyelevvel'inde (Ekim 1635) vefat etti. Şeyh Vefâ Tekkesi hazîresinde babasının kabri yanına defnedildi. Ölüm tarihi hususunda kaynaklarda ihtilaf vardır. *Keşfü'z-zunûn*'da 1044, *Tezkire-i Rızâ*'da 1046 olarak gösterilmiştir. Buna karşılık Uşşâkîzâde'nin *Zeyl-i Şakâ'ik*'inde 1044, *Vekâyi'ü'l-fuzalâ*'da Cemâziyelevvel 1045, Muhibbî'nin *Hulâsatü'l-eser*'i ve Âsım'ın *Zeyl-i Zübdetü'l-eş'âr*'ında Cemâziyelâhir 1045 tarihleri verilmiştir.

Atâyî, mâzul bulunduğu kısa süreler dışında ömrünü İstanbul'dan uzakta, Balkanlar'daki çeşitli kadılıklarda geçirmiştir. Kaynaklardan anlaşıldığına göre güzel konuşan, nükteli ve alaycı bir insandır. Dedesi ve babası gibi o da tasavvufa yönelmiş ve Celvetiyye'nin kurucusu Aziz Mahmûd Hüdâyî'nin müridlerinden olmuştur. Atâyî değişik konularda manzum ve mensur pek çok eser vermiştir. Eserleri arasında *Divan*, *Âlemnümâ (Sâkînâme)*, *Nefhatü'l-ezhâr*, *Sohbetü'l-ebkâr*, *Heft Hân* ve *Hilyetü'l-efkâr* mesnevilerinden meydana gelen *Hamse*, *Hezeliyyât* ve *Münşeât* yer almaktadır.

Nev'îzâde'ye asıl şöhretini kazandıran eseri ise Üsküp kadısı iken 1634 yılında bitirdiği ve *Zeyl-i Şakâ'ik* veya *Zeyl-i Atâyî* diye de tanınan *Hadâiku'l-hakâik fi tekmileti's-şakâ'ik*'idir. Bu mensur eser, Taşköprîzâde'nin *eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye* adlı eserinin 965-1044 (1558-1634) yıllarını içine alan Türkçe zeylidir. Tertip bakımından Taşköprîzâde'yi kendine örnek alan yazar, her padişah dönemine bir tabaka tahsis etmiş ve kronolojik olarak âlim ve tarikat şeyhlerinin biyografilerine yer vermiştir. Taşköprîzâde'nin eserinde yer almayan Kanunî Sultan Süleyman devri bilgilerini de ihtiva etmektedir. *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye* külliyyatını 10. tabakadan başlatarak 17. tabaka olan Sultan IV. Murad devrinin ortalarına kadar getirmiştir. Vefatı nedeniyle 17. tabaka yarım kalmış; Uşşâkîzâde ve Şeyhî zeyillerine bu tabakayı ikmâl ederek başlamışlardır. Zeylde yetmiş altı yıllık sürede Osmanlı Devleti sınırları içinde yetişen şeyhler, ilim adamları ve şairlerden yaklaşık 1000 kişinin biyografisine yer verilmiştir. Bu şahıslardan şair olanların şiirlerinden örnekler kaydedilmiş ve

hayatlarıyla alâkalı anekdotlara yer verilmiştir. *Hadâiku'l-hakâik*, aynı zamanda o devrin sosyal ve siyâsî hayatı ile medrese ve tarikatların durumları hakkında da bilgiler vermesi bakımından kuru ve basit bir terâcim-i ahvâl kitabı kabul edilmemelidir. *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye* gibi çok okunmuş ve çok yazılmıştır.²⁰² Bütün kaynaklar bu eserden övgüyle bahsetmektedir. *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye* külliyyatının en meşhur zeylidir. Çağdaşı Kâtib Çelebi, Atâyî ve zeyli hakkında şöyle demektedir: “Kalemini belâgatle ve üstün bir bilgi ile yürüttü. Kaleminden ne bir nâdire ne de bir nükte kaçmıştır. Âlimlerin ahvâli ve onların zamanlarındaki sultanlar hakkında yedi tabakalık tam bir tarih olan bu eserin benzeri Osmanlı ülkesinde yazılmamıştır.”²⁰³ Gerek ihtiva ettiği dönemin uzunluğu gerek bahis konusu edilen şahsiyet sayısı bakımından oldukça mühim bir kaynaktır. Dil ve üslûbundaki belîğ ve fasih ifadelerle Türk nesrinin en süslü örnekleri arasında yer almıştır.

Ülkemizde ve yurtdışındaki kütüphanelerde pek çok yazma nüshası vardır.²⁰⁴ İstanbul kütüphanelerindeki nüshaları Zahir Güvemli tarafından,²⁰⁵ tercüme ve zeyilleri ise Behcet Gönül tarafından tespit edilmiştir.²⁰⁶ Ayrıca 1268 (1851-52) iki cildi bir arada İstanbul'da basılmıştır. Bu neşrin tıpkıbasımı, Mecdî'nin *Şakâ'ik*, tercümesi ve öteki yazma zeyillerle birlikte bir indeks ilâvesiyle 1989'da Abdülkadir Özcan tarafından yapılmıştır. Eser üzerinde henüz müstakil bir ilmî çalışma yapılmamıştır.²⁰⁷

²⁰² Nev'îzâde Atâyî, age, s. VI-VII.

²⁰³ Orhan Şaik Gökyay, *Kâtib Çelebi'den Seçmeler*, İstanbul 1968, s. 239, aktaran: A. Özcan, faksimile neşrin ön sözü s. 7.

²⁰⁴ İngiltere Millî Ktp. Türkçe Yazmaları Or. 9504; Avusturya Millî Ktp. Türkçe Yazmaları H.O. 124; Kıbrıs Kütüphanelerinde bulunan Türkçe Yazmalar II. Mahmud Ktp. 1853; Bodleian Ktp. Türkçe Yazmaları MS Turk. e. 21; Hidiv Ktp. Türkçe Yazmaları 8909; Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları Revan 1438-1439-1440-1441-1442-1443, Emanet Hazinesi 1213, III. Ahmed 3101; Hüseyin Kocabaş Kitaplığı Türkçe Yazmaları 485- 486- 487; Süleymaniye Yazma Eserler Ktp. Es'ad Efendi 2309-2310-2341-2342-2343-2344, Bağdatlı Vehbi Efendi 1287, Beşir Ağa 477, Aşir Efendi 649, Fâtih 4318-4319, Hacı Selim Ağa 818, Beşir Ağa 478, Râgıp Paşa 1010-1011-1012-1013, Hâlet Efendi 604-631, Ayasofya 3481-3482, Hamidiye 934, Âtuf Efendi 463, Veliyyüddin Efendi 2422; Beyazıt Devlet Ktp. 5000; Millet Ktp. Ali Emîrî 734; Nuruosmaniye Ktp 3311-3314-3315; İstanbul Üni. Nadir Eserler Ktp. TY. 1201- 2404-2390-2571; Edirne Selimiye Yazma Eser Ktp. 2270-2298-4702; Mevlana Müzesi Türkçe Yazmaları 5433; Ankara Millî Ktp. 50; Damad 40; Kastamonu İl Halk Ktp. 37 Hk 3027; Kayseri Râşit Efendi Yazma Eserler Ktp. 895.

²⁰⁵ Zahir Güvemli, “Hadâ'ikü'l-hakâ'ik fi Tekmileti's-Şakâ'ik”, *Yeni Türk Dili*, VI, İstanbul 1938, s. 66; Zahir Güvemli, “Hadâ'ikü'l-Hakâ'ik fi Tekmileti's-Şakâ'ik, İstanbul Kütüphanelerindeki Yazma Nüshaları”, *Yeni Türk Yurdu*, VII, İstanbul 1939, s. 75-76.

²⁰⁶ Gönül, agm, s. 136-168;

²⁰⁷ Suat Donuk tarafından eser üzerinde Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde doktora tezi hazırlanmaktadır. Ayrıca Nejat Yeter tarafından Mecdî'nin *Hadâ'iku's-şakâ'ik*'i ve Nev'îzâde'nin *Hadâ'iku'l-hakâ'ik*'indeki şairlerin seçilmek suretiyle bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. Her iki eserdeki bütün şairleri kapsamadığından eksik bir çalışmadır. Bkz. Nejat Yeter, (hzl.), “Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye ve Zeyli'ndeki Şairlerin Biyografileri”, Gazi Üni. SBE, Basılmamış YL Tezi, Ankara 1991.

1.5.9.1. Mektûbîzâde Abdülaziz Efendi, *Hadâ'iku'l-hakâ'ik* Telhisi

Yukarıda hayatına yer verilen Mektûbîzâde Abdülaziz Efendi, *Şakâ'ik*'tan sonra Atâyî'nin zeylini de telhis etmek istemiş, ancak eserini 12. tabaka olan III. Murad devrinin sonuna kadar getirerek bitirmeden bırakmıştır.²⁰⁸

1.5.9.2. *Müntehabât-ı Zeyl-i Atâyî*

Yazmanın baş tarafındaki kayıttan anlaşıldığına göre *Müntehabât-ı Şakâ'ik-ı Nu'mâniyye*'nin devamı olan ve Atâyî'nin zeylindeki ulemâ ve meşâyihin "ahvâllerinden birer şemme yazılmak" maksadı ile ortaya konan bu eserin, kim tarafından ve ne zaman yazıldığı bilinmemektedir. Metin, www.yazmalar.gov.tr adlı internet sitesinde Hamid Vehbî adına kayıtlıdır. Lâkin bahsedilen kişi hakkında kaynaklarda malumat yoktur. Mevcut olan iki yazmasının birinde istinsah tarihi olarak 1069 (1658-59) senesi kayıtlıdır. Buna göre zeylin tamamlanmasından birkaç yıl sonra meydana getirildiği söylenebilir.²⁰⁹ Eser üzerinde yapılan incelemede, yazarın umûmiyetle meşhur kimseler hakkında anlatılan latife, hikâye, fikra tarzındaki anekdotlardan bir seçki meydana getirdiği tespit edilmiştir.²¹⁰

Millet Ktp. Ali Emirî Tarih 734/1 ve İstanbul Üniversitesi TY. 1323 numaralarda kayıtlı iki nüshası bilinmektedir.

1.5.10. Uşşâkîzâde Seyyid İbrâhîm Hasîb, *Zeyl-i Şakâ'ik*

Yazar ve eser hakkında ikinci ve üçüncü bölümlerde ayrıntılı bilgi verilecektir.

²⁰⁸ Gönül, agm, s. 164.

²⁰⁹ Gönül, agm, s. 164.

²¹⁰ *Müntehabât-ı Şakâ'ik-ı Nu'mâniyye*, İstanbul Üni. Nâdir Eserler Ktp. TY. 1323, vr. 1b-5a.

1.5.11. Simkeşzâde Mehmed Şeyhî Efendi,²¹¹ *Vekâyi'ü'l-fuzalâ*

İsmi Mehmed'dir. 1078 yılının Recep ayı sonlarında (Ocak 1668) İstanbul'da doğdu.²¹² Dedesi simkeşbaşı Mehmet Ağa, babası dönemin şairlerinden ve Şeyh Abdülahad Nûrî Efendi'nin halifelerinden Emir Buhârî Dergâhı şeyhi Simkeşzâde Hasan Feyzî Efendi'dir.²¹³ Şairin hayatı hakkında bilinenler oldukça sınırlıdır. Kaynaklar şairin hayatından ziyade eserleri hakkında ayrıntılı bilgiler vermektedir. İlk eğitimini Nakşî şeyhi olan babasından aldı. Devrindeki diğer âlimlerden de dersler alarak medrese tahsilini tamamladı. 1096 Cemâziyelâhir'inde (1685 Mayıs) Anadolu Kazaskeri Ebû Sa'îdzâde Feyzullah Efendi'den mülâzım oldu. Bir süre onun tezkireciliğini yaptı ve ardından bazı medreselerde görevlendirildi. 1102 (1690-91) yılında babasının ölümü üzerine onun yerine Edirnekapı dışında Ortakçılar'da bulunan Emîr Buhârî Dergâhı'nın şeyhliğine getirildi. Burada yaklaşık kırk yıl ders verdi ve postnişinlik yaptı. İstanbul'da vefat etti. Kaynaklarda şairin vefat tarihi hususunda ihtilaf vardır. Râmiz, Ayvansarâyî, Mehmed Cemâleddin, Mehmed Süreyyâ ve Bursalı Mehmed Tâhir'e göre 1145 (1732-33); *Şakâ'ik*'a zeyil yazanlardan Fındıklılı İsmet'e göre ise 15 Muharrem 1144 (20 Temmuz 1731) vefat etmiştir.²¹⁴ Fındıklılı İsmet, Mehmed Efendi'nin ölümüne "abd-i huçeste 1144" ve "zamân-ı hâtîme 1144" ibarelerinin tarih düşürüldüğünü bildirmektedir. Ayvansarâyî ise yazarın ölümünü "pederi gibi altmış altı yaşında vefat edip azamü'l-esmâ' sene 1145" şeklinde bildirmiştir. Ayvansarâyî'nin verdiği "altmış altı yaşında öldüğü" bilgisi dikkate alındığında, müellifin 1145 (1732-33) yılında vefat ettiğini kabul etmek gerekir. Mezarı, görev yaptığı tekke ile Kemal Paşazâde'nin türbesi arasında dergâhın minaresine yakın bir yerde babasının mezarı civarındaydı. Gerek tekke gerekse buradaki mezarlar çevre yolu yapımı sırasında ortadan kaldırılmıştır.

²¹¹ Şeyhî'nin hayatı yazılırken *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü* adlı ansiklopediye yazdığımız madde özetlenmiştir: "ŞEYHÎ, Simkeş-zâde Mehmed Efendi",

<http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1288>; Nuri Akbayar, (hzl.), age, s. 1598; Mehmet Arslan, (hzl.), *Mehmed Cemâleddin- Âyine-i Zurefâ*, Kitabevi Yay., İstanbul 2003, s. 46-47; Babinger, age s. 292-94; Bursalı Mehmed Tâhir, age, C. III, s. 74; Ekinci, age, s. 134; Erdem, *Râmiz ve Adâb-ı Zuraî'sı*, s. 177; Gönül, agm, s. 166; İnce, age,, s. 442-43; Tuman, age, C. II, s. 2195; Levend, age, s. 360-64; Hans Georg Majer, *Vorstudien Zur Geschichte Der İlmiye Im Osmanischen Reich*, R. Trofenik, München 1978, s. 95-100, 307-322; Abdülkadir Özcan, "Şeyhî Mehmed Efendi", *DİA*, İstanbul 2010, C. 39, s. 82-84; Fındıklılı İsmet, *Tekmiletî's-Şakâ'ik fî Hakk-ı Ehli'l-Hakâ'ik* (tıpkıbasım: A. Özcan) Çağrı Yay. İstanbul 1989, s. 331-35; Ali Uğur, *The Ottoman Ulemâ in The Mid-17 th. Century, An Analysis Of The Vakâ'i'ü'l-Fuzalâ Of The Mehmed Şeyhî Efendi*, Klaus Schwarz Verlag, Berlin 1986, s. XXII-XXXVIII; Ali Cânib Yöntem, "Vekâyi'ü'l-Fuzalâ", *Hayat Mecmuası*, Ankara 1928, III/75, s. 2-3.

²¹² Fındıklılı İsmet, age, s. 331.

²¹³ Ekinci, age, s. 134.

²¹⁴ Erdem, *Râmiz ve Adâb-ı Zuraî'sı*, s. 177; Ekinci, age, s. 134; Fındıklılı, age, s. 333.

Şairliğinden ziyade nâsirliği ön planda olan Mehmed Efendi, şiirlerinde Şeyhî mahlasını kullanmıştır. Edebî şahsiyeti ve karakteri hakkında çağdaşı tezkire yazarı Sâlim tarafından iyi huylu, edepli, zeki, her şeyin doğrusunu öğrenme ve gerçeği yazma hususunda özenli, dünya hırısından uzak bir kişi olarak nitelendirilmiştir. Ayrıca Sâlim, Şeyhî'nin nazik ifadeleri ve hoş söyleyişe sahip güzel şiirleri olduğunu bildirmektedir. Râmiz, Şeyhî'nin nesir üslûbunu sade ve şeyhâne bulsa da onu edebiyat, tarih, şiir ve inşâda üstün bir şahsiyet olarak tanımlamıştır. Şeyhî'nin eserleri arasında *Takvîmü't-tevârih Zeyli*, *Cihân-nümâ-yı Avrupa* ve *Divan* yer almaktadır. Ancak yazara asıl şöhretini kazandıran *Vekâyi'ü'l-fuzalâ*'sıdır.

Vekâyi'ü'l-fuzalâ, Şeyhî Mehmed Efendi'nin en önemli eseridir. *Vekâyi'ü'l-fuzalâ* adlı biyografi kitabı Nev'îzâde Atâyî'nin *Hadâiku'l-hakâ'ik Fî Tekmileti's-şakâ'ik*'ına yazılmış zeyldir. Eserde “tabaka” genel başlığıyla 1043-1144 (1632-1731) yılları arasında yaşayan âlim ve şeyhler hakkında bilgi verildikten sonra dönemin şairleri ayrı başlık altında anlatılır ve şiirlerden örnekler verilir. Üç cilt olan eserin müellifin bizzat kaleme aldığı ilk iki cildi dönemin sadrazamı Nevşehirli Damad İbrahim Paşa'ya sunulmuş, Hekimoğlu Ali Paşa'nın emriyle oğlunun temize çektiği III. cilt ise Sultan I. Mahmûd'a takdim edilmiştir.

Vekâyi'ü'l-fuzalâ'nın te'lîf sebebi, daha önce Uşşâkîzâde İbrahim Efendi tarafından kaleme alınan *Zeylü'z-zeyl-i Atâyî* adlı eserin beğenilmemesidir. Şeyhî Mehmed Efendi kitabını yazma sebebini, mukaddime kısmında Atâyî'ye daha evvel yazılmış olan zeyli, tertip bakımından kusurlu ve itinadan yoksun bulunduğunu, eserdeki bilgilerin yanlış ve eksik olduğunu söyleyerek Atâyî'ye yeni bir zeyil yazmaya karar verdiğini bildirmektedir.²¹⁵

Şeyhî, eserinin ismini ve tamamlanma tarihini mukaddimededen hemen sonra yazdığı manzumede bildirmiştir. Yazar zeylini, Nev'îzâde'nin bıraktığı yerden başlatmış ve eserini 1718'de tamamlamıştır. Kitabın adı olan “*Vekâyi'ü'l-fuzalâ*” ebced hesabıyla eserin te'lîf yılını verir. Eserinde *eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye* müellifi Taşköprüzâde, bunun mütercimi Mehmed Mecdî Efendi ve özellikle “müverrih-i celîlül-kadr” diye nitelediği Atâyî'yi örnek alan Şeyhî Mehmed Efendi, zeylini Atâyî'nin zeylinde yer almayan âlim ve şeyhleri bahis konusu ederek başlatmıştır. Yazar, Nev'îzâde'nin vefatıyla yarım kalan *eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye* külliyyatının 17.

²¹⁵ *Vekâyi'ü'l-fuzalâ*, Süleymaniye Yazma Eserler Ktp. Hacı Beşir Ağa, 2b.

tabakası olan IV. Murad devrini ikmal etmiştir. Selefleri gibi her padişah dönemine bir tabaka tahsis etmiş ve o dönemin müderrislerini, tarikat şeyhlerini ve seleflerinden farklı olarak şairleri de kitabına dâhil etmiş ve ölüm tarihlerine göre sıralamıştır. Ayrıca her padişah döneminin sonuna, görevde bulunmuş Kırım hanlarının ve sadrazamların biyografisini eklemiştir; Rumeli ve Anadolu kazaskerleriyle nakîbüleşrafları; başta İstanbul olmak üzere Ankara, Bağdat, Bosna, Bursa, Diyarbakir, Edirne, Erzurum, Eyüp, Filibe, Gence, Halep, Hemedan, Galata, İzmir, Kayseri, Konya, Kudüs, Kütahya, Lefkoşe, Manisa, Maraş, Medine, Mekke, Mısır, Revan, Sakız, Selanik, Sofya, Şam, Tebriz, Tokat, Trablusşam, Üsküdar ve Yenişehir-i Fenar gibi yerlerde kadılık yapanların listesini vermiş, her padişah devrine ait siyasal olayları da özetlemiştir. Bunlar arasında vak‘anüvis tarihlerinde yer almayan 1142 (1729-30) yılı olaylarının ayrı bir önemi vardır.

Vekāyi‘ü’l-fuzalâ’nın ilk cildi IV. Murad, Sultan İbrâhîm ve IV. Mehmed dönemlerinde yaşamış ulemâ, meşâyih, vüzerâ ve şu‘arânın biyografilerini ihtiva etmektedir. Bu ciltte 1047 şahsın tercüme-i hâli bahis konusu edilmiştir.

Eserin II. cildi, II. Süleyman, II. Ahmed, II. Mustafa devirlerini ve III. Ahmed devrinin 1130 (1718) senesine kadar yaşamış 775 kişinin biyografisini kapsamaktadır.

Eserin son cildi ise 1718’den Sultan III. Ahmed devrinin sonu olan 1730 tarihine kadar yaşamış 236 kişinin hayatı anlatılmaktadır. *Vekāyi‘ü’l-fuzalâ*’nın tamamının şairler kısmında bahis konusu edilen şair sayısı 331’dir. Bu sayıya farklı bölümlerde hayat hikâyelerine yer verilen mutasavvıf ve müderris şairler de dâhil edildiğinde eser, edebiyat tarihimizde kaleme alınmış en hacimli şair tezkireleri grubuna girer. Ayrıca bugün divanı ele geçmeyen birçok şairin şiirlerinden nümûneler ihtiva etmesi, esere ayrı bir ehemmiyet kazandırmıştır. Şeyhî bilhassa meşhur şairlerin şiirlerinden çok fazla alıntı yapar ve mümkün olduğunca yazar ve şairlerin eserlerinin isimlerinin tamamını bildirmeye gayret eder.

Bir asır gibi uzun bir dönemin vefeyatını içeren *Vekāyi‘ü’l-fuzalâ*’da 2058 kişiden söz edilir. Şeyhî zeylini te’lîf ederken yazılı ve şifahî kaynaklardan yararlanmıştı. Yazılı kaynakların en önemlisi şeyhülislâm defterleridir. Nitekim çağdaşı Sâlim onun doğruyu bulmada çok titiz çalıştığını ve özellikle bu defterleri

kullandığını vurgular.²¹⁶ Müellif diğer kaynaklarını eserinde yer yer zikreder. Bunlardan Cemâleddin Hulvî'nin *Lemezât* ı, Riyâzî Mehmed'in *Riyâzû'ş-şu'arâ*'sı, başta *Ravzatü'l-ibrâr* olmak üzere Kara Çelebizâde'nin bazı eserleri, Şeyh Mehmed Nazmî Efendi'nin *Hediyyetü'l-ihvân* ı, Na'îmâ'nın *Târih* ının esasını teşkil eden Şârihu'l-*Menârzâde*'nin meçhul eseriyle Vak'anüvis Râşid Mehmed Efendi'nin *Târih* ı isimlerini zikrettiği eserlerdir. Kendisinden övgüyle söz ettiği Kâtip Çelebi'nin kitaplarından faydalandığı da söylenebilir. Her ne kadar beğenmese de eserin 1106 (1694-95) yılına kadar gelen kısmı için Uşşâkîzâde'nin *Zeyl-i Şakâ'ik*'ini kullanır. Uşşâkîzâde ile Şeyhî arasındaki ifade benzerlikleri her ikisinin aynı kaynakları kullanmış olmasıyla açıklanabilirse de Şeyhî'nin, Uşşâkîzâde zeylinin doğruluğuna kanaat getirdiği kısımlarından faydalanmasını tabii karşılamak gerekir.²¹⁷ Ancak bazı kısımlarda Şeyhî'nin, selefi Uşşâkîzâde'nin cümlelerini dahi değiştirmeksizin satırlar boyunca eserine dâhil ettiğini de belirtmek gereklidir. Babası Hasan Feyzî Efendi'den sadece şifahî nakillerde bulunmaz, başta tarih düşürme olmak üzere diğer konularda da yararlanır. Şifahî nakillerin de önemli yer tuttuğu eser ihtiyatlı kullanılmalıdır.

Atâyî'nin *Zeyl-i Şakâ'ik*'i gibi ünlü bir eserin zeyli ve devrin ünlü sadrazamı, ilim ve âlimlerin hâmisî konumundaki Nevşehirli Damat İbrâhîm Paşa'ya sunulmuş olması, *Vekâyi'ü'l-fuzalâ*'nın kullanımını artırmışsa da seleflerinin eserleri gibi hakettiği şöhrete ulaşamamıştır. *Zeylü'z-zeyl-i Şakâ'ik* adıyla da bilinen eserden sadece tarihçiler faydalanmamış, ihtiva ettiği yüzlerce şair biyografisi dolayısıyla tezkiretü'ş-şu'arâ müellifleri ve vefeyâtnâme yazarları da eserden yararlanmışlardır. Sâlim, Râmiz ve Hâfız Hüseyin Ayvansarâyî bunlardan sadece birkaçıdır. *Vekâyi'ü'l-fuzalâ*'nın Türkiye ve yurt dışındaki kütüphanelerde birçok nüshası vardır. Eserin Türk kültür ve edebiyat tarihindeki yeri ve öneminden ilk bahseden Ali Cânib Yöntem'dir. Henüz tamamı neşredilmeyen eserin IV. Mehmed dönemi ulemâsının biyografileri Ali Uğur tarafından kısmen değiştirilerek İngilizce'ye çevrilmiş ve yayımlanmıştır.

Katalog kayıtlarına göre eserin müellif hattı Mısır Millî Kütüphane Tarihî Türkî 170 numarada kayıtlıdır.²¹⁸ Ayrıca eserin ikinci cildinin müsveddeleri İstanbul

²¹⁶ İnce, age, s. 443.

²¹⁷ Özcan, agmd, s. 83.

²¹⁸ Komisyon, *Dârü'l-Kütüb el-Kawmiye Kısmu'l Fehârise'l-Şarkıye*, Mısır 1992, C. 4, s. 270.

Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi TY2489'da kayıtlıdır.²¹⁹ Ülkemizdeki ve yurtdışındaki kütüphanelerde birçok yazma nüshası bulunmaktadır.²²⁰ *Vekāyi'ü'l-fuzalâ*'nın Beyazıt Devlet Kütüphanesi Veliyyüddin Efendi'deki yazmaları diğer yazmalarla karşılaştırılıp tamamlanarak *Şakā'ik-ı Nu'mâniyye ve Zeyilleri* içerisinde bir giriş ve ayrıntılı bir içindekiler ve dizin ilavesiyle Abdülkadir Özcan tarafından tıpkıbasım halinde neşredilmiştir. Ayrıca İsmail Kayacıoğlu tarafından “*Şakā'iku'n-Nu'mâniyye Zeyillerinden Vekāyi'ü'l-Fudalâ'daki Şair Biyografileri*” adıyla yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. Ancak söz konusu tez müderris ve mutasavvif şairleri ihtiva etmediği için eksik bir çalışmadır.²²¹

1.5.12. Âkif Efendizâde Abdürrahîm Efendi, Kitâbü'l-meşhûd ve'l-mesmû' fi Terâcimi'l-meşâyih ve'l-ulemâ

Âkif Efendizâde Abdürrahim aslen Amasyalı'dır. 1177 Rebûlevvel'inde (Eylül-Ekim 1763) doğdu. İyi bir eğitim alarak medrese tahsilini tamamladı. 1200'de (1785-86) İstanbul'da müderrislik yaptı. Daha sonra Amasya müftülülüğüne tayin edildi. 1228'de (1813) Edirne mollası oldu. 1232 Rebûlevvel sonlarında (Şubat 1817) İstanbul'da vefat etti. Şehzâde Câmi'i haziresinde defnedildi.

Eserleri arasında *Şu'letü'l-yakîn*, *Unvânü'l-meşâyih*, *Takrîbü'l-mübtedî*, *Sebilü's-sâlikîn*, *Mühimmât-ı Süfiyye*, *Mirâtü'n-nâzirîn* yer almaktadır. Ayrıca Âkif Efendizâde'nin 1221 Şevvâl'i sonlarında (Ocak 1807) tamamladığı ve 1150-1221 (1737-1806) arasında vefat etmiş ulemâ ve meşâyihten bahseden Arapça vefeyât kitabı, *Şakā'ik zeyilleri* arasına katılabilir. Kısmen 1150'den (1737) öncelere âit vefeyâtlar da bulunduğu için, hemen-hemen Şeyhî'nin bıraktığı yerden başlayan bu eser, tabakalara ayrılmış olmamakla beraber, *Şakā'ik* tipindedir.²²² Bir nüshası Millet Ktp. Ali Emiri Arapça 2527 numarada kayıtlıdır.

²¹⁹ [http://katalog.istanbul.edu.tr/client/search/results/default_tr/q\\$003d\\$0025C5\\$00259Feyhi\\$0026qf\\$003dAUTHOR\\$002509Yazar\\$002509Muhammed\\$002bb.\\$002bHasan\\$002b\\$0025C5\\$00259Eeyhi\\$002509Muhammed\\$002bb.\\$002bHasan\\$002b\\$0025C5\\$00259Eeyhi\\$0026rw\\$003d0\\$0026pv\\$003d-\\$0026ic\\$003dfalse\\$0026lm\\$003dIUNEK\\$0026dt\\$003dlist\\$0026sm\\$003dfalse\\$0026](http://katalog.istanbul.edu.tr/client/search/results/default_tr/q$003d$0025C5$00259Feyhi$0026qf$003dAUTHOR$002509Yazar$002509Muhammed$002bb.$002bHasan$002b$0025C5$00259Eeyhi$002509Muhammed$002bb.$002bHasan$002b$0025C5$00259Eeyhi$0026rw$003d0$0026pv$003d-$0026ic$003dfalse$0026lm$003dIUNEK$0026dt$003dlist$0026sm$003dfalse$0026) [erişim tarihi: 01.06.2014]

²²⁰ Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları Revan 1445-1446-1447-1448, Emanet Hazinesi 1210-1211-1212, Hazine 1308, 1309; Süleymaniye Beşir Ağa 479; Veliyyüddin Efendi 2361- 2362; Hamidiye 939-940- 941; Ayasofya 3198; Millet Ktp. Ali Emiri 731, 732; Nuruosmaniye Ktp. 3312-3313-3453; İstanbul Üni. Nadir Eserler Ktp. TY. 81-1535- 2489-3216; Tunus Millî Ktp. Türkçe Yazmaları 1240-1241; Viyana Millî Ktp. Türkçe Yazmalar 1236; Mısır Millî Ktp. Türkçe Yazmaları Tarihi Türkî 170.

²²¹ İsmail Kayacıoğlu, (hzl.), *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye Zeyillerinden Vekāyi'ü'l-Fudalâ'daki Şair Biyografileri*, Gazi Üni. SBE. Basılmamış YL Tezi, Ankara 1998.

²²² Bursalı Mehmed Tâhir, age, s. 374-75; Akbayar, age, 135; Gönül, agm, s. 167.

1.5.13. Fındıklı İsmet Efendi, Tekmiletü'ş-şakā'ik Fî Hakk-ı Ehli'l-hakā'ik

17 Zilhicce 1261'de (17 Aralık 1845) İstanbul'da Fındıklı'da doğdu. Mekteb-i İdâdî-i Askerî muallimlerinden Çorumlu Hoca Osman Efendi'nin oğludur. İyi bir eğitim alarak askerî lisede öğrenim görmeye başladı. Fıtratı bu mesleğe uygun olmadığından eğitimini yarıda bıraktı. Ancak askerlikten ayrılmadı. Alay kâtibi olarak hizmet etmeye başladığı mesleğinden emekli oldu. Terâcim-i ahvâle olan merakı sebebiyle saray kitapçıları zümresine dâhil edildi. 1319'da (1901-02) Roma'da düzenlenmesi kararlaştırılan Tarih Konferansı'na Osmanlı Devleti'ni temsilen gitmesi uygun görüldü. Ancak konferansın ertelenmesi sebebiyle gidemedi. 6 Şevval 1322'de (14 Aralık 1904) Yıldız'da vefat etti. Üsküdar'da Karaca Ahmed Mezarlığı'nda babasının yanına defnedildi.

Daha küçük bir çocukken geçmişte yaşamış kişilerin hayat hikâyelerini merak ederek mezarlıkları dolaşmak sûretiyle mezar taşlarından bilgiler edinmeye başladı. Hastalık derecesinde tutkun olduğu biyografi ilmiyle hayatı boyunca meşgul olan İsmet Efendi, pek çok kabristan ve kütüphane dolaşmış, pek çok tarihî eseri tetkik etmiştir. 45 yıllık emeğinin mahsulü olan yedi sekiz eseri 1314 (1896-97) senesindeki Fındıklı yangınında kül olmuş, canını zor kurtaran İsmet Efendi üzüntüsünden yatalak bir hasta olmuştur.

Şeyhülislâm Es'ad Efendi'nin *Atrâbü'l-âsâr* ve Müstakimzâde'nin *Tuhfe-i Hattâtîn* adlı eserlerine yazdığı zeyiller de bu yangında kül oldu. Şüphesiz İsmet Efendi'nin en mühim eseri kabul edilen Şeyhî'nin *Vekāyi'ü'l-fuzalâ*'sına yazdığı *Tekmiletü'ş-şakā'ik fî Hakk-ı Ehli'l-hakā'ik* adlı zeyldir. Şeyhî'nin zeylini gördüğünü ve bazı başlıklarını tamamladığını belirten İsmet Efendi'nin zeyli 1143-1314 (1730-1896) yılları arasında yaşamış ulemâ ve meşâyihin biyografilerini ihtiva eder. Sekiz ciltten müteşekkil bu eser de Fındıklı yangınında yanmıştır. Ancak yazar, daha sonra hatırlayabildiği âlim ve tarikât büyüklerinin tercüme-i hâllerini dört ciltte topladığını dostu Bursalı M. Tâhir'e bildirmiştir. Fakat İsmet Efendi'nin zeylinin günümüze sadece bir cildi ulaşabildi.

İsmet Efendi'nin zeylinin dili sade ve ifadeleri rahat anlaşılabilir kadar açıktır. Üslûbunun bir başka özelliği ise günümüz ansiklopedik madde yazımına uygun şekilde te'lîf edilmesidir. Ahmed Tevhid tarafından *Türk Tarihi Encümeni*

Mecmûası'nda kısmen yayınlanmış, fakat muhtemelen Ali Cânib'in bir tenkit yazısı sebebiyle neşri yarım kalmıştır. Ancak dört sayı neşredilebilen kısımda 1143-1147 (1730-34) yılları arasında vefat etmiş 65 kişinin biyografisine yer verilmiştir.

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY. 9290 numarada kayıtlı yegâne nüshasının, Abdülkadir Özcan tarafından bir indeks ve kısa bir inceleme ilâvesiyle faksimile neşri yapılmıştır. Eserde toplamda 372 kişinin hâl tercümesi anlatılmıştır.²²³

1.6. *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye* Geleneğinin Teşekkülünde Mütercim ve Müzeyyillerin Katkıları²²⁴

Taşköprizâde, *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye*'yi belli kıstasları göz önünde bulundurarak kaleme almıştır. Temel prensibi tabakât usûlüne uygun şekilde hâl tercümelerini bildirmektir. Yazar, müderrisler ile mutasavvıflar arasında ilk altı tabakada herhangi bir ayrıma yer vermezken, bundan sonraki tabakaların bazılarında her iki gruba mensup şahısları kimi zaman aynı başlık altında, kimi zaman da ayrı başlıklar altında zikretmiştir. *Şakā'ik* mütercimlerinin ve esere zeyil yazarların her biri bu geleneğin teşekkülünde şahsî tasarruflarda bulunmak sûretiyle çeşitli katkılarda bulunmuşlardır.

Şakā'ik'in en meşhur tercümesi kabul edilen Mecdî'nin *Hadâ'iku's-Şakā'ik*'i, tıpkı Osmanlı dönemi diğer tercüme eserler gibi yarı te'lîf bir çeviridir. Aslına uygun şekilde tabakât usûlüne riayet edilen tercümede mütercim, kendi zamanına kadar yazılan *Şakā'ik* zeyilleri ve şu'arâ tezkirelerinden faydalanarak kısmî ilâvelerde bulunmuştur. Mecdî tercümesinde, *Şakā'ik*'in aslında bulunmadığı hâlde, Hz. Âdem'in yaratılışından kitabını yazdığı döneme kadarki hâdisâtla alâkalı kısa bir mukaddimeyle giriş yapar. Ardından o dönemdeki tarikatlar hakkında çok kısa bilgi verir. “Şakā'ik” isminin neden verildiğini bahis konusu yapar. *Şakā'ik*'in aslında bulunmayan, fakat Mecdî'nin tercümesinde yer verdiği bir diğer bahis ise Fâtih Sultan Mehmed

²²³ İbnülemin Mahmûd Kemâl, *Kemâlî'l-İsme*, İstanbul 1328; İbnülemin Mahmûd Kemâl, *Son Asır Türk Şairleri*, AKMB Yay., Ankara 1999, C. I, s. 12-13; Bursalı Mehmed Tâhir, age, C. III, s. 109; Babinger, age, s. 416-17; Fındıklılı İsmet, “Tekmiletü's-Şakā'ik fî Hakk-ı Ehli'l-hakā'ik”, *Türk Tarihi Encümeni Mecmûası*, No: 12/89 (1925); 13/90 (1926); 14/91 (1926); 15/92 (1926); Gönül, agm, 168; Fındıklılı İsmet, *Tekmiletü's-Şakā'ik fî Hakk-ı Ehli'l-hakā'ik* (tıpkıbasım: A. Özcan, İstanbul 1989, Çağrı Yay., s. IV-VII; Abdülkadir Özcan, “İsmet Efendi, Fındıklılı”, *DİA*, İstanbul, C. 23, s. 139-40.

²²⁴ Bu bölümde verilen bilgiler, Taşköprizâde'nin *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye*'si, Mecdî'nin *Hadâ'iku's-Şakā'ik*'i, Nev'îzâde'nin *Hadâiku'l-hakā'ik*'i, Uşşâkizâde'nin *Zeyl-i Şakā'ik*'i ve Şeyhî'nin *Vekāyi'ü'l-fuzalâ*'sı üzerinde yapılan incelememize bağlıdır. Diğer tercüme ve zeyiller burada bildirilenlerin dışında bir mahiyete sahip olabilir.

döneminden itibaren yazılan tabakalarda her padişahın devrinde zuhur eden hadiseleri hulâsa etmesidir.

Şakā'ik zeyillerinin en muteberi kabul edilen Nev'îzâde'nin *Hadâ'iku'l-hakā'ik*'ı, doğrudan Taşkoprîzâde'nin *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye*'sine değil, Mecdî'nin *Hadâ'iku's-şakā'ik*'ına yazılmış bir zeyildir. Muhtemelen bundan dolayı Nev'îzâde, kendisine model olarak Mecdî'nin tercümesini almıştır. Mecdî'nin tarikatlar hakkında verdiği kısa bilgiyi ve Fâtiḥ Sultan Mehmed devrinden itibaren gelen tabakalardaki vâkiâtı eserinde genişletmiştir. Eserde, münşiyâne bir üslûpla yazılmış bir mukaddimeden sonra, önce müderrislerin biyografilerine yer verilmiş, ardından tarikat silsilelerine değinilerek mutasavvıfların hayat hikâyeleri konu edilmiştir. Bundan sonra her padişahın devrinde zuhur eden önemli olayları hulâsa etmiş; padişahların katıldığı gazalar ve yaptığı hayır eserleri zikredilmiştir. Şehzâdelerin adları ve doğum tarihleri bildirilerek şeyhülislâmlar, Anadolu ve Rumeli kazaskerleri, İstanbul kadıları, nişancılar (bazı tabakalarda), kapdan-ı deryâların (bazı tabakalarda) azil ve nasb tarihleri belirtilmiş; vezirlerin kısa biyografileri anlatılmıştır. Eserdeki bütün tabakalar bu tertibe uygun şekilde yazılmıştır.

Hadâ'iku'l-hakā'ik'a zeyil yazan Uşşâkîzâde Hasîb, Nev'îzâde'nin hemen hemen bütün tasarruflarını kendine model alarak zeylini yazmıştır. Nev'îzâde'nin zeylinde bulunan fakat Uşşâkîzâde'nin metninde yer almayan tek bölüm, tarikat silsilelerinin anlatıldığı kısımdır. Ayrıca nişancı ve kapdan-ı deryâların azil, nasb tarihlerine de yer verilmemiştir. Uşşâkîzâde'nin *Şakā'ik* geleneğine katkısı ise, her tabaka sonunda görev yapan Kırım hanlarının azil ve nasb tarihlerini zeyline ilâve etmesidir.

Uşşâkîzâde'nin zeylini beğenmediğini bildirerek *Hadâ'iku'l-hakā'ik*'ı tekrar tezyil eden Şeyhî Mehmed Efendi'nin *Vekāyi'ü'l-fuzalâ*'sı, *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye* geleneğinin hem tertib husûsiyetleri hem de ihtiva ettiği biyografi sayısı bakımından en müttekâmil örneğidir. Şeyhî, Nev'îzâde'nin zeylini genişletmek sûretiyle eserini yazmıştır. Nev'îzâde'den farklı olarak her tabakanın sonunda nakîbüleşrâfların; Mekke, Edirne, Bursa, Kahire, Şam, Medine, Kudüs, Halep, Selanik, Yenişehir-i Fenâr, Galata, İzmir, Filibe, Bağdat, Üsküdar, Eyüp, Diyarbakır, Kayseri, Manisa, Sofya, Belgrad, Sakız, Bosna, Trablusşam, Konya, Maraş, Kütahya ve Sire kadılarının; Kırım hanları, Mısır valileri ve yeniçeri ağalarının azil ve nasb tarihlerine yer vermiştir. Ayrıca her

tabakanın sonunda tıpkı bir tezkiretü’ş-şu‘arâ gibi her padişah devrinde yaşamış şairlere değinerek onların şiirlerinden örnekler sunmuştur.

İnceleme imkânı bulduğumuz tercüme ve zeyillerde gördüğümüz kadarıyla, mütercim ve zeyil yazarların her biri, kendinden evvelki esere yeni ilaveler yapmak suretiyle bu geleneğin yerleşmesinde önemli rol oynamışlardır. Ayrıca edebiyat tarihimizde eşine nâdiren rastlanan bir durum olan Taşköprizâde’nin kendi biyografisini yazma hadisesi, maalesef takipçileri tarafından devam ettirilmemiştir. İlk örneğinde sadece ulemâ ve kısmen de mutasavvıf biyografilerinin bahis konusu edildiği *Şakâ’iku’n-Nu‘mâniyye* geleneği, zaman içerisinde genişleyerek sadece ilmiye tarihinde önemli vazifeler yapmış kimseleri değil, aynı zamanda siyasî tarih, tasavvuf tarihi ve edebiyat tarihinin seçkin simalarının biyografilerine yer vererek Türk kültür tarihinin en mühim eserleri grubuna girmiştir.

1.7. *Şakâ’iku’n-Nu‘mâniyye Zeyilleri* ile Diğer Biyografik Eserler (Şu‘arâ Tezkireleri, Vefeyâtnâmeler) Arasındaki Farklar²²⁵

Şakâ’iku’n-Nu‘mâniyye zeyillerinin kalıplaşmış bir biyografi yazma metodu vardır. Küçük farklar olmakla birlikte kaleme alınmış bütün zeyiller için aynı kıstaslar geçerlidir. Zeyil yazarları seleflerinin uyguladığı zeyil yazma tekniğine çeşitli ilaveler yaparak bu geleneğin teşekkülüne önemli katkılar yapmışlardır. Günümüzdeki ansiklopedik bilgi anlayışına oldukça yakın olan bir metodu asırlar evvelinde eserlerine tatbik eden bu yazarların te’lîfâtları ile diğer biyografik eser türleri arasında çeşitli farklılıklar mevcuttur. Tespit edilebildiği kadarıyla bu farklılıklar şu şekilde sıralanabilir:

- *Şakâ’iku’n-Nu‘mâniyye* zeyillerinde bahis konusu edilen şahısların öncelikle nisbe yahut lakapları başlık olarak kullanılır. Ardından şahsın ismi, varsa mahlası zikredilir. Aynı tavır şuarâ tezkirelerinde pek görülmez. Bu gruptaki eserlerde umumiyetle şairin mahlası madde başıdır. Hâl tercümesi yazılan kişinin ismi bildirilerek biyografinin anlatımına geçilir. Vefeyâtnâmelerde ise nisbe yahut lakaplar, *Şakâ’iku’n-Nu‘mâniyye* zeyillerinde olduğu gibi başlık yapılır.

- *Şakâ’iku’n-Nu‘mâniyye* zeyillerinde hayatı anlatılacak kişinin doğum tarihi biliniyorsa muhakkak belirtilir. Şair tezkirelerinde de aynı durum söz konusudur. Ancak

²²⁵ Bu bölümde ortaya konmaya çalışılan farklar her üç gruptaki eserlerin geneli için geçerlidir. Her üç gruptaki eserlerden bazılarında bahsedilen farkların tamamı bulunmayabilir.

vefeyâtnâmelerde asıl bahis kişilerin vefat tarihleri olduğundan, doğum tarihlerine pek yer verilmez.

- *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye* zeyillerinde biyografisi yazılan şahsın eğitim hayatı önemli kabul edilir ve hangi hocalardan ders aldığı, kimden mülâzım olduğu özellikle bildirilir. Şuarâ tezkireleri ve vefeyâtnâmelerde ise bu kadar ayrıntıya girilmez.

- *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye* zeyillerinin belki de en mühim özelliği hâl tercümesi yazılan kişinin meslek hayatını kronolojik olarak ayrıntılı şekilde bahsetmesidir. Kişinin hangi tarihte hangi medresede görev yaptığı, kimin yerine tayin edildiği, hangi vilâyetlerde kadılık vazifelerinde bulunduğu, ne zaman azledildiği gibi sorulara kapsamlı şekilde cevaplar verilir. Verilen bilgiler arasında takdim tehirler bulunmaz, umumiyetle kronolojik sıraya riayet edilir. Hem tezkirelerde hem de vefeyâtnâmelerde biyografisine yer verilen kişinin meslek hayatı hakkında anlatılanlar kısa ve öz bilgilerdir.

- *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye* zeyillerinde umumiyetle hayatı anlatılan şahsın edebî, ilmî ve hayır eserleri varsa bunların tamamı muhakkak bildirilmeye gayret edilir. Bilhassa nesir türündeki eserlerin bildirilmesi, bunların mahiyetinden söz edilmesi oldukça önemlidir. Ayrıca hayır eserlerinin nerede olduğuna dair bilgiler verilir. Bahis konusu şahıs şair ise, mahlası söylendikten sonra şiirlerinden örnekler sunulur. Tezkire ve vefeyâtnâmelerde ise çoğu zaman edebî eserlerin isimlerine yer verilir. Bunların önemli kısmı manzum eserlerdir. Nesir türündeki eserlerin ismi pek zikredilmez. Şiirlerden örnek sunulması her üç gruptaki metinlerin ortak özelliğidir.

- Şuarâ tezkirelerinde edebî tenkit ön plandayken, hem *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye* zeyillerinde hem de vefeyâtnâmelerde ise tenkitler neredeyse yok denecek kadar azdır.

- *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye* zeyillerinde hayatı anlatılan şahsın ölüm yeri ve tarihi muhakkak bildirilmeye çalışılır. Aynı durum vefeyâtnâmelerde de söz konusu iken şuarâ tezkirelerinde aynı hassasiyete çoğu zaman uyulmamıştır.

- *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye* zeyillerinde biyografisine yer verilen şahsın hayatı ayrıntılı şekilde anlatıldıktan sonra kişinin ilmî şahsiyeti ve karakteri hakkında değerlendirmeler yapılır. Söz konusu kişinin öne çıkan özelliklerine vurgu yapılır. Şuarâ tezkireleri ve vefeyâtnâmelerde bu tür değerlendirmelere pek rastlanmaz.

- *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye* zeyillerinde metni tekdüze bir anlatımdan kurtarmak ve okuyucunun dikkatini çekmek maksadıyla olsa gerek, bahis konusu edilen şahsın

biyografisi anlatıldıktan sonra onunla alâkalı latife, garîbe, kerâmet vb. anekdotlar varsa bunlara müstakil başlıklar altında yer verilir. Vefeyâtnâmelerde bu duruma neredeyse hiç rastlanmaz. Şuarâ tezkirelerinde ise bazen bu tür tasarruflara rastlanır. Ancak onlar da müstakil kısımlardan ziyade şahsın biyografisi içinde anlatılır.

- *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye* zeyilleri tarikat silsilelerine yer verilir. Hem vefeyâtnâmelerde hem de şuarâ tezkirelerinde bu uygulamaya yer verilmez.

- *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye* zeyilleri hem edebî hem tarihî nitelikte eserler olduğundan her padişah döneminde zuhur eden önemli hâdisat hakkında bilgi verilir. Hem vefeyâtnâmelerde hem de şair tezkirelerinde bu tür bilgiler yer almaz.

- *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye* zeyillerinde başta İstanbul olmak üzere Edirne, Bursa, Mekke, Medine vb. şehirlerde görev yapmış kadıların, Kırım hanların azil ve nasb tarihlerine yer verilirken şuarâ tezkireleri ve vefeyâtnâmelerde bu tür kayıtlar bulunmaz.

- Şuarâ tezkirelerinde şairlerin, vefeyâtnâmelerde mühim şahısların hâl tercümeleri anlatılırken *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye* zeyillerinde başta müderrisler olmak üzere önemli devlet adamları, mutasavvıflar, şairler, yazarların biyografilerine yer verilir. Bu açıdan değerlendirildiğinde *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye* zeyillerinin kapsamı diğer biyografik metinlere nazaran oldukça geniştir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. Uşşâkîzâde Seyyid İbrâhîm Hasîb'in Hayatı ve Eserleri

Uşşâkîzâde Seyyid İbrâhîm Hasîb, Osmanlı ilmiye sınıfının en meşhur ailelerinden Uşşâkîzâdeler ailesine mensuptur. Yazarın hayatına geçmeden evvel ailesi ve bu ailenin önemli fertleri hakkında bilgi vermeyi gerekli görüyoruz.

2.1. Uşşâkîzâdeler Ailesi

Hüsâmeddin-i Uşşâkî

Uşşâkîzâdeler ailesinin bilinen tarihi, XVI. asrın ortalarında Buhara'dan Anadolu'ya göç eden Şeyh Hüsâmeddin-i Uşşâkî'yle başlar. Hüsâmeddin-i Uşşâkî Buhara'da doğdu. Torunlarından Uşşâkîzâde İbrâhîm Hasîb, Hüsâmeddin-i Uşşâkî'nin babasının adını *Zeyl-i Şakâ'ik*'inde Hacı Teberrük olarak kaydetmiştir. Doğum tarihi bilinmemekle birlikte 1470'li yıllarda doğmuş olabileceği tahmin edilmektedir. İlk dinî bilgileri ticaretle uğraşan babasından aldı. Onun ölümünden sonra bir süre ticaretle meşgul oldu. Daha sonra gördüğü bir rüya üzerine kendisine kalan mirası kardeşine bağışlayıp tasavvufa yöneldi ve Anadolu'ya gidip Uşak'ta Halvetî şeyhlerinden Emîr Ahmed-i Semerkandî'ye intisap etti.

Zeyl-i Şakâ'ik'ta anlatıldığına göre, Sultan III. Murad tahta çıkmadan evvel Manisa'da şehzade iken Hüsâmeddin-i Uşşâkî'ye bir mektup göndererek tahtın kendisine nasip olması için dua etmesi ricasında bulunmuş, gönderilen kişi daha mektubu teslim etmeden şeyh, "Şehzade İstanbul'a doğru yola çıksın, şu vakit Osmanlı tahtına oturacaktır." demişti. Bu sözün gerçekleşmesi üzerine III. Murad tarafından İstanbul'a davet edilmiştir. III. Murad Ramazan 982'de (Aralık 1574) padişah olduğuna göre Hüsâmeddin Efendi Uşak'ta yaklaşık elli yıl kadar kalmıştır. Bu durumda İstanbul'a geldiğinde 100 yaşlarında olmalıdır. İstanbul'da Aksaray'da kendisine tahsis edilen bir konağa yerleşen Hüsâmeddin-i Uşşâkî, ziyaretçilerinin giderek çoğalması üzerine padişah'tan izin isteyip Uşak'a dönmeyi talep etmişse de bu arzusu kabul edilmemiş; III. Murad şeyhe Kasımpaşa'da bir tekke yaptırarak İstanbul'un bu sakin bölgesinde ikametini sağlamıştır. Daha sonra Uşşâkıyye tarikatının âsîtânesi olan bu tekkede ölümüne kadar irşad görevinde bulunan Hüsâmeddin-i Uşşâkî hac dönüşü Konya'da vefat etti; cenazesi İstanbul'a getirilerek tekkesine defnedildi.

Hüsâmeddin-i Uşşâkî'nin Mustafa, Abdülaziz ve Abdürrahim adlarını taşıyan üç oğlu ilmiye sınıfına dâhil olarak çeşitli medreselerde müderrislik ve bazı yerlerde kadılık görevinde bulunmuşlardır.²²⁶

Uşşâkîzâde Mustafa Efendi

Hüsâmeddin-i Uşşâkî'nin büyük oğludur. 970'de (1562-63) doğdu. İlk eğitimini babasından alarak medrese tahsiline başladı. Sultan III. Murad'ın da hocası olan Sa'deddin Efendi'den mülâzım oldu. 999'da (1590-91) Hacı Hasanzâde Medresesi'ne müderris tayin edildi. Rüstem Paşa, Şehzâde ve Süleymaniyye medreselerinde görev yaptı. 1021 Cemâziyelâhir'inde (Temmuz-Ağustos 1612) Haleb'e kadı olarak tayin edildi. Medine, Selanik, Bursa, Edirne, Eyüp ve İstanbul kadılıklarında bulundu. 1037 Zilhicce'sinde (Ağustos 1628) vefat etti.²²⁷

Uşşâkîzâde Abdülaziz Efendi

Hüsâmeddin-i Uşşâkî'nin ikinci oğludur. Doğum tarihi belli değildir. Tıpkı ağabeyi gibi ilk eğitimini babasından aldı. Medrese tahsilini tamamlayarak mülâzım oldu. Küçük rütbeli medreselerde görev yaptıktan sonra 1030 Safer'inde (Aralık-Ocak 1621) Nişancı Paşa-yı Cedîd Medresesi'ne tayin edildi. Pîrî Paşa, Murad Paşa-yı Cedîd, Sahn-ı Semâniyye, Bursa Muradiyesi, İsmihan Sultan, Üsküdar Valide Sultan ve Süleymaniye medreselerinde müderris olarak çalıştı. 17 Rebûlevvel 1042'de (2 Ekim 1632) vefat etti.²²⁸

Uşşâkîzâde Abdürrahim Efendi

Hüsâmeddin-i Uşşâkî'nin bir cariyyeden olan çocuğudur. Babasının vefatından kısa bir süre sonra doğmuştur. Doğum tarihi 1592'den sonra olmalıdır. *Zeyl-i Şakâ'ik*'ta anlatıldığına göre Hüsâmeddin-i Uşşâkî, oğlu Mustafa Efendi'ye bir kardeşlerinin olacağını, onu iyi yetiştirmelerini ve ismini Abdürrahim koymalarını vasiyet etmiştir. Ağabeyi Mustafa Efendi tarafından yetiştirilmiştir. İyi bir eğitim alarak medrese tahsilini tamamladı. Şeyhülislâm Mehmed Sa'deddin Efendi'den mülâzım oldu. Küçük rütbeli medreselerde görev yaptıktan sonra derecesi yükseltilerek 1040 (1630-31)

²²⁶ Hüsâmeddin-i Uşşâkî'nin hayatı yazılırken istifâde edilen kaynaklar şunlardır: Uşşâkîzâde Hasib, *Zeyl-i Şakâ'ik*, vr. 20a-23a, 123a-123b, 229b-231a, 252a-254a; Yılmaz Öztuna, *Devletler ve Hânedânlar*, Kültür Bak. Yay., Ankara 2005, s. 901-02; Majer, age, s. 126-27; Mehmed Akkuş, "Hüsâmeddin Uşşâkî", *DİA*, İstanbul 1998, C. 18, s. 505; Akkuş-Yılmaz, age, C. 4, s. 281-290.

²²⁷ Nev'îzâde, age, s. 713.

²²⁸ *Zeyl-i Şakâ'ik*, vr. 20a-23a.

yılında Ümmü Veled Medresesi'ne tayin edildi. Beşiktaş Sinan Paşa Medresesi ve Kızıl Musluk Medresesi'nde çalıştı. Diyarbakır, Halep, Galata, Kudüs, Üsküdar ve Edirne kadılıklarında bulundu. 1087 (1676-77) yılında vefat etti.²²⁹

Uşşâkîzâde Abdürrahim Efendi, Muammer Hatun ile evlendi. Kayıtlarda isimleri Abdülbâkî Efendi, Abdülkadir Efendi ve Ayşe Hatun olarak bildirilen üç çocukları oldu.²³⁰ Uşşâkîzâde Abdürrahim Efendi, *Zeyl-i Şakâ'ik* yazarı Hasîb'in dedesidir.

Uşşâkîzâde Abdülbâkî Efendi

Uşşâkîzâde Abdürrahim Efendi'nin oğludur. Abdülbâkî Efendi 1039'da (1629-30) İstanbul'da doğdu. İyi bir eğitim gördü. Döneminin meşhur hocaları Uzun Ali Efendi ve Molla Çelebi'den dersler aldı. Kara Çelebizâde Mahmûd Efendi'den mülâzım olarak 1064'te (1653-54) Kadı Mahmûd Medresesi müderrisliğine tayin edildi. Henüz sekiz aylık müderrirken Diyarbakır'a kadı olarak atandı. 1067'de (1656-57) Hasan Paşa Medresesi, 1069'da (1658-59) Hüsrev Kethuda Medresesi, 1070'de (1659-60) Koca Mustafa Paşa Medresesi, 1074'te (1663-64) Ali Paşa-yı Cedîd Medresesi, 1076'da (1665-66) Murad Paşa-yı Atik ve 1078'de (1667-68) Kalenderhâne Medresesi'nde görev yaptıktan sonra Osmanlı medreselerinin en üst mevki olan Süleymaniye Medresesi'ne terfi ettirildi. 1081 (1670-71) yılında Selanik kadısı oldu. 1086 (1675-76) Kahire kadılığına atanmış, buradan Mekke kadılığı ile görevlendirildi. Buradaki vazifesinden 1090 (1678-79) yılında azledildi. Hacılarla birlikte İstanbul'a dönerken Eskişehir'de göz akması hastalığına yakalandı. Hac kfilesinden ayrılarak Konya'ya götürüldü. Hastalığının ağırlaşması sebebiyle 1090 (1678-79) senesinde Konya'da vefat etti ve Hz. Mevlânâ dergâhı haziresinde defnedildi.²³¹

Abdülbâkî Efendi müderrisliğinin yanı sıra aynı zamanda şairdir. Şiirlerinde Bâkî mahlasını kullandı. Meşhur divan şairi Bâkî'den ayırmak maksadıyla Bâkî-i Dîğer olarak adlandırılmıştır. Kaynaklar şiir ve inşada mahir olduğunu bildirmektedir. Bilinen iki eseri vardır. Bunlardan ilki Kadı Beyzavî'nin *Kur'ân-ı Kerîm* tefsirine yazdığı haşiyesidir. İkincisi ise şiirlerini ihtiva eden *Türkçe Divan*'dır. Eserin varlığını bildiren tek kaynak Şeyhî'nin *Vekâyi 'ü'l-fuzalâ*'sıdır. Bugün itibariyle nüshası mevcut değildir. Şairin tespit edilen şiirlerinden hareketle orta derecede bir divan şairi olduğu

²²⁹ *Zeyl-i Şakâ'ik*, vr. 230a-231a, Şeyhî, age, s. 428-29.

²³⁰ Majer, age, s. 125.

²³¹ *Zeyl-i Şakâ'ik*, vr. 252a-254a; Şeyhî, age, 662-63.

söylenbilir. Şiirlerinde ilâhî aşktan ziyade dünyevî aşkı terennüm etmiştir. Ayrıca gazellerinde divan şairlerine mahsus övünmelerden geri kalmamıştır. Şiirlerinde döneminde revaçta olan Sebk-i Hindî akımına rağbet etmediği görülmektedir.²³²

Uşşâkîzâde Abdülbâkî Efendi, Nakîbüleşrâf Zeyrekzâde Abdurrahman Efendi'nin kızı Şerîfe Saliha Hanım'la evlendi. Bu evlilikten dünyaya gelen Abdullah Efendi'nin doğum tarihi göz önünde bulundurulduğunda, evliliğin en geç 1067 senesinde (1656-57) vukû bulmuş olması gereklidir. Bu tarihte Uşşâkîzâde Abdurrahim Efendi Kudüs kadısı, Zeyrekzâde Abdurrahman Efendi Medine kadısı ve Uşşâkîzâde Abdülbâkî Efendi de ibtida-i dâhil derecesinde Hasan Paşa Medresesi'nde görevli 28 yaşında bir müderristir.²³³

Hayatı boyunca bir kez evlenen Abdülbâkî Efendi ve Saliha Hanım'ın beş çocukları olmuştur. Bunlardan ilki olan Seyyid Abdullah Nesîb 1068'de (1657-58) dünyaya gelmiştir. Seyyid İbrâhîm Hasîb'in doğum tarihi olan 1075 (1664-65) senesine kadar Müslime, Hamide ve Ümmü Gülsüm adlarında üç kızları olmuş fakat doğum tarihleri tespit edilememiştir.²³⁴

Uşşâkîzâde Seyyid Abdullah Nesîb

Asıl adı Abdullah'tır. 1068 senesinde (1657-58) doğdu. Uşşâkîzâde Abdülbâkî Efendi'nin en büyük çocuğudur. İlk eğitimini babasından aldı. Ders-i âm Sâlih Efendi ve Karabekir Efendi gibi hocalardan ders aldı. On iki yaşında mülâzım oldu. Şeyhülislâm Ali Efendi'nin imtihanından geçerek müderris oldu. 1091 (1680-81) senesinden 1110 Cemâziyelâhir'ine (Aralık-Ocak 1698-99) kadar birçok medresede görev yaptı. 1114 Muharrem'inde (Mayıs- Haziran 1702) Selanik'e kadı olarak tayin edildi. Kahire ve Mekke kadılığından sonra 17 Rebülevvel 1123 (5 Mayıs 1711) tarihinde Rumeli kazaskeri oldu. 11 Zilhicce 1123'te (20 Ocak 1712) nakibüleşrâflıkla görevlendirildi. 1127 Cemâziyelâhir'inde²³⁵ (Haziran-Temmuz 1715) nakiplikle birlikte İstanbul kadılığı görevi de verildi. 1130 Zilkadesi'nde (Eylül-Ekim 1718) nakiplikten

²³² Abdulkadiroğlu, *İsmail Belîğ, Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdetü'l-Eş'âr*, s. 213; Çapan, age, s. 25-26; Ergun, age, C. II, s. 727; Tuman, age, s. 310; Ramazan Ekinci, "BÂKÎ, Seyyid Abdülbâkî", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1053>.

²³³ Majer, age, s. 171.

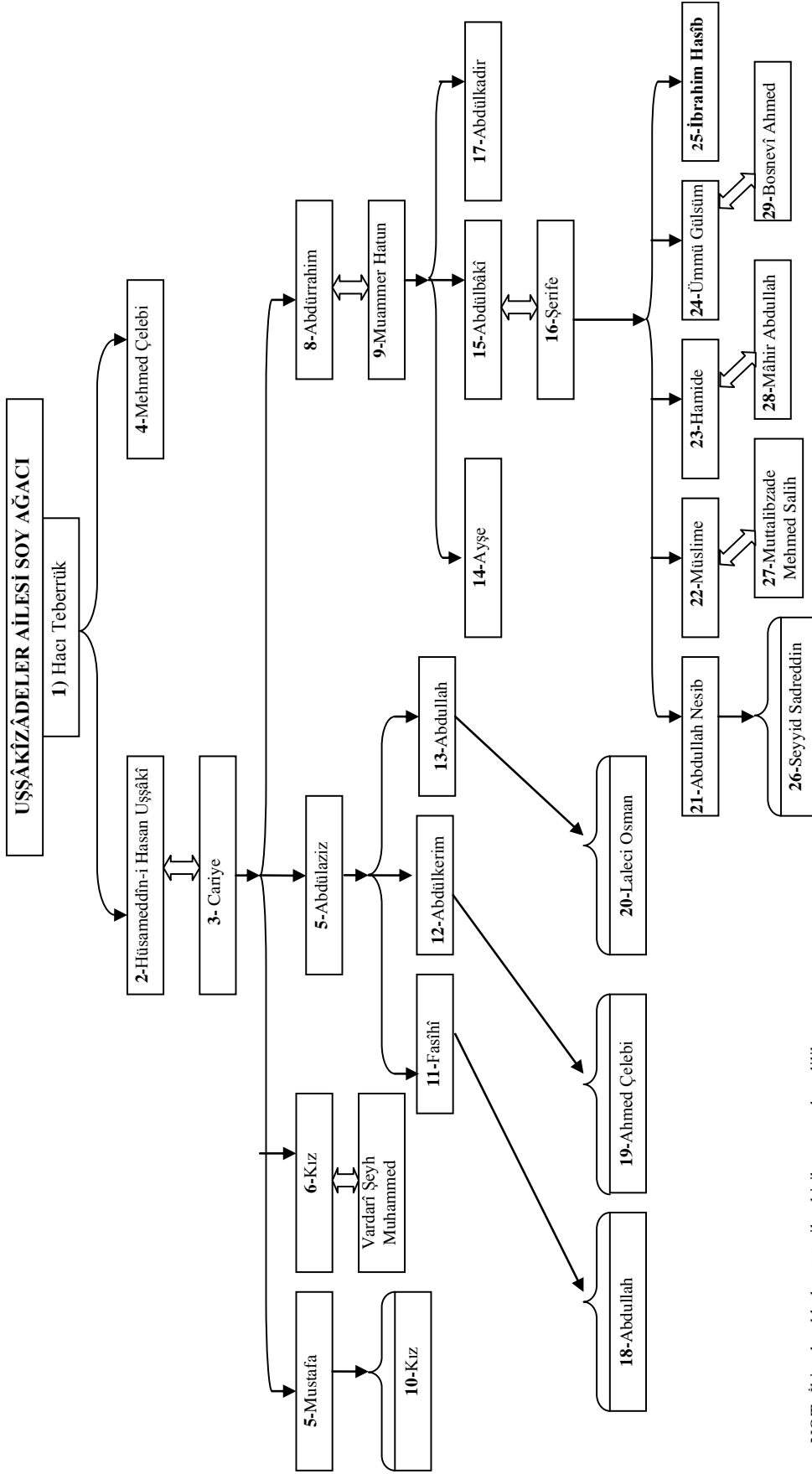
²³⁴ Majer, age, s. 125, 174.

²³⁵ Sâlim'e göre 1125 Cemâziyevvel'inde (Mayıs-Haziran 1713) görevlendirildi. İnce, age, s. 664.

azlolunduktan bir sene sonra Rumeli kazaskerliğine getirildi. 29 Muharrem 1139 (27 Eylül 1726) tarihinde vefat etti.

Seyyid Abdullah Efendi'den bahseden kaynaklar şiir ve inşada, edebiyat bilimlerinde ve özellikle Arapçadaki marifetini övmektedirler. Türkçe, Farsça ve Arapça şiir söylemeye muktedir olan Seyyid Abdullah Efendi'nin Nesîb mahlasıyla yazdığı şiirlerin bazı parçaları şu'arâ tezkirelerinde yer almaktadır. Başta Sâlim olmak üzere, şairden bahseden kaynaklar onun ilmi, fazileti, takvası gibi hususlardan yüksek övgülerle bahsederler.²³⁶

²³⁶ Seyyid Abdullah Nesîb Efendi'nin hayat hikâyesi yazılırken istifâde edilen kaynaklar şunlardır: Ali Rıza Coşkun, agt, s. 151-52; M. Fatih Köksal, "Nesîb", *Türk Dünyası Edebiyatçılar Yazarlar ve Şairler Ansiklopedisi*, AKMB Yay., Ankara 2006, C. 6. 589-590; Tuman, age, C. II, 4279; Şeyhî Mehmed Efendi, age, s. 618-21; *Komisyon*, "Nesîb", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yay., İstanbul 1990, C. 7, s. 18; Yüksel-Köksal, age, s. 91-93; Abdulkadiroğlu, *İsmail Belîğ, Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdetü'l-Eş'âr*, s. 455; İnce, age, s. 663-64; M. Fatih Köksal, "NESİB, Uşşâkizâde", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü* <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=519>.

NOT: İki uçlu oklarla gösterilen kişiler arasında evlilik bağı vardır. Tek uçlu oklarla gösterilenler ise onların çocuklarıdır. Bu soy ağacı H. G. Maier tarafından çizilmiştir. Maier, age, s. 125.

2.2. Uşşâkîzâde Seyyid İbrâhîm Hasîb'in Hayatı²³⁷

2.2.1. Doğumu, Çocukluğu ve Eğitimi

1075 (1664-65) yılında ailesinin beşinci çocuğu olarak İstanbul'da dünyaya geldi. Asıl ismi İbrâhîm'dir.²³⁸ Çocukluğu hakkında bilinenler oldukça sınırlıdır. Annesi Hz. Peygamber soyundan geldiği için İbrâhîm Efendi'ye, seyyid unvanı verildi. Doğduğunda babası Ali Paşa-yı Cedîd Medresesi'nde ibtida-i altmışlı derecesinde 36 yaşında bir müderris idi. Seyyid İbrâhîm Efendi henüz 6 yaşlarında iken babası Selanik'e kadı tayin edildi. (11.04.1671). Buradaki vazifesi tamamlanan Uşşâkîzâde Abdülbâkî Efendi 1086 Ramazan'ında (Kasım-Aralık 1675) Kahire kadılığına görevlendirildi. Bu vazifeleri esnasında eşi ve Seyyib İbrâhîm dışındaki çocuklarını yanında götürdüğüne dair herhangi bir malumat sahibi değiliz. O tarihte on bir yaşında olan Seyyid İbrâhîm'in, babasıyla birlikte Kahire'de bulunduğu dair sağlam deliller mevcuttur.²³⁹ Hasîb *Zeyl-i Şakâ'ik*'ta, Şeyhülislâm Ebu Sa'îd Mehmed Efendi'nin oğlu Ahmed Efendi'den bahsederken, babasının Kahire kadılığı esnasında bir iki kez meclislerinde bulunduğunu bildirmiştir. Ayrıca yine aynı dönemde Şam kadısı olan Kâsımzâde Abdullah Efendi'nin de meclislerine dâhil olmuştur.²⁴⁰

Uşşâkîzâde Abdülbâkî Efendi 1090 Cemâzilâhire'sinde (Temmuz-Ağustos 1679) Mekke kadılığına tayin edildi.²⁴¹ Ailesini de beraberinde götürdüğü bilgisine, doğrudan olmasa da dolaylı yollardan sahibiz. Muhtemelen kutsal beldeye tayin olunmuşken ailesi de hac farizasını yerine getirmek maksadıyla beraberinde gelmiştir.

²³⁷ Şairin hayatı yazılırken aşağıdaki kaynaklardan istifade edilmiş; gerekli görülen yerlerde ilgili kaynaklara atıf yapılmıştır:

Şeyhî Mehmed Efendi, age, C. III, s. 565-67; İnce, age, 285-86; Abdulkadiroğlu, *İsmail Belîğ, Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdetü'l-Eş'âr*, s. 68; Müstakim-zâde Süleymân Sa'deddin Efendi, *Mecelletü'n-Nisâb*, (Tıpkıbasım), Kültür Bak. Yay., Ankara 2000, vr. 184a; Erdem, *Râmiz ve Âdâb-ı Zurâfâ'sı*, s. 74-75; Oğraş, age, s. 113-14; Zübeyiroğlu, age, 252-53; Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyetü'l-Ârifin, Esmâü'l-Müellifin ve Âsârü'l-Musannifin*, Beyrut 1992/1413, C. II, s. 37-38; Fındıklılı İsmet, age, s. 334; Akbayar, age, s. 649; Bursalı Mehmed Tâhir, age, C III s. 17; Babinger, age, s. 283-84; Ali Cânib Yöntem, "Vekâyiü'l-Fuzalâ", *Hayat Mecmuası*, Ankara 1928, III/75, s. 2-3; Tuman, age, C. I, s. 816; Hans Joachim Kissling, *Usâqîzâde's Zeyl-i Saqa'iq*, Otto Harrasowitz, Wiesbaden 1965, s. III-XVII; Levend, age, s. 359-59; Hans Georg Majer, *Vorstudien Zur Geschichte Der İtmiye Im Osmanischen Reich*, R. Trofenik München 1978, s. 61-100, 103, 121, 173-276; Hans Georg Majer, "Uşşâkî-zâde", *İslâm Ansiklopedisi*, MEB Yay., Eskişehir 1997, C. XIII, s. 77-80; Ali Uğur, *The Ottoman Ulemâ in The Mid-17 th. Century, An Analysis Of The Vakâ'iü'l-Fuzalâ Of The Mehmed Şeyhî Efendi*, Klaus Schwarz Verlag, Berlin 1986, s. XIII-XXI; Haluk İpekten, vd., "XVIII. yy. Divan Nazmı", *Büyük Türk Klâsikleri*, Ötügen-Söğüt Yay., İstanbul 1987, s. 212-13; Raşit Gündoğdu, (hzl.), *Uşşâkîzâde Târîhi*, Çamlıca Yay., İstanbul 2005, s. XXIX, XLVI-LVI, CLX-CLXIII; Raşit Gündoğdu, "Uşşâkîzâde İbrahim Efendi", *DİA*, İstanbul 2012, C. 42, s. 233-34; Ramazan Ekinci, "HASİB, Uşşâkîzâde Seyyid İbrâhîm", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyat isimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1134> (erişim tarihi: 08.03.2014)

²³⁸ Şeyhî, age, C. III, s. 565.

²³⁹ *Zeyl-i Şakâ'ik*, vr. 251b; Majer, age, s. 176.

²⁴⁰ *Zeyl-i Şakâ'ik*, vr. 246a.

²⁴¹ Şeyhî, age, C. I, s. 463.

Bu tarihte 15 yaşlarında olan Seyyid İbrâhîm Efendi, babasının kadılık vazifesinden ayrılp hac kafilesiyle İstanbul'a dönerken Eskişehir yakınlarında hastalanmasını, *Zeyl-i Şakā'ik*'nda bildirmiş, o esnada beraber olduklarını ifade etmiştir.²⁴²

Seyyid İbrâhîm Efendi'nin eğitimiyle alâkalı olarak şunlar söylenebilir: Yaşadığı dönemde zengin ve ilmiye sınıfı mensupları çocuklarını mekteplere göndermek yerine özel hocalardan dersler aldirmaktaydı.²⁴³ Uşşâkîzâde Abdülbâkî Efendi de aynı şekilde eğitimini tamamlamıştır.²⁴⁴ Bundan dolayı Seyyid İbrâhîm Efendi'nin de mektebe gitmediği kanaatindeyiz. Zira babasının memuriyeti gereği onunla beraber Kahire ve Mekke'de bulunduğunu bildirmiştik. Bu sebeplerden dolayı aile uzun süre belli bir yerde ikâmet etmediğinden eğitimini özel hocalar vasıtasıyla devam ettirmiş olabilir. Ayrıca yazar, bizzat babasından dersler aldığını ifade etmiştir.²⁴⁵

Seyyid İbrâhîm Efendi önce babasından, onun ölümü üzerine yedi yıl Muttalibzâde Mehmed Sâlih Efendi'den ders almıştır.²⁴⁶ Kazasker Ak Mahmûd Efendi ve Kazasker Abdülbâkî Ârif Efendi'den de dersler almıştır.

2.2.2. Müderrislikleri

İyi bir şekilde tahsilini tamamlayan İbrâhîm Efendi, babasının 1090 Receb'inde (Ağustos 1679) Mekke kadılığına tayin edilmesiyle mülâzemetle kabul edildi.²⁴⁷ Belli bir süre alt derecedeki medreselerde görev yaptıktan sonra 11 Cemâziyelevvel 1098'de (25 Mart 1687) Şeyhülislâm Ankaravî Mehmed Emîn Efendi'den imtihanı geçerek yirmi üç yaşında elli akçe yevmiyeyle ibtida-i hâric derecesiyle Muharrem Ağa Medresesi'ne müderris tayin edildi.²⁴⁸

10 Rebûlevvel 1101'de (22 Aralık 1689) hareket-i hâric derecesiyle Şehzadebaşı'ndaki Ebülfazl Mahmûd Efendi Medresesi'ne görevlendirildi. Burada yaklaşık dört yıl vazife yaptıktan sonra 16 Safer 1105 tarihinde (17 Ekim 1693) yine Şehzâdebaşı yakınlarındaki Hammâmiyye Medresesi'ne ibtida-i dâhil derecesiyle tayin

²⁴² *Zeyl-i Şakā'ik*, vr. 253a; Majer, age, s. 177.

²⁴³ *Zeyl-i Şakā'ik*, vr. 68b; Majer, age, s. 177.

²⁴⁴ *Zeyl-i Şakā'ik*, vr. 241a.

²⁴⁵ *Zeyl-i Şakā'ik*, vr. 253a.

²⁴⁶ *Zeyl-i Şakā'ik*, vr. 282a.

²⁴⁷ Mülâzemet alma usullerinden biri de "teşrîf" denilen atama yöntemidir. Şeyhülislâm, Rumeli ve Anadolu kazaskeri, nakîbüleşrâf, Mekke ve Kudüs kadıları vb. yüksek memuriyette bulunan kimselere tayinlerinin mükâfatı olarak uygun gördükleri belli sayıdaki kişilere "mülâzemet" vermeleri sağlanarak taltif edilirdi. Bkz. Uzunçarşılı, age, s. 47; Mehmed İpşirli, "Osmanlı İlmiye Teşkilâtında Mülâzemet Sisteminin Önemi ve Rûmeli Kadıaskeri Mehmed Efendi Zamânına Âit Mülâzemet Kayıtları", *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, C. X-XI, s. 221-231; Uşşâkîzâde İbrahim Hasib, İstanbul'dan Abdülkâdir İbn el-Mevlâ Abdürrahim, Konya'dan Ahmed bin Abdüsselâm ve Kayseri'den Murâd bin Ali Efendi'yle birlikte mülâzemet almıştır. Bkz. Gündoğdu, age, s. XXXV.

²⁴⁸ Şeyhî, age, s. 566; Majer, age, s. 198.

edildi. 6 Zilhicce 1106 tarihinde (18 Temmuz 1695) Ūlâ-yı Hüsrev Kethüda Medresesi'ne dâhil-i hareket-i misliye derecesiyle vazifelendirildi. 11 Şevvâl 1107'de (14 Mayıs 1696) musıla-i sahn rütbesine yükseltildi. 11 Zilkade 1110'da (11 Mayıs 1699) Sahn-ı Semân medreselerinden birinde göreve başladı. 22 Safer 1112'de (8 Ağustos 1700) ibtida-i altmışlı derecesine yükseltilerek Çarşamba'da Kovacı Dede mahallesindeki Ūlâ-yı Zekerıyyâ Medresesi'ne; 14 Şevvâl 1113'te (14 Mart 1702) Edirnekapı'daki Ayşe Sultan Medresesi'ne hareket-i altmış rütbesiyle tayin edildi.²⁴⁹

2.2.3. Edirne'ye Davet Edilişi, Edirne Vak'ası ve Sonrasında Yaşadıkları

Uşşâkîzâde Seyyid İbrâhîm Hasîb, Nev'îzâde'nin zeylini hem ikmal hem de yaşadığı döneme kadar tezyiline 1699 yılında başlamıştır.²⁵⁰ Ayşe Sultan Medresesi'nde müderris iken *Zeyl-i Atâyi'*ye zeyil yazdığı, dönemin şeyhüislâmı Seyyid Fezullah Efendi tarafından duyulunca zeyli tamamlamakla görevlendirildi. Şeyhüislâm tarafından 1114 Safer'inde (Temmuz 1702) Sultan II. Mustafa'nın da bulunduğu Edirne'ye davet edildi. Yaklaşık sekiz ay içinde 700 kuruş borçlanan şaire vazifesi mukabilinde 1114 Şevvâl'inde (Şubat 1703) Evreşe kazası arpalık olarak tevcih edildi. Ayrıca şair, Seyyid Fezullah Efendi'yle olan samimiyetini ilerleterek onun meclislerine dâhil olmuştur.²⁵¹ Şeyhüislâm hakkında Abdullah Paşa *Kasîde-i Bâiyye* olarak bilinen bir kaside yazmış; Haremeyn müfettişi Abdülbâkî Efendi bu şiire *Kasîde-i Ülker* adında bir şerh yazmıştır. Bu şerhe takriz yazanlardan biri de Uşşâkîzâde İbrâhîm Hasîb'dir. Fezullah Efendi'nin katıldığı bütün merasim, uğurlama, karşılama vb. faaliyetlerde Uşşâkîzâde de yanında bulunmuş, ilim meclislerinde yer almıştır.²⁵²

1703 yılında meydana gelen ve Osmanlı tarihlerine Edirne Vak'ası olarak kaydedilen isyanda başta devlet yönetimi ve ilmiye sınıfı mensuplarının tesiri büyüktür. II. Viyana bozgunundan sonra Osmanlılar'ın içine düştüğü siyasî, iktisadî ve sosyal bunalımın da tesiriyle meydana gelen bu olayın görünür sebebini, devrin padişahı II. Mustafa üzerinde büyük nüfuzu olan Şeyhüislâm Seyyid Fezullah Efendi'nin devlet işlerine müdahalesi teşkil etmiştir. Bilhassa terfi bekleyen devlet görevlilerinin, yüksek dereceli kadroların şeyhüislâmın adamları tarafından tutulması yüzünden bir türlü yükselmemeleri, Fezullah Efendi'ye karşı bir muhalefet grubunun oluşmasına yol

²⁴⁹ Şeyhî, age, s. 566; Majer, age, s. 200-01.

²⁵⁰ *Zeyl-i Şakâ'ik*, vr. 1b; Gündoğdu, age, s. XXXVII.

²⁵¹ Gündoğdu, age, s. 654; Majer, agmd. s. 78.

²⁵² Gündoğdu, age, s. XXXVIII.

açmıştı. İsyanın manevî destekçileri de yine kadrosuzluk yüzünden yıllardır terfi edemeyen ulemâ zümresiydi. Gerçekten İstanbul kadılığı ile Anadolu ve Rumeli kazaskerlikleri Feyzullah Efendi'nin oğulları tarafından işgal edilmiş olduğundan terfi ve tayinler yapılamıyor, bu da yüksek dereceli ulemâ arasında büyük bir hoşnutsuzluğa ve tepkiye sebep oluyordu. Feyzullah Efendi'nin ayrıca Dârüssaâde ağalığı, silâhdarlık, Edirne bostancıbaşılığı gibi yüksek saray görevlerine kendi adamlarını yerleştirip padişah üzerindeki nüfuzunu arttırması saray çevresini de huzursuz etmişti. Bunun sonucunda ortaya çıkan ve Osmanlı tarihlerinde Edirne Vak'ası olarak zikredilen isyanda Sultan II. Mustafa tahttan indirilerek III. Ahmed cülûs ettirilmiş; Şeyhülislâm Feyzullah Efendi ve oğlu öldürülmüştür.²⁵³

İsyan esnasında 3 Rebûlâhir 1115 (16 Ağustos 1703) Perşembe günü Edirne'de bulunanlar, olayların şiddetlenmesinden endişelenerek şehri terk etmeye başladılar. Uşşâkîzâde de Uzuncaova nâibi olan arkadaşıyla beraber, onun görev yerine gitmeye karar vererek ertesi gün yola çıktılar. Akpınar'a vardıklarında, arkadaşının nâiblik vazifesinden azledildiğini öğrendiler. Yeni şeyhülislâm ve diğer görevlilerin tayinleri tamamlanınca, vaziyet düzelir düşüncesiyle yollarına devam ederek on beş gün Uzuncaova'da saklandılar. Uzuncaova mahkeme kâtibi, 15 Rebûlâhir 1115 (28 Ağustos 1703) Çarşamba gecesı yanlarına gelerek, yeni nâibin gelmesi hâlinde şehirde bulunmalarının kendileri için tehlikeli olacağını bildirmesiyle Uşşâkîzâde tekrar Edirne'ye döndü.²⁵⁴

2.2.4. Edirne Vak'ası Sonrasındaki Durumu

Sultan III. Ahmed 22 Ağustos 1703'te tahta çıktı. Ertesi gün yeni şeyhülislâm, Rumeli ve Anadolu kazaskerleri ve diğer ulemânın padişaha bağlılıklarını bildirmesiyle isyan kısmen yatıştı. 2 Eylül'de ulemâ arasında yapılan tevcihat neticesinde Uşşâkîzâde, Feyzullah Efendi ve maiyetine olan yakınlığı, bizzat onun tarafından *Zeyl-i Atâyi*'nin ikmâlinde görevlendirilmesi münasebetiyle rütbesi tenzil edilerek Beşiktaş'taki Hayreddin Paşa Medresesi'ne tayin oldu.²⁵⁵ Bu olaydan sonra 27 Rebûlâhir 1115'te (9 Eylül 1703) Edirne'den ayrılarak İstanbul'daki görev yerine gitti. 17 Cemâziyelâhir 1115 (28 Eylül 1703) Hayreddin Paşa Medresesi'nde ders vermeye başladı. Bir yıl

²⁵³ Abdülkadir Özcan, "Edirne Vak'ası", *DİA*, İstanbul 1994, C. 10, s. 445-46. Bu konuda geniş bilgi için bkz. Şefik Mehmed, *Şefiknâme*, İstanbul 1282; Mesut Aydınar, (hızl.), *Ahmed Hasib Efendi, Ravzatü'l-Küberâ*, TTK Yay., Ankara 2003; Mehmed İpşirli, (hızl.), *Nâimâ, Tarih*, TTK Yay., Ankara 2007, C. IV, s.1858-87.

²⁵⁴ Gündoğdu, age, s. XL.

²⁵⁵ Gündoğdu, age, s. XLI; Şeyhî, age, s. 566.

sonra 20 Rebûlâhir 1116'da (22 Ağustos 1704) Şeyhülislâm Başmakçızâde Seyyid Ali Efendi tarafından Sâniye-i Sarây-ı İbrâhîm Paşa Medresesi'ne terfi ettirildi. Böylelikle mûsıla-i Süleymâniyye mertebesine ulaşan Uşşâkîzâde kadılık mesleğine geçti.²⁵⁶

2.2.5. Medine ve İzmir Kadılıkları

Uşşâkîzâde'nin kadılık vazifesine atandığı ilk yer, Medine-i Münevvere'dir. 3 Rebûlâhir 1118 (15 Temmuz 1706) Perşembe günü, 1119 Muharrem'inden (Nisan-Mayıs 1707) geçerli olmak üzere Ra'dî Mustafa Efendi yerine Medine kadılığına tayin edildi. Ancak Ra'dî Mustafa Efendi'nin 1118 Safer'inde (Mayıs-Haziran 1706) öldüğü haberi, İstanbul'a ulaşmasıyla 11 Cemâziyelevvel 1118'den (21 Ağustos 1706) itibaren Medine kadılığı görevine başladı. Vazifesi esnasında Şeyhülharemlîk rütbesine de sahip oldu. 1120 Muharrem'inden (Mart-Nisan 1708) geçerli olmak üzere Medine kadılığından kendi isteğiyle ayrıldı.²⁵⁷

İstanbul'a döndükten sonra kendisine Ayazmend ve Mandalyat kazaları arpalık olarak verildi. Belli bir süre herhangi bir memuriyette bulunmayan Uşşâkîzâde, 15 Şevvâl 1125'te (4 Kasım 1713) Reîsületibbâ Ömer Efendi yerine İzmir kadılığına tayin edildi. Bu göreve fazla devam etmeyerek 1 Zilhicce 1126'da (8 Aralık 1714) İzmir kadılığından ayrıldı.²⁵⁸ Geçimini temin için 6 Receb 1127 (8 Temmuz 1715) Gediz kazası ve 1 Receb 1132'de (9 Mayıs 1720) Yenipazar kazası, Edirne pâyesiyile birlikte Uşşâkîzâde'ye verildi.²⁵⁹

2.2.6. Vefatı

İzmir kadılığı vazifesinden sonra herhangi bir resmî görev almayan Uşşâkîzâde 2 Şevval 1136 (24 Haziran 1724) Cuma günü altmış yaşında vefat etti. Cenâze namazı Cuma namazını müteakip Fâtih Câmii'nde kılındı ve Nişancı Paşa Camii karşısındaki Keskin Dede Mezarlığı'na defnedildi.²⁶⁰

Mezar taşındaki kitabede vefat tarihini de bildiren şu manzûme yer almaktadır:²⁶¹

²⁵⁶ Majer, agmd, s. 78.

²⁵⁷ Majer, agmd, s. 78; Gündoğdu, age, s. XLII.

²⁵⁸ Gündoğdu, age, s. XLIII.

²⁵⁹ Şeyhî, age, 566; Sâlim, age, s. 286; Majer, agmd, 78; Majer, age, 235-265; Gündoğdu, age, s. XLIV. Ayrıca sadece Râmiz'in *Âdâb-ı Zırafâ*'sında Edirne ve Mekke-i Mükerrerme pâyeleri aldığı kayıtlıdır. Bu bilgi hayatı hakkında pek çok bilgi bulunan Hasîb'in çağdaşı olan kaynaklarda yer almadığından kanaatimizce yanlıştır. Bkz. Erdem, *Râmiz ve Âdâb-ı Zırafâ'sı*, s. 74.

²⁶⁰ Gündoğdu, age, s. XLV.

²⁶¹ Şeyhî, age, s. 567; Majer, age, s. 281.

Hayf ecel Uşşâkî-zâde gibi zât-ı ekremin
Âşiyân-ı tenden itdi bülbül-i rûhun cüdâ

Âlim ü fâzıl idi dâna-yı sâhib-Zeyl idi
Olmış idi hâkimü'ş-şer'-i Medîne ibtidâ

Ravza-i sultân-ı kevneyne olup Şeyhü'l-harem
Devlet-i dâreyne mazhar eyledi anı Hudâ

Kâdî-i İzmir olup bâ-i'tibâr-ı Edrine
Âhir oldı kâm-yâb-ı mansıb-ı mülk-i bekâ

Cedd-i pâki fahr-i mevcûdât olup ana şefî'
Kabri pür nûr vü makâmı gülşen-i firdevs ola

Kudsiyân tebşîr idüp târîh-i fevtin didiler
Cennet-i a'lâyı İbrâhîm Efendi kıldı câ²⁶²

جنت اعلايى ابراهيم افندى قىلدى جا
فى ۲ شوال ۱۱۳۶

Çağdaşı Şeyhî, Hasîb'le alâkalı şu değerlendirmelerde bulunmuştur:

“Hasîb âlim ve fâzıl, ilimlerin çimenliğindeki en yeşil fidan, temiz ahlâk sahibi bir oğul, asil ve saygın, mütevâzı ve edîb, temiz bir lisan sahibi, akranlarından üstün, güzel ahlâklı, kutlu bir soydan gelen, çeşitli ilimlerde maharetli, üç dilde şiir ve nesir yazabilen, âlimler zümresinden şerefli bir şahıstır.”²⁶³

2.3. Eserleri

2.3.1. Zeyl-i Şakâ'ik

Üçüncü bölümde, söz konusu eserle alâkalı ayrıntılı değerlendirme yapılacaktır.

²⁶² Uşşâkîzâde'nin vefatına düşürülen tarih mezar taşında, aynen yukarıda yazıldığı gibi hakkedilmiştir. Ancak söz konusu mısra'ın sayı değeri 1127 eder, oysa ki yazarın vefat tarihi 1136'dır. Kissling bu mısra'ın (ابراهيم افندى قىلدى جا) şeklinde okunduğunda; yani “kıldı” kelimesine bir “ى” ve “câ” kelimesine bir “ه” ilave edildiğinde vefat tarihinin tam çıktığını bildirmiştir. Fakat bu yazımla vefat tarihinin sayı değeri 1142 yapar. Bkz. Kissling, age, s. XII; Bizim kanaatimize göre bahis konusu mısra' (جنت اعلايى ابراهيم افندى قىلدى جا) şeklinde yazıldığında; yani “kıldı” kelimesine bir “ى” ilave edip, İbrâhîm kelimesindeki uzun ünlü olan “â” sesini kısa okuduğumuzda tam tarih çıkmaktadır.

²⁶³ Şeyhî, age, s. 567.

2.3.2. Târîh-i Uşşâkîzâde

Uşşâkîzâde'nin mensûr eserlerinin bir diğeri *Târîh-i Uşşâkîzâde* adıyla maruf olan kitaptır. Yazar böyle bir eseri yazacağını *Zeyl-i Şakâ'ik*'in son kısmında şu cümlelerle bildirmiştir:

“... muğaddemâ mübâşeret olunan tañrîden rağamzede-i hâme-i aŖcûbe-zây olan veğâyîŖ bu şahîfe-i raŖnâda tamâm olup, tanzîm-i tafşîl-i veğâyîŖ-i diğeri şahâoif-i diğerde nüvişte olmağ üzere mübâşeret olındı.”²⁶⁴

Her ne kadar yazar, bir tarih yazacağını bildirmiş olsa da eserin varlığından şimdiye kadar pek bahsedilmemiştir. Nitekim Râmiz Efendi, Hasîb hakkında bilgi verirken “Atâyî Efendi merhûmun zeylini cildeynde tezyîl eylemiştir.” demek sûretiyle *Târîh-i Uşşâkîzâde*'yi *Zeyl-i Şakâ'ik*'in nüshalarından biri zannetmiştir.²⁶⁵ Şüphesiz bunda eserin, *Zeyl-i Şakâ'ik*'in kaldığı tarih olan 1106 (1694) senesinden itibaren başlaması, zeylin devamı şeklinde anlaşılmasına sebebiyet vermiştir. Müellif, bizzat eserinin Kara Çelebizâde Abdülaziz Efendi'nin *Ravzatü'l-ibrâr*'ı tarzında bir tarih olduğunu metninde bildirmiştir.²⁶⁶

Eserin varlığından ilk bahseden Ali Cânib Yöntem, “Vekâyi'ü'l-fuzalâ” hakkında kaleme aldığı makalede Uşşâkîzâde bahsini açarak önce *Zeyl*'i sonra da *Târîh*'i söz konusu etmiştir.²⁶⁷

Yazar tıpkı *Zeyl-i Şakâ'ik*'inde olduğu gibi bu eserine de müstakil bir isim vermemiş; metin boyunca eserinde bazen “Vekâyi'-nâme”,²⁶⁸ bazen “Mecelle”²⁶⁹ diye bahsetmiş, eserin girişinde ise “Târîh-i Uşşâkîzâde”²⁷⁰ diye yazmıştır.

Tarihini yazma sebebini anlatan Uşşâkîzâde, zeylin yazımı bittikten sonra henüz temize çekilmeden Edirne Vak'ası meydana geldiğini, zor durumda kaldığını, bir ara

²⁶⁴ *Zeyl-i Şakâ'ik*, vr. 371b.

²⁶⁵ *Âdâb-ı Zuraîfâ*'nın yeni harflerle neşredilmiş hâlinde bu cümle “Atâyî Efendi merhûmun zeylini cildinde tezyîl” şeklinde okunmuşsa da bağlam gereği “cildinde” kelimesi “cildeynde” şeklinde okunmalıdır. Bkz. Erdem, *Râmiz ve Âdâb-ı Zuraîfâ*'sı, s. 75.

²⁶⁶ Gündoğdu, age, s. 173.

²⁶⁷ Yöntem, agm, s. 2.

²⁶⁸ Gündoğdu, age, s. 552.

²⁶⁹ Gündoğdu, age, s. 176, 557.

²⁷⁰ Gündoğdu, age, s. XLVI, s.

elindeki müsveddeleri yakmayı düşündüğünü, Çorlulu Ali Paşa'nın sadrazam olması üzerine caize alabilmek ümidiyle eseri beyaza çekip ona takdim ettiğini,²⁷¹ paşanın eseri beğenerek *Kara Çelebizâde Tarihi*'ne benzer bir tarih yazmasını istediğini bunun üzerine de *Târîh-i Uşşâkîzâde*'yi kaleme aldığını bildirmektedir.²⁷²

Târîh'in yazım tarihine ilişkin her hangi bir kesin kayıt bulunmamaktadır. Metin üzerinde doktora tezi hazırlayan Raşit Gündoğdu çeşitli ipuçlarından hareketle eserin tahminî yazım tarihini 1111 (1699-1700)-1124 (1712-13) şeklinde tespit etmiştir.²⁷³

Yegâne nüshası Süleymaniye Ktp. Es'ad Efendi 2438 numarada kayıtlıdır. Tamamı 355 yaprak olan metin, müsvedde hâlde kalmış vaziyettedir. Raşit Gündoğdu tarafından hazırlanan doktora tezi yayınlanmıştır.

Târîh-i Uşşâkîzâde muhteva bakımından üç kısımda incelenebilir:

Birinci kısım olan 1a-3b yaprakları arasında yazar besmele, hamdele ve salvele bölümlerinden sonra kendi adından, eseri yazma sebebinden ve daha önce kaleme aldığı *Zeyl-i Şakâ'ik*'tan bahseder.

Metnin asıl bölümü olan ikinci kısım 4a-262b ve 278b-353b varakları arasında anlatılanları ihtiva eder. 1106 (1694-95) yılından başlayarak 1124 (1712-13) yılına kadar kronolojik olarak her yılın hâdiseleri anlatılmış ve bundan sonra da o sene içinde vefat eden ulemâ ve meşâyihin biyografileri (toplam 161 biyografi) yazılmıştır. Sultan II. Mustafa'nın tahta çıkışından başlayarak anlatılan olaylardan Edirne Vak'ası ve Sultan II. Mustafa'nın tahttan indirilmesi ayrıntılı şekilde bildirilmiştir.

262b-278a varakları arasındaki üçüncü kısım, yazarın Medine kadılığında bulunduğu sırada Şeyhî Mehmed Efendi tarafından yazılmıştır. 1118 Cemâziyelevvel'inden (Eylül 1706) başlayıp 1119 (1707-08) yılı sonuna kadar geçen hâdiseler çok kısa şekilde anlatılmış, arkasından o yıl vefat eden ulemânın biyografileri yazılmıştır.

²⁷¹ *Zeyl-i Şakâ'ik*, vr. 2a.

²⁷² Gündoğdu, age, s. 173.

²⁷³ Gündoğdu, age, s. XLVIII.

Bunlardan başka Sultan II. Mustafa'nın tahta çıktığında yayınladığı hatt-ı hümayûn; II. Mustafa'nın seferleri; Karlofça Antlaşması'nın öncesi, safhaları ve sonuçları; şehzâdelerin doğum, ölümleri, sünnet ve düğün merâsimleri; kadıların, müderrislerin tayin ve azilleri; Kâğıthâne'de Sadrazam Yûsuf Paşa'nın sultana verdiği ziyafet; Alibeyköy'deki at koşuları; Feyzullah Efendi hakkında yazılan kasîdelere yazılan takrizler vb. hâdiseler anlatılmıştır.²⁷⁴

2.3.3. Siyerü'n-Nebî

Eserin varlığını bildiren kaynaklar, Bursalı Mehmed Tâhir'in *Osmanlı Müellifleri* ve Hüseyin Vassâf'ın *Sefîne-i Evliyâ*'sıdır.²⁷⁵ Bu bilgidен hareketle Agâh Sırrı Levend de şairin siyerinin olduğunu belirtmiştir. Diğer biyografik kaynaklarda bu hususta hiçbir kayıt yoktur.

Uşşâkîzâde'ye ait olduğu bildirilen bir *Siyerü'n-Nebî* üzerinde yüksek lisans tezi hazırlanmıştır.²⁷⁶ Söz konusu eserin ikisi de 1308 (1891) tarihinde İstanbul'da Matbaa-i Osmâniye'de olmak üzere iki baskısı mevcuttur.

Siyerin ilk baskısı 675 sayfadır. İçindekileri bildiren iki sayfalık fihristin ardından, Sultan II. Abdülhamid devrinde basıldığı belirtilerek asıl nüshasından yazarın kaleme aldığı şekliyle imlâsına da dikkat edilerek basıldığı bilgisi yer almaktadır. Basmanın sonunda ise bir ketebe kaydı vardır. Kayıtta basım işinin 1308 senesinin Cemâziyelevvel ayının ortalarında tamamlandığı bildirilerek “Ketebehü'l-fakîr es-Seyyid Mustafâ Nazîf eş-şehîr bi-Kadırgavî min telâmiz-i Hüseyin Efendi el-'arîf bi-Baltacı-zâde” ibaresi yazılmıştır. Ketebe kaydından yola çıkarak eserin Seyyid Mustafa Nazîf Efendi'ye ait olabileceği iddia edilebilir. Ancak ketebe kayıtlarında kimi zaman metnin müellifinin kimi zaman da metni çoğaltan kişinin ismi yazıldığı bilgisini dikkate alırsak ortada bir karışıklığın olduğu görülecektir.²⁷⁷ Ayrıca Seyyid Mustafa Nazîf

²⁷⁴ Gündoğdu, age, s. LIII-LIV.

²⁷⁵ Bursalı Mehmed Tâhir, age, C. III, s. 17; Akkuş-Yılmaz, age, C. 4, s. 312.

²⁷⁶ Mehmet Erdem, (hzl.), *Seyyid İbrahim Hasib Uşşâkîzâde'nin Siyerü'n-Nebî'si*, Fırat Üni., SBE, Basılmamış YL Tezi, Elazığ 2000. Tezi hazırlayan kişi, neye istinâden söz konusu siyeri Uşşâkîzâde'ye mâl ettiğini bildirmeksizin doğrudan “metnin Uşşâkîzâde'ye ait olduğunu tespit ettik” diyerek bahsi geçiştirmiştir. Eserin sayfa sayısı, fasıl sayısı da yanlış bildirilmiş; beyit sayısına dair hiç bir bilgi verilmemiştir. Bkz. Mehmet Erdem, agt, s. XXVIII.

²⁷⁷ Abdülkerim Abdulkadiroğlu, “Edebiyatta Metodoloji Açısından El Yazmaları ve Nadir Eserler Üzerine Notlar”, *Kültürümüzden Esintiler*, Anıl Matbaa ve Ciltevi, Ankara 1997, s. 546.

Efendi'nin hattat olduğu göz önünde tutulduğunda, bu iddianın yerinde olduğu müşahede edilecektir.

Eserin ikinci baskısı 647 sayfadır. Yüksek lisans tezine konu olan bu metindir. Bu baskıda metnin kenarlarına mensûr bir Seyyid Battal Gâzî menkıbesi yazılmıştır. Eserin başında iki sayfalık bir fihrist yer almaktadır. Bu baskısında birinci basımdan farklı olarak zahriye olarak nitelendirebileceğimiz sayfadaki kayıtlarla metnin sonundaki ketebe kaydına yer verilmemiştir. *Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün* kalıbıyla, mesnevi nazım şekliyle yazılan *Siyerü'n-Nebî*, harekeli bir metindir. Manzum bir siyer olan eser, edebiyat tarihimizde kaleme alınmış en hacimli siyerlerdendir. Tamamı 14617 beyti hâvîdir ve 117 alt bölümden oluşmaktadır.

Besmele, hamdele ve salvelenin ardından Hz. Peygamber'in doğumundan evvel zuhûr eden hadiselerin anlatılmasıyla başlayan siyer, Hz. Peygamber'in vefatının anlatıldığı kısımla sona ermektedir.

Kitabın Uşşâkîzâde Hasîb'e ait olduğu bilgisi şüphelidir. Hem eserin başında bulunan ön sözde hem de metnin içinde, eseri kaleme alan kişiye dair hiçbir kayıt yoktur. Ayrıca eser üzerinde yapılan ayrıntılı incelemede Uşşâkîzâde'nin mahlası olan Hasîb'e rastlanmamıştır.

Bütün bu bilgilerden sonra ihtiyâten metnin başından ve sonundan birkaç beyit vererek bahsi kapatmak isteriz:

Evvelâ ism-i Hakk'ı yâd idelim
Söze andan sonra bünyâd idelim

İsm-i Hak'dır her iş üzere ibtidâ
Andan oldı ibtidâ vü intihâ

İsm-i zâtu'llâh Rahmânü'r-Rahîm
Cümle ismin câmi'idir ey Hakîm

İsm-i Hak'dır sonra dinle şöyle kim

Gerçi sözdür söylediğim illâ kim²⁷⁸

Cümleten şehri oldu giryân ağladı
Yandı cânlar oldu büryân ağladı

Cümle ensâr zârılıklar itdiler
Döndiler pes evlerine gitdiler

Geçdi Sıddîk yerine oldu imâm
Bu kitâb hem burada oldu tamâm

Hezârân bin şükr ü el-hamdüli'llâh
Ki tevfiik virdi ben kulına Allâh

Hak Çalab ol kişiyi dil-şâd ide
Kim yazanı Fâtiha'yla yâd ide²⁷⁹

2.3.4. Diğer Eserleri

Divan tertip edip etmediği hususunda herhangi bir malumatın bulunmadığı Seyyid İbrâhîm Efendi, şiirlerinde Hasîb mahlasını kullanmıştır. *Büyük Türk Klâsikleri*'nde sehven şairin divanı olduğu bildirilmiş ve Çorumîzâde Seyyid Mehmed Hasîb'in şiirleri Uşşâkîzâde Hasîb'e mâl edilmiştir.²⁸⁰ Kütüphane kayıtları ve kataloglarda yapılan ayrıntılı taramalarda bazı mecmualar içinde Hasîb mahlaslı şairlere ait şiirler tespit edilmiştir. Ancak bunlardan hangilerinin Uşşâkîzâde Hasîb'e, hangilerinin Hasîb mahlaslı diğer şairlere (Mü'minzâde Ahmed Hasîb, Hasîb-i Üsküdârî, Çorumîzâde Seyyid Mehmed Hasîb) ait olduğunu tespit edebilmek oldukça güçtür.

²⁷⁸ *Siyerü'n-Nebî*, Matba'a-i Osmâniye, İstanbul 1308 (1. baskı) s. 2; *Siyerü'n-Nebî*, Matba'a-i Osmâniye, İstanbul 1308 (2. baskı) s. 2.

²⁷⁹ *Siyerü'n-Nebî*, Matba'a-i Osmâniye, İstanbul 1308, (1. baskı) s. 675; *Siyerü'n-Nebî*, Matba'a-i Osmâniye, İstanbul 1308 (2. baskı) s. 647.

²⁸⁰ Haluk İpekten, vd, "XVIII. yy. Divan Nazmı", *Büyük Türk Klâsikleri*, Ötüken-Söğüt Yay., İstanbul 1987, s. 212-13.

Şairin günümüze ulaşan ve ona ait olduğu kesin olarak bilinen şiirler sınırlıdır. İlk olarak Şeyhî'nin *Vekāyi 'ü'l-Fuzalâ*'sında yer alan bu beyitler, muhtemelen buradan alınarak Sâlim, Râmiz, Mehmed Tevfik, Nâil Tuman gibi biyografi yazarlarınca zikredilmiştir:

Şevk-ı ruhsârunla dâgım sînem üzre küllenür

Rûyunu gördükçe cânâ murg-ı dil bülbüllenür

Ayş-ı vasla benzemez gerçi gam-ı fûrkat hele

Fikr-i la'l-i yâr ile hûn-âbe-i dil müllenür²⁸¹

Yukarıda anılan kaynaklardan farklı olarak İsmâil Belîğ, Hasîb'in farklı bir şiirinden bir beyit örnek verir:

Gönül yan bâri kurtul tâb-ı rûy-ı âteşininden

Rehâ mümkün değül zîrâ ki zülf-i çîn çîninden²⁸²

Bu beytler hâricinde Hasîb'in şiir örneklerine *Zeyl-i Şakâ'ik*'ta rastlanmaktadır. Mukaddime kısmında yer alan ve Ali Paşa'ya medhiye niteliğinde olan bu manzume üç beyttir:

Nazm

O destûr-ı Aristo-akl ü İskender-salâbet kim

Umûr-ı dîn ü devletde dinilmez bezl-i maktûrî

Şeref-bahş-ı vezâret mesned-efrûzı cihân-bânî

Nizâmü'l-mülk ü 'ahd-ârâyiş-i âyin-i destûrî

Vezîrân-ı zamânun şân u şevketle ser-efrâzı

Müşîrân-ı cihânun hüsn-i tedbîr ile meşhûrî

²⁸¹ Şeyhî, age, C. III, s. 567; İnce, age, s. 286; Erdem, age, s. 75; Oğraş, age, s. 113; Zübeyiroğlu, agt, s. 253; Tuman, age, s. 816.

²⁸² Abdulkadiroğlu, *İsmail Belîğ, Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdetü'l-Eş'âr*, s. 68.

Zeyl-i Şakā'ik'ın mukaddime kısmının sonunda yer alan bir rubâide eserini yazmaya başladığını bildirerek Allah'a, zeylini tamamlama fırsatı vermesi için dua etmektedir:

Rubâî

Yâ Rabb bu dil-i hazîni şâdân eyle
Ben bende-i girye-kârı handân eyle
Tezyîline zeylün çün eyledüm âgâz
Encâmını da kerem kıl ihsân eyle

Zeyl-i Şakā'ik'ın hâtîme kısmında da şu gazel yer almaktadır:

Gazel

Hemîşe bûy-ı devlet bezmüne anber-feşân olsun
Vücûdun zîynet-efzâ-yı gülistân-ı cihân olsun

Talebgârân-ı maksad bûs-ı dâmânunla kâm alsun
Senünle mihnet-âbâd-ı felek bâg-ı cinân olsun

Der-i devlet-medârundan teveccühkâr seviyy-i gül
Murâdın bulmasun bülbül gibi bâ-sad figân olsun

Ne gûne kâm olursa zâde-i tab'-ı hüner zâyun
Seviyy-i maksûduna tevfik peyk-i hoş revân olsun

Budur her dem du'âsı bu Hasîb'ün izz ü devletle
Sabâ-yı müşksâz yeründe rahş-ı gül-inân olsun

Müşîr Abdullah Paşa'nın Feyzullah Efendi için kaleme aldığı *Kasîde-i Bâiyye* ismiyle bilinen şiire Haremeyn müfettişi Abdülbâkî Efendi "Şerh-i Ülker" adında bir şerh kaleme almıştır. Bu şerhe devrin önde gelen ulemâsından Mirzâzâde Efendi ve

Edirneli Efendi'nin yanı sıra Uşşâkîzâde Seyyid İbrâhîm Hasîb Efendi de Arapça bir takriz kaleme almıştır:

ان أبهى ما عقدت عليها الحناصر والأبهام و أعلا ما نصبت للشوق من الألوية و الأعلام أدب أديب حار قصبات
البرهان ببدائع بيانه و حكمة حكيم حرى ينابيعها من قبله على لسانه أظهر فى هذا الشرح خلاصته جواهر العربية
بالسبك و كشف بأيدى القريحة قناع الشك حيث أجاد و أفاد و بنى على سلك السداد فطوبى لهذا الفاضل اللبيب و
الشارح الالمعى الاديب يغبطه الناس على سلامة قريحة و يتعجب من بديهته بلغه الله تعالى بالخير أماله بالنبى
محمد و آله و ليكتف بهذا القدر اليسير فان القليل على الكثير²⁸³

حرره الفقير السيد ابراهيم الشهير بعشاقى زاده²⁸⁴

2.4. Edebî Şahsiyeti

2.4.1. Şairliği

Uşşâkîzâde Seyyid İbrâhîm Hasîb'in edebî şahsiyetiyle alâkalı biyografik kaynaklar övgü dolu ifadeler yer almaktadır. Şairliği hususunda bilinenler ise oldukça sınırlıdır. Çağdaşı Sâlim, Hasîb'in şiirlerini latif ve zarif bulduğunu ifade ederek temiz hayallerle yüklü olduğunu belirtir.²⁸⁵ Râmiz de Hasîb'in inciler saçan şiirlerini beğendiğini bildirerek şiir yazma kudretinin yüksek ve benzersiz olduğunu söyler.²⁸⁶

2.4.2. Nâsirliği

Hasîb şiirlerinden ziyade nesirleriyle, bilhassa *Zeyl-i Şakā'ik*'i ile tanınmaktadır. Şeyhî dâhil bütün biyografî yazarları, Hasîb'in *Zeyl-i Şakā'ik*'ini takdir ederek onun usta bir nâsir olduğu görüşünde birleşmişler ve bu hususta övgü dolu ifadeler sarf etmişlerdir. Şeyhî, bu zeylin “inşâ-yı dil-pezîr” ile Râmiz “elfâz-ı belâgat” ile yazıldığını; Sâlim ise zeylin “nâzik ve latîf” olduğu dile getirmiştir.²⁸⁷

²⁸³ “Kıymetinden dolayı el üstünde tutulanların en değerlisi ve şevk ile dikilen sancak ve alemlerin en yücesi, eşsiz açıklamalarıyla bürhan kasabalarını fetheden edibin edebiyatı ile önceki kaynakları kendi üslubuyla araştıran hakimin hikmetidir. Bu şerhte Arapçanın cevherlerini bir düzen ile ortaya çıkarmış ve araştıran ellerle şüphenin örtüsünü kaldırmıştır. Şöyle ki iyi bir iş çıkarmış, meramını tam ifade etmiş ve yapısını sağlam bir şekilde oluşturmuştur. Şu akıllı, fazilet sahibi, edîb, zekî şârihe ne mutlu ki insanlar ona kıskanma olmaksızın gıpta eder; onun açıklığına şaşırır. Allah o kimseyi hayra ulaştırsın ve onu peygamberi Muhammed'e (s.a.v.) ve âline kavuştursun. Bu kadarı yeterli görülsün; azımız çoğa sayılsın.”

²⁸⁴ Gündoğdu, age, s. 598.

²⁸⁵ İnce, age, s. 286.

²⁸⁶ Erdem, *Râmiz ve Âdâb-ı Zuraî'atı*, s. 75.

²⁸⁷ Şeyhî, age, s. 567; Erdem, *Râmiz ve Âdâb-ı Zuraî'atı*, s. 75; İnce, age, s. 286.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ZEYL-İ ŞAKĀ'İK

3.1. Zeylin Adı Meselesi

Şakā'iku'n-Nu'mâniyye tercüme, telhis ve zeyillerinin hemen hemen tamamının müstakil bir ismi varken Uşşâkîzâde'nin kaleme aldığı zeylin adlandırılmasında çeşitli sıkıntılar mevcuttur. Yazar, zeylin içinde kitabının adına dair herhangi bir bilgi vermemiştir. Kütüphane fişlerinde, kataloglarda ve eserin mevcut nüshalarında çeşitli adlandırmalar yer almaktadır:

3.1.1. Kütüphane Fişleri ve Kataloglarında Eserin Adı

Müstakil adları bulunmayan eserlerin kütüphane fişlerindeki isimlendirmelerinin çoğu, eserlerin mahiyeti dikkate alınarak hazırlanmaktadır. Kütüphane fişlerini tanzim edenler Uşşâkîzâde'nin zeyli hakkında şu adlandırmaları yapmışlardır:

- *Zeyl-i Hadâiku'l-Hakâyık*²⁸⁸
- *Zeyl-i Zeylü'ş-Şakâyiki'n-Nu'mâniyye*²⁸⁹
- *Zeyl-i Zeyl-i Şakâi'k-i Nu'mâniyye*²⁹⁰
- *Zeylü Zeylü'ş-Şakâyiki'n-Nu'mâniyye*²⁹¹
- *Şakā'ik Zeylinin Zeyli*²⁹²
- *Zeylü'z-Zeyl 'Alâ Şakâi'ki'n-Nu'mâniyye*²⁹³
- *Şekā'ik-i Nu'mâniyye Zeyli*²⁹⁴
- *Zeyl-i Hadâ'iku'l-Hakâyık Fî Tekmileti'ş-Şakā'ik*²⁹⁵

²⁸⁸ Bkz. Es'ad Efendi 2438'de kayıtlı *Uşşâkî-zâde Târîhi*.

²⁸⁹ Bkz. Hâfid Efendi 242.

²⁹⁰ Bkz. Çelebi Abdullah 260.

²⁹¹ Bkz. Râgıp Paşa 1009.

²⁹² Bkz. Hamidiye 943.

²⁹³ https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=123262;

https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=123264;

https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=123268;

https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=125824.

²⁹⁴ Bkz. İstanbul Üni. Nadir Eserler Ktp. TY.6191.

²⁹⁵ https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=109708;

https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=95076;

https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=95075.

3.1.2. Zeylin Nüshalarında Eserin Adı

Yazarı tarafından özel bir isim verilmeyen eserlere, gerek hattatlar gerek okuyucular tarafından eserin muhtevasına uygun adlandırmalar yapılmıştır. Uşşakîzâde'nin zeylinin nüshalarında şu isimlendirmeler bulunmaktadır:

- Revan 1444'te kayıtlı yazmanın zahriyesinde eserin adı "Târih-i Zeyl 'Ale'l-Atâyî Li-Uşşâkî-zâde es-Seyyid İbrâhîm Efendi",
- Gâzî Hüsrev Kütüphanesi'nde kayıtlı yazmanın zahriyesinde "Zeyl-i Uşşâkî-zâde",
- Hamidiye 943 numarada kayıtlı nüshanın başında "Zeyl-i Zeyl-i Şakâ'ik Li-Uşşâkî" ve "Kitâb-ı Zeyl-i Şakâ'ik"
- Hâfid Efendi 242 numarada kayıtlı nüshanın başında, sonradan farklı bir hatla yazıldığı belli olan bir şekilde "Zeyl-i Zeylû'ş-şakâ'ik Li-Uşşâkî-zâde" ismi kayıtlıdır.

Bunların dışında yazarın kaleme aldığı *Târih-i Uşşâkîzâde*'de, zeyle atıf yapması gerektiği durumlarda kullandığı adlandırmalar ise şu şekildedir:

- el-Mevlâ Abdu'llâh. *Tekmile-i Zeyl*'de muntazam simât-ı tahrîr olan mürebbî-i ...²⁹⁶
- el-Mevlâ Ahmed. Tercemeleri *Tekmile-i Zeyl*'de sebk iden ...²⁹⁷
- el-Mevlâ Fethu'llâh. *Tekmiletü'z-Zeyl*'de tabaka-i Ahmed Hân-ı Sâni ...²⁹⁸
- ... âheng-i dârü'l-mülk-i Sitanbul ve kırk iki târihinde tercemeleri *Zeylû'z-Zeyl*'de mârr ...²⁹⁹
- ... Tercemesi *Zeylû'z-Zeyl*'de mârr Şeyhü'l-İslâm Burusî ...³⁰⁰

Görüldüğü üzere zeylin adlandırılması hususunda çok farklı görüşler mevcuttur. Ayrıca bizzat Uşşakîzâde tarafından bile zeyil farklı isimlerle anılmıştır. Bütün bu adlandırmaları göz önünde bulundurarak hem eserin mahiyetini yansıtması hem de aynı

²⁹⁶ Gündoğdu, age, s. 202.

²⁹⁷ Gündoğdu, age, s. 204.

²⁹⁸ Gündoğdu, age, s. 428.

²⁹⁹ Gündoğdu, age, s. 420.

³⁰⁰ Gündoğdu, age, s. 426.

adla bilinen Atâyi'nin zeylinden³⁰¹ ayırmak maksadıyla tezimizin adı, Uşşâkîzâde Hasîb'in *Zeyl-i Şakâ'ik*'i şeklinde belirlenmiştir.

3.2. Eserin Yazım Tarihi

Yazar, eserinin mukaddimesinde zeylin yazım tarihiyle alâkalı olarak bazı bilgiler vermektedir. Öncelikle *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye* yazarı Taşköprüzâde'yi anarak, onun eserinin 965 (1558) tarihine kadar yaşamış ulemânın biyografileri ihtiva ettiğini bildirmiştir. Bunun ardından Nev'îzâde Atâyi'nin Arapça olan bu eseri, Türkçe olarak 965'ten 1042'ye (1633) kadar yaşamış âlimlerin tercüme-i hâllerini yazarak tekmil ettiğini belirtir:

“Vaqtâ ki *Şakâ'ik-ı Nu'mâniyye* şâhibi fâzıl-ı muhakkik ve kâmil-i mudaqqik merhûm Taşköprü-zâde Efendi devlet-i 'aliyye-i hâkâniyye ve saltanat-ı seniyye-i 'Osmâniyye lâ-zâlet mü'eyyede bi't-te'yidâti's-Sübhâniyye'de engüşt-nümâ-yı i' tibâr olan 'ulemâ-yı 'izâm ve meşâyiḡ-ı kirâmuñ tokuz yüz altmış beş târiḡine gelince âşâr-ı cemîle ve aḡbâr-ı celîlelerini iḡbâr-ı şikât ile keşide-i silk-i taḡrîr ü işbat idüp, ba' dehû 'andelîb-i naḡme-senc-i gülzâr-ı 'irfân 'Aḡâyî-i Nev'î-zâde³⁰² جعل الله سعيه زاده ol melle-i 'ibret-meşhûmı zebân-ı Türki ile tezyîl ve târiḡ-i mezkûrdan biñ kırk iki sâline gelince tekmîl itdükden ...”

Müellif, 1111 (1699) tarihine gelindiğinde şöhretli olan âlimler ve itibar sahibi şeyhlerin unutulmaya yüz tutmuş hayat hikâyelerini yazmaya başladığının, Şeyhüslâm Seyyid Fezullah Efendi tarafından duyulduğunu bildirir. O, şeref sahibi kimselerin adlarının unutulması, insaf dairesinin dışında ve seleflerin âdetine muhalif olduğu düşüncesinden hareketle, bu zümrenin tercüme-i hâlini, buldukları mertebeleri ayrıntılı bir şekilde ve sade bir dille yazması hususunda görevlendirildiğini anlatır:

“... soñra sene iḡdâ 'aşere ve mi'e ve elf târiḡ-i meymenet-âşârına gelince şöhret-şi'âr ve 'ibret-dişâr olan fużalâ-yı 'izâm ve meşâyiḡ-ı fihâmuñ aḡvâl-i sâlifeleri bi'l-cümle güm-şüde-i tākce-i nisyân mertebesinde ḡaldıysa, bu 'abd-i faḡîr-i şikeste-bâl ve dâ'î-i ḡaḡîr-i perîşân-ḡâl es-Seyyid İbrâhîm bin es-Seyyid 'Abdü'l-bākî el-med'ûv bi-İbn el-'Uşşâkî mâ bihi'l-i' tibâr-ı zümre-i dânişverân ve sebeb-i tizkâr-ı nâm-ı fezâ'ilmendân olan tevâriḡ-i eslâf ve ḡaşaş-ı eşrâfa bi'l-cümle mâ'il ve fi'l-cümle aḡvâl ü âşârların beyâna ḡâbil olduğum sâbıḡan mesned-ârâ-yı şadr-ı fetvâ ve revnaḡ-

³⁰¹ Her ne kadar Atâyi'nin zeylinin müstakil bir ismi bulunsa da eser, daha çok “Zeyl-i Atâyi” ve “Zeyl-i Şakâ'ik” adlarıyla bilinmektedir.

³⁰² “Allah onun sa'yini, onun azığı yapsın.”

efzâ-yı destgâh-ı luṭf u ‘aṭâ, ‘uḳde-güṣâ-yı müṣkilât-ı Müslimîn ve kâr-fermâ-yı umûr-ı dîn, cûy-bâr-ı faẓl u ma‘ârif, çeşme-sâr-ı fevâzıl u ‘avârif, ḥ’âce-i şehriyâr-ı cihân ve mu‘allim-i sultân-ı zamân Seyyid Feyzû’llâh Efendi İbn Seyyid Meḥemmed Efendi ḫâzretlerinüñ resîde-i sâmi‘a-i ḫaḳâyıḳ-şinevleri olmağla ol ṭâ’ife-i celîlenüñ nâm-ı nâmî ve zât-ı girâmîleri mütevârî-i perde-i nisyân olması birûn-ı dâ’ire-i inşâf ve muḫâlif-i de’b-i eslâf olduğı fikr-i zerrîn ve re’y-i şavâb-ḳarînleri olmağla ol zümre-i ‘âliyye ve cümle-i sâmiyyenüñ evşâf u menâḳıbların ve faẓl u i‘tibârda merâtiblerin bî-tekellüfâne inşâ ile taḫrîr ü beyân ve merḫûm-ı mezbûr ‘Aṭâyî Efendi evâḫir-i zeylinde tebyîn eyledüğü fuḫûl-i kirâmuñ ‘unvân-ı merâtib ü aḫvâllerin tafşîl üzere beyân ve teḳaddüm-i zamân-ı vefeyâtlarını tertîb ile *Zeyl-i ‘Aṭâyî*’yi tezyîl ü teznîb itmemüz ḫuşûşında bu ḫaḳîr-i ḳalîlü’l-biḳâ‘ati şeref-baḫş-ı ḫitâb u işâret idüp, miyân-ı ma‘ârifmendândan ifrâz u ḫilâl-i emsâl içre ser-efrâz buyurmalarıyla bi-isti‘âneti’l-Meliki’l-hâdî ol emr-i celîle müteşaddî olup ...”³⁰³

Uşşâkîzâde zeylinin hatime kısmında da eserin tamamlanış yılı üzerine bir tarih düşürmüştür:

“Anuñ iḫtitâmına târîḫ-i tām

Bu lafz ile düşdi *ḫatemnâ biṭîb* sene 1114”³⁰⁴

Ayrıca yazar, tarihinde de zeylini dört senede tamamladığını bildirmektedir.³⁰⁵ Şeyhî, Uşşâkîzâde’nin 1114 Şevvâl’inde (Mart 1703) Şeyhülislâm Feyzullah Efendi tarafından zeyil yazmakla görevlendirildiğini bildirir de bu, zeylin tamamlanma tarihidir.³⁰⁶ 1699’da zeylini yazmaya başlayan Uşşâkîzâde 1703 yılında eserini tamamlamıştır.

3.2.1. *Zeyl-i Şakâ’ik*’ın Te’lif Aşamaları

Biyografik eserlerin te’lif süreçleri diğer türdeki metinlere nisbetle çok daha uzun dönemleri kapsamaktadır. Yazar, uzun yıllar boyunca topladığı biyografik malzemeyi belli bir tertip içinde yazıya döker. Tebyiz edilme süreci tamamlandıktan sonra bile biyografi yazarı, temin ettiği yeni bilgilerle eserini zenginleştirir ve geliştirir.

Zeyl-i Şakâ’ik’ın yazarı Uşşâkîzâde Hasîb Efendi de uzun zamandır topladığı bilgileri tanzim ve tertip ederek kitabının te’lifini dört yılda tamamlamıştır. *Zeyl-i*

³⁰³ *Zeyl-i Şakâ’ik*, vr. 1b.

³⁰⁴ *Zeyl-i Şakâ’ik*, vr. 372b.

³⁰⁵ Gündoğdu, age, s. 654.

³⁰⁶ Şeyhî Mehmed Efendi, age, s. 566.

Şakā'ik nüshalarının ayrıntılı mukayeseleri sonucu, metnin üç farklı te'lif aşaması neticesinde son hâlini aldığı tespit edilmiştir.

3.2.1.1. İlk Te'lif Aşaması

Zeyl-i Şakā'ik'in ilk yazım aşaması, eserin hâtimesinde de kaydedildiği üzere 1114/1702 yılında tamamlanmıştır. Edirne Vak'ası'ndan çok kısa bir müddet evvelinde yazımı tamamlanan, henüz müsvedde hâlinde bulunan metin tebyiz edilememiş ve Seyyid Feyzullah Efendi'ye sunulamamıştır. Seyyid Feyzullah Efendi'ye ithaf edilen ve merhum şeyhülislâma yönelik tumturaklı ve tantanalı ifadelerin, süslü bir mensur medhiyenin yer aldığı müsvedde metin daha sonradan beyaza çekilerek çoğaltılmıştır.

Eserin mevcut nüshalarından İstanbul Üni. TY. 6191, Ragıp Paşa 1009, Çelebi Abdullah 260, Gazi Hüsrev Ktp. 168 numarada kayıtlı metinler, zeylin ilk te'lifinden çoğaltılmıştır. Seyyid Feyzullah Efendi'ye ithaf edilen metnin mukaddimesi şu şekildedir:

“Sipās-ı feşāhat-ķarīn ve sitāyiş-i belāgat-rehīn, emānī-dihende-i cihāniyān, rūzī-baḥşende-i ‘ālemyān, cenāb-ı Yezdān-ı ğaybdān, dergāh-ı refī‘ ve bārgāh-ı münīfine şāyestedür ki hey’et-i vücūd-ı insānı zīb-i ḥikmet-i ‘irfān ile ārāste ve zīver-i bedāyi‘-i me‘ānī ve ḥuleli beyān ile pīrāste ve hıyāz-ı riyāz-ı kulūb-ı fużalāyı zülāl-i Kevşer-mişāl fażl ü kemāl ile meşḥūn ve ḥadā’iķ-ı revāyıķ-ı elsine-i büleġāyı ezhār-ı gūn-ā-gūn-ı şī‘r ü inşā ile behīc-i şafā-nümūn eyledi ve dūrūd-ı nā-ma‘dūd ve taḥiyyet-i nā-maḥdūd ol nūr-ı ḥadeķa-i evvelīn ü āḥirīn ve nūr-ı ḥadīķa-i ‘ilm ü yaķīn ve çār bāliş-nişīn-i serīr³⁰⁷ وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ cenābına sezā-vārdur ki³⁰⁸ علمای امتی کانبیای بنی اسرائیل³⁰⁹ mażmūn-ı münīfī tamġasıyla kālā-yı ‘ilm-i şerīfī tervīc ve ol tāc-ı ibtihāc ile aşḥāb-ı fezā’ili tetvīc eyledi.

Şi‘r

حبيب اله الخلق خاتم رسله

وصفوة رب العالمين من معدن الصفا

محمد المحمود فيما اتى به

وفى ذاته كل الكمال تأليفا³⁰⁹

³⁰⁷ *Kur’ân-ı Kerīm, Âl-i İmrân, 3/ 144*, “Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir.”

³⁰⁸ Hadīs-i Şerīf, “Ümmetimin âlimleri, İsrailoğullarının peygamberleri gibidirler.” Aclūnî, *Keşfü'l-hafâ*, Beyrut 1318/1997, C. 2, nu:1744; Mehmet Yılmaz, *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler*, Kesit Yay., İstanbul 2013, s. 651.

³⁰⁹ “Mahlûkatın İlahının habibidir, resullerin sonucusudur.

Âlemlerin rabbinin safa madeninden olan safvetidir.

Ve dağı ol müşāhid-i ‘āliyye mu‘āhid-i sāmiyye aşhābına şāyāndur kim her biri ağter-i bürc-i şerī‘at-ı ğarrā ve gevher-i dürc-i tarīkat-ı zehrā olup, eyyām-ı sa‘ādet-encāmları me‘ālī‘-i envār-ı hidāyet ve mekātī‘-ı āsār-ı dalālet olduğını zāhir ü bāhirdür.

Ba‘dezīn vaqtā ki *Şakā‘ik-ı Nu‘māniyye* şāhibi fāzıl-ı muhaqqıķ ve kāmīl-i mudakķik merhūm Taşköprī-zāde Efendi ki nađd-i ‘ömr-i girān-māyesin fūnūn-ı şettā nađvine şarfla pirāye-i sımıt-ı sūtūr eyledüđi mervārīd-i me‘ānī-i pür-nūr, lem‘a-firūz u dīde-i şu‘ūr ve bā‘iş-i efzāyiş-i behcet ü hūbūr, der-i devlet-i ‘aliyye-i hāķāniyye ve saltanat-ı seniyye-i ‘Osmāniyye lā-zālet mü‘eyyede bi’t-te‘yīdātī’ş-Şamedāniyye ve mā bi-rađt-i mü‘ekkedü bi’t-te‘kīdātü’s-Sübhāniyye’de engüşt-nümā-yı i‘tibār olan ‘ulemā-yı ‘izām ve meşāyiđ-ı kirāmuñ tokuz yüz altmış beş tarīhine gelince āsār-ı cemīle ve ađbār-ı celīlelerini iđbār-ı şīkāt ile keşīde-i silk-i tađrīr ü işbat idüp, ba‘dehū ‘andelīb-i nađme-senc-i gülzār-ı ‘irfān ‘Aṭāyī-i Nev‘ī-zāde³¹⁰ جعل الله سعيه زاده ol mecelle-i ‘ibret-meşhūnı zebān-ı Türkī ile tezyīl ve tarīđ-i mezkūrdan biñ kırık iki sālīne gelince tekmīl itdükdēn şoñra sene ihdā‘aşere ve mi‘e ve elf tarīđ-i meymenet-āsārına gelince şöhret-şī‘ār ve ‘ibret-dişār olan fużalā-yı ‘izām ve meşāyiđ-ı fihāmuñ ađvāl-i sālīfeleri bi’l-cümle güm-şüde-i tākce-i nisyān mertebesinde kaldıysa, bu ‘abd-i faķīr-i şikeste-bāl ve dā‘ī-i haķīr-i perīşān-đāl es-Seyyid İbrāhīm bin es-Seyyid ‘Abdü’l-bāķī el-med‘ūv bi-İbn el-‘Uşşāķī mā bihi’l-i‘tibār-ı zümre-i dānişverān ve sebep-i tizkār-ı nām-ı fezā‘ilmendān olan tevārīđ-i eslāf ve kaşaş-ı eşrāfa bi’l-cümle mā‘il ve fi’l-cümle ađvāl ü āsārların beyāna kābil olmađla el-đāl revnaķ-efzā-yı şadr-ı fetvā mesned-ārā-yı taķvā, hayr-đāh-ı devlet-i ‘uzmā‘avn-i penāh-ı dīn ü dünyā, müşkil-güşā-yı daķīķa-bīn, kār-fermā-yı umūr-ı dīn bī-dirīđ saz-ı nađd-i ‘ināyet, mebzülken simāt-ı mekremet:

Şi‘r

أدام آله الخلق دولته التي

تفوز الورى فى ظلها بالمأرب³¹¹

Ferīdü’d-dehr, vađīdü’l-‘aşr, ḥādi’l-fürū‘ ve’l-uşūl, ṭavi’l-menķūl ve’l-ma‘ķūl, zū’l-cūd ve’l-kerem ‘ale’l-iṭlāķ, şāhibü’l-merāhīm ve’l-eşfāķ.

Şi‘r

كريم محياه لنا متبسم

O mahmud olan Muhammed’dir.

Tüm kemālātu kendinde toplamıştır.”

³¹⁰ “Allah onun sa’yini, onun azığı yapsın.”

³¹¹ “İnsanların, gölgesinde geçimlerini kazandıkları onun devletini Allah daim eylesin.”

حديث الندى عنه بشره پروری

مكارمه مثل السلاف لطافة

وأنى بهانشوان لأجد الصحوى³¹²

Keşşâf-ı mu‘dilât-ı haqâ’ik, miftâh-ı künûz-ı deqâ’ik, mecma‘-ı bihâr-ı efdâl, menba‘-ı ‘uyûn-ı kemâl, zû-i sirâc-ı ictihâd, meş‘al-ı râh-ı sedâd ve cûybâr-ı fezâ’il ü ma‘ârif, çeşme-sâr-ı fevâzıl u ‘avârif h‘âce-i şehriyâr-ı cihân ve mu‘allim-i sultân-ı zamân, veliyy-i ni‘am-ı ‘âlem, kâsım-ı erzâk-ı ümem, hâsim-i mādde-i işkâl, kâfı‘-ı ‘urûk-ı cidâl, bürhânü’l-‘ulemâ, sultânü’l-fuzalâ, şâhibü’t-tahkîkâtü’l-fâ’ika ve’t-tahrîrâti’r-râ’ika, zü’n-nesebi’t-tâhir ve’l-hasebi’l-fâhir, nâşib-ı hıyâmü’r-râhatihı ‘ale’l-Müslimîn ve mü’eyyid-i mebânî’s-şerî‘ati ve’d-dîn, maşdar-ı ef‘âl-i hayr, maqta‘-ı âşâr-ı şerr, maqlâ‘-ı envâr-ı ‘ilm, maşrık-ı hürşid-i hilm.

Şi‘r

هو الكامل الججاج علامة الوری

جليس العلی مولى المنی و الرغائب

هو الالمعی اللوذعی القماقسم

الحلال ذوالمجد الکریم الضرائب

هو السند الکرام ذوالعز والحياء

هو السيد الحزق الرفیع المراتب

هو الماجد الصنديد والمصقع الندى

هو العون للعبد الأسير الکرائب

هو الفاضل المحمود فى كل فعله

هو المرده النحرير معطى المواهب

هو العالم السر سور ذوالفضل والتقى

³¹² “O kerim bir zattır, çehresi bize karşı hep mütebessimdir. Konuşması tatlı, yüzü nurludur.

Onun üstünlükleri şarap gibi latiftir. Ben onunla kendime gelemeyecek kadar sarhoşum.”

خلاصته خلق الله حاوى المناقب ³¹³

Şeyh-ı meşāyihu'l-İslām, müftî'l-halā'ik ve'l-enām es-Seyyid Feyzullāh bin es-Seyyid Meḥammed Efendi

Şi'r

أطال الله العالمين بقاءه

وأولاه مايهواه فى دهره عفوا ³¹⁴

ḥazretleri ki zamān-ı sa'īd ve evān-ı ḥamīdlerinde cümle-i 'ibād ve bilād, muṭma'innü'l-fu'ād, müttekā-yı zer-keş-i 'ināyetlerine istinād ile maḳzî'l-murād olup ḥuşuşan aşḫāb-ı tarīḳ āmāl-i ḥilye-i fezā'il ile muḥallā ve zamīr-i āyīne-naẓīrleri envār-ı 'ulūm ile mücellā olmuştur.

Şi'r

لقد جل عن طوق الثناء مجد فضله

وضاف القوافى فالبلاغة أنه يطوى ³¹⁵

Beyt

'Arşa-i medḥ ü şenāsın bulamaz pāyānın

Yek-i endīşe eger biñ yıl olursa pūyān

Şi'r

يهنيه الأنام بعود سعده

ولكنى أهنهيم بذاته

فان السعد من غير امتراء

³¹³ "O kavminin ulusu, kâmil kişidir, insanların en bilgelisidir. Kendisiyle oturulacak değerli birisi, ümitlerin ve isteklerin mevlâsıdır.

O dâhi, önde gelen âlimdir.
Mecd ve kerem sahibidir.

O hayâ ve izzet sahibi kerim bir dayanaktır.
Kadr ve kıymeti büyük bir efendidir.

O mecd sahibi bir âlim ve belâgat erbabıdır.
Felaketzede esir kula yardım eden odur.

Tüm fiillerinde övülen faziletli kişi odur
İnsanlara çokça hibe eden büyük dâhi odur.

Fazilet ve takva sahibi, âlim odur
Hülasası tüm menkıbeleri hâvî Allah'ın kulu odur."

³¹⁴ "Âlemlerin İlahı onun bekâsını daimî kılsın
Ve istediği makama zamanında vali eylesin."

³¹⁵ "Onun büyük faziletleri senâ olsun diye dile getirilemez
Kafiyeler yetmez, belâgati ise onun fazileti kaplamış."

بقارن نجم كل فى ثباته³¹⁶

Ḥazret-i İzid-i kadīm celle şānuhu ‘ani’ş-şerīk ve’n-nedīm zāt-ı sūtūde-siyer ve vālā-güherlerin zīb-efzā-yı şadr-ı cāh u celāl ve kār-fermā-yı dīvān-ḥāne-i mücedded ü iḳbāl eyleyüp, mihr-i cihān-tāb-ı devletleri şa‘şa‘a-pāş-ı derdmendān ve māh-ı ḳadr ü menziletlerin rüşenger-i rāh-ı ümmīd-i bī-kesān eyleye.

Beyt

Vücūd-ı pākūñi ḳulzūmsitān-ı devlet iden

İde dilin şadef-i dürr-i şāhvār-ı sürür

ol ṭā’ife-i celīlenüñ nām-ı nāmī ve zāt-ı girāmīleri mütevārī-i perde-i nisyān olması bīrūn-ı dā’ire-i inşāf ve muḥālif-i de’b-i eslāf olduḡı fikr-i zerrīn ve re’y-i raşīn buyurup, ol zümre-i ‘āliyye ve cümle-i sāmīyyenüñ menāḳıb u merātibini ve merḥūm-ı mezbūr ‘Aṭāyī Nev‘ī-zāde evāḥir-i zeylinde mücmelen tebyīn eyledüḡi fuḫūlūñ siyerini bī-tekellūfāne inşā ile beyān u taḥrīr ve ḥasbe’ṭ-ṭāḳatihi terḳīm ve taşīre bu ḳalilü’l-biḳā‘at ve keşīrū’l-izā‘atlerini emr-i müteḥattemü’l-inḳıyādları ile miyān-ı aşḫāb-ı ma‘ārifden ifrāz u ḥilāl-i emşāl içre ser-efrāz buyurmalarıyla bi-isti‘āneti’l-Meliki’l-hādī şürū‘ u taşaddī olındı.

Rubā‘ī

Yā Rabb bu dil-i ḥazīni şādān eyle

Ben bende-i girye-kārı ḥandān eyle

Tezyīline zeylūñ çün eyledüm āḡāz

Encāmını da kerem ḳıl iḥsān eyle³¹⁷

3.2.1.2. İkinci Te’līf Aşaması

Zeyl-i Şakā’ik’ın ikinci te’līfi, Çorlulu Ali Paşa’nın sadaret makamına geldiḡi 3 Mayıs 1706 ile Uşşākızāde’nin Medine’ye kadı tayin edildiḡi 3 Rebūlāhir 1118 (15 Temmuz 1706) arasında olmalıdır. Yazar, eserinin mukaddimesini deḡiştirmek suretiyle Sadrazam Ali Paşa’ya ithaf etmiştir. Kitabının mukaddimesinde de bildirdiḡi üzere yazar, zeyli yazma sürecini, Feyzullah Efendi tarafından görevlendirilişini anlatmıştır. Büyük bir talihsizlik neticesinde daha eserini beyaza çekemedi Osmanlı tarihinde Edirne Vak‘ası olarak kayıtlara geçen isyan zuhur etmiş; hāmīsi Seyyid Feyzullah

³¹⁶ “Mahlûkat talihi yaver gitti diye, onu tebrik ederken Ben bizzat onun zatını tebrik ettim. Zira mutluluk riya olmadan olur. Herkesin yıldızı onun sebatına baḡlıdır.”

³¹⁷ *Zeyl-i Şakā’ik*, Gazi Hüsrev Ktp. 168, vr. 1a-2b.

Efendi isyancılar tarafından fecî bir şekilde katledilmiştir. Rütbesi tenzil edilen ve çeşitli sıkıntılar çeken Uşşâkîzâde, içinde bulunduğu hâlet-i rûhiyenin sevkiyle çok fazla emek sarf ederek kaleme aldığı eserini yakmayı dahi düşündüğünü bildirmiştir. Bu fikir, gece gündüz zihnini meşgul ederken vezaret makamına yükselen Ali Paşa'ya ithaf etmek maksadıyla eserini tebyiz ettiğini kaydetmiştir. Zeylin ikinci te'lifinde sadece mukaddime kısmı değiştirilmiş, diğer bölümlere dokunulmamıştır.

Eserin mevcut nüshalarından Hamidiye 943, Revan 1444, Murad Molla 1455, Sermet Çifter 262 numarada kayıtlı metinler, zeylin ikinci te'lifinden çoğaltılmıştır. Sadrazam Ali Paşa'ya ithaf edilen metnin mukaddimesi şu şekildedir:

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على سيدنا محمد وآله اجمعين³¹⁸

Vaqtâ ki *Şaḳā'îk-ı Nu'māniyye* şâhibi fâzıl-ı muḥaḳḳîḳ ve kâmil-i mudaḳḳîk merḥûm Taşköpri-zâde Efendi devlet-i 'aliyye-i ḥâḳâniyye ve saltanat-ı seniyye-i 'Osmâniyye lâ-zâlet mü'eyyede bi't-te'yidâti's-Sübḥâniyye'de engüşt-nümâ-yı i' tibâr olan 'ulemâ-yı 'izâm ve meşâyiḥ-ı kirâmuñ toḳuz yüz altmış beş târiḥine gelince âsâr-ı cemîle ve aḥbâr-ı celîlelerini iḥbâr-ı şîḳât ile keşide-i silk-i taḥrîr ü işbat idüp, ba' dehû 'andelîb-i naḡme-senc-i gülzâr-ı 'irfân 'Aṭâyî-i Nev'î-zâde³¹⁹ جعل الله سعيه زاده ol mecelle-i 'ibret-meşḥûnı zebân-ı Türki ile tezyîl ve târiḥ-i mezkûrdan biñ kırk iki sâline gelince tekmîl itdükden soñra sene ihdâ 'aşere ve mi'e ve elf târiḥ-i meymenet-âsârına gelince şöhret-şî'âr ve 'ibret-dişâr olan fużalâ-yı 'izâm ve meşâyiḥ-ı fihâmuñ aḥvâl-i sâlifeleri bi'l-cümle güm-şüde-i tākce-i nisyân mertebesinde ḳaldıysa bu 'abd-i faḳîr-i şikeste-bâl ve dâ'î-i ḥaḳîr-i perîşân-ḥâl es-Seyyid İbrâhîm bin es-Seyyid 'Abdül-bâḳî el-med'ûv bi-İbn el-'Uşşâkî mā bihi'l-i' tibâr-ı zümre-i dânişverân ve sebeb-i tizkâr-ı nâm-ı fezâ'ilmendân olan tevârîḥ-i eslâf ve ḳaşaş-ı eşrâfa bi'l-cümle mā'il ve fi'l-cümle aḥvâl ü âşârların beyâna ḳâbil olduğum sâbıḳan mesned-ârâ-yı şadr-ı fetvâ ve revnaḳ-efzâ-yı destgâh-ı luṭf u 'atâ, 'uḳde-güşâ-yı müşkilât-ı müslimîn ve kâr-fermâ-yı umûr-ı dîn, cüy-bâr-ı fazl u ma'ârif, çeşme-sâr-ı fevâzıl u 'avârif, ḥ'âce-i şehriyâr-ı cihân ve mu'allim-i sulṭân-ı zamân Seyyid Feyzullah Efendi İbn Seyyid Meḥemmed Efendi ḥazretlerinüñ resîde-i sâmi'a-i ḥaḳâyîḳ-şinevleri olmaḡla ol tã'ife-i celîlenüñ nâm-ı nâmî ve zât-ı girâmîleri mütevârî-i perde-i nisyân olması birün-ı dâ'ire-i inşâf ve muḥâlîf-i de'b-i eslâf olduğü fikr-i zerrîn ve re'y-i şavâb-ḳarînleri olmaḡla ol zümre-i

³¹⁸ “Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun. Onu seyidi Hz. Muhammed'e ve ailesinin tamamına salat ve selâm olsun.”

³¹⁹ “Allah onun sa'yini, onun azığı yapsın.”

‘āliyye ve cümle-i sāmiyyenüñ evşāf u menākıbların ve fażl u i‘tibārda merātıbların bī-tekellüfāne inşā ile tahrīr ü beyān ve merhūm-ı mezbūr ‘Aṭāyī Efendi evāhır-i zeylinde tebyīn eylediği fuḥūl-i kirāmuñ ‘unvān-ı merātib ü aḥvāllerin tafşıl üzere beyān ve teḳaddüm-i zamān-ı vefeyātlarını tertīb ile *Zeyl-i ‘Aṭāyī*’yi tezyīl ü teznīb itmemüz ḥuşūşında bu ḥaḳır-i ḳalilü’l-biḳā‘ati şeref-baḥş-ı ḥitāb u işāret idüp, miyān-ı ma‘ārifmendāndan ifrāz u ḥilāl-i emsāl içre ser-efrāz buyurmalarıyla bi-isti‘āneti’l-Meliki’l-hādī ol emr-i celīle müteşaddī olup, devlet-i ‘aliyye-i Sultān Murād Ḥān İbn Aḥmed Ḥān-ı Ğāzī evvelinden -ki biñ otuz iki senesi Zī’l-ḳa‘desi’dür- tārīḥ-i ḥātıme-i *Zeyl*e gelince ki biñ kırk üç tārīḥidür, vefeyāt-ı a‘yān-ı ‘ulemā ve aḥvāl-i meşāyih-ı cāh-dārān-ı fużalā mufaşşal u meşrūḥ olup, ammā ol mā-beynde resīde-i derece-i iştihār olan ba‘z-ı ‘ulemā-yı celilü’s-simāt henüz revnaḳ-dih-i encümen-i ḥayāt olmağla bulduḳları merātible cevāhır-i esāmī-i sāmiyelerin güncīde-i gencīne-i sūtūr idüp, lākin zamān-ı intikāllerine degin cilve-pīrāy-ı mannaşa-i zuḥūr olan ‘arā’is-i aḥvālleri ziyinet-yāb-ı naḳş-ı ḥāme-i ‘Aṭāyī-i maḡfūr olmamağla anlaruñ aḥvālleriyle bed’ olınup, ilā yevminā ḥāzā bu köhne bāğ-ı cihāndan ṭayerān-ı gülşen-i cinān iden ‘anādil-i riyyāz-ı fażl ü ‘irfānuñ aḥvālleri ferden ferdā zıkr ü imlā ve her birinüñ düşize-i sırr u fażl u dānişleri sāḥa-i evrāḳ-ı müsveddātta cilve-nümā olup, lākin henüz keşide-i şaḥā’if-i beyāz olmadın ol müftī-i müşkil-güşā ve fāzıl-ı yektā-yı bī-hemtā biñ yüz on beş senesi tārīḥinde vāḳi‘ olan vaḳ‘a-i ‘uzmāda Edirne’de cısr-i şemşir-i ḳazā vü ḳaderde menzil-i cināna güzer itmekle naḳḳāş-ı kilik-i zībende ‘amel-i mübtelā-yı ‘arāza-i [nā]tüvānī ve kesel olmağla rüzgār-ı bī-inşāf meşāḳḳ-ı bī-şümār ile şüret-pezir-i ḥuşūl olan evrāḳ-ı müsveddātı pāre-gerde-i pençe-i itlāf itmek fikr-i müstevcibü’l-kederi ḥātır-ı zārı muğber itmekle leyl ü nehār ser-be-zānū-yı efkār iken ḥālen āsitān-ı devlet-nişānı mültecā-yı ehl-i dīn ü dünyā ve bāb-ı devlet-me’ābı Ka‘betü’l-iḳbāl-i küberā-yı fużalā bī-dirīğ sāz-ı naḳd-i ‘ināyet mebzülken simāt-ı ‘ātıfet nāşīb-ı ḥayyāmu’r-rāḥat ‘ale’l müslimīn ve mü’essis-i mebnā’i’ş-şerī‘atü ve’d-dīn neşve-baḥş-ı kār-gāh-ı devlet, nızām-āver-i aḥvāl-i memleket, nıgehban-ı nāmūs-ı salṭanat ve lāzıme-baḥş-ı emānet-i ‘arz-ı ḥilāfet, şarrāf-ı daḳıḳadān-ı çār-sū-yı ma‘rifet, mihr-i sipihr-i seḥāvet ü ḡayret.

Nazm

O destūr-ı Aristo-‘aḳl ü İskender-şalābet kim
Umūr-ı dīn ü devletde dinilmez bezl-i maḳdūrı

Şeref-bağış-ı vezâret mesned-efrûzı cihân-bânî
Nizâmü'l-mülk ü 'ahd-ârâyış-ı âyîn-i destûrî

Vezîrân-ı zamānuñ şān u şevketle ser-efrāzı
Müşîrân-ı cihānuñ hüsn-i tedbîr ile meşhûrî

Devletlü vü re'fetlü ve naşfetlü vü sa'adetlü 'Alî Paşa³²⁰ ادام الله مسرورا بما يشا
hâzretleri bir dem-i sa'd-tev'emde:

بطلعى تولى كند با وتقويم³²¹

Mesned-ârâ-yı vezâret-i 'uzmâ ve kâr-fermâ-yı vekâlet-i kübrâ olduĝda, bedr-i iĝbâl ü devletleri ircâ-yı memâlike pertev-endâz-ı sürür ve âfitâb-ı mecd ü ĥaĥkâniyetleri tâb-endâz-ı ĥubûr-ı mevfûr olup, erbâb-ı âşâra nümâyân olan luţf u i'tibârları dil-i fütür-âlûde mâye-i şevĥ olmaĝla kâ'id-ĥ'âhiş-i kümeyt-i kil-k-i gûsiste- 'inânı cilvegâh-ı sa'y-ı cedîde şevĥ itmekle bu eşer-i mu'teber ol naĥl-i gülşen-i devletüñ teşebbûş-i zeyl-i keremlerine vesîle-i 'uzmâ olup, ĥürşîd-i nazâr-ı i'tibârla feyz-i âşârları dâ'i-i kemîneyi mânend-i *Şakâ'ik-ı Nu'māniyye* miyân-ı akrânda engüşt-nümâ itmek ümîdi ile bu evrâĥ-ı müsveddât keşîde-i şaĥîfe-i beyâz olup, pîşgâh-ı devlet-i 'aliyyelerine 'arz u ihdâ olındı.

Rubâ'î

Yâ Rabb bu dil-i ĥazîni şādān eyle
Ben bende-i girye-kârı ĥandān eyle
Tezyîline zeylûñ çün eyledüm âĝāz
Encāmını da kerem ĥıl iĥsān eyle"³²²

3.2.1.3. Son Te'lîf Aşaması

Zeyl-i Şakâ'ik'ın üçüncü te'lîfi, Uşşâkîzâde'nin Medine kadılıĝının bittiĝi 1120 yılının Muharrem ayının başındadır. (Mart-Nisan 1708) Yazar, Medine kadılıĝı esnasında temin/tespit ettiĝi yeni bilgileri eserine dercetmiştir. Bu bilgilerin çoĝu, bahis konusu edilen şahsiyetlerin hayatlarıyla doğrudan alâkalı olmayan, teferruat addedilecek malumattandır. Bunların geneli der-kenâra yazılmıştır. Ayrıca yazar, zeylin mukaddimesini genişletmek suretiyle eserine son şeklini vermiştir. Birinci ve ikinci te'lîflerde eserde bahis konusu edilen şahsiyetlerin sıralaması aynı iken son te'lifte

³²⁰ "Allah onu dilediĝi gibi mutlu etsin."

³²¹ "Takvim onu bir talihe yakınlaştırdı."

³²² *Zeyl-i Şakâ'ik*, Hamidiye 943, vr. 1b-3a.

yazar, birçok şahsın biyografilerinin sıralamasını değiştirmiştir. Mevcut nüshalarından müellif hattı olduğu düşünülen 14 Muharrem 1122'de (15.03.1710) yazılan Hafid Efendi 242 ve bundan çoğaltılan Viyana 125 ve Râşid Efendi 949 numarada kayıtlı metinler, zeylin üçüncü te'lifini ihtiva etmektedir. Zeylin son yazım aşamasında, ikinci te'lifteki mukaddimeye kısmî ilaveler de yapılmıştır:

“Sipās-ı feşāhat-ķarīn ve sitāyiş-i belāğat-rehīn, emānī-dihende-i cihāniyān, rūzī-bahşende-i ‘ālemiyān, cenāb-ı Yezdān-ı ğaybdān, dergāh-ı refī‘ ve bārgāh-ı münīfine şāyestedür ki hey’et-i vücūd-ı insānı zīb-i hīkmet-i ‘irfān ile ārāste ve zīver-i bedāyi‘-i me‘ānī ve hūleli beyān ile pīrāste ve hıyāz-ı riyāz-ı kulūb-ı fużalāyı zülāl-i Kevşer-mişāl fazl ü kemāl ile meşhūn ve hādā’iķ-ı revāyīķ-ı elsine-i būlegāyı ezhār-ı ğūn-ā-ğūn-ı şī‘r ü inşā ile behīc-i şafā-nümūn eyledi ve dūrūd-ı nā-ma‘dūd ve taḥiyyet-i nā-mahdūd ol nūr-ı hadeķa-i evvelīn ü āhirīn ve nūr-ı hadīķa-i ‘ilm ü yaķīn ve ķār bāliş-nişīn-i serīr³²³ وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ cenābına sezā-vārdur ki³²⁴ علمای امتی کانبیای بنی اسرائیل mażmūn-ı münīfi tamġasıyla kālā-yı ‘ilm-i şerīfi tervīc ve ol tāc-ı ibtihāc ile aşhāb-ı fezā’ili tetvīc eyledi.

Şi‘r

حبيب اله الخلق خاتم رسله

وصفوة رب العالمين من معدن الصفا

محمد المحمود فيما اتى به

وفى ذاته كل الكمال تأليفا³²⁵

Ve daḥi ol müşāhid-i ‘āliyye mu‘āhid-i sāmiyye aşhābına şāyāndur kim her biri aḥter-i bürc-i şerī‘at-ı ğarrā ve gevher-i dūr-cı tarīķat-ı zehrā olup, eyyām-ı sa‘ādet-encāmları meṭālī‘-i envār-ı hidāyet ve meķāṭı‘-ı āşār-ı ḍalālet olduğunı zāhir ü bāhirdür. Ba‘dezīn ...³²⁶

³²³ Kur‘ān-ı Kerīm, Āl-i İmrān, 3/ 144, “Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir.”

³²⁴ Hadīs-i Şerīf, “Ümmetimin âlimleri, İsrailoğullarının peygamberleri gibidirler.” Aclūnî, age, C. 2, nu:1744; Yılmaz, age, s. 651.

³²⁵ “Mahlûkatın İlahının habibidir, resullerin sonuncusudur.

Âlemlerin rabbinin safâ madeninden olan safvetidir.

O mahmud olan Muhammed’dir.

Tüm kemâlâtı kendinde toplamıştır.”

³²⁶ Zeyl-i Şakā’ik, vr. 1b.

3.3. Zeyl-i Şakā'ik'in Nüshaları

Zeyl-i Şakā'ik'in yurtiçi ve yurtdışındaki kütüphanelerde tespit edilen on dört nüshası bulunmaktadır. Bunlardan Mısır'da bulunan nüshalar haricindeki on bir nüsha temin edilmek suretiyle ayrıntılı şekilde tedkik edilmiş ve tavsifi yapılmıştır.³²⁷

1) İstanbul Üniversitesi Ktp. TY. Nu. 6191

285x170, 185x85 mm ölçülerinde, her yaprağı 27 satırdan oluşan IV+355 varaklık bir yazmadır. Eserin başında 4 yapraklık bir fihrist bulunmaktadır. Kahverengi deri ciltli, şemseli, mıklepli bir yazmadır. Filigranlı Avrupaî bir kâğıt üzerine başlıkları sürh, diğer bölümleri ise siyah mürekkeple talik hatla yazılmış bir eserdir. 1b'de başlayan yazmanın kırmızı, yeşil ve mavi çiçek motiflerine sahip tezhipli bir ser-levhası vardır.

Abdülaziz İbnü'ş-Şeyh İsmail tarafından 6 Cemâziyelâhir 1150 (1 Ekim 1737) tarihinde istinsah edilmiştir.

Başı (1b) Sipās-ı feşāhat-ķarīn ve sitāyiş-i belāğat-rehīn ...

Sonu (355a)

الف هذه النسخة الشريفه المولى السيد ابراهيم ابن المولى السيد عبدالباقي المدعو بابن العشاقى و نسخت بالعجز والقصور و فرغت من الكتابة فى اليوم السادس من جمادى الاخر سنة خمسين و مائه و الف

وانا الفقير عبدالعزيز ابن الشيخ اسمعيل

2) Süleymaniye Ktp. Çelebi Abdullah Nu. 260

272x155, 190x82 mm ölçülerinde, her yaprağı 25 satırdan oluşan XI+366 varaklık bir yazmadır. Eserin başında 9 yapraklık bir fihrist bulunmaktadır. I ve X. yapraklarda 19 âyet-i kerîme vardır. X. varakta çeşitli şairlere ait beyitlerin yanı sıra vakıf mührü de yer almaktadır. Kahverengi meşin ciltli, şemseli ve mıklepli bir yazmadır. İnce abâdî kâğıt üzerine, cetvelleri yaldızlı, başlıkları sürh, diğer bölümleri

³²⁷ Mısır'daki siyasi karışıklıklar ve ülkemizle Mısır arasındaki ilişkilerin hiç olmadığı kadar menfî bir mecrada cereyan etmesi hasebiyle zeylin te'mini için yaptığımız başvurular sonuçsuz kalmıştır. Ayrıca bu ülkedeki nüshaların birinin geç tarihli bir metin oluşu (1840'da istinsah edilmiş), diğer ikisinin istinsah kayıtlarının kataloglarda bulunmaması *Zeyl-i Şakā'ik* hakkındaki değerlendirme ve incelemelerimizi değiştirmeyeceği kanaatine sevk ettiğinden, çalışmamızda eserin te'min edilen on bir nüshasıyla iktifa edilmiştir.

ise siyah mürekkeple talik hatla yazılmış bir eserdir. 1b’de başlayan yazmanın farklı renklerdeki çiçek motifleriyle süslenmiş tezhipli bir ser-levhası vardır. 23 ve 31. varaklar arasında ıslanmadan dolayı mürekkep akmış vaziyettedir.

Herhangi bir istinsah tarihi ve kaydının bulunmadığı yazmada zahriye kısmında “Sâmî mahlasını kullanan Mustafa bin Osman” adına kayıtlı bir istishab kaydı mevcuttur.³²⁸

Başı (1b) Sipās-ı feşāhat-ķarīn ve sitāyiş-i belāgat-rehīn ...

Sonu (366a) Anuñ ihtitāmına tārīh-i tām

Bu lafz ile düşdi *ħatemnā biħīb* sene 1114

3) Süleymaniye Ktp.Ragıp Paşa Nu. 1009

300x170, 215x90 mm ölçülerinde her yaprağı 31 satırdan oluşan VII+340 yapraklık bir yazmadır. Kahverengi meşin ciltli, şemseli ve miklepli bir yazmadır. Aharlı kâğıt üzerine cetvelleri yaldızlı, başlıkları sürh diğer bölümler ise siyah mürekkeple güzel bir talik hatla yazılmış eserdir. I. yaprak boştur. II-VI. varaklar arasında fihrist vardır. Herhangi bir istishab, istinsah kaydı ve tarihinin bulunmadığı yazmada VII. varakta vakıf mührü bulunmaktadır. 1b’de başlayan yazmanın çiçek motifleriyle süslenmiş tezhipli bir ser-levhası vardır.

Başı (1b) Sipās-ı feşāhat-ķarīn ve sitāyiş-i belāgat-rehīn ...

Sonu (339b) Anuñ ihtitāmına tārīh-i tām

Bu lafz ile düşdi *ħatemnā biħīb*

4) Saraybosna Gazi Hüsrev Begova Ktp.Nu. 168

290x120 mm. ölçülerindeki yazmanın her yaprağı 25 satır olmak üzere tamamı XIII+395 varaktır. Kahverengi deri ciltli, miklepli bir yazmadır. Aharlı kağıt üzerine cetvelleri yaldızlı, başlıkları sürh, diğer bölümleri siyah mürekkeple, güzel bir talik hatla yazılmıştır. I. yaprak boştur, II. yaprakta “Zeyl-i Uşşâkî-zâde bi-hatt-ı Müellifihi”³²⁹

³²⁸ Ali Canib Yöntem’e göre bu Mustafa Sâmî, Lale Devri şairi Arpaemînzâde Sâmî’dir. Bkz. Yöntem, agm, s. 2; Mustafa Sâmî’nin 1146/1733’de vefat ettiği bilgisi dikkate alındığında yazmanın, bu tarihten evvel çoğaltılmış olması gereklidir. Bkz. F. Sabiha Kutlar, (hzl.), *Arpaemîni-zâde Mustafa Sâmî-Divân*, Ankara 2004, s. 21.

³²⁹ “Nüshaları Değerlendirilmesi” bölümünde yazmanın müellif hattı olmadığı izah edilecektir.

kaydı yer almaktadır. III. yaprak boştur. IV-VI. yapraklar arasında fihrist vardır. VII. varakta muhtelif şairlere ait Türkçe, Arapça beyitler yazılmıştır. VIII. yaprakta Boşnakça vakıf mührü, bir istishab ve bir temellük kaydı bulunmaktadır. İstishab kaydında Çelebizâde İsmâil Âsım Efendi'ye ait olduğu ve 1166/1752-53 tarihi bildirilmektedir. Bu kayda göre kitap “Ders-i Âm Efendi adıyla meşhur olan Bâlî Paşa Câmi'i Vâ'izi Şeyh İsmâ'îl İbn Şeyh Mustafa"ya aittir. 1b'de başlayan yazmanın çiçek motifleriyle süslenmiş tezhipli bir ser-levhası vardır.

Baş (1b) Sipās-ı feşâhat-ķarîn ve sitâyiş-i belâgat-rehîn ...

Sonu (395b) Anuñ ihtitâmına târîḡ-i tām
Bu lafz ile düşdi *ḡatemnâ biḡîb*

5) *Süleymaniye Ktp. Hamidiye Nu. 943*

198x160 mm, 190x80 mm ölçülerinde, her yaprağı 25 satırdan oluşan VIII+422 yapraklık bir yazmadır. Kahverengi meşin ciltli, şemseli ve mıklepli bir yazmadır. Aharlı kâğıt üzerine cetvelleri yaldızlı, başlıkları sürh, diğer bölümleri ise siyah mürekkeple güzel bir talik hatla yazılmış bir nüshadır. I. yaprakta eserin ismi “Kitâb-ı Zeyl-i Şakâ'ik” şeklinde mukayyedir. II. yaprakta “Abdullâh Efendizâde” ismi kayıtlıdır. III-VI. varaklar arasında fihrist vardır. VII. varak boş olup VIII. yaprakta eserin adıyla alâkalı şu kayıt “Zeyl-i Zeyl-i Şakâ'ik el-Uşşâkî Ta'lik Hat 25” mevcuttur. Ayrıca bu sayfada vakıf mührü yer almaktadır. 1b'de başlayan yazmanın çiçek motifleriyle süslenmiş tezhipli bir ser-levhası vardır.

Baş (1b)

... الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على سيدنا محمد وآله اجمعين ...

Sonu (422a) Anuñ ihtitâmına târîḡ-i tām
Bu lafz ile düşdi *ḡatemnâ biḡîb*

6) *Süleymaniye Ktp. Molla Murad Nu. 1455 (Eski Numarası 1432)*

310x170 mm ölçülerinde her yaprağı 31 satırdan oluşan 390 yapraklık bir yazmadır. Siyah meşin ciltli, şemseli ve mıklepli bir yazmadır. Sarı kâğıt üzerine cetvelleri yaldızlı, başlıkları sürh, diğer bölümler ise siyah mürekkeple güzel bir talik

hatla yazılmış eserdir. Yazmanın sonunda I. Abdülhamid'in vakıf mührü bulunmaktadır. Kitapta herhangi bir istinsah, istishab kaydı ve tarihi yer almamaktadır. 1b'de başlayan yazmanın çiçek motifleriyle süslenmiş tezhipli bir ser-levhası vardır.

Başı (1b)

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على سيدنا محمد وآله اجمعين ...

Sonu (390b) Anuñ ihtitāmına tārīḥ-i tām

Bu lafz ile düşdi *ḥatemnā biṭīb*

7) *Yapı Kredi Sermet Çifter Ktp. Nu. 262*

300x185 mm, 210x86 mm. ölçülerinde, her yaprağı 29 satırdan oluşan IV+348 yapraklık bir yazmadır. Kahverengi meşin ciltli, şemseli ve miklepli bir kitaptır. Aharlı krem kâğıt üzerine, sürh mürekkeple çizilmiş cetvelleri bulunan, diğer bölümleri ise siyah mürekkeple talik hatla yazılmış bir eserdir. I. varakta Üsküdar Kadısı Salih İsmail Efendi adına kaydedilmiş bir istishab kaydı yer almaktadır. Ayrıca bu yaprakta Seyyid Mehmed Râgıb adlı bir müstensih tarafından çoğaltıldığını bildiren ibare mevcuttur. 1b'de başlayan yazmanın çiçek motifleriyle süslenmiş tezhipli bir ser-levhası vardır.

Kütüphane katalogunda eser, sehven "Zeyl-i Şakâyık" adıyla Nev'îzâde Atâyi'ye mâl edilmiştir.

Başı (1b)

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على سيدنا محمد وآله اجمعين ...

Sonu (348b) Anuñ ihtitāmına tārīḥ-i tām

Bu lafz ile düşdi *ḥatemnā biṭīb*

8) *Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmalar Revan Nu. 1444*

295x132 mm ölçülerinde, her sayfası 25 satır olan bu yazmanın tamamı VI+432 yapraktır. Eser talik hat ile kaleme alınmış, başlıklar sürh mürekkeple yazılmıştır. Müzehheb bir ser-levhanın bulunduğu yazmada cetveller sürh ile çizilmiştir. Siyah deri üzerine şemseli bir cildi vardır. Yazmanın istinsah tarihi ve müstensihi belli değildir. Yazmanın başında VI yapraktan meydana gelen fihrist bulunmaktadır. Yazmanın

zahriyesinde “Tārīḥ-i Zeyl ‘Ale’l-‘Aṭāyī Li-Uṣṣāḳī-zāde es-Seyyid İbrāhīm Efendi ‘Aleyhi’r-Raḥme” ibaresi kayıtlıdır.

Başı (1b)

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على سيدنا محمد وآله اجمعين ...

Sonu (432b) Anuñ iḥtitāmına tārīḥ-i tām

Bu lafz ile düşdi *ḥatemnā biḥib*

9) *Süleymaniye Ktp. Hâfid Efendi Nu. 242*

267x170 mm, 190x105 mm ölçülerinde, her yaprağı 25 satırdan oluşan VIII+372 yapraklık bir yazmadır. Yeşil bez kaplı, koyu kahverengi meşin ciltli ve mıkpleli bir yazmadır. Kalınca beyaz abâdî kâğıt üzerine ilk varak haricindeki kısımlar cetvelsiz, başlıkları sürh, diğer bölümleri ise siyah mürekkeple âdî nesih hatla yazılmış bir eserdir. I-VII. yapraklar arasında fihrist bulunmaktadır. VIII. yaprakta vakıf mührünün yanı sıra eserin ismi “Zeyl-i Zeylû’ş-şakā’ik” şeklinde kayıtlıdır.

Zeyl-i Şakā’ik’in son te’lîf aşamasının ilk yazması olan bu metin, 14 Muharrem 1122 (15 Mart 1710) tarihinde kaleme alınmıştır.

Başı (1b) Sipās-ı feşāḥat-ḳarīn ve sitāyiş-i belāğat-rehīn ...

Sonu (372a)

قد وقع الفراغ من تسويد هذه النسخته الشريف في ١٤ من سنة محرم الحرام ١١٢٢

10) *Kayseri Râşit Efendi Yazma Eser Ktp. Nu. 949*

304x187 mm, 225x107 mm ölçülerinde, her yaprağı 29 satırdan oluşan 348 yapraklık bir yazmadır. Kahverengi deri ciltli, mıkpleli bir eserdir. İlk ve son yaprakları ebruludur. Zahriye kısmında herhangi bir vakıf mührü yahut istishab kaydı yoktur. Ayrıca bu kısımda bir ilaç tarifi yer almaktadır. Cetvelleri yaldızlı, başlıkları sürh, diğer bölümleri ise siyah mürekkeple talik hatla yazılmış bir eserdir. 1b’de başlayan yazmanın çiçek motifleriyle süslenmiş tezhipli bir ser-levhası vardır. Kütüphane kataloğunda sehven “Hadâiku’l-Hakâyık Fî Tekmiletî’ş-Şakâyık” adıyla kaydedilmiştir.

Müstensihi belli olmayan yazma 8 Rebûlevvel 1139 (3 Kasım 1726) tarihinde çoğaltılmıştır.

Başı (1b) Sipās-ı feṣāḥat-ḫarīn ve sitāyiş-i belāġat-rehīn ...

Sonu (347b)

قد وقع الفراغ من تحرير هذه النسخة اللطيفة في ٨ يوم السبت من الربيع الاول سنة تسع و ثلاثين و مائة و الف

11) *Avusturya Viyana Millî Kütüphanesi H. O. Nu. 125*

228x127 mm ölçülerindeki bu yazmanın her sayfası 31 satırdan müteşekkildir. Metnin tamamı VII+355 yapraktır. Deri ciltli, miklepli bir eserdir. Aharlı kağıt üzerine cetvelleri yaldızlı, başlıkları sürh, diğer bölümleri ise siyah mürekkeple, güzel bir nesih hatla yazılmıştır. Eserin, müzehheb bir ser-levhası bulunmaktadır. Her yaprak 31 satırdan ibarettir. Yazmanın istinsah tarihi ve müstensihî belli değildir. Yazmanın başında VII yapraktan meydana gelen fihrist bulunmaktadır.³³⁰

Başı (1b) Sipās-ı feṣāḥat-ḫarīn ve sitāyiş-i belāġat-rehīn ...

Sonu (355a) Anuñ ihtitāmına tārīḫ-i tām

Bu lafz ile düşdi *ḥatemnā biḫīb*

12) *Mısır Millî Ktp. Türkçe Yazmalar Nu. 171*

340x230 mm ölçülerindeki bu yazmanın her sayfası 28 satırdır. Metnin tamamı 276 yapraktır. Katalogda eserin adı “Zeyl-i Hadâiku’l-Hakā’ik Fî Tekmiletî’ş-Şakā’ik” şeklinde kayıtlıdır. Kataloglarda eserin istinsah tarihi ve müstensihî hakkında herhangi bir kayıt yoktur.

13) *Mısır Millî Ktp. Türkçe Yazmalar Nu. Talat 97*

255x150 mm ölçülerindedir. Her sayfası 23 satırdan müteşekkil olan yazmanın tamamı 376 yapraktır. Kataloglarda eserin istinsah tarihi, müstensihî, yazı çeşidi hakkında herhangi bir kayıt yoktur. Eserin adı kataloglarda “Zeyl-i Hadâiku’l-Hakā’ik Fî Tekmiletî’ş-Şakā’ik” olarak bildirilmiştir.

14) *Mısır Hidiv Ktp. Türkçe Yazmalar Nu. 8967*

Tamamı 276 yaprak olan metnin her varağı 27 satırdan meydana gelmektedir. Talik bir hatla yazılmıştır. Vişne çürüğü renginde bir cildi vardır. Mehmed Rüşdî isimli

³³⁰ Flügel kataloğunda eser 1235 numarada gösterilmiştir. Bkz. Gustav Flügel, *Die Arabischen, Persischen und Türkischen Handschriften der Kaiserlich Königlichen Bibliothek zu Wien*, I-III, Wien 1865-67, s. 395.

bir müstensih tarafından 1260 (1844-45) yılında istinsah edilmiştir. Eserin adı katalogda “Zeyl-i Hadâiku’l-Hakâ’ik Li-Atâullâh el-ma’rûf bi-Nev’îzâde” olarak bildirilmiştir.³³¹

3.4. Zeylin Muhtevası

Zeyl-i Şakâ’ik bir mukaddime, beş tabaka ve bir hâtimedden meydana gelen yedi bölümlük bir eserdir. Bu bölümlerin her biri ayrı bir başlık altında değerlendirilecektir.

3.4.1. Mukaddime

Klâsik Türk Edebiyatı devrinde kaleme alınan eserlerin çoğunda bir mukaddime bölümü bulunur. Yazar, kitabına başlamadan önce klâsik tertip husûsiyetlerini de dikkate alarak besmele, hamdele ve salvele kısımlarını yazdıktan sonra asıl konuya girer.

Kendinden evvel te’lif edilen metinlerdeki gibi Uşşâkîzâde yukarıda zikredilen umûmî eser tertibinde uyulan kurallara riayet ederek zeylini kaleme almıştır. Zeylin müsvedde nüshasında besmele bulunmamaktadır. Ancak bazı nüshaların başında besmele yer almaktadır. Yazar, eserine hamdele kısmıyla başlamıştır. Bu bölümde yazar, Allah’a olan hamd ve şükür hislerini şu mânâda dile getirmiştir:

“Doğru ve güzel şükür, hakikatli övgü; insanoğlunu kurtuluşa erdiren, onlara rızık bağışlayan, gaybları bilen yüce dergâhın ve kutlu bargâhın sahibi Cenâb-ı Allah’a yaraşır ki o, insan vücudunun âzâlarını irfan ve hikmet süsüyle süsledi, kıyafet ve mânâların yenilikleriyle donattı. Erdem sahiplerinin kalplerinin bahçelerindeki havuzları Kevser ırmağı gibi fazilet ve kemal suyuyla doldurdu. İyi ve doğru konuşanların dillerinin üstü örtülü bahçelerini şiir ve inşânın çeşit çeşit çiçekleriyle gülyüzlü etti ve şenlendirdi.”

“Sipâs-ı feşâhat-ğarîn ve sitâyiş-i belâgat-rehîn, emânî-dihende-i cihâniyân, rûzî-bahşende-i ‘âlemiyân, cenâb-ı Yezdân-ı ğaybdân, dergâh-ı refî‘ ve bârgâh-ı münîfine şâyestedür ki hey’et-i vücûd-ı insânı zîb-i hikmet-i ‘irfân ile ârâste ve zîver-i bedâyi‘-i me‘ânî ve ğuleli beyân ile pîrâste ve hıyâz-ı riyâz-ı kulûb-ı fużalâyı zülâl-i Kevşer-

³³¹ Alî Hilmî el-Dağıştânî, *Fihristü’l-Kütübi’t-Türkiyye el-Mevcûdetü bi’l-Kütübhaneti’l-Hidiviyye*, Matbaatü’l-Osmâniyye, Kahire 1306, s. 203.

mişāl fazl ü kemāl ile meşhūn ve ḥadā'ik-ı revāyık-ı elsine-i bülegāyı ezhār-ı gūn-ā-gūn-ı şī'r ü inşā ile behīc-i şafā-nümūn eyledi.”³³²

Bilindiği gibi kitaba eserin konusunu sezdirecek sözler söylemek sanatına “hüsn-i ibtidâ” veya “berâat-i istihlâl” denir. Hamdele bölümünü tamamlayan yazar, Hz. Peygamber’i andığı salvele kısmında, eserinin konusunu ima edecek şekilde şunları ifade etmiştir.

“Sayısız selâm ve sınırsız hayır dua geçmiş ve geleceğin gözbebeği; ilim ve sağlam bilgi bahçesinin ışığı, (dünya) tahtının dört katlı minderinde oturan ve *Kur’ân-ı Kerîm*’de kendinden evvel gönderilmiş peygamberler gibi bir peygamber olan Hz. Muhammed’e layıktır ki O, “Benim ümmetimin âlimleri İsrailoğulları’nın peygamberleri gibidir” buyurduğu yüce sözüyle şerefli ilim kumaşının değerini artırdı ve sevinç tacı ile fazilet ehlini taçlandırdı.”

“Dürūd-ı nā-ma‘dūd ve taḥiyyet-i nā-maḥdūd ol nūr-ı ḥadeka-i evvelīn ü āḥirīn ve nūr-ı ḥadīka-i ‘ilm ü yaḳīn ve çār-bāliş-nişīn-i serīr-i ³³³الأرسول قد خلت من قبله الرسل ³³⁴علمای امتی کانیبای بنی اسرائیل ³³⁵ cenābına sezā-vārdur ki ³³⁴ tamğasıyla kālā-yı ‘ilm-i şerīfi tervīc ve ol tāk-ı ibtihāc ile aşḥāb-ı fezā’ili tetvīc eyledi.”³³⁵

Bu şekilde salât ve selâm sözlerini okuyan okuyucu, eserin ümmetin âlimleri hakkında olduğunu tahmin edebilecektir.

3.4.2. Zeylin Yazılma Sebebi

Uşşâkîzâde, eserini yazma sebebini kitabının mukaddimesinde ayrıntılı bir şekilde anlatmıştır. Merhum Taşköprîzâde Efendi, Osmanlı Devleti’nin kuruluşundan 965 (1558) tarihine kadar yaşamış âlim ve şeyhlerin tercüme-i hâlini *Şakā’ik-ı Nu‘māniyye* adlı eserinde kaleme almıştır. Nev‘îzâde Atâyî, bu meşhur kitaba 965-1043 (1558-1633) tarihleri arasında yaşamış ve itibar sahibi olmuş şeyh ve âlimlerin hayat hikâyelerini ihtiva eden bir zeyil kaleme almıştır. Nev‘îzâde Atâyî’nin bıraktığı yerden Uşşâkîzâde’nin zeyline başladığı tarihe (1111/1699) kadarki dönemde yaşamış âlim,

³³² *Zeyl-i Şakā’ik*, vr. 1b.

³³³ *Kur’ân-ı Kerîm, Âl-i İmrân*, 3/ 144, “Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir.”

³³⁴ Hadīs-i Şerīf, “Ümmetimin âlimleri, İsrailoğulları’nın peygamberleri gibidir.” Aclûnî, *Keşfü’l-hafâ*, 2/64.

³³⁵ *Zeyl-i Şakā’ik*, vr. 1b.

mutasavvıf ve meşhur müderrislerin biyografileri unutulma feleğinde yok olurken, bunların hayât hikâyeleri ve eserlerine yönelik yapmış olduğu çalışmalar devrin şeyhülislâmı Feyzullah Efendi tarafından duyulmuştur.

Söz konusu tarih aralığında yaşamış şeref sahibi kimselerin isimleri ve şöhretlerinin unutulma perdesi tarafından kapatılması, insaf dairesinin dışında olduğu ve ecdadın usûlüne muhalif bulunduğu fikrine sahip Şeyhülislâm Feyzullah Efendi, söylenen zümrenin vasıf, menkıbe ve mertebelerini külfetsiz bir nesirle yazması hususunda Uşşâkîzâde Seyyid İbrâhîm Hasîb'i görevlendirmiştir. Nev'îzâde Atâyî'nin 1044'te (1634) vefat etmesiyle zeylinin son kısmı olan *Şakâ'ik-ı Nu'mâniyye* külliyyatının 17. tabakası Sultan IV. Murad devri âlimlerinin biyografileri yarım kalmıştır. Yazar, Nev'îzâde'nin zeylinde yer almayan kimseleri de eserinde bahis konusu ettiğini bildirmiş, kitabına Nev'îzâde'nin biyografisiyle başlamak suretiyle bu köhne dünyanın bağından, cennetin gül bahçesine uçan irfan ve erdem bahçesi bülbüllerinin hâllerini birer birer yazdığını söylemiştir:

“vaqtâ ki *Şakâ'ik-ı Nu'mâniyye* şâhibi ... Taşköprü-zâde Efendi ... engüşt-nümâ-yı i'tibâr olan 'ulemâ-yı 'izâm ve meşâyih-ı kirâmuñ toquz yüz altmış beş târihine gelince âşâr-ı cemîle ve aḥbâr-ı celîlelerini iḥbâr-ı şîkât ile keşîde-i silk-i taḥrîr ü işbat idüp, ba' dehû ... 'Atâyî-i Nev'î-zâde³³⁶ جعل الله سعيه زاده ol mecelle-i 'ibret-meşhûmı zebân-ı Türkî ile tezyîl ve târiḥ-i mezkûrdan biñ kırk iki sâline gelince tekmîl itdükden şoñra sene ihdâ 'aşere ve mi'e ve elf târiḥ-i meymenet-âşârına gelince şöhret-şî'âr ve 'ibret-dişâr olan fużalâ-yı 'izâm ve meşâyih-ı fihâmuñ aḥvâl-i sâlifeleri bi'l-cümle güm-şüde-i tākce-i nisyân mertebesinde ḳaldıysa bu 'abd-i faḳîr ... mâ bihi'l-i'tibâr-ı zümre-i dânişverân ve sebeb-i tizkâr-ı nâm-ı fezâ'ilmendân olan tevâriḥ-i eslâf ve ḳaşâş-ı eṣrâfa bi'l-cümle mâ'il ve fi'l-cümle aḥvâl ü âşârların beyâna ḳâbil olduğum sâbıḳan mesned-ârâ-yı şadr-ı fetvâ ... Seyyid Feyzullâh Efendi ... ḥâzretlerinüñ resîde-i sâmi'a-i ḥâḳâyîḳ-şinevleri olmağla ol tã'ife-i celîlenüñ nâm-ı nâmî ve zât-ı girâmîleri mütevârî-i perde-i nisyân olması birün-ı dâ'ire-i inşâf ve muḥâlif-i de'b-i eslâf olduğü fikr-i zerrîn ve re'y-i şavâb-ḳarînleri olmağla ol zümre-i 'âliyye ve cümle-i sâmiyyenüñ evşâf u menâḳıbların ve faẓl u i'tibârda merâtiblerin bî-tekellüfâne inşâ ile taḥrîr ü beyân ve merḥûm-ı mezbûr 'Atâyî Efendi evâḥir-i zeylinde tebyîn eyledüğü fuḥûl-i kirâmuñ 'unvân-ı merâtib ü aḥvâllerin tafşîl üzere beyân ve teḳaddüm-i zamân-ı

³³⁶ “Allah onun sa'yini, onun azığı yapsın.”

vefeyâtlarını tertîb ile *Zeyl-i 'Aṭāyî'*yi tezyîl ü teznîb itmemez huşûşında bu ḥaḳîr-i ḳalîlû'l-bîdâ' atî şeref-baḥş-ı ḥitâb u işâret idüp, miyân-ı ma'ârifmendândan ifrâz u ḥilâl-i emsâl içre ser-efrâz buyurmalarıyla bi-isti'âneti'l-Meliki'l-hādî ol emr-i celîle müteşaddî olup, devlet-i 'aliyye-i Sultân Murâd Ḥân İbn Aḥmed Ḥân-ı Ğâzî evvelinden -ki biñ otuz iki senesi Zî'l-ḳa' desî'dür- târîḥ-i ḥâtime-i *Zeyl'e* gelince ki biñ kırk üç târîḥidür, vefeyât-ı a'yân-ı 'ulemâ ve aḥvâl-i meşâyiḥ-ı câh-dârân-ı fuzalâ mufaşşal u meşrûḥ olup, ammâ ol mâ-beynde resîde-i derece-i iştiḥâr olan ba'z-ı 'ulemâ-yı celîlû's-simât henüz revnaḳ-dih-i encümen-i ḥayâṭ olmaḡla bulduḡları merâtible cevâhir-i esâmî-i sâmiyelerin güncîde-i gencîne-i sûtür idüp, lâkin zamân-ı intiḳâllerine degin cilve-pîrây-ı mannaşa-i zuhûr olan 'arâ'is-i aḥvâlleri ziynet-yâb-ı naḳş-ı ḥâme-i 'Aṭāyî-i maḡfûr olmamaḡla anlaruñ aḥvâlleriyle bed' olunup, ilâ yevminâ ḥâzâ bu köhne bâḡ-ı cihândan ṭayerân-ı gülşen-i cinân iden 'anâdil-i riyâz-ı faẓl ü 'irfânuñ aḥvâlleri ferden ferdâ zîkr ü imlâ ...³³⁷

3.4.3. Zeylin Tabakaları

Zeyl-i Şakâ'ik, Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye külliyyatının en temel husûsiyeti olan her padişah devrinin bir tabaka kabul edilmek kaydıyla te'lîf edilme esasına uygun şekilde yazılmıştır. 1633-1695 yılları arasında yaşamış beş yüz kırk kişinin hayat hikâyesinin yer aldığı eser, beş tabakadan oluşmaktadır:

1. Kısım: 17. Tabaka Olan Sultan IV. Murad Döneminin İkmâli

Yazar, sebep-i te'lîf kısmında da zikrettiği üzere Nev'îzâde'nin vefatıyla (1634) Sultan IV. Murad tabakası yarım kalmıştır. Eserinde Nev'îzâde'nin zeyline dâhil etmediği kişileri de ilave ederek 1640 yılına kadar yaşamış, yirmi sekiz âlim, yedi sûfî ve dört devlet adamı olmak üzere kırk kişinin biyografisine yer vermiştir.

Önce âlimlerin biyografisine yer verilmiş, daha sonra mutasavvıfların hayat hikâyeleri yazılmıştır. Ardından Sultan IV. Murad döneminde cereyân eden önemli hadiselerle alâkalı (Anadolu yakasına hisar yapımı, Hâfız Paşa'nın şehit edilmesi, Revan ve Bağdat'ın fethi vb.) bilgilere yer verilmiştir. Sultanın saltanat süresi bildirildikten sonra yaptırdığı hayır eserleri anlatılmıştır. IV. Murad'ın şehzadelerinin doğum tarihleri

³³⁷ *Zeyl-i Şakâ'ik*, vr. 1b-2a.

ve isimleri zikredilmiştir. Padişahın kızlarının isimlerini anmaktan çekindiğini bildiren müellif, sırasıyla IV. Murad devrinde görev yapmış hâce-i sultânî ve Kırım hanlarının tayin ve azil tarihlerini belirtmiştir. Ayrıca bu kısımdan sonra vezirler bahsinde ayrıntılı şekilde dört sadrazamın biyografisi verilmiştir. Bunları tâkiben şeyhüislâmlar, Rumeli ve Anadolu kazaskerleri, İstanbul kadılarının isimleri, nasb ve azil tarihleri ifade edilerek 17. tabaka tamamlanmıştır.

2. Kısım: 18. Tabaka Sultan İbrâhîm Dönemi (1640-48)

Zeyl-i Şakā'ik'ın 18. tabakası, Sultan İbrâhîm dönemi âlim ve mutasavvıflarının hayat hikâyelerinin anlatıldığı bölümdür. Bu tabakada kırk üçü âlim, dokuzu sûfi ve onu devlet adamı altmış iki kişinin biyografisi yazılmıştır. Bir önceki tabakadaki sıralamaya burada da aynen uyulmuştur. Önce medrese hocaları ve mutasavvıfların hâl tercümeleleri, ardından Sultan İbrâhîm döneminde cereyan eden önemli hadiseler (idam edilen vezirler, Hanya'nın fethi, Kaya Sultan'ın düğünü, Telli Hasekî'nin nikâhı vb.) çeşitli tarih kitaplarından hulâsa edilmiştir. Bu kısımda katledilen ve azledilen devlet adamlarının biyografileri anlatılmıştır. Ardından kısaca Sultan IV. Mehmed'in tahta çıkışı üzerinde durulmuştur. Sultan İbrâhîm'in tahtta kaldığı süre ve kaç yaşında vefat ettiği bildirilerek yaptırdığı hayır eserleri, şehzâdelerinin adları ve doğum tarihleri zikredildikten sonra saltanatı süresince görev yapan vezirlerin hayat hikâyelerine yer verilmiştir. Şeyhüislâmlar, Rumeli ve Anadolu kazaskerleri, İstanbul kadılarının isimleri ve azil tarihleri zikredilmiştir. Bu bölümde Kırım hanlarına değinilmemiştir.

3. Kısım: 19. Tabaka Sultan IV. Mehmed Devri (1648-87)

Zeyl-i Şakā'ik'ın en kapsamlı tabakası, Sultan IV. Mehmed devri ulemâsının bahis konusu edildiği bu tabakadır. Yirmi altı yıl tahtta kalan Sultan IV. Mehmed döneminde, ömürlerinin son demlerini yaşamış ve vefat etmiş üç yüz kırk yedi âlim, otuz dört mutasavvıf ve on yedi devlet adamı olmak üzere üç yüz doksan sekiz kişinin biyografisine yer verilmiştir. Yazar, tıpkı diğer tabakalarda olduğu üzere önce âlim ve sûfilerin hâl tercümelelerini, ardından IV. Mehmed devrinde zuhur eden vak'aları muhtelif tarih kitaplarından özetleyerek (Ağa ve yeniçeri isyanları; Kamanıçe, Çehrin vb. yerlerin fethi) anlatmıştır. Şehzadelerin doğum tarihi ve isimleri, yaptırdığı hayır eserleri bildirilmiş ve hâce-i sultânînin adı, sadrazam ve diğer vezirlerin biyografileri

zikredilmiştir. Bu kısımdan sonra söz konusu dönemde görev yapan şeyhülislâmlar, Rumeli ve Anadolu kazaskerleri, İstanbul kadılarının isimleri ve azil tarihlerine değinilmiştir.

4. Kısım: 20. Tabaka Sultan II. Süleyman Devri (1687-91)

Dört yıllık devri kapsayan bu tabakada yirmi dokuzu âlim, üçü mutasavvıf ve üçü devlet adamı olmak üzere otuz beş kişinin biyografisi yer almaktadır. Sultan II. Süleyman devrinde cereyan eden hadiselerin anlatıldığı bölümün ardından sultanın saltanat süresi ve kaç yıl yaşadığı bildirilmiştir. Çocuğu olmadığı bildirilen padişahın hocası, vezirlerinin kısa biyografilerine değinilerek söz konusu dönemde görev yapan şeyhülislâmlar, Rumeli ve Anadolu kazaskerleri, İstanbul kadılarının isimleri ve azledildikleri tarihler zikredilerek en son tabakaya geçilmiştir.

5. Kısım: 21. Tabaka Sultan II. Ahmed Devri (1691-1695)

Zeyl-i Şakā'ik'in en son kısmı Sultan II. Ahmed devri vefâtlarının anlatıldığı yirmi birinci tabakadır. Bu bölümde yirmi dördü âlim, onu sûfî ve dördü devlet adamı otuz sekiz şahsın hâl tercümesi yazılmıştır. Bahsi geçen devirde vukû bulan önemli hadiseler hulâsa edildikten sonra Sultan II. Ahmed'in tahtta kaldığı vakit ve kaç yıl ömür sürdüğü bildirilmiştir. Padişahın vezirlerinden dördünün biyografisine değinilerek bu dönemde görev yapmış şeyhülislâm, Rumeli ve Anadolu kazaskerleri, İstanbul kadılarının isimleri ve azledildikleri tarihler belirtilip hâtîme kısmına geçilmiştir.

3.4.4. Hâtîme

Yazar hâtîme kısmında, kitabını tamamlayabilmesine fırsat verdiğinden dolayı Allah'a hamd ve senâda bulunmuştur. Ayrıca anlattığı tarihî hadiselerin şimdilik bu eserle tamamlandığını belirterek daha tafsilatlı bir şekilde başka bir eserde bilgi vereceğini kaydetmiştir.³³⁸

‘Sitâyiş ol Ğanî Settâr’a ki engüşt-i kalem-rân-ı hikâyet-nüvis izn-i Hudâvend-i girân-in‘âmla bostân-ı der-i bostân-ı şaḡā’ifde hem-ḫâl-i nihâl-i nevîn-rüste-i bār-âver, mîve-rîz-i kelimât-ı şâmilü’l-berekât-ı güher-berâber olup, ‘azm-gerde-i fakîrâne şüret-i

³³⁸ Burada kastedilen eser, 1106-1124 (1695-1712) yılları arasındaki hadiseleri ihtiva eden *Târîh-i Uşşâkizâde* olmalıdır.

ihtitâmda cilveger olmağın evrâk-ı sîm-ıfâr sûtür-ı serv-i tırâzla engüşt-nümâ-yı işâret-i itmâm ve şahâ'if-i cedvel-keşide dest-gerd-i şikâr-ı evrâk hatm-i iştiyâkla vâyedâr, pûşide ve güft ü şenid olduçca hamyâze-keş-i ihtitâm olup ...³³⁹

Tarihî hadiseleri yazmanın zorluğundan bahsederek yapmış olabileceği hataların hoş görülmesini dileyen Uşşâkîzâde, hâmîsi Şeyhüislâm Feyzullah Efendi'ye dua etmeyi ihmal etmemiştir. Zeylini kaleme almaya başladığında, sıkıntılı günler geçirdiğini belirterek, Şeyhüislâm Feyzullah Efendi'nin onu, zeylini tamamlaması için görevlendirmesiyle rahatladığını ve bu vesileyle eserini tamamlayabildiğini anlatmış ve kusurlarının örtülerek kitabının kabul edilmesini ve beğenilmesini ümit etmiştir:

“muğaddemâ mübâşeret olınan taħrîrden raqamzede-i hâme-i a'cûbe-zây olan veqâyi' bu şahîfe-i ra'nâda tamâm olup, tanzîm-i tafşîl-i veqâyi'-i diğeri şahâ'if-i diğerde nüvişte olmak üzere mübâşeret olındı. Me'müldür ki nigeħ-endâzân-ı ihvân-ı başîret-nevâ qarîn-i haṭâ olan cây-ı perîşân-nümâda ³⁴⁰ اذا مرو باللغو مروكرا ما ³⁴⁰ ra'nâsı üzre sebk-i naẓar-ı ħimâyet ü 'afvla nigâh idüp, dâmen-i setrle pûşide buyuralar.”

“melce-i ħâcetmendân-ı 'âlem, mürüvvet-gerde-i müsta'iddân-ı benî Âdem, deryâ-yı şekerin mevc-i fazl ü ħikem, merâm-baḥşâ-yı talebgerân, ħâṭır-nüvâz-ı kihterân ħ'âce-i şehinşâhî efendimüz es-Seyyid Feyzullah Efendi cenâbları

لا زالت شمس دولته عن برج البقاء وما برج الضياء شوكته عن خط الاستواء جعل الله أنوار احسانه لامعة و
نكهته أزهار نواله شاملة و جعل الرفق في كل أن رفيقه و شفقتة في كل وقت شفيعة ³⁴¹

kıbelinden me'mûr olduçda, bi'l-küllîye tehî-dest bulunup, geşt ü güzâr-ı kâr-ı eḳâlîm-i deħşet olmak siyâkında iken yümn-i teveccüh-i 'âlîleriyle me'mûrunbih-i qadr-i mâ-emken sâḥa-i itmâm ve cilveger olup, şikeste-beste-gerde dest-i haṭâ-peyveste bu vech üzere şüret-pezîr oldı. Me'müldür ki mekârim-i 'âlem-şümülleriyle me'âyibin pûşide kıilup:

Mışrâ'

هر عيب كه سلطان بپسند هنرست ³⁴²

edâsınca bu müsveddemüz qabûlleri sebebiyle sefid-rüy ve maḳbûl ü nigâh-ı taḥşîne mevşûl ola.³⁴³

³³⁹ *Zeyl-i Şakâ'ik*, vr. 372b.

³⁴⁰ *Kur'ân-ı Kerîm, Furkân Sûresi*, 25/72, “Boş sözlerle karşılaştıklarında vakar ile (oradan) geçip giderler.”

³⁴¹ “Onun devletinin güneşi hâlâ bekâ burcundadır. Hâlâ onun görkemini ziyası istiva hattındadır. Allah onun ihsanının nurlarını parlatsın. Onun çiçeklerinin nevalesini herkese şâmil yapsın. Her vakit rıfkı onun refakatçisi ve her vakit şefkati onun şefaatçisi yapsın.”

³⁴² “Sultanın öğrendiği her kusur hünerdir.”

Zeyliyle alâkalı Allah'a olan şükrünü, koruyucusu Feyzullah Efendi'ye olan duasını ettikten sonra, her hangi bir hata yahut eksiğinden dolayı okuyucu tarafından mazur görülmeyi dileyen yazar, kitabının tamamlandığına dair bir tarih düşürerek eserine son verir:

“Anuñ ihtitāmına tārīḥ-i tām

Bu lafz ile düşdi *ḥatemnā biḥib* sene 1114”³⁴⁴

3.5. Eserdeki Nükte, Latife, Kerâmet, Menkibe vb. Anekdolar

Klâsik Türk Edebiyatı devri biyografi yazarlarının çoğu, eserlerinde tek düze bir anlatımdan kaçmak, okuyucuyu sıkmamak ve kitabına hem yeni bir soluk hem de ilave bilgi katmak adına bahis konusu ettikleri şahıslarla alâkalı anekdot tarzı bilgilere yer vermişlerdir.³⁴⁵ Seleflerinden farklı bir tarzı benimsemeyen Uşşâkîzâde de yaklaşık altmış yıllık bir dönemde vefat etmiş beş yüz kırk civarı âlim, sûfi ve devlet adamının hayat hikâyelerini yazarken, eserine bir çeşni katmak maksadıyla olsa gerek, ayrıntı denilebilecek küçük hikâyeler anlatmıştır. *Zeyl-i Şakâ'ik* boyunca yirmi bir “menkabe”, on bir “kerâmet”, beş “hikâye”, on iki “latife” ve üç “garîbe” kelimeleriyle başlıklandırılmış elli iki anekdot bulunmaktadır.

3.6. *Zeyl-i Şakâ'ik*'in Dil ve Üslûp Husûsiyetleri

Türkçede eda, tarz, anlatış yolu gibi kelimelerle ifade edilen üslûp, bir edebiyat terimi olarak duygu ve düşünceleri dile getirme şekline, kelimelerin seçiminden onların terkibine, cümle ve paragraflar hâline gelişine, söz ve yazı sanatlarıyla günlük dilin dışına çıkılması şeklinde tarif edilebilir.³⁴⁶ Klâsik belâgat kitaplarına yeni anlayış getiren Recâizâde Mahmûd Ekrem, “üslûb-ı beyân aynıyle insandır” sözünü naklederek her yazarın aslında kendi başına bir üslûbunun olduğu dile getirmiştir. Edebî metinlerdeki üslûbun mahiyeti, kullanılan dil ile doğrudan ilişkilidir. Bir yazarın üslûp özelliklerini az çok tespit edebilmek için onun vücûda getirdiği edebî metnin öncelikle türün ve yazıldığı devirde kaleme alınmış diğer metinlerin söz konusu özelliklerini bilmek gerekir.

³⁴³ *Zeyl-i Şakâ'ik*, vr. 372b.

³⁴⁴ *Zeyl-i Şakâ'ik*, vr. 372b.

³⁴⁵ Bu konuda kaleme alınmış bir makale için bkz. Süleyman Solmaz, “16. Asır Şuara Tezkirelerinde Nükte”, *Turkish Studies*, Volume 6/2, 2011, s. 17-32.

³⁴⁶ Âlim Kahraman, “Üslûp (Türk Edebiyatı)”, *DİA*, İstanbul 2012, C. 42, s. 387.

Uşşâkîzâde'nin yaşadığı dönem, 17. asrın ikinci yarısı ile 18. asrın ilk çeyreği arasındadır. Bu dönemlerde kaleme alınan eserleri dil ve üslûpları bakımından tasnif etmek oldukça zordur. Özellikle de bir yazarın sabit bir üslûbundan bahsetmek bazen yanıltıcı olabilir. Nitekim Gelibolulu Âlî ve Nâbî gibi nesir ustalarının farklı türdeki eserlerinde farklı üslûplar kullandıkları bilinmektedir. Şefîk gibi nesirciler de aynı türdeki eserlerinde te'lif sebebine bağlı olarak farklı üslûplar kullanabilmektedirler.³⁴⁷ Fransız teorisyen Lefranc ve ondan etkilenen R. Ekrem, konuya göre üslûbun değiştiğini ve bir edebî eserde sade, müzeyyen ve âlî üslûpların üçünün de kullanılabileceğini söyler.³⁴⁸ Reşîd, *Nazariyât-ı Edebiyye*'sinde, Recaîzade Mahmûd Ekrem de *Ta'lîm-i Edebiyât*'ta, daha çok şiirleri göz önünde bulundurarak, *edebî* üslûbun *sade*, *müzeyyen* ve *âlî* olmak üzere üçe ayrıldığını söyler. Sade ve müzeyyen üslûp, sözün dış güzelliklerine (*tecemmülât-ı zâhiresine*) göre birbirinden ayrılır. “Âlî” terimi *ulu, etkileyici güzellikte, kusursuz, mükemmel* gibi anlamlar taşıyan “sublime”nin karşılığı olarak kullanılmıştır. Âlî üslûpla yazılmış bir eserde dil sade veya müzeyyen olabilir. Tahirü'l-Mevlevî ve Nihat Sami Banarlı gibi yazarlar üslûp çeşitlerini sade ve müzeyyen/sanatlı olmak üzere ikiye ayırırken, Fahir İz *Eski Türk Edebiyatında Nesir* adlı kitabında *sade, süslü ve orta* olmak üzere üç ayrı nesir üslûbundan bahseder.³⁴⁹ Osmanlı dönemi Türk nesri hakkında son zamanlarda neşredilen bir çalışmada F. Köksal, klâsik nesir üslubumuzu sade, orta, süslü ve ağdalı nesir olmak üzere dört grupta incelemek gerektiğini bildirir:

Arapça, Farsça kelime ve tamlamaların az bulunduğu metinleri sade (üslûb-ı sâde); yer yer secîlerle kurulmuş, sanat endişesi taşıyan ve Arapça, Farsça kelime ve tamlamaların Türkçe kelimelere baskın şekilde yazılmış metinleri orta nesir (üslûb-ı mutavassıt); sanat kaygısının yoğun olduğu yabancı kelime ve tamlamaların, secilerin sıklıklar kullanıldığı metinleri süslü nesir (üslûb-ı müzeyyen); esas gayesi sanat olan külfetli bir dile sahip, yabancı sözcük ve terkiplerle meydana getirilmiş eserleri ağdalı nesir (üslûb-ı âlî) grubuna dâhil etmiştir.³⁵⁰

³⁴⁷ Menderes Coşkun, “Son Klasik Dönem-Estetik Nesir”, *Türk Edebiyat Tarihi*, Kültür Bak. Yay., Ankara 2006, s. 565; Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nesir*, Akçağ Yay., Ankara 1996, s. V-VI.

³⁴⁸ Kazım Yetiş, *Talim-i Edebiyatın Retorik ve Edebiyat Nazariyatı Sahasında Getirdiği Yenilikler*, AKMB Yay., Ankara 1996, s. 223.

³⁴⁹ Coşkun, agm, s. 565.

³⁵⁰ Cihan Okuyucu-Ahmet Kartal-Fatih Köksal, *Klasik Dönem Osmanlı Nesri*, Kesit Yay. 2011, s. 16-18.

Nesir üslûbuyla alâkalı yukarıdaki değerlendirmelerin ardından *Zeyl-i Şakā'ik*'ın dil ve üslûp özelliklerini belirlemede eserin kendi türü olan biyografik metinlerin vaziyeti yardımcı olacaktır.

18. asırda nesir, önceki yüzyılın nesir geleneği çerçevesinde başta biyografi ve tarih türü eserlerin te'lif edilmesiyle gelişmiş; ayrıca sefâretnâme türünde meydana getirilen eserlerin sayısında bir hayli artış olmuştur. Biyografik türlerden biri olan şu'arâ tezkireleri, bu asırda özellikle 16. asırdaki mahiyetine geri dönmüş; bol örnekten ziyade bilgi verme ön planda tutulmuştur. *Mücîb Tezkiresi*'yle başlayan bu silsile, başında dönemin önde gelen şair ve nasirlerinin yazdığı takrizleri ihtiva etmesiyle çağdaşlarından ayrılan Safâyî Mustafa'nın *Nuhbetü'l-âsâr min Fevâidi'l-eş'âr*'la devam etmiştir. Sâlim, Safâyî'nin bu eserdeki üslûbunu “refâtâr-ı sâde” olarak vasıflandırır. Devrinde “sâde” sayılan, ancak günümüzde “orta nesir” kategorisinde yer alabilecek nesrin bu asırdaki ilk örneklerinden olan bu kitapta, edebî kişiliklerin tanıtılmasında ve örnek sunumunda özen gösterilmiştir. Devrin şair ve nasirlerinden Mirzâzâde Sâlim Efendi'nin te'lif ettiği *Tezkiretü's-şu'arâ* ise sanatlı nesrin ilk nümûnelerinden olması sebebiyle dikkat çekicidir. Sâlim, Safâyî'nin tezkiresine takriz yazdığı hâlde, onu sade bir dil kullandığından ötürü beğenmediğini ifade ederek eserini münşiyâne bir eda ile kaleme almıştır. Devrindeki tezkirelerden farklı olarak Kafzâde Fâizî'nin *Zübdetü'l-eş'âr* adlı antoloji tipi tezkiresine bir zeyil yazan İsmail Beliğ, *Nuhbetü'l-âsâr Li-zeyl-i Zübdeti'l-eş'âr* adlı eserindeki tasarruflarını, *Güldeste-i Riyâz-ı İrfân*'da terkederek sanatlı nesrin en seçkin örneklerinden birini vermiştir. Asrın sonlarında Râmiz tarafından yazılan *Âdâb-ı Zurafâ*, *Sâlim Tezkiresi* çizgisinde bir metindir. *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye* ve *Silahdarzâde Tezkiresi* Safâyî'nin üslûbuna yakın bir çerçevede te'lif edilmiştir.

Biyografi türünün bir başka kolu olan *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye* zeyillerinden Şeyhî'nin *Vekâyi'ü'l-fuzalâ*'sı Hasîb'den doğrudan aktarmalar üzerine yapılan ilavelerle yazıldığından az çok aynı doğrultuda bir üslûba sahiptir. Kaleme alınan vefeyatnâmeler ve *Atrâbü'l-âsâr*, *Tuhfe-i Hattâtîn* vb. diğer biyografik eserlerin dilleri şu'arâ tezkirelerine nispetle daha sade vaziyettedir. Bütün bu ifadelerin ardından 18. asırda

kaleme alınan biyografik eserlerin ekseriyetinin orta nesir ve süslü nesir çizgisinde olduğu görülmektedir.³⁵¹

Uşşâkîzâde'nin âlim, mutasavvıf, şair, kadı, sadrazam ve bazı devlet adamlarından birçok kişiyi bahis konusu ettiği *Zeyl-i Şakā'ik*'i, klâsik Türk nesrinin genelinde olduğu gibi mukaddime ve hâtıme kısımları süslü nesre yakın bir tarzda yazılmıştır:

“Sipās-ı feşâhat-ı karîn ve sitâyiş-i belâgat-rehîn, emânî-dihende-i cihâniyân, rûzî-bahşende-i ‘âlemiyân, cenâb-ı Yezdân-ı ğaybdân, dergâh-ı refî‘ ve bârgâh-ı münîfine şâyestedür ki hey’et-i vücûd-ı insânı zîb-i hikmet-i ‘irfân ile ârâste ve zîver-i bedâyi‘-i me‘ânî ve huleli beyân ile pîrâste ve hıyâz-ı riyâz-ı kulûb-ı fużalâyı zülâl-i Kevşer-mişâl fazl ü kemâl ile meşhûn ve hâdâ’îk-ı revâyiğ-ı elsine-i bülegâyı ezhâr-ı gün-â-gün-ı şî‘r ü inşâ ile behîc-i şafâ-nümün eyledi”³⁵²

“Sitâyiş ol Ğanî Settâr’a ki engüşt-i kalem-rân-ı hikâyet-nüvis izn-i Hudâvend-i girân-in‘âmla bostân-ı der-i bostân-ı şahâ’ifde hem-hâl-i nihâl-i nevîn-rüste-i bâr-âver, mîve-rîz-i kelimât-ı şâmilü’l-berekât-ı güher-berâber olup, ‘azm-gerde-i fakîrâne şüret-i ihtitâmıda cilveger olmağın evrâk-ı sîm-târ sûtür-ı serv-i tîrâzla engüşt-nümâ-yı işâret-i itmâm ve şahâ’if-i cedvel-keşide dest-gerd-i şîkâr-ı evrâk hatm-i iştiyâkla vâyedâr, pûşide ve güft ü şenîd oldukça hamyâze-keş-i ihtitâm olup ...”

Yazarın üslûbu biyografik eserlerin çoğunda da görüldüğü üzere tek tip değildir. Bazı kimselerin hayatını, gerek o kişinin ilmiye sınıfındaki mertebesi gerek bilgi ve marifetinin, şairlik kudretinin yüksekliği dolayısıyla sanatlı bir şekilde anlatır:

“Çehre-i muhaddere-i beyân-ı hâlî, ‘arûz-ı ğubâr-ı tahrîrden berî ve şemse-i eyvân-ı rif‘at ü şânı dîde-i remed, dîde-i vehm ü hayâlden mütevârî, dürr-i bî-bahâ-yı şadef-i baħr-i vücûd, câm-ı cihân-nümâ-yı fazl-ı nâ-mahdûd, mecmû‘a-i ‘ilm ü kemâline şafha-i mevc-engîz-i deryâ bir cild-i Bulġârî ve cevher-i fazl ü ifzâline semâ-yı zâtü’n-nücüm ‘ulyâ bir şanduka-i şedefkârîdür”³⁵³

Metin boyunca bahis konusu edilen bazı kimseler vardır ki hayatı hakkında bilinenler sınırlı olup, diğer şahıslara nazaran daha düşük rütbeli medreselerde görev

³⁵¹ Agâh Sırrı Levend, *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*, TDK Yay., Ankara 1972, s. 21; Harun Tolasa, “Divan Nesri”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yay., İstanbul 1977, C. 2, s. 341-344; Süleyman Çaldak, “Eski Türk Edebiyatında Nesir (Düz Yazı)”, *Eğitim*, Ankara 2006, Yıl. 7, S. 75-78, s. 74-90; Mine Mengi, “Eski Türk Edebiyatında Nesir: Gelişimi ve Kaynakçası”, *TALİD*, İstanbul 2007, Yıl. 2007, C. 5, S. 10, s. 43-76.

³⁵² *Zeyl-i Şakā'ik*, vr. 1b.

³⁵³ *Zeyl-i Şakā'ik*, vr. 103a.

yapmış, ilmî açıdan zayıf ve eser sahibi olamamıştır. Yazar bunları daha sade bir dille, kısa ve basit ifadelerle anlatmıştır:

“Bu tabağa evâ’ilinde zikri sebğ iden Fikrî Aḥmed Efendi’nün birâder-i kihteri Hüseyn Efendi’dür. Levâzım-ı tarîkı i’ dâd ve taḥşil-i meleke-i isti’ dâd eyleyüp, Ḳâf-zâde Efendi Âsitânesi’ne vâşıl ve hıdmetlerinden mülâzemeti nâ’il olup, ḳaṭ’-ı medâris-i mu’ tâde iderek kırk aḳçe medreseye mevşûl olup ...”³⁵⁴

Yazar, eserinde bahsedeceği kimselerin daha kolay tanınacaklarından dolayı önce lakaplarını sonra künyelerini bildirerek biyografilerini yazmaya başlamıştır:

“**Ḥamdî-zâde Meḥemmed Efendi.** el-Mevlâ es-Seyyid Meḥemmed İbnü’ş-Şeyḫ es-Seyyid Ḥamdî.”³⁵⁵

“**Aḫî-zâde Meḥemmed Efendi.** el-Mevlâ Meḥemmed bin el-Mevlâ Maḥmûd bin el-Mevlâ ‘ Abdü’l-ḫalîm Efendi.”³⁵⁶

Şakâ’iku’n-Nu’mâniyye’nin diğer zeyillerinde olduğu gibi Uşşâkîzâde’nin *Zeyl-i Şakâ’ik*’inde da hayat hikâyeleri anlatılan herkesle alâkalı şahsî değerlendirmeler yapılmıştır:

“Mevlânâ-yı merḳûm maḥdûm-ı meḥâdim-i fezâ’il-mevsûm, şâh-süvâr-ı ‘arşa-i fazîlet, yeke-tâz-ı meydân-ı ma’ rifet, a’ zamü’l-mevâhib-i cenâb-ı Sübhânî ve mâbihi’t-temyîz-i meleke-i melekî vü beşerî vü ḫayvânî olan ‘aḳl-ı şâf-ı hüdâ-ittişâfları her vechle memdûḫ u maḳbûl, be-taḥşîş fiṭnat u zekâ ve rüşd ü sedâd ile ḡâlib, ekşer-i ‘uḳûl reşḫa-i kilik-i zülâl-rîzi dil-i teşnegân-ı ihtiyâca mâye-i Rabbânî, belki tefsîde-lebân-ı ‘aṭaş-ı zarûrete sebeb-i ḫayât-ı câvidânî, Aşma’î’l-fuşaḫâ, Bermekî’s-semâḫa fâzıl-ı bî-mu’ âdil, mefḳûdü’l-mümâşil idi.”³⁵⁷

Uşşâkîzâde, biyografisine yer verdiği âlim yahut mutasavvıfın ilmî veya edebî eseri varsa muhakkak isimlerini zikretmeye çalışmıştır. Varsa şiirlerinden örnekler sunar. Topluma fayda sağlayacak hayır eserleri yaptırmışsa, bunların mahiyeti ve nerede olduğu hakkında bilgi vermiştir:

“Âşâr-ı ‘ilmiyyelerinden *Şerḫ-i Meşnevî* ve *Lezâ’izü’l-esmâr* ve *Fezâ’il-i Şalâtü’n-Nebî*, biri daḫi *Leṭâ’ifü’l-ezhâr* dur ki nazm-ı Türkî ile envâ’-ı şüküfeyi zâmin ve her kısmı vâşiṭa-i gevher-i kâmin ḫûb eşerdür.”³⁵⁸

³⁵⁴ *Zeyl-i Şakâ’ik*, vr. 173b.

³⁵⁵ *Zeyl-i Şakâ’ik*, vr. 106b.

³⁵⁶ *Zeyl-i Şakâ’ik*, vr. 45b.

³⁵⁷ *Zeyl-i Şakâ’ik*, vr. 105b.

³⁵⁸ *Zeyl-i Şakâ’ik*, vr. 32a.

“Āşār-ı hayriyyelerinden sa‘âdet-hâneleri civârında olan Kirmastı Mescidi’ni câmi‘ eyleyüp, vezâ’if-i mebrûra ta‘yîn eylemişlerdür.”³⁵⁹

Yazar, metin boyunca klâsik Türk nesrinin ahenk unsurlarından seci ve aliterasyona sık sık müracaat ederek okuyucusuna bilgi vermenin yanında sanat gösterme kaygısıyla hünerli bir nasir olduğunu da ortaya koymaya çalışmıştır. Eserdeki secili kısımlar, bilhassa yazarın biyografisini yazdığı kimse hakkındaki şahsî değerlendirmelerinin olduğu kısımlarda yoğunlaşır.³⁶⁰

“Ol zât-ı mensûcü’l-**eṭvār** ‘aleyhi rahmetü’l-Meliki’l-**Ġaffār** mihr-i sipihri-i ‘ilm ü ‘**irfân**, hürşid-i **âsmân**-ı daḳā’iḳ u ḫaḳā’iḳ u **ikân**, mecma‘’l-bahreyn-i ‘ilm ü ‘**amel**, ḫâtîme-i eslâf-ı ‘ulemâ-yı **kümmel**, her fende **mâhir**, ḫall-i ğavamız-ı ‘ulûma **ḳâdir**, câmi‘ü’l-fürû‘ ve’l-**uṣûl**, şâmilü’l-‘**uḳûl** ve’l-**menḳûl**, ḫızâne-i ḫâfızaları menba‘-ı fevâ’id ü **nevâdir**, ‘ulûm-ı şettâda maḫfuẓâtı **vâfir**, bir gül-i şad-berg-i gülistân-ı **kemâl** ve bir nev-bâve-i devḫa-i faẓl ü **ifdâl** idi ki bâğbân-ı dehr hezâr-sâl âb-pâş-ı riyâz-ı tevaḳḳu‘ olsa ...”³⁶¹

Sanatlı nesirlerin ekserisinde de kullanıldığı üzere Uşşâkîzâde de aliterasyon vasıtasıyla hüner göstermek istemiştir. Zeylde yer alan pek çok aliterasyon örneğinden bazıları şöyledir:

“Şu‘arâ-yı belâġat-‘**unvân** miyânında tefevvuḳ-ı aḳrân ile mu‘ayyen ve kisve-i kelâm-ı sihr-perdâzı tırâz-ı pür-ihtizâz-ı imtiyâz ile muḫallâ vü müzeyyen şehenşâh-ı ṭab‘-ı pür-‘**unvânı** iḳlîm-i faẓl ü ‘**irfânı** ḫâris”³⁶²

“**Merḫûm** u **merḳûm** behremend-i ma‘ârif ve ‘ulûm, vâfî’l-vedâd, şâfî’l-i-‘tiḳâd, mu‘teḳid-i **meşâyih**-ı kirâm, pîr-i vâcibü’l-ikrâm idi.”³⁶³

3.6.1. Saygı İfadeleri

Uşşâkîzâde Hasîb’in bir diğer önemli üslûp özelliği ise anlattığı kişilerden saygıyla bahsetmesidir. Eserinde yer verdiği şahısların tamamının belli özellikleri vardır. Her hangi bir ehemmiyeti bulunmayan, hakkında az çok malumat sahibi olmadığı kimseleri eserine dâhil etmemiştir. Hayat hikâyesini yazdığı kimseleri

³⁵⁹ *Zeyl-i Şakâ’ik*, vr. 107a.

³⁶⁰ Ahenk öğelerinden seci ve aliterasyonun klâsik nesirde nasıl kullanıldığıyla alâkalı ayrıntılı bilgi için bkz. Ayşe Yıldız, *Eski Türk Edebiyatında Seci*, Gazi Üni. SBE. Basılmamış YL Tezi, Ankara 2002; Filiz Kılıç-Ayşe Yıldız, “Sehî, Latîfî ve Âşık Çelebi Tezkirelerinde Secî”, *Osmanlı Araştırmaları*, S. 27, 2006, s. 235-254; Mustafa Durmuş, “Klasik Osmanlı Nesrinde Aliterasyon”, *Turkish Studies*, Volume 7/1, 2012, s. 995-1004.

³⁶¹ *Zeyl-i Şakâ’ik*, vr. 298b.

³⁶² *Zeyl-i Şakâ’ik*, vr. 3b.

³⁶³ *Zeyl-i Şakâ’ik*, vr. 88b.

tanıtırken umumiyetle saygı bildiren unvan ve ifadeler kullanmış; 3. çokluk şahıs kipiyle kurulmuş cümlelere yer vermiştir:

“el-Mevlā Edhem-zāde Muştafā Efendi”³⁶⁴

“el-Fāzıl ve'l-Ĥibrü'l-kāmil Mehemmed bin ' Abdü'l-' azîz”³⁶⁵

“Tıokuz yüz tıoksan bir Şevvāl'inde tengnā-yı ' ademden ' idgāh-ı vüçüda kadem-nihāde olmuştılardur.”³⁶⁶

“Biñ on dört Şafer'inde kırık akçe ile Ders-i 'ām Mehemmed Efendi yerine Cānbāziyye müderrisi oldılar.”³⁶⁷

“ ... ĥürşid-i āsmān-ı fevāzil şadrü'l-ifāde, fāzıl-ı qarār-dāde Aĥi-zāde Ĥüseyn Efendi'nün necl-i necibleri ve maĥdüm-ı ĥasibleridür.”³⁶⁸

“Otuz bir Receb'inde ' Abdü'l-ġanī Efendi yerine Ĥānķāh Medresesi'n cāygāh itdiler. Sene-i mezbüre Zı'l-ĥicce'sinde teķā'üd iĥtiyār iden Şirvānī Şerif Efendi maĥlülünden Ayaşofya Medresesi'ne başt-ı kālîçe-i ifāde itdiler.”³⁶⁹

3.6.2. Şehir Tasvirleri

Osmanlı dönemi biyografi yazarlarının mühim bir kısmı aynı zamanda bir şairdir. Hem şairliklerini hem de nasirliklerini metinlerine yansıtarak te'liflerinin sadece bilgi amaçlı meydana getirilmediğini, aynı zamanda bir sanat eseri olduğunu göstermek istemişlerdir. Şüphesiz bunları dile getirirken çeşitli yollara müracaat etmişlerdir. Bunlardan biri de görüp gezme, tanıma fırsatı buldukları veya hakkında bilgi sahibi oldukları şehirleri anlatırken ortaya koydukları tasarruflardır. Şehirlerin isimlerini doğrudan bildirmek yerine süslü ifadelerle o şehrin güzelliklerinden, değerlerinden bahsetmişlerdir.³⁷⁰

Uşşâkîzâde'nin en bariz üslûp özelliklerinden bir diğeri de selefleri gibi biyografisini yazdığı kimsenin memleketiyle alâkalı kullandığı şehir tasvirleridir. Zeyil boyunca pek çok Osmanlı şehriden bahsedilmiş; özellikle bazıları coğrafi ve tabii güzellikleri, ilim ve irfan mahalli olmasından dolayı çeşitli sıfatlarla anılmışlardır. Bu şehirlerden bazıları şunlardır:

³⁶⁴ Zeyl-i Şakā'ik, vr. 10a.

³⁶⁵ Zeyl-i Şakā'ik, vr. 103a.

³⁶⁶ Zeyl-i Şakā'ik, vr. 3a.

³⁶⁷ Zeyl-i Şakā'ik, vr. 3b.

³⁶⁸ Zeyl-i Şakā'ik, vr. 4a.

³⁶⁹ Zeyl-i Şakā'ik, vr. 4a.

³⁷⁰ Bu konuda yazılmış örnekler için bkz. Süreyya Beyzadeoğlu, “Hasan Çelebi Tezkiresi'ndeki Şairlerin Şehirlere Göre Tasnifi ve Şehir Tasvirleri”, *İlmî Araştırmalar*, S. 11, 2001, s. 41-66; Süleyman Solmaz, “Hasan Çelebi Tezkiresi'nde Mekân Tasvir ve Tavsifleri”, *Turkish Studies*, Volume 7/1, 2012, s. 1891-1904.

İstanbul:

Yazar, İstanbul'dan çeşitli isimlerle bahseder. İstanbul'un hem Bizans dönemindeki adını kullanır hem de Osmanlı dönemindeki isimlendirmelerine yer verir:

“Büldān-ı cihānuñ mihr-i enveri ve ʿālem-i hüsnüñ şemʿ -i hāveri olan **İstanbul** ...”³⁷¹

“Dārü'l-hilāfetü'l-ʿaliyye **Ḳoṣṭantıniyyetü**'l-maḥmiyye ...”³⁷²

“maḥmiyye-i cennet-niṣān **İstanbul**'da ...”³⁷³

Bosna:

Bugün bir ülke olan ve önceleri Osmanlı'ya bağlı bir eyalet olan Bosna'yla alakalı Uşşākîzāde'nin değerlendirmeleri şöyledir:

“Leṭāfet-i āb ü hevā ile reşkīn-sāz-ı meşāhir-i bilād-ı dünyā şehir-i laṭif-i cennet-āsā olan şehir-i dil-sitān **Sarāybosna**'da sine-i ʿademden dāde-güşā ve mişāl-i nergis-i şehlä şahn-ı vücūda revnaḳ-baḫşā olmuş idi.”³⁷⁴

“Perverde-i ḥāk-i pāki destyāz-i şimār varaḳ-ı nigār-ı nücüm olmada hem-ser-i naḥl-i bāsıḳ-āzād, belki sebze-i bālā-bülendi hem-düş-ı serv-i şimşād olan **Bosna** eṭrafında **Nevesin** nām ḳaşabadan zuhūr”³⁷⁵

Konya:

Yazar, Konyalı birinden bahsedecek olduğunda doğrudan şehri bildirmek yerine gerek Konya'nın gerek Türk kültürünün en mühim şahsiyetlerinden Hz. Mevlānā'yı anmadan ve onu Konya'yla aynileştirmeden geçmez:

“Āsüdegān-ı Cenāb-ı Mevlevī nāzım-ı kitāb-ı Meşnevī olan **Ḳonya** ...”³⁷⁶

“Bürç-i neyyir-i vilāyet ve dürc-i le'ālī-i kerāmet olan **Ḳonya** ...”³⁷⁷

“Kān-ı gevher-i şeref ve dürr-i deryā-yı men ʿaref olan **Ḳonya** ...”³⁷⁸

“... **Ḳonya**'ya vuşül ve şehir-i Mevlevī vü Ma'nevī'ye duḫül günü ...”³⁷⁹

“ḳıble-nümā-yı himmetin delīl-i āsitān-ı Mevlānā ḳılmağla medīne-i **Ḳonya**'ya revān ...”³⁸⁰

Diyarbakır:

³⁷¹ *Zeyl-i Şakā'ik*, vr. 230b.

³⁷² *Zeyl-i Şakā'ik*, vr. 248a.

³⁷³ *Zeyl-i Şakā'ik*, vr. 359b.

³⁷⁴ *Zeyl-i Şakā'ik*, vr. 14a.

³⁷⁵ *Zeyl-i Şakā'ik*, vr. 167b.

³⁷⁶ *Zeyl-i Şakā'ik*, vr. 171b.

³⁷⁷ *Zeyl-i Şakā'ik*, vr. 219b.

³⁷⁸ *Zeyl-i Şakā'ik*, vr. 241a.

³⁷⁹ *Zeyl-i Şakā'ik*, vr. 253a.

³⁸⁰ *Zeyl-i Şakā'ik*, vr. 294a.

Eski adı Âmid olan Diyarbakır'la alâkalı ise şu tasvirler eserde yer almaktadır:

“Zāt-ı keşîrû'l-berekâtı niçe cevâhir-i zevâhir-i 'ilm ü 'irfâna kân ve bî-şümâr aşhâb-ı fezâ'il ü ma'ârife maḥall ü mekân olan şehri-**Âmid**'den...”³⁸¹

“Maḥla' -ı ulemâ-yı kibâr ve şöhre-i âfâk-ı aḫṭâr olan hıṭṭa-i pāk-i **Âmid**'den bedîdâr”³⁸²

Medine:

Hz. Muhammed'in kabrinin bulunduğu, müminlerin kutsal kabul ettikleri şehirlerden Medine'de kadılık da yapan Uşşâkîzâde, şehri Hz. Peygamber'le aynileştirmiş, her fırsatta salât ve selâm ibarelerinin yer aldığı kelimelerle tasvir etmiştir:

“Medîne-i Münevvere dâmet bi'l-envâri müsevvere”³⁸³

“Medîne-i Münevvere şalla'llâhu te'âlâ 'alâ münevvirihâ”³⁸⁴

“Medîne-i Münevvere lâ-zâlet bi'l-envâri müsevvere”³⁸⁵

“Medîne-i Münevvere-i Resûl-i ekrem 'aleyhi'ş-şalâtu'llâhü'l-etemm”³⁸⁶

Van:

Osmanlı asırlarında Doğu vilayetlerinin en büyüklerinden ve yetiştirdiği âlimlerle meşhur olan Van hakkında Uşşâkîzâde'nin kanaatleri şöyledir:

“anḳâ-yı Ḳâf-ı temkîn Vân-ı İrem nişândih-i kâşâne-i güzîn olup ...”³⁸⁷

“belde-i Vân-ı şafâ-maḳarr ...”³⁸⁸

Sahran:

Bugünkü adı ve konumu hakkında bilgi edinemediğimiz Doğu vilayetlerinden birine bağlı olan, sâkinlerinin nüktedân ve zeki kimseler olduğu yazar tarafından bildirilen Sahran kasabası hakkında Uşşâkîzâde şunları söylemiştir:

“Neyyir-i ḥayyir-i zât-ı güzîni diyâr-ı Kürdistân'da gâyet ḥüsn ü melâḫatle büldân-ı cihândan mümtâz ve gülistân-ı memâlik-i İrân u Turan içre serv-i ra'nâ gibi cümleden ser-efrâz olup, ekşer ḥalkı daḳîka-şinâs ve nükte-dân olan ḳaşaba-i Şahrân'dan zühür ve ...”³⁸⁹

³⁸¹ *Zeyl-i Şakâ'ik*, vr. 114b.

³⁸² *Zeyl-i Şakâ'ik*, vr. 195a.

³⁸³ *Zeyl-i Şakâ'ik*, vr. 227a.

³⁸⁴ *Zeyl-i Şakâ'ik*, vr. 331a.

³⁸⁵ *Zeyl-i Şakâ'ik*, vr. 146b.

³⁸⁶ *Zeyl-i Şakâ'ik*, vr. 169a.

³⁸⁷ *Zeyl-i Şakâ'ik*, vr. 296b.

³⁸⁸ *Zeyl-i Şakâ'ik*, vr. 297b.

³⁸⁹ *Zeyl-i Şakâ'ik*, vr. 170b.

3.6.3. Ölümü İfade Ediş Şekilleri

İnsan hayatında doğum, evlenme ve ölüm üç mühim safhayı teşkil eder. Şüphesiz bunların içinde ölüm acı ve elem verici bir hadisedir. Doğum ve evlenme umumiyetle bir sevinç kaynağı iken, ölümse insanları hüzne ve kedere sevk eder. Kişinin maddî hayatının son bulması, sevdiklerinden ayrılması vb. sebeplerle ölüm insanoğlunda her zaman katlanılması güç acılara sebep olmuştur. Günümüzde ölüm bir yok olma gibi algılandığından olsa gerek, bu kavramı karşılamak için kullanılan kelimeler “öldü, vefat etti, aramızdan ayrıldı” vb. bir elin parmaklarını geçmez. Halbuki Osmanlı asırlarında, gerek toplumun dinî inaçlarının tesiri gerek dünya algısının dinî ve tasavvufî oluşu sebebiyle ölüm bir yok oluş şeklinde değil, âdeta yeniden doğuş ve ebedî hayata geçiş şeklinde kabul edilmiştir.

Klâsik Osmanlı metinlerinde hayatını kaybeden birisi için “öldü” kelimesi kullanılmaz. Hem geride kalanların acılarını hafifletmek hem de ölümün soğuk yüzünü ve gerçekliğini insanlara olumlu şekilde yansıtmak amacıyla olsa gerek, şair ve yazarlarımız eserlerinde âdeta ölüme güzelleme yazmışlar; süslü ifadelerle ölümü şirin göstermişlerdir.³⁹⁰ Hemen hemen biyografik metin kaleme alan bütün yazarlarımız aynı yolu tutmuştur, denilebilir. Uşşâkîzâde de kendinden öncekilerin izinden giderek zeylinde bahsettiği kişilerin vefatını anlatırken, ölümü güzel gösterme gayretinde olmuştur. Bunlardan bazıları şu şekildedir:

“Yetmiş üç Cemâzi’l-ülâ’ında ‘azl ve yerlerine ‘Alî Efendi-zâde naşb olup, bunlar Ẓarnâbâd ve Ḥavâşş-ı Ahî arpalıklarıyla hoş-hâl, güzârende-i eyyâm ü leyâl iken yetmiş yedi Cemâzi’l-âhîre’inde şubḥ-ı firûz-ı ḥayâtı şâm-ı dil-süz-ı memâta mütebeddil olup, riyâz-ı cinânda³⁹¹ لَذَّةٌ لِّلشَّارِبِينَ şarâbını nüş eyledükde³⁹² كَانَتْهُمْ لَوْلُو مَكْنُونٌ

³⁹⁰ Bu konuda yazılmış makaleler için bkz. Pervin Çapan, “Biyografik ve Edebi Değer Olarak 18. yy. Tezkirelerinde Vefât Kaydı”, *CBÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Manisa 1997, s. 208-221; Mahmut Kaplan, “Güldeste-i Riyâz-ı İrfân’da Vefatlara Düşülen Notlar”, *Turkish Studies*, Volume 7/1, 2012, s. 57-80; İlyas Yazar, “Şair Tezkirelerinde Ölüm Bağlamında Dil Ve Üslup Üzerine Bir İnceleme”, *CBU Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 11, S. 1, s. 457-466; Aziz Doğanay, “Tuhfe-i Hattâtin’de Ebcedle Vefat Bildiren İfadeler”, *Akademik Araştırmalar Dergisi*, S. 34, s. 138-164; Abdullah Aydın, “Asude Bahar Ülkesine Yolculuk Olan Ölümün Şair Biyografilerinde İfade Edilmesi”, *Turkish Studies*, Volume 8/8, 2013, s. 161-188; Mustafa Durmuş, “Ölümü Güzelleştiren Eda: Türkçe Şair Tezkireleri İle Şaimâmelerde Ölümüne Bakış Ve Ölümün İfade Biçimleri Üzerine”, *Millî Folklor* 2012, S. 94, s. 105-122.

³⁹¹ *Kur’ân-ı Kerîm, Saffât Sûresi*, 37/46, “İçenlere lezzet verir.”

³⁹² *Kur’ân-ı Kerîm, Tûr Sûresi*, 52/24, “sanki onlar saklı inci gibi ...”

ğılmānından ve ³⁹³ وَفَاكِهِةً مِّمَّا يَتَخَيَّرُونَ وَلَحْمٍ طَيْرٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ ile müntakıl oldu. Edrinekapusı hāricinde medfūndur. ³⁹⁴

“...biñ yigirmi yedi Muḥarrem’inde nihāl-i vücūdı ḥazān-ı fenā ile bī-berg ü ber ve şarşar-ı kūh-endāz-ı mergle ḥāke berāber olan Nihālī Meḥemmed Efendi ...”³⁹⁵

“Üç aya ḳārīb ḥükümet müyesser olup, Cemāzi’l-ülā’sında dizdār-ı ḳal‘a-i bedeni hücum-ı emrāzla maḳarr-ı me’lūfinden ḥurūc ve menār-ı envār-ı ‘illiyyine ‘urūc idüp, Emīr Buḥārī ḥazretleri civārında medfūn ve maṣṣīb-ı maḥlūle Memek-zāde tezkirecisi maḳrūn oldu.”³⁹⁶

“Seksen ḥudūdında necm-i ḥayāṭı āfil ve ecel-i ṭabī‘isi ‘ācil olup, cām-ı fenādan mübtelā-yı sekerāt ve şikeste-i sebū-yı ser-çeşme-i ḥayāt oldılar.”³⁹⁷

“‘Āmm-ı ḳābil ḥudūdında ḳazā-yı Rabbānī ve ḥükm-i nāfiz-i Yezdānī ile dest-i sākī-i ecelden ³⁹⁸ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ şerbetin çeşān olup, şehbāz-ı bülend-pervāz-ı ruḥ-ı revānı bu ḥākdān-ı cihāndan gülistān-ı cināna ṭayrān itdi.”³⁹⁹

3.6.4. İktibaslar

Yazar sahip olduğu geniş ilmî ve irfānî birikimini eserine oldukça başarılı bir şekilde yansıtmıştır. Gerek bahis konusu ettiği şahsın hāl tercümesiyle alākalı bir durumu vurgulayacağı zaman gerek anekdot tarzı ilave bilgi vereceği zaman, başta āyet ve hadisler olmak üzere Arapça, Farsça ve Türkçe kelām-ı kibārlar, seleflerine ait beyitler ve meseller vasıtasıyla anlatmak istediği konu yahut hālin okuyucusunun zihninde canlı kalmasına yardımcı olmuştur. Böylelikle hem okuyucunun dikkatini çekmeye hem de eserini tek düze bir anlatımdan kurtarmaya çalışmıştır. İşte bu alıntılardan bazıları:

- Yetmiş yaşında vefat etmiş bir kişi için şu beyti örnek olarak sunar:

“Der-i Mevlāda yetmiş yıl ‘ömür sürmek sa‘ādetdür

Yılı yetmiş ḳulın āzād ider Mevlāsı ‘ādetdür”⁴⁰⁰

- Bulunduğu vazifeden çeşitli sebeplerden dolayı azledilmiş birisi hakkında şu mısırâi zikretmiştir:

³⁹³ Kur‘ân-ı Kerīm, Vākıa Sûresi, 56/20-21, “(Onlara) beğendikleri meyveler, canlarının çektiği kuş etleri ...”

³⁹⁴ Zeyl-i Şakā‘ik, vr. 170b.

³⁹⁵ Zeyl-i Şakā‘ik, vr. 159a.

³⁹⁶ Zeyl-i Şakā‘ik, vr. 176b.

³⁹⁷ Zeyl-i Şakā‘ik, vr. 173a.

³⁹⁸ Kur‘ân-ı Kerīm, Ankebût Sûresi, 29/57, “Her can ölümü tadacaktır.”

³⁹⁹ Zeyl-i Şakā‘ik, vr. 140b.

⁴⁰⁰ Zeyl-i Şakā‘ik, vr. 144b.

“Yıldızı düşkün olur pādīsehüm ma‘ zülūn”⁴⁰¹

- Kendisini arayan zaptiyelerden gizlenen ve bulunduğu mekânı onlara yakalanmadan terkeden birisi için şu mısraî dile getirmiştir:

“Gül açılmış yerinde yeller eser”⁴⁰²

Bilhassa inceleme imkânına sahip olduğu eserlerin içindekileri hulâsa etmek sûretiyle okuyucusunu bilgilendirmeyi amaçlamıştır:

“Āşār-ı ‘ilmiyyelerinden *Şerh-i Meşnevî* ve *Lezā’izü’l-esmār* ve *Fezā’il-i Şalātü’n-Nebî*, biri daği *Leṭā’ifü’l-ehār* dur ki nazm-ı Türkî ile envā‘-ı şüküfeyi zāmin ve her kısmı vāsıta-i gevher-i kâmin hūb eşerdür.”⁴⁰³

Her Osmanlı münevveri gibi Arapça ve Farsçayı iyi derecede bilen yazar, bu dillerde yazılmış metinlerden örnekler sunarak sahip olduğu bilgi birikimini ustaca sergilemiştir:

“Ātî’t-terceme ‘İşmetî Efendi merhūm, bu güne ‘Arabî tārīh dimişdür.”⁴⁰⁴

“Şa‘ rānî-zāde Ebu’s-su‘ūd Efendi merhūmuñ irsāl itdükləri tahmis-i ‘Arabî’ye takrîz-güne nazm itdükləri ebyāt-ı belāgat-simātlarıdır.”⁴⁰⁵

“Bu beyt-i Fārisî çekide-i kilik-i ‘anber-efşānlarıdır.”⁴⁰⁶

3.7. Zeyl-i Şakā’ik’in Kaynakları

Uşşākîzāde, eserini kaleme alırken birçok kaynaktan yararlanmış; bahis konusu ettiği şahsiyetlerin haklarında anlatılan latife, keramet vb. anekdotları; varsa şiir ve nesirlerinden örnekleri okuyucusuna aktarmaya gayret etmiştir. Yazar, bu tür durumlarda bazı tarih kitapları, tezkireler, vefeyat-nâmeler vb. esarlere atıfta bulunmuş ve bu metinlerden alıntılar yapmıştır. Ayrıca müderrislerin tayin ve azilleri hakkında verdiği bilgileri kazasker ve şeyhülislâm defterlerinden temin etmiştir. Bunların dışında bazı kimselerin biyografilerini yazarken başta kendi babası olmak üzere söz konusu edilen şahsın yakınlarından da sözlü malumat toplamıştır. *Zeyl-i Şakā’ik’in* kaynaklarını, mahiyetlerini göz önünde bulundurmak suretiyle yazılı ve sözlü kaynaklar olmak üzere iki grupta sınıflandırabiliriz:

⁴⁰¹ *Zeyl-i Şakā’ik*, vr. 138a.

⁴⁰² *Zeyl-i Şakā’ik*, vr. 142b.

⁴⁰³ *Zeyl-i Şakā’ik*, vr. 32a.

⁴⁰⁴ *Zeyl-i Şakā’ik*, vr. 52b.

⁴⁰⁵ *Zeyl-i Şakā’ik*, vr. 57b.

⁴⁰⁶ *Zeyl-i Şakā’ik*, vr. 116.

3.7.1. Yazılı Kaynaklar

Eserin yazılı kaynakları kendi içinde resmî kayıtlar ve kitaplar olmak üzere iki farklı grupta incelenebilir:

3.7.1.1. Resmî Kayıtlar

Şakā'iku'n-Nu'mâniyye külliyyatı, tam bir ilmiye sınıfı tarihi olarak nitelendirilebilir. Bu zincirin XVII. asır halkasını oluşturan *Zeyl-i Şakā'ik* da yaklaşık altmış beş yıllık zaman içinde Osmanlı medreselerinde ilim tahsilini yürüten müderrislerin doğum, öğrenim, azil, tayin, nasb, vefat tarihlerinin yanı sıra, kaleme aldıkları eserler hakkında ayrıntılı bilgi veren bir kaynaktır. Baştan sona bilgi ve belge üzerine te'lif edilen bu eserin en büyük kaynağı, kadı ve müderrislerin tayinlerinin kaydedildiği vesikalardır.

Medrese tahsilini tamamlayan bir kişinin müderris veya kadı olabilmesi için “nevet” denilen bir sırayı beklemesi gerekliydi. Eğer Anadolu’da müderris veya kadı olmak istiyorsa Anadolu kazaskerinin, Rumeli’de müderris veya kadı olmak istiyorsa Rumeli kazaskerinin belirli günlerde meclislerine katılıp “matlab” denilen defterlere isimlerini kaydetmeleri gerekirdi.⁴⁰⁷

XIV. asırdan XVI. asır ortalarına kadar ilmiye sınıfının en yüksek payesine sahip kazaskerler, mevleviyet denilen büyük kadılar da dâhil bütün kadıların tayinlerinde etkili idiler. XVI. asrın ikinci yarısından sonra şeyhüislâmlar kazaskerlerden daha nüfûzlu hâle gelmiş, büyük kadılıklar ve ibtidâ-yı dâhil müderrislikleri tayinlerinde belirleyici olmuşlardır.⁴⁰⁸ XVI. asrın sonunda yapılan değişikliklerle kırk akçeden yukarı Hâriç ve Dâhil müderrislikleri, orduya tayin edilecek kadılar, vilayet ve sancak müftüleri, mevali denilen büyük kadılıklar ve kazaskerlerin tayinleri şeyhüislâmlara verilmiş; kazaskerlere ibtidadan (yirmi akçeden) kırk akçeye kadar olan müderrisliklerin tayinleri verilmişti.⁴⁰⁹ Kazaskerler ise kendi salahiyetleri dâhilindeki kazalarda görevlendirilen kadıların tayin ve azillerini “akdiye” denilen defterlere kaydedirdi. Daha sonra ilmiye teşkilatı tadilâta uğrayıp kazaskerlerin kadı ve müderrisler için

⁴⁰⁷ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilâtı*, TTK Yay., Ankara 1988, s. 45.

⁴⁰⁸ Uzunçarşılı, age, s. 88.

⁴⁰⁹ Uzunçarşılı, age, s. 179.

tuttukları defter esas olmak üzere tayin ve nakiller bir belgeyle görevlendirme yoluyla sağlanır, yapılan değişiklikler “tarik defteri” denilen defterlere kaydolurdu.⁴¹⁰

Yazarın eserini kaleme alırken kullandığı resmî kayıtlar akdiye ve tarik defterleridir. Kimin hangi tarihte, kimin yerine ve hangi medreseye tayin edildiği; kaç akçelik medresede görev yapacağı, arpalık olarak nerenin verildiği vb. kayıtları söz konusu defterlerden istifade etmek suretiyle zeylini tamamlamıştır. Bu defterleri kullandığı bilgisini eserinin bazı yerlerinde açıklamaktadır:

“Mekke-i Mükerreme’den ma‘zūlen İstanbul olmasın taḥrīr ve ‘iyān itmişlerdür. Lākin bu faḫīrūñ manzūrı olan defātir-i müte‘addide-i ḫādīme ki her birinūñ kātibi ...”⁴¹¹

“Faḫīr Medīne-i Münevvere ḫādīsī iken kırk üç senesiyle müverrah ve maḥtūm sicillini görmüş idüm.”⁴¹²

“Medīne-i Münevvere ḫādīsī olduğumuzda faḫīr sicillini görmüşdüm.”⁴¹³

“Es‘ad Efendi merḫūmuñ def‘a-i şāniye şadāret-i Rūm’unda ḫassāmı olmaḫ üzere sicilde imzāsın gördüm.”⁴¹⁴

3.7.1.2. Kitaplar

Müellif, kitabında bahis konusu ettiği şahsiyetlerle alâkalı gerek ansiklopedik gerek tarihî gerekse anekdot, kerâmet, latife vb. alternatif bilgiye ihtiyaç duyduğunda kendinden önce kaleme alınmış biyografik eserlere ve tarih kitaplarına müracaat etmiştir. Bunların bazılarını eserinde zikretmiştir:

Nev‘îzâde Atâyi Efendi- *Hada’iku’l-Hakā’ik Fî Tekmileti’ş-Şakā’ik*

Zeyl-i Şakā’ik’in en önemli kaynağı, Nev‘îzâde Atâyi Efendi’nin Taşköprîzâde’nin tercümesi olan Edirneli Mecdî’nin *Hada’iku’ş-Şakā’ik’ine* yazdığı zeylidir. Yazar, eseri boyunca birçok yerde *Zeyl-i Atâyi*’ye atıf yapmıştır. Bahis konusu ettiği şahsiyetlerin birçoğunun ecdadı da müderristir. Tercüme-i hâli yazılan kimsenin babasından, dedesinden söz etmesi gerektiğinde müracaat ettiği ilk kaynak *Zeyl-i Atâyi*’dir.⁴¹⁵

⁴¹⁰ Uzunçarşılı, age, s. 88-89.

⁴¹¹ *Zeyl-i Şakā’ik*, vr. 102a.

⁴¹² *Zeyl-i Şakā’ik*, vr. 169a.

⁴¹³ *Zeyl-i Şakā’ik*, vr. 191b.

⁴¹⁴ *Zeyl-i Şakā’ik*, vr. 59a.

⁴¹⁵ Nev‘îzâde Atâyi, *Hada’iku’l-Hakā’ik Fî Tekmileti’ş-Şakā’ik*, (tıpkıbasım: A. Özcan), Çağrı Yay., İstanbul 1989.

“el-Mevlā Mehemmedü’l-Emîn İbn el-Mevlā Tevfîk. Müşārün ileyh tabağa-i Mehemmed Hânî’de tercemesi *Zeyl-i ‘Atâyi’* de mârî Mollâ Tevfîk-i Geylânî’nün maḥdûm-ı mihter-i sa‘ d-aḥteri ve pertev-i neyyir-i tevfiḳ-güsteridür.”⁴¹⁶

“el-Mevlā ‘Abdu’r-raḥmân İbn el-Mevlā ‘Abdü’l-bākî. Tabaka-i Mehemmed Hânî’de tercemesi *Zeyl-i ‘Atâyi’* de mezkûr sultânü’ş-şu‘arâ ‘unvânıyla zebân-zed-i cumhûr Bākî Efendi merḥûmuñ maḥdûm-ı kihterleri ...”⁴¹⁷

Riyâzî Mehmed Efendi, *Riyâzî’ş-şu‘arâ*

Şair, nâsir, biyografi yazarı ve müderris Riyâzî Mehmed Efendi’nin 1609 yılında kaleme aldığı *Riyâzî’ş-şu‘arâ*⁴¹⁸ XVII. asrın ilk şairler tezkiresi olma hüviyetine sahiptir. Uşşâkîzâde, şair olan mutasavvıf ve müderrislerin şiirlerinden örnek sunmak istediğinde kendinden evvel yazılmış tezkireleri kullanmıştır:

“*Tezkire-i Riyâzî’* de meşur olup, niçe şâh beytten a‘ lâ olan mışrâ‘ dur:”⁴¹⁹

Seyyid Mehmed Rıza, *Tezkire-i Rızâ*

XVII. asır şu‘arâ tezkiresi yazarlarından biri de Seyyid Mehmed Rıza Efendi’dir. 1000-1050 (1591-1640) tarihleri arasında yaşamış şairlerin bahis konusu edildiği *Tezkire-i Rızâ*⁴²⁰, Uşşâkîzâde’nin özellikle şiir örnekleri sunmak istediğinde ilk müracaat ettiği kitaplardandır:

“Türkî müdevven dîvânı meşhûrdur. *Tezkire-i Rızâ* da bu iki beyt-i laḥîf zâde-i ṭab‘-ı şerîfleri olmaḳ üzere meşhûrdur:”⁴²¹

Kâtip Çelebi, *Fezleke* ve *Mîzânü’l-Hakk fî ihtiyâri’l-ehak*

Uşşâkîzâde’nin kullandığı kaynaklar arasında, XVII. asır Türk bilim tarihinin en velûd yazarlarından olan Kâtip Çelebi’nin, Hz. Âdem’in yaratılışından 1051 (1641) tarihine kadar gelen Arapça umûmî tarihi *Fezleketü akvali’l-ahyâr fî ilmi’t-târîh ve’l-ahbâr* adlı eseri vardır.⁴²² Ayrıca Kâtip Çelebi bu eserine Türkçe olarak ilave ettiği 1000-1065 (1592-1655) yılları arasındaki olayların anlatıldığı bir *Fezleke* adında bir vekâyî‘nâmesi vardır.⁴²³ Uşşâkîzâde bilhassa bu eserden çok fazla istifade etmiştir:

⁴¹⁶ *Zeyl-i Şakâ’ik*, vr. 8a.

⁴¹⁷ *Zeyl-i Şakâ’ik*, vr. 9a.

⁴¹⁸ Bkz. Namık Açıkgoz, (hzl.), *Riyâzî Mehmed Efendi- Riyâzî’ş-şu‘arâ*, Ankara Üni. DTCF, Basılmamış YL Tezi, Ankara 1982.

⁴¹⁹ *Zeyl-i Şakâ’ik*, vr. 58a.

⁴²⁰ Bkz. Gencay Zavotçu, (hzl.), *Rıza Tezkiresi*, Sahhaflar Kitap Sarayı, İstanbul 2009.

⁴²¹ *Zeyl-i Şakâ’ik*, vr. 82a.

⁴²² Kâtip Çelebi, *Fezleketü akvali’l-ahyâr fî ilmi’t-târîh ve’l-ahbâr*, TTK Yay. Ankara 2009, s. 33.

⁴²³ Kâtip Çelebi, *Fezleke, C.I-II.*, Cerîde-i Havâdis Matbaası, İstanbul 1286-1287.

“Kâtip Çelebi *Fezleke*’sinde naql ider ki “Yevmen mine’l-eyyâm ‘ Abdü’r-rahîm Efendi kâdi-‘ asker iken ziyâretine vardum.”⁴²⁴

Yazarın, eserinde kaynak olarak kullandığı kitaplardan bir başkası ise Kâtip Çelebi’nin devrinde tartışılan dinî konuları ve bu hususlardaki görüşlerini açıkladığı *Mizânü’l-Hakk fî ihtiyâri’l-ehak* adlı kitabıdır.⁴²⁵

“Kâtip Çelebi merhûmuñ *Mizânü’l-ħaqq* nâm risâlesinde taħrîr itdügüdür ki bir gün Mehemmed Ağa imâmı Kefevî ‘ Ali Efendi vâkı’asında görür ki şeyh-i merķum kendüye fi’l-i ŧeni’ ider.”

Baldırzâde Selisî, *Ravza-i Evliyâ*

Zeyl-i ŧakâ’ik’in kaynakları arasında XVII. asrın önemli biyografî yazarları arasına dahil edilebilecek kişilerden birisi olan Baldırzâde ŧeyh Mehmed Selisî Efendi’nin vefeyat-nâmesi de yer alır. 1059’da (1649) kaleme alınan ve Bursa’da gömülü ilim ve ŧeyhlerin hayat hikâyelerini konu edinen *Ravza-i Evliyâ*⁴²⁶ adlı eser, vefeyât-nâme türünün ilk müstakil örneklerinden birisidir. Uŧŧâkîzâde, Bursalı ŧahsiyetlerin biyografisini kaleme alırken eserden yararlandığını ŧöyle açıklamaktadır:

“Burusî Baldır-zâde Efendi merhûm, mezkûrı ol beldede cedd-i büzürgvârları binâ itdüğü câmi’ -i ŧerîf sâhasında medfûndur, diyü *Vefeyâf*’ında taŧrîh itmişdür.”⁴²⁷

Kara Çelebizâde Abdülaziz, *Ravzatü’l-ibrâr*

Yazar, eserini kaleme alırken bahis konusu ettiğı devirleri anlatan tarihleri okumuŧ ve bunları zeylinde hulasa etmişdir. *Zeyl-i ŧakâ’ik*’te ismi zikredilen tarihlerden biri de Kara Çelebizâde Abdülaziz Efendi tarafından yazılan Hz. Âdem’in yaratılıŧından 1058 (1648) tarihine kadarki vak’aların anlatıldığı *Ravzatü’l-ibrârî’l-mübîn bi-vekayi’i selefi’l-mâziyye ve’l-ahbâr*⁴²⁸ adlı eserdir:

“‘*Azîz Efendi Târîh*’nde bu güne meŧûrdur ki sâl-i mezbûrda Burusa’dan ma’zül ‘ Abdu’llâh Efendi üç günden ŧonra ‘ Abdü’l-fettâh Efendi on gün tevķitle ŧâhibü’t-terceme każâ-yı mezbûr ile ...”⁴²⁹

ŧârihü’l-Menârzâde, *Târîh*

⁴²⁴ *Zeyl-i ŧakâ’ik*, vr. 255b.

⁴²⁵ Orhan ŧaik Gökyay, (hzl.), *Kâtip Çelebi - Mizânü’l-Hakk fî ihtiyâri’l-ehak*, Kabcacı Yay. İstanbul 2007, s. 92-94.

⁴²⁶ Bkz. Mefâil Hızlı-Murat Yurtsever, (hzl.), *Baldırzade Selisî ŧeyh Mehmed - Ravza-i Evliya*, Arasta Yay., Bursa 2000.

⁴²⁷ *Zeyl-i ŧakâ’ik*, vr. 49b.

⁴²⁸ Bkz. İbrahim Özgül, (hzl.), *Kara Çelebizâde Abdülaziz Efendi’nin Ravzatü’l-ibrâr Adlı Eseri*, Atatürk Üni. Sosyal Bilimler Enst., Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum 2010.

⁴²⁹ *Zeyl-i ŧakâ’ik*, vr. 228b.

Menâr şarihi Abdülhalim Efendi'nin oğlu olan ve babasının "Menâr Şerhedicisi" mânâsına gelen lakabıyla anılan Ahmed Çelebi'nin yaradılıştan 1065 (1655) yılına kadarki cereyan eden hadiseleri anlattığı *Târîh*'i, Uşşâkîzâde'nin *Zeyl-i Atâyi*'den sonra en çok kullandığı kaynaktır.⁴³⁰

"Şârihü'l-*Menâr-zâde* Ahmed Çelebi târihinde nakl ider ki şâhibü't-terceme bacanaqları Ğanî-zâde Efendi ile kayınataları Şeyhü'l-İslâm Şun'u'llâh Efendi huzûrında cem' olup ..."⁴³¹

"Ömr müsâ'ade itmemekle sâl-i tahtîre gelince beyâza çıkmayup, kendü hattıyla müsveddede kalmış idi. el-Ĥâletü hâzihî zamânemüz müderrisininden biri bir muhâlefâtından iştirâ ve şadr-ı a'zam hafazahu'l-Mevlâi'l-ekrem hazretlerine ihdâ eyleyüp, anlar daği tertîb ü tebyîz ile emr buyurduklarında bu fakîr kable't-tamâm veliyyü'n-ni'am, 'amîmü'l-kerem, dâme mâ-dâme'l-'âlem, 'inâyet-i 'aliyyeleriyle zafer-yâb olduğumuzda mâ-naĥnu fiha münâsib vâfir veġâyî' aĥz olunmuş idi. Ba'z-ı terâcimde naklimüz andandur. Târîh-i mezbûr devlet-i İbrâhîmiyye'den berisi sâ'ir tevâriĥe beñzememişdür."⁴³²

Abdurrahman Abdî Paşa, *Târîh-i Vekâyi'*

XVII. asır devlet adamlarından Abdurrahman Abdî Paşa'nın kaleme aldığı; 1048-1093 (1648-82) tarihleri arasında zuhur eden hadiseleri konu alan *Vekâyi'-nâme* ve *Nişancı Abdurrahman Paşa Tarihi*⁴³³ adlarıyla bilinen eser, Uşşâkîzâde'nin kullandığı kaynaklar arasında yer alır. Yazar, bilhassa eserinin her tabakasının sonunda yer alan tarih kısmında Abdî Paşa'nın tarihinden faydalanmış, ayrıntılı bilgi için bu esere bakılması gerektiğini bildirmiştir:

"Sultân Süleymân ve Sultân Ahmed ve Sultân Selîm nâm birâderleri daği ol emr-i mesnûn ile ikrâm ve sarây-ı hümâyûnda bir hafta tertîb-i sūr-ı sūrûr-encâm buyruldu. Tafşîli '*Abdî Paşa Târîhi*'nde meşûrdur."⁴³⁴

Abdî Halîfe, *Vâkı'ât-ı Sefer-i Sultân Süleymân-ı Sâni*

Uşşâkîzâde'nin kaynak olarak kullandığı kaynaklardan biri de Abdullah bin İbrâhîm'in Sultan II. Süleyman devrinin tamamı (1687-91) ve Sultan II. Ahmed

⁴³⁰ Bu eser müsvedde hâlinde kalmış ve XVIII. asır müverrihlerinden Na'imâ tarafından tebyiz edilmiş ve diğer tarihlerle mukayese edilerek yeniden te'lif edilmiştir. Bkz. Mehmet İpşirli, (hzl.), *Târîh-i Na'imâ*, TTK Yay., Ankara 2007.

⁴³¹ *Zeyl-i Şakâ'ik*, vr. 126a.

⁴³² *Zeyl-i Şakâ'ik*, vr. 124a.

⁴³³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Fahri Ç. Derin, (hzl.), *Abdurrahman Abdî Paşa Vekâyi'-nâmesi*, Çamlıca Yay., İstanbul 2008.

⁴³⁴ *Zeyl-i Şakâ'ik*, vr. 303a.

devrinin 1694'e kadarki vekāyi'ini anlattığı mufassal tarihi *Vâkı'ât-ı Sefer-i Sultân Süleymân-ı Sâni*'dir.⁴³⁵

“...bir şāhī güllesi şadr-ı a'zamuñ sine-i bî-kinesine rāst gelmekle ol şāhib-kırān-ı meydān-ı veğā dāhīl-i zümre-i şühedā olmuştur. Baqıyye-i tefāşil ‘*Abdī Halīfe Tārīhī*’nde meştürdür.”⁴³⁶

Îsâzâde, Tārīh

XVII. asır tarihçilerinden Îsâzâde Efendi'nin kaleme aldığı ve 1065-1104 (1654-93) arasında Osmanlı Devleti'nde cereyan eden olayları ihtiva eden *Tārīh*⁴³⁷ de Uşşâkîzâde'nin yararlandığı kitaplar arasında yer almıştır.⁴³⁸ Yazar, tarihî hadiseleri özetlediği bölümde *Îsâzâde Tārīhi*'nden istifade ettiğini şu şekilde belirtmiştir:

“Şafer'üñ on üçünde Re'is Muştafâ Efendi şalb olındı. ‘*Îsâ-zâde Tārīhī*’nde meştürdür ki toksan üç tārīhinde Nemçe elçisi gelüp, Sultān Süleymân Hân kânūnı üzere viregeldikleri ...”⁴³⁹

Muhibbî, Hulâsatü'l-eser ve Nefhatü'r-reyhâne

Uşşâkîzâde Hasīb, zeylini kaleme alırken sadece Türkçe kaynaklardan faydalanmamış; bilhassa Arap kökenli âlimlerin biyografisini yazarken Arapça hâl tercümesi kitaplarına müracaat etmiştir. Bunlardan en çok kullandığı eser, XVII. asırda yaşamış Arap dili ve edebiyatı âlimi, şair ve tarihçi Muhibbî Muhammed Emîn Efendi'nin yazdığı, çeşitli İslâm ülkelerinde 1001-1100 (1592-1688) tarihleri arasında yaşamış mühim şahsiyetlerin biyografilerini ihtiva eden *Hulâsatü'l-eser fî A'yâni'l-karni'l-hâdî 'Aşer*'dir.⁴⁴⁰

“Dımışkî Muhammed Emîn Efendi *Hulâsatü'l-eser* nām vefeyâtında merhūmuñ tercemesinde naql ve bu gūne baş-ı kelām ider ki”⁴⁴¹

Yazarın kullandığı Arapça biyografik kaynaklardan bir diğeri, yine Muhibbî Muhammed Emîn Efendi'nin kaleme aldığı; çağdaşı edip, âlim ve şairleri bahis konusu ettiği *Nefhatü'r-reyhâne ve reşhatü tîlâ'il-hâne* adlı eseridir.⁴⁴²

⁴³⁵ Abdülkadir Özcan, “Abdullah bin İbrahim-Rodosîzâde”, *Üsküdarlı Meşhurlar*, İstanbul 2012, s. 16.

⁴³⁶ *Zeyl-i Şakā'ik*, vr. 365b.

⁴³⁷ Bkz. Ziya Yılmazer, (hzl.), ‘*Îsâzâde Tārīhi*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yay., İstanbul 1996.

⁴³⁸ Ziya Yılmazer, “Îsâzâde Tārīhi”, *DİA*, İstanbul 2000, C. 22, s. 492.

⁴³⁹ *Zeyl-i Şakā'ik*, vr. 319b.

⁴⁴⁰ İsmail Durmuş, “Muhibbî Muhammed Emîn”, *DİA*, İstanbul 2006, C. 31, s. 35-37.

⁴⁴¹ *Zeyl-i Şakā'ik*, vr. 55b.

⁴⁴² Durmuş, agmd. s. 37.

“Şāmī Mehemmed Emīn Muhibbī’nün ziyāde dil-dādesi olmağla *Nefhatü’r-reyhāne*’sinde bu gūne ta’rīb ve tağyīr ve Nev’ī-zāde menķabesinde bu nazmla tefsīr eylemişdür.”⁴⁴³

Nazmî Efendi, *Hediyyetü’l-ihvân*

XVII. asrın mutasavvıf şairlerinden olan Mehmed Nazmî Efendi’nin Halvetî tarikatının Sivasiyye şubesi şeyhlerini bahis konusu ettiğ*i Hediyyetü’l-ihvân*⁴⁴⁴ adlı mensur eseri, Uşşâkîzâde’nin mutasavvıfların hayat hikâyelerini yazarken istifade ettiğ*i bir kitaptır. Yazar, bilhassa şeyhlerle alâkalı kerâmetleri bu eserden iktibas etmiştir:*

“Kerāmât-ı celîlelerin Nazmî Efendi merhûm *Hediyye* nâm kitâblarında zıkr itmişdür ki altmış târihinde seyr-i tarîķ ile Rûmili Hîşârı’nda bir yalıya nüzûl olunup ...”⁴⁴⁵

3.7.2. Sözlü Kaynaklar

Zeyl-i Şakā’ik’ın te’lif aşamasında, Uşşâkîzâde Hasîb Efendi yazılı kaynakların yanı sıra sözlü kaynaklara da müracaat etmiştir. Yazar, bilhassa annesinin babası Nakibüleşraf Seyyid Abdurrahman Efendi’den, babası Uşşâkîzâde Seyyid Abdülbâkî Efendi’den duyduğ*u bilgileri eserine aktarmıştır. Ayrıca biyografisini yazacağı kişinin nesli devam ediyorsa, o kişinin aile fertlerinden ulaştığı kimseler vasıtasıyla eserine yeni bilgiler ilave etmiştir. Bunların yanı sıra müellif, bulunduğu meclislerde anlatılanlardan da istifade etmiştir:*

“Bu ‘abd-i fakîrün vâlid-i mâderi Zeyrek-zāde es-Seyyid ‘Abdu’r-rahmân Efendi kendülere Selanik ve Burusa’da nâ’ib olmaķ taķrîbiyle bu mertebe güş-zedüm olmuşdur.”⁴⁴⁶

“İbtidâsı Tarķan olup, sonra Hadîce tesmiye eylemişlerdür diyü mesmû’ imuzdur.”⁴⁴⁷

“Bostāncıbaşı ol vaķt Balta Hasan olmaķ üzere rivāyet itdiler.”⁴⁴⁸

“Rivāyet olunur ki mevlānā-yı mezbûr bir def’a eķibbādan birinün hānesine varduķda ol ‘aşrda dāniş ü ma’rifete intisāb ile meşhûr olup,”⁴⁴⁹

⁴⁴³ *Zeyl-i Şakā’ik*, vr. 4a.

⁴⁴⁴ Bkz. Osman Tüerer, (hzl.), *Osmanlılarda Tasavvufî Hayat (Hediyyetü’l-ihvân)*, İnsan Yay., İstanbul 2006; Hasan Aksoy, “Nazmî Efendi, Mehmed”, *DİA*, İstanbul 2006, C. 32, s. 460-61.

⁴⁴⁵ *Zeyl-i Şakā’ik*, vr. 283b.

⁴⁴⁶ *Zeyl-i Şakā’ik*, vr. 13b.

⁴⁴⁷ *Zeyl-i Şakā’ik*, vr. 321a.

⁴⁴⁸ *Zeyl-i Şakā’ik*, vr. 112b.

⁴⁴⁹ *Zeyl-i Şakā’ik*, vr. 257a.

“Sinîn-i ‘ömri ‘ıkd-i tâşi‘i mütecâviz belki ‘âşire mütenâhiz rivâyet olunur.”⁴⁵⁰

“Sinîn-i ‘ömrleri yetmiş dörde bâliğ olduğu aḥfâdından menḳûldür.”⁴⁵¹

“Fuḫâlâ-yı zamânımızdan şâhibü’t-terceme ile hem-‘aşr olanlar naḳl iderler ki merḫûm-ı mezbûr ba‘ż-ı fûnûn ...”⁴⁵²

“Nebîreleri olan Ḥākāniyye müderrisi ‘Abdu’r-raḥmân Efendi vâlid-i mâcidi Kebîrî-zâde Muştafâ Efendi’den rivâyet ider ki”⁴⁵³

“Kemâl Paşa-zâde ḥâzretleri civârında medfûn oldılar. Sinîn-i ‘ömri seksen bir sâl olduğu ḥafîdinden mesmu‘-ı faḳîrdür.”⁴⁵⁴

“Fuḫâlâ-yı zamânımızdan şâhibü’t-terceme ile hem-‘aşr olanlar naḳl iderler ki merḫûm-ı mezbûr ...”⁴⁵⁵

3.8. Umûmî Değerlendirmeler

Uşşâkîzâde’nin *Zeyl-i Şakâ’ik*’ını kaleme alırken çeşitli yazılı ve sözlü kaynaklardan yararlandığı yukarıda ifade edilmişti. Yazar, bunlardan tespit ettiği bilgileri belli bir plan dâhilinde tasnif etmiş; ardından tanzim ederek eserini kaleme almıştır. Ulaşamadığı herhangi bir bilgi olduğunda, sonradan ilâve etmek maksadıyla eserinde küçük boşluklar bırakarak metnini tamamlamıştır. *Zeyl-i Şakâ’ik* boyunca otuz dokuz şahsın biyografisinde kırk beş; iki tarih vak‘asında üç olmak üzere toplam kırk sekiz yer boş bırakılmıştır. Çok küçük derecede olan ve bahis konusu edilen şahsiyetin tercüme-i hâlini değiştirecek kıymete sahip olmayan bu boş bırakmalardan bazıları şöyledir:

“Yetmiş altı ... Anaḫolı verâsında Ḳayıncıḳ nâm maḥalde vâḳi‘ yalılarında ‘âzim-i behişt-i câvidân ve temâşâ-yı ḥürü’l-‘ayn-ı cinâna revân olmuşlardır.”⁴⁵⁶

“Altmış yedi Muḫarrem’inde ... yerine ‘Abdu’r-raḥmân Paşa Medresesi’yle kâm-revâ,”⁴⁵⁷

“devr-i menâzil-i ders ü taḫḳîḳ eyledükde Şeyḫü’l-İslâm ... mülâzemetle bekâm olmuş idi.”⁴⁵⁸

⁴⁵⁰ *Zeyl-i Şakâ’ik*, vr. 275a.

⁴⁵¹ *Zeyl-i Şakâ’ik*, vr. 27a.

⁴⁵² *Zeyl-i Şakâ’ik*, vr. 103a.

⁴⁵³ *Zeyl-i Şakâ’ik*, vr. 97b.

⁴⁵⁴ *Zeyl-i Şakâ’ik*, vr. 93a.

⁴⁵⁵ *Zeyl-i Şakâ’ik*, vr. 103a.

⁴⁵⁶ *Zeyl-i Şakâ’ik*, vr. 157a.

⁴⁵⁷ *Zeyl-i Şakâ’ik*, vr. 165b.

Zeyl-i Şakā'ik'ta yazar, küçük bir bahis açarak okuyucusundan özür diler. Eserini yazma aşamasında birçok kişiyle alâkalı araştırma yaptığını ve kimisinin sadece vefat tarihini bildiğini, ancak hayatı hakkında malûmatı olmadığını; kimininse hâllerinin bilindiğini, ancak vefat tarihini tespit edemediğinden bu şahıslara eserinde yer vermediğini beyan eder. Kesin bilgi sahibi olmadığı kişiler hakkında efsaneye dayanarak tercüme-i hâl yazmaktan çekindiğini ifade eder:

“Bu devlet-i ‘aliyyede intikāl-i dārü’l-ķarār iden ‘ulemā vü meşāyihden aḥvāllerine zafer-yāb olduğumuz bu mertebedir. Ba‘zılarınıñ aḥvāli bilinüp, vefātı tārīḫi bilinmeyüp ve ba‘zılarınıñ ancak vefātı bilinüp, aḥvāline ḳaṭi‘en zafer bulunmamağla bu bābda şāhibü’z-zeyl Nev‘i-zāde ‘Aṭāyī Efendi merḥūma iḳtifā olunmuşdur.”⁴⁵⁹

“... ol tārīḫde Alaḳanca ve Hızır Işık ve Taşcı Delisi ve Deli Aḫmed Çelebi emşāli bu şehirde ve eṭrāf-ı memālik-i ‘Oşmāniyye’de mecāzīb-i meşāhir bī-nihāye olup, ancak mezkūrünüñ aḥvāline zafer müyesser olmamağla bu mertebe ile iḳtifā olunup, bilā-yakīn efsānedden ihtirāz olındı.”⁴⁶⁰

Biyografik eserlerde, bilhassa elifbâ sırasına göre tertip edilmeyen metinlerde aynı şahıslar farklı isimlerde bahis konusu edilebilmektedir.⁴⁶¹ *Zeyl-i Şakā'ik*'ta da buna benzer bir durum vardır. Kazasker Kadrī Efendi'nin damadı Abdullah Efendi iki kere bahis konusu edilmiş; hemen hemen tamamı aynı olan bilgiler her bahiste farklı cümlelerle ifade edilmiştir.

⁴⁵⁸ *Zeyl-i Şakā'ik*, vr. 201b.

⁴⁵⁹ *Zeyl-i Şakā'ik*, vr. 75a.

⁴⁶⁰ *Zeyl-i Şakā'ik*, vr. 75a.

⁴⁶¹ Bkz. İkinci, age, s. 58-60.

‘Kazdağı ‘Abdu’llāh Efendi

el-Mevlā ‘Abdu’llāh.

Kazdağı’ndandır. Tarīk-ı ‘ilme sâlik ve himmet-i mâder-zād ile ser-māye-i ‘ilme mâlik olduğda, Şeyhü’l-İslām Mu‘îd Aḥmed Efendi’ye imām ve ḥıdmet-i mevlânādan şeref-i mülāzemetle bekām olduğda, ‘alā ḥasbe’l-isti‘dād medāris-i müte‘addide ile yegān yegān ber-murād olup, kırk aḳçe medreseden munfaşıl iken elli yedi Şa‘bān’ında Çavuş-zāde ‘Oşmān Efendi yerine Raḥikī Medresesi ḥāriciyle nā’ilü’l-merām, altmış iki Muḥarrem’inde Ebe-zāde Çelebi yerine Eyyüb’da Siyāvuş Paşa Medresesi’yle bekām oldılar. Altmış üç Ramazān’ında Nūḥ Efendi yerine Ca‘fer Ağa Medresesi’ne vāşıl oldu. Altmış yedi Receb’inde Bükāyī Efendi yerine Ḥadīce Sultān Medresesi iḥsān olunup, altmış sekiz Cemāzi’l-ülā’sında Süleyman Efendi yerine Mu‘îd Aḥmed Efendi Medresesi’ne tebdil ile tebcil olındı. Altmış ṭokuz Cemāzi’l-ülā’sında şahna gelüp, yetmiş Receb’inde Martolos-zāde yerine Çorlı Medresesi’ne irsāl olındı. Yetmiş üç Receb’inde Kemāl Efendi-zāde Aḥmed Efendi yerine Kara Muştafā Paşa müderrisi olup, yetmiş dört Cemāzi’l-āḥire’sinde Kāsım-zāde Efendi yerine

Ḳadrī Efendi Dāmādı ‘Abdu’llāh Efendi

el-Mevlā ‘Abdu’llāh.

Gelibolılı’dur. Şeyhü’l-İslām Mu‘îd Aḥmed Efendi merḥūma imām ve ḥıdmetlerinden mülāzemetle bekām olup, ba‘de tekmile’l-medāris kırk aḳçe medreseden ma‘zül ve muntazır-ı neyl-i me’mül iken biñ elli yedi Şa‘bān’ında Çavuş-zāde ‘Oşmān Efendi yerine ḥāric elli ile Raḥikī müderrisi olmuşlar idi. Altmış iki Muḥarrem’inde Ebe-zāde Çelebi yerine Eyyüb’da vāki‘ Siyāvuş Paşa Medresesi’yle kām-revā olup, altmış üç Ramazān’ında Bosnevī Nūḥ Efendi yerine Ca‘fer Ağa Medresesi virildi. Altmış yedi Receb’inde Bükāyī Muştafā Efendi yerine Ḥadīce Sultān Medresesi iḥsān olunup, altmış sekiz Cemāzi’l-āḥire’sinde Müfettiş Süleymān Efendi yerine Mu‘îd Aḥmed Efendi Medresesi şāyān görilüp, altmış ṭokuz ḥudūdında şahna gelüp, yetmiş Receb’inde Martolos-zāde Efendi yerine Çorlı Medresesi’ne gönderilmiş idi. Yetmiş iki Zi’l-ka‘de’sinde Erdebilī-zāde dāmādı Maḥmūd Efendi maḥlülinden Ḳadırğa Limanı Meḥemmed Paşası’na vāşıl olup, yetmiş dört Cemāzi’l-āḥire’sinde Kāsım-zāde Efendi yerine Ḥazret-i Ebā Eyyüb Medresesi virildi.

Eyyüb Medresesi virildi. Yetmiş beş Cemâzi'l-âhire'sinde Hâlîl Efendi maḥlûlinden Medîne-i Münevvere kazâsıyla tekrîm olunup, yetmiş yedi Muḥarrem'inde İpşala arpalığıyla ma'zûl ve yerlerine Şâmî 'İvâz Efendi mevşûl oldu. Seksen üç Receb'inde Tıosyalı Efendi yerine Ğalaṭa kazâsı tevcîh olunmuş idi. Seksen dört Cemâzi'l-ülâ'sında 'azl olunup, yerlerine Ca'fer Efendi naşb olındı. Sene-i mezbûre evâhirinde irtihâl ve rahmet-i Raḥmân'a isti'câl eyleyüp, Emîr Buḥârî civârı mezâristânında medfûndur.

Mevlânâ-yı mezbûr 'ilm-i fıkḥ ile meşhûr, ḥüsn-i ḥulḳ şâhibi, zıkr-i bi'l-ḥayr ṭâlibi idi. Kâḍî'-asker Kâdrî Efendi merḥûma dâmâd olmuş idi.⁴⁶²

Yetmiş altı Receb'inde Hâlîl Efendi maḥlûlinden Medîne-i Münevvere kazâsıyla tekrîm olındı. Yetmiş yedi ḥudûdında munfaşıl ve yerlerine 'Arab 'İvâz Efendi vâşıl olup, şâhibü't-tercemeye İpşala kazâsı arpalık ta'yîn olındı. Seksen üç Receb'inde Tıosyalı Meḥemmed Efendi yerine Ğalaṭa kazâsı 'inâyet olunmuş idi. Seksen dört Cemâzi'l-âhire'sinde ma'zûl ve yerlerine Kâra Ca'fer Efendi mevşûl oldu. Seksen altı ḥilâlinde intiḳâl ve dârü'n-Na'im'e irtihâl eyledi. Emîr Buḥârî ḳurbinde medfûndur.

Mevlânâ-yı mezbûr ḥüsn-i ḥulḳla meşhûr, nîk-nefs ve şâfi-fu'âd, mü'min-i pâk-i'tiḳâd idi. Kâḍî'-asker Kâdrî Efendi merḥûma 'aḳd-i peyvendi muşâheret ile taḥşîl-i 'izz ü rif'at idi.⁴⁶³

⁴⁶² Zeyl-i Şakâ'ik, vr. 202b-203a.

⁴⁶³ Zeyl-i Şakâ'ik, vr. 226a-226b.

Zeyl-i Şakā'ik her cihetten talihsiz bir eserdir: Henüz eser tebyiz edilmeden, ithaf edileceği kişinin öldürülmesi; yazarının bu durumdan etkilenip kitabını yakmak istemesi, bu fikirden vazgeçip yaklaşık altı yedi yıl sonra tekrar te'lif etmesi metnin istifade sahasına sunulmasını geciktirmiştir. Ayrıca 1130'da (1718) Şeyhî Mehmed Efendi'nin, Uşşâkîzâde'nin tezyil ettiği devri genişleterek tekrar zeyil etmesi, bir nevî esere müracaatı gereksiz hâle getirmiş; bundan dolayı *Zeyl-i Şakā'ik* hak ettiği şöhret ve teveccühten mahrum kalmıştır. Eserin kıymetinden bahseden ilk araştırmacılar Ali Cânib Yöntem ve Franz Babinger'dir. Yöntem, *Vekāyi'ül-fuzalâ*'yı tanıttığı makalesinde, Şeyhî'nin bilhassa 1695'e kadar yaşamış ulemânın biyografisini yazarken Uşşâkîzâde'yi harfiyyen iktibas ettiğini bildirerek *Zeyl-i Şakā'ik*'ın hakkını teslim eder. Babinger de *Osmanlı Târîh Yazarları ve Eserleri* adlı kitabında *Zeyl-i Şakā'ik*'tan övgüyle bahseder.

Eserde verilen bilgilerin bir kısmı sözlü kaynaklara dayandığından, araştırmacıların ihtiyatlı davranmaları, bilhassa bahis konusu kısımları devrin diğer kaynaklarıyla te'yid etmeleri gereklidir.

3.9. Biyografi Yazma Metodu

Uşşâkîzâde Seyyid İbrâhîm Efendi zeylini yazarken belli bir metodu takip etmiş; eser boyunca bahis konusu ettiği şahısların biyografilerini bu kıstaslara riayet ederek meydana getirmiştir. Kendinden önce te'lif edilen zeyillerdeki metodu, bilhassa Atâî'nin *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik*'ndaki tertip şeklini esas alarak kitabını yazmıştır. Bunları hulâsa edecek olursak şöyle sıralayabiliriz:

- Bahis konusu şahsiyetin önce lakabı, sonra künyesi verilir.
- Umumiyetle hangi şehirde doğduğu söylenir ve biliniyorsa babası veya dedesinin ismi zikredilir.
- Nasıl bir tahsil aldığı ve kimden mülâzım olduğu belirtilir.

- Kırk akçe medreseye kadarki vazife yaptığı yerler bildirilmeyip özellikle derecesi kırk akçe ve üzeri olan medreselerde hangi tarihlerde görev yaptığı, kimlerin yerine tayin edildiği, ne zaman azledildiği ifade edilir.

- Kadılık, valilik vb. yöneticilik yaptıysa bildirilir.

- Ne zaman öldüğü söylenir; varsa vefatına düşürülen tarihler aktarılır ve vefat yeri biliniyorsa kabrinin bulunduğu mekân zikredilir.

- Hâl tercümesi yazılan kişinin akranı arasındaki yeri ve karakteriyle alâkalı değerlendirmeler yapılır.

- Her hangi bir edebî yahut ilmî eser kaleme aldıysa, bunun ismi zikredilir; şairliği varsa şiirlerinden örnekler sunularak mahlası belirtilir.

- Vakıf, hamam, medrese, cami, çeşme vb. hayır eserleri yaptırdıysa bunlar ve buldukları yerler hakkında bilgi verilir.

Yukarıda zikredilen kıstasların hemen hemen tamamı zeyldeki bütün biyografiler için uygulanmıştır. Belirtilen metod, kısa bir örnek üzerinde şöyle müşahede edilebilir:

“Okı-cı-zâde Vak‘î Efendi

el-Mevlâ Ahmed bin Mehemmed. Biñ otuz tokuz hilâlinde intikâl ve riyâz-ı cinâna isti‘câl idüp, tercemesi Zeyl-i ‘Atâyi’ de tabağa-i Murâd Hân-ı Râbi‘’de sebğ iden Nişancı Okı-cı-zâde Mehemmed Beg’ün necl-i necîbi ve ferzend-i hasîb ü nesîbidür. Vâlid-i mâcidleri tevki‘î olmağla Vak‘î mağlaşıyla nâm ü nişân bulmuşlar idi. ‘Ulemâ-yı ‘asr mecâlis-i ‘ilmiyyelerinden iltikât-ı cevâhir-i ‘ulûm ve rişte-i efkâra nazm-ı ferâ’id-i mantûk u mefhûm eyleyüp, tarîk-ı sa‘âdet-refîk-ı ‘ilme sülûk ve sebîke-i hâlişü’l-‘ayâr-ı i‘tibârın sikke-i ma‘hûde ile meskûk eyledükden sonra Ebû Sa‘îd Efendi hıdmetlerinden mülâzemetle bekâm ve ba‘z-ı medâris-i ‘ilmiyye ile mağzî’l-merâm olup, kırk akçe medreseden ma‘zûl ve rütbe-i hamsîne tâlib-i vuşûl iken, kırk dört Receb’inde Raḥîkî Medresesi’ne ḥâric ile ‘âric ve taḥşîl-i neşâṭ ile mübtehic oldılar. Kırk tokuz Şevvâl’inde Ahmed Efendi yerine Mehemmed Ağa Medresesi’ne revnak-baḥşâ, elli bir Rebî‘ü’l-evvel’inde yerinde dâhil i‘tibârıyla kâm-revâ oldılar. Elli

üç Şafer'inde Çelebi Mehemmed Efendi yerine Yaḥyā Efendi Medresesi'yle tekrīm, elli beş Receb'inde hareket idüp, Şaḥn-ı Semāniyye'nün biriyle ta'zīm olındılar. Ba' deḥū Siyāvūş Paşa Sultānī Medresesi'yle bekām olup, Kāra Muştafā Paşa Medresesi'ne daḥi revnaḳ-baḥşā olduḳdan soñra Süleymāniyye Medresesi'nün birine nā'il ve altmış Zi'l-ka'de'sinde mansıb-ı dārü'l-ḳarāra vāsıl oldılar. Şeyḫ Vefā ḫazretleri cāmi'-i şerīfi ḫatīresinde medfūndur.

Mevlānā-yı merkūm fezā'il-i 'ilmiyye ile ma'lūm, maḥmūdū'l-fi'āl, memdūḫū'l-ḫişāl, şī'r ü inşāsı ḫoş-āyende ve mecālis-i 'ilmiyye-i fuḫūl-i 'ulemāya efkende olup, Bahāyī Efendi merḫūmuñ zamān-ı sadāretinde tezkirecilik ḫıdmetlerinde kā'im ve meclis-i 'ālilerine müdāvim idi.

Āşārından eş'ār-ı dürer-bārı ve rengin ü dil-nişin güftarı vardır. Bu ḡazel-i bī-bedel anuñdur:

Nazm

Ser-fürü' eyleyemez salṫanat-ı Dārā'ya
Pāy-ı ümmīdi çeken dāmen-i istiḡnāya

Kākül-i yār ider ḫayli yuḳardan pervāz
Sāye-i zülfi düşer mihr-i cihān-ārāya

Leb-i dildārı gören sāḡar-ı gülgün üzre
İki berg-i gül-i ter ḳondı şanur şahbāya

Reh-i 'aşḳuñda senüñ naḳd-i sirişk-i çeşmüñ
Ḫarcanur şü yerine ḳādir olan peydāya

Bilmezüz mesned-i devlet nicedür ey Vaḳ' i
Bezmi-i 'ālem hele degmez bu ḳadar ḡavgāya"⁴⁶⁴

3.10. Edebiyat Tarihi Kaynaḡı Olarak *Zeyl-i Şakā'ik*

Osmanlı devri Türk kültürü ve edebiyatı sahasında çalışma yapan araştırmacıların en temel başvuru kaynakları arasında şu'arā tezkireleri ilk sırada gelir.

⁴⁶⁴ *Zeyl-i Şakā'ik*, vr. 91b-92a.

Bunların haricinde *Şakā'iku'n-Nu'māniyye* tercüme ve zeyilleri, vefeyâtnâmeler, bazı tarih kitapları, menakıbnâmeler ve çeşitli meslek gruplarına ait hâl tercümesi ihtiva eden metinler yer almaktadır. Anılan eserler arasında *Şakā'iku'n-Nu'māniyye* tercüme ve zeyillerinin ayrı bir ehemmiyeti vardır. Özellikle XVII. asır tezkirelerinden bir kısmının antoloji mahiyetine sahip olması ve verilen biyografik bilgilerin Riyâzî ve Rıza tezkireleri hariç tutulduğunda bir iki satırı geçmemesi, *Şakā'iku'n-Nu'māniyye* zeyillerinin önemini artırmaktadır. Çünkü bu eserler, bahis konusu ettiği şahsiyet hakkında etraflıca malumat verdiğiinden söz konusu asırda kaleme alınan şu'arâ tezkirelerinin eksiklerini giderecek, başvurulacak ilk kaynak olarak değerlendirilebilir. Bu eserlerin, hayatı hakkında en az bilgi verdiği şair veya yazara, yarım sayfa yer ayırması ve bunda da sanatlı nesir cümlelerinin yanı sıra, kapsamlı malumat verdiği bilgisi dikkate alınırca iddiamızın yerinde olduğu görülecektir.

Osmanlı devri şair ve yazarlarının kahir ekseriyetinin ilmiye sınıfı mensubu olması, onların bir şekilde *Şakā'iku'n-Nu'māniyye* zeyillerinde zikredilmelerini gerektirmiş, hâl tercümelerinin verilmesini sağlamıştır.

Kendisi de bir şair ve yazar olan, aynı zamanda müderrislik ve kadılık vazifelerinde bulunan Uşşâkîzâde Hasîb Efendi, Nev'îzâde'yi tezyil ettiği *Zey-i Şakā'ik*'inde şair ve yazar olan Osmanlı ulemâsına sık sık yer vermiş; onların şair ve nesirlerinden örnekler sunmuş; hayatlarına dair menkıbe, latife, kerâmet vb. anekdotlar anlatarak daha iyi tanınmalarına yardımcı olmuştur. Sadece Uşşâkîzâde'nin şair veya yazar olduğunu bildirdiği, mahlasını veya eserlerini zikrettiği kişi sayısı yüz civarındadır. Bu sayıya, Uşşâkîzâde'nin eserinde yer verip de şair/nasirliğinin farkında olmadığı (yahut bildirmeyi unuttuğu) kimseler de ilave edilirse, bu sayı daha da artacaktır. Tabakalara göre ayrılmış olara bu şair ve nasirler şöyle sıralanabilir:

- 17. Tabaka Sultan IV. Murad Devrinin İkmâli

Nev'îzâde Atâyî (Atâyî), Ahîzâde Efendi (Hasîbî), Allâme Şeyhî Efendi (Şeyhî), Yâverîzâde Efendi (Kâbilî), Şa'rânîzâde Abdürrahîm Efendi, Nergîsîzâde Mehmed Efendi (Nergîsî), Mantıkî Ahmed Efendi (Mantıkî), Şeyh Aziz Mahmûd Urmevî, Şeyh Abdülmecîd-i Sivasî, Sultan IV. Murâd (Murâdî).

- 18. Tabaka Sultan İbrâhîm Devri

Şârihü'l-*Menâr* Abdülhalîm Efendi, Şeyhülslâm Yahya Efendi (Yahya), Riyâzî Mehmed Efendi (Riyâzî), Vardarî Şeyh Mehmed Efendi, İmâm-ı Sultânî Yusuf Efendi, Âvârezâde Mustafa Efendi (Selîsî), Hacı Yusufzâde Efendi (Zamîrî), Şeyh Kirâmüddîn Efendi (Kirâmî), Sabûhî Ahmed Dede (Sabûhî).

- 19. Tabaka Sultan IV. Mehmed Devri

Baldırzâde Mehmed Efendi (Selîsî), Okçuzâde Vak'î Ahmed Efendi (Vak'î), Erzurûmî İbrâhîm Efendi (Mülhemî), Aysî Efendi, Kara Çelebizâde Mahmûd Efendi, Rahmetullah Efendi, Şeyhülslâm Bahâyî Efendi (Bahâyî), Çeşmîzâde Abdürrahim Efendi (Rizâyî), Şeyhülslâm Mes'ûd Efendi, Molla Çelebi, Uşşâkîzâde Mehmed Efendi (Fasîhî), Şârihül-*Menâr*zâde Ahmed Efendi, Kâtib Çelebi, Hasan Paşazâde Abdülbâkî Efendi, Sofyalı İbrâhîm Efendi (Şükrî), Sadrüddînzâde Feyzullah Efendi (Feyzî), Kara Çelebizâde Abdülaziz Efendi, Nev'îzâde Mehmed Efendi, Kâsımzâde Mehmed Efendi (Sulhî), Sarı Abdullah Efendi, Şeyhülslâm Ebû Sa'îd Efendi, Aşkî Hasan Efendi, Sadrüddînzâde Ruhullah Efendi, Recâyî Efendi, Safvetî Mehmed Efendi (Safvetî), Hâşimîzâde Mehmed Efendi (Yetîmî), Şihâb Efendi, Abdüllatîf Efendi (Ünsî), Uzun Abdullah Efendi (Abdî), Beyânî Ahmed Efendi (Beyânî), Sa'dîzâde Mahdumu Seyyid Abdullah Efendi (Fâ'izî), Üsküdarî Ahmed Ramazan Efendi, Nâzikîzâde Mustafa Efendi, Riyâzîzâde Abdüllatîf Efendi (Lutfî), Samtî Mehmed Efendi (Samtî), Mehmed Nedîm Efendi, Şa'rânîzâde Ebussu'ûd Efendi, Hasan Efendizâde Şeyh Mehmed Efendi (Şifâyî), Hayrüddîn Efendi, İshakzâde Zuhûrî Efendi, Şâmî Abdüllatîf Efendi, Kadrîzâde Şeyh Mehmed Efendi (Şeyhî), Nâlî Mehmed Efendi (Nâlî), Hisâlî Seyyid Abdurrahman Efendi (Hisâlî), Şeyhülslâm Bolevî Mustafa Efendi, Şeyhzâde Mahdumu Mehmed Sâlih Efendi, Şeyhülslâm Minkârîzâde Yahya Efendi, Nakîbüleşrâf Zeyrekzâde Abdurrahman Efendi, Mehmed Âsım Efendi (Âsımî), Abdülkâdir Efendi bin Yusuf Efendi, Bursalı İlâhîzâde Mehmed Efendi, Uşşâkîzâde Abdürrahîm Efendi, Kefevî Hüseyin Efendi, Kâmetîzâde Mehmed Efendi'nin kızı Hatice (Sıdkî), Sandıklılı Abdülhalîm Efendi, Köprülüzâde Hocası Osman Efendi, Nisbetî Ali Efendi, Pârsâ Mehmed Paşa (Sâbir), Dahkî Efendi, Mekkî Mehmed Efendi (Emînî), Bâbî Mustafa Efendi, Uşşâkîzâde Abdülbâkî Efendi (Bâkî), Şeyh Mehmed Efendi (İzzetî), Şâmî

Abdülbâkî Efendi, Şârih-i *Mültekâ* Celeb Efendi, Âdilcevâzî Ömer Efendi, İmamzâde Mehmed Sa'dî Efendi, Abdülkâdir el-Bağdâdî Efendi, Es'adzâde Mahdumu Mes'ûd Çelebi, Kuyumcuzâde Mehmed Efendi, Zeyrekzâde Hâfız Mustafa Efendi, Mehmed Sa'dî Efendi (Sa'dî), Laz İbrâhîm Efendi, Solakzâde Halil Efendi, Kazasker Hâmid Efendi, Çömez Ahmed Efendi, Beyâzîzâde Ahmed Efendi, Hanlızâde Mehmed Efendi, Es'adzâde Mehmed Sa'îd Efendi (Sa'îdî), Şeyhülislâm Ankaravî Mehmed Efendi, Şeyh Abdülahad Nûrî Efendi (Nûrî), Şeyh Âdem Dede (Âdem), Şeyh Mahmûd Hulvî Efendi (Hulvî), Oğlan Şeyhi İbrâhîm Efendi, Saçlı İbrâhîm Efendi (Sıdkî), Miftâhîzâde Ahmed Efendi, Şeyh Mehmed Arzî Dede (Arzî), Seyyid Yakûb Efendi, Şeyh Gafûrî Mahmûd Efendi (Gafûrî), Neşâtî Ahmed Dede (Neşâtî), Divitcizâde Şeyh Mehmed Efendi, Bolulu Şeyh Himmet Efendi, Vânî Mehmed Efendi.

- 20. Tabaka Sultan II. Süleyman Devri

Feyzullahzâde Mehmed Reşîd Efendi, Sarı Ahmed Efendi (Hüsâmî), Debbağzâde Biraderi Sunullah Efendi (Sun'î), İszâde Mehmed Aziz Efendi, Hâcibzâde Mehmed Efendi, Derviş İbrâhîm-i Gülşenî, Şeyh Hasan Feyzî Efendi (Feyzî).

- 21. Tabaka Sultan II. Ahmed Devri

Kudüs Müftüsü Seyyid Abdürrahîm Efendi, Mehmed Abdülkerîm Efendi (Cezmî), İzmirli Süleyman Efendi, Şârih-i *Mültekâ* Seyyid Mehmed Efendi, Edirneli Murtaza Efendi, Hakkâk Fındık Efendi, Hayâtîzâde Mustafa Feyzî Efendi, Yüsrî Ahmed Efendi, Atbâzârî Şeyh Osman Efendi, Şeyh Niyâzî-i Mısrî (Niyâzî).

3.11. *Zeyl-i Şakâ'ik* ve *Vekâyi'ü'l-fuzalâ*'nın Mukayesesi⁴⁶⁵

Osmanlı devri biyografik eserleri incelendiğinde, yazarların önemli bir kısmının, metinlerini telif ederken kendilerinden evvel kaleme alınmış hâl tercümesi kitaplarından yararlandıkları görülecektir. Bu yararlanmalar kimi zaman sadece küçük bir bilgi aktarımı seviyesinde, kimi zaman özetleme şeklinde, kimi zaman da sayfalar boyunca süren doğrudan nakletme şeklindedir. Her ne kadar bazı yazarlar, kullandıkları

⁴⁶⁵ Bu bölüm 15-17 Mayıs 2014 tarihlerinde Kayseri'de düzenlenen IX. Klâsik Türk Edebiyatı Sempozyumu'da sunduğumuz "Uşşâkîzâde Hasîb'in *Zeyl-i Şakâ'ik*'i ile Şeyhî Mehmed Efendi'nin *Vekâyi'ü'l-Fuzalâ*'sının Mukayesesi" adlı tebliğin özetlenmiş hâlidir.

kaynakları ifade etseler de umûmiyetle çoğu müellif, kaynak zikretmeden bu tür alıntılar yapmışlardır. Böylesi durumlar ancak araştırmacıların dikkati ve mukayeseli çalışmaları neticesinde tespit edilebilmektedir. Bu tür eserlerden zikredecek olursak:

- Hasan Çelebi tezkiresinde yer alan biyografilerin ve şiir örneklerinin bir kısmı Âşık Çelebi'nin *Meşâ'irü's-su'arâ'*sından alınmıştır.
- Beyânî'nin tezkiresi, Hasan Çelebi'nin *Tezkiretü's-su'arâ'*sının özeti mahiyetindedir.
- Kâtip Çelebi'nin Türkçe *Fezleke*'sinde yer alan biyografilerin bir kısmı Nev'îzâde'nin *Şak'ik* zeylinden iktibas edilmiştir.
- H. Hüseyin Ayvansarâyî'nin şair ve yazarlar hakkında kaleme aldığı *Vefeyât-ı Ayvansarâyî'si*, yazarın *Hadikatü'l-cevâmi*, *Mecmûa-i Tevârih*'inden seçme kişilerin biyografilerini ihtiva eder.
- Faik Reşâd'ın *Eslâf*'indeki bazı biyografiler, Muallim Nâcî'nin *Osmanlı Şairleri*'nden alıntılanmıştır.⁴⁶⁶

Bu tür örneklerin sayısını çoğaltmak mümkündür. Bilginin ilk kaynağına ulaşmak, edebiyat tarihi araştırmacısına her zaman doğru hüküm vermede yardımcı olacaktır. Söz konusu düşünceden hareketle aynı eseri tezyil eden iki yazar, Hasîb ve Şeyhî arasında mukayese yapılmaya karar verilmiş; yapılan karşılaştırma neticesinde çeşitli sonuçlara ulaşılmıştır.

Emir Buhârî dergâhı şeyhi Simkeşzâde Hasan Feyzî Efendi'nin oğlu Şeyhî Mehmed Efendi, Nev'îzâde'nin *Hadâ'iku'l-hak'ik*'ini okuduktan sonra, bu esere bir zeyil yazma arzusu duyduğunu; eserine Nev'îzâde'nin zeylinde bulunmayan yeni kısımlar ilave etmeyi düşündüğünü bildirmiştir. Bu konuda bilgi ve belge toplarken, Uşşâkîzâde'nin zeylinin ismini zikretmeksizin 1106 yılına kadar yazılmış bir zeyli gördüğünü beyan ederek, eseri incelediğini ve beğenmediğini ifade etmiştir. Eleştirilerini dört başlık altında toplamıştır:

“Nev'î-zâde 'Aţâyî Efendi'nün ol *Şak'ik-ı Hadâ'ik-tırâza* târih-i mezbûrdan biñ kırk iki sâline gelince sâye-nişin-i nihâl-i rahmet olan 'ulemâ-yı kirâm ve meşâyih-i fihâmuñ ahvâlini tafşil eyledüğü zeyl-i müstevcibü'l-meyl-i şevk-dişâr kirâren mirâr melhûz-ı luhâza-i şu'urum ve dâde-i ittikân u iz'ân ile manzûrum olmağla keyfiyyet-i ahvâl-i selefe tefatun ve ol vâdide taşşil-i tefennün eyledigümden nâşî târih-i zeyl-i

⁴⁶⁶ Kurnaz, *Osmanlı Şairleri*, s. 5.

merķūmdan ilā yevminā hāzā dūrer-i evşāf-ı ‘ulemā ve meşāyiḡı silk-i taḡrīre nazm ile zeylū’z-zeyle ārzū ve zeyl-i mezkūrda meştūr olan cumhūrdan mā‘adā ḡadem-resīdegān-ı pāye-i mevleviyyet ve maḡfil-nişīnān-ı icrā-yı şerī‘at olan mevālī-i ‘izām ‘alā ṡarīḡı’l-velā kitābet ve zīver-i Bāḡçe-sarāy-ı emāret olan ḡānān-ı Kırım ve fülke-nişīn-ı emāret-i ḡulzūm-i beyzā olan vūzerā ve ‘azīzān-ı Mışr-ı zātū’l-ehrām olan dilīrān-ı ma‘delet-pīrā ve aḡayān-ı Yeñiçeriyān aḡvāl-i ‘ibret-intimā’ların beyāna cüst ü cū ve her ṡabaḡanuñ āḡiri ‘alā tertīb-i ḡurūfi’l-hecā beyān-ı zūmre-i şu‘arānuñ maḡarrı ḡılınmaḡ derūn-ı iḡlāş-meşḡūnda cāy-gīr ve ol muḡazzire-i leṡāfet-i ḡanā‘ata nām-zedlik mā fi’z-żamīr idi.

Lākin tehyi’e-i esbāb-ı vuşūle ḡillet-i biḡā‘a sebep-i te’ḡḡir olmaḡla ruḡsār-ı ḡāhiş verā-yı perde-i ḡayālden nezzāre-kūnān iken ba‘ż-ı ḡünermendān-ı zamāne ol dūrr-i yektā-rev-i vādī-i ‘irfāna pey-rev olmaḡla mecmū‘a-i maṡlūbeye ḡuṡbe-senc-i şūrū‘ ve biñ yüz altı senesine gelince taştīr-i aḡyār-ı ‘ulemā-yı kirām ile mu‘accele-dād-ı ‘arūs-ı merām olduḡı mesmū‘ olduḡda, irsāl-i vesā’iṡ-i enzār-ı şu‘ūr olınup manzūrūm olan şafaḡāt āyīne-i pūr-ḡubār-āsā kedernāk-i tesāmūḡ olduḡından mā‘adā cūmlenūñ aḡvālīn cāmi‘ olmamaḡla nā-sezā-yı i‘tinā ve nā-maḡbūl-i evliyā-yı nīk ü bed feḡmāndan iduḡı şūret-nümā olduḡda, ḡāhiş-i sābīḡ üzere maḡcūbe-i mestūretü’l-‘izār vesāṡet-i ilḡāh-ı ḡullān ile ‘arż-ı dīdār itmek edevātına mūbāderet ve Nev‘ī-zāde merḡūmuñ zeyli nihāyet bulduḡı biñ kırḡ üç senesinden biñ yüz otuz sālīne gelince -ki tāriḡ-i taḡrīrdūr- ḡābnāk-i mehd-i raḡmet olan evşāf-ı ‘ulemā-yı kümmel ve aḡvāl-i meşāyiḡ-i cūmmel ‘ale’l-veḡi’l-ekmel taḡrīr olınmaḡa mūbāşeret ve meydān-ı levḡa-i imlāda dest-i ḡāme-i iḡtidār ile şaf-beste-i sūṡūr olan ecnās-ı elfāz-ı āşīnāyı libās ma‘rūz-ı sūdde-i Sidre-esās-ı ḡazret-i şadr-ı ‘ālī mekārīm istīnās ḡılınmaḡ için nām-ı nāmī-i Āşaf-ı ‘ālī-şān ser-levḡa-i dībāce-i cerīde beyān ḡılındı.⁴⁶⁷

Şeyḡī eserinin sebep-i te’līf bölümünde, Uşşākīzāde’nin zeylini beḡenmediḡinden aynı devri tekrar zeyil etme ihtiyacı duyduḡunu belirtmiş ve Uşşākīzāde’nin eserine şü tenkitleri yöneltmiştir:

- Eksikliklerinden dolayı tozlu bir ayna gibi keder vericidir.
- Bahis konusu edilen devirde yaşamış ulemānın tamamının biyografilerini ihtiva etmemektedir.
- İtinadan yoksundur.

⁴⁶⁷ Şeyḡī, age, 1b-2a.

Yukarıdaki eleştirileri sıraladıktan sonra Şeyhî, bazı dostlarının da ısrarı üzerine zeylini kaleme aldığını ve eserine *Vek'yi 'ü'l-fuzalâ* adını verdiğini ifade etmiştir. Nev'îzâde'nin yarım bıraktığı 17. tabakadan 23. tabaka olan III. Ahmed devrinin ortalarına kadar (1043-1130) getirdiğini bildirmiştir.

3.11.1. Şeyhî'nin Uşşâkîzâde Zeyline Yönelttiği Tenkitler Hakkında Bazı Tespitler

Uşşâkîzâde'nin zeylinde bahis konusu edilen kişi sayısı, Şeyhî'nin zeylindeki şahıs sayısına nazaran oldukça azdır. Bunun sebebi, yazarın ulaşabildiği kaynakların sınırlılığı, kendinden evvel bahis konusu ettiği devri anlatan biyografik metinlerin azlığı gösterilebilir. Ayrıca Uşşâkîzâde eserinde, bu hususa şöyle değinmiştir:

“Bu devlet-i ‘aliyyede intikâl-i dârü'l-çarâr iden ‘ulemâ vü meşâyiḥdan aḥvâllerine zafer-yâb olduğumuz bu mertebedir. Ba‘zılarınıñ aḥvâli bilinüp, vefâtı târiḥi bilinmeyüp ve ba‘zılarınıñ ancak vefâtı bilinüp, aḥvâline kaṭi‘en zafer bulunmamağla bu bâbda şâhibü’z-zeyl Nev‘î-zâde ‘Atâyî Efendi merḥûma iktifâ olunmuşdur.”

“Fi'l-ḥaḳîka ol târiḥde Alaḳanca ve Hızr Işık ve Taşcı Delisi ve Deli Aḥmed Çelebi emşâli bu şehirde ve eṭrâf-ı memâlik-i ‘Oşmâniyye’de mecâzib-i meşâhir bî-nihâye olup, ancak mezkûrünüñ aḥvâline zafer müyesser olmamağla bu mertebe ile iktifâ olunup, bilâ-yakîn efsâneden ihtirâz olındı.”⁴⁶⁸

Yazar, sadece elinde kesin bilgi bulunan şahısların biyografilerini eserine dâhil ettiğini; vefat tarihini tespit edemediklerini ve hayatı hakkında yeterli malumata ulaşamadığı kişileri ise bahis konusu etmediğini bildirmiştir.

Şeyhî, Uşşâkîzâde'yi özensizlikle suçlamaktadır. Bu iddia, Uşşâkîzâde'nin zeylinin tamamı için geçerli değildir. Aşağıda da görüleceği üzere sadece lakapların verilisinde Şeyhî kadar titiz davranmamıştır. Ayrıca Uşşâkîzâde'nin zeyli, seleflerinin eserleriyle mukayese edilerek incelendiğinde bu iddianın asılsız olduğu görülecektir. Uşşâkîzâde zeylinde, sadece Atâyî'nin zeylinde yer alan tarikat silsilelerine değinmemiş; buna mukabil olarak kendinden evvel hiç bahsedilmeyen Kırım hanlarının azl ve nasb tarihlerine yer vermiştir. Yazarın, bazı şahısların biyografilerini anlatırken emin olamadığı durumlarda, sonradan tamamlamak üzere boş bıraktığı birkaç yer ise,

⁴⁶⁸ *Zeyl-i Şakâ'ik*, vr. 75a.

çoğu biyografik metinde görüldüğünden bir eksiklik olarak kabul edilmesi mâkul görülmemektedir.

3.11.2. Zeyl-i Şakā'ik ile Vekāyi'ü'l-fuzalâ'nın Tertip ve Nicelik Bakımından Mukayesesi⁴⁶⁹

3.11.2.1. Her İki Eserin Bölümlerinin Mukayesesi

Hasîb'in *Zeyl-i Şakā'ik*'i, Nev'îzâde'nin vefatı üzerine yarım kalan IV. Murad devrinin ikmâliyle başlamış; sırasıyla 18. tabaka olan Sultan İbrahim, 19. tabaka olan IV. Mehmed, 20. tabaka olan II. Süleyman ve 21. tabaka olan II. Ahmed devri ulemâ ve mutasavvıflarının hâl tercümelerinin anlatılmasıyla neticelenmiştir.

Şeyhî'nin *Vekāyi'ü'l-fuzalâ*'sı da Hasîb'in zeylinde yer alan bütün tabakaları ele almış; Hasîb'in zeyline ilâveten 22. tabaka olan II. Mustafa ve 23. tabaka olan III. Ahmed devrinin ortalarına kadar gelmiştir.

3.11.2.2. Hâl Tercümesi Verilen Kişi Sayılarının Mukayesesi

1043-1106 yılları arasında yaşamış 540 kişinin hayat hikâyesine yer veren Hasîb'e nazaran Şeyhî, eserinde 1043-1130 yılları arasında yaşamış 1822 şahsın biyografisini anlatmıştır. Şeyhî, Hasîb'le aynı devirleri zeyil ettiği kısımda 1238 şahsın hâl tercümesine yer vermiştir. Ayrıca Şeyhî'nin *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye* geleneğinde bir yenilik yaparak, herhangi bir medresede görev yapmayan ve şairlikleriyle ön plana çıkmış kimseleri de eserine dâhil ettiği görülmektedir. Ne zeyil yazdığı Atâyî'de ne de seleflerinden herhangi birinde bu tutum görülmez. Daha fazla fikir vermesi açısından Şeyhî'nin tasarrufu olan şairlerin de biyografilerinin yer aldığı kısmı göz ardı ettiğimizde bile Şeyhî'nin zeylinde 1004; Hasîb'in zeylinde ise 540 âlim, mutasavvıf ve devlet adamının hayatı söz konusu edilmiştir.

Hasîb'in zeylinde yer alıp da Şeyhî'nin zeylinde biyografisine yer verilmeyen kimse yoktur.

3.11.2.3. Biyografisi Yazılan Şahısların Lakaplarının Verilişi

Osmanlı devrinde kaleme alınmış biyografik eserlerin bir kısmında, bilhassa vefeyâtnâme ve *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye* tercüme ve zeyillerinde bahis konusu edilecek

⁴⁶⁹ *Vekāyi'ü'l-fuzalâ*'nın III. cildi, Şeyhî'nin vefatının ardından, oğlu tarafından Şeyhî'nin müsveddelerine göre tertip edildiği için mukayeseye dâhil edilmemiştir.

şahsın lakabı ya der-kenâra veya metnin içine farklı renkte bir mürekkeple yazılır; metnin içine de şahsın ismi veya künyesinin yazılması âdettendir.

Hasîb ve Şeyhî de seleflerinin bu tasarrufuna uymuş; hayatını anlatacakları kişinin önce lakaplarını sonra da künye yahut isimlerini bildirmişlerdir. Hasîb'in zeyli incelendiğinde bu uygulamanın çoğu zaman dikkatsiz bir şekilde yapıldığı; kimi zaman tam bir lakap bildirilirken, kimi zaman da aynı lakaptaki şahıslarla karıştırılabilecek şekilde lakapların verildiği görülmektedir. Şeyhî ise bu hususta oldukça titiz davranmış, eseri boyunca aynı tavrını sürdürmüştür. Bilhassa karışıklıklara sebep olacak durumlarda daha açıklayıcı lakaplar kullanmayı tercih etmiştir. Örnek olması açısından her iki yazarın aynı kişilere lakap vermedeki tasarrufları şu şekildedir:

Zeyl-i Şakā'ik

- Gökderelizâde Efendi
- Ahîzâde Efendi
- Râ'îzâde Efendi
- Mustalihzâde Efendi
- Nevâlîzâde Efendi

Vekāyi'ü'l-fuzalâ

- Gökderelizâde Ahmed Efendi
- Ahîzâde Seyyid Mehemed Efendi
- Râ'îzâde Kâsım Efendi
- Mustalihzâde Mehmed Efendi
- Nevâlîzâde Mahmûd Efendi

3.11.3. *Zeyl-i Şakā'ik* ile *Vekāyi'ü'l-fuzalâ*'nın Müşterek Taraflarının Mukayesesi

3.11.3.1. Biyografik Bilgi ve Değerlendirmeler

Yukarıda Hasîb ve Şeyhî'nin aynı devri tezyil ettikleri ve Şeyhî'nin *Vekāyi'ü'l-fuzalâ*'sının Hasîb'in *Zeyl-i Şakā'ik*'na duyulan tepkiden dolayı yazıldığı bildirilmişti. Ayrıca Hasîb'in zeylinde yer alan herkesin Şeyhî'nin eserinde de bulunduğu belirtilmişti. Her iki eser arasında yapılan ayrıntılı mukayesede oldukça fazla benzerlikler tespit edildi. Hasîb'in zeylinin, Şeyhî'nin *Vekāyi'ü'l-fuzalâ*'sından yaklaşık on beş yıl evvel 1114'te (1703) tamamladığını göz önünde bulundurduğumuzda, Şeyhî'nin Hasîb'ten yararlandığı; hatta Hasîb'in zeylinde doğru olduğuna inandığı kısımları hiç değiştirmeksizin satırlar boyu eserine dâhil ettiği görülmektedir. *Zeyl-i Şakā'ik*'ta anlatılan 540 kişinin çok büyük bir kısmının *Vekāyi'ü'l-fuzalâ*'da kaynak belirtilmeden kimi zaman kısmî değişiklikler yapılarak, kimi zaman da olduğu gibi iktibas edildiği görülmektedir. Aradaki benzerliğin görülmesi açısından her iki eserde de yer alan biyografilerden rastgele seçilen örnekler şu şekildedir:

Zeyl-i Şakā'ik

Hācī Evḫad Şeyḫi Seyyid Ḥüseyn
Efendi⁴⁷⁰

eş-Şeyḫ es-Seyyid Ḥüseyn İbn
‘Abbās. Zağferānborlı qaşabası
muzāfātından bir qaryede sākin ‘Abbās
nām sa‘ādetmendüñ ferzend-i
ercümendi el-Ḥācc Evḫad şeyḫi Seyyid
Ḥüseyn Efendi’dür. ⁴⁷¹ علو الهمة من الايمان
naşşıyla ‘āmil olup, muḫaddemāt-ı
‘ulūmı diyārı ‘ulemāsından taḫşile
himmet ve kemā-hüve-ḫaḫḫihā tekml-i
levāzım için cānib-i Sitanbul’a rihlet ve
e‘izze-i Ḥalvetiyye’den sَابِکُ’z-zıkr
‘Abdü’l-aḫad Efendi’den inābet idüp,
tezkiye-i zāhir ü bātine bezl-i himmet
idüp, ḫazret-i ‘azīze ser-ṭarīḫ olmuş idi.
Biñ altmış altı tārīhinde Yedi Kulle
ḫurbinde el-Ḥācc Evḫad Zāviyesi’ne
şeyḫ ve cāmi‘-i şerīfine vā‘iz ü nāşih
naşb olunmağla Hācī Evḫad Şeyḫi
dimekle meşhūr ve bu ta‘rifle zebān-
zed-i cumhūr olmuş idi. Biñ ṭoḫsan beş
Şafer’inde Ders-i ‘ām Çelebi fevtinden
Cāmi‘-i Ebu’l-fetḫ va‘ziyyesiyle tekrım
olındı. Biñ yüz bir Receb’inde Bolbolcı-
zāde ‘Abdü’l-kerīm Efendi yerine
Bāyezīd Ḥān Cāmi‘i’nde müfessir ve
şeyḫ-i nāşih ü müzekkir oldılar. Biñ yüz
üç Receb’inde selefi yerine
Süleymāniyye va‘ziyesine terfi
olunmuşlar idi.

Vekāyi‘ü’l-fuzalā⁴⁷²

Hācī Evḫad Şeyḫi Seyyid Ḥüseyn
Efendi⁴⁷³

eş-Şeyḫ es-Seyyid Ḥüseyn bin
‘Abbās. Zağferānborlı qaşabası
muzāfātından Bacı nām qaryede sākin
‘Abbās nām sa‘ādetmendüñ ferzend-i
ercümendi el-Ḥācc Evḫad şeyḫi dimekle
şehir Seyyid Ḥüseyn Efendi’dür.
Muḫaddemāt-ı ‘ulūmı diyārı
‘ulemāsından taḫşil itdükden soñra
kemā-hüve-ḫaḫḫihā tekml-i levāzım
için cānib-i İstanbul’a rihlet ve e‘izze-i
meşāyih-ı Ḥalvetiyye’den eş-Şeyḫ
‘Abdü’l-aḫad en-Nürī Efendi’den inābet
idüp, tezkiye-i zāhir ü bātine bezl-i
himmet idüp, vālid-i cāmi‘ü’l-hurūf
Şeyḫ Feyzī Hasan Efendi yerine ḫazret-i
‘azīze ser-ṭarīḫ olmuş idi. Biñ altmış altı
tārīhinde Yedi Kulle ḫurbinde el-Ḥācc
Evḫad Zāviyesi’ne şeyḫ ve cāmi‘-i
şerīfine vā‘iz ü nāşih naşb olunmağla
Hācī Evḫad Şeyḫi ‘unvāniyla şöret-
şi‘ār ve bu ta‘rifle ma‘lūm-ı kibār u
şığār oldılar. Biñ ṭoḫsan beş Şafer’inde
Ders-i ‘ām Çelebi mahlülinden Cāmi‘-i
Ebu’l-fetḫ Sultān Mehemed Ḥān
va‘ziyyesi ihsān olup yüz bir
Receb’inde Bolbolcı-zāde ‘Abdü’l-
kerīm Efendi yerine Bāyezīd Ḥān
Cāmi‘-i Şerīfi’nde müfessir ve şeyḫ-i
nāşih ü müzekkir olup,

⁴⁷⁰ *Zeyl-i Şakā'ik*, vr. 362b.

⁴⁷¹ “Himmetin yüceliği imandandır.”

⁴⁷² Şeyḫi’nin ilaveleri altı çizili şekilde gösterilmiştir.

⁴⁷³ Şeyḫi, age, C.2, s. 94-95.

Yüz beş Cemāzi'l-āhire'sinüñ yigirmi sekizinci yevm-i erba'āda terk-i 'ālem-i nāsūt ve kürsī-nişin-i meḥāfil-i tābūt olup, Topkapusı ḥāricinde Merkez Efendi Cāmi'î ḳurbinde defn olunup, va'ziyyeleri ḥālen re'isü'l-meşāyih İspirî 'Alî Efendi dāmādı Muştafā Efendi'ye iḥsān olındı. Şeyḫ Nazmî Efendi bir ta'miyeli tāriḫ-i intikāl dimişdür:

Tāriḫ

Bir eksik ile hātif fevtine didi tāriḫ
Seyyid Ḥüseyn'ün olsun yeri İlāhî
cennet

yüz beş Cemāzi'l-āhire'sinüñ yigirmi sekizinci erba'ā günü terk-i 'ālem-i nāsūt ve kürsī-nişin-i maḥfel-i tābūt olup, Mevlevî-ḥāne Yeñikapusı ḥāricinde Merkez Efendi Cāmi'î-î Şerîfi civārında ḳurbinde defn olındılar. Şeyḫ Nazmî Efendi didügi tāriḫ-i mevzūndur:

Tāriḫ

Bir eksik ile hātif fevtine didi tāriḫ
Seyyid Ḥüseyn'ün olsun yeri İlāhî
cennet

Zeyl-i Şakā'ik

Şāmī ' Abdü'l-laṭif Efendi⁴⁷⁴

el-Mevlā ' Abdü'l-laṭif bin ' Abdü'l-bākī el-Ba' lī el-ma' ruf bi'l- Bahāyī. Medīne-i Şām-ı cennet-meşāmdan bedīd ve vāşıl-ı rütbe-i dāniş ü dīd olduğda, Ba' lbek nām beldeye irtihāl ve tekmīl-i ' ulūm-ı zāhireye iştiğāl ve fūnūn-ı edebiyeyi ikmāl eyleyüp, mālīk-i ser-māye-i isti' dād ve vāşıl-ı şabīhatü'l- ' id murād olduğdan sonra dārü'l-mülk-i İstanbul'a vāşıl ve şadrü'l-ifāde Şeyhü'l-İslām Minķārī-zāde Efendi Āsitānesi'ne dāhil olup, hıdmetlerinde şem' -i meclis gibi kā'im ve istifāza-i pertev-i ' ināyetlerinden mülāzım olup, sālīk-i ṭarīk-ı każā ve nā'il-i mertebe-i hūkm ü imzā oldı. Kaşabāt-ı Rūm-ı maḥrūsetü'l-eṭrāfda iḥrāz-ı kaşabātü's-sebaḳ-ı ' adl ü inşāf itdükdən sonra Ṭrablus Şām mevleviyetiyle maḥzar-ı ikrām-ı kirām oldılar. Ba' de'l- ' azl ve'l-infişāl yetmiş beş ḥudūdında ma' zül ve yerlerine Şadrü'd-dīn-zāde Efendi vāşıl oldı. Yetmiş yedi Ramāzān'ında Başmaḳcı-zāde maḥdūmı yerine Belğrad-ı behişt-ābād każası virildi. Yetmiş sekiz Cemāzi'l-āhire'sinde munfaşıl ve yerlerine Nisbeti ' Alī Efendi vāşıl oldı.

⁴⁷⁴ *Zeyl-i Şakā'ik*, vr. 216b-217a.

Vekāyi'ü'l-fuzalâ

Şāmī ' Abdü'l-laṭif Efendi⁴⁷⁵

el-Mevlā ' Abdü'l-laṭif bin ' Abdü'l-bākī el-Ba' lī el-ma' ruf bi'l- Bahāyī. Medīne-i Şām-ı cennet-meşāmdan bedīd ve vāşıl-ı rütbe-i dāniş ü dīd olduğda, Ba' lbek nām beldeye irtihāl ve tekmīl-i ' ulūm-ı zāhireye iştiğāl ve fūnūn-ı edebiyeyi ikmāl eyleyüp, mālīk-i ser-māye-i isti' dād ve vāşıl-ı şabīhatü'l- ' id murād olduğdan sonra dārü'l-mülk-i İstanbul'a hicret ve şadrü'l-ifāde Şeyhü'l-İslām Minķārī-zāde Efendi Āsitānesi'ne intisāb ile cenāblarından iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet eyleyüp devr-i merātib iderek kırk akçe medreseden a' zül iken sālīk-i ṭarīk-ı każā ve nā'il-i mertebe-i hūkm ü imzā olmuş idi. Kaşabāt-ı Rūm-ı maḥrūsetü'l-eṭrāfda icrā-yı ahkām-ı şer' iyye iderek Ṭırhala każasına vāşıl ve andan daḥi munfaşıl olduğdan sonra biñ yetmiş dört Receb'inde Bābī Mustafā Efendi yerine Ṭrablus Şām mevleviyetiyle maḥzar-ı ikrām-ı kirām olup yetmiş beş Muḥarrem'inde ma' zül ve yerlerine Şadrü'd-dīn-zāde Fethu'llāh Efendi mevsül oldı. Yetmiş yedi Ramāzān'ında Başmaḳcı-zāde Mehemmed Efendi yerine Belğrad mevleviyeti ' ināyet olunup yetmiş tokuz Cemāzi'l-āhire'sinde munfaşıl ve yerlerine Nisbeti ' Alī Efendi vāşıl oldı.

⁴⁷⁵ Şeyhī, age, C.1, s. 380-81.

Seksen bir Zî'l-ħicce'sinde Hâbil-zâde Efendi yerine Filibe kazâsı 'inâyetiyle ta'zîm olındı. Ğurre-i Muħarremü'l-ħarâmda manşiba dâhil ve on yedinci gün dâyin-i ecel teķazâsıyla dârü'l-emn-i cinâna vâşıl oldu.

Mevlânâ-yı mezbûr fazîlet-i 'ilmiyye ile meşhûr, 'âlim ü fâzıl, kâmil ü mükemmil idi.

Āşâr-ı 'ilmiyyelerinden *İsti'ârât*, *Metn-i Menâr* nazımları ve üzerine şerhi vardur ve bundan mâ'adâ kaşâ'id-i 'Arabiyye'si bî-nihâyedür.

Seksen bir Zî'l-ħicce'sinde Hâbil-zâde 'Ömer Efendi yerine Filibe kazâsı ħükümetiyle ta'zîm olınmışlar idi. Seksen iki Muħarremü'l-ħarâmı ğurresinde kazâ-yı mezkûre dâhil ve on yedinci gün dâyin-i ecel teķazâsıyla dârü'l-emn-i cinâna vâşıl oldılar. Mansıb-ı mahlûl Tavîl Hasan Efendi'ye mahall görüldi.

Mevlânâ-yı mezbûr fazîlet-i 'ilmiyye ile meşhûr, 'âlim ü fâzıl, kâmil ü mükemmil idi.

Āşâr-ı 'ilmiyyelerinden *İsti'ârât*, *Metn-i Menâr* nazımları ve üzerine şerhi vardur ve bundan mâ'adâ kaşâ'id-i 'Arabiyye'si bî-nihâyedür.

Zeyl-i Şakā'ik

Nisbeti 'Alī Efendi⁴⁷⁶

el-Mevlā 'Alī. Medīne-i Diyārbekr'de perverde ve deryā-yı 'ademden ser-ber-āverde olup, temhīd-i muḳaddemāt-ı 'ulūm ve teşyīd-i mebānī-i mantūk u mefhūm eyledükde Nisbeti 'Alī dimekle meşhūr ve bu ta'rīfle zebān-zed-i cumhūr olmuş idi. Aheng-i ṭarīḳ-ı sa'ādet-refīḳ ve devr-i mecālis-i ders ü taḫḳīḳ eyleyüp, Şeyhü'l-İslām Ebū Sa'īd Efendi ḫıdmetlerine intisāb ve şeref-i mülāzemetlerin iktisāb eylemiş idi. Ba'de tekmi'le'l-medāris kırk aḳçe medreseden ma'zūl ve müteraḳḳıb-ı neyl-i me'mūl iken iken altmış dört Receb'inde Ḥācī Ḥātūn Medresesi ...

... Mevlānā-yı mezbūr ḳadr-i müşterek-i 'ilm ile meşhūr, cihet-i şı'riyyeden vāyedār, lāzıme-i ṭarīḳden behredār idi.

Vekāyi'ü'l-fuzalā

Nisbeti 'Alī Efendi⁴⁷⁷

el-Mevlā 'Alī. Medīne-i Diyārbekr'de perverde ve deryā-yı 'ademden ser-ber-āverde olup, temhīd-i muḳaddemāt-ı 'ulūm ve teşyīd-i mebānī-i mantūk u mefhūm eyledükde Nisbeti 'Alī dimekle meşhūr ve bu ta'rīfle zebān-zed-i cumhūr olmuş idi. Aheng-i ṭarīḳ-ı sa'ādet-refīḳ ve devr-i mecālis-i ders ü taḫḳīḳ eyleyüp, Şeyhü'l-İslām Ebū Sa'īd Efendi ḫıdmetlerine intisāb ve şeref-i mülāzemetlerin iktisāb eylemiş itdükden soñra bi-ḥasbi'l-'āde ḳat'-ı merātib-i mu'tāde iderek kırk aḳçe medreseden ma'zūl ve müteraḳḳıb-ı neyl-i me'mūl iken iken altmış dört Şa'bān'ında ibtidā ihdāş olunan Ḥācī Ḥātūn Medresesi

... Mevlānā-yı mezbūr ḳadr-i müşterek-i 'ilm ile meşhūr, cihet-i şı'riyyeden vāyedār, lāzıme-i ṭarīḳden behredār idi.

⁴⁷⁶ *Zeyl-i Şakā'ik*, vr. 242a-242b.

⁴⁷⁷ Şeyhī, age, C.1, s. 458-59.

Zeyl-i Şakā'ik

Ḥāfız Şa' bān Efendi⁴⁷⁸

el-Mevlā Şa' bān. Vilāyet-i Anadolı'da belde-i Kaşamonı'dan zühür ve āfītāb-ı feyz-i ezeliiden istifāza-i nūr-ı şu'ūr eyledükde taleb-i 'ilm ü 'irfāna meşgūl olup, be-taḥşiş 'ilm-i tecvīd ve kırā'atde māhir ve fenn-i celīl-i kırā'ati ḥıfz ile imtiyāzı zāhir olduğda, Ken'ān Paşa Sulṭānī ḥ'āceliğiyla kām-yāb ve Ḥāfız Şa' bān Efendi demekle şöhret-yāb olmuş idi.

Mevlānā-yı mezbūr şalāḥ-ı ḥālle meşhūr, ḥāfız-ı *Kelām-ı Kadīm*, nīk-nefs, ḥalīm idi.

Vekāyi'ü'l-fuzalâ

Ḥāfız Şa' bān Efendi⁴⁷⁹

el-Mevlā Şa' bān. Vilāyet-i Anadolı'da belde-i Kaşamonı'dan zühür ve āfītāb-ı feyz-i ezeliiden istifāza-i nūr-ı şu'ūr eyledükde taleb-i 'ilm ü 'irfāna meşgūl olup, be-taḥşiş 'ilm-i tecvīd ve kırā'atde māhir ve fenn-i celīl-i kırā'ati ḥıfz ile imtiyāzı zāhir olduğda, Ḥāfız Şa' bān Efendi demekle şöhret-yāb ve 'ulemānuñ birinden mülāzemet ile kām-yāb olmuş idi.

.....

Mevlānā-yı mezbūr şalāḥ-ı ḥālle meşhūr, ḥāfız-ı *Kelām-ı Kadīm*, nīk-nefs ve ḥalīm idi.

⁴⁷⁸ *Zeyl-i Şakā'ik*, vr. 243a-243b.

⁴⁷⁹ Şeyhî, age, C.1, s. 460-61.

Zeyl-i Şakā'ik
Hüsn-i Tedbîr⁴⁸⁰

Ez-cümle Bağdād Qal'ası teshîri için yigirmi 'aded top qal'a küpi pâdişâh-ı 'âlî-câh ile istişhâb olunmak bunların re'y-i rezînlerine binâ olunduğda mâ-şadağ:

Nazm

بهنگام تدبیر يك رای نيك

به از صد سپاه چو دریای ريك⁴⁸¹

olup, bu tedbîr-i işâbet-pezîrûñ haseni Bağdād'a varılup, cemî'-i mühimmâtıyla yigirmi pâre top hâzır bulınup, şatı ile irsâl olunan toplar yigirmi günden sonra geldükde zâhir olmuştur. Ba' dehû ber-fehvâ-yı

Nazm

'Âkıbet olsa gerek pûşîş-i tâbût-ı fenâ
Hil' at-i pād-şâh u hırqa-i peşîmen-gedâ

Vekāyi'ü'l-fuzalâ
Hüsn-i Tedbîr⁴⁸²

Ez-cümle Bağdād Qal'ası teshîri için yigirmi 'aded top qal'a küpi pâdişâh-ı 'âlî-câh ile istişhâb olunmak bunların re'y-i rezînlerine binâ olunduğda mâ-şadağ:

Nazm

بهنگام تدبیر يك رای نيك

به از صد سپاه چو دریای ريك⁴⁸³

olup, bu tedbîr-i işâbet-pezîrûñ haseni Bağdād'a varılup, cemî'-i mühimmâtıyla yigirmi pâre top hâzır bulınup, şatı ile irsâl olunan toplar yigirmi günden sonra geldükde zâhir olmuştur. Ba' dehû ber-fehvâ-yı

Nazm

'Âkıbet olsa gerek pûşîş-i tâbût-ı fenâ
Hil' at-i pād-şâh u hırqa-i peşîmen-gedâ

⁴⁸⁰ *Zeyl-i Şakā'ik*, vr. 52a-52b.

⁴⁸¹ "Dikkatlilik gereken zamanda iyi bir fikir, kum denizi gibi yüz askerden daha iyidir."

⁴⁸² Şeyhî, age, C.1, s. 112-13.

⁴⁸³ "Dikkatlilik gereken zamanda iyi bir fikir, kum denizi gibi yüz askerden daha iyidir."

sene şelāşe ve hamsîn ve elf Zî'l-
 hicce'sinüñ on sekizinci leyle-i sebtde
 ol fermān-fermā-yı faẓl ü taqvā
 dağdağa-i meşāğil ⁴⁸⁴ لاطائل فى الدنيا dan
 rehā bulup, rūḥ-ı pür-fütūḥları maḳ' ad-ı
 şıdḳa hırām itdükde, ol gice şabāḥında
 cenāzeleri Cāmi'-i Sultān
 Meḥemmedî'ye ihzār ve maḳām-ı
 şeyḫü'l-İslāmîye Ebū Sa'îd Efendi
 ihtiyār olunup, bi'l-cümle haberdār olan
 şıḡār u kibār ile ḫıdmet-i şalātları edā
 olınduḡdan soñra tābūt-ı pür-sekînelerin
 seng-i muşallādan ḳaldırup, keşret-i
 zühḥāmdan berdüş itmege imkân
 olmayup, ser-engüş-t-i enām üzre vālid-i
 mācid-i keşirü'l-meḥāmidleri i' dād
 itdükleri türbede mütevārî-i ḫāk-i pāk-i
 'anber-fām oldu.

Mevlānā-yı sālifü'l-beyān
 eskena'llāhu te'ālā ferādīsü'l-cinān,
 mefḥar-i maḫādīm-i Rūm, meḫāsin-i
 ef'alle mevsūm, mecma'l-baḫreyn-i
 şerî'at u ṭarīḳat, mülteḳāü'n-nehreyn-i
 faẓl ü ma'rifet, mülk-i nezāhat, fülk-i
 nebāhat, zāt-ı mekārīm-simātı beytü'ş-
 şeref-i şalāḥ u 'iffetden nāşî olmaḡın
 eyyām-ı ḫükümetinde ḫuḳūḳ-ı 'ibāddan
 mütecānib ve tesviye-i umūr-ı enāma
 rāḡıb, kelām-ı Ḥaḳḳ'ı tekellümde seyf-i
 şārim ve maẓhar-ı feḫvā-yı

⁴⁸⁵ لا يخاف فى الله لوموته لايمم tevāzu'-pîşe,
 ḫayr-endîşe, güşāde-rū ve laṭife-gū idi.

⁴⁸⁴ "Dünyada fazilet yoktur."

⁴⁸⁵ "Allah yolunda azarlanma ve ayıplanmadan korkulmaz."

sene şelāşe ve hamsîn ve elf Zî'l-
 hicce'sinüñ on sekizinci leyle-i sebtde
 ol fermān-fermā-yı faẓl ü taqvā
 dağdağa-i meşāğil ⁴⁸⁶ لاطائل فى الدنيا dan
 rehā bulup, rūḥ-ı pür-fütūḥları maḳ' ad-ı
 şıdḳa hırām itdükde, irtesi subḫ
vaḳtinde maḳām-ı kerīm-i iftāya Ebū
Sa'îd Efendi kıyām itdiler. Ba'deḫū
cenāzeleri Cāmi'-i Sultān
Meḥemmedî'ye ihzār olunup ve maḳām
 bi'l-cümle haberdār olan şıḡār u kibār
 ile ḫıdmet-i şalātları edā olınduḡdan
 soñra tābūt-ı pür-sekînelerin seng-i
 muşallādan ḳaldırup, keşret-i
 zühḥāmdan berdüş itmege imkân
 olmayup, ser-engüş-t-i enām üzre vālid-i
 mācid-i keşirü'l-meḥāmidleri i' dād
 itdükleri türbede mütevārî-i ḫāk-i pāk-i
 'anber-fām oldu.

Mevlānā-yı sālifü'l-beyān
 eskena'llāhu te'ālā ferādīsü'l-cinān,
 mefḥar-i maḫādīm-i Rūm, meḫāsin-i
 ef'alle mevsūm, mecma'ül-baḫreyn-i
 şerî'at u ṭarīḳat, mülteḳāü'n-nehreyn-i
 faẓl ü ma'rifet, mülk-i nezāhat, fülk-i
 nebāhat eyyām-ı ḫükümetlerinde
 ḫuḳūḳ-ı 'ibāddan mütecānib ve tesviye-i
 umūr-ı enāma rāḡıb, kelām-ı Ḥaḳḳ'ı
 tekellümde seyf-i şārim ve şalāḥ u
 taqvāya müdāvīm, tevāzu'-pîşe, ḫayr-
 endîşe, güşāde-rū ve laṭife-gū,
mütedeyyin ü müteşerri', mütesallib ü
müteverri'

⁴⁸⁶ "Dünyada fazilet yoktur."

Zeyl-i Şakā'ik
Şamî Mehemmed Efendi⁴⁸⁷

el-Mevlā Mehemmed Şamî İbn el-Hācc Yūsuf. Vilāyet-i Anaṭolı'da Ermenek nām kaşabadan hicret ve maḥrüse-i Burusa'da ikāmet eylemiş el-Hācc Yūsuf nām merdüñ şāḥ-ı şecere-i vücūdı ve netice-i muḳaddemāt-ı zāt-ı mes'ūdudur. Biñ kırk tārīhinde dārü'l-mülk-i İstanbul'a ḳudüm ve devr-i mecālis-i 'ulemā-yı Rüm itdükdēn şoñra elli tārīhinde Şeyḫü'l-İslām Ebū Sa'īd Efendi merḫūmuñ def'a-i sālise-i şadāret-i Rüm'ından mülāzım ve ṭarīḳ-ı tadrise 'āzım olup, ḳat'-ı merātib ve aḫz-ı menāşib iderek biñ elli dōrt Cemāzi'l-ülā'sında kırk aḳçe ile 'Alī Kethudā Medresesi'ne vāşıl, andan daḫi münfāşıl iken altmış dōrt Şa'bān'ında İşḫāḳ-zāde Efendi yerine ḫāric ile Bālī Efendi Medresesi'ne vālī oldılar. ...

Medīne-i mezbūrede Ḥamza Beg Cāmi'i mezāristānında defn olındı. Manşıb-ı maḫlūle Edrineli Efendi mevşül oldı.

Mevlānā-yı merḫūm cihet-i fiḳhiyye ile ma'lūm:

'Ayn-ı şıfat dīde-güşā mīm gibi bestedem

vefḳince ekşer-i evḳāti şamt-ı dā'im ile güzār itmegin Şamî 'alemi,

⁴⁸⁸ و من صمت نجا kelāmı, hem-pāye-i mūsīḳī ve naḡmī olmış idi.

Vekāyi'ü'l-fuzalā
Şamî Mehemmed Efendi⁴⁸⁹

el-Mevlā Mehemmed Şamî İbn el-Hācc Yūsuf. Vilāyet-i Anaṭolı'da Ermenāk nām kaşabadan hicret ve maḥrüse-i Burusa'da ikāmet eylemiş el-Hācc Yūsuf nām merdüñ şāḥ-ı şecere-i vücūdı ve netice-i muḳaddemāt-ı zāt-ı mes'ūdı Mehemmed Samî Efendi'dür. Biñ kırk tārīhinde dārü's-saltanatü'l-'aliyye belde-i Kostantıniyye'ye ḳudüm ve devr-i mecālis-i 'ulemā-yı Rüm itdükdēn şoñra elli senesi ḫudūdında Ebū Sa'īd Efendi merḫūmuñ def'a-i sāniyye-i şadāret-i Rüm'a teşriflerinden mülāzım ve ṭarīḳ-ı tadrise 'āzım olup, ḳat'-ı merātib iderek elli dōrt Cemāzi'l-ülā'sında kırk aḳçe ile 'Alī Kethudā Medresesi'ne vāşıl, andan daḫi münfāşıl iken altmış dōrt Şa'bān'ında İşḫāḳ-zāde Mehemmed Sālīḫ Efendi yerine ibtidā ḫāric i'tibāryla Bālī Efendi Medresesi'ne vālī olup

Belde-i mezbūrede Ḥamza Beg Cāmi'i mezāristānında defn olındı. Manşıb-ı maḫlūle Edrineli Efendi mevşül oldı.

Mevlānā-yı merḫūm cihet-i fiḳhiyye ile ma'lūm:

'Ayn-ı şıfat dīde-güşā mīm gibi bestedem

vefḳince ekşer-i evḳāti şamt-ı dā'im ile güzār itmegin Şamî 'alemi,

⁴⁹⁰ و من صمت نجا kelāmı, hem-pāye-i mūsīḳī ve naḡmī olmış idi.

⁴⁸⁷ *Zeyl-i Şakā'ik*, vr. 190a-190b.

⁴⁸⁸ "Susan kimse kurtulur."

⁴⁸⁹ Şeyhî, age, C.1, s. 358-59.

⁴⁹⁰ "Susan kimse kurtulur."

Zeyl-i Şakā'ik

Edrineli Dervîş İbrāhīm-i Gülşenî⁴⁹¹

eş-Şeyh Dervîş İbrāhīm el-Gülşenî. Şehr-i dil-güşā belde-i Mağnisa'da Semerci Dede dimekle şehîr, bir pîr-i rûşen-zamîrûñ veled-i hayrû'l-ḥalef-i ḥiredmendi Gülşenî-tarîkat Dervîş İbrāhīm Efendi'dür. Mezbûr Semerci Dede, Egri Fâtîhi Sultân Meḥemmed Ḥān-ı Ğāzî t̄abe şerāhu ḥazretlerinüñ henüz çār-bāliş-nişîn-i taḥt-ı sultānî ve muntazım-ı silk-i pâdişāhān-ı 'Oşmānî olmayup, tehyi'e-i saltanat-ı şeh-zāde-i 'ālî-menzilet iken gül-berg-i mizāc-ı laḫifleri ḥazān-zede-i ḥastegî olduḡda, ol pîr-i Mesîḥ-enfāsuñ bār-dih-i nefes-i bur'ü's-sā'etihi şifā libāsından def'-i ḥarāret eyleyüp, şifā-yāb olurdu. Ba' dehū serîr-ārā-yı cihāndārî olup, Egri Seferi'ne giderken Edrine'de mizācın bozup, "Semerci Dedeciğüm, gel beni oḡu" diyü ḥaḫt-ı şerîf gönderüp, Edrine'ye da'vet olunur. Ba' dehū Edrine'ye gelüp, te'ehhül itdükde biñ yedi senesinde şāhibü't-terceme dünyāya gelüp ...

⁴⁹¹ *Zeyl-i Şakā'ik*, vr. 340a.

Vekāyi'ü'l-fuzalâ

Edrineli Şeyh Dervîş İbrāhīm-i

Gülşenî⁴⁹²

eş-Şeyh Dervîş İbrāhīm el-Gülşenî. Şehr-i dil-güşā belde-i Mağnisa'da Semerci Dede dimekle şehîr bir pîr-i rûşen-zamîrûñ veled-i hayrû'l-ḥalef-i ḥiredmendi Gülşenî-tarîkat Dervîş İbrāhīm Efendi'dür. Egri Fâtîhi Sultân Meḥemmed Ḥān belde-i mezkûrede şehzādelikleri hālinde mutaşarrıf-ı imāret iken gülberg-i mizāc-ı laḫifleri ḥazān-zede-i ḥastegî olduḡda, ol pîr-i rûşen-zamîrûñ te'sîr-i nefes-i bur'ü's-sā'alarından şifā-yāb olurlardı. Ba' dehū serîr-ārā-yı cihāndārî olup, Egri Seferi'ne teveccüh-i hümāyūnları esnāsında maḫrûse-i Edrine'de mizāc-ı letāfet-ımtizācları şikest olduḡda, "Semerci Dedeciğüm, gel beni oḡu" diyü ḥaḫt-ı hümāyūn irsāliyle, maḫrûse-i merkûmeye da'vet olunmuş idi. Ol takrîb ile Edrine'de ikāmet ve te'ehhül itdükde biñ yedi senesinde şāhibü't-terceme ḥazretleri saḫa-i vücūda vaż'-ı kadem eyleyüp ...

⁴⁹² Şeyhî, age, C.2, s. 35-36.

Zeyl-i Şakā'ik

el-Mevlā el-Fāzıl Şeyhü'l-İslām Bahāyī
Efendi⁴⁹³

el-Fāzıl ve'l-Hibrü'l-kāmil
Meḥemmed bin 'Abdü'l-'azīz bin
Sa'dü'd-dīn bin Ḥasan Cān.

'Azīz-zāde Efendi 'azīz-i Mışr-ı kerem
Her ān ehl-i recā dergehinde nāŝıye-māl

Çehre-i muḥaddere-i beyān-ı
ḥālī, 'arūz-ı ğubār-ı taḥrīrden berī ve
şemse-i eyvān-ı rif'at ü şanı dīde-i
remed, dīde-i vehm ü ḥayālden
mütevārī, dürr-i bī-bahā-yı şadef-i baḥr-
i vücūd, cām-ı cihān-nümā-yı fażl-ı nā-
maḥdūd, mecmū'a-i 'ilm ü kemāline
ŝafḥa-i mevc-engīz-i deryā bir cild-i
Bulgārī ve cevher-i fażl ü ifzāline semā-
yı zātü'n-nücüm 'ulyā bir ŝanduḡa-i
ŝedefkārīdür:

Nazm

Semend-i ḥāmeye medḥinde gelmez
āsāyiŝ
İderse her ne ḡadar geşt deşt-i imkānı

Vekāyi'ü'l-fuzalā

Şeyhü'l-İslām Bahāyī Meḥemmed
Efendi⁴⁹⁴

el-Mevlā el-Fāzıl ve'l-Hibrü'l-
kāmil Meḥemmed İbn el-Mevlā
'Abdü'l-'azīz bin Sa'dü'd-dīn bin
Ḥasan Cān.

Beyt

'Azīz-zāde Efendi 'azīz-i Mışr-ı kerem
Her ān ehl-i recā dergehinde nāŝıye māl

Çehre-i muḥaddere-i beyān-ı
ḥālī, 'arūz-ı ğubār-ı taḥrīrden berī ve
şemse-i eyvān-ı rif'at ü şanı dīde-i
remed, dīde-i vehm ü ḥayālden
mütevārī, dürr-i bī-bahā-yı şadef-i baḥr-
i vücūd, cām-ı cihān-nümā-yı fażl-ı nā-
maḥdūd:

Beyt

Semend-i ḥāmeye medḥinde gelmez
āsāyiŝ
İderse her ne ḡadar geşt deşt-i imkānı

⁴⁹³ *Zeyl-i Şakā'ik*, vr. 103a-105b.

⁴⁹⁴ Şeyhī, age, C.1, s. 214-216.

Ser-defter-i ‘ulemā ve ser-çeşme-i fużalā, hā’iz-i fezā’il-i haseb ü neseb, fā’iz-i mehāsin-i meveddet ü mükteseb Mevlānā el-Fāzıl Şeyhü’l-İslām Bahāyī Mehemmed Efendi hıdmetleridür. Vālid-i mācid-i ‘ālī-şānları şudūr-ı devlet-i Sultān Aḥmed Ḥān-ı Evvel’den zīb-efzā-yı şahā’if-i *Zeyl-i ‘Aṭāyī* olan ‘Abdü’l-‘aziz Efendi’dür ki mu‘allim-i maḳām-ı Sultān Murād Ḥānī Sa‘adü’d-dīn-i Sānī cenāblarınun maḥdüm-ı rābi‘i olmağla silsile-i nesepleri Ḥasan Cān’a vā-beste ve māder-i ferḥunde-aḥterleri Ebu’s-su‘ūd-zāde Muştafā Efendi kerīme-i mükerreremeleri olmağın ‘Allāme Ebu’s-su‘ūd ḥazretlerine peyvestedür.

Biñ on ḥudūdında ṭayy-ı merāḥil-i vücūd iderek vāşıl-ı sermenzil-i şühūd olup, dest-yārī-i ṭab‘-ı naḳḳād ile i‘māl-i re’sü’l-māl-i isti‘dād ve imdād-ı sa‘y ü ictihād ile iş‘āl-i nā’ire-i zihni vaḳḳād itdükde āti’t-terceme Şeyhü’l-İslām ‘Abdü’r-raḥīm Efendi himmetiyle teşyīd-i mebānī-i ‘ulūm u tertīb-i muḳaddemāt-ı mantūk u mefhūm kıılup, mir’āt-ı cihān-nümā-yı ṭab‘-ı şāfi güherleri mişḳale-i hidāyet ile cilā-dāde ve mertebe-i isti‘dād u ḳabūli fevḳa’l-‘āde olmağın her şafḥa-i varaḳa-i küttāb ki muḳābil-i nazar-ı iksīr-eşerleri olurdu, levḥ-i cilā-dāde-i Mānī gibi nigār-ḥāne-i ḥayāllerinde müressim ve ḥızāne-i ḥāfızaları zülāl-i füyüzāta muḳassim olup, fuşūl ü ebvābı ve su’āl ü cevābıyla ḥāzır bulurdu.

Ser-defter-i ‘ulemā ve ser-çeşme-i fużalā, hā’iz-i fezā’il-i haseb ü neseb, fā’iz-i mehāsin-i meveddet ü mükteseb Mevlānā el-Fāzıl Şeyhü’l-İslām Bahāyī Mehemmed Efendi hıdmetleridür. Vālid-i mācid-i ‘ālī-şānları şudūr-ı devlet-i Sultān Aḥmed Ḥān-ı Evvel’den zīb-efzā-yı şahā’if-i *Zeyl-i ‘Aṭāyī* olan ‘Abdü’l-‘aziz Efendi’dür ki mu‘allim-i maḳām-ı Sultān Murād Ḥānī Sa‘adü’d-dīn-i Sānī cenāblarınun maḥdüm-ı rābi‘i olmağla silsile-i nesepleri Ḥasan Cān’a vā-beste ve māder-i ferḥunde-aḥterleri Ebu’s-su‘ūd-zāde Muştafā Efendi kerīme-i mükerreremeleri olmağın ‘Allāme Ebu’s-su‘ūd ḥazretlerine peyvestedür.

Biñ on senesi ḥudūdında ṭayy-ı merāḥil-i vücūd iderek vāşıl-ı sermenzil-i şühūd olup, dest-yārī-i ṭab‘-ı naḳḳād ile i‘māl-i re’sü’l-māl-i isti‘dād ve imdād-ı sa‘y u ictihād ile iş‘āl-i nā’ire-i zihni vaḳḳād itdükde üstādü’l-kümmel ‘Abdü’r-raḥīm Efendi himmetiyle teşyīd-i mebānī-i ‘ulūm u tertīb-i muḳaddemāt-ı mantūk u mefhūm kıılup, mir’āt-ı cihān-nümā-yı ṭab‘-ı şāfi güherleri mişḳale-i hidāyet ile cilā-dāde ve mertebe-i isti‘dād u ḳabūli fevḳa’l-‘āde olmağın her şafḥa-i varaḳa-i küttāb ki muḳābil-i nazar-ı iksīr-eşerleri olurdu. Levḥ-i cilā-dāde-i Mānī gibi nigār-ḥāne-i ḥayāllerinde müressim ve ḥızāne-i ḥāfızaları zülāl-i füyüzāta muḳassim olup, fuşūl ü ebvābı ve su’āl ü cevābıyla ḥāzır bulunurdu.

Bu resm üzere mū-şikāf tedkik ve nihāyet taḥkik ile mümtāz olmuşlar idi. ‘Amm-i mihter-i mükerrerleri Şeyhü’l-İslām H̄āce-zāde Meḥemmed Efendi’den iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet ve yigirmi altı ḥudūdında vālid-i mācidleri ile ‘azm-i Beytu’llāhü’l-Ḥarām idüp, edā-yı ḥacc ve ziyāret itmişler idi. Yigirmi tokuz Zi’l-ḥicce’sinde Yavuz-zāde Efendi yerine Dāvūd Paşa Medresesi’yle maḳām-ı ḳadr ü menziletleri bülend oldu. Otuz iki Muḥarrem’inde Velī-zāde Efendi yerine Maḥmūd Paşa Medresesi’ne revnaḳ-baḫşā, otuz dört Şafer’inde Bıyıklı Muştafā Efendi yerine Üsküdar Mihrümāhı’na ziynet-efzā oldılar. Otuz beş Ramazān’ında Atlu Dāvūd Efendi yerine Şaḥn-ı Şemāniyye’de murabba’-nişin-i küşe-i miḥrāb ve müfid-i ders-i ūlī’l-elbāb oldılar. Otuz sekiz Şa’bān’ında Celeb Meḥemmed Efendi yerine şāniyen medrese-i Mihrümāh’a altmışla sāye şaldılar. Otuz tokuz Şevvāl’inde ḥaṭṭ-ı hümāyūn ile Şeh-zāde dārü’l-ifādesine pā-nihāde oldılar. Kırk Cemāzi’l-āḫire’sinde Kāsım Efendi yerine Selanik ḳazāsı maḳarr-ı ḥükm ü imzāları oldu. Sene-i kāmileden ‘azl ve yerlerine Kemāl Efendi-zāde İbrāhım Efendi naşb olındı. Kırk üç Şafer’inde H̄āce-zāde Mes’ūd Efendi yerine ḳazā-yı fezā-yı Ḥalebü’ş-şehbā’ya şehbāl-i himmet açdılar.

Bu resm üzere mū-şikāf-ı tedkik ve nihāyete taḥkik ile mümtāz oldukdan soñra ‘amm-i mihter-i mükerrerleri Şeyhü’l-İslām Meḥemmed Efendi ḫıdmetlerinden iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet ve biñ yigirmi altı senesi hilālinde vālid-i mācidleri ile ‘azm-i Beytu’llāhü’l-Ḥarām idüp, edā-yı ḥacc ve ziyāret itmişler idi. Yigirmi tokuz Zi’l-ḥicce’sinde Yāveri-zāde Efendi yerine Dāvūd Paşa Medresesi’yle kām-revā, otuz iki Muḥarrem’inde Velī-zāde ‘Abdu’r-raḥmān Efendi yerine Maḥmūd Paşa Medresesi’ne ziynet-baḫşā oldılar. Otuz üç Muḥarrem’inde Öreke Muştafā Efendi yerine Üsküdar Mihrümāhı Medresesi sezā görölüp, otuz beş Ramazān’ında Atlu Dāvūd Efendi yerine Şaḥn-ı Şemāniyye’nüñ birinde murabba’-nişin-i küşe-i miḥrāb ve müfid-i ders-i ūlī’l-elbāb oldılar. Otuz sekiz Şa’bān’ında Kebiri Meḥemmed Efendi yerine altmışlı i’ tibāriyla şāniyen Üsküdar Mihrümāhı’na sāye şalup, otuz tokuz Zi’l-ḳa’de’sinde bā-ḥaṭṭ-ı hümāyūn sa’ādet-maḳrūn-ı şāni İbrāhım Efendi yerine Şeh-zāde dārü’l-ifādesine pā-nihāde olmuşlar idi. Kırk Cemāzi’l-āḫire’sinde Kürd Kāsım Efendi yerine Selanik ḳazāsı maḳarr-ı ḥükm ü imzāları oldu. Kırk bir Cemāzi’l-āḫire’sinde ma’zül ve yerlerine Kemāl Efendi-zāde İbrāhım Efendi mevşül oldu. Kırk üç Rebi’ü’l-āḫir’inde H̄āce-zāde Mes’ūd Efendi yerine ḳazā-yı fezā-yı Ḥalebü’ş-şehbā’ya şehbāl-i himmet açdılar.

Qırk dört Rebî''l-evvel'inde Haleb vlisi Amed Paşa ile m-beynlerinde vki' m-cer sebebiyle Şürb-i duana mbtel olmağın sefer-i hmyn tedriki haında Ődir olan fermn-ı cihn-mu icrsına kdir degül diyü, 'arz u inh itmegın 'azlden başka Qıbrıs'a icl olunup, manşıb-ı mall sbık't-terceme Mantıki Amed Efendi'ye rev görildi. Qırk altı Őevvl'inde 'afv-nme irsl olunup, vaanlarına 'avd ile hoş-al oldılar. Qırk sekiz Muarrem'inde Şa'bn Efendi yerine Őm-ı dr's-selm kasıyla mazar-ı ikrm olındı.

Qırk toğuz Őevvl'inde ma'zl ve yerlerine 'İmeti Efendi mevl oldu. Elli dört Şafer'inde vre-zde Efendi yerine dr'n-nar Edrine kasıyla tebcil olındı. Sene-i mezbre Zi'l-ka'de'sinde munfaşıl ve yerlerine Kadri-zde es-Seyyid Meemmed Efendi vıl oldu. Elli be Rebî''l-evvel'inde Hsm-zde 'Abdu'r-ramn Efendi yerine Koantniyye kasıyla sa-i iblleri pr-antna oldu.

Qırk dört Muarrem'inde Haleb vlisi Amed Paşa ile m-beynlerinde vki' m-cer sebebiyle Şürb-i duana mbtel olmağın sefer-i hmyn tedriki haında Ődir olan fermn-ı cihn-mu icrsına kdir degül" diyü, 'arz u inh itmegın 'azlden m'ad cezire-i Qıbrıs'a nefy  icl ve yerleri Mantıki Amed Efendi'ye rev görildi. Qırk altı Őevvl'inde 'afv-nme irsl olunup, vaanlarına 'avd ile hoş-al oldılar. Qırk sekiz Muarrem'inde Bosnev Şa'bn Efendi yerine Őm-ı dr's-selm kasıyla mazar-ı ikrm olınmılar idi. Qırk toğuz Őevvl'inde 'azl ve mam-ı hkmetlerine 'İmeti Meemmed Efendi val olındı. Elli dört Şafer'inde vre-zde Mustafa Efendi yerine dr'n-nar Edrine kasıyla tebcil olındılar. Sene-i mezbre Zi'l-ka'de'sinde ma'zl ve yerlerine Bursa kdisi Kuds-zde Őey Meemmed Efendi menkl, anlarn yerine 'İmeti Meemmed Efendi mevl oldu. Elli be Rebî''l-evvel'inde Hsm-zde 'Abdu'r-ramn Efendi yerine dr's-saltanat'l-'aliyye mamiyye-i Koantniyye kasıyla sa-i iblleri pr-tmtrk u antna olınmılar idi.

Sene-i mezbûre Şevvâl'inde tekâ'üd ve yerlerine sâbîkû't-terceme Başmağcı-zâde Mehemmed Efendi teşâ'üd itdi. Elli altı Rebî'ü'l-evvel'inde Cinci Hüseyn Efendi yerine Anaṭolı şadrında murabba'-nişin-i 'izz ü temkîn oldılar. Sene-i mezbûre Receb'inde 'Abdü'r-raḥîm Efendi yerine şadr-ı Rûm ve nâ'il-i gâyetü'l-gâyât-ı merûm olduḡda, yerleri def'a-i şâniye Çivi-zâde Efendi'ye erzânî görildi. Cem'î Çelebi bu mışrâ'ı târiḡ dimişdür:

Mışrâ'

'Adl ile şadrı itdi Bahâyî Efendi cā

Sene-i mezbûre Zi'l-ka'de'sinde Miḡalıc arpalığı ile munfaşıl ve yerlerine şâniyen Kara Çelebi-zâde Maḡmûd Efendi vâşıl oldu. Elli yedi Cemâzi'l-ülâ'sında ḡaleflerine selef ve şâniyen şadâret ile müşerref oldılar. Arpalıkları ol ešnâda imâm-ı sultânî olan Karabaş Maḡmûd Efendi'ye virildi. Sene-i mezbûre Şevvâl'inde mütekâ'id ve yerlerine Çivi-zâde Efendi müteşâ'id oldu. Elli sekiz Receb'inde Midilli arpalığı zamîme-i revâtıb kılındı. Elli ṡokuz Receb'inüñ on ikinci günü 'Abdü'r-raḥîm Efendi yerine maḡâm-ı vâlâ-yı meşîḡat-i İslâmiyye'ye şu'üd ve erbâb-ı rûsûma bezl-i cûd itdiler.

Sene-i mezbûre Şevvâl'inde ma'zûl ve yerlerine Edirne kâdisi Başmağcı-zâde Mehemmed Efendi menkûl, anlaruñ yerleriyle Selanik kâdisi İmâm-zâde Şeyḡ Mehemmed Efendi nâ'il-i me'mûl olup, anlaruñ yerleri daḡi Bosnevî Bâlî Efendi'ye tevciḡ olındı. Elli altı Rebî'ü'l-evvel'inde Cinci Hüseyn Efendi yerine Anaṭolı şadrında murabba'-nişin-i 'izz ü temkîn olup, sene-i mezbûre Receb'inde 'Abdü'r-raḥîm Efendi yerine şadr-ı Rûm'a nakl olunduḡlarında yerlerine şâniyen Çivi-zâde Şeyḡ Mehemmed Efendi vasl olındı. Şeyḡ Nazmî Efendi Efendi merḡûm lafzen ü ma'nen bu ḡüne târiḡ dimişdür:

Nazm

Müşerref eyledükde Rûmili şadrını ol
fâzıl
Müşâbih oldu rûz-ı 'âlemüñ 'ıyda şebi
Kadre

Bu şevk ile didüm târiḡ Nazmî lafzen ü
ma'nen
Biñ elli altıda geçdi Bahâyî 'adlle sadra

Sene-i mezkûre Zi'l-ka'de'sinde Miḡalıc arpalığı ile munfaşıl ve yerlerine şâniyen Kara Çelebi-zâde Maḡmûd Efendi vâşıl oldu. Elli yedi Cemâzi'l-ülâ'sında ḡaleflerine selef ve şâniyen şadâret ile müşerref olduḡlarında arpalıkları ol ešnâda imâm-ı sultânî olan Karabaş Maḡmûd Efendi'ye virildi. Sene-i merkûme Şevvâl'inde Molova ve Kalonya ve Yund ve Ayazmend kaḡâları arpalıklarıyla mütekâ'id oldu. Elli sekiz Receb'inde Midilli arpalığı zamîme-i revâtıbleri kılınmış idi. Elli ṡokuz Receb'inde selefleri 'Abdü'r-raḥîm Efendi yerine maḡâm-ı vâlâ-yı meşîḡat-i İslâmiyye'ye şu'üd ve erbâb-ı rûsûma bezl-i cûd itdiler.

Altmış dört Şafer'inüñ on ikinci cum'a günü maraz-ı hannâk ile maḥnûk ve rû-gerdân-ı cānib-i maḥlûk olup, Cāmi'-i Ebu'l-feth'de şalât-ı cenāzeleri edā ve qarīn-i du'ā vü şenā kılınup, ḥāneleri muḳābilinde türbe-i mu'ayyenelerinde mānend-i genc-i maḥzūn mütevārī ve medfūn kılındı. Tārīḥ-i sāl-i 'azm-i dārū'l-ḳarārı ve naḳş-ı seng-i mezārı bu mışrā' vāḳi' olmışdur:

Mışrā'

Menzilüñ firdevs ola el-Fātiḥa

Meşīḥat-ı İslāmiyye'ye şālisen 'ammu-zādeleri Ebū Sa'id Efendi sezāvār ve arpalıkları maḥdūm-ı kihterleri Feyzu'llāh Efendi'ye māye-i iftiḥār oldı.

Mevlānā-yı merḳūm maḥdūm-ı meḥādīm-i fezā'il-mevsūm, şāh-süvār-ı 'arşa-i fazīlet, yeke-tāz-ı meydān-ı ma'rifet, a'zamü'l-mevāhib-i cenāb-ı Sübhānī ve mābihi't-temyīz-imeleke-i melekī vü beşerī vü ḥayvānī olan 'aql-ı şāf-ı hüddā-ittişāfları her vechle memdūḥ u maḳbūl, be-taḥşış fiṭnat u zekā ve rüşd ü sedād ile ḡālib, ekşer-i 'uḳūl reşḥa-i kilik-i zülāl-rīzi dil-i teşnegān-ı ihtiyāca māye-i Rabbānī, belki tefsīde-lebān-ı 'aşa-ı zarūrete sebep-i ḥayāt-ı cāvidānī, Aşma'ī'l-fuşāḥā, Bermekī's-semāḥa fāzıl-ı bī-mu'ādil, mefḳūdū'l-mümāşil idi.

Āşār-ı 'ilmiyyelerinden manzūrları olan kütüb-i fūnūn-ı gūn-ā-gūn-ı Fārisī ve 'Arabī āşār-ı ḳalem-i 'anberīn-raḳamlarıyla meşḥūn olurdu.

Altmış dört Şafer'inüñ on ikinci cum'a günü maraz-ı hannâk ile maḥnûk ve rû-gerdân-ı cānib-i maḥlûk olup, Cāmi'-i Ebu'l-feth'de şalât-ı cenāzeleri edā ve qarīn-i du'ā vü şenā kılınup, ḥāneleri muḳābilinde türbe-i mu'ayyenelerinde mānend-i genc-i maḥzūn mütevārī ve medfūn kılındı. Tārīḥ-i sāl-i 'azm-i dārū'l-ḳarārı ve naḳş-ı seng-i mezārı bu mışrā' vāḳi' olmışdur:

Mışrā'

Menzilüñ firdevs ola el-Fātiḥa

Meşīḥat-ı İslāmiyye'ye şālisen selefleri Ebū Sa'id Efendi sezāvār, maḥlūl arpalıklarından Midilli ḳazāsı Ebū Sa'id-zāde Feyzu'llāh Efendi'ye māye-i iftiḥār olup, Molova ve Ḳalonya ve Yund ve Ayazmend ḳazāları fukarā-yı kuzāta ihsān olındı.

Mevlānā-yı merḳūm maḥdūm-ı meḥādīm-i fezā'il-mevsūm, şāh-süvār-ı 'arşa-i fazīlet yeke tāz-ı meydān-ı ma'rifet, aql-ı şāf-ı hüddā ittishāfları her vechle medūḥ ve maḳbūl, be-taḥşış fiṭnat u zekā ve rüşd ü sedād ile ḡālib, ekşer-i 'uḳūl, reşḥa-i kilik-i zülāl-rīzi dil-i teşnegān-ı ihtiyāca māye-i Rabbānī, belki tefsīde-i lebān 'aşa-ı zarūrete sebep-i ḥayāt-ı cāvidānī, Aşma'ī'l-fuşāḥā, Bermekī's-semāḥa, fāzıl-ı bī-mu'ādil, mefḳūdū'l-mümāşil idi.

Āşār-ı 'ilmiyyelerinden manzūrları olan kütüb-i fūnūna gūn-ā-gūn-ı Fārisī ve 'Arabī āşār-ı ḳalem-i 'anberīn-raḳamlarıyla meşḥūn olduğundan mā'adā müdevven fetāvāları ve müretteb ü mükemmel dīvān-ı eş'ār-ı belāgat-şī'ārları vardır.

Bu benzerliklere ilâveten Hasîb'in 1106-1124 tarihleri arasındaki vak'aları anlattığı bir tarihinin olduğunu, yazarın burada 161 şahsın biyografisine verdiğini bildirmek isteriz. Şeyhî buradaki biyografileri de kimi zaman aynen kimi zaman kısmen değiştirmek suretiyle kullanmıştır.⁴⁹⁵

3.11.4. *Zeyl-i Şakā'ik* ile *Vekāyi'ü'l-fuzalâ*'nın Farklı Taraflarının Mukayesesi

Zeyl-i Şakā'ik'ta her padişah devrinde zuhur eden önemli hadiseler anlatıldıktan sonra önemli devlet adamlarının biyografisine, padişahların çocuklarına ve yaptırdıkları hayır eserlerine değinilir. Bundan sonra Anadolu ve Rumeli kazaskerleri, Kırım hanları ve İstanbul kadılarının nasb ve azil tarihleri bildirilir.

Vekāyi'ü'l-fuzalâ'da ise *Zeyl-i Şakā'ik*'ta yer alan kısımlara ilâveten nakîbüleşrafların; başta İstanbul olmak üzere Ankara, Bağdat, Bosna, Bursa, Diyarbakir, Edirne, Erzurum, Eyüp, Filibe, Gence, Halep, Hemedan, Galata, İzmir, Kayseri, Konya, Kudüs, Kütahya, Lefkoşe, Manisa, Maraş, Medine, Mekke, Mısır, Revan, Sakız, Selanik, Sofya, Şam, Tebriz, Tokat, Trablusşam, Üsküdar ve Yenişehir-i Fenar gibi yerlerde kadılık yapanların listesi verilmiş; nasb ve azil tarihleri bildirilmiştir. Bunlar içinde en önemlisi ise her padişah devrine ait siyasal olayların özetinden sonra, o devirde yaşamış şairlerin, mahlaslarına göre elifbâ sırasına uygun şekilde biyografi ve şiirlerinden örnekler sunulmasıdır.

Her iki zeyil arasındaki farklardan bir diğeri de devrin sosyal hayatını aksettirecek mahiyette olan latife, hikâye, kerâmet vb. anekdotların varlığıdır. *Zeyl-i Şakā'ik*'ta bahis konusu edilen kimse hakkında bilinen herhangi bir ilginç hadise varsa, müellif muhakkak bunlara yer vermeye gayret etmiştir. Aynı tavır *Vekāyi'ü'l-Fuzalâ*'da pek görülmez. Şeyhî, eserinde doğrudan biyografik bilgi vermeyi amaçlamış; metnine, ayrıntı kabul edilebilecek nitelikteki olayları dâhil etmemiştir.

Bir başka farklılık ise her iki yazarın kaynak gösterme hususunda sergiledikleri farklı tavırlardır. Hasîb, metni boyunca onlarca kez devrin tarihî nitelikteki kaynaklarına, tezkirelere, biyografik diğer metinlere atıf yaparken; Şeyhî'de bu durum biraz farklıdır. Şeyhî daha çok kullandığı sözlü kaynaklara ve bir kısım yazılı kaynaklara göndermelerde bulunur.

⁴⁹⁵ Gündoğdu, age, s. CXLII.

Aynı dönemi anlatan biyografik metinlerde bilgiler arasında benzerliklerin olması normaldir. Her ne kadar bu benzerlikler, aynı yazılı kaynakları kullanmaktan meydana gelse de bazı yazarlar kaynak bildirmeksizin çeşitli eserlerden uzun alıntılar yapmışlardır.

Aynı devirde yaşamış iki yazar tarafından, aynı esere yazılan iki farklı zeylin mukayesesi yapılmaya çalışılmıştır. Her iki eser de edebiyat tarihimiz için mühim kaynaklar arasındadır. Uşşâkîzâde Hasîb'in zeylinde, Şeyhî Mehmed'in zeyline nazaran daha az sayıda kimsenin biyografisine yer verilmiş; bilhassa lakapların bildirilmesinde kısmen özensizlik gösterilmiş ve birkaç kimse hakkında bazı vesikalara ulaşılamadığından dolayı, sonradan tamamlamak üzere bazı bölümler boş bırakılmıştır. Ayrıca *Zeyl-i Şakâ'ik*'in kimi kısımlarında da Şeyhî'nin bildirdiğiyle çelişen rivayetler yer almaktadır. Hasîb'in zeylini ayrıntılı şekilde tetkik ettiği âşikâr olan Şeyhî, kendinden evvel yazılmış bu zeylin eksikliklerini gidermiş; ulaştığı yeni bilgi ve belgeler doğrultusunda Hasîb'in kimi yanlışlarını düzeltmiştir. Bilhassa Şeyhî her ne kadar beğenmese de Hasîb'in zeylinde yer alan biyografilerin büyük bir kısmının kimi zaman çeşitli bölümlerini, kimi zaman da tamamını eserine aynen dâhil etmekten geri durmamıştır. Bunları yaparken de hiç bir yerde Hasîb ve zeylini zikretmeyerek verdiği bilgileri kendine mâl etmiştir. Günümüzdeki gibi bir intihal anlayışının o dönemde var olduğuna dair herhangi bir delil bulunmamaktadır. Söz konusu devirde, başka bir eserden isim vermeksizin yapılan bu tür iktibasların nasıl değerlendirildiğini bilmediğimizden, Şeyhî'ye doğrudan bir intihal suçu isnat etmenin yanlış olduğu kanaatindeyiz. Netice itibariyle bu mukayese sonunda verilecek en önemli hüküm, yaklaşık 700 şahsın biyografisini yazan Uşşâkîzâde Hasîb, kaleme aldığı *Zeyl-i Şakâ'ik* ve *Târîh* ile Şeyhî'nin *Vekâyi'ü'l-fuzalâ*'sının en temel kaynağını meydana getirmiştir.

SONUÇ

Osmanlı devrinde biyografi geleneği, önce Fars edebiyatındaki bu tür eserler örnek alınarak tezkire sahasında başlamış; Taşköprîzâde'nin *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye*'yi kaleme almasıyla Arap edebiyatındaki tabakât usûlüne uygun tarzda hâl tercümesi yazma geleneği ortaya çıkmıştır. *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye*'nin kısa zamanda büyük teveccühe mazhar olmasıyla tercüme, telhis ve zeyilleri kaleme alınmıştır. XVI. asırdan XIX. asrın sonuna kadar yaklaşık üç yüz elli yıllık zaman diliminde yaşamış âlim, şair, yazar, sûfi ve devlet adamlarını bahis konusu edinen *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye* zeyilleri, bu sahadaki boşluğu doldurmak sûretiyle Osmanlı asırlarında medrese hayatı, müderrisler ve sosyal hayat hakkında ayrıntılı bilgiler ihtiva etmektedir.

Elinizdeki bu çalışma, *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye* zeyilleri üzerinde doktora seviyesinde hazırlanan ilk çalışmadır. Bundan dolayı Türk edebiyatında biyografi türünün ortaya çıkışından başlanılarak XX. asra kadarki gelişim çizgisine yer verilmiş; bunlar içinde *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye*'nin tercüme ve zeyillerinin yeri gösterilmek istenmiştir. Öncelikle Taşköprîzâde'nin anılan eserinin adı, yazım tarihi, yazım sebebi, muhteviyatı, husûsiyet ve tesirleri anlatıldıktan sonra bu tercüme ve zeyil zincirine kimlerin ne gibi yenilikler kattığı incelenerek *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye* geleneği üzerinde değerlendirmeler yapılmıştır. Eserin tercüme, telhis ve zeyilleri hakkında yapılan araştırmalar neticesinde bahis konusu eserlerin mündericâtı ve nüshaları bildirilmeye gayret edilmiştir. Böylelikle bir biyografi türü sayılabilecek *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye* hakkında bundan sonra yapılacak araştırmalara yardımcı olmak hedeflenmiştir.

Genelden özele doğru yaptığımız inceleme neticesinde asıl tez konumuz olan Uşşâkîzâde Seyyid İbrâhîm Hasîb'in *Zeyl-i Şakā'ik*'na gelinerek önce yazarın mensup olduğu Uşşâkîzâdeler ailesinin fertleri ve yazarın hayatı ve eserlerine yer verilmiştir.

Zeyl-i Şakā'ik, Uşşâkîzâde Seyyid İbrâhîm Hasîb'in en mühim eseridir. 1043-1106 (1633-1702) yılları arasında yaşamış 540 civarında âlim, şair, mutasavvıf ve devlet adamının biyografilerini ihtiva eden, tabakat usûlüne uygun tertip edilmiş bir kitaptır. Yazar 1702'de te'lifini tamamladığı, ancak çeşitli sebeplerden ötürü tebyizini 1707'ye kadar yapamadığı eserini, ithafını değiştirmek sûretiyle yeniden yazmıştır. Eserini ilâvelerle sürekli genişletmiştir.

Taşköprîzâde'nin *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye*'yi yazdığı tarihten Nev'îzâde'nin zeyline kadar birçok tercüme, telhis ve zeyil kaleme almıştır. Ancak *Şakā'ik*'a

gösterilen bu alâka, Nev'îzâde'nin vefatından Uşşâkîzâde'nin zeyline kadar kesintiye uğramıştır. Uşşâkîzâde kaleme aldığı *Zeyl-i Şakâ'ik*'la birlikte hem zeyil yazma zincirinin devamını sağlamış hem de kendinden sonra gelen -başta Şeyhî'nin *Vekâyi'ü'l-fuzalâ*'sı olmak üzere- diğer biyografik metinlere (*Sefîne-i Evliyâ* vb.) kaynaklık etmiştir.

Uşşâkîzâde uzun zaman boyunca araştırma yapıp, çeşitli resmî kayıt ve defterleri inceleyip, birçok eseri mütalâa ettikten sonra zeylini kaleme almıştır. Bu sırada seleflerinin metoduna önce âlim ve mutasavvıfları, sonra da hangi tabakayı anlatıyorsa o devirdeki padişahın aile fertleri başta olmak üzere yaptığı gazalar ve hayır eserlerini anmıştır. Bahsedilen devirde vukû bulan hadiseleri (isyanlar, elçilerin ziyaretleri, sünnet düğünleri vb.) çeşitli tarih kitaplarından naklen özetledikten sonra Rumeli ve Anadolu kazaskerleri, İstanbul kadılarının azil ve nasb tarihlerini bildirmiştir. Uşşâkîzâde, eserin asıl kısmı olan âlim ve şeyhlerin hâl tercümelerini belli bir metodu takip ederek kaleme almıştır. Mümkün olduğu kadar ayrıntılı bilgi vermeye çalışan yazar, eser sahibi şahısların te'liflerini de değerlendirmiştir. Bahis konusu ettiği kimse hakkında bildiği bir anekdot varsa okuyucusuyla paylaşmaya gayret etmiştir. Kendisi de bir şair olan Uşşâkîzâde Hasîb, metnini kaleme alırken kuru, salt bir biyografik bilgiyi sunmak yerine sanatkâr mizacının tesiriyle hem tarihî hem de edebî bir metin vücûda getirmiştir. Özellikle şair olan müderris ve mutasavvıfların şiirlerinden sunulan örneklerde Hasîb'in sanat gücü müşahede edilebilir. Ayrıca yazar Arapça, Farsça şiir ve nesirlerden de örnekler vererek eskilerin tabiriyle "elsine-i selâse"de kaleme alınan birçok türdeki eseri tanıtmak istemiştir.

Sonuç olarak Uşşâkîzâde'nin *Zeyl-i Şakâ'ik*'1, edebiyat tarihimiz için birinci derecede kaynaklık edebilecek eserler zümresine dâhil edilebilir. Her ne kadar Şeyhî'nin zeylinin yazılmasıyla kullanım açısından yaygınlık gösteremese de *Zeyl-i Şakâ'ik* bahis konusu edindiği devir hakkında etraflı bilgi veren kaynakların ilklerindedir. İhtiva ettiği malumatın bir kısmı sözlü kaynaklara dayandığından, edebiyat tarihi araştırmacılarınca bu husus göz önünde bulundurulmalı ve ihtiyatla kullanılmalıdır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. METİN

4.1. Nüshaların Değerlendirilmesi ve Şeceresi

Zeyl-i Şakā'ik'ın nüshaları bölümünde, yaptığımız katalog taramaları neticesinde eserin Türkiye ve yurtdışındaki kütüphanelerde kayıtlı on dört nüshasının olduğunu bildirmiştik. Bu metinlerden Mısır'da bulunan üç nüshanın muhtelif sebeplerden dolayı temin edilemediğini söylemiştik. Temin ettiğimiz on bir nüshadan hareketle nüshaların, eserin te'lif süreçlerine göre değerlendirmesi yapılacaktır.⁴⁹⁶

Zeyl-i Şakā'ik'ın yazım tarihi bölümünde, pek alışık olunmayan bir şekilde eserin üç farklı zamanda kaleme alındığı bildirilmişti.⁴⁹⁷ Böylesi hacimli ve önemli eserlerin nüshalarında genellikle istinsah tarihi kayıtlıdır. Ancak Uşşâkîzâde'nin bu biyografik eserinin sadece A, H ve I nüshalarında istinsah kaydı bulunmaktadır. Bu da ister istemez nüshaların sıralanmasında çeşitli güçlükler sebebiyet vermektedir. Temin edilen on bir nüshadan A, B, C, Ç nüshaları metnin ilk; D, E, F, G nüshaları ikinci; H, I ve İ nüshaları ise son te'lif aşamasına ait metinlerdir.

İlk te'lif aşamasındaki nüshaların tamamı çok güzel bir hatla, dikkatli bir şekilde istinsah edilmiştir. Kelime ve satır atlamalarına pek rastlanmaz. Ayrıca yanlış yazım da yok denilecek kadar azdır. Bazı bölümlerde der-kenârlara ilaveler yapılmıştır. Bunlardan Gazi Hüsrev Kütüphanesi'nde bulunan Ç nüshası özel bir öneme sahiptir. Metnin başında “müellif hattı” olduğuna dair bir kayıt vardır. Metin, çok dikkatli bir şekilde talik hatla yazılmıştır. Bir hattat kaleminden çıkmış yahut hattat kadar güzel yazı yazabilen biri tarafından çoğaltılmıştır. Hayatı hakkında pek çok bilgi bulunan Uşşâkîzâde'nin talik hattı, bir hattat kadar iyi yazabildiğine dair herhangi bir kayıt yoktur. Ayrıca yazarın müsvedde hâlinde kalan *Târîh*'i nesihle yazılmıştır. Her iki hat

⁴⁹⁶ Nüshalar kayıtlı buldukları kütüphanelere göre harflerle sembolize edilmiştir:

- *İstanbul Üni. Nadir Eserler Ktp. TY. Nu. 6191- A nüshası*
- *Süleymaniye Yazma Eserler Ktp. Çelebi Abdullah Nu. 260- B nüshası*
- *Süleymaniye Yazma Eserler Ktp. Râgıp Paşa Nu. 1009- C nüshası*
- *Saraybosna Gazi Hüsrev Begova Ktp. Nu. 168- Ç nüshası*
- *Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmalar Revan 1444- D nüshası*
- *Süleymaniye Yazma Eserler Ktp. Hamidiye Nu. 943-E nüshası*
- *Süleymaniye Yazma Eserler Ktp. Molla Murad Nu. 1455 (Eski Numarası 1432)-F nüshası*
- *Yapı Kredi Sermet Çifter Ktp. 262- G nüshası*
- *Süleymaniye Yazma Eserler Ktp. Hâfid Efendi Nu. 242- H nüshası*
- *Kayseri Raşit Efendi Ktp. Nu. 949- I nüshası*
- *Avusturya Viyana Milli Ktp. H. O. 125- İ nüshası*

⁴⁹⁷ Böyle bir te'lif aşamasına sahip başka bir eser de Ahdî'nin *Gülşen-i Şu'arâ*'sıdır. Bkz., Solmaz, age, s. 53.

arasında oldukça farklar vardır. Bunların hâricinde eser, velev ki “müellif hattı” olsun, ilk te’lif aşamasına ait olduğu için yazarın sonradan ilave ettiği (Medine kadılığından döndükten sonraki yaptığı ilaveleri) ve değiştirdiği (mukkadimedeki ithaf kısmı) bilgileri ihtiva etmemektedir. *Zeyl-i Şakā’ik*’tan hareketle Uşşâkîzâdeler ailesi hakkında doktora tezi hazırlayan H. G. Majer de bu nüshanın “müellif hattı” olmadığı kanaatinde-dir.⁴⁹⁸ Oldukça fazla der-kenâr kaydının bulunduğu bu nüsha, hem kendi grubundaki nüshalardan hem de ikinci gruptaki nüshalardan fazla bilgi ihtiva eder. Bu kayıtlardan biri vasıtasıyla metnin en erken Uşşâkîzâde’nin Medine kadılığına tayini 1119 (1707-08) ile İstanbul’a döndüğü 1120 (1708) tarihleri arasında yazıldığı çıkartılabilir.⁴⁹⁹ A, B ve C’de bulunmayan bu kayıt, diğer nüshaların tamamında mevcuttur. Bir diğer benzer kayıt ise sadece Ç ve 2. gruptaki G, 3. gruptaki H, I ve İ nüshalarında vardır. Bu durumda müellif hattı olduğu bildirilen Ç nüshası, sürekli der-kenâr kayıtlarıyla genişleyen metnin asıl nüshasından çoğaltılmıştır.

Birinci gruptaki B ve C nüshaları da A’ya göre daha fazla der-kenâr kaydı ihtiva eder. Ayrıca C’de yer alan bir kayıt B’de yoktur.⁵⁰⁰ Tüm bu benzerlik ve farklılıklar bu gruptaki dört nüshanın da farklı kolbaşlarından çoğaltıldığına işaretidir. Bu durumda A nüshası 1150’de (1737) istinsah edilmesine rağmen birinci te’lifin en eski metnidir. İlk te’lif sürecinde çoğaltılan nüshalar arasında zaman sıralaması yapıldığında A, B, C, Ç şeklinde dizilirler.

Ç nüshası mukaddime haricinde ikinci te’lif sürecinde çoğaltılan nüshalarla tamamen aynıdır. Hatta onlarda bulunmayan bir der-kenâr kaydı sadece Ç, G ve üçüncü te’lif sürecindeki nüshalarda mevcuttur.⁵⁰¹ Bu kaydın varlığı D, E, F nüshalarının Ç’den evvel çoğaltıldığını gösterir.

İkinci te’lif aşamasındaki nüshalar da oldukça dikkatli bir şekilde, çok güzel bir talik hatla çoğaltılmışlardır. Tamamının hattat eliyle istinsah edildiği söylenebilir. Kelime ve satır atlamaları bu nüshalarda da yok denecek kadar azdır. Sadece G nüshasında birçok sahh kaydı bulunmaktadır. Bu da yazmanın dikkatsiz bir müstensihin kaleminden çıktığına işaretir. Bu gruptaki nüshalardaki der-kenâr kayıtları bir önceki gruptakilere nazaran daha fazladır. D, E, F, G nüshaları ortak der-kenâr kayıtları açısından ilk gruptaki nüshalara nazaran daha tutarlı bir görünüm arz etmektedir. D’de

⁴⁹⁸ Majer, age, s. 72.

⁴⁹⁹ Bkz. Ç, vr. 205a.

⁵⁰⁰ C, vr. 59b.

⁵⁰¹ Ç vr. 17a, H vr. 15a-b, I vr. 11b, İ vr. 24; Ç vr. 22b, H vr. 17a, I vr. 12b, İ vr. 26.

yer alan bütün der-kenâr kayıtları E, F ve G’de mevcuttur. E ve F arasındaki der-kenâr kayıtları büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. G nüshasında yer alan bir-kenâr kaydı Ç ve üçüncü te’lif sürecindeki yazmalarda bulunmaktadır. Buradan hareketle söz konusu nüshanın en erken Uşşâkîzâde’nin Medine kadılığı esnasında (1707-08) çoğaltıldığı tahmin edilebilir.⁵⁰² Ayrıca Ç, D, E ve F’de bulunan Ünsî Abdüllatif Efendi’nin biyografisi anlatılırken eserlerinden örnekleri kısmında der-kenâra ilave edilen kısım G nüshasında çıkarılmıştır.⁵⁰³ Yazarın bu tasarrufu, G nüshasının ikinci te’lifin son metni olduğunu ispatlar. Tüm bunların ardından ikinci gruptaki nüshalardan D, E-F ve G olmak üzere üç farklı kolbaşından çoğaltıldığını düşüncesini güçlendirmektedir. İkinci te’lif süreci yazmaları arasında zaman sıralaması yapıldığında D, E-F ve G şeklinde dizilirler.

Üçüncü te’lif aşamasındaki metinlerden birisi, yazarın müsvedde nüshası, diğer ikisi ise bu müsvedde nüshadan bir hattat inceliğiyle çoğaltılmış metinlerdir. Müsvedde nüshada yanlış yazılan kısımlar, karalanmak suretiyle kenarlara doğruları yazılarak tashih edilmiştir. Ayrıca müsvedde nüshanın da muhtemelen diğer te’lif süreçlerindeki nüshalardan yararlanılarak yazıldığı, yapılan karalamalar ve satır atlamaları sonucu kenarlara konulan sahh kayıtlarından bellidir. Ayrıca yazarın Medine kadılığı esnasında edindiği bilgiler de der-kenâr kayıtlarıyla metne ilave edilmiştir.

Yazar birinci ve ikinci te’lif sürecindeki bütün bilgileri, üçüncü te’lif aşamasında hemen hemen aynen kullanmış, bazı yerleri yeniden tanzim etmek suretiyle geliştirmiştir. Eserden yaptığı tek çıkarma, Ünsî Abdüllatif Efendi’nin biyografisindeki eserlerinden örnekler kısmındaki Arapça bölüme, ikinci te’lif sürecinde yaptığı ilavedir. Bu bölümü son aşamada eserine koymaktan vazgeçmiştir.

Müsvedde nüshanın müellif hattı olarak kabul edilmesinin sebepleri arasında şunlar zikredilebilir:

- *Zeyl-i Şakā’ik* nüshaları arasında tamamlanma/yazım tarihi bilinen en eski tarihli H nüshasıdır. 1122’de (1710) yazılmıştır. Bu tarih de yazarın Medine kadılığı dönüşünden hemen sonrasına tekâbül etmektedir ki metinde bu durumu destekleyen kayıtlar mevcuttur. Yazarın Medine kadılığı dönüşünde eserine yaptığı şu ilâveler, H nüshasının yazarın kaleminden çıktığının ilk kanıtıdır:

⁵⁰² G vr. 142a.

⁵⁰³ Yazar, 2. te’lif sürecinde ilave ettiği bu Arapça kısımları son te’lifinde tamamıyla çıkartmıştır. Bu da bizlere G nüshasının 2. te’lif aşamasının en son hâli olduğunu ispat eder.

“Medīne-i Münevvere kıāđisi olduğumuzda fakīr sicillini gōrmiřdüm.”

“Fakīr Medīne-i Münevvere kıāđisi iken kırk üç senesiyle müverrah ve mağtüm sicillini gōrmiř idüm.”

- H nüshası olan metin, yazarın müsvedde olarak kalan ve müellif hattıyla kaleme alındığı beyan edilen *Târih-i Uşşâkîzâde* ile aynı hatla yazılmıştır.

- Son te’lif sürecine ait elde üç nüsha bulunmaktadır. Bunlardan müsvedde nüsha, diğer nüshalara kolbaşılık yapmıştır. İddia ettiğimiz üzere müsvedde nüsha, müellif hattı olmasa dahi aynı koldan çoğaltılmış iki nüshayla, onlara kaynaklık etmiş nüshayı mukayese etmek tenkitli metin neşrinin amaçları dışındadır. Zira hepsinin de hataları da eksikleri de aynıdır. Hatta öyle ki yazarın der-kenâra sonradan yaptığı ilaveler birçok yerde asıl metinle doğrudan alâkalı olduğu hâlde I ve İ nüshalarının müstensihlerince de kenara yazılmıştır.

- Uşşâkîzâde’nin eserleri üzerinde tez hazırlayan H. G. Majer ve Raşit Gündoğdu da Hafid Efendi 242 numara kayıtlı ve H harfiyle simgelenen nüshanın müellif hattı olduğu hususunda hemfikirdirler.⁵⁰⁴

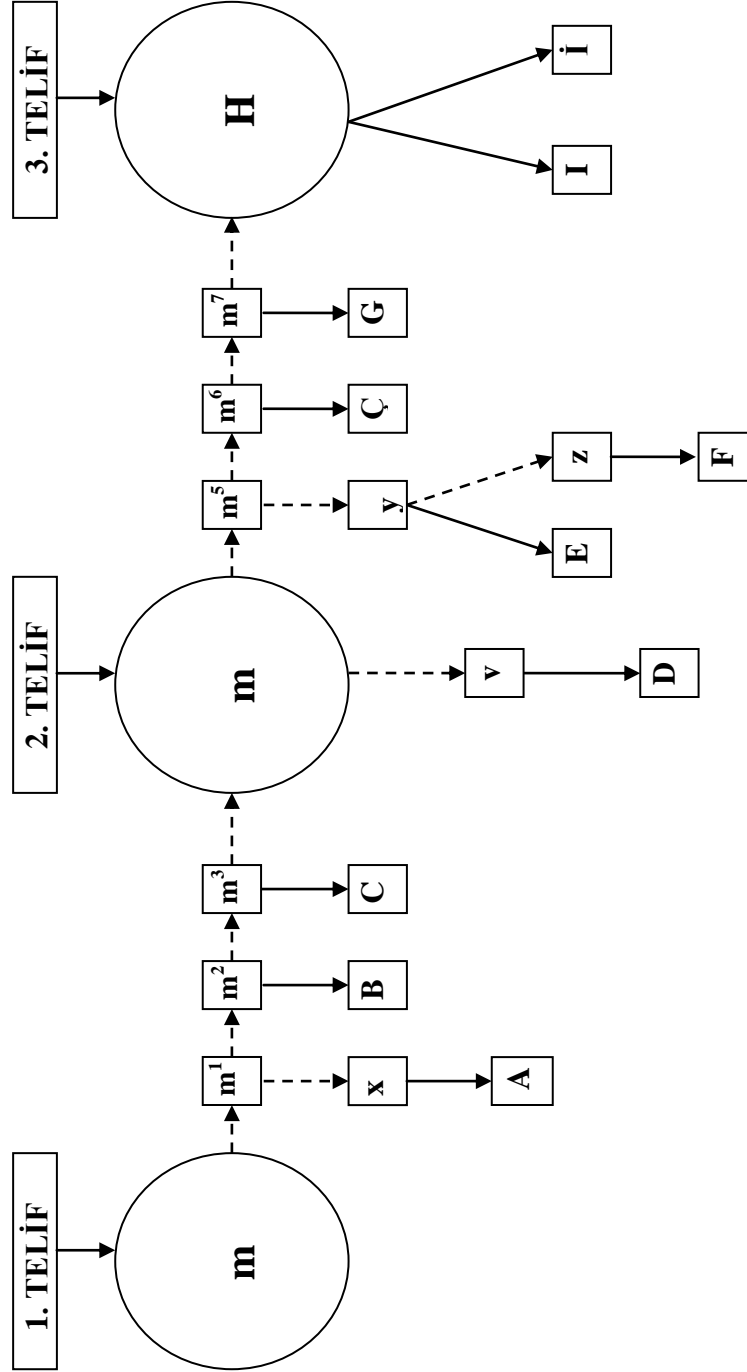
- Bir metnin müellif hattı olmasını sağlayan sadece “bi-hatt-ı müellifihi” vb. kayıtlar değildir. şayet öyle olsaydı Ç nüshasında bildirilen “müellif hattıdır” kaydını doğru kabul edip o nüshayı esas almamız gerekirdi ki bu durumda, kurulan metin eksik ve yazarın kaleminden çıkan son te’lif olmayacaktı.

Müsvedde nüshadan çoğaltılan I ve İ nüshalarında ise yazarın tasarrufları dikkate alınmış; der-kenâra yazılan kısımlar, metinle alâkalı düzeltmelerse yani sahh kayıtları ise çoğaltılan metne dâhil edilmiş, biyografisi yazılan kimseyle doğrudan alâkalı değil de der-kenâra yazılmış ve yazarın imzasını taşıyan işareti taşıyorsa, der-kenâra kaydedilmiştir. Bu işaret yazarın asıl metninde yer almıştır. Kanaatimizce eserin nüshalarını çoğaltan kimseler, bu imzaya benzer işareti de taklit ederek istinsahlarını tamamlamışlardır.

Nüshalarla alâkalı yapılan bu değerlendirmelerin ardından *Zeyl-i şakâ’ik’in* mevcut metinlerinin şeceresi şöyle sıralanmıştır:

⁵⁰⁴ Majer, agmd, s.78; Gündoğdu, agmd, s. 234.

ZEYL-İ ŞAKĀ'İK NÜSHALARININ ŞECERESİ¹

¹ “m” ile gösterilen nüshalar, müellif hattıdır. “x, v, y, z” nüshaları ise tahminî müellif hattından çoğaltılan kolbaşı nüshalardır. Bunlar varsayıma dayandığından kesik çizgilerle gösterilmiştir. Yazarın esere her ilâvesi yeni bir nüsha kabul edilmiştir. Eserin ilk yazımından son hâline kadar ki geçirdiği evreler ortaya konmaya çalışılmıştır. Ayrıca bu şecere hazırlanırken, H. G. Majer’in yaptığı nüsha şeceresi göz önünde bulundurulmuş; tespit edilen yeni nüshalar (G, I) ışığında, söz konusu şecere güncellenmiştir. Bkz. Majer, age, s. 76.

4.2. Metin Teşkilinde Dikkat Edilen Hususlar

4.2.1. Transkripsiyonda Gözetilen Özel Durumlar

Genelde tarihî metin çalışmalarında, özelde Klâsik Türk Edebiyatı alanında XIX. asrın ikinci yarısı ve XX. asırda kaleme alınan eserlerin neşirlerini hariç tutarsak hemen hemen bütün Arap harfli metinlerin neşrinde transkripsiyon ya da çevriyazı olarak adlandırılan sistemin kullanılması ilmî bir kural hâlini almıştır. Transkripsiyonun hangi usûl ve esaslara göre, nasıl yapılması gerektiği; çevriyazıda Arapça-Farsça birleşik kelime, edat, ön ek ve son eklerin yazımı ile terkiplerin nasıl gösterilmesi gerektiği hakkında çeşitli teklifler ileri sürülmüştür. Zaman zaman da mevcut metin neşirleri üzerine tenkitler yazılarak, transkripsiyonlu metin neşrinin nasıl yapılması gerektiği hususunda fikirler ortaya konarak yeni görüşler bildirilmiştir.⁵⁰⁵

Özellikle 1990'lı yılların başında yapılan çalışmalarda, eski harfli metinlerin ilmî neşri hususundaki teklifler arasında en çok kabul gören, İsmail Ünver'in transkripsiyonla alâkalı teklifleri⁵⁰⁶ olmuştur. Ünver'in önerileri yakın zamana kadar birçok araştırmacı tarafından tatbik edilmiştir. Yakın zamandaki bazı neşirlerde/tezlerde farklı teklifler ileri sürülmüş⁵⁰⁷; bu yeni öneriler bazı tezlerde⁵⁰⁸ kısmen de olsa

⁵⁰⁵ İsmail Ünver, “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, *Türkoloji Dergisi*, C. XI, S. 1, Ankara 1993, s. 51-89; İsmail Ünver, “Arap Harfli Türkçe Metinlerin Çevrisinde Karşılaşılan Yanlışlar, (Bu makale I. Eski Türk Edebiyatı Kollojyumu'nda – 17-18 Ocak 1992 İlesam, Ankara, tebliğ olarak sunulmuştur.); İsmail Ünver, “Eski Türk Edebiyatıyla İlgili Sorunlarımız”, *Türk Dili*, S. 500, s. 118-126; Tunca Kortantamer, “Genç Edebiyat Araştırmacısının Yanlışları”, *Türkölük Araştırmaları Dergisi*, Marmara Üni. Fen-Edebiyat Fak. Yayını, İstanbul 1993, C. VII, s. 253-267; Ahmet Ateş, “Metin Tenkidi Hakkında (Dasitân-ı Tevârih-i Âl-i Osman Münasebeti İle)”, *Türkiyat Mecmuası*, C. VII-VIII, 1942, s. 253-267; Osman Horata, “Klâsik Edebiyatımıza Ait Metinlerin Neşrinde Karşılaşılan İmlâ ile İlgili Bazı Problemler”, (Bu makale I. Eski Türk Edebiyatı Kollojyumu'nda – 17-18 Ocak 1992 İlesam, Ankara – tebliğ olarak sunulmuştur.); Adnan İnce, “Tenkitli Metin Kurmada Karşılaşılan Güçlükler ve Çözüm Önerileri”, (Bu makale I. Eski Türk Edebiyatı Kollojyumu'nda – 17-18 Ocak 1992 İlesam, Ankara – tebliğ olarak sunulmuştur.); Ziya Avşar, “Tenkitli Metin Neşrinde İmla Sorunu Üzerine Yeni Düşünce ve Öneriler”, *Turkish Studies*, Volume 3/6, Fall 2008, s. 75-111; Zeynep Korkmaz, “Eski Osmanlı Kaynaklarının Yayınında Transkripsiyonla İlgili Değerlendirmeler”, *Türkoloji Dergisi*, C. VIII, 1979, s. 67-78; Mertol Tulum, “Filolojik Çalışma ve Eski Metinlerin Neşri Üzerine Görüş ve Tenkitler”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, Aralık 1983, s. 175-228; Mehmet Çavuşoğlu, “Bir Divan Neşri Üzerine Notlar”, *Erdem*, C. I, S. 3, Eylül 1985, 801-824; Atabey Kılıç, “Günümüzde Metin Neşri ve Problemleri Üzerine Düşünceler”, *GÜ Kırşehir Eğitim Fak. Dergisi*, Nu: 1, Kırşehir 2004, s. 331-345; Ahmet Tanyıldız, “Sürelî Yayınlar Bağlamında Bazı Çevriyazı Sorunları”, *Turkish Studies*, Volume 2/3, Summer 2007, s. 526-534; Yusuf Ziya Kavakçı, *İslâm Araştırmalarında Usul*, Emel Matbaacılık, Ankara 1976; Mertol Tulum, *Tarihî Metin Çalışmalarında Usûl (Menâkabü'l-Kudsiyye Üzerine Bir Deneme)*, Deniz Kitabevi, İstanbul 2000; M. Ali Tanyeri, *Divanlar Üstüne Eleştiriler*, Turkuaz Yay., İstanbul 2005; Gotthelf Bergstrasser, *Metin Tenkidi ve Yazma Metinleri Yayınlama İlkeleri*, (hzl. Muhammed Hamdî el-Bekrî), (Çev. Eyyüp Tanrıverdi), Kitabevi Yay., İstanbul 2011; Salahattin Polat, *Metin Tenkidi*, Marmara Üni. İlahiyat Fak. Yay., İstanbul 2010. vb. Ayrıca Erciyes Üni.'nde düzenlenen II. Klâsik Türk Edebiyatı Sempozyumu'nda (Prof. Dr. İsmail Ünver Adına, Kayseri, 15-16 Mayıs 2008) imlâ ve metin neşri konularında pek çok tebliğ sunulmuş ve bu tebliğler yayımlanmıştır: *Turkish Studies (Prof. Dr. İsmail Ünver Adına)*, Volume 3/6, Fall 2008.

⁵⁰⁶ İsmail Ünver, “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, *Türkoloji Dergisi*, C. XI, S. 1, Ankara 1993, s. 51-89.

⁵⁰⁷ Ziya Avşar, “Tenkitli Metin Neşrinde İmla Sorunu Üzerine Yeni Düşünce ve Öneriler”, *Turkish Studies*, Volume 3/6, Fall 2008, s. 75-111.

uygulanmıştır. Ancak hâlâ genel temâyül İsmail Ünver'in tekliflerinden yanadır. Daha evvel yaptığımız metin neşirleri ve hazırladığımız yüksek lisans tezinde de kullandığımız üzere, genel teâmüle uyararak biz de metnin çevriyazısını hazırlarken İsmail Ünver'in tekliflerine bağlı kaldık. Sadece Arapça şahıs ve eser isimlerinin yazımı hususunda *DİA*'da bildirildiği üzere⁵⁰⁹, tamlamanın ikinci kısmı özel isimse büyük harfle, cins isimse küçük harfle yazdık.

Örnek: *Hulâsatü'l-eser, Şerhü'l-Mevâkıf.*

Yer isimlerinin yazımında uzun ünlüler sadece Arapça-Farsça kökenli olduğu kesin olarak bilinen isimlerde gösterildi:

Şâm, Selanik, Bağdâd, Sivas

Yazar, metin boyunca başlıkları sürh mürekkeple yazdığı için bu ibareler tarafımızdan kalın şekilde belirtildi. Varak numaralarını bildirmek için köşeli parantez kullanıldı. Özellikle yer ve şahıs isimlerinde okunamayan ya da emin olunamayan durumlarda (?) işareti kullanıldı.

Metin boyunca birçok şiir örneği yer almaktadır. Bunların bazıları bir mısra, bazıları ise birkaç beyitten ibarettir. Özellikle bir mısralık şiir örneklerinde vezin hususunda çeşitli zorluklarla karşılaşıldı. Bunların bir kısmında vezin problemi görüldü. Mânâ yönünden herhangi bir sorun teşkil etmiyorsa, veznin aksadığı belirtilmedi. Ancak beyit seviyesindeki şiir örneklerinde, vezin aksamalarının olduğu durumlar dipnotta bildirildi.

Yazarın metin boyunca sonradan tamamlamak üzere bıraktığı 48 boşluk vardır, bunlar metin içinde “...” şeklinde gösterildi.

Mensur kısımlarda noktalama işareti kullanıldı, şiir örneklerinde ise herhangi bir noktalama işareti kullanılmadı.

Biyografi kısımlarında şahıslar arasında geçen diyaloglar tırnak işaretiyle “” gösterildi.

“Muhammed” kelimesinin okunuşunda bazı tasarruflarda bulunuldu. Kelimenin okunuşunda Arap, Fars asıllı olduğu kesin olarak bilinen şahıslar için “Muhammed”, diğerleri için “Mehemmed” şekli tercih edildi.

⁵⁰⁸ Bkz. Abdülkadir Dağlar, *Şem'i Şem'ullâh Şerh-i Mesnevî (I. Cilt) (İnceleme-Tenkitli Metin-Sözlük)*, Erciyes Üni. SBE., Basılmamış Doktora Tezi, Kayseri 2009; Turgut Koçoğlu, *Şem'i Şem'ullâh Şerh-i Mesnevî (II. Cilt) (İnceleme-Tenkitli Metin-Sözlük)*, Erciyes Üni. SBE., Basılmamış Doktora Tezi, Kayseri 2009.

⁵⁰⁹ “İmlâ Esasları”, *DİA*, İstanbul 1988, C.1.

4.2.2. Der-kenâr Kayıtlarının Yazımı

Zeyl-i Şakā'ik'ta hemen hemen her sayfada birkaç der-kenâr kaydı bulunmaktadır. Transkribe edilen metne esas alınan müellifin müsvedde nüshasında kenarlara çok fazla not düşülmüştür. Müsvedde nüshadan istinsah edilmiş metinlerde de bunlar kenarlara kaydedilmiş, bu kayıtlar arasında bir tasnif yapmak zarûrî bir hâl almıştır. Bu kayıtlar, metinde bahis konusu edilen şahsiyetle doğrudan alâkalıysa, asıl metnin içine dâhil edildi ve köşeli parantezle [der-kenâr] şeklinde gösterildi. Şayet hayatı anlatılan kişiyle doğrudan alâkalı değilse dipnotta [der-kenâr] gösterildi.

4.2.3. Âyet ve Hadislerin Yazımı

Âyet ve hadisler transkribe edilmemiş; Arapça orijinal hâlleriyle metindeki ilgili bölüme yazılmıştır.

Âyetlerin meâlleri dipnotta verilmiştir. Öncelikle âyetin geçtiği sûrenin adı, sırası ve âyet numarası bildirilmiş; ardından tırnak içinde meâl yazılmıştır:

Kur'ân-ı Kerîm, Lokman Sûresi, 31/34, "Hiç kimse nerede öleceğini bilemez."

Hadisler için de önce hadisin mânâsı verilmiş; sonra hangi kaynakta geçtiği belirtilmiştir:

"Din, nasihattir." İmam Nevevî, *Riyâzü's-sâlihîn*, Nasihat 180.

4.2.4. Arapça ve Farsça İbarelerin Yazımı

Zeyl-i Şakā'ik'ta pek çok Arapça-Farsça kelâm-ı kibâr, darb-ı mesel, şiir ve nesir örnekleri yer almaktadır. Tıpkı âyet ve hadislerin yazımında olduğu gibi, bu ibareler de asıl şekilleriyle yazılmış, tercümeleleri dipnotta verilmiştir.

Metin içerisinde yer alan Arapça ibarelerden yaygın olarak kullanılan kısa dua cümleleri, metin boyunca bir birlik sağlamak için asıl hâlleriyle yazılmıştır.

4.3. Transkripsiyon Alfabeti

Ünlüler :

a) Kısa : ا : a, e, ı, i, u, ü َ , ِ , ِ : a, e ِ , ِ : ı, i ُ , ُ : o, ö, u, ü

b) Uzun : ا : ā اى : î, اى : (elif-i maksûre) ā او : ū,

Ünsüzler :

ء	’	ص	ş
ب	b, p	ض	đ, ž
پ	p	ط	ṭ
ت	t	ظ	ẓ
ث	ṣ	ع	’
ج	c, ç	غ	ğ
چ	ç	ف	f
ح	ħ	ق	q
خ	ħ	ك	k, g, ŋ
د	d	گ	g
ذ	ẓ	ل	l
ر	r	م	m
ز	z	ن	n
ژ	j	ه	h
س	s	و	v
ش	ş	ى	y

ZEYL-İ ŞAKĀ'İK

[1b] Sipās-ı feşāhat-ķarīn ve sitāyiş-i belāgat-rehīn, emānī-dihende-i cihāniyān, rūzī-bağşende-i ʿālemiyān, cenāb-ı Yezdān-ı ğaybdān, dergāh-ı refīʿ ve bārgāh-ı münīfine şāyestedür ki heyʿet-i vücūd-ı insānı zīb-i ħikmet-i ʿirfān ile ārāste ve zīver-i bedāyiʿ-i meʿānī ve ħuleli beyān ile pīrāste ve ħiyāz-ı riyāz-ı kulüb-ı fużalāyı zülāl-i Kevşer-mişāl fażl ü kemāl ile meşĥūn ve ħadāʾiķ-ı revāyık-ı elsine-i bülegāyı ezhār-ı gūn-ā-gūn-ı şīʿr ü inşā ile behīc-i şafā-nümūn eyledi ve dūrūd-ı nā-maʿdūd ve taĥiyyet-i nā-maĥdūd ol nūr-ı ħadeķa-i evvelīn ü āĥirīn ve nūr-ı ħadīķa-i ʿilm ü yaķīn ve çār-bāliş-nişīn-i serīr-i ⁵¹⁰ وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ cenābına sezā-vārdur ki ⁵¹¹ علمای امتی کانیبای بنی اسرائیل mażmūn-ı münīfi tamġasıyla kālā-yı ʿilm-i şerīfi tervīc ve ol tāc-ı ibtihāc ile aşĥāb-ı feżāʾili tetvīc eyledi.

Şiʿr

حبيب اله الخلق خاتم رسله

وصفوة رب العالمين من معدن الصفا

محمد المحمود فيما اتى به

وفى ذاته كل الكمال تأليفا ⁵¹²

Ve daĥi ol müşāhid-i ʿāliyye muʿāhid-i sāmiyye aşĥābına şāyāndur kim her biri aĥter-i bürc-i şerīʿat-ı ğarrā ve gevher-i dūr-c-i ħarīķat-ı zehrā olup, eyyām-ı saʿādet-encāmları meţālīʿ-i envār-ı hidāyet ve meķātīʿ-ı āşār-ı đalālet olduġını zāĥir ü bāĥirdür. Baʿdezīn vaķtā ki *Şakāʾiķ-ı Nuʿmāniyye* şāĥibi fāzıl-ı muĥaķķiķ ve kāmīl-i mudaķķiķ merĥūm Taşķöprī-zāde Efendi devlet-i ʿaliyye-i ħāķāniyye ve salţanat-ı seniyye-i ʿOşmāniyye lā-zālet müʿeyyede biʿt-teʾyidātiʾs-Sübĥāniyyeʾde engüşt-nümā-yı iʿtibār olan ʿulemā-yı iẓām ve meşāyiĥ-ı kirāmuñ toķuz yüz altmış beş tārīĥine gelince āşār-ı cemīle ve aĥbār-ı celīlelerini iĥbār ⁵¹³-ı şiķāt ile keşīde-i silk-i taĥrīr ü işbat idüp, baʿdehū ʿandelīb-i naġme-senc-i gülzār-ı ʿirfān ʿAţāyi-i Nevʿī-zāde ⁵¹⁴ جعل الله سعيه زاده ol mecelle-i ʿibret-meşĥūnı zebān-ı Tūrķī ile tezyīl ve tārīĥ-i mezkūrden biñ kırķ iki

⁵¹⁰ *Kurʾān-ı Kerīm, Āl-i İmrān*, 3/ 144, “Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir.”

⁵¹¹ Hadīs-i Şerīf, “Ümmetimin âlimleri, İsrailoġullarının peygamberleri gibidirler.” Aclūnī, *Keşfüʾl-ĥafā*, Beyrut 1318/1997, C. 2, nu:1744; Mehmet Yılmaz, *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler*, Kesit Yay., İstanbul 2013, s. 651.

⁵¹² “Maĥlūkatın İlahının habibidir, resullerin sonuncusudur.

Âlemlerin rabbinin safa madeninden olan safvetidir.

O mahmud olan Muhammedʾdir.

Tüm kemālātu kendinde toplamıştır.”

⁵¹³ Bu kelime “aĥbār” şeklinde de okunabilir.

⁵¹⁴ “Allah onun saʿyini onun azıġı yapsın.”

sāline gelince tekmil itdükdən sonra sene ihdā ‘aşere ve mi’e ve elf tārīh-i meymenet-āsarına gelince şöhet-şi‘ār ve ‘ibret-dişār olan fużalā-yı ‘izām ve meşāyih-ı fihāmuñ aḥvāl-i sālifeleri bi’l-cümle güm-şüde-i tākce-i nisyān mertebesinde kaldıysa bu ‘abd-i fakīr-i şikeste-bāl ve dā‘i-i ḥaḳīr-i perīşān-ḥāl es-Seyyid İbrāhīm bin es-Seyyid ‘Abdü’l-bāḳī el-med‘ūv bi-İbnü’l-‘Uşşāḳī mā bihi’l-i‘tibār-ı zümre-i dānişverān ve sebeb-i tizkār-ı nām-ı fezā’ilmendān olan tevārīh-i eslāf ve ḳaşas-ı eşrāfa bi’l-cümle mā’il ve fi’l-cümle aḥvāl ü āsarların beyāna ḳābil olduğum sābıḳan mesned-ārā-yı şadr-ı fetvā ve revnaḳ-efzā-yı destgāh-ı luḫf u ‘atā, ‘uḳde-güşā-yı müşkilāt-ı müslimīn ve kār-fermā-yı umūr-ı dīn, cūy-bār-ı faẓl ü ma‘ārif, çeşme-sār-ı fevāzıl u ‘avārif, ḥ‘āce-i [2a] şehriyār-ı cihān ve mu‘allim-i sulṫān-ı zamān Seyyid Feyzu’llāh Efendi İbn Seyyid Meḥemmed Efendi ḥazretlerinüñ resīde-i sāmi‘a-i ḥaḳā’iḳ-şinevleri olmaḡla ol tā’ife-i celilenüñ nām-ı nāmī ve zāt-ı girāmīleri mütevārī-i perde-i nisyān olması bīrūn-ı dā’ire-i inşāf ve muḡālif-i de’b-i eslāf olduğı fikr-i zerrīn ve re’y-i şavāb-ḳarīnleri olmaḡla ol zümre-i ‘āliyye ve cümle-i sāmiyyenüñ evşāf u menāḳıbların ve faẓl ü i‘tibārda merātiblerin bī-tekellüfāne inşā ile taḫrīr ü beyān ve merḫūm-ı mezbūr ‘Aṫāyī Efendi evāḫir-i zeylinde tebyīn eyledüḡi fuḫūl-i kirāmuñ ‘unvān-ı merātib ü aḥvāllerin tafşil üzere beyān ve teḳaddüm-i zamān-ı vefeyātlarını tertīb ile *Zeyl-i ‘Aṫāyī*’yi tezyīl ü teznīb itmemüz ḫuşuşında bu ḥaḳīr-i ḳalīlü’l-bidā‘ati şeref-baḫş-ı ḫitāb u işāret idüp, miyān-ı ma‘ārifmendāndan ifrāz u ḫilāl-i emşāl içre ser-efrāz buyurmalarıyla bi-isti‘āneti’l-Meliki’l-hādī ol emr-i celīle müteşaddī olup, devlet-i ‘āliyye-i Sulṫān Murād Ḥān İbn Aḫmed Ḥān-ı Ġāzī evvelinden -ki biñ otuz iki senesi Zī’l-ḳa‘desi’dür- tārīh-i ḫātīme-i *Zeyl*e gelince ki biñ kırḳ üç tārīhidür, vefeyāt-ı a’yān-ı ‘ulemā ve aḥvāl-i meşāyih-ı cāh-dārān-ı fużalā mufaşşal u meşrūḫ olup, ammā ol mā-beynde resīde-i derece-i iştiḫār olan ba‘ż-ı ‘ulemā-yı celīlü’s-simāt henüz revnaḳ-dih-i encūmen-i ḫayāt olmaḡla bulduḡları merātible cevāḫir-i esāmī-i sāmiyelerin güncīde-i gencīne-i sūtūr idüp, lākin zamān-ı intikāllerine degin cilve-pīrāy-ı mannaşa-i zuḫūr olan ‘arā’is-i aḥvālleri ziyet-yāb-ı naḳş-ı ḫāme-i ‘Aṫāyī-i maḡfūr olmamaḡla anlarıñ aḥvālleriyle bed’ olunup, ilā yevminā ḫāzā bu köhne bāḡ-ı cihāndan ṫayerān-ı gülşen-i cinān iden ‘anādil-i riyāz-ı faẓl ü ‘irfānuñ aḥvālleri ferden ferdā zıkr ü imlā ve her birinüñ dūşize-i sırr u faẓl ü dānişleri sāḫa-i evrāḳ-ı müsveddātda cilve-nümā olup, lākin henüz keşīde-i şāḫā’if-i beyāz olmadın ol müftī-i müşkil-güşā ve fāzıl-ı yektā-yı bī-hemtā biñ yüz on beş senesi tārīḫinde vāḳi‘ olan vaḳ‘a-i ‘uzmāda Edrine’de cisr-i [2b] şemşīr-i ḳazā vü

ķaderde menzil-i cināna gūzer itmekle naķķāş-ı kilik-i zībende ‘amel-i mübtelā-yı ‘ārīza-i [nā]tūvānī ve kesel olmağla rūzgār-ı bī-inşāf meşakķ-ı bī-şūmār ile şūret-pezīr-i ĩuşūl olan evrāk-ı müsveddātı pāre-gerde-i pençe-i itlāf itmek fikr-i müstevcibū’l-kederi ĩāţır-ı zārı muğber itmekle leyl ü nehār ser-be-zānū-yı efkār iken ĩālen āsitān-ı devlet-nişānı mültecā-yı ehl-i dīn ü dūnyā ve bāb-ı devlet-me’ābı Ka‘betü’l-iķbāl-i küberā-yı fużalā bī-dirīğ sāz-ı naķd-i ‘ināyet mebzūlken simāt-ı ‘ātīfet nāşīb-ı ĩayyāmu’r-rāĩat ‘ale’l müslimīn ve mü’essis-i mebnāī’ş-şerī‘atü ve’d-dīn neşve-baĩş-ı kār-gāĩ-ı devlet, nīzām-āver-i aĩvāl-i memleket, nīgehbān-ı nāmūs-ı salţanat ve lāzıme-baĩş-ı emānet-i ‘arz-ı ĩilāfet, şarrāf-ı daķıķadān-ı çār-sū-yı ma‘rifet, mihr-i sipihr-i seĩāvet ü ĩayret.

Nazm

O destūr-ı Aristo-‘aķl ü İskender-şalābet kim
Umūr-ı dīn ü devletde dinilmez bezl-i maķdūrı

Şeref-baĩş-ı vezāret mesned-efrūzı cihān-bānī
Nīzāmü’l-mülk ü ‘ahd-ārāyiş-i āyīn-i destūrı

Vezīrān-ı zamānuñ şān u şevketle ser-efrāzı
Müşīrān-ı cihānuñ ĩūsn-i tedbīr ile meşhūrı

Devletlü vü re’fetlü ve naşfetlü vü sa‘ādetlü ‘Alī Paşa ⁵¹⁵ اءام الله مسرورا بما يشا
ĩāzetleri bir dem-i sa‘d-tev’emde:

بطالعى ءولى ءنء با ءءویم ⁵¹⁶

Mesned-ārā-yı vezāret-i ‘uzmā ve kār-fermā-yı vekālet-i kübrā olduķda, bedri-ıķbāl ü devletleri ircā-yı memālike pertev-endāz-ı sūrūr ve āfitāb-ı mecd ü ĩāķķānīyetleri tāb-endāz-ı ĩūbūr-ı mevfūr olup, erbāb-ı āşāra nūmāyān olan luţf u i‘tibārları dil-i fūtūr-ālūde māye-i şevķ olmağla ķā’id-ĩāĩiş-i kūmeyt-i kilik-i gūsiste-‘inānı cilvegāĩ-ı sa’y-i cedīde şevķ itmekle bu eşer-i mu‘teber ol naĩl-i gülşen-i devletūñ teşebbūş-i zeyl-i keremlerine vesīle-i ‘uzmā olup, ĩūrşīd-i nazar-ı i‘tibārla feyz-i āşārı dā‘ī-i kemīneyi mānend-i Şaķā’iķ-ı Nu‘māniyye miyān-ı aķrānda engüşt-nūmā itmek ümīdi ile bu evrāk-ı müsveddāt keşīde-i şāĩife-i beyāz olup, pīşgāĩ-ı devlet-i ‘aliyyelerine ‘arz u ihdā olındı.

Rubā‘ī

⁵¹⁵ “Allah onu dilediği gibi mutlu etsin.”

⁵¹⁶ “Takvim onu bir talihe yakınlıştırdı.”

Yā Rabb bu dil-i ḥazīni ṣādān eyle
Ben bende-i girye-kārı ḥandān eyle
Tezyīline zeylūñ çün eyledüm āgāz
Encāmını da kerem kıl iḥsān eyle [3a]

بقية طبقة ذيل عطايى در زمان دولت پادشاه اسلام السلطان الغازى سلطان مراد خان ابن السلطان احمد خان⁵¹⁷

Bu devlet-i ‘aliyye evvelinden -ki biñ otuz iki Zî’l-ka‘de’si’dür- târih-i hâttime-i Zeyl’e gelince biñ kırk üç târihidür, vefeyât-ı a‘yân-ı ‘ulemâ ve eşraf-ı fuzalâ mufaşşalan meşrûh olup, ammâ ol mâ-beynde resîde-i derece-i iştihâr olan ba‘z-ı ‘ulemâ-yı ‘izâm henüz revnaq-dih-i encümen-i hayât olmağla buldukları merâtible nâm-ı nâmîlerin meşûr idüp, lâkin vefeyâtlarına degin cilve-pîrâ-yı mannaşa-i zühûr olan ‘arâ’is-i ahvâlleri raqam-zede-i qalem-i ‘Atâyî olmamağla anlaruñ ahvâlleri ile bed’ olunup, ilâ yevminâ hâzâ bu köhne bâğ-ı cihândan şayerân-ı gülşen-i cinân iden ‘anâdil-i riyâz-ı fażl ü ‘irfânüñ ferden ferdâ veqâyi’-i ahvâl ü seyrleri zikr olunur.

Nev‘î-zâde ‘Atâyî Efendi

el-Mevlâ Nev‘î-zâde ‘Atâu’llâh Efendi. Taḡa-i Sultân Meḡemmed Ḥân-ı Şâliş ‘ulemâsından ‘ilm ü fażl-ı bî-kerân ve mecmû‘-ı ma‘ârif ve ḡayşiyâtta mümtâz-ı aqrân ve Sultân Murâd Ḥân-ı Şâliş ‘aşrında ḡâce-i şeh-zâdegân ve mu‘allim-i âdâb u ‘irfân olan Nev‘î Yahyâ Efendi’nüñ nev-bâve-i nihâl-i vücûdı ve maḡdûm-ı ‘âlî-ḡadr ü mes‘ûdudur. Toḡuz yüz toḡsan bir Şevvâl’inde tengnâ-yı ‘ademden ‘idgâh-ı vücûda ḡadem-nihâde olmışlardır. Ba‘de’l-vuşûl ilâ sinni’t-temyîz naḡd-i ‘ömr-i zindegânî ve metâ‘-ı hayât-ı cihânîsin şarf [u] bezlle tertîb-i devḡa-i riyâz-ı ma‘rifet ve temşiyet-i ḡülzâr-ı ma‘ârif ü fażilet itmege niyyet itdükde, evvelâ vâlid-i mâcidlerinden taḡşîl-i muḡaddemât-ı ‘ulûm, ba‘dehü Ḳâf-zâde Feyzû’llâh Efendi’den istifâza-i mantûḡ u mefhûm itdükden soñra şadru’l-ifâde Ahî-zâde ‘Abdü’l-ḡalîm Efendi’nüñ meclis-i derslerine duḡûl ve taḡrîrlerin ez-cân ü dil iz‘ân u ḡabûl itmek üzere iken biñ on Şafer’inde ḡâḡî’l-ḡudât-ı Rûm ve nâ’il-i ḡâyetü’l-ḡâyât-ı merûm olup, sene-i mezbûre Receb’inde ‘arzları mücibince nevbet fermân olunup, musta‘iddân-ı nâm-dâr ol ḡusrev-i taḡt-ı ‘ilm ü ‘irfânüñ defterine ḡayd olunduḡda şâḡibü’t- [3b] terceme daḡi ḡayd olunmuşdur. Biñ on dört Şafer’inde kırk aḡçe ile Ders-i ‘âm Meḡemmed Efendi yerine Cân bâziyye müderrisi oldılar. Sene-i mezbûre Şa‘bân’ında on aḡçe teraḡḡiyle ḡâric i‘tibâr olunduḡdan soñra on yedi Şa‘bân’ında taḡîḡ-ı ḡazâyâ sülûk rızâ-dâdeleri olup, Lofca ve Babaeskisi ve Mezistre ve Silistre ve Ruscuḡ ve Hezarḡrad ve Manastır ve Tırḡala ve Üsküb ḡazâlarında şâḡib-i ḡükm ü imzâ olup, mevâlî-i ‘izâm ḡadar taḡşîl-i ‘ulüvv-i şân ve kesb-i şöhret ü ‘unvân itmişdür. Üsküb ḡazâsından munfaşıl ve

⁵¹⁷ “Sultan Ahmed Han oğlu İslâm padişahı Gazi Sultan Murad’ın zamanıyla ilgili Atâyî’nin Zeyli’ndeki (son) tabakanın devamı”

İstanbul'a dāhıl olduğdan şoñra biñ kırk dört hılāinde sarāy-ı sürūr-ı huld-i berīne rihleti bu maqām-ı 'adem-encāmda iķāmet üzerine terciħ idüp, bisāṭ-ı hayātı 'arşa-i fenādan tayy itmekle řāvus-ı řudsvār ravza-i beķāya reftār u erā'ik-i üns ü şurbde iķāmet ihtiyār itdi.

Mevlānā-yı mensūcū'l-eṭvār-ı feşāħat ü belāġat-ři'ār:

Nazm

Mālik-i mülk-i nazm u hüsni-ı maķāl

Rāfi'-i rāyet-i bahā vü kemāl

Şu'arā-yı belāġat-'unvān miyānında tefevvuķ-ı akrān ile mu'ayyen ve kisve-i kelām-ı siħr-perdāzı řirāz-ı pür-ihitizāz-ı imtiyāz ile muħallā vü müzeyyen şehensāh-ı řab'-ı pür-'unvānı iķlīm-i fażl ü 'irfānı hāris ve pür-fehvā-yı:

Mıřrā'

ان هذا الشبل من ذاك الاسد ⁵¹⁸

Ma'ārif ü kemālāt[a] eban vāriř idi. Āsar-ı řaleminden *Şaķā'ik'* a Türkī inřā ile zeyl yazup, kendü zamānına gelince vefeyāt tercemelerinde leřā'if ü nevādir irād ile her birinüñ ĥaķķını ifā eylemişdür. Ĥaķķā ki eřer-i hūb ve cumhūr beyninde maķbūl ü merġūbdur. Andan mā'adā müretteb ü mükemmel dīvān-ı eř'arı ve ĥamse vādisinde beř manzūm u müdevven ġüftarı ve *Sāķī-nāme*'si ve *Heft-ĥ'ān'* ı ve *Nefħatü'l-ezhār'* ı vardır ki her birinüñ me'ānī-i belāġat-muġānnīsinden her zerre altında bir dürre ve tutuķ-ı ufķ-ı elfāz-ı bedī'ü'l-beyānında bir ġurre zāhir olup, ĥadıķa-i enīķa-i cennete řebih birer mecelle-i celīle-i beyyinedür ki her řatırı bir kitāb ve her řatırı belāġatdan bir bāb olduğü bī-irtiyābdur. Sütūr-ı suřūr-ı belāġat-řudūrında ihticāb iden efķār-ı leřāfet nigārları ġüyā 'arūs-ı bā-niķāb olup, merātib-i meħāsin-i cemīlesini niřāķ-ı nuřķ ile iķāta muhāldür.

Nazm

[4a] وصفه قوى الأفكار فى كنهه وأن

تكلُّ و كل فى تعاطيه جاهد ⁵¹⁹

Nazm

Zamānede benüm ol řā'ir oġlı řā'ir kim

Baş egdi nazmuma dūnyānuñ ehl-i 'irfānı

⁵¹⁸ "Muhakkak ki bu aslan yavrusu, şu aslanındır."

⁵¹⁹ "Fikirlerin kuvveti O'nu vasfetmedeki başarıdadır. Herkes O'nu anlamak için çaba gösterirken O biktırır yorar."

ķavilleri üzere řā'ir ođlı řā'ir ve bī-tekellūf iħtirā'-ı ma' nāya ķādir olduđından mā' adā mecmū'a-i nevādir-i 'ulūm olup, bī-ħad kütübe fihris yazmıř ve me'ālīb der-kenār eylemiřdür.

[Der-kenār]: *Zeyl-i řakā'ik*'da řeyħü'l-İslām Zekerıyyā Efendi'nün elf-i kāmilde pertev-endāz-ı mesned-i fetvā ve ķandīl-i miħrāb-ı fażl ü taķvā olduğlarını:

Gelür her yüz yıl iķre dīni bir teċdīd ider ādem⁵²⁰

Bunuñ gibi müceddid biñde bir ancaķ gelür ĥaķķā

Bu nazmla tebyīn ve tercemeleri zıkrinde bu beyt-i bī-hemtāda tazmīn eylediđi ebnā-yı zamānemüzden řāmī Muħammed Emīn Muħıbbī'nün ziyāde dil-dādesi olmađla *Nefħatü'r-reyħāne*'sinde bu gūne ta'rib ve tađyir ve Nev'ī-zāde menķabesinde bu nazmla tefsīr eylemiřdür:

فی رأس كلِّ مائة يجئ من يجدد الدين بديع الوصف

و مثل ذا مجدد الدين لا يجئ الا واحدا في الألف⁵²¹

'Arabī eş'ārından ancaķ bu iki beyte zafer-yāb olup, irād olunmışdur:

ولما تولت للزمان مصائب

لكل رذيل يالر ذاله معلم⁵²²

ترامت به أهدي المنايا عن المعنى

الى حيث القت رحلها أم قشعام⁵²³

Aħī-zāde Efendi

el-Mevlā es-Seyyid Meħammed Efendi. Bu devlet-i 'aliyyede řeyħü'l-İslām ve müřkil-güřā-yı ĥāř u 'ām olan baħr-i muħīṭ-i fezā'il ve ĥürřid-i āsmān-ı fevāzil řadrü'l-ifāde, fāzil-ı ķarār-dāde Aħī-zāde Ĥüseyn Efendi'nün necl-i necībleri ve maħdūm-ı ĥasībleridür. Gevher-i tābende-i māhiyyeti āfitāb-ı feyz-i ezeliiden behre-yāb ve sermāye-i 'ilm ü 'irfāndan fā'iz-nařīb-i niřāb olup, tercemesi ātī Vardarī řeyħ-zāde Meħammed Efendi'den ve ba'z-ı fużalādan ibriż-i ĥāliř-i isti'dādın resīde-i meħekk-i ķabül itdükdən řoñra kibār-ı 'ulemānuñ birinden mülāzım ve řarīķ-ı tedrīse sālīk ü

⁵²⁰ Bu mısradā “şüpheşiz ki, Allah her yüzyılın başında bu ümmete dīni işlerini yenileyecek bir müceddid gönderecektir” hadīs-i şerifine gönderme vardır. Bkz. Ebü Dāvūd, *Sünen*, Melahim, 1.

⁵²¹ “Her yüzyılın başında dīni yenileyen güzel vasıflı biri gelir.

Dīni yenileyen bu kişi gibisi de bin yılda bir gelir.”

⁵²² “Eğer ki bir zamanda musibetler, belālar peşpeşe gelirse

O zaman, her rezil kişinin rezaletinin bir alameti olur.”

⁵²³ “O rezalet tam manasıyla o rezil kişiye, Ümmü Kaç'am'ın başına gelen ölüme sevkeder.”

‘āzim olup, kırk akçe medreseden munfaşıl iken, biñ yigirmi üç Ramazān’ında Motonī Aḥmed Efendi yerine ḥāric elli ile Ḥāfız Paşa Medresesi’ne revnaḳ-baḥşā oldılar. Yigirmi dört Zī’l-ḥicce’sinde Ḥabīb Efendi yerine Meḥemmed Ağa müderrisi oldılar. Yigirmi yedi Receb’inde Ebū Sa‘īd Efendi yerine Üsküdar Mihrümāhı’na sāye-endāz oldu. Yigirmi toḳuz Muḥarrem’inde Ḥüsām-zāde yerine Şaḥn-ı Şemāniyye’nüñ birine revnaḳ-efzā oldu. Otuz bir Receb’inde ‘Abdü’l-ḡanī Efendi yerine Ḥānḳāh Medresesi’n cāygāh itdiler. Sene-i mezbūre Zī’l-ḥicce’sinde teḳā‘ üd iḥtiyār iden Şirvānī Şerīf Efendi maḥlūlinden Ayaşofya Medresesi’ne bast-ı ḳalīçe-i ifāde itdiler. Otuz dört Cemāzi’l-āḥire’sinde Tevfīkī-zāde Aḥmed Efendi yerine Dārü’l-ḥadīş medresesiyle ser-efrāz oldılar. Otuz yedi Receb’inde Ḥışım Yahyā Efendi yerine ibtidā Burusa ḳazāsı şāyān görilüp, yerleri seleflerine ber-vech-i teḳā‘ üd iḥsān olındı. Otuz sekiz Ramazān’ında ma‘zūl ve yerlerine Beñli ‘Abdü’l-ḡanī Efendi mevşūl oldu. Otuz toḳuz Şafer’inde Yaşdıḡac Muşliḥü’ d-dīn Efendi üzerinden Mudanya ḳazāsı arpalık iḥsān olındı. Kırk bir Şevvāl’inde Bülbül-zāde Efendi yerine Edrine ḥākimi oldılar. Kırk iki Rebī‘ ü’l-evvel’inde Çivi-zāde Efendi yerine Ḳostantīniyye ḳazāsına naḳl olunup, yerlerine Kürd [4b] Ḳāsım Efendi vaşl olındı.

Sebeb-i Nefy

Kırk üç Receb’inde pādişāh-ı ḡitī-penāh ḥāzretleri seyr-i Burusa ārzūsıyla ‘azm-i rāh idüp, İznik’e varacaḡı gün ḳaşaba-i mezbūre ḳāḍisi istiḳbālde tehāvün idüp, şākīleri gelmekle cübbe ve destāriyla dervāze-i ḥişārda ber-dār olmaḡ muḥtārı olmış idi. Binā’en ‘aleyh erbāb-ı ṭarīḳ nev‘en muḡberü’l-ḥāṭır olup, yer yer efendiler ‘akd-i encūmen-i cem‘iyyet idüp, ḡüft ü ḡüya başlamışlar idi. İttifāḳ şāḥibü’t-terceme ḳāḍī efendi ol eṣnāda ziyāfet tertīb idüp, vüçühü’l-‘ulemā ve müftī bir yere geldükde, muḳtezā-yı ḥāl üzere bu bābda ba‘z-ı kelimāt zuhūrı ba‘z-ı ḥuşūm şu‘be[de]si ile cülūs tedbīrine ḥaml olunup, vālide sultāna iḥbār itdüklerinde, anlar daḡı Burusa cānibine mektüb irsāl eylemişler idi. Şehenşāh-ı Cem-cāḥ ḥāzretleri cānib-i berden mürāca‘ata şitāb buyurup, sarāy-ı ‘āmire aşḡābına nūr-ı sürūr itdüḡi gicenüñ şābahında Müftī Ḥüseyn Efendi Mekke-i Mükerra’ye gitmek nāmıyla sebükbār-ı nefy ü iclā belāsına mübtelā olup, selef-i pür-şerefleri Yahyā Efendi ḥāzretleri maḳām-ı ḳadīmlerine i‘āde olındukdan şoñra hemān ol gice şāḥibü’t-terceme ḳāḍī efendi daḡı Kıbrıs’a taḡrīb ile ta‘zīb olunup, yerlerine Ḳara Çelebi-zāde ‘Abdü’l-‘azīz Efendi İstanbul ḳāḍisi oldılar. Te’sīr-i kürbet ü ḡurbetle marāz-ı mevte fütāde olup, kırk dört Cemāzi’l-ülā’sında

Lefkoşa'da Ayaşofya nām ma'bed-i raḥmet-mirşad pīşgāhında ferş-i türāba rū-nihāde oldılar. Bahāyī Efendi ol eşnāda Ḥaleb'den ma'zūlen cezīre-i mezbūreye nefy olunduḡda bu tārīḫi dimiş idi:

Mısrā'

Menzili Firdevs ola el-Fātiḫa

Mevlānā-yı mütercem vādī-i zarāfetde 'ilm [ü] ma'ārifi müselleḡ, naḫl-i ser-sebz-i ṭayyibü'l-a'rāḡ, maḫdūm-ı kerīm-i pesendīde-aḫlāḡ idi. Ḥasībī maḫlaşı ile eş'arı vardır. Bu iki beyt andan nümünedür:

Beyt

Ġaraż yoluḡda şehā ḫāk-i pāyuñ olmaḡdur
Yerümde ḡorsa eger rüzgār-ı nā-hemvār

Ve lehu

Döşendi aḫlas-ı sürḫ-i sirişk meydāna
Dil intizārda teşrīf-i şāh-ı ḫübāna

Laḫife

Ḳāḡi iken hilāl-i 'īd şübūtında şekk vāḡi' olup, ḡıyl ü ḡāl şu'belendükde Yaḫyā Efendi:

Mısrā'

Ḥilāl-i 'īdi şehri içre ne görmiş var ne ṭutmuş var
diyüp, [5a] ḡāḡi tarafından daḫi:

Nazm

Müfti-i sābıḡ hilāl-i 'īdi inkār eylemiş
Cümle 'ālem ḫod bilür kendü göziyle gördüḡin
cevāb virilüp, müşā'are naḡl-i mecālis olmuş idi.

'Allāme Efendi⁵²⁴

el-Mevlā es-Seyyid Meḫemmed İbnü's-Seyyid Meḫemmed Efendi. Naḫl-i ser-sebz-i çemenzār-ı siyādet, serv-i şābit-ḡadem-i bostān-ı sa'ādet, ḫā'iz-i fezā'il-ḫaseb ü neseb ve fā'iz-i meḫāsin-i mevrūş u mükteseb Mevlānā Meḫemmed Efendi'dür ki āfitāb-ı vücūd-ı pür-cūdı vilāyet-i Ḥamīd'de Egirdir nām ḡaşabandan bürüz u zuḫūr ve

⁵²⁴ **Der-kenār:** Şāḫibü't-tezkire Riyāzi Efendi mülāzemetlerin 'Abdü'l-cabbār-zāde Efendi'nüñ ḫıdmet-i 'ādelilerinden olmaḡ üzere yazmışlardır. Lākin *Ḥulāşatü'l-eşer* şāḫibi Meḫemmed Emīn Şāmī, Şeyḫü'l-İslām Yaḫyā Efendi'den olmaḡ üzere ta'yīn eyledüḡinden ḡayrı ebnā-yı zamāneden ba'zılar daḫi te'yīd itmegin iḫtiyār olunmuş idi.
والله اعلم بحقیقت الحال (Bu en doḡru hāliyle Allah bilir.)

‘Allāme Şeyhî Efendi dimekle tanîn-endāz-ı mesāmi‘-i cumhürdür. Silsile-i nesebleri Şeyh Seyyid Burhānū’d-dīn Efendi cenāblarına vābeste olmağla fezā’il-i ‘ilm ü ‘irfānı taḥşil ve şaḥā’if-i dil ü cānı ‘unvān-ı ma‘ārif-i bī-kerān ile tekmil itdükte, tercemesi ātī Şeyhü’l-İslām-zāde Şeyhü’l-İslām Yaḥyā Efendi ḥıdmetlerinden mülāzım ve medārisinde müdāreseye ‘āzım olup, kırk bir akçe medreseden ma‘zül olduğda, biñ on toḫuz Ramazān’ında Nā’ib Meḥemmed Efendi yerine Fethiyye Sinān Paşası’na ḥāric elli ile ‘āric oldılar. Yigirmi bir Ramazān’ında Baḥrī-zāde Efendi yerine Zāl Paşa Medresesi’yle bekām olup, yigirmi dört Ramazān’ında Sa‘id Efendi yerine Şāh Sultān Medresesi’yle nā’ilü’l-merām oldılar. Yigirmi sekiz Muḥarrem’inde Şıdķī Efendi yerine şaḥn oldılar. Yigirmi toḫuz Rebī’ü’l-āḥir’inde ‘Abdu’llāh Efendi yerine Ḥāşekī Medresesi’yle ta‘zīm, otuz bir Şa‘bān’ında selef-i sālifi yerine Sultān Selīm-i Qādīm Medresesi’yle tekrīm olındılar. Otuz iki Muḥarrem’inde Quds kādīsı Motonī Aḥmed Efendi Eyyüb’a naql olındüğda, yerleri bunlara iḥşān olındı. Otuz dört Şafer’inde ma‘zül olup, yerleri Fenārī-zāde Şeyhî Efendi’ye teklif olunup, qabül itmedükde, manşıb-ı mezbūra Maḥmūd-zāde Efendi sezā görildi. Otuz beş Zī’l-ka‘de’sinde Şa‘rāvī Efendi Mekke-i Mükerrreme qazāsı iḥşān olındüğda Cem‘i Çelebi bu güne tāriḥ dimişdür:

Mıṣrā‘

Vālī-i Ka‘be oldı bir ‘allāme-i Ḥayder-siyer

Lākin gitmemekle ol manşıb-ı şerif ile Qara Çelebi-zāde ‘Aziz Efendi teşrif olındı. Otuz altı Cemāzi’l-āḥire’sinde Münşī ‘Abdü’l-kerīm Efendi yerine Ğalaṭa kādīsı oldılar. Otuz yedi Zī’l-ka‘de’sinde ma‘zül ve yerlerine [5b] Rızāyī ‘Alī Efendi mevşül oldılar. Ba‘dehū Anatólı pāyesiyle teḳā’üd idüp, ‘uzlet-nişin oldılar. Otuz toḫuz ḥilālinde ‘amm-i büzürgvārları Naķībü’l-eşraf Şerif Efendi manşıb-ı celil-i neķābeti bunlara ferāğat ve te’kīd-i ‘alāķa-i maḥabbet için ‘aķd-i peyvend-i muşāheret itdiler. Cem‘i Çelebi manşıb-ı neķābete tāriḥ dimişdür:

Mıṣrā‘

A‘lem-i āl-i ‘abā oldı naķīb şerefā

Kırk iki Zī’l-ka‘de’sinde sefleleri rü-nihāde-i ḥāk-i mezār olduğda, mutaşarrıf oldukları vazife ve zamīme-i revātibleri olan Dimetoķa arpalığı bunlara layıķ görildi. Kırk üç Zī’l-ka‘de’sinde sābıķü’t-terceme Ḥüseyn Efendi-zāde es-Seyyid Meḥemmed Efendi’nün ziyāfetlerine duḫül töhmetiyle ḥussād-ı bed-nihād ğamz u ifsādıyla deryādan

każā-yı Mekke-i Mükerreme nāmıyla İstanbul'dan ıard u ib'ād ve Medīne-i Münevvere'den ma'zül Ankaravī es-Seyyid Meħemmed Efendi rütbe-i vālā-yı neķābete iş'ād olındı. Kıırķ dōrt Ramazān'ında Cidde iskelesine ķarīb varıldıķda mütevārī-i emvāc-ı baħr-i raħmet-i cenāb-ı melik-i Ğafūr ve ol gevher-i kān-ı 'ilm ü 'irfān Cidde-i ma' mūrede mestūr olduğı peyām-ı bī-intizāmı vārid oldu.

Mevlānā-yı müşārün ileyh ⁵²⁵ افاض الله شأبيب المغفرة عليه zāt-ı sūtūde-sıfātı ma'ārif ü kemālātla meşhūn ve şandūķ-ı derūnında nüķūd-ı envā'-ı fezā'il maħzūn, envār-ı kelām-ı mu'ciz-nizāmı, meşķūh(?)'ı encümen-i ehl-i 'irfān ve āşār-ı aķlām-ı müşğīn-erķāmı mānend-i ğemenzār-ı cinān, şafā-baħş-ı ehl-i ezhān, nazm u neşrde māhir, mecmū'a-i fezā'il ü nevādir idi. Āşārından Şeyhī maħlaşı ile Türkī ve 'Arabī eş'arı vardır. Türkīsinden bu iki beyt nümunedür:

Nazm

Peykān-ı tīr-i ğamzeñe vābestedür gönül

Ednā nazār-ile ħāşıl olur ārzū-yı dil

Beyt

Ğamzesinden bir işāret besdür aña Şeyhīyā

Ol şeh-i ħüsnūñ nedīm-i bī-zebānidur gönül

'Alilü'l-mizāc olmağla müdāvāt-ı 'ilāca iştiğāli ziyāde ve me'külāt ü meşrübāta i'tināsı fevķa'l-'āde idi. Ķahve bedeli ķaşve peydā idüp, taħķ-ı terkibi bābında maħşūş risāle yazmışdur. Eş'ār-ı 'Arabī'lerinden Ķuds-i Şerīf ķāđisi iken Şelciyye nām bir ķaşīde-i belīğā nazm u inşā idüp, her gice Şaħretu'llāh'da kıırā'at olunmaķ [6a] şartıyla bir miķdār māl vaķf eylemişdür. İle'l-ān eşeri bāķī ve şevābı cārīdür.

Ķaşīde-i Şelciyye

ما التلج على ذا الطور و الحرم

نور تجلى به الرحمان نو الكرم

من عهد موسى تجلى لا نظير له

لكنه شامل للعرب والعجم

من أيمن الطور اى والله قد سطعت

هياكل النور فى الزيتون والأجم

⁵²⁵ "Allah ona mağfiretinden bolca versin."

من جانب الروم خيف قد ألم بنا
أنجى الخلايق من جذب و من ألم

منور الوجه شيخ من محاسنه
البيض فيض بوجه البان والعلم

تأتي سليمان من سحب أريكته
فالريح تحملها بالخيل والحشم

تواضعا وجهه في الأرض محتشم
فمن تخطأه قل يا زلة القدم⁵²⁶

Hilâf-ı ‘âde taraf-ı salţanat-ı ‘aliyyeden taleb ile duĥān ĥürmetine mufaşşal ve meşrûĥ fetvâ yazmışdur:

Şüret-i Fetvâ

Bu mes’ele beyânında cevâb ne vech iledür ki dâru’l-ĥarb-i ĥarâbdan nuĥās-ı nuĥs-ı ĥacīm mişâli zuhûr idüp, bid‘at-i kabîĥa-i ehl-i küfr ü ‘udvân ve ‘amel-i mühmel-i şeyţān olan duĥān-ı muĥānuñ ta‘m u rāyiĥası ittifāk-ı ebrâr-ı şaĥîĥatü’l-ezvāk ile aĥbeh-i kabāyiĥ ve aĥbeş-i revāyiĥ olduğundan ġayrı ebdān-ı beşeriyye ve emzice-i insāniyyeyi ma‘raz-ı helāke ta‘riż ve i‘dādda ve dimāġ ve ħalbi ĥavāss-ı ĥalbi ħat‘ ve

⁵²⁶ “Bu Tûr’un ve Harem’in üzerindeki kar da nedir?
O, kerem sahibi Rahman’ın tecelli ettiği nurdur.

Musa’ya söz veren tecelli etmiştir.
O’nun eşi benzeri yoktur o nur Arap ve Acemi de kapsar.

Tûr’un sağ tarafından vallahi nur heykelleri
Zeytin ve çalılıkta parladı.

Rum tarafından ise, baskına uğradık diye korkuldu.
Mahlukâtı belâ ve musibetlerden kurtardı.

Yüzü nurlu, güzelliklerinde tektir.
Bu sebeble bân ve alem ağaçlarının çehresi ışıldadı.

Süleyman buluttan bir koltuk üzerinde geliyor.
Rüzgar ise atlar ve hizmetçiler ile onu taşıyor.

O’nun yüzü tevazuyla yere bakarken çok hayâlidir
Ama her kim onu hatalı bulursa o kişiye “Ey bedbaht” de.”

ifsādda semm-i muvaqqat olduğundan ḥuzzaḳ-ı āfāk ittifāḳ eyleyüp, mesācid ü me‘ābidde duḡān için mütehattikīnün netn-i dehenlerinden müslimīn-i müttakīn ve melā’ike-i kirām ü kirāmen kātībīn müte‘ezzīler olup, ḥalk ve ‘ālemi laḡv ü lehve ve itlāf-ı māl ve taẓyī‘-i evḳātle ḡalaṭ u sehve mübtelā eyleyüp, evṣāf-ı mezkurenün ba‘zı ḥarām-ı li-‘aynihi ve ba‘zısı ḥarām-ı li-ḡayrihi olmaḡı muḳteẓī olduğına uşul-i şer‘ ve kavā’id-i fer‘ delālet eylemekle aşl-ı eşyāda ḡill midür, ḡürmet midür nizā‘ı muñ maḡhallinden ḡāric olduğına ehl-i uşul lā-siyemmā Ebi’l-berekāt-ı Nesefī

⁵²⁷ حفه الله تعالى بلطفه الخفى metn-i *Menār Şerḡi*’nde ve

⁵²⁸ واجب العقل ومخطوره وهو ضرر دبنفسه او بغيره خارج عن موضع الخلاف diyü, şāmilü’l-envā‘ lafz-ı ‘ām-ı bilā-nizā‘ ile ḡürmeten tañşış itdüğinden mā‘adā ḡayvānāt-ı baḡriyyede duḡānuñ ‘aşr-i ‘āşiri ta‘m u rāyiḡa cihetinden ḡubṣi zāḡir degül iken *Hidāye*’de ḡayvānāt-ı baḡriyye taḡrīminde

diyüp ve لنا قوله تعالى احل لهم الطيبات ويحرم عليهم الخبائث ⁵²⁹ الا يه و ما عدا السمك حبيث ⁵³⁰ dimekle *Muḡribü’l-lüḡa*’da (?) ⁵³¹ شيء حبيث اى بخس او كرية الطعم والرائحة هذا هو الأصل ⁵³² istifrāḳ-ı [6b] envā‘-ı efrād iḳtizā eyleyen cemi‘ maḡalli bi’l-lām envā‘ indan mezmüm-ı merḡümüñ duḡülü evveli ile duḡülü duḡānuñ nāra delāletinden aẓher ü ebher olduğundan ḡat‘-ı naẓar fuḡahā-yı ḡānefiyye vü Şāfiyye ve ‘ulemā-yı ḡadīşden bir tā’ife-i celīle aşl-ı eşyāda ḡürmet olmasına zāḡib olup, faḡrū’l-İslām Pezdevī *Uşul*’inde

هذا اي كرر النسخ بناء على قول من جعل الاباحة أصلا ولنا أن نقول هذا فى أصل الوضع لأن البشر لم يتر كوا سدى فى شيء من الزمان و انما هذا فى زمان الفترة قبل شريعتنا ⁵³²

diyüp, şāriḡleri zamān-ı şerī‘atde aşl-ı eşyāda bi-ittifāḳi’l-‘ulemā ḡürmetdür. ḡilāf-ı meşḡuruñ mevridi ehl-i fetret ile da‘vet bāliḡ olmayan şaḡşdur.

Şerḡ-i Te’vīlāt’da Ebū Mañşūr-ı Maturīdī mevridi-i ḡilāfı bu iki fırḡaya ḡaşr itmişdür. Faḡru’l-İslām’uñ da murādı budur diyü cezm ü cism itmeleriyle bize nisbet duḡān muḡaddişüñ ḡürmeti müttefaḡun ‘aleyh olduğı şā’ibe-i şübheden ‘ārī iken ḡalīfetu’llāh-ı fi’l-arz ⁵³³ ظلّه الوريث بمقام النفل والفرص

⁵²⁷ “Allah gizli lutfuyla çevirsin.”

⁵²⁸ “Onun fikirleri ve aklı vacip olup ve o hilaf mevkisinin dışında başkalarına ve kendine zarar verir.”

⁵²⁹ *Kur’ān-ı Kerīm, A’raf Sûresi*, 7/157, “...onlara temiz şeyleri helâl, pis şeyleri haram kılar.”

⁵³⁰ “Bizim için Allahu Teala buyuruyor ki “Onlara temiz olan şeyleri helal kıldı ve yine onlar üzerine murdar olan nesnelere haram kıldı”.

⁵³¹ “Kötü bir şeydir veya noksan bir şeydir ya da tadı veya kokusu kötü bir şeydir. Asıl olan budur.”

⁵³² “İbâhatı asıl olarak gören görüşe binaen nesih tekrar edilmiştir. Bize göre bu vaz’ın (mananın ilk konuluşu) aslındadır. Çünkü insanlar hiçbir zaman başıboş bırakılmamışlardır. Şüphesiz ki bu durum, bizim şeriatimizden önce fetret döneminde vuku bulmuştur.”

⁵³³ “Hâlâ onun koyu gölgesi nafîle ve farz makamında mevcuttur.”

‘amel olunup, şürb-i duḡān iden men‘ ve taḡrīm ü memnū‘ olmayanlar ta‘zīr ü taḡrīm olınsın, buyurmuşlar iken duḡānuñ şürbi ḡelāl olur mı beyān buyurulup, müşāb olına.

el-Cevāb

Olmaz.

İstanbulı ‘Alī Efendi

el-Mevlā ‘Alī Efendi. Mezbūr Kaşşāb-zāde dimekle şehīr ve İstanbulı ‘Alī ‘unvānyla ma‘lūm-ı şaḡīr ü kebīrdür. Muḡaddemāt-ı ‘ulūmı taḡşīl ve levāzım-ı ḡarīḡ-ı ‘ilmi tekmīl idüp, ‘ulemā-yı ‘aşruñ birinden mülāzım ve beyābān-ı ḡalebden ḡıyābān-ı ifādeye ‘āzım olduḡda, himmet-i tedrīse imāle-i licām-ı ‘azīmet ve ba‘z-ı medārisde edā-yı ḡaḡḡ-ı müdāreset eyleyüp, kırk aḡçe medreseden ma‘zül iken biñ iki Şevvāl’inde Aḡmed Efendi maḡlūlinden Edrine’de Emīniyye Medresesi’ne ḡāric ile ‘āric oldılar. Biñ sekiz Cemāzi’l-āḡire’sinde İsmā‘īl Efendi yerine Kāsım Paşa müderrisi oldılar. On Şa‘bān’ında Tācū’d-dīn Efendi yerine Edrine Dārū’l-ḡadīşī’ne vāşıl, on bir Ramazān’ında Nesīmī-zāde yerine Üç Şerefeli ile müşerref olup, on iki Şa‘bān’ında Hidāyet Efendi yerine Edrine Bāyezīdiyyesi’ne nā’il oldılar. On üç Şafer’inde selefi yerine Edrine Selimiyyesi’yle tekmīl-i medāris itdiler. On yedi Şafer’inde ḡusrev-zāde’nüñ def‘a-i şāniyyesi yerine ḡuds-i Şerīf ḡazāsıyla [7a] teşrīf olındı. On yedi Receb’inde ma‘zül ve yerlerine ḡüsām Efendi mevşül oldı. Yigirmi Şa‘bān’ında Yumurḡa vā‘izi ‘Abdü’l-ḡalīm Efendi yerine şāniyen ḡuds-i Şerīf ḡükümeti müyesser oldı. Yigirmi bir Şevvāl’inde İsmā‘īl Efendi yerine Medīne-i Münevvere dāmet bi’l-envāri müsevvere ḡazāsı ‘ināyet olınduḡda sefere iḡtidārı olmayup, ferāḡat iden Ümmī Sinān-zāde yerine ḡazā-yı mezbūreye şāḡībū’t-terceme naḡl ü tebdīl ve yerlerine Yeñişehr ḡāḡīsi Münşī ‘Abdü’l-kerīm Efendi taḡvīl olındı. Yigirmi iki Zī’l-ḡicce’sinde ma‘zül ve yerlerine bu ḡaḡīrūñ ‘amm-ı vālid-i fezā’ilmendi ‘Uşşāḡī-zāde Muşḡafā Efendi nā’il-i me’mūl oldı. Yigirmi ḡokuz Cemāzi’l-ülā’sında Rıḡvān Efendi yerine Burusa ḡükümeti tefvīz olındı. Sene-i mezbūre Ramazān’uñda ma‘zül ve yerlerine Ebu’s-su‘ūd-zāde Efendi mevşül oldı. Otuz Şafer’inde Yoḡyok Muşliḡū’d-dīn Efendi yerine İzmir ḡazāsı iḡsān olındı. Otuz bir Cemāzi’l-āḡire’sinde ref‘ olunup, yerlerine ḡokuz-zāde Şeyḡī Efendi naşb olındı. Otuz üç Zī’l-ḡicce’sinde ḡalefleri Ebu’s-su‘ūd-zāde Efendi yerine Edrine ḡāḡīsi oldılar. Otuz dört Zī’l-ḡicce’sinde Varna arpalıḡıyla ma‘zül ve yerlerine Mevlānā Aḡmed-zāde Nūḡ Efendi vāşıl oldı. Kırk dört Cemāzi’l-

ülâ'sında binâ-yı vücūdı zelzele-i hâdimü'l-lezzât ile 'urza-i inhidâm ve cenâb-ı rüy-ı âb gibi berbâd-dâde-i in' idâm oldu.

Mevlânâ-yı merķūm ħarîş-i iķtinâ-yı şimâr-ı 'ulūm, 'ilm ü fazlda müşârik-i emşâl, maşrık-ı 'inâyetden muķtebis-i envâr-ı kemâl idi.

Çeşmî Meĥammed Efendi⁵³⁴

el-Mevlâ Çeşmî Meĥammed Efendi İbn el-Ĥâcc Süleymân. Vâlidleri tüccâr-ı zevi'l-iķtidârdan Aydın sancağına tâbi' Gegri nâm kaşabadan neşv ü nemâ ve âb-yârî-i feyz-i Ĥudâ-dâd ile cilve-nümâ olup, tâ'ife-i 'aliyye-i 'ulemâya iltihâķ kaşdına dâĥil-i şehr-i İstanbul olduķda, İdrîs-zâde Muştafâ Efendi'den mülâzım ve müderris olduķda, semt-i kazâya 'âzim olup, birkaç beldeye kâđi olduķdan soñra Belğrad'da dađi ĥâkim olup, anda tezevvüc ve tavattun itmişler idi. Vezîr-i A'zam Kuyucu Murâd Paşa Budin vâlisi olduķda, [7b] 'âzim ĥidmetlerinde bulunmak takrîbiyle intisâb idüp, biñ on beş ĥudūdında vezîr-i a'zam olup, on altıda Celâlî def'ine Ĥaleb'e 'azîmet itdüklerinde şâhibü't-tercemeyi ordu kâğilığı ile götürüp, Ĥaleb'e vuşûlünde zikri Zeyf'de mârr-ı minâ ve Hidâyet Efendi sene-i mezbûre Zi'l-ka'de'sinde Ĥubbî mollası oğı yerine Ĥaleb kâğisi olmuş iken, kırk günden soñra serdâr-ı ekrem Murâd Paşa irâdesiyle bunlara tevcîh olunup, mezbûr Hidâyet Efendi tarîķ-ı dâlâlete düşüp, sıfrü'l-yed kalmışlardır. Zurefâ-yı tarîķden ba'z bu güne ĥâdiseden mużtarib olup:

Beyt

Ĥaleb'e kâği oldu Çeşmî Ĥ'âce
Çukurında bula çukurcu koca

beytiyle hicv itmişlerdür. Ba' dehü on toķuz ĥudūdında Edhem-zâde Efendi yerine Bursa'ya ĥâkim olup, yigirmi ĥudūdında ma'zül ve yerlerine 'Alî Çelebi-zâde 'Abdu'llâh Efendi mevşül olmuşlardır. Biñ yigirmi üç Receb'inde Baĥtî Efendi yerine Edrine kazâsı iĥsân olındı. Sene-i mezbûre Şevvâl'inde ma'zül ve yerlerine Şarı Ĥ'âce Efendi nâ'il-i me'mül oldu. Otuz bir Receb'inde vâķi' Ĥ'âce-zâde 'Abdu'llâh Efendi tercemesinde âtiye vaķ'a-i 'Osmân Ĥânî'de Ĥ'âce-zâde Şâliĥ Efendi yerine ĥâkim-i dârü's-salţanat oldılar. Otuz iki Rebî'ü'l-âĥir'inde ma'zül ve yerlerine pîr birâderi Ĥasan Efendi vâşıl oldu. Sene-i mezbûre Şa'bân'ında ĥalefleri yerine şâniyen ĥükümet-i dârü's-salţanata i'tâ olındı. Sene-i mezbûre Zi'l-ka'de'sinde ma'zül ve yerlerine

⁵³⁴ **Der-kenâr:** Biñ kırk Şa'bân'ında 'Azmi-zâde Efendi maĥlûlinden vazîfe-i teķâ'üd ile Rodoscuķ arpalık virildi.

şāniyen H̄āce-zāde Şālih Efendi mevşul oldılar. Kırk bir Muḥarrem’inde Ebu’s-su‘ūd-zāde Meḥemmed Efendi yerine Anaṭolı k̄ādī-‘ askerligi ile bekām olup, sene-i mezbūre Şafer’inüñ yigirmi altıncı günü ḍaḥve-i kübrāda Rūmili k̄ādī-‘ askeri Aḥī-zāde Ḥüseyn Efendi mübtelā oldukları ḳarḥa-i cān-güdāz zaḥmından vefāt itdiler. Ma‘rūz-ı pāye-i serīr-i sultānī olduḳda, şāhibü’t-terceme Rūm’a naḳl ve yerlerine H̄āce-zāde ‘Abdu’llāh Efendi vaşl olınmışken irtesi yevm-i erba‘āda mānend-i Yūsuf-ı Şiddīḳ ḥaber-i fevti ḥilāf-ı vāḳi‘ olduḳ taḥḳīḳ olunup, ⁵³⁵ رجع الفهري ba‘de’l-‘aşr yine şadr-ı [8a] Anaṭolı’ya i‘āde olındılar. Ḥattā ‘Aṭāyī merḥūm ol eṣnāda mülāzemetde imişler. ‘Adem-i fevti ḥaberin istimā‘ itdükde telmīh ile bu gūne tāriḥ dimişlerdür:

Mısrā‘

Geldi şafā-yı cāh-ı nev ile şifā-yı şadr

Sene-i mezbūre Receb’inde Ḥüseyn Efendi yerine şāniyen Rūm’a naḳl olunup, bir haftadan soñra ‘azl ve nefy olındı. Biñ kırk dört ḥilālinde dār-ı āḥirete intikāl eylemişlerdür.

Mevlānā-yı merḳūm āşinā-yı sevāḥil-i deryā-yı ‘ulūm, fūnūn-ı resmiyyede emşāli ile müşārik olduklarından mā‘adā erbāb-ı himmetden ḡayūr ādem idi. Bir gözi ‘alil olmaḳla Çeşmī taḥallüş eylemişlerdir.

Gökdereli-zāde Efendi

el-Mevlā Gökdereli-zāde Aḥmed Efendi el-Burusevī. Maḥrūse-i Bursa maḥallātından Gökdere nām maḥalle nisbetle zebān-zed-i cumhūr ve dā’ire-i ta‘rīfi bu mertebeye maḳşūr olan zātuñ pertev-i şem‘-i vücūdı ve şu‘le-i çerāḡ-ı zāt-ı mes‘ūdı olmaḳın Gökdereli-zāde dimekle ḳarīn-i iştihār ve ma‘lūm-ı şıḡār u kibār olmuş idi. Taḥşil-i ‘ilme muvaffaḳ ve erbāb-ı isti‘dāda mülḥaḳ olup, ba‘z-ı ‘ulemādan mülāzım ve ḳaṭ‘-ı tarīḳa ‘āzım olduḳda, otuz beş Ramazān’ında Bursa’da ‘İsā Beg Medresesi’ne ḥāric ile ‘āric oldı. Kırk ḥudūdında Ṭrablus Şām ḳazāsıyla bekām, kırk üç Şafer’inde Ḳayşeriyye ḥükūmeti ile nā’ilü’l-merām olduḳdan soñra sene erba‘ ve erba‘in ve elf Ramazān-ı şerīfinüñ yigirmi birinci günü pādişāh-ı Cem-şāh ḥazretleri Revān Seferi’ne ‘azīmet idüp, ḳaṭ‘-ı menāzil iderek sene-i mezbūre Zī’l-ḳa‘de’sinüñ yigirmi beşinde Ḳayşeriyye’ye varıldıḳda, zaḥā’ir tedārikinde tehāvün ve taḳşir töhmetiyle Murtażā Paşa ḡamz eyleyüp, ser-mest-i sülāfe-i şehādet olmuşdur.

⁵³⁵ “aniden geri çekilme”

Mevlānā-yı mezbūr nīk-nefs ü kem-āzār ve ber-güzīde fi‘āl, ‘ilm ü kemāle müşārik-i emsāl idi.

Tevfikī-zāde Mehemmed Emīn Efendi

el-Mevlā Mehemmedü’l-Emīn İbnü’l-Mevlā Tevfik. Müşārün ileyh tabāka-i Mehemmed Hānī’de tercemesi *Zeyl-i ‘Atāyī*’de mār Mollā Tevfik-ı Geylānī’nüñ maḥdüm-ı mihter-i sa‘d-aḥteri ve pertev-i neyyir-i tevfik-güsteridür. Qābiliyyet-i şān-ı maḥdümü üzere vālid-i mācidlerinden kesb-i ‘ulüm u ma‘ārif itdükde, Şeyhü’l-İslām H̄āce-zāde Sa‘dü’d-dīn Efendi ḥıdmetlerinden taḥşil-i şeref-i mülāzemet ile bekām ve ba‘z-ı medārisde [8b] ḥareket ile maḥzar-ı ikrām-ı kirām olup, biñ yigirmide Bağdād-ı behişt-ābād kazāsı iḥsānıyla ta‘zīm, yigirmi ikide Trablus Şām ḥükümeti ile tekrīm olındı. Yigirmi dördte Qabaşakal Muştafā Efendi yerine Saḳız ḥākimi oldılar. Yigirmi altıda şāniyen Bağdād kazāsıyla tekrīm olunup, sene-i mezbūre ḥilālinde Āmid kazāsına naql ü taḥvīl olındılar. Ba‘dehū Ca‘fer Efendi yerine Medīne-i Münevvere kazāsı ‘ināyet olunup, otuz ikide ber-vech-i ma‘išet Şofya kazāsı iḥsān olındı. Otuz yedi Cemāzi’l-āḥire’inde Halebī Aḥmed Efendi yerine Quds-i Şerīf kazāsı ile teşrif olındı. Qırk iki Şevvāl’inde Atlu Dāvūd Efendi yerine İzmir kādisi olmışlardur. Murtaẓā Paşa ile beynlerinde sābıka-i şikāk ve münāfere olmağın, qırk dört senesi evāḥirinde intihāz-ı ruḥşat ve izhār-ı buğz u ‘adāvāt idüp, vücūdını dā’ire-i şühüddan nā-būd itdürdi. Anda medfūnlardır.

Mevlānā-yı merḥūm kemāl-i isti‘dād ile ma‘lūm ve aḣl-ı deḳā’ik-ı ḥaḳā’ik, ehl-i ‘ilm-i fā’ik, hem-rāhī-i hidāyet ve te’yīd-i tevfik ile yābende-i sa‘ādet idi.

Yāverī-zāde Efendi

Yāverī-zāde Mehemmed Efendi İbnü’l-Merḥūm ‘Abdü’l-ḡanī. Vilāyet-i Ḥamīd a‘mālinden Isparta nām ḳaşabadan zühūr ve Yāverī-zāde Mehemmed Efendi dimekle zebān-zed-i cumhūrdur. Taḥşil-i biḳā‘a-i ‘ilmiyye ve ‘azm-i ṭarīḳ-ı tā’ife-i ‘aliyye eyleyüp, çār-bāliş-nişīn-i mesned-i iftā Şun‘u’llāh Efendi mülāzemetiyle kām-revā olup, devr-i medāris-i mu‘tāde her birinden edā-yı ḥıdmet-i ifāde iderek qırk aḳçe medreseden munfaşıl iken, yigirmi yedi Receb’inde Topḳapusı’nda vāḳi‘ Aḥmed Paşa Medresesi’ne nā’il oldılar. Yigirmi ṭoḳuzda Şeyhü’l-İslām Zekerıyyā Efendi Medresesi’yle bekām ve otuz bir Zīl-ḳa‘de’sinde Cerrāḥ Paşa Medresesi’yle nā’ilü’l-

merām oldılar. Otuz iki Receb’inde şahn-ı sa‘ādete hıram idüp, sene-i mezbûre Zî'l-
hicce’sinde Martolos-zāde yerine Burusa Murādiyyesi’yle ber-murād oldılar. Otuz
beşde Kabağulağ-zāde Efendi yerine Süleymāniyye medārisinüñ biriyle tekmi-l-i merātib
itdiler. Otuz sekiz Şevvāl’inde Ğalaṭa kâdîsı olup, kırk Zî'l-ka‘de’sinde ma‘zül, kırk iki
Şevvāl’inde Kaba Receb Efendi’ye Karaferye arpalığı ihsān [9a] olındukda, anlar
üzerinden Nāzilli kazāsı arpalığına mevşül olmışlar idi. Kırk dört Şafer’inde tercemesi
hāttime-i Zeyl-i ‘Atāyi’de sâbık Selanik kâdîsı iken dāyin-i ecel mütekāzî ve kazā-yı
deyn-i vācibü’l-edā-yı cāna rāzî olan H̄āce Fesād ‘Ömer Efendi yerine kazā-yı mezbûre
kâdîsı olup, anlaruñ daği selefleri gibi sene-i mezbûre evāhirinde beyza-i vücudı şikest
ve zemzeme-i iştihārı pest olup, yerine Yavuz-zāde Seyyid Muştafā Efendi olmuştur.

Mevlānā-yı mezbûr ‘ilm ü fazlla şehîr, Kābilî maḥlaşı ile zebān-zed-i şağîr ü
kebîrdür. Sulṭān Aḥmed Hān’uñ şemşîr-i āb-dār-ı ‘adl ü dādı ile ḥum-hānelerüñ nār-ı
firāvānı geşte olındukda, bu beyt zāde-i ṭab‘ları olmuştur:

Beyt

Egerçi zevrağ-ı mey şimdi batdı Kābilî ammā
Çıkarur yine bir dolāb ile çarḥ-ı felek anı

Bākî-zāde Efendi

el-Mevlā ‘Abdu’r-raḥmān İbnü’l-Mevlā ‘Abdü’l-bākî. Ṭabağa-i Meḥammed
Hānî’de tercemesi Zeyl-i ‘Atāyi’de mezkûr sulṭānü’ş-şu‘arā ‘unvānıyla zebān-zed-i
cumhûr Bākî Efendi merḥūmuñ maḥdûm-ı kihterleri ve ser-rişte-bend-i reste-i şāfî
gevheridür. Ravza-i ‘ilm ü ‘irfāndan demîde ve hengām-ı cüvānîde mertebe-i kemāle
resîde bir naḥl-i ṭayyibü’l-a‘rāk ve şāb-ı ma‘ārif-pîşe ve pesendîde-aḥlāk idi. Feyz-i
nazar-ı iksîr-eşer-i vālidleriyle ba‘z-ı ‘ulemādan ictinā-yı nev-bāve-i merām ve şeref-i
mülāzemetle taḥşîl-i kām itdükden soñra on toḫuz Şafer’inde Maḥmûd Efendi yerine
Silivri’de vāki‘ Pîrî Paşa Medresesi’ne ḥāric ile ‘āric olmuşturdur. Yigirmi bir
Receb’inde Fethiyye Sinān Paşası’na nā’il oldılar. Yigirmi iki Rebî‘ü’l-āḥîr’inde Beñli
‘Abdü’l-ğānî Efendi yerine Dāvûd Paşa Medresesi’yle maḥām-ı ‘izz ü mecdleri bülend-
āvāz olmuştur. Yigirmi dört ḥudûdında H̄acî Meḥammed-zāde H̄üseyn Efendi yerine
‘Alî Paşa Medresesi’yle ta‘zîm olunup, yigirmi yedide Edhem-zāde Efendi yerine
Murād Paşa-yı Cedîd Medresesi’yle tecdîd-i sūrūr eylemişlerdür. Yigirmi toḫuzda
Şahn-ı Şemāniyye’ye hıram idüp, otuz bir Receb’inde Üsküdar Vālidesi Medresesi’yle

tekrım olındılar. Otuz iki Zî'l-ħicce'sinde Süleymāniyye medārisinüñ biriyle tekml-i merātib eylemişlerdür. Otuz üç Rebî' i'nde Nā'ib Mehemmed Efendi yerine Haleb [9b] ü's-şebhā kādīsı oldılar. Otuz dört Şafer'inde ma'zül ve yerleri Derviş Ebābil Efendi'ye virildükde kabül itmemekle Hüsām-zāde'ye naşib oldı. Otuz sekiz Muħarrem'inde Hasan Beg-zāde yerine Şām-ı cennet-meşām kazāsıyla terfi' olındı. Otuz tokuz Şafer'inde Sefer Efendi maħlülinden Kuds-i Şerif kazāsına nakl olunup, sene-i mezbüre Zî'l-ka' de'sinde ma'zül ve yerlerine Kudsî-zāde Efendi mevşul oldılar. Ba' dehü biñ kırk üç ħudūdında Maħmūd-zāde 'Abdu'llāh Efendi yerine Mışr-ı Kāhire kazāsı iħsān olunup, kırk dörtde ma'zül ve yerlerine ātî't-terceme Tevfikî-zāde Aħmed Efendi mevşul oldılar. Ba' dehü İstanbul'a vuşullerinden soñra kırk beş ħudūdında 'ālem-i fāniden 'ālem-i bākīye irtihāl itmişlerdür. Ĥazret-i Eyyüb Cāmi'-i Şerifi miħrābı ħizāsında medfūnlardur.

Mevlānā-yı merķūm maħdūm-ı ma'ālî-rūsūm, 'ālî-ṭab' ve bülend-himmet, şerifü'n-nefs ve şāfi-ṭaviyyet idi.

Astārcı Sinān-zāde⁵³⁶

el-Mevlā Astārcı Sinān-zāde Mehemmed Efendi. Mezbūr ṭabaķa-i Sulṭān Aħmed Hānî'de tercemesi Zeyf de mezkūr vilāyet-i Ĥamīd a' mālinden Borlı nām kaşabadan bedīdār olan Astārcı-zāde Sinān Efendi'nüñ maħdūm-ı dil-bendidür. Astārcı Sinān-zāde dimekle şehir ve bu mertebe ile ma'lüm-ı şağir ü kebir mollā-yı fezā'il-semīrdır. Aħî-zāde Maħmūd Efendi'den mülāzemetle ber-murād olup, kaṭ'-ı menāzil-peymā-yı ṭarīķ-ı tedris ve kırkdan 'azli ħālinde, meşgale-i 'ilm ü edebe enis olduķda, biñ otuz bir Şa'bān'uñda Çavuşbaşı Medresesi'ne ħāric ile 'āric olup, sene-i mezbüre ħudūdında Yavuz-zāde yerine Zeynî Çelebi Medresesi'ne nā'il oldılar. Otuz iki Receb'inde Aħmed Paşa Medresesi'yle maħmūd oldılar. Otuz altı Zî'l-ka' de'sinde Kāsım Paşa Medresesi'ne terfi' olunup, otuz sekizde Piri Paşa Medresesi'yle ta'zīm olındılar. Otuz tokuzda Murād Paşa-yı Cedīd Medresesi'yle ber-murād olup, kırk Zî'l-ka' de'sinde iħdā-yı medāris-i şemāniyye ħirām itdiler. Kırk ikide altmış ile Gevher Hān Sulṭān müderrisi olup, 'Oşmān Paşa Medresesi'ne Vālide Sulṭān vazīfe ilħāk idüp, [10a] kırk dört Cemāzi'l-āħire'sinde şāhibü't-tercemeye yine altmışıyla iħsān olunduķda, yerleri dāħile tenzil olunup, Dāvūd-zāde'ye iħsān olınmışdur. Ba' dehü kırk sekizde Filibe

⁵³⁶ Der-kenār: Ġanî-zāde Nādiri Efendi'ye tezkireci olmuşdur.

każası ihsân olup, sene-i mezbûre hudûdında mansıb-ı hayâtdan munfaşıl ve ‘âlem-i bâkîye muţtaşıl olup, merâret-i haber-i ‘azlle telhikâm olmadın ‘âzim-i dârü’s-selâm olmuşlardır.

Mevlânâ-yı merķûm kenâre-nişin-i deryâ-yı ‘ulûmdur. Rütbe-i şöhretten mehcûr olmamağın kümeyt-i hâme bu mertebede tevķif olındı.

Edhem-zâde Efendi

el-Mevlâ Edhem-zâde Muştafâ Efendi. Tabaka-i Aħmed Hânî’de tercemesi *Zeyl*de mârr, vilâyet-i Aydın dâhilinde Şire nâm belde-i ma‘rûfeden bedîdâr ve Edhem-zâde ‘unvânıyla şöhret-şi‘âr ve on altı hilâlinde mârü’z-zikr Çeşmî Efendi yerine Vezîr-i a‘zam-ı serdâr-ı zafer-te’vem Murâd Paşa’ya ordu-yı hümâyûn kâğisi olan Şeyhî Efendi’nün maħdûm-ı ercümendidür. ‘Arşagâh-ı ‘ulûmda icâle-i edhem-nazar ve iħrâz-ı kaşabü’s-sebak-i fazl ü hüner idüp, ba‘z-ı ‘ulemâ hizmetlerinden nâ’il-i şeref-i mülâzemet ve kırk aķçe medresede müdâreseye müdâvemetten soñra biñ on yedi hudûdında Sinân Efendi yerine Bursa Sultâniyyesi’ne hâric ile ‘âric oldılar. Yigirmide Menteş-zâde Efendi yerine Bursa’da Hançeriyye Medresesi’ne hareket idüp, yigirmi beşde Kâđi-zâde yerine Murâd Paşa müderrisi olup, yigirmi yedi hilâlinde yine Bursa’da Murâdiyye Medresesi tevcih olunduķda kabûl itmeyüp, sene-i mezbûre Rebî‘’inde şahın medresesiyle itfâ-yı nâ’ire-i ğayret-i akrân itmişdür. Yigirmi sekiz Muħarrem’inde Beñli ‘Abdü’l-ġanî Efendi yerine Edrine Dârü’l-ħadîşi ihsân olunduķda Edrine’ye gitmeyüp, otuz dört Şafer’inde Tulumcı Hüsâm Efendi yerine Süleymâniyye Medresesi’yle maķzî’l-merâm olmuşlardır. Sene-i mezbûre Cemâzi’l-âħire’sinde Nehcî Sinân Efendi yerine Medîne-i Münevvere kâğisi olmuşlardır. Otuz toķuz Şa‘bân’ında selef-i sâbıķı ‘Abdü’l-ġanî Efendi yerine Bursa hâkimi olup, kırk bir Cemâzi’l-[10b] ũlâ’sında ma‘zûl ve yerlerine Kabaķulaķ-zâde Efendi mevşûl olmuşlardır.

İmtihân-ı Berây-ı Mansıb-ı Edrine

Ba‘dehü biñ kırk sekiz Muħarrem’inde pâdişâh-ı Cem-câh sefer-i zafer-reh-ber-i Baġdâd’a revân ve İznikmid menziline vâşıl olduklarında, Edrine każası tâliblerine imtiħân fermân olup, Bursa’dan ma‘zûl Kabaķulaķ-zâde Meħammed Efendi, Mışr’dan ma‘zûl Monlâ Çelebi -Müfettiş Emîr Efendi’dür- Yeñişehr’den munfaşıl ‘Abdü’r-raħîm Efendi, Bursa’dan ma‘zûl şahibü’t-terceme ile Çavuşbaşı-zâde Efendi bulunmayup, bâķilere iki mes’eleden su’âl buyurmuşlardır. “Biri imân cevher midür

‘araz mıdur ve maḳūlāt-ı ‘aşerüñ ne maḳūlesindendür? Biri daḫi ekl-i laḫm terkine ḳasem iden balıḳ yemekle ḫāniş olur mı? Bu su’āllere cevāb taḫrīrleri fermān olup, soñra gelenler daḫi ḫuzūr-ı ḫümāyūna gireler diyü” tenbīh buyurulmuş idi. İrtesi günü seḫerī şāḫibü’t-terceme gelüp, hemān ol ān ḫuzūr-ı ḫümāyūna da‘vet ve taḫrīr-i cevāba işāret olındı. Mezbūr daḫi cevāb-ı mücmeli mutaḫammın risāle yazup, ba‘de’l-‘aşr cümleden muḳaddem fermān-ı cihān-muḫā‘a imtişāl idüp, getirmekle Nā‘ib Meḫmed Efendi yerine Edrine ḳazāsı iḫsān ile ser-efrāz-ı aḳrān olmuşlardır. Sene-i mezbūre ḫilālinde ḳayd-ı ‘ālem-i fāniden rehā-yāb ve nüzhetgāh-ı firdevs-i berine şitāb eyledi.

Mevlānā-yı merḳūm ḫiddet-i zekā şāḫibi, maḫdūm-ı ‘ilm ü faẓlla ma‘rūf ve meḫāsin-i aḫlāk ile mevşūf, kāmil-vücūd idi. Āşārından ba‘z-ı maḫalle risāleleri menḳūldür.

Şa‘rānī-zāde ‘Abdü’r-raḫīm Efendi

el-Mevlā ‘Abdü’r-raḫīm İbn ‘Abdü’l-muḫsin İbn ‘Abdu’r-raḫmān İbn ‘Alī eş-Şa‘rāvī. Müşārun ileyh-i ḳuḫbū’l-aḳḫāb mazḫar-ı füyüzāt-ı Rabbü’l-erbāb ḫāḳ-ı bülend-eyvān-ı ‘irfānuñ şem‘-i rüşeni ve ḫadā‘iḳ-ı ḫāḳā‘iḳuñ gonce-i gülşeni, mevrīd-i māū’l-ḫayāt-ı fütūḫ, mükemmil-i adāb-ı nefis ü rūḫ eş-Şeyḫ ‘Abdü’l-vehḫāb-ı Şa‘rāvī’nüñ birāder-zādesidür. Zāt-ı mes‘ūdı diyār-ı Mışriyye’de vāḳi‘ Ebā Şa‘rā nām ḳaryeden bedīdār ve şayḳal-ı sa‘y ü ictihād ile şafḫa-i isti‘dāddan āşikār olup, ḫariḳ-ı sa‘ādet-refiḳ-ı ‘ilme sülūk ve sebīke-i i‘tibārın sikke-i ‘ulemā ile meskūk itdükde ibtidā ‘ālim-i Rabbānī ‘Abdü’l-vehḫāb-ı Şa‘rāvī [11a] ve Mışri’de Şeyḫ Muḫammed Bekrī’den niçe yıllar ḫalka-beste-i ders-i ‘ām ve ‘ilm ü ‘ibādetle sübḫa-şümār-ı şuhūr u a‘vām olup, taḫşil-i sermāye-i kemāl ve diyār-ı Mışriyye’den cānib-i dārü’l-mülk-i İstanbul’a irtihāl itdüklerinde, sinin-i ‘ömrleri altmışa ḳarīb olduḫı aḫfādından menḳūl ḫaber-i müsellemlü’l-medlūldür. Maḫaḫḫ-ı riḫāl-i ricāl olan dārü’s-saltāna-i seniyyeye ḳudüm itdükde:

Nazm

Geleli ‘aşḳ gitdi dil şimdi

Dergeh-i yārda mülāzımdur

mışdāḳınca ‘ulemā-yı Rūm mecālis-i ‘aliyyelerinden müdāvīm ve Şeyḫü’l-İslām Ḥ‘āce Sa‘dü’d-dīn Efendi ḫāzretleri ḫıdmetlerinden mülāzım olup, ḫariḳ-ı tedrisde ḳaḫ‘-ı menāzil ve ḫayy-ı merāḫil iderek ḫırḳ aḳçe ile Edrine’de Beglerbegi müderrisi olup,

medrese-i mezbûreye hâric elli i‘tibârıyla ‘âric olmuştur. Ba‘dehû medrese-i mezbûreden ma‘zûl olup, altı sene miqdârı şabr u ârâmdan sonra on üç Zi‘l-hicce’inde Vizeli Emru’llâh Efendi maḥlûlinden Çorlu Medresesi’ne nâ‘il oldılar. On dört hudûdında Medîne-i Münevvere’de Murâdiyye Medresesi tevcîh olunup, qabûl itmemele ‘azl ihtiyâr eyledi. On altıda Dâvûd-zâde yerine Şâh Sulṭân Medresesi’ne ferş-i seccâde-i ders ü taḥkîk itdiler. On sekizde Rıdvan Efendi yerine Zâl Paşa Sulṭânî Medresesi’yle ta‘zîm olındılar. On toktuzda Kerîm Çelebi yerine şahna geldiler. Yigirmi bir Cemâzi‘l-âhire’inde Kara Bâlî Efendi yerine Edrine Dârü‘l-ḥadîsi’ne olup, yigirmi beş hudûdında *Zeyf* de mezkûr ‘Uşşâkî-zâde yerine Medîne-i Münevvere kâḍisi olmuştur. Otuz birde tercemesi *Zeyf* de mezkûr Receb-zâde yerine Üsküdar kâḍisi olmuştur. Otuz iki Şafer’inde Rıdvan Efendi maḥlûlinden Saqız kazâsına naql olunup, yerlerine Kûsec Sinân Efendi vaşl olındı. Sene-i mezbûre Rebî‘ü‘l-evvel’inde Toktuz-zâde Şeyhî Efendi yerine İzmir kazâsı iḥsân olunup, otuz üç Rebî‘i’nde ma‘zûl ve yerlerine Toktuz-zâde ‘Abdü‘l-vehhâb Efendi mevşûl olmuşturdur. Otuz dört hudûdında Kara Çelebi-zâde Maḥmûd Efendi yerine Mekke-i Mükerreme [11b] kazâsıyla tekrîm olunup, ba‘dehû otuz altı Zi‘l-hicce’inde Şadrü‘d-dîn-zâde maḥlûlinden İpşala kazâsı zamîmesiyle Sulṭân Aḥmed Hân Medresesi’nde baş-ı seccâde-i ifade eylediler. Biñ otuz toktuz Receb’inde vefât iden Kec-dehân ‘Abdu’llâh Efendi’nün Pınarḥişâr arpalığı bunlara tevcîh olunup, bunlaruñ arpalığı İpşala kazâsı, Medîne’den ma‘zûl Muşliḥü‘d-dîn Efendi’ye şadaqa buyrıldı. Biñ kırk sekiz Receb’inuñ on birinci aḥad gicesi şalât-ı ‘işâdan ferâgat ve mu‘tâd-ı şerîfleri üzere sûre-i kerîme-i *Mülk*’i kırâ‘at itdükden sonra cânib-i riyâz-ı keşirü‘l-ḥıyâza irtihâl eylemişlerdür. Medrese-i maḥlûle âtî‘t-terceme Şeyhü‘l-İslâm ‘Abdü‘r-raḥîm Efendi’ye erzânî buyurıldı. Ḥazret-i Eyyüb’da Türbe Hammâmı ardında medfûnlardur. Naqd-i sinîn-i ‘ömrleri nişâb-ı ṭabî‘iyi tekmîl ve mâye-i ‘işrîni taḥşîl eylemişlerdür.

Mevlânâ-yı mezbûr deryâ-yı fesîḥü‘l-enḥâ-yı ulûm, şalâḥ-ı ḥalle mevşûm, dağdağa-i umûr-ı ‘âmmeden ġâfil, vezâ‘if-i müṭâlâ‘a ve ‘ibâdete müştâgil, mecma‘-ı ‘ulûm-ı zâhire vü bâtına mu‘aqqiddür. Zâhire ve kâmine ḥuşuşan ‘ulûm-ı ḥadîs-i şerîfde yegâne edîb ü erîb ḥâfız-ı kelâm-ı melik-i Mucîb idi.

Âşârından *İkâzû‘l-insân Min Sünnihi fî Beyân İle‘l-mevşûl Vuşlatihi* nâm te‘lîf-i münîfleri vardır. Eş‘âr-ı ‘Arabiyye’lerinden bu kıt‘a nümunedârdur:

Şi‘r

يا سيد الرسل و من وجوده
لكل خلق الله مسترسل

أنت الذي خصك ربي بما
لم يحصر المذبر و المقول

وانني عبدك من جرمة
لفكر ذي اللب الذكي يذهل

قد جئت أبغي توبة ينمحي
عني بها الورز الذي يثقل

و استر في ديني وأهلي و من
به ينزل يحويه بيتي او

فأنت باب الله اي امرئ
أتاه من غيرك لا يدخل⁵³⁷

Ḥasan Keḥudā-zāde Efendi

el-Mevlā Ḥasan Keḥudā-zāde Ḥasan Efendi. Ṭabaḳa-i Aḥmed Ḥānī'de tercemesi *Zeyl-i 'Aṭāyī'* de sābıḳ Ḥasan Keḥudā-zāde Maḥmūd Efendi'nüñ maḥdüm-ı 'ālī-kihteri ve ferzend-i sa'd-aḥteridür. 'Ulemā-yı 'aşrdan taḥşil-i 'ilm ü kemāl ve tekmi'l-i fūnūn-ı nāfi' aya iştiḡāl idüp, Şeyḥü'l-İslām Şun'u'llāh Efendi ḥazretlerinden mü'lāzemetle bekām [12a] ve ba'z-ı medāris-i 'ilmiyye ile maḥzar-ı ikrām olup, yigirmi üç Cemāzi'l-ülā'sında Ḥibrī Efendi yerine Sekbān 'Alī Medresesi'ne ḥāric ile 'āric olmışlardır. Yigirmi yedi ḥudūdında Tezkireci 'Abdü'l-laṭif Efendi yerine Ḥaydar Paşa Medresesi'yle ta'zīm olındılar. Yigirmi sekiz Receb'inde Unḳapanı Medresesi'ne baş-ı seccāde-i taḥkik ve tedkik itdiler. Otuz bir silkinde Naḳşbend-zāde yerine Murād Paşa-

⁵³⁷ “Ey peygamberlerin efendisi! Sen Allah'ın yarattığı varlıkların hepsi için gönderilensin.

Yazılan veya söylenen şeylerin içermediği şeyle özel kıldığı da sensin.

Ben aklımı kullanıp da ibret alan bir kulun olarak, üzerimizde büyük bir sıklet oluşturan günahlarımızı silmen için sana geldim.

Dinim hususunda, ailem hususunda, evimde bulunan veya evime gelen misafir hususunda yardım et.

Senden başkasının gelip de giremediği Allah'ın kapısı olan kişi sensin.”

yı ‘Atîk Medresesi’ne hâkîk olup, otuz ikide şahñ-ı sa‘âdete hürâm itdiler. Otuz üç Zî’l-
hicce’sinde Seyyid Mehemmed Efendi yerine Dârü’l-ḥadîṣ-i Sinân Paşa ile ber-murâd
oldılar. Otuz dört ḥudūdında Sefer Efendi yerine Edrine Selîmiyyesi’yle tekrîm
olındılar. Otuz beş Cemâzi’l-ülâ’sında Sulṭân Selîm-i Qadîm Medresesi’yle ziyâde
ta‘zîm olunup, otuz sekiz Şevvâl’inde Yâverî-zâde Mehemmed Efendi yerine
Süleymâniyye medârisinüñ biriyle tekmi’l-i merâtib itdiler. Ba‘dehû kırk Zî’l-
hicce’sinde Velî-zâde Efendi yerine Yeñişehr kaçâsıyla tevķîr olındılar. Kırk iki
Cemâzi’l-ülâ’sında ma‘zûl ve yerlerine Bosnevî Kebîrî Mehemmed Efendi mevşûl
olmuşdur. Ba‘dehû kırk yedi evâḥirinde Ğalaṭa kâḍisi olup, kırk sekiz ḥilâlinde selef-i
sâlîfi Mehemmed Efendi yerine Ḥalebü’ş-şehbâ’ya naklle terfî‘ olındılar.

Nazm

Geleli dehre ne mesmû‘ u ne manzûr oldu
Cilve-i şâhid-i kâm olduğı ber-vefķ-ı devâm

Ne kadar encümen-efrûz ise şem‘ -i iķbâl
Bestedür nâr-ı fetîlinde yine reng-i zalâm

vefķince sene-i mezbûre Şevvâl’inde terk-i cihân-ı fânî ve ‘azm-i dârü’n-Na‘îm-i
câvidânî itmişlerdir. Mervîdür ki qabil-i vefât-ı şâhibü’t-tercemede pâdişâh-ı deryâ-
nevâl Ḥaleb’e mürûr itmişler idi. Düyün-ı keşîre ibķâ itdüğinden ḥaberdâr olduklarında
deyni edâ olunca, zabṭ itmek üzere Nâbî-i Süleymân-ı Bosnevî nâm efendiye fermân-ı
lâzîmü’l-iz‘ân iḥsân buyurmuşlar idi.

Mevlânâ-yı merķûm dâḥil-i ‘idâd-ı meḥâdim-i Rûm, ‘ilm ü faẓlla mezkûr ve
ḥüsn-i ḥulķ ile meşhûr idi.

Ḥalebî Aḥmed Efendi

el-Mevlâ Aḥmed el-Ḥalebî İbn ‘İvâz el-‘Ayntâbî. Müşârun ileyh ‘Ayntâbiyyü’l-
aşl, ‘İvâz nâm şahş-ı şâlihüñ netîce-i muḥaddemât-ı vücûdı ve nûr-ı dâide-i şühûdudur.
Şehr-i dil-güşâ-yı Ḥalebü’ş-şehbâ’dan [12b] ‘alem-efrâz-ı vücûd ve ol belde-i şâfiyede
taḥşîl-i muḥaddemât-ı ‘ulûma bezl-i mechûd itdükden soñra cânib-i dârü’s-salṭanaya
irtihâl ve ‘ulemâ-yı Rûm’dan daḥi kesb-i kemâl itdükde, ba‘z-ı ‘ulemâdan mülâzım ve
ṭarîķ-ı ‘ilme ‘âzım olduğdan soñra yigirmi iki Zî’l-ḥicce’sinde Ḥüsâm-zâde Efendi
yerine Beşiktaş Sinân Paşası’na başt-ı seccâde-i ders itdiler. Yigirmi dört Cemâzi’l-

ülâ'sında Kıbaķulaķ-zāde Ebu'l-irşād Meĥemmed Efendi yerine Topķapusu Aĥmed Paŗa'sıyla bekām yigirmi beŗ Cemāzi'-ülâ'sında Fethiyye Sinān Paŗası'yla nā'ilü'l-merām oldılar. Yigirmi sekiz Muĥarrem'inde Çavuş-zāde yerine 'Alî Paŗa-yı 'Atîķ müderrisi oldılar. Yigirmi toķuz Zî'l-ĥicce'sinde Őaĥna geldiler.

Menķabe

Mervîdür ki ol esnāda pâdiŗāĥ-ı zamān Sulţān 'Oŗmān Ĥān ĥaţĥ-ı Őerîfine taklîd ile ittihām ve pāye-i serîr-i ĥümāyūna i' lām olunduķda ķatl ve izālesi bābında ĥaţĥ-ı Őerîf vārid olmuŗ idi. Erkān-ı devlet-i 'aliyye Őefā' atleriyle 'afv olunup, derĥāl otuz Cemāzi'l-āĥire'sinde 'Abdü'l-ĥalîm Efendi-zāde yerine Trablus Őām in'ām olunduķda ķabûl itmeyüp, iĥtifā itmiŗdür. Ba' dehû otuz bir Cemāzi'l-āĥire'sinde Çuķacı-zāde Efendi yerine Āmid ķāđisi olup, otuz iki Zî'l-ĥicce'sinde ma'zûl ve yerlerine Ĥacî Meĥemmed-zāde Efendi mevŗûl olmuŗdur. Otuz beŗ Őevvāl'inde Sefer Efendi yerine Üsküdar ķazāsı iĥsān olunup, otuz altı Rebî'ü'l-āĥir'inde selef-i sâbıķı Őuds ķāđisi Ĥacî Meĥemmed-zāde ile mübādele-i manŗıb itmiŗlerdür. Otuz yedi Cemāzi'l-āĥire'sinde ma'zûl ve yerine tercemesi sâbıķ Tevfîķî-zāde Meĥemmed Emîn Efendi mevŗûl oldılar. Kırk Zî'l-ĥicce'sinde Ĥ'āce-zāde Semîn Efendi yerine Őām-ı cennet-meŗām ķazāsıyla bekām olmuŗlardur. Kırk üç ĥilālinde Bosnevî Meĥemmed Efendi yerine Eyyûb ķāđisi olmuŗlardur. Kırk beŗ Receb'inde ma'zûl ve yerlerine Re'isü'l-eţibbā Zeynü'l-'Ābidîn Efendi mevŗûl oldu. Kırk altı Muĥarrem'inde Ĥ'āce-zāde 'Abdu'llāĥ Efendi maĥlûlünden Mıŗr ķāđisi olup, kırķ sekiz evā'ilinde ĥākdān-ı fenādan dāmen-keŗān ve Mıŗr-ı Őuds'e revān olduķda, manŗıb-ı maĥlûle Őām [13a] ķāđisi Őa'ban Efendi naķl olindılar.

Mevlānā-yı mezbûr 'ilm ü fazlla meŗĥûr, mütedeyyin ü müteŗerri', müteŗallib ü müteverri', kemāl-i fezā'il-i nefsāniyye ile maĥfûf, aĥlāķ-ı ĥasene ve tevāzu' ile mevŗûf idi.

Beñli 'Abdü'l-ĥanî Efendi

el-Mevlā Beñli 'Abdü'l-ĥanî Efendi. Mezbûr medîne-i Kıŗtamonı'dan zuĥûr idüp, ser-nihāde-i dergāĥ-ı cihān-penāĥ-ı vücûd ve āşinā-yı deryā-yı rûŗenā-yı Şühûd olduķda, Beñli 'Abdü'l-ĥanî dimekle meŗĥûr ve ma'rûf-ı cumĥûr olmuŗ idi. Dārü'l-mülk-i Kıŗtañıniyye'ye ķudûm ve devr-i mecālis-i erbāb-ı rûŗûm idüp, ĥāķ-i pāy-ı 'ulemāyı ĥāl-i ruĥsārı gibi zîver-i cemāl-i i'tibārı ve kuĥl-i çeŗm-i iŗtihārı itdüķde

ba'zınuñ hıdmetlerine vâsıl ve şeref-i mülâzemetlerine nâ'ıl olduğdan şoñra kaç'-ı menâzil ve tayy-ı merâhil iderek, on yedi Zî'l-ka'de'sinde Qaraqız-zâde yerine Mollâ Gürânî hâricine 'âric olmuşlardır. Yigirmi bir Cemâzi'l-âhire'sinde Seyfî-zâde 'Abdu'r-rahmân Efendi yerine Dâvûd Paşa Medresesi'yle maqâm-ı 'izz ü temkînleri bülend-âvâze olmuşdur. Yigirmi iki Receb'inde Nâ'ib Mehemmed Efendi yerine Rüstem Paşa'ya geldiler. Sene-i mezbûre Zî'l-hicce'sinde Mûsâ Efendi yerine qalender-hânedecâ-nişin oldılar. Yigirmi altı Zî'l-ka'de'sinde Kürd Qâsım Efendi yerine şahna geldiler. Yigirmi sekiz Muharrem'inde Kara Çelebi-zâde Maḥmûd Efendi yerine Edrine dârü'l-hadîsi ihsân olduğda, redd itmekle Edhem-zâde'ye tevcih olduğda, anlar daḥi Edrine'ye gitmemekle yigirmi toquzda yine şâhibü't-tercemeye i'ade olındı. Otuz Şafer'inde tercemesi *Zeyf* de mâr Motonî Aḥmed Efendi yerine Hânqâh Medresesi'n nüzhetgâh itdiler. Otuz bir Receb'inde yine Seyfî-zâde yerine Hâzret-i Eyyûb Medresesi'yle ta'zîm, sene-i mezbûre Ramazân'ında Fenârî-zâde Efendi yerine Şâh-zâde Medresesi'yle tekrîm olındılar. Otuz üç Muharrem'inde Nâ'ib Mehemmed Efendi yerine ihdâ-yı medâris-i Süleymâniyye ile tekmi'l-i merâtib itdiler. Sene-i mezbûre Cemâzi'l-âhire'sinde tercemesi *Zeyf* de sâbık Bâkî-zâde Şeyḥî Efendi yerine Selanik hükûmeti tefvîz olındı. Otuz dört Cemâzi'l-âhire'sinde ma'zûl, yerlerine Tefvîkî-zâde Aḥmed Efendi mevşûl [13b] oldılar. Otuz sekiz Ramazân'ında zikri sâbık Hüseyn Efendi maḥdûmı es-Seyyid Mehemmed Efendi yerine Burusa ḥâkimi oldılar. Otuz toquz Şa'bân'ında ma'zûl ve yerlerine ḥalef-i sefî Edhem-zâde Efendi mevşûl oldılar. Ba'dehû kırk beş ḥudûdında Edrine qâdîsi olup, kırk altıda ma'zûl ve yerlerine sefî-i sâlifî Nâ'ib Mehemmed Efendi mevşûl oldılar. Sene-i mezbûre Şevvâl'inde manşib-ı hayâtdan daḥi munfaşıl olmuşdur ve 'âlem-i bâkîye muttaşıl olmuşdur.

Mevlânâ-yı mezbûr menzile-i qabûlden dür ve derece-i i'tibârdan sâkıḥ u mehcûr olduğundan mâ'adâ, nîk-nefs ve şâfî-taviyyet ve murâ'î-i Hâqq, üns ü ülfet, ḥâlişü'l-cenân, mazbûḥu'l-lisân âdem idi.

Bu 'abd-i faqîrûñ vâlid-i mâderi Zeyrek-zâde es-Seyyid 'Abdu'r-rahmân Efendi kendülere Selanik ve Burusa'da nâ'ib olmak taqrîbiyle bu mertebe gûş-zedüm olmuşdur.

Kürd Aḥmed Efendi

el-Mevlâ Kürd Aḥmed Efendi. Mezbûr menba'-ı zülâl-i 'ilm ü 'irfân olan diyâr-ı Kürdistân'dan zuhûr ve mihr-i feyz-i Hâqq'dan istifâza-i nûr-ı şu'ûr idüp, gevher-i

meknün-ı isti‘ dâdı terbiyyet-i üstâd ile şu‘ le-dâr u tâbnâk olduĝda, ‘azm-i dârü’l-mülk-i Rûm ve belde-i seniyye-i İstanbul’a ğudüm eyleyüp, tarîĝ-ı sa‘âdet-refîĝ-ı ‘ilme sâlik ve ba‘z-ı ‘ulemâ talebesi silkinde münselik olmaĝla ĝıdmetlerinden mülâzım ve medâris-i resmiyyede müdâreseye müdâvim olduĝdan Őnra otuz Rebî‘ü’l-evvel’inde Emîr ‘Alî Efendi yerine Gümrükbaşı Medresesi’ne ĝâric ile ‘âric olmuşlardur. Otuz iki Şa‘bân’ında ‘Oşmân Paşa dâĝiline vâşıl, otuz beş Cemâzi’l-âĝire’sinde Yavuz-zâde yerine Rüstem Paşa Medresesi’yle maĝlabları ĝâřıl olmuşdur. Otuz altı Ramazân’ında Es‘ad Efendi yerine Şâh-ı Ğübân Medresesi’ne terfi‘ olunup, otuz sekizde Baldır-zâde yerine ‘Â’işe Sulĝân Medresesi’yle tevĝi‘ olındılar. Kışık Zi’l-ĝicce’si ĝurresinde Őaĝn-ı Şemâniyye’nün biriyle tekrîm, kışık bir Cemâzi’l-âĝire’sinde Muşlihü’d-dîn-zâde yerine Çorlı Medresesi’yle ta‘zîm olındılar. Kışık dört Rebî‘ü’l-evvel’inde selef-i şalifi Es‘ad Efendi yerine Ğâzret-i Ebâ Eyyüb müderrisi olmuşlardur. Ba‘dehü kışık toĝuz evâ’iline gelince ol maĝâm-ı ‘âlîde baş-ı seccâde-i taĝĝîĝ u tedĝîĝ itmiş idi. Sene-i mezbûre ĝudûdında enfâs-ı ma‘dûde-i ĝayâtı tamâm ve rişte-i âmâli ĝüsiste- [14a] nizâm oldu.

Mevlânâ-yı merĝûm ‘ilm ü fażlla ma‘lûm, bahĝâs u münâzır ve âmûz-ı zihniyyede ĝayr-ı fâtir mollâ idi.

Hâbil-zâde Meĝemmed Efendi

el-Mevlâ Hâbil-zâde Meĝemmed Efendi. Maĝrûse-i Bursa’dan sâĝil-i vücûda vâşıl, seyr-i ĝıyâz-ı ‘ibret-nümâ-yı ‘ilm ü ma‘ârifet mâ’il ve naĝd-i vaĝt-i ‘ömr-i ĝirân-mâyesin taĝřîl-i biĝâ‘a-i ‘ilm ü ‘irfâna ĝarc u derc, ĝazâne-i ĝâfızasında cevâhir-i zevâhir-i ma‘ârifî derc itdükden Őnra ‘azîz-i Mışr-ı fażl ü ‘irfân Ğ‘âce-zâde ‘Abdü’l-‘azîz Efendi ĝıdmetlerinden mülâzemete nâ’il ve evvelîn-i âmâle vâşıl olduĝda, semt-i tedrişe imâle-i licâm-ı ‘azîmet ve ba‘z-ı medârisde edâ-yı ĝaĝĝ-ı dirâset eyleyüp, kışık aĝçe medreseden ma‘zûl iken Bursa’da ‘İvâz Pařa Medresesi’ne ĝâric olup, bin otuz sekiz Receb’inde ‘Acem-zâde yerine Bursa’da Ğâdirî Çelebi müderrisi olmuşlardur. Ba‘dehü Ğaņçeriyye-i Bursa dârü’l-ifâdesinde murabba‘-nişin oldılar. Biņ kışık sekiz Rebî‘ü’l-âĝir’inde Bayram Pařa imâmı Dervîř Efendi maĝlûlinden Âmid ĝazâsı iĝsân olunup, kışık toĝuz ĝudûdında ma‘zûl ve vaĝan-ı aşlîsi Bursa şehrine mevşûl olduĝda, sene-i mezbûre ĝilâlinde meflûcen ‘âzîm-i dârü’l-ĝarâr ve Ğâzret-i Emîr ĝuddise sirruhu’l-ĝaĝîr civârında mütevârî-i ĝâk-i mezâr oldu.

Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm ü ma‘rifetle meşhūr, nīk-nefs ü ḥalūḳ ve murā‘ī-i ḥuḳūk, ḥoş-şoḥbet, tārik-i külfet, pāk-i‘tikād, şāfi-fu’ād idi.

Nergisī-zāde Meḥemmed Efendi⁵³⁸

el-Mevlā Nergisī-zāde Meḥemmed Efendi. Mezbūr işābe-i ḳuzāt-ı Rūmiyye’den Nergisī Aḥmed Efendi’nüñ necl-i necīb-i ercümendi ve ḥāşıl-ı naḥl-i ‘ömr-i berümendīdür.

Nazm

Ḥarīm-i cāmi‘ -i ehl-i ma‘ārifüñ dā’im

Maḳām-ı pāküñe bir zer-çerāğdur Nergis

Leṭāfet-i āb ü hevā ile reşķin-sāz-ı meşāhir-i bilād-ı dünyā şehir-i laṭif-i cennet-āsā olan şehir-i dil-sitān Sarāybosna’da sine-i ‘ademden dāde-güşā ve mişāl-i nergis-i sehlā şahn-ı vücūda revnaḳ-baḥşā olmuş idi. Ol diyār-ı celilü’l-i‘tibārda ziyet-efzā-yı mecālis-i ifāde ve ta‘līm-i ‘ulūm u ma‘ārifē āmāde olan erbāb-ı ilm ve esātīze pīşgāhlarından münfekk olmayup, zekā-yı Ḥudā-dāḍ ve sa‘y-i bī-şümār u ictihād ile mesned-ārā-yı bezm-i isti‘dād olup, mānend-i nergis-i ra‘nā ḥadıḳa-i i‘tibār-ı enāmda rū-nümā olduḳda, şehir-i sarāy-ı dil-güşāda lāne-gir-i ḳarār-ı iḳāmet olmaḳ, hümā-yı himmet-i ṭab‘-ı [14b] bālā-pervāzına nisbetle pest olmaḳın, şāhsār-ı vaṭan-ı aşlıden mānend-i ‘andelīb-i resīde-per ve semt-i Ḳoştantıniyye’ye pervāz u sefer idüp, meşāhir-i fużalā-yı devlet-i Aḥmed Ḥānī’den fażl ü kemāle mevşūf ve envā‘-ı ma‘ārif ü hüner ile ma‘rūf Ḳāf-zāde Fā’izī ‘Abdü’l-ḥayy Efendi merḥūmuñ intisāb-ı bāb-ı şeref-me’āblarıyla ‘izzet-yāb ve naẓar-ı himmet-i bülendleriyle iktisāb-ı fezā’il-i bī-ḥisāb eyledükdēn şoñra ḥıdmetlerinden şeref-i mülāzemetle mümteż ve i‘tibār-ı kibār-ı ‘aşr ile ḳarīn-i ‘izz ü imtiyāz olmuş idi. İstilā-yı teng-desti sebebiyle:

Nazm

انکه شیر انزا کند روبه مزاج

احتیاجست احتیاجست احتیاج⁵³⁹

⁵³⁸ **Der-kenār:** Ve bi’l-cümle mehāsin ü meḥāmidi lā-yü‘ad ber-vücūd itdi. Ancaḳ rüzgāruñ ‘adem-i müsā‘adesinden nāşī muḳteżā-yı zātını izḥār itmeyüp, gitmesidür. Ḥattū taḥḍīs-i ni‘met için kendü dimişdür:

Beyt

Şimdi ḳadr-i Nergisī-i zārı bilmezler velī
Şoñra añlarlar faḳir-i bī-nevāyı nidügin

⁵³⁹ “Aslanları tilki mizaçlı yapan (şey) ihtiyaçtır, ihtiyaçtır, ihtiyaç.”

mazmūnına mā-şadağ olup, şabr u arāma kudret ve zaḥmet-i māl-i ḥūlyā-yı tarīḳ-ı tadrīse ṭab‘-ı nāzūkterinde taḥammüle miknet olmamağın meşakḳ-ı sevḏā-yı tarīḳ-ı mevleviyyet ile miḥen-i tarīḳ-ı ḳazā sencīde-i fikr-i şavāb-intimā’ları olduḳda:

Nazm

نه بمنصب بود بلندی مرد
بلکه منصب بود بمراد⁵⁴⁰

mazmūnıyla sūlūk vādī-i ḳazārā ḥacc nūmūde-i re’y-i iṣābet-nūmāsı olmamağla Ğabele ve Mostar ve Manastır ve Yeñibāzār ve müte‘addid menāşīb-ı sitte-i mu‘tebereye bi-ḥaseb-i iḳtizāi’-tarīḳ vāşıl ve her birinde emşālinden ziyāde tekrīm ile merāma nā’il olup, biñ kırık dört ḥilālinde pādīşāh-ı ‘ālī-nijād ḥazretlerine Bağḏād Seferi’ne giderken veḳāyi‘-nūvīs olmuş idi. Gekbuze ḳurbinde atdan düşdüḳde bād-ı semūm-ı ecel-i bī-emān ile gülsitān-ı ‘ömr-i nāzenini berbād ü perīşān olup ve ḳāmet-i serv-i ra‘nāsı üftāde-i ḥāk ve ol ḳaşaba mezāristānında medfūndur. Zamānesi şu‘arasından Ḳaraca Aḫmed Efendi bu gūne tārīḫ dimişdür:

Nazm

Rūḫ-ı pākine du‘ālarla didüm
Nergisi’ye ola raḥmet tārīḫ

ve ba‘zı daḫi:

Nazm

Lafzen ü ma‘nen didüm tārīḫini
Hāy biñ kırık dörtde göçdi Nergisi

tārīḫin naḳş-ı kitābe-i seng-i mezār itmişdür.

Mevlānā-yı merḳūm ḥarīş-i iḳtinā-yı ‘ulūm, biḏā‘a-i ‘ilmiyyede ḳadr-i müşterekden vāyedār, vādī-i şı‘rde mu‘ādil-i akrān, cihet-i inşā vü ḥüsn-i edāda muḥayyirü’l-‘uḳūl ve pesendīde-i kümmelīn-i fuḥūl idi.

Āşār-ı celīlesinden *Münşe’at-ı Mekātīb-i Merḡūbe* ve *Ġazavāt-ı Mesleme* ve *Terceme-i Kimyā-yı Sa‘ādet* ve *Meşakḳu’l-‘uşşāḳ* ve *Ġazavāt-ı Murtażā Paşa* ve biri daḫi *Nihālistān* ismiyle müsemmə edā-yı zengīn ve ta‘bīr-i dil-nişīn [15a] ile ḫikāyāt-ı ‘acībe ve veḳāyi‘-i ḡarībeyi ḥāvī erbāb-ı ma‘ārif beyninde merḡūb bir āşār-ı sūtūde-üslūbdur ki dībāce-i laṭīfi cennet-mekān ve firdevs-āşiyān merḡūm Sulṭān Murād Ḥān ‘aleyhi’r-raḥmet ve’l-ḡufrān nām-ı nāmīsi ve ol aşruñ Şeyḫü’l-İslām ve müftī’l-enāmı

⁵⁴⁰ “Bir kişinin yücelmesi mevki ile olmaz. Ancak mevki bir kişi ile yücelir.”

olan merhûm Yahyâ Efendi hazretleri ism-i sâmiysiyle mu' anvendür. Haqqâ ol eſer-i huçeste-ſi'âr nâdire-i edvâr ve ferîde-i ſadef-i rûzgâr olmağla sezâ-vâr-ı i' tibâr ve ilâ hâzâ'l-yevm imzâ-yâfte-i iſtihârdur ve vâdi-i hoſ-nüvisde mânend-i hâme-i mu' ciz-raçam mümtâz ü müsellem olup, yâfte-i mâ-küy-ı kilik-i ſîrîn-kârî olan kütüb-i celilü'l-i' tibâr çârsü-yı rağbet-i fuçalâda girân-kâdr ü bahâdâr ve mâ-bihi'l-iftihârdur.

Nazm

Hayât-ı tâze virdi fenn-i hattı u ſi' r ü inſâyâ

Mesih-âsâ Mehemmed Nergisi-i mu' cize-güyâ

ve sür'at-i taħrîri mertebe-i taħrîrden dündür. Hattâ yevmen mine'l-eyyâm Sultân Bâyezîd Hân Câmî' -i ſerîfi'ne 'Avâmîl'i mâſiyen taħrîre bed' idüp, Sultân Mehemmed Câmî' -i ſerîfi'ne gelince itmâm itdügi ſikâtdan mervîdür. Huſuſan kırk günde bir *Tefsîr-i Kâdî* taħrîr itdügi eyyâm-ı çalilede bu güne envâ' -ı kütüb taħrîri hayret-efzâ-yı hattı nüvisân-ı tîz-destândur. Bu birkaç beyt eſ'âr-ı laţîfelerinden nümunedârdur:

Nazm

Cüvân eyler felek tıflı cüvânı pîr-i Zâl eyler

' Aceb sırdur hilâli bedr ider bedri hilâl eyler

Bedre degül nigâhı cihânuñ hilâledür

Noçşânadur nazarları ſanma kemâledür

Yağ-pâre ile eyledi teskîn-i harâret

Germiyyet ile hañçer-i dil-dâra düşenler

Ararken defter-i gülde maħall-i 'ârız-ı yâri

Şabâ bir seyrine katdı seher evrâk-ı gülzârı

Çaba Receb Efendi⁵⁴¹

el-Mevlâ Receb İbn Maħmûd Efendi. Mezbûr belde-i Çaçtamonı'dan bedîd ve fâ'iz-i rütbe-i dâniſ ü dîd olduçda, Çaba Receb Efendi dimekle meſhûr ve baţâne-i kabâ-yı iſtihârı bu haſv-i ſaķîl ile zebân-zed-i cumhûr idi. İſ'âl-i nâ'ire-i iſtiğâl ile

⁵⁴¹ **Der-kenâr:** Şâhibü'z-zeyl 'azl ü çarârın zıkr itdükde manşıbı kime virildügin taħrîr itmemiſdür. Ama bu fakîre ta' ayyûn-i tâm hâſıl olmağla taħrîr olındı.

Şâhibü'z-zeyl Münſî ' Abdü'l-kerîm Efendi tercemesinde Edirne halefi zıkr itmemiſdür. Bu fakîr ' indinde muħaķķaķ olmağla taħrîre cesâret olındı.

gölzet-i tab'ını terkîk ve âsiyâb-ı sa'y ü ictihâdda gendüm-i vücûdın tedkîk itdükd ba'z-ı 'ulemâdan sermâye-i istihâli hâ'iz ve şeref-i mülâzemet fâ'iz olup, bi-hasebi'r-resm i' tilâ-yı merâtib-i medâris iderek kırk aççe medreseden ma'zül iken, biñ on sekiz Receb'inde Sittî Hâtûn Medresesi'ne hâric elli ile 'âric olmuşlardır. [15b] On toköz Ramazân'ında 'Arab Hâce Efendi yerine Hasan Paşa Medresesi'yle bekâm, yigirmi üç Zi'l-ka'de'sinde selef-i sâlifî yerine Hadîce Sultân Medresesi'yle nâ'ilü'l-merâm oldılar. Yigirmi beş Rebî'ü'l-evvel'inde şahın müderrislerinden Baħrî-zâde ğarka-i baħr-i mağfiret olduĝda, medrese-i maħlûle bunlara tevcih olunup, seneteyn-i kâmileteyn ol buĝ'a-i baĝi'ada mesned-nişin-i ifâde olmuşlardır. Ba' dehü yigirmi yedi Rebî'ü'l-evvel'inde Maħmûd-zâde Efendi yerine Hâşekî Sultân müderrisi oldılar. Yigirmi sekiz Muħarrem'inde tercemesi *Zeyl* de sâbiĝ Hâce Fesâd 'Ömer Efendi yerine Üsküdar ĝazâsı iħsânıyla ta'zîm olındılar ve ol ešnâda Medîne-i Münevvere pâyesin iħrâz itdiler. Yigirmi toköz Zi'l-ħicce'sinde ma'zül ve yerlerine tercemesi *Zeyl-i Aṭâyi* de mezkûr Receb-zâde Meħammed Efendi mevşül olmuşdur. Otuz iki Muħarrem'inde Mış'dan 'Arab Hâce yerine Mekke-i Mükerreme ĝazâsına naĝl olunup, ĝabül itmeyen Rıdvan Efendi yerine ĝükümet-i beled-i Hâram bunlara tefvîz olındı. Sene-i mezbûre řa'bân'uñda ma'zül ve yerleri tercemesi *Zeyl* de müşbet Sünbül 'Alî Efendi'ye tevcih olınmış idi. Sene-i mezbûre evâħirinde ba'z-ı 'avâ'ik hasebiyle 'azl ü ĝarâr ihtiyâr itdüklerinde ol manşib-ı celilü'l-ĝadr Minĝârî 'Ömer Efendi'ye tevcih olınmışdur. Otuz üç Ramazân'ında zikri âti Çivi-zâde Efendi yerine Bursa ĝükümeti ile tekrîm olunduĝdan soñra otuz beş Muħarrem'inde Edrine ĝâdisi olan Münşî 'Abdü'l-kerîm Efendi řehr-i mezbûrda Muṭahhar Efendi maħlûlinden Ğalaṭa ĝazâsına naĝl olunduĝda, řâħibü't-terceme daħi Edrine'ye naĝl olunup, yerleri Nevâlî-zâde Efendi'ye řadaĝa vü iħsân olınmış idi. Sene-i mezbûre şevvâl'inde ma'zül ve yerlerine Aħî-zâde Maħmûd Efendi mevşül oldılar. Otuz toköz Zi'l-ka'de'sinde zikri câyî Mollâ Aħmed-zâde Nüh Efendi yerine ĝâkim-i dârü's-saltana oldılar. Kırk Zi'l-ka'de'sinde ma'zül ve yerlerine Ğara Mûsâ Efendi mevşül oldılar.

Nefy-i řâħibü't-terceme

Ba' dehü kırk dört Rebî'ü'l-evvel'inde arpalıĝı olan Ğaraferye'den dâd-ħ'âhân-ı rikâb-ı sa'âdet-intisâba te'yîdin ref'-i ruĝ'a-i iştikâ itmegin tařħîh-i da'vâ ve tercih-i cânib-ı řıdĝ-ı müdde'âdan muĝaddem řâħibü't-terceme Saĝız'a nefy ü iclâ ile maźhar-ı ĝiṭâb teri'l-'aceb olunduĝdan soñra [16a] nâ'ib iħzâr olunup, berât-ı zîmmeti âşikâr

olmuşken şadreyın-i bedreyın sâbıkü't-terceme Hâce-zâde 'Abdu'llâh Efendi ile zıkrı âtî Nüh Efendi hilâf-girlikleriyle ıtılâkı bir bucuğ sene te'hîr olunup, kırk beş Şa'bân'ında 'afv olunup, dârü's-salţanaya teveccüh ü duhûl ve mağarr-ı sa'âdetlerine nüzûl eylemişlerdür. Kırk altı Cemâzi'l-âhire'sinüñ yigirmi birinci hamîs güninde:

Nazm

Çün gördi rûzgâr ile âhîr bulur fenâ
Gül câmesini itdi gamından kaba şaba

Mazmûniyla rû-gerdân-ı 'âlem-i fânî ve dîde-düz-ı Na'im-i câvidânî oldu. Hazret-i Eyyûb civârında defin-i zir-i zemîndür.

Mevlânâ-yı merķum hilye-i nezâhatle mevşüm, 'afif ü gayûr, sâha-i mekârihden dür, dervîş-nihâd, pâk-i' tikkâd âdem idi.

Hikâye

Mervîdür ki şâhibü't-tercemenüñ bir mağdûm-ı dil-bendi ki mâ-şadağ-ı kıt'a-i Hâletî idi:

Kıt'a

Gonce-i güldür deheni güyiyâ
Gonce-i zanbağ gibidür her benân

Hâk bu ki dünyâda görilmiş degül
Böyle eli ağzına uyar cüvân

Velvele-endâz-ı cihân olduğı nedîm-i hâşşü'l-hâs ve muşâhibân-ı bâ-ihtîşâş-ı pâdişâhîden biri vâsıtasıyla kar'-ı sem'-i hazret-i salţanat-penâhî itdükde, mülâzım-ı rikâb-ı hümayûn olan nüdemâya hitâb-ı müsteţâb buyurup, "Âyâ ol mağdûm-ı mehrûyı görsek ma'kül degil midür?"

Nazm

Binâgûşın peyâmın işidüp dâ'im şadeflerden
Kulağdan aña 'âşık olmaduğ gevher mi kalmışdur

su'al buyurduklarında mağremân u muğarribân dağı "Gâyet ma'kül pâdişâhum" diyü, taşsin-engîz ve mizâc-gîrâne mizâh u müdâhenelerle tecvîzden sonra fi'l-hâl ihzârı için işâret buyurduklarında, muţâlebe-i mağdûm için taraf-ı şehriyârîden vâlid-i mâcidine hâşekî gelüp, mâ-cerâdan haberdâr olduğda, bi-çâre Receb Efendi bu hâdişe-i acîbeden perişânü'l-hâl ve bu varţa-i hevlnâkini def'a bezl-i nağdîne-i iktidâr idüp, fi'l-hâl

Şeyhü'l-İslâm-ı vaqt Yahyâ Efendi merhûma keşf-i râz u âgâz-ı niyâz idüp, hezâr 'aciz ü inkisârla def' -i müdde'â-yı maḥdûmı recâ eyledi. Anlar daḥi diyâneten ve mürüvveten def' için tedbîre taşaddî buyurup, "Bir münâsib 'örf ve üst ilbâs idüp, irsâl itseñ me'mûldür ki aḥz u ibkâya mâni' ola" demişler. Fi'l-vâқи' vâlid-i maḥdûm bu re'y-i rezinle 'amel idüp, maḥdûmın ol hey'et-i 'örfiyye ile dâder-i dâdger dergâh-ı re'fet destgâhına [16b] irsâl eyledi. Pertev-endâz-ı meclis-i sulṭân-ı keşirü'n-nevâl olduḡda, ⁵⁴² تَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ demişler ve ol maḥdûm-ı gül-çehre bu hey'et-i ġarîb ü heykel-i meḥîb içre gelmesi sebebiyle ruḡşat-yâfte-i müraca'at olduḡda, ol ân bir medrese virilmesi bâbında ḡaṭṭ-ı şerîf iḡsân olunup, Cânâziyye Medresesi'yle maḡzar-ı ikrâm-ı pâdişâhî şerefini iḡrâz ile daḥi mümtâzû'l-aḡrân olmuştur:

Nazm

Şâhib-i medrese cem' iyyet-i yârân eyler
Dört günü haftada begler gibi dîvân eyler

Ḳara Mûsâ Efendi⁵⁴³

el-Mevlâ Ḳara Mûsâ Efendi İbn Zekeriyâ. Vilâyet-i Ḳaraman'da, Ḳonya'dan zâhir ve Ḳara Mûsâ demekle ma'lûm-ı ekâbir ü aşâġir olmuştı. İ' dâd-ı muḡâddemât-ı 'ulûm ve taḡşîl-i netîce-i mantûk u mefhûm idüp, 'ulemâ-yı 'izâm mecâlisinde idâre-i kûs-ı kelâm itdükde Şeyhü'l-İslâm Ḥ'âce-zâde Çelebi Müftî ḡazretlerinden mülâmetle vâsıl-ı kâm ve evvelîn-i ḡademe-i merâtib-i âmâl ile bülend-maḡâm olup, kırḡ [aḡçe] medreseden ma'zûl olduḡdan soñra on toḡuz Ramazân'ında 'Arab-zâde rebîbi yerine Fethiyye Sulṭânı'na ḡâric ile âric olmuştur. Yigirmi Receb'inde Menteş-zâde yerine Burusa'da Ḥudâvendigâr müderrisi oldılar. Yigirmi iki Muḡarrem'inde Ḳara Mu'îd yerine Ḳalender-ḡâne Medresesi'nde lâne-ġir-i ifâde oldılar. Sene-i mezkûre Zî'l-ḡicce'sinde Mü'ezzin-zâde yerine şâḡna geldiler. Yigirmi dört Muḡarrem'inde Muṡahhar Efendi yerine Ḥâşekî Sulṭân müderrisi oldılar. Sene-i mezbûre Zî'l-ḡa' de'sinde Ḳâf-zâde maḥdûmı yerine Üsküdar Vâlidesi Medresesi'ne terfî' olındılar. Yigirmi beş Zî'l-ḡicce'sinde selef-i pür-şerefi yerine Sulṭân Selîm-i Ḳadîm Medresesi'yle ta'zîm olındı. Yigirmi yedi Recebü'l-müreccebinde selef-i sâlifî Muṡahhar Efendi yerine Süleymâniyye medârisinüñ biriyle tekmîl-i merâtib ile tekrîm

⁵⁴² *Kur'ân-ı Kerîm, Mû'minûn Sûresi*, 23/14, "Yapıp yaratana en güzeli olan Allah pek yücedir."

⁵⁴³ Ḳâf-zâde maḥdûmı tercemesinde şâhib-i *Zeyl-i 'Aṡâvî* taḡrîr ider ki Şâm'a naḡl olunduḡdan soñra İstanbul'a geldükde mañşîb-ı mezbûr Nevâlî-zâde Sa'dî Efendi'ye tevciḡ olunup, bunlar 'azl ü ḡarâr ihtiyâr eylediler.

olındı. Yigirmi sekiz Receb’inde tercemesi *Zeyl-i ‘Aṭāyī*’de sâbık Taş Çelebi yerine Ḥasan Beg-zāde Yeñişehr manşıbın kabûl itmedükde sene-i mezbûre Şa‘bân’ında Alaşonya ilhâkıyla bunlara ihşân olındı. Ḥattâ mervîdür ki kuzât-ı zamâne ilhâka râzî olmayup, [17a] ‘umûmen arpalıklar ve ilhâklar mülâzemetde olan kuzât efendilere virilsin diyü, Sulṭân Meḥemmed Ḥân Cāmi‘-i Şerîfi’nde ictimâ‘ idüp, bir hafta ictimâ‘ ları mümted olup, ‘askere daḡı sirâyet ve bir fitneye bidâyet ihtimâliyle bir gice ağa kavliyle beş altı nefer âdemi aḡz u ḡabs ve irtesi nefy-i beled itmekle cem‘ iyyetleri perîşân ve kendüleri mazḡar-ı ḡaybet ü ḡüsrân oldılar. Ba‘dehü yigirmi ṭokuz Rebî‘ ü’l-âḡir’inde Selanik kâḡîsi Fâ‘izî Efendi Şâm-ı şeref-encâma nakl olunduḡda yerlerine şâḡibü’t-terceme nakl olunup, yerleri Kâtib-zāde Maḡmûd Efendi’ye şadaḡa buyrılmışdur. Sene-i mezbûre Zî’l-ḡicce’sinde ma‘zûl ve yerlerine Kefeli Ḥüseyñ Efendi mevşûl oldı. Otuz bir Ramazân’ında Mışr-ı Kâḡhire kâzâsıyla mu‘azzez oldılar. Otuz iki Şa‘bânında ma‘zûl ve yerlerine ‘Abdu’llâḡ Efendi mevşûl oldılar. Otuz altı Zî’l-ḡa‘de’sinde Aḡî-zāde Maḡmûd Efendi yerine Edrine kâḡîsî olup, otuz sekiz evâ’ilinde ma‘zûl ve yerlerine Kâra Çelebi-zāde ‘Azîz Efendi mevşûl oldılar. Otuz ṭokuz Zî’l-ḡa‘de’sinde müzâḡimi olan Kâba Receb Efendi ḡâkim-i dârü’s-salṭana olduklarında, bunlar İstanbul pâyesı ve Mudurnı arpalığıyla tatyib olındı. Kırḡ Zî’l-ḡa‘de’sinde tercemesı sâbık Receb Efendi yerine ḡâkim-i dârü’s-salṭana oldılar. Kırḡ bir Şevvâl’inde Mar‘aş arpalığıyla ma‘zûl ve tercemesı cāyî Çivi-zāde Şeyḡ Meḡemmed Efendi mevşûl oldılar. Kırḡ sekiz Zî’l-ḡa‘de’sinde şirāze-bend-i defter-i şavâb u ḡünâḡ ve üftâde-i ḡâk-i siyâḡ oldı.

Mevlânâ-yı mersûm muḡtebis-i envâr-ı ‘ulûm, mütedeyyin [ü] müteşerri‘, müteşallib ü müteverri‘ âdem idi.

Ḥikâye

Menḡûldür ki leylen mine’l-leyâlî pâdişâḡ-ı enâm, ḡânesı bâbını ḡar‘ idüp, ḡaberdâr olduḡda, kendü ḡapuyı açup, pâdişâḡ ḡazretleri çin-i cebîn ile “Ḥarem ḡapusı ḡanḡı cānibdedür” diyü, su’âl buyurdılar. Şâḡibü’t-terceme kemâl-i diyânetinden şevket-i pâdişâḡîden tela‘ şüm itmeyüp, “Pâdişâḡum! Ḥarem ḡapusı size beyân olunmaz” dimişdür. “Elbette söyle” diyü, cebr ü taḡvîf buyurduḡda “Pâdişâḡum! Bu ḡuşuş sâ’ire ḡıyâs olunmaz. Emr Allâḡ’uñ, her ne olmalı ise olsun! Ḥarem cānibi size tecvîz olunmaz” didüklerinde, pâdişâḡ ḡazretleri daḡı inşâf [17b] buyurup, “Ḥoş imdi Kâra Türk” diyüp, rücü‘ buyurup, bu fi‘li istiḡsân buyurmuşlardur.

Ser-bendî-zâde Şeyhî Efendi

el-Mevlâ Kâdî-zâde Şeyhî Ahmed Efendi. Tabaka-i Murâd Hân-ı Sâliş'de tercemesi mürûr iden Şeyhü'l-İslâm ve müftî'l-enâm Kâdî-zâde Şemsü'd-dîn Ahmed Efendi hazretlerinin aḥfâdından Kâdî-zâde Şeyhî 'unvânıyla meşhûr ve fazl-ı mümeyyizi bu mertebeye maḥşûrdur. Taḥşîl-i 'ilm ü mâ'rifet ve dil-i deryâ-nişânın zarf-ı le'âlî-i zerâfet ü letâ'if eyleyüp, 'ulemânuñ birinden mülâzım ve semt-i tadrîse 'âzim olmuş idi. Kaḥ' -ı menâzil ve tayy-ı merâhil iderek kırk aḫçe medreseden ma'zûl olduğdan sonra on altı Şafer'inde Serçe Hüseyin Efendi yerine Kılıç 'Alî Paşa Medresesi'ne ḥâric ile 'âric olmuşdur. On sekiz Rebî'ü'l-evvel'inde selefi yerine 'Alî Paşa-yı 'Atîk Medresesi'ne ḥaḫîk oldılar. Yigirmi iki Rebî'ü'l-âḫir'inde Baḫrî-zâde yerine Pîrî Paşa Medresesi'nden revnaḫ-baḫşâ oldılar. Sene-i mezbûre Ramazân'ında Nevâlî-zâde 'Aḫâyî Efendi yerine Murâd Paşa-yı Cedîd Medresesi ile sürûrların tecdîd eylemişlerdür. Yigirmi beş Cemâzi'l-ülâ'sında Arpacı-zâde yerine şaḫn müderrisi oldılar. Yigirmi yedi Receb'inde Kâsım Efendi yerine Edrine Sulḫân Bâyezîd'ine [müderris] oldılar. Yigirmi sekiz Muḫarrem'inde tercemesi *Zeyl* de mezkûr Zekerîyyâ-zâde Şeyhî Efendi yerine Filibe kâdîsi oldılar. Yigirmi ḫoḫuz Şa'bân'ında ma'zûl ve yerlerine Bülbül-zâde Efendi mevşûl oldılar. Otuz dört Şafer'inde İzmir kaḫâsı ḫükûmeti tefvîz olındı. Otuz sekiz Şevvâl'inde Kethudâ Muḫtafâ Efendi'nüñ maḫdûm-ı kihteri Maḫmûd Efendi yerine Selanik kaḫâsı iḫşân olındı. Otuz ḫoḫuz Receb'inde 'azl ve 'avdet olınuḫda yerlerine ḫalef-i sâbıḫı Kâsım Efendi maḫzar-ı şefkat oldılar. Kırk üç ḫilâlinde Velî-zâde Efendi yerine Şâm-ı cennet-meşâm kaḫâsıyla ikrâm olındı. Kırk dört ḫilâlinde ma'zûl ve yerlerine tercemesi sâbıḫ Mantıḫî Ahmed Efendi mevşûl olmuşlardır. Ba' dehü Sa' dî-zâde Efendi yerine Kuds-i Şerîf kaḫâsıyla teşrîf olunup, kırk sekiz ḫudûdında ma'zûl ve yerlerine Martolos-zâde mevşûl olduğdan sonra sene-i mezbûre ḫilâlinde 'âzim-i [18a] nüzhetgâḫ-ı firdevs-i berîn ve Emîr Buḫârî civârında defin-i zîr-i zemîn olmuşdur.

Mevlânâ-yı merḫûm dâḫil-i 'idâd-ı meḫâdim-i Rûm, 'ilm ü fazlda kaḫdr-i müşterek ile ma' lûm âdem idi.

Velî-zâde Efendi

el-Mevlâ ‘Abdu’r-raḥmân bin Velî İbn el-Ḥâcc Meḥmed. Mezbûr Velî-zâde dimekle mersûm ve kemâl-i mekârim-ḥiṣâl ile meşhûr u ma‘lûmdur. Ṭarîḳ-ı tevfiḳ-refiḳ-ı ‘ilme güzer ve ol râh-ı sa‘âdet-encâma sefer kı lup, kırkdan ma‘zûl olduḡdan soñra biñ yigirmi altı Rebi‘ü’l-evvel’inde Monlâ Aḥmed-zâde Seyyid Meḥmed Efendi yerine Mesîḥ Paşa ḥâricine ‘âric olmışlardır. Yigirmi sekiz Receb’inde Ḥasan Kethudâ-zâde yerine Ḥaydar Paşa Medresesi’ne revnaḳ-baḥşa oldılar. Yigirmi toḡuz Zi’l-ḥicce’sinde Maḥmûd Paşa Medresesi’yle bekâm olup, otuz iki Muḥarrem’inde Baba Ḥalîl-zâde yerine Şâh Sulṫân Medresesi’yle ikrâm olındılar.

Vaḳ‘a

Sene-i mezbûre Şa‘bân’ında Vezîr-i a‘zam Mere Ḥüseyn Paşa fuḳarâ-yı ḳuzâtdan bir dâd-ḥ‘âhı eṣnâ-yı ḡâzabda ta‘zîr ile taḥḳîr itdükde, miyân-ı ‘ulemâda ḡayret-i benî nev‘iyyet zuḥûr ve yer yer ‘aḳd-i meclis-i ḡüft ü ḡû şudûr idüp, muḳaddemâ vâlî-i Mıṣr iken kendüden şâdir olan kelime-i küfri ve el-ân ḥıfz-ı câhı için beytü’l-mâl-i Müslimîni telef ü serefi kıyl ü ḳâl ile şu‘belendükde, ṫâ’ife-i sipâh ol ḡürûh-ı ḡayr-ḥ‘âha iltihâḳ idüp, Câmî‘-i Sulṫân Meḥmed Ḥânî’de cem‘ ve içlerinden Anadolı’dan ma‘zûl Baḥṣî Efendi’ye tesvîd-i şüret-i fetvâ ve ḥ‘âh u nâ-ḥ‘âh Şeyḫü’l-İslâm-ı vaḳt Yahyâ Efendi ḡazretlerinüñ ḡuzûrın recâ eylediler. Şeyḫü’l-İslâm ḡazretleri pertev-endâz-ı meclis-i cem‘iyyet ve küşe-gîr-i miḡrâb-ı şerî‘ at olduklarında müdde‘âyı iḡbâr ve cevâbından istifsâr idicek cenâb-ı ḡazret-i şeyḫü’l-İslâm mādâm ki fer‘-i ḡâtem-i Süleymânî anuñ ḡırz-ı cânıdır, bu su‘âle cevâba iḡdâm revîṣ-i ‘aḳldan mehcûr belki semt-i selâmdan dürdür. Ḥuşuş-ı mezbûrı ḡuzûr-ı ḡümâyûna i‘lâm ve mühr-i şerîf ile âḡarı teşrîfe iḡdâm olunup, ba‘de’l-ḡuşûlü’l-murâd ‘alâ ḡasebi’s-şer‘ ḳaṫ‘-ı nizâ‘ u cidâl olmak münâsibdür diyü, miḡrâb-ı câmî‘den kıyâm ve semt-i maḳârr-ı şehriyâriye imâle-i licâm eylediler. Aḡaḳapısı’na ilticâ iden Mere Ḥüseyn Paşa şâh-râhda i‘dâd itdüḡi erbâb-ı fesâd-dâmene üftâde ve ol meclise bi’z-zârûre pâ-nihâde olduḡda, şadreyn Bostân-zâde Yahyâ Efendi ile Aḡî-zâde Ḥüseyn Efendi daḡi anda [18b] bulunmaḡla câmî‘de olan ‘ulemâ ve sipâh Aḡaḳapısı cem‘iyyetinden âḡâh olmuş iken ḳâbil-i maḡribe deḡin ḡabl-i ḡuşşâm ḳâbil-i infişâm olmayıcaḳ beri cânibinden Ḥüseyn Efendi tedbîriyle Yeñiçeri Aḡası Muṣṫafâ Aḡa müsellaḡ neferât ile irsâl olunduḡda, ḳable’l-vuşûl ḡaberdâr olanlar berd-i bahâne ile def‘-i meclis-i cem‘iyyet itdükde, bâḳîleri ba‘de şâlâte’l-maḡrib aḡa ḳavliyle perişân ve maḡzar-ı ḡaybet ü ḡırmân olmuşlardır.

Ba‘de’l-lütteyyā ve’lletī bā’ iş-i cem‘iyyet olanlara tertīb-i cezā elyāk u ahrā görölüp, mevāliden Baḡṣī Efendi Isparta’ya ve Şerīf Efendi ve Ḥasan Efendi Burusa’ya ve Mekke’den ma‘zül ‘Alī Efendi-zāde ‘Abdu’llāh Efendi Amāsiyye’ye iclā vü taḡrīb, müderrisinden daḡi Vefā müderrisi ‘Abdü’l-‘azīz Efendi, Burusa’da Orḡan Medresesi’ne ve şaḡn müderrisi Seyyid Meḡemmed Efendi, Şire’de Monla ‘Arab Medresesi’ne ve Murād Paşa müderrisi ‘Azīz Efendi, Kāra Ḥiṣār Medresesi’ne ve Nişāncı müderrisi Es‘ad Efendi, Anḡara medārisinüñ birine ve şāḡibü’t-terceme daḡi Kütāhiyye’de Germiyanoglı Medresesi’ne naḡl ile taḡrīb olınduklarında bunlaruñ yerine Rüstem Paşa müderrisi Maḡmūd Efendi gelmiş idi. Sene-i mezbūre Zī’l-ka‘de’sinde vāḡi‘ cülüs-ı hümāyün-ı Murād Ḥānī’de ‘afv olındukda, sene-i mezbūre Zī’l-ḡicce’sinde seksen aḡçe ile müteḡā‘id Maḡmūd Efendi yerine şaḡn müderrisi oldılar. Otuz dört Cemāzi’l-āḡhire’sinde sābıḡu’z-zıkr Ḥasan Kethūdā-zāde Ḥasan Efendi yerine Sinān Paşa Dārü’l-ḡadīši’ne terfī‘ olındı. Otuz beş Receb’inde āti’z-zıkr Āvāre-zāde Muştāfā Efendi yerine Ḥazret-i Eyyüb Medresesi’yle tevḡi‘ olındı. Otuz sekiz Şevvāl’inde tercemesi Zeyl’de mārr ‘Abdu’r-raḡmān Emīri yerine Süleymāniyye medārisinüñ biriyle tekmīl-i medāris itdiler. Otuz toḡuz Ramazān’ında tercemesi Zeyl’de mārr-ı minā ve Ḥalil Efendi maḡlūlinden Yeñişehr ḡazāsıyla bekām olmışlardır. Kırḡ Zī’l-ḡicce’sinde ma‘zül ve yerlerine selef-i sālifi Ḥasan Kethūdā-zāde Efendi ḡayr-ı ḡalef oldı. Kırḡ üç Muḡarrem’inde āti’t-terceme Kāra Şükru’llāh Efendi yerine Mekke-i Mükerrime ḡazāsıyla tekrīm olınmış iken, sene-i mezbūre Rebī‘ü’l-āḡir’inüñ on toḡuzuncı ḡünü Şām ḡāḡisi Seyfī-zāde [19a] Efendi ile mübādele-i manşıb itdiler. Ba‘dehū kırḡ altı evā’ilinde tercemesi āti‘ İsā Efendi yerine Burusa ḡükümetiyle ser-efrāz oldılar. Kırḡ yedide ‘azl ve yerlerine āti’z-zıkr Fenārī-zāde Şāh Efendi naşb olındı. Ba‘dehū kırḡ sekiz ḡilālinde enfās-ı ma‘düde-i ḡayātı tamām olup, dārü’l-ḡuld-i berīne ḡırām itdiler. Sulḡān Meḡemmed Cāmi‘-i Şerīfi ḡurbinde Boyacılarḡapusu civārında medfūnlardur.

Mevlānā-yı sābıḡü’l-beyān ḡadr-i müşterekden vāyedār-ı ‘ilm ü ‘irfān, ḡüsnü’s-sülūk, bi-ḡuşūs-ı ḡükümeti pesendide-i mülūk, muḡteşem ü vecīh ve beyne’l-aḡrān nebīh ādem idi.

Mantıķı Aħmed Efendi

el-Mevlā Aħmed el-Mantıķı İbnü'l-Monlā Zeynü'd-dīn el-‘Acemī el-Naħcivānī. Bin üç tārīhinde māh-tāb-ı vücdü şehir-i Şām’dan lem‘a-nümā-yı şubħ-ı zühür olup, pā-nihāde-i rütbe-i ‘aql-ı bi’l-meleke olduķda, Mollā Şeref-i Dımışķı’den kesb-i muķaddemāt-ı ‘ulūma şürü‘ ve vāşıl-ı netāyic-i uşul ü fūrū‘ olduķdan soñra Sālīhiyye-i Şām’da vāķi‘ Selīmiyye müderrisi ‘Abdu’r-raħmān-ı ‘İmādī ma‘zül ve yerine şāhibü’t-terceme mevşul olup, biñ yigirmi beşde yine seleflerine i‘āde olınuķda, mezbūr ğayretinden terk-i dār u diyār ve Halebü’ş-sehbā’ya irtiħāl idüp, ol şehir-i dil-güşāda serdār-ı ekrem Öküz Meħemmed Paşa ile cem‘ ve şoħbet ü himmet-i bī-endāzesiyle yine selefi üzerinden medrese-i mezbūreye ‘avdet itmişlerdür. Bir müddet bu minvāl üzere evķāt-güzār olduķdan soñra biñ yigirmi sekizde Haleb ķādisi Münşī ‘Abdü’l-kerīm Efendi ma‘zül olduķda, āmāl-i mutaşavviresi netice-pezīr-i huşul olmasıçün anlarla reh-girāy-ı cānib-i maķarr-ı salţanat olmaķ ķaziyyesi nazarında müvecceh belki fikr-i daķıķa-dānında emr-i bedīhī gibi nümāyān olmağın, mezbūr ile dāħil-i şehir-i İstanbul ve mecālis-i kibār u fużalāya duħul ve birinden mülāzemetle mümtāz ü benām ve nā’ilü’l-merām olduķdan soñra yigirmi toķuz Cemāzi’l-ülā’sında Şalbaş Hasan Efendi yerine Edrine’de Çuķacı Hācī Medresesi’ne ħāric ile ‘āric oldılar. Otuz Şa‘bān’ında Es‘ad Efendi yerine Husrev Keħudā müderrisi oldılar. Otuz dördte ‘Ömer Efendi yerine İbrāhīm Paşa-yı ‘Atiķ Medresesi iħsān olıdı. Otuz sekiz ħudūdında Edrineķapusu ķurbinde Mihrümāh Medresesi’yle [19b] tekrīm, otuz toķuz Ramazān’ında Bostānī Meħemmed Efendi yerine aħdī’l-medārisi’ş-şemānī ile ta‘zīm olıdı. Kırķ Zi’l-ħicce’sinde Haţţāt Şeyħī Efendi yerine Sulţān Selīm-i Kādīm Medresesi’yle ziyāde ‘izz ü temkīn olındılar. Kırķ iki Ramazān’ında Dāmād-zāde yerine Süleymāniyye Medresesi’yle tekmīl-i merātib itdükden soñra kırķ dört ħudūdında Bahāyī Efendi yerine Haleb ķādisi olmuşlardır.

Sebeb-i Kātı⁵⁴⁴

Sene-i mezbūre ħudūdında Kādī-zāde Şeyħī Aħmed Efendi yerine Şām-ı cennet-meşāma nakl olındılar. Kemāl-i istiķāmet ile ħükümet ve işā‘a-i eşi‘a-i mehābet ü nebāhet üzere iken ol eşnāda Şām vālisi muşāhib-i şehriyārī Silāhdār Muştafā Paşa mütesellimi ħod-rāy ve tünd-ħüy u cabbār Çiftelerli ‘Oşmān Ağa dimekle ma‘rūf

⁵⁴⁴ **Der-kenār:** *Tezkire-i Rızā* şāhibi mezbūrī maşlūb diyü yazmış, İshaķ-zāde Zuhūrī Efendi hāmiş-i kitāba şalb olınması rivāyetinde ħaţā itmişdür. Kendü boynında olan şāl-i Keşmirisi ile rūħı izāle olınmışdur diyü, taħrīr itmişlerdür.

العينة على الراوى . (Sorumluluk rivayet edenindir)

h̄ilekār mücerred hevāsına tābi‘ olmayup, belki ikā‘-i mezālime māni‘ olmağla beynehümāda münāfere ve şikāk vāki‘ olmuş idi. Binā’en ‘aleyh Revān fet̄inde donanma emri geldükde, şāhibü’t-terceme kādī efendi Şālihiyye’de bulunmağla donanma huşūsında tehāvün itdüğinden ma‘āda, erkān-ı devlet-i ‘aliyyeye iṭāle ider. Huşūşan hıdmetinde olduğumuz nedīm-i şehriyārī paşa ḥazretleri “her bār lisānından sālīm degildür” diyü, ‘arz u i‘lām itdükde paşa-yı müşārun ileyh dağı pāye-i serīr-i shehensāhiye ‘arz u izālesini taşvīb idicek, çok geçmedin ‘azlle mücāzātđan başğa Mışr vālisi olan Şarı Hüseyn Paşa’ya izālesi bābında fermān şadır olmağın kırk beş Cemāzi’l-āḥire’sinde Şām’a karīb varduğda, mezbūrı diyār-ı ‘ademe gönderdi. Cemī‘-i mā-meleki beytü’l-māl için aḥz olunmuşdur. Ḥattā tercemesi sābık Ḥ‘āce-zāde ‘Abdu’llāh Efendi’nün Şām’a duḡūli bu ešnāya müşādif olup, tafşil-i ḥāle muṭṭali‘ olduğda:

[Der-kenār: اوله]

احزن لسانك ان تقول فبتلى

ان البلاء موكل بلمنطق⁵⁴⁵

naẓmın irād ile fi’l-cümle iṭāle-i lisānını iş‘ār eylemişdür.

Mevlānā-yı merķūm cāmi‘-i eštāt-ı ‘ulūm, mecmū‘-ı ma‘lūmātuñ eri, ‘arā’is-i efkārūñ şevheri, deryā-yı ṭab‘ı gevher-nişār-ı manzūm u menşūr, hoş-şoḡbetlikle meşhūr, tevārīḡ ü muḥāḍarātđa müstaḥzır-i nevādir, kelimātında mübālağatı vāfir, letā’ifi ṭarab-efzā ve nuḡl-i meclis-i yārān-ı safādur.

Āşārından Mantıķī maḡlaşı ile eş‘ār-ı Türkiyye’si ve ḡaşā’id-i [20a] ‘Arabiyye’si vardur.

Mervīdür ki ḡatlı olınduğlarında bu iki beyt-i müsveddesi ceyblerinde bulunmuşdur:

Nazm

‘İnānın çeşm-i giryān aldı dest-i iḡtiyārımdan
Şavulsun baña seng-i rāh olanlar reh-güzārımdan

Ya dest-āvīz-i miḡnetle gelür yā tuḡfe-i ġamla
Uşandum ḡaşılı āmed-şod-i leyl ü nehārımdan

Eş‘ār-ı ‘Arabiyye’lerinden maḡalle münāsib bu ḡıṭ‘a taḡrīr olunmuşdur:

⁵⁴⁵ “Söyleyip de sonrasında sıkıntıya girmekten dilini koru.
Bela kişinin diline göredir.”

Şi'r

سقت الرياض دموع عيني الجارية
فبدت تراجعها عيون باكية

وسرت لأغصان الورود فأصبحت
أكماتها منها قلوبا داهية

دمعي تبدل بالشرار وكيف لا
وجحيم قلبي فيه نار حامية

ماذا علي من الجحيم ولم تزل
نار المحبة في وجودي باقية

ياسادة لما بدا سلطانهم
ملك القلوب من الأنام كما هيه

تلوى غصون قنودهم أيدي الصبا
وقلوبهم مثل الحجارة قاسية

لم يبق لي ثمن يقاوم وصلكم
الا المحبة والمحبة غالية

الجسم ذاب من الجفا والقلب ره
ن عندكم والروح مئى عارية

منوا علي بنظرة فوحقها
قسما بمن يحيى النفوس الفانية

لو مر بي ميتا نسيم دياركم
سرت الحياة الى عظامي البالية⁵⁴⁶

⁵⁴⁶ "Ey kerem! Sultanları ortaya çıkınca, tüm mahlukatın kalbine olduğu hal üzere sahip oldu. Kalpleri taş gibi katı olduğu halde aşkın elleri onların boyunlarını büker. Sevgiden başka sizinle iletişime geçebileceğim bir şey elimde kalmadı,

Ve bi'l-cümle her vādide mertebe-i kemāle resīd, kāmīl-i bī-naẓīr vücūd idi.

‘Uşşākī-zāde ‘Abdü’l-‘azīz Efendi

el-Mevlā ‘Abdü’l-‘azīz İbnü’ş-Şeyh Hüsāmü’d-dīn el-‘Uşşākī. Kıdve-i evliyā-yı ‘izām, ‘umde-i aşfiyā-yı kirām, kuṭbü’l-aḳṭāb, maẓhar-ı tecelliyāt-ı Rabbü’l-erbāb, maṭrah-ı envār-ı kerāmet, matmaḥ-ı enẓār-ı sa‘ādet, mehbiṭ-ı envār-ı mülk-i bākī, hüsāmü’l-mille ve’d-dīn el-‘Uşşākī hıdmetlerinin maḥdüm-ı şānī-i feẓā’il-perveri ve bu faḳīrūn ‘amm-ı vālid-i ḥaḳā’ıḳ-güsteridür. *Zeyl-i ‘Aṭāyī*’de menāḳıb-ı şeyh-i merḳūm-ı bāhirü’l-kerāmet, mestūr-ı perde-i zuhūl ü ğaflet olup ve ‘azīz-i müşārun ileyhūn ferā’id-i menāḳıb-ı celīle ve evşāf-ı cemīleleri vālid ü a‘māmımız vesāṭetiyle enbān-ı sāmī‘a olmağla hūrşīd-i iştihār-ı kerāmet-şi‘ārlarından miḳdār-ı zerre beyān ile ziyā-baḫş-ı dīde-i menāḳıb şinevān olmak üzerimize elzem olmağın ḥātır-nişānemiz olan mertebe beyān u taḥrīre sākḳ-ı himmet teşmīr olındı. Ve bi’llāhi’t-tevfīḳ.

‘Azīz-i sālīfū’l-beyān aḥellehu’llāhu ḥulelū’l-cinān, Buḥārā’dan Ḥācī Teberrük nām tācirūn ferzend-i ercūmendi ve maḥdüm-ı ḥıredmendi olup, terbiye-i peder-i vālā-güherleriyle taḫşīl-i ‘ulūm-ı zāhireye meşğūl olup, rütbe-i temyīz ü kemāle vuşūl bulduğda vālid-i mācidleri dār-ı beḳāya intikāl ve şiddet-i ḥüzn ü infī‘āl eṣnāsında ‘ālem-i [20b] ḥ‘ābda görürler ki:

“Meşāḳḳ-ı bī-hūde-i ticāret ehl-i ḥaḳīḳat ‘indinde ‘ayn-ı ḥasāretdür. Eger ḳām-ı uḫrevī saña murād ise çārsū-yı keşretten rü-gerdān olup, aḫsen-i medāyin-i Anaṭolı’dan medīne-i ‘Uşşāk’da sākin Şeyh Emīr Efendi’dan aḫz-ı inābet ve kūşe-gīr-i ‘uzlet ü ‘ibādet ol”, dirler. Derḫāl bīdār olduğda, pederlerinden müntaḳıl emvāl-i keşīre-i mevrūşeyi birāderleri Meḥammed Çelebi’ye hibe vü teslīm ve anlar daḫi ḥ‘āh u nā-ḥ‘āh ḳabūl ve tesellūm eyledükden şoñra sāde ve piyāde rāh-ı ‘Uşşāk’a fütāde olup, ṭayy-ı merāḫil ve ḳat‘-ı menāzil iderek ol beldeye dāḫil ve hıdmet-i ‘azīz-i müşārun ileyhe vāşıl olup, aḫz-ı dest-i inābet ile hıdmetlerinde kesb-i kemāl ve taḫşīl-i rütbe-i ‘ālū’l-āl itmişler idi. Ḥuşuşan ‘azīzleri Emīr Efendi intikāl-i dārü’l-cinān itdükden şoñra rüz-be-rüz āfītāb-ı velāyeti müncelī ve māh-tāb-ı kerāmeti celī olup, şīt-i şöhretleri velvele-gīr-i diyār ve şadā-yı nām-ı büzürgvārları gūş-res-i şıḡār u kibār olmuş idi. Ḥattā yevmen

Ama sevgi ise çok pahalıdır.

Beden ayrılıktan dolayı eridi, kalp ise sizin nezdinizde rehindir, ruh ise benden size emanettir.

Fani bedenleri diriltene yemin olsun ki! Bana bir nazar bahşedin.

Senin bakışının hakkı için, eğer beldenizin sabah rüzgarı bana ölü olarak uğrasa, işte o zaman benim çürümüş kemiklerime hayat geri döner.”

mine'l-eyyām Mağnisa'da mesned-nişin-i nāz u 'izzet ve kūşe-gır-i peyām-ı salṭanat olan şeh-zādegān-ı 'Osmāniyān'dan merḥūm Murād Hān-ı Sāliḥ maḥşūsen mektūbla aḥvāl-pürs-i şeyḥ-i mezbūr-ı kerāmet-peymā ve neyl-i salṭanat-ı 'uzmā için 'azīz-i mezbūrdan niyāz-ı teveccūh ve istid'ā ile ādem gönderüp, varan ādem meclis-i 'azīze vuşūlinde ḳabl-i teslīmü'l-mektūb ve beyānū'l-maṭlūb miftāh-ı ḳufl-i gencīne-i kerāmet olan zebān-ı bāhirü'l-beşāretlerin taḥrīk idüp, "Mezbūr şeh-zāde 'azīmet-i rāh-ı İstanbul'a āmāde olınsın. Filān gün varup, erīke-nişin-i salṭanat olacaḳdur" diyü, ceyb-i ḳaşdı le 'ālī-i sürür ile māl-ā-māl, ol daḫi tebliḡ-ı ḫaberde isti'cāl ile şeh-zāde-i mezbūre iṣāl-i peyām-ı beşāret-me'āl idüp, şeyḫüñ ta'yīn itdüḡi zamānda bilā-te'ḫīr ve lā-teḳaddüm e'azz-i emānī derūn-ı şeh-zāde ḫuşūl pezīr olup, devlet ve iclāl ile ḳadem-nihāde-i serīr-i salṭanat olduḡlarında şeyḫ-i mezbūri İstanbul'a da'vet idüp, cenāb-ı pādīşāh-ı 'ālem-penāh ve erbāb-ı devletden ziyāde iḳbāl olup, emākin-i İstanbul'dan Aḳsarāy dimekle ma'rūf olan maḫalde kendülere bir menzil temlīk olup, ol maḫalde ḳarār eyledükde pādīşāh kendüye kemāl-i i'tibār itmekle keşret-i züvvārdan bī-rāḫat olduḡlarında yine 'Uşşāḳ'a revān [21a] olmaḡa pādīşāhdan istīzān itdükde kenār-ı belde-i Ḳāsim Paşa'da kendüler için bir tekye binā ve iḫdāş olunmaḡ, keşret-i züvvārdan ḫalāsa medār olmaḡ mülāḫazası ile ḫālen tekye-i 'Uşşāḳī dimekle şöhret-yāb olan tekyeyi müceddeden emr-i sultānī ile binā olup, ol maḫalle naḳl, būriyā-yı inzivā ve biraz zamān ol kūşe-i vaḫdetde meşḡul-i 'ibādet-i Ma'būd-ı bī-hemtā olup, lākin yine erbāb-ı devletden tekyesi maḫall-i zihām ve pādīşāh ve vükelādan pürsiş-i ḫāl ü peyām selām-ı 'azīzi bī-rāḫat u bī-ārām itmekle bi'l-āḫire pādīşāhdan ḫacc-ı Beytu'llāhü'l-Ḥarām ve ziyāret-i Ravza-i güzīn-i ḫāzret-i seyyidü'l-enām 'aleyhi efḫalü's-salātü ve's-selām itmeḡe istīzān idüp, ba'de şudüre'l-izn ve ḳazāe'l-vaṭar yine ṭaraf-ı Āsitāneye ric'at u sefer idüp, Ḳonya'ya dāḫil olduḡda, merāḫil-i eyyām-ı 'ömri tamām olup, bi-irādeti'llāhi te'ālā dār-ı beḳāya nihād-kām olduḡda, Ḳonya vālisi bi-nefsihi iḳāmet idüp, edā-yı şalāt-ı cenāzeden şoñra 'ādet üzere şeyḫüñ şikem-i pür-ḫikemini şaḳḳ ve ba'z-ı edviye-i ṭayyibe ile ta'affünden muḫāfaza itmek murād itdükde mürīdleri mümāna'at itmeleriyle vālī-i vilāyet daḫi mutāba'at idüp, bilā-şaḳḳ ve lā-müdāvāt cenāze-i 'azīzi İstanbul'a irsāl eylemiş idi.

Serdī-i viḳāyet-i Bārī ile cesed-i şerīfleri ta‘affünden maḥfūz ve berī olduğu ḫālde pāk ü pākīze İstanbul’a vāsıl olup, tekye-i ma‘hūdesinde beytütetleriyle müteḥaşşış olan ḫalvetde defn olındı. ⁵⁴⁷ رحمة الله تعالى عليه

⁵⁴⁸ وكان ذلك في حدود الف كامل من هجرة من هو سيد الا وآخر الاوائل

Vālid-i mācid-i faḳīr bu gūne tāriḫ-i belāgat-semīr dimiřdūr:

حسام دين به حصونه حرت

اخلاق من سائر العشاق للوصل

فاق عوارف عصر بالهدى شرفا

توقف الجبل الراسى التل

بدرله الصحو بعد الحوفى فلك

غوث لهجذبة لادخل للعقل

شبه له لايمس الارض عوض كما

صروف دهرينا لم تأت بالمثل

بكى السماء بنعيه و رحلته

الى ان استأصل الاصل من البقل

فكيف لايفجع القوم وقد غسلت

كحل الغزال دموع العين والعجل

ان يرد الامر بالرجوع طائة

لن يبق شخص من الصبى والكهل

فقلت تاريخها والقلب معتذر

⁵⁴⁹ تحرك القطب بالله الى اصل

⁵⁴⁷ “Yüce Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun.”

⁵⁴⁸ “Bu hadise, önceki ve sonrakilerin seyyidinin hicretinden tam bin sene sonra oldu.”

⁵⁴⁹ “O kişi, dinin kendisiyle sağlam olduğu kılıcıdır.

Vasl için diğer tüm aşıkları mazide bırakmıştır.

Hidayet vesilesiyle asrın alimlerini şeref bakımından geçmiştir.

Yüce dağın tepeye olan üstünlüğü gibi üstün gelmiştir.

Menkabe

Mervîdür ki hâzret-i şeyh ‘âzîm-i hacc-ı şerîf olduĝda, teserrî buyurduĝları câriyeyi hâmil olduĝı hâlde İstanbul’da bırakmışlar idi. İtmâm-ı merâsim-i hacdan soñra cânib-i İstanbul’a taħrîk-i rikâb-ı ‘azîmet eşnâsında [21b] hıdmetleriyle hem-râh olan maħdûm-ı mihter-i pesendîde-siyerleri Muştafâ Efendi -ki ârâyiş-i řaħâ’if-i *Zeyl-i ‘Atâyi’*dür- anlara ĥiřâb buyurup, câriye-i mezbûreden bir birâderiñüz gehvâre-nişin-i ‘âlem-i dünyâ olmışdur. Lâkin biz terk-i güzergâh-ı fenâ itmemüz muĝarrerdür. Ol veled-i sa‘ âdetmendi ‘Abdü’r-raħîm ismiyle tesmiye ve terbiye-i edeb ve ta‘lîm-i ‘ulûm ile tavşiye idüp, anlar daĝı İstanbul’a gelüp, câriye-i mezbûreden mütevellid bir veled-i emced bulup, ber-mücib-i tavşiye ‘Abdü’r-raħîm ismiyle tesmiye eyleyüp, ba‘de’l-isti‘dâd terbiye ve ta‘lîm ile meřĝûl oldılar ki mezbûr ‘Abdü’r-raħîm Efendi vâlidimüz ya‘nî cedd-i büzürgvâr-ı mâcidimüzdür. İnşâ’allâhu te‘âlâ maħallinde tercemeleri ‘ale’t-taşîl zıkr olunur.

Menkabe-i Uħrâ

‘Azîz-i müşârun ileyhûñ cümle-i kerâmât-ı müttefaĝun ‘aleyhâsındandır ki İstanbul’da câmi‘-i Balat’da ĥařib olan Serrâc ‘Alî Efendi nâm kimesne bir gün ĥâk-ı pây-ı hâzret-i ‘azîze rû-fersûde-i ziyâret ve ümmîd-i bî‘at ü inâbet ile řar‘-ı bâb-ı niyâz eyledükde, hâzret-i şeyh daĝı mezbûruñ medâr-ı ma‘âşından istiħbâr idüp, ol daĝı vezâ’if mertebesin bi-miĝdârihâ iħbâr itdükde hâzret-i ‘azîz mübârek lisânlarıyla keři(?)’i medâr-ı ma‘âř iħtiyârı mâni‘-i tevekkül-i Bârî’dür. Var ol cihât-ı mertebeyi müsteħaĝĝından birine ferâĝat eyle, ba‘dehü vâşıl-ı defîne-i murâd ve nâ’il-i mertebe-i isti‘dâd-ı irşâd olursın diyü, tavşiye eyledüĝinde mezbûr ‘Alî Efendi daĝı şeyh hâzretlerininñ naşîhatlarıyla ‘âmil olup vezâ’if ve revâtibinden kendüye bir şey’ ibĝâ

Gecenin karanlıĝında hiç kaybolmayan aydır o.
Aklın hiçbir müdahalede bulunamadıĝı cezbesi olan gavstır o.

Yeryüzünde onun hiçbir benzeri yoktur.
Aynı şekilde çok zor durumlar da onun ĝibisini getirememiştir.

Gökyüzü onun ĝidiřinden dolayı feryad ü fiĝan ederek aĝladı.
Ta ki hüzünden dolayı bakla filizi kuruyana dek.

Bu şahsın ölümünden dolayı ceylan ve ineĝin gözünün sürmesi
Yıkamp ĝittiĝi halde bu topluluk nasıl korkmasın.

Eĝer bir grup bu talihsiz olayı ĝerisin ĝeriye döndürmek istese
Çocuk yaşlı hepsi ister, çaba ĝösterir.

Kalp münkesir olduĝu halde vefât tarihini dedim.
“Allaha yemin olsun ki kutup aslına hareket etti” (ebced:1007)

itmedüğinden soñra nâ'îl-i nağdîne-i inâbet ve dâhil-i havza-i terbiyet olup, çille-güzîn-i halvet ve meşgûl-i taşşîl-i kemâl ü 'ibâdet oldu. Ammâ mezbûr 'Alî Efendi şâhib-i 'ıyâl ü evlâd olup, ol eyyâmda 'ıyâline mâ-ğazarı şarf ve ittifâk idüp, derûn-ı beytleri nevâle ve levâzımdan tek ü tenhâ kalup, biraz zamân 'ıyâli mütehayyir iken yevmen mine'l-eyyâm ba' de edâ-yı şalâtü'l-mağrib ol derdmendânı pürsiş-i çe-günegî-i hâl ile tatyîb-i 'ıyâl ideyüm diyü, menziline varduğda miyân-ı beytde şem'-i fûrûzân bâlâ-yı âteşdânda kudûr-ı vâfirü'n-ni' am pür-ğaleyân görüp, keyfiyet-i hâlden su'âl itdükde, dün gice bir âdem gelüp, dağğ-ı bâb ve “Serrâc 'Alî Dede'nün menzili bu mıdur? diyü, su'âl itdükde ne' am ile redd-i cevâb itdüğümüzde şu aqçecik ile def'-i muzâyâğa eyleyüñüz diyü, bir surre ile kırk 'aded mümessek sikke-i hasene def' ü i'tâ idüp, bir miqdârını havâyic-i lâzimeye şarf idüp, anuñla def'-i muzâyâğa [22a] üzereyüz diyüp, kim idüğünde 'Alî Dede dañi mütehayyir iken ol gice yine dağğ-ı bâb olunup, 'Alî Dede kapuya varduğda ben Re'îsü'l-küttâb Mecid Efendi'yüm. Geçen gice vâkı' amda Peyğam-ber 'aleyhi's-salâtü ve's-selâm hazretlerini görüp, ümmetümden Serrâc 'Alî Dede'nün hânesi tarafı kemâl-i müzâyâğa üzeredür. Bir miqdâr 'aıyye ile def'-i müzâyâğa eyle diyü, tenbîh buyurmağla bir miqdâr altın ile pürsiş-i ahvâl-i 'ıyâl itmiş idük. Ba' dehü yine Peyğam-ber 'aleyhi's-salâtü ve's-selâm hazretlerini görüp, zı' fıyla ahvâllerin su'âle me'mûr olduğ diyü, evvelkisinüñ zı' fı kadar altın i'tâ idüp, 'Alî Dede dañi meblağ-ı ma' hüdî menziline birağup, irtesi 'ale's-seher hazret-i şeyhe varduğda, hazret-i şeyh “Âferîn 'Alî Dede tevekkül-i 'alâ'llâh ve inqıtâ'-ı 'an-ğayri'llâh bu güne gerek ki hazret-i sulţân-ı rüsûl 'aleyhi's-selâm hazretleri kendüñe mütekeffil idüp, emrleriyle re'îsü'l-küttâbı kendü hâneñe getürdüñ. ⁵⁵⁰ أمديم بما نحن فيه

Ol mağdûm-ı fezâ'îl-mevsûm taşşîl-i ittiḥâd-ı 'ulûm itdükde ba' z-ı 'ulemâdan mülâzım ve şarîk-ı tadrise 'âzım olup, kırk aqçe medreseye vâşıl ve andan dañi munfaşıl olduğdan soñra yigirmi toquz Şafer'inde Kevâkibî-zâde İbrâhîm Efendi yerine Nişancı Paşa-yı Cedîd hâricine 'âric oldılar. Otuz Rebî'ü'l-âḥir'inde Nağşbend-zâde yerine Pîri Paşa dârü'l-ifâdesine revnağ-bağşâ oldılar ve otuz iki Muḥarrem'inde Ḥasan Ketḫudâ-zâde mağdûmı yerine Murâd Paşa-yı Cedîd Medresesi'yle sa'îd oldılar. Otuz üç Muḥarrem'inde Tezkireci 'Abdü'l-laṭîf Efendi yerine taḥallî-i şahn ile Orḫaniyye müderrisi olan Gûl Muştafâ Efendi yerine Şahn-ı Şemâniyye'nün biriyle talṭîf olındılar. Otuz dört Şafer'inde Yâverî-zâde Efendi yerine Burusa Murâdiyyesi'ne rızâ gösterdiler.

⁵⁵⁰ “Asıl konuya gelelim.”

Sene-i mezbûre Zî'l-ħicce'sinde selefi yerine İsmihân Sultân Medresesi'ne terfî' olındı. Otuz yedi Şa'bân'ında Şâdıķ-zâde Hısmı 'Abdu'llâh Çelebi yerine Üsküdar Vâlidesi'nde baş-ı seccâde-i ifâde, otuz sekiz Şevvâl'inde 'Abdu'r-raħmân Efendi yerine Süleymâniyye medârisinüñ birinde neşr-i nefehât-ı taħķiķ u icâde eyledi. Kırķ Zî'l-ħicce'sinde Bostân-zâde Efendi yerine Halebü's-şehbâ kazâsı ihsân olındı. Kırķ iki Rebî'ü'l-evvel'inde ma'zül ve yerlerine Hı'âce-zâde Mes'ûd Efendi nâ'il-i me'mûl oldu. Kırķ beş Rebî'ü'l-evvel'inüñ on [22b] yedinci yevm-i aħadde terk-i bahâristân-ı cihân-ı fânî ve 'azm-i gülistân-ı raħmet-i câvidânî kılpup, 'azîz-i merħûm zâviye-i şerîfesi sâhasında mütevârî-i ħâk-i 'anber-fâm olduķda, tercemesi âtî Vardarî Şeyħ-zâde Meħammed Efendi bu gûne târiħ-i laţif perdâz oldılar:

Bir fâzıl-ı yegâne cihândan idüp güzâr

Bâġ-ı cinâna eyledi tãvusveş ħırâm

Mâh-ı sipihr-i 'izzet idi ħayf ħayf kim

Noķşâna irdi olmamış iken daħi tamâm

Pür-nür idüp mezârın anuñ Ħayy-ı lâ-yezâl

Varduķda zîr-i ħâke ide niçe iħtirâm

Bâķîlerin mu'ammer ide Ħazret-i Ħudâ

Her bir nihâl eyleye tâ ħaşre dek kıyâm

Târîħ için bu mısrâ'ı didüm du'â idüp

'Abdü'l-'azîz Efendi'ye cennet ola maķâm

Mevlânâ-yı mezbûr mekârim-i aħlâķ ile meşhûr, 'ilm ü fażiletde müşârik-i emsâl, maħdûm-ı melek-ħişâl, ħoş-şoħbet, 'âlî-menķabet idi.

Hı'âce-zâde 'Abdu'llâh Efendi

el-Mevlâ Hı'âce-zâde 'Abdu'llâh Efendi. Üstâd-ı maķâm-ı 'Oşmân Ħânî 'aķl-ı evvel-i mu'allim-i şânî 'Ömer Efendi ħazretlerinüñ ferzend-i sa'd-aħteridür. Toķuz yüz toķsan iki ħarîbinde kevkebe-i zât-ı kerîmleri maţla'-ı sa'âdet ü iķbâlden lâmi' ve ufķ-ı 'izz ü mecden tâli' olup, merħûm Şeyħü'l-İslâm Yahyâ Efendi'nüñ himmet-i

‘aliyyelerinden mazhar ve teşrif-i mülâzemetleriyle huliyy-bend-i gerden-i fazl ü hüner olmuşlar idi. Ba‘dehü Kıoca Muştafâ Paşa ve şahın ve Mehemmed Paşa ve Eyyüb ve Süleymâniyye medreseleriyle tekrîm olunduğdan sonra biñ yigirmi toköz hudūdında Mollâ ‘Alî Efendi yerine Edrine’ye hâkim ve revnağ-efrüz-ı meḥâfil ü meḥâkim oldılar. Sene-i mezbûre hilâlinde ma‘zül ve Ğalaṭa’ya naql ile mevşül olduğda, yerlerine Amâsî Hüseyin Efendi olmuşdur. Biñ otuz evâ’inde ‘Alî Çelebi-zâde Efendi yerine İstanbul kazâsıyla mükerrem oldılar.

Vak‘ a-i Sultân ‘Oşmân

Sene-i mezbûre Receb’inde kütüb-i tevâriḥde tafşil olunduğınca pâdişâh-ı Cemşân ‘Oşmân Hân Hicâz tarafına ‘azîmet itmekle mecmû‘-ı ‘asker def‘ine mesâ‘î olduğu fitne-i ‘azîmeye dâ‘î olmuş idi. Şeyḫü’l-İslâm Es‘ad Efendi pâdişâha şüret-i fetvâ gönderüp, “Pâdişâhlara hacc lâzım degildir. Yeründe oturup ‘adl itmek evlâdur. Câ’iz ki bir fitne zühür eyleye” diyü, Üsküdarî Şeyḫ Maḥmûd Efendi daḫi söylemişler idi. Lâkin H‘âce ‘Ömer Efendi taraf-ı hilâfda olmağın hüküm gâlibüñ olup, def‘a mecâl olmadı. Mâh-ı mezbûruñ yedinci günü yeñiçeri ve sipâhî bir yere gelüp, “Pâdişâhuñ hacca gitmesi, mücerred [23a] bizden i‘râz u nefretine mebnîdür ve illâ nizâm-ı ‘âlem için pâdişâhlar haccı terk idegelmişdür. Bu kârdan ferâğat olunmak gerek” diyü, söyleşüp, re‘y-i cumhür bu oldu ki muḫaddem vezîr-i a‘zam olan Dilâver Paşa’ya, H‘âce ‘Ömer Efendi’ye ‘arz-ı merâm ve anlar daḫi pâdişâh-ı ‘âlem-penâha i‘lâm ile def‘a tavassuṭ ideler. Pes evvelâ ‘Ömer Efendi sarâyına gelüp, kapuyı kapalı bulduklarında yıḫup, cümle mâ-melekin yağmâ itdiler. Çün pâdişâh-ı gîti-penâh H‘âce Efendi’nüñ sarâyı gâretin istimâ‘ itdi, ‘ulemâyı sarâya da‘vet idüp, sebep-i cemi‘yyetden su‘âl itdüklerinde pâdişâhuñ Anadolı’ya geçdüğine kul kâ’il degildir diyü, cevâb itdüklerinde mücâb olmayıcağ furuğ-ı ‘asâkirüñ galebesiyle pâdişâhî hal‘ ve şâniyen Sultân Muştafâ Hân’ı iclâs idicek, Şeyḫü’l-İslâm Es‘ad Efendi ‘uzlet ü tekâ‘üd ihtiyâr idüp, meşîhatü’l-İslâmiyye Rümili şadâretinden munfaşıl Yahyâ Efendi’ye ve Rümili Ketḫudâ Muştafâ Efendi’ye ve Anadolı Bostân-zâde Mehemmed Efendi’ye tevcîh olduğda, şâhibü’t-terceme daḫi İstanbul kazâsından ma‘zül ve yerlerine H‘âce-zâde Şâlih Efendi mevşül olmuş iken anlar daḫi karar itmeyüp, Çeşmî Efendi’ye tevcîh ve kendüler ihtifâ idüp, sekiz sene miḫdârı ma‘zül, ba‘dehü biñ kırk bir Şâfer’inde zühür idüp, ânifen beyân olduğü vech üzere Rümili kâḫî-‘askeri Hüseyin Efendi vefâtı dürüğü şüyü‘ıyla sâbıku’z-zikr Çeşmî Mehemmed Efendi Anadolı’dan

Rüm'a naql ve bunlar Anaṭolı'ya mevşul olmişlar idi. Hüseyñ Efendi ḥayātda olmağla yerinde muḳarrer kılınup, Çeşmī Efendi dağı Anaṭolı'ya 'avd eyleyüp, bunlar dağı arpalıklarıyla ḳaldılar. Yine biñ ḳırḳ bir Receb'inde Çeşmī Efendi yerine şāniyen Anaṭolı olup, biñ ḳırḳ iki Zī'l-ḥicce'sinde Ḳara Çelebi-zāde maḥlūlinden Rüm'a naql olındılar ve biri Monlā Aḥmed-zāde Nūḥ Efendi'ye tevcīh olındı ve bu vechle pādişāh-ı İslām Sultāñ Murād Ḥāñ-ı Ğāzī ile ser-ḥadd-i 'Acem'de Revāñ Seferi'ne revāñ ve feth [ü] teşḥīr ile şādmāñ oldukları ḥāldde, mu'āvedetlerinde -ki biñ ḳırḳ beş Cemāzī'l-ūlā'sında- Mışr ḳazāsına ṭālib olup, Diyārbekr'e geldüklerinde manşib-ı maṭlūb teveccūh olınup, [23b] Mışr vālisi ta'yīn olunan Ḳapudan Şarı Hüseyñ Paşa ile ma'an Mışr semtine teveccūh idüp, dāḥil olduḳda, ancak sekiz ay miḳdārı zamāñ ḥākimü'ş-şer' olduḳdan soñra hevā-yı deryā-yı Mışr kendüye çendāñ münāsib olmamağla bir ḳaç gün ḥasta olup, āḳıbetü'l-emr 'ömri āḥir ve dem-beste-menāḥir olup, biñ ḳırḳ beş Zī'l-ka'de'sinde intiḳāl-i dār-ı cināñ itdükde vefātı ḥaberi gelüp, manşib-ı maḥlūl Şām'dan ma'zūl Çelebi Aḥmed Efendi'ye virildi.

Mevlānā-yı mezbūr 'ulūm-ı 'Arabiyye'de mahāretle meşḥūr, ḥākim-i ḥāsim ve vāḳıf-ı edeb ü merāsım, seḥā-yı mücessem, şāñi-i Ḥātem, be-taḥşış 'ulūm-ı edebiyede māḥir, mecma'-ı mefāḥir idi.

Bebr⁵⁵¹ Birāderi Ḥasan Efendi⁵⁵²

el-Mevlā Ḥasan. Müşārun ileyh Amāsiyyeli'dür. Tercemesi *Zeyl*de mārri Şeyḥü'l-İslām Zekeriyyā Efendi ḥāzretleri muşāheretiyle şeref-yāb olan Bebr Meḥemmed Efendi'nüñ birāder-i kiḥteri olmağla Bebr Efendi birāderi dimekle ḳarīn-i iştihār ve pīrāye-bend-i i'tibār olup, Zekeriyyā Efendi ḥıdmetlerinden nā'il-i şerefi mülāzemet olduḳdan soñra biñ üç Şāfer'inde Defterdār Yaḥyā Medresesi'n cāy-ı ārām itmiş idi. Biñ sekiz Cemāzī'l-ūlā'sında Aḥī-zāde Yaḥyā Efendi yerine İbrāḥīm Paşa-yı Cedid Medresesi'yle tecdid-i sürūr itmişler iken ol sene ḥilālide Sināñ Paşa Medresesi'ne vāşıl ve yine sene-i mezbūre Zī'l-ḥicce'sinüñ 'arefe günü Nevālī-zāde yerine Mihrümāḥ müderrisi olmağla mihr-i ṭāli'leri güşāde ve meh-i sa'ādetleri ziyāde ziyā-dih olmuşdur. Ba' dehū Zāl Paşa'ya [nā'il] olup, biñ on ikide tercemesi *Zeyl*de

⁵⁵¹ Bu kelime, yeni harflerle neşredilen diğerr biyografik kaynaklarda "Biber" şeklinde okunmuştur. Hem Atāyī hem Uşşākizāde hem de Şeyḥī'nin zeyillerinde "ببر" şeklinde yazıldığı için yazılışına sadık kalınmış ve "Bebr" şeklinde okunmuştur.

⁵⁵² **Der-kenār:** Vālid-i mācidi ismine zafer-yāb olunmadı. Ḥattā 'Aṭāyī merḥūm dağı birāderleri Bebr Meḥemmed Efendi'nüñ tercemesinde vālid-i ismin zikr itmemişlerdür.

Der-kenār: Ḳudsī-zāde Efendi'nüñ vālid-i mācidi'dür.

mārr Niksārī-zāde yerine Kapuagası Medresesi'yle mükerrer oldılar. Sene-i mezbûre Ramazân'ında yine selef-i bâhirü's-şerefi yerine Şahn-ı Şemāniyye'ye hıram idüp, on üç Şa'bân'ında tercemesi *Zeyl* de sâbık Şerîf Efendi yerine Şeh-zāde Medresesi'yle kām-revā olmuşlardır. On dört hudūdında Baḡşî Efendi yerine Süleymāniyye Medresesi iḥsānıyla tekmîl-i merâtib itmışlerdür. On beş Rebî'ü'l-evvel'inde tercemesi *Zeyl* de mezkûr Ca'fer Efendi yerine Mekke-i Mükerreme ile mükerrer olmuşlardır. Ba'dehü sene 'işrine gelince Şām ve Mısr hükümetleriyle mümtâz-ı akrân olduğdan sonra yigirmi bir Receb'inde Şarı Muşliḥü'd-dîn Efendi yerine Eyyüb kazâsı iḥsân olunup, yine sene-i mezbûre Şa'bân'ında Aḡî-zāde yerine Burusa'ya naḡl ile [24a] tekrîm olunmuşdur. Yigirmi iki Receb'i 'arefesinde ma'zül ve yerlerine Rāzî Yūsuf Efendi mevşül olmuşlardır. Yigirmi beş Cemāzi'l-âḡire'sinde Aḡî-zāde Ḥüseyn Efendi'nin arpalıkları olan Ğalaṡa kazâsı iḥsân olunup, yigirmi yedi Cemāzi'l-âḡire'sinde 'azl vâḡi' olduğda, yerlerine tercemesi *Zeyl-i 'Aṡāyî'* de mezkûr Ümm[i] Sinān-zāde Efendi oldılar. Yigirmi ṡokuz ḡilālinde zikri sâbık Ḥ'āce-zāde Efendi yerine Edrine ḡāḡisi olup, otuz bir Şafer'inde ma'zül ve yerlerine tercemesi *Zeyl* de mezkûr Nişāncı-zāde mevşül olmuşlardır. Otuz iki Rebî'ü'l-âḡir'inde sâbıkü't-terceme, Çeşmî Efendi yerine dārü's-saltanat kazâsıyla çeşmleri rüşen olmuşdur. Sene-i mezbûre Şa'bân'ında ma'zül ve selef-i bâhirü's-şerefleri yerlerine ḡayr-ı ḡalef olmuşlardır. Otuz beş Cemāzi'l-ülâ'sında *Zeyl* de mezkûr 'Alî Çelebi-zāde 'Abdu'llāḡ Efendi yerine Anadolı şadı ile bekām olup, otuz altı Şafer'inde ma'zül ve yerlerine Ḥ'āce-zāde Şāliḡ Efendi vāşıl olmuşlardır. Otuz sekiz Ramazân'ında tercemesi *Zeyl* de mār maḡdüm-ı fezā'il-şi'ār 'Azmi-zāde Efendi ḡazretleri yerine vāşıl-ı şadr-ı Rüm ve nā'il-i ḡāyetü'l-ḡāyāt-ı merüm olup, otuz ṡokuz Şafer'inde ma'zül ve yerlerine Bostān-zāde Yaḡyā Efendi mevşül oldılar. Selef-i bâhirü's-şerefleri kırḡ Şa'bân'muñ yigirmi altıncı ḡüni 'azm-i cinān itdükde, zāmîme-i revātibleri olan Dārü'l-ḡadîş-i Süleymāniyye, ḡalefleri şāḡibü't-terceme ḡazretlerine lâyıḡ görölüp, tevcih olındı. Ba'dehü biñ kırḡ altı Zi'l-ḡa'de'sinde anlar daḡi sefleleri menziline irtihāl ve dār-ı ḡarār-ı âḡirete intikāl eylemişlerdür.

Mevlānā-yı merḡüm fezā'il-i nefsanıyye ile mevsüm, fiḡh u diyānet ile ma'ruf, ḡüsn-i ḡāl ile mevşüf bir vücüd idi.

Āşārından Zincirliḡuyı semtinde bir medrese-i laṡfesi vardır. Kendüler anda medfündür.

Ebu's-su'ūd-zāde Efendi⁵⁵³

el-Mevlā Ebu's-su'ūd-zāde Mehemmed Efendi. Mezbūr Şeyhü'l-İslām, müfessirü'l-Kelām-ı Melik-i 'Allām Ebu's-su'ūd Efendi hazretlerinin maḥdūm-ı sa'ādet-mevsūmları tercemesi *Zeyl* de meşṭūr u merḳūm Ebu's-su'ūd-zāde Muştafā Efendi'nün ferzend-i sa'ādet-peyvendleridir. Toḳuz yüz toḳsan yedide vālid-i mācidleri Burusa ḳāḍisi iken ser-nihāde-i pīşgāh-ı 'ālem-i şühūd ve secde-güzār-ı şükr-i ni'met-i bī-minnet-i vücūd olmuşlar idi. Naḳd-i vaḳt-i 'ömr-i girān-māyelerin şarf-i biḍā'a-i 'ulūm u fezā'il ḳılduḳdan soñra [24b] ṭarīḳ-ı şeref-refīḳ-ı 'ilme sevḳ-ı maṭiyye-i 'azīmet ve peder-i vālā-güherleri tarafından şemşir-i himmetlerin cevher-tırāz-ı mülāzemet ḳılmışlar idi. el-Ḥāletü hāzihī hūrşid-i raḫşān gibi müteşaddi-i ḳat'-ı menāzil ve mevḳıf-ı istifādeden mesned-i ifādeye mütehavvil olup, biñ on altı Cemāzi'l-āḫire'sinde Baba-zāde dāmādı yerine Ḥaydar Paşa Medresesi'yle tekrīm olındı. On yedi Cemāzi'l-ūlā'sında Mu'īd-zāde Efendi yerine Maḥmūd Paşa Medresesi'yle bekām oldılar. On toḳuz Şafer'i evāsıtında Vezir-i A'zam Murād Paşa binā itdüğü medrese-i cedidede⁵⁵⁴ *اول مدرّس درّس فيها* mā-şadaḳ olmalarıyla ziyāde ikrām olındı. Andan yigirmi Ramazān'ında Küsec Sinān Efendi yerine şahn-ı sa'ādete hıram itdiler. Ba' deḫū yigirmi iki Ramazān'ında Riyāzi Efendi yerine Üsküdar Vālidesi Medresesi'nde mesned-ārā-yı fezā'il olmuşlar idi. Biñ yigirmi dört Rebī'ü'l-evvel'inde tercemesi *Zeyl* de mārr Dāvūd-zāde yerine Sulṭān Selīm-i Ḳadīm Medresesi'nde murabba'-nişin-i 'izz ü temkīn olup, sene-i mezbūre Zī'l-ḳa'de'sinde sālif-i bāhirü'ş-şerefi yerine Süleymāniyye dārü'l-ifādesinde baş-ı seccāde-i taḫḳīḳ itmişlerdür. Yigirmi beş Zī'l-ḫicce'sinde Ḳudsī Efendi yerine Selanik ḳazāsına nā'il olup, yigirmi yedi Zī'l-ḫicce'sinde ma'zül oldılar. Tercemesi *Zeyl* de mezkūr Ḳāf-zāde 'Abdü'l-ḫayy Efendi bu dört rütbede kendülere ḫalef olmuşlardır. Ba' deḫū yigirmi toḳuz Ramazān'ında İstanbullī 'Alī Efendi yerine Burusa ḳazāsı iḫsāniyla kām-revā oldılar. Otuz bir Rebī'ü'l-evvel'inde ma'zül ve yerlerine Nūḫ Efendi mevşül oldu. Biñ otuz üç Şafer'inde āti't-terceme Ṭulumcı Ḥüsām Efendi yerine Edrine ḳazāsında baş-ı seccāde-i ḫükümet itmişlerdür. Sene-i mezbūre ḫudūdında Gümülcine arpalığıyla munfaşıl ve yerlerine selefi İstanbullī 'Alī Efendi muttaşıl oldu. Otuz beş Şevvāl'inde yine Ḥüsām Efendi yerine maḫrūse-i Ḳoşantıniyye ḫükümetiyle maḳām-ı mecd ü iḳbālleri bülend-avāze olmuşdur. Otuz toḳuz Zī'l-ḳa'de'sinde Ebū Sa'īd Efendi yerine Anaṭolı şadı ile mükerrerem olup, kırḳ

⁵⁵³ **Der-kenār:** Evvel-i müderris bi-medrese-i Murād Paşa.

⁵⁵⁴ "Orada ders veren ilk müderris."

Muḥarrem’inde ma‘zül ve yerine sābıku’z-zıkr Çeşmî Efendi mevşül olmuşlardır. Kırk altı Zi’l-ka‘de’sinde Nūḥ Efendi yerine nā’il-i şadr-ı Rūm ve vāşıl-ı ğāyātü’l-ğāyāt-ı merūm olmuşlardır. Ba‘dehū Sulṭān [25a] Murād-ı Rābi‘ devletinde Bağdād Seferi’ne ‘azîmet idüp, eşnâ-yı seferde ḥastelik ‘arızasıyla Diyārbekr’de kâlup, kırk sekiz Şevvâl’inde civār-ı rahmet-i Raḥmān’a intikāl eylemişdür.

Mevlānâ-yı merķūm mevālî beyninde luṭf-ı ṭab‘ u kerem ile ma‘lūm, şāḥib-i ‘ilm ü ‘irfān, vücūd-ı zî-şān idi.

Bostān-zāde Yaḥyā Efendi

el-Mevlā Bostān-zāde Yaḥyā Efendi. Şeyḫü’l-İslām-ı muḫtedi’l-‘ulemāi’l-a‘lām Bostān-zāde Meḥemmed Efendi ḥazretlerinūñ nev-bāve-i nihāl-i sāye-güsteri ya‘nî maḥdūm-ı mükerrrem-i kihteridür. Vālid-i mācidleri ḥacrinde ḳarīn-i neşv ü nemā ve neşve-i isti‘dād-ı māder-zād ile ḥadīka-i ‘ilm ü dānişde cilve-nümā olduğdan sonra vālidlerine mu‘id ve i‘ādelerinden mülāzemetle müstefid olup, biñ üç Muḥarrem’inde maḥādīm-i kirām-ı meşāyiḥü’l-İslām ikrām olındıkları tarz üzere tercemesi *Zeyl* de şābit Ferḥād Paşa Ḥācesi yerine ibtidā Üsküdar Mihrümāhı Medresesi’yle mihr-i ṭālī‘leri lāmi‘ olup, ba‘dehū biñ dört Receb’inde tercemesi *Zeyl* de mār Ayāşî Aḥmed Efendi yerine Şāḥn-ı Şemāniyye’ye ḥıram itdükden sonra bin altı Şa‘bān’ında tercemesi *Zeyl* de mār ‘Abdü’l-cebbār-zāde Efendi yerine Üsküdar Vālidesi’ne ḳıyām, biñ sekiz Zi’l-ka‘de’sinde tercemesi *Zeyl* de müşbet Ḥāce-zāde ‘Aziz Efendi yerine Süleymāniyye Medresesi’yle tekmi‘l-i ikrām olınup, biñ on Cemāzi’l-ülā’sında tercemesi *Zeyl* de mār Ḳara Çelebi-zāde Meḥemmed Efendi yerine Ḥaleb ḳāḏisi olmuşlardır. On üç Cemāzi’l-ülā’sı evāḫirinde evvelen tercemesi *Zeyl* de mār Muzaffer Efendi def‘a-i şāniyesi yerine Ğalaṭa ḳāḏisi oldılar. Sene-i mezbūre Zi’l-ḥicce’sinde ma‘zül ve yerlerine tercemesi *Zeyl* de mār Ḥasan Keṭḫudā-zāde rābi‘ān mevşül oldı. Biñ on altı Şafer’inde tercemesi *Zeyl* de mār Şerīf Efendi yerine şāniyen Ğalaṭa oldılar. Sene-i mezbūre Şa‘bān’ında ma‘zül ve yerlerine tercemesi *Zeyl* de mār Esved ‘Abdu’r-raḥmān Efendi mevşül oldılar. Biñ on yedi Receb’i ğurresinde tercemesi *Zeyl* de mār Zeynü’l-‘Ābidīn Efendi yerine Bursa ḥākimi oldılar. On sekiz Cemāzi’l-āḫire’sinde selef-i sābıḳı Muzaffer Efendi yerine Edrine ḳāḏisi olup, biñ yigirmide ma‘zül ve yerlerine ‘Azmī-zāde Efendi mevşül oldılar. Biñ yigirmi dört ḫilālinde Seyfī-zāde Aḥmed Efendi yerine dārü’s-salṭanat ḳāḏisi oldılar. Otuz iki ḫilālinde birāder-i

mihterleri yerine Anaṭolı Őadrı ile tekrım olındılar. Otuz üç hilālinde ma'zül ve yerlerine 'Azmi-zāde Efendi ḥazretleri mevŐül oldılar. Otuz ṭokuz [25b] Őafer'inde tercemesi sābık Bebr Birāderi Ḥasan Efendi yerine Őadr-ı Rūm ve nā'il-i ḡāyetü'l-ḡāyāt-ı merūm olup, kırık ṭokuz Rebī'ü'l-evvel'inüñ yigirmi altıncı günü ma'zūlen berzaḡ-ı nāsūtdan münkaṭı' ve 'ālem-i lāhūta muttaŐıl oldu.

Mevlānā-yı mezbūr mekārım-i celīle ile meŐhūr, ḡānedān-ı ḡadīm-i 'ilm ü 'irfānuñ maḡdūm-ı kerīmi ve ḡalef-i vācibü't-ta'zīmi, ḡā'iz-i fezā'il-i ḡasebi ve nesebi, cāmi'-i ḡaŐā'il-i ırŐi ve müktesebī idi.

ĀŐār-ı Őāḡibü't-terceme

ĀŐārından *Gül-i Őad-berg*'i ve *Mir'āt-ı Ahlāk*'ı vardur. Maṭbū' eŐerdür.

'Allāmek Meḡemmed Efendi⁵⁵⁵

el-Mevlā 'Allāmek Meḡemmed bin İbrāḡīm. Bosna Sarāyı'ndan nūmāyān ve eyyām-ı Őebābın ta'zyī' itmeyüp, ol diyārda 'Abdü'l-celīl Efendi'den ta'allūm-i ilm ü 'irfān ile kesb ü cāhit ü Őān idüp, 'Allāmek dimekle 'alemdār ve ḡarīn-i iŐtīhār olduḡda, 'āzım-i dārü's-salṭana olup, 'ulemā-yı ḲoŐtañınıyye'nüñ daḡı piŐḡāḡ-ı ifādelerinde taḡŐil-i baḡıyye-i 'ilm ü edeb ve cem'-i nefā'is mūddeḡar u mükteseb kılip, ṭarīḡ-ı sa'ādet-refīk-ı 'ilme sūlūk ve sebīke-i i'tibārın sikke-i ma'hūde ile meskūk itdükde, Silaḡdār MuŐtafā PaŐa'ya intisāb ve anuñ himmetiyle ba'z-ı ulemādan iḡrāz-ı Őeref-i mülāzemet ve ṭarīḡ-ı tedrīse 'azīmet idüp, 'alā ḡasbe'l-istinād medāris-i 'ilmiyyenüñ ba'zına merātib-i ma'hūde ile nā'il ü ber-murād olup, kırık dōrt ḡudūdında paŐa-yı merḡūm ḡuvvetiyle zikri mār MuŐtafā Aḡmed Efendi yerine Őehr-i dil-ḡüŐā-yı Ḥalebü'Ő-Őehbā'da murabba'-niŐin-i erīke-i Őerī'at-ı ḡarrā olmiŐlardur. Müddet-i ḡalīle zabṭ itdükden Őoñra mizācı Őikeste ve 'alīl olmaḡla naḡl ü tebdīl ve cānib-i İstanbul'a taḡvīl ḡarār-dādeleri olup, yerlerine Naḡīb-zāde Ḥalebī Seyyid Aḡmed Efendi'yi naŐb idüp, ḡat'-ı menāzil ü merāḡil iderek Üskūdār'a vāŐıl olduḡda, MuŐtafā PaŐa bu ḡüne sū-yi tedbīrinden ḡāyet mūte'ellim olup, "İstanbul'a girmesün, varsun ḤiŐār semtinde 'uzlet-niŐin olsun" diyü, ḡaber gönderdükde anlar daḡı Rūmili ḤiŐār'ında bir yalıya nüzül ve mañŐb-ı mezbūra Ḥasan Keṭḡudā-zāde mevŐül olmiŐlardur. Ba' dehū bir ḡaç

⁵⁵⁵ **Der-kenār:** Őāḡibü't-tercemenüñ medārisinde iḡtilāf olup, yaḡinen ma'lūm olmaduḡından medārisi terk olındı. Ammā esaḡḡ oldur ki kırık aḡçe medreseden ma'zül iken biñ otuz yedi Őa'bān'ında İsmā'il-zāde yerine Ḥācī Ḥasan-zāde Medresesi'ne ḡāric ile 'āric oldılar. Otuz ṭokuz Őevvāl'inde Maḡmūd Efendi 'azlınden Yıldırım Ḥān Medresesi iḡsān olup, kırık Zī'l-ḡicce'sinde bunlar daḡı 'azl olup, medrese-i maḡlūle Manav Aḡmed Efendi'ye virildi. Kırık iki Muḡarrem'inde PaŐa-zāde Süleymān Efendi yerine Üskūdār Miḡrümāḡı'yla tebcil olup, sene-i mezbūra Ramazān'ında Baltacılar Ḥ'ācesi yerine Őāḡn-ı Őemāniyye'nüñ biriyle tekrım olındı.

gün mürürında niķrīs marazı iřābet idüp, kendüden me'yūs ve nā-ümīd olmuş iken Silaħdār Muřtafā Pařa tarafından dārü's-salşanatü'l-'aliyye ve Őořtanřniyyetü'l-maħmiyye řazāsı tebşiri ile ādem geldükde āh-ı cān-güdāz iderek:

Mıřrā'

وجئت يوصل حين لا ينفع الوصل⁵⁵⁶

mıřrā' ıyla pařā-yı mezbūra ĥaber göndermiřdür. Üç gün mürür itmeden biñ kırķ beř ĥilālinde 'azm-i dārü'l-ķarār idüp, cenāzelerini İstanbul'a götürirken pādīřāh-ı 'ālem-penāħ [26a] gördükde geri dönderüp, Rūmilī Ĥiřār'ı mezāristānında defn eylemiřlerdür.

Mevlānā-yı mezbūr 'ilm ü fażlla meřhūr, baħħāř ve münāzır, muķtezā-yı ĥilķati üzere lecüc u mükābir idi.

Laşife

Ĥattā bu faķir vālid-i merħūmdan mengüř-ı gūř-ı hūřum olan cevāhir-i kelimāt-ı dūreri-bārlarındandır ki 'ālem-i tediřlerinde ĥāric ĥareket-i miřliyyesiyle Őādī Maħmūd müderrisi iken řeyħü'l-İřlām-ı vaķt Bālī-zāde Muřtafā Efendi'ye 'arż-ı isti'dād ve sūre-i kerīme-i *Baķara* tefsīrinden *Ķādī* nüñ bir maħalline risāle taħrīr ve i'dād itdüklerinde cümle-i taħķikātlarından biri 'Allāmek merħūmuñ řavlini irād u tezyīf olmuş imiř. Risāle-i mezbüre üstādları olmaķ cihetinden 'ařrınıñ ferīd ü vaħīdi Minķārī-zāde Efendi ĥāzretlerinüñ manzūrları olduķda, istiħsān buyurup, güzel risāle ancak 'Allāmek tařģir-i řān-ı risāle itmiř zīrā mezbūruñ aķvāli tezyīfe daħi sezā degildür diyü, buyurmıřlardur.

Te'lifāt-ı řāhibü't-terceme

Āřarından *Mollā Cāmī* üzerine ĥāřiyesi vardır. 'İřām üzerine i'tirāzāt-ı vāhiye iltizām eyleyüp, dā'ire-i inřāfdan ĥurüc eylemişdür. *şemsiyye-i Őuřbī* üzerine ve *Miftāħ-ı Seyyidī* üzerine mufaşsal ĥāřiyeleri daħi meřhūr ve mütedāveldür. *Ķādī* üzerine *Zehrāveyn* tamāmına deĥin ĥāřiyeleri daħi menķüldür.

⁵⁵⁶ "Vuslatın fayda vermeyeceği bir zamanda vuslata ermeye şalıştı."

صنف المشايخ الذين انتقلوا الى رحمة الله تعالى في بقية ايام الدولة السلطان ابن السلطان مراد خان ابن

السلطان احمد خان⁵⁵⁷

منهم⁵⁵⁸

eş-Şeyh Kādî-zāde Efendi

eş-Şeyh Kādî-zāde Meḥammed Efendi İbn Toḡanî Muştafâ Efendi. Kaşaba-i Balıkesrî'den zühür ve Kādî-zāde dimekle zebân-zed-i cumhürdur. Hâl-i şebâbında Birgili Meḥammed Efendi şâkirdlerinden ba'z-ı 'ulemāya muḳārenetle iktisāb-ı re'sü'l-māl-i 'ilm ü kemāl ve intisāb-ı fūnūn-ı nāfi'a-i ḥaḳā'ik-iştimāl itdükden soñra 'inān-ı 'azmini semt-i dārü'l-mülk-i Sitānbul'a imāle ve levāzım-ı ma'āşını ḥazāne-i vāhibü'l-āmāle ḥavāle eyleyüp, Tursun-zāde dārü'l-ifādesine nüzül ve ḥalka-i derse duḡul idüp, resm-i tarīḳ üzre mu'īd ve pīşgāhlarında müstefid olduğdan soñra 'āzim-i semt-i meşīhat ve sālīk-i tarīḳ-ı va'z u naşīhat olmuş idi. Tercemesi *Zeyl* de mezkūr Tercemān şeyhi 'Ömer Efendi terḡibiyle ibtidā şūfilige heves idüp, hilāf-ı muḳtezā-yı meşrebi olmaḡla tarīḳ-ı nazarı koyup, semt-i taşavvufa gitmemiş idi. Müddet-i medid [26b] Murād Paşa Cāmi'inde *Cāmī* ve *Muḥtaşar* ve *Şadrü's-şerī'at* tadrīsiyle çehre-güşā-yı muḥaddere-i taḥḳīḳ u ittīkān olup, şöhret-şī'ār-ı 'ālem olduğda, Birgili-zāde Fazlu'llāh Efendi yerine Sultān Selīm-i Qādīm va'ziyyesiyle tekrīm olunup, biñ otuz iki hilālinde selefi maḥlūlinden Sultān Bāyezīd kürsisine naql ile 'uluvv-i menziletleri mezīd oldu. Biñ kırk bir Cemāzi'l-āḫire'sinde tercemesi *Zeyl* de mezkūr Şeh-zāde İmāmı Şeyh Muştafâ Efendi yerine Süleymāniyye ders ü va'zı ile ruḥsāre-tırāz-ı 'arā'is-i 'irfān olmuşlar idi. Sene-i mezbūre ḥudūdında tercemesi *Zeyl* de mār tarīḳ-ı şūfiyye erbābından Ayaşofya-i Kebīr vā'izi Şeyh Meḥammed Efendi 'āzim-i dārü's-selām olduğda, ol ma'bed-i qādīme 'alem-efrāz-ı va'z u tezkīr oldılar. Biñ kırk beş hilālinde vāḳi' sefer-i zafer-reh-ber-i Revān'a revān olduğlarında 'illet-i mizāc sebebiyle Konya'dan İstanbul'a 'avdet ve sene-i mezbūre ḥudūdında dār-ı āḫirete rihlet eylemişlerdür. Yeñikapu ḥāricinde medfūnlardur.

Şeyh-i müşārun ileyh raḥmetu'llāhi te'ālā 'aleyh re'sü'l-müfessirīn ve tācu'l-müzekkirīn, ehl-i taḳvā ve müteverri', tābi'-i sünnet ve müteşerri', mecma'l-baḥreyn-i 'ilm ü 'amel, ḥātīme-i 'ulemā-yı kümmel, vücūdı bereket ve meclisi sebab-i nüzül-i raḥmet idi.

⁵⁵⁷ "Sultan oğlu sultan, Sultan Ahmed oğlu Sultan Murad Han'ın padişahlığı zamanında vefat eden şeyhler sınıfı."

⁵⁵⁸ "Bunlardan"

Müddet-i medîd-i eyyâm-ı ‘ömr-i ‘azîzinden haftada dört gün ders ü ta‘lîme ve bâkîsini va‘z u tefhîme kaşır buyurup, vücûdın menâfi‘-i nâsa ve kulüb-ı kâsiyeyi istînâsa haşır eylemiş idi. Niçelerün şugl ü taşşîline bâdî ve derekât-ı cehlde dâl olanlara hâdî olmuş idi. ‘Ulûm-ı ‘Arabîyye’ye mütemaḥḥız ve semt-i ma‘kûlâtıdan mu‘riiz olup, tettebbu‘-ı meşrû‘ âtda kaşabü’s-sebaķı ḥâ’iz ve her mes’elede ifâde-i merâma fâ’iz baḥuş:

Mışrâ‘

علم دين فقہست و تفسیر و حدیث ⁵⁵⁹

mazmûnıyla ‘âmil ve fûnûn-ı şelâse de mertebe-i nişâba vâşıl olup, şît-i iştiḥârı ṭanîn-endâz-ı mesâmi‘-i ekvân ve ekâbir ü a‘yân miyânında ‘azîmü’l-ḳadr ü ‘âlî-şân idi.

Mervîdür ki ebnâ-yı zamân ile birkaç mes’elede keş-â-keş sebebiyle vâfir kütüb tettebbu‘ idüp, müdde‘âsını mü’eyyid mesâ’il-i keşîre istihzârıyla ⁵⁶⁰ نعم الناصر الجواب الحاضر feḥvâsınca meclisinde irâd ve ḥaşmı ilzâm u iskât iderdi. Devr u raḳs ve la‘n-i Yezîd ve ebeveyn-i Resûl ve tarziye vü taşliye ve şalât-ı Regâ’ib ü Ḳadr [27a] ve ḥayât-ı Ḥızr ve bunuñ emşâli mesâ’il-i hilâfiyyede cumhûr-ı Ḥalvetiyye vü Mevleviyye’ye ta‘na-künân va‘z u beyân mümted olup, niçe kıyl ü ḳâl ve baḥş ü cidâl zâhir ü ‘iyân olmuş idi. ⁵⁶¹ تجاوز الله عنا و عنهم

İmâm-ı Sulṭânî Evliyâ Meḥemmed Efendi

eş-Şeyḫ Meḥemmed Efendi İbn Ca‘fer bin İlyâs. Mezbûr Amâsiyyeli’dür. Evliyâ Meḥemmed Efendi demekle meşhûr ve fenn-i ḳırâ’atde müselleme-i cumhûrdur. Vâlidî zümre-i ehl-i sūḳdan bir tâkyeci iken irşâd-ı ‘aḳl-ı selîm ile:

Nazm

نقصانز قابلسست و كرنه على الدوام

فیض سعادتش همه كسرا برابرسست ⁵⁶²

mefhûmın gūyân olarak çerâğ-ı sa‘y u gūşîşin ḳadeḥ-i zinâd ictihâdıyla ikâd u dest-yârî-i feyz-i Ḥudâ-dâd ile levâzım-ı isti‘dâdı i‘dâd itdükde aḳdâm-ı ikdâm üzere kıyâm ve tekmîl-i meṭâlib ü meḳâşidda miyân-ı câna şedd-i niṭâḳ ihtimâm idüp, zimâm-ı semend-i cehd-i dil-pesendin semt-i istifâza-i muḳaddemât-ı ‘ulûma şârif ve levâzım-ı fûnûn-ı nâfi‘aya ‘atıf olduḳdan soñra fenn-i celîl-i ḳırâ’ata sülûk idüp, ibtidâ a‘lem ü efḫal-i

⁵⁵⁹ “Bilgi ve din fıkıh, tefsir ve hadistir.”

⁵⁶⁰ “Hazır cevap ne güzel yardımcıdır.”

⁵⁶¹ “Allah bizim ve onların taksiratını affetsin.”

⁵⁶² “Kusur ve eksiklikler (Allah’ın) kuluna aittir, oysaki Allah saadetinin feyzini herkese eşit dağıtmıştır.”

şüyüh Kara Şeyh Ahmed-i Mısrî-i bî-hemtâdan sûre-i kerîme-i *Furqân*'a degin ittikân ve bağıyyeyi A' rec Efendi merhûmdan tekmil ü iz'ân itdükde, ibtidâ Bazâristân qurbinde bir mescid-i şerîfde imâm ve muqtedâ-yı enâm ve ol hâl üzere sübha-şümâr-ı şühür u eyyâm olmuşlar idi. Şadâ-yı nevbet-i iştiârı velvele-sâz-ı ins ü melek ve tanîn-endâz-ı mesâmi' -i zemîn ü felek olup, yigirmi beş Zi'l-ħicce'sinde Hürpeşteli İmâm-ı Sultânî Muştafâ Efendi cârîger-i fenâ ile taħrîme-bend-i beķâ olduķda, ħıdmet-i imâmet-i şehinşâhî ile şeref-yâb ve muqtedâ-yı pâdişâhî ile sa'âdet-yâb oldılar. Niçe zamân ol ħıdmet-i 'aliyyede ķâ'im ve neşr-i fenn-i kırâ'ate müdâvim iken, biñ kırk beş ħilâlinde vâķi' sefer-i zafer-encâm-ı Revân'a 'âzîm ü revân olduklarında eşnâ-yı tarîkde mizâcî şikest olduķda,⁵⁶³ العود احمد vefķince zikri sâbık Ķâđi-zâde Efendi'yle ruşsat-yâfte-i mu'âvedet olmuş idi. Bu sâl ħilâlinde refiklerinden mufâraķat itmeyüp, ħâne-i köhne-sakf-ı cihândan irtihâl ve ravza-i Rıdvan'a intikâl eyledükde ta'yîn-i sâl-i fevtleri için:

Nazm

Evliyâ vü Ķâđi-zâde öldi vâh

mısrâ'ı târiħ dinmişdür. Sinîn-i 'ömrleri yetmiş dörde bâliğ olduğı aħfâdından menķüldür.

Şeyħ-i mezbûr ħüsn-i [27b] ħâlde meşhûr, fenn-i kırâ'ate engüşt-nümâ-yı 'âlem, ihyâ-yı mürde-i tâlibîn itmede Mesîħâ-dem, 'ilm ü 'ameli câmi', muķteziyât-ı nefis ü hevâyı ķâmi', ħalîm ü selîm, müşfik ü kerîm, mazanne-i kerâmet, dervîş-sîret âdem idi.

Menķabe

Mervîdür ki Kara Muştafâ Paşa Türbesi qurbinde vâķi' ħâneleri altında bir âhenger Pîr Şâlih var idi. Bir gün şâhibü't-tercemeye vaşiyet tarîķiyle biñ 'aded altın şayup, dimiş ki "Benüm bir oğlum vardur. Vefâtumdan sonra 'ilm-i ħâlî taħşîl ve levâzım u muķaddemâtı tekmil idüp, tarîk-ı zühd ü şalâħa sâlik ve naķd-i vaķt-i 'azîzine mâlik olursa, tamâm-ı sinn-i kemâl-i erba'îne resîde olduķda, bunu kendüye teslim idüñ ve eger süfehâ-yı Benî İsrâ'il gibi umûr-ı ħafıyyeden ġâfil ve ol maķûle reh-nümâ-yı şer'üñ işârâtından zâhil olmağla bād gibi bî-hüde gerdiş ve şu'le-i âteş-mişâl bî-mülâħaza reviş idüp, bu elf-i kâmil size ħelâl olsun!" dimiş idi.

Bir iki sene mürûrında ol pîr-i rüşen-zamîr cânib-i dâr-ı âħirete rıħlet idüp, maħdûmı isti'dâd-ı Ĥudâ-dâği ve sa'y ü ictihâdı ile şâhibü't-tercemeden taħşîl-i 'ilm-i

⁵⁶³ "Geri dönüş çok güzeldir."

hāl ve ʔarīḳ-ı vaşıyyeti vālid ile iştiḡāl üzere sinn-i erbaʕini ḫāʕiz ve ḫamʕ-ı hevā-yı nefsanıyyede fāʕiz olduḡda, yevmen mineʕl-eyyām şāhibüʕt-terceme bir ḫaç ādem cemʕ ve dolābından bir kīse-i pür-zer iḫrāc ve başḫa başḫa üç biñ altın taʕdād ve iʕdād itdükden şoñra maḫdüm-ı merḫūma ḫiṭāb idüp, dimişler. “Senüñ vālidüñ vefātından bir iki sene muḫaddem, bize biñ altın virüp, vaşıyyet itmiş idi ki eger benüm veledüm ʔarīḳ-ı müstaḫimden ḫāric olmayup, taḫşil-i ʕilm-i hāl ve kesb-i ādāb u kemāl iderse kırḫ yaşına girdükde bunu kendüye virüñ ve illā size ḫelāl olsun.” dimiş idi. Biz daḫi ol seneden bu vaḫte gelince devr-i şerʕi üzere erbāḫ idüp, üç biñ altın olmışdur. “Senüñ babañdan mevrüş māl-i ḫelālüñdür” diyü, şühüd maḫzarında teslīm idicek:

Mışrā

Ayaḡı yir mi başar zülfüñe berdār olanuñ

Maḫdüm mertebe-i şād-mergide mesrūr ve ḫużzār-ı meclis daḫi dāʕire-i ʕaḫdan ḫıḫup, pehn-i deşt-i ḫayretde āvāre ve girībān-ı şabrın pāre pāre idüp, “Bu ne emānetdür ki bunun mişli mesbūḫ degül, ḫāşā bu kār nevʕ-i beşerden mutaşavver ola” [28a] diyü, her biri velāyetine icmāʕ ve ittifaḫ itmeleriyle beyneʕl-ʕavām Evliyā Efendi dimekle zebānez-i enām oldılar.

eş-Şeyḫ Ḥāce Fazluʕllāh-ı Naḫşbendī

eş-Şeyḫ es-Seyyid Ḥāce Fazluʕllāh bin es-Seyyid Saʕid İbnüʕs-Seyyid Meḫemmed Mesʕūd İbnüʕs-Seyyid Ḥāce ʕAbdüʕs-semīʕ Ḥafid-i Ḥāce-i Ḥāce ʕUbeyduʕllāh-ı Aḫrār. Bilād-ı Şarḫıyyeʕden menbaʕ-ı sādāt-ı meşāyiḫ-ı kirām ve menār-ı envār-ı ʕulemā-yı ʕizām olan belde-i Taşkendʕde āfitāb-ı ʕālem-tāb-ı vücūdı maṭlaʕ-ı ḫānedān-ı ʕirfān-ı bī-şümārdan ṭāliʕ ve bedidār ve hilāl-i vücūd-ı bī-mişāli ufḫ-ı kemālinden lāmiʕ ve āşikār olmaḡla ibtidā-yı ḫāde ʕulüm-ı dīniyye ve maʕārif-i yaḫiniyyeyi iştiḡāl-i tām ile meşḡul olup, temehhür itdükde ʔarīḳ-ı taşavvufa sālīk ü ʕāzim ve zāt-ı ʕālī vü şāmiḫ ile ḫıdve-i cümle-i meşāyiḫ olan Bahāüʕd-dīn-i Naḫşbendī ḫazretleri ḫulefāsından ʕamm-i büzürgvārları es-Seyyid Ḥāce Aḫmed-i Şādīḫ ḫazretlerinden dest-i irādāt aḫziyle meclis-i şeriflerine mülāzım olup, “Her ʔarīḫdan üstāda ḫıdmet ve itāʕat ʕayn-ı ṭāʕat ü ʕibādetdür” diyü, mişāl-i şemʕ-i meclis her gice şabāḫa dek ḫıdmet-i pür-bereketlerinde istāde olup, anlaruñ telḫin ü tebyiniyle mücāz olduḡdan şoñra evāʕil-i ʕaşr-ı Aḫmed Ḥānīʕde cānib-i dārüʕs-salṭanaya ʕazimet ve müddet-i ḫalil iḫāmet buyurup, baʕdeḫü ḫacc-ı Beytuʕllāhüʕl-Ḥarām ve ziyāret-i Ravza-

i seyyidü'l-enām ‘aleyhi ve ‘alā ālihi ezkā’ş-salātü ve’s-selām için rü-be-rāh-ı semt-i Hicāz oldılar. Ba‘de kazāe’l-vaṭar yine şehr-i İstanbul’a ‘avdet ve ‘ammu-zādeleri Ziyāü’d-dīn Aḥmed Efendi merḥūm yerine Emīr Aḥmed-i Buḥārī ‘aleyhi’r-raḥmeti’l-Bārī zāviyesinde seccāde-niṣn-i ṭarīkat olup, otuz seneden mütecāviz niṣār-ı cevāhir-i va‘z u tezkīr ve naql-i mezāyā-yı ḥadīs ü tefsīr üzere iken, biñ kırk altı Zi’l-ka‘de’sinde ‘azm-i riyāz-ı rıdvān ve āheng-i teferrüc-i gülzār-ı cinān itmişlerdür. Ḥāric-i Sūr’da vāki‘ Baba Ḥaydar-ı Naqşbendī Cāmi‘-i Şerīfi sāḥasında defīn-i zīr-i zemīndür.

Ḥazret-i şeyḥ-i celilü’ş-şān Naqşbend-i perend-i ‘irfān, şoḥbet-i ümerā ve ekābirden hārib, mücālese-i erbāb-ı faqr ve ṭullāb-ı ‘ilme ṭālib, menār-ı i‘tibārı meşhūr-ı şaḡīr ü kebīr ve şu‘le-i şem‘-i iştihārī ‘ālem-gīr, ḥīn-i pūr-nūrı dībāce-i mecd ü sa‘ādet ve sīmā-yı şerīfi maḥall-i tele’lū-i lem‘a-i siyādet, [28b] şerīfū’n-neseb, celilü’l-ḥaseb, veliyy-i zī-şān ādem idi. Mervīdür ki on iki sene şeb-tā-seḥer ayakların uzatmayup, bu ḥāl üzere mücāhede ve riyāzāt ile evḳāt-güzār olup, medā’l-‘ömr kendülerden ṭarīkat ve şerī‘ata ve ādāb u sünnete muḥill şey şādır olmayup, ba‘z-ı e‘izze-i Naqşbendiyye kavlince sülūk eylemişlerdür.

Nazm

مصطفی راز فضل یزدانی

شده ام در متابعت فانی

بره سنتش فرو ده ام

تابدی که جمله او شده ام⁵⁶⁴

Silsile-i ‘aliyyeleri el-ān şeyḥ-i seccāde-niṣn ve emānet-i esrār-ı ḳudsıyyeye emīn olan nebīleri es-Seyyid Fazlu’llāh dāme fī ḥıfzu’llāh ḥazretlerinden menḳūldür ki şāḥibü’t-terceme ‘amm-i büzürgvārlarından feyz-yāb, anlar Ḥ‘āce-i Kāşānī ḥazretlerinden, anlar Ḥ‘āce Muḥammed Ḳāḍī ḥazretlerinden, anlar Ḥ‘āce ‘Ubeydu’llāh-ı Taşkendī ḥazretlerinden, anlar Ḥ‘āce Ya‘ḳūb-ı Çerḫī ḥazretlerinden, anlar daḫi pīr-i ṭarīkat ve mecma‘-ı esrār-ı şerī‘at ‘aşrınıñ ma‘ārif-i İlāhiyyede bī-mānendi Ḥ‘āce Bahāü’d-dīn-i Naqşbendī cenāblarınıñ dergāh-ı irşād-penāḥlarında tekmīl-i ṭarīkatle rüy-ı zemīne sāye-efken-i sa‘ādet olmuşlar idi.

قدس الله تعالى اسرارهم⁵⁶⁵

⁵⁶⁴ “İlāhî fazilet sayesinde Hz. (Muhammed) Mustafâ’ya tabi olmada yok olmuşum. Onun sünnetine öyle bir derecede daldım ki bütünüyle O olmuşum.”

⁵⁶⁵ “Allah onun sırlarını mübarek kılsın.”

Rūmiyye Şeyhi es-Seyyid Maḥmūd Efendi

eş-Şeyh es-Seyyid Maḥmūd İbnü's-Seyyid Aḥmed eş-şehîr bi-Ḳoç Baba. Dārü'l-mülk-i Tebrîz ḳurbinde Urmiye nām ḳaşabada tarîḳa-i Nakşbendiyye meşâyihından es-Seyyid Şeyh Aḥmed Efendi ḥazretlerinüñ nihâl-i devḫa-i vücûdı ve maḥdüm-i mes'ûdudur. İsti'dād-ı ırşî ve müktesebî ile taḫşîl-i muḳaddemât-ı fünûn ve kesb-i ma'ârif-i gûn-â-gûn itdükden soñra pîr-i tarîḳat-ı 'aliyyeleri ḥıdmet-i pür-şereflerine ḳıyâm u manzûme aḫvâl-i ferḫunde-me'âlin ḳarîn-i iltiyâm eyleyüp, nihâl-i istihâli ab-yârî-i feyz-i İlâhî'yle vâşıl-ı endâze-i vuḳûf ve intibâh u ḫil'at-ı isti'dād-ı māder-zādı tırâzende-i mantûḳ⁵⁶⁶ وما يشأ الرحمن لا بد واقع⁵⁶⁷ olduğda, şehr-i Āmid'e teveccüh ve ol beldede i'dād-ı mesken eyledükde, Rūmiyye şeyhi dimekle şehîr ve melce-i şağîr ü kebîr olmuş idi. Niçe zamân icrâ-yı âyîn-i tarîḳat ve neşr-i merâsim-i şerî'at idüp, zâviyesi maḥatt-ı rihâl-i ḫavâşş u 'avâm ve ni'meti âyende vü revendeye mebzûl-i tām olup, paşalar ve serdârlar ziyâretleriyle şeref-yâb ve Tebrîz ve Van tüccârı dâmen-bûs ile sa'âdet-yâb olurlar idi. Pâdişâh-ı keşîrî'l-enâm Revân Seferi iyâb u zehâbında iḳbâl-i tām itmiş iken

Mışrâ'

وما يشأ الرحمن لا بد واقع⁵⁶⁷

[29a] şıdkınca Bağdâd Seferi mu'âvedetinde keşret-i a'vân u enşârı bâ'îş ve vefret-i mu'tekîdîn ü aḫbâb ile iştihârı sebep-i ḥâdiş olup⁵⁶⁸ الشهرة آفة vefḳince ba'z-ı muḳarribân bu maḳûle şeyh-i nâmdâruñ bu şehrde degül, sâ'ir memâlik-i maḥrûsede bile me'mûnü'l-gâ'ile olmaduğına, selefde niçe şeyhler maḳâm-ı irşâddan geçüp, rütbe-i salṫanata ḳadem başduḳları ḳarîne ve yakın zamânda Saḳarya şeyhi ḳışşası zamîr-i meşâyihda ḫubb-ı riyâset ve ḫurûc merkûz olduğına delîl-i rüşendür diyü, ḡamz u ilkâlarıyla:

Mışrâ'

Ḥaṫâsı ḡayr-ı mu'ayyen günâhı nâ-ma'lûm⁵⁶⁹

bî-sâbıḳa-i cürm ü günâhla bes perde-i şehâdet ve mu'tekif-i ḫalvet-ḫâne-i mezâr-ı maḡfîret oldı.⁵⁷⁰ وكانه ذلك فى شوال من شهور سنة ثمان و اربعين و الف

⁵⁶⁶ "Allah'a itaat etmeye devam et."

⁵⁶⁷ "Rahmanın dilediği mutlaka olur."

⁵⁶⁸ Hadîs-i Şerîf: "Şöhret afettir." Latîfî, *Sübhatü'l-Uşşâk*, Millet Ktp. AE MNZ 803, vr. 23a.

⁵⁶⁹ Taşlıcalı Yahya'nın Şehzade Mustafa mersiyesinden alınmıştır. Mehmet Çavuşoğlu (hzl.), *Yahyâ Bey, Divan*, İstanbul Üni. Edebiyat Fak. Yay., İstanbul 1977, s. 166.

⁵⁷⁰ "Bu hadise 1048 senesinde aylardan Şevval ayında zuhur etti."

Şeyh-i mütercem hilye-i şalâh u takvâda ‘alem, kendü vâdisinde piyâde, mertebe-i velâyetde qâdem-nihâde, nân u h’ânî mânend-i qurş-ı âfitâb ve hâle gibi rûz şeb âmâde ve simât-ı ni‘meti mişâl-i kehkeşân dâ’imâ güşâde, fenn-i celîl-i kırâ’atde bâhir, enfâs-ı müteberrikesi zâhir ‘azîz idi.

Âşârından ‘ilm-i kırâ’ate müte‘allik risâleleri vardır ve Diyârbekr’de bir zâviye ve câmi‘ binâ eylemişdür.

eş-Şeyh el-‘Ārif-i bi’llāh Sivasî ‘ Abdü’l-mecîd Efendi

eş-Şeyh Ebu’l-hayr Mecdü’d-dîn ‘ Abdü’l-mecîd İbnü’s-Şeyh Muḥarrem İbn Ebi’l-Berekât Meḥammed bin ‘Ārif.

Beyt

عليهم من الرحمن روح و رحمة

ومن سحب الغفران ظل و ابل⁵⁷¹

Ğurre-i garrâ-yı vücûdı ve hürşid-i ‘âlem-tâb-ı şühûdı menbit-i kerîm-i kirâm u ma‘den-i cevâhir ‘ulemâ-yı ‘izâm olan belde-i Sivas qurbinde, Zile nâm qaşabadan hüveydâ ve ol ufqdan zâhir ü peydâ olması pîr-i tarîkatları vâsıl-ı mertebe-i kemâl-i ‘irfânî ‘ Abdü’l-mecîd-i Şirvânî ḥazretlerinüñ dârü’n-Na‘îm’e intikâl ve seyr-i ḥıyâz-ı riyaza irtihâlleri senesinde vâki‘ olmağla ism-i sāmîleri ‘ Abdü’l-mecîd vaz‘ olunmaq münâsib görilmişdür. Sinn-i temyîze vuşüllerinde iş‘âl-i nâ‘ire-i iştiğâl ile qable’l-bülûğ ilâ sinni’r-rehḥâk ḥâfız-ı kelâm-ı melik-i Ḥallâk olduğdan soñra küberâ-yı meşâyih-ı Ḥalvetiyye’den ‘amm-i kerîmleri Ḥazret-i Şems’ün ḥacr-ı terbiyelerinde istifâza-i envâr ve istifâde-i esrâr iderek temhîd-i muḥâddemât-ı ‘ulûm ve teşyîd-i mebâni-i fûnûn-ı rûsûm ile ol gevher-i yegâne-i rûzgârdan iktisâb-ı fazl ü ḥikmet ve ihrâz-ı gâyetü’l-gâyât-ı ‘ilm ü ma‘rifet [29b] idüp, endek zamânda reşk-âver-i ‘ulemâ ve müsellemler-i fuzalâ olup, üstâdları icâzetiyle tadrîs-i tefsîr-i *Keşşâf* ve ba‘z-ı maḥall-i müşkileye ta‘lîka ithâf iderlerdi. Bu ḥâl üzere sinn-i şerîfleri ‘ıḳdeyni tecâvüz eyledükde semt-i tasavvufa zâhib ve Ḥazret-i Şems’den aḥz-ı dest-i irâdeye tâlib olduklarında ḥazret-i pîr buyurmuşlar ki “‘ Abdü’l-mecîd, sen zâhir-bîn ve ‘ilm-i zâhirde şâhib-i yakîn olduğundan heves-i ‘ilm-i zâhir bu kâra mâni‘ olmağla irşâd saña geç vâki‘ olur. Ammâ yine ihvânuña sâbîk ve bu sülûkde cümleye fâ’iḳ olursuñ” diyü, ta‘vîk buyurduklarında

⁵⁷¹ “Onların üzerinde Rahman’dan bir rahatlık ve rahmet var. Gufrân bulutundan ise az ve çok yağmur var.”

mücâb olmayup, ⁵⁷² الابرام يحصل المرام fehvâsınca ziyâde ilhâh u ibrâm itdüklerinde bi'l-âhire me'müllerine müsâ'ade ve ruḥṣat ve ol gün bî'at virüp, gicesi erba'ine idhâl ve mücâhede vü riyâzât ile nefis-i şerîflerin ikmâl buyurduklarında, tevfiḳ-ı İllâhî ve füyûzât-ı ğayr-ı mütenâhî sa'y-i belîğ ve cidd-i bî-dirîğlerine muḳârenetle fî ḳalîl-i mine'z-zamân taḫṣîl-i vecd ü ḫâl ve zevḳ u kemâl itdiler. Ba' de zâlik biñ beş ḫudûdında şems-i sipihr-i şerî'at ve ḫazret-i pîr-i tarîkat cenâblarınıñ necl-i necîb ve maḫdûm-ı ḫasîbleri Şeyḫ Veliyyü'd-dîn ḫazretleri Egri Seferi 'avdetinde Zile'de ḫalîfeleri iken 'âzim-i dergâh-ı Lâ-yezâl olduklarında, yerlerine müşârun ileyh ḫazretlerini istiḫlâf buyurdılar. Biñ altı ḫudûdında:

Nazm

ارْجِعِي⁵⁷³ emrini çü gûş itdi

Kevşer-i cām-ı mevti nûş itdi

Oldı mihmân-ı ḳurb-ı Raḫmânî

Eyledi nûr-ı Ḥaḳḳ ihâta anı

Ḥazret-i Şems daḫi ufḳ-ı fânîden ğurûb ve mâ-sivâdan def' -i kürûb idüp, dâğer maḫdûm-ı mes'ûdları Pîr Meḫemmed Efendi ḫazretleri iki sene miḳdârı maḳâm-ı şerîflerinde cā-nişîn-i irşâd ve ḳâ'im-i vâlid-i kerem-nihâd olup, anlar daḫi cilveger-i şahn-ı heşt-behişt ve müsterîḫ-i ḫ'âbgâh-ı 'anber-sirişt olduḳda, ḫulefâdan Şeyḫ Receb Efendi maḳâm-ı irşâda ḳâ'im ve terbiye-i fuḳarâya müdâvim olmış idi. Anlar daḫi fî bürhe mine'z-zamân maḫrem-i ḫarem-sarây-ı raḫmet-i Raḫmân olduḳda, ḫulefâ ve fuḳarâ 'ale'l-vifâḳ şâhibü't-tercemenüñ Sivas'da Ḥazret-i Şems ḫânkâhında irşâd için iḳâmetlerine ittifâḳ itmeleriyle Zile'den hicret ve maḳâm-ı Şems'de iḳâmet buyurdılar.

Nazm

Ol Şems'den itdi [30a] aḫz-ı envâr

'Aks itdi dilinde rûy-ı esrâr

İtdükde cülûs mesned-i cân

Oldı ḳapusında bende sulṫân

⁵⁷² “Susturmak, merâmı hâsıl eder.”

⁵⁷³ *Kurân-ı Kerîm, Fecr Süresi* 89/28, “ارْجِعِي إِلَى رَبِّكَ رَاضِيَةً مُرْضِيَةً,” “Sen O'ndan hoşnut, O da senden hoşnut olarak Rabbine dön.”

‘ İlm ile ma‘ ārif-i İlähî

Mecmū‘ idi anda hem kemāhî

Egerçi evvelde mihr-i münîr-i nām-ı nāmîleri ‘ālem-gîr ve fazl ü ‘irfânları elsine-i ‘ālem-penâhda şehîr idi, lâkin medîne-i Sivas’da iķâmet, bâ‘ iş-i ziyâde-i şöhret olup, şadâ-yı nevbet-i iştihârları qar‘ -ı sem‘ -i Hâzret-i Sultân Mehemmed Hân-ı Şâliş itdükde ser-bevvâbân-ı hâşşadan biri ile da‘veti mütezammın haţt-ı hümayûn-ı şeref-maķrûn irsâline sebeb-i hâdiş oldu. Şüret-i haţt-ı şerîf “Faziletlü ve kerâmetlü ‘ Abdü’l-mecîd-i Sivasî Efendi. Merhûm ‘ ammuñ Şems Efendi’nün Egri Seferi refâkatinde zâhir ü bâtınen çok menâfi‘in müşâhede itmişüzdür. Ba‘de’r-rücû‘ dârü’s-salţanada iķâmetlerin murâd itmiş idüm. Pîrligi ‘özr-i kavî olmağın izn virmiş idüm. Hâlen seni kavlen ve fi‘len ve şaffen ana müşâbehet-i tämme ile müşâbehetüñ olduğı mesmû‘um olmağın, derûnumuzdan meyl-i tām itmişüzdür. Haţt-ı şerîfüm vuşûlünde dârü’s-salţanaya hicret itmeñ murâdum olmuşdur. İhmâl olmaya.”

‘Azîz-i merķûm haţt-ı şerîfi kırâ’at buyurduķlarında

⁵⁷⁴ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ naşş-ı şerîfiyle itâ‘at-i üli’l-emr eyleyüp, ‘azm-i cânib-i İstanbul ve dârü’l-mülke duħûl itdükde, Ayaşofya Câmî‘i ķurbinde bir menzile nüzûl buyurmuşlar idi. Birkaç gün istirahatlarından sonra hâzret-i pâdişâh-ı âli-nijâd Ayaşofya Câmî‘i’nde va‘z u tezkîr buyurmaların murâd eyleyüp, ol ma‘bed-i nazîf ve mecma‘ -ı laţifde neşr-i cevâhir-i tezkîr ve naķl-i hâdiş ü tefsîr itdiler. Bu eşnâda Mehemmed Ağa Zâviyesi maħlûle olduķda, cenâblarına tevcîh olunup, ol maħalle naķl buyurmuşlardur. Şeyhü’l-İslâm-ı vaķt Şun‘u’llâh Efendi hâzretleri kemâl-i maħabbetlerine binâ’en şalât-ı Cum‘a vaż‘ itdükleri câmî‘-i şerîf va‘ziyyesini daħi ‘ilâve-i revâtibleri ķılmışlar iken, bir iki ay mürûrında Şeh-zâde Câmî‘i vâ‘ziyyesi maħlûle olduķda, câmî‘-i mezbûre naķl buyurup, ri‘âyet-i hâırlarıçün kendü câmî‘leri va‘ziyyesin yevm-i sebte tebdîl buyurdılar. Ba‘dehü merhûm Sultân Selîm-i Kâdim Câmî‘i ķurbinde Şeyh Yavşî Zâviyesi’nde küşe-nişîn-i ‘ibâdet olup, yerleri Mehemmed Ağa Zâviyesi Bezci-zâde Efendi’ye ‘inâyet olındı. İki sene miķdârı Şâh-zâde [30b] Câmî‘i’nde kürsî-nişîn olduķdan sonra Sultân Selîm-i Kâdim va‘ziyyesiyle tekrîm ve biñ yigirmi altı târiķine dek ol maħfel-i münîfde tefsîr-i nazm-ı kerîm eyleyüp, sene-i mezbûre Şa‘bân’ında câmî‘-i cedîd-i Aħmed Hânî qarîn-i hûsn-i hitâm olduķda, her yevm-i Cum‘a’da şeref-ķudûmi erzânî buyurup, nişâr-ı cevâhir-i va‘z u tezkîr itmek

⁵⁷⁴ *Kur’ân-ı Kerîm, Nisâ Sûresi* 4/59, “Allah’a itaat edin. Peygamber’e ve sizden olan ülüemre (idarecilere) de itaat edin.”

üzere ‘ināyet buyurmuşlar idi. Dergāh-ı irşād-penāhī maşrıq-envār-ı hidāyet ve südde-i sa‘ādet-i destgāhı sâhil-i deryā-yı gevher-rîz-i kerāmet iken, biñ kırk çoğuz Cemāzi’l-âhire’sinde rūh-ı şerîf ü ‘azîmin münādî ⁵⁷⁵ يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ’ye teslim ile dâhil-i riyāz-ı darü’n-Na‘îm olmuşlardır. Ol eşnâda hâlifeleri Şeyh ‘Abdü’l-aḥad Nūrî Efendi ḥazretlerinüñ lâyiḥa-i zamîr-i münîrleri olan târiḥ-i intikāldür:

Nazm

Bu bâğ-ı fāninüñ güli elbette fānîdür hemān
Bākî ḳalur mı bülbüli bākî degülken gülsitān

Çün ḥalk-ı ‘ālem ser-te-ser geldükleri yire gider
Āyāta ‘ibretle nazār ile gözünü açup uyan

Ol ğavṣ-ı ‘ālem şeyḥimüz Sivāsi-i şāhib-şafā
İtdüğü dem ‘azm-i beḳā ağladı ana ins ü cān

Feryād idüp ‘āşıkları muḥlişleri şadıḳları
Çāk itdi sîne her biri bālā vü pes ṭoldı fiğān

Eflāke çıḳdı hāy u hū gülbāng ile ‘ālem ṭolı
Ḥayrān olup kiçi ulu ulu ḳiyāmet ḳopdı şan

Anuñ gibi bir er ḳanı şerḥ ide Nūrî şadrını
Bildüre nefis ü Rabb’ini zāhir ola sırr-ı cihān

Sırrına menba‘ olanı nūrına maṭla‘ olanı
Ṭavrına meşra‘ olanı ister bulur ‘ārîf olan

Çün sāl-i ğamda intikāl itdi o maḥmūdü’l-ḥiṣāl
Aḥbābına var mı mecāl çeşminden aḳıtmaya ḳan

Ġam itmiş iken ‘aḳlı çāk târiḥini didi bu ḥāk

⁵⁷⁵ *Kur’ân-ı Kerîm, Feer Sûresi, 89/27, “Ey huzura kavuşmuş insan! Dön”*

Biñ kırk toközda aldı pāk Sivasī uçmağda mekân

‘Azîz-i muharrerü’l-evşâf, hâtîme-i kümmelîn-i meşâyiğ-ı eslâf, ‘ilm-i zâhir ü bâtını câmi’, hazm u havşalada bahr-i vâsi’, fezâ’il-i kıdsiyye ile çâr-bâliş-nişîn-i ‘uzlet ve kemâlât-ı ünsiyye ile gencîne-i keşf ü kerâmet, kıtûb-ı dâ’ire-i âfâk, gavs-ı ‘âlem-i işrâk, zât-ı kıdsî şifâtı envâ’-ı fezâ’ille şâmil, tab’-ı pāk-i tâb-nâki vâridât-ı nazmiyye mâ’il, elfâz-ı nazmı naşîhât-engîz ve üslûb-ı şî’ri pend-âmîz, Bâyezîd-i Bisâmî-fıtnat şeyğ-i şâhib-velâyet idi.

Menkabe

Mervîdür ki hâzret-i ‘azîz hîrâmân-ı ravza-i cinân ve muķîm-i civâr-ı habîb-i Rağmân olduğda, necl-i necîb-i mükerrem ve mağdûm-ı hasîb-i mu‘azzam hürşîd-i [31a] âsmân-ı sa‘âdet ve bedr-i sipîhr-i nezâhet fażîletlü, kerâmetlü Şeyğ ‘Abdül-bâķî Efendi hâzretleri Şeyğü’l-İslâm u müftî’l-enâm Yahyâ Efendi hâzretleri hâlen mağarr-ı ‘izz ü temkînleri olan Şeyğ Yavşî Zâviyesi’n ve cennet-mekân-ı hulud-âşiyân Sulţân Ağmed Hân Câmî’-i Şerîfi va‘ziyyesin pây-e-i serîr-i pâdişâh-ı İskender-nihâd cenâb-ı Hâzret-i Sulţân Murâd’a ‘arz u telhîş itdükde, “Yavşî Tekyesi’ni virdüm, lâkin Sivasî-zâde tâze olmağın babam câmî’ine ihtiyâr ve ehl-i ‘ilm ve şâhib-i kerâmet kimesneye telhîş idesin” diyü, hatt vârid olduğda, Yahyâ Efendi hâzretleri pâdişâh-ı Cem-câh hâzretlerinüñ bu hağdan murâdları, benüm murâd itdügüm kimesneyi haber virdükde, anı telhîş idesin dimegi fehm itmegin ğayrı kimesneyi telhîş itmemişler idi. Pâdişâh-ı ğitî-penâh İstanbul’da olan meşâyiğün birini mağall ğörmedükde, muşâhibândan biri vilâyet-i Kıırım kaşabâtından Özi nâm kaşabadan merhûm Dervîş Kıırımî hulefâsından ehl-i ‘ilm ve şâhib-i kerâmet Nağşî Şeyğ ‘Alî Efendi’yi sevğ itdükde, ol ân tab’-ı hümâyûna hoş gelüp, da‘vet için kapucıbaşı irsâl buyurduğlarında, o gice vâķı’alarında Sivasî Efendi ğörinüp, “Pâdişâhum. Ceddün Sulţân Meğmed’ün ve babañ Sulţân Ağmed’ün ve senün elli yıldan beri hıdmet-i du‘âñuzdayum. Babañ hod câmî’i binâ itdükde, İstanbul şehrinde meşâyiğ-ı ‘izâmdan yüzden mütecâviz kimesne var iken du‘âcuñı ihtiyâr itmişler idi. Size dağı lâyık olan benüm oğluma itmekdür” diyü, naşîhat-ğüne kelimât buyurduğlarında sulţân-ı ‘âlî-nijâd yine re’yyinde işrâr ve Şeyğ ‘Alî’nün gelmesinde qarâr üzere iken, bir gice dağı vâķı’asında hâzret-i ‘azîzi müşâhede itdükde “Pâdişâhum, siz bâķî oluñ, Şeyğ ‘Alî Nağşî vefât eyledi. Oğlumı mağzûn itmeñ, recâ iderüz” diyü, buyurmuşlar yine ‘azîmetlerinde şâbit-ğadem olup, hattâ giden kapucıbaşı Şeyğ Nağşî’nün fevti haberin ğetirdükde, Silağdâr Muştafâ Paşa

“Ta‘yîn-i Hakk Sivasî-zâde Efendi’ye olduğun iz‘ân itmekle pâdişâhum, Şeyhü’l-İslâm hazretlerinin telhîş buyurdukları maḥdûma ihsân buyuruñ” diyü recâ itdi.

Mısrâ‘

Bir nesne ḳo bir kısmı degül ḳaylı metîndür

fehvasınca şefâ‘at kârger olmayup, “Muştafâ [31b] bir ihtiyâr âdeme virdüm. Şeyh-zâde tâzedür, olmaz” diyicek, bi-hükmi-i ḳazâ hemân ol gice şefi‘ü’l-ümem seyyid-i benî Âdem şalla’llâhu ‘aleyhi ve sellem hazretlerini vâḳı‘asında görüp, “Sivasî’ye niçün ‘inâd idersin, yoḳsa anuñ Allâh ḳatında ve benüm yanumda ne mertebe-i ‘âliyyede olduğın bilmez misin? Elbette va‘ziyyeyi aña idesin.” diyü emr iderler. Ol gice Şeyhü’l-İslâm Yahyâ Efendi ve dârü’s-sa‘âde ağası daḳı minvâl-i muḳarrer üzere bu vâḳı‘ayı görüp, irtesi pâdişâh-ı ‘âlem-penâh hazretlerini ol vâḳı‘adan âgâh itdüklerinde “Sübḫâna’llâh. Ben daḳı vâḳı‘amda böyle gördüm.” diyü buyurup, ol ân babam merḫûm Sulṫân Aḳmed Ḳân Câmî‘-i Şerîfi’nüñ va‘ziyyesin Sivasî-zâde ‘Abdül’-bâḳî Efendi’ye virmişümdür.” diyü ḳaṫ yazup, tevcîh buyurmışlardur.

Kerâmet

Kerâmât-ı celîlerinden biri daḳı oldur ki ḳabil-i intiḳâllerinde, Ḳazret-i Ebâ Eyyüb civârında vâḳı‘ bâğçelerinde medfenleri olan cây-ı pür-envârda ziyâde mülâzım ve her bâr ol maḳalde ‘ibâdete ḳâ‘im olurlardı. Rûḳ-ı pür-fütûḳları ‘âzim-i gülzâr-ı cinân ve vâşıl-ı nüzhetgâh-ı ‘irfân olduğı şeb fuḳarâ-yı şâfi-derün, dîde-i başıret-i şafâ-meşḫûnlarına zâhir ve bedîdâr olup, benüm medfenüm her bâr meḳş ü ḳarâr itdügüm cây-ı pür-envâr ve manzar-ı cenâb-ı Perverdigâr’dur diyü, ḳiṫâb buyurduḳları şıḳatdan mervîdür. Fi’l-ḳaḳıḳa ḳayâtlarında ol maḳalde ârâm ve ḳable’d-defn medfenlerini ba‘z-ı fuḳarâya tebyîn ü i‘lâm buyurmaları kerâmet-i vâziḳadur.

Kerâmet

Ḳerâmât-ı bâhirelerinden biri daḳı oldur ki merḫûm Türbe-dâr Muştafâ Dede’dan naḳl-i şıḳât ile menḳüldür ki çün ḳazret-i ‘azîz civâr-ı rahmet-i Raḳmân’a intiḳâl ile vâşıl-ı tecelliyât-ı Rabb-i Müte‘âl oldı. Nâlân ve ser-gerdân ve üftân ḳizân-ı püyân iken mülhem-i ḳaybî ḳalbüme ḳazret-i ‘azîzüñ ḳayâtında ḳırḳ yıldan mütecâvizdür ki sefer ü ḳazarda ḳıdmet-i şerîflerine mülâzemet ve müdâvemet itdügüñ gibi vefâtlarından şoñra âḳir ‘ömrüñe degin mübârek ayakları ucında iḳâmet ve ol maḳalde def‘-i ḳüzn ü kürbet ve kesb-i râḳat eyle diyü, ilḳâm eyledükde ben daḳı ḳadem-i şerîfleri ḳıdmetine bir ḳaşır başı idüp, ol muḳiṫ-i füyüzât-ı İlâhiyye ve maḳaṫt-ı

fütühât-ı nâ-mütenâhîde leyl ü nehâr sükûn-ı qarâr itmişdüm. Bir şeb ıztırâb ile ‘âlem-i mişâle varduğumda [32a] hazret-i pîr nümâyân olup, “Nedür hâlûñ Muştafâ Dede?” diyü, hitâb buyurduklarında ben daği:

Nazm

‘Âşık-ı dil-ğasteye sermâye-i ‘ömr-i ebed
Cân virüp âğuşına bir âfet-i cân alma der

vefķince “el-Ĥamdüli’llâhi te‘alâ yine mübârek cemâlûñi gördüm ve derd-i firâķa dermân buldum” diyicek, Muştafâ Dede “Çok zamândur şeb u rüz pervâne-i şem‘-i mihrüm olup, şayf u şitâ beni tenhâ kıomayup, germ ü serddür dime, taħammül iderseñ yarın üzerüme türbe binâsına şürü‘ olinsa gerekdür. Fî-mâ ba‘de müsterîh olup, şafâ-yı ĥâtır ile bu maķâmda müstefîz-i envâr olursuñ” diyü, buyurdılar. Fî'l-vâķi‘ irtesi gün ‘ale’s-şabâh taraf-ı salţanatdan Mi‘mâr Ağa ve Vâlide Sulţân Kethudâsı Behrâm Ağa gelüp, türbe-i şerîfe binâsına âğâz olındı. İki seneden şoñra bu kâra sebeb-i taşaddî bu olmış ki Sulţân İbrâhîm vâlidesi Kösem Vâlide hazret-i ‘azîzi vâķi‘asında görüp, türbe binâsına işâret buyurmışlar.⁵⁷⁶ روح الله روحه و نفعنا الله تعالى باسرارہ

[Der-kenâr: Biri daği Kâtib Çelebi merhûmuñ *Mizânü’l-ħaķķ* nâm risâlesinde taħrîr itdügüdür ki bir gün Meħemmed Ağa imâmı Kefevî ‘Alî Efendi vâķi‘asında görür ki şeyh-i merķüm kendüye fi‘l-i şeni‘ ider. İrtesi ta‘cîl ile ziyâretine varduķda İmâm Efendi elem çekme saña vâķi‘ olan baña Ĥazret-i ‘Alî kerrema’llâhu vechehu ile vâķi‘ oldı, diyü keşf-i mâ fi’l-bâl iderler.]

Âşâr-ı ‘ilmiyyelerinden *Şerh-i Meşnevî* ve *Lezâ’izü’l-esmâr* ve *Fezâ’il-i Şalâtü’n-Nebî*, biri daği *Leţâ’ifü’l-ehzâr* dur ki nazm-ı Türkî ile envâ‘-ı şüküfeyi zâmin ve her kısmı vâsıta-i gevher-i kâmin ĥüb eşerdür. Ĥâşıl-ı kelâm mâlik oldukları biñ cild miķdârı kütüb hevâmişinde olan âşâr-ı kâlemleri cem‘ olinsa, niçe mücellid kitâb olması şikâtdan mervîdür.

eş-Şeyh el-‘Ârif-i Bi’llâh Ĥasan Dede

eş-Şeyh Ĥasan Dede.

Nazm

Aħsente ol gedâ-yı tecemmül be-düşa kim
Yansa cihân içinde ĥaşîr bulunmaya

⁵⁷⁶ “Allah, onun ruhunu yüceltsin ve sırlarıyla bizi faydalandırsın.”

mā-şadağınca tecemmülâtı eskicilik âlâtına mağzâr ve ⁵⁷⁷ الكاسب حبيب الله haberine mā-şadağ olup, kendü kârı ve ‘ırk-ı cebînle elţâf-ı İlâhiyye’ye muntazır, meczûb-nümâ, ‘âkîl ü dâna idi.

Mısrâ‘

‘ Aceb zîbâ revîşdür ‘âkîl ol dîvâne şansunlar

Kırk yıldan mütecâviz Câmî‘-i Ebu’l-fetħ Meħemmed Hânî‘de ârâm-gîr ve ‘ibâdât ü tã‘âta sâğ-ı ihtimâmın teşmîr itmiş idi. Biñ kırk yedi ħudûdında irtihâl ve ‘âlem-i ünse ittişâl eyledi. Câmî‘-i mezbûr ħarem-i irem-nişânına ħarîb ħücresi verâsında olan sâħada Şeyħü’l-İslâm Ebu’l-Meyâmin Muştafâ Efendi mezarı civârında medfûn ve nişângâh-ı tîr-i du‘â-yı ehl-i derûn oldu. [32b]

Abaza Şeyħi es-Seyyid ‘Abdü’r-raħîm Efendi

eş-Şeyħ es-Seyyid ‘Abdü’r-raħîm. Kıdve-i kibâr-ı evliyâ-yı ‘izâm ve muğtedâ-yı meşâyih-ı fiħâm olan İbrâhîm Tennûrî ħazretleri aħfâdındandır. İbrîz-i ħâlîşü’l-‘ayâr vücûdî ħâk-i Kayşeriyye’den zâhir ü bedîdâr ve Şarı Baba-zâde dimekle ħarîn-i iştihâr olup, tarîk-ı ‘ilme sülûk ve ħurş-ı i‘tibârın sikke-i ma‘hûde ile meskûk itdükden sonra meşâyih-ı Bayramiyye’den Kabağ Ĥanefî nâm şeyħ-i meşhûrû’l-enâmdan dest-i inâbet aħziyle şâĥ-ı ümmîdi müşmir-i murâd ve şükûfe-i dil-i ħazîni nefes-i pîr ile güşâd ve bâr-ı ta‘alluğdan âzâd olmuş idi. Medîne-i mezbûrede mersûme Hâce Vaţan Tekyesi dimekle ma‘lûme zâviyede cã-nişîn-i ‘ibâdet ve kûşe-gîr-i tã‘at iken, Abaza Meħemmed Paşa ol diyâra mürûrında kendülere râğıb ve vâlî olduğı ba‘z-ı bilâda murâfağatlarına tãlib olmağın, her ân kendüden müfârağat itmeyüp, umûrında müsteşârı olmağ sebebiyle Abaza Şeyħi dimekle meşhûr ve bu ‘unvânla zebân-zed-i cumhûr olmuş idi. Kırk dörtde paşa-yı mezbûr mazhar-ı ħahr-ı ħahramânî olduğda, ħussâd-ı bed-nihâd ⁵⁷⁸ اذا ارتفع المانع عاد الممنوع şıdğınca fûrce bulup, paşa-yı mezbûruñ sebep-i ħurûc u ‘işyânı şeyħ-i merħûmuñ ilħâ vü tedbîri iledür, diyü cenâb-ı Cem-câh pâdişâh-ı gîti-penâh ħazretlerine bi’d-defa‘ât ħamz itmeleriyle bi’l-âĥire ber-mücib-i fermân-ı sulţân-ı kişver-gîr Üsküdar Medresesi pîşgâğında mu‘tekif-i künc-i savma‘a-i mezâr oldu.

⁵⁷⁹ وكا ذلك فى شوال من شهور سنة سبع و اربعين و الف

⁵⁷⁷ Hadîs-i Şerîf: “(Helâl yoldan) çalışıp kazanan Allah’ın sevgili (kulu)dur.” Yılmaz, *Kültürümüzde Âyet ve Hadîsler*, s. 356.

⁵⁷⁸ “Engel kaldırıldığı zaman, yasaklanan geri döner”

⁵⁷⁹ “Bu olay, 1047 senesinde Şevvâl ayında oldu.”

Şeyh-i mārri'1-beyān cāmi'1-i 'ilm ü 'irfān, seyyid-i şaḥiḥü'n-neseb, ṭayyibü'l-
'araḳ ve'l-ḥaseb idi.

آخر وفيات دولت پادشاه كيتي پناه السلطان ابن السلطان السلطان مراد خان ابن السلطان احمد خان⁵⁸⁰

Ol ahramān-ı selātīn-i āl-i ‘Osmān ebbedeħumu’llāhu ilā āħiri’d-devrān zamān-ı salanatlarında vāi‘ olan ħavādişüñ taħrīre şālīħ olanlarıdır ki ferdan ferdā beyān olunur.

ذکر احوال عصر مراد خانى⁵⁸¹

İcmāl-i rūz-nāme-i veāyi‘-i rūzgār ve lem‘a-i erāğ u nuħbe-i edvār oldur ki vāriş-i serīr-i cihān-bānī, murabba‘-nişīn-i taħt-ı Hāānī, ħalīfe-i şābi‘-i ‘aşer, ‘ālī-nijād, medār-ı nota-i istiāmet, cümle-i efrād, bāsı-ı bisā-ı ‘ayş [33a] u arab, māħī-i zālām-ı ħazen ü kerb, pādişāh-ı Ferīdūn-fer, Hıusrev-i Keyħusrev-adr, Behrām-şavlet āfitāb-ı mertebet, āħirü’l-cebābire ve’l-mütemerridīn, mālīk-i bilādü’r-rafāze ve’l-mülħidīn, fātīħ-i Revān u Bağdād, şehinşāh-ı ‘ālem Sulān Murād.

Nazm

Sütüde-menabe ol dāver-i felek-mesned

Ki baş or ademinde zamāne-i mağrūr

Biñ on sekiz Cemāzi’l-ülā’sında kevkeb-i sa‘d-itirān vüçüdü ħadā’i-ı sulāniyyeden Astoroz bağesinde evc-i şühüda feyż-i nūr zuħūr eyledükde “Gāzi” lafzı tārīħ-i sāl-i vilādet-i bā-sa‘ādetleri düşmiş idi. Biñ otuz iki Zi’l-ade’sinüñ on dördinci yevm-i aħadde cālīs-i taħt-ı Süleymānī ve erīke-nişīn-i Hāānī olup, tedbīr-i memālik ve bilāda ve tesviye-i umūr-ı ‘ibāda kemā-hüve şānü’l-ħilāfe kıyām ve niżām-ı aħvāl-i ‘āmmē-i nāsa idām buyurdılar.

Nazm

‘Ālem o adar feyż-i neşāıyla pür oldı

Güyā ki felek cām-ı arabħāne-i Cem’dür

Şeyħü’l-İslām Yahyā Efendi merħüm bu güne tārīħ dimişdür:

Hān Murādü’l-‘ādil

Ve lehu Eyzan

Didiler Sulān Murād-ı Rābi‘ oldı pādişāh

[Der-kenār: Ba‘zılar daħi dimişdür:

On yedinci şāh oldı ‘āleme Sulān Murād

Diger

⁵⁸⁰ “Cihanın kendisine sığındığı Sultan oğlu Sultan, Sultan Ahmed oğlu Sultan Murad Han’ın padişahlığı zamanındaki vefat edenlerin kalanları”

⁵⁸¹ “Murad Han zamanındaki olayların anlatılması”

Cehd idüp aldı birâder mülkini Sulţān Murād]

Sulţān-ı kâhramān-ḡaşlet resm-i kâdīm-i ḡavākīn-i sālīfe üzere Ḥazret-i Ebā Eyyūb-i Enşārī ‘aleyhi rahmetü’l-Bārī merḡad-i münevverelerinde ḡuţbü’l-‘ārīfin, ḡıbletü’l-vāşilīn, sulţānū’t-tariḡa, Burhānū’l-ḡaḡīka Üsküdarī Şeyḡ Maḡmūd Efendi ḡazretleri yed-i eyādīlerin ḡılıç ḡuşanup, ol rüz-ı sa‘d-endüz şām-ı sürür encāmında ri‘āyet-i sünnet-i ḡitāna iḡdām buyurdılar. Sene-i mezbūre Zī’l-ḡicce’sinde ḡuld-āşiyān Sulţān Aḡmed Ḥān irtihālinden berü üç cülūsiyye ve Ḥotīn Seferi tedārik-i mühimmātiyla ḡuşuşan eyyām-ı devlet-i Muşḡafā’ya da istilā-yı tālāngirān ile reşk-i ‘ummān u ḡayret-kān olan ḡazāne-i şāhāneye noḡşan gelmemekle vücūd-ı bih-būd-i sulţānīyle iḡtinām olunup, nām-ı in‘ām yād olunmaḡ der-kār iken tā’ife-i Bayramiyān zābiḡleri taḡrikiyle naḡz-ı ‘ahd idüp, resm-i dirīn üzere cülūsiyye ḡalebinde hem-zebān-ı ittifaḡ olmaḡın ḡāhişlerine müsā‘ade buyurıldı.

Otuz üç Şafer’inde Baḡdād-ı behişt-ābād dest-i istilā-yı ‘Abbās-ı nā-sipāsa fütāde ve ḡādīsī Nūrī Efendi ve ehl-i sünnetden niḡe muvaḡḡid-i pāk-i‘tiḡād ḡāk-i fenāya rü-nihāde olduḡı ḡaber-i ḡayret-eşeri geldi. Sulţān ‘Oşmān [33b] Ḥān-ı Şehīd ‘aşırında diyār-ı Mışriyye’ye iclā olınan Aḡa-yı Dārū’s-sa‘āde Ḥācī Muşḡafā ba‘de’l-cülūs da‘vet olunmuş idi.

Sene-i mezbūre Rebī‘ü’evvel’inde der-i iḡbāle rüy-māl itdükte, tekrār dārū’s-sa‘āde ḡıdmeti iḡsān olındı.

Sene-i mezbūre Cemāzi’l-āḡire’sinde Vezīr-i A‘ḡam Kemān-keş ‘Alī Paşa kemāl-i ḡırş ve āziyy belāsına uğrayup, ḡatlı olınduḡda şadāret-i ‘uzmā Çerkes Meḡammed Paşa’ya iḡsān olunup, sene-i mezbūre Receb’inde Abaza Meḡammed Paşa ref‘ itdüḡi livā-yı şaḡāyı kesr için şahrā-yı Üsküdar’da naşb-ı ḡıyām serdārı ve Gürcī Meḡammed Paşa cā-nişīn-i şadr-ı dīvān-ı şehriyārī buyruldı.

Sene-i mezbūre Şevvāl’inüñ dördüncü gün[i] ḡonanma-yı ḡümāyün Kefe ḡarafına gidüp, eḡrāf-ı İstanbul ḡālī ḡalmaḡın ten ḡızaḡı yüz elli ḡıḡ’a şāyiḡa ile Ḥaradeñiz boḡazından duḡūl ve Rūmili şāḡilinde Şarıyer ve Yeñiköy nām mevzi‘leri sūḡte-i āteş ızrār itmeleriyle sene-i mezbūre Zī’l-ḡa‘de’sinde Şarıyer nām maḡalden yukarı leb-i deryāda ḡal‘a-i sengin bünyād u icād ve ḡāricinde cāmī‘ ve ḡammām ve mesākin-i refī‘a ve ḡadā’iḡ-ı zāt-ı behcete i‘dād itdiler.

Vezīr-i A‘ḡam Meḡammed Paşa ḡaḡ-ı merāḡil iderek, māh-ı Zī’l-ḡa‘de’de Ḥayşeriyye ḡurbinde bir şahrāda Abaza Paşa ile idāre-i cām-ı şemsīr-i ḡün-āşām

huşuşan yeñiçeri dil-âverleri aḫz-ı intikâma kıyâm idüp, bezm-i rezimde bir demde tarafeynden niçe merd-i neberd-âyîn âlûde-i raḫl-ı girân-ı tîğ-ı kîn olup, mādde-i cidâle fayşal virilmemiş idi.

Ba‘ dehû mâh-ı Zî‘l-ḫicce‘de şāniyen muḫābele olup, bir sâ‘at nücūmiyyede taraf-ı düşmen semt-i inhizāma mā‘il olup, leşkerleri maḫayık-ı sitizden sebūkbār-ı ‘āzim-i fezā-yı güriz olup, şīrân-ı ‘adū şikār-ı der-ḫafā olmağın ordugāhlarında daḫi ḫarāra iktidārı olmayup, Erzurūm cānibine cān atduḫlarında ḫayme ve hargāhları naşib-i gūzāt-ı zafer-simāt olmuş idi. Serdār-ı nāmdār firārileri ta‘ḫīb iderek, Erzurūm‘a ḫarīb maḫalle varduḫda, tavassuḫ-ı muşliḫūn ile Abaza Paşa‘nuñ ‘işyānı ‘afv ve ke-mā-kān Erzurūm eyāletini ibkā eyleyüp, otuz dört Muḫarrem‘inde Toḫat meşṫāsına imāle-i licām ve ol maḫalde sefer-i diyār-ı maşriḫ için tedārik-i mehāmm üzere iken Cemāzi‘l-ūlā‘da [34a] keşti-vücūd-ı bihbūdı ḡarīḫ-ı baḫr-ı raḫmet olup, mühr-i şadāret-i ‘uzmā muḫāfiz-ı Diyārbekr Ḥāfiz Aḫmed Paşa‘ya revā görölüp, Bağdād-ı behişt-ābād istiḫlāşı fermān olunmuş idi.

Otuz beş Rebī‘ü‘l-evvel‘inde ḫal‘a-i āhenīn bünyādını muḫāşara idüp, şehir-i mezbūre vālī-i Diyārbekr Murād Paşa himmetiyle Ḥille maḫallinde meşhed-i Ḥāzret-i İmām Ḥüseyn‘de ḫā‘im-i maḫām-ı ḫiṣām olan ser-ḫusrān tu‘me-i şemşir-i ḫūn-āşām olmağla dest-i istilālarından taḫliş olındı.

Binā-yı ḫal‘a Der-cānib-i Anaṫolı

Zî‘l-ḫa‘de‘de Şarıyer ḫurbinde icād olınan ḫal‘aya muḫābil Anaṫolı cānibinde daḫi aña mu‘ādil bir ḫal‘a bünyād buyurıldı. Otuz altı Rebī‘ü‘l-āḫir‘inde serdār-ı ekrem Ḥāfiz Paşa Ḥaleb‘de ḫarār üzre iken ‘azl ve mühr-i vezāreti şāniyen Ḥalīl Paşa‘ya erzānī buyurılıp, menşūr-ı serdārī daḫi anlaruñ nāmına terḫim ve zimām-ı umūr-ı ḫā‘im-maḫāmī yine Receb Paşa‘ya teslim buyrulduḫda germiyyet-i şitāda ‘ale‘l-isti‘cāl Üsküdar‘a gūzār idüp, ḫudūm-i rebī‘-i bedī‘ü‘l-āşāra intizārı Ḥaleb‘de itmek üzere cānib-i Şehbā‘ya taḫriḫ-i livā-yı felek-fersā buyruldu.

Vezīr-i sābıḫ Ḥāfiz Paşa sene-i mezbūre Receb‘inde ḫāk-i der-i hümāyūna rüy-māl itdükte vezāret-i şāniye rütbesiyle şeref-i muşāherete sezāvār buyruldu. Şadr-ı A‘zam Ḥalīl Paşa dört ay Ḥalebü‘ş-şehbā‘da iḫāmetden soñra sene-i mezbūre Zî‘l-ḫa‘de‘sinde terfi‘-i rāyet-i ‘azimet idüp, şahrā-yı Diyārbekr merkez-i a‘lām-ı İslām oldu. Zî‘l-ḫicce‘de şāh-ı güm-rāh gümāşṫeleri Aḫışḫa kal‘asını giriftār maḫayık-ı ḫiṣār itdüğü iḫbārı intişār bulmağın mīr-i mīrān-ı Erzurūm Abaza Paşa‘ya ḫükm-i ser-‘askeri

gönderilüp, ol daği yigirmi biñ kadar sipāh ile pīşgāh-ı hişārda ɗarb-i hayme vü hargāh itmiş iken ol re'ye karar olunmayup, Dişlek Hüseyin Paşa -ki muhāfiz-ı Anadolı idi- ser- 'asker ve sār paşalar, beglerbegleri tābi' -i fermān-ı ser' asker ve Abaza Paşa'ya Dişlek Hüseyin Paşa'ya inkıyādı mutazammın-ı evāmir şudūr eyledi. Bu esnāda Kapudan Hasan Paşa Karadeñiz'e 'azimet idüp, hasbe'l-emr Özi'ye müceddeden dört kullei müstemil bir kal'a binā vü icād ve sār harābe müşerref olan yerlerin ma'mūr u ābād eyledi. Ba'de'l-lütteyyā ve'lletī kütüb-i tevārīhde taħrīr olunduğı vech üzere Halil Paşa'nuñ bī-behre-i zafer 'avd itdügi [34b] peyām-ı bī-intizām vāşıl-ı sem' -i pādīşāh-ı keşirü'l-enām olıcağ, yeñiçeri ağalığından ma'zūlen İstanbul'a gelüp, birkaç eyyām mürürında hil'at-i vezāret ile ikrām olunan Husrev Paşa 'icāleten Diyārbekr eyāleti ihsānıyla İstanbul'dan iħrāc buyrulup, ba'dehū otuz yedi Ramazān'ında Amāsiyye menzilinde mühr-i şadāret-i 'uzmā ile teşrif buyurulduğdan soñra tayy-ı merāhil iderek Tokat'a varduğlarında, mühimmāt-ı sefer tedāriki için iki aya karīb anda ikāmetden soñra Zil'ka'de'de terfi' -i livā-yı 'azimet olınup, Sivas'a varıldı.

Abaza Paşa muğaddemā üzerine tekrār serdār ta'yin olunduğundan haberdar olup, muğāvemete iktidārı olmayacağına karar virmeğin nā-çār Çopur Bekr'i şāh-ı şeyāfin-sipāha gönderüp, Erzurūm'u teslim şartıyla ol bed-nijāddan istimdād itmiş imiş. Şemsī Hān nām ser-'asker ile on yedi biñ kızılbaş imdād irişmek üzere idügi Tercān Ovası'nda vāşıl-ı sem' -i ser-'asker olmağın 'ale'l-isti' cāl birkaç beglerbegi irsāl olınup, ve der-'ağab serdār daği sebükbār-ı ilgār ile taraf-ı Erzurūm'a revān olup, bi-'avnihi te'ālā dervāze-i fitne-i ictimā'ı sedd eyledi. Karş vālisi Sefer Paşa daği ricāl-i harb ü kıtāl ile Şems Hān'ı istiķbāl ve ɗarb-ı şemşir-i sürūrī birle leşker-i ser-hüsri perişān u der-hem ve hān-ı mezbūrı tuħfe-i hużūr-ı şadr-ı a'zam eyledi. Ba'dehū otuz sekiz Muħarrem'inde kal'a-i Erzurūm'ı muħaşara ve kırkıncı günde mazayık-ı hişār giriftārları halka-i derr-i istimānī taħrike āğāz idüp, ol 'ināyet-h'āhlaruñ niyāz-ı müstemendāneleri mesmū' -ı sem' -i rizā olduğda, serdār-ı ekrem kal'a-i mezbūreyi ta'mir ü aħkām ve ta'yin-i müstaħfazin ile hüsni-nizām virdükden soñra Şaferü'l-hayr'da 'asker-i İslām otuz üç tārīhinden beridür devlete rüy-māl ārzüsında olmaları ile Tayyār Meħammed Paşa'yı Erzurūm eyāletiyle ol maķāma ikāmet ve kendü Abaza Paşa ile dergāh-ı celālet ü cāh tarafına rihlet idüp, dāmen-būs-ı şehriyārīyle müşerref oldu. Sene-i mezbūre Receb'inde Yemen hākimi Haydar Paşa sū-yı tedbiri ve ol vaķtde Mışr vālisi Bayram Paşa taķşiri ile kürsi-i memleket olan Şan'a binādur. Bahriyyeden

mā‘ adā cümle kıla‘ ile imām-ı cemā‘ at-ı Zeyniyye dest-i istilāsına giriftār olduğu [35a] iħbārı istimā‘ olmağın ümerā-yı Mıŝır’dan ansu Beg eyālet-i Yemen ile ŝavb-ı ‘ Aden’e imāle-i sükkān ‘ azīmet idüp, āsitāneden daħi üç biñ uloğlı irsāl olındı. ansu sāħile vāŝıl olduğda, bir müddet anda iāmet idüp, baıyye-i memleketi daħi imāma teslimden ŝoñra der-i devlet-medāra ‘ inān-tāb-ı mürāca‘ at oldı. Sene-i mezbüre ŝevvāl’inde ŝadr-ı A‘ zām Ĥusrev Paŝa ŝāniyen ħaŝmet-i ser-‘ askerī ile Üsküdar’a güzār idüp, Receb Paŝa cā-niŝin-i ‘ izz ü temkīn oldı. ayy-ı merāħil iderek Mūŝul’a vāŝıl olduğda, abile-i Sehrān dest-zede-i gāret-gerān olup, bī-nihāye ağnām iğtinām olunduğda gūŝtı gıdā ve postı altın suyından geçmek için kilik-i terbiyeti mehāmmına ŝarf olunup, nehr-i mezbürdan ‘ ubūr, otuz toquz Receb’inde ŝāħrā-yı ŝehr-i zūr muħayyem-i leŝker-i manŝūr olup, muaddemā ŝāħ-ı güm-rāħ taħrīb itdüğü Gelenbār(?) nām al‘ a ta‘ mīrinde iki ay bezl-i mesā‘ i-i nā-maħŝūr olunup, ba‘ de‘ l-itmām ta‘ yin-i mīr-i mīrān ve müstaħfazin ile aħkām olındı. Serdār-ı kiŝver-güŝānuñ iħbārı Hemedān’da olan ŝāħ-ı güm-rāħuñ mesmū‘ ı olıcağ, ħān-ı ħānān Zeynel Ĥān’ı elli biñ ser-i ħasere(?) ser-‘ asker ta‘ yin idüp, irsāl eylemiş idi. Bu ħaber daħi vāŝıl-ı sem‘ -i serdār olduğda, mīr-i mīrān-ı Ĥaleb Noğay Paŝa’nuñ ħüküm-fermā-yı leŝker ve birkaç begler begi ve üç biñ yeñiçeri ile me‘ mūr olup, Mihribān al‘ ası urbinde muābele ve vaqt-i seherden ba‘ id ‘ aŝra dek muatele olunup, idām-ı ŝebāt-ı ser-ħüsrān pāy-dār olmayup, Zeynel Ĥān miźmār-ı kār-ı zārından zaħm-ı ħurde nīm merde ancak on biñ kadar kıızılbaş ile selāmete ıķup, ŝāħ-ı bed-sirete vāŝıl olıcağ, ŝemŝir-i ħūn-āŝām ile vücūdın ‘ ālem-i ŝühüddan izāle idüp, ve kendü daħi Hemedān’dan taħtgāħ-ı adīmi azvin’e ‘ āzim olduğı ħaber-i behcet-eŝeri vezīr-i a‘ zāma vāŝıl olduğda, ‘ ale‘ l-isti‘ cāl ol cānibe taħrīk-i tuğ u ‘ ālem eyleyüp, ba‘ de ayy-ı merāħil kiŝver-i ‘ Acem’e vaz‘ -ı adem olunup ve der-güzin-i sūħte-i āteŝ-i ahr u kīn olunduğdan ŝoñra ber-mucīb-i ħaṭṭ-ı ‘ ālī cānib-i Bağdād’a imāle-i licām-ı ‘ azīmet ve kırķ Muħarrem’inüñ yigirminci günü Bağdād muħāŝarasına iāmet olunduğda, kırķ gün ŝām u ŝeħer ŝāyeste-i ihmāl ü müsāmaħadan dūr, bezl-i mesā‘ i-i nā-maħŝūr olmuş iken bi-ħükmi-i Ĥudā fetħ müyesser olmayıcağ [35b] ba‘ z-ı umūr-ı lāzıme iün beŝ altı ay ŝarf-ı naħdiyye-i evāt idüp, kırķ bir Rebī‘ ü‘ l-āħir’inde Diyārbekr meŝtāsına vāŝıl olduğda, ‘ adem-i fetħ bābında a‘ zār-ı vāhiyyesi mabūl-i ṭab‘ -ı ŝehriyārī olmayup, ŝehr-i mezbūruñ evāħirinde ma‘ zūl ve Ĥāfız Aħmed Paŝa ŝāniyen maām-ı vezārete mevŝūl oldı.

Şehâdet-i Hâfız Paşa ve Vezâret-i Receb Paşa

Ķā'im-i maĶâm Receb Paşa, Hâfız Paşa'nuñ şâniyen mühr-i vezâret ile teşerrüfinden sũhte-i âteş-i ġayret olup, ba'z-ı eşkıyâ-yı sipâha bezl-i mâl ile kendüye pâ-dâş-ı vâdî-i gümrâhî itmegin sene-i mezbûre Receb'inde ubbehî-i vezâret ile ġâfilen bâb-ı hümayûndan dâhil olıcaĶ kemîngâh-ı şeqâda âmâde olan eşkıyâ-yı meydân râh-revânlik idüp, Hâfız Paşa ġasteler oġasına ilticâ itmiş iken ġalâş mümkün olmayup, ol ġün ba'de'l-ı aşr ġuzûr-ı şehriyârîde edânî-i ġalî'ü'l-ı izâr elinden şahbâ-yı şehâdeti nüş ve Receb Paşa mühr-i vezâreti der-âġuş itdi. Sene-i mezbûre Şevvâl'inde anuñ daġı peymâne-i mey-i şebâtı leb-rîz ve gerden-i cânı giriftâr-ı pençe-i şîr-i şemşîr-i sertîz olup, Mısr'dan ma'zûl Arnavud Meġhemmed Paşa mesned-ârâ-yı dîvân oldı. ĶırĶ üç Rebî'ü'l-evvel'inde ġaraf-ı Vân'a ser-ġusrân-ı hücumı iġbârı vâşıl-ı sem'-i şehriyârî olduġda, rikâb-ı şeref-i intisâbdan muĶaddem vezîr-i a'zam kişver-i 'Acem Ķaşdıyla terfî'-i livâ-yı 'azîmet idüp, Vân üzerinden ser-ġusrânı izâleden şoñra münâsib olduġı maġhalde sefer-i hümayûn-ı zafer-maĶrûn mühimmâtı kemâyenbaġî tedârik ü itmâm ile me'mûr olduġda, ġasbe'l-emr ġaraf-ı Üsküdar'a seyr-keş(?)'i İslâm ve Bayram Paşa Ķā'im-maĶâm oldı. Ba'de tayy-ı merâhil sene-i mezbûre Cemâz'i'l-âhîre'sinde Ķat'-ı menâzil eşnâsında Diyârbekr muġâfızı Murtażâ Paşa ve Erzürüm muġâfızı Ĥalîl Paşa hücum ile Vân Ķaşdıyla tecemmu' iden ser-ġusrân-ı rû-gerdân vâdî-i ġaybet ü ġusrân olduġı ġaberi vâşıl-ı sem'-i serdâr olıcaĶ, şafâ-yı bi'llâh Ĥaleb'de ġatt-ı rahl-i Ķarâr olunmaĶ üzere ol cânibe tevĶîh-i râyet 'azîmet olındı. Vezîr-i kişver-ġüşâ Ĥalebü's-şehbâ'da 'alâ ġasbe'l-emr istirdâd-ı Bağdâd mühimmâtın tedârik ü i' dâd için bî-Ķuşûr bezl-i maĶdûr üzere iken bu cânibden pâdişâh-ı Cem-câh ġazretleri ba'de'l-istiġhâre Revân teşhîrinden Bağdâd istirdâdı te'ġîr olunmaĶ tedbiriyle ĶırĶ dörd [36a] Receb'i ġurresinde tûġ-ı şâhî cebhe-ġâne-i pâdişâhî pîşġâhına naşb olup, Bayram Paşa İstanbul Ķā'im-maĶâmı, Murtażâ Paşa rikâb-ı 'âlî ta'yîn buyurıldı. Sene-i mezbûre Ramazân'ında ġaymeġa-yı reng-â-reng ile Üsküdar nümüne-nümâ-yı naĶş-ı Erjeng oldı. Şehr-i Şevvâl'üñ toĶuzunda bedreĶa-i 'izz ü iĶbâl ile nehzat-ı hümayûn vâĶî' olmuş idi. Kütüb-i tevârîġde tahrîr olunduġı vech üzere her merġalede ber-muĶteżâ-yı siyâset def'-i mezâlim ü Ķabâġat iderek ĶırĶ beş Muġarrem'inde Ilıca nâm menzilde vezîr-i a'zam 'umûmen sipâh-ı İslâm ile râyât-ı sa'âdet-âyâtı istikbâl idüp, rûz-ı dîġer Üsküdar'dan altmış birinci menzil olan şahrâ-yı Erzürüm'da iki deryâ-yı 'asker-i zafer-nevâl-i mevc-rîz ittîşâl oldı. 'Asker-i İslâm ġadden efvûn olup, Revân gibi muġaĶĶar Ķal' ayı teşhîr tâ

bu mertebe tekellüfe muhtâc olmamağın ‘askerden elli biñ kadar ihrâc olunup, qadr-i kifâyeden ziyâde hazine ve ağırlık Erzurüm’da tevkiif olunup ve silâhdârlıktan çıkan Vezîr Hüseyn Paşa muhâfaza ile me’mûr oldu. Mâh-ı mezbûruñ yigirmi ikinci günü iki yüz biñ kadar ‘asker ve yigirmi biñ Balyemez top ve yüzden ziyâde şâhî darbzen ile mütevekkilen ‘alâ’llâh ‘azm-i kişver-i ser-hüsran-ı güm-râh olındı. On altıncı menzil olan kal’a-i Revân pirâmeni olup, hâlen Hünkâr Depesi dimekle iştiyhâr-yâfte olan maḥall-i maḍrab otaḳ-ı gerdün-niṭâḳ olıcaḳ, şunûf-ı ‘askere cebe-hânededen ḳazma ve kürek ve barut ve fitil tevzi‘ olunup, perdedârî-i şeb-târa intizâr üzere ḳarâr olunup, gice leyle-i Ḳamerî ve rûşen ve eṭrâf-ı kal’a meşâ’il ile müzeyyen olup ve bürc ü bârû-yı ḥişâr üzere bâsdârlar bîdâr ve her sū dîde-güşâ-yı intizâr iken üçüncü sa‘âtde yeñiçeri dil-âverleri seyl-i revân gibi kal’a cānibine revân olup, ‘icâleten õñlerine setre peydâ idince ṭaraf-ı düşmenden atılan top u tüfenk dâneleriyle pençeleri üftâde-i ḥâk-i helâk ve bir kaç yüzü zaḥmnâk olup, ṭaraf-ı sulṭân-ı bende-nüvâzından kırk ellişer ğuruş ‘aṭıyye mecrûḥlara merhem-i şifâ-sâz oldılar. Eyyâm-ı muḥâşaradan sekizinci günde:

Nazm

باشد رشیده بر فلك آواز المدد

از کاو وماهی چون بزمین مینزندلکد⁵⁸²

bürc ve bârû-yı [36b] ḥaşlarından âvâze-i el-amân dâfi‘-i kürüb u aḥzân olup, Şaferü’l-ḥayr’uñ yigirmi ikinci yevm-i işneynde Emîr Güne oğlu Ṭahmâs Ḳulı Ḥân ketḥudâsı Murâd Ketḥudâ Ḥân amân recâsına ḥâk-i der-i iḳbâle rûy-mâl idüp, mes’ûli ḳarîn-i ḥuşûl oldu. Rûz-ı dîger Emîr Güne oğlu daḥi muḥrez-i şeref-i taḳbîl ḥâşiye-i bisât-ı devlet-i menâṭ olup, zâhîren mezḥeb-i rafz u ilḥâddan intizâ‘ ve biñ kadar etbâ‘ıyla sulṭân-ı zafer-nişâna ittibâ‘ eyledi. Teşyîd ü aḥkâm-ı mehâmm ḳarîn-i itmâm olunca on beş gün daḥi ârâm buyurduḳlarından soñra on biñ kadar ‘asker ve dört yüz ‘aded kîsehâ-yı sîm ü zer ve müstevfî cebe-hâne ve zaḥîre ile Murtażâ Paşa nâm-zed-i ḥıdmet-i muḥâfaza olup, mâh-ı Rebî‘ü’l-evvel’uñ altıncı günü sulṭân-ı encüm-sipâh ḥazretleri ‘inân-engîz-i cānib-i Tebrîz oldılar. Evâḥir-i şehir-i mezbûrda ğubâr-ı semm-i sutûr sulṭân-ı manşûr ile sa‘d-âbâd-ı Tebrîz ‘anber-âmîz olıcaḳ, bir kaç gün ol ḥıṭṭada ârâm ve Cihân Şâh ve Sulṭân Ḥasan Câmî‘ ileri’nden mâ‘adâ dūr u ḳuşûrı meheb-i riyâḥ inhidâm olduḳdan soñra Rebî‘ü’l-âḥir’uñ ikinci günü ‘izz ü iḳbâl ile semt-i dârû’s-saltânaya ‘azîm buyruldu. Vezîr-i A‘zam Ḥekîm-i Ḥâḳânî nâm menzile dek şehriyâr-ı bülend-

⁵⁸² “İmdat çığlıkları göge ulaştı. Öyle ki öküz ve balık yeryüzüne tekme vuruyorlar.”

iktidârı teşyîc ve ol menzilde ser-ħadler aħvâliyle teħayyüd olunmak için Diyârbekr'de kışlamak üzere tevdîc eyledi. Tebrîz'den kufûl ve Vân'a vuşüllerinde Aħışka fetħine me'mûr olan Ken'ân Paşa yigirmi üç gün muħâşara ile ħal'a-i mezbûreyi ve eħrâfindan, beş altı kıt'a muħtaşar ħal'ayı şulhen, dâhil-i ħavzayı teşhîr itdükden soñra ħaraf-ı dârü's-salţanaya imâle-i licâm-i kufûl idüp, İznikmid nâm menzilde pâdişâh-ı İslâm'a vâşıl ve 'izz ü nüvâziş-i iltifât-ı ħüsrevâniye nâ'il oldu. Ol zamânuñ şu'arâsından Cem'î Çelebi bu gûne târiħ dimişdür:

Feth-i Revân

Mışrâc

Aldı Revân'ı zûriyla Sulţân Murâd-ı Cem-livâ

Ve lehu

Aldı Revân'ı şeh-i Behmen-şükûh

Ba'zılar daħi bu gûne dimişlerdür:

Zûriyla aldı Revân'ı yıkdı yaptı pâdişâh

Aldı on günde Revân'ı seyf-ile Sulţân Murâd

[Der-kenâr Târiħ]

Sulţân Murâd-ı Râbi' aldı yine Revân'ı

Diger

Didiler aldı Revân şâhı bil Sulţân Murâd]

Sene-i mezbûre Receb'inde şehriyâr-ı bülend-iktidâr ħazretleri metâ'ib-i esfârı ber-ħaraf ve taħtgâh-ı ħadîmi müstağrak-ı 'izz ü şeref idüp, şehr ve eħrâfında kemâl-i ziyet ü zîb üzere bir haftaya ħarîb tonanma tertîb [37a] olındı. Sulţân-ı zafer-nişân ħazretlerinüñ ħaraf-ı Rûm-ı behcet-rüsûma 'atf-ı 'inân-ı 'azîmet buyurdukları dâver-i kişver-i Cem şâh-ı 'Acem'üñ ma'lûmı olıcağ, Revân cânibine taħrîk-i tuğ u 'alem idüp, sene-i mezbûre Receb'inüñ on dördinci günü muħâşara itdükde Murtażâ Paşa yanında ħadr-i kifâye 'asker olmamağla vâki' ħâlî der-i devlet-medâra i' lâm idüp, kendü nâ-çâr pes-perde-i ħişârda ħarâr ihtiyâr eyledi. İki aydan mütecâviz bu minvâl üzere giriftâr-ı mazayık-ı ħişâr iken sulţân-ı kişver-i Cem olan rûh-ı ħayvânî muħafaza-i şehri vücûddan ħaşrîd idicek kethudâsı Zü'l-fiħâr Ağa daħi bir ay miğdârı üslûb-ı sâbık üzere meşâkħ-ı muħasarayı taħammûlden soñra Şevvâl'üñ yigirmi altıncı günü el-emân ile dâmen-i muħafazadan el çeküp, ħal'a-i Revân dest-i istilâ-yı şâh-ı bed-peymâya düşdi.

Bundan akdem Revān'a şāh-ı güm-rāhuñ hücum u muḥāşarası ma'lūm-ı pādişāh-ı encüm-sipāh olduğda, Yeñiçeri Ağası Şāhīn Ağa irsāl ve 'umūmen Anaṭolı ser-askerlerine asker sürmek için o emr-i şerīfe işāl buyurulmuş idi. Ol eşnāda serdār bu vaq'a-i hā'ileden ḥaberdar olduğda, ḳahr-ı ḳahramānīden zehresi dü nīm olarak Diyārbekr'den şiddet-i şitāda ṭaraf-ı Erzurūm'a imāle-i licām idüp, Ḥasan Ḳal'ası'na varduğda, ber-vech-i isti'cāl birkaç begler begi irsāl eylemiş idi ammā:

Mışrā'

كبرمكه فلك جامه دهدكو اندام⁵⁸³

vefḳince hengām-ı zevāl fırsata müşādif olmağın nā-çār ol ṭarafda olan kılā'ı ta'mir ve muḥāfaza ile sedd-i şugver-i İslāmiyye emrinde ihtimām-ı tām itdiler. Serdār daḫi Erzurūm'da ḳarār itmiş idi.⁵⁸⁴ صار ماصار kırk altı Ramazān'ında Revān imdādında serdār-ı ekrem Meḥemmed Paşa'ya isnād-ı taḳşir olunmamağın 'azlle ta'zīr, mühr-i vezāret ve efser-i ser-'āskerī ile Ḳā'im-maḳām Bayram Paşa tevḳir buyrulup, ḥidmet-i ḳā'im-maḳāmī Ḳapudan Muştafā Paşa'ya 'ināyet olındı. Sultān-ı ḡayūr Revān vaq'asından ziyāde bī-ḥuzūr olmağın kūh u şahrāda ḥaymehā-yı sefid-gün leşker-i sermā henüz ber-ḳarār iken sene-i mezbūre Şevvāl'inde serdār ṭaraf-ı Üsküdar'a ḡüzār idüp, cānib-i şerefe taḫrīk-i semend-i 'azīmet idüp, tedārik-i mehāmm aḫz-ı [37b] intikām için ba'z-ı bilādda meḳş ü ārām itdükden soñra kırk yedi Cemāzi'l-āḫire'sinde Amāsiyye ḳışlasına duḡul eyledi çün vezīr-i a'zam mehāmm-ı istirdād-ı Bagdād'ı i' dād eyledi. Vükelā-yı devlet rüz-ı efzūn ile İstanbul'da daḫi levāzım-ı mühimmāt-ı sefer-i hümāyūn ber-vefḳ-i murād ḳarīn-i itmām u icād olıcaḳ, yevm-i şāmin şehir-i Şevvāl'de tuḡ-ı pür-fürüḡ-ı sultānī ber-ḳā'ide-i āl-i 'Oşmānī Cebe-ḫāne öñinde ḡayret-i ḥürşid-i nūrānī ve bir hafta mürūrında tāḳ-ı gerdūn-niṭāk-ı Ḥusrevānī Üsküdar saḫrasında ṭa'nezen-i ḳubbe-i lāciverd-gūnı āsmānī olup, Zī'l-ḳa'de'de pādişāh-ı sitāre-sipāh ḫazretleri daḫi ḫaşmet ü ebnūh ile mütevekkilen 'alā'llāh Üsküdar'a ḡüzār buyurdılar. Ḳā'im-maḳām Muştafā Paşa rikāb-ı hümāyūn ile sefere me'mūr olup, Budin muḥāfızı Mūsā Paşa İstanbul muḥāfazasına ta'yīn buyruldu. Üsküdar saḫrasında yigirmi ṭoḳuz gün meḳş ü ārāmdan soñra āvāze-i ḳūs raḫīl-i ṭanīn-endāz ṭās-ı sipīhr-i berīn olup, 'ulemā du'acıları sāye-i livā-yı felek-fersāde beşinci menzil olan İznikmid'e dek şehriyār-ı bülend-iktidārı teşyī' ve yevm-i vuşulde dāmen-būs-ı ber-ḡüzīn-i selāṭīn birle şeref-ḳarīn olduğdan soñra fetḫ ve firūzī rüzī olmaḳ du'āsını edā ile tevdī' itdiler. Kırk sekiz

⁵⁸³ "Diyelim ki felek elbise verdi, coşarım."

⁵⁸⁴ "Olan oldu."

Muḥarrem’inde İnonü nām maḳām maḍrab-ı ḥıyām-ı ‘izz ü ihtışām olduḳda, şadr-ı a‘zam ḥıdmet-i istikbāl edāsına ol maḥalde vāşıl-ı ma‘sker-i zafer olup, ḥıdmet-i tedārik-i mehāmm-ı seferiyye muḳābelesinde maḗhar-ı ‘avāṭıf-ı Ḥusrevānı oldu. Ba‘dehū merḥale-be-merḥale def‘-i mezālīm ü şürūr ve izāle-i erbāb-ı mefāsıd ü fücūr iderek Rebı‘ü’l-āḥır’de Ruḥā’ya ḳarīb Cilāb nām maḳām maḍrab-ı ḥıyām olduḳda, Vezır-i a‘zam Bayram Paşa’nuñ āfitāb-ı şabıḥatü’l-‘ıd-ı vücūdı mütevārı-i ḥıcāb-ı sehāb-ı ‘adem olup, şehbāz-ı bülend-pervāz, mühr-i vezāret Muḥāfız-ı Āmid Ṭayyār Meḥemmed Paşa farkına şāye-endāz olup, şahrā-yı Āmid’e varıldıḳda muḥrez-i şeref-i taḳbıl dāmen-i iclāl olup, Diyārbekr eyāleti vālī-i Şām Dervış Meḥemmed Paşa ve anuñ maḥlūlı muşāḥıb-i şehriyārı Silāḥdār Paşa’ya iḥsān olındı. Ba‘dehū bedreḳa-i ‘izz ü ikbāl ile Cemāzi’l-āḥıre’de [38a] Mūşul nām menzile vāşıl olup, ol maḥalde on bir gün ārām ve ‘umūmen leşker biñer aḳçe in‘ām olındıḳdan soñra ḥareket olunup, Makeyan(?) nām mevzi‘de Erzurūm muḥāfızı Ken‘ān Paşa Revān ṭarafına ilḡār ve ḥākım-i Revān Kelb ‘Alı Ḥān ile eski Revān öñünde tertıb-i şaff-ı kār-zār idüp, ‘asker-i İslām bi-‘avnihi te‘ālā muḗaffer ü manşūr ve leşker-i ser-ḥasır münhezim ü maḳḥūr olduḳı ḥaber-i behcet-eşeri vāşıl-ı ma‘sker-i dāver-i dādger oldu. Māh-ı Receb’uñ sekizinci günü, İmām-ı A‘zam ve hümām-ı ekrem meşhed-i şerıfleri ḳarıbine naşb-ı ḥıyām ‘izz ü ihtışām olduḳdan soñra a‘dāya göz açdırmadıñ, hemān ol gün ‘asker-i İslām’a cebe-ḥāne ve ḳazma ve kürek tevzi‘ olunup, giceden iki buḗuḳ sā‘at mürürından soñra metrise girilmege mübāşeret olındı. Eyyām-ı muḥāşaradan otuz ṭoḳuzuncı günü ve māh-ı Şa‘bān’uñ on yedinci günü ṭaraf-ı salṭanat-ı ‘aliyyeden fermān şudūriyle ḍarb-ı ṭop ile yıḳduḳları ḳulleler cānibinden yürüyüş itdiler. Vezır-i a‘zam germiyyet-i hengām u ḡāde keyfiyyet-i raḥıḳ-i miski’l-ḥitām, cām-ı şehādet ile cā-nişin-i ḥadā’ıḳ-ı dārü’n-Na‘ım olduḳda, Ḳapudan Muşṭafā Paşa çār-bāliş-i eyvān vezāret-i ‘uzmāda refı‘ü’ş-şān ve Silāḥdār Paşa ḳapudan oldu. Vezır-i cedıd iki üç sā‘at içinde ḳulel-i ḳal‘adan berın ḍarb-ı şemşır ile teshır ü muḥāfazasıçün güzıde ‘asker va‘ızıyla ser-ḥusrānı taḥvıf ü teḥzır idicek, nā-çār māh-ı mezbūruñ on sekizinci yevm-i Cum‘a ki -eyyām-ı muḥāşaranuñ ḳırḳıncı günü- vaḳt-i ḍaḥvede ḳulel ü bürüc-ı ḥışārdan el-emān şadāsını Bülend ve Bektaş Ḥān istid‘ā-yı ‘afv u ‘āṭıfet-i sulṭān-ı ercümend ile ḥāk-i dergāh-ı cihān-penāha rūy-māl eyleyüp, ehl-i cıfr ü cāmi‘a istiḥrāc itdükleri ma‘nā ki bu vechle nazm olunmuşdur:

أنبيك يا صاح اخبارا مورخه

من عالم بخقيق القول مصداق

ترى ببغداد اذ تمت ثمانيه
وأربعون ومايجرى باهراق

وهل للأجم من ويل يحل بهم
من صارم ظلله فى رأس وأعناق

ياخذ السيف من أرض الجفار فما
يبقى لبغداد منهم فارس باق⁵⁸⁵

Bi-emri'llāhi te'ālā sene semān ve erba'in ve elf Şa'bān'ında minvāl-i muharrer üzre
[38b] şüret-pezîr oldu. ⁵⁸⁶ الحمد لله على ذلك و لازال كذلك

Feth-i Kāl'a-i Bağdād

İrtesi gün vezîr-i a'zam ve şeyhü'l-İslām ve sâ'ir erkân:

Nazm

Ġazā mübārek ola ey şehensāh-ı ġāzī
Ki 'ālemün saña tefvîz olındı ihrāzı

Me'ālin gūyān olarak dāmen-būs-ı sulţānī ile müşerref olduklarında ħal' -i fāhire
ihşān olındılar. Şeyhü'l-İslām ve müftī'l-enām Yahyā Efendi bu gūne tārīh dimişdür:

Nazm

Ĥazret-i Sulţān Ġāzī-i Ĥān Murād kām-yāb
Eyledi çün feth-i Bağdād'a sa' ādetle hücum

Ĥaqq te'ālā ĥazreti anı müyesser eyledi
Didi tārīhin lisān feth gel ĥāqān-ı Rūm⁵⁸⁷

Zamāneleri şu' arālarından Cem'î Çelebi daħi bu gūne tārīh dimişdür:

⁵⁸⁵ “Dostum! Sana haber vereceğim haberlerin tarihçisi
Özü sözü doğru bir âlimdir.

Sen 48 yılında Bağdat'ı ve Bağdat'ın yanışını gördüğünde

Acemler için gölgesi başlarda ve boyunlarda olan
Keskin kılıçtan daha iyi bir çözüm var mı?

Kılıç, tüm Bağdatı alsın ve Acemlerden hiç kimseyi sağ bırakmasın.

⁵⁸⁶ “Bu halden dolayı ve hâlâ da böyle devam eden bu durumdan dolayı Allah'a şükürler olsun.”

⁵⁸⁷ Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

Nazm

Biñ kırk sekizde alup Bağdād'ı şāh-ı İslām

Hep hārici-i menhūs oldı içinde nā-būd

Hācī Yūsuf-zāde Zāmīrī Efendi daħi lafzen ü ma'nen bu gūne tārīh dimişdür:

Nazm

رمت تاريخه و نودىلى

قل ثمان واربعين والف⁵⁸⁸

Hāzret-i İmām-ı A'zam ve Şeyh 'Abdü'l-kādir-i Geylānī ve sā'ir muqarribān dergāh-ı ilāh merākīd-i muṭahharaları āsār-ı şenī'a-i Şi'yye'den taḥhīr ve ḥarāb olan yerler ta'mīr ve ḥuşuşen merḳad-i İmām-ı A'zam için sīmden şebīke ve bāb ihdāş u icād, murād-ı pādīşāh-ı 'ālī-nijād olmuş idi. Ol hıdmet Şeyhü'l-İslām Yaḥyā Efendi nezāretiyle tamām olduḡda, bu gūne tārīh buyurmuşlardur:

Nazm

İdüp du'ā-yı devletin Yaḥyā didi tārīhini

Hem bābı hem şibākini sīm eyledi Sulṭān Murād

Ve lehu

Didi Yaḥyā bu kār-ı ḥayra tārīh

Ḳapusını mezāruñ itdi hep sīm

Ol esnāda der ü dīvār-ı ḥiṣār ta'mīr olunup, sekiz biñ nefer ile Bektaş Ağa ḳal'a muḥāfazasına ta'yīn olunup, māh-ı Ramazān'uñ ṭoḳuzuncı gūni pādīşāh-ı Cem-cāh İmām-ı A'zam ḥāzretlerini ziyāret itdükden soñra 'alā ḥasbe'l-iḳtizā müşālaḥa yā muḳātele ḥuşuşını vezīr-i a'zam re'yine tefvīz ve zābṭ-ı ḳal'a ve 'asker emrinde bezl-i naḳdīne-i iḳtidār itmege taḥrīz buyurılıp, bedreḳa-i 'izz ü iḳbāl ve refāḳat 'avn-i İzid ü Zü'l-celāl diyār-ı Rüm-ı behcet-i rüsūma 'avd olınmaḳ üzere İmām Mūsā cānibine güzār ve rikāb-ı hümāyūnda ḳā'im-maḳāmlıḳ hıdmetine Silāhdār Paşa ihtiyār buyurıldı. Māh-ı mezbūruñ on yedinci gūni müjde-i fetḥ-i firūzu İstanbul [39a] ahālisine bā'is ḥātīr-ı ḥurremi ve dil-efrūzı olup, taḳdīm-i ri'āyet-i merāsīm-i du'ā vü taḥsīn ve yigirmi gūn tertīb-i 'azīb üzere şehir ve eṭrāfı tezyīn olındı. Ba'de ṭayye'l-merāḥil yevm-i evvel 'id-ı sa'ide Diyārbekr'e mişāl-i hilāl-i Şevvāl feyz-i nūr-ı sürür olup, mevsim-i şitāda olan şiddet-i südd-i rāh 'azīmet itmiş iken yetmiş bir gūn iḳāmetden soñra māh-ı Zi'l-ḥicce'nüñ on birinde āvāze-i kūs-ı raḥīli bülend idüp, maḳarr-ı serīr-i salṭanat cānibine

⁵⁸⁸ "Ona bir tarih koymak istedim ve bana 'De ki: 1048' diye seslenildi."

‘atf-ı ‘inān-ı bī-kerān berķ-ı nişān buyurdılar. Biñ kırķ tokuz Şaferü’l-ḥayr’ınuñ altıncı günü İznikmid nām merḥale ārāmgāh-ı bārgāh-ı celālet ü cāh olacağı rüz-ı firūzda muntazır teşrifleri olan ‘umūmen zümre-i ‘ulemā-yı Rūm nişf-ı merḥale tuđ-ı zafer-fürüği istiķbāl ve muḥriz-i şeref-i taķbīl-i ezyāl sulṭān-ı muḥalledü’l-iķbāl olup, iki gün celse-iistirāḥat buyrulduğdan soñra kağırgalar ile deryādan ḥareket muḥtārları olıcaķ māh-ı mezbūruñ onıncı gün pertev-i rikāb-ı şeref-i intisābları bağçe kağusından ‘azīm alay ile şehre çeşm-duḥte-i şāh-rāḥ intizār olan muḥlişān-ı müştāķa rüşenāyı baḥş-ı dīde-i iştiyāk oldu:

Nazm

Merḥabā ey ḥazret-i şāhib-kırān-ı kām-gār

Ḥayr-ı maķdem ey şehensāh-ı Süleymān-iķtidār

Hilāl-i suṭūr-ı sālifede mestūr-ı ḥāme-i siyeh-cāme olduđı üzere, sulṭān-ı zafer-şiyem ḥazretleri envā’-ı sürür u behcet ile sefer-i zafer-reh-berden ‘avdet buyurduklarında tanzīm-i umūr-ı ser-ḥadd için vezīr-i diliri ol cānibde tevķīf buyurmışlar idi. Ba’de itmāme’l-mehāmm māh-ı Zī’l-ka’de’nüñ ikinci günü kişver-i ‘Acem’i sūmm-i semend-i ‘asker ile pā-māl itmek kaşdıyla Başdolāb nām menzilde naşb-ı ḥıyām-ı süreyyā intizām olunup, āheste reftār ile birkaç merḥale kaṭ’ olınuđda şāh tarafından ‘afv u iḥsān-ı sulṭān recāsına elçiler serdāra vāşıl olduđda, vezīr-i Āşaf-tebdīr ḥuzūr u rāḥat-ı re’āyā mülāḥazasıyla işlāḥ-ı zātü’l-beyn canībine meyl idüp, sene-i mezbūre Muḥarremü’l-ḥarām’ınuñ on dördüncü günü esās şulḥa istiḥkām virildükdü soñra dārü’l-ḥilāfe cānibine imāle-i licām eyledi. Ba’de in’iķāde’ş-şulḥ şāh tarafından Mīrāḥūr Meḥemmed kavli ‘ubūdiyet-nāme [39b] ile dergāh-ı sulṭān-ı enāma ‘āzīm olup, Cemāzi’l-ülā’da muḥriz-i şeref-i taķbīl-i pāye-i taḥt-ı sulṭānī oldu. Sene-i mezbūre Receb’inde zücāc-ı mizāc-ı şehriyārī te’şīr-i tāb-ı tađayyūr birle nev’ en inkisār bulup, bir kaç gün çekilen bār-ı infī’āl:

Nazm

Alayum ağzuma mey-i nābı

Bir dađı tevbe-i Naşūḥ olsun

me’ālince bā’iş-i tevbe ve ḥüsn-i ḥāl oldu. Şa’bān’da nāme-resān-ı şāh-ı ‘Acem Mehemmed Kılı Beg rücū’a me’zūn olup, Üsküdar’a güzār eyledi. Serdār-ı ser-ḥadd ma’ mūr-ı umūrına kemāl-i mertebe nizām virdükdü soñra ‘avd ile me’ mūr olup, ba’de kaṭ’-ı menāzil sene-i mezbūre Ramazān’ında şeref-i dāmen-būs-ı iclāle nā’ıl oldu.

Sultān-ı Cem-niṣān ḥazretleri üç dört aydan berü mazanne-i şuffe-i şafāda cilveger olan sāğar-ı sahbāyı naẓar-ı rağbet ü iltifātlarından isķāt itmiş iken evvel yevm-i ‘īd-ı fıtrda Atmeydānı’na nāzir Silaḥdār Paşa sarāyında ğālibā ba‘z-ı maḥremān şoḥbet-i ḥāşşü’l-ḥāş recāsıyla duḥter-i rez ve rāy-ı cām-ı billūr tenden pertev-endāz-ı meclis-i şāhāne olduķda, tevbe-şikenīye āğāz u kıyām ve buse-i leb-i la‘lin cām-ı gülfāma iķdām itmişler idi. Nite ki buyurmışlardır:

Nazm

Vā‘iz-i şehrüñ kimesne pendini gūş eylemez

‘Ayş u nūşa eş-şalā dir bir mübārek rūzdur

İrtesi gün derd-i ser-i ḥumār-ı tevbe-şikenī pādişāh-ı Cemşid-meniş gül-pireheni üftāde-i pister-i bīmārī idüp, dil ü cānı derd-i bīmārī ile ser-girān iken evreng-i salṭanat u taht-ı hilāfetden kaç‘-ı ta‘alluķa cāzim ve serīr-i şeref-muşīr

⁵⁸⁹āzim olup: *عَلَى سُرُرٍ مَّوْضُونَةٍ مُنْكَبِّينَ عَلَيْهَا مُتَقَابِلِينَ*

Nazm

Dār-ı İslām cilve-kühen ihtiyār idüp

Peyvendi kesdi rişte-i kayd-ı zamāneden

Meyl-i fezā-yı ravza-i mülk-i beķā kılup

Şebbāz-ı rūḥ uçdı bu tenük āşiyāneden

İrtesi ‘ale’ş-sabāḥ erkān-ı devlet sarāy-ı ‘āliyede müctemi‘ olup, imāmları Şāmī Yūsuf Efendi pādişāh-ı merḥūmuñ techīz ü tekfīni emrin itmām ve bābü’s-sa‘āde öñinde şalāt-ı cenāzelerine kıyām itdükden soñra ba‘dehū vālid-i keşīrū’l-meḥāmidleri merķad-i pür-nūrı civārına revān ve ol ḥāk-i ‘ıtırnākde nihān oldu. Ol rüz şabāḥında şaķīķ-ı mükerrem ve birāder-i kihter-i mu‘azzamları Sultān İbrāḥīm ḥaşren evrāş-ı cihān-bānī ve evreng-nişīn-i [40a] milket-i ‘Oşmānī olmuş idi.

Nazm

چو مرڪافڪند افسرى از سرى

⁵⁹⁰نهد آسمان بر سر ديكر

Ol ‘aşr şu‘arāsından Fehīm Çelebi sāl-i intiķāl-i Sultān Murād’ı ve tārīḥ-i cülūs-ı Sultān İbrāḥīm-i ‘ālī-nijādı bir beytle bu güne edā eylemişdür:

⁵⁸⁹ *Kur’ân-ı Kerīm, Vākta Sûresi*, 56/15-16, “Cevherlerle işlenmiş tahtlar üzerindedirler, Onların üzerlerinde karşılıklı olarak oturup yasanırlar.”

⁵⁹⁰ “Ölüm, tacı başından aşağı düşürdü. Gökyüzü onu başkasının başına koydu.”

Tārīḥ

Nüş idüp cām-ı beḳā Sulṭān Murād-ı Cem-himem

Eyledi Sulṭān İbrāhīm-i Dārā-fer cülūs

[Der-kenār: Ba' zılar daḫi bu gūne tārīḥ dimişdür:

[حتما بها تاريخه في رحمة الله المراد ⁵⁹¹

Şāriḥü'l-Menār-zāde Tārīḥi'nde meşṭürdür ki ittifaḳāt-ı ğarībe vü 'acībedendür ki mülteḳā-yı baḫırına nāzır binā buyurduḳları kāḫ-ı zībā ve ḳaşr-ı dil-ārā ki bināsında ziyāde te'ennuḳ(?) idüp, derūnında şafāyih-i zeheb ve fizze bi'l-cümle zer ü zīvere müstaḡraḳ idüp ve fermānları üzere revāş (?) u süḳūfınuñ kitābelerinde altun ḫall ile āyāt-ı Ḳur'āniyye'den Ḥazret-i İbrāhīm 'aleyhi's-selām ḫaḳḳında nüzül iden ⁵⁹² وَإِدُّ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمَ الْقَوَاعِدَ āyeti ve bununñ mişli āyetler yazılmış idi diyü, re'īsü'l-eṭibbā Zeynü'l-'Ābidīn Efendi'den rivāyet olınmışdır. Ol pādişāh-ı kişver-güşā bā-vücūd kemāl-i zekā ve ihtirār-ı emr-i ḳazā ki birāderlerin adını istiş'arıyla bī-cān ve ihtimāl-i ba'īd ile niçe ḫānümānlar vīrān itmiş iken ve birāderleri Sulṭān İbrāhīm Ḥān ḫazretleri şāyeste-i taḫt idügi nümāyān ve bu maḳūle 'alā'im anuñ devletine taḫḳik u beyān iken tafatṭun itmişler idi.

Müddet-i Salṭanatları

On altı sene on bir ay yigirmi sekiz gündür ve müddet-i 'ömr-i 'azizleri otuz bir sene beş aydur. Pādişāh-ı merḫūm ve mezbūr-ı şāhib-ḳırān-ı Rüstem-zūr vaḳūr u edīb, vecīḫ ü mehīb, āb- rüy-ı dūdmān-ı 'Oşmānī:

Nazm

تہمتن بند و روین تن بزد افر اسیاب افکن

کمرکیرپشن صاحبقران رزم خاقانی ⁵⁹³

Bir pādişāh-ı Cem-meşreb ve mā'il-i 'ayş u ṭarab idi ki:

Rubā'ī

آمد سحری نداز میخانهء ما

که ای رند خراباتی و مستانهء ما

برخیز که پر کنیم پیمانہ زمی

⁵⁹¹ “Kesinlikle onun tarihi murad olan Allah'ın rahmetindedir.” (ebced hesabıyla düşürülen tarihin sayı değeri: 1014)

⁵⁹² *Kur'ân-ı Kerîm, Bakara Sûresi, 2/127*, “Bir zamanlar İbrahim, İsmail ile beraber Beytullah'ın temellerini yükseltiyor”

⁵⁹³ “Tehemten'i bağlayan, Ruyinten'e vuran, Efrasiyab'ı düşüren, Peşen'in (bir savaş alanı) ortasını tutan hükümdarlık savaşının muzaffer komutanı...”

ve

Beyt

Zamān-ı ‘işreti fevt itmek olmaz fırsat eldeyken

Hemîşe meclis âmâde hemîşe elde cām olmaz

mefhūmıyla ‘āmil olup, evķāt-ı ħayāt ve zamān-ı zindegānīlerini tamām ‘ayş u kāmranī ile geçirmişler idi.

Ĥikāye

Nedīm-i ħāşşü’l-ĥās ve muşāĥibān-ı bā-iĥtişāş ħazret-i salţanat penāĥiden ibtidā emīr-i āĥūr, ba‘dehū yeñiçeri ağası, ba‘dehū Bosna emīrū’l-ümerāsı olan Şāĥin Paşa’dan rivāyet ile ba‘z-ı nūķāt-ı şikāt şirāze-bend-i te’lif [40b] oldukları ĥikāyāt-ı dil-güşādandur ki bā-vücūd keşret-i ālāt ve esbāb-ı ĥaşmet ve vefret-i muşanna‘ ü muraşşa‘ ebārīķ u ũsāt, bir şan‘at-ı firāvānī-i evānī-i girān-bahā ve zī-kıymet ki:

Mışrā‘

Her biri bir diyārdan gelmiş

Ťab‘-ı hümāyūn ve meşreb-i meymūnlarına bir kedū-yı ĥüb-endām u zerd-fām ki mānend-i serv-i sebz-gūn maĥbū‘ u mevzūn idi. Hoş gelüp, yanlarında ġāyet mergūb u maĥbūb idi. Her çend ol pādīşāh-ı sipihr-iĥtişām geşt ü güzār ve seyr ü şikāra imāle-i licām ideler. Ol kedū-yı ĥürşid-rū iltizām olunmuş idi. Ya‘nī bir ġulām-ı māh-peyker ĥıdmet-i kedūkeşlige ta‘yīn olup, rikāb-ı sa‘ādet-i intisābdan dūr ve münfekk olunmamaķ fermān olunmuş idi. Eşnā-yı naķl ü ĥareketde bir cā-yı feraĥ-fezā ve bu mevzū‘-ı dil-güşāya rāst gelinse ol sulţān-ı nūķte-dān u sa‘ādet-medār mülāzım-ı rikāb-ı hümāyūn olan nüdemāya ĥiĥāb-ı müsteĥāb buyurup, başt-ı bisāt-ı inbisāt ve tertīb ü tavũi’a bezm-i neşāt ile bu ġune laĥife-senc olurlardı ki “Āyā bu nişimen-i dil-güşā ve çemen-ĥoşda bir miķdār def‘-i ġam-ı dil-i müşevveş ve bir iki piyāle bāde-i bī-ġış görsek ma‘kūl degil midür?”

Mışrā‘

Bir kaç piyāle nüş idelüm nev-bahārdur

Hele Şarı Ťāđi’yı getürün, görelüm ne ĥükm ider, diyü kedū-yı sābıķu’z-zikre kināyet ile işāret buyurduķlarında maĥremān u muķarribān daĥi ol ān sem‘ān ve ũā’an ġüyān “Ma‘kūl pādīşāhum, ĥāđi efendimüz bir ehl-i derūn ve şāĥib-i ũab‘-ı mevzūn

⁵⁹⁴ “Sabahleyin meyhanemizden bir ses geldi: Ey meyhane rintleri ve bizim sarhoşlarımız! (kafatası) kadehimiz (toprakla) dolmadan önce kadehlerimizi şarapla dolduralım.”

kimesnedür ki böyle cāy-ı hurremde ‘ayş u ‘işreti tecvīz ider” diyü, neşāt-engīz kelimāt ve bu gūne ebyāt ile:

Nazm

قاضی اربا مانشید بر فشانده دسترا

محتسب کر می خورد معذور دارد مسترا⁵⁹⁵

Mīzāc-gīrāne mizāḥ ve müdāhenelerden şoñra mānend-i gül-i ra‘ nā der-miyān olup, ol cāy-ı dil-ārāda bir bezm-i dil-güşā, bir meclis-i feraḥ-fezā kurulurdu ki Cemşid ü Kāvus reşk-āver olup, güzērān iden evḳāt-ı ‘ayş u şādmānilerine hezārān ḥasret ü efsūs ile engüştdür. Dehān-ı ḥayrān olurlardı:

Nazm

چوب حقیر را کرت تربیت کنی

جایی رسد که بوسه کهی خسروان شود⁵⁹⁶

Bir müddet bu üslūb üzere kedū-yı mezbūr şadr-nişīn-i meclis-i sulṭānī ve māye-i ‘ayş u şādmānī olup, bir gün bī-çāre [41a] kedū-keş ḥaṭā ile kedūyı şikest itdükde ḥazret-i Behrām-intikāmuñ kemāl-i dil nigerānīsini bilmeden nāşī ‘azīm bīm ü teşvīş ve telāşīye düşüp:

Nazm

Şikest olsa şūrāḥi cām-ı meyde ber-ḳarār olmaz

Meseldür sākīyā baş gitse ayak pāy-dār olmaz

diyü derdmend-i ḥayātdan ḳaṭ‘-ı ümīd ü peyvend ider ya‘nī pādīşāḥ ser-güzeşt-i kedūdan āgāḥ olursa beni helāk ü tebāḥ itmesinde iştibāḥ yokdur, diyü hezār gūne efkār başına üşer.

Nazm

ناقل این حکایت نمکین

یعنی شاهین آغا با تمکین⁵⁹⁷

dir imiş ki zamān-ı vaḳ‘a-i kedūda faḳīr yeñiçeri āgāsı idüm. Lā-cerem ol gūlām-ı pür-cürm ü ḥaṭā baña keşf-i rāz u āgāz niyāz idüp, hezār ‘acz ü inkisār ile kedūya bir nazīr ü mānend bulunmağı recā eyledi. Ben daḥi kedūyı nümüne için götürüp, āgālīḳ taḳrībīyle yeñiçeri ocağında ‘ayyāş şubaşılardan ve odabaşılardan hezār cüst cū iderek ol kedū-yı şikesteye mānend ü müşābih bir kedū ele getürdüm ki cüzī-i ḥurdeliginden ğayrı tamām

⁵⁹⁵ “Kadı eğer bizimle otursaydı, elini üzerimize siper ederdi. Bekçi eğer şarap içseydi, sarhoşu mazur görürdü.”

⁵⁹⁶ “Eğer düşkün bir değneği terbiye edersen, ona konduracağın bir öpücük, onu hükümdar yapabilir.”

⁵⁹⁷ “Bu güzel hikayenin anlatıcısı, yani temkinli Şahin Ağa.”

müşābeheti var idi. Lākin tefāvüti ğāyet alil olmađla beynehümāyı fark u temyīz im‘ān-ı nazar-ı diat-āmīze muhtāc idi. Kedūyı ğulām-ı ma‘hūda teslīm idüp, sa‘ādetlü pādişāh teayyūd itmezler. Ümmiddür ki bu ıřşadan āġāh olmayalar diyü, derdmende uvvet-i alb ü tesliyet virdüm. Ammā ol esnāda sa‘ādetlü hūnkār ‘ādet-i me‘lūfeleri üzere ‘azm-i seyr ü řikār idüp, ber-üslüb-ı sābı bir cāy-ı dil-ġüşādan ġüzer iderken mes‘ele-i takīm-i āđi dermiyān oldu. Miskīn ğulām pür-hirās bā-řad hezār bīm ü vesāvis:

Mıřrā‘

Miyān-ı meclise odı kedū-yı mevzūnı

Hāzret-i pādişāh-ı ‘ālī-cāh melik-i hırde-dān ve dil-i āġāh nazre-i ūlāda teřřiř idüp, hıāb-i ‘itāb-āmīz ile bu řarı āđi degildür yosa řikest mi oldu didüklerinde ġayrı inkāra mecāl almayup, cevāb-ı bā-řavāb nükte-āmīz ü laife-i engīze yine ben müteřaddı olup, “Sa‘ādetlü, řevketlü hūnkārımuñ ‘ömr ü devlet-i rüz-ı efzūnları ziyāde olsun. řarı āđi’nüñ bir miđār bařı ađrımıř. Lā-cerem bu hıđmete řarı Nā‘ib‘i ta‘yīn ü irsāl eylemiř. Ma‘lūm-ı hümāyūñlarıdur. řarı Nā‘ib ulları ne mertebe hākim-i hāsim ve hūkūmeti müsellemdür? Ümmiddür ki bunuñ hūkūmeti āđinüñ hūkūmetinden ziyāde mabūl, ab‘-ı hümāyūnları ola” didüġimde, bu kelām bā-intizām meřreb-i řerīf-i pādişāhiye hoř gelüp, [41b] ol bī-ġünāh zehr-i ahr ve řemřir-i hıřm ve kīne-h‘āh-ı salanat penāhdan necāt buldı diyü, mübāhāt idermiř.

⁵⁹⁸ تجاوز الله عنا و عنهم اجماعين

Zıkr-i Hāyrāt u Hāsenāt

Otuz touz řa‘bānū‘l-mu‘azzamınuñ on touzuncı ġüni nā-ġāh bir seyl-i ‘azīm rāhīl-i beyt Hūdā-yı kerīm olup, ufl-i řerīfden iki zirā‘ miğarı irtifā‘ bulup, te‘řir-i seyl birle bi‘l-külliye inhidāma meyl idüp, rüz-ı điger āhar nehārda bi-emrihi te‘ālā ‘umūmen civār-ı řām‘ı ve ekşer mevāzi‘-i binā-yı sāmī sāı olduğı hāber-i ‘ibret-eřer vāřıl-ı mesāmi‘-i ‘aliyye olıca, ol tārīhde Anara azāsında ma‘zūl olan Anaravī es-Seyyid Mehemmed Efendi Medīne-i Münevvere řallā‘llāhu te‘ālā ‘alā münevvirihā azāsıyla tebcil ve bu hığmet-i celile edāsına tevkil buyrılıp, adr-i hācetden ziyāde meblağ teslīm ve kārđān ve dīndār mi‘mārlar ile rü-be-rāh beyt-i kerīm itdiler. Mi‘mārān-ı Sinimmār-etvār istikām u istiqrār, naz-ı āřār-ı bāıyyeye vābeste olma üzere arār virüp, ‘ulemā-yı a‘lām dağı li-maşlaatin ol emre řer‘an ruşsat virilmek

⁵⁹⁸ “Allah bizim, onların ve cümlemizin ġünahlarını affetsin.”

bābında kalemzen-i iftā olmağın kadrü'l-ḥāce hedm olunup, müceddeden teşyīd-i bīnān-ı dīn ü dünyā itdiler.

Āşār-ı ma'āriflerinden ba'z-ı ḥurūf-ı hecā üzere müretteb dīvānları vardır. Cümleden bu gāzel intihāb olınmışdır:

Nazm

Ey gönül gül devridür vaqt-i nev nev-rūzdur
Cān bağışlar ādeme bu dem dem-i firūzdur

Vā' iz-i şehriñ kimesne pendini gūş eylemez
'Ayş u nūşa eş-şalādur bir mübārek rūzdur

Leblerinden mürde dil kesb-i ḥayāt eyler velī
Neyleyüm ammā yine ol gānzeler dil-dūzdur

Bāğ-ı pür āvāzedür şayt u şadā-yı murğ ile
Gūyiyā her kūşede bir dürlü sāz u sözdür

Bu Murād'uñ milket-i gönün alup yağma iden
Bir sitemkār-ı cefā-cū dil-ber-i dil-sūzdur

Zikr-i Şeh-zādegān-ı Ḥān Murād

Evlād-ı kirāmlarından ma'lūm olanlaruñ biri Sulṭān Meḥemmed'dür ki kırk üç Şafer'inde Kāndilli bağıçede bostān-sarāy-ı vücūda vaż'-ı kadem itdükde Kesbī Çelebi bu gūne tāriḥ dimişdür:

Şeh-zāde-i 'ālī ḥaseb Sulṭān Meḥemmed bin Murād

Biri daḥi Sulṭān 'Alā'ü'd-dīn nām şeh-zādedür ki kırk beş ḥudūdında vāқи' Revān Seferi'nde iken mānend-i serv-i āzāde pīrāne-baḥş-ı gülşen-i vücūd oldu. İkişi daḥi sinni tufūliyetde meyl-i ḥāb-ı nūşın gehvāre-i 'adem itdiler.

Aḥterān

Bürç-i salṭanat olan duḥterān-ı dürr-i menzilet zikri bu mecelle-i mücmeleye [42a] nā-sāz olmağın tayy u ked evlā görildi.

H'âce-i Hân Murâd-ı Şâhib-i Nâm

Mu'allimleri Sultân 'Osmân Hân h'âcesi 'Ömer Efendi'ye mahzardur ki *Zeyl* de mezkûrdur.

[Der-Kenâr: Kıırım Hânları

Cânbeg Giray Hân fî sene 37. İhtiyâr olmağla 'azl olunup, yerine Gâzî Giray oğlu 'Înâyet Giray hân naşb olındı. Sene 46.

Revân Seferi'ne hilâf-ı rızâ-yı pâdişâhî hareket zühür itmegin 'azl olunup, Selâmet Giray oğlu Bahâdır Giray hân oldu. Fî Muharrem sene 47 ve bunuñla devlet-i Murâdiyye tamam oldu ve 'Înâyet Giray der-i devlete gelüp, katl olındı.]

Vüzerâ-yı Zamân-ı Hân Murâd

Ricâl-i devlet-i 'aliyyeleri vüzerâ-yı 'izâm Kemânkeş 'Alî Paşa, Çerkes Mehemmed Paşa, Hâfız Aḥmed Paşa, Hâlîl Paşa, Husrev Paşa şâniyen Hâfız Aḥmed Paşa biri daḥi Receb Paşa'dur ki hâtîme-i *Zeyl-i 'Aṭâyi'* de vefeyâtlarıyla mezkûrdur. Bunlardan mâ' adâ:

Mehemmed Paşa ki Ṭabanı Yaşşı dimekle ma' rûfdur. Sâbıkan dârü's-sa' âde ağası olan el-Hâcc Muştafâ Ağa hüdâmendin olup, Vezîr Bayram Paşa Mısr vâlîsi olduğda, kethudâlık şefâ' at idüp, müsâ'ade itmedükde ağa-yı müşârün ileyhüñ mezbûr ḥaḳḳında himmeti zuhûrıyla der-'aḳab mîr-i âḥûr-ı kebîr ve Bayram Paşa ma' zül olmadın üzerine Mısr'a vezîr eylediler. Kırk bir Şevvâl'inde Receb Paşa yerine şadr-ı a'zam olup, zorbaları ḳahr u zabt ḥuşuşında ḥüsn-i tedbîr itmiş idi. Ba' dehü kırk üç hüdûdında Revân Seferi vâқи' olduğda, serdâr oldu. Kırk altı Ramazân'ınıñ yedinci günü Revân imdâdında taḳşîr sebebiyle ma' zül ve üç ay Serçe Saray'da maḥbûs olduğı ḥâlde maḥzûl olduğdan şoñra Silistre, ba' dehü Budin eyâletlerine mutaşarrıf olmuş idi. Ba' dehü kırk toḳuz Muharrem'inde ḳâ'im-maḳâm oldu. Sene-i mezbûre Şa'bân'ında katl olındı. Vezîr-i mezbûr müdebbir ve vaḳûr, iḥsânı vâfir, tanzîm-i umûr-ı salṭanatda mâhir idi.

Bayram Paşa

İstanbul'da Dâvûd Paşa semtinde neşv ü nemâ bulup, yoluyla odabaşı ve çorbacı ve Ḥotin Seferi'nde saḳâbaşı ve kethudâ ve yeñiçeri ağası olduğda, şeref-i muşâheret-i pâdişâhî ile müşerref olduğdan şoñra biñ otuz üç Muharrem'inde ta'yîn-i ḥavâşş ile ḳubbe vezîri olup, otuz beş Şafer'inde Mısr vâlîsi oldu. Ba' dehü Rûmili beglerbegisi

olup, Revān Seferi'ne gidildükde İstanbul'da kâ'im-makâm olmuştur. Kırk altı Ramazān'ında Mehemmed Paşa yerine vezir-i a'zam ve serdār-ı ekrem olup, mühimmāt-ı sefer-i Bagdād tedāriki için Anadolu'ya irsāl olunmuş idi. Ba'de itmāme'l-mehāmm Amāsiyye'de kışlayup, pādīşāh-ı encüm-sipāh bi'z-zāt Bagdād Seferi'ne rü-be-rāh olduğda, hıdmet-i istikbāli itmām ve rikāb-ı hümāyūnları hıdmetinde kemāyen-bağī sa'y ü ikdām üzere iken, kırk sekiz Rebī'ü'l-āhīr'inde Cilāb nām maḥalde intikāl eyleyüp, cenāzesi 'Avretbāzārı kurbinde binā itdūgi türbeye irsāl olındı.

Vezir-i mezkūr ef'āl-i ḥayriyye ile meşhūr, meşāyiḥ şöḥbetine mā'il, müdebbir ü 'ākil idi.

Āşār-ı ḥayriyyesinden medfeni civārında cāmi' ve medresesi olup ve ba'z-ı vücūh-ı ḥayra māl şarf itmişdür.

Ṭayyār Mehemmed Paşa

Naşūḥ Paşa kethüdāsı Muştafā Paşa'nun oğludur. [42b] Niçe eyālete mutaşarrıf olup, bir müddet ma'zül kalmayup, vezāretiyle Diyārbekr vālisi iken Bayram Paşa vefāt itdükde şadr-ı a'zam olmuştur. Bagdād muḥāşarasında tedbīr-i ceydiyle fethin teshīl itmişken ḳable'l-feth kırk sekiz Şa'bān'ınun on yedinci günü, ceng iderken tüfenk dānesi ile alnından urulup şehīd olup, babası Bagdād vālisi iken İmām-ı A'zam ḥazretleri merḳad-i münevvereleri civārında kendü için ihzār itdūgi maḥall bunlara naşīb olup, defn olındı. ⁵⁹⁹ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ

Şaḥīb-i tāriḥ Ḳara Çelebi-zāde 'Abdü'l-'aziz Efendi tāriḥ-i vefātın bu güne edā itmişdür:

Tāriḥ

Gülşen-i cennet ola menzilgāh

Paşa-yı mütercem mü'eddib ve vaḳūr ādem idi.

Ḳara Muştafā Paşa

Ṭayyār Mehemmed Paşa şehīd olduğda, şadr-ı a'zam olup, devlet-i Murādiyye anuñ zamānında ḥatm oldı.

⁵⁹⁹ *Kur'ân-ı Kerîm, Lokman Sûresi, 31/34, "Hiç kimse nerede öleceğini bilemez."*

Der-beyān-ı Meşāyih-ı İslām

Meşāyih-ı İslām. Merhūm Zekerıyyā Efendi-zāde Yahyā Efendi'dür ki cülüs-ı hümāyūnlarında şeyhü'l-İslām bulunmuşdur. Otuz iki Zi'l-hicce'sinde ma'zül olup, yerlerine Hâce-zāde Es'ad Efendi oldılar. Anlar daği otuz dört Şa'bān'ında vefāt itdükde yine manşiblarına rücū' itdiler. Kırk Receb'inde ma'zül olduğda, Ahī-zāde Hüseyñ Efendi mevşūl oldılar. Anlar daği evvel kitābda zikri sebķ iden vaķ'ada ma'zül olduğda, ⁶⁰⁰ الشئ لا يثنى الا وقد ثلثت vefķince kırk üç Receb'inde yerlerine Yahyā Efendi merhūm nā'il-i me'mūl olup, zamān-ı devletleri bunlar ile hitām buldı. Müşārun ileyhden mā'adāsınūñ tercemeleri 'ale't-tafşil *Zeyl*'de mezkūr olduğına binā'en bu mertebe icmāli ta'dād olındı.

Zikr-i Aşhāb-ı Şadr-ı Rūmili

Şudūr-ı 'Ulemā-yı Rūm

Ahī-zāde Hüseyñ Efendi'dür ki cülüslerinde Rūmili kādī-'askeri idiler. Bostān-zāde Mehemmed Efendi şāniyen, Ğanī-zāde Mehemmed Efendi şāniyen, Şerīf Mehemmed Efendi, Kara Çelebi-zāde Mehemmed Efendi şāniyen, Hüseyñ Efendi şāniyen, 'Azmi-zāde Muştafā Efendi, Bebr birāderi Hasan Efendi, Bostān-zāde Yahyā Efendi, Ebū Sa'id Efendi, Hüseyñ Efendi şālişen, Çeşmī Mehemmed Efendi, Hüseyñ Efendi rābi'en, Çeşmī Mehemmed Efendi şāniyen, Kara Çelebi-zāde Mehemmed Efendi şālişen, biri daği Hâce-zāde 'Abdu'llāh Efendi'dür ki - *Zeyl-i 'Aṭāyī'* de hātımeyi kuzāt-ı 'asākiri Rūm'dur- biñ kırk beş Cemāzi'l-ülā'sı evāhırinde Mışır kādīsı olup, üç dört gündən soñra Monlā [43a] Aħmed-zāde Nūh Efendi Anaṭolı kādī-'askeri iken Rūm'a naķl olındı. Fī Cemāzi'l-āhıre sene 1045.

Ebu's-su'ūd-zāde Mehemmed Efendi Anaṭolı'dan ma'zül iken şadr oldı. Fī Zi'l-ka' de sene 1048.

'İsā Efendi Anaṭolı'dan Rūm'a naķl olındı. Fī Şafer sene 1049. Zamān-ı şadāretten cülüs-ı hümāyūn vāķi' olup, ba' de hū 'azl olındı. Fī Muħarrem sene 1050.

Zikr-i Erbāb-ı Şadr-ı Anaṭolı

Şudūr-ı 'Ulemā-yı Anaṭolı

Bostān-zāde Yahyā Efendi'dür ki cülüslerinde Anaṭolı kādī-'askeri idiler. 'Azmi-zāde Efendi, Şerīf Efendi şāniyen, 'Alī Çelebi-zāde 'Abdu'llāh Efendi, Bebr birāderi Hasan Efendi, Şāliħ Efendi, 'Alī Çelebi-zāde şāniyen, Ebū Sa'id Efendi, Ebu's-

⁶⁰⁰ "O şey ikilenmez ancak bazen üçlenir."

su'ūd-zāde Efendi, Çeşmî Mehemmed Efendi, Hâce-zāde 'Abdu'llāh Efendi, Çeşmî Mehemmed Efendi şāniyen, Hâce-zāde 'Abdu'llāh Efendi şāniyen, biri dađı Monlā Ađmed-zāde Nūh Efendi'dür ki -hāttime-i *Zeyl-i 'Aṭāyī*'dür- Revān Seferi'nden kufūl eşnāsında Rūm'a nađl olındı. Fī Cemāzi'l-āhıre sene 1045.

Қара Çelebi-zāde Mađmūd Efendi İstanbul'dan Anağolı'ya nađl olınup, 'azl olındı. Fī Cemāzi'l-āhıre sene 1045.

Mu'īd Ağmed Efendi İstanbul'dan Anağolı'ya nağl olınup, 'azl olındı. Fī Muğarrem sene 1048.

'İsā Efendi İstanbul'dan Anağolı'ya nađl olınup, andan dağı Rūm'a nađl olındı. Fī Şafer sene 1049.

Çivi-zāde Şeyh Mehemmed Efendi zamān-ı şadāretinde cūlūs vāki' olup, ba' dehū 'azl olındı. Fī Muđarrem sene 1050.

Der-beyān-ı Қузāt-ı İstanbul

Қузāt-ı Dārü's-salṭanat

Çeşmî Mehemmed Efendi şāniyen cūlūs-ı sa'ādet-me'nūslarında kādī bulunmışlar idi. Şālih Efendi, Hidāyetu'llāh Efendi, 'Uşşāki-zāde Muştafā Efendi -ki kuṭb-ı dā'ire-i meşāyiğ ve cibill-i şāmiğ Şeyh Hüsāmu'd-dīn ḥazretlerinüñ mađdümü ve cāmi'ü'l-ḥurūfuñ 'amm-ı vālid-i merḥūmıdur- Ebū Sa'īd Efendi, Ṭulumcı Hüsām Efendi, Ebu's-su'ūd-zāde Efendi, Ebū Sa'īd Efendi şāniyen, Nūh Efendi, Receb Efendi, Mūsā Efendi, Çivi-zāde Efendi, Hüseyn Efendi mađdümü Seyyid Mehemmed Efendi, Қара Çelebi-zāde 'Azīz Efendi biri dađı Қара Çelebi-zāde Mađmūd Efendi'dür ki ser-i kalem-i Nev'ī-zāde 'Aṭāyī bunuñla şikest olmışdur. 'Azlleri fī Receb sene 1045.

'İsā Efendi ba' dehū Anağolı'ya nađl olındı. Fī Şafer sene 1048.

Күрд Қасım Efendi ba' dehū 'azl olındı. Fī ğurre-i Şevvāl sene 1079.

Biri dađı 'Abdü'r-raḥīm Efendi'dür ki cūlūs-ı İbrāhīm Hānı'de kādī [43b] bulunup, ba' dehū ma' zül oldı. Fī sene 1052.

طبقه هشدهم از طبقات خواقین آل عثمان سلطان ابراهیم بن احمد خان علیه الرحمة و الغفران⁶⁰¹

Bu devlet-i ‘aliyyenüñ ibtidāsı biñ kırk üç Şevvāl’inüñ on yedinci günü ki târiḥ-i cüluslarıdır. Biñ elli sekiz Receb’ine gelince peymāne-i zindegānileri leb-riz olan ‘ulemā vü meşāyih ḥazarātınüñ menākıblarıdır ki sinin-i vefeyātleri tertibi üzere zıkr olunur:

Mollā Aḥmed-zāde Nūḥ Efendi

el-Mevlā Nūḥ bin Aḥmed. Şudur-ı devlet-i Murād Ḥān-ı Şāliḥ’den ‘ilm ü faẓl-ı bī-kerān ile mevsūm Mollā Aḥmed Efendi’nüñ ferzendenüñ ferzend-i ercümendi ve Şeyḥü’l-İslām Şun‘u’llāh Efendi’nüñ dāmād-ı sa‘ādetmendi Nūḥ Efendi’dür. Vāşıl-ı sinn-i temyiz olduklarında vālid-i mācid-i keşirü’l-meḥāmidleri himmet ü terbiyetleriyle taḥşil-i sermāye-i ‘ulūm ve āheng-i ṭarīḫa-i ‘ulemā-yı rūsūm idüp, ba‘z-ı ‘ulemādan şeref-i mülāzemetle bekām ve kırk üç medresede müdāreseyi itmām itdükden sonra biñ dört Şevvāl’inde Ṭursun-zāde ‘Abdu’llāh Efendi yerine Nişāncı Paşa-yı Cedid Medresesi’ne ḥāric ile ‘āric olmuşlar iken, sene-i mezbūre Zī’l-ḫa‘de’sinde ‘azl ihtiyār itmeleriyle medrese-i mezbūre Cenābī-zāde Meḥemmed Efendi’ye tevciḥ olındı. Sekiz Zī’l-ḫicce’sinde Aḥī-zāde Yaḥyā Efendi yerine Ḳahriyye Medresesi’ne revnaḳ-baḥşā, on Ramazān’ında Şerif-i Şirvānī yerine Ḥāşekī Medresesi’yle kām-revā oldılar. On bir ḥudūdında Aḥī-zāde yerine Şāḥn-ı Şemāniyye’nüñ biriyle mazhar-ı in‘ām, on üç Cemāzi’l-ülā’sında selefi yerine Sulṭān Selīm pāyesiyle Üsküdar Vālidesi’ne terfi ile maḳzī’l-merām oldılar. On dört Zī’l-ḫicce’sinde selef-i sāliḫi Monla Şerif-i Şirvānī yerine ḥāmis-i Süleymāniyye olmaḳ üzere Vālide-i Meḥemmed Ḥān Medresesi’yle ikrām ve yerleri dil-bend-i ser-rişte-i irādeti olduğu Üsküdarī Şeyḥ Maḥmūd Efendi ḥazretlerine vesile-i mülāzemet olmaḳ için seleflerine in‘ām olındı. On beş Rebī‘ü’l-evvel’inde Niksārī-zāde Maḥmūd Efendi yerine Süleymāniyye medārisinüñ birine vāşıl ve murabba‘-nişin-i mesned-i efāzıl oldı. On yedi Zī’l-ḫa‘de’sinde ‘Alī Çelebi-zāde ‘Abdu’llāh Efendi’nüñ def‘a-i sāniyesi yerine Selanik ḥükümeti tefviz olındı. On üç Şafer’inde Naḳīb Şerif Efendi yerine Şām-ı cennet-meşāma [44a] naḳl ile ikrām ve yerlerine Ḥāce-zāde Şāliḥ Efendi müteşaddī-i icrā-yı aḥkām kılındı. Yigirmi Şa‘bān’ında ‘azl ve yerlerine ‘Azmi-zāde Muştafā Efendi vaşl olındı. Yigirmi üç Cemāzi’l-ülā’sında Mısr-ı zātü’l-ehrām ḳazāsıyla ikrām olındılar. Yigirmi beş

⁶⁰¹ “Osmanlı padişahları tabakasının on sekizincisi: -Allah’ın rahmeti ve bağışlaması üzerine olsun- Ahmed Han oğlu Sultan İbrahim”

Şafer'inde ma'zül ve yerlerine Edrine kâdîsi Şerîf Efendi naklle nâ'il-i me'mül oldılar. Otuz bir Rebî'ü'l-evvel'inde tercemesi sâbık Ebu's-su'üd-zâde Mehemmed Efendi yerine Burusa kazâsı tevcih olunup, sene-i mezbûre Ramazân'ında ma'zül ve yerlerine Ahî-zâde Maḥmūd Efendi mevşül oldu. Otuz üç Zî'l-ḥicce'sinde İstanbulî 'Alî Efendi yerine Edrine kâdîsi oldılar. Otuz beş Muḥarrem'inde 'azl olunup, manşib-ı mezkûr Kerîm Efendi'ye erzânî görildi. Otuz sekiz Ramazân'ında Ebū Sa'id Efendi yerlerine İstanbul'a ḥâkim ve revnaḳ-efzâ-yı meḥâfil ü meḥâkim oldılar. Otuz toḳuz Zî'l-ḳa'de'sinde ma'zül ve yerlerine Ḳaba Receb Efendi mevşül olup, bunlara Birgi arpalığı iḥsân olındı. Ḳırk iki Zî'l-ḥicce'sinde H̱âce-zâde 'Abdu'llâh Efendi yerine Anaṫolî şadâreti iḥsân olunup, ḳırk beş Receb'inde bilâ-taḥallül 'azl, selefi yerine nâ'il-i şadr-ı Rûm ve vâşıl-ı ḡâyetü'l-ḡâyât-ı merûm olduḡda, yerlerine Ḳara Çelebi-zâde Maḥmūd Efendi mevşül oldu. Ḳırk altı Zî'l-ḳa'de'sinde müteḳâ'id ve yerlerine selef-i sâlifi Ebu's-su'üd-zâde Efendi müteşâ'id olup, bunlar âsûde-ḥâl ve müreffehü'l-bâl küşe-nişin-i râḫat iken, elli Muḥarrem'inde zevraḳ-ı vücûdı lücce-i tûfân-ı ecelden ḫalâş olmayup, bi'l-âḫire keştiyân-ı Nûḫ-revân sâhil-i semt-i cinâna revân oldu.

Nazm

Bu dem ki mevsim-i tûfân-ı şād-mânîdür

Ḥayât-ı yek-demeyi reşk-i 'ömr-i Nûḫ idelüm

Ol monlâ-yı zî-şân, maḥdûm-ı ma'âlî-nişân, vârid-i ḫavz-ı 'ilm ü 'irfân ve vâşıl-ı ser-çeşme-i taḫḳîḳ u ittikân, mu'tedilü'l-aḫkâm, mazḫar-ı ikrâm-ı kirâm, aḫlaḳ-ı kerîme şâḫibi, ḫüsn-i şenâ ṫalibi, seḫî vü kerîm, ḫalîm ü selîm idi.

Kürd Ḳâsım Efendi⁶⁰²

el-Mevlâ Kürd Ḳâsım Efendi. Devlet-i Murâdiyye'de tercemesi sâbık ṫarîḳa-i Naḳşbendiyye'de seccâde-nişin-i irşâd ve delîl-i râḫ-ı reşâd olan şeyḫ-i meşâyih-ı kümmel ve mecma'l-baḫreyn-i 'ilm ü 'amel H̱âce Fazlu'llâh Efendi [44b] ḫazretlerinüñ dâmâdlarıdır. Mecma'-ı yenâbi'-i faẓl ü kemâl ve muḳsim-i sehâm-ı 'ilm ü efdâl olan diyâr-ı Kürdistân'dan bedîd ve ol ḳaṫar 'ulemâsından taḫşîl-i envâ'-ı faẓl ü kemâl ve dâniş ü dîd itdükden soñra semt-i dâru'l-mülke 'âzim ve mecâlis-i şudûr-ı 'ulemâya mülâzım olup, devlet-i Aḫmediyye'de iki def'a şeyḫü'l-İslâm ve ḫallâl-i müşkilât-ı enâm olan Ebu'l-meyâmin Muştafâ Efendi'den şeref-i mülâzemeti nâ'il ve

⁶⁰² **Der-kenâr:** Mardîni olmak üzere ba'zî eşerde yazılmışdır.

tarîk-ı tadrîse mâ'îl olduğda, 'alâ hasbe'r-resm ba'z-ı medârisde neşr-i 'ilm iderek kırk akçe medreseden munfaşıl iken, biñ on yedi Cemâzi'l-ülâ'sında Maħmūd-zâde yerine Ğayrû'd-dîn Paşa Medresesi'ne ħâric ile 'âric olmuşdur. On toğuz Ramazân'ında Kemikî (?) Mūsâ Efendi yerine Sinân Paşa Medresesi'ne revnağ-baħşâ oldılar. Yigirmi iki Ramazân'ında Ğâğî-zâde Şeyĥî Efendi yerine Pîrî Paşa Medresesi'yle taħşîl-i 'izz ü 'alâ itdiler. Yigirmi üç Zî'l-ka'de'sinde Minġârî 'Ömer Efendi yerine Ğazanfer Ađa müderrisi oldılar. Yigirmi beş Rebî'ü'l-evvel'inde Manav 'Abdü'l-bâġî Efendi yerine Şahn-ı Şemâniyye'nüñ biriyle ikrâm olındılar. Yigirmi altı Rebî'ü'l-âĥir'inde Maħmūd Efendi yerine Edrine Bâyezîdiyyesi'yle ta'zîm, yigirmi yedi Receb'inde Nâ'ib Meħemmed Efendi yerine Üsküdar Vâlidesi Medresesi ile tekrîm olındılar. Yigirmi toğuz Rebî'ü'l-âĥir'inde Ğâce-zâde 'Abdu'llâh Efendi yerine Eyyüb Medresesi iħsân olındı. Sene-i mezbûre Cemâzi'l-âĥire'sinde selef-i pür-şerefi Süleymâniyye Medresesi'yle tekmi'l-i merâtib-i medâris itdiler. Otuz Şevvâl'inde Ğasan Beg-zâde yerine Ğalebü'ş-şebâ ħükümetiyle ser-efrâz oldılar. Otuz iki Muħarrem'inde ma'zül, yerlerine selef-i sâlifî Nâ'ib Meħemmed Efendi mevşül oldı. Otuz dört Cemâzi'l-âĥire'sinde Riyâzî Efendi yerine Mışr-ı Ğâhire kazâsıyla meħâmid-i bâhire oldılar. Otuz beş Cemâzi'l-âĥire'sinde ma'zül ve yerlerine Ğara Çelebi-zâde Maħmūd Efendi nâ'il-i me'mül oldı. Otuz toğuz Receb'inde ħalef-i zü-şerefi olan Maħmūd Efendi Edrine kazâsıyla ikrâm olınduklarında tağdîmden tesviye ve ta'dîl-i ensab görölüp, Edrine pâyesiyle Selanik kazâsı şadaġa buyruldı. Kırđ Cemâzi'l-âĥire'sinde ma'zül ve yerlerine Bahâyi Efendi naşb [45a] olındı. Kırđ iki Rebî'ü'l-evvel'inde Ğüseyn Efendi-zâde es-Seyyid Meħemmed Efendi yerine dârü'n-naşr ve'l-meymene Edrinetü'l-maħmiyye kazâsı iħsân olındı. Kırđ üç Şafer'inde 'azl ve yerlerine Mu'îd Aħmed Efendi vaşl olındı. Kırđ sekiz Muħarrem'inde 'îsâ Efendi yerine İstanbul kazâsı ħükümeti tefvîz olındı. Kırđ toğuz Şevvâl'inde ma'zül ve yerlerine 'Abdü'r-raħîm Efendi ħâkim-i İstanbul olduğdan soñra biñ elli Rebî'ü'l-âĥir'inde rüz-ı Ğâsım eceli resân ve bād-ı şarşar-ı fenâ-vezân olduğda, gülü-feşârî-i mergle beste-dem, ġavġa-ġâr-ı deryâ-yı 'adem oldı. Câmi'-i Ebu'l-fetġ ebvâbından Boyacılarġapusu ġurbinde medfûndur. Sinân-i 'ömrleri şad sâle bâliġ idi, dirler.

Mollâ-yı mezbûr fezâ'il-i 'ilmiyye ile meşhûr, 'iffet ü nezâhatde bî-bedel, 'ilm ü 'amelde ġarbü'l-meşel, emşel-i emâşil, sâlik-i râh-ı erbâb-ı ħaġîġat, câmi'-i şerî'at u tarîġat, merd-i kâmil idi.

Mervîdür ki evâ'il-i hâlinde tarîkat-ı şūfiyeye sülûk murâd itdükde, tercemesi sâbık Rûmiyye şeyhi Maḥmûd Efendi ḥazretlerinden aḥz-ı dest-i inâbet itmiş idi. Ba' de'l-lütteyyâ ve'letî Mıṣr kazâsından infişâli eṣnâsında şeyh-i ' azîmü's-şâna ârzû idüp, mücerred ziyâretleri için ūşehr-i Âmid'e ' azîmet ve ber-muḳtezâ-yı lâzîme-i tarîkat taḥşîl-i ḥayr u bereket itmişler.⁶⁰³ رحمة الله تعالى عليه

Hüdhüd ' Abdü'l-kâdir Efendi

el-Mevlâ ' Abdü'l-kâdir. ' Alâ'iyeli'dür. Mezbûr Hüdhüd ' Abdü'l-kâdir Efendi dimekle meşhûr ve eczâ-yı ta' rîfî bu mertebeye maḳşûrdur. Şeyhü'l-İslâm ve müftî'l-enâm Ḥ'âce-zâde Meḥemmed Efendi'den mülâzım ve medâris-i ' ilmiyyede müdâreseye müdâvim olup, kırk aḳçe medreseden munfaşıl olduḳdan ūoñra biñ yigirmi altı Şevvâl'inde Kürd İbrâḥîm Efendi yerine ḥâricle Tûṭî Laṭîf Medresesi'yle talṭîf olındılar. Yigirmi ṭoḳuz Şafer'inde Ḳaṭîfeci-zâde yerine Süleymâniyye-i İznîk'de seccâde-nişîn-i taḥḳîḳ oldılar. Otuz iki Şa' bân'ında Mollâ Gürânî müderrisi Muḥarrem Beg-zâde ḳatlı olunduḳda, medrese-i maḥlûle bunlara erzânî görildi. Otuz dört Şafer'inde Ser-maḥfil-zâde yerine Ḳızıl Muşluḳ Medresesi'yle tekrîm olındılar. Sene-i mezbûre Ramazân'ında Şaḥn-ı Şemâniyye'nüñ biriyle tevḳî' olındılar. Otuz beş Şafer'inde Dervîş [45b] Aşamm yerine Ḳapluca müderrisi oldılar. Kırk Zî'l-ḥicce'sinde Ḳâḍî-zâde Maḥmûd Efendi maḥlûlinden Ḥânḳâḥ Medresesi iḥsân olındı. Kırk iki Muḥarrem'inde Ḥalıcı-zâde ' Abdu'r-raḥmân Efendi yerine Ḥâşekî Medresesi'ne revnaḳ-baḥşâ olup, sene-i mezbûre Rebî'ü'l-evvel'inde Ğül İbrâḥîm Efendi yerine Edrine Selîmiyyesi'ne ḥareket itdiler. Kırk beş Şafer'inde Zeyrek-zâde yerine Ḥâḳâniyye-i Vefâ ile nâ'il-i ' izz ü ' alâ oldılar. Kırk sekiz Şevvâl'inde Es'ad Efendi yerine Süleymâniyye Medresesi'yle tekmi'l-i medâris itdiler. Elli Cemâzi'l-ülâ'sında Atlu Dâvûd Efendi yerine İzmir kazâsı ḥükûmeti tefvîz olunmuş iken eṣnâ-yı râḥda marîz olup, Maḡnisa'ya vuşûl bulduḳda murġ-ı rûḥı ḳafes-i tenden pervâz ve nihâl-i riyâz-ı cinân üzre o kârı iḥrâz eyledükde ol belde ḳâḍisi iken vefât iden birâderleri ' Abdü'l-bâḳî Efendi mezârı civârında medfûn oldılar. Yerlerine sene-i mezbûre Receb'inde Ḥaleb ḳâḍisi Muşliḥü'd-dîn-zâde Efendi naḳl olındı.

Merḥûm-ı merḳûm faẓîlet-i ' ilmiyye ile ma' lûm, şâfi-fu'âd, pâk-i' tiḳâd idi.

[Der-kenâr: Âşârından *Hidâye* üzerine resâ'il-i ' adîdesi menḳûldür.]

⁶⁰³ "Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun."

Ahî-zāde Mehemmed Efendi

el-Mevlā Mehemmed bin el-Mevlā Maḥmūd bin el-Mevlā ‘Abdü’l-ḥalīm Efendi. Ṭabaḳa-i Aḥmed Ḥānī’de tercemesi *Zeyl-i ‘Atāyī’*de sâbık emşel-i şudürü’l-ifāde ve’t-taḥḳīḳ ve efḍal-i esātīzetü’t-taḳrīr ve’t-tedḳīḳ Ahî-zāde ‘Abdü’l-ḥalīm Efendi ḥazretlerinüñ nebīreleri ve devlet-i Murādiyye ‘ulemāsından Edrine’den ma’ zūlen vefāt iden Ahî-zāde Maḥmūd Efendi’nüñ maḥdūm-ı maḥmūdü’s-siyerleridür. Taḥşil-i envā’-ı ma’ ārif ü ‘ulūm ve istifāde-i sermāye-i mantuḳ u mefhūm itdükde ba’z-ı ‘ulemādan şeref-i mülāzemet vāşıl ve kırk aḳçe medreseden munfaşıl olduğdan şoñra otuz toḳuz Zī’l-ḥicce’sinde Seyyid Maḥmūd Efendi yerine Ḥayrū’d-dīn Paşa Medresesi’ne ḥāric elli ile revnaḳ-baḥşā oldılar. Kırk iki Rebī’ü’l-evvel’inde Fetvā-emīni Muştafā Efendi yerine Hüseyñ Efendi müderrisi oldılar. Kırk toḳuz evā’ilinde Ḥanım-zāde Ḥasan Efendi yerine Zāl Paşa Medresesi’yle ḳadr ü menziletleri girān-bahā oldu. Elli Cemāzi’l-ūlā’sınuñ altıncı günü Seyyid Aḥmed Efendi yerine Sinān Paşa Medresesi iḥsān olup, şehir-i mezbūr evāşıtında dārü’l-cināna [46a] irtiḥāliyle aḥbābı giryān ve medrese-i maḥlūle ile Ḥandān Efendi ḥandan oldu.

Şi‘r

مصائب قوم عند قوم فوائد

فوائد قوم عند قوم مصائب⁶⁰⁴

Mevlānā-yı merḳūm maḥdūm-ı ma’ ālī-rūsūm, dūdmān-ı ḥandān-ı ḳadīm, şāḥib-i ṭab’-ı selīm idi.

el-Mevlā ‘İsā Efendi

el-Mevlā ‘İsā Efendi. Ḥāk-i pāk-i Bosna’dan mānend-i sāye-i serv-i ra’ nā bostān-ı vüçüda üftāde ve mişāl-i berg-i gül-i ḥod-rū gülistān-ı şühūda rü-nihāde olup, ḳible-nümā-yı ḳalb-i meyyālī taḥşil-i ‘ilm ü ‘irfāna mā’il ve rü-be-rāḥ südde-i fezā’il-penāh-ı efāzıl olup, ser-ḥadd-i İslām olan Budin ḳazāsında müftī ve müşkil-güşā-yı müstefid ü müsteftī olmuş idi. Otuz yedi tārīḥinde Nemçe çāsarıyla vāḳi’ olan şulḥde kāfir elçisi ile ma’an dārü’s-salṭanaya geldükde bā-ḥaṭṭ-ı hümāyūn-ı sa’ ādet-maḳrūn Selanik ḥükmiyle Martolos-zāde Maḥmūd Efendi yerine Belḡrad ḳazāsı iḥsān olındı.

⁶⁰⁴ “Bir topluluğun başına gelen musibetler, bir başka topluluğa göre ihsan olur. Bir topluluğun sahip olduğu nimetler, bir başka topluluğa göre musibet telakki edilir.”

Selefi mazlüm olmanın ber-vech-i ma'îşet Şehrköyi kaşabasına naql olındı. Kırk Zî'l-
 hicce'sinde Nevālî-zâde-i Mihter yerine Eyyüb kazâsında baş-ı seccâde-i hükümet
 eylediler. Kırk iki Rebî'ü'l-evvel'inde 'azl ve yerlerine Şarı 'Abdu'llâh Efendi naşb
 olmuş iken, kabûl itmemegin yine şâhibü't-tercemeye ibkâ olındı. Sene-i mezbûre
 Ramazân'ına degin icrâ-yı aḥkâm-ı şer' iyye eylediler. Ba' dehû şâniyen 'azl ve
 munfaşıl ve yerlerine Bosnevî Meḥemmed Efendi naql ile mutṭaşıl oldı. Kırk dört
 Şafer'inde Maḥmûd Efendi yerlerine Burusa kazâsıyla ta' zîm olındı. Kırk altı evâ'ilinde
 ma' zül ve yerlerine Velî-zâde 'Abdu'r-raḥmân Efendi mevşul oldılar. Sene-i mezbûre
 Zî'l-hicce'sinde Mu'îd Aḥmed Efendi yerine dârü's-saltana hükümeti ile tekrîm olındı.
 Kırk sekiz Muḥarrem'inde selef-i zî-şerefi yerine Anaṭolî şadâreti erzânî görüldükde,
 yerlerine sâbîkû't-terceme Kürd Qâsım Efendi mazḥar-ı ikrâm-ı firâvânî oldı. Sene-i
 mezbûre Zî'l-ka' de'sinde Bağdâd'dan kufül ve Diyârbekr'e vuşulde sâbîkû't-terceme
 Ebu's-su'üd-zâde Meḥemmed Efendi ḥastelik 'arızasıyla manşib-ı şadâret-i Rûm'dan
 fâriğ olduğda, tevcîh-i manşib-ı şadâret vuşul-i maḥarr-ı ikâmete te'ḥîr olunup, kırk
 toḡuz Rebî'ü'l-evvel'inde bunlar nâ'il-i şadr-ı Rûm ve vâşıl-ı ḡâyetü'l-ḡâyât-ı merûm
 olduğda, yerleri Çivi-zâde Efendi'ye virildi. Elli Muḥarrem'inde müteḳâ'id ve maḳâm-ı
 [46b] bülendlerine Ebû Sa'îd Efendi şâ'id oldı. Sene-i mezbûre Cemâzi'l-âḥire'sinde
 'ömri âḥîr ve dem-beste-i menâḥîr olup, mecma'-ı ervâḥ-ı mü'minîn olan ḥazâyir-i pür-
 cinânâ revân ve ravza-i Rıdvân'a ḥırâmân oldı.

Mevlânâ-yı merḳûm u mezkûr, cûd u seḥâ ile meşhûr, ṭâlib-i ma'ârif ü 'ulûm ve
 meḥâsin-i aḥlâḳla mevsûm, şâhib-i himmet, şâfi-ṭaviyyet, ḥayr-ḡâh-ı 'âlem, nîk-nefs
 âdem idi.

Tûc Emîr Efendi

el-Mevlâ Seyyid Muştafâ. 'Azze-i ḡarrâ-yı vücûdı maṭla'-ı ehille-i ahâlî olan
 belde-i Maḡnisa'dan ṭal'at-efrûz-ı vücûd ve pertev-endâz maṭla'-ı şühûd olup, Tûc Emîr
 dimekle meşhûr ve bu terkîb-i şaḳîl ile zebân-zed-i cumhûrdur. Fużalâ-yı vaḳtten
 istifâde ve ḥasbe'l-'âde devr-i mecâlis-i ifâde iderek 'ulûm-ı âliyye ve fûnûn-ı 'âliyye
 kesbinde esbâb-ı sa'y ü ictihâdı bâliye kılup, 'ulemâ-yı aşruñ birinden mülâzım ve
 ṭarîḳ-ı tadrîse 'âzım olmuş idi. Kaṭ'-ı medâris iderek kırk aḳçe medreseden ma' zül iken
 biñ yigirmi altı Muḥarrem'inde Bosnevî Şâliḥ Efendi yerine ḥâric elli ile Ferḥâd Paşa
 Medresesi'ne revnaḳ-baḥşâ oldı. Otuz Cemâzi'l-âḥire'sinde 'Abdü'l-laṭîf Efendi yerine

Şāh-ı Hübān Medresesi'yle kesb-i ziyāde-i 'izz ü şān itdiler. Otuz dört Zî'l-ħicce'sinde 'Abdü'l-kādir Efendi yerine Kızıl Muşluk Medresesi'yle ser-çeşme-i emşāl oldu. Otuz beş Zî'l-ka' de'sinde Ser-maħfil-zāde yerine Şāh-ı Semāniyye'nün biriyle ikrām olındı. Otuz altı Muħarrem'inde Mağnisa Murādiyyesi iħsān olunan Burhān Efendi medrese-i maħlūleyi kabūl itmedükde şāhibü't-tercemeye münāsib görölüp, on seneden mütecāviz ol buķ' ada başt-ı seccāde-i ifāde itmiş idi. Elli Cemāzi'l-ülā'sında Martolos-zāde yerine każā-yı Harem-i resūl-i ekrem 'aleyhi şalātu'llāhü'l-etemm ħıdmeti tefvīz olındukda, tālib-i rızā-yı Hāķķ ve kavāfil-i ħuccāca mülħik olup, rū-be-rāh semt-i Hicāz olmuş idi. Sene-i mezbūre Zî'l-ka' de'sinde dārü'l-cināna intikāl ve riyāz-ı Rıdvān'a irtihāl eyledügi ħaber-i ħurķat-eşeri vārid olındukda, manşib-ı maħlūleye Edrine Selimiyyesi müderrisi Şems Efendi pertev-endāz oldu.

Mevlānā-yı mezbūr 'ilm ü fazlla meşhūr, seyyid-i tāhirü'n-neseb, şerīf-i fāhirü'l-ħaseb idi.

Kesriyyeli Maħmūd Efendi

el-Mevlā Kesriyyeli Maħmūd Efendi. Diyār-ı Rūm-ı cennet-rūsūmda Kesriyye nāmıyla ma'lūm-ı cümle-i enām olan kaşaba-i [47a] ma'rūfeden zühūr iden 'ilm ü 'irfān ve cālib-i taħķik u ittikān olındukda, Kātib-zāde Efendi'den iħrāz-ı şeref-i mülāzemet ve medāris-i 'ilmiyyede tadrīs-i 'ilme müdāvemet idüp, kırķ akçe medreseden munfaşıl olındukdan şoñra biñ on beş Rebī'ü'l-āħir'inde Muşlı Efendi yerine ħāric ile Bergos Medresesi iħsāniyya mażhar-ı ikrām oldılar. On sekiz Rebī'ü'l-āħirinde Za'ifi-zāde Efendi yerine Kağırğa Limanı'nda Meħemmed Paşa Medresesi'nde cā-nişin oldılar. Yigirmi bir Cemāzi'l-ülā'sında tercemesi *Zeyl-i 'Atāyi'* de mārř Tokuz-zāde 'Abdü'l-vehhāb Efendi yerine Piri Paşa dārü'l-ifādesine pāy-ı himmet koyup, yigirmi iki Muħarrem'inde İsmiħān Sulţān müderrisi olup, yigirmi dört Muħarrem'inde Muţāħhar Efendi yerine şāhın oldılar. Yigirmi beş Ramazān'ında Minķārī 'Ömer Efendi yerine Edrine Bāyezīdiyyesi'ne ħareket itdiler. Yigirmi altı Rebī'ü'l-āħir'inde Serçe Hüseyin Efendi yerine Edrine Selimiyyesi'yle tekrīm, yigirmi yedi Zî'l-ħicce'sinde Ĥāķāniyye-i Vefā ile ta'zīm olındı. Yigirmi sekiz Şa'bān'ında Mūsā Efendi yerine Süleymāniyye müderrisi oldılar. Yigirmi tokuz Ramazān'ında selefi yerine Yeñişehr ħükümetiyle ser-efrāz oldılar. Otuz Cemāzi'l-ülā'sında Kefevī Hüseyin Efendi yerine Selanik każāsına naķl olındukda, yerleri şālīşen Ĥışım Yaħyā Efendi'ye revā görildi.

Sene-i mezbûre Receb'inde munfaşıl ve yerlerine Hâce Şalâh 'Ömer Efendi muttaşıl oldu. Otuz sekiz Cemâzi'l-ülâ'sında halefî 'Ömer Efendi yerine medîne-i Eyyüb kazâsı ihsân olındı. Otuz toköz Zî'l-ka'de'sinde ma'zül ve yerlerine Nevâlî-zâde Ziyâ Efendi mevşül oldu. Kırk iki Zî'l-ħicce'sinde zikri âtî Çavuş-zâde İbrâhîm Efendi yerine Burusa'da mesned-nişîn-i şerî'ât-ı garrâ oldılar. Kırk dört Şafer'inde ma'zül ve yerlerine sâbîkû't-terceme 'İsâ Efendi mevşül oldılar. Ba'dehû ma'zülen sübħa-şümârr-ı eyyâm ü leyâlî iken biñ elli ħudûdında intikâl ve 'âlem-i 'uqbâya isti'câl eyledükde Eyyübî Kelîm Çelebi lafzen ü ma'nen bu gûne târiħ dimişdür:

Eyledi biñ ellide Maħmûd Efendi irtiħâl

Mevlânâ-yı mersûm ħayşiyet-i zâtı nâ-ma'lûm, dânişmendlikden gelmiş, tarîħinde menzil almış, ħoş-dem, nîk-nefs âdem [47b] idi.

Tevfikî-zâde Aħmed Efendi

el-Mevlâ Tevfikî-zâde Aħmed Efendi. Devlet-i Meħammed Hân-ı Şâliş 'ulemâsından tercemesi *Zeyl* de şâbit Mollâ Tevfik-ı Geylânî'nüñ maħdûm-ı kihteri ve ferzend-i sa'd-aħteridür. Mihr-i 'âlem-tâb-ı vücûdı toköz yüz toksesan iki sâlinde ufķ-ı şühûddan lâmi' ü bâriķ ve maţla'-ı sa'âdetden sâti' ü şâriķ olmuş idi. Vâlid-i mâcidlerinden aħz-ı muķaddemât-ı 'ulûm ve sâ'ir fużalâdan ta'allûm-i esrâr-ı mantûķ u mefhûm eyledükde şeyħü'l-İslâm-ı müşkil-güşâ-yı enâm mu'allim-i cenâb-ı Murâd Hânî Sa'dü'd-dîn-i Sâni ħıdmetlerinden iħrâz-ı şeref-i mülâzemet ve bir iki pâyede edâ-yı merâsim-i tedriise müdâvemem kılup, kırk aķçe medreseden ma'zül iken biñ on sekiz Rebî'ü'l-evvel'inde Kâdî-zâde yerine Kılıç 'Alî Paşa-yı Cedîd Medresesi'yle ķadr ü menziletleri mezîd oldu. Yigirmi dört Rebî'ü'l-evvel'inde Motonî Aħmed Efendi yerine İsmiħân Sultân Medresesi ihsân olındı. Sene-i mezbûre Ramazân'ında selef-i sâlifi Baħrî-zâde yerine Zâl Paşa Sultânî Medresesi'yle mażhar-ı ikrâm-ı firâvânî oldılar. Yigirmi sekiz Rebî'ü'l-evvel'inde Derviş Ebâbil yerine şaħn oldılar. Yigirmi toköz Zî'l-ħicce'sinde Şıdķî Efendi yerine Kalendar-ħâne Medresesi'n cây-ı ifâde itdiler. Otuz iki Muħarrem'inde 'Abdü'l-ġanî Efendi yerine Şâh-zâde Medresi'nde baş-ı seccâde, sene-i mezbûre Zî'l-ħicce'sinde Hüsâm-zâde Efendi yerine medrese-i Vefâ'da ifâde itdiler. Otuz üçde Fenârî-zâde Şeyħî Efendi yerine Süleymâniyye medârisinüñ biriyle tekmîl-i müdârese-i medâris eylemiş iken, sene-i mezbûre Şafer'inde selef-i sâbîķı Ebâbil Efendi Dârü'l-ħadiş-i Süleymâniyye'den 'azl olunduķda, yerleri şâhibü't-tercemeye erzânî

görildi. Otuz dört Cemāzi'l-āhire'sinde yine 'Abdü'l-ğani Efendi yerine Selanik kazâsıyla bekâm oldılar. Otuz beş Receb'inde ma'zül ve yerlerine Rızâyî 'Alî Efendi mevşül oldu. Otuz tokuz Zî'l-ħicce'sinde 'Abdü'l-ħalîm-zâde Efendi yerine Şâm-ı cennet-meşâmda müteşaddî-i aħkâm oldu. Kırk Ramazân'ında ma'zül ve yerine H'âce-zâde 'Alî Efendi nâ'il-i me'mûl oldu. Kırk dört Şafer'inde Bâķî-zâde 'Abdu'r-raħmân [48a] Efendi yerine Mışr-ı zâtü'l-ehrâm kazâsıyla vâşıl-ı merâm oldu. Kırk beş Cemāzi'l-ülâ'sında 'azl olunduğda yerlerine şadâret-i Rûm'dan mütekâ'id H'âce-zâde 'Abdu'llâh Efendi vaşl olundu. Elli bir Rebî'ü'l-evvel'inde Mollâ Aħmed-zâde Seyyid Meħemmed Efendi yerine Edrine kazâsı iħsân olundu. Sene-i mezbûre Receb'inde ecel-i 'âcil-i isti'câl ile câh-ı fâniden mu'riş ve manşıb-ı câvidânîye mütemaħħız olduğda, yerlerine Zeynü'l-'Âbidîn Efendi ziynet-baħşâ oldu.

Mollâ-yı müşârun ileyh medda'llâhu zılâlü raħmetihi 'aleyh, nâhic-i menhec-i taħķik ve sâlik-i meslek-i tedķik, edhem-süvâr-ı 'arşa-i tefsîr, revnaķ-efzâ-yı şaħâ'if-i taħrîr, efrâd-ı 'ulemâdan ma'dûd, sîret ü serîreti memdûh u maħmûd idi.

Âşâr-ı 'ilmiyyelerinden süre-i kerîme-i *Bakara* evvelinden ⁶⁰⁵ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ âyetine varınca ħâşîye-i tefsîrleri vardur.

Şâriħü'l-Menâr 'Abdü'l-ħalîm Efendi

el-Mevlâ 'Abdü'l-ħalîm Efendi. Mezbûr, Şâriħü'l-Menâr dimekle ma'lûm u meşhûr ve ancak bu terkîble zebân-zed-i cumhûrdur. Bezl-i sermâye-i sa'y-i bî-kerân ve kesb-i pirâye-i envâ'-ı fazl ü beyân kılup, maħzen-i cevâhir-i 'ulûm-ı naķliyye ve mezma'-ı zevâhir-i fûnûn-ı 'akliyye olduğda, 'ulemâ-yı 'aşruñ birinden mülâzım ve şaħrâ-yı devr-i pehnâ-yı țarîķa 'âzim olup, kať'-ı nişib ü firâz-ı menâzil ve seyr-i devr ü dirâz-ı merâhil iderek kırk aķçe medreseden ma'zül ve muntazır-ı neyl-i me'mûl iken, otuz Zî'l-ħicce'sinde rûtbe-i ħâric ile Seyyid 'Abdü'l-ķâdir Medresesi'ne 'âric oldu. Otuz üç Cemāzi'l-āhire'sinde Bâzârbâşı-zâde yerine Papasoglı dârü'l-ifâdesin tenvîr itdiler. Otuz altı Ramazân'ında Seyyid Maħmûd Efendi yerine İbrâħîm Paşa-yı Cedîd Medresesi'ne revnaķ-baħşâ oldu. Sene-i mezbûre Şevvâl'inde Hekîm İřhaķ dâmâdı Aħmed Efendi yerine Koca Muřtafâ Paşa Medresesi'yle mertebeleri vâlâ oldu. Otuz tokuz Zî'l-ħicce'sinde Ĥayrû'd-dîn Efendi yerine Şâh-ı Ĥübân Medresesi iħsân olundu. Kırk Zî'l-ħicce'sinde Aħmed Efendi yerine şaħn taħillesiyle İbrâħîm Efendi yerine

⁶⁰⁵ *Kur'ân-ı Kerîm, Haşr Sûresi, 59/9*, “ İşte onlar kurtuluşa erenlerdir. “

Ḳonya ḳazāsı rızā-dādeleri oldu. Ḳırḳ iki Rebī‘ü’l-evvel’inde ma‘zül ve yerlerine Nürī Efendi ziyā-baḣḣ oldu. Ḳırḳ altı Muḣarrem’inde Muṭī‘ī Aḣmed Efendi yerine Bosna Sarāy’ı pirāye-baḣḣ-ı [48b] mesned-i ḣükümetleri oldu. Ḳırḳ yedi ḣudūdında munfaşıl ve yerlerine Ḳudsī Ḥāfız Efendi muḣāfız-ı meḣākim oldu. Elli bir Ramażān’ınun on yedinci Cum‘a günü ‘ālem-i envāra intikāl ve dārü’n-Na‘im’e isti‘cāl eyledi.

Mevlānā-yı merḳūm feżā’il-i ‘ilmiyye ile mevsūm, cāmi‘-i fūrū‘ ü uşul, ‘ulūm-ı nāfi‘aya meşḣul, ‘ālim ü ‘āmil ve şāliḣ ü kāmīl, zātı nāmına ḣālib, zūhd ü taḳvāya rāḣīb idi.

Āşārından metn-i *Menār*’a şerḣi meşḣurdur.

Maḣdūm-ı Martolos-zāde Efendi

el-Mevlā Maḣmūd. Tercemesi *Zeyl-i ‘Aṭāyi*’de sebḳ iden Martolos-zāde Efendi’nun ferzend-i sa‘d-aḣteri ve maḣdūm-ı kihteridür. Şebāl-i himmetle bām-ı ‘ilm ü ‘irfāna pervāz ve ḣavşala-i isti‘dādı miḣdārı vāye-i ma‘ārifi iḣrāz itdükde, ‘ulemānun birinden mülāzım ve ṫarīḳ-ı tadrīse ‘āzım olup, ḳırḳ aḳḳe medreseden ma‘zül olduḣdan soñra yigirmi beş Ramażān’ında ‘Abdü’l-ḣalīm-zāde Efendi yerine Ḥayrū’d-dīn Paşa Medresesi’ne ḣāric elli ile vāşıl, yigirmi altı Zī’l-ḣicce’sinde Aḣmed Efendi yerine Ḥasan Paşa dārü’l-ifādesine nā’il oldılar. Yigirmi yedi Rebī‘ü’l-evvel’inde Aḣmed-zāde yerine Nişāncı Paşa-yı Cedīd Medresesi’yle tecdīd-i neşāt, yigirmi sekiz Receb’inde Niksārī-zāde yerine Efdāliyye Medresesi’yle taḣşīl-i ziyāde-i inbisāt itdiler. Otuz bir Şafer’inde Münkir Ḥüsām Efendi yerine Kütāhiyye ḳazāsı virildi. Otuz iki ḣilālinde ma‘zül ve yerlerine şāniyen Ḳaraḳız-zāde mevşul oldu. Otuz altı Cemāzi’l-ülā’sında Mü’ezzīn-zāde’ye Şofya ḳazāsı tevḳīh olındı. Otuz sekiz Rebī‘ü’l-evvel’inde ma‘zül ve yerlerine Baba Ḥalīl-zāde nā’il-i me’mul oldu. Ḳırḳ üç Rebī‘ü’l-āḣir’inde Dāvūd Efendi yerine Maḣnisa ḳazāsına perr ü bāl açdılar. Ḳırḳ dört Şafer’inde ma‘zül ve yerlerine Emīr ‘Alī Efendi manşub oldu. Ḳırḳ sekiz ḣudūdında Ser-bendī-zāde Şeyḣī Efendi yerine Ḳuds-i Şerīf ḳazāsıyla teşrif olındı. Ḳırḳ ṫoḳuz Şevvāl’inde ma‘zül ve yerlerine Ḥaleb ḳādīsı Es‘ad Efendi menḳul oldu. Elli bir Şevvāl’inde kebüter-i rūḣı bām-ı fāniden perrān ve ‘idḣāḣ-ı beḳā ḣıyābānında cilve-cünbān oldu.

Nazm

Murḣ-ı revānı göklere uçdı ḣümā gibi

Ḳaldı ḣazīz-i ḣāḳde bir iki üstüḣān

Mevlānā-yı merķūm Martolos dimekle ma' lūm, dāhīl-i [49a] ' idād-ı maḥādīm-i Rūm, ḥā'iz-i rūtbe-i ' ulemā-yı rūsūm idi.

Fenārī-zāde Şāh Meḥemmed Efendi

el-Mevlā Şāh Meḥemmed Efendi. Diyār-ı Rūm-ı cennet-rūsūmda mülemma' -ı envār-ı devlet-i sulṭānū's-selāṭīn ve ḥāḳānū'l-ḥavāḳīn olan revnaḳ-efzā-yı dīvān-ı Ḥusrevī olaldan maḥdūm-ı ḥānedān-ı faẓl ü kemāl ve eben ' an ceddin vülāt-ı bilād ve şudūr-ı eyvān-ı ' ālī-şān olan dūdmān-ı Fenārī'dür. Ḥ'āce Sa' dü'd-dīn Efendi nazār-ı iksīrlerine mazḥar olmaḡın iḥrāz-ı evvelīn pāye-i mülāzemet ve ṭarīḳ-ı irşīyye duḡūle himmet eyleyüp, kırk aḳçe medreseden munfaşıl iken, on dört Rebi' ü'l-evvel'inde *Zeyli 'Atāyī'* de mezkūr Ğubārī Efendi yerine Fetḥīyye Sinān Paşası Medresesi'ne ḥāric ile ' āric oldu. On yedi Cemāzi'l-ülā'sında Celāl Efendi yerine Ḳoca Muştafā Paşa Medresesi'yle bekām oldu. On sekiz Şafer'inde Bī-endām Muşliḥü'd-dīn Efendi yerine Burusa'da Yıldırım Ḥān müderrisi oldılar. Yigirmi iki Zi'l-ḥicce'sinde Nehcī Sinān Efendi yerine Ḳonya ḳazāsı teklīf olunduḡda ḳabūl itmeyüp, ' azl iḥtiyār itdiler. Yigirmi beş Ramazān'ında Seyfī-zāde Efendi yerine şāhn medārisinūñ biriyle ikrām olındı. Yigirmi yedi Zi'l-ḥicce'sinde ' Alā'iyveli ' Abdü'l-bāḳī Efendi yerine Maḡnisa Murādiyyesi tevciḥ olunduḡda, rızā-dādeleri olmamaḡın ḥalef ü selef yerlerinde ibḳā olındı. Yigirmi ṭoḳuz Şa' bān'ında Nevālī-zāde Ziyā Efendi yerine Şofya ḳazāsın Receb-zāde ḳabūl itmeyicek, şāḥibü't-tercemeye virildi. Otuz bir Cemāzi'l-āḫire'sinde ma' zül ve yerlerine Nevālī-zāde şāniyen mevşūl oldu. Otuz altı Cemāzi'l-āḫire'sinde Ḳabaḳulaḳ-zāde Efendi yerine Medīne-i Münevvere ḳazāsıyla ser-efrāz oldılar. Otuz yedi Şa' bān'ında ' azl ve yerlerine Şādīḳ-zāde Ḥışmı ' Abdu'llāh Efendi vaşl olındı. Ba' dehū taḳriben kırk yedi evā'iline dek ma' zülen sübhā-şümār-ı şühūr u eyyām olduḡdan soñra Velī-zāde ' Abdu'r-raḥmān Efendi yerine Burusa ḳazāsı iḥsānıyla mazḥar-ı ikrām oldılar. Kırk ṭoḳuz Şevvāl'inde munfaşıl ve yerlerine Āvāre-zāde Selisī Muştafā Efendi vāşıl oldu. Ba' dehū elli bir ḥilālinde eyyām-ı ' ömri tamām ve sübhā-i enfāsı ḳarīn-i ḥitām olup, dār-ı ünse irtihāl [49b] ve Ravza-i Raḥmān'a isti' cāl eyledi. Burusī Baldır-zāde Efendi merḥūm, mezkūrı ol beldede cedd-i büzürgvārları binā itdüḡi cāmi' -i şerīf sāḫasında medfūndur, diyü *Vefeyāt'* nda taşriḥ itmişdür.

Ol maḥdūm-ı kerīm, nihāl-i bostān-ı ḳadīm, ḫalīm ü selīm, müşfik ü kerīm, süfre-i ni' meti güşāde, luṭf u ṭab' ı ḫadden ziyāde, ' ālī-cenāb, ma' ārifden behre-yāb idi.

Halıcı-zāde Efendi

el-Mevlā Halıcı-zāde ‘Abdu’r-raḥmān Efendi. Kaşaba-i ‘Uşşāk’dan bir merd-i şālihūñ gevher-i silkü’l-le’āl-i kerīmidür. Taḥşil-i isti‘dād-ı ‘ilmi itdükde, Aḥî-zāde ‘Abdü’l-ḥalīm Efendi hıdmetlerinden şeref-i mülāzemetle bekām ve tekml-i merātib-i medāris itmekle nā’ilü’l-merām olup, kırk aqçe medreseden munfaşıl iken yigirmi sekiz Şa‘bān’ında Ferīdün Efendi yerine Papasoğlu Medresesi’ne ḥāric ile ‘āric olmuştur. Yigirmi toquz Zî’l-ḥicce’sinde Ḥayyāt-zāde Efendi yerine Beşiktaş’da Sinān Paşa müderrisi oldılar. Otuz iki Muḥarrem’inde Bahāyī Efendi yerine Dāvūd Paşa Medresesi’yle maqām-ı ‘izz ü mecdleri bülend oldı. Otuz üç Cemāzi’l-ülā’sında Dāmād-zāde yerine Pīrī Paşa Medresesi’ne revnaq-efzā oldılar. Otuz beş Şafer’inde ‘Alī Çelebi-zāde maḥdūmı yerine Murād Paşa-yı Cedīd Medresesi’yle tecdīd-i neşāt, otuz altı Receb’inde şaḥn müderrisi selef-i sālıfı Ferīdün Efendi seksen aqçe ile teqā’üd ihtiyār itdükde, yerine şāhibü’t-terceme baş-ı bisāt itdi. Otuz sekiz Şevvāl’inde Ḥüseyn Efendi’nün maḥdūm-ı kihteri es-Seyyid Aḥmed Çelebi yerine Ḥāşekī Medresesi erzānī görildi. Kırk iki Muḥarrem’inde Atlu Dāvūd Efendi yerine Üsküdar Vālıdesi’ne oldılar. Kırk üç Ramazān’ında Şeyḥü’l-İslām ‘Abdü’r-raḥīm Efendi yerine Süleymāniyye ile tekml-i merātib-i medāris itdiler. Pādīşāh-ı Cem-cāh ḥāzretlerinūñ tevcih-i menāşıbdan men‘leri eṣnāsına müşādif olmağın, beş sene miqdārı Süleymāniyye’de ārām itdükden soñra Bostān-zāde Efendi yerine Yeñişehr każāsı iḥsānıyla bekām olup, ba‘de każāe’l-vaṭar ma‘zül ve yerlerine Sa‘dī-zāde Efendi nā’ilü’l-merām oldılar. Biñ elli bir Zî’l-ka‘de’si ğurresi ki yevm-i sebt-i mübārekde qālīçe-i [50a] iḳāmetlerin bu köhne sarāy-ı fāniden naql u tebdil ve çemenzār-ı cinān-ı bāqīye baş u taḥvīl eyledi.

Mevlānā-yı merḳūm Halıcı-zāde dimekle mevsūm, ‘ilmi miyāne, tarz u tavrı ādemiyāne idi.

Bülbül-zāde ‘Abdu’llāh Efendi

el-Mevlā ‘Abdu’llāh İbnü’l-Mevlā Qāsim. Devlet-i Meḥammed Ḥān-ı Şālis vefeyātında tercemesi *Zeyl-i ‘Atāyī*’de mār Bülbül-zāde Qāsim Efendi’nün ferzend-i vālā-güheri ve maḥdūm-ı sa‘d-aḥteridür. Peder-i ḥuceste-siyerleri himmetiyle ol belde ‘ulemāsından taḥşil-i muqaddemāt-ı ‘ulūm ve i‘dād-ı levāzım-ı manṭūk u mefhūm eyledükde, vālid-i mācidi feyz-yāb olduğı Şeyḥü’l-İslām Mü’eyyedī Şeyḥī Efendi

hıdmetlerinden mülâzım ve tarîk-ı tadrîse ‘âzım olup, kırk akçe medreseden ma‘zül iken biñ beş Şevvâl’inde elli akçe ile Mūsâ Efendi yerine Gekbuze’de Muştafâ Paşa hâricine ‘âric oldılar. On üç Rebî‘ü’l-evvel’inde Mütevellî-zâde yerine Koca Muştafâ Paşa Medresesi’nde lâne-sâz oldılar. On dört Zî’l-hicce’sinde Kemâlü’-d-dîn Efendi-zâde yerine ‘Alî Paşa-yı Cedîd Medresesi bâ‘iş-i sürûr-ı cedîd oldı. On beş Şa‘bân’ında Nâzır-zâde Mehemmed Efendi-yerine Edrinekapusı Mihrümâhı’na pây-ı himmet kıldılar. On altı Cemâzi’l-ülâ’sında Hışım Yahyâ Efendi yerine Hâzret-i Ebâ Eyyüb Medresesi’yle bekâm, on yedi Muharrem’inde Celeb Muştafâ Efendi yerine Kalendarhâne Medresesi’yle nâ’ilü’l-merâm oldılar. On sekiz Muharrem’inde Nehcî Sinân Efendi yerine şahın müderrisi oldılar. On toköz Ramazân’ında Edrine Bâyezîdiyyesi ihsân olunup, kabûl itmeyen Riyâzî Efendi yeri, yigirmi Muharrem’inde bunlara ‘inâyet olındı. Yigirmi bir Ramazân’ında selef-i sâlifi Muştafâ Efendi yerine Şeh-zâde dârü’l-ifâdesine kadem-nihâde oldılar. Yigirmi iki Muharrem’inde Yokyoğ Muşlihü’-d-dîn Efendi def‘a-i şâniyesi yerine Üsküdar kazâsı ihsân olındı. Sene-i mezbûre Receb’inde ma‘zül, yerlerine selefleri sâlişen mevşül oldı. Yigirmi beş Şafer’inde ikinci def‘a kabûl itmeyen Hışım Yahyâ Efendi yerine Eyyüb kazâsı tevcih olındı. Yigirmi yedi Muharrem’inde ma‘zül ve yerleri Minķârî ‘Ömer Efendi’ye teklif olunduğda kabûl itmeyüp, ‘azl [50b] ihtiyâr itmekle manşıb-ı merķüm Tulumcı Hüsâm Efendi’ye in‘âm olındı. Yigirmi toköz Şa‘bân’ında tercemesi sâbık Kâdî-zâde Şeyhî Efendi yerine Filibe kâdîsi oldılar. Otuz bir Şa‘bân’ında ma‘zül ve yerlerine Zekeriyâ Efendi-zâde Luţfu’llâh Efendi mevşül oldı. Otuz iki hudûdında Çavuş-zâde İbrâhîm Efendi yerine Şâm-ı cennet-meşâm kazâsıyla bekâm oldılar. Otuz üç Şevvâl’inde ma‘zül ve yerlerine Hışım Yahyâ Efendi nâ’il-i me’mül oldı. Otuz altı Muharrem’inde Nevâlî-zâde Sa‘dî Çelebi yerine Burusa kazâsında mesned-nişîn-i hükümet oldılar. Sene-i mezbûre Cemâzi’l-âhire’sinde ‘azlleri için hatt-ı şehriyârî cârî olmağla halef-i selefî Yahyâ Efendi ol manşıb-ı celîl ile ihyâ olındı. Kırk bir Muharrem’inde selefî yerine Edrine kazâsıyla ber-murâd oldılar. Sene-i mezbûre Şevvâl’inde ma‘zül ve yerlerine tercemesi sebķ iden Ahî-zâde Hüseyin Efendi maħdûmı mevşül oldı. Ba‘dehü kırk sekiz Muharrem’inde tercemesi sâbık ‘İsâ Efendi İstanbul’dan Anaṫolı’ya naķl ve yerlerine ikinci halefî Kürd Kâsım Efendi vaşl olunduğda Şeyhü’l-İslâm-ı vaķt Yahyâ Efendi merħûmdan ba‘z-ı müteħaşşışlar şâhibü’t-tercemeye taķdîm sebebinden istifsâr itdüklerinde Kâsım furtunasında bülbül ötmez diyü ba‘z-ı şüfe‘â sebebiyle mecbûr

olduklarına nāzükāne iş‘ār buyurup, çok geçmedin Gelibolı kızasını ber-vech-i arpalık ihsān itmekle cebr-i hātır buyurmışlar idi. Ol hāl üzere dāne-çin-i eyyām-ı ‘ömr iken elli üç hüdūdında:

Nazm

Murğ-ı revānı göklere irdi hümā gibi
Kaldı hāziz-i hākde bir iki üstüh‘ān

‘Andelīb-i rūhı tell-i kafes-i bedenden perrān ve gülzār-ı cināna revān olduḡda, Lāgarī Tekyesi ḡurbinde medfūn ve naḡş-ı kitābe-i seng-i mezārı bu tārīh-i mevzūndur:

Mıṣrā‘

Oḡyulum rūh-ı Bülbül-zāde için Fātiḡa
Rızā Çelebi tezkiresinde bu tārīh yazılmışdır:

Çün ‘andelīb-i cānı bāḡ-ı behište ḡondı
Hātif bu hāle tārīh didi ki rıḡlet itdi

Mevlānā-yı merḡūm bülbül-i gülzār-ı ‘ulūm, ḡalīm ü selīm, mütevāzi‘ ü kerīm, bülend-himmet, melek-ḡaṡlet, ḡayr-ḡāh-ı ‘ālem, nīk-nefs ‘ādem idi.

Şeyḡü’l-İslām Yaḡyā Efendi

el-Mevlā el-Fāzıl Şeyḡü’l-İslām Yaḡyā Efendi İbnü’l-Mevlā el-ḡazir Zekerıyyā. Devlet-i Murād ḡān-ı Sālīs’de dībāce-i menāşir-i tevḡir ü i‘zāzı
606 هل یستوی الذین یعلمون والذین لا یعلمون [51a] ile muvaḡḡar u mu‘azzez ve ser-nāme-i veşīḡaları 607 یرفع الله الذین آمنوا منکم والذین أوثوا العلم درجات ile muḡarraz olan fuḡūl-i fezā’il-intimā’dan ‘allāme-i zamān Şeyḡü’l-İslām Zekerıyyā Efendi ḡıdmetlerinüñ nihāl-i fażıl ü kemālî ve şemere-i şecere-i ma‘ārif ü efāzılı ya‘nî maḡdūm-ı mihteri kāmîlül’l-istihālîdür. Toḡuz yüz altmış toḡuz Şafer’inde pertev-endāz-‘ālem-i vücūd ve şem‘-i nūr-efşān-ı meclis-i şühūd olup, sinn-i temyīze bālīg olduklarında peder-i vālā-güherleri terbiyeleriyle cevher-i şāf-ı isti‘dādı ḡābil-i ḡabūl ve ḡab‘-ı āyine-nihādı mışḡale-i muḡaddemāt-ı ‘ilmiyye ile maşḡūl olduḡda, maḡdūm-ı fezā’il-i elif şāḡibü’t-teşānīf ‘Abdü’l-cebbār-zāde Derviş Meḡammed Efendi’dan istifāza-i envā‘-ı fūnūn, istifāde-i ‘ulūm-ı mefrūz u mesnūn eyledüḡde Şeyḡü’l-İslām-ı naḡīb-i sādāt-ı kirām Ma‘lül-zāde Efendi ḡıdmetlerinden nuḡustīn-i pāye-i ‘izz ü ‘alā olan mülāzemetle kām-revā ve

⁶⁰⁶ Kur‘ān-ı Kerīm, Zümer Sūresi, 39/9 “Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?”

⁶⁰⁷ Kur‘ān-ı Kerīm, Mucādile Sūresi, 58/11 “Allah sizden inananları ve kendilerine ilim verilenleri derecelerle yükseltsin.”

ibtidā kırk akçe ile Unkapanı kurbinde Hâce Hayrū'd-dīn Medresesi'nde hizmet-i dirāseti edā itdükden sonra toksan dört hilālinde vālid-i keşirū'l-meḥāmidleriyle taraf-ı Şām'dan hacc-ı Beytu'llāhū'l-Ḥarām ve edā-yı farīza-i İslām itmişler idi. Toğuz yüz toksan beş Zī'l-ka'de'sinde Tursun-zāde ' Abdū'l-bākī Efendi yerine ' Alī Paşa-yı ' Atık medrese-i celilesine ḥaḳīḳ oldılar. Toğsan sekiz hudūdında Es'ad Efendi yerine Hāşekī müderrisi oldılar. Elf-i kāmīl Şevvāl'inde Şeyḫī Efendi yerine şahın medārisinüñ biriyle mazhar-ı ikrām oldılar. İki Cemāzi'l-āḫire'sinde Ebu'l-meyāmin Muştafā Efendi yerine Şāh-zāde Medresesi'ne ferş-i seccāde-i ifāde kıldılar. Üç Muḫarrem'inde bi-ḥasbi'l-iḳtiżā 'azl olınan Zeynū'l-'Ābidīn Efendi yerine Üsküdar'da vāḳī' Vālide Sultān Medresesi'yle ikrām olındılar. Dört Şa'bān'ında Bıyıklı Süleymān Efendi yerine Halebū'ş-şehbā'da mesned-ārā-yı hükümet oldılar. Beş Şevvāl'inde Şām-ı dārū'l-İslām'a tebdīl ve Şām kādīsī Kemāl Efendi sāniyen yerlerine naḳl u taḫvīl olunduḳda şu'arā-yı ' Arab'dan ba'zı bu gūne tāriḫ dimişdür:

Nazm

لما أحيا شرع الهادي
قاض عنه شاع العدل

يحيى المولى السامى قالوا
حقا أرخ قاض عدل⁶⁰⁸

Altı Zī'l-[ka'de]'sinde ma'zūl ve yerlerine [51b] Mağnisa Murādiyyesi müderrisi ' Abdū'l-vehhāb Efendi nā'ilū'l-me'mūl oldu. Kırk gün miḳdārı 'azl-i taḫallülünden sonra sene-i mezbūre Zī'l-ḫicce'sinde şāḫibū't-tezkire Kınalı-zāde Ḥasan Efendi yerine Mısr-ı zātū'l-ehrām hükümetiyle ikrām olındı. Yedi Cemāzi'l-ülā'sında 'azl ve yerlerine Burusa kādīsī selef-i sālifī Kemāl Efendi naḳl olunmuşken bir aydan sonra Cağāle-zāde Sinān Paşa şefā'atiyle ḫalef ü selef manşib-ı evvellerinde ibḳā olındı. Toğuz Rebī'ü'l-evvel'inde ma'zūl ve yerlerine ḫalef-i sālifī ' Abdū'l-vehhāb Efendi mevşūl oldu. On Şafer'inde Ebu'l-meyāmin Muştafā Efendi yerine Edrine ḳazāsı mecrā-yı zülāl-i ḫükm ü imzāsı kılındı. On iki Receb'inde munfaşıl yerlerine Seyfī-zāde Efendi muttaşıl oldu. Sene-i mezbūre Zī'l-ḫicce'sinde Ḳāf-zāde Feyzū'llāh Efendi yerine İstanbul ḳazāsında pīrāye-baḫş-ı maḫfel-i şerī'at oldılar. On üç Receb'inde 'azl olup,

⁶⁰⁸ "Adil bir kadı, hidayete sevkedenin (Hz. Muhammed) şeriatini ihya edince adalet yeryüzünde yayıldı. Yahya Efendi hakkında dediler ki hakikaten tarih düşürün ki: O âdil bir kadıdır." (ebcedle tarih: 1005)

yerlerine H̄āce-zāde ‘Abdü’l-‘azīz Efendi naşb olındı. Sene-i mezbûre Şa‘bān’ında selef-i fā’izü’ş-şerefi Feyzü’llāh Efendi yerine revnaq-dih-i şadāret-i Anaṭolı olduḡda, yerlerine şāniyen Kemāl Efendi vāşıl oldı. Sene-i mezbûre Zī’l-ḥicce’sinde selefleri yerine şadr-ı Rūm ve nā’il-i ḡāyetü’l-ḡāyāt-ı merūm oldılar. On beş Şafer’inde ma‘zūl ve yerlerine şāniyen Es‘ad Efendi mevşūl oldı. On sekiz Şevvāl’inde H̄āce-zāde ‘Abdü’l-‘azīz Efendi yerine şāniyen şadāret-i Rūm ile tebcil olinup, fazl-ı H̄aḡḡ tārīḡ kılınmış idi. On ṭoḡuz Zī’l-ḡa‘de’sinde müteḡā‘id ve yerlerine Keṡḡudā Muşṭafā Efendi müteşā‘id oldı. Yigirmi altı Rebī‘ü’l-evvel’inde Kemāl Efendi def‘a-i şāniyesi yerine pāre-i elmāş-ı müşelleş-nümā gibi ḡātem-i devletleri şa‘şa-endāz oldı. Yigirmi sekiz Şa‘bān’ında teḡā‘üd iḡtiyār idüp, yerlerine Anaṭolı şadrı Ġanī-zāde Nādirī Efendi naḡl olındı. Otuz bir Receb’inde H̄āce-zāde ‘Abdu’llāh Efendi tercemesinde sābıḡ fetret-i ‘Oşmān Ḥānī’de ‘uzlet ü inzivā iḡtiyār iden H̄āce-zāde Es‘ad Efendi yerine emri-‘azīm fetvāya ḡıyām ve umūr-ı dīn ü devleti ḡarīn-i iltiyām eyledi. Şāmī ‘Abdu’r-raḡmān-ı ‘İmādī bu mışrā‘yla beyān-i sāl itmişdür.

Mışrā‘

لمولای یحیی منصب العلم والفتویٰ⁶⁰⁹

Otuz [52a] iki Zī’l-ḥicce’sinde Vezīr-i a‘ḡam Kemān-keş ‘Alī Paşa ta‘yīd iḡün şāḡibü’t-tercemeye geldükde ba‘z-ı münāsebetle irtişāsına ta‘rīz itmeleriyle bā’iş-i infī‘āl-i ‘azīm olup, pādişāh-ı ḡitī-penāh ya‘nī Sulṡān Murād-ı encüm-sipāha “Şeyḡū’l-İslāmuñ cülūs-ı ḡümāyūna rızāsı yoḡ idi. Mücerred bu ḡavilleri a‘yān-ı devlet-i ‘aliyye te‘āzüdiyle bezl-i maḡdūr itmişdür” diyü, ḡamz u ifsād itmekle manşīb-ı fetvādan tebā‘üd ve yerlerine selef-i sa‘īdleri Es‘ad Efendi’yi teşā‘üd itdirdi. Lākin:

Mışrā‘

پچیده شود بیای هرکس عملش⁶¹⁰

Ġayret-i H̄aḡḡ ‘ıyān ve otuz dōrt Şa‘bān’ında Es‘ad Efendi menzil-i dārū’n-Na‘īm’e revān olduḡda, şāniyen şeyḡū’l-İslām ve ḡallāl-i müşkilāt-ı enām olup, altmış biñ aḡḡe ile Ḳalkandelen ze‘āmeti ‘ilāve-i vazīfe-i laṡīfe-i mu‘tāde kılındı kırḡ bir Receb’inde

Nazm

اگرچه روز و شب یکسان نماید

حوادث زان میان ناکاه آمد⁶¹¹

⁶⁰⁹ “Yahya Efendi fetva ve ilmin sac ayağıdır.”

⁶¹⁰ “Herkesin amelleri ayaklarına dolanır.”

Ve sâbıkü'l-icmâl Hâfız Paşa vaq'asında maşlahat-ı vaqt üzre me'müren kıarye-i Şeyh Sinân'da vâkı' zıya'alarında 'uzlet-nişin ve şâhib-ı şadr-ı Rûm Ahî-zâde Hüseyn Efendi mesned-i iftâda mekîn oldılar.

Nazm

غمکین مشوکه ساقی قدرت ز جام دهر

که صاف لطف می دهد و گاه زهر قهر⁶¹²

Kırk üç Receb'inde Hüseyn Efendi maḥdümü Seyyid Meḥemmed Efendi tercemesinde sâbık ziyâfet vaq'asında ḥalefleri Hüseyn Efendi üftâde-i çâh-ı 'azl ü fenâ olduḡda,⁶¹³ الفهڤاسینا الشئ لا ینتی الا و قد نئلیت⁶¹³ feḥvâsınca şâlişen revnaḡ-efrüz-ı mesned-i fetvâ ve melce-i a'lâ vü ednâ olup:

Nazm

زهی سعادت آن مردم خجستهء مال

که راه داد درین استانه اش اقبال⁶¹⁴

vefḡince kevkeb-i baḡt u iḡbâli bî-küsûf u ber-kemâl ve revnaḡ-efzâ-yı felekü'l-eflâk-i câh ü celâl ve 'âlem-ârâ-yı evc-i bürc-i istiḡbâl olup, Revân ve Bağdâd seferlerinde hem-rikâbî-i şehriyâr ile kâm-yâb olup, ḡüsn-i tedbîrleriyle niçe meşâliḡ-i enâm qarîn-i iltiyâm olmış idi.

Hüsn-i Tedbîr

Ez-cümle Bağdâd Ḳal'ası teşḡiri için yigirmi 'aded top ḡal'a küpi pâdişâh-ı 'âlî-câh ile istişâb olunmaḡ bunlaruñ re'y-i rezinlerine binâ olunduḡda mâ-şadaḡ:

Nazm

بهنگام تدبیر يك رای نيك

به از صد سپاه چو دریای ريك⁶¹⁵

olup, bu tedbîr-i işâbet-pezîrûñ ḡaseni Bağdâd'a varılıp, [52b] cemî'-i mühimmâtıyla yigirmi pâre top ḡâzır bulunup, şatḡ ile irsâl olunan toplar yigirmi günden soñra geldükde zâhir olmuştur. Ba' dehü ber-feḥvâ-yı

Nazm

'Âḡıbet olsa gerek pûşîş-i tâbüt-ı fenâ

Ḳil'at-i pâd-şâh u ḡırḡa-i peşîmen-gedâ

⁶¹¹ "Eger gece ve gündüz eşit olsaydı, olaylar bundan dolayı aniden gelişirdi."

⁶¹² "Üzülme, çünkü kudret sâkîsi dünya kadehinden bazen saf şarap, bazen dert zehri verir."

⁶¹³ "O şey ikilenmez ancak bazen üçlenir."

⁶¹⁴ "O kutlu kişinin devleti çok yaşasın ki onun eşliğinde talihe yol verildi."

⁶¹⁵ "Dikkatlilik gereken zamanda iyi bir fikir, kum denizi gibi yüz askerden daha iyidir."

sene şelāse ve hamsin ve elf Zi'l-ħicce'sinüñ on sekizinci leyle-i sebtde ol fermān-fermā-yı faẓl ü taḳvā dağdağa-i meşāğil ⁶¹⁶ لافتائل فى الدنيا dan rehā bulup, rūḥ-ı pür-fütūḥları maḳ'ad-ı şıdḳa hırām itdükde, ol gice şabāḥında cenāzeleri Cāmi' -i Sulṭān Meḥemmedī'ye iḥzār ve maḳām-ı şeyḫü'l-İslāmīye Ebū Sa'īd Efendi iḥtiyār olup, bi'l-cümle ḥaberdār olan şıḡār u kibār ile ḥıdmet-i şalātları edā olınduḡdan soñra tābūt-ı pür-sekīnelerin seng-i muşallādan ḳaldırup, keşret-i zühḫāmdan berdüş itmege imkān olmayup, ser-engüş-t-i enām üzre vālid-i mācid-i keşirü'l-meḥāmidleri i' dād itdükleri türbede mütevārī-i ḥāk-i pāk-i 'anber-fām oldı. Āti't-terceme 'İşmetī Efendi merḫūm, bu gūne 'Arabī tāriḫ dimişdür:

Nazm

مفتى الورا يحيى به

سما العلاويه

لما مضى موليا

عن هذه الدنيا

سمعت من جهزه

باحسن التحية

يقول تاريخا له

فى جنة عليّة ⁶¹⁷

Mevlānā-yı sālifü'l-beyān eskena'llāhu te'ālā ferādīsü'l-cinān, mefḥar-i maḥādīm-i Rūm, meḥāsin-i ef'alle mevsūm, mecma'l-baḥreyn-i şerī'at u ṭarīḳat, mültekāü'n-nehreyn-i faẓl ü ma'rifet, mülk-i nezāhat, fülk-i nebāhat, zāt-ı mekārim-simātı beytü'ş-şeref-i şalāḥ u 'iffetden nāşī olmaḡın eyyām-ı ḥükümetinde ḥuḳūḳ-ı 'ibāddan mütecānib ve tesviye-i umūr-ı enāma rāḡıb, kelām-ı Ḥaḳḳ'ı tekellümde seyf-i şārim ve maẓhar-ı feḥvā-yı ⁶¹⁸ لا يخاف فى الله لومته لايمم tevāzu' -pīşe, ḥayr-endīşe, güşāde-rū ve laṭīfe-gū idi.

⁶¹⁶ "Dünyada fazilet yoktur."

⁶¹⁷ "Tüm mahlūkātın müftüsüdür, onunla yaşanılır.

O'nun vahyi yüce mertebeleri aşmıştır.

Bu sıradan dünyadan yüz çevirip gidiyorken

Onun teşhizini yapanların güzel bir tahiyyatla şöyle dediklerini işittim.

Tarih olarak onun için "O illiyün cennetindedir" diyordu." (ebced hesabıyla tarih:1053)

⁶¹⁸ "Allah yolunda azarlanma ve ayıplanmadan korkulmaz."

Laṭīfe

Ez-cümle bir ‘īd-ı sa‘īdde bir cemm-i ğafir mu‘āyede için meclislerine dāhil olup, dāmen-būs-ı tebrīkden sonra içlerinden biri bir makreme şeftālū pīşgāh-ı sa‘ādetlerine nihāde idüp, anlar daḫi nüvāziş-i ḫātır-ı Mehdī için ‘ādet-i müstaḫsene-i kibār üzere ol maḫremeden birkaç şeftālū kendüler için ifrāz ve mā‘adāyı ḫuẓẓār-ı meclise birer dāne olmaḫ üzere kendü yed-i kerīmeleriyle tevzī‘ idüp, lākin ḫuẓẓār-ı meclis mā-beyninde velvele-ārā bir dil-ber-i mümtāz olmaḫla maḫşuş ol tāze rüya [53a] iki ‘aded şeftālū virmekle sā’irlerinden iltifātda ser-efrāz idüp, erbāb-ı meclis germ-nigāh-ı ta‘accüb ve kendü nedīm-i ḫāşları ‘Acem Efendi Çelebi’ye şeref-baḫş-ı imtiyāz olmalarınıñ ḫikmetinden su’āl itdüklerinde “Çelebi’ye şeftālūnuñ biri ödünçdür” diyü, cevāb-ı laṭīfe-āmīz ile güşāde-sāz kılup, ḫuẓẓār olurlar.

Laṭīfe-i Dīger

Ez-ān-cümle merḫūm-ı mebrūr maṭla‘ı:

Nazm

Sözüm nesīm-i seherdür bahār vaşında

Aḫar şudur süḫanum cüy-bār vaşında

olan ğazel-i bī-bedeli didüklerinde ḫoş-ṭab‘ān-ı zamān nazīreler diyüp, ez-cümle tercemesi ātī Şeyḫü’l-İslām Ebū Sa‘īd Efendi ol ‘aşrda dārū’s-saltanat ḫāḫisi bulunup, anlar daḫi bir nazīre idüp, bi’z-zāt kendüleri şāḫibü’t-tercemeye ‘arz iderler. Meclis āḫir olup, ḫāḫī efendi gitdükde eczā-yı meclisden olan zırafā nazīre-i mezbūreye cā-be-cā daḫl ü ta‘arruza āġāz iderler. Merḫūm daḫi tebessüm-rīz olup, “Efendiler ma‘zūr buyuruñ, Şarı Nā’ib müdāḫale eylemediği umūr bundan eyü olmaz” diyü, şā’irāne ve zarīfāne laṭīfe buyurup, ḫāḫī efendiniñ ḫuẓāt-ı ḫasabātından Şarı Nā’ib laḫabıyla şöhret-şi‘ār olan ayak nā’iblerinüñ şiddet-i ḫükümetde ḫarbü’l-meşel olduğına telmiḫ itmişlerdür.

Āşār-ı ‘ilmiyyelerinden Muḫsin-i ḫayserī’nüñ *Ferā’iz* manzūmesine şerhleri ve *Nigāristān*’ı, tercemeleri ve *ḫaşıde-i Bürde*’yi taḫmisleri meşhūrdur. Bend-i evveli nümüne için irād olınmışdur:

Nazm

لما رأيتك تدرى الدمع كالعلم

غرقت فى لجج الأحزان و الألم

قل لى واستر الهوى لانخش من ندم

أمن تذكر جيران بذي سلم

مزجت دمعا جرى من مقلة بدم⁶¹⁹

Ve elsine-i şelâsede nazm-ı dil-güşâları be-taḥşîş zebân-ı Türkî'de dīvân-ı belâgat-intimâ'ları şâyi' ve ol 'aşr âşârına taḳrîzleri ve muḳaffâ imzâları zâyî' dūr. Ez-cümle Ṭabîb Beg-zâde'nüñ fenn-i ṭıbbda *Ravza* ismiyle müsemme te'lif-i cedîd zâhrına vâşıta-i benân-ı ḳalem-i vâşıṭi-nijâdları ile silk-i beyâna nazm itdükleri ferâyid-i pür-fevâyiddür:

Nazm

الله درك يا فريد زمانه

ألبست هذا الفن جلة بهجة

أحسفت اذا حكمت نسج مؤلف

يكفى بمفرده لحفظ الصحة⁶²⁰

هذه بالحقيقة دوحة من يستظل بظلال أغصانها يا من الأذى بل روضة من يتروح بر وايح أزهار أفنا نها

[53b]

يتخلص من كل داء ويسلم من الردى فلهذا جرى فيها من أنبوب يراعتي و ميزاب قلبي ما جرى و هو هذا⁶²¹

Şi'r

يا روضة تغنى الورى عن روضة

ألفى بها عين الحيوة الحضر

أنفاس روح الله قد أودعتها

وظن أنها نسيم عطر⁶²²

⁶¹⁹ “Kırmızı anem ağacı gibi kanlı gözyaşı döküğünü gördüğümde hüzün ve elem deryasına daldım.

Sevdayı himaye et ve pişman olmaktan asla korkma! Söyle bana.

Gözlerinin beyazından ve siyahından kanla karışık yaşlar akmakta, ağaçlarla kaplı Selem mahallinde oturan komşuların mı yâdına düştü?”

⁶²⁰ “Allah mükâfatını daha da arttırsın ey eşi benzeri bulunmayan

Sen bu fenni tamamen güzel bir şekilde giydin

Eğer sen bir kitap yazmaya niyetlenirsen çok iyi etmiş olursun

Zira kitap tek başına sağlığın korunmasına yeter”

⁶²¹ Bu kişi aslında; gölgelenmek isteyen kişinin gölgesinden istifade ettiği bir ulu ağaçtır.

Hatta hata etmiş oluruz böyle dersek bilakis o, çiçeklerinin kokularının koklandığı bir bahçedir.

Her türlü hastalıktan kurtulur ve helâktan da berî olur. İşte bundan dolayı kalemim ve kâmiş kalemimin borusundan ilham alarak döküldü. O da şudur:

⁶²² “Ey mahlukatı diğer bahçelerden müstağni kılan bahçe

O bahçe sebebiyle ebedilik hayatını bahşettin

Allah'ın ruhunun nefislerini o bahçeye koydun

Onu güzel kokan sabah rüzgarı zannedersin”

فمن وقف عليها وتوقف فيما قلته من الوصف العاري عن المرا فلا شك أنه مبتلى بداء النوك⁶²³

Mıṣrāʿ

وداء النوك ليس له دواء⁶²⁴

[Der-Kenār: en-Nūk]

بالضم الحمق قال قيس من الخطيم⁶²⁵

وداء النوك ليس له دواء

وداء الجسم ملتمس شفاء⁶²⁶

فيا لها من روضة سحائرها أقلام المادحين من النحارير و ألحان سواجعها ما سمع منها لدى التحرير من الصرير
غصونها أورقت ولكن بصحائف كأنها مملوءة بالطائيف أطباق و أثمرت والعجب أن منابت ثمارها بطون الأوراق
ولما أجلت نظري في روبة حسنها و بهجتها و نشقت شذا رياحيتها و شممت عرف نفحتها و عاينت مجالس أنسها و
قضيت منها العجب وحرك مني أوتار سطور طروس بها ما لا يحدثه القانون من الطرب توجهت بجامع قلبي إليها
و قلت مؤثرا موجز القول في الثناء عليها⁶²⁷

Şiʿr

يا روضة في رهابا

دوح غدا سجع طيره

مغنى الشفاء و مغن

عن لشفأ و غيره⁶²⁸

Āṣār-ı ḥayriyyelerinden saʿādet-ḥāneleri ḥizāsında medrese-i celīleleri vardır.
el-Ān dār-ı ʿilm ü taḥṣīl ve kār-ḥāne-i erbāb-ı kemāl ü tekmīldür.

Mıṣrāʿ

شكر الله سعيه الموفور⁶²⁹

⁶²³ “Her kim bundan haberdar olup da riya vasıflarından da uzak durmazsa hiç şüphesiz o, aptallık hastalığına müptela olmuştur.”

⁶²⁴ Aptallık hastalığının ise bir devası yoktur.

⁶²⁵ “Ötre ile hamakat (ahmaklık) manasındadır Kays, bu görüşü Hatîm’den nakletti.”

⁶²⁶ “Cismin hastalığı bir şifâ aradığı halde

Aptallık hastalığının ise hiçbir devası yoktur.”

⁶²⁷ “Ne güzel bir bahçe! Onu öven büyük âlimlerin kalemleri, onun sihridir. Yazı, onun seci’lerinin nağmesi gibisini işitmemiştir. Dalları yapraklanmıştır, latifelerle dolu olan sahifeleriyle tabak gibidir ve bahçe de meyve vermiştir. Dikkat çeken husus ise yaprakların içinin meyvelerinin kaynakları olmasıdır. Ben onun güzelliğinin, çekiciliğinin zirvesine baktığımda ve onun güzel kokusunu içime çektiğimde, onun meclisini açık şekilde görüp tüm varlığımla ona yöneldim ve onu muciz bir şekilde övmek için dedim.”

⁶²⁸ “Ey güzel öten kuşların bulunduğu en güzel bahçe!

Sen şifaya ve başka şeylere ihtiyaç bırakmazsın.”

⁶²⁹ “Allah onun çok çalışmasının mükâfatını versin.”

Atlu Dāvūd Efendi

el-Mevlā Dāvūd bin Bāyezīd. Belde-i Kaştamoni'dan zühür ve Atlu Dāvūd Efendi demekle zebān-zed-i cumhürdür. Āfitāb-ı feyz ü şu'ürdan istifāza-i nūr idüp, dāhil-i silk-i erbāb-ı isti'ād ve Şāh Efendi'den mülāzemetle ber-murād olup, bi-ḥasbi't-tertīb medāris-i 'ilmiyyeyi ta'kīb iderek kırk akçe medreseden ma'zül olduğdan sonra yigirmi yedi Rebī'ü'l-evvel'inde Kāmetī Efendi yerine Raḥikī Medresesi'ne ḥāric ile 'āric oldu. Yigirmi sekiz Muḥarrem'inde İbrāhīm Paşa-yı Cedīd dārü'l-ifādesinde kâ'im ve otuz iki Zī'l-ḥicce'sinde Maḥmūd Efendi yerine Şāh Sulṭān Medresesi'nde ḥıdmet-i derse müdāvim oldılar. Otuz dört Şafer'inde 'Uşşākī-zāde yerine şaḥn oldılar. Otuz beş Ramazān'ında Burhān Efendi yerine Burusa Murādiyyesi'ne gönderildi. Otuz yedi Rebī'ü'l-evvelinde Kemāl Efendi maḥdūmı yerine Ḥānḳāh Medresesi'ne geldiler. Otuz sekiz Şevvāl'inde [54a] Ḥattāt Şeyḫī Efendi yerine Edrine Selīmiyyesi müderrisi oldılar. Kırk Zī'l-ḥicce'sinde Şeyḫ-zāde Efendi yerine Üsküdar Vālidesi Medresesi'yle bekām, kırk iki Muḥarrem'inde tercemesi ātī Celeb Mūsā Efendi yerine İzmir każāsıyla nā'ilü'l-merām oldılar. Sene-i mezbūre Şevvāl'inde 'Ayşī Efendi yerine Mağnisa każāsıyla naql olunup, manşıb-ı mezbūre sābıkū't-terceme Tevfikī-zāde Meḥemmed Emīn vaşl olındı. Kırk üç ḥudūdında ma'zül ve yerine Maḥmūd Efendi mevşül oldu. Kırk dokuz ḥudūdında selef-i sālifi Mūsā Efendi'nün def'a-i şāniyesi yerine şāniyen İzmir każası tefvīz olındı. Elli Cemāzi'l-ülā'sında Muştafā Efendi yerine Gümülcine każāsına tebdil ü taḥvīl olunup, yerlerine Ḥaleb'den Muşliḫü'd-dīn-zāde Efendi naql olındı. Elli bir Rebī'ü'l-evvel'inde ma'zül ve yerine Ḥamdī Efendi mevşül oldu. Elli iki Şa'bān'ında Ḥüsām-zāde Efendi yerine Şām-ı dārü'l-İslām'a ḥākim, elli beş Cemāzi'l-ülā'sında ma'zül olduğda, yerlerine Martolos-zāde Efendi muḥāfız-ı meḥākim oldu. Sene-i mezbūre ḥudūdında ⁶³⁰ اجيبو اداعى الله nidā-yı bülend-āvāzını āvīze-i gūş-ı iz'ān idüp, ser-merfū'a-i cināna revān olduğda, ḥāric-i Koştantıniyye'de Emīr Buḥārī Zāviyesi kurbinde mekān ittiḥāz itdiler.

Mevlānā-yı merḳūm Muḥteşem Rıdvān Efendi muşāheretiyle ma'lūm, devlet-i çend-rūze-i dünyā ki naqd-i vaqt-i 'ömr-i 'azīzden 'ibāretdür. Altmış beş 'adedine vāşıl ve ⁶³¹ اكثر و اعمار امتى بين ستين و سبعين idesine dāhil, şāfi-fu'ād, pāk-i' tiḳād idi.

⁶³⁰ "Allah'ın davetine icabet edin."

⁶³¹ "Binaları çoğalttılar, hatta altmış ile yetmiş arasında."

Çavuş-zāde İbrāhīm Efendi

el-Mevlā İbrāhīm bin Meḥemmed. Dergāh-ı ‘ālī dāmet lehü’l-ma‘ālī ḥademesi eṣābihinden Meḥemmed Çavuş’uñ ğonce-i gülistān-ı vüçüdü ve miyāne-bend-i silkü’l-le’āl-i nesl-i mes‘ūdıdur. Haliç-i Koştantıniyye’ye nāzir Kāsım Paşa nām kaşabadan bedīd ve vāşıl-ı rütbe-i dāniş ü dāid olduĝda, enḥā-yı fūnūn-ı ‘ilmiyyeyi fā’iz ve envā‘-ı fażl ü kemālī ḥā’iz olan esātīze pīşgāhında taḥşil-i sermāye-i ‘ilm ü ‘irfān ve tekmil-i pirāye-i dāniş ü iz‘ān itdükden sonra Şeyḥü’l-İslām Yahyā Efendi ḥıdmetlerine intisāb ve şeref-i mülāzemetleriyle kām-yāb olup, kaṭ‘-ı şa‘āb u sühül iderek kırk akçe medreseden munfaşıl iken, biñ dört Rebī‘ü’l-evvel’inde Papasoĝlı ḥāricine ‘āric [54b] olup, toĝuz sene ol buĝ’ada ifāde-i derse āmāde olduĝdan sonra on üç Cemāzi’l-āḥire’sinde Kāra Mu‘īd Efendi yerine Kāsım Paşa Medresesi’ne revnaĝ-baḥşā oldu. On altı Zi’l-ka‘de’sinde Muḥarrem Efendi yerine Zāl Paşa olmuştur. On sekiz Rebī‘ü’l-evvel’inde Şa‘rāvī ‘Abdü’r-rahīm Efendi yerine Şāh Sulṭān Medresesi’yle ikrām olındı. On toĝuz Receb’inde Mu‘īd-zāde yerine Siyāvūş Paşa Sulṭānī Medresesi’ne vāşıl oldılar. Yigirmi iki Muḥarrem’inde Ḥaydar-zāde yerine Şāḥn-ı Şemāniyye’nüñ birinde ḥıram itdiler. Sene-i mezbūre Zi’l-ka‘de’sinde Kāraca Aḥmed Efendi yerine Edrine Bāyezīdiyyesi’ne nā’il oldılar. Yigirmi beş Zi’l-ka‘de’sinde Bākī-zāde ‘Abdī Çelebi yerine ‘Alī Paşa-yı ‘Atīĝ Medresesi mecrā-yı zülāl-i taḥkīķleri olmuştur. Yigirmi altı Muḥarrem’inde Seyfī-zāde yerine Medīne-i Münevvere każāsıyla ikrām olındı. Yigirmi sekiz Cemāzi’l-ülā’sında ma‘zül, yerlerine Muşliḥü’d-dīn Efendi mevşül oldu. Otuz iki Rebī‘ü’l-evvel’inde Ebū Sa‘īd Efendi yerine Şām każāsıyla maĝzi’l-merām oldu. Sene-i mezbūre Şa‘bān’ında munfaşıl ve yerlerine Bülbül-zāde Efendi vāşıl oldu. Otuz altı Muḥarrem’inde Kāra Çelebi-zāde Maḥmūd Efendi yerine Mışr-ı zātü’l-ehram ile ihtirām olındı. Sene-i mezbūre Zi’l-ḥicce’sinde ma‘zül, yerlerine Nā’ib Meḥemmed Efendi mevşül oldu. Kırk bir Şevvāl’inde Kābaĝulaĝ-zāde Efendi yerine Bursa każāsında cā-nişin ve ḥākim-i şer‘-i mübīn oldılar. Kırk iki Zi’l-ḥicce’sinde ma‘zül ve yerlerine Kesriyyeli Maḥmūd Efendi vāşıl oldu. Kırk sekiz Cemāzi’l-ülā’sında Ḥekīmbaşı Zeynü’l-‘Ābidīn Efendi yerine Eyyüb każası iḥsān olındı. Elli Receb’inde ma‘zül ve yerlerine selefleri ḥayr-ı ḥalef olmuştur. Sene-i mezbūre evāḥirine deĝin necm-i ṭālī‘leri beytü’ş-şerefd e şābit ve fūrū‘-ı āmālī nābit iken, ressam-ı każā āĝāz-ı ḥāk-rīz idüp, toḡarr-ı ‘ömri nā-pāydārı pīçide-i dest-i rüzgār olup, Kāsım Paşa’da

hānesi kurbinde mütevārī-i hāk-i mezār oldu. Sinīn-i ‘ömrleri toksan beş sāle bālig olması mervīdür.

Merhūm-ı merķūm cāmi‘-i eştāt-ı ‘ulūm, be-tahşiş ‘ilm-i fıkhā mütevağgil ve ‘ilm-i ferā’ize müştāgil, zāt-ı şerīf ve vücūd-ı laţif idi.

Āşār-ı ‘ilmiyyesinden *Şāfiye* üzerine *Şāfiye* ismiyle müsemmā [55a] bir şerh-i laţifleri vardur ve mecdül ferā’izi vardur.

Riyāzī Meħmed Efendi⁶³²

el-Mevlā el-Merhūm Meħmed Efendi İbn Dāvūd. Ravza-i ‘ilm ü ‘irfānuñ nihāl-i mevzūnı bostān-ı fażl ü kemālūñ nümüne-nümünü Riyāzī Meħmed Efendi hıdmetleridür. Sine-i ‘ademden dīde-güşā ve mişāl-i nergis-i ra’nā şahn-ı vücūda revnaķ-baħşā olup, bostān-ı fażlda bezl-i ictihād ve ab-yārī-i feyz-i Hūdā-dād ile tekmil-i meleke-i isti’dād eyledükde, Şeyhü’l-İslām ‘Abdü’l-kādir Şeyhī Efendi hıdmetlerinden mülāzım ve ba’z-ı medārisde müdāreseye müdāvım olup, kırk aķçe medreseden ma’zül iken on Şa’bān’ında Mūsā Efendi yerine Topķapusı Aħmed Paşası’na hāric ile ‘āric oldılar. On dört Rebī‘ü’l-evvel’inde Remzī-zāde yerine Dāvūd Paşa Medresesi’ne revnaķ-baħşā oldılar. On yedi Şafer’inde Kudsī Efendi yerine Siyāvūş Paşa müderrisi oldılar. Sene-i mezbūre Cemāzi’l-ülā’sında Taş Meħmed Efendi yerine Edrineķapusı Mihrümāhı’na ķadem-nihāde oldılar. On sekiz Rebī‘ü’l-evvel’inde Zekerıyyā-zāde yerine şahna geldiler. On toķuz Ramazān’ında Kec-dehān ‘Abdu’llāh Efendi yerine Edrine Bāyezīdi iħsān olınuķda ķabül itmeyüp, ‘azl ihtiyār itdi. Yigirmi bir Şevvāl’inde Ğubārī Efendi yerine şāniyen şahna ‘avdet itdiler. Yigirmi iki Ramazān’ında Mihter-zāde maħlūlinden Üsküdar Vālidesi’ne geldiler. Şehr-i mezbūrede Yeñişehr ķādisi Laţif-zāde maħlūlinden ķazā-yı mezbūr hūķümeti müyesser oldu. Yigirmi dört Muħarrem’inde ma’zül ve yerlerine Bī-endām Muşlihü’d-dīn Efendi bekām oldu. Yigirmi toķuz Rebī‘ü’l-āħir’inde Nevālī-zāde Sa’dī Efendi yerine Halebü’ş-şehbā ķazāsıyla kām-revā oldu. Sene-i mezbūre Ramazān’ında selefi yerine Şām-ı dārü’l-İslām’a naķl olinup, yerleri Maħmūd-zāde ‘Abdu’llāh Efendi’ye virilüp, otuz Şafer’inde Kuds’e naķl olinmış idi. Sene-i mezbūre Şevvāl’inde ma’zül ve yerlerine Ğasan Beg-zāde Muştafā Efendi mevşül oldu. Otuz üç Ramazān’ında Kec-dehān ‘Abdu’llāh Efendi yerine Mışr ķazāsı iħsān olındı. Otuz dört Cemāzi’l-

⁶³² **Der-kenār:** Tercemesi *Zeyl-i ‘Atāyī*’de mār tabāķa-i Sultān Murād Ğān-ı Şāliş ‘ulemāsından Birgili Muştafā Efendi’nün maħdūmidur. Seksen tārīhinde vücūda gelmişdür.

āhire'sinde 'azl olunup, yerine Kāsım Efendi hākim oldu. Ba' dehū bi-emri'llāhi te'ālā şamemleri müştedd olmağla, yigirmi sene miqdārı ma'zūlen sübha-şümārr-ı eyyām iken, elli dört Şaferü'l-hayr'ınuñ yigirmi toközüncü Cum'a günü [55b] 'azm-i riyāz-ı keşirü'l-cinān ve seyr-i ravza-i Rıdvān eyledi.

Mevlānā-yı merķūm naħl-bend-i enħā-yı 'ulūm, mir'āt-ı dil-i bī-galiyy jeng-i tekellūf ü taşallūfden 'ārī ve zülāl-ı naẓm-ı keşirü'l-me'ānī ser-çeşme-i zebānından cārī, 'ulūm-ı 'Arabiyye'nüñ zebān-dān-ı esrārı, fūnūn-ı edebiyyenüñ mū-şikāf-ı ebkār-ı efkārı, leyyinü'l-cānib, tālīb-i meṭālib⁶³³ يغلبن الكرام و يغلبهن اللسام haberine mu'tekid ve emr-i hūkūmetde ğayr-ı müstebid idi.

Menķabe

Dımişķī Muħammed Emīn Efendi *Hulāşatü'l-eşer* nām vefeyātında merħūmuñ tercemesinde naħl ve bu gūne baş-ı kelām ider ki şe'āmet-i hırşla kazālarında 'ırzı gibi ĳalbi şikest ve muķtezā-yı şereh ü ṭama' ile ĳadri pest olduğundan mā'adā zimām-ı taşarrufın ĳatunı yedine virüp, keyfe mā-teşā' envā'-ı lu'b u hevā ile taşarruf itdürmekle 'imādı bu iki beytle ṭa'n-endāz olmuşdur.

Şi'r

قضايا ابن داود فى حرثه
على عجل لم تزل جارية

تلقته الحكم عند القضا
فياليتها كانت القاضية⁶³⁴

Şu'arā-yı 'Arab'dan ba'zılar daħi bu gūne teşnī' itmişlerdür:

Şi'r

بلىنا بقاض له زوجة
عليه أوامرها ماضية

فيا ليته لم يكن قاضيا
ويا ليتها كانت القاضية⁶³⁵

⁶³³ "Kıymetli şeyi kazandılar, onun benzerini de kazanırlar."

⁶³⁴ "İbn-i Davud'un o adamın tarlası hakkında

Bir buzağı hakkında olan hükmü

Kaza (hüküm) esnasında bir cariye ona telkin ediyordu

Keşke o cariye kadı olsaydı.

Biz zevcesi olan bir kadı ile imtihan ile edildik ki

O zevcenin sözü geçiyordu."

تجاوز الله تعالى عنا و عنهم اجمعين بجاه النبي الامين⁶³⁶

Āṣār-ı ‘ilmiyyelerinden *Tezkiretü’ş-şu‘arā’sı* ve *Türki dīvān-ı belāğat-‘unvām* ve *Düstürü’l-‘amel’i* ve *Sāḳī-nāme’si* vardır. Beyne’n-nās mergūb birer eṣer-i sūtūde-üslūbdur. Biri daḫi *Tārīḫ-i İbn Hallikān*’ı ihtişār ve tarz-ı laṭif ihtiyār idüp, eṣer-i celil itmişdür.

Ya‘kūbca-zāde Maḫmūd Efendi

el-Mevlā Maḫmūd bin Ya‘kūb. Tercemesi *Zeyf*’de mārr Ya‘kūbca Efendi dimekle meṣhūr ve bu ‘unvānla zebān-zed-i cumhūr olup, Amāsiyye müftisi olan merd-i faḳihūñ ferzendidür. Tarīḫ-ı pūr-tevfīḳ-ı ‘ilme sālik ve himmet-i pīrān-ı tarīḳ ile sermāye-i kemāle mālīk olup, ‘ulemānuñ birinden mülāzım ve rāh-ı tadrīse ‘āzım olduğda, tayy-ı medāris-i ‘ilmiyye iderek kırk aḳçe medreseden ma‘zül ve muntazır-ı neyl-i me’mül iken, on dört Receb’inde Aḫmed Efendi yerine Balıkesir’de vāḳi‘ Yıldırım Ḥān müderrisi oldılar. On beş seneden mütecāviz ol beldede neṣr-i ‘ilm idüp, ḫüsn-i ḫālle mekīn iken otuz Ramazān’ında Kūsec Aḫmed Efendi yerine Mar‘aş ḳazāsı ḫükümeti tefvīz olındı. Otuz iki Muḫarrem’inde ma‘zül ve yerlerine Başkesen Muṣliḫü’d-dīn Efendi vāṣıl oldı. Otuz altı Zī’l-ḫicce’sinde Bostānī Aḫmed Efendi yerine Kütāhiyye ḳāḫisi oldı. Otuz yedi Şevvāl’inde ma‘zül [56a] ve yerlerine Mağnisa’dan ma‘zül Ḥamīdī İbrāhīm Efendi mevşül oldı. Kırk iki Muḫarrem’inde ‘Abdü’l-ḡanī Efendi yerine Bosna ḫükümeti tefvīz olduğda ḳabül itmeyüp, ‘azl ihtiyār itdi. Sene-i mezbūre Zī’l-ḳa‘de’sinde Martolos-zāde yerine Belgrad ḳazāsı ḫükümeti tefvīz olduğda anı daḫi ḳabül itmeyüp, Niksārī-zāde ‘Abdü’l-ḫayy Efendi yerine Şofya ḳazāsı rızā-dādeleri oldı. Kırk üç Rebī‘ü’l-āḫir’inde ma‘zül ve yerlerine ‘Ömer Efendi nā’il-i me’mül oldı. Kırk toḳuz Rebī‘ü’l-āḫir’inde Uzuncaova iḫşāniyla ikrām olındı. Elli dört Şafer’inde İdrīs Efendi yerine şāniyen Kütāhiyye ḳazāsı āḫir-i menāṣīb-ı ‘ilmiyyeleri olup, sene-i mezbūre Zī’l-ḳa‘de’sinde manşīb-ı ḫayātından ma‘zül ve yerlerine şāniyen İdrīs Efendi mevşül oldı.

Mevlānā-yı merkūmuñ aḫvāli bi’l-küllīye nā-ma‘lūm olmağın kümeyt-i ḫāme ‘arşa-i varaḳda cevlandı.

⁶³⁵ “Keşke o adam kadı olmasaydı

Ya da keşke o kadın kadı olsaydı.”

⁶³⁶ “Allahu Teâlâ, Emîn olan nebisinin makamı vesilesiyle bizi ve onları afftesin.”

‘Acem ‘Abdü’l-ġanī Efendi

el-Mevlā ‘Abdü’l-ġanī. Revān a‘mālinden ‘Alīşār nām kıaryenüñ şöhre-bendi ‘Abdü’l-ġanī Efendi’dür. Taşşıl-i ‘ilm ü kemāle kemāyenbaġı ġuşıř ve tekml-i levāzım ve istihāle iştiġāle verziş eyleyüp, i‘dād-ı meleke-i isti‘dād itdükden şoñra şarık-ı ‘ilme ġırām ve ihtizāz-ı ‘izz ü nāz ile devr-i meġāfil-i ‘ulemā-yı kirām idüp, Hı‘āce Sa‘dü’d-đın Efendi ġıdmetlerine vāşıl ve şeref-i mülāzemetlerine nā’il olmuş idi. Ba‘z-ı medārisde müdārese-i ‘ulüm ve neşr-i deġā’ik-ı mantūġ u mefhüm iderek, kırġ aġçe medreseden ma‘zül iken, biñ otuz ġudūdında Ķabaġulaġ Emīri yerine İskender Paşa ġāricine ‘āric oldılar. Otuz iki Receb’inde Girih-ġir-zāde yerine Burusa’da ‘İsā Beg müderrisi oldılar. Otuz üç Cemāzi’l-āġire’sinde Menteş-zāde Aġmed Efendi yerine Mollā Yegān dārü’l-ifādesinde yeke süvār-ı meydān-ı taġġik oldılar. Otuz yedi ġudūdında Nūrī Efendi yerine Tire’de ġākim-i keşirü’l-mekārim oldılar. Otuz sekiz Şafer’inde ma‘zül ve yerlerine Tavil ‘Abdü’l-vehġāb Efendi mevşül oldu. Kırġ üç Muġarrem’inde selef-i sālifi yerine Ķayşeriyye ġāđisi oldılar. Kırġ dört Şafer’inde ma‘zül ve yerlerine Gökdereli-zāde Aġmed Efendi vāşıl oldu. Ba‘dehü Kütāhiyye ġazāsında mesned-nişin-i ġükümet ve maġfel-ārā-yı şerī‘at olup, ba‘de ġazāe’l-vaşar Ĥarmencik ġazası cihet-i ma‘āş ta’yin olunup, elli altı ġudūdında vedā’-ı ‘ālem-i fāni eyleyüp, ‘āzim-i [56b] dārü’l-üns-i cāvīdāni olmuşdur. Burusī Nāci Ĥüseyn Efendi dört ‘aded işġatı ta‘miyesiyle bu ġüne tārīġ dimişdür:

Tārīġ

Ķanīden tār-mārr oldu ‘anāşır

Burusa’da Akçeli Bekr Mu‘allim-ġānesi sāġasında medfündür.

Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm ü ma‘ārif ile meşġūr, nīk-nefs ü ġalūġ , şadıġ u şadıġ, ġalīm ü selīm, müşfik ü kerīm, ġoş-şoġbet, tārīk-i külfet, süfresi ġuşāde, ni‘meti āmāde idi. ⁶³⁷ أسبغ الله نعمه عليه

Şeyġi-zāde Meġemmed Efendi

el-Mevlā Şerīf Meġemmed. Kırġ üç tārīġinde ġaşaba-i Gelibolı’da Şarıca Paşa müderrisi iken fevt olan Gelibolılı Şeyġi Efendi nām bir merd-i şālīġüñ şāġ-ı şecere-i vücūdı ve maġz-ı şemere-i maġşūdıdır. ‘Ulemā-yı ‘aşr ġıdmetinde mürā‘āt-ı rüşüm ve birinden şeref-i mülāzemetle nā’il-i merüm olup, ba‘z-ı medārisde müdāreseyi

⁶³⁷ “Allah ona nimetinden çokça versin.”

itmāndan sonra kırk akçe medreseden ma'zül iken, biñ yedi hüdūdında Gelibolı'da Tağī müderrisi oldılar. Ba'dehū yerinde i'tibārāt-ı resmiyye ile taḥşil-i merātib-i 'ilmiyye itdükden sonra biñ otuz sekiz Zı'l-ka'de'sinde Şalbaş Hasan Efendi yerine Edrine'de Üç Şerefeli Medresesi'yle teşrif olındı. Kırk üç Şa'bān'ında Başmağcı-zāde Efendi yerine Fethiyye'de İsmihān Sultān Medresesi'ne geldiler. Kırk beş Şa'bān'ında şahn müderrisi oldılar. Kırk toköz evā'ilinde Ca'fer-zāde Efendi yerine Piri Paşa müderrisi oldılar. Sene-i mezbūre Şevvāl'inde Baltacı Muştafā Efendi yerine Üsküdar Mihrümāhı'na ziyā-baḥş oldılar. Ba'dehū Hāşekī müderrisi olduğdan sonra elli dört Şafer'inde Emru'llāh-zāde Efendi yerine Hākāniyye-i Vefā dārü'l-ifādesine revnaḳ-baḥşā oldılar. Sene-i mezbūre Zı'l-ḥicce'si'nün 'arefe günü kebş-i cānın ḳurbān ve taḥşil-i rızā-yı Raḥmān idüp, 'idgāh-ı 'ālem-i bāḳiye revān oldı.

Mevlānā-yı mezbūr Şeyḫi-zāde dimekle meşhūr, naḥl-i ser-sebz-i siyādet, piri şāhib-sa'adet idi.

Fenāri-zāde Şeyḫi Meḥammed Efendi

el-Mevlā Şeyḫi Meḥammed Efendi İbn Maḥmūd. Tercemesi sebḳ iden Şāh Meḥammed Efendi'nün birāder-i sa'd-aḥteri ve Maḥmūd Efendi'nün maḥdūm-ı ma'ālī-perveridür. Vāşıl-ı derece-i isti'dād bālig-i meblağ-ı 'aql-ı müstefād olduğda, Hāce-i Sultān Murād Hān sa'dü'd-din-i zamān ḥıdmetlerinden mülāzım ve tarīḳ-ı tadrise 'āzim olup, kırk akçe medreseden munfaşıl iken on altı Zı'l-ka'de'sinde ḳabül itmeyen Ḳāf-zāde Fā'izī Efendi yerine Beşiktaş [57a] Sinān Paşası müderrisi oldılar. On toköz Muḥarrem'inde Şofcı Şeyḫ-zāde yerine Meḥammed Ağa Medresesi'ne revnaḳ-efzā oldılar. Yigirmi beş Rebī'ü'l-evvel'inde Receb Efendi yerine Ḥadice Sultān Medresesi'yle mazhar-ı iḥsān oldılar. Yigirmi sekiz Muḥarrem'inde Beñli Ğanī Efendi yerine Şahn-ı Şemāniyye'nün biriyle ikrām olındı. Sene-i mezbūre Receb'inde Derviş Ebābil Efendi yerine Zāl Paşa Sultān[isi]yle tevḳir olındı. Yigirmi toköz Zı'l-ḥicce'sinde Bāḳi-zāde Şeyḫi Efendi yerine Eyyüb müderrisi oldılar. Otuz hüdūdında Ebū Sa'id Efendi yerine Şeh-zāde dārü'l-ifādesinde āmāde oldılar. Otuz bir Ramazān'ında Es'ad Efendi maḥdūm-ı kihteri 'Arif Meḥammed Efendi maḥlūlinden Süleymāniyye Medresesi'ne terfi' olındı. Otuz üç Şa'bān'ında 'Allāme Şeyḫi Efendi yerine Ḳuds-i Şerif ḳazāsı iḥsān olınduğda, ḳabül itmeyüp, 'azl iḥtiyār eyledi. Otuz beş Cemāzi'l-ülā'sında Hüsām-zāde Muştafā Efendi yerine Halebü's-şehbā ḳazāsına

revnağ-bağşā oldu. Otuz altı Receb’inde ma’zül ve yerlerine Monlā-zāde Seyyid Mehemmed Efendi mevşül oldu. Otuz yedi Şa’bān’ında Mekke-i Mükerrime kazāsıyla şeref-yāb olup, gitmeyen Derviş Ebābīl Efendi yerine bunlar müşerref oldu. Otuz toğuz Şafer’inde ma’zül ve yerlerine Hācī Mehemmed-zāde Efendi nā’il-i me’mül oldu. Ba’dehū on seneden mütecāviz kūşe-gīr-i zāviye-i nisyān ve muntazır- zuhūr-ı ihsān olup, elli bir Receb’inde Zeynī Efendi yerine Edrine pāyesiyle Eyyūb kazāsı tevcih olındı. Elli dört Şafer’inde İznik arpalığıyla ‘azl ve yerlerine Hasan Efendi-zāde naşb olındı. Elli beş hudūdında bād-ı ecel ile şem’-i fūrūzān-ı hayātı münṭefi olmuştur.

Mevlānā-yı merķūm maḥdūm-ı ma’ālī-rūsūm, pīr-i rūşen-zāmīr, şöḥbet-i yārāna esīr idi.

Vardarī Şeyḥ-zāde Mehemmed Efendi

el-Mevlā Mehemmed İbnü’ş-Şeyḥ ‘Alī. Künyeti Ebu’n-nūr’dur. Diyār-ı Rūm-ı cennet-rūsūmda Vardar Yeñicesi nām kaşabada sākīn Ġāzī Evrenos aḥfādından Şeyḥ ‘Alī nām ‘azīzūñ nev-bāve-i nihāl-i sāye-güsteri ve maḥdūm-ı sūtūde-siyeridür. Vāşıl-ı derece-i isti’ād ve mālīk-i meleke-i ‘aql-ı müstefād olduḡda, biñ üç tāriḥinde dārü’l-mülk-i İstanbul’ı veche-i āmāl ve ba’z-ı bıkā’-ı ‘ilmiyye-i talebede nār-ı ictihādı iş’āl kılip, ol ‘aşrda ‘Alī Paşa-yı Cedīd müderrisi olan şāhibü’l-fezā’il Aḥī-zāde Hüseyn Efendi kılade-i ihsānın gerden-i himmetine ṭavḳ [57b] ve ṭarīḳ-ı sa’ādet ü refīka sevḳ eyleyüp, hacr-ı terbiyelerinde taḥşīl-i kemāl ve emāsil-i erbāb-ı isti’ād ile şirket üzere iştiḡāl eyledükde, şeref-i mülāzemetlerin iḥrāz ve medāris-i ‘ilmiyyede hareket ile serefrāz olup, kırk aḳçe medreseden ma’zül iken, yigirmi altı Şevvāl’inde ibtidā ḥāric ile ‘Abdu’r-raḥmān Efendi yerine Pervīz Efendi Medresesi’ne ‘āric oldılar. Yigirmi sekiz Muḥarrem’inde Yāverī-zāde Efendi yerine Topḳapusu Aḥmed Paşası’na ḳadem-nihāde oldılar. Otuz bir Şafer’inde Martolos-zāde yerine Efḍal-zāde Medresesi’nde seccādenişīn oldılar. Otuz iki Şa’bān’ında ‘Abdü’r-raḥīm Efendi Emīrī yerine Muşṭafā Aḡa Medresesi’yle kām-revā oldılar. Otuz üç Cemāzi’l-ülā’sında Kātib Şeyḥī Efendi yerine şahna gelmişlerdür. Otuz beş Şafer’inde Burusa’da Sultāniyye Medresesi’ne terfi’ olındı. Otuz sekiz Şevvāl’inde ‘Uşşāḳī ‘Abdu’llāh Efendi yerine Üsküdar Vālidesi ile ikrām olındı. Kırk Zi’l-ḥicce’sinde Hasan Kethudā-zāde Hasan Efendi yerine Süleymāniyye medārisinüñ biriyle tevḳi’ olındı. Kırk iki Ramazān’ında Kemāl Efendi-zāde İbrāhīm Efendi yerine Selanik ḥükümeti tefvīz olındı. Kırk üç Ramazān’ında

ma'zül ve yerlerine Hâce Şalâh 'Ömer Efendi nâ'il-i me'mül oldu. Elli Şevvâl'inde Āvāre-zāde Muştafā Efendi yerine Burusa'da hākim ve revnaq-efzā-yı mehāfil ü mehākim oldılar. Elli bir hūdūdında ma'zül ve yerine Yavuz-zāde Seyyid Muştafā Efendi mütekeffil-i emr-i kaçā oldu. Elli beş Cemāzi'l-ülā'sında bu dār-ı vahşet-medārdan gülşen-serāy-ı bekāya muḥammil-bend-i 'azīmet ve rāḫat-ābād-ı 'ālem-i āḫirete rihlet eyledi.

Mevlānā-yı merḫūm dāḫil-i 'idād-ı 'ulemā-yı Rūm, 'ulūm-ı 'Arabīyye'de māhir ve fūnūn-ı edebīyyede maḥfūzātı vāfir, ḫāme-i taḫrīr-i dil-pezirī Mānī-i çehre-güşā-yı me'ānī ve cāme-i ta'birū'l-hām semīri ḫavālib-i ervāḫ-ı ḫaḫā'ik-meşānī idi.

'Arabī ve Fārisī ve Tūrki eş'ār-ı belāgat-şī'ārı ve elsine-i şelāse münşeāt-ı feşāḫat-dişārı vārdur. Şa'rānī-zāde Ebu's-su'ūd Efendi merḫūmuñ irsāl itdükleri taḫmis-i 'Arabī'ye taḫrīz-güne nazm itdükleri ebyāt-ı belāgat-simātlarıdır:

Şi'r

أتى اياى تخميس أبنق

يحاكى نظمه نظم السدول

من القرم الذى يمشى بصدق

على آثار أصحاب الرسول

عريق النسل مرضى السجايا

نصيح الجيب عن ضدى الذخول

فصيح مصقح حسان عصر

فريد فى الفروع و فى الاصول

[58a]

لادعى طبعه أنحاء فضل

فقد أنسى به ذكر الفخول

لعمري انه فى كل فن

خدى خذ والنحارير العدول

له ذهن بريق مثل لوح

وناء عنه أناه الافول

جزاه الله فى العقبى بخير
حماه الله عن عن العيول

فمغزى ذلك التخميس جدا
جدير بالتلقى بالقبول

كفى للمرء نصحا ما حواه
من الا يقاظ أرباب الغفول

محمد قر عينا من وصول
فأوفى حقه عند الوصول⁶³⁸

Ve min eş‘ārihi’l-Fārisiyye

دل جر عهكش ساغر خمخانهء عشقست

⁶³⁸ “Bana çok güzel bir tahmis geldi
Onun dizilişi perdenin dizilişine benziyordu

Peygamberin ashabının yolu üzerinde
Sıdk ile yürüyen bir kavimden geldi

Nesli çok derindir, huylarından razı olunmuştur.
Dünyalık biriktirmekten ise cebi, müstağnidir.

Dili fasihdir, belâgat erbâbıdır, bir asrın Hasan bin Sabit’idir.
Hem fûru’da hem usûlde tektir.

Onun faziletinden söz etmeye gerek yok
Zira onun fazileti çok büyük âlimleri unutturur.

Ömrüme yemin olsun ki o tüm sanatlarda
Müttakî ve dâhi kişileri takip etmiştir.

Onun levha gibi parlak zihni vardır
Ondan uzak kalan batmaya mahkumdur.

Allah onu ukbâda hayırla mükâfatlandırsın
Allah onu geçim sıkıntısının ortaya çıkmasından korusun.

Bu tahmisin amacı hemen kabul edilmeye çok layık olmasıdır.

Kişiyse, çok gafil olan insanları ikaz etmesi gibi çalışmalarını
Nasihat olarak yeter.

Muhammed’in vusulden dolayı gözü aydınlık oldu,
Ve vusul esnasında da vusulün hakkını vermiştir.”

جان بلبل پر غلغلہ لانہء عشقت

ماراچہ غم از شحہء مہ روزہکی ہرکز
سرمستیء ما از می پیمانہء عشقت

دانی رسن زلف کرہکیر شماچیست
زنجیر خم اندر خم دیوانہء عشقت

زان می جہدراز روزن دل آتش محنت
کارتشکدہء کوشہء کاشانہء عشقت

ہر لحظہ محمد بسر کوی خرابات
اندر طلب شیوہء رندانہء عشقت⁶³⁹

Ve min ebyātihi't-Türkiyye

Tezkire-i Riyāzī’de meşur olup, niçe şāh beyden a‘lā olan mısrā‘ dur:

Döndi bir şuyı güzel la‘l-i Bedaḥşāna ḳadeḥ⁶⁴⁰

Diger

Hem şabā cārū-keş-i meydān-ı yek-rānuñ senüñ

Hem şafā sāḳī-i bezm-ārā-yı eyvānuñ senüñ

Neylerüm şimden girü ben bezm-i ‘ayş u ‘işreti

Yār tenhā eyler oldı ğayrılarla şöḫbeti

Āşār-ı ‘ilmiyyelerinden süre-i kerīme-i *Mā’ide*’ye deġin tefsīr-i kebīr ṭarzı üzre tefsīrleri vardır ve *Dürer [ü] Ğurer* üzerine mükemmel ḥāşīye taḥrīr ü tebyīz eyleyüp, mu‘āşırları olan Cinci Ḥüseyn Efendi birkaç gün baḳmaġa alduġda bi-emri’llāhi te‘ālā ol eṣnāda vāḳī‘ olan ḥarīḳde muḥterik olup, tekrāren tebyīz olunmayup, müsvedde ḳalup, evrāḳ arasında ekşer eczāsı zāyī‘ olmuşdur diyü, nebīreleri Şeyḫ-zāde Efendi merḥūmuñ maḥdümü Çelebi Efendi’den mervīdür ve *Tefsīr-i Ḳādī* ve sâ’ir tefāsīre müte‘allike mübāḫeşe ta‘līḳatı vardır.

⁶³⁹ “Gönül, aşk meyhanesinin kadehinden şarap içendir. Can, aşk yuvasının çokça öten bülbüldür. Oruç ayının içki bekçisinden dolayı dert çekmeyiz, çünkü bizim sarhoşluğumuz daima aşk kadehinin şarabındandır. Sizin iç içe geçmiş saçlarınızın ipi nedir, bilir misiniz? Aşk delisinin büklüm büklüm zinciridir. Gönlün penceresinden dert ateşi sıçramakta. Nitekim o, aşk sarayı köşesinin ateş tapınağıdır. Muhammed her an meyhane mahallesinin başında aşkın rintçe tavrını talep etmektedir.”

⁶⁴⁰ Bkz., Açıkgöz, age, s. 214.

Nā'ib Mehemmed Efendi

el-Mevlā Mehemmed Efendi. Kaşaba-i Eyyüb'dan hüveydā ve bīdā-yı şahn-ı talebde dīde-düz-ı pertev-i necm-i hüdā olup, şafahāt-ı hālī maṭrah-şu'ā'-ı feyz-i İllāhī ve şahīfe-i bāli kābil-i nuḳūş-ı faẓl-ı nā-mütenāhī olduḳda, H'āce-zāde Şālih Efendi'den nā'il-i şeref-i mülāzemet ve medāris-i 'adīdede müteşaddī-i hıdmet olup, çille-keş-i erba'in iken on yedi Cemāz'il-ülā'sında Şāh Mehemmed Fenārī yerine Fethiyye Sinān Paşası'na hāric [58b] ile 'āric oldılar. On toḳuz Ramazān'ında Muṭahhar Efendi yerine Rüstem Paşa Medresesi'yle kām-revā, yigirmi iki evāhirinde selef-i pür-şerefi yerine Üsküdar Mihrümāhı Medresesi'ne pertev-bahşā, yigirmi dört Zī'l-ka'de'sinde Şahn-ı Semāniyye'nün birine revnaḳ-efzā oldılar. Yigirmi altı Muḫarrem'inde Şarī 'Alī Efendi yerine Üsküdar Vālidesi'yle bekām, yigirmi yedi Receb'inde Mūsā Efendi yerine Sultān Selīm-i Qādīm Medresesi'yle nā'il-i merām oldılar. Yigirmi sekiz Şa'bān'ında Maḫmūd Efendi yerine Medrese-i Vefā'da ifāde, yigirmi toḳuz Zī'l-ḫicce'sinde Serçe Hüseyin Efendi yerine Süleymāniyye Medresesi'yle kevkeb-i tāli'leri ziyāde ziyā-dih oldu. Otuz iki Muḫarrem'inde Qāsım Efendi yerine Halebü'ş-şehbā'da ḫākim oldılar. Otuz üç Rebī'ü'l-evvel'inde ma'zül ve yerlerine Bāḳī-zāde 'Abdu'r-raḫmān Efendi mevşül oldılar. Otuz altı Zī'l-ḫicce'sinde Çavuş-zāde İbrāhīm Efendi yerine Mışır ḳazāsıyla ikrām olındı. Otuz yedi Zī'l-ḫicce'sinde 'azl olunup, yerine Motonī Aḫmed Efendi naşb olındı. Qırḳ altı evā'ilinde Beñli 'Abdü'l-ḡanī Efendi yerine Edrine ḳazāsıyla tekrīm olındı. Qırḳ sekiz Muḫarrem'inde ref' olunup, mañşīb-ı mezbūr Edhem-zāde Efendi'ye naşīb oldu. Elli bir Cemāzi'l-ülā'sında 'Abdü'r-raḫīm Efendi yerine ḫākim-i İstanbul oldılar. Sene tamāmında munfaşıl, yerlerine Qabaḳulaḳ-zāde Ebu'l-irşād Efendi iş'ād olındı. Elli beş Şafer'inde 'işretḡāh-ı 'ālem-i ünse sefer ve maḫall-i tābūt ile cısr-i fenādan güzer eyledi.

Mevlānā-yı merḳūm Nā'ib Mehemmed Efendi dimekle meşhūr, müteşerri' ü mütedeyyin, aḫkām-ı şer' iyyede mütemerrin, 'ilmi miyāne, tarz u tavrı ādemiyāne idi.

Qara Şükru'llāh Efendi⁶⁴¹

⁶⁴¹ **Der-kenār:** Es'ad Efendi merḫūmuñ def'a-i sāniye şadāret-i Rüm'unda ḳassāmı olmaḳ üzere sicilde imzāsın gördüm. Babası ismi Muştafā yazılmışdur. Gālib-i hāl mülāzemeti daḫi anlardan olmaḳ gereḳdür. Evvel-i müderris medrese-i Muştafā Aḡa, şāhibü't-terceme Şükru'llāh Efendi sene 1017.

el-Mevlā Şükru'llāh bin Muştafā. Anaṭolılı'dur. Serā-perde-i 'ademden meclis-i şühūda vāz'-ı kadem kılduğda 'inān-ı 'azīmetin vādī-i taḫşīle ma'ṭūf ve naḫd-i vaḫt-i 'azīzin cins-i 'ilm 'irfāna maşrūf kılup, 'ulemā-yı 'aşra ḫıdmet ve kesb-i şerefi mülāzemet itdükden soñra ba'z-ı medārisde müteşaddī-i emr-i dirāset olup, kırk aḫçe medreseden ma'zül iken on yedi Receb'inde Ḳapuagası Muştafā binā eylediği medresede ⁶⁴² اول مدرس درس بها olmuştur. On sekiz Zī'l-ḫicce'sinde yerinde pāye i'tibār olındı. Yigirmi üç Cemāzi'l-ülā'sında Bī-endām Muşliḫü'd-dīn Efendi [59a] yerine Şahn-ı Şemāniyye'nün biriyle tekrīm olındı. Sene-i mezbūre Zī'l-ḫa'de'sinde Cerrāḫ-zāde Efendi yerine Āmid ḫazāsı iḫsāniyla ser-efrāz oldılar. Yigirmi beş Cemāzi'l-ülā'sında ma'zül ve yerlerine Arpacı-zāde mevşūl oldılar. Yigirmi sekiz Şa'bān'ında İzmir'den naḫl olup, ḫabūl itmeyen Toḫuz-zāde 'Abdü'l-vehhāb Efendi yerine Magnisa ḫazāsı rızā-dādeleri oldı. Otuz Rebī'ü'l-evvel'inde ma'zül ve yerlerine Burusī Ḥüsām-zāde teklīf olup, redd itdükde Şarı 'Abdu'llāh Efendi ḫabūl itdi. Otuz sekiz Ramazān'ında Prizrenli Maḫmūd Efendi yerine ḫazā-yı İzmir müyesser oldı. Otuz toḫuz Rebī'ü'l-evvel'inde 'azl ve yerleri Ḥammāl-zāde Efendi'ye taḫmīl olındı. Kırk bir Receb'inde Anḫaravī Emīr Efendi yerine Medīne-i Münevvere ḫazāsıyla tebcīl, kırk iki Rebī'ü'l-evvel'inde selef-i sālifi Maḫmūd Efendi yerine Mekke-i Mükerreme ḫazāsına taḫvīl olunduğda, ol manşib-ı 'azīm ile Bālī-zāde Muştafā Efendi ta'zīm olındı. Kırk üç Muḫarrem'inde munfaşıl ve yerlerine şābıḫü't-terceme Velī-zāde 'Abdu'r-raḫmān Efendi vāşıl oldı. Ba'dehū on iki sene miḫdārı küşe-gīr-i ḫanā'at u inzivā ve şākir-i ni'met-i cenāb-ı Ḥudā olup, elli beş ḫudūdında civār-ı raḫmet-i Raḫmān'a irtihāl ve 'ālem-i uḫrāya intikāl eyledi. Kemāl Paşa-zāde merḫūm civārında medfūndur.

Mevlānā-yı mezbūr Ḳara Şükru'llāh Efendi demekle meşhūr, 'ālim ü fāzıl, kendü ḫāline müştāḡil idi.

Şahḫāf Şeyḫ-zāde Efendi

el-Mevlā 'Abdu'r-raḫmān İbnü's-Şeyḫ 'Abdu'llāh. Vilāyet-i Ḥamīd'de Yalvac nām ḫaşabadan zāḫir ve Şahḫāf Şeyḫ-zāde demekle müştehir olmuş idi. Dārü'l-mülk-i İstanbul'a ḫudūm ve 'ulemā-yı 'aşrdan taḫşīl-i ma'ārif ü 'ulūm eyledükde, Ḳara Çelebi-zāde Meḫemmed Efendi ḫıdmetlerine intisāb ve şerefi mülāzemetleriyle kām-yāb olup, ba'z-ı medārisde ḫareket ile biñ yigirmi ḫudūdında kırk aḫçe medreseden ma'zül iken,

⁶⁴² "Burda ders okutan ilk müderris."

otuz bir Cemāzi'l-ülā'sında Hayrū'd-dīn Paşa müderrisi oldılar. Otuz dört Zī'l-ħicce'sinde Baldır-zāde yerine Dāvūd Paşa Medresesi'ne revnağ-bağşā oldılar. Otuz beş Zī'l-ħicce'sinde 'Aysī Efendi yerine [59b] H'āce Hayrū'd-dīn Medresesi'yle kām-bīn oldılar. Otuz sekiz Şevvāl'inde Es'ad Efendi yerine Muştafā Ağa Medresesi'yle kām-revā oldılar. Otuz toğuz Receb'inde Şems Efendi yerine Şahn-ı Şemāniyye'nün birine pertev-endāz oldu. Kırk iki Muħarrem'inde Hūdūd 'Abdü'l-kādir Efendi yerine Hānķāh Medresesi'n cāygāh itdiler. Sene-i mezbūre ħudūdında selefi yerine Hāşekī müderrisi oldılar. Müddet-i medīde ol buķ'ada ifāde idüp, kırk toğuz Rebī'ü'l-evvel'inde Süleymāniyye'nün birine terfī' olındı. Elli Cemāzi'l-ülā'sında İşħak Efendi yerine Mekke-i Mükerrreme ķazāsıyla tekrīm olındı. Elli üç Rebī'ü'l-evvel'inde ma'zül ve yerlerine Şems Efendi nā'il-i me'mül ve bunlar ħānelerine mevşül olmuş idi. Hengām-ı 'azli mütemādī olup, arpalık virilmemekle ber-muķtezā-yı tehevvr ve şarāmet Şadr-ı A'zam Meħemmed Paşa'ya varup, "Nedür bu şıbyāna böyle menāşıb-ı kibār virmek? Niķün bezm-i aħvālimüzle teķayyüd itmezsüz?" didükde, elli dört evāħirinde İdrīs Efendi Kütāhiyye'ye naķl olunup ve manşıbları Balıkesir bunlara zamīme-i revātib ta'yīn olınmış idi. Elli beş Ramazān'ında şahā'if-i a'māli melfūf ve müteveccih-i civār-ı raħmet-i Ra'ūf olup, Emīr Buħārī ķurbinde Şırt Tekyesi civārında medfūndur.

Mevlānā-yı mezbūr 'ilm ü fazlla meşhūr, tefsīr ve ħadīsten tedrīse ķādir, be-taħşīş fıķh-ı şerīfe intisābı vāfir idi.

Rā'ī-zāde Efendi

el-Mevlā Rā'ī-zāde. Devlet-i Murād Hān-ı Rābī' de tercemesi *Zeyl-i 'Aṭāyī'* de mezkūr olan Rā'ī-zāde Aħmed Efendi'nün birāderi Ķāsım Efendi'nün ferzendinün ferzend-i dil-bendidür. Tarīķ-ı 'ilme 'āzim ve ri'āyet-i rūsūma cāzim olup, taħşīl-i bidā'a-i 'ilmiyye ve kesb-i ser-māye-i resmiyye eyledükde, 'ulemānuñ birinden mülāzemetle bekām ve kırk aķçe medreseden ma'zül olduķdan sonra ba'z-ı ķaşabātda müteşaddī-i icrā-yı aħkām olup, Nihāden(?) ma'zül iken biñ elli altı Şaferü'l-ħayrında bağteten Bağşī-zāde Efendi yerine Yeñişehr'e ķādī ve on günden sonra dāyin-i ecel müteķāzī olup, manşıb-ı mezbūra yine selefleri muķarrer ķılındı.

Mevlānā-yı mezbūr şıfat-ı nisbiyyesiyle meşhūr, ismi daħi zātı gibi nā-ma'lüm dāħil-i 'idād-ı maħādīm-i Rūm idi.

Mu‘îd-zâde Mehemmed Efendi⁶⁴³

el-Mevlâ Mehemmed bin eş-Şeyh Mehemmed bin Hayrû'd-dîn. Devlet-i [60a] Ahmed Hânî'de tercemesi *Zeyl-i 'Atâyi'*de sâbık, Hâce Sa'dü'd-dîn Efendi'nün hemşirelerinden tezvîc ile şâhib-i 'izz ü şân ve müşârün ileyh bi'l-benân olan Mu‘îd-zâde Mehemmed Efendi'nün ferzend-i 'âlî-nijâdı ve maḥdüm-ı fezâ'il-nihâdudur. Temyîz-i siyâh u sefîd ve tenķîd-i cevâhir-i dâniş ü dîd eyledükde cevdet-i tâbî'at ve zekâ vü fiṭnat ve luṭf-ı fiṭrat ile taḥşîl-i kemâl-i ma'rifet eyleyüp:

Mıṣrâ'

درین آستان کس نشد ناامید⁶⁴⁴

fehvasınca ḥâl-i mükerrrem ü zî-şânı 'adîmü'l-müdânî, Sa'dü'd-dîn-i şânî ḥıdmetlerine vâsıl ve şeref-i mülâzemetlerine nâ'il ve ba'z-ı medâris-i celîlede tedrîs ile dâḥil-i silkü'l-le'âl-i emâşil olduğdan sonra kırk akçe medreseden ma'zül iken, biñ on Zî'l-ḥicce'sinde ḥâric ile Burusa'da Cağâle-zâde Sinân Paşa binâ itdükleri medrese-i cedîdeye⁶⁴⁵ اول مدرس درس فيها on altı Şafer'inde Nürî Efendi yerine Maḥmûd Paşa Medresesi'ne revnaḳ-baḥşâ oldılar. On yedi Cemâzi'l-ülâ'sında Riyâzî Efendi yerine Siyâvuş Paşa Sultânî iḥsân olındı. On toḳuz Muḥarrem'inde Dâvûd-zâde Efendi yerine şahın müderrisi oldılar. Yigirmi Muḥarrem'inde Bülbül-zâde Efendi yerine Şeh-zâde dârü'l-ifâdesinde karar-dâde oldılar. Yigirmi dört Ramazân'ında Ḳudsî Efendi yerine Süleymâniyye'ye geldiler. Yigirmi altı Rebî'ü'l-âḥir'inde Dâvûd-zâde yerine Dârü'l-ḥadîş-i Süleymâniyye ile taḥşîl-i ziyâde-i 'izz ü şân eyleyüp, yigirmi yedi Receb'inde selef-i pür-şerefi yerine Şâm-ı dârü's-selâmda müteşaddî-i icrâ-yı aḥkâm oldılar. Yigirmi toḳuz Rebî'ü'l-âḥir'inde ma'zül ve yerlerine Selanik kâḍisi Ḳâf-zâde Fâ'izî Efendi naḳl olunup, İstanbul'a geldükde manşib-ı mezbûr Nevâlî-zâde Sa'dî Efendi'ye iḥsân olındı. Otuz yedi Rebî'ü'l-evvel'inde sâbıkü't-terceme Dâvûd Efendi yerine Edrine pâyesiyle yevmî yüz elli akçe vazîfe ve Burusa Murâdiyyesi zâmîme-i revâtib kılinup, merâsim-i tarîḳden bi'l-küllîye dâmen-keş-i himmet ve maḥrûse-i mezbûrede vâlid-i mâcidi gibi dâ'ire-nişân-i 'uzlet olup, ancak neşr-i 'ilm ü 'irfânla evḳât-güzâr ve zühd ü şalâḥ ile müteveccih-i dergâh-ı Perverdigâr iken, biñ elli altı Şa'bân'ınıñ on ikinci günü bi-irâdet-i mebdî ve mu'îd-i cilvegâh-ı şühüddan nâ-bedîd oldı. Maḥrûse-i

⁶⁴³ **Der-kenâr:** Evvel-i müderris bi-medrese-i Cağâle-zâde Sinân Paşa şâhibü't-terceme sene 1010.

⁶⁴⁴ "O kapıda hiç kimse ümitsiz olmadı."

⁶⁴⁵ "Burda ders okutan müderrislerin ilki."

mezbürede Biñarbaşı'nda Mevlevî- [60b] hâne muḳābelesinde vālid-i mācidi civārında medfūndur. Baldır-zāde merhūm “fī cennāt-ı ‘āliyyāt” ‘ibāret-i selisesiyle ta‘yīn-i sāl-i intikāl itmişdür.

Ol maḥdūm-ı nām-dār fazīlet-i bāhire ile şöhret-şi‘ār, mecma‘l-bahreyn-i ‘ilm ü ‘amel, dāhil-i ‘idād-ı fuḫalā-yı kümmel, zāhid ü müteverri‘, ‘ābid ü müteşerri‘, tārik-i dünyā, rāğıb-ı ‘uḳbā, zāhir ü bātını ma‘mūr, edīb ü vaḳūr idi.

Taḳıyyü’ d-dīn Efendi

el-Mevlā Taḳıyyü’ d-dīn. Bilād-ı Mıṣriyye’den Feyyūm nām beled müftisünūñ ferzend-i ḥiredmendi olup, taḥşil-i rütbe-i isti‘dād ve Şeyḫü’l-İslām Yaḫyā Efendi’den neyl-i şeref-i mülāzemetle iḥrāz-ı murād eyleyüp, bi-ḥasbi’t-ṭarīḳ ḳaṭ‘-ı merātib-i ders taḥḳīḳ iderek, ḳırḳ aḳçe medreseden ma‘zül iken, otuz iki Şa‘bān’ında Aḫmed Efendi yerine Kürkcibaşı ḥāricine ‘āric oldılar. Otuz ṭoḳuz Receb’inde Şāriḫü’l-Menār yerine Ḳoca Muşṭafā Paşa Medresesi’ne revnaḳ-baḫşā oldılar. Ḳırḳ Ramażān’ında Ḥüsām-zāde yerine Fāṭıma Sulṭān Medresesi iḥsān olındı. Ḳırḳ beş Şa‘bān’ında Emru’llāh-zāde yerine Şaḫn-ı Şemāniyye’nün biriyle ikrām olındı. Ḳırḳ ṭoḳuz Şevvāl’inde Dāvūd-zāde Efendi yerine Bayram Paşa Medresesi’yle ‘id-ı ber-‘id itdiler. Elli dört Şafer’inde Muḫarrem-zāde Efendi yerine Ayaşofya müderrisi oldılar. Elli altı Rebī‘ü’l-aḫir’inde Naḳīb-zāde yerine Ḳuds-i Şerīf ḳazāsıyla teşrīf olındı. Sene-i mezbüre Receb’inde henüz müteşaddī-i icrā-yı aḫkām iken dāyin-i ecel müteḳāzī olduğda, bi’l-āḫire edā-yı cāna rāzī ve ol arāzī-i muḳaddese türābıyla mütevārī olup, manşıb-ı maḥlūle Şa‘rānī-zāde Efendi ḳāḏī oldı.

Mevlānā-yı merhūm ḥişsemend-i ma‘ārif ü ‘ulūm, bābā-yı ‘ālem, şāliḫ ādem idi.

Ṭulumcı Ḥüsāmü’ d-dīn Efendi⁶⁴⁶

el-Mevlā Ḥüsāmü’ d-dīn. Uluborlı nām ḳaşabadan zuḫūr ve āfitāb-ı feyz-i İlāhī’den istifāza-i nūr-ı şu‘ūr idüp, dārü’l-mülk-i İstanbul’a ḳudūm ve taḥşil-i muḳaddemāt-ı ‘ulūm eyledükde ṭarīḳ-ı ‘ilme ‘āzim ve ‘ulemā-yı ‘aşruñ birinden mülāzım olup, ḳaṭ‘-ı nişīb ü firāz ve seyr-i rāh-ı dūd u dirāz iderek ḳırḳ aḳçe medreseden munfaşıl iken, biñ üç Şa‘bān’ında ‘Alī Efendi yerine Sekbān ‘Alī

⁶⁴⁶ **Der-kenār:** Nefsü’l-emre nazarıyla Mużaffer-zāde yerine olmuşdur. Lākin mezbūr Mużaffer-zāde Efendi devresin tekmil itdükde, manşıbdan ibā eyleyüp, ḳadr-i kifāyet-i vezā’if ile ḳanā‘at itmişdür. Neteki tercemesinde mufaşşalān zıkr olunmuşdur.

Medresesi'ne hâric ile 'âric oldu. Biñ dört Şevvâl'inde [61a] Nefes-zâde Efendi yerine Kapudan 'Alî Paşa Medresesi'yle kâm-revâ, sekiz Rebî'ü'l-evvel'inde Emîr 'Alî Efendi yerine Siyâvuş Paşa Medresesi'ne revnağ-bağşâ oldılar. On Şevvâl'inde Şerîf Efendi yerine şahın müderrisi oldılar. On iki Şa'bân'ında 'Alî Beg-zâde İbrâhîm Efendi yerine Ayaşofya-i Qadîm Medresesi'yle tekrîm olındı. On üç Rebî'ü'l-âhîr'inde kabûl itmeyen Hidâyet Efendi yerine Quds kazâsıyla teşrîf olındı. On dört Rebî'ü'l-evvel'inde ma'zûl ve yerlerine 'Abdü'l-kerîm Efendi mevşûl oldu. On yedi Şafer'inde İstanbulî 'Alî Efendi yerine şâniyen ol manşib-ı celîl ile tebcîl olındı. On toköz Muharrem'inde ma'zûl ve yerlerine tercemesi *Zeyl-i 'Atâyi'* de sâbîk, Murâd Efendi birâderi Ca'fer Efendi mevşûl oldu. Yigirmi üç Receb'inde Haleb kâdîsi Qaragülmez Mehemmed Efendi fevtinden, manşib-ı mezbûr bunlara ihsân olındı. Yigirmi dört Rebî'ü'l-evvel'inde munfaşıl ve yerlerine Rûmî Muştafâ Efendi vâşıl oldu. Sene-i mezbûre Rebî'ü'l-âhîr'inde halefleri Mekke-i Mükerrreme'ye naql olındukda yerleri, şâhibü't-tercemeye ibkâ olunup, bir aydan soñra 'azl ve yerlerine Şadrü'd-dîn-zâde Mehemmed Emîn Efendi naşb olındı. Yigirmi yedi Muharrem'inde kabûl itmeyen Minqârî 'Ömer Efendi yerine Eyyûb kazâsı rızâ-dâdeleri oldu. Yigirmi sekiz Şafer'inde ferâğ ihtiyâr iden Qudsî Mehemmed Efendi yerine Burusa'ya naql ve yerlerine Helvacî-zâde Mehemmed Efendi vaşl olındı. Sene-i mezbûre Cemâzi'l-ülâ'sında ma'zûl ve yerleri bu fakîrûn 'amm-ı vâliidi 'Uşşâkî-zâde Muştafâ Efendi'ye ihsân olındı. Otuz üç Muharrem'inde Muṭahhar Efendi yerine Edrine kazâsında mesned-nişîn-i hükümet oldu. Sene-i mezbûre Şafer'inde 'azl ve yerine sâbîkû't-terceme Ebu's-su'ûd-zâde Efendi vaşl olındı. Otuz beş Muharrem'inde Ebû Sa'îd Efendi'nün def'a-i ülâsı yerine hâkim-i dârü's-salṭanat oldılar. Sene-i mezbûre Şevvâl'inde ma'zûl ve yerlerine halef-i pürşerefi Ebu's-su'ûd-zâde Mehemmed Efendi nâ'il-i me'mûl olup, bunlar zamîme-i rivâyet ile müteḳâ'id ve 'alâ'îk-ı câh ü celâlden bi'l-küllîye mütebâ'id olup, yigirmi sene miḳdârı küşe-gîr-i künc-i ḳanâ'at ve âti't-terceme maḳdûm-ı şâhib-fezâ'ili [61b] 'Abdu'r-raḳmân Efendi menâşib-ı refi'asıyla râḳat-yâb-ı tesliyet olup, ḳattâ elli dört târiḳinde İstanbul kâdîsi olındukda, kendüye hem-rütbe görmişlerdür. Elli beş Cemâzi'l-ülâ'sında on yedinci ḳamîs günü ḳüsâm-ı zâtı dâḳil-i niyâm-ı tâbût-ı fenâ ve 'âzim-i dergâh-ı Ḳudâ olındukda, cenâzeleri Sultân Mehemmed Câmî'-i Şerîfi'ne ihzâr olunup, ḳaziyye-i ittifâkiyye ol rûz-ı firûz sefer-i hümâyûn için olan du'â gününe müşâdif olmaḳın, ḳavâşş u 'âvâm câmî' de bulunmuş iken, tekbîr-i evvelden mâ'adâsını kimesne

istimā⁶ itmemegin ekşer nās çok zamān dest-beste ƙaldılar. Ƙıyām ƙadden füzūn olup, tekbīrden eşer zuhūr itmeyicek içlerinden biri Fātiĥa nidā idüp, cümle ĥalk ellerin çözüp, her yek-dīgere nāzır oldı. Şadr-ı ‘Azam Meĥammed Paşa yanlarında Şeyĥü’l-İslām Ebū Sa‘īd Efendi’ye “Bu ne tarz şalāt-ı cenāzedür” diyü, su’āl ve Şeyĥü’l-İslām-ı vaĥt “Ĝaraz bir du‘ādur” cevābın virmiş iken, Ƙara Çelebi-zāde ‘Azīz Efendi “İzhār-ı fuĥāhat ile şalāt-ı cenāze i‘āde ve ƙazā olunmaz” diyü, cevāb-ı āĥare taşaddī itmişler idi. Meger şalāt-ı cenāzeyi taşrada bulınanlar ƙılıp, defne gitmişler.

Mevlānā-yı mezbūr Ʀulumcı Ĥüsām dimekle meşhūr, ‘ilm ü şalāhla ma‘lūmü’l-aĥvāl, fūnūn-ı mütedāvilede müşārik-i emşāl, tālīb-i nevādir-i ‘ilm ü kemāl, sinni toĥsanı mütecāviz belki ‘ıĥd-i āşire mütenāhiz olup, gūyā Mu‘āz Hara ĥaĥĥında söylenen şi‘re mā-şadaĥ idi.

Şi‘r

ان معاذ بن مسلم رجل
ليس لميقات عمره مدد

قد شاب رأس الزمان واكهل
الذيل وأثواب عمره جدد

قل لمعاذ اذا مررت به
قد ضيغ من طول عمرك الأبد⁶⁴⁷

Menĥabe

Mervīdür ki Ʀulumcı laĥabıyla şöhre-i āfāĥ olmasıçün sebebi toĥuz yüz toĥsan tāriĥinde vāĥi‘, sūr-ı Murād Ĥān-ı Şālīs’de pādīşāh-ı ĥitī-penāh Atmeydānı’na nāzır İbrāĥīm Paşa Sarāyı’nda şeh-zāde-i ferĥunde-dīdār, ya‘nī Sulţān Meĥammed Ĥān-ı Şālīs ile nāzır-i ‘acā’ib-eĥvār olduĥda, şāĥibü’t-terceme ĥuzūr-ı ĥümāyūnda ĥırdmet-i şehinşāh için bir ƙatranlı Ʀulum peydā ve zühĥām-ı nāsı perīşān eyledükde bā’iş-i uđĥūke olup, taĥb‘-ı ĥümāyūna ĥoş gelmekle pādīşāh-ı deryā-nevāl ‘atā-baĥş olmaĥ

⁶⁴⁷ “Mu‘az bin Müslim bir adamdır ki Onun ömrünün sonu yoktur.

Zaman yaşlandı ve başı ağardı.
Ama hâlâ onun üst giysisi ve eteği yeni...

Mu‘az’a uğradığında ona de ki:
Senin ömrünün uzunluğundan dolayı ebediyet kederlendi...”

murād itdükde, ba‘z-ı mu‘arrıbān “Tālibü’l-‘ilmdür. Münāsib olan bir mülāzemetle bekām buyrulma‘dur” didüklerinde, ol va‘ktde ĥall ü ‘a‘qd aş‘hābına [62a] ĥu‘şül-i merām için fermān-ı vācibü’l-iz‘ān şādır olma‘ğla şeref-i mülāzemetle şādān ve Tulumcı Hüsām dimekle müşārun ileyh bi’l-benān oldı.

Āşār-ı ĥayriyyesinden mu‘hāt sūr-ı pür-sürür Kōştantıniyye’de Yayla‘ğ nām ma‘halde bir cāmi‘-i şerīf binā idüp, ĥademesine vezā’if-i mu‘tāda ta‘yīn ü tebyīn eylemişdür. Ol ma‘bed-i şerīf sā‘hasında mütevārī-i ĥāk-i la‘tīfdür.

‘Acem İshā‘ğ Efendi

el-Mevlā İshā‘ğ bin A‘med. Na‘ğl-i ser-sebz-i vücūdı ĥāk-i pāk-i Kārabā‘ğ’dan bedīdār ve ābyārī-i feyz-i Ĥudā-dād ve terbiyet-i üstād ile ez‘hār-ı reng-ā-reng ‘ilm ü ma‘ārifden girānbār oldu‘da, dārü’l-mülke şitāb ve ba‘z-ı ‘ulemādan şeref-i mülāzemetle kām-yāb olup, tayy-ı merā‘hil-i ‘ilmiyye ve ‘kāt-ı menāzil-i resmīyye iderek, kır‘ğ a‘ç‘e medreseden ma‘zül iken, biñ yigirmi yedi Receb’inde ‘Abdü’r-ra‘ĥīm Efendi yerine Emre Ĥā‘ce Medresesi’ne ĥāric ile ‘āric olmuşlardır. Biñ yigirmi sekiz Receb’inde Şücā‘ Efendi ma‘hlūlinden Fet‘hiyye Sinān Paşası’na ĥareket eyledi. Biñ otuz iki Cemāzi’l-ülā’sında Tez‘kireci Şems Efendi yerine Kōca Mu‘ştafā Paşa Medresesi’ne ziyinet-efzā, otuz üç Cemāzi’l-ā‘ĥire’sinde Ser-ma‘ĥfil-zāde yerine Ĥasan Paşa Medresesi’yle kām-revā oldılar. Otuz beş Ramazān’ında tercemesi ātī Ĥā‘ce-zāde Mes‘ūd Efendi yerine ‘Ā’işe Sultān Medresesi’ne dā‘ĥil oldılar. Otuz yedi Ramazān’ında Mūsā Efendi yerine Edrine Dārü’l-ĥadīsi medresesine gönderildi. Otuz sekiz Şafer’inde Ba‘ĥşī Efendi dāmādı İbrā‘ĥim Efendi yerine Āmid ‘azāsı tefvīz olındı. Otuz to‘ğuz Rebī‘ü’l-ā‘ĥir’inde ma‘zül ve yerlerine tercemesi Zeyl de mār Şālih Efendi mevşül oldı. Kır‘ğ Zi’l-ka‘de’sinde ĥalef-i sālifi serdār-ı ekrem Ĥusrev Paşa himmetiyle Kudsī-zāde Efendi yerine Kuds-i Şerīf ‘azāsıyla teşrīf olındu‘ğda āsitāneden temkīn olunmayup, Ser-ma‘ĥfil-zāde Efendi’ye i‘ĥsān olındu‘ğda şā‘ĥibü’t-tercemeye şāniyen ‘azā-yı Āmid i‘ĥsān olınmışdır. Kır‘ğ bir ĥudūdında ma‘zül olup, yerlerine Mü’ezzīn-zāde Me‘ĥammed Efendi ikāmet itdi. Kır‘ğ beş Şa‘bān’ında zikri ātī Baldır-zāde Efendi yerine Üsküdar ‘kādīsi olmuşlardır. Kır‘ğ yedi evā‘ĥirinde selef-i sālifi Baldır-zāde Efendi yerine Mekke-i Mükerrreme’ye na‘ğl ile tekrīm olındu‘ğda manşıbı Seyfī-zāde’ye revā görildi. Elli Cemāzi’l-ülā’sında ma‘zül ve yerlerine [62b] Süleymāniyye müderrisi Şeyĥ-zāde ‘Abdu’r-ra‘ĥmān Efendi mevşül oldı. Elli dōrt Rebī‘ü’l-evvel’inde Fenārī-

zāde Şeyhî Efendi yerine Eyyüb kâdîsi olup, elli beş Receb’inde ma‘zûl ve yerlerine ‘Acem Mehemmed Efendi mevşûl oldu. Elli altı hüdûdına gelince âsûde-hâl iken fâhte-ı revânı şâh-sâr-ı fenâdan pervâz idüp, mişâl-i murğ-ı İshâk gülzâr-ı cinânda lâne-sâz oldu.

Mevlânâ-yı merķûm ‘ilm ü fażl ü diyânetiyle mevsûm, fezâ’il ü ma‘ârif-şî‘âr, memdûh-ı şîğâr u kibâr, hâkim-i hâsim ve ziyet-efzâ-yı merâsim idi.

Âşâr-ı ‘ilmiyyesinden *Eşbâh-ı Nezâ’ir*’üñ ba‘z-ı maḥalline risâlesi vardır. Bu fakîr kendü ḥatṭıyla olan nüshaya muzaffer olmuştur.

İmâm-ı Sultânî Yûsuf Efendi

el-Mevlâ Yûsuf İbn Ebi’l-feth bin Manşûr bin ‘Abdu’r-raḥmân. Şâm-ı dârü’s-selâm u cennet-meşâmda tokuz yüz toksan dörd târiḥinde ‘âlem-i lâḥutdan müsâfir olup, vâşıl-ı ser-menzil-i şühûd ve dâḥil-i ḥavza-i vücûd olmuşlar idi. Dest-yârî-i Ḥudâ ile taḥşîl-i meleke vü zekâ eyledükde Câmî‘-i Emeviyye’de ders-i ‘âm ve ol belde Süleymâniyyesi’nde nâşih-i enâm olan efdâl-i emâşil-i ‘aşr u evân şâhibü’t-te’lif eş-Şeyḥ Ḥasan-ı Bûrînî ḥıdmetlerine ittîşâl ve dârü’l-ifâdesinde ‘ulûm-ı şettâyâ iştiğâl idüp, fûnûn-ı râyikâyı mertebe-i lâyıkasında taḥşîl, ba‘dehü meşâyih-ı Ḥalvetiyye’den Şeyḥ Aḥmed-i ‘Assâlî’den aḥz-ı dest-i inâbet ile kemâlât-ı nefsanıyyeyi tekmiñ itdükdün sonra ‘aşr-ı ‘Osmân Ḥânî’de taraf-ı devlet-i ‘aliyye ya‘nî Kostaṭıniyyetü’l-maḥmiyyeye kudûm eyledükde, ‘ilm ü fażl-ı ‘irfânı ve cevdet-i kırâ’at u leṭâfet-elḥânî ile iştiḥârı bâ‘iş-i ḳar‘-ı sem‘-i şehriyârî olduḳda, merķûmı taleb ü da‘vet ve ḥuzûrlarında imâmet itdürmekle kemâl-i ehliyyetin müşâhede buyurduḳlarında, luṭf-ı bî-ḥisâbınuñ şehâbı ile gülşen-i vücûdını sîr-âb ve sebzezâr-ı ṭab‘ını bârân-ı cûd-ı bî-kerân ile ser-sebz ü şâd-âb idüp, mażhar-ı envâ‘-ı ri‘âyet ü inâyetleri olmuşlar idi. Vaḳ‘a-i ‘Osmân Ḥânî’den sonra vaṭan-ı aslîsi olan Dımışk-ı Şâm’a imâle-i licâm-ı ‘azîmet ve câmî‘-i Selimî’de edâ-yı ḥıdmet-i ḥiṭâbet eyleyüp, meşâgil-i ‘ilmiyyeye mülâzım ve kemâlât-ı kudsiyyeye müdâvim iken, biñ kırk beş ḥilâlinde şehriyâr-ı gîti-penâh ya‘nî Sultân Murâd Ḥân Revân Seferi’ne ‘azîmetleri eşnâsında [63a] imâm-ı sultânî sâbıķü’t-terceme Evliyâ Mehemmed Efendi marîzen ‘avdet ve çok geçmedin ‘azm-i ‘âlem-i âḥiret itdükdün, yerlerine imâm ve muḳtedâ-yı sultân-ı enâm olup, ba‘de eyyâm Miḥalıc ve Kirmastı arpalığı iḥsân olunmuş idi. Cülûs-ı hümâyûn-ı İbrâḥim Ḥânî’de imâm bulunmaḳla, anlar daḥi ol ḥıdmetde ibķâ ve kendülere muḳtedâ idüp, Anadolı ve Rûm

pâyelerin kaç itdiler. Elli altı Şafer'inde rütbe-i isti' dâda pâ-nihâde olan serv-i âzâde-i bağ-ı saltanat dört şeh-zâdenüñ şeref-i ta' lîmleriyle tekrîm olındılar. Elli yedi Şafer'inde sâlik-i râh-ı beğâ ve 'âzim-i dergâh-ı rabb-i bî-hemtâ olup, kaçaba-i Üsküdar'da Karaca Aḥmed Tekyesi kurbinde reh-güzâra nâzir maḥalde, defîn-i zîr-i zemîn ve maḳâm-ı hıdmet-i iḳâmet ve ta' lîmde Sultân Aḥmed müderrisi Şâmî Hüseyñ Efendi mekîn oldu.

Mevlânâ-yı merḳûm câmi'-i eşnâf-ı 'ulûm, zübde-i erbâb-ı ifâde, mükemmil-i aşḫâb-ı istifâde, şî'r ü inşâ-yı 'Arabiyye'de fâ'ıḳu'l-aḳrân, kuvvet-i mübâheße ve münâzarada müşârun ileyh bi'l-benân, emşel-i emâsil, fâ'ıḳu'l-aḳrân olan efâzılı ḳadḥ itmege mâ'il, ḥoş-nüvis, şâhib-i tab'-ı selîs idi.

Ḥikâye

Mervîdür ki Anaḫolı ḳâḫi-askeri Mu'id Aḥmed Efendi bir meclisde şâhibü't-terceme ile cem' olduklarında, Aḥmed Efendi bunları taḫattî vü teḳaddüm itmeleriyle bâ'is-i infî'âl 'âzim olup, ba'de zamân taḳrîbiyle ḥuzûr-ı hümâyûnda ikisi cem' olduklarında izn-i pâdişâh ile on üç mes'eleden su'âl itmişler. Aḥmed Efendi cevâba zafer bulmayup, ebkem ü lâl ḳalmaḫla fi'l-cümle def'-i ḫarâret mâ fi'l-bâl itmişdür.

el-Evvel

كيف التوفيق بين قوله تعالى وَذَكَرْ فَإِنَّ الذِّكْرَى تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِينَ و قوله تعالى يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسَكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَن ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ⁶⁴⁸

eş-Şânî

كيف التوفيق بين قوله تعالى وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَا أَلَتْنَاهُمْ مِّنْ عَمَلِهِمْ مِّنْ شَيْءٍ و بين قوله عليه السلام من ابتداء عمله لم يسرع به نسبه⁶⁴⁹

eş-Şâliş

اختلف فى ايجاز القرآن بأى شيء هو قيل باخباره عن المغيبات وقيل بالترتيب والأسلوب وقيل بالصرفة وهو مذهب المعتزلة وقيل لكونه فى أعلا طبقات البلاغة وقالوا هذا هو الصحيح وانه على هذا

[63b]

⁶⁴⁸ *Kur'ân-ı Kerîm, Zariyât Sûresi, 51/55*, "Sen yine de öğüt ver, çünkü öğüt müminlere fayda verir" âyetiyle (*Kur'ân-ı Kerîm, Mâide Sûresi, 5/105*) "Ey iman edenler! Siz kendinize bakın. Siz doğru yolda olunca sapan kimse size zarar veremez" âyetini nasıl bir araya getiririz?

⁶⁴⁹ *Kur'ân-ı Kerîm, Tûr Sûresi, 52/21*, "İman eden ve soylarından gelenlerde, imanda kendilerine tâbi olanlar (var ya)! İşte biz, onların nesillerini de kendilerine kattık. Onların amellerinden de bir şey eksiltmedik" âyetiyle Allah'ın Resûl'ünün "Kim amelini yavaşlatırsa, nesebi onu hızlandıramaz (men ibdaü amelîhi lem yesrâ bihi nesebîhi)" sözünü nasıl bir araya getiririz?

يكون اعجازه بالنظر اليه في حد ذاته لا بالنظر الى كونه نزل من الله تعالى ولا بالنظر الى كونه نزل على محمد عليه السلام فهو من قبيل الواجب بالشخص الذي لا تختلف بالاضافات الى الغير والنسب فكيف هذا يوافق قوله تعالى وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا مع أن مقتضى الاعجاز ذاته أنه لا يوجد فيه اختلاف ما و لونسب الى الغير⁶⁵⁰

er-Rābi‘

قولهم على تعريف صاحب الكافية بأن الكلمة لفظ وضع لمعنى مفرد يخرج نحو كلمة الجملة والخبر لأنها موضوعة لمعان مركبة قد أجاب عنه الجامي أن هذه الألفاظ وان كانت بالقياس الى معانها مركبة لكنها بالقياس الى ألفاظها الموضوعية باذائها مفردة فما معنى هذا⁶⁵¹

el-Hāmis

ضرب لا شك أنه بصيغته تدل على الزمان ومادته على الحدث فقد دل على معنى مركب فيلزم أن لا يكون كلمة على هذا التعريف⁶⁵²

es-Sādis

الجمع والتصغير يرد الأشياء الى أصولها وقد قالوا ان أصل أخت أخو و بنت بنو فلم جمعوا اخوة على أخوات فرد والواو للجمع و جمعوا كلمة بنت على بنات و لم يقولوا بنوات كما قالوا أخوات⁶⁵³

es-Sābi‘

الكلمة لفظ وضع لمعنى مفرد هل هذه القضية حملية او غير حملية و على تقدير أن تكون حملية نقول قد عرفوا الحملية بأنها ان كان طرفاه مفردين و ههنا ليس كذلك فيلزم خروجها عن تعريف الحملية⁶⁵⁴

⁶⁵⁰ “Kur’ân’ın icazının nasıl olduğu hakkında ihtilaf edilmiştir. Bir görüşe göre i‘câzi gaybtan bazı bilgilerin haber vermesidir. Başka bir görüşe göre tertibi ve üslubuydur, katıksız kendisidir. Bu ise Mu‘tezile’nin görüşüdür. Bir başka görüşe göre ise belâgatın en iyi tabakaları kendisinde bulunduğundan dolayıdır. Bazı âlimlere göre sahih olan görüş budur. Ve buna binâen onun i‘câzi haddi zâtına nazaran olur. Allah’tan inmiş olduğuna veya Hz. Muhammed’e indirilmiş olduğuna değil, bu Kur’ân’ın indirilmiş olduğu şahıs kim olursa olsun böyledir. Yoksa yüce Allah’ın -Eğer o, Allah’tan başkası tarafından gelmiş olsaydı onda birçok tutarsızlık bulurlardı (Kurân-ı Kerîm, Nisâ Sûresi, 4/82)- âyetine nasıl muvafık düşer. Oysa ki Kur’ân zatıyla mu‘cizdir. Kur’ân başkasına da nisbet edilse onda hiçbir ihtilaf yoktur.”

⁶⁵¹ “Kâfiye sahibinin (İbni Hâcib) “Kelime, müfret bir mânâ için konulan lafızdır. O lafız cümle ve haberi de kapsar. Çünkü onlar farklı farklı mânâlar için konulmuştur.” tarifine dayanarak ortaya koydukları görüşlerine Câmî şöyle diyerek cevap vermiştir: “Bu lafızlar her ne kadar mânâlarına nazaran mürekkebe olsa da mânâlarına karşılık verilen lafızlarına nazaran müfrettir. Bunun mânâsı ise ...”

⁶⁵² “... Hiç şüphe yok ki “darabe” sigasıyla zamana, maddesiyle de hadese delalet ediyor. Mürekkebe mânâyâ da delalet ettiğinden dolayı bu tarife göre kelime olmaması lazım gelir.”

⁶⁵³ “Cem’ ve tasgîr kelimeleri asıllarına çevirir. Mesela demişlerdir k “uht” kelimesinin aslı “eh” ve “bint” kelimesini aslı “benu” dur. “ihvetun”u “ehavat” şeklinde cem’ etmemişler. Ve vâvı cemi’ göstermek için kullanmışlar. “bint” kelimesini “benât” şeklinde cem’ etmişler. “ehavat” dedikleri gibi buna “benevat” dememişlerdir.”

es-Sāmin

استدل صاحب الهداية و صاحب الدراية على اشتراط النية بقوله عليه السلام انما الأعمال بالنيات و هو لا يصلح دليلا عملا للمدعى لتصريح علماء الأصول بأن هذا الحديث من قبيل ظني الثبوت و الدلالة لأنه خبر واحد مشترك الدلالة فيفيد السنة والاستحباب لا الافتراض فهل هذا خطأ من هذين الجليلين⁶⁵⁵

et-Tāsi‘

الصائمة صوم فرض اذا طرقها الحيض يلزمها القضاء و اذا كان صوم نفل لا يصير ديناً و لا يلزمها القضاء فما العلة و على تقدير تحصيل العلة الفارقة قد قالوا لو كانت قد افتتحت صلاة نفل و طرقها الحيض يلزمها قضاء نفل التي شرعت فيها فما الفرق من ان كلا منها نفل و شرع فيه⁶⁵⁶

el-‘Āšir

قل صدر الشريعة فى كتاب الهبة و تم هبته مع الموهوب له بلا قبض جديد وقال فى باب الرجوع عن الهبة فان تلف الموهوب له اي فى يد الموهوب له
[64a] فاستحق فضمن الموهوب له لم يرجع على واهبه لان الهبة عقد يشرع فلا يستحق⁶⁵⁷

el-Ĥādī ‘ Aşer

نقل علماء المعاني والبيان أن نحو الحمد لله يفيد الحصر باعتبار لام الجنس مع أنه ليس فيه واحد من طرق الحصر الأربعة فما وجه الجواب ونقلوا أن لام الله للاختصاص فهل الاختصاص من لام الله عين المفاد من الحصر المأخوذ من لام الحمد فيكون تأكيد او غيره فيكون تأسيساً وما الفرق بين هذا الحصر والاختصاص هل نوعية او غيره⁶⁵⁸

eş-Şānī ‘ Aşer

⁶⁵⁴ “Kelime, müfred bir mânâ için konulan bir lafızdır. Bu, kadiye-i hamliye midir yoksa gayr-i hamliye midir? Hamliye olmasını takdir edersek kadiye-i hamliye; iki tarafı da müfred olursa -burada ise böyle değil- dolayısıyla hamliyenin ta‘rifinden çıkması lazım gelir, deriz.”

⁶⁵⁵ “*Hidāye* kitabının müellifi ve *Dirāye* kitabının müellifi (r.a) “Ameller niyetlere göredir” hadisini, niyetin şart olması için delil olarak getirmişler. İddia edileni dikkate alırsak bu delil için elverişli değildir. Zira usûl âlimlerinin açıklamasına göre, bu hadis sübût ve delaleti zannı kabilindedir. Çünkü o, delaleti müşterek haberi vahittir. Dolayısıyla sünnet ve istihbâb ifade eder, farz ifade etmez. Acaba bu iki büyük âlimin hatası mıdır?”

⁶⁵⁶ “Farz orucu tutan kadın hayız görse kaza gerekir, eğer orucu nafiye olursa o zaman ona bir borç olmaz ve kaza gerekmez. Bundaki illet nedir? İlet-i farikanın tahsili durumunda ise dediler ki: “Eğer kadın nafiye namazına başlarsa, hayız olsa o zaman başladığı nafilenin kazası gerekir. İkisi de nafiye ibadet olup ve kendisine başlanılmış olmasına rağmen bu ikisi arasındaki fark nedir?”

⁶⁵⁷ “Sadru‘ş-şeri‘a *Hibe* kitabında diyor ki: “Ve o kişinin mevhubun leh ile olan hibesi yeni bir kabz olmadan tamam olur.” Ve hibeden vazgeçme bahsinde diyor ki: “Eğer hibe mevhubun lehinde telef olsa, sonra da istihkâk edilse ve mevhubun leh de tazmin etse, bunun bedelini vâhibinden isteyemez. Çünkü hibe istihkâk edilen bir akit olmayıp hemen geçerli olan bir akittir.”

⁶⁵⁸ “Meânî ve beyân âlimleri: ‘Elhamdülillah, kendisinde dört hasr yolundan herhangi biri bulunmayan lamu‘l-cins itibarıyla hasr ifade ediyor bunun cevabı ne olur dediler.’ Ve ‘lillah’ kelimesinde ihtisas için olan lam edatı ‘hamd’den elde edilen hasr aynı gayede midir? Eğer öyle ise te‘kid olur öyle değil ise te‘sis olur. Bu hasr ve ihtisas arasındaki fark nedir? Nev‘i mi yoksa ondan gayrı mı?’ dediler.”

قولهم الفعل لا يحكم به الا باعتبار معناه التضمني ما حكمته وما الحكم في أنه باعتبار معناه المطابقي لا يحكم به

659

es-Şālīs ‘Aşer

والعبد غائب ثم هلك العبد بعد القبول قبل القبض ثم أودع عبده عند رجل ثم وهب المودع العبد من المستودع و قبله فهل هلك من مال الواهب او الموهوب له و هل بعد الاستحقاق يضمن الموهوب له استحقه رجل بالطريق الشرعي او المودع له⁶⁶⁰

Āşār-ı ‘ilmiyyelerinden Şāmī Muḥammed Emīn Efendi cediti Muḥibbū’ d-dīn’ ũñ manzumesine ve *Şifā-yı Kāḍī ‘İyāz’* ũñ bir miḳdārına şerḥleri olduğın tercemesinde zıkr itmişdür. Eş‘ār-ı ‘Arabiyye’lerinden nümünedür:

Şi‘r

يا من هواه بقلبي ليس يبرح من
بين الترائب ترب الشوق و الاسف

اليه يا بلينا لينا التي سلفت
و بالغرام و ان أدى الى تلفي

و بالدموع التي أجريتها عذرا
و مد مع فيك لم يطعم كرى زرف

لأنت أنت على ما فيك حبك في
جوانحي كامن كالدر في الصدف⁶⁶¹

⁶⁵⁹ “Onların, fiile ancak tazammunî mânâsına göre hükmedilir.’ sözünün hikmeti nedir? Ve fiile mutabikî mânâsına göre hükmedilmez (demelerin)in hükmü nedir?”

⁶⁶⁰ Bir kişi, kölesini bir adamın yanına emanet bıraksa; sonra da onu emanetçiye hibe etse ve o da bunu kabul etse; kabulden sonra köle kaybolursa ve yakalanmadıysa, böyle bir durumda köle helâk olsa; daha sonra başka bir adam şer‘î bir yolla o köle üzerinde hakkı olduğunu söylese, bu köle vâhibin mi yoksa mevhubun lehini mi malından helak olmuştur? İstihkaktan sonra da mevhubun lehini mi, yoksa emanet alan mı tazmin eder?

⁶⁶¹ “Ey sevgisi kalbimde şevk ve hüznün duyguları arasında gidip gelen Geçmiş gecelerimize ve ölümüne dahi sebep olsa aşka yemin olsun ki Ve ma‘zeret olsun diye akıttığım gözyaşlarıma yemin olsun ki Gözlerim aşırı gözyaşı dökmekten uykuyu hiç tatmamıştır.

Şüphesiz ki sen değişmiş olsan da senin sevgin Sedefteki inci gibi tüm organlarımda gizlidir.”

Yavuz-zāde Efendi

el-Mevlā es-Seyyid Muşţafā İbnü's-Seyyid Meĥmed. Tercemesi *Zeyf*'de sabıķ Yavuz Seyyid Meĥmed Efendi merĥūmuñ ferzendi Yavuz-zāde Efendi'dür. Zür-ı bāzū-yı sa'y ü ictihād ile vāşıl-ı nişān-ı isti'dād ve ba'z-ı 'ulemādan mülāzemetle ber-murād olup, tekmil-i erba'in ve tālīb-i pāye-i ĥamsin iken, biñ yigirmi sekiz Cemāzi'l-ülā'sında Semin Meĥmed Efendi yerine Zeynī Çelebi Medresesi ĥāric ile 'āric oldı. Otuz Muĥarrem'inde Burhān Efendi yerine Ĥaydar Paşā Medresesi'yle 'āric oldı. Otuz iki Şa'bān'ında Meĥmed Efendi yerine Rüstem Paşā müderrisi oldılar. Otuz beş Cemāzi'l-āĥire'sinde 'Abdu'r-raĥmān Efendi yerine Fāţıma Sultān Medresesi iĥşān olındı. Otuz altı Receb'inde Bülbül-zāde Emirī yerine şāĥna geldiler. Otuz sekiz Şevvāl'inde teķā'üd ihtiyār iden Aġa [64b] imāmı yerine Bursa Sultāniyyesi'ne işāl olındı. Sene-i mezbūre Zi'l-ka'de'sinde 'Abdü'r-raĥim Efendi maĥlūlinden Sinān Paşā Dārü'l-ĥadīşi ile tekrim, kırķ Zi'l-ĥicce'sinde Edrine Selimiyyesi'yle ta'zīm olındı. Kırķ iki Rebī'ü'l-evvel'inde Sa'dī-zāde Efendi yerine Şeh-zāde Medresesi'ne başt-ı seccāde-i ifāde itdiler. Sene-i mezbūre Ramazān'ında Dāmād-zāde 'Abdü'l-bāķī Efendi yerine Süleymāniyye'nüñ biriyle terfi' olındı. Kırķ dört Şevvāl'inde Yāveri-zāde Efendi maĥlūlinden Selanik ĥazāsı ĥükümeti sezā görildi. Kırķ beş Zi'l-ka'de'sinde ma'zül ve yerlerine Aĥmed Şihāb Efendi mevşül oldı. Elli Şevvāl'inde ĥabül itmeyüp, 'azl ihtiyār iden Ĥāce-zāde Mes'ūd Efendi yerine Ġalaţā iĥşān olındı. Elli bir ĥudūdında Vardarī Şeyĥ-zāde Efendi yerine maĥrūse-i Bursa'da ĥākim ve revnaķ-efrüz-ı meĥāfil ü meĥākim oldılar. Elli iki Cemāzi'l-ülā'sında ma'zül ve yerlerine selef-i sālifi Ĥāce-zāde vāşıl oldı. Elli yedi ĥudūdında 'ālem-i fāniden irtihāl ve dārü'n-Na'im'e intikāl itdi.

Mevlānā-yı merķūm maĥdūm-ı ma'ālī-rūsūm, Yavuz-zāde dimekle meşĥūr, ĥayr ile mezkūr idi.

Şeyĥü'l-İslām Mu'īd Aĥmed Efendi⁶⁶²

el-Mevlā el-Fāzıl Aĥmed bin Yūsuf. Āb ü hevāsı feraĥ-fezā ve riyāz-ı keşirü'l-eşcārı teraĥ-zidā olan Ĥaztaġı'ndan zāhir ü nümāyān ve mişāl-i ĥürşid-i āsmān ol ĥittadan tālī' ve raĥşān olup, taĥşil-i 'ilm ü 'irfān ve tekmil-i ĥaķā'ik u iz'an itmek niyyet-i ĥālīşesiyle dārü'l-mülk-i İstanbul'a 'āzim ve Kınalı-zāde Meĥmed Fehmī

⁶⁶² **Der-kenār:** Ĥaztaġlı dirler, lākin maşķat-ı re'si Bozcataşu muķābilinde Eyneāta nām ĥaşabayı ta'yin itmişlerdür.

Efendi dārü'l-ifâdesine müdâvim olup, 'Alî Paşa-yı Cedîd Medresesi'nde kendülere mu'îd ve ferâ'id-i fevâid-i ifâdelerinden müstefid olduğda, Mu'îd Aḥmed Efendi dimekle şöhre-i enâm ve biñ üçde şahna hareketlerinde şeref-i mülâzemetleriyle bekâm olup, ta'kîb-i medâris-i 'ilmiyye ve tekmîl-i merâtib-i resmiyye iderek, kırk akçe medreseden ma'zül ve muntaẓır-ı neyl-i me'mül iken yigirmi Şevvâl'inde Kabaḳulaḳ-zâde yerine Topḳapusı Aḥmed Paşası'na ḥâric ile 'âric olmuşlardır. Yigirmi üç Cemâzi'l-ülâ'sında Sa'îd Efendi yerine Ğazanfer Ağa Medresesi'yle kâm-revâ, yigirmi toḳuz Rebî'ü'l-âḫir'inde Beñli 'Abdü'l-ġanî Efendi yerine şahn medresesine ziynet-efzâ, otuz Receb'inde 'Allâme Şeyḫî Efendi yerine [65a] Ḥâšekî Medresesi'yle vâşıl-ı 'izz ü 'alâ oldılar. Otuz iki Receb'inde Ḳassâm Maḥmûd Efendi yerine Sulṭân Selîm-i Ḳadîm Medresesi'yle tekrîm, otuz üç Cemâzi'l-âḫire'sinde selef-i sâlîfi Beñli 'Abdü'l-ġanî Efendi yerine Süleymâniyye'nüñ biriyle ta'zîm olındılar. Otuz dört Cemâzi'l-âḫire'sinde Tefvîkî-zâde Aḥmed Efendi yerine Dârü'l-ḥadîş-i Süleymân Ḥân ile tekmîl-i 'izz ü şân itdiler. Otuz beş Cemâzi'l-ülâ'sında Maḥmûd Efendi yerine Şâm-ı dârü's-selâm ḳazâsıyla muḥaşşilü'l-merâm olup, otuz altı Zî'l-ḳa' de'sinde ma'zül ve yerlerine Ḥasan Beg-zâde mevşül oldılar. Otuz toḳuz Şafer'inde Rızâyî 'Alî Çelebi yerine Mısr-ı Ḳâhire ḳazâsı ḥükümetiyle taḥşîl-i rütbe-i 'aliyye itdiler. Kırk Receb'inde ma'zül ve yerlerine Monlâ-zâde Seyyid Meḥemmed Efendi nâ'il oldı. Kırk üç Şafer'inde Kürd Ḳâsım Efendi yerine Edrine ḳazâsında baş-ı seccâde-i şerî' at itdiler. Kırk beşde ma'zül ve yerlerine Zeyrek-zâde Seyyid Yûnus Efendi nâ'il-i me'mül oldı. Sene-i mezbûre Receb'inde Ḳara Çelebi-zâde Maḥmûd Efendi yerine ḥâkim-i dârü's-salṭana oldılar. Kırk altı ḥudûdında ma'zül ve yerlerine sâbîḳü't-terceme 'îsâ Efendi naşb olındı. Sene-i mezbûre Zî'l-ḳa' de'sinde selefleri yerine münevver-eyvân-ı şadâret-i Anaṭolî oldılar.

Sebeb-i 'Azl-i Şâhibü't-Terceme

Kırk sekiz Muḥarrem'inde Bağdâd-ı behîşt-âbâd seferi zehâbında, İznikmid nâm menzilde 'âdet-i ḳadîme üzere Ḳâ'im-maḳâm Ḳara Muştafâ Paşa dîvânına pertev-endâz olmuşlar idi. Şeyḫü'l-İslâm Yaḫyâ Efendi mülâzımlarından biri bir ḥuşuş taḳrîbiyle bunlara mu'âraza itmekle ta'zîr olındığı vâşıl-ı sem'-i hümâyûn olduğda, Seḫerî(?) Deli Ḥüseyn Paşa taraf-ı şehriyârîden gelüp, fuḳarâ-yı ḳüzâta merḥamet ve ḥâllerine münâsib menâşîb ile tesliyet-fermân olduğın tebliğ itdükde, bu kâra bâ'îşi fehm eyleyüp, muḳtezâ-yı şadâret ve mücib-i emâneti üzere çendân-ı rüy-ı dil göstermemekle münfa'ilen ḥuzûr-ı pâdişâhiye varduḳda iftirâ vü ictirâya âġâz itmeleriyle ol gün ḥayme

vü haşmeti pest oldu ve livā-yı şevketi şikest olup, Belğrad'a kazā ve fetvāsı tevcīhiyle nefy ü iclā ve yerlerine İstanbul kādīsı 'īsā Efendi maẓhar-ı 'izz ü 'alā kılındı. Kırk toktuz Zī'l-ka' de'sinde Çivi-zāde yerine şāniyen manşib-ı sābıqlarına i'āde olındılar. Elli bir Cemāzi'l-ülā'sında [65b] Ebū Sa'īd Efendi'nün def' a-i şāniyesi yerine şadr-ı Rūm ve nā'il-i maqşūd u merūm olduqda, manşib-ı sābıqların 'Abdü'r-raḥīm Efendi ta'kīb eyledi. Elli dört Rebī'ü'l-evvel'inde müteḳā'id ve yerlerine selef-i sābıķı Maḥmūd Efendi müteşā'id oldu. Elli beş Zī'l-ḥicce'sinde Ebū Sa'īd Efendi yerine şeyḫü'l-İslām ve veliyy-i 'ulemā-yı a'lām olduqda, Mıṣrī Şihāb Efendi bu ğune 'Arabī tārīḫ dimişlerdür:

Şi'r

انى لأشكر دهرنا
مذ زاد فى الحسنى و أحمد

اذ صبر الفتوى الى
أتقى أهالى العصر أحمد

أر اخته فى نصره
لشريعة المختار أحمد

أمعيد شرع محمد
بكماله والود أحمد⁶⁶³

Şu' arā-yı Rūm'dan ba' z-ı daḫi:

Mıṣrā'

Bī-kes nüvāz-ı 'ālem müfti'l-enām-ı 'ādil

Mıṣrā' ın tārīḫ dimişdür. Elli yedi Rebī'ü'l-evvel'inde:

Nazm

Āḫir didügin idüp zamāne

Qaşd itdi o tāk-ı 'ārifāna

⁶⁶³ "Güzelliği arttığı için feleğe teşekkür ediyorum ve Allah'a hamd ediyorum. Fetva asrın âlimlerinin en muttakisine sorulduğu vakit Allah'a hamd ediyorum. Ben bunu 'Muhtar olan Muhammed'in şeriatine yardım' diye tarihledim. Ve Allah'a hamd ediyorum" (ebced:1055)
Muhammed'in şeriatini tamamiyle uygulayacaktır.
Bu geri dönüşten dolayı da Allah'a hamd ediyorum."

Fülk-i vücudı ğarķ-ı āb-ı girdāb-ı fenā ve keştī-i ħayātı şarşar-ı memātla ğarīķ-ı ‘ummān-ı ‘anā olup, meşīĥat-ı İslāmiyye şadāret-i Rūm’dan müteķā‘id ‘Abdü’r-raĥīm Efendi’ye erzānī görildi.

Mevlānā-yı sālifü’l-beyān zāt-ı fezā’il-nişān, menba‘-ı zülāl-vera‘ ü diyānet, maṭla‘-ı āfitāb-ı şadāķat ve emānet-i ‘ulūmdan ĥazṣ-ı evfā ve naşīb-i müstevfā ile maĥzūz, şuver-i celā’il-i fezā’il, mir’āt-ı zamīr-i ĥaķā’iķ taşvīrinde müreffī(?) ve melĥūz, maĥmūdū’l-fi‘āl, memdūĥū’l-ĥişāl, pīr-i mu‘ammer, merd-i muvaķķar idi.

Āşār-ı ĥayriyyelerinden ĥāneleri ĥizāsında vaşiiyetleri ile şülüş-i māllarından binā olunan medrese-i münīfe ve buķ‘a-i laṭifeleri vardır. Anda i‘dād itdükleri türbe-i şerīfede medfūnlardur.

Re’isü’l-eṭibbā Zeynü’l-‘Ābidīn Efendi

el-Mevlā Zeynü’l-‘Ābidīn İbn Ḥalīl. Civār-ı dārü’s-salṭanada, kaşaba-i Eyyüb’da taĥşīl-i neşv ü nemā ve gerden ü gūş-ı isti‘dādın pūr-zeyn ü girān-bahā idüp, ṭarīķ-ı pūr-tevfik-ı ‘ilme sülūk ve sebīke-i i‘tibārın sikke-i ma‘hūd ile meskūk itdükde, hem-şoĥbet-i ĥükemā ve dāĥil-i dā’ire-i eṭibbā olarak evvelā Ebu’l-fetĥ dārü’ş-şifāsında re’is, ba‘dehū eṭibbā-yı ĥāşşa-i sultānī rütbesine celīs olmuş idi. Kırķ beş Receb’inde Ḥalebī Aĥmed Efendi yerine Eyyüb każāsı iĥsān olındı. Kırķ sekiz ĥudūdında Ḥekīmbaşı Seyyid Meĥammed Efendi ešnā-yı rāh-ı sefer-i Bağdād’da ber-ĥaseb-i ĥükm-i ĥümāyūn, on dirhemden ziyāde afyon isti‘māl-i bā‘iş-i inķitā‘-ı ĥayāt ve sebeb-i ‘azm-i cennāt-ı ‘āliyyāt olduğda, yerlerine şāĥibü’t-terceme [66a] re’isü’l-eṭibbā ve Ġalaṭa każāsında ĥākim-i revnaķ-efzā oldılar. Elli Şevvāl’inde Çavuş-zāde İbrāĥīm Efendi yerine şāniyen Eyyüb każāsına naķl olduğda, manşıbları Ḥāce-zāde Mes‘ūd Efendi’ye teklīf olup, kaḅül itmedükde Yavuz-zāde Seyyid Muşṭafā Efendi’ye naşīb oldı. Elli bir Receb’inde Tevfikī-zāde Aĥmed Efendi yerine Edrine każāsına naķl ve tebdīl ile nā’il-i me’mül olduklarında yerlerine Fenārī-zāde Şeyĥī Efendi mevşül oldı. Elli iki Cemāzi’l-ülā’sında ma‘zül ve yerlerine Āvāre-zāde Efendi mevşül oldı. Elli üç Cemāzi’l-ülā’sında Kaḅaķulaķ-zāde Efendi yerine każā-yı Sitanbul ile nā’il-i me’mül oldı. Elli dört Şafer’inde arpalıķ iĥsānıyla manşıbdan ma‘zül ve yerlerine Ḥüsām-zāde ‘Abdu’r-raĥmān Efendi ĥākim ve muĥāfiz-ı mehākim ü merāsım oldılar. Elli altı Rebī’ü’l-āĥir’inde Bostān-zāde Aĥmed Efendi yerine Kāĥire-i zātü’l-ehrām każāsıyla maķzī’l-merām olduğda, ĥıdmet-i riyāset-i eṭibbā muķaddemā Ḥammāl-zāde’ye taĥmīl

olunmuş idi. Sene-i mezbûre Zî'l-ka' de'sinde merâret-i 'azlle telhâm olmadın, manşib-ı hayâtdan munfaşıl ve yerlerine Şun'î-zâde Efendi vâsıl oldu.

Mevlânâ-yı mezbûr 'ilm ü 'irfânla meşhûr, tabîb-i hâzık ve tedbîrâtı kânun-ı fenne muvâfık idi.

Naķibü'l-eşrâf Anķaravî es-Seyyid Meĥammed Efendi

el-Mevlâ es-Seyyid Meĥammed Sa'îd. Nuķre-i vücûd-ı teber-i tebârı ĥâk-i pâk-i Anķara'dan bedîdâr olmaĥla, Anķaravî Emîr Efendi dimekle şöhret-şî'âr olmuşdur. Nüķûd-ı 'ilm ü 'irfânla kesb-i vecâhet ü şân ve kemâyenbaĥî taĥşîl-i 'unvân itdükden soñra tercemesi *Zeyl-i 'Aţâyî*'de mârr nâķib-i sâdât-ı kirâm Mîrzâ Maĥdûm'dan mülâzım ve tarîķ-ı kaźâya 'âzim olup, arâzî-i muķaddesede niķe bilâda ĥâkim ve revnaķ-efrûz-ı meĥâkim olarak vaţan-ı aşlileri olan Anķara'ya bir def'a kađî olduķdan soñra yigirmi Zî'l-ka' de'sinde Nehcî Sinân Efendi yerine şâniyen ol manşib-ı celîle kađî oldılar. Otuz yedi ĥudûdında şâlişen mevleviyetle manşib-ı mezbûr 'inâyet olındı.

Ĥıdmet-i Şâhibü't-terceme

Muķaddemâ te'sîr-i seyl-i 'azîm ile Mekke-i Mükerreme'den cidâr-ı şâmî ve ekşer mevâzî'-i binâ-yı sâmi sâķit olmaĥla otuz toķuz Zî'l-ĥicce'sinde Şâdıķ-zâde Ĥışmî 'Abdu'llâh Efendi yerine Medîne-i Münevvere kaźâsıyla tebcîl ve bu ĥıdmet-i celîle edâsına tevkîl olunup, kađr-i ĥâcetden ziyâde meblaĥ teslim [66b] ve kârdân ve dîndâr mi'mârlar ile rû-be-râh-ı Beyt-i Kerîm itdiler. Ba' de edâe'l-ĥıdmetihi kırķ bir Receb'inde ma'zûl ve yerlerine Kara Şükru'llâh Efendi mevşûl oldu. Kırķ üç Zî'l-ka' de'sinde Naķibü'l-eşrâf 'Allâme Şeyĥî Efendi yerine ol ĥıdmet-i şerîfe ile teşrîf olındı. On dört sene miķdârı ol manşib-ı celîlü's-şânda mekîn olmaĥla kesb-i ziyâde-i 'izz ü temkîn eylemişdi. Elli yedi Muĥarremü'l-ĥarâmı'nuñ yevm-i 'âşûrâsında, tecerru'-ı câm-ı fenâ ve ĥâzret-i şehîd-i kerbelâ neseb-i 'âlîlerine işbât-ı ĥüccet-i da'vâ-yı intimâc eyledi. Dâvûd Paşa Câmî'-i Şerîfi ĥarem-i irem-nişânında medfûndur. Manşib-ı maĥlûl üç, dört gün tevkîf olunduķdan soñra bu faķîrûñ 'amm-ı vâlid-i mâderi Zeyrek-zâde Yûnus Efendi'ye iĥsân olındı.

Mevlânâ-yı merķûm şalâh u diyânetle mevşûm, naĥl-i ser-sebz-i çemenzâr-ı edeb, seyyid-i şaĥîĥü'n-neseb, zât-ı laţîf, vücûd-ı şerîf, pîr-i nûrânî, rûtb-i 'âliyeye erzânî idi.

Re'isü'l-eṭibbā Mūsā Efendi

el-Mevlā Mūsā bin Şücā'ü'd-dīn İlyās. Ṭabaḳa-i Murād Ḥān-ı Şālīş vefeyātında tercemesi *Zeyl-i 'Aṭāyī'* de mezkūr Mesīḥ-enfās Ḳaramanī Ṭabīb İlyās Efendi'nün gevher-kān-ı vüçüdı ve şeref-baḥş-ı silkü'l-le'āl-i mes'ūdıdır. Himmet-i Hıẓr-ı vālid-i keşirü'l-meḥāmidleriyle fenn-i celīl-i ṭıbbā iştiğāl ve menār-ı feyż-i Ḥudā'dan iktibās-ı envār-ı āmāl idüp, ba'z-ı 'ulemādan mülāzım ve tarīḳ-ı 'ilme 'āzim iken biñ yigirmi tārīḫinden muḳaddem re'isü'l-eṭibbā ve müdebbir-i mizāc-ı pādīşāh-ı kişver-güşā olduḳdan şoñra rütbe-i şadāret-i Anaṭolı iḥsān olınmış idi. Biñ otuz Şevvāl'inde Ḳudsī Efendi tercemesinde, Nev'ī-zāde merḫūm zıkr itdüğü minvāl üzere şāḫib-i şadāret-i Rūm Kemāl Efendi Sulṭān 'Osmān Ḥān-ı Ğāzī ile Leh Seferi'nde mülāzım-ı rikāb-ı hümāyūn olup, ser-ḥadd-i Baġdād'a vāşıl olduḳda, reh-zen-i ecel, kārbān-ı emel olmaġla 'avd itmek lāzım gelmeġin rıḫletlerinden muḳaddemce 'azl olunup, ol maḳām-ı refi' -i 'āle'l-ḳadre Anaṭolı şadı Sünbül 'Alī Efendi terfi' olunmaġla münḫal olan maḫal Ḳudsī Efendi'ye ta'yīn olınmış idi. Anaṭolı şadāretinün emri irsāl olunduḳda, bir yed-i müjde-resān na'şlarına rāst gelmekle 'icāletü'l-vaḳt ol maḫalde ḫāzır bulınan şāḫibü't-terceme mükerrime buyruldu. [67a]⁶⁶⁴ Otuz bir Receb'inde vāḳi' vaḳ'a-i sābıḳa-i 'Osmān Ḥānī'de ma'zül ve yerlerine Bostān-zāde Meḫemmed Efendi şāniyen ol şadra mevşül olup, bunlar arpalıḳdan başḳa Süleymāniyye'den yevmī ikişer yüz ellişer aḳçe vaḳıfe ile yigirmi sene ma'zül ve küşe-gir-i künc-i ḫamül olup, elli altı Rebī'ü'l-āḫir'inde rebī' -i ḫayātı āḫir ve dāḫil-i zümre-i ehl-i meḳābir oldu.

Mevlānā-yı merḫūm 'ilm-i celīl-i ṭıbbā intisābla mevşüm, şoḫbet-i yārāna mā'il, derviş-nihād ve sāde-dil, pīr-i şālīḫ, sa'ādetmend ü müfliḫ idi.

Āşār-ı ḫayriyyesinden Şeyḫü'l-İslām Şun'u'llāh Efendi merḫūmuñ sa'ādet-ḫāneleri küşesinde resül-i Ḥudā, sulṭān-ı enbiyā 'aleyhi mine'ş-salavāt bi-'aded-i külli dā'in [ve] devā'in ḫazretlerinün rūḫ-ı şerifleri için bir sebīl binā ve āyende vü revendeyi irvā itmişlerdür. Ol eşer-i cemīl ve ḫayr-ı cezīle sābıḳü't-terceme Vardarī Şeyḫ-zāde Efendi bu gūne tārīḫ dimişdür:

Nazm

Mūsā Efendi ḫazreti kim zāt-ı pākidür

Ser-çeşme-i menāhil ḫayrāt-ı bī-'adīl

⁶⁶⁴ **Der-kenār:** Ol eşnāda şadāret-i Rūm pāyesin daḫi iḫrāz itmişler ḫattā vaḳıfelerinden bir miḳdār intikāllerinde Muẓaffer-zāde Efendi'ye iḥsān olunduḳda rü'üsında Rūmili ḳāḏī-askeri ḳaydı faḳirün manzūri olmışdır.

Sultān-ı enbiyāya idüp her-dem ilticā
Yapdı sebīl sâ'ik-i taqđır olup delīl

Yā ḥabbezā sebīl ki āb-ı luṭfuña⁶⁶⁵
Leb-teşne ḥavz-ı Kevşer ile 'ayn-ı selsebīl

Ağzı şuyı aḳardı añā reşk idüp eger
Āb-ı revān perverini görse nehr-i Nīl

Didüm kimüñçün eyledüñ işbu sebīli kim
Bulur ḥayāt āb-ı zülālin içen 'alīl

Bu mışrā'ı cevāb ile tārīḥ idüp didi
Rūḥ-ı Resūl-i ekrem içün eyledüm sebīl

Āvāre-zāde Muştafā Efendi⁶⁶⁶

el-Mevlā Muştafā bin Ca'fer. Maḥrüse-i Edrine'den zümre-i ḥuṭabādan Āvāre Ca'fer Efendi'nüñ ferzend-i ercümendi ve ḥāşıl-ı naḥl-i ömr-i berümendidür. Varaḳā-yı zāt-ı mes'ūdı ol belde-i seniyyede 'ālem-i bālā-yı lāhūtdan hübüt ile dāmğāh-ı nāsūtda merbūṭ olmuş idi.

Nazm

هبطت اليك من المحل الأرفع

ورقاء ذات تعزز و تمنع⁶⁶⁷

Sinn-i temyīze vāşıl ve 'aḳl-ı müstefāda nā'il olduḳda, biñ on altı tārīḥinde dārü'l-mülk-i İstanbul'a ḳudüm ve devr-i mecālis-i 'ulemā-yı Rüm iderek Şeyḫü'l-İslām Ḥāce-zāde Meḥemmed Efendi Āsitānesi'ne intisāb ve şeref-i mülāzemetlerin iktisāb itmişler idi. Medāris-i müte'addidede ḥareket ve her birinde edā-yı ḥıdmet eyleyüp, kırk aḳçe medreseden ma'zül iken yigirmi üç Zī'l-ḥicce'sinde Naḳşbend-zāde [67b] Meḥemmed Efendi yerine Ḳāsım Paşa ḥāricine revnaḳ-baḥşā oldılar. Yigirmi yedi Receb'inde selefi yerine Bergos'da Meḥemmed Paşa Medresesi'ne ḥareket itdiler.

⁶⁶⁵ Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

⁶⁶⁶ **Der-kenār:** Vālidı toḳuz yüz toḳsan tārīḥinde ḥāric ile Fāṭıma Sultān müderrisi iken fevt olmuşdur. Tercemesi *Zeyl-i 'Aṭāyī'* de ṭabāka-i Murād Ḥān-ı Şālis'de mezkurdur.

⁶⁶⁷ "Mukaddes bir makamdan sana güç, kuvvet sahibi bir ruh indi."

Yigirmi sekiz Muharrem’inde yine selefi yerine Kadırğa Limanı’nda Mehemmed Paşa Medresesi’yle kām-revā oldılar. Sene-i mezbûre Receb’inde dâhil i‘tibâr olındı. Yigirmi toktuz Rebî‘ü’l-âhîr’inde Mu‘îd Ahmed Efendi yerine Ğazanfer Ağa Medresesi’ne bastı-ı seccâde-i ifâde itdiler. Sene-i mezbûre Şevvâl’inde ‘Abdu’r-rahmân Efendi yerine Burusa’da Hanceriyye Medresesi ihsân olındı. Otuz Rebî‘ü’l-âhîr’inde Tireli ‘Abdu’llâh Efendi yerine şâniyen Ğazanfer Ağa Medresesi’ne ‘avd itdiler. Sene-i mezbûre Şa‘bân’ında Halîl Efendi yerine şahna gelüp, Ramazân-ı şerîfde Es‘ad Efendi mahtûmı ‘Ârif Mehemmed Çelebi yerine Edrine Bâyezîdiyyesi’ne sefer itdiler. Otuz bir Receb’inde Hâce-i ‘Osmân Hânî ‘Ömer Efendi müte‘allikâtından olmağla ma‘zûl ve yerlerine Kabaçulak-zâde Efendi mevşûl oldı. Otuz dört Cemâzi’l-ülâ’sında halefi yerine Eyyüb Medresesi ihsân olındı. Otuz beş Receb’inde Hışım ‘Alî Efendi yerine Süleymâniyye’nün biriyle tekmîl-i merâtib-i medâris itdiler. Otuz sekiz Şevvâl’inde Seyfî-zâde ‘Abdu’r-rahmân Efendi yerine Halebü’ş-şehbâ’ya şehbâl-i himmet açdılar. Otuz toktuz Zî’l-ka‘de’sinde ma‘zûl ve yerlerine Bostân-zâde ‘Abdü’l-kerîm Efendi naşb olındı. Kırk dört Şafer’inde Hâce-zâde ‘Alî Efendi Ğalaça kazâsiyla tebcîl olındı. Ba‘de kazâe’l-vaţar ma‘zûl ve yerlerine Hasan Kethudâ-zâde Hasan Efendi mevşûl oldı. Kırk toktuz Şevvâl’inde Şâh Efendi yerine Burusa kazâsiyla bekâm oldı. Elli Şevvâl’inde ma‘zûl ve yerlerine Şeyh-zâde Mehemmed Efendi vâşıl oldı. Elli iki Cemâzi’l-ülâ’sında Zeynü’l-‘Âbidîn Efendi yerine Edrinetü’l-mahtûmiyye kazâsiyla tebcîl olındı. Elli dört Şafer’inde ma‘zûl ve yerlerine Bahâyî Efendi hazretleri mevşûl oldılar. Elli altı Receb’inde hammâm-ı rûhî şaydgâh-ı himâma pâ-nihâde ve pençe-i şâh-bâz-ı ecele fütâde olup, sūr-ı Koştantıniyye’de Keskin Dede civârında medfûndur. Sinîn-i ‘ömr-i ‘azîzleri altmış beş sâle bülûğı mervîdür.

Mevlânâ-yı merhûm ‘ilm ü ‘irfânla mevsûm, ma‘ârif-i cüz’iyyeden hişşedâr [68a] tab‘-ı mevzûnı güher-senc-i eş‘âr-ı âbdâr idi. Selîsî mahtlaşı ile eş‘âr-ı dürer-bârlarından bu beytler nümüne-nümâdur:

Nazm

Var idi dillerde çokdan ârzü-yı nev-bahâr
Açılıp ezhâr şimdi geldi büy-ı nev-bahâr

Mahtdeminden var ise aldı haber bād-ı şabâ
Devr idüp etrâfi eyler cüst ü cüy-ı nev-bahâr

Açılıp gülzârda güller Selîsî oldılar
Her birisi bir cüvân-ı hûb-rûy-ı nev-bahâr

Ḥamdî Efendi

el-Mevlâ Ḥamdî. Zât-ı maḥmûdü's-simâtı kesb-i ma'ârif ü 'ulûm ve taḥşîl-i deḡā'îḡ-ı mantûḡ u mefhûm ile zîver-baḡş-ı erbâb-ı rûsûm olduḡda, Şeyḡü'l-İslâm Es'ad Efendi'den mülâzım ve ṡarîḡ-ı tadrîse 'âzım olup, kırḡ aḡçe medreseden ma'zûl iken biñ kırḡ bir Zi'l-ḡicce'sinde Emru'llâh-zâde yerine maḡtûl Ḥasan Paşa ḡâriciyle kâm-revâ oldılar. Kırḡ üç Şa'bân'ında Ḥüsâm-zâde Efendi yerine Rüstem Paşa Medresesi'ne revnak-baḡşâ oldılar. Kırḡ beş Şa'bân'ında Şah-nı Şemâniyye'nüñ birine ḡıram itdiler. Kırḡ ṡokuz evâ'ilinde Çorlu Medresesi'ne gönderildi. Sene-i mezbûre Şevvâl'inde 'îsâ Efendi yerine Şofya ḡazâsı iḡsân olındı. Elli bir Rebî'ü'l-evvel'inde Gümülcine ḡazâsına naḡl olunup, yerleri Ya'ḡûb Efendi'ye iḡsân olındı. Ba'de'l-infişâl elli dört Cemâzi'l-ülâ'sında vâlid-i mâder câmi'ü'l-ḡurûf Zeyrek-zâde es-Seyyid 'Abdu'r-raḡmân Efendi yerine Bağdâd-ı behîşt-âbâd ḡazâsıyla muḡzî'l-murâd oldılar. Elli beş Şafer'inde ḡaber-i fevti vâşıl ve manşıb-ı mezbûre Cerrâḡ Şeyḡi maḡdûmı nâ'il oldı.

Mevlânâ-yı merḡûm Ḳara Çelebi-zâde 'Abdü'l-'azîz Efendi'ye 'aḡd-i muşâheret ile ma'lûm ve cihet-i 'ilmiyyesi şöhretten dūr olmaḡın kümeyt-i ḡâme-i ṡurfa-maḡâl, tafşîl-i ḡâlinde cilveye mecâl bulmayup, ol vâdide irḡâ-yı 'inân olunmadı.

Ḥâcî Yûsuf-zâde Zâmîrî Efendi

el-Mevlâ Aḡmed bin el-Ḥâcc Yûsuf. Faḡr-i erbâbü't-tedḡîḡ ve'l-ifâde Mevlânâ el-fâzıl eḡ-şehîr bi-Ḥâcî Yûsuf-zâde ḡıdmetleridür ki vâlid-i mâcidi tüccâr-ı zevi'l-iktidârdan muḡıbb-i meşâyiḡ-ı 'izâm ve mu'teḡid-i evliyâ-yı kirâm el-Ḥâcc Yûsuf nâm bir merdûm-i şâliḡüñ dürr-i şadef-i vücûdı ve gevher-kân-ı mes'ûdidur. Vâlidleri zî-servet ve şâḡib-i himmet olmaḡla 'unfvân-ı şebâbda maḡdûm-ı dil-bendi için üç mu'allim ki biri ta'lîm-i 'ulûm-ı 'Arabiyye, biri tefhîm-i lüḡât-i Fârisiyye ve biri [68b]⁶⁶⁸ daḡı şan'at-ı kitâbet için temkîn ve her birine vazîfe-i vâfire ta'yîn idüp, ol şayrefyân bendergâh-ı 'ulûm u ma'ârifden iktisâb-ı cevâhir-i celîlü'ş-şân-ı 'ilm ü 'irfân

⁶⁶⁸ **Der-kenâr:** Evvel-i müderris bi-medrese-i Ḳara Muştafâ Paşa şâḡibü't-terceme sene 1051.

itdükden soñra metā'-ı ma'rifet tāliblerine kālā-yı girān-bahā-yı faẓilet 'arz eyleyüp, 'ulemānuñ birinden şeref-i mülāzemetle bekām ve medāris-i ma'ħudede ħıdmet-i dersi tamām olup, kırk aqçe medreseden ma'zül ve müteraqqib-i me'mül iken biñ kırk iki Ramazān'ında Kirli Ĥanım-zāde Meħemmed Efendi yerine elli aqçe ile Kürkcibaşı Medresesi'ne iħsān olındı. Kırk dört Ramazān'ında Baħşī-zāde Efendi yerine Şeyħü'l-İslām Yaħyā Efendi dārü'l-ifādesinde iħyā-yı 'ulüm itdiler. Ba'dehü Ėazanfer Ağa Medresesi'ne revnaq-baħşā olup, elli bir Rebi'ü'l-evvel'inde Vezīr-i A'zam Kāra Muştafā Paşa binā itdüğü medrese-i cedīdeye ⁶⁶⁹ اول مدرس درس فيها oldılar. Ba'dehü Şaħn-ı Semāniyye'nüñ biriyle ikrām, andan altmış ile Zāl Paşa Sultānī in'ām olındı. Elli altı Rebi'ü'l-āħir'inde Ĥüseyn Efendi yerine Ĥazret-i Eyyüb Medresesi iħsān olınmış idi. Ol buq'a-i celīlede gevher-efşān-ı faẓl ü efđāl iken biñ elli sekiz ħudūdında 'ömrleri mertebe-i kühūlete resīde iken, ta'ne-i tāt'undan üftāde-i pister-i hümām ve zāt-ı ħürşīd-tenvīrleri mütevārī-i Ėumām-ı ħitām olduqda, medrese-i münħale Ebū Sa'īd Efendī-zāde Feyzū'llāh Efendī'ye maħall görildi. Erzurūmī İbrāhīm Mülhemī, şāħibü't-terceme ve zikri ātī Şeyħ Dāvūd-zāde Efendī ile hem-dem ü yārān ve vādī-i mebāħiṣ-i 'ilmiyyede hem-'inān iken sene-i mezbūrede ikisi bile 'ālem-i āħirete revān olduqlarında:

Nazm

Dil-i şeydā firāq-ı yār ile rencīdedür şimdi
Gülünden ayrı düşmiş bülbül şūrīdedür şimdi

Fehvāsınca merṣiye-āmīz tāriħ-i ħayret-engīz dimişdür:

Merṣiyye

داغی که بر دلم کذر حاجی زاده زد
سوزنده تراز و سفر شیچ زاده زد

آن رحضر توجه دار السلام کرد
وین در سفر عزیمت دار السعاده زد

هریک بزور طبع محل ناموده دید
هریک بیتر فهم هدق نانهاده زد

⁶⁶⁹ "Burda ders okutan ilk müderris"

صد حیف و صد دریغ که این مرک جهل دوست
باب افاده بست و در استفاده زد

تاریخ نقلشان بتصور نمود چهر
تصدیق عقس بسته دل لوح ساده زد

مرآت دل زژنک کدورت صفا نداشت

[69a]

این نقش پڑمریده قلم سر فتاده زد

در سال غنجه هر دو کل فضل ریختیز
از عندلیب ملهمی افغان زیاده زد⁶⁷⁰

Mollā-yı müşārun ileyh⁶⁷¹ صبت سجال المغفرة علیه⁶⁷¹ fūnūn-ı ḥālī-bend-i ‘arā’is-i fezā’il ü ma‘ārif, çehre-güşā-yı leṭā’if ü zārā’if, deryā-yı ‘ulūm-ı ‘Arabiyye’si ba‘īdū’l-ercā ve meydān-ı fūnūn-ı edebiyyesi müte‘azzirü’l-intihā, ‘ulūm-ı ‘aqliyyede bī-miṣāl, zāt-ı pūr-mā‘ārif ü kemāl, kuvvet-i zekāda ‘alem ve melek-ḥiṣāl ādem idi.

Āṣār-ı ‘ilmiyyesinden *Şerḥ-i ‘Aḳā’id-i Celāl* üzerine ta‘līkātı ḥırz-ı cān olmağa lāyīḳdur ve *Zamīrī* maḥlaṣı ile elsine-i şelāse de eş‘ār-ı dürer-bārları vardır. Ḥātırda olanlardan gösterilmiştir:

Gazel-i Fārisī

کی کشاید دل که بیشتر خار در باغست و بس
کل که می بینم همین در سینه ام داغبست و بس

نه تذر و خوب اندام و نه کبک خوش خرام
صحن این کلزار وقف جلوه ز عنست و بس

کام من بیرون زحد تست ای کردون مناز
وزرجا حرفی که کفتم مدعا لاغست و بس

⁶⁷⁰ “Gönlümdeki yarayı Hacı-zade’nin gezintisi açtı. Ondan daha yakıcısını Şeyh-zade’nin gitmesi açtı. Bu, bir alanda cennete yöneldi. Öteki bir seferde saraya gitti. Her biri güçlü yaratılışlarıyla görülmemiş yerler gördü, akıl okuyla vurulmamış hedefler vurdu. Yüz defa yazık ki bu ölüm cehaleti koşturdu, ders kapısını kapattı, fetva kapısını örttü. Onların ölüm tarihleri tasavvur edildiğinde yüz, onaylamada zıttını yaptı, gönül boş bir levhaya döndü. Gönül aynası sıkıntı pasından dolayı saflık bulamadı. Bu solgun, kederli resimde kalemin başı kesildi. Bu senede faziletin iki gül goncası döküldü. (bu yüzden) bülbüllerimiz feryadı arttı.”

⁶⁷¹ “Bağışlanma kovaları onun üzerine dökülsün.”

دل كه نشتر زار الماسست پامالش مكن
الحدز اى بو الهوس مقصود ابلاغست و بس

جنسى از اسباب كيتى دردش مكرفت جا
دلنشين نزد ضميرى پنبهء داغست و بس⁶⁷²

Gazel-i Türkî

Şehā ğamzuñ yine şemşirine āb-ı eşer virsün
Şarāb-ı ħūn-ı dil ol nergis-i bīmāra fer virsün

Nesīm-i nāz çān-i zūlfūññ emvācın artursun
Ĥabāb-āsā gönüller lücce-i ĥayretde ser virsün

Dil-i pür-sūzı itsün tāze tāze nāzlar tezyīn
Nihāl-i şu' ledür gülzār-ı ĥasretde şemer virsün

Felekden tābiş-i zerkār ümīdin eylemez 'āşık
Ser-i Mecnūn'a seng-i kūy-ı Leylā'dan ĥaber virsün

Zamīrī mihrveş āfāķı seyrān eyleyem dirse
Aña nār-ı maĥabbet şu' lelerden bāl ü per virsün

Girih-girî-zāde İbrāhīm Efendi

el-Mevlā İbrāhīm. Maĥrüse-i Burusa'dan bedīdār ve Girih-girî-zāde dimekle şöhret-şi'ār olup, kürre-güşā-yı 'uķde-i tufūliyyet olduķdan soñra taĥşil-i 'ilm ü ma'rifet ve Memek-zāde Muştafā Efendi'den iktisāb-ı şeref-i mülāzemet eyleyüp, medāris-i 'adīdeye mevşül ve kırık aķçe medreseden ma'zül iken, biñ yigirmi toķuz

⁶⁷² “Gönül ne zaman açılacak ki bahçede yeterince çok diken var. Gülü, gönlümde tıpkı bir yara olarak görüyorum, başka bir şey değil.

Ne güzel yürüyüşlü sülün, ne de hoş salınışlı keklük... Bu gül bahçesinin ortasında duran karganın cilvesidir, başka bir şey değil.

Ey dünyanın etrafında döndüğü! Benim muradım, senin sınırının ötesindedir. İsteğimle ilgili bir harf etsem, dava konusu olan şey şaka gibi kalır.

Gönül, elmas neşter bahçesidir, ayağının altına alma. Ey heveslerinin düşkünü, sakın kendini! Hedef, ulaşmaktır; başka bir şey değil.

Dünyanın sebeplerinden herhangi bir şeye gönlünde yer verme. Gönlüne yara pamuğu dışında bir şey koyma.”

Cemāzi'l-ülā'sında Manav Aḥmed Efendi yerine Bursa'da 'İsā Beg Medresesi'ne ḥāric ile 'āric oldılar. Biñ otuz iki Receb'inde Emīr Sulṭān Medresesi iḥsān olındı. On iki sene miḡdārı ol buḡ'a-i baḡi'ada ḡarār itdükden soñra kırḡ dört Rebī'ü'l-āḡir'inde Ḳadrī-zāde Çelebi maḡlülinden mevleviyyetle Kete ḡazāsına rızā [69b] gösterüp, iki seneden ziyāde icrā-yı aḡkām-ı şer' iyye ve infāz-ı evāmir-i nebeviyye eyledükden soñra ma'zül ve Aṡranos arpalığıyla küşe-gīr-i künc-i ḡamül olmuş idi. Elli yedi Cemāzi'l-ülā'sında āb-ı ḡayāṡı cāmīd ve hevā-yı zindeḡānisi rākid olduḡda, murḡ-ı rūḡı nüzhetḡāh-ı firdevse revān ve 'āzim-i ḡülzār-ı cinān oldu. Ḥāzret-i Emīr ḡuddise sirruhu'l-ḡatīr cāmī' -i ḡarem-i irem-niḡānında defīn oldu.

Merḡūm-ı mezbūr 'ilm ü ma'rifet ile meşḡūr, şālih ve dīndār, memdūḡ-ı şīḡār u kibār ve vaḡūr u edīb, pīr-i münevverü'l-meşīb idi.

ḡül Muḡtafā Efendi

el-Mevlā Muḡtafā bin İbrāḡīm. İstanbulī'dür. 'Ulemādan İbrāḡīm Efendi nām bir merdūñ merdūm-i çeşm-i ḡīti-nümāsı ve maḡdūm-ı ma'ārif-āşināsıdur. Taḡşīl-i māye-i isti'dād ve bezl-i sa'y ü ictihād eyledükde, 'ulemā-yı 'aşruñ birinden mülāzım ve ṡarīḡ-ı 'ilme 'āzim olup, kırḡ aḡçe medreseden ma'zül iken on beş Şa'bān'ında Şāfiyeci Muşliḡü'd-dīn Efendi yerine Nişāncı Paşa-yı 'Atīḡ ḡāricine 'āric oldılar. Yigirmi dört Muḡarrem'inde Nā'ib Muşliḡü'd-dīn Efendi yerine Gekbuze Muḡtafā Paşası'na gönderildi. Yigirmi beş Zī'l-ḡicce'sinde Edībī Efendi yerine Zāl Paşa Medresesi'yle kām-revā oldılar. Yigirmi altı Rebī'ü'l-āḡir'inde Menteş-zāde yerine Bursa Orhaniyesi'ne terfī' olındı. Yigirmi sekiz Cemāzi'l-ülā'sında 'azl vāḡi' olduḡda, yerleri Şun'ullāḡ Efendi tezkirecisi İbrāḡīm Efendi'ye naşīb oldu. Sene-i mezbūre Şa'bān'ında 'Abdu'llāḡ Efendi yerine Üsküdar'da Meḡammed Paşa Medresesi sezā görildi. Otuz bir Receb'inde Ḳudsī-zāde Efendi yerine Ḥasan Paşa Medresesi tevcīḡ olındı. Otuz iki Zī'l-ḡicce'sinde 'Abdü'l-laṡīf Efendi yerine şaḡn taḡillesiyle ḡalefleri Tezkireci İbrāḡīm Efendi 'azlinden şāniyen Bursa Orhaniyyesi'ne altmışla i'āde olındı. Otuz altı Zī'l-ḡicce'sinde Şeyḡī Efendi yerine Çorlı Medresesi'ne naḡl olındı. Otuz sekiz Şevvāl'inde Ḥāce-zāde Mes'ūd Efendi yerine Edrine Bāyezīdi'ne nā'il, kırḡ iki Rebī'ü'l-evvel'inde Yavuz-zāde Seyyid Muḡtafā Efendi yerine Edrine Selīmiyyesi'ne vāşıl oldu. Sene-i mezbūre Zī'l-ḡa'de'sinde Beşir Efendi yerine Sulṭān Selīm-i Ḳadīm Medresesi'ne geldiler. Kırḡ dört Receb'inde Yavuz-zāde Efendi yerine Süleymāniyye'nūñ biriyle

tekmil-i medâris itdiler. Kırk beş [70a] Şa‘bân’ında Kâsım Efendi yerine Şofya kazâsı tevcih olup, ba‘de’l-‘azl yerleri ‘Ayşî Efendi’ye naşib oldu. Elli bir Rebî‘ü’l-evvel’inde Mü’ezzîn-zâde Mehemmed Efendi yerine Magnisa kazâsı ihsân olındı. Elli iki Şa‘bân’ında ma‘zûl ve yerine Kâdrî-zâde Efendi nâ’il-i me’mûl olup, bunlar hânelerine vuşûl bulduktan sonra:

Nazm

Çok zamân geçmedin vefât itdi

Terk-i dünyâ-yı bî-şebâť itdi

Dâhil-i Sûr’da Aşkî Mescidi mezâristânında medfûndur.

Mevlânâ-yı mezbûr ma‘ârif-i ‘ilmiyye ile mezkûr, Gûl Muştafâ Efendi ‘unvânıyla şöhret-şî‘âr, sitem-keş-i rûzigâr idi.

el-Mevlâ Bâyezîd Efendi

el-Mevlâ Bâyezîd. Kesb-i ma‘ârif ile sermâye-i tarîki i‘dâd itdükde, ‘ulemânuñ birinden mülâzım ve tarîk-ı tadrîse ‘âzım olup, kırk akçe medreseden ma‘zûl iken kırk üç Ramazân’ında Cânbâziyye hâricine ‘âric oldılar. Elli Cemâzi’l-ülâ’sında Nişancı Paşa Medresesi’yle kadri mezîd oldu. Elli bir Rebî‘ü’l-evvel’inde Minķârî-zâde Efendi yerine Maķtûl Hasan Paşa müderrisi oldılar. Elli yedi Şa‘bân’ında Muştafih-zâde Mehemmed Efendi yerine Bağdâd-ı behişt-âbâd ile ber-murâd oldılar. Elli sekiz Cemâzi’l-âhire’sinde fevti haberi gelüp, manşib-ı münhal Sancar Mu‘izzü’d-dîn Efendi’ye maħall görildi.

Mevlânâ-yı merķûm aħvâli nâ-ma‘lûm olmağla, bu müretteb ile iktifâ ve

⁶⁷³ الكذاب من يتحدث بكل ماسمه ya mā-şadaķ olmadan ibâ olındı.

Mülakķab Muştafâ Efendi

el-Mevlâ Muştafâ bin Muşliħü’d-dîn. Merzifonî’dür. Ba‘de taħşile’l-isti‘dâd dârü’l-mülk-i Sitanbul’a irtiħâl ve tercemesi sâbık Çeşmî Mehemmed Efendi hıdmetlerine ittişâl eyleyüp, anlardan şeref-i mülâzemetle bekâm ve efendileri vefâtından sonra kerîmelerin tezevvüc ile daħi nâ’ilü’l-merâm olmuş idi. Kaţar-ı Rûm-ı cennet-rüsûmda ba‘z-ı bilâda hâkim ve şâhib-i tenfîz-i şerâyi‘ ü merâsim olup, Şumnu kazâsı rütbesine vuşûl esnâsında dâmâd-ı şehriyârî Ca‘fer Paşa’ya qarîn-i intisâb ve

⁶⁷³ “Yalancı işittiği şeyi tamamıyla konuşandır.”

şefâ'atleri ile kām-yāb olup, elli altı Receb'inde Şa'rānī-zāde Efendi yerine Şām-ı cennet-meşām kazāsıyla mazhar-ı ikrām oldılar. Elli yedi Rebī'ü'l-āhīr'inde ma'zūl ve yerlerine Şeyh-zāde Efendi mevşūl oldu. Elli sekiz Muḥarrem'inde Ḳudsī-zāde Efendi yerine İstanbul kazāsı hükümeti tefvīz olduğda [70b] taḥhīr-i ḥamāmāt ve sā'ir levāzım-ı mühimmāt teḳayyüdiyle ḥaylī şöhet buldılar. Sene-i mezbūre Cemāzi'l-āhīre'sinde Bālī-zāde Efendi yerine ḡāyetü'l-ḡāyāt-ı merūm olan şadāret-i Rūm'a naql olduğlarında yerlerine Yoḳyoḳ-zāde es-Seyyid 'Abdu'llāh Efendi vaşl olındı. Sene-i mezbūre Receb'inüñ yevm-i sebtüñe rüz-ı firūz-ı cülūs-ı Meḥammed Ḥānī ve icmālī ātī vaḳ'a-i ḥā'ile-i nāgehānīdür. 'Ale's-seḫer 'ulemā-yı devlet-i 'aliyye cümle 'asker ile Atmeydānı'na revān olduğlarında şāhibü't-terceme Vālide Ḥammāmı ḳurbinde dāḫil-i ḳatār-ı erbāb-ı tarīḳ olup, Cāmi'-i Aḫmed Ḥān nerdübānı yanında hücūm-ı 'ām ile dā'ire-i şühūddan nābūd ve şehīden 'āzım-i dergāh-ı Rabb-i Vedūd olduğda, manşıb-ı maḥlūle Ḳara Çelebi-zāde 'Abdü'l-'azīz Efendi mevşūl oldu.

Mevlānā-yı merḳūm sedād-ı hükümet ile mevsūm, 'ālī-himmet, şāfi-ḫaviyyet, ihtişāma mā'il ve merāsım-i tarīḳa şifte-dil idi.

صنف المشايخ الذين ارتحلوا الى روضات الجنان في دولة السلطان ابراهيم خان ابن السلطان احمد خان عليهم حمة
المنان في كل وقت و آن⁶⁷⁴

منهم⁶⁷⁵

eş-Şeyh Kırāmü'd-dīn Efendi

eş-Şeyh 'Umdetü's-sālikīn eş-Şeyh es-Seyyid Kırāmü'd-dīn. Koca Muştafā Paşa Cāmi'-i Şerīfī'nde kürsī-nişīn-i va'z u tezkīr ve şadā-yı iştiḥārī 'ālem-gīr iken, evāḥir-i 'ahd-i Aḥmed Ḥānī'de diyār-ı Yemen'e rihlet ve kat'-ı 'alā'ik u hicret eyleyen ḳuṭb-ı a'zam ve ḡavş-i ekrem Necmü'd-dīn Bahādır Ḥasan Efendi ḥıdmetlerinüñ ekmel-i maḥādīm-i kirāmı ve hem-sīret-i Bāyezīd-i Bistāmī es-Seyyid Kırāmü'd-dīn Efendi'dür. Biñ on üç senesinde:

Mıṣrā'

Yine burc-ı şerefden oldı ṭālī' bir meh-i ḡarrā
fehṽāsınca maṭla'-ı vüçüddan bedīdār, ser-ā-perde-i 'ademden pīşḡāh-ı şühūdda
nümāyende-i dīdār olup, 'ulemā-yı 'aşrından Efḑal-zāde Efendi terbiyeleriyle iktisāb-ı
re'sü'l-māl-i faẓl ü kemāl ve Koca Muştafā Paşa şeyḫi ḥāl-i mükerremleri eş-Şeyh es-
Seyyid Meḥemmed Efendi'den ṭarīkat-ı 'aliyye-i Ḥalvetiyye muḳtezāsınca aḥz-ı dest-i
inābet ile kemāl-i riyāzata iştiḡāl itmişler idi. Biñ otuz sekiz ḥudūdında şeyḫleri Seyyid
Meḥemmed Efendi 'azm-i dārü'l-ḳarār itdükde, yerlerine seccāde-nişīn ve cāmi'-i
mezbūrda vā'iz-i ḡüzīn oldılar. Elli bir ḥudūdında icābet-i da'vet-i Ḥudā-yı kerīm ve
'azm-i [71a] cennāt-ı Na'im eyledükde Ṭıflī Çelebi bu ḡüne tārīḡ dimişdür:

Nazm

Açup tārīḡ için dest-i du'āyı

Didi Ṭıflī behişt olsun maḳāmı

Maḳām-ı şerīflerine şınv-ı kerāmet-simātı ve birāder-i kihter-i ma'ālī-şıfātı es-
Seyyid 'Alāü'd-dīn Efendi cā-nişīn oldı.

'Azīz-i merḳūm şāḫib-i ma'ārif ü 'ulūm, mecma'-ı 'ilm ü 'amel, dāḫil-i cerīde-i
meşāyih-ı kümmel, ḫitām-ı dünyāyı tārīk, rāh-ı Ḥudā'ya sālīk, menba'-ı kerāmet ve
mecma'-ı sa'ādāt, seyyid-i şāḫihü'n-neseb, 'azīz-i 'ālī ḫaseb idi.

⁶⁷⁴ "Sultan Ahmed Han oğlu Sultan İbrahim'in -Allah ona her daim rahmet eylesin- padişahlığı zamanında vefat eden şeyhler sınıfı"

⁶⁷⁵ "Bunlardan"

eş-Şeyh Muḳ' ad Aḫmed Efendi

eş-Şeyh Aḫmed. Mihr-i sipihr-i dīn-i gūzīn, zūbdeṭü'l-meşāyih ve'l-ārifin, gülistān-ı kerāmetūñ verd-i sa'ādet-perveri ve meydān-ı taşarrufūñ merd-i hūnerveri Muḳ' ad Aḫmed Efendi ḫıdmetleridür. Kaşaba-i Balıkesir'den zūhūr ve tevfir-i tevfiḳ-ı Ḥudā ile iḳtibās-ı envār-ı şu'ūr idüp, taḫşil-i levāzım-ı 'ulūm eyledükde niçe zamān ol beldede ihtiyār-ı maḳām-ı ḳanā'at ve işār-ı tarīkat-ı meşīhat itmişler idi. Ba' deḫū bir mürşid-i kāmīl ve şeyḫ-i fāzıl ārzūsıyla 'āzīm-i dārü's-salṭana olup, Üsküdarī Maḫmūd Efendi ḫıdmetlerine ittişāl ve aḫz-ı dest-i inābetiyle kesb-i kemāl eyledükden şoñra bir rüz-ı firūz ḫıdmetlerine meşgūl iken, 'azīz ḫāzretleri “Aḫmed Dede seni Bulğurlı nām maḫalde olan tekyeye ta'yīn eyledük. Anda olan bunda gelsün” diyü, buyurduḳlarında “sem'an ve ṭā'aten” diyüp, ol maḫalle varup, anda olan dedeye mā-vaḳa'ayı beyān, ol daḫi cānib-i ḫāzret-i 'azīze 'atf-ı 'inān eyledükde, bunlar “derūn-ı tekyede ḳarāra isti'dādum yoḳdur” diyü, ḫāric-i dervāze taḫte's-semā bir maḫalde dōrt sene leyl ü nehār germ ü serd-i rüzgār ile 'ibādet-i cenāb-ı Perverdigār üzere iken, maḫrūse-i Burusa zāviyesinde ḫalīfeleri olan Şeyḫ Eyyūb Efendi intikāl-i dārü'l-cinān eyledükde bunlar, anlarūñ yerine naşb olunmuş idi. Biñ otuz sekiz ḫilālinde 'azīz ḫāzretleri dāḫil-i riyāz-ı keşirü'l-ḫiyāz-ı cinān ve cān-ı 'ālem iken müteveccih-i 'ālem-i cān olduḳlarında zāviye-i şerīflerinde mekīn ve ol maḳām-ı Maḫmūd'da cā-nişīn olduḳlarında, Burusa tekyesi 'Arab Yaḫyā Efendi'ye virilmiş idi. Kırk ṭoḳuz evāḫirinde 'ālem-i envāra sefer ve maḫall-i ḫāmūşāna güzer ḳılup, zāviye-i şerīfe civārında kā'in türbe-i muṭahharda kāmīn oldılar. Yerleri evlād-ı pīr-i 'azīzden Mes'ūd Efendi'ye naşīb oldu.

Ol 'azīz-i celīlü'ş-şān mürvārīd-i [71b] şādef-ımkān, merkez-i dā'ire-i velāyet, şubḫ-ı felek-i kerāmet, gevher-kān-ı şeref, dürr-i deryā-yı men 'aref, şalāḫ u taḳvāda bī-bedel, zūhd ü riyāzetde ḫarbü'l-meşel idi.

Kerāmet

Mervīdür ki Burusa zāviyesinde cā-nişīn iken, bilā-sebeb-i zāhir ḫāzret-i pīri ziyāret ḳaşdıyla Üsküdar'a vāsıl ve zāviye-i 'azīze dāḫil olduḳda, ḫıdmet-i 'azīzde olan dervīşān bunları gördükde, istiḡrāb eyleyüp, sebep-i 'azīmetden su'āl eyledüklerinde “Beni ḫāzret-i 'azīz çağırdı” diyü, cevāb virüp, ḫuzūrlarına varduḳlarında ḫiṭāb buyurup, “Sen bu maḫalde olsañ olmaz mı” didüklerinde, bunlar daḫi “Emr sizūñ” diyü, cevāb virdükden şoñra “Ey var maḫallūñe” diyü, izn virüp, yine Burusa'ya maḫallerine vāşıl olmuşlar idi. Ba' de zamān-ı ḳalīl ḫāzret-i pīr 'āzīm-i ḫuld-i berīn olduḳda, ol

maḳām-ı Maḫmūd ātī't-terceme İsmā'ıl Efendi'ye mev'ūd olduḡda, "Bu maḳāma müsta'id bizlerden kimesne yokdur. Kim geḡerse elbette Muḳ'ad olur" diyü, cevāb ile ibā idicek, ba'de'l-meşveret şāhibü't-tercemeye tevcih ile ḡazret-i 'azizüñ nuḡ-ı şerifleri zāhir oldı. ⁶⁷⁶ روح الله ارواحهم و قدسنا الله تعالى باسرارهم

eş-Şeyḡ İsmā'ıl Efendi

eş-Şeyḡ el-Celil İsmā'ıl bin eş-Şeyḡ 'Alāü'd-din bin Muḡsin. Belde-i Filibe ḡurbinde Ḳızanlık nām ḡaşabadan bedidār olup, ḡarīne-i ḡāl taḡşil-i 'ilm ü 'irfān için dārü'l-mülk-i Sitanbul'a irtiḡāl itmiş idi. Ol vaḡt Sultān Meḡemmed Cāmi'-i Şerifi'nde vā'iz ve nāşih olan ḡuḡbü'l-'arifin ve senedü's-sālikin Üsküdarī Maḫmūd Efendi ḡazretleri ḡidmet-i 'aliyyelerine ḡā'im ve aḡz-ı dest-i irādetiyle lāzıme-i tekmil-i ḡarīḡat-ı seniyyeleri olan riyāzāt ve mücāhedāta müdāvim iken, yevmen mine'l-eyyām ḡazret-i 'aziz şāhibü't-tercemeye du'ā idüp, Filibe'de vāḡi' vālid-i mācidi Şeyḡ 'Alāü'd-din Efendi Zāviyesi'ne ḡalife naşb itmişler idi. Yigirmi seneden mütecāviz ol tekyede terbiyet-i enāma ḡā'im ve 'ibādet-i Ḥudā'ya meşḡül ü müdāvim olduḡdan sonra edā-yı farīza-i ḡicce-i İslām irādesiyle şāniyen Kostanḡiniyye'ye duḡul ve bir gün Ayaşofya-i Kebir kürsisinde gevher-nişār-ı fūrū' ü uşul olduḡda, şehensāh-ı 'ālempenāh Sultān Murād Ḥān va'zin istiḡsān ve pürsiş-i aḡvālınden sonra İstanbul'da ḡalmaların fermān [72a] itdükde, şeyḡ-i mezbür "ba'de'l-ḡacc emrleri muḡā'dur" diyü, cevāb virmişler idi. Ba'de edāe'l-ḡacc gelüp, Ḥalil Paşa Cāmi'i'nde vā'iz ü nāşih oldılar. Ba'dehü biñ ḡırḡ bir ḡudūdında tercemesi *Zeyl*de mār Emiri Efendi maḡlülinden Küçük Ayaşofya'da kürsi-nişin-i va'z u tezkir oldılar. Sene-i mezbüre ḡilāinde Şofyalı Ḳāḡi-zāde Efendi maḡlülinden Ayaşofya-i Kebir kürsisi bunlara olmuş iken ba'z-ı meşāyihüñ i'tirāzı sebebiyle ḡüsn-i rızālarıyla fāriḡ olduḡda, şābıḡü't-terceme Ḳāḡi-zāde Efendi merḡūma virilüp, bunlara Evliyā-zāde Efendi yeri Bāyezid va'ziyyesi istiḡsān-gerde-i cümle-i meşāyih oldı. Ḳırḡ beş ḡudūdında Ḳāḡi-zāde Efendi maḡlülinden şāniyen Ayaşofya vā'izi olup, pādişāh-ı enām ile Revān Seferi'nde bile bulunmuşlardur. Elli iki ḡudūdında 'azm-i mezār-ı fā'izü'l-envār itdiler.

'Aziz-i merḡūm teşerru' u teverru' ile ma'lüm, 'ālim ü 'arif, evḡāt-ı şerifesin ma'rifetu'llāha şārif, maḡanne-i kerāmet, melek-ḡaşlet, pīr-i mübārek idi.

⁶⁷⁶ "Allah, onların ruhlarını yüceltsin ve sırlarıyla bizi mukaddes kılsın."

Çukur Hamâmı kurbinde binâ buyurdıkları türbe-i laîfede defn olup, yerlerine Evliyâ-zâde Efendi cā-nişinleri oldu. Ta‘yîn-i sâl-i intikâllerinün zamânları şu‘arâsından ba‘z bu gûne târih dimişdür:

Mısrâ‘

Didüm târihin İsmâ‘îl Efendi‘ye ola rahmet

eş-Şeyh Şabūhî Ahmed Dede

eş-Şeyh Şabūhî Ahmed Dede. Kaşaba-i Toğat-ı keşiretü‘l-berekâtdan zühür ve istifâza-i nūr-ı şu‘ūr idüp, ⁶⁷⁷ عليك بالشام fehvâsınca ol diyâr-ı cennet-dişâra irtihâl ve tarîkat-ı Mevleviyye şeyhi Hamza Efendi Âsitânesi‘ne ittişâl itmişler idi. Nefes-i iksîr te‘şîrleriyle terbiyet-pezîr olup, taḥşîl-i ‘ulûm u ma‘ârif ve tetmîm-i enhâ-yı ‘avârif ile ol diyârda karar itmişler idi. ‘Azîz-i mezbûr vefât itdükde yerlerine kâ‘im ve terbiye-i fuḡarâ-yı Mevleviyye‘ye müdâvim iken ‘azl vâki‘ olduğda, mehmûmen Konya‘ya seccâde-nişin olan maḥdûm-ı güzîn Ebû Bekr Efendi ḥâk-pâyalarına revân ve ol kaşabada mecâzîb-i şâhib-i keş ü beyân Debbâğ Dede nâm meczûb-ı meşhûrū‘l-enâma ilticâ mülâhazasıyla bir kaşide-i garrâ inşâ eyleyüp, meczûb-ı mezbûra vardukda ba‘de‘s-selâm ve ḡabl-i ‘arze‘l-merâm mükâşefeten ḥiṭâb idüp, “Bu gice benüm için inşâ eyledüğüñ [72b] kaşideyi getür, göreyüm” dir. Kaşide-i ma‘hûde manzûrı olduğda, “Üç gündend şonra seni İstanbul‘da Yeñikapu Tekyesi şeyhi itdük” dimişler. Üçüncü gün biñ kırk Zî‘l-ka‘de‘si ḥudûdı idi. Zâviye-i mezbûre şeyhi Toğani Dede‘nün vefâtı ḡaberi gelüp, Çelebi Efendi şâhibü‘t-tercemeyi şeyh ta‘yîn ve taḥşîş itmişler idi ve on seneden mütecâviz:

Nazm

Nâya âheng itdi muṭrib devr idüp cām-ı şarâb

Mevlevîler gibi girdiler semâ‘a her cenâb

vefḡince bâ‘iş-i cem‘iyyet-i aḡbâb ve naḡl-i *Meşnevî* ve ders-i ma‘nevî ile ser-ḡalka-i meclis-i pür-süz u tâb olup, elli yedi ḥudûdında envâr-ı İlâhiyye‘ye mazḡar ve âteş-i ‘aşḡ-ı cân-süz ile nihâl-i âmâli ḡâkister olduğda, ‘âlem-i ünse sefer ve maḡalle-i ḡâmûşâna güzer eylemişdür. Yerlerine el-Hâcc Ahmed Dede post-nişin oldu.

Şeyh-i mütercem ma‘ârif ü kemâlâtı müselleme, nazar-ı meşâyihda behre-yâb, tarîkat-ı Mevleviyye‘de ser-ḡalka-i aşḡâb, ‘âlim ü fâzîl, şeyh-i kâmil idi.

⁶⁷⁷ “Şâm‘a gitmeniz gerekiyor.”

Āşār-ı ‘ilmiyyesinden *Meşnevî-i Mevlevî* üzerine *İhtiyārāt* ismiyle vesīm şerh-i lāyikü’t-ta‘zîmi vardır ve Türkî müdevven dîvânı meşhûrdur. *Tezkire-i Rızâ* da bu iki beyt-i laţîf zāde-i şab‘-ı şerîfleri olmak üzere mestûrdur:

Nazm

Şağın ey ğamzesi kâtil gözi mekkâre şağın
Cevr ü zulm eyleme ‘uşşâk dil-figâra şağın

Şağın ağıyar-ı siyeh-rû ile olma hem-dem
Zağlar konmasun ol gülşen-i bî-çâre şağın

eş-Şeyh Kiçi Mehemmed Efendi

eş-Şeyh Mehemmed bin ‘Oşmân. Arnavudi’l-aşldur. Kiçi Mehemmed Efendi dimekle meşhûr ve dā’ire-i ta‘rîfi bu mertebeye maşşûrdur. Evā’il-i hâlinde dārü’l-mülk-i Sitanbul’a irtihâl ü nüzûl ve harem-i irem-nażîr hâşşaya duğûl eyleyüp, Sarây H‘âcesi Karamanî Efendi’den telemmüz ile hāvî fezâ’il-i kesbî ve cāmî‘-i kemâlât-ı vehbî ve fevr-i ‘ilm ü fazîlet ve şafâ-yı zihn ü şab‘at ile ârâste ve şîfât-ı hamîde ve simât-ı pesendide ile pîrâste olup, bölük ile çıkup, tarîk-ı ‘ulemâ-yı resmiyyeden birine rağbet itmeyüp, Süleymâniyye Cāmî‘-i Şerîfi’nde ders-i ‘âm ve niçe şühûd u a‘vâm bu hâl üzere güzârende-i eyyâm ve hıdmet-i ifâde ile meşhûr-ı enâm olduğda, sarây-ı ‘âmirede küçük ota h‘âceliğı dağı zamîme-i revâtib kılındı. Elli bir hüdûdında Kâra Muştafâ [73a] Paşa binâ eyledüğü medrese-i cedîde dersiyyesi dağı ihsân olunup, iki üç sene miğdârı anda ders diyüp, biñ elli dört Rebî‘ü’l-evveli’nün yigirmi beşinci günü ders ü devri tamâm ve ‘âzim-i dārü’s-selâm oldılar. Zamânemüz mehâdimîninden biri bu mişrâ‘ı târîh dimişdür:

Târîh

Menzili firdevs ola el-Fâtiha

Ol müfid-i mes‘ûd fuzâlâ-yı ‘aşrdan ma‘dûd, ‘ulûm-ı ‘Arabiyye’ye şedîdü’l-iştigâl olmağla nakl-i tefsîr ve hadîşe kâdir, te’sîr-i enfâs-ı müteberrikesi zâhir ü bâhir, ‘âlim ü ‘âkil, fâzıl u kâmil, sinni seksen sâle vâşıl, pîr-i ‘adîmü’l-mümâşil idi.

Āşār-ı ‘ilmiyyesinden Monlâ Cāmî’nün *Fevâ’id-i Ziyâ’iyye*’sine hâşiyeleri vardır. Müntefi‘ bir eşer-i celîldür ve *Dinkoz* üzerine dağı ta‘liqaları vardır.

eş-Şeyh Saçlı Muştafâ Dede

eş-Şeyh Saçlı Muştafâ Dede. ‘Abdu’llâh oğludur. Raqabe-i himmetin ribka-i cehâletden hâlâş ve sine-i bî-kînesin âyine-mişâl mücellâ-yı şüret-i ihlâş eyleyüp, cezbe-i İlâhiyye ile māl-â-māl olduqda, biñ otuz dört hudūdında kıdve-i tarikat-ı Nakşbendiyye sâbıkü’t-terceme es-Seyyid Hâce Fazlu’llâh Efendi hazretlerinden inâbet ve toquz sene ber-muktezâ-yı âyîn-i tarikat-ı ‘aliyye zâviyeleri maţbahında hizmet üzere iken, kırk üç târihinde vâkı‘ harik-ı kebîrde zâviye-i mezbûre muhterik olduqda, lâ-mekân olmağla civâr-ı câmi‘-i Fâtihî’de büyük Karaman nâm maħalle qarib bir kâr-gîr maħzende cây-gîr olmuş idi. Kara Muştafâ Paşa kendüye i‘tikâd-ı tām itmekle ziyâde-i râhatı için ol mevzi‘de bir hücre binâ ve anda iskân idüp, niçe şühür u a‘vâm ol küşede ârâm itmiş idi. Biñ elli sekiz evâ’ilinde murğ-ı revânı ‘azm-i dârü’l-cinân ve cennât-ı firdevsde âşiyân eyledi.

‘Azîz-i mezbûr mu‘tekid-i şîğâr u kibâr olmağla meşhûr, havâşş u ‘avâm miyânında mu‘azzez ü mükerrrem, manzûr-ı vüzerâ-yı şâhib-çeşm, kerâmât-ı ‘aliyyesi bâhir ve havâriq-ı ‘âdatı zâhir idi.

Kerâmet

Mervîdür ki müddet-i ‘ömri riyâzet ile geçüp, fi küll-i yevm bir fincân ılıcağ süd ve şu yerine ⁶⁷⁸ أنار مصن بدل ما يتحلل eyleyüp, erzel-i ‘ömre vâşıl olunca kendüye ğusl vâcib olmaduğı meşhûd-ı ‘udül ü şikâtdur. Hattâ yevmen mine’l-eyyâm mu‘âşırı olan Şeyh Kâdî-zâde Efendi Sulţân Meħemmed Câmi‘i hareminden mürür [73b] iderken ‘azîz-i mezbûra hey’et-i ‘acibe ve şüret-i ğaribe ile dūçâr olduqlarında hâtır-ı şeyhe “Âyâşu şahşa ğusl icâb eylese ne mertebe müte‘assirü’l-izâle olurdu” diyü, huţur itdükde ‘azîz-i mezbûr fi’l-hâl müsteşrefen şeyhe hitâb ve “Kâdî-zâde Efendi, senüñ hâtırına gelen huşuş seksen yıldur gördüğüñ şahşa vâkı‘ olmamışdur. Anuñ için elem çekme” didükde, Kâdî-zâde Efendi müteħayyir ü perişân olduğı daħi devât-ı şahîhetü’l-aħbârdan mervîdür.

Kerâmet

Kerâmât-ı ‘aliyyelerinden biri daħi oldur ki cüvân Kapucıbaşı Meħemmed Paşa vâli-i Şâm olduqda, ‘azîz-i mezbûrı ziyâret ile du‘â-yı bi’l-ħayrların iltimâs itdüklerinde “Bizde emânet bir mühr vardur. Saña anı vireyüm, Şâm’a varduğda anuñ mişli bir mühr taşnî‘ itdürüp, bu tarafa getüresin” diyü, Şâm’dan mühr-i vezâretiyle rücû‘larına remz

⁶⁷⁸ “Zayıflayacağı yerde, daha da güçlenmeye başladı.”

itmişlerdür. Ba‘de’l-vuṣūl ‘azīz-i merķūm sākin oldukları maḥalle qarīb bir ḥāne ve bir türbe binā itdürüp, maḥzar-ı ikrāmları olmuş idi. Ol türbede medfūndur.

eş-Şeyḥ Evliyā-zāde Muṣtafā Efendi

eş-Şeyḥ Muṣtafā. Ḳasaba-i Siroz’dan zuḥūr ve ‘arā’is-i ma‘ārif-e ṣarf-ı nefā’is-i memhūr itdükde ‘ulemānuñ birinden mülāzım ve semt-i ḳazāya ‘āzim olup, Anaṭolı ḳaleminde İznikmid ḳādīsı olduğdan soñra sālik-i meslek-i erbāb-ı ṭarīḳat ve mālīk-i ezimme-i ṣerī‘at u ḥaḳīḳat olmuşlar idi. İbtidā Ḳızıl Muṣluḳ Zāviyesi’ne şeyḥ-i güzīn ve vā‘iz-i aḥḳām-ı dīn oldılar. Ba‘dehū ‘asr-ı Murād Ḥānī’de Bāyezīd şeyḥi idi. Ḳırḳ bir ḥudūdında zāhir-i ḥāl Ḳādī-zāde Efendi yerine Süleymāniyye vā‘izi olup, yerleri sābıķū’t-terceme İsmā‘īl Efendi ḥıdmetlerine sezā görüldükden soñra elli iki ḥudūdında mezkūr İsmā‘īl Efendi maḥlūlinden Ayaṣofya’da vā‘iz-i güzīn ve müfessir-i kelām-ı Mālīk-i Mu‘īn olmuşlar idi. Elli yedi ḥudūdında ‘ālem-i bāķiye irtihāl ve ‘azm-i dergāh-ı Rabb-i Müte‘āl olup, yerleri ‘Abdü’l-aḥad Efendi merḥūma iḥsān olındı.

‘Azīz-i mezbūr Evliyā-zāde dimekle meṣhūr, ‘ālim ü ‘āmil, fāzıl u kāmīl kemāyenbaġi naḳl-i tefsīr ve ḥadīse ḳādir, ‘ulūm-ı nāfi‘ada māhir, mütedeyyin ü müteṣerri‘, ‘ābid ü mütevveri‘ idi.

eş-Şeyḥ Ya‘ḳūb Efendi

eş-Şeyḥ Ya‘ḳūb. Dārü’s-salṭanatü’l-‘aliyye Ḳoṣtañıniyyetü’l-maḥmiyyeden zuḥūr ve āfitāb-ı feyz-i ezeliiden istifāza-i nūr-ı ṣu‘ūr idüp, sülūk-i meslek-i ṭarīḳat ve meṣāyiḥ-ı ‘izāmuñ birine ḥıdmet-i revā-dīd-i re‘y-i zerrīnleri [74a] olduğda, tercemesi *Zeyl* de sābıķ meṣāyiḥ-ı Ḥalvetiyye’den Şeyḥ Ramażān Efendi ḥulefāsından Şerbetci Dede Efendi’nüñ niçe zamān ḥıdmetlerinde pūyān ve Yūsuf-ı maḳṣūdī cūyān olup, pūy-ı pīrāhen-i murādın istiṣmām idinceye dek āsitānesinden münfekk olmayup, tekmīl-i levāzım-ı ṭarīḳat ve aḥz-ı izz ü icāzet itdükden soñra maḥrūse-i Bursa’da Ḳaraaġac Maḥallesi’nde olan zāviyede seccāde-niṣīn-i ‘uzlet olup, niçe zamān irṣād-ı ṭalībīne iṣtiġāl ve eṭrāfa ḥulefā irsāl itmişler idi. Biñ elli iki senesinde Yūsuf-ı revānı çāh-ı fenāya fütāde ve ḥāḳ-i beytü’l-ḥazan-ı ḳabre nihāde olduğda, zamānesi ṣu‘arāsından Baldır-zāde Selīsī Efendi bu güne tārīḥ dimişdür:

Mıṣrā‘

Gitdi ‘uḳbāya meded Ya‘ḳūb Efendi Hū didi

Maḥrūse-i mezbūrede zāviyesi ḥaṭiresinde defin ve maḥdūm-ı mükerrerleri Şeyḫ Meḥammed Efendi seccāde-nişin oldu.

Ol ‘azīz-i sa‘īd ser-ḥalka-i ehl-i tevḥīd, ‘ābid ü zāhid, müteneffil ü müteheccid, cevdet-i kırā’at ile ma‘rūf, şalāḥ-ı taḫvā ile mevşūf idi.

Öziçeli Şeyḫ Muşliḫü’-d-dīn Efendi

eş-Şeyḫ Muşliḫü’-d-dīn. Vilāyet-i Bosna’da Öziçe nām kaşabadan zuhūr ve tevfiḫ-ı Ḥudā-dād ile tekmīl-i nūr-ı şu‘ūr eyledükde, taḫşīl-i kālā-yı ‘ilm ü kemāli ḥarc-ı naḫd-i rāyic eyleyüp, ṭarīḫ-ı Ḥalvetiyye’den Şafevī eş-Şeyḫ Bālī Efendi’den aḫz-ı dest-i inābet ve ḥadeng-i ‘azīmeti hedef-i aşliye işābet idüp, ol ‘azīzden bekām ve nā’il-i şabiḫatü’-l-‘īd merām olup, ol beldede zāviye-nişin-i va‘z u tezkīr ve nāḫil-i ḥadīş ü tefsīr olup, şīt-i iştihārī ‘ālem-gīr ve mu‘teḫid-i şaḡīr ü kebīr olmışlar idi. Biñ elli iki ḥudūdına dek bu ḥāl üzre güzārende-i eyyām iken ‘ālem-i envāra intikāl ve gülzār-ı cināna irtihāl eyleyüp, ol beldede medfūn ve nişāngāḥ-ı tīr-i du‘ā-yı ehl-i derūn olmuştur.

‘Azīz-i merḫūm mecma‘-l-baḥreyn-i ma‘ārif ü ‘ulūm, ‘ābid ü zāhid, murtāz u mücāhid, şāḫib-i keşf ü kerāmet, murā‘ī-i ādāb-ı ṭarīḫat, sinn-i şerīfī

⁶⁷⁹ اكثر اعمار امتى بين سنين و سبعين kā’idesine dāḫil şeyḫ-i kāmīl idi.

Kerāmet

Kerāmet-i bāhirelerinden naḫl-i şikāt-ı nuḫāt ile mervīdür ki yevmen mine’l-eyyām ḥalk re’s-i şerīfleri için bir ḥallāḫ çağırup, nışf-ı re’s-i şerīflerin tırāş itdükde zīr-i dest-i ḥallāḫdan ḡā’ib olup, bir miḫdār vaḫt bu ḥāl üzre mūrūr eyledükde ‘araḫ-rīzine maḫāmlarında zāḫir olup, bir bir itmām-ı ḥıdmet [74b] itmiş idi. Bir kaç gün mūrūrında rü’esā-yı sefā’inden biri bir miḫdār hediyye ile ḥuzūrlarına gelüp, “Sulṭānum, eger siz ol gün yetişmeseñüz idi sefinemüz ve mā-fihā ḡavṭa-ḫ’ār-ı deryā-yı ‘adem olmaḫ muḫarrer idi” didükde, ‘azīz-i mezbūr sūkūt idüp, inābet-gerdelerinden ba‘z kışsa-i sefineyi re’isden bi’t-taḫşīl isti‘lāl eyledükde cevābında “Filān günñ filān vaḫti şiddet-i telāṭum-i emvāc-ı deryā ile ḡarīḫ-ı baḫr-ı fenā nümāyende iken ‘azīz ḥazretleri nışf-ı re’sleri maḫlūḫ yetişüp, sefinemüzi kenār-ı selāmete iletdiler” didükde, fi’l-ḫaḫīka ta’yīn itdüḡi vaḫt zamān-ı tırāşa muvāfiḫ olmaḡın ḫayret-dih-i ‘uḫūl-i müstemi‘ān olmuştur.

⁶⁷⁹ “Binaları çoḡalttı ta ki altmış ile yetmiş arasında.”

Kerāmet

Kerāmetlerinden biri dađı oldur ki ‘azīz-i merķūmuñ ķaşaba-i mezbūre ķurbinde vāķi‘ zay‘aları memerri ki pirāmen-i kūhda vāķi‘ olmađla ol cebel-i Şāmiħ ‘ulemāsından sedd-i rāh idecek miķdār senđ-i gīrān sāķıķ olup, bir vechle mūrūr, belki taşavvur-ı ‘ubūr münselibü’l-iħtimāl iken bir gün ‘azīz-i müşārun ileyh zay‘alarına gitmek murād buyurup, fuķarāsına izhār-ı mā fi’l-bāl eyledüklerinde anlar dađı insidād-ı rāhı tafşil ü beyān eylemişler iken mücāb olmayup, “Hele varalum” diyüp, birķaç fuķarā ile ol maħall-i mesdüda müntehā olduklarında “Gelüñ, bi’smi’llāh ile bu sengi ķalduralum” diyüp, cümle ile yapışup, ol cümle iz‘āfi taħrīk itmeyicek, mertebesinüñ girānı bir ķarafa ilķā ve kerāmetleri gibi menhec nāsı zāhir ve hüveydā itdiler.

Kerāmet

Bu ķışşa dağı kerāmetleri ‘idādındandur ki yerlerine cā-nişin olan maħdümları Ḥasan Efendi ‘unfvān-ı şebābında ħufyeten bir zımmī ħānesinde şürb-i ħamra mübtelā olduğundan ħaberdār olduķda, derħāl ħāne-i ħammāra varup, keyfiyyet-i ħālden istifsār ve ba‘de’l-inkār ikrārdan soñra ħammār-ı mezbūra ħiķāb buyurup, “Benüm oğlum Ḥasan ne miķdār ħamr içerse mümāna‘at itmeyüp, viresin ve aķçesin gelüp, benden alasin” diyü, tenbīh itmişler. On beş gün bu minvāl üzere güzerān eyleyüp, bir gün maħdümlarına “Sen dağı şürb ider misin yazıķ Ḥasan” diyü, ta‘yīr-engiz ħiķāb eyledükde istiđfār ile cevāb virüp, ol ān ķarīķ-ı vālide sülük ve sebīke-i i‘tibārın sikke-i ma‘hüde ile meskük eyleyüp, taħşil-i ‘ilm [ü] ‘irfāna müdāvīm ve kendülerden soñra maķāmlarına ķā’im [75a] olup, şöhret ü şān ile kesb-i ‘unvān eyledi.

Beyān-ı ‘Özr

Bu devlet-i ‘aliyyede intikāl-i dārü’l-ķarār iden ‘ulemā vü meşāyiħdan aħvāllerine zāfer-yāb olduğumuz bu mertebedür. Ba‘zılarınıñ aħvāli bilinüp, vefātı tārīħi bilinmeyüp ve ba‘zılarınıñ ancak vefātı bilinüp, aħvāline ķaķi‘en zāfer bulunmamağla bu bābda şāħibü’z-zeyl Nev‘ī-zāde ‘Aķāyi Efendi merħūma iķtifā olınmışdur. Zīrā anlar dağı devlet-i Murād Ḥān meşāyiħ-ı ‘izāmı āħirinde bu maźmūnı taşrīħ ve iħāta ta‘azzürin telmīħ itmişlerdür. Me’müldür ki bu mertebe dağı:

Mışrā‘

این رتبه سزای آفرین باد⁶⁸⁰

⁶⁸⁰ “Bu derece, tebrik etmeye uygun düşmektedir.”

Mazmūnıyla imzā-yāfte-i abūl-i nezzār ola. Fi'l-aıka ol tārıhde Alaanca ve Hızr Işı ve Taşcı Delisi ve Deli Amed elebi emşāli bu şehrde ve erāf-ı memālik-i 'Osmāniyye'de mecāzib-i meşāhir bī-nihāye olup, ancak mezkūrınūñ ahvāline zafer mūyesser olmamaqla bu mertebe ile iktifā olup, bilā-yaqın efsāneden itirāz olındı.

آخر وفيات عهد ابراهيم خان عليه الرحمة و الغفران كه طبقه هسدهم ملوك آل عثمان.⁶⁸¹

Ol sulṭān-ı ‘izzet-ḳarīn ve ḥāḳān-ı sa‘ādet-rehīnūñ ibtidā-yı devletlerinden intihā-yı salṭanatlarına varınca serā-perde-i ‘ademden sāḥa-i zūhūra cilveger olan aḥvālūñ icmālidür ki yekān yekān ṣebt ü beyān olunur.

ذکر احوال السلطان ابن السلطان السلطان ابراهيم خان ابن السلطان احمد خان ابن السلطان محمد خان.⁶⁸²

Bu bezm-i cennet-niṣān ve meclis-i ‘acibü’l-iz‘ānda Naḳṣbend-ḥāme lücce-i baḥr-i muḥīṭ ‘avāṭıflarından bir ḳatre beyān ve deryā-yı bī-kerān ‘ālem-i ‘avāriflerinden bir ōşemme ‘ıyān itmekle bu mecelleye taḥrīr ve ōḥā’if-i rūzgāra taṣvīr ḳılınur ki ol sulṭān-ı ğumām in‘ām-ı Cemṣīd-ḥadem ü Keyvān-ğulām mihr-i sipihr-i salṭanat-ı cihāndārī mir’āt-i cemāl-i bā-kemāl-i ḥilāfet-i ōḥriyārī fermān-fermā-yı iḳlīm-i cūd u re’fet pādīṣāh-ı ḥūrṣīd-menzilet:

Nazm

شهنشهی که بهر لحظه روشنان فلک

نهد به پیش تو بر خاک تیره پیشانی⁶⁸³

Biñ yigirmi altı Őevvālū’l-mūkerremīnūñ on ikinci ğüni bedreḳa-i ṭālī’-i mes‘ūd birle pertev-endāz-ı ōḥn-ı sarāy-ı ōḥūd ve serīr-āverde-i ğirībān-ı vūcūd olup, serv-i revān-ı zāt-ı kerem-simātı ḥār-ı zaḥm-āṣār-ı ṭufūliyetden dāmen-keṣān ve vādī-i isti‘dādda ḥırāman [75b]⁶⁸⁴ olup, levāzım-ı terbiyet ve ḳabūl-i mertebe-i lāyıkasınca ḳarīn-i ḥuṣūl olmuŝ idi. Muntazır-ı iḳbāl ü bāḥt ve müterakḳīb-ı tāc u taḥt iken biñ ḳırḳ ṭoḳuz Őevvāl’inūñ on yedinci cum‘a ğüni meŝiyyet-i aḥādiyyet ve irādet-i bī-‘illet

⁶⁸¹ “İbrahim Han -Allah’ın rahmeti ve baĝıŝlaması üzerine olsun- zamanındaki, Osmanlı padişahları tabakasının on sekizincisinde, vefat edenlerin kalanları.”

⁶⁸² “Sultan oĝlu Sultan, Sultan Mehmed oĝlu Sultan Ahmed oĝlu Sultan İbrahim Han’ın aḥvālının ōylenmesi”

⁶⁸³ “Bir padişah ki her an önüne gökyüzündeki aydınlıkları, kara topraĝın üzerine talihi koyar.”

⁶⁸⁴ **Der-kenār:**

Zıll-ı Yezdān ḥāzret-i Sulṭān İbrāḥīm ki anuñ
Dergehinde ḳulluĝa lāyık degül kāvus u ṭūs

Ḥicretūñ biñ ḳırḳ ṭoḳuz sālinde bā-‘izz ü ōref
Taḥtı teŝrif eyleyüp itdi ehālī dest-būs

Bu beŝaretile sarāy sūra döndi kā’ināt
Bu meserretle donandı ōḥr çün beytü’l-‘arūs

Ḳubbe-i çarḥ-i berīni pür-ṭanīn itdi bu dem
Ĝulĝul-ı ṭabl-ı beŝāret bang-i rūḥ-efzā-yı kūs

Bu peyām ile ōbā ‘azm-i ğulīstān eylese
Göklere atardı tācın ōvḳle tāc-ı ḥurūs

Bu peyāmı ğuş idüp Cem‘ī didi tāriḥini
Devlet ile eyledi Sulṭān İbrāḥīm cülūs

hazret-i ⁶⁸⁵ عزت اسماءه وتوالت آلاؤه -ki pādīshāh-ı Hakk ve cihāndār-ı mutlakdur- ‘aṭāyā-yı ‘aliyye ve mevāhib-i seniyyesinden mefātīh-i ‘aḳd ve ḥall-i mülk ü mileli ve meḳālīd-i ḳabz ve bast-ı dīn ü düveli ve bi’l-cümle külliyyen e‘inne-i meşālih-i ‘āmmе-i ‘ibādı ve ezimme-i ḥaşāyil-i kāffe-i bilādı ḳabza-i iḳtidārına ve ḥavza-i ihtiyārına tefvīz eyleyüp, pīrāye-baḥş-ı serīr-efser ve zīver-i ism-i sāmīleriyle rüy-ı naḳdin sīm ü zer, pūr-ziynet ü fer ve gevher-i laḳab-ı kirāmlarıyla elsen-i ḥuṭabā-yı ḳehār-cihet ‘ālem-i dürc-i dürer oldı. Ol eşnāda zıkrı ātī Şadrü’ d-dīn-zāde Rūḥu’ [llāh] Efendi’nün zāde-i ṭab‘ -ı şerīfleri olan tāriḥ-i laṭīfdür:

Mısrā‘

⁶⁸⁶ خلد الله ملك ابراهيم

Ḳara Çelebi-zāde Efendi dest-yārī-i ḳalem-i belāḡat-raḳamları revnaḳ-dih-i şarīr taḥrīr olduḡı tāriḥdür:

Mısrā‘

Mu‘ammer ola sultān-ı zamān Sultān İbrāhīm

Zi’l-ḳa‘de’de şebbāz-ı bülend-pervāz-ı evc-i ser-efrāzı merḥūm Sultān Murād Ḥān-ı Ġāzī cem‘ ü iddiḥār eyledükleri ḥazāne-i ḥusrevāne firāvān ve bī-pāyende-mişāl deryā-yı ‘ummān idi. Bir lücce miḳdārı ber-resm-i me’nūs baḥşāyış-i cülüs ‘alā vechi’t-ta‘mīm erbābına tevzī‘ ve taḳsīm olınuḡdan soñra şınıf-ı ‘ulemāya daḡı ikrām ḳaşdıyla i‘āde-i ḳā‘ide-i ḳādīme buyurup, ma‘ez-ziyāde ‘ale’l-evvel ma‘zülīne vazīfe ve arpalık iḥsān olunmaḡ bābında fermān-ı müteḥattimü’l-iz‘ānları şādır olmaḡın Fātiḥatü’l-kitāb mü’essir-i saltanat-nāmeleri oldı. Muḳarribān-ı Murād Ḥānī’den Silāḥdār Muştafā Paşa Budin vālisi olmış iken, birkaç günden soñra eyālet-i Rūm iḥsān olunup, selefī Mūsā Paşa’ya şālīşen Budin vilāyeti şāyān görildi ve Şarı Ḥüseyn Paşa ḳapudanlık ile kāmrevā oldı. Elli Cemāzi’l-ülā’ında Mısr eyāleti Naḳḳāş Muştafā Paşa’ya virilüp, kırk üç tāriḥinden beri Rodos’da müneffī ḳalan Şāhīn Giray’uñ izālesiyle daḡı me’mūr oldı. Ḳapudan Ḥüseyn Paşa Ḳaradeñiz’de iken Özi muḥāfazasıyla me’mūr ve vezāretiyle silāḥdārılıḡdan ḳıḳan Siyāvūş Paşa [76a] manşib-ı mezbūr ile mesrūr oldı. Ramazān-ı şerīf’de sikke-i selāṭīn-pīşi endaḡte-i ceyb-i ibtāl olup, ḡuruş seksene, altun yüz altmışa, Mısr pāresi nām-ı nāmī-i şehriyārī ile müzeyyen olan ceyd ü cedīd iki aḳçeye tenzīl olunup, şehir ü bāzār māl-ā-māl oldı. Elli bir Muḥarrem’inde Özi muḥāfızı Ḥüseyn Paşa Azāḳ istiḡlāşıḳün ṭaraf-ı berrden ser-‘asker olup, ḥān ve ḳapudan te‘āzudiyle ol ḡıdmet

⁶⁸⁵ “Onun isimleri yücedir, nimetleri de kesilmez, peşi sıra gelir.”

⁶⁸⁶ “Allah, melik İbrahim’i ebedi kılsın.”

edāsına me'mūr olup, üç aya qarīb terk-i huzūr u h'āb ve kulel ü bürücını darb, toḫ-ı kal'a küb ile efkende-i rüy-ı türāb itmışlerken feth müyesser olmayup, 'avd itdiler. Sene-i mezbüre Şa'bān'ında Kıırım hānı Bahādır Giray Azaḫ Seferi'nden marīzen 'avd idüp, kürsī-i memleketi olan Baḡcesarāy nām maḫalle vuşul bulduḫda müddet-i ma'lūme eceli hulül idüp, mansıb-ı maḫlül birāderi Meḫemmed Giray'a sezā görildi. Sene-i mezbüre Zi'l-ka'de'sinde Cüvān Kapucıbaşı Meḫemmed Paşa Azaḫ istiḫlāşçün serdār ta'yin olunup, berr ü baḫrden ser-'asker-i zafer-eşer irsāl olındı. Elli iki Muḫarrem'inde müsteşār-ı devlet-i Murād Hānı olan Silaḫdār Muştafā Paşa ki Rūmili eyāletinden Temeşvar vilāyetine naḫl olunmuş idi. Edrine bostāncıbaşısı mübāşeretiyile dā'ire-i hestīden dūr oldu. Sene-i mezbüre Rebī'ü'l-āḫir'inde Azaḫ Kal'ası'na olan küffāruñ firārı ḫaberi şāyi' olduğda, vezir-i a'zam tarafından Receb Aḡa 'alā cenāhi'l-isti'cāl irsāl olunup, ba'de taḫḫiḫe'l-baḫr dāver-i dād-ger dergāh-ı re'fet-i destgāḫına rüy-māl itdi. Muḫaddemā irsāl olınan Serdār Meḫemmed Paşa ve Piyāle Kethūdā mübāşeretleriyle kal'-a-i mezbūra dāḫil ḫabza-i teşḫir ve 'alā veche'l-istiḫkām ta'mir ḫılınup, dizdār ve müstaḫfiẓin ta'yin olındı. Sābıḫan Kapudan Siyāvuş Paşa 'azl olunup, bir seneye qarīb ol maḫāma āḫar kimesne naşb olunmayup, tersāne-i 'āmire umūrını Vezir-i A'zam Kara Muştafā Paşa bi-nefsihi gördi. Şevvāl'de Piyāle Kethūdā vezāret 'unvānınsız kapudanlık ḫıdmetine me'mūr oldu. Haleb vālisi olan Naşūḫ Paşa-zāde Hüseyn Paşa'nuñ ḫüsn-i sülūki elsinede dā'ir ve ahālī-i vilāyetüñ rızā ve şükranı zāḫir iken [76b] vezir-i a'zam sevḫiyile az müddetde şerbet-i ḫanzal-ḫabī'at 'azlle telḫkām olduğda, kemāl-i infi'ālinden ḫalefi olan Çelebi Mīr-āḫūr Siyāvuş Aḡa'nuñ mütesellimine evvel emrde şüret-i teslīm göstermemegin mütesellim-i şeb-tārī bedreḫa-i rāḫ firār idüp, İstanbul'a vuşul bulıcaḫ taraf-ı salḫanatdan Naşūḫ Paşa-zāde Sivas'a naḫl ile irzā olunmuş iken Sivas şaḫrāsına varduḫda, mīr-i mīrān-ı sābıḫ Kōr Hāzinedār İbrāḫīm Paşa'ya vezir-i mezbūruñ izālesi bābında nihānı vārid olan fermān-ı cihāndāriye imtişālen sipāh-ı kīne-ḫ'āḫ ile rāḫ-zen olmaḫ mülāḫazasıyla muḫābeleye iḫdām, kendü ḫaḫḫında mücib-i terk-i 'ālem-i fānī ve 'askerīne bā'ış-i perīşānī olıcaḫ, pāşā-yı merḫūm bu mertebeden soñra nā-çār dād-ḫ'āḫāne āsitāne-i sa'ādete müteveccih olup, menāzil-i ḫarīḫde re'āyā ve berāyāya izḫār-ı merāḫīm ve işāl-i meḫārīm iderek ḫayy-ı merāḫil eyledüḫi ḫaber daḫi 'ilāve-i mādde-i sābıḫa olup, töḫmet-i ḫurūc 'ale's-sultān ve hederiyet dāmeni muḫtevī ḫücec-ı müzaḫrefe ile iḫāmete Burḫān itmegin Anadolı beglerbegisi 'Oşmān Paşa serdār ta'yin olunup, sā'ir beglerbegleriyle ḫarīḫ-ı

‘azîmetden şadd için fermân-ı cihân-muṭâ‘-ı sulṭânî şâdir olmağın ‘alâ ḥasbe’l-emri’l-‘âlî ol gürûh-ı ebnûh İznikmid kurbinde muḳâbele itmekde ekşeri bir ḥamle-i saḥt ile diyâr-ı ‘ademe vâşıl ve bî-mezâḥim ol günün vaḳt-i ‘aşırında Üsküdar’a qarîb ve muḳâbil Bulgurlı ḥavâlisinde Seyrândepesi nâm maḥalle nâzir oldı. Çünki bu vaż‘-ı bû’l-‘aceb nev‘ân ḥâric-i ṭavr-ı edeb olmağla rûz-ı diğeri ‘ale’s-seḥer sebûkbâr-ı ‘azm-i râh-ı firâr ve ba‘z-ı sevâhilden kendü oğlı ve on kadar âdem ile Rûmili cânibine güzâr itdüğü ma‘lûm olıcaḳ, der-‘aḳab Edrine bostancıbaşısı mübâşeretiyle Uruscuk(?) muzâfâtından bir maḥalde esîr-i dest-i taḳdîr ve ‘alâ rivâyetihi Bergos’a gelindüğü gün ṭu‘me-i şîr-i şemşîr oldı. Elli üç Rebî‘ü’l-evvel’inde Azaḳ muḥâfazasında olan mîr-i mîrân-ı Kefe İslâm Paşa birkaç biñ güzîde leşker ile taḥrîḳ-i ‘azîmet idüp, Qazaḳ eşkiyası karârgâhı olan Sekeseke(?) atasını ve Çerkes Kirmân ve Manca nâm ḥişârların teşhîr [77a] ve baḳıyyatü’s-suyûf ahâlîsini esîr ve beş biñ kadar müselmân esîrini itlâk-i bend-i zencîr itdüğü ḥaber-i behcet-eşeri meserret-baḥş-ı ḥavâtır-ı aşâğir ü ekâbir oldı.

Maḳtûli-i Fâ’iḳ Paşa

Sâbıkan Rûmili’de emânet-i taḥrîre mübâşir olup, muḳâbele-i ḥıdmetde Rûmili beglerbegisi olan Fâ’iḳ Paşa ‘utüvv ü ṭuğyânı ḥadden tecävüz itmegin Şofya kâḳḳisi Sancar Mu‘izzü’d-dîn Meḥemmed Efendi bî-iḥtiyâr terk-i manşıb u câh ve ref‘ ü ruḳ‘ â-yı şikâyet için ‘azm-i dergâh-ı pâdişâh-ı gîti-penâh idüp, yevm-i vuşûlde pâye-i serîr-i salṭanata rûy-mâl ve şikâyet-künân ḥazret-i sulṭân-ı gîti-sitâna ‘arz-ı aḥvâl eyledükde hemân-dem büyük Mîr-âḥûr ‘Oşmân Ağa Rûmili eyâletiyle iclâl ve Fâ’iḳ Paşa’yı iḥzâra birkaç ḳapucı irsâl olınuḳ, ba‘de’l-vuşûl muvâzene-i kelimât-ı ṭarafeyn için ḥuzûr-ı ḥümâyûnda tesviye-i ḥaşmın buyurılıḳ, mollâ-yı mezbûr berâḥîn ile işbât-ı müdde‘â idiceḳ, pâdişâh-ı encüm-sipâh daḫi şemşîr-i intikâm ile i‘dâmına ḥükm eyledükde mu‘în olan vezîr-i a‘zamuñ tazarru‘ u niyâzı sulṭân-ı ser-efrâzı imzâ-yı ḥükm ü ‘azîmetden taḥvîl itmeyüp, ol gün meclis-i şühüddan dür itdi.

Maḳtûli-i Qara Muştafâ Paşa

Sene-i mezbûre Zî’l-ḳa‘de’sinde Vezîr-i A‘zam Qara Muştafâ Paşa’nuñ Silaḥdâr Yûsuf Paşa zuḥûriyle bâzâr-ı i‘tibârı kâsid olmağla Yeñiçeri kethudâsı Ḥüseyn Ağa’yı kendü cânibine imâle eyleyüp, bu tedbîr üzere ki âḫar dîvânda ṭa’ife-i Bektaşiyân-ı bî-edebâna ḥareket vâdisine vaż‘-ı iḳdâm ve Silaḥdâr Paşa ve anuñ emsâli ḥavâşşı dergâh-ı

‘izz ü cāhdan ʔard u ib‘ād için sa‘y-i iḳdām ideler. Bu haber-i mekrūh vāşıl-ı sem‘-i hümāyūn olduğundan vezīr ḥabīr olıcaḳ, serd mazeret için bilā-da‘vet ḥuzūr-ı pādişāhiye duḫūle cūr‘et eyledükde ʔaraf-ı salṭanatdan bir miḳdār mu‘āheze vü ‘itāb ve hemān-dem ḥābsi için ser-bostāniyāna ḥiṭāb buyurduḳda, bir ʔarīḳ ile sarāyına firār ve tebdil-i cāme vü destār eyledügi daḫi vāşıl-ı sem‘-i hümāyūn olduğda, emr-i sulṭānī ile gürūh-ı bostāniyān sarāyı eṭrāfın ihāṭa ve iki bostāncı pāşā-yı mezbūrı giriftār şikār idüp, H‘āce Paşa Çarşüsü’nda bostāncı [77b] başı düçār olduğda, ‘alā mele‘i’n-nās i‘dām eyledükde, ḥātim-i vekālet-i kübrā Şām vālisi Sulṭān-zāde Meḥemmed Paşa’ya irsāl olunup, Ken‘ān Paşa ḳā‘im-maḳām oldu. Vezīr-i a‘zam Zī‘l-ḥicce evāḫirinde dārū‘l-ḥilāfete vuşūl bulup, alay ile şehre duḫūl itdi.

Maḳtūli-i Ḳapudan Piyāle Paşa

Elli dört Muḫarrem’inde Ḳapudan Piyāle Paşa’nuñ sefine-i vücūdi ḡavṭa-ḫ‘ār-ı baḫr-ı ḳahr-ı sulṭānī olup, manşib-ı maḫlūl Rodos paşası Bekr Paşa’ya ve anuñ yeri tersāne ketḫudāsı Ḳara H‘āce’ye şāyān görildi. Sene-i mezbūre Şafer’inde dārū’s-sa‘āde aḡası H‘āce Sünbül Aḡa ma‘zūl ve yerine Sarāy-ı ‘Atīḳ aḡası ‘Abdü‘l-ḳādir Aḡa mevşūl olmuş iken rüz-ı diḡer Sünbül Aḡa maḳāmında ibḳā ve ḫalefi Mışr’a iclā olındı. Rebī‘ü‘l-āḫir’de Ḳapudan Bekr Paşa manşib-ı sābıḳı Rodos’a naḳl ü taḫvīl ve Silāḫdār Yūsuf Paşa ḳapudanlığıyla tebcil olındı. Cemāzi‘l-ülā’da Ḳırım ḫānı Meḥemmed Giray tanzīm-i umūr-ı Ḥānī’de nā-dürüst tedbīr olmaḡla ‘azl ve ḳal‘a-i sulṭānīde maḫbūs olan birāder-i kihteri İslām Giray naşb olındı.

‘Azīmet-Gerden-i Pādişāh Be-cānib-i Edrine

Şehr-i mezbūrda pādişāh-ı ‘ālī-cāh ecdād-ı behişt-mi‘ādlarınıñ taḫtgāhı olan maḫmiyye-i Edrine’ye sebūkbār-ı ‘azīmet buyurup, sekizinci günü ol cāy-ı feraḫ-fezā ferr ü cūd-ı bihbūdlarıyla reşk-āver-i firdevs-i ‘alā olup, ancak beş gün miḳdārı ārām u ḳarār ve temāşā-yı şayd u şikār buyurduḳlarından şoñra ʔaraf-ı ‘avde mā‘il ve Cemāzi‘l-āḫire’de maḳarr-ı salṭanatlarına vāşıl oldu.

Tezvîc-i Kaya Sultân Bi-Melek Aĥmed Paşa

Sene-i mezbûre Receb'inde ĥuld-âşiyân birâderleri Sultân Murâd Ĥân ĥazretlerinüñ duĥter-i sa'd-aĥterleri Kaya Sultân'ı Erzurüm muĥâfazasından ma'zül Tırnaĥcı Melek Aĥmed Paşa'ya tezvîc itdiler.

Muĥaddemâ yüz biñ ĥadar güzîde 'asker ve yigirmi 'aded toĥ-ı ĥal'a-küb ile Nemçe kıralı üzerine taĥrîk-i tuĥ u 'alem idüp, her taraĥa dest-i ĥâreti dıraz ve Nemçe keferesine ebvâb-ı eziyyeti bâz eyleyen Erdel ĥâkimi Raĥofci oĥlı ĥâret-künân Uyvar nâm maĥâmde ĥarb-i ĥıyâm ĥarâr eyleyüp, 'umümen Rümili 'askeri daĥı ĥâsbe'l-emri'l-'âlî Budin ĥavâlisinde ictimâ' idüp, iĥtizâ iderse Raĥofci oĥlına imdâda âmâde olmaĥın Şehr-i mezbûrda Nemçe kıral-ı bed-fi'âlî [78a] taraĥından bî-nihâye tuĥaf u taraĥ ile nâ-ĥâr elçi irsâl eyleyüp, der-i devlet-medâra vâşıl oldu. Elli beş Muĥarrem'inde Mışr'a iclâ olınan dârü's-sa'âde Taşyatır 'Alî Aĥa yerine muŐâĥib-i Şehriyârîden Celâlî İbrâĥîm Aĥa ol ĥıdmet ile teşrîf olındı.

Esîr Şoden-i Burusî Meĥammed Efendi

Bundan aĥdem merĥûm 'Alî Aĥa'nuñ selefi Sünbül Aĥa baĥrden Mekke ĥâdisi Burusî Meĥammed Efendi ile refîĥ olup, Rodos'dan yüz altmış mil ba'îd yerde Malta gemileriyle dūĥâr ve niĥe âdemleriyle âĥa-yı mezbûr Őehîd ve Monlâ Efendi birĥaç yüz müselmânlar ile ĥayd-ı esre giriftâr oldukları ĥaber-i muvaĥĥiŐi tab'-ı Őehriyârîyi bî-ĥuzûr itmegin aĥzen li'l-intikâm-ı mu'tâddan füzûn Őonanma-yı ĥümâyûn tedârik olunmaĥ bâbında fermân-ı Őudûr ile yüz ĥadırĥa ve edevât-ı kâr-zâr ile pür-bâr iki yüzden ziyâde envâ'-ı seĥâ'in tedâriki itmâm olunduĥda Malta cezîresin teŐĥîr-i mülâĥazasıyla menŐûr ser-'askeri Đapudan Yûsuf Paşa nâmına taĥrîr ve Vezîr Mûsâ Paşa Őeref-i refâĥat ile tevĥîr olup, sene-i mezbûre-i Rebî'ü'l-evvel'inde bād-bân-güşâ-yı 'azîmet-i Baĥr-i Sefîd ve maĥzar-ı du'â-yı Őaĥî ve sa'îd oldılar. Meger Girid ĥazâsı mir'ât-i mücellâ-yı Őamîr-i münîr-i ŐehenŐâĥîde rû-nümâ olup, mâ-fi'l-bâllerin ĥapudan paŐaya izĥâr ve erbâb-ı küĥr ve dâlâli iĥfâl iĥûn Malta Seferi'ne 'azîmet olunmaĥ bâbında fermân-ı 'âlî buyurmuşlar idi. Sene-i mezbûre Cemâzi'l-ülâ'sında 'asker-i zaĥer-reĥ-ber Girid cezîresine kilîd ve ol sâĥile taĥriben altı yedi mil ba'îd olan Đifte nâm ĥiŐâr-ı sipiĥr-medâr taraĥına imâle-i licâm-ı 'azîmet ve toĥ iriŐûr maĥalde ĥayme-zen ĥarâr olup, muĥâŐara-i ĥiŐâr itdükleri ĥaber-i behcet-eŐeri vâşıl olduĥdan Őoñra:

Feth-i Hanya

Evāsıf-ı Recebū'l-ferdde peyām-ı feth ü zafer vāķi' -i ıztırāb u keder olduğundan mā'adā fe'li'l-lāhi'l-ḥamd kütüb-i tevārīḥde mestūr olduğu vech üzere iki yüz elli pāre sultānī Balyemez ṭob ki şāhī ve miyāne ve ḥarb-zen ve ḳalanbūrına(?) maķūlelerinden mā'adā on beş biñ tüfeng ve üç yüz altmış fūcı barut-ı siyāh ve aña göre dāne ve bī-nihāye ālāt-ı ceng-i mażbūt ḥuddām-ı südde-i Sidre-maķām olması māye-i sürür-ı nā-maḥşūr olmuştur. Ol devr-i maķbūlü't-tavrda maḥdüm-ı fezā'il- [78b] rüsüm Şāriḥ-i Menār-zāde Çelebi'nüñ zāde-i ṭab'ları olan tāriḥ-i laṭifdür ki tesvīd itdüğü veķāyi'-nāmelerinden me'ḥūzdur:

Tārīḥ-i Feth

Bāreka'llāh naşr-ı İzid ḥabbezā feth-i cedīd
Kim olur ṭomārr u şafī' āleme ta'vīz-i cān

Lafzen ü ma'nen bu fetḥe oldı tāriḥ-i metīn
Ḥarbile biñ elli beşde ḳal'a alındı hemān

Bu feth-i celil muķābelesinde serdār-ı ekrem, sipeh-sālār-ı mükerrerem ḳapudan paşa ḥazāyin-i mülükde bulunmaz şemşir-i girān-bahā ve ḥil'at-i zībā ile ḥıdmeti taḥşin-gerde-i pādişāh-ı güzīn ve üç gün üç gice şehr-āyīn için fermān-ı cihān-muṭā' şadır olup, Ḥaliç, Ğalata şeb-tā-seḥer şümū' ve meşā'il ü ḳanādīl ile nümūdār-ı rüz-ı rüşen olup, ṭob u tüfeng şenligi ve çırāĝān-ı 'acībe itmişler ki mā-şadaḳ ḳavl-i Ebu'l-Ḳāsim muṭarrizī olmuştı idi.

Şi'r

وكل نار على العشاق مضمرة
من نار قلبى اوليلة الصدف

نار تجلت بها الظلماء فاشتبهت
لسدة الليل فيها غرة لفلق

وزارت الشمس فيها وا صطلى
على الكواكب بعد الغبط و الحنق⁶⁸⁷

⁶⁸⁷ "Her ateş aşığı yakar.

Kalbimin ateşinden ya da sıdk gecesinde bir ateş ortaya çıktı.

Ve ol al'ada vki' yigirmi adar biya'  şavmi', mescid  cevmi' ılındı.

'Azl-i Meemmed Paa Vezret-i al Paa

Sene-i mezbre evvl'i sulinde Vezr-i A'zam Meemmed Paa murabba'-niin-i adr-ı eyvn-ı dvn iken mhr alınıp, apudan Ysuf Paa'ya teklf olınıp, ib itdkde Defterdr al Paa'ya teslim olınıp, yine ol dvn-ı mam-ı adr-ı a'zamide niin ve hdmet-i defterdrde Yeieri Aas Ms Paa ve anu yerinde Birincci-zde mekn oldu. Z'l-a'de'de adret-i 'uzmdan ma'zl Meemmed Paa'ya Nigbol ve Bol eyletleri ve ser-'askerlik hl'ati ilbs olınıp, Selanik'e torı gitmek zere tevd'-i dergh-ı 'al eyledi. Sene-i mezbre Z'l-hicce'sinde apudan Ysuf Paa mazhar-ı ahr-ı kahramn ve manıb-ı mall Ms Paa'ya isn olınıp, nmzedi olan Fıma Sultn ve skin oldu sary siladrldan ıan Fazl Paa'ya yn grildi. Bu enda Hnya al'as'n istihlş zu'ımıyla yedi sekiz bi adar ceng-ver kffr tark-i ryet-i nhset-yet itdkde Hsan Paa [79a] mtevekkilen 'al'llh be alt yz nefer-i dilr-i dil-ver ile istihbl idp, uzt-ı İslm dem't-teamda nib-ı zafer ile mutenim ve d-km oldudan onra paa-y mezbr kffr tarafından yz bi urudan ziyde fide-i hlş bedel olınan mu'ayyen apudanların ve yz adar esri ve bira yz kelle-i b-devleti pş-ke-i stn-ı sultn-ı 'al-n iun der-i devlet-nevle ry-ml eyledi. Elli alt Rebi''l-evvel'inde andiye ve Sevde'den yedi bi adar kfir Hnya erafında olan ba'z-ı ury aret  yama adıyla ol cnibe 'azmet itdklerinde, mufz olan Hseyin Paa  bi siph-ı mslimnden anca sekiz nefer-i sa'detmend vıl-ı rtbe-i ehdet olmş iken taraf-ı mriknden bi adar la'n tu'ame-i emr-i kn ve alt yzden ziyde mel'n nab-ı uzt-ı dn oldu. Sene-i mezbre Cemzi'l-hre'sinde Bosna vlisi İbrhm Paa havlisinde olan ser-ad zleriyle Zadre(?) nm ha-i han urbinde vki' sekiz 'aded balanay bend-i kemend-i teşir, drdini tarb ve drdini ta'mr itdkden onra Belrad nm har dai  gn muara ile dest-i tasallu-ı kffrdan intiz ve uzt-ı zafer-simt b-nihye itinm ve intifa' idp, yz otuz varul barut ve otuzdan ziyde to dhl-i abza-i itidr ve ebnik(?) nm al'a-i metne skkn giriftr-ı mak-ı har oldu abr-ı srresi vıl oldu. Yine ehr-i mezbrda

O atele gecenin karanlı aydınlandı,
Ve gecenin karanlı sabahın aydınlıyla kartı.

Gne yıldızların zerine daha da parladı.
Daha kızgınlaıp daha yakıcı oldu.”

serdār Mehemmed Paşa vefāt idüp, hil' at-i ser-^ç askerî ile Hüseyn Paşa tebcil ve Hanya muhâfazası vezâretiyle Kaştamonı'dan ma^çzül 'Osman Paşa tahmîl olındı. Sene-i mezbûre Ramazân'ında Resmo Qal'ası qurbinde Qalure (?) nâm muhtaşar qal' a serdâr-ı şecâ^ç at nihâd ihtimâmıyla dâhil-i hûze-i mücâhidin olduğı haberi ve der-^çakab Şevvâl'de Resmo qal'a-i âhenin-bünyâdı varoşı ^ç unveten dâhil-i qabza-i iktidâr ve dört biñ kadar kâfir bedreka-i şemşir-i âteşbâr ile ^ç âzim-i bi'se'l-qarâr olduğundan mâ' adâ begsimâd ve hınça ile memlû bir burton ve barut-ı siyâh ve dâne ile meşhûn bir şeyye (?) bend-i kemend olduğı peyâm-ı meserret-eşeri üç gice donanma [79b] olmağa sebep olup, bir aydan soñra yine paşa-yı merķümüñ sa'y-i cemîli ile bi-luţfihi te'âlâ iç qal' a envâ^ç -ı zehâyir ve eşnâf-ı kâr-zârdan mâ' adâ yetmiş ^ç aded Balyemez toğ ile qabza-i teşhîre dâhil olduğı peyâm-ı sürûr-âveri ^ç ilâve-i meserret-ı sâbıka oldı. Elli yedi Cemâzi'l-ülâ'sında dârü's-sa'âde ağası İbrâhîm Ağa Mısr'a ruşsat-yâfte-i inşirâf ve İşâk Ağa ol hıdmetle mazhar-ı elţâf olduğdan soñra iki ay miqdârı mürûrında ağa-yı mezbûr ^ç azlle mehcûr ve Muşâhib Mehemmed Ağa ol hıdmet ile me'mûr olmuş iken, ba' de eyyâm qahr-ı sultân-ı dehr ile maqtûl olduğda, yine selefi İşâk Ağa ol hıdmet-i celîle ile kâm-revâ olmuş idi. Üç dört gün mürûrında tekrâr ^ç azlle tezlîl ve muşâhib-i şehriyârî Maqşûd Ağa ol manşib ile tebcil olındı.

Sebeb-i Qatl-i Vezîr-i A'zam Şâlih Paşa

Sene-i mezbûre Şa' bân'ınıñ on sekizinci yevm-i işneynde bundan aqdem dâhil-i şehride ^ç araba ve qoçı mürûrı memnû^ç iken pâdişâh-ı ^ç âlem-penâh bir rûz-ı gam-endüzza tarz-ı ma' hüdraları üzere sarây-ı behcet-fezâlarından hareket eşnâsında tarîk-ı dâhil-i şehride ^ç arabaya dūçâr olmağla hemândem vezîr-i a'zamı da^çvet ve Sancaqdâr Hayrû'd-dîn Mescidi qurbinde rikâb-ı hümâyûna rûy-mâl itdükde hasbe'l-emri'l-^ç âli kafes-i cismi, murğ-ı rûhundan ihlâ olunup, mühr-i şerîf ol gice Qapudan-ı sâbıq Mūsâ Paşa'ya irsâl olunmuş iken iki günden soñra teşevvül-i re'y-i hümâyûn sebebiyle Defterdâr Ahmed Paşa vezâret-i ^ç uzmağa nâ'il ve münhal olan manşib-ı defterdârî merķûm Mūsâ Paşa'ya tevcih ü irsâl olunmuş iken, âsitâneye vuşûlden muqaddem Qâ'im-mağâm Halıcı-zâde aşâleten vezâret ile defterdâr oldı. Sene-i mezbûre Şevvâl'inde vezîr-i a'zam gehvâre-nişin-i dūsâle olan Beghân Sultân ihşân olunmaq üzere mazhar-ı iltifât-ı firâvânî ile muhterem ve halîle-i celîletü's-şanları iskân olınan Qadırğa Limanı Sarâyı'na vaz^ç -ı qadem qılındı.

Nikāh-ı Telli Hāşekî

Sene-i mezbûre Zî'l-ḥicce'sinde perestārān-ı ḥarem-i irem-nazîrden müsâ'ade-i baht u iḳbāl ile ser-efrāz olup, şāhib-i evveli naḳîb çavuşlarından Aḥmed Çavuş dest-i temellükünde iken raḳabe-i raḳdin ihtimāl azād u irsāl ile ḥasbe'l-emri'l-âli bir Mıṣr ḥazînesi mihr ile 'aḳd ü nikāh ve 'umūmen vüzerā ve 'ulemā ve erkān-ı dīvān ve ṭā'ife-i [80a] Bektāşiyān ve teberdārān ve bostāniyān Topḳapusu ḳurbinde Vālide Sultān Baḡçesi'nden sarāy-ı hümāyūna iṣāl itmişler. Bā' iş-i ziyāde-i inşirāḥ olup, ilā āhiri'l-ömr Telli Hāşekî demekle şöhret-şî'ār olmuşdur. Elli sekiz Rebî'ü'l-āḫir'inde muḳaddemā Mıṣr'a iclā olınan Celālî İbrāhîm Aḡa da'vet olunup, şāniyen ḥıdmet-i dārü's-sa'ade ile tebcil ve selefti Maḳşūd Aḡa 'azlle tezlil olındı. Bundan aḳdem Ḳazaḳ eşḳiyāsı ile Leh küffārı beyninde şecere-i ḥabîşe-i 'adāvet müteşa'abü'l-ḡuşūn olmak sebebiyle otuz biñ kadar Ḳazaḳ, Tatar, Ḥān Āsitānesi'ne ilticā itmeleriyle ḥān-ı 'ālî-şān bî-nihāye 'asker tālān-ı girān ile Leh kişverine ilgār ve on beşden ziyāde ḳal'a peççelerin ḥāk ile yeksān itdüğinden mā'adā biñden ziyāde esîr ve envā'-ı emvāl ḡanimetle taḥtḡāhına vuşūli peyām-ı meserret-encāmı sene-i mezbûre Cemāzi'l-āḫire'sinde ḳar'-i mesāmi'-i ehl-i İslām eyledi.

Sebeb-i Fetret

Māh-ı Receb evāsıṭında 'ibret-endāzî-i dehr bû'l-aceb zuhūr eyleyüp, pâdişāh-ı 'ālî-cāh için vezîr-i a'zam, vüzerā ve hükkām 'örfen yigirmi zirā' atlas ve yedi tahta sammürdan maşnū' muraşşa dügmeli egin kürki tarzında a'cūbe-i dehr kürkleri taḥmîli maşnūb u ma'zül şudūr-ı 'ulemāya belki ḳuzāt-ı bilād-ı şelāşe ve müte'anniyānı şehre daḡı sirāyet itmegin fitne-i 'azîmeye dā'î ve mecmū'-ı 'asker ḡal'-i pâdişāh-ı merḡūme sâ'î olup, ocaḳ ihtiyārı bir şeb Orta Cami' de müttefikü'l-kilem 'aḳd-i cem'iyet ve şeyḡü'l-İslām ve sâ'ir 'ulemā-yı a'lām şehir Cāmi'-i Meḡammed Ḥānî'de ictimā' itmeleriçün iblāḡ-ı peyām-ı da'vet itmişler idi. 'Ale's-seher vezîrūñ mesned-i ḡükümetden izāle olunması üzere ittifaḳ olunup, beyne's-şalāteynde 'umūmen 'ulemā Orta Cāmi' e tebdil-i mekān ve imzā-yı 'azîmet üzere niṭāk-ı ihtimāmı der-miyān idicek, taraf-ı salṭanatdan defterdār-ı sâbıḳ Meḡammed Paşa ḡil'at-i pūş-ı vezāret-i 'uzmā olup, ol gice vezîr-i ma'zül lāşesin Atmeydānı'na iṣāl eyledükden soñra irtesi māh-ı mezbūruñ on sekizinci yevm-i sebtür. Cümle 'asker tecdid-i 'ahd ü ḳasem ve

rikāb-ı ‘azīmete vaz’-ı kadem idüp, Cāmi’-i Cedīd-i Aḥmed Ḥānī’ye varıldıḡda, ḥuddām-ı Ḥarem menvī ve muşammimlerinden istiḥbār için bir miḡdār ārām olup, ba’de taḥḡīke’l-ḡaber sarāy-ı [80b] ‘āmireye ḡüzer kılinup, meydān-ı sarāy nümüne-nümā-yı rüz-ı maḡşer olduḡda, Büyük Vālide Sulṡān Bāb-ı Hümāyün dāḡilinde vāḡi’ şuffeye gelüp, ancak şeyḡü’l-İslām ile vezīr ḡuzūrına da’vet ve ba’z-ı nüvāziş-āmīz kelimāt ile def’-i müdde’āya teşmīr-i sāk-ı himmet itmekle bir iki sā’at mūrūr, taşrada olanlara ‘aks-i maḡlūb iḡtimāli ḡayāliyle dā’ire-i ‘akldan bā’iş-i ‘ubūr olduḡda, Ḳara Çelebi-zāde ‘Azīz Efendi bilā-izn Vālide Sulṡān ḡuzūrına varup, vezīr ve müftiye ḡiṡāben “Bunda bizsüz ne işüñüz vardır? Eger ancak sizlerle bu ḡıdmet tamām olsa idi, bizleri getürmezler idi. ‘Asker sizleri bir maşlahat görür, diyü sükūt iderler. Netice-i ictimā’-ı dīdār görüşmeḡe çıḡduḡından ḡaberdār olurlar ise ne siz ḡalursuz ve ne biz” ve bunun emşāli kelimāt söyledüḡde Vālide Sulṡān daḡi “Be hey efendi! N’aceb dūrüşt-ḡü ādemsiz. Oḡlum ba’de’l-yevm şān-ı salṡanata münḡal ḡareketlerinden firāḡ idüp, devlet-i ḡayr-ḡāḡları nuşḡ u pend ile kār-bend olıcaḡ oldu. Cem’iyyeti tefriḡa himmet itseñüz olmaz mı” didüḡde, āvīze-i binā-ḡuş ḡabül olmayup, kelām-ı evvel üzere ısrār itmeleriyle bi’l-āḡire “Kemāl-i tehevür ile varayum, şeh-zādeyi getüreyüm” diyü, içerüye gidüp, hem-nām-ı ḡazret-i faḡr-i ‘ālem şeh-zāde-i mihter ü mükerrrem ḡazretlerin zīb ü zīynet-i mülūkāne ile iḡzār ve “Murāduñuz bu mıdır? İşte şeh-zāde, işte siz” diyü, ḡahr u kīn iḡzār eyledüḡde hemān-dem Ḳara Çelebi-zāde ‘Azīz Efendi saḡ ḡoltuḡlarına girüp, āfitāb-ı ‘ālem-tāb mişāl-i maḡla’-ı envār-ı cāḡ ü celāl olan bāb-ı mu’allā cānibinden meydān-ı dīvān-ı bülend-eyvāna ma’an pertev-endāz olduḡda, ber-resm-i me’nūs şeref-i cülūsleriyle serīr-i devlet-maşīr, ḡayret-evreng-i zümürred-reng-i felek esīr oldu. ⁶⁸⁸ و كان ذلك وقت العصر اليوم الثامن عشر من رجب الفرد سنة ثمان و خمسين و الف

Cülūs-ı Sulṡān Meḡammed Ḥān

Şehr-i mezbūruñ yigirmi toḡuzuncı ḡünü keyfiyyeti kütüb-i tevārīḡde keşīde-i silk-i taḡrīr ve i’ādesi bā’iş-i tekdīr olduḡı vech üzere ‘āzim-i ḡülzār-ı cinān olduḡda, na’şları Bābü’s-sa’āde önüne iḡzār ve muḡtedāları olan Ḥüseyn Efendi imām iḡtiyār olup, ba’de edāe’ş-şalāt ḡarem-i cāmi’-i Ayaşofya’da ‘amm-i mükerrremleri [81a] merḡūm Sulṡān Muştaḡā civārında ta’yīn-i mezār-ı maḡfiret-medār olındı.

⁶⁸⁸ “Bu olay bin elli sekiz senesinde, Receb ayının on sekizinci ḡünü ikinci vaktinde zuhur etti.”

Pādişāh-ı merhūm ekrem-i havākīn-i Rūm, sultān-ı sa‘ādet-nihād, pādişāh-ı kerem-mu‘tād, meşab-ı şehāb-ı levāzım-ı hilāfet, mehabb-ı şimāl-i haşmet ü ‘azamet, mālīk-i hüsām-ı saltanat, vāriş-i vāhid-i devlet olup, imdād-ı ‘ināyet-i ezeli ve is‘ād-ı himāyet-i lem-yezeli ile hengām-ı devletlerinde bāb-ı darb u harb mesdūd ve zıll-ı zalil-i emn ü emān memdūd olduğundan mā‘adā her taraf hışb ü rehā ile memlū ve her kūşe envā‘-ı zehāyir ile meşşū olmağla evkāt-i şerifeleri sūr-ı pūr-sūrūr ile mūrūr ve şöbet-i civārī-i havrā hey’et ile ‘ubūr itmiş idi.

Nazm

Nedür bu devr-i tarabzā zamān-ı ferağ-fāl
Görinmez oldu dil āyinesinde gerd-i melāl

Müddet-i Saltanatları

Sekiz sene toköz ay.

Müddet-i ‘Ömr-i ‘Azizleri

Otuz bir sene toköz ay on altı gün vāki‘ olmuş idi.

Āşār-ı Hayriyelerinden

Cezire-i Girid’de zamānlarında fetḥ olan kal‘ada müte‘addid cāmi‘leri vardır.

Evlād-ı Kirāmları

Sultān Meḥmed, Sultān Süleymān, Sultān Aḥmed ḥazāratı ki tūvālī ve tertīb üzere vāriş-i taht u tāk-ı cihān-girī olmuşlardır. Bi-meşiyeti’llāhi te‘alā tabaḫalarında ‘ale’t-tertīb ve’t-taḫşil zikr olunur.

Şeh-zāde Sultān Murād

Şeh-zāde-i rābi‘ Sultān Murād’dur ki elli üç Muḥarrem’inde pertev-endāz-ı şahın-ı sarāy-ı şühūd olup, sene-i mezbūre Zī’l-ka‘de’sinde ‘āzim-i ‘ālem-i nā-būd oldu.

Şeh-zāde Sultān Selīm

Biri daḫi Sultān Selīm’dür ki elli dört Muḥarrem’inde pīrāye-baḫş-ı gülzār-ı vücūd olup, ‘aşr-ı Meḥmed Ḥānī’de biñ seksen iki Cemāzi’l-ülā’sında marāz-ı ḥunnāḫdan ‘āzim-i dārū’n-Na‘īm olup, vālidi türbesinde defn olındı.

‘Aḫl u rüşd ile ma‘lūm ve vakār u vecāhet ile mevsūm idi.

Şeh-zāde Sultān ‘Oşmān

Biri daḫi Şeh-zāde Sultān ‘Oşmān’dur ki elli dört Zī’l-ka‘de’sinde ḫalvet-ḫāne-i ‘ademden pā-nihāde-i meydān-ı vücūd olup, elli altı Rebī‘ü’l-evvel’inde şem‘-i ḫayātı te’şir-i nefis-i ecel ile müntefī oldu.

Şeh-zāde Sulţān Cihān-gīr

Biri daği Sulţān Cihān-gīr'dür ki elli altı Zî'l-ka'de'sinde şahn-ı sarāy-ı vücūda pā-nihāde olup, elli sekiz hūdūdında vefāt eyledi.

Şeh-zāde Sulţān Bāyezīd

Biri daği Sulţān Bāyezīd'dür ki anlar daği elli altı Zî'l-ka'de'sinde teşrīf-i sāz [81b]⁶⁸⁹ dīhīm-i eyvān-ı vücūd olup, elli yedi evāsıtında fedā-yı ser-i sa'ādet-efser-i peder oldı.

Şeh-zāde Sulţān Orhan

Biri daği Sulţān Orhan'dur ki vālidleri vefātından soñra elli sekiz Ramazān'ında rūd u cūda vürūd idüp, altmış Muharrem'inde zevrağ-ı vücūdı gūṭa-ḥor-ı baḥr-i 'adem oldı.

Erkān-ı Devlet-i 'Aliyyeleri

Vüzerā-yı 'İzām

Ḳara Muştafā Paşa Arnavud'dur. Ocağ ağalarından Ḳara Ḥasan Ağa'ya hıdmet ile şolağ olup, ba'de zamān yoluyla Yeñiçeri ketḥudāsı ve sekbānbaşı olduḡdan soñra biñ kırk dört Ramazān'ında Yeñiçeri ağası, kırk beş Receb'inde Şarı Ḥüseyn Paşa yerine ḳapudan, kırk altı hūdūdında Vezīr Bayram Paşa yerine ḳā'im-maḳām-ı dārū's-salṭanat, kırk sekiz Muharrem'inde mülāzım, hıdmet-i rikāb-ı devlet intisāb olup, sene-i mezbūre Şa'bān'ında Ṭayyār Meḥemmed Paşa şehīd olduḡda, mühr-i şerīf ile teşrīf olındı. Elli üç Zî'l-ka'de'sinde ḳatl olındı.

Vezīr-i mezbūr müdebbir-i umūr-ı cumhūr, munşif u ḡayūr, kemānkeş ü tīr-endāz ve emşāli miyānında mümtāz idi.

قال بعض الجفارين فى صدارة الوزير اعظم قره مصطفى پاشا⁶⁹⁰

وتسألنا عن مصطفى لأمانته

و ولايته فى وقت عسر تسهلا

وزير حياه الله من حين فترة

وقلده مفتاح ما كان مقفلا

⁶⁸⁹ **Der-kenār:** Maḳtūl olduḡı senenüñ māh-ı Receb'de vāḳi' ḥusūf-ı münāsebetiyle Bahāyī Efendi merḥūm bu beyti dimişdür:

Mihr-i iḳbāl-i vezīr oldı giriftār-ı kūsūf

Yüzi ağ ola zūhūr itdi hele hükm-i ḥüsūf

⁶⁹⁰ "Cifirle uğraşan bazı kimseler Vezir-i A'zam Kara Mustafa Paşa'nın sadareti hakkında dediler ki"

يولى على صدر الولاية مكرما
على رغم حساد سيرمون بالبالا

فمن كان ذا وعد من الله ناله
و ليس ينوب الحاسدين سوى القلا

اذا انتصفت أيام شعبان و انقضى
من النصف يوم بات ضد مجندلا

و طار من الطيار طائر روجه
وينزل طيرايمن بالعز و العلا

فيشهر سيف الجد والعزم للورى
و يتفتح أبواب السلام معجلا

فبييض من أرض السواد سوادنا
ببيض سيوف الحق والنصر هلا

و ذلك فى يوم العروبة مصبحا
الحاميم بعد الغين فى الشين حصلا

له غيب هذا الفتح عزم و ركبته
الى دار حرب للوفاق تاهلا

و بعد تمام الفتح و السلم مدة
و عود الى دار الملوك مبجلا

يعوضه الرحمن عن ميم وقته
حليما سليما بالخليل ممثلا

و ذلك فى الشوال من عام قابل

Āşār-ı Ğayriyyesinden

Barmağkapu kırbinde Ğücerāt-ı ‘adıdeyi müştemil bir medrese-i laţıfe ve türbe-i şerīfesi vardur. Anda medfūndur ve Kıurşunlu maĞzenine muţtaşıl olan kenīsāyı ehl-i İslām taleb ü recāsıyla cāmi‘ itmişdür. Toķat ile Sivas beyninde MeĞemmed Paşa’nuñ Ğarab Ğānı’nı tecdīd itdüğinden mā’adā [82a] bir cāmi‘ ve bir Ğammām daĞı bīnā itmekle eţrāfdan birkaç yüz ev peydāsıyla ma‘mūr ve Sivas Yeñişehri dimekle meşhūr olmışdur ve Edrine’de Ğarābe müşerref olan MiĞal Köprüsi’n yigirmi biñ Ğuruş şarfıyla ta‘mīr ve teşyīd ve Ğorlı’da vāķi‘ ağac-ı cisrī taşdan binā ve tecdīd itdi ve İstanbul ve Üsküdar’da çeşmeler icrā ve bunuñ emşāli niçe eşer peydā eylemişdür.

MeĞemmed Paşa

Sultān-zāde dimekle meşhūrdur. ‘Aşr-ı Süleymān Ğānī’de vezīr-i a‘zam ve dāmād-ı şehinşāh-ı mükerrerem olan şāhibü’l-Ğayrāt Rüstem Paşa evlādındandır. Biñ otuz tārīĞinde Ğarem-i Ğümāyūnda Ğaş oţadan kıpacıbaşılık ile çıķduĞı ‘unfvān-ı

⁶⁹¹ Allah’ın o dönem ömrünü uzattığı ve bereketli kıldığı vezir Herkesin ulaşamadığı kilitli kilidi boynuna taktığı vezir

Belayla imtihan edilecek olan hasetçilere rağmen Velayet makamına görkemli bir şekilde gelen vezir

Her kimin Allah’a bir va’di varsa onu elde eder. Hasetçiler sadece buğz elde eder.

Şaban ayı yarılanınca ayın 16’sında Öyle bir gün ki o günde silahsız olunur.

Nimet kuşlarından bir kuş uçtu Bereket kuşu yücelik ve izzetle iner.

İnsanlara azim ve ciddiyet kılıcını gösterir. Ama ondan önce de barış kapılarını açık bırakır.

Hak ve yardım kılıçlarının çarpışmasından dolayı, Ekilen arazilerden gelen gelirlerle bizim fakrımız gider.

Bu tarih Cuma sabahında “Hamim ba’de’l-gayn fi’ş-şîn” de ortaya çıkar (ebced: 1048)

O, daru’l-harpte gâlip gelmek için hazırlanmış güçlü ve metin bir vezirdir

Fetih veya barıştan hemen sonra melikin yurduna şan ve şerefle dönüş vardır

Allah onu Halil İbrahim misali sağ salim olarak döndürür

Bu geri dönüş bir sonraki senenin Şevvalinde oldu Güzel bir şekilde her şeyi Allah’ın hükümlerine bırak (bunların hepsi Allah’ın tevfiikiyledir)”

şebâbda olmağla Cüvân Kapucıbaşı ‘unvânıyla daği ma‘rûf olmuş idi. Ba‘dehû kubbeneşin-i vezîr-i güzîn oldılar. Biñ kırk yedi Rebî‘ü’l-âhîr’inde Şarı Hüseyn Paşa yerine Mısr vâlîsi olup, kırk toğuz evâhîrinde ma‘zûl olduğdan soñra elli bir Zî‘l-ka‘de’sinde Azağ istiğlâşîçün serdâr ta‘yîn olındı. Ba‘de kazâe’l-vağar mezûnen âsitâneye gelüp, elli üç Receb’inde vâlî-i Şâm, sene-i mezbûre Zî‘l-ka‘de’sinde mühr-i vezâret irsâliyle ikrâm olunduğda Cem‘î Çelebi bu gûne târîğ dimişdür:

Mısrâ‘

Rükn-i evreng-i cihân oldı Mehemmed Paşa

Fehîm Çelebi dimişdür:

Nazm

İki târîğe muvâfîğ düşecek vağt-i sabâğ

Oldı bu beyt-i Fehîmâ dile ilhâm-ı Hudâ

Şâm’da mühr ile mânend-i meh oldı Āşaf

Şadr-ı dâdâr-ı felek pâye-i Mehemmed Paşa

Ba‘dehû elli beş Şevvâl’inde Bosnevî Şâliğ Paşa ‘ameliyle ma‘zûl ve Girid cezâresine serdâr olmuş idi. Elli altı Cemâzi’l-âhîre’si sulğinde intikâl eyleyüp, na‘şî cānib-i bahrden kaçaba-i Üsküdar’a vuşûl bulup, merkez-i dâ’ire-i velâyet Hudâyî Mağmûd Efendi hazretlerinüñ mezâr-ı mağfiret-medârları kurbinde i‘dâd itdüğü merğad-i pür-envârda rû-nihâde-i ħâk-i siyâğ oldı Sinni erba‘îni mütecâviz idi.

Paşa-yı mezbûr ‘ayyâşet ve çallâşet ile meşhûr idi.

Ĥikâye

Kâtib Çelebi *Fezleke*’sinde nağl ider ki “Yevmen mine’l-eyyâm ‘Abdü’r-rağîm Efendi kâğdi-‘asker iken ziyâretine vardum. Meclis tenhâ olmağla muşâğbet esnâsında baña ĥiğâb idüp, pâdişâhuñ mütelevvin ve bû’l-‘aceb olmasına sebep Mehemmed Paşa’dur. Zirâ mezbûr aşlında müdâhin olduğundan [82b] mâ‘adâ Mağtûl Muştağâ Paşa yerine vezîr olup, cānı ĥavfına düşmekle bir mertebe ziyâde müdâhin oldı ki şaf-dil olan pâdişâğ bile meşreb-gîrligin duyup, “Lâlâm Muştağâ Paşa gâğî baña i‘tirâğ ider ve bu iş nâ-ma‘ğûldür” dir, idi. “Senden i‘tirâğ degül belki cümle fi‘limüz pesendideñ olur, aşlı nedür?” diyü su‘âl eyledükde “Pâdişâğum, sen yeryüzinüñ ĥalîfesi zıllu’llâğsın. Zâmir-i münîr-i şehriyârîde cilveğer olan ĥavâğır cümle ilhâm-ı Rabbânî’dür. Çavlen ve fi‘len sizden bî-hüde ve ĥağâ şudür eylemez ki i‘tirâğa mecâl ola” diyü, cevâb virdükde

pādişāh-ı pāk-nijād daħi ĥaķıķatine ĥaml idüp, şoñra ziyāde vaz‘ -ı nā-pesendīdesine i‘ tirāz eyleyenlere “Sizüñ sözüñüz ġaraźdur baña, lālām şöyle didi: Benden ĥaťā şādır olmaz” diyü, “ol kelām-ı bāťıl ile iĥticāc itdürmege sebep oldu” diyü, tafşıl-i ĥāl eylemiş.⁶⁹² تجاوز الله عنا و عنهم اجمعين

Şālih Paşa

Bosnevī’l-aşldur. İbtidā vezāretiyle defterdār-ı bülend-iştiĥār Muştafā Paşa ĥıdmetine vāşıl ve taĥşıl-i isti‘dād eyledükden şoñra zümre-i küttāba dāĥil olup, ĥıdemāt-ı dīvāniyyeden niće ĥıdmetde istiĥdām olunup, paşasından şoñra baş-muĥāsebe ve defter ve tersāne ve maťbaĥ emīni olduĥdan şoñra ba‘ż-ı muĥarribān şefā‘ atıyle mīr-āĥūr, ba‘dehū Yeñiçeri aġası olup, elli dört Rebī‘ü’l-āĥir’inde ta‘yīn-i ĥavāşş ile vezīr ve sene-i mezbūre Cemāzi’l-ülā’sında Meĥemmed Paşa yerine ĥıdmet-i defterdārī ile tevkīr olındı. Elli beş Şevvāl’inde Sulťān-zāde Meĥemmed Paşa yerine mesned-ārā-yı şadāret-i ‘uzmā olduĥda, Şenāyī Çelebi didüġi tārīĥdür:

Mışrā‘

Şadr-ı a‘lāya vardı Şālih-i şadr

Diger

Şadr-ı ‘ālīde müşīr-i kāmīl

Elli yedi Şa‘bān’ında vech-i sābıķū’l-beyān üzere maźhar-ı ĥahr-ı ĥahramānī olmaġla terk-i ‘ālem-i fānī idüp, Üsküdar’da defn olınmış idi. Sinni ‘ıkd-ı rābī‘a mütenāhī idi.

Paşa-yı mezbūr seĥā vü kerem ile meşhūr idi.

Şad Pāre Aĥmed Paşa

İstanbul’da Tavşantaşı ĥurbinde sākīn bir sipāhīnūñ ferzendi olup, ibtidā-yı ĥālinde şan‘at-ı kitābete raġbet ve mektüb yazmaĥ vādisinde taĥşıl-i mahāret itdükden şoñra tız-destligi sebebinden Defterdār ‘Ömer Efendi zamānında ĥalemde ĥātīb olup, ĥıdmetinde pesendīde olmaġla Ķara Muştafā Paşa vezāretinde baş-tezķireci olup, paşası [83a] ĥatlınden şoñra mevķūfātcı ve defter-emīni olmış idi. Elli altı Ramazān’ında Mūsā Paşa yerine vezāretiyle defterdār, elli yedi Şa‘bān’ında Şālih Paşa yerine şadāret-i ‘uzmā ile kāmķār olup, elli sekiz Receb’inde vāķi‘ vaķ‘a ġünü ĥatlı olındı.

⁶⁹² “Allah bizim ve onların günahlarını affetsin.”

Vezîr-i mezbûr şiddet-i tehevür ile meşhûr, hayr u şerre kâdir, merd-i bahâdır idi.

Meḥemmed Paşa

Cülûs-hümâyun-ı Meḥemmed Hânî'den bir gün evvel vezîr-i a'zam olmuş idi. Fî Recebû'l-ferd sene 1058.

Meşâyih-ı İzâm

Yahyâ Efendi merḥûm, cülûslarında şeyḥü'l-İslâm bulunmuşlar idi. Mâte fî Zî'l-hicce sene 1053.

Ebû Sa'îd Efendi 'azl fî Zî'l-hicce sene 1055.

Mu'îd Aḥmed Efendi mâte fî Rebî'ü'levvel sene 1058.

'Abdü'r-raḥîm Efendi bunlar ile devlet-i İbrâhîmiyye tamâm olup, zamânlarında cülûs vâkı' olmuşdur.

Şudûr-ı Asâkir-i Rûm

'İsâ Efendi cülûslarında kâdî-'asker bulunup, ba'dehû 'azl olındı. Fî Zî'l-ka'de sene 1045.

Ebû Sa'îd Efendi şâniyen 'İsâ Efendi yerine şadr-ı Rûm olmuşlar idi. Ba'dehû 'azl olındı. Fî Cemâzi'l-ülâ sene 1051.

Mu'îd Aḥmed Anaṭolî'dan Rûm'a naql olunup, 'azl olındı. Fî Rebî'ü'l-evvel sene 1054.

Ḳara Çelebi-zâde Maḥmûd Efendi 'azl, fî Şevvâl sene 1055.

'Abdü'r-raḥîm Efendi 'azl, fî ğurre-i Receb sene 1056.

Bahâyî Meḥemmed Efendi Anaṭolî'dan şadr-ı Rûm olup, ba'dehû 'azl, fî Zî'l-ka'de sene 1056.

Ḳara Çelebi-zâde Maḥmûd Efendi şâniyen şadr olup, ma'zûl oldı. Fî Cemâzi'l-ülâ sene 1057.

Bahâyî Efendi şâniyen şadr olup, ba'dehû 'azl olındı. Fî Şevvâl sene 1057.

Çivi-zâde Şeyḥ Meḥemmed Efendi şadr olup, şoñra 'azl olındı. Fî Rebî'ü'l-evvel sene 1058.

Bālī-zāde Muştafā Efendi Ğalaṭa ḳazāsından ma' zūlen şadr-ı Rūm olup, ba' dehū ma' zūl oldu. Fī Cemāzi'l-ūlā sene 1058.

Mūlaḳḳab Muştafā Efendi İstanbul'dan şadr olup, yevm-i cūlūsda ḳatlı olındı. Fī Receb sene 1058.

Şudūr-ı 'Asākir-i Anaṭolı

Çivi-zāde Efendi cūlūs-ı hūmāyūnda Anaṭolı ḳāḏi-'askeri bulunup, ba' dehū 'azlı olındı. Fī Zi'l-ḳa' de sene 1049.

Mu' id Aḥmed Efendi şāniyen şadr-ı Anaṭolı olup, soñra Rūm'a naḳlı olındı. Fī Cemāzi'l-ūlā sene 1051.

' Abdū'r-raḥīm Efendi Anaṭolı şadrı olup, ba' dehū 'azlı olındı. Fī Rebī'ül-evvel sene 1054.

Cinci Ḥüseyn Efendi Ğalaṭa ḳazāsından Anaṭolı olup, ba' dehū 'azlı olındı. Fī ğurre-i Rebī'ü'l-evvel sene 1056. [83b]

Bahāyī Efendi şadr-ı Anaṭolı olup, ba' dehū ma' zūl oldu. Fī Receb sene 1056.

Çivi-zāde şāniyen Anaṭolı olup, 'azlı olındı. Fī Şevvāl sene 1056.

Cinci Ḥüseyn Efendi şāniyen nā'il-i şadr olup, ba' dehū 'azlı olındı. Fī Cemāzi'l-ūlā sene 1057.

İmām-zāde Efendi Edrine'den ma' zūlen şadr olup, ikinci ğün 'azlı olındı. Fī Cemāzi'l-ūlā sene 1057.

Cinci Ḥüseyn Efendi şālişen şadr olup, onıncı ğün 'azlı olındı. Fī Cemāzi'l-ūlā sene 1057.

İmām-zāde Efendi şāniyen naşb olunup, ba' dehū 'azlı olındı. Fī Receb sene 1057.

Cinci Ḥüseyn Efendi rābi'an Anaṭolı iḥsān olunup, on ikinci ğün 'azlı vāḳi' oldu. Fī Receb sene 1057.

İmām-zāde Efendi şālişen i'āde olunup, ba' dehū 'azlı olındı. Fī Muḥarrem sene 1058.

Ḥanefī Efendi naşb olunup, ba' dehū 'azlı olındı. Fī Cemāzi'l-ūlā sene 1058.

Memek-zāde Muştafā Efendi cūlūs-ı Meḥemmed Ḥānī'de ḳāḏi-'asker bulunup, irtesi 'azlı olındı. Fī Receb sene 1058.

Ḳuzāt-ı Kostantiniyye

‘Abdü’r-raḥīm Efendi cülüs-ı hümâyünda ḳāḍī-i beled bulunup, ba‘dehü ‘azl olındı. Fī aḥadü’r-Rebī‘ in sene 1051.

Nā’ib Meḥemmed Efendi ḳāḍī olup, ba‘dehü ma‘zül oldı. Fī Cemāzi’l-ülā sene 1052.

Ḳabaḳulaḳ-zāde Ebu’l-irşād Meḥemmed Efendi naşb olunup, soñra ‘azl olındı. Fī Cemāzi’l-ülā sene 1053.

Zeynü’l-‘Ābidīn Efendi ḳāḍī olup, ba‘dehü ‘azl olındı. Fī Şafer sene 1054.

Ḥüsām-zāde ‘Abdu’r-raḥmān Efendi Şam’dan ma‘zülen ḳāḍī olup, soñra ‘azl olındı. Fī Rebī‘ ü’l-evvel sene 1055.

Bahāyī Efendi naşb olunup ba‘dehü ‘azl olındı. Fī Şevvāl sene 1055.

Başmaḳcı-zāde Meḥemmed Efendi ḳāḍī-i beled olup, ba‘dehü ‘azl olındı. Fī Receb sene 1056.

Bolevī Muştafā Efendi İstanbul ḳāḍisi olup, ba‘dehü ma‘zül oldı. Fī Rebī‘ ü’l-evvel sene 1057.

Memek-zāde Muştafā Efendi ḳāḍī olup, ba‘dehü ‘azl olındı. Fī Şevvāl sene 1057.

Ḳudsī-zāde Şeyḫ Meḥemmed Efendi naşb olunup ba‘dehü ‘azl olındı. Fī Muḥarrem sene 1058.

Mülaḳḳab Muştafā Efendi şadr-ı Rüm’a naḳl olındı. Fī Cemāzi’l-ülā sene 1058.

Yokyoḳ Muşliḫü’-d-dīn-zāde Efendi cülüsda ḳāḍī bulunup, irtesi ‘azl olındı. Fī Receb sene 1058. [84a]

طبقه نهدهم از طبقات شاهان آل عثمان و تاجداران جهان سلطان محمد خان ابن السلطان ابراهيم خان ادام الله له
ادام الرحمة في سماط الغفران و اسكنه في على غرف الجنان⁶⁹³

Bu devlet-i ‘aliyyede cür‘a-keş-i zülāl-i hayāt-ı cāvidānī ve vārid-i selsāl-i beḳā vü devām-ı zindegānī olan ‘ulemā-yı fezā’il-yāb ve fuḫalā-yı fevāzil-iyāb ḫazarātınuñ menāşıb u merātīb ve seyr ü menāḳıblarıdır ki ‘ale’t-tertib ferdan ferdā tavşif ü teşbīb olunur.

Cinci Hüseyn Efendi

el-Mevlā Hüseyn bin Meḫammed bin eş-Şeyḫ Ḳarabaş İbrāhīm Efendi. Vilāyet-i Anadolı’dan Za‘ferānborlusı nām ḳaşabada e‘izze vü murtāzinden Ḳarabaş Şeyḫ İbrāhīm Efendi’nüñ nebireleri ve Meḫammed Çelebi’nüñ ferzend-i ‘acibetü’s-serireleridir. Taḫşil-i biḏā‘a-i ‘ilmiyye ve kesb-i ma‘ārif-i resmiyye ārzūsıyla dārü’l-mülk-i İstanbul’a vuşul ve müderrisinden tercemesi ātī Bebr birāderi Ḥasan Efendi maḫdümü Meḫammed Efendi dārü’l-ifādesine duḫul itdükden soñra devr-i medāris iderek Süleymāniyye’ye vāşıl ve andan elli bir Rebī’ü’l-evvel’inde Muşliḫü’d-dīn-zāde ‘Abdu’llāh Efendi yerine İzmir ḳāḏisi olduḫda, mezbūrı mülāzım itmedüğünden mā‘adā, manşıba daḫi getürmemek ile ke‘ib ü ḫazın ḫücre-nişin ḳalmış idi. Ol eşnāda mizāc-ı hümāyün i‘tidālden ḫurūc ile ıztırābları ḫadden füzün olup, mu‘ālece-i cismāniyeden mā‘adā müdāvāt-ı rüḫāniyyeye şürü‘ itmişler idi. Şāḫibü’t-tercemenüñ vālidesi muḳarribān-ı ḫarem-i hümāyūndan birine “Benüm oḫlum, babasından ba‘zı mü’eşşir du‘ālar bilüp, bu maḳūle şey’e izinlidir. Eger pādişāhımızı oḫısa bilā-şekk eyü olur” didükde, sem‘-i hümāyūna vāşıl olup, fi’l-ḫāl bir bostānī ile da‘vet olunup, ḳırā’at-ı ‘azāyime āḡāz itdüğü gün ber-müciḫ ḫüsn-i i‘tikādına⁶⁹⁴ ile müşbetdür. Fi’l-cümle şifā-sāz olduḫda, hemān-dem üç yük aḳçe menzil-i bahā ve ḳadr-i kifāyeden ezyed ‘abīd ve imā ve birḳaç kīse nüḳūd u emti‘a ve aḳmişe ve dībā ve sā’ir esās-ı beytten mālzem i‘tā olunduğundan mā‘adā, ḫuddāmına daḫi ḳapucılık, müteferriḳalık emşāli dirlikler fermān ve kendüler def‘aten mülāzemet ve ḳırḳ aḳçe medreseden infişāl i‘tibārıyla altmışlı medārisinüñ biri iḫsān olunmaḳ [84b] için peygām-ı vācibü’l-iz‘ān şādır olduḫda, Şeyḫü’l-İslām-ı vaḳt Yahyā Efendi merḫūm şāḫn medresesiyle irzā-yı şāḫs-ı merḫūm ihtimāliyle taḫarri itdüklerinde Vezir-i A‘zam

⁶⁹³ “Osmanlı padişahları, cihanın hükümlerlik sahipleri tabakasının on dokuzuncusu -Allah her daim onu bağışlayıp rahmet etsin ve cennetlerin en yüce yerlerinde onu ağırlasın- Sultan İbrahim oğlu Sultan Mehmed tabakası”

⁶⁹⁴ “Menfaati için taşta itikat eden kimdir?”

Ḳara Muṣṭafā Paṣa haberdār olduḡda, ṣāhibü't-tercemeye “Nā'il olduḡni ni' metün ſükriñ kıl” diyü, hitāb vārid olucaḡ, ‘alā ṭarīḡi't-tenzil biñ elli iki Rebī'ü'l-evvel'inde ‘İsā Efendi yerine İbrāhīm Paṣa-yı ‘Atīḡ Medresesi'ne ḡāric ile ‘āric olup, sene-i mezbūre ḡudūdında cedd-i rāḡımu'l-ḡurūf āti't-terceme ‘Abdü'r-raḡīm Efendi ‘azlinden cānib-i bahr-i siyāhda vāḡı'a Çınarlı Medrese dimekle ma' rūf medrese-i ṣāḡna vāṣıl olmuṣlar idi. Ḥattā bu faḡırūñ lisān-ı merḡūmdan ḡuṣ-zedi olan bu minvāl üzeredür ki ol eṣnāda ṣāḡn mu' idleri gelüp, “Sultānum! Medresemüz ḡareket itmiṣ, müderris-i cedīd Cinci Ḥüseyñ Efendi derse geldi. Lākin biz ḡaḡı medreseye ḡareket itdük, ma' lūm olmadı” didükde, merḡūm u maḡfūrun leh daḡı ſeyḡü'l-İslāma varup, keyfiyyeti i' lām itdükde “Elem çekme ‘Abdü'r-raḡīm Efendi! Medrese senüñdür. Ancak bir ḡün derse çıkmaḡa bizden me'zūn olmuṣdur” diyü, cevāb virmiṣler, yine sene-i mezbūre Zī'l-ḡa'de'sinde İstanbul pāyesiyle Ġalaṭa ḡazāsına vāṣıl olduḡda, Seyyid Rızā Çelebi bu ḡüne tāriḡ dimiṣdür:

Mıṣrā'

Hākim-i ſer' resūl-i lem-yezel

Ol eṣnāda Ḳara Çelebi-zāde Maḡmūd Efendi ile ber-mūcib-i emr-i pādīṣāḡi 'aḡd-i 'alāḡa-i müṣāharet itmiṣ idi. Elli dört Rebī'ü'l-evvel'inde ‘Abdü'r-raḡīm Efendi yerine ṣadāret-i Anaṭolı iḡsān olup, Ġalaṭa ḡazāsı ber-vech-i arpalıḡ ṭaṣarrufından ḡalmıṣ iken bir aydan ſoñra nez' olup, efendisi Ḥasan Efendi-zāde'ye tevcīḡ olıñduḡda:

Nazm

لاتزل الفقير عليك عن

تركع يوما والدهر قد رفعه⁶⁹⁵

Mazmūnına mā-ṣadaḡ düṣmiṣler idi. Elli altı Rebī'ü'l-evvel'inde ma'zūl ve yerlerine Bahāyī Efendi mevṣūl oldu. Sene-i mezbūre ſevvāl'inde Çivi-zāde ſeyḡ Meḡammed Efendi yerine ṣāniyen mañṣıb-ı ṣadārete nā'il oldu. Elli yedi Cemāzī'l-ūlā'sında 'azl olup, yerleri İmām-zāde Efendi'ye olmuṣ iken üçüñcü ḡüni maḡāmına i'āde ve üçüñcü ḡün 'azl olıñduḡda ḡalefi ol mañṣıb-ı celile pā-nihāde olup, sene-i mezbūre [85a] Receb'inde rābi'en murabba'-niṣīn-i ṣadāret olmuṣ iken on iküñcü ḡün küṣe-i 'azlde mekīn ve ṣāliṣen İmām-zāde Efendi ṣadr-ı ṣadāretde nā'il-i 'izz ü temkīn oldu:

⁶⁹⁵ “Hiçbir fakiri zelil görme, umulur ki bir ḡün sen düṣersin de zaman onu yüceltir.”

Nazm

‘ Alemüñ bir fikre şâlih-kârı yoğdur ey göñül

Vaz‘ -ı nâ-sâz-ı cihân ki şöyle gâhî böyledür

Fi’l-vâki‘ üç ayda üç def‘ a bir manşıba tevellâ hayret-dih-i ‘ uğul-i ‘ ibret-bînân-ı cihândur:

Mısrâ‘

ومزالت الايام تبدى العجايبا⁶⁹⁶

Sene-i mezbûre Şevvâl’inde kendüye ba‘z-ı fesâd isnâdıyla bi-fermân-ı hümâyün İznikmid’e nefy ile mağzûn ve sekizinci gün ‘avde me’zûn olmuş iken, şehir-i mezbûrda şâniyen mazhar-ı kahr-ı sulţân-ı dehr olup, Gelibolı’ya iclâ ve onuncu gün ‘avd için izn-nâme tahtır ve imlâ olındı. Elli sekiz Receb’inde vâki‘ cülûs-ı Mehemmed Hânî’de bir ay kadar Şadr-ı A‘zam Mehemmed Paşa Sarâyı’nda üftâde-i dâm-ı intikâm sipihr-i nâ-fercâm olup, ba‘z-ı vücûh-ı hayrâta vakf nâmiyle kendüye temlik itdüdüğü mezâri‘ ve kurâ mülk-nâmeleri yedinden ağız olunup, ke’l-evvel ze‘âmet ve tîmârîde ibkâ olduğundan mâ‘adâ dest-i hırş ve âziyy ile cem‘ itdüğü ecnâs-ı tuhaf-ı nâ-ma‘dûd ve biñ kiseden mütecâviz nükd gözi öñinde vezîr sarâyına taşınup, ol hâl-i ‘ibret-me’âle nigâh ve her birin gördükde ıtlâk-ı zimâm-ı nâle vü âh iderek eyyâm-ı miñneti bu felâketle ağışama irişdükdün soñra Miğalıc’a nefy ü iclâ ve sene-i mezbûre Şevvâl’inde bi-fermân-ı ‘âlî kafes-i tenden murğ-ı rûhı ihlâ olındı.

Mevlânâ-yı mezbûr ‘ulüvv-i himmetiyle meşhûr ve kemâl-i şervet ile ma‘rûf, zamânında nefâz-ı kelâm ile mevşûf, müsâ‘ade-i baht ile yeden bi-yed hasretü’l-mevâlî olan şadârete vâşıl ve emvâl-i keşîreye nâ’il olmuş idi.

Hikâye

Mervîdür ki yevm-i cülûsda Yeñi Câmî‘ cem‘iyyetine dâhil olduğda, Burusa’dan ma‘zûl Mûsâ Efendi bu mecmu‘a ‘adem-i huşûruñuz mağz-ı hayr idi, diyü nuş u pend itdükdün⁶⁹⁷ المصحح سهل والمشكل قبولها “Efendi! Biz bu cem‘iyyeti Allâh’dan isterdük. Ahvâl-i ‘âlem ne şekle girdi biz böyle maşlahata niçün gelmezüz” cevâbın virmişdi. Ber-resm-i me’nûs itmâm-ı emr-i cülûs itdüğlerinde şâhibü’t-tercemeye müşâdereye mübâdere olduğda Kara Çavuş ve kayınatası Mağmûd Efendi vesâtet [85b] ve kefâletleriyle hânesine kaçırılmış idi.

Mısrâ‘

⁶⁹⁶ “Günler acayıplıkları izhar etmeye başladı.”

⁶⁹⁷ “Nasihat kolaydır ve problem onun kabulüdür.”

Hengāmenüñ a‘ lāsı dilā irteye kaldı

Şehr-i mezbūruñ yigirmi altıncı aḥad günü Şadr-ı A‘zam Maḥmūd Efendi’ye dāmādları, “Pādişāh-ı sâbıqdan ve sâ’ir ehl-i menāşıbdan be-her tarîk alduğın virüp ve cülūs-ı hümāyūn levāzımına mā-fî’l-vüs‘in bezl iderse kendü ḥaḳḳında bir eziyyet zuhūr itmeyüp, ḳāḍî-‘askerlikden ma‘zül efendiler pāyesinde kendüye bir arpalık virelüm āsüde ḥāl ve şafā-yı bāl ile du‘āda olsun ve illā kendü bilür” diyü, ḥaber geldükde:

Nazm

نیکخواهان دهند پند ولی

نیکبتان شوند پند پذیر⁶⁹⁸

Me’ālince Maḥmūd Efendi ber-muḳtezā-yı übüvvet-i ma‘neviyye bu kelimātı edā ve ziyādesiyle nuşḥı ifā ve ḥilāfında veḥāmet olduğın imā eyledükde, muḳābelesinde “Ben ḳāḍî-‘askerligi merdligümle oldum. Mādām cānum tendedür. Anlara bir aḳçe virmem” cevāb-ı ḳaṭ‘isin virdükde, Maḥmūd Efendi daḥi felāḥından ḳaṭ‘-ı ümmīd ve vezīr-i a‘zam ṭarafına mā-cerāyı başṭ u temhīd eyleyüp, kefāletden izḥār-ı berā‘at-ı zimmet ve min ba‘demā beyyine ‘adem-i duḥūle ‘azīmet eyledükde iḥzārı için der-‘aḳab Çavuşbaşı ‘Abdü’l-fettāḥ Ağa irsāl olunup, menzilde tefāḳḳud olındukda meger hem-civārı Tosun Çavuş menziline ḳarār itmiş imiş. Ḥaberdār olındukda menzil-i mezbūruñ saṭḥı bāmında tutulup, eşnā-yı aḥzda ḍarb-ı muşṭ-ı bī-edebān ile dīde-i yümnāsı āsīb-resīde olup, ol minvāl üzere sarāy-ı şadr-ı a‘zamıye işāl olındı.⁶⁹⁹ العهدة على الراوى

Hikāye

Merḥūm Şāriḥü’l-*Menār*-zāde tārīḥinde bi’z-zāt şāḥibü’t-tercemeden naḳl ider ki Şeyḥ Şadrü’d-dīn-i Ḳonevī ḳuddise sirruhu’l-‘azīz ḥazretleri Sulṭān ‘Alāü’d-dīn-i Selçūḳī’nüñ duḥter-i pākīze-aḥterin tezevvüc eyledükde ḥāşıl olan veled-i necīb ve ferzend-i lebīb cedd-i ḥāmis-i şāḥibü’t-terceme ola.

Hikāye

Bu daḥi *Veḳāyi’-nāme*-i merḥūm-ı merḳūmdandur ki şāḥibü’t-tercemenüñ ceddı Ḳarabaş İbrāḥīm Efendi bāhirü’l-kerāmet kimesne olup, ḥattā bir gün va‘zında “Ḥaḳḳ’dan bir belā nāzil olıcaḳdur. Biz fedā oluruz, sâ’ir müselmānlara zarar olmaya” dir. Bi-emri’llāh ol eşnāda menziline ḥarīḳ vāḳi‘ olup, kendü ve sekiz nefer evlādından

⁶⁹⁸ “İyilikseverler nasihat eder, ancak iyi talihliler nasihatı kabul ederler.”

⁶⁹⁹ “Rivayet edenin sorumluluğundadır.”

beşi muharriḳ olup, ancak üçü ḫalāş olmuştur ki biri Şeyḫ Meḫemmed Efendi'dür ki şāḫibü't- [86a] tercemenüñ vālid-i keşirü'l-meḫāmididür. Biri daḫi ḳuzātdan Emru'llāḫ Efendi'dür. Üçüncüsü el-Ḥācc Nūru'llāḫ'dur. ⁷⁰⁰ نورالله مراقدهم

Şiyāmī Efendi

el-Mevlā Şiyāmī. Diyār-ı Cānik'den zūḫūr ve İplikci Şiyāmī dimekle meşḫūr olup, ṭarīḳ-ı sa'ādet-refīḳ-ı 'ilme 'āzim ve Çeşmī Meḫemmed Efendi'den mülāzım olup, kırḳ aḳçe medreseden ma'zül iken biñ elli yedi şehir-i şiyāmında Cāme-şūy Ḥātūn yediyle Ḥüseyn Efendi yerine yeden-be-yed Filibe ḳazāsı iḫsān olındı. Elli sekiz Muḫarrem'inde Başmaḳcı-zāde Efendi yerine Selanik ḳazāsına naḳl olunup, yerlerine Müderris-zāde Efendi vaşl olındı. Sene-i mezbūre Receb'inde ma'zül ve yerine 'Abdü'l-fettāḫ Efendi mevşül oldı. Bunlar ṭayy-ı merāḫil iderek şehre ḳarīb bir maḫalle vuşül bulduḳda, ḫāne tedāriḡi için ādemler irsāl idüp, Sulṭān Meḫemmed Cāmi'-i Şerīfi ḳurbinde bir menzil iḫzārı eşnāsında bir ḳaç gün mürūr itmegın bi-emri'llāḫi te'ālā vāşıl olduḡı menzil-i āḫir menāzil-i dūnyeviyyesi olup, ṭa'ne-i ṭā'ūn ile intiḳāl ve dārü'l-ḳarāra isti'cāl eyledi.

Mevlānā-yı merḳūm her vechle nā-mā'lūm olmaḡın ancak menāşıbı zikriyle iktifā olındı.

Dāvūd-zāde Muştafā Efendi

el-Mevlā Muştafā İbnü's-Şeyḫ Dāvūd. Vālid-i keşirü'l-meḫāmidı meşāyih-ı kirāmdan Şeyḫ Dāvūd Efendi olmaḡın ki Dāvūd-zāde ki Şeyḫ-zāde dimekle meşḫūr ve nevbet-i ta'rīfi ve tavşīfi bu iki 'unvānla ṭanīn-endāz-ı mesāmi'-i cumhūr idi. Şarf-ı biḳā'a-i firāvān ve taḫşil-i pīrāye-i enḫā-yı faẓl ü 'irfān idüp, ṭirāzende-i ḫil'at-i faẓl ü kemāl, firāzende-i rāyet-i ma'ārif ü efdāl olduḳda, 'ulemā-yı 'aşruñ birinden mülāzım ve şaḫrā-yı devr-i pehnā-yı ṭarīḳa 'āzim olup, birḳaç rütbe medārisde ḫareket iderek kırḳ aḳçe medreseye vāşıl ve andan daḫi munfaşıl olduḳda, otuz beş Ramazān'ında Şiddīḳ Efendi yerine ḫāric elli ile 'Abdü's-selām Medresesi'yle bekām ve otuz sekiz Şevvāl'inde Ḥüsām-zāde yerine Ḥaydar Paşa Medresesi'yle nā'ilü'l-merām oldılar. Otuz ṭoḳuz Şa'bān'ında Ḥasan Efendi Medresesi'nde ifāde itdiler. Kırḳ üç Ramazān'ında Ca'fer-zāde yerine Edrineḳapusu Mihrümāḫı'na sāye şaldılar. Kırḳ dört

⁷⁰⁰ "Allah kabirlerini nur eylesin."

Cemāzi'l-āhire'sinde Astārcı Sinān-zāde yerine Gevher Hān Sultān Medresesi ihsān olındı. Sene-i mezbūre Receb'inde [86b] Şah̄n-ı Şemāniyye'ye hıram itdiler. Ba' dehū Bayram Paşa Medresesi'ne revnaḡ-baḡşā oldılar. Kırk toḡuz Şevvāl'inde İsmihān Sultān Medresesi ihsān olındı. Elli üç Cemāzi'l-ülā'sında Kemāl Efendi-zāde İbrāhīm Efendi yerine Filibe ḡazāsı tefvīz olındı. Elli dört Rebī'ü'l-evvel'inde ma'zül ve yerlerine Sancar Mu'izzü'd-dīn Efendi mevşül oldı. Elli beş Cemāzi'l-āhire'sinde Aḡmed Efendi yerine Üsküdar ḡazāsı ihsān olunup, sene-i mezbūre Şevvāl'inde 'Acem Meḡammed Efendi yerine Eyyüb ḡazāsına naḡl ve yerlerine 'Azīz Efendi-zāde vaşl olındı. Elli altı Receb'inde ma'zül ve yerlerine Yaḡyā Paşa-zāde Efendi manşüb oldı. Elli sekiz Cemāzi'l-ülā'sında Ḳadrī Efendi yerine Mekke-i Mükerrreme ḡazāsı ḡıdmetiyle tekrīm olunup, ḡaḡ' -ı menāzil ve ḡayy-ı merāḡıl iderek sene-i mezbūre Zī'l-ḡicce'sinde Şām-ı cennet-meşām ḡarībinde Şāliḡiyye nām maḡhalde 'ömri tamām ve menāzil-i zindeḡānisi ḡarīn-i ḡitām olduḡda, ol menzilde mütevārī-i ḡāk-i 'anber-fām oldı. Manşīb-ı maḡlül ile şāḡibü'l-fezā'il tercemesi ātiye Minḡārī-zāde Yaḡyā Efendi merḡūm teşrīf olındı.

Mevlānā-yı mezbūr faẓl ü kemāl ile meşḡūr, maḡmūdū'l-ḡişāl, memdūḡū'l-fi'āl, pīr-i şāliḡ ü 'ābid, mecmū'a-i fezā'il ü meḡāmid idi.

Āşarından kütüb-i mütedāvile ḡavāşinde *İbn Dāvūd* tahrīri ile ta'liḡatı vardır.

⁷⁰¹ رحمة الله تعالى عليه

Öreke Muştafā Efendi

el-Mevlā Muştafā İbn Aḡmed bin Hüseyn. İstanbulī'dür. Taḡşīl-i 'ilm ü 'irfāna himmet ve üstādān-ı 'aşr ḡıdmetlerine müdāvemet eyleyüp, 'ulemā-yı 'aşruñ birinüñ der-i deryā-nevāline intisāb ve şeref-i mülāzemetlerin iktisāb eyleyüp, ḡaşarruf-ı medāris-i mu'tāde iderek kırk aḡḡe medreseden ma'zül iken yigirmi dört Cemāzi'l-ülā'sında 'Abdü'l-ḡalīm Efendi yerine Şāḡḡulı Medresesi'ne ḡāric ile 'āric oldılar. Yigirmi toḡuz Şevvāl'inde 'Ömer Efendi yerine İbrāhīm Paşa Medresesi'yle kām-revā oldılar. Otuz Şāfer'inde 'İvāz-zāde yerine İsmihān Sultān Medresesi'yle nā'il-i 'izz ü şān oldı. Otuz iki Receb'inde Müzellef Aḡmed Efendi yerine Edrineḡapusu Mihrümāhı'na sāye şaldılar. Sene-i mezbūre Zī'l-ḡicce'sinde selef-i pūr-şerefi yerine Üsküdar Mihrümāhı'na terfī' olındı. Otuz üç Muḡarrem'inde yine selef-i yerine şāḡn

⁷⁰¹ "Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun."

müderriisi oldılar. Sene-i mezbûre Cemâzi'l-âhire'sinde Muşlihü'd-dîn Efendi yerine Gelibolı [87a] kazâsı tevcih olındı. Otuz dört Cemâzi'l-âhire'sinde ma'zül ve yeri 'Avnî Efendi'ye 'inâyet olındı. Otuz sekiz Zî'l-hicce'sinde Baba Halîl-zâde yerine Şofya kazâsı sezâ görildi. Otuz toköz Şafer'inde ma'zül ve yerlerine İbrâhîm Efendi mevşül oldı. Kırk üç Rebi'ü'l-âhir'inde Maḥmûd Efendi yerine Saḳız kazâsı hükümeti tefvîz olındı. Ba'dehû Gümülcine kazâsı iḥsân olındı. Elli Cemâzi'l-ülâ'sında ma'zül, yerine İzmir'den ma'zül Dâvûd Efendi nâ'il-i hilâfet-i me'mûl oldı. Elli dört Şafer'inde fâzıl-ı yegâne Monlâ Çelebi yerine Diyârbekr kazâsıyla maḳzî'l-merâm oldılar. Elli beş Receb'inde ma'zül ve yerleri bu faḳîrûn cedd-i büzürgvârı 'Uşşâķî-zâde 'Abdü'r-raḥîm Efendi'ye naşib oldı. Elli toköz Şa'bân'ında Ṭabîb 'İsâ Efendi yerine ḥazret-i Ebâ Eyyûb kazâsı mecrâ-yı hükm ü imzâları olmış iken şehri mezbûr-ı evvel müddet-i câh ve âḥîr-i zamân-ı ḥayât vâķî' olup, bilâ-'azl mün'azil ve 'âlem-i bâķîye muttaşıl oldı. Emîr Buḥârî civârında medfûndur. Maḥşib-ı münḥal Beyânî Efendi'ye maḥall görildi.

Mevlânâ-yı mezbûr Öreke Muştafâ Efendi demekle meşhûr, 'ilmi miyâne, tarz u tavrı âdemiyâne idi.

Çeşmî-zâde Muştafâ Efendi

el-Mevlâ Muştafâ bin Meḥemmed Çeşmî. Şudûr-ı devlet-i Murâd Ḥânî'den bu mecellede tercemesi sebķ iden Çeşmî Meḥemmed Efendi'nüñ merdüm-i çeşm-i ziyâ-güsteri ve maḥdûm sa'd-aḥteridür. Taḥşîl-i ma'ârif ü 'ulûmda ihmâl ü tevaḳḳuf ve kesb-i âdâb-ı rûsûmda imhâl ü teserrûf(?) itmeyüp, vâşıl-ı mertebe-i nişâb ve dâḥîl-i zümre-i ülü'l-elbâb olduḳda, Şeyḫü'l-İslâm Es'ad Efendi ḥîdmetlerinden mülâzım ve tarîķ-ı sa'âdet-refîķ-ı 'ilme 'âzîm olup, kırk aḳçe medreseden ma'zül iken biñ otuz iki hilâlînde Kec-dehân Efendi maḥdûmı Muştafâ Çelebi yerine Yûsuf Paşa Medresesi'yle çâh-ı erba'inden şâḥa-i ḥamsîne ḥâric, otuz sekiz Şevvâl'inde Astârcı Sinân-zâde yerine Kâsım Paşa Medresesi'yle mübtehic oldılar. Kırk Zî'l-hicce'sinde Ḥasan Efendi-zâde yerine Şâh Sulṫân Medresesi iḥsân olındı. Kırk iki Ramazân'ında selef-i sâlifî Astârcı-zâde yerine şâḥna vâşıl, kırk dört Receb'inde Bostân-zâde yerine Sinân Paşa Dârü'l-ḥadîşî'ne nâ'il oldılar. Kırk sekiz evâḫîrinde Kürd Aḥmed Efendi maḥlûlinden [87b]⁷⁰²

⁷⁰² **Der-kenâr:** Ḥâl ü kâfda tā hâ'ya ḳalb olınsa tamâm târîḥ olur.

Ḥattâ şu'arâ-yı Ḥaleb'den ba'z ḥaḳḳında bu beyt-i şeni'i dimişdür:

این چشمی مصطفی امره کن عجب

عند الايمان مال عنده الشرع و هب

“Çeşmî'nin oḳlu Mustafa'nın işi çok garipti / Zira şeriatin vermediḳi iman onda vardı.”

Eyyüb Medresesi'yle ser-efrâz oldu. Elli Receb'inde Hüsâm-zâde 'Abdu'r-rahmân Efendi yerine Süleymâniyye Medresesi'ne terfî' olındı. Elli üç Şafer'inde Fetvâ-emîni Şeyh Sinân-zâde Mehemmed Efendi yerine Halebü's-şehbâ kazâsıyla kâ-m-revâ oldılar. Elli dört Receb'ül-ferd'inde 'azl ve yerlerine Raḥmetu'llâh Efendi naşb olındı. Elli sekiz Receb'inde halefi Raḥmetu'llâh Efendi yerine Şâm-ı şeref-encâm hükümetiyle maḳzî'l-merâm oldılar. Elli toḳuz Cemâzi'l-ülâ'sınuñ on üçüncü günü hüküm ü imzâsın tamâm ve cevher-i rûḥın teslim-i dest-i hümâm itdükde Bâbü's-şagîr'de Qalenderiyye nâm türbede defn olındı.⁷⁰³ قاض فى جنه تاریخ-i hüceste-fâli beyân 'amm-ı intikâli vâki' olmuştur.

Merhûm-ı merḳûm maḥdûm-ı fezâ'il-rüsûm, aḥlâḳ-ı ḥamîde ile mevşûf ve mekârim-i cemîle ile ma'rûf, 'afîf ü nebîh, munşif ü faḳîh, ḥüsnü'l-muḥâḍarat ve'l-edeb, pâk-i' tiḳâd ve şaḥîḥü'l-mezheb idi. *Şâmî Târîḥi'*nde naḳl ider ki şaḥîbü't-terceme Şâm'da itdügi 'iffet, Haleb'e taḥmîl itdügi cevır ü şıḳlete mu'âdil idi.

Mollâ Aḥmed-zâde Monlâ Çelebi

el-Mevlâ es-Seyyid Mehemmed bin Aḥmed Efendi. Tabâka-i Aḥmed Ḥânî'de tercemesi *Zeyl-i 'Atâyi'*de sâbıḳ Tezkireci Aḥmed Efendi'nüñ ferzend-i dil-bendi Monlâ Çelebi dimekle meşhûr Seyyid Mehemmed Efendi'dür. Taḥşîl-i 'ilm ü kemâle sâ'î ve âdâb-ı erbâb-ı isti'dâda murâ'î olduḳda, naẓar-ı ḥürşid-eşer-i ekâbire sezâ ve birinden şeref-i mülâzemetle kâ-m-revâ olup, tekmi'l-i medâris-i mu'tâde ve her birinde edâ-yı ḥıdmet-i ifâde ile kırḳ aḳçe medreseden ma'zûl ve muntazır-ı neyl-i me'mûl iken yigirmi iki Zi'l-ḥicce'sinde Selanikî Çuḳacı-zâde yerine Mesîḥ Paşa Medresesi'ne ḥâric ile 'âric oldılar. Yigirmi altı Rebî'ü'l-âḥir'inde Naşrû'd-dîn Efendi yerine Nişâncı Paşayı Cedîd Medresesi'yle tecdîd-i sürûr itdiler. Yigirmi sekiz Rebî'ü'l-evvel'inde Ḥ'âce-zâde 'Alî Efendi yerine Sinân Paşa Medresesi'ne revnaḳ-baḥşâ, yigirmi toḳuz Zi'l-ḥicce'sinde Mütevelli-zâde yerine Gevher Ḥân Sulṫân Medresesi'ne ziynet-efzâ oldılar. Otuz bir Zi'l-ḳa'de'sinde Naḳşbend-zâde yerine şaḥn medârisinüñ biriyle tebcil olunmuş iken, otuz iki Receb'inde Velî-zâde tercemesinde sâbıḳ vaḳ'a-i ḳuzâtıda Şîre'de vâki' Mollâ 'Arab Medresesi'ne irsâl ile tezlîl ve yerlerine Ḳassâm 'Abdü'r-raḥîm Efendi mazḥar-ı ikrâm cezîl ḳılındı. Sene-i mezbûre [88a] Zi'l-ḳa'de'sinde vâki' cülûs-ı Murâd Ḥânî'de 'afv olunup, Ḥân-ḳâh Medresesi iḥsân olındı. Otuz dört Şafer'inde Menteş-zâde

ve 'azline "انهزم قاضى حلب" târiḥ düştürmüştür. (Ebced: 1054)

⁷⁰³ "Cennette hazırladı."

yerine Vefā dārü'l-ifâdesinde müfîd, sene-i mezbûre Cemâzi'l-âhire'sinde Edhem-zâde Muştafâ Efendi yerine Süleymâniyye medârisinüñ biriyle 'ulüvv-i kadri mezîd oldu. Otuz altı Receb'inde Fenârî-zâde Şeyhî Efendi yerine kazâ-yı Halebü's-şehbâ tevcih olındı. Otuz yedi Ramazân'ında munfaşıl ve mansıb-ı mezbûra Seyfi-zâde 'Abdu'r-rahmân Efendi nâ'il oldu. Kırk hudûdında Mu'îd Aḥmed Efendi yerine Mısr-ı zâtü'l-ehrâm kazâsıyla maḳzî'l-merâm oldılar. Kırk bir Ramazân'ında 'azl ve yerlerine Maḥmûd-zâde 'Abdu'llâh Efendi naşb olındı. Muḳaddemâ Celâlî istilâsından nâşî celâ-yı vaṭan ve İstanbul'da ittiḥâz-ı mesken iden ahâlî-i kurâ-yı Kayseriyye yine vaṭanlarına 'avd ve ric' at itmeleriçün kırk dört hudûdında bâ-fermân-ı 'âlî ḥuşuş-ı mezbûra müvellâ olup, birkaç ay İstanbul maḥallâtın tefṭiṣ ve taḥrîr ve 'alâ vuḳû'ihî inhâ-yı südde-i sa' âdet-maşîr itdiler. Kırk toḳuz Şevvâl'inde Kabaḳulaḳ-zâde Meḥemmed Efendi yerine Edrine kazâsı mecrâ-yı ḥükm ü imzâları oldu. Elli bir Rebî'ü'l-evvel'inde ma'zûl ve yerlerine Tefvîkî-zâde Aḥmed Efendi mevşûl oldu. Elli altı hudûdında Mısr ḳâdisi olan Zeynü'l-'Âbidîn Efendi'nüñ zamîme-i revâtibi olan arpalık Rûm pâyesiyle bunlara iḥsân olındı. Elli toḳuz hudûdında merkeb-i tâbüta râkib, seyr-i bostân-ı cinâna râḡıb olup, Hâric-i Sûr'da Emîr Buḥârî ḳuddise sirruhu'l-Bârî verâsında vâḳi' mezâristânda defn olındı.

Mevlânâ-yı merḳûm ḥayşiyet-i zâtı nâ-ma' lûm idi.

Baldır-zâde Şeyḥ Meḥemmed Efendi

el-Mevlâ Şeyḥ Meḥemmed bin Muştafâ bin 'Alî Dede. Mezbûr 'Alî Dede belde-i Toḳat-ı keşîrî'l-berekâtdan zâhir ve ḥâl-i şebâbda maḥrûse-i Burusa'da mütevaṭṭın ve müstaḳarr olup, vâlidleri ol belde zuhûr ve terbiyet-i tevfiḳ-ı Yezdânî ile kesb-i nûr-ı şu'ûr eyledükde ṭarîḳ-ı ehl-i cihâta sâlik olup, ba'z-ı cevâmi'de ḥaṭîb ve imâm olarak âḥîrî'l-emr Ḥişâr Câmî'i'nde muḳtedâ ve Câmî-i Kebîr'de ḥaṭîb ve şeyḥ-i dârü'l-ḳurrâ olmuş idi. Biñ otuz iki Cemâzi'l-ülâ'sında eyyâm-ı 'ömri encâma yetürmiş idi. Şâhibü't-terceme deryâ-yı 'ademden ser-i ber-âverde ve ol belde-i laṭîfede perverde olup, temhîd-i muḳaddemât-ı 'ulûm [88b] ve teşyîd-i esâs-ı mantûḳ u mefḥûm eyledükde nev-bâde-çîn-i murâd ve dâḥîl-i zümre-i erbâb-ı isti'dâd olup, Baldır-zâde dimekle meşhûr ve bu 'unvânla zebân-zed-i cumhûr olmuş idi. Biñ üç ḥilâlinde nevbet fermân olınduḳda 'Arab-zâde 'Abdü'r-ra'ûf Efendi'den mülâzım ve ṭarîḳ-ı tadrîse 'âzîm olup, biñ altıda yigirmi aḳçe, yedide yigirmi beş, on birde otuz, on beşde Ḥ'âce-zâde 'Abdü'l-

‘azîz Efendi şadâretinde kırk akçe ile Burusa’da Mollâ Fenârî Medresesi ihsân olındı. Biñ yigirmi yedi Receb’inde Câmî Efendi yerine belde-i mezbûrede Şâhîn Lâlâ Hâricî’ne ‘âric oldılar. Otuz dört Şafer’inde Zeyrek-zâde yerine İstanbul’da Dâvûd Paşa Medresesi’ne nakl olındı. Sene-i mezbûre Zî’l-ħicce’sinde Burusî ‘Āşimî Efendi yerine Yıldırım Hân Medresesi’yle kadr u menziletleri bülend oldı. Otuz yedi Ramazân’ında Kürd İshâk Efendi yerine ‘Ā’işe Sulţân Medresesi’yle tekrîm, otuz sekiz evâhirinde Yavuz-zâde Seyyid Muştafâ Efendi yerine şahn medresesiyle ta‘zîm olındı. Kırk Receb’inde Ağa İmâmı yerine Burusa Sulţâniyyesi’ne terfî‘, kırk üç Ramazân’ında Hâlicî-zâde ‘Abdu’r-raħmân Efendi yerine Üskûdar Vâlidisi’yle tevķi‘ olındı. Kırk dört ħudûdında Şarı ‘Abdu’llâh Efendi’nün def‘a-i şâniyesi yerine Üskûdar kazâsı ihsân olındı. Kırk beş Şa‘bân’ında Mekke-i Mükerrime kazâsına nakl ile tebcîl olındı. Kırk sekiz evâ’ilinde ma‘zûl ve yerlerine manşib-ı evvelde ħalefleri Kürd İshâk Efendi mevşûl olup, vaţan-ı aşlîleri maħrûse-i Burusa’ya vuşûl bulduķda menâşib-ı resmiyyeden tebâ‘üd ve Yıldırım Hân Medresesi’yle tekâ‘üd ihtiyâr eyledükde Burusa Yeñişehri daħi arpalık ihsân olınmış idi. Ol minvâl üzere güzârende-i eyyâm ve sübħa-şümârr-ı şühûr u a‘vâm iken biñ altmış Receb’inde sinîn-i muķaddere-i ‘ömri tamâm ve enfâs-ı ma‘düdesi qarîn-i ħitâm olup, Abdâl Meħemmed Câmî‘-i Şerîfi sâħasında vâlidî civârında defn olındı. Burusevî ‘Āşimî Meħemmed Efendi bu güne târiħ dimişdür:

Mışrâ‘

Kerem-i Hakk’a muķârin ola Baldır-zâde

Ba‘ zuñ daħi didügi târiħdür:

Mışrâ‘

Meskenin pür-nür ide Allâh Baldır-zâde’nün

Merħûm u merķûm behremend-i ma‘ârif ve ‘ulûm, vâfi’l-vedâd, şâfi’l-i‘ tıķâd, mu‘ tekîd-i [89a] meşâyih-ı kirâm, pîr-i vâcibü’l-ikrâm idi.

Āşârından Selîsî maħlaşı ile basîtce eş‘ârı ve Burusa’da teveffâ iden ‘ulemâ ve meşâyih[in] terâcim-i pür-i‘ tibârı vardır.

el-Mevlâ ‘İsâ Re’îsü’l-eţibbâ

el-Mevlâ ‘İsâ bin ‘Alî. Sevâhil-i Baħr-i Sefîd’de evşâf-ı cemîle ile mümtâz ü müsellemler olan Saķız nâm beldede lenger-endâz-ı şühûd olmışlar idi. Temyîz-i siyâh u sefîd itdükde himmet-i taħşîl-i dâniş ü dîd idüp, re’y-i rezîninde

⁷⁰⁴ العالم علمان علم الابدان ثم علم الاديان haber-i şādıkı ile ‘amel-i aqşā-yı emel olmağla fenn-i celil-i tıbbā iştigāl ve dārü’l-mülk-i Sitanbul’a irtiḥāl eyledükde dīvān-ı ‘ālī küttābı zümresine dāḥil ve ḥarāc muḥāsebeciliği ḥıdmetine nā’il olduḡdan soñra biñ elli yedi Şafer’inde Re’isü’l-eṭibbā Ḥammāl-zāde mizāc-ı leṭāfet-i imtizāc-ı sulṭāniye muvāfiḡ ‘ilāca muvaffaq olmamağın ma’zül olduḡda, şahibü’t-terceme Edrine pāyesi ve selefi mutaşarrıf olduğı Ruscuḡ arpalığıyla ḥıdmet-i mizāc-ı sulṭāniye erzānı görildi. Sene-i mezbüre Rebī’ü’l-evvel’inde ‘azl ile tezlil ve manşib-ı riyāset selefi Ḥammāl-zāde’ye taḥmīl olındı. Sene-i mezbüre Cemāzi’l-ülā’sında şāniyen manşiblarına ‘avd itmiş iken, on yedi günden soñra yine Ḥammāl-zāde ile mübādele-i cāme-i ‘azl ve naşb itdiler. Yine sene-i mezbüre Şa’bān’ında ‘İşmeti Efendi üzerinden Eyyüb ḡazāsı zamimesiyle selefi yerine manşib-ı evveline müteşā’id oldı. İki ay mürürında bend-i belā-yı nefy ü iclā ile mübtelā-yı ḡüsrān ve altıncı günde mazhar-ı ‘afv u iḡsān olup, ke’l-evvel ḥıdmet-i riyāset-i eṭibbāda ḡā’im ve manşiblarında ḡākim-i ḡāsim oldılar. Elli sekiz Receb’inde vāḡi’ cülūs-ı Meḡemmed Ḥānı ‘aḡabinde ḥıdmet-i pādişāḡiden dūr ve selefi Ḥammāl-zāde ol manşib ile mesrūr olmuş idi. Şa’bān’da Eyyüb ḡazāsından daḡı ‘azl ile fütāde-i ḡazīz-i ḡüzn ü melāl ve yerlerine Öreke Muşṭafā Efendi şā’id-i evc-i felek sürür-ı bāl oldı. Elli ṡoḡuz Receb’inde Aşamm Ḥelvacı-zāde yerine Gemlik arpalığı iḡsān olmuş idi. Sene-i mezbüre Şa’bān’ında rūḡ-ı laṡifi çār ṡāḡ-ı ‘anāşırdan ḡurūc ve a’lā-yı ‘illiyiye ‘urūc eyledi. Arpalığı Ezhāri Monlā Çelebi’ye ‘ināyet olındı.

ṡabīb-i merḡūm ancaḡ fenn-i lāzımü’l-intisāb-ı tıbbda [89b] keşret-i tettebbu’ ile ma’lūm idi.

Āşārından ol fende *Devā-yı Emrāz* ismiyle mevsūm te’lif-i -ki ismi *Tārīḡ-i Tamāmī* olmaḡ üzere Sulṡān İbrāḡīm’e ihdā itdükleri te’lif-i meşḡurdur.

Ḳabaḡulaḡ-zāde Meḡemmed Efendi

el-Mevlā el-Fāzıl Meḡemmed Ebü’l-irşād İbnü’ş-Şeyḡ ‘Alī. Temīme-i vişāḡ-ı dīn ü devlet, yetīme-i ḡılāde-i mülk ü millet, vāşiṡa-i ‘aḡd-i şudūr, fātiḡ-i müşkilāt-ı umūr, ‘ulemā-yı rūsūmuñ fezā’ilmendi Ḳabaḡulaḡ-zāde Meḡemmed Efendi ḡıdmetleridür. Vālid-i mācidi zī-şervet ve şāḡib-i zekā vü fiṡnat, kitāb-ı dellālī Ḥamīdī Şeyḡ ‘Alī nām merd-i şāliḡ idi. Ḳuvvet-i ḡāfızası ol mertebe idi ki kendü ümmī iken bir kitābı görüp, ismi ḡuş-zedī olsa min ba’dü ḡātır-ı nişānı olup, bilā-tefekkūr tezkir iderdi.

⁷⁰⁴ “İlim ikidir: önce ilm-i edyān (dīn ilmi), ilm-i ebdān (tıp ilmi).”

Қырк үч таріһінде вәқи' харіқда мә-meleki сүзән ve emvāl-i keşireden 'üryan olup, қырк секиз Şevvāl'inde қабā-yı cedīd-i kefeni lābis ve 'idgāh-ı cinānda cālīs olmış idi.

Şāhibü't-terceme iktisāb-ı sermāye-i 'ulūm ve intisāb-ı 'arā'is-i mantuқ u mefhūm eyleyüp, fūnūn-ı 'āliyye ve āliyyeyi taḥşil ve ma'ārif-i celile ve sāmiyyeyi tekmił eyledükde, tercemesi *Zeyf* de sābıқ İskender-zāde 'Abdü'r-raḥīm Efendi'den şeref-i mülāzemeti ḥā'iz ve rütbe-i erba'ini fā'iz olup, қырк ақçe medreseden ma'zül ve ḥāric elliye muntazır-ı vuşul iken on тоқуз Muḥarrem'inde Seyfī-zāde yerine Topқapusu'nda Aḥmed Paşa Medresesi'ne ziyet-baḥşā oldılar. Yigirmi bir Şevvāl'inde Seyyid Ġāzī қаşabasında müfti ve müşkil-güşā-yı müstefti oldılar. Yigirmi iki Cemāzi'l-ülā'sında Bāķi-zāde 'Abdu'r-raḥmān Efendi yerine Dāvūd Paşa Medresesi'ne baş-ı seccāde-i ifāde itdiler. Yigirmi üç Zi'l-қа' de'sinde ⁷⁰⁵ العود احمد vefқince Hıbrī Çelebi yerine medrese-i sābıқalarına 'avd itdiler. Yigirmi dört Cemāzi'l-ülā'sında Sinān Paşa Medresesi'nde seleflerin ta'қib itdiler. Yigirmi beş Zi'l-ḥicce'sinde Ebābil Efendi yerine Burusa Sultāniyyesi'ne irsāl, yigirmi тоқуз Muḥarrem'inde 'Abdu'r-raḥmān Efendi yerine Murād Paşa-yı Cedīd Medresesi'yle iclāl olındı. Otuz Cemāzi'l-ülā'sında Şarı 'Abdu'llāh Efendi yerine Medrese-i Aḥdi's-şemān'a ḥıram, otuz bir Receb'inde Āvāre-zāde yerine Edrine [90a] Bāyezīdiyyesi'ne imāle-i licām itdiler. Otuz üç Cemāzi'l-āḥire'sinde Menteş-zāde İbrāhīm Efendi yerine Ḥāzret-i Eyyüb Medresesi 'ināyet olındı. Otuz dört Şafer'inde Mollā Aḥmed-zāde Seyyid Meḥemmed Efendi yerine Medrese-i Ḥākāniyye ile ta'қim, sene-i mezbūre Zi'l-ḥicce'sinde Edhem-zāde Efendi yerine Medīne-i Münevvere dāmet bi'l-envāri müsevvere қазāsıyla tekrīm olındılar. Otuz altı Cemāzi'l-āḥire'sinde munfaşıl ve yerlerine Fenāri-zāde Şāh Meḥemmed Efendi nā'il oldı. Қырк Cemāzi'l-ülā'sında selefi yerine Burusa қазāsıyla мақzi'l-merām, қырк iki Şevvāl'inde 'azl ile telḥkām olduқда, Muşliḥü'd-dīn Efendi maḥlūlinden İpşala arpalığı iḥsān olunup, yerlerine Çavuş-zāde İbrāhīm Efendi bekām oldı. Қырк секиз ḥudūdında selefi Edhem-zāde maḥlūlinden Edrine ḥükümetiyle ser-efrāz oldılar. Қырк тоқуз Şevvāl'inde 'azl olunup, yerine Monlā-zāde Seyyid Meḥemmed Efendi naşb olındı. Elli iki Cemāzi'l-āḥire'sinde ma'zül ve yerlerine Zeynü'l-'Ābidīn Efendi mevşul oldı. Elli sekiz Receb'inde vāқи' cülūs-ı ḥümāyūnuñ irtesi günü şadāret-i Rūm Mülāққab Muştafā Efendi maḥlūlinden Қара Çelebi-zāde 'Abdü'l-'aziz Efendi'ye sezā ve Anaṭolı Memek-zāde Muştafā Efendi 'azlinden şāhibü't-tercemeye i'ṫā olındı.

⁷⁰⁵ "Geri dönüş çok güzeldir."

Elli tokuz Şevvâl’inde refîkleri ‘Abdü’l-‘azîz Efendi şadâretten ‘arz-ı firâğ itdükde, Memek-zâde Efendi ol maqâma i‘tilâ ve taşaddurına gayret-i ‘ilmiyye ve hürmet-i şeyhuhet ü hayıyyet kadem-i tarîk mâni‘ olmağ a‘zâr-ı kavıyyesiyle:

Nazm

Bâkî kayırmaz olsalar a‘dâ zebân-dırâz

Aduñ añılsa cümle ehibbâ kulağ çeker

fehvasınca manşıb-ı şadâretten isti‘fâ idüp, bir gün divâna varmamak ile rûz-ı diğerleri İstanbul’dan ma‘zûl Hüsâm-zâde ‘Abdu’r-rahmân Efendi’ye tevcih olındı. Altmış Şevvâl’inde Memek-zâde yerine şadr-ı Rûm ve vâşıl-ı müntehâ-yı merûm oldılar. Altmış bir Cemâzi’l-ülâ’sında şâhib-i re‘y ve nâfizü’l-kilem ocağ ağalarının şavâb-dîdi üzere mübtelâ-yı bî-hengâm ve Anaolı şadrı Kudsi-zâde Efendi yerlerine nağl ile bekâm oldı. [90b] Sene-i mezbûre Şa‘bân’ında Hasan Efendi üzerinden Tire mevleviyyeti arpalığ ihsân olındı. Sene-i mezbûre Şevvâl’inün beşinci hamis günü bu hâkdân-ı muhaqqar-ı bî-beğâdan şuffe-i şafâ-efzâ-yı ‘uqbâya müntakîl olup, hânesine muttaşıl Koğacı Dede Mezârı civârında qarâr eyledükde, arpalıkları Bâlî-zâde Muştafâ Efendi’ye ‘inâyet olındı.

Mevlânâ-yı müşârun ileyh ⁷⁰⁶ صببت شایب المغفرة عليه, bünyân-ı fezâ’il-i ‘ilmiyyesi mânend-i merkez-i ‘âlem müstağır u râsih ve şerefât ü gürefât-ı kaşr-ı kuşb-ı ‘iffet ü diyâneti müşâbih-i muhadded-i cihât-ı şâmiğ, be-tağşış ‘ulûm-ı nağliyyede fâ’iku’l-ağrân, huşuşan fenn-i şükûkda nâdire-i zamân, tefsîr-i şerîfe keşîrû’l-intisâb, ‘ulûm-ı riyaziyyeden çalilü’l-iktisâb, pîr-i nûrânî, kadem-nihâde olduğı rûtbeye erzânî sâbıku’t-terceme Öreke Muştafâ Efendi’ye ‘ağd-i peyvend-i muşâheret ile ma‘lûm, zât-ı ma‘âlî-rüsûm idi.

Âşâr-ı ‘ilmiyyelerinden tefsîr-i şerîfüñ mevâzi‘-i ‘adîdesine tağrîrâtı ve duğhânuñ hürmeti hağğında risâlesi vardur.

Tezkireci Mûsâ Efendi

el-Mevlâ Mûsâ. Kaştamonî’dür. Tağşîl-i ‘ilm ü ‘irfâna tâlib ve sâbıku’t-terceme Ebu’s-su‘ûd-zâde Mehemmed Efendi Âsitânesi’ne müntesib olup, mülâzemetle bekâm ve medâris-i resmiyyede hıdmet-i müdâresesi tamâm olup, kırğ ağçe medreseden ma‘zûl ve pâye-i hamsîne muntazır-ı vuşul iken biñ dört Receb’inde Derviş Efendi-zâde

⁷⁰⁶ “Bağışlanma sağanakları onun üzerine dökülsün.”

Meḥemmed Efendi yerine Şāḥkūlī ḥāricine ‘āric oldılar. Kırk altı Zī’l-ka‘de’sinde Ebu’s-su‘ūd-zāde Efendi şadr-ı Rūm’a naql olınuḡdan tezkirecilik ḥıdmetiyle şeref-yāb ve kırk sekiz sālinde vāki‘ sefer-i Baḡdād ḥıdmetleriyle ruḡşat-yāb olmuş idi. Sene-i mezbūre Şa‘bān’ında fetḥ ve zafer müyesser olduḡda, ‘icāletü’l-vaḡt kādī naşb olunmaḡ murād olınuḡda ol maḥalde müderrisinden münāsib şāḥibü’t-terceme bulunmaḡla ibtidā bunlara tevcih olınmuş idi. İstanbul’da mesmū‘ olduḡda, ba‘zı zurefā semt-i ḥaḡiḡat-bīnde bu beyti dimişdür:

Nazm

İstese bir ḡūlına luḡfı Ḥudā dād eyler

Şāḥkūlī Medresesi’n mūşıl-ı Baḡdād eyler

Elli Receb’inde ma‘zūl ve yerlerine Necāfī-zāde Efendi mevşūl oldı. Elli üç Rebī‘ü’l-āḥir’inde Ḥanefī Efendi yerine Mışr-ı Kāḥire ḡazāsıyla bekām, elli dört Şafer’inde [91a] ‘azl olup, yerleriyle Memek-zāde Efendi şād-kām oldı. Elli sekiz Rebī‘ü’l-āḥir’inde Ḥusrev Paşa imāmı Muştafā Efendi yerine maḡrūse-i Burusa cāy-ı ḥükümetleri kılındı. Sene-i mezbūre Zī’l-ḥicce’sinde ma‘zūl ve yerlerine ‘Alī-zāde Meḥemmed Efendi mevşūl oldı. Ba‘de’l-ḡufūl ‘Ayntāb arpalıḡıyla kūşe-nişīn-i künc-i ḡamūl iken marāz-ı felc ile pister-i helāke pehlūzen ve cāme-i müste‘ār-ı ḡayātī nīm-ten olup, altmış Receb’i evāḡirinde intīḡāl ve riyāz-ı cināna isti‘cāl eyledi. Arpalıḡları Cānbāziyye müderrisi Aḡmed Efendi nām pīre mevleviyetle virildi.

Mevlānā-yı merḡūm dāḡil-i ‘idād-ı erbāb-ı fūḡūm, ḡālīşü’l-cenān, ḡāḡirü’l-lisān, nīk-nefs, şāfī-fu’ād, müslim-i pāk-i‘ tīḡād idi.

Başmaḡcı-zāde Meḥemmed Efendi

el-Mevlā Meḥemmed bin Ḥüseyn. Keşret-i ‘amāyir ve ḡıbāb-ı selāḡīn mālīk-i riḡābla felek-i ḡıbāb ve leḡāfet-i hevā ve ‘uzūbet-i mā ile maḡbūl ve memdūḡ-ı şeyḡ ü şāb olan maḡrūse-i Burusa’da Başmaḡcı Ḥüseyn Çelebi’nün şemere-i şecere-i vücūd ve ferzend-i dil-pesend-i mes‘ūdıdur. Tokuz yüz seksen beş ḡudūdında ḡadem-nihāde-i kademe-i erīke-i vücūd ve gehvāre-nişīn-i ‘ālem-i şūḡūd olup, ibtidā-yı ḡālde pīşe-i vālīde duḡūl endīşesiyle çend-rūze dükkānlarına mülāzım olmuş iken ber-muḡtezā-yı ‘ulūvv-i himmet ol kārđan ferāḡat ve ḡarīḡ-ı ma‘ālī refīḡ-ı ‘ilme raḡbet idüp, dārü’l-mülk-i Sitanbul’a ḡudūm ve taḡşīl-i sermāye-i ‘ulūm eyleyüp, Şeyḡü’l-İslām Es‘ad Efendi ḡıdmetlerinden şeref-i mülāzemetle vāşıl-ı evvelīn-i menzil-i emānī iḡrāz-ı

merāma erzānī olduğda, otuz dört Receb’inde İstavroz’da ‘Abdu’llāh Ağa Medresesi’ne ḥāric ile ‘āric oldılar. Otuz altı Ramazān’ında Şāriḥü’l-*Menār* ‘Abdü’l-ḥalīm Efendi yerine Papasoğlu Medresesi’ne nā’il oldılar. Otuz sekiz Şafer’inde ‘Acem-zāde Maḥmūd Çelebi yerine Bursa Ḥançeriyyesi’ne vāşıl oldılar. Sene-i mezbūre Receb’inde Kuds-i Şerīf pāyesiyle teḳā’ūd iḥtiyār idüp, yerleri Bursa’da Kādiriyye müderrisi Bostān Efendi’ye sezā görildi. Kırk bir Cemāzi’l-āḥire’sinde Maḥmūd Efendi yerine Fethiyye Şultānı’na sāye şaldılar. Kırk üç Şa’bān’ında İpsala arpalığıyla ‘azl ve ol kaşabaya iḥtiyār-ı şedd-i raḥl itmişlerdi. Yerleri sābıḳü’t-terceme Şeyḥi-zāde Şerīf Meḥemmed Efendi’ye tevcīh olındı. Elli dört Cemāzi’l-āḥire’sinde Hāşimī-zāde Efendi yerine Belgrad kazāsı hükümeti tefvīz olındı. Elli beş Cemāzi’l- [91b] ulā’sında Bosnevī Şa’bān Efendi yerine Edrine’ye naḳl ile tebcīl olunup, yerleri Mekke-i Mükerreme pāyesiyle Üsküdar kādīsī Aḥmed Efendi’ye sezā görilmiş iken ḥüsn-i rızāsıyla ‘arz-ı firāğ itdükde, yüz elli aḳçe ile Rodos’dan ma’zül Şarı Mu’id Muştafā Efendi’ye taḥmīl olındı. Sene-i mezbūre Şevvāl’inde Bahāyi Efendi yerine İstanbul kazāsına naḳl u taḥvīl ve yerlerine Selanik kādīsī İmām-zāde Efendi tebcīl olındı. Elli altı Receb’inde Ya’ḳūb Efendi üzerinden Üsküdar kazāsı zamīme-i revātible ‘azl olunup, Bolevī Muştafā Efendi ḥākim-i dārü’s-salṭanat oldılar. Elli sekiz Zi’l-ḥicce’sinde arpalıkları Üsküdar Ḥasan Paşa-zāde’ye sezā görülmekle elli ṭoḳuz Ramazān’ında Kızıklı Meḥemmed Efendi üzerinden Saḳız kazāsı arpalık iḥsān olunup, ‘alā ṭarīki’t-teferrūc bir iki def’a kendüler varup, gelmişler idi. Altmış bir Cemāzi’l-ülā’sında kazā-yı mezbūr kādī-i sābıḳı Meḥemmed Efendi’ye şāniyen iḥsān olunmuş idi. Altmış üç Ramazān’ında Fetvā-emīni Şeyḥ-zāde Efendi üzerinden Bilecik ve Foçalar mülḥikātıyla Menemen arpalığı ta’yīn olduğda ber-fehvā-yı:

Mısrā’

Bilmezem ābım mı topraḳım mıdur

Buña daḥi bi-nefsihi ḥarekete raḳbet ve ol kaşabada iḥtiyār-ı ‘uzlet itmişler idi. Altmış beş Ramazān’ında ki sinīn-i ‘ömr-i ‘azizleri ‘ıḳd-i şāmīne vāşıl ve lisān-ı ḥālī:

ان الثمانين وبلغتها

قد احوجت سمعى الى ترجمان⁷⁰⁷

⁷⁰⁷ “Ben seksenime ulaştım ve artık kulaḳım da tercümana ihtiyaç duyuyor.”

şî'r-i bedî' in kâbil iken şadâ-yı ⁷⁰⁸ أرْجِعِي'yi gūş ve endūh-ı dūnyâ-yı bî-bekâyı ferâmūş eyleyüp, anda defn olındı. Maḥlūle olan arpalıkları Bahâyî Efendi birâderi Aḥmed Efendi'ye tevcih olındı.

Mevlânâ-yı merḳūm müşâreket-i emşalle ma'lūm, 'ālî-himmet, şâfi-ṭaviyyet, 'âkîl ü lebîb, pîr-i münevverü'l-meşîb idi.

Oḳcı-zâde Vaḳ'î Efendi

el-Mevlâ Aḥmed bin Meḥemmed. Biñ otuz toḳuz ḥilâlinde intikâl ve riyâz-ı cinâna isti'câl idüp, tercemesi *Zeyl-i 'Atâyi'* de tabaḳa-i Murâd Ḥân-ı Râbi' 'de sebḳ iden Nişâncı Oḳcı-zâde Meḥemmed Beg'ün necl-i necîbi ve ferzend-i ḥasîb ü nesîbidür. Vâlid-i mâcidleri tevḳî'î olmaḡla Vaḳ'î maḥlaşıyla nâm ü nişân bulmuşlar idi. 'Ulemâ-yı 'aşr mecâlis-i 'ilmiyyelerinden iltikât-ı cevâhir-i 'ulūm ve rişte-i efkâra nazm-ı ferâyid-i mantūḳ u mefhūm eyleyüp, tarîḳ-ı sa'âdet-refîḳ-ı 'ilme sülūk ve sebîke-i ḥâlîşü'l-'ayâr i' tibârın sikke-i ma'hūde ile meskūk eyledükden soñra Ebū Sa'id Efendi ḥıdmetlerinden mülâzemetle bekâm [92a] ve ba'z-ı medâris-i 'ilmiyye ile maḳzî'l-merâm olup, kırḳ aḳçe medreseden ma'zül ve rütbe-i ḥamsîne tâlib-i vuşul iken, kırḳ dört Receb'inde Raḥîkî Medresesi'ne ḥâric ile 'âric ve taḥşîl-i neşâṭ ile mübtehic oldılar. Kırḳ toḳuz Şevvâl'inde Aḥmed Efendi yerine Meḥemmed Aḡa Medresesi'ne revnaḳ-baḥşâ, elli bir Rebî'ü'l-evvel'inde yerinde dâḥil i' tibârıyla kâm-revâ oldılar. Elli üç Şafer'inde Çelebi Meḥemmed Efendi yerine Yaḥyâ Efendi Medresesi'yle tekrîm, elli beş Receb'inde ḥareket idüp, Şaḥn-ı Şemâniyye'nün biriyle ta'zîm olındılar. Ba'dehū Siyâvuş Paşa Sulṭânî Medresesi'yle bekâm olup, Ḳara Muştafâ Paşa Medresesi'ne daḡi revnaḳ-baḥşâ olduḡdan soñra Süleymâniyye Medresesi'nün birine nâ'il ve altmış Zi'l-ka'de'sinde manşîb-ı dârü'l-ḳarâra vâşıl oldılar. Şeyḡ Vefâ ḥâzretleri câmi'-i şerîfi ḥaṭîresinde medfūndur.

Mevlânâ-yı merḳūm fezâ'il-i 'ilmiyye ile ma'lūm, maḥmūdü'l-fi'âl, memdūḡü'l-ḥişâl, şî'r ü inşâsı ḡoş-âyende ve mecâlis-i 'ilmiyye-i fuḡl-i 'ulemâya efkende olup, Bahâyî Efendi merḡūmuñ zamân-ı şadâretinde tezkirecilik ḥıdmetlerinde ḳâ'im ve meclis-i 'âlîlerine müdâvim idi.

Âşârından eş'âr-ı dürer-bârı ve rengîn ü dil-nişîn güftârı vardır. Bu ḡazel-i bî-bedel anuñdur:

⁷⁰⁸ *Kurân-ı Kerîm, Fecr Sûresi* 89/28, "أَرْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكَ رَاضِيَةً مُّرْضِيَةً", "Sen O'ndan ḡoşnut, O da senden ḡoşnut olarak Rabbine dön."

Nazm

Ser-fürü' eyleyemez salţanat-ı Dārā'ya

Pāy-ı ümmīdi çeken dāmen-i istignāya

Kākül-i yār ider hayli yuğardan pervāz

Sāye-i zülfi düşer mihr-i cihān-ārāya

Leb-i dildārı gören sāğar-ı gülgün üzre

İki berg-i gül-i ter kıondı şanur şahbāya

Reh-i aşkuñda senüñ nağd-i sirişk-i çeşmüñ

Harcanur şu yerine kādır olan peydāya

Bilmezüz mesned-i devlet nicedür ey Vağ'ı

Bezm-i 'ālem hele degmez bu kıadar ğavğāya

Erzurūmī İbrāhīm Efendi

el-Mevlā İbrāhīm. Cānbolād-zāde ħācelıgıylı meşhūr ve Mülhemī mağlaşı ile zebān-zed-i cumhūrdur. Aşşan-ı kıılā' ve aşsen-i bıķā' āb-ı muşaffāsı nişāne-i sebīl ü tesnīm ve hevā-yı dil-güşāsı şifā-bağş-ı her marīz ü saķīm olan belde-i Erzurūm-ı bedī'ü'l-üslūbdan bedīdār ve ol mağla'-ı ehille ahālī olan ufğdan āşikār olup, tarīķ-ı tağşīl-i kemālāta mülhem ve ol 'azīmetde sābit-ķadem ve rāsīğ-dem olup, niçe eyyām tağb'-ı derrāk ve zīhn-i çālāki çārsū-yı talebde elmās-i-fıkr ü iz'ān ile cevāhir-i girān-bahā-yı me'āniyi ħakkāk olduğda, zāt-ı mağmūdū's-simātı mānend-i faşş-ı nigīn engüşti-i i' tibāra ķarīn olduğda, ba'z-ı 'ulemādan şeref-i mülāzemetē nā'il ve evvelīn-i āmāle vāşıl olup, medāris-i mu' tādede neşr-i 'ilm ü kemāl ve idāre-i kūs [92b] kıyl ü kıāl iderek kıırķ aķçe medreseden ma'zül ve ħāric elli rütbesine muntazır-ı vuşul iken kıırķ Zī'l-ħicce'sinde 'Oşmān-zāde yerine Ĥusrev Kethudā Medresesi'yle kām-revā, kıırķ toķuz evā'ilinde 'Alī Efendi-zāde Meğhemmed Efendi yerine Dāvūd Paşa Medresesi'ne revnağ-bağşā oldılar. Elli bir Cemāzi'l-ülā'sında Şadrü'd-dīn-zāde Rūħu'llāh Efendi yerine Üsküdar'da Meğhemmed Paşa dārü'l-ifādesinde baştı-ı seccāde-i tağķīķ, elli altı Receb'inde Şa' rānī-zāde yerine Zekerıyyā Efendi Medresesi'nde neşr-i

le'ālî-i tedkîk itdiler. Ba' dehû şahın ve K̄ara Muştafâ Paşa Medreseleri'nde erbâb-ı istifâdeye ifâde-i 'ulûm u ma'ârif ve idâre-i kû's-ı nûket-i letâ'if üzere iken biñ altmış Şevvâl'inüñ on yedinci yevm-i erba'âda berâziḡ-i nâsûtiyyeden mevâkıf-ı lâhûtiyyeye irtiḡâl ve nûzhet-sarây-ı ḡuld-i berîne intikâl eyledi.

Mevlânâ-yı merḡûm 'umde-i 'ulemâ-yı Rûm, 'ulûm-ı 'aḡliyye vü naḡliyyede fâ'ıḡu'l-aḡrân, be-taḡşîş 'ulûm-ı riyâziyyede 'Alî Kuşcı ile yeksân, ḡüsnü'l-aḡlâḡ nâdire-i âfâḡ, dervîş-nihâd, pâk-i'tiḡâd idi.

Âşârından fûnûn-ı 'adidenüñ mevâzi' -i müşkilesine resâ'il ü ta'liḡâtı ve mülûk-i Rûm ve Efrenci mübeyyen ü mufaşşal târiḡi ve elsine-i şelâşede Mülhemî maḡlaşı ile eş'âr-ı âbdârı vardır.

'Ayşî Efendi⁷⁰⁹

el-Mevlâ 'Ayşî bin el-Hâcc Himmet. Aydın'dandır. 'Ulemâ-yı 'aşrdan taḡşîl-i ma'ârif ü 'ulûm ve kesb-i cevâhir-i menşûr u manzûm idüp, tercemesi *Zeyl*'de sâbıḡ nihâl-i nev-ber-i'ulûm, maḡdûm-ı ma'âlî-rüsûm, Kınalı-zâde Fehmî Efendi dârü'l-ifâdelerinde mu'îd ve şeref-i mülâzemetleriyle ḡadri mezîd olup, birkaç pâyeye pîrâye-baḡş olduḡdan sonra kırk aḡçe medreseden ma'zûl iken yigirmi toḡuz Şafer'inde Şeyḡ-zâde Meḡammed Efendi yerine Ümmü Veled ḡâricine 'âric oldılar. Otuz bir Şa'bân'ında 'Abdü'l-laḡîf Efendi yerine Sinân Paşa Medresesi'ne revnaḡ-baḡşâ, otuz üç Cemâzi'l-âḡire'sinde Burhân Efendi yerine Unḡapanı Medresesi'yle kâm-revâ oldılar. Otuz beş Zi'l-ḡicce'sinde Seyyid Muştafâ Efendi yerine Kızıl Muşluk Medresesi iḡsân olındı. Otuz sekiz Şafer'inde Nokḡa-zâde maḡlûlinden şahna geldiler. Sene-i mezbûre Şevvâl'inde İbrâḡim Efendi-zâde yerine Çorlu Medresesi'ne gönderildi. Kırk Receb'inde 'azl olup, yerleri Es'ad Efendi'ye virildi. Sene-i mezbûre Ramazân'ında Dâmâd-zâde 'Abdü'l-bâḡî Efendi yerine ḡânḡâḡ Medresesi'yle tebcil olındı. Sene-i mezbûre Zi'l-ḡicce'sinde Şânî Efendi yerine Maḡnisa ḡûkûmeti tefvîz olındı. [93a] Kırk iki Şevvâl'inde ma'zûl ve yerlerine İzmir ḡâḡîsi Dâvûd Efendi menḡûl oldı. Elli üç Şafer'inde Üskûdar ḡazâsı tevcîḡ olındı. Elli dört Cemâzi'l-ülâ'sında 'azl ve yerlerine Aḡmed Efendi naşb olındı. Altmış bir Muḡarrem'inde Hâşimî-zâde Efendi yerine Mekke-i Mûkerreme pâyesiyle ber-veḡ-i arpalıḡ şâniyen Üskûdar ḡazâsıyla tekrîm olunmuşlardı. Sene-i mezbûre Cemâzi'l-ülâ'sında eyyâm-ı 'ayşî şâm-ı encâma resîde ve

⁷⁰⁹ **Der-kenâr:** Maḡnisa'ya şâḡibü't-terceme yerine Mü'ezzîn-zâde 'Abdü'l-ḡâdir Efendi [ta'yîn] olmuşdur. Lâkin ḡabul itmeyüp, redd itdükde İzmir'den Dâvûd Efendi naḡl olındı.

pāy-ı hayātı dām-ı hammāma pīçide olup, Kemāl Paşa-zāde hazretleri civārında medfün oldılar. Sinān-ı ‘ömri seksen bir sāl olduğu hafidinden mesmu‘-ı faķirdür.

Mevlānā-yı merķūm kenāre-nişin-i baħr-i ‘ulūm, nīk-ħaşlet, hoş-şoħbet, ‘ālī-himem, şāħib-i kerem idi. Şadrü’l-ifāde ‘Azmi-zāde Efendi şadr-ı ‘ālī-ķadr iken tezkirecilikleri ĥıdmetinde ķā’im ve tesviye-i umūr-ı ķuzāta müdāvīm olmışlar idi.

Mervīdür ki şāħibü’t-terceme ‘İsā mevzū‘ iken semt-i şi‘re heves ü raġbet ve ol vādī erbābıyla üns ü ülfet eyleyüp, kendülere daħi şi‘r söylemege iķtidār ĥaşıl olduķda, kibār-ı ‘aşruñ biri “Sizüñ maħlaşıñuz ismiñüze üç noķta vaz‘ıyla ĥaşıl olur” dimeleriyle tefe’ülen ‘Ayşī maħlaşı ile taħallüş itdüklerinden mā‘adā ba‘de hāzā tevķī‘ātlarında sīn-i mühmeleyi mu‘cemeye tebdil ve naķş-nigīn-i sādelerin mücevhereyi taħvīl eylemişler idi. Āşārından eş‘ār-ı dil-āvīzi vardır. Bu iki beyt andandır:

Nazm

Faşl-ı bahār eyyām-ı gül ‘ahd-i şeh-i firüz ola
‘Ālem niçe şād olmasun hem ‘id ü hem nev-rūzdur

Düşelden ĥaste diller bend-i gīsü-yı perişāna
Anuñ her bir şikenci döndi bir şām-ı ġarībāna

Ĥāce-zāde ‘Alī Efendi

el-Mevlā ‘Alī Şāh İbnü’l-Mevlā Muştafā. Biñ on ĥilālinde tārik-i ‘ālem-i fānī ve ‘āzim-i ‘işretġāh-ı cāvīdānī olup, tercemesi *Zeyl-i ‘Atāyī*’de sebķ iden mu‘allim-i māķām-ı Aħmed Ĥānī ve ĥāce-i şehriyār-ı cihān-bānī Muştafā Efendi ĥıdmetlerinüñ maħdūm-ı mihteri ve ferzend-i meķārim-güsteridür. Taħşil-i ‘ilm ü ‘irfān ve kesb ü cāhit ü ‘unvān eyledükde Şeyĥü’l-İslām Ĥāce-zāde Es‘ad Efendi āsitānelerine ilticā ve şeref-i mülāzemetleriyle nihāl-i āmālin ķarīn-i neşv ü nemā idüp, kırķ aķçe medreseden munfaşıl iken yigirmi toķuz Zī’l-ħicce’sinde sābıķü’t-terceme Monlā-zāde Seyyid Meħemmed Efendi yerine Sinān Paşa ĥāricine ‘āric, otuz Cemāzi’l-ülā’sında Sefer Efendi yerine Edrineķapusu Miħrümāhı’yla mübteħic iken otuz bir Şa‘bān’ında ‘azl olinup, medrese-i merķūma Naşrü’d-dīn [93b] Efendi iħsān olındı. Otuz iki Zī’l-ħicce’sinde Öreke Muştafā Efendi yerine medrese-i mezbūreye i‘āde olındı. Otuz beş Şafer’inde ‘Abdü’l-ķādir Efendi yerine Şāħn-ı Şemāniyye’ye geldiler. Otuz altı Receb’inde Kevākibī-zāde İbrāħīm Efendi yerine Gevher Ĥān Sultān Medresesi’yle

mazhar-ı ihsân oldılar. Otuz sekiz Zi'l-ka'de'sinde tekdüm-i tâlî ve te'ehhur-ı muqaddem akıyise-i şartıyye-i resmiyyede cevâz-gerdesi olmayup, 'azl ü inzivâ ihtiyâr iden Kevâkibî-zâde İbrâhîm Efendi yerine Ayaşofya Medresesi'yle tevki', otuz tokuz Zi'l-ka'de'sinde Bostân-zâde maḥdûmı Meḥemmed Efendi yerine Süleymâniyye Medresesi'ne terfi' olındı. Kırk Ramazân'ında Tefîkî-zâde Aḥmed Efendi yerine Şâm-ı dârü's-selâm kazâsı ihsân ve ol belde-i laṭîfeye revân olup, Akşehir nâm menzile vâşıl olduğda, ba'z-ı mülâhaza-i ḥafıyye sebebiyle rücû u 'avdet idüp, 'azl ihtiyâr itdükde sene-i mezbûre Zi'l-ka'de'sinde manşıbları Halebî Aḥmed Efendi'ye tevcîh olındı. Kırk üç Muḥarrem'inde Çivi-zâde Efendi yerine Gâlaṭa kazâsı rızâ-dâdeleri oldı. Kırk dört Safer'inde ma'zûl ve yerlerine Âvâre-zâde Efendi mevşûl oldı. Kırk tokuz Şevvâl'inde Bosnevî Şa'bân Efendi yerine Mısr-ı zâtü'l-ehrâm kazâsıyla ikrâm olındılar. Elli bir Muḥarrem'inde ma'zûl ve yerlerine Ḥanefî Efendi maḥzî'l-merâm oldı. Elli yedi ḥudûdında Dimetoka arpalık ihsân olındı. Altmış Şa'bân'ında Şun'î-zâde Efendi yerine ḥükümet-i İstanbul ile vâşıl-ı me'mûl olmuş iken altmış bir Muḥarrem'i âḥirinde bâvücûd-ı semen-i vâfir ḥilâf-ı muḥtezâ-yı zâhir marâz-ı sille mübtelâ ve 'âzim-i cennetü'l-me'vâ olup, yerlerine Es'ad Efendi kâdî-i dârü's-saltanat oldılar.

Mevlânâ-yı merḳûm dâḥil-i 'idâd-ı maḥâdim-i Rûm, muntazımü'l-keâm ve hoş-şoḥbet, nâ'il-i üns ü ülfet, tâlib-i râḥat u ḥuzûr, mütehevvir ü ḡayûr idi.

Laṭîfe-i Şeyḥü'l-İslâm Yahyâ Efendi

Mervîdür ki birâder-i kihterleri âtî't-terceme Şeyḥü'l-İslâm Mes'ûd Efendi bir rütbede şâhibü't-tercemeye tekdüm eyledükde kemâl-i ḡayretinden vâlidesi ḥuzûrına varup, ḳasem ider: "Bilmiş oluñ ben Mes'ûd'uñ tekdümin haẓm itmem, anı ḳatlı iderüm" dir. Vâlidesi ḳadın bu gûne muvaḥḥaş kelâmdan 'aḳlı gidüp, Şeyḥü'l-İslâm-ı vaḳt Yahyâ Efendi merḥûma varup: "Sultânüm! Şu gûne şey' zuhûr itdi. Eger bir iki [94a] gün içinde aña daḥi ḳarındaş rütbesin ihsân itmezseñüz muḥtezâ-yı tehevürü üzere Mes'ûd'umu helâk ider" didükde, Şeyḥü'l-İslâm ḥazretleri cevâbında: "Ḳorḳma ḳadın, öldürmez" dir. Yine isti'tâf ile "Öldürür sultânüm, bilürüm. Kerem idüñ, bir rütbe ihsân idüñ" dir. Şeyḥü'l-İslâm ḥazretleri yine cevâb-ı evveli i'âde iderler. Def'a-i şâlise vâlidesi ziyâde niyâz idüp, "Sultânüm, ḳasem itmişdür ve tehevürü ḡâlibdür. Mes'ûd'umu helâk itmesünde şübhe yoḳdur" didükde, merḥûm cevâb-ı laṭîfe-âmîz buyurup, "A ḳadın! Senüñ oḡluñ, birâderini niçe öldürebilir ki faraẓâ öldürse anı daḥi

öldürürler. İki daği öldükde ğamuñdan sen daği ölmeñ lâzım gelür. Rüzgāruñ ol mertebeye müsā[‘] adesi yokdur ki üçüñüz öle de biz elüñüzden ħalāş olavuz” dimişler.

Nazm

و من العداوة ماينالك نفعه

و من الصداقة ما يضر و يؤلم⁷¹⁰

Emru’llāh-zāde Efendi

el-Mevlā Meħmed. Mezbūr Emru’llāh-zāde dimekle meşhūr ve eczā-yı ta[‘] rīfi bu mertebeye maķşūrdur. Taħşīl-i sermāye-i [‘]ilmīye mücedded ü sā[‘] i ve ādāb-ı rūsūma murā[‘] i olup, [‘]ulemā-yı [‘]aşruñ birinden mülāzım ve tarīķ-ı tadrīse [‘]āzım olup, kırķ akçe medreseden ma[‘] zül ve ħāric elli mertebesine tālīb-i vuşul iken biñ otuz toķuz Şa[‘] bān’ında Ķadrī-zāde Çelebi yerine Maķtül Ħasan Paşa ħāriciyle kām-revā, kırķ Zi’l-ħicce’sinde İmām-zāde yerine [‘]Alī Paşa-yı Cedīd’e revnaķ-baħşā oldılar. Kırķ iki Rebī[‘] ü’l-evvel’inde Kızıl Muşluķ Medresesi mecrā-yı zülāl-i ifādeleri oldı. Kırķ dört Şa[‘] bān’ında [‘]Abdu’r-raħmān Efendi yerine Şahñ-ı Şemāniyye’ye ħıram idüp, sene-i kāmile tamāmında altmışla şāniyen medrese-i sābıkaya [‘]avd itdiler. Elli dört Şafer’inde Mısr’a naķl olunan Memek-zāde Muştafā Efendi yerine Ķuds-i Şerīf każāsına vaşl olındı. Elli beş Receb’inde ma[‘] zül ve yerine Naķīb-zāde Efendi mevşul oldı. Elli sekiz Muħarrem’inde Raħmetu’llāh Efendi yerine Ķāhire każāsıyla maķzī’l-merām, sene-i mezbūre Receb’inde mübtelā-yı [‘]azl-i bī-hengām olup, selefleri şāniyen kādī-i każā-yı zātü’l-ehram oldı. Elli toķuz Şa[‘] bān’ında Riyāzī-zāde [‘]Abdü’l-laţif Efendi yerine Filibe [94b] każāsına rāzī olmış idi. Altmış Ramazān’ında [‘]azl ve yerlerine [‘]Acem Meħmed Efendi naşb olındı. Sene-i mezbūre evāħirinde bi-emri’llāhi te[‘] ālā vefāt ve [‘]azm-i cennāt-ı [‘]aliyyāt itdiler.

Mevlānā-yı merķūm miyāne-i zātla ma[‘] lüm, şāħib-i himmet, şāfi-ţaviyyet idi.

Nefes-zāde Efendi

el-Mevlā Nefes-zāde Muştafā. Mezbūr Nefes-zāde dimekle ma[‘] lüm ve bu [‘]unvān-ı ħayāt āyāt ile mevsūmdur. Taħşīl-i meleke-i isti[‘] dād ve kesb-i ma[‘] ārif ü [‘]ulūmda ħıdmet-i üstād idüp, [‘]ulemānuñ birinden mülāzım ve medāris-i mu[‘] tādede

⁷¹⁰ “Bazen düşmanlıktan sana fayda gelir, bunun aksine Bazen de sadakatten zarar ve elem gelebilir...”

müdāreseye müdāvim olup, kırk akçe medreseden ma'zül iken, kırk tokuz evā'ilinde Hızır Efendi yerine Kepenkci Sinān Medresesi'ne hāric ile 'āric oldılar. Elli bir Receb'inde 'Abdü's-selām Medresesi'yle bekām oldılar. Elli yedi Rebī'ü'l-āhīr'inde Başmağcı-zāde maḥdūm-ı kihteri Nūh Efendi yerine Sağız kazası ihsān olındı. Elli sekiz Cemāzi'l-ülā'sında ma'zül ve yerine Kazaklı Meḥemmed Efendi mevşül oldu. Altmış ḥudūdında Mentēş-zāde yerine Şofya kazasıyla bekām olmuş iken sene-i mezbūre Ramazān'ında enfās-ı zindegānisi tamām ve aḥkām-ı kazası qarīn-i ḥitām olup, yerlerine Bağdādī Efendi nā'il-i merām oldu.

Mevlānā-yı mezbūr kadr-i müşterek-i cihet-i zātiyye ile meşhūr idi.

Semīn Velī Efendi

el-Mevlā Veliyyü'd-dīn. Tābağa-i Murād Hān-ı Rābī'de tercemesi *Zeyl-i 'Atāyī'* de sābık Minkārī 'Ömer Efendi'nün şıhr-ı fezā'il-küsteri Semīn Velī Efendi ḥıdmetleridür. Medīne-i Mar'aş a'mālından Bāzārköyü nām kıyeden bedīdār ve taḥşil-i envā'-ı fezā'il ile şöhret-şi'ār olduğda, tercemesi bu mecellede sebḳ iden Ḥāce-zāde 'Abdu'llāh Efendi'den şeref-i mülāzemeteye vāşıl ve birkaç pāyede ḥareket ile kırk akçe medreseye muttaşıl ve andan daḥi munfaşıl olduğdan şonra kırk üç Zī'l-ḥicce'sinde Cezerī Kāsım Paşa hāricine revnağ-baḥşā oldılar. Ba'dehū Kılıç 'Alī Paşa Medresesi'yle kām-revā olup, elli Receb'inde Ḥüseyn Efendi yerine Meḥemmed Paşa dārü'l-ifādesinde baş-ı seccāde-i taḥkīk itdiler. Ba'dehū şahna ḥırām idüp, andan altmışlı medārisinün biriyle ikrām olunup, ba'dehū Ayaşofya ve Süleymāniyye medreselerinde gevher-nişār-ı 'ulūm olmuş idi. Altmış Şa'bān'ında Ca'fer-zāde Efendi'nün def'a-i sāniyesi yerine İzmir kazasıyla [95a] tevķir olındı. Sene-i mezbūre Zī'l-ka'de'sinde Üsküdar kādīsi Hāşimī-zāde Efendi ile mübādele-i manşib idüp, maḳarr-ı ḥükümetleri olan civār-ı salṭanat-ı 'aliyyeye 'azīmet eyleyüp, Bāzārköyü nām merḥaleye vuşul bulduğda, rehzen-i ecel gālib ve cān-ı 'azizin ṭālib olduğda, teslim-i maṭlūb ile dārü'l-emn-i āhirete giriz itmiş idi.

Monlā-yı merķūm ḥişşedār-ı enḥā-yı 'ulūm, cesīm ü semīn, fāzıl-ı güzīn idi.

Çivi-zāde Şeyḥ Meḥemmed Efendi

el-Mevlā Şeyḥ Meḥemmed bin Meḥemmed bin Şeyḥ Meḥemmed. Zīver-i ḥadā'ik-ı *Zeyl-i 'Atāyī'* ve şadrü'l-'ulemā-yı 'ahd-i Murād Hān İbn Selīm Hānī olan

Şeyhü'l-İslâm İbn Şeyhü'l-İslâm Çivi-zâde Efendi'nün maḥdüm-ı nebîl-i ḥüsnü'l-aḥlâkı ve şâḥ-ı devḫa-i ṭayyibü'l-a'râkıdır. İbtidâ-yı hâlde taḥşîl-i sermâye-i 'ulûma sa'y ve gûşiş ve kesb ü ma'ârifeye verziş itdükden sonra şeyhü'l-İslâm-ı 'allâmetü'l-enâm Şun'u'llâh Efendi ḫıdmetlerinden şeref-i mülâzemetle ber-murâd ve ba'de zamân cenâb-ı mükerremlerine dâmâd olmuşlar idi. Biñ on iki Zi'l-ka'de'sinde Şeyḫ-zâde Efendi yerine ibtidâ Zâl Paşa Sultânî Medresesi'ne sâye şaldılar. On beş Şa'bân'ında Aḫî-zâde Maḥmûd Efendi yerine Şaḥn-ı Şemâniyye'ye ḫıram itdiler. On yedi Muḥarrem'inde sâbıķü't-terceme Bülbül-zâde 'Abdu'llâh Efendi yerine altmış ile Ḥazret-i Eyyûb Medresesi virilüp, kabûl itmedükde sene-i mezbûre Şafer'inde Vâlide-i Meḥammed Ḥân Medresesi'yle taḥşîl-i 'izz ü şân itdiler. On toḫuz Şafer'inde Ḥ'âce-zâde Şâliḫ Efendi yerine Süleymâniyye medârisinüñ biriyle bülend-maḫâm ve murabba'-nişîn-i 'izzet ü ikrâm oldılar. Yigirmi üç Cemâzi'l-ülâ'sında selef-i sâbıķı Şeyḫ-zâde Efendi Şâm-ı dârü's-selâm ḫazâsiyla maḫzar-ı ikrâm oldılar. Yigirmi dört Ramazân'ında 'azl olunup, yerlerine Şems-zâde Efendi nâ'il-i merâm oldu. Yirmi altı Ramazân'ında Ayazmend arpalıḫ iḫsân olındı. Yigirmi toḫuz Cemâzi'l-ülâ'sında Muṭaḫhar Efendi yerine Mısr ḫazâsi mecrâ-yı ḫükm ü imzâları oldu. Otuz Rebî'ü'l-evvel'inde ma'zül ve yerlerine 'Abdü'l-kerîm Efendi mevşül oldu. Otuz iki Rebî'ü'l-âḫîr'inde Ğanî-zâde Efendi yerine Ğalaṭa ḫazâsi iḫsân olındı. Otuz üç Muḥarrem'inde Burusa ḫâḫisi Ebü Sa'id Efendi yerine Burusa ḫazâsına naḫl u taḫvîl ve anlar Ğalaṭa [95b] ḫazâsiyla tebcîl olındı. Sene-i mezbûre Ramazân'ında munfaşıl ve yerlerine Ḳaba Receb Efendi vâşıl oldu. Otuz sekiz Ramazân'ında Ḳara Çelebi-zâde 'Azîz Efendi yerine Edrine ḫazâsiyla i'zâz, otuz toḫuz Receb'inde 'azl olunup, yerlerine Ḳara Çelebi-zâde Maḥmûd Efendi ser-efrâz ḫılındı. Ḳırḫ bir Şevvâl'inde Mûsâ Efendi yerine ḫâḫi dârü's-salṭanat ve sâḫa-i mecd ü iḫbâli pür-ṭumṭurâḫ u ṭantana oldu. Ḳırḫ iki Rebî'ü'l-evvel'inde Kefevî Ḥüseyn Efendi yerine şâniyen Ğalaṭa ḫazâsi iḫsân ve tevcih ve yerleriyle Edrine ḫâḫisi Aḫî-zâde Ḥüseyn Efendi maḫdümü Seyyid Meḥammed Efendi terfîḫ olındı. Ḳırḫ üç Muḥarrem'inde ma'zül ve yerlerine Ḥ'âce-zâde 'Alî Efendi mevşül oldu. Sene-i mezbûre Cemâzi'l-ülâ'sında Birgi ḫazâsi zamîme-i revâtibleri ḫılındı. Ḳırḫ toḫuz Şafer'inde Rûm'a naḫl olınan 'İsâ Efendi yerine Anaṭolî şadına pîrâye-baḫş oldılar. Sene-i mezbûre Zi'l-ka'de'sinde mübtelâ-yı 'azl-i nâ-bercâ ve ol şadra Mu'id Aḫmed Efendi şâniyen revnaḫ-efzâ oldılar. Elli altı Receb'inde zîb-efzâ-yı şadâret-i Rûm olan Bahâyî Efendi yerine şâniyen Anaṭolî mesnedinde murabba'-nişîn-i

‘izz ü temkîn olmuş iken sene-i mezbûre Şevvâl’inde ‘azl ü infişâl ve yerlerine Cinci Hüseyn Efendi mazhar-ı ihsân-ı sultân-ı deryâ-nevâl oldu. Elli yedi Şevvâl’inde Bahâyî Efendi’nün def‘a-i şâniyesi yerine vâşıl-ı şadâret-i Rûm ve nâ’il-i muntehi’l-merûm oldılar. Elli sekiz Rebi‘ü’l-evvel’inde Tatarbâzarcığı arpalığıyla munfaşıl ve yerlerine Ğalaṭa’dan ma‘zûl Bâlî-zâde Muştafâ Efendi vâşıl oldu. Altmış Recebü’l-ferdinde Keder-zâde Emîr Efendi üzerinden Anḳara ḳazâsı zamîme-i revâtibleri kılındı. Ba‘dehû marâz-ı hâ’il-i istiskâya mübtelâ ve hûlûl-i ecel-i müsemmâ mâni‘-i te’sîr-i devâ olup, altmış bir Cemâzi’l-ülâ’sınuñ onuncı gün rûḥ-ı ‘azîzin ḥâlîḳu’l-ervâḥa teslim ve ‘azm-i cennât-ı Na‘îm idüp, ḥâneleri civârında olan ‘arşada ta’yîn-i mezâr mağfîret-i medâr olındı. Arpalıkları Ḳara Çelebi-zâde Maḥmûd Efendi ḥıdmetlerine erzânî görildi.

Mevlânâ-yı merḳûm maḥdûm-ı ma‘âlî-rûsûm, ḥüsnü’l-aḥlâḳ, ṭayyibü’l-a‘râḳ dūdman-ı ḥânedân-ı ḳadîm, müşfik, kerîm, rûşen zamîr, vâdisinde bî-naẓîr idi.

Ḥikâye

Şâriḥü’l-*Menâr*-zâde Aḥmed Çelebi târiḥinde [96a] naḳl ider ki şâhibü’t-terceme bacanaḳları Ğanî-zâde Efendi ile ḳayınataları Şeyḥü’l-İslâm Şun‘u’llâh Efendi ḥuzûrında cem‘ olup, Şun‘u’llâh Efendi bir mes‘ele-i fiḳhiyyede Ğanî-zâde Efendi ile baḥş itdükde, bunlar bu mes‘eleyi “Ḳande yazar” diyü su’âl ve Ğanî-zâde Efendi *Kitâb-ı Ṭahâret* de yazar” diyü, cevâb virmişler idi. Meclis-i âḥarda yine cem‘ olduklarında bunlar “Geçen baḥş olınan mes‘ele için cümle kitâb-ḥâneyi ḳarışdurdum. *Kitâbü’t-Ṭahâre* nâm kitâb bulamadum. Ğâlibâ bizde ol kitâb yoḳ gibi” dimişler. Fi’l-vâḳi‘ şâhibü’t-terceme ḥaḳḳında bunuñ emsâli ḥikâyeler meşhûr ve eşnâ-yı muşâḥabâtte münâsebetiyle ḍarbü’l-meşel gibi zebân-zed-i cumhûr olmaḡın ve ⁷¹¹ احد كالف maẓmûnıyla ‘amel evlâ ve tafşîl-i menḳaşeden imtinâ‘ aḥrâ görildi.

⁷¹² تجاوز الله عن شرور انفسنا و عن سيئات اعمالنا

Ḥaṭîb-zâde Aḥmed Efendi

el-Mevlâ Aḥmed. Mezbûr Ḥaṭîb-zâde dimekle meşhûr ve ḥuṭbe-i ta‘rîfi bu mertebeye maḳşûrdur. Taḥşîl-i ‘ilme râḡîb ve Ebu’s-su‘ûd-zâde Meḥemmed Efendi Âsitânesi’ne müntesib olup, ḥıdmetlerinden şeref-i mülâzemetle bekâm ve ‘aḳd-i muşâheretiyle nâ’il-i merâm olmuş idi. Bi-ḥasbî’l-‘âde ḳaṭ‘-ı medâris-i mu‘tâde iderek kırḳ aḳçe medreseden ma‘zûl iken, kırḳ sekiz Şevvâl’inde Ḥusrev Keṭḥudâ

⁷¹¹ “Elif gibi birinci.”

⁷¹² “Allah kötü amellerimizi ve nefislerimizin şerlerini affetsin.”

Medresesi'yle kām-revā oldılar. Elli üç Cemāzi'l-ülā'sında Kāsım-zāde yerine Sekbān 'Alī müderrisi oldılar. Elli dört Şafer'inde Bāyezid Efendi yerine Şāh-ı Hübān Medresesi'yle mübtehic oldu. Ba' dehū Şāh-ı Şemāniyye'nün biriyle mazhar-ı ikrām oldu. Elli sekiz Cemāzi'l-ülā'sında Hāfız Yūsuf Efendi yerine altmışla Çorlı Medresesi tevcih olunup, kabül itmedükde 'azl ihtiyār eyledi. Sene-i mezbūre Receb'inde Muştafā Paşa Medresesi'yle tebcil olındı. Altmış Zi'l-ka'de'sinde Burusa Murādiyyesi virildükde kabül itmeyüp, nā-murād kalmış idi. Altmış bir hilālinde fevt oldu. Cevrī Çelebi'nün du' ā-yı mütezammın didüğü tārīhidür:

Mısrā'

İde bekāda Aḥmed Efendi behiştı cāy

Mevlānā-yı mezbūr Ebu's-su'ūd-zāde Meḥemmed Efendi ḥıdmetiyle meşhūr, yārān ile mu' āşerete nā'il, şerā'it-i şöḥbetde kā'il, zī-şervet, şāhib-i ma' rifet idi.

Naḳībū'l-eşrāf Zeyrek-zāde Yūnus Efendi

el-Mevlā es-Seyyid Yūnus bin es-Seyyid Emru'llāh. Ṭabaḳa-i Meḥemmed Hān-ı Şāliş'de ziver-i *Zeyl-i Şakā'ik* ve nūr-ı nev-nihāl-i ḥadā'ik olan Seyrek-zāde Emru'llāh Efendi'nün maḥdūm-ı [96b]⁷¹³ kihteri ve 'ahd-i Aḥmed Hānī'de tercemesi sebḳ iden Seyyid Meḥemmed Efendi'nün birāder-i sa'd-aḥteri ve bu faḳirūn 'amm-ı vālid-i mācididür. Taḥşil-i sermāye-i 'ulūm ve iz'ān-ı mantūḳ u mefhūm eyleyüp, Ğanī-zāde Efendi ḥıdmetlerinden mülāzemetle bekām ve ḥıdmet-i müdāresesi tamām olup, kırk aḳçe medreseden ma'zül ve muntazır-ı neyl-i me'mül iken biñ yigirmi beş Ramazān'ında Nūru'llāh Efendi yerine Rodoscuḳ'da Rüstem Paşa ḥāricine revnaḳ-baḥşā, otuz Şevvāl'inde Burhān Efendi yerine Ḥayrū'd-dīn Paşa Medresesi'ne ziyet-efzā oldılar. Otuz üç Cemāzi'l-ülā'sında Ḥalıcı-zāde 'Abdu'r-raḥmān Efendi yerine Dāvūd Paşa Medresesi'yle kāmrevā oldılar. Otuz beş Ramazān'ında Sa'dī-zāde Seyfu'llāh Efendi yerine 'Alī Paşa-yı Cedīd Medresesi'nde temhīd-i ders-i taḥḳīḳ itdiler. Otuz sekiz Şevvāl'inde Ḥamīdī Şeyḫ-zāde yerine Murād Paşa-yı Cedīd Medresesi'yle ber-murād, otuz toḳuz Ramazān'ında Şalbaş Ḥasan Efendi maḥlūlinden şāh medresesiyle ḳadr ü menziletleri müzdād oldu. Kırk bir Cemāzi'l-āḫire'sinde Sa'dī-zāde Efendi yerine Ḳalender-ḥane müderrisi oldılar. Kırk iki ḥudūdında Bālī-zāde Efendi yerine Vefā Medresesi'ne i'tilā itdiler. Kırk üç Ramazān'ında selef-i sālifi Sa'dī-

⁷¹³ **Der-kenār:** 'Aziz Efendi merḥūm tārīhinde taḥrīr olındığı vech üzere Edirne bostāncıbaşısı olan müheyyen-i 'ulemā Sinān Aḡa 'arz u inhāsiyla ḳaşaba-i mezbūreye iclā olındı.

zāde Efendi yerine Süleymāniyye medārisinüñ biriyle iclā olındı. Ba‘ dehū biñ kırk dört Şevvāl’inde imām-ı sulṭānī ve muḳtedā-yı Murād Ḥānī şābıķū’t-terceme Evliyā Efendi merḥūmuñ dāmād-ı mūkerremi olmağın ri‘āyetü’l-ḥāṭıra Revān Seferi’ne revān ve Bāzārcıķ nām menzilde ḍarb-ı ḥıyām olınduğda Mu‘id Aḥmed Efendi yerine Edrine ḳazāsıyla maḳzī’l-merām olmuş iken umūr-ı ḳazāda muvaffaḳ olmamağla kırk beş Ramazān’ında Gümülcine’ye nefy ü iclā ve manşıb-ı münḥal Beñli ‘Abdül-gānī Efendi’ye revā ḳılındı. Ba‘ de zamān sa‘ādet-ḥānelerine ruḥşat-yāfte-i ‘azīmet oldı. Elli yedi Muḥarrem’inde tercemesi bu mecellede sebḳ iden Anḳaravī Seyyid Meḥammed Efendi yerine Anaṭolı pāyesiyle ḥıdmet-i neḳābet-i eşrāf mazhar-ı eltāf oldılar.

Sene-i mezbūre Zı’l-ḥicce’sinde Uzunköpri arpalığıyla ma‘zül ve yerlerine selefleri maḥdūmı mevşül oldı. Ba‘ dehū pāye-i şadāret-i [97a] Rūm iḥsāniyla vāşıl-ı rütbe-i münṭehā-yı merūm olmuşlar idi. Ol ḥāl üzere kūşe-nişin-i ‘uzlet ü inzivā ve ‘ābid-i melik-i bī-hemtā iken biñ altmış iki Şafer’inde sekre-i mevtle mebhūt olup, ber-fehvā-yı ⁷¹⁴ فَالْتَقَمَهُ الْحُوتُ deryā-yı raḥmet-i nā-mütenāhī-i İlāhī māhīlerine ḳuvvet oldı. Emīr Buḥārī ḳuddise sirruhu’l-Bārī ḥazretleri cāmī‘-i şerīfi ḥızāsında medfūn ve hedef-i siḥām-ı ed‘iyye-i ehl-i derūndur.

Mevlānā-yı merḥūm maḥdūm-ı fütüvvet-rūsūm, güldeste-i bend-i ‘ilm-i nāfi‘ ve ‘amel-i şāliḥ, ‘ābid ü zāhid ü müfliḥ, ḥāfız-ı kelām-ı melik-i ‘allām, seyyid-i şaḥīḥü’n-neseb-i meşhūrü’l-enām idi.

Āşār-ı ḥayriyyesinden Meḥammed Ağa Cāmī‘ i ḳurbinde mektepleri vardır.

⁷¹⁵ شكر الله سعيه الموفور

Kebīrī Meḥammed Efendi

el-Mevlā Meḥammed bin Aḥmed. Bosnevī’dür. Mezbūr Kebīrī Meḥammed Efendi dimekle şehīr ve bostāncı ḥācesı ‘unvāniyla zebān-zed-i şağīr ü kebīrdür. Taḥşil-i bidā‘-i ‘ulūm ve tekmil-i deḳā’iḳ-ı mantūḳ u mefhūm itdükde ‘azīmet-i ḥacc-ı Beytu’llāhü’l-ḥarām ve ziyāret-i ravza-i seyyidü’l-enām idüp, vaṭan-ı aşlīsinden iki def‘a māşiyen edā-yı nesk-i İslām eyledükden soñra dārü’l-mülk-i İstanbul’a dāḥil ve ol vaḳt ser-bostāniyān ḥıdmetlerine vāşıl olduğda, ḥuddām-ı ḥadıḳa-i pādişāhiye istinād ve ol taḳrīble ba‘z-ı ‘ulemādan şeref-i mülāzemetle ber-murād olup, ‘alā ḥasbe’l-‘āde medāris-i müte‘addidede ifāde iderek kırk aḳçe medreseden ma‘zül ve medrese-i

⁷¹⁴ *Kur’ân-ı Kerīm, Saffāt Süresi, 37/142* “Onu bir balık yuttu.”

⁷¹⁵ “Allah onun çok çalışmasının mükâfatını versin.”

hamsine muntazır-ı vuşul iken otuz Ramazân'ında İshâk Efendi yerine Hasan Paşa Medresesi'yle kâm-revâ oldılar. Otuz yedi Şa'ban'ında Sa'dî-zâde Seyfu'llâh Efendi yerine Üsküdar Mihrümâhı'na sâye şaldılar. Otuz sekiz Şa'ban'ında Ömer Efendi yerine Şâhn-ı Semâniyye'ye hıram eyledi. Otuz tokuz Ramazân'ında Ser-maḥfil-zâde yerine Zâl Paşa Sultânî'na terfî', kırk Cemâzi'l-âhire'sinde Bahâyî Efendi yerine Şeh-zâde Medresesi'yle tevki' olındı. Kırk bir Cemâzi'l-âhire'sinde Haṭṭâṭ Şeyhî Efendi yerine Süleymâniyye medârisinüñ biriyle kadri bülend oldı. Kırk iki Rebî'ü'l-evvel'inde Hasan Kethudâ-zâde yerine Yeñişehr kazâsıyla bekâm oldılar. Sene-i mezbûre Ramazân'ında İsâ Efendi yerine Eyyüb kazâsına naḳl ü tebcil ve yerlerüñe Dâmâd-zâde Efendi tebcil [97b] olındı. Kırk üç Şafer'inde ma'zül ve yerlerine Halebî Ahmed Efendi mevşul oldı. Kırk altı Muḥarrem'inde sâbıķü't-terceme Allâmek Meḥemmed Efendi yerine kazâ-yı fezâ-yı Halebü's-şehbâ maḳarr-ı hükm ü imzâları oldı. Kırk sekiz evâ'ilinde munfaşıl ve yerlerine Ğalaṭa kâḳîsi Hasan Kethudâ-zâde müntaķıl oldı. Elli bir Rebî'ü'l-evvel'inde Bâlî-zâde Efendi yerine Üsküdar kazâsı tefvîz olındı. Elli üç Şafer'inde azl olunup, yerlerine Ayşî Efendi naşb olındı. Elli beş Cemâzi'l-âhire'sinde Hasan Efendi-zâde Şeyḫ Meḥemmed Efendi yerine Ğalaṭa kazâsında ḥâkim ve revnaḳ-efrûz-ı meḥâfil ü meḥâkim oldı. Elli altı Şevvâl'inde ref olunup, yerlerine İmâm-zâde Kihter Çelebi naşb olındı. Elli yedi Rebî'ü'l-âḫir'inde Ḥanefî Efendi yerine Edrine kazâsıyla tebcil olındı. Sene-i mezbûre Şevvâl'inde ma'zül ve yerlerine Abdü'r-raḥîm Efendi dâmâdı Abdü'r-raḥmân Efendi nâ'il-i me'mül oldı. Ba'dehü İstanbul pâyesiyle tekrîm olınmış idi. Altmış iki ḥudûdında müddet-i ḥayâtı âḫir ve rû-gerdân-ı ma'âlî vü mefâḫir oldı.

Mevlânâ-yı merķûm ilm ü irfânla mevsûm, ḥükümeti kârîn-i iffet ü işmet, ḥoş-fehm ve şâḫib-i himmet, sinîn-i ömri ıḳd-i şâminini mütecâviz, belki tâsi'a mütenâhiz idi.

Ḥikâye

Nebireleri olan Ḥâķâniyye müderrisi Abdü'r-raḥmân Efendi vâlid-i mâcidi Kebîrî-zâde Muşṭafâ Efendi'den rivâyet ider ki kırk sekiz Rebî'ü'l-evvel'inde şâḫibü't-terceme Haleb kâḳîsi iken pâdişâh-ı Cem-nişân Sultân Murâd Ḥân Bağdâd Seferi zehâbında Halebü's-şehbâya vuşul bulduḳda “Kâḳî-i beled kimdür” diyü su'âl ve “Kebîrî Meḥemmed Efendi du'âcılarıdır” diyü, cevâb olınduḳda daḫi ol mıdur diyü müddet-i kazâların istikşâr-ı iş'âr buyurduḳlarında erkân-ı devlet, “Belî pâdişâhum,

oldur. Bir ‘āfif ādem olup, harc-ı rāh olacak meblağı tedārik itmedüğinden nāşī ile’l-ān ibkā olınmışdur” didüklerinde beş kīse aqçe harc-ı rāh nāmıyla ‘atıyye-i husrevāniye mazhar olmışdur.

Qara Çelebi-zāde Maḥmūd Efendi

el-Mevlā Maḥmūd bin Meḥammed bin Ḥüsām. Evāsı-ı devlet-i Murād Ḥān-ı Rābi‘’de revnaq-efrüz-ı şahā’if-i *Zeyl-i ‘Atāyi* olan şadr-ı ‘azimü’s-şān celilü’l-menākıb ser-efrāz-ı erbāb-ı ma‘ālī vü merātib olan [98a] Qara Çelebi-zāde Meḥammed Efendi ḥıdmetlerinüñ maḥdüm-ı mekārım-nişānı ve ferīde-i şadef-i zāt-ı ‘ālī-şāmidur. Toquz yüz toqsan yedi ḥudūdında bedreka-i baht-ı firüz birle ser-ā-perde-i ḥafādan bürüz idüp, ber-resm-i mu‘tād tertīb-i üstād ile kesb-i fazl ü edeb ve cem‘-i sermāye-i vebī vü mükteseb kılduqda Şeyḫü’l-İslām Ebu’l-meyāmin Muştafā Efendi ḥıdmetlerinden ihrāz-ı şeref-i mülāzemet ve duḫül-i tarīq-ı ırşıye ‘azimet eyleyüp, kırk aqçe medreseden ma‘zül iken yigirmi Ramazān’ında Manav Ḥalil Efendi yerine Muştafā Paşa-yı ‘Atik Medresesi’ne ḥaḫik kılandı. Yigirmi iki Rebī‘ü’l-evvel’inde Rā‘i-zāde Aḫmed Efendi yerine Üsküdar’da Rüm Meḥammed Paşa Medresesi’ne revnaq-baḫşā, yigirmi beş Ramazān’ında Kātib-zāde Maḥmūd Efendi yerine Şahn-ı Şemāniyye ile kām-revā olduqdan soñra vālid-i mācidleri ‘azimet-i ḥācc-ı Beytü’l-Ḥarām ve ziyāret-i ravza-i seyyidü’l-enām itdükde müfāraḫat itmeyüp, ol tarīq-ı sa‘ādet-refiqa revān olmışlar idi. Qable’l-ḫufül yigirmi altı Ramazān’ında Qaramanī Bālī Efendi maḥlülinden Edrine Dārü’l-ḥadīşi tevcih olındı. Yigirmi sekiz Şa‘bān’ında Nā’ib Meḥammed Efendi yerine Sulṫān Selīm-i Qadīm Medresesi’yle kesb-i ziyāde-i ‘izz ü temkīn itdiler. Yigirmi toquz Şafer’inde ‘Arab İmām yerine Süleymāniyye Medresesi’ne terfi‘ ve ol buq‘a-i laṫife ile tevki‘ olındı. Otuz bir Receb’inde Ḥışım Yahyā Efendi yerine Yeñişehr qazāsında icrā-yı aḫkām itdiler. Otuz iki Receb’inde ma‘zül ve yerlerine Seyfi-zāde Efendi mevşül oldı. Otuz dört Şafer’inde selefi yerine Şām-ı şeref-encām qazāsıyla ikrām olındı. Sene-i mezbüre Ramazān’ında munfaşıl ve yerlerine Kātib-zāde Maḥmūd Efendi vāşıl oldı. Otuz beş Cemāzi’l-āḫire’sinde Qāsım Efendi yerine Mısr-ı zātü’l-ehrām kazāsıyla mazhar-ı ihtirām oldılar. Otuz altı Muḫarrem’inde ref‘ olinup, yerlerine Çavuş-zāde Efendi naşb olındı. Otuz toquz Receb’inde Çivi-zāde Efendi yerine dārün’naşr-ı Edrine ḥükümeti tefvīz olındı. Kırk

Receb’inde ma‘zül ve yerlerine Nevālî-zāde Efendi mevşül, kırk dört Şafer’inde ‘amm-i mükerremleri ‘Abdü’l-‘azîz Efendi yerine İstanbul kaçāsıyla tebcil olunduğda ⁷¹⁶ جاء القاضى محمود ta‘yîn, sāl-i manşıbları vāķi‘ olmuş idi. Kırk beş Receb’inde Monlā Aḥmed-zāde Nūḥ Efendi Rūm’a naql olunduğda yerine Anaḥolı [98b] şadrında mesned-nişîn ve seleflerine refîķ-ı güzîn olup, yerleri Mu‘îd Aḥmed Efendi’ye mâye-i ‘izz ü temķin oldu. Kırk altı Zî’l-ḥicce’sinde ‘azl olinup, yerlerine ḥalefleri Mu‘îd Aḥmed Efendi naşb olındı. Elli dört Rebî’ü’l-evvel’inde ḥalefi yerine şadr-ı Rūm ve vāşıl-ı ğaye-i muntehî’l-merūm oldılar. ‘Aşrları şu‘arāsından Mu‘în Çelebi bu güne târiḥ dimişdür:

Nazm

Sāl-i teşrîfi añıldığca Mu‘înā târiḥ

Rūm ilüñ şadrına dinile maķām-ı Maḥmūd

Elli beş Şevvāl’inde arpalık iḥsāniyla müteķā‘id olup, ‘Abdü’r-raḥîm Efendi şadr-ı dīvān-ı bülend-eyvāna şā‘id oldu. Elli altı Receb’inde ḥalefi yerine şāniyen mesned-ārā-yı şadāret olmuş idi. Elli yedi Şevvāl’inde vazîfe-i emşalle müteķā‘id olup, yerlerine Bahāyi Efendi müteşā‘id oldu. Altmış bir Cemāzi’l-ülā’sında Çivi-zāde maḥlūlinden Anķara arpalığı iḥsān olinup, altmış iki Şevvāl’inde Ebū Sa‘îd Efendi maḥdūmı Feyzu’llāh Efendi yerine Ğalaḥa kaçāsına tebdil olunduğda arpalıkları Ḥanefî Efendi’ye sezā görildi. Bin altmış üç Zî’l-ķa‘de’sinde rāḥatkede-i cināna revān ve vāşıl-ı ‘ālem-i cān olduğda, ba‘de edāe’ş-şalāt-ı cenāzeleri du‘ā ve şenā ile medfen-i mu‘ayyenleri ḥāneleri civārında binā itdükleri medrese ḥaḥiresinde defn olındı. Arpalıkları Muḥarrem-zāde Efendi’ye virildi.

Mevlānā-yı merķūm ‘aynü’l-a‘yān-i maḥādîm-i Rūm, ḥarem-i cāh ü şevketi ba‘îdü’l-eḥrāf, dā’ire-i ‘izz ü devleti sa‘îdü’l-eķnāf, sāye-i çetr-i himmeti mefāriķ-ı ḥalāyıkā maḥdūd ve itnāb-ı bār-gāh-ı meķārimi mîḥ-i riķāb-ı ehl-i ḥācāta meşdūd, ḥalîm ü selîm, maḥdūm-ı kerîm, şāḥib-i zekā vü iz‘ān, żarîf ü nüktedān, ḥoş-ḥab‘ ve pāk-nihād, nîk-nefs ve ‘ālî-nijād, āşinā-yı deryā-yı sevād, güher-çîn-i sāḥil, isti‘dād-ı envāl-i cezīleye nā’il ve kütüb-i celīle cem‘ine mā’il olup, Ebu’l-fazl Maḥmūd ‘unvāniyla tevķî‘ atı mişāl-i ḥāl-i ‘anberîn zîb-efzā-yı çehre-i zeber ü defātir olmuş idi.

⁷¹⁶ “Kadı Mahmud geldi.”

Āsār-ı ‘ilmiyyesinden şu‘arā-yı evlād-ı ‘Arab’dan Şeyh ‘İnāyātī haṭṭıyla dīvānına mālîk olduklarında zāde-i ṭab‘ları olan bu iki beyt-i ‘Arabī şāhid-i edebī olmağ üzere *Hulāşatü’l-eşer*’de Şāmī Muḥammed Emīn Efendi naḫl eylemişdür:

Şi‘r

لك الحمد اللهم فى كل أوقاتی
بمنك لطفًا لم یزل بالعنايتی

كما أننى ما زلت أشكر نعمته
بتمليك ديوان بخط العنايتی⁷¹⁷

[99a] Āsār-ı ḫayriyyelerinden zikri sebḫ iden medrese-i celīle ve bunuñ emşālî müberrāt-ı cemīleleri vardır:

Nazm

شكر الله سعيه الموفور
وجزاه بروضة من نور⁷¹⁸

Laṭīfe

Şāriḫü’l-Menār-zāde Tārīḫi’nde mezkūrdur ki Ḥusrev Paşa İmāmı Muştafā Efendi -ki Ormanī dimekle ma‘rūf idi- bir gün şāhibü’t-tercemeye ‘alā ṭarīḫi’z-ziyāre gelüp, incirār-ı muşāḫabetle “Bağçeñüzi görsek olmaz mı” didükde, gāyet ma‘ḫūl “Buyuruñ” diyüp, ma‘iyyetle bağçeye duḫūl itdüklerinde mezbūr şāhibü’t-tercemeye ḫiṭāb idüp: “Behey sulṭānum! Yazıḫ orman olmış, iltifāt buyursañuz ma‘ḫūl olurdı” didükde, “Biz de sizi anuñ içün getürdük” diyü laṭīfe-āmiz cevāb-ı nükte-engiz virmişlerdür.

Kefevī ‘Abdü’r-raḫīm Efendi

el-Mevlā ‘Abdü’r-raḫīm. Ḥāk-i müşgīn-i Tatar’da tırāzende-i bıḳā‘-ı diyār olan Kefe nām şehr-i pür-iştihārda mānend-i nāfe-i āhū şahrā-yı vüçüda fütāde ve mişāl-i lāle-i ḫod-rū zemīn-i şühüda rū-nihāde olmuş idi. Ḥavşala-i isti‘dādı miḫdārı ve vāye-i ‘ilm ü ‘irfānı iḫrāz ve ba‘z-ı ‘ulemādan şeref-i mülāzemetle benī nev‘ī beyninde kesb-i imtiyāz idüp, tekmiḫ-i medāris birle kırḫ aḳçe medreseden ma‘zūl müderris iken elli üç

⁷¹⁷ “Ey Allah’ım! Tüm vakitlerimde hamd senin içindir.

Ben hattı inayet olan divanına sahip olduğum bu nimete şükrediyorum

Ey Rabbim! Sen de kerem ve ihsanıyla ināyet lütfet.”

⁷¹⁸ “Allah onun çok çalışmasının karşılığını versin ve nurdan olan cennet bahçesiyle onu nimetlendirsın.”

Cemāzi'l-ülā'sında 'Avnu'llāh Efendi yerine Cezerī Kāsım Paşa Medresesi'yle bekām, elli yedi Şevvāl'inde Tatar 'Abdu'llāh Efendi yerine Hıydar Paşa Medresesi'yle nā'ilü'l-merām oldu. Altmış bir Şafer'inde Şahn-ı Şemāniyye'nün biriyle mazhar-ı ikrām-ı kirām, sene-i mezbüre Şa'bān'ında Muhteşem Emīr Efendi yerine Hānķāh Medresesi'yle vāşıl-ı rütbe-i ihtişām oldu. Altmış iki Muħarrem'inde 'ömri āhir ve dembeste-i menāhir oldu.

Mevlānā-yı mezbūr Kefevī 'Abdü'r-raħīm dimekle meşhūr, mertebe-i zātı ğayr-ı ma'lūm, evşāf-ı zemīme ile ğayr-ı mevsūm idi.

Ķara Ķelebi-zāde Maħmūd Efendi Maħdūmı 'Oşmān Efendi

el-Mevlā 'Oşmān bin el-Mevlā Maħmūd. Şadr-ı 'ālī-ķadr Ķara Ķelebi-zāde Maħmūd Efendi'nün ferzend-i ercūmendi ve maħdūm-ı huĵeste-siyeri 'Oşmān Efendi'dür. Terbiyet-i vālid-i mācidleriyle kesb-i 'irfāna ğuşiş ve pīşğāh-ı esātīzede taħşīl-i dāniş idüp, şeref-i mülāzemetle bekām ve muntazır-ı vuşul-i merām olup, kırķ akçe medreseden munfaşıl iken elli dört Şafer'inde İsmā'il Ağa-zāde yerine Aṭbāzārı'nda vāķi' maṭmūşü'l-eşer Yūsuf Paşa hāricine 'āric [99b] olduklarında ĳabūlden ibā ve 'azle ihtiyār-ı rızā itmişler idi. Sene-i mezbüre hūdūdında Şeyhü'l-İslām Ebū Sa'id Efendi Beşiktaş'da Hıyri'd-dīn Paşa Medresesi'n telhīş eyleyüp, lākin müderrisi olan 'Abdu'llāh Efendi andan altmışlı ile mūşıla-i Süleymāniyye olmak üzere 'Ā'işe Sultān Medresesi'ne nakl murād olınuķda imtinā' itmek sebebiyle yine medresesinde ibķā olunup, 'Ā'işe Sultān def'aten şāhibü't-terceme maħdūm-ı mūkerreme iħsān olınuķda dāmen-būs için Şeyhü'l-İslām'a varduķlarında "Hıyri'd-dīn Paşa Medresesi'ne olmak i'tikādıyla ba'de't-tebrīk müderrisi olduğıñuz buķ'a bir mūbārek buķ'adur. Hattā biz müderris iken taleb idüp, mūyesser olmamış idi. Bānisi daħi Burğāzi'dür" diyü mazhar-ı ikrāmları olduķda, maħdūm-ı merķūm "Biz Hıyri'd-dīn Paşa Medresesi'ne olmaduķ, 'Ā'işe Sultān'a olduķ" didüklerinde, Şeyhü'l-İslām mūteħayyir olup, "Āyā rü'ūs size kimden vardı" diyü su'al buyurup, enişteleri Cinci Hıseyñ Efendi'nün himmetiyle olduğın 'adem-i tafattundan nāşī kendüler haķķında izhār-ı vehñ itmişlerdür. Şāriħ-i Menār-zāde Aħmed Ķelebi, tārīħinde bu minvāl üzere beyān eylemişdür. ⁷¹⁹ العهدة على الراوى

⁷¹⁹ "Rivayet edenin sorumluluğundadır."

Ba‘dehū Şahn-ı Semāniyye’ye hıram idüp, andan Eyyüb’da İsmihān Sultān Medresesi’yle maẓhar-ı ikrām oldılar. Elli sekiz Cemāzi’l-ülā’sında ‘Abdü’r-raḥīm Efendi’nün maḥdūm-ı mihteri Meḥemmed Efendi yerine Vālide Sultān Medresesi’yle taḥşil-i ‘izz ü şān itdiler. Sene-i mezbūre Şa‘bān’ınun evāhirinde Altıbarmaq ‘Abdü’l-fettāḥ Efendi yerine Selanik kazāsında icrā-yı aḥkām-ı umūr-ı ‘ibādu’llāha kıyām itdiler. Altmış Ramazān’ında munfaşıl ve yerlerine Ebū Sa‘īd Efendi-zāde vāşıl oldu. Ba‘dehū marāz-ı sill ile meslūl ve cism-i nāziki mehzūl olup, altmış iki Cemāzi’l-āhire’sinde eyyām-ı ‘ömr-i ‘azīzi āḥir ve tārik-i ma‘ālī vü mefāḥir oldu.

Maḥdūm-ı merḳūm cenāb-ı mekārīm-i rūsūm, maḥbūbū’l-ḳulūb, miyān-ı ekābir ü a‘yānda mergūb, hüsnū’l-aḥlāḳ, ṭayyibū’l-a‘rāḳ idi.

Ḥusrev Paşa İmāmı Muştafā Efendi

el-Mevlā Muştafā. Vilāyet-i Anaṭolı’dan zāḥir ü ‘ıyān ve dārū’l-mülk-i İstanbul’a revān olup, taḥşil-i meleke-i isti‘dād ve Ḥusrev Paşa Āsitānesi’ne istinād idüp, ḥāce vü imām ve iḥrāz-ı şeref-i mülāzemetle bekām [100a] olduğdan soñra biñ otuz sekiz Şafer’inde Zāl Paşa müderrisi Bostān-zāde Yahyā Efendi maḥdūmı Aḥmed Çelebi ‘azl olunup, yerleri şāḥibū’t-tercemeye ḥāric elli ile iḥsān olunmuş idi. Mezbūr paşa-yı müşārun ileyh ḥıdmetleriyle Abaza Paşa teşḥiri için Erzurūm’da olmağın rü’üsü ol maḥalle irsāl olunmuş idi. Kırk Receb’inde ma‘zūl ve yerlerine Gürcī Paşa imāmı Ya‘ḳūb Efendi manşūb oldu. Kırk dört Zi’l-ka‘de’sinde ‘Abdu’llāḥ Efendi yerine Tire kazāsı tevcīḥ olındı. Kırk altı ḥudūdında ma‘zūl ve yerine İdrīs Efendi mevşūl oldu. Elli bir Cemāzi’l-ülā’sında Ḳonya kazāsı iḥsān olındı. Elli üç Muḥarrem’inde ma‘zūl ve yerlerine ‘Abdu’llāḥ Efendi vāşıl-ı me’mūl oldu. Elli beş Cemāzi’l-ülā’sında Pirlepeli-zāde yerine Saḳız kazāsı ḥükümeti tefvīz olındı. Sene-i mezbūre Zi’l-ḥicce’sinde ref olunup, manşib-ı mezbūra Başmaḳcı-zāde Nūḥ Efendi naşb olındı. Elli altı Cemāzi’l-ülā’sında muḳtezā-yı ‘aşr üzere ‘amel idüp, Bālī Efendi yerine Selanik kazāsına vuşūl ile nā’il-i me’mūl oldu. Sene-i mezbūre Şa‘bān’ında ma‘zūl ve yerlerine ‘Abdü’r-raḥīm Efendi dāmādı ‘Abdu’r-raḥmān Efendi mevşūl oldu. Elli yedi Muḥarrem’inde Şaḥḥāf Şeyḥ-zāde Efendi yerine maḥrūse-i Burusa’da cā-nişin ve ḥākim-i güzīn olup, sene-i mezbūre Rebī‘ü’l-āḥir’inde ‘azl ü infişāl vāḳi‘ olup, yerlerine sābıḳū’t-terceme Mūsā Efendi vāşıl-ı e‘azz-i āmāl oldu. Altmış üç Muḥarrem’inde ‘āzīm-i ḥıyābān-ı cinān ve ‘ālem-i ḳudse revān oldu.

Mevlānā-yı merķūm dāhil-i mecālis-i kibār-ı Rūm, ķābil-i ũlfet ve ŗāhib-i himmet idi.

Rahmetu'llāh Efendi

el-Mevlā Rahmetu'llāh bin 'Oŗmān. Ŗōhre-i tũccār-ı dehr olan Yeñiŗehir'den zuhūr ve āfitāb-ı feyz-i ezeliğen istifāza-i nũr-ı ŗu'ūr idũp, a' māl-i meleke-i māder-zād ile vāŗıl-ı derece-i isti'dād olduķda, dārũ'l-mũlk-i İstanbul'a vāŗıl ve tārīķ-ı sa'ādet-refiķ-i 'ilme dāhil olmak mũlāhazasıyla taħrīk-i rāhile-i 'azimet ve ŗarf-ı mehār-i zāmile himmet kılup, 'alā ĥasbe'l-'āde ĥareket ve esātīze-i 'aŗra ĥıdmet idũp, iltiķāt-ı le'ālī-i fũnũn ve intiķād-ı cevāhir-i 'ilm-i mefrũz u mesnũn itdũkden ŗoñra H'āce-zāde 'Abdũ'l-'azīz Efendi ĥıdmetlerine intimā' ve ŗeref-i mũlāzemetleriyle nihāl-i [100b] āmālin ķarīn-i neŗv ũ nemā itmiŗ idi. 'Aķd-i mecālis-i 'ilmiyye ve tekmīl-i medāris-i resmīyye iderek kırķ aķçe medreseden maz'ũl ve ĥāric elli rũtbesine muntazır-ı vuŗũl iken biñ otuz bir ĥudũdında 'Ayŗi Efendi yerine ũmmũ Veled Medresesi'yle bekām oldılar. Otuz beŗ Cemāzi'l-āĥire'sinde Kũrd Aĥmed Efendi yerine 'Oŗmān Paŗa Medresesi'yle kām-revā, otuz altı Receb'inde Burhān Efendi yerine Ĥaydar Paŗa Medresesi'ne revnaķ-baĥŗā oldılar. Otuz yedi Rebi'ũ'l-evvel'inde Aĥi-zāde Ĥũseyin Efendi'nũñ binā itdũkleri medrese-i cedīdeye ⁷²⁰ اول مدرس درس فيها olmalarıyla mażĥar-ı ikrām-ı kirām oldılar. Otuz toķuz Ramazān'ında sābıķũ't-terceme Mantıķi Aĥmed Efendi yerine Edrineķapısı Mihrũmāhi'na sāye ŗaldı. Kırķ bir Cemāzi'l-āĥire'sinde Zeyrek-zāde es-Seyyid Yũsuf Efendi yerine ŗāĥna geldiler. Kırķ iki Rebi'ũ'l-evvel'inde 'Abdũ'l-kādir Efendi yerine Ĥāŗekī Sulţān dārũ'l-ifādesinde baŗt-ı seccāde-i taĥķiķ itdiler. Sene-i mezbũre Ramazān'ında āti't-terceme Ĥānefi Efendi yerine Edrine Bāyezīdiyyesi'ne zīb-efzā oldılar. Kırķ ũç Ŗāfer'inde selefi yerine Edrine Selīmiyyesi'yle tevķi', elli Cemāzi'l-ũlā'sında Bostān-zāde Aĥmed Efendi yerine ũskũdar'da Vālide Medresesi'ne terfi' olındı. Elli dŕrt Receb'inde medāris-i Sũleymāniyye'nũñ birinden Āeŗmī-zāde Muŗtafā Efendi yerine ķazā-yı fezā-yı Ĥalebũ'ŗ-ŗehbā mecrā-yı zũlāl-i ĥũkm ũ imzāları kılındı. Elli beŗ Receb'inde ma'zũl ve yerlerine Ĥānım-zāde Ĥāsan Efendi mevŗũl oldu. Elli yedi Ŗābān'ında Ŗun'ī-zāde Efendi yerine Mıŗr-ı zātũ'l-ehrām ķazāsiyla bekām oldılar. Elli sekiz Muĥarrem'inde mañsıb-ı mezbũr ile sābıķũ't-terceme Emru'llāh-zāde Efendi tebcīl-i murād olunduķda

⁷²⁰ "Burda ders okutan ilk mũderris"

‘azl-i bî-hengâm bâ‘iṣ-i keṣîre-i ğarâm olmağın şāhibü’t-terceme Şeyḥ-zāde Efendi yerine Şām-ı dārü’s-selām każāsına naḳliyle def‘-i melām olındı. Sene-i mezbûre Receb’inde manşib-ı sâbıqlarına ‘avd ü ric‘at ve ol beldede icrâ-yı muḳtezâ-yı şerî‘at idüp,⁷²¹ من حفر بيرة الاخيه وقع فيه⁷²¹ maşdüḳ-ı ḥāl vâḳi‘ olmış idi.

Mervîdür ki şāhibü’t-terceme Şām ḳādîsi iken ehl-i cifrden biri Mısr’a i‘āde olunacağın istiḥrâc idüp, bu beyt ile tebsîr itmişler idi:

Şi‘r [101a]

و لا بد من عود الى مصر ثانيا

تتخذ أحكاما بأمر مبعلا⁷²²

Elli toḳuz Receb’inde ma‘zül ve yerlerine Burusî Meḥammed Efendi mevşül oldı. Altmış Şa‘bân’ında Sa‘dî-zāde Efendi üzerinden Menemen arpalığıyla tekrîm olındı. Altmış üç Rebî‘ü’l-âḥir’inde Sa‘dî-zāde Efendi yerine İstanbul każası tefvîz olınduğda arpalıkları Şeyḥ-zāde Efendi’ye iḥsân olındı. Sene-i mezbûre Şevvâl’inde Üsküdar arpalığıyla ma‘zül ve yerlerine Şeyḥ-zāde Efendi nâ’il-i me’mül olmuş iken ol sene Zi’l-ka‘de’sinde ğüṭa-ḥor-ı deryâ-yı raḥmet-i nâ-mütenâhî ve vâşıl-ı mağfîret-i İlâhî olduğda, arpalıkları Ḥüsâm-zāde Efendi’ye sezâ görildi.

Mevlânâ-yı müşârun ileyh⁷²³ صببت سجال رحمة الله عليه⁷²³ ferîde-i silkü’l-le’âl, fuḥûl-i cerîde-i rü’üsü’l-mesâ’il-i fîrû‘ ve uşûl, be-taḥşîş ‘ilm-i fîḳha şedîdü’l-iştigâl ve lema‘ât-ı envâr-ı şalâḥ-ı levḥ-i cebînde bâhirü’l-istişḳâl, ‘ilm ü fazlı müselleme, ‘iffet ü ‘işmeti meşhûd-ı ‘âlem, faşl-ı każâda seyfi şârim, ḳaṭ‘-ı ‘ırḳ-ı mezâlim, kâmil-i müteverri‘, ḥâkim-i müteşerri‘ idi. Eyyâm-ı ḥükümetinde şukûk-ı bedî‘a ve muḳaffâ ve müsecca‘ imzâlar ihtirâ‘ idüp, üslûb-ı mergûb ve tarz-ı maḥbûb üzere taḥrîr iderdi. Ez-cümle kendüler i‘tâḳ itdükleri câriyenüñ ‘itâḳ-nâmesine tevḳi‘-i bedî‘dür:

ما نسب الى في هذا الرق

من اعتاق جاريتي فلانة حق و صدق

أعتقها ابتغاء لمرضات الله تعالى و ثوابه

و هر با من عظیم عقابه وأليم عذابه

⁷²¹ “Kim kardeşine kuyu kazarsa, oraya kendi düşer.”

⁷²² “Hükümlerin güzel bir şekilde uygulanabilmesi için ikinci defa Mısır’a dönmemiz gerekir.”

⁷²³ “Allah’ın rahmet kovaları onun üzerine dökülsün.”

عسى الله أن يبدلنا خيرا منها
و جزانا ربنا خير الجزاء عنها⁷²⁴

Biri daği budur:

مطالبة هؤلء ظلم عظيم يجب على الحكام منعه
ومنكر يجب على الولة نهيه و رفعه

يلزم على كل من كان نافذ الأمر جائز الحكم
قصر الأيدى المتطولة الجارية

وقطع الأطماع الفاسدة الكاذبة
فمنعته عن هذا ابتغاء لمرضات الله و طلبا لثوابه

و هر بار من عقابه و أليم عذابه⁷²⁵

Biri daği budur:

بذلت الوسع فى ايضاح ماتكنه صدور سطور الرق
ولم آل جهدا فى تحقيق الحق و فحصا عن كل ما جل و دق

حتى أسفر فجر الحقيقة على سطر فيه من النسق
فحكمت بكون الحمام والمزرعة

وقفا على المدرسة و قضيت بذلك حكما جزما
و قضاء حتما لما ظهر الحق ظهور الشمس بالحجج الناطعة

على مناطق به الكتاب من الأحاديث الصحاح القاطعة⁷²⁶

⁷²⁴ “Kölelik babında bana nisbet edilen ‘falancanın cariyesini azat etti’ sözü hakır, doğrudur. Ben cariyeyi Allah’ın rızasını ve sevabını umarak azat ediyorum. Ve Allah’ın büyük cezasından ve şiddetli azabından kaçmak için Umulur ki Allah bize daha hayırlısını verir. Ve daha iyi bir mükâfat bahşeder.”

⁷²⁵ “Köleliğin devam etmesini istemek büyük bir zulümdür, yetkililerin engellemesi gerekir. Ve münkerdir, valilerin nehyetmesi ve ortadan kaldırması gerekir. Sözü geçen her yetkili kişinin cariyeye uzanan elleri kesmesi gerekir. Ve onların yalancı fasit tamahlarını da kesmeleri gerekir. Ben bunu Allah’ın rızasını kazanmak, sevabını talep amacıyla ve onun cezasından Ve şiddetli azabından kaçmak için engelledim.”

⁷²⁶ “Kölelik hakkında yazılan şeyleri açıklamak için tüm çabamı harcadım. Hakkın tahkiki için küçük büyük her şeyi araştırmaktan yorulmadım. Ta ki güzel bir satırda hakikat fecri ortaya çıktı.

Şārihü'l-*Menār*-zāde tārīhinde zıkr ider ki altmış bir Muḥarrem'inde şābıķū't-terceme [101b] Ḥāce-zāde 'Alī Efendi maḥlūlinden İstanbul ḳazāsı re'īsü'l-küttāb şefā'atiyle Es'ad Efendi'ye iḥsān olunduḳda, bi-ḥasbi't-ṭarīķi't-teḳaddüm zamānisi olan Bostān-zāde Efendi te'hīrin haẓm ve lisān-ı ḥalle bu beyti inşād u keẓm-i ḡayẓ murād itmişler idi.

Nazm

Bu nev-bahārda ancaḳ açıldı lāle-i dāḡ

Güşād-ı ḡonce-i dil ḳaldı bir bahāra daḡı

Ammā şāḥibü't-terceme da'vā-yı aşālete teḳaddüm-i zātıyla şeyḫü'l-İslāma varup, nā-sezā kelimāta āḡāz itdükde meger Edrine pāyesi emri yanlarında ḥāzır imiş. Def'-i şıḳlet-i meclis içün bunlara virdükde emri alup, ba' dehū üzerlerine atup, i'āde-i kelimāt-ı bārīde idicek şeyḫü'l-İslām cenābları emri yırtup, arpalıḳlarına daḡı ta'arruz itmek şadedinde olmuşlar idi.

Beyāzī Ḥasan Efendi

el-Mevlā Ḥasan bin Sinān. Vilāyet-i Bosna'dan neş'et ve taḥşil-i 'ilm ü ma'rifet idüp, dārü'l-mülk-i İstanbul'a vāşıl ve ḡıyār-ı erbāb-ı devletden hem-şehrīsi Rūz-nāmecī İbrāhīm Efendi Āsitānesi'ne dāḡil olup, imāmeti ḡıdmetinde ḳā'im ve 'ulemā-yı 'aşruñ birinden mülāzım olup, medāris-i müte'adidede ḡareket ve her birinde edā-yı ḡıdmet iderek kırḳ aḳçe medreseden ma'zül iken, biñ otuz toḳuz Şevvāl'inde Bosnevī Meḡammed Efendi yerine Ḥācī Ḥasan ḡāricine 'āric oldılar. Kırḳ üç Şafer'inde Aḡmed Efendi yerine Maḡmūd Paşa Medresesi'yle kām-revā, kırḳ beş Muḥarrem'inde Şeyḫ-zāde Efendi yerine Ḡazanfer Aḡa Medresesi'ne revnaḳ-baḡşā oldu. Ba' dehū şaḡna gelüp, andan kırḳ sekiz ḡudūdında Sinān Paşa Medresesi'nde cā-nişin oldılar. Andan müşıla-i Süleymāniyye ile İstanbul'da vāḳı'a Vālide Sultān Medresesi'yle ta'zīm olunup, elli üç Rebī'ü'l-āḡir'inde Şemsü'd-dīn Efendi yerine Mekke-i Mūkerreme ḳazāsıyla tekrīm olındılar. Elli beş Cemāzi'l-ülā'sında ma'zül ve yerlerine Necātī-zāde Efendi mevşül oldu. Elli sekiz Receb'inde Beyānī Efendi yerine maḡrūse-i Bursa'da müteşaddī-i icrā-yı aḡkām oldılar. Altmış Muḥarrem'inde ref' olunup, yerlerine Ḳadrī-zāde es-Seyyid Meḡammed Efendi naşb olındı. Ba' dehū Edrine pāyesiyle terfī' olındı.

Ve ben hamam ve mezranın medreseye vakfolmasına kesin olarak hüküm verdim.
Hak güneş gibi kesin kanıtlarla ortaya çıktığında ben değişmez bir hükümle karar verdim.
Bu kararda kitaplardan nakledilen kesin sahih hadislerle dayandım.”

Altmış bir Ramazân’ında Bostân-zâde Efendi yerine İstanbul kazâsıyla bekâm ve rûy-ı sefid ile sine-i kâmla menfez-i aḥkâm olduğdan sonra altmış iki Ramazân’ında munfaşıl ve yerlerine ‘İşmetî Efendi vâşıl oldu. [102a] Altmış üç Cemâzi’l-ülâ’sınıñ yigirmi sekizinci günü mübtelâ-yı fenâ ve dem-beste ve bî-nevâ olup, ber-ümmîd:

Nazm

Eyler beyâz nâme-i ‘işyânı nûr-ı ‘afv

Çalmaz siyâh mihre muḳâbil cebîn-i mâh

Cüz-i ḥâk-i siyâha fütâde ve maḫhar-ı raḫmet-i nâ-mütenâhî-i Ḥudâ olmağla âmâde oldu.

Mevlânâ-yı merḫûm Beyâzî Ḥasan Efendi dimekle mevsûm, nevâle-çîn-i ḥ’ân-ı ‘ulûm, mütedeyyin ü şâlih, sa‘ âdetmend ü müfliḫ idi.

Fih-i Daḫl-i Li-Şâhibi’t-târîḫ ‘Azîz Efendi ve Şâhibü’l-*Fezleke* Ḥâcî Ḥalîfe

Tenbîh

Şâhibü’l-*Fezleke* Ḥâcî Ḥalîfe târîḫinde şâhibü’t-tercemenüñ menâşıbı beyânında Süleymâniyye ve Ḥaleb ve Edrine merâtibin bi’l-fi’l edâ itmek üzere naḫl ü beyân ve ‘Azîz Efendi merḫûm daḫi târîḫinde Mekke-i Mükerrreme’den ma‘zûlen İstanbul olmasın taḫrîr ve ‘iyân itmişlerdür. Lâkin bu faḫîrüñ manzûrî olan defâtir-i müte‘addide-i ḫadîme ki her birinüñ kâtibi ⁷²⁷اذا قالت حذام فصد قوها قبيلي olduğundan mâ‘adâ ‘aşrımızda keşret-i maḫfûzât ile meşhûr, nûḫât u şikât-ı aḫbârlarına muvâfiḫ olmamağın târîḫeynüñ birine iḫtifâ olunmayup, ⁷²⁸لكل جواد كبت meşeli ile taraflarından i‘tizâr olındı.

A‘rec Muştafâ Efendi

el-Mevlâ el-Fâzıl Muştafâ. Pây-ı zemîn-püyî a‘rec iken pây-e-i ‘ilmiyyesi rütbe-i ‘ulyâyâ ‘âric ve menzil-i ḫabûle dâric olan vâḫıf-ı meḫâşid-ı aşḫâb-ı fûnûn ve râfi‘-i ḫacb-i astâr-ı fûhûm ve zûnûn-ı nâzım-ı me‘âḫıd-fürû‘ ve uşûl, zâbıt-ı ḫavâ‘id-i ma‘ḫûl u menḫûl, câmi‘-i feżâ’ilü’s-sa‘deyn şâlih-i a‘recîn Muştafâ Efendi ḫıdmetleridür. Âfitâb-ı vücûd-ı mes‘ûdı kiḫter-nihâl-i ḫadâ’iḫi reşk-i serv-i sehî ve riyâz-ı keşîrû’l-ḫiyâzı leḫâfet-i âb ü hevâ ile tarî ve behî olan şehri cennet-âsâ maḫrûse-i Bursa ufḫında ḫâlî‘ ve neyyir-i zât-ı ma‘âlî şu‘ûdı ol ḫattede şâriḫ ve lâmi‘ olup, taḫt-ı teklîfe dâḫil ve sinn-i temyîze vâşıl olduğda, şehri mezbûr ‘ulemâsından muḫaddemât-ı

⁷²⁷ “Hüzzâm bir şey derse onu, benden önce tasdik edin.”

⁷²⁸ “Her cömert yüzü üzerine kapanır.”

‘ulūmı taḥṣīl ve mebdā-i āliyyeyi tekmīl eyledükden ōnra dārü’l-mülk-i Sitanbul’a vuṣūl ve Yarḥiṣār Medresesi ḳurbinde nüzūl idüp, eṭrafında olan fuḳarā-yı tālibini ta‘līm ve fūnūn-ı mütedāvileyi tefhīm üzere güzārende-i eyyām ve sübhā-ṣūmār-ı ūhūr u a‘vām iken ūit-i iṣṫihārı fuḫalā-yı ‘aṣrdan tercemesi *Zeyl-i ‘Atāyī*’de sebḳ iden Ğanī-zāde Nādirī Efendi’nüñ gūṣ-zedi olduklarında meclislerine da‘vet [102b] ve iltifāt-ı keṣire ile taḥṣīl-i üns ü germiyyet idüp, mülāzemetle bekām ve maḫhar-ı ikrām oldukda, ṫarīḳ-ı ḳazā bā‘iṣ-i taḥṣīl-i rāḫat u ṣafā mülāḫazasıyla ḳaṫar-ı Anaṫolı’da ol rāha pā-nihāde olup, āzīne-i Ḳazṫağı ve Boyābād ve bunun emṣāli ba‘z-ı ḳazāda müteṣaddī-i icrā-yı aḫkām oldukdan ōnra Nāzilli ḳazāsı iḫsān olınmış idi. Eṣnā-yı ḫükümetinde Silāḫdār Muṣṫafā Paṣa mütesellimi ğamz u ifsādıyla pādīṣāḫ-ı zemīn ü zamān Sulṫān Murād Ḥān izālesine fermān itmiş iken, a‘yān-ı devlet isti‘fā ve ṣāḫīb-i ‘ilm ü fażilet olduğın inhā itmesiyle ḳarīn-i ‘afv u ṣafḫ olmuş idi. Bu sebep ile ma‘lūm-ı cenāb-ı Murād Ḥānī ve meṣḫūd-ı Ḳādī Devvānī olmağın:

Nazm

Sipihrūñ gerdiṣin yād eyleyüp aḫterden el çekdük

Miyek⁷²⁹-çin-i cebinin seyr idüp gevherden el çekdük

fehvasınca dağdağ-i ḳazādan ferāğat, ‘allāme-i ‘adimü’l-medānī Mollā Çelebi imtiḫānında taḫrīr itdüğü risāle maḳbūle olmağın İznik’de vāḳı’a Süleymān Paṣa Medresesi’yle maḫhar-ı ikrām-ı kirām olmuş idi. Elli beṣ *Zi’l-ḫicce*’sinde sābıḳü’t-terceme Mu‘īd Aḫmed Efendi şeyḫü’l-İslām oldukda, maḫhar-ı kirāmları olup, def‘aten Sinān Paṣa ḫāricine ‘āric oldılar. Elli altı Cemāzi’l-ülā’sında imām dāmādı Seyyid ‘Abdü’l-ḫayy Efendi maḫlūlinden Zāl Paṣa Medresesi’ne irtikā, andan Ğazanfer Ağa Medresesi’ne i‘tilā eyleyüp, elli yedi ḫudūdında Ṣaḫn-ı Ṣemāniyye’ye ḫırām itdiler. Elli sekiz Muḫarrem’inde Bosnevī ‘İsā Efendi yerine Maḫmūd Paṣa dārü’l-ifādesine revnaḳ-baḫṣā olmuşlar idi. Altmış Ramazān’ında teḳā‘ūd ve dağdağ-i dünyādan tebā‘ūd, çesbān-ı ṫab‘-ı daḳīḳadānları olmağın medāris-i ṣaḫnda Ḳaradeñiz Ayağı dimekle ma‘rūf olan medrese ile ḳanā‘at ve bi’l-küllīye menāṣīb-ı ‘ilmiyyeden ferāğat idüp, leyl ü nehār müṫālā‘a ve müzākere ile evḳāt-güzār olmuşlar idi. Altmış üç Rebī‘ü’l-āḫir’inüñ on üçüncü yevm-i Cum‘a’da rūḫ-ı pūr-fütūḫı çār-ṫāḳ-ı ‘anāṣırdan ḫurūc ve a‘lā-yı ‘illiyiye ‘urūc eyleyüp, Kemāl Paṣa-zāde Efendi merḫūmuñ meṣḫed-i ṣerīfleri

⁷²⁹ Kelimenin aslı “mīk”tir. Vezin gereğı “miyek” şeklinde okunmuştur.

ķurbinde miřāl-i genc-i maķzūn mestūr u medfūn oldılar. Medrese-i maķlūle Pīrī Pařa mūderrisi [103a] Ćırācı-zāde'ye maķall görildi.

Mevlānā-yı mezbūr deryā-yı fażl-ı mevūr, baķr-i muķiķ-i ma'ķūlāt, řaf-ārā-yı ketā'ib-i menķūlāt, ĥakkāk-i cevāhir-i 'ulūm-ı derrāk, nevādir-i mañtūķ u mefhūm, ĥūsn-i ĥulķ u tevāzu' ile semīr ve keřret-i iķāķa ile řehīr, sinīn-i 'ōmrleri seksen sāli mūtecāviz, belki 'ıķd-i tāsi' a mūtenāhiz idi. Fużalā-yı zamānımızdan řāķībū't-terceme ile hem-'ařr olanlar naķl iderler ki merķūm-ı mezbūr ba'ż-ı fūnūn belki ekřer-i kūtüb-i 'āliyyetü'ř- řū'ūnı ūstāddan görmeyüp, zūr-ı zekā vū řabī' at ve ĥiddet-i selāmet-i zihñ ü fiķnat ile ķuvvetden fi'le ķıķarup, nūřhaların taķřiye vū ta'mīr itdüğinden mā'adā eřnā-yı tedrīsinde bile řalebesi nūřřasında ba'ż-ı mūnāsib ĥāřiyye muķtālī' olsa eřnā-yı dersde ķaķ' -ı taķrīr ve kendü nūřhalarına ķayd u taķrīr, 'ādet-i mūstemireleri idi. Vālid-i cāmi' ū'l-ķurūf eřnā-yı řalebelerinde bir gün derslerine ĥāzır olmuřlar idi. Taķrīr itdükleri maķalle mūnāsib bir su'āl irād itdüklerinde “Ćelebi, bizi imtiķāna mı geldüñ yoķsa dersden istifādeye mi” diyü redd-i cevāb-ı 'afīf itdüklerinde “Ĥayır, imtiķāna gelmedük. Ćarażımız istifādedür, ancaķ def' -i ĥavāķır ve řübhe olmaduķca ol ĥaraż ĥāřıl olmaz” didüklerinde cevāb virmeyüp, vālid-i merķūm daķi def' -i meclis itmīřlerdür.

رحمهما الله و تجاوز الله عن سيئاتهما⁷³⁰

el-Mevlā el-Fāzıl řeyķū'l-İřlām Bahāyī Efendi

el-Fāzıl ve'l-Ĥibrū'l-kāmil Meķemmed bin 'Abdü'l-'azīz bin Sa'dü'd-dīn bin Ĥasan Cān.

'Azīz-zāde Efendi 'azīz-i Mışr-ı kerem

Her ān ehl-i recā dergehinde nāřiye-māl

Ćehre-i muķaddere-i beyān-ı ĥālī, 'arūz-ı ĥubār-ı taķrīrden berī ve řemse-i eyvān-ı rif' at ü řānı dīde-i remed, dīde-i vehm ü ĥayālden mūtevārī, dürr-i bī-bahā-yı řadef-i baķr-i vūcūd, cām-ı cihān-nümā-yı fażl-ı nā-maķdūd, mecmū'a-i 'ilm ü kemāline řafķa-i mevc-engīz-i deryā bir cild-i Bulĥārī ve cevher-i fażl ü ifzāline semā-yı zātü'n-nücūm 'ulyā bir řanduķa-i ředefķārīdür:

Nazm

Semend-i ĥāmeye medķinde gelmez āsāyiř

İderse her ne ķadar geşt deşt-i imķānı

⁷³⁰ “Allah, o ikisine rahmet etsin ve onların günahlarını affetsin.”

Ser-defter-i ‘ulemā ve ser-çeşme-i fużalā ḥā’iz-i fezā’il-i ḥaseb ü neseb, fā’iz-i meḥāsin-i mevrūş u mükteseb Mevlānā el-Fāzıl Meḥemmed Bahāyī Efendi ḥıdmetleridür ki vālid-i mācidi şudūr-ı devlet-i Aḥmed Ḥānī’den zīb-efzā-yı şaḥā’if-i *Zeyl-i ‘Aṭāyī* [103b] olan ‘Abdü’l-‘azīz Efendi’dür ki mu‘allim-i maḳām-ı Murād Ḥānī Sa‘adü’d-dīn-i Şānī cenāblarınıñ maḥdūm-ı rābī‘i olmağla Ḥasan Cān’a vā-beste ve māder-i ferḥunde-aḥterleri Ebu’s-su‘ūd-zāde Muştafā Efendi kerīme-i mükerrermeleri olmağın ‘allāme Ebu’s-su‘ūd ḥazretlerine peyvestedür. Biñ on ḥudūdında ṭayy-ı merāḥil-i vücūd iderek vāşıl-ı ser-menzil-i şühūd olup, dest-yārī-i ṭab‘-ı naḳḳād ile i‘māl-i re’sü’l-māl-i isti‘dād ve imdād-ı sa’y ü ictihād ile iş‘āl-i nā’ire-i zihni vaḳḳād itdükde āti’t-terceme Şeyḥü’l-İslām ‘Abdü’r-raḥīm Efendi himmetiyle teşyīd-i mebānī-i ‘ulūm u tertīb-i muḳaddemāt-ı mantūk u mefhūm kılup, mir’āt-ı cihān-nümā-yı ṭab‘-ı şāfī güherleri mişḳale-i hidāyet ile cilā-dāde ve mertebe-i isti‘dād u ḳabūli fevḳa’l-‘āde olmağın her şafḥa-i varaḳa-i küttāb ki muḳābil-i nazar-ı iksīr-eşerleri olurdu, levḥ-i cilā-dāde-i Mānī gibi nigār-ḥāne-i ḥayāllerinde müressim ve ḥızāne-i ḥāfızaları zülāl-i füyūzāta muḳassim olup, fuşūl ü ebvābı ve su‘āl ü cevābıyla ḥāzır bulurdu. Bu resm üzere mü-şikāf tedḳīḳ ve nihāyet taḥḳīḳ ile mümtāz olmuşlar idi. ‘Amm-i mihter-i mükerrerleri Şeyḥü’l-İslām Ḥāce-zāde Meḥemmed Efendi’den iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet ve yigirmi altı ḥudūdında vālid-i mācidleri ile ‘azm-i Beytu’llāhü’l-Ḥarām idüp, edā-yı ḥacc ve ziyāret itmişler idi. Yigirmi ṭoḳuz Zi’l-ḥicce’sinde Yavuz-zāde Efendi yerine Dāvūd Paşa Medresesi’yle maḳām-ı ḳadr ü menziletleri bülend oldu. Otuz iki Muḥarrem’inde Velī-zāde Efendi yerine Maḥmūd Paşa Medresesi’ne revnaḳ-baḥşā, otuz dōrt Şafer’inde Bıyıklı Muştafā Efendi yerine Üsküdar Mihrümāhı’na ziyet-efzā oldılar. Otuz beş Ramazān’ında Atlu Dāvūd Efendi yerine Şaḥn-ı Şemāniyye’de murabba‘-nişin-i kūşe-i miḥrāb ve müfid-i ders-i ulī’l-elbāb oldılar. Otuz sekiz Şa‘bān’ında Celeb Meḥemmed Efendi yerine şāniyen medrese-i Mihrümāh’a altmışla sāye şaldılar. Otuz ṭoḳuz Şevvāl’inde ḥaṭṭ-ı ḥümāyūn ile Şeh-zāde dārü’l-ifadesine pā-nihāde oldılar. Ḳırḳ Cemāzi’l-āḥire’sinde Ḳāsım Efendi yerine Selanik ḳazāsı maḳarr-ı ḥükm ü imzāları oldu. Sene-i kāmileda ‘azl ve yerlerine Kemāl Efendi-zāde İbrāhīm Efendi naşb olındı. Ḳırḳ üç Şafer’inde Ḥāce-zāde Mes‘ūd Efendi yerine ḳazā-yı fezā-yı [104a] Ḥalebü’ş-şehbā’ya şehbāl-i himmet açdılar. Ḳırḳ dōrt Rebī‘ü’l-evvel’inde Ḥaleb vālisi Aḥmed Paşa ile mā-beynlerinde vāḳi‘ mā-cerā sebebiyle şürb-i duḥāna mübtelā olmağın sefer-i ḥümāyūn tedāriki ḥaḳḳında şadır olan fermān-ı cihān-muṭā‘ icrāsına

ķadır degül diyü, ‘arz u inhā itmegın ‘azlden başka Kıbrıs’a iclā olunup, manşib-ı maħlül sâbıkü’t-terceme Mantıķı Aħmed Efendi’ye revā görildi. Kırk altı Şevvāl’inde ‘afv-nāme irsāl olunup, vaţanlarına ‘avd ile hoş-ħāl oldılar. Kırk sekiz Muħarrem’inde Şa‘bān Efendi yerine Şām-ı dārü’s-selām ķazāsıyla maźhar-ı ikrām olındı. Evlād-ı ‘Arab’dan Şāmī Ebū Bekr bin Mañşürü’l-‘Amrī tārīħ dimişdür:

Nazm

لا تفل لی فی العدل زید و عمرو
و خذ الصدق بالكلام الوجیز

انما العدل یا أھا الفھم أرخ
عدل هذا محمد بن عزیز⁷³¹

Kırk tokuz Şevvāl’inde ma‘zül ve yerlerine ‘İşmetī Efendi mevşül oldı. Elli dört Safer’inde Āvāre-zāde Efendi yerine dārü’n-naşr Edrine ķazāsıyla tebcil olındı. Sene-i mezbüre Zī’l-ķa‘de[sinde] munfaşıl ve yerlerine Ķadrī-zāde es-Seyyid Meħammed Efendi vāşıl oldı. Elli beş Rebī‘ü’l-evvel’inde Ĥüsām-zāde ‘Abdu’r-raħmān Efendi yerine Ķostañtıniyye ķazāsıyla sāħa-i iķbālleri pür-ţañţana oldı. Seyyid Rızā Ćelebi bu mışrā‘ı tārīħ dimişdür:

Mışrā‘

شد بهایی حاکم شرع جمیل⁷³²

Sene-i mezbüre Şevvāl’inde teķā‘üd ve yerlerine sâbıkü’t-terceme Başmaķcı-zāde Meħammed Efendi teşā‘üd itdi. Elli altı Rebī‘ü’l-evvel’inde Cinci Ĥüseyn Efendi yerine Anaţolı şadrında murabba‘-nişin-i ‘izz ü temkīn oldılar. Sene-i mezbüre Receb’inde ‘Abdü’r-raħīm Efendi yerine şadr-ı Rüm ve nā’il-i gāyetü’l-gāyāt-ı merüm olduķda, yerleri def‘a-i şāniye Ćivi-zāde Efendi’ye erzānī görildi. Cem‘ī Ćelebi bu mışrā‘ı tārīħ dimişdür:

Mışrā‘

‘Adl ile şadrı itdi Bahāyī Efendi cā

Sene-i mezbüre Zī’l-ķa‘de’sinde Miħalıc arpalığı ile munfaşıl ve yerlerine şāniyen Ķara Ćelebi-zāde Maħmūd Efendi vāşıl oldı. Elli yedi Cemāzi’l-ülā’sında ĥaleflerine selef ve şāniyen şadāret ile müşerref oldılar. Arpalıķları ol eşnāda imām-ı sultānī olan Ķarabaş

⁷³¹ “Bana ‘adalet Zeyd ve Amr’dadır’’ deme. Doğruluk veciz sözdendir veciz sözü al.”

Ey anlayışlı kardeşim! Adaleti tarihle ‘Mehammed bin Aziz adildir.’” (ebced:1048)

⁷³² “Bahāyī güzel şeriatin hākimi oldu.”

Maḥmūd Efendi'ye virildi. Sene-i mezbûre Şevvâl'inde mütekâ'id ve yerlerine Çivi-zâde Efendi müteşâ'id oldu. Elli sekiz Receb'inde Midilli arpalığı zamîme-i revâtıb kılındı. Elli tokuz Receb'inüñ on ikinci günü 'Abdü'r-raḥîm [104b] Efendi yerine maḳâm-ı vâlâ-yı meşîhat-i İslâmiyye'ye şu'ud ve erbâb-ı rüsûma bezl-i cüd itdiler. *Hulâşatü'l-eşer* şâhibi Muḥammed Emîn Efendi'nüñ 'ammu-zâdesi Şeyḫ Meḥammed Şâmî târîḫ dimişdür:

Mısrâ'

فتوبى لفتوى الروم بابن عزيز⁷³³

Sebeb-i 'Azl-i Bahâyi Efendi

Ba' dehû altmış Zi'l-ka'de'sinde İzmir kâdîsi olan Hâşimî-zâde Efendi ḥuzûrında bir zimmî İngiliz müste'menlerinüñ birinden yüz biñ aḳçe kadar mâl da'vâ idüp, lâkin müste'menler üzerine dört biñ aḳçeden ziyâde mâl da'vâsınıñ istimâ'ı âsitâne-i sa'âdete taḥşîş ve 'ahd-nâme-i hümâyûnda taşriḫ ü taşîş olmağın, kâdî merḳûm zimmîye "bi'd-defa'ât üçer dörder biñ aḳçe da'vâ eyle" diyü, ḥîle ta'lim itdükde belde-i mezbûrede olan ḳonsolos "elbette bu da'vâyı emr-i pâdişâhî mücibince âsitânedekiñledürüz" diyü, muḥâlefet itmegin kâdî efendi taraf-ı şeyḫü'l-İslâmîye ḳonsolosdan şikâyeti mütezammın mektûb irsâl itmiş idi. Bu tarafda olan İngiliz balyosu ḳışşadan ḥaber-dâr olduḳda, ḥuzûr-ı şâhibü't-tercemeye rûy-mâl ve i'lâm-ı ḥaḳîḳat-i ḥâl eyledükde ber-muḳtezâ-yı tehevür balyosuñ mel'anetin taraf-ı şadr-ı a'zamîye inhâ ve ziyâde tertîb-i cezâ olunmaḳ mülâhazasıyla ol mel'unı ḥânelerinde bir sâ'at miḳdârı ḥâbs itmişler idi. Ol eşnâda ocaḳ ağaları tarafından balyosuñ ıtlâḳı recâsına, kethudâ begüñ maḥrem ve celîsi Şarı Kâtib geldükde mollâ-yı müşârun ileyh "şimdi 'ulemâyı cem'idüp, cümlesinüñ ḥaḳḳından gelürüm" diyü, kemâl-i şiddet ile redd-i cevâba müsâra'at ve izhâr-ı cesâret idicek, bu ḥaber-i münker ağalara vâşıl olıcaḳ, altmış bir Cemâzi'l-ülâ'sınıñ onıncı günü 'ale's-seḫer Ağâḳapusu'na cem' olup, Büyük Vâlîde Sulṫân'a ve vezîre "Hemân bu anda müftî 'azl ü nefy olunmaḳ gerekdür. Recâ ve niyâzımız devletlü, sa'âdetlü pâdişâh-ı bende-nüvâz ḥazretlerine 'arz u i'lâm eylesünler" diyü, peyâm-ı taḥakküm işâl ve bu merâmı itmâm-ı isti'câl itdüklerinde ḥ'âh u nâ-ḥ'âh ol gün mesned-i fetvâdan tenzîl ve ol pâyeye ile Rûm ili şadâretinden ma'zûl 'Azîz Efendi tebcil olınuḳda şu'arâ-yı zamânededen ba'z bu ḳıṫ'ayı dimişdür:

Ḳıṫ'a

⁷³³ "İbn-i Aziz'den dolayı Rum fetvası ne güzeldir."

Tercemānı idicek şer‘ ile ɗarb u te ‘dīb
Tercemān ƙalemūñ oldı Bahāyī ħāmūş

Devlet ü dīne senūñ eyledüğüñ ħıdmet için
Her cevābuñ yazılup ‘arşa olupdur mengūş [105a]

Merşiye

آن مصر معدلت که تو یدی خراب شد
و آن نیل مکرمت که شنیدی سراب شد⁷³⁴

Kendüler Anaṭolıĥışārı’nda vāĥı‘ yalılarına ‘azīmet itdiler:

Nazm

Şafā-yı ƙalbi kim ister bunuñla dil-ĥoş idüñ tek
Ki rüzgār bize virmese keder keder üzere

Vefƙınce mütesellī iken şehr-i mezbūrda hemşīreleri Ebū Sa‘īd Efendi ĥalīlesi vefāt idüp, edā-yı şalāt-ı cenāzeleri için Cāmi‘-i Meĥammed Ĥānī’ye ĥāzır olduklarında çavuşlar gelüp, ƙable’ş-şalāt aĥz olunup, arpalıklar oları Midilli atasına iclā fermān olup, ‘alā ƙarīĥi’l-mūsāmaĥa Gelibolı’da ĥaṭṭ-ı raĥl-i ƙarār itmişler idi. Sene-i mezbūre Ramazān’nda ‘ammu-zādeleri Ebū Sa‘īd Efendi şeyĥü’l-İslām olmağla der-i devlet-medāra da‘vet olunup, maĥām-ı ‘ālilerinde mekīn oldılar. Sene-i mezbūre Zı’l-ĥicce’sinde ƙaraf-ı sultānīden iki kīse ĥuruş ve iki ƙulum yağ ve iki yüz kil pirinc ve ƙahve ve şeker irsāliyle pürsiş-i ĥāṭırları oldı. Altmış iki Ramazān’ınuñ on ikinci ĥünü Ebū Sa‘īd Efendi yerine şāniyen şeyĥü’l-İslām ve müşkil-ĥüşā-yı enām oldılar. Yūsuf Bedī‘ī didüğü tārīĥ-i laṭīfdür:

Mışrā‘

Fetvā-yı ‘ādet ile’l-Bahā’i

Altmış dört Şafer’inüñ on ikinci cum‘a ĥünü maraz-ı ĥannāĥ ile maĥnūĥ ve rū-gerdān-ı cānib-i maĥlūĥ olup, Cāmi‘-i Ebu’l-feth’de şalāt-ı cenāzeleri edā ve ƙarīn-i du‘ā vü şenā ƙılınup, ĥāneleri muĥābilinde türbe-i mu‘ayyenelerinde mānend-i genc-i maĥzūn mütevārī ve medfūn ƙılındı. Tārīĥ-i sāl-i ‘azm-i dārü’l-ƙarārı ve naĥş-ı seng-i mezārı bu mışrā‘ vāĥı‘ olmışdur:

Mışrā‘

Menzilūñ firdevs ola el-Fātiĥa

⁷³⁴ “O senin gördüğün adalet Mısır’ı harap oldu. O senin duyduğün cömertlik Nil’i serap oldu.”

Meşihat-ı İslâmiyye'ye şâlişen 'ammu-zâdeleri Ebû Sa'îd Efendi sezâvâr ve arpalıklar maḥdûm-ı kihterleri Feyzu'llâh Efendi'ye mâye-i iftiḥâr oldu. Şâhibü't-terceme ḥaḳḳında Eyyübî Kelim Çelebi'nün didügi merşiyeye ebyâtındandır:

Nazm

Ey sipih-i kinever n'oldı Bahâyî n'eyledüñ
Ol muḥîṭ-i ma'rifet kân-ı seḫâyî n'eyledüñ

Zîb-i iklîm-i fazîlet n'oldı ḫâlîdür yeri
Çaldı evreng-i ma'ârif pâdişâyî n'eyledüñ

Ḥâtemüñ tayy eyleyen nâmın keremde ḳandedür
Ol yegâne lücce-i dürr bî-bahâyî n'eyledüñ

Tâ-be-key zulmet esîri firḳat olsun bu ḳazâ
Şeb-çerâğ-ı dîde-i ehl-i recâyî n'eyledüñ

Sâye-endâz olmadan ḳaldı seri ehl-i dile
Çande pervâz itdi ol reşk-i hümâyî n'eyledüñ

Ḥânümân-süz-ı derûn ol söyle ey deyr-i ḫarâb
Ol şuver-naḳş-ı gül-i bâğ-ı edâyî n'eyledüñ [105b]

Dûd-ı ḫasret perde-sâz oldı çerâğ-ı dîdeye
Lem'a-i nûr-ı dü-çeşm-i rûşenâyî n'eyledüñ

Çandedür ol âfitâb-ı maşrıḳ-ı 'ilm ü edeb
Çande pertev-sâz-ı feyż oldı o maḫż-ı nûr 'aceb

Şu'arâ-yı 'Arab'dan Şâmî Muḫibbü'd-dîn-zâde vâlidî daḫî bu iki beyti merşiyeye dimişdür:

Nazm

الروم قد محيت محاسن أنسها
و غدا بها رسم العلا كهباء

و تعطلت لما نای ابن عزیزها

اذلابهائ لها بغير بهاء⁷³⁵

Mevlānā-yı merķūm maḥdūm-ı meḥādīm-i fezā'il-mevsūm, ṣāh-sūvār-ı 'arṣa-i faẓīlet, yeke-tāz-ı meydān-ı ma'rifet, a'zamū'l-mevāhib-i cenāb-ı Sübhānī ve mābihi't-temyīz-imeleke-i melekī vü beşerī vü ḥayvānī olan 'aql-ı ṣāf-ı hüdā-itteşāfları her vechle memdūḥ u maḥbūl, be-taḥşiş fiṭnat u zekā ve rüşd ü sedād ile gālib, ekşer-i 'uḫūl reşḥa-i kilik-i zülāl-rīzi dil-i teşnegān-ı ihtiyāca māye-i Rabbānī, belki tefsīde-lebān-ı 'aṭaş-ı zārūrete sebep-i ḥayāt-ı cāvidānī, Aşma'ī'l-fuṣāḥā, Bermekī's-semāḥa fāzıl-ı bī-mu'ādil, mefkūdū'l-mümāşil idi. Ḥaḫḫā ki ol kāmīl 'ālim, 'ilm ü dānişgeh-i rub'-ı meskūn, fūnūn-ı gūn-ā-gūn, musaḥḫar-ı ṭab'-ı Felāṭun-ḥikmet ve Sikender-himmeti olalı velvele-endāz-ı mesāmi'-i ins ü cān olan gulgule-i kūs-ı iştihārından⁷³⁶ دیگر نیست منم da'vāsında endām-ı biḏā'a-i zātiyelerine lerze-i ḥavf [u] hirās düşmekle dest-i ra'şenāk-i idrākleri meydān-ı dārū-gīr-i süḥanverīde i'māl-i esliḥa-i ḥavāssdan ḫalmışdur ve ol mekārīm-i elūf-ı me'lūf ki ḡamām-ı in'āmı ezhār-ı eşcār-ı ekvāna bārān olmaḡla cümle-i insān ve 'āmmē-i 'ālemiyān müctenī-i İrem-i keremi ve muḫṭatıf-ı şimār-ı ḥadīḫa-i cūd u ni'amı olmışdur:

Fārisī

نی عقل بسرحد کمال تو رسد

نی جان بسراجہ نوال تو رسد

اجزای اکر همه دیدہ شد

ممکن نبود کہ بر جلاجل تو رسد⁷³⁷

Menḫabe-ḥān-ı şenā vü keremleri olanlaruñ birinden menḫūldür ki bir gün bir faḫīr, meclis-i şerīflerine gelüp, kendülerin tek ü tenhā bulup, nüvāziş-i ḥāṭır-ı faḫīr-i kesīr için ibtidā muḫābelelerinde iclās itdiler. Bu eşnāda kendüler ba'z-ı kütübe müṭāla'aya meşḡūl olmuşlar imiş. Ammā ol faḫīre ḫarīb olan visāde üzerinde nihāde bir zī-ḫiymet sā'at var imiş. Ḥufyeten der-ceyb idüp, ba' deḥū vedā' ider. Ba' de'l-maḡrib sā'ati tefakḫud iderler. Nā-būd u nā-peydā ve rübūde-i dest-i düzd olduğın imzā

⁷³⁵ “İbn-i Aziz’leri gittiğinde Anadoluluların tüm güzellikleri silinmiş; şeref tepeleri yerle bir olmuş, hepsi silinip gitmiştir. Zira İbn-i Aziz gibi değerli biri olmadan onların da bir kıymeti yoktur.”

⁷³⁶ “Benim, başkası değil.”

⁷³⁷ “Hayır, akıl senin olgunluğunun üst sınırına ulaştı. Hayır, can senin cömertliğinin mumuna ulaştı. Eğer bütün parçalar görünürlerse, çanlar üzerinden sana ulaşmak mümkün olmaz.”

itdüklerinden şoñra etbā‘-ı kirāmlarından biri bezzāzistāna varduğda görür ki sâ‘at-i [106a] mesrûk yed-i dellâlde müzāyede fi’s-sûk olunur. Ol sâ‘at yedinden alup, sâriķi ihzâr, ba‘dehü ma‘an şāhibü’t-terceme huzûrına ılgar idüp, tafşil-i hâl itdükde muķābele-i tertib-i cezā ber-fehvā-yı:

Mışrā‘

738 كنه بنده کردهست او شرمسار

Ol faķirüñ infi‘ālinden istiḥyā idüp, “biz bu sâ‘ati buña hibe itmiş idük, şoñra der-hāḫır itdük, incitmeñ, var ādem işüñe” diyü, def‘-i melāl-i ḫāḫır itmişlerdür.

Diger

Bu ḫikāyeye daḫi zamīme-i menķabe-i kerīmeleridür: Ḳavābil-i ‘aşrdan biri maḫla‘ı:

Şi‘r

يعد على انفس ذنوبا

739 اذا ماقلت أذنيه جيبا

olan ḫaşıde-i bāyyeyi inşā ve ḫoş-nüvīsāndan bir ḫāḫīye tebyiz’in recā itdükde ḫāḫī-i mezbüreyi dil-ḫāḫi üzere taḫrīr ü imlā ve kendü zāde-i ḫab‘ı olmaķ üzere şāhibü’t-tercemeye ihdā ve şılasın ḫāḫī-‘askere bir şefā‘at-nāme recā itdükde ḫaşıdesi maķbül olup, ber-vefķ-i dil-ḫāḫi ḫuşül mā fi’l-bālle bekām olup, beyne’l-aķrān mümtāz ü ma‘rifet-i şi‘riyye ile daḫi ser-efrāz olduğdan şoñra ba‘z-ı ḫussād kendülerin ḫaķīķat-ı ḫālden āgāḫ ve tafşil-i mā-sebaķ ile ḫaşıde kendünün olmaduğundan def‘-i iştibāḫ itdüricek muķtezā-yı kerem-i ḫulķ üzre ol ğammāzdan rū-gerdān olup, “bize bir ḫarīķ ile tevessül iden ādem ḫā’ib olmaķ lāyık degüldür” diyü, def‘-i ğamz u nifāķ eylemişlerdür.

Āşār-ı ‘ilmiyyelerinden manzûrları olan kütüb-i fûnûn-ı ğûn-ā-ğûn-ı Fārisî ve ‘Arabî āşār-ı ḫalem-i ‘anberin raķamlarıyla meşḫûn olurdu. Ḥattā bu faķir Fārisî taḫrīrātları ile muḫaşşā bir *Nefeḫātü’l-üns’e* mālîk olmuş idim. Taḫrīrātları vāķi‘ olan maḫāllüñ biri ‘aķabinde ‘İmād-ı Rûm Yek-çeşm merḫûm taḫrīr ü beyān itmiş ki bu faķir-i merḫûm Bahāyî Efendi ḫazretleri Selanik kādîsi iken ḫıdmetlerinde idüm. Evķāt-ı leylelerin bu kitāb-ı müstaḫāb müḫāla‘asına şarf buyurup, kimi ‘Arabî kimi Fārisî taḫrīrāt ile tezyin iderlerdi ve *Türki Dīvān-ı* belāğat-şî‘arı ve resā’il-i efāzıla taķrīzāt-

738 “O utangaç, ğünahı köle yapmış.”

739 “Her şeyim sana feda olsun demediğim vakit bunu kendime ğünah sayıyorum.”

medârı vardır. Tatar ‘Alî Efendi’ nûñ *Ṭarīkat-ı Muḥammediyye* üzerine olan te’lîfine ve Sulṭân Selîm vâ‘izi Ya‘kûb Efendi’ nûñ cem‘ itdüğü mecâlis-i va‘z u tezkîre buyurdukları takrîzleridir:

Emmā’l-evvel

الحمد لله وحده والصلوة على من لا نبي بعده اما بعد فلله در المؤلف فيما جمع [106b] وألف وحشد و صنف و رصع و رصف و صرف و تصرف وأتى من درر المتون بما بز على الدر المكنون والجواهر المخزون والحجر المكرم المصون وحلي سلسلة الذهب الأسايند بحور المعاني ولباب المسانيد و ميز الدر الثمين من الصدف والعقد المصون من الخزف مع النظر بتوفيق الله تعالى لنفسه حيث خرج عن العهدة فيما مضى فيه وأمعن واختاره و أتقن ينقل ماقا له جهابذة هذا الفن فلا مطعن عليه لطاعن معاند ولا ملجأ يلجأ اليه المكابر المكابد هذا ليس على مولف كتاب الطريقة فيما أتى به من الأحاديث الضعيفة الركيكة بئس في الحقيقة اذا الرجل ما ستحدث بها أحكاما فرعية ما سبق اليها ولا استتبط منها أمورا فقهية ماعثر أحد عليها بل قصارى ما يتوخاه من ذلك تنوير ما ورد في بابي الترغيب والترهيب وذلك ليس بأمر عجيب⁷⁴⁰

Ve emmā’s-ṣānī

هذه تذكرة فمن شاء اتخذ الى ربه سبيلا وموعظة وجلت بها القلوب واقشعرت الجلود واحدقت العيون على الحدود سبيلا أرسلت على الرياح الحالية والطلول الدارسة سحابا مطيرا وغيثا مهولا وازورت على هوات قلوب العاقلين سحابا ثقيلًا وعينا سلسبيلا فاهترت وربت وأنبتت من كل زوج بهيج تسبيحا وتهليلا فأشرقت الأرض بنور ربها سنة ولن تجد لسنة الله تبديلا هذا وقد أجاد من جمعها وألف وكتبها و صنف بل من أروعها وأبرق فهشم محور الصم وأرغم الانوف السم وأذاب زبر الحديد بنار أنذاره وفاد النفوس الجامعة بلجام تذكيره و تذكره فيا له من سيد مشفق حلالح يقود الناس الى الجنة بالسلاسل وهم له كارهون وفي بيداء الجهالة النانهون اللهم فاجعلنا ممن يستمعون القول فيتبعون أحسنه ولا تجعلنا ممن اذا قيل له أحسن تكبير نأى بجانبه واذا وردلوي عنقه لي الجيان عيان جواده والنخيل أطراف مزاده واهدنا الصراط المستقيم صراط الذين أنعمت عليهم غير المغضوب عليهم ولا الضالين آمين يا رب العالمين⁷⁴¹

⁷⁴⁰ “Hamd sadece tek olan Allah’adır. Salat ve selâm ise kendisinden sonra peygamber olmayanadır. Müellifin bir araya getirdiği, yazdığı, topladığı, tasnif ettiği, değiştirdiği, düzelttiği şey ne güzeldir. Gizli inciler gibi metinler getirmiştir ve bu metinleri altından olan isnat silsilesi ile mânâ ve isnat denizleriyle süslemiştir. Kıymetli inciye, sedeften; gerdanlığı, seramikten ayırmıştır. Sorumluluktan kurtulmak için de Allah’ın yardımını beklemiştir ve bu konuda çok çaba harcamış ve layıkıyla yapmıştır. Bu sanatın dehâlarının söylediklerini nakletmiştir. Ama inatçı bir muhalife açık bir kapı bırakmamıştır. Bu inatçı kişilere sığınacak bir liman bırakmamıştır. Bu tarikat kitabının müellifinin zayıf, kusurlu hadisleri eserinde kullanmasının bir sakıncası yoktur. Çünkü adam fer’î hükümlerden bahsetmiyor ve dolayısıyla fikhî emirler istinbat etmiyor. Müellifin bu hadislerdeki yegâne gayesi insanları tergiip ve terhip konularında aydınlatmaktır. Bu da garipsenecek bir şey değildir.”

⁷⁴¹ Rabbine yol bulmak isteyenler için bir tezkiredir, hatırlatmadır bu. Kalplerin ürperdiği bir mev‘izadır. Bu öyle bir hatırlatmadır ki esen rüzgarlara, eski kalıntılara büyük bir yağmur bulutu ve bol yağmur göndermiştir. Akıllı kişilerin kalplerine de tatlı su pınarları göndermiştir. Her şeyden, her mahlûkattan bir tehli, tesbih zikri yankılanmıştır. Rabbin nuru yeryüzünde sünnet olarak parladı. Allah’ın sünneti ise değişmez. Bu kitap onu yazan, bir araya getiren, onu tasnif edenin eseridir. Hatta zorluklara göğüs geren, demiri eriten çalışması sayesinde azgın nefisleri tezkir ve tizkârıyla dizginleyenin ürünüdür. Ne kadar da şefkatli bir efendi! Kendisine uyan insanları cennete götürüyor. Onlar her ne kadar istemese de cehalet girdabında olsalar da. Allahı’m! Bizi doğru söze uyanlardan, en iyi şekilde

Hengām-ı müşkil-güşâlıklarında qahve lafzınıñ kitâbetini hâ-yı hutî ve hâ-yı hevvezden kangısı ile eşahhdur ve hiline kangı harf ile istidlâl aqrebdür, diyü istiftâ olınduqda ber-vech-i ta' miyye cevâb ile iftâ [107a] itmişlerdür:

Şûret-i Fetvâ

Zeyd ile ' Amr lafz-ı qahvenün kitâbetinde nizâ' idüp, Zeyd lafz-ı mezbür, hâ-yı hutî ile kitâbet olunur diyüp,

Qahve haqqında helâl olur mı diyen ahmaq

Bu nedür aşı nedür kalb ile olur Hû Haqq

beyti ile istişhâd eylese ve ' Amr hâ-yı hevvez ile kitâbet olunur diyüp:

آن سیه رو که نام او قهوه

مانع النوم قاطع الشهوه⁷⁴²

beyti ile istişhâd eylese Zeyd ve ' Amr'dan kangısınıñ iddi'â ve istişhâdı lafz-ı mezbürün haqq-ı kitâbete qarîbdür beyân buyrulup, müşâb olınalar.

el-Cevâb

لها قشرت زال شرلها

ضمير لديه كلب مقيم⁷⁴³

كتبه محمد بهايي⁷⁴⁴

Âşâr-ı hayriyyelerinden sa' âdet-hâneleri civârında olan Kirmastı Mescidi'ni câmi' eyleyüp, vezâ'if-i mebrûra ta'yîn eylemişlerdür. Hattâ altmış iki Şafer'inün ikinci yevm-i Cum'a'da şalât-ı Cum'a'ya ibtidâ olınmış idi. Şeyh İbrâhîm-i Aqsarâyî Tekyesi'nde erbâb-ı ma'ârif miyânında bu huşuş yâd olınduqda içlerinden Cevrî Çelebi:

Mısrâ'

Şalât-ı Cum'a kıldı bu gün bu câmi' de

bedîhası lisânına cârî olduqda, hisâb olunup, tamâm târîh vâkı' olmuş idi. Lâkin "kıldı" "yâ" ile degüldür, diyü mâ-beynlerinde kıyl ü qâl olmaqla şâhibü't-terceme cenâblarına ' arz olınduqda aşı-ı imlâ "yâ" iledür, diyü tahsîn itmişler idi.

uyanlardan eyle. Allah'ım! Kendisine "iyilik yap" denildiğinde kibirlenenlerden eyleme, bizi onlardan uzaklaştır. Bizi doğru yola, nimete erdirdiğin kimselerin, gazaba uğramayanların, sapmayanların yoluna eriştir..."

⁷⁴² "O kara yüzlü adı kahve. Uykuya mâni olur, şehveti keser."

⁷⁴³ "Onun zahirinde hiçbir kusur yoktur, hiçbir zaman da vicdanı elden bırakmaz."

⁷⁴⁴ "Mehammed Bahâyî yazdı."

Ḥamdī-zāde Meḥemmed Efendi

el-Mevlā es-Seyyid Meḥemmed İbnü's-Şeyḫ es-Seyyid Ḥamdī. Leṭāfet-i āb ü hevā ile reşkīn-sāz-ı rüz-ı nev-rüz olan kaşaba-i Siroz'dan bürüz iden Ḳāsım Paşalı eş-Şeyḫ Ḥamdī Efendi'nün naḥl-i necībi ve ferzend-i fāzıl u edībidür. Taḥşil-i sermāye-i 'ulūm ve tekmīl-i levāzım-ı rūsūm eyledükde 'ulemānuñ birinden mülāzım ve semt-i tedrişe 'āzım olup, kırk akçe medreseye vāşıl ve andan daḫı munfaşıl olduğdan sonra kırk sekiz evāḫirinde Ḥāfız Efendi yerine Sinān Paşa Medresesi'yle kām-revā olmuşlar idi. Andan Ḥasan Efendi Medresesi'yle tekrīm olunup, elli dört Şafer'inde Bağdādī Aḫmed Efendi yerine Meḥemmed Ağa Medresesi'yle bekām olduğdan sonra Şaḫn-ı Şemāniyye'ye irtikā ve andan Şāh Sulṭān Medresesi'ne, ba'dehū elli yedi Şa'bān'ında altmışlı rütbesiyle Sulṭān Selīm-i Ḳadīm Medresesi'ne i'tilā eyleyüp, elli toḫuz Şa'bān'ında yerinde mūşıla i'tibār olındılar. Altmış bir Şa'bān'ında Bosnevī 'İsā Efendi yerine Süleymāniyye medārisinüñ birine terfī ve tekmīl-i medāris ile tevķi olındı. [107b] Altmış üç Ramazān'ında Ya'ḳūb Efendi yerine Yeñişehr ḳazāsı iḫsān olunup, ḳazā-yı mezbūre merāḫilinden mevlid-i vālid ve medfen-i vālideleri olan kaşaba-i Siroz'a vāşıl olduğda, menāzil-i 'ömri ḳarīn-i ḫitām ve üç gün bīmārı ile eyyām-ı ḫayātı tamām olup, vālideleri civārında medfūn oldı. Sene-i mezbūre Şevvāl'inde manşib-ı münḫal Edrine pāyesiyle 'Alī Efendi-zāde'ye maḫall görildi.

Mevlānā-yı merḳūm miyāne-i 'ilmle mevsūm, şerīfü'l-aşl, nebihü'n-nesl idi.

İcī-zāde es-Seyyid Yaḫyā Efendi

el-Mevlā es-Seyyid Yaḫyā bin Meḥemmed bin Nu'mān bin Meḥemmed el-Yaḫyā ed-Dımişkī. Neyyir-i zāt-ı mes'ūdı Şām-ı şeref-encāmdan zāhir ve sātı ve menār-ı envār-ı vücūdı ol mehbiṭ-i füyūzāt-ı nā-mütenāhī olan beldeden şāriḳ u lāmi olup, ibtidā lāzım ve lā-büdd olan fezā'il-i 'irfānı vālidinden taḥşil ü 'irfān, dil ü cānını sā'ir kümmele tekmīl itdükden sonra hengām-ı şebābda dārü's-salṭanaya ḳudūm ve devr-i mecālis-i 'ulemā-yı Rūm iderek Şeyḫü'l-İslām Es'ad Efendi Āsitānesi'ne ittişāl idüp, şeref-i mülāzemetle ber-murād ve Cenāb-ı Mevlevī'ye dāmād olmuş idi. Elli bir Ramazān'ında Ṭopḳapusı'nda vāḳı'a Aḫmed Paşa Medresesi'ne revnaḳ-baḫşā olup, ba'dehū devr-i medāris-i resmīyye iderek elli yedi Şa'bān'ında Vefā Medresesi'yle kām-revā olmuşlar idi. Altmış bir Ramazān'ında Ḥāce Şalāḫ-zāde es-Seyyid Aḫmed Efendi yerine Süleymāniyye medārisinüñ biriyle tekmīl-i merātib itdiler. Altmış iki Zi'l-

ka‘de’sinde Şu‘ūdî Efendi yerine Kıuds-i Şerîf kazâsıyla teşrîf, altmış üç Receb’inde Hânım-zâde Hasan Efendi yerine Mekke-i Mükerreme kazâsına nakl ü taḥvîl ile tekrîm olunduḡda, yerleri ‘Uşşâkî-zâde ‘Abdü’l-‘azîz Efendi maḡdümü Meḡammed Faşîhî Efendi’ye iḡsân olındı. Altmış dört Cemâzi’l-ülâ’sında ma‘zûl ve yerlerine Şa‘rânî-zâde Efendi mevşûl oldı. Altmış altı ḡudûdında kevkeb-i zindeġânîsi ġârib ve ġazâl-i rûḡı vaḡşetġâh-ı dÛnyâdan hârib oldı.

Mevlânâ-yı merḡûm ġül-deste-bend-i ḡadâ’îḡ-ı ‘ulûm, fÛnÛn-ı ‘Arabiyye’de müstaḡzır ve kerîmü’l-ḡişâl, pesendide-fi‘âl idi.

el-Mevlâ el-Fâzıl Kürd ‘Abdu’llâh Efendi

el-Mevlâ el-Fâzıl ‘Abdu’llâh. ‘Ayn-ı mu‘în-i vücûdı çemenzâr-ı Kürdistân’dan ‘ıyân ve âfitâb-ı zât-ı mes‘ûdı maşrıḡ-ı ‘irfândan lâmi‘ ü raḡşân olup, taḡşîl-i [108a] meleke-i isti‘dâd ve esâs-ı ‘ulûmı ber-vefk-i sedâd bünyâd itdÛkden şoñra şehr-i cennet-âsâ maḡrÛse-i Burusa’ya ‘azîmet ve sâbıḡû’t-terceme Mu‘îd-zâde Efendi ḡazretlerinden istifâdeye mübâderet kıilup, niçe zamân telemmÛz ve ḡand-i ma‘âd-i ifâdelerinden telezzÛz itmiş idi. el-ḡâletü hâziḡî medreselerinde mu‘îd ü mÛlâzemetle ḡadrî mezîd olup, birḡaç pâyede ifâde-i fÛnÛna meşġÛl ve kırḡ aḡçe medreseden ma‘zûl iken elli dört Şafer’inde KÛsec Bekr Efendi yerine Kürkcibaşı Medresesi’ne ḡâric ile ‘âric, elli beş Receb’inde İsmâ‘îl Aġa-zâde yerine Sekbân ‘Alî Medresesi’yle mübteḡic oldılar. Elli yedi Receb’inde ŞeyḡÛ’l-İslâm Mu‘îd Aḡmed Efendi Medresesi tamâm olduḡda, bunlara sezâ görÛlÛp, ⁷⁴⁵ اول مدرس درس بها oldılar. Elli sekiz Zî’l-ḡicce’sinde A‘rec Efendi’nÛñ def‘a-i Ûlâsı yerine medâris-i şaḡnuñ birinde neşr-i fezâ’il itdiler. Altmış Ramazân’ında ḡamdî-zâde Efendi yerine Şâh Sulḡân Medresesi iḡsân olınup, altmış bir Cemâzi’l-ülâ’sında Şâriḡ-i FÛşÛş-zâde Efendi yerine Gevher ḡân Sulḡân Medresesi’nde bezl-i cevâhir-i ‘irfân itdiler. Altmış iki ḡilâlinde ‘İzzetî Efendi yerine Şeh-zâde dârÛ’l-ifâdesine baştı taḡḡîḡ itdiler. Altmış dört Receb’inde ‘âlem-i fâniden munfaşıl ve milket-i bâḡîye vâşıl olup, kevkeb-i ḡab‘-ı biḡbÛdı ġârib ve âfil oldı.

Mevlânâ-yı merḡûm deryâ-yı ġüher-rîz-i ‘ulûm, baḡḡâş u muḡḡâḡḡik, fâzıl-ı mudâḡḡik, efrâd-ı fuḡalâdan ma‘dÛd, kâmil ü şâmil-vücÛd idi.

⁷⁴⁵ “Burada ders okutan ilk müderris”

Āşār-ı ‘ilmiyyelerinden *Tefsīr-i Beyzāvī*’ye hāşiyesi vardır. el-Ḥaḫ ehl-i ‘ilmāne eşer ve küme-yi ḥāme ile āşāra ḡubār-ı ḥuṭutı rāh-ı ma’ nāya delīl ü reh-berdür. Bundan mā‘ adā ta‘ liḳāt u resā’ili ve tenvīr-i mebhāş u taḫḫīḳ-i mesā’ili vardır.

⁷⁴⁶ رحمة الله عليه

Çeşmī-zāde ‘Abdü’r-raḫīm Efendi

el-Mevlā ‘Abdü’r-raḫīm bin Meḫemmed. Şudūr-ı devlet-i Murād Ḥān-ı Rābi‘’den olup, şemme-i aḫvāli zīver-i şaḫā’if-i mecelle-i faḳīr olan Çeşmī Meḫemmed Efendi’nün maḫdūm-ı şānīsī ve ferzend-i ‘adīmü’l-mūdānīsīdür. Kesb-i dāniş ü iz‘ān ve taḫşīl-i sermāye-i ‘irfān idüp, Şeyḫü’l-İslām Yahyā Efendi’den mülāzım ve ṭarīḳ-ı sa‘ādet-refīḳ-ı ‘ilme ‘āzım olup, kırk aḳçe medreseye vāşıl ve andan daḫi munfaşıl olduğdan şoñra biñ elli üç Rebi‘ü’l-āḫir’inde İşḫaḳ Efendi yerine Raḫīḳī Medresesi ḫāriciyle taḫşīl-i neşve-i evvelīn [108b] itdiler. Elli altı Şevvāl’inde ‘İvāz Efendi yerine şāniye-i Zekerıyyā Efendi Medresesi’yle kām-revā oldılar. Elli sekiz Muḫarrem’inde Bāḳī-zāde Efendi yerine ‘Alī Paşa-yı ‘Atīḳ Medresesi’ne ḫaḳīḳ oldılar. Altmış Ramazān’ında Ḥalıcı-zāde Aḫmed Efendi yerine şaḫna geldiler. Altmış bir Ramazān’ında Kūsec ‘Alī Efendi yerine Şāḫ Sulṭān Medresesi’yle tekrīm, altmış üç Ramazān’ında Ḳāsım Efendi-zāde yerine Ḳalender-ḫāne dārü’l-ifādesiyle ta‘zīm olındılar. Altmış dört Cemāzi’l-ülā’sında Daḡıstānī Efendi yerine Ayaşofya Medresesi’yle kām-revā oldılar. Altmış beş Şafer’inde maṭ‘ūnen dārü’l-ḳarāra sefer ve taḫṭḡāh-ı fānīden ḡüzer eyledi. ‘Āşīḳ Paşa’da ḫānesi civārında medfūndur.

Mevlānā-yı merḳūm dāḫil-i ‘idād-ı maḫādīm -i Rūm, isti‘dād-ı ‘ilmī ile ma‘rūf, ṭaleb-i ‘ilm-i edeb ile mevşūf, Rızāyī maḫlaşı ile ṭanīn-endāz, şā‘ir-i şi‘r-perdāz idi.

Şa‘rānī-zāde Meḫemmed Efendi

el-Mevlā Meḫemmed bin ‘Abdü’r-raḫīm. ‘Ulemā-yı devlet-i Murād Ḥān-ı Rābi‘’den tercemesi bu mecellede sābıḳ olup, Mekke-i Mūkerreme ḳazāsından müteḳā‘id iken biñ kırk sekiz Receb’inde merāḳī-i dārü’l-ḫulūde irtīḳā iden Şa‘rānī ‘Abdü’r-raḫīm Efendi’nün maḫdūm-ı kihter-i ḫıredmendi Meḫemmed Zeynü’l-‘Ābidīn Efendi’dür. Şaḫrā-yı ḫuffādın cilvegāh-ı zuḫūra ḫırām, maḫrūse-i Mışr-ı zātü’l-ehrām’da vāḳi‘ olmuş idi. Taḫşīl-i sermāye-i ‘ulūm ve tekmīl-i pīrāye-i maṭṭūḳ u

⁷⁴⁶ “Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun.”

mefhūm idüp, Şeyhü'l-İslām Efendi'den mülāzım ve ʔarık-ı tadrise ʔāzim olup, devr-i medāris ve ʔakd-i mecālis iderek kırk beş Şaʔbān'ında Çekmece'de vākıʔa ʔAbdü's-selām hāriciyle bekām, andan Hʔāce Hāyri'd-dīn Medresesi'yle nā'ilü'l-merām, elli beş Receb'inde Zekeriyā Efendi Medresesi'yle maẓhar-ı ikrām-ı kirām oldılar. Baʔdehū Şaḥn-ı Şemāniyye'ye hıram idüp, andan Kāsım Paşa Medresesi'ne revnaḥ-baḥşā, elli ʔoḫuz Şaʔbān'ında Eyyūb Medresesi'yle kām-revā oldılar. Altmış bir Cemāzi'l-āḫire'sinde Şafveti Efendi yerine Süleymāniyye Medresesi'ne terfiʔ, andan Dārü'l-ḥadīş Medresesi'yle tevkiʔ olındı. Altmış üç Ramazān'ında Hʔāce Şalāḥ-zāde Efendi yerine Halebü's-şehbā ḫazāsı tefvīz olunduḫda ḫabūl itmeyüp, “Dārü'l-ḥadīş medreselerine Şām ḫazāsı iḫsān olunmaḫ ḫānūn-ı ḫadīmdür” diyü redd idüp, Vezir-i aʔzam [109a] Dervīş Meḫmed Paşa'ya varup, Şām ḫazāsı recā, vezir dahī şeyhü'l-İslāma maḫlabı iḫün şefāʔat itdükde bi'l-āḫire ḫazā-yı mezbūre Burusa pāyesi zamimesiyle irzā olındı. Altmış dört ḫilālinde Mekke-i Mükerrreme ḫazāsına naḫl ile tekrīm ve yerleri ile ʔAziz Efendi-zāde Aḫmed Efendi tebcil olındı. Altmış beş Şaʔbān'ında maʔzül ve yerlerine Ebu's-suʔūd-zāde Meḫmed Şādık Efendi mevşul oldı. Sene-i mezbūre evāḫirinde şaḫife-i şühüddan maḫv-ı vücūd ve ʔazm-i gülzār-ı dārü'l-ḫulūd idüp, ḫadice-i Kübrā civārında defin-i zir-i zemīn oldı.

Mevlānā-yı merḫūm behredār-ı maʔārif ü ʔulūm, şāliḫ ü ʔābid, mecmaʔ-ı meḫāmid idi.

[**Der-kenār:** Kendülerden şoñra iki maḫdūmı ḫalup, mihteri Ramazān Efendi pederüñden taḫşil-i ʔilm ü ʔirfān itdükden şoñra şadr-ı ʔalī-ḫadr ḫara Çelebi-zāde Maḫmūd Efendi'den mülāzım ve ʔarık-ı tadrise ʔāzim olup, ḫaḫ-ı medāris-i muʔtade iderek Süleymāniyye Medresesi'nde siḫām-ı meḫāmm-ı ifādeyi rüʔūs, tullāb-ı ʔulūm-ı ʔāliyye maḫādir-i istiḫḫāḫları üzere taḫsīm eyledükden şoñra Yeñişehr, baʔdehū Burusa'da zimām-ı icrā-yı aḫkām-ı müslim dest-i himmet-i bī-hemtāları olmış idi. Baʔde'l-infişāl güzārende-i eyyām ü leyāl iken biñ yüz altı Muḫarrem'inde kölesi yediyle şehid, ʔarşa-i şühüddan nā-bedid oldı. ḫaḫḫā ki bir zāt-ı melekü's-şifāḫ ve müstecmiʔü'l-kemālāt, Şeyhü'l-İslām Minḫārī-zāde Efendi ḫoḫacı Cāmiʔ imtiḫānında rehine-i fāʔiz olanlardandur. Birāder-i kihterleri Mısr'da ḫalup, el-ān anda sipāhidür.]

Menḫabe

Keyfiyyet-i intikālleri naḫl-i şikāt ile bu güne vākıʔ olmuş ki Mekke-i Mükerrreme ḫazāsından maʔzül ve semt-i Rūm'a ʔazimet-i vuşul muḫarrer olduḫda,

Beyt-i Mükerrerme'ye varup, zîr-i nâvdân zerde-rûy-ı niyâzı dergâh-ı mülk-i zû'l-celâle fersûde kırup, “Yâ Rabbî! Benüm cismümi bu [h]ıttâ-i mübârekeden mehcür itmeyüp, rûhumı bu maħalde ħabz idüp, cesedümi bu arz-ı muħaddese türâbına naşib it” diyü, recâ idüp, tamâm itdükte bi-emri'llâhi te'alâ du'âsı ħabüle ħarîn olup, fi'l-ħâl bir marâz 'arîz olup, sebeb-i mevti olmış idi.

el-Üstâdü'l-a'zam Şeyhü'l-İslâm 'Abdü'r-raħîm Efendi⁷⁴⁷

el-Mevlâ el-Fâzıl Şeyhü'l-İslâm 'Abdü'r-raħîm bin Meħemmed. Kümmel-i erbâb-ı 'ulüm ve kıdve-i aşħâb-ı fünün u ruķūmdan ser-âmed-i aşħâb-ı fazl ü 'irfân, ser-defter-i erbâb-ı zevk u iz'an, fihrist-i mecelle-i celîle-i faziletmendî 'Abdü'r-raħîm Efendi ħıdmetleridür. Zât-ı fezâ'il-simâtı mihr-i sipihr-i ma'arif ve bedr-i menzil-i le tâ'if gibi şehr-i Adana'dan tâli' ve ol maşriķ-ı kemâlden şariķ ü lâmi' olup, ol diyâr 'ulemâsından taħşîl-i nişâb-ı istiħķâķ ve talebe-i 'ilme iltihâķ idüp, 'azm-i ħariķ-ı sa'âdet-refiķ-ı 'ulüm ve devr-i mecâlis-i âdâb u rüsüm itdükte Aħmed-i Müncel ve Hüseyin-i Ĥalħâlî ve Şadrü'd-dîn-zâde dârü'l-ifâdelerine müdâvim ve kemâ-hüve-ħaķķihâ ħıdmetlerinde kâ'im olup, şadâ-yı nevbet-i iştiħârî 'âlem-gîr ve tanîn-endâz-ı mesâmi'-i şağîr ü kebîr olmış idi.

Nazm

ولا عز و من البدر ان يلوح

ومن الورد ان يفوح⁷⁴⁸

Şudûr-ı devlet-i Aħmed Ĥânî'den tercemesi *Zeyl-i 'Aṭāyî*'de muħarrer Ĥ'âce-zâde 'Abdü'l-'azîz Efendi Āsitânesi'ne ittişâl ile ser-efrâz ve maħdûm-ı fezâ'il mevsümü sâbîķü't-terceme [109b] Bahâyî Efendi ħ'âceliğıyla mümtâz olduķdan sonra

⁷⁴⁷ Ba'z-ı şu'arâ didügi 'Arabî târiħdür:

ذاته مستعن عن توصيفنا

عالم عدل كريم مستقيم

حاسبوا تاريخه من مصرعى

حاكم شرع النبي عبدالرحيم

(“O, bizim onu vâsf etmemize ihtiyaç duymaz

Âlimdir, âdildir, kerimdir, istikamet üzeredir.

Onun tarihini gelen mısradan hesaplayın:

Nebî'nin şeriatının hâkimi Abdurrahim'dir. (Ebcad: 1097)”)

Lâkin Ĥuds-i Şerif ħâdîsi iken ocaķ ağalarına mürâca'at ile 'avde me'zûn ve ħazâ-yı refi'ü's-şân Beyt-i Muħaddesi Üsküdar ħazâsına tebdil ile mağbûn olup, henüz celse-i istirâħat itmedin âteş-i fitne-i ma'ħüde evcîr ve 'adû-yı cânî Ebu's-sa'id Efendi'nün âvâze-i tulü'-i kevkeb-i iķbâli şabâ müyesser olıcaķ Belğrad ħazâsıyla der-i murâddan ib'âd olındı. Kezâ fi *Târîħ-i 'Azîz Efendi*. رحمه الله (Allah rahmet etsin)

⁷⁴⁸ “Aydın doğup parlamasında ve gülün güzel kokmasında şaşılacak bir şey yok.”

müşârun ileyh hıdmetlerinden mülâzım ve tarîk-ı tadrîse ‘âzım olup, kırk akçe medreseye vâsıl ve andan daği munfasıl iken yigirmi toqız Şafer’inde Dâmâd-zâde ‘Abdü’l-bâkî Efendi yerine Hâzret-i Eyyüb’da vâkı‘a Siyâvuş Paşa Medresesi’yle kâm-revâ, otuz bir Zî’l-ka‘de’sinde Kevâkibî-zâde yerine Hâfız Aḥmed Paşa Medresesi’ne revnaq-baḥşâ oldılar. Otuz üç Cemâzi’l-âḥire’sinde Vardarî Şeyḥ-zâde Efendi yerine Medrese-i Cedîde-i Muştafâ Ağa erzânî görildi. Otuz altı Ramazân’ında Baḥşî Efendi dâmâdı İbrâhîm Efendi yerine şaḥna geldiler. Otuz sekiz Zî’l-ka‘de’sinde H’âce-zâde ‘Alî Efendi yerine Gevher Hân Sulṭân Medresesi’ne sâye şaldılar. Kırk bir Cemâzi’l-âḥire’sinde ‘Alî Çelebi-zâde yerine Ayaşofya-i Kebîr Medresesi’yle tevķîr olındılar. Kırk iki Rebî‘ü’l-evvel’inde Kebîrî Meḥemmed Efendi yerine Süleymâniyye medârisinüñ biriyle terfî‘, kırk üç Ramazân’ında selef-i sâlifî Dâmâd-zâde yerine Yeñişehr kazâsıyla tevķî‘ olındı. Kırk sekiz Receb’inde İstanbul pâyesi zamîmesiyle sâbıkü’t-terakķîm Şa‘râvî ‘Abdü’r-raḥîm Efendi maḥlûlinden Sulṭân Aḥmed Hân Medresesi’nde baş-ı seccâde-i ifâde eyleyüp, kırk toqız Şevvâl’inde Kürd Kâsım Efendi yerine hükümet-i belde-i Koştantıniyye tefvîz olınuḡda medrese-i mezbûre İmâm-ı Sulṭânî Şâmî Hüseyñ Efendi’ye şâyân oldı. Elli bir Cemâzi’l-ülâ’sında şadâret-i Rûm-ı behcet-rüsûma naql olınan sâbıkü’t-terceme Şeyḥü’l-İslâm Mu‘îd Aḥmed Efendi yerine Anaṭolî şadâretine naql ü taḥvîl olınuḡda, yerleriyle Nâ’ib Meḥemmed Efendi tebcîl olındı. Elli dört Rebî‘ü’l-evvel’inde ma‘zûl ve Şa‘bân’ında maskaṭ-ı re’sleri olan Aṭana kazâsıyla ol diyâra iclâ olınuḡda yerlerine sâbıkü’t-terceme Cinci Hüseyñ Efendi mevşûl oldı. *Şâriḥ-i Menâr-zâde Târîḥi*’nde beyân olınan vech üzere şadâretden ‘azli eşnâsında şeyḥü’l-İslâmı lisânıyla rencîde itmesi taḡrîb ile ta‘zîbe sebeb-i zâhir olmuş idi. Elli beş Şevvâl’inde Kara Çelebi-zâde yerine murabba‘-nişîn-i şadâret-i Rûm ve nâ’il-i müntehi’l-merûm oldılar. Elli altı Receb’inde arpalığıyla ma‘zûl ve yerlerine Anaṭolî şadrı sâbıkü’l-beyân maḥdûm-ı [110a] fezâ’il-nişân Bahâyî Efendi menķûl oldı. Elli yedi Rebî‘ü’l-evvel’inde Mu‘îd Aḥmed Efendi maḥlûlinden emr-i ‘azîm-i fetvâya kıyâm ve umûr-ı enâmı qarîn-i iltiyâm itdiler. Elli toqız Receb’inde ma‘zûl ve deryâdan Mekke-i Mûkerreme kâdîsi Minķârî-zâde Efendi refâkatiyle ḥacc-ı Beytü’l-Ḥarâm ve ziyâret-i ravza-i seyyidü’l-enâm niyyeti ile Topal Muḥarrem nâm re’îs ḳalyonına menķûl oldı.

Nazm

چه کند بنده که کردن ننهد فرمانرا

چه کند کوی که عاجز نشود چو کانرا⁷⁴⁹

Ba‘de edāe‘l-menāsik tarīk-ı ‘avde sālik olup, kaç‘-ı menāzil ve tayy-ı merāhil iderek altmış Muḥarrem’inde Şām-ı dārü’s-selāma vāşıl olduğda, Celeb Mūsā Efendi yerine Kuds-i Şerīf kazāsıyla teşrif olındı. Altmış bir Cemāzi’l-āḫire’sinde ma‘zül ve yerlerine Şafvetī Efendi mevşül oldı. Tārīḫ-i mezbūrda muḥarredür ki sene-i mezbūre Şa‘bān’ın evāḫirinde Burusa cānibinden İstanbul’a duḫul itdüklerinde Ketḫudā Beg⁷⁵⁰ القادیم یزار kā‘idesiyle hoş āmedīye varup, maḫfice şoḫbet idüp, kendülere şāniyen fetvā teklif itdükde bi‘l-küllīye ibā idüp, “Biz ‘uteḫāu’llāhdan olduğ, umūr-ı dünyāya ḫarışmazuz” diyü, imtinā‘ gösterdiler. Sene-i mezbūre Şevvāl’inde Meḫemmed Efendi yerine Belgrad-ı behişt-ābād fetvāsı zamīmesiyle kazā-yı mezbūr ḫükümeti tefvīz olındı. Altmış altı Şa‘bān’ında terk-i ‘alā’iḫ-ı fānī ve ‘azm-i ḫadā’iḫ-ı cāvidānī eyleyüp, ol beldede medfūn ve nişāngāh-ı tīr-i du‘ā-yı ehl-i derūn oldı.

Mevlānā-yı sālifü‘l-beyān⁷⁵¹ صببت عليه سجال الغفران deryā-yı fesīḫü‘l-ircā-yı ‘ulūm, şemşīr-i mū-şikāf-ı deḫā’iḫ-ı mantūḫ u mefhūm, bahḫāş-ı muḫaḫḫiḫ, mudaḫḫiḫ u muḫiḫḫ, mütedeyyin ü müteşerri‘, mutaşallib ü müteverri‘, mā-lā-ya‘niden mu‘riż, meşāḡil-i nāfi‘aya mütemaḫḫiż, ‘ulūm-ı ‘aḫliyye ve fūnūn-ı naḫliyyede vāşıl-ı rütbe-i ‘ālū‘l-‘āl ve rāfi‘-i rāyet-i fażl ü kemāl olup, ibtidā-yı zuḫūrlarından iltiḫāḫ-ı ehl-i ḫubūr idince bāb-ı sa‘ādet-me‘āb ifādeleri gūşāde olup, ḫālibān-ı zamānuñ üstādı ve zālilān-ı bevādī-i ‘irfāna mürşid ü hādī olmışlar idi. ‘Ale‘l-ḫuşuş yūmn-i ta‘līm ü terbiyetleriyle niçe maḫādīm-i ‘aşruñ nihāl-i istiḫālī ser-sezb ü ḫurrem olmaḡla Ḥāce ‘Abdü‘r-raḫīm Efendi dimekle mu‘allem ḫılınmışdı. Fi‘l-ḫaḫīḫa üslūb-ı taḫḫiḫda nādire-i edvār ve ferīde-i şādef-i rūz-gār idi.

Ġarībe

Muḫammed Emīn-i Dımişḫī şāḫibü‘t- [110b] terceme ḫaḫḫında bi‘l-vāşiḫa kendülerin naḫl ider ki “Eyyām-ı taḫşilimde ḫücre-nişin iken üstādum tefsīr-i şerīfden bir maḫall ta‘yīn ve bu gice müḫāla‘a idüp, yarın mā-hüve‘l-murādı baña tebyīn eyle diyü, emr itmiş idi. Ḥasbe‘l-emr ol maḫalle müḫāla‘aya şürü‘ eyledüm. On gün ‘ale‘t-tevālī i‘māl-i fikr idüp, bilā-şekk ve lā-irtiyāb mā-hüve‘l-murāda zafer-yāb olup, bir risāle daḫi taḫrīr itmişdüm. Ol eşnāda ḫıdmetde olan ḫālib bilā-ḫāleb ve lā-ḫiḫāb evḫāt-ı mu‘tādımda iḫzār-ı ta‘ām u şarāb iderdi. Yevm-i ‘āşirde ḫiḫāb idüp, “Sulḫānum! Yeter

⁷⁴⁹ “Boynunu emir için bükmeyen köle ne yapabilir ki? Sopaya (karşı) aciz olmayan top ne yapabilir ki?”

⁷⁵⁰ “Ziyaret eden ziyaret edilir.”

⁷⁵¹ “Affetme kovaları onun üzerine dökülsün.”

hiṭāb itdügünüz çok zamān mürür itdi ve ḥavāssuñuza fütür geldi” didükde, ben daḥi “Ne kadar evkāt mürür itdi” diyü, su’āl ve ṭālib-i mezbūr⁷⁵² تلك عشرة كاملته mefhūmıyla cevāb virmekle hemān-dem def^c-i iṣtiḡāl ve taḥkīk-i maḥall-i ma^chūd için ḥuzūr-ı üstāda isti^ccāl eyledüm” demişler.

Āṣār-ı ‘ilmiyyelerinden Mollā Çelebi merḥūmuñ *Enmūzecü’l-‘ulūm*’ında irād itdügi mübāheṣe ṭaraf-ı pādiṣāhiden me’müren cevāb u ecvibeye irādi müṣtemil risāle-i laṭife taḥrīr ve merḥūm-ı mezbūruñ tertibin ḳalb ü taḡyīr⁷⁵³ ولا هم فالاهم ile şürū^c idüp, aṣḫda irād olınan mebāhiṣ-i ḡāmızayı tenvīr ve düşdükce i^ctirāzāta telmīḥ-i dil-peṣīr eylemişlerdür ve evā’il-i ḥālde ba^c’z-ı maḥalle risāle yazduḳları daḥi mesmū^c dur.

Yokyoḳ-zāde es-Seyyid ‘Abdu’llāh Efendi

el-Mevlā ‘Abdu’llāh İbn Muṣliḥü’d-dīn. Biñ otuz iki ḥudūdında rū-gerdān-ı ‘ālem-i fānī ve dīde-düz-ı Na^cīm-i cāvidānī olup, tercemesi *Zeyl-i ‘Āṭāyī*’de muḥarrer ve nefyūñ nefyiyle müṣbet ü muḳarrer Yokyoḳ Muṣliḥü’d-dīn Efendi’nüñ veled-i sa^cādetmendi Seyyid ‘Abdu’llāh Efendi’dür. Zāhir-i ḥāl ḥālet-i şuḡarından mānend-i helāl kesb-i ma^cārif-i iṣtiḡāl idüp, ṣafḫa-i zātī ḳurṣ-ı bedr-i tamām gibi taḥṣīl-i sevād ve tekmīl-i mertebe-i isti^cdād itdükden ṣoñra ‘ulemā-yı ‘aṣruñ birinden mülāzemetle bermurād olup, kırḳ aḳçe medreseye vāṣıl, andan daḥi munfaṣıl iken biñ yigirmi ṭoḳuz Şafer’inde Anḳaravī ‘Abdu’r-raḥmān Efendi yerine Nişāncı Paṣa-yı ‘Atīḳ ḥāricine ḫaḳīḳ oldılar. Otuz bir Zi’l-ḳa^c’de’sinde Yāverī-zāde Meḥemmed Efendi yerine ṣāniye-i Zekeriyā Medresesi’yle kām-revā olup, otuz altı Receb’inde Semīn Meḥemmed Efendi yerine Şāh Sulṭān Medresesi’ne i^ctilā itdiler. Otuz sekiz Şevvāl’inde [111a] Dāmād-zāde ‘Abdü’l-bāḳī Efendi yerine ṣaḫna geldiler. Kırḳ Zi’l-ḫicce’sinde Es^cad Efendi yerine Çorlı Medresesi’ne gönderildi. Kırḳ bir Cemāzi’l-āḫire’sinde Gevher Ḥān Sulṭān Medresesi iḥsān olındı. Kırḳ iki Ramazān’ında Yavuz-zāde yerine Şeh-zāde Medresesi’ne baṣṭ-ı seccāde-i ifāde itdiler. Kırḳ beş Ramazān’ında Süleymāniyye medārisinüñ biriyle tekrīm olındı. Kırḳ ṭoḳuz Şevvāl’inde selef-i sālifi Es^cad Efendi yerine Ḥalebü’ş-ṣehbā ḳazāsıyla bekām olup, elli Receb’inde Hüdhüd ‘Abdü’l-ḳādir Efendi maḥlūlinden İzmir ḳazāsına naḳl u tebdīl ve yerleriyle Ḥūsām-zāde ‘Abdu’r-raḥmān Efendi tebcīl olındı. Elli bir Rebī^cü’l-evvel’inde ma^czül ve ḳazā-yı mezbūre Ḥasan Efendi-zāde mevşūl oldı. Elli beş Receb’inde Martolos-zāde Muṣṭafā Efendi

⁷⁵² “Bu tamı tamına ondur.”

⁷⁵³ “Önemli, önemlidir.”

yerine kazā-yı Şām-ı şeref-encāmı maẓzī'l-merām oldu. Elli altı Rebī'ü'l-âhir'inde ma'zül ve yerlerine Şa'rānī-zāde Ebu's-su'ūd Efendi nā'il-i me'mül oldu. Elli sekiz Cemāzi'l-ülā'sında Mülakḳab Muştafā Efendi yerine İstanbul kazāsı hükümetiyle ser-efrāz ve beyne'l-aḳrān mümtāz oldılar. Sene-i mezbūre Receb'inde ma'zül ve yerlerine Kemāl Efendi-zāde İbrāhīm Efendi vāşıl-ı me'mül oldu. Altmış Şa'bān'ında Tağardı kazāsı ilhāḳıyla Dimetoḳa arpalığı ihsān olındı. Altmış üç evāḳirinde Şeyḫü'l-İslām-ı vaḳt Bahāyī Efendi bacanağı olmaḡla Anaḳolı ḳāḳī-askerligi pāyesi ihsān olındı. Altmış beş Rebī'ü'l-âhir'inün altıncı günü eyyām-ı rebī'-i ḫayātī āḳir ve dem-beste-i menāḳir olup, merāḳī-i dārü'l-ḫulūde şu'ūd ve terk-i tengnā-yı 'ālem-i şühūd itdi. Cāmi'-i Ebu'l-vefā sāḫasında rāḳıd-ı merḳad ihtifā oldu.

Mevlānā-yı merḳūm ḫişşedār-ı ma'ārif ve 'ulūm, ḫüsn-i ḫālle ma'lūm, murā'i-i āḳāb u rūsūm, tāḫirü'l-ḫaseb, seyyid-i şāḫihü'n-neseb idi.

Şeyḫü'l-İslām Ḫāce-zāde Mes'ūd Efendi

el-Mevlā Mes'ūd İbn Muştafā. Biñ on altı ḫilālinde Sulṫān Süleymān Ḫān türbesi ḫaziresinde mütevārī-i mezār-ı pür-envār ve ḡavṫazen-i deryā-yı raḫmet-i Perverdīgār olan mu'allim-i cenāb-ı Aḫmed Ḫānī ve şadrü's-şudūr-ı ulemā-ü'l-mülk-i 'Oşmānī Aydınī Muştafā Efendi'nün şemere-i şecere-i 'ömr-i berūmendi ya'nī maḫdūm-ı kihteri Mes'ūd Efendi ḫıdmetleridir. Terbiyet-i [111b] peder-i vālā-güherleriyle neşv ü nemā ve şayḳal-ı üstād ile āyine-i ṫab'-ı şafā şıfāṫı cilā-yı cām-ı 'ālem-nümā bulup, yigirmi sekiz Şafer'inde Şeyḫü'l-İslām ve re'isü'l-ulemāi'l-a'lām Es'ad Efendi ḫazretlerinün Sulṫān Bāyezīd Medresesi i'ādesinden şeref-i mülāzemetlerine nā'il ve evvelīn-i āmāle vāşıl oldılar. Otuz Rebī'ü'l-evvel'inde Şarī 'Abdu'llāh Efendi yerine Şāḫ Sulṫān Medresesi'ne ḫāric elli ile 'āric, otuz üç Cemāzi'l-ülā'sında Bālī-zāde Muştafā Efendi yerine 'Ā'işe Sulṫān Medresesi'yle mübteḫic oldılar. Otuz beş Ramazān'ında Fazlī Efendi yerine şāḫna geldiler. Otuz yedi Şa'bān'ında yine selefī yerine Edrine Bāyezīdiyyesi'ne irsāl olındılar. Otuz sekiz Şevvāl'inde Velī-zāde Efendi yerine Eyyüb Medresesi'yle tekrīm, ḳırḳ Receb'inde birāder-i büzürgvārı sābıḳü't-terceme 'Alī Şāḫ Efendi yerine Süleymāniyye medārisinün biriyle ta'zīm olındılar. Ḳırḳ iki Rebī'ü'l-evvel'inde 'ammu vālid-i cāmi'ü'l-ḫurūf 'Abdü'l-'azīz Efendi yerine kazā-yı fezā-yı Ḫalebü's-şehbā ile bekām oldılar. Ḳırḳ üç Rebī'ü'l-evvel'inde ma'zül ve yerlerine Bahāyī Efendi mevşül oldu. Elli

Şevvâl'inde Zeynî Efendi yerine Ğalaṭa ḳazâsı tevcih olunup, ḳabûl itmedükde Yavuz-zâde Efendi'ye virildi.

Vaḳ' a-i Kenîse

Elli iki hilâlinde Yavuz-zâde Seyyid Muştafâ Efendi yerine maḥrûse-i Bursa ḳazâsı mecrâ-yı zülâl-i ḥükm-i şerî'at-ı nebeviyyeleri olduḳda, ol şehir keferesi nefsi şehirde câ-be-câ kenîse binâ ve ihdâş idüp, ḳuzât ve hükkâm ṭama' belâsıyla keff-i lisân-ı ta'arruz itmişler idi. Bunlar ber-muḳtezâ-yı kemâl-i diyânet bu vaz'-ı münkire râzî olmayup ba'de's-şübütü's-şer'î bir muḥdes kenîseyi taḳfil itmişler idi. Vâḳi'-i ḥâlî dergâh-ı 'âlîye 'arz u i'lâm itmedin böyle bir emre iḳdâm itdüğü için sene-i mezbûre Şa'bân'ında 'azl ü tenkîl ile tezlîl ve manşib-ı mezbûr ile Bostân-zâde Meḥmed Efendi tebcil olduḳ gün şehir ḥalkı bâḳî üç kenîse-i muḥdeşeyi berbâd ve ḳaşr-ı üstüvâr-ı şer'-i muṭahharı ma'mûr u âbâd itmişler idi. Bu taraḫda mesmû'-ı vezîr olıcaḳ ḡâyet dil-gîr olup, bu'l-fuzûlân-ı şehir 'itikâd itdüğü müslümânları mazḫar-ı ḳahr itmege isti'câl ve vüzerâdan Eyyüb Paşa ve Mışr'dan ma'zûl Şa'bân Efendi'yi irsâl eyledi. Müfettişler ⁷⁵⁴ المأمور معذور [112a] feḫvâsınca Bursa'da bi'd-defa'ât 'aḳd-i meclis-i teftîş idüp, hedm-i deyr 'ameli ḫayrında teşmîr-i sâ'id-i ihtimâm idenlerden niçe meşâyiḫ ü 'ulemâ ve fuḳarâyı bend-i belâ ile dîvân-ı bülend-eyvâna gönderdiler. Bir miḳdâr gûş-mâlden soñra bîm-i hücum-ı 'am ile ol bî-günâhlar ıtlâḳ olunup, vaṭanlarına 'azîmete ruḫşat virildi. Ammâ şâhibü't-terceme ḫaḳḳında cezâ-yı sâbıḳdan başḳa nefy ü iclâya ḳarâr virilmişken 'avn-i Perverdigâr imzâ-yı 'azîmete perde-keş-i mümâne'et olup, ammâ faşl-ı şitâda erba'in ve ḫamsîn baḳçesinde geçürmek ile me'mûr oldu.

Mışrâ'

⁷⁵⁵ مصائب قوم عند قوم فوائد

Andan Rûm ili pâyesiyle Gümülcine ve Ḳaraşu ilḫâḳlarıyla arpalıḳ iḫsân olındı. Elli beş Şevvâl'inde Zeynî Efendi yerine Eyyüb ḳazâsı iḫsân olunduḳda ḳabûl itmeyüp, 'azl ihtiyâr itdiler. Altmış bir Ramazân'ında Bosnevî Şa'bân Efendi yerine Anaṭolı şadı ile bülend-ḳadr oldılar. Altmış iki Ramazân'ında munfaşıl ve yerlerine şadâret-i Rûm'dan müteḳâ'id, Bâlî-zâde Muştafâ Efendi vâşıl oldu. Altmış beş hilâlinde Ğalaṭa arpalığı iḫsân olındı.

⁷⁵⁴ "Memur mazurdur."

⁷⁵⁵ "Bir topluluğun musibetleri başḳa bir topluluk için nimet olabilir."

Beyân-ı Müftî-Şoden-i Şāhibü't-terceme Der-vaķ' a

Altmış altı Cemāzi'l-ülā' sında Girid sipāhilerinden altı aķçe vazīfeli Rūm Ḥasan ve Şāmlı Meḥammed birkaç felek-zede eşkiyā-yı sipāh ile Yeñiçeri Meydānı'na gelüp, cem'iyet idüp, Yeñiçeri tã'ifesi 'ulūfelerin def'aten kaldırurlar. “Biz her 'ulūfede aylarca beklerüz. Niçeye dek bu zilleti çekerüz? Hancılara olan deynimüzi alacağımız 'ulūfe ihāta itmez oldu. Sebebi içağalarının taşra ḥudemāta müdāḥale itmegin her biri taşrada sarāylar ve niçe cevārī vü ğilmān ve niçe topla atlara mālīk olmışlardır. Bu maķūle umūruñ tedārīki görilmezse 'ālem ḥarāb olmak muķarrerdür. Vezīr-i a'zam nāmında olan Süleymān Paşa'da bu kāra ḳudret yokdur. Bārī aḥvāl-i 'ālemi pādīşāh ḥazretlerine biz bildürelüm. Ayaķ dīvānı olmağa müsā'ade-i ḥümāyūn iḥsān buyurılmak recā iderüz” didükleri vaz'-ı nā-ma'ķūl sem'-i ḥümāyūna vuşūl bulıcaķ ol ān Yeñiçeri Ağası Meḥammed Ađa zabt u rabtında ihmāl ve taķşīr isnādıyla 'azl olunup, ağalık Sekbānbaşı Meḥammed Ađa'ya 'ināyet buyurıldı. İki gün bu minvāl üzere cem'iyetleri mütemādī olup, taraf-ı devletden dağı [112b]⁷⁵⁶ ḥ'āhişlerine müsā'ade gösterilmeyicek bi'l-āḥire şehr-i mezbūruñ sekizinci günü erbāb-ı cem'iyet sarāy-ı 'āmireye ḳarīb Atmeydānı'na 'azīmet idüp, şāniyen mā-fi'z-zamīrlerin rikāb-ı ḥümāyūn tarafına 'arz u i'lām ve recā-yı evvellerin i'āde ve ibrām idicek berāy-ı maşlahat-ı me'müllerine müsā'ade-i 'aliyye buyurılıp, ayaķ dīvānı tertīb olınuğda aşḥāb-ı kelāmdan Rūm Ḥasan nām sipāhī başt-ı muķaddemāt-ı sābıķadan şoñra içerüden ve taşradan umūr-ı devlete müdāḥale idenlerden yigirmi dōrt nefer kimesnenüñ ḳatli murādımızdır. Ḳaẓiyyesin netīce virdiler. Pādīşāh-ı deryā-dil ber-vefķ-i merām tã'ife-i muḥarreretü'l-esāmī izālesi bābında bostāncıbaşıya ḥaṭṭ-ı şerīf irsāl itdükte fi'l-ḥāl 'arşa-i şühūddan 'ālem-i nā-būda gönderilüp, şadāret-i 'uzmā ile Ḳā'im-maķām Sūrñāzen Muştafā Paşa iclāl olınmış idi. Sā'at-i rābi'ada anı dağı ehl-i ğarāzdur diyü, 'azl itdirilüp, mühr-i vezāret şadr-ı sābıķ Siyāvuş Paşa'ya lāyık görildi. Cümle meṭālibleri ḥāşıl olduğdan şoñra cem'iyet tağılmak içün Şeyḥü'l-İslām-ı vaķt Ḥüsām-zāde 'Abdu'r-raḥmān Efendi re'yi ile baş bāķī ḳulı Ḳara 'Abdu'llāh aşḥāb-ı cem'iyete naşīhat içün irsāl olınuğda ḳılıç üşürüp, pāre pāre eyledükleri ḥaberi Şeyḥü'l-İslām Efendi'nüñ mesmū'ları olduğda, ziyāde-i infi'āl manşīb-ı fetvādan isti'fāya bā' iş olıcaķ Rūm ili şadrından ma'zül Memek-zāde Muştafā Efendi maķām-ı vālā-yı meşīhat-ı İslāmiyye'ye iş'ād olınuğı ḥaberi ḳar'-ı mesāmi'-i 'asker olduğda, “Anı müftī

⁷⁵⁶ **Der-kenār:** Bostāncıbaşı ol vaķt Balta Ḥasan olmak üzere rivāyet itdiler.

istemezüz, cumhūruñ recāları üzere Anadolı'dan ma'zül H̄āce-zāde Mes'ūd Efendi'ye ihsān olınsun” diyü, ittifāk itdüklerinde, on üç sâ'at şeyhü'l-İslām olan Memek-zāde Efendi yerine şāhibü't-terceme emr-i 'azīm-i fetvāya kıyām itdiler. Tārīh-i vaq'adan kırk gün tamāmında Şadr-ı A'zam Siyāvūş Paşa intikāl eyledükde şāhibü't-terceme harem-i hümāyūna da'vet olınuş, “Mesned-i vezārete şāyān kimdür” diyü, taleb ü su'āl ve bunlar “Şām vālisi Boynegri Mehemmed Paşa her vechle vezārete elyağ u ahrādur” diyü sevğ itdüklerinde müsā'ade-i hümāyūn buyrılış, mühr-i vezāret irsāl olınmış idi.

Şehr-i Ramazān'da şadr-ı a'zam Şām'dan gelüp, [113a] nizām-ı umūra tekayyüd-i sebep-i devleti olan şeyhü'l-İslām ile imtizāca māni' olması zu'mıyla şehr-i mezbūruñ yigirmi beşinci günü hengām-ı fitnede eşkıyā recāsıyla müfti olup, vükelā-yı devlete taḥakküm ile mu'āmele ve umūr-ı salṭanata müdāḥale māni' -i intizām olmağın şeyhü'l-İslām Bursa'ya nefy ü iclā ve evlā ve ahrādur diyü, 'arz u inhā itmekle şāhibü't-terceme yerine Rūm'dan ma'zül Ḥanefi Efendi irsāl ve anlar Bursa'ya irsāl olınuş, ⁷⁵⁷ اتق شر من احسنت اليه kelām-ı şerifi şıdķı zāhir oldu. Şevvāl'de Diyārbekr kazāsı irsāl olınmış idi. Yollar maḥūf olmağla bir bayrak sekbān tedārik olınması esnāsında ṭaraf-ı devlet-i 'aliyyeye sābıkan şeyhü'l-İslām ḥurūc için 'asker yazarmış diyü, inhā olınmağla katli fermān olınuş, maḥrūse-i Bursa sāḥa-i şühūdında şehid ve envāc-ı baḥr-i şer ü şūrda nā-bedid oldu. Keyfiyyet-i izālesi mükedder-i ḥavāṭır ve bu maḥūlede icmālūñ luṭfi zāhir olmağla ol vādide edhem-i hāmeye 'adem-i irḥā-yı 'inān şāyān görildi. Ol belde de Aḳpınar nām maḥalde mütevāri-i mezār-ı pür-envārdur. Burusī Nāci Efendi didügi tārīh-i laṭıfdür:

Mısrā'

Şehid-i Ḥayy-ı vāfi H̄āce-zāde

Mevlānā-yı merḳūm maḥdūm-ı ma'ālī-rūsūm, şiddet ü ḥiddet ile ma'rūf, ḳavvāl-i bi'l-ḥaḳḳ şıfat-ı ḥamīdesiyle mevşūf, murā'ī-i ādāb u merāsım ve ḥākim ü ḥāsım idiler. Eş'ār ile şöhret-şi'ār degül iken bu maṭla'-ı āṭeşin zāde-i ṭab'-ı bī-hemtālarıdur:

Nazm

Dāğlar cismümde yer yer n'ola olsa şeb-çerāğ

Her biri ruḥsāre-i dil-dārdan yaḳar çerāğ

⁷⁵⁷ “Kendisine iyilik ettiğın kimsenin şerrinden sakın.”

Menkabe

Şāriḥ-i *Menār-zāde* tārīhinde taḥrīr ider ki altmış iki Muḥarremü'l-ḥarām'ı ḥilālinde şadr-ı a'zam Mısr'dan ma'zül Şarı Aḥmed Paşa'yı dīvāna iḥzār idüp, kâdî-i Mısr Ḥasan Efendi-zāde'nün berāy-ı def'-i meclis paşa lisānından bir taḥrīr ḥüccetin ibrāz ve bu sened ile yüz elli kīse-i Mısrī mīri māl taḥşiline izḥār-ı ḥırs u āz itdükde Rūm ili kâdî-askeri Ḥanefī Efendi ḥükm murād idicek bunlar bu ḥüccetle bir ādem üzerine bir nesne lāzım gelmez, dirler. Ḥanefī Efendi ⁷⁵⁸ وما يملكه كان لمولاه ḥadīşini telaffuz ve tefevvūh itdükde bunlar “Be hey efendi! Bu ḥadīş-i şerif ile bu maddenün ne münāsebeti var? Mültezim maḳbūzdan mes'ul iken ğayr maḳbūzını iltizām itdüm, dimekle nice ḥükm idersin? Bu maḥalde bu ḥadīş-i şerif mefhūmına mesāğ ne vechledür, diyü [113b] iskāt itdükde Aḥmed Paşa kuvvet bulup, “emr şer'ün” diyicek şadr-ı a'zam ta'abbüs idüp, Aḥmed Paşa'yı Yedi Kulle'ye ve tevābi' ü levāḥıḳından yigirmi nefer ādemi Baba Ca'fer'e irsāl itdügi e'acīb-i dehrden 'add olınmış idi. Eyyām-ı şadāretinde müsteşār-ı umūr-ı dīn ü devlet olmağın bed-ḥ'āhān salṭanat-ı ḥamyāger(?)'i kūşe-i 'uzlet olmış idi.

Ḥattā Şāriḥ-i *Menār-zāde* tārīhinde naḳl ider ki altmış iki Cemāzi'l-āḥire'sinde dīvān-ı Mısr'da Çavuşlar keṭḥudāsı olan Seyyid Ca'fer nām āğa 'arz u maḥzar ve defter getürüp, ḥuzūr-ı pādīşāhīde fetḥ ve kırā'at ve emr-i ma'rūz için 'aḳd-i meclis-i meşveret murād olinup, şadr-ı a'zam ve şeyḫü'l-İslām ve şadreyn-i bedreyn Ḥanefī Efendi ile şāḥibü't-terceme Anaṭolı şadı H'āce-zāde Efendi ve sā'ir iç āğalar cem' olup, Vālide Sulṭān ḥazretleri daḥi verā-yı perdede iken 'arz u maḥzer fetḥ ü kırā'at olındukda neticesi bu idi ki her yıl māl-i Mısr talebine taẓyīfāt olınur. Taleb olınan beḳāyānuñ ba'zı muḳaddemā ma'zül olan Şarı Aḥmed Paşa'da ve ba'zı ḥālen vālī olan 'Abdu'r-raḥmān Paşa'dadur ki ba'de'l-yevm māl-i Mısr taḥşiline mecāl yoḳdur. Zirā mısrımız maḥşūli ancak maşrafına kifāyet ider. Ceb ḥarçlığı olacaḳ māl küşūfīler(?) ki altı yüz kīsedür. Ḥālā üç yüzden ziyāde taḥşili mümkün olmadı. Ol ṭarafdan teḳā'üd ile irsāl olınan iç āğalaruñ ekşer-i māl-i cerāyātına(?) maşrūfdur. Eger ṭaraf-ı devlet-i 'aliyyeye māl gerek ise lā-büdd küşūfiyeler ve cerāyāt, ṭavāşīye ve hedāyā ve sā'ir 'avā'idülāt-ı Mısr belki vālī-i Mısr olanlar daḥi 'avā'id nāmına bir şey'e ta'arruz itmeyüp, ber-vech-i te'bīd mutaşarrıf ola ki ḥattā ceb ḥarçlığı ḥāşıl ola, dimişler. Şeyḫü'l-İslām ve vezīr istiḥsān idüp, ma'kül diyüp, bu re'yi temşiyete cāzim

⁷⁵⁸ Hadīs-i Şerif, “Köle ve varlığı sahibinindir.” Yılmaz, *Kültürümüzde Âyet ve Hadisler*, s. 12.

olduklarında pādişāh-ı pāk-tıynet hatt yazmağa devāt taleb itdükde şāhibü't-terceme, “Pādişāhum, bize daği söylemege izn var mıdır” didi. “Söyle efendi” diyü, buyrulıcağ “Pādişāhum bunlar ikisi daği müdāhene iderler. Vülāt-ı Mısr’uñ ‘avā’idi ıalkup, te’bīd olunursa Mısr müstaķil saltanat olup, elden çıkar. Senüñ hādīmü’l-Haremeyni’ş-şerīfeyn olduğı Mısr iledür” didükde, pādişāh hāzretleri perde cānibine dönüp, “İşitdün mi vālide” diyüp, hıtab-ı Vālide Sulţān hāzretleri daği “Söz bunuñdur” diyüp, cevāb virdükde, kızlar ağası daği mütāba‘at [114a] idüp, “Bu mülāhaza ma‘ķüledür” diyicek, şadr-ı a‘zam ağaya ‘itāb-āmīz “Şuş” didükde, bunlar yine şadr-ı a‘zama hıtab idüp, “Bu huzūr-ı hümāyündür. Şuş olmaz bunda, Hāķķ söylemek gerek kizb ü müdāhene gerekmez” didüklerinde, bu hūşüş tekrār mülāhaza olup, meclis-i āharda cevāb virilsün bu kelāma fayşal virildi. Andan is‘ār müzākeresine şürü‘ olup, “Laħm sekize olmağla nā-yāb mıdır” diyü taraf-ı hümāyündan su’āl olındukda şadr-ı a‘zam ve şeyhü’l-İslām “Pādişāhum her nesne devletünde firāvāndur” diyü cevāb virdüklerinde yine bunlar mu‘āraza idüp, “Niçün kizb idersüz? Kelām-ı şıdk oldur ki aşlā laħm bulunmaz is‘ār ile teķayyüd yokdur” didüklerinde, vezīr ziyāde müte’ellim olup, def‘-i meclis idüp, taşra çıkduklarında bunlar tekrār huzūr-ı hümāyūna da‘vet olup, vāfir mükāleme olunmuş idi. Bu takrīble ziyāde mażhar-ı iltifāt-ı pādişāhī olup, Vālide Sulţān vezīre hıtab idüp, “Umūr-ı devlet-i ‘aliyye Anaṭolı efendisi meşveretiyle olsun. Şeyhü’l-İslām Efendi daği silsileyi anuñ re’yiyle itsün” diyü tenbīh ve bu mażmūnla hatt-ı şerīf vārid olmuş idi.

Tārīh-i mezbūrda bu daği meşūrdur ki sene-i mezbūre Şa‘bān’ınuñ on beşinci gün ‘İşmeti Efendi şeyhü’l-İslāma varup, zāten ve zamānen müdellel kelimāt ile kendünüñ İstanbul kazāsına istihķākın beyān idüp, ba‘dehū Raħmetu’llāh Efendi andan Rūm ili şadri Hānefi Efendi varup, esnā-yı kelāmda “Anaṭolı efendisi bize kādī-‘askerlik itdürmez” diyü, beş-i şekvā iderken bunlar daği meclise dāhil olup, müşāfehe vāķi‘ oldukda, şeyhü’l-İslām kendüler hāķķında sūy-ı zıkrin istimā‘ itmekle ‘itāba āğāz idüp, “Evinüzde bizi lisānuñuza alup, kadh idermişsüz, niçün idersüz” didüklerinde, bunlar “Biz sizi kadh ü zemm itmedük” diyicek şeyhü’l-İslām “İnkār daği tevbedür. Ba‘de’l-yevm bu maķūle sözler olmasun” didüklerinde, bunlar “Hayır sulţānum. Biz günehkār olmaduk ki tevbe ideyüz ve biz söyledüğümüz sözi inkār daği itmezüz. Zirā söyledüğümüz sözi hayr-hāhlık ile söylerüz. Hāķķ-ı ‘ālem sizi zebān-zed itmesünler dirüz” diyicek, şeyhü’l-İslām “Yā biz ne işledük” didükde, bunlar “Evvelā bir silsile

itdühünüz, ekşer nā-münāsib oldu. Hem bizümle meşveret buyurduñuz hem hilāfin itdühünüz. Minķārī-zāde'ye Mış emīni Meħemmed Efendi'ye Filibe bizüm meşveretimüzle mi oldu” diyicek, şeyhü'l-İslām “Minķārī-zāde [114b] bir şālih ve ehl-i ‘ilm çeledür. Biz aña Mış virdüğümüz için Hakk tarafından şevāb recāsındayuz” dimişler. Bunlar daħi “İkişer ve üçer yıllı müstahıķķın var iken bir yıllı ādeme mansıb virildükde şevāb taşavvur olunmaz” didükde, şeyhü'l-İslām “Size bu kadar cür’et itmek terk-i edeb degil midür? Siz bizüm elimüz öpe gelmedühünüz mi” buyurduķlarında, “Belī sulţānum. Elühünüz öpegeldük ve el-ān daħi öperüz ve bu sözleri muktezā-yı ħayr-ħāhī söylerüz. Zīrā halk sizüh için şeyhü'l-İslām olalı otuz biñ ğuruş rüşvet aldı, dimeleriyle bu maķūle kelimāt istimā‘ indan mükedderü'l-cenābuz” dirler. Anlar daħi “Halk yapana söyler. Biz sizüh meşveretühünüzden ħāric bir iş itmezüz. el-Ān İstanbul każāsın ħāzır-ı bi'l-meclis olan Raħmetu'llāh Efendi taleb ideyor. Hemān re'yühünüz ile şimdi vireyin” dimişler. Bunlar daħi “Ĥayır sulţānum, İstanbul pāyesine vāşıl olan maķām-ı şadārete istihķāķ ħāşıl ider. Kendü hem-rütbemüz olan kimesne ħaķķında şunu idüh dimezüz. Silsileyi nice karīħañuz üzere itdühünüz ise bunu daħi öylece idüh” diyüp, mādde bu minvāl üzere kaţ‘ olunduķdan soñra bunlar kelām-ı āħara ‘aţf-ı ‘inān idüp, “Biz şadr-ı a‘zama Girid'e ‘ulufe göndermege ħuzūr-ı hümāyūnda ta‘ahhüd itmişdühünüz. Bunda ‘ulūfeyi virdühünüz, anda daħi hemān gönderüh” didüğümüzde, bunda daħi “Yanımızdan virdük. Şimdi kande bulalum? Hele aķçe cem‘ olsun” diyicek, biz daħi “Yok paşa ħazretleri. Lā-büdd vireceksüz hemān anı daħi yanıñuzdan tedārik idüp, bir ān evvel irsāl idüh” dimiş idük. Sulţānum daħi “Bir ħaber gönderüh, maşlahat tamām olsun” didükde, şeyhü'l-İslām “Siz bizüm aĝzımızdan söyleñ” dirler. Bunlar “Ne ‘aceb biz hem kendümüz söyleyelüm, hem sizüh aĝzıñuzdan mı söyleyelüm? Bārī işte Rüm ili efendisi sizüh aĝzıñuzdan söylesün” diyüp, isti‘cāb-ı emr-i ‘icāb ile taşra çıķup, def‘-i meclis itmişler. ⁷⁵⁹ تجاوز الله عنا و عنهم اجمعين

el-‘Ālim el-Fāzıl ve'l-Üstād el-Kāmil el-Mevlā el-Meşhūr bi-Mollā Ćelebi

el-Mevlā el-Fāzıl ve'l-Üstād el-Kāmil Mevlānā Ćelebi bin ‘Alī. Zāt-ı keşirü'l-berekātı niçe cevāhir-i zevāhir-i ‘ilm ü ‘irfāna kān ve bi-şümār aşħāb-ı fezā'il ü ma‘ārifeye maħall ü mekān olan şehr-i Āmid'den zühūr ve miyān-ı enāmda Mollā Ćelebi dimekle meşhūr olmuş idi. Vāşıl-ı rütbe-i isti‘dād ve nā'il-i derece-i ‘aķl-ı müstefād

⁷⁵⁹ “Allah bizim, onların ve cümlemizin günahlarını affetsin.”

olduğda, mir'ât-i şafâ-şifât bälinden 'âr-ı kesel ve ihmâli pâk itmekle [115a] mücellâ-yı suver-i 'ulûm u idrâk olup, efâzıl-ı 'aşrdan Mevlânâ Çelebi Mâ'î(?) ve Hüseyn-i Halhâlî Medreselerinde sevğ-ı kümeyt-i takrîr ve icâle-i edhem-i tahtîr iderek, rûz-be-rûz istifâza-i envâr-ı fezâ'il ü kemâl ve istifâde-i re'sü'l-mâl-i mekârim-hişâl birle:

Nazm

هر که را اقبال مادر زاد رهبر میشود

همت اندر هر چه می بند و میسر منشود⁷⁶⁰

vefkince taşşil-i envâ'-ı 'ulûm ve tekmil-i enhâ-yı mebânî-i mantûk u mefhûm itdükden soñra sâbıkü't-terceme Rûmiye şeyhi es-Seyyid Maḥmûd Efendi'ye dâmâd olmağın enfâs-ı şerîfelerinden istimdâd ile ol diyâra bast-ḥ'ân-ı ḥaḳâ'îk-güsteri ve füyûzât-ı ifâdelerin fuḳarâ-yı tullâba baḥş-ı kalenderî itmişler idi. Şit-i iştihârları 'âlem-gîr ve şadâ-yı fazîletleri şabâ-mesîr(?) olmağın şâhib-ḳırân-ı zamân fermân-fermâ-yı cihân merḥûm Sulṭân Murâd Ḥân sefer-i Bağdâd'dan ḳufûlde nazâr-ı iksirleriyle mağbûṭ ve maḥşûdü'l-aḳrân ve şükr-i mükerrer luṭf u iḥsân-ı şâh-ı cihânla tûṭî-i şîrîn-zebân ve gül-i şad-berg-i in'âm sulṭân-ı zamânla bülbül-i hezâr-destân olarak semend-i 'azîmeti germ-ḥîz ve kemend-i himmeti manend-i zülf-i dil-âviz, şikârgâh-ı talebde şûr-engîz olup, dârü's-salṭana cânibine 'inân-rîz olduğda, fi'l-ḥâl bâ-ḥaṭṭ-ı pâdişâh-ı deryâ-nevâl müstaḳilen mülâzemetle teşrîf ve der-'aḳab şaḥn medresesiyle talṭîf olındı. Elli üç Şa'bân'ında 'Osmân-zâde Efendi yerine Diyârbekr ḳazâsı iḥsân olındı. Elli dört Şafer'inde ma'zûl ve yerlerine sâbıkü't-terceme Öreke Muştafâ Efendi mevşûl oldı. Elli altı Rebî'ü'l-evvel'inde Ḥanım-zâde Ḥasan Efendi yerine ḳazâ-yı fezâ-yı Ḥalebü's-şehbâ'ya şeh-bâl-i himmet açdılar. Sene-i mezbûre Receb'inde cedd-i emced-i câmi'ü'l-ḥurûf yerine manşib-ı sâbıkılarına naḳl ü taḥvîl ve yerleriyle Şun'î-zâde Efendi tebcîl olındı. Elli yedi Şafer'inde ma'zûl ve yerlerine Vâni Efendi nâ'il-i me'mûl oldı. Altmış bir Muḥarrem'inde Bosnevî Süleymân Efendi yerine Medîne-i Münevvere pâyesiyle Bağdâd-ı behîşt-âbâd ḳazâsıyla ber-murâd oldılar. Altmış iki Şa'bân'ında munfaşıl ve yerlerine ḥalef-i sâbıkı vâşıl oldı. Altmış beş Ramazân'ında 'İzzetî Efendi yerine Şâm-ı şeref-encâm ḳazâsıyla vâşıl-ı kâam olup, ol maḳâm cennet-meşâmda müteşaddî-i icrâ-yı aḥkâm iken biñ altmış altı ḥilâlinde:

Mışrâ'

Şehr-i Şâm'ıñ bâğ-ı ḥuld altında yâ üstindedür

⁷⁶⁰ “Doğuştan gelen şansının kendisine rehberlik ettiğî kişi, neyin kaydındaysa ve neyi gerçekleştirmiyorsa orada yardım (bulur).”

[115b] mażmūnı üzere seyr-i cināna talebkār olup, rūḥ-ı revāmı a‘lā-yı ‘illiyyine güzār ve cism-i ḥākī-i nā-tüvānı Sināniyye nām maḥall zīr-i zemīninde qarār eyledükde manşib-ı münḥal Ca‘fer-zāde Efendi’ye maḥall görildi.

Nażm

دریغ و درد که خورشید آسمان کمال

غروب کرد ببرز شرف ببرز زوال⁷⁶¹

Mevlānā-yı sālifü’l-beyān eskene’llāhu fī ğurefi’l-cinān, ‘allāme-i ‘ālem-i ‘ilm ü ḥükm, be-ṭaḥşiş enḥā-yı fūnūn-ı ‘aqliyyede ‘ilm-i sīne-i bī-kīnesi maḥzen-i envā‘-ı cevāhir-i fażl ü kemāl ve sidde-i Sidre-mişālī menba‘-ı fezā’il ü efdāl, şuver-i ḥaḳā’iḳ ü ‘ulūm, şafḥa-i ḥāṭırlarında mersūm olduğundan mā‘adā ārif-i seyr-i şevābet ve seyyār-ı vāḳıf-ı daḳayıḳ, evzā‘-ı felek-i devvār zübde-i aşḥāb-ı hey’et ü tencīm, muḥallil-i rümüz-ı şaḥā’if-i zīc ü taḳvīm, efrād-ı ‘ulemādan ma‘dūd, ferīde-i şādef-vücūd, evḳātı tedrīs ü ‘ibādete maşrūf, şalāḥ-ı ḥalle mevşūf, ‘ābid ü zāhid, mü’mīn ü müteheccid idi ve bi’l-cümle mecmū‘-ı fażl ü kemālī nūr-ı āfītāb-ı meġārib ü meşāriḳ gibi lāmi‘ ve şāriḳ olup, her fende cihānuñ vaḥīdi ve her ‘ilmde zamānuñ ferīdi olduğu bilā-reyb ve lā-ḥilāf imzā-yāfte-i ehl-i inşāf idi.

Bu faḳıruñ vālid-i merḥūmdan mürāren ğuş-zedi olmuştur ki oḳunan derslerüñ birinde kitāb ṭutmayup, fūnūn-ı ‘āliyye ve aliyeyi ‘an-zuhri’l-ġayb tebyīn ü taḳrīr idüp, irād olunan esvile-i ḳaviyyeye bilā-tela‘ şüm ecvibe-i ḥāsime virilürdi.

Āşār-ı ‘ilmiyyelerinden kendüler cem‘ ü taḥrīr itdüklerinden meşhūr ancak iki ḳıṭ‘a risāledür ki biri ibtidā pādişāh-ı Cem-nişān Sultān Murād Ḥān emr-i vācibü’l-‘iz‘ānıyla ‘ulemā-yı Rüm’uñ biḳā‘ına ve qarāḥin ihtiyār için hey’et ve hendese ve mantıḳ ve umūr-ı ‘āmme ve me‘ānī ve beyān ve fiḳḥ ve ḥadīş ve tefsīrden tertīb-i muḥarrer birer mes‘ele-yi müştēmil risāle, ikinci risāle-i mezkūreye cevāb maḳāmında ‘ulemā-yı Rüm’uñ risālelerine nazar u baḥşī mütezammın risāledür. Lākin ibtidā-yı ḥāllerinden intikāllerine gelince müṭāla‘a ve müzākere itdükleri kütüb, zeyl ü havāmişinde olan āşār-ı ḳalemleri cem‘ ü tertīb olınsa niçe şürūḥ ve ḥavāş peydā olurdu. Ḥattā şāḳird-i ḥāşlarından ba‘z hendesede *Ḳādi-zāde-i Rūmī* üzerine ve hey’etde bir *Bercendī* üzerine ‘uḳde-ġuşā-yı [116a] nūket ü me‘ānī olan kelām-ı dürer-bārların cem‘i tedvīn eyleyüp, birer müstaḳil eser-i celīl olmuştur. İḥyānen ezmāyiş-i ṭab‘-ı çālākları için raḥş-ı yerā‘asınuñ ‘inānların cevānger-i meydān-ı nażm idüp, mızmar-ı

⁷⁶¹ “Ne yazık, ne acı ki olgunluk göġünün güneşi, şeref burcundan yokluk burcuna battı.”

feşāhat-güsterīde hā'iz-i kaşabü's-sebak-ı me'ānī-perveri olurlardı. Bu beyt-i Fārisī çekīde-i kilik-i 'anber-efşānlarıdır:

Nazm

مرابدرس محبت سبق حديث و فاست

مقام كوشه محبت وظيفه جور و جفاست⁷⁶²

Şāhibü't-teşānif Mevlānā Mehemmed Sırrü'd-dīn

el-Mevlā Mehemmed Sırrü'd-dīn bin İbrāhīm el-Hānefi. Zāt-ı ma'ālī şifātı diyār-ı Mışriyye'den bedīdār ve İbnü's-şānī' es-Sırrī 'unvānıyla şöhret-şi'ār olmuş idi. Vālid-i tüccār-ı zevi'l-iqtidārdan olup, emvāl-i keşire taḥlīf itmiş iken reh-ber-i tevfiḳ-ı Ḥudā ile taḥşil-i 'ilm ü kemāle 'āzīm ve kesb-i ma'ārif ve efzāle cāzīm olup, 'ulemā-yı 'aşrdan Ebū Bekr-i Şünūvānī'den tekmil-i 'ulūm, ba'dehū Paşa-zāde Ḥüseyn Efendi'den tetmīm-i ādāb u rūsūm itdükden sonra ol beldede vāḳı'a Süleymāniyye ve sā'ir medreselerde bāsıṭ-ı seccāde-i ifāde ve gevher-nişār-ı taḥḳīḳ u icāde olup, niçe ṭālibānı irşād ve sevḳ-ı ṭarīḳ-ı reşād iderdi. Biñ elli beş tāriḥinde Mu'īd Aḥmed Efendi şeyḫü'l-İslām olduğda, ba'z-ı meṭālib-i dünyevīye neyl ārzūsıyla dārü'l-mülk-i İstanbul'a vāşıl ve anlardan Ḳuds-i Şerīf pāyesine nā'il olup, bilā-hemm ü lā-elem merzūḳ u muḡtenem oldukları hālde Ḳāhire-i ṭāhireye 'azīmet ve on yıldan mütecāviz mu' tād-ı sābıḳ üzre ifāde ve ta'lime müdāvemēt üzre iken altmış altı ḥilālinde intikāl ve dārü'l-ḥulūde isti'cāl eyledi.

Mevlānā-yı sālifü'l-beyān pür-çeşme-i fażl ü 'irfān, 'umde-i 'ulemā-yı evlād-ı 'Arab, maḡzen-i cevāhir-i 'ilm ü edeb, şalāḥ-ı ḥālle me'lūf, evḳātı müṭāla'a ve 'ibādete maşrūf idi. Muḡammed Emīn *Ḥulāşatü'l-eşer*'de naḳl ider ki benī nev'i beyninde nezāfet-i libās ile mümtāz ve vecāhet-i şekl ile ser-efrāz, ḥoş-şoḡbet, şāfi-ṭaviyyet idi.

Āşār-ı 'ilmiyyelerinden *Hidāye* 'ināyesine ve Seyyid Şerīf'ün *Şerḫ-i Miftāḥ*'ına ve *Ḳādī Beyzāvī*'ye ve uşul-i ḥadiş-i şerīfde İbn Ḥacer 'Asḳalānī'nün *Nuḡbetü'l-fıkr* *Şerḫ*'ne 'alā ḥiddet ḥāşiyeleri ve şan'at-ı müşkile beyānında müstaḳil risāleleri vardır. Her biri müfid ü mürşid, müstefīd-eşerdür.

⁷⁶² “Benim için sevgi dersi, vefa haberinin öğretilmesidir. Sevgi köşesi makamının görevi sıkıntı ve keder (vermektir).”

Fikrî Aḥmed Efendi

el-Mevlā Aḥmed Efendi. Vilāyet-i Kaştamoni'dan [116b] zuhūr ve Fikrî Aḥmed Efendi 'unvānın tuğrā-yı menşūr itmiş idi. Fikr-i daḳıkadānında taḥşil-i 'ilm ü kemāl-i ehemmi' māl olmağın tarīḳ-ı 'ilme vaż'-ı ḳadem ve livā-yı şöhretle ref'-i 'alem ḳılduğda Şeyḫü'l-İslām Ḥāce-zāde Meḥemmed Efendi merḫūmuñ turre-i tāḳ-ı 'ināyetlerinde āşiyāne-sāz ve şeref-i mülāzetleriyle ser-firāz olup, ḳırḳ aḳçe medreseye vāşıl, andan daḫi munfaşıl iken otuz beş Ramazān'ında Sinān Efendi yerine Cezerî Ḳāsım Paşa ḫāricine nā'il, otuz sekiz Şevvāl'inde Şāriḫ-i *Menār* 'Abdü'l-ḫalīm Efendi yerine 'Osmān Paşa Medresesi'ne vāşıl oldılar. Ḳırḳ Cemāzi'l-āḫire'sinde Muḫarrem-zāde Efendi yerine Sinān Paşa Medresesi'yle bekām olup, ḳırḳ iki Rebī' ü'l-evvel'inde Receb Paşa İmāmı yerine Muştafā Ağa Medresesi'yle tekrīm olındılar. Ḳırḳ dört Receb'inde Şaḫn-ı Semāniyye'nüñ biriyle ta'zīm, ḳırḳ beş Şa'bān'ında İsmihān Sulṫān Medresesi'yle tekrīm olındılar. Ḳırḳ toḳuz Şevvāl'inde 'İşmetî Efendi yerine Üsküdar vālidesi iḫsān olındı. Elli ḫudūdında Ğalaṫa ḳazāsı mecrā-yı ḫükmi imzāları oldu. Elli iki Zi'l-ḳa'de'sinde 'azl ü infişāl ile müreffehü'l-bāl sübḫa-şümār-ı eyyām ü leyāl iken

Mışrā'

وای نعیم لایکدره الدهر⁷⁶³

ma-sadāḳınca bir iki maḫdūmı 'āzim-i dārü'l-ḳarār olması bā' iş-i terk-i emānī-i dünyevī olup, ḫānelerin fūrūḫt idüp, Beşiktaş'a naḳl u ḫareket ve Edrine pāyesiyle Bıñarḫişār ḳazāsı arpalığıyla tarīḳ-ı 'ilmīden bi'l-küllīye ferāğat itmiş idi. Bu minvāl üzre āzāde ve sefer-i 'uḳbāya āmāde iken biñ altmış üç Şevvāl'inde intikāl ve dārü'l-cināna isti'cāl idüp, cenāzeleri Üsküdar mezāristanında defn olındı.

Mevlānā-yı merḳūm āşinā-yı muḳaddemāt-ı 'ulūm, zī-şervet, pāk tıynet ḫaṫṫ-ı neseḫīde müfred-i zamāne, 'ilm-i şaḳda yegāne idi.

Şāmī Nu'mān Efendi

el-Mevlā Nu'mān bin 'Abdu'r-raḫmān.

شېش جنان بلطافت كه دیدهء اعمی

ز جیب شام ببیند جمال صبح وصال⁷⁶⁴

⁷⁶³ "Hangi nimet vardır ki musibet onu üzmesin?"

⁷⁶⁴ "Onunla (geçirilen) akşamların letafeti, âmânın gözlerinin kavuşma sabahının güzelliğini gecenin etrafında görmesi gibidir"

beyti mışdāk ve hāli vāki[‘] olan Şām-ı dārü’s-selāmdan bedīd ve ol belde ‘ulemāsından taḥşīl-i dāniş ü dīd idüp, dārü’l-mülk-i Koştantıniyye’ye kudüm ve devr-i mecālis-i ‘ulemā-yı Rūm idüp, Şeyhü’l-İslām Ebū Sa‘īd Efendi hıdmetlerinden mülāzım ve tarīk-ı tadrīse ‘āzım olup, kırk akçe medreseden ma‘zül ve muntazır-ı [117a] neyl-i me‘mül iken kırk beş hudūdında Çatalca’da vāki[‘] ‘Alī Paşa Medresesi’ne hāric ile ‘āric, elli bir Rebī‘ü’l-evvel’inde ‘Abdü’l-halīm Efendi yerine Mesīh Paşa Medresesi’yle mübtehic oldılar. Elli üç Şafer’inde Şu‘ayb-zāde yerine Fāṭıma Sultān Medresesi’ne nā’il oldı. Elli altı Receb’inde Nefes-zāde yerine İbrāhīm Paşa-yı ‘Atīk Medresesi’ne ḥaḳīk olup, yerinde müşila-i şahn i‘tibāriyle bekām, ba‘dehū şahn medresesiyle nā’ilü’l-merām oldılar. Elli toḳuz Ramazān’ında Kud̄s payesiyle Vehhāb-zāde Efendi yerine Kayşeriyye ḳazāsı iḥsān olındı. Altmış Receb’inde ma‘zül ve yerine Dervīş-zāde Maḥmūd Efendi mevşül oldı. Altmış bir Zi’l-ka‘de’sinde İsmā‘īl-zāde Efendi yerine dārü’n-naşr Edrine hükümeti ile ser-efrāz oldılar. Altmış iki Ramazān’ında munfaşıl ve yerlerine Burusī Meḥammed Efendi vāşıl oldı.

Vak‘a-i Devāt

Altmış dört Receb’inde Şāriḥ-i *Menār*-zāde Aḥmed Çelebi tārīhinde beyān itdüğü vech üzere yüz elli ğuruşluk bir billür, müzehheb ḳalemdān ma‘e’d-devāt bir şāni‘-i zımmīden nesī’e sekiz yüz ğuruşa alup, İstanbul ḳazāsı taḥşīli için pādīşāha ihdā murād itdükde şeyhü’l-İslāmuñ taraf-ı hilāfında yek-dillik münāsebeti ile āti’t-terceme Memek-zāde ile meşveret itdükde Memek-zāde vasıta olmağa ta‘ahhüd idüp, ḳalemdān-ı mezḳūrı şāhibü’t-tercemededen aḥz idüp, pādīşāha kendü tarafından hediye gönderüp, on iki biñ ğuruşluk devāt olmağ üzere āvāze birağup, kendü maşlaḥatı için idügin iş‘ār itmiş idi. Bu eşnāda şāni‘ olan ḳuyumcı zımmī şāhibü’t-tercemededen sekiz yüz ğuruş taleb ve bunlar daḫi edāda ta‘allül idicek ‘arz-ı hāl ile vezīre i‘lām u beyān ve iḥḳāk-ı ḥaḳ olunmağ bābında aḥz-ı fermān itmiş idi. Ḳaziyye-i mezbūre vezīr tarafından ma‘lūm-ı ḥarem-i hümāyūn olduḳda, Vālide Sultān “Benüm arslanuma il malı niçün gönderürler” diyü devātı vezīre, vezīr daḫi İstanbul ḳāḫisi Bolevī Efendi’ye irsāl ve şāhibine işāl tenbīh olınduḳda zımmī ise “Ben bey‘-i ḳat‘ī ile bey‘ itmişdüm” diyü, sekiz yüz ğuruş taleb idüp, lākin ğabn-i fāhiş muḳarrer olmağın üzerine redd olunup, bunlar Saḳıza iclā olunup, me‘ūneti ümerā ve a‘yān cezīreye taḥmīl [117b] ve

⁷⁶⁵ عشى و غداة و عشى anlar sofrasından tağdī vü ta‘aşşī itmek ile tezlil olunup, iki sene bu minvāl üzere güzārende-i eyyām olduğdan sonra ‘avde izni mütezammın-ı hüküm-i şerif ve nīm-nigāh iltifāt-ı pādişāhī ile talīf olunup, Aṭranos kazāsı arpalık ihsān olunmuş idi. Bir müddet ser-fürü-bürde-i ceyb ü inzivā olmuş iken i‘tikādınca birkaç def‘a maṭlebi taḥallüfenden dāmen-i işṭibārı raḥnedār ve k̄ā‘im-maḳām paşaya mümzā ve maḥtūm tezkire ile ‘arz-ı dirhem ü dīnār itmegın bu vaz‘ bu‘l-‘aceb mādde-i istirdād-ı devātı tezkire sebep olup, arpalığı olan Aṭranos’a menfā ve çerāğ-ı iḳbālī tekrār münṭafī oldu. Bir müddet daḫi ol maḫalde kūşe-nişīn-i inzivā iken ba‘z-ı şüfe‘ā niyāz ve recālarıyla menşūr ‘afv irsāl olındı. Altmış ṭoḳuz Şafer’inde Hāşimī-zāde yerine Burusa kazāsı tefvīz olındı. Sene-i mezbūre Şevvāl’inde pādişāh-ı İslām maḥrūse-i mezbūreye ‘azimet buyurmışlar idi. Şāhibü’t-terceme ḫaḳḳında vūkelā-yı devlete müfevvez ve muḥtaşş olan umūra müdāḫalesi ḳar‘-i sem‘-i hümāyūn itdükde bu maḳūlenüñ mūcib-i şer‘isi istiftā buyurulduḳda ber-vefk-i fetvā mūcib-i şer‘isi icrā olunmaḳ fermān olunup, sene-i mezbūre Zī‘l-ḫiccesi evā‘ilinde ‘arşa-i şühūddan nābūd ve ‘āzim-i dārü‘l-ḫulūd olup, mansıb-ı maḫlūl Ca‘fer-zāde Efendi’ye virildi.

Mevlānā-yı merḳūm ḫāfız-ı kelām-ı melik-i Ḳayyūm, ḫoş-şavt ve bülend-āvāz, aḳrānından ser-efrāz idi.

‘Oşmān-zāde Meḫemmed Efendi

el-Mevlā Meḫemmed bin ‘Oşmān. Devlet-i Murād Ḥān-ı Rābi‘ ‘ulemāsından tercemesi *Zeyl-i ‘Aṭāyī*’de biñ otuz yedi senesi vefeyātında sebḳ iden Ḳırbac ‘Oşmān Efendi maḫdūmı Meḫemmed Efendi’dür. Taḫşil-i meleke-i isti‘dād ve levāzım-ı ṭarīḳı i‘dād eyledükde Aḫī-zāde ‘Abdü‘l-ḫalīm Efendi ḫıdmetlerinden mülāzemetle ber-murād olup, bi-ḫasbi‘l-‘āde ḳaṭ‘-ı menāzil-i ifāde iderek kırḳ aḳçe medreseden ma‘zūl ve ḫāric elli pāyesine muntazır-ı vuşūl iken otuz beş Şafer’inde Ca‘fer-zāde yerine Ḥusrev Keḫudā Medresesi’yle kām-revā oldılar. Kırḳ Zī‘l-ḫicce’sinde İsmā‘il Efendi-zāde yerine Dāvūd Paşa Medresesi’yle tekrīm, kırḳ iki Rebī‘ü‘l-evvel’inde Aḫmed Fikrī yerine Sinān Paşa Medresesi’yle ta‘zīm olındılar. Sene-i mezbūre Ramazān’ında Memek-zāde Efendi yerine Ḥāce Ḥayrū‘d-dīn Medresesi’yle vāşıl-ı ‘izz ü temkīn [118a] oldılar. Ba‘dehū Muştafā Ağa Medresesi ihsān olındı. Kırḳ sekiz Muḫarrem’inde ‘Acem Meḫemmed Efendi yerine şaḫna geldi. Elli Zī‘l-ḳa‘de’sinde Müfettiş Aḫmed

⁷⁶⁵ Bu ibare, *En‘ām Sūresi* 6/52. ve *Kehf Sūresi* 18/28. āyetlerinde “بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ” “sabah ve akşam” şeklinde geçmektedir.

Efendi yerine Edrinekapusı Mihrümâhî'na pây-ı himmet kodı. Elli bir Rebî'ü'l-evvel'inde Diyârbekr kazâsı ihsân olındı. Elli üç Şa'bân'ında Toğat kazâsına menkûl ve yerlerine Amedî Mollâ Çelebi mevşûl oldu. Ba'de'l-'azl ve'l-infişâl elli beş Receb'inde Hasan Paşa-zâde yerine Mekke-i Mükerrreme pâyesiyle Mağnisa kazâsında icrâ-yı şerî'at-ı garrâ itdiler. Elli altı Receb'inde ma'zûl ve yerleriyle Hândân Efendi hândân oldu. Elli sekiz Receb'inde Şâlih Efendi yerine Yeñişehr kâdîsi oldılar. Elli tokuz Şa'bân'ında ma'zûl ve yerlerine Kâsım Paşalı 'Abdu'llâh Efendi nâ'il-i me'mûl oldu. Altmış iki Şa'bân'ında Hânım-zâde yerine Şâm-ı cennet-meşâm kazâsında baş-ı bisât-ı ahkâm itdiler. Altmış üç Zî'l-ka'de'sinde munfaşıl ve yerlerine Şeyhü'l-İslâm Bahâyî birâderi Aḥmed Efendi vâşıl oldu. Altmış altı Zî'l-ka'de'sinde Minḳârî-zâde Efendi merḥûm yerine Mısr-ı zâtü'l-ehrâm kazâsıyla bekâm oldılar. Altmış yedi Cemâzi'l-âhire'sinde eyyâm-ı 'ömri âḫir olup, dârü'l-ḳarâra intikâl eyledi.

Mevlânâ-yı mezbûr ḥüsn-i ḥâlle mezkûr, selimü'l-ḳalb ve pāk-i' tiḳād, maḥdûm-ı meḳârim-mu' tād idi.

Anḳaravî Es'ad Efendi

el-Mevlâ Meḥemmed Es'ad bin Meḥemmed. Ḥâk-i pāk-i Anḳara'dan bedîdâr olup, tercemesi *Zeyl-i 'Atâyi'* de mârr Ḳara Çelebi-zâde Meḥemmed Efendi Âsitânesi'ne ittisâl ile nihâl-i âmâli pür berg ü bâr olup, ḥudmetlerinde kâ'im ve cenâblarından mülâzım ve ṫarîḳ-ı tadrîse 'âzim olduḳda, kırḳ aḳçe medreseden ma'zûl iken yigirmi tokuz Şa'bân'ında Ḥayyât-zâde yerine Ḥusrev Ketḫudâ ḥâricine 'âric olup, otuz dört Şevvâl'inde Emîr 'Âlem yerine Şâh-ı Ḥübân Medresesi'yle taḫşîl-i 'izz ü şân itdiler. Otuz altı Ramazân'ında 'Abdü'r-raḫîm Efendi yerine Muştafâ Ağa Medresesi'ne i'tilâ, otuz sekiz Şevvâl'inde Şahn-ı Semâniyye'ye irtikâ itdiler. Kırḳ Receb'inde 'Ayşî Efendi 'azlinden Çorlı Medresesi ihsân olındı. Sene-i mezbûre Zî'l-ḥicce'sinde Mantıḳî Aḥmed Efendi yerine Zâl Paşa Medresesi'yle kâm-revâ oldılar. Kırḳ iki Muḫarrem'inde Dâmâd-zâde yerine Eyyûb Medresesi'yle ta'zîm, kırḳ dört Rebî'ü'l-evvel'inde selef-i sâlifî Mantıḳî Efendi yerine Süleymâniyye medârisinüñ [118b] biriyle tekrîm olındılar. Kırḳ sekiz ḥudûdında Hasan Ketḫudâ-zâde maḥlûlinden kazâ-yı fezâ-yı Ḥalebü's-şehbâ ile kâm-revâ oldılar. Kırḳ tokuz Şevvâl'inde Martolos-zâde Maḥmûd Efendi yerine Ḳuds-i dârü'l-ins kazâsına menkûl ve yerlerine Muşlihü'd-dîn-zâde es-Seyyid 'Abdu'llâh Efendi mevşûl oldu. Elli Zî'l-ka'de'sinde ref' ve yerlerine İsmâ'il Efendi-

zāde naşb olındı. Elli dört Cemāzi'l-āhire'sinde Memek-zāde Muştafā Efendi yerine Mısr-ı zātü'l-ehrām kazāsıyla ikrām olındılar. Elli beş Cemāzi'l-āhire'sinde ma'zül ve yerlerine Hasan Efendi-zāde mevşül oldu. Elli yedi Rebî'ü'l-evvel'inde zāhir-i hāl Edrine pāyesiyle Seyyid Aḥmed Efendi üzerinden Boyābād kazāsı arpalık virildi. Altmış bir Muḥarrem'i āhirinde Ḥ'āce-zāde 'Alī Şāh Efendi yerine İstanbul kazāsı tevcīh olındı. Sene-i mezbūre Receb'inde Bālî-zāde Efendi üzerinden Tire kazāsı arpalığı 'ināyetle munfaşıl ve yerlerine Bostān-zāde Efendi muttaşıl oldu. Altmış beş Şevvāl'inde Şun'î-zāde Efendi yerine Anaṭolî şadāreti ile tekrīm olunup, arpalıkları seleflerine virildi. Altmış altı Ramazān'ında Dağardı ilḥākıyla Dimetoğa arpalığı iḥsānıyla ref' olunup, yerlerine Şeyḫü'l-İslām Bolevî Muştafā Efendi naşb olındı. Sene-i mezbūre Zî'l-ka' de'sinde irtihāl ve 'ālem-i sa'ādete isti'cāl eyledi.

Mevlānā-yı merķūm dā'ire-nişin-i 'ulemā-yı rūsūm, sāfi-derūn ve pāk-nihād müselle-i kavî i' tikād idi.

Mollāsnuñ şadāreti zamānında tezkirecilik ḫıdmetiyle kām-yāb olup, cümletü'l-mülk umūrı ve dil-ḫāh üzere ḫıdmet itmekle manzūrı olmuş idi. Ba' deḫū Kara Çelebi-zāde Maḥmūd Efendi'nüñ daḫi Anaṭolî'sında ḫıdmet-i mezbūre ile istiḫdām olındılar.

İsmā' il-zāde Efendi

el-Mevlā Meḥemmed bin İsmā' il. Ṭabağa-i çehār-dehum-ı 'Oşmānî devlet-i Aḥmed Ḥānî 'ulemāsından *Zeyl-i 'Aṭāyî*'de biñ yigirmi altı ḫudūdında Bursa kazāsından ma'zūlen 'azm-i 'adem-ābād ve ka' -ı peyvend-i merdüm ü murād iden İsmā' il Efendi'nüñ maḥdūmı Meḥemmed Efendi'dür. Mışkale-i ictihād ile cilā-baḫş-ı mir'āt-i bāl ve kābil-i naqş-ı isti'dād ü istiḫāl olduğda, Şeyḫü'l-İslām Ḥ'āce-zāde Meḥemmed Efendi'den mülāzemetle bekām ve ba'z-ı merātib-i 'ilmiyye ile maḫhar-ı ikrām [119a] olup, kırk akçe medreseden ma'zül iken biñ yigirmi sekiz Muḥarrem'inde Sinān Ağa Cāmi'inde vāki' olan imtiḫānda meşhūdü'l-ehliyye olmağın Kürkcibaşı ḫāricine 'āric ve şeref-i imtiyāz ile mübtehic oldu. Otuz iki Muḥarrem'inde Derviş Efendi yerine Ḥācī Hasan-zāde Medresesi'yle kām-revā oldılar. Otuz yedi Şa' bān'ında Muştafā Efendi yerine Ḥayrū'd-dīn Paşa Medresesi'ne revnaq-baḫşā oldılar. Otuz sekiz Muḥarrem'inde Mollā Aḥmed-zāde dāmādı Maḥmūd Efendi yerine Dāvūd Paşa Medresesi'yle kadrleri bülend oldu. Otuz ṭoḫuz Receb'inde Bostān-zāde Aḥmed Efendi

yerine Maḥmūd Paşa Medresesi'yle ta'zīm olındı. Kırk Zī'l-ḥicce'sinde Astarıcı Sinān-zāde yerine Murād Paşa-yı Cedīd Medresesi'yle ber-murād oldı. Kırk iki Rebī'ü'l-evvel'inde Şaḥn-ı Şemāniyye medārisinüñ biriyle tekrīm olındı. Kırk üç Ramazān'ında Şaḥḥāf Şeyḥ-zāde Efendi yerine Ḥānḳāh müderrisi oldılar. Andan Kālender-ḥāne Medresesi'nde lāne-sāz oldılar. Elli Zī'l-ka'de'sinde Kuds-i Şerīf kazāsıyla teşrīf olındı. Elli iki Şa'bān'ında ma'zül ve yerlerine Memek-zāde Efendi mevşül oldı. Elli altı Receb'inde Necātī-zāde Efendi yerine Mekke-i Mükerreme kazāsıyla tekrīm olındılar. Elli yedi Şa'bān'ında munfaşıl ve yerlerine Sa'dī-zāde Efendi vāşıl oldı. Altmış bir Receb'inde fetvā-emīni Şeyḥ-zāde Efendi yerine Edrine kazāsında icrā-yı zülāl-i aḥkām itdiler. Sene-i mezbūre Zī'l-ḥicce'sinde sābıķü't-terceme Nu'mān Efendi ḥaṭṭ-ı hümāyūn ile yerlerine Edrine kāḏisi olduḡda, İstanbul pāyesiyle bunlar Bosnevī 'İsā Efendi yerine Selanik kazāsına naḡl olındı. Altmış iki Şevvāl'inde ma'zül ve yerlerine İstanbul kāḏisi 'İşmetī Efendi menḡul oldı. Altmış beş ḥilālinde intıķāl ve nüzhetgāh-ı firdevse isti'cāl itdi. Edrineḡapusu ḥāricine medfūn olup, Rızā Çelebi bu mışrā'ı tārīḡ diyüp, naḡş-ı seng-i mezārı vāķi' olmuşdur:

Tārīḡ

Rūh-ı İsmā' il-zāde vāşıl ola cennete

Mevlānā-yı merḡūm faẓilet-i 'aliyye ile ma'lūm Fārisidān şāḡib-i fehm ü iz'ān idi. [Merḡūm-ı merḡūmuñ medfeni vālidı cenbinde olduḡı aḡfādından menḡul ḡaber-i müsellemü'l-medlūldür. Lākin 'Aḡāyī merḡūm vālidleri tercemesinde Keskin Dede Tekyesi'nde defn olınmuşdur, diyü taḡrīrini maḡdūmı şāḡibü't-terceme naḡṭā(?) idüp, kenār-ı Zey'e Edrineḡapusu ḥāricinde olduḡın terḡīm eylemişdür.]

Kırlı Ḥanım-zāde Ḥasan Efendi

el-Mevlā Ḥasan. Devlet-i 'aliyye-i İbrāḡim Ḥāniye'de şadr-ı a'zam olan Ḳapucıbaşı-zāde [119b] Meḡammed Paşa aḡribāsından Kırlı Ḥanım-zāde dimekle şehīr ve bu 'unvān ile ma'lūm-ı şāḡir ü kebīrdür. Vālidı 'avām-ı nāsdan bī-nām ü nişān olmaḡla ismine zafer-yāb olunmadı. 'Ulemā-yı 'aşruñ birinden mülāzım ve ṭarīḡ-ı tadrīse 'āzım olup, otuz sekiz Muḡarrem'inde Başmaḡcı-zāde Efendi yerine Papasoḡlı Medresesi'ne ḡāric ile vāşıl, otuz ṭoḡuz Şevvāl'inde Ebu'l-ḡayr yerine Ḳapudan 'Alī Paşa Medresesi'ne nā'il oldılar. Kırk dōrt Muḡarrem'inde Zāl Paşa müderrisi oldılar. Ba' deḡū Şaḡn-ı Şemāniyye'nüñ biriyle terfi' olındı. Kırk ṭoḡuz Şevvāl'inde Ḥ'āce

Meħemmed Efendi yerine Murād Paşa-yı Cedīd'e geldi. Elli bir Rebī'ü'l-evvel'inde Emru'llāh-zāde Efendi yerine Kızıl Muşluk müderrisi oldılar. Elli dört Şafer'inde Şadrü'd-dīn-zāde Efendi yerine Üsküdar Mihrümāhı'nda cā-nişin oldılar. Elli beş Receb'inde Raħmetu'llāh Efendi yerine Halebü'ş-şehbā kazāsı 'ināyet olındı. Elli altı Rebī'ü'l-evvel'inde ref' ve yerine Fāzıl Mollā Çelebi naşb olup, bunlara İznik arpalığı 'ināyet olındı. Altmış bir Şa'ban'ında Bostān-zāde Aħmed Efendi yerine Şām-ı dārü's-selām kazāsıyla maķzī'l-merām oldılar. Altmış iki Şa'ban'ında Ümmī İbrāhīm Efendi yerine Mekke-i Mükerreme kazāsına naql ile tekrīm olup, yerleriyle 'Ořmān-zāde Efendi ta'zīm olındı. Altmış üç Şevvāl'inde 'azl ü infişāl ve yerlerine İcī-zāde Seyyid Yaħyā Efendi ittīřāl itdi. Sene-i mezbüre ħilālinde ol arāzīde intikāl ve 'ālem-i beķāya isti'cāl itdi.

Mevlānā-yı merķūm beyāz-ı řāħīř-naķř-ı 'ulūm, řāfi-fu'ād, mü'min-i pāk-i tīķād idi.

Sa' dī-zāde Efendi

el-Mevlā Seyfu'llāh bin Sa' dī. Taħřil-i kemālāt-ı 'ilmiyye ve kesb-i ma' ārif-i resmiyye idüp, zāt-ı ma' āli-simātı mānend-i seyfi ve řāħin-i sād sa' ādet ü iķbālde meķin olup, miřāl-i seyfi zerrinkār 'arřa-i baħř ü cedelde řābit ve ber-ķarār olduķda, 'ulemā-yı 'ařruñ birinüñ mişkale-i 'ināyeti ile jeng-zedā-yı řaħa-i bāl ve şeref-i mülāzemetiyle ħuliy-bend-i şemşir-i cāh ü iķbāl olup, kař' -ı menāzil ve tayy-ı merāħil iderek kırk aķçe medreseden ma' zül iken yigirmi toķuz Şafer'inde Hüdhüd 'Abdü'l-ķādir Efendi yerine Tūfi Lařif ħāriciyle talşif olındı. Otuz bir Şa'ban'ında 'Abdü'n-nebī Efendi yerine 'Alī Pařa-yı Cedīd Medresesi'yle tecdīd-i sūrūr itdiler. Otuz beř Ramazān'ında [120a] 'Azīz Efendi-zāde yerine Üsküdar Mihrümāhı'na pāy-ı himmet ķodılar. Otuz yedi Şa'ban'ında Ĥāce-zāde Mes'ūd Efendi yerine Şāħn-ı Şemāniyye'ye geldiler. Otuz toķuz Zi'l-ķa' de'sinde 'Alī Çelebi-zāde yerine Kalendar-ħāne müderrisi oldılar. Kırk bir Cemāzi'l-āħire'sinde Kebīri Meħemmed Efendi yerine Şeh-zāde Medresesi'yle tevķi', kırk iki Rebī'ü'l-evvel'inde selef-i sālifi Mes'ūd Efendi yerine Süleymāniyye'ye terfi' olındı. Kırk üç Ramazān'ında Martolos-zāde Muřtafā Efendi yerine Kuds kazāsıyla teşrif olındı. Kırk dört Zi'l-ķa' de'sinde ma' zül ve yerlerine Serbendī-zāde Şeyħī Efendi mevşul oldı. Ba' dehū Ĥalıcı-zāde 'Abdu'r-raħmān Efendi yerine Yeñiřehr kazāsı iřsān olındı. Elli iki Şa'ban'ında munfaşıl ve yerlerine Bostān-

zāde Aḥmed Efendi vāşıl oldu. Elli altı Zi'l-ka'de'sinde Şun'î-zāde Efendi yerine Ḥalebü'ş-şehbā kazāsıyla kām-revā oldılar. Elli yedi Şa'bān'ında bilā-taḥallül 'azl, İsmā'îl-zāde yerine Mekke-i Mükerrime kazāsına nā'il olduğda, yerlerine Bostān-zāde Aḥmed Efendi vāşıl oldu. Elli sekiz Muḥarrem'inde merfū' ve yerlerine Ḳadrî Efendi manşūb oldu. Sene-i mezbūre Receb'inde Menemen arpalığı iḥsān olındı. Altmış Şa'bān'ında Necātî-zāde yerine Edrine kazāsı ḥükümeti tefvîz olduğda Rızā Çelebi bu mışrā'ı tārîḥ dimişdür:

Mışrā'

Sa'dî-zāde Edrine şehrine ḥākim didiler

Arpalıkları Raḥmetu'llāh Efendi'ye virildi. Altmış bir Muḥarrem'inde Ğalaṭa ḳāḏîsi Şeyḥ-zāde Efendi ile mübādele-i manşib itdiler. Altmış iki Şevvāl'inde 'İşmetî Efendi yerine İstanbul kazāsı 'ināyet olındı. Altmış üç Rebî'ü'l-āḥir'inde ref' ve yerlerine Raḥmetu'llāh Efendi naşb olındı. Balıkesir ma'-Balya arpalıklarıyla āsūde ḥāl ve müreffehü'l-bāl iken altmış beş ḥudūdında terk-i nüzhet-serāy-ı fānî ve 'azm-i dārü'n-Na'im-i cāvidānî eyledi.

Mevlānā-yı merḳūm maḥdūm-ı ma'ālî-rūsūm, fazîlet-i 'ilmiyye ile ma'rūf, vecāhet ü nebāhet ile mevşūf, naḥl-i ḥadıḳa-ṭırāz-ı āl-i resūl, gevher-i silkü'l-le'āl-i nesl-i betül idi.

Muştalih-zāde Efendi

el-Mevlā Meḥammed. 'İlm ü 'irfāna sa'y ü ictihād ile dāḥil-i ḥalḳa-i erbāb-ı isti'dād olduğda, 'ulemā-yı 'aşruñ birinden şeref-i mülāzemete vāşıl ve evvelîn-i āmāle nā'il olduğdan sonra sālîk-i ṭarîḳ-ı ḳazā [120b] ve mālîk-i ezimme(?)'i ḥüküm ü imzā olup, ḳaşaba-i celīleye ḥākim ve ḥā'iz-i ḳaşabāt-ı mekārîm olduğda, elli iki Şevvāl'inde mevleviyetle Lefḳoşa ḥükümeti tefvîz olındı. Elli altı Receb'inde Emīnî Efendi yerine Bağdād-ı behişt-ābād kazāsıyla ber-murād oldılar. Elli yedi Şa'bān'ında munfaşıl ve yerlerine Bāyezîd Efendi vāşıl oldu. Elli sekiz Rebî'ü'l-āḥir'inde Şeyḥî-zāde 'Abdu'r-raḥmān Efendi yerine Edrine kazāsı iḥsān olındı. Sene-i mezbūre Receb'inde 'azl-i bî-hengām ile telḳām olduğda, yerleriyle Bostān-zāde 'Abdü'l-kerîm Efendi nā'ilü'l-murād oldu. Ba'dehū Pravadi, andan altmış üç Şafer'inde Şun'î-zāde Efendi üzerinden Güzelḥişār arpalığı iḥsān olunup, güzārende-i eyyām iken altmış dört Şevvāl'inde 'idgāh-ı fānîden rû-gerdān ve nüzhetgāh-ı cāvidāniye pūyān oldu.

Mevlānā-yı merķūm Muştalih-zāde dimekle mevsūm, şāhib-i himmet, şāfi-taviyyet idi.

Nevālī-zāde Efendi

el-Mevlā Maħmūd. H̄ān-ı ni‘met-i devlet-i ‘Osmāniyye’den eben ‘an ceddin nevāle-çin-i ma‘ālī vü mefāhir olan Nevālī-zāde Ziyā Efendi’nün maħdūm-ı ferħunde-me‘alidür. İstifāze-i ‘ilm ü ‘irfāna bezl-i mechūd ve istifāde-i zarā’ife sa‘y-i nā-maħdūd itmiş idi. Destyāzī-i feyz-i lem-yezelī birle ma‘ārif-i mevrūşeyi zamīme-i fazl-ı mükteseb kılduķda ‘ulemā-yı ‘aşruñ birinden iktisāb-ı şeref-i mülāzemet ve intihāc-ı tarīķa-i himmet itmiş idi. Biñ otuz beş Şafer’inde ‘Abdü’l-kayyūm Efendi yerine Kepenkci Sinān Medresesi’ne ħāric ile ‘āric, kırķ Ramazān’ında Taķıyyü’d-dīn Efendi yerine Koca Muştafā Paşa Medresesi’yle mübtehic oldılar. Kırķ iki Rebī‘ü’l-evvel’inde Emru’llāh Efendi yerine ‘Alī Paşa-yı Cedīd Medresesi māye-i sürūr-ı ibtihācları oldu. Kırķ dört Cemāzī’l-āħire’sinde Ĥamīdī Efendi yerine Rüstem Paşa müderrisi oldılar. Kırķ sekiz ĥudūdında H̄āce-zāde Meħemmed Efendi yerine Kapuāgası Medresesi’ne geldiler. Andan Şaħn-ı Şemāniyye’ye ĥıram itdiler. Elli Receb’inde Beyānī Aħmed Efendi yerine Burusa’da Ġāzī Ĥudāvendigār Medresesi’ne vāşıl, elli iki Şa‘bān’ında Saķız każāsına nā’il oldılar. Elli üç Ramazān’ında ma‘zül ve yerlerine Hevāyī-zāde Meħemmed Efendi mevşül oldu. Elli yedi Şa‘bān’ında Bosnevī Süleymān Efendi yerine Belgrad każāsıyla ber-murād, elli sekiz Muħarrem’inde Kayşeriyeli Aħmed Efendi yerine Bosna [121a] każāsına nakl ile mesrūrü’l-fu’ād olup, yerine Vezīr Maķbül Aħmed Paşa imāmı irsāl olındı. Elli toķuz Rebī‘ü’l-āħir’inde ma‘zül ve yerlerine Ĥalīl Efendi mevşül oldılar. Altmış iki Ramazān’ında Aħmed Ramazān Efendi yerine Mağnisa każāsıyla bekām oldılar. Altmış üç Ramazān’ında ‘ālem-i fāniden irtiħāl ve ‘idgāh-ı bāķīye isti‘cāl eyledüklerinde ĥükümet-i każāyı münħal Menteş-zāde Efendi’ye maħall görildi.

Mevlānā-yı merķūm maħdūm-ı ma‘ālī-rūsūm, güldeste-bend-i ma‘ārif ü ‘ulūm, ĥüsnü’l-aħlāķ, tayyibü’l-a‘rāķ idi.

Şarı ‘Alī Efendi-zāde

el-Mevlā Meħemmed İbn ‘Alī bin Meħemmed. Biñ otuz sekiz tārīħinde Mekke-i Mükerreme’den ma‘zülen vedā‘-ı ‘ālem-i fānī idüp, tercemesi *Zeyl-i ‘Aṭāyī*’de mersūm

olan mu‘āllim-i maḳām-ı ‘Osmān Hānī ‘Ömer Efendi’nün birāder-i kihteri Şarı ‘Alī Efendi’nün ferzend-i fezā’il-güsteridür. Taḫşil-i ‘ilm ü ‘irfān ve tetmīm-i taḫkik u ittikān itdükden şoñra ‘amm-ı büzürgvārından mülāzım ve ṭarīk-ı tadrise ‘āzım olup, kırk aḳçe medreseden ma‘zül ve muntazır-ı neyl-i me’mül iken biñ otuz ṭoḳuz Zī’l-ḳa‘de’sinde Şun‘ī-zāde yerine Nişāncı Paşa-yı ‘Atik Medresesi ḫāricine ‘āric oldılar. Kırk dört Receb’inde Bekr-zāde Efendi yerine Dāvūd Paşa Medresesi’yle kām-revā olup, kırk sekiz ḫilālinde selefi yerine Fāṭıma Sultān Medresesi’ne i‘tilā itdiler. Elli Zī’l-ḳa‘de’sinde ‘Abdü’l-fettāḫ Efendi yerine Murād Paşa -yı ‘Atik müderrisi oldılar. Ba‘dehū ihdāe’s-şemān ile taḫşil-i ‘izz ü şān idüp, elli üç Zī’l-ḳa‘de’sinde Beyānī Efendi yerine Maḫmūd Paşa Medresesi’ne revnaḳ-baḫşā oldılar. Andan Kara Muştafā Paşa müderrisi olduğdan şoñra elli yedi Zī’l-ḳa‘de’sinde Mūsā Efendi yerine ḳazā-yı Burusa’da seccāde-nişān -i ḫükm ü imzā oldılar. Elli sekiz ḫudūdında ma‘zül ve yerlerine Beyānī Aḫmed Efendi mevşül oldı. Altmış üç Şevvāl’inde Ḥamdī-zāde Efendi maḫlūlinden Edrine pāyesi ile Yeñişehr ḳazāsı ‘ināyet olındı.

Menḳabe

Şāriḫü’l-*Menār*-zāde tārīḫinde Yeñişehr olmalarınıñ sebebin bu vech üzere beyān ider ki şāhibü’t-terceme Edrine’ye ṭālib olup, şeyḫü’l-İslām bir miḳdār kelimāt-ı nā-şāyestesin taḫrī‘ itdükde, i‘tizār şadedinde ma‘zūr olan Esirī Meḫemmed gibi şaḫşa “Bu du‘āciñüz ṭururken Edrine virilmegin meslūbü’l-iḫtiyār olduḳ.

Ol ḫarīf ⁷⁶⁶ اول من اشترى الكعبة [121b] degil midür. Ḳadrī-zāde ⁷⁶⁷ اول من اشترى المدينة degil midür” didükde, şeyḫü’l-İslām laṭife yolından “Belī ammā ⁷⁶⁸ اول من اشترى البرسة daḫi vardur” diyü, bunlara kināye itdüklerinde hemānā Burusa emrin çıkarup, pīştāhtaları kenārına ḳoyup, “Benüm sultānum! Burusa’yı i‘tibār buyurmañ, hemān bizi Süleymāniyye’de farz buyuruñ, altı yıl Süleymāniyye’de ḳanḫı müderris meḫş ider” diyü, ziyādece söyledükde şeyḫü’l-İslām, “İmdi sizi dört ay Edrine ḳāḫisi itmekden kaçmazuz. Öylece olsun” diyü ḳarār virilmişken, Ḳadrī-zāde Efendi’ye zühūr itdükde pādişāha ref‘-i ruḳ‘a şadedinde oldukları şāyi‘ olduğda, ṭaraf-ı şeyḫü’l-İslām’dan daḫi pādişāh Üsküdar’da olmaḫın eger Üsküdar’a geḫer ise, bir ḳayıḫa ḳonup, nefy olınmaları için ḫavuşlar ta‘yīn olunduḫı, bunlaruñ daḫi ma‘lūmı olduğda, ol kārđan ferāḫat idüp, lākin def‘-i ḫarāret itmeyüp, tekrār şeyḫü’l-İslām’a varup, “Elbette baña

⁷⁶⁶ “Ka‘be’ye yerleşenlerin ilkidir.”

⁷⁶⁷ “Medine’ye yerleşenlerin ilkidir.”

⁷⁶⁸ “Bursa’ya yerleşenlerin ilkidir.”

Tırhala kazāsın virüñ” diyü, niyâz ider. Şeyhü’l-İslâm “Maḥdüm bizi hezl itme” didükce “Hezel degül ciddür” diyü, imân idüp, “Medreselerimizde ve Burusa kazāmuza i’ tibār buyurmazsıñuz, mülâzemetimize bârî i’ tibār buyuruñ. Otuz altı seneden berü Tırhala kazāsına müsteḥaḳ olmaduḳ mı” diyüp, birkaç def a şeyhü’l-İslâm’uñ ayağın öpdükde “Çelebi bizi istihzâ itmeñ” diyü cevâb viricek, bi’l-âḫire bükâ iderek ḳalkup, “Ba’ de’l-yevm bir daḫi bunda gelmezüz ancaḳ bir kerre pâdişâh ḫâzretlerine ‘ arz-ı ḫâl iderüz” diyü, şeyhü’l-İslâm sarâyından ḫurûcı ‘ aḳabinde Yeñişehr ḳâḫisi Ḥamdî-zâde’nüñ ḫaber-i vefâtı gelmegin Edrine pâyesiyle Yeñişehr olmuşlar idi. Lâkin şehr-i mezbûruñ a’yânı ile imtizâc itmemele atlmış dört Cemâzi’l-ülâ’ında ma’ zül ve yerine ‘ Abdü’l-ḫalîm Efendi mevşül oldu.

Vaḳ’ a

Târîḫ-i mezbûrda menḳüldür ki şâḫibü’t-terceme Yeñişehr’e varduḳda a’yân ile imtizâc itmemiş idi. Yevmen mine’l-eyyâm ba’ z-ı ḳurâda birkaç hayṫut tecemmü’ idüp, bir müselmânı ‘ avretiyile şîşe urup, kebâb itdüklerinde aḫz olunup, ḳâḫî efendi ḫükmiyle ḳazuḡa urulduḳlarında meger ol şehrde mütemekkin Yûsuf Efendi nâm ḳâḫî ki şervet-i ‘ aẓîme ile taḫşîl-i i’ tibâr itmiş bir pîrûñ çobanları çıḳmaḡla a’yân-ı şehr, şehrlüyi taḫrîk ve isnâdâtla ḫücüm şadedinde iken ol gice Alaşonya’ya ve andan Selanik’e firâr ve ‘ ale’l-isti’ câl İstanbul’da ḳarâr [122a] itdükde Yeñişehr’den daḫi ḫaşmları gelüp, ḳâḫî-i İstanbul Bolevî Muştafâ Efendi Paşa ḫuzûrında da’ vâların istimâ’ itmiş idi. Şer’ ân bir nesne şâbit olmamaḡla cerḫ olunup, bâ’ iş-i ‘ azl oldu. Sene-i mezbûre evâḫirinde istilâ-yı ḫümûm u ḡumûm sebebiyle şemşîr-i ecel ḫuṫâm-ı dünyâ ile keş-me-keş-i ḫuşûmetlerine fayşal virdi. Ḥâneleri civârında Mî’ mâr Himmet siḫr-âşârları tarḫ itdüḡi dârü’l-ḫâḫiş ḫaremindedir âsûde-i peyḡüle-i laḫd oldu.

Mevlânâ-yı merḳûm maḫdüm-ı ma’ âli-rüsûm, farṫ-ı zekâ ve fiṫnat ile meşḫûr, vaẓ’ ı ḡarîb, ṫâvrı ‘ acîb, zaraḫfetde ‘ alem, nezâketde müselleme idi. Vâlidlerinden intikâl iden nüḳûdı i’ mâl itmele şervet-i vâfire ve emvâl-i mütekâşire şâḫibi olmuş idi.

Laṫife

Aḫfâdından menḳüldür ki yevmen mâ cebine ḡünlük ḳoyup, kenîsâ ḳurbinde ḫânesi olan Sa’ dî-zâde Efendi ziyâretine gider ber-resm-i ḳadîm ḫitâm-ı meclisde şâl ile buḡûr getürüp, başını şâl ile bürüdüklerinde ḫufyeten micmere bir dâne ḡünlük ilḳâ ider ve fi’l-ḫâl buḡûrî istişḳâl idüp, ta’ abbüs-künân izḫâr-ı ḡaẓab ider. Fi’l-vâḳi’ şâḫib-i ḫâne daḫi ḡünlük râyiḫasın ve şâḫibü’t-tercemenüñ infî’ âli şâ’ibesin istişmâm idicek bu fi’lin

fā' ilinden istifsār ve huddāmın āzār eṣnāsında şüret-i hüzn ü melāl ile vedā' ider. Şāhib-i ḥāne derdmend-i taḥammülinden ziyāde teşyī' ve min ğayr-ı kāsadin böyle şey vāқи' oldu, dimekle i' tizār itdükce ma' zür tuṭmayup, şamt-ı ğazüb ile şāmit ü sākit müfāraḳat itmişler.

Ebu'l-ḥayr Efendi

el-Mevlā Meḥemmed. Ebu'l-ḥayr Efendi dimekle meşhūr ve bu ğüft ile zebān-zed-i cumhūrdur. Ṭālib-i 'ilm ü 'irfān ve kāsib-i fehm ü iz'ān olup, 'ulemānuñ birinden iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet ve medāris-i 'ilmiyyede ifā-yı ḥıdemāt-ı 'ilmiyyeye himmet idüp, kırk akçe medreseden ma' zül iken otuz Şa' bān'ında Sa' dī-zāde yerine Ṭūṭī Latīf ḥāricine 'āric oldu. Otuz yedi Rebī'ü'l-evvel'inde Menār Sinān Efendi yerine Ḳapudan 'Alī Paşa Medresesi'yle kām-revā olup, otuz toḳuz Şevvāl'inde Muştafā Efendi yerine Efdal-zāde Medresesi'ne i'tilā itdi. Kırk dört Şafer'inde Ḥayrū'd-dīn Paşa müderrisi oldılar. Elli bir Receb'inde Ḥanım-zāde Ḥasan Efendi yerine şahna geldiler. Andan Sinān Paşa müderrisi olup, elli dört Şafer'inde Taḳıyyü'd-dīn Efendi yerine Bayram Paşa Medresesi virildi. Elli sekiz Zī'l-ḥicce'sinde Ebū Sa' id Efendi [122b] maḥdūm-ı mihteri Aḥmed Efendi yerine Üsküdar Vālidesi 'ināyet olındı. Altmış bir Şafer'inde müşıla i'tibār olunup, sene-i mezbūre Şa' bān'ında Merḥabā-zāde yerine Eyyüb ḳazāsı tevcīh olındı. Altmış iki Şa' bān'ında ma' zül ve yerlerine Baltacı Aḥmed Efendi mevşül oldu. Altmış dört ḥilālinde irtihāl ve dārü'l-ünse isti'cāl eyledi. Fındıklı Cāmi' i ḳurbinde Ḳurşunlu Türbe'de medfūndur.

Mevlānā-yı mezbūr ḥāfız-ı kelām-ı melik-i Ğafūr, merd-i şāliḥ, pīr-i sa'ādetmend ü müfliḥ, fi'l-i ḥayra rāğıb ve zıkr-i cemīle ṭālib olmağın Ebu'l-ḥayr dimekle ṭanīn-endāz-ı mesāmi' -i aḳṭār olmuş idi.

Ḳuṭb İbrāḥīm Efendi

el-Mevlā İbrāḥīm. Kerkezīdür. Mezbūr Ḳuṭb İbrāḥīm Efendi dimekle meşhūr ve eczā-yı ta' rīfi bu mertebeye maḳşūrdur. Sa' y-i vecd-i bī-kerān ve taḥşīl-i 'ilm ü 'irfān eyleyüp, Şeyḫü'l-İslām Es' ad Efendi ḥıdmetlerinden mülāzım ve ṭarīḳ-ı sa'ādet-refīḳ-ı 'ilme 'āzım olup, devr-i medāris-i 'ilmiyye iderek kırk akçe medreseye vāşıl, andan daḫi munfaşıl iken Ğalaṭa Sarāyı'nda mürebbī-i ğilmān ve mu'allim-i huddām-ı pādīşāh-ı zamān ta'yīn olınmış idi. Andan fetvāsı zamīmesiyle Ağras müderrisi oldılar.

Otuz altı Muharrem’inde Kabaşakal Muştafâ Efendi maḥlûlinden Trablus Şâm kazâsıyla bekâm oldılar. Otuz yedi Zî’l-ḥicce’inde ma’zûl ve yerlerine Amâsiyye fetvâsından munfaşıl ‘Abdü’l-celîl Efendi mevşûl oldu. Otuz toḡuz Zî’l-ka’de’inde Maḥmûd Efendi yerine Konya kazâsı tefvîz olındı. Kırk Zî’l-ḥicce’inde munfaşıl ve yerlerine Şâriḥ-i *Menâr* ‘Abdü’l-ḥalîm Efendi vâşıl oldu. Kırk bir Şafer’inde Mar’aş andan iki def’a ‘Ayıntab kazâlarında icrâ-yı aḥkâm-ı şer’iyye itdiler. Altmış Rebî’ü’l-âḥir’inde Ḥelvâcî-zâde Efendi yerine Kütâhiyye kazâsı ‘inâyet olındı. Altmış bir Cemâzi’l-âḥire’inde ma’zûl ve yerlerine Ḥasan Efendi mevşûl oldu. Altmış iki Şa’bân’ında Mu’îd-zâde yerine şâniyen Mar’aş kazâsı ḥükümeti tefvîz olındı. Altmış üç Ramazân’ında ref’ ve yerlerine Başmaḡcî-zâde Çelebi naşb olındı. Altmış beş Cemâzi’l-âḥire’inde İmâm-zâde Meḥemmed Efendi yerine Medîne-i Münevvere şalla’llâhu te’âlâ ‘alâ münevvirihâ kazâsıyla teşrîf olındı. Altmış altı Cemâzi’l-âḥire’inde ‘azl olunup, yerlerine bu faḡirûn vâlid-i mâderi Zeyrek-zâde ‘Abdu’r-raḥmân Efendi naşb olunmuş idi. Ba’de’l-‘azl mizâcî şikest olup, [123a] kavâfil-i ḥuccâc ile bir menzil infişâlinde ‘âlem-i âḥirete intikâl ve dârü’n-Na’im’e isti’câl eyledi.

Mevlânâ-yı merḡûm zühd ü şalâḥ ile mevsûm, pîr-i nûrânî-i mu’ammer, ‘iffet ü şalâḥ ile muḡammer idi.

‘Uşşâḡî-zâde Faşîḥî Efendi

el-Mevlâ Meḥemmed bin ‘Abdü’l-‘azîz. Bâlâda tercemesi sebḡ iden ‘Uşşâḡî-zâde ‘Abdü’l-‘azîz Efendi merḡûmuñ maḡdûm-ı mihter-i dil-bendi ve ferzend-i sa’âdetmendi ‘Uşşâḡî-zâde Meḥemmed Efendi’dür. İktisâb-ı faẓl ü edeb ve feẓâ’il-i müktesebeyi ‘ilâve-i ḡaşâ’il-i neseb kılup, envâ’-ı dâniş ü ‘irfânla ber-murâd ve dürretü’t-tâc-ı erbâb-ı isti’dâd olduḡda, ‘ulemânuñ birinden mülâzım ve ṡarîḡ-ı tadrîse ‘âzim olup, ‘alâ ḡasbe’l-mu’tâd medâris-i ‘ilmiyyede ifâde-i erbâb-ı isti’dâd iderek kırk aḡçe medreseden ma’zûl ve muntazır-ı neyl-i me’mûl iken elli Cemâzi’l-ülâ’sında Bosnevî Meḥemmed Efendi yerine şâniye-i Zekerîyyâ Medresesi’ne ḡâric elli ile i’tilâ idüp, devr-i medâris-i ‘ilmiyye iderek Şaḡn-ı Şemâniyye’nüñ birine irtikâ itdükden soñra elli dört Şafer’inde Ḥanım-zâde Ḥasan Efendi yerine Kızıl Muşluḡ müderrisi oldılar. Elli toḡuz Receb’inde Ezhârî Mollâ Çelebi yerine Ḳalender-ḡâne pâyesinde karar-dâde kılındı. Altmış bir Ramazân’ında İcî-zâde es-Seyyid Yaḡyâ Efendi yerine medrese-i Vefâ’da ifâde itdiler. Altmış üç Şevvâl’inde selefi yerine Ḳuds-i Şerîf

każasıyla teşrîf olındı. Altmış beş Cemāzi'l-ülâ'sında ma'zül ve yerlerine 'amm-ı kerîmleri ve bu faķırûñ ceddi 'Abdü'r-raħîm Efendi mevşül oldı. Eşnâ-yı kufüllerinde Payas nâm menzilde merâhil-i 'ömri tamâm ve enfâs-ı ma'düde-i zindegânisi qarîn-i hitâm olup, ol maħalde defîn-i zîr-i zemîn oldılar:

Nazm

Yüz yire kody luş ile gül-berg-i ter gibi
Şanduķa şaldı ħāzin-i devrân güher gibi⁷⁶⁹

Mevlānâ-yı merķûm 'ilm ü fazlla ma'lûm, maħdûm-ı ma'arîf-şî'âr, memdûh-ı mekârim-dişâr, 'uşşâķ-ı keşîrû'l-meşâķka vaşf-ı lâzım olan şıfata şehâvet ile mevşûf olup, tekellûf ü taşallûfden 'arî, dervîşâne evzâ' ve eşvârı var idi. Gülistân-ı feşâhatuñ bülbül-i nağme-serâ ve Hindüstân-ı belâġatuñ tûfî-i şeker-güftârlarından olmağla Faşîhî taħallüş itmişlerdür. Eş'âr-ı dil-güşâları ve ebyât-ı cân-fezâları maķbûl ü müselleme ve memdûh-ı sühânverân-ı 'âlemdür. Bu iki beyt raķam-zede-i kilik-i sihr âşârlarındandır:

Nazm

Hezâr zârı kusun güş-ı gül alışmışdır
O nâlenûñ [123b] dem olur işidür hezârını gül

Ve lehu

Olmaz dil-i za'îf saña zerre deñlü yâr
Ey yâdigâr ħâtırıña konmasun ġubâr

Ve lehu

Benüm naķd-i günâhum súde-i seng-i cezâ olmaz
Baķılsa ķâle gelmez şöyle bir mağşüş dirhemdür

Köse Yahyâ Efendi

el-Mevlâ Yahyâ. Köse Yahyâ demekle meşhûr ve zemzeme-i iştihârı bu mertebeye maķşûrdur. Taħşîl-i 'ilm ü 'irfâna güşîş ve kesb-i ma'arife verziş idüp, ba'z-ı 'ulemâdan mülâzemetle bekâm ve ba'z-ı medârise ħareket ile nâ'ilü'l-merâm olup, kırk aķçe medreseye vâşıl, andan daħi munfaşıl olduķdan soñra kırk tokuz Şevvâl'inde Oķcı-zâde Vaķ'î Efendi yerine Raħîķî Medresesi ħâriciyle taħşîl-i neşât, elli Rebî'ü'l-evvel'inde Seyfî-zâde yerine Ĥasan Efendi dârü'l-ifâdesi bast-ı bisât itdiler. Elli üç Rebî'ü'l-evvel'inde Müderris-zâde yerine Edrine Bâyezîdiyyesi'ne gönderildi. Andan

⁷⁶⁹ Bu beyit, Bâķî'nin *Kanuni Sultan Süleyman Mersiyesi*'nden alınmıştır. Bkz. Sabahattin Küçük, (hızl.), *Bâķî Divânı*, TDK Yay., Ankara 1994, s. 76.

devr-i medâris-i ‘ilmiyye ve tebdîl-i mecâlis-i resmiyye iderek elli altı Receb’inde Yahyâ Paşa-zâde yerine Üsküdar Vâlidesi müderrisi oldılar. Andan elli yedi Rebî’ü’l-âhîr’inde Şeyhî-zâde yerine Selanik kazâsı ‘inâyet olındı. Sene-i mezbûre Zî’l-âhicce’inde ma’zûl ve yerine Başmağcı-zâde Efendi maḥdûmı Meḥemmed Efendi mevşûl oldu. Altmış Cemâzi’l-ülâ’sında Ḳurî-zâde Efendi yerine maḥrûse-i Burusa ḥükûmeti erzânî görildi. Altmış bir Muḥarrem’inde munfaşıl ve yerine Şa’rânî-zâde Efendi vâşıl oldu. Altmış iki ḥudûdında intikâl eyledi.

Mevlânâ-yı merḳûm dâḥil-i ‘idâd-ı erbâb-ı fūhûm, hüsnü’s-sîre, naḳıyyü’s-serîre(?) be-taḥşîş ‘ilm-i fūrû’a şedîdü’l-intisâb, ekşeriyyâ Maḥmûd Paşa Maḥkemesi’nde nâ’ib olup, sa’yı meşḳûr idi.

Şâriḥ-i Menâr-zâde Aḥmed Efendi

el-Mevlâ Aḥmed bin ‘Abdü’l-ḥalîm. Tercemesi bâlâda sebḳ iden Şâriḥü’l-Menâr ‘Abdü’l-ḥalîm Efendi’nüñ gevher-i şadef-i nesebi, ḥâ’iz-i fezâ’il-i vehbî vü müktesebî Ḥalıcı-zâde Çelebi’dür. ‘Aşr ‘ulemâsından mebânî-i ‘ulûmı merşûş ve naḳd-i vaḳt-i ‘azîzin taḥşîl-i sermâye-i kemâle maḥşûş itdükden soñra ba’z-ı ‘ulemâdan mülâzım ve semt-i tedrîse ‘âzım olup, vâşıl-ı merâtib ve nâ’il-i meṭâlib olarak kırk aḳçe medreseden ma’zûl ve ḥâric elliye muntazır-ı vuşûl iken, elli ṭoḳuz Şa’bân’ında Kerâsteci-zâde yerine Pervîz Efendi Medresesi’ne ‘âric, altmış Şa’bân’ında Mütevellî ‘Alî Efendi yerine Ṭopḳapusı Aḥmed Paşası’yla mübtehic oldu. Altmış iki [124a] Şa’bân’ında yerinde dâḥil i’tibâr olındı. Altmış beş Ramazân’ında müşîla i’tibâr olındı. Sene-i mezbûre Şevvâl’inde Dâvûd Paşa Medresesi’yle ḳadri bülend olındı. Altmış yedi evâsıtında intikâl ve ‘âlem-i ḳudse ittîşâl itdi.

Mevlânâ-yı mezbûr faẓîlet-i ‘ilmiyye ile meşḥûr, zü-fünûn-ı devrân, dâḥil-i zümre-i zurefâ-yı ehl-i ‘irfân, yârân-ı şafâ ile enîs, ḳavâbil-i rûzgâr ile celîs, elsine-i şelâse de şî’r ü inşâya ḳâdir, be-taḥşîş nazm-ı ‘Arabî’de mâhir, ‘ilm-i vefḳ ü cifr ve nücûmdan vâyedâr, maḥdûm-ı ma’ârif-şî’âr, dâ’imâ veḳâyi’-i ‘âlem-gün ve fesâd-ı itṭilâ’ına mâ’il ve küll-i yevm-i hezâr meclis-i ünsde istiḥbâr-ı mekân itmege şifte-dil idi.

Âşârından âferînişden târîḥe bidâ’e idüp, altmış beş sâline degin veḳâyi’ cem’ ü taḥrîr eyleyüp, kâmil ü şâmil târîḥ ḳılmış idi ve zamânında vâḳi’ olan silsileleri yevm-i vuḳû’ı ile metn-i meşṭurda derc itmiş idi. ‘Ömr müsâ’ade itmemele sâl-i taḥrîre

gelince beyāza çıkmayup, kendü hattıyla müsveddede kalmış idi. el-Ḥāletü hāzihī zamānemüz müderrisînininden biri bir muḥallemâdan iştirâ ve şadr-ı a‘zam hafazahu’l-Mevlâi’l-ekrem ḥazretlerine ihdâ eyleyüp, anlar daḥi tertîb ü tebyîz ile emr buyurduklarında bu fakîr ḳable’t-tamām veliyyü’n-ni‘am, ‘amîmü’l-kerem, dāme mādāme’l-‘ālem, ‘ināyet-i ‘aliyyeleriyle zafer-yāb olduğumuzda mā-naḥnu fiha münāsib vāfir veḳāyi‘ aḥz olunmuş idi. Ba‘z-ı terācimde naḳlimüz andandur. Tārîḫ-i mezbūr devlet-i İbrāhîmiyye’den berisi sâ’ir tevārîḫe beñzememişdür. Zirā eşnā-yı veḳāyi‘ de medāris ü menāşib tevcihātı ve her birinde teḳaddüm ve te’ahḫur-i muḳteziyyātı ifā olunmuşdur.

Aḳçeli Bekr-zāde Muştafâ Efendi

el-Mevlâ Muştafâ İbn Ebū Bekr. Vilāyet-i Anadolı’dan Nāzilli demekle meşhūr ḳaşaba-i Kestel’den zuhūr ve kesb-i sermāye-i isti‘dād u şu‘ūr idüp, ḳaḫ’-ı menāzil ve ḫayy-ı merāḫil iderek Sinān Paşa Sultānî müderrisi iken biñ on üç Ramazān’ında şarf-ı naḳdîne-i enfās-ı ḫayāt birle vāşıl-ı cennāt-ı ‘aliyyāt olan Aḳçeli Bekr Efendi’nüñ naḳd-i vaḳt-i ‘ömr-i gîrān-māyesi ve ferzend-i fezā’il-vāyesidür. Ba‘z-ı mevāliden mülāzemet ile taḫşil-i mefāḫir ü ma‘ālî idüp, medāris-i müte‘addideye vālî olduğdan soñra kırk aḳçe medreseden ma‘zūlen biñ otuz dört Zi’l-ḳa‘de’sinde Ca‘fer Efendi yerine Ḥaşır Çelebi müderrisi olmuş idi. [124b] Cemāzi’l-āḫire’sinde Aḫmed Fikrî yerine ‘Oşmān Paşa Medresesi’ne taḫrîk olındı. Kırk bir Muḫarrem’inde Beyānî Efendi yerine Dāvūd Paşa Medresesi’yle bülend-ḳadr oldılar. Kırk dört Receb’inde Taḫıyyü’d-dîn Efendi yerine Fāḫıma Sultān Medresesi iḫsān olındı. Kırk sekiz ḫudūdında Güzelḫişār mevleviyyeti tefvîz olındı. Elli Şa‘bān’ında ma‘zūl oldılar. Elli altı Rebî‘ü’l-evvel’inde ‘Acem Meḫemmed Efendi yerine İzmir ḳazāsıyla nā’il-i me’mūl olmuş iken sene-i mezbūre Receb’inde ma‘zūl ve yerlerine selefleri ‘Acem Efendi mevşūl oldı. Ba‘dehū vaḫan-ı aşlîlerinde olan ‘alā’iḳ sebebiyle diyārlarına şedd-i raḫl itmişler idi ve ⁷⁷⁰ وَمَا نَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ şadaḫınca altmış dört ḫudūdında ol ḳaşabada intikāl ve dārü’l-ins-i ḳudse isti‘cāl itdi.

Mevlānā-yı mezbūr Aḳçeli Bekr-zāde demekle meşhūr, biḳā‘a-i insāniyyet ḫālîbi ve şervet-i ‘azîme şāḫibi idi.

⁷⁷⁰ Kur’ân-ı Kerîm, Lokman Sûresi, 31/34, “Hiç kimse nerede öleceğini bilemez.”

İmām-zāde Şeyh Mehemmed Efendi

el-Mevlā Şeyh Mehemmed bin Muştafā. Biñ yigirmi beş tārīhinde vedā[‘]-ı ‘ālem-i fānī birle dīde-düz-ı nūzhetgāh-ı cāvīdānī olup, tercemesi *Zeyl-i ‘Aṭāyi*’de sebķ iden imām-ı sulṭānī ve muḳtedā-yı ḥākānī Hūrpeşteli Muştafā Efendi’nüñ maḥdūm-ı mihteri ve ferzend-i sa‘d-aḥteridür. Biñ sekiz Şevvāl’inde ‘īdgāh-ı vücūda vürūd idüp, ziyinet-efzā-yı ‘ālem-i şühūd olmışlar idi. Muḳaddemāt-ı ‘ulūmı temhīd ü i‘dād ve taḥşil-i netice-i isti‘dād itdükte Şeyhü’l-İslām Yahyā Efendi’den medrese-i Bāyezīdiyye i‘ādesine nā’il ve şeref-i mülāzemetlerine vāşıl olup, kaṭ‘-ı merātib iderek kırk aḳçe medreseden ma‘zül iken ibtidā Raḥīķī Medresesi’yle bekām oldılar. Ba‘dehü otuz yedi Rebī‘ü’l-evvel’inde Mollā Aḥmed-zāde Efendi dāmādı yerine Mehemmed Ağa Medresesi’ne i‘tilā, otuz sekiz Şevvāl’inde Zeyrek-zāde Yūnus Efendi yerine ‘Alī Paşa Medresesi’ne irtikā itdiler. Kırk ḥudūdında ‘Acem Efendi yerine ‘Ā’işe Sulṭān müderrisi oldılar. Kırk iki Ramazān’ında Ḥamīdī Sinān-zāde yerine şaḥna geldiler. Kırk dört Receb’inde Gevher Ḥān Sulṭān Medresesi iḥsān olındı. Kırk sekiz Muḥarrem’inde Hüdhüd ‘Abdü’l-ḳādir Efendi yerine Vefā Medresesi’yle ta‘zīm, elli bir Rebī‘ü’l-evvel’inde Ḥasan Efendi-zāde yerine Süleymāniyye medārisinüñ biriyle tekrīm olındı. Elli üç Cemāzi’l-ülā’sında Şun‘ī-zāde Efendi yerine Selanik [125a] ḳazāsı ‘ināyet olındı. Sene-i kāmıla tamāmında Başmaḳcı-zāde Efendi yerine Edrine ḳazāsına menḳül ve yerlerine Müfettiş Aḥmed Efendi mevşül oldı. Elli altı Rebī‘ü’l-evvel’inde munfaşıl ve yerlerine Şeyhü’l-İslām Bolevī Muştafā Efendi vāşıl oldı. Elli yedi Cemāzi’l-ülā’sında vālidī çerāḡı Mūsā Paşa himmetiyle Cinci Ḥüseyn Efendi def‘a-i şāniyesi yerine Anaṭolı şadāreti ile bülend-ḳadr oldılar. Üçinci gün tamāmında ‘azl-i bī-hengāma mübtelā olduḡa, selefleri ol maḳāma şālīşen i‘tilā itdi. Onıncı gün mürūrında şāniyen mübādele-i cāme-i ‘azl ü naşb itdiler. Elli sekiz Muḥarrem’inde ma‘zül ve yerlerine Ḥanefī Efendi mevşül oldı. Altmış üç Şevvāl’inde Kemāl Efendi-zāde yerine Rūm ili pāyesiyle rābi‘en murabba‘-nişin-i şadr oldılar. Altmış dört Zī’l-ḳa‘de’sinde munfaşıl ve maḳām-ı şadārete Şun‘ī-zāde Efendi vāşıl olup, arpalıḳları olan Toḳat ḳazāsı bunlara iḥsān olındı. Altmış yedi evāḥirinde silkü’l-le’āl-i āmāli gusiste-nizām ve ḥürşid-i zātı mütevārī-i ġumām-ı ḥümām oldı. Lāḡarī Tekyesi ḳurbinde ḳayınatası şābīķü’t-terceme Bülbül-zāde Efendi civārında medfūndur.

Mevlānā-yı merḳūm dāḡil-i ‘idād-ı maḡādīm-i Rūm, lisān-ı ‘aşrı ‘ārif ve ıştılāḡatına vāḳıf idi.

Memek-zāde Muştafā Efendi

el-Mevlā Muştafā. Devlet-i Meḥammed Hān-ı Sāliḡ ‘ulemāsından Memek-zādelik nemek-i iştihārı ve meḥekk-i şahā’if-i zeyl ile i’ tibār bulan Amāsī Meḥammed Efendi’nün ferzendi fūrüzendi ve maḥdūm-ı sa’ ādetmendidir. Rütbe-i isti’ dāda nā’il ve mesned-i dāniş ü did e vāşıl olup, ‘ulemā-yı ‘ aşruñ birinden iḥrāz-ı şeref-i mülāzemetle kām-revā ve medāris-i resmiyyeden ziynet-efzā olup, kırk aḡçe medreseden ma’ zül iken otuz bir Receb’inde Seyyid Maḥmūd Efendi yerine Tevkī’ i Ca’ fer Efendi Medresesi’ne nā’il, otuz iki Şevvāl’inde Ḳaramanī İbrāhīm Efendi yerine Nişāncı Paşa-yı Cedīd Medresesi’ne vāşıl oldılar. Otuz altı Ramazān’ında Kürd Aḡmed Efendi yerine Rüstem Paşa Medresesi’yle kām-revā olup, otuz sekiz Şevvāl’inde Şeyḡ-zāde ‘ Abdu’r-raḡmān Efendi yerine H’āce Ḥayrū’d-dīn [125b] Medresesi’nde miḥrāb-nişīn oldu. Kırk iki Ramazān’ında İmām-zāde Şeyḡ Meḥammed Efendi yerine ‘ Ā’işe Sultān Medresesi iḡsān olındı. Andan Şahñ-ı Şemāniyye ile ta’ zīm, ba’ dehū altmışlı ile tekrīm olunduḡdan soñra kırk toḡuz Cemāzi’l-āḡire’sinde Ḥasan Efendi-zāde Şeyḡ Meḥammed Efendi yerine Süleymāniyye medārisinün birine terfi’, elli iki Şa’bān’ında İsmā’ il-zāde Meḥammed Efendi yerine Ḳuds-i dārū’l-ins ḡazāsıyla tevkī’ olındılar. Elli dört Şafer’inde ‘ azl şadedinde iken ḡayınataları Şadr-ı Rūm Mu’ id Aḡmed vezīre ḡaber irsāl idüp, “Ben pādişāha añmaḡa şerm iderüm. Siz dāmādımızuñ Şām’a naḡlin şefā’ at idüñ” diyüp, vezīr daḡı “Şām’ı telḡiş itdükde pādişāh-ı deryā-nevāl Mışr ve Şām’uñ ḡangısı ‘ ālidür?” diyü su’āl, vezīr daḡı “Mışr” diyü cevāb virdükde, “Anı virdüm” diyüp, Mūsā Efendi yerine Mışr-ı zātü’l-ehrām ḡazāsına naḡl ve yerlerine Emru’llāh-zāde Efendi vāşıl olındı. Sene-i mezbūre Cemāzi’l-ülā’ında ma’ zül ve yerlerine Es’ ad Efendi mevşül oldu. Elli altı Şa’bān’ında İmām-zāde kihteri ‘ Abdu’llāh Efendi yerine Ġalaḡa ḡükümeti tefvīz olındı. Elli yedi Rebī’ ü’l-evvel’inde Bolevī Muştafā Efendi yerine İstanbul’a naḡl olunup, yerlerine Bālī-zāde Muştafā Efendi naşb olındı. Sene-i mezbūre Şevvāl’inde munfaşıl ve yerlerine Ḳadrī-zāde es-Seyyid Meḥammed Efendi vāşıl oldu. Elli sekiz Cemāzi’l-ülā’ında Ḥanefī Efendi yerine Anaḡolı şadrı ile bülend-ḡadr oldılar. Sene-i mezbūre Receb’inde ma’ zül ve yerlerine Ḳabaḡulaḡ-zāde Efendi nā’il-i me’ mül oldu. Elli toḡuz Şevvāl’inde ‘ Abdü’l-‘ aziz Efendi yerine şadr-ı Rūm ve nā’il-i müntehī’l-merüm oldılar. Altmış Şevvāl’inde Bālī-zāde Efendi mutaşarrif olduḡı ‘ Ayntāb arpalıḡı iḡsāniyla ma’ zül ve yerlerine ḡalef-i pūr-şerefi mevşül oldu. Altmış üç

Şevvāl'inde Hüsām-zāde Efendi yerine şāniyen cālis-i şadr-ı Rūm ve kāfile-sālār-ı erbāb-ı rūsūm olmuşlar idi. Altmış dört Zī'l-ka' de'sinde müteķā'id ve maķām-ı şadārete Kudsī-zāde Efendi şā'id olup, bunlara Pravadi arpalığı tevcih olındukda kabūl itmedüklerinde mā'adā aţāle-i lisān itmeleri sebab-i zāhir olup, çāvuşān-ı bī-emān tasliţi ile ol kaşabaya nefy ü iclā olındı. Altmış altı Cemāzi'l-ülā'sında sābıķū'z-zıkr H'āce-zāde Mes'ūd Efendi tercemesinde mersūm kalem-i 'ācizāne raķam olduđı üzere vaķ'a-i [126a] ma'hūde-i sipāhiyānda Hüsām-zāde 'Abdu'r-raħmān Efendi Kuds-i Şerīf każāsıyla maķām-ı vālā-yı iftādan izhār ferāğ-ı zārūrī itdüklerinde yerlerine şāhibū't-terceme nā'il-i maķām-ı maħlūl olmuşlar iken henüz āteş-i fitne müntefā olmamađla bunlar dađı karār tutmayup, on üçüncü sā'atde erbāb-ı cem'iyet ittifaķlarıyla 'azl olındukda yerleri H'āce-zāde Mes'ūd Efendi'ye sezā görölüp, bunlar ĥacc-ı Beytū'l-Harām ile me'mūr olmuşlar idi. Kaţ'-ı merāħil-i tarīķ iderek Ramazānođlı Yaylası'na vāşıl olduđda, Boynıegri Meħemmed Paşa Şām'dan vezāret ile dārū's-saltānaya teveccühleri eşnāsında müşādif olduķlarında envā'-ı nūvāzişlerine mazħar olup, bir kīse aķçe ve bir at i'ķāsıyla cebr-i ĥatır-ı ĥazīn eyleyüp, Haleb'de meķş ü ārām ve ba'de vürüde'l-izn Koştantıniyye cānibine imāle-i licām itmelerin iltizām idicek, ber-vefķ-i tenbīh zimām-ı 'azīmetlerin cānib-i Şehbā'ya tevcih idüp, ol belde-i laţifede dīde-güşā-yı peyām-ı ĥayr-encām iken sene-i mezbūre Cemāzi'l-āħire'sinde Mekke-i Mükerrreme każāsıyla nefy olınan Ebū Sa'id Efendi dađı Kurdķulađı nām menzilde vezīr-i mezbūra karīn olduđda, ol menzilde meķş ile me'mūr olmuşlar idi. Sene-i mezbūre Ramazān-ı şerīfnde vaţānlarına 'avd ile ta'zīm ve manşib-ı maħlūl ile şāhibū't-terceme tekrīm olunmuş idi. Sene-i mezbūre ve şehr-i mezbūra ĥaber-i vefātı geldükde ol manşib-ı muvaķķar Ebū Sa'id Efendi selefi Üsküdarī Muştafā Efendi'ye ibķā ve muķarrer kılındı. Şehr-i mezbūrda Antakiyyeķapısı ĥāricinde medfūndur.

Mevlānā-yı mezbūr taħşīl-i meţālib-i dūnyeviyye ile meşhūr, 'ulemā-yı sādeden ma'dūd, ķudret ü şerveti memdūd idi.

Laţife

Şāriħū'l-Menār-zāde Aħmed Ćelebi tārīħinde naķl ider ki altmış dört Zī'l-ka' de'sinde bunlar şadr-ı Rūm ve sābıķū't-terceme İmām-zāde Efendi şadr-ı Anaţolı ba'dehū mevķūfāt manşibına mutaşarrıf olan Kāra 'Abdu'llāħ mutāyebe yolından vezīre du'ā, ba'dehū kādī-'asker efendilere şenā, ĥuşūşān İmām-zāde Efendi'ye ziyāde itrā ider. Vezīr-i tebessūm-künān sebab-i du'āyı su'āl itdükde dir ki "Bir maķbūl

ğulāmum mehmūm olmuş idi. Bu kadar ‘ilāc itdüm, müfid olmadı. Āhirü’l-emr ħummāya ħiṭāb idüp, Ey ħummā! Eger şu oğlanı şalivirmezseñ bu def’ a Anaṭolı kādī-‘askeri İmām-zāde Efendi’nüñ taḥşil itdügi günāhlar senüñ boynuña [126b] olsun” didüm. “Ol sâ’ at oğlan ifākat buldı. Vezîr bu laṭifeden ħazḫ idüp, “Yā n’ aceb Rümili efendisünün günāhlarını ħavāle itmemişsün” didükde, “Yok sultānum. Anı oğlanuñ ṭā’ūnına şaqlarum ve anuñ ile ṭā’ūna and virdüm” diyicek, vezîr ziyāde ħandān olmuş idi. ⁷⁷¹ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةٌ لِّأُولِي الْأَبْصَارِ

İdrîs Efendi

el-Mevlā İdrîs. Erbāb-ı cihātdan ħaber-ḫ’ān ve ħādîm-i kelām-ı melik-i Mennān iken reh-ber-i tevfiḫ-ı Ḥudā-dād ile kesb-i isti’ dād idüp, mu’ allim-i maḫām-ı ‘Oşmān Ḥānī Ḥ’āce ‘Ömer Efendi ħıdmetleriyle ber-murād olup, ṭarîḫ-ı tedrîse dāḫil ve medāris-i ‘adîdeye vāşıl ve kırk aḫçe medreseden munfaşıl olmuş idi. Otuz Şevvāl’inde Ḥurremiyye Medresesi’yle bekām, ba’ dehū Gekbuze’de Muştafā Paşa Medresesi’yle nā’ilü’l-merām olup, otuz yedi Rebî’ü’l-evvel’inde Müsevved Ḥüsām Efendi yerinde Birgi kazāsı ħükümeti tefvîz olındı. Otuz sekiz Şa’bān’ında ma’zül olup, yerleri Kāsım Efendi’ye arpalık virildi. Kırk bir Receb’inde Ḥüseyn Efendi yerine Kütāhiyye kazāsıyla ber-murād oldılar. Kırk üç Şafer’inde ma’zül, ba’ de müddetin Tire kazāsına mevşül olup, andan daḫi ‘azl ü infişāl-i taḫallülünden soñra elli bir Muḫarrem’inde Ünsî Efendi yerine şāniyen Kütāhiyye kazāsı sezā görildi. Elli dört Şafer’inde ma’zül ve yerlerine Ya’kūbca-zāde Efendi mevşül olduḫdan soñra sene-i mezbūre Zi’-ka’ de’ sinde ħalefi yerine şālişen ol manşıba vāşıl oldılar. Elli beş Receb’inde munfaşıl ve yerlerine Ḥelvācı-zāde munfaşıl oldı. Elli altı Rebî’ü’l-evvel’inde Bolevî Muştafā Efendi yerine Bursa kazāsıyla terfi’ olınmış idi. Sene-i mezbūre Receb’inde ref’ ve yerine Şaḫḫāf-zāde ‘Abdü’l-bāḫî Efendi naşb olındı.

Sebeb-i ‘Azl

Şāriḫü’l-*Menār*-zāde mezbūruñ az müddetde ‘azl olduḫın bu minvāl üzere beyān ider ki ol eşnāda pādişāha qar lāzım olmaḫın Bursa’ya mü’ekkedden emr varduḫda bunlar töhmet-i taḫşîrden ihtirāzen bi-nefsihi Keşîş Ṭaḫı’na varmış idi. Manşıbı buz üzerinde olmaḫın qar altında helāk olmuş, diyü āsitānede meşḫūr olmaḫın Şeyḫ-zāde ‘Abdü’l-bāḫî Efendi Cāme-şüy ħātūn yediyle Şām’a olmaḫ qarār-dāde iken “Bursa

⁷⁷¹ *Kur’ân-ı Kerîm, Âl-i İmrân Sûresi* 3/13, “Elbette bunda basiret sahipleri için büyük bir ibret vardır.”

h azır ma hl ld r” diy , Burusa  az sın alıvirdi. Altmış  ud dında irtih l ve d r ’l- ar ra inti al itdi.

Mevl n -yı mevş f [127a] ‘uluvv-i himmetle ma‘r f, su talıktan gelmiş,  ar kten k m almış, p r-i r şen-zam r idi.

 and n Efendi

el-Mevl   and n. Tercemesi *Zeyf*’de seb  iden  asan Beg-z de Muştafa Efendi’n n mu‘ta ı ve ol ma d m-ı fez ’il-mevs mu n  ar ’ir-i aşliyyesine m l hi i idi. Taleb-i feyz-i  ud -d d ile kesb-i serm ye-i isti‘d d ve i‘d d-ı ma‘ rifi i‘d d id p, i r z-ı şeref-i m l zemetle ber-mur d olduktan şo ra mer k i-i med ris-i ‘ilmiyyeye irtik  ve mer tib-i ‘aliyyeye i‘til  iderek kır  a  e medreseye v şıl, andan da i munfaşıl iken otuz yedi Reb ’ ’l-evvel’inde Ma rem-z de A med Efendi yerine Siy vuş Paşa  ariciyle dil-ş d u  and n, kır  iki Reb ’ ’l-evvel’inde Ba ş-ı-z de Efendi yerine  aydar Paşa Medresesi’yle ma zar-ı i s n oldu. Kır  altı şa‘b n’ında Ya‘ k b Efendi yerine Moll  G r n  m derrisi oldu. Elli Cem zi’l- l ’sında  ci-z de Efendi yerine Sin n Paşa Medresesi virildi. Elli bir Reb ’ ’l-evvel’inde Yahy  Paşa-z de yerine şa na gel p, yine şehr-i mezb rda  afız  uds  Efendi yerine Bosna  az sı i s n olındı. Elli    şafer’inde ma‘z l ve yerine  amet -z de Efendi mevş l oldu. Elli altı Receb’inde ‘Oşm n-z de Efendi yerine Magnisa  az sıyla k m-rev  oldu. Elli yedi şa‘b n’ında munfaşıl ve yerine H şim-z de Efendi v şıl oldu. Altmış Ramaz n’ında ‘Acem Me mmed Efendi yerine Bel rad  az sıyla ber-mur d oldu. Altmış bir Receb’inde merf ‘ ve yerine Em n  Efendi manş b oldu. Sene-i mezb re ev hirinde bu mi netg h-ı f niden  z d ve d r ’l- ulde vuş l ile ber-mur d oldu. Em r Bu ar   uddise sirruhu’l-B r  civ rında medf ndur.

Mer m-ı mer m  işsed r-ı mu addem t-ı ‘ul m, ma keme ş kirdligiyle meş ur ve ‘ilm-i şak ile mezk r idi.

Nec ti-z de Me mmed Efendi

el-Mevl  Me mmed.  aşamon ’l-aşldur.  ar k-ı sa‘ det-refik-ı ‘ilm n lev zımını taşşıl ve  d b u mer simin tekmil eyled kde ‘ulem nu  birinden m l zım ve semt-i tedr se ‘ zim olup, kır  a  e medreseye mevş l, andan da i ma‘z l iken kır  bir Cem zi’l- hire’inde Bayram Paşa im mı Muştafa Efendi yerine Merd miyye

hāricine nā'il, kırk altı Şevvāl'inde selefi yerine Eski 'Alī Paşa Medresesi'ne vāşıl oldu. Kırk tokuz Şevvāl'inde Hasan Paşa-zāde yerine Yeñi Murād Paşa müderrisi oldu. Elli Zī'l-ka' de'sinde 'Oşmān-zāde yerine şahna geldi. [127b] Şehr-i mezbūrda Tezkireci Mūsā Efendi yerine Bağdād-ı behişt-ābād kazāsıyla ber-murād oldu. Elli üç Şafer'inde ma'zül ve yerine ceddimiz Zeyrek-zāde es-Seyyid 'Abdu'r-raḥmān Efendi mevşül oldu. Elli beş Cemāzi'l-ülā'sında Beyāzī Hasan Efendi yerine Mekke-i Mükerrreme kazāsıyla tekrīm olındı. Elli altı Receb'inde ma'zül ve yerine İsmā'il Efendi-zāde nā'il-i me'mül oldu. Elli tokuz Cemāzi'l-āhire'sinde Bostān-zāde 'Abdü'l-kerīm Efendi yerine Edrine hükümeti tefvīz olındı. Altmış Şa'bān'ında munfaşıl ve yerlerine Sa'dī-zāde Seyfu'llāh Efendi vāşıl oldu. Altmış beş Receb'inde Şeyhü'l-İslām Ebū Sa'id Efendi-zāde Feyzullāh Efendi yerine İstanbul kazāsında müteşaddī-i icrā-yı aḥkām oldılar. Sene-i mezbūre Şevvāl'inde ref' ve yerlerine Şeyhī-zāde 'Abdu'r-raḥmān Efendi naşb olındı. Altmış altı hüdūdında Sa'dī-zāde Efendi arpalığı Balıkesir kazası arpalık virildi. Altmış yedi evā'ilinde dest-i ecelden necāt bulmayup, ka't'-ı ümmīd-i ḥayāt ve 'azm-i cennāt-ı 'aliyyāt itdi.

Mevlānā-yı mezbūr Necātī-zāde dimekle meşhūr ve āşinā-yı deryā-yı sevād, güher-çin-i sāhil-i isti'dād idi.

Mü'ezzin-zāde 'Abdü'l-kādir Efendi

el-Mevlā 'Abdü'l-kādir. Tā'ife-i mü'ezzinīnden bir merdüm-i merdüñ ferzendi ve maḥdüm-ı hıredmendi Mü'ezzin-zāde dimekle meşhūr ve bu 'unvān ile zebān-zed-i cumhūr 'Abdü'l-kādir Efendi'dür. Taḥşīl-i muḥaddemāt-ı 'ulūma sā'ī ve rüsüm u ādāba murā'ī olup, tarīk-ı 'ilme sülūk ve sebīke-i i'tibārın sikke-i ma'hūde ile meskūk itdükden şoñra 'ulemānuñ birinden iḥrāz-ı şeref-i mülāzemetle nā'il-i me'mül ve kırk aḫçe medreseye mevşül, ba'dehū ma'zül olmuş idi. Yigirmi tokuz Şevvāl'inde Karaḫaş Muşliḥü'ddīn Efendi yerine Sittī Ḥātūn Medresesi hāricine 'āric oldu. Otuz bir Zī'l-ḥicce'sinde Kulaḫ Ḥācī yerine Sekbāniyye taḥrīk olındı. Otuz iki Zī'l-ḥicce'sinde Şeyh-zāde Efendi yerine Ḥaydar Paşa ile kām-revā olup, otuz dört Cemāzi'l-āhire'sinde Meḥammed Efendi yerine Mollā Gürānī Medresesi'yle tekrīm, otuz sekiz Şevvāl'inde selef-i sālifi Karaḫaş Efendi yerine Kızıl Muşluk Medresesi'yle ta'zīm olındı. Kırk Zī'l-ḥicce'sinde Mantıḫī Aḥmed Efendi yerine şahna gelüp, ba'dehū yerinde altmış i'tibār olındı. Kırk iki Ramazān'ında selefi yerine Sultān Selīm Medresesi'yle bekām oldu.

Şehr-i mezbûrda Mağnisa kazâsı tefvîz [128a] olunmuş idi. Qabûl itmeyüp, ‘azl ihtiyâr itdükde, manşib-ı mezbûr Atlu Dāvūd Efendi’ye tevcîh ve şâhibü’t-terceme ‘alâ şarîki’t-tekâ’üd Mudanya kazâsıyla terfih olunmuş idi. Yigirmi seneye qarîb küşe-gîr-i inzivâ ve mütevekkil-i Hüdâ-yı bî-hemtâ iken altmış bir hüdûdında intikâl ve nüzhetgâh-ı firdevse irtihâl itdükde mutaşarrıf olduğı Mudanya kazâsı hafidi olduğumuz Zeyrek-zâde es-Seyyid ‘Abdu’r-raḥmân Efendi’ye arpalık virilmiştir.

Mevlânâ-yı merḳûm cihet-i ‘ilmiyyesi nâ-ma’lûm, ‘âḳîl ü lebîb, pîr-i münevverü’l-meşîb idi.

Şîrvânî-zâde Aḥmed Efendi

el-Mevlâ Aḥmed. Şîrvânî Aḥmed Efendi demekle meşhûr ve bu nisbetle ma’rûf-ı cumhûrdur. Esâtîze-i ‘aşra hıdmet ve taḫşîl-i ‘ilm ü fazîlet eyleyüp, Şeyhü’l-İslâm Ebû Sa’îd Efendi Âsitânesi’ne ittişâl ve maḥdûm-ı kihterleri Şeyhü’l-İslâm ve Müftî’l-enâm Feyzû’llâh Efendi terbiyet ü ifâdelerine ta’yîn olındukda der-‘aḳab Cenâb-ı Mevlevî’den taḫşîl-i evvelin-i âmâl idüp, mülâzemetleri şerefine nâ’il ve medâris-i ‘adîdeye vâşıl olup, kırk aḳçe medreseden munfaşıl iken elli iki Şa’bân’ında ḥâric ve Şâhḳulı Medresesi’yle mübtehic oldu. Elli altı Receb’inde Qılıç ‘Alî Paşa Medresesi rütbesin ḳat’ itdiler. Elli sekiz Muḫarrem’inde Ğazanfer Ağa Medresesi’yle kâm-revâ oldılar. Elli ṫokuz Şa’bân’ında şaḥn müderrisi olup, altmış Ramazân’ında A’rec Efendi yerine Maḥmûd Paşa’ya ‘urûc itdiler. Altmış bir Şa’bân’ında yerinde mûsıla i’tibâr olındı. Altmış iki hüdûdında ‘Abdü’l-ḥalîm Efendi yerine Ayaşofya Medresesi’ne tebdîl ve ol cây-ı ḳadîm ile tebcîl olındı. Altmış dört Cemâzi’l-ülâ’sında ‘İzzetî Efendi yerine Dârü’l-ḥadîş-i Süleymâniyye ile bekâm, altmış altı Cemâzi’l-âḫire’sinde Ca’fer-zâde Efendi yerine Ḥalebü’ş-şehbâ kazâsıyla nâ’ilü’l-merâm oldılar. Altmış yedi Rebî’ü’l-evvel’inde Üsküdarî Muştafâ Efendi yerine Mekke-i Mükerreme kazâsına naḳl ü taḫvîl ve yerleriyle Ḥasan Paşa-zâde tebcîl olındı. Altmış sekiz Cemâzi’l-ülâ’sında ma’zûl ve yerlerine Es’ad-zâde Meḫammed Sa’îd Efendi mevşûl oldu. Sene-i mezbûre evâḫirinde eyyâm-ı ‘ömri âḫir ve ḳat’-ı ‘alâ’iḳ-ı ma’âlî vü mefâḫir idüp, sâde ve sebûkbâr ‘azm-i dârü’l-ḳarâr itdi.

Mevlânâ-yı mezbûr fazîlet-i ‘ilmiyye ile meşhûr, tekmîl-i mâdde itmiş, ḫaḳâ’iḳ-ı fûnûna yetmiş, efrâd-ı ‘ulemâdan ma’dûd ve müte’ayyinân-ı ‘aşrdan kâmil vücûd idi. [128b]

Kemāl Efendi-zāde İbrāhīm Efendi

el-Mevlā İbrāhīm bin el-Fāzıl Kemālū'd-dīn Meḥemmed İbnü'l-Mevlā el-Kāmil Aḥmed eş-şehīr bi-Ṭaşköpri-zāde. Devlet-i 'Osmān Hān fużalāsından üç def'a Anatolı şadırlıya bekām ve üç def'a şadāret-i Rūm ile nā'ilü'l-merām olduḡdan soñra biñ otuz Şevvāl'inde 'āzim-i 'idgāh-ı cinān ve vāşıl-ı ravza-i Rıdvān olan şāhibü'l-fezā'ili'l-bāhire ve'l-mekārimi'z-zāhire Ṭaşköpri-zāde Ce'ala'llāh el-Hüsni-zāde ḡazretlerinüñ maḡdūm-ı ercūmendi Kemālū'd-dīn Meḥemmed Efendi merḡūmuñ netice-i muḡaddemāt-ı vüçüdü ve miyāne-bend-i silkü'l-le'āl-i nesl-i mes'üdü ya'nī maḡdūm-ı dil-pesendi İbrāhīm Efendi ḡıdmetleridür. Hem-rāhi-i tevfiḡ ile kaḡ'-ı muḡantarāt-ı isti'dād ve vālid-i mācidlerinden sermāye-i tarīḡ-ı 'ilmi i' dād itdüḡde 'ulemā-yı 'aşruñ birinden mülāzım ve semt-i tediise 'āzim olup, kırḡ aḡçe medreseden ma'zül ve muntazır-ı neyl-i me'mül iken yigirmi sekiz Muḡarrem'inde Martolos-zāde yerine Ḥasan Paşa ḡāricine 'āric oldılar. Otuz Şa'bān'ında Āvāre-zāde yerine Ġazanfer Aḡa Medresesi'ne revnaḡ-baḡşā olup, otuz iki Receb'inde selef-i sālifi Martolos-zāde yerine şaḡna ḡırām itdiler. Otuz dört Şafer'inde Aḡmed-zāde yerine Hānḡāh Medresesi'yle taḡşil-i 'izz ü cāh itdiler. Otuz yedi Şevvāl'inde H'āce Meḡemmed Efendi maḡlūlinden Vefā dārü'l-ifādesinde mesned-ārā oldılar. Otuz toḡuz Şevvāl'inde Velī-zāde Efendi yerine Süleymāniyye'nüñ biriyle tekrīm olunup, kırḡ bir Cemāzi'l-āḡire'sinde Bahāyi Efendi yerine ḡazā-yı Selanik'de ḡākim ve revnaḡ-efrüz-ı meḡafil ü meḡākim oldılar. Kırḡ iki Ramazān'ında munfaşıl ve yerlerine Vardarī Şeyḡ-zāde Efendi muttaşıl oldu. Kırḡ sekiz Muḡarrem'inde Sinān-zāde maḡlūlinden Filibe ḡazāsı rızā-dādeleri oldu. Elli Cemāzi'l-āḡire'sinde ma'zül ve yerlerine 'Acem Meḡemmed Efendi mevşül oldu. Elli bir Zil-ka'de'sinde selefleri yerine şāniyen Filibe ḡazāsı tevcih olunmuş idi. Elli üç Cemāzi'l-ülā'sında 'azl olunup, yerleri Dāvūd-zāde Efendi'ye tefvīz olındı. Elli altı Receb'inde Seyyid Maḡmūd Efendi üzerinden Şire arpalıḡı iḡsān olındı. Elli sekiz Receb'inde Muşliḡü'd-dīn-zāde es-Seyyid 'Abdu'llāh Efendi yerine İstanbul ḡazāsıyla tekrīm olındı. Elli toḡuz Receb'inde ma'zül [129a] ve yerlerine Şun'ī-zāde Efendi mevşül olduḡdan soñra altmış Rebī'ü'l-evvel'inde Toḡat arpalıḡıyla ta'zīm olındılar. Altmış üç Muḡarrem'inde Bālī-zāde Efendi yerine Anatolı şadırlına zīver-baḡşā olmuşlar idi. Sene-i mezbūre Şevvāl'inde ref' olunup, yerlerine İmām-zāde Efendi terfi' olındı. Altmış beş Şevvāl'inde Ḥudsi-zāde Efendi def'a-i şāniyesi yerine şadāret-i Rūm ile

nā'îl-i merûm olup, altmış altı Ramazân'ında mütekkâ'id ve yerlerine Bosnevî Şa'bân Efendi şâ'id olup, bunlara hâlefleri arpalığı Gümülcine ma' - Yeñice nevvâb-ı kâmyâblarına ta'yîn olındı. Altmış yedi hüdüdında edâ-yı farîza-i İslâm ve hacc-ı Beytu'llâhü'l-Harâm ve ziyâret-i ravza-i seyyidü'l-enâma 'azîmet itmişler idi. Tekmîl-i menâsik itdükden soñra taraf-ı dârü's-saltânaya 'azîmet eşnâsında reh-zen-i ecel berhem-zen-i kârbân-ı emel olduĝda, h'âh u nâ-h'âh şehristân-ı 'ademe girîz ve maħalle-i hâmuşânda ihtifâ ve meskûne sitîz itdi. Hâdîce-i Kübrâ rağiya'llâhu 'anhümâ hâzretleri civâr-ı pür-envârında defîn-i zîr-i zemîn oldı. Sinîn-i 'ömrleri 'ıkd-i sâdisi mütecâviz olduĝı ahfâdından mervîdür.

Maħdûm-ı mevsûm mekârim-i ahlâkla ma'lûm, sîne-i bî-kînesi mühbiţ-envâr-ı 'ibâdet olmaĝın nihâl-i kâmet-i Tübâ mişâlleri bâr-ı tã'at-i Bârî ile hamîde ve dil-i deryâ-nevâli ma'den-i şadâkat olmaĝla hâkim olduĝları büldânda tîşe-i ihtimâmları birle rüsûm ve etvâr-ı bed' ü mezâlimi hedm itmekle müzahrefât-ı dünyâ-yı bî-bekâdan dâmen-keşide olup, hemîşesinin şalâh u sedâdı pîş-nihâd idüp, hem-vâre nefsi emmâre bi's-süyî işlâh ile meşĝûl ve meşâyih-ı kirâmı tevķîr ü ihtirâm üzre mecbûl idi.

'Allâme-zâde 'Abdu'llâh Efendi⁷⁷²

el-Mevlâ 'Abdu'llâh. 'Ulemâ-yı devlet-i Murâd Hânî'den bu mecelle evâ'îlinde tercemeleri zîb-efzâ-yı şahâ'îf olan naķîbü'l-eşrâf ve reşk-endâz-ı eslâf, şadr-ı 'amîmü'l-ihsân, 'allâme-i 'aşr u evan Şeyhî Efendi merħûmuñ necl-i necâbet-simâtı ve maħdûm-ı maħmedet- şifâtıdur. Biñ kırķ Rebî'ü'l-evvel'inde tırâzende-i silk-i vücûd ve fûrûzende-i şu'â'-ı şühûd olduĝlarında vâlid-i keşîrû'l-meħâmidlerinden iktisâb-ı 'ilm ü edeb ve istifâde-i sermâye-i vehbî ve mükteseb itmege şâlih rûtbe-i isti'dâdda bulunmamaĝla vâlidesi hacrinde havşala-i isti'dâdı olacaķ meretebe merâsim-i tarîķı i'dâd ve 'ulemâ-yı 'aşruñ birinden mülâzemetle [129b] merħabâ-yı câm-ı murâd

⁷⁷² Vâlid-i vâlâ güherleri bu güne târih-i Fârisî çekide-i kalem-i mu'ciz-raķamları olmış idi:

بکشت ده چوبرقم ز شهر استانبول
برای کسب طراوت چو تشنه کشته کباب

چو میوه تر فضل ربیع بهجتزا
به بنده خوش پسری داد فیض اله

ملك شمردہ و تاریخ گفت شیخی را
بشهر اول مولد رسید عبدالله

("Kurumuş yeşilliklerin tazelik bulmak istedikleri gibi, kırlarda dolaşmak için İstanbul'a gidiyorum. Sevinç doğuran baharın faziletinin taze meyvesi gibi Allah'ın bereketi, bu kuluna hoş bir çocuk verdi. Sahip, Şeyhî'ye saydı ve tarihini söyledi: Abdullah ilk ay doğuma kavuştu.")

eyleyüp, kırk akçe medreseden ma'zül iken altmış bir Cemâzi'l-âhire'sinde Kâtib 'Alî Efendi yerine Mollâ Şeref Medresesi'yle teşrif olındı. Altmış dört Şa'bân'ında Öksüzce-zâde 'Abdu'llâh Çelebi yerine Hızır Çelebi Medresesi'yle hoş-dem olup, altmış beş Rebî'ü'l-evvel'inde Şârihü'l-Menâr-zâde Aḥmed Efendi yerine Topkapısı Aḥmed Paşası'na vaż'-ı kadem idüp, sene-i mezbûre Ramazân'ında yerinde dâhil i'tibâr olunmuş idi. Vizesarâyı kurbinde vâki' zay'alarında birkaç gün tebdil-i havâ ve kesb-i râḥat u şafâ üzre iken şikestî-i mizâc sebebiyle hânelerine 'avdet idüp, altmış yedi Muḥarrem'inde vâşıl-ı râḥat-ı Yezdân ve mazhar-ı 'afv-ı Ğufrân olup, Emîr Buḡârî civârında defin ü mütevârî-i zîr-i zemîn oldı.

Maḥdûm-ı merḡûm şafâ-yı dil ve nezâhet-i 'aḡide ile ma'lûm, tâlib-i 'ilm ü edeb ve seyyid-i şaḡihü'n-neseb idi. Bu faḡirüñ ceddî Zeyrek-zâde Efendi merḡûm rabḡ-ı 'alâka ve maḡabbet için 'aḡd-i peyvend-i muşâheret eyleyüp, duḡter-i mâderimüz olan kerîme-i kebîreleriyle âḡir-i 'ömre dek 'alâkaları münḡatı' olmamış idi.

'Acem Meḡemmed Efendi

el-Mevlâ Meḡemmed İbn Mûsâ. Diyâr-ı Şarkıyye'den zuhûr ve âfitâb-ı feyz-i ezeliiden istifâza-i nûr-ı şu'ûr idüp, taḡşîl-i 'ulûm ve tekmîl-i âdâb-ı rûsûm eyledükde Şeyḡü'l-İslâm Yaḡyâ Efendi ḡidmetlerine mûntehî ve Cenâb-ı Mevlevî'den iḡrâz-ı şeref-i mülâzemetle müfteḡir ve mübâhî olup, kırk akçe medreseye vâşıl, andan daḡı munfaşıl iken kırk bir Cemâzi'l-âhire'sinde Ḳurd Efendi yerine Raḡîkî Medresesi ḡâriciyle taḡşîl-i neşât idüp, kırk dört Receb'inde Şâlih-zâde Efendi yerine 'Alî Paşa-yı 'Atîḡ Medresesi ile tecdîd-i neşve-i tarîḡ itdiler. Kırk beş Rebî'ü'l-evvel'inde Bayram Paşa Medresesi'yle bekâm, ba' deḡü aḡdî'l-medârisi's-şemân ile nâ'ilü'l-merâm oldılar. Kırk sekiz ḡudûdında İmâm-zâde Efendi yerine Gevher Ḥân Sulḡân Medresesi iḡsân olındı. Elli Cemâzi'l-ülâ'sında Kemâl Efendi-zâde yerine Filibe ḡazâsı tefvîz olındı. Elli bir Zi'l-ḡa'de'sinde ma'zül ve yerine Necâtî-zâde Efendi mevşûl oldı. Elli beş Receb'inde İşḡâḡ Efendi yerine ḡükûmet-i ḡazâ-yı Ḥâzret-i Ebâ Eyyüb 'aleyhi'r-raḡmeti'l-ḡuyûb tevcîḡ olunmuş iken sene-i mezbûre evâḡirinde Dâvûd-zâde Efendi'ye tefvîz ve bunlar 'İşmetî Efendi yerine İzmir ḡazâsıyla ta'vîz olındı. Elli altı [130a] Rebî'ü'l-evvel'inde munfaşıl ve yerlerine Aḡçeli Bekr-zâde Efendi vâşıl oldı. Sene-i mezbûre Receb'inde ḡalefî ile mübâdele-i câme-i 'azl ve naşb idüp, şâniyen İzmir'e ḡâkim ve murâ'î-i âdâb u merâsim olmuşlar idi. Elli yedi Şa'bân'ında merfû' ve

yerlerine Şarı ‘Abdu’llâh Efendi manşüb oldu. Elli tokuz Şa‘bân’ında Qâmetî-zâde Efendi yerine Belgrad kazâsı ‘inâyet olındı. Altmış Ramazân’ında Emru’llâh-zâde Mehemmed Efendi yerine şâniyen Filibe kazâsına naql ve yerlerine Handân-zâde Efendi vaşl olındı. Altmış bir Şafer’inde ma‘zül ve yerlerine Bahâyî Efendi birâderi Yahyâ Efendi nâ’il-i me’mül oldu. Sene-i mezbûre Receb’inde Ebu’s-su‘üd-zâde Efendi yerine Halebü’ş-şehbâ kazâsıyla kâ-m-revâ oldılar. Altmış iki Şa‘bân’ında munfaşıl ve yerlerine H‘âce Şalâh-zâde Efendi muttaşıl oldu. Altmış beş Receb’inde Ebū Sa‘îd Efendi-zâde Aḥmed Efendi yerine Selanik kazâsıyla bekâm olmuş iken, sene-i mezbûre Ramazân’ında ‘azl ile telḥkâm ve yerlerine ‘Abdü’r-raḥîm Efendi maḥdûm-ı mihteri Mehemmed Efendi nâ’ilü’l-merâm oldu. Sene-i mezbûre Zi’l-ka‘de’sinde Bosnevî ‘İsâ Efendi yerine Burusa hükûmetiyle mümtâz ve beyne’l-aḳrân ser-efrâz oldılar. Altmış altı Cemâzi’l-âḥire’sinde ma‘zül ve yerine Şadrü’d-dîn-zâde Rūḥu’llâh Efendi mevşül oldu. Altmış sekiz Muḥarrem’inde Minḳârî-zâde Efendi def‘a-i şâlişesi yerine Mısr-ı zâtü’l-ehrâm kazâsıyla bekâm olmuş iken, sene-i mezbûre evâsıtında şerbet-i ḥanzal-ı mezâḳ mevtiyle telḥkâm olup, yerlerine Bahâyî Efendi birâderi Aḥmed Efendi vâşıl-ı merâm oldu.

Mevlânâ-yı mezbûr ‘Acem Efendi dimekle meşhûr, güşâde-meşreb ve ḥande-rû, nükte-şinâs ve laṭife-gû, nîk-nefs ve şâfi-taviyyet, ḥoş ṭab‘, ḥoş-şoḥbet, merdüm-i bergüzide fi‘âl, ma‘ârif ü ‘ulûmda müşârik-i emşâl idi. Şeyḥü’l-İslâm Zekeriyyâ Efendi-zâde Yahyâ Efendi merḥûmuñ cüz’-i meclis-i ‘âlîleri olmağın dâ’imâ güş-ı hüşı ḳurtü’l-cevâhir-i nevâdir cenâb-ı Ḥazret-i Mevlevî ile müşennef olurdu. Ḥattâ düşdükce leṭâ’ife murahḥaş idiler. ⁷⁷³ رحمة الله تعالى عليهما رحمة واسعة

Şu‘ayb-zâde İbrâhîm Efendi

el-Mevlâ İbrâhîm. Mezbûr Şu‘ayb-zâde dimekle meşhûr ve bu laḳab ile zebân-zed-i cumhûrdur. Taḥşîl-i ‘ilm ü ‘irfâna ṭâlib ve tekmîl-i âdâb-ı nefse râğîb iken Şeyḥü’l-İslâm Çelebi Müftî dimekle meşhûrül-enâm merḥûm Mehemmed Efendi ḥıdmetlerinden iḥrâz-ı [130b] şeref-i mülâzemet ve ṭarîḳ-ı tadrîse ‘azîmet idüp, kırk aḳçe medreseye vâşıl, andan daḫi munfaşıl iken biñ kırk Zi’l-ḥicce’sinde Beyânî Efendi yerine Tütî Laṭîf ḥâriciyle taltîf, kırk tokuz Şevvâl’inde ‘Ömer-zâde yerine el-Ḥâcc Ḥasan Medresesi’ne taḥrîk ile teşrîf olındılar. Elli Zi’l-ka‘de’sinde Şarı ‘Alî Efendi-

⁷⁷³ “Allah sonsuz rahmetiyle o ikisi üzerine rahmet etsin.”

zāde yerine Fātıma Sultān Medresesi'yle bekām, elli üç Şafer'inde Dervîş-zāde yerine tevliyeti meşrūtası olan Kāsım Paşa Medresesi'yle nā'ilü'l-merām oldılar. Elli beş Şafer'inde Halebî Efendi yerine Mihrümāh müderrisi olduğdan sonra elli altı Şevvāl'inde Helvācı-zāde yerine Kütāhiyye kazāsı tefvîz olındı. Elli yedi Şafer'inde ma'zül ve yerlerine Hevāyî-zāde es-Seyyid Mehemmed Efendi mevşül oldu. Altmış yedi Rebî'ü'l-âhîr'inde Kudsî-zāde Efendi üzerinden Medîne-i Münevvere pāyesiyle Üsküdar kazāsı tevcih olındı. Sene-i mezbûre Şevvāl'inde munfaşıl ve yerlerine İmām-zāde kihter[i] 'Abdu'llāh Efendi vāşıl olduğdan sonra bunlar Edremid arpalığıyla sübhā-şümārr-ı leyālî ve eyyām iken altmış sekiz hudūdında irtihāl ve dārü'l-karāra isti'cāl itdi.

Mevlānā-yı mezbûr cihet-i zātı mestûr, ehl-i keyf olmağla âhîr-i 'ömrinde bî-şu'ūr idi.

Hüsām-zāde Es'ad Efendi

el-Mevlā el-Fāzıl Es'ad bin 'Abdu'r-raḥmān. Tercemesi devlet-i İbrāhîmiyye silkinde manzûm Tulumcı Hüsām Efendi merḥūmuñ nebîreleri ve bu tabākada zikri ātî Şeyḥü'l-İslām 'Abdu'r-raḥmān Efendi'nün ferzend-i ḥüsnü's-serîreleridür:

Nazm

Habbezā bāğbān-ı bî-hemtā

Taḥammüdin böyle naḥl ide peydā

Sine-i 'ademden dîde-güşā ve ufq-ı şühûda cilve-nümā olduğda, terbiyet-i peder-i vālā güherleriyle neşv ü nemā ve Bābî Muştāfā Efendi himmetiyle āyîne-ṭab'-ı şafā-şifātı cilā-yı cām-ı gîti-nümā olduğda, bālîg-i meblağ-ı kemāl ve vāşıl-ı rütbe-i 'ālü'l-'āl olup, ṭarîk-ı sa'âdet-refîke sevq-ı rāhile-i 'azîmet ve mürā'ât-ı merāsîm-i mu'tādeye kemāyenbağî himmet itdükden sonra altmış beş Rebî'ü'l-evvel'inde 'Oşmān-zāde Efendi yerine Hādîm Ḥasan Paşa ḥāriciyle kām-revā, altmış altı Rebî'ü'l-âhîr'inde Kadirğa Limanı'nda vāқи' Mehemmed Paşa Medresesi'nde revnağ-baḥşā oldılar. Altmış sekiz Cemāzi'l-âhîre'sinde Hāmid Efendi yerine Şaḥn-ı Şemāniyye'nün biriyle murabba'-nişîn-i küşe-i ifāde olmuşlar idi. Eyyām-ı kalā'il zîver-baḥş-ı mesned-i taḥkîk iken ṭa'ne-i ṭā'ün ile rübûde-i neheng-i deryā-yı Nilî-renk-i gerdün ve ceddî türbesinde günûde-i pister-i [131a] istebrāğ-nümün oldılar.

Maḥdūm-ı merḳūm nihāl-i nev-ber-i ma‘ārif ü ‘ulūm, maḥādīm-i Rūm miyānında şiddet-i zekā ve kuvvet-i ḥāfıza ile ser-efrāz ve ḥā’iz-i rehīne-i imtiyāz, gurer-i me‘ānī, dūrer-i ma‘ālīsinden müstefād ve müstaḥrec ve zehr-i le‘ālī simṭ-i cevāhir-i mütelālīsinde munṭavī vü mūnderic idi:

Nazm

عبارته فى النظم و نثر كلها
غرايب يصطاد العقول بدابع

فهن لأجباد المعالى قلايد
وهن لأجساد المعالى طلايع⁷⁷⁴

Ḥācī Ḥalīfe eş-Şehīr bi-Kātib Çelebi

Muştafā bin ‘Abdu’llāh eş-Şehīr bi-Ḥācī Ḥalīfe. Kān-ı gevher-i ‘irfān u gevher-kān-ı ekvān olan maḥrūse-i Ḳoştantıniyye’den nümāyān olmuştur. ‘Askerī tā’ifesinden bir merdūñ reste-i rişte-i nesebi olmağın:

Nazm

Rind ü zāhid ile hem-dem hem-reng
Her uşūle ṭutarıdı bir āheng

Şaldı bu ṭāḳ ṭarafa pervāze
Nāyveş ḥūsn-i şavtı avaze

Sāğar u kāseye degildi tenük
Küçügile küçük büyükle büyük⁷⁷⁵

Şem‘-i nūr-efşān-ı hidāyet, delīl-i rāh-ı reşādı ve mürşid-i ḥayr-ḥāh-ı tefvīḳ-i pīşvā-yı semt-i sedādı olmağın muḳaddemāt-ı ‘ilmi tefehhüm ve şan‘at-ı kitābeti ta‘allüm ile gerden-i istihālī, cevāhir-i ma‘ārif ile ḥālī ve ceyb-i himmeti naḳl-i letā’if ile ma‘ālī olduḳda, ber-resm-i mu‘tād zümre-i ‘askeriyyeye duḥūl murād eyledükde biñ otuz iki tārīḥinde Anaṭolı muḥāsebesi ḳalemine şākird olup, otuz üçde Tercān Seferi’ne revān, otuz beşde Bağdād Seferi’nden soñra baş muḳābelede şākirdlik ile mazḥar-ı iḥsān

⁷⁷⁴ “Onun nazım ve nesirdeki ibarelerinin hepsi çok ender olan veciz ifadelerdir.

O belagatli ifadeler, akılları avlar; o ibareler, yüce boyunlar için gerdanlıktır.

Ve yine o güzel ibareler, yüce bedenler için süstür.”

⁷⁷⁵ Bu mısradaki vezin aksamaktadır. Ayrıca şiirin genelinde de çok fazla aruz kusuru vardır.

olındı. Otuz yedide Erzurüm muhâşarasında bulunup, otuz sekizde ‘asker-i İslâm ile İstanbul’a dâhil ve vatan-ı aslîlerine vâsıl olduğdan sonra baş-ı hân-ı ifade birle şit-i istihârı fevka’l-‘ade olan Re’isü’l-meşâyih Kâdî-zâde Efendi ders-i va‘zını istimâ‘ eyleyüp, ‘ilm-i şerîf taḥşîline terğîb ve cehl ü dâlâlden terhîbe müte‘allik kemâlât-ı cevâhir-simâtın mengüş-ı güş-ı hüş idüp, ol ân zimâm-ı ihtiyârın şugl ü taḥşîl semtine imâle idüp, muḳaddemât-ı ‘ulûm-ı âliyyeyi şeyḫ-i merḳûmdan i‘âdeye âgâz ve bir sene miḳdârı zamânda taḥşîl-i meleke-i terkîb ve i‘râb ile aḳrânı miyânından ser-efrâz oldu. Otuz toḳuzda Hemedân ve Bağdâd seferlerin eyleyüp, kırk birde yine Ḳostantıniyye’ye vuşûl ve şeyḫ-i mezbûruñ ḥalka-i ifâdelerine duḫûl idüp, iki sene ‘ale’t-tevâlî derslerinden münfek olmayup, *Tefsîr-i Kâdî* ve *İhyâ-yı ‘Ulûm ve Şerḫ-i Mevâkıf* ve *Dürer* ve *Tarîkat* [131b] nüshaların görmüş idi. Kırk üç târihinde mesned-ârâ-yı dîvân-ı vezâret olan Arnavud Meḫmed Paşa ‘alâ ḥasbe’l-emr istirdâd-ı Bağdâd mühimmâtuñ tedârik ve i‘dâd için Ḥaleb kışlasına ḥaṭṭ-ı raḥl ḳarâr itdükde, şâhibü’t-terceme ḥacc-ı şerîf ve ziyâret-i ravza-i münîf niyyetiyle çıkup, Ḥaleb’den Ḥicâz Seferi’ne ‘azîmet idüp, ba‘de edâe’n-nesk ordu-yı hümâyûn Diyârbekr’den ḳufûl itmezden muḳaddem ‘asker-i İslâm’a vuşûl bulup, ol sene Ḥalebü’ş-şebâ kışlasında ḳarâr idüp, ol şehir ‘ulemâsıyla şöḫbet ve meclislerinden istifâdeye meyl ü raḡbet itmiş idi. Kırk dört târihinde nigâşte-i ḳalem-i ‘âcizânemüz olduğü vech üzere pâdişâh-ı ‘âlî-nijâd ya‘nî merḫûm Sulṫân Murâd ile Revân teşḫîrine ḳıyâm ve kırk beşde feth ü zafer ile ḫıdmet-i mezbûreyi ḳarîn-i iltiyâm itdükden sonra taḫşîḫ-i niyyet ve taḫşîye-i ‘azîmet birle cihâd-ı aşḡardan cihâd-ı ekbere rücû‘ evlâ görölüp, ḡayret-i erkân ve sebaḳ-i mu’ahḫaran pây-bend-i dil-i âzâdesi olmaḡın:

Nazm

Gerekse zerreveş ḫâk ol gerekse mihr-i ‘âlem-gîr

Yine a‘dâ gözine girmemek olmaz beher taḳdîr

fehvâsınca min ba‘dü râh-ı talebde ta‘be-i nefis-i nefîse tavṫîn ve ‘ilm-i şerîf taḥşîline baḳıyye-i ‘ömr-i ‘azîzin ta‘yîn idüp, rızḳ-ı muḳadderi esbâb-ı ‘ilme şarf olunmaḳ muḳarrer ḳılup, üç sene hırş-ı ‘azîm ile iştigâle şürû‘ eylemişler idi. ‘Azîmet-i sâbîkalarında müstebid olmalarıyla kırk sekizde Sulṫân Murâd Ḥân ile Bağdâd istiḫlâşına revân olmayup, zamânında faẓl ü ‘irfân ile meşḫûr sâbîḳü’t-terceme A‘rec Muştafâ Efendi’den ta‘allûm ve *Tefsîr-i Beyzâvî* evvelinden derslerin istimâ‘ ve tefehhüm itmişler idi. Kırk toḳuz’da Ayaşofya ders-i ‘âmı Kürd ‘Abdu’llâh Efendi ve

Süleymāniyye ders-i ‘āmı Kiçi Mehemmed Efendi derslerine hāzır olurlardı. Ellide Aḥmed Ḥaydar telāmizesinden Sehrānī Velī Efendi zuhūr itmekle mantıḳ ve me‘ānī ve beyān-ı fūnūn celīlesin anlardan ikān, elli ikide şeyḫ-i merḳūmdan ‘ulūm-ı ḥadīş-i şerīfi iz‘ān idüp, ber-muḳtezā-yı şıḍḳ-ı himmet, on sene miḳdārı rāh-ı taleb ve istifādede esātīzeye ḥıdmet itdükden soñra ol miḳdār zamān daḫi şadefce-i dil ü cān ve dürc-i dehān-ı pür-‘irfānın meydān-ı ifādede güşāde kılmāğa irāde idüp, evvelen muḳaddemāt-ı fūnūn ta‘līmine şürü‘ itmişler idi. Elli beşde vāḳi‘ Girid Seferi taḳrībiyle hey’et ve hendese ve ḥisāb taḫşiline meyl-i ṭabī‘i [132a] ziyāde olmaḫın üstād-ı sābıḳı A‘rec Muştafā Efendi’den her birin istifāde eylemişler idi. Ol eşnāda mizāc-ı leṭāfet-ı intizācına inḫirāf-ı ṭārī olmaḫın ta‘dīl-i mizāc ve müdāvāt u ‘ilāc sebebiyle fenn-i ṭıbbā ve teşebbüs-i esbāb-ı rūḫāniyye taḳrībiyle ‘ilm-i şarf ve esmāya daḫi intisāb eyleyüp, manzūme-i aḫvālin ḫarīn-i iltiyām eyleyüp, altmış sekiz tārīḫine gelince naḳd-i vaḳt-i ‘ömr-i ‘azīzin taleb-i ‘ulūm ile müdāreseye iştiḡalle tebyīz-i evrāḳ-ı nehār ve şedid-i şafahāt-ı leyāl üzere iken altmış sekiz ḫudūdında ‘ömrü tamām ve devre-i āfitāb-ı ḫayātı vāşıl-ı noḳta-i encām oldı.

Merḫūm u mezbūr fezā’il-i celīle ile meşhūr, be-taḫşış ‘ilm-i tevārīḫe şedidü’l-intisāb, şāḫib-i ma‘ārif-i bī-ḫisāb, tekellüfāt-ı benī nev‘inden mu‘riż, meşāḡil-i ‘ilmiyyeye mütemaḫḫız, medā’l-‘ömr taleb-i cāh ile izā‘at, naḳd-i vaḳt-i ‘azīz ve taḫrīk-i pāy-ı teşebbüs-i esbāb ile dāmen-i pāk-i ḫanā‘ate ḡubār-engiz olmayup, destyāzī-i ‘azīmet-i şādıḳa ile ṭarīḳi rū‘esāsına taḫşil-i merātib için dest-i niyāzı dırāz ve cereb ü şīrīn-i ehl-i dünyāya kefçe-i kefeni bāz itmemiş idi. el-Ḥāşıl fużalā ve ehl-i ma‘ārifden cem‘-i keşir ile şoḫbet ve tekmīl-i nefis ve kesb-i ma‘rifet itmekle lāyık-ı menāşıb-ı seniyye ve merātib-i ‘aliyye-i nāy-ı ḫāmesi nevā-yı taşnīf-i tāze ile bülend-āvāze ve süṭūr-ı nāmesi evtār-ı ḫānūn-ı sāz-ı nüvāz gibi şīrīn-āḡāze idi.

Āşār-ı ‘ilmiyyesinden *Keşfü’z-zünūn ‘an Esāmī’l-kütüb ve’l-fūnūn* ismiyle mevsūm bir eşeri vardur ki ibtidā-yı şuḡulinden ḫātme-i aḫvāline gelince gerek bu şehrde gerek varduḡı bilād-ı İslāmiyye’de zafer-yāb olduḡı niçe biñ cild kitābı ve mevzū‘āt-ı ‘ulūm kitāblarında meşhūr olan üç yüzden mütecāviz fūnūnı ḫurūf-ı teheccī tertībiyle cem‘ ü taḫrīr itdükden soñra niçe mebāḫis ve mesā’il-i ḡarībe yazılmışdur. Ḥaḳḳā bir eşer-i laṭīfdür ki cemī‘-i ‘ulūma ve kütübe ‘ilm icmāli ḫāşıl olur. ‘İlm-i muḫādarātta *Tuḫfetü’l-aḫbār fi’l-ḫikmeti’l-emşāl ve’l-eş‘ār* nām ve fenn-i coğrafyāda *Cihān-nümā* ve *Aṭlas-ı Menşūr* tercemesi -ki *Livā‘ü’n-nūr* ismiyle müsemmedür- ve

Revnaķü's-saltana 'unvānıyla mu'anven *Ķošťantıniyye Tārīhi* ve biñ sālinden altmış beşde İbşir vaķ'asına gelince *Fezleke* nām mufaşşal tārīhi ve devletüñ nizāmı haķķında *Düstürü'l-'amel* ve hübü't-ı Ādem'den ilā āhiri'l-eyyām *Fihris-i Veķāyi'* olacaķ eşerleri -ki *Taķvīm-i Tārīh* 'alāmetiyle mu'allemdür- meşāyihü'l-İslām için mesā'il-i ğaribe ve fetāvā-yı 'acibe cem' ü tertib [132b] ve tenķih ü tehzib idüp, *Recmü'r-recim bi's-sin ve'l-cim* ismiyle bir eşer-i dil-firib itmişdür ve *İlhāmü'l-muķaddes mine'l-feyzi'l-aķdes* ismiyle bir risāle daĥi taħrir itmişdür. Biri daĥi *Mizānü'l-haķķ Fi İhtiyāri'l-eķāķķ* ismiyle meşhür risālesidür ki ĥātme-i te'lifātı vāķi' olmışdur. Bundan mā'adā eyyām-ı taħşilde ekşer murādı taħrir ve taħşiyeye ve taħşihle eşer-i dil-pezir itmişdür.

Ķadrī-zāde es-Seyyid Meħemmed Efendi

el-Mevlā Meħemmed. 'Irķ-ı 'arīķ-ı neseb-i şerifi Şeyhü'l-İslām 'Abdü'l-ķādir Efendi'ye münthei olmaĥla Ķadrī-zāde dimekle şehir ve bu 'unvānla zebān-zed-i şaĥir ü kebirdür. Taħşil-i ma'arif ü kemālātda dāmen-i der-miyān idüp, ekşer eyyāmı aşhāb-ı ma'arif ve hünerverān-ı zamānla tekmil-i levāzım-ı 'irfān üzere ğüzārende iken 'ulemā-yı 'aşruñ birinden mülāzım ve tarīķ-ı sa'adet-refiķe 'āzim olduķdan soñra Bursa'da Emir Sultān Medresesi iħsān olındı. Otuz Receb'inde Emir 'Alī Efendi Ħanķeriyye Medresesi'ne taħrik olınmış iken az zamānda ma'zül ve medrese-i mezbūre bunlara mevşül olmuş idi. Otuz yedi Şa'bān'ında Kebiri Meħemmed Efendi yerine Ħādim Ħasan Paşa Medresesi'ne i'tilā, otuz toķuz Şa'bān'ında Ķaraķaş Efendi yerine Ķayşeriyye ķazāsına irtikā eylediler. Ķırķ Rebī'ü'l-evvel'inde munfaşıl ve yerlerine Seyyid 'Alī-zāde Efendi vāşıl oldu. Ķırķ üç Şafer'inde Aħmed Efendi yerine Belĥrad ķazāsıyla ber-murād olmuşlar idi. Elli üç Cemāzi'l-ülā'sında Maĥnisa ķazāsıyla kāmrevā oldılar. Elli dört Şafer'inde ma'zül ve yerlerine Ħasan Paşa-zāde Efendi mevşül oldu. Elli beş Şafer'inde Mūsā Efendi yerine Medīne-i Münevvere dāmet bi'l-envāri müsevvere ĥükümeti müyesser oldu. Elli altı Rebī'ü'l-āħir'inde munfaşıl ve ol manşib-ı celilü'l-ķadre Naķib-zāde Efendi vāşıl oldu. Altmış bir ĥudūdında Monla Ćelebi üzerinden Gemlik arpalıĥı iħsān olındı. Altmış iki Şa'bān'ında 'Abdü'l-fettāħ Efendi yerine maħrüse-i Bursa ķazāsıyla tekrim olındı. Altmış üç Şevvāl'inde Fetvā-emini Şeyħ-zāde Meħemmed Efendi yerine Edrine ķazāsına naķl ile ta'zım olındı. Altmış dört Şevvāl'inde İzniķ arpalıĥıyla müteķā'id ve yerlerine Şa'rāni-zāde Ebu's-su'ūd Efendi şā'id oldu. Altmış yedi Şa'bān'ında vāķi' a vaķ'ada pīrān-ı fie-i Bektaşiyye iķdāmıyla

‘Abdü’r-raḥīm-zāde Efendi ref‘inden manşıb-ı maḥlül Sitanbul ile nā’il-i me’mül oldılar. Sene-i mezbûre Şevvâl’inde Güzelhişâr arpalığıyla ma’zül ve yerlerine Muḥarrem [133a] -zāde Aḥmed Efendi mevşül oldu. Altmış sekiz hilâlinde ⁷⁷⁶ إِنَّ إِلَيْنَا إِيَابَهُمْ mazmûnı üzere Na‘im-âbâd-ı dârü’s-selâmda ⁷⁷⁷ حُورٌ مَّفْصُورَاتٌ فِي الْخِيَامِ ile Na‘im-i câvidânîye nā’il olup, bu mażayıḳ-ı miḥnet ve tebâhîden sa‘t-ı rahmet-i nâ-mütenâhiye vâşıl oldu.

Mevlânâ-yı merḳûm dâ’ire-nişîn-i ‘ulemâ-yı rûsûm, şecere-i ser-sebz-i bâğ-ı siyâdet, pîr-i mu‘ammer-i şâlih ve şeyḥ-i sa‘âdetmend-i müfliḥ, seyyid-i şaḥîḥü’n-neseb, muḳallid-i ‘ilm ü edeb, ḥüsn-i kitâbetde ḳalem gibi ‘alem, be-taḥşîş semt-i neseḥîde mânend-i şeyḥü’l-fenn-i müselleme idi.

Hasan Paşa-zāde ‘Abdü’l-bāḳî Efendi

el-Mevlâ ‘Abdü’l-bāḳî. İstanbulî’dür. Sancaḳbeglerinden iken reh-ber-i tevfiḳ-ı Ḥudâ-dâd ile şaḥrâ-yı pehnâ-yı sa‘y ü ictihâda vaz‘-ı ḳadem murâd ḳılıp, şevḳ-ı isti‘dâd-ı mâder-zâd ile Şeyḥü’l-İslâm-ı fâzıl meşhûr’l-enâm ‘Abdü’r-raḥīm Efendi ve İmâm-ı Sultânî Şâmî Ḥüseyn Efendi âsitanelerine istinâd ile her birinden cem‘-i ma‘ârif-i ‘ulûm ile mümtâz ve taḥşîl-i feżâ’il-i fehm ile ser-efrâz olmuşlar idi. Şeyḥü’l-İslâm Yahyâ Efendi merḥûmdan şeref-i mülâzemeti nâ’il ve tarîḳ-ı pür-tevfiḳ-ı ‘ilmde tayy-ı feyâfi ve ḳat‘-ı menâzil iderek otuz ṭoḳuz Şevvâl’inde ‘Alî Efendi yerine ḥâric ile Mesîḥ Paşa Medresesi’ne vâşıl olmuş idi. Ḳırḳ Muḥarrem’inde Aḳçeli Bekr-zāde Muştafâ Efendi yerine ‘Oşmân Paşa Medresesi ile bekâm, ḳırḳ dört Cemâzi’l-âḥire’sinde Şadrü’d-dîn-zāde maḥdûm-ı mihteri Feyzü’llâh Efendi yerine Ḳadırğa Limanı’nda Meḥammed Paşa Medresesi’yle nâ’ilü’l-merâm oldılar. Ḳırḳ sekizde Yahyâ-zāde yerine Murâd Paşa Medresesi’yle kâm-revâ ve andan Fethiyye Medresesi’ne revnaḳ-baḥşâ oldılar. Ḳırḳ ṭoḳuz Şevvâl’inde Taḳıyyü’d-dîn Efendi yerine şaḥna geldiler. Elli bir Rebî‘ü’l-evvel’inde Ya‘ḳûb Efendi yerine Siyâvuş Paşa, ba‘dehü İsmihân Sultân dârü’l-ifâdelerinde baş-ı seccâde-i taḥḳîḳ ve ittikân itmişler idi. Elli dört Şafer’inde Ḳadrî-zāde es-Seyyid Meḥammed Efendi yerine Mağnisa ḳazâsı sezâ görildi. Elli beş Receb’inde ma’zül ve yerine ‘Oşmân-zāde Efendi mevşül oldu. Elli yedi Zî’l-ḥicce’sinde Başmaḳcî-zāde Meḥammed Efendi yerine Üsküdar ḳazâsı ḥükûmetine sezâvâr oldu. Elli ṭoḳuz Şafer’inde munfaşıl ve yerine Şarî ‘Abdu’llâh Efendi vâşıl oldu.

⁷⁷⁶ *Kur’ân-ı Kerîm, Gâşiye Süresi*, 88/25 “Şüphesiz onların dönüşü sadece bizedir.”

⁷⁷⁷ *Kur’ân-ı Kerîm, Rahmân Süresi*, 55/72 “Otağlar içinde sahiplerine tahsis edilmiş hûriler vardır.”

Altmış iki Şa‘bân’ında Hâşimî-zâde yerine İzmir kazâsı ‘inâyet olındı. Sene-i kâmile tamâmında ‘azl ve yerine Şârih-i Füşûş-zâde Hasan Efendi vaşl olındı. Altmış yedi Rebî‘ü’l-evvel’inde [133b] Şirvânî Ahmed Efendi yerine Edrine pâyesi zamîmesiyle kazâ-yı Halebü’ş-şehbâ maqarr-ı hüküm ü imzaları oldu. Altmış sekiz Muharrem’inde ma‘zül ve yerlerine Sivasî Efendi dâmâdı ‘Ömer Efendi nâ’il-i me’mûl oldu. Altmış toktuz evâhîrinde düş-ı pür-hüşına i‘lâm-ı ekfânı açup, taht-ı revân-ı tâbütle taht-ı zemîne revân olmuş idi.

Mîr-i mezbûr ‘ilm ü fazl ile meşhûr, nîk-nefs, ‘âlî-nijâd, mü‘min-i pâk-i‘tikâd idi.

Âşârından sadece nazmı vardır. Hüsâm-zâde ‘Abdu’r-raḥmân Efendi fetvâsına:

Mışrâ‘

Müftî-i ekmel ü zerrîn kalem

mışrâ‘ın târiḥ düşürmüşdür.

Şadrü’-d-dîn-zâde Feyzû’llâh Efendi

el-Mevlâ Feyzû’llâh İbn Meḥemmed Emîn eş-Şirvânî. Devlet-i Murâd Hân-ı Râbi‘ ‘ulemâsından biñ otuz altı târiḥinde rû-gerdân-ı ‘âlem-i fânî ve dîde-düz-ı Na‘îm-i câvidânî ve tercemesi zîver-i şahâ’if-i ‘Aṭâyî olup, mâ-sadaḡ tesliye-i:

Nazm

شكر خدا كن اى دل غافل فغان چراست

كر شد على زدهر حسين و حسن بجاست⁷⁷⁸

olan mührdâr-ı şanduḡa-i fazl ü beyân, ser-i süveydâ-yı noḡta-i ‘ilm ü ‘irfân, ‘ulemâ-yı A‘câm’uñ ‘allâme-i ercümendi Şadrü’-d-dîn-zâde Meḥemmed Emîn Efendi’nüñ mâ-sadaḡ:

Şi‘r

شبل ذلك الأسد أنصاری

من ضوء ذلك القمر الساری⁷⁷⁹

olan maḥdûm-ı mu‘azzam u mihteri ve ḡayrû’l-ḡalef-i fezâ’il-küsteri Feyzû’llâh Efendi ḡıdmetleridür. Biñ sekiz senesi ḡudûdında zât-ı mekârim-simâtı maṭla‘-ı feyz-i ezelîden şâriḡ ü lâmi‘ ve vücûd-ı dürrî’s-sıfâtı ufḡ-ı sa‘âdet ü iḡbâlden ṭâlî‘ olmuş idi. Vâlid-i

⁷⁷⁸ “Ey gafilin gönlü! Neden feryat ediyorsun, Allah’a şükret. Eğer Ali dünyadan göçerse Hüseyin ve Hasan onun yerine geçer.”

⁷⁷⁹ “Bu hareket eden ayın ışığından olan şu aslan oğlu aslan benim destekçimdir.”

keşirü'l-meḥāmidi ol diyāra revāfız istilā idüp, telāṭum-ı emvāc-ı āşüb ve fiten-i sefine-i sekine-i İslāmiyānı ğarķ-ı gird-āb-ı miḥen kılduķda refikāsı olan ehl-i sünnet ve cemā'atiyle ri'āyet-i sünnet-i hicret eyleyüp, ḥattā kendü kalemleriyle muḥarrer tārīḫ-i hicretlerine muẓaffer olduğumuz eelden taṭvīl-i kelām ve taḥķīķ-i maķām zımnında şāhibü'z-zeylūn terceme-i mollā-yı mezbūrda irād itdüĝi icmālinden ziyāde fā'ide mülāḥaza olındı.

Menķabe

Tafşīl-i muḥarrer oldur ki biñ on dört Cemāzi'l-āḫire'sinūñ on altıncı yevm-i sebt terk-i evlād u 'iyāl ve ba' de-edāe'l-ḥacc semt-i Rūm'a rüy-māl idüp, medāyin-i Şirvān'dan Şumāḫ (?) nām beldeden Vezīr Maḥmūd Paşa refāķatiyle ḥurūc itmişler idi. Kaṭ' -ı merāḫil ve ṭayy-ı menāzil iderek sene-i mezbūre Şa'bān'ınūñ altıncı yevm-i sebt-i mübārekde şehir-i Āmid'e vuşul bulup, vezīr-i mezbūr vālidı Sinān Paşa ile ol beldede mülākī olduķda, bunlar tarafından [134a] mazhar-ı iltifāt olup, iki günde meclislerine da'vet ve mesā'il-i 'ilmiyye ve ḥaķā'ik-ı ḥükmiyye ta'līmiyle germiyyet-i şoḫbet ile rütbe-i kemāl-i faẓiletlerin iz'ān itdüklerinde ol diyār 'ulemāsın cem' idüp, meclis-i mübāḫeşe ve imtiḫān itdüķde ol mollā-yı müşār-ı bi'l-benān her mes'eledede tefevvuķ-ı aķrān itmekle mümtāz ve maşdüķ-ı ḥālī⁷⁸⁰ فَارَاهُ الْآيَةَ الْكُبْرَى⁷⁸¹ فَظَلَّتْ أَعْنَاقُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ⁷⁸² mālīyle ser-efrāz olduķda, ol beldede vāķi'a ' Alī Paşa Medresesi tevcīhiyle tekrīm olunup, ba' dehū istiḥķāķ-ı zātīlerin tarafından salṭanata 'arz u i'lām idüp, sene-i mezbūre Şevvāl'inde Zencīriyye Medresesi 'ilāvesiyle ta'zīm olındılar. Sene-i kāmile neşr-i ma'ārif ü leṭā'if üzere evķāt-güzār olmuşlar idi. On beş Şa'bān'ı ğurresinde ḥacc-ı Beytu'llāhü'l-Ḥarām ve ziyāret-i Ravza-i seyyidü'l-enāma niyyet ile Ḥaleb ve Şām'a mesrūr ve her birinde envāc-ı teveccüh ve iķbāl birle taḥşīl-i sürür eyledükden sonra andan daḫi irtihāl ve kesb-i füyuzāt-ı İlahiyyeye isti'cāl eyleyüp, bi-emri'llāh ol sene-i mübārekede ḥacc-ı ekber vāķi' olmaĝla nā'il-i icrā vü ferr olmuşlar idi. Ba' de'l-ķufül Şām-ı dārü's-selāma duḫūl itdüķde eyālet-i Şām vezīr-i mezbūr Maḥmūd Paşa'ya en'ām olunup, mütesellimi zabṭ u taşarrufında bulıcaķ paşa kudūmine dek anda mekş itdiler. Paşa-yı müşārun ileyh ile mülākāt itdüklerinde ke'l-evvel mazhar-ı iltifāt-ı bī-endāzesi olup, ḥaremindedir bir cāriye-i bākiye tezvīciyle terfīh ve ol şehriñ kısmet-i 'askeriyyesin tevcīh itdürmüş idi. İki ay mürūrında celāliler istişāli

⁷⁸⁰ *Kur'ân-ı Kerîm, Nâziât Sûresi, 79/20*, “Ve ona en büyük mucizeyi gösterdi.”

⁷⁸¹ *Kur'ân-ı Kerîm, Şuarâ Sûresi, 26/4*, “Ona boyunları eğilip kalır.”

⁷⁸² *Kur'ân-ı Kerîm, Kasâs Sûresi, 28/36*, “Biz önceki atalarımızdan böylesini işitemmiştik, dediler.”

kaşdıyla Murād Paşa zühür idüp, bi-‘avni’llâhi te‘âlâ manşüren medîne-i Şehbâ’ya ‘ubür itdükde paşa-yı mezbûrı Bağdâd muhâfazasına ta‘yîn itmiş idi. Ba‘dehü bunlar hengâm-ı sermâyı Şâm’da geçürmege ‘azîmet itmiş iken üzerlerinde olan medrese-i Selîmiyye bir câhla tevcîh olındukda ber-muktezâ-yı gayret ve kemâl-i hamîyyet-i istirdâd-ı medrese ümniyyesiyle vezîr-i merkûm ismine sûre-i kerîme-i *Fetiḥ* tefsîrin te’lif idüp, Haleb’e revân olup, ba‘de’l-vuşûl ‘arz olındukda hilâf-ı me’mûl zühür itmekle medîne-i Şâm’a ‘avdet tab‘-ı ‘âlîlerine sebep ‘arûz-ı hacâlet olmağın ol ‘aşrda yeñiçeri ağası olan Halîl Ağa ziyâretine varmışlar idi. Ziyâde ta‘zîm ve kemâl-i tekrîm idüp, [134b] kendüye muşâhib ve münâdim ittiḥâz itmiş idi. Biñ on yedi senesi Rebî‘ü’l-evvel’inde serdâr-ı zafer-girdâr Kälenderoğlı ve Kara Sa‘îd ve emsâli şanâdid-i eşkıyâ arzûsiyla Haleb’den harb-i kûs raḥîl itdükde anlar daḥi ağa-yı mezbûr refâkatiyle tahrîk-i rikâb-ı ‘azîmet itmişler idi. Rebî‘ü’l-âḥir’de Gögüs Yaylağı nâm maḥalde mülâkî-i farîkeyn vâkı‘ ve mihr-i şemşîr-i şâ‘iḳa te’sîr-i meydân-ı dâr u gîrde lâmi‘, ğubâr-ı sümm-i sûtürân şarşar-ı hırâm idüp, rûz-ı rûşeni tîre ve şa‘şa‘a-i âfitâb-ı tâb-ı mâhce i‘lâm-ı İslâm dîde-i a‘dâyı ḥîre idüp, lemḥatü’l-başarda yigirmi biñden ziyâde üserâ-yı bed-güher kelleleri tu‘me-i şîr-i şemşîr ve cüşşelerinden sibâ‘-ı deşt ü şahrâ seyr oldukdan soñra rû‘esâ-yı erbâb-ı şekâ ile tîğ-ı ser-tîzden ser-dâde-i vâdî-i girîz olanlar bile istişâline ta‘yîn olunan paşalar öñince girîzân olarak ancak nısfı ser-ḥadd-i ‘Acem’e vaz‘-ı kadem itmiş idi. Ammâ tavîl-i rezîl birâderi Kälenderoğlı imdâdı kaşdıyla Qırşehir’i havâlîsinde altı biñ kadar şakî-i bed-güher i‘dâd idüp, ol nâ-bekârûñ münhezimen firârî haberi mesmû‘ı olıcaḳ aña vuşûl ve iltihâḳ recâsına cüyâ-yı râh-ı ḥalâş olduğı vâşıl-ı sem‘-i vezîr olmağın hilâf-ı semtten edüklerin almaḳ için sebûkbâr-ı semend-i râhvâre süvâr ve beş gıceyi ârâm ve qarâr, Qaraḥışâr şarkı ḳurbinde düşvâr-ı güzâr Sepdeli Boğazı nâm der-bendde firârilere Meşrefî (?) polâd-nijâd ile sedd-i râh-ı girîz idüp, pehn-i deşt-i ‘âlem-i vücûdı ser-hevâ-perestlerine teng ü târ ve beş biñden ziyâde meḥâzilüñ kellelerin rübûde-i çevġân-ı şemşîr-i ḥünbâr eyledüğine dek ḥâzır buluñdukları ḳalem-i ‘anberîn-raḳamlarıyla mecmu‘alarında muḳayyeddür. Ba‘dehü zâhir-i ḥâl Nev‘î-zâde merḥûmuñ zeylinde tahrîr ü beyân itdügüdür. ⁷⁸³ آمدیم بما نحن فيه

biñ yigirmi iki târiḥinde ḥuddâm-ı dîvândan İncili Muşafâ Çavuş şâh-ı ‘Acem’e işâl-i nâme-i hümayûn için ilçisi ile hem-‘inân irsâl olındukda üç nefer maḥdûmları Şumâḥ (?)’dan aḥz ve dârü’s-salṫanaya işâl sipâriş olinmağın ḥasbe’l-emr ba‘de ḳazâe’l-vaṫar

⁷⁸³ “İçinde bulunduğumuz hâle geldik.”

İncili Çavuş ikdāmıyla Kostantıniyye'ye duhül idüp, vâlid-i keşîrû'l-meḥāmidleri mülākātıyla nâ'il-i me'mûl olduğdan sonra sâbıkü't-terceme Dāvūd-zāde ve Hācî Yūsuf-zāde müşārekeleriyle vâlid-i mācidinden fezā'il ü 'irfānı taḥşil ve şaḥā'if-i dil ü cānın 'unvān-ı ma'ārif-i bî-kerān ile tekmil idüp, nesim-i feyż-i [135a] Rabbānî ve rehber-i tevfiḳ-ı Şamedānî birle 'ulemā-yı 'aşruñ birinden mülāzemetle kām-yāb olup, otuz sekiz Şevvāl'inde Çeşmî-zāde yerine Yūsuf Paşa Medresesi ḥāricine 'āric, kırk iki Rebî'ü'l-evvel'inde Yaḥyā Paşa-zāde yerine İbrāhîm Paşa-yı 'Atîḳ Medresesi'ne ḥaḳîḳ olmağla mübtehic oldılar. Kırk üç Ramazān'ında Muẓaffer-zāde Efendi yerine Qadırga Limanı Meḥemmed Paşa'sında küşe-nişin-i ders-i taḥḳîḳ oldılar. Kırk dört Cemāzi'l-āḥire'sinde Dāvūd-zāde yerine Edrineḳapusu Mihrümāhî'na pāy-ı himmet ḳodılar. Kırk beş Şa'bān'ında şaḥna geldiler. Kırk sekiz ḥudūdında 'Abdü'r-raḥîm Efendi maḥlûlinden Üsküdar'da Meḥemmed Paşa dārü'l-ifādesinde muḳîm olup, kırk toḳuz Şevvāl'inde Maḥmûd Paşa Medresesi'nde tekyezen-i miḥrāb-ı ifāde oldılar. Elli Receb'inde Şa'rānî-zāde Ebu's-su'ūd Efendi yerine Zāl Paşa Medresesi'ne ḳadem-nihāde oldılar. Elli üç ḥilālinde Qara Muştafā Paşa Medresesi'ne 'unvān virüp, andan Süleymāniyye'ye geldükden sonra şaḥîfe-i ḥātırdan maḥv-i rüsüm-ı bî-sebāt-ı dünyā ve ḳabûl-i naḳş-ı zühd ü taḳvā idüp:

Nazm

Degmez bu ḳadar rağbete bu 'ālem-i fānî

mazmûnın 'unvān-ı ceride-i emānî ḳılıp, elli yedi Şafer'inde Bālî-zāde Efendi üzerinden Haleb pāyesi zamimesiyle Mudurnı arpalığıyla ḳanā'at ve tarîḳden bi'l-küllîye ferāğat-ı taḥşil-i rāḥat ile küşe-gir-i 'uzlet olup, yerine Şāh-zāde Medresesi'nden ma'zûl Şarı 'Abdu'llāh Efendi mevşûl oldu. Altmış yedi ḥudūdında intikāl ve dārü'l-ins-i ḳudse isticāl itdi.

Mevlānā-yı merḳûm maḥdûm-ı ma'ālî-rüsüm, ḥuḫām-ı dünyādan mu'riz, feyż-i Ḥaḳḳ'a mütemaḥḫız, ḥālişü'l-cenān, ṭāhirü'l-lisān, vaḳûr u edib, sākin ü edib idi. Feyzi maḥlaşı ile eş'arı vardır.

Qara Çelebi-zāde 'Abdü'l-'azîz Efendi

el-Mevlā el-Kāmil 'Abdü'l-'azîz İbnü'l-Mevlā Ḥüsāmü'd-dîn. Devlet-i Murād Ḥāniye'nüñ ḳādi-'asker-i 'ālî-şānı ve zümre-i 'ulemā-yı 'izāmuñ muḳaddem-i ehl-i dīvānı şadrü'l-efāzıl bedr-i simāü'l-fevāzıl Qara Çelebi-zāde Ḥüsām Efendi

azretlerinüñ gevher-i baħrü'l-ensābı ve maħdüm-ı kihteri  alı-cenābıdur. Elf kāmıl udūdında ser-nihāde-i pīşgāh-ı  alem-penāh-ı Őühüd ve secde-güzār-ı Őeker-ni met-i bī-minnet-i vücüd olmiŐlar idi. Zāhir-i ħāl tercemesi *Zeyl-i  A āyi* de mār zevi'l-mekārim ve'l-efzāl birāder-i mihterleri Meħemmed Efendi ħacr u terbiyelerinde naċd-i vaċt-i  omr-i  azizlerin [135b] Őarf-ı bi a -ı  ilm ü edeb ve fezā'il-i vehbī vü müktesebīyi ser-bāz-ı ħaŐā'il-i ħaseb ü neseb kılduċdan Őoñra Őeyħü'l-İslām ve müŐkil-güŐā-yı enām Őun u'llāh Efendi azretlerinden iħrāz-ı Őeref-i mülāzemet ve tarīċ-ı sa adet-refīċ-ı  ilme sevċ-ı rāħile-i  azimet kıllup, āfitāb-ı  alem-tāb gibi müteŐaddi-ı kaċ-ı menāzil ve mevķıf-ı istifādeden mesned-i ifādeye müteħavvil olduċda, biñ yigirmi Receb'inde Őıdkī Efendi yerine Ĥayrü'd-dīn PaŐa Medresesi'ne Őeref-baĥŐā oldılar. Yigirmi dōrt Rebī'ü'l-evvel'inde Tefvīķi-zāde Efendi yerine  Alī PaŐa-yı Cedīd Medresesi'ne taħrīk olındılar. Yigirmi beŐ Rebī'ü'l-evvel'inde Fenārī-zāde Őeyħī Efendi yerine Pīrī PaŐa Medresesi'ne revnaċ-baĥŐā olup, yigirmi altı Rebī'ü'l-evvel'inde  Abdü'l-gānī Efendi yerine Ķalender-ħāne Medresesi'ne taħrīk olındılar. Yigirmi toċuz Muħarrem'inde  Arab-zāde yerine Őaħn-ı Őemāniyye'nüñ biriyle ta zīm olunup, otuz Rebī'ü'l-evvel'inde Aħmed Efendi yerine Ĥānķāh Medresesi'n cāygāh itdiler. Otuz bir Receb'inde Seyfī-zāde yerine Eyyüb Medresesi'yle tekrīm olındılar. Otuz üç Rebī'ü'l-evvel'inde Bāķi-zāde Efendi yerine Süleymāniyye Medresesi'ne terfī olındı. Sene-i mezbūre Cemāzi'l-āħire'sinde selef-i sālifi Seyfī-zāde yerine YeñiŐehr ka āsında müteŐaddi-ı aħķām oldılar. Otuz dōrt Rebī'ü'l-evvel'inde ma zül ve yerlerine Mütevellī-zāde Efendi mevŐül oldı. Otuz altı Cemāzi'l-āħire'sinde  Allāme Őeyħī Efendi yerine Mekke-i Mükerreme ka asıyla tekrīm olunup, otuz yedi Rebī'ü'l-āħir'inde ol manŐıb-ı celil ile Ĥamīdī DervīŐ Efendi nā'il-i me'mül olup, bunlar semt-i dārü'l-mülke mevŐül oldılar. Ķırċ Cemāzi'l-āħire'sinde Edrine pāyesi iħsān olındı. Ķırċ üç Receb'inde Aħī-zāde Seyyid Meħemmed Efendi yerine bār-girān-ı ħükümet-i ĶoŐantıniyye  uhde-i ihtimāmlarına taħmīl ve lākin bu neŐ'e-i cām-ı sürürüñ zuħūr-ı Őadā-ı ħumār-ı-gāmī yedi ay tamāmına te cīl olunup, kırċ dōrt Őafer'i evā'ilinde bī-Őudūr-ı cürm ü taċŐir ma zar-ı kaħr-ı kaħrāmānī olup,  azl-i bī-hengām ile taċķirden fazla Ķıbrıs'a nefy ü iclā ile tekdīr olunup, manŐıb-ı maħlül birāder-zādeleri Maħmūd Efendi'ye maħall görildi. Ķırċ beŐ Ramāzān'ında imdād-ı fażl-ı Sübħānī birle bend-i miħnetden āzād olmaları bābında fermān-ı lāzımü'l-iz ān-ı sulţānī Őeref-i Őudūr bulup, müddet-i ģurbetleri [136a] yigirminci ayı tekmīl itdüċi rüz-ı firüz Őehr-i Őevvāl'de

vaṭan-ı aṣlilerine vuṣūl-i ḥuṣūl buldı. Elli sekiz Receb’inde Mūlaḳḳab Muṣṭafā Efendi yerine menṣūr-ı ṣadāret-i Rūm nām-ı nāmilerine mersūm kılındı. Ol eṣnāda ṣu‘arā-yı Rūm’dan Ḥaylī Ḥāfızī bu tāriḥ-i laṭīfi keṣīde-i silk-i ḳalem itmişdür:

Nazm

Bir ḥaḳ-ṣinās söyledi tāriḥ-i naṣbını

Lāyık ‘Azīz Efendi’ye ‘izz ile ṣadr-ı Rūm

Elli toḳuz Ramazān’ınıñ yedinci günü fenn-i fiḳh-ı ṣerīfde ṣirāze-bend-i te’līf oldukları metn-i laṭīfi ‘arz oṭasında bi’z-zāt yed-i mü’eyyed-i sulṭāniye teslim eyledüklerinde tuḥfeleri ḥüsn-i ḳabūl-i pādīṣāhāne ile mu‘azzez ve ḥil‘at-i ṣadāret-i Rūmili tırāz-ı i‘zāz-ı pāye-i fetvā ile muṭarraz olmaḳ ḥaṣā’iṣ-i zāt-ı ḥuceste-ṣıfātlarıdır. Zamāneleri ṣu‘arāsınıñ ser-efrāzı Cevrī Çelebi keṣīde-i riṣte-i nazm-ı dūrri’n-nizām itdüğü tāriḥ-i müselleme ü mümtāzdur:

Nazm

Bi-ḥamdi’llāh yine bir ṣadr-ı ‘ālī ḳadr-i zī-ṣānuñ

Teraḳḳī buldı ‘izz ü cāhı oldı pāyesi a‘lā

‘Azīz-i muḥterem ol fāzıl-ı ‘allāme-i ‘ālem

Ki olmışdur cenābı ṣadr-ı Rūm’a enseb ü evlā

Şehensāh-ı cihān ma‘lūm idince rütbesin anuñ

Maḳām-ı pāye-i fetvāyı gördi elyaḳ u aḥrā

Bula tā kim ṣerī‘at rif‘at ü devlet ola mümted

Maḳāmın ṣadr-ı ‘ālī ‘ömrin efvūn eyleye Mevlā

Didi bu irtifā‘-ı rütbenüñ tāriḥini Cevrī

‘Azīz-i ‘āleme ola mübārek pāye-i fetvā

Ḥaylī Ḥāfızī Muṣṭafā Çelebi daḫi tehniye-i ‘id-ı taḳrībi ile pāye tehniyesini derc idüp, ḥāḳ-pāylarına ihdā itdüğü tāriḥ-i zībādur:

Nazm

Merḥabā rüz-ı ḥuceste n’ola ‘id itse cihān

Menzil-i fetvāyı teṣrīf itdi bir ‘ālī-himem

Tehniyeyle Hâfızâ hâtif bu dem târîhini

Didi olsun pây-e-i fetvâ mübârek ‘îd hem

Sene-i mezbûre Şevvâl’inüñ sekizinci gün bi’-t-‘avi’-‘ş-şâf rikâb-ı hümâyûna manşib-ı şadâretten ‘arz-ı ferâğ ve ol derd-i serden Miḥalıc arpalığıyla tefrîğ-i dimâğ itdüklerinde yerlerine Anaṭolı’dan ma’zül Memek-zâde Muştafâ Efendi i’tilâ itdi. Altmış bir Cemâzi’l-ülâ’sinuñ onıncı gün Balyos vaḳ‘asında Bahâyî Efendi yerine emr-i ‘azîm-i fetvâya kıyâm ve ol rütbe-i vâlâ iḥrâziyla itmâm-ı merâm itdiler. Mü’ezzin-zâde muvaffaḳ olduğı târîḥ-i laṭîfdür:

Mıṣrâ‘

‘Azîz-i ḳavm oldı ḥamdüli’llâh ‘izz ile müftî

Cevrî Çelebi’nüñ daḫi mîve-i âbdâr-ı nihâl-i kil-k-i güherbârı olan târîḥ-i zîbâdur:

Mıṣrâ‘ [136b]

Eyledi Ḥaḳḳ ‘izz ile müftî ‘Azîz-i ‘âlemi

Ol eṣnâda ferâğlarından arpalıkları olan Miḥalıc ḳazâsı İmâm-ı Sulṫânî Ḥüseyin Efendi’ye virildi. Birḳaç eyyâm müsâ‘ade-i rûzgâr ile keṣti-i âmâli ber-vefḳ-i dil-ḥâh-ı cârî ve gülzâr-ı iḳbâli ḥâr-ı ekdârdan ḥâlî olmadın sene-i mezbûre Ramazân-ı şerîfinüñ ‘aṣr-i evvelinde icmâli tercemesinde muḥarrer, tafşîli kendü târîḥlerinde müṣbet ü muḳarrer vaḳ‘ada emânet-i kübrâ-yı ḥıdmet-i fetvâ şâniyen Ebû Sa‘îd Efendi yed-i kerîmelerine teslim ve menşûr-ı meşîḫat-ı İslâmiyye anlaruñ nâm-ı nâmîlerine terḳim olunduḳdan ṣoñra leyle-i mübâreke-i Ḳadr’de ‘azlden başḳa Saḳız’a nefy ü taḡrîb ve vaṫan-ı aṣlîlerinden dür itmekle ta‘zîb olındı. Maşḫübü’l-‘âfiyet Saḳız’a vâşıl ve sefer-i deryâda çekilen âlâm-ı güzeṣteye vuḳûf ḥâşıl olduğı eyyâmda ‘avn-i Şamedânî ḳarîn-i ḥâl ve faẓl-ı Sübhânî rehîn-i âmâl olmağın anda ḳarâr itmek üzere ber-vech-i arpalık ḳazâ-yı mezbûr iḥsânını müteżammın ḥükm-i hümâyûn vâşıl ve ḡavâ’il, vehmiyyeleri zâ’il olup, beyne’l-ḥavf ve’r-recâ muntazır-ı zuḥûr-ı faẓl-ı Ḥudâ iken altmış iki Cemâzi’l-ülâ’sında nâ-gâh bi-‘avni’llâh müjde-i merḫamet irişüp, Saḳız’da nâ’ib ibḳâsından ṣoñra kendüler Burusa’ya ‘avd itmege izni müteżammın şüret-i emr-i şerîf vâşıl ve envâ‘-ı meserret ü şâd-mânî ḥâşıl olup, cenâb-ı vâhibü’l-âmâle şükr ü sipâs ve ḥamd ü ṣenâ-yı bî-ḳıyâs iderek ḥıdmetlerine ta‘yîn olınan beg gemilerine süvâr olup, müsâ‘ade-i bād-ı murâd ile eyyâm-ı ḳalîlede sâlimen Mudanya iskelesine vuşül ve andan yine ṣehr-i mezbûrda âşiyân-ı ḳadîmleri olan maḥrûse-i Burusa’da menzillerine

nüzül itdiler. Altmış altı Şa‘bān’ında H‘āce-zāde Mes‘ūd Efendi tercemesinde mersüm yarā‘a-i tahrīr olan sipāhī vaḳ‘a-i havl-engīz rüz-ı rüstaḥizinde vālid-i māder Cāmi‘ü’l-hurūf Zeyrek-zāde Efendi merḥūm neḳābetinden ma‘zül ve şāniyen Medīne-i Münevvere şalla’llāhu ‘alā münevvirihā ḳazāsına mevşül olduklarında arpalıkları merḥūmuñ arpalığı olan Mudanya ḳazāsına tebdil ve Saḳız ḳazāsıyla Şeyḥ-zāde Efendi tebcil kılınup, zamān-ı ḳalilde yine Saḳız ḳazāsı virilmiş idi. Altmış yedi Rebī‘ü’l-āḥir’inde istilā-yı küffār ḥavfindan Saḳız ahālisi bī-ārām u ḳārār olmağın [137a] maḥşül-i ‘ādisi nışf mertebesine tenzil olunmağın ḫaleb ü rağbetleriyle ‘Abdü’s-settār Efendi üzerinden Gelibolı’ya tebdil ve dil-ḥ‘āhlarına müsā‘ade ile ikrām u tebcil olunup, Saḳız ḳazāsı Sa‘dī-zāde Çelebi’ye taḥmīl olındı. Altmış sekiz Rebī‘ü’l-āḥir’inüñ altıncı gicesi ğumūm-ı semūm-ı fenā sebze-zār-ı zindeğānisi ifnā eyledükde maḥlūli olan ḳazā-yı Gelibolı, Bosnevī Şa‘bān Efendi’ye tevcih olındı. Ḳabīl-i intikāllerinde vaşiyetleri üzere maḥrūse-i mezbūrede Deveciler mezāristānı ḳurbinde Timurtaş Mu‘allim-ḥānesi civārında defīn-i zīr-i zemīn oldı.

Mevlānā-yı mezbūr mecmū‘a-i faẓl-ı mevūr, emāşil miyānında imtiyāzı meşhūd, āḫād-i ‘ulemā-yı ‘aşrdan ma‘dūd, vaḳūr u edīb, muḫteşem ve mehīb, ‘ālī-ḫab‘ ve bülend-himmet, zī-mürüvvet ve şāḫib-i ‘azamet idi.

Āşār-ı ‘ilmiyyelerinden zikri sebḳ iden şirāze-bend-i te’lif oldukları metni-laḫıfden mā‘adā icmāli āferinīş maḫla‘-ı dīvān, nübüvvet-i Ḥāzret-i Ādem’den biñ altmış sekiz Şāfer’ine gelince zūhūr iden umūrı muḫtevī ve niçe ğarā’ib aḫvālī ḥāvī ve tārīḫ-i laḫıfları vardır. Cülūs-ı Meḥemmed Ḥānī’den itḫāf-ı dergāh-ı eşref-i sultānī eyleyüp, tuḫfeleri ta‘liḳ-i naẓar-ı ḳabūl-i şāḫāne ile teşrīf ve ilbās-ı ḫil‘at-i postın semmūr ile taltīf olunmuş idi.

Āşār-ı ḫayriyyelerinden maḥrūse-i Burusa’da yüzden mütecāviz çeşme binā ve ‘ıḫāş-ı ‘ibādu’llāhı irvā itmişdür:

Mışrā‘

وسيله باد بمحشر بسلسبيل جنان⁷⁸⁴

Fetvā-emīnī Şeyḥ-zāde Meḥemmed Efendi

el-Mevlā Meḥemmed İbnü’ş-Şeyḥ Sinānū’d-dīn Yūsuf. Nūk-i zebān-ı gevher-feşānı ḫilye-i cevher ‘ilm ü kemālle muḫallā ve şafḫa-i sīne-i āyīne mişālī mişḳale-i

⁷⁸⁴ “Maḫşer ğünü cennet ırmağına vesile olsun.”

sa'y ü ictihād ile mücellā olup, Gekbuze'de vāki' Vezir Muştafā Paşa Zāviyesi'nde seccāde-nişin-i meşihāt, ba'dehū Bezci-zāde intikālinde Mehemmed Ağa Zāviyesi'nde muhakkiq-ı levāzım-ı tarikat u hakikat olup, müddet-i 'ömrini encāma ve şubh-ı zindegānīsin mağrib-i Şām'a yetüren Şeyh Sinān Efendi'nün dürr-i şādef-i vücūdı ve gevher-kān-ı nesl-i mes'ūdıdur. Vālid-i mācidlerinden iktisāb-ı re'sü'l-māl-i 'ilm ü 'irfān ve fūnūn-ı nāfi'a-ı hakā'ik-ı iştimali iz'ān idüp, tercemesi *Zeyl-i 'Atāyī*'de muharrer Ebu'l-meyāmin Muştafā Efendi hıdmetlerine intisāb ve iħrāz-ı şeref-i [137b] mülāzemetle iktisāb-ı 'izz ü rif'at-i bī-ħisāb idüp, tarik-ı sa'ādet-refik-ı 'ilme sevq-ı rāhile-i 'azimet ve taħrik-i kāfile-i himmet kılmış idi. Otuz iki Şa'bān'ında Nokta-zāde yerine Topkapısı Aħmed Paşası ħāricine 'āric, otuz yedi Rebī'ü'l-evvel'inde Şeyhü'l-İslām bin Şeyhü'l-İslām Zekerıyyā Efendi-zāde Yaħyā Efendi binā itdükleri medreseye ⁷⁸⁵ اول مدرس درس بها olmak ile mübtehic oldu. Otuz toktuz Zi'l-ka'de'sinde Kıyāmī-zāde yerine Ğazanfer Ağa Medresesi'yle kām-revā ve kırk iki Rebī'ü'l-evvel'inde Şahn-ı Şemāniyye'nün biriyle merām-baħşā olup, kırk üç Ramazān'ında Şāh-zāde Medresesi iħsān olındı. Kırk toktuz Şevvāl'inde Muşlihü'd-dīn-zāde yerine Süleymāniyye medārisinün biriyle terfi' olunup, elli Cemāzi'l-ülā'sında Dārü'l-ħadīs-i Süleymāniyye i' tibāriyla Ayaşofya müderrisi Şun'ī-zāde Efendi ile mübādele-i medrese itdiler. Elli bir Şa'bān'ında Ğüsām-zāde 'Abdu'r-raħmān Efendi yerine kazā-yı Ğalebü's-şebbā mecrā-yı zülāl-i ħükm ü imzāları kılmı. Elli üç Şāfer'inde ma'zül ve yerine Çeşmī-zāde Muştafā Efendi mevşül oldu. Elli yedi Rebī'ü'l-āħir'inde Mülakħab Muştafā Efendi ref'inden Şām-ı cennet-meşām kazāsı iħsān olındı. Elli sekiz Muħarrem'inde ma'zül ve yerlerine Mısr kādīsı Raħmetu'llāh Efendi menkūl oldu. Altmış Şa'bān'ında 'İşmetī Efendi yerine Edrine pāyesi zamimesiyle Ğalaṭa kazāsı tevcih olındı. Altmış bir Muħarrem'inde Edrine kādīsı Sa'dī-zāde Efendi ile mübādele-i manşib itdiler. Sene-i mezbūre Receb'inde munfaşıl ve yerlerine İsmā'il-zāde Efendi vāşıl oldu. Altmış üç Şevvāl'inde selef-i sālifi Raħmetu'llāh Efendi yerine Koştantıniyye ħükümetiyle tebcil ve hıdmet-i niyābet Muķābelecı Şarı 'Abdu'llāh Efendi'ye taħmīl olınmış iken, üç günden soñra ma'zül ve yerlerine Anadolı pāyesiyle Bolevī Muştafā Efendi şāniyen mevşül oldu. Ğattā Şārihü'l-*Menār*-zāde tārīhinde naql ider ki şāhibü't-terceme üç gün maħkemede ta'yin-i kitāb ve nevvāb ve mübāşeret-i te'āti hıdmet-i ihtisāb itdükden soñra yevm-i ħamīs bi'r-resmi't-tām ya'nī 'ale'l-iħtişām kıla binüp, Ğāce-zāde

⁷⁸⁵ "Burada ders okutan ilk müderris"

Mes‘ūd Efendi’ye varup, tekmil-i merāsım-i tarīk eşnāsında taşradan bir ādem gelüp, “İstanbul’dan ma‘zül Bolevī [138a] Muştafā Efendi kādī oldı” diyü, aşağıda olan mücevvezeli mahzarlara haber virdükde cümlesi kādī-i cedid kıpusına müsāra‘ at idüp:

Mısrā‘

Yıldızı düşkün olur pādīşehüm ma‘zülün

fehvasınca tımtırāk ve ‘unvān ile duhūl itdügi yerden vefret-i hacālet ve keşret-i aḫzān ile hānelerine vuşūl buldı. Altmış altı Şa‘bān’ında‘ Abdü’l-fettāh Efendi yerine Edrine kızāsı tevcih olunmuş idi. Sene-i mezbūre Şevvāl’inde ma‘zül ve yerlerine Kıdrī Efendi mevşūl oldı. Sene-i mezbūre Zı’l-kā‘de’sinde Es‘ad Efendi üzerinden Tağardı kışabası ilhākıyla Dimetoka arpalığı ihsān olındı. Altmış yedi Cemāzi’l-āhire’sinde Hānefī Efendi üzerinden Anaḫolı pāyesi zamimesiyle Ankıara kızāsı arpalığıyla ta‘zīm olındılar. Altmış sekiz evāhirinde eyyām-ı ‘ömri āhir ve Na‘ım-i dārü’l-ins ile mütefāhir oldı. Sa‘adet-hāneleri muķābilinde Mi‘mār Sinān Mescid-i Şerīfi sāhasında medfūndur:

Tārīh

Rıhleti tārīhini Bezmī anuñ

Didi göçdi Şeyh-zāde ḫayf āh

naḫmı naḫş-ı mezār-ı fā’izü’l-envārı olan tārīhdür. Vālid-i mācidimüz merḫumuñ didügi mısrā‘ daḫi tārīhdür:

Mısrā‘

Kereminden İlāh ide rahmet

Maḫlūl olan arpalık Şālih-zāde Efendi’ye lāyık görildi.

Mevlānā-yı merḫüm gül-deste-bend-i ma‘ārif u ‘ulūm, mu‘āmele-i nāsda daḫıka-şinās-ı merātib ve ehl-i ḫibre maḫādir-i menāşib niçe eyyām meşāyiḫ-ı İslām ḫıdmetinde te‘āfi-i umūr-ı şerī‘at üzere güzārende-i evķāt olup, dāmen-i ‘işmeti gubār-ı töhmetden pāk ve emr-i emānetde müselleml ü bī-pāk, ‘aşırında mükerrem, vādisinde bir ādem idi.

Nev‘ī-zāde Meḫemmed Efendi

el-Mevlā İbn ‘Aḫāu’llāh. ḫādīka-i faẓl ü kemālün naḫlbendi ve riyāz-ı ‘ilm ü irfānuñ ser-bülendi ḫā’iz-i kemālāt-ı ḫasbī ve fā’iz-i sa‘adet-i vehbī vü müktesebī olan Nev‘ī-zāde ‘Aḫāu’llāh Efendi’nüñ:

Nazm

آن خواجه علی هم دیباجه جود و کرم

سرنامه فضل و حکم سرتاج اصحاب کمال⁷⁸⁶

Nihāl-i devha-i fażl-ı nā-maḥşūrı ve nūr-ı dīde-i sūrūr u ḥübūrıdur:

Nazm

هر بوی که از مشق و قرنفل شنوی

بویست کزان زلف چو سنبل شنوی⁷⁸⁷

vefķince āb-ı ḥurde-i cūybār, fażl-ı bī-şümār ve ḥūrşid-i ‘ilm ü ‘irfāndan müstefiz-i azvā u envār olmağın niḥāl-i vücūd-ı pür-iclālî gülistān-ı ma‘ārif ve kemālātdan keşide-bālā ve hilāl-i zāt-ı pür-efḍālî yevmen fî-yevmen bedr-i tābān-āsā olduķda, Şeyḥü’l-İslām-ı muḳtedā-yı enām [138b] Zekerıyyā-zāde Yaḥyā Efendi merḥūmdan mülāzım ve ṭarīķ-ı tadrise ‘āzım olup, kırķ aķçe medreseden ma‘zül iken biñ elli Cemāzi’l-ülā’sında Nişāncı Paşa-yı ‘Atīķ ḥāricine ḥaķiķ oldılar. Elli dōrt Şafer’inde ‘Avnu’llāh Efendi yerine Topķapusı Aḥmed Paşası’na taḥrīk olındı. Elli beş Rebī‘ü’l-evvel’inde Ḥayrū’d-dīn Paşa Medresesi’yle kām-revā, sene-i mezbūre Rebī‘ü’l-āḥir’inde Ğazanfer Ağa Medresesi’ne revnaķ-baḥşā oldılar. Elli sekiz Muḥarrem’inde şaḥna gelüp, sene-i mezbūre Zi’l-ḥicce’sinde Baḥşī-zāde yerine Edrine Bāyezīdiyyesi’ne naķl olındı. Altmış bir Şa‘bān’ında Ebu’l-ḥayr Efendi yerine Üsküdar Vālidesi’yle tekrīm, altmış üç Ramazān’ında Ḥamdī-zāde Efendi yerine Süleymāniyye’nüñ biriyle ta‘zīm olındı. Altmış beş Ramazān’ında ‘Abdü’l-ḥalīm Efendi yerine Yeñişehr każāsı ‘ināyet olınmış idi. Altmış altı Şevvāl’inde ma‘zül ve yerlerine Āvāre-zāde Efendi mevşül oldı. Altmış ṭoķuz ḥudūdında Şeyḥü’l-İslām-ı vaķt Esirī Meḥemmed Efendi zamānında itāle-i lisānı semt-i ḥizlānı olması vehmiyle edā-yı ḥicce-i İslām ve ziyāret-i ravza-i seyyidü’l-enāma izn alup, Konya’ya vuşül bulduķda bu mażayıķ-i miḥnet ü tebāḥiden sa‘t-i raḥmet-i nā-mütenāḥiye vāşıl oldı.

Maḥdūm-ı merķūm envā‘-ı ma‘ārif ve kemāl ü fezā’il ile ma‘rūf u mevsūm, ‘ulūm-ı ‘Arabiyye’de māhir, fūnūn-ı edebiyyede ḥulıyy-bend-i ‘ukūdü’l-cevāhir, şı‘r ü inşāda yegāne, efrād-ı ma‘ārifde müfred-i zamāne, serī‘ü’l-intiķāl, bedī‘ü’l-irticāl, zī-şervet, şāḥib-i ‘āzamet, emşāl ü aķrānı miyānında serv gibi ser-efrāz, zümre-i maḥādīmde mānend-i şebbāz, cümleden mümtāz ve bülend-pervāz olup, hezl ü hicv ile

⁷⁸⁶ “O yüce himmetli hoca cömertliğin, bolluğun dibacesi, faziletin ve hikmetin önsözü, kemal sahiplerinin başının tacıdır.”

⁷⁸⁷ “Misk ve karanfilden aldığım her koku, (sevgilinin) o sünbüle benzeyen saçlarından aldığım kokudur.”

ekābir ü a‘yān-ı zamāna zebān-ı ta‘n u teşnī‘i dırāz itdükden her birinüñ i‘lām-ı intikāmı hareket ve ihtizāz üzere olmağla hātır-ı şıgār u kibār müte‘ellim ü muztarib ve kânün-ı derūnlarında āteş-i kīne ve intikām muztarım u mültehib olup, şeb ü rüz müteraşşid-ı nekbet ve müteraqqıb-ı zelet ü zilleti olurlardı.

Āşārından kendülere mīrās olan kemālat-ı bisyārdan elsine-i şelāse nazm-ı eş‘ār-ı ābdārları vardır. Bu beyt Şeyhü’l-İslām Bahāyī Efendi ğazel-i bī-bedellerine didüğü nazīrenüñ nuḥbe-i ebyātı olmağın irād olındı.

Nazm

Yazarsın peykerim ressam-ı kilik-i mü-şikāfuñla

Ya dūd-ı āh u seyl-i eşki Behzād n’eylersin

Eş‘ār-ı ‘Arabıyye’lerinden bu iki beyt nümüne irād olınmışdur: [**Der-kenār:**

يأوى الى الحمام فى أوطار هم

أهل المعالى عند عواز المقدم

حتى اذا ما حملو افوق الرصى

حكم القضا فى بيته يو فى الحكم⁷⁸⁸

Monlā Aḥmed-zāde Enes Efendi

el-Mevlā es-Seyyid Enes İbnü’s-Seyyid Meḥemmed İbnü’l-Mevlā eş-şehīr bi-Monlā Aḥmed. Vālid-i mācidi sābikü’t-terceme [139a] Monlā Aḥmed-zāde es-Seyyid Meḥemmed Efendi’nüñ çemen-i terbiyetinde neşv ü nemā ve meşā’il-i ma‘ārifinden iktibās cezve ve ziyā itmek üzere iken ārzū-yı cāh ü celāl ve hevā-yı menāşıb ve me‘āl-i tekml-i ma‘ārifden ferāğata dā‘i ve zümre-i ‘aliyye-i ‘ulemāya iltihāka sā‘i olmuş idi. Kıdve-i erbāb-ı dāniş ü dīd Şeyhü’l-İslām Ebū Sa‘īd Efendi’den mülāzım, tarīk-ı tadrise ‘āzım olup, kırk akçe medreseden ma‘zül ve muntazır-ı neyl-i me‘mül iken biñ elli beş Receb’inde Cerrāh-zāde Efendi yerine Defterdār Yaḥyā Medresesi ḥāricine ‘āric, elli yedi Rebī‘ü’l-āḥir’inde Fethiyye Sinān Paşası’yla mübtehic oldılar. Elli sekiz Muḥarrem’inde Kaḫudan ‘Alī Paşa Medresesi’yle kām-revā olup, elli toḫuz Receb’inde yerinde mūşıla-i şahn i‘tibār olınmış idi. Altmış iki Muḥarrem’inde Aşamm Tezkireci yerine şahna geldiler. Altmış üç Ramazān’ında ‘Āşık Paşa şeyhi oğlu yerine Mu‘īd

⁷⁸⁸ “İhtiyaçları olduğu zaman büyük kişiler de o şerefli zata sığırır.

Hatta onu, ellerinin üzerinde taşırlar.

O zatın evinde verilen hüküm hakeme ihtiyaç bırakmaz.”

Ahmed Efendi müderrisi oldılar. Altmış dört Rebi'ü'l-evvel'inde Üsküdarî Muştafâ Efendi yerine Üsküdar Mihrümâh Sulţânî Medresesi'ne sâye şaldılar. Sene-i mezbûre Ramazân'ında mûşıla-i Süleymâniyye i'tibâr olunmuş di. Altmış yedi Ramazân'ında İvâz Efendi yerine Sulţân Selîm-i Qadîm Medresesi'ne taħrîk olındı. Altmış sekiz Receb'inde Kürd İşhak Efendi yerine Süleymâniyye medârisinüñ birine terfî' olındı. Altmış tokuz Şa'bân'ında Bahâyî Efendi birâderi Yahyâ Efendi yerine Yeñişehr kaźâsıyla bekâm oldılar. Yetmiş Şafer'inde ma'zûl ve yerlerine 'Osmân-zâde Efendi mevşûl olduqdan şoñra manşib-ı hayâtdan daħi munfaşıl ve ol sene dârü'n-Na'ime vâşıl olup:

Mışrâ'

بجوار كرم رحمت يزدان بيوست⁷⁸⁹

Mevlânâ-yı mezbûr dâhil-i 'idâd-ı maħâdîm-i Rûm, tevâzu'-pîşe, hayr-endîşe âdem idi.

Qâsım-zâde Meħemmed Efendi

el-Mevlâ Meħemmed İbnü'l-Mevlâ el-Fâzıl Qâsım. Fuзалâ-yı devlet-i İbrâhîmiyye'de tercemesi bu mecellede sebķ iden envâ'-ı kemâl ve enħâ-yı zühd ü şalâh-ı ħâl ile muħallâ olan Kürd Qâsım Efendi'nüñ dürr-i yekdâne-i şadef-i vücûdı ve gevher-i girân-mâye-i zât-ı bihbûdudur. Taħşîl-i 'ulûm-ı 'âlî-miķdâr ve tekmîl-i ma'ârif ü leţâ'if-i bî-şümâra şarf-ı kavî ve inzâr itdükde Şeyħü'l-İslâm ve müftî'l-enâm merħûm Yahyâ Efendi'den mülâzemetle bekâm ve vâşıl-ı evvelîn-i merâm olup, kırķ aķçe medreseden ma'zûl ve ħâric elli medresesine muntazır-ı vuşûl iken biñ kırķ tokuz Receb'inde Haydar Paşa Medresesi'yle kâm-revâ, elli iki Şa'bân'ında Sekbân 'Alî Medresesi'ne ziynet-baħşâ oldı. Elli üç Cemâzi'l-ülâ'sında İtmekci-zâde Ahmed Paşa [139b] Medresesi iħsân olındı. Elli altı Cemâzi'l-ülâ'sında Sinân Paşa Medresesi'ne naķl olındı. Elli yedi Şa'bân'ında şaħna gelüp, elli sekiz Cemâzi'l-ülâ'sında Zekâyî Ahmed Efendi yerine Murâd Paşa-yı Cedîd Medresesi'nde müfid oldılar. Sene-i mezbûre Receb'inde 'Â'işe Sulţân Medresesi iħsân olındı. Altmış bir Ramazân'ında Nev'î-zâde maħdûmı yerine Süleymâniyye medârisinüñ biriyle tekmîl-i medâris itdiler. Altmış yedi Şevvâl'inde Âvâre-zâde Mes'ûd Efendi yerine Yeñişehr kaźâsı iħsân olup, altmış sekiz Ramazân'ında munfaşıl ve yerlerine Bahâyî Efendi birâderi Yahyâ

⁷⁸⁹ "Cömertliğin bölgesine, yaradanın rahmeti yapışıktır."

Efendi vâsıl oldu. Yetmiş bir hüdûdında ‘âlem-i fenâyı târik ve tarîk-ı ‘âlem-i bâkıye sâlik oldu.

Merhûm-ı merķûm maħdûm-ı ma‘âlî-rüsûm, nîk-nefs ve mü‘eddeb, nüsha-i vücûd-ı mes‘ûdı, tezhîb-i tehzîb-i ahlâk ile müzehheb, envâr-ı rüşd ü necâbet nâşıye-i ‘âliyesinde lâmi‘ ve âşâr-ı felâh cebîn-i mübîninde nûr-ı hürşîd-i rahşân gibi zâhir ve sâti‘ idi.

Âşarından ismi Şâlih Meħmed olmağla Sulhî maħlaşı ile Türkî sâdece eş‘ârı vardır. Bu maṭla‘ andandır:

Nazm

Gitmez dili ğarîb koyup dil-rubâ-yı ‘aşķ
Bir dil-berûñ vefâsına uymaz vefâ-yı ‘aşķ

Çavuş-zâde Muştafâ Efendi

el-Mevlâ Muştafâ. Maħrûse-i Burusa’dan zuhûr ve Çavuş-zâde dimekle zebân-zed-i cumhûrdur. Evâ’il-i hâlinde taħşîl-i ‘ilme iştiğâl ile dâhil-i ‘idâd-ı erbâb-ı isti‘dâd ve sâlik-i meslek rüşd ü sedâd olup, ba‘z-ı ‘ulemâdan mülâzım ve tarîk-ı pür-tevfîk-ı tadrîse ‘âzim olmuş idi. Medâris-i ‘ilmiyyede seccâde-nişîn ve çille-keş-i erba‘în olup, biñ elli altı Receb’inde Muşlî Efendi yerine Cânâziyye Medresesi hâricine i‘tilâ eyledi. Elli sekiz Zî’l-ħicce’sinde Halîl Efendi yerine Sekbân ‘Alî Medresesi’ne taħrîk olındı. Elli toķuz Receb’inde yerinde dâhil ‘itibâr olınuğdan soñra altmış bir Cemâzi’l-âħire’sinde yine yerinde müşîla i‘tibâr olunmuş idi. Sene-i mezbûre Receb’inde Kavsara Hüseyn Efendi yerine Murâd Paşa-yı ‘Atîk Medresesi’ne naķl olındı. Altmış dört Cemâzi’l-ülâ’sında şahna gelüp, altmış beş Ramazân’ında ‘Oşmân Efendi yerine Şâh Sultân Medresesi iħsân olındı. Altmış yedi Receb’inde İshâķ Efendi yerine Ayaşofya-i Kebîr Câmî’i’nde cây-gîr olduğdan soñra altmış toķuz Muħarrem’inde Hüseyn Efendi yerine Kuds-i Şerîf kazâsıyla teşrîf ve ol şehri laṭîf hükümetiyle talṭîf olındı. Yetmiş Cemâzi’l-âħire’sinde ma‘zûl ve yerlerine Altı Parmaķ İbrâhîm Efendi mevşûl oldu. Sene-i [140a] mezbûre evâħirinde intikâl eyledi.

Mevlânâ-yı merhûm tefâşîl-i aħvâli nâ-ma‘lûm, kayınatası Es‘ad Efendi merhûmuñ şadâretinde tezkirecisi olmuşdur.

Bostān-zāde ‘ Abdü’l-kerīm Efendi

el-Mevlā ‘ Abdü’l-kerīm İbnü’l-Mevlā el-Fāzıl Meḥemmed bin Meḥemmed eş-şehīr bi-Bostān-zāde. Devlet-i Murād Hān-ı Rābi‘ ‘ ulemāsından iki def‘ a şadr-ı Rūm ve vāşıl-ı gāyetü’l-gāyāt-ı merūm olan Bostān-zāde Meḥemmed Efendi merḥūmuñ nev-bāve-i nihāl-küsteri ya‘nī maḥdūm-ı mekārīm-perveridür. Terbiyet-i peder-i vālā-güherleriyle neşv ü nemā ve şaykal-ı üstād ile āyine-i ṭāb‘-ı şafā-şifātı, cilā-yı cām-ı ‘ālem-nümā bulmuş idi. el-Ḥāletü hāzihī tarīḫ-ı sa‘ādet-refiḳe sevḳ-ı rāhile-i ‘azīmet ve mürā‘āt-ı merāsım-i mu‘tādeye kemāyenbaḡi himmet idüp, Şeyḫü’l-İslām Çelebi Müfti ḫıdmetlerine vāşıl ve şeref-i mülāzemetlerine nā’il olup, kırk aḳçe medreseden ma‘zül iken biñ yigirmi dört Muḥarrem’inde ‘Alī Efendi yerine ibtidā Nişāncı Paşa-yı Cedīd Medresesi’ne i‘tilā itdiler. Sene-i mezbūre Zı’l-ḳa‘de’sinde Aḫī-zāde Hüseyn Efendi ḫazretlerinüñ maḥdūm-ı mihteri es-Seyyid Meḥemmed Efendi yerine Hāfız Paşa Medresesi’yle bekām, yigirmi yedi Receb’inde Şeyḫü’l-İslām Ebū Sa‘īd Efendi yerine Rüstem Paşa Medresesi’yle nā’ilü’l-merām oldılar. Yigirmi ṭoḳuz Muḥarrem’inde selef-i sālifi Aḫī-zāde maḥdūmı yerine Üsküdar Mihrümāhı’na sāye şaldılar. Otuz bir Şa‘bān’ında Sefer Efendi yerine şaḫna geldiler. Otuz iki ḫudūdında Hānḳāh Medresesi’n cāy-ı ifāde itdiler. Sene-i mezbūre Zı’l-ḫicce’sinde Tevfiḳ-zāde Efendi yerine Şāh-zāde Medresesi virildi. Otuz sekiz Şevvāl’inde Āvāre-zāde Muştafā Efendi yerine Süleymāniyye Medresesi’ne terfi‘ olındı. Otuz ṭoḳuz Zı’l-ḳa‘de’sinde selef-i yerine Halebü’ş-şehbā ḳazāsıyla kām-revā oldılar. Kırk Zı’l-ḳa‘de’sinde ma‘zül ve yerlerine ‘Uşşāḳi-zāde ‘ Abdü’l-‘azīz Efendi mevşül oldı. Andan Yeñişehr ḳazāsı ḫükümeti tefvīz olunmuş idi. Ba‘de ḳazāe’l-vaṭar yerleri Ḥalıcı-zāde ‘Abdu’r-raḫmān Efendi’ye maḫall görildi. Elli iki Şa‘bān’ında Hāce-zāde Mes‘ūd Efendi yerine maḫrūse-i Burusa’da ḫākim oldılar. Elli dört Rebī‘ü’l-evvel’inde munfaşıl ve yerlerine Ḳudsī-zāde Efendi vāşıl oldı. Elli sekiz Receb’inde Muştalih-zāde Efendi yerine Edrine ḳazāsı ‘ināyet olındı. Elli ṭoḳuz Cemāzi’l-āḫire’sinde ma‘zül ve yerlerine Necātī-zāde Efendi nā’il-i me’mül oldı. Altmış bir Receb’inde Es‘ad Efendi yerine İstanbul ḳazāsında ḫākim ve revnaḳ-efrüz-ı meḫākim olmuş iken sene-i mezbūre Ramazān’ında [140b] ma‘zül ve yerlerine Beyāzī Ḥasan Efendi mevşül olup, Şevvāl’de Aḫmed Efendi üzerinden Üsküdar arpalığı sezāvār görildi. Altmış iki Ramazān’ında Beyānī Aḫmed Efendi’ye ‘ināyet olınduḳda bunlara Tatarbāzarcığı bedel virildi. Altmış yedi Receb’inde Anaṭolı pāyesi zamīmesiyle ‘İşmeti Efendi üzerinden Tırnova arpalığı iḫsān

olunmuş idi. Altmış sekiz Receb’inde Şun‘î-zâde Efendi yerine vâşıl-ı şadâret-i Rûm ve nâ’îl-i ğâyetü’l-ġâyât-ı merûm oldılar. Altmış toġuz Rebî‘ü’l-âhîr’inde ‘azl ve Edrinevî Müderris-zâde Efendi üzerinden Eyyûb arpalığına vaşl olunduġda yerleri ‘İşmetî Efendi’ye virildi.Yetmiş Şafer’inde Gümülcine ve Bolı ġazâlarına tebdîl ve yerleriyle Maġmûd-zâde Efendi tebcîl olındı. ‘Āmm-ı ġâbil ġudûdında ġazâ-yı Rabbânî ve ġûkm-i nâfîz-i Yezdânî ile dest-i sâkî-i ecelden ⁷⁹⁰ كُلُّ نَفْسٍ دَائِقَةُ الْمَوْتِ şerbetin çeşân olup, şehbâz-ı bülend-pervâz-ı ruġ-ı revânı bu ġâkdân-ı cihândan gülistân-ı cinâna tayrân itdi.

Mevlânâ-yı merġûm maġdûm-ı ma‘âlî-rûsûm, ġalîm ü selîm, mütevâzî‘ ü kerîm idi.

Şarı ‘Abdu’llâh Efendi

el-Mevlâ ‘Abdu’llâh. İbrîz-i ġâlîşü’l-a‘yâr-ı vücûdî Şumnı nâm ġâk-i pâkden bedîdâr ve Şarı ‘Abdu’llâh nâmıyla mevsûm-ı ‘alem ü işihâr olup:

Nazm

Zer-i sürġ oldı ol sîmîn tenüñ her dâġ-ı gülgünü

Meger efrâz olındı nâr ile ol sîmüñ altunı

mazmûnından nümûdâr olmuş idi. ‘Unfvân-ı şebâbında şadr-ı kârgâh-ı mekârim olan sâbîķü’t-terceme Ĥâce-zâde ‘Abdu’llâh Efendi’nüñ dârü’đ-đarb terbiyelerine dâġil ve lisân-ı ġâlî beyt-i meşhûrî kâ’îl olmuş idi:

Nazm

Meclisüñde ġalbini altun gibi şâf itmeyen

Ĥâl ocaġında ġalâş olmaz iderseñ imtiġân

Bi’l-âġhire âteş-i sa‘y ü mücâhede ile pota-i ġıdmet-i Mevlânâ’da ġâl ve levġ-i zamîrin ġâbil-i sikke-i ġabûl idince eş‘âl-i nâ’ire-i ġıyl ü ġâl idüp, şehâdet-i meġekk-i ġabûl ile Cenâb-ı Mevlevî ġıdmetlerinden mülâzemet rütbesine vuşûl bulup, bâzâr-ı i‘tibârda ġarîn-i revâc-i sikke-i ma‘hûde ile mażhar-ı iftiġâr ve ibtihâc olmuş idi. Ĥırġ aġçe medreseden ma‘zûl olup, semt-i ġazâyâ sâlik ve silk-i vülât-ı ferġunde-simâtında münselik olmuşiken ba‘z-ı kibâr-ı devlet sevġıyla tarîķ-ı tadrîse duġûl ve müntehâ-yı âmâle vuşûl irâdesiyle biñ altmış Zî’l-ġa‘de’sinde Süheyl Beg Medresesi’yle kevkeb-i baġt-ı vâlâsı ziyâ-dâde oldı. Altmış bir Şa‘bân’ında Memek-zâde teġkirecisi Meġemmed Efendi yerine [141a] Cezerî Ĥâsım Paşa Medresesi’ne taġrîk olındı. Altmış

⁷⁹⁰ *Kur’ân-ı Kerîm, Ankebût Sûresi, 29/57* “Her can ölümü tadacaktır.”

iki Şa‘bān’ında ‘Abdu’l-muṭṭalib Efendi yerine Sekbān ‘Alī Medresesi iḥsān olunup, altmış üç Şevvāl’inde Şeyḥ-zāde Meḥammed Efendi yerine fetvā emāneti ile maḫhar-ı tekrīm, altmış dört Ramazān’ında Kōca Muṣṭafā Paşa Medresesi’yle ta‘zīm olındı. Altmış altı Şevvāl’inde şaḥna geldi. Altmış sekiz Cemāzi’l-ülā’sında ‘Āşık Paşa şeyḫi maḫdūmı Seyyid Muṣṭafā Efendi yerine Kālender-hāne ders-hānesinde ifāde, yetmiş Şafer’inde Şeyḫü’l-İslām Esīrī Meḥammed Efendi’den Vefā dārü’l-ifādesinde taḫkīk u icāde itmişdi lākin:

Vaḫ‘ a-i Şāhibü’t-terceme

Nazm

کمان میر که جهان اعتمادرا شاید

که لازم عدمست آنچه در وجود آید⁷⁹¹

Diger

الآن حکم الله فى الناس واقع

وليس لما يقتضيه ذو العرش واقع⁷⁹²

muḫtezāsınca zuhūr-ı każā-yı nāgehānī bā’ iş-i ḫaybet ve ḫusrevānī olmuşdur. Bu gūne naḫl olunur ki yetmiş Muḫarrem’inde pādişāh-ı ‘ālem-penāh şevket-i ḫāḫānī ve kevkebe-i ḫusrevānī birle Bursa’dan ḫufūl ve Şaferü’l-ḫayr’uñ yigirminci gūni şehr-i Edrine’ye vuşūl buyurmışlar idi. Sene-i mezbūre Zi’l-ḫicce’sinde Yanova teşḫiri ma‘rūz-ı dergāh-ı devlet olup, manşūren Edrine’den İstanbul’a naḫl ü ‘avdet maḫarr olduḫda, herkes ḫadr-i ḫācetden ziyāde bulınan eşyāsın İstanbul’a işāl-i murād eyledüklerinde, bunlar daḫi fażlayı bir ‘arabaya taḫmīl ve bir mu‘temed ādem ile irsāl-i ḫaşd itmiş idi. Ammā ol ešnāda Şeyḫü’l-İslām-ı vaḫt olan Esīrī Meḥammed Efendi’nüñ ḫıdmetkārlarından mānend-i māh-ı tābān-ı hilāl-āsā müşārun ileyh bi’l-benān bir dilber-i şāhib-i iz‘ān kendülerden iftirāk itmiş idi. Şāhibü’t-tercemenüñ eşyāsıyla ādemi İstanbul’a ‘azīmetinden ḫaberdār olduḫda, derḫāl eşyā üzerine ta‘yīn olınan ādeme varup, ser-güzeştin ḫikāyet ve netīcesinde İstanbul’a dek murāfaḫat recā ider. Ḥarīf-i zarīf ol cūvānuñ recāsın cānına minnet bilüp, bu gūne tedbīr ider ki “Sen bizden muḫaddem Ḥavşa’ya varup, bize muntazır ol. Senüñle anda mülākī olup ve seni ‘arabaya alur ve ma‘an revān oluruz” dir. Fi’l-vāḫi‘ bu minvāl üzere İstanbul’a revān olduklarında ba‘z-ı aşḫāb-ı ḫased gulām-ı merdūda bende ve muḫayyeddür. “İşḫāl irsāli

⁷⁹¹ “Dünyaya güven getirmemekte kuşkuyla düşme. Çünkü vücuda gelen her şey yok olmak gerektir.”

⁷⁹² “Şüphesiz ki Allah’ın insanlar için verdiği hüküm olacaktır ama arş sahibi böyle istedi diye değil.”

bahānesiyle hānesine irsāl eylemişdür” diyü, āteş-i gāzab-ı Şeyhü'l-İslām'a ol deñlü iştigāl virmişlerdi ki қатарāt-ı [141b] neşāyih ü mevā' iz ile teskīn olunmaq emr-i muhāl ve maḥz-ı hayāl olup, ol ān Diyārbekr қаzāsın tevcih ve altı nefer gedikli dīvān çavuşı ile қаzā-yı mezkūre işāl olunmaq cezāsı ile daḥi tesliye-yāb murād olunmayup, belki қatl ve izālesi daḥi murād olunmış idi. Bī-çāreyi baḡteten bir müḥmele taḥmīl ve қаzā-yı mezbūre işāle ta'cīl eylediler. Fe-emmā mezbūr қаzā-yı diğerdən ḡāfil, ancak zuhūr-ı қаzā-yı Diyārbekr'den münfa' il, kām-ı ber-kām rāhile-peymā-yı ihtimām olarak belde-i Sitanbul'a vāşıl ve қаzā-yı mezbūrda bir ān ārām eylemeyüp, mihmānsērāyān-ı Üsküdar'dan birine dāḥil oldılar. Bu қаziyye-i ḡarībü'z-zuhūr beyne'n-nās meşhūr olduḡda, aḥbābdan Қarabacaḡ Meḡemmed Efendi nām bir muḥibb-i şiddiḡ tesellī-i dil-i ḡamın için semt-i Üsküdar'a ḡüzār idüp, mezbūruñ aḥvāl-i perişān-mālinden istifsār ve medīne-i mezbūrede birқаç ḡün mekş ü ārām mülāḡazasıyla mübāşirān-ı mezbūrānda ser-germ taleb ve ruḡşat olduḡda, mübāşirān-ı mezbūrān bir vechle ruḡşat-nümā-yı mekş ü ārām olmayup, müşārun ileyhūñ ḡabsi için te'kid ü tenbīhi iş'ār u қаziyyenūñ neticesinden Meḡemmed Efendi'yi ḡaberdār eyledüklerinde “Derḡāl ol refiḡ-i şefiḡ-ı mezbūrı bu vartadan āḡāḡ ve bu қаziyyenūñ neticesini def'a-i muḡaddemāt-ı tedbiri lāzımdur” diyü, ḡüftüḡü-yı istişāreye bu ḡüne şüret-i nigār қаrār eylediler ki şāyed evlād ü 'ıyāl ile bir daḥi mülāḡāt naşib olmaya, bu şeb bu maḡalde mekş ile evlād u 'ıyāle mülāḡāt olup, bu muḡābelede sizlere bir miḡdār şey' baḡş olınsun diyü, ḡarīfleri iḡfāl ve ehl ü 'ıyāl ile bir ḡālī kāşānede mülāḡāt olduḡda, kendüye cevārīden birinūñ kefş ü ferācesin ilbās idüp, ḡüyā İstanbul'a bir emr-i mühim için revān olur gibi ol maḡal ve roḡadan 'ubūr ve bu ḡarīḡ ile bir ādem bend-i қаzādan mürūr ile vālā, “Eger bu vādīden bir merḡale daḥi pūye-çin-i müfāraḡat olursañ lā-cerem reh-yāb-ı vādī-i felāḡ olunmazsuñ ve ba'dezīn bunlaruñ ser-pençe-i sitemlerinden ḡirizān küreyve-i 'ilāc olmaḡa bir ḡarīḡ ile yol bulımazsuñ” diyü, netice-i kelām bu ḡüne vābeste-i muḡaddemāt ihtimām eylediler. Ve'l-ḡāşıl mezbūr Meḡemmed Efendi mübāşirānı bir tenhā maḡalle da'vet idüp, bu қаziyyenūñ netice-baḡş olmadın niyāz ve kendülere bir miḡdār 'arż-ı su'al-i dil-nüvāz olup, [142a] ḡarīfleri iḡfāl ve derḡāl 'Abdu'llāḡ Efendi'nūñ hānesine ḡaber irsāl idüp, ehl ü 'ıyālını da'vet eyledi. Pes ez īn bir kāşāne-i ḡālīde mülāḡāt olup, bu vartadan anları daḥi āḡāḡ eyledükde her birinūñ feryād u fiḡānı sipihr-i berīne peyveste olup, bu nevḡa ve ḡirye eşnāsında hemān-dem bī-çāre 'Abdu'llāḡ Efendi cevārīden birinūñ libāsını zīb-i dūş idüp, bir iki cāriye ile ma'an kendüyi endaḡte-i

taraf-ı Sitanbul itmege cān ataraḫ hezār bīm ü hirās ile mübāşirān-ı mezbūrānuñ miyānlarından güzār ve Üsküdar iskelesinden bir keşt-i bād-pā ihtiyār idüp, cānib-i Top-ḫāne'ye 'ubūr ve ol maḫalden daḫi bir piyādeye süvār olup, püşt-pāzen-i çār-bāliş-i şadr-ı fetvā olan Ebū Sa'īd Efendi ḫāzretlerinüñ Ḥāzret-i Ebā Eyyüb-i Enşārī'de olan yalılarına mürūr eyledi. el-Ḥāşıl Ebū Sa'īd Efendi'nüñ deriçe-i ḫarem-sarāylarına ḫarīb bir maḫalde ārām idüp, ketḫudā begi ol maḫalle da'vet ve ser-güzeşt-i mezkūrı yegān yegān naḫl ve beyān-ı 'illet idüp, efendiden sarāy-ı mezbūrūñ bir tenhā maḫallinde bir iki gün meḫş ü ihtifā için izn niyāz eyledükde egerçi Ebū Sa'īd Efendi bu vaḫ'adan 'azīm mütekeddir oldı. Fe-emmā 'Abdu'llāh Efendi muḫaddemā kendü etbā'ından olmaḫla dest-i redd ile mu'āmele meşreb-i mürüvvet-pişelerine münāsib görilmeyüp, bi'z-zarūrī yalınıñ bir köşesinde ārām u iḫfāya ruḫşat-nümā-yı icāzet oldılar. Bu taraftan mübāşirān-ı mezbūrān Şarı 'Abdu'llāh Efendi'nüñ ḡaybetinden ḫaberdār olduklarında şikeste-bāl ve perişān-ḫāl tarafta-be-taraf cüstücūya āḡāz idüp, bir taraḫ ile reh-yāb-ı ser-rişte-i merām olmaduklarında nā-çār ḫā'ib ü ḫāsir me'yūs-ı nūr-ı da'vet oldılar. Bu vaḫ'a Şeyḫü'l-İslām Efendi'nüñ sāmi'a-i zīb-i taḫḫikleri olduḫda, mübāşirān-ı mezbūrān-ı bī-günāh efrūḫte-i āteş-i ḫırmān olup, tekrār ḫā'im-maḫām-ı İstanbul'a ḫiḫāben mektūblar taḫrīr olıñup, bī-çāre 'Abdu'llāh Efendi'nüñ bi-eyy-i vech-i kān aḫz olınması taleb olıñduḫda, paşa-yı mezkūr vādī-be-vādī cāsūslar ta'yīn idüp, Ebū Sa'īd Efendi'nüñ miḫmān-sarāylarında muḫtefi olduḫundan ḫaberdār oldılar. el-Ḥāşıl sarāy-ı mezkūrūñ zir ü bālāsını teccessüs eylemek eşnāsında aḫbābdan biri bu vaḫ'adan ḫaber-dār olup, Ebū Sa'īd Efendi'yi āḡāḫ eyledüklerinde derḫāl 'Abdu'llāh Efendi'yi ḡayrı maḫalle naḫl eylediler. Der-'aḫab ḫā'im-maḫām-ı [142b] müşārūn ileyh sarāy-ı mezbūrı muḫāşara idüp, zir ü bālāsını teccessüs eyledükde:

Mısrā'

Gül açılmış yerinde yeller eşer

mışdāḫınca ḫāne-i mezbūrda Şarı 'Abdu'llāh Efendi'ye müte'alliḫ bir eşer bedīdār olmayup, bi'z-zarūrī me'yūs-ı neverd-i ferāḡat oldılar. Fe-emmā bī-çāre 'Abdu'llāh Efendi'yi bu ḡalvā-ḫıraş ālāmdan mübtelā-yı maraḫ zāḫir olup, az zamānda ḫil'at-i şıḫḫat mütebeddil-i şūret-i 'illet olup, püşt-pāzen-i vücūd olacaḫı 'inde'l-eḫibbā müteḫaḫḫıḫ olduḫda, bir gün 'ale's-seḫer bir 'arabaya taḫmīl ve kendü ḫānesine irsāl eylediler. Miḫmān-sarāy-ı dīrīnesine dāḫil olduḫı günün ba'de'z-zuhrında cān-ı şīrini teslīm-i 'alā vü 'arş-ı berīn itdi.

Şeyhü'l-İslām Ebū Sa'īd Efendi

el-Mevlā Mehemmed Ebū Sa'īd bin Mehemmed Es'ad. Şeyhü'l-İslām-ı rüknü'l-
'ulemā'il-a'lām Es'ad Efendi hazretlerinin maḥdūm-ı mihter-i fezā'il-perveri ve nev-
bāve-i ḥadīka-i ḥaḳā'ik-güsteri Ebū Sa'īd Mehemmed Efendi hizmetleridir. Biñ üç
ḥudūdında pertev-endāz-ı evc-i vücūd ve fūrüzende-i meclis-i şühūd olmuşlar idi. Vālid-
i 'ālī-şānları ihtimāmıyla elvān-ı fazl ü kemāl ile ārāste ve envā'-ı ma'ārif ü 'ulūm ile
pīrāste olduğda, ṭarīk-ı sa'ādet-refīke sevḳ-ı rāḥile-i 'azīmet ve 'amm-ı mükerrerleri
Şeyhü'l-İslām Mehemmed Efendi merḥūmdan iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet idüp, biñ
yigirmi Rebī'ü'l-evvel'inde Beñli 'Abdü'l-ganī Efendi yerine Rüstem Paşa
Medresesi'nde mānend-i çeşm-i cihān-bīn miḥrāb-nişin oldılar. Biñ yigirmi dört Zī'l-
ka'de'sinde Nā'ib Mehemmed Efendi yerine Üsküdar Mihrümāhi'na pīrāye şaldılar.
Yigirmi yedi Receb'inde Hidāyet Efendi yerine Şahn-ı Şemāniyye'yi cilvegāh ve kıbāb-
ı fülk-i cinān envār-ı 'ilm ü 'irfānla reşkīnsāz-ı künbed-i mihr-māh itdiler. Yigirmi sekiz
Şa'bān'ında Maḥmūd-zāde Efendi yerine Şāh-zāde Medresesi'nde neşr-i nefehāt-i ifāde
itdiler. Otuz Şafer'inde Ḥasan Beg-zāde yerine Süleymāniyye Medresesi'yle ferş-i
seccāde-i ifāde ve tekml-i devre-i taḥkīk ve icāde itdiler. Sene-i mezbūre Ramazān'ında
selefleri yerine Şām-ı dārü's-selām teşrif-i muḳaddem sa'ādet-te'vemleleriyle cennet-
meşām oldılar. Otuz iki Şa'bān'ında münfāşıl ve yerlerine Çavuş-zāde vāşıl oldu. Sene-i
mezbūre Zī'l-ḥicce'sinde 'Abdü'l-kerīm Efendi yerine maḥrūse-i Burusa'da ḥākim ve
revnaḳ-efrūz-ı meḥāfil ü meḥākim oldılar. Otuz üç Muḥarrem'inde Ğalaṭa ḳādīsī Çivi-
zāde Efendi ile mübādele-i manşib itdiler. Otuz dört Muḥarrem'inde vālid-i merḥūmuñ
'amm-ı [143a] fezā'il-peyvendi 'Uşşāḳī-zāde Muştafā Efendi yerine İstanbul ḳazāsına
tebdil ve yerlerine Muṭahhar Efendi ziynet-baḥşā oldılar. Otuz beş Şafer'inde mütekā'id
ve yerlerine Tulumcı Ḥüsām Efendi şā'id oldu. Otuz altı Cemāzi'l-ülā'sında Ebu's-
su'ūd-zāde Efendi yerine şāniyen ḥākim-i dārü's-salṭana oldılar. Otuz sekiz
Ramazān'ında 'Alī Çelebi-zāde 'Abdu'llāh Efendi'nün def'a-i şāniyeleri yerine Anadolı
şadrına naḳl u taḥvīl ve yerlerine Monlā Aḥmed-zāde Nūḥ Efendi tebcil olındı. Otuz
toḳuz Zī'l-ka'de'sinde Bostān-zāde Yaḥyā Efendi yerine şadr-ı Rūm'a naḳl olup,
maḳāmlarına Ebu's-su'ūd-zāde Mehemmed Efendi vaşl olındı. Kırk bir Şafer'inde
Gümülcine arpalığıyla daḡdaḡa-i şadaretden dāmen-keşān ve Aḥī-zāde Ḥüseyn Efendi
şālişen şadr-ı 'ālī-şān oldu. Kırk toḳuz Zī'l-ka'de'sinde 'İsā Efendi yerine mükerrer

şadr-ı ‘ālī-kaḍr oldılar. Elli bir Cemāzī’l-ūlā’ında küşe-güzīn-i ‘uzlet ve Mu‘īd Aḥmed Efendi mesned-nişīn-i ‘izzet olmuş idi. Sābīkū’t-terceme Şeyḥū’l-İslām Yahyā Efendi elli üç Zī’l-ḥicce’inde ‘āzim-i dārū’s-selām olup, manşīb-ı celīl-i fetvā zāt-ı mes‘ūd-ı melek- simātlarına elyaḡ u aḥrā görülmüş idi. Cem‘ī Çelebi bu mısrā‘ ı tārīḡ dimişdür:

Bū Sa‘īd-i cāh- pīrā oldı müftī-i zamān

Fehmī Çelebi daḡi dimişdür:

‘ Allāme Ebū Sa‘īd Ebu’l-ḡayr’dur bu

Elli beş Zī’l-ḥicce’inde müteḡā‘id ve maḡām-ı refī‘-i fetvāya Mu‘īd Aḥmed Efendi şā‘id oldı. Altmış Ramazān’ında Ḳara Çelebi-zāde ‘Abdü’l-‘azīz Efendi yerine şāniyen dest-i pīrāy-ı mesned-i fetvā olmuşlar idi. Altmış iki Ramazān’ında munfaşıl ve yerlerine şāniyen Bahāyī Efendi vāşıl oldı. Altmış dört Şafer’inde الشیء لا یثنی الا وقد ثلث⁷⁹³ maẓmūnı āşīkār olup, ḡalefleri fevtinden şālīşen maḡām-ı ‘ālīlerine i‘āde olındı. Sene-i mezbūre Zī’l-ḥicce’inde şāḡībū’t-terceme tedbīriyle mühr-i şerīf-i sulṡānī mīr-āḡūr-ı kebīr ile Ḥaleb muḡāfızı İbşīr Muşṡafā Paşa’ya erzānī buyurulup, altmış beş Rebī‘ü’l-evvel’inde ya‘nī yevm-i tevcīh-i vezāretten yüz yigirmi üçüncü günde şaḡrā-yı Üsküdar’a ḡarb-ı maẓalle ḡarār eyleyüp, ḡarekāt-ı seferiyye ḡafaḡānına henüz sükūn ḡāşıl olmadın rüz-ı dīḡer berren ve baḡren āyīn-i ‘Oşmānī üzere tertīb-i ‘azīb ve ziynet ü zīb ile Edrineḡapusu’ndan dāḡīl-i şehir ve maẓhar-ı şunūf nūvāziş-i sulṡān-ı dehr olmuş idi. Ammā memālik ve maḡrūseyi pā-zede-i eşḡıyā iderek İstanbul’a vāşıl ve niḡe [143b] bī-günāḡ māl ve bedeni ḡarar işābetiyle pā-dergil olup, her eyāleti etbā‘ından birer ḡālīm-i bī-rahm taslīḡi ile taḡrīb ve āsitān-ı devlet-i āşiyāna dād-ḡāḡāne tazallūme gelen sitem-dīdeleri ḡarb ve ḡabs ile ta‘zīb itdüḡinden mā‘adā mest-i cām-ı ḡurūr-ı iltifāt-ı şehriyārī olmuş idi. Lā-cerem şālīş-i şehir-i Receb’de⁷⁹⁴ فی رجب ترى العجب⁷⁹⁴ maẓmūnı nūmāyān ve nāḡāḡ nā’ire-i sāmān-süz-ı fitne ve āşūb şerāre-feşān olup, Atmeydānı ve Etmeydānı sipāḡ ve yeñiḡeri ile nūmūne-nūmā-yı maḡşer ve cebeci ve ṡopcu ve sā’ir ecnās ‘askerden mā‘adā erāzil ü eşḡıyā belki Yahūd ve Naşārī inzimām-ı bā‘iş-i teḡşīr-i sevād-ı ‘asker olmuş idi. Bu peyām-ı bārid sem‘-i vezīre vārid olıcaḡ Şeyḡū’l-İslām ve manşūb ve ma‘zül ‘ulemā-yı a‘lām ve vūzerā-yı zevī’l-iḡtirāmı da‘vet ve sarāyında ‘aḡd-i cem‘iyyet idüp, evc-ḡīr olan āteş-i fitneyi teskīne tedbīr olınsa diyü, idāre-i aḡdāḡ ḡuft u şīnīd olunurken ṡalī‘atü’l-ḡayl-i ‘asker şaḡn-ı sarāyda cilveḡer olup, erbāb-ı meclis nā-ḡār ḡücūm iden eşḡāş-ı muḡtelife elinden mānend-i rücūm atılan ṡaşlar

⁷⁹³ “Tesniye olan şey aynı zamanda teslis olmaya da müsaittir.”

⁷⁹⁴ “Recep ayında acebi görürsün.” (inatçı biri için, her şeye muhalefet eden biri için kullanılır.)

der-kaḫā olarak sarāy-ı sultānīye firār idüp, dār-ı deyyārdan ḫālī olıcaḫ erāzil-i nās bī-bīm ü hirās mevcūd olan ecnās-ı bī-ḫıyās ve nuḫūd-ı nā-ma‘ dūde dest-i dırāz ve her ḫūşesinde dil-ḫāhları üzere türktāz idüp, per-niyān-ı(?) ḫarīrden köhne ḫaşıre dek zābt ve esbān-ı şabā-refṭār ile ṭavīle-i temellük-i yaḡma-girāna rabṭ olınuḫdan soñra cem‘iyyetleri perīşān olmayup, sarāy-ı sultānīde olan vūzerā ve ‘ulemā bīm-i cān ile “Āyā ne şūret cilveger ola” diyü, ol gice ⁷⁹⁵ طل بالیل zemzemesi ve redd-i zebān olmış idi. Şubḫ-dem erbāb-ı cem‘iyyet yek-dest ve hem-vār sā‘at-me‘āb-ı Şeyḫü’l-İslām’a ṭoḡrılup, kendülerden başḫa maḫdūm-ı fezā’il-mevsūm Feyzū’llāh Efendi merḫūmuñ daḫi ḫānesi derūn u bīrūnında mevrūş u mükteseb ne var ise bir demde teferrūḫ idi. Sabā olduḡından mā‘adā perestārīlerin ve firāra ḫarār olmayan ḫıdmetkārların daḫi yaḡma eyleyüp, soñra gelenler bilā-mübālaḡa pencere demürleri ve ḫammām ḫurşunların ḫal‘ ve esvāḫda zī-ḫıymet kütüb-i nefise ve sā‘ir emti‘a ve aḫmişe ve raḫt u ālātı ile küḫeylān atların şemen-i mūneccese bey‘ itdiler. Ḥattā ser-tā-pā vālid-i keşirü’l-meḫāmidī merḫūm Es‘ad Efendi kendü ve peder ve birāderleri ḫücec ve vaḫfiyelere [144a] nazmen ve neşren ḫalemzen-i taḫrīr olduḫları bī-naḫīr imzāları kendüler ḫalem-i ‘anber-raḫamlarıyla taḫrīr itdükleri *Mecmū‘a-i Letā’ife* üç aḫçeye alındıḡı ‘Azīz Efendi merḫūmuñ tāriḫinde meşṭurdur. Ol gürūh-ı enbūh Şeyḫü’l-İslām ve zādesi ḫānelerin dār-ı Ebu’d-Derdā’ya döndürdüḫden soñra sarāy-ı ‘ālī-şān-ı sultān-ı gītī-sitāna ‘āzim ve vezīr-i bed-tedbīr miḫrab-ı dūnyā vü dīn ve müftī aña mu‘īndür diyü, ikisinüñ vūcūdların nā-būd itdürmeḡe cāzim olup, hem-zebān-ı ittifāḫ-ı sultān-ı āfāḫ pāye-i serīr-i devlet-maşırine ref‘-i raḫ‘a niyāz itdüklerinde ṭarīḫ-ı āḫar ile şelme deḫānları ḫadd-i imkāndan güzerān olmaḡın def‘-i fitne-i ḡalvā-yı ‘ām içün bi’z-zarūre kelle-i vezīr ṭop-ı çevḡān tīḡ-ı ḫūn-āşām ve ba‘de’l-lütteyyā ve’lleti şāḫibü’t-terceme cānib-i baḫrden arpalıḫları olan Gelibolı’ya iclā olunmaḫ ile maḫzar-ı cevri-ı çarḫ-ı sitīze-kār-ı nā-fercām olduḫda, teşrīf-i rütbe-i iftā şadāret-i Rūm’dan ma‘zūl Ḥūsām-zāde ‘Abdu’r-raḫmān Efendi’ye muḫarrer oldı. Şa‘bān’da ba‘z-ı maḫremān ḫarem-i ḫāş-ı sultānī vesāṭetiyle ruḫşat-ı ‘avdlerin müteżammın ḫaṭṭ-ı ḫümāyūn vāşıl olup, Ṭop-ḫāne ṭarafından Fındıklı nām maḫalle müşerref olan baḡçelerine nāzil olduḡı ḫaber vāşıl-ı sem‘-i şu‘ūr-ı Bektāşiyān olıcaḫ iḫdām-ı ḫışām üzere ḫıyām idüp, muḫarribān ḫazret daḫi ‘avde izn virildüḡine şāḫib çıḫmamaḡın hemān irtesi bī-emān çavuşlar taslīṭi ile Rodoscuḡ’a gönderildi. Altmış altı Cemāzi’l-āḫire’sinde Üsküdarlı Muştafā Efendi

⁷⁹⁵ “Geceyle uzat.”

yerine kaẓā-yı Ümmü'l-kurā-yı şerefhā Allāhu te'ālā hükümetiyle teşrîf olunup, Kırdkulağı nām maħalle vāşıl ve anda vezîr-i cedîd Şām vālisi Boynegri Meħemmed Paşa'ya telākî hāşıl olduħda, mālen ve bedenen 'adem-i istiṭā' atlerin beyān ile 'avde izn ṭaleb itmegin vezîr-i a'zam daħi vekālete muṭlaħa ħasebiyle anda tevķîf ve İstanbul'a vuşul bulduħda sene-i mezbûre Ramazān'ında kaẓā-yı Beytü'l-Muħaddes ile teşrîf ve bir haftadan soñra Dımışķ-ı Şām hükümetiyle talķif olunmuş iken yine maħall-i vuķūfları olan menzilden bir ħaṭve öte ħareket muḥtār-ı ṭab'-ı 'ālîleri olmamaķ sebebiyle ṭaraf-ı devlet-i 'aliyyeden başka ma'nalara ħaml olunduħda, kendüler bi'z-zāt hükümet itmek üzere kaẓā-yı Kıonya menşûrî irsāl ve manşib-ı maħlûle 'Ömer Efendi-zāde Seyyid Aħmed Efendi işāl olunmuş idi. [144b]⁷⁹⁶ lākin iħsān-dîdeleri ittibā'-kirāmları bi-eyy-i

و كتب فرايض العلا الطرابلسی الامام بجامع دمشق⁷⁹⁶

كتاب نفيس الفوائد جامع
مفيد الطلاب المسائل نافع

على حسن ترتيب تجلى مجمللى
فقرت عيون للورى و مجامع

يا معجيبا اذ لم تر العين مثله
به نور آثار الفضائل لامع

لجامعه فخر الائمة سوئد
لرايات انواع المكارم رافع

افاض عليه الرب من سحب جوده
فجر عطا الجم للحق واسع

فسدد من جمعه و احسن و امعن قيما جمع و اتقن حيث اتى بمختص حسن فى تلخيص مطولات هذا الفن و لما احلت نظرى فى ربوته حسنه و بهجته و شملت من جانب و اديه عرف شمتنه و نفحته و جدت حديقته انيقه مزينة بازهار المعانى الدقيقة و الفقه جامعا من المسائل ما لا يوجد فى المنقول و محتويا من الابحاث متعجز عن فهمه العقول ابرالله عمله و حرسه من صوارف و يسرامله

(Dimeşķ Camii'nde İmam Ulâ Trablusî'nin ferâizi üzerine bir kitap yazıldı:

İçinde çokça faydalı bilgi olan güzel bir kitap
Öğrencilerin zorlandıkları konularda yardımcı bir kitap

Cümleleri güzel bir tarzda tertip edilmiş
Tüm insanların gözü aydın olsun bu kitaptan dolayı

Eğer biri bunu veya benzerini görmese ona şaşılır
Onda bir nur var ki tüm faziletleri harekete geçirir

Bu kitabı toplayan büyük alimlerin önderidir
Cömertlik adına olan tüm bayrakları o kaldırır

Allah onun üzerine cömertlik bulutundan nimetler akıtsın
Ve insanlara da geniş 'atâsından versin

Bunu toplayan doğru yapmıştır topladığını güzel ve çok dikkatli yapmıştır. Bu fennin mutavvelâtını bir telhiste toplamayı mükemmel bir şekilde yapmıştır. Ben gözümü onun güzellik ve mutluluk zirvesine çevirdiğimde ve onun vadisi tarafından çok ince, belagatlı mânâ çiçekleriyle süslenmiş olan onun o şık bahçesinden onun kokusunu koklayınca menkûl eserlerde bulunmayan mes'eleleri câmi' akılların anlamaktan aciz olduğu bahisleri hâvî kitabı te'lif ettim. Allah onun bu amelinin kat kat karşılığını versin. Onu kötülüklerden korusun. Emeline ulaşmada yardımcı olsun.”)

tarîk-ı kân izn-i ‘avdi müteżammın emr-i celil taḥşil idüp, şādî-künān cānib-i İstanbul’a
‘atf-ı ‘inān buyurup, maḳarr-ı sa‘ādetlerinde pinhān oldılar. Yetmiş iki Receb’inde
Müvezzi‘ Aḫmed Efendi yerine Anḳara ḳazāsı arpalığıyla tebcil olındılar. Ba‘dehū ol
eşnāda bi-emri’llāhi te‘ālā mübtelā oldukları ‘arāz-ı marāz-ı istiskā ğayr-ı zā’il ve
mizāc-ı rebīḳu’l-ımtizācları i‘tidāl-i ḳadīmine ğayr-ı nā’il olmuş idi.

Nazm

Āḫir didügin idüp zamāne

Ḳaşd itdi o tāk-ı ‘ārifāna

Yetmiş üç Rebī’ü’l-evvel’inde terk-i cihān-ı fānī ve ‘azm-i dārū’n-Na‘īm-i
cāvidānī eyledi. Ḥāzret-i Eyyüb’da vāḳi‘ vālid-i mācid ve ‘amm-ı keşirü’l-meḫāmidleri
cenbinde medfūndur ve reh-güzāra nāzir manzara dāḫilinde muntazır-ı du‘ā-yı ehli-
derūndur:

Nazm

Der-i Mevlāda yetmiş yıl ‘ömür sürmek sa‘ādetdür

Yılı yetmiş ḳulın āzād ider Mevlāsı ‘ādetdür

Merḫūm-ı merḳūm mecmū‘a-i fezā’il ü ‘ulūm, ṭab‘-ı şafā-āyīni maṭla‘ü’l-envār-
ı faẓilet, levḫ-i cebīni maṭraḫ-ı şu‘ā-yı sa‘ādet, vecīh ü edīb, nebīh ü mehīb, zāt-ı
ḫuceste-simātı nām-ı nāmīlerine ğālib, vecāhet ü vaḳarı fā’iz-i ğāyetü’l-ğāyāt-ı merātib,
elsine-i şelaṣede eş‘ār-ı dil-güşāsı mecmū‘alarda mestūr, ṭaṭana-i cāh ü celāli ṭanīn-
endāz-ı mesāmi-i aḳṭār idi. Şeyḫü’l-İslām Zekeriyā-zāde Yaḫyā Efendi merḫūmuñ
maṭla‘ı:

Nazm

Şoḫbet-i gül ḫurrem eyler bir iki gün bülbüli

Meclis-ārālıklar eyler eglenür egler güli

Ġazel-i bī-bedeline nazīreleridür:

Nazire

Āteş-efzūn eyle sākī gül gibi cām-ı müli

Şu‘le-i şevḳ ile germ olsun bu bezmüñ bülbüli

⁷⁹⁷ “Allah’ım seni tesbih ederiz. Sen Haksın, bizi doğru yola sen iletirsin. Sen bize yetersin, sen ne güzel vekilsin. Ben, Rabbinden huşû duyanlar için bir tezkireye, öğüt alanlar için de güzel bir mev‘izaya havî olan bu kitabı mütalaa edince içerisinde sahih nakil ve rivayetler sebebiyle onu hemen kabul edilmeye layık bir kitap buldum. Bu kitabı güzel, muhkem bir şekilde te’lif eden ne güzel yapmıştır! O temiz ağacın bir dalıdır. O ağacın dalları göz kamaştırır. Allah onun sa’y-i cemîlinin karşılığını versin, mükâfatını versin. Her istek ve talepte dayanak Allah’adır.”

Bülbülün āh-ı derūnı lā-cerem te's̄ir ider
‘Āqıbet berbād ider bād-ı fenā berg-i güli

Ḳayd-ı gamdan ‘aşıq-ı bī-çāreye yoḡdur necāt
Başına düşdi yine yārūn sevādı kāküli

Tāze gülden sünbülün ḳadrī bülend olsa revā
Başına taḳmış yine ol verd-i ter bir sünbüli

Germ olup söyleşmek olmadı Sa‘idā yār ile
Meclis-i ‘işretde olmasa şurāḫi ḳulḳuli

Sulṭān Selīm vā‘izi Ya‘ḳūb Efendi’nün cem‘ itdügi mecālis-i va‘z u tezkīre
buyurduḳları taḳrīzdür:

الله سبحانه بقوله الحق وهو يهدى السبيل وحسبنا الله ونعم الوكيل لما تشرف نظرى بمطالعة هذا الكتاب المشتمل
على التذكرة لمن يخشى والموعظة الحسنة لمن ألقى من اولى الالباب وجدته حريا بالاقبال والقبول لصحة ما
اجتمع فيه من الروايات والنقول فطوبى لمن ألفه وأحسن وأمعن فيما جمع وأتقن سيما وهو فرع من شجرة طاهرة
دانية [145a] قطو فيها بالغة ناظرة شكر الله سعيه الجميل وأنعم عليه بأجر جزيل و عليه سبحانه الاعتماد فى
بلوغ كل مطلوب و مراد ⁷⁹⁷

‘Aşḳī Ḥasan Efendi

el-Mevlā Ḥasan. Mānend-i āfītāb-ı ser-germ ‘aşḳ-ı Ḥaḳḳ ve mişāl-i cām-ı bedri
tamām leb-rīz-i feyz-i muṭlaḳ olmaḡla ‘Aşḳī Ḥasan Efendi dimekle meşhūr ve bu
‘unvānla zebān-zed-i cumhūr olmuş idi. Taḡşīl-i ‘ilm ü kemāle bezl-i mechūd ve tekmīl-
i ādāb-ı nefse sa‘y-i nā-maḡdūd itmekle nişāb-ı fezā’ile mālik ve tarīḳ-ı ‘ilme sālīk
olup, ‘ulemā-yı ‘aşruñ birinden mülāzım ve ḳaṭ‘-ı medāris-i resmiyyeye ‘āzim olup,
ḳırḳ aḳçe medreseden ma‘zül iken elli Şa‘bān’ında Malḡara’da vāḳi‘ Ḳaşşāb Maḡmūd
Medresesi’ne vāşıl, elli toḳuz Şa‘bān’ında Ḥalebī Muşṭafā Efendi yerine Merdümiyye
Medresesi’ne nā’il oldu. Altmış Ramażān’ında Kefevī Ḥüseyn Efendi yerine Silivri’de
Pīrī Paşa Medresesi’ne revnaḳ-baḡşā oldu. Altmış bir Şa‘bān’ında Muşṭafā Efendi

⁷⁹⁷ “Allah’ım seni tesbih ederiz. Sen Haksın, bizi doğru yola sen iletirsin. Sen bize yetersin, sen ne güzel vekilsin. Ben, Rabbinden huşu duyanlar için bir tezkireye, öğüt alanlar için de güzel bir mev‘izaya hāvî olan bu kitabı mütalaa edince içerisinde sahih nakil ve rivayetler sebebiyle onu hemen kabul edilmeye layık bir kitap buldum. Bu kitabı güzel, muhkem bir şekilde te’lif eden ne güzel yapmıştır! O temiz ağacın bir dalıdır. O ağacın dalları göz kamaştırır. Allah onun sa‘y-i cemîlinin karşılığını versin, mükâfatını versin. Her istek ve talepte dayanak Allah’adır.”

yerine Kepenkci Sinān Medresesi'ne mevsül oldu. Altmış dört Şa' bān'ında Edībī-zāde yerine Beşiktaş Sinān Paşası ihsān olındı. Altmış beş Rebī' ü'l-evvel'inde Kıpudan 'Alī Paşa Medresesi'yle kām-revā, altmış yedi Receb'inde Beşerī Mehemmed Efendi yerine şahnuñ birine i'tilā itdi. Altmış sekiz Cemāzi'l-ülā'sında Mūsā-zāde 'Abdü'l-ḥalīm Çelebi yerine Mihrümāh Sultānī Medresesi'yle bekām, andan Edrine Bāyezīdiyyesi'yle nā'ilü'l-merām oldu. Yetmiş Receb'inde 'Ā'işe Sultān Medresesi ihsān olındı. Yetmiş bir ḥilālinde Hāşekī Medresesi'ne vāşıl olduğdan sonra yetmiş iki Şafer'i gürresinde Vānī 'Alī Efendi yerine Eyyüb każāsı ḥükümeti tefvīz olunmuş iken dāyin-i ecel mütekaḍī ve każā-yı deyn-i vācibü'l-edā-yı cāna rāzī olup, şehir-i mezbūr evāḥirinde dārü'n-Na'im-i inse irtihāl eyledi. Manşib-ı maḥlül Muşlī Efendi ḥıdmetlerine erzānī görildi.

Mevlānā-yı mezbūr 'ilm ü faẓl ile meşhūr, evzā' u eṭvārı müselleme, melek-ḥaşlet ādem idi.

Āşārından mecmū'alarda Türkī ve Fārisī eş'ār-ı dil-güşāsı vardır. Eş'ār-ı Türkiyyelerinden bu beyt-i laṭif zāde-i ṭāb' -ı nazīfleridür:

Nazm

Hüsn-i Yūsuf mübtelā-yı şem' -i sūzānuñ senüñ
Nūr-ı cism-i şad Züleyhā gerd-i dāmānuñ senüñ

Müyesser-zāde Efendi

el-Mevlā Mehemmed bin Müyesser. Belde-i Kaşamonı'dan bedīdār ve Müyesser-zāde dimekle şöhret-şī'ār olup, sermāye-i isti'dāda mālīk ve ṭarīḳ-ı 'ilme sālīk olduğda, tercemesi *Zeyl-i 'Aṭāyī'*de sebḳ [145b] iden Şeyḥü'l-İslām ve Müftü'l-enām Es'ad Efendi maḥdümü kihteri 'Arīf Mehemmed Efendi ḥıdmetlerine intisāb ve istifāza-i faẓl-ı bī-ḥisāb eyleyüp, şeref-i mülāzemetlerini ḥā'iz ve ba'z-ı medāris-i 'ilmiyyeye fā'iz olup, kırk aḳçe medreseden ma'zül iken biñ elli sekiz Receb'inde Topḥāneli 'Alī Efendi yerine Tevḳī'ī Ca'fer Çelebi Medresesi'ne ḥāric ile 'āric oldu. Altmış iki Şa' bān'ında Bedrī Efendi yerine Hāfız Aḥmed Paşa Medresesi'yle kām-revā olup, altmış beş Ramazān'ında Kaba Receb Efendi-zāde yerine Mehemmed Ağa Medresesi'ne i'tilā itdi. Altmış sekiz Rebī' ü'l-evvel'inde Kabaḳulaḳ Şeyḥ-zāde Efendi yerine şahna geldi. Altmış ṭoḳuz Muḥarrem'inde Ebu'l-ḥudā Efendi yerine Siyāvus Paşa, yetmiş Receb'inde Kara Süleymān Efendi yerine Maḥmūd Paşa müderrisi oldılar.

Yetmiş bir Şa‘bân’ında H̄‘āce-zāde Muştafā Efendi yerine İstanbul’da vāki‘ Vālide Sultān Medresesi ihsān olunmuş idi. Yetmiş üç Receb’inde intikāl ve dārü’n-Na‘im’e irtihāl eyledi.

Mevlānā-yı merķūm dāhil-i erbāb-ı rūsūm, merd-i şāfi-fu‘ād, müslim-i pāk-i‘ tikkād idi.

Şadrü’ d-dīn-zāde Rūhu’llāh Efendi

el-Mevlā Rūhu’llāh İbnü’l-Mevlā el-Fāzıl ve’l-ferdü’s-şāmil Mehemmed Emīn. Tercemesi zīver-i şahā’if-i *Zeyl* olan devlet-i Murād H̄‘ān-ı Rābi‘ silkinde manzūm şāhibü’l-fünūn ve’l-‘ulūm fużalā-yı A‘cām’uñ ercümendi Şadrü’ d-dīn-zāde Mehemmed Emīn Efendi’nüñ maḥdūm-ı şānisi ve ferzend-i ‘adīmü’l-müdānīsidür. Biñ on bir senesinde büldān-ı Şirvān’dan Şumāh (?) kaşabasında şāhil-i vücūda vürūd ve iktisāb-ı nazar-ı şayrāfiyān-ı fażl ü cūd itmiş idi. Sābıkan nüvişte-i yarā‘a-i taḥrīr olan birāder-i mihterleri Feyzu’llāh Efendi ile biñ yigirmi iki tārīhinde istilā-yı revāfız mündefi‘ olduğda, bu taraftan irsāl olunan ḥuddām-ı dīvāndan İncili Muştafā Çavuş vesātetiyile vaṭan-ı aşlilerinden intikāl ve dārü’l-mülk-i Rūm’a irtihāl idüp, vālid-i mācid-i keşirü’l-meḥāmidlerinden istifāza-i envā‘-ı ma‘ārif ü ‘ulūm ve istifāde-i envār-ı mantūḳ u mefhūm kıllup, ‘ulemā-yı ‘aşruñ birinden iktisāb-ı şeref-i mülāzemet ve medāris-i ‘ilmiyyede ifādeye himmet eylemiş idi. Otuz sekiz Şevvāl’inde Kāra Süleymān Efendi yerine Zeynī Çelebi Medresesi’ne ziynet-baḥşā, kırk iki Rebī‘ü’l-evvel’inde Beyānī Efendi yerine Beşiktaş Sinān Paşası’yla kām-revā oldılar. Kırk üç [146a] Ramazān’ında Dāvūd-zāde Efendi yerine Burusa’da Manastır Medresesi’ne taḥrīk olındılar. Kırk dört Receb’inde Muştafā Ağa Medresesi sezā görilüp, ba‘dehū Şahn-ı Şemāniyye’ye i‘tilā itdiler. Kırk toḳuz Şevvāl’inde birāder-i mihterleri Feyzu’llāh Efendi yerine Üsküdar’da Mehemmed Paşa Medresesi’ne işāl olındı. Elli Cemāzi’l-ülā’sında H̄‘āce Mehemmed Efendi yerine Çorlı Medresesi’nde baş-ı bisāt-ı ifāde itdiler. Elli beş Şafer’inde Ca‘fer-zāde Efendi yerine Üsküdar Mihrümāhı’na pertev-endāz olduğdan soñra Süleymāniyye medārisinüñ biriyle tekmi‘l-i devre-i medāris itmişler idi. Elli yedi Rebī‘ü’l-āḥir’inde Şa‘rānī-zāde Ebu’s-su‘ūd Efendi yerine Kuds-i Şerīf kazāsıyla teşrīf olunmuş iken sene-i mezbūre Ramazān’ında munfaşıl ve maḳām-ı ḥükümetlerine Martolos-zāde Efendi vāşıl oldu. Elli sekiz Receb’inde cedd-i cāmi‘ü’l-ḥurūf ‘Uşşāki-zāde ‘Abdü’r-raḥīm Efendi yerine kazā-yı Halebü’s-şehbā’da baş-ı şeh-bāl-i himmet ve icrā-yı şerī‘at u ḥükümet

itdiler. Elli tokuz Şa‘bān’ında ref‘ olunup, yerleri Uzun Hasan Efendi’ye def‘ olındı. Altmış bir Cemāzi’l-ülā’sında Bebr birāderi Hasan Efendi-zāde Şeyh Mehemmed Efendi’nün def‘ a-i şāniyesi yerine MıŖr-ı zātü’l-ehrām kazāsıyla ikrām olındı. Altmış iki Şa‘bān’ında Şeyhü’l-İslām-ı üstādü’l-‘a‘lām Minkārī-zāde Yaḥyā Efendi ile mübādele-i cāme-i ‘azl u naşb itdiler. Altmış altı Cemāzi’l-āḥire’sinde ‘Acem Mehemmed Efendi yerine maḥrüse-i Burusa mecrā-yı ḥüküm ü imzāları kıldı. Sene-i mezbūre Zī’l-ka‘de’sinde ‘Abdü’l-kādir Efendi yerine Edrine kazāsına menḳül ve manşib-ı maḥlūle Ya‘ḳūb Efendi mevşül oldu. Altmış tokuz Zī’l-ḥicce’sinde selef-i sālifi Minkārī-zāde Efendi merḥūm yerine Koşantıniyye kazāsıyla sāḥa-i ḳadr ü menziletleri pür-ḫaḫana oldu. Yetmiş Zī’l-ka‘de’sinde müteḳā‘id ve yerlerine Daḥkī Efendi müteşā‘id olmuş idi.

Vaḳ‘a

Ammā kazā-yı nāgehānī zuhūr idüp, şāḥibü’t-tercemenün ‘ilm-i nücūma intisābı olup, Beglikci Vecdī Çelebi ve dergāḥ-ı ‘ālī çavuşlarından Ḳonya ābāzası Mehemmed Aḡa ile şoḫbet ve beynlerinde vāḳı‘a mürāselāt ve mekātibāt ile ülfeti ba‘z-ı ḥussād-ı bed-nihād ḡamzıyla devlet-i ‘aliyyeye ḥıyānet ḳaşdına ḥaml olunup, ‘ilm-i nücūmla ba‘z-ı muḡāyyebātın haber ve erkān-ı devlet ve vükelā-yı saltānatuñ ‘azl ü naşblarına [146b] Şükru’llāḥ Efendi yerine Medīne-i Münevvere lā-zālet bi’l-envāri müsevvere kazāsı iḥsān olındı. Ḳırḳ üç Şafer’inde ma‘zül ve yerlerine Ḥanefī Efendi mevşül olup, birkaç sene zamān ‘azl-i taḥallüldeñ şoñra Üsküdar kazāsı ḥükümeti tefvīz olındı. Elli bir Rebī‘ü’l-evvel’inde munfaşıl ve yerlerine Kebīrī Mehemmed Efendi vāşıl oldu. Elli yedi Rebī‘ü’l-evvel’inde Memek-zāde Efendi yerine Burusa pāyesi zamīmesiyle Ğalaḫa kazāsı ‘ināyet olındı. Sene-i mezbūre Şevvāl’inde merfū‘ ve yerlerine Ya‘ḳūb Efendi manşüb oldu. Elli sekiz Rebī‘ü’l-evvel’inde Çivi-zāde Efendi yerine yeden-bi-yed taḫşil-i şadāret-i Rūm ile vāşıl-ı münthehī’l-merūm oldu. Sene-i mezbūre Cemāzi’l-āḥire’sinde müteḳā‘id ve yerlerine Mülāḳḳab Muştafā Efendi şā‘id oldu. Altmış Zī’l-ka‘de’sinde ‘Ayntāb arpalığıyla kām-yāb olmuşlar iken altmış bir Şevvāl’inde Memek-zāde Efendi’ye virilüp, bunlara Ḳabaḳulaḳ-zāde Efendi üzerinden Tire kazāsı arpalık virildi. Altmış iki Ramazān’ında Ḥāce-zāde Mes‘ūd Efendi yerine Anaḫolı şadāreti rızā-dādeleri oldu. Altmış üç Şafer’inde çāḥ-ı ‘azle fütāde ve yerlerine İstanbul’dan ma‘zül Kemāl Efendi-zāde pā-nihāde oldu. Altmış altı Ramazān’ında Ḥamīdī ‘Abdü’r-raḥīm Efendi üzerinden şāniyen Üsküdar kazāsı arpalığı ‘ināyet olındı. Altmış yedi

Şafer’inde Hānefī Efendi yerine emr-i ‘azīm-i fetvāya kıyām itdükde arpalıkların Tırnova, Şu‘ ayb-zāde Efendi’ye in‘ām eyleyüp, Kudsī-zāde mutaşarrıf olduğu Pravadi kazāsın kendülere arpalık tevcih itmişler idi. Sene-i mezbüre Şa‘bān’ında ma‘zül ve yerlerine Bolevī Muştafā Efendi nā’il-i me’mül olduğda, mutaşarrıf oldukları Pravadi kazāsın Filibe kādīsı olan Kudsī-zāde Efendi’ye ve anlarıñ yerleri şāhibü’t-tercemeye virilüp, ol beldeye irsāl olındı. Sene-i mezbüre Zi’l-hicce’sinde Şa‘rāvī -zāde üzerinden Yanbolı ma‘an-nevāhī arpalık virilüp, Filibe, Menteş-zāde Efendi’ye virildi. Altmış tokuz Muharrem’inde Sa‘dī-zāde üzerinden Vize, andan Gümülcine, yetmiş iki Receb’inde Ankaravī Emīr Efendi şāniyen ‘Ayntāb kazāları teslim-i nevvāb-ı fezā’il-me’ābları kılındı. Yetmiş üç hüdūdında bu kārgāh-ı kevn-i fesāddan kaç’-ı rişte-i ta‘alluk idüp, dārü’l-emān-ı cināna irtihāl ve da‘vet-i Rabb’e isti‘cāl itdi.

Mevlānā-yı sabıķü’l-beyān ⁷⁹⁸ صبت [147a] عليه سجال المغفرة و الغفران, hūrşid-i cihāngird-i ‘ālem-i ‘ilm-i ‘irfān, māh-ı serī‘ü’s-seyr-i fażl ü beyān, tarh-endāz-ı nesic-i ma‘kūl u menkūl, hadīka-tırāz-ı hıyābān-ı fūrū‘ ü uşul, müşkilāt-ı ‘ulūmuñ ‘ale’l-huşuş ‘ilm ü fıkh-ı şerīfūñ müşkil-güşā ve kāşifi, meydān-ı ma‘ārif ü kemālātuñ merd-i ‘ārifī, mülāyemet-i tab‘ ile ma‘rūf, bezl ü saḥāya mā’il ve meş‘ūf, leyyinü’l-cānib, zerķ u riyādan mütecānib, ‘aşk u şevķ erbābına muşāhib, şūḥ-tab‘ ve güşāde-dil, şafā-yı mey ü maḥbūba mā’il idi. Sin’in-i ‘ömrleri şad sāle bālig olduğu şikātdan mervīdür.

Āşār-ı ‘ilmiyyelerinden *Kenz*’e şerhleri ve *Şerh-i Miftāh*’a ḥāşiyeleri ve yine fıkhda bir metin ve şerh kitābı ve *Kaşide-i Bürde*’yi şerh ü beyānda āşār-ı müşgīn-nikābı vardır. Bunlardan mā‘adā fahr-i kā’ināt-ı ‘aliyye efđalü’ş-şalavāt ve ekmelü’t-taḥiyyāt ḥāzretlerinüñ ‘alemdārı Ebā Eyyūb-i Enşārī rađiyallāhu ‘anhu’l-Bārī rivāyetleriyle olan eḥādīs-i şāhīḥeyi tertīb-i dil-firīb ile cem‘ ve terceme ve ğamām-ı aklāmın vādī-i ḥüsnde münsecime idüp, türbe-i şerīfe ve ravza-i laṭifelerine vaķf eylemişlerdür. Zamānlarında olan te’lifāta ta‘birāt-ı belīġa ve ‘ibārāt-ı naşīḥa ile takrīzātı vardır. Ez-ān-cümle Sulṭān Selīm vā’izi Ya‘ķūb Efendi cem‘ ü te’lif itdükleri eşer zāhrına kalem-i ‘anberīn-raķamlarıyla taḥrīr buyurduķları takrīzdür:

شهادة كمل السادات

اصدق لهذا الشيخ حاوى الكرامات

ولكن ليس ماذكر و اجماع

⁷⁹⁸ “Rahmet ve baġışlanma kovaları onun üzerine dökülsün.”

Celeb Mūsā Efendi⁸⁰⁰

el-Mevlā Mūsā. Harem-i hümāyūnda iktibās-ı envār, envāc-ı ma'arif ü 'ulūmla şöhret-şi'ār ve Celeb Mūsā Efendi demekle qarın-i iştihār olup, Şeyhü'l-İslām Sun'ullāh Efendi merhūmdan mülāzım ve tarīk-ı hidāyet-refīk-ı 'ulemāya duhūle 'āzım olup, kırk akçe medreseden ma'zül ve muntazır-ı neyl-i me'mül iken biñ yigirmi sekiz Muḥarrem'inüñ on altıncı ḥamīs günü şadreyn-i fāzılın Şeyhü'l-İslām Zekerıyyā-zāde Yaḥyā Efendi ve 'Anī-zāde Efendi ḥuzūrlarında ḥārice ṭalibleri imtiḥān ta'yin olunup, Fazlu'llāh Efendi ve İsmā'ıl-zāde ve Baḥşī Efendi dāmādı İbrāhīm Efendi ile Sinān Ağa Cāmi'inde oqınup, rehīne-i imtiyāz olan Raḥīkī Medresesi'yle Fazlu'llāh Efendi Kürkcibaşı Medresesi'yle İsmā'ıl-zāde Pervīz Efendi Medresesi'yle Baḥşī Efendi dāmādı İbrāhīm Efendi Silivri'de Pīrī Paşa Medresesi'yle bunlar ser-efrāz olmuşlar idi. Otuz bir Receb'inde Ser-maḥfil-zāde [147b] yerine Meḥammed Ağa Medresesi'ne taḥrīk olındı. Otuz iki Receb'inde 'Abdu'r-raḥmān Efendi yerine Burusa'da Qapluca Medresesi'ne gönderildi. Otuz üç Cemāzi'l-āḥire'sinde İbrāhīm Efendi yerine Maḡnisa fetvāsiyla belde-i mezbūrede Sultān Süleymān Vālidesi Medresesi tevciḥ olındı. Otuz altı Receb'inde Şems Efendi yerine Edrine'de Üç Şerefeli müderrisi olup, otuz yedi Rebī'ü'l-evvel'inde Fazlī Efendi yerine Medīne-i Münevvere'de Dārü'l-ḥadīş Medresesi'yle tekrīm olunmuş idi. Sene-i mezbūre Ramazān'ında Naşru'llāh Efendi yerine Rā'ī-zāde Qāsım Efendi mevşül oldu. Kırk Muḥarrem'inde Ḥammāl-zāde yerine İzmir każāsı ḥükümeti taḥmīl olındı. Kırk iki Muḥarrem'inde munfaşıl ve yerlerine Atlu Dāvūd Efendi vāşıl oldu. Kırk dört Zi'l-ka'de'sinde Merḥabā-zāde yerine şāniyen manşıb-ı evvellerine 'avd itdiler. Elli dört Muḥarrem'inde Medīne-i Münevvere dāmet bi'l-envāri müsevvere każāsıyla bekām olup, elli beş Cemāzi'l-ülā'sında ma'zül ve yerlerine Qadrī-zāde Efendi mevşül oldu. Elli toquz Receb'inde Uzun Sa'dī Efendi yerine Quds-i şerīf każāsıyla teşrīf olındı. Altmış Muḥarrem'inde munfaşıl ve yerlerine Şeyhü'l-İslām 'Abdü'r-raḥīm Efendi vāşıl oldu. Ba'dehū Edrine pāyesiyle Uzunköpri arpalık iḥsān olunup, āsūde-ḥāl-i

⁷⁹⁹ “Kāmil sādātın şehādetiyle tasdik ediyorum ki

Bu zat birçok keramete sahiptir.

Velākin zikredilenler cāmi' değildir

Bilakis söylenenler sadece onun bazı özellikleridir.”

⁸⁰⁰ **Der-kenār:** Nebireleri fetvā teşrīfinden olmak üzere naql itdi.

müreffehü'l-bāl güzārende-i eyyām ü leyāl iken yetmiş üç hüdūdında irtihāl ve dārü'l-inse isti'cāl itdükte zamānesi şu'arāsından biri bu mışrā'ı tārīh dimişdür:

Maḳāmuñ ola ey Mūsā Efendi cennet-i a'lā

Mevlānā-yı merḳūm 'ilm ü faẓlla meşhūr, pīr-i şālih-i müteverri', dervīş-nihād ve mütevāzi' idi. Mükerreren İzmir ḳāḍisi olmağla anda vāfir 'aḳārāt idinmişdür. İle'l-ān i'ḳābı müntefi' lerdür.

Şeyhü'l-İslām Bālī-zāde Efendi Maḳdūmı Meḳemmed Efendi⁸⁰¹

el-Mevlā Meḳemmed bin Muştafā eş-şehīr bi-Bālī-zāde. Tercemesi ānifen mürūr iden Şeyhü'l-İslām Bālī-zāde Muştafā Efendi'nüñ aḳter-i bürc-i vücūdı ve gevher-i dürc-i nesl-i mes'ūdıdur. Maḳla'-ı girībān-ı şühüddan 'ayān ve istifāza-i envār-ı ma'rifet ü şān idüp, kırk aḳçe medreseden ma'zül iken semt-i ḳazāya rızā virüp, Yanbolı ḳazāsında icrā-yı hūkm ü imzā itmişler idi. Altmış bir Şa'bān'ında ḫāric elli ile Şadrü'd-dīn-zāde Fetḫü'llāh Efendi yerine Çavuş [148a] başı Medresesi'ne mevşül oldu. Altmış dört Şa'bān'ında Papasoğlı Medresesi'ne taḫrīk olındı. Altmış yedi Rebī'ü'l-evvel'inde Köprüli-zāde Fāzıl Aḫmed Paşa yerine Ḳāsım Paşa Medresesi'yle kām-revā olup, sene-i mezbūre Cemāzi'l-ülā'sında şaḫna geldiler ve yine sene-i mezbūre Receb'inde Süleymāniyye taḫillesi ve Mekke-i Mükerrreme pāyesiyle 'Abdu'llāh Efendi yerine Ğalaḫa ḳazāsı tevciḫ olındı. Şa'bān'da ma'zül ve yerine Ḳadrī Efendi mevşül oldu. Yetmiş üç Muḫarrem'inde Ḳocabaş Maḫmūd Efendi yerine Mağnisa ḳazāsına rızā gösterdi. Sene-i mezbūre Şevvāl'inde ḳāḍi iken intikāl idüp, yerine Hevāyī-zāde işāl olındı.

Maḳdūm-ı merḳūm hem-reng-i erbāb-ı rūsūm, ḫarḫ-endāz-ı üns ü ülfet, Naḳşbend-germiyyet ü 'işret idi.

⁸⁰¹ 'Azīz Efendi tārīhinde ba'z-ı zurefā-yı şu'arā didüğü hezl-āmiz tārīh-i ḳabīḫ naḫli metn ü musaḫḫara münāsib görilmeyüp, der-kenār olındı.

Naẓm

Deyyüş Bālī-zāde fetvāyı çaldı dirler
با لیستنی رایت فی الحر کیف یفتی ("Keşke hür hakkında nasıl fetva verilir görseydim")

Hel min mezīd devri erbābına şalādur
Narḫın bulur manāşīb bilmez o müfti-i zifti

Şürbü'l-yehūd devri sāğarları yürisün
Alsun eline cāmı ḳabrinde ḳoca Güfti
Şād oldu Tutuḫa (?) (تتقه) oğlı rüḫ-ı cünbişi güldi
Naşbına didi tārīḫ Deyyüş-zāde müfti

Üsküdarî Şeyh Maḥmūd Efendi'nün Kerîme-zâdesi Seyyid Maḥmūd Efendi

el-Mevlâ es-Seyyid Maḥmūd Sıbtü's-şeyh es-Seyyid Maḥmūd el-Üsküdarî .
'Umde-i meşâyih-ı Rûm Üsküdarî Maḥmūd Efendi merḥūmuñ dāmādı Meḥmed Ağa nām merdüñ maḥdūm-ı kihter ve ferzend-i şāfi-güheridür. Āfitāb-ı nā-mütenāhî-i İlāhî'den istifāza-i nūr-ı şu'ūr ve cins-i nefis-i faẓl ü kemāle bezl-i maḥdūr idüp, 'ulemānuñ birinden mülāzım ve tārīḫ-ı tadrīs-i resmīye 'āzım olduḡda, biñ altmış beş Ramazān'unda Sittî Hātūn ḥāricine 'āric, altmış yedi Receb'inde A'mā Kāsım-zāde yerine Üsküdar'da Rûm Meḥmed Paşa Medresesi'yle mübtehic olmuş iken taḳallüb-i 'aşr sebebiyle medrese-i mezbūreden ma'zül ve yerine Muḥarrem-zāde mihteri 'Abdu'llāh Efendi mevşül olup, bunlara sene-i mezbūre Ramazān'ında Receb-zāde yerine Tevķi'î Ca'fer Çelebi Medresesi virildi. Altmış toḡuz Muḥarrem'inde ḫalefî yerine medrese-i sâbıḳasına 'avdet idüp, yetmiş iki Rebî'ü'l-evvel'inde yerinde dāḫil i' tibār olunmuş idi. Yetmiş üç Muḥarrem'inde intiḳāl eyledi.

Mevlānā-yı mezbūr Maḥmūd Efendi kerîme-zādesi dimekle meşhūr, 'ilmi miyāne, tarz u tavrı ādemiyāne idi.

Hüseyn Paşa-zāde-i Büzürg

el-Mevlâ Aḫmed bin Hüseyn Paşa. Sābıḳan Rūmili beglerbegisi olup, Şofya'ya dāḫil olıcaḡı gün ḳazā-yı nāgehānî birle 'arabası yıḳılıp, kendü āzürde olmaḡ sebebiyle 'avdet ve ešnā-yı tārīḫde 'ālem-i āḫirete rıḫlet eyledükde na'sı İstanbul'da Ḳoca Muştafā Paşa Cāmi'i mezāristānında defn olınan Ḍarb-ḫāneci Hüseyn Paşa'nuñ mīr-i mihteri ve ferzend-i feẓā'il-küsteri ve tercemesi *Zeyl* de mār Mütevellî-zāde Muştafā Efendi'nün kerîme-zādeleridür. 'Ulemā-yı 'aşrdan Fāzıl Muşlî ve sâbıḳü't-terceme [148b] Şirvānî Aḫmed Efendi'den aḫz-ı fūnūn ve ḫil'at-ı isti'dādın elvān-ı ma'ārif-i gün-ā-gün ile bükālemūn itdükden soñra tārīḫ-ı 'ilme sevḳ-ı rāḫile-i himmet ve medāris-i 'aliyye-i 'ilmiyyeyi ḳable'l-iḳbāl 'āzimet eyleyüp, sâbıḳü't-terceme H'āce-zāde 'Abdu'llāh Efendi mülāzemeti ile nā'il-i evvelin-i emānî olduḡda, ḫasbe'l-'āde devr-i mecālis-i ifāde iderek elli beş Receb'inde Ḥasan Efendi yerine Hācî Ḥasan-zāde Medresesi'ne taḫrīk olındı. Elli yedi Rebî'ü'l-evvel'inde Ḥasan Efendi Medresesi'ne ḳadem-nihāde oldılar. Sene-i mezbūre Şā'bān'ında Mollā Gürānî Medresesi erzānî görildi. Elli sekiz Zî'l-ḫicce'sinde Kürd 'Abdu'llāh Efendi yerine Mu'īd Aḫmed Efendi Medresesi'ne müfīd olup, altmış Ramazān'ında 'Alî Paşa-yı 'Atīḳ Medresesi'ne ḫaḳīḳ

olup, altmış bir Ramazân'ında Fâzıl Muşlî Efendi yerine Şahn-ı Semâniyye'nün birinde baş-ı seccâde-i taḥkîk ve tedkîk itdiler. Altmış iki Muḥarrem'inde yerinde altmışlı i' tibâr olındı. Sene-i mezbûre Zî'l-ka' de'sinde Baḥşî-zâde dâmâdı 'Ömer Efendi yerine 'Â'işe Sultân Medresesi iḥsân olındı. Altmış dört Şa'bân'ında selef-i sâlifi Kürd 'Abdu'llâh Efendi yerine Şeh-zâde dârü'l-ifâdesine pâ-nihâde oldılar. Altmış yedi Receb'inde selef-i sâlifi 'Ömer Efendi yerine Süleymâniyye medârisinün biriyle tekmi'l-i merâtib-i resmiyye itdiler. Altmış sekiz Cemâzi'l-âḥire'sinde Altı Parmaḡ İbrâhîm Efendi yerine İzmir kaḡâsı maḡarr-ı ḡukm ü imzâları kılındı. Altmış ḡokuz Cemâzi'l-âḥire'sinde ma'zûl ve yerlerine 'Abdü'r-raḡîm Efendi mevşûl oldu. Yetmiş dört ḡudûdında müddet-i ḡayâtı encâm ve defter-i 'ömri feḡlek-i ḡitâm buldı. Ḳoca Muştafâ Paşa'da vâlidî cenbinde medfûndur.

Merḡûm-ı mersûm 'ilm ü faḡl ile ma'lûm, merd-i fâzıl, ferd-i kâmil idi. 'Amm-ı zî-şânî Ḳonaḡcı 'Oşmân Paşa'ya 'aḡd-i peyvend-i muşâheret idüp, dâmâd olmuşlar idi.

Ḥalebî Muştafâ Efendi

el-Mevlâ Muştafâ. Medîne-i Ḥalebü's-şehbâ'da ser-nihâde-i âşiyân-ı sultân-vücûd ve mazḡar-ı teşrif-i ḡil'at-i şühûd olmuş idi. Evâ'il-i ḡâlinden taḡşîl-i 'ilm ü kemâle müceddid ve sâ'î ve âdâb-ı tekmi'l-i nefsi kemâyenbaḡî murâ'î olup, vâşıl-ı derece-i istidâd ve mâlik-i meleke-i 'aḡl-ı müstefâd olduḡda, Şeyḡü'l-İslâm-ı fâzıl meşḡudü'l-enâm 'Abdü'r-raḡîm Efendi'nün meclis-i ifâdelerinde müteşaddî-i istifâde olup, 'ulemâ-yı 'aşruñ birinden mülâzım ve ḡarîḡ-ı tadrîse 'âzim iken elli Rebî'ü'l-âḡir'inde Edrine'de [149a] Beglerbegi müdâresesinde 'ilm-efrâz-ı ders-i taḡkîk idüp, elli yedi Şa'bân'ında Beşerî Meḡemmed Efendi yerine Merdümiyye Medresesi'ne ḡareket itdiler. Sene-i mezbûre Zî'l-ḡicce'sinde Ḥasan Efendi Medresesi virildi. Elli sekiz Cemâzi'l-ülâ'sında Tatar 'Abdu'llâh Efendi yerine Şâh-ı Ḥübân Medresesi iḥsân olındı. Altmış Ramazân'ında Eyyübî Maḡmûd-zâde Çelebi yerine Zâl Paşa Medresesi revâ görildi. Altmış iki Zî'l-ka' de'sinde Ḥüseyn Paşa-zâde Aḡmed Efendi yerine şaḡna geldiler. Altmış dört Cemâzi'l-ülâ'sında Rüstem Paşa müderrisi Ḍaḡkî Muştafâ Efendi ile mübâdele-i medrese itdiler. Altmış beş Rebî'ü'l-evvel'inde Aşamm teḡkireci yerine Gevher Ḥân Sultân Medresesi'yle kesb-i ziyâde-i 'izz ü şân eylediler. Altmış altı Şevvâl'inde Baḡşî-zâde dâmâdı 'Ömer Efendi yerine Ḥâşekî müderrisi oldılar. Altmış sekiz Şafer'inde selef-i sâlifi Ḍaḡkî Efendi yerine Şâh-zâde dârü'l-ifâdesine ḡadem-

nihāde olup, altmış toktuz Şa‘bān’ında Mollā-zāde Enes Efendi yerine Süleymāniyye medārisinüñ biriyle tekmīl-i merātib itdiler. Yetmiş Receb’inde Velī-zāde Efendi yerine Haleb kazāsı hükümeti erzānī görildi. Yetmiş bir Şa‘bān’ında ma‘zül ve yerlerine Uzun ‘Abdu’llāh Efendi mevşül oldu. Yetmiş dört Receb’inde Bahāyī Efendi birāderi Yahyā Efendi yerine Ğalaṭa kazāsı rızā-dādeleri olup, icrā-yı aḥkām-ı şer‘iyye üzere iken yetmiş beş evā’ilinde merāret-i ‘azlle telḥkām olmadın murğ-ı cānı nüzhetgāh-ı ḥuld-i berīne revān ve dārü’n-Na‘im’e ṭayrān eyledükde manşīb-ı münḥal Seyyid Muḥteşem Efendi’ye maḥall görildi.

Mevlānā-yı mezbūr vāşıl-ı mertebe-i fażl ü mevfūr, şıfāt-ı ḥamīde ve simāt-ı pesendīde ile ārāste ve gencīne-i sīnesi cevāhir-i zevāhir-i ma‘ārifle pīrāste olup, zihni-derrāk ve ṭab‘-ı çālāk şāḥibi olduğundan mā‘adā ḥoş-şoḥbet ve tārik-i külfet ādem idi.

Āşārından muşanna‘ kalemiiyeleri vardur.

Mūsā-zāde ‘Abdü’l-ḥalīm Efendi

el-Mevlā ‘Abdü’l-ḥalīm bin Mūsā. Ānifen tercemesi nigāşte-i kalem-i ‘ācizānemüz olan Celeb Mūsā Efendi’nüñ maḥdüm-ı dilbendi ve ferzend-i ḥiredmendidir. Ṭaleb-i ‘ilm ü ‘irfān ile kesb-i vecāhet ü şān idüp, ‘ulemā-yı zamānenüñ birinden iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet ve semt-i tadrīse ‘azīmet itdükde kırk akçe medreseden ma‘zül ve muntazır-ı neyl-i me’mül iken elli üç Rebī‘ü’l-evvel’inde Burusa’da ‘İlmü’d-dīn Medresesi’ne mevşül ve çok geçmedin daḥi [149b] ma‘zül olmuşlar idi. Altmış üç Cemāzī’l-āḥire’sinde İlyās Dede-zāde yerine Koğacı Dede Medresesi’ne işāl olındı. Altmış dört Şa‘bān’ında yerinde dāḥil i‘tibārı ile bekām, altmış beş Ramazān’ında Konevī Meḥemmed Efendi yerine Demürkapu’da Aḥmed Paşa Medresesi’yle nā’ilü’l-merām oldu. Altmış altı Şa‘bān’ında Kirli Maḥmūd-zāde Efendi yerine Fāṭıma Sulṭān müderrisi olup, altmış yedi Receb’inde Kefevī Ḥüseyn Efendi yerine Edrinekapusı Mihrümāhı’na ḳadem-nihāde oldu. Altmış sekiz Cemāzī’l-ülā’sında Berber-zāde ‘Abdü’r-raḥīm Efendi yerine Sinān Paşa Medresesi’yle kām-revā olup, yetmiş Şafer’inde Me’ālī-zāde yerine şāḥna geldiler. Yetmiş bir Şa‘bān’ında Öreke-zāde Efendi yerine Ḥadīce Sulṭān Medresesi iḥsān olunup, yetmiş dört Cemāzī’l-āḥire’sinde Ḥācī-zāde yerine Ḳalender-ḥāne müderrisi oldılar. Sene-i mezbūre evāḥirinde Mirzā Meḥemmed Efendi yerine Murād Paşa-yı Cedīd Medresesi tevcīh olındı. Yetmiş beş Muḥarrem’inde Hevāyī-zāde Efendi yerine Mağnisa kazāsı ‘ināyet

olunmuş idi. Sene-i mezbûre evâhirinde ‘âlem-i âhirete rihlet eyleyüp, yeri Zeyrek-zâde Efendi merhûm mülâzımı Hâfız Efendi’ye virildi.

Mevlânâ-yı mezbûr ‘ayş u nûş ile meşhûr, şâfi-derûn, mahdûm-ı mekârim-nümûn idi.

Behrâm Ağa H̄âcesi Üsküdarî Muştafâ Efendi

el-Mevlâ Muştafâ. Üsküdarî Muştafâ Efendi demekle qarîn-i iştihâr ve Behrâm Ağa h̄âceliğiyle pîrâyebend-i i‘tibâr olup, ba‘z-ı ‘ulemâ h̄ıdmetlerinden nâ’il-i şeref-i mülâzemet ve ba‘z-ı medâris-i resmiyyede müteşaddî-i h̄ıdmet olmuş idi. Kırk aqçe medreseden ma‘zûl iken kırk toquz Muharrem’inde elli aqçe ile Ferhâd Paşa müderrisi olup, ba‘dehû Üsküdar’da Vâlide Sulţân Dârü’l-hadîsi’ne naql olındı. Elli yedi Şa‘bân’ında Nişâncı Paşa-yı Cedîd Medresesi ihsân olunup, elli sekiz Şevvâl’inde Tatar ‘Abdu’llâh Efendi yerine Zekeriyâ Efendi müderrisi oldu. Altmış Cemâzi’l-âhire’sinde Seyyid ‘Abdu’r-rahmân Efendi yerine şahna gelüp, sene-i mezbûre Şa‘bân’ında Hamîdî ‘Abdü’r-rahîm Efendi yerine Hadîce Sulţân Medresesi ‘inâyet olındı. Altmış dört Şevvâl’inde Muşlî Efendi yerine Üsküdar Mihrümâhı’na terfî‘ ve altmış beş Rebî‘ü’l-evvel’inde Çukacı-zâde yerine Vâlide Sulţân Medresesi’yle tevķî‘ olındı. Sene-i mezbûre Zi’l-hicce’sinde Ebu’s-su‘ûd-zâde Efendi yerine Mekke-i Mükerreme [150a] kazâsıyla tekrîm olındı. Altmış altı Cemâzi’l-âhire’sinde ma‘zûl ve yerlerine meşîhat-ı İslâmiyye’den munfaşıl Ebû Sa‘îd Efendi mevşûl olmuşlar idi. Tercemelerinde zıkr olunduğı vech üzere sene-i mezbûre Ramazân’ında cânib-i salţanata rücû‘a me’zûn olup, yerleri Halebü’s-şehbâ’da ârâma me’mûr olan Şeyhü’l-İslâm Memek-zâde Efendi’ye erzânî görilmiş iken der-‘aqab haber-i vefâtı gelicek yine bunlara ibķâ ve maķarr kılındı. Altmış yedi Rebî‘ü’l-evvel’inde munfaşıl ve yerine Şirvânî Aḥmed Efendi vâşıl oldu. Yetmiş bir Şafer’inde Ebû Sa‘îd-zâde Aḥmed Efendi yerine Şâm-ı cennet-meşâm kazâsıyla ikrâm olındı. Yetmiş iki Muharrem’inde ma‘zûl olup, yerleriyle Ünsî ‘Abdü’l-laḥîf Efendi talḥif olındı. Yetmiş beş h̄udûdında intikâl eyledi.

Mevlânâ-yı mezbûr ‘ilm ü fazlla meşhûr, nîk-nefs ve şâfi-fu’âd, mü’min-i pâk-î‘tikâd idi.

Ser-bendî-zâde Büzürg İsmâ'îl Efendi

el-Mevlâ İsmâ'îl bin Aḥmed. Ṭabaḳa-i Murâd Ḥānî'den tercemesi bu mecellede sebḳ iden Ser-bendî Ḳāḏî-zâde Şeyḫî Aḥmed Efendi'nün maḥdûm-ı kebîr-i ercûmendî ve ferzend-i dil-bendidür. Temyîz-i siyâh u sefid ve tenḳîd-i cevâhir-i dāniş ü dîd eyledükde i' dād-ı levâzım-ı isti' dād ve imdād-ı feyz-i İlâhî'den istimdād eyleyüp, Şeyḫü'l-İslâm Ebû Sa'îd Efendi'den mülâzım ve ṭarîḳ-ı tadrîse 'âzım olup, kırk aḳçe medreseden ma' zül iken elli sekiz Şafer'inde Mi' mâr Sinân Medresesi'ne mevşûl oldu. Altmış iki Muḥarrem'inde 'Abdu'llâh Efendi yerine Raḫîkî Medresesi'ne ḫareket idüp, altmış üç Rebî'ü'l-âḫir'inde Ebe-zâde yerine Nişāncı Paşa-yı 'Atîḳ Medresesi'yle kām-revâ olmuşlardır. Altmış altı Şa'bân'ında Naḳîb-zâde yerine Maḥmûd Efendi Medresesi iḫsân olındı. Sene-i mezbûre Şevvâl'inde yerinde müşîla-i şaḥn i'tibâr olındı. Altmış sekiz Cemâzi'l-âḫire'sinde Ḥüsâm-zâde maḥdûmı Es'ad Efendi yerine Ḳadırğa Limanı Meḫemmed Paşası'na ḫareket itdiler. Sene-i mezbûre Zî'l-ḳa'de'sinde Edîbî-zâde yerine şaḥna geldiler. Altmış ṭoḳuz Muḥarrem'inde 'Alî Paşa-yı 'Atîḳ Medresesi virildi. Yetmiş Zî'l-ḳa'de'sinde selef-i sālifi Edîbî-zâde yerine Eyyûb'da İsmiḫân Sulṭân Medresesi'yle bekâm, yetmiş iki Şevvâl'inde re'îs-i ḥ'âcesi yerine Ayaşofya Medresesi'yle nâ'ilü'l-merâm oldılar. Yetmiş üç Receb'i ḡurresinde 'Alî Çelebi-zâde yerine Süleymāniyye medârisinüñ biriyle ta'zîm, yetmiş beş Muḥarrem'inde [150b] Neffâtî Efendi yerine Ḳuds-i Şerîf ḳazâsıyla tekrîm olunup, ḳaṭ' -ı menâzil iderek şehre ḳarîb Nāblûs nām maḫalle vâşıl olduğda, merâḫil-i 'ömri tamâm ve ol menzilde manşıb-ı ḫayâtdan 'azlle telḫkâm olduğda, yerleri Ḳâsım-zâde 'Abdu'llâh Efendi'ye virildi.

Mevlânâ-yı merḳûm maḥdûm-ı ma' ârif-mevsûm, ḫalîm ü selîm, müşfik ü kerîm idi.

Tezkireci Ḥamîdî 'Abdü'r-raḫîm Efendi

el-Mevlâ 'Abdü'r-raḫîm. Vilâyet-i Ḥamîd dāḫilinde Barla nām ḳaşabadan zuḫûr ve Ḥamîdî 'Abdü'r-raḫîm Efendi dimekle zebân-zed-i cumhûrdur. 'Ulemâ-yı 'aşruñ birinden iḫrâz-ı şeref-i mülâzemet ve ba'z-ı bîḳâ' -ı 'ilmiyyede edâ-yı ḫıdmet idüp, kırk aḳçe medreseden ma' zülen ḳaṭ' -ı merâtib-i medâris iderek elli ṭoḳuz Şa'bân'ında İcî-zâde Efendi yerine Ḥadîce Sulṭân müderrisi olmuşlar idi. Altmış bir Şa'bân'ında Ḥaṭîb-zâde yerine Ḳara Muştafâ Paşa Medresesi'yle kām-revâ olup, altmış iki Şa'bân'ında Ḳāḏî-zâde Efendi yerine Medîne-i Münevvere dâmet bi'l-envâri müsevvere ḳazâsı iḫsân

olındı. Altmış üç Cemāzi'l-āhire'sinde munfaşıl ve yerlerine İmām-zāde Mehemmed Efendi vāşıl oldı. Altmış beş Ramazān'ında Mehemmed Efendi yerine Medīne-i Eyyüb'da icrā-yı aḥkām-ı mergüb itdiler. Altmış altı Cemāzi'l-āhire'sinde Hüsām-zāde Efendi yerine Üsküdar kazāsına naql ve yerlerine Emīnī Efendi vaşl olındı. Sene-i mezbūre Şevvāl'inde ma'zül olup, yerleri Şeyhü'l-İslām Bālī-zāde Efendi'ye arpalık oldı. Altmış tokuz Cemāzi'l-āhire'sinde Hüseyn Paşa-zāde yerine İzmir kazası hükümetiyle tebşir olındı. Yetmiş Cemāzi'l-āhire'sinde ma'zül ve yerlerine Menteş-zāde Efendi mevşül oldı. Yetmiş beş hudūdında intikāl ve dārü'n-Na'im'e irtihāl eyledi. Emīr Buḥārī civārında medfündür.

Mevlānā-yı mezbūr 'ilm ü şalāḥ ile meşhūr, fakīh ü müteşerri', zāhid ü müteverri' idi. Ebu's-su'ūd-zāde Efendi'nüñ ve Şeyhü'l-İslām 'Abdü'r-raḥīm Efendi Anaṭolı şadıri iken tezkirecilik ve şadr-ı Rüm iken şer'ıyyātcılık hıdmetinde kâ'im olup, sa'y ü iḳdāmı meşkūr idi.

Recāyī Efendi

el-Mevlā Muştafā. Vilāyet-i Kaştamonı'dan bedīdār ve ol maṭla'-ı ehle ahālī olan ufḳdan āşikār olup, müddet-i medīd semt-i ma'ārife bezl-i maḳdūr, ya'nī rişte-i taḥşile nazm-ı ferā'id nā-maḥşūr eyleyüp, Cinci Hüseyn Efendi Āsitānesi'ne [151a] ittişāl ve himmet-i Mevlānā ile ḳadri 'ālū'l-āl olduḳda, hıdmetlerinden mülāzım ve ṭarīḳ-ı pür-tevfīḳ-ı tedrīse 'āzım olup, kırık aḳçe medreseden ma'zül ve muntazır-ı neyl-i me'mül iken biñ altmış yedi Muḥarrem'inde Cenābī Efendi Medresesi ḥāriciyle kām-revā, yetmiş ḫilālinde Selanik uğrusı 'Abdü'r-raḥmān Efendi yerine Balaban Aḡa Medresesi'ne revnaḳ-baḥşā olmuş idi. Yetmiş dört hudūdında Husrev Keḫudā Dārü'l-ḫadişi şāniyesiyle nihāl-i i'tibārī nāmiye olmuş iken yetmiş beş hudūdında intikāl ve ravza-i ḫuld-i berīne irtihāl eyledi.

Mevlānā-yı mezbūr Recāyī maḥlaşıyla meşhūr, ma'ārif-i cüz'ıyyesi ḡālib, hezār-fen-i ṭālib, ḫuşūşan ḫüsn-i ḫaṭṭı müselleme, zıkr-i bi'l-ḫayra ṭālib ādem idi.

Şafvetī Mehemmed Efendi

el-Mevlā Mehemmed İbn 'Ārif Mehemmed. Def'a-i şāniye-i devlet-i Muştafā Ḥānī'de tercemesi *Zeyl-i 'Atāyī*'de sebḳ iden Şeyhü'l-İslām Es'ad Efendi-zāde 'Ārif Mehemmed Efendi'nüñ maḥdüm-ı ma'ārif-i dil-dādesi ve Ebū Sa'id Efendi merḫümüñ

birâder-zâdesidür. Zâhir-i hâl anlardan mülâzemetle nâ'il-i evvelîn-i âmâl olduğdan sonra sermâye-i isti'dâda mâlik ve tarîk-ı ırşîye sâlik olup, hâric elli ile Ferhâd Paşa Medresesi'ne 'âric olmuşlar idi. Elli bir Rebî'ü'l-evvel'inde 'İsâ Efendi yerine İbrâhîm Paşa Medresesi'ne sâye şaldılar. Elli dört Şafer'inde 'Ömer Efendi yerine Zâl Paşa Medresesi'nde neşr-i nefehât eyleyüp, andan ahdi's-şemâniyyede ba' dehü Hâkâniyye-i Vefâ'da ferş-i seccâde-i ifâde ve idâre-i rahîk-ı taḥkîk u icâde itmişler idi. Elli tokuz Şa'bân'ında Süleymâniyye Medresesi'n cilvegâh ve reşkinsâz-ı mihr ü mâh itdiler. Altmış bir Cemâzi'l-âhire'sinde Şeyhü'l-İslâm 'Abdü'r-raḥîm Efendi yerine Kuds-i Şerîf kazâsında nâfizü'l-aḥkâm ve selef-i bâhirü's-şereflerine kâ'im-maḥâm olmuşlar idi. Altmış iki Zî'l-ka'de'sinde ma'zül ve yerlerine İcî-zâde Yaḥyâ Efendi mevşül oldu. Altmış altı Şevvâl'inde Merḥabâ-zâde yerine İzmir kazâsı hükümeti tefvîz olındı. Altmış yedi Şevvâl'inde munfaşıl ve maḥarr-ı hükümetlerine Altı Parmaḥ İbrâhîm Efendi vâşıl oldu. Yetmiş Zî'l-ḥicce'sinde 'Osmân Efendi yerine Yeñişehr'de mütekeffil-i emr-i kazâ oldu. Yetmiş iki Şafer'inde ref' olunup, yerlerine Hışım Yaḥyâ-zâde 'Abdü'l-bâkî Efendi naşb olındı. Yetmiş beş ḥilâlinde zülâl-i şâf-ı ḥayâtı muḡber ve âyîne-i ṭab'-ı şafâ- [151b] âyîni şarşar-ı gubâr-engîz-i fenâdan mükedder olmuş idi. Eyyüb'da zâviye-i ma'rüfede medfundur. Sinîn-i 'ömr-i 'azîzi 'ıkd-ı râbi'i mütecâviz ve ḥâmise mütenâhiz idi.

Merḥûm-ı merḥûm maḥdûm-ı sûtüde-rüsûm, ḳalb-i şafvet-âyîni âyîne-i 'âlem-nümâ-yı 'ilm ü ma'rifet, zülâl-i kühsâr-ı 'izz ü mecdi tarâvet-baḥş-ı gülistân-ı sa'âdet, câmi'-i fezâ'il-i ırşî ve müktesebî kerîm bin kerîm ve çebebi oḡlı çebebi idi.

Âşârından Şafvetî maḥlaşıyla Türkî eş'ârı vardır. Bu beyt-i laṭîf zâde-i ṭab'-ı şerîfleridür:

Nazm

Ol şüh kıyar 'âşîḳa aḡyârına kıymaz

Gül daḡ ider bülbülünü ḥârına kıymaz

Maḥdûm-ı Şeyḥ 'Abdu'llâh-ı Enşârî Şemsü'd-dîn Efendi

el-Mevlâ Şemsü'd-dîn. Rişte-i neseb-i 'âlî-miḳdârı vâbeste-i aşl-ı aşil Şeyhü'l-İslâm Sa'âdü'd-dîn el-Cibâyî el-Enşârî olan Şeyḥ 'Abdu'llâh Efendi'nüñ matla'-ı zât-ı ḥürşid-şifâtlarından ṭâlî' ü bedidâr ve ufḳ-ı vücûd-ı mes'ûd-ı fâ'izü's-sa'âdâtlarından âşikâr olan Şemsü'd-dîn Efendi'dür ki idrâk-i sinn-i temyîz ve idrâk itdükden sonra

ba'z-ı 'ulemā-yı 'aşrdan taḥṣil-i sermāye-i 'ulūm ve sülūk-i silk-i 'ulemā-yı rūsūm idüp, şeyḫü'l-İslām ve müşkil-güşā-yı 'amme-i enām olan Yaḫyā Efendi ḫıdmetlerinden şeref-i mülāzemetle ser-efrāz ve beyne'l-emāsil ve'l-aḫrān mu'in ü mümtāz olduḡda, biñ altmış dört Şa'bān'ında 'Allāme-zāde Efendi yerine Mollā Şeref ḫāriciyle müşerref, altmış yedi Receb'inde Meḫemmed Efendi yerine Cānbāziyye Medresesi'yle mulatṭaf kılındı. Altmış sekiz Receb'inde Kilisī dāmādı Muştāfā Efendi yerine Ḳāḏī 'Abdü'l-ḫalīm Medresesi'ne ziynet-baḫṣā, yetmiş Cemāzi'l-ülā'sında Ḥ'āce Ḥayrū'd-dīn Medresesi'ne revnaḡ-efzā olmuşlar idi. Yetmiş iki Şafer'inde Ḳayseriyye'ye seccāde-küster-i ḫükümet ve bāsiṭ-ı bisāṭ-ı 'adl ü re'fet olmuşlar idi. Ba'de ḳazāe'l-vaṭar İstanbul'a 'avdet idüp, şümārende-i eyyām ü leyāl iken yetmiş beş Cemāzi'l-āḫire'sinüñ yigirminci günü āfitāb-ı vücūdı ḫaziz-i ḫāke ufül itmekle eḫibbā ve aşdıḳāsın maḫzūn ve melūl eyledi.

Mevlānā-yı mensūcü'l-eṭvār ḳadr-i müşterekden vāyedār, ḫüsnü'l-a' rāḳ, ṭayyibü'l-a' rāḳ idi.

Hāşimī-zāde Meḫemmed Efendi⁸⁰²

el-Mevlā es-Seyyid Meḫemmed bin Meḫemmed Hāşimī. *Tezkire-i Rızā* ve *Riyāzi*'de raḳam-zede-i beyān olan şu'arā-yı devlet-i Murād Ḥān-ı Şāliş'den Üsküdarī Hāşimī Meḫemmed Efendi'nüñ ferzend-i fūrüzende-aḫteridür. Ḳaşaba-i mezbūrede ḳaşab-pūş-ı vücūd ve Hāşimī-zāde demekle ma'rūf u ma'hūd olmuş idi. Taḥṣil-i 'ilm ü kemāl ve taşfiye-i şifāt-ı bāl eyleyüp, ba'z-ı kibārdan mülāzım ve ṭarīḳ-ı ḳazāya [152a] 'āzim olup, ba'z-ı bilāda ḳāḏī ve Yemen diyārına vālī olduḡdan soñra kırk iki Rebī'ü'l-āḫir'inde Ḥandān Efendi yerine Siyāvūş Paşa Medresesi'yle şādān oldılar. Kırk ṭoḳuz Şevvāl'inde 'Abdu'llāh Efendi yerine Efdāliyye Medresesi'ne taḫrīk olındı. Elli bir Rebī'ü'l-evvel'inde Ḥācī Yūsuf-zāde Aḫmed Efendi yerine Ğazanfer Aḡa Medresesi'yle kām-revā olmuşlar idi. Elli üç Şafer'inde Belḡrad ḳazāsıyla ber-murād oldılar. Elli dört Cemāzi'l-āḫire'sinde ma'zūl ve yerlerine Paşmaḳcı-zāde Efendi mevşūl oldu. Elli yedi Şa'bān'ında selef-i sālifi Ḥandān Efendi yerine Maḡnisa ḳāḏisi oldılar. Elli sekiz Rebī'ü'l-āḫir'inde munfaşıl ve dārü's-saltānaya vāşıl oldılar. Altmış Şa'bān'ında Medīne-i Münevvere pāyesi zamīmesiyle Şarı 'Abdu'llāh Efendi yerine

⁸⁰² **Der-kenār:** Sebeb-i 'Azl: 'Abdī Paşa *Tārīḫi*'nde mezkūrdur ki sene-i mezbūrede Celālī Ḥasan Paşa Burusa'ya istilā eyledükde Vezir-i A'zam Köprülü Meḫemmed Paşa'nuñ 'azli bābında şāḫibü't-tercemeye 'arz yazdırup, ṭaraf-ı devlete irsāl eyledükde maḫzar-ı ḡāzab olup 'azle iktifā olunmuş idi.

maskat-ı re'si Üsküdar kazası hükümeti tefvîz olındı. Sene-i mezbûre Zî'l-ka' de'sinde İzmir kâdîsi Velî Efendi mübâdele-i manşib itdiler. Altmış bir Receb'inde merfû' ve yerine Hasan Paşa-zâde manşüb oldu. Altmış dört Zî'l-ka' de'sinde Burusa pâyesiyle Bahâyî Efendi merhûm birâderi Yaḥyâ Efendi yerine şâniyen İzmir kâdîsi oldılar. Altmış beş Şevvâl'inde ma'zül ve yerine Merḥabâ-zâde Efendi mevşül olduğdan sonra Şu'ayb-zâde üzerinden Edrine pâyesiyle Edremid kazası arpalık ihsân olındı. Altmış sekiz Zî'l-ka' de'sinde Yaḥyâ-zâde Efendi yerine Burusa kazasında ḥâkim olmuşlar idi. Altmış dokuz Şafer'inde munfaşıl ve yerlerine Şâmî Nu'mân Efendi vâşıl oldılar. Yetmiş üç Muḥarrem'inde Riyâzî-zâde 'Abdü'l-laṭîf Efendi'nün def' a-i şâniyesi yerine Ğalaṭa kazası tefvîz olunup, andan daḡi ma'zül olduğda, yerlerine selef-i sâlifî 'Azîz Efendi-zâde Yaḥyâ Efendi mevşül oldu. Yetmiş altı ḡilâlinde irtihâl ve dârü'l-inse isti'câl eyledi.

Mevlânâ-yı mezbûr fazîlet-i 'ilmiyye ile meşhûr, pîr-i mu'ammer, şalâḡ-ı ḡâlle muḡammer idi.

Āşârından Yetîmî maḡlaşî ile Türkî eş'arı vardır. Bu iki beyt nümüne îrâd olındı:

Nazm

Mey-ḡânedeki neşve ne câmuñ ne Cem'üñdür

Bir sâki-i şîrîn dehen ü ḡonce-femüñdür

Ey bülbül-i şûrîde-i ḡülzâr-ı maḡabbet

Āşüfte iden ḡülleri ḡüsn-i naḡmeñdür

Müsâ Paşa İmâmı Aḡmed Efendi

el-Mevlâ Aḡmed. Vilâyet-i Rûmili'nde medîne-i Yeñişehr'den zuhûr ve âfitâb-ı feyz-i ezeli'den istifâze-i nûr-ı şu'ûr itdükde Ḳapudan Müsâ Paşa'nuñ terbiyet-gerde-i âfitâb-ı himmeti [152b] ve çerâḡ-ı efrûḡte-i bezmgâḡ-ı devleti olup, 'inân-ı 'inâyetin ma'tûf-ı semt-i fehm-i iz'ân ve ḡible-nümâ-yı himmetin delîl-i âsitân-ı aşḡâb-ı 'ilm ü 'irfân kı lup, sermâye-i isti'dâda mâlik ve ṭarîḡ-ı 'ilme sâlik olup, ba'z-ı 'ulemâdan mülâzemetle kâ m-revâ ve medâris-i 'ilmiyyede menâzil-peymâ olduğdan sonra kırḡ aḡçe medreseden ma'zül iken kırḡ sekiz Şevvâl'inde ḡâric elli ile Başcı İbrâḡim Medresesi ihsân olındı. Elli altı Şafer'inde Tatar 'Abdu'llâḡ Efendi yerine Pervîz Efendi

Medresesi'ne tahrik olundu. Elli sekiz Muharrem'inde Fethiyye Sinan Paşası müderrisi olup, sene-i mezbûre Cemâzi'l-ülâ'sında Hüsâm-zâde Efendi yerine Hâfız Paşa Medresesi'yle kâm-revâ olmuşlar idi. Altmış Ramazân'ında Mehemmed Ağa Medresesi'ne i'tilâ idüp, altmış dört Cemâzi'l-ülâ'sında şahna geldiler. Altmış beş Ramazân'ında yerinde altmışlı i'tibâr olundu. Altmış altı Rebî'ü'l-âhîr'inde Rodosî Velî Efendi yerine 'Alî Paşa-yı 'Atîk Medresesi'ne haķik kılınup, altmış yedi Receb'inde yerinde müşila-i Süleymâniyye i'tibâr olundu. Altmış sekiz Şafer'inde Velî-zâde Ahmed Efendi yerine Vâlide Sulţân Medresesi'ne tahrik olundu. Yetmiş Cemâzi'l-ülâ'sında Sivasî 'Ömer Efendi yerine Mekke-i Mükerrreme kazâsıyla tekrîm olunup, yetmiş iki Rebî'ü'l-âhîr'inde munfaşıl ve yerlerine Fennî Yûsuf Efendi vâşıl oldu. Yetmiş dört hudûdında Varna kazâsı arpalık virilüp, güzârende-i eyyâm iken yetmiş beş Şa' bân'ında intikâl eyledi. Sâbîkû't-terceme Atlu Dâvûd Efendi merhûmuñ dâmâdı olmağla Emîr Buĥârî ħurbinde ħaynatası civârında medfûndur.

Mevlânâ-yı mezbûr ma'ârif-i 'ilmiyye ile meşhûr, münşî ve Fârisî-dân belîg-i faşîhü'l-lisân olup, sinîn-i 'ömri 'ıkd-i ħâmisi mütecâviz idi.

'Abdü'l-muţtalib Efendi

el-Mevlâ 'Abdü'l-muţtalib. Ķaraman Yeñişehr'indendir. Burc-ı sarây-ı 'ademden meclis-i şühûda vaz'-ı ħadem kılup, muħaddemât-ı 'ulûmı temhîd ve mebnâî-i fûnûn-ı sıĥhat-ı rûsûmı aĥkâm u teşyîd itdükden soñra Şeyhü'l-İslâm Ebû Sa'id Efendi merhûmuñ Āsitânesi'ne ittîşâl ile ĥıdmetlerinden iĥrâz-ı şeref-i mülâzemetle nâ'il-i evvelîn-i âmâl olup, ba'dehû maĥdûm-ı mükerrreleri Feyzû'llâh Efendi'ye mu'allim ve mürebbî ta'yîn olunup, ħânûn-ı ĥ'âcegân-ı maĥâdîm ü mu'allimân-ı Arîştö-tefhîm üzere idrârât iĥsânıyla ser-firâz olduĥdan soñra ħırħ aħçe medreseden ma'zûl iken elli dört Şafer'inde sarây ĥ'âcesi 'Ömer Efendi yerine [153a] Ķâdî Hüsâm Medresesi'yle bekâm olmuşlar idi. Elli yedi Şa' bân'ında Orĥaniyye-i İznîk Medresesi'ne tahrik olundu. Altmış Zî'l-ħa'de'sinde 'Aşħî Ħasan Efendi yerine Merdümiyye Medresesi virildi. Altmış bir Receb'inde Es'ad Efendi dâmâdı Çavuş-zâde yerine Sekbân 'Alî Medresesi virildi. Altmış iki Muharrem'inde yerinde müşila-i şahn i'tibârı rü'ûsı olundu. Sene-i mezbûre Şa' bân'ında Sinan Paşa Medresesi'ne ĥareket idüp, altmış altı Rebî'ü'l-âhîr'inde şahn medresesi iĥsân olundu. Sene-i mezbûre Şevvâl'inde Ħânħâĥ Medresesi'n câygâĥ idüp, altmış sekiz Şafer'inde İllâhî-zâde Efendi

yerine Zāl Paşa müderrisi olup, anlar Edrine Selîmiyyesi'ne nakl olunmuş idi. Sene-i mezbûre Receb'inde selefiyle mübâdele-i medrese itdiler. Yetmiş Receb'inde Mekke-i Mükerreme pâyesiyle teķā'üd ihtiyâr idüp, Yalaķābād kazâsı zamîme-i revâtibleri kılmışdı. Yetmiş altı hilâlinde intikâl ve dârü'n-Na'îm'e irtihâl eyleyüp, Emîr Buķārî kurbinde defn olındı.

Mevlânâ-yı mezkûr hüsni hâlde meşhûr, 'ilm ü fazlda vasaţü'l-hâl, fûnûn-ı nâfi'ada müşârik-i emşâl, vezâ'if-i 'ilm ü 'ibâdete şedîdü'l-i'tinâ, mütemahhış-ı umûr-ı 'uķbâ, pîr-i şâlih ve sa'âdetmend ü müflih idi.

Şeyhü'l-İslâm Şun'î-zâde Efendi

el-Mevlâ es-Seyyid Mehemmed bin Şun'u'llâh. Biñ on toķuz târihinde Haleb ķâđisi olan Şun'u'llâh Efendi merhûmuñ naħl-i ser-sebz-i çemenzâr-ı vücûdı ve serv-i şâbit-ķadem-i bostân-ı şühûdudur. Taraf-ı mâderden silkü'l-le'al-i 'ırķ-ı 'arîķi Hâzret-i Emîr ķuddise sirruhu'l-ħaţîr rişte-i neseb-i şerîflerine beste ve ol dürr-i şâhvâr şadefçe-i imkân-ı cenâblarına vâbestedür. Evvelâ vâlid-i mâcidi himmetiyle Şebbâ 'ulemâsından mebdâ-i 'ulûmı taħşîl, ba' dehû şadru'l-ifâde 'Azmi-zâde Efendi'den 'ulûm-ı 'âliyeyi tekmiil idüp, mânend-i şebbâz evc-i kemâle pervâz ve şebbâl-i himmetle miyân-ı aķrânda iħrâz-ı rûtbe-i imtiyâz itmişler idi. Hattâ ba'z-ı üdebâ bunlar ħaķķında dimişlerdür:

Nazm

ان ابن صنعى الذى جلت فضاييله
لم يلق فى عجم ثانيه اعراب

لولا عجايب صنع الله ما نبئت
تلك الفضائل فى لحم و لا عصب⁸⁰³

Mu'allim-i cenâb-ı ħâķânî ħakkâk-i cevherkân-ı 'Oşmân Ĥânî 'Ömer Efendi cülûsiyye on 'aded teşrîf ile talţîf olunduķlarında bunlar biriyle bekâm ve iħrâz-ı şeref-i mülâzemetle maķzî'l-merâm olup, kırķ aķçe medreseden ma'zül iken otuz yedi Şafer'inde Mollâ-zâde Yaħyâ Efendi maħlûlinden Nişâncı Paşa-yı 'Atîķ Medresesi'yle bekâm olup, otuz toķuz Zi'l-ka'de'sinde Şeyh [153b]-zâde Mehemmed Efendi yerine

⁸⁰³ "Çok büyük faziletleri olan İbn-i Sun'î'nin bir benzeri ne Arapta ne Acemde bulunur. Eğer Allah'ın yaratmasındaki acayıplıklar (hikmetler) olmasaydı; Bu faziletler et ve damarda ortaya çıkmazdı."

Şeyhü'l-İslām Yahyā Efendi merhūm medrese-i cedīdeleri şāniyen bunlara virildi. Kırk iki Cemāzi'l-ülā'sında İsmā' il Ağa-zāde yerine Murād Paşa-yı Cedīd Medresesi'ne nā'il ve kırk üç Ramazān'ında Muḥarrem-zāde Efendi yerine Şah-nı Şemāniyye'nün birinde mesned-ārā-yı fezā'il olup, kırk dört Ramazān'ında Şāh Sultān Medresesi'ne vāşıl olmuşlar idi. Ba' dehū Ayaşofya Medresesi virilüp, yerlerinde Dārü'l-ḥadīş-i Süleymāniyye i'tibāriyle nā'il-i ümniyye olmuşken elli Cemāzi'l-ülā'sında Süleymāniyye müderrisi selef-i sālifi Şeyḫ-zāde Meḥemmed Efendi ile mübādele-i medrese itdiler. Elli bir Receb'inde Kudsī-zāde Efendi yerine Selanik kazāsı iḥsāniyla ta'zīm ve ḳable'l-'azl Edrine pāyesi irsāliyle tekrīm olındılar. Elli üç Cemāzi'l-ülā'sında ma'zül ve yerlerine İmām-zāde Meḥemmed Efendi mevşül oldu. Elli altı Receb'inde üstādü'l-kümmel Mollā Çelebi yerine Halebü's-şehbā hükümeti tefvīz olındı. Sene-i mezbūre Zi'l-ḥicce'sinde Hekīmbaşı Zeynü'l-Ābidīn Efendi yerine Mışır kazāsına nakl olunduḳda yerlerine Sa'dī-zāde Efendi vaşl olındı. Elli yedi Şa'bān'ında ma'zül ve yerlerine Raḫmetu'llāh Efendi mevşül oldu. Elli toḳuz Receb'inde Kemāl Efendi-zāde İbrāhīm Efendi yerine İstanbul ḳādīsı olup, altmış Şa'bān'ında munfaşıl ve yerlerine Hı'ce-zāde Mes'ūd Efendi vāşıl oldu. Sene-i mezbūre Zi'l-ḳa'de'sinde Ḥasan Efendi-zāde Şeyḫ Meḥemmed Efendi üzerinden Güzelḫiṣār kazāsı arpalık virildi. Altmış üç Şafer'inde Toḳat kazāsına tebdil olup, Güzelḫiṣār ile Muştaliḫ-zāde Efendi tebcil olındı. Altmış dört Zi'l-ḳa'de'sinde İmām-zāde Efendi yerine Anadolu şadāreti iḥsān olunduḳda arpalıkları seleflerine virildi. Altmış beş Şevvāl'inde müteḳā'id ve yerlerine Es'ad Efendi şā'id olduḳda, ḫalefleri mutaşarrıf olduḳ Tire kazāsı zamīme-i revātib kılındı. Altmış yedi Şa'bān'ında Bolevī Muştafā Efendi yerine şadr-ı Rūm ve vāşıl-ı müntehā-yı merūm olup, arpalıkları Sa'dī-zāde Efendi'ye virildi. Altmış sekiz Şa'bān'ında ma'zül, yerlerine Bostān-zāde Efendi nā'il-i me'mül oldu. Yetmiş bir Receb'inde İṣmetī Efendi yerine şāniyen mesned-ārā-yı şadr-ı Rūm olup, arpalıkları seleflerine virildi. Yetmiş iki Cemāzi'l-ülā'sında Esirī Meḥemmed Efendi yerine meşīḫat-ı İslāmiyye'ye nakl olunduḳda yerleri Minḳārī-zāde Efendi'ye erzānī görildi. İttifāḳāt-ı ḡarībedendür ki [154a] “ketebetü'l-faḳir Meḥemmedü'l-Emīn” lafzı tārīḫ-i naşbları vāḳi' olmuş idi. Yetmiş üç Rebī'ü'l-evvel'inde şāniyen Tırnova arpalığıyla teḳā'üd idüp, yerlerine revnaḳ-efzā-yı şadr-ı Rūm, maḫdūm-ı maḫādīm-i Rūm Minḳārī-zāde Efendi merhūm nakl olunduḳda kendüleri Beşiktaş'da vāḳi' yalılarında inzivā ile me'mūr oldılar.

Sene sitte ve seb'în ve elf mâh-ı Muḥarremü'l-ḥarâm'ında ber-feḥvâ-yı⁸⁰⁴ لِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٌ rūh-ı şerîfin cenâb-ı Rabb-i Kerîm ü Raḥîm ve münâdâ-yı⁸⁰⁵ أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي teslîm idüp, bisât-ı fezâ'il ve simât-ı fevâzılı bir maḡrâ-yı⁸⁰⁶ كَطَيِّ السَّجْلِ لِلْكَتُبِ matvî ve taḥt-ı revân tâbût ile 'âzim-i dâr-ı uḡrevî olduḡda, Üsküdar'da Hüdâyî Maḡmûd Efendi civârında defîn-i ḡāk-i 'anberfâm oldı.

Mevlânâ-yı merḡûm gevher-i silkü'l-le'âl-i maḡhâdîm-i Rûm, ḡavvâş-ı baḡr-i 'ulûm u ma'ârif, ḡakkâk-i cevâhir-i leṡâ'if ü zârâ'if, ḡâ'iz-i fezâ'il-i ḡaseb ü neseb, fâ'iz-i meḡâsin-i mevrûş u mükteseb, ḡüsnü'l-aḡlâḡ, ṡayyibü'l-a'râḡ, pîr-i nûrânî-i mu'ammer, vücûd-ı pâki şalâḡ u nezâhetle muḡammer idi.

Mervîdür ki meşreb-i şerîfleri tuḡfe-i eşyâya mâ'il olmaḡla kâ'inen min kân birinde bir şey görseler bir ṡarîḡle anı aḡz iderler idi. Ḥattâ yevmen mine'l-eyyâm cedd-i câmi'ü'l-ḡurûf Zeyrek-zâde merḡûm ziyâretine gelürler. Çâr gül bir fincân ile ḡahve getirüp, ḡahve tamâmında fincânı idâre iderek nazâr idüp, "Ḥaḡḡâ sulṡânüm! Bu nev'ün bu mertebe laṡîfî görilmemişdür" diyü, birkaç def'a tekrâr ve zımmen ihdâ recâ itdüklerinde merḡûm daḡı "Sübḡâna'llâh! Ben diḡḡat itmemişüm, bu mertebe i'tinâya şâliḡ midür? Getürün baḡalum" diyerek ellerine alup, ocaḡ ṡaşına urup, şaḡḡ itdüklerinde "Meded sulṡânüm! Niçün idersüz?" didüklerinde "Bu mertebe nazâr işâbet iden şey' elbet helâḡ olmalıdır" diyüp, semt-i âḡare atf-ı kelâm itmişler.⁸⁰⁷ تجاوز الله عنها

Maḡdûm-ı Kemâl Efendi-zâde Aḡmed Efendi

el-Mevlâ Aḡmed bin İbrâḡîm. Şudûr-ı devlet-i Meḡemmed Ḥânî'den Kemâl Efendi-zâde İbrâḡîm Efendi merḡûmuñ necl-i necîbi ve maḡdûm-ı ḡasîb ü nesîbi, câmi'-i fezâ'il-i vehbî vü müktesebî Aḡmed Çelebi'dür. Gevher-i tâbende-i mâhiyyeti âfitâb-ı feyz-i ezeliiden behre-yâb ve sermâye-i 'ilm ü fazıldan fâ'iz-i naşb u nişâb olup, 'alâ ḡasbe'l-'âde devr-i mecâlis-i 'ulemâyı ifâde iderek baḡıyye-i fuṡalâ-yı fuḡûl olan şadrü'l-ifâde Minkârî-zâde merḡûmdan ibriz-i ḡâlîş-i isti'dâdın resîde-i meḡekk-i ḡabûl itdükden soñra [154b] 'ulemâ-yı 'aşruñ birinden mülâzım ve 'azl ü naşbı mütelâzım olmaḡla kırḡ aḡçe medreseden ma'zûl iken, biñ altmış bir Rebi'ü'l-evvel'inde 'Aynî Efendi yerine Cânbâziyye Medresesi'ne revnaḡ-baḡşâ oldılar. Altmış dört Şa'bân'ında Şaḡḡâf 'Abdu'llâh Efendi yerine Mesîḡ Paşa Medresesi'ne ḡareket itdiler. Altmış yedi

⁸⁰⁴ *Kur'ân-ı Kerîm, Ra'd Sûresi*, 13/38, "Her müddetin (yazıldığı) bir kitap vardır."

⁸⁰⁵ *Kur'ân-ı Kerîm, Fecr Sûresi*, 89/27-28, "Huzura kavuşmuş insan, dön."

⁸⁰⁶ *Kur'ân-ı Kerîm, Enbiyâ Sûresi*, 21/104, "Yazılı kâḡıtların tomarını dürer gibi ..."

⁸⁰⁷ "Allah o ikisinin günahlarını affetsin."

Receb’inde Memek-zāde tezkirecisi yerine Nişāncı Paşa-yı ‘Atîk Medresesi’ne geldiler. Altmış sekiz Şafer’inde Mūsā Paşa imāmı yerine ‘Alī Paşa-yı ‘Atîk müderrisi olup, altmış dokuz Muḥarrem’inde Ser-bendī-zāde İsmā‘il Efendi yerine medrese-i şahḫ tevciḫ olındı. Yetmiş Receb’inde Esīrī birāderi Muştafā Efendi yerine Gevher Ḥān Sulṭān Medresesi iḥsān olındı. Yetmiş iki Şafer’inde Ḥāmid Efendi yerine Kara Muştafā Paşa Medresesi’ne i‘tilā idüp, yetmiş üç Receb’inde Öreke-zāde Aḥmed Efendi yerine Vefā dārü’l-ifādesine başı seccāde itdiler. Yetmiş beş Receb’inde ‘Oşmān-zāde Efendi yerine Süleymāniyye Medresesi’yle vāşıl-ı ümniyye oldılar. Sene-i mezbūre Şa‘bān’ında İşḫāq-zāde Efendi yerine Dārü’l-ḥadīş medresesiyle ta‘zīm, yetmiş altı Rebī‘ü’l-evvel’inde selef-i sālifi ‘Oşmān-zāde Efendi yerine Ḥalebü’ş-şehbā kazāsıyla tekrīm olunup, sene-i mezbūre Cemāzi’nde henüz ibtidā-yı ḥükümetinde dāyin-i ecel müteḫāzī olup, yerine Qapanī ‘Abdü’l-ḥalīm Efendi ḳādī oldu.

Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm ü faẓlla meşḫūr, ḫüsnü’ş-şüre, maḳbūlü’s-serire, ḫalīm ü selīm, şefīk ü kerīm, zāt-ı mükerrrem ve nūr-ı mücessem idi.

Bostān-zāde Aḥmed Efendi

el-Mevlā Aḥmed bin el-Mevlā Yaḫyā. Tercemesi bu mecellede sebḫ iden şudūr-ı devlet-i Murādiyye’den Bostān-zāde Yaḫyā Efendi’nüñ maḫdüm-ı ‘ālī-ḳadri ve gevher-i şehvār u şāḫu’ş-şadırıdır. Nihāl-i istihālī ḫaṭire-i ‘ilm ü ‘irfāndan keşide-bālā ve livā-yı fehm ü iz‘ānı himmeti gibi vālā olmağın şeb-i taḫşīl ü tekmilde ihtidā necm-i ‘ulūm-ı me‘ānī-i mersüm ile ber-feḫvā-yı ⁸⁰⁸ وَبِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ sālīk-i şāh-rāh-ı ‘ilm-i sa‘ādet-maḫrūn olduḳda, ḳuṭb-ı fülk-i fezā’il-miḫver-i meḫāsin şemāyil-i ‘amm-ı büzürgvārı Meḫammed Efendi’nüñ neyyir-i a‘zam cenāb-ı efḫamlarından istifāde-i şeref-i mülāzemet ve ṭarīḳ-ı ‘ilme sevḳ-ı rāḫile-i ‘azīmet ḳılup, ḳırḳ aḳçe medreseden ma‘zül iken otuz iki Receb’inde Tezkireci Aḥmed Efendi yerine Pervīz Efendi ḫāricine ‘āric, otuz dört Şafer’inde selef-i yerine Zāl Paşa Medresesi’yle mübteḫic oldılar. Otuz sekiz Şa‘bān’ında Ḳıyāmī-zāde yerine Maḫmūd Paşa Medresesi’yle [155a] kām-revā olup, otuz dokuz Receb’inde Şānī Efendi yerine Fāṭıma Sulṭān Medresesi erzānī görildi. Ḳırḳ Zī’l-ḫicce’sinde şahḫa gelüp, ḳırḳ iki Rebī‘ü’l-evvel’inde Ḥamīdī Şeyḫ-zāde Efendi yerine Dārü’l-ḥadīş-i Sinān Paşa Medresesi’ne revnaḳ-baḫşā, ḳırḳ dört Cemāzi’l-āḫire’sinde Baldır-zāde Şeyḫ Meḫammed Efendi yerine Üsküdar Vālidesi’ne zīb-efzā

⁸⁰⁸ *Kur’ân-ı Kerīm, Nahl Sûresi*, 16/16, “Onlar, yıldızlarla da yollarını doğrulturlar.”

oldılar. Elli Cemāzi'l-āhire'sinde Hüdhüd 'Abdü'l-kādir Efendi yerine Süleymāniyye medārisinüñ birine i'tilā itdiler. Elli iki Şa'bān'ında Sa'dī-zāde Seyfu'llāh Efendi yerine Yeñişehr kazāsı ihsān olındı. Elli dört Şafer'inde ma'zül ve yerlerine Muḥarrem-zāde Efendi mevşül oldı. Elli beş Zī'l-ka'de'sinde Ḥasan Efendi-zāde yerine Mısr-ı zātü'l-ehrām hükümeti tefviziyle ikrām olındı. Elli altı Rebī'ü'l-āḥir'inde munfaşıl ve yerlerine Zeynü'l-Ābidīn Efendi vāşıl oldı. Sene-i mezbūre Şa'bān'ında selef-i sālifi Sa'dī-zāde Efendi yerine Ḥalebü's-şehbā kazāsında ḥākim ve murā'ī-i ḳavānīn ü merāsım oldı. Elli yedi Zī'l-ḥicce'sinde ref' olunup, yerleri cedd-i cāmi' l-ḥurūf 'Abdü'r-raḥīm Efendi'ye virildi. Altmış Ramazān'ında selef-i sābıḳı Muḥarrem-zāde Efendi yerine Şām-ı dārü's-selām kazāsı 'ināyet olındı. Altmış bir Şa'bān'ında 'azl olunup, yerlerine Ḥasan Efendi-zāde üzerinden Vize ma'-Sarāy arpalıklarıyla tekrīm olındı. Altmış yedi Receb'inde İstanbul pāyesiyle tefīr-i tevķir olındı. Altmış sekiz Rebī'ü'l-evvel'inde Bāḳī-zāde Es'ad Efendi yerine şāniyen Şām-ı cennet-meşām kazāsı rızā-dādeleri olmuş idi. Altmış toḳuz Muḥarrem'inde ma'zül ve yerlerine 'Abdü'l-ḥalīm Efendi mevşül oldı. Yetmiş altı Cemāzi'l-ülā'sında necm-i ḥayātı gārib ü āfil ve rūḥ-ı revānī dārü'l-inse vāşıl oldı. Ḥazret-i Emīr Buḥārī ḳuddise sirruhu'l-Bārī civārında medfūndur.

Mevlānā-yı merḥūm maḥdūm-ı ma'ālī-rūsūm, lisān-ı Fārisī'de mahāreti tamām ve fūnūn-ı mütedāvilede müşāreketi mā-lā-keḷām idi.⁸⁰⁹

Bāḳī-zāde Es'ad Efendi

el-Mevlā Es'ad bin 'Abdu'r-raḥmān. Ṭabaḳa-i Murād Ḥānī'de raḳam-zede-i ḳalem-i 'ācizānemüz olan Bāḳī-zāde 'Abdu'r-raḥmān Efendi'nüñ maḥdūm-ı mes'ūdī ve şāḥ-ı devḥa-i vücūdudur. Biñ yigirmi beş tārīḥinde nihāl-i gül gibi ḥırāmān-ı gülistān-ı [155b] vücūdı revnaḳ-fezā-yı bostān-sarāy-ı şühūd olduḳda, gevher-i zāt-ı kerīmi āb-ı tāb-ı isti'dād ile girān-bahā ve terbiyet-i üstādān-ı üli'n-nühā ile zīb ü bahā olup, çārsū-yı i'tibārda faşş-ı niḡin-i ḳabūl ve miyāne-bend-i silk-i maḥādīm-i fuḥūl olduḳda,

⁸⁰⁹ **Der-kenār:** Ḥattā 'Azīz Efendi Tārīḥ'inde müşbetdür ki biñ altmış beş tārīḥinde İstanbul kazāsı 'Abdü'r-raḥīm Efendi dāmādī Şeyḥ-zāde 'Abdu'r-raḥmān Efendi'ye zuḥūr idüp, kendülerden taḥlif eyledükde maḡmūm olup, rikāb-ı hümāyūna ref'-i def'-i şikāyet itmegin ḥuzūr-ı şehriyārīde ḥatmi ile imtiḥān fermān olunup, Şeyḥü'l-İslām Ḥüsām-zāde Efendi taraḳgīr-i ḳāḍī-i manşūb olduḳ cihetden bunlar maḡlūb ve kālā-yı i'tibārı töḥmet-i dāḡ-ı cehl ile ma'yūb olup, 'özü alınmasımı iş'ār ider.

Mervīdür ki mevlānā-yı mezbūr ṭavilü'l-kame ve reşyi'l-heyholup, sārīḳu'n-nücūm laḳabıyla mevsūm olmaḡın Rodosī Velī *Mecmū'a-i Evşāfi*'na bu güne muḳarriḳ olmuş idi:

Beyt

Zīr-i destünde zebūn olmuş iken bunca nücūm
Ne 'aceb neḳbet-i bī-keḳeb olursuñ maḥdūm

Şeyhü'l-İslām Yahyā Efendi merhūm hıdmetlerinden mülāzım ve tarīķ-ı sa'adet-refīķ-ı tadrīse 'āzım olup, kırk akçe medreseden ma'zül iken biñ elli Zī'l-ka'de'sinde Şu'ayb-zāde yerine Hācī Hasan-zāde Medresesi'ne hāric ile 'āric oldılar. Elli dört Şafer'inde Bağdādī Efendi yerine Hasan Efendi Medresesi'ne hareket idüp, elli beş Receb'inde 'Alī Paşa-yı 'Atīķ Medresesi'ne haķīķ oldılar. Elli yedi Muħarrem'inde yerlerinde mūşıla i'tibār olup, elli sekiz Muħarrem'inde Şah-ı Şemāniyye'ye ķadem-nihāde oldılar. Elli tokuz Receb'inde Üsküdar Mihrümāhi'na sāye şaldılar. Altmış bir Şa'bān'ında Seyyid 'Abdü's-settār Efendi yerine Hāzret-i Eyyüb Medresesi virildi. Altmış üç Ramāzān'ında 'İzzetī Efendi yerine Süleymāniyye medārisinūñ biriyle bekām, altmış altı Cemāzi'l-āħire'sinde Mes'ūd Efendi yerine Ğalata ķazāsıyla nā'ilü'l-merām olmışlar idi. Sene-i mezbūre Şevvāl'inde Keşan arpalığıyla ma'zül ve yerlerine 'Abdu'llāh Efendi mevşül oldu. Altmış yedi Receb'inde 'Ömer Efendi-zāde yerine Şām-ı cennet-meşām ķazāsıyla ikrām olup, altmış sekiz Rebī'ü'l-evvel'inde munfaşıl ve yerlerine Bostān-zāde Aħmed Efendi vāşıl oldu. Yetmiş bir Şafer'inde Ca'fer-zāde Efendi yerine Burusa ķazāsı tefvīz olup, yetmiş iki Şafer'inde 'azl olup, yerlerine Hālıcı-zāde Aħmed Efendi naşb oldu. Sene-i mezbūre Şa'bān'ında Merħabā-zāde Efendi üzerinden Kāraşu Yeñicesi arpalık virildi. Yetmiş beş Şafer'inde Baħşī-zāde dāmādı 'Ömer Efendi yerine Edrine ķazāsı mecrā-yı hūkm ü imzaları ķılındı. Yetmiş altı Şafer'inde mütেকā'id ve yerlerine 'Abdü'r-raħīm-zāde Meħemmed Efendi mütешā'id oldu. Sene-i mezbūre Cemāzi'l-āħire'sinde haķā'ir-i ķudse irtihāl idüp, cedd-i emcedi Nişāncı Paşa Cāmi'-i Şerīfi hareminded meħmūre-nişīn-i zīr-i zemīn olduķda, aşdıķalarından biri bi'l-bedāhete dimiş idi:

Nazm

İntikāl itdi bu ğün Hāzret-i Bāķī-zāde

Dest-i sākī-i fenādan bu ğün içdi bāde

Mevlānā-yı merķūm maħdūm-ı ma'ālī-rūsūm, hūsnü'l- [156a] aħlāķ, tayyibü'l-'arāķ, seħī vü kerīm, mütevāzi vü besīm, hoş-ķab' u hoş-şoħbet, mā'il-i vaķār u haşmet idi.

'İşmetī Meħemmed Efendi

el-Mevlā Meħemmed İbnü'ş-Şeyħ Fazlu'llāh İbnü'l-Mevlā el-'Ālim Meħemmed el-Birgivi. Vālid-i fezā'ilmendi Birgili Meħemmed Efendi'den iktisāb-ı re'sü'l-māl-i

‘ilm ü kemāl ve intisāb-ı fūnūn-ı nāfi‘a-i ḥaḳā’iḳ- iştimāl itdükden şoñra biñ yigirmi ḥudūdında vilāyet-i Aydın ḳaşabātından Birgi nām cāy-ı rüşen ve dil-ārāmdan dārü’l-mülk-i İstanbul’a duḥūl ve otuz iki ḥilālinde ‘ālem-i ḳudse ḳufūl iden Şeyḫ Fazlu’llāh Efendi’nüñ dürr-i şadefce-i vücūdı ve naḳd-i vaḳt-i zāt-ı mes‘ūdı olan ḥalef-i bāhirü’ş-şeref-i ercümendi şadr-ı celilü’l-ḳadr Meḫemmed ‘İşmeti Efendi’dür. Refiḳ-i tevfiḳ-ı fażl-ı İllāhî ile ser-muḳaṅtarāt-ı kemāl ve peder-i vālā-güherlerinden istifāza ile tekmil-i istihāl idüp, Şeyḫü’l-İslām Yaḫyā Efendi merḫūm Āsitānesi’ne intisāb, bā‘işt-i iktisāb-ı luḫf-ı bî-ḥisāb olup, ḥıdmet-i ‘aliyyelerinden mülāzım ve ṫarīḳ-ı tadrise ‘āzim olmuş iken ba‘z-ı cehelenüñ teḳaddümünden dil-gir ve sedd-i rāh olan aḫcāruñ teşādümünden münkerü’z-zamir olmaḡla ṫarīḳden bi’l-külliyeye ferāḡat idüp, sālīk-i meslek-i Mevlevî ve mālīk-i güher-i gencūr-ı ma‘nevî olup, Yeñiḳapu Āsitānesi’nde seccāde-nişin olan Ṭoḡanî Aḫmed Dede’den külāh-ı peşmîn giyüp, biraz zamān semā‘-ḥānesinde semā‘zenlik ile ḳalb-i mecrūhına merhemzen olduḡdan şoñra otuz yedi Rebî’ü’l-evvel’inde ‘Alî Efendi yerine Şeyḫü’l-İslām Yaḫyā Efendi vālidleri Zekeriyyā Efendi merḫūm ihdāş itdükleri medresenüñ dirāsetin bunlara tefvîz ve neşr-i ma‘ārif ü ‘ulūma ṫahrîz itdiler. Ḳırḳ Zi’l-ḥicce’sinde Bostān-zāde Aḫmed Efendi yerine Fāṫıma Sultān Medresesi’nde meḳin oldılar. Ḳırḳ bir Muḫarrem’inde şaḫn müderrisi Ferḫād Paşa-zāde ile mübādele-i medrese itdiler. Ḳırḳ dört Receb’inde Şeyḫ Meḫemmed Efendi yerine Ḳalender-ḥāne dārü’l-ifādesinde mesned-efrüz-ı fezā’il olduḡdan şoñra Vālide Sultān Medresesi’yle tekrīm olunmuş idi. Şāmî, *Vefeyāl’*ında vālidinden naḳl ider ki Şeyḫü’l-İslām Yaḫyā Efendi merḫūm bunlara medrese-i mezbūreyi tevcih itdükleri eşnāda bir emr-i mühim için ṫaraf-ı pādişāhiden da‘vet olunduḡlarında şāyed “Vālide Medresesi’n kime tevcih itdüñ, müsteḫāḳ-ı tevcih midür?” su’ālî vāḳi‘ ola diyü şāḫibü’t-tercemenüñ dest-i ḫaṫṫıyla [156b] kendülere ihdā itdüḡi *Miftāḫ* kitābını istiştāb idüp, ḥuzūr-ı ḥümāyūna ḫāzır olduḡlarında “Ḥalāl-i mükālemede Vālide Medresesi’n kime virdinüz? diyü su’āl, bunlar daḫi “Kitāb-ı *Miftāḫ*’ı yed-ā-yedilerine iştāl ve bu ḫaṫṫuñ şāḫibi zāt-ı ma‘ārif-küster Birgili-zāde Şeyḫ Feyzu’llāh Efendi’nüñ ferzend-i fūrüzende-aḫteri Meḫemmed ‘İşmet’i du‘ācılarına tevcih eyledük” diyü cevāb itdüklerinde, “Fāzileti benüm daḫi mesmū‘um olmuşdur” diyü, ḫaṫṫların istiḫsān eyleyüp, kitābı yanlarında ibḳā eylemişler iken ba‘de zamān ba‘z-ı şāḫḫāf yediyle yedlerine vāşıl olup, seminle iştirā eylemişlerdür. Ḳırḳ ṫoḡuz Şevvāl’inde Bahāyî Efendi yerine Şām-ı cennet-meşām

każasıyla ta‘zīm olup, sene-i mezbūre Zī’l-ħicce’inde şehre duħūl itdüklerinde Şamī ‘Abdü’l-la‘īf Minkārī bu gūne ‘Arabī tāriħ dimişdür:

Nazm

و لما اتيت الشام قلت مورخا

قدومك عيد عندنا لشریف⁸¹⁰

Elli bir Receb’inde ma‘zūl ve yerlerine Ĥūsām-zāde Efendi mevşūl oldu. Elli dört Zī’l-ka‘de’inde Ĥudsī-zāde Efendi yerine maħrūse-i Burusa każası mecrā-yı ĥūkm ü imzāları kılındı. Elli beş Rebī‘ü’l-evvel’inde munfaşıl ve yerlerine Şeyħü’l-İslām Bolevī Muştafā Efendi vāşıl oldu. Sene-i mezbūre Receb’inde Ca‘fer-zāde Efendi yerine İzmir każası tefvīz olunmuş iken sene-i mezbūre Şevvāl’inde ma‘zūl ve yerlerine Üsküdar kađisi ‘Acem Meħmed Efendi menķūl oldu. Elli yedi Şa‘bān’ı evā’ilinde Yaħyā Paşa-zāde yerine Edrine pāyesi zamīmesiyle Eyyūb każası iħsān olunmuş iken ol daħi on beş günden sonra Re’īsü’l-e‘tibbā Ĥammāl-zāde Efendi manşıbına zamm u ilħāk ve bunlar āteş-i ‘azle iħrāk olındı. Sene-i mezbūre Zī’l-ka‘de’inde Ĥudsī-zāde Efendi üzerinden Güzelħişār każası arpalık virildi. Elli tokuz Receb’inde Şeyħü’l-İslām-ı fāzıl-ı meşhūdü’l-enām ‘Abdü’r-raħīm Efendi maħdūm-i mihter-i fezā’il-küsteri yerine Ğalaṭa każasında mesned-nişin-i ĥūkm ü imzā oldılar. Sene-i kāmile tamāmında ‘azl olup, maķāmlarına Fetvā-emīni Şeyħ-zāde Efendi naşb olındı. Altmış iki Ramazān-ı şerīfi evāħirinde Beyāzī Ĥasan Efendi yerine İstanbul każasına mevşūl ve on günden sonra bi’t-taleb İsmā’il-zāde Efendi yerine Selanik każasına menķūl olduħda, manşıb-ı münħal [157a] Sa‘dī-zāde Efendi’ye maħall görildi. Altmış üç Zī’l-ka‘de’inde ma‘zūl ve yerlerine Şeyħü’l-İslām Ebū Sa‘īd Efendi maħdūm-ı kebīri mevşūl oldu. Altmış dört Zī’l-ka‘de’inde ĥalefleri birāderi maħdūm-ı kihter Feyzu’llāħ Efendi üzerinden Midilli każası zamīme-i revātib kılındı. Altmış altı Şevvāl’inde Tırnova każasına tebdil olındı. Altmış yedi Şevvāl’inde Bolevī Efendi yerine Anaṭolı şadrına pīrāye-baħş ve kevkeb-i iķbālleri āfitāb-ı dıraħş oldu. Altmış sekiz Receb’inde munfaşıl ve yerlerine Esirī Meħmed Efendi vāşıl oldu. Altmış tokuz Rebī‘ü’l-evvel’inde Bostān-zāde ‘Abdü’l-kerīm Efendi yerine şadāret-i Rūm-ı behcet-rūsūm ile tekrīm olındı. Yetmiş bir Receb’inde şāniyen Tırnova arpalığıyla teķā‘ūd ve maķām-ı ‘ālīlerine Şun‘ī-zāde Efendi teşā‘ūd itdi. Yetmiş dört Muħarrem’inde Ĥadrī Efendi yerine şāniyen şadr-ı Rūm ile sāħa-i kađr ü menziletleri bülend oldu. Yetmiş beş Ramazān’ında vazīfe-i

⁸¹⁰ “Şam’a gelince tarih olarak dedim ki: “Senin gelişin bizim için şereftir” (ebced:1049)”

mu‘tāde ile mütekā‘id ve maḳām-ı ‘ālilerine Anaṭolı şadı ‘Abdü’r-raḫīm Efendi maḫdūm-ı mihteri şā‘id oldu. Yetmiş altı ... Anaṭolı verāsında Ḳayıncık nām maḫalde vāḳi‘ yalılarında ‘āzim-i behişt-i cāvidān ve temāşā-yı ḫürü’l-‘ayn-ı cināna revān olmışlardır.

Keyfiyyet-i intikālleri tezkirecileri Nāzikī-zāde’den ba‘z-ı şikāt naḳliyle āvīze-i gūş-ı hūşumuzdur ki Ḳayıncık nām maḫalde binā itdükleri yalıları tamām olup, bisāṭ-ı fāḫire ile tezyīn olunduğı ḫaberi geldükde bilā-te’ḫīr ol ān māh-ı serī‘ü’s-seyr gibi menzillerinden yalıya ḫareket kılmışlar idi. Bād-ı şabā gibi her ṫarafın seyr ü temāşā ve enhār u cūybār gibi her kūşeye gūzār idüp, aḫşāma dek sūkūn ve ḳarār iḫtiyār itmeyüp, ba‘de şalāte’l-maḡrib mā-beyn oṫasında istirāḫata gider. ṫaşrada olan ‘uşşāḳ beynine dek ḫurūclarına muntazır olduḳdan şoñra ḫıdmetkāruñ birine “Var efendi ḫazretlerine baḳ, belki ābdest iḳtizā itmişdür” diyü, irsāl ider. Ğulām oṫaya varup, yatur gördükde ziyāde-i ḫareketle ta‘abān olmaḡla nevme istiḡrāḳa ḫaml idüp, yanına varur görür ki nā’im-i ‘alā’imden nesne yok. Ellerin mess idicek bürüdetinden ḫiss idüp, ṫaşra pertāb ve keyfiyyet-i aḫvāli sā’ir etbā‘a ḫaber virür.⁸¹¹ رحمة الله عليه

Cellād-zāde Efendi

el-Mevlā ‘Abdü’l-fettāḫ İbnü’l-Mevlā Ḥüsāmü’d-dīn. ṫabaḳa-i Aḫmed Ḥānī ‘ulemāsından tercemesi *Zeyl-i ‘Aṫāyi*’de mürür iden imām-ı sultānī ve muḳtedā-yı Murād Ḥān-ı ‘Oşmānī olan Eyyübī Cellād [157b] -zāde Ḥüsāmü’d-dīn Efendi’nüñ gevher-i şādef-i nesebi ḫā’iz-i fezā’il-i vehbī vü müktesebī ‘Abdü’l-fettāḫ Efendi’dür. Biñ on iki ḫudūdında sāḫil-i vücūda vürūd ve iktisāb-ı nazar-ı şayrafyān-ı fażl ü cūd ḳılıp, biñ yigirmi beş tāriḫinde vālidı küşte-i cellād-ı dehr-i bī-emān olup, ‘āzim-i ravza-i dārü’s-selām olduḳda, mekārım-i aḫlāḳla şöhre-i āfāḳ olan Şeyḫü’l-İslām Yaḫyā Efendi merḫūm Āsitānesi’ne mülāzım ve ṫarīḳ-ı ‘ilme ‘āzim olup, aḫz-ı medāris ve ‘aḳd-i mecālis iderek altmış bir Receb’inde Şaliḫ-zāde yerine Birgi ḳazāsı ‘ināyet olındı. Altmış iki Şa‘bān’ında ma‘zül ve yerlerine Ḳaraḳaş Şeyḫ-zāde Efendi mevşül oldu. Altmış beş Şevvāl’inde Bağdādī Efendi yerine Bosna ḳazāsı virildi. Altmış altı Receb’inde munfaşıl ve yerine Bosnevī Aḫmed Efendi vāşıl oldu. Altmış ṫoḳuz Zī’l-ḫicce’inde selef-i sālifi Şaliḫ-zāde yerine Anḳara ḫükümeti tefvīz olındı. Yetmiş

⁸¹¹ “Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun.”

Cemāzi'l-āhire'sinde ref^ç ve yerlerine Burusī Mu'īd-zāde Efendi naşb olındı. Yetmiş iki evā'inde şemşir-i ecel-i dünyā ile keş-me-keş-i hūşümetlerine fayşal virdi.

Merhūm-ı merķūm Cellād-zāde dimekle mevsūm, 'ilmi miyāne, tarz u tavrı ādemiyāne idi.

Maḥdūmları

Hālen mihteri 'Avnu'llāh ve kihteri Luṭfu'llāh ismiyle müsem mā iki maḥdūmı vardır. Her biri māli-ḥülyā-yı dünyādan dil-gır ve ḥiṭām-ı fāniden münḥarifü'z-zamir olup:

Mıṣrā'

Degmez bu kadar rağbete bu 'ālem-i fānī
maẓmūnın 'unvān-ı cerīde-i emānı kıllup, şaḥife-i ḥātırdan maḥv-ı rūsūm-ı bī-şebāt-ı
dünyā idüp, cezbe-i İlähiyye'ye maẓhar ve āteş-i 'aşk-ı cān-süz ile ḥākister olmışlar idi.
Ammā 'Avnu'llāh Çelebi:

Nazm

Başı kaba yalın ayak abdāluñ olmışdur güneş
Bir yerde ārām eylemez şevķ ile dünyāyı gezer
maẓmūnı üzre vādī-i televvünde temekkūn ve maḥv-ı āşār-ı ta' ayyūn kıllup:

Nazm

چو آن طوطی صفت حیران آن رخسار نیکویم
دل می کوید اما که نمیدانم چه میگویم⁸¹²

maẓmūnına muvāfiķ-ı meczūb-ı müstağraḥdur. Ammā Luṭfu'llāh Çelebi mānend-i
necm-i gīsūdār şac şalup, Ebā Eyyūb-i Enşārī Ḳapusı ḳurbinde 'alā ḳavl-i Ebā
Şeybetü'l-Ḥudrī ḥazretleri türbe-i şerīfleri tekyesinde kūşe-gır-i inzivā ve mütevekkil-i
Ḥudā-yı bī-hemtā olup, nüzūr u şadaķāt ve hedāyā vü şalāt ile ḳanā'at iḥtiyār itmişdür.

el-Mevlā el-Fāzıl Ve'l-'Ālim en-Niḥrīr Mevlānā Şihāb Efendi

el-Mevlā el-Fāzıl Aḥmed bin Meḥemmed bin 'Ömer eş-şehir Şihābü'd-dīn el-
Ḥafācī el-Mıṣrī el-Ḥanefī. Kevkeb-i sa'd-iktirān-ı vücūdı ufķ-ı şühüddan nümāyān ve
maṭla' -ı [158a] giribān-ı su'ūddan 'ayan olup, ḥacer-i vālidde sinn-i temyīze vuşul
bulduḳda cebīn-i ḥālī mücellā-yı şu'ā-yı baḥt u sa'ādet ve maẓhar-ı envār-ı āfitāb-ı feyz
ü 'ināyet olmağla şüyūḫ-ı 'ulemā-yı Mıṣriyye'den ḥālleri Ebū Bekr-i Şünūvānī'den (?)

⁸¹² "O papağan gibi güzel yanakların hayranıyım. Gönlüm söylüyor, ancak ne söylediğimi kendim bilmiyorum."

‘ulüm-ı ‘Arabiyye’yi tahşil ve bağıyye-i fünün-ı isnā ‘aşeri ecell-i fużalā-yı ‘Arab’dan Şeyh Muhammed Remlî (?) ve Kādî Zekerıyyā ve Şeyh Nürü’d-dîn İzyādî (?) ve Şeyh İbrāhım el-Ğammî (?) ve Şeyh ‘Alî bin Ğanem el-Mağdisî ve Şeyh Aħmed el-‘Alğamî ve Şeyh Meħmed eş-Sālîħ eş-Şāmî’den telemmüz itdükden Őnra vālid-i mācidi refāğatiyle ĥacc-ı Beytu’llāhü’l-Ĥarām ve ziyāret-i ravza-i seyyidü’l-enām ‘aleyhi efđalü’ş-salāt u ve’s-selām eyleyüp, ol belde-i ĥayyibede ilğā-yı raħl-i kāmet ve ol ĥatar ‘ulemāsından ‘Alî bin Cāru’llāh ve ĥafid-i ‘ıřām-emşālî esātīze-i mecālis-i ‘ilmiyyelerinden müdāvemet ile vāşıl-ı gencīne-i fażilet olduğdan diyār-ı Mışıriyye’ye ‘avdet idüp, andan daħi cānib-i Ķořantınıyye’ye sefer ve ‘ulemā-yı Rüm ile münāvele-i ĥand-i ma‘ād-i fāzl u hūner idüp, şadru’l-ifāde ‘Azmi-zāde Efendi’den telemmüz-i bağıyye-i ‘ulüm ve Ğanī-zāde Nādirī Efendi’den iğtibās-ı envār-ı fuħüm eyledükde müřāhede-i cemāl řāhid-i merām içün mu‘allim-i mağām-ı Murād Ĥānī ‘ağl-ı evvel ve Sa‘dü’d-dīn-i Şānī ĥıdmetlerine vāşıl ve ĥırmen-i ifādelerinden dāne-çin-i fezā’ıl ve Cenāb-ı Mevlevī’den şeref-i mülāzemete nā’ıl olduğda, semt-i ĥazā rızā-dādeleri olup, Rüm-ı cennet-rüsüm ĥalem-revinde ba‘z-ı menāşib ile mağzī’l-merām, ba‘dehü Rodos ĥazāsıyla daħi bekām olup, anda *Hāşıye-i Tefsīr*’i itmām itmişlerdür. Ba‘dehü Gümülcine ĥazāsı mecrā-yı zülāl-i ĥükm ü imzāsı ĥılınmışdı. Biñ ĥırğ beř evāħirinde ol zībende-i dürr-i yektā ve dürc-i gevher-i bī-hemtā olan ĥāşıyeleri Ķapudan Muřtafā Pařa vesāğetiyle pādiřāh-ı deryā-nevāl yed-i mü’eyyedlerine iřāl olunduğda, Yavuz-zāde es-Seyyid Muřtafā Efendi yerine mağlabları olan Selanik ĥazāsı iřsān olındı. Ķırğ ĥoğuz Şevvāl’inde ma‘zül ve yerlerine Ķudsī-zāde Efendi mevşül oldı. Andan ĥazā-yı Ķāhire ĥükümetiyle me’mūr ve şıla-i raħm ile meřāb ve me’cūr ve ba‘de ĥazāe’l-vağar dārü’l-mülke ‘avd ile mesrūr olmuşlar idi. Elli iki Cemāzi’l-ülā’sında Mışr’dan geleli Şeyhü’l-İslām’a varmaduğından mā‘adā ĥağlarında cihāren iğālesi sebebiyle diyār-ı Mışıriyye’den Ĥānğāh arpalığıyla [158b] cānib-i bahrden Ķāhire-i tāhireye nefy ile te’dīb olınmış idi. Ba‘de zamān İstanbul pāyesi, ba‘dehü Anağolı pāyesiyle tebcil ve arpalığları daħi Cize ĥazāsına tebdil olunup, ol ĥālet üzere niçe yıllar ĥağka-i ifāde ve ifāzeğe řadr-ı meclis olup, meşğale-i ‘ilmiyye ile güzārende-i evğāt-ı fā’izetü’l-berekāt ve te’lif ü tařnīf ile sübħa-řümārr-ı enfās-ı ma‘düde-i ĥayāt iken biñ altmış ĥoğuz Ramazān-ı Şerīf’inüñ on ikinci řelāşe günü necm-i ĥayātı ufül ve mağrib-i memāta ĥufül eyledi.

Mevlānā-yı merķūm deryā-yı muhīt-i ‘ulūm, ma‘ķūl-ı menķūlde yegāne, fūrū‘ [vū] uşūlde yek-nūkte-i zamāne, nişār-ı zebānı cevāhir-i menşūre-i lisānū’l-‘Arab, mannaşa-i ‘arā’is-i fażl ü ‘irfānı silsile-i dīvānū’l-edeb, te’lifātı duĥter-i ekābir gibi gūşāde-baĥt u mes‘ūd, her nūşhası mānend-i nūşha-i ‘ilāc-ı bihbūd, maķbūl-i erbāb-ı ķabūl ve maţbū‘-ı ‘ulemā-yı fuĥūl iken emr-i ĥükümetde pūr-cevr ü āvāz-ı zamān ķazāsı tevārīĥ-i rūzgār idi.

Āşār-ı celīlesinden *Ma‘ūnetü’l-Ķādī* ismiyle vesīm olan ĥāşīye-i hidāyet ġāşiyeleri ve *Nesīmü’r-riyāz fī Şerĥ-i Şifā-yı Ķādī* ‘Iyāz ve *Şerĥ-i Dürretü’l-ġavvāş* ve *Reyhānetü’l-elibbā* ve *Ĥāşīye-i Şerĥü’l-ferā’iz* ve *Kitābü’s-sevāĥ* ve *Ĥāşīyetü’r-Rāzī* ve *’l-Cāmī* ve *Kitāb-ı Dīvānū’l-edeb* ve *Ĥırāzū’l-mecālīs* ve müstaķil dīvān-ı eş‘ārı ve bunlardan mā‘adā fūnūn-ı ‘adīdede resā’il ve ta‘līķātı ve müţāla‘ası sebķ iden kütüb-i kitārende taĥrīrātı vardır. Mecmū‘-ı mü’ellefātı şū‘ā-yı sa‘ādetden behredār, mütedāvil ve şühūr-ı dār u diyārdur. ‘Aded-i sinīn-i sinni ‘ıķd-i ‘āşiri mütecāviz ve ‘alā rivāyetihı ecel-i taḃī‘īye mütenāhiz idi. Ve’l-ĥāşıl ‘ulūm-ı zāhireyi esātīze-i kirām ve cehābize-i fiĥāmdan aĥz idüp, her fende senedi ‘ālī ve nā’il-i ‘ālū’l-‘āl-i maķāşid u ma‘ālī idi.

Laḃīfe

Mervīdür ki Mışr’dan ma‘zūlen İstanbul’a ‘azīmet ve Şām-ı dārū’s-selām’a mūrūr eyledüklerinde ol belde-i laḃīfe ‘ulemāsı kendülere ziyāde i‘tibār ve i‘tinā itmişken birķaç ġün meķş ü ķarārların niyāz u recā iderler. Mes’ūlleri ķarīn-i müsā‘ade olduķda, müftī-i beled ‘İmādī Efendi Şāliĥiyye-i Şām’da vāķı‘a şadīķa-i enīķalarına şāĥibü’t-tercemeyi da‘vet ve dā‘ī vū med‘uv-i müşāĥabet iderek maĥall-i ma‘hūda ‘azīmet itdüklerinde eşnā-yı tarīķde vāķıf bir dil-ber-i sīm-endām u ĥoş-ĥırāma müşādif olurlar. ‘İnān-ı iĥtiyār-ı mevlānā rübūde-i dest-i [159a] dil-ārā olduķda, nā-ĉār nazār-ı meyl ü raġbet ile şūret-i selāmda nigāĥ-ı iltifāt birle istifāza-i neş‘e-i ĥayāt idicek müftī efendi ‘alā tarīķi’l-laḃīfe melāĥa-i ‘aşķ u maĥabbet işm ü ma‘şiyet olmaġın ‘inde’llāĥ inĥitāt-ı ķadr u menzilet ve sebeb-i ‘adem-i maġfıret idüġin iş‘ār ve irād itdükde bunlar daĥı bi’l-bedāĥe bu iki beyti inşād iderler:

Nazm

قيل لا تنتظرن لوجه مليح

فهو ذنب مبدو الحسنات

قلت هذا الجمال حين بدا

Ünsî ‘ Abdü’l-laṭîf Efendi

el-Mevlâ ‘ Abdü’l-laṭîf. Anadolı eyâletinin maḳarr-ı vilâyeti olan belde-i Kütâhiyye’den bürüz ve rüz-be-rüz cevher-i isti‘dâdın âfitâb-ı fûrüz idüp, emâsil-i emşâlle muḫâvere ve müfâkehe ve ‘ulemâ-yı ‘aşr ile münâzara ve müşâfehe iderek biñ yigirmi yedi Muḫarrem’inde nihâl-i vücûdı ḫazân-ı fenâ ile bî-berg ü ber ve şarşar-ı küh-endâz-ı mergle ḫâke berâber olan Nihâlî Meḫemmed Efendi bostân-sarây-ı ifâdelerine dâhil ve şeref-i mülâzemetlerine nâ’il olmuş idi. Medâris-i ‘ilmiyyede müdâreseye meşgûl ve kırk aḳçe medreseden ma‘zûl olup, tekyezzen ve ḳâffe-i istirâhat iken biñ yigirmi sekiz ḫudûdında rekb-i Şâmî (?) ḳazâsı ve evḳâf-ı Mısr-ı Ḳâhire muḫâsebesi ile me’mûr olmuş idi. Biñ otuz iki Şaferü’l-ḫayr’ında Bostâncılar ḫâcesi yerine Emre Ḥâce ḫâricine ‘âric kırk iki Muḫarrem’inde Ḳurd Efendi yerine Ḥâfız Aḫmed Paşa Medresesi’yle mübtehic oldılar. Kırk sekiz ḫilâlinde Ṭrablus Şâm ḳazâsıyla ikrâm olındı. Elli bir Rebî‘ü’l-evvel’inde maşḳat-ı re’si Kütâhiyye ḳazâsı tevfiż olındı. Elli iki Muḫarrem’inde ma‘zûl ve yerlerine İdrîs Efendi mevşûl oldu. Elli altı Şafer’inde Ḥalîl Efendi yerine Mar‘aş ḳazâsı ‘inâyet olındı. Elli yedi Zî’l-ḫicce’inde ‘azl ve yerlerine Şeyḫî-zâde Efendi vaşl olındı. Altmış Ramazân’ında Hindî-zâde yerine şâniyen Ṭrablus Şâm ḳazâsına ḫâkim ve esbâb-ı şevketi müterâkim oldu. Altmış bir Receb’inde munfaşıl ve yerine Şâlih-zâde Efendi vâşıl oldu. Altmış iki Rebî‘ü’l-evvel’inde Ümmî İbrâhîm Efendi yerine Mekke-i Mükerrime ḳazâsıyla tekrîm olunmuş iken sene-i mezbûre Şa‘bân’ında ref‘ olunup, yerlerine Kirli Ḥanım-zâde naşb olındı. Altmış üç Ramazân’ında Vâni Meḫemmed Efendi yerine Bağdâd-ı behişt-âbâd ḳazâsı sezâ görüldü. Altmış beş Rebî‘ü’l-evvel’inde ma‘zûl ve yerlerine şâniyen Bosnevî Süleymân [159b] Efendi mevşûl oldu. Altmış altı Şevvâl’inde Cerrâḫ Şeyḫî maḫdûmı yerine şâlişen Ṭrablus Şâm ḳazâsında murabba‘-nişîn-i mesned-i aḫkâm oldu. Altmış yedi Rebî‘ü’l-âḫir’inde ‘azl olunup, yerlerine Müvezzi‘ Aḫmed Efendi naşb olındı. Altmış ṫoḳuz Rebî‘ü’l-âḫir’inde Aḫmed Ramazân Efendi yerine Üsküdar ḳazâsı sezâvâr

⁸¹³ “Denildi ki sakın tatlı bir yüze bakma
O hasenâtı yok eden bir günahtır.

Dedim ki bu güzellik ortaya çıkınca,
Umutsuz insanları günahlarımdan alıkoyar.”

⁸¹⁴ “Allah bizim, onların ve cümlemizin günahlarını affetsin.”

görlüp, yetmiş Receb’inde def[‘] ve yerlerine Çıracı-zāde Efendi nā’ıl oldu. Yetmiş bir Sevvāl’inde Menteş-zāde Aḥmed Efendi yerine İzmir kazāsı tefvīz olunmuş idi. Yetmiş üç Cemāzi’l-āḥire’sinde munfaşıl ve yerlerine Memek-zāde Efendi tezkirecisi Meḥammed Efendi vāşıl oldu. Yetmiş dört evāḥirinde vāḳi[‘] Uyvar Seferi’nde ordu-yı hümāyūn kazāsı tevcīh ve Siroz arpalığıyla terfih olunup, ba[‘] de’l-feth ve’z-zafer yetmiş beş evā’ilinde Altı Parmaḳ İbrāhīm Efendi yerine Şām-ı cennet-meşām kazāsıyla maḳzī’l-merām ve Cemāzi’l-ülā’sınuñ on ikinci şelāşe günü şehre duḡūl ile bekām olduklarında ba[‘] z-ı şu[‘] arā-yı [‘] Arab bu mışrā[‘] ı tārīḡ dimiştür:

ازال الله و حشنتنا بانسى⁸¹⁵

Üç gün miḳdārı seccāde-nişān-i ḡükümet iken keş-me-keş-i dehrden āzāde ve dergāh-ı ḳāḏī’l-ḡācāta rū-nihāde olup, şarāb-ı saḡt-gīr-i ecel şūr-engīz-i [‘] azle bedel olmaḡın:

Nazm

[‘] Aşḳuñ şafāsı degme cefāyı tıyar mıydı

Keyfiyyet-i şarāb-ı şitāyı tıyar mıydı

maẓmūnı üzere māh-ı mezbūruñ on toḳuzuncı günü maḡmil-bend-i āḡiret olup, Sināniyye Cāmi[‘] i ḡadıḳasında defn olındı. Manşīb-ı münḡal Āvāre-zāde Mes[‘] ūd Efendi’ye maḡal görildi. Şu[‘] arā-yı zamānedен Şofyalı Fethī Efendi bu mışrā[‘] ı tārīḡ dimiştür:

Ola cennetde ḳudsilerle Ünsī

Mevlānā-yı merḳūm naḡl-bend-i envā[‘] -ı [‘] ulūm, nihāl-i nev-ber-i ḡaḳā’iḳ-āşār, Ünsī maḡlaşı ile tırāzende-i eş[‘] ār, ḡavvāş-ı baḡr-i leḡā’if ü zārā’if, ḡakkāk-i cevāhir-i nevādir-i ma[‘] ārif, ḡoş-fehm ü ḡoş-şoḡbet, güher-nişār-ı [‘] ilm ü ma[‘] rifet, Türkī ve Fārisī şı[‘] r ü inşāya ḳādir, leḡā’ifde maẓmūnları hem-seng-i cevāhir, vādisinde ferīde-i dehr aḡvālinde nādire-i [‘] aşr, yārān-ı şafā ile enīs, ḳavābil-i rüzḡār ile celīs, pīr-i mu[‘] ammer, seḡā vü kerem ile muḡammer, sinīn-i [‘] ömri [‘] iḳd-i tāsi[‘] i mütecāviz, belki [‘] āşire mütenāhiz idi.

Laḡife

Şāḡibü’t-tercemenüñ leḡā’ifindendür ki bir gün efendisi eşnā-yı muşāḡabetde münāsebetle feli’llāhi’l-ḡamd müddet-i [‘] ömrimüzde medāris ve menāşıbuñ birinde ḡareket-i mişliyye ta[‘] bīr olınan mükerrer [160a] vāḳi[‘] olmadı, dirler. Şāḡibü’t-terceme

⁸¹⁵ “Allah bizim yalnızlığımız benim ünsüm ile gidersin, yok etsin.”

daği “Belī sultānum! Öyledür, ancak cezāre-i Kıbrıs’a olan hareket meseleñüzi istisnā buyuruñ” diyü, lañife ile mevlānānuñ ‘alā tarīki’n-nefy iki def’a cezāre-i mezbüreye taħrīk olunduğlarına telmīh iderler.

Lañife

Ez-ān-cümle Şadr-ı ‘ālī Köprüli Meħemmed Paşa’ya intisāb ve tereddī eñnāsında vezīr-i müşārun ileyh bunlaruñ sinninden su’āl itdükde cevābında “iki yaşındayum” diyicek, “Yā ne ma‘nāyadur dirler? Bunlar size intisāb ile rāħat-yāb olalı tamām iki senedür” diyü, cevāb ve ⁸¹⁶ عمر الفتى زمان الراحة و kavliyle def’-i irtiyāb iderler. Niteki şu‘ arā-yı ‘ Arab fużalāsından ba‘z dimişdür:

Nazm

عمر الفتى قلوا زمان الرضا

بصفوة الأحباب فى اليسر

صدقتم ما قالوه كى يقبلوا

فينظر وا شيخا بلا عمر ⁸¹⁷

Fi’l-ħaķīka ğāyet ile leynü’l-cānib olmağla bāzār-ı i‘tibārda tehī kefe(?)’-i ‘ālī gibi keff-i istihālī ħālī ħalup, terāzūdan ağır manşib ele getürüp, ‘āric-i me‘āric-i ‘izz ü ‘alā olmamış idi. Eger zamāne ibtidāsından dest-gīr olup, yegān yegān menāşib-ı ‘āliyye vāşıl ve mertebe-i sāmiye-i mevleviyyete nā’il olsa şīt-i iştihārı tañin-endāz-ı mesāmi‘-i e‘ālī ve esāfil olmağ muħarrer idi.

ما كل ما يئمنى المرء يدركه

تجرى الرياح بما لا تشتهى السفن ⁸¹⁸

Āşār-ı ‘ilmiyyelerinden sābīķü’t-terceme H̄āce ‘Ömer Efendi-zāde ‘Abdu’llāh Efendi şadāretinde aħvālinden şikāyeti mütezammın risāle-i lañifedür ki rütbe-i fażlına nümüne olsun diyü, taħrīr olındı.

بسم الله الرحمن الرحيم

طالما شمت بروقك مستمطرا للامانى فكانت خلبا و تعرضت لعوارضك مستبشرا بالتهانى فاحسرت قلبا ولم يصب ربي مأربى من هائل سحاب زخارفك و ابل و لا ظل و لا حصلت سوايم مطالبى من عذر ان طرايفك على نهل و لا عل و رصفت صروفك لي سافا على ساف فأسفت حتى ما اشتكى السواف و اذا انت على أم اللهيتم لاط رئمت

⁸¹⁶ “Gençlik dönemi (insanın) rahatlık zamanıdır.”

⁸¹⁷ “Dediler ki gençlik zamanı rıza zamanıdır.

Bu konuda söyledikleri doğrudur

Yaşı (ömrü) olmayan bu pîre baksınlar.”

⁸¹⁸ “Kişi arzuladığı her şeye ulaşamayabilir

Zira rüzgarlar bazen gemilerin beklemediği şekilde eser.”

لخلق بو ضيم بل لما دلكت يوح فلا ترى ورئيت الكواكب مظهرا قلت الظلماء القادح خير من الرى الفاصح فما
وهى لصروفك سقايبى ولا هريق لحدثانك بالفلاة مائى ولم أقل لشدائدك الوصام ما وراك يا عصام و ان صرت
الحوالب و أربت بالكلاب الثعالب فانى لم يصلد قدحى و لم أجهل وسم قدحى بل لزممت لكل حال مقالا و نفس عصام
سودت عصاما و ان يك قد بدر من صروفك ما بدر فما سلمت الجلة فالنيب هدر لقد زهدت فى الفنانن و قبل الرماء
ملئت الكنائين⁸¹⁹

Şi'r [160b]

وانى لأخفى باطنى و هو موجه
فينظر منى ظاهرى و هو ضاحك

واسأل عن حالى وبكل فاقة
فاوهم انى للعراقين مالك⁸²⁰

يا طالما زمنت نفسى عن شربة بالرتل و كل شيء أخطأ الأنف جلا و انى و ان كسرت على الأرعاض و أزمعت
على ان ترميني من نار صروفك بشواظ و قشرت لى العصا وركبت على أصوص صوصا كراكب على جناحى
نعامه و انى لأجمل أخلاقا من ذى العمامة⁸²¹

Şi'r

تزييد فى شدة الأيام طيب ثنا
كاننى المسك بين الفهر و الحجر⁸²²

بيدا انى أعتبك فى أخرى وألومك على الاخرى حيث اقصيتنى من معاذ المعتفين و عياد المقدين قائد كتائب سباق
المعالى فى مضمار المجد المحدد و بذكر محامده المحموده فى كل غور و نجد مالك نواصئ مصالح الجمهور

⁸¹⁹ "Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın Adıyla

Umutlarımı hızlandırması için uzun süre senin güzelliğini kokladım. Senin bulutun her ne kadar vefasız olsa da ona temas edince ben becerikli bir kişi oldum. Senin bulut gibi olan süslerinden hiçbir şey nasip olmadı, senin süsün ve ziynetin çoktur. Bir mazeretten dolayı emellerime ulaşamadım. Felek ise bana kılıç üzerine kılıç vurdu, bundan çok dertlendim. Hatta çok sabreden kişi bile halimden şikayetçi oldu. Hiçbir zaman zâlim bir tabiata muhabbet beslemedim. Bilakis güneş batınca yıldızları apaçık gördüm. Kopkoyu karanlık bazen açık aydınlıktan daha iyidir. Dünyada başıma gelen sıkıntılardan dolayı çölde suyum hiç bitmedi. Büyük belalarda "ya Asam" diye senden başkasına seslenmedim. Her ne kadar sarmal develer inlese, tilkiler köpeklerle eğitilir, kurnaz hale getirilir. Çakmak taşım sertleşmedi ve nasibimin alametini de unutmadım. Bilakis her hal için bir kelam edindim. Senin bela ve musibetlerinden hiç kimse kurtulamamıştır. Yaşlı deve, yaşlılığından dolayı böğürür. Gençliğin ilk yıllarında zühd hayatı yaşadım."

⁸²⁰ "İçim dertli olduğu halde gizliyorum.
Halbuki sadece dışım gülüyor.

İhtiyacım olduğu halde halimi soranlara,
İrakeyn'e (Irak'ın Arap ve Acem kısımları) mâlikmişim gibi davranıyorum."

⁸²¹ "Uzun bir süre iyi şeyler tatmadım. Burnun yaptığı hatalar hemen gözükür. Her ne kadar bedenimde yaylar kırılmış olsa da senin musibetlerindeki ateşlere atılmış olsam da asanın kabuğunu soydum. Deve kuşuna binen bir binici gibi bende kısır, semiz deveme bindim. Kendimde güzel ahlakları topluyorum."

⁸²² "Şiddetli günlerde güzel övgüler artar.
Sanki ben küçük taşla büyük taş arasındaki miskim"

ماضى حسام الأمر فى مستقبلات الأمور جرثومة الفضائل والمحامد أرومة قطبة الأفاضل والأماجد فلاطون الأوان
رسطاليس الزمان مربى السلطنة السنية العثمانية معلم الحضرة العلية السلطانية من يقول لسان الحال فى شأنه و
علو قدر مخدومه و سلطانه⁸²³

Şi'r

من مجز الأقوام انى بعدهم
لاقيت رسطاليس والاسكندرا

و رأيت كل الفاضلين كانما
رد الاله نفوسهم و الاعصرا

نسقو النانسق الحساب مقدا
واتى فذلك اذ اتيت مؤخرا⁸²⁴

وكيف لا وهو الذى يتزين بمثله القابة ويتشرف بالانتساب اليه انتسابه⁸²⁵

Şi'r

من شاد سيرته المرضى منهجا
بالحق والعدل ماقد شاده عمر

وهو المسامى به لازال يتبعه
فى فعله مأضاء الشمس والقمر⁸²⁶

لعمرى لقد حوى كل فضل و مكرمة واذا تولى عقد شىء أحكمه مركز دائرة السماحة والحماسة قطب رحى
السياسة والرياسة⁸²⁷

⁸²³ “Böyle yapsan da seni azarlıyorum şöyle yapsan da. Bana Mu’azu’l-Mu’tefin ile ‘İyâzu’l-Muktedin ve Muktefin’yi her anlattığında kınıyorum. Öyle ki o, mecd alanındaki yüceliklerin birincisi olan orduların komutanıdır. O insanların maslahatlarının zülüflerini elinde tutar. O fazilet ve tüm övünçlerin demiridir. Mecd sahibi kimselerin ve faziletli kimselerin aslıdır. Kendi döneminin Platonu, zamanın Aristotelesi ,Osmanlı sultan-ı seniyelerinin terbiyecisi ve onların muallimidir. Biri onun yüceliği, kadri ve hizmeti hakkında lisan-ı hâlde şöyle diyor:”

⁸²⁴ “Kavimlerin meczindendir o
Aristoteles ve İskender öldükten sonra onlarla yine karşılaştım.
Bu iki faziletli zatı öyle bir halde gördüm ki
Sanki İlah onları tekrar canlandırmış, göndermiş,
Her şeyi düzenleyen geleceğe dair hesap yapmış,
Bunu uyguladı, ben bu yüzden geç vakitte geldim.”

⁸²⁵ “Nasıl olmasın ki o, öyle bir şahıstır ki lakapları onunla müzeyyen olur; soyu da ona intisap etmekle müşerref olur.”

⁸²⁶ “Her kim râzı olunan siretini genişletip yüceltirse
Bunu da hak ve adaletle yaparsa yücelir. Ama kişinin ömrü onu yüceltmez.
Güneş ve ay ziya verdikçe
O yücedir ve hala onun peşinden gidilir.”

Şi'r

تود عيون الناس عند ثنائيه

لوا نقلبت أحدا قها بالمسامع⁸²⁸

فانى لما توجهت تلقاء مدين وجوده وجدت على ماء كرمه وجوده أمة من الناس يسقون و يستقون و بعلي هممه و
عميم نعمه الى مدارح معارج المعالي يرقون و يرتقون⁸²⁹

Şi'r

فما ألبس الله امر بين خلقه

من المجد الا بعض ماهولابسه⁸³⁰

ولما صار أيتها الدهر الغدار اثر الصرار دون الذنار وقلت اذ نبذتني بالعرا أسوار عروس ترى فما ساءت
لحوادتك شر وأى ولا شغلت شعابي جد وأى⁸³¹

Şi'r

تنكرت لى دهرى ولم تدرأننى

أعز و أحداث الزمان تهون

فبت ترينى الخطب كيف اعتداؤه

وبت أريك الصبر كيف يكون⁸³²

وان يك عدا قارصك فخر وأحلف مدحك فجرز فأنا الذى تعصب سلامة وأخبرت عن مجهولاته مرآة لم أبع المكية
بالهبة و شتى تؤوب الحلبة⁸³³

Şi'r [161a]

الله در النائبات فانها

صداء الكرام و صقيل الاعرار⁸³⁴

⁸²⁷ “Ömrüme yemin olsun ki o, tüm fazilet ve şerefi almıştır. Bir sorumluluk üstlendiğinde onu tam yapar. Cömertlik ve hamaseti çok iyi yaptığı gibi siyaset ve riyaseti de iyi yapar.”

⁸²⁸ “İnsanlar onu övdükleri zaman neredeyse gözbebekleriyle kulaklar yer değiştirir.”

⁸²⁹ “Ben Medyen’e doğru yöneldiğimde onun kerem suyundan su isteyip de sulanan bir ümmet buldum. O ümmet, nimetlerden istifade ediyor. Daha yüksek mertebelere yükseltiliyordu.”

⁸³⁰ “Allah, mahlukatı arasında mecdi ancak

Onu giymek isteyen bazı kişiler giydirmiştir.”

⁸³¹ “Kıymetli şeylerin kıymeti anlaşılmadığında, dünyanın (olumsuz) hadiseleri başıma geldi. Ama ben hiç yılmadım.”

⁸³² “Felek beni tanımadı ve benim çok kıymetli birisi olduğumu bilmedi

Zaten zamanın musibetleri insanı basite alır, tanımaz.”

⁸³³ “Senin eziyetin övünçtür, zorda kaldığımda hiç taviz vermedim. Hep selâmeti aradım. Bir ayna gibi selâmetin mechûlatından haber verdim. Mekkiye’yi hibe ile satmadım.”

ولئن أظهر هلالى براؤك وهاجت ربراوك وانكشف بلمعك اللامع واتسع الخرق على الراقع وقال لسان حالك لولا
الوئام لهلك الأنام صبرا على مجامر الكرام هيهات أ يكون الوعر سهلا و الخمر تكنى بالطلا اذ لام المعيدي ونفر
واعتبر بأوله السفر وجنحت السحائب السوق وشبت عمرو عن الطوق فلبث قليلا تلحق الحلائب انه مع الخواطر
سهم صائب⁸³⁵

Şi'r

ولست بمغراح اذ الدهر سرنى

ولا جازع من صرفه المتقلب⁸³⁶

انى قد شمريت ذيبلا وادرعت ليلا وقدمت كتابى وتوجهت بوجه خطابى الى حضرة مولى الموالى وقررة عين
الموالى سيد صناديد الروم وسند السادة القروم أنهى الى سدة السنية وعتبته العلية ان شوقى الى تمرىغ حد الملازمة
فى تراب بابيه المشيد و بسط ذراعى المعبودية بوصيده السعيد شوق الغريب الى الوطن والنازح الى السكن
والمهجور الى العناق والمخمور الى الكأس الدهاق والصدىان الى الماء القراح والحيران الى تبلج الصباح ولولا
خشية الاملال بعد رعاية عدم الاخلال لأرخت عنان أدهم القلم فى ميادين الشكوى ونشرت دفين الألم الذى عليه
أطوى لكن زممت جماحه و كسرت جناحه رفقا أن يألم مولاى واشفاقا أن يلتاح قلبه من حراى وأمرته أن يرد فناء
سيدي مسرورا فرحا وأن يسحب زيله بساحاته مرحا ويسفر طلاقه سرورا وبشرا وينتر ببسم خريدة عذرا
مقبلا للأرض بين يديه قاضيا بعض ما يجب من الثناء عليه اذ ليس يمكن أداء الثناء بوجهه ولا البلرغ الى غايته
وكنهه⁸³⁷

Şi'r

هيهات أن تصل العناكب بالذى

نسجت أنا ملها ذرى الأ فلاك⁸³⁸

⁸³⁴ "Allah için musibetler faydalıdır, çünkü onlar,

Kerim insanların paslanmasını engeller, uyuzları da cilâlar."

⁸³⁵ "Senin berî gecenin (ayın ilk veya son gecesi) hilali zuhur eylese senin parlak ışığınla benim ayım da çıkar. Elbisedeki delik, yamayı geçer ve sen hâl lisaniyla 'eğer kavuşmalar olmasaydı, insanlar sevdikleri değerli kimselerden uzak kalmaya sabrederek helak olurlardı' der. Kolay mı sarp dağın düz bir ova olması ya da şaraba altın denmesi? Bulutlar çarşığı vurdu ve ömür arzudan dolayı yandı, tutuştu. Delici bir ok gibi hâtırdımda bir bir şeyler düşündüm."

⁸³⁶ "Felek beni mutlu ettiğinde ben çok gülmem

Üzerime musibet gönderdiğinde ise feryat ve fîgan eylemem."

⁸³⁷ "Paçamı sıvadım, gece uyumadım, kitabımı takdim eyledim. Efendilerin efendisi hazretlerine, efendilerin göz nuru, Anadolu dehâlarının efendisi, efendilerin dayanağı, soylu kişilerin efendisine yöneldim. Yurtsuz kişinin yurt özlemi gibi, evsiz kişinin mesken özlemi gibi, kovulmuş kimsenin kucak ihtiyacı gibi, sarhoşun kadeh özlemi gibi, susuz kimsenin su özlemi gibi, dertli ve hasta kişinin sabaha olan özlemi gibi ben de sana karşı kulluk kollarımı sonuna kadar açıp senin kapının toprağına yüzümü sürüyorum. Sözü kısa tutmak için riayetten sonra eğer bıktırma söz konusu olmasaydı, kalemî serbest bırakırdım, elem hazinemi dökerdim, ama onu zabtettim. Efendim incinmesin ve kalbi kırılmasın diye onun kanadını da kırdım. Efendimin bahçesine şen şakrak olarak gelmesini emrettim. Sevinçten dolayı eteğini toplamasını emrettim, yüzünün gülmesini, onun huzurunda yere kapılmasını buyurdum. Her ne kadar onu tam vechiyle sena edemese de, muradına eremese de yine de onun huzurunda senada bulunmasını emrettim."

⁸³⁸ "Parmak uçları feleklerin zirvesini ören kişiye

Örümceklerin ulaşması imkansızdır."

ذلك أعز من بيض الأنوق وأبعد عن العيوق والأبلق العقوق ولكن كفى المتن المفسر وما يوم حليلة مبر ثم أمرته أن
ينادى فى تشرىف حضرته بين قطبته واسرته⁸³⁹

Şi'r

يا من يعز على الأ عزة جاره
ويزل من سطواته الجبار
الله قلبك لا يخاف من الردى
وتخاف أن يدنوا اليك العار⁸⁴⁰

أشكوك اذ قلب لى دهرى ظهر المجن وأردف على الخطوب والمحن وتركنى فى أقفر من أبرق الغراف وأهلك
من ترهات والجراف وكان لى أخلف من خفى حنين أشح من ذات النحيين وسلكنى فى طريق يحن فيه العود و مهمه
يظماً فيه الزود وأعطانى اللفا عن الوفا وجر عني حيث لا يصنع الراقي أنفا وجدد لى فى كل آن متربه وأرانى
[161b] فى كل واد أثرا من ثعلبة فنفرت الزود عن الأعطان والتقت حلقتا البطان ولا يدعى للجالا الا أخوها
وللعظيمة الا أبوها وقد حدانى فكرى الى ساحتك الكريمة حدوا وأعلقت بدلوى دلوا وقلت لنفسى أصبح ليلىك و وفى
كيك لقد بلغت العلا وأصبت قرن الكلا وركبت على اثمك من سنام وألقيت مرامى مرامك بذى رمرام فىا أيها
المولى الذى عن جاره ولا تصطلي ناره اليك قد أفضيت بشقورى وأخبرتك يعجزنى ويحورنى فانك أين بجدة
المكارم وعذ يقها المرجب ومربي نجدة الأكارم وبازها الأشهب⁸⁴¹

Şi'r

يا من ألوذ به فيما أومله
ومن أعوذ به فيما أحاذره
لا يجر الناس عظما أنت كاسره
ولا يهيبون عظما أنت جابره
ومن توهمت أن البحر راحته

⁸³⁹ “Bu kartal yumurtasından daha değerlidir, Uyuk yıldızından daha uzaktır ve alacalı akikten daha değerlidir. Açık, net bir metin derdi anlatmak için yeterlidir ve hazrete sunması için şöyle emrettim.”

⁸⁴⁰ “Ey komşusu, güçlü kimselerden üstün olan ulu kişi!

Ve güç ve kuvvetinden zorba zâlimlerin zelif olduğu kişi!

Vallahi senin kalbin pislikten, helaktan korkmaz,

Sadece basit, alçakların kendisine yaklaşmasından korkar.”

⁸⁴¹ “Felek beni savurduğunda eziyetleri sana şikâyet ediyorum. Başıma belalar geldiğinde ve beni ıssız bir vadide bıraktığında sana şikâyet ediyorum. Huneyn’in ayakbabılarıyla dönmek benim nasibim olmuştu. Geri dönmeyen umut edildiği zor bir yola girmiştım. Yolcuların azık aradığı bir yol. O bana vefa verdi, beni yükseltti. Her vadiye bana bir tilki izi gösterdi.

Benim düşüncem sen kerimin cömertliğine, ihsanına sevketti. Ben de senin ihsanına kovalar sarkıttım. Ve kendi kendime ‘gecen bitti, sabah oldu, evdeki hesabın pazara uydu, yücelere yükseldin’ dedim. Sen öyle bir efendisin ki komşunun yanan ateşi sana gelmez. Sen benim içimdeki sırlardan haberdar oldun. Ben sana onların beni aciz bıraktığını, bana zulmettiğini haber verdim. Sen cömertlik Necd’inin neresindesin?”

جودا و أن عطاياه جواهره ⁸⁴²

اللهم جدا لا كذا سمعا لا بلغا فاني لم آل في خلال هذه الضراعة لابسا جميل حلل القناعة مرتديا ببيدة الصبر
الجميل سالكا في سلوك أدابي سواء السبيل ⁸⁴³

Şi'r

مدامى ميدادى والكؤوس محابرى
وندمامى أقلامى وفاكتهى شعرى

ومستعى ورقاء ضننت بحسنها
فاسدلت الأستار من ورق خضر ⁸⁴⁴

الى أن أنست من جانب طورك نار القرى وعلمت أن الصيد فى جوف الفرا فخلعت عند ذلك نعلى غريمتى وحققت
فى المأمول منك صريمتى وأرعت سمعى لمنادى جودك من جانب طوره وجودك متى يقال لي أفرغ روعك و
أخضل فرعك وبرأ جرحك وزال برحك ⁸⁴⁵

Şi'r

فقصدى والراوجن قصدى اليهم
كثير ولكن ليس كالذنب الأنف

ولا الفضة البيضاء والتبر واحدا
فففوحان للمكدي وبينهما عرف ⁸⁴⁶

حاشا سيدى أن يخلف مخيلة عبده او يصدده بعذر عن مأموله وقصده فأكون لأمانى أبقيت ولا در فى أنقيت فان
الاسعاف شرف والمعذرة طرف ⁸⁴⁷

⁸⁴² “Düşlediğim şeylerde kime sığınabilirim senden başka?

Karşılaştığım tehlikelerde kime sığınabilirim senden başka?

İnsanların kıramadığı kemiği ancak sen kıarsın,

İnsanların düzeltmediği kemiği ancak sen düzeltirsin.”

⁸⁴³ “Hatta bazıları denizin cömertlik yönünden onun atası olduğunu ve onun ihsanlarında denizin cevherleri olduğunu
vehmetmişler. Allah'ım ben gerçekten sabr-ı cemille, adab-ı sülûkumda doğru yoldan hiç ayrılmadım.”

⁸⁴⁴ “Gözyaşlarım benim kalemim, bardaklar ise mürekkeplerimdir

Nedimlerim benim kalemim, şiirlerim meyvelerimdir.

Dinleyicim aziz ruhtur, güzelliğiyle kamaştırır.

Hızır sahifeden perdeleri indirmiştir.”

⁸⁴⁵ “Ben senin Tur canibinden misafir ateşini gördüm. Ve avın, zebranın karnında olduğunu anladım, iki ayakkabımı
çıkarttım, senin hakkında umduğumu gerçekleştirdim. Bana ne zaman ‘kendine gel, korkunu yen, yararı iyileştir’
denilse senin Tur dağı gibi olan canibinden ihsanının münadisini dinledim.”

⁸⁴⁶ “Benim amacım ve amacımı umanlar çoktur

Ama herkes beyaz gümüş, külçe altın gibi eşit değildir.”

Şi'r

حاشا هجيتك الكريمة أن تجد

عن منهج الاسعاف والاسعاد⁸⁴⁸

و دونك ما سردته من أمثال العرب السائرة السارية وأوردته عند اجالتي فى يتارها جوارى فكرى الجارية فخذها ولو بقرطى مارية وان كنت فى ارتكاب هذه الحظة وطى هذه الشقة المشطية كمستبضع التمر الى هجر و الفصاحة لأهل الوبر لكنى أردت ازالة وهم المتوهم من كل مجند ومتهم ان مكابدة هذه الشدائد التى لاينادى لها ولا يد لم تمنعنى من الاجتهاد والطلب للعلوم النافعة والأدب فان الموت القادح خير من العى [162a] الناضح وأحضر عطب عدم أدب والا فاننا و كل يعلم أن الفصيح لدى سيدى أبكم ومن ذلك فجل القصد وغايته المبذول من الجهد التوصل بالانتساب الى رفيع أعتابك والانتماء الى منبع جنابك الى البراعة فى سائر العلوم من كل منطوق و مفهوم وحراسات الأوقات بادراك متوسطة الأوقات وقد نثرت فى وصف محامدك الحميدة درها ومن ينكح الحسناء يعط مهرها هذا جنائى و خياره فيه وكل جان يده الى فيه والمرجو والمأمول التلقى بالقبول والاسعاف بنيل المأمول فان مولانا أكرم الناس شنشنه وأولى من ستر سينية ونثر حسنه لا أصابتك عين الكمال ولا سلب الدهر بفقرك ثوب الجمال ولا برحت كعبته للجود وعصرة للمحمود و نورا يلوح فى أنباء الوجود ماحدى بالضرر القود الى شفيع اليوم المشهود⁸⁴⁹

Şi'r

فيا أيها المنصور بالجد سعيه

ويا أيها المنصور بالسعى جده

لئن نلت ما أملت منك لربما

شربت بما يعجز الطير وروده

فكن فى اصطناعى محسنا كمجرب

⁸⁴⁷ "Efendimin, kölesinin bir hayalini yerine getirmemesinden ya da ma'zeret sebebiyle onun beklentisini geri çevirmesinden onu çok çok tenzih ederim. Her zaman için umudum oldu. Temizlemediğim hiçbir inci kalmadı. Zira kula yardım etmek şereftir, ma'zeret ise bir tarafın bahanesidir."

⁸⁴⁸ "Sen yardım etmekten veya mutlu etmekten uzaksın diye, seni hicvetmedim. Hâşâ, sen zaten bunlardan berîsin."

⁸⁴⁹ "Bugün kullanılmakta olan Arap meselleriyle senden başkasına şiir sürûd eylemedim. Ben bunları kendi zihnimden çıkarttım. Birazcık da olsa bunlardan al. Ve halkına hurma satın almak isteyen hurma tüccarı gibi sen de mütevehhimin vehmini gidermek istiyorsan ve sen de bir vehim içindeysen bu bir zorlamadır. Çünkü benim bu yaşadıklarımı başkası yaşayamaz. Ve hiç bir güç ve kuvvet beni bu konuda yer almaktan, faydalı ilimleri talep etmekten, edepten alıkoyamaz. Zira kötü(çaba içindeki) ölüm nasih acizlikten daha hayırlıdır. Herkes de bilir ki fasih kimse efendimin yanında dilsizdir. Bundan dolayı da senin o yüce eşğine ulaşmak için, senin yüce huzuruna intisap etmek için daha çok çalışıp, daha çok çaba harcamak icap etti. Senin mahmud vasfını övmek için inciler saçtım. Zira güzel birisiyle nikâhlanan onun mehrini verir. Umulan da bunun kabul görmesidir. Çünkü bizim efendimiz, insanların en kerem sahibi olanıdır. İnsanların iyiliğini söyleyen kötülüğünü gizleyenlerin en iyisidir. O cömertlerin Kabe'sidir, mevcudattaki haberlerin hepsinin parladığı bir nurdur."

بين لك تقريب الجياد وشده

ازاكنت فى شك من السيف فأبله
فا ما تنفيه واما تعده

واما الصارم الهندى الاكيغره
اذالم يفارقه الجناد وغمده

وأنتك للمشكور فى كل حالة
ولو لم يكن الا البشاشة رفته

وكل نوال كان او هوكائن
فلحظه فاح عندى نده

وما رغبتى فى عسمد أستفیده
ولكنما فى مفخر أستجده

يجوده من يفضح الجود جوده
ويحمده من يفضح الحمد حمده

فانك بأمر النحوس بكوكب
وقابلته الاو وجهك سعده⁸⁵⁰

هذا ما رآه قريح القريحتى الكابى جوادها وأوراه قدح قدح الأفكار الخابى زنادها فقد يكبو الجواد لغير داء وقد يخبو الزناد و فيه نار ولما عرضته على ذلك الجناب الرفيع رحيب رحاب الجد وأحللته بتلك الأبواب الموقفة على الأعتاب بالمجد لحظه من الرضا بعيون ترى النجوم ظهرا وقابله بقبول يخلق لقلائد المدح من المكارم صودا وان

⁸⁵⁰ “Ey ciddiyyetle insanlara yardım eden Mansur!

Ey ciddiyyetle insanlara yardım eden Mansur!

Eğer senden beklediğime nail olursam,

Kuşların kendisine varmaktan aciz kaldıkları sudan içmiş olurum.

Her şeyi güzelleştiren tecrübeli bir kişi ol.

Bu sebeple iyileri elde etmen kolaylaşır.

Eğer kılıçtan şüpheleniyorsan onu test et.

Ya onu atarsın ya da kullanmak için hazırlarsın.

Eğer kınından-kabından çıkmazsa,

Hint kılıcı da diğerleri gibidir.

Herhalde şükredilen sensin

Sadece güler yüzlülük bu şükürü ifâ eder.”

كنت في ذلك كمهدى نور نور البراعة لذكا روض الذكا وجالب برود وشى الصناعة بين يدي صنایع بلاغة صنعا
فكالنجم يهتدي به وان غطت على نوره الشمس وكا لسحاب يستمطر اليوم وان أمدته البحار أمس وعلمت أن
حصبا ثرى الجد به أترى من درارى السماء سناء وأسنى من درر البحار بهاء وكاد سقى الله ثراه ورقى الى أعلا
عليين ذرى مثواه ان يفتا ثني بيد الاسعاف [162b] من بين أنياب أسد النوائب ويكتب على صحايف الزمان بنفري
كتب كتائب المصائب ثم لم ألبث الا وقد انفجر فى ليلة الوصل عن ينباع النوى وحالت غيوم سوء الحظ بين طرف
المنحر و شمس الضحى فظل ساير تلك الآمال في هجر الاغفال لا يجد ظللا وروض هاتيك المواعيد لا يرى من
الانجاز وابلا ولا طلا وصار نسيا منسيا⁸⁵¹

Şi'r

دميمته بحر او قد حال دونه

عواصف سوء الحظ لا يخل البحر⁸⁵²

بيننا أنا فى ليلة طال جنح سهادها وعبثت أيدى أطفال لأفكار بكأس رقادها أقلب فى اسقاط المحمول أسفار الآداب
الكاسدة والخط سائل سلسال المعارف بعيون الأفهام الجامدة اذ عثر ذيل نظرى بخدر نور فكري فرأيت هذه
الأوراق بمجنوءه فى زوايا خمولها مرتقبه فى ليل آمالها طلوع صبح بلوغ مأمولها فحمدت اذ ذاك وتهللت فرحا
وتلت ألوحا ألوحا فقد جاء الابان وأن الأوان وأقبل سعد الأوان وقامت سوق العرفان وطلعت الشمس ان غاب بدر
و خلفت البحاران خلف قطر فما دولة سيدي خامس العبادلة سلمه الله تعالى الا موسم الأحرار وريح مناجر مدائح
الأخيار فالولد تسرأبيه وفرع ذلك الأصل النبيه بأبه اقتدى عدى فى الكرم ومن يشابهه أبه فما ظلم وعلمت أنه احمر
زرقي بالولا لما ورث عن أبيه العلا وانه بذلك احمرى وجواد جوده اجرى وانى ان عرضتها على جناب حضرته
وتعرضت بها لنفحات أريحيته فقد أعطيت القوس باربها و وافيت حومة السبق بمجليها وان مواط تلك الوعود تنبت
الآن زهرا لظفر وأزهار سرورها يجنى منها من الانجاز الثمر⁸⁵³

⁸⁵¹ “Olmuş ve olmakta olan tüm güzelliklerin benim yanımda kokusu yayılmıştır. Ben altından istifade etmeyi arzulamadım, ben sadece övünçten yararlanmak istedim. Cömertliği sebebiyle rezil olan birisi tekrar onunla kerem sahibi olur. Onun hamdi sebebiyle rezil olan birisi, ona hamd eder. Sen kevkeb ilmi sebebiyle uğursuz sayılırken, onunla her karşılaştığımda onun yüzü gülüyor. Tökezleyen fikirler onun çakmaktaşı tutuşturur. Zira bazen halis at tökezler, bazen de çakmaktaşı içinde ateş olduğu halde söner. Ben bunu ciddi bir takdimle yüce dergâhlarında sunduğumda, yıldızları açık seçik şekilde gören rızâ gözüyle onun eşliğindeki kapıları çaldığımda, tarihteki tüm ikram methiyelerini unutturacak, eskitecek bir şekilde bunu kabul etti. Eğer sen bunda beraat nuruyla nurlanmış Mehdî gibi de olsan, güzellik bahçesi daha da güzelleşir, bir hafif rüzgar gelir. Belâgat erbabının arasında bu koku yayılır. O yıldız gibidir, her ne kadar onun nurunu güneş örtse de onunla hidayet bulunulur. O bulut gibidir, her ne kadar dün gücünü denizden almış olsa da bugün yağmur yağdırır. Ondaki ciddiyet toprağının bereketliliği, gökyüzünün ve denizin incilerinden daha zengindir. Allah onun toprağını sulasın, onu illiyyin makamının zirvesine çıkartsın. Neredeyse bu kişi acilen övülmelidir diye fetvâ verilecekti. Onu musibet aslanının pençelerinden kurtarsın. Musibet ordusunun saldırlarından korusun ve bunu zamanın sahifelerine böyle yazsın. Fazla geçmedi, vuslat gecesinde ayrılık pınarları fişkırdı. Kötü şans bulutları sabah güneşinle arama girdi ve umutlar, iğfâlin en sıcak vaktinde gölge bulamadı. Umutların bahçesindeki vaatler uygulanmadı, unutuldu gitti.”

⁸⁵² “Ben seni deniz olarak göürdüm, ama bunu engelleyen kötü şanstı,

Yoksa okyanusun cimriliği değil.”

⁸⁵³ “Geceleyin uyuyamadığımda, düşüncelerim uyumak istiyordu. Donuk düşüncelerle, tedâvülden kalkmış olan sayfaları karıştırıyordum. Birden fikrimin nuruna bir şey takıldı. Güneşin doğmasına kavuşması gibi ben de bu sahifeleri gördüm. O zaman hamd ettim, sevinçten tehîl (kelime-i şehâdet) getirdim. Defalarca tekrarlandı bu. Nihayetinde vakit geldi, zaman talihî de geldi, irfan çarşısı kuruldu, dolunay kaybolmuş olsa da nihayetinde güneş doğdu, damla gitmiş olsa da geride bir deniz kaldı. Benim efendimin devleti dört Abdullah’tan sonra 5. değildir. Allah onun devletini korusun. Hayırlı kişilerin methiyelerini kazansın. Zira çocuk babasıyla sevinir. Adı b. Hâtem

Şi'r

خلائق دلتنا على طيب أصلها

ومن طيب أصل المرء طيب فعاله⁸⁵⁴

كشجرة طيبة أصلها ثابت وفرعها فى السماء توتى أكلها كل حين باذن ربها فما أنا قد مثلتها بين يديه لتقبيل زيوله
وأكف دعاؤها مبسوطة تلقاء مدين سماء قبوله فانه يبقيه ما لمع بارق وأنجز وعد صادق⁸⁵⁵

Bundan mā'adā Köprüli Mehemmed Paşa vaqfına üslub-ı garīb ve inşā-yı 'acīb
üzre vaqfiyye yazup, pesendide-i cumhūr ve hıdmeti muqābelesinde İzmir kazāsıyla
mesrūr olmuştur. Dībāce-i garībe budur:

سبحانك اللهم ما أصح حجتك وما أوضح محبتك تبارك اسمك يا مالك الملك والملكوت وتعالى جدك ياذا الجلال
والجبروت لك الحمد على آلائك المسلسل غيثها [163a] ونعمائك المجلس على سبيل اطلاق حمدا تدوم موجباته و
تقدم على قائمة الأبد ومشوباته تتباهى به الأختيار لم لا وأنت به المحمود ولا يتناهى من بركاته الأدرار كيف وهو
بدار الخلود ولك الشكر على هدايتك لشرا جواهر الأجور الباقية بالأعراض السبالة الفايضة وبيع زواهر الأمور
الدنيوية الدنيا بأزهار الريا من الأغرورية الرحنية السنية شكرا يليق بما أوليت من توالي رواتب نعمك ويذيق
الواقفين نفائس أنفاسهم على استشمار ذكرك لذة القبول بكرمك أنت مبدئ النشأة الاولى فضلا بلا استحقاق تباركت
عن الوجوب عليك ومعيد النشأة الاخرى لانجاز وعد الجزاء فسجانك لا شىء الا منك واليك لا اله غيرك ولا مرجو
الا خيرك صل وسلم على مدينة العلم بنبيك الامى وخزينة اللحم رسولك العربى سيدنا وسندنا محمد معلم الناس
الخير ومتمم النعم عليهم بتقريب القربات اليهم ليجلبوا النفع و يدفع الضير و على آله أكارم الخلق فى مكارم
الأخلاق وصحبه الصارفين فى أرزاق المحسنين بأنفاس الهداية نفائس الأرزاق ما دعى الى تشمير ساق البر داعى
الدواعى و سعى لتعيش خطى الخير ساعى المساعى⁸⁵⁶

kerem hususunda babasının izinden gitmiştir. Her kim babasına benzerse zulmetmiş olmaz. Babasına varis olunca, velâya en layık olanın o olduğunu anladım. O çok cömert birisidir. Ben bunu yüce huzurlarında arz ettim. Onun kokusunu koklamak için yaklaştım. Onu övmedeki yarışta, tüm çabamı harcadım. Vaatler şimdi zafer ve mutluluk çiçekleri yetiştiriyor.”

⁸⁵⁴ “Bazı mahlûkat vardır ki aslının güzel olduğunu gösterir.

Kişinin aslının güzel olduğunun kanıtı ise eylemlerinin güzelliğidir.”

⁸⁵⁵ “Kökü yerde sabit olan ve dalları semada olan bir ağaç gibi. Rabbinin izniyle yemişlerini verir o ağaç. Onun eteğini öpmek için buna misal getirdim. Kabulünü umarak Medyen'e doğru dua ediyorum. Şimşek çaktıkça, sadık vaat yerine geldikçe Allah onu bâkî kılsın.”

⁸⁵⁶ “Seni tenzih ederiz Allah'ım. Hüccetin sahihtir, açıktır, ismin mübarektir. Ey mülkün mâliki! Ey celâl ve ceberût sahibi! Eseri üzerimizden hiç eksik olmayan nimetlerinden dolayı şükürler olsun. Mutlak şekilde daimî hamd olsun. Ebed listesine onun iyilikleri, keremleri yazıldı. Hayırlılar onunla övünür. Niye övünmesin ki? Çünkü sen onunla mahmûdsun. Onun bereketleri bitmez. Çünkü o, ebedî yurttadır. Ebedî ecir cevherlerini almak için olan hidayetinden dolayı sana şükrediyoruz. Ebedî ecirleri fâni arazlarla aldık, uhrevî güzel cennet çiçeklerini almak için dünyalık çiçekleri sattık. Vermiş olduğun tüm nimetlerden dolayı şükürler olsun. Başkasının hiçbir payı olmadan ilk neş'eti başlatansın. Bir şeyin sana vacip olmasından berisin. İkinci neş'eti tekrarlayacak olan da sensin. Ta ki ceza vaadi gerçekleşsin. Seni tenzih ederiz. Her şeyin yaratıcısı sensin. Senden başka ilah yoktur. Sadece senin hayrın umulur. Bizim efendimiz, dayanağımız, dayanağımız, insanların muallimi, hilm hazinesi, ilim şehri resulü Muhammed'e (s.a.v) salât ve selâm olsun. O peygamber onlara nimetleri tamamlar, onları kurubât ile faydalı şeylere çeker ve onun ashabının da üzerine olsun. Salât ve selâm iyilik ve hayır için çalışanlar çalıştığı müddetçe onların üzerine olsun.”

Hikāye

Şāriḥü'l-*Menār-zāde* tārīḥinde zıkr ider ki şehriyārī-i 'ālī-nijād ya' nī Sultān Murād kırk sekiz tārīḥinde Bağdād istirdādına revān olup, kazā-yı Halebü'ş-şehbā maḍreb-i ḥıyām-ārāmları olduḡda, şāhibü't-terceme Trablus Şām'da kādī bulınıyorlar. Ammā vālī-i vilāyet olan Şāhīn Paşa'nuñ mezālimine müsā'ade itmemesiyle beynehümāda münāfere ve mübā'ade vāḳı'a olup, dā'imā Mevlānā'dan aḫz-ı intikāma cān atar. “Bi'l-āḫire nezl ü sürsat ordu-yı hümāyūna işāl olınması ehemmi-mühimmātdandır, biz bi-nefsihi işāl idelüm” diyü, Kādī Efendi'yi şüret-i dostīde iḡfāl ve rikāb-ı hümāyūnı envā' aña zīb ile māl-ā-māl idüp, neticesinde veffāḳ u şehḫār ve bed-fıkr ü bed-kārdur, diyicek ordu-yı hümāyūna iḫzār ile me'mür olduḡda, hemānā şehre ilḡār ve 'ale'l-ḡafle maḫkemeyi başup, tār-mārr ider. Kendü ile mā-melekin Bāḳī Çelebi nām kimesne ile rikāb-ı pādīşāhiye işāl eyledi. Ammā Kādī Efendi ecānibinden biri iltimāsıyla ber-vefḳ-i murabba' ḳonup, ḫāne-i ḳuṭbı açıḳ ḳomış, paşa-yı mezbūrānı şāhid-i 'adlī olmaḳ [163b] mülāḫazasıyla bir şandukuñ aḡzına vaz' ider ve bu vefḳ manzūr-ı şehriyārī olduḡda, sebep-i ḳatlı kifāyet ider diyü, yevm-i vuşülde Tatar Süleymān nām şahş vesāṭetiyle ḫuzūra i'lām ider. Ammā ol gün şürb-i duḫāna iḳdām töhmetiyle eṣnāf-ı 'askerden on beş ḳadar ādem envā'-ı siyāset ile lāḫiḳ-ı reh-revān-ı 'adem olması vaḳte müşādif olmaḡın “Yarın gelsün, anuñla söyleşelüm” diyü, cevāb ve Silāḫdār Paşa'ya “ḫarīf ḳurtulmuşdur” diyü, ḫiṭāb olınuḡda, Silāḫdār Paşa “Muḳarrer pādīşāhum” diyicek, pādīşāḫ ḫazretleri ḳahḳaha idüp, inbisāṭ iḫhār ider. Bu ḳaziyye Kādī Efendi'nüñ ma'lūmı olduḡda, “Alāmet-i ḫayrdur” diyüp, def'-i bīm-i cān ider. Rüz-ı diḡer ḫüsn-i zannı sebebiyle ḫaḳḳında söylenen kelimātuñ ekşeri aña zīb idüḡi zamīr-i pādīşāhiye lāyiḫ olup, zāhiren ba'z şüfe'ā isti'fāsıyla 'azlle iktifā olınuḡ, ḳatlıden ḫalāş olduḡı mevrid-i rubā' ileri olmuştur:

Rubā'ī

Ünsī benüm ol şā'ir-i sāḫir-āşār
Kim her gözi cādūda ḳomam şabr u ḳarār
Bir noḳṫa-i çār-küşe vaz' itsem olur
Teshīr-i ḳulūbe vefḳ-i çār-ender-çār

Eş'ārı Arabiyye'sindendür:

Şi'r

دروع لشاکی الظعن هدی الرسائل

يرد بها عن نفسه و يشاغل

هي الزرد الضافي عليه و لفظها

عليك ثناء سائغ و فضائل

أتاك يكاد الرأس يحجد جيده

وتنفذ تحت الذعر منه المفاضل⁸⁵⁷

Emîni Mehemmed Efendi

el-Mevlâ Mehemmed İbnü'ş-Şeyh Mehemmed bin Mūsâ. Maḥrûse-i Burusa'dan zuhûr ve mâh-ı cihân-ṭâb-ı istifâza-i nûr-ı şu'ûr idüp, 'unfvân-ı şebâbda âheng-i dârü'l-mülk-i Rûm ve belde-i Kostaṭıniyye'ye kudûm itdükde şadr-ı 'âlî-ḳadr Ḳara Çelebi-zâde Mehemmed Efendi kılâde-i iḥsânın gerden-i himmetine ṭavḳ ve ṭarîḳ-ı sa'âdet-refîḳe sevḳ eyleyüp, ḥıdmetlerinden mülâzemeti nâ'il ve tîr-i me'mûli hedef-i ḥuṣûle vâşıl olup, câme-i câhı ṭırâz-ı gûn-â-gûn, merâtib-i tadrîsde mu'allim ve ḥilye-i medârisde gülgûn-ı ṭurfa-zebânı mânend-i raḥş mu'allim olmuş idi. Kırk aḳçe medreseden ma'zûl ve muntaẓır-ı neyl-i me'mûl iken, kırk üç Şafer'inde Fazlu'llâh Efendi maḥlûlinden Aḥmed Ağa Medresesi'ne ḥâric ile 'âric olmuş idi. Andan medîne-i Şofya'da müftî ve müşkil-güṣâ-yı müstefid ü müstefî oldılar. Elli bir Cemâzi'l-ülâ'sında Kıbrıs ḳazâsı 'inâyet olındı. Ba'de ḳazâe'l-vaṭar elli dört Cemâzi'l-ülâ'sında Rodos fetvâsı teklîf olındukda ḳabûlden rû-gerdân ve fi'l-ḥâl dîvân-ı ḥümâyûna germ-'inân(?) olup, istiḥḳâḳ-ı zât ve ḳadem-i zamân-ı beyân ile teveffuḳ-ı aḳrân idicek Şadr-ı Rûm Ḳara Çelebi-zâde Maḥmûd Efendi merḥûm-ı maḥdûm ve maḥdûm-zâdesi olmağla terk-i edebi sebebiyle ta'abbüs-künân-ı def'-i meclis ile me'mûr olup, irtesi ol mekârim-perdâz [164a] şefâ'atiyle Naḳîb-zâde yerine Anḳara ḳazâsıyla i'zâz olındı. Elli beş Zi'l-ḳa'de'sinde Cerrâḥ Şeyḫî maḥdûmı yerine Bağdâd-ı behişt-âbâd ḳazâsıyla ber-murâd ve Ḳuds-i Şerîf pâyesiyle müsterîḫü'l-fu'âd oldı. Elli altı Receb'inde ma'zûl ve yerlerine Muṣṭaliḫ-zâde Efendi mevşûl oldı. Elli sekiz Receb'inde şâniyen Anḳara

⁸⁵⁷ “Bu risaleler yolcu için zırhtır,
Bunlarla kendini korur ve düşmanı meşgul eder.

O zırh boğazına kadar onu tas tamam kaplar
Boğazdaki mafsalları da içine alır.”

każası rızā-dādeleri oldu. Altmış bir Receb’inde Hāndān-zāde Efendi yerine Belğrad każası hūkūmeti tefvīz olunup, sene-i mezbūre Şevvāl’inde munfaşıl ve yerlerine Şeyhū’l-İslām ‘Abdü’r-raḥīm Efendi vāşıl oldu. Altmış iki Şa‘bān’ında ‘Abdü’s-settār Efendi yerine Filibe hūkūmeti müyesser oldu. Altmış üç Ramazān’ında def’ olunup, yerlerine şāniyen Riyāzī-zāde Efendi naşb olındı. Altmış beş Şevvāl’inde Mekke-i Mūkerreme pāyesiyle Kādri-zāde üzerinden İznik arpalık virildi. Altmış altı Cemāzi’l-āḥire’sinde Hāmīdī ‘Abdü’r-raḥīm Efendi yerine Eyyūb każası iḥsān olındı. Altmış yedi Şafer’inde ‘azl ve yerlerine ‘Ömer Efendi vaşl olındı. Altmış sekiz Rebī‘ü’l-evvel’inde Nu‘mān Efendi üzerinden Aṭranos arpalığıyla tekrīm, altmış ṭokuz Rebī‘ü’l-evvel’inde Boyābād ve Gemlik każalarına tebdil ile ta‘zīm olındı. Yetmiş üç Muḥarrem’inde Burusa pāyesiyle Üsküdar każasında Çāker Ağa-zāde yerine mesned-ārā oldılar. Ba‘de’l-‘azl Yalaḳābād zamīmesiyle Bāzār köyi arpalıkları ‘ināyet olunup, yerleri İmām-zāde Efendi’ye virildi. Biñ yetmiş altı ḥudūdında Anaṭolihışāri yalılarınıñ birinde iken ḥıṭṭa-i vücūddan ḥāric ve me‘āric-i ‘illiyine ‘āric olmuş idi. Kañlıca’da İskender Paşa inşā eyledüğü cāmi‘-i şerīf ḥaḫiresinde medfūndur.

Mevlānā-yı merḳūm fezā’il-i ‘ilmiyye ile mevsūm, emsālinüñ merd-i güzini, kalem-rev-i belāgatuñ nāzir ü emīni, hemkār-ı ‘ulemā-yı ‘āmilin, pey-rev-i selef-i şālihīn, selīmü’ṭ-ṭab‘-ı şāfi-nihād, ḥalīmü’n-nefs-i pāk-i‘tiḳād olduğundan ibrīz-i maḥabbet-i İlāhiyye’yi ḳālīb-i ḳulube ifrāğ eyleyüp, ba‘z-ı meşāyiḫ-i Bayramiyye’ye ḥıdmet ve tekmīl-i ādāb-ı ṭarīkat eylemişdi. Sinīn-i ‘ömri ‘ıḳd-ı sābi‘i mütecāviz olup, şāmīne mütenāhiz idi.

Naẓm

Der-i Mevlāda yetmiş yıl ‘ömür sürmek sa‘ādetdür
Yılı yetmiş ḳulın āzād ider Mevlāsı ‘ādetdür

Rodosī Velī Efendi

el-Mevlā Velīyyü’d-dīn. Rodosī’dür. Taḫşīl-i biḳā‘a-i ‘ilmiyye ve tekmīl-i levāzım-ı resmīyye ile ātī’t-terceme Kāf-zāde Fā’izī Efendi’den mülāzım ve ṭarīḳ-ı tadrīse olduğdan soñra biñ elli beş Rebī‘ü’l-evvel’inde Eyyūb’da vāḳı‘a Siyāvūş Paşa Medresesi’ne mevşül, elli yedi Şa‘bān’ında Ḥaydar Paşa [164b] Medresesi’yle nā’il-i me’mül oldu. Elli sekiz Cemāzi’l-ülā’sında İtmekci Aḫmed Paşa Medresesi virilüp, altmış Ramazān’ında Maḫmūd Efendi Medresesi’ne sezā görildi. Altmış üç

Ramazān'ında şahna hırām idüp, altmış dört Cemāzi'l-ülā'sında 'Alī Paşa-yı 'Atīk Medresesi'ne hāķīķ olmış idi. Altmış altı evā'ilinde bu dünyā-yı deniden güzere ve vilāyet-i hāmūşāna sefer eyledi.

Mevlānā-yı mezbūr Rodosī Velī Efendi dimekle meşhūr, 'ilmi miyāne, tarz u tavrı ādemiyāne iken maẓmūn-perverlige mā'il, hezl ü hie ve şifte-dil idi. El-ān muşāhabeti elsine-i zuraḫāda dā'irdür.

Şadrü'd-dīn-zāde Fetḫu'llāh Efendi

el-Mevlā Fetḫu'llāh İbn Meḫemmed Emīn. Hılāl-i terācim-i devlet-i Murādiyye'de evşāf-ı celīlesi 'anber-engīz-i kalem-i 'Aḫāyī olan maḫdūm-ı fezā'il-rehīn Şadrü'd-dīn-zāde Meḫemmed Emīn Efendi'nūñ ferzend-i kihteridür. Nihāl-i gül gibi hırāmān-ı vücūd ve revnaķ-efzā-yı bostān-sarāy-ı şühūd olduķda, ibtidā vālidī pīşgāh-ı ifādesinde zānū-zede-i istifāde olmağla naḫl-i mütemāyil, ḫab'-ı bülendi cem'-i fezā'ile mā'il ve ḫaḫşil-i nev-bāve-i ma'ārife müştāğil olmış idi. Ba'z-ı 'ulemādan iḫrāz-ı şeref-i mülāzemet ve ḫarīķ-ı sa'ādet-refīķe 'azīmet itmiş idi. Elli sekiz Şa'bān'ında Ḥasan Efendi yerine Çavuşbaşı ḫāricine 'āric olup, altmış bir Şa'bān'ında Ḥalīmī-zāde Aḫmed Efendi yerine Pervīz Efendi müderrisi oldılar. Altmış iki Şa'bān'ında Mollā Gürānī Medresesi iḫsān olınmış idi. Meşreb-i fenādan ḫiḫşedār olmağın Cihān-gīr şeyḫi Ḥasan Efendi'den inābet ve dest-yārī-i mücāhede ve riyāzet ile tekml-i ḫarīķāta 'azīmet eḫnāsında mīnā-yı dil-i şafā-evşāfi, evrād-ı gūn-ā-gūn ile izḫār-ı televvūn iderek vādī-i cūnūnda temekkūn idüp, müddet-i medīd dağdağā-i māl-i ḫulyā ile ḫālīb-i ķīmīyā olmış idi. Altmış ḫokuz Cemāzi'l-ülā'sında Meḫemmed Efendi yerine Erzenü'r-rūm ḫazāsıyla terfih, yetmiş Zi'l-ķa'de'sinde 'azl ve yerlerine Ḳarabaş Şeyḫ-zāde'ye tevciḫ olındı. Yetmiş bir evā'ilinde Çirmen ḫazāsı ta'yīn olınmış idi. Yetmiş beş ḫudūdında Şāmī 'Abdü'l-laḫīf Efendi yerine Ḥablus Şām ḫazāsıyla bekām oldılar. Yetmiş altı evā'ilinde munfaşıl ve ḫānelerine vāşıl olmuşlar idi. Sene-i mezbūre Receb'inde irtihāl ve dārü'l-inse isti'cāl itdi.

Mevlānā-yı merķūm maḫdūm-ı fezā'il-mevsūm idi.

Sivasī-zāde Efendi Ḥācesī 'Ömer Efendi

el-Mevlā 'Ömer. Taḫtgāh-ı Zū'l-ķadriyye olan Mar'aş nām şehir-i meşhūr ḫaḫabātından bedīd ve kesb-i fezā'il [165a] -i nefşāniyye ile ḫadri mezīd olup, dārü'l-

mülk-i Sitanbul'a gelüp, 'ālim ü 'āmil-i Rabbānī mazhar-ı tecelliyāt-ı Yezdānī kıdve-i meşāyih-i Rūm sâbıkü't-terceme Sivasī Efendi merhūm Āsitānesi'ne intisāb ve şerefi ihtişāş-ı hıdmet-i 'aliyyelerini iktisāb eyleyüp, el-ān zāviyelerinde zāviye-i irşādı ābiş-ğor-ı enām olan maḥdūm-ı ma'ālī vü mekārim 'unvānlarına mu'allim-i 'ilm ü 'irfān olmuş idi. Şeyḫü'l-İslām Aḫī-zāde Ḥüseyn Efendi'den iḫrāz-ı şerefi mülāzemet ve medāris-i 'ilmiyyede ifā-yı hıdemāt-ı 'aliyyeye himmet idüp, kırk akçe medreseden ma'zül iken elli Cemāzi'l-ülā'sında ḥāric elli ile Tācü'd-dīn-zāde yerine Ḥammāmiyye Medresesi'ne nā'il, elli dört Şafer'inde Şafvetī Efendi yerine Yeñi İbrāhīm Paşa Medresesi'ne vāşıl oldılar. Elli altı Rebī'ü'l-āḫir'inde Mollā Gürānī Medresesi virilüp, elli yedi Şa'bān'ında Ḥānḫāh Medresesi'yle taḫşil-i 'izz ü cāh itdiler. Elli toḫuz Şa'bān'ında şaḫn müderrisi Muḫteşem Emīr Efendi ile mübādele idüp, altmış Zī'l-ka'de'sinde Ḥaṭīb-zāde Efendi yerine Edrineḫapusu Mihrümāhı, altmış bir Şa'bān'ında 'Ā'işe Sulṭān, altmış iki Zī'l-ka'de'sinde 'Abdü'r-raḫīm-zāde Meḫemmed Efendi yerine Ḥāşekī Sulṭān Medresesi iḫsān olunup, altmış altı Şevvāl'inde Ḥalıc-ı-zāde Aḫmed Efendi yerine Süleymāniyye medārisinüñ biriyle tekmil-i medāris-i resmiyye itmişler idi. Altmış sekiz Muḫarrem'inde Ḥasan Paşa-zāde yerine ḫazā-yı fezā-yı Ḥalebü's-şebā mecrā-yı ḫükm ü imzāsı kılındı. Sene-i mezbūre Şa'bān'ında Es'ad-zāde Efendi yerine Mekke-i Mükerrime ḫazāsına naḫl ile tekrim ve yerleriyle Fāzıl Muşlī Efendi ta'zīm olındı. Yetmiş Cemāzi'l-ülā'sında munfaşıl ve yerlerine Mūsā Paşa imāmı Aḫmed Efendi vāşıl olduğdan şoñra Vize ḫazāsı arpalık iḫsān olındı. Yetmiş dört Muḫarrem'inde Ebu's-su'ūd-zāde Efendi yerine Edrine ḫazāsında murabba'-nişin-i 'izz ü temkīn olmuşlar idi. Yetmiş beş Şafer'inde 'azl ve yerlerine Bāḫī-zāde Es'ad Efendi vaşıl olunup, bunlara Ḳaraşu Yeñicesi arpalık virilmişdi. Yetmiş yedi evāsıtında vaḫşetgāh-ı dünyādan remān ve ṭayy-gerde-i şafaḫāt-ı eyyām ve ṭomārr-ı zamān oldı.

Mevlānā-yı mezbūr Sivasī Ḥ'ācesi dimekle meşhūr, 'ilm ü şalāḫla ma'rūf, pīr-i mu'ammer ve dīndār, dīde-düz-ı şafaḫāt-ı i'tibār idi. İbtidā Ḥanefī Efendi merhūm ile 'aḫd-i peyvend-i muşāheret birle ber-murād, şāniyen Baḫşī-zāde Efendi'ye dāmād olmuş idi.

'Abdü'l-hādī Efendi

el-Mevlā 'Abdü'l-hādī bin Ḥasan. Ḳatar-ı Rūm-ı cennet-rūsüm ḫalem-revinde ḫaşabāt-ı [165b] sūtūde-şifātdan Begbāzārī Ḥasan Efendi'nüñ ferzend-i dil-bendi ve

maḥdüm-ı hıredmendidir. Biñ on beş Zî'l-ḥicce'sinde ḳadem-nihāde-i ḳademe-i vücūd ve māü'l-ḥayāt-ı hestīye vürūd itmiş idi. İsti' dād-ı Ḥudā-dād delīl-i rāh-ı reşādı olmağın Şeyḫü'l-İslām-ı fāzıl-ı meşhūdü'l-enām Bolevî Muştafâ Efendi Āsitānesi'ne ittişāl ile ḳand-i ma'ād-i ifādelerinden vāşıl-ı rütbe-i ḳabūl olmuşlar idi. Bu ḥāl üzere güzārende-i eyyām ü leyāl iken biñ elli Zî'l-ḳa'de'sinde kırk aḳçe ile Yavuz-zāde Efendi'den mülāzemetle nā'il-i e' azz-ı āmāl olup, biñ altmış dört Şa'bān'ında Fenārî-zāde Efendi yerine Defterdār Yaḥyâ Medresesi ḥāriciyle itfā-yı nā'ire-i ḡayret-i emşāl itdiler. Altmış yedi Muḥarrem'inde ... yerine 'Abdu'r-raḥmān Paşa Medresesi'yle kām-revā, altmış sekiz Şafer'inde Hābîl-zāde Efendi yerine şāniye-i Ḥusrev Kethudā Medresesi'ne revnaḳ-baḫşā oldılar. Sene-i mezbūre Receb'inde Tatar 'Abdu'llāh Efendi yerine Ḥāfız Paşa Medresesi'ne vāşıl, altmış ṭoḳuz Muḥarrem'inde Fenārî-zāde Efendi yerine Mollā Gürānî Medresesi'ne nā'il oldılar. Yetmiş Receb'inde ... yerine Rüstem Paşa Medresesi'ne i'tilā, yetmiş iki Şafer'inde ... yerine Sinān Paşa Medresesi'ne irtikā eylediler. Yetmiş dört Receb'inde Arpacı-zāde 'Alî Efendi yerine Belḡrad mevleviyeti iḥsān olunup, der-'aḳab Medīne-i Münevvere pāyesiyle tevfir-i tevḳîr olındı. Yetmiş beş Muḥarrem'inde ma'zül ve yerlerine İbrāhîm Efendi mevşül oldı. Yetmiş yedi Rebî'ü'l-evvel'inde fevt olup, Ḥāric-i Sūr'da Emîr Buḫārî ḫazretleri ḳurbinde defn olındı.

Mevlānā-yı muḥarrerü'l-eṭvār ehl-i 'ilm ve şāhib-i vaḳār, edīb ü muḫteşem, 'iffet ü diyānetle mu'allem idi. Evā'il-i ḫālinde Bolevî Efendi merḫūmdan telemmüzleri taḳrîbiyle intihā-yı emrine dek ḫıdemātından ḡayr-ı münfekk iken *Hidāye* ve *Ḳādî* emşālî kütüb taḫrîr idüp, birer eşer-i celīl ibḳā itmişlerdür.

Ḥālen maḥdüm-ı 'ālî-ḳadrleri Feyzullāh Efendi birāderimüz müderris-i iḫdā's-semāndurlar. Kemāl-i 'iffet ve istiḳāmetleri sebebiyle kibār-ı ṭarīḳuñ mu'temini olup, bi'l-ilḫāh mu'teni ḫıdemātda istiḫdām olunurlar. Eger ma'nā müdāheneden tevaḳḳî-i ḫāciz-i ḳavimüz olmasaydı meḫāsin-i aḫlāḳları muḳtezāsı ratb-ı sāmīyeye istiḫḳāḳları bābında kümeyt-i ḫāmeye irḫā-yı 'inān şāyān görölürdi.

Muḥarrem-zāde Efendi

el-Mevlā Aḫmed bin Muḥarrem. Ṭabaḳa-i [166a] 'Oşmān Ḥānî 'ulemāsından biñ yigirmi sekiz Receb'inde Nehcî Sinān Efendi yerine şāniyen Bağdād-ı behişt-ābād ḳazāsıyla ber-murād olup, sene-i mezbūre Şevvāl'inde Ḥalebü's-şehbā'ya vāşıl olduğda, şahbā-yı mergle bî-hüş ve 'andelîb-i zebānı ḫazān-ı ecelden ḫāmüş olan Bafralı

Muḥarrem Efendi merḥūmuñ māh-ı Muḥarrem gibi muḥarremi ve zāde-i zāt-ı mükerrerimidür. Āfitāb-ı ezeliiden istifāza-i nūr-ı şu‘ūr idüp, ‘ulemā-yı ‘aşrdan istifāde ve levāzım-ı tarīḳ-ı ‘ilmīyi āmāde idüp, Şeyḫü’l-İslām Çelebi Müfti dimekle meşhūrü’l-enām olan zāt-ı mükerrerden mülāzım ve tarīḳ-ı tadrise ‘āzim olup, kırk akçe medreseden ma‘zül iken biñ otuz bir Zı’l-ka‘de’sinde ‘Abdü’r-raḫīm Efendi yerine Siyāvūş Paşa ḫāricine ‘urūc, otuz yedi Rebī‘ü’l-evvel’inde Bosnevī Meḫammed Efendi yerine Sinān Paşa Medresesi’ne vülūc itdiler. Kırk Cemāzi’l-āḫire’sinde Merḫabā-zāde yerine Ḥadīce Sultān Medresesi iḫsān olındı. Kırk iki Rebī‘ü’l-evvel’inde Bostān-zāde yerine şaḫna geldiler. Kırk üç Ramazān’ında Baldır-zāde yerine Burusa Sultāniyyesi’ne naḳl olındı. Ba‘dehū Süleymāniyye medārisinüñ biriyle tekrīm, andan Dārü’l-ḫadīs rütbesi zamīmesiyle Ayaşofya Medresesi’yle ta‘zīm olındı. Elli dört Şafer’inde Bostān-zāde yerine Yeñişehr każası ḫükümeti tefvīz olındı. Elli beş Receb’inde ma‘zül ve yerlerine Baḫşī-zāde Meḫammed Efendi mevşül oldı. Elli toḫuz Receb’inde Çeşmī-zāde maḫlūlinden Şām-ı cennet-meşām każası müyesser oldı. Altmış Receb’inde munfaşıl ve yerlerine Ḥasan Efendi-zāde vāşıl oldı. Altmış üç Zı’l-ka‘de’sinde Edrine pāyesi zamīmesiyle Kara Çelebi-zāde Maḫmūd Efendi yerine Ğalaṭa kaḫḫisi olup, sene-i kāmile tamāmında ‘azl ve yerlerine Ebū Sa‘īd-zāde Feyzu’llāh Efendi şāniyen vaşl olındı. Altmış altı Ramazān’ında Ḥasan Efendi-zāde üzerinden ‘Ayntāb każası arpalığıyla kām-yāb oldılar. Altmış yedi Şevvāl’inde Kaḫdrī-zāde Efendi yerine dārü’s-saltāna każası ‘ināyet olındı. Sene-i mezbūre Zı’l-ḫicce’sinde müteḫā‘id ve yerlerine Şa‘rānī-zāde Ebu’s-su‘ūd Efendi müteşā‘id olduğdan soñra bunlara Güzelḫişār arpalığı sezāvār görilmişdi. Yetmiş yedi Cemāzi’l-āḫire’sinde dārü’l-inse irtihāl eyledükde Keskin Dede mezāristānında mütevārī-i ḫāk-i fenā ve muntazır-ı hediye-i du‘ā oldı.

Mevlānā-yı merḫūm Muḥarrem-zāde Efendi [166b] dimekle ma‘lūm, pīr-i şāliḫ, sa‘ādetmend-i müfliḫ, şāfi-fu’ād, müslim-i pāk-i‘tikād idi. Sinīn-i ‘ömrleri ‘ıḫḫd-i sābi‘i mütecāviz olması menḫūldür.

Çırācı-zāde Efendi

el-Mevlā Meḫammed bin Resūl. Vilāyet-i Kaşamonı’dan zūhūr ve Çırācı-zāde dimekle zebān-zed-i cumhūr olup, semt-i İstanbul’a ‘atf-ı zimām ve taḫşīl-i ‘ilm-i şerīfe bezl-i sa‘y ü ihtimām birle sülūk-ı tarīḳ-ı seviyy ve iş‘āl-i nā’ire-i uḫrevī itmiş idi. el-Ḥāletü ḫāzihī şadr-ı ‘ālī-kaḫdr Kara Çelebi-zāde Meḫammed Efendi’dan iḫrāz-ı şeref-i

mülâzemet ve i'tilâ-yı me'âric-i 'izz ü 'alâya himmet eyleyüp, kırk akçe medreseden ma'zül ve muntazır-ı neyl-i me'mül iken kırk tokuz Zî'l-ħicce'sinde Sittî Ĥâtûn Medresesi'ne tevcih olındı. Elli üç Şafer'inde Nâ'ib 'Ömer Efendi yerine Papasoğlu Medresesi'ne tahrik olunup, elli altı Cemâzi'l-ülâ'sında İznik'de vâki' Süleymân Şâh Medresesi'ne gönderildi. Elli sekiz Cemâzi'l-ülâ'sında Ĥasan Efendi Medresesi'yle ta'zîm, elli tokuz Rebî'ü'l-âħir'inde Rüstem Paşa Medresesi'yle tekrîm olındı. Altmış Zî'l-ka'de'sinde yerinde müşîla i'tibâr olındı. Altmış bir Cemâzi'l-âħire'sinde Velî-zâde yerine Ġazanfer Ağa Medresesi'yle nâ'ilü'l-merâm oldı. Altmış dört Cemâzi'l-ülâ'sında Çuķacı-zâde yerine şâniyen Ġazanfer Ağa Medresesi virildi. Altmış yedi Receb'inde Çâker Ağa-zâde yerine Maħmûd Paşa Medresesi sezâ görilüp, altmış tokuz Muħarrem'inde Āvâre-zâde dâmâdı 'Abdu'llâh Efendi yerine Ĥaşekî müderrisi oldı. Yetmiş Receb'inde Ünsî Efendi yerine Üsküdar kazâsı tevcih olındı. Yetmiş iki Şafer'inde munfaşıl ve yerlerine selef-i sâliḡi Çâker Ağa-zâde vâşıl oldı. Yetmiş altı Cemâzi'l-ülâ'sında Baba Ĥalîl maħlûlinden Eyyûb kazâsı tefvîz olındı. Yetmiş yedi ĥilâlinde menşûr-ı zindegânîsi tayy-gerde-i dest-i memât olup, mansıb-ı ĥayâtdan ma'zül ve yerlerine Kõoçbaş Maħmûd Efendi mevşûl olup, Ĥazret-i Ebâ Eyyûb-i Enşârî râğıya'llâhu 'anhu rabbetü'l-Bârî türbe-i şerîfleri ĥâricinde medfûn oldı.

Mevlânâ-yı mezbûr 'iffet ü 'işmetle meşhûr, şâfi-fu'âd, merdüm-i pâk-i' tikâd idi. Sinîn-i 'ömri yetmiş yedi sâle mevşûl olduğı kerîme-zâdeleri Ĥasan Efendi'den menķûldür.

Merħabâ-zâde Efendi

el-Mevlâ Aħmed bin 'Abdu'llâh bin Merħabâ. Biñ yigirmi târiħinde Banaluķa kâğisi iken fevt olan zümre-i kużât-ı sûtüde-şifâtdan Ĥulûşî maħlaş [167a] Merħabâ-zâde 'Abdu'llâh Efendi'nüñ ferzend-i ercümendi ve maħdum-ı dil-bendidür. İ'dâd-ı levâzım-ı isti'dâd ve şadru'l-ifâde Ġanî-zâde Efendi Āsitânesi'ne istinâd eyleyüp, ĥıdmet-i 'aliyyelerinden mülâzım ve ba'z-ı medârisde müdâreseye müdâvim olup, kırk akçe medreseden ma'zül ve ĥâric elli rütbesine muntazır-ı vuşûl iken, otuz bir Şafer'inde Gümülcineli 'Alî Efendi yerine Kepenkci Sinân Medresesi iħsân olınmış idi. Otuz iki Zî'l-ħicce'sinde Mü'ezzîn-zâde 'Abdü'l-kâdir Efendi yerine Sekbân 'Alî Medresesi'ne tahrik olındı. Otuz üç Cemâzi'l-âħire'sinde Bosnevî Maħmûd Efendi yerine Kıpudan 'Alî Paşa pâyesine i'tilâ itdi. Otuz beş Ramazân'ında Nokķa-zâde

yerine Murād Paşa Medresesi'ne irtikā itdiler. Kırk Cemāzi'l-āhire'sinde selef-i sālifi Mü'ezzin-zāde yerine Kızıl Muşluk ta'bir olunan Hādice Sultān Medresesi tevcih olındı. Sene-i mezbūre Zi'l-ka'de'sinde şahın taħillesiyle Emir 'Alī Efendi yerine Saķız kaźāsına gönderildi. Kırk iki Rebī'ü'l-evvel'inde ma'zül ve yerlerine Maħmūd Efendi mevşül oldu. Kırk üç Rebī'ü'l-āħir'inde Tefiķi-zāde Meħemmed Emīn Efendi yerine İzmir manşıbı 'ināyet olındı. Kırk dört Zi'l-ka'de'sinde munfaşıl ve yerlerine şāniyen Celeb Mūsā Efendi vāşıl oldu. Andan yine Saķız kaďisi olup:

Nazm

Manşıbum artup ziyāde eyler vü gelmek için

Şol üç ādem kaķkın ādem gibi kaķdum geri

maźmūnı ile tesliyet bulup, ba' dehū Belgrad-ı behişt-ābād kaźāsıyla ber-murād ve dāfi' - i iztırāb-ı fu'ād oldılar. Elli üç Şafer'inde merfū' ve yerlerine Hāşimī-zāde Efendi mevşül oldu. Elli beş Şafer'inde Kara Süleymān Efendi yerine Filibe kaźası ħükümeti tefvīz olındı. Elli altı Şafer'inde 'azl ve yerlerine Başmaķcı-zāde Meħemmed Efendi vaşl olındı. Altmış Receb'inde Beyānī Efendi yerine Eyyüb kaďisi olup, altmış bir Şa'bān'ında munfaşıl ve yerlerine Ebu'l-ħayr Efendi vāşıl oldu. Altmış beş Şevvāl'inde ħalefi Hāşimī-zāde Efendi yerine Burusa pāyesi zāmimesiyle İzmir kaźası virildi. Altmış altı Şevvāl'inde ma'zül ve yerlerine Şafvetī Efendi mevşül oldu. Altmış toķuz Muħarrem'inde Bosnevī 'İsā Efendi def'a-i şāniyesi yerine Edrine kaźasıyla tekrīm olunup, sene-i mezbūre Receb'inde ma'zül ve yerleriyle Ya'ķūb Efendi nā'il-i me'mül oldu. Yetmiş üç ħilālinde İstanbul pāyesiyle ta'zīm olunup, Muşlī Efendi üzerinden Eyyüb kaźası arpalık [167b] iħsān olındı. Yetmiş beş Receb'inde selef-i sālifi 'İsā Efendi yerine İstanbul kaźāsına mevşül olmuş iken sene-i mezbūre Ramazān'ında arpalık ta'yini ile ma'zül olup, yerleri Bālī Efendi'ye sezā görildi. Yetmiş yedi Rebī'ü'l-āħir'inde rāh-ı nefesi beste ve revnaķ-ı mizmār-ı vücūdı şikeste olmuş idi. Ĥāric-i Sūr'da Emir Buħārī ħazretleri civārında medfündür.

Mevlānā-yı mezbūr ma'ārifle meşhūr, za' ifü'l-ilm, kaķvī'l-i' tiķād, ħabl-i metīn, şer'an şedīdü'l-istinād, cüz'-i meclis-i erbāb-ı ma'rifet, ħoş-şab' ve ħoş-şoħbet, cūd u seħāya mā'il, esbāb-ı iħtişāmı kāmil, ħüsn-i kitābetde kaķalem gibi 'alem, fenn-i mūsikīde müselleme idi.

Menkabe

Mervîdür ki şehri saltanatda âfitâb-ı rahşân ve evc-i rif'at ve velâyetde hürşid-i nûr-efşân Sulţân Murât Hân 'aleyhi'r-raĥmetü'l-mülkü'l-Mennân muĥarriblerinden Deyişci Ķara Muştafâ vesâţetiyle çâbüĥ-dest ve hoş-nüvîstlikde vâşıl-i sem' -i pâdişâh-ı deryâ-nevâl olduĥda, on beş günde tamâm itmek vech üzere *Tezkire-i Hasan Çelebi* kitâbetine me'mûr olur. Ba'de't-tamâm menâşıb-ı 'âliye-i devlet-i 'aliyyeden biriyle vâşıl-ı merâm olmaĥ eşnâsında Şeyhü'l-İslâm Yaĥyâ Efendi merĥûm ĥaberdâr olduĥda, şiyânetü't-tarîĥ-ı pâdişâha murâdı olan menâşıba 'adem-i istihkâk-ı zâtiyyesin beyân idüp, ba'de't-taĥyîr ve't-tercîĥ Saĥız ve Şofya ve Bosna ĥazâlarından biriyle maĥzar-ı iĥsân olmasın recâ itdükden sonra şâĥibü't-tercemeyi da'vet idüp, menâşıb-ı mezkûrenüñ birini tercîĥ ruĥşat virildükden Saĥız ĥazâsına rızâ gösterildi.

Bosnevî Şa'bân Efendi

el-Mevlâ Şa'bân bin Veliyyü'd-dîn. Perverde-i ĥâk-i pâki destyâz-i şimâr varaĥ-ı nigâr-ı nücûm olmada hem-ser-i naĥl-i bâsiĥ-âzâd, belki sebze-i bâlâ-bülendi hem-düş-ı serv-i şimşâd olan Bosna eţrâfında Nevesin nâm ĥaşabandan zuhûr ve âfitâb-ı celî pertev-i bâlâ dev gibi perde-i 'ademden menzil-i vücûda feyz-i nûr idüp, şem' -i efrûĥte şebistân-ı taĥşil-i sevâd ve serv-i efrâĥte-i şaĥn ve bostân-ı isti'dâd olduĥda, biñ yigirmi beş ĥudûdında semend-i 'azîmetin germ-ĥîz ve kemend-i himmetin mânend-i zülf-i dil-âvîz, şikârgâh-ı talebde şûr-engîz ĥılıp, dârü's-salţanat cânibine 'inân-rîz olduĥda, Şeyhü'l-İslâm İbn Şeyhü'l-İslâm Ebû Sa'îd Efendi merĥûmuñ medrese-i mü'essesetü'l-erkânlarında dânişmendândan biñ yigirmi sekiz târiĥinde Anaţolı şadı Baĥşî Meĥammed Efendi iĥrâz-ı şeref-i mülâzemetle [168a] sûdmend olmuşlar idi. Ķaĥ' -ı merâtib ve aĥz-ı menâşıb iderek ĥırĥ aĥĥe ile Sa'dî Efendi Medresesi'ne mevşûl, ba'dehû yerlerinde ĥâric elli i'tibârıyla nâ'il-i me'mûl oldılar. Biñ ĥırĥ bir târiĥinde vezîr olan Tabanı Yaşşı Meĥammed Paşa'ya hem-şehrîsi Rûz-nâmecî İbrâĥim Efendi taĥrîbiyle teĥarrub idüp, ĥırĥ üç ĥudûdında Revân Seferi'ne serdâr olduĥda, bunlar ordu ĥâdîlîĥıyla tekrîm ve yerinde dâĥil ve şaĥn i'tibârıyla ta'zîm olunmuşlar idi. Sene-i mezbûre Şevvâl'inde Seyyid 'Abdu'llâh Efendi yerine Âmid ĥazâsı 'inâyet olup, nâ'ib irsâliyle zabt olunmuş idi. Ķırĥ beş Cemâzi'l-âĥire'sinde Mantıĥî Aĥmed Efendi yerine Şâm-ı cennet-meşâm ĥazâsına tebdîl ve yerleriyle Süleymân Efendi tebcîl olunduĥdan sonra:

Nazm

Harim-i 'izzetedür intihā-yı niyyetimüz

Tavāf-ı Beyt-i İlāhî'yedür 'azimetimüz

vefkince devlet-i hüccetü'l-İslām'a fā'iz ve sa'adet-i ziyāret-i ravza-i seyyidü'l-enāmı hā'iz olmak ārzūsıyla taraf-ı devlet-i 'aliyyeden istizān itdüklerinde me'müllerine müsā'adeden fazla taraf-ı pādişāh-ı deryā-nevālden yüz kırk yedi kırāt elmās irsāl olunup, Ravza-i Muṭahhara'da re's-i şerif muḳābelesine vaz' için tevkil olunmuşlar idi.

Gerekse ma'nevī olsun gerekse kuvvet-i şūri

Hele ḫaylī şerefdür maşdar olmak böyle hālāta

terānesiyle ni' met-i ğayr-ı müterakḳibe bilüp:

Menḳabe

Hattā mervīdür ki ol ḫidmet-i celileyi şiyāb-ı tayyibe ve tāhire ile edā mülāhazasıyla eşnā-yı taleplerinde tahrir ü taşhīḫ ve taḫşiye ve tenḳih itdükleri *Tenvirü'l-ebşār* nüshalarını bey' idüp, şemeniyle bir cübbe ve destār ve bir ḳamīş ve şalvār iştirā eyleyüp, rekb-i Şām ile ol taraf-ı pür-şerefe revān olurlar. Lākin meşāḳḳ-ı çend-rūze-i seferden 'arız olan a'yā marāz-ı ḫummāya mübeddel olup, medīne-i Ḥāce-i dü-serā 'aleyhi efdālū't-teḫyāya maḫmūmen vuşul ve ma'lūlen duḫul müyesser olduğda, ol üsbū' uñ yevm-i Cum'asına deġin kemāl-i za'f ve tāb-ı ḫummā ile dāne-pāş-ı eşk-i ḫaybet ü ġarām olup, "Āyā bu ḫālet-i edeb-ġudāz ile bādiye peymā-yı ārzū olduğum şeref nice tamām olur" daġdaġasıyla her bār Ravza-i Muṭahhara'ya vaz'-ı cebīn-i darā'at ve mihrāb-ı şifā-me'āb-ı peyvende nāşiye-sā-yı taḫiyyat ḳılurlar. Nişāngāh-ı subḫa-i eyyām olan rüz-ı āzīne, silk-i zuhūrda nümāyān olduğda, bī-tāb u tuvān mescid-i Resūl-i ekrem 'aleyhi'ş-şalātū'l-etemme revān olurlar. Ešnā-yı ḫuṭbede āteş-i tābiş-i derūn ile beyne'n-nevm [168b] ve'l-yāḳaḳa müşāhede iderler ki bir pīr-i rüşen-zamīr zāhir olup, bir cām-ı leb-riz şarābı bunlara işrāb itmekle derḫāl dār u ḫāne-i rahmet-i Raḫmānī'den şifā-yāb olup, fi'l-ḫaḳīḳa ol marāz-ı hā'il, bi'l-küllīye zā'il olmaġla nām-ı nāmīlerine menşūr ḫayāt-ı tāze muḫarrer olduğda:

Nazm

Bi-ḫamdi'llāh ḫayāt-ı tāze geldi cism-i bīmāra

İrişdi müjde-i şihḫat Ḥudā'dan ben dil-figāra

zemzemesiyle ber-vech-i dil-ḫāh ta'yin olınan Ḳapucıbaşı Beşir Aġa ile ol ḫidmet-i celileyi itmām müyesser oldı. Kırk sekiz Muḫarrem'inde Ḥalebī Aḫmed Efendi

mahlûlinden Mısr-ı zâtü'l-ehrâm kazâsına menkûl ve yerlerine Bahâyî Efendi mevşûl oldu. Kırk üç Şevvâl'inde munfaşıl ve yerlerine Hâce-zâde Semîn Efendi vâşıl oldu. Elli dört Zî'l-ka' de'sinde Kadri-zâde es-Seyyid Mehemmed yerine Edrine kazâsı tefvîz olındı. Elli beş Cemâzi'l-ülâ'sında ma'zûl ve yerlerine Başmaçcı-zâde Mehemmed Efendi mevşûl oldu. Andan İstanbul ihsân olunup, altmış bir Cemâzi'l-ülâ'sında Kudsi-zâde Efendi yerine Anaçolı şadâretiyile kâm-yâb oldılar. Sene-i mezbûre Ramazân'ında müteka'id ve yerlerine Hâce-zâde Mes'ûd Efendi şa'id oldu. Halefleri arpalığı Gümülcine ma'-Yeñice bunlara virildi. Altmış beş Zî'l-ħicce'sinde pâye-i şadâret-i Rûm ile mevsûm, altmış altı Ramazân'ında Kemâl Efendi-zâde yerine şadr-ı Rûm ve nâ'il-i gâyetü'l-gâyât-ı merûm olduçda, Sâmi'î Efendi bu güne târiħ dimişdür:

Mısrâ'

Meh-i evc-i himem Şa'bân Efendüñ Rûm ili oldu

Mutaşarrıf olduçları arpalıçları seleflerine 'inâyet olındı. Altmış yedi Şa'bân'ında ref' ve yerlerine Bolevî Efendi naşb olındı. Bostân-zâde Efendi arpalığı Tatarbâzarcığı arpalıç virildi. Altmış sekiz Rebî'ü'l-âħir'inde 'Azîz Efendi üzerinden Gelibolı kazâsı arpalığına tebdîl, yetmiş üç Rebî'ü'l-âħir'inde Minkârî-zâde Efendi merħûm arpalığı Dimetoka kazâsıyla tekrîm, ba' deħü Tokat ve Ançara kazâlarıyla daħi ta'zîm olunmuşlar idi. Yetmiş yedi ħilâlinde terk-i bîmâr-ı ħâne-i fânî ve dârü'ş-şifâ-yı rahmet-i Rahmânî idüp, efrâziyede ittiħâz-ı mezâr ve ol küşede ħatt-ı raħl-i qarâr eyledi. [Der-kenâr] Bu mısrâ' intikâline târiħdür:

Cây ola kaçır-ı cinân bi'l-Fâtiħa

Mevlânâ-yı merkûm 'atf u nezâhet ile mevsûm, şehî vü kerîm, ħalîm ü selîm, mü'min-i müteşerri', dervîş-nihâd ve mütevâzi', 'ulûm-ı nâfi'ada ser-efrâz, şalâħ u 'iffetle mümtâz idi.

Şeyhü'l-İslâm Ĥanefî Efendi⁸⁵⁸

el-Mevlâ Mehemmed Ĥanefî. Memleket-i İrân'dan belde-i Naħcivân'da naķş-ı vücûdı [169a] şahîfe-i zemîne resm-i zamân olup, eyyâm-ı cüvânîde 'ulemâ-yı 'Acem'den taħşîl-i 'ilm ü 'irfân ve tekmîl-i mebânî-i fazl ü beyân itdükden soñra mihr-i cihângird gibi ârzü-yı seyr-i diyâr-ı Rûm-ı cennet-rüsûm ile dârü'l-mülk-i Sitanbul'a kudûm eyledükde, rüy-ı ümmîdi kibâr-ı 'aşruñ biri luţfiyla bäsîm ve ħıdmetlerinden

⁸⁵⁸ Der-kenâr: Faķîr Medîne-i Münevvere kâğisi iken kırk üç senesiyle müverraħ ve maħtûm sicillini görmüş idüm.

mülâzım olup, aḥz-ı medâris ve ‘aḳd-i mecâlis iderek kırk aḳçe medreseye mevşûl, andan daḫi ma‘zûl iken otuz üç Şevvâl’inde İbrâhîm Efendi yerine ḥâric elli ile Rodoscuḳ’da Rüstem Paşa Medresesi’yle kâ-m-revâ, otuz yedi Ramazân’ında Ḥelvâcî-zâde dâmâdı Maḥmûd Efendi yerine Ḳadırğa Limanı’nda Meḥemmed Paşa Medresesi’ne revnaḳ-baḥşâ olup, otuz toḳuz Zî’l-ḳa‘ de’sinde Ḳudsî-zâde Efendi yerine İsmiḥân Sulṭân Medresesi iḥsân olındı. Kırk bir Cemâzi’l-âḫire’sinde ‘Acem Aḫmed Efendi yerine şaḫna geldiler. Kırk iki Rebî‘ü’l-evvel’inde Ğül Muştafâ Efendi yerine Edrine Bâyezîdiyye’sine irsâl ve kırk iki târiḫinden soñra Hüdhüd ‘Abdü’l-ḳâdir Efendi yerine belde-i mezbûre Selîmiyyesi’ne işâl olındı. Kırk üç Şafer’inde Bâlî-zâde Efendi yerine medîne-i Münevvere-i Resûl-i ekrem ‘aleyhi şalâtu’llâhi’l-etemm ḳazâsı ḥükümeti ile teşrîf olunmuşlar idi. Ba‘de ḳazâe’l-vaṭar elli bir Zî’l-ḳa‘ de’sinde Ḥ‘âce-zâde ‘Alî Şâh Efendi yerine Mısr-ı zâtü’l-ehrâm ḳazâsıyla maḳẓî’l-merâm oldılar. Elli üç Rebî‘ü’l-âḫir’inde munfaşıl ve yerlerine Mûsâ Efendi vâşıl oldı. Elli altı Receb’inde Bolevî Efendi yerine Edrine ḳazâsı tefvîz olunmuş idi. Elli yedi Rebî‘ü’l-âḫir’inde ma‘zûl ve yerlerine Kebîrî Meḥemmed Efendi mevşûl oldı. Elli sekiz Muḫarrem’inde ba‘z-ı erbâb-ı devlet recâsıyla İmâm-zâde Efendi yerine baḡteten Anaṭolî şadı oldılar. Sene-i mezbûre Cemâzi’l-ülâ’sında ref‘ olunup, maḳâmlarına Memek-zâde Efendi naşb olındı. Altmış bir Ramazân’ında ma‘zûl Ḳudsî-zâde Efendi yerine şadr-ı Rûm ve vâşıl-ı müntehî’l-merûm olup, altmış iki Ramazân’ında yerlerine Ḥüsâm-zâde Efendi nâ’il-i me’mûl oldı. Anlaruñ mutaşarrıf olduḡı Anḳara arpalığı bunlara muḳarrer ḳılındı. Altmış altı Ramazân’ında Ḥ‘âce-zâde Mes‘ûd Efendi yerine manşib-ı celîl-i fetvâ zât-ı fezâ’il-simâtlarına elyaḳ u aḫrâ görölüp, altmış yedi Cemâzi’l-âḫire’sinde arpalıkları olan Anḳara ḳazâsın Şeyḫ-zâde Efendi’ye [169b] tevcîh itmişler idi. Sene-i mezbûre Şafer’inde Bâlî-zâde Efendi mesned-nişîn-i ‘izzet ve bunlar ḳuşe-güzîn-i ‘uzlet olduḳda, Dimetoḳa ve Ṭaḡardı ḳazâları arpalık virildi. Altmış sekiz Muḫarrem’inde arpalıkları Ḳadrî Efendi’ye virilüp, Menteş-zâde üzerinden Güzelḫişâr ḳazâsı tevcîh olunmuş idi. Rebî‘ü’l-evvel’de Ṭırnova ḳazâsı arpalığına mutaşarrıf olan Bostân-zâde Efendi ile mübâdele itdiler. Altmış toḳuz Muḫarrem’inüñ üçüncü yevm-i şelâsede gülşen-i ḫayâtı âsîb-i resîde-i ḫazân ve gülberg-i cem‘iyyeti perîşân olup, Ḥazret-i Ebâ Eyyûb raḫiya’llâhu ‘anhu ‘allâmü’l-güyûb türbe-i şerîfeleri civârı mekâbirinde mütevârî-i ḫâk-i fenâ ve meyl-i mezârı nişângâh-ı tîr-i du‘â ḳılındı. Zamânı şu‘arâsından Tâ’ib Çelebi didüḡi târiḫ-i mersûm pesendîde-i şu‘arâ-yı Rûm olmuş idi:

Mıṣrā‘

Cenneti ide maḳām-ı Ḥanefî Rabb-i Mucîb

Mevlânâ-yı mezbûr envâ‘-ı fezâ‘il ile meşhûr, millet-i Ḥanefiyye’nün müftî-i müşkil-güşâsı, ‘ulûm-ı ‘aqliyye vü naqliyyenün merd-i bî-pervâsı, cedîdü’l-lisân, şedîdü’l-beyân idi. Pîr-i fânî olmağla evâhîr-i ‘ömrinde:

ان الثمانين والبلغتها

قد أحوجت سمعى الى ترجمان⁸⁵⁹

maẓmûnı muvâfıq-ı ḥâli vâkı‘ olmuş idi.

Uzun ‘Abdu’llâh Efendi

el-Mevlâ ‘Abdu’llâh bin Meḥemmed. Fi’l-aşl vilâyet-i Ḥamîd’de Ağırnas nâm ḳaşabadan zühûr ve ‘arâ‘is-i ‘ilm ü ‘irfâna şarf-ı nefâ‘is-i memhûr idüp, reh-rev-i himmetine nûr-ı hidâyetini çerâğ ve dağdağ-a-i dünyâ-yı denîden ferâğ eyleyüp, kenâr-ı deryâda Ḳılıç ‘Alî Paşa Câmî‘i’nde imâm ve muḳtedâ-yı enâm olan merd-i sa‘âdetmendün şâh-ı şecere-i vücûdı ve nihâl-i ravza-i zât-ı mes‘ûdı Uzun ‘Abdu’llâh Efendi’dür. Taḥşîl-i ‘ilme muvaffaḳ ve erbâb-ı isti‘dâda mülḥaḳ olduğda, Şeyhü’l-İslâm Aḥî-zâde Ḥüseyn Efendi merḥûm ḥıdmetlerinden mülâzım ve ḳat‘-ı menâzil-i ṭarîḳa ‘âzim olup, elli sekiz Cemâzi’l-ülâ’ında Canikî Ḥüseyn Efendi yerine Şâhḳulı Medresesi’ne taḥrîk olındı. Elli toḳuz Şa‘bân’ında Vânî ‘Alî Efendi yerine şâniye-i Zekerıyyâ Medresesi’ne i‘tilâ, altmış iki Muḥarrem’inde Sa‘dî-zâde yerine Dâvûd Paşa Medresesi’ne irtikâ idüp, altmış beş Şevvâl’inde şahn medârisinün biriyle kâm-revâ oldılar. Altmış altı Şevvâl’inde Dârü’l-ḥadîş-i Sinân Paşa müderrisi Mu‘îd-zâde ‘Abdu’llâh Efendi ile münâḳale itdiler. Altmış yedi Ramazân’ında Enes Efendi yerine Üsküdar Mihrümâhı, altmış [170a] sekiz Cemâzi’l-âḥire’sinde Çömez Aḥmed Efendi yerine Ḥâşekî Sultân’ı, altmış toḳuz Muḥarrem’inde Çavuş-zâde Muştafâ Efendi yerine Ayaşofya-yı Kebîr, yetmiş Receb’inde Sa‘dî-zâde yerine Süleymâniyye müderrisi olup, yetmiş bir Şa‘bân’ında Ḥalebî Muştafâ Efendi yerine Ḥalebü’ş-şebâ ḳazâsıyla nâ‘ilü’l-merâm oldılar. Yetmiş iki Şevvâl’inde ma‘zûl ve yerlerine Çeşmî-zâde Meḥemmed Efendi mevşûl oldı. Yetmiş altı Cemâzi’l-âḥire’sinde Burusa pâyesiyle ḳayını Āvâre-zâde maḥdûmı Mes‘ûd Efendi yerine Şâm-ı dârü’s-selâm ḳazâsıyla bekâm olmuşlar idi. Yetmiş yedi Ramazân’ında munfaşıl ve yerlerine Şeyhü’l-İslâm dâme mâ-dâme’l-

⁸⁵⁹ “Ben seksenime ulaştım ve artık kulağım da tercümana ihtiyaç duyuyor.”

eyyām Debbāg-zāde Efendi Һazretleri vāşıl oldu. Yetmiş sekiz Һudūdında intikāl ve dārū'n-Na'īm'e isti'cāl eyledi. Emīr Buĥārī Һuddise sirruhu'l-Bārī civārında medfūndur.

Mevlānā-yı merĥūm 'ilm ü fūrū'a intisāb ile ma'lūm, zeĥārif-i dūnyeviyyeden mu'riż, meşāġil-i 'ibādāta mütemaĥĥız, şāĥib-i sekīnet-i vaĥār, dāde-dūz-ı şāĥā'if-i itti'āz u i'tibār idi.

Āşārından 'Abdī maĥlaşı ile eş'ār-ı ābdārı vardur. Bu ebyāt andandur:

Nazm

Bir meclisūñ ki sāġar-ı Cem yādigārı yok
Ol āsitāne beñzer anuñ cūybārı yok

Būs u kenār ümmīdini hecr itdi ber-ĥaraf
Bir bahre dūşdi fülk-i dil aşlā kenārı yok

Durmaz ruĥuñ gehī güle geh māha beñzedür
Hiç yerde gökde 'Abdi-i zāruñ Һarārı yok

Fennī Yūsuf Efendi

el-Mevlā Yūsuf. Bir şāĥib-i himmetüñ mevālīsinden ve 'Abdu'llāh oġullarınuñ ahālīsinden olmaĥ üzere meşĥūrdur. Lākin kendüler Üskübī'l-aşl olmaların naĥl iderler imiş. Zāhir-i ĥāl Mevlā ve Mālikī ol Yūsuf-ı ĥüsnüñ dāmenine dest-res ol[duĥ]da izĥār-ı şefĥat-i pederāne ile tebennī ve ġurre-i şabāĥū'l-ĥayr cebīninden envār-ı necābet ve sedādı temennī eyleyüp, ta'līm-i 'ulūm-ı 'Arabıyye ve tefĥīm-i fūnūn-ı edebıyye itmege bezl-i maĥdūr ve sa'y-i mevūr eylemegin:

Şi'r

نقصان زقابست و كر نه على الدوام

فیض سعادتش همه كسرا برابریست⁸⁶⁰

şıdĥınca ĥātır-ı 'ātır feyż-i müzāhiri ezhār-ı ma'ārif ve leĥā'if-i bī-şümār ile mürebbī-ter olduĥda, ġālib-i ĥāl Şeyĥū'l-İslām Yaĥyā Efendi Һıdmetlerinden mülāzım ve Һarīĥ-ı 'ilme 'āzım olmış idi. Seyr-i menāzil ve Һat'-ı merāĥil iderek kırĥ aĥçe medreseye vāşıl, andan daĥi munfaşıl iken biñ elli yedi Ramazān'ında Mollā Şeref ĥāriciyle teşrīf

⁸⁶⁰ “Hata mümkündür, ancak devamlı olmamak şartıyla. Onun mutluluğunun bolluġu herkesle birlikte dir.”

olundu. Altmış bir Şafer’inde Nüh Efendi [170b] yerine Fâtıma Hâtün Medresesi’ne hareket idüp, sene-i mezbûre Şa‘bân’ında Hüseyn Efendi yerine Hammâmiyye Medresesi’ne dâhil, altmış dört Şevvâl’inde selef-i sâlihi Nüh Efendi yerine Yahyâ Efendi Medresesi’ne vâsıl, altmış yedi Receb’inde Muşlî Efendi yerine şahnuñ birine nâ’il oldu. Altmış sekiz Şafer’inde İmâm-zâde Efendi yerine Şâh Sulţân Medresesi ihsân olunup, yetmiş Muharrem’inde Kalendar-ğâne Medresesi virildi. Sene-i mezbûre Cemâzi’l-ülâ’sında Şeyh Halîl Efendi-zâde yerine Medîne-i Münevvere dâmet bi-envâri’s-şalâti müsevvere kazâsıyla tekrîm olındılar. Yetmiş iki Rebî‘ü’l-âhîr’inde Mûsâ Paşa imâmı yerine Ka‘be-i Mu‘azzama kazâsına naql u taḥvîl ve yerleriyle Hasan Efendi tebcîl olunup, Beldeteyn-i Mükerrremeyn’de icrâ-yı şerî‘at ve mükerreren edâ-yı ḥacc ve ziyâret ü menâsik-i mefrûzaya ri‘âyet müyesser olup, mağbûṭ u maḥsûd ve Mollâ Câmî ḳuddise sirruhu’s-sâmî beyt-i meşhûrıyla mes‘ûd olmuştur:

Naẓm

که بود یا رب که رود ریثرب و بطحا کنم
که بمکه منزل و که در مدینه جا کنم⁸⁶¹

Yetmiş üç Cemâzi’l-ülâ’sında ‘azl ve yerlerine ‘Alî Efendi-zâde naşb olunup, bunlar Karnâbâd ve Havâşş-ı Ahî arpalıklarıyla hoş-ğâl, güzârende-i eyyâm ü leyâl iken yetmiş yedi Cemâzi’l-âhîre’sinde şubḥ-ı firûz-ı ḥayâtı şâm-ı dil-sûz-ı memâta mütebeddil olup, riyâz-ı cinânda⁸⁶² لَدَّةٌ لِّلشَّارِبِينَ⁸⁶³ şarâbını nûş eyledükde⁸⁶³ كَأَنَّهُمْ لَوْلُوْا مَكْنُوْنَ⁸⁶⁴ ğılmânından ve⁸⁶⁴ مَمَّا يَتَخَيَّرُونَ وَلَحْمِ طَيْرٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ ile müntakîl oldu. Edrinekapusu ḥâricinde medfûndur.

Mevlânâ-yı merḳûm ḥârim-i maḥâdim-i ‘ulûm, zekâ-yı Hudâ-dâd, muḳârin-i sa‘yü ü ictihâd olmağla vâsıl-ı rûtbe-i kemâl ve ḥâ’iz-i rûtbe-i ‘âlû’l-‘âl idi.

el-Mevlâ en-Nihrîr ‘Abdu’r-raḥmân el-Kürdî

el-Mevlâ el-Fâzıl ‘Abdu’r-raḥmân bin İbrâhîm el-Kürdî eş-Şahrânî eş-Şâfi‘î. Neyyir-i ḥayyir-i zât-ı güzîni diyâr-ı Kürdistân’da ğâyet ḥüsn ü melâḥatle büldân-ı cihândan mümtâz ve gülistân-ı memâlik-i İrân u Turan içre serv-i ra‘nâ gibi cümleden ser-efrâz olup, ekşer ḥalkı daḳîka-şinâs ve nükte-dân olan kaşaba-i Şahrân’dan zuhûr ve

⁸⁶¹ “Ya rabbî! Ne zaman yüzümü Yesrib ve Batha’ya süreceğim? Ne zaman Mekke’yi menzil, Medine’yi yer edineceğim?”

⁸⁶² *Kur’ân-ı Kerîm, Saffât Sûresi*, 37/46, “İçenlere lezzet verir.”

⁸⁶³ *Kur’ân-ı Kerîm, Tûr Sûresi*, 52/24, “sanki onlar saklı inci gibi ...”

⁸⁶⁴ *Kur’ân-ı Kerîm, Vâkıa Sûresi*, 56/20-21, “(Onlara) beğendikleri meyveler, canlarının çektiği kuş etleri ...”

ğurre-i cebīn-i isti‘dādı āfitāb-ı ‘ināyet-i ezeliyyeden istifāza-i pertev-i şu‘ūr idüp, vāşıl-ı rütbe-i isti‘dād ve nā’il-i derece-i ‘aql-ı müstefād olduğda, efđal-i fużalā-yı zamānı olan sābıķū’z-zıkr Āmidī Mollā Çelebi öñine diz çöküp, taşşıl-i fezā’ilden tayy-ı merāhil ve kıat’-ı menāzil yigirmi bir senede hāşıl olup, devlet-i tadrise vāşıl u nā’il olmaları zāde-i tab‘ları olan bu iki [171a] beyt-i Fārisī ile müşbetdür:

Nazm

شد هزار بیست و پنج از هجرت خیر الانام
کشت از آن بس بنده بر استاد صرفی را غلام

شهر ثانی از شهر چار و چل بعد از هزار
روی آمد شکرالله شد بتدرسیم مقام⁸⁶⁵

Ba‘dehū seccāde-zīb-i mihrāb-ı tadrīs ü ifāde ve feyz-i havāşıl-ı k̄abiliyyet ehl-i istifāde olup, nev-be-nev neşr-i fevā’id-i ifādesi mütezāyid ve mihr-i eşi‘a-pāş-ı ifāzesi sipihr-i terakķī ve te‘ālīde müteşā‘id olarak fevāyih-i miskīye-i hüsn-i zıkrı mücmere-i gerdün iştiḥārdan etrāf-ı ‘āleme fāyih ve mäh-ı cihān-gird şenāsı eknāf-ı eķāş-i büldāna gün gibi lāyih olup, cevāhir-i ta‘rīf ü tavşīfı zebān-ı vāridin ve şādırin vesātetiyile sāmī‘a-zīb-i aşāb-ı dād ve dehş ü k̄arī‘-i şimāḥ-ı erbāb-ı ‘aṭā ve bahşış olıcak⁸⁶⁶ mażmūnı peyveste-i rişte-i medīne-i Āmid’de Mes‘ūdiyye Medresesi ḥayrū’l-iḥsān mā-ḥazar bulunmağla bālā-yı k̄adrine ber-düş idüp, daḥi mevā‘id-i ‘atiyye ve ‘avā’id-i müstaķbele ile mev‘ūd buyrulmuşlar idi. Bināberān şehir-i mezbūrda ḥıdmet-i kıalem-i iftā cenāblarına iḥsān u ‘aṭā olınup:

Nazm

بود مرد هنرور راهرانکشت
کلیدی بهر قفل زردرمش⁸⁶⁷

neşvesi şānında zāhir olup ve min ba‘dü mücmere-dār-ı pāy-ı ḥareketi keşide-i dāmen-i k̄anā‘at idüp, altmış altı ḥudūdına degin efđal-i bākıyyāt-ı şālīḥāt ve aḥsen-i t̄ā‘āt ü ḥayrāt olan neşr-i ‘ulūm-ı dīniyye ve ināre-i envār-ı mihr-āşār-ı yaķīnine ve sā’ir t̄ā‘āt-ı seniyye-i rażiyye ve i‘māl-i marziyye ile güzārende-i evķāt-ı ‘ömr olup, āḥirū’l-emr

⁸⁶⁵ “İnsanların en hayırlısının (Hz. Muhammed) hicretinden 1025 yıl oldu. Ondan sonra köle üstadı için hizmet sarfına döndü.

Binden sonra, dört ve kırk aylarından ikinci ay Allah’a şükürler olsun ki eğitimim tamamlanmaya yüz tuttu.”

⁸⁶⁶ “Gencin tabiatı kendini gizlemeye çalışır ama onun eyleminden içindekiler anlaşılır.”

⁸⁶⁷ “Hünerli adam için her parmak, altın kilidi açan (avucundaki) anahtardır.”

serv mişāl gülşen-i cihāndan keşīde-dāmen olup, şarşar-ı tündbād-ı fenā berg ü bār-ı vücūdın mütevārī-i ḥāk ḥafā kıldı.

Ol monlā-yı fā'ıķū'l-aķrān nādire-i devr-i zamān, keşşāf-ı müşkilāt-ı ḥakā'ıķ, ḥallāl-i mu'zılāt-ı deķā'ıķ, ḥāvī-i ma'ārif ü kemālāt-ı vehbī, cāmī'-i 'ulūm-ı fıtrī vü kesbī, riyāz-ı ḳalb-i ma'ārif-āyātı reşehāt-ı şehāb-ı kemālātıyla tāze vü ter ve devḥa-i dil ü cānı ešmār-ı fūnūn-ı gūn-ā-gūn ile pūr-bār ve bir sīmā-yı 'ulūm-ı ḥikemiyye be-taḥşış fūnūn-ı riyāziyyede Cemşid-i zamān ve Aristo-yı cihān ve bi'l-cümle 'ulūm-ı külliye ve ma'ārif-i cüz'iyede māhir ve 'adil ve nazīri nādir idi.

Āşārından tedrīs itdügi kütüb ḥavāşisi dest-i ḥaṭṭıyla muḥaşşī ve muşahḥih ve gerden ü gūş-ı eyyām ḳalā'id-i ferā'id-i aķlām-ı müşgīn-erķāmıyla muḥallā ve muvaşşah olmağın ta'likāt-ı laṭifesi āfāķa [171b] münteşir ve āfitāb-ı 'ālem-tāb gibi eṭrāf u eknāfda müstehirdür ve ba'z-ı kütübe olan taḥrīrātı cem' ü tedvīn olup, müntefi' bir eşer-i dil-firīb olmuşdur. Bundan mā'adā ba'z-ı mebhāişe müstaķil resā'ili vardır. Ḥıdmet-i vālid-i raḥmet-iḥtivā bunlardan daḥi telemmüz itmeleriyle nihāyetde medḥ ü ıtrā buyurup, naķl iderler ki altmış tārīḥinde üstādımız sābıķū't-terceme Mollā Ćelebi merḥūmdan telemmüzümüz ešnāsında vālid-i merḥūm Āmid ḳāḫisi olup, derslerinden dūr ve ol zāt-ı fezā'il-simātuñ şoḥbetinden mehcūr olmaķ kederi ile vedā'a varduğımızda kemāl-i zekā ve feṭānetiyle ḥūzn ü melāllerimiz hisse buyurup, sebebinden su'āl, biz daḥi keşf-i mā-fi'l-bāl itdükte “Dersden infikāke elem çekme. Zīrā varacağunuz şehrde bizüm Mollā 'Abdu'r-raḥmān vardır ki el-ān benden yaḥşi mollādur. Saña bir kāğıd vireyüm. Murāduñ olan dersi tedrīs eylesün” dirler. Vālid-i merḥūm daḥi “Ḥāşā sulṭānum! Ol sizün şāķirdüñüzdür, size tefavvūķ belki taķarrüb idemez” didüklerinde, “Belī. Mollā 'Abdu'r-raḥmān bizüm şāķird-i pūr-iḥtişāsımızdur. Bizden bedā'idüp, bizden tekmi'l eylemişdür. Lākin biz erbāb-ı rūsüm ile iḥtilāṭ ideli metrūk olup, ol dā'imī meşgūl olduğundan bize galebese vardır” dirler. Fi'l-vāķi' cevād-ı ḥoş-ķalem ile nāme-i belāğat-tev'emleriyle ṭayy-ı merāḥil, ḳaṭ'-ı menāzil iderek şehr-i mezbūra duḥūl ve mektüb-ı merķūm şāḥibū't-tercemeye vuşūl bulduķda, fevķa'l-melḥūz mesrūr u maḥzūz olmağın maṭlūb u mübteğā olan derse ibtidā itdürüp, biraz zamān mānend-i Süheyl-i Yemānī ol kān-ı fażl ü 'irfānı terbiye ve mişāl-i ḥürşid-i raḥşān ve şehāb-ı nīsān ol bostān-ı ma'ārif-i bī-şümārı tenmiye ile müfid olmuşlar idi. Binā-berīn her çend meydān-ı medḥ ü şenālarında kümeyt-i ḥāmeye menzil virilüp, muṭlaķū'l-inān ḳılına. Min ba'dü ser-keşīde ve āremīde olmağa imkān yoķdur. Fil-

zâlik bundan ziyâde cümel-i menâkıb ve mefâhiri elif-i müteharrik kalem ve nûn-ı müşeddedât ile mü'ekked ve binâ-yı sarây şenâ ve ıtrâları bundan artık merfu' ve meşîd kılınmadı.

Fâzıl-ı Müfettiş Süleymân Efendi

el-Mevlâ el-Fâzıl Süleymân bin Maḥmūd. Āsūdegân-ı Cenâb-ı Mevlevî nâzım-ı kitâb-ı Meşnevî olan Ḳonya ḳurbinde Zülûfke sancagında Eyneliler nâm bir ḳaryedendür. Vâlidî müte'eyyinân-ı tüccâr-ı zevi'l-ıktidârdan Maḥmūd nâm merd-i şâlih ve müte'affif ve rücül-i munşif olmağın ol merd-i sa'âdetmend bahâne-i ticâretle taḥtgâḥ-ı dîrîn-i âl-i Selçûḳ olan Lârende şehrinde âmed-i şodda [172a] iken keşret-i meşayih u'ulemâ ve vefret-i şulehâ vü fuzalâsını mu'âyene ve necl-i necîbinde sûtü'-ı nûr-ı fiḥnat ve işrâḳ-i zû-i zekâvet ve rü'yet-i ke's-şems-i vaḳti'l-hevâcir zâhir ü bâhir idüğün müşâhede itmekle:

868 يمین مهر ابوت گرفت جیب دلم

fehvası üzere “tek oğlum okusun” diyü, diyâr-ı ḳadîmin terk idüp, ḳaşaba-i mezbûrede tavaḫḫun idüp, ol lü'lü-i lâlâyı ḥâk-i cehl ü mezelletden ref' için müftî-i beled olan fâzıl-ı nâmdâr Naşûḥ Efendi'nün bostân-ı fazlından tefekküh ü telezzüz, ba'dehü Beyânî Efendi ḥıdmet-i pür-bereketinden ta'allüm ü telemmüz itdükden soñra baḳıyye-i'ulümü'ulemâ-yı diyâr-ı Rûm'dan tekmi'l ḳaşdıyla dârü'l-mülk-i Sitanbul'a duḫûl ve birâderi Defterdâr Ömer Efendi Āsitânesi'ne nüzül eyleyüp, iltifât-ı bî-kerânına maḫzar ve nevâziş-i pertev-i'inâyet ile dâde-i baḫtı münevver olup, ol zamân Anḳara müftîsi dimekle kâm-yâb ve âfitâb-ı fazl-ı bâhiri bî-niḳâb olan Maḥmūd Efendi'nün şehri Ḳoştantıniyye'de Sulṫân Aḫmed Ḥân Câmî'-i Şerîfi'nde tedris itdügi zamâna müşâdif olmağın ol mollâ-yı şâhib-nazar bunların levḫ-i cebîn-i ḥâlinde ḥaḫḫ-ı şu'â-yı sa'âdet ve ḫab'-ı âyine mişâlinde pertev-i envâr-ı necâbet iḫsâs itmekle terbiye ve ta'lîminde bezl-i maḳdûr ve sa'y-i nâ-maḫşûr itmiş idi. Ḥattâ Anḳara müftîsi olduḳda, bile alup, gitmiş idi. el-Ḥâletü hâzihî mânend-i semenderhân meydân-ı mantûḳ u mefhûm ve tâziyâne-i himmetle ber-güzide-i enḫâ-yı'ulüm olduḳda, şâniyen dârü's-salṫanaya duḫûl ve Şeyḫü'l-İslâm Abdü'r-raḫîm Efendi Āsitânesi'ne vuşûl bulup, şöḫbetleriyle şeref-yâb ve fazl-ı bâhirlerinden tekmi'l-i nişâb itmiş idi. Elli sekiz Rebî'ü'l-âḫir'inde Belgrad-ı behişt-âbâdda vâḳi' Meḫemmed Paşa Medresesi'yle müftî ve müfid-i müstefî olup,

⁸⁶⁸ “Babalık sevgisinin yemini, gönlümün cebini doldurdu.”

altmış Şa‘bân’ında yerinde dâhil rütbesi i‘tibâr olındı. Altmış üç Muḥarrem’i -ki Şeyḫü’l-İslâm Bahâyî Efendi merḫūmuñ def‘ a-i şāniyesidür- ‘Alî Efendi yerine Ḥaydar Paşa Medresesi’yle kām-revā olup, altmış beş Ramazân’ında Mektûbcı ‘Abdu’llâh Efendi yerine Sekbân ‘Alî Medresesi’ne revnaḫ-baḫşâ oldı. Altmış altı Şevvâl’inde Ḥüseyn Efendi yerine Mu‘îd Aḫmed Efendi müderrisi olup, altmış sekiz Cemâzi’l-ülâ’sında Memek-zâde Ḥısmî Meḫemmed Efendi yerine şahna gelüp, sene-i mezbûre evâhîrinde Muşlî Efendi yerine Ḥaremeyn-i Şerîfeyn evḫâfî müfettişi oldılar. Altmış tokuz Muḥarrem’inde Çırâcı-zâde yerine Maḫmûd Paşa [172b] Medresesi’ne ḥıram idüp, yetmiş Receb’inde Āvâre-zâde dāmâdı ‘Abdu’llâh Efendi yerine Ayaşofya Medresesi’yle bekâm, yetmiş iki Şafer’inde Süleymāniyye medârisinüñ biriyle nâ’ilü’l-merâm olup, sene-i mezbûre Şevvâl’inde İmâm-zâde Efendi yerine Selanik ḳazâsıyla şād-kām ve eşnâ-yı ḥükümetde Edrine pāyesiyle ikrām olındı. Yetmiş üç Şevvâl’inde munfaşıl ve yerlerine Şeyḫü’l-İslâm Minḳârî-zâde Efendi dāmâdı Muştâfâ Efendi vâşıl oldı. Yetmiş altı Cemâzi’l-âḫire’sinde Ḥ’âce Şalâḫ-zâde Ebu’l-ma‘âlî Efendi’nüñ def‘ a-i şāniyesi yerine Mısr-ı zātü’l-ehrām ḳazâsı tefvîz olındı. Ba‘dehü Şeyḫü’l-İslâm-ı vaḳt olan şadrü’l-ifâde Minḳârî-zâde Efendi merḫūm telḫîşi ile bilâd-ı şelâsedden soñra Mekke-i Mükerrime ḳādîsi olmadıḳça İstanbul ḳazâsı tevcîh olınmamak bâbında ḫaṭṭ-ı şerîf vârid olduḳda, ber-mükteżâ-yı ḫaṭṭ-ı şerîf sene-i mezbûre Zi’l-ḫicce’sinde Ḳâmetî-zâde Efendi yerine ḳazâ-yı Ümmü’l-ḳurrâ’ya naḳl ve tebdîl olunup, ol manşib-ı celîl ile ibtidâ bunlar tebcîl olunmuş idi. Lâkin mukteżâ-yı beşeriyet neyl-i maṭlebe müsâre‘et olmaḡın ba‘de edâe’l-ḫacc mücâveret itmeyüp, ḥuccâc-ı müslimîn ile şehir-i Sitânbul’a vâşıl ve selâmet ile ḫânelerine dâḫil olıcaḳ, eyyâm-ı menâzil-i ḫayâtı munḳazî ve şü’ün-ı ḫâlî maḫzar-ı mâzî olup, Edrineḳapusu ḫâricinde medfûn ve naḳş-ı seng-i mezârı Şeyḫ Nazmî didüḡi bu beyt mevzûndur:

Tārîḫ

Rıḫletinüñ didi Nazmî-i ḫazîn târiḫin

Şadr-ı firdevsi ide pāye Süleymân’a muḳîm

Sinîn-i ‘ömri elli beş sâl olduḡı şîḳâtdan mervîdür.

Mevlânâ-yı mezbûr fażilet-i ‘ilmiyye ile meşḫûr, ‘ulûm-ı ‘Arabiyye’de mâhir, be-taḫşîş fenn-i naḫv ve bedî‘ ü beyân ḳuvvetiyle tefsîr-i me‘ânî-i melik-i Mennân’da ‘adîl ü nazîri nâdir ve ‘âbid-i mecma‘-ı meḫâmid, beyt-i istiḳâmet ve nezâhetden zâhir,

müstecmi^ç -i me^ç âli vü mefâhîr idi. Vâlid-i merhûm ile görüşdükdde mübâheş-e-i ^ç ilmiyye iderler idi.

Fâzıl Muşlî Efendi

el-Mevlâ el-Fâzıl Muşlî bin Mûsâ bin Hâlîl. Kaşaba-i Konya'dan zühûr ve kevkeb-i zât-ı ferhunde ferî mânend-i bahter ol sırr-ı zemîne feyz-i nûr idüp, cebîn-i hâlî cilvegâh-ı pertev-i şu^ç ûr ve maṭraḥ-ı şu^ç â^ç -ı feyz-i mevfûr olduḡda, fûrûg-ı meş^ç ale-i hidâyet ile tarîḡ-ı ^ç ilme ^ç azîmet ve kıble-i ikbâl-i erbâb-ı kemâle sevḡ-ı râhile-i himmet idüp, maḡzar-ı cevâhîr-i ma^ç âli vü mefâhîr olup, eşât-ı ^ç ilm ü kemâli ṭrâzende-i [173a] ḡabâ-yı istîhâli kılmaḡla Fâzıl Muşlî dimekle meşhûr ve bu ^ç unvân ile şâhib-i zühûr olduḡda, Murâd Hân-ı Râbî^ç ^ç ulemâsından Burhân Efendi i^ç âdesinden mülâzım ve ba^ç z-ı bıḡâ^ç -ı ^ç ilmiyyede ifâdeye müdâvim olup, kırḡ aḡçe medreseden ma^ç zül iken elli üç Cemâzi'l-ülâ'sında Halebî Meḡmed Efendi yerine Cânbazıyye ḡariciyle kâmr-evâ, elli altı Receb'inde ^ç Ömer Efendi yerine ḡasan Efendi Medresesi'ne ziynet-baḡşâ oldılar. Elli yedi Rebî'ü'l-âḡir'inde Rüstem Paşa elli sekiz Receb'inde Çuḡacı-zâde yerine Muştafâ Aḡa Medreseleri'nde baş-ı bisât-ı ifâde itdiler. Altmış bir Şafer'inde ḡüsâm-zâde Şeyḡ Meḡmed Efendi yerine Şaḡn-ı Şemâniyye'nüñ biriyle ta^ç zim, sene-i mezbûre Şa^ç bân'ında Üsküdar Mihrümâhî'yla tekrîm olunup, altmış dört Cemâzi'l-ülâ'sında Âvâre-zâde Mes^ç üd Efendi yerine Sultân Selîm Hân, altmış yedi Receb'inde Şa^ç rânî-zâde Ebu's-su^ç üd Efendi yerine Dârü'l-ḡadîş-i Süleymân Hân Medreseleri iḡsân olındı. Altmış sekiz Şa^ç bân'ında Sivasî-zâde Şeyḡ Efendi ḡazretleri ḡâceleri ^ç Ömer Efendi yerine Halebü's-şehbâ ḡazâsına şehbâl-i himmet açdılar. Altmış ṭoḡuz Receb'inde ma^ç zül ve yerlerine Velî-zâde Aḡmed Efendi mevşül oldı. Yetmiş iki Şafer'inde Eyyûb ḡadîsi iken vefât iden ^ç Uşşâḡî ḡasan Efendi maḡlûlinden Şâm pâyesiyle ḡazâ-yı mezbûr tevciḡ olınmış idi. Yetmiş üç Rebî'ü'l-evvel'inde munfaşıl ve yerlerine İstanbul pâyesiyle Merḡabâ-zâde Efendi vâşıl olup, sene-i mezbûre Şa^ç bân'ında ḡarnâbâd ḡazâsı arpalıḡ virildi. Yetmiş altı Cemâzi'l-âḡir'inde Bahâyi Efendi merhûm birâderi Yaḡyâ Efendi yerine Ğalaṭa ḡazâsı mecrâ-yı ḡükm ü imzâları olmış idi. Yetmiş yedi Şevvâl'inde ḡüsâm-zâde Efendi üzerinden Edincik arpalıḡıyla teḡâ^ç üd ve yerlerine Muḡteşem Emîr Efendi teşâ^ç üd itdi. Seksen ḡudûdında necm-i ḡayâtı âfil ve ecel-i ṭabî^ç isî ^ç âcil olup, câm-ı fenâdan mübtelâ-yı sekerât ve şikeste-i

sebū-yı ser-çeşme-i ḥāyāt oldılar. Ḥāric-i Sūr'da ‘Araḳıyyeci Cāmi‘i ḳurbinde medfūndur.

Mevlānā-yı mūmā ileyh ⁸⁶⁹ أسبغ الله نعمه عليه gencinedār-ı cevāhir-i ‘ulūm deryā-yı güher-zā-yı fuhūm olup, sebeb-i kemāl-i envā‘-ı insānī olan inşāf-ı kemālāt-ı ‘irfānı fūrū‘ ve uşūl-i taḥşil, be-taḥşiş fūnūn-ı ‘āliyyeyi ebvāb u fuşūl ile tekmīl idüp, şem‘-i fā‘izü’l-envār-ı faẓl ile şöhret-şi‘ār ve ṭanīn-endāz-ı mesāmi‘-i [173b] aḳtār, ders-i ifādeye şedidü’l-iştigāl, ḥarīş-i deryā-keşān-ı faẓl ü kemāl, zamānında dāḫil-i ‘idād-ı kirām, fuḫūl-i miḳdām, erbāb-ı ḳabūl idi.

Menḳabe

Mervīdür ki ‘unfvān-ı şebābda şehir-i Sitanbul’a ‘azīmet idüp, ibtidā Lāleli çeşme ḳurbinde İmām Velī ‘unvānyla meşhūr olan üstāduñ himmet-i vālā-nehmetiyle kesb-i ‘ilm ü ma‘rifete iştigāl idüp, muḳaddemāt-ı ‘ulūmı teşyīd itdükden soñra taleb-i ‘ulūm-ı ‘āliye için bilād-ı Kürdistān’a sefer idüp, ol ḫıṭta efāzılınıñ ta‘lim-ḫāne-i ifādelerine dāḫil olup, cāme-i zātı tırāz-ı gün-ā-gün-ı fūnūn ile mu‘allem olup, taḥşil-i baḳıyye-i ‘ulūm için Ḳāhire-i ṭāhireye şedd-i raḫl idüp, biraz zamān ‘ulemā-yı Mısr’dan daḫi kesb-i ‘ilm ü ‘irfān itdükden soñra murabba‘-nişin-i mesned-i ifāde ve miḫrāb-güzin-i taḫḳik u icāde olup, şaḳa-i i‘tibārı ve şit-i iştihārı a‘lā olmuş idi. Zamānında niçe ḫalilān bevādī-i talebe hādī ve maḳdemāt u muḳaddemātda vālid-i merḫūmuñ daḫi üstādı olmuşlar idi. Anlardan mesmū‘dur ki rüz-ı merre isti‘māl olınan elfāzı vech-i şıḫḫat ile tekellüme mā‘il olup:

Ġalaṭ-ı evlādur olıcaḳ meşhūr

maẓmūnından ḡāfil idiler. İki oḒlı ḳalup, biri dāḫil-i ‘idād-ı budelā, biri daḫi ibtidā ḫālinde ‘amīye mübtelā olmaḒın vezā‘if ile güzārende-i eyyāmlardur.

Fikrī Birāderi Ḥüseyn Efendi

el-Mevlā Ḥüseyn. Bu ṭabaḳa evā‘ilinde zikri sebḳ iden Fikrī Aḫmed Efendi’nün birāder-i kihteri Ḥüseyn Efendi’dür. Levāzım-ı ṭarīḳı i‘dād ve taḥşil-i meleke-i isti‘dād eyleyüp, Ḳāf-zāde Efendi Āsitānesi’ne vāşıl ve ḫıdmetlerinden mülāzemeti nā‘il olup, ḳaṭ‘-ı medāris-i mu‘tāde iderek kırḳ aḳçe medreseye mevşūl olup, ba‘dehū elli sekiz Cemāzi‘l-ülā’sında Yek-çeşm ‘Abdü’l-ḳādir Efendi yerine Behrāmiyye ḫāriciyle taḥşil-i sūrūr u behcet, altmış iki Şa‘bān’ında Şadrü’d-dīn-zāde Fethī Efendi yerine Pervīz

⁸⁶⁹ “Allah ona nimetinden çokça versin.”

Efendi Medresesi'ne hareket idüp, altmış üç Ramazân'ında yerinde dâhil i' tibâr olındı. Altmış beş Rebî'ü'l-evvel'inde Kulağ Şeyh-zâde yerine şâniye-i Zekeriyâ, altmış altı Şa'bân'ında Hasan Efendi, sene-i mezbûre Şevvâl'inde Kara Süleymân Efendi yerine Sekbân 'Alî, altmış yedi Receb'inde Fetvâ-emîni 'Abdu'llâh Efendi yerine Koca Muştafâ Paşa, altmış sekiz Zî'l-ka'de'sinde Serbendî-zâde İsmâ'îl Efendi yerine Mehemmed Paşa müderrisi oldılar. Yetmiş Muharrem'inde Edrine Dârü'l-hadîşi'ne gönderilüp, yetmiş dört hudûdında yine şehr-i mezbûrda Sultân Bâyezîd, andan Sultân Selîm-i Cedîd Medreseleri [174a] 'inâyet olunmuş idi. Yetmiş beş hilâlinde Kevâkibî-zâde yerine Üsküdar Vâlidesi ihsân olındı. Yetmiş yedi Şa'bân'ında intikâl ve dârü'l-hulde irtihâl eyledi.

Mevlânâ-yı mezbûr za'f-ı 'ilm ve kuvvet-i kalble meşhûr, ⁸⁷⁰ اكثر اهل الجنة به،
mazmûnına mâ-şadağ dervîş nihâd, pâk-i' tişkâd idi.

Tevfikî-zâde Mağdümü Muştafâ

el-Mevlâ Muştafâ bin Ahmed eş-şehîr bi-Tevfikî-zâde. Vâlid-i vâlâ güheri 'ahd-i İbrâhîmiyye'de biñ elli bir târihinde dem-beste-i hayret-vişâl ve sâye-nişîn-i rahmet-i zü'l-celâl olan Tevfikî-zâde Ahmed Efendi hizmetlerinin mağdüm-ı kihteri ve ferzend-i ma'ârif-güsteridür. Sene hamsîn ve elf Ramazân'ında mişâl-i hilâl 'id-ı hażîz-i 'ademden evc-i su'üd, iktirân-ı vücûda şu'üd ve rûd-ı mâü'l-hayvân-ı zindegâniye vürüd eyleyüp, evâ'il-i hâlinde kesb-i isti'dâd itdükden sonra sâbîkû't-terceme Muşlî Efendi'den taşşîl-i fezâ'il-i müktesebî ba'dehü âti'l-menqabe Uzun 'Alî Efendi'den daği tekmi'l-i haqâ'ik-ı celî ve cenî kılmışlar idi. el-Hâletü hâzihî Şeyhü'l-İslâm-ı şâhibü'l-luţf ve'l-in'âm Bahâyî Efendi merhûmdan mülâzım ve tarîk-ı mevrûs-ı 'ilmîye 'âzim olduğda, şadrü'l-ifâde Şeyhü'l-İslâm Minqârî-zâde Efendi huzûrunda imtiyhâna duğûl idüp, imtiyâz ile biñ yetmiş altı Receb'inde Rodosî Efendi yerine Üçbaş hâricine mevşûl oldu. Yetmiş toğuz Rebî'ü'l-âhîr'inde eyyâm-ı rebî'-i zindegânîsi tamâm olup, üftâde-i pister-i hammâm iken Çavuş-zâde yerine Zeynî Çelebi Medresesi ihsân olduğda lisân-ı hâli:

كريم كه فلك جامه دهد كو اندام ⁸⁷¹

⁸⁷⁰ "Cennet ehlinin çoğuşu."

⁸⁷¹ "Tutalım ki felek o endama elbise giydirdi."

maẓmūnını k̄ā'il olarak murğ-ı revānı a'lā-yı 'illiyîne vāşıl olup, Emīr Buḫārī kurbinde medfūn oldu. Maḥdūm-ı ma'rūf kemāl-i isti'dād ile mevşūf, ḥālīşü'l-cenān, tāhirü'l-lisān, ferzend-i edīb, maḥdūm-ı necīb idi.

Beyānī Aḥmed Efendi

el-Mevlā Aḥmed bin 'Abdu'llāh eş-şehīr bi-Beyānī. Germiyan'da Şühūd dimekle ma'hūd olan қаşabadan pertev-endāz-ı 'ālem-i şühūd olup, ser-çeşme-i fezā'il-i efāzıla vürūd ve şühūd-ı 'udülle işbāt-ı vücūd itdükde ibtidā maḥrūse-i Burusa'ya dāḥil ve mecālis-i 'ulemāya vāşıl olup, biraz zamān anda ārām u qarār ile leṭā'if-i 'ilm ü 'irfānı ḥā'iz ve kemāl-i istihāle fā'iz olduğdan şoñra dārü'l-mülk-i Sitanbul'a vāşıl ve 'ulemānuñ birinden mülāzemeti nā'il olmuş idi. Rāh-ı devr u dırāz, ḥakā'ik-perdāzı nişib ü firāz iderek, kırk akçe medreseye [174b] mevşūl, andan daḥi ma'zūl olup, muntazır-ı neyl-i me'mūl iken otuz sekiz Şevvāl'inde Paşa imāmı Ḥabīb Efendi yerine Tūṭī Laṭīf ḥāriciyle taltīf olunmuş idi. Kırk Zī'l-ḥicce'sinde Pirlepeli-zāde yerine Sinān Paşa Medresesi'yle kām-revā, kırk iki Rebī'ü'l-evvel'inde 'Oşmān-zāde yerine Dāvūd Paşa Medresesi'ne ziyet-efzā oldu. Sene-i mezbūre ḥudūdında Ḥamdī Efendi yerine pāye ile Ḥasan Paşa Medresesi virilüp, der-'aḫab Murād Paşa-yı 'Atīk Medresesi'yle ber-murād oldılar. Kırk sekiz ḥudūdında Şadrü'd-dīn-zāde Feyzü'llāh Efendi yerine şahna gelüp, andan Ġāzī Ḥudāvendigār Medresesi'ne irsāl olındı. Elli Receb'inde selefi Şadrü'd-dīn-zāde yerine Maḥmūd Paşa Medresesi'yle bekām, elli dört Şafer'inde Şeyḫī-zāde yerine Ḥāşekī Sultān Medresesi'yle nā'ilü'l-merām oldılar. Elli altı Rebī'ü'l-evvel'inde Taḫıyyü'd-dīn Efendi yerine ḥāmisle Ayaşofya Medresesi 'ināyet olunup, elli yedi Şa'bān'ında Mūsā Efendi yerine Edrine pāyesiyle Yeñişehr kazāsı iḥsān olındı. Sene-i mezbūre Zī'l-ḥicce'sinde ref' ve yerlerine Başmaḫcı-zāde maḥdūm-ı kihteri naşb olındı. Elli sekiz Şafer'inde 'Alī-zāde Efendi yerine Burusa kazāsı tevcih olunmuş idi. Sene-i mezbūre Receb'inde munfaşıl ve mañşıb-ı mezbūre Beyāzī Ḥasan Efendi vāşıl oldu. Elli tokuz Şa'bān'ında Muştafā Efendi yerine Edrine pāyesiyle Eyyüb kazāsı rızā-dādeleri oldu. Altmış Receb'inde ma'zūl ve yerlerine Merḥabā-zāde Efendi mevşūl oldu. Altmış iki Şa'bān'ında Bostān-zāde Efendi yerine Üsküdar kādīsı olup, altmış üç Şevvāl'inde ma'zūl olup, yerleri Raḫmetu'llāh Efendi'ye arpalık oldu. Altmış beş Zī'l-ka'de'sinde Kefe müftīsı oğlu üzerinden Birgi kazāsı arpalık virildi. Andan Tatarbāzarcığı'na tebdil ve Birgi ile Kec-dehān dāmādı 'Abdu'llāh Efendi tebcil olındı.

Yetmiş beş hüdūdında teslīm-i naḳdīne-i cān ve ‘azm-i dārü’l-ḳarār-ı cinān eyleyüp, Edrineḳapusı ḫāricinde medfūn oldu.

Mevlānā-yı merḳūm ‘ilm ü fazlla mevsūm, ekṣer-i fūnūn-ı nāfi‘ada müṣārik-i emṣāl, ṣi‘r ü inṣāda casaṭü’l-ḫāl, pīr-i ṣālīḫ, sa‘ādetmend-i müfliḫ, dervīṣ-nihād, pāk-ı tīḳād, merd-i ḳāni‘, edīb-i mütevāzı‘ idi. Beyānī maḫlaṣı ile basīṭce eṣ‘arı vardur. Bu maṭla‘ anuñdur:

Nazm

Enīn-i sūznākūmden ḳıbāb-ı āsūmān iñler

Dil-i pūr-ıztırābumdan zemīn ile zamān iñler

Cihet-i ṣi‘riyye mülābesesiyle [175a] ibtidā-yı zūhūrında Şeyḫü’l-İslām-ı merḫūm Yaḫyā Efendi meclis-i ṣerīflerine duḫūl idüp, ḫāric medresesine vuṣūl recā eyleyüp, birḳaç def‘a maṭlebi teḫallūf eyler ammā birinde ⁸⁷² الابرار يحصل المرام vefḳince ziyāde tazarru‘ u niyāz eyleyüp, iz‘āc mertebesine varduḳda bi’l-āḫire merḫūm bu iki beyt ile def‘-i ibrām ve enfiliklerin işmām iderler:

Burnuñla Beyānī bizi niçün ḳaḳalarsın

Ḫāricde olur dāḫili daḫi yaḳalarsın

Ayaḳda ḳalur mı ne ṣanur sencileyin merd

Bir silsilede ṣaḫnı daḫi mil‘ aḳalarsın

Menḳabe

Mervīdür ki evāḫir-i ḫālinde nebiyy-i muḫterem ṣefi‘ü’l-ümem ṣallā’lāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem ḫazretleri ḫaḳḳında bir na‘t-ı ṣerīf diyüp, ba‘de’t-tebyīz ve’t-tezhīb aḫbābından biri ḫacca gider olduḳda, bunlara vedā‘a gelür. Bunlar “Sizden bir recāmuz var me’mūldür ki istiṣḳāl itmeyüp, ḳabūl idesüz” dir. Ol kimesne daḫi “Sizün bizden recāñuz olup, biz ḳabūl itmemek olmaz. Ḫuṣūṣan ḫacc-ı ṣerīfe gideyoruz. Sizün bize ḡāyet emrūñuz bir kimesneye iṣāl idecek kāḡıduñuz olmaḳ gerek. Ol ise bir emr-i sehldür” didükde, bunlar “Belī, ol maḳūledür. Resūl-i ekrem ve nebiyy-i muḫterem ṣalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem ḫazretlerinüñ Ravza-i Muṭaḫharaları’na varduḳda, bu ‘abd-i nāçiz lisānından ṣalāt u selām iderek bu na‘t-ı ṣerīfi muvācehelerine vaż‘ idesüz, recāmuz budur” didüklerinde, ṣaḫṣ-ı mezbūr “sem‘an ve ṭā‘aten” diyüp, edā-yı ḫıdmete ta‘ahhüd ider. Ammā zehābda nisyān sebebiyle ol ḫıdmet-i celīleye muvaffaḳ

⁸⁷² “Susmaya zorlamak, istenilen şeyi hasıl eder.”

olmaduğından mā‘ adā iyābda dağı leyle-i yevm-i raḫīle dek bi‘l-küllīye ol müte‘ahhid olduğı emrden zūhūl u ğaflet ider. Ammā ol gice vākı‘asında ḫazret-i risālet-penāhī müşāhede idüp, “Beyānī ḫarındaşuñ emānetini niçün getürmezsuñ” ḫiṭābıyla bīdār olduğda, derḫāl emāneti alup, mescid-i resūle şitāb ve edā-yı ḫıdmet ile şeref-yāb olup, ba‘de‘l-vuşūl bilā-reyb ve‘l-iştibāh ekşer-i aḫbābın bu vākı‘a-i şadıḫadan āġāh ider. Ḥattā bu faḫīr, şāḫibü‘t-terceme aḫvālin istikşā ve ol na‘t-ı şerīfi su‘āl ve recā eşnāsında aḫribāsından ol na‘t-ı şerīf teberrüken bu levḫ üzerine kitābet olınup, “Ebu‘l-feth Cāmi‘-i Şerīfi’nde ḫayyımlar maḫfelinde mevzū‘dur” diyü, istiḫbār ve teyemmünen derḫāl maḫallinden ihzār olındı. Fi‘l-ḫaḫīḫa otuz üç beyti müştemil tekellüf ü taşannu‘dan ‘ārī maḫz-ı lisān-ı ḫulūşından cārī olmağın maṭla‘ u maḫta‘dan bu ebyāt irād olındı: [175b]

Nazm

Şalāt ile selām-ı Ḥaḫḫ sañadur yā Resūla‘llāh
Bu teşrif-i ārzū-yı enbiyādur yā Resūla‘llāh⁸⁷³

Beyānī niçe taḫrīr eylesün na‘t-ı şerīfūñ kim
Tecellī eyleyen saña Ḥudā’dur yā Resūla‘llāh

Seni medḫ eyleyüp vaşşāfuñ olmaḫ ‘izzet-i dāreyn
Senüñ ġayruñı medḫ itmek hebādur yā Resūla‘llāh

Münāsib na‘tuñıñ itmāmı olmaḫ mışra‘-ı maṭla‘
Şalāt ile selām-ı Ḥaḫḫ sañadur yā Resūla‘llāh

Āşār-ı ḫayriyyesinden Tevḫī‘i Ca‘fer Çelebi mescid-i şerīfin cāmi‘ idüp, veżā‘if-i mertebe ta‘yīn eylemişlerdür. ⁸⁷⁴ شكر الله سعيه الجميل

Ca‘fer-zāde Efendi

el-Mevlā ‘Abdü‘l-bāḫī bin Ca‘fer. Ṭabaḫa-i ‘Oşmān Ḥānī vefeyātında biñ yigirmi iki Receb’inde Mekke-i Mükerrema ḫazāsından ma‘zūlen Ca‘fer-i Ṭayyār rūḫı vāşıl-ı evc-i ‘illiyyīn olup, tercemesi *Zeyf* de muḫārrer Şireli Ca‘fer Efendi’nüñ netice-i muḫaddemāt-ı vüçüdü ve miyāne-bend-i silkü‘l-le‘āl-i nesl-i mes‘üdü maḫdūm-ı

⁸⁷³ Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

⁸⁷⁴ “Allah onun güzel emeklerinin karşılığını versin.”

hıredmendi Ca'fer-zāde Efendi'dür. Tarîk-ı 'ilme güzer ve ol rāh-ı bî-pāyāna sefer kılup, Şeyhü'l-İslām Yahyā Efendi'den mülāzım ve tarîk-ı tadrise 'āzım olup, kırk akçe medreseden munfaşıl iken, otuz bir Receb'inde Muştafā Efendi yerine hāric ile Husrev Kethudā Medresesi'ne vāşıl, otuz beş Şafer'inde Bāzārbaşı-zāde yerine Hāfız Aḥmed Paşa Medresesi'ne nā'il oldılar. Otuz sekiz Şevvāl'inde Kāra Süleymān Efendi yerine Ca'fer Ağa Medresesi virilüp, kırk iki Muḥarrem'inde Celeb Muştafā Efendi yerine Mihrümāh Sulṭānī iḥsān olındı. Kırk üç Ramazān'ında İsmā'il-zāde Efendi yerine şahna gelüp, kırk dört evā'ilinde Maḥmūd Efendi yerine Kütāhiyye kazāsı virildükde kabūlden ibā idüp, inzivā ve ihtifā ihtiyār itmiş idi. Ba' dehū Pīrī Paşa müderrisi olup, kırk sekiz ḥudūdında Mūsā Efendi yerine Hānḳāh Medresesi'ne nā'il oldılar. Andan Üsküdar'da Vālide Sulṭān Medresesi tevcih, elli beş Şafer'inde İzmir kazāsıyla terfih olunmuş idi. Sene-i mezbūre Receb'inde ma'zül ve yerlerine 'İşmetī Efendi mevşül olduğdan soñra elli tokuz Şa'bān'ında selef-i sālifi Baltacı Muştafā Efendi yerine şāniyen kazā-yı mezbūr 'ināyet olındı. Altmış Şa'bān'ında munfaşıl ve yerlerine Velī Efendi vālī oldı. Altmış beş Cemāzi'l-ülā'sında Aḥmed Efendi yerine medīne-i Halebü's-şehbā hükümetiyle ser-efrāz, altmış altı Cemāzi'l-āḥire'sinde Şām-ı cennet-meşām kazāsına naklle mümtāz olup, yerleri Şirvānī Aḥmed Efendi'ye virildi. Sene-i mezbūre Ramazān'ında ref' ve yerlerine [176a] Ebū Sa'id Efendi naşb olındı. Altmış tokuz Zi'l-ḥicce'sinde Şāmī Nu'mān Efendi yerine maḥrüse-i Burusa kazāsıyla tekrīm olındı. Yetmiş bir Şafer'inde İpşala arpalığıyla ma'zül ve yerlerine Bāḳī-zāde Efendi mevşül oldı. Yetmiş yedi ḥudūdında kabūl itmeyen Çeşmī-zāde yerine Ğalaṭa kazāsı, Edrine pāyesiyle rızā-dādeleri oldı. Yetmiş tokuz Şafer'inde 'azl ve yerlerine Ḥattāt 'Ömer Efendi naşb olduğdan soñra:

Nazm

Çok zamān geçmedin vefāt itdi

'Azm-i cennāt-ı 'aliyyāt itdi

Emīr Buḥārī ḳurbinde vālide civārında medfündür.

Mevlānā-yı mezbūr şalāḥ u istikāmetle meşhūr, mekārīm-i aḥlāḳa mālīk, çāre-i inşāfa sālīk, pīr-i mu'ammer, şālīḥü's-şeyḫ, sa'ādetmend-i müfliḥ, şāfi-fu'ād, pāk-i tikād idi.

Mervīdür ki evāḥir-i 'ömrinde İzmir'de taḥşil itdügi 'alāḳasından ta'ayyüş idüp, menāşīb-ı maḥşūlin meşārif-i sā'ireye şarf iderler imiş.

Ḥaṭṭāṭ ‘Ömer Efendi

el-Mevlā ‘Ömer. Kaşaba-i Mostar’dan zuhūr ve iktisāb-ı fazl-ı mevfūr kaşdıyla dārü’l-mülk-i Sitanbul’a revān ve nesīm-i himmet ve kā’id-i tevfiḫ ile hem-‘inān olup, ibtidā Ḥācī Ḥasan-zāde Medresesi’ne dāḥil ve taḥşil-i ma‘ārif ü ‘ulūm için ‘ulemā-yı Rūm ḥıdmetlerine vāşıl olduğda, Şeyḫü’l-İslām Aḫī-zāde Ḥüseyn Efendi cenāblarından iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet ve ba‘z-ı medāris-i ‘ilmiyyede müdāreseye müdāvemet kılip, kırk akçe medreseden ma‘zül iken, elli tokuz Şa‘bān’ında Kabaḫulaḫ-zāde birāder-zādesi yerine Ferhād Paşa ḥāriciyle bekām olup, altmış beş Ramażān’ında İlyās Dede-zāde maḥlūlinden el-Ḥācc Ḥasan-zāde müderrisi oldu. Altmış yedi Receb’inde Ebu’l-hüdā Efendi yerine Muştafā Aḡa Medresesi’yle kām-revā olup, altmış tokuz ḥudūdında Şahn-ı Şemāniyye’ye irtikā itmişler idi. Sene-i mezbūre Şa‘bān’ında selef-i sālifi Kabaḫulaḫ-zāde yerine Kāsım Paşa müderrisi oldılar. Yetmiş bir Şa‘bān’ında Berber-zāde yerine Ḳalender-ḥāne Medresesi’ne dāḥil, yetmiş üç ḥudūdında Edībī-zāde yerine Üsküdar Vālidesi’ne vāşıl, yetmiş beş Receb’inde Kemāl Efendi-zāde Aḫmed Efendi yerine Ḥākāniyye Medresesi’ne nā’il, sene-i mezbūre Şa‘bān’ında selef-i zī-şerefi yerine Süleymāniyye Medresesi’nde güher-nişār-ı fezā’il oldu. Yetmiş tokuz Şafer’inde Ca‘fer-zāde ‘Abdü’l-bāḫī Efendi yerine Ğalaṭa każāsı tevcih olunmuş idi. Üç aya ḳarīb ḥükümet müyesser olup, [176b] Cemāzi’l-ülā’sında dizdār-ı ḳal‘a-i bedeni hücum-ı emrāzla maḳarr-ı me’lūfından ḫurūc ve menār-ı envār-ı ‘illiyyine ‘urūc idüp, Emīr Buḫārī ḫazretleri civārında medfūn ve manşib-ı maḥlūle Memek-zāde tezkirecisi maḳrūn oldu.

Mevlānā-yı mersūm ḫişşedār-ı ni‘met-ḥāne-i ‘ulūm, fūnūn-ı resmiyyede aḳrāniyla müşārik, tekellüfāt-ı ādiyeyi tārik olup, ḳalem-rev-i ḫaṭṭ-ı ta‘līḳde ḥāme-mişāl ḫā’iz-i kaşabü’s-sebaḳ-i kemāl olmaḡla kibār-ı āsitānesine intisāb ve ḫüsn-i kitābet ile mānend-i kitāb-ı şeref-ṭaḳriblerin iktisāb itmiş idi. Her şafḫa-i dil-pesendi rūy-ı dil-berān gibi maḳbūl-i ṭibā‘ ve rütbe-i ḳadr-i bülendi cemāl-i sīmīn-i barān gibi vāşıl-ı derece-i irtifā‘ olup, küttāb mā-beyninde şāhib-i kütüb olmaḡla saṭr-ı ser-meşḳi kitābe-i bābü’t-ta‘līm ṭalebe ve ‘unvān-ı menşūr āmāl-i kütübe olup, niçe şafāḫāt-ı ‘anberīn-nefeḫātı taḫrīr ile teşrīf ve ṭarz-ı üstādān-ı ḳadīm üzre taltīf eyleyüp, ḫārem-i sultāniye ihdā eylemiş idi. El-ān ḫāş oṭada maḫfuẓdur, dirler. Bā in cümle ṭullāba südde-i ḫayr-

hızı penâh ve müte‘allimîne hânesi tekyegâh olmağın Hattât ‘Ömer Efendi ‘unvânıyla şöhret-şi‘âr olmuş idi.

Hâce-zâde es-Seyyid Muştafâ Efendi

el-Mevlâ es-Seyyid Muştafâ bin ‘Abdu’llâh. Bakıyye-i devlet-i Murâd Hânî’de tercemesi bu mecellede sebķ iden şadr ve’l-aķder Hâce-zâde ‘Abdu’llâh Efendi’nün maħdüm-ı mihteri Muştafâ Efendi’dür. Hem-râhî-i tevfiķ ile ‘âzim-i tarîķ-ı sa‘âdet-refîķ olduķda, mevâlinün birinden iktisâb-ı şeref-i mülâzemet ile vâşıl-ı evvelîn menzil-i ‘izz ü rif‘at olmuşlar idi. Biñ elli yedi Zî’l-ħicce’sinde Emre Hâce Medresesi’ne sâye-i iclâl şaldılar. Elli tokuz Şevvâl’inde Fethiyye Sinân Paşası’na revnaķ-baħşâ olup, altmış bir Şa‘bân’ında Aşamm Tezkireci yerine Hıyırü’d-dîn Paşa Medresesi’yle tekrîm, altmış üç Ramazân’ında Çavuş-zâde yerine Şahn-ı Semâniyye’nün biriyle ta‘zîm olındı. Altmış altı Şevvâl’inde Halebî Muştafâ Efendi yerine Gevher Hân Sultân Medresesi iħsân olup, altmış yedi Zî’l-ķa‘de’sinde Manav Aħmed Efendi yerine Yeşil ‘İmâret Medresesi rızâ-dâdeleri oldu. Altmış sekiz Cemâzi’l-âħire’sinde Hasan Efendi yerine İsmihân Sultân müderrisi oldılar. Yetmiş Cemâzi’l-ülâ’sında Aħmed Efendi yerine İstanbul Vâlidesi tevciħ olup, yetmiş bir Şa‘bân’ında Altı [177a] Parmaķ İbrâhîm Efendi yerine Kuds-i Şerîf kazâsıyla teşrif olup, ķať-ı menâzil iderek Nablus nâm maħalle varduķda merâhîl-i ‘ömri tamâm ve eyyâm-ı zindegânisi ķarîn-i ħitâm olup, anda defn olunmuşdur. Ba‘de vuşûle’l-ħaber manşıb-ı münħal Kirli ‘Ömer Efendi’ye maħall görüldü.

Mevlânâ-yı merħûm maħdüm-ı ma‘âlî-rüsûm, şâlih ü müteşerri‘, mü’min ü müteverri‘ idi.

Altı Parmaķ ‘Abdü’l-fettâh Efendi

el-Mevlâ ‘Abdü’l-fettâh. Burusî Altı Parmaķ ‘Abdü’l-fettâh Efendi ħıdmetleridür. Muķâddemât-ı ‘ulûmı taħşîl ve levâzım-ı isti‘dâdı i‘dâd u tekmîl idüp, maħmiyye-i Sitanbul’a ‘azîmet ve ârzü-yı duħûl-i tarîķat ile Şeyħü’l-İslâm Ebü Sa‘îd Efendi Āsitânesi’ne intisâb ve şeref-i mülâzemetlerin iktisâb idüp, aħz-ı menâşıb ve ķať-ı merâtib iderek biñ kırķ tokuz Şevvâl’inde Hanım-zâde Hasan Efendi yerine Murâd Paşa-yı ‘Atîķ Medresesi’ne vâşıl olmuşlar idi. Elli Zî’l-ķa‘de’sinde Ya‘ķûb Efendi yerine şaħna gelüp, andan Hânķâh Medresesi’ne nâ’il oldılar. Elli dört

Şafer’inde Hasan Paşa-zāde yerine İsmihān Sultān Medresesi ihsān olunup, sene-i mezbūre Cemāzi’l-ülā’sında Mūsā Efendi yerine Sultān Selīm Medresesi’yle tekrīm olındı. Elli altı Receb’inde selefi yerine Süleymāniyye medārisinüñ birine terfī‘, elli sekiz Receb’inde Şiyāmī Efendi yerine Selanik kazāsıyla tevķī‘ olındı. Elli tokuz Şa‘bān’ında ma‘zül ve yerlerine Kara Çelebi-zāde maḥdūmı ‘Osmān Efendi mevşül oldı. Altmış bir Ramazān’ında ḥıdmet-i emānet-i fetvā enseb u aḥrā görölüp, sene-i mezbūre Şevvāl’inde ‘Abdu’llāh Efendi yerine Burusa kazāsıyla bekām olduḡda, taraflardan nā’ib irsāl olunup, kendüler ḥıdmetlerine muķīm oldılar. Altmış iki Şa‘bān’ında munfaşıl ve yerlerine Qadrī Efendi vāşıl olup, arpalıḡı Begbāzārī kazāsı şāḥibü’t-tercemeye virildi. Altmış beş Şevvāl’inde Şa‘rānī-zāde Efendi yerine Edrine kazāsı ḥükümeti tefvīz olunup, arpalıḡları Qadrī-zāde Efendi’ye virildi. Altmış altı Şa‘bān’ında ma‘zül ve yerlerine İstanbul’dan ma‘zül Şeyḡ-zāde Efendi mevşül oldı. Şevvāl’de Uzuncaova Ḥāşköyi arpalıḡ virildi. Altmış sekiz Şafer’inde selef-i sālifi Şa‘rānī-zāde yerine İstanbul kazāsı ‘ināyet olunup, arpalıḡları seleflerine virildi. Sene-i mezbūre Receb’inde Edremid kazāsı [177b] ta’yīniyle müteķā‘id, yerlerine Qadrī Efendi müteşā‘id oldı. Altmış tokuz tārīḡinde Bayındır kazāsı zāmīme olındı. Yetmiş bir Ramazān’ında intikāl ve ‘idḡāḡ-ı firdevse isti‘cāl eyledi.

Mevlānā-yı merķūm kemāl-i fuķāhatla ma‘lūm, ‘ilmi miyāne, tarz u tavrı ādemiyāne, ḡoş-nüvīs, erbāb-ı ma‘ārif ile celīs idi.

Nā’ib ‘Ömer Efendi

el-Mevlā ‘Ömer. Ādāb-ı iştigālūñ merd-i bī-bāki ve talebe-i ‘ilmüñ çāpūk ü çālāki olup, Re’isü’l-eṡibbā Zeynü’l-‘Ābidīn Efendi’den mülāzım ve ‘azīm-i tarīḡ-ı tediise cāzim olup, kevāḡil-i istihālī cevāḡir-i āmāl ile ḡālī, vecīb-i recāsı nuķūd-ı murād ile māl-ā-māl ve mālī olduḡdan soñra kırık aķçe medreseden ma‘zül iken, elli Cemāzi’l-ülā’sında Vehhāb-zāde Efendi yerine Papasoḡlı ḡāriciyle bekām, elli üç Şafer’inde Nu‘mān Efendi yerine Mesīḡ Paşa Medresesi’yle nā’ilü’l-merām , elli beş Receb’inde Ḥasan Efendi, elli altı Receb’inde Ca‘fer Aḡa, elli yedi Zī’l-ḡicce’sinde Siyāvūş Paşa Medreseleri’ne ḡadem-nihāde olduḡdan soñra elli tokuz Şa‘bān’ında Şāḡn-ı Şemāniyye’de ifāde itdiler. Altmış bir Şafer’inde ‘Alī Paşa-yı Cedīd müderrisi Kefevī ‘Abdu’r-raḡmān Efendi ile mübādele-i medrese itdiler. Sene-i mezbūre Ramazān’ında Muḡteşem Efendi yerine Zāl Paşa müderrisi olup, altmış üç Ramazān’ında Ḥalıcı-zāde

Ahmed Efendi yerine İsmihân Sultân Medresesi ihsân olunmuş idi. Altmış altı Sevvâl’inde zühürü muntazır Süleymâniyye Medresesi bunlar ile Sa‘dî-zâde Seyyid ‘Abdu’llâh Efendi beyninde dâ’ir iken ikisi daği Şeyhü’l-İslâm-ı vaqt Bâli-zâde Efendi’ye varup, her biri âharuñ tekdümüne râzî olmayup, tevaffuğ u tefazzul iddi‘â itmeleriyle bi’l-âhire hâbl-i nizâ‘ ve huşşâm-ı imtiḥân ile kaṭ‘ u inşırâm olunmağa qarâr virilüp,⁸⁷⁵ وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا وَ نَسِيًا⁸⁷⁶ âyet-i kerîmesinden şadr-ı Rûm ve ser-efrâz-ı ‘ulemâ-yı qurûm olan Bolevî Muştafâ Efendi huzûrında ibtidâ bunlar kıraât idüp, şehâdetleriyle ḥâ’iz-i rehîne-i imtiyâz olup, Sa‘dî-zâde Efendi’ye taqdim ve Süleymâniyye Medresesi ihsânıyla ta‘zîm olunup,⁸⁷⁶ المرء عند الامتحان يكرم أو يهان⁸⁷⁶ mazmûnı her biri ḥaqqında zâhir ü ‘ayân olmuştur. Altmış sekiz Şafer’inde Medîne-i Münevvere pâyesiyle Şarî ‘Abdu’llâh Efendi yerine Eyyûb każâsı tevcih olunmuş idi. Altmış toquz Rebî‘ü’l-âḥir’inde ma‘zûl ve yerlerine Üsküdar kaḍîsi Müderris-zâde Efendi mevşûl oldu. Yetmiş bir Zî’l-ka‘de’sinde [178a] Ḥ‘âce-zâde maḥlûlinden Quds-i Şerîf każâsı sezâ görülmüş idi. Anlar daği tayy-ı merâḥil iderek, yetmiş iki Rebî‘ü’l-âḥir’inde selefleri muntehâ olduğı menzile vâşıl olduqda, ser-ḥadd-i fenâdan ḥâric ve anlara iktifâen me‘âric-i ‘illiyîne ‘âric oldu.

Mevlânâ-yı mezbûr ‘ilm ü fażlla mezkûr, evâ’il-i ḥâlinde ḥıdmet-i niyâbete müdâvim olmağla Nâ’ib ‘Ömer Efendi dimekle ma‘rûf ve bu şıfatla mevşûf olmuş idi.

Kilisî Muştafâ Efendi

el-Mevlâ Muştafâ. Haleb qurbinde Kilis nâm kaşabadan zühür ve Kilisî Muştafâ Efendi dimekle ma‘lûm-ı cumhûr olmuş idi. ‘Ulemâ-yı ‘aşr dârü’l-ifâdelerinde taḥşîl-i nâm ü kâm idüp, Şeyhü’l-İslâm Ḥüsâm-zâde ‘Abdu’r-raḥmân Efendi ḥıdmetlerinden mülâzemetle vâşıl-ı merâm olup, aḥz-ı medâris-i ‘ilmiyye ve kaṭ‘-ı merâtib-i resmîyye iderek kırk aqçe medreseden ma‘zûl iken altmış üç Rebî‘ü’l-evvel’inde Büyük Serbendî-zâde yerine Raḥîkî Medresesi ḥâriciyle taḥşîl-i neşât, altmış altı Şa‘bân’ında Mûsâ-zâde ‘Abdü’l-ḥalîm Efendi yerine Timurkapu Ahmed Paşası’na baş-ı bisât itdi. Altmış yedi Receb’inde Beyâzî Muştafâ Efendi yerine Kaḍî ‘Abdü’l-ḥalîm Medresesi’yle tekrîm olunup, altmış sekiz Rebî‘ü’l-evvel’inde selefi yerine Ca‘fer Ağa Medresesi’yle ta‘zîm olındı. Yetmiş Şafer’inde yine selefi yerine Meḥammed Ağa

⁸⁷⁵ *Kur’ân-ı Kerîm, Furkân Sûresi, 25/54*, “Sudan (meniden) bir insan yaratıp onu nesep ve sıhriyet (kan ve evlilik bağından doğan) yakınlığa dönüştüren O’dur.”

⁸⁷⁶ Kişiyi imtiḥan esnasında ya yardım edilir ya da zelil bırakılır.

müdürrisi olup, yetmiş bir Şa‘bân’ında Maḥmūd-zāde yerine Ğāzanfer Ağa Medresesi’ne taḥrīk olındı. Yetmiş iki Şafer’inde Meḥemmed Efendi yerine şaḥna gelüp, yetmiş üç Receb’inde Kaḫudan ‘Alī Paşa müdürrisi Toşyalı Meḥemmed Efendi ile munākaale vāki‘ oldı. Yetmiş beş Muḫarrem’inde sâbıkañ Şeyḫü’l-İslām ve ekrem-i fezā’il-i beşeriyye olan faẓilet-i seḫā vü ‘atiyye ile nām-ı nāmīleri ‘unvān-ı cerīde-i eyyām olan Debbāğ-zāde Meḥemmed Efendi ḫāzretleri yerine Ḥāzret-i Eyyüb müdürrisi olup, yetmiş altı Zī’l-ka‘de’sinde Muḫarrem-zāde ‘Abdu’llāh Efendi yerine Süleymāniyye Medresesi’yle tekmīl-i devre-i medāris-i resmīyye itmiş idi. Yetmiş sekiz Şevvāl’inde ‘idgāh-ı ervāḫa müsāre‘et idüp, yerine Şamtī Meḥemmed Efendi ferziş-i seccāde-i dirāset eyledi. Emīr Buḫārī ḫuddise sirruhu’l-Bārī ḫāzretleri civārında defīn-i zīr-i zemīn oldı.

Mevlānā-yı merḫūm ‘ilm ü faẓlla mevsūm, pīr-i şāliḫ, sa‘ādetmend-i müfliḫ idi. Sarāy-ı cedīd-i sulṫānīde zülfi baltacılarā ḫ‘āce olup, niçe ṫālib irşād itmiş idi.

Sa‘dī-zāde Maḫdūmı es-Seyyid ‘Abdu’llāh Efendi

el-Mevlā es-Seyyid ‘Abdu’llāh bin Seyfu’llāh. Tercemesi [178b] ānifen sebḫ iden sādāt-ı kirām ve ‘ulemā-yı a‘lām zümresinden Sa‘dī-zāde Seyfu’llāh Efendi’nüñ maḫdūm-ı mes‘ūdü’l-vürūdudur. Ğurre-i ğarrā-yı vücūdı pertev-endāz-ı maṫla‘-ı şühūd olup, istifāza-i envār-ı isti‘dād itdükde Nev‘ī-zāde Meḥemmed Efendi’den telemmüz, ḫand-i nebāt-ı ifādeleriyle telezzüz idüp, hilāl-i istiḫāli bedr ve muḫanṫarāt-ı ‘izz ü ḫabūle şu‘ūd ile bülend-ḫadr olmış idi. el-Ḥāletü ḫāzihī ‘ulemānuñ birinden mülāzım ve ṫarīḫ-ı tadrīs için tehyi’e-sāz-ı levāzım olup, kırḫ aḫçe medreseden ma‘zül iken elli beş Receb’inde İsmā’il Ağa-zāde yerine Yūsuf Paşa ḫāriciyle bekām, elli yedi Receb’inde yerinde dāḫil i‘tibār olunup, sene-i mezbūre Zī’l-ḫicce’sinde Ca‘fer Ağa Medresesi’yle nā’ilü’l-merām oldı. Elli ṫoḫuz Receb’inde Sinān Paşa Medresesi’yle kām-revā, altmış Zī’l-ka‘de’sinde Dāvūd Paşa Medresesi’ne revnaḫ-baḫşā olmuşlar idi. Vezīr-i a‘zam Melek Aḫmed Paşa Şeyḫü’l-İslām Bahāyī Efendi merḫūmdan Ḥ‘āce Ḥayrū’d-dīn Medresesi müdürrisi ‘Abdu’llāh Efendi için şaḫn medresesin recā idüp, bunlara müsā‘ade itmekle mezbūra şaḫnı i‘ṫā itdükde şāḫibü’t-terceme Cenāb-ı Mevlevī’ye varup, mütehevvirāne kelām ve dırāzī-i zebān bā‘iṫ-i ḫaybet ü ve ḫırmān olmağın, altmış bir Ramazān’ında ‘azl ve yerlerine Ḥūsām-zāde kiḫteri naşb olındı. Altmış iki Muḫarrem’inde vālid-i mācidi niyāzıyla şaḫna gelüp, altmış beş Ramazān’ında Ḥalıcı-

zāde Aḥmed Efendi yerine Ḥazret-i Eyyūb Medresesi sezā görülmüş idi. Altmış sekiz Cemāzi'l-āḥire'sinde Ḥüseyn Paşa-zāde yerine Süleymāniyye'nüñ biriyle tekrīm, altmış tokuz Receb'inde İshāq Efendi yerine Dārü'l-ḥadīṣ medresesiyle ta'zīm olındı. Yetmiş bir Receb'inde selef-i yerine Selanik kazāsı tefvīz olındı. Sene-i mezbūre Zī'l-ka'de'sinde ma'zūl ve yerlerine Āvāre-zāde Efendi mevşūl oldu. Yetmiş dört ḥudūdında yine selef-i yerine maḥrūse-i Bursa'da ḥākim ve revnaq-dih-i meḥāfil ü meḥākım olup, yetmiş beş evā'ilinde Öreke-zāde Aḥmed Efendi yerine İzmir kazāsına tebdil ve yerleriyle Ebū Sa'īd-zāde Aḥmed Efendi tebcil olındı. Yetmiş altı ḥudūdında munfaşıl ve yerlerine selef-i sālifi Ḥüseyn Paşa-zāde vāşıl oldu. Yetmiş sekiz ḥudūdında Mekke-i Mükerreme kazāsıyla tekrīm ve ol belde-i tayyibe ḥükümetiyle [179a] ta'zīm olınmışlar idi. Ba'de edāe'l-ḥacc ikāmetleri eşnāsında maṣṣib-ı ḥayātdan munfaşıl ve 'ālem-i envāra muttaşıl olduğda, yerlerine Edrine'den Ḥüsām-zāde Şeyḫ Meḥemmed Efendi naql olındı. *Ḥulāşatü'l-eşer* şāḥibi kavlınce sinin-i 'ömrleri ḥamsine bālīg olmamışdır. Zīrā vilādetini biñ otuz ḥudūdı olmak üzere taşrīḥ eylemişdür.

Mevlānā-yı merḫūm 'umde-i maḥādīm-i Rūm, 'aşrında ta'yin-i fazilet ile mümtāz, ka'b-ı şāmiḥ-i 'ilm ü 'irfānla ser-efrāz, ekşer-i evḳāti müzākere-i 'ilmiyyeye maşrūf, müşāhede-i ebkār-ı efkār-ı bedi'aya mā'il ve meşfūf, elsine-i şelāşede şir ü inşāya ḳādir, be-taḥşiş nazm-ı 'Arabī ve Türkī'de māhir, mir'āt-ı şafā-şifāḫında envār-ı necābet, zāhir-i muḥāzarāt ve edebiyātta nazīri nādir, merd-i nebīḥ ve maḥdūm-ı vecīḥ idi. Eş'ar-ı 'Arabiyye'sinden kendü ḥatlarıyla mālīk olduğumuz mecmū'alarından müstaḥrec ebyāt-ı 'Arabiyye'dendür:

Nazm

قلبي و طرفك في السقام تساويا
لكن طرفك ليس فيه أنين

أسباب أفرأحى بهجرك شتت

فغسى الزمان بوجوده باتأليف⁸⁷⁷

Sultān Selīm-i Ḳadīm vā'izi Şeyḫ Ya'ḳūb Efendi'nüñ cem' ü te'lif itdikleri mecālise taḳrīzleridür:

⁸⁷⁷ “Benim kalbimle senin bakışın hastalıkta eşittir, Ama senin bakışında inleme yoktur. Senin ayrılığın dolay benim bütün mutluluk kaynaklarım dağıldı. Belki zaman bizi bir gün kavuşturur.”

هذه مجلة حسنة تسر الناظرين و تسرى هموم أفئدة المقفحين كأنها لدى نواظرهم محيا يوسف الصديق في عيني أبيه النبي يعقوب المشوق مجموع فريد نفيس خير جليس تجتمع به و أنيس يرغب فيه و يركن إليه يد في منه و يقبل عليه يا له من كتاب فاخر تعقد عليه الخناصر سطور كلماته الغر في لبات عرائس طروسه عقود الدر قد جامعته النقى السيد في ذاته و السؤدد بما في دياجير المحابر عالما أن السرى عند الصباح سيحمد تقبل الله عمله و بيض أمله و بدله من أشمم النفس ثرابا أشد بياض من اللبن في الفردوس كتبه الفقير السيد الشريف محمد عبد الله ابن المولى سيف الله المعروف بسعدى زاده مدرسا باحدى المدارس الثمان اوتى سؤله بجاه من اوتى سبعان من الثمانى⁸⁷⁸

Bundan mā‘adā Fā‘izī maḥlaṣı ile қаṣā‘id ü eş‘ārına ḥadd ve ‘Arabī ve Türkī münşe‘ātına ‘add yokdur.

Āṣār-ı ḥayriyyesinden mālīk olduğu kütübi vaḳf idüp, Süleymāniyye Cāmi‘-i Şerīfī’ne vaż‘ eylemişdür.

‘Oṣmān-zāde Maḥdūmı Feyzu’llāh Efendi

el-Mevlā Feyzu’llāh bin Meḥammed. Tercemesi bu mecellede raḳam-zede-i kilik-i faḳir olan ‘Oṣmān-zāde Meḥammed Efendi merḥūmuñ necl-i necībi ve maḥdūm-ı edībi olup, levāzım-ı ṭarīḳı i‘dād ve taḥṣil-i sermāye-i isti‘dād eyleyüp, Şeyḥü’l-İslām Yaḥyā Efendi ḥıdmetlerinden iḥrāz-ı şeref-i mülāzemetle [179b] kırk aḳçe medreseye mevşül, andan daḥi ma‘zül iken elli sekiz Muḥarrem’inde Şeyḥü’l-Ḥarem ḥāriciyle mazḥar-ı iḥsān u kerem oldılar. Altmış bir Şa‘bān’ında Berber-zāde yerine Bālī Efendi Medresesi’ne vālī olup, altmış iki Şa‘bān’ında Müyesser-zāde yerine Ḥādīm Ḥasan Paşa müderrisi olmuş iken altmış beş Rebī‘ü’l-evvel’inde İlyās Dede-zāde yerine Tevḳī‘ī Ca‘fer Çelebi Medresesi’ne taḥrīk olındukda “Ḳalḳduḡumuz medresenüñ iṣāl itdügi medrese degüldür” diyü, ḳabülden ibāyı iş‘ār şadedinde iken, Şeyḥü’l-İslām Ebü Sa‘id Efendi merḥūm “Çelebi sehv olunmuş, Ḥayrū’d-dīn Paşa Medresesi açıldukda tebdil iderüz” diyü ve ‘add ve rü‘ūsına daḥi ḳayd itmeleriyle sene-i mezbūre Ramażān’ında Ḥ‘āce-zāde es-Seyyid Muṣṭafā Efendi yerine medrese-i mezbūre ile dil-şād olup, altmış sekiz Şafer’inde şaḥn müderrisi Edībī-zāde Çelebi ile mübādele, altmış toḳuz

⁸⁷⁸ “Bu küçük kitap kendine göz atanları sevindiren, çorak kalplilerin üzüntülerini gideren güzel bir kitaptır. Sanki bu kitap onu okuyanlar nezdinde Hz. Yakub’un, oğlu Hz. Yusuf’un yüzünü özlemesi gibidir. Bu kitap kendisiyle oturulup sohbet edilecek en iyi arkadaş, kendi alanında tek bir mecmuadır. Herkes o kitabın dostluğunu ister, kalp de ona meyleder. Ne övünç duyulacak bir kitap! Yazar bu kitabı yazarken sabah olsa da Süreyya’ya teşekkür edilir şiarıyla eseri inci gibi dizerek kaleme almıştır.

Allah onun amelini kabul etsin, emelini gerçekleştirsin, onun nefsinin Firdevs cennetindeki sütten daha beyazlaştırsın. Bunu Osmanlı medreselerinin birinde müderris olan Sa’dizāde diye bilinen fakir Seyyid Şerif Muhammed Abdullah İbnü’l-Mevlā Seyfullāh yazdı. Kendisine seb‘a’l-mesāni verilen o peygamberin hürmetine bu sa’yimi kabul et.”

Muḥarrem’inde Murād Paşa-yı Cedīd müderrisi, Kāsım-zāde Efendi ile munākale vāki‘ olmuş idi. Yetmiş Muḥarrem’inde Fennī Yūsuf Efendi yerine Şāh Sultān Medresesi iḥsān olunup, sene-i kāmile tamāmında Sultān Selīm-i Qadīm Medresesi’yle tekrīm, yetmiş üç Receb’inde Kabaḳulaḳ-zāde yerine Süleymāniyye Medresesi’yle ta‘zīm olındı. Yetmiş beş Muḥarrem’inde Yeñişehr’den ma‘zūlen ḳabūl itmeyen Çavuş-zāde yerine Halebü’ş-şehbā ḳazāsına şehbāl-i himmet açdılar. Yetmiş altı Rebī‘ü’l-evvel’inde ma‘zūl ve yerlerine Kemāl Efendi-zāde mevşūl oldı. Yetmiş sekiz Muḥarrem’inde müstakşiyen irtihāl ve mā-yı meskūb ve zıll-ı memdūd-ı cināna intiḳāl eyledi. Ḥazret-i Eyyüb-i Enşārī’de Ḥubbī Mollāsı Tekyesi’nde medfūndur. Şeyḫü’l-İslām-ı sābıḳ Meḥemmed Şadıḳ Efendi ḫazretlerine ḳarābet sebebiyyeleri olmağın merşiyeye olmaḳ üzere bu iki beyt zāde-i ṭab‘-ı ‘ālīleri olmuştur:

Nazm

‘Oşmān-zāde dār-ı fenādan güzār idüp
Cāy itdi kendüsine cinānuñ ḳuşūrini

Ḳabrini mehd-i rāḫat idüp luṭfla Ḥudā
Hem eylesün enīsini Rıḍvān u ḫūrini

Mevlānā-yı merḳūm dāḫil-i ‘idād-ı maḫādīm-i Rūm, iḫtişāma mā’il ve levāzımını taḫşīle şifte-dil idi.

Şarı Mu‘īd Muştafā Efendi

el-Mevlā Muştafā. Vilāyet-i Rūm-ı cennet-rūsūmdan hüveydā ve bidā-yı sa‘y ü ṭalebe dīde-düz-ı pertev-i necm-i hüddā olup, şafaḫāt-ı ḫālī maṭraḫ-ı şu‘ā-yı İlāhī ve şaḫīfe-i bālī ḳābil-i nuḳūş-ı nā-mütenāhī olmağın levāzım-ı ṭarīḳı mertebe-i lāyıḳasında i‘dād idüp, Şeyḫü’l-İslām Ebū Sa‘īd Efendi Medresesi’nde mu‘īd ve ders ü ifādelerinden müstenīd [180a] olup, i‘ādelerinden mülāzım ve ṭarīḳ-ı ḳazāya ‘āzım ve birkaç ḳaşabada ḫākim olarak Rodos ḳazāsına vāşıl, andan daḫi munfaşıl olduḳdan soñra elli beş Rebī‘ü’l-āḫir’inde pādīşāh-ı deryā-nevāle Belḡrad ḳazāsı ṭalebiyle ‘arz-ı ḫāl eyledükde ber-vefḳ-i mes’ūl zerre-i ‘ināyetlerine mazḫar ve Başmaḳcı-zāde yerine Belḡrad ḳazāsına naḳl olınduḳda rızāsıyla ‘arz-ı ferāğ iden Üsküdar ḳādīsı Aḫmed Efendi yerine bā-ḫaṭṭ-ı hümāyūn ḳazā-yı mezbūr mevleviyyetle tābende-aḫter oldı. Elli altı Rebī‘ü’l-āḫir’inde munfaşıl ve yerlerine Bosnevī Süleymān Efendi vāşıl olduḳdan

şoñra altmış bir târîhine dek sâkit ve şâmit-i küşe-nişîn-i ‘uzlet iken sâbîkû’t-terceme ‘Azîz Efendi Şeyhü’l-İslâm ve müftî’l-enâm olduĝda, ba‘z-ı aĥbâbı “Senüñ ‘ilm ü fazluñ olduĝundan mâ‘adâ tûl-i infişâlüñ var iken Şeyhü’l-İslâm Efendi saña müsâ‘adeden ĝayrı ne cevâb virür? Var rütbeñ işâl ider bir mansıb taleb eyle” diyü şâhibü’t-tercemeyi taĥrîk idüp, bunlar daĥı Şeyhü’l-İslâm Efendi’ye varup, bir mansıb recâ ider. Ammâ Şeyhü’l-İslâm müsâ‘ade itmeyüp, ‘adem-i istiĥkâk ile cevâb virdükde:

Geçdi Mecnûn ‘aşĝdan geçmez bizüm dîvânemüz

Anlaruñ uşlandı uşlanmaz bizüm dîvânemüz

Şıdkınca da‘vâ-yı ‘ilm ü fazıldan başĝa mâ-lâ-ya‘nî kelâm şudürü bâ‘iş-i ĥaybet ü ĝarâm olup, ol ân Kıbrıs’a nefy ü iclâ olındı. Altmış bir Ramazân’ında efendisi Şeyhü’l-İslâm ve ol ân peyâm-ı sürür-encâm ile ‘avde me’zûn oldılar. Altmış iki Şa‘bân’ında Şâmî Yaĥyâ Efendi yerine Diyârbekr ĝazâsıyla cebr-i ĥâtır olındı. Altmış üç Ramazân’ında ma‘zûl ve yerlerine selefî Yaĥyâ Efendi mevşûl oldı. Altmış dört Şevvâl’inde Muştalîĥ-zâde yerine Mekke-i Mükerreme pâyesiyile Güzelĥişâr arpalık ta‘yîn olındı. Altmış sekiz Muĥarrem’inde Menteş-zâde yerine Filibe ĝâđisi olmışlar idi. Sene-i mezbûre Zî’l-ĥicce’sinde ref‘ ve yerlerine selef-i sâlifî Bosnevî Süleymân Efendi naşb olunup, ba‘dehü Mudanya arpalığı iĥsân olunmuş idi. Andan melûl u maĥzûn, ĥâr-ı ĥâtır-ĥırâş-ı miĥnetden baĝrı ĥûn, ĝüzârende-i eyyâm ve sübĥa-şûmâr-ı şühûr u a‘vâm iken seksen Şevvâl’inde terk-i miĥnetkede-i fânî ve ‘azm-i ‘idĝâh-ı câvidânî eyledi.

Mevlânâ-yı mezbûr ‘ilm ü fazılla meşĥûr, ĥamîr-i mâye-i şûr u ĝâvĝatınuñ ĥavşala ve bî-müdarâ [180b] dirâzi-i zebân-zede bî-i‘tidâl muĝtezâ-yı meşrebiyle perîşân-ĥâl muşâĥabâtında tehevürî ĝâlib, ĝuvvet-i ĝazabiyyesi temâsük ve şu‘ürünü sâlib, levend-meşreb ve ‘âşık-ı râst-mezheb ve sâdık idi.

Mervîdür ki velî-ni‘meti Şeyhü’l-İslâm Ebû Sa‘îd Efendi merĥûmı daĥı muĝtezâ-yı meşrebiyle dil-ĝîr ve ĝâh u bî-ĝâh müvâcehelerinde dürüş-tĝulik ile seyr iderdi.

Âşârından Mollâ Fenârî’nüñ ‘Avîşât’ına şerĥi ve manzûm ferâ’izi ve *Nazm-ı ĥilye-i Şerîfe-i Nebevîyye*’ye taĥrîk-i ĥâme-i gevher-efşân itdükleri şâyi‘dür.

Şeyhî-zâde ‘Abdu’r-raḥmân Efendi

el-Mevlâ ‘Abdu’r-raḥmân İbnü’s-Şeyḫ Meḥemmed bin Süleymân. Fi’l-aşl Kilidbaḥr-i Rûm ve ‘aḳiletü’l-mülk-i cennet-rüsûm olan Gelibolı ma’ḳıl-ı gusiste-‘uḳḳâl ‘alâḳa-i ‘âlem-i ervâḥ u eşbâḥ şikeste-târ gibi ğaltân-ı şaḫife-i eşbâḫ olan Gelibolılı Şeyhî Efendi’nüñ maḫdûm-ı kihteri olmaĝın Şeyhî-zâde dimekle ḳarîn-i iştihârı ve Şeyḫü’l-İslâm ‘Abdü’r-raḫîm Efendi muşâheretiyle pîrâye-bend-i i’tibâr olup, ğâlib-i ḫâl Yaḫyâ Efendi merḫûmdan iḫrâz-ı şeref-i mülâzemetle nâ’il-i evvelîn-i âmâl olmuşlar idi. el-Ḥâletü hâzihî kırk aḳçe medreseden ma’zûl iken elli Zî’l-ḳa’de’sinde ‘İsâ Efendi yerine Merdümiyye Medresesi ḫâricine ‘âric olup, elli iki Ramazân’ında Ḥüseyn Efendi Medresesi’ne taḫrîk ile mübtehic oldu. Elli altı Muḫarrem’inde Ḳâsım Paşa müderrisi olup, muḳteżâ-yı ‘aşr üzerine ḫareket ba’iş-i irtifâ’-ı ḳadr u menzilet olmaĝın sene-i mezbûre Şa’bân’ında Ḥusrev Paşa imâmi Muştâfâ Efendi yerine Selanik ḳazâsı tevcîḫ ve luṭf-ı bî-kerân-ı sultânî ile terfîḫ olındı. Elli yedi Rebî’ü’l-âḫir’inde ma’zûl ve yerlerine Kûsec Yaḫyâ Efendi nâ’il-i me’mûl oldu. Sene-i mezbûre Şevvâl’inde Kebîrî Meḥemmed Efendi yerine Edrine ḳâḫîsi olup, elli sekiz Muḫarrem’inde munfaşıl ve yerlerine Muştaliḫ-zâde Efendi vâşıl olduĝda, Boyâbâd arpalıḫ virildi. Altmış beş Şevvâl’inde Necâtî-zâde yerine maḫmiyye-i Ḳoştantıniyye ḳazâsıyla nâ’il-i ümniyye oldu. Altmış altı Şa’bân’ında Balıkesir arpalıĝıyla ‘azl olunup, yerlerine Ḥasan Efendi-zâde Şeyḫ Meḥemmed Efendi naşb olındı. Yetmiş bir Receb’inde Ḳadrî Efendi’nüñ def’ a-i şâniyesi yerine manşib-ı sâbıḳlarına i’âde olındı. Yetmiş iki Şevvâl’inde selefi yerine Anadolı şadrına naḳl ve yerleriyle Kec-dehân dâmâdı ‘Abdu’llâḫ Efendi vaşl olındı. Yetmiş üç Şevvâl’inde Hezarĝrad arpalıĝıyla müteḳâ’id ve maḳâm-ı şadârete imâm-ı sultânî Ḥâfîz Meḥemmed Efendi şâ’id oldu. Yetmiş altı Cemâzi’l- [181a] ülä’sında şâniyen ḫalefleri mükerreren mazḫar-ı şeref oldılar. Yetmiş yedi Şafer’inde ‘Abdü’r-raḫîm-zâde Kebîrî yerine şadr-ı Rûm’a naḳl ile vâşıl-ı ğâyetü’l-merûm olup, yerleri İstanbul’dan munfaşıl Ebü Sa’îd-zâde Feyzü’llâḫ Efendi’ye ‘inâyet olındı. Sene-i mezbûre Şa’bân’ında ref’ olunup, yerlerine selef-i sâlifi Ḳadrî Efendi naşb olunduĝda Tırnova ḳazâsı bunlara virildi. Yetmiş sekiz Rebî’ü’l-evvel’inde nüzhetĝâḫ-ı cinâna irtihâl ve dârü’l-ḫulde intikâl eyledükde şu’arâdan biri ta’miye ṫarîḫıyla bu ğüne târiḫ dimişdür:

Nazm

Bir gedâ çıḳdı didi târiḫin

Rabbenā kıl maḳāmını cennet

‘Allāme-i Rūm Kemāl Paşa-zāde merḥūm civārında medfūn olup, arpalıkları Şa‘rānī-zāde Ebu’s-su‘ūd Efendi’ye tevcih olındı.

Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm ü faẓlla meşhūr, be-taḥşîş fenn-i celil-i fıḳha intisābla ma‘rūf, ḳazāsında ‘iffetle mevşūf, zıkr-i bi’l-ḥayra şālih, sa‘ādetmend-i müfliḥ idi.

Āşār-ı ‘ilmiyyelerinden *Mecma‘ü’l-enhar* nām *Mültekā*’ya şerḥleri vardır. Āşār-ı ḥayriyyelerinden şülüş-i māl vaşiiyetleriyle Hızır Beg Mescidi’ne vezā’if ta‘yiniyle cum‘a iḳāmet olınmışdır.

Neffātī Şeyḥ Meḥemmed Efendi

el-Mevlā Şeyḥ Meḥemmed eş-şehīr bi-Neffātī. Tūnuslı’dur. Āheng-i Rūm ve dārü’l-mülk-i Ḳostantıniyye’ye ḳudūm eyleyüp, nār-ı necāt-ı maḳūlesi ‘ulūm-ı ğarībeye intisāb sebebiyle Vezīr-i A‘zam Köprülü Meḥemmed Paşa Āsitānesi’ne duḥūl ve ‘ulemānuñ birinden şeref-i mülāzemeti vuşūl bulup, kırk aḳçe medreseden ma‘zūl iken altmış Rebī‘ü’l-evvel’inde Şālih Paşa imāmi yerine Mollā Kestel ḥāriciyle bekām, altmış üç Cemāzi’l-āḥire’sinde yerinde dāḥil i‘tibārıyla nā’ilü’l-merām olup, altmış dört Şa‘bān’ında Ḥāmid Efendi müderrisi oldılar. Ba‘dehū yerinde müşīla, altmış beşde şaḥn ve altmışlı rütbeleri i‘tibār olınmış idi. Sene-i mezbūre Şa‘bān’ında ‘Aḫāu’llāh Efendi yerine Şeh-zāde pāyesiyle Papasoğlu Dārü’l-ḥadīsi ‘ināyet olındı. Altmış sekiz Şafer’inde Ḥāfiẓ Efendi yerine Fāḫıma Sulṫān Medresesi iḥsān olunup, altmış toḳuz Rebī‘ü’l-āḥir’inde Tatar ‘Abdu’llāh Efendi yerine Ḳoca Muştafā Paşa Medresesi sezā görildi. Sene-i mezbūre Receb’inde şaḥna geldi. Yetmiş Şafer’inde Ḳabaḳulaḳ-zāde Efendi yerine Şāh-zāde Medresesi’ne nā’il, yetmiş bir Şa‘bān’ında Āvāre-zāde dāmādı ‘Abdu’llāh Efendi yerine Dārü’l-ḥadīş-i Süleymāniyye’ye [181b] vāşıl oldu. Yetmiş üç Receb’inde İlāhī-zāde Efendi yerine Ḳuds-i Şerīf ḳazāsıyla teşrīf olındı. Yetmiş beş Muḥarrem’inde ma‘zūl ve yerine Serbendī-zāde İsmā‘il Efendi mevşūl oldu. Yetmiş yedi ḥudūdında Muşlī Efendi yerine Edincik ma‘-Ağvirdin ḳazāları arpalık virildi. Yetmiş sekiz Şevvāl’inde fevt oldu.

Mevlānā-yı merḳūm ṫālib-i iḳtinā-yı şemerāt-ı ‘ulūm paşasınıñ mazhar-ı iltifāt-ı bī-kerānı ve mensübāt u zīr-i müşterī-zamīrūñ ehl-i ‘ilm ü ‘irfānı, şāfi-fu’ād, pāk-i tiḳād, bābā-yı ‘ālem, pīr-i ādem idi.

‘Alā’iyyeli ‘Alī Efendi

el-Mevlā ‘Alī bin Ḥalīl. ‘Alā’iyye diyārından bedīdār ve *Aḥlāk-ı ‘Alāyī*’den sebaḳ-āmūz ve ḥiṣṣedār olup, celāliler istilāsında ⁸⁷⁹ الفرار مما لا يطاق من سنن المرسلين feḥvāsıyla ‘āmil ve bi’l-cümle cilā-yı vaṭan eyleyüp, maḥrüse-i Burusa’ya vāşıl olduğdan soñra ‘amm-ı büzürgvārı sâbıkü’t-terceme Hüdhdü ‘Abdü’l-ḳādir Efendi’den iktisāb-ı faẓl ü edeb ve kesb-i sermāye-i vehbī ve mükteseb ḳılmağın biñ otuz beş târiḥinde Burusa’da Ḳapluca müderrisi olup, ‘aḳd-i meclis-i ders-i ‘ām eyledükde bunlar i‘āde ḥıdmeti ile me’mūr ve otuz altı sālinde teşrif-i mülāzemetle mesrūr olmuş idi. Aḥz-ı medāris ve ‘aḳd-i mecālis iderek, kırḳ aḳçe medreseye vāşıl, andan daḥi munfaşıl iken biñ elli beş ḥudūdında maḥrüse-i Burusa’da Müftī Aḥmed Paşa Medresesi’yle kām-revā, altmış altı Şa‘bān’ında A‘rec ‘Ömer Efendi yerine Ḳañlıca’da İskender Paşa Medresesi’ne revnaḳ-baḥşā oldılar. Elli yedi Receb’inde yerinde dāḥil i‘tibār olunup, altmış sekiz Receb’inde ‘Osmān Efendi yerine Topḳapusı Aḥmed Paşası müderrisi oldu. Yetmiş Zī’l-ḳa‘de’sinde Gedāyī ‘Alī Efendi yerine Silivri’de vāḳi‘ Piri Paşa Medresesi’ne gönderildi. Yetmiş bir Zī’l-ḳa‘de’sinde mūşıla-i şaḥn ile Edrine’de Üç Şerefeli Medresesi’ne vāşıl, yetmiş iki ḥudūdında Aḥmed Efendi yerine şaḥn rütbesiyle Edrine Dārü’l-ḥadīşi’ne nā’il oldu. Yetmiş beş ḥilālinde selefi yerine şehr-i mezbūrda vāḳi‘a Sultān Bāyezīd Medresesi’yle ḳādrī mezīd olmuş idi. Yetmiş sekiz Ramazān’ı evāḥirinde intikāl ve dārü’n-Na‘īm’e irtihāl eyleyüp, Üç Şerefeli Cāmi‘-i Şerīfi miḥrābı ḥizāsında defn olındı.

Mevlānā-yı mezbūr zühd ü şalāḥla mezkūr, ‘ilmiyle ‘āmil, ‘ibādāta müştāḡil idi. Talebi [182a] eşnāşında ‘ulūm-ı nāfi‘adan *Tefsīr-i Beyzāvī* ve *Şeyḥ-zāde* ve *Sa‘dī* ve *Hidāye* ve *Ekmel* ve bunuñ emşāli vāfir kütüb taḥrīr idüp, eṣer ḳomışdur. Ḥālen maḥdūmları Şun‘u’llāh Efendi Ebā Eyyüb-i Enşārī Medresesi’nde müderris ve beyān-ı ‘ilm ü irfānı mü’essis, yār-i ḡarımız ve muḥibb-i şadaḳatkārımızdur.

Üsküdarī Aḥmed Ramazān Efendi

el-Mevlā Aḥmed Ramazān. Taḥtgāḥ-ı zū’l-ḳadriyye olan Mar‘aş nām şehr-i meşḥürdan zuhūr ve hilāl-i rüze gibi āfitāb-ı feyz-i ezeliiden istifāza-i nūr-ı şu‘ūr idüp, ‘alā ḥasbe’l-‘āde devr-i menāzil iderek e‘ālī-i ‘aşrdan birinüñ mazḥar-ı ‘ināyeti ve nā’il-i şeref-i mülāzemeti olduğdan soñra Cüvān Ḳapucıbaşı Meḥemmed Paşa

⁸⁷⁹ “Güç yetirilemeyen şeylerden kaçmak, peygamberlerin sünnetlerindedir.”

Āsitānesi'ne intisāb idüp, imāmeti hıdmetiyle şeref-yāb olmağın semt-i każā bā' is-i 'ıyş u şafā olmağ mülāhazasıyla yüz elli akçe kādī iken elli bir Zī'l-ka' de'sinde Azağ istihlāşına serdār-ı zafer-girdār ta'yin olunan merķūm Mehemmed Paşa, Mevlānā'nuñ feyz-i himmetine kâbiliyyetin müşāhede idüp, manzūr-ı 'ayn-ı 'ināyeti olmağın ordu kādīlīğıyla hem-'inān idüp, ba' de'l-feth ve'z-zafer Kuds pāyesi zamimesiyle müvağğar ve każā-yı mezbūr mevleviyetiyle tābende-ağter olmışlar idi. Elli dört Cemāzi'l-ūlā'sında 'Ayşī Efendi yerine Üsküdar każāsına sezāvār oldılar. Elli beş Cemāzi'l-āhire'sinde ma'zül ve yerlerine Dāvūd-zāde Efendi mevşül oldu. Altmış bir Cemāzi'l-ūlā'sında şāniyen selefi yerine każā-yı mezbūr 'ināyet olunup, sene-i mezbūre Şevvāl'inde Sancar Efendi yerine Mağnisa'ya menķül ve yerlerine Bostān-zāde Efendi mevşül oldu. Altmış iki Ramazān'ında ref' olunup, yerlerine Nevālī-zāde Efendi naşb olındı. Muğaddemā Köprüli Mehemmed Paşa'ya daği intisābı olmağın, altmış yedi Cemāzi'l-āhire'sinde Şu'ayb-zāde Efendi yerine Edrine pāyesiyle şālişen Üsküdar każāsı tevcih olunup, ⁸⁸⁰ الشىء لا يثنى الا وقد ثلث mazmūnı zahir olmışdur. Sene-i mezbūre Şevvāl'inde münfāşıl ve yerlerine İmām-ı Sultānī Yūsuf Efendi mağdūmı vāşıl oldu. Altmış sekiz hūdūdında vāki' Yanova Seferi'ne ordu kādīsı olup, ba' de'l-feth altmış tokuz Muğarrem'inde Edrinevī Müderris-zāde Mehemmed Efendi yerine rābi' an każā-yı sābıkda murabba'-nişin-i mesned-i hükm ü imzāları oldu. Sene-i mezbūre [182b] Rebī' ü'l-āhir'inde Riyāzī-zāde 'Abdü'l-laţif Efendi ile munākale vāki' olduğda, anlar kabūlden ibā idicek, yerleri 'Abdü'l-laţif-i diğeri Ğalağa kādīsı Ünsī-i şāhib-hünere virildi. Yetmiş Receb'inde ref' olunup, manşib-ı merķūm ceddimiz 'Abdü'r-rağim Efendi'ye virilüp, anlara Birgi każāsı arpalık virildi. Bu hāl üzere güzārende-i eyyām ü leyāl iken yetmiş sekiz Muğarrem'inde rağş-ı bed-rām-ı eyyām haţāsı ile üftāde-i hāk ve tevsen-i çarğ-ı güsiste-licām ilkāsı ile helāk olmuş idi. İcmāl-i kışşa bir gün dābbelerine süvār olup, giderken bir tağrīble cünbiş itdükde zeyn-i zerrin-āfitāb-ı dırağşdan cüdā ve haylūlet-i kūh-ı pür-şükūh ile hāşıl olan zıll-ı zā'il gibi bālā-yı rağşdan üftāde zir ü küsterde-i rüy-ı şahrā olup, ser-be-ser a'zāsı hıred ve ğaltān-ı istebrağ-i cinān olmağla dāğhil-i 'idād-ı cerd-i merd olmuş idi. Üsküdar'da Kāraca Ağmed Tekyesi'ne qarib Hırmenlik nām mağallede defn olındı.

⁸⁸⁰ “Tesniye olan şey aynı zamanda teslis olmaya da müsaittir.”

Mevlānā-yı merhūm ma‘ārif ü ‘ulūm ile mevsūm, yārān-ı şafā ile enīs, hem-meşreb-i ehl-i dillerle celīs, cūd u seḡā şāhibi, şŭkr ü ḡenā ṭālibi, Fārisi-dān, mŭsīkī-şinās ve *Şāh-nāme*-ḡān-ı ḡoş-ṭāb‘, ḡoş-şoḡbet, mevālī beyninde şāhib-i ḡervet idi.

Menḡabe

Naḡl olunur ki paşalardan birine ŭç kīse aḡçe iḡrāz idŭp, vaḡti geldŭkde ḡuḡadārını aḡza irsāl ider. ḡuḡadār maḡhallinden aḡḡeyi tamāmen ḡabz itdŭkden soñra ticāret mŭlāḡazasıyla ol vilāyet metā‘ından buḡāzīye (?) tebdīl idŭp, geldŭkde “Aḡḡeyi tamāmen alduñ mı?” diyŭ su‘āl, ḡuḡadār daḡi “Belī sulṭānum! Şöyle itdŭm” diyŭ, cevāb itdŭkde “Ben saña öyle it diyŭ, tenbīh itmedŭm idi. ḡoş getŭr yŭkleri” diyŭ, cŭmle denklere evŭñ sāḡasına indŭrŭp ve bir mŭnādī daḡi nidā itdŭrŭr ki her kim buḡāzī (?) ister ise gelsŭn. Ba‘dehŭ istima‘ idenler geldŭkde birer dānesin virŭp, bu minvāl ŭzere cŭmlesin baḡş ider.

Āşārından eḡ‘ār-ı dil-firībi ve sŭr-ı Ḳur‘āniyye‘ye birer ḡıṭ‘ası meşhŭrdur.

Āşār-ı ḡayriyyesinden maḡarrı olan ḡaşabada Divitçiler maḡallesinde vezā‘if-i mu‘ayyene ile mekteb ve dersiyeye ve va‘ziyyesi vardur. Bunlardan mā‘adā muḡṭācīn iḡŭn yigirmi ḡadar bi‘r ḡafr idŭp, ol maḡal aḡḡābına teberru‘ itmişdŭr.

Nāziki-zāde Muşṭafā Efendi

Ḳayd-ı ta‘rifden āzāde olan Nāziki-zāde Efendi ḡıdmetleridŭr. Taḡşīl-i ‘ilm ŭ ‘irfān ve kesb ŭ cāhit ŭ şān eyleyŭp, [183a] ‘İşmetī Efendi ḡıdmetlerinden mŭlāzım ve medāris-i resmiyyede mŭdāreseye mŭdāvīm olarak ḡırḡ aḡçe medreseye mevşŭl, andan daḡi ma‘zŭl iken altmış sekiz Şafer‘inde Muşṭafā Efendi yerine Ḥāşḡöy Maḡmŭd Paşası‘yla kām-revā olup, yetmiş beş Ramażān‘ında Ḥabīb Efendi maḡlŭlinden Papasoḡlı Medresesi‘yle bekām olmiş iken yetmiş bir Şa‘bān‘ında ‘azlle telḡkām olup, yerlerine Tatar Aḡmed Efendi maḡzar-ı ikrām oldı. Yetmiş iki Şevvāl‘inde Bābī Muşṭafā Efendi yerine Ḥammāmiyye Medresesi virildi. Yetmiş altı Cemāzī‘l-āḡire‘sinde Burhān Efendi yerine Ḥ‘āce Ḥayrŭ‘d-dīn Medresesi‘ne gelmiş idi. Yetmiş sekiz ḡudŭdında cism-i nāziki ŭftāde-i ḡāk-i ‘anberfām olup, ḡaṭāyir-i ḡudse ḡurām itmişdŭr. Ḥāric-i Sŭr‘da Emīr Buḡārī ḡazretleri ḡurbinde medfŭndur.

Mevlānā-yı mezbŭr fażīlet-i ‘ilmiyye ile meşhŭr, ḡoş-şoḡbet, mŭnşī-i pŭrma‘rifet idi. Menḡŭldŭr ki ‘İşmetī Efendi merḡumuñ tezkirecilik ḡıdmetinde iken sevdāsı ḡareket idŭp, tezkire-ḡāne ḡŭni kendŭde temāsuñ ḡalmayup, dīvān-ḡānede ḡādī

efendiler cem‘ olduĝda, eline iki tabancalı tüfenk alup, üzerlerine boşadur. şoşra mdvt ile yine şu‘ rı ke‘l-evvel gelmiş dirler.⁸⁸¹ العهدة على الراوى

şrından maħlařdan ‘r ba‘z-ı eş‘r tezkiretü’ř-şu‘arda meştrdur. Ez-n-cümle bu iki beyti şeyh’l-şlm Eb Sa‘d Efendi merhma nazre dimişdür:

Nazm

Ruħ-ı pertbına kim zülf-i mu‘anber düşdi
Mşg-i ter reşk ile ħuřk oldu semen ter düşdi

Ĥasret-i ħl-i ruħı lle gibi der-dil iken
Zülf-i sevdsı da sünbül gibi ber-ser düşdi

Ders-i ‘m Meħemmed Efendi

el-Mevl el-Meşhr bi-Ders-i ‘m Meħemmed Efendi. Vilyet-i Aydın’dan zuhr ve ebkr-ı ‘ilmiyyeye bezl-i nef’is-i memhr idüp, kesb-i sermye-i fazl  keml itdükden şoşra bi-ħasbi’l-‘de ħareket ve şeyh’l-şlm Esr Meħemmed Efendi ħıdmetlerinden iktisb-ı şeref-i mlzemet itmiş idi. Ba‘z-ı medrisde ed-yı ħıdmet iderek Ders-i ‘m laķabı ile şöhret bulmiş idi. el-Ĥlet hzihi kırk akçe medreseden ma‘zl ve ħric elliye muntazır-ı vuşl iken altmış bir şa‘bn’ında řaħħf ‘Abdu’llh Efendi yerine Merdümiyye Medresesi’yle bekm olup, altmış üç şafer’inde yerinde ħareket i‘tibr olunmiş idi. Altmış altı Reb‘’l-evvel’inde Ĥsm-zde Meħemmed Efendi yerine Ĥdim Ĥasan Paşa Medresesi’ne n’il, sene-i mezbre şevvl’inde yerinde i‘tibr ile altmış yedi şa‘bn’ında İřaķ-zde Efendi [183b] yerine Emre Ĥce Medresesi’ne vşıl oldılar. Altmış sekiz Receb’inde Serbendi-zde İřaķ Efendi yerine Fethiyye Sultn erzn görilüp, altmış tkz şafer’inde Ĥüseyn Paşa-zde İbrhim Efendi yerine Zl Paşa Medresesi ‘inyet olundu. Yetmiş bir Muħarrem’inde Minķr-zde merhm dmdı Muştaf Efendi yerine řaħna gelüp, yetmiş iki şafer’inde Ksım-zde yerine Kdırĝa Limanı Meħemmed Paşası müderrisi olmişlar idi. Sene-i mezbre şevvl’inde intikl ve ‘idĝh-ı dr’l-ħulde irtihl eyleyüp, medrese-i maħlle Āorlu müderrisi Kztaĝlı ‘Abdu’llh Efendi’ye işsn olundu.

⁸⁸¹ “Sorumluluk rivayet edenindir.”

Merhūm-ı merķūm ‘ālim ü fāzıl, merd-i kāmıl, ‘ulūm-ı nāfi‘ aya be-taḥṣiṣ ferā’ize keṣirū’l-iṣtiğāl olmağın Ferā’izci Meḥemmed Efendi dimekle mevsūm ve Şeyḥ Erdebīlī-zāde muṣāheretiyle daḥi ma‘lūm idi.

‘Abdü’l-celīl Efendi

el-Mevlā ‘Abdü’l-celīl. İzā‘at-ı biḍā‘at-ı isti‘dād itmekle niyyet ve Şeyḥü’l-İslām Yaḥyā Efendi’den iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet idüp, bıḳā‘-ı tadrīse ‘ale’t-tertib müzākere ve ri‘āyet-i merāsım-i mu‘tādeye mübādere iderek kırk aḳçe medreseden ma‘zūl iken altmış bir Şa‘bān’ında Mektübī ‘Abdu’llāh Efendi yerine Süheyl Beg müderrisi olup, altmış iki Şa‘bān’ında ma‘zūl ve medrese-i mezbūreye imām-ı sulṭānī Şāmī Hüseyin Efendi-zāde mevşūl oldu. Altmış dört Şafer’inde Naşru’llāh-zāde Efendi yerine Çekmece’de ‘Abdü’s-selām Medresesi’ne ḥareket itdiler. Altmış beş Ramazān’ında dāḥil i‘tibār olunup, altmış yedi Zı’l-ḳa‘de’sinde Mü’ezzin-zāde yerine Beşiktaş Sinān Paşası ‘ināyet olındı. Altmış sekiz Cemāzi’l-āḥire’sinde ‘Alī Dede-zāde Efendi yerine Zekerıyyā Efendi müderrisi olup, yetmiş Receb’inde şaḥna gelmiş idi. Yetmiş iki Şafer’inde selef-i sālifi Mü’ezzin-zāde yerine Sinān Paşa Dārü’l-ḥadıṣı virilüp, yetmiş dört Cemāzi’l-ülā’sında Malğaravī Meḥemmed Efendi yerine İsmiḥān Sulṭān Medresesi iḥsān olındı. Sene-i mezbūre evāḥirinde selef-i yerine Medīne-i Münevvere ce‘ala’llāhu bi’ş-şalāti müsevvere ḳazāsı ‘ināyet olınmış idi. Yetmiş beş ḥudūdında ḥaber-i intikālī gelüp, ol manşıb-ı celīl ile Ḳaztağlı ‘Abdu’llāh Efendi tebcil olındı.

Mevlānā-yı mezbūr zühd ü şalāhla mezkūr, ekşer-i eyyāmı şā’im, ḥıdmet-i ‘ibādetde ḳā’im, ḥayr-ḥāh-ı cümle-i ‘ālem, melek-nihād ve pāk-i‘tikād ādem idi.

Maḥdūm-ı ‘Alī Çelebi-zāde

el-Mevlā Meḥemmed ‘Alī bin ‘Abdu’llāh. Tercemesi evāḥir-i *Zeyl-i ‘Aṭāyī*’de mār Filibe ḳazāsından ma‘zūlen [184a] enfās-ı ma‘dūde-i ḥayātı tamām ve rişte-i āmāli gusiste- nizām olan Nazmī maḥlaş ‘Alī Çelebi-zāde ‘Alī Efendi’nüñ maḥdūm-ı ḥıredmendi Meḥemmed Efendi’dür. Taḥşil-i ‘ilm ü ‘irfān ve tekmil-i sermāye-i dāniş ü iz‘ān eyleyüp, Şeyḥü’l-İslām Yaḥyā Efendi ḥıdmetlerinden iḥrāz-ı şeref-i mülāzemetle bekām olup, kırk aḳçe medreseye vāşıl, andan daḥi munfaşıl iken elli yedi Şa‘bān’ında Çömez Aḥmed Efendi yerine ḥāric ile Maḳtūl Ḥasan Paşa Medresesi’yle kām-revā olup,

altmış Zî'l-ka' de'sinde 'Āşık Paşa şeyhi maḥdūmı yerine Nişāncı Paşa-yı 'Atîk Medresesi'ne ḥaḳîḳ olmuşlar idi. Altmış bir Cemāzi'l-āḫire'sinde Kaşır Ḥasan Efendi yerine Üsküdar'da vāḳı'a Meḥammed Paşa Medresesi virildi. Altmış üç Ramazān'ında selef-i sālifi Aḥmed Efendi yerine Ḥ'āce Ḥayrū'd-dīn Medresesi 'ināyet olındı. Altmış altı Şevvāl'inde Receb Efendi-zāde yerine şahna gelüp, altmış yedi Receb'inde Mü'ezzīn-zāde Efendi yerine Ġazanfer Ağa Medresesi'ne revnaḳ-baḫşā olup, sene-i mezbūre Zî'l-ka' de'sinde Ḥ'āce-zāde Efendi yerine Gevher Ḥān Sultān iḥsān olındı. Altmış ṭokuz Şa'bān'ında selef-i sālifi Şeyḫ-zāde Ḥalebī yerine Eyyüb Medresesi'ne vardılar. Yetmiş iki Şafer'inde Ḥışım-zāde 'Abdū'l-bāḳī Efendi yerine Süleymāniyye medārisinüñ birine terfi', yetmiş üç Cemāzi'l-āḫire'sinde Fennī Yūsuf Efendi yerine Mekke-i Mükerreme ḳazāsıyla tevḳī' olunmuş idi. Ba' de edāe'l-ḥacc yetmiş dört Cemāzi'l-āḫire'sinde ḥaber-i intikālī vāşıl ve ol manşīb-ı celīle selef-i sābıḳı Mü'ezzīn-zāde ḥalef olmaḡla nā'il oldı.

Mevlānā-yı merḳūm dāḫil-i maḥādīm-i erbāb-ı rūsūm, tekebbür-pīşe, ta' azzūm-endīşe idi. Cedd-i a'lāsı devlet-i Murād Ḥān-ı Şālīş 'ulemāsından tercemesi *Zeyl* de sebḳ iden Teblīce (?) 'Alī Efendi Şeyḫü'l-İslām Çivi-zāde Şeyḫ Meḥammed Efendi'nüñ birāderi Defterdār 'Abdī Çelebi'nüñ maḥdūmları olmaḡ taḳrībīyle cihet-i nisbiyye bā' iş-i taḫşīl-i merātīb-i seniyye olması şāḫibü't-tercemedede zuhūr idüp, bālāda zikri mürür iden nebīreleri şadr-ı 'ālī-ḳadr Çivi-zāde Efendi merḫūma dāmād ve 'aḳd-i peyvend-i muşāheretle nā'il-i murād olmuş idi.

Ḳonevī Meḥammed Efendi⁸⁸²

el-Mevlā Meḥammed. Belde-i Ḳonya'dan peydā ve ol menbit-i kerīm-i 'ilm ü 'irfāndan hüveydā olup, taḫşīl-i fezā'il-i 'ilmiyyeye ḥarc-ı naḳd-i rāyic fi'l-vaḳt i' mār ve gevher-i girān-bahā-yı istihāl için ḡavṭa-i baḫr-i efkār idüp, esātīze-i 'aşr pīşgāhında müzāvele-i iştiḡāl ve münāvele-i ḳand-i ma'ād ḳıyl u ḳāl iderek ḥā'iz-i rütbe-i 'ālū'l-'āl ve vāşıl-ı [184b] ser-menzil-i kemāl olmaḡın şadr-ı 'ālī-ḳadr Ḳara Çelebi-zāde Maḫmūd Efendi'den mülāzım ve ṭarīḳ-ı 'ilmīye 'āzım olup, ḫıṭṭa-i dil-ārā-yı Rūm'da vech-i meṭālīb ü merūm olan Razḡrad nām belde-i meşhūrede müftī ve müşkil-güşā-yı müfid ü müstefī olmuş idi. Altmış bir Rebī'ü'l-āḫir'inde Sultān Meḥammed vaḳfından yevmī

⁸⁸² **Der-kenār:** Evvel-i müderris bi-medrese-i Maḡnisalı Çelebi, şāḫibü't-terceme fi Rebī'ü'l-āḫir fi sene ihdā ve sittin ve elf.

kırk akçe ta'yîniyle Mağnisalı Çelebi 'unvânıyla mu'anven hâric medresesi ihdâs olunup, ibtidâ bunlara virildi. Altmış dört Şa'bân'ında Mü'ezzîn-zâde Efendi yerine Demürkapu Ahmed Paşası'na hareket idüp, altmış beş Ramazân'ında Müyesser-zâde yerine Hâfız Paşa dârü'l-ifâdesi sezâ görildi. Altmış yedi Receb'inde yerinde müşîla i'tibâr olunup, sene-i mezbûre Ramazân'ında Hasan Efendi yerine Pîrî Paşa müderrisi oldılar. Altmış sekiz Receb'inde Hışım-zâde 'Abdü'r-raḥîm Efendi yerine Murâd Paşay-ı 'Atîk Medresesi'nde ifâde-i ders-i taḥkîk itmişler idi. Altmış toḡuz Cemâzi'l-ülâ'sında intikâl ve dârü'n-Na'îm'e irtihâl eyleyüp, yerleri Hüseyn Paşa-zâde İbrâhîm Efendi'ye virildi.

Mevlânâ-yı mezbûr fazîlet-i 'ilmiyye ile meşhûr, şâb-ı fâzîl, merd-i kâmil idi.

Şarı Mu'îd-zâde Şâlih Efendi

el-Mevlâ Meḥmed Şâlih bin Muştafâ. Tercemesi bâlâda sebḡ iden Şarı Mu'îd Efendi'nüñ ferzend-i ercümendi Meḥmed Şâlih Efendi'dür. Naḡd-i vaḡt-i 'ömr-i 'azîzi şarf-ı nefâ'is-i kâlâ-yı 'ilm ü edeb ve edhem-i şâm ve eşheb-i şubḡ-ı kâfûr-fâm ile dü-esbe ḡaḡ'-ı râh-ı ḡaleb ḡılıp, 'ulemâ-yı 'aşruñ birine irtibâḡ ve iḡrâz-ı şeref-i mülâzemetleri ile kesb-i intisâb itmişler idi. ḡaḡ'-ı merâtib iderek kırk akçe medreseye mevşûl, andan daḡı ma'zûl iken biñ altmış dört Şa'bân'ında Fîrûz Beg Medresesi hâricine vâşıl, altmış sekiz Şa'bân'ında Yûsuf Paşa Medresesi'ne nâ'il olup, yetmiş bir Muḡarrem'inde Büyük Oḡa H'âcesi Meḥmed Efendi yerine Eyyûb'da Siyâvuş Paşa müderrisi oldılar. Yetmiş iki Şevvâl'inde Muştafâ Efendi yerine Siyâvuş Paşa Sultânî Medresesi 'inâyet olunmuş idi. Yetmiş üç Muḡarrem'inde civâr-ı raḡmet-i Raḡmân'a irtihâl ve yeri şâniye-i Mesîḡ Paşa'dan ma'zûl 'Abdî Efendi'ye bâ'îş-i sürûr ve ibtihâl oldu.

Mevlânâ-yı merḡûm 'ilm ü fazîlla ma'lûm idi.

Hâlen Şâfi Çelebi nâm bir ferzendi ḡalup, Aḡî Çelebi Maḡkemesi'nde ḡıdmet-i kitâbetde ḡaylî mahâret ḡaḡşîl itmişdür.

Ebu'l-hüdâ Efendi

el-Mevlâ Ebu'l-hüdâ. Ber-muḡtezâ-yı te'sîr-i ḡünyet-i hâdî, hidâyet-i maḡiyye-i 'azîmetine nâdî ve güm-gerde-i râh-ı ḡulsitân-ı cehâlet iken sülûk-i ḡarîḡ-ı 'ilme bâdî olup, tekmîl-i sermâye-i [185a] isti'dâd itdükden soñra 'ulemânuñ birinüñ mücellâ-yı

şu‘â-yı ‘ināyeti ve mazhar-ı teşrif-i mülâzemeti olup, kaç‘-ı nişib u firâz ve seyr-i merâhil-i devr ü dirâz iderek kırk aççe medreseden ma‘zül iken biñ elli yedi Rebî‘ü’l-evvel’inde Receb Efendi-zâde Çelebi yerine Ümmü’l-Veled Medresesi virilmişdi. Altmış Zî’l-ka‘de’sinde Kabaçulaç-zâde Efendi birâder-zâdesi yerine Şâhçulı Medresesi tevcih olındı. Altmış bir Cemâzi’l-ülâ’sında H‘âce-zâde maħdûmı es-Seyyid Muştafâ Efendi yerine Emre H‘âce ihsân olunup, sene-i mezbûre Şa‘bân’ında Ferhâd Paşa-zâde yerine İbrâhîm Paşa-yı Cedîd Medresesi’nde müfid oldılar. Altmış dört Şa‘bân’ında Altı Parmak İbrâhîm Efendi yerine Muştafâ Ağa Medresesi’yle kâm-revâ olup, altmış yedi Receb’inde şahna geldiler. Altmış sekiz Şafer’inde Kayşeriyeli Hasan Efendi yerine Diyârbekr kaçâsı tefviz olunmuş idi. Yetmiş Şafer’inde ‘azl ve yerlerine ‘Abdu’llâh Efendi naşb olındı. Yetmiş üç Şevvâl’inde Maħmûd-zâde yerine şâniyen manşib-ı sâbık ihsân olındı. Yetmiş beş evâ’ilinde munfaşıl ve yerlerine şâlişen selef-i sâlifî ‘Abdu’llâh Efendi vâşıl oldı. Sene-i mezbûre ħudûdında intikâl eyledi.

Mevlânâ-yı merķûm miyâne-bend-i ma‘ârif-i ‘ulûm olmaç mertebesi ma‘lûm olmağın ħamlü’l-mü’mîn ‘ale’s-salâh mefĥûmiyla iktifâ her vechle evlâ görildi.

Ķoca Naķib Kerime-zâdesi es-Seyyid ‘Abdu’llâh Efendi

el-Mevlâ es-Seyyid ‘Abdu’llâh. Tercemesi bâlâda sebķ iden Naķibü’l-eşraf Ankaravî Meħemmed Efendi’nüñ nebire-i vâlâ-nijâdı ya‘nî kerime-zâde-i pāk nihâdîdur. Zamânı ‘ulemâsından temhîd-i muķaddemât-ı fûnûn ve taşşil-i levâzım-ı mağrûz u mesnûn itdükden soñra merci‘-i emâşil ve mecma‘-ı kaçâbil olan Uzun Hasan Efendi ħıdmetlerine ittışâl ve feyz-i ifâdeleri ile istikmâl itmiş idi. el-Ĥâletü hâzihi ‘ulemânuñ birinden mülâzım ve müdâreseye müdâvim olup, kırkdan ma‘zül ve ħâric elliye muntazır-ı vuşul iken elli altı Şevvâl’inde Kefevî ‘Abdu’r-raħmân Efendi yerine Cezerî Kâsım Paşa Medresesi ihsân olındı. Elli toķuz Ramazân’ında Ebu’l-ħudâ Efendi yerine Emre H‘âce Medresesi’ne ħareket itmişlerdür. Altmış Zî’l-ka‘de’sinde yerinde dâĥil i‘tibâr olunup, altmış bir Cemâzi’l-ülâ’sında Ĥışım-zâde ‘Abdü’l-bâķî Efendi yerine Yeñi Nişâncı Paşa Medresesi’yle kâm-revâ, altmış iki Zî’l-ka‘de’sinde yerinde müşıla-i şahn i‘tibâr olunup, altmış üç [185b] Ramazân’ında Velî Efendi yerine Maħmûd Efendi Medresesi’yle tekerrür itmiş iken yine şahna gelmeyüp, altmış altı Şa‘bân’ında ‘Abdü’l-laťif Efendi yerine Dârü’l-ħadîş-i Sinân Paşa Medresesi virilüp, sene-i mezbûre Şevvâl’inde Āvâre-zâde dâmâdı ‘Abdu’llâh Efendi yerine şahna

geldiler. Altmış yedi Rebî'ü'l-âhir'inde Maḥmūd-zāde Zeynü'l-Ābidīn Efendi yerine Ā'îşe Sultān Medresesi iḥsān olındı. Altmış sekiz ḥudūdında yerinde mūşıla-i Süleymāniyye i'tibār olunup, altmış ṭokuz Muḥarrem'inde Ārab Yahyā Efendi yerine Bağdād-ı behişt-ābād ḳazāsıyla ber-murād oldılar. Yetmiş Cemāzi'l-ülā'sında ma'zül ve yerlerine İmām-ı Sultānī Yūsuf Efendi maḥdūmı Es'ad Efendi mevşül oldı. Yetmiş üç Şafer'inde İvāz Efendi yerine Filibe ḳazāsı ināyet olındı. Yetmiş dört Şafer'inde munfaşıl ve yerlerine Muştafā Efendi nā'il oldı. Yetmiş beş Ramażān'ında intikāl ve rüy-māl-i dergāh-ı zü'l-celāl eyledi.

Mevlānā-yı mezbūr 'ilm ü faẓlla mezkūr, ve'l-ḥaseb seyyid-i şaḫīḫü'n-neseb idi.

Müderris-zāde Efendi

el-Mevlā Meḥemmed bin Ālī bin eş-Şeyḫ Kemāl. Maḫmiyye-i Edrine'de ber-vech-i teḳā'üd Dārü'l-ḥadīş müderrisi iken biñ beş tārīḫinde tārīk-i ālem-i fānī ve dīdedüz-ı nūzhetgāh-ı cāvidānī olup, tercemesi ṭabaḳa-i Meḥemmed Ḥān-ı Şālīş vefeyātında nüvişte-i yarā'a-i şāḫibü'z-zeyl olan Kemāl-zāde Ālī Efendi'nün maḥdūm-ı ḫiredmendi Müderris-zāde demekle şehīr Meḥemmed Efendi'dür. Ṭokuz yüz ṭoksan ṭokuz senesinde zīver-i şāḫife-i şühūd ve şāhidīn-i 'ilm ü 'irfān ile beyne'l-aḳrān işbāt-ı vücūd idüp, Şeyḫü'l-İslām Şun'u'llāh Efendi ḫazretlerinden mülāzım ve tārīḳ-ı tadrīse āzīm olup, kırḳ aḳçe medreseden ma'zül iken biñ otuz Şevvāl'inde Zeyrek-zāde Yūsuf Efendi yerine Rodoscuḳ'da Rüstem Paşa Medresesi ḫāricine āric olmuş iken otuz bir Zī'l-ḫicce'sinde azl olunup, medrese-i mezbūre Uşşāḳī-zāde mülāzımı İbrāḫīm Efendi'ye virilmiş idi. Otuz beş Zī'l-ḫicce'sinde Maḥmūd Çelebi yerine Meḥemmed Aḡa Medresesi'yle kām-revā olup, otuz yedi Rebî'ü'l-evvel'inde Abdü'n-nebī Efendi yerine Edrine'de Cāmi' Ardı Medresesi'ne gönderildi. Ba'dehū Dārü'l-ḥadīş müderrisi olup, elli Cemāzi'l-ülā'sında Şems Efendi yerine Sultān Bāyezīd dārü'l-ifādesin tenvīr itdiler. Elli üç Cemāzi'l-ülā'sında Sultān [186a] Selīm-i Cedīd Medresesi'yle ḳadr-i menziletleri mezīd olup, elli sekiz Muḥarrem'inde Filibe ḳazāsı tefvīz olunmuş idi. Senesi mezbūre Zī'l-ḫicce'sinde munfaşıl ve yerlerine Riyāzī-zāde Abdü'l-laṭīf Efendi vāşıl oldı. Altmış üç Ramażān'ında Baltacı Muştafā Efendi maḫlūlinden Ḥazret-i Eyyüb ḳazāsı zināyet olındı. Altmış dört Zī'l-ḳa'de'sinde ma'zül ve yerlerine Ḥalebī Meḥemmed Efendi mevşül olduğdan şoñra Medīne-i Münevvere pāyesiyle Yeñice ḳazāsı arpalıḳ iḥsān olındı. Altmış sekiz Şevvāl'inde İmām-zāde Efendi yerine Mekke-i

Mükerreme pāyesiyle Üsküdar kazāsi sezāvār görildi. Altmış toköz Muḥarrem’inde ‘Ömer Efendi yerine şāniyen Eyyüb kazāsına menkūl ve yerlerine Aḥmed Ramazān Efendi mevşūl oldu. Sene-i mezbūre Cemāzi’l-āḥire’sinde yerleri Bostān-zāde Efendi’ye tevcīh olunup, bunlar Yeñice ve Burusa Yeñişehri arpalıklarıyla ikrām olunup, on seneye ḳarīb kūşe-gīr-i inzivā ve ‘ibādet-i Ḥudā-yı bī-hemtā üzere iken biñ yetmiş sekiz ḥudūdında intikāl ve civār-ı rahmet-i Yezdān’a irtihāl eyledi. Ḥāric-i Sūr’da Otaḳcılar ḳurbinde Toḳmaḳdepe nām mezāristānda defn olındı.

Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm ü fazlla meşhūr, envā’-ı ḥaṭṭı kātib, münşī-i şāḥib-i mekātib, pāk-nijād, melek-nihād idi.

Şun‘u’llāh nām bir maḥdūmı ḳalmış idi. Evā’il-i ḥālinde taḥşil-i ‘ilm ü ‘irfāna sa’y ve gūşiş itdürüp, ba’zı menāşıbında istiḥdām olınmış iken ḡalebe-i sevdā ile ‘aḳlına ihtilāl ve dimāḡına i’tilāl gelüp, bi’l-āḥire biñ yüz ... intikāl eyledi. Anuñ daḡı ferzendi ‘Abdu’llāh Çelebi ātī’t-terceme Şa’bān-zāde Efendi’den mülāzım olup, ḥālā ḥāric elli rütbesine ‘āric ve Baba-zāde Medresesi’yle mübtehicdür. Gerçi pāy-ı zemīn-pūyı ḥāme mişāl a’recdür. Lākin ḥüsn-i kitābetde ḳalem gibi ‘alem, saḥib-i ma’rifet ve ḳābil-i ülfet çeledür.

Şarı ‘Abdu’llāh Efendi

el-Mevlā ‘Abdu’llāh. Vaşf-ı ḥālī rütbe-i medḡ ü şenādan ‘ālī, şehri cennet-āsā maḥrūse-i Burusa’da Ḥāzret-i Emīr ḳuddise sirruhu’l-ḥaṭīr şeyḡi olan merd-i sa’ādetmendüñ şāḡ-ı şecere-i vücūdı, netice-i muḳaddemāt-ı zāt-ı mes’ūdudur. Taḥşil-i meleke-i isti’ād ve isti’fāza-i ‘aḳl-ı müstefād eyleyüp, kirām-ı zamāndan Ḳara Çelebi-zāde Meḡemmed Efendi’den mülāzım ve ṭarīḳ-ı resmīye ‘āzım olup, ḳırḳ aḳçe [186b] medreseye vāşıl, andan daḡı munfaşıl olup, revātib-i merātib-i medārisden taḥşil-i vāye ve şemşir-i himmetiyle ḳaṭ’-ı pāye iderek biñ elli iki ḥudūdında Ġāzī Ḥudāvendigār Medresesi’ne sezāvār görilüp, elli dört Receb’inde Muẓaffer-zāde Efendi’ye Ḥadice Sulṭān Medresesi iḡsān, andan Üsküdar Mihrümāhı Medresesi’ne şāyān olup, elli beş Receb’inde Raḡmetu’llāh Efendi yerine Şāh-zāde müderrisi olmuşlar idi. Bā-ḥaṭṭ-ı ḥümāyūn Ebu’s-su’ūd-zāde Meḡemmed Şadıḳ Efendi ḡalef ve bunlar şifirü’l-yed mübtelā-yı ḡüzn ü esef oldılar. Elli yedi Şafer’inde Şadrü’d-dīn-zāde Feyzu’llāh Efendi yerine Süleymāniyye medārisinüñ biriyle cebr-i ḡaṭīr ḳılınup, sene-i mezbūre Şa’bān’ında ‘Acem Meḡemmed Efendi def’a-i şāniyesi yerine İzmīr kazāsı tevcīh

olundu. Elli sekiz Muḥarrem’inde ‘azl olunup, yerleri Üsküdarî Maḥmūd Efendi-zāde Muṣṭafā Efendi’ye virildi. Elli tokuz Şafer’inde Ḥasan Paşa-zāde yerine Üsküdar kazāsı tefvîz olundu. Altmış Şa‘bān’ında munfaşıl ve maḳām-ı hükümetine Hāşimî-zāde vāşıl oldu. Altmış bir Şa‘bān’ında Şa‘rānî-zāde Efendi yerine Burusa kazāsı tevcîhiyle tebcîl olunup, altmış iki Şevvāl’inde ‘azl ve yerlerine Altı Parmaḳ ‘Abdü’l-fettāḫ Efendi naşb olundu. Altmış üç ḥudūdında Kete ma‘-Ḥarmencik kazāları arpalık virildi. Altmış beş Şevvāl’inde Edrine pāyesiyle tekrîm olunmuş idi. Altmış yedi Şa‘bān’ında Emînî Meḥammed Efendi yerine Eyyüb kazāsı ‘ināyet olundu. Altmış sekiz Şafer’inde Bālî Efendi yerine şāniyen Burusa kazāsına naḳl ve yerlerine Edrineli Müderris-zāde Efendi vaşl olunup, bunlar sâbıḳan arpalıkları olan kazālarıyla şāniyen tebcîl, ba‘dehū Gelibolı kazāsına tebdîl olunmuş idi. Yetmiş iki Şafer’inde intikāl eyledükde bülegā-yı zamāneden Nā’ilî Çelebi bu mısrā‘ı tārîḫ dimişdür:

Zā’ir-i ‘adn ola rūḫı Şarı ‘Abdu’llāḫ’uñ

Mevlānā-yı merḳūm Şarı ‘Abdu’llāḫ dimekle mevsūm olup, taḫrîre sezā ḥüsn ü ḥulḳından mā‘adā evşāfına zafer-yāb olinmamaḡla “vāhid ke-elf” zemzemesiyle tatmîm-i kelām ve edhem-i ḳalem, muṭlaḳü’l-‘inān mücāzefeden keşîde-zimām kılındı.

Şarı ‘Abdu’llāḫ Efendi-zāde

Maḥdūmı ‘Abdu’r-raḥmān Çelebi daḫi tarîḳ-ı ‘ilme ‘āzim ve ‘ulemānuñ birinden mülāzım olup, elli bir Zi’l-ḫicce’sinde kırık aḳçe ile Ḳādî ‘İvaż Medresesi’ne vāşıl, andan daḫi munfaşıl olduḡdan sonra altmış [187a] üç Ramazān’ında Şeyḫü’l-İslām Minkārî-zāde Efendi dāmādı Muṣṭafā Efendi yerine ‘Abdu’r-raḥmān Paşa ḫāricine ‘āric, altmış yedi Muḥarrem’inde Zileli ‘Oşmān Efendi yerine ‘Abdu’llāḫ Aḡa Medresesi’ne ḫareket ile mübtehic olup, sene-i mezbūre Ramazān’ında Kebîrî-zāde Efendi yerine Fāṭıma Ḥanım Medresesi virilüp, altmış Cemāzi’l-āḫire’sinde Şofyalı İbrāḫîm Efendi yerine Nişāncı Paşa-yı ‘Atîḳ, altmış tokuz Muḥarrem’inde İmām-zāde Ḳadrî Efendi yerine Emre Ḥ’āce, yetmiş Receb’inde Nişāncı Paşa-yı Cedîd Medreseleri’ne nā’il, yetmiş iki Şafer’inde selef-i sālifi ‘Oşmān Efendi yerine Zāl Paşa Medresesi’ne vāşıl olduḡdan sonra yetmiş dört Cemāzi’l-āḫire’sinde şaḫn medresesiyle bekām, yetmiş beş Muḥarrem’inde A‘rec ‘Ömer Efendi yerine ‘Ā’işe Sultān Medresesi’yle nā’ilü’l-merām olup, seksen Rebî‘ü’l-āḫir’inde Mūsā Efendi yerine

Maḥmūd Paşa Medresesi virilmiş idi. Seksen bir Rebî'ü'l-âḥir'inde 'ömri âḥir ve dem-
beste-i menâḥir oldu.

Maḥdüm-ı mersüm iḥtilâṭ-ı nâs ile ma'lûm, cihet-i 'ilmiyyesi mevḥûm idi.

Riyâzî-zâde 'Abdü'l-laṭîf Efendi

el-Mevlâ 'Abdü'l-laṭîf bin Meḥammed. Tercemesi sebḳ iden Riyâzî Meḥammed Efendi'nün şâḥ-ı şecere-i vücûdı ve nihâl-i ḥadiqa-i zât-ı mes'ûdıdur. Biñ on bir ḥudûdında kûşe-i şehristân-ı vücûda vâşıl ve ḥıyâbân-ı 'âlem-i şühûda dâḥil olup, ḥâlet-i şaġîinde şadr-ı vâlâ-ḳadr Bostân-zâde Meḥammed Efendi ḥıdmetlerinden mülâzemeti nâ'il olup, kırk aḳçe medreseye vâşıl, andan daḥi munfaşıl olduḳdan soñra ictinâ-yı şemerât-ı fezâ'ile müdâvim, iḳtinâ-yı nev-bâve-i 'ilm ü 'irfâna muvâzıb ve mülâzım iken kırk beş târiḥinde Buḥâriyye Medresesi ḥâricine 'âric, elli Receb'inde Ḥalîl Efendi yerine Ḥâfız Aḥmed Paşa Medresesi'yle mübteḥic oldılar. Andan birkaç medârisde ferş-i seccâde-i ifâde ve ifâ-yı ḥaḳḳ-ı taḥḳîḳ u icâde itdükden soñra elli sekiz Muḥarrem'inde Edrineli Müderris-zâde Efendi yerine Sulṭân Selîm-i Cedîd Medresesi'ne gönderildi. Sene-i mezbûre Zî'l-ḥicce'sinde selefi yerine Filibe ḳazâsı tevcîh olındı. Elli toḳuz Ramazân'ında ma'zûl ve yerine Emru'llâh-zâde Efendi mevşûl oldu. Altmış üç Ramazân'ında Emînî Efendi yerine şâniyen Filibe ḳazâsı tefvîz olındı. Altmış beş Rebî'ü'l-evvel'inde ref' olunup, maḳâmlarına Çuḳacı-zâde es-Seyyid 'Abdü'r-raḥîm Efendi naşb olındı. Altmış altı Muḥarrem'inde Maḥmūd Paşa Ḥâşköyi arpalık virildi. Altmış sekiz [187b] Zî'l-ḳa'de'sinde Ebu's-su'ûd-zâde Meḥammed Şâdıḳ Efendi yerine Ğalaṭa ḳazâsı ḥükümeti sezâ görildi. Altmış toḳuz Rebî'ü'l-âḥir'inde Üsküdar ḳâḍisi Aḥmed Ramazân Efendi ile manşıbları mübâdele olunduḳda bunlar ḳabûlden ibâ eyleyüp, 'azl iḥtiyâr itmeleriyle Keşân ḳazâsı arpalık iḥsân olındı. Yetmiş iki Şafer'inde cedd-i râḳîmü'l-ḥurûf yerine şâniyen Ğalaṭa ḳazâsında ḥâkim olmuş idi. Yetmiş üç Muḥarrem'inde munfaşıl ve yerlerine Hâşimî-zâde Efendi vâşıl olup, bunlara Celeb Mûsâ Efendi maḥlûlinden Uzun Köprü ḳazâsı arpalığı iḥsân olındı. Yetmiş sekiz Ramazân'ında füc'eten intikâl ve civâr-ı raḥmet-i Yezdân'a isti'câl eyledükde Emîr Buḥârî ḳurbinde medfûn ve arpalıklarıyla Çavuş-zâde 'Oşmân Efendi memnûn oldu.

Mevlânâ-yı merḳûm âşinâ-yı deryâ-yı 'ulûm, ḳabâ-yı i'tibârı elvân-ı ma'ârifle mu' allem, şabâ-yı iştihârı ezhâr-ı leṭâ'if ile müşġin-dem, seḥî vü kerîm, ḥalîm ü selîm,

dervîş-nihād, pāk-i‘ tîkād idi. Ehl-i keyf olmağla evāhîr-i ‘ ömrinde za‘ ifü’l-hāl ve şa‘ ve-
i şikeste-bāl-i bî-mecāl idi.

Aşârından Luţfî mağlaşî ile müdevven dîvân-ı eş‘ârı vardır. Bu mağlaşî nümüne
içün irād olındı:

Nazm

Ser-mest-i cām-ı ‘ işveyüz olmaz humārımız

Bilmez zamân-ı şavlet dey-i nev-bahārımız

Halıcı-zāde Aḥmed Efendi

el-Mevlā Aḥmed bin ‘Abdu’r-raḥmān. Bālāda tercemesi sebḳ iden Halıcı-zāde
‘Abdu’r-raḥmān Efendi’nüñ mağdüm-ı mihter-i ercümendi ve Şeyhü’l-İslām ‘Azîz
Efendi merhūmuñ kerîme-i mükerrermeleri vāsîtatü’l-‘ıkd-i ‘aḳdi Aḥmed Efendi’dür.
Hālet-i şağîrinde esâtîze-i ‘aşrı ḥıdmetlerinde i‘māl-i zıhn-i derrāk ve işbāt-ı qarîḥa-i
pāk kılduğda ‘ulemānuñ birinden mülāzemetle ḳadrini ber-ter ve iḥrāz-ı teşrîf ile bālā-yı
isti‘dādı pür-zîver kılduğdan soñra kırk aḳçe medreseden ma‘zül iken biñ elli üç
Şafer’inde Emre Ḥāce ḥāriciyle kām-revā olmuşlar idi. Elli altı Rebî‘ü’l-evvel’inde
Küsec Bekr Efendi yerine Beşiktaş Sinān Paşası’na ḥareket idüp, elli yedi Şa‘bān’ında
İstanbul Sinān Paşası’na geldiler. Elli toḳuz Receb’inde Bāḳî-zāde Es‘ad Efendi yerine
şahñ [müderrisi] olup, altmış Ramazān’ında ‘İzzetî Efendi yerine İsmihān Sultān
Medresesi’yle kesb-i ‘izz ü şān eylediler. Altmış bir Cemāzi’l-ülā’sında yerinde müşıla
i‘tibār olunup, altmış üç Ramazān’ında selef-i sālifi Bāḳî-zāde Efendi yerine ḥāmis-i
Süleymāniyye [188a] i‘tibārıyla Ḥazret-i Eyyüb Medresesi virildi. Altmış beş
Ramazān’ında Nev‘î-zāde Efendi yerine Süleymāniyye medārisinüñ biriyle bekām,
altmış altı Şevvāl’inde ‘Abdü’r-raḥîm-zāde Efendi yerine Selanik ḳazāsıyla maḳzî’l-
merām oldılar. Altmış yedi Şa‘bān’ında munfaşıl ve yerlerine Muḥteşem Emîr Efendi
vāşıl oldı. Yetmiş iki Şafer’inde yine Bāḳî-zāde Efendi yerine Burusa ḳazāsı tefvîz
olındı. Sene-i mezbûre Şevvāl’inde ma‘zül ve yerlerine Ḥüsām-zāde Efendi vāşıl oldı.
Yetmiş yedi Muḥarrem’inde ‘Abdü’r-raḥîm-zāde Efendi yerine Edrine ḳazāsı tevcîh
olındı. Yetmiş sekiz ḥudūdında Aḥmed Ramazān Efendi maḥlûlinden Birgi arpalığıyla
ref‘ olunup, yerlerine ḥalefleri Ḥüsām-zāde Efendi naşb olındı. Yetmiş toḳuz ḥilālinde
terk-i meşğale-i dünyā ve ‘azm-i mıştaba-i ‘uḳbā eyleyüp, Ḳoğacı Dede Cāmi‘i

mezāristānında medfūn ve naqş-ı seng-i mezārı ta‘miye tarīķıyle bu tārīķ-i mevzūn olmuşdur:

Didiler bī-med āh tārīķin⁸⁸³

Qabrini rūşen ide nūr-ı İlāh

Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm ü ‘irfānla meşhūr, ħüsnü’l-aĥlāk, ṭayyibü’l-a‘rāk , bi’ṭ-ṭab‘ tuĥfeye mā’il ve cem‘ine şifte-dil idi.

Ḥāce Şalāh-zāde Seyyid Aĥmed Efendi

el-Mevlā es-Seyyid Aĥmed bin ‘Ömer el-Mekkinī Bābī’l-ma‘ālī. Peder-i vālā-güheri mevālī-i devlet-i Murād Ḥān-ı Rābī‘’den Selanik kādīsı iken ‘ālem-i kevn ü fesāddan irtiĥāl iden Ḥāce Fesād ‘Ömer Efendi’nüñ maĥdūm-ı sūtūde-şifātıdır. Kāmet-i isti‘dād-ı māder-zādını ĥalā ve vişāĥ-ı ‘ilm ü ‘irfān ile muvaşşāĥ ve muĥallā ve mir‘āt-ı tab‘-ı şafā-nihādın mişķale-i sa‘y ü ictihād ile maşķūl ve mücellā eyledükde nesīm-i tevfiķ-ı Rabbānī ile ĥareket ve ‘ulemānuñ biri ĥıdmetlerinden mülāzemete himmet eyleyüp, kırķ aķçe medreseye mevşūl, muntazır-ı neyl-i me‘mül iken kırķ beş Şa‘bān’ında Ḥācī Ḥasan-zāde Medresesi’yle bekām olmuşlar idi. Kırķ tokuz Şevvāl’inde ‘Abdü’r-raĥīm Efendi yerine Beşiktaş Sinān Paşası’na ĥareket idüp, elli bir Rebī‘ü’l-evvel’inde Zeyrek-zāde Efendi yerine Zāl Paşa, elli dört Şafer’inde Derviş-zāde yerine cedīde-i Ferĥād Paşa müderrisi olmuşlar idi. Andan ‘Ā’işe Sultān ve şaĥn medreseleri iĥsān olınuĥdan soñra elli sekiz Receb’inde Ebu’s-su‘ūd-zāde Efendi yerine Şāh-zāde Medresesi ‘ināyet olındı. Altmış Ramazān’ında Şeyĥü’l-İslām Ebū Sa‘īd-zāde Feyzū’llāh Efendi yerine Süleymāniyye’ye terfī‘, altmış bir Şa‘bān’ında selef-i pür-şerefı yerine Dārü’l-ĥadīş [188b] medresesiyle sāye-i cāhı tevsī‘ olunmuş idi. Altmış iki Şa‘bān’ında ‘Acem Meĥammed Efendi yerine Ḥalebü’ş-sehbā kazāsıyla kām-revā oldılar. Altmış üç Ramazān’ında munfaşıl ve yerlerine Şa‘rānī-zāde Ebu’s-su‘ūd Efendi vāşıl oldu. Altmış altı Zi’l-ķa‘de’sinde Şeyĥü’l-İslām Ebū Sa‘īd Efendi yerine Şām kazāsıyla ikrām olındı. Altmış yedi Cemāzi’l-āĥire’sinde ‘azl ve yerlerine Bāķī-zāde Es‘ad Efendi naşb olındı. Yetmiş Şafer’inde Bahāyī Efendi birāderi Aĥmed Efendi yerine Mışr-ı zātü’l-ehrām kazāsıyla maķzī’l-merām oldılar. Yetmiş bir Şevvāl’inde ref‘ olunup, maķāmlarına ‘Abdü’r-raĥīm-zāde Efendi terfī‘ olındı. Yetmiş beş Muĥarrem’inde Velī-zāde Aĥmed Efendi yerine şāniyen Mışr-ı Kāĥire kazāsıyla

⁸⁸³ Bu mısradā vezin aksamaktadır.

esbāb-ı kâdr u menziletleri bâhire oldu. Yetmiş altı Cemāzi'l-âhire'sinde ma'zûl ve yerlerine Müfettiş Süleymân Efendi mevşûl, yetmiş toköz hilâlinde 'âlem-i cesedden intikâl ve civâr-ı kudse irtihâl eyledi.

Mevlânâ-yı merķûm Ebu'l-ma'âlî künyetiyle mevsûm, fazîlet-i 'ilmiyyesi meşhûd-ı 'ayn-ı 'ulemâ, kazâlarında sedâd u 'iffeti qarîn-i rızâ, ma'ârif-i cüz'iyeden şâhib-i hazz-ı mevfur, deryâ-yı tab'ı güher-nisâr-ı manzûm u menşûr, ıslâh-ı 'âleme sâ'î, tarîķ-ı eslâfa murâ'î idi. Kâhire-i müfriyyede şit-i mekârim-i ahlâķı el-ân bâķî ve zebân-zed-i şehri ve âfâķî olmağın bu mertebe ile iktifâ olup, ziyâde ve noķşandan ihtirâz olındı.

Kâtib-zâde Efendi

el-Mevlâ Zeynü'l-'Âbidîn. Tercemesi *Zeyl-i 'Aṭâyi'* de sebķ iden Kâtib-zâde Efendi'nün ferzend-i fazîletmendi Kâtib-zâde Zeynü'l-'Âbidîn Efendi'dür. Eyyâm-ı cüvânide taḫşil-i 'ilm ü kemâle müdâvim ve Şeyhü'l-İslâm Aḫî-zâde Hüseyn Efendi'den mülâzım olup, kırķ aķçe medreseden ma'zûl ve ḫâric elli rütbesine muntazır-ı vuşûl iken kırķ toköz Şevvâl'inde Hâşimî-zâde yerine Eyyüb'da Siyâvuş Medresesi'yle kâ-m-revâ olup, elli beş Rebî'ü'l-evvel'inde Fetḫiyye Sinân Paşası'na ḫareket itdiler. Elli altı Receb'inde Erzurûmî İbrâhîm Efendi yerine İsmiḫân Sultânî müderrisi oldılar. Elli sekiz Muḫarrem'inde Zâl Paşa Medresesi virilüp, altmış Ramazân'ında şaḫna geldiler. Altmış bir Cemāzi'l-âhire'sinde 'Abdü's-settâr Efendi yerine Pîri Paşa müderrisi olup, altmış iki Şa'bân'ında Çorlı Süleymâniyyesi müderrisi Çuķacı-zâde Efendi ile mübâdele olup, her biri âḫaruñ yerine naķl olındı. [189a] Altmış altı Şa'bân'ında Vâni 'Alî Efendi yerine 'Â'îşe Sultân Medresesi iḫsân olındı. Altmış yedi Rebî'ü'l-evvel'inde Mağnisa kazâsı virilüp, qabûl itmemele sene-i mezbûre Şa'bân'ında 'Alî Dede-zâde Efendi yerine şâniyen Çorlı Medresesi'ne gönderildi. Altmış sekiz Zi'l-kâ'de'sinde Çavuş-zâde 'Oşmân Efendi yerine Kara Muştafâ Paşa Medresesi tevcîh, yetmiş Şafer'inde Bostân-zâde 'Abdü'l-kerîm Efendi yerine Eyyüb kazâsı 'inâyetiyle terfih olınmış idi. Sene-i mezbûre Zi'l-ḫicce'sinde intikâl idüp, manşıbı Vâni 'Alî Efendi'ye virildi.

Mevlânâ-yı mezbûr 'ilm ü fazlla mezkûr, küşe-nişin-i inzivâ, tâlib-i medḫ ü şenâ idi.

Bosnevî ‘Abdu’llâh Efendi

el-Mevlâ ‘Abdu’llâh bin Aḥmed. Vilâyet-i Bosna’dan Pozeḡa nâm ḡasabadan bedîdâr ve ḡaşd-ı taḡşil-i ma‘âlî vü mefâḡir için dârü’l-mülk-i Rûm’a giriftâr olup, zamânında ‘Allâmek ‘unvânıyla tamḡa-zen-i perniyân-ı iştihâr olan sâbıḡü’l-evşâf ve’l-eṡvâr ‘Allâmek Meḡemmed Efendi’nün dârü’l-ifâdesinde ḡarâr itmiş idi. Birâz zamân medresesinde mu‘îd ve taḡşil-i vâye-i kemâl için müstefid olup, i‘âdelerinden mülâzım ve ṡarîḡ-ı sa‘âdet-refîḡ-ı ilme ‘âzım olup, kırḡ aḡçe medreseden ma‘zül iken kırḡ sekiz Şevvâl’inde İskender Paşa Medresesi’yle kâm-revâ oldılar. Elli altı Rebî‘ü’l-âḡir’inde Efdâl-zâde Efendi Medresesi’ne ḡareket itmişler idi. Elli sekiz Cemâzi’l-ülâ’sında Hevâyî-zâde Efendi yerine Kütâhiyye ḡazâsı ‘inâyet olındı. Elli ṡokuz Receb’inde ma‘zül ve yerlerine şâniyen Ḥelvâcî-zâde Efendi mevşül oldı. Altmış bir Cemâzi’l-âḡire’sinde ‘Uşşâḡ ḡazâsı ilḡâḡıyla manşib-ı evvelleri tevcîḡ olındı. Altmış beş Şevvâl’inde Şâmî Ḥalîl Efendi yerine Ḳuds-i Şerîf pâyesi zamîmesiyle Ḳayşeriyye ḡükümeti tefvîz olındı. Altmış altı Zî’l-ḡa‘de’sinde munfaşıl ve yerlerine ṡarsusî Meḡemmed Efendi vâşıl oldı. Altmış ṡokuz Zî’l-ḡicce’sinde Bosnevî Süleymân Efendi yerine Filibe mevleviyyeti iḡsân olındı. Yetmiş bir Şafer’inde ref’ olunup, yerine Bosnevî Aḡmed Efendi naşb olındı. Yetmiş dörd ḡudûdında Şâmî Şemsü’d-dîn Efendi yerine şâniyen Ḳayşeriyye’ye ḡâkim oldılar. Yetmiş beş ḡudûdında ma‘zül olup, yerlerine ‘Alî Efendi mevşül oldı. Yetmiş sekiz Ramazân’ında Medîne-i Münevvere pâyesi ilḡâḡıyla Anḡara ḡazâsı virilmiş idi. Ḳaṡ’-ı merâḡil iderek [189b] şehre ḡarîb maḡalde ḡaste ve şikeste-beste, maḡarr-ı ḡükûmete dâḡil olmuş iken on sekizinci gün murḡ-ı rûḡı ḡafes-i bedenden ḡâric ve a‘lâ-yı ‘illiyîne ‘âric olup, belde-i mezbûrede Muşallâ nâm maḡalde defn olındı. Manşıbı Şeyḡü’l-İslâm Anḡaravî Meḡemmed Efendi merḡûma arpalıḡ oldı.

Mevlânâ-yı merḡûm Mûsâ Paşa Ḥ‘âcesi dimekle mevsûm, şalâḡ-ı ‘iffetle semîr, ekşer-i eyyâmı şâ’im, pîr-i rûşen-zamîr idi.

Maḡdûmı

Evâḡir-i ‘ömrinde Aḡmed Efendi nâm bir veled ḡâşıl idüp, kesb-i sermâye-i isti‘dâd ve levâzım-ı ṡarîḡı i‘dâd itdükde Ḥaremeyn-i Şerîfeyn müfettişi maḡkemesinde kâtib olmuş idi. Biñ ṡoksan sekiz târiḡinde evlâd-ı mevâlîye müstâḡilen mülâzemet fermân olınduḡda mülâzemetle kâm-revâ olduḡdan soñra bin yüz on üç târiḡinde ḡâric

ile Ya'küb Paşa Medresesi ihsân olunmuş idi. İle'l-ân hıdmet-i kitâbetde olmağın fenn-i şakde haylî mahâret tahşil eylemiş idi.

Ahî-zâde ' Abdü'l-ħalîm Efendi

el-Mevlâ ' Abdü'l-ħalîm bin Maħmûd İbn ' Abdü'l-ħalîm. Evâ'il-i tabâka-i Murâdiyye ' ulemâsından tercemesi *Zeyl-i ' Aţâyî*'de sebķ iden Sûzî maħlaş Ahî-zâde Maħmûd Efendi'nün maħdûm-ı kerîm-i ' âlî-ķadri ve gevher-i şehvâr u şâhü'ş-şadırıdır. Üstâdân-ı fazl ü ' irfân ve ħikmet-endüzân-ı Aristo-beyân, sa'y ü ihtimâmıyla sermenzil-i isti' dâda vâşıl ve hilâl-i istihâli bedr-i kâmil olup, ' ulemânuñ birinden mülâzım ve tarîķ-ı irşîye ' âzim olup, kırķ aķçe medreseden ma' zûlen altmış Zi'l-ķa' de'sinde Sa' dî Efendi Medresesi ' inâyet olup, altmış dört Şa' bân'ında yerinde ħareket-i mişliyye i' tibâr olunmuş idi. Altmış beş Ramazân'ında ' Oşmân-zâde yerine Ĥasan Paşa Medresesi'yle tebcîl olup, altmış yedi Şa' bân'ında Malğaravî Meħemmed Efendi yerine Efdaliyye Medresesi ' inâyet olındı. Altmış sekiz Şafer'inde Fenârî-zâde Ebu'l-fazl Efendi yerine Mollâ Gürânî Medresesi erzânî görildi.

Sene-i mezbûre ħilâlinde Ĥânķâh Medresesi câygâhları olup, altmış tokuz ħudûdında Ėazanfer Ağa Medresesi sezâ görölüp, yetmiş bir ħilâlinde şaħna geldiler. Yetmiş iki Şevvâl'inde Beşiktaş Sinân Paşası müderrisi Ėudsî-zâde Efendi tezkirecisi Meħemmed Efendi ile münâķale idüp, yetmiş dört Cemâzi'l-âħire'sinde Ĥalîl Efendi yerine Ėâsım Paşa Medresesi'yle tebcîl olup, yetmiş yedi Cemâzi'l-âħire'sinde selef-i sâlifi Tezkireci Efendi yerine İsmiħân Sultân [190a] müderrisi oldılar. Sene-i mezbûre Zi'l-ķa' de'sinde Kilisî Muştafâ Efendi yerine Eyyûb Medresesi'yle bekâm, yetmiş sekiz Ramazân'ında Süleymâniyye medârisinün biriyle nâ'ilü'l-merâm olup, yetmiş tokuz Receb'inde Ėuds-i Şerîf ķazâsıyla teşrif ve ba' de tekmîle'l-müdde seksen Cemâzi'l-âħiresi'nde yerleriyle Ĥasan Efendi taltîf olup, bunlar tayy-ı merâħil iderek Uluķışla nâm maħalle vâşıl olduķda, menâzil-i ' ömri tamâm ve nüzhetgâh-ı firdevse ħırâm itdi.

Maħdûm-ı mezbûr ' ilm ü ma' rifetden şâħib-i ħatķ-ı mevfûr ve ol ħânedânuñ ħâtime-i ricâlidür.

Şamtî Meħemmed Efendi

el-Mevlâ Meħemmed Şamtî İbn el-Ĥâcc Yûsuf. Vilâyet-i Anaķolı'da Ermenek nâm ķaşabadan hicret ve maħrûse-i Burusa'da iķâmet eylemiş el-Ĥâcc Yûsuf nâm

merdüñ şāh-ı şecere-i vücūdı ve netīce-i muḳaddemāt-ı zāt-ı mes‘ūdudur. Biñ kırk tārīhinde dārū’l-mülk-i İstanbul’a ḳudūm ve devr-i mecālis-i ‘ulemā-yı Rūm itdükden soñra elli tārīhinde Şeyhü’l-İslām Ebū Sa‘īd Efendi merhūmuñ def‘a-i şālīse-i şadāret-i Rūm’ından mülāzım ve ṭarīḳ-ı tadrīse ‘āzım olup, ḳat‘-ı merātīb ve aḫz-ı menāşīb iderek biñ elli dört Cemāzi’l-ülā’sında kırk aḳçe ile ‘Alī Kethūdā Medresesi’ne vāşıl, andan dahı münfāşıl iken altmış dört Şa‘bān’ında İshāḳ-zāde Efendi yerine ḥāric ile Bālī Efendi Medresesi’ne vālī oldılar. Sene-i mezbūre Ramazān’ında yerinde ḥareket i‘tibār olunup, altmış sekiz Cemāzi’l-āḫire’sinde Mollā-zāde Ḥasan Efendi yerine Ḥammāmiyye Medresesi virildi. Sene-i mezbūre Ramazān’ında ḥareket idüp, altmış ṭoḳuz Muḥarrem’inde yine selef-i yerine şāniyen Ḥammāmiyye müderrisi olup, sene-i mezbūre Şa‘bān’ında Receb-zāde yerine Şāhḳulı Medresesi’ne gelüp, yetmiş Receb’inde ‘Abdü’l-hādī Efendi yerine Mollā Gürānī müderrisi oldılar. Yetmiş iki Şafer’inde ‘Abdu’llāh-zāde ‘Abdu’r-raḥmān Efendi yerine Nişāncı Paşa, sene-i mezbūre Şevvāl’inde Ḥācī-zāde Muştafā Efendi yerine Rüstem Paşa Medresesi’yle kām-revā olup, yetmiş üç Receb’inde Ḥanım-zāde yerine şāhna geldiler. Yetmiş dört Cemāzi’l-ülā’sında Siyāvuş Paşa müderrisi Gümülcineli ‘Abdu’llāh Efendi ile mübādele-i medrese idüp, yetmiş beş Ramazān’ında Kilisī Muştafā Efendi yerine Ḳalender-ḥāne, yetmiş altı Cemāzi’l-āḫire’sinde Şeyhü’l-İslām-ı ḥüsnü’l-leyālī ve’l-eyyām Debbāg-zāde Meḥemmed Efendi ḥazretlerinüñ yerine Şāh-zāde olup, yetmiş sekiz Zī’l-ḳa‘de’sinde selef-i sālifi Kilisī Muştafā Efendi maḥlūlinden Süleymāniyye Medresesi’yle [190b] ta‘zīm, seksen Rebī‘ü’l-āḫir’inde Kebīrī-zāde Muştafā Efendi yerine Selanik ḳazāsı tevcīhiyle tekrīm olunmuş idi. Vuşūlinden on beş gün mürūrında maḥkeme, maḥkeme-i ḳazā ve ḳaderde istirdād-ı vedī‘at-ı ḥayāta ḥükm ü imzā olunup, bisāt-ı ḥükümet ve ḳazāsı⁸⁸⁴ كَطِي السَّجَلِ لِلْكَتُبِ nūr-ı dīde oldı. Medīne-i mezbūrede Ḥamza Beg Cāmi‘i mezāristānında defn olındı. Manşīb-ı maḥlūle Edrineli Efendi mevşūl oldı.

Mevlānā-yı merhūm cihet-i fīḫhiyye ile ma‘lūm:

‘Ayn-ı şıfat dīde-güşā mīm gibi beste-dem

vefḳince ekşer-i evḳāti şamt-ı dā’im ile güzār itmegin Şamtī ‘alemi,⁸⁸⁵ و من صمت نجا kelāmı, hem-pāye-i müsīḳī ve naḡmī olmuş idi.

⁸⁸⁴ *Kur’ân-ı Kerîm, Enbiyâ Sûresi*, 21/104, “Yazılı kâğıtların tomarını dürer gibi ...”

⁸⁸⁵ “Susan kimse kurtulur.”

Kemāl Efendi-zāde Maḥdūmı Yaḥyā Çelebi

el-Mevlā Yaḥyā. Bu mecellede tercemesi sebḳ iden şadır-ı ‘ālī-ḳadr Kemāl Efendi-zāde İbrāhīm Efendi’nün maḥdūm-ı kihteri ve Aḥmed Efendi’nün birāder-i sa‘ d-aḥteridür. Kirāmuñ biri mülāzemeti ile maḥzar-ı ikrām ve kırk aḳçe medrese ile bekām olup, ma‘zül olduğdan şoñra altmış yedi Muḥarrem’inde ḥāric elli ile Sinān Aḡa Medresesi’ne nā’il, altmış sekiz Rebī‘ü’l-āḥir’inde Kātib Maḥmūd-zāde yerine Raḥīkī Medresesi’ne vāşıl olup, yetmiş iki Şevvāl’inde Şarı Mu‘īd-zāde yerine Siyāvuş Paşa müderrisi oldı. Yetmiş üç Receb’inde ma‘zül ve yerine ḥālen Mekke-i Mükerrreme pāyesiyle Ğalaṭa’dan munfaşıl Mūsā Efendi ḥazretleri vāşıl oldı. Yetmiş beş Cemāzi’l-ülā’sında Recāyī Efendi maḥlūlinden şāniye-i Ḥusrev Keḥudā müderrisi olup, sene-i kāmile tamāmında Rıfķī Efendi yerine ülāsına ḥareket itdi. Yetmiş ṭoḳuz Rebī‘ü’l-evvel’inde Müsevved İbrāhīm Efendi yerine Kürkcibaşı Medresesi sezā görülmüş idi. Seksen Receb’inde intikāl eyleyüp, yeri Zeyrek-zāde Efendi maḥdūmı ‘Āşımī Çelebi’ye virildi.

Maḥdūm-ı merḳūmuñ ketbe şālih aḥvāline zafer-yāb olınmamaḡla ḳalem-i maḳtū‘ü’l-lisāna iḳtifā evlā görildi.

Şeh-zāde Ḥ‘ācesi Meḥemmed Efendi

el-Mevlā Meḥemmed. Ḳaşaba-i Merzifon’da düdmān-ı āl-i beṭūlden zāhir ve cevher-i vücūdı rişte-i silk-i ‘ırḳ-ı ṭāhir olup, ol belde ‘ulemāsından ḳaşr-ı isti‘dādın fülk-i cenāb ve bünyān-ı elvān-ı ‘ilm ü ‘irfāna ḥarc-ı naḳd-i vaḳt-i bī-ḥisāb eyledükden şoñra āheng-i dārü’l-mülk-i Rüm ve Vezīr-i A‘zam Merzifonī Ḳara Muşṭafā Paşa hem-şehrī olmaḡın Āsitānesi’n veche-i āmāl ü merüm ḳılıp, naḡar-ı iksīr-eşerleriyle Şeyḥü’l-İslām Minkārī-zāde Efendi merḥūmdan mülāzım ve ṭarīḳ-ı tadrīse ‘āzim olup, kırk aḳçe medreseden ma‘zül iken yetmiş iki Şevvāl’inde [191a] Mesīḥ Paşa Medresesi ḥāricine ‘āric olmuşlar idi. Biñ seksen Muḥarrem’inde vezīr-i mezbūr himmetiyle cennet-mekān ve firdevs-āşiyān merḥūm Ğāzī Sulṭān Meḥemmed Ḥān İbn İbrāhīm Ḥān ḥazretlerinün rütbe-i isti‘dāda pā-nihāde olan serv-i āvāze-i bāḡ-ı salṭanat şeh-zāde-i cüvān-baḥt ḥālen şandalī-nişīn-i bārgāh-ı Süleymānī, revnaḳ-efrüz-ı tāc u taḡt-ı İlhanī olan sa‘ādetlü, şevketlü pādişāhimuz dāme devāmü’l-‘ālemīn ḥazretlerinün ḥıdmet-i ta‘līmlerine sevḳ ve ḳılāde-i himmet ü ‘ināyetin gerden-i aḥvāline ṭavḳ ḳılınmış idi. Sene-i mezbūre Şafer’inde müsıla-i şaḡnla Üsküdar Mihrümāhı’na sāye şalup, Rebī‘ü’l-āḥir’de

Ḳabaşakal Aḥmed Efendi yerine şaḥna geldiler. Şa‘bān’uñ yigirmi ikinci yevm-i erbā‘ada naḥl-i emeli süḳūṭ-ı şu‘ā‘-ı baḥt u za‘f-ı ṭālī‘ sebebiyle mübtelā-yı züyül-i fenā olduḳda, mu‘allim-ḥāne-i ‘ālem-i taḥşilden remān ve nüzhetgāh-ı ervāḥa revān olup, yerlerine ḥālen veliyyü’n-ni‘am-ı enām edāu’llāhu te‘ālā ilā āḥiri’l-eyyām efendimüz ḥāce-i nevīn-i nev-āyīn olmışlar idi.

Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm ü faẓlla meşhūr, ṭāhirü’n-neseb, fāḥirü’l-ḥaseb, naḥl-i ser-sebz-i siyādet, merd-i şāḥib-sa‘ādet idi.

Ḥācioglı Muştafā

el-Mevlā Muştafā. ‘Alā’iyyeli’dür. Ḥācioglı dimekle meşhūr ve bu ‘unvānla zebān-zed-i ‘āmm ve cumhūrdur. Ṭarīḳ-ı tevfiḳ-refiḳ-ı ‘ilme güzer ve ol rāh-ı sa‘ādet-encāma sefer itdükte ‘ulemānuñ birinden mülāzemet nā’il ve kırk aḳçe medreseye vāşıl, andan daḥi munfaşıl olmuş idi. Altmış sekiz Cemāzi’l-ülā’sında Aḥmed Efendi yerine Buḥāriyye Medresesi ḥāriciyle bekām, altmış toḳuz Rebī‘ü’l-evvel’inde Tatar ‘Abdu’llāh Efendi yerine Fāṭıma Sulṭān Medresesi’yle nā’ilü’l-merām oldılar. Yetmiş bir Muḥarrem’inde Ṭosyalı Meḥemmed Efendi yerine Kürkcibaşı müderrisi olup, yetmiş iki Şafer’inde ‘Abdü’l-hādī Efendi yerine Rüstem Paşa Medresesi virildi. Sene-i mezbūre Şevvāl’inde şaḥna gelüp, yetmiş üç Şafer’inde Ḥaṭṭāt ‘Ömer Efendi yerine Ḳalender-ḥāne Medresesi sezā görildi. Yetmiş dört Cemāzi’l-ülā’sında Ḥüseyn Paşa-zāde İbrāḥīm Efendi yerine Şāh-zāde Medresesi iḥsān olunup, yetmiş beş Muḥarrem’inde Ser-bendī-zāde İsmā‘il Efendi yerine Süleymāniyye Medresesi’yle tekrīm, yetmiş altı Rebī‘ü’l-evvel’inde Kemāl Efendi-zāde Aḥmed Efendi yerine Dārü’l-ḥadiş medresesiyle ta‘zīm olunduḳdan sonra ṭarīḳden bi’l-külliyeye ‘arz-ı firāḡ idüp, [191b] mensüb-ı ileyhi Vezīr-i A‘zam Fāzıl Aḥmed Paşa himmetiyle yevmī üç yüz aḳçe ta‘ayyüniyle teḳā‘üd iḥtiyār eyledükte, sene-i mezbūre Şevvāl’inde ḥālen meşīhat-i İslāmiyye’den müteḳā‘id şadrü’l-‘ulemā üstādü’l-fuzalā Debbāḡ-zāde Meḥemmed Efendi ḥazretleri ferş-i seccāde-i ifāde itdiler. Ba‘dehū biñ yetmiş yedi tāriḥinde vāḳi‘ cezīre-i Girid Seferi’ne vezīr-i müşteri-zamīr ile ma‘an revān olmuş idi. Ḥīn-i muḥarebede cebhesine bir ḳurşun işābetiyle şehīden ḡavṭa-ḥār-ı deryā-yı ‘adem ve ol sā‘at rü-nihāde-i dergāh-ı sulṭān-ḳadem oldu.

Mevlānā-yı mezbūr aḥlāḳ-ı kerīme ile meşhūr, ḥoş-şoḥbet, cālib-i üns ü ülfet idi. Şiḳātdan mervīdür ki dā’imā temennī-i şehādet itmekle du‘āsı ḳarīn-i icābet olmuş idi.

Ğoca Nağīb Mağdūmı Seyyid Meğemmed Efendi⁸⁸⁶

el-Mevlā es-Seyyid Meğemmed İbnü's-Seyyid Meğemmed. Tercemesi bālāda sebğ iden nağīb-i sādāt-ı kirām Anğaravī Seyyid Meğemmed Efendi'nūñ ferzend-i dil-bendi ve mağdūm-ı ĥiredmendidür. Maskat-ı re'si olan Anğara'da tağşil-i neşv ü nemā ve gerden ü gūş-ı isti'dādın pür-zeyn ü girān-bahā idüp, 'ulemānuñ birinden ağz-ı mülāzemet ile tarīka sülūk ve sebīke-i i'tibārın sikke-i erbāb-ı rūsüm ile meskūk itdükden şoñra elli Muğarrem'inde Meğemmed Efendi yerine vilāyetine kādī ve üç seneden mütecāviz ol beldede ĥākim ü vālī olup, elli dōrt Cemāzi'l-ülā'sında ma'zül ve yerlerine Emīnī Efendi mevşül oldu. Elli beş Receb'inde Emru'llāh-zāde yerine Ğuds-i Dārü'l-ins kazāsı tefvīz olındı. Elli altı Rebī'ü'l-āğir'inde munfaşıl ve yerlerine Tağıyyü'd-dīn Efendi vāşıl oldu. Cemāzi'l-ülā'da Ğadrī-zāde yerine Medīnetü'r-Resül kazāsına mevşül olup, elli yedi Rebī'ü'l-evvel'inde ref' ve yerlerine ceddımız Zeyrek-zāde Efendi naşb olındı. Sene-i mebüre Zī'l-ħicce'sinde Zeyrek-zāde Yūnus Efendi yerine ĥıdmet-i neğābet-i sādāt-ı kirām ile ikrām olunup, elli sekiz Şa'bān'ında munfaşıl ve ol ĥıdmet-i şerīf tırāz-ı rütbe-i Anaṭolı ile muğarraz ve ol teşrif-i lağif ile ĥalefleri olan vālīd-i māder cāmī'ü'l-ħurūf Zeyrek-zāde 'Abdu'r-rağmān Efendi mu'azzez oldu. Altmış Zī'l-ka'de'sinde Ağranoş kazāsı arpalığ virildi. Altmış altı Cemāzi'l-āğire'sinde ĥaleflerine selef olup, şāniyen manşib-ı neğābet ināyet olındı. Altmış yedi Cemāzi'l-ülā'sında ref' olunup, yerleri seyyid-i 'arīkū't-ğarafeyn Rūmili şadāretinden munfaşıl Ğudsī-zāde Şeyğ Meğemmed Efendi kāmēt-i isti'dād-ı māder-zādına şeref- [192a] efzā-yı zīb ü zeyn oldu. Sene-i mezbüre Ramağzān'ında Bālī-zāde Efendi üzerinden Gemlik kazāsı arpalığ virilüp, ba' dehū Ğarmencik daği ilğāk olunup, güzārende-i eyyām ü leyālī iken bin yetmiş sekiz evāğirinde fevt olup, Dāvūd Paşa'da vālīdi cenbinde defn olındı.

Mevlānā-yı mezbür mekārīm-i ağlāğla mezkūr, dāğil-i 'idād-ı erbāb-ı rūsüm, sime-i şalāğla mevsüm idi.

Kec-dehān Dāmādı 'Abdu'llāh Efendi

el-Mevlā 'Abdu'llāh. Tüccārdan birinūñ ĥalef-i bāğirü's-şerefidür. Sevğ-ı mehār-ı tevfiğ ile cānib-i tağşile tağrik-i қаğār-ı sinīn ü şuhūr idüp, rağ-ı talebde

⁸⁸⁶ **Der-kenār:** Ğağikatde şāğibü't-tercemenūñ ĥalefi Muğaffer-zāde Meğemmed Şālīğ Efendi'dür. Lākin қаbulden imtinā' ve vezā'if ile teğā'üd iğtiyār itmegin ĥalefi Ğalefi Tağıyyü'd-dīn Efendi ĥalef gösterildi. Medīne-i Münevvere kādīsi olduğumuzda fağir sicillini görmüşdüm.

taḥammül-i meşâḳḳ ve Şeyhü'l-İslâm 'Abdü'r-raḥîm merḥûm te'dîbiyle 'ilm ü edebi iktisâb itdükden şoñra vâşıl-ı ser-menzil-i isti'dâd ve ba'z-ı 'ulemâdan mülâzemetle ber-murâd olduḳda, aḫz-ı medâris ve 'aḳd-i mecâlis iderek, elli toḳuz Şa'bân'ında 'Osmân-zâde Efendi yerine Yeñişehr ḳazâsı iḥsâniyla tekrîm ve Mekke-i Mükerrreme pâyesiyle ta'zîm olındılar. Altmış Şa'bân'ında ma'zül ve yerlerine Bahâyî Efendi birâderi Aḫmed Efendi mevşül oldu. Altmış üç Ramazân'ında Minḳârî-zâde Efendi yerine Mışr-ı zâtü'l-ehrâm ḳazâsıyla bekâm olup, altmış dört Cemâzi'l-âḫire'sinde 'azlle telḫâm ve yerleriyle Ebu's-su'üd-zâde Meḫammed Şadıḳ Efendi nâ'ilü'l-merâm oldu. Altmış altı Şevvâl'inde Bâḳî-zâde Es'ad Efendi yerine Edrine pâyesiyle Ğalaṭa ḳazâsı virilüp, altmış yedi Receb'inde ref' olunup, yerlerine Bâlî-zâde Efendi maḫdûmı naşb olındı. Yetmiş iki Şevvâl'inde Şeyhî-zâde 'Abdu'r-raḥmân Efendi yerine İstanbul ḳazâsı tefvîz, yetmiş üç Muḫarrem'inde yerlerine 'İzzetî Efendi gelüp, bunlar Keşan ma'-Bînarḫişâr ḳazâlarıyla tefvîz olındı. Yetmiş beş ḫudûdında Beyânî Efendi maḫlûlinden Tatarbâzârcıḡı'na tebdil olındı. Andan marâz-ı fâlice mübtelâ olup, yetmiş toḳuz ḫudûdında müddet-i ḫayâtı âḫir ve câh-ı vecâhet-i âḫiretle mütefâḫir oldu. Ḳâsım Paşa'da Ḳanlı Ḳozlar nâm maḫalde defn olındı.

Mevlânâ-yı merḳûm fazîlet-i 'ilmiyye ile mevsûm, ekşer-i fûnûnda fâ'ik, mollâ dimege lâyıḳ, ḳazâsı ḳarîn-i 'iffet, şâḫib-i ḡazab u şiddet idi. Ṭabaḳa-i âḫire-i *Zeyl* de tercemesi sebḳ iden Kec-dehân 'Abdu'llâh Efendi ile 'aḳd-i peyvend-i muşâheret itmekle Kec-dehân dâmâdı dimekle mevsûm ve bu 'unvân ile ma'lûm idi.

Âşâr-ı 'ilmiyyesiden *Kitâb-ı İcârât*'a gelince *Hidâye*'ye ḫâşiyesi vardır.

Malḡaravî Meḫammed Efendi

el-Mevlâ Meḫammed. Vilâyet-i Rûmili'nden Malḡara nâm ḳasabadan zuḫûr ve ol ḫıttada neşv ü nemâ bulmaḡla Malḡaravî dimekle meşḫûr olmış idi. Esâtîze-i [192b] kirâmdan istifâza-i envâ'-ı ma'ârif-i 'ulûm ve cehâbize-i fiḫâmdan istifâde-i nevâdir-i mantûḳ u mefhûm ḳılup, şürefânuñ birinden iktisâb-ı şeref-i mülâzemet ve medâris-i 'ilmiyyede edâ-yı ḫıdmete himmet eyledükden şoñra kırḳ aḳçe medreseden ma'zül iken altmış bir Cemâzi'l-âḫire'sinde Ḥasan Efendi yerine Ṭûṭî Laṭîf ḫâriciyle talṭîf olındılar. Altmış üç Zi'l-ḫicce'sinde Kefevî Ḥüseyn Efendi yerine Bergos Maḫmûd Paşası'na ḫareket idüp, altmış yedi Receb'inde Kirli Maḫmûd-zâde yerine Efdâl-zâde dârü'l-ifâdesine pâ-nihâde olup, sene-i mezbûre Şa'bân'ında Fikrî birâderi Ḥüseyn Efendi

yerine Sekbān ‘Alī Medresesi virildi. Altmış sekiz Şafer’inde Börekci-zāde yerine Dāvūd Paşa Medresesi’yle bekām, altmış toktuz hūdūdında şahn medārisinūñ biriyle nā’ilü’l-merām oldu. Yetmiş bir Muḥarrem’inde ‘Alī Paşa-yı Cedīd müderrisi Muḥarrem-zāde Efendi’yle mübādele olındı. Yetmiş iki Şevvāl’inde Öreke-zāde yerine Maḥmūd Paşa Medresesi’yle bekām olup, yetmiş üç Receb’inde Şeyhü’l-İslām Ankaravī Meḥemmed Efendi yerine İsmiḥān Sulṭān Medresesi iḥsān olunmuş idi. Yetmiş dört Cemāzi’l-ülā’sında Ḥasan Efendi yerine Medīnetü’r-Resūl każāsına mevşūl oldu. Sene-i mezbūre evāḥirinde Mü’ezzin-zāde Efendi maḥlūlinden Mekke-i Mükerreme każāsına naql ve yerlerine ‘Abdü’l-celīl Efendi vaşl olındı. Yetmiş altı Cemāzi’l-āḥire’sinde ‘azl olunup, yerleri Edrine’den ma’zūl Kāmetī-zāde Efendi’ye virilüp, bunlara Papasköyü ilḥākıyla Boyābād arpalık virildi. Seksen bir Muḥarrem’inde fevt olup, Üsküdar’da Maḥmūd Efendi Tekyesi’ne qarīb maḥalde defn olındı.

Mevlānā-yı merķūm ‘ilm ü fazlla mevsūm, be-taḥşış naḥvde nādire-i devrān ve fenninde bī-naẓīr-i zamān, zühd ü şalāḥla me’lūf, evķātı müṭāla‘a ve ‘ibādete maşrūf, nīk-nefs ve nezīhü’l-lisān, ḥüsn-i aḥlāk, kerīmü’ş-şān idi.

Ġarībe

İttifākāt-ı Ġarībeden olmaķ üzere *Ḥulāşatü’l-eşer* şāḥibi Muḥammed Emīn-i Dımişķī naql ider ki şāḥibü’t-terceme Medīne-i Münevvere’de tefsīr-i şerīfden *Cüz’-i Binā-yı İkrā* idüp, dersleri *Sūre-i Taṭfīf* de ⁸⁸⁷ جِئَامُهُ مِسْكٌ āyet-i kerīmesine müntehā olduğı meclisde Mekke-i Mükerreme’ye naql ḥaberi gelüp, lisān-ı ḥāl ile bu nazmı kâ’il olurlar:

فارقت طبيته مشعوقا بطيبها

وجئت مكة في وجد و في ألم

لكن سررت بأنى عند فرقتهما

ماسرت من حرم الا الى حرم ⁸⁸⁸

⁸⁸⁷ *Kur’ân-ı Kerīm, Mutaffifin Sūresi*, 83/26, “Onun içiminin sonunda misk kokusu vardır.”

⁸⁸⁸ “Onun kokusunu geride bırakırken diğerrinin kokusuna tutkundum.

Mekke’ye vecd ve hüzün içinde geldim.

Ama ben onu terk ederken bir açıdan sevindim.

Çünkü ben ancak bir haremden başka bir hareme yol aldım.”

Büzürg ‘ Abdü’r-raḥīm-zāde Efendi

el-Mevlā Meḥemmed bin ‘ Abdü’r-raḥīm. Bu ṭabaḳadan ŧemme-i menāḳıb-ı celılesı zıver-i ŧaḫā’ıf olan ŧeyḫü’l-İslām-ı ŧadru’l-‘ulemāi’l-a‘lām [193a] ‘ Abdü’r-raḥīm Efendi’nün maḫdüm-ı mihter-i fezā’ilmendi Meḥemmed Emın Efendi ḫıdmetleridür. Vālid-i mācidlerinden iḳtibās-ı envār-ı faẓl ü ‘ irfān ve ol deryā-yı fesıḫü’l-ircā-yı fezā’ilün kenārında iltıḳāt-ı cevāhir-i bī-kerān idüp, ŧafā-yı cevher-i zātla serv-i ser-efrāz-ı ‘ ālem ve ḫalbe-i muḫāverede ḫılye-i kemālātla mu‘allem olduḳda, Ebū Sa‘id Efendi ḫıdmeti ile mes‘ūd ve ŧeref-i mülāzemetleriyle vāşıl-ı sermenzil-i maḳşūd olduḳdan ŧoñra elli üç ŧafer’inde ḫasan Efendi yerine ḫāfız Paşa, elli altı Rebı‘ü’l-evvel’inde Yeñi Murād Paşa müderrisi olup, sene-i mezbüre ŧevvāl’inde ŧaḫn, andan Vālide Sulṭān Medresesi iḫsān olınmış idi. Elli sekiz Cemāzi’l-ülā’sında Ya‘ḳūb Efendi yerine Ğalaṭa ḳazāsı tevcıḫ olındı. Elli ṭoḳuz Receb’inde vālidleri meşıḫat-i İslāmiyye’den ma‘zül olduḳlarında ŧāḫıbü’t-terceme daḫi mañşıblarından munfaşıl ve yerlerine ‘ İŧmeti Efendi nā’il olup, bunlar peder-i vālā-güherleriyle ḫacc-ı ŧerife revān olmışlar idi. Ba‘de-edāe’n-nesk altmış Muḫarrem’inde ŧām-ı cennet-meşāma vāşıl olduḳlarında vālidleri Celeb Mūsā Efendi yerine Ḳuds-i ŧerif ḳazāsıyla teşrif olınduḳda mürāfaḳatlarından müfāraḳat itmeyüp, ma‘an gitmişler idi. Çok zamān meḳş ü ārām itmeyüp, dārü’s-salṭanaya imāle-i licām idüp, muntaẓır-ı neyl-i merām iken altmış birde İstanbul pāyesiyle Ḳuṣaṭası ma‘- Bayındır ḳazāları arpalıḳ iḫsān olındı. Altmış yedi Receb’inde Anaṭolı pāyesiyle Esiri Meḥemmed Efendi yerine Ḳoñtanıniyye ḳazāsı tevcıḫ ve ol mañşıb-ı ‘ālī ile terfiḫ olunup, ŧa‘bān’ında erbāb-ı sūḳı tehdid ḳaşdına bāzārbaşı nāmına olan meḫülü’l-ḫāl baḳḳālı ta‘zir itmegin pīrān-ı ṭarıḳat-ı Bekṭaşıyye iḳdām-ı ḫıṣām üzere ḳıyām idüp, “Dāmen-i ‘ırzımız ālüde-i çirkāb-ı levn olmasun” diyü, ḫ‘āḫ [u] nā-ḫ‘āḫ ŧāḫıbü’t-tercemeyi nefy ü iclādan bedel-i ‘azlle ḡuş-māl itdürüp, mañşıblarıyla Ḳadrī-zāde Efendi nā’il-i ‘izz-i āmāl olmuş iken cürm-i nā-gerdesi maḫrüb-ı ḳalem-i nisyān olmaḳ iḫtimāliyle ŧadāret taḫallüfinden izḫār-ı inḳıbāz ve ber-muḳteẓā-yı cibillet cenāb-ı fetvā intisāba itāle-i zebān i‘tirāz itmegin sene-i mezbüre evāḫirinde ber-vech-i arpalıḳ Tire’ye iclā olınmış idi. Üç ay tamām olmadın nāfizü’l-kilem-i ba‘z-ı ŧüfe‘ā recāsıyla İstanbul’a ‘avde me’zün oldılar. Altmış ṭoḳuz Cemāzi’l-āḫire’sinde selefi yerine Anaṭolı ŧadāretiyle bekām olup, yetmiş bir Receb’inde munfaşıl ve yerlerine Ḳadrī Efendi vāşıl olup, bunlara Balıkesir ma‘-Balya arpalıḳ virildi. Yetmiş üçde ŧāniyen Tire ḳazāsına tebdil olındı. Yetmiş beş

Ramazân'ında 'İşmetî Efendi def' a-i sâniyesi yerine [193b] şadr-ı Rûm ve nâ'il-i müntehî'l-merûm oldılar. Yetmiş yedi Şafer'inde teşkâ'üd idüp, yerlerine enişterleri Şeyhî-zâde Efendi teşâ'üd itdi. Seksen Cemâzi'l-âhîre'sinde 'İzzetî Efendi yerine sâniyen ziynet-dih-i şadr-ı Rûm olup, Medîne-i Yeñişehr'de rikâb-ı hümâyûna vâşıl, ba' dehû Selanik meştâsına dâhil olmuşlar idi. Metâ'ib-i seferiyye sebebiyle ba' z-ı emrâz-ı reddiyye mübtelâ olup, Zî'l-hicce'nün dördüncü yevmi hamîs -ki pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinün medîne-i mezbûrede otağa hurûc itdükleri gündür- misâfir-hâne-i dünyâ-yı bî-bekâdan taḥammül-bend-i 'azîmet olup, manşib-ı maḥlûl ile İstanbul kâdîsi Ḍaḥkî Muştafâ Efendi ser-bülend oldu.

Mevlânâ-yı merķûm güzîde-i mevâlî-i Rûm, 'âlim ü kâmil, ferd-i şâmil, ḥiddet ü şiddetde yegâne, 'uluvv-i himmetde müfred-i zamâne idi.

Menķabe

*Şâriḥü'l-Menâr-zâde Târîḥi'*nde meştûrdur ki biñ elli sekiz ḥudûdında şâhibü't-terceme Ğalaṭa kâdîsi iken ṭaraf-ı devlet-i 'aliyyeden vüzerâ ve 'ulemâya semmûr kürkler taḥmîl olunduḡda, bunlar bir boḡçaya bir 'abâ ḥırķa ile bir külâh-ı Mevlevî koyup, Vezîr-i A'zam Şad Pâre Aḥmed Paşa'ya varup, ibtidâ Tezkireci Şâmî-zâde'ye buluşup, "Ben kürk virmeḡe kâdir degilüm ve bu ḥırķa ve külâḥı giyerüm ve manşibdan ferâḡat iderüm" dir. Şâmî-zâde bu ḥaberi vezîre ifâde itdükde ḥuzûrına getirüp, "Efendi niçün böyle idersin? Pâdişâḥı bilmez misin? Babañ virdi sen niçün 'inâd idersin?" didükde, "Babam manşibı ḥavfından virmiş. Ben bugün Ğalaṭa'ya nâ'ibler göndermedüm ve benüm sulṭânundan recâm ancak budur ki beni pâdişâḥ ḥuzûrına getüresiz ki ḥattâ anlar daḡı müşâdere-i 'ulemâ ülü'l-emre câ'iz degüldür diyem. Ğâyeti baña üç ḥâlün biri işâbet eyleye. Eger ḡatl ise şehâdet cânıma minnetdür ve eger nefy ise çün iki aya ḡarîbdür İstanbul zelzeleden ḥâlî degildir. Bu sülûke göre bir gün yere geçer. Bu şehrde bulunmamaḡ ḡanîmetdür ve eger 'azl ise ben nâ'ib göndermedüm hemân bu ḥırķa ve bu külâḥı giyerüm ve terk-i dâr u diyâr iderüm" diyü, izḡâr-ı cesâret itmişdür ve yine sene-i mezbûre Şevvâl'i evâ'ilinde vâķi' Atmeydânı vak'asında bunlar daḡı külâḥ üzerine şarık şarup, demür ḡolçaḡlar ve ḡafasından yigirmi 'aded ḡiştlü iç oḡlanlar ile binüp, dâḡil-i cemi'yyet-i sipâḥ olduḡundan mâ'adâ "Bu cem'iyete ḡazır olmayan kendü kâfir, 'avreti boş olur" diyü, maḡalle imâmları "Ahâlî maḡallesiyle gelsünler" diyü nidâ itdürüp, bâ' iş-i teḡşîr-i sevâd [194a] olmuşlar idi.⁸⁸⁹ العهدة على الراو

⁸⁸⁹ "Sorumluluk rivayet edenindir."

Diger

Bu dağı tārīh-i mezbūrda meşurdur ki elli 7okuz Cemāzi'l-ülā'sında vālid-i mācidi bunlaruñ manşıbı olan Ğala7a 7azāsını fetvā-emīni olan 7adri Efendi'ye tevcih murād itdüklerinde meclislerine varup, "Bu manşıbı baña sen mi virdün ki alursın. Eger 7adri'ye virürseñ, dilerüm" dimesiyle yerinde ib7kâ olındı.⁸⁹⁰ تجاوز الله عما سلف

Kendülerden şoñra üç nihāl-i āzāde terk itmişdi.

Mağdümları

Ekber ve a'7alı Dāvūd 7elebi'dür ki vālidlerinden mülāzım ve 7arī7-ı tadrise 'āzim olup, 'amm-i kerīmleri -ki tercemesi mağallinde zıkr olunma7 'uhde-i yarā'a-i mütercimdedür- a7d-i peyvend-i muşāheret itmişler idi. Seksen 7okuz Şa'bān'ında Hāfiz Paşa müderrisi iken eyyām-ı şebābda üftāde-i zīr-i hūak ve ğunūde-i pister-i helāk oldı.

Be7ā yok ger7i kim biñ yılda olsa zindeĝānide

'Aceb müşkildür ammā merg-i hengām-ı cüvānide

İkinci mağdümi meczüb-na7ş Meħemmed 7elebi'dür ki anlar dağı vālidleri hıdmetlerinde mülāzemetle bekām olup, semt-i tadrise imāle-i licām itmiş idi. Aħz-ı medāris ve 'a7d-i mecālis iderek Zāl Paşa Medresesi'ne nā'il ve müşıla-i Süleymāniyye rütbesine vāşıl olmuş iken biñ yüz üç ğudūdında intikāl eyledi.

Ü7inci mağdümları Aħmed Efendi'dür ki ğālen cāme-i ğayātı lābis ve müşıla-i Süleymāniyye rütbesiyle Cerrāħ Paşa dārü'l-ifādesinde cālisdürler. Anlar dağı vālidlerinden iħrāz-ı şeref-i mülāzemet itmişlerdür.

Şeyhü'l-İslām Hüsām-zāde Efendi

el-Mevlā 'Abdu'r-raħmān İbn Hüsāmü'd-dīn. Bālāda tercemesi seb7 iden 'ulemā-yı devlet-i İbrāhīmiyye'den 7ulumcı Hüsām Efendi'nüñ aħter-i bürc-i vücūdi ve gevher-i dürc-i nesl-i mes'ūdıdur. Biñ üç ğilālinde ma7la'-ı girībān-ı şühüddan 'ayān ve istifāza-i envār-ı 'ilm ü 'irfān için şem'-i mecālis-i erbāb azl u beyān olup, be-taħşış terbiyet-i 7avābil-i zamānede 7ıdve-i zamāneden olmaĝla ferīd ü yegāne olan Uzun 'Alī Efendi merħūmdan *Keşşāf*'ı tekmil ile fetħ-i künüz-ı kıyl u 7āl eylemişler idi. Şeyhü'l-İslām İbn Şeyhü'l-İslām 7elebi Müfti hıdmetlerinden mülāzemetle bekām olup, kır7 a77e medreseden ma'zül iken otuz iki Receb'inde Menteş-zāde Aħmed Efendi yerine Mesih Paşa ğāricine revna7-baħşā olup, otuz yedi Rebī'ü'l-evvel'inde Raħmetu'llāh

⁸⁹⁰ "Allah ge7mişleri affetsin."

Efendi yerine Haydar Paşa Medresesi'yle kām-revā oldılar. Otuz sekiz Şevvāl'inde Memek-zāde yerine Rüstem Paşa'da seccāde-güster-i ifāde olmuşlar idi. Kırk Receb'inde Hasan Efendi yerine Fāṭıma [194b] Sultān pāyesine pirāye şalup, sene-i mezbūre Ramazān'ında Maḳşūd Efendi 'azlinden sāniyen Rüstem Paşa müderrisi olup, kırk bir Muḫarrem'inde selef-i sālıfı Raḫmetu'llāh Efendi yerine medāris-i şemāndan dürer-i şemān-ı fezā'ile nizām virüp, kırk üç Zī'l-ḫicce'sinde Ayaşofya, ba'dehū Süleymāniyye medārisinüñ birinde raḫīḳ-i taḫḫīḳ *miskī'l-ḫitām* idüp, elli Receb'inde Muşliḫü'd-dīn-zāde Efendi yerine Halebü'ş-şebā kazāsına ziynet-baḫşā olmuşlar idi. Elli bir Receb'inde 'İşmeti Efendi yerine Şām-ı cennet-meşām kazāsına naḳl olındukda yerlerine Şeyḫ-zāde Meḫemmed Efendi vaşl olındı. Elli iki Şa'bān'ında ma'zül ve yerlerine Atlu Dāvūd Efendi mevşül oldı. Elli dört Şafer'inde Zeynü'l-'Ābidīn Efendi yerine kazā-yı Ḳoştantıniyye ile şāḫa-i 'izz ü iḳbālleri pür-ṭaṭana oldı. Elli beş Rebī'ü'l-evvel'inde munfaşıl ve yerlerine Bahāyī Efendi vāşıl oldı. Elli tokuz Şevvāl'inde Ḳabaḳulaḳ-zāde Efendi yerine Anaṭolı şadāreti müyesser oldı. Altmış Şevvāl'inde Tırnova arpalığıyla munfaşıl ve maḳāmlarına Ḳudsī-zāde Efendi merḫūm vāşıl oldı. Altmış iki Ramazān'ında Ḥanefi Efendi yerine şadr-ı Rūm ve vāşıl-ı aḳşī'l-merūm olmuşlar idi. Altmış üç Şevvāl'inde mütekā'id olup, Memek-zāde Efendi sāniyen şadr-ı 'ālī-ḳadr oldı. Ḥalefleri arpalığı 'Ayntāb bunlara virilmiş idi. Ḳabūlden ibā eyledüklerinde Hasan Efendi-zāde Şeyḫ Meḫemmed Efendi'ye iḫsān olunup, Zī'l-ḳa'de'de Raḫmetu'llāh Efendi maḫlūlinden Üsküdar kazāsı arpalığıyla tekrīm olındı. Altmış beş Receb'i ki Ebū Sa'īd Efendi def'a-i şālişesinde vāḳı'a vaḳ'a-i hālede meşīḫat-i İslāmiyye elyaḳ u aḫrā görülmüş idi. Altmış altı Cemāzi'l-ülā'sında Ḥāce-zāde Mes'ūd Efendi tercemesinde sebḳ iden rüz-ı rustaḫīz-üslüb ve şeb-i pür-fitne vü āşūbda ferāḡ-ı manşıb-ı fetvā ve cedd-i rāḳımu'l-ḫurūf yerine Ḳuds-i Şerīf kazāsın recā eylemişler idi. Su'ālleri ḳarīn-i ḫuşūl ve ta'yīnleriyle Memek-zāde Efendi nā'il-i manşıb-ı maḫlūl oldı. Altmış sekiz Muḫarrem'inde Kütāhiyye arpalığına tebdil ve yerleriyle Şāriḫ-i Füşūş-zāde tebcil olunup, elli tokuz Receb'inde Trablus Şām kazāsı 'ināyet olunmuş idi. Sene-i mezbūre Zī'l-ḳa'de'sinde ref' olunup, yerleri Meḫemmed Paşa imāmı 'Abdü'r-raḫīm Efendi'ye mevleviyyet olduḡdan soñra Cize kazāsı 'ināyet ve Mışr-ı Ḳāhire 'ye naḳl ü ḫareket olındı. On iki sene miḳdārı ol deryāda neşr-i ma'ārif ü 'ulūm ve taḫḫīḳ-i ādāb u rūsūm üzere evḳāt-güzār iken seksen bir Cemāzi'l-ülā'sı

[195a] evāsıtında dest-i hādımü'l-lezzāt girībān-gİR-i cāme-i hayāt olduĝda, dārü'l-emn-i cināna cān atup, Ğarafe-i Őuĝra'da defİN-i zİR-i zemİN oldı.

Mevlānā-yı merĝūm zİver-i fezā'il-i 'ulūm ile mevsūm, be-taĝŐŐ fenn-i tefsİR vādİsinde mūmtāz, ħuŐuŐan *TefsİR-i KeŐŐāf* uñ mūntehā-yı menāzil-i Őabt u ittİĝānına vuŐulle ser-efrāz olduĝlarından mā'adā envā'-ı ma'ārif ile ārāste ve inĝā-yı nevādir ü leĝā'if ile pİRāste, ferİde-i rūzgār ve nādİre-i edvār idi.

Evvelā ħİsn-i ħatt-ı ta'liĝde 'İmād-ı Rūm olduĝlarına ħoŐ-nūvİsān-ı devr-i ĝadīm ile mūŐerref olmuŐ, pİRān-ı cihān-dİdenūñ ittİfāĝları olduĝundan baŐĝa pādİŐāh-ı 'ālİ-nİjād Sultān Murād merĝūmuñ ħİdmet-i ta'limleri Őerefine erzānİ gōrİlmesi 'ilāve-i sābİĝ belki mūstaĝİlen delİL-i mūdde'ā olmaĝa lāyİĝdur.

Sānİyen fenn-i kemān-keŐİde bir mer-tebe saĝt-ı bāzū-yı zūrmend idi ki keŐİde-i penĝe-i bİ-rence ĝİlduĝları kemān-ı Rūstem'İ ħİĝ āferİde isti'māle ĝadİR olmayup, hezār ĝullāb-ı āhenİN ile ser-i mū taĝrİk-i zih-i bİ-girihinden pehlevānān-ı 'ālem beyne'l-'acZ olduĝları bahŐden ħāric ve vāŐıl-ı aĝŐİ'l-me'āricdūr.

SāliŐen ĝuvvet-i penĝe-i āhenİN ve rūsūĝ u iŐtidād-ı sā'id-i saĝt-ı rūyİNİ bir derecededūr ki bİ-me'ūnet Őan'at-i cerr-i iŐĝāl mūmkūndūr ki dİvler taĝrİkİnde sūst ve bİ-mecāl olduĝı girān-ı eŐyā-yı kūh miŐālİ nāĝun-ı kūŐe-i benān ħavāle itmekle Őob-ı Őİbyān gibi endāĝte-i ĝaraf-ı beyābān ide ve bundan mā'adā fenn-i feres-rānİ ve āyİN-i pehlevānİde ũstād-ı nādİrekār ve ferİdū'l-'aŐr-ı bāhirū'l-iĝtidār olduĝlarına

⁸⁹¹ بناء لايشق غبارى diyū, da'vā itseler raĝbū'l-lisān-ı Őenā olanlar ħāme gibi taĝrİR-i veŐİĝa-i taŐdİĝe cārİ olmak maĝarr idi. ⁸⁹² نورالله مرقده و على سرر الجنان ارقده

'Abdü'l-ĝaffār Efendi

el-Mevlā 'Abdü'l-ĝaffār. Maĝla'-ı 'ulemā-yı kibār ve Őōhre-i āfāk-ı aĝĝār olan ħİĝta-i pāk-i Āmid'den bedİdār ve maĝhar-ı eltāf-ı melik-i Ğaffār olup, esātİze-i 'aŐr pİŐĝāhında 'ulūm-ı İleyhiyeye iŐtiĝāl ve 'alā ĝadri'l-bİdā'a taĝŐİl-i ma'ārif ü kemāl İtdūkten Őoñra ĝarİĝ-ı sa'ādet-refİĝ-ı 'ilmİye 'azİmet ve ser-menzil-i maĝŐūda vuŐüle ħİmnet İdūp, Őeyĝū'l-İslām-ı fāzıl-ı meŐĝūdū'l-enām 'Abdü'r-raĝīm Efendi'den mūlāzemete neyl ile kūlāh-ı kūŐe-i İftİĝārın bām-ı āsūmāna berāber ve ser-i i'tibār u vaĝārın ħūrŐİdden ber-ter İtmİŐ İdi. AltmİŐ yedi tārİĝinde Őeyĝū'l-İslām-ı vaĝt olan Bālİ-zāde Efendi'den Ğoban ĞavuŐ'a 'āric ve ol medrese-i muĝdeŐe ile mūbteĝic oldı.

⁸⁹¹ "Beni kimse geĝemez."

⁸⁹² "Allah onun kabrini nurlandırısın ve onu cennet tahtları üzerinde uyutsun."

Yetmiş altı Cemāzi'l-āhire'sinde Kec-dehān-zāde yerine Sittī Hātūn Medresesi'yle memnūn, sene-i mezbūre Zī'l-ḥicce'sinde Kudsi-zāde Hāşimī yerine şāniye-i Mesīh Paşa Medresesi'ne maḳrūn oldılar. Yetmiş tokuz ḥudūdında Kürd [195b] Aḥmed Efendi yerine Ca'fer Paşa Medresesi'ne vāşıl ve āḥir 'ömrinde ḥareket-i dāḥil rütbesine nā'il oldu. Seksen bir silkinde āḥir-i kār emr-i melik-i Ğaffār ile 'āzim-i dārū'l-ḳarār olmuş idi.

Mevlānā-yı merḳūm ḥişşedār-ı ma'ārif ü 'ulūm, ser-defter-i fuḳarā-yı nās, mālīk-i gencīne-i faḳr u iflās idi.

Ece Ya'ḳūb Efendi

el-Mevlā Ya'ḳūb. Vilāyet-i Ḳaştamoni'dan ḳarīn-i neşv ü nemā ve ṫarīḳ-ı pür-tevfīḳde ḥirāmān u cilve-nümā olup, bālāda tercemesi sebḳ iden Ḳaba Receb Efendi'nün hemşire-zādesi olmaḳla āsitānesin veche-i āmāl kıllup, ḥıdmetlerinden mülāzım ve ṫarīḳ-ı tadrīse 'āzim olup, pāye-ber-pāye aḥz-ı medāris-i 'ilmiyye ve 'aḳd-i mecālis-i resmiyye iderek biñ elli Zī'l-ḳa'de'sinde Muḫaffer-zāde Efendi yerine Siyāvūş Paşa müderrisi oldılar. Elli bir Rebī'ü'l-evvel'inde Ḥamdī Efendi yerine Şofya ḳazāsı 'ināyet olındı. Elli iki Şevvāl'inde ma'zūl ve yerlerine Sancar Mu'izzü'd-dīn Efendi mevşūl oldu. Elli altı Rebī'ü'l-evvel'inde Dāvūd-zāde yerine Üsküdar ḳazāsı sezā görildi. Sene-i mezbūre Receb'inde mübtelā-yı 'azl-i bī-hengām ve yerleriyle ber-vech-i arpalıḳ Başmaḳcı-zāde Efendi bekām oldu. Elli yedi Şevvāl'inde Bālī-zāde Efendi maḥdūmı yerine Ğalaṫa ḳazāsıyla cebr-i mā-fāt olunup, elli sekiz Cemāzi'l-ülā'sında ma'zūl ve yerlerine 'Abdü'r-raḥīm Efendi maḥdūm-ı mihteri mevşūl oldu. Altmış iki Şa'bān'ında Zekāyī Meḥemmed Efendi yerine Yeñişehr ḳazāsıyla tecdīd-i sürūr eylemişler idi. Altmış üç Ramazān'ında munfaşıl ve yerlerine Ḥamdī-zāde Efendi vāşıl oldu. Altmış altı Zī'l-ḳa'de'sinde Şadrü'd-dīn-zāde Rūḥu'llāh Efendi yerine maḥrūse-i Bursa ḥükümeti tefvīz olındı. Altmış yedi Cemāzi'l-ülā'sında ref' olunup, yerlerine Ḳāmetī-zāde Efendi naşb olınduḳdan soñra Kete ḳazāsı arpalıḳ iḥsān olındı. Altmış tokuz Receb'inde Merḥabā-zāde Efendi yerine Edrine ḳazāsı müyesser oldu. Yetmiş Şa'bān'ında 'azl olunup, yerlerine Bālī Efendi vālī olup, bunlara Bolı arpalıḳ virilmiş idi. Seksen iki Şafer'ine gelince bu dünyā-yı bī-beḳāda müddet-i iḳāmetleri tamām olup, semt-i āḥirete sefer ve dārū'n-Na'im'e güzer ḳıldı.

Mevlānā-yı merķūm dāhil-i ‘idād-ı ‘ulemā-yı rūsūm, şāfi-fu’ād ve pāk-i‘tikād idi.

Bostān-zāde Ebū Bekr Efendi⁸⁹³

el-Mevlā Ebū Bekr bin Meħemmed ‘Abdü’l-kerīm İbnü’l-Mevlā Meħemmed. Tercemesi ānifen mürür iden Bostān-zāde ‘Abdü’l-kerīm Efendi’nüñ maħdūmidur. Toħm-ı isti‘dād-ı māder-zādī biħ-āver-i zemīn-i ‘ilm ü ‘irfān olup, ba‘z-ı ‘ulemādan mülāzım ve medāris-i ‘ilmiyyede murā‘i-i merāsım olmış idi. Kırk aķçe medreseden ma‘zül iken altmış bir Receb’inde iħdāş olınan Kirmastı Medresesi ibtidā [196a] bunlara i‘tā olup, altmış dört Şa‘bān’ında yerinde ħareket i‘tibār olındı. Altmış beş Rebi‘ü’l-evvel’inde Kürd Ĥüseyn Efendi yerine Merdümiyye müderrisi olup, altmış yedi Receb’inde Şehlā ‘Abdü’l-bāķī Efendi yerine İtmekci-zāde Medresesi’ne ķadem-nihāde olup, altmış sekiz Şafer’inde Kemāl Efendi-zāde Aħmed Efendi yerine Nişāncı Paşa-yı Cedīd Medresesi’yle bekām, yetmiş Receb’inde şaħnuñ biriyle nā’ilü’l-merām oldılar. Yetmiş iki Şevvāl’inde Anķaravī Meħemmed Efendi merħūm yerine Zāl Paşa Sultānī erzānī görölüp, yetmiş dört Cemāzi’l-āħire’sinde ‘Abdu’llāh Efendi yerine Kāra Muştafā Paşa Medresesi virilmişdi. Yetmiş altı Cemāzi’l-āħire’sinde ma‘zül ve yerlerine Mīrzā Meħemmed Efendi merħūm mevşül oldı. Sene-i mezbūre Zī’l-ķa‘de’sinde Ĥāşekī Sultān şefā‘atiyle A‘rec ‘Ömer Efendi yerine Kālender-ħāne Medresesi iħsān olındı. Yetmiş sekiz Ramazān’ında Fikrī birāderi Ĥüseyn Efendi maħlūlinden Üsküdar’da Vālide-i ‘Atiķ Medresesi’ne ħaķiķ oldılar. Yetmiş toķuz Receb’inde Edībī-zāde yerine Filibe ķazāsına mevşül, seksen Şa‘bān’ında İmām-zāde yerine Eyyüb manşıbına menķül olduķda, yerleriyle Hābil-zāde Efendi nā’il-i me’mül olmış idi. Seksen bir Zī’l-ħicce’sinde fevt olup, manşıb-ı münħal ber-vech-i arpalıķ Ebū Sa‘īd-zāde Feyzu’llāh Efendi’ye maħall görildi.

Maħdūm-ı mevsūmuñ taħrīre şāliħ aħvāline zāfer-yāb olınmamağla bu mertebe ile iktifā olındı.

Ķocevī ‘Abdü’l-ğaffār Efendi

el-Mevlā ‘Abdü’l-ğaffār. Niçe eyyām u fuşül taħşīl-i ma‘ārif ü ‘ulūma meşğül olup, Şerīf-i Şīrvānī Efendi’nüñ der-i sa‘ādet-me’āblarına intisāb idüp, niçe şühūr u

⁸⁹³ **Der-kenār:** Evvel-i müderris bi-medrese-i Kirmāstī şāhibü’t-terceme fī sene1061.

a‘vām medreselerinde bevvāb ve muntazır-ı elṭāf-ı müfettiḥü’l-ebvāb iken Ḥāzret-i Vehhāb fetḥ-i bāb idüp, ‘ulemā-yı ‘aşruñ birinden mülāzım ve ṭarīḳ-ı tadrīse ‘āzım olup, biñ altmış bir Cemāzı’l-ülā’sında Müvezzi‘ Aḥmed Efendi yerine Yarḥiṣār ḥāricine ‘āric ve ol medrese-i celīle mübtehic oldı. Altmış beş Ramazān’ında Burusalı birāderi Muṣṭafā Efendi yerine ṣāniye-i Mesīḥ Paşa Medresesi’yle bekām, yetmiş Şafer’inde Kilisī Muṣṭafā Efendi yerine Ca‘fer Ağa Medresesi’yle nā’ilü’l-merām olmuşlar idi. Yetmiş üç tārīḥinde Küçük Çekmece’de vāḳı’a ‘Abdü’s-selām Medresesi’ne irsāl olındı. Seksen ḥudūdında ḥazīz-i fenādan evc-i beḳāya müteṣā‘id ve zāviye-‘aşāyla müteḳā‘id oldı.

Mevlānā-yı mezbūr ‘aleyhi raḥmetü’l-meliki’l-Ġafūr, iḥtilāṭ-ı nāsdan mu‘riż, kendü ḥāline mütemaḥḥız, münzevī ve küşe-gīr, pīr-i rüṣen-zamīr idi. [196b]

Ser-bendī-zāde İṣḥāḳ Efendi

el-Mevlā İṣḥāḳ İbnü’l-Mevlā Aḥmed. Bālāda tercemesi raḳam-zede-i kilki-cāmi‘ü’l-ḥurūf olan Kāḍī-zāde Ser-bendī Aḥmed Efendi’nüñ maḥdüm-ı ferḥunde-aḥteri ve İsmā‘il Efendi’nüñ birāder-i kihteridür. Ṭalebkār-ı ‘ilm ü ‘irfān ve dāḥil-i erbāb-ı dāniş ü iz‘ān olduğda, Şeyḥü’l-İslām Ebū Sa‘id Efendi ḥıdmetlerinden iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet ve ba‘z-ı medārisde ‘ilm-i şerīf ḥıdmetine ‘azīmet eyleyüp, kırk akçe medreseden ma‘zül iken altmış bir Receb’inde Karaḳaş Efendi yerine Kāḍī Maḥmūd Medresesi ḥāriciyle maḥsūd oldılar. Altmış dört Şa‘bān’ında Kemāl Efendi maḥdümü yerine Cānbāziyye Medresesi’ne taḥrīk olunup, altmış beş Ramazān’ında Börekci-zāde yerine Fetḥiyye İsmiḥān Sultānī erzānī görildi. Altmış yedi Receb’inde yerinde müṣıla i‘tibār olunup, sene-i kāmile tamāmında Dāvūd Paşa müderrisi Kabaḳulaḳ-zāde Ḥıṣmı Meḥammed Efendi yerine tekerrür itmiş idi. Yetmiş Şafer’inde Kevākibī-zāde Efendi yerine ṣaḥn medārisinüñ birine vāṣıl, yetmiş iki Şevvāl’inde Malḡaravī Meḥammed Efendi yerine ‘Alī Paşa-yı Cedīd Medresesi’ne nā’il oldı. Yetmiş dört Cemāzı’l-āḥire’sinde selef-i sālifi Kevākibī-zāde yerine Üsküdar Mihrümāhı’na ḥareket idüp, yetmiş yedi Ramazān’ında İmām-zāde yerine ‘Alī Paşa-yı ‘Atīḳ’e geldiler. Yetmiş ṭoḳuz Rebī‘ü’l-evvel’inde Bostān-zāde Ebū Bekr Efendi yerine Üsküdar Vālidesi sezā görildi. Seksen bir ḥudūdında Ḥāfız Efendi yerine Bağdād-ı behişt-ābād ḳazāsıyla bermurād oldı. Sene-i mezbūre evāḥirinde intīḳāl idüp, manşıbı Ṭavīl ‘Oṣmān Efendi’ye virildi.

Mevlānā-yı merķūm ğāyet-i ſiddetle mevsūm, ĥadīdū'l-lisān, muṭlaķū'l-‘inān idi.

Muḥteſem Emīrī es-Seyyid Meḥammed Efendi

el-Mevlā es-Seyyīd Meḥammed. Konevī’dür. Sultān Aḥmed Ḥān-ı ‘aleyhi’l-raḥme ve’l-Ġufrān cāmi’-i ſerīfleri binā olunurken dārū’s-saltānaya dāḥil ve ol ma‘bed-i laṭīfūñ ḥıdmet-i te’zīnine nā’il olup, ba‘dehū re’isū’l-mü’ezzinīn olduğdan ſoñra tarīķ-ı ‘ilme ‘āzim ve Ḥāce ‘Ömer Efendi’den mülāzım olmuſlar idi. Aḥz-ı menāſıb, kaṭ‘-ı merātīb iderek kırķ aķçe medreseye vāſıl, andan daḥi munfaſıl iken elli Cemāzi’l-ūlā’sında Ümmü Veled ḥāricine ‘āric olmuſ idi. Elli üç Cemāzi’l-ūlā’sında İznik Orḥaniyyesi’ne taḥrīk olunup, elli altı ſafer’inde yerinde dāḥil i‘tibār olındı. Elli yedi Rebī‘ü’l-evvel’inde ‘Alī Paſa-yı Cedīd Medresesi’yle bekām, elli sekiz Receb’inde ſaḥnuñ biriyle nā’ilü’l-merām oldılar. Elli toķuz ſa‘bān’ında ‘Ömer Efendi yerine Ḥānķāḥ Medresesi virilüp, altmıſ bir ſa‘bān’ında Āvāre-zāde yerine Zāl Paſa Medresesi’yle kām-revā olmuſlar idi. Sene-i mezbūre [197a] ḥilālinde Dāye-zāde maḥlūlinden Burusa Murādiyyesi teklif olınduķda qabūlden ibā ve ‘azle ḥüsn-i rızā göstermiſ idi. Altmıſ iki ſa‘bān’ında Ḥamīdī ‘Abdü’r-raḥīm Efendi yerine Kāra Muſtafā Paſa Medresesi’ne sezā görilmiſ idi. Altmıſ beſ Ramażān’ında selef-i sābıķı Āvāre-zāde yerine Süleymāniyye Medresesi’ne terfi‘, altmıſ yedi ſa‘bān’ında Ḥalıcı-zāde Efendi yerine Selanik qazāsına tevķī‘ olındı. Altmıſ sekiz Ramażān’ında ma‘zūl ve yerlerine Ḥüsām-zāde ſeyḥ Meḥammed Efendi mevſūl oldı. Yetmiſ iki Zī’l-ka‘de’sinde Es‘ad-zāde Efendi üzerinden Burusa pāyesiyle Mudanya arpalıķı ‘ināyet olındı. Yetmiſ beſ Muḥarrem’inde Ḥalebī Muſtafā Efendi maḥlūlinden Ġalaṭa qazāsı tevcīh olınmıſ idi. Yetmiſ altı Cemāzi’l-āḥire’sinde ‘azl ve yerlerine Muſlī Efendi naſb olınduķda Lefke ma‘-İznik arpalıķ virilmiſ idi. Yetmiſ toķuz Muḥarrem’inde Edrine pāyesiyle Begbāzārı qazāsına tebdīl, seksen bir Cemāzi’l-āḥire’sinde Ḥasan Efendi üzerinden Konya qazāsıyla tebcīl olındı. Sene-i mezbūre ſevvāl’inde intikāl ve dārū’n-Na‘īm’e irtihāl eyledükde Keskin Dede Mezāristānı’nda medfūn ve qazā-yı mezbūr ile İbſīr Paſa imāmı Mūsā Efendi memnūn oldı.

Mevlānā-yı merķūm Muḥteſem Emīrī dimekle mevsūm, serv-i ser-sebz-i bostān-ı siyādet, pīr-i ſāḥib-i sa‘ādet, seḥī vü kerīm, miżyāf u ḥalīm idi.

Ḳadrī-zāde Seyyid ‘ Abdü’l-ḳādir Efendi

el-Mevlā es-Seyyid ‘ Abdü’l-ḳādir İbnü’l-Mevlā es-Seyyid Meḥammed. Dārü’s-saltanatü’l-‘aliyye Ḳoştanîmiyyetü’l-maḥmiyye ḳazāsından ma‘zūlen rū-gerdān-ı ‘ālem-i fānī ve dīde-düz-ı nüzhetgāh-ı cāvidānī olan Ḳadrī-zāde es-Seyyid Meḥammed Efendi’nün ferzend-i dil-pesendi Ḳadrī-zāde ‘ Abdü’l-ḳādir Efendi’dür. Kesb-i sermāye-i isti‘dād ve i‘dād-ı fezā’ili a‘dād idüp, ba‘z-ı ‘ ulemādan mülāzemet nā’il, elli dört Zîl-ḥicce’sinde kırk aḳçe medreseye vāşıl olup, andan daḫi munfaşıl olduḳda, altmış altı Şa‘bān’ında Eyyübî Şeyḫ-zāde yerine Çavuşbaşı ḫāricine ‘āric olup, yetmiş bir Muḫarrem’inde Şarı Mu‘īd-zāde yerine Yūsuf Paşa Medresesi’yle kām-revā oldu. Yetmiş iki Şafer’inde İsmā‘īl Aḡa-zāde yerine Ḥusrev Kethudā şāniyesi virilüp, yetmiş üç Receb’inde Aḫmed Efendi yerine Topḳapusı Aḫmed Paşası’na terfī‘ olındı. Yetmiş beş Muḫarrem’inde Şeyḫü’l-İslām ‘ Alī Efendi merḫūm yerine Ḥāfız Paşa Medresesi’yle tekrīm olunup, yetmiş altı Cemāzi’l-āḫire’sinde Bosnevī ‘ Alī Efendi yerine Zekerıyyā Efendi müderrisi oldılar. Yetmiş toḳuz Rebī‘ü’l-evvel’inde Nedīm Efendi yerine şaḫna gelüp, seksen Rebī‘ü’l-āḫir’inde Şeyḫī-zāde yerine Murād Paşa-yı Cedīd Medresesi’yle bülend-ḳadr oldu. [197b] Seksen bir Şafer’inde fevt olup, medreseleri ḫālen Re’īsü’s-şudūr Yaḫyā Efendi ḫāzretlerine ‘ināyet olındı.

Maḫdūm-ı mezbūr şöhret-i zātiyyeden dūr, seyyid-i şaḫīḫü’n-neseb ve vālā-ḫaseb idi.

Berber-zāde ‘ Abdü’r-raḫīm Efendi

el-Mevlā ‘ Abdü’r-raḫīm. Berber-zāde demekle ma‘rūf zikri şābıḳ Nā’ib Meḥammed Efendi muşāheretiyle mevşūf idi. Tārīḳ-ı ‘ ilme sevk-ı rāḫile-i ‘ azīmet ve ‘ ulemānuñ birinden iḫrāz-ı şeref-i mülāzemet idüp, pāye-ber-pāye sermāye-i cāhdan taḫşil-i vāye iderek kırk aḳçe medreseden ma‘zūl iken elli yedi Şa‘bān’ında Süleymān Şubaşı ḫārici virilmiş idi. Sene-i kāmīle tamāmında Bālī Efendi Medresesi’ne vālī olup, altmış bir Şa‘bān’ında Ḥışım Yaḫyā-zāde kihteri ‘ Abdü’r-raḫīm Efendi yerine Ḥusrev Kethudā Medresesi virilüp, altmış iki Zîl-ḳa‘de’sinde yerinde ḫareket-i dāḫil i‘tibār olunmuş idi. Altmış altı Şa‘bān’ında Beşerī Efendi yerine Fetḫıyye Sinān Paşası müderrisi olup, sene-i mezbūre Şevvāl’inde selef-i yerine Sinān Paşa Medresesi’yle bekām, altmış sekiz Cemāzi’l-ülā’sında ‘ Aşḳī Ḥasan Efendi yerine şaḫnuñ biriyle nā’ilü’l-merām oldu. Altmış toḳuz Muḫarrem’inde Dārü’l-ḫadış-i Sinān Paşa Medresesi

‘ināyet olunup, yetmiş Receb’inde Çıracı-zāde yerine Hāşekī Sultān Medresesi ihsān olındı. Yetmiş bir Cemāzi’l-ülā’ında Bökreci-zāde fevtinden Kalendar-hāne, sene-i mezbūre Şa‘bān’ında Nifāki Efendi yerine Şāh-zāde Medreseleri’yle tekrīm, yetmiş iki Cemāzi’l-ülā’ında ‘Ömer Efendi maḥlūlinden Kuds-i dārü’l-ins kazāsıyla ta‘zīm olunmuş idi. Yetmiş üç Rebī‘ü’l-evvel’inde ma‘zül ve yerlerine İlahī-zāde Efendi mevşül oldu. Yetmiş beş Receb’inde Hayrabolu kazası arpalık virildi. Yetmiş yedi hudūdında Filibe kazası tefvīz olunup, ba‘de kazāe’l-vaṭar yetmiş toḡuz ḥilālinde İznik kazası virilmiş idi. Seksen bir Zi’l-ḥicce’inde irtihāl ve dārü’n-Na‘im’e isti‘cāl eyledi.

Mevlānā-yı mezbūr ḥayr ile mezkūr idi.

Koçbaş Maḥmūd Efendi

el-Mevlā Maḥmūd. Bosna semtinden olmaḡla Koçbaş Maḥmūd Efendi demekle meşhūr ve bu ‘unvān ile zebān-zed-i cumhūrdur. ‘Ulemānun birine intisāb ile şeref-yāb ve ḥıdmetlerinden mülāzemetle kām-yāb olup, kırk aḡçe medreseye mevşül, andan daḡı ma‘zül iken elli yedi Şa‘bān’ında Şā‘ir Velī Efendi yerine Eyyüb’da Siyāvūş Paşa Medresesi’yle bekām olmuş idi. Elli toḡuz Cemāzi’l-ülā’ında Tezkireci Meḥemmed Efendi yerine Beşiktaş Sinān Paşası’na taḥrīk olunup, sene-i mezbūre Şa‘bān’ında Murād Paşa-yı Cedīd Medresesi virilüp, altmış dört Rebī‘ü’l-evvel’inde şahḥn [198a] müderrisi Vānī ‘Alī Efendi ile mübādele itdi. Altmış beş Ramazān’ında Bosnevī Aḡmed Efendi yerine Hānḡāh Medresesi virilmiş idi. Altmış altı Şa‘bān’ında ‘Azīz Efendi arpalığı Saḡız kazası mevleviyyeti tevcīh olunduḡda muḡaddem ḥabīr olmaḡla iḡtifā ve ḡabūlden ibā eyledükde, kazā-yı mezbūra Şaḡḡāf Şeyḡ-zāde Efendi rızā gösterdi. Altmış yedi Ramazān’ında Bosnevī Aḡmed Efendi yerine Bosna ḡāḡisi olmuş idi. Altmış sekiz Cemāzi’l-ülā’ında Mü’ezzin-zāde Efendi yerine Belḡrad kazāsına naḡl ve yerlerine Kulaḡ Şeyḡ-zāde vaşl olındı. Sene-i mezbūre Şa‘bān’ında munfaşıl ve manşıb-ı mezbūra Beşerī Efendi vāşıl oldu. Yetmiş iki Şafer’inde Hāce Meḥemmed Efendi yerine Maḡnisa kazāsıyla kām-revā olup, yetmiş üç Muḡarrem’inde ma‘zül ve yerlerine Bālī-zāde Efendi maḡdūmı mevşül oldu. Yetmiş yedi hudūdında Çıracı-zāde yerine Eyyüb kazası ḡükümeti tefvīz olındı. Yetmiş sekiz Rebī‘ü’l-evvel’inde ‘azl olunup, yerlerine İmām-zāde naşb olındı. Seksen bir Şafer’inde nüzhetḡāh-ı firdevse rıḡlet eyledi.

Mevlānā-yı mezbūruñ şiddet ü hiddeti ğālib, ğazabı museke(?) ve ihtiyārını sālīb, ‘ulemā-yı sādeden idi.

Ḳaramanī Yūsuf Efendi

el-Mevlā Yūsuf. Vilāyet-i Ḳaraman dāhiline ba‘z-ı bilāddan zuhūr ve āfitāb-ı feyz-i nā-mütenāhiden istifāza-i nūr-ı şu‘ūr idüp, i‘māl-i meleke-i māder-zād ile vāşıl-ı isti‘dād olduğda, tefvīz-i Hudā-dād delil-i rāh-ı reşādı olmağla dārü’s-saltāna-yı seniyyeye tahrik-i rāhile-i ‘azimet ve tarīk-ı sa‘adet-refik-ı ‘ilme şarf-ı mehār-ı zāmile-i himmet kı lup, ‘alā hasbe’l-‘āde hareket ve Şeyhü’l-İslām ‘Abdü’r-raḫīm Efendi dārü’l-ifādelerine hıdmet iderek hıdmetlerinden mülāzemetle bekām ve nā’il-i evvelin-i merām olduğdan sonra şadru’l-ifāde Minḳārī-zāde Efendi merḫūmdan daḫi telemmüz ve ḳand-i ma‘ād-i ifādelerinden telezzüz itmişler idi. el-Ḥāletü hāzihī devr-i medāris-i ‘ilmiyye ve aḫz-ı merātib-i resmiyye iderek kırk akçe medreseden ma‘zül iken altmış beş Ramazān’ında Sa‘dī Efendi Medresesi hāriciyle mes‘ūd, altmış toḳuz Muḫarrem’inde Ferhād Paşa Medresesi’yle maḫsūd oldılar. Yetmiş Receb’inde Bālī Efendi Medresesi’ne vālī, yetmiş iki Şafer’inde ‘Alī Efendi yerine Beşiktaş Sinān Paşası’yla cevher-i ḳadr u menzileti mütelālī olup, yetmiş üç Receb’inde Şa‘bān-zāde Efendi yerine Murād Paşa-yı Cedid ile kām-revā, yetmiş dört Cemāzi’l-āḫire’sinde ber-vech-i mübādele Kız ‘Alī Efendi yerine şahn medresesine [198b] revnaḳ-baḫşā olmuş idi. Yetmiş beş Muḫarrem’inde Kilisī Muştafā Efendi yerine Ḳapudan ‘Alī Paşa müderrisi olup, yetmiş sekiz Ramazān’ında Fāzıl ‘Alī Efendi yerine Ḳadırğa Liman’ında Meḫammed Paşa Medresesi virildi. Seksen Şafer’inde selefi yerine Ayaşofya-i Ḳadīm Medresesi’yle tekrīm olunmuş idi. Seksen bir hilālinde ‘azm-i beḳā eyleyüp, medreseleri Şāriḫü’l-Mülteḳā Seyyid Meḫammed Efendi’ye virildi.

Mevlānā-yı merḳūm ‘ilm ü fazlla ma‘lūm, şāfi-fu’ād, pāk-i‘tiḳād idi.

Şofyalı İbrāhīm Efendi⁸⁹⁴

el-Mevlā İbrāhīm. Belde-i şāfiye-i Şofya’dan zuhūr ve ḳat‘-ı menāzil-i sinin ü şühūr iderek vāşıl-ı ser-ḫadd-i kemāl-i şu‘ūr olduğda, envā‘-ı dāniş ü‘irfānla ber-murād

⁸⁹⁴ **Der-kenār:** Evvel-i müderris bi-medrese-i Yoğurtcu İbrāhīm şāhibü’t-terceme sene 1061. Şükrī Maḫlaşı ile eş‘ār-ı belāğat-şi‘ārı vardır. Bu berāy ki anuñdur:

Şanmañ mey-i iḳbāl ile biz mest-i müdāmuz
Dā’im tolusun nüş iderüz ‘aşḳa gulāmuz
Tā bezm-i ezel dost ideli cām-ı elesti
Ol sākī-i şirīn-süḫanuñ emrine varuz

ve dürretü't-tâc-ı erbâb-ı isti'dād olmuş idi. el-Hāletü hāzihī İstanbul'a 'azîmet ve 'Allāme Efendi'den iħrâz-ı şeref-i mülâzemet idüp, kırk aqçe medreseden ma'zül iken altmış bir evâ'ilinde Yoğurtcu İbrāhîm Medresesi iħdâs olunup, ibtidâ bunlara virildi. Altmış dört Şa'bân'ında yerinde hareket i'tibâr olunup, altmış beş Şevvâl'inde Mü'ezzîn-zāde Efendi yerine Kepenkci Medresesi virildi. Altmış yedi Cemâzi'l-ülâ'sında Saķız kâğisi Sa'dî-zāde'ye nâ'ib olmağla Receb'de 'azl olunup, medreseleri Beyâzi-zāde Efendi'ye virildi. Şa'bân'da İstanbul'a gelüp, Ramazân'da Muħarrem-zāde yerine Ümmü Veled müderrisi oldu. Altmış sekiz ħudūdında Maħmūd Efendi Medresesi iħsân olunup, altmış toķuz Zî'l-ħicce'sinde Maħmūd Efendi-zāde yerine Saķız kâzâsı virildi. Yetmiş bir Muħarrem'inde ma'zül ve yerlerine Mü'ezzîn-zāde Efendi mevşül oldu. Yetmiş beş Muħarrem'inde 'Abdü'l-ħādî Efendi yerine Belğrad kâzâsıyla ber-murâd olup, yetmiş altı Cemâzi'l-âħire'sinde munfaşıl ve yerlerine Başmaķcı-zāde Efendi vâşıl oldu. Seksen Zî'l-ka'de'sinde Tatar 'Abdu'llāh Efendi yerine Şofya kâzâsına ħâkim olmuşlar idi. Seksen bir ħilâlinde terk-i manşıb-ı ħayât ve 'azm-i cennât-ı 'aliyyât eyleyüp, manşıb-ı maħlûle Şaħĥâf Şeyĥ-zāde Efendi mevşül oldu.

Mevlânâ-yı merĥûm 'ilm ü fazlla mevsûm, şâfi-nihâd, pāk-i' tîkâd idi.

Ķaraķaş Meħemmed Efendi⁸⁹⁵

el-Mevlâ Meħemmed. Re'îsü'l-e'tibbâ Saķızlı 'îsâ Efendi'nüñ aķribâsından Ķaraķaş Meħemmed Efendi'dür. Taĥşîl-i meleke-i isti'dād itdükde 'ulemānuñ birinden mülâzemetle ber-murâd olup, tarîķ-ı tedrîse 'âzim olduķda, kırk aqçe medreseden ma'zülen ibtidâ Kâđî [199a] Maħmūd Medresesi ħâricine mevşül olmuş iken elli sekiz Cemâzi'l-âħire'sinde ma'zül olup, altmış birde yine medresesi virildi. Altmış üç Rebî'ü'l-âħir'inde 'azl olınan Tarĥûncı Aħmed Paşa imâmı Süleymân Efendi yerine Üçbaş Medresesi virildi. Yetmiş iki Şevvâl'inde Emîr Buħârî şeyĥi dâmâdı Aħmed Efendi yerine Kepenkci Sinân Medresesi iħsân olındı. Yetmiş dört Cemâzi'l-âħire'sinde Şeyĥü'l-İslâm 'Alî Efendi merĥûm yerine Mesîĥ Paşa Medresesi'yle kām-revâ olup, yetmiş altı Cemâzi'l-âħire'sinde Ķara Mûsâ-zāde yerine el-Hācc Ħasan Medresesi virildi. Sene-i mezbûre Zî'l-ka'de'sinde Ħâce-zāde es-Seyyid 'Oşmân Efendi yerine

⁸⁹⁵ **Der-kenâr:** Ķarîbdür ki beynehümâda iştirâk-i ismi yođ iken Mücerred Üçbaş müderrisi olan diyü, yazılmağla "Medrese benümdür" diyüp, beynlerinde nizâ'-ı 'azîm vâķi' olmuşdur. Bi'l-âħire Re'îs Efendi'ye mürâca'at olındukda "Fî'l-ħaķîka telĥîşde nâm-ı nâmî Meħemmed raĥnedâr olmaduğundan maħall şübhe degüldür" diyü, der-kenâr idüp, kať'-ı nizâ' itmiş idi.

Üsküdar'da Mehemmed Paşa Medresesi tevcih olunup, yetmiş sekiz Zî'l-ħicce'sinde Tevfikî-zâde Efendi ĥazretleri yerine Muştafâ Aġa Medresesi'ne irsâl olındı. Yetmiş tokuz Cemâzi'l-ülâ'sında ' Abdü'l-berr Efendi yerine Saķız kaźası sezâ görilmiş idi. Seksen bir Cemâzi'l-âħire'sinde munfaşıl ve yerlerine Uzun Sa' dî-zâde vâşıl oldı. Sene-i mezbûre evâħirinde intiķâl ve ' âlem-i ervâħa irtihâl eyledi. Eyyüb-i Ensârî müntehâsında Vâlide Sarâyı ĥizâsında medfündür.

Mevlânâ-yı mezbûr Ķaraķaş Efendi dimekle meşhûr olup, Tabîb ' İsâ Efendi'nün terbiyet-gerdesi olmak da' vâsıyla tıbbâ intisâb gösterdi.

Nedîm Efendi

el-Mevlâ Mehemmed. İstanbul'da bir berberün řâĥ-ı şecere-i vücudı ve nihâl-i ĥadîķa-i zât-ı mes' üdidur. Evâ' il-i leb-teşne-i zülâl-i funûn ve mülâzım-ı ser-çeşme-i ' ulûm-ı mefrûz u mesnûn olup, řiře-i dil-i ķâbilin ezhâr-ı fâ' izü'l-envâr-ı ma' ârif ile tezyîn itdükden řoñra ol ' aşr esâtîzesinden Mollâ Ķelebi merĥûm ĥıdmetlerinde iştigâl idüp, niçe zamân âsitân-ı sa' âdet-nişânlarına mülâzım ve ķavâbil ile müşârik ü müsâhim olmaġla be-her cihet şâyân-ı nazar-ı erbâb-ı devlet ve lâyıķ-ı ' uluvv-i câh u rif' at u menzilet olduķda, řeyĥü'l-İslâm Ebü Sa' id Efendi merĥûmuñ turre-i tâķ-ı ' inâyetlerinde âşiyâne-sâz ve şeref-i mülâzemetleriyle ser-efrâz olmişlar idi. el-Ĥâletü ĥâzihî kırķ aķçe medreseden ma' zül ve muntazır-ı neyl-i me' mül iken altmış dört ĥudûdında Cenâbî Efendi Medresesi ĥâricine nâ' il, altmış sekiz Receb'inde Yûsuf Efendi yerine Sa' dî Efendi Medresesi'ne vâşıl olup, yetmiş şafer'inde ' Abdü'l-ġaffâr Efendi yerine Süleymân şubaşı müderrisi oldılar. Yetmiş bir şa' bân'ında Ĥasan Efendi yerine Nişâncı Paşa-yı ' Atîķ Medresesi'ne ĥaķîķ olup, [199b] yetmiş üç Receb'inde selef-i sâlifî Yûsuf Efendi yerine Beşiktaş Sinân Paşası sezâ görildi. Yetmiş beş Muĥarrem'inde Velî Efendi yerine Rüstem Paşa Medresesi'yle kâam-revâ olup, yetmiş altı Cemâzi'l-âħire'sinde Fâzıl ' Alî Efendi yerine řaĥna geldiler. Yetmiş tokuz Rebî' ü'l-evvel'inde ' Oşmân Efendi yerine Zâl Paşa müderrisi olmişlar idi. Seksen bir şafer'inde manzûme-i aĥvâli perîşân ve dâr-ı âħirete revân olup, medrese-i maĥlûle Mûsâ-zâde Efendi'ye virildi. Târîĥ-i sâl-i intiķâllerin Nâzım Ķelebi bu ġüne eylemişlerdür:

Nedîm'i ķıldı Mevlâ bezmgâh-ı vuşlata da' vet

Mevlānā-yı mezbūr mecmū‘a-i fażl-ı mevfūr, ŧi‘r ü inŧāda māhir, ma‘ārif-i cüz’iyyede külliyyeti zāhir, hem ehl-i ‘ilm ü hem ŧā‘ir, Fārisī’de yed-i tūlāsı müselleme, ŧudūr-ı kirām huzūrında mu‘azzez ü mükerrrem, zarīf ü ŧeh-levend, ŧāhib-i tarz-ı dil-pesend idi.

Āŧārından elsine-i selāsele eş‘ār-ı dürer-bārı be-taḧŧiŧ Nedīm maḧlaŧı ile güftār-ı ābdārı vardır. Ekŧeri müselleme ve zebān-zed-i ‘ālemdür. Ez-ān-cümle bu gazel nuḧbe-i eş‘ārındandır:

Vücūdumdan eŧer yok künc-i ğamda āhdan ğayrı
Gören cism-i nizārüm rahm ider ol māhdan ğayrı

Bize ‘arz itmesün pervāneveŧ meclisde germiyyet
Ne sen gördüñ o ŧem‘üñ ŧu‘le-i cāngāhdan ğayrı

Temāŧā-yı cemālünden beni men‘itme rahm eyle
Murādum yok benüm bir nazre-i dil-ḧāhdan ğayrı

Ḷoma elden ayaĝım miferveŧüñ ğam hücum itse⁸⁹⁶
Penāhı ehl-i ‘aŧkuñ var mı ol dergāhdan ğayrı

Ḷüsām-zāde ŧeyḧ Meḧammed Efendi

el-Mevlā ŧeyḧ Meḧammed İbnü’l-Mevlā Ḷüsāmü’d-dīn. Tercemesi *Zeyl-i ‘Atāyī’*de sebḶ iden Ḷüsām Efendi’nüñ maḧdüm-ı mihter-i ḧiredmendi ŧeyḧ Meḧammed Efendi’dür. ‘Ulemā-yı ‘aŧrdan aḧz-ı ser-māye-i ‘ulüm ve kesb-i pīrāye-i mañtūk u mefhüm eyleyüp, ŧeyḧü’l-İslām Yahyā Efendi mülāzemetiyle fā’iz-i emānī olup, ba‘z-ı medārisde ifā-yı ḧaḶḶ-ı müdārese ve her birinde ifāde ve istifādeye mümārese iderek kırḶ aḶçe medreseden ma‘zül iken ibtidā Bālī Efendi Medresesi’ne vālī olup, ba‘dehü Sekbān ‘Alī, andan Murād Paŧa-yı ‘AtīḶ Medresesi’ne neŧr-i le’ālī-i taḧḶiḶ idüp, elli toḶuz ŧevvāl’inde ŧaḧna geldiler. Altmıŧ bir Rebī‘ü’l-evvel’inde Ebu’l-ḧayr Efendi yerine Bayram Paŧa Medresesi’ne revnaḶ-baḧŧā olup, altmıŧ üç Ramazān’ında Nev‘ī-zāde maḧdümü yerine Üsküdar Vālide Sulḧānı erzānī görildi. Altmıŧ altı ŧevvāl’inde Āvāre-zāde yerine Süleymāniyye’ye terfi‘, altmıŧ sekiz

⁸⁹⁶ Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

Receb’inde Muhteşem Emîrî Efendi yerine Selanik kazâsıyla tevķî‘ olındı. Altmış [200a] tokuz Şa‘bân’ında ‘azl ve yerlerine İřhaķ Efendi nařb olındı. Yetmiş iki Şevvâl’inde Hâlıcı-zâde yerine Bursa kazâsı ‘inâyet olunup, yetmiş dört Şafer’inde Edincik arpalığıyla munfaşıl ve yerlerine halefî İřhaķ Efendi vâşıl oldu. Yetmiş altıda Menemen kazâsına tebdil ile tebcil olındı. Yetmiş sekiz Rebî‘ü’l-evvel’inde Hâlıcı-zâde yerine Edrine kazâsıyla pür-taňtana olup, yetmiş tokuz Cemâzi’l-âhîre’sinde Sa‘dî-zâde fevtinden Mekke-i Mükerrreme’ye naķl olunmuşlar idi. Seksen evâhîrinde Hicâz’a irtihâl ve anda intikâl itdügi haberi gelicek ol maķâm Maĥmüd Hâmid Efendi’ye müyesser oldu.

Mevlânâ-yı merĥûm ġavvâř-ı baĥr-i ‘ulûm, ‘âlim ü fâzıl, merd-i kâmil, mu‘teber-i cumhûr, ĥayr ile mezkûr idi.

Âşâr-ı ‘ilmiyyesinden ibtidâdan *Sûre-i Kerîme-i Mâ’ide*’ye varınca tefsîr-i şerîf üzerine ĥâřiyeleri vardur.

Şahĥâf Şeyĥ-zâde Efendi

el-Mevlâ ‘Abdü’l-bâķî İbn ‘Abdu’r-raĥmân. Tercemesi bâlâda sebķ iden Hâmidî Şahĥâf Şeyĥ-zâde Efendi’nüň ferzend-i nebîlidir. Biň otuz târiĥinde şehristân-ı vücûda ķudûm ve ĥavřala-i isti‘dâdı taĥřil-i muķaddemât-ı ‘ulûm itdükde Şeyĥü’l-İslâm Es‘ad Efendi’den mülâzım ve řarîķ-ı ‘ilmîye ‘âzim olmuşlar idi. Kırķ aķçe medreseden ma‘zül iken elli beř Şevvâl’inde muřâĥabe-i şehriyârîden birine intisâb ile řerĥî Efendi yerine bâ-ĥatt-ı hümâyûn Ķayřeriyye kazâsıyla memnûn ve metâ‘ib-i tadrîsden me‘mûn oldılar. Elli altı Rebî‘ü’l-evvel’inde ma‘zül olup, yerleri selefine maķarr ķılındı. Receb’de siĥâm-ı ‘azl-i nâ-be-hengâma hedef olan İdrîs Efendi yerine terfî‘ ve Bursa kazâsıyla tevķî‘ olındı. Elli yedi Muĥarrem’inde ref‘ ve yerine Ĥusrev Pařa imâmı nařb olındı. Altmış bir Cemâzi’l-âhîre’sinde Cerrâĥ Şeyĥî maĥdûmı yerine Ķonya kazâsı tevcîhiyle taĥķîr ve ⁸⁹⁷ دولت تيزرا بقا نبود maźmûnı teşbît ve taķrîr olındı. Altmış iki Şa‘bân’ında ‘azl ve yerine ma‘zül ‘Abdü’l-kerîm Efendi nařb olındı. Altmış altı Şa‘bân’ında ķabûlden ibâ iden Ķoĥbař Maĥmüd Efendi yerine Saķız kazâsına rızâ göstermişler iken sene-i mezbûre Şevvâl’inde Şeyĥü’l-İslâm ‘Azîz Efendi’ye i‘tâ ve bunlar şifrü’l-yed ibķâ olındı. Altmış yedi Rebî‘ü’l-evvel’inde Ķızıķlı Maĥmüd Efendi yerine şofya kazâsı iĥsân olındı. Sene-i mezbûre Zi’l-ĥicce’sinde ma‘zül ve yerlerine

⁸⁹⁷ “Sert idare, kalıcı deġildir.”

Ṭaşkendî-zāde mevşûl oldu. Yetmiş Zî'l-ka' de'sinde Sancar Efendi yerine şāniyen Sofya kâdîsi oldılar. Yetmiş iki Şafer'inde munfaşıl ve yerlerine [200b] Uzun Ḥasan Efendi vāşıl oldu. Yetmiş altı Muḥarrem'inde şālîşen selefi yerine każā-yı mezbûr tefvîz olunup, ba' de'l- 'azl ve'l-infişāl seksen bir evā'ilinde Şofyalı İbrāhîm Efendi maḥlûlinden râbi' an każā-yı mezbûrda murabba' -nişîn-i seccāde-i şerî' at ve revnaq-efzā-yı velāyet olmuşlar idi. Sene-i mezbûre Şafer'inde āḥirete sefer ve dünyā-yı denîden güzer itdükde manşib-ı münḥal Pārsā Efendi'ye maḥall görildi.

Mevlānā-yı merķûm dāḥil-i erbāb-ı rûsûm, ḥulvü'l-lisān, zāhirü'l-cenān idi.

Başmağcı-zāde Nūḥ Efendi

el-Mevlā Nūḥ İbnü'l-Mevlā Meḥemmed bin Ḥüseyn. Ḥilāl-i terācimde zikri sebķ iden Başmağcı-zāde Meḥemmed Efendi'nüñ ferzend-i ercümendi ve maḥdûm-ı kihter-i ḥiredmendidür. Taḥşîl-i sermāye-i isti'dād ve Ebū Sa'îd Efendi'den mülāzemetle ber-murād olduğdan soñra Rûmili kalem-revinde seksen aķçe każādan ma' zûl iken biñ elli beş Zî'l-ḥicce'sinde Ḥusrev Paşa ḥ'ācesi yerine Saķız każāsıyla bekām ve rütbe-i mevleviyyet ile nā'ilü'l-merām oldu. Elli yedi Rebî'ü'l-evvel'inde ma' zûl ve yerlerine Nefes-zāde Efendi mevşûl oldu. Sene-i mezbûre Zî'l-ḥicce'sinde Beyānî Aḥmed Efendi yerine Yeñişehr każāsına terfî' olındı. Elli sekiz Rebî'ü'l-evvel'inde ref' olunup, yerleri Şālîḥ Efendi'ye virildi. Altmış üç Ramazān'ında Kūṭb İbrāhîm Efendi yerine Mar' aş każāsı 'ināyet olunup, altmış dört Şevvāl'inde ma' zûl ve yerlerine ' Abdü'l-ġanî Efendi mevşûl oldu. Altmış sekiz Muḥarrem'inde Maḥmûd Efendi yerine Kütāhiyye ḥükümeti tefvîz olunup, altmış ṭoķuz Rebî'ü'l-evvel'inde ' azl ve yerlerine Ramazān Efendi naşb olındı. Yetmiş iki Şevvāl'inde ' Abdü'llāḥ Efendi yerine Tire ḥākimi olmuş idi. Ba' de każāe'l-vaṭar Ṭrablus Şām każāsına daḥi vālî olup, ba' de'l- 'azl seksen üç târiḥinde intikāl eyledi.

Mevlānā-yı mezbûr zādelik ile meşhûr idi.

Fāzıl Uzun Ḥasan Efendi

el-Mevlā en-Niḥrîr Ḥasan bin İsmā' il. Vālid-i vālā-güheri vilāyet-i Karaman'da medîne-i Konya kurbinde Bayaṭ nām karyede imām ve ḥaṭîb İsmā' il Efendi nām merd-i lebîbdür. Sebzezār-ı vücûddan demîde ve çemen-i şafḥa-i şühûda ārāmîde olup, nihāl-i istihāli ḥaṭîre-i ' iffet ü şalāḥdan keşîde-bālā ve livā-yı isti'dādı himmeti gibi vālā

olmağla tekml-i kemālāt-ı zāhire vü bāṭıne kaşdıyla sağr-ı isti‘dādı bāsim ve gonce-i dil-i miyānına hevā-yı seyāhat-i ārzūyla mütenessim olmağın şehr-i Erzincān’a sefer ve ‘ulemā-yı ‘aşr dārü’l-ifādelerinde idāre-i kūs-ı fazl ü hüner kılinmış idi. Ba‘dehü dārü’l-‘ilm olan [201a] medīne-i Diyārbekr’e kudüm idüp, Mollā Çelebi merhūmdan tatmīm-i levāzım-ı hafī vü celī itdükden soñra şeyhü’ş-şüyüh tarikat-ı ‘aliyye ‘umde-i e‘azz-i Nakşbendiyye Rūmiyye şeyhi Maḥmūd Efendi ḥazretlerinden inābet ile meşreb-i fenādan daḥi ḥiṣṣedār olmağla iktisāb-ı bereket-i ḥıdmet eylemişler idi. Yigirmi seneye karīb ol eṭrāfda taḥallī bi’l-fezā’il ve taḥallī ‘ani’r-rezā’il itmekle şit-i iştihārī ‘ālem-gir olmuş idi. el-Ḥāletü hāzihī lisān-ı ḥālī:

آخر دلم بارزوی خوشیتن رسید

و آنچه از خدای خواسته بودم بمن رسید⁸⁹⁸

bu beyt-i gevher-maḳālī gūyen olarak biñ otuz bir tārīhinde dārü’l-mülk-i Sitanbul’a sefer ve der-‘aḳab Mu‘īd Aḥmed Efendi nazargāhına güzer itdükde ba‘de isti‘lāme’z-zāt Şeyhü’l-İslām-ı vaḳt Yaḥyā Efendi merhūma terbiye ve envā‘-ı fazl-ı ‘irfānın tenmiye idüp, Cenāb-ı Mevlevī ḥıdmetlerinden mülāzım olup, mürā‘āt-ı merāsım-i tarīk ve devr-i mecālis-i ders ü taḥḳīk iderek Uzuncaova merḥalesinden güzār ve tarīk-ı pürtevfike sülük ihtiyār itdükde, elli tārīhine dek evvelā Ḥurremiyye, şāniyen İznik’de Süleymān Paşa, şālişen Ḥāce Ḥayrū’d-dīn Medreseleri’ne muşib olup, sene-i mezbūre Cemāzī’l-ülā’sında ḥareket dāḥilinden tenzīl olınan Pīrī Paşa Medresesi’yle tatyīb olınmışlar idi. Zī’l-ḳa‘de’de Necātī-zāde yerine Cedīde-i Murād Paşa Medresesi’ne revnaḳ-baḥşā olup, elli bir Rebī’ü’l-evvel’inde Aḥmed Efendi yerine Şahn-ı Semāniyye’ye ḥıram itmişler, elli üç ḥilālinde Siyāvūş Paşa andan Ḳara Muştafā Paşa Medreseleri’yle tekrīm olunup, elli yedi ḥudūdında Dārü’l-ḥadīs-i Süleymāniyye ile ta‘zīm olındılar. Elli ṭoḳuz Şa‘bān’ında Ḥalebü’ş-şehbā ḳazāsı mecrā-yı zülāl-i ḥükm ü imzāları kıldı. Altmış Ramazān’ında ma‘zül ve yerlerine Ebu’s-su‘ūd-zāde Efendi mevşül olup, altmış üç Ramazān’ında Ḳadrī Efendi yerine maḥrūse-i Burusa ḳazāsı tefvīz olındı. Altmış dört Şevvāl’inde ‘azl ve yerleri ‘İsā Efendi’ye virildi. Altmış yedi Cemāz’inde Şadrü’d-dīn-zāde Rūḥu’llāh Efendi yerine Edrine ḳazāsında ḥākim ve revnaḳ-efrūz-ı meḥākim oldılar. Altmış sekiz Muḥarrem’inde Ḳonya ḳazāsı arpalığıyla müteḳā‘id ve yerlerine ḥalefleri ‘İsā Efendi şā‘id olmuş idi. Altmış ṭoḳuz ḥudūdında İstanbul pāyesiyle Şāmī Ḥüseyn Efendi maḥlūlinden Sulṭān Aḥmed Ḥān Medresesi’yle

⁸⁹⁸ “Sonunda gönlüm kendisinin arzusuna ulaştı. Allah’tan bana ulaşmasını istemekteyim.”

tebcil olunup, arpalıkları daği Tırhala kazāsına tebdil olunmuş iken birkaç günden sonra āğara virilmişken sene-i mezbūre Şevvāl'inde Mudurnı kazāsı [201b] ta'viz olındı. Yetmiş ikide yine āğara virilüp, yetmiş üç Muğarrem'inde ibkā olındı. Yetmiş altı hilālinde medreseden ref' olunup, 'icāleten Ayazmend kazāsı arpalıklarına ilhāk olunmuşdur. Yetmiş yedi Şevvāl'inde 'Ayntāb kazāsı 'ināyet olındı. Seksen bir Receb'inde Boyābād kazāsı ve Begbāzārı ve Havāşş-ı Aḡī kazālarına tebdil ile tekrīm olındı. Sene-i mezbūre Şevvāl'inüñ yigirmi birinci gün ki evvel-i yevm-i berdü'l-'acüzde bered ve selām-ı dārü's-selāma ecel dūrlerin dökerek germ-'inān-ı revān oldı. Keskin Dede mezāristānında mişāl-i genc-i maḡzūn mütevārī-i ḡāk-i 'anber-nümün oldı:

Pür nūr ide Ḥudā-yı Te'ālā mezārını

Mevlānā-yı merḡūm vāsītatü'l-'ağd-i 'ulemā-yı Rūm, ezḡār-ı gūn-ā-gūn-ı 'ulūm, zīver-i tāc-ı iştihārı ve i'lāk-ı girān-bahā-yı fūnūn-ı ḡuliy ve vişāḡ-ı berdüş-ı i'tibārı, şīt-i şadā-yı fazīleti 'ālem-gīr ve ta'ayyūn-ı zātı meşḡūd-ı şaḡīr ü kebīr ve bi'l-cümle 'ulūm-ı 'akliyye vü naḡliyyede müselleme, diḡkat-i efkār ve istikāmet-i inzārda reşk-endāz-ı 'Arab u 'Acem, ferīde-i şadef-i a'sār, müfred-i cerīde-i rüzḡār idi.

Āşār-ı 'ilmiyyelerinden sābīḡü't-terceme Mollā Çelebi merḡūmuñ pādīşāh-ı Cem-nişān Sultān Murād Ḥān emr-i vācibü'l-iz'ānıyla cem' ü te'lif itdükleri *Enmūzecü'l-'ulūm* risālesine cevāb maḡāmında risāleleri meşḡūrdur.

Ebu's-su'ūd-zāde Meḡammed Şādīḡ Efendi

el-Mevlā Meḡammed Şādīḡ bin el-Mevlā Meḡammed bin Muşḡafā. Şudūr-ı devlet-i 'ahd-i Murād Ḥānī'den şemme-i menāḡıbı bu mecelleye zīver olan şadr-ı keşīrū'n-nevāl ve celīlü'l-efḡāl Ebu's-su'ūd-zāde Meḡammed Efendi'nüñ maḡdūm-ı ferḡunde-aḡteri ve ol deryā-yı mekārım ü 'irfānuñ gevher-i şehvār-ı şāfi-cevheri ḡāvī'ş-şerefeyn, kerīmü't-ḡarafeyn Meḡammed Şādīḡ Efendi'dür ki silsile-i nesebi ḡaraf-ı vāliden 'ulemā-yı Rūm Ebu's-su'ūd merḡūma vābeste, vālideleri daği Şeyḡü'l-İslām Es'ad Efendi kerīmeleri olmaḡla Ḥāce Sa'dü'd-dīn Efendi cenāblarına peyvestedir. Bin otuz tārīḡinde şehristān-ı kademden ḡayy-ı merāḡil-i 'adem ve ma'mūre-i vücūda vāz'-ı ḡadem ḡılımlar idi. Mu'allimān-ı 'ilm ü 'irfāndan istifāza-i 'ilm ü dāniş ve iktihāl-i kuḡlü'l-cevāhir-i fazl ü biniş ḡılıp, āheng-i mūrā'āt-ı merāsım-i ḡarīḡ ve devr-i menāzil-i ders ü taḡḡīḡ eyledükde Şeyḡü'l-İslām ... mülāzemetle bekām olmış idi. Biñ

elli bir Rebî'ü'l-evvel'inde 'Ömer Efendi yerine Beşiktaş Sinân Paşası'nâ hâric ile 'āric, elli beş Şafer'inde Şu'ayb-zāde yerine Kāsım Paşa Medresesi'ne taḥrîk ile mübtehic olup, ba' dehū şahna gelmiş idi. Vālideleri mülābesesiyle sultānlardan biri şefā'atiyle [202a] 'Abdu'llāh Efendi 'azlinden bā-ḥaṭṭ-ı hümāyūn Şeh-zāde Medresesi'ne mevşūl oldılar. Elli sekiz Receb'inde 'Abdü'l-fettāh Efendi yerine Süleymāniyye medārisinūn birine terfī' olındı. Altmış Ramazān'ında Uzun Ḥasan Efendi yerine Ḥalebü'ş-şehbā kazāsıyla kām-revā olmuşlar idi. Altmış iki Şa'bān'ında ma'zūl ve yerlerine Ḥ'āce Şalāḥ-zāde Efendi mevşūl oldu. Altmış dört Cemāzi'l-āḥire'sinde Kec-dehān dāmādı 'Abdu'llāh Efendi yerine Mısr-ı zātü'l-ehrām kazāsıyla ta'zīm, altmış beş Şa'bān'ında Şa'rānī-zāde Efendi yerine Mekke-i Mükerreme kazāsına naql ile tekrīm olunup, yerleriyle Şeyḫ Meḥammed Efendi tebcil olunduğdan sonra ḳable'l-ḳufūl manşīb-ı beled-i Ḥarām ile Üsküdarī Muştāfā Efendi ikrām ve bunlar 'azlle telḥkām olmuşlar idi. Altmış altı Zī'l-ḳa'de'sinde Boyābād arpalık virildi. Altmış yedi Receb'inde Mar'aş kazāsına tebdil ile tebcil olındı. Altmış sekiz Muḥarrem'inde Ḳadrī Efendi yerine Edrine pāyesiyle Ğalaṭa kazāsı rızā-dādeleri olmuş idi. Sene-i mezbūre Zī'l-ḳa'de'sinde ma'zūl ve yerlerine Riyāzi-zāde Efendi mevşūl olup, yetmiş evāḥirinde Bolı kazāsı arpalık virilmiş idi. Yetmiş iki Ramazān'ında Ḳāmetī-zāde Efendi yerine İstanbul pāyesiyle Edrine kazāsı tefvīz olındı. Yetmiş dört Muḥarrem'inde munfaşıl ve yerlerine 'Ömer Efendi vāşıl olup, arpalıkları Vize ve Ḳırḳ Kenīsā kazāları bunlara virildi. Yetmiş yedi Muḥarrem'inde Ḍaḥkī Efendi def'a-i şāniyesi yerine İstanbul kazāsına mevşūl olduğda, Ebe-zāde 'İffetī Çelebi bu güne tārīḥ dimiş idi:

Meḥammed Şādīkem İstanbul oldu geldi dīvāna

bu mısrā'-ı tārīḥ ile maḥdūmın şöhretin iş'ār ve zārāfet-i şā'iriyi izḥār eylemiş idi. Sene-i mezbūre Cemāzi'l-ülā'sında ref' olunup, yerlerine şāniyen Bālī Efendi vālī olup, ḥalefleri arpalığı Edremid ma'-Bayındır kazāları bunlara virildi. Seksen iki Şevvāl'i evā'ilinde 'idgāh-ı firdevse revān ve vāşıl-ı nüzhetgāh-ı cinān oldu.

Sebeb-i mevti bu güne naql olunur ki bir gice beytütet itdükleri mā-beyn oṭası altından baḡteten ḥarīḳ zuhūriyla ḥ'ābdan bī-dār olup, bīm-i cānla ṭaşra firār idüp,

رسیده بود بلای ولی بخیر گذشت⁸⁹⁹

⁸⁹⁹ "Bir belâ geldi ancak hayır ile geçti."

maẓmūnı ile Һamd ü Őenāya āġāz eŐnāsında mizāclarına inҺırāf-ı Һārī ve inҺızā-yı ecel ile Һūkm-i Bārī cārī oldu.

Mevlānā-yı [202b] merķūm maĥdūm-ı ma‘ālī-rūsūm, ‘ilm ü fazlla meŐhūr, Һayr ile mezkūr, kelām-ı Һaĥķ’da muĥlaķū’l-lisān, faŐīĥū’l-beyān idi.

Maĥdūm-ı Būzürg Aĥmed Ćelebi

Maĥdūm-ı mihteri Aĥmed Ćelebi’dür. Kıřķ toķuz tārīĥinde ser-i ber-āverde-i girībān-ı vūcūd olup, cem‘-i isti‘dād-ı mevrūŐ u mūkteseb kılduķdan Őoĥra āheng-i Һārīķ-ı sa‘ādet-refīķ idüp, ... Efendi’den Őeref-i mūlāzemetle nā’il ve kıřķ aķĥe medreseye vāŐıl, andan daĥi munfaŐıl olduķda, devr-i medāris ve ‘aķd-i mecālis iderek Һāķāniyye-i Vefā Medresesi’ne i‘tilā eylemiŐ idi.

Mes‘ūd Ćelebi

Biri daĥi Mes‘ūd Ćelebi’dür ki elli sekiz ĥilālinde tevellūd idüp, tekmīl-i merātīb-i isti‘dād eyleyüp, Őadr-ı ‘ālī-ķadr Ķadrī Efendi’den mūlāzemetle ber-murād ve Һasbe’l-‘āde ķaĥ’-ı merātīb-i ifāde iderek Һareket-i ĥāric ile Őāniyye-i NiŐāncı PaŐa Medresesi’ne irtikā eylemiŐ idi. Toķsan bir tārīĥinde birāderleri meslūlen bunlar maĥ‘ūnen intikāl ve dārū’l-cināna irtihāl eylediler.

Maĥdūmeyn-i merķūmeyn maĥdūmiyyetle mevsūmeyn, maġlūb-ı keyf idiler.

Maĥdūm-ı Kihter ‘Abdü’l-bāķī Ćelebi

AŐġarı ‘Abdü’l-bāķī Ćelebi’dür ki ‘Abdü’r-raĥīm-zāde Efendi merĥūmuĥ def‘a-ı ūlā Anaĥlı Őadāreti teŐrīfinden mūlāzemetle bekām, ba‘dehū sābıķan naķīb-i sādāt-ı kirām olan Һāce-zāde es-Seyyid ‘OŐmān Efendi muŐāheretiyle nā’ilü’l-merām olmuŐlar idi. el-Ĥāletü ĥāziĥi ķaĥ’-ı merāĥil-i Һārīķ-ı sa‘ādet-refīķ iderek ĥālen Һareket-i altmıŐ ile Sinān PaŐa Medresesi’ne cālis ve ol buķ‘a-i baķī‘ada mūderrisdürler.

Ĥaĥķā tālīb-i ma‘ārif ü ‘ulūm, meŐġūl-i meŐāġil-i ādāb-ı rūsūm, ĥūsnu’l-aĥlāķ, Һayyibü’l-a‘rāķ, ol ĥānedānuĥ Һayru’l-ĥalefidür.

Qazdağlı ‘Abdu’llāh Efendi⁹⁰⁰

el-Mevlā ‘Abdu’llāh. Qaztağı’ndandır. Tārīk-ı ‘ilme sālīk ve himmet-i māder-zād ile ser-māye-i ‘ilme mālīk olduğda, Şeyhü’l-İslām Mu‘īd Ađmed Efendi’ye imām ve hıdmet-i mevlānādan şeref-i mülāzemetle bekām olduğda, ‘alā ḥasbe’l-isti‘dād medāris-i müte‘addide ile yegān yegān ber-murād olup, kırk aqçe medreseden munfaşıl iken elli yedi Şa‘bān’ında Çavuş-zāde ‘Oşmān Efendi yerine Raḥīkī Medresesi ḥāriciyle nā’ilü’l-merām, altmış iki Muḥarrem’inde Ebe-zāde Çelebi yerine Eyyüb’da Siyāvuş Paşa Medresesi’yle bekām oldılar. Altmış üç Ramazān’ında Nūḥ Efendi yerine Ca‘fer Ağa Medresesi’ne vāşıl oldu. Altmış yedi Receb’inde Bükāyī Efendi yerine Ḥadīce Sulṭān Medresesi iḥsān olunup, altmış sekiz Cemāzi’l-ülā’sında Süleymān Efendi yerine Mu‘īd Ađmed Efendi Medresesi’ne [203a] tebdīl ile tebcīl olındı. Altmış tokuz Cemāzi’l-ülā’sında şahna gelüp, yetmiş Receb’inde Martolos-zāde yerine Çorlu Medresesi’ne irsāl olındı. Yetmiş üç Receb’inde Kemāl Efendi-zāde Ađmed Efendi yerine Qara Muştafā Paşa müderrisi olup, yetmiş dört Cemāzi’l-āḥire’sinde Qāsım-zāde Efendi yerine Eyyüb Medresesi virildi. Yetmiş beş Cemāzi’l-āḥire’sinde Ḥalīl Efendi maḥlūlinden Medīne-i Münevvere qazāsıyla tekrīm olunup, yetmiş yedi Muḥarrem’inde İpşala arpalığıyla ma‘zūl ve yerlerine Şāmī ‘İvāz Efendi mevşūl oldu. Seksen üç Receb’inde Tosyalı Efendi yerine Ğalaṭa qazāsı tevcīh olunmuş idi. Seksen dört Cemāzi’l-ülā’sında ‘azl olunup, yerlerine Ca‘fer Efendi naşb olındı. Sene-i mezbūre evāḥirinde irtihāl ve raḥmet-i Raḥmān’a isti‘cāl eyleyüp, Emīr Buḥārī civārı mezārīstānında medfūndur.

Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm-i fīkh ile meşhūr, ḥüsn-i ḥulq şāḥibi, zıkr-i bi’l-ḥayr tālibi idi. Qāđī‘-asker Qadrī Efendi merḥūma dāmād olmuş idi.

Kürd İşāq Efendi

el-Mevlā İşāq bin Yaḥyā. Dārü’l-mülk-i Tebrīz qurbinde Urmiyye nām qaşabada biñ beş tārīḥinde sine-i ‘ademden dīde-güşā ve mişāl-i murğ-ı İşāq-ı lāne-sāz turre-tāq-ı ‘ālem-i fenā olmuşlar idi. Vālīd-i vālā güherleri ‘ulemādan bir merd-i kāmīl olmaq cihet-i cāmī‘asıyla sābıķū’t-terceme Rūmiyye şeyḫiyle me’lūf ve şoḥbet-i ‘azīze meşğūf olmağın Ḥazret-i ‘Azīz ile refaķat ve külliyyetle Diyārbekr’e rıḥlet eyledüklerinde, bunlar taķrīben çehār sāle bālīğ şabiyy-i nā-bālīğ oldukları ḥalde vāşıl

⁹⁰⁰ Bu kişinin biyografisi sehven iki kez yazılmıştır. İkincisi için bkz. vr. 226b.

olup, ba‘de’l-bülûğ hazret-i şeyhe dāmād ve şeref-i muşāheret ile ber-murād olmuşlar idi. Biraz zamān ol beldede taḥşīl-i ‘ilm ü ‘irfān eşnāsında ‘adem-i ḥüsn-i zindegānī bā‘ iş-i tezāḥüm-i aḥzānı belki kesb-i kemālātdan mūcib-i ḥırmānī olmaḵ mülāḥazasıyla ⁹⁰¹ اذالم تستطع أمرا فدعه و جاوزه الى ما تستطيع mışdāqınca ‘azizūn rızāsıyla kerīmelerinden müfāraḳat ve taḥşīl-i ‘ilm için medīne-i Şehbā’ya ‘azīmet eyleyüp, ol şehir ‘ulemāsından daḫi istifāde-i ‘ulūm ve istifāza-i manṭūk u mefhūm eylemişler idi. el-Ḥāletü hāzihī şadr-ı ‘ālī-ḳadr Ḥāce-zāde ‘Abdu’llāh Efendi ḫıdmetlerinden mülāzım olup, tatmīm-i medāris-i ‘ilmiyye ve tekmīl-i merātib-i resmiyye itdükde kırk aḳçe medreseye vāşıl, andan daḫi munfaşıl iken biñ elli bir Rebī‘ü’l-evvel’inde Şāḫkulu ḫāriciyle bekām, elli üç ḫudūdında Ḥaṭīb-zāde yerine Ḥusrev Keṫḫudā Medresesi’yle nā’ilü’l-merām oldılar. Elli altı Şevvāl’inde Ḥüsām-zāde yerine Sekbān ‘Alī müderrisi olup, elli sekiz Receb’inde Muşlī [203b] Efendi yerine Rüstem Paşa Medresesi’yle kām-revā, elli ṫoḳuz Rebī‘ü’l-evvel’inde İsmā‘īl Ağa-zāde yerine Ḳadırga Liman’ında Meḫammed Paşa Medresesi’ne revnaḳ-baḫşā olmuşlar idi. Altmış bir Şa‘bān’ında şāḫna gelüp, altmış iki Muḫarrem’inde yerinde altmış i‘tibārı olinup, altmış dört Cemāzi’l-ülā’sında Çeşmī-zāde yerine Ḳalender-ḫāne dārü’l-ifādesi sezā görildi. Sene-i mezbūre Şa‘bān’ında yerinde müşila-i Süleymāniyye i‘tibār olinup, Ḥāḳāniyye-i Vefā açılduḳda virilmek üzere rü’ūslarına daḫi ḳayd olinmış idi. Altmış beş Şevvāl’inde medrese-i mev‘ūda açılmamaḵ ile müyesser olmayup, Üsküdar Vālidesi iḫsān olındı. Altmış altı Şevvāl’inde Süleymāniyye açılduḳda virilmek ḳaydıyla Ayaşofya-i Kebīr Medresesi’yle tevḳī‘, altmış yedi Receb’inde Ḳāsım-zāde Efendi yerine Süleymāniyye Medresesi’ne terfī‘ olındı. Altmış sekiz Şa‘bān’ında Muşlī Efendi yerine Dārü’l-ḫadiş medresesiyle tebcīl olinup, altmış ṫoḳuz Şa‘bān’ında Ḥüsām-zāde Efendi yerine Selanik ḳazāsıyla ta‘zīm olındı. Yetmiş Receb’inde ma‘zül ve yerlerine Sa‘dī-zāde Efendi mevşül oldı. Yetmiş dört Şafer’inde yine selefi yerine Burusa ḳazāsı ḫükümeti tefvīz olinmış idi. Yetmiş beş Şafer’inde munfaşıl ve yerlerine ḫalefi vāşıl oldı. Yetmiş altı Cemāzi’l-ülā’sında Müfettiş Süleymān Efendi üzerinden Bıñarḫişār ile Keşān ḳazāları arpalıḳ iḫsān olinmış idi. Yetmiş sekiz Rebī‘ü’l-evvel’inde Boyābād ve Ḳarnābād ve Ḥavāşş-ı Aḫī ḳazālarına tebdīlle tebcīl olındı. Sene-i mezbūre evāḫirinde Ḳara Süleymān Efendi yerine Mekke-i Mūkerreme ḳazāsıyla tekrīm olinup, marāz-ı fālice ibtilāsı sebebi isti‘fāsı olmaḫla ol manşib-ı şerīf ile Sa‘dī-zāde Efendi teşrīf olinup, bunlar Menemen

⁹⁰¹ “Bir işi yapamadığında yapabileceğin başka bir işe geç.”

ma‘-Foçalar kazâlarına kal‘ a-i sultâniyye ilhâkıyla talîf olındı. Yetmiş toktuz Cemâzi’l-âhîre’sinde yine selefi yerine Edrine kazâsıyla mazhar-ı ikrâm-ı kirâm olmuşlar iken sene-i mezbûre Şevvâl’inde ‘azlle telhâm ve mansıb-ı münhal ile Velî-zâde Efendi bekâm oldılar. Seksen iki Cemâzi’l-âhîre’sinde eyyâm-ı ma‘ dūde-i hayâtı âhîr ve dembeste-i menâfiz ü menâhîr olup, Üsküdar’da Karaca Ahmed Tekyesi civârında defîn-i zîr-i zemîn oldı.

Mevlânâ-yı merkūm ‘ilm ü fazlla mevsūm, ‘ilm-i tefsîr ve uşûle şedîdül-intisâb, naqd-i bî-hisâb-ı fezâ’ilden fâ’iz-i nişâb, ma‘lûmâtı nâ-mahdūd, fuhūl-i ‘ulemâdan ma‘dūd idi.

Maḥdūmları

Tev’emeyn iki maḥdūmı kalup, kihteri Nūr Meḥemmed Efendi ikinci altmışla Ğazanfer Ağa Medresesi’ne miḥrâb-nişîn-i ders-i taḥkîk [204a] ve mihteri Şeyḥ Meḥemmed Efendi şahn medresesinde kûşe-nişîn-i tedkîkdürler. Ḥaḫḫâ tekmîl-i âdâb-ı nefse kemâ-hüve’l vâcib sâ‘î ve ṭâlib maḥdūmlardur.

Bahâyî Efendi Birâderi Yaḥyâ Efendi⁹⁰²

el-Mevlâ Yaḥyâ bin ‘Abdü’l-‘azîz. Ḥadiqa-i fazl ü kemâl-i naḥlbendi ve riyâz-ı ‘ilm ü ‘irfanuñ serv-i bülendi, faḥrû’l-e-‘âlî zuḥrû’l-ahâlî Şeyḥü’l-İslâm Meḥemmed Bahâyî Efendi’nüñ birâder-i kihter-i ḥiredmendi Yaḥyâ Efendi’dür. İ‘mâl-i meleke-i mâder-zâdiyle dâḥil-i dâ’ire-i erbâb-ı isti‘dâd olduḫda, ... Efendi’den mülâzım ve murâ‘î-i merâsim ve tehyi’e-sâz-ı levâzım olup, evvelâ Ḥaydar Paşa Medresesi’yle kâm-revâ olduḫdan soñra Mısr kaleminde kuḫzât-ı sencîde-şıfâṭ silkine insilâke râzî ve menâşıb-ı ‘adîdede kâdî ve müntehâ-yı merâṭib olan maḥalletü’l-kübrâya vâlî olduḫdan soñra altmış bir Şafer’inde birâder-i ekremleri şeyḥü’l-İslâm bulunmaḫla ‘Acem Meḥemmed Efendi yerine Filibe mevleviyyetiyle tekrîm olındı. Sene-i mezbûre Şa‘bân’ında ma‘zül ve yerlerine ‘Abdü’s-settâr Efendi mevşül oldı. Altmış üç Ramazân’ında Şâriḥ-i Füşûş-zâde Efendi yerine İzmir kazâsı ‘inâyet olunmuş idi. Altmış dört Zî’l-ka‘de’sinde munfaşıl ve yerlerine Hâşimî-zâde Efendi vâşıl oldı. Altmış sekiz Ramazân’ında Kâsım-zâde Efendi yerine Yeñişehr kazâsı tefvîz olındı. Altmış toktuz

⁹⁰² **Der-kenâr:** Maḥdūm-ı mihteri âti’t-terceme Cezmî Efendi didüḫi târiḫdür:

Fâtiḫa Yaḥyâ Efendi’nüñ revân-ı pâkine

İttifâkât-ı ğarîbden olmaḫ üzere meşhûrdur ki yigirmi üç ‘aded ziyâdesi olan Cezmî ismi vaz’ıyla maḥdūm-ı mezbûr fevtine târiḫ olmuşdur.

Şa‘bān’ında ‘azl ve yerlerine Enes Efendi naşb olındı. Yetmiş üç Receb’inde halef-i sâbıkı Hâşimî-zāde Efendi yerine Mekke-i Mükerreme pāyesiyle Ğalaṭa kazāsı virildi. Yetmiş dört Receb’inde ma‘zūl ve yerleriyle Ḥalebî Muştafâ Efendi nâ’il-i me’mūl oldı. Yetmiş beş ḥudūdında Dāvūd-zāde dāmādı Aḥmed Efendi fevtinden Varna kazāsı arpalık virildi. Andan Şa‘rānî-zāde Efendi üzerinden Uzuncaova kazāsı virildi. Yetmiş toḳuz Cemāzi’l-ülâ’ında ḥālâ meşîḥat-i İslāmiyye’den mütekā‘id, Debbāğ-zāde Efendi ḥazretleri yerine Burusa pāyesiyle Şām-ı cennet-meşām kazāsıyla ikrām olındılar. Seksen Şevvāl’inde munfaşıl olup, yerlerine İlāhî-zāde Efendi vāşıl olduğdan soñra Bolı kazāsı arpalık virildi. Seksen iki Ramazān’ında ber-resm-i mu‘tād-ı kadīm Ḳā’im-makām Paşa tarafından da‘vet ile tekrīm olınmışlar idi. Ba‘de’t-tamāme’l-meclis ḳoçularına binüp, Otluçcı Yoḳuşı nām maḥalle vuşūl bulduḳda füc’eten bu ‘ālem-i muteza‘zı‘ü’l-erkān ve mevhūnū’l-beyāndan civār-ı raḥmet-i Raḥmān’a irtihāl ve nüzhetgāh-ı cināna intikāl eyledi. Mutaşarrıf oldukları arpalık Memek-zāde Meḥemmed Efendi’ye virildi.

Mevlānā-yı merḳūm cihet-i zātı mevhūm, vaḳūr u edīb, maḥdūm-ı ḥasīb idi.

[204b]

Şa‘rānî-zāde Ebu’s-su‘ūd Efendi

el-Mevlā Ebu’s-su‘ūd İbnü’l-Mevlā ‘Abdü’r-raḥīm. Ṭabaḳa-i Murād Ḥān-ı Rābī‘ ulemāsından maḫhar-ı füyūzāt-ı ḳudsiyye ve maşdar-ı fütūḫat-ı ünsiyye olup, ḥilāl-i terācimde raḳam-zede-i kilik-i beyān ve Şa‘rānî-zāde dimekle zebān-zed-i ebnā-yı ‘aşr u evān olan ‘Abdü’r-raḥīm Efendi’nün maḥdūm-ı mihter-i sa‘dü’s-su‘ūdı ferzend-i ḫayru’l-halef-i mes‘ūdudur. Toḳuz yüz toḳsan toḳuz ḥudūdında diyār-ı Mışriyye’de dārende-i ḫükm-i ḫümāyūn-vücūd ve naḳş-ı ḫoş-reng timşālî ziver-i perniyān-ı şühūd olup, ol diyār ‘ulemāsından taḫşil-i ‘ilm ü kemāl itdükden soñra dārü’l-mülk-i İstanbul’a ḫatṭ-ı riḫāl ve fuḫalā-yı Rūm ḫıdmetlerinde tekmil-i ādāb u rūsūma iştiḡāl üzere iken Şeyḫü’l-İslām Şun‘u’llāh Efendi cenāblarından mülāzım ve ṭarīḳ-ı tadrise ‘āzim olmuşlar idi. İbtidā yigirmi beş aḳçe ile Burusa’da Bāyezīd Paşa Medresesi virildi. Ba‘dehū otuz aḳçe ile Ferḫādiyye, kırık aḳçe ile Ḥātūniyye Medreseleri’nde miḫrāb-nişān-i ‘izz ü temkīn ve fā’iz-i rütbe-i erba‘in olduğdan soñra biñ otuz beş Muḫarrem’inde Malḡaravî Muştafâ Efendi yerine Bergös’da Meḥemmed Paşa müderrisi oldılar. Otuz toḳuz Zî’l-ḳa‘de’sinde Ḥanefî Efendi yerine Eyyüb’da İsmiḫān Sultān

Medresesi ihsân olunmuş idi. Kırk beş Şa‘bân’ında Zâl Paşa Medresesi revâ görölüp, elli Receb’inde Eyyüb Medresesi ‘inâyet olunup, elli üç hüdüdında Süleymâniyye’ye terfî‘ olunmuş idi. Elli altı Rebî‘ü’l-evvel’inde Muşlihü’-d-dîn-zâde Efendi yerine Şâm-ı cennet-meşâm kazâsıyla ikrâm olındı. Sene-i mezbûre Receb’inde maşlahat-ı vaqt hasebiyle Taqıyyü’-d-dîn Efendi yerine Kuds-i Şerîf kazâsına naql ile teşrîf olunduğda, yerleri Mülakḳâb Muştafâ Efendi’ye virildi. Elli yedi Rebî‘ü’l-evvel’inde ma‘zül ve yerlerine Şadrü’-d-dîn-zâde Efendi mevşül oldı. Altmış Cemâzi’l-âhire’sinde Köse Yahyâ Efendi yerine Bursa kazâsıyla kâm-revâ olup, altmış bir Şa‘bân’ında munfaşıl ve yerlerine Şarı ‘Abdu’llâh Efendi vâşıl oldı. Altmış dört Şevvâl’inde Kadrî-zâde Efendi yerine Edrine kazâsıyla ta‘zîm olunmuş idi. Altmış beş Şevvâl’inde ‘azl ve yerlerine ‘Abdü’l-fettâh Efendi naşb olındı. Altmış altı Cemâzi’l-âhire’sinde Şirvânî Aḥmed Efendi yerine Dârü’l-ḥadîş-i Süleymâniyye ‘inâyet olunup, bir seneye qarîb ol buḳ‘a-i bakî‘ada edâ-yı ḥıdmet ve ber-şarḥ-ı vâkıf ifâde-i ḥadîşe müdâvemmet itdiler. Altmış yedi Receb’inde Yanbolı kazâsı arpalığıyla ref‘ olunup, yerleri Muşlî Efendi’ye virildi. [205a] Sene-i mezbûre Zî’l-ḥicce’sinde Muḥarrem-zâde Efendi yerine İstanbul kazâsı tevcîh olunup, arpalıklarıyla Bâlî-zâde Efendi terfîh olındı. Altmış sekiz Şafer’inde ma‘zül ve yerlerine Altı Parmak ‘Abdü’l-fettâh Efendi mevşül oldı. Bunlara Uzuncaova kazâsı arpalık virildi. Yetmiş Rebî‘ü’l-âhir’inde Muḥarrem-zâde Efendi üzerinden Güzelhişâr kazâsına tebdîl ve Anadolı pâyesi zamîmesiyle tebcîl olındı. Yetmiş sekiz Rebî‘ü’l-evvel’inde Şeyḫî-zâde Efendi maḥlûlinden Tırnova kazâsı arpalığıyla talḥîf olındı. Seksen iki Zî’l-ḥicce’sinde ‘arza-i şühüddan nâ-bedîd ve müteveccih-i dergâh-ı mecîd oldı.

Mevlânâ-yı şâlifü’l-beyân ⁹⁰³ صبیت علیه سجال الغفران, fezâ’il-i bî-kerân ile mevsûm, be-taḥşîş ‘ilm-i ḥadîşde yed-i tûlâsı ma‘lûm, câmi‘-i şerî‘at u ṭarîkat, sâlik-i râh-ı erbâb-ı ḥaḳîkat, kazâsında istiḳâmet ve nezâhatle ma‘rûf, tenhâsında meşgale-i ‘ilm ü ‘ibâdetle me’lûf, kemâl-i ‘iffet ü diyânetle yegâne, şalâḥ-ı ḥâlde müfred-i zamâne, aḥlâḳ-ı kerîme ile meşhûr ve nâm-ı nâmîsi ḥayr ile mezkûr idi.

Āşârından ‘Arabî eş‘ârı vardır. Bu iki beyt anlarındur:

أقول للقب لا تجزع لفائتة
ان الزمان مطيع أمر من أمره

⁹⁰³ “Rahmet kovaları onun üzerine dökülsün.”

قد يسكن الدار حقا غير ساكنها

ويسكن البيت حقا غير من عمره⁹⁰⁴

Menkabe

Hulāşatü'l-eşer şāhibi naql ider ki şāhibü't-terceme Şām kādîsi olup, kırk beşinci günü 'azl-i nā-be-hengām ile telhikām olup, ⁹⁰⁵ اذا تحيرتم فى الامور فاستعينوا من اهل القبور emriyle Hāzret-i Muhyü'd-dîn-i 'Arabî hāzretlerin ziyārete varduqlarında kabri-şerīfden "Şabr eyle, filān gün Kuds kazāsıyla şeref-yāb olursun" diyü hitāb gelür. Fi'l-vāki' ta' yin olunduğı gün manşib-ı mezbūr emri vārid olur.

Hasan Efendi-zāde Şeyh Mehemmed Efendi

el-Mevlā Şeyh Mehemmed İbnü'l-Mevlā Hasan. Şudūr-ı devlet-i Murād Hān-ı Rābi' 'den biñ kırk altı Zi'l-ka' de'sinde meclis-i üns-i 'ālem-i kudse 'āzim olup, ⁹⁰⁶ لافيهها غول raḥiḳini nūş iden Bebr birāderi Hasan Efendi merḥūmuñ ferzend-i melek-ḥişāli ve nihāl-i devḥa-i fazl ü kemāli, Şifāyī maḥlaş Şeyh Mehemmed Efendi'dür. Biñ on dört tārīhinde tayy-ı merāḥil-i vücūd ve 'arz-ı cemāl-i meclis-i şühūd itmiş idi. İ' dād-ı muḳaddemāt-ı 'ulūm ve taḥşil-i netice-i mantūḳ u mefhūm itdükden soñra vālid-i mācidinden daḥi idāre-i kūs-ı kelām ve icāle-i kümeyt miskīn-ḥitām birle taḥḳiḳ-i maḳām ḳalmağla meşhūr u benām olduḳda, Şeyhü'l-İslām Yaḥyā Efendi ḥıdmetlerinden mülāzemetle vāşıl ve evvelīn-i ḳademe-i 'izz ü 'a' lā ile bülend-maḳām olup, kırk aḳçe medreseden munfaşıl iken biñ otuz altı Ramazān'ında Memek-zāde Efendi yerine [205b] Nişāncı Paşa-yı Cedīd Medresesi'ne ḥāric rütbesiyle 'āric olup, otuz sekiz Şevvāl'inde Altı Parmaḳ 'Abdü'l-fettāḥ Efendi yerine Fāḫima Hātūn Medresesi'ne pāy-ı himmet ḳodılar. Kırk Receb'inde Süleymān Efendi yerine Şāh Sultān Medresesi'yle 'izz ü şān bulup, sene-i mezbūre Zi'l-ka' de'sinde Şāhn-ı Şemāniyye'nün birinde müderris oldılar. Kırk iki Rebī'ü'l-evvel'inde Ḳalender-ḥāne Medresesi'yle kām-revā, kırk dört Şa'bān'ında Muştafā Efendi yerine Sultān Selīm-i Ḳadīm Medresesi'ne revnaḳ-baḥşā olmuşlar idi. Altı sene miḳdārı meḳş ü ārām olunduḳdan soñra elli Cemāzi'l-ülā'sında Şeyh-zāde 'Abdu'r-raḥmān Efendi yerine

⁹⁰⁴ "Ben kalbe 'elde edemediğın şeylerden dolayı üzülmeye' diyorum.

Zira zaman Allah'ın emirlerinden bir tanesine itaat eder.

Bazen bir yurda, onun yerlisinden başkası gelir, yerleşir.

Ve bazen de bir evi yapandan başkası gelir, o eve oturur."

⁹⁰⁵ Hadis-i Şerif: "İşlerinizde şaşırıp kaldığınızda, kabirdekilerden yardım isteyin." Aclūnī, *Keşfü'l-hafā*, 1/85, akt: Yılmaz, *Kültürümüzde Âyet ve Hadisler*, s. 346.

⁹⁰⁶ "Orada alçaklık yok."

Süleymāniyye Medresesi'ne terfî, elli bir Rebî'ü'l-evvel'inde Muşlihü'd-dîn-zāde Efendi yerine İzmir kazâsıyla tevķî olındı. Elli iki Şa'bān'ında ma'zül ve yerlerine Baltacı Muştafā Efendi mevşül oldu. Elli dört Rebî'ü'l-āhîr'inde Cinci Hüseyn Efendi yerine Edrine pāyesiyle Ğalaṭa kazâsı ihsān olunup, elli beş Cemāzi'l-āhîre'sinde Es'ad Efendi yerine Mışır kazâsına menķül ve yerlerine Kebîrî Mehemmed Efendi mevşül oldu. Sene-i mezbûre Zî'l-ħicce'sinde 'azl olunup, yerleri Bostān-zāde Efendi'ye virildi. Altmış Ramazān'ında Muḥarrem-zāde Efendi yerine Mekke-i Mükerreme pāyesiyle Şām-ı cennet-meşām kazâsı ihsān olındı. Sene-i mezbûre Ramazān'ında Esîrî Mehemmed Efendi yerine şāniyen Mışır-ı Kāhîre kazâsına naql ile esbāb-ı izz ü cāhî bāhire olup, yeri ḥalefleri Bostān-zāde Efendi'ye virildi. Altmış bir Cemāzi'l-ülā'sında ma'zül ve yerlerine Şadrü'd-dîn-zāde Rūḥu'llāh Efendi mevşül oldu. Altmış iki Ramazān'ında İstanbul rütbesiyle ikrām olunup, altmış üç Şevvāl'inde Memek-zāde Efendi üzerinden 'Ayntāb kazâsı arpalığıyla bekām oldılar. Altmış altı Şa'bān'ında Şeyḥ-zāde Efendi yerine ḥākim-i İstanbul ve nā'il-i me'mül oldılar. Sene-i mezbûre Şevvāl'inde teķā'üd ve yerlerine selef-i sālîfi Esîrî Mehemmed Efendi teşā'üd idüp, Şeyḥü'l-İslām 'Azîz Efendi üzerinden Bāzārköyi ilḥāķıyla Mudanya kazāları arpalığıyla ta'zîm, altmış sekiz Muḥarrem'inde Anaṭolî pāyesiyle tekrîm olunmuş idi.

Menķabe

Ba'dehü dīde-i himmeti nigāh-efken-i taḥşîl-i rızā-yı Hudā ve kûşe-nişîn-i ihtiyār-ı tarîķ-ı faķr u fenā olmağın ḥacc-ı Beytu'llāhu'l-ḥarām ve ziyāret-i Ravza-i seydidü'l-enām kaşdıyla medīne-i Konya'ya vuşul ve ḥānķāḥ-ı Ḥazret-i Mevlevî'ye duḥul eyledüklerinde Çelebi Efendiler'den seccāde-nişîn olan maḥdüm-ı 'ālî-miķdār şeyḥ-i şāḥîb-iķtidārdan aḥz-ı dest-i inābet [206a] ve ba'de itmāme'l-menāsik zāviye-i mevleviye-i Mışriyye'de ihtiyār-ı meşîḥat karar-dādeleri olduķda, cümle mā-melekin bāzār-ı cihānda mezād itmekle eşvāb ve emvālin tārümār ve ⁹⁰⁷ موتوا قبل ان تموتوا ma'nāsın āşîķār itmiş idi. Ba'de'l-lütteyyā ve'lletî iki def'a ķāḍî-asker 'unvāniyla vālî olduğı diyār-ı Mışriyye'de zeyy-i ma'ḥūd-ı Mevlevî ile vāşıl ve zāviyeye dāḥil olup, meşām-ı cānına ⁹⁰⁸ مجرد تصل nesā'iminden revāyiḥ-i rūḥāniyyet vezān olup, menāşib-ı i'tibāriyyeden kaṭ'-ı ümmîd ve recā itmekle der-'aķab vaṭan-ı aşlîleri olan İstanbul'a ādem gönderüp, zevcelerin taṭlîķ ve ḥānelerin bey'-menyezîd itdürdükden şoñra on sene

⁹⁰⁷ Hadîs-i Şerîf, "Ölmeden önce ölünüz." Aclûnî, *Keşfü'l-hafā*, 2/291. Akt. Mehmet Yılmaz, *Edebiyatımızda İslāmî Kaynaklı Sözlər*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1992, s. 128.

⁹⁰⁸ "Mücerred ol ki vuslata eresin."

miḳdārı vezā'if-i 'ibādete meşḡūf ve zāviye-i Mevleviyye'de erbāb-ı isti'fādeye ifāde-i ders-i *Meşnevî-i Ma'nevî*'ye me'lûf olup, sūrūr u şafā ile ḡurrem ve şeb ü rüz aşḡāb-ı fenāfi'llāh ile enīs ü hem-dem, kendü başına sulṡān-ı 'ālem belki künc-i istifnāda bī-ser ü pā:

Şāh-ı 'ālem gelse çekmez pāyını dāmānına

ma'nāsın rüşen ve hüveydā güzārende-i eyyām ü leyāl iken biñ seksen iki ḡudūdında rūḡ-ı pür-fütūḡı bu sarāy-ı sipenc ve nüzül-i 'anā vü rencden ḡadā'ıḡ-ı ḡuds-i şafā-me'nūsa ṡayerān ve bülbül-i cānı riyāz-ı gülşen-i cinānda āşiyān eyledi.

Mevlānā-yı merḡūm 'ilm ü faẓlla mevsūm, ḡāvī-i ma'ārif ü kemālāt-ı vehbī, cāmi'-i 'ulūm-ı fiṡrī ve müktesebī, riyāz-ı ḡalb-i ma'ārif-āyāṡı reşḡāt-ı aşḡāb-ı kemālāt ile tāze vü ter ve devḡa-i dil ü cānı enḡā-yı eşmārr-ı leṡā'if ile maḡzar-ı ḡoş-şoḡbet, tārik-i külfet, sehī vü kerīm, ḡalīm ü selīm idi.

Āşārından Şifāyī maḡlaşı ile eş'ār-ı bī-şümārı vardır. Bu maṡla' anuñdur:

Āh-ı pey-der-peyden oldu dil ser-ā-pā muẓtarib

Bād-ı şarşardan olur bī-şübhe deryā muẓtarib

Gölbāzārī ḡüseyn Efendi

el-Mevlā ḡüseyn bin 'Abdü'l-ḡalīm. Vilāyet-i Anatoḡı'da Gölbāzārı nām ḡaşabadan bedīd olup, vāşıl-ı temyīz-i siyāh u sefid ve nā'il-i rütbe-i dāniş ü dīd olduḡda, maḡaṡṡ-ı riḡāl-i ricāl olan dārū's-saltāna-i seniyyeye vāşıl ve tetimmāt medārisinüñ birine dāḡil olup, biraz zamān anda daḡı cins-i fāḡir-i 'ilm ü 'irfāna şarf-ı naḡdīne-i evḡāt ve netīce-baḡş-ı isti'dād olmaḡıḡün tertīb-i muḡaddemāt itdükden soñra şadr-ı 'alī-ḡadr Bostān-zāde Yaḡyā Efendi ḡıdmetlerinde mülāzım ve ṡarīḡ-ı 'ilmīye 'āzim olmişlar iken mücibāt-ı nuḡz-ı şenīden ibā ve re'sü'l-māl-i isti'dādın irbā itmek lāzım-ı māhiyyeti olmaḡın e'izze-i ḡalvetiyye'den seccāde-nişin-i irşād olan Sivasī 'Abdü'l-mecīd Efendi Āsitānesi'ne [206b] ḡıdmet ve 'ulūm-ı zāhire vü bāṡıne tekmīline himmet itmekle şeyḡ-ı mezbūrdan aḡz-ı ḡilāfet ve ḡaşaba-i Bergos'a rıḡlet ve niḡe zamān anda iḡāmet itmişler idi. el-ḡāletü ḡāziḡī 'aşr-ı İbrāḡim ḡānī'de ḡoşantıniyye'ye da'vet idüp, kırḡ aḡḡe medreseden ma'zūlen muntazır-ı neyl-i me'mül iken elli üç Cemāzi'l-ülā'sında Ḳapucı-zāde yerine 'Abdu'llāh Aḡa ḡāriciyle bekām, andan Şāḡkūlı Medresesi'yle nā'ilü'l-merām oldılar. Elli yedi Receb'inde Ferḡād Paşa-zāde yerine ḡammāmiyye Medresesi virilüp, elli ṡoḡuz Ramazān'ında Murād Paşa-yı

‘Atik Medresesi’ne hakik olmişlar idi. Altmış Zi’l-ka‘de’sinde Sofya kazası ‘inayet olup, altmış iki Zi’l-ka‘de’sinde ‘azl ve yerlerine Başmaçcı-zāde Kebirî naş olındı. Altmış dört Zi’l-ka‘de’sinde Menteş-zāde Efendi yerine Mağnisa kazasıyla kām-revā olmişlar idi. Altmış beş Şevvāl’inde ma‘zül ve yerlerine Derviş Efendi mevşül oldı. Altmış sekiz Ramazān’ında Tavil Hasan Efendi yerine Konya kādisi olup, altmış tokuz Cemāzi’l-ülā’ında munfaşıl ve yerlerine Hāfiz ‘Abdu’r-raḥmān Efendi muttaşıl oldı. Yetmiş dört evā’ilinde def‘a-i ülā ve evāḥirinde def‘a-i şāniye Saķız kazası virilüp, ba‘de’l-‘azl ve’l-infişāl seksen Zi’l-ka‘de’sinde Bosna kazası hükümeti tefvîz olındı. Seksen iki Muḥarrem’inde ‘azl ve yerlerine Kışa ‘Aṭā Efendi mevşül oldı. Seksen üç Şa‘bān’ında irtihāl ve ‘ālem-i ḳudse isti‘cāl eyleyüp, Üsküdar mezāristānında defn olındı.

Mevlānā-yı mezbūr şalāḥ-ı ḥālle mezkūr, güherbend-i ḳavā‘id-i ‘Arabiyye, fā‘idemend-i fevā‘id-i edebiyye, kemāl-i istiḳāmet ve diyānetle şöhrebend ve hem-rāhī-i hidāyet ve te‘yīd-i tevfiḳ ile sa‘ādetmend idi.

Maḥdūm-ı Mükerrerleri Selim Efendi

Cümleden ezyed bu sa‘ādet yeter ki ḥālen Ḳāsım Paşa Medresesi’nde mesned-efrūz-ı ifāde olan hā‘iz-i envā‘-ı fezā‘il-i vehbī, fā‘iz-i enḥā-yı ma‘ārif-i müktesebī, faḥru’l-ahālī, zeynü’l-ma‘ālī, mu‘āmele ve mücāmelede ‘ālem ve aḥlāḳ-ı ḥamīdesi ṭanīn-endāz-ı mesāmi‘-i ‘ālem, maḥdūm-ı mükerrer ü ḥalim Meḥemmed Selim Efendi’ye vālid olmalarıyla:

نعم الاله على العباد كثيرة

وأجلهن نجابه الأولاد⁹⁰⁹

veḳince ile’l-ebed ser-māye-i mefāḥir ü meḥāmid olmışdur. Eger ma‘nā müdāheneye ḥaml-i ḥavfi ḥāciz-i ḳavī olmasa muṭābıḳ-ı nefsu’l-emr evşāf-ı celileleri beyānında niçe fuşül u ebvāb taḥrīr olunmasında irtiyāb yoḡ idi. Lākin ebnā-yı zamān sitem-i zarīfleri lisānından tevaḳḳī bu miḳdār ile iktifāya bādī olmışdur.

Hevāyī-zāde es-Seyyid Meḥemmed Efendi

el-Mevlā es-Seyyid Meḥemmed bin Muştafā eş-şehīr bi-Hevāyī-zāde. ‘Uzūbet-i mā [207a] ve leṭāfet-i hevāda bi-bahā olan maḥrūse-i Burusa’da ‘Abdü’l-mü‘min

⁹⁰⁹ “Allah’ın kulları üzerindeki nimetleri çoktur. Bunların en önemlisi ise hayırlı çocuklardır.”

Cāmi‘i’nde ḥatīb-i edīb, fezā’il-i ma‘ārifden fā’iz-i naşīb olup, *Gülistān* [u] *Bostān*’uñ geregi gibi şārihi Hevāyī maḥlaş Muştafā Efendi’nüñ nebire-i ḥiredmendi Hevāyī-zāde Seyyid Meḥammed Efendi’dür. Vālid-i mācidi kuzāt-ı sütüde-şifāt-ı Mışriyye’den müte‘addid menāşib-ı sitte ile kām-revā olmuş idi. el-Ḥāletü hāzihī taḥşil-i ‘ulūma naḥd-i vaḫtın şarf ve mesāḥa-i ma‘ārifte ‘inān-ı ‘azīmet ‘atf idüp, ‘ulemānuñ birinden ḥil‘at-i mülāzemetle tekrīm olınuḫdan şoñra tarīḫ-ı tadrīse sülük idüp, aḫz-ı medāris ve devr-i mecālis iderek biñ elli Zī’l-ka‘de’sinde Kılıç ‘Alī Paşa Medresesi’ne müderris oldılar. Elli üç Muḥarrem’inde Nevālī-zāde yerine Saḫız’a kādī olup, elli dört Şafer’inde ma‘zül ve yerlerine Pirlepeli-zāde mevşül olmuş idi. Elli yedi Şafer’inde Şu‘ayb-zāde yerine Kütāhiyye każāsına nā’il olup, elli sekiz Cemāzi’l-āḫire’sinde ‘azl ve yerine ‘Abdu’llāh Efendi naşb olındı. Altmış Receb’inde İmām Meḥammed Efendi yerine Mar‘aş każası iḫsān olunup, altmış bir Cemāzi’l-āḫire’sinde ref‘ ve yerlerine Mu‘īd-zāde Efendi naşb olındı. Altmış dört Zī’l-ka‘de’sinde Kızıklı Meḥammed Efendi yerine şāniyen Kütāhiyye kādīsı olup, altmış altı Cemāzi’l-ülā’sında munfaşıl ve yerlerine Altı Parmak İbrāhīm Efendi muttaşıl oldı. Altmış toḫuz Receb’inde Beşerī Efendi yerine Belḡrad każāsına ḥaḫim olup, yetmiş Zī’l-ka‘de’sinde ma‘zül ve yerlerine ... Paşa imāmı Serḥadli Muştafā Efendi mevşül oldı. Yetmiş üç ḥudūdında Bālī-zāde maḥlülinden Maḡnisa każası bunlara tevcih olunup, yetmiş beş ḥudūdında ref‘ ve yerlerine Zeyrek-zāde Efendi mülāzımı Ḥāfız Efendi naşb olındı. Yetmiş toḫuz ḥilālinde Diyārbekr’e kādī oldılar. Seksen ḥudūdında ref‘ olunup, yerlerine Aḫmed Efendi vālī olmuşdur. Seksen beş Muḥarrem’inde Baḡdād-ı behişt-ābād każası ‘ināyet olunup, Baḡdād’a qarīb bir maḥalde rehzen-i ecel-i bī-emān kārban-ı ‘ömrini tālān itmiş idi.

Mevlānā-yı merḫūm dāḫil-i ‘idād-ı erbāb-ı rüsūm, ‘ilmi miyāne, tarz-ı tavırı ādemiyāne, seyyid-i nesīb, pīr-i münevverü’l-meşib idi.

Çāker Aḡa-zāde Ḥalīl Efendi

el-Mevlā Ḥalīl. Tā’ife-i sipāhiyye aḡası olan bir ‘abd-i ḥālīşü’l-‘ubūdiyyetenüñ ferz-i fūrüzendi Çāker Aḡa-zāde Ḥalīl Efendi’dür. Taḥşil-i ser-māye-i ‘ulūm ve devr-i mecālis-i erbāb-ı rüsūm idüp, ‘ulemānuñ birinden mülāzım ve ‘azm-i [207b] tarīḫ-ı tadrīse cāzim olup, kırk aḫçe medreseden munfaşıl iken elli bir Şa‘bān’ında Cānbāziyye Medresesi’ne ḥāric ile ‘āric, elli altı Receb’inde ‘Abdü’r-raḫīm Efendi’nüñ maḥdūm-ı şaḡiri yerine Merdümiyye Medresesi’yle mübtehic oldı. Elli sekiz Receb’inde selefi

‘Abdü’r-raḥīm-zāde kihteri yerine Yaḥyā Efendi Medresesi’yle bekām oldılar. Altmış bir Şa‘bān’ında Tezkireci ‘Abdu’llāh Efendi yerine şahın medārisinüñ birine ḥırām, altmış iki Muḥarrem’inde yerinde altmış i‘tibārıyla maḥzar-ı ikrām-ı kirām olındı. Sene-i mezbūre Şa‘bān’ında Şirvānī Aḥmed Efendi yerine Maḥmūd Paşa müderrisi olup, altmış beş Ramazān’ında mūşıla i‘tibār olındı. Altmış yedi Receb’inde Süleymāniyye Medresesi’yle tekmīl-i medāris itmişler idi. Sene-i mezbūre Ramazān’ında Şeyḥü’l-İslām Ḥüsām-zāde Efendi üzerinden Kuds kaḗāsı telḥiṣ olunduḗda pādiṣāh-ı ‘ālempenāh tarafından temkīn olunmamış idi. Sene-i mezbūre Şevvāl’inde Şafvetī Efendi yerine Burusa pāyesiyle İzmir kaḗāsı ḥükümeti tefvīz olunmuş idi. Altmış sekiz Muḥarrem’inde Maḡnisa kādīsı Altı Parmak İbrāhīm Efendi ile mübādele vāḗi‘ olmuş idi. Yetmiş iki Şafer’inde Çırācı-zāde Efendi yerine Medīne pāyesiyle Üsküdar kaḗāsına tenzīl olunmuş idi. Şeyḥü’l-İslām-ı vaḗt Esīrī Meḥemmed Efendi’den ba‘z-ı kibār tenzīl sebebinden istifsār eyledükde cevābında “N’eylersüz hemān söyleyüñ, Burusa pāyesini unutsun. Kendüye ḥayrdur” dimeleriyle, nā-çār kaḗā-yı mezbūrı iḥtiyār eylemiş idi. Yetmiş üç ḥilālinde ma‘zül ve yerine Emīnī Efendi mevşül oldı. Yetmiş altı Cemāzi’l-āḥire’sinde Şadrī mu‘īdi yerine şāniyen Üsküdar olup, yetmiş yedi Muḥarrem’inde munfaşıl ve yerlerine ‘Abdü’r-raḥīm-zāde-i Kebīr Meḥemmed Efendi muttaşıl oldı. Sene-i mezbūre ḥudūdında Vize ve Kırık Kenīsā arpalığıyla tekrīm olunmuş idi. Seksen üç ḥudūdında ‘iṣretgāh-ı ‘ālem-i ünse sefer ve maḥmil-i tābūt ile cisr-i fenādan güzer eyledi.

Mevlānā-yı merḗm ‘ilm ü faẓlla mevsüm, be-taḥṣiṣ ‘ilm-i fiḗhda fā’ikü’l-aḗrān, nīk-nefs ve şāḥib-i iz‘ān idi.

Āşārından müretteb fiḗh mecmū‘aları vardır.

Ḥıṣım-zāde ‘Abdü’l-bāḗī Efendi

Bin kırık Receb’inde terk-i daḗdaḗa-i cāḥ ü celāl ve rāḥatkede-i ḗudse irtihāl iden dūdmān-ı mü’eyyediyyeye intisāb-ı nisbī ile meşḥūr Ḥıṣım Yaḥyā ‘unvānıyla zebānzed-i cumḥūr olan Yaḥyā Efendi merḗumuñ maḗdüm-ı mihteri ve ferzend-i ma‘ālīgüsteri ‘Abdü’l-bāḗī Efendi’dür. Vāşıl-ı rütbe-i isti‘dād ve dāḥil-i zümre-i erbāb-ı ‘idād olduḗda, ‘ulemānuñ birinden [208a] mülāzemetle behremend ve medāris-i ‘ilmiyyede ḥalkābend olup, aḗz-ı medāris-i celīle ve devr-i mecālis-i cemīle iderek elli altı ḥudūdında İṣḥāḗ-zāde Efendi yerine Demürḗapu Aḥmed Paşası Medresesi’ne nā’il, elli

sekiz Cemāzi'l-ülā'sında Hāydar Paşa Medresesi'ne vāşıl olup, sene-i mezbūre Şevvāl'inde Nişāncı Paşa-yı Cedīd Medresesi'yle tecdīd-i sūrūr eyledi. Altmış bir Cemāzi'l-ülā'sında Sinān Paşa müderrisi oldılar. Altmış dört Cemāzi'l-ülā'sında Çeşmī-zāde Meḥemmed Şālih Efendi yerine Şaḥn-ı Şemāniyye'ye ḥıram, altmış beş Ramazān'ında Es' ad-zāde Efendi yerine Bayram Paşa Medresesi'yle bülend-maḡām olmuş idi. Altmış yedi Receb'inde selef-i sālifi Es' ad-zāde Efendi yerine Vefā dārū'l-ifādesinde ferş-i seccāde, yetmiş Muḥarrem'inde Çavuş-zāde 'Abdu'llāh Efendi yerine Süleymāniyye Medresesi'nde nüktezen-i taḡḡiḡ u icāde itmiş idi. Yetmiş iki ḡudūdında Şafvetī Meḥemmed Efendi yerine Mekke-i Mükerrreme pāyesiyle Yeñişehr ḡazāsı 'ināyet olunup, yetmiş üç Cemāzi'l-āḡire'sinde ma' zül ve yerlerine birāderleri 'Abdü'r-raḡīm Efendi mevşül oldu. Yetmiş altı ḡudūdında Yalaḡābād ve Bāzārköyi arpalıḡ virildi. Yetmiş yedi Zi'l-ḡa' de'sinde Muḥarrem-zāde Efendi yerine şāniyen Yeñişehr'e ḡādī, yetmiş tokuz Şevvāl'inde 'azl olunup, yerlerine Ḳudsī-zāde tezkirecisi Meḥemmed Efendi vālī oldu. Seksen üç Receb'inde İşḡāḡ-zāde maḡlūlinden Mışr ḡazāsı bunlara tevcīḡ olunup, seksen dört Şevvāl'inde ref' ve yerlerine Kebīrī-zāde Efendi naşb olındı. Seksen beş ḡudūdī evāḡirinde üftāde-i pister-i marāz-ı zaḡīr iken Mekke-i Mükerrreme ḡazāsınuñ fermānı vuşūlinden üç ḡün şoñra 'azm-i Ka'be-i maḡşūd ve ḡacc-ı ekber-i dārū'l-ḡulūd eyledi. Hedef-i tīr-i du'ā olan Emīr Buḡārī ḡurbinde medfūndur.

Mevlānā-yı merḡūm maḡdūm-ı ma'ālī-rūsūm, ḡadr-i müşterek, 'ilminden vāyedār, edīb-i şāḡīb-i vaḡār, ḡalīm ü selīm, nīk-nefs ü kerīm idi.

Şāḡībū't-teşānīfi'l-celīle ḡayrū'd-dīn Efendi

el-Mevlā ḡayrū'd-dīn bin Nūrū'd-dīn 'Alī bin Zeynū'd-dīn bin 'Abdü'l-Vehḡāb el-Eyyūbī el-Fārūḡī. Silsile-i nesebi ḡazret-i 'Ömer bin ḡaḡḡāb el-Fārūḡ'a peyveste olan veliyy-i mükerrrem 'Alī bin 'Alīmī ḡazretlerinüñ 'ırḡ-ı 'arīḡına bestedür. Mā-beyne'l-Mışr ve 'Ş-Şām Remle nām ḡasabada tokuz yüz tokşan üç Ramazān'ında zīver-i şāḡīfe-i vücūd ve nişāndih-i meclis-i şūḡūd olup, ḡarīḡ-ı 'ilme ber-ḡā'ide sülūk ve ḡurş-ı i' tibārın sikke-i lāyḡa ile meskūk itmiş idi. Beyt-i 'ilm ü şalāḡdan ḡulībend-i ma'ālī vü mefāḡir olmaḡın diyār-ı Mışr'a sefer ve altı sene 'ulemā-yı 'aşr ḡıdmetlerinden istīfā-yı ḡazz-ı evfer ḡılmaḡla [208b] cāḡ-ı imtiyāzı ḡā'iz ve rütbe-i 'ālū'l-'ālī fā'iz olduḡdan şoñra biñ on üç senesi evāḡirinde vaḡan-ı aşlīlerine 'avdet idüp, mevḡıf-ı istīfādeden mesned-i ifādeye rıḡlet idüp, vezā'if-i ders ü 'ibādet ile ol ḡaḡarda müteḡā'id ve sülūk-i

tarîk-ı erbâb-ı rüsûmdan mütebâ' id olmuş idi. Niçe şuhûr u a'vâm dergâh-ı irşâd-penâhîleri medâr-ı maqşad-ı havâs u 'avâm olmuş idi. Biñ seksen bir Ramazân'ında:

Egerçi hâne-i pür-naqşdur sarây-ı cihân
Velî kitâbeleri ⁹¹⁰ كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَان

zemzemesiyle bu hâne-i köhne-sağf-ı cihândan ravza-i Rıdvan'a intikâl ve dârü'n-Na'im-i cavidânîye irtihâl eylemişler idi.

Mevlânâ-yı mezbûr fezâ'il-i keşîre ile meşhûr, envâ'-ı 'ulûmda müsellemler, huşûşan 'ulûm-ı dîniyye ve ma'ârif-i yakîniyyede engüşt-nümâ-yı 'âlem, be-tahşîş hâdîş ve fıkḥ ve uşûli, ebvâb ve fuşûli ile şafḥa-i hâtırlarında mersûm idüp, hergiz kalem-i mu'ciz-raqamlarına tahrîrden kelâl ve zebân-ı bedi'ü'l-beyânlarına taḥrîrden melâl gelmeyüp, hem-vâre dîde-i sa'y ü ictihâdları çeşm-i encüm gibi bî-h'âb olmağın ravza-i 'ilm ü kemâl ve reşehât-ı aqlâm-i 'anberfâmlarıyla dâ'imâ maḥzar u şadâb idi.

Âşâr-ı 'ilmiyyelerinden fetâvâları ve *Tenvîr* şerḥi *Minehü'l-Ġaffâr*'a ve *Kenz* şerḥi *Aynî*'ye ve *Eşbâh ve'n-nezâ'ir* hâşiyeleri vardır ve *Câmi'ü'l-fuşûleyn*'e ta'likâtı vardır. Bunlardan mâ'adâ *Meslekü'l-inşâf fî 'ademi'l-farḥ beyne mes'eleley es-Sübki ve'l-Haşşâf* ve *el-Fevzû ve'l-ğunm fî mes'eleli's-şeref mine'l-üm* nâm risâleleri vardır. Biri daḥi Şeyhü'l-İslâm Minkârî-zâde Efendi'ye irsâl itdükleri risâledür ki “Bir âdem eger ben bu fi'li idersem kâfir olsun dise, mücib-i şer'îsi ne olduğunda ihtilâf olunmağın” merḥûm u mağfûrun leh şâhibü't-tercemeden istifsâr eyledüklerinde 'ale't-ta'fşîl hükmi-i şer'îsin beyân eylemişlerdür. Hürûf-ı mu'cem üzre müretteb dîvânları daḥi vardır. Bu iki beyt zanbağ teşbîhinde zâde-i tab' larıdır:

وزنبة قد اشتبهت كأس فضة

قضييب من زمردة عجب

سداسى شكل كل زاويته به

على رأسها الاعلى هلال من الذهب ⁹¹¹

Âşâr-ı ḥayriyyelerinden etrâflarında cevâmi'-i 'adîde ta'mîr eylemişlerdür ki ⁹¹² . شكر الله سعيه الموفور

⁹¹⁰ *Kur'ân-ı Kerîm, Rahmân Süresi*, 89/26 “Yeryüzünde bulunan her canlı yok olacak.”

⁹¹¹ “Gümüş kaba benzeyen bir zambaktır,

Zümrütten bir kamaşa benzer,

Her taraftan altıgen şekilli acayıptır.

En üst tarafında ise altından bir hilal var.”

⁹¹² “Allah onun çok çalışmasının mükâfatını versin.”

Muḥarrem-zāde Maḥdūm-ı Mihteri ‘Abdu’llāh Efendi

el-Mevlā ‘Abdu’llāh İbnü’l-Mevlā Aḥmed. Bālāda tercemesi nigāšte-i yarā‘a-i cāmi‘ü’l-ḥurūf olan Muḥarrem-zāde Aḥmed Efendi’nün ferzend-i mihteri ve maḥdūm-ı fezā’il-güsteri ‘Abdu’llāh Efendi’dür. İḳād-ı şem‘-i isti‘dād ve isāle-i nūr-ı çeşm-i ictiḥād eyleyüp, ṭarīḳ-ı sa‘ādet-refīḳ-ı [209a] ‘ilme taḥrīk-i himmet ve hem-rāhī-i tevfiḳ ile ‘azīmet kılıp, birkaç üstāda ḥıdmet itdükden sonra fāzıl-ı ḳarār-dāde Şeyḫü’l-İslām Minḳārī-zāde Efendi’den daḫi tekmīl-i baḳıyye-i ‘ulūm itmiş idi. el-Ḥāletü hāzihī sābīḳü’t-terceme şadr-ı ‘ālī-ḳadr Ḥ‘āce-zāde ‘Abdu’llāh Efendi’den nā’il-i evvelīn-i āmāl olup, tekmīl-i medāris-i resmiyye ile kırık aḳçe medreseye mevşül ve muntazır-ı neyl-i me’mül iken altmış iki Şa‘bān’ında A‘mā Ḳāsım-zāde Efendi yerine Süleymān Şubaşı Medresesi sezāvār, altmış beş Ramazān’ında yerinde ḫareket i‘tibār olunmuş idi. Altmış altı Receb’inde Şadrü’d-dīn-zāde Efendi yerine Kürkcibaşı Medresesi’ne nā’il, sene mezbūre Şevvāl’inde Şehlā ‘Abdü’l-bāḳī Efendi yerine Nişāncı Paşa-yı ‘Atīḳ Medresesi’ne vāşıl oldu. Altmış yedi Ramazān’ında Maḥmūd Efendi kerīmesi ma‘zül ve medreseleri olan Üsküdar’da Rūm Meḥemmed Paşa’ya bunlar mevşül oldu. Altmış ṭoḳuz Muḥarrem’inde selef-i sālifi Şehlā ‘Abdü’l-bāḳī Efendi yerine ‘Alī Paşa-yı Cedīd Medresesi’yle tecdīd-i ‘izz ü rif‘at eyleyüp, Yetmiş bir Muḥarrem’inde Malḡaravī Efendi ‘alā ṭarīḳi’l-mübādele medrese-i şaḫna pāy-ı himmet ḳomuş idi. Yetmiş iki Rebī‘ü’l-āḫir’inde Ḥüseyn Paşa-zāde İbrāhīm Efendi yerine Medrese-i ‘Ā’işe Sultān iḫsān olup, yetmiş üç Cemāzi’l-āḫire’sinde selef-i A‘mā Ḳāsım-zāde Efendi yerine Gevher Ḥān Sultān Medresesi’ne nā’il, yetmiş dört Cemāzi’l-āḫire’sinde Mü’ezzīn-zāde Efendi yerine Sultān Selīm Medresesi’nde müteşaddī-i neşr-i fezā’il oldu. Yetmiş altı Cemāzi’l-āḫiresi’nde selef-i sālifi Ḥüseyn Paşa-zāde Efendi yerine Süleymāniyye medārisinüñ biriyle tekmīl-i merātib itmişler idi. Sene-i mezbūre Şevvāl’inde İşḫāz-zāde Efendi yerine Yeñişehr ḳazāsında murabba‘-nişīn-i mesned-i ḫükümet olmuşdur. Yetmiş yedi Zī’l-ḳa‘de’sinde Mudurnı ve Kefe arpalığıyla ma‘zül ve yerine Ḥışım-zāde ‘Abdü’l-bāḳī Efendi şāniyen mevşül oldu. Seksen üç ḫilālinde Burusa’da mesned-nişīn-i şerī‘at-ı ḡarrā iken Mekke-i Mükerreme’ye naḳl olup, ḳazā-yı mezbūrda mizācı şikest ve günden güne pest olmaḡla taşḫīḫ-i mizāc sebebiyle dāḫil-i Ḥicāz olduḡda, murḡ-ı rūḫı cānib-i ḳudse pervāz eyledi.

Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm ü fazlla meşḫūr, diyāneti ḡālib, ḫüsn-i sülūke zāhib, bir vücūd-ı mükerremer idi.

Altı Parmağ İbrāhīm Efendi

el-Mevlā İbrāhīm. Vālid-i vālā-güheri Bosna Sarāyı'nda tüccār-ı zevī'l-iktidārdan Hurrem nām merdūñ [209b] miyānebend-i silkü'l-le'āl-i nesl-i muhteremi engüşt-i şeşüm gibi ma'lūm ve il içinde Altı Parmağ lağabıyla mevsūm İbrāhīm Efendi'dür. Sābıķū't-terceme 'Allāmek Efendi ile ma'ıyyetle dārü's-salṭanaya vāşıl ve anlar silaḥdār-ı şehriyārī naẓar-ı 'ināyetleriyle erbāb-ı rüsüm 'idādına dāḥil olduķda, bunlar dānişmend ve şeref-i mülāzemetleriyle behremend olup, kırık aķçe medreseden ma'zül ve muntazır-ı neyl-i me'mül iken biñ elli altı Rebī'ü'l-āḥir'inde 'Abdu'llāh Efendi yerine İskender Paşa Medresesi şāyān görölüp, elli sekiz Zī'l-ka'de'sinde Hışım-zāde 'Abdü'r-raḥīm Efendi yerine Ḥaydar Paşa Medresesi'yle ikrām olunup, elli ṭoķuz Receb'inde Ca'fer Ağa Medresesi 'ināyet olındı. Altmış Ramazān'ında yerinde i'tibār olındı. Altmış bir Şafer'inde Muşlī Efendi yerine Muştafā Ağa Medresesi in'ām olunup, altmış dört Cemāzi'l-ülā'sında Cerrāḥ-zāde Efendi yerine Şaḥn-ı Şemāniyye'nüñ birine ḥıram eylediler. Altmış beş Ramazān'ında yerinde altmışlı i'tibārıyla ḳarār-dāde olup, altmış altı Rebī'ü'l-evvel'inde 'Abdü'l-muṭṭalib Efendi yerine 'alā ṭarīķi'l-mübādele Sinān Paşa Medresesi'ne ferş-i seccāde-i ifāde eyledi. Sene-i mezbūre Cemāzi'l-ülā'sında Hevāyī-zāde Efendi yerine Kütāhiyye'de cā-nişin-i mesned-i ḥükümet olup, sene-i mezbūre Zī'l-ka'de'sinde 'azl ve yerlerine Mu'īd-zāde Efendi vaşl olındı. Altmış yedi Receb'inde 'Abdü'l-mecīd Efendi yerine Mağnisa ḳazāsı iḥsān olunup, altmış sekiz Cemāzi'l-āḥire'sinde ref' ve yerlerine Çāker Ağa-zāde naşb olındı. Sene-i mezbūre Şevvāl'inde ḥalefi Çāker Ağa-zāde yerine İzmir ḳazāsına naḳl olunmuş idi. Altmış ṭoķuz Cemāzi'l-āḥire'sinde ma'zül ve yerlerine Ḥüseyn Paşa-zāde Efendi mevşül oldı. Yetmiş Cemāzi'l-āḥire'sinde Çavuş-zāde Efendi yerine Ḳuds-i Şerīf'e ḳāḍī, yetmiş bir Şa'bān'ında 'azl olunup, yerlerine Ḥāce-zāde Efendi vālī olmuş idi. Yetmiş dört Muḥarrem'inde Menteş-zāde 'Abdü'l-muṭṭalib Efendi yerine Şām-ı şeref-encāmda ḥākim olup, yetmiş beş evā'ilinde ma'zül ve yerlerine Ünsī Efendi vāşıl oldı. Yetmiş ṭoķuz ḥilālinde Lefke ve Mudurnı arpalık ta'yin olunmuş idi. Seksen bir Rebī'ü'l-āḥir'inde İşḫāḳ-zāde Efendi yerine Bursa ḥükümeti tefvīz olunup, seksen iki Receb'inde Begbāzārı arpalığıyla ma'zül ve yerlerine Beyāzi-zāde Efendi mevşül oldı. Seksen dört Cemāzi'l-āḥire'sinde āteş-i ḥümmā-yı ḥümmādan (?) libās-ı 'āfiyeti muhterik olup, kefen-i berdüş ve sākin-i ḥāne-i ḥāmüş [210a] oldı. Murād Paşa-yı Cedīd

Cāmi‘i sāhasına defn olındı. Sinān-i ‘ömrleri toğsan beş hudūdına bāliğ olduğı şikātdan mesmū‘dur.

Mevlānā-yı merķūm sālīk-i mesālīk-i erbāb-ı rūsūm, nazār-gerde-i erkān u eşrāf, mazhar-ı ‘ināyet ü elṭāf, mecālīs-i aşhāb-ı ḥall ü ‘aḳde duḥūle muraḥḥaş olmağla ḥadden efzūn, müsā‘adeye maḳrūn, zīkr-i bi’l-ḥayra rāğīb, medḥ ü şenāya ṭālīb idi. Burusa’da ḳāḍī iken müte‘addid cevāmī‘ ve mesācid ta‘mīr itdürüp, iḥyāsına bā‘iş olmışdur.

İşhaḳ-zāde Zuhūrī Efendi

el-Mevlā Meḥemmed Şālīḥ İbnü’l-Mevlā İşhaḳ. Ṭabaḳa-i İbrāhīmiyye vefeyātında tercemesi sebḳ iden Ḳarabāğī İşhaḳ Efendi’nün maḥdūm-ı nebīl-i ḥşnū’l-aḥlāḳı ve şāḥ-ı devḥa-i ṭayyibū’l-a‘rāḳıdır.

اصل عجمی بنکتهدانی

رومی صفتی بخوش بیانی⁹¹³

mazmūnı menşūr-ı ḥālīnūñ ‘unvānı olmış idi. Cevher-i ḳābiliyyet ü şānı ser-māye-i kesb-i ‘ilm ü ‘irfānı olmağla taḥşīl-i kemāle ve kesb-i istihāle verziş üzere iken tercemesi bālāda mūrūr iden şadr-ı kerīmü’ş-şān Ḥ‘āce-zāde ‘Abdu’llāh Efendi ḥıdmetlerinden iḥrāz-ı şeref-i mülāzemetle bekām, ba‘dehū kırḳ aḳçe medrese ile nā’ilü’l-merām olduḳdan soñra biñ kırḳ yedi tārīḥinde vālidleri Mekke-i Mūkerreme ḳazāsıyla tekrīm olınduḳda müfāraḳat itmeyüp, ḥacc-ı Beytu’llāhü’l-ḥarām ve ziyāret-i ravza-i seyyidü’l-enām itmekle ıḣḳāt-ı farīza-i ḥüccetü’l-İslām itmişler idi. el-Ḥāletü ḥāzihī vechetü’l-āmāl-i ḳabā’il-i ḳavābil ve Ka‘betü’l-iḳbāl-i emşāl ü emāşil Mollā Çelebi ḥalḳa-i ifādelere cālīs ve istifāde-i fūnūn-ı ‘āliyeye mūmāris olup, kırḳ aḳçe medreseden ma‘zūl ve muntazır-ı vuşūl-i me’mūl iken biñ altmış bir Şevvāl’inde Ebezāde yerine ‘Abdu’llāh Ağa Medresesi ḥāriciyle kām-revā olup, altmış üç Ramazān’ında Ḳāsım-zāde Efendi yerine Bālī Efendi Medresesi’ne ḥareket itdiler. Altmış dört Şa‘bān’ında Mü’ezzīn-zāde Efendi yerine Emre Ḥ‘āce Medresesi’ne baştı-ı seccāde-i ifāde idüp, altmış yedi Receb’inde Sekbān ‘Alī müderrisi olup, memnūn olmamağla Şa‘bān’da Beşerī Efendi yerine Ḳılıç ‘Alī Paşa Medresesi’ne revnaḳ-baḥşā olup, altmış sekiz Muḥarrem’inde şaḥnuñ birine ḥıram itdiler. Yetmiş Receb’inde Müyesser-zāde yerine Siyāvuş Paşa Sulṭānī Medresesi’ne nā’il oldılar. Yetmiş bir Şa‘bān’ında Ḥaṭṭāt ‘Ömer Efendi yerine Ḳāsım Paşa müderrisi olup, yetmiş üç

⁹¹³ “İran asıllılar nüktedandır; güzel söz söylemekse Anadoluluların sıfatıdır.”

Receb'inde Ser-bendî-zâde İsmâ'îl Efendi yerine Ayaşofya Medresesi sezâ görildi. Yetmiş beş Muḥarrem'inde Ḥāmid Efendi yerine ḥāmisiyyetle Dārü'l-ḥadîş Medresesi'ne terfî', sene-i mezbûre Şa'bân'ında Dārü'l-ḥadîş-i güzîn ve re'îsü'l-müderrişin olmak i' tibârıyla tevķî' [210b] olındı. Sene-i mezbûre evāḥirinde Menteş-zâde yerine Yeñişehr kazâsı ḥükümeti tefvîz olunmuş idi. Yetmiş altı Şevvâl'inde munfaşıl ve yerlerine Muḥarrem-zâde 'Abdu'llāh Efendi vāşıl oldu. Bunlar Ayazmend arpalığıyla tekrîm olındılar. Yetmiş toḡuz Ramażân'ında selef-i sâbıķı Ḥāmid Efendi yerine Burusa kazâsı ḥükümetiyle bekām oldılar. Seksen Cemāzi'l-ülâ'sında Ğalaṭa kazâsına tebdil olunup, yerleriyle Altı Parmaḡ İbrāhîm Efendi tebcil olunmuş idi. Seksen bir Zi'l-ḥicce'sinde munfaşıl ve yerlerine Şām pāyesiyle Uzun 'Alî Efendi vāşıl oldu. Seksen iki Receb'inde Ḳabaḡulaḡ-zâde Efendi yerine Mışr-ı zātü'l-ehrām kazâsıyla ikrām olunmuş idi. Seksen üç evā'ilinde maḡkeme-i şer'-i mübîne ol maḡdüm-ı güzîn ve zāt-ı bî-'adil ve ḡarîn-i ḡādîm iken ecel-i bî-emān ḡaşr-ı mü'essesü'l-erkân-ı ḡayātın ḡādîm ve eşer-i vücūdın 'ādîm oldu.

Mevlānā-yı merḡūm vāşıl-ı kemāl-i ma'ārif-i 'ulūm, dürr-i şehvār gibi vāḡiden ba'de vāḡid zūḡūr iden emācid silkine dāḡîl, merd-i fāzıl ve ferd-i kāmîl, bedî'ü'l-irticāl, serî'ü'l-infisāl, sür'at-i intikāl ile yegāne, vüs'aten ihāṭa ve keşret-i maḡfūz ile müfred-i zamāne, ḡilye-i taḡrîrde ḡülgün-ı zebānı bād-peymā, lâkin 'arşā-i taḡrîrde kümeyt-i ḡāme-i çāpük-'inānı esb-i cādū gibi ḡayret-efzā idi.

Āşār-ı 'ilmiyyelerinden fūnūn-ı keşîre mevāzi'-i müşkilesine risāleleri ve kütüb-i mütedāvile belki mālîk oldukları esfāruñ kenārında ṭaḡḡikāt-ı rengîn-maḡāleleri vardır.

Bu faḡîr *Ḳāḡî Mîr* ve *Lārî* ve *Celāl* ve *Ḥālḡālî* oḡurken merḡūmuñ dest-i ḡaṭṭıyla olan nüşḡaların maḡdūmlarından zafer-yāb olmuş idüm. Eṭrāfı zāde-i ḡarîḡalar ile māl-ā-māl idi. Ḥaṭṭā *Lārî* eṭrāfında olanları birāder efendî cem' ü tertîb idüp, müstaḡîl eşer olmaḡa bā' iş olmuşlardır. Muḡaddemā ba'z-ı ṭullāb daḡi *Fenārî Ḳul Aḡmed* üzerine olan ta'liḡātların cem' ü tedvîn ve eşer-i güzîn eylemişlerdür. Bunlardan mā'adā fenn-i inşā vü eş'ārda daḡi yed-i ṭülāsı revnaḡ-şiken-i ḡülzār-ı feşāḡat-ı Veysî ve belāḡat-ı Ünsî'dür. Ol nāzım-ı le'ālî-elfāz-ı i'cāz-ṭırāz aḡyānen müṭāla'a ve işṭiḡālden se'met ve melāl-i hemḡāmindā pota-i mütefekkiyelerinde ḡāl olan ibriż-i kelāmı sebki ḡālīb-ı nazm idüp, 'alā eblaḡi'n-nizām rişte-i ḡüsn-i ta'birde intizām virdüḡi ders-i eş'ār-ı ābdārda Zūḡūrî 'unvānın iḡtiyār itmişler idi. Bu eş'ār ol ṭab'-ı kerîmden şudür itmişdür:

Nazm

ıl aşınaya bir nıgeh-i şasreti ne var
Ey eşm-i nāz hem-dem-i bıgāne āřınā

eřmūnle anca ūlfet iden mest-i gāzmedŭr
Mestānedŭr ki hem ola mestāna āřınā

Dil naşş-ı řŭretŭnle hem [211a] āgŭř-ı vaşl iken
Taşvır-i pŭt degildi şanem-ĥāne āřınā

Ve lehu

řafā-yı dil ĥaber-i vaşl-ı yāre almışdur
Gŭřād-gonce nesım-i bahāra almışdur

Benŭmle gelmedi dil aldı kŭy-ı dil-berde
Esır olup ĥam-ı zŭlf-i nigāra almışdur

osyalı Meĥammed Efendi⁹¹⁴

el-Mevlā Meĥammed. Vilāyet-i Anaolı'da osya nām ařabada řehristān-ı 'ademden mŭlk-i vŭcŭda nāzil ve 'ālem-i řŭhŭda kesb-i kemāl iŭn bād-peymā-yı menāzil olup, beyne'n-nās osyavı Meĥammed Efendi dimekle meřhŭr ve bu 'unvān ile zebān-zed-i cumhŭr olmuş idi. Ser-māye-i isti'dāda mālİK ve rāh-ı 'ilme sālİK olduda, Nevālī-zāde Efendi'den iĥrāz-ı şeref-i mŭlāzemetle ber-murād ve cenāb-ı mŭkerremlerine dāmād olmuş idi. Biņ kır touz tārīĥinde kır ae ile Bursa'da Ĥasan Pařa Medresesi'ne mevřŭl, andan daĥı ma'zŭl iken altmış dŭrt řa'ban'ında mŭceddeden binā olınan ĤalİL Pařa Medresesi ibtidā bunlara tevcĥ, altmış yedi Zı'l-a'de'sinde Bergos'da Meĥammed Pařa Medresesi'yle terfih olındı. Altmış sekiz ĥudŭdında Malgaravı Efendi yerine Kŭrkcibařı Medresesi'ne nā'il, yetmiş bir Muĥarrem'inde Zilevı Aĥmed Efendi yerine Mu'ıd Aĥmed Efendi Medresesi'ne vāřıl oldu. Yetmiř iki řevvāl'inde Mŭtevellı 'Alı Efendi yerine ılı 'Alı Pařa Medresesi'yle terfı' olup, yetmiş ū Receb'inde Kilisı Muřtafā Efendi yerine 'alā řarīı'l-mŭbādele řaĥna geldiler. Yetmiř dŭrt Cemāzi'l-āĥire'sinde Fenārı-zāde Efendi yerine Miĥrŭmāĥ

⁹¹⁴ **Der-kenār:** Evvel-i mŭderris bi-medrese-i ĤalİL Paşa řāĥibŭ't-terceme fı şa'ban sene 1061.

Medresesi'yle bekām, yetmiş altı Cemāzi'l-āhire'sinde Aḳ Maḥmūd Efendi ḫazretleri yerine Bayram Paṣa Medresesi'yle nā'ilü'l-merām oldu. Yetmiş ṭoḳüz Rebī'ü'l-evvel'inde A' mā 'Ömer Efendi yerine İstanbul Vālidesi iḥsān olunup, seksen Cemāzi'l-ülā'sında yerinde ḫāmis i' tibārıyla ḳarār-dāde, seksen üç Muḫarrem'inde Süleymāniyye müderrisi Velī Efendi teḳā'üd iḥtiyār itdükde, yerlerine bunlar bāsıṭ-ı seccāde-i ifāde oldılar. Sene-i mezbüre Rebī'ü'l-evvel'inde Uzun 'Alī Efendi yerine Ğalaṭa ḳazāsı tevcīh olunup, sene-i mezbüre Receb'inde Ḥaleb'e menḳül ve yerlerine 'Abdu'llāh Efendi mevşül oldu. Seksen dört ḫudūdında ḳazā-yı mezbürda manşıb-ı ḫayātdan munfaşıl ve raḫmet-i Bārī'ye vāşıl oldu.

Mevlānā-yı mezbür emşāline müşāreketle mezkūr, ḫoş-nüvis ve 'avām-ı nās ile enīs, ṭarīḳ-ı iḥtişāma sālīk ve herkesle ülfete mālīk idi.

Velī-zāde Aḫmed Efendi

el-Mevlā Aḫmed bin 'Abdu'r-raḫmān. Ḳırḳ sekiz ḫudūdında 'azm-i gülzār-ı cinān ve seyr-i riyāz-ı 'ālem-i cān eyleyen Velī-zāde Efendi'nün ferzend-i fürüzendi Aḫmed Efendi'dür. Taḫşil-i rütbe-i isti'dād ve Ḳara Çelebi-zāde Meḫmed Efendi'den mülāzemetle iḫrāz-ı murād eyleyüp, ḳırḳ aḳçe medreseden ma'zül ve muntazır-ı vuşül-i me'mül iken elli beş Şevvāl'inde [211b] Zeynī Çelebi Medresesi'yle mazḫar-ı ikrām, elli altı Muḫarrem'inde 'Abdü'r-raḫīm Efendi dāmādı yerine Ḥüseyn Efendi Medresesi'yle nā'il-i merām olup, elli yedi Şa'bān'ında Ḥāce Ḥayrū'd-dīn Medresesi iḥsān olunmuş idi. Elli sekiz Receb'inde Murād Paṣa-yı Cedīd Medresesi'yle tecdīd-i 'izz ü rif'at eyledi. Elli ṭoḳüz Şa'bān'ında Şirvānī Aḫmed Efendi yerine Ğazanfer Aḡa pāyesine sāye şalup, altmış bir Cemāzi'l-ülā'sında Şaḫn-ı Şemāniyye'ye ḫıram itmiş idi. Altmış üç Muḫarrem'inde Köse Bekr Efendi yerine Ḳāsim Paṣa Medresesi 'ināyet olunup, altmış beş Ramazān'ında Üsküdarī Muştafā Efendi yerine İstanbul Vālidesi'yle bekām, altmış sekiz Şafer'inde Nā'ib 'Ömer Efendi yerine Süleymāniyye'nün biriyle vāşıl-ı merām olmuş idi. Altmış ṭoḳüz Şafer'inde Muşlī Efendi yerine Ḥalebü's-şehbā ḫükümeti tefvīz olındı. Yetmiş Receb'inde ref' olunup, yerlerine Ḥalebī Muştafā Efendi naşb olındı. Yetmiş dört Muḫarrem'inde Es'ad-zāde Efendi yerine Mısr-ı zātü'l-ehrām ḳazāsıyla iḫtirām olunup, yetmiş beş Muḫarrem'inde ma'zül ve yerlerine şāniyen Ḥāce Şalāḫ-zāde Efendi mevşül oldu. Yetmiş ṭoḳüz Zī'l-ḫicce'sinde İşḫaḳ Efendi yerine Edrine ḳazāsı tevcīh olındı. Seksen Rebī'ü'l-evvel'inde

ma'zül ve yerlerine Şeyhü'l-İslâm-ı sâbık Debbâg-zâde Mehemmed Efendi hazretleri mevşül oldu. Ba'dehü Boyâbâd arpalığıyla sübha-şümârr-ı eyyâm ü leyâl iken seksen dört hudûdında enfâs-ı ma'düde-i hayâtı tamâm ve rişte-i amâli güseste-nizâm oldu. Üsküdar'da Maḥmûd Efendi Tekyesi'nde Aḥmed Efendi ile hem-civâr olmuştur.

Mevlânâ-yı mezbûr ḳadr-i müşterek-i 'ilm ile meşhûr, şedîdü's-şekîme, mâ'il-i i'tibâr-ı 'azîme idi.

Tatar 'Abdu'llâh Efendi

el-Mevlâ 'Abdu'llâh İbnü'l-Ḥâcc Mehemmed. Mezbûr Ḳırımı'dür. Ol diyâr 'ulemâsından naḥv ü me'ânîyi taḥşilden soñra dârü'l-mülk olan İstanbul'a dâhil ve merḥûm Şeyhü'l-İslâm Yaḥyâ Efendi'nün fetvâ-emîni Şeyḫ-zâde Efendi ḥıdmetlerine vâşıl olduğda, medâris-i 'adîdelerinde müstefîd ve Şeh-zâde Medresesi'nde mu'îd olmuşlar idi. Şeref-i mülâzemetleriyle şeref-yâb olduklarında tekmîl-i baḳıyye-i fûnûna 'âzîm ve Uzun 'Alî Efendi ve 'Abdü'r-raḥîm Efendi derslerine mülâzım olup, kırk akçe medreseden ma'zül ve muntazır-ı neyl-i me'mûl iken altmış hudûdında Emürce ḥâricine 'âric olup, altmış altı Ramazân'ında Ser-bendî-zâde Efendi yerine Cânbazıyye Medresesi sezâvâr, sene-i mezbûre Şevvâl'inde yerinde dâhil i'tibâr olındı. Altmış yedi Ramazân'ında Ḳonevî Efendi yerine Ḥâfız Paşa Medresesi'ne nâ'il, altmış sekiz Receb'inde Ḥüseyn Efendi Medresesi'ne vâşıl olup, sene-i mezbûre Zî'l-ḳa'de'sinde Ḥüseyn Efendi [212a] yerine Ḳoca Muştafâ Paşa Medresesi müşila-i şahn i'tibârıyla iḥsân olunup, altmış ḫoḫuz Rebî'ü'l-evvel'inde Ḳulaḳ Şeyḫ-zâde Seyyid Muştafâ Efendi yerine Bosna ḳazâsıyla tekrîm olındı. Yetmiş Şevvâl'inde 'azl ve yerlerine Edrineli Bâlî-zâde Efendi naşb olındı. Yetmiş dört evâḫirinde Saḳız'a ḳâḫi olup, yetmiş beş Ramazân'ında Beyâzî Muştafâ Efendi yerine Ḳonya'ya naḳl olındı. Ba'de ḳazâe'l-vaḫar yetmiş ḫoḫuz Rebî'ü'l-evvel'inde Şofya ḳazâsı tefvîz olunup, seksen Zî'l-ḳa'de'sinde munfaşıl ve yerlerine Şofyalı İbrâḫîm Efendi vâşıl oldu. Seksen üç Recebü'l-mücerrebinde bād-ı şarşar-ı ecel milket-i hayâtını ḡâret ve esîr-i ḥâk-i mezellet itmişdür. Sinîn-i 'ömrleri 'ıḳd-i sâdisi mütecâviz idi.

Mevlânâ-yı merḳûm 'ilm ü faẓlla mevsûm, meşâḡil-i 'ilmiyyeye mâ'il, peyrevî-i selefe şifte-dil, dervîş-nihâd, pâk-i'tiḳâd, şedîd ve dîndâr, münzevî ve perhîzkâr idi.

Menkabe

Mervîdür ki Şeh-zâde Medresesi'nde mu'îd iken dîvân-ı 'âlî kâtiblerinden biri mesâğ-ı şer'îsüz bir vaqf 'arşa üzerine fuzûlî binâ ihdâş eylemiş idi. Mûcib-i şer'îsi istiftâ ve hedmiyle iftâ olunduğda bunlar 'arşa şâhibinüñ âşinâsı olmağla binâ-yı mezbûrî bi-nefsihi hedm eyleyicek, şâhib-i binâ vezîr-i vaqt olan Kâra Muştâfâ Paşa'ya beşş-i şekvâ idüp, bunları dîvâna ihzâr eyler. Vezîr-i müştêrî-nazîr hitâb-ı 'itâb-âmîze "Sen mi hedm itdün binâyı?" didükde "Belî, ben itdüm" dir. "Yâ niçün itdün, korkmaz mısın?" diyicek, cevâbında "Hilâf-ı şer' binâ olınmışdur ve yedümde fetvâ-yı şerîfe senedüm vardır. Eger siz râzî degülseñüz pâdişâhımıza i'lâm olınsun. Baqalun, anlaruñ rızâları var mıdur?" didükde vezîr sâkit ve erbâb-ı dîvân şâmit olup, def'-i meclis olur.

Âşâr-ı 'ilmiyyelerinden şalât-ı gâ'ib cevâzında risâleleri ve 'ilm-i 'akliyye vü naqliyyede mâlik olduğı kütüb kenârında ta'likâtı vardır. Ez-cümle bu fakîr *Dürer* ve *Gurer* müzâkere itdügümüzde hâlen Süleymâniyye müderrisi olan mağdüm-ı ercümendi Yahyâ Efendi'den tahşiye ve taşhîh itdükleri *Dürer* nüshasın alup, biraz zamân mü'tâlâ'a itmişdüm. Çok mevâzî'-i gâmıza ve mebâhiş-i müşkilesini mollâyâne hall itmişlerdür.

شكر الله سعيه الجميل⁹¹⁵

Îmâm-zâde 'Abdü'l-kâdir Efendi

el-Mevlâ 'Abdü'l-kâdir İbnü's-Şeyh Mehemmed. Evâ'il-i tabaqa-i Mehemmed Hânî'de tercemesi bu mecellede sebķ iden şadr-ı 'âlî-kadr İmâm-zâde Şeyh Mehemmed Efendi'nüñ mağdüm-ı mihter-i güzîni ve pertev-i âfitâb-ı zât-ı rezîni İmâm-zâde 'Abdü'l-kâdir Efendi'dür. [212b] İzâ'at-ı biđâ'at-ı isti'dâd itmekle himmet ve ba'z-ı 'ulemâdan ihrâz-ı şeref-i mülâzemet idüp, kırķ aķçe medreseden ma'zûl ve muntazır-ı neyl-i me'mûl iken altmış dört Muhârrem'inde Malğaravî Efendi yerine Tütî Laţif Medresesi'yle talţif olunup, altmış altı Şevvâl'inde Fikrî Efendi birâderi Hüseyn Efendi yerine şâniye-i Zekeriyâ Medresesi'yle ikrâm, altmış yedi Receb'inde Kemâl-zâde Efendi yerine müşîla ile Mesîh Paşa Medresesi'yle ihtirâm olındı. Altmış sekiz hudûdında Ders-i 'âm Mehemmed Efendi yerine Emre Hâce'ye hareket, altmış toķuz Şafer'inde selef-i sâlifi Ders-i 'âm Mehemmed Efendi yerine Fethiyye Medresesi'nde edâ-yı hîdmet eyledi. Yetmiş iki Şevvâl'inde şaħn medresesiyle nâ'ilü'l-merâm oldılar.

⁹¹⁵ "Allah onun güzel emeklerinin karşılığını versin."

Yetmiş üç Receb’inde Kız ‘Alī Efendi yerine ‘alā tarīki’l-mübādele Hānkhāh Medresesi’ne nā’il, yetmiş beş Muḥarrem’inde Hānım-zāde Efendi yerine Qadırğa Limanı’nda Meḥammed Paşa Medresesi’ne vāşıl oldu. Yetmiş altı Şevvāl’inde Mollā-zāde Ḥasan Efendi yerine ‘Alī Paşa-yı ‘Atīk Medresesi iḥsān olunup, yetmiş yedi Ramazān’ında selef-i sālifi Hānım-zāde Efendi yerine Qara Muştafā Paşa Medresesi’ne ferş-i seccāde idüp, yetmiş tokuz ḥudūdında yine Hānım-zāde Efendi yerine Süleymāniyye Medresesi’nde cā-nişin-i mesned-i ifāde olmuşlar idi. Sene-i mezbūre Rebī’ü’l-evvel’inde selef-i sālifi Mollā-zāde Efendi yerine Eyyüb kazāsıyla terfi’ olunup, sene-i mezbūre Şevvāl’inde ‘azl ve yerlerine selefleri Hānım-zāde Efendi naşb olındı. Seksen bir Zī’l-ḥicce’sinde Mü’ezzīn-zāde Efendi yerine Yeñişehr kazāsı dest-i ḥükümetlerine tefvīz olunup, seksen üç Rebī’ü’l-evvel’inde ma’zül ve yerlerine Şa’bān-zāde Efendi mevşül oldu. Seksen beş ḥudūdında ḥareket-i nabz-ı ḥayātı sākıṭ ve gevher-i vücūdın dest-i ecel-i lākıṭ oldu.

Mevlānā-yı mezbūr qadr-i müşterek-i ‘ilm ile meşhūr, nīk-nefs ve kem-āzār bir vücūd-ı sūtüde-kār, milel-i muḥtelife elsinesini tekellümde māhir, hoş-şoḥbet, şūḥ-şātır idi. Sinīn-i ‘ömrleri kırk altı ḥudūdına bālig olduğu ba’z-ı şikātdan mesmū’ dur.

Martolos-zāde ‘Abdu’r-raḥmān Efendi

el-Mevlā ‘Abdu’r-raḥmān. Evā’il-i ṭabaqa-i İbrāhīm Ḥāni’de bu mecellede zikri sebḳ iden Maḥmūd Efendi’nün ferzend-i ma’ārif-pīşe ve maḥdüm-ı ḥayr-endīşesi ‘Abdu’r-raḥmān Efendi’dür. Tarīk-ı ‘ilme ‘āzīm ve Mu’īd Aḥmed Efendi’den mülāzım olup, kırk aḳçe medreseden ma’zül ve müteraḳḳıb-ı neyl-i me’mül iken biñ elli beş Cemāzi’l-ülā’sında Ünsī Çelebi yerine Defterdār Yahyā Efendi Medresesi’yle bekām, altmış bir Cemāzi’l-āḥire’sinde [213a] ‘Aşık Paşa şeyḫi oğlu Emīr Efendi yerine Nişāncı Paşa Medresesi’yle nā’ilü’l-merām oldu. Altmış iki Muḥarrem’inde Fāṭıma Sultān Medresesi’ne pāy-ı himmet koyup, altmış beş Ramazān’ında Hışım-zāde ‘Abdü’l-bāḳī Efendi yerine İbrāhīm Paşa-yı ‘Atīk Medresesi’ne sāye şaldılar. Altmış sekiz Muḥarrem’inde Şahn-ı Şemāniyye’ye ḥıram eyleyüp, sene-i mezbūre Şevvāl’inde Çorlı’da Sultān Süleymān Medresesi iḥsān olındı. Yetmiş Receb’inde Sultān Selīm-i Şānī müderrisi ‘Abdü’l-muṭṭalib Efendi müteḳā’id ve bunlar maḳām-ı vālālarına müteşā’id oldu. Yetmiş üç Cemāzi’l-āḥire’sinde Şehlā ‘Abdü’l-bāḳī Efendi yerine Ḥāşekī Sultān Medresesi in‘ām olunup, yetmiş dört Cemāzi’l-āḥire’sinde Edībī-zāde

Efendi yerine Bağdād-ı behişt-âbâd kazâsıyla nâ'îl-i murâd oldılar. Yetmiş beş Receb'inde ma'zûl ve yerlerine Bosnevî Aḥmed Efendi mevşûl oldu. Seksen Şevvâl'inde cedd-i câmi'ü'l-ḥurûf yerine Üsküdar kazâsı sezâvâr görüldü. Seksen iki Şevvâl'inde 'azl ve yerlerine Filibe'den munfaşıl es-Seyyid ... Efendi vaşl olındı. Seksen üç ḥudūdında murğ-ı rûḥı bâm-ı fenâdan tayerân ve ḥıyâbân-ı cinânda âşiyân eyledi. Eyyûb-i Enşârî 'aleyhi rahmetü'l-Bârî câmi'-i şerîfi kapusu kurbinde Ḥünkâr İskelesi'ne karîb mezâristânda defn olındı. Sinîn-i 'ömleri altmış üç ḥudūdını mütecâviz imiş.

Mevlânâ-yı mezbûr kadr-i müsterek-i 'ilm ile meşhûr idi. Yokdan taḥşîl-i sîm ü zer kaydına düşüp, kîmyâgerlikde izâ'at-i mâl-i evfer itmiş idi.

Edrineli Çelebi⁹¹⁶

el-Mevlâ Aḥmed bin Meḥemmed. Tarîk-ı 'ilme güzër ve ol râh-ı bî-pâyâna sefer kılup, dâḥil-i zümre-i erbâb-ı istiḥkâk olduḡda, Edrineli Çelebi dimekle istintâk olunur idi. el-Ḥâletü hâzihî Ebû Sa'îd Efendi'den mülâzım ve medâris-i 'ilmiyyede iştiğâle müdâvim olarak elli beş Ramazân'ında kırk aḡçe ile İstanbul'da Kâdî 'İvâz Medresesi'ne mevşûl, andan daḡı ma'zûl iken altmış beş Rebî'ü'l-evvel'inde on aḡçe teraḡḡî ile ḡâric elli i'tibâr olunmuş idi. Altmış yedi Muḡarrem'inde İbrâhîm Aḡa Medresesi'yle kâm-revâ olup, yetmiş Muḡarrem'inde Zeyrek-zâde Efendi Ḥâfızî yerine Pervîz Efendi Medresesi'ne taḡrîk olındı. Yetmiş bir Şa'bân'ında Ḥazînedâr-zâde maḡlûlinden İtmekci-zâde Medresesi bunlara tevciḡ, yetmiş iki Şevvâl'inde Şeyḡ-zâde Efendi yerine Fethiyye Medresesi'yle terfiḡ olunmuş idi. Yetmiş üç Receb'inde vâlid-i râḡımü'l-ḡurûf yerine Bayram Paşa Medresesi'ne nâ'îl, yetmiş dört Zî'l-ḡicce'sinde Aḡ Maḡmûd Efendi ḡazretleriyle 'alâ tarîki'l-mübâdele medrese-i şaḡna vâşıl oldu. [213b] Yetmiş altı Cemâzi'l-âḡhire'sinde Muḡarrem-zâde 'Abdu'llâḡ Efendi yerine Sultân Selîm-i Kâdim Medresesi'yle tekrîm, yetmiş sekiz Zî'l-ḡicce'sinde Kebîrî-zâde Efendi yerine Dârü'l-ḡadîş-i Süleymâniyye ile ta'zîm olunmuş idi. Seksen Cemâzi'l-ülâ'sında Şamî Efendi yerine kazâ-yı Selânik 'inâyet olunup, seksen bir Zî'l-ḡicce'sinde 'azl ve üç ay tevḡit ile vâlid-i merḡûm naşb olındı. Seksen üç Şafer'inde meşîḡat-i İslâmiyye'den mütekâ'id Debbâḡ-zâde Meḡemmed Efendi ḡazretleri yerine maskaḡ-ı re'sleri olan Edrine'ye kâdî, seksen dört Cemâzi'l-âḡhire'sinde ref' ve yerlerine Âvâre-

⁹¹⁶ **Der-kenâr:** Hem-şehrîleri miyanında Şarıbalcı Kâdî-zâde dimekle şöret-şi'âr ve bu 'ünvân ile ma'lûm-ı şîḡâr u kibâr idi. Lâkin İstanbul 'ulemâsı beyninde beledine nisbet-i ḡalebe idüp, Edîmeli Çelebi dirlerdi.

zāde Mes'ūd Efendi vālī oldı. Seksen altı Rebī'ü'l-evvel'inde Mekke-i Mükerrreme kazāsı mev'ūd iken hilāf-ı me'mül Şām kazāsı tevcih olunmağla mir'at-i dilinde ğubār-ı kudüret nişeste ve ol havātır ile mizacı şikeste olup, kafes-i teninden murğ-ı rühı tayerān ve firdevs-i berini āşiyān itmişdür.

Mevlānā-yı mezbūr 'ilm ü fazlla meşhūr, be-taḥşış fenn-i celil-i fiḫda müsellem ve umūr-ı fetāvāda 'alem idi.

Āşarından Şeyḫü'l-İslām Anḫaravī Meḫemmed Efendi yerine fetvā-emini olmağla *Mesā'il-i Müfti* bi-cem' ü tertib ve tedvin ü tebvib eylemişler idi.

Ḳabaḫulaḫ-zāde Efendi

el-Mevlā Meḫemmed bin Nūru'llāh. Bu mecellede zikri sebḫ iden Ḳāḏī-'asker Ḳabaḫulaḫ-zāde Efendi'nün şınv-ı kihteri ve Çavuşbaşı Nūru'llāh Ağa'nun ferzend-i sa'd-aḫteri Ḳabaḫulaḫ-zāde Meḫemmed Efendi'dür. Biñ otuz ḫudūdında dāḫil-i meclis-i şühüd ve secde-ğüzār-ı şükr-i ni'met-i vücüd olup, taḫşil-i fazl ü kemāle rağbet ve cānib-i tekmil-i nefse şarf-ı inān-ı ināyet idüp, efāzıl-ı aşrdan şadrü'l-ifāde Minkārī-zāde Efendi'den telemmüz ve şekkeristān-ı ifādelerinden telezzüz idüp, Ḳabaḫulaḫ-zāde Efendi'ye muşāheret ile qarın-i izdiyād-ı qarābet ve Şerif Efendi'den nā'il-i şeref-i mülāzemet olup, kırık aḫçe medreseden munfaşıl iken elli yedi Şa'bān'ında Ferhād Paşa-zāde Efendi yerine Ferhād Paşa Medresesi'yle bekām, elli toḫuz Şa'bān'ında Āvāre-zāde Efendi yerine Şāḫkulu Medresesi'yle vāşıl-ı merām oldı. Altmış Zi'l-ka'de'sinde Şāh-ı Ḥübān Medresesi'yle şādān olup, altmış iki Zi'l-ka'de'sinde yerinde i'tibāra şāyān görildi. Altmış üç Cemāzi'l-ülā'sında Pirī Paşa Medresesi'ne nā'il olup, altmış altı Şa'bān'ında Ḥānḫāh Medresesi'yle vālā-ḫadr oldı. Sene-i merḫūme Şevvāl'inde Şāḫn-ı Şemāniyye'ye ḫırām idüp, altmış yedi Receb'inde Bayram Paşa Medresesi'yle nā'il-i merām [214a] oldı. Altmış sekiz Şa'bān'ında Muşlī Efendi yerine Ḳāsım Paşa Medresesi'yle terfi' olunup, altmış toḫuz Şa'bān'ında Ḥalebī Muştafā Efendi yerine Şāh-zāde Medresesi'ne ferş-i seccāde-i ifāde itmişler idi. Yetmiş Muḫarrem'inde Ḳara Muştafā Paşa Medresesi iḫsān olunup, yetmiş bir Muḫarrem'inde Şarı 'Abdu'llāh Efendi yerine Vefā dārü'l-ifādesinde revnaḫ-baḫşā, yetmiş iki Şevvāl'inde Çeşmī-zāde Efendi yerine Süleymāniyye Medresesi'ne ziyet-efzā olmuş idi. Yetmiş üç Receb'inde Ḥalebü's-şehbā ḫükümeti tefviz olunup, yetmiş beş Muḫarrem'inde ma'zül ve yerlerine 'Oşmān-zāde Feyzu'llāh Efendi mevşül oldı.

Yetmiş sekiz evāsıtında Begbāzārı arpalığı ta‘yın olındı. Sene-i mezbūre evāhırinde selefī Çeşmī-zāde Efendi yerine Burusa’da mesned-nişin-i şerī‘at olmuş idi. Yetmiş tokuz Şevvāl’inde Tezkireci Mehemmed Efendi yerine İzmir’e naql ve yerlerine Hāmid Efendi vaşl olındı. Sene-i mezbūre Zī’l-ħicce’sinde ‘azl ve yerlerine Hānım-zāde Efendi vaşl olındı. Seksen bir Receb’inde Ankaravī Mehemmed Efendi yerine Mısr-ı zātü’l-ehrām kazāsıyla ikrām olup, seksen iki Receb’inde Mekke-i Mükerrreme’ye naql ile ta‘zīm ve ihtirām olındılar. Seksen üç Muħarrem’inde şāh-ı evreng-i vücūdı ħal‘-i ħil‘at-i müste‘ār ve serīr-i ‘izz ü ‘tibārdan bedel-i tahta ten-şüy üzre qarār eyledi.

Mevlānā-yı merķūm ‘ilm ü fażlla mevsūm, sīret ü serīreti memdūh u maħmūd, efrād-ı ‘ulemādan ma‘dūd idi.

Maħdūmları

Hālen mūşıla-i Süleymāniyye ile İbrāhīm Paşa Sarāyı müderrisi maħdūmları vardır. Der-i Ĥaķķ’a şalāh u diyānetle ma‘rūf ve mehāsin-i aħlāk ile mevşūf, meşāgil-i ‘ilmiyyeye müştağil, taħşil-i kemāle şifte-dildir.

Bahāyī Efendi Birāderi Aħmed Efendi

el-Mevlā Aħmed. Tabaka-i Sultān Mehemmed Hānī’de bu mecellede zīver-i şükūfezār-i suṭūr olan merķūm Bahāyī Efendi’nün şınv-ı kihteri ve Yahyā Efendi’nün birāder-i mihteri Aħmed Efendi’dür. Nağd-i ‘ömr-i bī-bahāsın kesb-i ‘ulūma maşrūf ve ‘inān-ı ‘azīmetin semt-i ma‘rifete ma‘ṭūf idüp, Şeyhü’l-İslām Ebū Sa‘īd Efendi ħıdmetlerine vāşıl ve şeref-i mülāzemetlerine nā’ıl olup, kırk aķçe medreseden ma‘zül ve müteraķķıb-ı vuşul-i me’mül iken biñ kırk Zī’l-ħicce’sinde ibtidā Mehemmed Ağa Medresesi iħsān olup, ba‘dehū tarīķ-ı kazāya sülūk-i rızā-dādeleri olmağın kalem-rev-i Rūm-ı cennet-rūsūmda Siroz ve Üsküb ve iki def‘a Tırhala kazālarında şāhib-i ħüküm ü imzā olduķdan soñra biñ altmış Şa‘bān’ında Kāsım Paşalı ‘Abdu’llāh Efendi yerine Yeñişehr kazāsı dest-i ħükümetlerine tefvīz olındı. Altmış bir Cemāzi’l-ülā’sında ma‘zül ve yerlerine Süleymāniyye’den Zekāyī Aħmed Efendi mevşül oldı. [214b] Sene-i mezbūre Şafer’inde Mekke-i Mükerrreme pāyesiyle tekrīm olup, altmış üç Zī’l-ka‘de’sinde ‘Oşmān-zāde Efendi yerine Şām-ı cennet-meşāma revnaķ-baħşā olmuş idi. Altmış dört Cemāzi’l-ülā’sında Şa‘rānī-zāde Mehemmed Efendi yerine Halebü’ş-şehbā’ya naql ve yerine Yahyā-zāde Efendi naşb olındı. Altmış beş Cemāzi’l-ülā’sında

Feyzu'llāh Efendi yerine İstanbul pāyesiyle Ġalata'ya naql olunup, sene-i mezbūre Ramazān'ında Menemen ve Foçalar arpalığı ta'yīniyle 'azl ve yerlerine Mes'ūd Efendi naşb olındı. Altmış sekiz Şa'bān'ında 'Acem Mehemmed Efendi yerine Mışr-ı zātü'l-ehrām kazāsıyla ikrām olunup, yetmiş Şafer'inde ma'zül ve yerlerine H'āce Şalāh-zāde Efendi mevşül oldı. Yetmiş iki Ramazān'ında Ebu's-su'ūd-zāde üzerinden Bolı arpalığı bunlara 'ināyet olındı. Yetmiş dört Şafer'inde 'İzzetī Efendi yerine İstanbul kazāsıyla mükerrem olmuş idi. Sene-i mezbūre Cemāzi'l-āhire'sinde 'Ayntāb arpalığıyla ref olunup, yerlerine 'İsā Efendi vaşl olındı. Yetmiş altı Rebī'ü'l-āhīr'inde arpalığı Hezarğrad ve 'Oşmānbāzārı kazālarına tebdil ve bir sene mürürından soñra Uzuncaova ilhākıyla Gümülcine kazāsına tağyir ü taḥvīl olunup, güzārende-i eyyām ü leyāl iken seksen dört evāhīrinde 'ömri āhīr ve dem-beste-i menāhīr olup, Hāzret-i Eyyüb-i Enşārī 'aleyhi rahmetü'l-Bārī civārında medfūndur.

Mevlānā-yı merķūm dāhīl-i erbāb-ı rūsūm, ḥoş-ṭab' u ḥoş-şoḥbet, mā'il-i vaķār u ḥaşmet idi.

Ḥekīmbaşı-zāde es-Seyyid Mes'ūd Efendi

el-Mevlā Seyyid Mes'ūd İbnü's-Seyyid Mehemmed. Vālidī aḥvāline zafer-yāb olunmamağla zīkr olunmamış idi. Ancaķ kırķ sekiz tārīḥinde ešnā-yı sefer-i Bağdād'da ber-ḥaseb-i ḥūkm-i hümāyūn on dirhemden ziyāde afyon isti'māl itmegın te'sīr-i hevā-yı fenā ile cism ü cānuñ mizāc-ı 'ālem-i imkāndan izāle iden Re'īsü'l-eṭībā Seyyid Mehemmed Efendi'nüñ maḥdūm-ı mes'ūdı ve netice-i muḳaddemāt-ı zāt-ı bih-būdıdır. "İbnü'l-ḥekīm nışfü'l-ḥekīm" feḥvāsı üzere fā'ide-i kānūn u şifā ve mu'ālece vü tedbīr-i merzāda babasınuñ ta'līmī üzre ṭab'-ı fehmi kāmīl olup, külliyāt-ı 'ilm-i ṭıbbā zihni ḥāvī vü şāmil olduğdan soñra Uzun Ḥasan Efendi'den telemmüz ve şekkeristān-ı ifādelerinden telezzüz idüp, taḥşīl-i 'ilm ü edeb ve tekmīl-i fażl ü edeb itdükde Ebū Sa'id Efendi'den şeref-i mülāzemet ile tekrīm olunup, kırķ aķçe medreseye vāşıl, andan daḥi munfaşıl iken altmış ṭoķuz Şafer'inde Çavuş-zāde Muştafā Efendi yerine Kādī Maḥmūd Medresesi'yle bekām, yetmiş iki Şafer'inde Ḥalıcı-zāde Efendi maḥlūlinden Merdūmiyye Medresesi'yle vāşıl-ı [215a] merām oldı. Yetmiş dört Cemāzi'l-āhire'sinde Maḥmūd Efendi yerine Hāşoṭabaşı Medresesi iḥsān olındı. Yetmiş beş Muḥarrem'inde Kāra Mūsā-zāde Efendi yerine Ḥasan Efendi Medresesi in'ām olunup, yetmiş altı Cemāzi'l-āhire'sinde Nedīm Efendi yerine Beşiktaş Sinān Paşası ile ikrām

olındı. Yetmiş tokuz Rebî'ü'l-evvel'inde Kârakaş Efendi yerine Muştafâ Ağa Medresesi'ne pây-ı himmet kıomış idi. Seksen Rebî'ü'l-âhır'inde Tevfikî-zâde Efendi yerine Şahn-ı Semâniyye'ye hırâm idüp, seksen bir Zî'l-ħicce'sinde Anıakî Muştafâ Efendi yerine Meħemmed Paşa Medresesi'yle kâm-revâ, seksen üç Receb'inde Siyâhî Efendi yerine 'Alî Paşa-yı 'Atîk Medresesi'nde revnak-bahşâ oldu. Sene-i mezbûre Şa'bân'ında intikâl ve civâr-ı rahmet-i Rahmân'a irtihâl itmiş idi. Medrese-i maħlûle A'rec Efendi'ye virildi.

Menkıbe

Menkıldür ki Re'îsü'l-e'tıbbâ Şâlih Efendi fevt olduğda, bunlar yerine şabîb-i sultânî olmak üzere Edrine'ye da'vet olunup, sürür-ı tâm ile Silivri nâm menzile varduğlarında ol manşıb-ı celîl ile Ğayâtî-zâde Muştafâ Efendi tebcîl ve bunlar 'avdet ile tezlîl olduğu Ğaberi vâşıl-ı sem'î olduğda, Ğaşıl olan infî'âl tâm iki ay mıkdârı Ğastelikden řoñra sebeb-i Ğimâm olmış idi.

Mevlânâ-yı mezbûr 'ilm ü fazlla meşhûr, kıânûn-ı mu'âlece-i merzâya vâkıf ve kıa'ide-i şıfâ-yı maħrûrata 'ârif, zâbıt-ı esbâb u 'alâmât, câmi'-i fûnûn u mu'âlecât, seyyid-i şaħîħü'n-neseb, zât-ı sûtûde-Ğaseb idi.

Çavuş-zâde 'Osman Efendi

el-Mevlâ 'Osman. Maħrûse-i Burusa'da sâhil-i vücûda vürüd ve 'arz-ı cemâl-i şühüd iden Çavuş-zâde 'Osman Efendi'dür. Taħşîl-i şimârr-ı fezâ'il ü ma'ârif ve tekmîl-i şî'âr-ı zarâ'if ü le'tâ'if eyledükde Şeyħü'l-İslâm Aħî-zâde Ğüseyn Efendi'den şeref-i mülâzemeti nâ'il ve kırık akçe medreseye vâşıl, andan daħi munfaşıl iken elli altı Şevvâl'inde Çeşmî-zâde Efendi yerine Raħîkî Ğâricine 'âric olup, elli yedi Şa'bân'ında Velî-zâde Efendi yerine Ğüseyn Efendi Medresesi'yle bekâm, elli tokuz Receb'inde Âvâre-zâde Mes'ûd Efendi yerine Koca Muştafâ Paşa Medresesi'yle nâ'ilü'l-merâm olmuş idi. Altmış iki Muħarrem'inde Bosnevî Aħmed Efendi yerine şahn medresesiyle müşerref olup, altmış üç Ramazân'ında selef-i sâlifî Çeşmî-zâde Efendi yerine Şâh Sultân Medresesi şâyân görildi. Altmış beş Ramazân'ında Muħteşem Efendi yerine Koca Muştafâ Paşa Medresesi ihsân olunup, altmış sekiz Receb'inde Ğüsâm-zâde Efendi yerine Süleymâniyye ile terfî' olındı. Yetmiş Şafer'inde Yeñişehr kıazâsı tevcîhiyle ta'zîm olındı. Sene-i mezbûre Zî'l-ħicce'sinde [215b] ma'zûl ve yerlerine Şafvetî Efendi mevşûl oldu. Yetmiş beş Muħarrem'inde Kıabaķulaķ-zâde Efendi yerine Mekke-i

Mükerreme pāyesiyle Haleb kazāsı ‘ināyet olunduğda kabûlden ibā ve sū-yı edebın ifşā itmekle bi’z-zarûre cezîre-i Kıbrıs’a nefy ile te’dîb ve iclā-yı vaţan ile ta’zîb olunmuş idi. İki sene mekş ü ārāmdan sonra İstanbul’a dāhil ve yetmiş yedi Şevvāl’inde Muşlî Efendi yerine Ğalaţa kazāsına vāsıl oldu. Yetmiş sekiz Cemāzi’l-âhire’sinde Ankaravî Mehemmed Efendi yerine Burusa’ya nakl olunup, yeri Çeşmî-zāde Efendi’ye virilüp, kabûl itmemekle Ca’fer-zāde Efendi mevşûl oldu. Sene-i mezbûre Ramazān’ında ‘azl ve yerlerine Çeşmî-zāde Efendi naşb olındı. Bunlara Beyāzî-zāde Efendi maħlûlinden Ergene arpalığı ‘ināyet olındı. Ba’dehū manşib talebiyle maħmiyye-i Edrine’ye revān ve ⁹¹⁷ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ ma’nā-yı şerîfi ‘ıyān olup, seksen dört ĥudūdında manşib-ı ĥayātından daħi munfaşıl ve maħall-i ĥāmūşāna muttaşıl oldu. Maħmiyye-i mezbûrede Üç Şerefeli miħrābı karşıusunda hedef-i tîr-i du’ā olan maħalde medfûndur.

Mevlānā-yı mezbûr ‘ilmde emşāline müşāreketle meşhûr, emvāl-i keşîreye mālîk, kütüb-i nefîse cem’ine sālîk, kazālarında ‘afîf, ehl-i keyf olmağla ke[y]fî geçdükte mütehevvir ve ĥafîf idi.

Ĥanım-zāde Mehemmed Efendi

el-Mevlā Mehemmed. Dārü’s-salţanatü’l-‘aliyye Koştantıniyyetü’l-maħmiyye merāhilinden Silivri nām kasabadan neş’et ve Ĥanım-zāde dimekle şöhret bulan Pîrî Paşa aħfādından Mehemmed Efendi’dür. Niçe zamān Vefālî Emîr Efendi’nün ĥacr-i terbiyelerinde ser-māye-i fażl ü ‘irfāna mālîk ve tarîķ-ı sa’ādet-refîķe sālîk olduğda, Çeşmî-zāde Efendi fevtinden mülāzım ve tehyi’e-sāz-ı levāzım olmuş idi. Aĥz-ı medāris ve devr-i mecālîs iderek altmış yedi Receb’inde İmām-zāde ‘Abdü’l-ķādir Efendi yerine şāniyye-i Zekerıyyā Medresesi in’ām olındı. Altmış sekiz ĥudūdında Maħmūd-zāde Efendi yerine Efdāl-zāde Medresesi’yle taħşîl-i merām idüp, altmış toķuz Cemāzi’l-ülā’sında Pîrî Paşa Medresesi iħsān olunmuş idi. Yetmiş bir Şa’bān’ında İşĥāķ-zāde Efendi yerine Siyāvuş Paşa Medresesi’ne nā’il, yetmiş iki Şevvāl’inde Bostān-zāde Ebū Bekr Efendi yerine Şaĥn-ı Şemāniyye’nün birine vāşıl oldu. Yetmiş üç Receb’inde Kāzdağî ‘Abdu’llāh Efendi yerine Mehemmed Paşa Medresesi’ne terfî‘ olunup, yetmiş beş Muħarrem’inde Mollā-zāde Ĥasan Efendi yerine Şāh Sulţān Medresesi’yle tevķî‘ olındı. Yetmiş altı Şevvāl’inde Mîrzā Mehemmed Efendi yerine Kāra Muştāfā Paşa Medresesi’yle tekrîm, yetmiş yedi Ramazān’ında Kudsî- [216a] zāde Efendi tezkirecisi

⁹¹⁷ *Kur’ân-ı Kerîm, Lokman Sûresi, 31/34*, “Yine hiç kimse nerede öleceğini bilemez.”

Meħemmed Efendi yerine Hāšekī Sultān Medresesi'yle tefhīm olındı. Yetmiş tokuz Şafer'inde Kevākibī-zāde Şeyh Meħemmed Efendi yerine Süleymāniyye Medresesi 'ināyet olındı. Sene-i mezbūre Şevvāl'inde Kabaķulak-zāde Efendi yerine Şām-ı şeref-encām pāyesiyle İzmir kazāsı tevcih olındı. Seksen bir Ramazān'ında ma'zül ve yerlerine Kāsım-zāde Efendi mevşül oldu. Seksen beş Ramazān'ında Cısr-i Ergene arpalığı ta'yin olınmış iken Şadr-ı A'zam Fāzıl Aħmed Paşa irādesiyle bir hafta sonra āhara tevcih olındı. Sene-i mezbūre ĥudūdında 'āzim-i dārü'l-ħulūd olup, cilvegāh-ı şühüddan nābūd oldu. Silivri'de peder ve māderi binā eyledüğü cāmi'-i şerif sāhasında medfūndur.

Mevlānā-yı mezbūr Ĥanım-zāde dimekle meşhūr, 'ilmi miyāne, tarz u tavrı vezirāne idi.

Mervīdür ki on beş kadar gümüş kuşaklı, beli ĥançerli, sāde-rū ĥıdmetkār ile mümtāz ve beyne'l-aķrān ser-efrāz imiş.

Küçük Bolevī Efendi

el-Mevlā Muştafā. Bolevī'dür. Taħşil-i fażl ü kemāle sa'y ü ictihād ve ābyārī-i feyz-i Ĥudā-dād ile tekmil eyledükde biñ kırk dört tārīhinde dārü's-saltānaya gelüp, esātize-i 'aşrdan Kiçi Meħemmed Efendi merħūmdan ve Şeyhü'l-İslām olan Bolevī Muştafā Efendi'den telemmüz ve ĥand-i ma'ād-i ifādelerinden telezzüz itmiş idi. el-Ĥāletü hāzihī elli beş ĥudūdında Şeyhü'l-İslām Mu'īd Aħmed Efendi teşriflerinden mü'lāzım ve tarīķ-ı tadrise 'āzim olup, ba'de tekmile'l-medāris kırk aķçe medreseye mevşül, andan daħi ma'zül iken Ĥāşköy nām ĥaryede vāķı'a Maħmūd Paşa Medresesi ĥāricine 'āric olmuş iken ref' olunup, bir sene mürürdan soñra altmış yedi tārīhinde yine medrese-i mezbūre 'ināyet ve ĥareket i'tibār olındı. Ba'dehū İstanbul'da Fāţıma Sultān Medresesi iħsān olındı. Yetmiş iki Şevvāl'inde Piri Paşa Medresesi in'ām olındı. Andan Ĥaydar Paşa Medresesi'ne nā'il, ba'dehū Dāvūd Paşa Medresesi'ne vāşıl oldu. Yetmiş beş Muħarrem'inde Şahn-ı Semāniyye'ye ĥıram idüp, yetmiş altı Zı'l-ħicce'sinde Meħemmed Paşa Medresesi'yle taħşil-i merām eyledi. Yetmiş tokuz Rebī'ü'l-evvel'inde Şāh Sultān Medresesi iħsān olınmış idi. Seksen dört Zı'l-ħicce'sinde intikāl eyleyüp, Kemāl Paşa-zāde merħūm civārında mütevārī-i ĥāk-i pāk oldu.

Mevlānā-yı merķūm ‘ilm ü fazlla mevsūm, faķīh-i sālih, merd-i müflih idi. Bolevī Efendi’ye hem-şehrī olmaķ taķrībīyle қаđī-‘askerliginde mektūbcılık hıdmeti [216b] ve fetvālarında emāneti bunlara sipāriş eylemiş idi.

Mervīdür ki evķāt-ı hāmseyi Ayaşofya Cāmi‘i’nde edā, encāmında dest-i du‘āsın güşāde-i dergāh-ı Hūdā idüp, “Yā Rab! Baña қазā naşīb itme, idersen Haremeyn-i Şerīfeyn’den birini eyle” diyü niyāz idermiş.

Arpacı-zāde ‘Alī Efendi

el-Mevlā ‘Alī İbn Aħmed. İnebolılı’dur. Biñ toķuz hūdūdında maṭla‘-ı vücūddan bedīdār olup, vālidī arpacı olmağla Arpacı-zāde ‘unvānıyla şöhret-şi‘ār olmuş idi. Sābıķū’t-terceme şadr-ı ‘ālī-ķadr Bebr birāderi Hāsan Efendi’den iħrāz-ı şeref-i mülāzemet ve ṭarīķ-ı tadrīse ‘azīmet eyleyüp, kırķ aķçe medreseye vāşıl, andan daħi munfaşıl iken altmış iki Ramazān’ında Fikrī birāderi Hüseyn Efendi yerine Behrāmiyye Medresesi hāriciyle bekām, altmış altı Şa‘bān’ında ‘Atā-zāde Efendi yerine Ferhād Paşa Medresesi’ne hareket ile nā’il-i merām oldu. Altmış yedi Şa‘bān’ında Hābīl-zāde Efendi yerine sāniye-i Zekerıyyā müderrisi olup, altmış toķuz Zī’l-ħicce’sinde Şofyalı İbrāhīm Efendi yerine Maħmūd Efendi Medresesi iħşān olunup, yetmiş Receb’inde ‘Abdü’l-celīl Efendi yerine Ūlā-yı Zekerıyyā Efendi müderrisi olmuş idi. Yetmiş iki Şevvāl’inde Serħadlı Muşafā Efendi yerine Belğrad қазāsıyla ber-murād olup, yetmiş dōrt hūdūdında munfaşıl ve yerine ‘Abdü’l-hādī Efendi vāşıl oldu. Andan Қayşeriyye қазāsı iħşān olunmuş idi. Yetmiş altı Ramazān’ında ma‘zūl ve yerlerine Ca‘fer-zāde Efendi mevşūl oldu. Seksen bir hūdūdında intikāl eyledi.

Mevlānā-yı mezbūr şalāh-ı hālle meşhūr idi.

Қız ‘Alī Efendi

Vilāyet-i Rūmili’nde Yeñişehr eṭrāfında secdegāh-ı vücūda rū-nihāde ve miyān-ı nāsda Қız ‘Alī dimekle şöhret-dāde olup, kesb-i sermāye-i isti‘dād ve taħşīl-i ‘ilm ü ‘irfāna bezl-i ictihād eyleyüp, Uzun Hāsan Efendi’den daħi telemmüz ve қand-i ma‘ād-i ifādeleriyle telezzüz itmiş idi. el-Hāletü hāzihi Aħmed Fikrī Efendi’ye dānişmend olup, kırķ toķuz tārīhinde Üsküdar Vālidesi Medresesi’nde mu‘īd ve elli tārīhinde neyl-i mülāzemetle müstefīd olmuş idi. Ba‘de tekmīle’l-medāris kırķ aķçe medreseden ma‘zūlen altmış dōrt Şa‘bān’ında Dārü’l-ħadış-i ‘Oşmān Efendi hāricine ‘āric olup,

altmış yedi Muḥarrem’inde yerinde ḫareket i‘tibār olup, sene-i mezbûre Receb’inde yine yerinde dāḫil i‘tibārıyla mübtehic oldu. Altmış sekiz Receb’inde Kebîrî-zāde Efendi yerine Ḥādîm Ḥasan Paşa Medresesi’ne vāşıl, yetmiş bir Muḥarrem’inde [217a] Öreke-zāde Efendi yerine Ḳahriyye Medresesi’ne nā’il oldu. Yetmiş üç Receb’inde İmām-zāde Efendi yerine ‘alā ṭarîḳi’l-mübādele şaḫna geldiler. Yetmiş dört Cemāzi’l-âḫire’sinde Murād Paşa-yı ‘Atîḳ müderrisi Yūsuf Efendi ile münāḳale itdirildi. Yetmiş altı Cemāzi’l-âḫire’sinde Edrinevî Aḫmed Efendi yerine Zāl Paşa Medresesi iḫsân olındı. Yetmiş sekiz Zî’l-ḳa‘de’sinde Şāh-zāde Medresesi’ne ferş-i seccāde idüp, seksen bir Cemāzi’l-ülâ’sında A‘rec ‘Ömer Efendi yerine Süleymāniyye Medresesi’yle mazḫar-ı ikrām oldu. Seksen bir Zî’l-ḫicce’sinde vālid-i cāmi‘ü’l-ḫurūf yerine Dārü’l-ḫadîş-i Süleymāniyye ile iḫtirām olındı. Seksen üç Rebî‘ü’l-evvel’inde Aḳ Maḫmūd Efendi ḫazretleri yerine Ḥalebü’ş-şebbā ḳazāsı ‘ināyet olup, ba‘de’l-vuşul on beş gün taşarrufundan soñra terk-i ārāyiş-i cihān-ı fānî ve ‘azm-i nüzhetgāh-ı cāvidānî ḳılıp, Şālîḫler nām maḫalde defn olındı. Sinîn-i ‘ömrleri ‘ıḳd-i sādîsi mütecāvîzdür.

Mevlānā-yı mezbûr ‘ilm-i fıḫha intisābla meşhûr, ekşer-i fûnûn-ı nāfi‘ada müşārik-i emşāl, keşret-i niyābet sebebiyle fenn-i şukûkda bālîg-i mebālîg-i ricāl, ma‘ārif-i celîle ile āşinā, ‘ilm-i şerîfe şedîdü’l-i‘tinā idi.

Şāmî ‘Abdü’l-laṭîf Efendi

el-Mevlā ‘Abdü’l-laṭîf bin ‘Abdü’l-bāḳî el-Ba‘lî el-Ḥanefî el-ma‘rûf bi’l-Bahāyî. Medîne-i Şām-ı cennet-meşāmndan bedîd ve vāşıl-ı rûtbe-i dāniş ü dîd olduğda, Ba‘lbek nām beldeye irtiḫāl ve tekmîl-i ‘ulûm-ı zāhireye iştiḡāl ve fûnûn-ı edebiyeyi iḳmāl eyleyüp, mālîk-i ser-māye-i isti‘dād ve vāşıl-ı şabîḫatü’l-‘îd murād olduğdan soñra dārü’l-mülk-i İstanbul’a vāşıl ve şadrü’l-ifāde Şeyḫü’l-İslām Minḳārî-zāde Efendi Āsitānesi’ne dāḫil olup, ḫıdmetlerinde şem‘-i meclis gibi kā’im ve istifāza-i pertev-i ‘ināyetlerinden mülāzım olup, sālîḳ-i ṭarîḳ-ı ḳazā ve nā’il-i mertebe-i ḫükm ü imzā oldu. Ḳaşabāt-ı Rûm-ı maḫrûsetü’l-etṛāfda iḫrāz-ı ḳaşabātü’s-sebaḳ-ı ‘adl ü inşāf itdükden soñra Ṭrablus Şām mevleviyyetiyle mazḫar-ı ikrām-ı kirām oldılar. Ba‘de’l-‘azl ve’l-infişāl yetmiş beş ḫudūdında ma‘zûl ve yerlerine Şadrü’d-dîn-zāde Efendi vāşıl oldu. Yetmiş yedi Ramazân’ında Başmaḳcî-zāde maḫdûmı yerine Belḡrad-ı behişt-âbād ḳazāsı virildi. Yetmiş sekiz Cemāzi’l-âḫire’sinde munfaşıl ve yerlerine Nisbetî ‘Alî Efendi vāşıl oldu. Seksen bir Zî’l-ḫicce’sinde Hābil-zāde Efendi yerine Filibe ḳazāsı

‘ināyetiyle ta‘zīm olındı. Ğurre-i Muḥarremü’l-ḥarāmında manşıba dāḥil ve on yedinci gün dāyin-i ecel teḳazāsıyla dārü’l-emn-i cināna [217b] vāşıl oldı.

Mevlānā-yı mezbūr fażilet-i ‘ilmiyye ile meşhūr, ‘ālim ü fāzıl, kāmil ü mükemmil idi.

Āşār-ı ‘ilmiyyelerinden *İsti‘ārāt*, *Metn-i Menār* nazımları ve üzerine şerḫi vardur ve bundan mā‘adā ḳaşā’id-i ‘Arabiyye’si bī-nihāyedür.

A‘ḳābinden ... Çelebi kesb-i ser-māye-i isti‘dād ve levāzım-ı ṭarīḳı i‘dād eyledükde ... Efendi’dan mülāzemetle kām-revā ve ol daḫi sālīk-i meslek-i ḳazā olup, el-ān ḳaṭar-ı Rūm-ı cennet-rūsūmda ... manşıbdan ma‘zūldür.

Re’isü’l-eṭıbbā Ḥalebī Şālīḫ Efendi

el-Mevlā Şālīḫ bin Naşru’llāḫ el-Ma‘rūf bi-İbn Sülüm. Ḥāk-i pāk-i Ḥalebü’ş-sehbā’dan ḳarīn-i zuḫūr ve diyārında İbn Sülüm dimekle meşhūr olmış idi. Evā’il-i ḫālinde leb-teşne-i zülāl-i fūnūn ve mülāzım-ı ser-çeşme-i ‘ulūm-ı mefrūz u mesnūn olup, nihāl-i istiḫālī ḫaṭıre-i ‘ıffet ü şalāḫdan ser-efrāz ve beyne’l-aḳrān isti‘dād-ı zātī ile mümtāz olduğdan şoñra fenn-i levāzımü’l-intisāb-ı tıbbā gūşış ve hekimāne verziş eyleyüp, biraz zamān ol belde dārü’ş-şifāsında ticāret-i tecārüb ile ser-māyedār olduğda, Sultān Meḫemmed Ḥān Dārü’ş-şifāsı’nda re’isü’l-eṭıbbā ve devā-yı ber’ü’s-sā‘esi şifāsāz-ı her marāzī olup, ba‘deḫü eṭıbbā-yı sultāniye zümresine iltihāk ve aḫz-ı vazıfe-i istiḫkāk itmiş idi. Ṭabīb-i sultānī Ḥammāl-zāde Efendi yerine re’isü’l-eṭıbbā naşb olındı. Bā‘iş-i ezā ve menn olan menaşıb-ı dünyeviyyeden keşide-dāmen olup, münāsib arpalıḳlar ile ḳāni‘ ve ‘ilm-i edyān ve fenn-i ebdān ile ḫaste-dilān ve şikeste-mizāc olanlara menfa‘at üzre güzārende-i eyyām ü leyāl iken biñ seksen Rebī‘ü’l-āḫir’inüñ üçüncü günü ṭabīb-i ṭabī‘atı tedbīr-i bedende ḳaşır ve perişān-ı terkīb-i ‘anāşır oldı. Yeñişehr’de medfūndur.

Mevlānā-yı merḳūm ma‘ārif ü ‘ulūm ile mevsūm, edīb ü ḳāni‘, mükrim, mütevāzı‘ idi.

Āşārından tıbbā *Ġāyetü’l-beyān* ismiyle mevsūm Türkī te’lif-i celil ve eşer-i cemīli mu‘teberdür.

Ḳudsī-zāde Şeyḫ Meḫemmed Efendi

el-Mevlā Şeyḫ Meḫemmed İbnü'l-Mevlā Meḫemmed Ḳudsī İbn Aḫmed. Bin otuz târiḫinde Sultān 'Oşmān Ḥān-ı Ğāzī ile Leh Seferi'nde Anaḫolı şadāretiyle mülāzım-ı rikāb-ı hümāyūn olan Mollā 'Alī Efendi ser-ḫadd-i Boğdan'da Kemāl Efendi yerine Rūm'a naḫl olınuḫda münḫal olan şadāret emri āsitāne ḫarafına irsāl olınuḫda berīd-i müjde-resān na'şlarına rāst geldüğü şāḫibü'l-feşāḫatü'l-ḫudsiyye emirü'l-mecālisi'l-ünsiyye Ḳudsī Meḫemmed Efendi'nüñ maḫdūmı ve Emīr Buḫārī 'aleyhi raḫmetü'l-Bārī ḫazretlerinüñ dāmādı ve ḫalīfe-i ḫulefā-yı irşadı eş-Şeyḫ Maḫmūd Efendi'nüñ [218a] kerīme-zādesi Nişāncı-zāde Aḫmed Efendi'nüñ nebīre-i nezāḫat-rūsūmı naḫl-i ser-sebz-i çemen-i şuffe-i ercümendi seyyid-i eyyid Ḳudsī-zāde Şeyḫ Meḫemmed Efendi'dür ve bu daḫi müteḫarrir ve şābitdür ki Burusa'da āsūde olup, Emīr Sultān dimekle ma'rūf olan Ḥazret-i Seyyid Meḫemmed-i Buḫārī, Ḥazret-i Şeyḫ Aḫmed-i Buḫārī ḫazretleri ile 'ammu-zāde olmaḫla ḫāyet ḫarābetde olduḫları kendülerden mervī ḫaber-i müselle mü'l-medlūdür. el-Ḥāletü ḫāzihī ol zāt-ı pür-cūduñ teşrif-i 'ālem-i şühūd itdüğü biñ ḫoḫuz târiḫi olup, mişāl-i āfitāb-ı 'ālemtāb maşriḫ-ı meserretten tāli' ve lāmi' olmuş idi. Ḥasbe'l-istiḫā'at vālidı terbiyeleriyle ḫaḫşil-i ma'ārif ü fezā'ile sā'ī ve tekmīl-i ādāb u rūsūma murā'ī olup, Ḥ'āce-i 'Oşmān Ḥānī 'Ömer Efendi'den vāşıl-ı rütbe-i mülāzemet, ba'dehū kırḫ aḫçe ile Behrāmiyye Medresesi'nde seccāde-nişin-i dirāset olmuşlar idi. Ba'dehū biñ otuz Rebī'ü'l-evvel'inde medrese-i mezbūreye bā-teraḫḫī ḫāric elli i' tibāriyla revnaḫ-baḫşā ve bir ḫaç günden şoñra 'Uşşāḫī-zāde 'Abdü'l-'aziz Efendi yerine Yeñi Nişāncı Paşa Medresesi'yle kām-revā oldu. Sene-i mezbūre Şa'bān'ında Kemāl Efendi-zāde yerine Ḥasan Paşa Medresesi'ne ziyet-efzā olup, otuz bir Receb'inde Bāḫī-zāde Efendi yerine medāris-i 'Oşmān'dan birinde dūrer-i şemān nişār itdiler. Şa'bān'da 'azl olunup, yerleri Naḫşbend-zāde Efendi'ye virildi. Otuz üç Cemāzi'l-āḫire'sinde Sinān-zāde Efendi yerine İtmekci-zāde Medresesi'nde mesned-nişin-i ifāde olup, sene-i kāmile tamāmında Burḫān Efendi yerine Muşafā Aḫa Medresesi'yle tekrīm, otuz beş Ramażān'ında Aḫī-zāde maḫdūm-ı kiḫteri Aḫmed Çelebi yerine şāniyen şaḫn medresesiyle ta'zīm olındı. Otuz sekiz Şa'bān'ında Ḳınalı-zāde 'Abdu'r-raḫmān Efendi maḫlūlinden İsmiḫān Sultān pāyesine sāye şalup, otuz ḫoḫuz Zī'l-ḫicce'sinde Ayaşofya müderrisi olup, sene-i mezbūre Zī'l-ḫa'de'sinde selef-i sālifi Bāḫī-zāde Efendi yerine Ḳuds-i Şerīf ḫazāsıyla teşrif olındı. Kırḫ Zī'l-ḫicce'sinde ma'zūl ve yerlerine Ser-maḫfil-zāde Efendi mevşūl

oldı. Kırk üç Şafer’inde ‘Alî Efendi-zâde yerine Filibe kazâsı rızâ-dâdeleri olup, ba’ de kazâe’l-vaţar yerlerine ħalefleri Ser-maĥfil-zâde Efendi geldi. Kırk to uz Şevvâl’inde Şihâb Efendi ref’inden Selanik kazâsı tefvîz olındı. Elli Receb’inde ma’ zül ve yerlerine Sun’î-zâde Efendi mevşül oldu. Elli dört Rebî’ü’l-evvel’inde [218b] Bostân-zâde ‘Abdü’l-kerîm Efendi yerine maĥrûse-i Burusa’da ĥâkim ve pirâye-baĥş-ı meĥâfil ü meĥâkim oldılar. Sene-i mezbûre Zî’l-ka’de’sinde Bahâyî Efendi yerine maĥmiyye-i Edrine’ye naql u taĥvîl ve mañşb-ı maĥlûl ile Şâm’dan munfaşıl ve ‘İşmetî Efendi tebcîl olınmış iken dördüncü gün Edrine kazâsıyla Mısr’dan ma’ zül Bosnevî Şa’bân Efendi kâm-yâb ve bunlar üftâde-i girdâb-ı ıztırâb olmuş idi. Elli yedi Rebî’ül-âĥir’inde Güzelĥişâr ma’-Pravadi arpalık virildi. Sene-i mezbûre Şevvâl’inde Memek-zâde Efendi yerine İstanbul kazâsıyla nâ’il-i me’mûl ve arpalıklarına ‘İşmetî Efendi mevşül oldu. Elli sekiz Muĥarrem’inde müteĥâ’id ve maĥâm-ı ‘âlîlerine Mûlaĥĥab Muştafâ Efendi şâ’id oldu. Altmış Şevvâl’inde Ana olı ĥâdî-‘askeri Hûsâm-zâde ‘Abdu’r-raĥmân Efendi yerine şadr-ı ‘âlî-ĥâdr oldılar. Altmış bir Zî’l-ka’de’sinde Ęabaĥulaĥ-zâde Efendi ref’inden şadr-ı Rûm’a naql ve ĥâyetü’l-ĥâyât-ı merûma neyl müyesser olduĥda, yerlerine Şa’bân Efendi vaşl olındı. Sene-i mezbûre Ramazân’ında maĥâmalarına Ĥanefî Efendi iş’âd ve bunlar Boĥaz-ĥişârı’na irsâl ile ib’âd olındı. Altmış iki Receb’inde ‘avde me’zûn olduĥda, Toĥat kazâsı arpalığıyla cebr-i ĥâtır-ı maĥzûn buyurulduĥda ĥabûlden ibâ ve ‘arz-ı istiĥnâ eylemişler idi. Altmış üç Şafer’inde Muştalîĥ-zâde Efendi üzerinden Pravadi ve Yeñibâzâr arpalıkları ile Süleymâniyye vaĥfından yüz yigirmi beş aĥçe ‘ilâve-i revâtib kılındı. Altmış dört Zî’l-ka’de’sinde Memek-zâde Efendi yerine şâniyen mesned-nişîn-i şadâret-i Rûm oldılar. Altmış beş Şevvâl’inde şadâretten kazâ-yı vaţar kılıp, yerlerine Kemâl Efendi-zâde ĥâdî-‘asker ve bunlara arpalık ta’yîn olunup, altmış altı Cemâzi’l-ülâ’sında Memek-zâde Efendi üzerinden şâniyen Pravadi arpalığı virildi. Altmış yedi Cemâzi’l-ülâ’sında Ęoca Naĥîb-zâde Efendi yerine mañşb-ı neĥâbet-i sâdât-ı kirâm ile tekrîm, Filibe kazâsı arpalığıyla ta’zîm olunduĥda, Beyânî Efendi bu mısrâ’ı târîĥ dimişdür:

Mısrâ’

Necl-i Ęudsî olduñ eşrâfa naĥîb

Sene-i mezbûre Şevvâl’inde arpalıkları Şeyĥü’l-İslâm Bâlî-zâde Efendi’ye virilmek taĥrîbiyle şâlişen Pravadi kazâsına tebdîl ve bir seneden şoñra Varna ilĥâkıyla tebcîl olındı. Seksen beş Cemâzi’l-âĥire’sinde marâz-ı istiskâ sebebiyle şecere-i

müşmirü'l-berere-i vücūdı şarşar-ı küh-endāz-ı fenādan fütāde ve gülberg-i hazān-dīde gibi hāk-i siyāha rü-nihāde olduḡda, hānelerine muttaşıl sāhada defīn-i zīr-i zemīn ve naḡş-ı seng-i [219a] mezārı cedd-i büzürgvārı zāviyesi şeyḡi Feyzī maḡlaş Ḥasan Efendi didüḡi tāriḡ-i güzīn oldu:

Mışrā'

Menzili 'adn ola Ḳudsī-zāde'nün el-Fātiḡa

Ol maḡdūm-ı celīlü's-şān ⁹¹⁸ صببت عليه سجال الغفران, 'umde-i maḡhādīm-i 'ulemā-yı Rūm, hāne-zād-ı hānedān-ı 'ulūm, ḡsünü'l-aḡlāḡ, ṡayyibü'l-a'rāḡ, 'afifü'z-zāt, laṡifü's-simāt, ḡalīm ü selīm, muḡsin ü kerīm idi.

Şadr-ı 'ālī-ḡadr Ḥāce-zāde 'Abdu'llāh Efendi'ye dāmād olmaḡla ḡaylī iştihārı ve erkān-ı devlet-i 'aliyye 'indinde ḡadr ü i'tibārı olduḡundan mā'adā 'ulemā-yı Rūm miyānında aşālet ve 'arāḡatle daḡı ma'lūm ve beyt-i 'atīḡ-i muḡterem gibi mu'azzez ü mükerrrem olup, ekrem-i fezā'il-i beşeriyye olan seḡā vü keremde yegāne ve semāḡatde müfred-i zamāne olmışlar idi:

Nazm

در تر ازوی علی در هم احسانش هم

بر نقود حسنات دو جهان رجحان باد ⁹¹⁹

Āşārlarındandan Şeyḡi maḡlaşı ile Türkī eş'ārı vardır. Bu birkaç beyt nuḡbe-i ḡüftāridur:

Nazm

Seyr-i bāḡa gelür diyü yāri

Serv ta'zīm içün ḡıyām eyler

Şanma zülfiyle ḡālını örter

Şayd-ı 'uşşāḡa anı dām eyler

Diger

Beni gördükce o dil-dār ḡaçar yanumdan

Hele bu vaz'ı uşandurdu beni cānumdan

Diger

Göñül ki 'aşḡ ile dīvāne olduḡın bilmez

O meste döndi ki mestāne olduḡın bilmez

⁹¹⁸ "Rahmet kovaları onun üzerine dökülsün."

⁹¹⁹ "Ali'nin terazisinde onun cömertliḡinin dirhemi bile iki cihan iyiliklerinin akçelerinden üstün olur."

Maḥdūmları

İsm-i sāmileri ve nām-ı nāmileriyle müsemme Şeyḫ Meḥemmed Çelebi ḫalef-i bāhirü’ş-şerefi zuhūr idüp, istifāza-i nūr-ı şu’ūr eyledükde bā-ḫaṭṭ-ı ḫümāyūn sābıķū’t-terceme ‘Abdü’r-raḫīm-zāde Efendi mülāzemetleriyle teşrīf olıduķdan soñra merḫūm Ders-i ‘ām Şālih Efendi’den ve ḫālen Mekke-i Mükerreme ḫazāsıyla tekrīm olınan üstādü’l-emāsil Ḥalīl Efendi ḫazretlerinden taḫşil-i ma’ārif ü ‘ulūm ve i’ dād-ı levāzım-ı ādāb u rūsūm eyledükde biñ seksen altı Ramazān’ında ‘Abdu’llāḫ Efendi yerine Ḥādım Ḥasan Paşa Medresesi’yle kām-revā, seksen ṭoķuz Şa’bān’ında Uzun Ḥasan Efendi dāmādı Aḫmed Efendi yerine Kürkcibaşı Medresesi’ne revnaķ-baḫşā olup, ṭoķsan iki Receb’inde Ḳaplan Paşa imāmı ‘Ömer Efendi yerine Fethiyye Sinān Paşası’yla bekām, ṭoķsan beş Cemāzi’l-āḫire’sinde Ḥāmid Efendi-zāde ref’inden Şaḫn-ı Şemāniyye’nüñ biriyle mażhar-ı ikrām olmışlar idi.

Nazm

Egerçi ḫāne-i pūr-naķşdur sarāy-ı cihān

Velī kitābeleri ⁹²⁰ كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَان

şıdķınca ṭoķsan altı Şevvāl’inüñ yigirmi dördüncü işneyn günü ta’ne-i ṭā’ūndan helāk ve vālid-i mācidi cenbinde üftāde-i ḫāk-i pāk olup, naķş-ı seng-i mezārı bu tāriḫ-i laṭif vāķi’ oldı:

Mışrā’

Mekānın cennet-i ‘adn ide Ḳudsī-zāde’nüñ Mevlā

[219b] Medrese-i maḫlūle Aḫmed Efendi-zāde Meḥemmed Efendi’ye maḫall görildi.

Maḥdūm-ı merķūm ṭālib-i ma’ārif ü ‘ulūm, evzā’ u eṭvārı maķbūl, kesb-i kemāle meşğūl idi.

Serḫadli Muştafā Efendi

el-Mevlā Muştafā. Ser-ḫadd-i İslāmiyye’nüñ birinden zuhūr ve Serḫadli Muştafā Efendi dimekle meşhūr olmuş idi. Ṭariḫ-ı ‘ilme güzer ve ol ḫadd-i bī-pāyāna sefer idüp, Beyāzi Ḥasan Efendi’den iḫrāz-ı şeref-i mülāzemet ve medāris-i resmiyyede edā-yı ḫıdmet itdükden soñra kırk aķçe medreseden ma’zūl ve muntazır-ı neyl-i me’mūl iken

⁹²⁰ Kur’ân-ı Kerîm, Rahmân Sûresi, 89/26 “Yeryüzünde bulunan her canlı yok olacak.”

altmış yedi Cemāzi'l-āhire'sinde Beyāzi-zāde Aḥmed Efendi yerine Yūsuf Paşa Medresesi in'ām olındı. Altmış sekiz Muḥarrem'inde Minḳārī-zāde Efendi dāmādı Muştafā Efendi yerine İbrāhīm Paşa-yı Cedīd Medresesi'yle tecdīd-i sūrūr eyledi. Altmış toḳuz Şa'bān'ında Kevākibī-zāde Şeyḫ Meḥammed Efendi yerine Yaḥyā Efendi Medresesi iḥsān olunmuş idi. Yetmiş Zī'l-ḳa'de'sinde Hevāyī-zāde Efendi yerine Ḳuds-i Şerīf pāyesiyle Belḡrad ḳazāsı 'ināyet olındı. Yetmiş iki Şevvāl'inde ma'zūl ve yerlerine Arpacı 'Alī Efendi mevşūl oldu. Yetmiş üç Ramazān'ında Boşnaḳ Süleymān Efendi yerine Bosna'ya ḳādī olup, yetmiş dört Muḥarrem'inde Anḳaravī Naḳīb Efendi kerīme-zādesi 'Abdu'llāh Efendi yerine Filibe'ye naḳl ü tebdīl ve yerleriyle Medīne-i Münevvere pāyesiyle Ḥāfız 'Abdu'r-raḥmān Efendi tebcīl olındı. Yetmiş beş Şa'bān'ında 'azl ve yerlerine Üsküdarī Maḥmūd Efendi kerīme-zādesi vaşl olındı. Yetmiş yedi Ramazān'ında Ḥüseyn Paşa-zāde İbrāhīm Efendi yerine İzmir ḳazāsıyla tekrīm olunup, yetmiş sekiz Şevvāl'inde ref' olunup, yerleri Ḳudsī-zāde Efendi tezkirecisi Meḥammed Efendi'ye sezā görildi. Seksen bir Muḥarrem'inde Nisbetī 'Alī Efendi yerine şāniyen Belḡrad ḳazāsı virilmiş idi. Seksen dört Zī'l-ḥicce'sinde 'azl olunup, yerlerine Ḥalīl Efendi naşb olındı. Seksen altı ḥudūdında kārban-ı ecel ile serḥadd-i 'uḳbāya vāşıl olup, Mollā Gürānī Cāmi'i sāḥasında defn olındı.

Mevlānā-yı mezbūr ḳadr-i müşterek-i 'ilm ile meşhūr idi. Evā'il-i ḥālinde Köprüli-zādeler Aḥmed Paşa ve Muştafā Paşa'ya teḳarrüb ve intisāb sebebiyle kām-yāb olmuş idi.

Nālī Meḥammed Efendi

el-Mevlā Meḥammed bin 'Oşmān. Bürc-i neyyir-i velāyet ve dürc-i le'ālī-i kerāmet olan Ḳonya şehrinden bedīdār ve Nālī maḥlaşıyla şöhret-şi'ār olan Meḥammed Efendi'dür. Sālik-i ṭarīḳ-ı 'ilm ü efdāl ve ol rāh-ı bī-pāyānda vücūdını nāl idüp, Ḳarabāḡī İshāḳ Efendi'den mülāzım ve ṭarīḳ-ı tadrīse 'āzım olup, kırḳ aḳçe medreseden [220a] munfaşıl iken Vezīr-i A'zam Fāzıl Aḥmed Paşa'ya ba'z-ı ḳaşā'id ve tevārīḥ ihdāsıyla meclislerine duḡūl ile şeref-yāb olup, altmış toḳuz Rebī'ü'l-evvel'inde Ḥacī-zāde Efendi yerine Şeyḫ 'Abdü'l-ḳādir Medresesi'yle kām-yāb oldu. Yetmiş bir Şa'bān'ında Aḥmed Efendi yerine Mesīḥ Paşa Medresesi'yle bekām, yetmiş iki Şevvāl'inde La'lī-zāde 'Abdü'l-'azīz Efendi yerine Cezerī Ḳāsım Paşa Medresesi'yle nā'il-i merām oldu. Yetmiş üç Receb'inde Uzun 'Alī Efendi yerine şāniye-i Zekerıyyā

Medresesi'ne vâşıl, yetmiş beş Muḥarrem'inde 'İşmetî Hüsnî Efendi yerine Yeñi Nişāncı Paşa Medresesi'ne nâ'il oldı. Yetmiş altı Cemāzi'l-âhire'sinde selef-i sālifi Ḥasan Efendi yerine şahn medārisinüñ biriyle tekrîm, yetmiş yedi Ramazān'ında vālidimüz merḥûm yerine Murād Paşa-yı 'Atîk Medresesi ile ta'zîm olındı. Yetmiş tokuz Zî'l-ḥicce'sinde Hābil-zāde Efendi yerine İsmihān Sulṭān Medresesi iḥsān olındı. Seksen Muḥarrem'inde Medīne-i Münevvere kazāsıyla tekrîm olındı. Seksen bir Cemāzi'l-ülā'sında manşıbları Edrineli Yaḥyā-zāde Muştafā Efendi'ye 'ināyet olınduḡda ma'zūlen cānib-i salṭanata rıḫlet itmişler idi.

Āsitāneden taḥavvül-i re'yy sebebiyle Yaḥyā-zāde Efendi Ḳuds-i Şerīf kazāsıyla teşrīf ve bunlar Burusa pāyesiyle manşıb-ı celillerinde ibḳā ile talṭīf olınduḡlarında emri eşnā-yı tarīḳda vuşul bulduḡı menzilden ric'at ve ol belde-i mūkerremede tekrār başı-bisāt-ı şerī'at itdiler. Seksen iki Cemāzi'l-ülā'sında 'azl ve yerlerine Ḥāfız 'Abdu'r-raḥmān Efendi naşb olındı. Seksen beş Ramazān'ında Mūnaḳkaş İbrāhīm Efendi yerine Edrine pāyesiyle Selanik kazāsı 'ināyet olunmuş idi. Seksen altı Cemāzi'l-âhire'sinde intikāl ve ḳable'l-'azl dārü'n-Na'im'e irtihāl eyledükde Maḥkeme civārında Seyfu'llāh Efendi Cāmi'i mezāristānında defn olındı. Yerleri Bosnevî 'Alī Efendi'ye virildi.

Mevlānā-yı mezbūr miyāne-i 'ilmle meşḥūr, emāşil miyānında imtiyāzı meşḥūd, ḳavābil-i 'aşrdan ma'dūd, şā'ir-i māhir, Türkî ve Fārisî iḫtirā'-ı ma'nāya ḳādir, derviş-nihād, pāk-i' tikkād idi.

Āşārından āyāt-ı *Ḳur'āniyye*'den mevzūn heft āyet-i kerīmeden her birini birer ḳıṭ'a ile evvelā zikrlerin efrād, ba'dehū icmālî ma'nā-yı şerīflerin irād itdükden soñra ol āyet-i kerīme ma'nā-yı şerīfine münāsib birer ḳikāye ve 'aḳabinde birer münācāt ile tamām idüp, *Miftāḥ-ı Heftgāne* nām virilmişdür. [220b] Biri daḡı *Tuḫfetü'l-emşāl* dūr ki nazm-ı Türkî ile ḳikāyāt-ı laṭifeyi müştemil eşer-i dil-firībdür. Eş'ārından bu ebyāt nümüne irād olındı:

Nazm

Dil-i zārın nigeh-i ḥasreti bir berberedür

O da aḡyār ile gör ṭālî'imî ber-beredür

Bād virmez dime her tāze nihālî seyr it

Bāḡ-ı vaşluñda o şūḡ keremüñ ber beredür

Vardı çin-i Hoten'e bulmadı bûy-ı zülfün

‘Azmi Nālî dil-i sevdâ-zedenûñ Berber’edür

Şāmî ‘İvâz Efendi

el-Mevlâ ‘İvâz bin Yûsuf. Şām-ı dârü’s-selâmda biñ on dört senesi hudûdında vâlidî intikâl-i dârü’l-hulûd itdükden sonra bunlara cilvegâh-ı vücûda vürüd itmek münâsebetiyle şu‘arâ-yı ‘Arab’dan ba‘z-ı ehibbâsı ⁹²¹ عوض عن أبيه بدا târih-i vilâdet ve ol ismi tevcîh-i işâret itmiş idi. ‘Ulemâ-yı zamânedden kesb-i ‘irfân ve mehâkimde takyîd-i hücec ü denâ’ik ile taḥşîl-i şöret ü şân itdükden sonra İstanbul’a dâhil ve ‘ulemâdan birinden şeref-i mülâzemet vâsıl olup, kırk tokuz Muḥarrem’inde Hızır Çelebi Medresesi’ne ḥâric ile ‘âric oldu. Elli Receb’inde ‘Uşşâkî-zâde Efendi yerine şâniye-i Zekeriyyâ Efendi müderrisi oldu. Elli altı Şevvâl’inde Meḥemmed Ağa Medresesi’ne müderris olup, elli sekiz Cemâzi’l-ülâ’sında Dâvûd Paşa Medresesi’yle taḥşîl-i merâm, altmış Zi’l-ka‘de’sinde Şahn-ı Şemâniyye’ye ḥıram eylediler. Altmış bir Şa‘bân’ında Dârü’l-ḥadîs-i Edrine’ye gönderilüp, altmış beş Şevvâl’inde İlâhî-zâde Efendi yerine ‘Alî Paşa-yı Cedîd Medresesi iḥsân olındı. Altmış yedi Receb’inde Fâzîl Muşlî Efendi yerine Sulṭân Selîm müderrisi olup, sene-i mezbûre Ramazân’ında Ebu’l-beḳâ Efendi yerine Medîne-i Münevvere pâyesiyle Bağdâd-ı behîşt-âbâd ile ikrâm olındı. Lâkin vâlî-i Bağdâd Ḥâşekî Meḥemmed Paşa ile imtizâc itmeyüp, ‘arzıyla ma‘zûl ve yerlerine ‘Arab Yaḥyâ Efendi mevşûl oldu. Yetmiş iki hudûdında Bosnevî Aḥmed Efendi yerine Filibe ḳâḳîsi olup, yetmiş üç ḥilâlinde ‘azl ve yerlerine Ḳoca Naḳîb ḳızı oḒlı Fikrî Efendi naşb olındı. Yetmiş yedi Muḥarrem’inde ḲazdaḒî ‘Abdu’llâh Efendi yerine Medîne-i Münevvere ḳazâsıyla tebcîl olunup, yetmiş sekiz Receb’inde ma‘zûl ve dârü’s-salṭanaya mevşûl olup, Fâzîl Muşlî Efendi maḥlûlinden Edincik bunlara arpalık ta‘yîn olındı. Seksen dört hudûdında dest-i ecelden ḥulâşa mecâl bulmayup, civâr-ı raḥmet-i Raḥmân’a intikâl eyledi. Edrineḳapusu ḥâricinde medfûndur.

Mevlânâ-yı mezbûr ḳadr-i müşterek-i ‘ilm ile meşhûr idi. Fenn-i tıbbâ intisâb [221a] ḳaydına düşüp, terkibât-ı ‘acîbe ve tedbîrât-ı Ḓarîbe icâd ve iḥtirâc eylemiş idi. Ez-ân-cümle marâz-ı istîşkâya mübtelâ olup, bir vechle ‘ilâc-pezir olmaduḒda “Vâfir ḥarpuz ekl idüp, güneşe ḳarşu uyumaḒ ‘ilâc-ı ber’ü’s-sâ‘edür” diyü, ittiḒâzında bu fi‘li

⁹²¹ “Babasına bedel olarak ortaya çıktı.” (Ebced: 1021)

î' tiyād idüp, ber'-i tām taḥşil eylemiş idi diyü, *Hulāşatü'l-eşer* şāhibi naql eylemişdür. Bunuñ emşālî ğarā'ib-i ḥālātı ve Ḥ'āce Naşrū'd-dīn'e müşābih muḍḥikātı vardır.

⁹²² تجاوز الله عنما سلف

Nesrī Meḥemmed Efendi⁹²³

el-Mevlā Meḥemmed. Bolevī'dür. Semt-i ṭab'-ı çāpük-īnānı ile yeksüvār-ı meydān-ı 'ilm ü 'irfān olup, 'ulemā-yı 'aşrdan taḥşil-i kemāl ile vāşıl-ı mertebe-i 'ālū'l-'āl olduḡda, mevālinüñ biri āsitānesine intisāb ve şeref-i mülāzemetlerinden iḥrāz-ı nişāb idüp, kırk aḡçe medreseden munfaşıl iken yetmiş altı Muḥarrem'inde Aḡmed Çavuş Medresesi ibtidā bunlarda iḥdās olunup, ḡāric elli i'tibāryla 'āric, andan Erzurūmī Efendi yerine Ḥāşoṭabaşı Medresesi'yle mübtehic olup, seksen Rebī'ü'l-āḡir'inde Şaḡḡāf Meḥemmed Efendi yerine Fāṭıma Sultān Medresesi iḡsān olındı. Sene-i mezbūre Zī'l-ḡicce'sinde Zekī Aḡmed Efendi yerine Nişāncı Paşa-yı Cedīd Medresesi'yle tekrīm, seksen üç Muḥarrem'inde şaḡn medresesiyle ta'zīm olındı. Seksen dört Receb'inde Kılıç 'Alī Paşa Medresesi'yle kām-revā, seksen beş Ramazān'ında Ḥāşekī Sultān Medresesi'ne revnaḡ-baḡşā olmış idi. Seksen altı Şevvāl'inde milket-i fenādan rıḡlet ve 'idḡāḡ-ı ervāḡa 'azīmet eyleyüp, medreseleri Grebineşī Efendi'ye virilmiş idi.

Mevlānā-yı mezbūr Nesrī Efendi dimekle meşhūr, fā'iz-i gencīne-i 'ulūm, ḡā'iz-i mezāyā-yı mantūḡ u mefhūm, fezā'il-i 'ilmiyye ile ser-efrāz, aḡrānından mümtāz ve vāşıl-ı taḡkīḡ, mā'il-i tedkīḡ, nīk-nefs ve ḡoş-ḡaşlet, pāk-nijād ve şāfi-ṭaviyyet idi. Meşāyih-ı İslām ḡazāratından birḡaçına vekīl-i ders olmaḡla manzūr *Nazar-ı Kımyā* eşerleri vardır.

Seyyid Ḥiḡşālī Efendi

el-Mevlā Seyyid 'Abdu'r-raḡmān. Ḥiḡşālī maḡlaşı ile şehīr ve bu mertebe ile ma'lūm-ı şaḡīr ü kebīrdür. Ḥ'ān-ı 'ilm ü ma'rifetden ḡiḡşemend ve Yaḡyā Efendi'den mülāzemetle behremend olup, kırk aḡçe medreseden ma'zül ve müteraḡḡıb-ı neyl-i me'mūl iken elli dört Receb'inde Ḥ'āce Ṭursun Medresesi'ne nā'il, altmış bir Şa'bān'ında Ḥasan Efendi yerine Pīrī Paşa Medresesi'ne vāşıl oldu. Altmış üç Ramazān'ında yerinde dāḡil i'tibār olunup, altmış yedi Receb'inde müşīla-i şaḡn ile

⁹²² "Allah geçmişlerini affetsin."

⁹²³ **Der-kenār:** Evvel-i müderris bi-medrese-i Aḡmed Çavuş şāhibü't-terceme fi Muḡarrem sene 1076.

Sekbān ‘Alī Medresesi’yle tebcil ve birkaç gün mürüründe Mü’ezzīn-zāde Efendi yerine [221b] Hüseyn Efendi Medresesi’ne tebdil olındı. Altmış sekiz Receb’inde ‘Aşķı Hasan Efendi yerine Mihrümāh müderrisi olup, altmış toķuz Muħarrem’inde ‘Abdü’s-selām Efendi yerine Kayseriyye kazāsı iħsān olındı. Yetmiş Şafer’inde ma‘zül ve yerlerine Küçük Beyāzī Muştafā Efendi mevşül oldu. Ba‘dehū Saķız ve Erzenü’r-rüm kazālarıyla vāşıl-ı merūm olduğdan sonra seksen altı Şevvāl’inde Yūsuf Efendi yerine Eyyüb-i Enşārī kazāsı ‘ināyet olındı. Seksen yedi Cemāzī’l-ülā’sında teslim-i vedī‘a-i cān ve ‘azm-i dārū’l-ķarār-ı cinān eyledükde manşib-ı münħal, cedd-i büzürgvārımız Zeyrek-zāde Efendi mülāzımı Hāfız Muştafā Efendi’ye maħall görildi.

Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm ü fazlla meşhūr, nīk-nefs ve şāfi-fu’ād, seyyid-i pāk-ī tīķād idi.

Āşār-ı cemīlesinden *Mültekā* üzerine şerħi ve Türkī dīvān-ı eş‘ārı vardur.

Mūsā-zāde es-Seyyid Muştafā Efendi

el-Mevlā es-Seyyid Muştafā İbnü’s-Seyyid Mūsā. Civār-ı devlet-i ‘aliyyede Fındıklı nām kıaryede zümre-i küttāb-ı zevī’l-elbābdan seksen iki Rebī‘ü’l-evvel’inde ‘azm-i dārū’l-ķarār iden Mūsā Efendi’nün necībi ve ferzend-i ħasībi Mūsā-zāde dimekle meşhūr es-Seyyid Muştafā Efendi’dür. Taħşil-i sevād ve i‘dād-ı levāzım-ı isti‘dād eyledükde fużalā-yı ‘aşrdan Mollā Çelebi ve Kürd İşħak Efendi ħıdmetlerinde iştiğāl ve her birinden e‘azz-i āmāle ittīşāl eylemiş idi. el-Ĥāletü hāzihī şadr-ı ‘ālī-ķadr Kara Çelebi-zāde Efendi Āsitānesi’ne intisāb ile talebesinden olmağla müstaķilen mülāzemetle kām-yāb olup, yigirmi beş akçe medrese virilmiş idi. Elli sekiz Cemāzī’l-ülā’sında risāle ithāfıyla kırķ akçe ile Şeyħ Sinān Medresesi’ne mevşül, ba‘dehū andan daħi ma‘zül olmuş idi. Altmış yedi Cemāzī’l-āħire’sinde ķaşabalarında vāķı‘a Ebu’l-fāzil Medresesi’yle bekām, yetmiş iki Şevvāl’inde Mantıķī Meħemmed Efendi yerine Kıoncuķ’da İskender Paşa Medresesi’yle nā’il-i merām oldılar. Yetmiş altı Cemāzī’l-āħire’sinde Nāzikī-zāde Muştafā Efendi yerine Ĥammāmiyye müderrisi olup, yetmiş toķuz Rebī‘ü’l-evvel’inde Ca‘fer Ağa Medresesi’ne nā’il, seksen bir Şafer’inde es-Seyyid Aħmed Efendi yerine Rüstem Paşa Medresesi’ne vāşıl oldılar. Sene-i mezbūre Zī’l-ħicce’sinde es-Seyyid Mes‘ūd Efendi yerine Şaħn-ı Şemāniyye’ye ħırām eyledi. Seksen dōrt Zī’l-ħicce’sinde Mihrümāh müderrisi olup, seksen altı Cemāzī’l-ülā’sında

‘āzim-i dergāh-ı Rabb-i Vedūd ve murabba‘-nişin-i mesned-i dārü’l-ḥulūd olduğda, medrese-i maḥlūle [222a] ‘Abdu’llāh-zāde Muştafā Efendi’ye maḥall görildi.

Mevlānā-yı mezbūr faẓilet-i ‘ilmiyye ile meşhūr, bülend-himmet, mā’il-i ‘izz ü ḥaşmet, seyyid-i ‘ālī-neseb, fāzıl-ı vālā-ḥaseb idi. Ekşer-i evḳāti ders ve devre maşrūf olup, niçe zamān ḳavābil-i ‘aşrı irşād ider üstād imiş. ⁹²⁴ رحمة الله عليه

Edrineli Ḥācī Yaḥyā-zāde Efendi

el-Mevlā Aḥmed İbnü’l-Ḥacc Yaḥyā. Maḥmiyye-i Edrine’de tüccār-ı zevī’l-iktidārdan Ḥācī Yaḥyā nām merdūñ ferzend-i ḥiredmendi olmağın Ḥācī-zāde dimekle şehīr ve bu ta‘rifle ma‘lūm-ı şağīr ü kebīrdür. Taḥşil-i ‘ilme gūşış ve kesb-i ma‘ārifte verziş idüp, ‘ulemānuñ birinden mülāzım ve tarīḳ-ı tadrīse ‘āzim olduğda, maḥmiyye-i mezbūre medārisinden Şeyḫī Çelebi ve Mīr-i Mīrān Medreseleri’nde müderris olduğdan soñra altmış beş Zī’l-ḳa‘de’sinde Ya‘ḳūb Paşa Medresesi virilüp, sene-i mezbūre Zī’l-ḥicce’sinde yerinde dāḥil i‘tibār olunmuş idi. Ba‘dehū Ḥalebiyye, andan Üç Şerefeli Medreseleri’yle teşrif, ba‘dehū Dārü’l-ḥadīş, andan Sultān Selīm-i Cedīd Medreseleri’yle tekrīm olunmuş idi. Yetmiş sekiz Receb’inde Şāmī ‘İvāz Efendi yerine Medīne-i Münevvere ḳazāsıyla tebcil olup, iki sene ol manşib-ı celilde ḳarār-dāde olmuş idi. Seksen Cemāzi’l-ülā’sında ‘azle rāzī ve yerlerine Nālī Efendi vālī olup, bunlar tayy-ı merāḥil iderek Alḳın (?) nām menzile vāşıl olduğda, rehzen-i ecel dāmen-gīr olup, teslīm-i naḳd-i cāna rāzī ve şü’ūnı, ḥālī münḥaşır-ı māzī oldı.

Mevlānā-yı mezbūr behcet-i zātı ma‘mūr, maldār ve müfliḥ, pīr-i şālih idi.

Edrineli Çuḳacı-zāde Efendi

el-Mevlā Meḥmed bin ‘Alī. Edrineli’dür. Çuḳacı-zāde dimekle meşhūr ve bu ‘unvānla zebān-zed-i cumhūrdur. ‘İnān-ı ‘azīmetin vādī-i taḥşile ma‘tūf ve naḳd-i vaḳt-i ‘azīzin cins-i ‘irfāna maşrūf ḳılduğda, tercemesi bu mecellede sābıḳ Raḥmetu’llāh Efendi’nüñ Edrine Selīmiyyesi’nde ḥıdmet i‘ādesiyle mu‘īd ve ders-i taḥḳīḳden müstefid olup, ḥareketlerinde mülāzım ve ba‘de tekmīle’l-medāris tadrīse ‘āzim olup, kırık aḳçe medreseden ma‘zül iken ibtidā Ya‘ḳūb Paşa ḥāricine ‘āric, andan Emīniyye Medresesi’yle mübtehic olmuş idi. Derse ‘adem-i müdāvemem töhmetiyle ‘azl olup, bir seneden soñra Eski Cāmī‘ Medresesi virildi. Ba‘dehū Üç Şerefeli, andan Dārü’l-ḥadīş,

⁹²⁴ “Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun.”

ba' dehū Sultān Bāyezīd, andan Sultān Selīm Medreseleri'yle tebcil olunmuş idi. Seksen dört Şafer'inde Hāfız 'Abdu'r-raḥmān Efendi yerine Medīne-i Münevvere dāmet bi's-şalāti müsevvere kazāsı 'ināyet olunup, ḳable'l-vuşul Payas nām menzilde intikāl [222b] idüp, manşib-ı maḥlūle Şeyḫ-zāde 'Abdü'l-ḡanī Efendi mevşul oldu.

Mevlānā-yı mezbūr ḥüsn-i ḥulḳla meşhūr, ḥoş-nüvis, erbāb-ı ma'ārifle celīs idi.

Şeyḫü'l-İslām Bolevī Muştafā Efendi

el-Mevlā el-Hācc Aḥmed bin Muştafā. Medīne-i Bolı'da tüccār tā'ifesinden el-Hācc Aḥmed nām merdüñ ferzend-i fezā'il-güsteri ve maḥdüm-ı mihter-i sa'd-aḥteridür. İktisāb-ı re'sü'l-māl-i fazl ü kemāl ve tarīḳ-ı pür-tevfīḳ-ı 'ilme sevḳ-i cemāl itdükde 'ulemā-yı 'aşrdan evvelā ol belde müftüsi Yūsuf Efendi ḥıdmetinde iştiḡāl, ba' dehū āheng-i semt-i Rüm idüp, üstādü'l-efāzıl Uzun Ḥasan Efendi'ye ittişāl eyleyüp, niçe müddet cüz'ıyyāt ve külliyātdan irāde-i kūs-ı ḳıyl ü ḳāl itdükden soñra Şeyḫü'l-İslām Yaḥyā Efendi Āsitānesi'ne intisāb ve ḥıdmet-i mevlānādan şeref-i mülāzemeti iktisāb eyleyüp, fetvā ḥıdmetiyle daḡı şeref-yāb olmuş idi. el-Hāletü hāzihī kırḳ aḳçe medreseden ma'zül iken Anaḫolı ḳaḫarında ḳuzāt-ı sencide-şıfāt silkine münselik olup, muvaḳḳaten Aḳçaşehir-i Aydın ḳazāsına mevşul iken Şeyḫü'l-İslām Yaḥyā Efendi merḥümüñ ḥıdmet-i tesvīdi ile Bağdād-ı dārü's-selām seferine revān olup, ba'de'l-feth ve'z-zafer taḫşil-i ḳadr-i 'ālī ve tekmil-i esbāb-ı mefāḫir ü ma'ālī için cādde-i müstaḳim-i tedrīse sālīk olmuşlar idi. İbtidā Sekbān 'Alī, andan Dāvūd Paşa, andan 'Alī Paşa-yı 'Atīḳ Medreseleri'nde ifāde-i ders-i taḫḳīḳ ve gevher-nişār-ı mebāḫiṣ-i tedḳīḳ itmişler idi. Biñ elli beş Muḫarrem'inde Bağdād-ı behişt-ābād ḳāḫisi olan Ḥaremeyn-i Şerīfeyn müfettişi Şeyḫ-zāde Efendi yerine tefṫiṣ-i evḳāf manşıbıyla tekrīm, sene-i mezbūre Rebī'ü'l-evvel'inde 'İşmeti Efendi yerine yed-be-yed Burusa ḳazāsı tefvīziyle ta'zīm olındı. Elli altı Rebī'ü'l-evvel'inde İmām-zāde Efendi yerine Edrine ḳazāsına tebdil ve yerleriyle İdrīs Efendi tebcil olındı. Sene-i mezbūre Receb'inde Başmaḳcı-zāde Efendi yerine Ḳoştanṫıniyye ḳazāsına naḳl ü taḫvīl olunup, maḳāmlarıyla Ḥanefī Efendi tekrīm olındı. Elli yedi Rebī'ü'l-evvel'inde ma'zül ve yerlerine Memek-zāde Efendi mevşul olup, Zī'l-ḳa'de'de Balıkesir ma'-Balya ḳazāları arpalıḳ iḫsān olındı. Altmış üç Şevvāl'inde Fetvā-emīni Şeyḫ-zāde Efendi yerine Anaḫolı pāyesiyle şāniyen İstanbul ḳazāsı dest-i taşarruflarına tefvīz olunduḡda arpalıḳları Sa'di-zāde Efendi'ye virildi. Altmış [223a] beş Cemāzi'l-āḫire'sinde Dimetoḳa arpalıḳıyla müteḳā'id ve

yerlerine Ebū Sa‘id-zāde Feyzu’llāh Efendi şā‘id oldu. Altmış altı Ramazān’ında Ankaravī Es‘ad Efendi yerine münevver-eyvān-ı şadāret ve Anaṭolı mesnedine pertev-endāz-ı ‘izz ü rif‘at olduḡda, arpalıḡları seleflerine virilmiř idi. Altmış yedi Şa‘bān’ında Şa‘bān Efendi yerine şadrü’l-‘ulemā-yı Rūm ve fā’iz-i ḡāyetü’l-ḡāyāt-ı merūm olup, yerleri ‘İřmeti Efendi’ye virildükden řoñra sekizinci gūni Bālī-zāde Efendi yerine meřihāt-i İřlāmiyye ile kām-revā ve ol maḡām-ı lāzım-iḡtirāma sezā olduḡda, yerleri řun‘i-zāde Efendi’ye tevcih olındı. Miḡalıc ma‘-Kirmastı ḡazāları arpalıḡ virilmiř idi. Vezir-i A‘zam Köprülü Meḡemmed Pařa ḡaḡkında umūr-ı devlete müte‘allıḡ ba‘z-ı kelimāt-ı ḡamz-āmizi mütezammın tezkire yazup, rikāb-ı hūmāyūna iřāl eyledükde pādīřah-ı deryā-nevāl ḡazretleri vūzerā-yı ‘izāma tefvīz olınan umūrda ḡayruñ müdāḡalesi māni‘-i istiḡlāl belki mücib-i iḡtilāl olduḡına binā’en kendüye tefvīz olınan ahvālden ḡayra ta‘arruza ḡaṡ‘en rızā-yı hūmāyūnları olmamaḡın tezkire-i mezbūreyi vezire virüp, mañşıb-ı fetvādan def‘ olınmaḡı fermān buyurmalarıyla altmış ṡoḡuz Cemāzi’l-āḡhire’sinde mañşıb-ı fetvā ile Anaṭolı ḡāḡī-‘askeri Esiri Meḡemmed Efendi mesrūr ve kendüler arpalıḡları olan Miḡalıc ḡazāsına nefy ile mehcūr olup,

⁹²⁵ يا لها قصة في ذكرها طول ⁹²⁶ من حفر بئرا لأخيه وقع فيه ma‘nāsı zāhir ve nazmı ḡatm-i kelāmuñ ḡasebi bāhirdür. Üç dōrt aydan řoñra Bolı ḡazāsına iclā olinup, ol ṡaḡrıble ḡaḡḡ-ı şilatü’r-raḡmi ifā eyledüklerinden řoñra edā-yı neski İřlām ḡařdıyla ḡacc-ı Beytu’llāhu’l-ḡarām ve ziyāret-i ravza-i seyyidü’l-enāma istiżān itmeleriyle mes‘ullerine müsā‘ade olinup, ba‘de ḡazāe’l-vaṡar Mışr-ı ḡāḡhire’de ḡarār-dāde olmaḡ fermān ve yetmiş bir ḡudūdında Feyyūm ḡazāsı arpalıḡ iḡsān olinmiş idi. Seksen bir ḡilālinde ḡüsām-zāde Efendi maḡlūlinden civār-ı Mışr’da vāḡi‘ Cize ḡazāsına tebdil olinmiş idi. Seksen altı Cemāzi’l-āḡhire’sinde bu kārgāḡ-ı kevn ü fesāddan ḡaṡ‘-ı rişte-i ta‘allıḡ idüp, müfācāt-ı dārü’l-emn-i cināna cān atdı. Sinin-i ‘ōmrleri seksene ḡarīb idi.

Mevlānā-yı mezbūr fezā’il-i enḡā-yı ‘ulūm ile meřhūr, cümle fūnūnda müsellemler, ḡuřuřan ‘ulūm-ı ‘aḡliyyede engüřt-nümā-yı ‘ālem, ḡāne-i dili maḡzenü’l-esrār-ı fezā’il ü ma‘ārif [223b] olup, ‘ulūm-ı zāhireyi cehābize-i fiḡāmdan aḡz idüp, her fende senedi ‘ālī, ḡā’iz-i mefāḡir ü ma‘ālī idi.

Åřār-ı ‘ilmiyyelerinden muḡtācūn ileyh olan maḡalle ta‘liḡalarından mā‘adā müdevven *Kenz*’e řerḡleri ve eřkāl-i te’sise ḡāřiyeleri vardır.

⁹²⁵ “Her kim kardeři için kuyu kazarsa içine dūřer.”

⁹²⁶ “Ne kadar da uzun bir kıssa!”

Şeyh-zāde Efendi Maḥdūmı

el-Mevlā Meḥemmed Şālih İbn Meḥemmed İbnü'ş-Şeyḥ Sinān. Bu ṭabaḳa evā'ilinde nüvişte-i yarā'a-i cāmi'ü'l-ḥurūf olan Şeyḥ-zāde Efendi'nüñ maḥdūm-ı ma'ālī-me'ālī ve vālid-i mācidūñ ferzend-i ḥālī, fi'l-ḥaḳīḳa vüçūh-ı meḥādimūñ bir dāne-i ḥālidür. ... Efendi'den mülāzım ve ṭarīḳ-ı tedrīse 'āzım olduğdan sonra ḳābiliyyet-şān-i maḥdūmı üzere vālid-i merḥūmdan bi-cümletihā ṭaḥşış-i ser-māye-i 'ilm ü 'irfān ve tekmīl-i pīrāye-i dāniş ü iz'ān itmekle şākird-i ḥāşī olmuş idi. el-Ḥāletü ḥāzihī kırık aḳçe medreseden ma'zūl ve muntazır-ı neyl-i me'mūl iken ḥāric elli ile Demürḳapu Aḥmed Paşası'na 'āric, seksen üç Şa'bān'ında Ca'fer-zāde Efendi yerine Papasoğlu Dārü'l-ḥadīşī'ne ḥareket ile mübtehic olup, seksen dört Zī'l-ḥicce'sinde şeyḥ dāmādı Ebū Bekr Efendi yerine Ḥammāmiyye Medresesi'ne nā'il olmuşlar idi. Naḳībü'l-eşrāf Es'ad-zāde Efendi Anaṭolı şadırlı olduğda, ḥıdmet-i mektübilik ile Edrine'ye gitmiş idi. Seksen beş Şa'bān'ında marāz-ı hā'ile mübtelā olmağın İstanbul'a 'avde me'zūn olup, gelürken muntaşif-ı ṭarīḳde 'araba içinde intikāl eylemişler idi. Cenāzeleri şehre idḥāl olunup, Keskin Dede Mezārīstānı'nda defn olındı.

Ḥaḳḳā maḥdūm-ı merḳūm fażilet-i 'ilmiyye ile mevsūm, 'ālim ü fāzıl, şāb-ı kāmīl, ma'ārif-i cüz'iyeden behre-yāb, ekşer-i fūnūnda ḥā'iz-i nişāb, elsine-i şelāşede şī'r ü inşāya ḳādir, be-ṭaḥşış nazm-ı Türki'de māhir, ḥalīm ü selīm, müşfik ü kerīm idi.

Bu daḳı meşhūd-ı faḳirdür ki merḥūmdan *Şerḥ-i 'Aḳā'id* ve *Ḥayālī* oḳurken ekşer dersde ḳarāyih 'arz idüp, ziyāde istiḥsān olınurdu.

Pür-nūr ide Ḥudā-yı te'ālā mezārını

Birāder-i Mihteri Meḥemmed Şādık Çelebi

Birāder-i mihterleri Meḥemmed Şādık Çelebi'dür ki ol daḳı kemāl-i ma'ārif ile şöhre-i āfāk olup, ... Efendi'den mülāzım ve ṭarīḳ-ı sa'ādet-refiḳe 'āzım olduğda, biñ altmış yedi tārīḳinde vālid-i ḥayātında vefāt ve 'azm-i cennāt-ı 'āliyyāt eyledükde ol nūr-ı dīde-fikdānından hem-ḥāl-i Ya'ḳūb ve mübtelā-yı kürüb-ı Eyyüb olmuşlar idi.

Ḥaḳḳā ol daḳı her ciheti ma'mūr, fezā'il ü ma'ārif ile meşhūr maḥdūm idi. Birāderlerinden [224a] fażla fażlı, fenn-i mūsīkī ve kendüye maḥşūş ḥaṭṭ-ı şikesti var idi.

İmām-ı Sultānī Hāfız Mehemmed Paşa

el-Mevlā Mehemmed. Vilāyet-i Kaştamonı'dan zühür ve āfitāb-ı feyz-i nā-mütenāhiden istifāza-i nūr-ı şu'ūr idüp, muḳaddemāt-ı 'ulūmdan taraf-ı şālīh taḫşil itdükden şoñra ecell-i himmetin hıfz-ı *Ku'rān-ı Kerīm*'e şarf ve dürc-i derūnın dürer ü cevāhire zarf idüp, hāfız-ı *Kelām-ı Kadīm* olduğdan şoñra dārü'l-mülk-i İstanbul'a kudūm ve Ayaşofya ḫaṭibi iken fevt olan Hāfız Şa'bān Efendi Āsitānesi'ne veche-i āmāl ü merūm kı lup, fūnūn-ı Qur'āniyye'den seb'a ve 'aşere ta'allūmine iştiğāl ve ol vādide kemāyenbağī kesb-i kemāl eyledükden şoñra Şeyhü'l-İslām Burusevī Mehemmed Efendi'den mülāzım ve tarīk-ı tedrīse 'āzım olup, kırk aḳçe medreseden ma'zül iken altmış bir Receb'inde Kañdıra'da vāki' H'āce Tursun ḫāriciyle memnūn kı lınup, altmış beş Ramażān'ında 'Abdü'l-gaffār Efendi yerine Yarḫışār Medresesi sezāvār görölüp, altmış yedi Receb'inde Mūsā-zāde 'Abdü'l-ḫalīm Efendi yerine Fāṭıma Sultān Medresesi'yle tekrīm, altmış sekiz Şafer'inde Martolos-zāde Efendi yerine İbrāhīm Paşa-yı 'Atīk müderrisi olup, altmış toḳuz Muḫarrem'inde Konevī Mehemmed Efendi yerine Murād Paşa-yı 'Atīk Medresesi'ne ḫaḳīk olmışlar idi. Sene-i mezbūre Cemāzi'l-āḫire'sinde İmām-ı Sultānī Şāmī Hüseyñ Efendi terbiyeleriyle ḫıdmet-i imāmet-i sultānī bunlara erzānī görölldi. Sene-i mezbūre evāḫirinde Mekke-i Mükerrreme pāyesiyle 'İşmeti Efendi üzerinden Dimetoḳa ve Dağardı ḳazāları arpalıḳ virildi. Yetmiş sekiz Zi'l-ḫicce'sinde Daḫkī Efendi üzerinden Miḫalıc ma'-Kirmastı ḳazālarına tebdil olınup, evvelkiler ile Minḳārī-zāde Efendi tebcil olındı. Yetmiş iki Muḫarrem'inde Anaṭolı pāyesiyle ta'zīm olınup, yetmiş üç Şevvāl'inde ol ḳuvveti fi'le iḫrāc ve Dāmād Efendi yerine Anaṭolı şadırlıya izḫār-ı ibtihāc idüp, ḫıdmet-i imāmet Edrineli İbrāhīm Efendi'ye māye-i mezīd-i rif'at olup, selefi arpalıḳlarıyla muḳtedā ve def'aten İstanbul pāyesiyle kām-revā oldı. Yetmiş altı Cemāzi'l-ülā'sında Gelibolı arpalığıyla ma'zül ve yerlerine şāniyen Dāmād Efendi mevşül oldı. Seksen Receb'inde ceddimiz Zeyrek-zāde Efendi merḫūm yerine şāniyen mesned-nişin-i şadāret olup, Gelibolı ḳazası ceddimiz merḫūma arpalıḳ virildi. Seksen bir Receb'inde 'Ayntāb arpalığıyla munfaşıl ve yerlerine Minḳārī-zāde Efendi dāmādı Muştafā Efendi [224b] vāşıl olduğdan şoñra edā-yı neski-İslām ve ziyāret-i ravza-i seyyidü'l-enāma niyyet idüp, ba'de ḳazāe'l-vaṭar İstanbul'a duḫūl müyesser olmuş idi. Seksen üç ḫudūdında rāh-ı nefsi mesdūd ve müteveccih-i cenāb-ı ma'būd ve Zeyrek'de vāki' Çivi-zāde Mescidi ḫaṭiresinde mestūr u maḫcüb oldı.

Mevlānā-yı mezbūr benī nev‘i miyānında memdūh u meşkūr, şāhib-i ḥadem ü ḥaşem, mā‘il-i iṣāl, kerem-ḥān-ı ni‘meti mebzūl, her vechle ma‘kūl idi. Evā‘il-i ḥālinde niyābetlerde olduğundan mā‘adā meşāyiḡ-ı İslām ḥıdmetlerinde perverde olmuşdur.

Şeyhü’l-İslām Minkārī-zāde Efendi Ḥazretleri

el-Mevlā Yahyā İbnü’l-Mevlā ‘Ömer eṣ-şehīr bi-Minkārī. ‘Anḡā-yı kūh-ı ḥaḡayık u iḡān, şehbāz-ı hevā-yı fezā‘il-i ‘irfān, ḥūrşid-i āsmān-ı fażl ü kemāl, kevkeb-i raḡşān-ı mecd ü me‘āl, cāmī‘-i fezā‘il-i ünsiyye, ḡāvi-i fezā‘il-i ḡudsiyye, muḡarraṡ-ı ezānū’d-dūhūr Bilāl’i taḡḡike ve muḡalled-i a‘nāḡü’ş-şūhūr bi-cevāhir tedḡike ‘azīmü’l-ḡulḡ ve kerīmü’l-mūḡeyyā Şeyhü’l-İslām Minkārī-zāde Yahyā Efendi ḥıdmetleridür.

فاضلی کز اثر آتش اوردوشن شد
آنکه بر خلق جهان برزحقایق مستور

بکر فکرش تتق سر قضارا محرم
دل پاکش نظر لطف خدارا منظور⁹²⁷

Biñ on sekiz tārīḡinde vālid-i mācidleri İbrāhīm Paşa-yı ‘Atīḡ müderrisi iken ṡayy-ı merāḡil-i vūcūd ve ser-menzil-i şūhūda vird idüp, ba‘de’l-vuṡul ilā sinni’t-temyīz Üsküdarī Maḡmūd Efendi ḡazretlerinden ḡırā‘at-ı *Ḳur‘ān*’a ibtidā müyesser olmuş idi. Te’şīr-i nefsi enfesleriyle derslerin ezber iderler idi. Pederleri biñ otuz dört ḡudūdında Mekke-i Mūkerreme ḡāḡisi iken merāḡi-i dārü’l-ḡulūda müteşā‘id olınca ḡücre-i ḡacrinde ḡarīn-i neṡv ü nemā ve neṡve-i isti‘dād-ı Ḥudā-dād ile ḡadīḡa-i ‘ilm ü dānişde cilve-nümā olduğdan şoñra ‘ulemā-yı ‘aşrdan Kiḡi Meḡammed Efendi’den ve enişteleri Velī Efendi’den ve Şeyhü’l-İslām-ı üṡādü’l-‘ulemāi’l-a‘lām ‘Abdü’r-raḡīm Efendi ḡıdmetlerinden iktisāb-ı fażl ü edeb ve cem‘-i fezā‘il-i mevrūş-ı mūkteseb itdükde Şeyhü’l-İslām Es‘ad Efendi ḡıdmetlerinden mülāzemetle bekām olmuşlar idi. Biñ ḡırḡ dört Ramazān’ında Ḥācī Yūsuf-zāde yerine ibtidā Kürkcibaşı Medresesi’ne revnaḡbaḡşā oldılar. Ba‘dehū Emre Ḥāce Medresesi’ne sāye şalup, andan Ḥādīm Ḥasan Paşa Medresesi’ne ferş-i seccāde-i ifāde eyleyüp, elli bir Rebī‘ü’l-evvel’inde Ḳadrī Efendi

⁹²⁷ “Cihan halkı için gizli hakikatlerin yüceliḡi olan bir fāzıl, onun ateşinin eseri ile aydınlandı. Onun bākir fikri, kaza sırrının perdesinin mahremi(dır); temiz gönlü Allah’ın lutfunun bakişına mekān(dır).”

yerine Zekerıyyā Efendi Medresesi'yle vāşıl-ı merām, andan Şahn-ı Semāniyye'ye hıram eyleyüp, elli dört Şafer'inde Behrām Ağa [225a] H̄ācesı H̄üsām Efendi yerine Pırı Paşa, ba' dehū Siyāvuş Paşa Medreselerinde gevher-nişār-ı fazl ü efdāl olup, elli altı Receb'inde ' Abdü'l-fettāh Efendi yerine Sultān Selīm Medresesi'yle tekrīm, elli sekiz Muḥarrem'inde selefleri Qadrī Efendi yerine Süleymāniyye'den biriyle murabba'-nişān-i mesned-i ta'zīm oldılar. Sene-i mezbūre Zı'l-ḥicce'sinde Dāvūd-zāde maḥlūlinden Mekke-i Mükerreme ve belde-i mu'azzama kazāsıyla teşrīf olındılar. Altmış bir Cemāzi'l-ülā'sında munfaşıl ve ol manşıb-ı celile Ümmī İbrāhīm Efendi vāşıl oldu. Altmış iki Şa'bān'ında Şadrü'd-dīn-zāde Rūḥu'llāh Efendi yerine Mışr-ı Qāhire kazāsıyla şevket-i 'izz ü iqbāli bāhire olmuş idi. Altmış üç Ramazān'ında ma'zül ve yerlerine Kec-dehān dāmādı 'Abdu'llāh Efendi mevşül oldu. Altmış altı Muḥarrem'inde 'İzzetī Efendi yerine şāniyen Mışr-ı zātü'l-ehrām kazāsıyla ikrām ve Edrine pāyesi zamīmesiyle ihtirām olındı. Sene-i mezbūre Zı'l-ḥicce'sinde 'azl ve yerlerine 'Osmān-zāde Efendi naşb olunmuş iken altmış yedi Cemāzi'l-āḥire'sinde mezbūr fevtinden şālişen Qāhire-i bāhireye ḥākim ve revnaq-efrüz-ı meḥāfil ü meḥākim olmuşlar idi. Altmış sekiz Muḥarrem'inde müteḳā'id olup, mesned-i hükümetlerine 'Acem Meḥemmed Efendi şā'id oldu. Altmış tokuz Receb'inde selef-i sālifi Qadrī Efendi yerine İstanbul kazāsına revnaq-baḥşā oldılar. Sene-i mezbūre Zı'l-ḥicce'sinde müteḳā'id ve rātibe-i emşāl olan Menemen ma'-Foçalar kazālarıyla te'āṭi-i umūr-ı 'āmmeden mütebā'id olup, selef-i sālifi Şadrü'd-dīn-zāde Efendi şāhib-i hüküm ü imzā olmuşlar idi. Yetmiş Zı'l-ka'de'sinde arpalıkları Dimetoqa kazāsına tebdil ve kazā-yı sābık ile 'İsā Efendi tebcil olındı. Yetmiş iki Cemāzi'l-āḥire'sinde meşīhat-i İslāmiyye'ye naql olunan Şun'ı-zāde Efendi yerine münevver-eyvān-ı şadāret-i Rūm ve ḥā'iz-i gāyetü'l-gāyāt-ı merūm olup, yetmiş üç Rebī'ü'l-āḥir'inde selef-i pür-şerefi yerine Şeyḫü'l-İslām ve müftī-i müşkil-güşā-yı enām ve yerleri ile Qadrī Efendi bekām olup, i'māl-i ḥāme-i gevher-nigār ile izḥār-ı kuvvet-ı bāzū-yı fikret ve işbāt-ı yed-i tūlā-yı fazilet itmişler idi. Seksen dört Rebī'ü'l-āḥir'inde yed-i kerīme-i 'aynilerinde başından nāzil mādde sebebiyle bir veca' peydā ve veḳāyi'-i Zeyd ü 'Amr'a taḥrīr-i ecvibe-i fazlu'l-ḥiṭāb taḥrīrinden fütūr ve 'iyālleri zāhir ü hüveydā olduğundan mā'adā pādīşāh-ı kişver-güşā cenābları için Leh Seferi'ne ḥareket-i hümāyūn müte'ayyin ve mizāc-ı [225b] şerīfleri için metā'ib-i sefer irtikābından tezāḥüm-i emrāz ve tezāyüd-i a'rāz ḥavfi zāhir ve mütebeyyin olmağın ol vaḳt mesned-ārā-yı şadāret-i Rūm olan

Ankaravî Mehemmed Efendi merhûm hilâfete iftâ ile me'mûr olup, cenâb-ı 'âlî-şânları mahmiyye-i Edrine'de karar itmişler idi.

Ba'de'l-kuful sene-i mezbûre Ramazân'ında Hâcîoğlibâzârı meştâsına vuşul bulduklarında, bundan aqdem şadâret-i Rûm'dan munfaşıl tilmîz-i hûş ve şakird-i pür-ihtîşâsları olup, ibtidâ-yı hâlinden beri terbiyet-gerdeleri olan 'Alî Efendi merhûm da'vet olunup, Zî'l-ka'de'nün on dördüncü erba' â günü rikâb-ı hümâyûna vâşıl ve Qâ'im-makâm Muşâhib Paşa vesâletiyle şeref-i dâmen-bûs-i şehriyârîye nâ'il olduqda, mezîd-i 'avârif-ı husrevânîden meşîhat-i İslâmiyye ile ikrâm ve şâhibü't-terceme cenâbları dahi kemâ fi'l-evvel ta'tyîb-i hâtır buyrulup, beş yüz aqçe evkâf-ı sultânîden beş yüz aqçe dahi cizye mâlından be-her yevm biñ aqçe vazîfe-i tekâ'üd ta'yininden başka sâ'ir zeñâyir-i yevmiyye ve şehriyye ihsânıyla tevfir-i tevķir ikrâmlarında ihtimâm-ı tām buyrulup, bā-hezār sa'âdet ü iķbāl Haliç-i Qoştantıniyye'ye nâzır Beşiktaş qurbinde yalılarına nüzul eylemişler idi.

Seksen sekiz Zî'l-ka'de'sine gelince şikestî-mizâc ile evkât-güzâr iken ol zât-ı pākîze-şifâtuñ sem'-i gûş-ı hûşına ⁹²⁸ وَاللّٰهُ يَدْعُوْ اِلٰى دَارِ السَّلَامِ âyeti qar'idüp, ol da'vet-i vacibü'l-icâbete "sem'an ve tã'aten" diyüp, ber-fehvâ-yı:

Nazm

آن شاهباز انسى چون ترك آشيان كرد

باطاران قدسى پرواز لامكان كرد ⁹²⁹

'Azim-i huld-i ber'in ve ber-vefķı ⁹³⁰ فى معقد صدق عند مليك مقتدر vâşıl-ı a'lâ-yı 'illiyyîn oldılar. Üsküdar kazâsında i'dâd olınan türbe-i laţifede medfûn oldu.

Ol zât-ı 'aliyyü's-şân aħleda'llāhu bi-huleli'l-cinān, bedr-i āsümān-ı 'ilm ü kemāl, ziyet-efzâ-yı sarây-ı ma'ārif ü efdāl, muvaşşih-i qalâ'id-i kemālât, muşahhih-i maķâlât-ı fazl-ı bî-gâyât, cebhetü'l-âmâl-i kabâ'il-i kavâbil, Ka'betü'l-iķbâl-i emsāl ü emâsil olup, mine'l-mebde'i ile'l-müntehâ 'âdet-i 'arziyye ve sünnet-i seniyyeleri ihyâ-yı 'ulûm ve tervic-i letâ'if-i manţûķ u mefhûm idi. Hâķķâ zamânlarında erbâb-ı fazl-ı dâniş mükerrem ü mübeccel, tã'ife-i cühelâ muħaķķar u müzellel idi. Ve'l-hâşıl:

Nazm

Olaldan çeşm-i mihr ü mehde peydâ nûr-ı bînâyı

Ne gördi ne görür bir böyle fazl-ı hayret-efzâyı

⁹²⁸ *Kurân-ı Kerim, Yûnus Sûresi*, 10/25, "Allah kullarını esenlik yurduna çağırıyor."

⁹²⁹ "O dostluk doğanı yuvasını terk etti. kutsal meleklerle birlikte mekansızlığa uçtu."

⁹³⁰ "Muktedir bir melikin yanında sıdk koltuğundadır."

nazmına m̄-şadaḳ faẓiletlerinden başḳa fetvā ve taḳvāda müselleḡ, istiḳāmet [226a] ve nezāhetde ‘alem, kelām-ı Ḥaḳḳ’da muṭlaḳu’l-lisān, ḳāṭi‘ü’l-‘ırḳ-ı meẓālīm ü ‘udvān, vecīh ü vaḳūr, maşdar-ı ḥayr-ı mevūr idi. Eger bu mecellede ṭarīḳa-i icmāl meslūk-i edhem-i ḥāmēmüz olmasaydı vādī-i bī-pāyān menḳabe-i celilelerinde pūyān olurdu. Zīrā ol zāt-ı melekī-melekātūñ faẓl ü şānı ol dereceden efzūndur ki vāsıta-i vāsıṭī ile beyān ve tevḫīr-i maḳāl ve teḳsīr-i sevād ile başṭ u ‘ıyān olına. Hemān ⁹³¹ خیر الكلام ما قل و دل medlūliyle ‘amel-i maḳdūr-ı her ‘abd eḳall olmaḡın bu beytle miskī’l-ḥitām, temmetü’l-kelām ḳılındı.

Ḳalem ḳādir midūr vaşḫın beyāna

Şıḡar mı baḫr-i ḳulzüm nāvḑāna

Āşār-ı ‘ilmiyyelerinden *Ādāb-ı Mīrī* üzerine mu‘allaḳa *Ḥāşīye-i Şerīfe*’leri vardır. Şavāb-dīd-i fuḫūl ve vāşıl-ı derece-i ḳabūl olmaḡın ‘inde’l-kūll mu‘teber ve maḫbūb bir eşer-i merḡūbdur. Bundan mā‘adā ba‘z-ı mevāzī‘-i müşḳile ve mebāḫiş-i mu‘zileye risāle ve ta‘līḳātları vardır.

Āşār-ı ḥayriyyelerinden medfen-i mu‘ayyen ve türbe-i rūşenleri civārında medrese-i şerīfeleri ve buḳ‘a-i laṭīfeleri vardır.

Dendānī İbrāhīm Efendi

el-Mevlā İbrāhīm. Dendānī İbrāhīm Efendi demekle meşḫūr ve bu ta‘rīf ile zebān-zed-i cumḫūrdur. Fetīle-i isti‘dād-ı Ḥudā-dādī, şem‘-i bezm-ārā-yı faẓl ü kemāl olan şadru’l-ifāde Mīnḳārī-zāde Efendi’den iş‘āl idüp, ṭullāb-ı encüm-ḥisābları ḳaṭārında şümār olınup, müddet-i medīd meşḳū’l-envār-ı ifādelerinden iḳtibās-ı ‘ilm ü ‘irfān itmegın fūnūn-ı āliye vü ‘āliyede Mūsāvār-ı izḫār-ı yed-i beyzā ile mümtāz ve enḫā-yı ‘ulūm-ı sāmīyetü’r-rūsūmda ser-efrāz olduḡdan şoñra ḫıdmetlerinden mülāzım ve ṭarīḳ-ı tedrīse ‘āzım olmuş idi. el-Ḥāletü ḥāzihī biñ seksen iki tāriḫinde Ḳāsım Paşa’da Eyyühüm Medresesi ḥāriciyle kām-revā olup, seksen üç Ramazān’ında Şāmī ‘Abdü’l-bāḳī Efendi yerine Fāṭıma Sulṭān Medresesi iḫsān olındı. Seksen dört Receb’inde Meḫemmed Efendi yerine Mollā Gürānī müderrisi olup, seksen beş Şafer’inde Ḳāmetī-zāde Efendi dāmādı yerine Ḳapuāḡası Medresesi’yle bekām, sene-i mezbūre evāḫirinde şaḫn medārisinin biriyle nā’ilü’l-merām olmuşlar idi. Seksen altı Receb’inde intīḳāl ve ḡulzār-ı cināna isti‘cāl eyledi.

⁹³¹ “Sözün en hayırlısı az ve öz olandır.”

Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm ü fazlla meşhūr, kāmīl ü şāmil, dāhīl-i ‘idād-ı efāzıl idi. Zamānında niçe talebenüñ mu‘allim-i rāh-ı reşādı ve Şeyhü’l-İslām ‘Alī Efendi merhūmuñ dağı üstādı olmış idi.

Qadrī Efendi Dāmādı ‘Abdu’llāh Efendi

el-Mevlā ‘Abdu’llāh. Gelibolılı’dur. Şeyhü’l-İslām Mu‘īd Ađmed Efendi merhūma imām ve hıdmetlerinden [226b] mülāzemetle bekām olup, ba‘de tekmlē’l-medāris kırk aqçe medreseden ma‘zül ve muntazır-ı neyl-i me‘mül iken biñ elli yedi Şa‘bān’ında Çavuş-zāde ‘Oşmān Efendi yerine hāric elli ile Rađıķī müderrisi olmışlar idi. Altmış iki Muđarrem’inde Ebe-zāde Çelebi yerine Eyyüb’da vāķi‘ Siyāvuş Paşa Medresesi’yle kām-revā olup, altmış üç Ramazān’ında Bosnevī Nūđ Efendi yerine Ca‘fer Ađa Medresesi virildi. Altmış yedi Receb’inde Bükāyī Muştafā Efendi yerine Hādīce Sulţān Medresesi ihsān olup, altmış sekiz Cemāzi’l-āhire’sinde Müfettiş Süleymān Efendi yerine Mu‘īd Ađmed Efendi Medresesi şāyān görölüp, altmış tokuz hūdūdında şahna gelüp, yetmiş Receb’inde Martolos-zāde Efendi yerine Çorlı Medresesi’ne gönderilmiş idi. Yetmiş iki Zī’l-ka‘de’sinde Erdebīlī-zāde dāmādı Mađmūd Efendi mađlūlinden Qadırgā Limanı Međemmed Paşası’na nā’il olup, yetmiş üç Receb’inde Kemāl-zāde mađdūmı yerine Qara Muştafā Paşa Medresesi’ne vāşıl olup, yetmiş dört Cemāzi’l-āhire’sinde Qāsım-zāde Efendi yerine Hāzret-i Ebā Eyyüb Medresesi virildi. Yetmiş altı Receb’inde Hālīl Efendi mađlūlinden Medīne-i Münevvere kazāsıyla tekrīm olındı. Yetmiş yedi hūdūdında munfaşıl ve yerlerine ‘Arab ‘İvāz Efendi vāşıl olup, şāhibü’t-tercemeye İpsala kazāsı arpalık ta‘yīn olındı. Seksen üç Receb’inde Tosyalı Međemmed Efendi yerine Ğalaţa kazāsı ‘ināyet olunmuş idi. Seksen dört Cemāzi’l-āhire’sinde ma‘zül ve yerlerine Qara Ca‘fer Efendi mevşül oldu. Seksen altı hılālinde intikāl ve dārü’n-Na‘īm’e irtihāl eyledi. Emīr Buđārī kurbinde medfūndur.

Mevlānā-yı mezbūr hūsn-i hulķla meşhūr, nīk-nefs ve şāfī-fu’ād, mü‘min-i pāk-i tikād idi. Qādī-‘asker Qadrī Efendi merhūma ‘aqd-i peyvend-i muşāheret ile tađşīl-i ‘izz ü rif‘at itmiş idi.

Naķībū'l-eşrāf Zeyrek-zāde es-Seyyid 'Abdu'r-raħmān Efendi⁹³²

el-Mevlā 'Abdu'r-raħmān bin Aħmed bin Emru'llāh. 'Ulemā-yı devlet-i Meħammed Hān-ı Şāliş'den tercemesi *Zeyl-i 'Aṭāyī*'de sābık Zeyrek-zāde Emru'llāh Efendi'nün nebireleri ya'nī maħdūm-ı mihteri Aħmed Efendi'nün ferzend-i ħüsnü's-sireleri naķībū'l-eşrāf olan şeref-i ebnā-yı risālete zübde, aşħābū'n-nūķāya kıdve, sādāt-ı sa'ādāt-ı sermed es-Seyyid 'Abdu'r-raħmān İbnü's-Seyyid Aħmed Efendi ħıdmetleridür ki kerīme-i mükerrmeleri vāsıtasıyla silkü'l-le'al, 'ırķ-ı 'arīķi rişte-i neseb-i ħaķire beste olmağla vālid-i [227a] māderimüz cedd-i ma'ālī-güsterimüzdür. Peder-i bedriyyū'l-ħasebleri қаатар-ı Rūm-ı cennet-rūsūmda kużāt-ı sūtūde-şifātdan Aħmed Efendi merħūmdur ki Aħyolı każāsından ma'zūlen 'ālem-i āħirete irtihāl eyleyüp, bunlar evā'il-i ħālinde 'amm-i büzürgvārī sābıkū'z-zıkr Yūnus Efendi ħacr-i terbiyesinde taħşil-i ser-māye-i 'ulūm ve ħıdmetleriyle tekmil-i ādāb-ı rūsūm itdükde H'āce 'Ömer Efendi nażar-ı 'ināyetlerine mazħar olup, müstaķilen mülāzım ve tarīķ-ı tevfiķ-refiķ-ı 'ilme 'āzim olup, kırķ aķçe medreseden ma'zül ve muntazır-ı neyl-i me'mül iken biñ kırķ iki Ramazān'ında Mesih Paşa ħāriciyle kām-revā, kırķ sekiz Şevvāl'inde Hāsan Efendi Medresesi'ne revnaķ-baħşā olup, elli Cemāzi'l-ülā'sında Aħī-zāde maħdūmı yerine Zāl Paşa müderrisi olmışlar idi. Elli bir Rebī'ü'l-evvel'inde Hūsām Efendi yerine Muştafā Ağa Medresesi'ne ziynet-efzā oldılar. Ba'dehū şaħna gelüp, elli üç Şafer'inde Necātī-zāde Efendi yerine Bağdād-ı dārū's-selām każāsıyla ikrām olındı. Elli dört Cemāzi'l-ülā'sında ma'zül ve yerlerine Hāmdī Efendi mevşül oldı. Elli yedi Rebī'ü'l-evvel'inde Anķaravī Naķīb-zāde Efendi yerine Medīne-i Münevvere dāmet bi'l-envāri müsevvere każāsı sezā görilüp, elli sekiz Cemāzi'l-ülā'sında 'azl ve yerlerine Muṭaħhar Efendi dāmādı naşb olındı. Sene-i mezbūre Şa'bān'ında selefi Naķīb-zāde yerine ħil'at-i neķābet-tırāz, rütbe-i şadāret-i Anaṭolı ile muṭarraz olup, ol teşrif-i laṭif ile mu'azzez olup, arpalık bedeli Ayaşofya ve Süleymāniyye ve Sultān Meħammed Hān vaķflarında ellişer aķçe ta'yin ile tekrim, altmış bir ħudūdında Mü'ezzin-zāde 'Abdü'l-ķādir Efendi maħlūlinden Mudanya każāsı arpalığıyla ta'zīm olınmışlar idi. Altmış üçde Rūmili şadāreti pāyesin ħā'iz ve ġāyetü'l-ġāyāt-ı meṭālibe fā'iz oldılar. Altmış altı Cemāzi'l-āħire'sinde ma'zül ve yerlerine selefi

⁹³² **Der-kenār:**Şāriħü'l-Menār-zāde merħūm, tārīhinde taħrīr ider ki şāhibü't-terceme Anaṭolı pāyesi dānişmendin mülāzemet kaşdına gönderüp, kađī-'asker emri getirüp, müfti "ħaberüm yok" diyüp, Vezir-i A'zam Re'isü'l-küttāb Şıdķi Efendi sū'al ve 'itāb itdükde "Ola geldügi üzere buyurulmağın yazdım" didükde, emri şaķķ idüp, müceddeden bilā-pāye emr gönderdiler. Ba'dehu Murād Ağa kavli üzere Naķīb'e uğraduķda "kađī-'asker dānişmendlerin yazayum" diyü, naķibe ādem gönderdi. Naķīb şütüm idüp, "Lāzım degildür, istemem" diyü cevāb virdi. Murād Ağa naķībūñ ġāzab u infī'ālin görüp, paşaya varup, tekrār pāye emrin almaduķça kaķkmadı.

Naķīb-zāde Efendi mevşul olduķdan soñra bunlar arpalıkları olan Mudanya'ya iclā olup, henüz nīm-celse-i istirāhat olmadın uţb İbrāhīm Efendi yerine şāniyen Medīne-i Mūnevvere azāsı mūyesser ve ol sa'ādetle mūbeşşer olup, Mudanya 'Aziz Efendi'ye virildi. Altmış yedi Muħarrem'inde munfaşıl ve ol manşıb-ı celīle Mūderris-zāde 'Abdü'l-laţif Efendi vāşıl oldu. Sene-i mezbūre Şevvāl'inde Muħarrem-zāde Efendi arpalığı 'Ayntāb azāsı 'ināyet olunmuş idi. Altmış tokuz Muħarrem'inde Bālī-zāde üzerinden Yanbolı azāsına tebdīl, [227b] yetmiş iki Receb'inde Gümülcine arpalığına taħvīl olındı. Seksen Cemāzī'l-ūlā'sında şadr-ı Rūm'a naķl olınan 'İzzetī Efendi yerine Anaţolı şadāretiyle tebcīl olunmuş iken sene-i mezbūre Receb'inde zuhūr iden Yeñişehrli urħan Beg-zāde da'vāsı sebep-i zāhir olup, cürm-i nā-kerdeleri ile mūcāzāt olup, 'azle telħkām olduķda, yerlerine şāniyen Hāfız Meħammed Efendi mevşul ve bunlar şāniyen Gelibolı azāsı arpalığıyla uşe-nişin-i ħamūl oldılar. Seksen beş Şa'bān'ınuñ on beşinci ğünü tūlū'-ı āfitābdan üç sā'at mūrūrında āfitāb-ı 'ömr-i 'azizi ufūl ve me'men-i ervāħ-ı mū'minīn-i mūķınīne ufūl eyledi. Ta'yīn ve taħşīşleri üzere sa'ādet-ħāneleri urbinde Debbāğ-zāde Mescid-i Şerīfī sāħasında mūtevārī-i ħāķ-i 'ıtırnāk oldu. Hānezādaları ve āsitān-ı efāzıl-penāħlarınıñ şeref-yāfte-i intisāb ve istinādı olan Eyyübī Hāfız Efendi didüği tārīħ-i laţīfdür ki naķş-ı mezār-ı fā'izü'l-envārları ılınmışdur:

Rūħ-ı Zeyrek-zāde için ola ihdā Fātiħa

Tārīħ-i Diğer

Didi hātif anuñ fevtine tārīħ

Maķām ide behiştī aña Mennān

Mevlānā-yı sālifü'l-beyān ⁹³³ صببت عليه سجال الغفران 'izzet-i Hāşimiyye'ye mirās olan fezā'il ü 'irfāna fā'iz ve ol ħazarāt-ı 'aliyyāta 'alāmat ve 'ādāt olan semāħat ve seħāveti ħā'iz, āşār-ı mecd ü me'āl ve envār-ı sa'ādet ü iķbāl, levħ-i cebīninde tāsī' ve lāyiħ-i nesīm-i 'anber-şemīm-i ħulķ-ı kerīmi ⁹³⁴ وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ mehebbinden zāhir ve sāniħ-i zamān-ı neķābetinde kelāmı ma'ūlün 'aleyh umūr-ı dīn ü düvel ve kār-nāme-i devlet ü düstürü'l-'amel olmağla livā-yı 'izz ü şevketi vālā ve ğurre-i ğarrā-yı devleti a'lādan a'lā olmuş idi. Bu müdde'āya muvafıķ şāhid-i şādıķdur ki manşıb-ı celīl-i neķābet teşrīf-i zāt-ı 'ālī-menķabetleriyle kesb-i şeref-i tāze ve tokuz sene 'ale't-tevālī izħār-ı nezāhat-i bī-endāze idüp, işbāt-ı neseb için ancaķ üç ħüccet virmişlerdür. Re'y ü

⁹³³ "Rahmet kovaları onun üzerine dökülsün."

⁹³⁴ Kur'ān-ı Kerīm, Kalem Sūresi 68/4, "Ve sen elbette yüce bir ahlāk üzeresin."

tedbîrde ‘ilm-i istikâmetde müsellema ‘âlim idi. Evkât-ı hâliyelerin izâ‘at itmeyüp, hatt-ı neshî ile üç muşhaf-ı şerîfe ve temhîr ü temerrün itdükleri hatt-ı ta‘lîk ile da‘hi *Kâdî* ve *Mülteka* ve *Hidâye* emsâli kütüb ta‘hîr ü ta‘hîh ve me‘bâhiş-i gâmizelerin ta‘hîye ile tenvîr ve telvîh eylemişlerdür.

Ma‘hdūmları ‘Āşım Çelebi

Ma‘hdūm-ı ma‘ârif-mevsūmları hâlimüz Me‘hemmed ‘Āşım Efendi ta‘hşîl-i ‘ilm ü ‘irfân idüp, Şeyhü'l-İslâm Burusî Me‘hemmed Efendi'nün Medrese-i Bâyezîdiyye'sinde mu‘îd ve hîdmet-i i‘âdelerinden mülâzemetle müstefîd oldu‘dan so‘nra biñ yetmiş yedi târihinde Bu‘hârîyye Medresesi hâriciyle kâ‘m-revâ, seksen Rebî‘ü'l-evvel’inde [228a] Ferhâd Paşa Medresesi’ne revna‘k-ba‘hşâ olup, sene-i mezbûre Receb’inde Kemâl Efendi-zâde Ya‘hyâ Efendi ma‘hlûlinden Kürkcibaşı müderrisi olup, seksen üç Mu‘harrem’inde ‘Ömer Efendi yerine Hüseyin Efendi Medresesi’ne vâşıl olup, seksen dört Receb’inde şa‘hna hîrâm itmişler idi. Seksen beş Ramazân’ında Kâpucî-zâde A‘hmed Efendi yerine Siyâvuş Paşa Sul‘tânî Medresesi erzânî görülmüş idi. Seksen altı Şa‘bân’ının on beşinci günü vâlidleri intikâlinden -sene-i kâmiledür- ta‘n-ı tã‘ûndan sebze-zâr-ı hayâtı semûm-zede ve ‘işret-sarây-ı hânesi mâtem-gede oldu. Hâric-i Sûr’da Emîr Bu‘hârî hazretleri kurbinde Zeyrek-zâde Yûsuf Efendi merhûm civârında mütevârî-i hâk oldu.

Ol ma‘hdūm-ı zevî’ş-şeref⁹³⁵ عَفَا اللَّهُ عَمَّا سَلَفَ ma‘ârif-i ‘ilmiyye ile meşhûr, sehâvet-i mefrâta ile mezkûr idi.

Āşârından ‘Āşımî ma‘hlâşî ile Türkî müretteb dîvân-ı belâgat-‘unvânı vardır. Bunlar beste olan ebyâtındandır:

Bâ‘iş-i derd-i cünûn-ı cavidândur beñlerüñ

‘İllet-i bed-nâmî-i dîvânegândur beñlerüñ

Ol şaçı Leylâ’ya Mecnûn oldu‘ğum bilme ‘aceb

Zâhidâ Kâys-ı dile âfet-resândur beñlerüñ

Kaşaba-i Üsküdar’da Bulgurlı nâm ma‘halde Şeyh Ğafûrî Efendi şuyına vardu‘da irticâlen didü‘ği nazmdur:

‘Āşımî gördükde bu cây-ı la‘îfî âh idüp

⁹³⁵ *Kur’ân-ı Kerîm, Mâide Sûresi 5/95*, “Allah geçmişi affetmiştir.”

Geldi üstādum Ğafūrî hâtır-ı çālāküme

Āb-rüy-ı evliyâ dirsem sözümde yok hilâf

Rûhına bir Fâtîha geldi dil-i ğamnāküme

Ķadrî Efendi Merhûm

el-Mevlâ ‘Abdü’l-ķādir İbnü’l-Mevlâ Yūsuf Sinān İbnü’ş-Şeyh Mehemmed. Vālid-i mācid-i keşirü’l-meħāmidi Trablus Şām maķūlesi mevleviyyetden munfaşıl ‘Alā’iyyeli Yūsuf Efendi dimekle benām, mollā-yı meşhürü’l-enāmuñ maħdüm-ı vālā-güheri ve ferzend-i fezā’il-perveridür. Biñ on târiħinde pertev-endāz-ı meclis-i şühüd olmışlar idi. Taħşil-i biďā‘ a-i ‘ilmiyye ve tekmil-i levāzım-ı resmiyye eyleyüp, Şeyhü’l-İslām Yahyâ Efendi hıdmetlerinden mülāzım ve tarıķ-ı tedrîse ‘āzim olup, kırk akçe medreseden ma‘zül iken biñ kırk dört sālinde ibtidā Raħikî Medresesi ħāricine ‘urüc idüp, kırk yedi Rebî‘ü’l-evvel’inde Nişāncı Paşa Medresesi’yle kām-revā olup, kırk sekiz Şevvāl’inde Zekerıyyâ Efendi müderrisi olup, elli Rebî‘ü’l-evvel’inde Ħandān Efendi yerine şahñ medārisinüñ birine vülüc itmişler idi. Elli iki ħudūdında Şāh Sultān Medresesi iħsān olunup, elli altı Rebî‘ü’l-āħir’inde Üsküdar Vālidesi Medresesi virildi. Elli yedi ħilālinde Süleymāniyye medārisinüñ biriyle ta‘zım elli sekiz Muħarrem’inde Sa‘dî-zāde Efendi yerine Mekke-i Mükerreme każasıyla tekrım olınmışlar idi.

Düyün-ı keşire ihtimālınsız każā-yı [228b] vaţar ħilâf-ı muķtezā-yı ‘aql-ı beşer olup, bi-ħükmi każā vü ķader ħuķūķ-ı ‘ibād ile āħirete güzer olunmak ħavfı māni‘-i ķabül olunmağın bi’l-āħire ol manşıb-ı celilde isti‘fā itmeleriyle sene-i mezbüre Cemāzi’l-āħire’sinde Begbāzārı każası ta‘yiniyle tekrım ve yerleriyle Dāvūd-zāde Efendi ta‘zım olındı. Altmış iki Şa‘bān’ında ‘Abdü’l-fettāħ Efendi yerine Bursa każasıyla bekām olup, altmış üç Ramazān’ında ma‘zül ve yerlerine Uzun Ħasan Efendi mevşül olduķdan soñra altmış dört Şevvāl’inde Şa‘rānî-zāde üzerinden İznik każası arpalık virildi. Altmış beş Şevvāl’inde Edrine ķāďisi olan Şa‘rānî-zāde Efendi ma‘zül olup, bunlar maħmiyye-i mezbüre każası tevcihıyla tevķi‘ olunmuş iken on gün içinde taraf-ı devletden taħvıl olunup, ‘Abdü’l-fettāħ Efendi’de ķarār-dāde olmuş idi.

Ķaribe

Sebeb: ‘Aziz Efendi Tarih’inde bu güne meşurdur ki sāl-i mezbürda Bursa’dan ma‘zül ‘Abdu’llāh Efendi üç günden sonra ‘Abdü’l-fettāħ Efendi on gün tevķitle

şāhibü't-terceme kazā-yı mezbūr evāmir-i şerīfesine nā'il olmuşlar iken şaṭr-ı nā-mevzūn-ı tertīb-i 'acībe ḍarb-ı kalem-i ibtāl ve 'Abdü'l-fettāḥ Efendi kazā-yı mezbūre iṣāl olup, bunlar nişāb-ı naşībden bī-naşīb ve bī-takrīb ḥirmān göründüğinden vird-i zebānı ⁹³⁶ إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عَجِيبٌ oldı. Zı'l-ka' de'de 'Abdü'l-fettāḥ Efendi arpalığı Begbāzārı kazāsı ta'yin olındı. Altmış altı Şevvāl'inde Fetvā-emīni Şeyḫ-zāde Efendi yerine nāmzedleri olan kazā-yı Edrine müyesser olmuş iken on beş gün içinde merfū' ve yerlerine Şadrü'd-dīn-zāde Rūḥu'llāh Efendi manşūb olup, Begbāzārı ma' -Vize kazāları bunlara arpalık virildi. Altmış yedi Şa'bān'ında Şeyḫü'l-İslām Bālī-zāde Efendi maḥdūmı yerine Galaṭa kazāsı virilmiş idi. Altmış sekiz Muḥarrem'inde munfaşıl ve yerlerine Ebu's-su'ūd-zāde Meḥemmed Şādık Efendi vāşıl olduğdan sonra Dimetoḳa ma' -Ṭağardı arpalıklarına nā'il olmuşlar idi. Sene-i mezbūre Receb'inde 'Abdü'l-fettāḥ Efendi yerine İstanbul kazāsı iḥsān olunmuş idi. Altmış toḳuz Receb'inde ma'zül ve yerlerine Minḳārī-zāde Efendi mevşül oldı. Ba'dehū 'Abdu'r-raḥīm-zāde Efendi arpalığı Şire kazāsı ta'yin olındı. Yetmiş bir Rebī'ü'l-āḥir'inde Ḍaḥkī Efendi yerine şāniyen İstanbul ḥükümeti tefvīz olup, kazā-yı mezbūr üzerlerinde ḳarār-dāde oldı. Sene-i mezbūre Receb'inde 'Abdü'r-raḥīm-zāde Efendi yerine Anaṭolı şadāretine munfaşıl olup, yerlerine Şeyḫī-zāde Efendi mevşül ve Şire kazāsıyla Sinobī 'Abdu'llāh Efendi nā'il-i me'mül oldı. Yetmiş iki Şevvāl'inde [229a] Tırnova arpalığıyla ma'zül ve yerlerine ḥalefleri Şeyḫī-zāde Efendi mevşül oldı. Yetmiş üç Rebī'ü'l-āḥir'inde Minḳārī-zāde Efendi yerine şadr-ı Rūm ve nā'il-i ḡāyetü'l-ḡāyāt-ı merūm olup, arpalıkları meşīḥat-i İslāmiyye'den ma'zül Şun'ī-zāde Efendi'ye virildi. Yetmiş dört Muḥarrem'inde ma'zül ve yerlerine şāniyen 'İşmetī Efendi nā'il-i me'mül olup, Şun'ī-zāde Efendi maḥlūlinden Tırnova kazāsı yine bunlara virildi. Yetmiş yedi Şa'bān'ında Şeyḫī-zāde 'Abdu'r-raḥmān Efendi yerine şāniyen münevver-i dīvān ve ḳāḍī-'asker-i 'ālī-şān oldılar. Arpalıkları ḥaleflerine virildi. Seksen Rebī'ü'l-āḥir'inde munfaşıl ve yerlerine Anaṭolı şadāretinden 'İzzetī Efendi vāşıl olmuşlar idi. Bu def'a arpalıḳdan ibā itmeleriyle yüz aḳçe, Sultān Meḥemmed Ḥān'dan yüzer aḳçe daḫi Selīm ve Süleymān Ḥān vaḳflarından ki cem'an üç yüz aḳçe ta'yiniyle iktifā eylemişler idi. Seksen bir Receb'inde Ḍaḥkī Efendi yerinde üçüncü def'a şadr-ı Rūm olup, şelis-i müntehī'l-merūm itdiler. Sene-i mezbūre Şevvāl'inde müteḳā'id ve yerlerine Şeyḫü'l-İslām 'Alī Efendi müteşā'id olup, vazīfe-i mezbūre üzerlerinde ḳalmış idi. Seksen beş Şevvāl'i evāḫirinde

⁹³⁶ *Kur'ân-ı Kerīm, Hūd Sûresi*, 11/72, "Bu gerçekten şaşılacak bir şey."

intikāl ve haṭāyir-i ḳudse irtiḥāl eyleyüp, Hāric-i Sūr'da Emīr Buḥārī ḥazretlerine ser-tarīkde āsūde-i peygūle-i laḥd oldu.

Mevlānā-yı mezbūr ibtidā-yı ḥālinde ṣalāḥ u diyānetle meṣḥūr, 'uluvv-i ṣer'ıyyede nādire-i devrān ve ḳatında bī-nazīr-i zamān, mā-lā-ya' nīden mu'riż, zühd ü 'ibādete mütemaḥḥız, 'ıffet-pīşe, ḥayr-endişe, pīr-i mu'ammer, ṣalāḥ-ı ḥālle muḥammer idi. Yaḥyā Efendi ve Ebū Sa'īd Efendi ve Mu'īd Aḥmed Efendi zamānlarında fetvā ḥıdmetinde fıkḥ-ı ṣerīfe etemm-i intisāb taḥṣil eylemişler idi.

Āṣār-ı 'ilmiyyelerinden *Vāḳı'ātü'l-müftiyyin* ismiyle mezkūr mecmū'a-i meṣḥūreleri vardır. Ancak zamānların vāḳı' olan mesā'ili kütüb-i mu'tebere den cem' ü tedvīn ve fuṣūl ü ebvāba tarḥ ile tezyīn eylemişlerdür. el-Ān ḳuzāt ve ḥükkāma merci' olur bir eṣer-i laṭīfdür.

Āṣār-ı ḥayriyyelerinden Baḡçeḳapusu ḳurbinde bir mescid-i ṣerīf ve bir mekteb binā idüp, ⁹³⁷ من بنى لله مسجدا بنى الله قصرًا فى الجنة haberine mā-ṣadaḳ olmuşlar idi. Bundan mā'adā Ḳara Gümrük ḳurbinde bir cāmi'-i ṣerīf ve ḳadr-i kifāye ḥücerāt binā eylemişlerdür. el-Ān Ḳadrī Efendi Tekyesi dimekle ma'rūfdur. İbtidā Aḳçeli Ebū Bekr Efendi ṣāniyen 'Oṣmān-zāde ... Efendi'ye dāmād olup, her birinden birer maḥdūmı zuhūr eylemiş idi. Mihteri Aḥmed Efendi'dür ki maḥallinde tercemesi [229b] zıkr olunur. Kihteri 'Abdu'llāh Efendi ḥazretleridür ki ḥālen Mıṣr ḳazāsından ma'zūlen mutaṣarrıf-ı maṣıb-ı ḥayāt ve meṣāḡil-i lāzıme ile güzārende-i evḳātdürler.

Burusalı İlähī-zāde

el-Mevlā Meḥemmed İbnü's-Seyyid Yūsuf. Maḥmiyye-i Burusa'dan ḳarīn-i zuhūr ve İlähī-zāde dimekle meṣḥūr olmuş idi. Vālid-i mācid-i intikālinde nā-bāliḡ ḳalup, tevfiḳ-ı Ḥudā delīl-i rāḥ-ı reṣādı olup, sinn-i temyīze vāṣıl olduğda, maḥrūse-i mezbūrede Mu'īd-zāde dimekle ṣöhret-dāde, üstād-ı emāṣil-i zamān dārü'l-ifādesinde muḳaddemāt-ı 'ulūmı temhīd ve mebānī-i fūnūnı teşyīd itdükden ṣoñra taḥṣil-i baḳıyye-i fūnūn için darü's-salṭanaya ḳudūm ve nā'il-i merātib-i merūm olmuş idi. el-Ḥāletü ḥāzihī 'ulemānuñ birinden mülāzım ve tarīḳ-ı 'ilmiyye 'āzım olduğda, biñ altmış altı tārīḫinde maḥrūse-i Burusa'da Mollā Fenārī Medresesi'yle bekām olmuşlar idi. Ba' deḥū medāris-i müte'addidede ifāde iderek Yıldırım Bāyezīd Ḥān Medresesi'yle taḥṣil-i nām ü ṣān idüp, iki sene miḳdārı ol buḳ'a-i baḳı'ada neṣr-i le'ālī-i ifāde itdükden ṣoñra ṭaraf-

⁹³⁷ “Her kim Allah rızası için bir mescit bina ederse, Allah da o kişi için cennet bir saray bina eder.”

1 devlet-i ‘aliyyeye rüy-māl, sebep-i vuşul-i âmāl olmak mülâhazasıyla dārü’n-naşr ve’l-meymene maħmiyye-i Edrine’ye ‘azîmet idüp, şeyhü’l-İslâm-ı ‘aşr olan Minķārî-zâde Efendi Āsitānesi’ne duħüle ruħşat bulup, ‘arz-ı kālâ-yı ma‘ārif itdükde fi’l-hākķika beher-cihet sezāvâr-ı ‘āţîfet olmağın ders-i pâdişāhiye idħâl idüp, ħuzūr-ı şehriyârîde ‘ağd olunan meclis erbâbından olmağla medreseleri Edrine Selîmiyyesi’ne tebdil ve re’îsü’l-müderrişin ‘unvânıyla tebcil olındı. Seksen altı târiħinde İzmir kaçâsıyla tekrîm olup, mizâcında nev‘en iħtilâl olmağın vaţanlarına mürür itmege istîzân idüp, Edrine’den ikinci merħalede olan Babaeskisi’ne vuşul bulduğda merâhil-i zindegânîsi tamâm olup, nîme-i râhdan semt-i ‘uğbâya imâle-i licâm eyledi.

Mevlânâ-yı mezbûr fazîlet-i ‘ilmiyye ile mevsûm, zekî ve fitn-ı ħayşiyyet-i zâtiye ile müte‘ayyin idi.

Āşârından *Ķahistân-ı Kebîr* üzerine ħâşiyeleri meşhûrdur.

‘Uşşâķî-zâde ‘Abdü’r-raħîm Efendi

el-Mevlâ ‘Abdü’r-raħîm İbnü’ş-Şeyh Ĥüsâmü’d-dîn. Ŧabaķa-i Murâd Ĥân-ı Râbi‘’de raķam-zede-i kaçırānemüz olup, Ĥaleb kaçâsından müteķâ‘id iken biñ kırķ beş târiħinde necm-i ħayâtı ufûl ve mevţın-ı aşlıleri olan ‘âlem-i ħudse ħufûl iden ‘Uşşâķî-zâde ‘Abdü’l-‘azîz Efendi’nün birâder-i kihter-i sa‘d-aħterî ve bu faķîrûñ cedd-i fezâ’il-güsteridür. Vâlid-i mâcid-i keşîrû’l-meħâmidlerinün şemme-i menâķıb-ı şerîfeleri ol maħalde nüvişte olmış idi. el-Ĥâletü ħâzihî biñ otuz yedi Zî’l-ħicce’sinde terk-i [230a] ħuyûd-ı bî-sûd-ı cihân ve ka‘betü’l-‘uşşâķ mecma‘-ı liķâu’llâha kefen-i berdüşî revân olup, tercemeleri zîb-efzâ-yı şāĥâ’if-i *Zeyl* olan birâder-i mihterleri ‘Uşşâķî-zâde Muşţafâ Efendi ħacr-i terbiyelerinde taħşil-i meleke-i isti‘dād eyledüklerinde Şeyhü’l-İslâm İbn Şeyhü’l-İslâm -ki Çelebi Müftî dimekle şēhîr- Meħemmed bin Sa‘dü’d-dîn Efendi merħûmdan mülâzemetle bekâm ve biñ kırķ Receb’inde Aķ Ķaftân Muşţafâ Efendi yerine Ümmü Veled Medresesi’yle nâ’ilü’l-merâm oldılar. Kırķ dört Receb’inde Çivi-zâde Efendi ħ‘âcesi Meħemmed Efendi yerine Beşiktaş Sinân Paşası’na ħareket idüp, kırķ toķuz Şevvâl’inde Dervîş-zâde yerine Ķoca Muşţafâ Paşa Medresesi’ne revnaķ-baħşâ oldılar. Ba‘dehû şāĥna ħîrâm idüp, elli dört Receb’inde Ĥanım-zâde yerine Kızıl Muşluk Medresesi’ne bast-ı bisât-ı ifâde itmişler idi. Elli beş Receb’inde Muşţafâ Efendi yerine Diyârbekr kaçâsı ħükümeti tefvîz olındı. Elli altı Receb’inde ma‘zûl ve yerlerine Ĥaleb kaçâsı Kürd Mollâ Çelebi menķûl oldı. Elli yedi Zî’l-

hicce'sinde Bostān-zāde Aḥmed Efendi yerine Ḥalebü'ş-şehbā kazāsıyla kām-revā olup, elli sekiz Receb'inde munfaşıl ve yerlerine Şadrü'd-dīn-zāde Rūḥu'llāh Efendi vāşıl oldu. Altmış Receb'inde 'Alī Efendi yerine şāniyen Diyārbekr kazāsı tevcih olunup, altmış bir Receb'inde ref' ve yerlerine Şāmī Yahyā Efendi naşb olındı. Altmış beş Cemāzi'l-ülā'sında birāder-zādeleri 'Uşşākī-zāde Faşihī Efendi yerine Kuds-i dārü'l-ins kazāsına nā'il, altmış altı Cemāzi'l-ülā'sında 'azl olunup, yerlerine ber-vech-i arpalık Şeyhü'l-İslām Ḥüsām-zāde Efendi vāşıl oldu. Yetmiş Receb'inde Aḥmed Ramazān Efendi yerine Burusa pāyesiyle Ğalaṭa kazāsı iḥsān olınmış idi. Ol eşnāda Üsküdarī Kādī İbrāhīm Efendi bu gūne tārīḥ dimişdür:

Ṭarḥ idince Ramazān Aḥmed'i kilik-i tārīḥ

'Azlile açdı gözün cāh-ı kazā-yı Ğalaṭa

Yetmiş iki Şafer'inde Pınarhişār ma'-Keşān arpalıkları ile ma'zül ve yerlerine Beyāzī-zāde 'Abdü'l-laṭīf Efendi mevşül oldu. Ba'dehü İslimiyye ma'-Ḥotalic'e tebdil olınmış idi. Yetmiş toḫuz Şafer'inde Ya'ḫūb Efendi yerine Edrine pāyesiyle Üsküdar kazāsı virilmiş idi. Seksen Şevvāl'inde munfaşıl ve yerlerine Martolos-zāde Efendi vāşıl oldu. Gemlik ma'-Ḥarmencik kazāları bunlara arpalık virildi. Seksen altı tārīḥinde Edrine pāyesiyle tekrīm olındı. Seksen yedi ... intikāl ve dārü'l-ḫulūda irtihāl eyledi. Edrinekapusı ḥāricinde [230b] Edrine yolına nāzir maḥalde defn olındı.

Mevlānā-yı merḫūm şalāḥ-ı ḥālle mevsūm, 'ulūm-ı nāfi'aya şedīdü'l-intisāb, umūr-ı dīniyyede ḫābil-i nişāb, şāliḥ ü 'ābid, mecma'-ı meḫāmid, işāl-ı ḫayra sā'ī, muḫteziyāt-ı ḫuḫūka murā'ī, nefsine ḡālib, meṭālib-i uḫreviyyeye ṭālib idi.

Bu faḫire şeref-i şoḫbetleriyle teşerrüf müyesser olup, ol taḫrīble ba'z-ı aḫvālleri meşhūd-ı 'ayn i'tibārımız olmuş idi. Ez-ān-cümle şayfen ve şitāen ibtidā-yı vaḫt-i 'işāda edā-yı şalāt-ı vaḫt idüp, ba'dehü ṭaşrada olan oṭalarında tenhā evrādlarına meşḡul olup, mışf-ı leyle dek tamām idüp, ba'dehü ḫareme istirāḫata meşḡul olup, şülüş-i āḫirde yine bedīdār ve ba'de-edāe't-teheccüd vaḫt-i şalāt-ı şubḫa dek evrād ile evḫāt-güzār olurdu. Evā'il-i ḥāllerinde faḫra mübtelā olmaḡın "sebeb-i ta'ayyüş olur" diyü, devr ü dirāz Ğalaṭa maḫkemesinde kitābet iderler imiş. Ol eşnāda kütüb-i mütedāvileden mükerrer vāfir kitāb yazup, ekşerin bey' idüp, zamīme-i ma'āş iderler imiş. Kendülerden mesmū' olan üç yüz cilde bāliḡ olmaḫ üzeredür. Ol meşḡale ile zevḫ-yāb olmaḡın ba'de'l-istiḡnā yine kitābet iderler idi. Ḥattā iki *Dürer* ve iki *Ḳahistānī*, iki *Şadrü'ş-şerīfe*, iki *Muṭavvel* yazup, birerin vālid-i merḫūma ithāf itmişler idi.

İlāhī-zāde Meḥammed Efendi

el-Mevlā Meḥammed İbnü'ş-Şeyḫ 'Alī. Büldān-ı cihānuñ mihr-i enveri ve 'ālem-i ḥüsnüñ şems-i ḥāveri olan İstanbul'da sāḥa-i vücūda ḳadem-nihāde ve İlāhī-zāde dimekle şöhret-dāde olmuş idi. Kiçi Meḥammed Efendi ile Fāzıl Muşlī Efendi'den taḥşil-i 'ilm ü kemāle müdāvim ve Müftī Ḥüseyn Efendi'den mülāzım olup, kırk aḳçe medreseden munfaşıl iken elli altı Receb'inde vālidine dersiyye olan Ḥusrev Keḫudā Medresesi tevciḫ olındı. Elli sekiz Zī'l-ḫicce'sinde Fāḫıma Sulṫān Medresesi'yle bekām, elli toḳuz Şa' bān'ında İsmiḫān Sulṫān Medresesi'yle taḥşil-i merām idüp, altmış iki Muḫarrem'inde yerinde müşıla-i şaḥn i' tibār olunup, sene-i mezbüre Şa' bān'ında 'Ömer Efendi yerine 'Alī Paşa-yı Cedīd Medresesi'ne naḳl olındı. Altmış beş Şevvāl'inde şaḥn medresesiyle tekrīm olunup, altmış altı Şevvāl'inde yerinde altmışlı i' tibār olındı. Altmış yedi Receb'inde Ḍaḫkī Efendi yerine Zāl Paşa Medresesi'ne nā'il, altmış sekiz Şafer'inde Edrine Sulṫān Selīmiyyesi'ne vāşıl olup, yerlerine 'Abdü'l-muṫṫalib Efendi muttaşıl oldı. Sene-i mezbüre Receb'inde [231a] ḫalefleri 'Abdü'l-muṫṫalib Efendi ile mübādele itdiler. Altmış toḳuz Şa' bān'ında Üsküdar Vālidesi'ne terfi' olunup, yetmiş Zī'l-ḫicce'sinde Maḫmūd-zāde Efendi yerine Eyyüb-i Enşārī ḳazāsiyla tevḳi' olınduḳda kabūlden ibā itmekle maḫşib-ı münḫal Edībī-zāde Efendi'ye maḫall görildi. Yetmiş üç Muḫarrem'inde Berber-zāde 'Abdü'r-raḫīm Efendi yerine Ḳuds-i Şerīf ḳazāsiyla teşrif olunup, sene-i mezbüre Receb'inde Ḥasan Efendi yerine Medīne-i Münevvere'ye menḳūl ve mesned-i ḫükümetlerine Neffātī Efendi mevşūl oldı. Sene-i mezbüre ḫudūdında ṫavāf-ı Beytu'llāhü'l-Ḥarām idüp, ḫuccāc-ı zevī'l-ibtihāc ile İstanbul'a 'avdet idüp, yerlerine nā'ib naşb itmek sebebiyle İstanköy'e nefy ü iclā olunup, yetmiş dört Receb'inde mesned-i vācibü'l-ikrāmları ile Malḫaravī Meḥammed Efendi i' zāz olındı. Yetmiş altı ḫudūdında Ḳara Ḥüsām-zāde üzerinden Edincik arpalığı ta'yin olındı. Yetmiş toḳuz ḫilālinde Uzuncaova ma' -Ḥāşköy ḳazālarına tebdil ile tebcil olındı. Seksen Şevvāl'inde ḫālā şadāret-i Rūm'dan munfaşıl Yaḫyā Efendi yerine Bursa pāyesiyle Şām-ı şeref-encām ḳazāsiyla maḳzī'l-merām oldı. Seksen bir Zī'l-ḳa'de['sinde] Begbāzārı arpalığıyla ma' zül ve yerlerine 'Abdü'r-raḫīm-zāde-i Kihter Efendi mevşūl oldı. Seksen beş Receb'inde Āvāre-zāde Mes'ūd Efendi yerine Edrine ḳazāsiyla tekrīm olunup, sūr-ı ḫümāyūnda bulunmaḫla İstanbul pāyesiyle ta' zīm olındı. Seksen altı Zī'l-ḫicce'sinde 'azl ve yerlerine Müfettiş İbrāḫīm Efendi naşb olındı.

Seksen yedi Ramazân'ında rûh-ı pür-fütûhı kafes-i bedenden pervâz ve 'andelibân-ı cinân ile dem-sâz olup, Koğacı Dede mihrâbı hizâsında karar tutdı.

Mevlânâ-yı mezbûr 'ilm ü fazlla meşhûr, hoş-ıtab' u hoş-şoşbet, kâbil-i üns ü ülfet, mizyâf ü kerîm, sehî vü halîm idi.

Kefevî Hüseyn Efendi

el-Mevlâ Hüseyn. Diyâr-ı Kefe'den neş'et ve Kedi Hüseyn Efendi dimekle şöhret bulmuş idi. Zamân u evkâtin taşşil-i kemâle maşrûf ve akrânı miyânında kâbiliyyetle ma'rûf olup, 'ulemânuñ birinden şeref-i mülâzemeti ihrâz itdükden sonra kırk akçe medreseden munfaşıl iken elli bir Receb'inde Kepenkci Medresesi hâricine 'âric olup, elli altı Receb'inde Kürd Aḫmed Efendi yerine Şâhkulı Medresesi'yle bekâm, elli yedi Rebî'ü'l-âhîr'inde Ramazân Efendi yerine 'Abdü's-selâm Medresesi'yle [231b] nâ'il-i merâm oldu. Sene-i mezbûre Şa'bân'ında 'Ayntâb Müftîsi-zâde Efendi yerine Sinob kazâsı tevcîh ve medresesiyle Nesrî Meḫemmed Efendi terfih olunduktan sonra kabûlden ibâ itmekle manşib-ı mezbûr ile Maḫdisî 'Alî Efendi mesrûr olup, bunlar sıfrü'l-yed ibkâ olunmuş idi. Elli sekiz Receb'inde Tezkireci 'Abdu'llâh Efendi yerine Silivri'de Pîrî Paşa Medresesi iḫsân olunup, altmış Zî'l-ka'de'sinde Kâmrân-zâde Aḫmed Efendi yerine Bergös'da Meḫemmed Paşa Medresesi virildi. Altmış üç Zî'l-ka'de'sinde Muşlî Efendi yerine İtmekci-zâde Aḫmed Paşa Medresesi'ne vâşıl oldu. Altmış altı Cemâzi'l-ülâ'sında 'Abdü'l-laṭîf Efendi yerine Haremeyn müfettişi olup, sene-i mezbûre Şa'bân'ında selef-i sâlifî 'Abdu'llâh Efendi yerine Mihrümâh Sulṭân pâyesine şâyân görildi. Altmış yedi Receb'inde Şahn-ı Şemâniyye'nüñ biriyle tekrîm olunup, iki gündün sonra Ḥasan Efendi müderrisi Ḥâmid Efendi ile mübâdele itdiler. Altmış sekiz ḫudûdında Ḥusrev Efendi yerine Burusa'da Orḫan Medresesi'ne gönderilüp, sene-i mezbûre evâḫirinde Medîne-i Münevvere pâyesiyle müteḫâ'id ve yerlerine Kâmrân-zâde Efendi şâ'id oldu. Yetmiş iki Şevvâl'inde kapuağası bulunan Frenk Meḫemmed Ağa sa'yıyla bâ-ḫaṭṭ-ı hümâyûn şâhibü't-terceme ref'inden medresesin murâdı olan şaḫşa tevcîh itdürdükte şeyḫü'l-İslâm-ı 'aşr olan Şun'î-zâde Efendi vezîr-i a'zama bu aḫvâli ḫikâyet ve kapuağasından şikâyet itmekle mağzûben mezbûr kapuağasını 'azl idüp, Kazdağı 'Abdu'llâh Efendi yerine Çorlı'da Sulṭân Medresesi'yle cebr-i ḫâṭır kılındı. Yetmiş toḫuz Zî'l-ka'de'sinde

Hâce Mehemmed Efendi yerine Magnisa Murâdiyyesi'ne gönderilmiş idi. Seksen yedi hüdûdında 'âlem-i eşbâhdan milket-i ervâha intikâl eyledi.

Mevlânâ-yı mezbûr 'ilm ü fazlla meşhûr, şâlih ü 'âbid, mecma' -ı mehâmid, pîr-i münevver, zühd ü şalâhla muhammer idi.

Edrineli Yahyâ-zâde Efendi

el-Mevlâ Muştafâ bin Yahyâ. Taşşil-i meleke-i isti'dâd idüp, 'ulemânuñ birinden mülâzemetle ber-murâd olduğdan şoñra mahmiyye-i Edrine'de devr-i medâris ve 'ağd-i mecâlis iderek Sultân Selim-i Cedîd Medresesi'ne nâ'il, altmış altı hüdûdında maħalle-i hâmuşâna vâşıl olan Halebî Yahyâ Efendi'nüñ ferzend-i dil-bendi Yahyâ-zâde dimekle şehîr Muştafâ Efendi'dür. Tarîk-ı 'ilme 'âzîm ve 'ulemânuñ birinden mülâzım olup, kırk ağçe medreseye vâşıl, andan daħi munfaşıl iken altmış beş Şevvâl'inde Edrine'de Beglerbegi Medresesi'ne sezâvâr, [232a] altmış yedi Rebî'ü'l-evvel'inde hareket i'tibâr olmuş idi. Ba' dehû Serrâciyye ve Câmî'ardı ve Üç Şerefeli ve Dârü'l-ħadîş ve Sultân Bâyezîd ve Sultân Selim Medreseleri'yle tekrîm olunup, seksen bir Şa'bân'ında Nâlî Mehemmed Efendi yerine Medîne-i Münevvere kazâsıyla ta'zîm olunmuş iken eşnâ-yı tarîkde Hasan Efendi yerine Kuds kazâsına tebdil ve ol manşib-ı celîl ile tebcil olındı. Seksen üç Rebî'ü'l-evvel'inde ma'zûl ve yerlerine Şeyh-zâde 'Abdü'l-ğani Efendi mevşûl oldu. Seksen altı hüdûdında intikâl eyledi. İstanbul Yolu ta'bir olınan maħal mezâristânında defn olındı.

Mevlânâ-yı merķûm dâhil-i erbâb-ı rûsûm, şâfi-fu'âd, pâk-i' tiķâd idi.

Mütevelli 'Alî Efendi

el-Mevlâ 'Alî. Kılıç 'Alî Paşa 'uteķası evlâdındandır. Biñ ... beş hîlâlinde şâħa-i vücûda vaz' -ı kadem ve 'Alî Paşa tevliyeti meşrûtası olup, ⁹³⁸ شرط الواقف كنص الشارع naşşıyla edâ-yı ħıdmet-i vakf-ı şerîfe şari' Mütevelli 'Alî Efendi dimekle meşhûr-ı 'âlem olmuş idi ve Şeyhü'l-İslâm Şun'u'llâh Efendi'den mülâzemetle ber-murâd olup, tarîk-ı tadrîsde seyr-i nişib ü firâz iderek kırk ağçe medreseden ma'zûl ve muntazır-ı neyl-i me'mûl iken elli Rebî'ü'l-âħir'inde Tevķi'î Medresesi'yle bekâm, elli beş Receb'inde Muħzır-zâde Efendi yerine Topķapusu'nda Aħmed Paşa Medresesi'yle nâ'il-i merâm oldu. Altmış Şa'bân'ında ma'zûl ve yerlerine Şariħ-i Menâr-zâde Efendi

⁹³⁸ "Vakfeden kişinin koştuğu şart, Şari'in nassı gibidir."

mevşul oldu. Yetmiş Şafer'inde Kebîrî-zâde Efendi yerine Beşiktaş'da Sinân Paşa müderrisi olup, yetmiş iki Rebî'ü'l-evvel'inde A' rec 'Ömer Efendi yerine meşrûtası olan Kılıç 'Alî Paşa Medresesi virildi. Sene-i mezbûre Şevvâl'inde Kütâhiyye kazâsı tevcîh olunup, yetmiş üç Ramazân'ında ma' zül oldu. Yetmiş yedi Rebî'ü'l-evvel'inde Bozacı Maħmûd Efendi yerine Konya kazâsı iħsân olunup, yetmiş tokuz Cemâzi'l-âhire'sinde ma' zül ve yerlerine Bosnevî Muştâfâ Efendi mevşul oldu. Sene-i mezbûre ħudûdında İnegöl kazâsı ma' išet ta' yîn olunup, seksen yedi ħudûdında intikâl eyledi.

Mevlânâ-yı mezbûr şalâh-ı ħâlle meşhûr, ħayrı şerrine ġâlib, dâħil-i erbâba meţâlib idi.

Ėara Ca' fer Efendi⁹³⁹

el-Mevlâ Ca' fer. Ėara Ca' fer Efendi demekle meşhûr ve eczâ-yı ta' rîfi bu mertebeye maġşûrdur. Ėavşala-i isti' dâdı kesb-i dâniş ü dîd itdükde ' Abdü'r-raħîm Efendi'den şeref-i mülâzemeteye vâşıl ve biñ elli ħudûdında kırk aġçe ile Aħî Çelebi Medresesi'nden munfaşıl iken altmış dört Şa' bân'ında Fuđayl Efendi [232b] medrese-i muħdeşesi ibtidâ bunlara ' inâyet olındı. Altmış sekiz Şafer'inde ' Abdü'l-ġaffâr Efendi yerine Mesîħ Paşa Medresesi'ne taħrîk olunup, sene-i merġûme Şa' bân'ında Arpacı ' Alî Efendi yerine Ümmü Veled Medresesi'ne vâşıl, altmış tokuz Zî'l-ħicce'sinde selefi yerine Zekeriyâ Efendi Medresesi'ne nâ'il oldu. Yetmiş bir Şa' bân'ında Gümülcineli ' Abdu'llâh Efendi yerine Şâh-ı Ėübân müderrisi olup, yetmiş iki Şevvâl'inde İmâm-zâde ' Abdü'l-ġâdir Efendi yerine İsmiħân Sultân Medresesi iħsân olındı. Yetmiş dört Cemâzi'l-âhire'sinde Şaħn-ı Şemâniyye'ye ħırâm, yetmiş beş Muħarrem'inde Uzun ' Alî Efendi yerine ' alâ tarîki'l-mübâdele Pîrî Paşa Medresesi'yle taħşil-i merâm eyledi. Yetmiş yedi Ramazân'ında Ser-bendî-zâde Efendi yerine Üsküdar'da Miħrümâh Medresesi'yle i' zâz, seksen tokuz Şafer'inde Nâlî Meħammed Efendi yerine Eyyüb'da İsmiħân Sultân Medresesi'yle ser-efrâz ħılındı. Seksen bir Zî'l-ħicce'sinde Ėazdaġı ' Alî Efendi yerine Ėâşekî Sultân Medresesi ' inâyet olındı. Seksen üç Cemâzi'l-âhire'sinde Şeyħ-zâde Meħammed Efendi yerine ħâmise-i Süleymâniyye i' tibâriyla İstanbul Vâlidesi'yle ikrâm olunup, seksen dört Cemâzi'l-ülâ'sında ' Abdu'llâh Efendi yerine Ėalaġa kazâsıyla iħtirâm olındı. Seksen beş Ramazân'ında ma' zül ve yerlerine ' İšetî

⁹³⁹ **Der-kenâr:** Evvel-i müderris bi-medrese-i Fuğayl Efendi şâhibü't-terceme fi Şa' bân sene 1064.

Hışmı Efendi mevşül oldu. Seksen sekiz Rebî'ü'l-evvel'inde dest-i ecel dâmen-i hayâtını çâk ve mütevârî-i zir-i hâk eyledi.

Mevlânâ-yı merķûm dâhil-i erbâb-ı rûsûm, tab'ı güşâde, hiddet ü şiddeti kemâlde idi.

Hâbîl-zâde 'Ömer Efendi

el-Mevlâ 'Ömer. Biñ kırk hudûdında vedâ'-ı 'âlem-i fânî iden Hâbîl-zâde Mehemmed Efendi'nün ferzend-i mes'ûdı ve dürr-i girânmaye-i şadef-i vücûdı 'Ömer Efendi'dür. Esâtîze-i 'aşr dârü'l-ifâdelerine hıdmet ve tekmîl-i mertebe-i isti'dâda himmet itdükde hâiz-i fezâ'il-i hafî ve celî Uzun 'Alî Efendi hıdmetlerinde iştiğâl idüp, 'ulemânun birinden mülâzım ve tarîk-ı tadrîse 'âzim olmuş idi. Bi-ħasbî'l-'âde kaç'-ı merâtib-i ifâde iderek kırk aķçe medreseden ma'zûl ve müterakķıb-ı neyl-i me'mûl iken altmış bir Cemâzi'l-âhire'sinde Çatalca'da vâkı'a 'Alî Paşa Medresesi hâriciyle bekâm, altmış beş Ramazân'ında 'azlle telhâm ve yerleriyle Mekkî Mehemmed Efendi nâ'ilü'l-merâm oldu. Altmış altı Cemâzi'l-âhire'sinde Nûh Efendi yerine Husev Kethudâ Medresesi'yle kâm-revâ olup, altmış yedi Receb'inde yerinde dâhil i'tibâr olunup, altmış sekiz Şafer'inde Hanım-zâde Mehemmed Efendi yerine şâniye-i Zekeriyâ Medresesi'ne revnaķ-baħşâ oldu. [233a] Sene-i mezbûre Şa'bân'ında Tezkireci Mehemmed Efendi yerine Sekbân 'Alî Medresesi iħsân olındı. Yetmiş Şafer'inde 'Aṭâu'llâh-zâde Efendi maħlûlinden Dâvûd Paşa Medresesi'ne pây-ı himmet koyup, yetmiş iki Muħarrem'inde Şahn-ı Şemâniyye'ye hıram eyledi. Sene-i mezbûre Şevvâl'inde Kâbil Vücûd-zâde Efendi maħlûlinden Hâmid Efendi Medresesi tevcîh olunup, kabûlden ibâ itmekle Burusa'da Murâdiyye Medresesi 'inâyet olındı. Yetmiş beş Şa'bân'ında Fenârî-zâde Şeyh Mehemmed Efendi yerine Gevher Hân Sulṭân Medresesi şâyân görildi. Yetmiş sekiz Ramazân'ında Mollâ-zâde Efendi yerine İsmiħân Sulṭân Medresesi'yle ta'zîm, yetmiş toķuz Zi'l-ħicce'sinde İmâm-zâde 'Abdü'l-kâdir Efendi yerine Eyyûb każâsiyla tekrîm olındı. Seksen Şa'bân'ında Bostân-zâde yerine Filibe każâsı dest-i hûkûmetlerine tefvîz olındı. Seksen bir Zi'l-ħicce'sinde 'azl ve yerlerine Şâmî 'Abdü'l-bâķî Efendi naşb olunduķdan soñra Kuds-i Şerîf pâyesiyle Sulṭânhişârı ve Çinî-i İznikî arpalık ta'yîn olındı. Seksen sekiz Rebî'ü'l-evvel'inde Bâbî Muştafâ Efendi yerine Şâm pâyesiyle Bağdâd-ı behişt-âbâd każâsı virilüp, kabûlden ibâ itmekle Hüseyn Paşa-zâde İbrâhîm Efendi'ye maħall görildi. Sene-i mezbûre

Receb’inde Maḥmūd-zāde Efendi yerine Medīne-i Münevvere kazāsıyla tebcil olup, seksen toḡuz Şa‘bān’ında milket-i eṣbāḡdan ‘ālem-i ervāḡa intikāl ve manşib-ı maḡlūle Mūsā Efendi ḡazretleri ittişāl eyledi.

Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm ü faẓlla meşhūr, ‘aşrında mümtāz ve müte‘ayyin, faẓl-ı ‘irfānı mütebeyyin idi.

Çeşmī-zāde Meḡemmed Şāliḡ Efendi

el-Mevlā Meḡemmed Şāliḡ. Şudūr-ı devlet-i Murād ḡān-ı Rābi‘’den tercemesi bu mecellede sebḡ iden Çeşmī Meḡemmed Efendi’nün maḡdūm-ı kihter-i nāzenini ve nūr-ı çeşm-i cihān-bīni Meḡemmed Şāliḡ Efendi’dür. Şeyḡū’l-İslām Yaḡyā Efendi’den mülāzım ve ‘azm-i ṡarīḡ-ı tadrīse cāzim olup, kırḡ aḡçe medreseden ma‘zūl ve müterakḡıb-ı vuşūl-i me‘mūl iken biñ elli yedi Rebī‘ü’l-āḡir’inde ḡüseyn Paşa-zāde Efendi yerine el-ḡācc ḡasan Medresesi’yle kām-revā olup, elli sekiz Cemāzi’l-āḡire’sinde yerinde dāḡil, altmış Ramazān’ında mūşıla-i şaḡn i‘tibār olup, altmış bir Şa‘bān’ında Çāker Aḡa-zāde ḡalīl Efendi yerine Yaḡyā Efendi Medresesi’ne tebdil ile tebcil olındı. Altmış üç Ramazān’ında ‘Oşmān Efendi yerine Şaḡn-ı Şemāniyye’nün biriyle tekrīm olup, altmış dōrt Cemāzi’l-ūlā’sında Murād Paşa müderrisi Çavuş-zāde Efendi ile mübādele itdirilmiş idi. [233b] Altmış altı Şevvāl’inde ḡara ḡüsām-zāde Efendi yerine Üsküdar Vālidesi’ne sāye şalup, altmış toḡuz Şevvāl’inde Sa‘dī-zāde ‘Abdu’llāḡ Efendi yerine Süleymāniyye Medresesi’yle ḡarīrū’l-‘ayn oldılar. Yetmiş iki Şevvāl’inde ḡalebü’ş-şebā ḡükūmeti tefvīzi ile bekām olmuşlar idi. Yetmiş üç Şevvāl’inde ref‘ olup, yerlerine ḡabaḡulaḡ-zāde Efendi naşb olındı. Yetmiş sekiz Ramazān’ında ‘Oşmān Efendi yerine Burusa kazāsıyla tebcil olup, sene-i mezbūre Zī’l-ḡicce’sinde ma‘zūl ve yerlerine selef-i sālifi ḡabaḡulaḡ-zāde Efendi mevşūl oldı. Yetmiş toḡuz Rebī‘ü’l-āḡir’inde Burusa Yeñişehri ve Keşān kazāları arpalıḡ ta‘yīn olunmuş idi. Seksen beş Şa‘bān’ında ḡışım-zāde Efendi maḡlūlinden Mekke-i Mükerreme kazāsıyla tekrīm olup, ba‘de edāe’n-nesk ḡuccāc-ı zevī’l-ibtihāc ile ‘avdet tenbīḡ olup, yerleri Kebīrī-zāde Efendi’ye tevcīḡ ve dārū’s-salṡānaya vuşūlde Bolı ve ḡoñrapa ve Dōrt Dīvān ve Üskübī arpalıḡlarıyla terfih olındı. Seksen yedi Şevvāl’inde Beyāzi-zāde Efendi yerine İstanbul kazāsına mevşūl olup, seksen sekiz Safer’inde munfaşıl ve yerlerine Kebīrī-zāde Efendi vāşıl oldı. Pıñarḡışār ve ḡal‘a-i

Sultānī ve Yeñice arpalık ta‘yīn olındı. Seksen toquz Cemāzi‘l-ülā’ında ‘azm-i firdevs-i berīn itmekle tārīḡ-i seng-i mezarları bu beyt-i dil-firīb vāḡi‘ olmışdur:

Lafzen ü ma‘nen bir ehl-i ṡab‘a tārīḡ it didüm
Didi biñ seksen toquzda eyledi ḡayf intīḡāl

Üsküdar’da ḡamza Faḡīḡ Maḡallesi’nde vāḡi‘ ḡāneleri ḡaṡiresinde defn olındı.

Mevlānā-yı merḡūm maḡdūm-ı ma‘ālī-rūsūm, memdūḡū‘l-fi‘āl, maḡmūdū‘l-ḡiṡāl, ‘afif ü nezīḡ, merd-i nebīḡ idi. İstanbul ḡāḡisi iken is‘āre taḡayyüd ile ḡaylī ṡöhret ü ṡān virmiş iken ehl-i ṡama‘ ḡilāf-gīrligiyle dördinci ayda ‘azl itdirilmiş idi.

Āvāre-zāde Mes‘ūd Efendi

el-Mevlā Mes‘ūd. Tercemesi bu mecellede sebḡ iden Āvāre-zāde Muṡṡafā Efendi’nüñ ṡāḡ-ı devḡa-i vücūdı ve maḡdūm-ı mes‘ūdū‘l-vedūdıdır. ḡurre-i ḡarrā-yı zātı maḡmiyye-i Edrine’de biñ on altı ḡudūdında pertev-endāz-ı maṡla‘-ı ṡühūd olup, muḡaṡarāt-ı muḡadderāt-ı isti‘dāda ṡu‘ūd ile bülend-ḡadr olduḡda, ṡeyḡū‘l-İslām Yahyā Efendi’den ḡil‘at-ı mülāzemetle bekām olup, kırḡ aḡḡe medreseden ma‘zūlen elli bir Rebī‘ü‘l-evvel’inde ‘Alī Efendi yerine Zeynī ḡelebi ḡāriciyle nā‘il-i merām oldu. Elli beṡ Receb’inde Nā‘ib [234a] ‘Ömer Efendi yerine Mesīḡ Paṡa Medresesi iḡsān olup, elli altı Rebī‘ü‘l-āḡir’inde ‘Abdü‘r-raḡīm Efendi maḡdūm-ı kebiri yerine ḡāfız Paṡa Medresesi’yle bekām olmuş idi. Elli yedi ṡa‘bān’ında ḡoca Muṡṡafā Paṡa Medresesi’yle taḡṡil-i merām idüp, elli toquz Receb’inde ṡaḡn-ı ṡemāniyye’nüñ birine ḡirām itmiş idi. Altmış Ramaṡān’ında Erzurūmī İbrāḡīm Efendi yerine Zāl Paṡa Medresesi sezā görölüp, altmış bir ṡa‘bān’ında ḡamdī-zāde Efendi yerine Sultān Selīm Medresesi’yle tekrīm, altmış dörd Cemāzi‘l-ülā’ında Süleymāniyye Medresesi’yle ta‘zīm olındı. Altmış beṡ Ramaṡān’ında ḡāṡim-zāde Efendi yerine İzmir ḡazāsı ‘ināyet olup, ḡabūlden ibā itmekle Merḡabā-zāde Efendi’ye tevcīḡ olındı. Altmış altı Cemāzi‘l-āḡire’sinde Es‘ad Efendi yerine Süleymāniyye Medresesi i‘āde olındı. Sene-i mezbūre ṡevvāl’inde Nev‘ī-zāde Efendi yerine Yeñiṡehr ḡazāsıyla maḡzī‘l-merām oldu. Altmış yedi ṡevvāl’inde ma‘zūl ve yerlerine ḡāsim-zāde ṡāliḡ Efendi mevṡūl oldu. Yetmiş Zī‘l-ḡa‘de’sinde Sa‘dī-zāde ‘Abdu‘llāḡ Efendi yerine Selanik ḡazāsı tevcīḡ olup, yetmiş bir ṡevvāl’inde ‘azl ve yerlerine İmām-zāde Efendi naṡb olındı. Yetmiş beṡ Cemāzi‘l-ülā’ında Ünsī Efendi yerine ṡām-ı ṡeref-encām ḡazāsı virildi. Yetmiş altı Cemāzi‘l-āḡire’sinde ma‘zūl ve yerlerine eniṡtesi ‘Abdu‘llāḡ Efendi mevṡūl oldu.

Yetmiş yedi târihinde Burusa pāyesiyle Kāraşu ve Çirmen ve Havāşş-ı Ahî arpalık ta‘yîn olındı. Seksen dört Cemāzi‘l-âhire’sinde Edrineli Aḥmed Efendi yerine Edrine kazāsı ‘ināyet olunup, seksen beş Receb’inde Yeñice ve Begbāzārı arpalığı ile ma‘zül ve yerlerine İlāhī-zāde Meḥemmed Efendi mevşül oldı. Seksen sekiz Rebī‘ü’l-âhir’inde şadr-ı Rūm’dan munfaşıl Yaḥyā Efendi yerine İstanbul pāyesiyle Ğalaṭa kazāsına rızā göstermiş idi. Seksen toḡuz ḥudūdında murġ-ı rūḥı kafes-i tenden ṭayeran ve firdevs-i berīni āşiyān eyledi. Emīr Buḡārī’de medfūn ve târiḡ-i intiḡālī bu mışrā‘-ı mevzūndur:
Der-kenār: [Ber-vech-i ta‘miye

Bir du‘ā-gū geldi didi fevtinūñ târiḡini]

İde Ḥaḡ menzilgehūñ Mes‘ūd Efendi cenneti

Mevlānā-yı merḡūm dāḡil-i ‘idād-ı maḡādīm-i rūsūm, ḡoş-şoḡbet, ḡābil-i üns ü ülfet, taḡlīde mā‘il ve şoḡbet-i ‘avāma şīfte-dil idi.

Beşerī Meḥemmed Efendi

el-Mevlā Meḥemmed. Kūze-i vücūdı ḡāk-i pāk-i İstanbul’dan ḡarīn-i zuḡūr ve Beşerī Meḥemmed Efendi nāmıyla zebān-zed-i cumḡūr olup, fāzıl-ı ḡarār-dāde Nādirī maḡlaş Ğanī-zāde Efendi fevtinden [234b] mülāzemetle bekām ve medāris-i ‘ilmiyye ile maḡzī‘l-merām olup, kırḡ aḡçe medreseden munfaşıl iken elli beş Rebī‘ü’l-evvel’inde Mollā Kestel Medresesi’ne ḡāric ile ‘āric olup, elli yedi Rebī‘ü’l-evvel’inde Çāker Aḡa-zāde yerine Merdūmiyye’ye taḡrīk olındı. Sene-i mezbūre Şa‘bān’ında Kefevī Ḥüseyn Efendi yerine Çekmece’de ‘Abdü’s-selām Medresesi iḡsān olunup, altmış Zi‘l-ḡa‘de’sinde Fāṭıma Sulṭān Medresesi’ne vāşıl, altmış iki ḥudūdında Fetḡiyye Sinān Paşası Medresesi’ne nā‘il oldı. Altmış üç Ramazān’ında yerinde mūşıla i‘tibārıyla tekrīm olunup, altmış altı Şevvāl’inde Şaḡn-ı Şemāniyye’ye ḡıram itdi. Altmış yedi Receb’inde ‘Aşḡı Ḥasan Efendi yerine Kılıç ‘Alī Paşa Medresesi’yle bekām olup, altmış sekiz Şa‘bān’ında Ḳoçbaş Maḡmūd Efendi yerine Ḳuds pāyesiyle Belḡrad kazāsı tevcīḡ olındı. Altmış toḡuz Receb’inde ‘azl ve yerlerine Hevāyī-zāde Efendi naşb olındı. Yetmiş iki Şa‘bān’ında Baldır-zāde Efendi yerine Ḳayşeriyye kazāsı ‘ināyet olunup, yetmiş üç Receb’inde ref‘ ve yerlerine Şemsü’d-dīn Efendi naşb olındı. Yetmiş yedi Cemāzi‘l-ülā’sında Şaḡḡāf Şeyḡ-zāde Efendi yerine Şofya kazāsı virilmiş idi. Yetmiş toḡuz Rebī‘ü’l-âhir’inde munfaşıl ve yerlerine Tatar ‘Abdu’llāḡ Efendi vāşıl oldı. Seksen dört Ramazān’ında Pārsā Efendi yerine şāniyen Şofya kazāsında cā-nişīn-i

mesned-i hükümet olup, seksen beş Ramazân'ında 'azl ve yerlerine Sivasî-zâde Mehemmed Efendi naşb olındı. Seksen toquz hudūdında intikāl ve 'âlem-i âhirete irtihāl eyledi.

Mevlânâ-yı mezbûr kıadr-i müşterek-i 'ilm ile meşhûr idi.

Ḳudsî-zâde Emîri Hâşim Efendi

el-Mevlâ Mehemmed Hâşim İbnü's-Seyyid Yûsuf. Maḥrûse-i Bursa şikârîlerinden birinüñ ferzend-i ercümendi Hâşim Mehemmed Efendi'dür. Hâ'iz-i ser-mâye-i isti'dād ve bâliğ-i rütbe-i 'aql-ı müstefād iken şadr-ı 'âlî-kıadr Naḳîbü'l-eşrâf Ḳudsî-zâde Şeyḫ Mehemmed Efendi Bursa kıādîsi olduqda, reh-ber-i tevfiḳ-ı Ḥudâ-dād delîl-i rāh-ı reşād olup, âsitânelerine intisâb ile şeref-yâb ve ol zât-ı kerem-pîşeden mazḫar-ı luḫf-ı bî-ḫisâb olarak ḫıdmetlerinden mülâzım ve tarîḳ-ı tadrîse 'âzim olmuş idi. Kıırk aḳçe medreseden ma'zûl ve ḫâric elli rütbesine muntazır-ı vuşûl iken ibtidâ 'İvâz Efendi Medresesi'yle kām-revâ, yetmiş iki Şevvâl'inde Yûsuf Paşa ḫ'âcesi Aḫmed Efendi yerine şâniye-i Mesîḫ Paşa Medresesi'ne revnaḳ-baḫşâ olup, yetmiş beş Rebî'ü'l-evvel'inde bir zâviye ilḫâkıyla yerinde dâḫil i'tibâr [235a] olındı. Yetmiş altı senesinde andan Ṭopḳapusu'nda vâkı'a Aḫmed Paşa Medresesi sezâ görölüp, yetmiş toquz Rebî'ü'l-evvel'inde Şalâḫî Ḥasan Efendi yerine Ḥayrû'd-dîn Paşa Medresesi virildi. Seksen Rebî'ü'l-âḫir'inde selef-i sâlıfı yerine şaḫn medresesine gelüp, seksen bir Şafer'inde Ḥ'âce-zâde 'Oşmân Efendi yerine Mu'îd Aḫmed Efendi müderrisi oldılar. Seksen üç Muḫarrem'inde Bezci-zâde Maḫmûd Efendi yerine Bayram Paşa Medresesi'ne terfî', seksen beş Ramazân'ında Bolevî Efendi birâderi 'Alî Efendi yerine Eyyûb'da İsmiḫân Sulṫân Medresesi'yle tevḳî' olındı. Seksen sekiz Ramazân'ında baḡteten 'ıdgâh-ı cinâna irtihâl eyledükde Şevvâl'de medresesi Muḫarrem-zâde Mehemmed Efendi'ye virildi. Ḥâric-i Sûr'da Kemâl Paşa-zâde merḫûm merḳad-i münevverleri muḳâbelesinde medfûn ve târiḫ-i seng-i mezârı bu beyt-i mevzûndur:

Göçdi çün Hâşim Efendi anı Rabbü'l-'âlemîn

Hem-civâr ide ḫâbîb-i ekreme el-Fâtiḫa

Mevlânâ-yı mezbûr ma'ârif-i 'ilmiyye ile meşhûr, seyyid-i ser-sebz-i çemenzâr-ı 'ulûm, vâkıf-ı deḳâ'ıḳ-ı erbâb-ı rüsûm idi. Efendisi şadâretinde müllâkü'l-emr olmuş idi.

Mollā-zāde Ḥasan Efendi

el-Mevlā Ḥasan. Ṭabaḳa-i Murād Ḥānī'de zikri sebḳ iden Burhān Efendi'nüñ birāder-zādesi Ḥasan Efendi'dür. Feyz-i Ḥudā-dād ile ḳābil-i isti'dād ve Ebū Sa'īd Efendi'den mülāzemetle ber-murād olup, kırḳ aḳçe medreseden munfaşıl iken altmış Zī'l-ḳa' de'sinde Ḳāḏī Ḥayrū'd-dīn ḥāricine 'āric olup, altmış dört Şa'bān'ında Fīrūz Aḡa Medresesi'yle kām-revā oldılar. Altmış beş Rebī'ü'l-evvel'inde Şemsü'd-dīn Efendi yerine Mollā Şeref Medresesi'yle teşrīf olındı. Altmış altı Şa'bān'ında Maḥmūd Efendi yerine Tevḳī'i Medresesi'yle tevḳī' olunup, sene-i mezbūre Şevvāl'inde Mektübci Ḥüseyn Efendi yerine Ḥammāmiyye Medresesi'yle terfih olunmuş idi. Altmış sekiz Receb'inde bir da'vā-yı şer'iyyesi zuhūr itmekle murāfa'a için ḳā'im-maḳām-ı 'aşr Ḥasan Paşa ve ḳāḏī-i beled 'Abdü'l-fettāḥ Efendi meclislerine ḥuzūr-ı bi-ḥasbi'l-beşeriyye mā-lā-ya'nī birkaç raḥ ü yābis başt-ı kelām şudūrına bādī olup, derḥāl Şeyḫü'l-İslām Bolevī Efendi'ye inhā ve tertīb-i cezā olunmasın recā itmeleriyle der'aḳab medreseden 'azl olunup, yerine Kebīrī-zāde Efendi naşb olındı. Sene-i mezbūre Ramazān'ında Şamtī Efendi yerine şāniyen Ḥammāmiyye Medresesi virildi. Altmış ḫokuz Muḥarrem'inde Tatar 'Abdu'llāḥ Efendi yerine mūşıla-i şahn i'tibārıyla [235b] Ḥüseyn Efendi Medresesi'ne vāşıl olup, yetmiş iki Rebī'ü'l-evvel'inde Şemsü'd-dīn Efendi yerine Meḥammed Aḡa Medresesi'ne naḳl olındı. Sene-i mezbūre Şevvāl'inde şahn medresesiyle ta'zīm olunmuş idi. Yetmiş üç Receb'inde Kevākibī-zāde Efendi yerine Şāḥ Sulṫān Medresesi'ne pāy-ı himmet ḳoyup, yetmiş beş Muḥarrem'inde Ḳudsī-zāde Efendi tezkirecisi Meḥammed Efendi yerine 'Alī Paşa-yı 'Atīḳ Medresesi iḥsān olındı. Yetmiş yedi Zī'l-ḳa' de'sinde Maḥmūd-zāde 'Abdü'l-ḥalīm Efendi yerine İsmihān Sulṫān Medresesi şāyān görilüp, yetmiş sekiz Ramazān'ında selefi yerine Eyyüb-i Enşārī Medresesi 'ināyet olındı. Yetmiş ḫokuz Receb'inde sālīşen selefi yerine Süleymāniyye Medresesi'yle tekrīm olunmuş idi. Seksen Cemāzi'l-āḫire'sinde yine selefi yerine Ḳuds-i Şerīf ḳazāsıyla teşrīf olındı. Seksen bir Şa'bān'ında ma'zül ve yerlerine Yaḫyā-zāde Muştafā Efendi mevşül oldu. Seksen altı Şa'bān'ında Mu'īd Meḥammed Efendi yerine Ḥalebü's-şehbā ḳazāsı dest-i ḥükümetlerine tefvīz olındı. Seksen yedi Zī'l-ḳa' de'sinde ḳable'l-'azl intikāl eyleyüp, yerleri Ḥ'ace-zāde 'Oşmān Efendi'ye virildi. Ol beldede Maḳām-ı Şāliḫīn nām maḫalde defin olındı.

Mevlānā-yı mezbūr Mollā-zāde dimekle meşhūr, 'ilmi miyāne, ṫarz-ı ṫavrı 'acībāne, zī-şervet, şāḫib-i şiddet idi.

Muṣlî Çavuş-zāde Efendi⁹⁴⁰

el-Mevlā Muṣṭafā İbn Muṣlî. İstanbul'da Muṣlî Çavuş nām merdüñ ferzendi olmağla Çavuş-zāde dimekle ma' rûf olmuş idi. Taḥṣîl-i ' ilme ' āzim ve ' ulemānuñ birinden mülāzım olup, elli iki ḥudūdında kırk aqçe ile Burusa'da Murād Paşa Medresesi'ne vāşıl, andan daḡi munfaşıl iken altmış üç Ramazān'ında Ma' lûl-zāde Dār'ul-ḥadîşî'ne ḡāric i' tibārıyla ' āric oldu. Altmış yedi Receb'inde ' Abdü'l-gaffār Efendi yerine şāniye-i Mesîḡ Paşa Medresesi'ne ḡareket idüp, sene-i mezbûre Şa' bān'ında Kaşamonî ' Alî Efendi yerine Ferḡād Paşa Medresesi'yle kām-revā oldu. Altmış sekiz Receb'inde İmām-zāde Meḡemmed Kađrî Efendi yerine Mesîḡ Paşa Medresesi'yle bekām, altmış ṡokuz Muḡarrem'inde Kuđsî-zāde tezkirecisi Meḡemmed Efendi yerine el-Ḥācc Ḥasan Medresesi'yle nā' il-i merām oldu. Yetmiş Şafer'inde Hābîl-zāde Efendi yerine Sekbān ' Alî Medresesi şāyeste kılınup, yetmiş bir Şa' bān'ında vālid-i merḡūm yerine Koca Muṣṭafā Paşa Medresesi sezā görildi. Yetmiş iki Şevvāl'inde Arpacı ' Alî Efendi yerine Ūlā-yı Zekerıyyā müderrisi olup, yetmiş dört [236a] Cemāzi'l-āḡire'sinde şaḡna geldiler. Yetmiş beş Muḡarrem'inde Yaḡyā Efendi müderrisi Es' ad-zāde Ebu's-su' ūd Efendi ile mübādele itmişler idi. Yetmiş altı Receb'inde ' Abdu'llāḡ Efendi yerine Diyārbekr każāsı tevcîḡ olunup, yetmiş yedi Receb'inde ' azl ve yerlerine Zeyrek-zāde Efendi Ḥāfızı naşb olındı. Seksen bir Muḡarrem'inde Kađiye Ka' ası fetḡ olunup, ibtidāen Kuđs-i Şerîf pāyesiyle bunlara ' ināyet olındı. Seksen beş Muḡarrem'inde ma' zûl ve yerlerine Ḥandān-zāde Efendi mevşūl oldu. Seksen ṡokuz ḡudūdında marāz-ı felcden intikāl eyleyüp, Ḥāric-i Sūr'da Emîr Buḡārî ḡazretleri civārında medfūndur.

Mevlānā-yı mezbūr ' ilm-i fıkḡda mahāretle meşḡūr, fenn-i şakke şedîdū'l- intisāb, Memek-zāde Efendi şadr iken tezkirecilik ḡıdmetiyle şeref-yāb idi.

Kāsım Paşalı Çavuş-zāde Efendi⁹⁴¹

el-Mevlā Muṣṭafā. Fużalā-yı devlet-i İbrāḡimiyye'den Çavuş-zāde İbrāḡim Efendi'nūñ birāder-zādesi Muṣṭafā Efendi'dūr. Ḥavşala-i isti' dādı mertebesi ḡişşemend ve ' ulemānuñ birinden mülāzemetle behremend olup, elli iki Receb'inde kırk aqçe ile Burusa'da Kāsım Paşa Medresesi'ne mevşūl, andan daḡi ma' zûl olduḡda, altmış dört

⁹⁴⁰ **Der-kenār:** Evvel-i kađi bi-każā-yı Kađiye şāḡibū't-terceme fi Muḡarrem sene 1081.

⁹⁴¹ **Der-kenār:** Evvel-i müderris bi-medrese-i Anbār Kađi şāḡibū't-terceme fi Şa' bān sene 1064.

Şa‘bān’ında müceddeden ihdāş olunan Anbār Qāḍī Medresesi ibtidāen bunlara ihsān olındı. Altmış yedi Receb’inde vālid-i cāmī‘ü’l-ḥurūf yerine Qāḍī Maḥmūd Medresesi şāyān görölüp, altmış sekiz Receb’inde ‘Alī Efendi yerine İskender Paşa Medresesi’ne nā’il, altmış üç Zī’l-ḥicce’sinde Küçük Bolevī Efendi yerine Ḥaydar Paşa Medresesi’ne vāşıl oldu. Yetmiş bir Muḥarrem’inde Aḳ Maḥmūd Efendi ḥazretleri yerine Maḥmūd Efendi Medresesi’yle kām-revā olup, yetmiş iki Şevvāl’inde Ṭosyavī Meḥemmed Efendi yerine Mu‘īd Aḥmed Efendi Medresesi’ne i‘tilā eyledi. Yetmiş beş Muḥarrem’inde Zeyrek-zāde Efendi Ḥāfızı Muştafā Efendi yerine şaḥn taḥillesiyle Dārü’l-ḥadīş-i Sinān Paşa Medresesi ihsān olunup, seksen Rebī‘ü’l-āḥir’inde Şāh-zāde Ḥācesī es-Seyyid Meḥemmed Efendi yerine Üsküdar’da Mihrümāh Medresesi’yle ikrām olındı. Seksen bir Şa‘bān’ında Ṭavīl ‘Oşmān Efendi yerine Qara Muştafā Paşa medresesi virölüp, seksen dört Receb’inde Maḥmūd Efendi kerīme-zādesi yerine Üsküdar kazāsı tefvīz olunmuş idi. Seksen beş Şevvāl’inde ma‘zül ve yerlerine Sirozī Emīr Efendi mevşül oldu. Seksen sekiz Zī’l-ḥicce’sinde La‘lī-zāde ‘Abdü’l-‘azīz Efendi maḥlülinden Quds-i Şerīf kazāsıyla mu‘azzez olmuş idi. Seksen üç Şa‘bān’ında mesmūmen [236b] intikāl ve maḳarr-ı ervāḥa irtihāl eyledi.

Mevlānā-yı merḳūm dāḥil-i erbāb-ı rūsūm, ḥoş-şoḥbet, mā’il-i üns ü ülfet idi. Mervīdür ki tesmīm ḳaşdıyla ziyāfete da‘vet olunup, ba‘de tetmīme’l-merāsım maḥkemeye da‘vet eyledükde te’şīr-i zehr ile helāk ve üftāde-i pister-i ḥāk-i pāk olduḡı günñ irtesi etbā‘ından birḳaçı ziyāretine varduḡlarında cesedi neşş olunup, irbā irbā (?) maḳtu‘ bulıncaḳ nā-çār laḥm ü ‘azmın cem‘ idüp, tekrār mezāra ilḳā iderler.

⁹⁴² نعوذ بالله من شرور انفسنا و من سيئات اعمالنا

Qāmetī-zāde Efendi

el-Mevlā Meḥemmed. Maḥrüse-i Bursa’dan zūhūr ve Qāmetī laḳabı ile meşhūr olup, biñ otuz altı ḥudūdında Bursa ḳurbinde Yenışehr ḳāḍisi iken intikāl-i dārü’l-cinān iden ‘Abdu’r-raḥmān Efendi’nün maḥdūm-ı melek-nihādı ferzend-i pāk-nijādı Meḥemmed Efendi’dür. Ṭarīḳ-ı sa‘ādet-refīk-ı ‘ilme ‘azīmet ve ‘ulemānuñ birinden iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet idüp, kırḳ aḳçe medreseden ma‘zül ve müteraḳḳīb-ı neyl-i me‘mül iken kırḳ Cemāzī’l-āḥire’sinde es-Seyyid Aḥmed Efendi yerine ibtidā Pervīz Efendi müderrisi olup, aḳz-ı medāris iderek Şaḥn-ı Şemāniyye’nün birine vāşıl, elli üç

⁹⁴² “Kötü amellerimizden ve nefsimizin şerlerinden Allah’a sığınırız.”

Şafer’inde Handân Efendi yerine Bosna kazâsına nâ’il olmuş idi. Elli beş Receb’inde ma’zül ve yerlerine Vehhâb-zâde Efendi mevşül oldu. Elli sekiz Receb’inde Vezîr-i A’zam Maqtûl Muştâfâ Paşa imâmı yerine Belgrad kazâsıyla ber-murâd olup, elli toktuz Şa’bân’ında ref’ ve yerlerine ‘Acem Mehemmed Efendi vaşl olındı. Altmış bir Cemâzi’l-ülâ’sında Bosnevî Bâlî Efendi yerine Medîne-i Münevvere kazâsıyla ikrâm olunup, altmış iki Şa’bân’ında ma’zül ve maħall-i hükümetlerine Tezkireci ‘Abdü’r-raħîm Efendi mevşül olmuş idi. Altmış yedi Rebî’ü’l-âħir’inde Edrine pâyesiyle Ya’kûb Efendi yerine Burusa kazâsı ‘inâyet olınmış idi. Sene-i mezbûre Şevvâl’inde Kuşatası arpalığıyla ‘azl olunup, yerlerine selef-i sâlifi Bâlî Efendi vâlî oldu. Yetmiş bir Şevvâl’inde halefi Bâlî Efendi yerine Edrine’de baş-ı seccâde-i şerî’ at idüp, yetmiş iki Şevvâl’inde ma’zül ve yerlerine Ebu’s-su’ûd-zâde Efendi mevşül oldu. Yetmiş altı Receb’inde Malğaravî Mehemmed Efendi yerine Mekke-i Mükerreme kazâsıyla mazhar-ı tekrîm olmuşlar idi. Yetmiş yedi Receb’inde şâniyen Kuşatası arpalığıyla ma’zül ve ol manşib-ı celîle ‘Arab Süleymân Efendi vâşıl oldu. Yetmiş sekiz Cemâzi’l-ülâ’sında yine seleflerine halef olup, Bâlî Efendi’nün def’ a-i şâniyesi yerine İstanbul kazâsıyla tahşil-i şeref idüp, arpalıkları olan Kuşatası daħi [237a] üzerinde karar eyledi. Yetmiş toktuz Şafer’inde Yalaķabâd arpalığıyla ‘azl ve yerlerine Es’ad-zâde Efendi vaşl olındı. Seksen üç Cemâzi’l-âħire’sinde Hâmîd Efendi yerine şâniyen İstanbul kazâsıyla tebcil olınmışdı. Sene-i mezbûre Zî’l-ka’de’sinde ma’zül ve yerlerine Esîrî birâderi Muştâfâ Efendi mevşül oldu. Seksen sekiz Şa’bân’ında Zeyrek-zâde Efendi Hâfızî Muştâfâ Efendi yerine Anağolî pâyesiyle Eyyûb-i Enşârî kazâsı arpalık ta’yîn olınmış idi. Seksen toktuz Rebî’ü’l-âħir’inde milket-i şüretten intikâl ve ‘âlem-i bâlâya irtihâl eyledi. Yerleri İbrâhîm Efendi’ye ta’yîn olındı. Nişangâh-ı tîr-i du’â olan Hâric-i Sûr’da Emîr Buħârî kurbinde medfûn oldu.

Mevlânâ-yı merķûm maħdûm-ı ma’âlî-rüsûm, maķâm-ı ‘iffetde sâbit-ķadem, nîk-ħaşlet, pâk-nihâd âdem idi.

Âşâr-ı ħayriyelerinden Odunķapısı dâħilinde Şarı Demürçi Mescidi’ni vezâ’if ta’yîniyle câmi’ eylemişdür. ⁹⁴³ شكر الله سعيه الموفور

Evlâd-ı zükûrî kalmayup, ancak Hüdîce nâm bir duħter-i sa’d-aħteri zühûr itmiş idi. Hâlen ħilye-i ricâl olan ma’ârif-i kemâl ile muħallâ vü müzeyyen, zümre-i nâķışâtü’l-‘aķldan iken kâmiller miyânında ħaylî mükemmel ve mu’anvendür.

⁹⁴³ “Allah onun çok çalışmasının mükâfatını versin.”

Nazm

وما التأييث لاسم الشمس عيب

ولا التذكير فخر للرجال⁹⁴⁴

Āşār-ı ‘ilmiyyesinden ba‘z-ı kütüb-i mevā‘izi Türkî tercüme idüp, nef‘in ‘ām kılmış idi ve Şıdkî maḥlaşı ile dīvān-ı eş‘arı vardır. Ez-ān-cümle maḥalle münāsib vālidine didügi târiḥdür:

Didi târiḥ-i vefâtını kıızı Şıdkî anuñ

Ķāmeti-zāde’ye ‘alā-yı İrem ola mekân

Ķapucı-zāde Aḥmed Efendi

el-Mevlā Aḥmed. Vālid-i vālā-güheri bevvāb-ı sultānī zümresinden olmağla Ķapucı-zāde demekle meşhūr ve bu ‘unvān ile zebān-zed-i cumhürdür. Defterdār Ḥalıcı-zāde Efendi Āsitānesi’ne intisāb ve Ḥāce-zāde ‘Abdu’llāh Efendi’den mülāzemetle kām-yāb olup, elli iki Cemāzi’l-āḥire’sinde kırk akçe ile Burusa’da Aḥmed Paşa-yı ‘Atiḳ Medresesi’ne mevşül, andan daḥi ma‘zül olduğda, tarīḳ-ı ḳazāya sülük itmiş idi. Altmış beş ḥudūdında Şeyḥü’l-İslām-ı vaḳt olan Ebū Sa‘īd Efendi’nüñ maḥdüm-ı mihteri Aḥmed Efendi’nüñ Selanik ḳazāsında nā’ibi olmağla maḥdüm-ı merḳüm recāsıyla Rebī‘ü’l-evvel’de Şeyḥ Muḥyü’d-dīn Medresesi iḥsān olındı. Altmış yedi Muḥarrem’inde yerinde ḥareket i‘tibār olunup, yetmiş Receb’inde Minḳārī-zāde Yūsuf’ı yerine Ferḥād Paşa Medresesi’ne şāyeste oldı. Yetmiş iki Şevvāl’inde Zeyrek-zāde Ḥāfızı Muştafā [237b] Efendi yerine Efdaliyye Medresesi’ne nā’il, yetmiş dört Cemāzi’l-āḥire’sinde Bosnevī ‘Alī Efendi yerine Mollā Gürānī Medresesi’ne vāşıl oldı. Yetmiş altı Receb’inde yerinde müşıla-i şaḥn i‘tibār olunup, yetmiş yedi Ramazān’ında ‘Abdü’l-berr Efendi yerine Meḥemmed Ağa Medresesi’ne naḳl olındı. Yetmiş toḳuz Rebī‘ü’l-evvel’inde ‘İşmeti Ḥışmı yerine Şaḥn-ı Şemāniyye’nüñ biriyle taḥşil-i merām eyledi. Seksen Rebī‘ü’l-āḥir’inde Mendel Aḥmed Efendi yerine Ķahriyye Medresesi sezāvār görildi. Seksen üç Muḥarrem’inde ḥālen Anaḫolı pāyesiyle İstanbul’dan ma‘zül Tevfīḳī-zāde Efendi ḥazretleri yerine Siyāvūş Paşa Medresesi ‘ināyet olındı. Seksen beş Ramazān’ında İsmā‘il Ağa-zāde ‘Alī Efendi yerine Üsküdar Vālidesi’yle tekrīm, seksen sekiz Şa‘bān’ında Sipāhī Meḥemmed Efendi yerine İstanbul Vālidesi’yle ta‘zīm olındı.

⁹⁴⁴ “Şems isminin müennes olması güneş için noksanlık değildir. Müzekkerlik de sadece erkeklerin övünç kaynağı değildir.”

Sene-i mezbûre Şevvâl’inde ‘idgâh-ı firdevse revân ve derbân-ı cinân olup, medrese-i mahlûle Mûsâ Efendi’ye ihsân olındı.

Mevlânâ-yı merķûm dâhil-i erbâb-ı rûsûm, hoş-şoĥbet, ķâbil-i ũlfet, maĥrem-i esrâr, maşlahat-güzâr idi.

La’lî-zâde ‘Abdü’l-‘azîz Efendi

el-Mevlâ ‘Abdü’l-‘azîz. Devlet-i Aĥmed Hĥânî’de re’îs-i küt tâb-ı dîvânî olan La’lî ‘Alî Efendi’nün ferzend-i ma’ârif-pîşe ve ĥalef-i ĥayr-endîşeleri ‘Abdü’l-‘azîz Efendi’dür. İ’mâl-i ser-mâye-i isti’dâd ve cins-i fâĥir-i ‘ilm ü kemâlî i’dâd iderek Şeyĥü’l-İslâm Yahyâ Efendi ĥıdmetlerine vâşıl ve şeref-i mülâzemetlerine nâ’il olmuş idi. Kıırķ aķçe medreseden munfaşıl iken biñ altmış altı Rebî’ü’l-âĥir’inde Şofyevî İbrâhîm Efendi yerine İbrâhîm Kethudâ Medresesi ihsân olındı. Yetmiş Cemâzi’l-ũlâ’sında Zeyrek-zâde Efendi Hĥafızî yerine Cezerî Kâsım Paşa Medresesi’ne ĥareket idüp, yetmiş iki Şevvâl’inde Bağdâdî-zâde Efendi yerine Mesîĥ Paşa Medresesi’yle bekâm, yetmiş üç Receb’inde Bâbî Muştafâ Efendi yerine İbrâhîm Paşa-yı Cedîd Medresesi’yle nâ’il-i merâm olmuş idi. Yetmiş beş Muĥarrem’inde Nisbetî ‘Alî Efendi yerine Fethîyye Medresesi virilüp, yetmiş altı Cemâzi’l-âĥire’sinde Fâţıma Sultân ĥâcesî Bekr Efendi yerine Ėazanfer Aĥa Medresesi’ne naķl olındı. Yetmiş yedi Ramazân’ında Aĥmed Efendi yerine Şaĥn-ı Semâniyye’nün birine vâşıl olup, yetmiş toķuz Rebî’ü’l-evvel’inde Şeyĥ-zâde ‘Abdü’l-ĥanî Efendi yerine Dâvũd Paşa Medresesi’yle kâm-revâ, seksen üç Muĥarrem’inde Siyâhî Efendi yerine Şâĥ Sultân Medresesi’yle revnaķ-baĥşâ oldılar. Seksen beş Ramazân’ında sâbıķan imâm-ı [238a] sultânî olup, ĥâlen meşîĥat-i İslâmiyye’den müteķâ’id olan Meĥammed Efendi ĥazretleri yerine Ebâ Eyyũb-i Enşârî Medresesi ‘inâyet olındı. Seksen yedi Ramazân’ında Muĥarrem tevķîtiyle ‘Abdî Efendi yerine Kũds-i Şerîf ķazâsıyla teşrîf olındı. Seksen sekiz Ramazân’ında ĥariĥa-i şũhũddan maĥv-ı vũcũd ve ‘azm-i nũzhetgâh-ı dârü’l-ĥulũd eyledi.

Mevlânâ-yı mezbũr ĥayşîyyet-i zât ile meşĥũr, hoş-şoĥbet, maĥdũm-ı şâfi-taviyyet idi. Semt-i taşavvufa mâ’il olmaĥla meşâyîĥ-ı Hĥalvetiyye’den ‘Abdü’l-aĥad Efendi’den iķtibâs-ı envâr-ı İllâhî ve kesb-i fũyũzât-ı nâ-mũtenâhî ķaşdıyla bî’at ve ĥıdmet-i şerîfelerinden taĥşîl-i bereket itmiş idi.

‘ Abdü’l-ħalīm Efendi

el-Mevlā ‘ Abdü’l-ħalīm İbn PİR-i kadem İbnü’ş-Şeyh Naşūh. Biñ üç ħudūdında vilāyet-i Anaṭolı’da Şandıqlı kazāsından neş’et idüp, taḫşil-i ‘ ilm ü ‘ irfāna himmet ve tekmi-l-i ser-māye-i dāniş ü iz’ ān içün üstādān-ı ‘ aşra ħıdmet itmiş idi. Ez-cümle ekşer-i fūnūni Şeyh Beşir Cevri’den ahz itdükden soñra Şeyhü’l-İslām Es’ ad Efendi merħūmuñ talebesi zümresine dāhil ve şeref-i mülāzemetlerine nā’il olmuş idi. İbtidā ħāric ile Mesih Paşa müderrisi olan Zeyrek-zāde ‘ Abdu’r-raħmān Efendi ħareket itdükde yerleri bunlara ‘ ināyet olunmak üzere biñ kırk altı Cemāzi’l-āħire’sinde rü’üs-ı muvaḫḫat virildi. Kırk sekiz Şevvāl’inde tevķiti tamām ve medrese-i mezbūre ile bekām oldu. Elli bir Rebī’ ü’l-evvel’inde Bāyezid Efendi yerine Nişāncı Paşa Medresesi’ne nā’il, elli iki Şa’bān’ında Mollā Gürānī Medresesi’ne vāşıl oldu. Elli altı ħudūdında Muştafā Ağa Medresesi’yle behre-yāb, elli yedi Rebī’ ü’l-evvel’inde Şahn-ı Şemāniyye’nüñ biriyle kām-yāb oldu. Sene-i mezbūre Zi’l-ka’de’sinde Dārü’l-ħadīş-i Sinān Paşa Medresesi’nde revnaḫ-baḫşā, elli toḫuz Şa’bān’ında Ayaşofya Medresesi’yle kām-revā oldılar. Altmış iki Şa’bān’ında ‘ Alī Bār Efendi maḫlūlinden Süleymāniyye Medresesi’yle terfi’ olup, altmış dört Cemāzi’l-ülā’sında ‘ Alī-zāde Efendi yerine Yeñişehr kazāsı ile ta’zīm olındı. Altmış beş Ramazān’ında ma’zül ve yerlerine Nev’i-zāde Efendi mevşül oldu. Altmış toḫuz Muħarrem’inde Küçük Bostān Efendi-zāde yerine Şām-ı şeref-encāma ħākim olmuşlar idi. Sene-i mezbūre Zi’l-ħicce’sinde ref’ olup, maḫall-i ħükümetlerine Şeyhü’l-İslām Ebū Sa’id Efendi maḫdūm-ı mihteri Aħmed Efendi mevşül oldu. Yetmiş dört Cemāzi’l-ülā’sında Yanbolı ma’nevāhi-i kazāları arpalık ta’yin olındı. Yetmiş yedi Şa’bān’ında Kemāl Efendi-zāde yerine Ĥalebü’ş-şehbā [238b] kazāsı dest-i ħükümetlerine tefvīz olup, yetmiş yedi Ramazān’ında munfaşıl ve yerlerine Beyāzi-zāde Aħmed Efendi vāşıl olduğdan soñra bunlar edā-yı ħaccü’l-İslām ve ziyāret-i ravzatü’l-enām kaşdıyla rü-be-rāh cānib-i Ĥicāz ve ba’de edāe’n-nesk sa’ādet-i dāreyn ile mümtāz olup, taraf-ı devletden münḫatı’ ü’r-recā ve kūşe-gir-i inzivā olduğu ħālde müṭālā’a-i ‘ ilmiyye ile güzārende-i eyyām ü sübħa-şümārr-ı şühür ü a’vām iken seksen sekiz Şa’bān’ında vefāt ve ‘azm-i cennāt-ı ‘ aliyyāt eyledi. Edrineḫapusu ħāricinde defin-i zīr-i zemīn ve tāriḫ-i seng-i mezarı Emīr Buħārī şeyhi Feyzi Ĥasan Efendi didügi tāriḫ-i güzīndür:

‘ Abdü’l-ħalīm’e cennet-i me’vā ola maḫarr

Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm ü fazlla meşhūr, mā-lā-ya‘nīden mu‘riż, pīr-i şālih, sa‘ādetmend-i müfliḥ idi.

Āsar-ı ‘ilmiyyesinden tefsīrden *Zehrāveyn*’e ve yine *Sūre-i Nebe*’den *Sūre-i Hicr*’e gelince ḥāşiyeleri ve me‘ānīden *Miftāḥ* üzerine müte‘allikāt-ı fi‘le ve *Muṭavvel* üzerine kaşra gelince ḥāşiyeleri ve fıkhdan *Tenvīr-i Dürerü’l-ḥükkām* ismiyle müsemmə ḥāşiyeleri ve uşulden *Menār-ı İbn Melekī* üzerinde şümmeye gelince ḥāşiyeleri ve naḥvdan *Monlā Cāmī* üzerine enne ḥaberine gelince şerḥleri vardur. Cümlesi nef den ḥālī degildür.

Müvezzi‘ Aḥmed Efendi

el-Mevlā Aḥmed bin ‘Abdü’l-cebbār. Anaṭolı kaşabātından birinde ‘Abdü’l-cebbār Efendi nām merdüñ maḥdüm-ı ḥıredmendi Müvezzi‘ Aḥmed Efendi’dür. Taḥşil-i ‘ilm ü ma‘rifet ve Şeyḥü’l-İslām Bahāyī Efendi’den iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet itmiş idi. Kırk akçe medreseden ma‘zül iken altmış Ramazān’ında Yarḥişār müderrisi olmuş idi. Altmış bir Cemāzi’l-ülā’sında Bahāyī Efendi ile ma‘an nefy olunup, medrese-i münḥal Kocavī ‘Abdü’l-gaffār Efendi’ye maḥall görildi. Altmış iki Zi’l-ḥicce’sinde Öreke-zāde Aḥmed Efendi yerine Dārü’l-ḥadiş-i Ḥusrev Kethudā Medresesi’yle taṭyīb olındı. Altmış üç Ramazān’ında Müfti-zāde Efendi yerine Efdaliyye Medresesi’yle bekām oldılar. Altmış altı Zi’l-ḥicce’sinde Koca ‘Ömer Efendi yerine Sinob każāsı tevcih olunup, kaḅulden ibā ve iḥtifā iḥtiyār eyledükde manşib-ı mezbūr Ḥalıcı-zāde Efendi’ye virildi. İki ay mürürında ‘Uşşākī ‘Abdü’l-ganī Efendi yerine Mar‘aş każāsı kendüye ‘arz, andan daḥi ibā ve kaḅulden isti‘nā eylemiş idi. Altmış yedi Rebī‘ü’l-āḥir’inde Ünsī Efendi yerine Trablusü’ş-Şām ve Haleb pāyesi zamimesiyle şād-kām olup, altmış sekiz Rebī‘ü’l-āḥir’inde ma‘zül ve yerlerine Baldır-zāde Efendi mevşül oldı. Yetmiş bir Şa‘bān’ında Burusevī Mu‘īd-zāde Efendi yerine Anḳara ḥükümeti [239a] tefvīz olındı. Yetmiş iki Receb’inde ‘azl olunup, każā-yı mezbūr Sa‘īd Efendi’ye arpalık ta‘yīn olındı. Yetmiş altı Cemāzi’l-āḥire’sinde Şire każāsı ‘ināyet olunmuş idi. Yetmiş yedi Ramazān’ında ref olunup, yeri ‘Abdü’r-raḥīm-zāde Efendi’ye arpalık virildi. Seksen iki Rebī‘ü’l-evvel’inde Ḥāfiz Şa‘bānī yerine Kayşeriyye każāsına vālī olup, seksen üç Muḥarrem’inde ‘azl ve yerlerine Şa‘rānī-zāde ‘Abdü’l-vehhāb Efendi naşb olındı. Seksen sekiz Cemāzi’l-ülā’sında Maḥmūd Efendi yerine Diyārbekr każāsına irtikā eylemiş idi. Seksen toḳuz Şafer’inde şarşar-ı ecel gül-berg-i ḥayātın bād-

ı hevāya tevzī^ç ve bülbül-i rûhı gülistân-ı Kâdir'e tevdi^ç eyledükde manşib-ı münhal Şa^çrâni-zâde Efendi'ye mağall görildi. Sinin-i ^çömrleri hamsini mütecâviz belki sittine mütenâhiz idi.

Mevlânâ-yı mezbûr kâdr-i müşterek-i ^çilm ile meşhûr, be-taşşîş mevlânâsı zamânında fetvâ hıdmeti takrîbiyle fıkha etemm-i intisâbı ve ol fenn-i celîlden vāye nişâbı var idi.

Çuğacı-zâde Emîr Efendi

el-Mevlâ es-Seyyid ^çAbdü'r-rağim İbn Ahmed. Vâlid-i mâcidi Belğrad-ı behişt-âbâd kazâsından ma^çzûlen vefât iden Edrineli Çuğacı-zâde Ahmed Efendi'nün ferzend-i dil-bendi ^çAbdü'r-rağim Efendi'dür. Şeyhü'l-İslâm Hüseyin Efendi'den mülâzemetle bekâm ve ahz-ı medâris-i ^çilmiyye ile nâ'il-i merâm olup, kırk aqçe medreseden ma^çzûl iken biñ kırk sekiz Şevvâl'inde Hüseyin Efendi yerine Bergos'da vâki^ç Mehemmed Paşa Medresesi'yle kâm-revâ olup, elli Receb'inde Fâtıma Sultân Medresesi virilüp, rû'üsında Kadirğa Limanı Mehemmed Paşası açılduğda virilmek üzere kayd olunmuş idi. Elli yedi Zi'l-ğicce'sinde İtmekci-zâde Medresesi sezâ görildi. Elli sekiz Cemâzi'l-ülâ'sında Çorlı Süleymâniyyesi'ne irsâl olındı. Altmış Zi'l-ğac'de'sinde şahna gelüp, altmış bir Cemâzi'l-âğire'sinde şâniyen Çorlı müderrisi olup, andan Pîri Paşa Medresesi'ne geldiler. Altmış üç Cemâzi'l-ülâ'sında Çıracı-zâde Mehemmed Efendi yerine Ğazanfer Ağa Medresesi'ne nâ'il, altmış dört Cemâzi'l-ülâ'sında Üsküdar Vâlidesi açılduğda virilmek kaydıyla kazâ-yı mezbûrda vâki^ç Mihrümâh Sultân Medresesi'ne vâşıl oldı. Sene-i mezbûre Şevvâl'inde İstanbul Vâlidesi müyesser oldı. Altmış beş Rebî'ü'l-evvel'inde Riyâzi-zâde Efendi def^ça-i şâniyesi yerine Filibe kazâsı tevcih olındı. Altmış altı Cemâzi'l-âğire'sinde munfaşıl ve yerlerine Menteş-zâde Efendi nâ'il oldı. Altmış sekiz Zi'l-ğac'de'sinde selefi Riyâzi-zâde Efendi üzerinden Mağmûd Paşa Hâşköyi ta^çyiniyle tekâ'üd ve tarîğden tebâ'üd idüp, yigirmi sene [239b] fâriğ ve âzâde dergâh-ı Rabbü'l-ibâda mütemahhız olmuş idi. Seksen sekiz Cemâzi'l-ülâ'sında intikâl eyleyüp, Emîr Buğârî kurbinde defn olındı.

Mevlânâ-yı mezbûr Çuğacı-zâde dimekle meşhûr, pîr-i şâlih ü müfliğ idi.

Köprüli-zāde H̄ācesî ‘Oşmān Efendi

el-Mevlā ‘Oşmān bin Mehemmed. Vilāyet-i Anaṭolı’da Amāsiyye dimekle meşhūr beldede müftī ve Mehemmed nām merdüñ ferzend-i fezā’ilmendi ‘Oşmān Efendi’dür. Hā’iz-i ser-māye-i isti‘dād ve bālig-i meblağ-ı ‘aql-ı müstefād olduḡda, āheng-i dārü’l-mülk İstanbul ve Ğalaṭa’da vāḡi‘ sarāy-ı sulṭāniyye duḡul itmiş idi. Anda daḡi ḡarār itmeyüp, māh-ı cihān-tāb gibi taḡşil-i kemāle ‘āzim ve pīr-i cihān-dīde-i āfitāb gibi müṭalā‘a-i şafaḡāt-ı celīleye müdāvīm olup, dest-yārī-i feyz-i Hūdā-dād ile ser-bülend-i erbāb-ı isti‘dād olduḡda, cehābize-i fiḡāmdan tekmil-i ‘ilm ü ‘irfān, e‘azz-i iz‘ān itmekle Kürdistān’a sefer ve yegān yegān fuṡalā-yı şarḡ dārü’l-ifādelere güzer itmiş idi. Mollā Gürānī ve Mardin müftisi ‘Alī ve Aḡmed ḡaydarānī ve Maḡmūd Mūşulī ve Ḳara Ḳāsım ve Mollā Nūru’llāh meclis-i ifādelerinde tenvīr-i kıyl u ḡāl ve niçe zamān āsitān-ı feyz-resānlarında iştigāl ile vāşıl-ı mertebe-i kemāl ve resīde-i rütbe-i ‘ālū’l-‘āl olduḡda, tekrār semt-i dārü’s-salṭanaya rüy-māl itdükde vezīr-i ‘ālem-ārā Köprüli-zāde Aḡmed Paşa’ya mu‘allim ta‘yīn olunmaḡla şeref-yāb-ı şadr-ı ‘ālī-ḡadr Ḳara Çelebi-zāde Maḡmūd Efendi mülāzemetlerin iktisāb idüp, devr-i medāris-i ‘ilmiyye ve irtikā-yı merātib-i resmiyye iderek kırḡ aḡçe medreseden ma‘zül ve müterakḡıb-ı neyl-i me’mül iken yetmiş üç ḡudūdında ‘İsā Efendi maḡdūmı vālidı binā itdüḡi Dārü’l-ḡadīş medresesiyle bekām, sene-i mezbūre Rebī‘ü’l-evvel’inde Faḡlu’llāh Efendi yerine Ca‘fer Aḡa Medresesi’yle nā’il-i merām olup, Dārü’l-ḡadīş yine üzerlerinde ḡarār-dāde ḡıl[ın]mış idi. Sene-i mezbūre Receb’inde Es‘ad-zāde Ebu’s-su‘ūd Efendi yerine ḡāfız Paşa Medresesi’ne vāşıl, yetmiş dört Cemāzi’l-āḡhire’sinde sābıḡan şeyḡü’l-İslām olan Debbāḡ-zāde Mehemmed Efendi ḡazretleri yerine Ğazanfer Aḡa dārü’l-ifādesine dāḡil olmuşlar idi. Yetmiş beş Muḡarrem’inde Şaḡn-ı Şemāniyye’nün biriyle maḡzar-ı i‘zāz olduḡda, Dārü’l-ḡadīş-i mezbūr ile ‘Arab-zāde Efendi merḡūm ser-efrāz oldu. Yetmiş altı Zī’l-ḡa‘de’sinde Zilevī ‘Oşmān Efendi yerine Zāl Paşa Medresesi’ne revnaḡ-baḡşā olup, yetmiş ṡokuz Rebī‘ü’l-evvel’inde ṡosyavī Mehemmed Efendi yerine Bayram Paşa Medresesi’nde ferş-i seccāde-i ifāde itmişler idi. Seksen Rebī‘ü’l-evvel’inde Ḳız ‘Alī Efendi yerine Şāh-zāde dārü’l-ifādesine pā-nihāde olup, seksen bir Zī’l-ḡicce’sinde [240a] İmām-zāde ‘Abdü’l-ḡādir Efendi yerine Süleymāniyye Medresesi’ne başt-ı bisāt-ı ders-i taḡḡik itdiler. Seksen üç Muḡarrem’inde selefi Ḳız ‘Alī Efendi yerine Dārü’l-ḡadīş-i Süleymāniyye rütbesiyle iḡrāz-ı ‘izz ü iḡtişām idüp, sene-i mezbūre Receb’inde ‘Abdü’r-raḡīm-zāde Mehemmed

Efendi yerine Şām-ı şeref-encām kazası tevcîhiyle ikrām olındı. Seksen beş Cemāzi'l-ülā'sında Menemen arpalığıyla ma'zül ve yerlerine Şehlā ' Abdü'l-bākī Efendi mevşül oldu. Seksen sekiz Rebī'ü'l-āhîr'inde İbrāhîm Efendi yerine Edrine kazasıyla ta'zîm olındı. Seksen toköz Rebī'ü'l-evvel'inde 'uzlet-nişîn ve hâlefî ' Abdü'l-bākī Efendi mesned-i hükümetde seccāde-nişîn oldı. Sene-i mezbûre evāhîrînde enfās-ı ma'dûde-i zindegānîsi tamām ve marāz-ı istîşkāya ibtilā sebebiyle cur'a-keş-i cām-ı hāmmām olup, birkaç gün muqaddem şülüş-i mālını vücūh-ı berre vaşîyyet eyledükde mekteb-i şerîf bināsı için Zincirlikuyu kırbînde Nişāncı Paşa-yı Cedîd Cāmi'î civārında iştirā olınan maḥallūñ rehğüzāra nāzır kûşesinde defn olındı.

Mevlānā-yı mezbûr fazîlet-i bâhire ile meşhûr, envā'-ı 'ulūma 'ārif ve enḥā-yı fūnūna vākıf, naḥlbend-i eyvān-ı fūnūn, cins-i şāmil-i mecmû'-ı mefrûz u mesnūn, raḥş-ı tab'-ı tâzî-neseb ile meydān-ı fûrsūñ fārisî, be-taḥşîş memālik-i fūnūn-ı 'āliyyetü's-şü'ūnuñ ḥārisî idi.

Āşār-ı 'ilmiyyesinden eyyām-ı taleblerinde yazdıkları *Kütüb-i Mevādd* ḥavāşında māl-ā-māl ta'likāt-ı laṭîfeleri vardur. Her birinden cem' ü tertîb olınan müstaḳîl eşer-i müntefa'un bih olurdu.

Āşār-ı ḥayriyyelerinden ber-mücib-i vaşîyyet medfenleri olan maḥalde şıbyān-ı müslimîn için mektepleri vardur ve mālîk oldukları kütübî vaḳf idüp, Sultān Selîm Cāmi'î içinde intifa' olunup, iḥrāc olunmamağı şart itmişdür.

Ḳabaşakal Aḥmed Efendi

el-Mevlā Aḥmed bin Reğā'ib İbn el-Ḥācc İlyās. Ḳaşaba-i Bolı'dan zuhûr ve Ḳabaşakal Aḥmed Efendi dimekle meşhûr olmuş idi. Bilād-ı şarkıyyeye sefer ve tekmîl-i zevāde-i 'ilm ü hūner itdükde Şeyḫü'l-İslām Ḥanefî Efendi ḥıdmetlerinden mülāzım ve tarîḳ-ı sa'ādet-refîḳ-ı 'ilme 'āzîm olup, kırk aḳçe medreseden ma'zül iken Atmeydānı'na nazîr İbrāhîm Paşa Sarāyı'nda ḥuddām-ı şehriyārî ḥ'āceliğina sezā, ba'dehū Ḥelvacıbaşı ḥāriciyle kām-revā olup, yetmiş üç Receb'inde Siyāhî Efendi yerine Mollā Ḳırımı Medresesi'ne ḥareket eyledi. Yetmiş beş Muḥarrem'inde Şa'rānîzāde Efendi yerine Şāh-ı Ḥübān Medresesi iḥsān olunup, [240b] yetmiş altı Zîl-ka'de'sinde Tefîkî-zāde Efendi ḥāzretleri yerine İbrāhîm Paşa-yı 'Atîḳ Medresesi'ne ḥaḳîḳ oldılar. Yetmiş yedi Ramazān'ında Es'ad-zāde kihteri Ebu's-su'ūd Efendi yeri Siyāvūş Paşa Medresesi altmışdan tenzîl olunup, bunlara iḥsān olındı. Yetmiş toköz

Rebî'ü'l-evvel'inde Anṭakî Muṣṭafâ Efendi yerine şaḥna gelüp, seksen Rebî'ü'l-âḥir'inde Dendânî 'Abdu'llâh-zâde Efendi yerine 'Â'îşe Sultân müderrisi oldılar. Seksen bir Zî'l-ḥicce'sinde Gümülcineli 'Abdu'llâh Efendi yerine Qalender-ḥâne Medresesi'ne baş-ı bisâṭ idüp, seksen dört Receb'inde ḥâlen Şeyḥü'l-İslâm ḥasenetü'l-leyâlî ve'l-eyyâm es-Seyyid Feyzu'llâh Efendi ḥazretleri

⁹⁴⁵ مدارك الله ظل على مفارق الانام بالنبي وآله الكرام hareketlerinde Ayaşofya Medresesi'yle tebcil olındı. Seksen altı Şevvâl'inde Fenârî-zâde mihteri Meḥammed Efendi yerine İzmir kazası ile bekâm oldı. Seksen sekiz Zî'l-ka'de'sinde ma'zül ve yerlerine Burusevî Maḥmūd-zâde Efendi mevşül oldı. Seksen toḫuz Şa'bân'ında intikâl ve dârü'l-ḫudse irtihâl eyledi.

Mevlânâ-yı mezbûr cihet-i zâtı ma'mûr, 'âlim ü fâzıl, merd-i kâmil idi.

el-Mevlâ el-Fâzıl el-Meşhûr bi-Uzun 'Alî Efendi

el-Mevlâ 'Alî bin Resûl. Biñ on yedi ḥilâlinde menḫabet-i kerîm-i kirâm ve ma'den-i cevâhir-i 'ulemâ-yı 'izâm olan belde-i Qonya'da pertev-endâz-ı şaḥife-i vücûd ve ḥadiḳa-tırâz-ı 'âlem-i şühûd olup, şabâvetleri hengâmında vâlid-i mâcidi terk-i dâr u diyâr ve Şâm-ı dârü's-selâmda ḥaṭṭ-ı raḥl karar itdükde ibtidâ eimme-i ḫurrâdan vücûhât-ı ḫırâ'atiyle ḥâfız, sâniyen muḫaddemât-ı 'ulûm-ı mefrûz u mesnûnı muḥâfız olduḫdan soñra Sultân Murâd-ı Râbi' 'aşrında dârü's-saltânaya rûy-mâl ve müddet-i medîd Muḥaşşî Şihâb Efendi ve Kiçi Meḥammed Efendi ve Uzun Ḥasan Efendi ve Mollâ Çelebi dârü'l-ifâdelerinde iştiḡâl idüp, serv-i bâlâ-yı istihâli tırâzende-i ḥil'at-i sa'âdet ü iḫbâl ve firâzende-i râyet-i faẓl ü kemâl olmuş idi. el-Ḥâletü ḥâziḥi şadr-i 'âlî-ḫadr Ḳudsî-zâde Efendi merḥûmdan mülâzım ve tarîḳ-ı tadrîse 'âzîm olup, ḫaṭ'-ı merâtib-i mu'tâde iderek kırḫ aḫçe medreseden ma'zül iken altmış üç Ramazân'ında üzerlerinde olan Aḫmed Aḡa dersiyyesi ḥâric elli i'tibâr olınmış idi. Sene-i mezbûre ḥudûdında Sarây-ı 'Atîk-i Sultânî ḥâceliḡi erzânî görildi. Altmış beş Rebî'ü'l-evvel'inde Fâṭıma Sultân ḥâcesi Ebû Bekr Efendi yerine Dizdâriyye Medresesi'ne taḫrîk olup, altmış sekiz Receb'inde 'Abdü'l-hâdî Efendi yerine Ḥusrev Ketḫudâ pâyesine pây-ı himmet ḫoyup, yetmiş bir Şa'bân'ında Ca'fer Efendi yerine Zekeriyyâ Efendi sâniyesi müderrisi oldılar. Yetmiş iki Şevvâl'inde yerinde ḫareket i'tibâr olup, yetmiş üç Receb'inde [241a] Muṣṭafâ Efendi yerine Pîrî Paşa Medresesi 'inâyet olındı.

⁹⁴⁵ "Allah onun gölgesini Peygamber ve onun âli kirâmı vesilesiyle tüm mahlûkatta devam ettirsin."

Yetmiş beş Muḥarrem’inde selef-i sālifi Ca‘fer Efendi yerine ‘alā ṭarīḳ-ı münāḳale saḫna geldiler. Yetmiş altı Cemāzi’l-āḫire’sinde Mīrzā Meḫemmed Efendi yerine Maḫmūd Paşa dārü’l-ifādesine revnaḳ-baḫşā olup, yetmiş yedi Ramazān’ında Kebīrī-zāde Efendi yerine Ayaşofya-i Ḳadīm Medresesi’yle tekrīm, seksen Rebī‘ü’l-āḫir’inde Şamti Meḫemmed Efendi yerine Süleymāniyye medārisinüñ biriyle ta‘zīm olındılar. Seksen bir Zī’l-ḫicce’sinde Memek-zāde Hısmı Meḫemmed Efendi yerine Şām pāyesi zamīmesiyle Ğalaṭa ḳazāsı iḫsān olunmuş idi. Seksen üç Rebī‘ü’l-evvel’inde ma‘zül ve yerlerine Ṭosyavī Meḫemmed Efendi mevşül oldu. Seksen sekiz Receb’inde Aḳ Maḫmūd Efendi ḫazretleri yerine maḫrüse-i Burusa ḳazāsında mesned-nişin-i şerī‘at olmışlar idi. Seksen ṭoḳuz Muḥarrem’inde marāz-ı istiskādan ‘ālem-i ḳudse revān ve cāh-ı fenādan dāmen-keşān oldılar. Yerleri Şa‘bān-zāde Efendi’ye virildi. Maḫkeme ḳurbinde vāḳi‘ mezāristānda defn olındı.

Mevlānā-yı mezbūr kemāl-i fażiletle meşhūr, fūnūn-ı ‘aḳliyye vü naḳliyyede ferīd, vādīsinde vaḫīd, müşteheyāt-ı nefsāniyyeyi ḳāmi‘, dervīş-nihād ve ḳāni‘ olup, ifāde-i ‘ulūm ile evḳāt-güzār olup, vaḳtine mālīk, eslāf meslegine sālīk idi. İbtidā-yı ḫālinden intihāsına gelince bir vaḳt tedrīsten ḫālī olmaduğundan mā‘adā evā’il-i ḫālinde ‘ulemā-yı Rūm maḫādīmüne muvazzaf mu‘allim olmuşlar idi. Ḥattā ceddımız merḫūm vālīdimūze üstād ta‘yīn buyurup, mebānī-i muḳaddemātı anlar himmetiyle tesdīd idüp, ba‘dehū Mollā Çelebi merḫūmdan şirket ile müstefīd olmuşlar idi.

Bezirci Maḫmūd Efendi

el-Mevlā Maḫmūd. Kān-ı gevher-i şeref ve dürr-i deryā-yı men ‘aref olan Ḳonya şehrinde sāḫa-i vücūda ḳadem-nihāde ve miyān-ı ḫalḳda Bezirci Maḫmūd Efendi demekle şöhret-dāde olmuş idi. Şükūfezār-ı fezā’ilden iḳtiṭāf-ı rü’üs-ı mesā’il ve şāḫsār-ı himmet-i efāzıldan ictinā-yı şemerāt-ı fevāzıl iderek ser-bülend-i ḳavābil ve mazḫar-ı fūnūn-i emāşil olmağın Şeyḫü’l-İslām ‘Abdü’r-raḫīm Efendi silk-i ṭalebesine dāḫil ve şeref-i mülāzemetlerine nā’il olduḳdan soñra ba‘zı ḳaşabāta müftī naşb olunup, dāḫil pāyesi i‘tibār olunmuş idi. el-Ḥāletü ḫāzihī yetmiş dört Receb’inde yine dāḫil i‘tibārıyla Ḥasan Efendi Tevḳī‘ī Medresesi’yle ber-murād olup, yetmiş altı Cemāzi’l-āḫire’sinde Ḥalīl Efendi yerine Şāh-ı Ḥübān Medresesi’yle şādān oldu. Yetmiş ṭoḳuz Rebī‘ü’l-evvel’inde Emīr Buḫārī şeyḫi dāmādı es-Seyyid Aḫmed Efendi yerine Efḫaliyye müderrisi olup, seksen Rebī‘ü’l-āḫir’inde [241b] Sipāhī Meḫemmed Efendi yerine

Niřāncı Meħemmed Pařa-yı Cedīd Medresesi'yle nām ü niřān buldılar. Seksen bir şafer'inde A' rec-zāde Efendi yerine řaħn-ı řemāniyye'ye ħıram idüp, sene-i mezbūre Zı'l-ħicce'sinde Muşlı Efendi yerine Bayram Pařa Medresesi 'ināyet olmış idi. Seksen üç Muħarrem'inde Bolevī birāderi ' Alī Efendi yerine Gevher Ĥān Sulṭān Medresesi'yle ikrām, seksen beř şafer'inde Gümülcineli ' Abdu'llāh Efendi yerine Vefā dārü'l-ifādesiyle iħtirām olındı. Seksen altı ĥudūdında řadāret-i Rūm'dan ma' zül Yahyā Efendi ĥazretleri yerine Süleymāniyye Medresesi'ne nā'il, seksen yedi Ramażān'ında Ĥāce-zāde es-Seyyid ' Ořmān Efendi yerine Dārü'l-ħadiř-i Süleymāniyye Medresesi'ne vāřıl oldı. Seksen toķuz şafer'inde selef-i sālifi es-Seyyid ' Ořmān Efendi yerine Ĥalebü'ş-řebā ĥazāsiyla tebcil olunup, toķsan Rebī' ü'l-evvel'inde ma' zül ve yerlerine İstanbul'dan ma' zül ve Tefīķi-zāde Efendi ĥazretleri mevşül oldı. Ṭayy-ı merāħil ve ĥaṭ' -ı menāzil iderek Ķonya'ya vāřıl ve maskaṭ-ı re'sleri olan řehr-i dil-güřāya dāħil olduķda, merāħil-i ' ömri tamām ve řarāb-ı bezm-i zindegānisi miskī'l-ħitām oldı.

Mevlānā-yı merħūm ' ilm ü fazlla mevsūm, efkār-ı ' ilmiyye řāħibi, dil-i ilhām-peźiri feyz-i ĥudsīnūñ muřāħibi idi.

Bosnevī ' Alī Efendi

el-Mevlā ' Alī bin Sinān. Ķaṭar-ı Rūm-ı cennet-rūsūmda vilāyet-i Bosna'dan bedīd ve neřvedār-ı dāniř ü dīd olup, Beyāzi Ĥasan Efendi'den iħrāz-ı řeref-i mülāzemet ve sülūk-i řarīķ-ı sa' ādet-refīķe ' azimet idüp, ĥaṭ' -ı merātib-i medāris iderek biñ elli üç Cemāzi'l-āħire'sinde kırķ aķçe ile Burusa'da Sa' diyye Medresesi'ne vuřul, andan daħi ma' zül olduķda, altmış beř Rebī' ü'l-evvel'inde Fāzil ' Alī Efendi yerine Aħmed Aģa Medresesi'yle bekām, altmış yedi Receb'inde řāriħ-i Mülteķā es-Seyyid Meħemmed Efendi yerine Kirmastı Medresesi'yle nā'il-i merām oldı. Altmış sekiz řafer'inde řadr-ı a' zam ĥācesi ... Efendi yerine Yūsuf Pařa Medresesi'yle kām-revā olup, altmış toķuz Muħarrem'inde Ĥazinedār-zāde Efendi yerine Papasoģlı Medresesi virildi. Yetmiş řafer'inde řa'bān-zāde Meħemmed Efendi yerine Ĥāfiż Pařa Medresesi'ne vāřıl olup, yetmiş iki řevvāl'inde Ca' fer Efendi yerine řāħ-ı Ĥübān Medresesi 'ināyet olındı. Yetmiş üç Receb'inde Bolevī birāderi ' Alī Efendi yerine Mollā Gürānī Medresesi sezāvār ĥılındı. Yetmiş dört Cemāzi'l-āħire'sinde Ćavuş-zāde Efendi yerine Zekerıyyā Efendi Medresesi řāyān görilüp, yetmiş altı Cemāzi'l-āħire'sinde řaħna geldi. Yetmiş sekiz Zı'l-ķa' de'sinde ' İřmetī Efendi mensūbı Ĥasan

Efendi yerine Edrinekapısı Mîhrü [242a] mâhî'na i'tilâ idüp, seksen bir Cemâzi'l-ülâ'sında Dendânî 'Abdu'llâh-zâde 'Abdu'r-rahmân Efendi yerine Maḥmûd Paşa Medresesi iḥsân olındı. Seksen üç Muḥarrem'inde selef-i sâlifî Ḥasan Efendi yerine Sulṭân Selîm Medresesi'yle tekrîm, seksen dört Receb'inde yine selefî Ḥasan Efendi yerine Süleymâniyye Medresesi'yle ta'zîm olındı. Seksen altı Cemâzi'l-âḥire'sinde Nâlî Meḥammed Efendi maḥlûlünden Selanik kaẓâsıyla tebcîl olındı. Seksen yedi Receb'inde ma'zûl ve yerlerine Ebû Sa'id-zâde Feyzû'llâh Efendi mevşûl oldı. Ṭoḡsan Rebî'ü'l-âḥir'inde fevt olup, Emîr Buḡârî'de defn olındı.

Mevlânâ-yı mezbûr 'ilm ü faẓlla meşhûr, istiḡâmetde 'alem, 'iffet ü nezâhetde müselleme idi. Evâ'il-i ḡâlinde niyâbetlerde ba'dehû 'İşmetî Efendi şadâretinde tezkirecilik ḡidmetinde olup, bir ferd kendüden dil-gîr olmamış idi. Binâ-berîn Şeyḡü'l-İslâm Esîrî Meḥammed Efendi birâderi Ḳâḡî-'asker Muştafâ Efendi 'aḡd-i peyvend-i muşâheret ile dâmâd itmiş idi.

Nisbetî 'Alî Efendi

el-Mevlâ 'Alî. Medîne-i Diyârbekr'de perverde ve deryâ-yı 'ademden ser-ber-âverde olup, temhîd-i muḡaddemât-ı 'ulûm ve teşyîd-i mebânî-i manṭûk u mefhûm eyledükde Nisbetî 'Alî dimekle meşhûr ve bu ta'rîfle zebân-zed-i cumhûr olmuş idi. Aheng-i ṭarîḡ-ı sa'âdet-refîḡ ve devr-i mecâlis-i ders ü taḡḡîḡ eyleyüp, Şeyḡü'l-İslâm Ebû Sa'id Efendi ḡidmetlerine intisâb ve şeref-i mülâzemetlerin iktisâb eylemiş idi. Ba'de tekmîle'l-medâris kırḡ aḡçe medreseden ma'zûl ve müteraḡḡıb-ı neyl-i me'mûl iken altmış dört Receb'inde Ḥâcî Ḥâtûn Medresesi ḡâricine 'âric olup, altmış altı Şafer'inde Şarî 'Abdu'llâh maḡdûmı yerine 'Abdu'r-rahmân Paşa Medresesi'yle mübtehic oldı. Yetmiş Cemâzi'l-ülâ'sında Ḥasan Efendi yerine Ḥubbâriyye, yetmiş bir Şa'bân'ında sâbıḡan Şeyḡü'l-İslâm olan Debbâḡ-zâde Meḥammed Efendi ḡâzretleri yerine Ḥusrev Keḡḡudâ müderrisi olup, yetmiş üç Receb'inde Edrineli Efendi yerine Fethiyye Medresesi'ne vâşıl, yetmiş beş Muḡarrem'inde Şâriḡ-i *Mülteḡâ* Efendi yerine Ḳoca Muştafâ Paşa Medresesi'ne nâ'il oldılar. Sene-i mezbûre Cemâzi'l-âḡire'sinde şaḡna gelüp, yetmiş ṭoḡuz Cemâzi'l-âḡire'sinde Başmaḡcı-zâde Efendi yerine Belḡrad kaẓâsı virildi. Seksen bir Muḡarrem'inde ma'zûl ve yerlerine Serḡadli Muştafâ Efendi mevşûl oldı. Seksen beş Şafer'inde Murâd Paşa ḡâcesi yerine Maḡnisa kaẓâsı 'inâyet olunup, seksen altı Cemâzi'l-âḡire'sinde ma'zûl ve yerlerine Edrineli Bekr Efendi nâ'il-i

me'mûl oldu. 70xan Rebi'ü'l-âhîr'inde selefi [242b] Başmağcı-zâde Efendi yerine Üsküdar kazâsına sezâvâr olmuş idi. Sene-i mezbûre Cemâzi'l-ülâ'sında intikâl eyleyüp, manşib-ı münhal İsmâ'il-zâde Efendi'ye mağall görildi.

Mevlânâ-yı mezbûr ıadr-i müşterek-i 'ilm ile meşhûr, cihet-i şi'riyyeden vâyedâr, lâzıme-i tarîkden behredâr idi.

Mu'îd Mehemmed Efendi

el-Mevlâ Mehemmed. İstanbulî'dür. Fuzalâ-yı kirâmdan Şârih-i *Füşüş*-zâde Hasan Efendi'nün medârisinde mu'îd-i müstefîd olmağla Mu'îd şıfatıyla ser-bülend-i emâşil ve şeref-i mülâzemete vâşıl olup, 'ilm ü kemâli şâh-bâz-ı 'azîmetine per ü bâl ve şi'âb ü sühûl, 'azl ü naşb-ı menâzilde âsânlığla hağt-ı riğâl idüp, derğâl kırđ akçe medreseden munfaşıl iken yetmiş Muğarrem'inde Nedîm Efendi yerine Sa'dî Efendi Medresesi'yle bekâm, yetmiş iki Rebi'ü'l-evvel'inde 'İsâ Ağa-zâde Efendi yerine Kâğî 'Abdü'l-ğalîm Medresesi'yle nâ'il-i merâm oldu. Sene-i mezbûre Şevvâl'inde Es'ad-zâde Ebu's-su'ud Efendi yerine Emre Hâce Medresesi'ne revnağ-bağşâ olup, yetmiş üç Receb'inde Zeyrek-zâde Efendi Hâfızı Muştafa Efendi yerine Sekbân 'Alî Medresesi'ne vâşıl oldu. Yetmiş dört Cemâzi'l-âğire'sinde Şeyğ-zâde 'Abdü'l-ğanî Efendi yerine Mehemmed Ağa Medresesi iğsân olunup, yetmiş beş Şa'bân'ında selef-i sâlîfi Es'ad-zâde Efendi yerine şağna hıram itdiler. Yetmiş altı Zî'l-ka'de'sinde Sinân Paşa Medresesi'nden teğâ'üd iğtiyâr iden İmâm-zâde Efendi yerine bunlar müteşâ'id oldılar. Yetmiş tokuz Rebi'ü'l-evvel'inde Ser-bendî-zâde İşhağ Efendi yerine 'Alî Paşa-yı 'Atîğ müderrisi olup, seksen bir Zî'l-ğicce'sinde vezîr-i a'zam ħâcesi 'Oşmân Efendi yerine Şâh-zâde Medresesi'ne ferş-i seccâde-i ifâde idüp, seksen üç Muğarrem'inde selef-i sâlîfi 'Oşmân Efendi yerine Süleymâniyye Medresesi'yle ikrâm olındı. Seksen beş Ramazân'ında selef-i sâlîfi Es'ad-zâde Efendi yerine Haleb kazâsıyla nâ'il-i merâm olmuş idi. Seksen altı Ramazân'ında ma'zûl ve yerlerine Mollâ-zâde Hasan Efendi mevşûl oldu. 70xan Receb'inde milket-i mecâzdan dârü'n-Na'im-i cavidânîye intikâl eyledi.

Mevlânâ-yı mezbûr ma'ârif-i 'ulûm ile meşhûr, müdağđđı-ı dânişmend, fażiletiyle şöhrebend, sîret ü serîreti memdüğ, sebük-rüğ idi.

Siyāhī Muştafā Efendi

el-Mevlā Muştafā. Havāşş-ı ‘ilmiyye a‘mālinden zuhūr ve Siyāhī Muştafā Efendi demekle zebān-zed-i cumhūr olmuş idi. ‘Azım-i tarīk-ı sa‘ādet-refīk idüp, Şeyhü’l-İslām Yahyā Efendi’den ikrāz-ı şeref-i mülāzemet itdükden sonra ba‘z-ı medārisde müteşaddī-i emr-i dirāset olmuş idi. Altmış yedi Receb’inde Ahī-zāde Medresesi’ne [243a] hāric ile ‘āric ve yetmiş Receb’inde Dervīş Mehemmed Paşa hācesi maḥlūlinden Mollā Kırımı Medresesi’yle mübtehic oldu. Yetmiş üç Receb’inde Kara Himmət Efendi yerine Top-hāne’de Süheyl Beg Medresesi ‘ināyet olunup, ba‘dehü Sekbān ‘Alī Medresesi virildi. Yetmiş tokuz Rebī‘ü’l-evvel’inde Muşlī Efendi yerine Nişāncı Paşa-yı Cedīd Medresesi’yle tecdīd-i sürūr itdiler. Seksen Rebī‘ü’l-evvel’inde selefī yerine Şahn-ı Şemāniyye’nün biriyle ta‘zīm olındı. Seksen bir Şafer’inde Bolevī Muştafā Efendi maḥlūlinden Şāh Sulṭān Medresesi tevcīh olunup, seksen üç Muḥarrem’inde Müfettiş İbrāhīm Efendi yerine ‘Alī Paşa-yı ‘Atīk Medresesi’yle i‘zāz, sene-i mezbūre Cemāzi’l-āḥire’sinde Ca‘fer Efendi yerine Hāşekī Sulṭān Medresesi’yle ikrām olındı. Seksen beş Ramazān’ında Fāṭıma Sulṭān hācesi Ebū Bekr Efendi yerine İstanbul Vālidesi olup, seksen sekiz Ramazān’ında Burusevī Maḥmūd-zāde Efendi yerine İzmir każāsıyla tebcil olındı. Seksen tokuz Zī’l-ka‘de’sinde ma‘zül ve yerlerine Gümülcineli ‘Abdu’llāh Efendi mevşül oldu. Toksan hudūdında intikāl eyledi. Keskin Dede Mezāristānı’nda medfūndur.

Mevlānā-yı merķūm ṭālib-i iktinā-yı şemerāt-ı ‘ulūm, fuķāhatda ser-efrāz, aķrānından mümtāz idi.

Hāfız Şa‘bān Efendi

el-Mevlā Şa‘bān. Vilāyet-i Anaṭolı’da belde-i Kaştamoni’dan zuhūr ve āfitāb-ı feyz-i ezeliiden istifāza-i nūr-ı şu‘ūr eyledükde ṭaleb-i ‘ilm ü ‘irfāna meşgūl olup, betaḥşiş ‘ilm-i tecvīd ve kırā’atde māhir ve fenn-i celil-i kırā’ati hıfz ile imtiyāzı zāhir olduğda, Ken‘ān Paşa Sulṭānī hāceliğiyle kām-yāb ve Hāfız Şa‘bān Efendi demekle şöhret-yāb olmuş idi. el-Ḥāletü hāzihī elli beş Muḥarrem’inde kırk aķçe ile Burusa’da Mehemmed Paşa Medresesi’ne mevşül, andan daḥi ma‘zül olduğda, altmış dört Şa‘bān’ında Şadrü’d-dīn-zāde maḥdūmı yerine Şeyh ‘Abdü’l-ķādir Medresesi ‘ināyet olındı. Altmış sekiz Ramazān’ında ma‘zül ve yerlerine Şāriḥ-i *Mültekā* es-Seyyid Mehemmed Efendi mevşül oldu. Altmış tokuz Muḥarrem’inde mārri’z-zikr sulṭān

şefâ' atıyla Üsküdarî Maḥmūd Efendi'nün kerîme-zâdesi Maḥmūd Efendi yerine Tevķî'î Medresesi iḥsân olındı. Yetmiş bir Şa' bân'ında Yūsuf Efendi yerine el-Ḥācc Ḥasan müderrisi olup, yetmiş üç Receb'inde Şāriḥ-i *Mülteķā* yerine İtmekci-zāde Medresesi'yle ikrām olındı. Yetmiş dört Cemāzi'l-āḥire'sinde Mu' id Meḥammed Efendi yerine Sekbān ' Alî Medresesi'yle taḥşil-i merām eyledi. Yetmiş altı Cemāzi'l-āḥire'sinde Nedîm Çelebi yerine [243b] Rüstem Paşa Medresesi ' ināyet olındı. Yetmiş dokuz Cemāzi'l-āḥire'sinde Arpacı ' Alî Efendi yerine Kāyşeriyye kazâsı tevcih olunup, seksen bir Muḥarrem'inde ma' zül ve yerlerine İsmā' il Efendi mevşul oldu. Seksen beş Muḥarrem'inde Fındık Muştafā Efendi yerine şāniyen Kāyşeriyye kazâsı tefvîz olunup, seksen altı Cemāzi'l-ülā'sında ref' ve yerleri ' İsā Efendi'ye arpalık ta' yin olındı. Toḫsan ḥudūdında ' ālem-i ' uķbāya sefer ve maḫşad-ı aşlīye güzer eyledi.

Mevlānā-yı mezbūr şalāḥ-ı ḥalle meşhūr, ḥāfız-ı *Kelām-ı Kādîm*, nîk-nefs-i ḥalîm idi.

Pārsā Meḥammed Paşa

el-Mevlā Meḥammed bin Muştafā. Gelibolî'dür. Vālidî ' askerî tā' ifesinden müteferriķa iken tevfîķ-ı Ḥudā-dād delîl-i rāḥ-ı reşādı olmağın tarîķ-ı sa' ādet-refiķe sülūk ve sebîke-i i' tibārın sikke-i erbāb-ı isti' dād ile meskūk itdükde ol beldede seccāde-nişin ve mürşid-i fuķarā-yı şābirin olan Ağa-zāde dimekle şöret-dāde Mevlevî şeyḫi Meḥammed Efendi'den inābet ve ḥadeng-i ' azîmeti ' arz-ı aşlīye işābet idüp, niçe zamān dārü'l-ifādesinde müstefid olup, zamānesinde şehîr-i dānişmend ve faẓl ü kemâlde bî-mānend iken şeyḫ-i celîl ḥāk-i fenāya rû-nihāde olduķda, yerine sāye-i iclāl ve seccāde-i feyz ü efdāl şalmışlar idi. Biñ altmış altı tārîḫinde Ḥānķāḥ-ı Mevleviyye'de icrā-yı āyîn-i tarîķat nehy olunduķda Şeyḫü'l-İslām-ı vaķt Minķārî-zāde Efendi Āsitānesi'ne istinādı olmağın bunlar tarîķ-ı tadrîse islāk murād buyurup, belde-i mezbürede Tağî Medresesi'n iḥsân itmişler idi. Ba' dehū maḫmiyye-i Edrine'de Emîniyye, andan Eski Cāmi' Medreseleri'yle tekrîm, ba' dehū Bosna mevleviyyetiyle ta' zîm olunmuş idi. Ba' de'l-' azl ve'l-infişāl seksen iki ḥilālinde Şaḥḥāf Şeyḫ-zāde Efendi yerine Şofya kazâsı tevcihîyle terfih olındı. Seksen dört Ramaẓān'ında munfaşıl ve yerlerine Beşerî Meḥammed Efendi vāşıl oldu. Seksen yedi Şevvāl'inde İmām-zāde Efendi yerine Filibe kazâsıyla talḫîf ve Kuds-i Şerîf pāyesiyle teşrif olunmuş idi. Toḫsan Rebî' ü'l-evvel'inde ref' ve yerlerine Edrineli Murtaẓā Efendi naşb olındı. Bunlar şıla-i

rahm için doğru vilâyetlerine ‘azîmet eyleyüp, ‘âlem-i ervâhdan sefer ve hutta-i eşbâha güzer eyledükde Yazıcı-zâde merhûm civârında defn olındı.

Mevlânâ-yı merhûm Pârsâ Efendi dimekle mevsûm, hoş-fehm ü hoş-şoĥbet, güher-nişâr-ı nevâdir-i fazîlet ü ma‘rifet, elsine-i şelâşe tekellûmine kâdir, [244a] be-taĥşîş şî‘r ü inşâda mâhir idi.

Âsâr-ı ‘ilmiyyesinden Şâbir maĥlaşı ile dîvân-ı eş‘ârı vardır. Bu iki beyt andandır:

Metâ‘ -ı hüsnuñe naĥd-i dil-i şeydâyı ben virdüm
Gurûr-ı hüsni saña âh ey hercâyı ben virdüm

Maĥaldür çâk çâk itsem dil-i mecrûhumı zîrâ
Eñ evvel destüñe şemşîr-i istiĥnâyı ben virdüm

Uzun Sa‘dî-zâde Efendi

el-Mevlâ ‘Abdü’l-ĥalîm eş-şehîr bi-Uzun Sa‘dî-zâde. Pederi Belĥrad maĥûlesi mevleviyyetden ma‘zûlen fevt olan Uzun Sa‘dî-zâde’dür. Taĥşîl-i ‘ilm ü kemâle bezl-i mechûd ve tekmîl-i âdâb-ı nefse sa‘y-i nâ-maĥdûd itmekle nişâb-ı fezâ’ile mâlik ve tarîĥ-ı ‘ilme sâlik olduĥda, ‘ulemânuñ birinden mülâzım ve devr-i mecâlis-i derse müdâvim olup, kırk aĥçe medreseden ma‘zûl iken altmış sekiz Şa‘bân’ında Şeyĥ-zâde ‘Abdü’l-ĥanî Efendi yerine Pirinçci Sinân ĥârici iĥsân olındı. Altmış toĥuz Şa‘bân’ında vâlid-i merhûm yerine Maĥtûl Ĥasan Paşa Medresesi’yle kâ-m-revâ olup, yetmiş dört Cemâzi’l-âĥire’sinde Kâra Mûsâ-zâde Efendi yerine Ümmü Veled müderrisi oldu. Yetmiş altı Cemâzi’l-âĥire’sinde Tevfîķî-zâde Efendi ĥâzretleri yerine Emre Ĥâce Medresesi virilüp, yetmiş toĥuz Rebî‘ü’l-evvel’inde Maĥmûd Efendi yerine Zekerîyyâ Efendi şâniyesine taĥrîk olunup, seksen bir Cemâzi’l-ülâ’sında Seyyid Ca‘fer Efendi yerine Koca Muştafâ Paşa Medresesi’ne vâşıl, sene-i mezbûre Cemâzi’l-âĥire’sinde Kâraĥaş Efendi yerine Saĥız ĥazâsına nâ’il olmış idi. Seksen iki Muĥarrem’inde ma‘zûl ve yerlerine Maĥmûd Efendi mevşûl oldu. Seksen toĥuz Şâfer’inde Cezmî Efendi yerine Bosna ĥazâsı virilüp, toĥsan Cemâzi’l-âĥire’sinde ref‘ ve yerlerine Şalbaş Aĥmed Efendi naşb olındı. Sene-i mezbûre Receb’inde gelürken Şofya’ya vâşıl olduĥda, intikâl ve dârü’n-Na‘îm’e irtiĥâl eyledi.

Mevlānā-yı merķūm müşārik-i emşālle ma‘lūm idi. Sā’ir aḥvāli müsālebe müte‘allik olmağın taķrīr ü taḥrīri sezā ve zıkr-i meḥāsine ḥaşr-ı kā‘idemüzden ḥurūc revā görildi. ⁹⁴⁶ تجاوز الله عن فرطاته

Ḍaḥkī Efendi Merḥūm

el-Mevlā Muştafā bin Mīrzā bin Meḥemmed bin Yārūm bin Ser-ḥān. Biñ on bir Receb’inde қаатар-ı Rūm-ı cennet-rūsūmda қаşaba-i Siroz’dan bürüz u zūḥūr ve ol belde-i dil-firūza māye-i ibtisām ü sürūr olup, Ḍaḥkī nisbetiyle şehīr ve bu ‘unvān ile zebān-zed-i şağīr ü kebīr olmuş idi. Diyārında muḳaddemāt-ı ‘ulūmı temhīd ve mebānī-i fūnūn-ı āliyei teşyīd eyleyüp, dārū’s-saltānaya vuşūl ve belde-i ṭayyibe-i Ḳoşantıniyye’ye duḥūl müyesser olduḳda, biñ otuz dōrt tārīḥinde terk-i ḥadā’iḳ-i cihān [244b] ve ‘azm-i nūzhetgāh-ı cinān iden şadr-ı ‘ālī-ḳadr Bostān-zāde Meḥemmed Efendi Āsitānesi’ne istinād ve ‘ulemā-yı ‘aşr dārū’l-ifādelerinde iştiğāl-i murād itdükden şoñra ‘ulūm-ı ḥadīş-i şerīf aḥzında ‘azīz-i Mışr-ı fazl ü ‘irfān şāḥib-i tefsīr-i Ḳur’ān Şihāb Efendi’nūñ manzūr-ı luḫları olmağla ber-murād olmuşlar idi. el-Ḥāletü ḥāzihī iktisāb-ı envā’-ı fūnūn ve kevkeb-i baḫt-ı sāz-kārın semt-i maḳşūda reh-nümün eyledükde Cenāb-ı Mevlevī’den iḫrāz-ı şeref-i mülāzemetle mümtāz ve ile’l-vefāt nażar-ı ‘ināyetleriyle aḳrānından ser-efrāz olmuşlar idi. Aḥz-ı medāris ve devr-i mecālis iderek kırk aḳçe medreseden ma‘zūl iken biñ elli altı Şevvāl’inde Seyyid Muştafā Efendi yerine Kürkcibaşı ḥāricine ‘āric, altmış Ramazān’ında yerinde ḥareket ile mübtehic oldılar. Altmış bir Cemāzi’l-āḥire’sinde Ḥalebī Muştafā Efendi yerine şaḥna gelüp, altmış beş Ramazān’ında Sa’ dī-zāde Efendi yerine Zāl Paşa Medresesi’yle kām-revā oldılar. Altmış yedi Rebī‘ü’l-evvel’inde Şeh-zāde açıldıḳda, ‘ināyet olunmaḳ üzere yerinde müşıla i‘tibār olındı. Sene-i mezbūre Receb’inde Ḥüseyn Paşa-zāde yerine Şeh-zāde Medresesi’ne revnaḳ-baḫşā olmuşlar idi. Vezīr-i A‘zam Köprülü Meḥemmed Paşa’ya intisāb ve feyz-i nażar-ı vezīr-i bī-nażīr ile recā-yı luḫ-ı bī-ḥisāb idüp, Boğaz’a sefer itdükde Ordu қаzāsıyla kām-yāb olup, Siroz қаzāsı arpalıḳ virildi. Altmış sekiz Şafer’inde ‘īsā Efendi yerine Edrine қаzāsı mecrā-yı zūlāl-i ḥūkūmetleri ḳılındı. Sene-i mezbūre Şevvāl’inde ref‘ olunup, selefleri ‘īsā Efendi ḥalef naşb olunduḳdan şoñra Yeñice қаzāsı arpalıḳ virilmiş idi. Altmış ṭoḳuz Zī’l-ḳa‘de’sinde ferāğlarından Merḥabā-zāde’ye virilüp, bunlara Bolevī Efendi üzerinden Miḫalıc қаzāsı iḫsān olındı.

⁹⁴⁶ “Allah onun haddi aşmalarını affetsin.”

Yetmiş Zi'l-ka' de'sinde Şadrü'd-din-zâde Rûhu'llâh Efendi yerine İstanbul kazâsına pirâye-bağş ve kevkeb-i ikbâlleri âfitâb-ı dırağş olmuş idi. Yetmiş bir Rebî'ü'l-âhîr'inde 'azl ü infişâl ve yerlerine Kıadrî Efendi vâşıl-ı e'azz-i âmâl olup, bunlar 'Abdü'l-fettâh Efendi maḥlûlinden Edremid ve Bayındır arpalıklarıyla ikrâm olındılar. Yetmiş altı Receb'inde Bâlî Efendi yerine şâniyen İstanbul kazâsı tefvîz olındı. Yetmiş yedi Şafer'inde munfaşıl olup, yerlerine şâniyen Bâlî Efendi vâlî oldı. Seksen Şevvâl'inde Es'ad-zâde Efendi yerine üçüncü def'a İstanbul kazâsı müyesser olup, sene-i mezbûre Zi'l-ḥicce'sinde 'Abdü'r-raḥîm-zâde Efendi baġteten şadr-ı Rûm ve nâ'il-i muntehî'l-merûm olduġda, maḡarr-ı [245a] ḡükümetlerine yine Bâlî Efendi kâḡî ve def'a-i şâlise vâlî oldılar. Seksen bir Receb'inde teḡâ'üd idüp, yerlerine şâlîşen Kıadrî Efendi şadr-ı 'âlî-kâdr oldı. Bunlara Begbâzârı ve Ayazmend kazâları arpalık ta'yîn olunmuş iken kabûl itmeyüp, sene-i mezbûre Zi'l-ḥicce'sinde Feyzu'llâh Efendi üzerinden Tire kazâsı arpalığıyla ta'zîm olındı. Ṭoḡsan Zi'l-ḥicce'sinde ġonce-i zindeġânîsi ḡande-i ḡurremî ve şehri şeref-şî'ârda manşib-ı selâmete berât-ı müsellemi görmeyüp, 'işret-sarây-ı ḡânesi mâtemkede oldı. Vefâ ḡurbinde vâḡî' Mollâ Gürânî Câmî'i Mezâristânî'nda mütevârî-i zîr-i ḡâk-oldı.

Mevlânâ-yı merḡûm ser-efrâz-ı 'ulemâ-yı Rûm, envâ'-ı ma'ârif-i 'ulûma şâḡib-i misâs, ehl-i faẓl ve ḡânûn-şinâs, zabṭ-ı ḡavânîn ü rûsûma ḡarîz ü hâ'im, i'tibârât-ı 'örfiyye icrâsına müdâvim, 'iffet ü istikâmet ile ma'rûf, kemâl-i fuḡâhatla mevşûf, miyân-ı 'avâmda şâḡib-i nâm ü nişân, medḡ-i 'ulemâ ve ḡaṭ'-ı 'ırḡ-ı cühelâ ile rabṭü'l-lisân, ḡâfız-ı *Ḳur'ân-ı Kerîm*, hem ṭabîb ü hem ḡekîm, vüzerâ mecâlisinde muḡtezâ-yı resm üzre ḡadri refî', veḡâyi'-i mu'azzamada müsteşâr ve erbâb-ı cerâ'ime şefî'-i ervâḡ-ı mücerrede gibi âlâyiş ta'alluḡından pâk-faẓl, ḡazâda seyfi-şârim ü ṭiġ-ı Ḍaḡḡâk, vaḡûr u edîb, erîb ü lebîb, ḡuvvet-i ḡâfızada 'alem, mesâ'il-i fîḡhiyyede baḡr-i 'aylem (?) idi.

Ṭarîḡa-i kemâl i'tinâları olduġundan icrâ-yı merâsim itmeġe cân u dilden mâ'il olup, ṭarîḡa-i duḡûl ve 'idâd-ı kibâra vuşûl bulaldan istikbâl ve teşyî'i endâze ve mi'yâr ile ma'lûm idinüp, her bir ḡaṭveyi kıraṭ ile şatar ve yine kıraṭ ile alurdu. Meşelâ bulduḡları rûtbenüñ muḡtezâ-yı teşyî'i ḡapu ḡâricinde olmuş olsa, nîm ḡaṭve ziyâde vü noḡsâna râzî olmayup, noḡşânı tekmîl ile cebr idüp, ziyâde olduġda, maḡall lâzımında tevaḡḡuf idüp, müşeyyi' ol maḡalle rücû' itmedükce vedâ' itmezler idi. Bir yere varduġda çizmelerini çıkarmayup, bisâṭ maḡalline geldükde çuḡadârları ṭabanını

bir destmāl ile ğubārından pāk itmekle iktifā idüp, meşāyih-ı İslām ve vüzerā-yı ʿizām mecālisinde daħi çizme ile oturlar idi. Bunuñ emşāli rüsūma müteʿallik ʿurfe-kārlıkları cümleñüñ maʿlūmı olup, düşdükce naql-i meclis-i müsāmere ve fezleke-i defter-i muḥāvere olur idi. Veʿl-hāşıl kaṭʿen iʿtibārāt-ı resmiyyeye dāʿir umūr-ı cüzʿiyye naḫzına ruḥşat virmez ve kavānīn ü merāsinden taş koparmaz belki benī nevʿinden tehāvün idenleri ʿalā ḥaseb-i merātibihim teʾdīb idüp, ḥʿāh u nā-ḥʿāh icrāsın iltizām itdürürler, vüzerā ve vükelāya bile [245b] taʿn u teşnīʿ esmāʿıyla kayd-ı tekellüf ve taşallufa düşürürler idi.

Āşār-ı ʿilmiyyelerinden mesāʿil-i ʿuyüb cemʿ ü tertīb ve tafşil ü tebvīb idüp, müntefaün bih eşer-i celil idüp, nāʿil-i ecr-i cezil olmışlardır.

Ḳāsım-zāde ʿAbduʿllāh Efendi

el-Mevlā ʿAbduʿllāh bin Meḥemmed bin Aḥmed bin Ḳāsım el-Ḥalebī. Vālid-i mācidi Ḥalebī Meḥemmed Efendiʾdür ki Ḳāsım-zāde demekle şehīr, mollā-yı fezāʿil-semīr idi. Devr-i mecālis-i ders-i taḥḳīḳ iderek medāris-i semāndan birine ḥaḳīḳ olduğda, zevrāḳ-ı çeşmi sübül sübülünden şulanmağa mübtelā ve biʿl-āḥire bürde-i beyāz ile perde-keş-i ʿamā olmağın Süleymāniyye vaḳfından yevmī yüz elli aḳçe vazīfe taʿyīniyle tekāʿüd ve peygüle-nişin-i istirāḥat olup, ṭarīḳden biʿl-küllīye tebāʿüd itdükden şoñra biñ elli beş ḥudūdında intikāl eylemişler idi. Bunlar ol yevm-i firāḳ-ı żarūrīye dek dārüʿl-feyz-i ifādelerinde kāʿim ve cemʿ-ı fezāʿil ü maʿārif mūdāvim olup, baʿdehū esātīze-i ʿaşrdan ve tīre-i erbāb-ı istiʿdād üzere ḳesb-i kemāl ve meleke-i ʿilmiyyesin iʿmāl itmiş idi. el-Ḥāletü hāzihī ʿulemānuñ birinden mülāzım ve ṭarīḳ-ı tadrīse ʿāzım olup, biñ elli sekiz Şaʿbānʾında Berber-zāde Efendi yerine Süleymān Şubaşı Medresesiʾne ʿāric ve vālid-i vazīfesi maḥlūlinden medrese-i mezbūreye elli aḳçe taʿyīn olınmağla mübtehic olmuşlar idi. Altmış iki Şaʿbānʾında ʿOşmān-zāde Efendi yerine Bālī Efendi Medresesi iḥsān olunup, altmış üç Ramazānʾında ʿAlī Çelebi-zāde yerine Üsküdarʾda Meḥemmed Paşa Medresesiʾyle kām-revā, altmış yedi Recebʾinde Edībī-zāde Efendi yerine Yeñi Murād Paşa Medresesiʾne revnaḳ-baḥşā oldılar. Altmış ṭoḳuz Muḥarremʾinde selef-i sālifi ʿOşmān-zāde Çelebi yerine mübādeleten şaḥna gelüp, sene-i mezbūre Rebīʿüʿl-āḥirʾinde Börekci-zāde Efendi yerine Burusaʾda Ğāzī Ḥudāvendigār Medresesiʾne gönderildi. Yetmiş Muḥarremʾinde Fikrī birāderi Ḥüseyn Efendi yerine Ḳadırğa Limanı Meḥemmed Paşasıʾna geldiler. Yetmiş iki Şaferʾinde

Kemāl Efendi-zāde yerine Gevher Hān Sultān Medresesi şāyān görölüp, yetmiş üç Cemāzi'l-āhire'sinde Memek-zāde Hışmı Mehemmed Efendi yerine Eyyüb müderrisi oldılar. Yetmiş dört Cemāzi'l-āhire'sinde Öreke-zāde Aḥmed Efendi yerine Süleymāniyye Medresesi'ne terfī^c, yetmiş beş Rebī'ü'l-evvel'inde Ser-bendī-zāde maḥlūlinden Kuds-i Şerīf kazāsıyla tevķī^c olındı. Yetmiş altı Cemāzi'l-āhire'sinde ma^c zūl ve yerlerine Şehlā Bākī Efendi mevşūl oldu. Seksen bir Ramazān'ında Hānım-zāde yerine Şām pāyesiyle İzmir kazāsı 'ināyet olunmuş idi. Seksen üç Cemāzi'l-ūlā'sında munfaşıl ve yerleri Ebū Sa'īd-zāde Feyzu'llāh [246a] Efendi merḥūma arpalık ta'yīn olınduḡdan soñra bunlara Hezarḡrad kazāsı arpalık virildi. Seksen yedi Şevvāl'inde Mīrzā Mehemmed Efendi yerine Şām-ı dārü's-selām hükümeti müyesser olmuş idi. Seksen sekiz Şevvāl'inde 'azl ve yerlerine Anṭakī Muştafā Efendi naşb olunup, Burusa Yeñişehri ve Bāzārköyi kazāları arpalık virildi. Toḡsan bir Ramazān'ında terk-i cihān-ı bī-bünyād ve 'azm-i cennet-ābād-ı me'ād eyleyüp, Merdümiyye Medresesi civārında medfūndur.

Mevlānā-yı mezbūr fażīlet-i 'ilmiyye ile meşhūr, maḥmūdū'l-ḥiṣāl, memdūḡū'l-fi'āl, ḡalīm ü selīm, müşfik ü kerīm idi. Vālid-i merḥūm Mışr kādīsı olduḡda, bunlar Şām kādīsı bulunup, birkaç def^c a meclislerinde faķir daḡı ḡazır bulunmuş idüm. Nefsinde tekmi'l-i ser-māye-i istihāl itmiş vücūd-ı mükerrerem idi. Ancaḡ berş ü afyonuñ mübtelāsı olmaḡla ehl-i keyfüñ maḡrāsı olmuş idi.

'İşmetī Efendi Hışmı Mehemmed Efendi⁹⁴⁷

el-Mevlā Mehemmed. Şeyḡī Efendi nām bir merdüñ nev-bāve-i naḡl-i endāzesi ve şadr-ı 'ālī-ḡadr 'İşmetī Efendi merḡūmuñ ḡāher-zādesidür. Taḡşīl-i 'ilm ü kemāle bezl-i mechūd ve tekmi'l-i ādāb-ı nefse sa'y-i nā-memdūd idüp, ṡarīḡ-ı 'ilme sālīk ve 'ulemādan birinüñ ṡalebesi silkine münselik olmaḡla ḡıdmetlerinden mülāzım ve tekmi'l-i medārise 'āzīm olup, kırḡ aḡçe medreseye vāşıl, andan daḡı munfaşıl iken altmış dört Şa' bān'ında 'İsā Beg ḡārici iḡdāş olunup, ibtidā bunlara virildi. Altmış toḡuz Cemāzi'l-ūlā'sında Debbāḡ-zāde Efendi ḡazretleri birāderleri yerine Dārü'l-ḡadīs-i Mehemmed Aḡa Medresesi virildi. Yetmiş Receb'inde Şamtī Efendi yerine Şāḡḡulı müderrisi olup, yetmiş iki Şevvāl'inde 'İsā Aḡa-zāde ḡasan Efendi maḡlūlinden ḡasan Efendi Medresesi'yle bekām olup, yetmiş üç Receb'inde İmām-ı Sultānī ḡüseyn Efendi-zāde

⁹⁴⁷ **Der-kenār:** Evvel-i müderris bi-medrese-i 'İsā Beg şāḡibü't-terceme fī Şa' bān sene 1064.

yerine Muşafā Ağa Medresesi'yle dil-şād, yetmiş beş Muḥarrem'inde şaḥn medārisinüñ biriyle vāşıl-ı murād oldu. Yetmiş altı Cemāzi'l-āḥire'sinde Yaḥyā Efendi Medresesi'yle kām-revā olup, yetmiş sekiz Zî'l-ka'de'sinde Vālî Efendi yerine Yeñi Murād Paşa Medresesi sezā görildi. Seksen Rebî'ü'l-āḥir'inde Gevher Ḥān Sultān Medresesi iḥsān olunup, seksen bir Şafer'inde Ser-bendî-zāde İşāḫ Efendi yerine Vālide-i 'Atîḫ Medresesi'ne ḫaḫîḫ oldu. Seksen üç Muḥarrem'inde Şeyḫü'l-İslām Minḫārî-zāde Efendi maḥdümü yerine İstanbul Vālidesi'yle tekrîm ve ḫāmis-i Süleymāniyye i'tibārıyla ta'zîm olındı. Sene-i mezbûre Cemāzi'l-āḥire'sinde Es'ad-zāde Ebu's-su'ūd Efendi yerine Süleymāniyye Medresesi'ne naḫl ile terfî', seksen beş Ramazān'ında Ca'fer Efendi yerine [246b] Ğalaṭa ḫazāsı ḫükümeti ile tevḫî' olındı. Seksen altı Zî'l-ka'de'sinde ma'zûl ve yerine ḫālā şadrü's-şudûr Yaḥyā Efendi ḫazretleri mevşûl oldu. Ṭoḫsan bir Rebî'ü'l-evvel'inde Grebineşî 'Abdu'llāḫ Efendi yerine İzmir ḫazāsı tevciḫ olunmuş idi. Sene-i mezbûre Ramazān'ında infişāl şûrî ve 'azl zarûrî görünüp, manşib-ı mezbûr ile 'Abdî Efendi mesrûr oldu.

Mevlānā-yı mezbûr 'İşmetî Efendi Ḥişmî demekle meşḫûr, 'ulemā-yı sâdeden ehl-i keyf ādem idi. Ḥāl-i mükerrreminden vāfir māl intikāliyle ḫoş-ḫāl olmuş idi.

Beşiktaşî Meḫemmed Efendi

el-Mevlā Meḫemmed. 'Alā'iyye diyārından neş'et ve taḫşîl-i neşve-i ḫābiliyyet eyleyüp, İstanbul'a geldükde Āvāre-zāde Mes'ūd Efendi'den mülāzım ve ṭarîḫ-ı pür-tevfîḫe 'āzim olup, Ḥaliç-i Ḳostantıniyye'de vāḫî' Beşiktaş nām ḫaşabadan tavaṭṭun itmekle Beşiktaşî Meḫemmed Efendi demekle ma'rûf olmuş idi. Aḫz-ı medāris-i 'ilmiyye iderek kırḫ aḫçe medresede çile-keş-i erba'in ve dīde-düz-ı rütbe-i ḫamsîn iken biñ altmış ṭoḫuz Cemāzi'l-āḥire'sinde Mūsā Efendi yerine şāniye-i İbrāḫîm Paşa Medresesi'yle kām-revā olmuşlar idi. Yetmiş dört Cemāzi'l-āḥire'sinde Ḳaraḫaş Maḫmûd Efendi yerine Kepenkci Sinān Medresesi iḥsān olunup, yetmiş altı Zî'l-ka'de'sinde İbrāḫîm Efendi yerine Tevḫî'î Ca'fer Çelebi Medresesi'yle şāḫib-i vaḫ'a oldu. Seksen bir Rebî'ü'l-āḥir'inde 'Arûzî Meḫemmed Efendi yerine İtmekci-zāde Medresesi'ne pā-nihāde olup, seksen bir Zî'l-ḫicce'sinde sâbıḫan Şeyḫü'l-İslām olan Şādîḫ Efendi ḫazretleri yerine Beşiktaş'da Ḥayrû'd-dîn Paşa müderrisi olup, seksen üç Cemāzi'l-āḥire'sinde selef-i sālifî Meḫemmed Efendi yerine şaḫna ve anlar Beşiktaş'a geldiler. Seksen dört Rebî'ü'l-āḥir'inde yine selefî yerine i'āde olunup, mükerreren

Hayrü'd-din Paşa Medresesi'ne bast-ı bisât-ı ifâde itdiler. Seksen beş Ramazân'ında La'li-zâde 'Abdü'l-'azîz Efendi yerine Şâh Sultân Medresesi virilmiş idi. Seksen toktuz Receb'inde Erzincânî Seyyid 'Alî Efendi yerine Şâh-zâde Medresesi'ne revnaç-bağşâ olup, toktusan iki Receb'inde hâlen mesned-nişân-i şadâret-i Anaçolı olan mağzenü'l-'ulûm ve'l-ma'ârif sa'âdetli 'Ârif Efendi hazretleri yerine Süleymâniyye Medresesi'yle tekrîm olunmuş iken, ol hafta içinde intiçâl-i dârü'n-Na'im'e isti'câl eyledi. Medrese-i mağlûle 'Âdilcevâzî 'Ömer Efendi'ye virildi.

Mevlânâ-yı merçûm dâhil-i erbâb-ı rûsûm, şâfi-fu'âd, pâk-i'tikâd idi. Es'ad Çelebi nâm bir mağdûmı çalup, hâlen kırkıdan ma'zûllerden ve hâric elliye müterâkkıb-ı vuşûllerden çâlib-i 'ilm ü edeb, seyyid-i 'âlî-neseb [247a] çelebidür.

Şehlâ 'Abdü'l-bâkî Efendi

el-Mevlâ 'Abdü'l-bâkî. Nergis-i şehlâ-yı vücûdî hâk-i pâk-i Kocantıniyye'den nümâyân ve Şehlâ Bâkî Efendi demekle ma'lûm-ı 'âlemiyân olup, 'ulemâ-yı 'aşrdan mertebe-i isti'dâdı tağşil ve esbâb-ı liyâçat ve istihâli tekmiil itdükden soñra ba'z-ı şudûrdan mülâzım ve tarîç-ı tadrîse 'âzim olup, kırık aqçe medreseden ma'zül iken biñ elli sekiz Zi'l-hicce'sinde 'Abdü'l-laîf Efendi yerine şâniye-i Mesîh Paşa Medresesi'yle talçif olındı. Altmış iki Şa'bân'ında Mektûbî 'Abdu'llâh Efendi yerine Cezerî Kâsım Paşa Medresesi'ne taçrîk olunup, altmış üç Ramazân'ında yerinde pâye i'tibâr olunmuş idi. Altmış altı Şa'bân'ında Ser-bendî-zâde Büzürg Efendi yerine Nişâncı Paşa-yı 'Atîç Medresesi'ne haçkîç olup, sene-i mezbûre Şevvâl'inde İtmekci-zâde müderrisi oldı. Altmış yedi Receb'inde Şâmî 'İvaç Efendi yerine 'Alî Paşa-yı Cedîd Medresesi'yle bekâm, altmış toktuz Muğarrem'inde Şağn-ı Şemâniyye'nün biriyle nâ'il-i merâm oldılar. Sene-i mezbûre Şa'bân'ında Zâl Paşa Medresesi'yle kâm-revâ, yetmiş iki Şafer'inde Hâmid Efendi yerine Üsküdar'da Mihrümâh Medresesi'ne revnaç-bağşâ oldı. Yetmiş üç Receb'inde Hâşekî Medresesi 'inâyet olunup, sene-i mezbûre Ramazân'ında Müyesser-zâde Efendi yerine Vâlîde Sultân Medresesi müyesser oldı. Yetmiş altı Cemâzi'l-ülâ'sında Kâsım-zâde 'Abdu'llâh Efendi yerine Kuds-i Şerîf kaçâsiyla teçrîf, yetmiş yedi Ramazân'ında ma'zül ve yerlerine Fenâri-zâde Seyyid Mehemmed Efendi mevşül oldı. Seksen iki Şevvâl'inde Ebu's-su'üd-zâde Efendi mağlûlünden Bayındır ma'-Edremid kaçâları arpalıç virilmiş idi. Seksen beş Cemâzi'l-ülâ'sında Fâzıl 'Oşmân Efendi yerine Şâm-ı cennet-meşâm kaçâsiyla bekâm olup,

seksen altı Cemāzi'l-ülā'sında 'azle telhām ve yerleriyle Mīrzā Mehemmed Efendi nā'il-i merām oldu. Seksen toquz Rebī'ü'l-evvel'inde selefi 'Osmān Efendi yerine Edrine kazāsı 'ināyet olındı. Toqsan Cemāzi'l-ülā'sında munfaşıl ve yerlerine Memek-zāde Hısmı Mehemmed Efendi vāşıl oldu. Sene-i mezbūre Receb'inde vālid-i merhūm maḥlūlinden Mekke-i Mūkerreme kazāsı virilmiş idi. Toqsan bir Cemāzi'l-ülā'sında ba' de tetmīm-i menāsik ṭarīḳ-ı āhirete sālīk olduḡda, yerleri Şa' bān-zāde Efendi'ye virildi.

Mevlānā-yı merḳūm dāḥil-i 'idād-ı mevālī-i Rūm, evā'il-i ḫālide niyābetlerde olmaḡın fıḫh-i şerīfe şedīdū'l-i' tinā ve mesā'il-i şer' iyyeye sedīdū'l-intimā' idi.

Sa' dī-zāde Maḥdūmı⁹⁴⁸

el-Mevlā es-Seyyid Hibetu'llāh İbnü's-Seyyid Seyfu'llāh. Tercemeleri bu ṭabaḡada nüvişte-i yarā'a-i 'abdikūm biḡā'a olan Sa' dī-zāde [247b] Seyfu'llāh Efendi'nūñ maḥdūm-ı kihteri ve Mekke-i Mūkerreme ḡāḡisi iken intiḡāl-i dārū'l-cinān iden 'Abdu'llāh Efendi'nūñ birāder-i aşḡarı es-Seyyid Hibetu'llāh Efendi'dür. Temhīd-i muḡaddemāt-ı 'ulūma ḡūşiş ve teşyīd-i mebānī-i mantūḡ u mefhūma verziş eşnāsında 'ulemā-yı 'aşruñ birinden mülāzım ve ṭarīḳ-ı pūr-tevfīḡe 'āzīm olmuş idi. Biñ altmış bir Cemāzi'l-ülā'sında ibtidā bunlarda iḡdās olınan Ḳırımī Medresesi ḡāriciyle bekām olup, altmış dōrt Receb'inde Seyyid Aḡmed Efendi yerine Sinob kazāsına manşūb oldılar. Altmış beş Ramaḡān'ında ma'zūl ve yerlerine 'Ömer Efendi mevşūl oldu. Altmış yedi Rebī'ü'l-āḡir'inde Şeyḡū'l-İslām 'Abdü'l-'azīz Efendi arpalıḡı Saḡız kazāsı tevcīh olup, sene-i mezbūre Şa' bān'ında Başmaḡcı-zāde Efendi'ye virilüp, bunlar Şun' i-zāde Efendi üzerinden Tire kazāsına naḡl olunmuş iken Ramaḡān'da 'azl olup, yerleri 'Abdü'r-raḡīm Efendi-zāde'ye arpalıḡ ta'yīn olındı. Altmış sekiz Muḡarrem'inde Bostān-zāde Efendi üzerinden Vize kazāsı ber-vech-i mevleviyyet 'ināyet olındı. Altmış toquz Muḡarrem'inde ref' olup, yerleri Bālī-zāde Efendi'ye arpalıḡ virildi. Yetmiş bir Rebī'ü'l-āḡir'inde Eyyūb şeyḡi oḡlı ref' inden şāniyen Sinob kazāsı sezā görildi. Yetmiş iki Şevvāl'inde 'azl ve yerlerine Himmet Efendi naşb olunduḡdan şoñra ol diyārda ḡarār-dāde olup, tavaṭṭun itmiş idi. Seksen dōrt Muḡarrem'inde Toḡat ḡāḡisi olmuşlar idi. Ba' de-ḡazāe'l-vaṭar toqsan Rebī'ü'l-evvel'inde Yūsuf Efendi yerine şālīşen Sinob

⁹⁴⁸ **Der-kenār:** Evvel-i müderris bi-medrese-i Ḳırımī şāḡibū't-terceme fī Cemāzi'l-āḡir sene 1061.

każası ile bā' iş-i def' -i kürüb itmişler idi. Toğsan iki Şevvāl'inde ma'ūnen intikāl eyleyüp, yeri Ünsī Efendi'ye virildi.

Mevlānā-yı merķūm dāhil-i 'idād-ı erbāb-ı rūsūm idi.

Eyyüb Şeyhi Maħdūmı ' Abdū'l-laţif Efendi

el-Mevlā ' Abdū'l-laţif İbnü'ş-Şeyh Naşru'llāh. Biñ altmış yedi tārīhinde Cāmi' - i Ebā Eyyüb-i Enşārī'de vā' iz-i güzīn ve müfessir-i kelām-i melik-i Mu'īn iken 'ālem-i bāķiye irtihāl ve 'azm-i dergāh-ı Rabb-i Mütē'āl iden eş-Şeyh Naşru'llāh Efendi'nüñ maħdūm-ı dil-bendi ' Abdū'l-laţif Efendi'dür. Taşşil-i ' ilme tālīb ve duħūl-i tarīķ-ı erbāb-ı isti' dāda rāğīb olmağın nażar-ı hūrşid-eşer-i ' ulemāya sezā ve birinden şeref-i mülāzemetle kām-revā olmuş idi. Ba' de tekmile'l-medāris kırķ aķçe medreseden ma' zül ve muntazır-ı neyl-i me'mül iken altmış bir Şa' bān'ında ' Oşmān-zāde Efendi yerine Şeyhü'l-ħarem ħāriciyle bekām oldılar. Altmış dört Şa' bān'ında Bālī-zāde Efendi maħdūmı yerine Çavuşbaşı Medresesi'ne taħrīk olındı. Altmış altı Şa' bān'ında Cezerī Kāsım Paşa Medresesi'ne vāşıl, altmış yedi Receb'inde Maħmūd Efendi yerine şāniye-i [248a] Hüsrev Kethūdā Medresesi'ne nā'il oldı. Altmış sekiz Receb'inde Mollā Gürānī Medresesi'ne erzānī görölüp, altmış toğuz Muħarrem'inde İşħaķ-zāde Efendi yerine Kılıç ' Alī Paşa Medresesi virilmiş idi. Tarīķ-ı ' ilmīye münħal ba' z-ı umūra müdāħalesinden mā' adā, kaşaba-i Eyyüb ahālisi daħi ba' z-ı vaz' indan dil-gir olmalarıyla Şeyhü'l-islām-ı vaķt Burusevī Meħemmed Efendi'ye şikāyet itmeleriyle yetmiş Receb'inde ' Attār-zāde Efendi yerine Sinob każası tevcīhiyle te'dīb olunmuş iken yetmiş Rebī' ü'l-āħir'inde şükāt ile ' azl olunup, kal' a-bend olduķdan şoñra ıslāh-ı zātü'l-beyn için każā-yı mezbūr Sa' dī-zāde Hibetu'llāh Efendi'ye virildi. Yetmiş altı Şevvāl'inde Erzenü'r-rūm ħükümeti tefvīz olındı. Yetmiş yedi Şevvāl'inde ' Abdu'llāh-zāde Efendi yerine Mar' aş każāsına naķl ü taħvīl ile tebcīl olındı. Yetmiş sekiz Şevvāl'inde ma' zül ve yerlerine Burusī Nāzikī-zāde Muştafā Efendi mevşül oldı. Seksen beş Muħarrem'inde selefi yerine Kütāhiyye każası ' ināyet olındı. Seksen yedi Rebī' ü'l-evvel'inde ' azl olunup, yeri Haţib-zāde Efendi'ye virildi. Seksen toğuz Zi'l-ka' de'sinde Ebu's-su'ūd Efendi yerine Trablus Şām każasıyla bekām olmuşlar idi. Toğsan bir ħilālinde kādī iken dāyin-i ecel müteķāzī ve şü' ün-ı ħālī maħzar-ı māzī oldı. Manşib-ı maħlūl Ruħā müftisi oğlı Muştafā Efendi'nüñ kılāde-i gerden-i ħālī kılındı.

Mevlānā-yı merķūm cihet-i zātı nā-ma‘lūm, ķābilü’l-ūlfet, lezīzū’ş-şoĥbet olmağın Ebū Sa‘id-zāde Feyzū’llāh Efendi’nüñ nedīm-i ĥāşı olmış idi.

İsmā‘il Ağa-zāde⁹⁴⁹

el-Mevlā ‘Alī bin Meĥammed bin İsmā‘il. Dārü’l-ĥilāfetü’l-‘aliyye Koştantıniyyetü’l-maĥmiyye dāĥilinde cāmi‘ binā idüp, İsmā‘il Ağa Cāmi‘i dimekle meşhūr ol ĥayr u bereket ile mezkūr olan şāĥibü’l-ĥayruñ ferzend-i nazīfi Meĥammed Beg’üñ maĥdūm-ı ĥayrū’l-ĥalefidür. Zamān-ı nükte-senciden ‘aķd-i tufūliyyet güşāde ve āyine-i tab‘-ı şafā-şıfātı mişķale-i terbiyyet ile cilā-dāde olduķda, muķaddemāt-ı ‘ulūmı kırā‘at itdükden soñra ‘alā ĥasbe’r-resm ĥareket ve biñ elli dört ĥilālide Ķara Ķelebi-zāde Maĥmūd Efendi’den iĥrāz-ı şeref-i mülāzemet idüp, elli altı Zī’l-ķa‘de’sinde kırķ aķçe ile Baķķāl Piri Medresesi virilüp, ba‘de’l-infişāl altmış dört Şa‘bān’ında ibtidā bunlarda iĥdāş olınan Revānī Beg Medresesi’nde ĥāric elli rütbesin iĥrāz idüp, altmış yedi Receb’inde yerinde ĥareket i‘tibār olunup, yetmiş Zī’l-ķa‘de’sinde Köprüli imāmı Maĥmūd Efendi yerine Ĥusrev Ketĥudā şāniyesi virildi. Yetmiş iki Şafer’inde Ĥāci-zāde yerine Kürkcibaşı Medresesi’ne nā’il, yetmiş üç ĥudūdında ‘İşmeti Efendi [248b] tābi‘i Ĥasan Efendi yerine İbrāĥim Paşa-yı Cedid Medresesi’ne vāşıl oldu. Yetmiş beş Muĥarrem’inde Bolevī birāderi ‘Alī Efendi yerine Maĥmūd Efendi Medresesi iĥsān, yetmiş altı Zī’l-ķa‘de’sinde ‘Oşmān Efendi yerine şaĥn medresesi şāyān kılındı. Yetmiş toķuz Rebī‘ü’l-evvel’inde Mu‘id Efendi yerine Sinān Paşa Dārü’l-ĥadışi virilüp, seksen bir Zī’l-ĥicce’sinde Ķabaşāķal Aĥmed Efendi yerine ‘Ā’işe Sultān’a taĥrīk olınmış idi. Seksen üç Muĥarrem’inde ‘İşmeti Efendi Ĥışmı yerine Üsküdar Vālidesi’yle kām-revā, seksen beş Şa‘bān’ında Hevāyī-zāde Efendi maĥlūlinden Bağdād-ı behişt-ābād ķazāsında şāĥib-i ĥüküm ü imzā oldılar. Seksen yedi Muĥarrem’inde ‘azl olunup, yerleri Bābi Muştafā Efendi’ye virildi. Toķsan bir Muĥarrem’inde İbrāĥim Ĥān-zāde ĥācesi Muşli Efendi yerine Ķuds-i Şerif ķazāsıyla teşrif olındı. Toķsan iki Rebī‘ü’l-āĥir’inde ma‘zül ve yerlerine Burĥān-zāde Efendi mevşül olup, ķat‘-ı merāĥil iderek Ķonya’ya vuşül bulduķda merāĥil-i ‘ömri tamām olup, menşūr-ı zindegānisi tayy-gerde-i dest-i memāt oldu.

Mevlānā-yı mezbūr İsmā‘il Ağa-zāde dimekle meşhūr idi. Evşāf-ı celilelerinden naķle şālih şey’e zafer bulunmamağla kefi lisān olındı. ⁹⁵⁰ تجاوز الله عن هفواته

⁹⁴⁹ **Der-kenār:** Evvel-i müderris bi-medrese-i Revānī Ķelebi şāĥibü’t-terceme fi Şa‘bān sene 1064.

Mekkî Mehemmed Efendi

el-Mevlâ Mehemmed Emîn İbnü’ş-Şeyh Mehemmed. Belde-i Üsküb-i behişt-üslûbda Alaybeg-zâde dimekle şehîr olan Şeyh Mehemmed Efendi’nün ferzend-i fûrüzendi Mekkî Mehemmed Efendi hıdmetleridür. Biñ yigirmi yedi hüdûdında mücâvir-i ‘âlem-i vücûd olup, ol şehîr ‘ulemâsından istifâde-i muqaddemât-ı ‘ulûm idüp, berây-ı vuşul-i âmâl dârü’s-salţanaya irtihâl eyleyüp, Şeyhü’l-İslâm Bahâyî Efendi Âsitânesi’ne intisâb ve şeref-i mülâzemetlerin iktisâb eyledükden sonra Nakkâş Muşţafâ Paşa’ya imâm ve ol hıdmet ile benâm olup, paşası Girid Seferi’ne me’mûr olduğda, bunlar daği refâkatiyle manzûr olmışlar idi. İhrâz-ı meşûbât-ı cemîle kaçdıyla gâh u bî-gâh gûzât-ı müslimîn ile küffâr-ı hâksâre sell-i seyf hürûc idüp, ceng ü cidâl ve perhâş u kıtâl iderler idi. Mürâren hîn-i muhârebede fenâ-yı ‘âlemi yakînen müşâhede, bir kâmile irâdâtla tarîk-ı Hakk’da mücâhedelerine bâ’iş olup, ba’de’l-kufûl İstanbul’a duğul müyesser olduğda, kâşif-i esrâr-ı ma’nevî vü şürî Şeyh ‘Abdü’l-aħad Nürî hıdmetlerine intisâb ve etvâr-ı tarîkat-ı Hıalvetiyye’yi iktisâb için bî’atı rakabe-i irâdâtına bend ve ħabl-i sülûk u mücâhede niyyetin peyvend itmişler idi. el-Hâletü hâzihî kırk aqçe medreseden [249a] ma’zül iken altmış beş Ramazân’ında Hâbil-zâde Efendi ‘azlinden Çatalca’da vâkı’ ‘Alî Paşa Medresesi ħâriciyle kâm-revâ olmuşlar idi. Yetmiş Şa’bân’ında Mekke-i Mükerrreme’de Süleymâniyye Medresesi’n ihtiyâr idüp, mânend-i murġân ħarem-i mücâveret-i beyt-i şerîf ile mu’azzez ü mükerrrem olup, Mekkîlik ile şâyân ve ol nisbetle ‘unvân kesb itmişler idi. Ba’dehû dârü’s-salţanaya ‘avd idüp, Fîrûz Ağa ve Sa’dî Efendi Medreseleri’yle bekâm, yetmiş toqız Rebî’ü’l-âħir’inde Hâdim ħasan Paşa Medresesi’yle nâ’ilü’l-merâm oldu. Seksen Rebî’ü’l-âħir’inde Maħmûd Efendi yerine Efdâliyye müderrisi olup, seksen bir Şafer’inde Murâd Paşa imâmı Aħmed Efendi yerine Mehemmed Ağa Medresesi’yle kâm-revâ olup, seksen üç Muħarrem’inde ħandân-zâde Efendi yerine şahna gelüp, seksen dört Zî’l-ħicce’sinde Mûsâ-zâde Efendi yerine Maħmûd Efendi Medresesi virildi. Seksen altı Şevvâl’inde Rıfkî Efendi yerine Maħmûd Paşa Medresesi’ne revnaq-baħşâ olup, seksen toqız Şafer’inde Ayaşofya-i Qadîm Medresesi’yle tekrîm olınmışlar idi. Toqsan bir Cemâzi’l-âħire’sinde marâz-ı istişkâdan fevt olup, medrese-i maħlûle ħâlen Eyyûb kâğisi ‘Alî Efendi ħazretlerine virildi. Üskûdar’da medfûndur.

⁹⁵⁰ “Allah onun haddi aşmalarını affetsin.”

Mevlānā-yı mezbūr ma‘ārif-i ‘ilmiyye ile meşhūr, zıkr-i bi’l-ḥayra ṭālib, tekmīl-i nefse rāḡib, ḥulvü’l-muḥāşara, ṭayyibü’l-muḥāvere idi.

Āşār-ı ‘ilmiyyesinden hicret-i Nebeviyye ‘aleyhi efḍalü’ş-şalavāt ve’t-taḥiyyeden zamānına gelince tevārīḡ-i rūzgār-ı nā-pāydārı cem‘ ü tedvīn ve tertīb ü tezyīn eylemişdür. Emīnī maḥlaşı ile eş‘ārı daḡi mesmū‘ dur.

Emīr Buḡārī Şeyḡi Dāmādı

el-Mevlā es-Seyyid Aḡmed İbnü’s-Seyyid Yaḡyā. Trabzon sancaḡında Giresin nām kaşabadandır. Peder-i ferḡunde-aḡteri kalem-rev-i Anaṭolı’da kużāt-ı sūtüde-şifātın ihraz-ı kaşabatü’s-sebak itmiş bir merd imiş. Bunlar belde-i mezbüreden bedīd ve vāşıl-ı rütbe-i dāniş ü dīd olduğda, Şeyḡü’l-İslām ‘Abdü’r-raḡim Efendi Āsitānesi’ne istinād ile mesrūrü’l-fu‘ād ve ḡidmetlerinden mülāzemetle ber-murād olup, altmış bir Cemāzi’l-āḡire’sinde Cenāb-ı Mevlevī Belḡrad’a menfā olduğda, ḡidmet-i imāmetleriyle revān olmuşlar idi. Altmış yedi Cemāzi’l-āḡire’sinde Ḳandiye’de Ḥ‘āce Ṭursun Medresesi virilmiş idi. Yetmiş Zi’l-ka‘de’sinde Ca‘fer Efendi yerine Ümmü Veled Medresesi’ne taḡrīk olunup, yetmiş bir Muḡarrem’inde Mūsā-zāde Efendi yerine Kepenkci Sinān Medresesi iḡsān olındı. Yetmiş iki Şevvāl’inde Mu‘īd Meḡammed Efendi yerine Ḳādī ‘Abdü’l-ḡalīm Medresesi’yle [249b] tekrīm, yetmiş üç Receb’inde ‘Abdī Efendi yerine Fāṭıma Sultān Medresesi’yle ta‘zīm olındı. Yetmiş dört Şa‘bān’ında Himmet Efendi maḡlūlinden Dārü’l-ḡadış-i Ca‘fer Aḡa Medresesi’ne dāḡil, yetmiş altı ḡudūdında Şalāḡi ḡasan Efendi yerine Efḍaliyye Medresesi’ne vāşıl olup, yetmiş ṭokuz Rebī‘ü’l-evvel’inde Ḥ‘āce ‘Oşmān Efendi yerine Maḡmūd Efendi Medresesi’ne nā’il olmuş idi. Seksen Rebī‘ü’l-āḡir’inde Müfettiş İbrāḡim Efendi yerine Rüstem Paşa Medresesi’yle kām-revā olup, seksen bir Şafer’inde Siyāḡi Efendi yerine şaḡna geldiler. Sene-i mezbüre Zi’l-ḡicce’sinde ḡālen şadrü’ş-şudūr Yaḡyā Efendi ḡazretlerine Murād Paşa-yı Cedīd Medresesi virildi. Seksen üç Cemāzi’l-āḡire’sinde es-Seyyid Mes‘ūd Efendi yerine Ḳadırga Limanı Meḡammed Paşası tevcīh olındı. Seksen altı Cemāzi’l-ülā’sında Anṭakī Efendi yerine Sultān Selīm-i Ḳadīm Medresesi’yle tekrīm olındı. Seksen ṭokuz Şa‘bān’ında Grebineşī Efendi yerine Süleymāniyye Medresesi’yle ta‘zīm olunmuş idi. Ṭoksan bir Muḡarrem’inde, Rebī‘ü’l-āḡir’de zabṭ itmek üzere tevḡitle Yeñişehr każası tefvīz olındı. Ṭoksan iki Rebī‘ü’l-āḡir’inde ma‘zül olup, yerine Gül Maḡmūd Efendi geldi. Sene-i mezbüre Zi’l-ka‘de’sinde intikāl ve

‘ālem-i ervāḥa irtihāl eyledi. Kaşaba-i Ebā Eyyub’da Baba Ḥaydar Tekyesi’nde medfūndur.

Mevlānā-yı merķūm dāḥil-i erbāb-ı rūsūm, ḥalīm ü selīm, müşfik ü kerīm idi. E‘izze-i Nakşbendiyye’den Ḥazret-i Emīr Buḥārī ḳuddise sirruhu’l-Bārī zāviyesinde seccāde-nişin-i irşād olan sābıķū’t-terceme Şeyḫ Fazlu’llāh Efendi kerīmelerine ‘aḳd-i peyvend-i muşāheret ile kām-yāb ve cenāblarına dāmād olmaḡla şeref-yāb olmuş idi. İbtidā-yı ḥālinde aḳrānından ziyāde iḥtişāma mā’il ve muḳtezāt-ı ‘unvān icrāsına şifte-dil olmaḡla dūyūn-ı keşire taḥammül itmiş idi. Şālişānī mertebesin mechūleye tebdil ile edā ve şülüş miḳdārın iltizām ribḫ ile ibḳā idüp, ba‘de’l-vefāt taḳşim ‘azmen olunmuş idi. ⁹⁵¹ عصمنى الله مما ابتلاه

Ders-i ‘ām Şāliḫ Efendi

el-Mevlā Şāliḫ bin Muştafā. İstanbul’da ṭā’ife-i tüccārdan bir merd-i şāliḫüñ şāḫ-ı şecere-i vücūd ve netice-i muḳaddime-i zāt-ı mes‘ūdudur. Māḥ-ı cihān-tāb gibi taḫşil-i sevād ve mişāl-i mihr-i nāmdār ‘urūc-ı bürūc-ı isti‘dād eyleyüp, fużalā-yı ‘aşrdan sābıķū’t-terceme A‘rec Muştafā Efendi dārü’l-ifādesine vāşıl ve ‘ilm ü ma‘ārifden mertebe-i kemāle nā’il olup, ḫıdmetlerinden mülāzım ve tekmil-i medārise ‘āzim olduğdan soñra [250a] Mollā Çelebi ḫıdmetlerinden vāşıl-ı derece-i ‘ālū’l-‘āl ve nā’il-i rütbe-i ‘aḳl-ı fi‘āl olduğda, mevḳıf-ı istifādeden mesned-i ifādeye pā-nihāde ve Ders-i ‘ām ‘unvāniyla şöhret-dāde olup, niçe zamān Sulṭān Meḫemmed Cāmi‘i’nde ve Dāvūd Paşa’da ve Kırk Çeşme ḳurbinde Yūsuf Paşa Mescidi’nde ‘aḳd-i meclis-i ders-i ‘ām ve ifāde-i ‘ulūm ile güzārende-i eyyām olduğdan soñra seksen iki Zi’l-ḳa‘de’sinde Sa‘dī Efendi Medresesi ḫāriciyle kām-revā, seksen üç Muḫarrem’inde Ḳāḏī ‘Abdü’l-ḥalīm Medresesi’ne revnaḳ-baḫşā oldılar. Seksen beş Ramazān’ında Zekerıyyā Efendi şāniyesi iḫsān olunup, seksen yedi Şa‘bān’ında ‘Abdü’l-vehhāb Efendi yerine Rüstem Paşa Medresesi’ne i‘tilā, seksen ṭoḳuz Şa‘bān’ında şāḫn medresesine irtikā eylemişler idi. Ṭoḳsan bir Muḫarrem’inde Zekī Aḫmed Efendi yerine ‘Ā’işe Sulṭān müderrisi olmuşlar idi. Ba‘dehū marāz-ı istişkāya mübtelā ve üftāde-i pister-i fenā iken ṭoḳsan iki Receb’inüñ ‘aşr-i evvelinde ‘Abdü’l-laṭif Efendi yerine ‘Alī Paşa-yı ‘Atıḳ Medresesi rü’ūsı irsāl olunup, şehir-i mezbūruñ on dördüncü yevm-i erbā‘ada intikāl idüp, ḫāric-i

⁹⁵¹ “Allah mübtelası olduğum şeylerden beni korusun.”

Sūr'da Emīr Buḥārī civārında defn olındı. Şākirdlerinden Himmət-zāde Efendi bu gūne tārīḫ dimişdür:

قد مات استاد الكل⁹⁵²

Medrese-i maḥlūle ḫālen maḥmiyye-i Ḳoştanṭıniyye'de mesned-nişin-i ḫūkm ü imzā olan sa'ādetlü La'lı-zāde Efendi ḫāzretlerine sezā görildi.

Mevlānā-yı mezbūr deryā-yı faẓl-ı mevūr, 'ulemā miyānında imtiyāzı meşhūd, āḫād-ı fuẓalādan ma'dūd ve aşl-ı ḫaḳā'ıḳ u deḳā'ıḳ zamānında hem-'aşrına fā'ıḳ, ḫadīdü'l-lisān, şedīdü'l-beyān idi. Eşnā-yı dersde su'āl irād idenlere⁹⁵³ کائنا من كان şütüm u āzār muḳarrer ve muḳaddemāt-ı 'ulūm tedrīsinde daḫi kitāb tutarlar idi. Ebnā-yı zamāndan ekşerūn üstādı ve delīl-i rāḫ-ı irşādı olmış idi.

Bābī Muştafā Efendi

el-Mevlā Muştafā İbn 'Oşmān. Şehr-i dil-güşā-yı Ḥalebü's-şehbā nevāḫisinden Bāb nām ḳaşabada pertev-endāz-ı ḫāne-i vüçüd ve cilvesāz-ı meclis-i şühūd olduḳda, muḳteẓā-yı fıtrat-ı selīme ve cibillet-i müstaḳıme üzere ḳiblegāḫ-ı taḫşile teveccüh ve iḳbāl idüp, evvelā fuẓalā-yı Ḥaleb'den Şeyḫ Ebu'l-cūd-ı Betrūnī ve Şeyḫ Ebu'l-vefā-yı 'Arzī ve Monlā İbrāḫim-i Kürdī ve Şeyḫ Cemālū'd-dīn-i Bābūlī dārū'l-ifādelerinde taḫşil, ba'dehū biñ elli bir senesinde Şām-ı cennet-meşāma naḳl ü taḫvīl idüp, Şeyḫ 'Abdu'r-raḫmān-ı 'İmādī ve Şeyḫ Necmü'd-dīn-i Ğazzi'den tekml itmişler idi. el-Ḥāletü ḫāzihī şimārr-ı feẓā'il [250b] ü ma'ārif ile ārāste ve şī'ār-ı zārā'if ü leṭā'if ile pīrāste olup, şīt-i şadā-yı faẓileti 'ālem-gīr ve Bābī Efendi 'unvānıyla şehīr olduḳda, dārū'l-mülk-i İstanbul'ı veche-i āmāl ve ba'z-ı bıḳā'-ı 'ilmiyye ṭalebine tār-ı niyāzı iş'āl ḳılıp, Ḥüsām-zāde Efendi'den mülāzım ve ḳaṭ'-ı menāzil-i ṭarīḳa 'āzım olduḳda, biñ elli altı Rebī'ü'l-āḫir'inde Maḡnisalı Çelebi müderrisi olmuş idi. Altmış beş Ramazān'ında Canikī Sinān Efendi yerine Taḫta Ḳāḫi Medresesi'ne vālī olup, yetmiş bir Şa'bān'ında Nedīm Efendi yerine Süleymān Şubaşı Medresesi'ne vāşıl, yetmiş iki Rebī'ü'l-evvel'inde İsmā'il-zāde Efendi yerine Ḥammāmiyye Medresesi'ne naḳl olındı. Sene-i mezbūre Şevvāl'inde Beyāzī-zāde Efendi yerine Eski İbrāḫim Paşa Medresesi'yle kām-revā, yetmiş üç Cemāzi'l-āḫire'sinde Ḥüseyn Efendi-zāde yerine Ḳoca Muştafā Paşa Medresesi'ne revnaḳ-baḫşā olup, andan Ṭrablus Şām ḳazāsı tevcīḫ

⁹⁵² "Herkesin üstadı olan zat öldü." (Ebcad: 1092)

⁹⁵³ "Bir varmış bir yokmuş."

olunmuş idi. Ba‘de’l-‘azl ve’l-infişāl yetmiş yedi Ramazān’ında Magnisa kazāsı ‘ināyet olındı. Yetmiş toqız Receb’inde ma‘zül ve yerlerine selef-i sālifi İsmā‘il-zāde Efendi mevşül olup, bunlar taḥşil-i meşübāt ve ziyāret-i aqribā-yı ta‘alluqāt kaşdıyla nıme-i rāhdan rü-gerdān ve semt-i Şehbā’ya germ-‘inān olup:

وأول أرض مس جلدی تراها⁹⁵⁴

terānesiyle kıyeye-i Bāb’a dāḥil ve yedi sene ‘ale’t-tevālī eḥibbā vü aqribāya nevāziş ile ücür-ı cezīleye nā’il olduqdan soñra tekrār İstanbul’a vāşıl olup, seksen yedi Muḥarrem’inde İsmā‘il Ağa-zāde Efendi yerine Şām pāyesiyle Bağdād-ı dārü’s-selām kazāsıyla bekām oldılar. Seksen sekiz Rebī‘ü’l-evvel’inde ‘azl ve yerlerine Paşa-zāde Efendi naşb olındı. Toqsan bir Cemāzi’l-āḥire’sinde Aq Maḥmūd Efendi ḥazretleri yerine Medīne-i Münevvere kazāsıyla tekrīm ve Mekke-i Mükerreme pāyesiyle ta‘zīm olunmuşlar idi. Sene-i mezbūre Zī’l-ḥicce’sinde menāsik-i ḥüccetü’l-İslāmı edā itdükden soñra ṭavāf-ı beyt-i Ḥudā iderken def‘i-i ‘araz-ı maraz ḥasebiyle mizacı şikest olup, menziline varduqda ḥil‘at-i girān-bahā-yı ḥayāt rübūde-i dest-i ḥādımü’l-lezzāt olup, Mu‘allā’da defn olındı.

Mevlānā-yı mezbūr fezā’il-i ‘ulūm ile meşhūr, fā’iz-i ser-çeşme-i nükāt-ı ‘Arabiyye, rāyiz-i ciyād-ı mezāyā-yı edebiyye, lebīb ü edīb, merd-i erīb idi.

Āşārından ma‘kül u merğüb ‘Arabī eş‘ār-ı pür-‘unvānı ve pesendide müretteb dīvānı vardur.

Ebū Sa‘id-zāde Aḥmed Efendi

el-Mevlā Aḥmed İbnü’l-Mevlā Şeyḥü’l-İslām Ebū Sa‘id Meḥmed. Sülāle-i āl-i Ḥasan Cān’dan [251a] eben ‘an ceddin Şeyḥü’l-İslām ve kābiren ‘an kābir ‘ulemā-yı ‘izām olup, tercemeleri bu mecellede nigāşte-i yarā‘a-i ‘ācizānemüz olan Ebū Sa‘id Efendi ḥıdmetlerinüñ maḥdüm-ı mihteri ve ferzend-i fūrüzende-aḥteri Aḥmed Efendi ḥıdmetleridür. Evā’il-i emrinde menşūr-ı i‘tibārı ‘unvān-ı isti‘dād-ı māderzād ile qarīn-i iştihār olup, vālid-i mācidlerinden mülāzım ve tesviye-i umūrı zimmet-i himmet-i Mevlevi’ye lāzım olmağın ber-resm-i qadīm elli beş Zī’lḥicce’sinde ibtidā müşıla-i şahın i‘tibārıyla Gevher Ḥān Sulṭān Medresesi’yle ta‘zīm olındılar. Elli yedi ḥudūdında Şahın-ı Şemāniyye’nüñ biriyle kām-revā, ba‘dehü Üsküdar Mihrümāhı’na revnaq-baḥşā olup, elli sekiz Zī’l-ḥicce’sinde Minkārī-zāde Efendi merḥūm yerine Süleymāniyye

⁹⁵⁴ “Toprağı bedenime temas eden ilk yer.”

Medresesi'yle tekrîm olunup, elli toğuz Şa' bân'ında Fâzıl Hasan Efendi yerine Dârü'l- hadîş medresesinde mihrâb-nişîn-i ders ü tağdîş oldılar. Altmış Ramazân'ında Kıara Çelebi-zâde mağdümü 'Osmân Efendi yerine Selanik kazâsına sâye-i iclâl şaldılar. Altmış bir Receb'inde ma' zül ve yerlerine Bosnevî 'İsâ Efendi mevşül oldu. Altmış üç Zî'l-ka' de'sinde 'İşmetî Efendi yerine şâniyen kazâ-yı mezbûre hâkim ve revnağ-efrüz- ı mehâfil ü mehâkim olup, altmış dört Şafer'inde İstanbul pâyesi irsâliyle tevķir olunmuşlar idi. Altmış beş Receb'inde 'arz-ı istîfâ idüp, mesned-i vâlâlarına 'Acem Mehemmed Efendi i'tilâ itmiş idi. Altmış altı Cemâzi'l-âhire'sinde vâlid-i mâcidleri meşîhat-i İslâmiyye'den ma' zülen Mekke-i Mükerrreme kazâsıyla tekrîm olunduğda şâhibü't-terceme dađi ma'an revân olup, kať-ı menâzil iderek Kıonya şehrine vâşıl olduğda, ol vaťt çelebi efendilerden âsitâne-i hazret-i Mevlevî'de seccâde-nişîn-i irşâd ve delîl-i râh-ı rüşen-sedâd olan Şeyh Hüseyin Efendi'den ađz-ı dest-i inâbet idüp, biraz zamân ol beldede ikâmet ve âyîn-i Mevlânâ'ya müdâvemet itmişler idi. Ba' de'l-lütteyyâ ve' lletî vâlid-i vâlâ-güherleri dârü's-saltânaya duğûle murahhâş olduğlarında taraflarından anlar dađi 'avde mecbûr olup, ba' de'l-mülâkât mesrûr olmuşlar idi. Altmış toğuz Zî'l-ħicce'sinde 'Abdü'l-ħalîm Efendi yerine Şâm-ı dârü's-selâm kazâsı 'inâyet olındı. Yetmiş bir Şafer'inde munfaşıl ve yerlerine Üsküdarî Muştafâ Efendi vâşıl oldu. Yetmiş beş Cemâzi'l-ülâ'sında Sa' dî-zâde Efendi yerine Burusa kazâsı ĥükümeti tefvîz olındı. Yetmiş altı Rebî'ü'l-âhir'inde müteķâ'id olup, maķâmlarına Minķârî-zâde Efendi dâmâdı Muştafâ Efendi müteşâ'id oldu. Yetmiş sekiz Rebî'ü'l-evvel'inde Şa' rânî-zâde Efendi [251b] üzerinden Güzelĥişâr kazâsı arpalık ta'yîn olındı. Ba' dehü dağdağa-i âmâl-i dünyeviyyeden ferâğat ve menâşıb-ı 'ilmiyyeden diyâr-ı Mışriyye'de vâķi' Feyyûm kazâsı arpalığıyla kanâ'at idüp, Kıāhire-i tâhireye rıĥlet itmişler idi. Tođsan bir târiĥinde manşıb-ı ĥayâtdan dađi ma' zül ve taťt-ı zılâl-i ebr-i rahmet-i Raĥmân'a mevşül oldu.

Mevlânâ-yı merķûm mağdüm-ı maĥâdim-i Rûm, ĥalîlü'l-kelem, keşîrû'l-en'âm, dervîş-nihâd, şâfi-fu'âd idi. Mışr'dan iki kerre ĥacc-ı beyt-i mükerrrem ve ziyâret-i ravza-i resûl-i muĥterem itmişdür. Vâlid-i merĥûm kâğisi iken bir iki def'a faķir meclislerine dâĥil olmuş idüm. Ĥaĥķâ âşâr-ı necâbet-i levĥ-i cebîninde zâhir ve birâder-i kihterleri âti't-terceme Şeyĥü'l-İslâm Feyzû'llâh Efendi merĥûma müşâbeheleri bâhir idi.

Es' ad-zāde Mehemmed Ebu's-su' ūd Efendi

el-Mevlā Mehemmed Ebu's-su' ūd İbnü'l-Mevlā Es' ad. Biñ altmış altı Zî'l-ka'de'sinde Anaṭolı şadāretinden ma' zūlen 'āzim-i nūzhetgāh-ı cinān olan Anḳaravī Es' ad Efendi'nüñ maḥdūm-ı kihter-i mes' ūdı Es' ad-zāde Ebu's-su' ūd Efendi'dür. Biñ kırk iki Ramazān'ında şaḥn-ı vüçüda vürüd idüp, taḥşil-i 'ilm ü kemāle 'āzim ve şadr-ı 'ālī-ḳadr Ḳara Çelebi-zāde Maḥmūd Efendi ḥıdmetlerinden mülāzım olmış idi. Elli beş Ramazān'ında kırk aḳçe ile İstanbul'da Ferhād Paşa Medresesi'ne nā'il, andan daḥi munfaşıl iken altmış beş Rebī' ü'l-evvel'inde Mollā-zāde Ḥasan Efendi yerine ibtidā ḥāric ile Fırūz Aḡa Medresesi'ne 'āric, altmış yedi Muḥarrem'inde yerinde ḥareket i'tibāriyla mübtehic oldu. Altmış ṭoḳuz Şa'bān'ında Şeyḡ-zāde Efendi yerine Merdümiyye Medresesi virildi. Yetmiş Receb'inde Dendānī 'Abdu'llāh-zāde Efendi yerine Emre Ḥ'āce Medresesi'ne vāşıl olup, yetmiş iki Şevvāl'inde Bosnevī 'Alī Efendi yerine Ḥāfız Paşa Medresesi'yle kām-revā olmış idi. Yetmiş üç Receb'inde Aḳ Maḥmūd Efendi ḥazretleri yerine Yaḥyā Efendi Medresesi'ne ziynet-efzā olup, yetmiş beş Muḥarrem'inde şaḥna geldiler. Sene-i mezbūre Receb'inde Şamtī Efendi yerine Siyāvūş Sultānī erzānī görilüp, yetmiş yedi Ramazān'ında Hābil-zāde 'Ömer Efendi yerine Gevher Ḥān Sultān Medresesi'ne pāy-ı himmet ḳoymış idi. Seksen Rebī' ü'l-āḥir'inde vālid-i merḥūm yerine Sultān Selīm-i Ḳadīm Medresesi'yle tekrīm, seksen bir Zî'l-ḥicce'sinde İmām-zāde Efendi yerine Süleymāniyye'nüñ biriyle ta'zīm olındı. Seksen dört Receb'inde Ṭosyalı Efendi fevtinden Ḥalebü's-şehbā ḳazāsıyla bekām olmış idi. Seksen beş Ramazān'ında 'azl olınuḡ, yerleri Mu' id Mehemmed Efendi'ye virildi. Ṭoḳsan Rebī' ü'l-āḥir'inde Şa'bān Efendi birāder-zādesi Mehemmed Efendi yerine Burusa ḳazāsı tevciḥ olınuḡda [252a] ḳabūlden ibā ve manşib-ı mezbūrdan bedel Mışr'ı ṭaleb ü recā itdükde yerleriyle Şeyḡ-zāde 'Abdü'l-ḡanī Efendi talṭif ve bunlar Bolı ve Ḳoñrapa ve Ayazmend ve Dört Divān ḳazālarıyla tevḳif olındı. Ṭoḳsan üç ḥilālinde intikāl ve civār-ı ḳudse irtihāl eyledi. Ḥāric-i Sūr'da Emīr Buḡārī civārında medfūndur.

Mevlānā-yı merḳūm āşinā-yı muḳaddemāt-ı 'ulūm, ḥulvü'l-lisān, ṭāhirü'l-cenān, ḥalūḳ-ı besīm ve maḥdūm-ı ḥalīm, zıkr-i bi'l-ḡayra ṭālib, cünūna mu' ādil vehmi ḡālib idi. Ḥattā ṭoḳsan tāriḡhine birāder-i mihteri naḳib-i sādāt-ı kirām iken beynehümāda şeker-āb vuḳū' ı bā' iş-i taḥrik-i evḥām u ḡayālāt olup, şefiḳ u şaḳikin düşmen-i cān ittiḡāz itmiş iken kendüye Burusa ḳazāsı zuḥūr eyledükde vehmi ziyāde ber-ter olup,

“Eger ben Burusa’ya gidersem birâderüm anda olan nâ’ib yediyle tesmîm ider, yâhûd bir fitne taḥrîkiyle sebep-i ḥızlânım olur” diyü, taḥkîk itmesiyle Burusa kazâsın kabûl itmemiş idi.

‘Uşşâkî-zâde ‘Abdü’l-bâkî Efendi

el-Mevlâ ‘Abdü’l-bâkî İbnü’l-Mevlâ ‘Abdü’r-raḥîm İbnü’ş-Şeyḥü’l-‘ârif-i bi’llâh Ḥüsâmü’l-mille ve’d-dîn el-‘Uşşâkî. Faḳîr ü ḥaḳîr ve bedîhü’t-taḳşîrûñ misâfir-i ‘âlem-i ervâḥ ve mücâvir-i milket-i eşbâḥ olmağa vâsîta ve silkü’l-le’âl-i ‘ırq-ı ‘arîḳına râbîta olup, bezl-i ḳudret-i nâ-çîz-i ‘âcizânemüz ile bu mecelle-i ‘anberîn-câmenüñ ziynet-sâz-ı eṭbâḳ-ı evrâḳ olmasına bâdî, vâlid-i mâcidi ve sened-i mekârim-mu‘tâdidur. Biñ otuz toḳuz ḥilâlinde ḥil‘at-i ḥilḳat-i vücûd ile şeref-yâfte ve levḥ-i zuhûr u şühûdına şu‘â-yı sa‘âdet-bâfte olmuş idi. Sinn-i temyîze dâḥil ve derece-i ‘aḳl-ı müstefâda vâşıl olduklarında sulṫân-ı ‘ulemâ-yı Rûm, fermân-fermâ-yı kişver-i ‘ulûm olan ḥ‘âcegiyân-ı şehristân-ı taḥkîk ü iḳân şadr-ı nişînân-ı fezâ’il ü ‘irfândan ibtidâ Uzun ‘Alî Efendi’nüñ zânûzede-i pîşgâh-ı fezâ’ili olup, eşer-i ‘arâḳet-i (?) âbâ vü ecdâdları zamîme-i isti‘dâd-ı mâderzâdî olmaḡın rûz-be-rûz cevher-i kemâl ü istihâlin âfitâb-ı firûz idüp, emâsil-i emşâlle muḥâvere vü müfâkehe ve ‘ulemâ-yı ‘aşr ile münâzara vü muşâfehe iderek her biri vâdisinde ‘Anḳâ-yı Ḳâf-ı ma‘ârif ü ḥaḳâ’iḳ, şehbâz-ı bülend-pervâz-ı hevâ-yı deḳâ’iḳ olan Mollâ Çelebi ve Uzun Ḥasan Efendi cenâblarınıñ şem‘-i encümen-i ma‘ârif-celâ’ili olmuşlar idi. Niçe zamân ḥıdmet-i pür-meymenetlerinde dâmen-dermeyân olup, taḥşîl-i envâ‘-ı fezâ’il ü ‘irfân itmişler idi ve bereket-i ta‘lîm ü irşâdlarıyla ‘ulûm-ı ‘aḳliyye vü naḳliyyede fâ’iḳü’l-aḳrân ve ḳuvvet-i mübâheşe vü münâzarada müşârun ileyḥ bi’l-benân olmuşlar idi. el-Ḥâletü hâzihî şadr-ı kâm-gâr Ḳara Çelebi-zâde [252b] Maḥmûd Efendi şeref-i mülâzemetleriyle i‘tibâr olup, kırḳ aḳçe medreseye mevşûl, andan daḡi ma‘zûl iken ibtidâ biñ altmış dört Şa‘bân’ında Serbendî-zâde Küçük Efendi yerine Ḳâdî Maḥmûd Medresesi’ne müderris olmuşlardur. Sekiz ay tamâmında cedd-i büzürgvârimuz Diyârbekr ḳâdîsi olup, vâlid-i merḥûm daḡi ḥıdmet-i şerîfelerinden infikâk taşavvur olunmamağa binâ’en ‘icâletü’l-vaḳt yerlerinde ḥareket i‘tibârıyla talṫif olındılar. Altmış yedi Receb’inde Maḥmûd-zâde ‘Abdü’l-ḥalîm Efendi yerine Ḥasan Paşa Medresesi’ne revnaḳ u fer virmişlerdür. Altmış toḳuz Şa‘bân’ında Zileli ‘Osmân Efendi yerine Ḥusrev Keṫḫudâ Dârü’l-ḥadîşi’yle maḳâm-ı menî‘-i rif‘at ü ‘alâya dâḡil olup, yetmiş Receb’inde Ḳoca Muştafâ Paşa Medresesi’yle

pāye-i ‘izz ü cāha nā’ il olmuşlar idi. Yetmiş bir Şa‘bān’ında selef-i sālifi Ser-bendī-zāde Efendi yerine Bayram Paşa Medresesi’ne mevşül olup, yetmiş üç Ramazān’ında Şāmī Hüseyin Efendi-zāde yerine şahna hırām itmişler idi. Yetmiş dört Cemāzi’l-āhire’inde yine selefleri yerine ‘Alī Paşa-yı Cedīd pāyesine sāye şalup, yetmiş altı Cemāzi’l-āhire’inde Murād Paşa-yı ‘Atīk Medresesi’nde gevher-nişār-ı ders-i taḥkīk oldılar. Yetmiş sekiz Ramazān’ında Bostān-zāde Ebū Bekr Efendi yerine Qalender-ḥāne Medresesi’ne ‘unvān virüp, teşrīf-i ma‘ālī-me‘alleriyle ḥaylī nām ü nişān bulduktan sonra Medrese-i Selimiyye’ye tebdil ve ol buḳ‘a-i celile ile tebcil recā itmeleriyle sene-i mezbūre Zī’l-ka‘de’inde Edrineli Aḥmed Efendi yerine medrese-i mezbūreye mevşül ve dil-ḥāhları qarīn-i ḥuşul oldu. Seksen Rebī‘ü’l-evvel’inde selefi yerine Dārü’l-ḥadīş-i Süleymāniyye Medresesi’yle nā’ il-i ümniyye oldılar. Seksen bir Zī’l-ḥicce’inde üç ay tevkitle Selanik kazāsıyla bekām ve ol maḥrūse ḥükümeti tefvizi ile pür-iḥtişām olup, Şeyḫ Müstaḫim Efendi “ḳāḍī-i Selanik” lafzın tārīḥ düşürmüş idi. Seksen iki Rebī‘ü’l-āhir’i ḡurresinde zabt idüp, on bir ay ḡamām-ı ‘iffet ve seḥāb-ı istiḳāmeti ḳalup, vazī‘ ü şerīfe bārān u nesīm-i ‘anber-i şefḳat ü merḥameti ol şehir ve nevāḥisi ahālīsiniñ sāḥa-i vücūdına vezān olmuş idi. Seksen üç Rebī‘ü’l-evvel’inde munfaşıl olup, maḳāmlarına Şeyḫü’l-İslām Minkārī-zāde maḥdūmı ‘Abdu’llāh Efendi vāşıl oldu. Seksen altı Ramazān’ında Qudsī-zāde Efendi tezkirecisi Meḥammed Efendi yerine Mışr-ı Qāhire kazāsı ḳudūm-i şeref-i lüzūmlarıyla müşerref olup, hümā-yı bī-hemtā-yı ‘ināyeti ol diyāruñ ahālī ve e‘ālīsini üzerine sāye- [253a] efken olduğda, tezāḥüm-i devā‘i-i şādmāni ve teveffür-ı esbāb-ı kām-rānide:

Dem-i Nev-rüz şafā-baḥş-ı keremdür n’ola ger

Dinüp eş‘ār u ḳaşā’id oḳına medḥ ü ḡazel

derzeni üzere şeyḫ-i ḥoş-nümā-yı manzūmehā-yı aḥālī-pesend ile edā-yı merāsım-i tehānī mu‘tād olmuşlar idi. On dört ay anda daḫi umūr-ı ‘ibādı tesviye ve ḳulūb-ı erbāb-ı ḥācātı bi-eyy-i tarīk kām-ı taṭyīb ü tesliye itmişler idi. ‘Ulemā-yı Mışr kümmelesinden Şeyḫ Yahyā-yı Maḡrībī ve anuñ emşālī efāzıl cenāb-ı meḳārim-me‘āblarından ders başlayup, meclis-i ifādelerinden müstefid olmuşlar idi. Seksen yedi Zī’l-ka‘de’inde:

لكل ولاية لابد عزل

و شأن الدهر عقد ثم حل⁹⁵⁵

⁹⁵⁵ “Her velayetin (memurluğun) bir de azil zamanı vardır. Zira felek önce anlaşır sonra da anlaşmayı bozar.”

fehvasınca ma'zül olup, yerleri Hâfız 'Abdu'r-rahmân Efendi'ye 'inâyet buyruldu. Toksan Cemâzi'l-âhire'sinde hâlefî Hâfız Efendi yerine Mekke-i Mükerrerme kazâsıyla tekrîm ve Ka'be-i mu'azzama hükümeti teslimiyle ta'zîm olunmuşlar idi.

الدهر دولاب يدور
فيه السرور مع الشرور

ببينا الفتى فوق السما
و اذا به تحت الصخور⁹⁵⁶

vefkınce âfîtab-ı câh ü celâline zevâl ü sa'âdet ve iqbâline çeşm-i pür-hışm-ı zamânedden zağm-ı 'aynü'l-kemâl irüp, huccâc-ı bâ-ibtihâc ile Eskişehir'e vuşlümüzde mizâclarında nev'en futûr zühûr idüp, ıgmâz-ı 'ayn ile merhale-be-merhale mürûr u 'ubûr iderek Konya'ya vuşul ve şehir-i Mevlevî vü Ma'nevî'ye duhûl günü a'yân-ı vilâyetden cemm-i ğafir-i müstağbelîn ile ta'yîn olunan menzile nüzûl idüp, cebren li'l-hâtır nîm sâ'at miqdârı anlar ile muşâhib ü mu'âşir olup, ba'de'l-vedâ' 'arâz-ı marâz-ı hummâ-yı muhriqaya münkalib ve kemâl-i iztirâb ile muztarib olup, üçüncü gün dünyâyı denâ'et-medârdan girizân olup, ihrâm-ı ekfân ile lebbeyk-güyan-ı 'azm-i Ka'be-i cinân eyledi. ⁹⁵⁷ موت العالم كموت العالم fehvası üzere ekser huccâc-ı Müslimîn izhâr-ı hüzn-i 'azîm ile cenâzeleri namâzın edâ kılmışlar idi. Hâzret-i Mevlevî Âsitânesi hadîka-i enîkasında defîn ve civârlarında hâk-nişîn oldu.

Ol mollâ-yı muharrerü'l-eṭvâr, nâdire-i edvâr, müstecmi'-i fezâ'il-i 'ulûm, mâlik-i riqâb-ı memâlik-i menşûr u manzûm, deryâ-yı ma'ârif ü fezâ'il, fihrist-i mecelle-i fevâzıl, ser-çeşme-i 'irfânuñ fâ'izî, hilye-i riyâziyyātuñ râ'izî, 'ulûm-ı 'aqliyye vü nakliyyede şeyhü'l-fenn, ferîde-i şâdef-zemen, hâlîm ü besîm, müşfik ü kerîm, müteşerri' ü munşif, şâlih ü müte'affif idi. Hâme-i tahrîri Mânî-i çehre-güşâ-yı me'ânî, enfâs-ı hüsn-i takrîri rûh-bahşâ-yı kavâlib-i ta'bîr-i şevânî olup, hergiz kalem-i mu'ciz-raqamlarına tahrîrden kelâl ve zebân-ı [253b] bedî'ü'l-beyânına takrîrden melâl gelmemiş idi. Eger ma'nâ-yı übüvvet irâde-i hicâb olmasa ol zât-ı sûtüde-eṭvâruñ ta'dâd-ı evşâf-ı cemîle ve ahlâk-ı celîleleriyle evrâk-ı eṭbâk-ı cihân mâl-â-mâl olurdu. Lâkin âfîtabdan zerre vü bahr-i bî-pâyândan kaçre beyânı ile iktifâ olunup, ma'nen hod-furûşiden ihtirâz evlâ görildi.

⁹⁵⁶ "Felek dönen bir dolaptır
Onda mutluluk ile şer yan yanadır.
Kişi zirvedeyken bir bakarsın ki kayaların altına düşmüş."
⁹⁵⁷ "Âlimin ölümü âlemin ölümüdür."

Āşār-ı ‘ilmiyyelerinden evā’il-i *Beyzāvī*’ye hāşiyeleri vardır. Bundan mā‘adā fī eyy-i fenn kân tedrīs tarīkıyla mü‘āla‘a itdükleri kütüb ve resā’il etrāfında tertīb ü tedvīn olup, müstakıl eşer olmağla mütemahhıl ta‘liqātları vardır. Hattā bu fakīr hisābda *Bahā’iyye Risālesi* üzerine benān-ı hāme-i i‘cāz tırāzlarıyla ‘uğde-güşā-yı nuket ü me‘ānī oldukları sevānihin hıdmet-i cem‘ ü telfīki ile şeref-i ihtişāş bulmuşdur. Fe-li’llāhi’l-hāmd üstād-ı şaķik birāder-i şefīk hāzretleri daği *Telvīh* ve *Tavzīh* üzerine olan kelimāt-ı dürer-bārların tedvīn ü tertīb ile müstakıl hāşiyeye-i dil-firīb kılmāğā ‘azīmet üzredürler. Cenāb-ı vāhibü’l-āmāl şafā-yı bāl ile ol ‘amel-i hayra muvaffak eyleye, elsine-i şelāşenüñ deķā’iķına ‘ārif ve bi’l-cümle kavā’idine vāķıf olmağla ahyānen def‘-i melālet-i vesāmet-i hātır için edhem-i hāme-i ‘anberīn-cāmelerin meydān-ı şī‘r ü inşāda cevlangır idüp, mizmārr-ı belāğat u feşāhat-güsterīde hā’iz-i kaşabü’s-sebaķ-ı me‘ānī-perver olurlardı. Hātırda olan eş‘ār-ı Türkiyye’lerinden irād olındı:

Geçeli gerdenüme silsile-i zülf-i dü-tā
Dil-i şeydāyı hayālāta düşürdi sevdā

Hāmdur vādi-i ‘aşķ içre o ‘aşķ mādām
İtmeye puhte anı āteş-i derd-i şahbā

Açmasun sīnesini şaķn-ı çemende ‘uşşāķ
Görmedük uğradığın dūzaħa hīç bād-ı şabā

Luţf idüp cilvegehe nāza çık ey kebk-i hırām
Munţazır şīve-i refţaruña yārān-ı şafā

Bāķiyā gevher-i nazmuñ ķomadı la‘le revāc
Yeridür olsa ger āvīze-i güş-ı şu‘arā

Diger

Ol hāţ-ı demīde kim daği nev-res cūvān idi
Bed-mest-i çeşmi ‘aşķına bī-emān idi

Bilmem yine müyesser olur mı o dem ki dil

Mînet-keş-i piyāle-i pîr-i muġān idi

Tenhā benümile bāġa gider yār dime kim
Gördüm raķīb-i bed-revişe hem-‘ inān idi

Ey meh dil-i felekzedenüñ bāġ-ı sînesi
Reşk-i nücüm sâġa-i heşt āsumān idi

Erbāb-ı nazma nisbet ile şimdi Bākīyā
Dirsem ne var Bākī de bir nüktedān idi

Ednā söziyle itse tefahhur ‘ aceb mi dehr
Nef‘ ī-i hātemü’ş-şu‘ arā nazma kân idi

Dîger

Elem çekdüm şehā şimden girü ħ‘ān-ı cemālünden [254a]
Niçün rîş ola laġt-i dil nemekdān-ı celālünden

Ġam-ı derd-i ħumār-ı firķatüñ kār eyledi cāna
Daġi nüş itmedin bir cur‘ a şahbā-yı vişālünden

Beyāza çıķmadı gitdi yine müsvedde-i ümmîd
Ne ķanlar yutdı bî-çāre gönül ruġsār-ı ālünden

İdersin ‘ arz-ı rüy-ı dil felek ehl-i dile ammā
Ne mümkün behre-yābı ser-nigün köhne sifālünden

Bürehne pā vü ser ħayrān deşt-i zillet olmışsun
Şikāyet dest-i fazluñdan figān Bākī kemālünden

Rubā‘ ī-i Fārisī

شادی زدلم همیشه دوست و بعيد
ياران مرابس است اين نشوء عيد

چون نام مخالف سعیدست خطاست

حرفی زدن از مراد بابخت سعید⁹⁵⁸

Erzurūmī İsmā' il Efendi

el-Mevlā İsmā' il İbnü'l-Mevlā Murtaẓā Cennetī İbnü'l-Mevlā İbrāhīm el-Enverī İbnü'l-Mevlā Murtaẓā el-Ālī İbnü'l-Mevlā Meḥammed el-Ḥanefī el-Ḳarabāġī. Neseb-i bedrī'l-leme'āti ṭabaḳa-i rābi'a-i *Şaḳā' iḳ'* da aṣl-ı hūrşid-i āsmān-ı faẓl ü taḫḫiḳ ve mihr-i pertev-feşān-ı ḥall ü tedḫiḳ olan şāhibü't-teşānif Ḳarabāġī Ḥanefī 'amül bi'l-luṭfi'l-celī ve'l-ḥafī ḥāzretlerine beste olmuştur:

تویی که صورت جسم ترا هیولا نیست

چو جوهر ملکی درلباس انسانی⁹⁵⁹

naẓm-ı maşdüḳ-ı ḥālī ve ḥālen mesned-ārā-yı Şeyḫü'l-İslāmī sultānū'l-ulemā-yı burhānū'l-fuẓalā, mecma'-ı eṣnāf-ı feẓā'il ü kemālāt ve menba'-ı envā'-ı fevāzil ü mükerremāt, veliyyü'n-ni'am-ı 'ālem efendimüz es-Seyyid Şerīf Feyẓu'llāh Efendi ḥāzretlerinüñ ḥāl-i ma'ālī-mālidür. Gencīne-i zāt-ı şerīfī Ḳarabāġ-ı Gence'den bedidār ve ibriẓ-i ḥālişü'l-ayār, isti'dādı mazhar-ı ḳabül-ı erbāb-ı i'tibār olduġda vālid-i mācidlerinden aḫz-ı ser-māye-i 'ulüm idüp, āheng-i belde-i Erzenü'r-rüm itmiş idi. Ol diyār-ı celīlū'l-i'tibārda müte'eyyinān-ı rüzgārdan tercemeleri ātī mehbiṭ-i esrār-ı Sübhānī ve maşriḳ-envār-ı Ḳur'ānī, şadefce-i kemālātuñ ferīde-i bī-mānendī, ziyet-efzā-yı çār-bāliş-i kemālāt-ı vehbī vü müktesebī eş-Şeyḫ Vānī Efendi ḫıdmetlerinde iştiġāl ile cemī'-i fūnūnda fā'iḳ ve yenbū'-ı feẓā'il ü ḥaḳā'iḳ olup, lisān-ı ḥālleri:

'İlm ü kemāl ü faẓlladur iftiḫārimuz

'Ālemde manşib ile degül i'tibārimuz

naẓmını ḳā'il olmaġın ol beldede ḳarār-dāde ve feyẓ-baḫş-ı erbāb-ı istifāde olmaları muḳadder ve Aḫmediyye Medresesi müyesser olmuş idi. Niçe zamān neşr-i 'ilm ü 'irfān üzere güzārende-i eyyām ü sübḫa-şümārr-ı şühūr ü a'vām iken biñ ṭoḳsan üç ḫudūdında mişāl-i genc-i maḫzūn ve mütevārī-i 'ālem-i kemmūn oldılar. Sinīn-i 'ömrleri taḳrīben yetmiş sāle yetmiş idi.

Mevlānā-yı [254b] merḳūm baḫr-i şāmil-i envā'-ı 'ulüm, zāt-ı mekārim-simātı maṭla'-ı subuḫāt-ı envār-ı Rabbānī ve mecma'-ı füyūzāt-ı esrār-ı Sübhānī, zāhir ü bātını

⁹⁵⁸ “Mutluluk gönlümden her zaman ayrı ve uzaktır. Bu bayram sevinci benim dostlarıma yeterlidir.

Mutluluk isminin zıttı olduġu için murattan mesut baht ile bahsetmek hatadır.”

⁹⁵⁹ “Sen (öyle biri)sin ki cisminin görüntüsünün asıl maddesi yoktur; sanki meleġin cevheri, insan elbisesine girmiş (gibi).”

libās-ı şalāh u taqvā ile muṭarrā ve meḥāsin-i aḥlāḳ-ı ḥamīde ile müzeyyen ü muḥallā idi. Birkaç def a İstanbul'a geldüklerinde vüzerā-yı devlet ve erkān-ı saltanatuñ maḳbūl ü manzūrları ve dāḥil-i mecālis-i pür-ḥübūrları olmağın me'ālim-i şānları vālā ve 'unvān-ı i' tibārları a' lādan a' lā olmuş idi.

متواتر قطرات مطر رحمت و فضل

برسر روضهء جنت صفتش دائم باد⁹⁶⁰

Şeyhü'l-İslām Yaḥyā Efendi Birāder-zādesi 'İzzetī Efendi

el-Mevlā Şeyḫ Meḥemmed İbnü'l-Mevlā Luṭfu'llāh İbnü'l-Mevlā Şeyhü'l-İslām Zekerıyyā Efendi. Kirām-ı meḥādım-i sütüde-şıfātından evā'il-i ḥālinde sālīk-i meslek-i ḳazā ve ṭālib-i rāḫat u şafā olup, evāḫir-i *Zeyl* de raḳamzede-i kilik-i 'Aṭāyī olduğı vech üzere yedi def a Filibe ḳazāsında şāḫib-i ḥükm ü imzā olan Çelebi Ḳādī dimekle şehir, maḫdūm-ı ma'ālī-semīr Şeyḫi maḫlaş Luṭfu'llāh Efendi'nün nihāl-i āzādesi ve Şeyhü'l-İslām İbn Şeyhü'l-İslām Yaḥyā Efendi merḫūmuñ birāder-zādesi bākūr-i ḫadīḳa-i mecd ü sa'ādet ve nev-bāve-i naḫlistān-ı faẓīlet ü ma'rifet, 'İzzetī maḫlaş Şeyḫ Meḥemmed Efendi ḫıdmetleridür. Biñ otuz toḳuz ḫudūdında medīne-i Filibe ḳurbinde Çāşni-gīr nām zay'ada ziyā-güster-i meclis-i şühūd ve revnaḳ-baḫşā-yı şāḫn-ı vüçüd olup, vālid-i mācidi kırḳ bir tārīḫinde terk-i dağdağ-a-i dūnyā eyledükde henüz se sāle bālīğ ṭıfl olmağın 'amm-i büzürgvārı Şeyhü'l-İslām Yaḥyā Efendi ḫacr-i terbiyelerinde nihāl-i isti'dādı tenmiye olduğdan şoñra ibtidā-yı muḳaddemāt-ı 'ulūmı Ḥāmid Efendi'den temhīd ve mebādī-i ma'ārif-i sā'ireyi ehlerinden teşyīd eyledükden şoñra Mollā Çelebi'den istifāza-i pertev-i 'ilm ü 'irfānla fā'ikü'l-akrān ve müşārün ileyh bi'l-benān olduğda, şehriyār-i Cem-nişān Sultān Murād Ḥān cenāblarından Rūmili şadı olan Mu'īd Aḫmed Efendi'ye ḫiṭāben ḫaṭṭ-ı ḫümāyūn ile şeref-i mülāzemeti maḳrūn oldılar. Faḳīr ḫaṭṭ-ı şerīfi görmışdüm bi-'aynihi budur:

Şüret-i Ḥaṭṭ-ı Şerīf⁹⁶¹

Fermān-ı şerīfümle Şeyhü'l-İslām du'ācımūñ ḳarındaşı oğlu Şeyḫ Meḥemmed'e mülāzemet virdüm. Sen ki Rūmili ḳādī-'askerisin deftere ḳayd idesin.

Elli üç ḫudūdında 'amm-i büzürgvārı intikāl-i dārü'l-cinān eyledükde Şeyhü'l-İslām Ebū Sa'īd Efendi kerīmelerin 'aḳd ile dāmād ve cenāb-ı 'ālīleri muşāheretiyle

⁹⁶⁰“Fazilet ve rahmet yağmurunun art arda yağın damlaları, onun sıfatının cennetinin bahçesi üzerinde daim olsun.”

⁹⁶¹ **Der-kenār:** 'İsū-zāde *Tārīḫi* nde meşṭürdür ki sebeb-i 'azlleri Yeñişehrli Ṭurḫān Beg-zāde'ye müte'allik bir da'vā ḫādīs olup, şadreyin imzalarıyla olan ḫüccetüñ buṭlānını Şeyhü'l-İslām bi'z-zāt cenāb-ı saltanat-penāha 'arz u i'lām itdükde 'azlleri fermān olınmasıdır.

ber-murād olup, ol iki kevkeb-i firūz, baht-ı hoş-siret, mānend-i dü-peyker, hem-civār-ı hāne-i sa‘ādet oldı. [255a] Sene-i mezbūre Receb’inde Oqıcı-zāde Efendi yerine ‘amm-i kerīmi medrese-i celīlesiyle tekrīm, elli yedi Şa‘bān’ında Qara Çelebi-zāde maḥdūmı ‘Osmān Efendi yerine Şahn-ı Şemāniyye’nün biriyle ta‘zīm olındılar. Elli sekiz Cemāzi’l-ülā’sında selef-i pür-şerefi yerine İsmihān Sultān Medresesi’ne sāye şalup, altmış Ramazān’ında H̄āce Şalāh-zāde Aḥmed Efendi yerine Şeh-zāde Medresesi’ne pāy-ı himmet koyup, altmış iki Şa‘bān’ında Şa‘rānī-zāde Meḥammed Efendi yerine Süleymāniyye’de murabba‘-nişin-i iclāl, altmış üç Ramazān’ında selef-i Şa‘rānī-zāde Efendi yerine Dārü’l-ḥadiş-i Süleymāniyye ile vāşıl-ı rütbe-i ‘ālū’l-‘āl-i merātib-i iḳbāl olup, altmış dört Cemāzi’l-ülā’sında Bahāyī Efendi birāderi Aḥmed Efendi yerine ḳazā-yı Dımışḳü’ş-Şām ḥükümeti ile maḳzī’l-merām oldılar. Altmış beş Ramazān’ında Ebu’s-su‘ūd-zāde Efendi yerine Mısr-ı zātü’l-ehrām ḳazāsına naql olunup, yerlerine Mollā Çelebi merḥūm murabba‘-nişin-i ‘izz ü temkīn, altmış altı Şafer’inde ma‘zül olup, yerlerine şāniyen Minkārī-zāde Efendi cenābları ḥākim-i güzīn oldılar. Altmış sekiz Cemāzi’l-āḥire’sinde Şarı ‘Abdu’llāh Efendi yerine maḥrūse-i Burusa’ya ḥākim ve revnaḳ-efrūz-ı meḥāfil ü meḥākim olmuşlar idi. Ḥasan Paşa fitnesine müşādif olmaḡın altıncı ayda ‘azle ḫālib olmalarıyla sene-i mezbūre Zi’l-ḳa‘de’sinde maḥall-i ḥükümetlerine Hāşimī-zāde Efendi naşb olunup, yetmiş Cemāzi’l-ülā’sında Mudurnı ḳazāsı arpalığıyla ikrām olunmuşlar idi. Yetmiş üç Muḥarrem’inde Kec-dehān dāmādı ‘Abdu’llāh Efendi yerine İstanbul ḳazāsı müyesser oldı. Yetmiş dört Şafer’inde Bolı ma‘-Molivo ḳazāları arpalıḳ ta‘yīniyle tekrīm ve mesned-i ḥükümetleriyle Bahāyī Efendi birāderi Aḥmed Efendi ta‘zīm olındı. Yetmiş ḫoḳuz Muḥarrem’inde ḳaynı Feyzu’llāh Efendi yerine Anaḫolı şadāretiyle bekām, seksen Cemāzi’l-ülā’sında Ḳadrī Efendi merḥūm yerine mesned-i Rūm’a naḳlle nā’ilü’l-merām olup, yerleri cedd-i cāmi‘ü’l-ḫurūf Zeyrek-zāde Efendi’ye iḫsān olındı. Sene-i mezbūre Receb’inde mürrü’l-fiḫām-ı ‘azlle mezāḳ-ı ‘aysı telḫ olup, ‘Abdü’r-raḫīm-zāde Efendi şāniyen şirīnkām-ı devlet ü iḳbāl olmuş idi. Seksen yedi Cemāzi’l-ülā’sında Anḳaravī Meḥammed Efendi yerine şāniyen şadr-ı ‘ālī-ḳadr-i Rūm ve tekrāren vāşıl-ı müntehī’l-merūm oldılar. Seksen sekiz Receb’inde müteḳā‘id ve mesned-i ‘ālīlerine ḫāceleri Ḥāmid Efendi müteşā‘id olup, Şa‘bān’da Gümülcine ve Uzuncaova ve Cisir-i Ergene ve Keşān arpalıklarıyla tekrīm olunmuşlar idi. ḫoḳsan iki Şa‘bān’ında baḡteten [255b] nüzhetḡāh-ı cināna cān atup, ḫā’ir-i ḳudsī-i rūḫı ‘azm-i āşiyān-ı ḳadīm ve seyr-i riyāz-ı dārü’n-

Na‘im eyledi. Cedd-i büzürgvârı türbesinde ‘amm-i kerîmi Yaḥyâ Efendi cenbinde medfûndur. Zamānesi şu‘arāsından ba‘z bu gûne târiḥ dimişdür:

Bula cāh firdevs-i a‘lāda Meḥammed ‘İzzetî

Mevlānā-yı merḳûm ‘aynū’l-a‘yān-ı meḥādim-i Rûm, farṭ-ı zekā-yı vü niḳā-yı ḳarîḥa ile ma‘rûf, vaḳt-i inzār ve selāmet-i efkār ile mevşûf, çāpük-süvār-ı meyādîn-i ma‘ārif, gevher-nişār-ı efānîn-i ‘avārif, ḥüsnü’l-aḥlāk, kerîmü’ṭ-ṭarafeyn ve ṭayyibü’l-a‘rāk, şoḥbet-i erbāb-ı ma‘ārifte şifte, nevādir-i muṭāyebāta firifte, ḥalîm ü selîm, sehî vü kerîm, ‘ulûm-ı mütedāvilede müşārik-i emşāl, maḥdûm-ı ḳaviyyü’s-semāḥa ve pesendide-ḥişāl idi.

Āşār-ı ‘ilmiyyelerinden Kātib Çelebi merḥūmuñ *Esāmî-i Kütüb*’ine ilḥākātı vardır ve bir miḳdār tezkiretü’ş-şu‘arā cem‘ ü terkîb ve Ḳāf-zāde *Zübde*’sine nazîre şu‘arā-yı Rûm eş‘arını intihāb ve tertîb itmişdür. Lākin itmāmına eyyām mu‘āzid olmayup, itmāmına ‘avā’iḳ u bevā’iḳ, mānî‘ ü ‘ā’iḳ olmışdur. Faḳîr kendü ḥatlarıyla müsveddelerini görmüş idüm. Bunlardan mā‘adā ekşer ḥurûf-ı hecāda müretteb dîvān-ı belāgat-‘unvānı vardır. Bu ebyāt anuñdur:

Nazm

Muḡber gönül cihānda şafā ülfet olmasun
Tek rûzgāra zerre ḳadar minnet olmasun

Hergiz yapılmasun dil-i vîrān-ı ehl-i derd
Yā Rabb eski şehre yeñi ‘ādet olmasun

Diger

Dāḡları yaḳdum dile bir verd-i ra‘nā ‘aşḳına
Şerḫalar açdum tene bir serv-i bālā ‘aşḳına

İnkisārum alma Allāh’ı seversen dostum
Gel beni āzürde-ḥātır itme Mevlā ‘aşḳına

Āşār-ı ḥayriyyelerinden sa‘ādet-ḥāneleri muḳābilinde Dārü’l-ḥadîşleri, Beşiktaş’da mescid ve mektepleri vardır.

Burhān-zāde Efendi

el-Mevlā İbrāhīm eş-şehīr bi-Burhān-zāde. Vālid-i mācidi Bursa müderrislerinden idi. Taḥşil-i biḍā'a-i 'ilmiyye ve tekmil-i ādāb-ı resmiyye idüp, Şeyḫü'l-İslām Ebū Sa'īd-zāde Efendi nazār-ı 'ināyetleriyle ber-murād ve iḥrāz-ı şeref-i mülāzemetleriyle mesrūrü'l-fu'ād olup, biñ elli üç Receb'inde kırk akçe ile Bursa'da Aḫī-zāde Medresesi'ne mevşül, ba'dehū andan daḫi ma'zül olmuş idi. Altmış altı Şa'bān'ında Ḥalīfe-zāde yerine Mi'mār Sinān Medresesi ḥāricine şāyān olup, yetmiş iki Şafer'inde Minḳārī-zāde Efendi tābi'i Yūsuf Efendi yerine Bālī Efendi Medresesi'ne ḥareket idüp, yetmiş dört Cemāzi'l-ülā'sında Şikārī Yūsuf Efendi yerine Ḥ'āce Ḥayrū'd-dīn müderrisi olmuş idi. Yetmiş altı Cemāzi'l-āḫire'sinde Gül Maḫmūd Efendi yerine İtmekci-zāde Medresesi virildükde ḳabūlden ibā idüp, [256a] Receb'de Anṭakiyyeli Efendi yerine Ca'fer Aḡa Medresesi'ne geldi. Yetmiş ṭokuz Rebī'ü'l-evvel'inde Tevfikī-zāde Efendi ḫazretleri yerine Ḥadīce Sulṭān Medresesi iḥsān olındı. Seksen Zī'l-ḫicce'sinde şaḫna gelüp, seksen bir Zī'l-ḫicce'sinde İsmā'īl Aḡa-zāde yerine Sinān Paşa Medresesi'ne nā'il, seksen dört Receb'inde yerinde ḫareket i'tibār olunup, seksen altı Cemāzi'l-āḫire'sinde Emīr Buḫārī şeyḫi dāmādı Seyyid Aḫmed Efendi yerine Ḳadırḡa Limanı Meḫemmed Paşası'na vāşıl oldı. Seksen sekiz Ramazān'ında Grebineşī Efendi yerine Ḥāşekī Medresesi virilüp, ṭoksan bir Muḫarrem'inde Mūsā-zāde Efendi yerine Süleymāniyye i'tibārıyla Vālide Sulṭān Medresesi'yle bekām, ṭoksan iki Rebī'ü'l-āḫir'inde İsmā'īl Aḡa-zāde yerine Ḳuds-i Şerīf ḳazāsiyla nā'ilü'l-merām olmuşlar idi. Ṭoksan üç Receb'inde munfaşıl ve yerlerine Zekī Aḫmed Efendi vāşıl olmuşlar idi. Ṭayy-ı merāḫil-i ḳufūl iderek Ulukışla nām menzile vuşul bulduḡda ecel-i 'ācil ḳaṭ'-ı ṭarīḳ-ı ḫayāt itmekle teslīm-i naḳdīne-i cān ve 'azm-i dārü'l-ḳarār-ı cinān itdi.

Mevlānā-yı mezbūr miyāne-i 'ilmle meşḫūr, lisānı ḫadīd, muḫāveresi şedīd idi.

Mīrzā Meḫemmed Efendi

el-Mevlā Meḫemmed. Mevlānā-yı mūmā ileyh efāza'llāhü sübhālū'r-raḫmetihi 'aleyh ba'z-ı eḳāşī-i bilād-ı şarḳda Ḥabīb Beg nām kimesnenüñ şemere-i devḫa-i vücūdı olup, evāḫir-i devr-i Murādiyye'de murāfaḳat-ı rāḫile tevfikıyle maṭıyye-i 'azīmetleri ṭaraf-ı salṭanata mūnsāḳ olmaḡın 'aşr-ı mezbūrda mesned-nişīn-i şadāret-i 'uzmā olan Bayram Paşa merḫūmuñ dāḫil-i ḫarem-sarāy-ı türbeleri olup, derḫāl re'sü'l-māl-i ṭullāb-

i kemāl olan naqdīne-i isti‘dādların der-dest-i sa‘y ü ictihād idüp, i‘māl-i destmāye-i dāniş ü ‘irfān üzere iken eşnā-yı merķūmda şehriyār-i şīr-nijād merħūm Sultān Murād sefer-i Bağdād’a tevcih-‘inān-ı ‘azīmet buyurmalarıyla kâfile-i teveccühleri resīde-i sermenzil Toķat olduķda, paşay-ı merķūm, mevlānā-yı mezbūruñ henüz ĥadāset-i sinni olup ve taħşīl-i ma‘ārifine ufaķ olmağla bir iki hem-sālleriyle ta‘yīn-i mu‘allimīn ve Toķat’da ibķālarını münāsib-i ĥāl görüp, kendüleri sefer-i merķūma ‘atf-ı licām teveccüh buyururlar. Eşnā-yı tarīķde paşay-ı merķūmuñ defter-i ‘ömrleri tayy olup, seferleri ser-menzil-i ‘uķbāya taħvīl olunmağla şehriyār-i zafer-penāh ĥazretleri fetħ-i Bağdād ile kām-revā olup, ‘avdetlerinde paşay-ı merħūmuñ müte‘allikātından istiş‘ār itmegin Toķat’da mevlānā-yı merķūm ile ibķā olan [256b] hem-sālleri i‘lām olunmağla fermān-ı hümāyūnları mūcibince dāĥil-i sarāy-ı hümāyūn olmağın baķıyye-i devr-i Murādī ve bi’l-cümle zamān-ı saltanat-ı Sultān İbrāhīm ve bir müddet evā’il-i devr-i Meħemmed Ĥānī’de sarāy-ı hümāyūnda mekş itmekle nīm laħza izā‘a-i biđā‘a-i vaķt itmeyüp, ihrāz-ı merātib-i fażl ü kemāl ve sābıķ-ı aķrān u emāşil olmağın her ĥalde mazhar-ı nüvāziş ü tekrīm olup, şāyeste-i eşnāf-ı ikrām olduķları ma‘lūm-ı hümāyūn-ı pādīşāhī olmağla Büyükoķta ĥ‘ācesi ‘Oşmān Efendi vefāt itmegin ĥıdmetleriyle mūmā ileyh çerāğ buyrulup, taşra çıķduķlarında şeyħü’l-İslām-ı ‘aşr olan merħūm Ĥūsām-zāde Efendi ĥazretlerine vārid olan ĥatf-ı hümāyūn mūcibince bilā-mülāzemetihi, altmış altı Rebī‘ü’l-āĥir’inde İmām-ı Sultānī Ĥüseyn Efendi-zāde İbrāhīm Efendi ibtidā ĥāric ile Top-ĥāne’de Süheyl Beg Medresesi’ne müderris olup, altmış sekiz Şa‘bān’ında Bolevī Muştafā Efendi yerine Eyyüb’da Siyāvūş Paşay Medresesi’ne ĥareket idüp, yetmiş bir Muħarrem’inde Divitci-zāde Efendi dāmādı Ĥasan Efendi yerine Ĥādīm Ĥasan Paşay Medresesi tevcih olınuķda za‘īfe olduğına binā’en tebdīl recā itmeleriyle birkaķ günden soñra Kāsım Paşalı Çavuş-zāde Efendi yerine Ĥaydar Paşay Medresesi’yle kām-revā, yetmiş iki Şevvāl’inde yine selefi yerine Maħmūd Efendi Medresesi’ne revnaķ-baħşā oldılar. Yetmiş üç Receb’inde Receb-zāde Efendi yerine Murād Paşay-ı Cedīd Medresesi’yle bekām, yetmiş dört Cemāzi’l-āĥire’sinde Şaĥn-ı Şemāniyye’nüñ biriyle nā’ilü’l-merām oldılar. Yetmiş beş Muħarrem’inde Kebīrī-zāde Efendi yerine Maħmūd Paşay Medresesi’ne terfi‘, yetmiş altı Cemāzi’l-āĥire’sinde Bostān-zāde Efendi yerine Kara Muştafā Paşay Medresesi’yle tevķī‘ olındı. Sene-i mezbūre Zī’l-ka‘de’sinde Kevākibī-zāde Şeyħ Meħemmed Efendi yerine ĥāmis-i Süleymāniyye i‘tibāriyla Vālide Sultān Medresesi’ne vāşıl oldılar. Yetmiş yedi Rebī‘ü’l-evvel’inde każāya rağbetleri

olmamağla Mısrî Maḥmūd Efendi yerine ber-vech-i teḳā'ūd, Sultān Aḥmed Hān Medresesi'yle ta'zīm olup, Şām pāyesiyle tekrīm olunmuşlar idi. Yetmiş tokuz târiḥinde Edrine pāyesi iḥsānıyla Midilli ḳazāsı arpalık virildi. Seksen beş Muḥarrem'inde İstanbul pāyesi iḥsān olunmuş idi. On seneye ḳarīb ol buḳ'a-i laḳifede ifāde-i ders-i taḥḳīk buyurduklarından mā'adā hengām-ı tadrīslerinde bi'd-defa'āt ḥużūr-ı pādişāhīde tadrīs için Edrine'ye da'vet olunmuşlar idi.

[257a] Ba' dehū ⁹⁶² تجرى الرياح بما تشتهي السفن muḳtezāsınca devlet Edrine'de bulunmağla def'a mecāl olmamağın seksen altı Cemāzi'l-āḥire'sinde Şehlā 'Abdü'l-bāḳī Efendi yerine ḳazā-yı Şām emri vürūd bulup, emr-i ḳazādan ictināblarından nāşī mükedderen cānib-i Şām'a 'aḫf-ı licām-ı revān, sekiz ay Şām'da infāz-ı evāmir-i İlähiyyeden sonra seksen yedi Şevvāl'inde Tezkireci Meḥemmed Efendi yerine Mekke-i Mükerreme ḳazāsına naḳl ile tebdil ve yerleriyle Ḳāsım-zāde 'Abdu'llāh Efendi tebcil olındı. Seksen sekiz Receb'inde munfaşıl ve yerlerine Kevākibī-zāde Şeyḫ Meḥemmed Efendi vāşıl oldu. Toksan iki Muḥarrem'inde Anaḫolı şadāreti pāyesiyle ḥalefi Kevākibī-zāde yerine İstanbul ḳazāsına mevşul olup, on bir ay seccāde-pirā-yı ḥükümet olduğdan sonra sene-i mezbūre Zi'l-ḥicce'sinde ma'zül ve yerlerine ḥālen meşḫat-i İslāmiyye'den müteḳā'id Meḥemmed Efendi ḥāzretleri nā'il-i me'mül oldılar. Evāḫir-i ḥükümetlerinde mizāclarında i'tilāl vāḳi' olmağın toḳsan üç Rebī'ü'l-evvel'inüñ yigirminci günü ba'de'l-'aşr dārü'l-beḳāya rıḫlet idüp, Üsküdar'da Toğancılar Meydānı meḳābirinde ḥayātlarında i'dād itdükleri maḥalle defn olunmuşdur. ⁹⁶³ نور الله تعالى مضجعه

Merḥūm-ı müşārun ileyhüñ hengām-ı şebāblarından berü şalāḫ u diyānet ve emr-i ḳazāda vera'ü 'iffetleri ma'rūf u meşḫurdur. Be-taḫşiş ḥükümetgāhları olan bilādda ile'l-ān naḳl-i seyr-i marziyye ve ḫavv-ı ḥāsenleri naḳl-i her maḫfel ü encümendür.

Mevlānā-yı merḳūmuñ mezīd-i vera'-ı taḳvālarından nāşī ⁹⁶⁴ الواعظ بالفعل نافذ سهامه muḳtezāsınca te'sīr-i kelām-ı nuşḫ-fercāmılarına dā'ir bir vaḳ'aları olmağın keşīde-i silk-i taḫrīr olmuşdur.

Menḳabe

Rivāyet olunur ki mevlānā-yı mezbūr bir def'a eḫibbādan birinüñ ḥānesine varduğda ol 'aşrda dāniş ü ma'rifete intisāb ile meşḫur olup, ba' dehū şeref-i İslām ile müşerref olan Hāki-i Yehūdī ḥāne-i mezbūrda olan kimesne ile şadr-ı meclisde rü-be-rü

⁹⁶² "Rüzgārlar gemilerin beklemedikleri şekilde eser."

⁹⁶³ "Allah onun yatacağı yeri nurlandırsın."

⁹⁶⁴ "Söyledikleriyle amel eden vaizin sözü geçer."

muvāneset ve zānū-be-zānū mücāleset üzere bulunmağla derhāl teşdīd-i şedīd ile Yehūdīyi şadr-ı meclisden t̄ard idüp, aşhāb-ı meclise bu vech üzere tevcīh-i h̄itāb-ı ‘itāb-āmīz iderler ki bu kavm-i h̄ucūd ber-h̄aseb ⁹⁶⁵ لتجدن أشد الناس عداوة للذين آمنوا اليهود 965 eşedd-i milel ve ‘inād u fesād ile d̄arb-ı meşel olup ve muḳtezā-yı h̄adīş-i şerīf üzere ki ⁹⁶⁶ لا تسادوهم فى المجلس و الجسوم الى اضيق الطرق 966 kemāl-i istihāne vü istihfāfa sezā bir t̄ā’ife-i ‘anūd ve fi’e-i bed-būd iken ne rütbede za’f-ı yakīn ve muşībet-i [257b] fi’d-dīndür ki ol gürüh-ı mekrüh-ı lā-muḫāle şeytān-ı serī’ü’l-istiḫāle gibi mecrā-yı dem-i İslāmiyye’ye h̄ulūl ve sereyān ide diyü, meclisānı nişāne-i siḫām-ı serzeniş eyledükde Yehūdī merḳūm kendünūñ sā’ir cümle-i Yehūdī’den imtiyāz ve infirādın şaded-i işbātda ⁹⁶⁷ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ 967 āyet-i kerīmesin irād itmekle müşārün ileyh daḫi bi’l-bedāhe “Ey bī-dīn, zāhir-i beyn-i āyet-i kerīmeden bi-tarīḳi’l-işāre istinbāt olunur ki senūñ gibi sebīl-i Ḥaḳḳ’a vāḳıf ve tarīḳ-ı h̄üdāyı ‘ārif olup, yine küfr ü dālāllerine iḫrāz iden t̄ā’ife-i eşrārın ‘uḳūbet ve cezāları sā’ir cūhhāl-i küffār ile müsāvī degüldür. Belki fi’ye-i müteḳaddime-i bāḡiyenūñ ‘iḳābı t̄ā’ife-i s̄aniyeden şad çend füzūn olmak münfehim olur diyü, cevāb-dād olup ve ḳabāyiḫ-i t̄ā’ife-i Yehūd ve veḳāyi’-i kavm-i ma’hūde vārid olan ba’z-ı āşār u aḫbār zikri siyāḳında i’āde-i h̄itāb idüp, bu t̄ā’ifenūñ ten-i mūntenlerinde olan rāyiḫa-i kerīhanūñ menşe’i ne idügi resīde-i gūş-ı ‘irfānuñuz mıdur diyü, ḫuzzār-ı meclisden istifsār itdüklerinde her biri dūş-ı cehāleti ber-āverde-i sırr-ı nādānī idüp, talebkār-ı beyān olduklarında bu vech üzere serd-i maḳāl iderler ki ümem-i sālifeden fırḳa-i Yehūd’a mensūb bir t̄ā’ife ‘ādet-i müstemirreleri üzere ba’z-ı mefāsīde iḳdām itmeleriyle ta’cīl-i ‘uḳūbetleri ḳarīn-i meşīyyet-i İllāhī olup, baḡteten bir fezāda helāk ve fütāde-i ḫāk olmalarıyla ol ḫālet üzere bir niçe müddet-güz̄er itmegin maḫall-i ‘udvān u fesād olan ecsādları ol netn-i kerīhi taḫşil idüp, ba’dehū ol maḫall-i enbiyāu’llāhdan bir nebiyy-i zī-şānuñ güzergāhı olmağın kavm-i mezbūruñ keyfiyyeti kendülere irāş-ı ḫayret itmekle dest-i niyāzı ber-āverde-i dergāh-ı cihān-āferīn idüp, iḫyāların istid’ā itmekle eşer-i du‘ālarıyla t̄ā’ife-i merḳūme iḫyā olunup, şenāyi’-i şanāyi’ları mütevārī-i mekmen-i zūhūl olmasun için ol rāyiḫa nesillerinūñ daḫi cedlerine ibḳā olınmışdur, diyü tafşil-i maḳāl itdüklerinde Yehūdī’nūñ zebān-ı nāḫıḳası bend-i ḳufl-i ḫayret ve aşhāb-ı meclis daḫi cürm ü ḫaḫālarına i’tirāf ile sürbe-piş-i ḫaclet olup, meclis daḫi resīde-i encām olduğdan soñra

⁹⁶⁵ “İman edenlere en şiddetli düşmanlık eden olarak Yahudileri göreceksin.”

⁹⁶⁶ “Onları meclislerinizde efendi yapmayın. Meclislerinizde onları gerilere oturtun.”

⁹⁶⁷ *Kur’ân-ı Kerīm, Zümer Sûresi*, 39/9, “De ki: Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?”

fi'l-ḥaḳīḳa kelimāt-ı ḥoḳḳa-i dil-pezīrlerinüñ seri' en te'sīri mu'āyene olunup, henüz çend rüz mürür itmedin merḳūm Ḥākī'nüñ ḥāk-i ḥaẓīz-i küfr ü 'udvāndan müteraḳḳı-i evc-i sa'ādet-i İslām u imān olduğı mesmū' olmuşdur.

ضاعف الله تعالى أجره ⁹⁶⁸

Maḥdūmları

Necl-i ma'ārif-mevsūmları -ki [258a] Muştafā Efendi'dür- biñ seksen Cemāzi'l-ülā'sınuñ yigirmi birinci Çehārşenbih günü ba'de'l-'aşr ḳadem-i nüh kāşāne-i vücūd olup, sinn-i temyīze vuşūllerinde ⁹⁶⁹ الولد الحر يقتدى بأبائه الغر mışdāḳınca sālīk-i mesālīk-i kemālāt olup, biñ seksen toḳuz Şaferü'l-ḥayrında vālidlerinüñ Mekke ḳazāsı teşrīflerinden mülāzım olup, toḳsan sekiz tārīhinde Şeyḫü'l-İslām Anḳaravī Meḥemmed Efendi 'umūmen ḥāric-i müteheyyīleri imtiḥān olunmak üzere tenbīh itmeleriyle merḳūm daḫi ḥadāşet-i sünnī ile imtiḥāna dāḫil olup, *Muṭavvef* den pesendide ve güzide ders oḳıyup, faẓl ü 'irfānları ḥuẓzār-ı meclis olan kibār-ı 'ulemānuñ meşḫūd-ı bāşire-i yaḳīnleri olduḳda, her biri nişār-ı 'aḳdü'l-le'āl-i sitāyiş ü taḫşīn itmegin evvel def'a ibtidā ḥāriciyle Cenābī Efendi Medresesi'ne müderris olup, yüz Muḥarrem'inde ḥālen dārü'n-naşr-ı Edrine'de bā-hezār 'iffet ü istikāmet ile mesned-nişīn-i şerī'at-i Muḥammedī olan birāder-i ekremleri yerine Mollā Bālī Medresesi'ne vālī olduklarında ⁹⁷⁰ وأي نعيم لا يكره الدهر muḳteẓāsınca tehniye işnādında maṭ'ūn olup, biñ yüz Muḥarrem'inüñ yigirminci Bāzārirtesi ḳabil-i tūlū'-ı şemsde 'āzim-i civār-ı ḳurb-ı İlāhī olmağın Üsküdar'da vālidleri yanında defn olınmuşdur.

Maḥdūm-ı merḳūm kemāl-i farḫ-ı zekā ve istikāmet-i ṭab' la mevsūm idi.

Şāmī 'Abdü'l-bāḳī Efendi

el-Mevlā 'Abdü'l-bāḳī İbn Aḫmed bin Muḥammed el-ma'rūf bi-İbnü's-Semān. Biñ elli beş ḫudūdında Şām-ı cennet-meşāmdan bedīdār ve ol eṭrāfda İbn Semān künyetiyle şöhret-şi'ār olmuş idi. Maşḳat-ı re'si 'ulemāsıdan muḳaddemāt-ı 'ulūmı temhīd ve mebnānī-i fūnūn-ı mefrūz u mesnūnı teşyīd itdükden şoñra Ḳāhire-i tāhireye revān olup, anda daḫi İbn Ğānim-i Maḳdisī ve Seyyid Aḫmed Ḥamevī-i Mışrī'den tekmīl-i baḳıyye-i faẓl ü edeb idüp, ba' deḫū āheng-i dārü'l-mülk-i Rūm ve şadr-ı a'zam

⁹⁶⁸ "Allah onun mükâfatını kat kat yapsın."

⁹⁶⁹ "Hür çocuk soylu babalarının izinden gider."

⁹⁷⁰ "Feleğin bozmadığı bir nimet var mı? Nerede?"

Fāzıl Aḥmed Paşa Āsitānesi'n veche-i āmāl ü merüm idüp, ba'z-ı қаşā'id-i belīga ile ol vezīr-i müşterī-tedbīrūñ ma'lūmı olmış idi. Seksen tārīḫinde devlet-i 'aliyye ile Yeñişehr ve Selanik seferlerinde bile bulunup, vezīr-i müşārün ileyh himmetiyle ḥuzūr-ı hümāyūnda derse daḫi dāḫil olmaḡın seksen bir Şafer'inde Fenārī-zāde Ebu'l-fāzıl Efendi'nūñ ... teşrīfinden mülāzemet ve kırık gün miqdārı medrese-i erba'inden infişāl ile Nesrī Efendi yerine ḥāric elli rütbesiyle bekām ve Fāṭıma Sulṭān Medresesi'yle nā'ilü'l-merām kıldı. Seksen üç Muḥarrem'inde Meḥemmed Emīn Efendi yerine Emre Ḥāce Medresesi virilüp, seksen dört Zī'l-ḥicce'sinde Paşa-zāde İbrāhīm Efendi yerine [258b] Fetḫiyye Sinān Paşası'na gelmiş idi. Seksen yedi Ramazān'ında 'Abdü'r-raḫīm-zāde Efendi yerine şaḫna ḥıram idüp, seksen sekiz Şevvāl'inde Muḥarrem-zāde Meḥemmed Efendi yerine Zāl Paşa Medresesi iḥsān olındı. ⁹⁷¹ دولت تيزرا بقا بنود vefkince toḡsan bir Muḥarrem'inde ta'ne-i tā'undan 'āzim-i dārū'l-ḥulūd ve zıll-ı zā'il gibi 'arşa-i şūhūddan nābūd olup, medresesi Dāvūd-zāde kebirine naşīb oldı. Edrinekapusı ḥāricinde medfūndur.

Mevlānā-yı mezbūr fezā'il-i 'ilmiyye ile meşhūr, cevelān-ı zihn ve ṭalākat-ı lisān şāḫibi, zıkr-i bi'l-ḥayr ve şenā-yı cemīl ṭālibi, nefesi 'azīz, şoḫbeti lezīz idi. Vālid-i merḥūm şoḫbetinden ḥazz itmeleriyle ekşeriyā gelür, muşāḫabet-i 'örfiyye esnāsında ednā münāsebet ile ba'z-ı maḫall-i müşkil 'arż ider idi. Ve'l-ḥāşıl zarāfet ü nezāketi ve ḥoş-fehm-i insāniyyeti cihetiyle 'Arab diyecek degül idi.

Mervīdür ki def'-i se'met-i ḥāṭır ve teşḫīd-i zihn-i fātır için şaṭranca meyl ü raḡbet idüp, ol lu' bıyla ḫaylī şöhret bulmuş idi. Ḥattā vāzı' i iḥtirā itdüḡi buḡday ḫisābını cedvel vaż' ıyla ḥārice çıkarmışdur.

Ḥikāye

Ḥulāşatü'l-eşer şāḫibi rivāyet ider ki şāḫibü't-terceme Zāl Paşa müderrisi olduḡda, ben İstanbul'da idüm. Tehniyelerine varduḡumda ol vaḡt İbrāhīm Paşa müderrisi Rıfķı Efendi gelüp, muḡtezā-yı maḡām üzere tebrīk-i medrese itdükden soñra medrese-i mezbūrenūñ muḫassenātın beyān zımnında biri daḫi oldur ki “Bu tārīḫe gelince bu medresede bir müderris intikāl itmekle maḫlūl olduḡı yoḡdur” diyicek, ol ān ḡalbūme sünūḫ itdi ki bu medresede müderris iken fevt olan ḡorḡarum bunlar olur. Ba' de infişāle'l-meclis meclis-i āḫarda hem-şoḫbet olduḡumda devātı içinde bir varaḡ-pāre bulup, meḡer bir қаşāide-i 'Arabiyye inşā қаşdıyla henüz bu maṭla'ı yazmış:

⁹⁷¹ “Sert idare kalcı olmaz.”

ألم تر أن الهم زال بزوال
وأحسن آمالنا ومثالا⁹⁷²

Faķir dağı bunı oğuduğda şahıbü't-terceme hađđında vehmim müştedd olup, mā-beyni çoğ zamān mürür itmedin vāķı' a çıķdı.

Āřār-ı 'ilmiyyesinden teřānıf-i keşiresi vardur. İtmāmına muvaffağ olduğı bunlardur. *Esmā-yı Hüsne şerhi* ve *şerh-i řevāhid-i Mollā Cāmī* ve *şerh-i Muhtaşarı't-tehzib Fi'l-mantık*. Nāķıs қаланlardan 'ilm-i edebde *Mirķātü'ş-şu'arā* nām eşer-i dilfirib ile hadiş-i şerifde *şahıheyne*'i cem' ü tertib қаşdıyla şürü' itdükleri te'lif laşif-i 'acıbdür. Bunlardan başқа kendü hağıyyla niçe nevādir-i fevā'id ve leřā'if-i ferāyid ile memlü yedi 'aded mecmü'aları olduğı *Hulāřatü'l-eşer-i řāmi*'de meştürdur. Eş'ār-ı faşıha ve қаřā'id-i belıgaları vardur. Bu ebyāt [259a] vezir-i müřārün ileyhe virdüği қаşıdedendür:

يعنى نى قوم بقوم و محتدى
كما عيب بالغضب الصقيل الحمائل

أجل حسدوني حيث فضلت دونهم
وكم حسدت فى الناس قبلى الأفاضل⁹⁷³

Kevākibī-zāde Efendi

el-Mevlā řeyh Mehemmed İbn İbrāhım. Biñ kırķ tārıhinde Mekke-i Mükerreme қаzāsıyla Sevis İskelesi'ne giderken gulü-feřārı-i mergele beste-dem ve *Zeyl* de mufaşşal keyfiyyet-i 'acıbe ile ğarķ-ı deryā-yı 'adem olan Halebıyyü'l-ařl çelebıyyü'n-nesl Kevākibī-zāde İbrāhım Efendi'nün mağdüm-ı řānı-i sa'd-ağteri řeyh Mehemmed Efendi hıdmetleridür. Ekberi Ađmed Efendi'dür ki Anağolı қalemінде Yalaқābād қаzāsından ma'zūlen dār-ı āhirete mevşül olmişdur. Ařđarı 'Abdu'llāh Efendi Rūmili қuzātı meslegine sālİK olup, қat'-ı merātib ü menāřıb iderek Hezarğrad қаzāsından munfaşıl iken yüz on senesinde rağmet-i Hađđ'a vāřıl oldu. şahıbü'l-menқabe biñ otuz hıdūdında kevkeb-i sa'd-iķtirān-ı zātı ufķ-ı şühüddan řāli' ü lāmi' olup, vāřıl-ı rütbe-i

⁹⁷² “Görmüyor musun sıkıntı yok olmak üzere?

Umutlarımızı da geleceğimizi de güzelleştir.”

⁹⁷³ “Bir topluluk beni başka bir toplulukla kınıyor.

Cilalanmış keskin kılıç da öfkeyle ayıplanmıştır.

Evet ben fazilet bakımından onlardan üstün olunca beni kıskandılar.

Benden önce de nice faziletli kişilere haset edilmiştir.”

isti' dād olduklarında Şeyhü'l-İslām Ebū Sa'īd Efendi'den mülāzemetle ber-murād olup, kırk akçe medreseden ma'zül iken biñ elli toquz Şa'bān'ında Şerī'atci Muştafā Efendi yerine Cānbāziyye Medresesi'yle kām-revā, altmış iki Zī'l-ka'de'sinde yerinde hareket idüp, altmış üç Ramazān'ında 'Abdu'llāh Efendi yerine Eyyüb'da vāqı'a Siyāvus Paşa Medresesi'ne revnaq-bahşā oldılar. Altmış altı Receb'inde 'Alī Dede-zāde Efendi yerine Şāhkulı müderrisi olup, altmış yedi Receb'inde Fennī Yūsuf Efendi yerine Yahyā Efendi Medresesi'ne i'tilā, altmış toquz Şa'bān'ında şahnuñ birine irtikā itdiler. Yetmiş bir Şa'bān'ında 'Oşmān-zāde Efendi yerine Şāh Sultān Medresesi ihsān olunup, yetmiş üç Receb'inde Şehlā Bākī Efendi yerine Üsküdar Mihrümāhı'na pāy-ı himmet koyup, yetmiş dört Cemāzi'l-āhire'sinde Martolos-zāde yerine Hāşekī Sultān'a geldiler. Yetmiş beş Muḥarrem'inde ... Vālide-i Üsküdar sezāvār görildi. Yetmiş altı Cemāzi'l-ülā'sında selef-i sālifi Bākī Efendi yerine İstanbul Vālide'si'ne gelüp, sene-i mezbūre Zī'l-ka'de'sinde meşḫat-i İslāmiyye'den müteḳā'id Debbāğ-zāde Efendi ḫazretleri yerine Süleymāniyye Medresesi'ne terfī' olunup, yetmiş toquz Rebī'ü'l-āhir'inde Beyāzi-zāde Aḫmed Efendi yerine Halebü'ş-şehbā kazāsıyla bekām oldılar. Seksen Cemāzi'l-ülā'sında munfaşıl ve yerlerine A'rec 'Ömer Efendi vāşıl oldu. Seksen beş Ramazān'ında Minkārī-zāde Efendi maḫdūmı yerine Burusa kazāsı tefvīz olındı. Seksen altı Şa'bān'ında ma'zül ve yerlerine Memek-zāde Efendi Hısmī Meḫemmed Efendi mevşül olup, Ayazmend ma'-Boyābād kazāları şāhibü't-tercemeye arpalık ta'yin olındı. Seksen sekiz Receb'inde Mīrzā Meḫemmed Efendi yerine [259b] Mekke-i Mükerrreme kazāsıyla tekrīm olunmuşlar idi. Seksen toquz Şevvāl'inde ma'zül ve yerlerine Mışır kādīsī 'Abdu'r-raḫmān Efendi menḳül oldu. Ba'de'l-kufül Menemen ve Foçalar ve Ḥarmencik kazāları arpalık virildi. Toqsan bir Şevvāl'inde Müfettiş İbrāhīm Efendi yerine maḫmiyye-i Koştantıniyye kazāsı tevcih olındı. Toqsan iki Muḥarrem'inde müteḳā'id olup, yerlerine selef-i sālifi Mīrzā Efendi merḫūm şā'id olup, bunlara Bınarḫişār ve Karaşu Yeñicesi ve Qal'a-i Sultānī arpalıkları erzānī görildi. Toqsan üç Şafer'inde marāz-ı şirpençeden āhirete sefer ve dünyā-yı bī-beḳādan güzer eyledi. Üsküdar'da Ḥarmencik nām mezāristānda medfūndur.

Mevlānā-yı merḳūm müşāreket-i emāşille ma'lūm, pākīze-nihād ve ferruḫ-nijād, müslim-i selimü'l-i' tikkād idi.

Şeyhü'l-İslâm Burusî Mehemmed Efendi⁹⁷⁴

el-Mevlâ Mehemmed bin ' Abdü'l-ħalîm. Muğaddemâ İbradî kazâsında imâm ve muğtedâ-yı enâm olan ' Abdü'l-ħalîm nâm merd-i şâlihüñ mağdûm-ı mihteri ve ferzend-i sa' d-ağteridür. Vâlid-i mâcidleriyle mağrûse-i Burusa'da tavağtun itmiş iken Burusalı Efendi dimekle şehîr ve zebân-zed-i şağîr ü kebîr olmuşlar idi. el-Hâletü hâzihî ol şehride üstâd-ı kavâbil-i ' aşr olan Mu' id-zâde ve Şeyh Hâfîz-zâde Efendiler'den i' dâd-ı levâzım-ı ' ulûm ve şehri İstanbul'a kudûm eyledükde, ibtidâ Ayaşofya kurbinde Şeyh Erdebîlî-zâde Zâviyesi'ne nüzûl ve ağız-ı dest-i irâdet ile tarikatlarına duğul eyleyüp, birâz zamân mürûrından sonra Şeyhü'l-İslâm Yahyâ Efendi merhûm âsitânesine istinâd ile Medrese-i Bâyezîdiyye i' âdesinden mülâzemetle ber-murâd olup, kırk akçe medreseye vâşıl, andan daği munfaşıl olmuşlar idi. Kırk dört Şa' bân'ında Mehemmed Efendi yerine Zekeriyyâ Efendi şâniyesi, kırk sekiz Muğarrem'inde ' Oşmân-zâde Efendi yerine Kapuagâsı müderrisi olmuşlar idi. Ba' dehü kağ' -ı merâtib-i medâris iderek Üsküdar'da vâqı' a Vâlide Sultân Medresesi ihsân olunup, elli dört Receb'inde Beyâzî Hasan Efendi yerine Mekke-i Mükerreme kazâsıyla tekrîm olunmuş idi. Ol eşnâda dârü's-sa' âde ħıdmetinden ma' zül olan Sünbül Ağa ile alay gemilerinden pes Manda İbrâhîm Çelebi kalyonı ile ' azm-i cânib-i Mışr-ı zâtü'l-ehram idüp, Rodos'dan yüz altmış mil ba' id yerde Malta gemileri ile dü-çâr ve niçe yüz müselmân ile kayd-ı esre giriftâr olmuşlar idi. Ba' de'l-ħalâş elli tokuz Receb'inde Rağmetu'llâh Efendi yerine Mışr kazâsı ' inâyet olındı. Altmış Ramazân'ında munfaşıl ve yerlerine şâniyen Hasan Efendi-zâde vâşıl oldu. Altmış iki Şevvâl'inde Şâmî Nu' mân Efendi yerine mağmiyye-i Edrine kazâsı ihsân olunup, altmış üç Şevvâl'inde ma' zül ve yerlerine Kâdrî-zâde Efendi mevşül oldu. Altmış dört Şevvâl'inde Bozcağa'ya nefy ile [260a] tezlil olındı. Sebeb *Şâriğü'l-Menâr-zâde Târîği*'nde bu veche üzere meşûrdur ki târiğ-i mezbûrda Şeyhü'l-İslâm-ı vağt olan Ebü Sa' id Efendi şâhibü't-tercemeye Ayazmend arpalığın tevcih itdükde, kağbûlden ibâ ve bi-pervâ itâle-i lisân itdüğinden mâ' adâ, dağl-âmîz tezkire tağrîri bâ' iş-i tağrîk-i gağab-ı Şeyhü'l-İslâmî olmuş idi. Altmış beş Receb'inde

⁹⁷⁴ **Der-kenâr:** Ammâ ' *Abdî Paşa Târîği*'nde beyân olunan vech oldur ki Şeyhü'l-İslâm'dan şikâyeti mütezamın ' azl olunmak recâsıyla cumhûr, ' ulemâ ağzından bir ' arz-ı ħâl Üsküdar bağçesinde rikâb-ı hümâyûna işâl olunup, viren âdem gâ'ib olmağla sene-i mezbûre Zî'l-ħicce'sinüñ yigirmi birinci günü Vezîr-i A' zam Dervîş Mehemmed Paşa ve Müftî Efendi ve bi'l-fi'l Kâğî-asker Efendiler ħuzûr-ı hümâyûna da' vet ve müvâcehelerinde ol ' arz-ı ħâl kırâ'at olındukda "Şevketlü pâdişâhimuz ħazretleri elbette bunı yazan her kim ise bulunup cezâları virilmek gerekdür" diyü, vezîr-i a' zama tenbih buyurmalarıyla hemân ol sâ' at sorulup, izlenüp, ' arz-ı ħâl-i mezbûr Rümîli kâğî-askerliginden ma' zül Memek-zâde Muştafû Efendi ile Edrine kazâsından ma' zül Burusalı Mehemmed Efendi'ye isnâd olunmakla ħağklarında şâdir olan fermân-ı pâdişâhî mücibince çavuşlar mübâşeretiyle Memek-zâde Pravadi'ye ve Burusalı Bozcağa'ya nefy olındılar.

‘avde me’zûn olup, ba‘dehû Hâşkøy kazâsı arpalık virildi. Altmış altı Şevvâl’inde Hasan Efendi-zâde yerine İstanbul kâdîsi olup, arpalıkları ‘Abdü’l-fettâh Efendi’ye virildi. Altmış yedi Receb’inde ref‘ olunup, yerlerine ‘Abdü’r-raḥîm Efendi-zâde Meḥammed Emîn Efendi naşb olındı. Halefleri arpalığı Kuşaçası ma‘-Bayındır kazâları bunlara ta‘yîn olındı. Altmış sekiz Receb’inde ‘İşmetî Efendi yerine Anadolu şadâretiyile bekâm, altmış dokuz Receb’inde Bolevî Efendi yerine meşîhat-i İslâmiyye’ye naklle nâ’il-i merâm olup, yerlerine halefleri şadr-ı ‘âlî-ḳadr oldı. Kendüler Gelibolı kazâsın arpalık ihtiyâr itmişler idi. Yetmiş iki Cemâzi’l-ülâ’sında ma‘zûl ve ol maḳâm-ı vâlâya Şun‘î-zâde Efendi mevşûl olduğda, bunlar arpalığı olan Gelibolı kazâsına vuşûl ile me’mûr oldılar. Birkaç aydan sonra Rodos kazâsı arpalık virilüp, ol maḳalle iclâ olunup, Gelibolı ‘İşmetî Efendi’ye virildi. Seksen iki ḥudûdında edâ-yı nesik-i İslâm ve ziyâret-i ravza-i seyyidü’l-enâm ‘aleyhi’s-şalâtü ve’s-selâm ile me’mûr olup, ba‘de kazâe’l-vaṭar seksen dört Cemâzi’l-ülâ’sında Şeyḫ-zâde ‘Abdü’n-nebî Efendi yerine Ḳuds-i dârü’l-ins kazâsı iḥsân olındı. Seksen beş Ramazân’ında ‘azl olunup, yerlerine Ebû Bekr Efendi naşb olındı. Ba‘dehû vaṭan-ı aşlileri olan maḥrûse-i Burusa’da ḥaṭṭ-i raḥl ḳarâr itmege ruḫşat-yâb olup, Birgi ve Mudanya ve Gemlik arpalıklarıyla kâm-yâb olmuşlar idi. Toksan iki Şafer’inüñ yigirmi üçüncü erba‘â günü cisr-i fenâdan ‘ubûr ve ser-menzil-i beḳâda ḥuzûr eylediler.

Mevlânâ-yı merḳûm âşinâ-yı deryâ-yı ‘ulûm, fûnûn-ı mütedâvilede müşârik-i emşâl, şedîdü’l-münâzara, ḥadîdü’l-muḫâvere levme-i lâ’imden bî-pâk, re’yinde muşîrr u ḡazabnâk idi. Velî-ni‘meti Yahyâ Efendi merḫûm devletinde fetvâ-emîni olmaḡla fıkha etemm-i intisâbları ve mesâ’il-i fûrû‘ dan vâye-nişâbları var idi. Ol ‘aşrda ‘âmme-i ‘ulemâ belki ümerâ ve vüzerâya merci‘ olmuşlar idi.

Mervîdür ki zamânlarında sâl-ḥürde olan pîrân mazḫar-ı luṭf u iḥsânları olup, henüz tekmîl-i sinn-i şebâb idüp, sinn-i vüḳûfda olan fuḫalâi ‘arz-ı biḳa‘a itse müsâ‘ade itmeyüp, [260b] mümkün olduğca def‘ ile muḳayyed olurlar imiş. Bu ma‘nâyı mü’eyyed vâlid-i merḫûmdan mesmû‘-ı faḳîrdür ki Hasan Paşa müderrisi iken isti‘ṭâf recâsına tefsîr-i şerîfüñ bir maḫallesine bir risâle taḫrîr idüp, ba‘de taḳbîle’z-zeyl ‘arz itdüklerinde çîn-i cebîn izḫâr iderek “nedür bu sū pâre” diyü su’âl, vâlid-i merḫûm daḡi tefsîr-i şerîf üzerine i‘lâm-ı bidâ‘a-i müzcât ḳaşdıyla “ḥâṭır-ı fâtıra sünûḫ iden leṭâ’if ü nükâtdur” diyü, cevâb itdüklerinde ziyâde-i ḡazab temâsük ve ihtiyârların selb idüp, fi’l-ḫâl merḫûmuñ girîbânından aḡz ve der-dest mâ-beyn oṭasına getürüp, anda cülûs

itdüklerinden sonra “Bağasın, kendüni müderris mi şanursın” diyü su’âl, anlar daği “Belî sultānum, hālen pādīşāhuñ Şaçaklıtaşur dāğil müderrisiyüm” diyüp, cevāb viricek “Sen müderris degülsün” diyü, tekrār redd ü inkār; merhūm daği “Hālen rü’ūs-ı pādīşāhī ile dāğil müderrisiyüm” diyü, cevāb-ı evvelde teşebbüt ü qarār gösterdüklerinde āğirü’l-emr iskāta mecāl bulmayup, “Bālī-zāde şamanlığı medrese olmaz” diyü, muğābele eyledüklerinde “Hayır sultānum. Bizüm Bālī-zāde Efendi’den olduğumuz Hasan Paşa Medresesi’dür ki el-ān mağalli ma’lūm bir medrese-i mu’teberdür” diyicek, ol bağşden daği ferāğat idüp, “Ammā sen kösesin” diyü, semt-i āğare ‘atf-ı kelām idicek, merhūm daği “Hoş-sultānum öyledür ammā من طالت لحيته فقد عقله ⁹⁷⁵ و من تكوسج عقله و من تكوسج لحيته فقد طال عقله” diyü, kendülerinüñ tavilü’l-lihye olmalarına ta’rīz eyledüklerinde bi’l-külliyeye muğāvereden ferāğat idüp, def’-i meclis itmışler idi. Ammā bu vağ’a cedd-i merhūmuñ ma’lūmı olduğda, derhāl meclislerine varup, hālileleri mağremeleri olmağ tağrībiyle haremde bir miğdār izhār-ı inkisār itmeleriyle ol hafta bir medrese ile cebr-i hāğır-ı kesir pür-āzār eylemişler idi.

⁹⁷⁶ تجاوز الله عما سلف عنهم و عن جميع المؤمنين

Bosnevî ‘İsā Efendi

el-Mevlā ‘İsā bin Mūsā. Bosna eyāletinde Mostar nām kaçabada rüy-māl-i dergāh-ı sultān-ı vücūd ve Bosnevî ‘İsā Efendi ‘unvānın mu’arref-hāl-i meclis-i şühūd eyleyüp, ba’de tekmile’l-meleke gerden-efrüz-ı mezra’a-i merūm olup, mağmiyye-i İstanbul’a qudūm itmış idi. el-Hāletü hāzihī tatmīm-i bağıyye-i isti’dād ve tekmil-i biğā’a-i ‘ilmiyyeye bezl-i sa’y ü ictihād itdükden sonra ‘ulemānuñ birinden mülāzemetle bekām olup, kırk ağıçe medreseden ma’zül olduğda, reh-neverd-i şa’āb u sühül ve tarīğ-ı tadrīside kağ’-ı merātib-i medāris-i sa’ādet me’mül iderek biñ elli sekiz Zī’l-ğicce’sinde [261a] Ebū Sa’īd Efendi mağdūmı Ağmed Efendi yerine Üsküdar Vālidesi Medresesi’ne nā’il, altmış Şafer’inde Süleymāniyye Medresesi’ne vāşıl olmışlar idi. Sene-i mezbūre Receb’inde selef-i zü-şerefi mağdūm yerine Selanik kazāsı tefvīz olınmış iken sene-i mezbūre Zī’l-ğicce’sinde ma’zül ve yerlerine altmış iki Muğarremi ğurresinde zabt itmek üzere Edrine kağđisi İsmā’īl-zāde Efendi menğül oldu. Altmış dört Şevvāl’inde Uzun Hasan Efendi yerine Burusa kağzāsıyla tekrīm ba’dehü

⁹⁷⁵ “Aklı noksan olanın sakalı uzun olur
Sakalı kısa olanın aklı tam olur.”

⁹⁷⁶ “Allah, onların geçmiş günahlarını ve bütün müminlerin günahlarını affetsin.”

İstanbul rütbesiyle ta‘zīm olındı. Altmış beş Zī‘l-ka‘de’sinde ma‘zül ve yerlerine ‘Acem Mehemmed Efendi mevşül oldı. Altmış yedi Muharrem’inde selefi yerine Edrine kazası tevcihiyle terfih olındı. Altmış sekiz Şafer’inde munfaşıl ve yerlerine Daḥkī Efendi bi-ḥasbi’ş-şer‘ bir mīr-āḥūr ta‘zīr itmekle sene-i mezbūre Şevvāl’inde mübtelā-yı ‘azl-i bī-hengām ve bunlar haleflerine selef olmağla şīrīn-kām olup, ba‘dehū Anadolı pāyesiyle tekrīm olınmışlar idi. Altmış tokuz Muharrem’i evāḥirinde ma‘zül ve yerlerine Merḥabā-zāde Efendi mevşül oldı. Yetmiş üç ḥudūdında Bālī-zāde Efendi maḥlūlinden ‘Ayntāb kazası arpalık virildi. Yetmiş dört Cemāzi’l-āḥire’sinde Bahāyī Efendi birāderi Aḥmed Efendi yerine İstanbul kāḍisi olup, arpalıkları seleflerine virilmiş idi. Yetmiş beş Receb’inde Mudanya ve Birgi kazaları ta‘yīniyle mütekā‘id ve yerlerine ḥalefi müteşā‘id oldı. Seksen altı Cemāzi’l-ülā’sında Kayseriyye kāḍisi Ḥāfız Şa‘bān Efendi ‘azlinden kazā-yı mezbūr arpalığıyla tekrīm olındı. Seksen sekiz Muharrem’inde Rūmili pāyesiyle Toḡat arpalığıyla tebcil ve mutaşarrıfı Ḥācī Ḥüseyn Efendi Kayseriyye’ye naql ü taḥvīl olındı. Toḡsan üç Ramazān-ı şerīfinüñ yigirmi beşinci günü ‘idgāh-ı cināna intikāl ve ravzatü’l-üns-i Kuds’e isti‘cāl eyledi. Kaşaba-i Ebā Eyyüb’da Şeyḫ Yahyā Efendi Tekyesi’nde medfūn ve arpalıklarıyla Mekke-i Mükerrreme’den ma‘zül Ḥāfız ‘Abdu’r-raḥmān Efendi memnūn oldı.

مصائب قوم عند قوم فوائد⁹⁷⁷

Mevlānā-yı merḥūm miyāne-i zātla [mevsūm], pīr-i şāliḥ-i müteşerri‘, mütedeyyin ü müteverri‘, seḫī vü kerīm, müşfik ü raḥīm idi.

Kara Çelebi-zāde ‘Abdü’l-‘azīz merḥūmuñ kerīme-i mükerrmeleri vāsītatü’l-‘ıkd-i ‘aḳdi olmağın evā’il-i ḥālinde anlara daḫi istinād ile mükerrrem olmuşlar idi. Mervīdür ki ekşer-i evḳatı kırā’at-ı *Qur’an-ı Kerīm* ve tertil-i *Furkān-ı ‘azīm* ile güzerān idüp, her ḥatmede zāhr-ı muşḥaf-ı şerīfe birer noḡta-i ḥafīye vaż‘ iderler imiş. Ba‘de’l-intikāl cem‘ ü ḥisāb olunduğda tokuz biñ tokuz yüz [261b] toḡsan ḥatme-i şerīfeye bāliḡ olmuş.

Şāriḥ-i Mültekā Celeb Efendi

el-Mevlā Muştafā bin ‘Ömer bin eş-Şeyḫ Mehemmed. İbtidā civār-ı salṭanat-ı ‘aliyye maḥmiyye-i Koşantınıyye’de belde-i Üsküdar’da neşv ü nemā bulduğdan sonra sarāy-ı ‘āmire-i sulṭānī ḫıdmetiyle şeref-yāb olmaḳlığa erzānī olup, ol vaḳt sarāy-ı ḥāşşa

⁹⁷⁷ “Bir topluluğun başına gelen musibetler, bir başka topluluğa göre ihsan olur.

halifesi olan sâbikü't-terceme Ders-i 'âm Kiçi Mehemmed Efendi'den dâne-çîn-i istifâde olup, 'alâ mürri'd-dühür ihmâl ve tekâsülden dūr olduğu hâlde meclis-i 'âlîlerine mülâzemet ve huzûra râğib ve fûnûn-ı mütedâvileyi ⁹⁷⁸ قضاها بقضيتها cālib olduğdan soñra harem-i pâdişâhîden sipâhîlik nāmıyla hürûc ve tevsî'-i ta'ayyüş zu'mıyla Anadolu kaçabâtından Tire nām kaçaba a' mālinden ba'z-ı kurrâda hıdemât-ı 'Osmâniyye'ye vülûc idüp, bir niçe zamân i' māl-i fikr ü hıyel ile ta'zyî'-i biđâ'a-i 'irfân itdükden soñra tevfiğ-ı Hakk ve feyz-i feyyâz-ı muṭlağ zuhûrıyla meşâgil-i dünyeviyyeden mu'riz ve efđal-i 'ibâdât olan meş'ale-i 'ilmiyyeye mütemahhız olup, Süleymâniyye Câmî'-i Şerîfi'nde Mehemmediyye kürsisine qarîb maḥalde 'ağd-i mecâlis-i 'ulûm ve ifâde-i manṭûk u mefhûm idüp, bu sîret-i marziyye üzere sübḥa-şümârr-ı leyl ü nehâr ve dîde-düz-ı rahmet-i Pervedigâr iken biñ toḡsan üç hilâlinde 'âlem-i âhirete rihlet ve dârü'n-Na'im-i cinâna 'azîmet eyledi.

Mevlânâ-yı mezbûr 'ulûm-ı mütedâvilesi bülûğ-ı nişâb ile meşhûr, îşâl-i ḥayra mâ'il, meşâgil-i 'ilmiyye ile müştâgil idi.

Âşârından *Mülteķâ* üzerine basîṭce şerḥi vardır. el-Ān mütedâvil ü meşhûr ve mü'ellefi şöhretiyle zebân-zed-i cumhûrdur. Bundan mâ'adâ *Mollâ Câmî* üzerine ta'likaları vardır. Cümlesi ḥayyiz-i qabûlde vâki' eşerdür. ⁹⁷⁹ شكر الله سعيه الموفور

'Âdilcevâzî 'Ömer Efendi

el-Mevlâ 'Ömer. Dârü'l-'ilm ve'l-'irfân medîne-i Vân eyâletinde 'Âdilcevâz nām kıaryeden zuhûr ve mebd'e'-i evvelden isti'fâde-i nûr-ı şu'ûr idüp, taḡşîl-i 'ulûma 'azîmet ve destyâzî-i sa'y ü mücâhede ile üstâdân-ı zamâna hıdmet itmegin fâ'iz-i âmâl ve ḥâ'iz-i rütbe-i 'âlü'l-âl olduğdan soñra Tekeli Paşa nām vezîre imâm olup, şadr-ı 'âlî-himmet Kara Çelebi-zâde Maḥmûd Efendi'den nâ'il-i şeref-i mülâzemet olmuşlar idi. Devr-i medâris-i mu'tâde iderek kırk aḡçe medreseye vâşıl, andan daḡi munfaşıl iken biñ yetmiş üç Receb'inde Maḥmûd Efendi yerine Mağnisalı Çelebi Medresesi'ne nâ'il olmuş idi. Yetmiş toḡuz Rebî'ü'l-evvel'inde Paşa-zâde İbrâhîm Efendi yerine Taḡta Qâdî Medresesi'ne vâlî olup, seksen Rebî'ü'l-âḡir'inde Ḥâşoṭabaşı Medresesi pâyesiyle bekâm, seksen bir Zî'l-ḡicce'sinde Aḡmed Efendi yerine Şâh-ı [262a] Ḥübân Medresesi'yle nâ'ilü'l-merâm olmuşlar idi. Seksen dört Receb'inde Ḥaṭṭâṭ 'Abdu'llâh Efendi yerine Ḥasan Efendi müderrisi olup, seksen beş Ramażân'ında Şeyḡü'l-İslâm

⁹⁷⁸ "Küçük çakıl taşlarıyla doldu."

⁹⁷⁹ "Allah onun çok çalışmasının mükâfatını versin."

‘Alî Efendi birâderi Ebû Bekr Efendi yerine şahna gelmiş idi. Seksen altı Şevvâl’inde Atmeydânı’na nâzîr İbrâhîm Paşa Sarâyı’nda ihdâs u icâd olunan medreseteynüñ şâniyesiyle kâ-m-revâ ve ol buç’ada evvel-i müderris-i ders-i fihâ oldılar. Toğsan bir Muharrem’inde hâlen İstanbul kazâsından mütekkâ‘id ‘Abdü’r-rahîm-zâde Yahyâ Efendi hâzretleri yerine Kâlender-hâne dârü’l-ifâdesine baş-tı seccâde-i ifâde idüp, toğsan iki Receb’inde Beşiktaşî Mehemmed Efendi maḥlûlinden Süleymâniyye Medresesi’yle tek-mîl-i devre-i medâris-i ‘ilmiyye itmişler idi. Toğsan dört Muharrem’inde şarşar-ı fenâ şem‘-i ḥayâtın nâ-peydâ kı-lup, medrese-i maḥlûlesiyle selef-i sâlifi ‘Abdü’r-rahîm-zâde Efendi hâzretleri kâ-m-revâ oldılar.

Mevlânâ-yı mezbûr ‘ilm ü fazlla meşhûr, germ-ülfet, hoş-şoḥbet idi. Hikâyât-ı ğarîbe veḳâyî‘-i ‘acîbe yâd-dâştî olmağın şoḥbetlerinden erbâb-ı câh maḥzûz olup, nazar-ı iltifâtlarıyla melḥûz olurdu.

Âşârından fûnûn-ı şettâda ta‘likâtı ve kütüb-i mütedâvile etrâfında tahrîrâtı vardır. Faḳîr *Şerḥ-i Mevâkıf* nüshalarına mâlik olmuş idüm. Etrâfi âşâr-ı kalemîyle meşhûna [vü] dürer-i meknûna idi.⁹⁸⁰

‘İşmetî Efendi Tâbi‘i Ḥasan Efendi

el-Mevlâ Ḥasan bin Ḥüseyn İbnü’ş-Şeyḫ Ḥasan. Mar‘aş sancağında Karş nâm kaşabadan zühûr ve pertev-i feyz-i nâ-mütenâhîden istifâza-i nûr-ı şu‘ûr itdükde taḥşîl-i ‘ilme sâ‘î ve âdâb-ı rûsûma murâ‘î olup, Anḳara Müftîsi Kı-rşehrî Maḥmûd Efendi’den telemmüz ve mantûk u mefhûmıyla telezzüz itdükden soñra dârü’s-salṭanaya ḳudûm ve devr-i mecâlis-i ‘ulemâ-yı Rûm iderek Çeşmî-zâde Efendi Âsitânesi’ne duḫûl ve mülâzemet talebiyle ‘arz-ı merûm u me‘mûl itdükde ba‘de istiş‘âre’z-zât şâhibü’t-tercemeyi kâbil-i ḳabûl ve mülâzemeteye lâyıḳ-ı vuşûl gördükde, ol vaḳt mesned-ârâ-yı şadâret-i Rûm olan Bahâyî Efendi merḥûma getürüp, ba‘de beyâne’l-isti‘dâd şeref-i mülâzemetleriyle dil-şâd itdürüp, biñ elli yedi Rebî‘ü’l-evvel’inde kırk akçe ile Bursa’da Ḥalîliyye Medresesi’ne vâşıl, andan daḫi munfaşıl olduḳdan soñra altmış dört Şa‘bân’ında Aḫî Çelebi Medresesi hâriciyle kâ-m-revâ olup, altmış beş Ramazân’ında yerinde ḥareket i‘tibâr olınmış idi. Altmış sekiz Receb’inde Receb-zâde Şeyḫ Mehemmed Efendi yerine Cânbâziyye müderrisi olup, yetmiş Cemâzi’l-ülâ’sında Nişâncı Paşa-yı ‘Atîḳ Medresesi’ne ḥaḳîḳ oldılar. Yetmiş bir Şa‘bân’ında Şa‘bân-zâde

⁹⁸⁰ **Der-kenâr:** Evvel-i müderris bi-medrese-i Şâniye-i Sarây-ı İbrâhîm Paşa, şâhibü’t-terceme fi Şevvâl sene 1086.

Efendi yerine İbrāhīm Paşa-yı Cedīd Medresesi virilüp, andan şahna, ba‘dehū Edrinekapusı Mihrümāhi’na sāye şalmış idi. Yetmiş sekiz Zîl-ka‘de’sinde [262b] Aḳ Maḥmūd Efendi ḥazretleri yerine Ḳāsim Paşa Medresesi’yle bekām, seksen bir Zîl-ḥicce’sinde Es‘ad-zāde Ebu’s-su‘ūd Efendi yerine Sulṭān Selīm-i Ḳadīm Medresesi’yle mazḥar-ı ikrām, seksen üç Muḥarrem’inde Şeyḥ-zāde ‘Abdü’l-ḡanī Efendi yerine Süleymāniyye Medresesi’yle nā’il-i merām oldılar. Seksen dört Şevvāl’inde selef-i sālifi Şa‘bān-zāde Efendi yerine Yeñişehr ḳazāsı tevcīh olındı. Seksen beş Ramazān’ında ma‘zül ve yerlerine Şāriḥ-i *Mülteḳā* Efendi mevşul oldu. Seksen ṭoḳuz Şevvāl’inde Hıfzī ‘Abdu’r-rahmān Efendi yerine Mısr-ı zātü’l-ehrām ḳāḏisi olmuşlar idi. Ṭoḳsan bir Şafer’inde munfaşıl ve maḳarr-ı ḥükümetlerine ḥalefi Şāriḥ Efendi vāşıl oldu. Ṭoḳsan iki Cemāzi’l-āḥire’sinde selef-i sālifi Şa‘bān-zāde Efendi yerine Mekke-i Mükerreme ḳazāsıyla tekrīm olındı. Ṭoḳsan üç Receb’inde müteḳā’id olup, yerleri Öreke-zāde Aḥmed Efendi’ye virildi. Ḳaṭ‘-ı merāḥil-i ṭarīḳ iderek Medīne-i Münevvere dāmet bi’l-envāri müsevvereye vāşıl, andan daḥi birkaç merḥale munfaşıl olduḳda, menāzil-i ‘ömri tamām ve enfās-ı ma‘dūde-i zindegānisi ḳarīn-i ḥitām oldu.

Mevlānā-yı mezbūr ma‘ārif-i ‘ilmiyye ile meşḥūr, cerī vü cesūr, ‘afif ü ḡayūr idi. Evā’il-i ḥālinde ‘İşmetī Efendi merḥūm maḥdūmına mu‘allim olmaḡın ‘İşmetī Efendi Ḥüsni dimekle şöhret-şi‘ār olup, ibtidā şadāretinde Ğalaṭa ḳassāmı ve mektübci olmuş idi.

Edincikli Meḥemmed Efendi⁹⁸¹

el-Mevlā Meḥemmed. Edincikli Meḥemmed Efendi dimekle meşḥūr ve bu ta‘rif ile zebān-zed-i cumḥūr idi. Taḥşil-i ‘ilme sā’i ve ādāb-ı ṭarīḳ-ı pür-tevfīḳe murā‘i olduḳda, sābıḳü’z-zıkr Necāti-zāde Efendi’den mülāzemetle bekām ve kırḳ aḳçe medrese ile nā’ilü’l-merām olduḳdan soñra altmış yedi Receb’inde ibtidā iḥdāş olınan ‘Atṭār-zāde Medresesi virilmiş idi. Yetmiş üç Receb’inde Rıfḳī Efendi yerine Mi‘mār Sinān Medresesi iḥsān olunup, yetmiş altı Cemāzi’l-āḥire’sinde Eyyübī Şa‘bān Efendi yerine Ṭūṭī Laṭif Medresesi’yle talṭif olındı. Yetmiş ṭoḳuz Rebī‘ü’l-evvel’inde Eftas Efendi yerine Mollā Bālī Medresesi’ne vālī olup, seksen bir Zîl-ḥicce’sinde Ṭopkapusı’nda vāḳı‘a Aḥmed Paşa Medresesi’yle kām-revā oldılar. Seksen üç Şa‘bān’ında A‘rec-zāde Efendi yerine Yaḥyā Efendi Medresesi virildi. Seksen beş

⁹⁸¹ **Der-kenār:** Evvel-i müderris bi-medrese-i ‘Atṭār-zāde şāḥibü’t-terceme fi Receb sene 1067. Evvel-i müderris bi-medrese-i şāniye-i Sarāy-ı Ğalaṭa şāḥibü’t-terceme fi Şevvāl sene 1086.

Ramazān'ında şahna gelüp, seksen altı Şevvāl'inde Ğalaṭa Sarāyı Şāniyesi virilüp, ol medrese-i cedīde ile tekrīm olındı. Ṭoḡsan iki Receb'inde Maḡmūd Efendi yerine ḡāmis-i Süleymāniyye i'tibārıyla ūlā-yı sarāy-ı mezbūr medresesiyle ta'zīm olunmuşlar idi. Ṭoḡsan dört ḡudūdında fevt olup, yerleri ḡālen şādāret-i Rūm'dan munfaşıl Ebezāde Efendi ḡāzretlerine virildi.

Mevlānā-yı merḡūm ḡadr-i müşterek-i 'ilm ile mevsūm, şāliḡ ü 'ābid, ḡamāme-i mesācid idi. Şalāt-ı ḡamsi sākin olduḡı [263a] menzil ḡizāsında cedd-i merḡūm iḡyā eyledüḡi cāmi'ide edā iderler idi. Evlād-ı zekūrı olmamaḡla kerīmelerinden birine ta'līm-i 'ilm ü 'irfān itmiş idi. Ḥattā kendülerden ferā'izde münāsaḡaya müte'alliḡ mesā'il su'āl olduḡda, sā'il ḡuzūrında şūret-i mes'eleyi bir kāḡıda taḡrīr ve dolābdan ḡareme irsāl idüp, der-'aḡab cevāb-ı şer'isi iḡrāc itmekle faḡriyye iderler idi.

İmām-ı Sulṭānī Yūsuf Efendi Maḡdūmı

el-Mevlā Meḡammed Sa'dī İbnü'l-Mevlā Yūsuf. Ṭabaḡa-i İbrāḡīm Ḥānī vefeyātından imām-ı sulṭānī ve muḡtedā-yı ḡāḡānī Şāmī Yūsuf Efendi'nün maḡdūm-ı vālā-nijādı ve netīce-i muḡaddemāt-ı zāt-ı fezā'il-nihādıdır. Vālid-i keşīrū'l-meḡāmidinden aḡz-ı 'ulūm ve tevaḡḡul-i fenn-i ādāb u rūsūm itdükde 'ulemānūñ birinden mülāzım ve tarīḡ-ı tadrīse 'āzım ve kırḡ aḡḡe medreseden ma'zūl iken biñ elli yedi Rebī'ü'l-evvel'inde Canikī İsmā'il Efendi yerine Ḥādīm Ḥasan Paşa Medresesi'yle kām-revā olup, altmış bir Cemāzi'l-āḡire'sinde Ḥalīl Efendi yerine Mollā Gürānī Medresesi'ne dāḡil oldılar. Altmış üç Ramazān'ında yerine mūşıla i'tibār olunup, altmış altı Şa'bān'ında Mantıḡī Efendi yerine Pīrī Paşa Medresesi'ne taḡrīk olunup, sene-i mezbūre Şevvāl'inde şahna gelmiş idi. Altmış yedi Receb'inde Çavuş-zāde Muştafā Efendi yerine Şāḡ Sulṭān Medresesi iḡsān olunup, altmış sekiz Şafer'inde Maḡnisa Murādiyyesi maḡlūle olmaḡ zu'mıyla 'alā tarīki'n-nefy medrese-i mezbūreye irsāl olunduḡda ḡallūñ aşlı olmamaḡla şāḡib-i evveline ibḡā olunup, bunlar 'avde me'zūn olmuşlar idi. Altmış ṭoḡuz Rebī'i'nde Edrineḡapusu Mihrümāhı'na gelüp, yetmiş Şafer'inde Seyyid 'Abdu'llāḡ Efendi yerine Baḡdād-ı behişt-ābād ḡazāsıyla ber-murād olmuşlar idi. Yetmiş bir Cemāzi'l-ülā'sında ma'zūl ve yerlerine Üsküdarī Şeyḡ Maḡmūd Efendi kerīme-zādesi mevşūl oldu. Yetmiş dört ḡudūdında Emīnī Efendi yerine Üsküdar ḡazāsı 'ināyet olındı. Yetmiş beş ḡilālinde 'azl olunup, yerleri Şarı Mu'īd Efendi'ye virildi. Yetmiş yedi ḡudūdında Medīne-i Münevvere pāyesiyle Berber-zāde maḡlūlinden

Hayrabolu ma‘-Havāşş-ı Ahî kazâları arpalık virildi. Yetmiş sekiz Rebî‘ü’l-âhîr’inde Koçbaş Maḥmūd Efendi yerine Eyyüb kazâsı hükümeti tefvîz olındı. Seksen Şa‘bân’ında munfaşıl ve yerlerine Bostân-zâde Ebū Bekr Efendi vâşıl oldu. Bursa Yeñişehri ve Bâzârköyi arpalık ta‘yîn olındı. Seksen altı Cemâzi’l-âhîre’sinde Gümülcelneli ‘Abdu’llâh Efendi yerine Filibe kazâsı ‘inâyet olunmuş idi. Seksen yedi Şevvâl’inde Bursa pāyesiyle mütekâ‘id ve yerlerine Pârsâ Efendi şâ‘id olup, bunlara İpşala ma‘-Edincik kazâları arpalık virilüp, bir seneden soñra Mekke-i Mükerrreme pāyesiyle tekrîm ve Varna kazâsı zamîmesiyle ta‘zîm [263b] olunmuş idi. Tıoksan üç hudūdında intiḳâl ve dâr-ı âhîrete irtihâl eyledi.

Mevlânâ-yı mezbûr İmâm-zâde dimekle meşhûr, müşârik-i akrân, edîb-i şâhib-‘irfân, Türkî ve ‘Arabî nazmına ḳâdir, fenn-i edebde mâhir idi.

Ebu’l-beḳâ Efendi⁹⁸²

el-Mevlâ es-Seyyid Ebu’l-beḳâ Eyyüb İbnü’l-Mevlâ es-Seyyid Mūsâ. Biñ elli dört târiḳinde Kefe müftîsi iken ‘azm-i ‘adem-âbâd iden Şerîf Mūsâ Efendi’nüñ şemere-i şecere-i vücûdı ve ferzend-i ercümend ü mes‘ûdudur. Biñ yigirmi sekiz târiḳinde ol beldeden bedîdâr olup, ḳadem-nihâde-i ḳademe-i şühûd olduḳda, pederleri bu mışrâ‘ı târiḳ dimişdür:

لطف خدا شد تاریخ او بود⁹⁸³

Taḫşîl-i me‘ârib ü kemâl ve iḳtibâs-ı envâr-ı envâ‘-ı efḳâl itdükde ‘ulemânuñ birinden mülâzım ve duḫûl-i ṫarîḳ-ı ‘ilmîye ‘âzim olup, ol beldede vâḳı‘a Süleymâniyye Medresesi’yle kām-revâ ve dâḫil i‘tibâriyla revnaḳ-baḫşâ olmuş idi. Altmış dört Cemâzi’l-ülâ’sında Ḳaraḳaş Efendi yerine Birgi mevleviyyetiyle bekâm ve Medîne-i Münevvere pāyesiyle nâ’ilü’l-merâm olup, altmış beş Zî’l-ḳa‘de’sinde ma‘zûl ve yerlerine Maḥmūd Efendi mevşûl oldu. Altmış yedi Cemâzi’l-âhîre’sinde Vânî ‘Alî Efendi yerine Bağdâd kazâsıyla ber-murâd olup, altmış sekiz Muḫarrem’inde ref‘ ve yerlerine Şâmî ‘İvâz Efendi naşb olındı. Yetmiş iki Şa‘bân’ında Üsküdarî Maḥmūd Efendi kerîme-zâdesi yerine şâniyen Bağdâd kazâsı virilmiş idi. Yetmiş üç Cemâzi’l-âhîre’sinde ‘azl olup, yerine Edîbî-zâde Efendi naşb olındı. Yetmiş yedi Ramazân’ında Berber-zâde Efendi yerine Filibe ḳâḫîsi olmuş iken dördüncü ayda şikâyet-

⁹⁸² **Der-kenâr:** Mevlânâ-yı sâlifü’l-beyân ḳulzüm-i bî-bün-i faẓl u ‘irfân, deryâ-yı bî-pâyân-ı ma‘ârif-encâm idi. Âşâr-ı ‘ilmîyesinden ‘Amimü’n-nef‘î ve Mecmû‘a-i a‘zamü’l-vaḳ‘î vardır. Ta‘rifât-ı Ebi’l-beḳâ dimekle zebânzed-i ‘ulemâdur.

⁹⁸³ “Onun tarih olması Allah’ın lutfu olur.” (Ebcad: 1028)

i ‘azîme ref‘-i ruḳ‘a-i mezâlim-i zemîme itmesiyle mazhar-ı qahr-ı sultân-ı dehr olup, ‘azlinden başka Kefe’ye iclâ vü irsâl ve mülâzemetine varınca tārîḳi ibtâl olındı. Seksen dört tārîḳinde ba‘z-ı şüfe‘â recâsıyla ‘avde me’zûn olup, Rûmili Hîşârı bâlâsında İstinye nâm kıyede temellük itdügi yalıda sükûn itmiş idi. Toḳsan beş Şafer’inde intikâl eyledi.

Mevlânâ-yı mezbûr ‘ilm ü faẓlla meşhûr, hoş-ṭab‘, hoş-şoḫbet, mâ’il-i üns-i erbâb-ı ma‘rifet idi. Tārîḳını taşḫîḫ ḳaşdına kibâr-ı devlete tereddüd ve intisâb u himmetleriyle kâm-yâb olmaḳ mülâhazasıyla ‘azîm-i tek ü pûde olmuş idi. Hattâ yalısı İstinye körfesi nihâyetinde olmaḳla bir miḳdâr deryâyı ṭoldurup, kırk elli zira‘ taşra ḳıḳup, nihâyetinde bir nâdîde köşk ihdâş ve baḳıyesini bâḡçe idüp, deryâ ortasında bir bâḡçe ve bir köşk peydâ idüp, ba‘z-ı vesâ’iṭ ile pâdişâh-ı ‘aşr u evân Sultân Meḫmed Hân’a irâdat ve bu taḳrîble taşḫîḫ-i tārîḳa fırsat zu‘mıyla vâfir aḳçe şarf eyleyüp, fi’l-ḳaḳîḳa pâdişâh-ı merḫûm ol eṭrâfi geşt ü güzâr eşnâsında ba‘z-ı maḫremân [264a] ḫarem terḡibiyle yâlîlarına duḡûl ve ol köşkte cülûs itmişler idi. Lâkin tezbîri muḡâlif-i taḳdîr vâḳi‘ olmaḳla maṭlûbı müntec olmayup, ol derd-i ser ile cân virdi.

[**Der-kenâr:** Mevlânâ-yı sâlifü’l-beyân ḳulzüm-i bî-bün-i faẓl u ‘irfân, deryâ-yı bî-pâyân-ı ma‘ârif-iḳân idi. Âşâr-ı ‘ilmiyyesinden ‘*Amimü’n-nef‘î* ve *Mecmû‘a-i ‘Azîmü’l-vaḳ‘î* vardır. *Ta‘rifât-ı Ebi’l-beḳâ* demekle zebânzed-i ‘ulemâdur.]

Zekî Aḫmed Efendi

el-Mevlâ Aḫmed bin ‘Abdü’l-ḡanî. Ḳalem-rev-i Anaṭolî’da Üskübî nâm ḳazâdan ma‘zûlen intikâl iden Bolevî ‘Abdü’l-ḡanî Efendi nâm merd-i sa‘âdetmendüñ ferzend-i ercümendi Zekî Aḫmed Efendi’dür. Feṭânet-i mâderzâd ile ḫâl-i ḫuceste-ma‘âlî ‘Alî Paşa müderrisi iken fevt olan Aḫmed Efendi’den ser-mâye-i ‘ilm ü ‘irfâna mâlik ve tārîḳ-ı sa‘âdet-refîḳ-ı ‘ilme sâlik olup, maḫdûm-ı ‘âlî-ḳadr ‘İzzetî Efendi Âsitânesi’ne ittişâl idüp, ḫıdmetlerinden iḫrâz-ı şeref-i mülâzemetle nâ’il-i evvelîn-i âmâl olmuş idi. Devr-i medâris ve ‘aḳd-i mecâlis iderek biñ yetmiş iki ḫudûdında Taḫta Ḳâḏî Medresesi virilüp, yetmiş beş Ramazân’ında Na‘illî Mescid’e ḫareket idüp, yetmiş yedi tārîḳinde Yaḫyâ Efendi ḫazretleri yerine ḫasan Efendi Medresesi’ne vâşıl olduḡdan soñra yetmiş toḳuz Rebî‘ü’l-evvel’inde ḫüseyn Efendi Medresesi’ne nâ’il oldu. Sene-i mezbûre Rebî‘ü’l-âḫir’inde ḫalîl Efendi yerine Rûm Meḫmed Paşa Medresesi virilüp, seksen Rebî‘ü’l-âḫir’inde Mûsâ-zâde Efendi yerine Yaḫyâ Efendi müderrisi oldılar. Seksen bir

Şafer'inde Bezirci Maḥmūd Efendi yerine Nişāncı Paşa-yı Cedīd Medresesi'ne taḥrīk olup, sene-i mezbūre Zī'l-ḥicce'sinde şaḥna geldiler. Seksen üç Muḥarrem'inde Kāpucı-zāde Aḥmed Efendi yerine Hānḳāh Medresesi'yle bekām, seksen beş Şafer'inde Tevfikī-zāde Efendi ḥāzretleri yerine 'Ā'īşe Sulṭān Medresesi'yle nā'ilü'l-merām oldılar. Seksen sekiz Şa'bān'ında selef-i pūr-şerefleri Tevfikī-zāde Efendi ḥāzretleri yerine Kara Muştafā Paşa Medresesi 'ināyet olup, ṭoḳsan bir Şafer'inde ḥāmis-i Süleymāniyye i' tibārıyla Hāḳāniyye Medresesi'yle nā'il-i ümniyye oldılar. Ṭoḳsan dört Zī'l-ḥicce'sinde munfaşıl ve yerlerine ḥālen Edrine'den ma'zül 'Abdu'llāh Efendi ḥāzretleri vāşıl oldu. Kaṭ'-ı merāḥil-i kuḫūl iderek Karaman Ereglisi nām menzile vuşūl bulduḳda intikāl ve seyr-i riyāz-ı ünse isti'cāl eyledi. Sinin-i 'ömrleri altmış sāle yetmiş idi.

Mevlānā-yı mezbūr 'ilm ü fazlla meşhūr, ḥoş-şoḫbet, şāḫib-i ma'rifet, Fārisī-dān, merd-i şāḫib-'irfān idi. Sābıḳū't-terceme 'İzzetī Efendi merḥūmuñ manzūri olmaḡın Anaṭolı şadāretinde mektūbcı ve mesned-i Rūm'da bir def'a şerī'atcisi ve şāniyede ḳassām-ı 'askerīsi olmış idi.

Şāḫibü't-te'lifāt 'Abdü'l-ḳādir el-Baḡdādī

el-Mevlā 'Abdü'l-ḳādir bin 'Ömer. Biñ otuz tārīḫinde aḥşan-i ḳılā' ve aḥsen-i bilād olan Baḡdād-ı behişt-ābāddan bedīdār ve isti'dād-ı māderzādī mazḥar-ı ḳabūl-i erbāb-ı [264b] i' tibār olup, i' māl-i meleke-i Ḥudā-dād ḳaşdıyla medīne-i Şām-ı dārü's-selāma 'azīmet ve ol beldede Naḳībü'l-eşraf Seyyid Meḥemmed bin Kemālū'd-dīn Efendi menzili ḳurbinde bir mescidde sūkūn ve iḳāmet idüp, muḳaddemāt-ı 'ulūmı anlardan telemmüz ve ta'līm ve ifādelerinden telezzüz idüp, bir seneden mütecāviz anda ḳarār itdükden soñra biñ elli tārīḫinde Mısr-ı Ḳāhire'ye revān olup, emāşil-i 'ulemā-yı Ezher'den taḫşil-i 'ilm ü 'irfān itmiş idi. Muḥammed Emīn-i Dımışḳī a'zam-ı esātīzesi Muḥaşşī Şihābü'd-dīn Aḥmed el-Ḥafācī olmaḡ üzere taḥrīr itmişdür. Andan mā'adā Şeyḫ Sırrü'd-dīn ve Şeyḫ Burhān el-Me'mūnī ve en-Nūr eş-Şebrāmellisī ve bunlar emşālī fużalādan aḫz-ı 'ulūm idüp, vāşıl-ı müntehi'l-merūm olduḳdan soñra biñ seksen beş tārīḫinde Mısr vālisi İbrāḫīm Paşa ma'zül olduḳda, anlar mūrāfaḳatıyla ṭaraf-ı saltānata rüy-māl idüp, Köprüli-zāde Fāzıl Aḥmed Paşa Āsitānesi'ne intisāb ile muntazır-ı neyl-i āmāl iken bi-emri'llāhi'l-Müte'āl bā'ış-i ḥavf-ı helāk u zevāl olur. Bir marāz-ı hā'ile mübtelā olmaḡın yine Ḳāhire-i ṭāhireye 'azīmet ve vaṭan-ı iḳāmetlerine

nehzât idüp, bir müddet daħi şabr u řanā‘at itdükden şoñra şāniyen semt-i Rūm’a ‘azīmet ve şaraf-ı devlete rışlet itmiş idi. Bu def‘a daħi ‘adem-i müsā‘ade bařt-ı perde-keş-i mümāne‘et olup, ‘amā mertebesine řarīb remed-i ‘arūz ile meķş ü ārāma imkān olmamağın bahren yine Mışr’a ‘avdet itmiş idi. Çoķ geçmedin sefer-i āhirete isti‘cāl ve ‘ālem-i şudse intikāl eyledi.

984 وكان ذلك فى احدى الرابيعين من سنته ثلاث و تسعين و الف

Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm ü fażlla meşhūr, mecmū‘a-i fażl-ı nā-mařdūd, a‘yān-ı ‘ulemādan ma‘dūd, fenn-i edebde nādire-i edvār ve nevādir-i muřazarātda ferīde-i řadef-i rūzgār, selīmü’ş-şořbet, řūsñü’l-ūlfet idi.

Ĥulāřatü’l-eşer’de meşhūrdur ki řāřibü’t-terceme biñ kıt‘a ‘Arab ‘Arabā(?) dīvānına mālīk olup, ‘alā vechi küllī tettebbu‘ u iķān ve řavā‘id-i eş‘āra bi-mā-lā mezīdün ‘aleyh tařşīl-i ‘irfān itmiş iken tereffu‘en kendüden eş‘ār şudūr itmeyüp, ancak Cemī‘ nām bir řabīb-i Yehūdī řaķķında bu ebyāt-ı hicviyye řuhūr itmişdür:

يابن جميع أصبحت تنتحل النحو
ودعواك فيه منحولة

أمك بالها فقد ذهبت
مرفوعة الساق و هي مفعوله

فاعلها الاير و هر منتصب
مسائل قدأتتك مجهولة

والعين عطل و عين عصصها
بنقطة الخصيتين مشكولة⁹⁸⁵

Āşār-ı ‘ilmiyyelerinden *Kāfiye* ve *Şāfiye Rāżisi*, *Şevāhid*’i üzerine birer müstaķil řerřleri ve İbn Hişām’uñ *Bānet Su‘ād* řaşidesi řerřine hāşiyeleri řāyi‘ ü meşhūr ve imzā-yāfte-i řabūl-i cumhūrdur.

⁹⁸⁴ “Bu olay 1093 senesinde oldu.”

⁹⁸⁵ “Ey veled-i zina! Nahivi intihal ediyorsun.

Senin nahivdeki da‘van da çalıntıdır.

Annenin tek işi bacakları. (Onlar da) hep havadadır. (zina yapıyor)

Onu yapan s.ktir ve o dimdiktir.

Sana bilmediğın bazı haberler gelmiş.

Senin annenin noktasız olan uzvunu

Onun iki husyesi şekillendiriyor.”

aplan Paşa İmāmı ‘Ömer Efendi

el-Mevlā ‘Ömer. aplan PaŐa imāmı demekle meŐhūr ve eczā-yı ta‘rifi bu mertebeye maŐŐurdur. TahŐil-i meleke-i isti‘dād [265a] itdükde ‘ulemānuñ birinden mülāzemetle kırk aŐe medreseden ma‘zül iken HelvācıbaŐı hāriciyle kām-revā olduğdan Őoñra yetmiŐ ŐoĐuz Ramazān’ında MuŐtafa Efendi yerine Ca‘fer elebi Medresesi iŐsān olındı. Seksen bir Zil-ħicce’sinde Edincikli Meħmed Efendi yerine Monlā Bālī Medresesi’ne vālī oldılar. Seksen dört Receb’inde Aħmed Efendi yerine Eyyüb’da vākı‘a Ca‘fer PaŐa müderrisi oldılar. Seksen altı Receb’inde Erdebīlī-zāde dāmādı Ebū Bekr Efendi yerine Őāhulı Medresesi iŐsān olup, seksen ŐoĐuz Zil-ħicce’sinde CoĐrafī Ebū Bekr Efendi yerine Fetħiyye Sinān PaŐası virildi. ŐoĐsan iki Ramazān’ında Őadrü’d-dīn-zāde Ni‘metu’llāh Efendi yerine Bosna azāsı tevcīh olunmiŐ idi. Re‘āyādan Keřillime (?) nāmına olan teklīfden ziyāde aŐe almağın biraŐ Őükāt araf-ı devlete ref‘-i raŐ‘a-i iŐtikā itmeleriyle mu‘āf olmaları iın ŐoĐsan üç Receb’inde fermān-ı vācibü’l-iz‘ān Őudūr itmiŐ iken a‘ā iā‘at göstermemekle ahālī-i vilāyet maħkemeyi baŐup, kendüyi ve nā’ibi Aħmed Efendi’yi ve keħudā ve uĐadārını ve bunlardan mā‘adā sekiz nefer ħuddāmını atıl itdükleri ħaber-i vahŐet-eŐeri vāŐıl olduğda, Filibe’den ma‘zül Sirozī Emīr Efendi müvellā ve Frenk Meħmed AĐa nām mübāŐir ta‘yīn olup, ba‘dehū Sağız ağısi İmām-zāde vālī naŐb olındı.

Mevlānā-yı merūm cihet-i zātı nā-ma‘lūm idi.

Tireli Maħmūd Efendi

el-Mevlā Maħmūd. Őire nām Őehr-i dil-ārāmda neŐv ü nemā ve ābyārī-i terbiyet-i ‘ulemā ile Őafā bulup, ‘āzim-i arī-ı pūr-tevfik ve dāħil-i dā’ire-i erbāb-ı ders-i taħı olmağın ‘ulemānuñ birinden mülāzım olup, ba‘de tekmīle’l-medāris hāric i‘tibārıyla ol beldede müderris olmiŐ idi. Ba‘dehū İstanbul’a gelüp, altmıŐ dört Cemāzi’l-ülā’sında Ebu’l-beā Efendi yerine BirĐi mevleviyyetiyle bekām olup, altmıŐ beŐ Zil-a‘de’sinde ma‘zül ve yerine ber-vech-i arpalı Beyānī Efendi mevŐül oldu. AltmıŐ sekiz Őa‘bān’ında Mar‘aŐ azāsı tevcīh olup, altmıŐ ŐoĐuz Őa‘bān’ında ma‘zül ve yerlerine Bosnevī Meħmed Efendi mevŐül oldu. Andan Őrablus Őām azāsıyla bekām, ba‘dehū ayŐeriyye ħükümetiyle maŐzar-ı ikrām-ı kirām olmiŐ idi. Seksen bir Őafer’inde Aħmed Efendi yerine Diyārbekr azāsı virilüp, seksen iki Ramazān’ında ‘azl ve yerine

Hicāzī-zāde Efendi naşb olındı. Toğsan üç Rebī'ü'l-evvel'inde Sivasī-zāde Mehemmed Efendi yerine Bağdād-ı behişt-ābād kazāsı ihşān olunmuş iken qabl-i kazāe'l-vaţar 'ālem-i āhirete gūzer eylemişlerdür.

Mevlānā-yı mezbūr muhteşem ü vaqūr, şāhib-i tevābi' [265b] ü levāhıķ idi.

Şadrü'd-dīn-zāde Ni' metu'llāh Efendi

el-Mevlā Ni' metu'llāh bin Mehemmed Emīn eş-Şirvānī. Menqabesi zīver-i *Zeyl-i 'Aţāyī* olan Şadrü'd-dīn-zāde Mehemmed Emīn Efendi'nün maḥdūm-ı rābi' i Ni' metu'llāh Efendi'dür. Vālid-i mācidi dārü's-salţanada teserrī itdükleri cāriyeden ḥāşıl ve çend-māh mürürında pederi dārü'n-Na' im'e vāşıl olduqdan sonra vālidesin bir şahş tezevvüc idüp, anuñla Halebü's-şehbā'ya revān olup, ol beldede taḥşil-i şu'ūr u iz'ān idüp, 'ulemānuñ birinden mülāzım ve tarıķ-ı ırşīye 'āzim olduqda, ol şehr medārisinden Ḥalāvī Medresesi'yle bekām olup, ba' de zamān Süleymāniyye i' tibāriyla tekmi'l-i şān itdükden sonra altmış toğuz Cemāzi'l-ülā'sında Zilevī Maḥmūd Efendi yerine ' Ayntāb mevleviyyetiyle kām-yāb oldılar. Yetmiş Cemāzi'l-ülā'sında ma' zül ve yerlerine Ebe-zāde Efendi mevşül oldılar. Yetmiş beş ḥilālinde Müftī-zāde Efendi yerine Erzenü'r-rūm kazāsıyla nā'il-i merām olup, yetmiş altı Şevvāl'inde munfaşıl ve yerlerine Eyyüb şeyḫi maḥdūmı vāşıl oldı. Seksen bir Şa' bān'ında İsmā' il Efendi yerine Toķat kazāsıyla terfiḥ olunup, seksen iki Şevvāl'inde 'azl ve yeri Bursa müderrislerinden ... Efendi'ye tevcih olındı. Seksen altı Muḥarrem'inde Şalbaş Aḫmed Efendi yerine Saķız kādīsı olup, seksen yedi Rebī'ü'l-evvel'inde ref' ve yerlerine Burusī Mu' id-zāde Efendi naşb olındı. Toğsan bir Şevvāl'inde selefī Aḫmed Efendi yerine Bosna ḥükümeti tefvīz olunmuş idi. Toğsan iki Ramazān'ında müteķā' id ve yerlerine Kaḫlan Paşa imāmı 'Ömer Efendi şā' id oldı. Toğsan dört Cemāzi'l-āhire'sinde intikāl eyledi.

Mevlānā-yı mezbūr qadr-i müşterek ile meşhūr, maḥbūbü'l-ķulūb, maḥbūlü'l-üslūb, zāt-ı nebīh ve merd-i nezīh idi. Sinni yetmişe qarīb, pīr-i münevverü'l-meşīb iken telvīn-i meḥāsin ile şābb-ı mehīb görünür idi.

Kec-dehān Dāmādı 'Abdu'llāh Efendi Maḥdūmı⁹⁸⁶

⁹⁸⁶ **Der-kenār:** Evvel-i müderris bi-medrese-i 'Alī Kethudā şāhibü't-terceme fi naşb sene 1067.

el-Mevlā Şeyh Muştafā bin ‘Abdu’llāh. Ānifen zikri sebķ iden Kec-dehān dāmādı ‘Abdu’llāh Efendi’nün maħdūm-ı ma‘ārif-perveri ve ferzend-i sa‘d-aħteridür. Gevher-i meknūn-ı isti‘dādı terbiyet-i ũstād ile ũu‘ledār ve tābnāk olduķda, Şeyhü’l-İslām Bahāyī Efendi’den mũlāzım ve ũarık-ı tadrise ‘āzim olup, biñ elli beş Ramazān’ında evlād-ı mevāliden olmağla re’sen kırķ aķçe ile Burusa’da Faħrũ’d-dīn Paşa Medresesi virildi. Ba‘de’l-infişāl altmış yedi Receb’inde ihdāş olınan ‘Alī Kethudā ħāriciyle bekām, yetmiş ũç ħudūdında ‘Abdu’r-raħmān Efendi yerine ‘Abdu’llāh Ağa Medresesi’ne ħareketle nā’ilũ’l-merām olup, yetmiş altı Cemāzi’l-āħire’sinde [266a] Yek-çeşm Aħmed Efendi yerine Ķādī ‘Abdũ’l-ħalīm Medresesi’yle tekrīm olınup, ba‘dehũ Fāţıma Sultān Medresesi iħsān olındı. Yetmiş toķuz Rebī’ũ’l-evvel’inde Tatar ‘Abdu’llāh Efendi yerine Nişāncı Paşa-yı ‘Atık Medresesi virildi. Seksen bir Cemāzi’l-āħire’sinde Uzun Sa‘dī-zāde Efendi yerine Ķoca Muştafā Paşa Medresesi’yle bekām, seksen ũç Muħarrem’inde ũaħn ile nā’ilũ’l-merām oldı. Seksen dũrt Receb’inde Muţahhar-zāde Efendi yerine Ķadice Sultān mũderrisi olup, seksen altı Cemāzi’l-āħire’sinde Mũsā-zāde Seyyid Muştafā Efendi yerine ũskũdar Miħrũmāhı’na sāye ũalup, seksen toķuz Receb’inde Emīr Buħārī ũeyhi dāmādı Emīr Efendi yerine Sultān Selīm Medresesi’yle tekrīm, toķsan iki Receb’inde ħālen mesned-ārā-yı ũadr-ı Anaţolı olan ‘Ārif Efendi ħazretleri yerine Sũleymāniyye Medresesi’yle ta‘zīm olındı. Toķsan dũrt Rebī’ũ’l-evvel’inde selef-i pũr-şerefi yerine Selanik ħũkũmeti mũyesser olmış iken sene-i mezbũre Şevvāl’inde intikāl ve dārũ’n-Na‘īm’e irtiħāl eyledi.

Mevlānā-yı merķũm miyāne-i ‘ilm ile ma‘lũm, ũāħib-i ihtıũām u nezāhet, nık-tavr u nık-ħaşlet idi.

Celeb Mũsā-zāde ‘Abdũ’l-kerīm Efendi

el-Mevlā ‘Abdũ’l-kerīm İbn el-Mevlā Mũsā. Ānifen raķam-zede-i yarā‘a-i cāmī‘ũ’l-ħurũf olan Celeb Mũsā Efendi’nün ferzend-i sa‘d-aħteri ve ‘Abdũ’l-ħalīm Efendi’nün birāder-i kiħteridür. Vālid-i mācidi İzmir ħādīsi iken cilveger-i mannaşa-i vũcũd olmışlar idi. Taħşil-i isti‘dād-ı ‘ilmī ve tekmīl-i ādāb-ı resmī itdũkden ũoñra Ebũ Sa‘id Efendi’den mũlāzım ve ũarık-ı tadrise ‘āzim olup, kırķ aķçe medreseden ma‘zũl iken yetmiş toķuz Cemāzi’l-ũlā’sında İbrāħīm Kethudā Medresesi’yle kām-revā, seksen altı Zi’l-ka‘de’sinde Dāvũdzāde Efendi yerine Başcı İbrāħīm Medresesi’ne revnaķ-baħşā oldı. Seksen toķuz Muħarrem’inde Ķũseyin Efendi Medresesi virilũp, toķsan bir

Muḥarrem’inde Ḥācī Yūsuf-zāde ‘Abdu’llāh Efendi yerine Mollā Gürānī Medresesi’ne erzānī görildi. Ṭoḡsan iki Receb’inde İsmā‘il Efendi yerine Beşiktaş Sinān Paşası müderrisi olup, ṭoḡsan üç Zī’l-ḥicce’sinde intikāl ve ‘ālem-i āḫirete irtihāl eyleyüp, Üsküdar’da vālidī cenbinde defn olındı. Medrese-i maḥlūle ḫālen Ğalaṭa’dan ma‘zūl İbrāhīm Efendi’ye virilmiş idi.

Mevlānā-yı mezbūr Mūsā-zāde dimekle meşhūr, zıkr-i bi’l-ḫayra şālih, pīr-i müfliḫ idi.

Başmaḡcı-zāde Meḫammed Efendi

el-Mevlā Meḫammed bin Meḫammed. Bu devlet ‘ulemāsından raḡam-zede-i kilik-i ‘ācizānemüz olan Başmaḡcı-zāde Meḫammed Efendi’nüñ maḡdüm-ı mihter-i ḫiredmendi Meḫammed Efendi’dür. Muḡaddime-i lāzıme-yi temhīd ve mebānī-i fūnūn-ı şihḫat-rūsūmı aḡkām-ı [266b] teşyīd itdükde Şeyḫü’l-İslām Ebū Sa‘īd Efendi ḫıdmetlerinden mülāzemete nā’il ve kırḡ aḡçe medreseye vāşıl olup, andan daḡı munfaşıl olduḡda, ṭarīḡ-ı ḡazā mūşıl-ı rāḫat u şafā olmaḡın ḡaṭar-ı Rūm-ı cennet-rūsūmda Peḡuy nām ḡaşabaya vālī olup, henüz ḡaydı üzerinde iken biñ elli altı Şafer’inde yeden-be-yed Merḫabā-zāde yerine Filibe’ye ḡāḡı olmuşlar idi. Elli yedi Rebī‘ü’l-āḫir’inde ma‘zūl ve yerlerine Arnavud Ḥüseyn Efendi mevşül oldu. Sene-i mezbūre Zī’l-ḥicce’sinde Kūsec Yaḫyā Efendi yerine Selanik ḡazāsıyla bekām, elli sekiz Muḫarrem’inde mübtelā-yı ‘azl-i nā-be-hengām olup, yerleriyle Şıyāmī Efendi şīrīn-kām oldu. Altmış iki Zī’l-ḡa‘de’sinde Ḥüseyn Efendi yerine Şofya ḡazāsı virilüp, altmış üç Zī’l-ḡa‘de’sinde ref ve yerlerine Sancar Mu‘izzü’d-dīn Efendi naşb olındı. Altmış yedi Şa‘bān’ında Sa‘dī-zāde yerine Saḡız ḡazāsı tevcīh olınup, altmış sekiz Receb’inde ‘azl ve yerlerine Burusevī Maḡmūd Efendi-zāde terfih olındı. Yetmiş bir Şevvāl’inde Edrineli Bālī-zāde Efendi yerine Bosna ḡazāsı virilmiş idi. Yetmiş iki Şevvāl’inde munfaşıl ve yerlerine Bosnevī Süleymān Efendi vāşıl oldu. Yetmiş altı Cemāzi’l-ūlā’sında İbrāhīm Efendi yerine Belḡrad ḡāḡisi olup, yetmiş yedi Ramazān’ında ma‘zūl ve yerlerine ‘Abdü’l-laṭīf Efendi mevşül oldu. Seksen iki Cemāzi’l-āḫire’sinde Aḡmed Efendi yerine Maḡnisa ḡazāsıyla kām-revā olup, ba‘de ḡazāe’l-vaṭar ol manşıba Yek-ḡeşm Aḡmed Efendi [mevşül] oldu. Seksen sekiz Rebī‘ü’l-āḫir’inde Mendel Aḡmed Efendi yerine Üsküdar ḡazāsı sezāvār görülmüş idi.

Seksen toğuz Rebî‘ü’l-âhir’inde mütekâ‘id ve yerlerine Nisbetî ‘Alî Efendi müteşâ‘id oldu. Toğsan üç hüdüdında intikâl ve ‘âlem-i ervâha irtihâl eyledi.

Mevlânâ-yı mezbûr ‘ilm ü şalâhla meşhûr, nîk-nefs ve kem-âzâr, pey-rev-i eslâf-ı sûtüde-kâr idi.

Üsküdarî Mağmûd Efendi Hâzretleri Kerîme-zâdesi

el-Mevlâ Muştafâ bin Meğemmed sıbtü’s-Şeyh Mağmûd el-Üsküdarî. Tercemesi biñ yetmiş üç senesi vefeyâtında sebğ iden Üsküdarî Mağmûd Efendi kerîme-zâdesi es-Seyyid Mağmûd Efendi’nüñ birâder-i mihteri ya‘nî ‘azîz-i müşârun ileyhüñ hafîd-i sa‘d-ağteridür. Şîgar-i sinninde Şeyhü’l-İslâm ‘Abdü’r-rağîm Efendi hıdmetlerinden mülâzım olup, çok geçmedin biñ elli sekiz Muğarremi ki evâhîr-i devlet-i İbrâhîmiyye’de Şarı ‘Abdu’llâh Efendi yerine yeden-be-yed İzmir kazâsıyla bekâm ve bilâ-meşakğati’t-tedrîs mevleviyyetle nâ’ilü’l-merâm olduğda:

دولت تيزرا بقا بود⁹⁸⁷

mazmûnı âşikâr olup, sene-i mezbûre Receb’inde ‘azlle telhikâm ve yerleriyle Baltacı Muştafâ Efendi şâniyen bekâm oldu. Şikâtdan mervîdür ki on sekiz yaşında mülâzım olup, ber-resm-i me’nûs [267a] kaşd-ı dâmen-bûs ile Cenâb-ı Mevlevî’ye varduğlarında ba‘de’t-tebrîk qarîben mevleviyyetle mesrûr olasin diyü, du‘â iderler. Bir kaç gün mürûrında Şeker-pâre Kadın recâsıyla manşib-ı mezbûra nâ’il olup, ‘örf ve üst ile huzûrlarına dâhil olduğda, “Çelebi hayrın görmeyesin” diyü, hıtab idicek Çelebi daği “Yâ Sultânüm! Mülâzım olduğumuzda qarîben mevleviyyete himmet buyurmuşdıñuz. Fe-li’llâhî’l-ğamd zâyi‘ olmadı” didükde, “bizüm murâdımız yoluyla” dimekdür, cevâbıyla ilzâm itmişler idi. Fi’l-ğakîka ol rütbenüñ hayrı görilmeyüp, ba‘de mekşe’t-tavîl altmış altı Şevvâl’inde Tezkireci ‘Abdu’llâh Efendi yerine Diyârbekr kazâsı tevcîhiyle tezlîl olındı. Altmış yedi Ramazân’ında ma‘zül ve yerlerine Şâmî Yahyâ Efendi mevşül oldu. Yetmiş bir Cemâzi’l-âhîre’sinde İmâm-zâde Sa‘dî Efendi yerine Bağdâd-ı behîşt-âbâd kazâsıyla ber-murâd olup, yetmiş iki Şa‘bân’ında ‘azl ve yerlerine şâniyen Ebu’l-beğâ Efendi naşb olındı. Yetmiş beş Şa‘bân’ında Serhadli Muştafâ Efendi yerine Filibe kazâsı ‘inâyet olındı. Yetmiş altı Şa‘bân’ında ma‘zül ve yerlerine Berber-zâde Efendi mevşül oldu. Seksen iki Şa‘bân’ında Martolos-zâde Efendi yerine Üsküdar kazâsı virilüp, seksen dört Receb’inde ref olınup, yerleri Kâsım Paşalı Çavuş-

⁹⁸⁷ “Sert idare kalıcı olmaz.”

zāde'ye virildi. Seksen yedi Receb'inde A' rec-zāde 'Abdu'llāh Efendi yerine Medīne-i Münevvere kazāsi müyesser olmuş idi. Seksen sekiz Receb'inde munfaşıl olup, yerlerine Hābīl-zāde Efendi vāşıl oldu. Toğsan beş Rebī'ü'l-evvel'inde Burusa pāyesiyle Resūl Efendi maḥlūlinden Şām kazāsiyla bekām olmuşlar idi. Toğsan altı Rebī'ü'l-āḥir'inde intikālī ḥaberi gelüp, manşīb-ı maḥlūle Maḥmūd Efendi mevşūl oldu.

Mevlānā-yı mezbūr ḥüsn-i ḥālle meşhūr, nīk-nefs ve feraḥ-nijād, dervīş-nihād, pāk-i' tiḳād, zī-şervet, mā'il-i şoḥbet, ḥalīm ü selīm, miżyāf (?) ü kerīm idi.

Erzurūmī Velī Efendi

el-Mevlā Velīyyü'd-dīn. Belde-i Erzenü'r-rūm'dan zūhūr ve āfitāb-ı luṭf-ı nā-mütenāhī-i İllāhī'den istifāza-i nūr-ı şu'ūr idüp, cins-i nefīs-i fażl ü kemāl kesbine tālib ve 'arā'is-i nefā'is-i 'ulūma velī ve ebkār-ı efkār-ı fūnūna müstevlī olmağa rāḡīb olduğda, terk-i rāḥat u ḥuzūr ve Daḡıstān ve 'Acem 'ulemāsı ve Āmidī 'Abdu'r-raḥmān Efendi ve şeyh-i 'adīmü'l-müdānī es-Seyyid Meḥemmed el-Vānī Efendi ḥıdmetlerinde cem'-i nefā'is-i nā-maḥşūr idüp, miyān-ı erbāb-ı 'ilm ü 'irfānda kemāl-i istihāl ile mümtāz ve serv-i ser-sebz gibi ḥil'at-i fażl-ı bī-kerān ile ser-efrāz olduğda, şit-i şadā-yı iştihārī āfāk-gīr ve ṭanīn-endāz-ı mesāmi'-i şaḡīr ü kebīr olduğda, ol beldede vāḳı'a Ḥātūniyye Medresesi'yle ḳanā'at idüp, niçe müddet irşād-ı [267b] talebe-i 'ulūma bezl-i himmet ve efḍal-i 'ibādet olan ta'līm-i 'ilm ü ḥikmete şarf-ı miknet ü ḳudret idüp, bu ḥāl-i ḥuceste-me'al ile güzārende-i eyyām ü leyālī iken biñ toğsan altı ḥudūdında pertev-i nūr-ı vücūdı mużmaḥil ve 'ālem-i ḳudse müsta'cil olmuş idi. Sinn-i şerīfleri yetmiş beşe yetmiş idi.

Mevlānā-yı müşārūn ileyh ⁹⁸⁸ صبت سجال الرحمة عليه, muḳtedā-yı aḥlāf, ḥayrū'l-ḥalef-i eslāf, fāzıl-ı müşārūn bi'l-benān, üstād-ı talebe-i zamān, şadr-nişīn-i fażl ü ḥudā ve reh-ber-i erbāb-ı 'ilm ü taḳvā, pey-rev-i 'ulemā-yı 'āmilīn ve sālīk-i meslek-i şuleḥā-yı müteverri'in, ferd-i şāmil, merd-i kāmīl idi. Sulṭān Meḥemmed merḥūm zamānında birkaç def'a İstanbul'a gelüp, ḥuzūr-ı ḥümāyūnda derse ḥāzır olup, rütbe-i fażlı meşhūd-ı erbāb-ı fażl ü kemāl olmuş idi.

⁹⁸⁸ "Rahmet kovaları onun üzerine dökülsün."

Bālī Efendi Merhūm

el-Mevlā Bālī. Vilāyet-i Bosna kaşabātınıñ birinden zuhūr ve taḥşīl-i nūr-ı şu'ūr itdükde eyyām şebābında dārü'l-mülk-i Sitanbul'a vāşıl ve Bostāniyān Ocağı'na dāḥil olduğdan şoñra biñ elli tārīḥinde bostancıbaşılığdan Mısr vālisi olan Naḳḳāş Muştafā Paşa'ya imām olmışlar idi. Ba' de każāe'l-vaṭar Şeyḫü'l-İslām Yaḥyā Efendi'nüñ şeref-i mülāzemetlerine zafer bulup, menāzil-i tadrīsde kaṭ'-ı merāḥil iderek kırk aḳçe medreseye vāşıl, andan daḥi munfaşıl iken biñ kırk toḳuz Zi'l-ka' de'sinde Demürkapu Aḫmed Paşası ḥāriciyle kām-revā olmışlar idi. Elli beş Rebī'ü'l-evvel'inde zāhir-i ḥāl Bolevī Muştafā Efendi yerine müfettiş-i evḳāt olup, sene-i mezbūre Şevvāl'inde Edrine każāsına naḳl olınan İmām-zāde Efendi yerine Selanik każāsıyla tekrīm olındı. Elli altı Cemāzi'l-ülā'sında ma'zül ve yerlerine Ḥusrev Paşa imāmı Muştafā Efendi mevşül oldı. Altmış Rebī'ü'l-evvel'inde Mu'īd Aḫmed Efendi birāder-zādesi yerine Medīne-i Münevvere şalla'llāhu 'alā münevvirihā każāsı tevcīh olındı. Altmış bir Cemāzi'l-ülā'sında munfaşıl ve yerlerine Ḳāmetī-zāde Efendi vāşıl oldı. Altmış üç Şevvāl'inde Gemlik każāsı arpalık virildi. Altmış yedi Şevvāl'inde ḥalefi Ḳāmetī-zāde yerine maḥrūse-i Bursa każāsıyla bekām olup, altmış sekiz Şafer'inde ref' olunup, yerlerine 'Abdu'llāh Efendi naşb olındı. Şāḫibü't-tercemeye Ḳuşaṭası arpalık virildi. Yetmiş Şafer'inde Ya'ḳūb Efendi yerine dārü'l-meymene maḥmiyye-i Edrine ḥükümeti müyesser olmuş idi. Yetmiş bir Şevvāl'inde Boyābād arpalığıyla 'azl olunup, yerleri Ḳāmetī-zāde Efendi'ye virildi. Yetmiş beş Cemāzi'l-ülā'sında Merḥabā-zāde Efendi yerine İstanbul każāsı 'ināyet olındı. Yetmiş altı Receb'inde ma'zül ve yerlerine şāniyen Ḍaḫkī Efendi mevşül olup, ḥalefleri arpalığı Edremid ve Bayındır każāları ta'yīn olındı. [268a] Yetmiş yedi Cemāzi'l-ülā'sında Ebu's-su'ūd-zāde Meḥemmed Şādık Efendi yerine şāniyen İstanbul kaḫḫisi olup, yetmiş sekiz Cemāzi'l-ülā'sında 'azl olunup, yerlerine Ḳāmetī-zāde Efendi naşb olunup, Anḳara każāsı arpalığıyla tekrīm olındı. Seksen Zi'l-ḥicce'sinde Ḍaḫkī Efendi def'a-i şālişesi yerine teşlīs-i każā-yı Ḳoştantıniyye itmişler idi. Seksen bir Rebī'ü'l-āḫir'inde Tekfurdağı każāsı arpalığıyla ma'zül ve yerlerine Minḳārī-zāde Efendi merḥūm dāmādı Muştafā Efendi mevşül oldı. Seksen beş Muḥarrem'inde arpalıkları tebdil olunup, Anḳara Şeyḫü'l-İslām Anḳaravī Efendi maḥdūmı Ḥasan Efendi'ye virildi. Seksen yedi Cemāzi'l-ülā'sında Burusalı birāderi Muştafā Efendi yerine Anaṭolı şadı olup, seksen sekiz Rebī'ü'l-evvel'inde Pravadi ma'-Vize każāları ta'yīniyle müteḳā'id ve yerlerine Ḥāmid Efendi şā'id oldı.

Ṭoḡsan beş Rebi'ü'l-evvel'inde dest-i kuvvâ-yı nefsâniyyesi taşarruf-ı hatte-i bedenden kütâh ve menzil-i hâmuşâna rû-be-râh ve Üsküdar'da defîn-i hâk-i siyâh olup, arpalıkları hâlen meşîhat-i İslâmiyye'den müteḡâ'id, İmâm-ı Şehriyârî Meḡemmed Efendi ḡazretlerine virildi.

Mevlânâ-yı mezbûr şalâh-ı hâlle meşhûr, ḡayr-h'âh-ı cümle-i 'âlem, pîr-i mübârek-âdem idi.

Maḡdûm-ı Mihterleri

Maḡdûm-ı mihteri Meḡemmed Efendi, ... Efendi ḡıdmetlerinden mülâzım ve ṭarîḡ-ı tedrîse 'âzim olup, kırḡ aḡçe medreseden ma'zûlen biñ yetmiş ṭoḡuz Cemâzi'l-âḡire'sinde Şeyḡû'l-ḡarem ḡâriciyle ḡurrem, seksen iki Rebi'ü'l-evvel'inde şâniye-i Nişâncı Paşa-yı Cedîd Medresesi'yle mûkerrem olup, seksen dörd Rebi'ü'l-âḡir'inde intikâl eyledi.

Maḡdûm-ı mezbûr ülfet-i yârânla meşhûr idi. Mervîdür ki ḡabîl-i mevtime vâlidî Beşikṭaş'da olan baḡçesinde iken pâdişâh-ı 'âlem Sulṭân Meḡemmed merḡûm daḡi Beşikṭaş Sarây'ında olurlarmış. Çelebi İstanbul'dan bir ḡayıḡa binüp, bir lüle duḡân içerek sarây-ı şehriyârî önünden ḡüzer itdükde pâdişâh ḡörüp, "Kimdür bu" diyü, su'âl buyurduḡlarında "İstanbul'dan ma'zûl Bâlî Efendi maḡdûmıdır" diyü, cevâb virdüklerinde "Varuñ ḡıyâfetiyle deryâya daldırup, ḡıḡaruñ" diyü, fermân-ı vâcibü'l-iz'ân şudûr idüp, ṭaraf-ı pâdişâhîden ol emre iḡdâm olunması bâ'ış-i ḡacâlet-i 'âzîme olup, ol ḡûn-ciger ile âḡirete sefer eyledi.

Ferzend-i Kihteri

Maḡdûm-ı kihteri 'Abdu'llâh Çelebi taḡşîl-i bidâ'a-i 'ilmiyye itdükden soñra ... Efendi ḡıdmetlerinden mülâzemetle bekâm ve kırḡ aḡçe medrese ile nâ'ilü'l-merâm olup, ba'de'l-infişâl seksen dörd Rebi'ü'l-âḡir'inde birâderi maḡlûlinden şâniye-i Nişâncı Paşa Medresesi'yle kâm-revâ olup, seksen sekiz Şevvâl'inde Fâtıma Sulṭân Medresesi iḡsân olındı. [268b] ṭoḡsan bir Muḡarrem'inde Efdâliyye müderrisi olup, ṭoḡsan iki Cemâzi'l-ülâ'sında hâlen Mısr'dan ma'zûl Begler ḡ'âcesi Aḡmed Efendi ḡazretleri yerine Yaḡyâ Efendi Medresesi'yle tekrîm, ṭoḡsan dörd Ramazân'ında hâlen Şâm'dan munfaşıl Çivî-zâde Efendi ḡazretleri yerine şaḡna vâşıl oldı. Ṭoḡsan beş Zî'l-ḡa'de'sinde fevt oldı.

Maḥdūm-ı merḳūm ma'ārif ile mevsūm idi. Naḳībū'l-eşrāf Es'ad-zāde Efendi ile 'aḳd-i peyvend-i muşāheret itmiş idi.

Es'ad-zāde Maḥdūm-ı Mihteri Mes'ūd Çelebi

el-Mevlā Mes'ūd İbnü'l-Mevlā en-Naḳīb Meḥammed Sa'id İbnü'l-Mevlā Meḥammed Es'ad el-Anḳaravī. Ānifen zikri sebḳ iden Anḳaravī Meḥammed Es'ad Efendi'nün nebire-i ma'ārif-güsteri ve tercemeleri ātī Naḳībū'l-eşrāf Es'ad-zāde Meḥammed Sa'id Efendi'nün maḥdūm-ı mihteri Mes'ūd Efendi'dür. Ḳābiliyyet-i Ḥudā-dād ile Nefes-zāde Efendi'den tekmil-i meleke-i isti'dād eyleyüp, şadr-ı 'ālī-ḳadr Ḳadrī Efendi ḥıdmetlerinden iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet ve duḥūl-i ṭarīḳ-ı tadrise 'azimet idüp, kırık aḳçe medreseden ma'zül iken biñ seksen beş Muḥarrem'inde ibtidā Yeñi İbrāhīm Paşa Medresesi'yle kām-revā, seksen yedi ḥudūdında Eski İbrāhīm Paşa Medresesi'ne revnaḳ-baḥşā olup, ṭoḳsan bir Muḥarrem'inde Meḥammed Efendi yerine Maḥmūd Efendi Medresesi'yle maḥsūd olmuşlar idi.

Vaḳ'a-i Şem'

Sene-i mezbūre Cemāzi'l-ülā'sında ol ḥānedānda etbā'-ı ḥ'ācesi olan Kürd Meḥammed Efendi bir ḥuşūşda etbā' ile muzādd olmaḡla bir gice birkaç nemek-ḥarām 'atid ü 'anid-i mezbūruñ dübürine ilkā-yı şem' iderler. Ḥ'āce derdmend ḥuddām ile ol ḳazā-yı mu'allāḳ işābetinden bī-aḳl u bī-cān güçle Sulṭān Meḥammed Medresesi'nde ḥücesine cān atup, kendüden me'nūs olduḡda, āşinā vü aḳribāsından birkaç müselmāna vaşiyet ider. “Eger ben bi-emri'llāhi te'ālā bu vartadan helāk olursam benim dem ü diyetüm Naḳīb Efendi maḥdūmı Mes'ūd Efendi'den da'vā idüñ” dir. Fi'l-ḥaḳıḳa şabāḥa çıḳmayup, ol zāḥımdan fevt olduḡda, vāriş-i müteveffā ibtidā vālidleri Naḳīb Efendi'ye varup, yüz bulmaḳda bir 'arz-ı ḥāl ile dīvān-ı ḥümāyūna maḥdūmı iḥzār idüp, der-ceng-i evvel ṭarīḳden ḥacr fermān olunup, medreseleri ḥālen Şām'dan ma'zül Seyfī-zāde Efendi ḥazretlerine virildükden şoñra ol faẓiḥa vālid-i mācidlerine daḡi sirāyet idüp, neḳābetden 'azl ve Burusa'ya nefy olındı. Ba'dehū ol ḥüzn ü melāl revnaḳ-ı zindegānisine kelāl getürüp, ṭoḳsan iki ḥudūdında ṭa'ne-i ṭā'undan helāk ve mütevārī-i ḥāk-i pāk oldı.

Mevlānā-yı mezbūr ma'ārif-i 'ilmiyye ile meşhūr, ṭab'ı selīm, zihni müstaḳīm, ma'ārif-i cüz'iyede māhir, şir ü inşāya ḳādir idi.

Lāz İbrāhīm Efendi

el-Mevlā İbrāhīm İbnü's-Şeyhı Receb. Vilāyet-i Trabzon'da Receb Efendi nām şeyhüñ [269a] maḥdūm-ı dil-bendi vü ferzend-i ḥiredmendidür. Biñ elli ḥudūdında sāye-endāz-ı sinin ü şühūr ve cilve-sāz-ı 'arşagāh-ı bürüz u zühūr olup, naḥd-i vaḳt-i 'ömr-i 'azizi şarf-ı nefā'is-i kālā-yı 'ilm ü edeb ve edhem-i isti' dād-ı māderzād ile ḳaṭ' -ı rāh-ı taleb ḳılıp, Mekke ḳazāsından ma' zūlen fevt olan Ḥüsām-zāde Şeyhı Meḥammed Efendi ve Ḳuds müftisi Seyyid 'Abdü'r-raḥīm Efendi ḥıdmetlerinde iştiḡāl, ba' dehū fāzıl-ı ḳarār-dāde Minkārī-zāde Efendi dārü'l-ifādesinde idāre-i kūs-ı ḳıyl ü ḳāl eyledükden şoñra Şeyhü'l-İslām Bolevī Efendi'den mülāzemetle bekām ve ḳırḳ aḳçe medrese ile nā'ilü'l-merām olup, ba' de'l-'azl ve'l-infişāl seksen Rebī'ü'l-āḫir'inde Meḥammed Efendi yerine Defterdār Yaḫyā Medresesi'yle kām-revā, seksen iki ḥudūdında 'Acem Yūsuf Efendi maḥlūlinden Bergos Meḥammed Paşası'na revnaḳ-baḫşā oldılar. Seksen üç Muḫarrem'inde Aḫmed Efendi yerine İbrāhīm Paşa-yı Cedīd müderrisi oldılar. Seksen beş Şafer'inde Rodosī Aḫmed Efendi yerine Ḥaydar Paşa Medresesi iḫsān olındı. Seksen altı Şevvāl'inde şaḫna gelmişler idi. Seksen sekiz Ramazān'ında Burhān-zāde Efendi yerine Ḳadırḡa Limanı Meḥammed Paşası 'ināyet olunup, seksen ṭoḳuz tārīḫinde Çehrīn Seferi'nde ḳazā-yı mu' asker-i sultānī erzānī görilüp, ba' de'l-feth ve'z-zafer eltāf-ı 'aliyye-i sultānīye maḫzar olup, ṭoḳsan Zī'l-ḳa' de'sinde Bolevī birāderi 'Alī Efendi yerine Yeñişehr ḳazāsıyla ikrām olındı. ṭoḳsan bir Rebī'ü'l-āḫir'inde ma' zül ve yerlerine Buḫārī şeyḫi dāmādı Seyyid Aḫmed Efendi mevşül oldı. ṭoḳsan iki Rebī'ü'l-āḫir'inde Fenārī-zāde Ebu'l-fazl Efendi yerine maḫmiyye-i Edrine ḳazāsıyla mükerrrem olup, ṭoḳsan üç Cemāzi'l-ülā'sında munfaşıl ve yerlerine Anṭakī Muştafā Efendi vāşıl oldı. ṭoḳsan dōrt ḥudūdında vāḳi' Nemçe Seferi'nde şāniyen ordu-yı ḥümāyūn ḳazāsı virilüp, Siroz arpalık ta' yin olunup, ba' dehū İstanbul pāyesi daḫi 'ilāve ḳılındı. ṭoḳsan beş ḥudūdında seferden 'avdet olunup, Belḡrad'a vāşıl olduḡda, daḡdaḡa-i āmāl-i dūnyeviyyeden āsūde ve taḫt-ı zılāl-i ebr-i raḫmetde ḡunūde oldı.

Mevlānā-yı mezbūr faẓilet-i 'ilmiyye ile meşhūr, mertebe-i kemāl-i istihāle vāşıl, mümtāz-ı emşāl ve ser-efrāz-ı emāşıl idi.

Āşār-ı 'ilmiyyesinden fūnūn-ı mütedāvilede ta' liḳātı vāfir, mebāḫiṣ-i müşkile ḫallinde taḫrīrātı münteşir oldı. Müşārün ileyh Ḥüsām-zāde Efendi'nün ḥıdmetlerinde ḳuzātından dīḡer İbrāhīm Efendi ile bunlar müllākü'l-emri olup, anlar delīl-i iḫrāz-ı

merātib-i uhreviyye ve bunlar cümletü'l-mülk ve irādāt-ı dünyeviyye olmağla biri dünyalık ve biri ahiretlik demekle şöhret-şi'âr olup:

دو ابراهيم آمد بدير كهن

يكي [269b] بت پرست يكي شكن⁹⁸⁹

nazmını müzekkir-i şıgâr u kibâr olmuşlar idi.

Şahhâf Resûl Efendi

el-Mevlâ Resûl bin Mûsâ İbnü's-Şeyh ' Abdü'r-raḥîm. Vilâyet-i Kaşamonı'dan bedîdâr ve sikke-i erbâb-ı isti'dād ile qarîn-i i'tibâr olup, Necâtî-zâde Efendi'nüñ Mekke-i Mükerrime teşrifinde mülâzım ve tarîḫ-ı tadrise 'âzım olup, biñ elli altı Zî'l-ḥicce'sinde kırık akçe ile İstanbul'da Muhyü'd-dîn Efendi Medresesi'ne vâsıl, andan dahi munfaşıl iken altmış yedi Receb'inde Nişancı Paşa imâmı ' Abdü'l-bâkî Efendi yerine Cemâlü'd-dîn ḥâriciyle kâm-revâ olmuşlar idi. Yetmiş iki Şafer'inde Yûsuf Paşa Medresesi'ne taḥrîk olunup, yetmiş üç Şevvâl'inde Ḥâdim Ḥasan Paşa müderrisi olup, yetmiş beş Muḥarrem'inde Ḳadrî-zâde yerine Topkapusı Aḥmed Paşası müderrisi oldu. Yetmiş altı Şevvâl'inde Fethiyye Sinân Paşası'na işâl olunup, yetmiş toḫuz Rebî'ü'l-evvel'inde selefi Ḳadrî Efendi yerine Zekerıyyâ Efendi müderrisi oldılar. Seksen bir Şafer'inde şahna gelüp, birkaç gün içinde Tatar Aḥmed Efendi ile mübâdele olunup, Fethiyye İsmihânı erzânî görildi. Seksen üç Muḥarrem'inde Bosnevî ' Alî Efendi yerine Maḥmûd Paşa Medresesi'yle bekâm olup, seksen dört Receb'inde Ḳâsım Paşalı Çavuş-zâde Efendi yerine Ḳara Muştafâ Paşa Medresesi'ne terfî', seksen beş Receb'inde Şahhâf Şeyh-zâde Efendi yerine Medîne-i Münevvere kazâsıyla tevķî' olındı. Seksen yedi Muḥarrem'inde ma'zül ve yerlerine A'rec-zâde Efendi mevşül oldu. Toḫsan dört Rebî'ü'l-evvel'inde Şikârî Yûsuf Efendi yerine Şâm-ı firdevs-meşâm kazâsıyla ikrâm olunmuş idi. Toḫsan beş Şafer'inde bâzâr-i 'ayşî tamâm ve müddet-i ḥayâtı qarîn-i ḥitâm olup, Bilâl-i Ḥabeşî civârında defn olındı. Manşib-ı münḥal Üsküdarî Maḥmûd Efendi kerîme-zâdesine mahall görildi.

Mevlânâ-yı merķûm dâḥil-i 'idâd-ı mevâlî-i Rûm, ibtidâ-yı ḥâlınden şahhâflığıyla şöhret-şi'âr ve ol vesîleyle müntesib-i kibâr olmuş idi. Ḥuşuşan vezîr-i kişver-güşâ Fâzıl Aḥmed Paşa'ya kitâb taḫrîbiyle istinâd ile taḥşîl-i murâd itmiş idi.

⁹⁸⁹ Trabzonlu Figânî'ye (ö. 1532) isnad edilen bu beytin manası "İki İbrahim geldi bu köhne dünyaya. Biri putperest biri put kıran"dır.

Mü'min-zāde Çelebi

el-Mevlā İbrāhīm bin 'Abdü'l-mü'min. Eşraf-ı kuzāt-ı Mısrıyye'den dāhil-i mecālis-i a'yān, belki hoş-şoḥbetlikle nāzende-i cihān olan Mü'min Efendi'nün maḥdūm-ı dil-bendidür. Biñ altmış dört tārīhinde 'ālem-i ervāḥdan sefer ve milket-i eşbāḥa güzer kıılup, altmış altı senesinde İstanbul'a ḥareket-i hümāyūn vāki' olduğda, şeyḥü'l-İslām-ı vaḳt fāzıl-ı ḳarār-dāde merḥūm ve maḡfūrun leh Minḳārī-zāde Efendi'den teşriften yedinci olmaḳ üzere mülāzemet ḳabūl buyrılup, yetmiş toḳuz Ramazān'ında kırk aḳçe ile Şerīfū'd-dīn Meḥemmed Aḡa Medresesi'ne vāşıl, seksen [270a] Ramazān'ında andan daḡi munfaşıl olduğdan soñra vālid-i mācidi iḳdāmıyla muḳaddemāt-ı 'ulūmı Ders-i 'ām Beñli Meḥemmed Efendi'den telemmüz, ba' deḡu tercemesi tārīhimüzde nigāşte-i ḳalem-i 'ācizānemüz olan es-Seyyid Nefes-zāde 'Abdu'r-raḡmān Efendi merḥūmdan daḡi levāzım-ı 'ulūmı telezzüz ile evḳāt-güzār iken vālid-i ḳuvvet-i māliyyesi sebebiyle 'azizü'l-mişāl olan duḡūl-i ṭarīḳ-ı tadrīse maḥdūmı için şöyle taşavvur ider ki Mesīḡ Paşa Medresesi ḡālen şeyḥü'l-İslām-ı vaḳt olan 'Alī Efendi ḡazretlerinün ibtidā medreseleridür ki bi'l-küllīye vaḳfı zāyi' olmaḡın el-ān bir aḳçe vazīfesi yoḡdur, dā' i-zādelerine luḡf buyrulmaḳ üzere bir kīse aḳçe vaḳf ile iḡyā itmegi aḳreb-i müte'alliḳātlarından biri vesāṭetiyle tecvīz olınmaḡın biñ toḳsan Şevvāl'inde medrese-i mezbūreye ḡāric ile 'āric, toḳsan beş Rebī'ü'l-āḡir'inde Efdaliyye Medresesi'ne taḡrīk ile mübteḡic oldu. Toḳsan yedi Şevvāl'inde mātem-serā-yı fāniden 'idḡāh-ı bāḳīye 'azīmet eyledi.

Mevlānā-yı mezbūr Mü'min-zāde dimekle meşḡūr, ṭālib-i ma'ārif ü 'ulūm, nev-heves maḥdūm idi.

Ders-i 'ām Bıçaḳcı Efendi

el-Mevlā Meḥemmed. Uzunçarşu'da bıçaḳcı iken tevfiḳ-ı ḡudā-dād delil-i rāh-ı reşādı olup, sābıḳü'z-zıkr A' rec Efendi ḡıdmetlerinde i' māl-i re'sü'l-māl-i isti' dād ile mālīk-i ecnās fazl ü kemāl ve naḳd-i rāyic-i 'ilm ü 'irfān ile ḡizāne-i ḡāfızası māl-ā-māl olduğdan soñra ṭarīḳ-ı erbāb-ı rūsūma duḡūlden ibā ve Süleymāniyye Cāmi' -i Şerīfi'nde dersiyiye vazīfesiyle iḳtifā itmekle Ders-i 'ām Bıçaḳcı Efendi dimekle nām virüp, ba' z-ı cihāt ile 'alāḳa ve mekteb ḡāceliḡın daḡi cihet-i ma'āşına 'ilāve idüp, 'iḡret ü şafāda ḳarār-dāde olup, iḳrā-yı ders ile evḳāt-güzār iken biñ toḳsan beş ḡudūdında 'azm-i dārü's-selām ve cennāt-ı firdevsi maḳām eyledi.

Mevlānā-yı merhūm ‘ilm ü fazlla mevsūm, ‘ālim ü kāmīl, üstād-ı kavābil idi.

Menkabe

Mervīdür ki evā’il-i hālīnde yārān-ı şafā ile enīs ve erbāb-ı ‘işret ile celīs iken birkaç pāre zarīf ittifāk idüp, yevmen mine’l-eyyām içlerinden biri şāhibü’t-terceme ziyāretine varup, hilāl-i müşāhabetde tesliye-āmīz “Be hey sulţānum! Hakk te’ālā size ‘ömr virsün. Dünyānuñ kedere taħammüli yoğdur. Vücüdīñuza zaħmet virmeñ” dir, bunlar vech-i tesliyeden su’āl itdükte “Hoş imdi öyle bir söz söylemiş olduk” diyüp gider. Ammā bir iki sâ‘at mürürında ħarīf-i zarīfūñ biri daħi zühür idüp, nefsü’l-emr yüzinden “Be hey sulţānum! Sizüñ gibi ādeme ne olmağ ihtimāli var aña zibe kim vücūd virür, ol mağüle şey’e kim i’timād ider” dir. Kezā ve kezā dördinci, beşinci rütbede min semi‘ün ħayl bi’z-zarūre kendüye ħavf tārī olup, “Bizüm ħağğımızda mūcib-i ħaybet ü ħüsrān bir emr ħādiş [270b] olmışdur” diyü, meşāyihdan birine varup, ħuzūrında cümle menāhī vü mekārihden tā’ib ve tārīk-ı şer‘-i şerīfe rāci‘ ve ā’ib olur. Bi-emri’llāhi te’ālā zurefānuñ kendüye itdügi desise bā’iş-i hidāyet olup, min ba’dü zühd ü şalāhdan inħirāf itmeyüp, yārāndan mu‘arrız ve ‘ibādet-i Hakk’a mütemaħħız olmışlar idi. Ĥattā menkūldür ki ħuğūğ-ı kādīmeleri olan aħbāba daħi bī-gāne mu‘āmelesi iderler idi.

Şolak-zāde Ĥalīl Efendi⁹⁹⁰

el-Mevlā Ĥalīl. Ehl-i ħırfetden İstanbuli Tākıyeci Şolak nām bir merdūñ ferzend-i dil-bendidür. Ba‘de taħşile’l-isti‘dād esātīze-i ‘aşr ħıdmetlerinde iştiğāl ve bezl-i sa‘y ü ictihād ile Anĥakī Muştafā Efendi’den ve şadrü’l-ifāde fāzıl-ı karār-dāde merhūm Minĥārī-zāde Efendi’den taħşil-i kemāl idüp, ... Efendi’den mülāzım ve tārīk-ı pürtevfike ‘āzım olup, kırk ağçe medreseden ma‘zül iken altmış yedi ħudūdında birkaç ağçe vağfıyla Ĥāci Ĥamza Medresesi ihdāş olınup, ħāric elli bunlara virildi. Yetmiş altı hilālīnde Mollā Bālī Medresesi’ne taħrīk olınup, yetmiş toğuz Rebī‘ü’l-evvel’inde Yaħyā Efendi ħazretleri yerine İbrāhīm Paşa-yı Cedīd Medresesi’yle bekām, seksen bir Şafer’inde Muħarrem-zāde Efendi yerine Ĥāfiz Aħmed Paşa Medresesi’yle nā’ilü’l-merām oldu. Seksen üç Muħarrem’inde selefi yerine Zekerıyyā Efendi Medresesi virilüp, seksen dördte şaħna geldi. Seksen beş Muħarrem’inde Paşa-zāde yerine Belğrad kağası mevlevıyyetiyle ber-murād olup, sene-i mezbūre Şevvāl’inde ‘azl ve yerlerine

⁹⁹⁰ **Der-kenār:** Evvel-i müderris bi-medrese-i Ĥāci Ĥamza şāhibü’t-terceme fi sene 1067.

Sirozî Emîr Efendi naşb olındı. Seksen toqız Cemāzi'l-ülā'sında 'Aṭāu'llāh Efendi yerine Şofya qazāsı müyesser olmış idi. Toqsan Ramazān'ında ma'zül ve yerlerine Qabaşaqal Aḥmed Efendi mevşül oldı. Toqsan dört Zî'l-ḥicce'sinde Üsküdarî Meḥammed Efendi yerine Mağnisa qazāsıyla kām-revā olup, toqsan beş Rebî'ü'l-āḥir'inde qable'l-infisāli'l-müddet eyyām-ı 'ömri tamām ve enfās-ı muqaddere-i zindegānisi qarīn-i ḥitām olup, manşib-ı münḥal Aḥî-zāde maḥdūmına maḥall görildi.

Mevlānā-yı mezbūr ma'ārif-i 'ilmiyye ile meşhūr, küteh-qadd ve 'ālî-şān, qalilü'l-cism, keşirü'l-'irfān idi.

Āşār-ı 'ilmiyyesinden 'Arüz-ı Endülüsî üzerine te'lifi ve *Ṭabaqāt-ı Ḥanefiyye* nām taşnifi mesmū' dur.

Şeyḥü'l-İslām Minḳārî-zāde Efendi Dāmādı

el-Mevlā Muştafā. Kanqarlı'dur. Taḥşil-i 'ilm ü 'irfāna himmet ve üstād-ı 'aşra ḥıdmet eyleyüp, ser-māye-i fazla mālîk ve tarîq-ı 'ulemāya sālîk olduqda, Re'îsü'l-küttāb Şāmî-zāde Āsitānesi'ne intisāb idüp, maḥādîmine mu'allim olmaqla Re'îs Ḥācesi dimekle şöhret-şi'ār ve bu 'unvān ile ḡulḡul-endāz-ı iştihār olduqda, şadr-ı kerîmü'l-ḥişāl Qara Çelebi-zāde Maḥmūd Efendi ḥıdmetlerinden [271a] mülāzemetle nā'il-i evvelin-i āmāl olduqdan soñra kırk aqçe medreseden ma'zül iken biñ elli toqız Zî'l-qa'de'sinde 'Abdu'r-raḥmān Paşa ḥāriciyle kām-revā, altmış üç Ramazān'ında Kevākibî-zāde Efendi yerine Cānbāziyye Medresesi'ne revnaq-baḥşā olup, altmış döt Şa'bān'ında Ebu'l-ḥüdā Efendi yerine İbrāhîm Paşa-yı Cedîd müderrisi oldılar. Altmış yedi Receb'inde mūşıla-i şaḥn i' tibār olunup, altmış sekiz Şafer'inde Öreke-zāde Efendi yerine Ḥāce Ḥayrū'd-dīn Medresesi'yle bekām, altmış toqız Şa'bān'ında şaḥn medresesiyle nā'ilü'l-merām, yetmiş Zî'l-qa'de'sinde Mü'ezzîn-zāde Efendi yerine 'Alî Paşa-yı 'Atîq Medresesi'ne ḥaqîq oldılar. Yetmiş iki Şafer'inde Müfettiş Süleymān Efendi yerine Ayaşofya müderrisi olup, sene-i mezbūre Şevvāl'inde mezbūr Süleymān Efendi yerine Süleymāniyye Medresesi'ne terfi', yetmiş üç Şevvāl'inde selefi yerine Selanik qazāsıyla tevķi' olunmuş idi. Yetmiş beş ḥudūdında ma'zül ve yerlerine Ḥāmid Efendi mevşül olduqdan soñra bunlar Begbāzārî qazāsı arpalığıyla tekrîm olındı. Yetmiş altı Rebî'ü'l-āḥir'inde Ebū Sa'îd Efendi maḥdūm-ı mihteri Aḥmed Efendi yerine Burusa ḥükümeti tefvîz olunup, yetmiş yedi Şevvāl'inde Bînarḥişārî ma'-Keşān arpalığıyla munfaşıl ve yerlerine Anqaravî Efendi vāşıl oldı. Yetmiş sekiz Şevvāl'inde

Burusalı Efendi birâderi Muştafâ Efendi yerine Mısr-ı zâtü'l-ehrâm kazâsıyla ikrâm olındı. Seksen Rebî'ü'l-âhîr'inde ma'zül ve gurre-i Şevvâl'de zabt itmek üzere Hüsâm-zâde Efendi maḥlûlinden Mekke-i Mükerreme kazâsına menḳûl olup, yerlerine ḥalefî Anḳaravî Meḥammed Efendi mevşûl oldu. Ba' de kazâe'l-vaṭar 'azl olunup, yerleri ḥalef-i selefî Hâmid Efendi'ye virildi. Seksen bir Rebî'ü'l-âhîr'inde Bâlî Efendi'nün def' a-i şâlişesi yerine İstanbul kazâsına mevşûl, sene-i mezbûre Receb'inde Hâfız Meḥammed Efendi def' a-i şâniyesi yerine Anaṭolî şadrına menḳûl olup, yerleri def' a-i şâniye Es' ad-zâde Efendi'ye virildi. Seksen üç Muḥarrem'inde 'azl olunup, yerleri Anḳaravî Efendi'ye virildi. Sene-i mezbûre Rebî'ü'l-âhîr'inde Rûmîli pâyesiyile Şeyḫü'l-İslâm Feyzullâh Efendi üzerinden Eyyûb kazâsı arpalık virildi. Seksen beş Ramazân'ında cedd-i râḳîmü'l-ḥurûf Zeyrek-zâde es-Seyyid 'Abdu'r-raḥmân Efendi maḥlûlinden Gelibolî kazâsına tebdîl ve Eyyûb ile Sinobî Yûsuf Efendi tebcîl olındı. Ṭoḳsan beş Rebî'ü'l-âhîr'inde eyyâm-ı zindegânîsi tamâm ve enfâs-ı ma' dūde-i ḥayâtı ḳarîn-i ḥitâm olup, Ḥazret-i Eyyûb ḳurbinde Eski Nişâncı nâm maḥalde i' dâd itdükleri türbede defn olındı. Arpalıkları ḥâlen meşîḥat-i İslâmiyye'den munfaşıl Debbâg-[271b] zâde Efendi ḥazretlerine virildi.

Mevlânâ-yı mezbûr ehl-i 'ilm ve şâḫib-i şu'ur, merd-i şâfi-fu'âd, müslim-i pâk-i tîḳâd idi. Şeyḫü'l-İslâm-ı ḥasenetü'l-eyyâm şadrü'l-ifâde Minkârî-zâde Efendi merḫûm ile 'aḳd-i muşâheret sebebiyle vâşıl-ı ser-menzil-i 'izz ü rif'at olup, Dâmâd Efendi dimekle şöhret bulmuş idi.

Âşâr-ı ḥayriyyelerinden türbeleri civârında buḳ'a-i laṭife ve ḥacerât-ı nazîfeyi müştamil medrese-i celîleleri vardır. ⁹⁹¹ شكر الله سعيه الجميل

Mūsâ-zâde Efendi⁹⁹²

el-Mevlâ 'Abdü'l-bâḳî İbnü'l-Mevlâ Mūsâ. Devlet-i Murâd Ḥân-ı Râbî' ulemâsından biñ kırk sekiz târiḫinde terk-i daḡdaḡa-i cihân-ı fânî iden Ḳaramanî Ḳara Mūsâ Efendi'nün ferzendi Mūsâ-zâde 'Abdü'l-bâḳî Efendi'dür. Nokṫa-i vücûdî zîver-i şâḫife-i şühûd olup, taḫşîl-i sevâda bezl-i mechûd iderek 'alâ ḥasbe'l-'âde ḥareket ve duḫûl-i ṭarîḳa himmet eyleyüp, Şeyḫü'l-İslâm Yaḫyâ Efendi merḫûmdan mülâzemetle bekâm, ba' deḫü kırk aḳçe medrese ile nâ'ilü'l-merâm olup, andan daḫi ma'zül ve muntazır-ı neyl-i me'mûl iken biñ altmış yedi Receb'inde yeñiden iḥdâş olınan Ḳâḍî

⁹⁹¹ "Allah onun çok çalışmasının mükâfatını versin."

⁹⁹² **Der-kenâr:** Evvel-i müderris bi-medrese-i Ḳâḍî Ḥayrî'd-dîn şâḫibü't-terceme fi naşb sene 1067.

Hayrü'd-dîn Medresesi hâricine 'âric oldu. Yetmiş Şafer'inde Beyâzî-zâde Aḥmed Efendi yerine Kepenkci Medresesi'ne taḥrîk olup, yetmiş bir Muḥarrem'inde Emîr Buḥârî şeyḫi dâmâdı Seyyid Aḥmed Efendi yerine Ümmü Veled dârü'l-ifâdesine dâhil oldu. Yetmiş dört Cemâzi'l-âḫire'sinde Bekr Efendi yerine Ḥasan Efendi müderrisi oldılar. Yetmiş beş Muḥarrem'inde Muşlî Efendi yerine Ḥâcî Ḥasan-zâde Medresesi'ne pā-nihâde olup, yetmiş altı Cemâzi'l-âḫire'sinde Ḥasan Efendi yerine Ḥaydar Paşa'ya gelüp, yetmiş toḫuz Rebî'ü'l-evvel'inde 'İşmetî Efendi Ḥüsni yerine Yaḫyâ Efendi Medresesi'ne nâ'il oldılar. Seksen Rebî'ü'l-âḫir'inde şaḥn müderrisi olup, seksen bir Şafer'inde Nedîm Efendi maḥlûlinden Zâl Paşa Medresesi'yle tekrîm, sene-i mezbûre Zî'l-ḫicce'sinde 'Alî Paşa-yı Cedîd Medresesi'yle ta'zîm olındı. Seksen yedi Ramazân'ında La'lî-zâde 'Abdü'l-'azîz Efendi yerine Eyyûb müderrisi olup, seksen sekiz târiḫinde Üsküdar Vâlidesi'ne taḥrîk olındı. Toḫsan bir Muḥarrem'inde Öreke-zâde Aḥmed Efendi yerine Ğalaṭa ḳazâsıyla tevḳî' ve Şâm-ı Şerîf pâyesiyile terfî' olındı. Toḫsan iki Muḥarrem'inde 'azl ve yerleri Anḳaravî Meḥemmed Efendi merḫûma arpalık oldu. Toḫsan altı Rebî'ü'l-evvel'inde bir kölesini ḍarb u tehdîd murâd itmek ile ol yezîd mübâşir-i emr-i 'azîm olup, şâhibü't-tercemeyi şehîd itmiş idi.

Mevlânâ-yı mezbûr 'ilm-i kâfe sa'y ile meşhûr, küşe-gîr-i inzivâ, merd-i bî-pervâ idi.

Rodosî Aḥmed Efendi

el-Mevlâ Aḥmed. Rodosî Aḥmed Efendi dimekle meşhûr ve eczâ-yı ta'rîfi bu mertebeye maḳşûrdur. Şeyḫü'l-İslâm Şun'î-zâde Efendi mensûbâtından [272a] olmaḡla zâhir-i ḫâl anlardan mülâzemetle nâ'il-i evvelîn-i âmâl olup, kırık aḳçe medreseden ma'zûlen biñ altmış yedi Cemâzi'l-âḫire'sinde el-Ḥâcc İlyâs Medresesi hâriciyile bekâm, yetmiş iki Şevvâl'inde Ḳaraḳaş Efendi yerine Üçbaş Medresesi'ne ḫareketle nâ'ilü'l-merâm oldılar. Yetmiş altı Cemâzi'l-âḫire'sinde İbrâḫîm Efendi yerine Fâṭıma Ḥanım müderrisi olup, yetmiş yedi Ramazân'ında Yaḫyâ Efendi ḫazretlerine, Ḥasan Efendi Medresesi'yle tekrîm, seksen üç Cemâzi'l-âḫire'sinde İmâm-zâde Süleymân Efendi yerine Ḥaydar Paşa Medresesi'yle ta'zîm olındı. Seksen beş Şafer'inde meşîḫat-i İslâmiyye'den müteḳâ'id Şâdîḳ Efendi ḫazretleri yerine Beşiktaş Sinân Paşası müyesser olup, sene-i mezbûre Ramazân'ında şaḫna geldiler. Seksen altı Şevvâl'inde bi-emri'llâhi te'âlâ a'mâya mübtelâ olup, nûr-ı dîdesi zâlâma mübeddel ve ḫâsse-i bâsiresi muḫtell

olmağın Hayrabolu kazâsı ma'îşetiyle peygüle-nişin-i ferâgat olup, medrese-i mezbûre ... Efendi'ye pâye-i 'izz ü rif' at oldu. Toğsan beş hudûdında şehbâz-ı rûhı, dâde-düz-ı ni' met ü nâz ve evc-i 'illiyyîne ruşsat-yafte-i pervâz oldu.

Mevlânâ-yı mezbûr fazîlet-i 'ilmiyye ile meşhûr idi. Hattâ Şeyhü'l-İslâm Minķārî-zâde Efendi zamânında vâkı' imtiḥân-ı 'âmmede tefsîr-i şerîfden bir ders taḫrîr idüp, pesendîde-i cumhûr olmuş idi.

Ḳuyumcî-zâde Meḥemmed Efendi⁹⁹³

el-Mevlâ Meḥemmed. Bir zergerüñ ferzendi olmağın Ḳuyumcî-zâde demekle şehîr ve bu ta'rifle ma'lûm-ı şağîr ü kebîr olmuş idi. Taḫşîl-i kemâle gûşîş ve tekmîl-i ma'ârifte verziş idüp, 'ulemânuñ birinden şeref-i mülâzemeti ḥâ'iz ve kırk akçe medreseye fâ'iz olup, ba'dehû ma'zûl ve muntazır-ı neyl-i me'mûl iken biñ yetmiş toğuz Cemâzi'l-âḫire'sinde Cezmî Efendi yerine Anbâr Ḳâḏî ḥâricine râķî olup, seksen beş Ramazân'ında Ebe-zâde Meḥemmed Efendi yerine Ferhâd Paşa Medresesi'yle kâm-revâ oldılar. Seksen yedi Şa'bân'ında Şâmî Ebû Bekr Efendi yerine Ümmü Veled Medresesi virildi. Seksen sekiz hudûdında müceddeden binâ olınan Ḳâḏî-'asker Burusî Muştafâ Efendi Medresesi'ne evvel-i müderris-i ders-i fihâ oldılar. Toğsan bir Muḫarrem'inde Dâvûd-zâde Efendi yerine Fetḫiyye Sinân Paşası erzânî görildi. Toğsan iki Receb'inde şaḫna geldiler. Toğsan üç Rebî'ü'l-âḫir'inde Çivi-zâde Efendi ḫâzretleri yerine Rüstem Paşa Medresesi'ne revnaḫ-baḫşâ, toğsan dört Zi'l-ka'de'sinde Şeyhü'l-İslâm Ebû Sa'id Efendi-zâde Feyzû'llâh Efendi nâ'ibi Meḥemmed Efendi maḫlûlinden Maḫmûd Paşa Medresesi'yle kâm-revâ olmuşlar idi. Toğsan beş Zi'l-ka'de'sinde enfâs-ı ma'dûdesi tamâm ve medrese-i maḫlûlesiyle Uzun Ḥasan Efendi dâmâdı Aḫmed Efendi [272b] bekâm oldu.

Mevlânâ-yı mezbûr miyâne-i zâtla meşhûr, târikü'l-külfet, lezîzü's-şoḫbet, şâ'ir-i mâhir, Fârisî tekellüme ḫâdir idi. Ümmü Veled müderrisi olduğda, iltifât tarîķiyle kendü ḫaḫķında bu mışrâ'ı dimişdür:

Ḳurtardı başın ḫaḫbacıķ (?) Ümmü'l-Veled oldu

Bunuñ emşâli mezmâni ve levme 'illî diyüp, fevt itmezdi.

⁹⁹³ **Der-kenâr:** Evvel-i müderris bi-medrese-i Burusî Muştafâ Efendi şâhibü't-terceme fi sene 1088.

‘Aṭā’ullāh Efendi

el-Mevlā ‘Aṭā’ullāh. Kaşamonî’dür. Taḥşil-i biḍā‘a-i ‘ilmiyye ve tekmil-i ādāb-ı resmiyye eyledükde Şeyhü’l-İslām Bālî-zāde Efendi Āsitānesi hıdmetlerine mülāzım ve pīşgāh-ı mekārım-penāhlarında ‘imād-ı ḥāne gibi kâ’im olup, Ḥāce-zāde ‘Abdu’llāh Efendi’den mülāzım ve tarīk-ı sa‘ādet-refiķe ‘āzim olduğda, kırk aķçe medreseden ma‘zül iken altmış yedi Rebî‘ü’l-āḥir’inde Ḥāmid Efendi Medresesi’yle kām-revā olup, yetmiş iki Şafer’inde Başcı İbrāhım Medresesi’ne ḥareket eyleyüp, andan Pervīz Efendi müderrisi oldılar. Yetmiş ṭoķuz Rebî‘ü’l-evvel’inde Maḥmūd Efendi yerine Şāḥkullı Medresesi virilüp, seksen bir Cemāzi’l-āḥire’sinde Şeyhī Muştafā Efendi yerine Nişāncı Paşa-yı ‘Atīķ Medresesi’yle bekām, seksen üç Muḥarrem’inde Begbāzārī Ḥüseyn Efendi yerine Bosna kazāsıyla nā’ilü’l-merām oldılar. Seksen dört Rebî‘ü’l-evvel’inde ma‘zül ve yerlerine Ca‘fer-zāde Ramazān Efendi mevşül oldu. Seksen yedi Zi’l-ķa‘de’sinde Sivasî-zāde Efendi yerine Şofya kazāsı tevcīh olinup, seksen ṭoķuz Cemāzi’l-ülā’sında munfaşıl ve yerlerine Şolāķ-zāde Ḥalil Efendi vāşıl oldu. Ṭoķsan üç Receb’inde Şeyhü’l-İslām Anķaravī Efendi maḥdūmı Ḥasan Efendi yerine Diyārbekr kādīsı olup, ṭoķsan dört Rebî‘ü’l-āḥir’inde Şikārī Yūsuf Efendi yerine Kayşeriyye kazāsına tebdil ve yerleriyle ‘Abdu’llāh Efendi tebcil olındı. Ṭoķsan beş Cemāzi’l-āḥire’sinde müteķā‘id ve yerlerine Edrineli Ca‘fer-zāde Efendi şā‘id oldu. Ṭoķsan yedi Cemāzi’l-ülā’sında marāz-ı zātü’l-cenbden intikāl eyledi.

Mevlānā-yı mezbūr kemāl-i nezāhetle meşhūr, vaķūr u muḥteşem, ferḥunde-dem ādem idi. Evā’il-i ḥālinde Şeyhü’l-İslām Bālî Efendi-zāde hıdmetinde olmağla Bālî-zāde Efendi ‘aṭāsı dirlir idi.

İmām-zāde Süleymān Efendi

el-Mevlā Süleymān İbnü’l-Mevlā Ḥüseyn eş-Şāmī el-İmām. Biñ altmış ṭoķuz tārīḥinde ‘āzim-i dārü’s-selām olan imām-ı sulṭānī ve muķtedā-yı ḥāķānī Şāmī Ḥüseyn Efendi maḥdūm-ı kihter-i ḥiredmendi İmām-zāde Süleymān Efendi’dür. Birāder-i mihteri İbrāhım Efendi kaṭ‘-ı medāris-i tarīķ iderek Sinān Paşa Medresesi’ne vāşıl olmuş idi. Dimāğına ba‘z-ı ‘ilel ‘arūziyla, ‘aqlına fütür ṭayerāniyla tarīķden teķā‘üd idüp, seksen beş tārīḥinde fevt olmuşdur. el-Ḥāletü hāziḥi bunlar vālid-i mācidlerinden mülāzım ve Ṭrabzonī İbrāhım Efendi’den taḥşil-i ma‘ārife ‘āzim olup, [273a] kırk aķçe medreseden ma‘zül iken biñ altmış yedi Receb’inde Bāzırgānbaşı ḥāriciyle kām-revā,

sene-i mezbûre Zî'l-ħicce'sinde yerinde i' tibâr olunup, yetmiş dört Cemâzi'l-âhîre'sinde Ma'lûl-zâde Medresesi'yle nâ'ilü'l-merâm oldu. Yetmiş toğuz Rebî'ü'l-evvel'inde Mûsâ-zâde es-Seyyid Muştafâ Efendi yerine Ğammâmiyye müderrisi olup, seksen bir Şa'bân'ında şeyhü'l-İslâm-ı 'allâmetü'l-enâm ğasenetü'l-leyâlî ve'l-eyyâm ğıfzetü'l-melikü'l-'allâm efendimiz ğazretleri teşrif itdügi Ğaydar Paşa Medresesi'yle tekrîm olındı. Seksen üç Cemâzi'l-âhîre'sinde Ebu's-su'üd-zâde mağdûmı Aĝmed Efendi yerine Muştafâ Aĝa-yı Cedîd Medresesi virilüp, seksen beş Şafer'inde Mü'min-zâde Efendi yerine şaĝna geldiler. Seksen altı ğudûdında Murâd Paşa-yı Cedîd Medresesi'yle tecdîd-i neşât idüp, seksen toğuz Zî'l-ħicce'sinde 'Alî Paşa-yı 'Atîĝ Medresesi virildi. Toğsan bir Muĝarrem'inde Ğâşekî Sultân'ı iĝsân olındı. Toğsan beş Rebî'ü'l-evvel'inde Cevherî-zâde Efendi yerine Üsküdar Vâlidesi'yle bekâm, toğsan altı Cemâzi'l-ülâ'sında Edrineli 'Abdu'llâh Efendi yerine Ğuds-i Şerîf ğazâsıyla nâ'ilü'l-merâm olmışlar idi. Toğsan yedi Muĝarrem'inde fevti ğaberi gelüp, yerleri Kûsec Ebü Bekr Efendi'ye virildi.

Mevlânâ-yı merĝum dâĝil-i 'ulemâ-yı rûsûm, nazîf ü nezîh, zarîf ü nebîh idi.

Ğüseyn Paşa-zâde Kihteri İbrâhîm Efendi

el-Mevlâ İbrâhîm. Bu tabaĝa ricâlınden tercemesi raĝam-zede-i kilik-i câmi'ü'l-ĝurûf olan Ğarb-ĝâneci Ğüseyn Paşa-zâde Aĝmed Efendi'nün birâder-i kihteri İbrâhîm Efendi ğıdmetleridür. Şadr-ı mekârim-i destĝâh Ğ'âce-zâde 'Abdu'llâh Efendi merĝûmdan şeref-i mülâzemete nâ'il ve kırĝ aĝçe medreseye vâşıl, andan daĝı munfaşıl ve dîde-düz-ı neyl-i me'mûl iken elli sekiz Şevvâl'inde Altı Parmaĝ İbrâhîm Efendi yerine İskender Paşa Medresesi ĝâriciyle bekâm, altmış iki Muĝarrem'inde 'Alî Dede-zâde Aĝmed Efendi yerine Ğasan Paşa Medresesi'yle nâ'ilü'l-merâm olup, altmış üç Cemâzi'l-ülâ'sında Ğabaĝulaĝ-zâde Efendi yerine Şâh-ı Ğübân Medresesi'ne şâyân oldu. Altmış altı Şa'bân'ında yerinde dâĝil ĝareketi i' tibâr olunup, sene-i mezbûre Şevvâl'inde Muşlî Efendi yerine Zâl Paşa Medresesi'ne sezâ görildi. Altmış toğuz Cemâzi'l-ülâ'sında Ğonevî Meĝammed Efendi yerine Murâd Paşa-yı 'Atîĝ Medresesi'ne ĝaĝîĝ olup, yetmiş bir Cemâzi'l-âhîre'sinde Berber-zâde Efendi yerine Ğâşekî müderrisi oldu. Yetmiş iki Cemâzi'l-âhîre'sinde selefi yerine Şâh-zâde Medresesi'ne pâ-nihâde olup, yetmiş üç Cemâzi'l-âhîre'sinde Ğışım-zâde 'Abdu'r-raĝmân Efendi yerine Süleymâniyye Medresesi'ne terfî', yetmiş [273b] altı Cemâzi'l-

āhire'sinde Sa' dī-zāde Muştafā Efendi yerine İzmir kazāsıyla tevķi' olındı. Yetmiş yedi Ramazān'ında ma' zül ve yerlerine Serhadli Muştafā Efendi mevşül oldı. Seksen üç Receb'inde Öreke-zāde Aḥmed Efendi yerine Bağdād-ı dārü's-selām kazāsıyla bekām olup, seksen beş Şafer'inde ma' zül ve yerleriyle Hevāyī-zāde Efendi nā'il-i me'mül oldı. Seksen sekiz Rebī' ü'l-evvel'inde Bābī Efendi yerine şāniyen Bağdād-ı behişt-ābād kādīsı olup, seksen toķuz Rebī' ü'l-evvel'inde 'azl ve yerlerine Tavīl Ḥasan Efendi naşb olındı. Toķsan dört Zi'l-ḥicce'sinde A'rec-zāde 'Abdu'llāh Efendi yerine Edrine pāyesiyle def'a-i şāniye İzmir kazāsı müyesser olmuş idi. Toķsan altı Cemāzi'l-ülā'sında müteķā'id ve yerlerine Mekke-i Mükerreme pāyesiyle Ğalaṭa'dan munfaşıl Mūsā Efendi ḥazretleri müteşā'id oldı. Toķsan yedi evāḥirinde intikāl ve dār-ı āḫirete irtihāl eyledi. Birāderi cenbinde medfūndur.

Mevlānā-yı mezbūr Paşa-zāde dimekle meşhūr, kazāsında müstaķīm, zāt-ı selīm idi.

Ḳādī-' asker Ḥāmid Efendi

el-Mevlā Ḥāmid bin Muştafā. Vilāyet-i Anadolı'da Aḳsarāy nām beldede ḥāşıl ve terbiyet-i üstādān-ı 'aşr ile mertebe-i ḳabüle vāşıl olduğda, biñ kırk yedi evāḥirinde āheng-i dārü'l-mülk-i Rūm ve Şeyḫü'l-İslām Yaḫyā Efendi Āsitānesi'n veche-i āmāl ü merūm ḳılıp, şeref-i mülāzemetle kām-revā olmağı niyāz u recā eyledükde fuzalā-yı müderrisinden Ḥācī Yūsuf-zāde Efendi'ye isti'lām-ı isti'dād için irsāl eyleyüp, bunlar daḫi bir ders taḳririyle 'arz-ı biḳā'a-i 'ilmiyye eyledükde sefer-i zafer-reh-berden ḳuful idince 'Acem Meḥammed Efendi'ye dānişmend-i yaḳın olınmışlar idi. Ba'de'l-feth ve'z-zafer vāşıl-ı sa' ādet-maḳarr olduğda, Sulṭān Bāyezīd medrese-i celilesine duḫūl ve elli Şafer'inde i'ādelerinden şeref-i mülāzemetle vuşūl bulduḳdan sonra ol āsitāneye istinād taḳrībiyle birāder-zādeleri sābıķū't-terceme 'İzzetī Efendi'ye üstād ta'yīn olınmış idi. Elli bir Rebī' ü'l-āḫir'inde kırk aḳçe ile Fenārī Aḥmed Paşa Medresesi'ne vāşıl, andan daḫi munfaşıl olmuşlar idi. Elli toķuz Ramazān'ında Yūsuf Paşa ḥācesī Nūḫ Efendi yerine Ḳādī 'Abdü'l-ḫalīm Medresesi ḫāriciyle tekrīm olup, sene-i mezbūre Zi'l-ḳa'de'sinde *Şāriḫü'l-Menār-zāde Tārīḫi*nde taḫrīr olınduğı vech üzere Vezīr-i A'zam Murād Paşa mültefiti olan ... nām meczūb bi-ḫasbi'l-ittifāḳ şāḫibü't-terceme ḫānesinde sākin olmaḳ taḳrībiyle vezīr-i müşārün ileyh muḳarreblerinden ba'z gelüp, şāḫibü't-tercemedan fevā'id-i cüz'iyeye aḫz iderler idi. Bir gün şāḫibü't-terceme

maẓmūnı [274a] iltimās-ı manşib-ı teflīş olmak üzere bir ‘arz-ı hāl taḥrīr idüp, meczūb-ı mezkūr yediyle vezīre işāl ve muḳarrebīn-i mezkūrīn maḳām-ı terbiyet ü ta‘rifde bezli maḳāl-i hoş-me’āl itdükde müfettiş-i evḳāt olan Ḍaḥkī Efendi ma‘zül ve yerlerine bunlar mevşül olmuş idi. Selefleri beşüş, bunlar ‘abūs olmağın beynehümāda münāsebet-i tezāda işāret zurefā bu beyti dimişlerdür:

Nazm

چو تفتیش از دست ضحکی برفت

بکایی همانا بجایش نشست⁹⁹⁴

Altmış iki Zi’l-ka‘de’sinde ḥāric ḥareketi, altmış üç Ramazān’ında yerinde dāḥil i‘tibār olındı. Altmış dört Şa‘bān’ında Ḥasan Efendi müderrisi olup, altmış beş Rebī‘ü’l-evvel’inde yerinde müşıla-i şahn i‘tibār olınmış idi. Altmış altı ḥudūdında Mar‘aş kazāsı tevcīh olunduğda ḳabūlden ibā ve firār u ihtifā itmekle medreseleri Fikrī birāderi Ḥüseyn Efendi’ye virildi. Sene-i mezbūre Şevvāl’inde Ḥüseyn Efendi Sekbāniyye’ye naḳl ve bunlar yine Ḥasan Efendi’ye vaşl olındı. Altmış yedi Receb’inde şahna geldiler. Altmış sekiz Cemāzi’l-āḥire’sinde Āvāre-zāde dāmādı ‘Abdu’llāh Efendi yerine Üsküdar Mihrümāhi’na sāye şalup, yetmiş bir Muḥarrem’inde Ḳabaḳulaḳ-zāde Efendi yerine Ḳara Muştafā Paşa Medresesi’yle kām-revā oldılar. Yetmiş ikide Ḥāşekī Sulṭān Medresesi iḥsān olındı. Sene-i mezbūre evāḫirinde Ḳābil Vücūd-zāde maḥlūlinden Bursa Murādiyyesi tevcīh olunduğda ḳabūlden ibā ve mekānından firār ile ihtifā idüp, yetmiş üç ḥudūdında tekmīl-i medāris-i ‘ilmiyye idüp, Süleymāniyye Medresesi’yle tekrīm, yetmiş beş ḥudūdında Minḳārī-zāde Efendi dāmādı Muştafā Efendi yerine Selanik kazāsıyla tevḳī‘ olındı. Yetmiş altı Ramazān’ında ma‘zül ve yerlerine Şeyḫü’l-İslām ‘Alī Efendi mevşül oldı. Yetmiş toḳuz Şevvāl’inde Ḳabaḳulaḳ-zāde Meḥemmed Efendi yerine Bursa ḳāḏisi olup, seksen Ramazān’ında selef-i sālifi Dāmād Efendi yerine Mekke-i Mükerreme kazāsına naḳl ve yerlerine İşḫāḳ-zāde Efendi vaşl olındı. Seksen bir Receb’inde munfaşıl ve ḳazā-yı Ümmü’l-ḳurā emri Mısr ḳāḏisi Anḳaravī Meḥemmed Efendi’ye vāşıl olmuş iken ṭaraf-ı devletden ‘avde me’zūn ve ḳazā-yı mezbūr ile Burusī birāderi Muştafā Efendi memnūn oldı. Seksen üç Muḥarrem’inde müşārūn ileyh Anḳaravī Efendi yerine Ḳoşantıniyye kazāsı virildi. Sene-i Mezbūre Cemāzi’l-āḥire’sinde ref‘ ve yerlerine şāniyen Ḳāmetī-zāde Efendi naşb olındı. Receb’de Balıkesir ma‘-Balya arpalıḳ virildi. Seksen sekiz

⁹⁹⁴ “Gülmenin elinden denetleme kaçarsa, cinsel ilişki hemen onun yerine geçer.”

Rebî'ü'l-âhîr'inde Bâlî Efendi yerine Anadolu şadâretiyile bekâm, sene-i mezbûre Şa'ban'ında 'İzzetî Efendi def'a-i şâniyesi [274b] yerine şadr-ı Rûm'a naklle nâ'ilü'l-merâm olup, yerleri 'Abdü'r-rahîm-zâde Efendi'ye müyesser oldu. Toksan bir Şafer'inde Akşarây ve Güzelhişâr ve Mudurnı kazâlarıyla mütekkâ'id ve yerlerine Beyâzî-zâde Ahmed Efendi müteşâ'id oldu. Toksan sekiz Şafer'inde hazîne-i hümâyûnda müzâyâka olup, sefer levâzımı için müşâdere tertîbine kâ'im-makâm-ı vaqt Receb Paşa Sarâyı'nda 'ağd-i meclis, müşâvere için 'ulemâ ve meşâyih da'vet olunup, huşûş-ı mezbûr için şadır olan hatî-i hümâyûn kırâ'at olunduğda cümle sükût idüp, nîk ü bed cevâb virmedüklerinde paşa-yı merkûm "Pâdişâhımız cevâb ister" diyü ilhâh itdükde, şâhibü't-terceme cevâba müteşaddî olup, "Memâlikden bu kadar hazîne hâşıl oluyor, meşârifî ma'lûm ve harem-i hümâyûn ve vükelâ-yı 'izâmda ve etbâ'ında altun ve gümüşe müte'allik bu kadar raht u süyûf u rikâb ve sâ'ir eşyâ var iken halkuñ mâlını aḫz meşrû' degildür begüm" diyü, paşa-yı müşârûn ileyhe 'adem-i tecvîz-i müşâdere siyâkıında niçe tevbîh ü teşnî'âne kelimât söylemekle ol meclis dağılup, dördinci sâ'atde Sekbânbaşı 'Ömer Ağa kavliyle taşradan şâhibü't-tercemenüñ menziline ihâta ve kendülerin birkaç âdem ile kaldırıup, Sinân Paşa köşkinde bir şandala koyup, Rodos'da Mendirek nâm kaşabada kal'a-bend itdiler. Üç ay anda mekş itdükden sonra Kıbrıs cezîresine irsâl olunup, beş ay daḫi anda ârâm itdükde sene-i mezbûre Şa'ban'ınıñ on beşinci Berât gicesi hummâ-yı muhrika sebebiyle şule-i şem'-i hayâtı hâmid ve rûd-ı dâ'imü'l-vürûd-ı zindegânîsi câmîd olmuş idi. Ol maḫalde vâki' Ayaşofya mihrâbı hizâsında defîn ve mütevârî-i hâk-i 'anberîn oldu.

Mevlânâ-yı mezbûr 'ilm ü fazlla meşhûr, a'yân-ı 'ulemâdan ma'dûd ve haşâ'il-i maḫşûsası nâ-maḫdûd, ḫiddet-i lisân ile mu' allem, keşret-i aḫz ile mütthem idi. Sinân-i 'ömri seksene qarîb, pîr-i münevverü'l-meşîb iken ḫisset ü imsâkde 'alem, ḫâfız-ı gencîne-i dinâr u direm idi. İntikâlinde beş yüze qarîb kîsesi çıqup, dört yüz kîsesi levâzım-ı seferiyye için taraf-ı mîrîden istikrâz ve bakıyyesi beyne'l-verese 'alâ mâ farzu'llâh taḫsîm olındı.

Cem' ider deryâ-yı 'ummân ebr-i bārân ḫarcanur

Âşâr-ı 'ilmiyyelerinden uşul-i fîḫh-ı şerîfde Mollâ ḫusrev'ün *Mir'ât ve Mirkât* üzerine ḫâşiyeleri meşhûrdur.

Çömez Aḥmed Efendi

el-Mevlā Aḥmed bin Ca'fer bin 'Abdü'l-fettāḥ. Vilāyet-i Anaṭolı'da Silifke nām kaşaba tüccārından Ca'fer nām merdüñ ferzend-i ḥıredmendi Çömez Aḥmed Efendi'dür. Biñ otuz tārîḥinde cānib-i Sitanbul'a rü-be-rāḥ çehre-sāy-ı südde-i efāzıl-ı destgāḥ [275a] olup, ibtidā Kiçi Meḥemmed Efendi'den mebānı-i 'ulūmı taḥşıl, ba' deḥü Mollā Çelebi ve Uzun Ḥasan Efendi'den baḳıyye-i levāzımı tekmiñ eyleyüp, Ğalaṭa Sarāy ḥümāyūnına mu'allim ta'yın olup, yigirmi sene miḳdārı ḳavābil-i ḥuddām-ı şehriyārı olmış idi. el-Ḥāletü ḥāzihī Şeyḥü'l-İslām Yaḥyā Efendi'den iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet ve medāris-i 'adīdede ḥıdmet-i müdāreseye müdāvemet iderek kırk akçe medreseden ma'zül iken biñ elli üç Zı'l-ḥicce'sinde Bosnevı 'Ömer Efendi yerine Maḳtül Ḥasan Paşa Medresesi'yle kām-revā, elli yedi Şa'bān'ında Tezkireci Aşamm Meḥemmed Efendi yerine Nişāncı Paşa-yı 'Atıḳ Medresesi'ne revnaḳ-baḥşā olup, elli sekiz Cemāzı'l-ülā'sında Efdaliyye Medresesi virilüp, altmış Ramazān'ında Ḥ'āce Ḥayrū'd-dīn Medresesi'yle bekām, altmış üç Ramazān'ında şaḥn medārisinüñ biriyle nā'ilü'l-merām olmuşlar idi. Altmış dört Cemāzı'l-ülā'sında yerinde altmış i'tibār, altmış altı Şevvāl'inde yerinde müşıla-i Süleymāniyye i'tibār olunmuş idi. Altmış yedi Receb'inde Nā'ib 'Ömer Efendi yerine Eyyüb'da vākı'a İsmiḥān Sultān Medresesi iḥsān olup, altmış sekiz Şafer'inde Ḥalebı Muştafā Efendi yerine Ḥāşekı Medresesi'ne naḳl olunmuş idi. Sene-i mezbūre Cemāzı'l-āḥire'sinde Bursa'da Sultāniyye Medresesi maḥlūle olduḳda, 'alā tarıki't-teḳā'üd medrese-i mezbūreye ṭālib ve tarıḳden teḳā'üde rāḡib olmaḡın Mekke-i Mükerrreme pāyesiyle tekrım ve medrese-i mezbūreye Kete ma'-Lefke ḳazāları zamımesiyle ta'zım olındılar. Andan Edrine pāyesi olup, evāḥir-i 'ömrlerinde İstanbul pāyesi daḡı iḥsān olunmuş idi. Ṭoḳsan üç Zı'l-ḥicce'sinde vaḥşetgāḥ-ı dünyādan irtihāl ve 'işretgāḥ-ı cināna intikāl eyledi. Ol beldede Ḳayḡan Cāmi'i sāḡasında medfūndur. Sinin-i 'ömri 'ıḳd-i tāşı'i mütecāviz belki 'āşire mütenāhiz rivāyet olunur.

Mevlānā-yı mezbūr fezā'il ile meşḥūr, riyāz-ı keşirü'l-ḥiyāz-ı 'ulūmdan güldeste-bend, faziletmend ve şalāḥ-ı peyvend, ekşer-i eyyām şā'im ve

⁹⁹⁵ افضل العبادته اخمرها naşşıyla riyāzet-i nefse müdāvim idi.

Āşār-ı 'ilmiyyesinden *Binā* şerḫi ve *Süre-i Kerıme-i Furḳān'a Tefsir*'i mesmū' dur.

⁹⁹⁵ "İbadetlerin en faziletlisi en sarhoş edenidir."

Semerci-zāde Mehemmed Efendi

el-Mevlā Mehemmed bin Muştafā. Vilāyet-i Kaştamonı'dan zühür ve Semerci-zāde dimekle meşhür olmuş idi. Ba' de zühüre'l-isti' dād taşşil ü kemāle t̄alib ve tekmi'l-i ma' ārife rāğib olup, Kaştantıniyye'ye kudüm ve devr-i mecālis-i ' ulemā-yı Rüm idüp, biñ yetmiş üç tārīhinde Kuds-i Şerīf kādīsı olan Neffātī Şeyh Mehemmed Efendi'den mülāzım ve tārīk-ı tadrīse ' āzim olduqda, cedd-i cāmi' ü'l-ḥurūf Zeyrek-zāde Efendi merhūma imām ve muḳtedāları olmaḳ şerefiyle bekām olup, vālid-i merhūm dersine mülāzım ve dārü'l-ifādelerine [275b] müdāvim olmağla vāşıl-ı rütbe-i kemāl ve resīde-i derece-i ' ālü'l-' āl olmuşlar idi. el-Ḥāletü hāzihī kırk aḳçe medreseden ma' zül ve muntazır-ı neyl-i me'mül iken seksen altı Cemāzi'l-ülā'sında ... Medresesi ḥāriciyle kām-revā, ba' dehū Eyyüb'da vāḳi' Siyāvuş Paşa Medresesi'ne revnaḳ-baḥşā oldu. Toḳsan bir Cemāzi'l-ülā'sında Şāh-ı Ḥübān dārü'l-ifādesine duḡul idüp, toḳsan üç Rebī' ü'l-evvel'inde Seyyid Ya' ḳub Efendi yerine Ḥācī Ḥasan-zāde Medresesi'ne vuşul bulmuş idi Toḳsan beş Rebī' ü'l-evvel'inde selefi yerine müşıla-i şāhn ile Zekerıyyā Efendi Medresesi Ūlāsı'na başt-ı seccāde-i ifāde itmişler iken sene-i mezbūre Zi'l-ḳa'de'sinde meslūlen vefāt ve ' azm-i cennāt-ı ' āliyyāt itdi. Edrineḳapusu ḥāricinde medfūndur.

Mevlānā-yı mezbūr ' ilm ü fażlla meşhür, vaḳt-i efkār-ı ' ilmiyyede kāmil, ' ālim ü fāzıl, ekşer-i ' ulūma intisābı, ḥikemiyyāt u riyażiyyātdan daḡi vāye-nişābı olduğundan mā' adā umūr-ı ḥāriciyyede müdebbir ve müsteşār ḡidemātında istikāmetle şöhet-şi' ār, me'münü'l-ülfet, lezīzū'ş-şoḡbet, ḡüsnü'l-liḳā, şedīdü'z-zekā, ḡayr-ḡāh-ı ' ālem, nīk-nefs ādem idi.

Vālid-i merhūmuñ şākird-i ḡaşşı ve mensübātınuñ pür-iḡtişāşı olmağla Selanik ve Mışır'da nā'ib menābları ve müsteşār-ı re'y-i şavābları olmuş idi. Bundan mā' adā ḡāl-i mükerrerleri olan şābıḳü'z-zıkr Fetvā-emīni Şeyh-zāde Efendi merhūmuñ kerīmeleriyle ' aḳd-i peyvend-i zevciyyet itmekle tereddüd ve üstādların ziyāde taḳviyyet itmişler idi.

Zeyrek-zāde Efendi Ḥāfızı Muştafā Efendi

el-Mevlā Muştafā. Kaştamonı'dır. Cedd-i cāmi' ü'l-ḥurūf Zeyrek-zāde Efendi merhūmuñ ḡāne-zādı ve āsitān-ı efāzıl-penāhlarınuñ şeref-yāfte-i intisāb u istinādı

olmağın Zeyrek-zāde Hāfızı dimekle meşhūr olmuş idi. İbtidā medreselerinde mu‘īd ve derslerinden müstefīd olup, hıdmet i‘ādelerinden mülāzım ü müderris, ba‘dehū hıdmet-i imāmetleriyle müteşerrif olup, meclislerinde muşāhib ü mucālis olmağla ol zāt-ı mekārīm-simātuñ yār-i ğārı ve eyyām-ı felāket ve zamān-ı miñnetde ğam-kūsarı olmuş idi. Elli üç Rebī‘ü’l-evvel’inde kırk aqçe ile Beşiktaş’da şālise-i Yaħyā Efendi Medresesi’ne mevşül, andan daħi ma‘zül olup, muntazır-ı neyl-i me’mül iken altmış iki Şafer’inde Mollā Kestel Medresesi’ne nā’il, altmış sekiz Cemāzi’l-āħire’sinde Şemsī Paşa Medresesi’ne vāşıl olup, altmış tokuz Muħarrem’inde Aq Maħmūd Efendi ħazretleri yerine Perviz Efendi Medresesi ‘ināyet olunmuş idi. Yetmiş Şafer’inde Cezerī Kāsım Paşa Medresesi’yle bekām, sene-i mezbūre Cemāzi’l-āħire’sinde Efđal-zāde Medresesi virilüp, yetmiş iki Şevvāl’inde Sekbān ‘Alī Medresesi’yle maqżi’l-merām oldılar. Yetmiş [276a] üç Receb’inde ‘Abdü’l-hādī Efendi yerine Parmaqķapu’da vāqi‘ Sinān Paşa Medresesi tevcih olunup, yetmiş beş Muħarrem’inde Mu‘īd Aħmed Efendi müderrisi Çavuş-zāde ile taħille-i şaħnda mübādele eylediler. Yetmiş altı Rebī‘ü’l-evvel’inde Mūsā-zāde ‘Abdü’l-ħalīm Efendi yerine Mağnisa qazāsı tefviz olunduğda beyne’l-ahālī imtizāca muvaffaq olmamağla sene-i mezbūre Ramazān’ında ‘azl-i nāhengām ile tezlil ve manşib-ı münħal ile Ĥasan Efendi tebcil olındı. Yetmiş yedi Receb’inde Çavuş-zāde Efendi yerine Diyārbekr qazāsıyla tatyib olunup, yetmiş sekiz Cemāzi’l-ülā’sında Ĥicāzi-zāde Seyyid ‘Abdu’llāh Efendi yerine şāniyen Diyārbekr virilmiş idi. Seksen dört Şevvāl’inde ‘azl ve yerlerine İsmā‘il-zāde Efendi naşb olındı. Seksen yedi Receb’inde Seyyid Ĥişālī Efendi maħlülünden Eyyüb qazāsı iħsān olunmuş idi. Seksen sekiz Şa‘bān’ında ma‘zül olup, yerleri Kāmeti-zāde Efendi’ye arpalık oldu. Toksan iki Cemāzi’l-āħire’sinde Şa‘bān Efendi yerine Üsküdar qādisi olup, toksan dört Muħarrem’inde munfaşıl ve yerlerine Fındık Muştafā Efendi vāşıl oldu. Toksan sekiz ħilālinde nuķūd-ı ‘ömri tamām ve müddet-i zindeğānisi qarīn-i ħitām oldu. Eyyüb’da Defterdār Cāmi‘i ħaħiresinde medfūndur.

Mevlānā-yı mezbūr ma‘ārif-i ‘ilmiyye ile meşhūr, zātı nāmına ğālib, be-her cihet iķā‘-i ħayra tālib, şir ü inşāya qādir, be-taħşiş tāriħ söylemede māhir, ħalīm ü selīm, seħi vü kerīm idi.

Maḥdūmları

İbtidā Naḳīb Es'ad-zāde Efendi merḥūm hemşirelerinden tezevvüc idüp, Meḥemmed Sa'dī nām bir maḥdūmı zuhūr idüp, ceddimiz Zeyrek-zāde Efendi'den mülāzım ve sülūk-i ṭarīka 'āzım olup, ba'de taḥşile'l-isti'dād vālid-i merḥūmdan telemmüz ve aḥz-ı vāye ile telezzüz itdükdən soñra ḥālen Mekke-i Mükerreme pāyesiyle Üsküdar ḳāḍisi olan İdrīs Efendi'den istifāde, ba'dehū Semerci-zāde Meḥemmed Efendi'den mertebe-i kemāle pā-nihāde olmuş idi. Biñ toḳsan altı Rebī'ü'l-evvel'inde ibtidā ḥāricle Fāṭıma Ḥanım müderrisi olup, toḳsan toḳuz Şafer'inde ḥareket-i ḥāric ile Fırūz Aḡa Medresesi'yle kām-revā olup, sene-i mezbūre Rebī'ü'l-āḫir'inde yerinde dāḥil rütbesiyle ta'zīm, yüz bir Cemāzi'l-ülā'sında ḥālen Eyyüb-i Enşārī müderrisi Şun'u'llāh Efendi birāderimiz yerine Ḳāḍī 'Abdü'l-ḥalīm Medresesi'ne naḳl ile tekrīm olunmuş idi. Yüz iki Şevvāl'inde Es'ad-zāde Şeyḫ Meḥemmed Efendi yerine şāniye-i Ḥusrev Ketḫudā Medresesi'ne taḥrīk olunmuş idi. Yüz beş Şafer'inde ta'ne-i ṭā'undan helāk ve vālid-i cenbinde üftāde-i pister-i ḥāk oldu.

Maḥdūm-ı mezbūr selāmet-i ṭab'la mihr-i celī-i zuhūr-ı 'irfān u şu'ūr, mazbūtü'l-lisān, ḥālişü'l-cenān, ḥalīm ü selīm, [276b] maḥdūm-ı kerīm, seyyid-i eyyid, şaḫīḫü'n-neseb, naḫl-i ser-serbz-i celilü'l-ḥāseb, āşār-ı menşūre vü manzūmeye ḳādir, fażiletinden fażla münşī vü şā'ir idi.

Āşārından Sa'dī maḫlaşıyla müdevven dīvānı vardur. Cām-ı gīti-nümāyı daḫi ta'rib idüp, ta'bīr-i selīs ile eşer-i nefīs itmişdür.

Ḥalebī Ḥicāzī-zāde Efendi

el-Mevlā es-Seyyid 'Abdu'llāh İbn Muḫammed el-Ḥicāzī İbn 'Abdü'l-ḳādir bin Muḫammed Ebā'l-Feyz eş-şehīr bi-İbn Fażībü'l-bān. Medīne-i Ḥalebü'ş-şehbā'dan zuhūr ve isti'dād-ı māderzād ile istifāza-i nūr-ı şu'ūr itdükdə 'ulemā-yı 'aşrdan müftī-i beled Kevākibī-zāde Meḥemmed Efendi'den ve Meḥemmed Emīn Lārī'den ve bunlar emşāli fużalādan taḥşil-i 'ulūm ve tekmil-i mantūḳ u mefhūm ile emāşil-i emşālden mümtāz ve serv-i ser-sebz gibi ser-efrāz olduḡda, ol şehirde Medrese-i Ḥalāviyye tevcīhiyle şirīn-kām ve neḳābet-i eşrāf ile mazḫar-ı ikrām olup, Diyārbekr pāyesiyle tekrīm ve mevleviyyet rütbesiyle ta'zīm olunduḡdan soñra şit-i iştihārı Vezīr İbnü'l-vezīr Fāzıl Aḫmed Paşa sem'ine ḳar' itmekle āsitāneye da'vet ve meclis-i 'ālilerine duḡüle ruḫşat virilmekle taḥşil-i ülfet idüp, nedīm-i ḥāşş mertebesinde iḫtişāş bulduḡda

ba'z-ı havāş (?) şüret-i hayır-h'āh u şadātkārīde şāhibü't-tercemeye naşihat idüp, devletüñ 'adem-i beķāsı beyyin ve fırsat-ı fevti kemāl-i ḥamākatdan idügi müte'ayyındür. İmdi siz bu intisāb ile vezīrden bir mansıb taleb itseñüz ol ān ḥāşıl ve maṭlabıñuza nā'il olur idüñüz diyü, itmā' itmekle bunlar daḥi ol ārzūda oldukların 'arz u inhā ve birkaç def'a dil-h'āhların niyāz u recā itmeleri bā'ış-i i'rāz ve iltifāt-ı sābıkadan sebeb-i ağmaż olup, seksen iki Ramazān'ında Tireli Maḥmūd Efendi yerine muḥaddemā mutaşarrıf olduḡı pāyeden fi'li Diyārbekr ḳazāsı tevcih olındı. Seksen üç Cemāzi'l-āḥire'sinde şükāt ile 'azl olunup, yerleri Zeyrek-zāde Efendi Ḥāfızı Muştafā Efendi'ye naşib olup, bunlar dūr-ā-dūr maṭrūḥ u mehcūr kalduḡda bi'l-āḥire vaṭan-ı aşlilerine vuşüle sebeb olmak mülāḥazasıyla seksen toḡuz tārīḥinde devlet-i 'aliyye ile Edrine'ye gelüp, yigirmi gün miḡdārı ḳarārdan soñra yine 'avdet ve kendüye Ḳuds-i Şerif ḳazāsı ve sādāt teftişi tevcih olunmak işā' at idüp, bu vechle diyārına revāna bahāne eyleyüp, Ḥaleb'e dāḥil, ba' dehū menzil-be-menzil teftişi-i sādāt iderek Mısr'a vāşıl olup, anda daḥi teftişe taşaddi eyledükde ahālī-i Ḳāhire müsā'ade itmeyüp, belki bir fesāda mü'eddī olmak ihtimāliyle rū-be-rāḥ cānib-i Ḥicāz ve ba'de ḳazāe'l-vaṭar belde-i Şehbā'ya sāye-endāz olmuşlar idi. Toḡsan altı Cemāzi'l-ülā'sında ehl-i beled ictimā'ıyla ḳatlı olındı.

Mevlānā-yı mezbūr 'ulūm-ı 'Arabıyye ve fūnūn-ı [277a] edebıyyede kemāl ile meşhūr, envā'-ı ma'ārif ile ārāste ve enḥā-yı fezā'il ile pīrāste, elsine-i şelāşe tekellūmine ḳādir, envā'-ı ḥaṭla enḥā-yı inşā taḥrīrinde māhir, ḥoş-şoḡbet ü nedim, zārif ü fehīm idi.

Ekşer-i evḳāt iḳā'-ı mekr ü fesādāt iderdı. Meşelā tevḳī'āt-ı sulṭāniyyeye taḳlīd idüp, dīvānī ḥaṭla menāşib fermānı taḥrīr ve zamānında olan ḥükkām imzāsına teşbīh iderek istediḡi māddeye ḥüccet imlā vü taşīr idüp, muḥayyer-i 'uḳūl, efā'il-i nā-ma'ḳūl iderdı.

Ḳudsī-zāde Tezkirecisi Meḥemmed Efendi

el-Mevlā Meḥemmed İbn Ferruḥ. Ḳul tā'ifesinden Ferruḥ nām mu'tiḳuñ ferzendi iken tevfiḳ-ı Ḥudā reh-nümā-yı ṭarīḳ-ı ḥudā olup, şemme-i isti'dād ve 'alā'im-i rūş ü sedād zuhūrıyla şadr-ı 'ālī-ḳadr Ḳudsī-zāde Efendi nażar-ı 'ināyetine fā'iz ve ḥazinedārılıḳları ḥıdmetini ḥā'iz olup, i'māl-i meleke-i māderzād ile ḳābil-i terbiyet-i üstād olduḡda, cenāb-ı mükerrerlerinden mülāzım ve ṭarīḳ-ı sa'ādet-refiḳe 'āzım olup,

kırk akçe medreseden ma'zül ve himmet-i veliyyü'n-ni' met ile muntazır-ı neyl-i me'mül iken biñ altmış dört Şa'bân'ında Hâşküy'de vâkı' Maḥmūd Paşa Medresesi ḥāriciyle kām-revā, altmış beş Rebī'ü'l-evvel'inde yerinde ḥareket i'tibār olunup, altmış yedi Receb'inde Fenārī-zāde es-Seyyid Meḥemmed Ebu'l-fazl Efendi yerine Maḡnisalı Çelebi müderrisi olup, altmış sekiz Şafer'inde Ḥazīnedār-zāde yerine el-Ḥācc Ḥasan-zāde Medresesi'yle bekām, altmış toḡuz Muḥarrem'inde İmām-ı Sulṭānī Ḥüseyn Efendi-zāde İbrāhīm Efendi yerine Şāh-ı Ḥübān Medresesi'yle nā'ilü'l-merām oldılar. Yetmiş Cemāzi'l-ülā'sında Edībī-zāde Efendi yerine Beşiktaş Ḥayrüd-dīn Paşası'na irsāl olındı. Yetmiş iki Şevvāl'inde Maḥmūd-zāde Efendi yerine şaḥna gelüp, anlara şāhibü't-terceme yeri virildi. Yetmiş üç Receb'inde Mü'ezzin-zāde Efendi yerine 'Alī Paşa-yı 'Atīk Medresesi'ne ḥaḳīḳ olup, yetmiş beş Muḥarrem'inde 'Abdü'l-celīl Efendi yerine Eyyüb'da İsmihān Sulṭān Medresesi'yle taḥşil-i rif'at ü şān idüp, yetmiş altı Cemāzi'l-āḥire'sinde Kebīrī-zāde Efendi yerine Ḥāsekī müderrisi olup, yetmiş yedi Ramazān'ında ... Fenārī-zāde Efendi yerine Vefā Medresesi'yle tekrīm, yetmiş sekiz Şevvāl'inde Serḥadli Muştafā Efendi yerine İzmir ḳazāsıyla ta'zīm olındı. Yetmiş toḡuz Şevvāl'inde Ḥışım-zāde 'Abdü'l-bāḳī Efendi def'a-i şāniyesi yerine Yeñişehr ḳazāsına naklle tevḳir olunup, yerlerine Ḳabākulaḳ-zāde Meḥemmed Efendi ḳāḍī-i İzmir oldu. Seksen Receb'inde ma'zül ve yerlerine Üsküb ḳazāsından munfaşıl Yeñişehrli Mü'ezzin-zāde mevşül oldu. Seksen altı Ramazān'ında selef-i sālifi Kebīrī-zāde Efendi yerine Mısr-ı zātü'l-ehrām ḳazāsıyla ikrām olunup, seksen yedi Ramazān'ında selefi [277b] yerine Mekke-i Mükerreme'ye menḳül ve yerlerine vālid-i cāmi'ü'l-ḥurūf mevşül oldu. Seksen sekizde ma'zül, seksen toḡuz Rebī'ü'l-evvel'inde yine selefi yerine nā'il-i ḳazā-yı İstanbul oldu. Toḡsan Rebī'ü'l-evvel'inde Ḳonya ḳazāsı arpalığıyla 'azl ve yerlerine sābıḳan müfettiş olan İbrāhīm Efendi naşb olındı. Toḡsan bir Zī'l-ḥicce'sinde Şire ḳazāsına tebdil ve Ḳonya ḳazāsıyla Ḳaştamonī Ḥasan Efendi tebcil olındı. Toḡsan dört Rebī'ü'l-evvel'inde yine selefi yerine Anaṭolı şadāretiyle tekrīm olunup, arpalıkları Beyāzī-zāde Efendi'ye naşib olmuş idi. Lākin ol ešnāda dimāḡında zāhir olan ihtilāl ve şu'ūrına 'arız olan i'tilāl yevmen fi-yevmen mütezāyid olmuş idi. Sene-i mezbūre Ramazān'ında bi'l-iḳtizā Edremid ve Begbāzārı ve Bayındır ḳazālarıyla müteḳā'id olup, yerlerine Minkārī-zāde Efendi maḥdūmı müteşā'id olmaḳ kederiyle daḡı bi'l-küllīye şu'ūrı zā'il ve nūr-ı 'aḳlı 'aṭıl olup:

دیوانه تویی که عقل داری⁹⁹⁶

zemzemesiyle bî-pāk ve bî-pervā üç sene miqdārı güzārende-i şubḥ u mesā iken ٧٠ yedi Ramazān'ında civār-ı rahmet-i Raḥmān'a sefer ve لیس عند ربك صباح و لا مساء⁹⁹⁷ naşş-ı kaṭ' isiyile 'ālem-i āhirete güzēr itdi.

Mevlānā-yı merḳūm dāḥil-i 'idād-ı kibār-ı Rūm, muḥteşem ü vaḳūr, tarz u tavrı müselleme-i cumhūr, ḥalūk u nezīh, merd-i nebīh idi.

Kebîrî-zāde Muştafâ Efendi⁹⁹⁸

el-Mevlâ Muştafâ İbnü'l-Mevlâ eş-şehîr bi-Kebîrî Meḥemmed Efendi. Devlet-i İbrāhîmiyye vefeyâtından İstanbul rütbesiyle Edrine'den ma' zūlen intikāl-i dārü'l-cinān iden Kebîrî Meḥemmed Efendi'nün netice-i muḳaddemāt-ı vücūdı ve ferzend-i ḥayrū'l-ḥalef-i mes'ūdı Kebîrî-zāde Muştafâ Efendi ḥıdmetleridür. 'Ulemā-yı 'aşrdan kesbi ser-māye-i istiḥkāk vezā'ife-i 'aliyye-i erbāb-ı rūsūma iltihāk idüp, Şeyḥü'l-İslām Yaḥyâ Efendi merḥūmdan nâ'il-i şeref-i mülāzemet ve sezāvār-ı irtifā'-ı ḳadr ü menzilet olduğda, kırk aḳçe medreseden ma' zül ve ḥāric elli rütbesine muntazır-ı vuşul iken biñ altmış üç Ramazān'ında Südlice'de müceddeden ihdāş olunan Cemālü'd-dîn Medresesi'ne ḥāric i' tibārıyla 'āric, altmış altı Şevvāl'inde İmām-zāde İbrāhîm Efendi yerine Fāṭıma Ḥanım Medresesi'ne ḥareket ile mübtehic oldı. Altmış yedi Receb'inde yerinde dāḥil i' tibār olup, sene-i mezbūre Ramazān'ında Aydınî Meḥemmed Efendi yerine Ḥādîm Ḥasan Paşa Medresesi'yle kām-revā, altmış sekiz Receb'inde Mollā-zāde Ḥasan Efendi yerine Beşiktaş Sinān Paşası'na revnaḳ-baḥşā oldılar. Yetmiş Şafer'inde İstanbul Sinān Paşası'na gelüp, yetmiş iki Şafer'inde Şaḥn-ı Semāniyye'nün birine ḥıram idüp, sene-i mezbūre Şevvāl'inde Öreke-zāde Aḥmed Efendi yerine Maḥmūd Paşa Medresesi'yle bekām oldılar. Yetmiş beş Muḥarrem'inde Kevākibî-zāde Şeyḥ Meḥemmed Efendi yerine Ḥāşekî Sultān Medresesi [278a] iḥsān olup, yetmiş altı Cemāzi'l-ülā'sında Beyāzî-zāde Efendi yerine Ayaşofya-i Kebîr Medresesi'yle tevḳîr olup, yetmiş yedi Ramazān'ında kemāl-i faẓiletle ḳarār-dāde, meşīḥat-i İslāmiyye'den müteḳā'id Debbāğ-zāde Efendi ḥazretleri yerine Dārü'l-ḥadîş-i Süleymāniyye Medresesi'yle nâ'il-i ümniyye oldılar. Yetmiş sekiz Zî'l-ḥicce'sinde Şeyḥü'l-İslām 'Alî Efendi merḥūm yerine Selanik ḳazāsı tevciḥ olunmuş idi. Seksen Ramazān'ında ma' zül

⁹⁹⁶ “Sen akıllı bir delisin.”

⁹⁹⁷ “Rabbinin katında sabah ve akşam yoktur.”

⁹⁹⁸ **Der-kenār:** Evvel-i müderris bi-medrese-i Cemālü'd-dîn şāḥibü't-terceme fî Ramazān sene 1062.

ve yerlerine ‘İşmetî Efendi mevşül oldu. Seksen dört Şevvâl’inde Hışım-zâde mihteri ‘Abdü’l-bâkî Efendi yerine Mısr-ı Kâhîre kazâsıyla esbâb-ı şevketi bâhire olup, seksen beş Ramazân’ında Çeşmî-zâde Efendi yerine Mekke-i Mükerrreme kazâsına naklle ta‘zîm ve yerleriyle Tezkireci Mehemmed Efendi tekrîm olındı. Seksen yedi Muharrem’inde ‘azl ve yerlerine halefi naşb olındı. İstanbul’a vâşıl olduğda, Bolı kazâsı arpalık virilmiş idi. Seksen sekiz Şafer’inde selefi Çeşmî-zâde Efendi yerine İstanbul kazâsıyla ber-murâd olup, seksen toktuz Rebî‘ü’l-evvel’inde Kuşatâsı ve Otranos arpalıklarıyla munfaşıl ve yerlerine halefi Tezkireci Efendi vâşıl oldu. Toktusan iki Cemâzi’l-âhîre’inde Debbâğ-zâde Efendi hâzretleri yerine şadr-ı ‘âlî-kâdr ve Anahtolı kahtarına kâdî-‘ asker oldılar. Toktusan dört Rebî‘ü’l-âhîr’inde Burusalı birâderi Muştafâ Efendi üzerinden ‘Ayntâb arpalığıyla mütekkâ‘id ve yerlerine yine halefleri Mehemmed Efendi müteşkâ‘id oldu. Toktusan yedi Zî’l-ħicce’sinüñ ‘arefe günü ravza-i Rıdvân’a hıram ve hażâ‘ir-i dârü’s-selâma imâle-i licâm eyledi. Ĥâric-i Sûr’da Eski Nişancı nâm maħalde kâ’in Şeyħ Sivasî Efendi merħüm türbeleri kurbinde defn olındı.

Mevlânâ-yı merħüm kenâre-nişin-i deryâ-yı ‘ulûm, ma‘ârif ü kemâlde vasahtü’l-ħâl, tâlib-i rütbe-i ‘âlü’l-‘âl, ‘izzet-i nefse mâ‘il, tekkaddüm-i akrân itmege şifte-dil idi. Pâyında ‘arec ve meşyinde ‘avec, zâhir ü hüveydâ iken tarîkinde kaht‘-ı nişib ü firâz iderek merâtib-i ‘aliyyeye irtikâ ile ser-bülend ü ser-efrâz olmuş idi.

Beyâzi-zâde Aħmed Efendi

el-Mevlâ Aħmed İbnü’l-Mevlâ Ĥasan el-Bosnevî. Biñ altmış üç Cemâzi’l-ülâ’sında İstanbul kazâsından ma‘zûlen intikâl-i dârü’l-cinân iden Beyâzi Ĥasan Efendi’nüñ maħdüm-ı şâfi-güheri ve ferzend-i feżâ‘il-güsteri Beyâzi-zâde Aħmed Efendi ĥıdmetleridür. Biñ kırk dört târiħinde kağem-nihâde-i kağeme-i vücud ve sāye-endâz-ı şâh-râh-ı şühüd olup, muqaddemât-ı ‘ulûmı mertebe-i lâyıkasında i‘dâd ve taħşil-i ser-māye-i isti‘dâd eyleyüp, Mollâ Çelebi ĥıdmetlerinden istifâza-i envâr-ı ‘ulûm ve Uzun Ĥasan Efendi’den istifâde-i envâ‘-ı mantük u mefhüm eylemişler idi. [278b] Zâhir-i ĥâl Şeyħü’l-İslâm Ebü Sa‘îd Efendi’den mülâzemetle nâ‘il-i evvelîn-i âmâl olup, elli altı Ramazân’ında kırk akçe ile Edrine’de Kâdî Süleymân Medresesi’ne mevşül, andan daħi ma‘zûl olmuşlar idi. el-Ĥâletü hâzihi biñ altmış beş Ramazân’ında Kirli Maħmüd-zâde Efendi yerine Yûsuf Paşa Medresesi ĥâriciyle kām-revâ, altmış yedi Cemâzi’l-âhîre’inde İbrâhîm Efendi yerine Kepenkci Sinân Medresesi’ne revnaħ-baħşâ

oldılar. Yetmiş Şafer’inde İbrâhîm Paşa-yı Cedîd Medresesi’ne ferş-i seccâde-i ifâde idüp, yetmiş iki Şafer’inde dâhil i‘tibâr olındı. Sene-i mezbûre hilâlide Nişâncı Paşa-yı Cedîd Medresesi’yle bekâm, sene-i mezbûre Şevvâl’inde şaḥn medresesiyle nâ’ilü’l-merâm oldılar. Yetmiş dört târiḥinde Zâl Paşa Medresesi’yle tekrîm, yetmiş beş Muḥarrem’inde Ayaşofya-i Qadîm Medresesi’yle ta‘zîm olunup, yetmiş altı Cemâzi’l-âḥire’inde Maḥmûd-zâde yerine Süleymâniyye medârisinüñ birine terfî‘, yetmiş yedi Ramazân’ında ‘Abdü’l-ḥalîm Efendi yerine Halebü’ş-şehbâ kazâsıyla tevķî‘ olındı. Yetmiş toḡuz Rebî‘ü’l-âḥir’inde ma‘zûl ve yerlerine Kevâkibî-zâde Efendi mevşûl oldu. Seksen iki Receb’inde Altı Parmaḡ İbrâhîm Efendi yerine maḥrûse-i Burusa kazâsı tefvîz olunmuş idi. Seksen üç Ramazân’ında ‘Abdü’r-raḥîm-zâde Efendi yerine Mekke-i Mûkerreme kazâsına naḡl olunup, yerleri Muḥarrem-zâde Efendi’ye virildi. Seksen dört Receb’inde munfaşıl ve yerlerine ḥalefleri vâşıl oldu. Seksen altı Cemâzi’l-ülâ’sında sâbıḡan şeyḡü’l-İslâm ve müftü’l-enâm olan Debbâḡ-zâde Efendi ḥazretleri yerine İstanbul kazâsında ḥâkim ve revnaḡ-dih-i meḥâfil ü meḥâkim oldılar. Seksen yedi Şevvâl’inde ‘azl olunup, yerleri Çeşmî-zâde Efendi’ye virildi. Bunlara İlâhî-zâde Efendi fevtinden Mudurnı kazâsı zamîmesiyle Güzelḥişâr arpalıḡ virildi. Toḡsan bir Şafer’inde Hâmid Efendi yerine yeden-bi-yedin şadr-ı Rûm ve nâ’il-i ḡâyâtü’l-ḡâyât-ı merûm olduḡda, bu gûne târiḡ dinmiş idi:

Çün şadr-ı Rûm’ı itdi zât-ı şerîfi teşrîf

Târîḡ-i naşbı oldu Rûm’a Beyâzi-zâde

Toḡsan dört Rebî‘ü’l-evvel’inde Tezķireci Meḥemmed Efendi üzerinden Tire kazâsı arpalıḡıyla müteḡâ’id ve yerlerine Esîrî birâderi Muştafâ Efendi müteşâ’id olup, Anaḡolı ḥişârı verâsında Qayıncıḡ ḡurbinde vâḡi‘ yalılarına naḡl idüp, şayfen ve şitâen binâ-yı devr ve ḡuşûr ile ḡüzârende-i eyyâm ü şühûr olup, emvâl-i ‘azîmelerin isrâf ve mâ-melekin itlâf eyleyüp, ḡable’l-itmâm eyyâm-ı zindeḡânîleri ḡarîn-i ḡitâm olup, toḡsan sekiz Cemâzi’l-ülâ’sında [279a] binâ-yı vücûdı zelzele-i ḥâdimü’l-lezzât ile ‘arşa-i inḥidâm ve ḡabâb-ı rûy-ı âb gibi berbâd-dâde-i in‘idâm oldu. Üskûdar’da Divitci-zâde Efendi merḡûm tekyesinde medfûn olup, arpalıḡları ile Minḡârî-zâde Efendi maḡdûmı ‘Abdu’llâh Efendi memnûn oldu.

Mevlânâ-yı mezbûr mecmû‘a-i fazl-ı mevḡûr, gencîne-i ḡavâ‘id-i ‘Arabiyye’ye destyâr, daḡme-i ḡâfızası maḡzenü’l-ḡaḡâ’iḡ-ı râz, be-taḡşîş fenn-i kelâmuñ zebândarı

ve ol ‘ilm-i lāzımü’l-intisābuñ maḥzen-i esrārı, vādisinde ferīd, ‘aşırında vaḥīd, merd-i zü-fünün, maşdar-ı āşār-ı gūn-ā-gūn, cesīm ü besīm, vecīh-i ‘azīm idi.

İbtidā-yı İslām’dan beri bir ‘aşırda vāqı‘ olmayan mādde-i recm bunlaruñ şadāretinde vāqı‘ olup, bir Yehūdī ile zinā iden imree-i müslime-i muḥaşşına üzerine şāhidler diñleyüp, ba‘de’l-ḥükm ve’l-imzā bī-pāk ü bī-pervā Atmeydānı’nda recm itdürmekle bā‘ iş-i güft ü gū olmuş idi.

Ḥattā sābıķü’z-zıkr Ḥāmid Efendi şühüduñ⁹⁹⁹ كالميل فى المكحلة şehādet itdükleri ta‘līm iledür. Ol mertebeyi müşāhede mümkün degıldür. Zamān-ı sābıķda daḥi vuķū‘ı yokdur ve ba‘zılar daḥi şāhidler teķādüm ile tefsıķ olunur. Şehādet-i maķbūle olmaz min cemī‘e’l-vücūh taṭbıķ-i şer‘ itmege mesāğ yokdur diyü, ta‘n-endāz olmuşlar idi.

Āşār-ı ‘ilmiyyelerinden *İşārātü’l-merām min ‘İbādāti’l-imām* ismiyle mevsüm fıkh-ı ekber üzerine şerḥleri meşhūr ve ba‘z-ı resā’il ü ta‘līķātları mezkūrdur.

Hanlı-zāde Efendi

el-Mevlā Meḥmed. Medīne-i Āmid ḳurbinde Hān nām ḳasaba sükkānından bir merd-i sa‘ādetmendüñ ferzend-i ḥıredmendi olmağla Hanlı-zāde dimekle şehīr ve bu ta‘rīfle ma‘lūm-ı şağīr ü kebīr olmuşdur. İbtidā Velī Efendi’dan telemmüz ba‘dehū Kürd ‘Abdu’r-raḥmān Efendi dārü’l-ifādesinde telezzüz idüp, kesb-i kemāl ve taḥşīl-i rütbe-i fażilet ü istihāl eyledükde belde-i mezbūrede vāqı‘ ‘Alī Paşa Medresesi iḥsān olup, andan Mes‘ūdiyye Medresesi ilḥāķ olup, şīt-i istihārı ‘ālem-gīr olduķda, vezīr-i müşterī-tedbīr Köprülü-zāde Aḥmed Paşa ṫaraf-ı devlete da‘vet idüp, birāder-i kihterleri Muştafā Beg ve ‘ammu-zādeleri Hüseyin Çelebi’ye mu‘allim ta‘yīn olınmağla şeref-yāb olmuşlar idi. Ba‘de zamān yine vilāyetlerine revān olup, ṫalebe ve muḥaşşılıne ifāde-i ‘ilm ü ‘irfān üzere güzārende-i evķāt iken Merzifonī Ḳara Muştafā Paşa zamānında şāniyen dārü’l-mülk-i İstanbul’a da‘vet olup, iltifāt-ı bī-kerānına mazḫar olduğundan mā‘adā biñ ṫoḳsan bir tāriḥinde naķīb-i sādāt-ı kirām naşb olınan es-Seyyid Ca‘fer Efendi yerine buķ‘alilik ile [279b] Dārü’l-ḥadış-i Süleymāniyye ile tekrīm olup, müştağil-i vazīfe-i ta‘līm ü tefhīm olmuşlar idi. ṫoḳsan dört tāriḥinde Peç Seferine gidüp, ‘avdetde vezīr-i mezbūr izāle olup, bunlar bilā-sened ḳalmışlar idi. ṫoḳsan yedi Cemāzi’l-āḥire’sinde medreseleri Bāķī-zāde Efendi’ye tevcih olup, bunlar şıfrü’l-yed ḳalduķda vaṫanlarına ‘azīmet idüp, eṣnā-yı ṫarıķde fevt oldu.

⁹⁹⁹ “Sürmedanlığın içindeki mil gibi.”

Mevlānā-yı mezbūr fazīlet ü kemāl ile meşhūr, akrānından mümtāz, ‘ulemā-yı şark beyninde ser-efrāz idi.

Āsārından uşul-i hadīşde *Nuḥbe* şerhi üzerine ta‘ liķātı meşhūrdur.

Gümülcineli ‘Abdu’llāh Efendi

el-Mevlā ‘Abdu’llāh. Kaṭar-ı Rūm-ı cennet-rūsūmda Gümülcine nām kaşabadan zuhūr ve Gümülcineli ‘Abdu’llāh Efendi dimekle meşhūr olmuş idi. Tarīķ-ı ‘ilme sülūk ve sebīke-i zātın sikke-i erbāb-ı rūsūm ile meskūk idüp, Şeyḥü’l-İslām Yaḥyā Efendi merḥūmdan mülāzemetle bekām ve biñ elli Şafer’inde kırk aķçe ile İstanbul’da Dervīş Çelebi Medresesi’yle nā’ilü’l-merām olduķdan soñra ma‘zül ve ḥāric elli medresesine muntazır-ı vuşul iken biñ altmış dört Şa‘bān’ında Aḥmed Çavuş Medresesi’yle kām-revā olup, altmış yedi Ramazān’ında ‘Oşmān Efendi yerine ‘Abdu’r-raḥmān Ağa Medresesi’ne taḥrīk olındı. Altmış toķuz Şa‘bān’ında Şamtī Efendi yerine Ḥammāmiyye Medresesi’ne dāḥil, yetmiş Cemāzi’l-ülā’sında Şāh-ı Ḥübān Medresesi’ne vāşıl oldı. Yetmiş bir Şa‘bān’ında Ḥanım-zāde yerine Pīri Paşa Medresesi’ne gelüp, yetmiş iki Şevvāl’inde Siyāvūş Paşa Sultānī erzānī görilüp, yetmiş dört Cemāzi’l-āḥire’sinde selefi Şamtī Efendi yerine şaḥna gelüp, yetmiş beş Muḥarrem’inde İmām-zāde Efendi yerine Ḥānķāh Medresesi iḥsān olunup, yetmiş yedi Ramazān’ında Kılıç ‘Alī Paşa müderrisi oldı. Seksen Rebī‘ü’l-āḥir’inde Veliyyü’d-dīn Efendi yerine Kalendar-ḥāne Medresesi virilüp, seksen bir Zi’l-ḥicce’sinde Şeyḥ-zāde ‘Abdü’l-ġanī Efendi yerine Eyyüb Medresesi’ne nā’il olup, seksen üç Muḥarrem’inde Şa‘bān Efendi birāder-zādesi yerine ḥāmis-i Süleymāniyye i‘tibāriyla Ḥāķāniyye-i Vefā Medresesi i‘tā olındı. Seksen beş Şafer’inde Bosnevī Aḥmed Efendi yerine Filibe każāsına ḥākim naşb olındı. Seksen altı Cemāzi’l-āḥire’sinde ‘azl ve yerine İmām-zāde Efendi vaşl olındı. Seksen toķuz Zi’l-ka‘de’sinde Siyāhī Efendi yerine Şām pāyesiyle İzmir każası ḥükümetiyle tevķir olunup, toķsan bir Rebī‘ü’l-evvel’inde ref olunup, yerleri ‘İşmetī Efendi Ḥışmına virildi. Toķsan dört Zi’l-ḥicce’sinde Bolevī birāderi [280a] ‘Alī Efendi yerine Bursa każası tevcīh olunmuş idi. Toķsan beş Zi’l-ka‘de’sinde munfaşıl ve yerlerine Çeşmī-zāde ‘Abdu’llāh Efendi vāşıl oldı. Toķsan sekiz Muḥarrem’inde Mekke-i Mükerrreme pāyesiyle Aḥmed Efendi yerine Medīne-i Münevvere şalla’llāhu ‘alā münevvirihā każası ‘ināyet olunmuş idi. Sene-i mezbūre

Rebî'ü'l-evvel'inde intikâl ve 'âlem-i Kıuds'e irtihâl eyledi. Manşib-ı maḥlûl Dâvûd-zâde kebîrine naşib oldu.

Mevlânâ-yı merķûm dâḥil-i erbâb-ı rûsûm, ḳâbâ-yı i'tibârı Şeyḥü'l-İslâm Yahyâ Efendi birâder-zâdesi 'İzzetî Efendi ḥânedânına intisâbla mu' allem ve şahbâ-yı iştiḥârî cüz'-i meclis-i 'âlîleri olmağla miskîn-dem idi.

Burusalı Birâderi Muştafâ Efendi

el-Mevlâ Muştafâ bin 'Abdü'l-ḥalîm. Ānifen tercemesi sebḳ iden Şeyḥü'l-İslâm Esîrî Meḥemmed Efendi'nüñ birâder-i kihterleri ve şınv-ı 'azîz-i fezâ'il-güsterleri Muştafâ Efendi ḥıdmetleridür. Taḥşîl-i 'ilm ü 'irfân ve i'mâl-i meleke-i iz'ân itdükde Burusa'da Mu'îd-zâde Efendi'den telemmüz ve ḥ'ân-ı ifâdelerinden telezzüz idüp, ba'de mürebbî-i ḳavâbil-i üstâd-ı emâsil olan Şeyḥü'l-İslâm 'Abdü'r-raḥîm Efendi ve şadrü'l-ifâde fâzıl-ı ḳarâr-dâde Şeyḥü'l-İslâm Minḳârî-zâde Efendi pîşgâh-ı ifâdelerinde müstefid olmağla bilâ-irtiyâb her fenden fâ'iz-i nişâb ve lâyıḳ-ı ḳabûl-i üli'l-elbâb olmışlar idi. el-Ḥâletü ḥâzihi Şeyḥü'l-İslâm İbn Şeyḥü'l-İslâm Yahyâ Efendi'den şeref-i mülâzemetle ser-efrâz ve kırḳ aḳçe medrese ile mümtâz olduḳda, medrese-i mezbûreden ma'zûl ve muntazır-ı meyl-i me'mûl iken biñ altmış iki Şa'bân'ında 'Abdü'l-bâḳî Efendi yerine şâniye-i Mesîḥ Paşa Medresesi'yle kâm-revâ, altmış dört Şa'bân'ında yerinde ḥareket i'tibâr olunup, altmış beş Ramazân'ında Süleymân Efendi yerine Ḥaydar Paşa Medresesi'ne ziynet-baḥşâ oldılar. Altmış yedi Receb'inde yerinde mûşıla i'tibâr, sene-i mezbûre Ramazân'ında 'Abdu'llâh Efendi yerine Dârü'l-ḥadıḫ-i Sinân Paşa Medresesi'ne sezâvâr olup, altmış ḫokuz Muḥarrem'inde Şah-nı Şemâniyye'nüñ birine ḥıram idüp, sene-i mezbûre Receb'inde 'Alî Çelebi-zâde yerine Gevher Ḥân Sultân Medresesi'ne başt-ı bisât-ı 'irfân itdiler. Yetmiş Receb'inde Sultân Selîm-i Ḳadîm Medresesi'yle tekrîm, yetmiş bir Şa'bân'ında Şeyḥ-zâde Şeyḥ Muştafâ Efendi yerine Süleymâniyye Medresesi'ne terfi' ile ta'zîm olındı. Sene-i mezbûre Şafer'inde Üsküdarî Muştafâ Efendi yerine Şâm-ı cennet-meşâm ḳazâsıyla bekâm olup, yetmiş iki Muḥarrem'inde ma'zûl ve yerlerine 'Abdü'l-laḫîf Efendi mevşûl oldu. Yetmiş yedi Receb'inde Müfettiş Süleymân Efendi yerine Mısr-ı zâtü'l-ehrâm ḳazâsı tefvîziyle [280b] ikrâm olınmışlar idi. Yetmiş sekiz Şevvâl'inde munfaşıl ve merâḫil-i ḫariḳden Eskişehir nâm ḳaşaba nevâḫisine vâşıl olduḳda, ḳuttâ'-ı ḫariḳ istilâ ve nuḳûdden mâ'adâ tuḫaf ü zarf maḳûlesin yağma itmişlerdür.

Hattâ mervîdür ki hâremi taht-ı revânına daği dest-dırâzlık idüp, hatunuñ hâzırda olan cevâhir ve hâlâsından daği bir miqdâr ağız itmişler idi. Seksen bir Receb’inde altı ay tevķitle Hâmid Efendi yerine Mekke-i Mükerreme ve belde-i mu‘azzama kazâsı ihsân olındı. Seksen iki Şa‘bân’ında ma‘zül ve yerlerine Kabaķulaķ-zâde Efendi mevşul oldu. Seksen üç Zîl-ka‘de’sinde Kâmetî-zâde Efendi def‘a-i şâlişesi yerine hâkim-i Koştantıniyye ve nâ’il-i ümniyye oldılar. Seksen dört Cemâzi’l-âhire’sinde ‘azl ve yerlerine ‘Abdü’r-raḥîm-zâde Efendi naşb olındı. Seksen beş Receb’inde Es‘ad-zâde Meḥemmed Sa‘îd Efendi yerine revnaķ-efrüz-ı şadâret-i Anaṭolı olup, seksen yedi Cemâzi’l-ülâ’sında ‘Ayntâb arpalığıyla ma‘zül olduğda, yerlerine Bâlî Efendi vâlî oldu. Toķsan dört Rebî‘ü’l-evvel’inde Beyâzi-zâde Efendi yerine şadâret-i Rûm’a vâşıl ve aķşâ’l-merûma nâ’il oldılar. Toķsan altı Cemâzi’l-ülâ’sında müteķâ‘id olup, yerlerine Şeyḥü’l-İslâm Anķaravî Meḥemmed Efendi şâ‘id oldu. Bunlar ‘Alî Efendi yerine Üsküdar kazâsı arpalığıyla tebcîl olındı. Toķsan sekiz Zîl-ḥicce’sinde maḥmûmen intikâl ve ‘îdgâh-ı cinâna isti‘câl eyledi. Sulṭân Selîm ḳurbinde Koğacı Dede Câmî‘i civârında ta‘yîn itdükleri ṭarîķ-ı ‘âmme nâzir küşede medfûn ve naķş-ı seng-i mezârı Seyḥ Müstaķîm Efendi didügi târiḥ-i mevzündür:

Müstaķîmâ ḳıl du‘â ile anuñ târiḥini

İde Allâh Muştafâ’ya cennet-i ‘adni maķâm

Mevlânâ-yı merķûm şadr-ı ‘ulemâ-yı Rûm, ḥişşedâr-ı ekşer-i ‘ulûm, kazâsında sâlik-i râḥ-ı eslem, evzâ‘u etvârı müsellem, mażbütü’l-etṭrâf, muķallid-i vaķâr-ı eslâf idi. İbtidâ-yı tulû‘ından şadâretine gelince ticâret ile evķât-güzâr olmağın şervet-i vâfire ve şevket-i bâhire şâhibi olmuşlar idi.

Âşâr-ı ḥayriyyelerinden Koğacı Dede Câmî‘i muķâbilinde hücerât-ı ‘adideyi müştamil bir medrese ve bir dâr-ı ḳurrâ binâsına muvaffaķ olmuşlardır.

Naķîbü’l-eşrâf Es‘ad-zâde Efendi¹⁰⁰⁰

el-Mevlâ es-Seyyid Meḥemmed Sa‘îd İbnü’l-Mevlâ Meḥemmed Es‘ad. Bu ṭabaķa ricâlinden biñ altmış altı Zîl-ka‘de’sinde ‘azm-i ḥuld-i berîn iden Anķaravî Es‘ad Efendi’nüñ maḥdûm-ı sa‘d-aḥteri ve Burusa’dan ma‘zül Ebu’s-su‘ûd Efendi’nüñ şınv-ı mihteri Naķîbü’l-eşrâf Es‘ad-zâde Meḥemmed Sa‘îd Efendi ḥıdmetleridür. Biñ yigirmi sekiz Muḥarremü’l-ḥarâmında ser-ḥadd-i ‘ademden ḳufûl ve şehristân-ı [281a]

¹⁰⁰⁰ **Der-kenâr:** Evvel-i müderris bi-medrese-i Maḥmûd Efendi şâhibü’t-terceme fi Şevvâl sene 1056.

vücūdā nüzül eylemişler idi. İ'c māl-i meleke-i Hudā-dād ile taḥṣīl-i 'ulūma bezl-i ictihād idüp, Şeyhü'l-İslām 'Abdü'r-raḥīm Efendi hıdmetlerinde iştiğāl ile iktisāb-ı 'ilm ü edeb ve cem' -i ser-māye-i mevrūs u mükteseb kıilup, Şeyhü'l-İslām İbn Şeyhü'l-İslām Yahyā Efendi merḥūmdan nā'il-i şeref-i mülāzemet ve medāris-i 'ilmiyyede müteşaddi-i hıdmet olup, kırk akçe medreseden ma'zül iken elli altı Şevvāl'inde ibtidā Maḥmūd Efendi Medresesi'yle kām-revā ve evvel-i müderris-i fihā olup, elli sekiz Muḥarrem'inde Eyyübī Maḥmūd Efendi-zāde yerine Fetḥiyye İsmiḥān Sultānı'na revnaḳ-baḥṣā oldılar. Elli ṭoḳuz Receb'inde yerinde müşıla-i şaḥn i' tibār olinup, sene-i mezbūre ḥilālinde Nā'ib 'Ömer Efendi yerine Siyāvūş Paşa Medresesi'ne naḳl olındılar. Altmış iki Muḥarrem'inde şaḥna ḥirām idüp, altmış üç Ramazān'ında Ḥüsām-zāde Efendi yerine Bayram Paşa Medresesi'yle bekām, altmış beş Ramazān'ında Vefā Medresesi'yle nā'ilü'l-merām oldılar. Altmış yedi Receb'inde sene-i ātiyye Cemāzi'l-ülā'sı tevḳītiyle Şirvānī Aḥmed Efendi yerine Mekke-i Mükerrreme ḳazāsıyla tekrīm olinup, altmış ṭoḳuz Muḥarrem'inde ma'zül ve yerlerine Sivasī Efendi ḥ'ācesi 'Ömer Efendi mevşül oldı. Yetmiş iki Şevvāl'inde 'Abdü'r-raḥīm Efendi maḥdūm-ı mihteri yerine Mısr ḳāḍisi olup, yetmiş dört Muḥarrem'inde munfaşıl ve yerlerine Velī-zāde Aḥmed Efendi vāşıl olup, yetmiş altı ḥudūdında Edrine rütbesine nā'il olduğda, Ḳuşaṣası arpalıḳ iḥsān olındı. Yetmiş ṭoḳuz Şafer'inde Ḳāmetī-zāde Efendi yerine İstanbul ḳazāsıyla ta'zīm olinmişler idi. Seksen Şevvāl'inde ma'zül ve yerlerine def'a-i şālīşe Ḍaḥkī Efendi mevşül oldı. Balya zamīmesiyle Balıkesir arpalıḳ iḥsān olındı. Seksen bir Receb'inde Minkārī-zāde Efendi dāmādı Muştafā Efendi yerine şāniyen İstanbul ḳazāsına mevşül olup, seksen iki Muḥarrem'inde ma'zül olmuşlar idi. Seksen üç Receb'inde Ḥāfız Meḥemmed Efendi maḥlūlinden 'Ayntāb ḳazāsı arpalığıyla tebcil olındılar. Seksen dört Rebī'ü'l-evvel'inde Anḳaravī Meḥemmed Efendi yerine Anaṭolı şadāretiyle 'ālī-ḳadr oldılar. Seksen beş Receb'inde Naḳībü'l-eşrāf Ḳudsī-zāde Efendi maḥlūlinden riyāset-i sādāt-ı kirām manşıb-ı celile ikrām olduğda yerleriyle Burusī birāderi Muştafā Efendi nā'il-i merām olup, bunlara Varna ve Pravadi ve Yeñişehr ḳazāları arpalıḳ virildi. Ṭoḳsan bir Cemāzi'l-ülā'sında maḥdūm-ı mes'ūdı vaḳ'ası sirāyetiyle ma'zül ve 'alā tarīḳi'n-nefy Burusa'ya mevşül olduğda, yerleri Süleymāniyye Medresesi'nden Ca'fer Efendi'ye virildi. Ṭoḳsan beş Zi'l-ḥicce'sinde [281b] Rūmilī pāyesiyle Saḳız ḳazāsı arpalıḳ iḥsān olındı. Ṭoḳsan yedi Cemāzi'l-ülā'sında ḥalefi yerine şāniyen naḳīb olmuşlar idi. Ṭoḳsan sekiz Zi'l-ḥicce'sinüñ on

toğuzuncı yevm-i aħad ‘ādet-i me’lūfeleri üzere ŧalāt-ı ŧubħı Sultān Meħemmed Cāmi‘-i ŧerīfī’nde edā eyleyüp, ħānelerinde ta‘mīr eyledükleri ħammām müheyyā olmağın dođrı ħammāma duħūl itmiŧler idi. İbtidā ħarāretten ħāŧıl olan ebħire-i reddiyye dimāğlarına ŧu‘ūd itdükde infi‘āl-i mā iħsāsıyla cāmekāna ħurūc ve bir sā‘at zamāniyye mürūr itmedin rūħ-ı revānı a‘lā-yı ‘illiyyīne ‘urūc eyledi. Maħdūm-ı fezā’il-perveri Kāŧif Çelebi bu gūne tārīħ-i mersīye-āmīz dimiŧdür:

‘Āzim-i bezm-i resūl oldu naķīb-i sāde
Kerbelā nālesini ħalk getürdi yāde

Kāŧifā fazlına mı ağlayalum ħulķına mı
Gelmeye miŧli anuñ dehr-i ħazān-ābāde

Rıħlet itdükde beķā mülkine dindi tārīħ
Ķā’id-i raħmet ola Es‘ad Efendi-zāde

Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm ü ma‘ārif ile meŧūr, pür-ŧevķ ü pür-gū, dā’imā ħanderū, ŧadīķ u ŧadūķ, murā‘i-i ħuķūķ idi.

Āŧārından Sa‘idī maħlaŧı ile sādece eŧ‘ārı vardır. Bu ŧi‘r zāde-i ŧab‘-ı güherbārlarıdır.

ŧi‘r

Sentimüzde yine bir dil-ber-i ra‘nā gördüm
Gūyiyā mürde-dile Ĥazret-i ‘İsā gördüm

Açılıp tāze nihāl üzre gül-i ra‘nālar
Dil-i ŧeydāyı aña bülbül-i ra‘nā gördüm

ŧeb-i zülfinde o ferħunde ruħ u ħāllerin
Ķayret-i bedr-i ķamer reŧk-i ŧüreyyā gördüm

Pençe-i zülfine dil-murğı urulmazsa Sa‘id
Evc-i rif‘atde hümāyı aña hem-pā gördüm

Muṭṭalib-zāde Meḥemmed Şālih Efendi

el-Mevlā Meḥemmed Şālih İbnü'l-Mevlā ' Abdü'l-muṭṭalib. Mekke-i Mükerrreme pāyesiyle teḳā'üd ve ṭarīḳ-ı 'ilmīden bi'l-küllīye tebā'üd iden Ḳaramanī ' Abdü'l-muṭṭalib Efendi'nün maḥdūm-ı melek-nihādı ve bu faḳīr-i cāmī' ü'l-ḥurūfuñ mu' allim ü üstādı, şāhibü'l-ifāde ' Abdü'l-muṭṭalib-zāde Efendi ḥıdmetleridür. ' Unfvān-ı şebābında muḳaddemāt-ı 'ulūmı temhīd ve mebānī-i mütūnı teşyīd itdükden soñra vālid-i cāmī' ü'l-ḥurūfdan telemmüz ile iştiḡāl ve müddet-i medīd ḳand-i ma'ād-i istifādelerinden telezzüz-i tekml-i istihāl eylemişlerdür. el-Ḥāletü hāzihī ... Efendi ḥıdmetlerinden şeref-i mülāzemeti nā'il ve kırık aḳçe medreseye vāşıl olup, andan daḡı munfaşıl iken biñ seksen toḳuz Şafer'inde Taḫta Ḳāḍī Medresesi'yle bekām, toḳsan iki Receb'inde ḫālen Mışr-ı Ḳāhire ḳazāsından ma'zül Ḥasan Efendi ḫazretleri yerine Fāṭıma Sultān Medresesi'yle nā'ilü'l-merām, toḳsan dört Muḫarrem'inde el-ān Ğalaṭa ḳazāsından munfaşıl Nifi İbrāhīm Efendi cenābları yerine şāniye-i Zekerıyyā Medresesi'yle kām-revā, toḳsan altı Cemāzi'l-āhire'sinde Şeyḫī Efendi yerine Maḥmūd Efendi Medresesi'ne revnaḳ-baḫşā olmuşlar idi. Toḳsan yedi Receb'inde rüz-ı dil-firüz-ı [282a] ḫayātı şāma ve müddet-i zindeḡānisi encāma irişdi. Edrineḳapusu ḫāricinde Edrine yolu üstinde olan mezāristānda medfūn ve medrese-i maḫlūleleriyle Çeşmī-zāde Ḥasan Efendi'si memnūn oldu.

مصائب قوم عند قوم فوائد¹⁰⁰¹

Mevlānā-yı merḳūm maḥdūm-ı fütüvvet-rüsūm, 'ālim ü fāzıl, şāb-ı kāmīl, kerīmü'l-aḫlāḳ, ṭayyībü'l-'arāḳ, seḫī vü kerīm, müşfiḳ ü ḫalīm, her fende ser-efrāz, tevaffuḳ-ı akrān ile mümtāz, şalāḫ u taḳvāya mütemaḫḫız, muḳteziyyāt-ı nefsāniyyeden mu' riz, firişte-nihād, mü'min-i pāk-i' tiḳād idi.

Kırḳdan ma'zül iken vālid-i merḫūm ile Selanik'e gidüp, ḳısmet ve muḫāsebe ḥıdmetinde birāder efendi ḫazretleri tarafından ḳā'im-maḳām naşb olunmuş idi. Ba' deḫü toḳsan tāriḫinde ' aḳd-i peyvend-i muşāheret ile te'kīd-i 'alāḳa-i maḫabbet ḳılmışlar idi. Bu faḳīr, vālid-i merḫūmdan soñra yedi yıl ḳadar kendülerden telemmüzümüz taḳrībiyle ḫuşuşan ḳarābet-i muşāharet münāsebetiyle çok aḫvāllerine vāḳıf olmuşumdur ki ekşer zamānemüz meşāyiḫında yoḳdur. رحمت الله تعالى عليه¹⁰⁰²

¹⁰⁰¹ "Bir topluluğun başına gelen musibetler, bir başka topluluğa göre ihsan olur.

¹⁰⁰² "Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun."

Şeyhü'l-İslām Ankaravî Mehemmed Efendi Hazretleri

el-Mevlā Mehemmed İbn Hüseyin. Zāt-ı melekî's-simâtı vilâyet-i Ankarâ'da tüccâr tâ'ifesinden Hüseyin nâm bir merdûn maḥdûm-ı kerîmü'l-aḥlâkı ve gevher-i silkü'l-le'âl-i ṭayyibü'l-a'râkı Şeyhü'l-İslām-ı kıdvetü'l-'ulemāü'l-a'lām Ankaravî Mehemmed Efendi ḥıdmetleridir. Destyāzî-i tevfiḳ-ı Ḥudā-dād ile sülûk-i rāh-ı reşād idüp, müftî-i beled ve üstād-ı emced Kırsēhrlî Maḥmūd Efendi ḥıdmetlerinden istifāza-i 'ilm ü ma'ārif-i bezl-i mechūd ve istifāde-i zevārif ü 'avārif-i sa'y-i nā-maḥdūd eyleyüp, vāşıl-ı ser-ḥadd-i kemāl ve fā'iz-i mertebe-i 'ālū'l-'āl olduḡdan ōnra Şeyhü'l-İslām İbn Şeyhü'l-İslām Yahyā Efendi nazar-ı 'ināyetleriyle behremend ve iḥrāz-ı şerefi mülāzemetleriyle sūdmend olmışlar idi. Ba'z-ı müdāreseye müderris ve bünyān-ı ifādeyi mü'essis olup, kırk aḳçe medreseden ma'zül ve ḥāric elli rütbesine muntazır-ı vuşul iken biñ altmış Şevvāl'inde Mehemmed Aḡa Dārü'l-ḥadîşî ḥāriciyle kām-revā, altmış altı Şevvāl'inde Yūsuf Paşa imāmı Ebū Bekr Efendi yerine Perviz Efendi Medresesi'ne revnaḳ-baḡşā oldılar. Altmış yedi Receb'inde Naşru'llāh Efendi-zāde 'Abdü'l-laṭif Efendi yerine Cezerî Kāsım Paşa Medresesi'n cāygāh itdiler. Altmış sekiz Şafer'inde Malḡaravî Mehemmed Efendi yerine Sekbān 'Alî Medresesi'yle tekrîm olunup, sene-i mezbûre Şa'bān'ında Ḥalife-zāde yerine Ḥaydar Paşa Medresesi'ne terfi olındılar. Yetmiş Zi'l-ḥicce'sinde Şaḡn-ı Şemāniyye'ye ḥıram idüp, yetmiş iki Şafer'inde Şehlā 'Abdü'l-bāḳî Efendi yerine Zāl Paşa Sultānı erzānî görildi. Sene-i mezbûre Şevvāl'inde İsmiḡān Sultān pāyesine pīrāye-bend [282b] olup, yetmiş üç Receb'inde Süleymāniyye Medresesi'ne ferş-i seccāde-i ifāde kıldılar. Yetmiş dört Rebî'ü'l-evvel'inde Ḥışım-zāde 'Abdü'l-bāḳî yerine Yeñişehr ḳazāsı mecrā-yı zülāl-i ḥükm ü imzālari kıldı. Ba'de ḳazāe'l-vaṭar İstanbul'a 'avdet olunup, şāniyen ḥıdmet-i imānet ile şeref-yāb ve Bıñarḡışār ve Keşān arpalıḳlarıyla kām-yāb oldılar. Yetmiş yedi Şevvāl'inde Minḳārî-zāde Efendi dāmādı Muştafā Efendi yerine Burusa ḳazāsıyla tekrîm olunup, kendüler emānetde ḳarār-dāde olup, ṭaraflarından nā'ib irsāl olunmaḳ üzere ta'zîm olındı. Yetmiş sekiz Şafer'inde Göle ma'-Bıñarḡışār arpalıḳlarıyla ma'zül ve yerlerine Çavuş-zāde 'Oşmān Efendi mevşul oldı. Yetmiş sekiz Rebî'ü'l-āḡir'inde Ankarā ḳazāsına tebdil olındı. Seksen Rebî'ü'l-āḡir'inde Şevvāl tevḳitiyle yine selefleri yerine Mısr-ı zātü'l-ehrām ḳazāsıyla mazhar-ı ikrām olunduḡda Ankarā Şāliḡ Paşa imāmı İsmā'il Efendi'ye virildi. Seksen bir ḥudūdında Mekke-i Mükerrime'ye naḳl-i menşürü vürüdiyle bekām ve yerleriyle Ḳabaḳulaḳ-zāde Mehemmed Efendi nā'ilü'l-

merām, tehyi'e-sāz-ı levāzım-ı mehāmm olduğdan şoñra taraf-ı devletden tekrār kāğıd vuşūliyle 'avde me'mūr ve ol manşıb-ı şerīf ile Kıbaķulaķ-zāde Efendi mesrūr oldu. Seksen iki Şafer'inde Es'ad-zāde Meħemmed Sa'īd Efendi yerine İstanbul ķazāsı tevcīh olup, seksen üç Muħarrem'inde selef-i sālifi yerine Anaķolı şadrına naķlle bülend-ķadr olup, Hāmīd Efendi cā-nişin-i mesned-i ķazā oldu. Seksen dōrt Rebi'ü'l-āħir'inde Şeyhü'l-İslām 'Alī Efendi yerine āfitāb-ı cihān-tāb gibi bir burcdan bir burca taħvīl ve bilā-'azl ve'l-infişāl ğāyetü'l-ğāyāt-ı merūm olan şadr-ı Rūm'a tebdīl olup, maķāmlarına selefleri Es'ad-zāde Efendi tebcīl olındı. Seksen yedi Cemāzi'l-āħire'sinde vaķan-ı aşlıleri olan Anķara ķazāsına Yabanābād ve Ayaş ve Mar'aş ve Murtażā-ābād, Yörūkan ķazāları zamimesiyle teķā'ūd ve maķām-ı vālālarına maħdūm-ı 'ālī-ķadr 'İzzetī Efendi şā'id oldu. Tōķsan iki Muħarrem'inde Maķtūl Mūsā-zāde Efendi yerine Ğalaķa ķazāsı arpalığıyla terfīh olup, Anķara ķazāsı Hāķīb-zāde Efendi'ye tevcīh olındı. Tōķsan altı Cemāzi'l-ūlā'sında Burusī Efendi birāderi Muştafā Efendi yerine şāniyen mesned-nişin-i şadāret-i Rūm olduğda, Ğalaķa ķazāsı Vardarī Şeyh-zāde Efendi'ye virildi. Tōķsan yedi Zī'l-ħicce'sinde selef-i sālifi Şeyhü'l-İslām 'Alī Efendi yerine mesned-ārā-yı maķām-ı vālā ya'nī Şeyhü'l-İslām-ı müşkil-ġüşā [283a] olduklarında Rūm ili şadāretin Ebū Sa'īd-zāde Feyzu'llāh Efendi ħāzretlerine virdiler. Rūşdī Efendi bu ğüne tārīķ dimişdür:

عالم الفقه محمد و عليه الفتوى ¹⁰⁰³

Ba'z daħi dimişdür:

Mesned-i fetvāya geldi 'ālemüñ 'allāmesi

Sābıķan ħıdmet-i imāmetleriyle müşerref olan 'Ārif Meħemmed Efendi dimişdür:

Müfti-i rüy-ı zemīn oldu Meħemmed Emīn

Tōķsan sekiz Zī'l-ħicce'sinüñ on altıncı yevm-i aħadde intikāl ve civār-ı ķudse irtihāl eylemişler idi. Sinn-i şerīfleri tōķsan senesine ķarīb idi. Kıoğacı Dede Cāmi' i mezāristānında ğüzergāha nāzır maħalde defn olınduklarında, bi'l-fi'l revnaķ-efrūz-ı şadr-ı Rūm ve ser-ħayl-i 'ulemā-yı ķurūm olan Debbāğ-zāde Efendi ħāzretleri emri-i 'azīm-i iftāya kıyām itdiler.

Mevlānā-yı merķūm 'ilm ü fażl ü kemāl ile meşhūr, her 'ilme muħtaşş ve kūnūz-ı rümūz-ı ħaķā'ıķa muraħħaş, be-taħşiş fūrū' ü uşūlde ferīd, menāşıblarında 'iffet

¹⁰⁰³ "Fıkıh ālimi Meħemmed'tir. Fetva da böyledir."

ü istikâmetle vahîd, şalâbet ü vağâr ile meşhûr, hayr-ḥâh-ı cumhûr, ḥalîm ü selîm, müşfik ü kerîm idi.

Âşâr-ı ‘ilmiyyelerinden *Mesâ’il-i Fıkhıyye* mecmû‘aları vardır. İbtidâ-yı ḥâlinden intihâ-yı ḥuceste-me’âllerine gelince cem‘ ü tertîb ve tehzîb ü tebvîb itdükleri mecmû‘adur. Ekşerıyyâ *Mesâ’il-i Müftî* bahâ irâd eylemişdür. el-Ân mütedâvil-i beyne’l-cumhûr ve imzâ-yâfte-i kabûl-i ‘ulemâ-yı fuḥûl olmağla meşhûrdur.

Âşâr-ı ḥayriyyelerinden ¹⁰⁰⁴ حب الوطن من الايمان maşdüqınca diyârların ihyâ idüp, şehir-i Anḳara’da bir cāmî‘-i şerîf ve ḥücerâtı müştemil bir ders-ḥâne-i laṭîf binâ eyleyüp, vezâ’if-i mürettebe ta‘yîn eylemişlerdür. Bunlardan mâ‘adâ ol şehir-i dil-güşâda yigirmi kadar çeşme icrâ ve âyende vü revende içün ḥân daḥî binâ itmişlerdür.

¹⁰⁰⁵ شكر الله سعيه الجميل

¹⁰⁰⁴ Hadîs-i Şerîf, “Vatan sevgisi imandandır.” Aclûnî, *Keşfü’l-hafâ*, 1/345-46. Akt. Mehmet Yılmaz, *Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözler*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1992, s. 71.

¹⁰⁰⁵ “Allah onun güzel emeklerinin karşılığını versin.”

صنف المشايخ الكرام الذين انتقلوا الى دار السلام في هذه الدولة لعلية قدس الله تعالى اسرارهم الخفيه¹⁰⁰⁶
منهم¹⁰⁰⁷

eş-Şeyh ‘Abdü’l-aḥad Efendi Ḥazretleri

eş-Şeyh Evḥadü’d-dīn Ebu’l-mekārim ‘Abdü’l-aḥad en-Nūrī İbn Muşliḥü’d-dīn Muştafā Şafāyī İbn İsmā‘il İbn Ebī’l-berekāt. Peder-i bedriyyü’l-ḥasebleri Şafāyī Muştafā Efendi eşrāf-ı kuzāt-ı sūtūde-şifātından ‘ālim ü ‘āmil bir merd-i kāmildür. Vālidleri tarafından sābıķū’t-terceme ‘Abdü’l-mecīd-i Sivasī ḥazretlerinüñ cedd-i emcedi Ebu’l-berekāt ḥazretlerinüñ nebireleri ve Şāriḥ-i *Mülteķā* Sivās müftisi İsmā‘il Efendi’nüñ ferzend-i ḥüsnü’s-serireleridür. Vālide-i müşfikaları daḥi müşārün ileyh Ebu’l-berekāt Efendi’nüñ maḥdüm-ı mihteri Muḥarrem Efendi’nüñ duḥter-i ‘ālī-güherleridür. Bu taḥdīrce ḥıdmet-i mevlānā-yı ḥazret-i Şems’üñ ḥafīd-i şınv-ı ekremi ve sālifü’l-beyān Şeyh Sivasī Efendi cenāblarınüñ hemşire-zāde-i [283b] muḥteremi olurlar. Biñ üç tārīḥinde ‘ālem-i ḡaybdan ḥazīz-i şühūda nüzül itmişler idi. Ḥāl-i büzürgvārı Sivasī Efendi taraf-ı saltanatdan da‘vet olındıḡda ma‘an İstanbul’a ‘azīmet idüp, ‘ulemā-yı ‘aşr ve fużalā-yı dehrden taḥşil-i ‘ulüm-ı zāhire ve kendülerden tekmil-i ādāb-ı tarīķat itmekle irtikā-yı merātib-i bāṭine eyledükden soñra Midilli’ye ḥalife naşb ü ta‘yīn eylemişler idi. Çok geçmedin İstanbul’da Meḥemmed Aḡa Tekyesi meşḥati iḥsān olındı.¹⁰⁰⁸ و كان ذلك في سنة ثلاث ثلاثين و الف

Biñ kırk bir tārīḥinde Bosnevī ‘Oşmān Efendi yerine Sultān Meḥemmed va‘ziyyesi tevcīh olındı. Biñ elli bir ḥudūdında yine selefi ‘Oşmān Efendi yerine Sultān Bāyezīd Cāmi‘-i Şerīfi’nde kürsī-nişīn ve müfessir-i kelām-ı Rabbü’l-‘ālemīn olup, çok geçmedin Evliyā Efendi dāmādı Meḥemmed Efendi fevtinden Ayaşofya-i Kebīr kürsīsinde gevher-nişār-ı va‘z ü tezkīr olmuşlar idi. Biñ altmış bir Şafer’inüñ ibtidā cum‘asında ‘āzim-i ḥarem-sarāy-ı kurb-ı İlāhī ve vāşıl-ı füyuzāt-ı nā-mütenāhī olduḡda:

‘Ālimüñ mevti imiş ḥaḡḡ bu ki mevt-i ‘ālem

Fevtine itdi feleklerde melekler mātem

fehvasınca ekşer-i ahālī-i Sitanbul maḥzūn u melül edā-yı şalāt-ı cenāzeler için Cāmi‘-i Sultān Meḥemmediyye ḥazır olup, pīr-zādeleri Sivasī-zāde Şeyh ‘Abdü’l-bāķī Efendi ḥazretlerini imām iḥtiyārıyla şalātlarına kıyām ve ba‘de’l-itmām bir kaç biñ ādem ile parmaḡ üzerinde teşyī‘ iderek Ḥāric-i Sūr’da Sivasī ‘Abdü’l-mecīd Efendi ḥazretleri

¹⁰⁰⁶ “-Allah sırlarını kutsal kılsın- Bu yüce devlet zamanında vefat eden şeyhler sınıfı”

¹⁰⁰⁷ “Bunlardan”

¹⁰⁰⁸ “Bu olay 1033 senesinde oldu.”

türbeleri civārında ta‘yîn itdükleri maħalde defin ve mişāl-i genc-i maħzūn medfūn-ı zīr ü zemīn olduħda, aġniyā-yı eħibbālarından Yūsuf Aġa-zāde Muştafā Aġa bir türbe-i la‘ife binā eylemişlerdür. Ĥulefālarından Şeyħ Nazmī Efendi merħūm bu ġüne tārīħ-i intikāl taħrīr eylemişlerdür:

‘ Abdü’l-aħad Efendi olsun muķīm-i cennet

ve Feyzī Efendi daħi dimişdür:

Gitdi bezm-i cennete ‘ Abdü’l-aħad

Şeyħ-i muħarrerü’l-evşāf, cur‘ a-nūş-ı selef-i eslāf, kemālāt-ı zāhire vü bā‘ıne ile meşhūr, miyān-ı meşāyiħda nebāhet-i ‘ izz ü şān ile mezkūr, ‘ ālim ü fāzıl u ‘ ābid, murtāz u muttakī vü mücāhid, maṭla‘-ı envār-ı sırr-ı mektūm, ‘ alā’iķ-ı dūnyeviyyeden ma‘ şūm, enfās-ı müteberrikesi ķulūb-ı nāsa mü’eşşir, meclīs-i şerīfī ‘ ālem-i uħrāyı müzekkir, te‘vīl-i rü‘yāda mülhem, mu‘ teķid-i cümle-i ‘ ālem, ser-ħadd-i ‘ ulūm-ı nefiseyi ħā’iz, tecelliyāt-ı ķudsiyyeye fā’iz, ‘ ārif-i vāşıl, mürşid-i kāmīl, şems-i felek-i hidāyet ve şemse-i eyvān-ı kerāmet, Nūrī maħlaşı ile ġüher-bend-i eş‘ār ve cevāhir-i meknūn-ı esrār ile mufaşşal-sāz-ı silkü’l-le’āl āşār idi.

Kerāmet

Kerāmāt-ı celīlelerin Nazmī Efendi merħūm *Hediyye* nām kitāblarında zıkr itmişdür ki altmış [284a] tārīħinde seyr-i tarīķ ile Rūmili Ĥişārı’nda bir yalıya nüzūl olunup, birkaç ġün meķş ešnāsında fuķarālarından merķūm Nazmī Efendi’ye Ĥitāb idüp, “Bir seccāde al, sizlerle muşallāya varalum ve mürūr iden sefā’ine nażar-ı ‘ ibretle nażar idüp, taħşīl-i vecd ü ħāl idelüm” buyurduķlarında, “sem‘ an ve tātāhi” ġūyān, bunlar daħi ol Ĥidmet edāsına pūyān olurlar. İħvān-ı şafādan birkaç cān ile teşrīf buyurup, seccādeye cülūs itdükden şonra neşr-i cevāhir-i ma‘ ārif-i İlähiyye iderken bir dervīş zāhir olup, şey’i virmege Ĥazret-i ‘ azīzūñ yanlarında munķır bulunmamaġın iħvāna i‘ tātā ile emr buyurduķlarında dervīş “Azīzüm, evliyāu’llāħ türābı altun ider, dırler. Ben iħsānı sizden isterüm” diyicek, Ĥazret-i ‘ Azīz “Bi’smillāhi’r-raħmāni’r-raħīm” diyüp, yerden bir ķabza Ĥāk alup, dervīşūñ avcuna dökdukde birkaç meşkūk zer-i Ĥālīş olur. Ĥattā biri pīre düşmiş idi. Ol ān tarīķat-ı Ĥādiriyye’den Külħānī ‘ Alī Dede ol altunı ķapup, ķoynına ķomış idi. Kitāb-ı mezbūrda merħūm Nazmī Efendi dir ki merķūm ‘ Alī Dede ile’l-vefāt bize geldükde altun Ĥikāyesin kendüye su’āl iderdüm. “Azīz’ūñ yādigārıdır. Cānum ġibi şaķlarum, ġināma sebeb olmışdur” diyü, Ĥamd ü şükr iderdi. Bu ma‘ nāyı te’yīd iķün “Ĥazret-i ‘ Azīz’ūñ Ĥazarāt-ı Ĥamsde *Mir’ātü’l-vücūd* ve

Mirḳātü’ş-şühūd nām te’liflerinin beşinci bābında zıkr buyurmuşlardır” diyü, bu ‘ibāreti daḫi taḫrīr itmişlerdür.

وقد من الله تعالى علينا بمشاهدة هذه النعمة في سنته ثمان وعشرين وألف حتى شاهدنا في عالم الامثال مطاوعة النار والهوى والبحور والجبال¹⁰⁰⁹

Kerāmet

Bu daḫi merḳūm Nazmī Efendi’nün meşhūdı olup, *Hediyye* nām kitābında taḫrīr itdüğü kerāmāt-ı bāhirelerindendür ki Ḥazret-i ‘Azīz’e Süleymāniyye va‘zında bir kāğıd ḳomışlar. Ba‘de itmāme’l-va‘z de’b-i şerīfleri üzere ol kāğıdı ḳırā’at buyururlar. “Meger sizi ḳuṭb-i ‘ālem ve ḡavṣ-i a‘zam dirler. Ḥaḳḳ te‘ālā emr-i şerīfi ile ḳuṭb olan her şey’e ḳādir dirler. Öyle olunca eger ḫaḳīkatde ḳuṭb iseñüz beni bu ān helāk idüñüz” diyü, yazmışlar. Ḥazret-i ‘Azīz tamām itdükte “Sübḫāna’llāh! Ta‘aşşub ḳişiye ne ḫāle getirür. Biz bir ‘āciz ü ḫaḳīr iken ḫalḳ bizüm ḫaḳḳımızda çünki ḳuṭb i‘tikādındadır. Ḥaḳḳ te‘ālā anları taşdıḳ eyleye, lākin ḳuṭb olanlar ehl-i nefis olup, yā idemez miyüm diyüp, ḳādir olduğı mertebeye sa‘y idüp, ellerinden geleni ider. Böyle zann olunur, böyle degildür. Belki anlara cefā vü sitem olduḳca ‘afv u şafḫ ile mu‘āmele itmekle merātib-i ‘āliyye irişürler. Lākin evliyāu’llāh arz-ı cehele bir seyfdür. Bir ādem kendüni [284b] ol seyfe ursa, ḳabāḫat seyfüñ midür yoḫsa uranuñ mıdır” diyü buyurduḳlarında, “Amān Hāyy” diyü bir şadā ile cāmī‘ māl-ā-māl olur. ‘Azīz kürsiden nüzül idüp, tevḫīd-i şerīfi itmām itdükten soñra taşra çıkarken bir dānişmend ḳıyāfetlü kimesneyi sürüyerek feryād iderek Ḥazret-i ‘Azīz’ün ḳadem-i mübāreklerine teşebbüs idüp, “Amān sulṫānum! Ḥaṫāmı bildüm, ‘afvıñuz recā iderüm” diyü enīn ü bükā itdükte cenāb-ı Ḥaḳḳ imān-ı müncī ile ḫatm eyleye diyüp, bir Fātiḫa oḳuyup, çıkduḳda ol kimesne teslīm-i rūḫ eylemişdür.

Şeh-zāde Şeyḫi Velī Efendi

eş-Şeyḫ Veliyyü’d-dīn bin Yūsuf. Şebīnḳaraḫiṣārī ḳaşabasından zūhūr ve istifāza-i nūr-ı hidāyet ü şu‘ūr idüp, semt-i dārü’l-mülk-i İstanbul’a ḳudüm eyledükde niçe zamān üftāde-i beydā-yı taleb ve dil-dāde-i taḫşīl-i ‘ilm ü edeb olup, ‘ulemā-yı ‘aşr pīşgāh-ı ifādelerinden münfekk olmayup, ‘ulüm-ı ‘aḳliyye vü fūnūn-ı naḳliyyede bāhirü’l-istihāl ve ḫā’iz-i rütbe-i kemāl olduḳdan soñra cezbe-i İlähiyye’ye irişüp, ḳuṭb-i

¹⁰⁰⁹ “Yüce Allah 1028 senesinde bize bu nimeti müşāhede imkānı verdi ve biz emsal aleminde; ateşin, havanın, denizlerin, daḫların itaatine şahit olduk.”

felek vilāyet-i Üsküdarī Hüdāyī Maḥmūd Efendi cenāblarından inābet itdükden soñra İstanbul'da Aqsarāy kırbinde Ḥadīce Sulṭān Cāmi' -i Şerīfī civārında Seyyid Yūsuf Efendi Mektebi'nde ḥıdmet-i ḥilāfet, ba' de zamān Aḥmed Ağa Mescidi'nde imāmet ve her cum'a güninde Çoban Çavuş Cāmi' i'nde va' z u naşīhat ile evkāt-güzār olup, ba' dehū Ḥalīl Paşa Cāmi' i va' zıyyesi virilüp, ba' dehū Sulṭān Selīm-i Qadīm kürsisi tevcīhiyle tekrīm, ba' de zamān Sulṭān Meḥemmed Cāmi' i Şerīfī'ne nakliyle ta' zīm olınuḡda, kabūlden ibā ve izhār-ı istiḡnā eylerler. Şeyḫü'l-İslām-ı vaḡt Yahyā Efendi ḥātır-ı ' aḡırlarına iḡbirār vuḡu' ı vesvesiyle sebebinden istifsār eyledüklerinde "Bizüm ḥātırımızı taṡyīb murād iderlerse Şāh-zāde Cāmi' i va' zıyyesin bize tevcīh eylesünler" diyü, ḥaber irsāl itmeleriyle Şeyḫ İsmā' il Efendi yerine Şāh-zāde vā' izi olup, anlar Sulṭān Meḥemmed'e naḡl olınmışlar idi. Altmış bir ḥudūdında intikāl ve ravza-i cināna isti' cāl eyledi. Nehcī Çelebi bu güne tāriḡ dimişdür:

Vaşl-ı Raḥmān'a sefer kıldı veliyy-i kāmil

Üsküdar'da Qara Aḥmed Tekyesi'nde defn olındı.

' Azīz-i merḡūm kemāl-i ' ilm ü faẓlla mevsūm, zāhid ü ' ābid, keşirü'l-meḥāmid idi.

Mevlevī Şeyḫi Ādem Efendi

eş-Şeyḫ Ādem. Anṡaliyyeli'dür. Elf-i kāmil ḥudūdında ṡal' at-efrüz-ı vücūd ve pertev-endāz-ı maṡla' -ı şühūd olup, ibtidāen zu' emā zümresine dāḡil ve Ḥotin Seferi'ne ' asākir-i İslām ile vāşıl olup, ba' de'l- ' avde ol ṡariḡden ḥurūc idüp, ol diyārda seccāde-nişin-i ḥazret-i Mevlevī olan Muşṡafā Dede'den aḡz-ı dest-i inābet ile istifāza-i [285a] envār-ı ' ilm ü kemāl ve tenvīr-i müdde' ā-yı isti' dād u istiḡāl eylemişler idi. Biñ kırık tāriḡinde ' āzim-i dārü's-salṡanat olup, Ġalaṡa'da vāḡi' Mevlevī-ḡāneye vuşul ve şeyḫ-i Mevleviyān İsmā' il Efendi miḡmān-ḡānesine duḡul eyleyüp, birāz eyyām misāfirleri olduḡdan soñra vaṡan-ı aşlilerine irāde-i ' azīmetle vedā' -ı murād eyledükde izn vermeyüp, bir miḡdār daḡi meḡş ile me' mūr olup, bir müddet daḡi qarār eylemişler idi. Biñ kırık bir senesi evāsıṡında şeyḫ-i merḡūm İsmā' il Efendi, merḡūm olduḡda, tekye-i maḡlūle şāḡibü't-tercemeye virildi. Yigirmi seneden mütecāviz ' ibādāt ü ṡā' at ile güzārende-i evkāt olmışlar idi. Altmış üç ḥudūdında ṡaraf-ı baḡrden edā-yı farīza-i ḡacca niyyet idüp, sene-i mezbūre Cemāzi'l-āḡire'sinde Mışṡ'a vāşıl olmışlar idi. Ramazān-ı şerīfde intikāl-i dārü'l-cinān ve irtihāl-i ravza-i Rıḡvān eyledi. Ol beldede Şeyḫ Şafī

Tekyesi'nde medfündür. Haber-i intikālî dārü's-saltanaya vâşil olduĝda, yerleri vekilleri olan 'Arzî Efendi'ye tevcih olunduĝda Nişârî Çelebi bu güne târih dimişdür:

Ola me'vâ cennet-i firdevs-i a'lâ Âdem'e

Şeyh-i merkûm murâ'î-i kavâ'id-i rûsûm, muhteşem ü vaķûr, şehâvet ü keremle maşdar-ı hayr-ı mevfûr idi. *Hulâşatü'l-eşer'*de mestûrdur ki zî-şervet, merd-i şâhib-i semâhat [ü] şehâvet olmaĝla evâ'il-i hâlinde virdüĝi 'aţâyanañ ekşeri yüzer altun idi.

Hattâ 'aşr-ı Sulţân Murâd Hân-ı Râbi'de bir ţanbûri peydâ olup, gâh gâh pâdişâh huzûrında daĝı çalardı. Bir gice şâhibü't-terceme da'vet idüp, tekyesinde fuķarâ-yı dervîşân ile pür-süz u tâb iken taraf-ı pâdişâhîden şahş-ı ţanbûri taleb olunduĝda yüz altun bahşîş virür. Şahş-ı mezbûr huzûra varduĝda "Ķande idüñ" diyü su'âl, ţanbûri daĝı vâķi' hâli beyân idicek "Şeyh saña ne miķdâr câ'ize virdi" diyü, istifsâr-ı hümayûn şâdir olduĝda, "İşte 'aţıyye olunan şü miķdârdur" diyü, mâye-i dînâri der-i kef irâ'e itdükde pâdişâh-ı ĝazûb şâhibü't-tercemenüñ mülûkâne 'aţâyâsından nev'en münfa' il olup, birkaç gündend sonra mu'tâd-ı kadîm üzre Ķalaţa Mevlevî-hânesi dedeleriyle şâhibü't-tercemeyi sarâya da'vet idüp, icrâ-yı âyîn ve du'â-yı pâdişâh-ı ĝüzîn itdürdükdend sonra dervîşân ve câhında 'aţıyye-i muķannene-i me'lûfelerinden tenķîş ile emr ve dervîşâna "Biz ne kaçar 'aţıyye virsek şeyhüñ 'aţıyyesine bâliĝ olmaz. Varuñ öylece diyüñ" diyü, hitâb-ı 'itâb-âmîz şeyhüñ sem'ine ķar' itmekle min ba'dü beyne'n-nâs müte'ârif olan mertebeyi tecâvüz eylememeye 'illet-i müstaķille olmış idi.

Hulvî-i Gülşenî

eş-Şeyh Maĝmûd el-Hulvî. Vâlidî sarây-ı 'âlî helvâcî- [285b] başısı idi. Toķuz yüz seksen târihinde İstanbul'da Şehr-emîni ķurbinde tevellüd idüp, ba'de taĝşîle'suşu'r bunları daĝı helvâcıyân-ı hâşşa defterine ķayd itdükden sonra vâlidî sa'yıyla taĝşil-i levâzım-ı 'ulûm u ma'ârif daĝı itmiş idi. Sulţân Murâd-ı Râbi' devletinde altmış biñ akçe serbest ve derdest-i ze'âmetle dîvân-ı hümayûn çavuşlıĝı ihsân olunmuş idi. Ba'dehü 'unfvân-ı şebâbında Ķoca Muştafâ Paşa şeyhi Necmü'd-dîn Hasan Efendi'den bî'at ve ihtiyâr-ı kûşe-i halvet idüp, tekmîl-i esmâ itmedin 'azîzleri fevt olduĝda, baķıyye-i etvârı Sivasî Efendi hâzretlerinden tekmîl itmişler idi. Muķaddemâ Şeyh Hasan Efendi hığmetlerinde iken tarîķat-ı Gülşenî âyinin telakķuna daĝı me'zûn olup, Şeyh İbrâhîm-i Gülşenî Efendi'den şeref-yâb-ı hilâfet olup, biñ on dört târihinde Dâvûd Paşa Câmî'i'nde cum'a vâ'izi olmuşlar idi. Yedi hafta günlerinde Sulţân Aĝmed ve

Şeh-zāde ve Sultān Mehemmed Cāmi‘ ileri’nde daħi va‘z u naşihat ile evķāt-güzār iken biñ altmış üç senesi ħilālinde irtihāl ve ‘ālem-i ‘ulvīye intikāl eyledükde zāviyeleri dāħilinde defn olındı. Nişārī Çelebi bu mışrā‘ı tārīħ dimişdür:

Cān-ı Ĥulvī eyledi iķbāl şehd-i cennete

Şeyħ-i merķūm ma‘ārif-i ‘ilmiyye ile mevsūm, ‘ālim ü ‘āmil, vā‘iz-i kāmil, riyādan mu‘riż, meşāğil-i ‘ibādete mütemaħħız idi.

Her yevm-i erba‘āda zāviyelerinde *Meşnevī* tedrīs idüp, yigirmi otuz zākir ile āyin-i Gülşenī üzere ‘aķd-i cem‘iyyet iderler idi.

Āşār-ı ‘ilmiyyelerinden silsile-nāme-i meşāyiħda bir tarz-ı ħāş iħtirā‘ idüp, *Lemezāt* nām te’lif idüp, itmāmına “Lemeza-i Ĥulvī” lafzın tārīħ düşürmişdür. Bundan mā‘adā sāde ve basit eş‘arı vardır.

Āşār-ı ħayriyyesinden vālidī ħānesini on ‘aded ħücreyi müstemil bir zāviye ve semā‘-ħāne binā idüp, etrāfında daħi birkaç müte’ehhilin oĥaları ihdās eyleyüp, meşāyiħ-ı Ĥalvetiyye ve meşāyiħ-ı Gülşeniyye’ye şart eylemişdür.

Sultān Mehemmed Şeyħi Velī Efendi

eş-Şeyħ Veliyyü’d-dīn. Menteşeli’dür. Meşāyiħ-ı Murād Ĥān-ı Rābi‘’den tercemesi bu mecellede sebķ iden Ķāđi-zāde Efendi’den taħşil-i kemāl ve tekmil-i istihāl eyledükden soñra biñ elli bir tārīħinde ‘Abdü’l-aħad Efendi yerine Sultān Mehemmed Cāmi‘i va‘ziyyesi tevciħ olındı. Altmış beş Şa‘bān’ında intikāl ve firdevs-i berine irtihāl eyleyüp, Topķapusu ħāricinde üstādı Ķāđi-zāde Efendi civārında defn ve yerlerine Üştüvānī Efendi vā‘iz-i güzīn oldı.

Şeyħ-i merķūm fazilet-i ‘ilmiyye ile mevsūm, cerī-i cesūr, merd-i vaķūr idi.

Eyyüb Şeyħi Naşru’llāh Efendi

eş-Şeyħ Naşru’llāh İbnü’s-Şeyħ ‘Ömer Bākī. Dīde-i ‘ibret-bīni ebr-i bahār-āsā gevher-efşān ve Bākī maħlaşı ile şöhret-dāde-i ‘ālemiyān olan Eyyüb şeyħi Şireli ‘Ömer [286a] Efendi’nün maħdüm-ı sa‘d-aħteri Şeyħ Naşru’llāh Efendi ħidmetleridir. Taħşil-i ‘ilm-i şerif ve keşāfet-i nefsi talķif eyledükden soñra tarikat-ı Bayramiyye’den aħz-ı vāye ve taħşil-i ser-māye eylemişler idi. Biñ yigirmi ħudūdında pederleri ‘āzim-i firdevs-i a‘lā olduķda, ol maķāma bunlar irtikā eyleyüp, kırķ yedi sene ol ma‘bed-i şerifde vā‘iz ü müzekkir ve muħaddis ü müfessir olmuşlar idi. Biñ altmış yedi

hüdūdında ālāyış-i dünyādan pāk ve cāmī‘-i şerīf mihrābı hizāsında zāviye-nişin-i hāk olup, yerleri Şāh Sulţān şeyhi Miftāhī-zāde Aḥmed Efendi’ye naşib oldu.

Şeyh-i merķūm ma‘ārif-i ‘ilmiyye ile mevsūm, ‘ābid ü zāhid, murtāz u mücāhid idi. Müddet-i medid cāmī‘-i-i şerīfde üç ay ḥalvet geçürürler idi.

Sulţān Meḥemmed Şeyhi Zākir-zāde Efendi

eş-Şeyh ‘Abdu’llāh bin ‘Oşmān. Vālid-i mācidi Üsküdarī Hüdāyī Efendi merḥūmuñ zākir-başısı olmağın Zākir-zāde dimekle meşhūr olmuş idi. Ol ‘aziz-i şāhib-ḥimmetden aḥz-ı dest-i irādāt u inābet itdükden soñra çok geçmedin ḥazret-i pīr-i ‘ālī-şān intikāl-i ravza-i cinān itmeleriyle ḥalifeleri Aḥmed Efendi ḥidmetlerinde tekmi-l-i eşmā ile mücāz ve ādāb-ı tarīkat ile ser-efrāz olduḡdan soñra kaşaba-i Top-ḥāne’de Kılıç ‘Alī Paşa va‘ziyyesine nā’il, andan Üstüvānī Efendi yerine Sulţān Meḥemmed kürsisine vāşıl olup, yerleri maḥdūmlarına tevcih olunmuş idi. Biñ altmış sekiz Muḥarrem’inde ‘ālem-i fāniden rıḥlet ve menzil-i bākīye ‘azimet eyledükde:

Qıl cinān-ı ḡudsüñi yā Rabbenā aña maḡarr

mısrā‘ı tārīḡ-i intikālī vāki‘ olmuş idi. Üsküdar’da Miskīnler ḡurbinde defin ve yerlerine Erdebilī-zāde Efendi kürsi-nişin oldu. Sinin-i ‘ömrleri ‘ıḡd-i sādise mütenāhiz idi.

‘Aziz-i mezbūr ‘azm-i şān ile meşhūr, geregi gibi va‘z u tezkire ḡādir, terḡiḡ-i ḡulüb itmekde māhir idi.

Oğlan Şeyhi İbrāhīm Efendi

eş-Şeyh İbrāhīm. Vālid-i vālā-güheri Egri Dere nām kaşabada tüccār-ı zevī’l-ıktidārdan zī-şervet ve şāhib-i şevket iken tevfiḡ-ı Hudā rāh-ı reşāda reh-nümā olup, sinn-i rehāḡa(?) varduḡda cānib-i İstanbul’da ‘azimet ve Egriḡapu Zāviyesi’nde seccāde-nişin-i irşād olan meşāyiḡ-ı Ḥalvetiyye’den Şeyh ‘Oşmān Efendi’den bi‘at idüp, bir müddet taḡammül-i ālām ü meşāḡḡat ve irtikāb-ı envā‘-ı zaḡmet ile ḡidmet itdükden soñra dāḡil-i Sūr-ı pūr sürürda Aḡsarāy Tekyesi’ne ḡalife naşb itmişler idi. Zāviye-i mezbūrede seccāde-nişin-i ḡilāfet olup, icrā-yı āyīn-i tarīkate aḡa itdükde yevmen fī yevmen şit-i iştiḡārī ‘ālem-gīr ve Oğlan Şeyh dimekle zebān-zed-i şāḡir ü kebīr olup, tekyesi maḡall-i zihām, mecma‘-ı eşnāf-ı enām olmuş idi. ‘Ulemā ve vüzerā ḡāzır olup, fuḡarā ve zu‘afā duḡüle [286b] mecāl bulmazlar idi. Elli sene miḡdārı bu

minvāl üzere güzārende-i eyyām ü leyāl iken biñ altmış beş Rebî‘ü’l-evvel’inde dārü’l-
karār-ı rahmet-medāra rıhlet eyledi.

Şeyh-i merķūm haķķında ĥalķ iki fırķadur. Biri ġāyet ġaddārlık idüp, sū-i zann
eylemişlerdür. Biri daĥi ĥüsn-i zann eyleyüp, ümmī iken ibtidā-yı ĥālinden ‘aşķ-ı İlāhī
suĥte olarak ifnā-yı ‘ömr itmiş, pīr-i şāĥib-derūn idi, dirler. Faķīrūñ zamānemüz
meşāyiĥından eş-Şeyĥ Nazmī Efendi’ye ĥüsn-i i‘tikādımız olmaġla anlara tebe‘an
fırķa-i şāniye-i nāciyeden bulunmuşuzdur. Zīrā Nazmī Efendi *Hediyye* nām kitābında
zıkr ider ki bu ķadar ‘uluvv-i şānla sinni yetmiş mütecāviz iken vāķı‘asında Ĥazret-i
‘Azīz ‘Abdü’l-aĥad Efendi’yi görüp, aĥz-ı inābet ile me’mūr olduķda, bir boġça eşvāb
ve bir miķdār sikke-i ĥasene hediyyesiyle gelüp, müstaĥlef olduķda, vāķı‘aların bu
nazm ile beyān idüp, ‘azīze ‘arz eylemişlerdür:

Gönül tahtında gördüm faĥr-i ‘ālem
Nebīler serveri sulţān-ı ekrem

Ĥiţāb idüp buyurdu bendesine
Ayaġı topraġı efkendesine

Eĥadden zāhir oldu vāĥidiyyet
Görindi vāĥidiyyetden bu keşret

Eĥad-i sārīdürür a‘dād içinde
Eĥaddür görinen ta‘dād içinde

Ne deñlü bī-ĥisāb olsa şaġışlar
Tecellī-i eĥad sırrın baġışlar

Eĥad esmā-yı küllüñ mebde’idür
Eĥad cümle kemālūñ menşe’idür

Rücū‘ uñ merci‘i daĥi eĥaddür
Münezzeh zātı Allāhü’ş-Şameddür

Bu ğamiż sırrı cānuñ itsün idrāk
Buyurdı bendesine şāh-ı *Lev-lāk*¹⁰¹⁰

Mübārek pāyına sürdüm yüzümi
Hezār şerm ile ‘arz itdüm sözümi

Didüm kimdür eħad sırrına vāķıf
Beyān eyle ayā kenzü’l-ma‘ārif

Buyurdı vārişüm ‘Abdü’l-aħad’dür
Mu‘īni anuñ Allāhü’ş-Şamed’dür

Didüm ey kā’inātuñ muķtedāsı
Sañadur cümle cānuñ iķtidāsı

Daħi kimdür aħad sırrına vāşıl
Dilekler olmuş ola aña ħāşıl

Mübārek elini sürdi yüzüme
Düşürdi vecd ü zevķ u ħāl özüme

O dem üçler yediler zāhir oldı
Cemāl-i ķuţb-ı ‘ālem bāhir oldı

Bu ħāli böyle gördüm cān içinde
Güher buldum ħaķıķat kān içinde

Cihān bir top gibi ol dem görindi
Tecellī āyīne vechin bürindi

¹⁰¹⁰ Özellikle na‘t, mi‘râciye ve mevlid metinlerinde çok fazla atıfta bulunulan “Lev lâke” (Sen olmasaydın) diye başlayan bir ifade vardır. Bir hadîs-i kudsî olduğu bildirilen bu cümlede, Allah’ın Hz. Muhammed’e hitaben: “Sen olmasaydın, sen olmasaydın felekleri yaratmazdım” dediği rivayet edilmiştir. Bazı hadis münekkitleri bu sözün uydurma olduğunu ifade etmişlerse de Aliyyü’l-Kâri ve Aclûnî gibi hadis âlimleri mânâsının sahih olduğunu belirtmişlerdir. Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, Beyrut 1418/1997, C. II, nu. 2123.

Olup āyīne içre cümle eşyā
Görindi cümle esmā vü müsem mā

O dem bir nār-ı muhriķ oldu peydā
Vücūdumdan eşer qalmadı qat' ā

Göñül kim sırr-ı Hāķķ gencīnesidür
Hāķīkat şemsinüñ āyīnesidür

Qamu ol nār-ı muhriķ kıldı ifnā
Göñülden de eşer qalmadı aşlā

Göñül gitdi vü ' ilmi qaldı ancaķ
Göñül maħv oldu ' ilme oldu mülħaķ

O dem bir nār-ı müşriķ kıldı işrāķ
Nedür¹⁰¹¹ fetħ oldu ol dem ' ilm-i ıtlāķ

Bu ' ilmüñ mazħarı ' Abdü'l-aħad'dür
Çü Nürī nūr-ı Allāhü'ş-Şamed'dür [287a]

Şaķlı İbrāhīm Efendi

eş-Şeyħ İbrāhīm bin Muştafā bin ' Abdu'r-raħmān. Vālid-i mācidi hünkār şolaķlarından İznikmidli Muştafā Çelebi'dür ki evāħir-i hālinde tarīķat-ı Nakşbendiyye'ye sülūk itmişdür. Bunlar biñ tārīħinde Şırķ Hammāmı maħallesinde karīn-i zuhūr olmuş idi. Biñ üç tārīħinde vāķi' harīķde hāneleri muħterīķ olmağın Top-hāne nām qaşabada tavaţţun itmekle ol eţrāfda Top-hāneli İbrāhīm Efendi dirler idi. Biñ beş tārīħinde vālid-i intīķālinden şoñra tekmīl-i nūr-ı şu'ūr itdükde Şeh-zāde Sulţān Aħmed Hān hā'ācesi Muştafā Efendi Türbesi'ne duħūl ve muķaddemāt-ı ' ulūmdan şarf u naħvi anlardan iz' ān ü qabūl idüp, biñ on iki Receb'inde şeh-zāde-i cüvān-baħt revnaķ-

¹⁰¹¹ Asıl metinde “bedir” şeklinde olan bu kelime *Hediyyetü'l-İhvān*'ın tenkitli neşrinde bu kelime “nedür” şeklindedir. Mānā gereğī “nedür” tercih edilmiştir. Bkz. Türer, age, s. 606.

efrūz-ı t̄ac u taht olduḡda, ūstādları maḡdūmın ḡazīneoḡasına idḡāl eyledūkte bunlar daḡı ol šerefe išāl olunmıš idi. On sene ḡarem-i pādīšāhīde taḡšīl-i ma‘ārif ü ‘ulūm idüp, ‘alā ḡasbe’l-‘āde ḡıdemāt-ı šehriyārīden ḡügūmbašılıḡ rütbesine daḡı vāšıl olmıš iken:

‘Ayn-ı zillet mi degül devlet-i dūnyā didügün

Ḳatı alçaḡ ḡorinür oldu eñ a‘lā didügün

diyüp, ḡarem-i ḡümāyūndan ḡıḡup, ol ḡün Ūskūdarī Maḡmūd Efendi ḡıdmetlerinden inābet itmıšler idi. Sebeb-i taḡšīš maḡdūm-ı mūkerrem ü mübeccelleri šeyḡ ‘Abdü’l-ḡayy Efendi ḡazretlerinden bu ḡüne rivāyet olunur ki ḡarem-i ḡümāyūnda iken mešḡ ḡ‘āceleri ḡazret-i ‘Azīz’ün bu beytin ta‘līm idermıš:

Ol mecma‘ü’l-baḡreyn olur Mūsā ile Ḳızr’ı bilür

Her ḡatre deryā[yı] bulur ‘ummāna irmek isteyen

bu beyti mešḡ, ḡazret-i pīre bā‘iš-i incizāb-ı ševḡ olmıš idi.

Ḳattā ol ḡarāret-i maḡabbet ile altı sene Ḳazret-i ‘Azīz’ün bāḡına ḡapa ḡalup, iki sene daḡı ašcılıḡ ḡıdmetinde olduḡdan šoñra kendü ḡıdmetlerine alup, altı seneye ḡarīb daḡı yanlarında kā’im olduḡda, biñ otuz beš tārīḡinde Silistre nām šehr-i dil-ārāya ḡalīfe ta‘yīn olunup, revān olmıšlar idi. Ol beldede šaḡurcu Meḡammed Aḡa nām kimesne bir zāviye binā itmekle ol maḡalde ḡarār idüp, ḡırḡ sekiz ševvāl’inde seccāde-nišin, ‘Azīz Aḡmed Efendi ta‘yīni ile maḡmiyye-i Edrine’ye naḡl buyurmıšlar idi. Yigirmi seneden mütecāviz anda ḡarār itmıšler idi. Yetmiš Receb-i šerīfinün yigirminci šalı ḡünü mu‘tād-ı ḡadīmleri üzere šalāt-ı šubḡı edā murād itdükde, farzūñ ikinci rek‘atinde ‘andelīb-i nāḡıḡası beste-dem ve per-zenān-ı ‘ālem-i ‘adem oldılar. Eḡıbbālarından ba‘z bu ḡüne tārīḡ dimıšdür:

Yöneldi šaḡlı İbrāḡım Efendi ḡurb-ı Mevlā’ya

šeyḡ-i mezbūr muḡaddemāt-ı ‘alīme ile mešḡur, ‘ulūm-ı zāḡireye vü fūnūn-ı bāḡıneye šāmīl, müršid-i kāmil ü mūkemmil, envār-ı İläḡiyye’ye müstaḡraḡ, maḡzar-ı tecelliyāt-ı Ḳaḡḡ idi. ‘Ulūm-ı zāḡireyi ‘ale’t-tertīb sarāy ḡ‘ācelerinden taḡšīl itmıšler iken tefsīr [287b] ve ḡadīši ‘azīzi Maḡmūd Efendi ḡazretlerinden ḡırā’at idüp, anlardan mücāz olmıšlar idi.

Āšarlarından šıdkī maḡlašı ile eš‘arları ve bašıḡe ‘ašıḡāne ilāḡileri vardur.

Miftāhî-zāde Aḥmed Efendi

eş-Şeyḫ Aḥmed bin İbrāhîm İbn ‘Abdu’llāh. Pederi Ḳoştantıniyye hısnı ebvābından Narlıkapu’nuñ miftāhdārı olmağın Miftāhî-zāde demekle şehîr ve bu ta‘rîfle ma‘rûf-ı şağîr ü kebîrdür. Evā’il-i bülûğında Yemen’e giden Ḥasan Efendi’den inābet, ba‘dehü ‘Adlî Efendi’ye hıdmet eylemiş idi. Bi’l-âhire Balat şeyḫi Seyyid Meḥemmed Efendi’den tekmîl-i tarîkat eyledi. Biñ kırk târiḫinde Bostān Efendi yerine Şāh Sulṭān Cāmi‘i’nde kürsî-nişîn, altmış yedi târiḫinde Eyyüb şeyḫi Naşru’llāh Efendi yerine müfessir-i *Kitāb-ı Mübîn* olmuşlar idi. Yetmiş iki ḥudūdında edā-yı farîza-i İslām’a niyyet ve ḥacc-ı Beytu’llāhü’l-ḥarām’a ‘azîmet idüp, Şām-ı cennet-meşāma dāḫil olduğda, merāḫil-i ‘ömri tamām ve enfās-ı ma‘dūdesi miskî’l-ḫitām oldu. Bilāl-i Ḥabeşî ḫazretleri civārında medfūndur. Ḥaber-i intikālî vāşıl-ı rütbe-i taḫkîḳ olduğda, yerlerine İspirî ‘Alî Efendi ḫaḳîḳ oldu.

‘Azîz-i mezbūr ‘ilm ü fazlla meşhūr, meḫāsin-i aḫlāk ile mevşūf, kerāmāt-ı celîle ile ma‘rûf idi.

Āşārından millet ḫaḳḳında bir risālesi meşhūrdur.

Cennet Efendi

eş-Şeyḫ Meḥemmed bin İşḫaḳ. Ḥaliç-i Ḳoştantıniyye’ye nāzir, Top-ḫāne nām ḫaşabada mütevattın erbāb-ı aḳlāmdan İşḫaḳ Efendi nām merdüñ ferzend-i kihteri şeyḫ-i celîl Cennet Efendi hıdmetleridür. Birāder-i mihteri Aḥmed Çelebi Üsküdarî Maḫmūd Efendi ḫazretlerinden bî‘at, bunlar pederi tarîḫinde vāşıl-ı hıdmet-i kitābet olmuşlar idi. Yevmen mine’l-eyyām birāderi delāletiyile Ḥazret-i ‘Azîz ziyāretine ‘azîmet idüp, ḫuzūrlarına varduḳlarında ‘azîz-i merḳūm bî‘at-gerdeleri olan birāderlerine “Şu memşāyı taḫhîr eyle” diyü, ḫiṭāb eyledüklerinde anlar şüret-i istinkāf irā’etiyile ‘adem-i itā‘at şadrında iken bunlar edā-yı hıdmete mübāderet idüp, fi’l-ḫāl ferācelerin iḫrāc ve dāmen-i der-miyān izḫār-ı ibtihāc iderek itmām-ı hıdmet itdükden soñra ḫazret-i şeyḫüñ manzūr-ı nazar-ı ināyeti olup, ol ān inābe itmışler idi.

Bir müddet hıdmetkārları ve bir müddet daḫi ‘aşādārı olup, on yedi sene tamāmında semā ve ḫazāsına istiḫlāf murād eyledüklerinde şāḫibü’t-terceme isti‘fā recāsıyla “Sulṭānum, ben evā’il-i ḫālümde ancaḳ Mollā Cāmi *Merfū‘āt*’ına dek okumış idüm. Ğayrı bir nesne görmedüm nāsı terḡib ü terhîbe ḳādir degilüm” dirler.

‘Azîz buyururlar ki ḫable’l-va‘z

¹⁰¹² اللهم أنارجل أمدى لأعرف شئيا و أرجو من فضلك أن تلهمنى ماينفع عبادك الحاضرين du‘āsına meşgūl ol, saña lāzım olan mevā‘ iz ü neşāyih feth olur. Bunlar dađı ez-dil ü cān abūl ü iz‘ān idüp, azā-yı mezbūra [288a] revān olurlar. Hāzret-i ‘Aziz intikāl-i dārü’l-cinān idinceye dek mekş ü ārām, ba‘dehū cānib-i İstanbul’a imāle-i licām idüp, Top-hāne’de kūşe-nişin-i inzivā ve mütevekkil-i Hudā-yı bī-hemtā iken ‘aziz-zādeleri Mes‘ūd Efendi yerine seccāde-nişin-i tarikat olmişlar idi. Yetmiş beş Cemāzi’l-āhire’sinūñ yigirmi üçüncü gün rihlet ve cennet-i ‘Adn’e ‘azimet eyledükde mişāl-i genc-i maḥzūn, medfūn u ziyāretgāh-ı aşḥāb derūndur. Üsküdarī Nālī Efendi bu güne tāriḥ dimişdür:

Ehl-i cennet aldı būyın Cennet’ūñ

‘Aziz-i merḳūm avm-i ‘umde-i meşāyih-ı Rūm, kerāmāt-ı celile ile ma‘rūf, mücāhede vü riyāzāt ile mevşūf, nesim-i ‘anber-şemim-i fenā-fi’llāh, tal‘at-efrūz-ı beḳā-bi’llāh, dāde-dūz-ı şafaḥāt-ı ‘ālem, pīr-i şāhib-adem, mübārek-ādem, sinin-i ‘ömrleri ‘ıkd-i şāmini mütecāviz belki tāsi‘a mütenāhiz idi.

Naql olınuğu üzere nefsi-i pīr ile ḥāşıl olan kerāmāt-ı ‘aliyyelerindendür ki kürsī va‘zlarında şürūḥ u ḥavāşī irād itmedüğü ba‘z-ı mezāyā-yı ‘ilm-i tefsir naql buyururlar imiş. Hattā Şeyḥü’l-İslām Minkārī-zāde Efendi istiḡrāb idüp, “Ne ‘aceb şeyḥ ‘ulūm-ı zāhirede kem-bidā‘a iken bu maḳūle sevāniḥ naql iderler” diyü, istiḥşān iderler imiş.

¹⁰¹³ خذ هذا وقس عليه الباقي

Mışrī ‘Ömer Efendi

eş-Şeyḥ ‘Ömer İbn Pīr Meḥammed bin Şemsü’d-dīn. uṭb-i dā’ire-i kerāmet, āfitāb-ı āsmān-ı velāyet, Şemsü’l-mille ve’d-dīn Aḥmed Efendi cenāblarınūñ ferzend-i es‘adı, Pīr Meḥammed Efendi’nūñ maḥdūm-ı ḥiredmendi Mışrī ‘Ömer Efendi’dür. Vilāyet-i Zile’den zūhūr ve pertev-i mühr-i İllāhī’den istifāza-i nūr-ı şu‘ūr itdükde ‘ammu-zādeleri Sivasī Şeyḥ ‘Abdü’l-mecid Efendi’den ta‘allūm ü tefehhüm ile ‘ulūm-ı zāhirede ḥā’iz-i kemālāt-ı vehbī vü müktesebī olduḳda, dāde-i himmeti nigāh-efken-i merātib-i ḥaḳīḳat ya‘nī vāḳıf-ı esrār-ı erbāb-ı tarikat olmağın ḥāzret-i pīrden bī‘at idüp, meşgūl-i müşāhede vü riyāzāt olmişlar idi. Hāzret-i şeyḥ taraf-ı salṭanata da‘vet olınuḳda bunlar dađı murāfaḳat itmişler idi. Ba‘dehū Beşiktaş Sinān Paşası ḥānḳāhına ḥalife, andan Top-hāne Zāviyesi’ne irsāl olınuḳ, ba‘de zamān İstanbul’da Şūfīler

¹⁰¹² “Ey Allah’ım! Ben hiçbir şey bilmeyen ümmî bir adamım. Senin faziletinden, bu mecliste hazır olan kullarına fayda verecek şeyler ilham etmeni umuyorum.”

¹⁰¹³ “Bu örneği al ve diğerlerini buna kıyasla.”

Tekeyesi virilüp, Top-hâne’de Kılıç ‘Alî Paşa Câmî’i va‘ziyyesi ihsân olınmış idi. Ba‘dehü vezîr olan Tabanı Yaşşı Mehemmed Paşa iltimâsıyla Mısr-ı Kâhire’de vâkı‘ Nizâmiyye Tekeyesi’ne irsâl olınmış idi. On beş sene anda t̄alibîni irşād ü tenvîr kı lup, ‘ibād üzere iken şadr-ı a‘zam-ı cüvân kapucıbaşıyla beynehümâda ‘alâka-i maḥabbet olmağın vezîr olduğda, taraf-ı devlete da‘vet ve der-‘aḳab tekyelerin kendülere ‘inâyet idüp, ba‘dehü Sultân Selîm-i Kādîm va‘ziyyesiyle tekrîm itmişler idi. Altmış bir Şafer’inde Bosnevî ‘Osmân Efendi yerine Süleymâniyye kürsisinde gevher-nişâr-ı esrâr-ı Kur‘ân [288b] olmuşlar idi. Altmış toḳuz evâhirinde intikâl ve Mısr-ı ünse irtihâl eyleyüp, zâviyelerinde medfûn oldu. Va‘ziyyeleri Erdebîlî-zâde Efendi’ye naşîb oldu.

Şeyḥ-i merḳûm rişte-keş-i cevâhir-i ‘ulûm, mecâlis-i va‘zı mü‘eşşir, keşret-i cevâhir-i nevâdir ile mânend-i baḥr-i zâḥîr, t̄alâkat-i lisân, ‘uzûbet-i beyân ile meşhûr, maḥbûb-ı kulûb-i cumhûr idi.

‘Arzî Dede

eş-Şeyḥ Mehemmed ‘Arzî. Vilâyet-i ‘Ayntâb’dan zuhûr ve âfitâb-ı feyz-i Ḥaḳḳ’dan iktibâs-ı nûr-ı şu‘ûr idüp, diyârı ‘ulemâsından taḥşîl-i ‘ulûm ve tekmlî-i manṭûḳ u mefhûm itdükde vechetü’l-âmâl ü merûm olan dârü’l-mülk-i Rûm’a ḳudûm eyleyüp, fuḳalâ-yı müderrisinden Ḳara Mûsâ Efendi Âsitânesi’ne vâsıl ve dânişmendânî zümresine dâḥîl olduğdan soñra ba‘z-ı aḥbâb ta‘rif ü tavşîfiyle Re’îsü’l-eṭibbâ Emîr Efendi’ye intisâb idüp, maḥâdimi ḥ‘âcelîğıyla şeref-yâb ve maḫzar-ı iltifât-ı bî-hisâbları olmuş idi. Yevmen mine’l-eyyâm Emîr Efendi Şeyḥ Sivasî Efendi ziyâretin murâd idüp, şâhibü’t-tercemeyi istişhâb idüp, meclislerine rûy-mâl itdükde bir miḳdâr şöḫbetden soñra vedâ‘ olunduğda ḫâzret-i ‘azîz bunlara taḥşîş-i bi’l-ḫitâb idüp, “‘Arzî Çelebi! Şu cüz’ler size ta‘yinde lâzım olur” diyü, iki cüz’ virürler. “‘Äyâ ne ola?” diyü, ‘acele ile oṭaya gelüp, müṭâlâ‘a eyledükde meger *Meşnevî-i Şerîf* üzerine ḫâzret-i ‘azîzüñ şerḫi imiş ta‘accüb idüp, “Bu cüz’lerüñ lüzümü baña ne vechledür? Ma‘-hâzâ meşâyîḫ-ı ‘izâmuñ kelâmı tehî olmaz” diyü, tefekkür eşnâsında Ḥâzret-i Sivasî’ye ifrât-ı maḥabbet ḡaleyân idüp, şâniyen ziyâret-i şerîfelerin murâd idüp, varduğlarında keşf-i mâ fi’z-zamîr buyurup, “‘Arzî Çelebi bize intisâb idüp, bî‘at ü irâdet getürmekle şeref-yâb olmaḳ mülâḫazasındasuz, lâkin size feyz-i Ḥaḳḳ Celâlü’d-dîn-i Rûmî ḫâzretleri rûḫâniyyetlerindendir” diyüp, maḫallerinden kıyâm ve elini ellerine alup, baḡçenüñ bir kûşesinde fındıḳ dıraḫtı sâyesine cülûs idüp, ellerin baḡlayup, mübârek gözlerin yumup,

“Sen daḡi mā-sivāyı bi’l-küllīye ḡalbiñden iḡrāc idüp, bu hey’et üzere bir sâ’at miḡdârı teveccüh eyle” diyü emr buyurmışlar idi. Fi’l-vāḡi’ minvāl-i muḡarrer üzere bir sâ’at miḡdârı teveccüh-i tām olıñduḡda bir ḡālet-i ḡarībe zuhūrıyla bir kerre “Yā Allāh!” diyüp, maḡşıyyün ‘aleyh olup, ba’de zamān řaḡve geldüklerinde ḡazret-i ‘azizi keyfiyyet-i sâbıḡa üzere müřāhede itdükden řoñra gözlerin açup, ‘Arzī Çelebi ḡarīḡa-i ḡalvetiyye’den daḡi maḡrûm olmamaḡ için ¹⁰¹⁴ اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ pertevinden iḡsān olıñdı:

Nevā-yı neyde rūḡ-efzā [289a] olur ‘uřřāḡa ḡālet var

Dilā ney gibi nālān olmada bir özge ḡālet var

naḡmı mıřdāḡınca def’ a-i melāl ve taḡşil-i řafā-yı bāl eylemişlerdür. Ba’dehū du’ā vü řenā ile *Fātiḡa* oḡıyup, ba’de’l-vedā’ oḡaya geldüklerinde ol ān derūnı Ğalaḡa Mevlevī-ḡānesi řeyḡi Ādem Efendi’ye bir incizāb ḡāşıl olmaḡın derḡāl āsitānelerine varup, ‘arz-ı merāmdan řoñra ilbās-ı külāḡ-ı řerīf ile şeref-yāb olduḡda, ol gün ḡırā’atcilik ḡıdmeti ta’yīniyle manzūr-ı naḡar-ı bī-ḡisāb olup, altmış üç tārīḡinde Ādem Efendi ḡacc-ı řerīfe niyyet itdükde yerlerine vekīl nařb olunup, sene-i mezbûre evāḡirinde ḡaber-i intıḡālī řāyi’ olduḡda, meřīḡat-i mezbûre bunlara tevcīh olıñduḡda Niřārī Çelebi bu ebyāt-ı laḡīfe ile gevher-niřār tārīḡ olmuşdur:

Uşşul-i devri çün Ādem Efendi’nüñ tamām oldı

Didüm āyā bu kār-ı dil-nüvāza kim muḡayyeddür

Bu efkār ile ḡāb-ālūde iken dīde-i ḡab’ um

Görindī nūr-ı Mevlānā ki ol nūr-ı ser-āmeddür

Didi kim ey Niřārī böyle taḡrīr eyle tārīḡın

Degildür devr-i Ādem geçdi o devr-i Muḡammed’dür

Yetmiř beř Zī’l-ḡa’de’sinde ‘araż-ı maraź sebebiyle ‘ālem-i ervāḡa sefer eyledi. Mevlevī-ḡāne civārında defn olunup, yerleri Dervīř Çelebi’ye virildi.

Şeyḡ-i mezbûr fażilet-i ‘ilmiyye ile meřhûr, ḡoř-řoḡbet ve germ-ülfet, *Meřnevī-i Mevlevī* va’zında māḡir, elsine-i řelāşe tekellümüne ḡādir, nezīḡ ü zārīf, vücūd-ı řerīf idi.

¹⁰¹⁴ *Kur’ān-ı Kerīm, Nūr Sûresi* 24/35, “Allah, göklerin ve yerin nûrudur.”

Āşārından müretteb Türkî dīvān-ı belāgat-‘ unvānı vardır. Bu birkaç beyt ol zāt-ı
huceste-simātuñdur:

Bir gonce-dehen tıflıla ülfet yeñilendi
Dāğ-ı kühen-i mihr ü maḥabbet yeñilendi

Hükme eyledi mülk-i dile bir tıfl-ı cüvān-baḥt
Tuğrā-yı kühen-sāl ‘ adālet yeñilendi

Ve lehu

Qılsa sūz-ı ‘ aşq ile bir ‘ āşıq-ı bī-dil şadā
Pāy-māl-i şu‘ le-i tevḥīd olur hep mā-sivā

Bir ‘ aceb āyīnedür mir ‘āt-i ḥüsn-i yār kim
Her ne cānibden baqarsañ görünür rüy-ı fenā

Bosnevî ‘ Osmān Efendi

eş-Şeyḫ ‘ Osmān. Bosnevî’dür. Āheng-i Rūm ve dārü’l-mülk Kostantıniyye’ye kudüm eyledükde Ḥekīm Çelebi Tekyesi’ne nüzül idüp, ol vaqt meşāyih-ı Nakşbendiyye’den zāviye-i mezbūrede seccāde-nişin ve şeyḫ-i şāḥib-temkīn olan Şireli Aḥmed Efendi’den bī‘ at ve tekmi-l-i tarīka-i ḥ‘ācegāna himmet eyledükden şoñra Sultān Meḥemmed Cāmi‘ i va‘ ziyyesiyle mürşid-i ‘ibād ve delil-i rāh-ı reşād oldılar. Qırk bir ḥudūdında Qādī-zāde Efendi merḥūm yerine Sultān Bāyezīd şeyḫi olup, elli bir ḥilālinde Evliyā Efendi dāmādı Meḥemmed Efendi yerine Cāmi‘-i Süleymān Ḥānī’de maḥfel-nişin-i va‘ z u tezkīr ve gevher-nişār-ı ḥadīş [289b] ü tefsīr oldılar. Altmış bir Şafer’inde ‘ Abdü’l-aḥad Efendi maḥlūlinden Ayaşofya-i Qadīm meşīḥatiyle tekrīm olınmışlar idi. Yetmiş dört Şevvāl’inde ‘ ālem-i āḥirete sefer ve ‘ idgāh-ı cināna güzer eyleyüp, Silivrikapısı ḥāricinde medfūn oldılar. Kürsileri Erdebīli-zāde Efendi’ye virildi.

‘ Azīz-i mezbūr ‘ ilm ü fazlla meşḥūr, zī-şervet, murā‘ i-i merāsım-i tarīkat idi.

Cihān-gīr Şeyḫi Ḥasan Efendi

eş-Şeyḫ Ḥasan. Ḥarpudlı’dur. Tüccārdan bir merd-i sa‘ ādetmendüñ ferzend-i ḥiredmendidür. Tevfiq-ı Ḥudā-dād reh-ber-i rāh-ı reşādı olup, maḥrūse-i Burusa’ya

revân olup, meşâyih-ı Hâlvetiyye'den tercemesi tabâka-i Murâd Hânî'de mersûm yarâ'a-i 'âcizânemüz olan Ya'kûb Efendi hıdmetlerinden tekmi'l-i âdâb-ı tarîk ve ol ya'süb-ı şehd-i haqîkatden zevk-ı çâşnî-i taḥkîk idüp, niçe zamân kemend-i câzibe-i himmeti gerden-i 'azîmetine tavk ve necm-i bidâyeti sevğ-ı tarîk-ı Haḫḫ için şu'le-firûz-ı şevk itmişler idi. Ol şehre celâlî istihlâsında 'azîz-i merḫûm ile hicret ve dârü's-salṭanaya rihlet eyleyüp, Hâric-i Sûr'da Baba Ḥaydar-ı Naḫşbendî Zâviyesi'ne duḫûl ve dört sene kadar daḫi anda 'ibâdete meşğûl olduḫdan soñra âbiş-ḫor-ı irşâdlarından sîr-âb-ı mâ'ü'l-ḫayvân murâd olup, ḫaşaba-i Ṭop-ḫâne depesinde Cihân-gîr Câmî' i dimekle zebân-zed-i şağîr ü kebîr olan ma'bed-i dil-güşâyâ ḫalîfe naşb olunup, irşâd-ı 'ibâda me'zûn ve sâlikân-ı râh-ı haqîkate râh-nümün oldılar. Biraz zamân câmî'-i şerîfde 'ibâdet itdükden soñra civârında bir tekye binâsına muvaffaḫ olup, bir müddet daḫi ihtiyâr-ı küşe-i 'uzlet itmişler idi. Yetmiş dört târîhinde seyr-i ilâ'llâh ve 'azîmet-i civâr-ı Kibriyâ penâh itdükde Rüşdî Efendi bu târîhi dimişdür:

Olmasa bir eksigi târîḫ-i kâmil fevtine

قادمات مولى العارفين¹⁰¹⁵ Rüşdiyâ olurdu

Ol maḫalde ta'yîn itdükleri yerde defn olunup, yerleri vaşiyetleri üzere ḫalîfetü'l-ḫulefâları Fetḫu'llâh Efendi'ye tevcîh olındı.

'Azîz-i mezbûr kerâmât-ı celîle ile meşhûr, âteş-i 'aşğ-ı İlâhî'nüñ ibriiz-i şâfi-güheri, deryâ-yı sırr-ı haqîkatüñ dürr-i girân-mâye-i dürreri, peykeri pîr-i nûrânî-i mu'ammer, maḫabbet-i İlâhiyye ile muḫammer, sinn-i şerîfleri toḫsan sâle ḫarîb, 'azîz-i münevverü'l-meşîb idi.

'Azîzlerine sebeb-i irtibât bu gûne rivâyet olunur ki bunlar maḫrûse-i Burusa'ya 'azîmet itdüklerinde şeyḫleri henüz tekye binâsına şürû' itmişler. Kesb-i ma'îšet için bunlar ol binâda renc-ber olduḫda, min ṭarafı'llâhi beynehümâda 'alaḫa vü maḫabbet ḫâşıl olmaḫla ol eṣnâda kendülerden bî'at itdükden soñra boḫazına bir ḫoyun postı geçürüp, yedi sene ol hey'etle hıdmet itmiş idi. Binâ'en 'alâ zâlik pûte-i sa'y ü talebde ḫâl olup, ümmî iken vâşıl-ı merâtib-i 'âlû'l-'âl olup, yetmiş seksen miḫdârı ḫalîfeleri zuḫûr eylemiş idi.¹⁰¹⁶ رحمت الله تعالى [290a] عليه

¹⁰¹⁵ “Âriflerin efendisi öldü.”

¹⁰¹⁶ “Allah'ın rahmeti, onun üzerine olsun.”

Üstüvânî Mehemmed Efendi

eş-Şeyh Mehemmed bin Ahmed bin Mehemmed. Biñ on yedi Muharrem'inde medîne-i Şâm-ı cennet-meşâmdan zühür ve feyz-i nâ-mütenâhî-i İlahî'den istifâza-i meleke-i şu'ûr itdükde 'ulemâ-yı 'aşrdan taşşil-i 'ulûm ve tekâmîl-i âdâb-ı manţûk u mefhûm itdükde Mısr-ı Kâhire-i tâhireye sefer ve andan dağı bağıyye-i 'ulûmdan kazâ-yı vaţar eyleyüp, biñ otuz tokuz târihinde vilâyetlerine 'avdet ve bir müddet ikâmet itdükden şoñra dârü'l-mülk-i Rûm'a sefer ve tarîk-ı bahrden güzër kaçd itdükde küffâra esîr ve ba'de müddet-i yesîr hâlâş olup, dârü's-salţanaya kudûm ve Ayaşofya Câmî'inde 'ağd-i mecâlis-i 'ulûm itmişler idi. Şârihü'l-*Menâr-zâde* merhûm târihinde taħrîr ider ki vilâyetinde katl-i nefis itmekle kışâş havfından cilâ-yı vaţan idüp, İstanbul'a geldükde Ayaşofya'da direk dibinde tadrîse meşgûl olup, dâ'imâ ol sûtûn-ı summâkîye istinâd itmekle Üstüvânî talķib olunmuş ola. Zâhirde olan âdâb-ı şer'iyeye ziyâde râ'î ve fazîlet ü biđâ'asını taķrîr ü tefhîme kâdir, mütekellim ü cerî olmağın vezâ'if-i cihât idinüp, tezevvüc dağı idüp, muķaddemâ Hanbelî iken teşeffî', ba'dehû taħannüf itmekle Sultân Ahmed Hân Câmî'inde vâ'iz olmuş idi. Altmış üç târihinde hacc-ı şerife niyyet ve ba'de edâe'n-nesk İstanbul'a 'avdet itdükde altmış beş Şa'bân'ında Velî Efendi fevtinden Sultân Mehemmed Câmî'inde kürsî-nişîn-i va'z u tezkîr ve gevher-nişâr-ı taħdîş ü tefsîr olduķda, rağabât-ı nâs izdiyâd bulup, şit-i iştihârı 'âlem-gîr olmuş idi. Lâkin altmış altı Zi'l-ħicce'sinde tafşîli kütüb-i tevârihde taħrîr olunduğı vech üzere ber-muķtezâ-yı meşreb eşyâ-yı münkere nehyinde zaħmet ve ta'b-ı ikâ' itmekle maşlahat-ı vaķt hasebiyle cezîre-i Kıbrıs'a iclâ olunup, yerleri Zâkir-zâde Efendi'ye virildi. Bir müddet anda ikâmet itdükden şoñra Dımışk-ı Şâm'a rıhlet ile me'mûr, ba'dehû medrese-i Selîmiyye tevcîhiyle mesrûr olmuşlar idi. Yetmiş iki Muharrem'inüñ on altıncı erba'â günü 'azm-i dârü's-selâm ve cennât-ı firdevsi maķâm eyledi.

Şeyh-i mezbûr 'ilm ü fazlla meşhûr, 'âlî-himmet, şâhib-i 'azîmet, levmi-lâ'imeden bî-bâk ve nehy-i münker itmede çâpük ü çâlâk idi.

Hulâşatü'l-eşer'de meşûrdur ki Şâm'da âyîn-i evlâd-ı 'Arab cenâze teşyî'inde nisvân velvele vü efġân iderler idi. Eķâribinden biri intiķâl eyledükde bu münkeri izâle kaçdıyla etbâ'ından bir cemâ'ati ihzâr idüp, yedlerine birer 'aşâ virür. Ba'de'l-gusl cenâzeyi ondan iħrâc idüp, nisvân dağı feryâd u figâna âġâz idicek cemâ'at-ı hâzıra đarb ile emr idüp, cümlesin perişân itdürür.

Basrıķı İbrāhīm Efendi

eş-Şeyh İbrāhīm. Bosna Sarāyı'nda Basrıķ nām [290b] maħalleden bedīdār ve Basrıķı dimekle şöhret-şî'ār olmuşlar idi. Taħşîl-i 'ilm ü 'irfān ve 'ulūm-ı zāhireden mertebe-i nişābı taħķıķ u iķān itdükden sonra biñ elli iki tārīhinde vedā'-ı 'ālem-i fānī iden Öziçeli Muşlıhü'd-dīn Efendi'den inābet ve hıdmetlerinden tekmīl-i tarīķat itdükde ol beldede bir zāviye binā idüp, anda karar itmişler idi. Bu devlet-i 'aliyyede hacc-ı şerīfe 'azīmet eyledükde İstanbul'a gelüp, Ayaşofya-i Qadīm Cāmi'-i Şerīfi'nde va'za çıkup, hem-şehrīsi silaħdār-ı şehriyārī Muştafā Paşa terbiyesiyle ma'lūm-ı pādīşāhī olduķda, huzūrlarına getürüp, 'azīm nevāziş-i hātır eyledükden sonra maṭlūbların su'āl eyledükde "Bir maṭlūbum yokdur" diyü, cevāb viricek Sarāy'dan mā'adā bütün Bosna eyāleti fetvāsı kendülere 'ināyet olunmuş idi. Ba'de kazāe'l-vaṭar vilāyetlerine sefer idüp, 'ibādāt ü ṭā'āt ile güzārende-i evķāt iken biñ yetmiş senesinde 'azm-i cennāt-ı 'āliyyāt itdi. Fātiħ-i beled Sultān Meħemmed Cāmi' i ḫaṭiresinde medfūndur.

Şeyh-i mezbūr şem'-i şeb-efrüz-ı fazl-ı mevfūr, kuvvet-i zāhire vü bāṭınede müsellemler, kerāmāt-ı celīle ile mu'allem, yüz yigirmi yaşında bir ādem idi.

Seyyid Ya'ķūb Efendi

eş-Şeyh es-Seyyid Ya'ķūb. Qaysāriyyeli'dür. Āheng-i dārü'l-mülk-i Rūm ve tarīķat-ı Naķşbendiyye'den Hekīm Çelebi Tekyesi'nde seccāde-nişin-i irşād olan Müftī Aħmed Efendi Āsitānesi'ne kudūm idüp, anlardan bî'at ve taħşîl-i 'ulūm-ı zāhire vü bāṭıneye himmet idüp, nazar-ı şeyh-i şāhibü'l-kemāl ile tekmīl-i istihāl eyledükde Egriķapu hāricinde tekyeye ḫalīfe naşb olunup, ba'dehū Ḥalīl Paşa Cāmi' i va'ziyyesi ihsān olındı. Altmış beş Şa'bān'ında Üştüvānī Efendi yerine Sultān Selīm kürsisiyle tekrīm olunup, yetmiş dört Şevvāl'inde A'mā Meħemmed Efendi yerine Bāyezīd Ḥān meşīḫati ihsān olındı. Yetmiş toķuz Şafer'inde ebkem ü lāl ve dārü'n-Na'im'e irtihāl eyledi. Yerleri İspirī 'Alī Efendi merħūma virildi.

Şeyh-i mezbūr 'ilm ü fażlla meşhūr, benī nev'ī miyānında muvaķķar, pīr-i münevver idi.

Āşārından *Mecālis-i Va'ziyyesi* meşhūrdur.

Ġafürî Maĥmüd Efendi

eş-Şeyĥ Maĥmüd. Kaşaba-i Gelibolı'dan bedîd ve fâ'iz-i rütbe-i dâniş ü dîd olduğda, mebânî-i 'ulûmî taĥşîl ve merâsim-i erbâb-ı rüsûmı tekmîl eyledükden soñra üstâd-ı ferîşte-nihâdî her vechle isti'dâdına ıttılâ' kesb itmekle İstanbul'a 'azîmete terġîb eylemişler idi. Binâ'en 'alâ zâlik dârü's-salţanaya vuşûl ve 'ulemânuñ biri dânişmendânî zümresine duĥûl idüp, şeref-i mülâzemetle bekâm ve kırk akçe medrese ile nâ'ilü'l-merâm olduğdan soñra yevmen mine'l-eyyâm medîne-i Üsküdar'a güzâr ve Üsküdarî Maĥmüd Efendi Āsitânesi şeyĥi Aĥmed Efendi ziyâretiyle ĥuzûrlarında qarâr ve cevâhir-i va'z u tezkîrlerinden aĥz-ı envâr itdükde:

Cân râh-ı maĥabbetden bir bûy-ı vefâ aldı [291a]

Ol râyihadan buldum ben ĥâne-i ĥummârî

mazmûnî üzere istişmâm-ı ĥaĥîkat itmegin âteş-i 'aşĥ-ı İlähî'den ĥâlib, ĥalblerinde bir şerâre zâhir olup, ba'de't-tevdî' sefine ile Kız Kulesi muĥabelesine geldükde ĥâlet-i uĥrâ hüveydâ ve maĥabbet-i Ĥudâ-yı bî-hemtâ peydâ olmaĥın ol ân mülâzemet tezkirelerin deryâya ilkâ ve derûnlarından iĥrâc-ı ĥubb-ı mâ-sivâ itdükde der-'aĥab 'avdet ve ĥazret-i şeyĥden bî'at itmişler ve bir müddet merâsim-i tarîĥati edâ ve âdâb-ı ehl-i ĥaĥîkati icrâ itdükden soñra vilâyetleri olan Gelibolı'ya ĥalife ta'yîn itmişler idi. Ba'dehû İstanbul'a 'avdet idüp, Zeyrek Câmî'-i Şerîfi'nde kürsî-nişîn-i va'z u naşîhat olup, andan Üsküdar Vâlidesi meşîhati ile tevĥîr olunup, yetmiş Şafer'inde Erdebîlî-zâde yerine Sulţân Meĥammed Ĥân Câmî'ine naĥl olındı. Yetmiş beş Cemâzi'l-âĥire'sinde Cennet Efendi intikâlinde maĥâm-ı 'azîze cülûs müyesser olduğda:

Maĥâm-ı pîre irdi şimdi Maĥmüd

mışrâ'ın târîĥ dimişler idi. Yetmiş sekiz ĥudûdında intikâl-i dârü'l-ĥarâr ve 'azm-i mezâr-ı fâ'izü'l-envâr itdiler. Pîr-i tarîkat ve delîl-i râh-ı ĥaĥîkatleri olan Aĥmed Efendi merĥûm civârında medfûn ve nişângâh-ı tîr-i du'â-yı ehl-i derûn oldı.

Mervîdür ki bî'at itdükleri gün mâ-melek olan nüĥûd ancak on ĥuruş olup, anı daĥî ¹⁰¹⁷ بمجموعها السخی ماملک diyerek 'azîze ihdâ itdükde, şeyĥ meblaĥ-ı mezbûrî alup, şâĥibü't-tercemeye "Gel senüñle şöyle gezelüm" diyü taşra çıĥup, Ĥâdim 'Osman Dede Türbesi'ne giderler. İçerü girüp, "Baĥ a begüm, bu meblaĥ ile bu türbeyi ta'mîr idelüm, zîrâ ben bunda, bir kimesne daĥî şunda defn olınsa gerekdür" diyü, türbe-i ma'ĥüdenüñ

¹⁰¹⁷ "Cömert kimse sahip olduğunu infak eder."

iki maḥalline işārāt itmişler imiş. Binā'en 'alā zālîk ta'yînleri üzere öylece vâkı' olmuşdur. Üsküdarî Nālî Efendi bu târîḫ-i ra'nâyı dimişdür:

Cümleye hâtîf du'â idüp didi târîḫini

Açıñuz Maḥmûd Efendi rûḫına el Fâtîḫa

Yerleri Divitci-zâde Efendi'ye virildi.

Şeyḫ-i merḫûm fezâ'il ü ma'ârif ile mevsûm, zâhir ü bâḫına şâmil, zamânında ser-efrâz-ı emâşil, dâ'ire-i meclisi ḫarman-ı ferâ'id, idâre-i ku's-ı kelâmı neşve-rîz-i fevâ'id, vâzıḫü't-ta'bîr, vâsi'ü't-taḫrîr, ehl-i ḫâl, şâḫib-i kemâl 'azîz idi.

Âşârından ilâhiyyât-ı şerîfe ve ğazeliyyât-ı laṭîfeleri vardır. Bu iki beyt-i zîbâ ol zât-ı bî-hemtânuñdur:

O ḫaṭṭ kim şafḫa-i pâk-i ruḫ-ı canâna yazmışlar

Duḫân âyetleridür kim gümüş fincâna yazmışlar

Degül ebrû o bir tuğrâ-yı ğarrâdur ki çekmişler

Ḥamâlî emridür kim 'âşîḫ-ı nâlâna yazmışlar

Erdebîlî-zâde Efendi

eş-Şeyḫ Aḫmed İbnü's-Şeyḫ Meḫemmed İbnü'l-Ḥâcc Pîrî. Vâlid-i keşîrû'l-meḫâmidî meşâyih-ı Ḥalvetiyye'den Ayaşofya ḫurbinde tekyeleri olan Erdebîlî Meḫemmed Efendi'dür. Biñ on yedi târîḫinde [291b] 'âlem-i hestîden ser-ber-âverde olup, mertebe-i isti'dâda pâ-nihâde olduḫda, i'mâl-i mişḫale-i sa'y ü himmet ve tiğ-ı ṭab'-ı pür-âb ve tâbın cevher-i dâr-ı 'ilm ü ma'rifet kılmış idi. Maḫabbet-i İlâhiyye'yi ḫâlib ḫalbe ifrâğ eyleyüp, ḫaṭ'-ı merâtib ve menâşıbdan ferâğat ve Top-ḫâne'de Ḳarabaş Tekyesi şeyḫi Mekâşif Meḫemmed Efendi'den aḫz-ı inâbet itmişler idi. Otuz altı ḫudûdında Gül Câmî'inde cum'a va'ziyyesi iḫsân olındı. Elli yedi ḫudûdında vâlid-i mâcidi maḫlûlinden zâviye-i mezbûrede seccâde-nişîn ve ba'z-ı va'ziyyeleri tevcîhiyle nâşih-güzîn olmuşlar idi. Altmış sekiz Muḫarrem'inde Zâkir-zâde Efendi maḫlûlinden Sultân Meḫemmed Câmî'inde va'z u tezkîr ve naḫl-i ḫadiş ü tefsîr itmekle şî't-i iştiḫârî 'âlem-ğîr olduḫda, yetmiş Şafer'inde Mışrî 'Ömer Efendi maḫlûlinden Süleymâniyye kürsîsine terfî ile tevḫîr olındı. Yetmiş dört Şevvâl'inde Bosnevî 'Osmân Efendi maḫlûlinden Ayaşofya-i Kadîm va'ziyyesiyle tekrîm olındılar. Seksen Şa'bân'ında terk-i tekyegâh-ı fânî ve 'azm-i dârü'n-Na'im-i câvidânî eyledükde va'ziyyeleri A'mâ

Meħemmed Efendi'ye nařıb olup, zāviyeleri ile maħdūm-ı mihteri Meħemmed Efendi taťyıb olındı.

řeyħ-i mezbūr 'ilm ü faźlla meřhūr, a' yün-i nāsda ' aźım, řeyħ-i vācibü't-ta' źım idi.

el-Ĥācc Aħmed Dede

eř-řeyħ Aħmed Dede. İstanbul'da Yedi Ķulle semtinden ser-efrāz\ taħřıl-i ma' ārif-i ' ilmiyye ile emşali beyninde mümtāz olduğda, Yeñikapu Āsitānesi'ne řeyħi řabūħi Efendi'den cur' a-keř-i raħıķ-i haķıķat ve ĥıdmetlerinden aħz-ı dest-i inābet idüp, ba' de zamān ĳarileri olmişlar idi. Elli yedi tārıħinde řeyħi yerine řeyħ olup, niçe zamān icrā-yı āyın ĳazret-i Mevlevi ve taħķıķ-i esrār-ı kitāb-ı *Meřnevī* itdükden řoñra ĳacc-ı beyt-i Ĥudā ve ziyāret-i ravza-i seyyidü'l-enbiyā ' aleyhi mine'ř-řalātü ezķāħāya ' aźimet itmiş idi. Ba' de edāe'n-nesk Medīne-i Münevvere dāmet bi'l-envāri müsevvereye vuşul bulduğda merāħil-i ' ömri tamām ve enfās-ı ma' düde-i zindegānisi ĳarın-i ĳitām oldı. İbn ' Abbās rāđiyā'llāhu te' ālā ' anhümā ĳurbinde defn olunduğdan řoñra yetmiş sekiz ĳilālinde yerleri Ķārī Aħmed Dede'ye virildi.

řeyħ-i mezbūr kemāl-i řalāħ ile meřhūr, müttakı vü ' ābid, müteřerri' ü zāhid, mā-lā-ya' niden mu' riź, ' ibādāta mütemaħħız idi.

İttifāķiyāt-ı ' acıbedendür ki tekye-i mezbürede ĳarār-dāde olan meřāyiħuñ ekşeri Aħmed ismiyle müsemmādur. Ĥattā şöyle rivāyet olunur ki bir iki def' a sā'ir ism ile müsemmā olanlara tevcıħ olunup, bir sebeb ile birķaç gün içinde ref' olunmişdur.

Neřāťi Efendi

eř-řeyħ Aħmed. Dārü'n-nařr-ı Edrine'den zāhir ve Neřāťi maħlařı ile mecma' -ı mazāhir olup, taħřıl-i ma' ārif-i [292a] ' ilmiyye ve tekmil-i ādāb-ı resmiyye eyledükde küberā-yı Mevleviyye'den Gelibolı Tekyesi řeyħi Ağa-zāde Efendi ĳıdmetlerine vāřıl ve şeref-i bī'atlerine nā'il olup, biraz eyyām ĳıdmetlerinde ĳıyām itdükden řoñra ĳaņtara-güzār-ı mecāz ve irřād-ı erbāb-ı isti' dāda mücāz olmiş idi. Seksen bir tārıħinde ' Ořmān Dede maħlülinden Edrine zāviyesinde seccāde-nişin ve řeyħ-i güzın oldılar. Seksen beř evāħirinde ' āzim-i ' ālem-i ervāħ ve tārık-i milket-i eřbāħ oldı. Zāviyesi ĳurbinde Murādiyye Cāmi' i mezāristānında medfün olup, nařř-ı seng-i mezārı Rüşdi Efendi ve Vehbi Ķelebi didüğü tārıħler ile menķüşdur:

Fevtini gūş idicek Rüşdî didi târîhin
Bezm-i gülzâr-ı Na‘îm ola Neşâî’ye ma‘kâm

Li-Vehbî Çelebi

Ola Aḥmed Neşâî merḳadüñ nūr

Digerler Şodî

Bu cām-ı dehrüñ gitdi Neşâî

Şeyḥ-i mezbūr Neşâî Efendi dimekle meşhūr, Fārisî-dān, şāhib-i ma‘ārif ü
‘irfān idi.

Āşārından Türkî ve Fārisî eş‘ār-ı ābdārı ve müdevven dīvān-ı belāgat-şi‘ārı
vardur. Bu bir iki beyt andandur:

Şu‘le-i āh ile kim bādiye-püyān idi Ḳays

Āteş-endāz-ı reh-i ḥār muḡaylān idi Ḳays

Rāh-gird-i reh-i ḡam-ḥāne ber-endāz-ı belā

Hāşılı ‘aşḳ ile bir bî-ser ü sāmān idi Ḳays

Bir ‘aceb ḥālet-i pür-zevḳ getürmişdi ele

Dā’imā dest-i maḥabbetde ḥurūşān idi Ḳays

Bāl-i murḡān-ı belā perr-i külāhıydı anuñ

‘Ālem-i ‘aşḳda bir başına sultān idi Ḳays

Hırmen-i şabrı Neşâî gibi itmişdi ḥarāb

Şu‘le-i āhla kim bādiye-püyān idi Ḳays

Hācioglı Bāzārı Şeyḥi Maḥmūd Efendi

eş-Şeyḥ Maḥmūd. Ḳaradeñiz yalısında Balçık ḳaşabasındandır. Vücūd-ı pür-
vücūdı elf-i kāmīl ḥudūdında vürūd idüp, ba‘de’l-bülüg ilā sinni’t-temyīz muḳaddemāt-ı
‘ulūma nā’il ve derece-i isti‘dād-ı tāma vāşıl olduḡda, evvelā Ġāzî ‘Alī Efendi nām
fāzıl-ı meşhūdü’l-enām ḥıdmetinde niçe zamān dāmen-i der-miyān itdükden sonra
‘inān-ı himmeti İstanbul’a ḫarafına şarf idüp, anda daḡı Hekīm Çelebi Tekyesi’nde
ḫarīḳa-i ‘aliyye-i ḥāceḡanda seccāde-nişin-i irşād-ı ehl-i hevā olan Şeyḥ ... Efendi

hıdmetleriyle şeref-yâb olduğdan sonra ber-muktezâ-yı ‘unfvân-ı şebâb, tervîc-i ba‘z-ı aḥbâb ile şâhid-i mülâzemetle dil-beste ve ol endîşe ile bir müddet haste olduğda, bi’l-âḥire müderrisîn-i kirâmdan Receb Efendi’nüñ dânişmendânı silkine münselik olup, Sulṭân Selîm-i Qadîm medrese-i celîlesiyle ta‘zîm olınduğda şeref-yâfte-i hıdmet-i mülâzemetleri olmuşlar idi. Ba‘dehü Rûm-ı cennet-rüsûm kalem-revinde kuzât-ı sûtüde-şifât zümresine duḡul ve ba‘z-ı menâşiba vuşul müyesser olmuş iken ber-muktezâ-yı zuhûr-ı ḥikmet kaşaba-i mezbûre şeyḫi Meḥammed Efendi ‘âzîm-i dâr-ı âḫiret olduğda, sâliki olduğ râh-ı kazâdan süy-ı meşîḫate inşırâf [292b] rızâ-dâdesi olmuş idi. Ba‘dehü telaḡḡî-i ‘ulûm-ı âliye vü ‘âliye eyledüğü esâtîzelerinden Bolevî Muştafâ Efendi mesned-i fetvâya irtikâ eyledüklerinde şâhibü’t-tercemeye kaşaba-i mezbûrede vâḡî‘ Câmî‘-i ‘Atîḡ Medresesi’n ḡâric i‘tibârıyla ikrâm eylemişler idi. Niçe zamân ‘ulûm-ı şettâ ifâdesiyle şümârende-i eyyâm ü leyâl iken biñ seksen beş ḡudûdında intikâl ve ravza-i Raḡmân’a irtihâl eyledi.

Şeyḫ-i mezbûr kemâlât-ı ‘ilmiyye ile meşḡur, ḡalîm ü selîm, müşfik ü kerîm, nûr-ı mücessem bir mûkerrem idi.

Üftâde-zâde Efendi

eş-Şeyḫ İbrâḡîm İbnü’ş-Şeyḫ Muştafâ İbnü’ş-Şeyḫ Üftâde. Maḡrûse-i Burusa’dan bedîdâr ve eben ‘an ceddin Üftâde-zâde dimekle şöhret-şi‘ârdur. Bunlar ‘unfvân-ı şebâblarında iken vâlid-i mâcidleri şedd-i riḡâl ve civâr-ı raḡmete irtihâl itdükde Üsküdarî Maḡmûd Efendi Âsitânesi’ne gelüp, hıdmetlerinde tekmîl-i sülûk-i ṡarîḡat ve taḡşîl-i lezâ’iz-i esrâr-ı şerî‘at u ḡaḡîḡat eylemişlerdür. Meger Maḡmûd Efendi ḡazretleri cedd-i şâhibü’t-terceme Üftâde Efendi cenâblarınıñ ḡalîfeleri olmak taḡrîbiyle ḡayâtlarında “Bizüm evlâdımızdan biri, sizden aḡz-ı inâbet idüp, terbiyeñüz ile vâşıl-ı ḡaḡîḡat olacaḡdur” diyü, nebîreleri şâhibü’t-terceme ḡazretlerinüñ bu ṡarîḡle tekmîl-i sülûklerin keşf buyurmuşlar imiş. Ḥattâ mervîdür ki hıdmet-i ‘azîzde bi’l-küllîye mâ-sivâdan ferâḡat ve ḡalîb-i ḡalbe ifrâḡ-ı ibrîz-i maḡabbet idüp, maḡâm-ı vâlidde seccâde-nişîn olmaḡa me’mûr olduğda, ḡazret-i pîrden müfâraḡat mücib-i ḡüzn-i kürbet olmaḡla “Sulṡânım, ḡâk-i pâye ziyâret kaç ḡünde bir ruḡşat-yâfte-i cenâb-ı ‘âlî-menḡabet olur?” diyü su’âl buyurduḡlarında, “Biz sizüñ hıdmetüñüz için bu vaḡte deḡin tevaḡḡuf eyledük” diyü, cevâb virmişler idi. Fi’l-vâḡî‘ bunlar Burusa’ya vuşul bulduḡda der-‘aḡab ḡazret-i pîrüñ intikâlî ḡaberi gelmiş idi. Bunlar niçe zamân irşâd-ı

erbāb-ı zühd ü şalāh ve hay'ala-i fevr u felāh üzere iken seksen toktuz Ramazān'ında şabāh 'ömri vāşıl-ı revāh olup, müceddeden ta'mir itdükleri Türbe Cāmi' i'nde medfün ve eb ü cedleri civārına maqrūn oldılar.

Keyfiyyet-i intikālleri bu gūne rivāyet olunur ki qābil-i teslīm-i rūh-ı şeriflerinde bir miqdār laţif penbe ihzār idüp, bir miqdārını re'slerine ve bir miqdārını dađi cāme-ğāblarına koyup, ba'dehū kendüler dađi şoyunup, istirāhata varduğda fuqarāsına kırā'at-ı Qur'an'a bed' itdürüp, bir miqdār zamān mürüründe teslīm-i rūh-ı pür-fütüh itmişdür. Vaşiiyetleri üzere mağdümları Mehemmed Efendi maqāmlarında seccāde-nişin olmuşlardır. Vaşiiyetleri bu gūne ta'bir ile vāqi' olmuşdur. "Bizüm Mehemmed gerçi [293a] küze-ğārdur. Lākin batmanda ağırdur. Bostāna bir oyuk lazımdur, bizden soñra anı yerimize kuduk" buyurmuşlar.

'Aziz-i mezbūr matla'ü'l-esrārdan fā'izü'n-nūr, āsitān-ı irşād-penāhi, kıblegāh-ı erbāb-ı 'irfān, şit-i iştihārı şanin-endāz-ı mesāmi' -i ekvān, 'azimü'r-riyāzete keşirü'l-'ibādet, mine'l-mebde'-i ile'l-müntehi devr-i ebvāb nidügin bilmez ve serv-i ser-efrāz-ı şahn-ı istiğnā olup, bir ferde ser-fürü kılmaz. Halkdan mütecānib, erbāb-ı zāhirden hārib olup, da'vetlerini ahsen-i vücūh ile redd, hediyelelerinden deriçe-i rağbeti sedd itmek mu'tādları idi. Bu deñlü istiğnā ile vāfir aqçe şarf idüp, zāviyelerin ta'mir ü binā, merkad-i şerifleri civārında olan Türbe Cāmi' i'ni müceddeden ihyā itmişlerdür. Cezbe-i 'azime şāhibi olup, nazarları küh-endāz ve te'sir-i kelām-ı dil-pezir-i āhengdāz idi.

Qışsa

Mertebe-i tevātürde mervidür ki evā'il-i hilāfetlerinde bir gün çarsüya inüp, bir enārcıdan bir vaqıyye enār almaq murād iderler. Harif daği şāhiğ ü fāsidin halı iderek kufesinden birkaç enār vaz' idicek "Müselmān bunlar fāsiddür. Bey' olunmaz, eyüsini ko" diyü buyururlar. "Cümlesi eyüdür" didükde, "Hey kör olası! Ya bunlar nedür?" diyü çürügün irā'et idüp, iştirādan ferāgat iderler. Ammā ol günden soñra harife remed hāşıl olur. İrtesi hafta yine soqaqda gezerken bir amrüdci dükkānına uğrayup, bir miqdār amrüd almaq murād itdükde, bi-emri'llāh ol daği çürüğüyle qaruşık sencide itmek murād itdükde yine bunlar "Kişi fenāların çıkar" didükde:

كس نكويد كه دوغ من ترش است¹⁰¹⁸

vefkince "Cümlesi güzeldür sultānum" diyü, muqābele idicek bi-ihtiyār gāzaba gelüp, "Be hey kör olacaqlar! Bunlar nedür?" diyüp, fāriğ olup, giderler. Ammā enāri ile

¹⁰¹⁸ "Hiç kimse benim ayranım ekşidir demez."

amrūdīye nefes-i şāhibü't-terceme ile birkaç gün içinde 'amā tayērānı şöhret bulduğda ol vaqt yanlarında olan fuqarādan rāvī-i kışşa 'Abdü'l-kerīm Çelebi 'azīz huzūrına varup, "Sultānum. Tehevvürünüz ğālib. Sultānumuñ murād-ı şerīfleri olan eşyāyı fuqarā yediyle iştirā olınsun. Sizler zahmet çekmeñ" dir. 'Azīz istikşāf-ı ma' nā itdükte "Geçen hafta enārcıya bu hafta amrūdıcıya tehevvür ile kör ol" dimişdünüz. "el-Ān nūr-ı başarıları zā'il ve zümre-i 'amayāna dāhil olmuşlardır." didükde, "Çünkü bizüm halka zararımız var imiş. Şimden soñra bizüm için taşra çıkmak lāyık degildir." diyüp, min ba'dü 'uzlet ihtiyār idüp, şalāt-ı cum'a edāsına dañi hüruc itmezler iken sā'ir nās gibi üç ayda bir pabuç mestleri eskiyüp, tecdid iderlerdi.

Kerāmet

Hattā mezbūr 'Abdü'l-kerīm Çelebi ba'zı aşdıka muza rivāyet itmişler ki Girid fethinde Fāzıl Aħmed Paşa [293b] 'azīze iki yüz altun ile bir mektüb-ı meveddet-meşhūn irsāl idüp, ağalardan biri yediyle hāzret-i 'azīze vāşıl olduğda, evvelā hediyyeyi kabūl itmeyüp, hezār niyāz ile fuqarāsına taqsime rızā virdiler. Ba'dehū mektübı açup, kırā'at itdükten soñra "Nicedür beg mizācları? Eyüce midür?" diyü su'āl eyledüklerinde, ağa "Sultānumuñ ol vaqt imdād ü i'ānetünüz sebebiyle ğāyet eyüce oldılar" didüğü gibi ta'abbüs idüp, "Şuş. Saña anı şormam, var bizden selām eyle" diyü, ağayı gönderdiler. Ağa taşra çıduğda ba'z-ı huzzār ile çıkup, keyfiyyet-i imdād ve i'ānetinden istifsār eyledüklerinde ağa bu güne hikāyet ider ki "Girid muhāşarasında iken kāfir lağam atduğda, bir miqdār toprak paşa hāzretlerine işābet idüp, nev'en havf 'arız olmuş idi. Hāzret-i 'azīz anda hāzır bulınuş, toprağı üzerlerinden izāle idüp, tesliyeler ile def'-i vahşet itmişler idi. Binā'en 'aleyh paşamız dañi hātır-ı şerīflerin su'āl ve benümle mektüb irsāl eylemişlerdür."

Kāsım Paşalı 'Abdī Dede-zāde

eş-Şeyh Halil bin 'Abdī. Evāhir-i Zeyl de icmālen zikri sebķ iden Kāsım Paşalı 'Abdī Dede'nüñ nihāl-i hadīka-i vücūdı ve netice-i muqaddemāt-ı şühūdıdır. Biñ yigirmi dört tārīhinde kadem-nihāde-i 'ālem-i eşbāh olup, tekmi'l-i meleke-i isti'dād eyledükde emāşil-i zamāndan Kürd 'Abdu'llāh Efendi ve Mollā Çelebi ve 'Abdü'r-raħīm Efendi'den taħşil-i ser-māye-i 'ulūm ve ittikān-ı mantūķ u mefhūm itmişler idi. Kırk bir tārīhinde vālid-i mācidi intikālinden soñra zāviyelerinde seccāde-nişin ve şeyh-i tarikat-ı Mevlānā Celālü'd-dīn olup, niçe zamān neşrü'l-le'ālī-i 'irfān üzere güzārende-i

eyyām iken seksen sekiz Zî'l-ħicce'sinüñ yigirmi birinci günü irtihâl ve 'âlem-i envâra ittişâl eyledi.

Şeyh-i merķūm fazîlet-i 'ilmiyye ile mevsūm, sîne-i pür-sekînesi deryâ-yı 'ulūm, zamîr-i münîri maṭla'ü'l-envâr-ı sırr-ı mektūm, 'âbid ü zâhid, keşîrû'l-meḥâmid idi. Taraf-ı mâderden Medîne-i Münevvere'de medfūn Seyyid Müberriid-i Şîrâzî'ye beste olmağın 'ırķ-ı 'arîķi nesl-i ṭâhire peyveste idi.

Ümmî Sinân-zâde Efendi

eş-Şeyh Ḥasan bin Aḥmed. Belde-i Koştantıniyye'de neş'et idüp, Ümmî Sinân-zâde dimekle şöhret bulmuşlar idi. Keçeciler imâmi Meḥemmed Efendi'den vâye, 'ulūm-ı zâhireyi ḥâ'iz ve iķtiṭâf-ı şüküfezâr-ı mefrûz u mesnûna fâ'iz olduğdan soñra ḥürşîd-i 'inâyet-i ezeliyye mâziyye-i istihâline yâfte ve iķdâm u aқdâmı 'iķâl-i kesel ü 'ârdan ruḥşat-yâfte olmağın Ümmî Sinân Efendi cenâblarınüñ kerîme-i mükerrermeleri ya'nî şâhibü't-tercemenüñ cedde-i muḥteremeleri olan Bânû-yı Âḥiret ḥıdmetlerinden bî'at, ba'dehü Yigitbaşı kûlından Mu'îd-zâde Efendi'den tekmîl-i ṭarîķat itdükden soñra tekrâr sâbıķü'[294a]z-zıkr 'Abdü'l-aḥad Efendi terbiyeleriyle vâsıl-ı esrâr-ı ḥaķîķat olup, Qazzâz Şeyh Meḥemmed Efendi fevtinden Kürkcibaşı Câmî'i ḳurbinde vâķi' zâviyesi meşîḥatiyle fâ'iz-i şeref-i ḥilâfet olmuşlar idi. Seksen beş târiḥinde Boğuķ 'Abdu'llâh Efendi yerine kürsî-nişîn-i Câmî'-i Meḥemmed Ḥân ve müfessir-i *Ḳur'ân-ı 'azîmü's-şân* oldılar. Seksen sekiz evâḥirinde 'âlem-i ḳudse irtihâl eyledükde va'ziyyeleri Bolbolcî-zâde 'Abdü'l-kerîm Efendi'ye ta'yîn olup, zâviyelerinde maḥdūmı Çelebi seccâde-nişîn oldı. Şehremîni ḳurbinde olan tekyede medfūn ve vâlid-i mâcidi civârına maḳrūndur.

Nazmî Efendi merḥūmuñ:

Didi târiḥini gitdi vâh ḳuṭb-i 'âşıķın

Himmet-zâde Efendi'nün:

¹⁰¹⁹ انتقل القطب جوار المعيد

Rüşdî Efendi'nüñ:

Geldi biri didi kim fevtine târiḥdür

Ümmî Sinân-zâde'nüñ rûḥı için Fâtiḥa

didügi târiḥ-i intiķâlleridür.

¹⁰¹⁹ "Kutub, yaratanın civarına gitti."

‘Azîz-i merķūm kerāmât-ı celile ile mevsūm, ‘ābid ü zāhid, murtāz u mücāhid, ‘acîbü’l-eṭvār, nādire-i rūzigār idi.

Müddet-i ‘ömrinde kesb-i yediyle ta‘ayyüſe mu‘tād olmağın mümessek ſabun ‘amel idüp, kuvvet-i yevmiyyelerin andan hāſıla ihāta itdürürler idi ve nevmeleri ſalāt-ı iſrāk u ḍuḥā beynine münḥaſır idi.

Ḳārî Aḥmed Dede

eſ-Şeyḫ Aḥmed. Vilāyet-i Rūmili’nde Arnavudluk içinde Ergiri nām kaſabadan zuhūr ve tekmîl-i biḍā‘a-i ‘aql u ſu‘ūr itdükde ṭarîḳ-ı sipāhiyāna sülük ve sebîke-i i‘tibārın sikke-i ma‘rūfe ile meſkūk itdükden ſoñra tevfiḳ-ı Ḥudā ‘inān-ı ‘ināyetin ma‘ṭūf-ı semti fenā ve kıble-nümā-yı himmetin delîl-i āsitān-ı Mevlānā kılmagla medîne-i Ḳonya’ya revān ve çelevi efendilerden ‘Ārif Meḥemmed Efendi cenābların cūyān olup, yedlerinden hırka vü külāh giyüp, bir müddet ḥıdmetlerinde ḳā‘im ve murā‘î-i āyîn-i merāsım olduğdan ſoñra İstanbul’da Yeñiḳapu Zāviyesi’nde ſeyḫ olan Şabūḫî Dede’ye ḥıdmet ve anlardan tekmîl-i ṭarîḳat idüp, ba‘dehū sābıḳü’z-zıkr el-Ḥācc Aḥmed Dede’nün ḳārîü’d-dersi olmağın Ḳārî Aḥmed Dede demekle ſehîr olmuſ idi. Yetmiſ sekiz ḥudūdında mezbūr Aḥmed Dede yerine ſeyḫ-i seccāde-niſin olup, ṭoḳsan ḥudūdında intıḳāl ve civār-ı raḥmete irtihāl eyledi. Zekî ‘Alî Efendi bu güne târiḫ dimiſdür:

Ḳuṭb-i pāk Aḥmed Dede rūḫına oḳı Fātiḫa

Şeyḫ-i mezbūr kemāl-i ſalāḫla meſhūr, müteheccid ü ‘ābid, pîr-i keſîrî’l-meḫāmid idi.

Otuz seneden mütecāviz ſehre ayak baſmayup, ihtiyār-ı vaḫdet ü ihtilātdan ‘uzlet itdükleri meſhūr ve mütevātirdür.

Divitci-zāde Efendi

eſ-Şeyḫ Meḥemmed bin Muſtafā. Vālid-i mācidi Divitci Muſtafā Efendi’dür ki evā’il-i ḫālinde devvāt ſan‘atiyle evḳāt-güzār iken tevfiḳ-i Ḥudā delîl-i reh-nümā [294b] olup, Üſküdarî Maḫmūd Efendi ḫulefāsından Muḳ‘ad Efendi’den bi‘at ve ba‘de taḫſîle’l-kemāl Ḳaſtamoni’ya ḫalîfe-i ṭarîḳat itmiſler idi. Ba‘de zamān İstanbul’a ‘avdet idüp, Üſküdar’da Bülbülderesi nām maḫallede bir zāviye binā eyleyüp, niçe zamān anda irſād-ı ‘ibād üzere güzārende-i eyyām iken intıḳāl ve dārü’n-Na‘îm’e irtihāl eyledükde

yerlerine maḥdūmları şāhibü't-terceme ḥazretleri cā-nişin olmuşlar idi. Lākin tekmīl-i tarīkat-ı lāzıme-i meşīhat olmağın vālid-i keşirü'l-meḥāmidī ḥulefāsından Fidancı Meḥammed Efendi'den aḥz-ı inābet idüp, anlardan tekmīl-i sülūk itmekle yetmiş sekiz ḥudūdında Ġafūrī Efendi maḥlülinden āsitāneye şeyḫ ta'yin olunmuşlar idi. 709 Receb'inde intikāl-i dārü'l-cinān idüp, vālidī civārında medfūn ve āsitāne meşīhatiyle Şeyḫ Selāmī Efendi memnūn oldu.

Düşdi bir tārīḫ-i zībā lafzen ü ma' nā aña

‘ Āzim-i Ḥaḫḫ oldu biñ 709'da ḫuṭbü'l-‘ ārifin

Şeyḫ-i merḫūm Divitci-zāde Efendi dimekle mevsūm, fazīlet-i ‘ilmiyye ile mu‘ allem, zāhir ü bāṭını müselleme, mu‘ teḫid-i cumhūr, lāyık-ı şenā-yı mevfūr idi.

Āşārından mecālis va‘ zları vardır.

709 Muştafā Paşa Şeyḫi ‘ Alāü'd-dīn Efendi

eş-Şeyḫ ‘ Alāü'd-dīn İbn Ḥasan Necmü'd-dīn. 709 Tabaka-i İbrāhimiyye meşāyiḫından tercemeleri bu mecellede mürūr iden Kirāmü'd-dīn Efendi'nün şınv-ı kihteri eş-Şeyḫ ‘ Alāü'd-dīn Efendi ḫıdmetleridür. Biñ on altı tārīḫinde ‘ ālem-i şühūda vürūd idüp, taḫşil-i levāzım-ı ‘ ulūm itdükte ḫāl-i emcedi Seyyid Meḥammed Efendi'den bī‘at ve anlardan tekmīl-i tarīka-i ḫaḫīkat itmişler idi. Elli bir ḥudūdında birāderleri intikālinde seccāde-nişin-i irşād u ‘ ibād, sālīkine delīl-i rāh-ı reşād olup, 709 Muştafā Paşa Zāviyesi'nde mekīn, şeyḫ-i şāhib-temkīn oldılar. Altmış iki tārīḫinde ḫacc-ı Beytu'llāhü'l-ḫarām ve ziyāret-i ravza-i seyyidü'l-enām itmişler idi. 709 bir Receb'inde vaḫşetgāh-ı fāniden sefer ve nüzhetgāh-ı cināna güzer eyledi:

Geçdi ḫuṭb-i Ḥaḫḫ ‘ Alāü'd-dīn Efendi Fātiḫa

Zekī ‘ Alī Efendi didügi tārīḫ-i intikāldür.

Ba‘ z-ı şu‘ arā daḫi bu gūne dimişdür:

‘ Alāü'd-dīn Efendi meskenüñ cennet ide Mevlā

Cāmi‘ -i şerīf sāḫasında türbede medfūndur.

Şeyḫ-i merḫūm kemāl-i şalāḫla mevsūm, pīr-i ‘ ābid, merd-i mücāhid idi. Ḥālen maḥdūmları Nürü'd-dīn Efendi seccāde-nişin ve zāviyede şeyḫ-i güzin olmuşdur.

Ders-i ‘ām Çelebi

eş-Şeyh Mehemmed İbnü’ş-Şeyh ‘Alî. İstanbul’da Bālî Paşa Cāmi‘i şeyhi ‘Alî Efendi’nün maḥdüm-ı rüşen-güheri ve ferzend-i fezâ’il-güsteri Ders-i ‘ām Çelebi demekle şehîr Mehemmed Efendi ḥıdmetleridür. Biñ kırk üç târihinde şahn-ı sarây-ı ‘âleme ḥıram idüp, ‘ulemâ-yı a‘lâmdan Mollâ Çelebi ve Uzun Ḥasan Efendi ve Müfettiş Süleymân [295a] Efendi’den ve Sultân Mehemmed vâ‘izi Velî Efendi ḥıdmetlerinden taḥşil-i envâ‘-ı ‘ulüm ve tekmîl-i enḥâ-yı âdâb u rüsüm eyledükden soñra ‘aḫd-i meclis-i ifâde itmekle Ders-i ‘ām Çelebi demekle şöret-dâde olmuş idi. Ba‘dehü tarîḫ-ı meşîḥate sülük idüp, Orta Cāmi‘i va‘ziyyesi virildi. Seksen iki Zîl-ka‘de’sinde Boḡuḫ ‘Abdu’llâh Efendi yerine Sultân Selîm-i Ḳadîm kürsîsine terfî‘ olup, toḡsan Rebî‘ü’l-evvel’inde Bolbolcı-zâde Efendi yerine Cāmi‘i-Ebu’lfeth’de kürsî-nişîn-i va‘z u tezkîr oldılar. Toḡsan beş Şafer’inde ‘âlem-i âḫirete sefer eyleyüp, Topḳapusu ḥâricinde Ḳâdî-zâde Efendi civârında defin-i zîr-i zemîn ve yerlerine el-Ḥâcc Evḫad şeyhi Seyyid Ḥüseyn Efendi cā-nişîn oldı.

Şeyh-i mezbûr ‘ilm ü faẓlla meşhûr, ‘âlim ü ‘âbid, mütevekkil ü zâhid, ‘ayş-ı sîr ile ḳâni‘, ḫalîm ü selîm ü mütevâzî‘, nefsine ḡâlib, ḫiṭâm-ı dünyâdan mütecâhib, nâdire-i edvâr, ferîde-i şâdef-i rûzigâr idi.

Himmet Efendi

eş-Şeyh Himmet İbnü’l-Ḥâcc ‘Alî. Vilâyet-i Bolı’da Gice nâm ḳaryeden zuḫûr ve tekmîl-i isti‘dâd u şu‘ûr eyleyüp, biñ on sekiz ḫilâlinde dârü’l-mülk-i Sitanbul’ı veche-i ḳâfile-i âmâl eyleyüp, ‘alâ ḫasbe’r-rüsüm ḫareket ve Zeyrek-zâde Yûnus Efendi ḫıdmetlerinden iktisâb-ı şeref-i mülâzemet eyleyüp, medâris-i resmiyyeye vâşıl ve kırk aḳçe medreseye nâ’il olduğdan soñra nîme-i râhdan semt-i âḫare ‘atf-ı ‘inân-ı ‘azîmet ve hem-râhî-i tevfiḫ ile sâlik-i tarîḫ-ı Ḥaḳḳ olmaḡa himmet eyleyüp, küberâ-yı meşâyih-ı Ḥalvetiyye’den Bezci-zâde Efendi ḫalîfesi Şeyh Ḥüsâmü’d-dîn Efendi’den bî‘at ve tekmîl-i tarîḳat eylemişlerdür. Ba‘dehü İbrâḫîm Efendi nâm şâhibü’l-ḫayr Yeñibâḡçe ḳurbinde bunlar için bir tekye binâ idüp, anda ‘ibâdât ü tã‘âta meşḡul olmuşlar idi. Elli bir târihinde Mollâ Gürânî Cāmi‘i’nde kürsî-nişîn-i va‘z u tezkîr, ba‘dehü Dâvûd Paşa va‘ziyyesiyle tevḳîr olındı. Toḡsan beş Şafer’inün on altıncı şelâse günü rıḫlet ve ‘âlem-i ervâḫa ‘azîmet eyledi. Ḥâlen cā-nişîn olan maḥdüm-ı mükerrerleri Sultân Mehemmed Cāmi‘i vâ‘izi ‘Abdu’llâh Efendi, “ḫâtîme-i evliyâ” lafzını târiḫ-i intikâl dimişdür.

Bacılarından Kāmetī-zāde Efendi merhūm kerīmeleri Şıdkī Kadın daği bu güne tārīh dimişdür:

Bu gün Himmet Efendi ‘adni kıla kendüye me’vā

‘Azīz-i mezbūr zūhd ü şalāh ile meşhūr, mażanne-i kerāmet, pīr-i şāhib-himmet idi.

Ba‘z-ı şikāt vesātetiyile Şeyh Nazmī Efendi’den mervīdür ki ‘azīz-i mezbūruñ vefātı eşnāsında ‘ālem-i menāmda görürler ki meşāyih-ı kirāmuñ rahmet-i Hākk’a vāşıl olanlardan Şeyh Sivasī ve ‘Abdü’l-aḥad Nūrī ve Şeyh [295b] ‘Ömer Mışrī Efendi’lere pey-der-pey tecelliyāt-ı Hākk zuhūr ider. Ammā şāhibü’t-terceme şad mertebe ezyed mazhar-ı tecellī olur. Rā’i bu ḥālī müşāhede itdükde bī-iḥtiyār “rahmet-i be-Himmet” diyerek dest-būsa teveccüh idicek şeyh-i mezbūr “Hisāb idüñ, rahmet-i be-Himmet, tārīh-i fevtimüzdür” dirler. Bīdār olduğda, hisāb olunup, tārīh-i tām düşmiş idi.

Merhūm ve Mağfūrun leh Vānī Efendi Ḥazretleri

Ve minhüm eş-Şeyh el-Fāzıl Ve’l-baḥrū’l-kāmil es-Seyyid Meḥmed bin Bişām. Zülāl-i yenābī’-i kemālāt-ı insānī gencūr-ı ḥazāyin-i ma‘ārif-i Şamedānī mesned-nişin-i şadrgāh-ı fazl ü kemāl, serīr-ārā-yı eyvān-ı sa‘ādet ü iḳbāl, bülbül-i gülistān-ı tenzīl-i Qur‘ānī, ‘andelīb-i bostān-ı tertīb-i Furkānī eş-Şeyhü’l-celīl Meḥmed el-Vānī İbnü’s-Şeyh Bistām Efendi cenāblarınıñ dürretü’t-tāc-ı ekābir ü e‘āzım olan cevāhir-i aḥbār-ı fazl ü kemāllerinden bir şemmedür ki micmere-süz-ı mecelle-i ‘anberīn-i *Nefehāt* kılınmışdur. Yoḥsa ifā-yı ḥaḳ tercemeleri müstaḥlilü’l-edā olduğı zāhir ü hüveydādur keyfe lā:

‘İlmini yazmaḳ istesem bir nice faşl ü bāb olur

Fazlını şerḥe başlasam noḳtası bir kitāb olur

Pes revā budur ki icmāl-i aḥvāl-i ḥuceste-me‘alleri yek-be-yek nihāde-i zurūf-ı ta‘bīr ve ifrāğ-ı ed‘iye-i taşīr olına, tā ki fuḥūl-i ricāl ol zāt-ı fezā’il-iştimālüñ ḳand-i ma‘ād-i siyerleriyle telezzüz ü tenaḳḳul idüp, ḳavl-i bāreka’llāh ile şeker-pāş-ı ḥ‘ān-ı taḥşin ve rahmet-ḥ‘ān-ı te’mīn olalar.

Ol ḡurre-i ḡarrā ve ol ḥūrşid-i pūr-zīyā büldān-ı cihān içre erbāb-ı ‘ilm ü ‘irfāna kān olan medīne-i Vān eyāletinde livā-yı Hoş-āb ḳurāsından birinden tālī‘ ü dirāḥşān olmuş idi. Henüz temyīz-i siyāh-ı şeb ve sefid-i rüz itmedin mürrü’l-fiṭām-ı yetmle me’nūs ve nevāziş-i ebeveynle me’yūs olup, ceddeleri ḥazānesinde resīde-i rütbe-i

isti‘dād ve vāşıl-ı ‘aql-ı müstefād olduĝda, taşşıl-ı ‘ilm ü ‘irfān için ol çār-bāliş-nişān-ı ‘işmet, peygüle-güzin-ı sirāce-i ‘iffet ile ma‘an taħrīk-ı kādime-i rihlet ve kıarye-i mezbüreden medīne-i Vān-ı dārü’l-emāna ‘azīmet idüp, bir medrese hüccresine nakl-ı büriyā ile āşiyān-sāz-ı dil ü cān olup, ol pīre-zen taħrīz ve taħzīzi ile belde-i mezbürede muĝaddemāt-ı ‘ulūmı temhīd ü teşyīd eşnāsında cedde-i müşfikaları daĝı ħal‘-i ħil‘-at-ı ħayāt ve ‘azm-ı nüzhetĝāh-ı cennāt itmiş idi.

Fazl-ı İlāhī mebbe‘-i fıtrātında münderic ve feyz-i nā-mütenāhī menşe‘-i neşātında mündemic olmaĝla mütevekkilen ‘alā’llāh tekmīl-ı fezā’ile ‘azīmet ve büldān-ı ‘Acem’i seyāhate niyyet idüp, ibtidā Tebrīz’e dāĝıl olup, “Keşret-ı erbāb-ı rafz u ilhād māni‘-i [296a] rāh-ı reşād olur”, mülāhazasıyla mişāl-ı cüy-bār anda daĝı qarār itmeyüp:

وإذا الويار تغيرت عن حالها

فدع الديار و اسرع التحويلا¹⁰²⁰

fehvası üzere dār-ı rāĝat u ferāĝ olan Qarabāĝ nām belde-i meşhüreyi menzil ü maĝām ve ol küşe-i İrem-mişālde mekş ü ārām idüp, zamānında mürşid-ı aşĝāb-ı taleb olan üstād-ı bī-‘adīl ü qarīn Mollā Nürü’d-dīn ħıdmetlerinüñ pişĝāh-ı fezā’il-penāhlarından deryüzeger-ı le’ālī-ı fehm ü ittikān olup, on seneye qarīb zamānda merātib-ı sa‘y ü ikdāmın itmām idüp, cevāhir-ı nevādir-ı her fenn nihāl-ı istihālın naĝl-ı cevheri ĝibi müzeyyen kıılmış idi. Taħdīs-ı ni‘met-ı Bārī zımnında lisān-ı şerīflerinden mesmū‘dur ki ĝilāl-ı iştiĝāl-ı taşşilde cebelīn-ı Ermeniyeye ve Āzerbaycān beyninde rivāyet-ı İbn ‘Abbās rādiya’llāhu te‘ālā ‘anhümā ile sedd-ı Ye‘cüc ü Me‘cüc olması ser-efrāz-ı evc-ı iştiĝār olan sedd-ı sedīd temāşāsıçün süvār-ı semend-ı ‘azīmet ve ol cāy-ı ‘ibret-nümāya pā-nihāde-ı himmet olduĝda, bir miĝdār temāşādan soñra çend-sāl ülfet-gerde-ı tab‘-ı deĝā’ik-āşināları olan müṭāla‘a-ı derse sedd-ı ma‘hüde-ı püşt-dāde olduĝları ĝâlde meşĝül olduĝlarında zāhiren nu‘ās-ı ĝafīf belki tecellī-ı şerīf vāķi‘ olup, bu ‘ālem-ı istiĝrāĝdan kadem-zen-ı dā’ire-ı şahv olduĝlarında kendülerde bir keyfiyyet-ı ‘acıbe ve ĝālet-ı ĝarībe zāhir olup, ol ān müṭāla‘a buyurduĝları maĝallüñ mevāzi‘-ı müşkilesi münĝal olup, ba‘de hāzā ilā intihāi’t-tekmīl bir maĝalde semend-ı müṭāla‘aları laĝzīde-pā-yı iztirāb olmaduĝından mā‘adā aĝyānen üstādü’l-nijādları bile ĝülşen-sarāy-ı tevcīh-ı laṭīflerinden deste-bend-ı istiĝsān ü istifāde olurlar imiş. Ve’l-ĝāşıl ba‘de kıazāe’l-vaṭar şehr-ı Erzenü’r-rüm’a kıdüm ve ol belde-ı ṭayyibede ‘aĝd-ı meclis-ı ifāde-

¹⁰²⁰ “Eĝer yurtlar eski halini kaybederse oraları terk et, durmadan gez.”

i ‘ulüm eyledükde rüz-be-rüz envār-ı fezā’ili āfitāb-ı firūz olup, āvāze-i i‘tibār u iştihārı tanīn-endāz-ı mesāmī‘-i aqtār olmağın mānend-i hilāl-i çarḥ-ı devvār engüşt-nümā-yı şığār u kibār olmuşlar idi. Binā berīn eḳāşī-i büldān-ı cihāndan ḍalilān-ı bevādī-i ‘ulüm u fūnūn ve ol reh-ber-i hidāyetden ta‘allüm-i rāh-ı reşād ve istifāde-i semt-i sedād idüp, yümn ü bereket-i ta‘līm ü terbiyeleriyle niçe fuzalā-yı dānişver ve ‘ulemā-yı fazl-güster ārāyiş-baḥş-ı mesnedgāh-ı şühūd ve hidāt-ı tarīḳ-ı rızā-yı Ma‘būd olmuşlardır. Ez-ān-cümle sābıḳan tercemeleri keşīde-i silk-i taḥrīr olan Ḳarabāğī İsmā‘īl Efendi ve Veliyyü’d-dīn Efendi ve Meḥammed ‘Abdü’l-mü’min Efendi ki her biri hūrşīdāsā pertev-endāz-ı gerdūn ve güm-geşteḡān-ı [296b] bevādī-i cehli tarīḳ-ı ‘ilm ü dānişe reh-nümün olduklarından ḡayrı her ḡāh ‘ibādu’llāha ḥıdmet-i va‘z u naşīhate iştigāl ve çerāḡ-ı derūn-ı şaḡīr ü kebīri fetīle-i pend ve revḡan-ı tezkīr ile iş‘āl üzere olup, cevāhir-i lafz ve zevāhir-i va‘zı faseḳa ve ehl-i şerri fişḳ u fücūrlarından tā’ib ve niçe güm-rāhlar ḥüsn-i irşādıyla tarīḳ-ı şalāh u sedāda rāci‘ ve āyib olmuş idi.

Altmış toḳuz Zī’l-ḥicce’sinde vezīr-i kişver-güşā Köprüli-zāde Aḥmed Paşa Erzenü’r-rūm eyāletine vālī ve destūr-ı celilü’l-ma‘ālī olup, medīne-i mezbūreye vāşıl olduğda, şāhibü’t-terceme cenāblarıyla germ-ülfet ve beynehümāda kemāl-i maḥabbet ḥāşıl olmuş idi. Ammā aşl-ı ‘alāḳaya sebep vezīr-i müşārūn ileynden bu ḡüne menḳūldür ki “Vaḳtā ki Erzenü’r-rūm eyāleti dest-i taşarrufumuza teslīm olındüğda herkes tehniye vü tebrīk, ‘aḳabinde şeyḥ-i mezbūruñ evşāf-ı cemīle vü aḥlāḳ-ı celīlesin beyān ve kemāl-i fazl ü ‘ilmini şerḥ u ‘iyān itmeleriyle fi’l-ḥaḳīḳa derūnumda cāy-gīr olup, bir ān evvel şoḥbetlerine ta‘atḫūş ḥāşıl olup, ḳat‘-ı merāḥil-i tarīḳ iderek şehre ḳarīb bir maḥalle vāşıl olduğumda mecmū‘-ı ‘ulemā vü şuleḫā ḥıdmet-i istiḳbāle ḥāzır u müheyyā olduklarını haber virdüklerine binā’en “Āyā Vānī Efendi ḳanḡısıdır” diyü su’āl, “Anlar gelmediler” diyü cevāb virildükde bi-ḥasbi’ş-şerīyye nā’ire-i ḡayz u ḡazab iştī‘āl bulup, ‘an şamīmü’l-ḳalb taḥḳīr ü tezlille mücāzāta ‘azīmet itmişdüm. İrtesi ḡün ziyāretimüze gelüp, duḡūle istīzān itdüklerinde iḳtizā-yı nefsanīyyet ‘azīmet-i sābıḳaya taḳviyyet virüp, der-ceng-i evvel ‘adem-i ḳıyāma ḳarār virmiş idüm. Ammā şeyḥ cenābları ḳapu yanına geldükde ¹⁰²¹ نعم الأمير على باب الفقير و بيئس الفقير على باب الأمير terkībini ismā‘ iderek ḳırā’ata şürū‘ idüp, tamāmı ‘aḳabinde selām virdükde derḫāl bi-emri’llāhi’l-Müte‘āl baña bir keyfiyyet-i uḫrā ‘ārız olup, derūnumda müzmer olan ḡayz u ḡazab bi’l-küllīye zā’il ve nā-çār ḳıyāma mā’il olmuş idüm. Ve’l-ḥāşıl muḳābelemizde

¹⁰²¹ “Fakirin kapısındaki sultan ne güzeldir, emirin kapısındaki fakir ise ne kötüdür.”

cülüs itdüklerinde fünûn-ı müte‘addideye dâ’ir gevher-nişâr-ı fażl-ı vâfir olduċca derûnumda maĥabbet ü vidâdimuz dâd olup, itâle-i meclis murâd olunurdu. Şümme ve şümme her meclisde ber-minvâl-i muĥarrer ‘alâka-i ģalbiyyemüz şâbit ve muĥarrer belki gitdükce efzûnter olurdu. Bâ-in heme evşâf-ı kemâl ol ‘anċâ-yı Ķâf-ı temkîn Vân-ı İrem nişândih-i kâşâne-i güzîn olup, tefsîde-lebân temmûz-ı talebe her gâh isâle-i selsebil ta‘lîm ü tefhîm itdüklerinden mâ‘adâ ihvân-ı bî-dirîĝ feyzlerinden herkes vâye [297a] -dâr-ı nevâle-i intifâ‘ olmaċ mülâhazasıyla ol ‘andelîb-i hoş-edâ-yı gülistân-ı feşâhat ve tûĥî-i şekkerĥây-ı çemenzâr-ı belâĝat her bâr cümle-i ahâlî-i beldeye lü’lû-nişâr-ı va‘z u nuşĥ olduklarından cümle ĥalka-be-güş-ı dürr-i inċiyâdı olup, gün-be-gün ĥürşîd-i zâtı revnaċ-efzâ-yı evc-i iştihâr olması ol maĥalde sâbıkan mânend-i şehrevâ(?) revâc-ı naċd-i zâtları münĥaşır-ı zâd-ı büm-ı âbâları olan zeyy-i meşâyihdan birkaç kimesnelerün âteşzen-i penbezâr-ı ârâmları olmaĝla âĝâz-ı taĥrîk-i silsile-i şikâċ ve şürû‘-ı naċz-ı ĥabl-i metîn-i vifâċ idüp, mânend-i tamĝa-yı şâhid-i zür, bir niçe sâhte mühr ile memhûr bir ‘arz-ı münĥaşır-ı bedîhi’ş-şürûr peydâ itmeleri ol ma‘den-i fażl ü temkînün ĝüş-zedleri olduĝda:

علاج واقعه پیش از وقوع باید کرد ¹⁰²²

mefhûmınca bu ĥuşûşı anlardan muċaddem cânib-i devlete ifâdeyi müstaĥsen görüp, ol zamânda destûr-ı ‘âlem-ĝîr-i vezîrân Vezîr Fâzıl Aĥmed Paşa Şâm’da fermân-fermâ-yı dârü-ĝîr olmaĝla anlara ĥuşûş-ı mezbûrî bi-şerâşire (?) ifâde buyurduklarında anlar daĥi vâlid-i mâcidleri Vezîr-i A‘zam Köprülü Meĥammed Paşa ĥâzretlerine ‘icâleten li-keyfiyyet-i mezkûreyi i‘lâm idüp, ba‘dehû ģavm-i ma‘hûd ĝirîbân-çâk u ĝirye-âlûd bâb-ı devlete:

Beyt

شکسته دلتر از آن کاسهء بلور ینیم

که درمیانہء خاراکنی زدست رہا ¹⁰²³

mazmûnıyla yeksere çehre-fersâ-yı ibtihâl ve dehen-ĝüşâ-yı teşekkî-i aĥvâl-i pür-melâlleri olduklarında çerâĝâh-ı kelâmları şâyân-ı semend-i iltifât olmamaĝla ol semte ‘atf-ı ‘inân işĝâ olunmayup, kebûter-i devr-i pervâz-ı ĝilemendî bundan ziyâde bâlâ-pervâz-ı evc-i zühûr olursa ĝiriftâr-ı ser-pençe-i şehbâz te’dîb olmaċ nümûde-i çeşm-i yaĥînleri olduĝundan her biri ol fâzıl-ı bî-hemtâ ĥaċċında şû-i zanları bu ĝüne şemere işmâr itdüğün bilüp, ser-i der-pîş-i ĥaclet dîvân-ı hümâyûndan ĝirîzân-ı semt-i ĥayret

¹⁰²² “Tedavi, olanlar olmadan önce yerine yapılmalıdır.”

¹⁰²³ “O billur kadehlerden daha gönlü kırığız. Kim sert taşların arasında kurtuluş bulabilir?”

olduklarında Şeyhü'l-İslâm-ı vaqt Burusî Mehemmed Efendi'den yedlerine fâzıl-ı mezbûrdan hüsn-i zindegânî talebini müş'ir bir kabâle ile irsâl olındılar. Ol tarafı vuşul bulduqda min ba'dü izhâr-ı şerâre-i hasedden ihtirâz üzere olup, lâkin yine beynlerinde ol gencîne-i feyz-i Hudâ-dâda maḥzûn, dürr-i girân-bahâ-yı şadef-i gerdünü "Āyâ ne vechle raḥnedâr-ı nâm-ı zişt idebilürüz" diyü, pey-der-pey kur'a-endâz-ı müşâvere-i 'azîme olmaḥ üzereler iken meger bu tarafda vezîr-i fâzıl-ı ma'hûd "Ḥayfdur ki öyle bir vücûd-ı hümâ-nümüd aḳsâ'l-bilâd-ı devlet-i 'Osmâniyye'de peygüle-güzîn-i inzivâ ola" diyüp, vâlid-i mâcidlerine [297b] anları taraf-ı devlete da'vet ve muḳarreb-i ḥazret-i pâdişâh-ı gerdün-ḥaşmet olmalarına bezl-i gencîne-i himmet buyurmaların recâ idüp, anlar daḥi bu recâyı ḳurṭa-i güş-ı kabûl buyurup, bir mu'temed âdem ile fâzıl-ı merḳûma da'vet-nâme irsâl itmişler imiş. Ol tarafda ol gül-i zîbâ-yı bâğ-ı kemâl mütevekkilen 'ale'l-meliki'l-Müte'âl yine her bâr tedrîs-i va'z u naşîhat ve delâlet-i sübül-i şehristân-ı fazîlet itmekle evḳât-güzâr ve eşḥâş-ı merḳûmenüñ kendüleri ḥaḳḳında tedbîrât-ı nâ-bercâların mânend-i târ-ı 'anâkib-dehen şî'âr 'add üzere iken nâ-gâh ol ḳâşid-i nâzik-ḥaber resîde-i belde-i Vân-ı şafâ-maḳarr olup, ol yegâne-i dehrüñ sa'âdet-ḥânelerinde va'z-ı ḥayme-i nüzûl idüp, da'vet-nâmeyi ber-dest-i ta'zîm nihâde-i iḥrâm-ı küşe-i tekrîmleri olup, maẓmûn-ı münîfi muḥâṭ-ı 'ilm-i 'âlem-ârâları olduqda, "Da'vet[e] icâbet, sünnet-i seniyye-i ḥazretdür" diyüp, tedârik-i levâzım-ı seferiyye ile meşḡûl ve eşḥâş-ı merḳûme bu ma'nâdan tekrâr tiğ-ı ser-endâz-ı reşk ile mecrûḥ u maḳtûl olup, çend rûz müheyyâdan şoñra:

Hemân yola düşelüm kûy-ı dil-rübâya dek

mefhûmınca 'âzîm-i râh olup, merâhilüñ ekşerini ṭayy idüp, devlet-i 'aliyyeye ḳarîb olduklarında hümâ-yı rûḥ-ı vezîr-i a'zam, pervâz-ı âşiyâne-i dıraḥt-ı İrem idüp, yerlerine ferzend-i muḥterem vezîr-i ma'hûd-ı fezâ'il-ḥaşem şadr-pîrâ-yı dârü-gîr-i Āşafi oldukları resîde-i şimâḥ şüyü' oldukda, bunlaruñ sürûrları muzâ'af ve ḥussâduñ ḳulûbi aḥvef olup, ve'l-ḥâşıl yevmen mine'l-eyyâm dâḥil-i dârü'l-meymene-i Edrine olduklarında ḳibel-i Āşafi'den i'zâz u ikrâm ile istikbâl olunup, dâḥil-i sa'âdet-serâları olduklarında ber-pây-ı ihtirâm ḳıyâm-ı tâm ile ikrâm buyurup, pes ez-pürsiş it'âb-ı râh-ı sefer mânend-i şîr ü şekker germ-â-germ şoḥbet-i nüzhet-eşer olduklarından şoñra bir sa'âdet-ḥâne ta'yîn buyurup, anda meḳş ü ârâm ile me'mûr oldılar. Ol cum'a merḥûm u maḡfûrun leh şevketlü Sulṭân Mehemmed Ḥân ḥazretleri Câmî'-i 'Atîḳ'de edâ-yı şalât-ı cum'a idüp, fâzıl-ı mezbûruñ ol vaqt zîb-dih-i kürsî-i belâgat olacağından bî-ḥaber

olmağla mu‘ tād-ı sâbık üzre haṭve-cünbân-ı hürûc oldukları vaḫtde anlar daḫi kürsîde ol şadâ-yı laṭîf-i te‘şîr-zâ ile mânend-i ‘andelîb-i hoş-edâ âğâz-ı huṭbe-i belîğa itdüklerinde bîrûn-ı cāmî‘-i şerîfde olan ḫalk-ı bi-ecma‘ihim “Zülâl-i nuşḫlarından küze-i sâmi‘amuz fi’l-cümle ḫişsemend olaydı” ârzûsıyla, derûn-ı cāmî‘-i şerîfe şitâbân olduklarında ḫarekât-ı [298a] şitâb-âlûdlarından bir şadâ-yı ğarîb peydâ olduḫda, pâdişâh-ı merḫûm ḫazretleri daḫi tevaḫḫuf idüp, bağal-gîrân ve sâ‘ir ḫuddâm u ğılmândan “Bu şadâ-yı ğarîbüñ aşlı nedür? Bu nağme-i ḫayret-efzâ ḫanğı ḫânûn sebebinden zâdedür?” diyü, pürsiş buyurduklarında anlar daḫi “Şevketlü pâdişâhımız şad-berg-i cemâl-i laṭîflerinden bûy-ı âşinâ-yı temâşâ olmaḫ için bu ḫadar nüfûs-ı ‘andelîb-âsâ bâl-güşâ-yı ḫareket olmışlardır. Sebeb oldur” diyü, ḫand-i lezîz-i tefahḫuşlerin bu gûne âmiḫte-i şîr-i pâsuḫ itdüklerinde kâle-i cevâbları girifte-i çeşm-i istiḫsânları olmayup, “Bu cevâb ne gûne cevâb? Ma‘kûs ve dürûğ-ı nâ-me’nûsdur ki benüm temâşâ-cüyânüm ben taşrada iken derûn-ı cāmî‘ den bîrûna şitâb-âver olacağına bîrûndan derûna mı dâḫil olur.” diyü istiḫşâ-yı ḫâl idüp, nefsu’l-emre muṭṭali‘ olduklarından şoñra ṭab‘-ı hümâyûnlarında fâzıl-ı merḫûmuñ istimâ‘-ı va‘z-ı nuşḫlarına iştîyâḫ-ı tām ḫuşûliyle sarây-ı hümâyûna sâye-endâz-ı sa‘âdet olup, hafta-i şâniyede fâzıl-ı merḫûm Sultân Selîm Cāmî‘-i Şerîfi’nde va‘z buyurmağa me’mûr olup, cum‘a gün olduḫda, Sultân Selîm Cāmî‘i leb-rîz-i dil-sühtegân iştîyâkı olup, ol ḫürşîd-i bürc-i kemâl güm-geşteğân-ı zâlâm-ı ğaflete ol ḫadar meş‘al-nümâ-yı pertev-i nuşḫ oldılar ki bir vechle künciş-pezîr ḫavşala-i taḫrîr degildür, ârâyîş-dâde-i evreng-i ḫaşmet merḫûm ḫazretlerinüñ nihâl-i maḫabbet-i zemîn-i bâllerinde gitdükce bîḫ-dâde-i istiḫkâm olup, her hafta cum‘a güzâr oldukları cāmî‘-i şerîfde ‘anber-sûz-ı micmere-i nuşḫ olmalarıçün fermân idüp:

بزيدك وجهه حسنا اذا ما زدته نظرا¹⁰²⁴

fehḫvâsınca gitdükce ‘izâr-ı ‘azrâ-yı ḫâllerinde bir ḫâl-i nâdîde-i kemâl müşâhede idüp, serv-i zîbâ-yı ‘alâḫaları ser-keşîde-i evc-i izdiyâd olduğundan ḫaremelerin daḫi bu ṭarafa naḫl itdürüp, gülberg-i ḫâṭır-ı münîfleri ḫâr-ı ta‘alluḫ-ı devrândan bi’l-küllîye dâmen-keşîde olması maṭlûb-ı şehensâhî olduḫda, peygûle-nişînân-ı ḫacle-i ünûşet sūvâr-ı semend-i refâḫat-i ḫarâbet yâḫûd ḫücre-nişîn-i maḫfe-i muḫârenet-i zevciyyet olmaduḫca rû-dâde-i beyâbân-ı sefer olmaḫ memnû‘-ı şaḫne-i şer‘-i mübîn olmağla mādâm bu dâ‘îleri ol ṭarafa ḫadem-nih-i vuşûl olmaduḫca anlaruñ bu ṭarafda külbe-

¹⁰²⁴ “Ona baktığın zaman onun yüzü, senin güzelliğini artırır.”

nişin-i kudüm olmaları muhâldür diyüp, bu talebde pây-ı ikdâmları râsih olmağla me'zûnen bi'z-zât kendüleri 'âzim-i râh-ı sefer oldılar. Pes ez-güzâreş çend mâh:

مژده ای دل که مسیحا نفسی می آید¹⁰²⁵

mefhūminca ol hūrşid-i sipihr-i kemālātuñ kurb-ı tūlū'-ı zāt-ı münirleriyle mānend-i sitāre-i şubḥ bir tebşir-gū geldükde 'âzīm iltifāt ve 'aṭāyā-yı sulṭāniyyeye mazhar olup, ol fāzıl-ı bī-hemtā i' zāz [ü] ikrām ile istiḳbāl [298b] olunup, müstaḳbelin ile ḳadem-zen-i belde-i Edrine olduḳlarında ta'yin olınan maḳāmlarında ba'de'l-istircā sarāy-ı hümāyūna teşrif buyurduḳlarında evvelden şad mertebe efzūn iḳbāl-i şehinşāhiye maḳrūn olup, de'b-i pişin üzere be-her cum'a ṭaraf-ı pādişāhiden ta'yin olınan cāmi' de kürsī-nişin-i va'z u tezḳir olup, cevāhir-i neşāyiḥ-i 'acibe ile ceyb ü dāmān-ı müstemi'ini māl-ā-māl itmek üzere iken hafta ortalarında daḫi sarāy-ı hümāyūna da'vet ve huzūr-ı şehriyārīde ders ü va'z u naşihat ile me'mūr ve gitdükce şem'-i taḳarrübleri efrūḫte ve pūr-nūr olmuş idi. Ammā bunlaruñ naẓar-ı ḫaḳīḳat-bınlerinde i'tibārāt-ı dünyeviyye ile müfāḫaret maḫz-ı cehāletden nāşī 'ayn-ı ḫasāret olmağın "Āyā bir cāy-ı āsāyişe ne vechle mesāğ olur ki zımnında iṭā'at-i ūli'l-emr daḫi ḫāşıl ola" diyü, mülāḫazaları bunda ḳarār-dāde olmuş idi ki civār-ı salṭanat-ı 'aliyyede bir zay'a ile 'alāḳa olunup, gāh u bī-gāh girizgāh ola, binā'en 'aleyh maḫrūse-i Burusa civārında Kestel nām maḫalde bir zay'a tedārik buyurup, her faşl-ı ḫarīfde çend rūze tezerv-i tenhā ḫirām-ı çemenzār-ı yerā'at olan ṭab'-ı laṭiflerin bāl-güşā-yı gülistān-ı istirāḫat için teşrif-baḫş olmaḳ de'b-i güzīnleri olup, niçe sinin bu minvāl üzere mu'tād olmuşlar idi. Ṭoḳsan dōrt tārīḫinde pādişāh-ı 'ālem-penāh ile Peç Seferi'ne revān olup, şüret-i 'aḳs-i maṭlūb nümāyān ve cümle devlet-i 'aliyye erbābında kemāl-i perişānī zāhir ü 'ıyān olduḳda, sebūkbār Edrine'ye 'avde me'zūn, ba'dehū mu'tād-ı ḳadīm üzere çiftliklerine varmağa ruḫşat-yāfte-i hümāyūn olup, āsūde-ḫāl-i güzārende-i eyyām ü leyāl iken biñ ṭoḳsan altı Zi'l-ḳa'de'sinüñ on üçüncü yevm-i Cum'a'da 'arāz-ı marāz sebebiyle terk-i daḫdaḫa-i cihān ve 'azm-i nüzhetgāh-ı cāvidān idüp, ol ḳaryede medfūn-ı daḫme-i fenā ve mütevārī-i ḫāk-i pāk-i 'anber-sā olmuşlar idi.

عليه من الرحمن روح و رحمة

ومن سحب الغفران ظل و ابل¹⁰²⁶

¹⁰²⁵ "Ey gönül, müjdeler olsun ki İsa nefesli geliyor."

¹⁰²⁶ "Onların üzerinde Rahman'dan bir rahatlık ve rahmet var.

Gufran bulutundan ise az ve çok yağmur var."

Ol zāt-ı mensūcū'l-eṭvār 'aleyhi rahmetü'l-meliki'l-Ġaffār mihr-i sipihr-i 'ilm ü 'irfān, hūrşid-i āsmān-ı deķā'ik u haķā'ik u ikān, mecma' 'l-bahreyn-i 'ilm ü 'amel, hāttime-i eslāf-ı 'ulemā-yı kümmel, her fende māhir, ḥall-i ğavamız-ı 'ulūma ķādir, cāmi'ü'l-fürū' ve'l-uşul, şāmilü'l-ma'ķul ve'l-menķul, hıżāne-i ḥafızaları menba'-ı fevā'id ü nevādir, 'ulūm-ı şettāda maḥfuzātı vāfir, bir gül-i şad-berg-i gülistān-ı kemāl ve bir nev-bāve-i devḥa-i fażl ü ifdāl idi ki bāğbān-ı dehr hezār-sāl āb-pāş-ı riyāz-ı tevaķķu' olsa mānendiyle güleşe pīrā-yı şühūd ve ṭabaķçe-ārā-yı [299a] bezmgāh-ı vücūd olmaķ nüvişte-i ṭāķçe-i serāçe-i imtinā' ve 'arūs-ı nāz-fürüş ḥaclegāh-ı imkān ile müsteḥilü'l-ictimā' dur:

Beyt

بی بحر فلک دیدہ ونی معدن ایام

ای کوهر نایاب بسانت کهریرا¹⁰²⁷

Āşār-ı 'ilmiyyelerinden tefsīr-i nazm-ı kerimde olan 'Arā'is nām kitāb-ı müsteṭābları vardır ki fi'l-ḥaķāiķa her cilvegāh-ı şatırında hezārān ebķār-ı nükte ve mezāyā cilve-nümā, her fezā-yı şafḥasında ezḥān-ı fuḥul-i 'inān-engiz-i şeb-diz-i şafā olmağla bir mü'ellef-i zībā ve bir mecmū'a-i kübrā olmuştur ki:

Beyt

Bir güherdür kim nazirin görmemişdür rüzigār

Rüzigāra 'ālem-i ğayb armağānidur sözüüm

mażmūnına mā-şadaķ-ı tāmduur.

Āşār-ı ḥayriyyelerinden sālifü'z-zikr Kestel nām maḥalde vāķi' cāmi'-i laṭif-i dil-nişin ve ma'bed-i güzān-ı mü'minān ve medrese-i celile-i nüzhet-efzā ve 'imāret-i laṭife-i fuķarā vü zu'afāları vardır ve bundan mā'adā civār-ı salṭanat-ı 'aliyyede bālā-yı ķarye-i Çengāl'de vāķi' iḥyā-gerdeleri olan maḥaldür ki bir cāmi'-i şerif-i dil-güşā ve bir ḥücerāt-ı 'adideyi muḥteviyye medrese-i 'ibret-nümā iḥdāşlarıyla ķarye-i Muştafavıyye nāmıyla 'ālem-efrāz-ı evc-i iştihār olmuştur. Ḥaķķā ki ķarye-i mezbūre leb-i deryāda vāķi'a olmağla ol ķadar feraḥ-fezā ve ol ḥadden ğam-zedādur ki bir vechle ta'birī ķābil-i taḥrīr degildir.¹⁰²⁸ شكر الله سعيه الموفور

¹⁰²⁷ “Ne deniz gökyüzünü ve ne maden zamanı görür. Ey bulunmaz cevher, senin benzerin bir inci bulunmaz.”

¹⁰²⁸ “Allah onun çok çalışmasının mükâfatını versin.”

Ayaşofya Haṭibi Şa' bān Efendi

eş-Şeyh Şa' bān Efendi İbn Muştāfā İbn 'Abdu'llāh. Vālid-i mācidi Bosna Sarāyı ḳurbinde bir ḳaryeden zuhūr idüp, dārü'l-mülk-i İstanbul'a ḳudüm ve Ḳumḳapu ḳurbinde Serrāc İshāḳ Maḥallesi'nde tezevvüc ve te'ehhül itmekle nā'il-i maḳşūd ü merüm olduḳda, biñ on altı Şa' bān'ında bunlar zīver-i çemen-i şuffe-i vücūd olmuşlar idi. Ba' de taḫşile'l-isti' dād şeyhü'l-fenn-i 'ilm-i ḳırā'at Evliyā Meḫemmed Efendi'ye ḫıdmet ve sā'ir 'ulemādan aḫz-ı envā'-ı 'ulüm u ma'rifet idüp, niçe zamān şem'-i cāngüdāz-ı mihrāb-ı taḫşil ve ḳandil-i ciger-süz-ı ḫānḳāh-ı sa'y-i cemil olmuşlar idi. el-Ḥāletü hāzihī ḫāziz-i istifādeden nā'il-i evc-i ifāde olup, 'aḳd-i meclis-i ders-i 'ām ve ta'līm-i vücūhāt-ı kelām-ı melik-i 'Allām itmekle şit-i iştihārı 'ālem-gir ve şadā-yı i'tibārı şabā-mesir olduḳda, Ḳadırğa Limanı'nda Meḫemmed Paşa Cāmi'i'nde imām ve muḳtedā-yı cemā'at-i enām olup, anda daḫi yevmen fi-yevmen menār-ı istihāli meşhūd-ı şaḡir ü kebīr olduḳda, ḫıdmet-i imāmet-i Ebu'l-feth ile tevḳir olunup, ba' dehū Ḥāşekī ḫitābetiyle tebcil, andan Üsküdar Vālidesi ḫitābetine tebdil olındı. Vezir-i a'zam Maḳtül Muştāfā Paşa'ya intisāb ve zerre-i 'ināyetin iktisāb itmekle Süleymāniyye, ba' dehū Ayaşofya ḫitābeti tevcihiyile şeyhü'l-e'imme ve re'isü'l-ḫuṭabā olmuşlar idi. [299b] Ṭoḳsan yedi Cemāzi'l-ülā'sında 'āzim-i dārü'l-ḫulūd ve vāşıl-ı civār-ı Rabb-i vedūd oldı.

Mevlānā-yı merḳüm müşārik-i erbāb-ı fuhüm, 'ilm-i tecvid ü ḳırā'atde māḫir, fūnūn-ı Ḳur'āniyye'de naḫiri nādir, meziyyet-i şalāḫ u teverru' ile ol mertebe ta'ayyün ve şöhret bulmuş idi ki vezir-i müşārün ileyh 'indinde mertebe-i übüvete reside-i ḳadr ü menzilet taḫşil eylemiş idi. Ez cümle maḫlūle olan vezā'if-i cihāt bunlaruñ re'iyile müstaḫḳḳine tevcih olunup, sā'ir e'imme vü ḫuṭabā umūrı daḫi bunlardan su'āl olunurdu. Ḥuffāz cem' olunduḳ meclisde lehce-i maḫşūşalar ile ibtidā bunlar miftāḫ-ı fütūḫ olurlardı.

Mu'abbir Ḥasan Efendi

eş-Şeyh Ḥasan bin 'Ömer. Mostāri'dür. Vālid-i alaybegi idi. Taḫşil-i letā'if-i 'ilm ü 'irfān için Bosna Sarāyı'na revān olup, emşāli beyninde fā'iz-i kemāl ve ḫā'iz-i mertebe-i istihāl olduḳda, āheng-i dārü'l-mülk-i Sitanbul ve medāris-i Ebu'l-feth tetimmātınıñ birine duḫül idüp, anda daḫi bir miḳdār ḳarār itdükden soñra hem-şehrīsi Ayaşofya-i Kebīr şeyhi 'Oşmān Efendi'den aḫz-ı inābet ve yigirmi sene miḳdārı

hıdmetlerine itā' at idüp, hilāfete me'zūn olduğda, 'azīz-zādeleri 'Abdu's-şamed Efendi üzerinde olan zāviyeyi hüsni-ih̄tiyār ile bunlara ferāgat itmişler idi. Ba'dehū Vefā Cāmi'-i Şerīfi'nde kürsī-nişīn-i mevā'iz ü neşāyiḥ oldılar. 709 bir tārīḥinde ḥacc-ı şerīfe revān olup, edā-yı neski-İslām itmişler idi. 709 yedi Receb'inde intikāl-i dār-ı cinān eyleyüp, Üsküdar ḳurbinde Öküz Limanı nām maḥalde defn olındı.

Şeyḥ-i mezbūr nezāhet ü nebāhet ile meşhūr, 'iffet ü şalāḥla ma'rūf, ma'ārif-i 'ilmiyye ile mevşūf, ta'bīr-i rū'yāda nādire-i rūzigār ve 'ilm-i te'vīl-i menāmda ferīde-i şadef-i'şār, pīr-i nūrānī, mazḥar-ı esrār-ı Furkānī idi.

Bu faḳīrūñ ve eḥibbāmuzdan ba'zūñ birkaç vāḳı'aların ta'bīr eylemişler idi. Biri taḥallūf itmeyüp, te'vīl itdükleri vech üzere vāḳı' olmuşdur. Cümleden biri Şadr-ı A'zam Ḳara Muşafā Paşa Peç Seferi'n murād itdükde bir vāḳı'a görüp, şāḥibü't-tercemeyi da'vet idüp, Edrine'ye geldükde vāḳı'ayı kendülere 'ale't-tafşīl taḳrīr idicek şāḥibü't-terceme bilā-tela'şüm muḳtezāsınca "Sizler seferi terk idüp, ḥareket itmemeñüz lāzımdur. Zīrā neticesinde ḥaḫar emri muḳarrer görünür" didükde, vezīr-i merḳūm ta'abbūs idüp, yine İstanbul'a 'avdet itmege ruḫşat virüp, re'yinde sābit-ḳadem olmuş idi. Ba'de'l-lütteyyā ve'lletī şūret-i hezīmet [300a] ile Belḡrad'a 'avdet itdükde ḳahr-ı sulṫān-ı dehr olmaḡla ḳatlı olındığı meşhūr ve mütevātir idi.

Ḳazā-yı mübremin tedbīr ile ta'bīr mümkün mi

آخر وفيات عهد سلطان ابن السلطان السلطان محمد خان ابن السلطان ابراهيم خان نهدهم طبقات آل عثمان دام
مؤيدا بعون الله الملك المنان الى آخر الزمان¹⁰²⁹

Ol pādīṣāh-ı gerdün-vaqāruñ mebdē'-i salṭanatlarından müntehā-yı devletlerine varınca zuhūr iden 'Azīz Efendi ve 'Abdī Paşa tāriḥlerinden müstenbiṭ veḳāyi'-i bedāyi' dūr.

ذكر احوال السلطان الاعظم والخالقان الاكرم السلطان محمد خان ابن السلطان ابراهيم خان اخ السلطان مراد خان
ابن السلطان احمد خان¹⁰³⁰

Ol dūrretü't-tāc-ı selāṭin-i naṣfet-āyīn ḳurretü'l-'ayn-ı ibtihāc-ı ābā vü ecdād-ı gūzīn ḥazretlerinüñ kevkeb-i sa'd-iḳṭirān-ı vücūd-ı mes'ūdları sāl-i iḥdā ve ḥamsīn ve elf şeh-r-i ṣiyāminuñ leyle-i 'arefesinde sāt-i sābi'ada maṭla'ü'l-envār-ı ṣühūda raḥṣān ve neyyir-i zāṭ-ı bedriyyü'l-leme'ānları ṣaḥn-ı sarāy-ı 'ālem-i imkāna nūr-efṣān olup, ol tābende-i gevher-kān-ı imkān kābiren 'an-kābir revnaḳ-efrūz-i evreng-i çār-pāye-i 'anāşır olduḳda, maḥz-ı ilhām-ı Rabbānī ile ṣānī ve ānī:

Nürdur geldi Meḥemmed şulb-i İbrāhīm'den
tāriḥ-i laṭifine muvaffaḳ olmuşdur. Mevālī-i 'izāmdan Bosnevī Şa'bān Efendi bu mıṣrā'ı
tāriḥ dimişdür:

Bāreka'llāh geldi bir şeh-zāde-i 'ālī-nijād
Cevrī Çelebi daḫi bu gūne dimişdür:

Ola Sulṭān Meḥemmed āfitāb-ı maṭla'-ı iḳbāl

Tāriḥ-i Dīger

Tāriḥi bu şeh-zādenüñ biñ elli bir Şevvāl'de

Tāriḥ-i Dīger

Geldi dünyāya vücūd-ı Ḥān Meḥemmed yümñile

Şāriḥü'l-Menār-zāde Tāriḥi'nde ol leyle-i behiyye Kānūn-ı Evvel-i Rūmī'nüñ yigirmi üçüncü gicesi idi ve şems Cedy'üñ dördüncü derecesinde ve ḳamer muḥāḳ-ı ictimā'da ve Behrām Ḳavs'de, 'Uṭārid Cedy'de, Nāhīd 'Aḳreb'de, 'ulyā-yı hemyān Ḥūt'da ṣāniyesi sāhib-i mādde-i re's Cevz her 'Aḳreb'de, zeneb Şevr'de idügi meşūrdur.

¹⁰²⁹ “-Melik ve Mennān olan Allah'ın yardımıyla kıyamete kadar süreklî desteklensin- Osmanlı padişahları tabakasından on dokuzuncusu olan Sultan oğlu Sultan, Sultan İbrahim oğlu Sultan Mehmed Han zamanında vefat edenlerin kalanları.”

¹⁰³⁰ “Sultan Ahmed oğlu Sultan Murad'ın kardeşi Sultan İbrahim'in oğlu yüce sultan ve cömert hakan Sultan Mehmed'in ahvalinin anlatılması”

el-Ḥāletü hāzihī levāzım-ı terbiyet ve qabül-i mertebe-i lâyıqasında qarın-i huşul olmuş idi. Biñ elli sekiz Receb'inüñ on sekizinci yevm-i mübārek-i sebtde evāḫir-i ṭabaqa-i İbrāhimiyye'de nigāşte-i qalem-i 'anberin-medār olan vaq'ada pāy-ı taht-ı salṭanata sāye ve evreng-i sa'ādete pīrāye şalup, mühimme-i dāmen-būs, cülūs-ı resm-i me'nūs üzere qarın-i itmām olıcaq iki şır bir künāmda ve iki şemşir bir niyāmda ārām u qarār itmek düşvār olduğı cihetden muqtezā-yı re'y-i sedid üzere vālid-i mācidlerin ol ān ta'alluq-ı inzārdan ba'id bir mekān-ı ḥaşinde temkīn olınmaq erbāb-ı [300b] ḥall ü 'aqd-i umūr istilā-yı neşve-i şahbā-yı sürür ile itmām-ı merāsım ve ri'āyet ü ihtiyātdan mehcür olup, bī-mülāḥaza veḫāmet-i 'ākıbet ḥamd ü du'ā vü şenā ḫıdmetini edā iderek her biri ḥānesine revān ve 'aqd-i cem'ıyyet-i fesād berbād ü perīşān oldu. Sulṭān-ı 'ālī-ḥaseb ḥazretleri ol şeb-i pūr-ṭarabda ḥaş oṭada ārām buyurup, ḥavāşş-ı ḫuddām-ı ḥarem ḫadem-i ihlāş üzere ḫıdmete kıyām itdiler. Ammā vālid-i mācidlerinüñ ḥālī dest-i ta'arruzdan ḥālī olup, pā-beste dām-ı ḫayd u ḫabs olduğundan lāf-zen-i meydān 'aceb ü gurūr ve ser-cübünān endişe-i dūr-ā-dūr olarak "Ḥarem-i sarāyda ḫancer ü şemşire el urup, bi-fermān-ı Sübhānī sāye-endāz-ı fark-ı fırqa-sāy-ı sulṭānī olan hümā-yı evc-i cāh ü celālī tekrār zıll-efgen-i ser-i ber-geşte-i ikbāl itmek gerekdür" diyü, ol ḫayāl-i muḫāl ile ruzı şāma ve şāmı encāma irişdüdüğü ḫaber-i müdebbirān-ı umūr-ı devlet ve müdirān-ı devā'ir-i salṭanat sem'-i şu'ūrına qar' idicek irtesi yevm-i aḫadde ber-mücib-i fermān-ı sulṭānī ba'de'd-dīvān 'umūmen vüzerā ve ekşer-i vücūh-i 'ulemā ve ağalar tekrār sarāy-ı hümāyūna varup, muḫaddemā 'uzlet-güzin olup, birkaç gün muḫaddem işāretleri üzere ferş-i mülūkāne ile tezyin olınan 'ālī ve metin ḫubbede iki cāriye ile temkīn ve şān-ı salṭanata şāyeste cümle mühimmātı ta'yin olınup, ḫapusu muḫkem taḫfil ve kilide ḫurşun aḫıtılmaq ile şerā'it-i ihtiyāt tekmiil olındı.

Şehr-i mezbūruñ yigirmi altıncı günü resm-i mu'teber üzere cānib-i baḫrden Ebā Eyyüb-i Enşārī mezār-ı maḡfıret-medārları ziyāretiyle müşerref olup, ber-vefḫ-ı āyın-i dirin naḫale-i seyf-i bī-ḫayf buyurduklarından şonra mu'tād-ı ḫadīm üzere 'azım alay ile merāḫid-i ecdād-ı behişt-mekānların teşrif ve bezl-i 'aṭāyā-yı şāhāne ile ḫulüb-i fuḫarāyı tatyib ü talṭif iderek miyān-ı esvāḫ-ı şehrden güzār ve ḫabıl-i zuhrda maḫarr-ı serir-i devlet-maşir olan sarāy-ı behcet-fezāda qarār buyurdılar. İkinci gün ḫul mevācibi vech-i münāsib üzre aşḫābına bi't-tamām teslim olındı. Salṭanat-ı Murādiyye'den birer cāme ve destār ve raht-ı esbān-ı rehvarda muḫtār-ı peder-i büzürgvār ve 'amm-i 'ālī-miḫdārları olan bī-tekellüfāne ṭarz-ı levendāne ibṭāl ve üslüb-ı mergüb-ı şāhāne ve

resm-i kadīm-i mülükāne i‘ māl buyrulup, huddām-ı sarāy-ı hümāyūn beynlerinde daħi selātin-i māziye k̄anūnı mürā‘āt olunmağ bābında fermān-ı mütehattimü’l-iz‘ān şudūr buldı. Resm-i kadīm olan ‘aıyye-i cülūs-ı hümāyūn için hazīne-i ‘āmire [301a] enderūnından dört bin seksen kīse alınıp, erbābına teslīm olındı.

Sene-i mezbūre Şevvāl’inde Silahdār Murtażā Ağa eyālet-i Şām ile bekām olup, ol taqrīb ile üç yüze qarīb iç oğlanı k̄anūnları üzere dirlik ile çıkdılar. Meclis-i sarāy-ı ‘āmireye giriftār olan huddām-ı hārem toğuz yüz seneden beri çığma olmamağla cānlarından bī-zār olup, iğdām-ı küstāhī ile mağām-ı hışām u lecācda kıyām ve zikri müstehcen üslūb-ı nā-mergūb üzere iğdām-ı tām idüp, h‘āh u nā-h‘āh yeñi sarāydan ve İbrāhīm Paşa Sarāyı ve Ğalağa Sarāyı’ndan iki biñ kadar oğlan ih̄rāc olunmuş idi. Ol celebleriñ ih̄tilāğ u imtizācı ile zümre-i sipāh tekrār irād-ı zinād-ı şerr ü fesād vü zorbāzū-yı iğtidār ile tekālīf-i bāridelerden temşiyet itdürmek murād idüp, yevmen fi yevmen tağazzüb ü tecemmu‘ları izdiyād bulmağın nā-çār ref‘-i fitne recāsına biñ nefer esāmī-i taşhīh ve rızāları ile kaydlarında Zadre’ye imdād taşrih olınıp, mezbūrlar ‘azm-i rāh idüp, sā’irleriñ daħi ğubār-ı fitne ve fesādları sükūn bulmuş iken Vezīr-i A‘zam Şūfī Mehemmed Paşa Kethudāsı Mehemmed Ağa’nuñ sevkiyle zümre-i sipāhī taḥvīf kaşdına zindāndan birkaç vācibü’l-kaṭlūñ tağyīr-i şekl ü üslūb ile mecma‘-ı halk olan yerlerde cāme-i ḥāyātı meslūb olmağın Zadre’ye giden zümre-i sipāha pesmāndeleri “Bunda bizi kayırmağā başladılar. Şoñra nevbet size daħi deger” diyü ardlarından ḥaber göndermeğın Silivri’den dönüp, Elçi Ḥānı ve Atmeydānı yedi sekiz gün cem‘iyyetğāh-ı sipāh olduğda, şudūr-ı erkān ve zümre-i Bektāşiyān ol nādānlarıñ nā’ire-i ‘utüvv ü tuğyānları şerāre-feşān olacağından ḥaberdār olucağ, nā-çār Orta Mescid’e cān atup, bir gün bir gice anda iğāmet eşnāsında işlāḥ-ı zātü’l-beyn recāsına ṭarafeynden bezl-i mesā‘ī-i cemīle iden bī-ğarağ müselmānlarıñ ihtimāmı nefice-baḥş-ı ḥuşūl-i merām olmayup, “Vezīr ve müftī ‘azlle menkūb, belki cāme-i ḥayāt-ı bī-şebāt dūşlarından meslūb olmaduğca āteş-i ḳahr u kīnemüz ḳābil-i teskīn degildür” diyü, şābit-ḳadem merkez-i ‘inād ve istikbār olduğlarından mā‘adā, def‘a-i aḥīrede bu cānibinden varan vezīr-i şānī Ken‘ān Paşa ve Sultān Mehemmed vā‘izi Şeyḫ Velī Efendi bī-cāme vü destār sipāhān elinden taḥliş-i cān ve ¹⁰³¹ انا النذير العريان velvelesiyle taḥdīs-i sāmī‘a-i erkān idüp, ocağ ṭarafından anlar ile hem-‘inān olan beşinci deveçiler çorbacısı Mehemmed Ağa -ki Cündī ‘Alī Ağa [301b] dāmādıdur- ḳarb-ı ḥançer ü şemşīr ile

¹⁰³¹ “Ben üryan olan müjdeleyicim.”

meğāk-i helākde ārām-gir olduğda, ber-muktezā-yı ¹⁰³² البادى اظلم cümle ‘ulemā ve vüzerā ve meşāyih ve sādāt ve ocağ ağaları ve ‘umumen yeñiçeri ve tersāne neferātı istişāl kaşdına Atmeydānı’ndan Etmeydānı’na aķup, ser- meydānda sedd-i mümāna‘at çekmek sevdā-yı hāmı ile tır ü şemşire el uran muhāl-endişlerden kırk elli ādem bir demde rū-nihāde-i dehliz-i ‘adem ve beş yüzden ziyādesi üftāde-i hāk-i meydān u esvāk u harem olup, mā‘idādan ağmaż-ı ‘ayn olmağın Selanikī Bıyıklı Maħmūd ve Şarı Hüseyn ve bunlar emşāli şāhib-i haşem, mükellef vü muhteşem ağalar kimi piyāde ve kimi sebükbār:

Bārī’ye şükrler ki sebükbār olduğ

diyerek semt-i Üsküdar’a güzār ve firāra iktidārı olmayanın künc-i ihtifāda karar itmişler idi.

Zi’l-ħicce’de sābıkan Maķtül Aħmed Paşa ketħudāsı Arnavud Aħmed Ağa’ya Diyārbekr eyāleti ve Sekbānbaşı Murād Ağa’ya yeñiçeri ağalığı ‘ināyet olındı.

Elli toķuz Muħarrem’inde Diyārbekr vālisi olan Arnavud Aħmed Paşa Mışr’a menķül ve manşıb-ı maħlüle yeñiçeri ağalığından ma‘zül Meħemmed Ağa mevşul oldu. Elli toķuz Şafer’inde Nūr Meħemmed Hān kendüye izhār ve ‘uķūk ve ‘işyān iden oğlı ‘Abdü’l-‘aziz Hān’dan iştikā idüp, taraf-ı pādışāhidēn aña pend ü naşihatle meşhūn bir nāme-i hidāyet-nümün recāsı siyākında ķurb-ı memleketlerine vāķi‘ Hindüstān pādışāhına ve ‘Acem şāhına daħi işlāh-ı zātü’l-beyn huşuşına imdād u i‘ānet ve her vechle hūķūk-ı civārīye ri‘āyet ü şiyānet itmeleriçün birer nāme-i hümāyūn ihsān buyrulmaķ temennāsıyla āsitāne-i sa‘ādete irsāl itdügi Seyyid ‘Abdü’l-mennān nām elçisi İstanbul’a dāħil olup, yine māh-ı mezbūrda ķānūn üzere dīvān-ı hümāyūna gelüp, pāye-i serir-i saltānata rūy-māl idüp, nāme ve hediyyesin ‘arz eyledi.

Rebī‘ ü’l-evvel’de Nemçe kralı tecdid-i şulħ recāsıyla tehniye-i cülüs-ı hümāyūn için hedāyā-yı keşire ile irsāl eyledügi elçinüñ nāme ve hediyyesi pāye-i serir-i a‘lāya ‘arz olındı.

Rebī‘ ü’l-āħir’de donanma-yı hümāyūn reh-nümünü ħazret-i tevfiķ ile ‘azm-i tarīķ idüp, bi-‘avni’llāhi te‘ālā maşhūb-ı selāmet-i sefā’in küffār miyānından güzār olunduğdan şoñra ķadimen maķarr-ı donanma Saķız Limanı iken sevķ-i taķdir ile Ķarafoça Limanı’nda tarħ-ı lenger-i ārām ve karar olunduğda nā-gāħ kāfir gemileri ile nā’ire-i ceng ve peykār-ı şerāre-bār ve begler ve yeñiçeri gemileri ‘ādet-i müstemireleri

¹⁰³² “Bedevî daha zalimdir.”

üzere mā'il-i semt-i selāmet der-kenār olup, işābet-i 'aynū'l-kemāl [302a]¹⁰³³ ile donanma-yı hümāyūndan dört beş pāre burton ve kılyon āteş-i fenāya sipend ve henüz binā olunmuş bir bī-hemtā mavna zencīr-i teşhīr-i küffāra bend oldu.

Evreng-i ḥānī Nūr Meḥammed Ḥān'ıñ recāsına müsā'ade buyrulup, oğlu 'Abdü'l-'azīz Ḥān'a ve Hind pādīşāhına ve 'Acem şāhına tesliyeti müştēmil birer nāme taḥrīr olunup, 'ulūfeli müteferriqalardan Seyyid Muḥyü'd-dīn nām kimesne ta'yīn olunup, elçiye daḥi izn virildi.

Cemāzi'l-ülā'da Vezīr-i A'zam Şūfī Meḥammed Paşa 'azl olunup, ḥil'at-i vezāret ile pīr-i Bektāşiyān Murād Ağa teşrīf olunup, kethūdālıktan çıkan Kāra Çavuş lakab Muştāfā Ağa zābiḥ-i yeñiçeriyān oldu. 'Acem şāhından vāfir hedāyā ile fil getüren Meḥammed Kūlı nām elçi dīvān-ı hümāyūnda pāye-serīr-i a' lāya rüy-māl idüp, nāme ve hedāyāsın 'arz eyledi.

Cemāzi'l-āḥire'de 'Acem ve Nemçe elçilerine 'avde izn oldu. Lākin Nemçe kralı tarafından tecdīd-i şulḥe müte'allik gelen niyāz-nāme li-maşlahatin müsā'ade olunup, baḳıyye-i şulḥ-i kādīme murādları üzere yigirmi sene daḥi şūrūḥ ü kıyūd ile zāmīme kılındı. Vezīr-i ma'zūl, yedi gün bostāncıbaşı oḫasında giriftār-ı mażīk ḥabs olduğdan soñra Malğara'ya nefy ü iclā ve ba'de eyyām kafes-i cismi murğ-ı rūḥından ihlā olındı. Ebnā-yı sipāhiyāndan Gürcī Nebī nām şāḥib-i iltizām muḳaddemā ba'z-ı muḳāṭa'āt zābt idüp, zimmetinde vāfir māl-ı mīrī bāḳī olmağla taraf-ı māliyyeden bi'd-defa'āt muṭālebe ve taḥt iltizāmında olan muḳāṭa'āt āḫare tevcīh olunup, mīriye geçen aḳçesi ilgā olmağla 'āḳıbet-i ḳahr u mu'āḫeẓe ihtimāline vücūd virüp, kendüyi muḫāfāza için başına bir miḳdār eşkıyā cem' itmekle Atmeydānı vak'asında ḥalāş bulanlar ve çalaḳlar ve eṭrāf u eknāfuñ sipāh ve kethūdā yerleri mezbūra ittibā' ve Konya şāḫrāsında ictimā' idüp, bi-tarıḳ-ı iltizām mā-lā-yūlzem İbrāḫīm Ḥān ḥal' ve ḳatlı olındı ve anı i'dāma sebeb olan müftī ve vezīr şadme-i şemşīr-i intiḳām ile niçün ḡalṭide-i ḥāk-i helāk ve i'dām olmaz demek gibi bilā-tā'il ba'z-ı bāḫıl da' vālara mübāşeret itdiler. Muḫāfız-ı Sivas İbşīr Paşa müdāfa'aları için ḫavāle olunmuş idi. Lākin me'mūr olduğı ḫıdmet edāsında ziyāde tekāsül, belki ba'z-ı mülāḫaza ile bizden yaña tamām vādīsinden izḫār-ı şüret-i teḡāfül gösterüp, ol tarafından emn-i ḫāṭırları olmaduğundan mā'adā muḳaddemā seyf-i siyāset ile

¹⁰³³ **Der-kenār:** Şāriḫü'l-Menār-zāde merḥūm, tāriḫinde taḥrīr itmişdür. Mezbūr Gürcī Nebī, Gürcī Meḥammed Paşa'nuñ aḳribāsından ve Adanalı Ca'fer Paşa'nuñ birāderi Gürcī 'Abdü'n-nebī Ağa'dur. Cülūs vaḳ'asından muḳaddemce Şāfēd voyvodalıḡın yüz ḫoḡsan biñ ḡuruşa alup, yüz biñi peşin virüp, bāḳıyesinden daḥi otuz biñ ḡuruş Aḫmed Paşa'ya gönderüp, henüz deftere geçmedin teslimine rüz-nāmçe şüreti alınmadın teceddūd-i devlet vuḳū' bulup, ḫālā şādra gelenler meblaḡ-ı merḫūm otuz biñ ḡuruşı tekrār taleb itmişleridi. Mezbūr 'inād idüp, bu ḳadar aḳçe cerīme virememe demekle ḫıdmet-i ma'hūde āḫara virilüp, mīriye bu ḳadar kīse ilgā olunmuş idi.

küşte olan K̄ara Haydaroḡlı'nun etbā'ı olup, Anaṭolı beglerbegisi Aḥmed Paşa'ya şehd-i şehādet nūş itdüren Kaṭırcıoḡlı nām k̄atı'ü't-ṭarık daḥi kendüye pā-dāş ve adı fesād ve ḥarem-i muḥteremden çıkma K̄azzāz Aḥmed'i daḥi idlāl ü ifsād itmegin [302b] bī-bāk ü bī-pervā āheste reftār ile 'azm-i ṭaraf-ı Üsküdar itdükleri vāşıl-ı mesāmi'-i erbāb-ı devlet olduḡda, henüz Erzurūm vālisi olan Ṭavuḡcı Muşṭafā Paşa sedd-i rāh olmaḡ mülāḥazasıyla istiḡbālleriyle me'müren İznikmid'e varup, lākin ol deñlü cem'-i keşir ile muḡāvemet idemiyeceḡi kendüye zāhir olıcaḡ, sür'atle girüye 'avdet ve işāl-ı peyām-ı 'adem-i muḡāvemet itdükde 'ale'l-'acele vüzerādan Haydar Aḡa-zāde Meḥemmed Paşa üzerlerine serdār ta'yın olınup, Üsküdar'a güzār ve alay toplarıyla Ṭogancılar Meydānı'nda karar eyledükden soñra ziyāde ihtimām-ı ehemmi-i mehāmm olmaḡın vezir-i a'zam ve yeñiçeri aḡası 'umūmen sipāh u yeñiçeri ile cümle ma'zül beglerbegiler ve mevcūd bulunan zü'emā ve erbāb-ı tımār ile cumhūr Üsküdar'a geçmeḡe me'mūr olup, bir iki gün içinde envā'-ı ḥıyām-ı reng-ā-reng ile deşt ü şahrā-yı Üsküdar şahn-ı lālezāra dönmişdi. Eḡall-i müteyaḡḡın elli altmış biñ kadar ādem müctemi' olup, mīr-i 'alem ile sancaḡ-ı şerif daḥi istişāb olınup, şadr-ı a'zam bir iki begler beglerbegiler ve bir miḡdār 'asker ile ol şirzime-i şerr ü fesādı ṭard u ib'āde isti'cāl idüp, Ka'yışbınarı nām mevzi'de vāḡi' muḡābele vü muḡātelede müşāhede-i şüret-i ḥırmān ile cem'iyet-i erbāb-ı şeḡā perişān olup, pesmānde olan ḥayme ve ḡargāh naşib-i ḡāret-girān olup, irtesi İstanbul'a göçildi. Firārilerden ancaḡ Gürci Nebi ile a'vānından Kaṭırcıoḡlı ve K̄azzāz Aḥmed Aḡa nām şaḡiler bulunduḡı yerde ḡaḡlarından gelinüp, mā'adāsına ta'arruz olunmamaḡ üzere ḡükkām eṭrāfa mü'ekked-i aḡkām-ı şerife perākende kılındı.

Receb'de Baḡdād'dan ma'zül Vezir Semiz Mūsā Paşa-zāde zulm ü bīdād isnādıyla bā-fermān-ı ḡümāyūn Yedi Kulle'ye ḡabs olınup, ol gice ḡatlı olındı. Vezir-i A'zam Murād Paşa, Müfti 'Abdü'r-raḡīm Efendi'nün ba'z-ı va'zından dil-gir olmaḡla manşib-ı fetvāyı şadāret-i Rūm'dan ma'zül Bahāyī Efendi'ye telḡiş ve müfti-i ma'zül deryādan Mekke-i Mükerrreme'ye işāl olunmaḡı 'arz u inhā idüp, mücibince tevcih ü tenfiż olındı. Gürci Nebi a'vānından K̄azzāz Aḥmed, Aḡşehr begi dāmına giriftār ve ḡayd u bend ile āsitāne-i sa'ādete iḡzār olınup, birḡaç günden soñra Parmaḡḡapı'ya şalb olındı.

Şa‘bān’da re’īs-i eşkıyā Gürci Nebi daği Kırshehr begi İshak Beg tīg-1 intikāmıyla ğaltīde-i hāk-i helāk olup, kellesi dergāh-ı ‘ālī öñünde ‘ibret-nümā-yı ‘ālemiyān oldu.

Çapudan Voynuğ Paşa Suda Çal‘ası muhāşarasında iken başına bir çop-ı gülle küb işābet idüp, şehid ve Girid serdarı Deli Hüseyin Paşa tevcihiyle Bıyıklı Muştafā Paşa çapudan-ı cedid olup, [303a] dergāh-ı pādīşāha ‘arz u i‘lām ve taraf-ı saltanatdan tenfiz-i aḥkām olındı.

Şevvāl’de taraf-ı bāhirü’ş-şeref-i sultāniden Haydar Ağa-zāde Vezir Meḥmed Paşa aşāleten çapudan oldu. Māh-ı mezbūruñ on beşinci Cum‘a gicesi pādīşāh-ı ‘ālempenāh ri‘āyet-i sünnet-i seniyye-i hitān buyurup:

Hep sünnet-i Muhammed’e cem‘ olsun ümmeti

mışdākınca erkān-ı devlet sarāy-ı ‘āmiyeye da‘vet olunup, Sultān Süleymān ve Sultān Aḥmed ve Sultān Selim nām birāderleri daği ol emr-i mesnūn ile ikrām ve sarāy-ı hümāyūnda bir hafta tertib-i sūr-ı sūrūr-encām buyruldu. Tafşili ‘*Abdi Paşa Tārīḫi*’nde meştūrdur.

Ağa-yı dārü’s-sa‘āde Celālī İbrāhīm Ağa cānib-i Mışr’a ‘azimete me’mūr olup, Eski Sarāyağası Meḥmed Ağa ol maḳāma i‘tilā ile şād-kām oldu. Kara Haydaroglı tevābi‘inden Gürci Nebi vaç‘asından soñra hidāyet-i Ḥaḳḳ sebīl-i şavāba hādī olup, sū-yı şani‘inden tevbe ve rücū‘-ı amānla dergāh-ı pādīşāhiye vaşl olındukda vezir-i a‘zam şefā‘atiyle müjde-i ‘āṭufet-i ‘afv-ı şehriyārī ile hoş-dil olup, bir haftadan soñra Begşehri sancağı ile manzūr oldu.

Altmış Rebī‘ü’l-āḫir’inde Aḳdeñiz Boğazı’nuñ eṭrāfına yigirmi çalyon ve sekiz çekdirme ve iki mavna ile küffār gelüp, lenger-endāz-ı qarār olukda, çubbe vüzerāsından Aḥmed Paşa Boğazḫişār’ı muhāfazasına me’mūr olukdan soñra Çapudan Haydar Ağa-zāde Meḥmed Paşa kırk pāre çekdirme ile Aḳdeñiz tarafına ‘azimet eyledi. Kāfir-i merdūd gemileriyle boğaz mesdūd olmağın çurb-ı ḫişārda ārām ve vāқи‘-i ḫālī āsitāne-i sa‘ādete i‘lām olunmuş idi.

Cemāzi’l-āḫire’de çubbe-nişin-i vüzerādan Ḥādīm ‘Abdu’r-raḥmān Paşa bir miḳdār yeñiçeri ile boğaza irsāl ve Anaṭolı ve Rūmili ‘askeri sūrūciligiyle boğaz muhāfazasına ta’yin olunup, Aḥmed Paşa ve ‘Abdu’r-raḥmān Paşa iki tarafdan varup, küffār gemilerine çoplar ḫavālesiyle çal‘adan ba‘id bir kenāra çaldırdılar.

Şa‘bān’da Vezīr-i A‘zam Murād Paşa ocağ ağaları tasallu‘ından nāşī huzūr-ı hümāyūna varup, mühr-i vezāreti pādīşāh-ı ‘ālem-penāha teslim idüp, ma‘lūbı olan Budin eyāletiyile mütesellī olduğda, nihānī kendü sevqıyle bir gün mu‘addem vālī-i Bağdād Melek Aḥmed Paşa mühr-i şerīf ile teşrīf olındı.

Ramazān’da mu‘addemā boğaza istilā iden küffār min ṭarafı’llāh қаht ü gālā belāsına mübtelā olmağın nā-çār diyār-ı neket-medārlarına firār itdiler.

Şevvāl’de Ḳapudan Paşa Ḳandiye ṭarafından iki kāfir burtonı görünüp, qarāra mecāl olmamağın ber-vech-i isti‘cāl semt-i [303b] rücū‘a mā’il olduğı qar‘-i sem‘-i şerīf-i sulṭān idicek ḳapudan-ı ma‘zül ve manşīb-ı maḥlül Rodos paşası Ḥüsām Beg-zāde ‘Alī Paşa’ya iḥsān olındı.

Altmış bir Cemāzi’l-āḥire’sinde Ḳapudan Ḥüsām Beg-zāde kırk ḳadırğa ve sekiz mavna ve otuz burton ve yigirmi üç ümerā gemileri ile Aḳdeñiz’e revān olup, қаt‘-ı emyāl-i baḥr iderek Girid’e ‘azimet ešnāsında küffār-ı ḥāksāra dū-çār ve nā-çār aḥşama dek ceng ü peykār idüp, ba‘dehū Naḳşabara Aṭası’na şulanmağ için ‘avdet itmiş idi. ‘Ale’ş-şabāḥ üzerlerine gelmekle tekrār ḥarb ü ḳıṭāle şürū‘ olunup, bi-ḳavl-i ḥod begler ve yeñiçeriler fermānına rām olmamağın taḳdīr-i mümteni‘ ü t-tağayyūr müsā‘id tedbīr olmayup, ṭonanma-yı hümāyūndan bir mavna ve on beş ḳadar burton gemi istilā-yı küffār ve kimi temevvüc-i tūfān nārıyla telef oldı. Tafşīli kütüb-i tevārīḫde beyān olduğı vech üzere ḳuttā‘-ı ṭarīḳden Ḥaydaroğlı giriftār ve āsitāneye iḥzār idüp, eşḳıyā ṭā’ifesini izāleye ‘illet-i müstaḳille olduğı cihetden ḥıdmeti muḳābelesinde üç sene Yeñiil voyvodası olan Abaza Ḥasan Ağa bu def‘a daḫi voyvodalık kemākān kendüye muḳarrer ve iḥsān buyurulmağ için bezl-i maḳdūr idüp, mīriye peşini geçmiş iken Bektaş Ağa ḥilāf-gīrligi ile āḫara tevcīh sebebiyle Abaz’a ḥareket ve bellü başlulardan Kürd Meḥemmed ve Ḥādım ḳarındaşı Ḥasan ve Cündī Yūsuf ve ḡayrı sipāhiler kendüye tabi‘iyyet idüp, Üsküdar’a cem‘iyyet itmekle ba‘de’l-lütteyyā ve’lletī ṭaraf-ı mīriye geçen mälları virilüp, Üsküdar’dan ref‘ olinmaları fermān olinmış idi. Ammā mülāḫazalarından ḥasāret ile Üsküdar’dan miḥmel-bend-i ‘azimet olduğda, ocağ ağalarına, zü‘emā, yeñiçeri ṭā’ifesine ta‘addī ve ta‘arruz iderek memleketi pāy-māl ve re‘āyāyı perīşānū’l-ḥāl itdükleri ma‘rūz-ı dergāḥ-ı pādīşāh-ı ḡitī-penāh olduğda, derḫāl Sivas vālisi İbşīr Paşa üzerlerine irsāl olındı.

Vağ' a-i Ehl-i Sük

Ramazān'da Azağ müstağfazlarından üç kıst mevācib yüz yigirmi yük ħurde züyūf ağçeyi, ocağ ağaları re'yiyle yüz altmış bir altuna tebdil, bār-ı girānını erbāb-ı ħirefe tekmil murād olınuğda fuğarā-yı ešnāf vezir-i a'zama niyāz-güne 'arz-ı ħāl itdüklerinde ber-muğtezā-yı cevābları ye's ü ħüsrān olmağın cümle ehl-i sük dükkānlarını ħapayup, cem' iyyet-i 'azime ile Şeyħü'l-İslām-ı vağt Ķara Çelebi-zāde 'Abdü'l-'aziz Efendi ħānesine varup, ħ'āh u nā-ħ'āh önlerine ħatup, sarāy-ı ħümāyūna varıluğda tafşili [304a] kendü tārihlerinde zıkr olınuğı vech üzere tekālif-i muğdeşeden mu'āf olmaları bābında ħağğ-ı ħümāyūn iħsān olınmış iken ħanā'at itmeyüp, tekrār bābü's-sa'āde önünñde feryāda āğāz ve Vezir Melek Aħmed Paşa'nuñ 'azlini niyāz itmeleriyle ol sā'at ħapucılar keğudāsıyla mühr-i vezāret ihğār olınuğ ve ħubbe vüzerāsından Siyāvuş Paşa'ya ħuzūr-ı ħümāyūnda iħsān olınuğ, vezir-i ma'zül mağmiyye-i Silistre muğāfazası nāmıyla sāğil-i selāmete vağ' -ı ħadem eyledi.

Vağ' a-i Ağayān

Ķara Çavuş dimekle ma'rūf yeñiçeri āğası Muğtağā Ağā ve yeñiçeri keğudāsı Muğtağā Ağā ve āğalığdan müteğā' id Bektağ Ağā umūr-ı cumhūra müdāğale ile merci' -i erbāb-ı ħācāt oluğlarından nāşī vükelā-yı devlet daği iğtizā-yı vağt ħasebiyle ekşer aħvāle anlara mürāca'at idüp, sözlerine muğālefedden teğāşī itmeleriyle kemāl-i istiskāl üzere iken ħarem-i ħümāyūn āğalarından Uzun Süleymān Ağā ve İsmā' il Ağā ve 'Alī Ağā ħarafından kendülere izrār ħağd olınuğını istimā' eyledüklerinde Ramazān-ı Şerif'ün on beşinci gicesi āğāğapusunda ittifağğ-ı kilem üzere cem' olup, mezbūrūn āğalarūñ Mışğ'a iclā olınması bābında vezir-i a'zama te'kid ve tağvifiyle ādemler irsāl eyledüklerinde ħ'āh u nā-ħ'āh dördinci sā'atde vāği' ħāli ħuzūr-ı ħümāyūna telğiş eyledükde mağlūb āğalar mā-cerāya muğğali' olup, sarāy-ı 'āmirede muğalāğa-i 'azime peydā ve ħālleri ħavfindan ocağ ağaları ħağğında ħilāf vāği' ba'z erācif isnād itmegin ħarem-i ħümāyūn ħilmānı ve ħürūh-ı bostāniyānı ber-müçib-i fermān-ı sulğānı yek-dest ve hem-vār-ı edevāt-ı kārzār ile ārāste olup, vezir-i a'zam daği da'vet olınuğ, def' -i cem' iyyet için ħapucılar keğudāsı İbrāğim Ağā ile āğāğapusına ħağğ-ı şerif ħönderilüp, bir şāfi cevāb gelmemekle tekrār mağzmūn-ı evvel üzre çavuşbaşı Ķabaşāğal İbrāğim Ağā ile bir ħağğ-ı şerif daği irsāl oluğda, netice-i cevāb bu oldu ki "Mādām ki Mışğ'a ħönderilmesi ħaleb olınan üç āğā sarāydan çığup, Üsküdar'a ħeçmedükce cem' iyyet dağılmağ mümkün degildir." Ol cevāb-ı nā-şavāb sem' -i ħümāyūna vuşul bulduğda

sühulet-i müdāfa‘aya tedbîr olunup, evvelâ dâhil-i cem‘iyyetleri olan ‘ulemānuñ manşıbları virilüp, meşîhat-i İslāmiyye şāniyen Ebū Sa‘îd Efendi’ye ve Rūmili Hānefî Efendi’ye ve Anaṭolî H‘āce-zāde Mes‘ūd Efendi’ye ve İstanbul kazāsı Beyāzî Hāsan Efendi’ye tevcîh olunup, ba‘dehū Hāzret-i Resūl-i Ekrem şallā’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem sancağ-ı şerîfi Ortaḡapı’ya çıkarup, “Üli’l-emre itā‘at itmeyenler üzerine nefir-i ‘āmm [304b] buyruldu” diyü, şehre münādiler perākende olduḡda, ‘umūmen sipāh ve huşūşan yeñiçeri ocaḡınuñ umūr-dîdeleri ve sâ’ir şunūf-ı ‘askeri itā‘at-i üli’l-emre pūyān olarak sancağ-ı şerîf sāyesine ilticā eyledükde yeñiçeri aḡalığı sekbānbaşı Kara Hāsan Aḡa-zāde Hüseyn Aḡa’ya, kethudālık Kāsım Aḡa’ya ihsān olunup, i‘lām için Boynı Yaralı Meḡemmed Paşa ḡaṭṭ-ı şerîf ile Orta Mescid’e varduḡda ol ān cedîd yeñiçeri aḡası ve kethudā aḡalar tevābi‘iyle erbāb-ı cem‘iyyetden müfāraḡat ve ‘alā cenāhi’l-isti‘cāl dergāh-ı üli’l-emre müsāra‘at idicek, kevkeb-i şevket-i aḡayan-ı sitāre-suḡte fî’l-hāl ufūl idüp, bir küşte aḡvāl olduḡları ḡâlde künc-i vîrānelerine irişmeḡe isti‘cāl idüp, germiyyet-i bāzār-ı cem‘iyyetleri perîşān oldu. Aḡşāma ḡarîb aḡa-yı sâbıḡa Ṭemeşvar ve kethudā-yı ma‘zūle Bosna ve Bektaş Aḡa’ya Burusa manşıbları virilüp, ‘ale’l-isti‘cāl manşıblarına vuşūl ile me’mūr olduḡda, içlerinden Bektaş Aḡa ihtifā itmiş idi. Cerrāḡ Cāmi‘i ḡurbinde bir yār-ı şādıḡı ḡānesi saḡfında dest-gîr olup, envā‘-ı ihānet ve taḡḡîr ile hużūr-ı hūmāyūna varduḡda ifā-yı cezāsı yek-nefes te’ḡîr olunmadı. Kethudā-yı sâbıḡ daḡı Megri nām ḡaşaba ḡavālisinde Mora muḡāfızı Defterdār-zāde Meḡemmed Paşa iḡdāmıyla ser-i maḡṭū‘ı dergāh-ı ‘ālīye vuşūl buldı. Kara Çavuş Muştāfā Aḡa’yı daḡı ḡapucılar kethudāsı Silivri semtinde bulup, ḡapudanlık nāmıyla sarāy-ı sulṭāniye işāl idüp, bostāncıbaşı meclislerinde ḡanaḡ olındı.

Şevvāl’de aḡa-yı dārü’s-sa‘āde Meḡemmed Aḡa ‘azl olunup, yerine Uzun Süleymān Aḡa geldi. Silaḡdār Muştāfā Aḡa’ya vezāret ile Baḡdād eyāleti virildi.

Zi’l-ḡa‘de’de Vezîr-i A‘ḡam Siyāvūş Paşa dārü’s-sa‘āde aḡası Süleymān Aḡa iltiḡāsıyla ma‘zūl ve yerlerine ḡubbe vüzerāsından Gürcî Meḡemmed Paşa mevşūl olduḡdan soñra bir miḡdār ḡabs ve müşādere olunup, ba‘dehū Maḡāra’ya irsāl, ba‘dehū Bosna muḡāfazasına işāl olındı. Muḡaddemā beyān olunduḡı üzere Abaza Hāsan Aḡa’nuñ üzerine İbşîr Paşa serdārılıḡ ile ta‘yîn olunmuş idi. Lākin cinsiyyet ḡasebiyle ittifāḡ idüp, istimālet göstermek ile Hāsan Aḡa’nuñ cem‘iyyeti gitdükce izdiyād bulup, Eskişehir şaḡrāsında elli biñ ḡadar ‘askerūñ ictimā‘ı istimā‘ olunduḡda Anaṭolî beglerbegisi Dervîş Meḡemmed Paşa Burusa muḡāfazasına ta‘yîn olunmaḡ ve

Üsküdar'a toplar ve 'asker geçürmek tahmîn olunurken ıslâh-ı zâtü'l-beyn için Boynu Yaralı Mehemmed Paşa ve silahdârlar ağası ve ocağdan turnacıbaşı gönderilüp, İbşîr Paşa'ya Haleb eyâleti ve Hasan Ağa'ya türkmân [305a] ağalığı ve hâdim karındaşına ve Kürd Mehemmed'e birer voyvodalık 'arzları irsâl olındukda cümlesinüñ murâdı hâşıl olmağın ol gâ'ile-i hâ'ile mündefi' oldı.

Altmış iki Receb'inde Vezîr-i A'zam Gürcî Mehemmed Paşa 'azl olunup, Arnavud Ahmed Paşa mesned-nişîn-i şadr-ı a'zamî oldı.

Şa'bân'da ağa-yı dârü's-sa'ade Uzun Süleymân Ağa Mısr'a iclâ, yerine eski sarây ağası Behrâm Ağa irtikâ eyledi.

Ramazân'da Defterdâr Emîr Paşa 'azl olunup, şâniyen Sürnâzen Muştafâ Paşa ol maqâma sezâ görildi. Vezîr-i sâbık Gürcî Mehemmed Paşa iki ay kadar zamân Yedi Kulle mahbesinde giriftâr-ı mihen ü âlâm olduğdan soñra Ohri Sancağı eyâleti nâmıyla ol tarafâ irsâl olındı.

Altmış üç Muharrem'inde Venedik elçisi gelüp, Ğalağa'da kondırılıp, henüz celse-i istirâhat itmedin vezîre buluşup, "Be-her sene Kandiye'den yigirmi beş biñ ğuruş cizye virelüm, donanma-yı hümâyün haracı için dört yüz biñ ğuruş hâzîne-i 'amireye teslim idelüm. Tek hemân tarafeyn şulh olup, âsüde-hâl olsun." diyü, 'arz-ı merâm ve tekmi'l-i kelâm itmedin nâ-'acel kemâl-i tehevür ü ğazab izhâr idüp, meclisinden ihrâc ve taraf-ı bahrden Silivri'ye sürmek ile kahr u iz'ac eyleyüp, ihmâl ve işkâlini dağı ardınca karadan hâ'iben Venedik'e gitmek üzere bî-emân çavuşlar ta'yîn olınmış iken ba'z-ı devlet ü dîn hayr-h'âhları sevkiyle taraf-ı saltanatdan bostâncılar gönderilüp, birâz zamân Edrine'de habs olunmak fermân olındı.

Rebî'ü'l-âhîr'de Vezîr-i A'zam Ahmed Paşa mazhar-ı kahr-ı kahramânî ve yerleriyle Kapudan Dervîş Mehemmed Paşa nâ'il-i 'izz-i emânî olup, kapudanlık Çavuş-zâde Mehemmed Paşa'ya virildi.

Cemâzi'l-ülâ'da baş bâkî kulu Moralı Muştafâ Ağa defterdâr olup, Sürnâzen Paşa'ya eyâlet-i Temeşvar ihsân olındı.

Receb'de Mısr'dan ma'zül Hâdim 'Abdu'r-rahmân Paşa tekmi'l-i hâzîne için ba'z-ı muğarribân-ı devletüñ Mısr'da köylerin himâye itimâmdan nâşî aşhâbı kendüye mütehâşî olmağın izhâr-ı 'adâvet ve isnâd-ı hıyânet sebebiyle katl olındı.

Şa'bân'da muqaddemâ ocağ ağalarınıñ tarafdârı ve cem'iyetlerde maşlahat-güzârı olmağ töhmetiyle meşhûr cihân havfından bir seneden ziyâde muhtefî vü nihân

olan sâmsuncıbaşı kendüyi izhâr ve birkaç aydan beri hânesinde qarâr üzere iken bir bahâne ile şadr-ı a'zam sarâyına ihzâr ve izâlesiçün 'ases başıya fermân ırdâr olunup, Âhürkapu İskelesi'nden birkaç mîl alarğa kayık içinde kemend-i siyâsete giriftâr olup, lâşesi deryâya ilkâ olındı.

Ramazân'da şadr-ı nişîn [305b] Gürcî Mehemmed Paşa ba'de'n-nefy şüfe'â tavassutıyla İstanbul'a da'vet itdirilüp, İstanbul'da râhat üzere iken muhîll-i nizâm ba'z-ı kelimât ile töhmet olunmağın Temeşvar muhâfazasıyla me'mûr oldı. Qapudan Çavuşzâde Mehemmed Paşa ba'z-ı töhmet ü takşîr sebebiyle 'azl ve ba'dehû şadr-ı a'zam şefâ'atiyle 'afv ve Malaţiyye hâşî ile kûbbe-nişîn olmuş iken qarâr müyesser olmayup, birkaç gündün şoñra Girid'e yollanup, altmış dört Muharrem'inde vezîr-i sâbık Budin eyâletinden ma'zûl Murâd Paşa'ya ihsân olındı.

Leh kralı bir seneden beri 'asker peydâ idüp, İlbâd nâm kal'asına gelüp, cem'en yüz elli biñ 'asker ile hüruc itdüklerini Tatar tâ'ifesi Qırım Hânı İslâm Giray'a i'lâm, Qırım Hânı dağî beglere ve mîrzâlara ilgâr ile irsâl-i peyâm idüp, ba'de'l-müşâvere on güne dek çıkmâğa qarâr virilüp, Şa'bân'ın yedinci gün Bağcesarây'dan çıkılup, tafşîli *Fezleke* ve '*Abdî Paşa Tarih*lerinde zikr olınduğı vech üzere yıka yağa Aqşu'ya varduğda taraf-ı pâdişâhiden Bekr Ağa ile kılıç, kaftan vâşıl olmuş idi. Andan yine kal'a ve palanğa ve qaryeleri harâb u yebâb iderek Yar Kal'ası qurbine geldükde kral dağî Zamgu didükleri kal'a qurbine gelmiş idi. Tatar 'askerinden haberdâr olup, bir vechle qarâra mecâlleri olmamağla zâr u zebûn Hotin Kal'ası qurbinde Ardanca nâm palanğaya şıgıñup, sū-i şun'îlerine nâdim olup, evlerine kemâl-i za'f-ı hâllerini müş'ir mekâtib ile âdemleri tutulduğda üzerlerine varmak nâ-ma'kûl olmağın bi'l-cümle eţrâfda olan kal'a ve qaşabaları tahrîb ile iktifâ olunup, taburlarına qarîb Dileslatin nâm kal'ada qarâr olunup, zağîreye çıkanları yağma vü esîr iderek bir mertebe za'f-ı târî olmuş idi ki açlığdan 'askeri ve devâbı helâk olmağa başlayup, fırsat bulduğca firâr iderler idi. Yigirmi biñ Nemçe'den beş biñ miqdârı ancak kalup, kimi helâk, kimi esîr, kimi dağî Tatar'a mülhâk olduğundan şabra mecâl muhâl olmağın nâ-câr dâmen-i 'afv u i'tizâra şarılup, kadîmden vire geldüklerin virmek üzere 'ağd-i şulh olunup, Leh kralı oğlını ve bir voyvoda dağî oğlını rehin virüp, her sene tebdîl lâzım gelürse tebdîl olunup, min ba'dü nağz-ı 'ahd olunmamağ üzere in'ikâd-ı şulh olıncağ ğanâ'im olarak vilâyetlerine geldiler.

Ramazān'da otuz kadar Maskov şā'ıķası Bolı sancağına tābi' Eregli nām ķaşaba sāhiline vāşıl olup, biñden ziyāde ehl-i İslām'ı seby ü ihlāk ve ķasabayı [306a] şadme-i şu' le-i āteş ile tūde-i hāk itdükden mā' adā rāst geldikleri gemiyi zincir-i teshire bend ve sevāhiline ķarib olan ķaryeleri nār-ı ķahra pesend itmege kıyām itdükleri hāber-i bāridi vārid olmağın yetmiş kadar Üsküdar ķayıđına her tā'ifeden 'asker tahmıl ve hil'at-i hıdmet-i ser-'askerī ile Karaman'dan ma'zül Maħmūd Paşa tebcil olinup, Karaman'ın irsāl olındı. İķlīm-i Kırım hānı İslām Giray pūşt-pāzen-i tād u taht-ı hānī ve erike-nişin-i rahmet-i Raħmānī olduğda, müddet-i medid Rodos'da maħbūs-ı dāmgāh-ı miħnet olan birāder-i kihteri ve hānlıkda selefi olan Meħemmed Giray mesned-i hāniye erzāni buyuruldu.

Zi'l-hicce'de Vezir-i A'zam Derviş Meħemmed Paşa ma'zül olup, mühr-i şadāret-i 'uzmāya mīr-i āhūr-ı kebīr ile Haleb muħāfızı İbşir Muştafa Paşa'ya irsāl olinup, şadr-ı sābık Melek Aħmed Paşa ķā'im-i maķām naşb olındı.

Altmış beş Cemāzi'l-ülā'sında ser-nihāde-i pister-i bīmārī olan Derviş Meħemmed Paşa mesned-i şadr-ı a'zamden tenzil olunduğdan sonra yevmen fi yevmen zebun olup, livā-yı hayāt-ı bī-şebātı ser-nigun ve cesedi Cāmi'-i 'Alī Paşa-yı 'Atik'de medfun oldu. Mühr-i vezāret ile kām-revā olan İbşir Muştafa Paşa ile'l-ān taraf-ı saltanat-ı 'aliyyeden me'mur olduğı hıdemātda tehāvun ü tekāsül idüp, belki her birinde taraf-ı hilāfda bulunduğı cihetden müsteħakk-ı ķahr-ı ķahramānī iken hilāf-ı me'mul şadr-ı sa'ādete mevşul olduğda, taraf-ı şehriyar-i Cem-cenābdan rām ve dāne-i firib olmak i'tikādıyla mühr-i sultānī vuşulinden sonra bir aydan ziyāde Haleb'de meķş ü ārām, ba'dehū kemāl-i baṭı' ü iķlāl üzere 'azm-i dergāh-ı 'izz ü ihtişām idüp, her menzilde ma'zül ve manşub begler ve her diyāruñ kethudā yerleriyle sipāh tā'ifesin cem' iderek kürsī-i memleket-i Karaman ve Konya'ya gelince el-'uhdetü 'ale'r-rāvi kırık elli biñ ādem peydā eylemiş idi. Taraf-ı saltanat-ı 'aliyyeden emr-i sür'at-i hareketi mütezammın huṭūṭ-ı hümāyün ve tevķi'āt-ı gün-ā-günü i'zār-ı vāhiye ile tesvif eyleyüp, āheste-refṭarı ve her menzilde üç gün ķararı bozmayup, hezār bīm-i cān ile tesvif eyleyüp, tevcih-i vezāretten yüz yigirmi üçüncü günde şahrā-yı Üsküdar'da darb-ı mazalle-i ķarār eyleyüp, ikinci gün berren vü baħren āyin-i 'Oşmānī üzere tertib-i 'azib ve ziyet-i 'acib ile Edrineķapısı'ndan dāhil-i şehir ve mazhar-ı nüvāziş-i sultān-ı dehr olmuş idi. Ol gece Kā'im-i maķām Melek Aħmed Paşa Vān eyāleti ile Üsküdar'a naķl itdirilüp, irtesi gün Derviş Meħemmed Paşa kethudāsı 'Alī Ağa defterdār olup, ma'zül

‘Alî Paşa habs [306b] olunup, mâlî mîrîye kabz olunduğdan sonra Hersek’e nefy ve anda katl olındı.

Cemâzi’l-âhîr’de Re’îs Şâmî-zâde ve Mevķūfâtçı Mehemmed Efendi ve Melek Aħmed Paşa kethudası Ğude Ağa giriftâr-ı dâmgâh-ı habs ü bend olduğdan sonra Mevķūfâtçı ile Ğude kethudâ ba‘de’n-nefy İznîk’de katl olındı. Ammâ Şâmî-zâde iki yüz kîseye tecdîd-i berât-ı hayât idüp, şehri-i İstanbul’da karar itmâmuñ üzere mübâşirler refâkati ile ‘azm-i tarîķ ‘izzet-i refîķ-ı beyt-i ‘atîķ eyledi.

Fî Receb-i terî’l-‘aceb mazmûnı nümâyân olup, sipâh ve yeñiçeri ve sekbân ve şarıcadan şikâyeti mütezâmmın nizâm-ı ‘âleme müte‘allîķ müzâkere bahânesiyle Orta Câmî‘’de ve Atmeydâni’nda ‘aķd-i cem‘iyyet ve sâ’ir tevâ’if daħi anlara tabî‘iyyet itdüğü peyâm-ı bârid sem‘-i vezîre vârid olıcaķ Şeyhü’l-İslâm Ebû Sa‘îd Efendi ve sâ’ir ma‘zûl ve manşûb ‘ulemâ efendileri sarâyına da‘vet idüp, teskîn-i âteş-i fitne tedbîrinde iken talî‘atü’l-ħayl-i ‘asker şahn-ı sarâyda cilveger olup, erbâb-ı meclis nâ-çâr hücüm iden eşķâş-ı muhtelifelinden mânend-i rücûm atılan taşlar derķafâ olarak sarây-ı sultânîye firâr itdürüp, vârid-i yârdan ħâlî olıcaķ erâzil-i nâs mevcûd olan ecnâs-ı bî-ķıyâs ve nuķûd-ı nâ-maħdûda bî-bîm ü hirâs dest-i ğâret-dirâz ve her kūşesinde dil-ħ’âhları üzere türktâz idüp, perniyân u ħarîrden köhne ħaşîre dek zabt ve esbân-ı rehvâr-ı şabâ-reftâr tavîle-i temellük-i yağma-girâna rabt olınmış iken daħi cem‘iyyetleri perîşân olmamağın vüzerâ vü ‘ulemâ ol gice sarây-ı sultânîde tevaķķuf idüp, rûz-ı dîger “Âyâ ne zühûr ider?” diyü, taħayyür üzere iken şubħdem erbâb-ı cem‘iyyet yek-dest ve hem-vâr Şeyhü’l-İslâm Ebû Sa‘îd Efendi bâb-ı sa‘âdet-intisâbına toğrılıp, kendülerinüñ ve maħdûmlarınüñ ħânelerinde der-i derûn u bîrûn, mevrûş u mükteseb ne var ise bir demde mazhar-ı teferruķ idi. Sipâh olduğundan mâ‘adâ perestârların ve firâra ķâdir olmayan ‘abd ü ħıdmetkârların daħi yağmalayup, sonra gelenler pencere demürlerin ve ħammâm ķurşunlarını ve esvâķda zî-ķıymet kütüb-i nefîse ve sâ’ir emti‘a ve aķmişe ve raħt u âlâtı ile kūħeylân atların şemen-i müneccese bey‘ itdiler. Andan sarây-ı ‘âlî-şân-ı ğitî-sitâna varup, “Vezîr-i bed-tedbîr muħarrib-i dünyâ vü dîn ve müftî aña mu‘îndür.” diyü ikisinüñ daħi vücûdların nâ-bûd itdürmege câzim olup, hem-zebân-ı ittifâķ sultân-ı âfâķ pây-e-i serîr-i devlet-maşîrlarına ref‘-i ruķ‘a-i niyâz itdiler. Tarîķ-ı âħar ile sedd-i şülme-i dehânları ħadd-i imkândan güzêrân olmağın def‘-i fitne-i ğulüvv-i ‘âm için bi’z-zarûre top-ı çevġân tîġ-ı ħûn-aşâm [307a] ve ba‘de’l-lütteyyâ ve’lletî Şeyhü’l-İslâm Efendi daħi taraf-ı bahrden arpalıġı olan Gelibolı’ya nefy olunmaķ ile aħz-ı intîķâm

olunup, hıdmet-i vezāret şadr-ı sâbık Murād Paşa'ya taḥmīl ve a'zār ve imtinā'ına bağılıp, ḥil'at-i fāḥir şadāret-i 'uzmā ilbāsıyla tebcīl olunup, Sūrnāzen Paşa kapudan oldu. Meşīḥat-i İslāmiyye daḥi Rūmili şadrından ma'zūl Ḥūsām-zāde 'Abdu'r-raḥmān Efendi'ye tefvīz olunmuş idi. Vezīrūn meyyiti Cebḥāne önünde iken Qaşṭamonī ketḥudā biri(???) başını kesüp, meydān-ı cem'iyete bıraḳduḳda cümleñ manzūrı olup, murādları ḥāşıl olduḡın müşāhede itmişler iken ṭā'ife-i sipāhuñ dildaş (???) ve taşḥīḥ-i esāmīye müte'alliḳ olan recālarına daḥi müsā'ade-i 'aliyye şadrında olmaḡın anuñ daḥi kabūlini müş'ir ḥaṭṭ-ı şerīf şadır olıcaḳ külliyetle cem'iyetleri mündefi' olup, cümle evli evlerine revān oldılar. İbşīr Paşa'nuñ başı cesedine işāl olunup, Barmaḳkapu ḳurbinde Qara Muşṭafā Paşa ile hem-civār-ı mezār oldu.

Şevvāl'de Vezīr-i A'zam Murād Paşa ḥal' ve iclās-ı fikr-i fāsidi isnādı belāsına giriftār ve tebrī'e-i zimmet için yād itdüḡi imān-ı şidād bā' iş ḡalebe-i sū'-i zann olup, bi'l-āḥire eyālet-i Şām nāmıyla ber-vech-i isti'cāl üç pāre ḳadırḡa ile ṭaraf-ı baḥrden irsāl ve vūzerādan Süleymān Paşa ḥil'at-i şadāret ile iclāl olındı. Vezīr-i A'zam-ı sâbık Gürcī Meḥemmed Paşa'ya dergāh-ı mu'allāya 'avd ile me'mūr olup, mutaşarrıf olduḡı Ṭemeşvar eyāleti Muşlī Paşa'ya revā görildi. Vezīr-i sâbık Murād Paşa deryādan Payas sâḥiline vāşıl olıcaḳ ḳaraya vaz'-ı ḳadem ve tertīb-i ṭabl u 'alem idüp, şān-ı vezārete sezā ḥaşmet ve dārāt-ı ser-ṭūḡ u rāyāt ile semend-i merāma imāle-i licām eyleyüp, meşām-ı cānı istişmām-ı nesīm-i rāḥat-baḥş¹⁰³⁴ عليكم بالشام iderek ḳaṭ'-ı menāzil idüp, Ḥamā nām menzile nāzil olduḳda, ḥummā-yı muḥriḳa ile bī-tāb ve ḳaşr-ı vūcūdı şadme-i ḥamle-i hādīmü'l-lezzāt ile ḥarāb ve anda vālī-i Ḥamā Arnavud Meḥemmed Paşa kendü için ihzār itdüḡi ḥafra mezār türbesinde mütevārī-i ḥicāb-ı türāb olduḡı ḥaberi ma'rūz-ı der-i ikbāl ve mevcūdı mażbūṭ-ı ṭābuṭān-ı emvāl oldu.

Muḳaddemā şehr-i zūr vālisi olan Seyyid Aḥmed Paşa ziyāde zulmi sebebiyle ahālī-i vilāyet müsellimini redd ve ḳal'a ḳapularını sedd idüp, kabūl-i itmāmları ile Qaraman eyāleti virilüp, anda daḥi muḳaddemā İbşīr Paşa vaḳ'asında şāḥib-i kelām olan Kürd Meḥemmed Aḡa taḥrīki ile mütesellimi merdūd ve ḳal'a ḳapuları mesdūd olıcaḳ, kendü vāfir levend ile üzerlerine varup, biraz muḳātele olunmuş idi. [307b] Bu ḡā'ileyi def' için Ḥaleb eyāleti ihşān olunup, mütesellimi varduḳda “Biz Seyyid Aḥmed Paşa'yı vālilīḡe kabūl itmezüz” diyü, ahālī-i vilāyet cem'iyet idüp, mütesellimi şehrden sürüp, mażmūn-ı merḳūm üzere paşa-yı ma'zūlden aḥvāllerin ṭaraf-ı devlete

¹⁰³⁴ “Şām'a gitmeniz gerekiyor.”

İlām recā itmeleriyle vāki' ḥālī āsitāne-i sa'ādete 'arz itdükte Seyyid Aḥmed Paşa darb-ı şemşir ile Haleb'i teşhîr itmek sevdâsıyla bî-ḥ'âb u ârām olup, Türkmân ağası Abaza Hasan Ağa tarafından daḥi imdād te'âkub itdügi haber-i bâridi vârid olmağın şavâb-dîd-i vükelâ-yı 'uḳalâ üzere Kıbrıs'dan ma'zül Pehleli Aḥmed Paşa ile Seydî Aḥmed Paşa'ya Sivas eyâleti iḥsânıyla irsâl olunduğda Seydî Aḥmed Paşa ol sâ'at fermân-i cihân-muṭâ'a itâ'at ve Haleb'i muḥâşaradan ferâğat itdügi ma'rûz-ı pāye-i serîr-i a'lâ olduğda, Haleb manşıbı Bağdād'dan ma'zül Vezîr Murtaẓâ Paşa'ya iḥsân buyrulup, Kara Muştafâ Paşa'ya Anaṭolî eyâleti virilmiş iken 'azle ṭâlib olmasıyla manşıb-ı mezbûr Pehleli Aḥmed Paşa'ya virilüp, kendü İstanbul'a rücû' eyledi. Defterdâr Şûfî Meḥemmed Paşa 'azl olunup, yerine üçüncü def'a Ḥalıcı-zâde Meḥemmed Paşa naşb olındı.

Rebî'ü'l-evvel'de Seydî Paşa Sivas'dan kaldırılıp, Bogazhişâr muḥâfazasına ta'yîn olındı.

Rebî'ü'l-âḥir'de Girid cezâresinden feryâd-nâmeler gelmekle üç gün 'ale't-tevâlî aḥşâmdan revâḥa dek ḥuzûr-ı 'âlîde idâre-i aḳdâḥ kıyl ü ḳâl olunup, ba'de külli kelâm Silistre muḥâfızı olan Siyâvuş Paşa birkaç aşığı beglerbegi ile bi-nefsihi 'unvân-ı ser-'askerî ile geçüp, Siyâvuş Paşa'yı geçüren beg gemileriyle Serdâr Deli Hüseyin Paşa āsitāne-i sa'ādete getirilüp, ḳapudanlık virilmek üzere ḳarâr-dâde olmağın Silistre eyâleti Şarî Ken'ân Paşa'ya tevcîh olındı.

Cemâzi'l-ülâ'da Vezîr-i A'zam Süleymân Paşa'dan mühr-i Süleymânî istirdâd ve şadr-ı vezâret ile Girid serdârı Hüseyin Paşa is'ad olunup, kethudâ-yı bevvâbân ile irsâl olunup, ḥıdmet-i ḳâ'im-maḳâmî ile Ḳapudan Muştafâ Paşa iclâl olındı. İrtesi gün Defterdâr Ḥalıcı-zâde 'azl olunup, ḥıdmet-i mezbûre ile Murâd Paşa kethudâsı Ḳaragöz Meḥemmed Efendi me'mûr oldı.

Vaḳ'a-i Yeñiçeriyân Ma'a-Sipâh

Bu eṣnâda İstanbul içinde nâ-gâḥ yeñiçeri ve sipâh cem'iyet idüp, irtesi gün 'ale's-şabâḥ "rikâb-ı hümâyûna bi'l-müşâfehe 'arz-ı ḥâlimüz vardur" diyü, ayak dîvânı olmağâ müsâ'ade-i sultânî recâsında [308a] ḥarekâtları sem'-i hümâyûna vâşıl olduğda, ol ân Yeñiçeri Ağası Meḥemmed Ağa zabt u rabtında taḳşîrât töhmetiyle 'azl olunup, ağalık Sekbânbaşı Meḥemmed Ağa'ya 'inâyet buyrulduğdan soñra ḳulûb-ı 'askeri kelâm-ı leyyin ile ṭaraf-ı şulḥe meyl itdürüp, ḡubâr-ı fitneyi teskîn itmek için cedd-i câmi'ü'l-ḥurûf Zeyrek-zâde Efendi ve Ḳoca Nişâncı Paşa mecma'larına gönderilüp,

taraf-ı şehriyārīden iblāğ-ı selām ve peyām-ı sūdmend ve ol tā'ife-i ğayr-ı hā'ife nuşh u pend ile kārband olmayup, rūz-ı đıđer 'inād üzere ışrārları izdiyād bulmağın Vezīr Tavuķcı Muştafā Paşa ve Bolevī Muştafā Efendi nüvāziş-nāme-i hümāyūn ile mültekā'l-bahreyn olan Atmeydānı'na irsāl olunup, anlar ile dağı ayak dīvānı içün hemzebān ittifāk itdükleri haberini ma' rūz-ı pīşgāh-ı cāh ü celāl ve taraflarından iki sipāhī irsāl idüp, tekrār cümle tavā'if-i 'askeriyyenüñ taraflarından rikāb-ı hümāyūna 'arz-ı niyāz-ı bī-şümār ve ol gice dağı vüzerā vü 'ulemā sarāy-ı 'āmirede karar idüp, irtesi yevm-i aħad -ki tāsi'-i 'aşer-i Cemāzi'l-ülā'dur- sipāh ve yeñiçeri Atmeydānı'ndan Etmeydānı'na intikāl ve müdde'ālarına müsā'ade buyurulmaķ recāsına nev-zuhūr Hasan Ağa nām kimesneyi irsāl itdiler. Etmeydānı'na varup, nuşh u pend ile āteş-i fitneyi itfā kaşdına 'illet-i cinsiyyete mağrūrātlıđ ve dürüşt-i kelimāta āğāz itdüğü dem şahrā-yı 'ademe vaz'-ı kadem idüp, hañcer-i ser-tiz ile rīze olan cesedin mehter-hāne tırābzanaına āvīze itdüklerinden şoñra sa'ādetlü pādīşāh bi'z-zarūre dil-h'āh-ı sipāha müsā'ade buyurup, cümle vüzerā vü 'ulemā ile şāh-rāha müşrif Alayköşki nām kaşr-ı bī-kuşūra teşrif-i huzūr erzānī buyurduklarında zir-i kaşr-ı mu'allāda istāde olan yeñiçeriyān ve sipāh gülbāng-i du'ā vü şenāyī tāk-ı nüh-revāk-ı āsmāniye reside itdüklerinden şoñra umūr-ı devlete ber-vech-i taşarruf müstevlī olan enderūnı ve birūnı ber-mücib-i defter otuz kadar ādem izāle ve katl olunması bābında rikāb-ı hümāyūna ref'-i ruķ'-a-i zārā'et itdüklerinde pādīşāh-ı bende-nüvāz maşlahat-ı vaķt iktizāsı üzere meştürü'l-esāmī olanlardan āga-yı bābü's-sa'āde ve dārü's-sa'āde Aħmed Ağa ve Behrām Ağa ribķa-i fermān-ı każāya teslim-gerden-i rızā idüp, kālīb-i bī-cānları leb-teşne-i hūn-ı nā-ħaķları olan gürūh-ı ebnūh pençe-i ķahrına giriftār ve Atmeydānı'nda ki dirāht-ı çenāra ser-nigūn ber-dār olup, dārü's-sa'āde āğalığı Eski Sarāy Ağası Dilāver Ağa'ya ve ķapuağalığı Ĥazinedārbaşı 'Alī Ağa'ya iħsān olındı ve muķaddemā [308b] Girid serdārı Deli Ĥüseyn Paşa'ya ķapucılar kethudāsıyla mühr-i vezāret irsāl olunmuş idi. Anı döndürmege Sipāhī Meħemmed irsāl olunup, şadāretiyle Ķa'im-maķām Sūrnāzen Muştafā Paşa iclāl olunmuş iken sā'at-i rābi'ada şadāret vüzerādan izāle olunup, menşūr-ı vezāret-i 'uzmā şāniyen Siyāvuş Paşa'ya taħrīr ve Vezīr Yūsuf Paşa ĥıdmet-i ķa'im-maķāmīde taħrīr olındı ve manşīb-ı fetvā dağı Ĥūsām-zāde 'Abdu'r-raħmān Efendi 'azlinden Memek-zāde Efendi'ye virilmiş iken anda dağı karar itmeyüp, on üçüncü sā'atde erbāb-ı cem'ıyyet recālarıyla Anaķolı şadāretinden ma'zül Ĥāce-zāde Mes'ūd Efendi'ye tevcih olındı ve yeñiçeri āğalığı ĥarem-i hümāyūndan Çuķadār

Maḥmūd Ağa'ya 'ināyet buyruldu ve Çavuşbaşı Maḥmūd Ağa kapu arasında katlı olındı ve defterde meşṭūrū'l-esāmī olanlardan ḥāşıl ve Ḥāşoṭabaşı Ḥasan Ağa ve İç Ḥazinedār Yūsuf Ağa ve Vālide Sultān Ağası Ḥācī İbrāhīm Ağa'nuñ ṭā'ir-i rūḥları ḳafes-i bedenden remīde olup, yevm-i şānīde merci' -i erbāb-ı i' māl olan mülki üste, üçüncü gün Şevherī Şa' bān Ḥalīfe ve Ḥ'āce Bilāl Ağa daḥi çenār ağacında ber-dār ve ol dıraḥt-ı şecere-i Vaḳvaḳ'a nümūdār oldı. Beş gün ḳadar bu hengāmeden dükkānlar açılmayup, çārsū ve bāzār umūrı mu'atṭal olduḳdan soñra māh-ı mezbūruñ on ikinci günü aşḫāb meydāndan dağılmağa, dükkānlar açılmağa başladı.

Şehr-i mezbūruñ on toḳuzuncı günü, Şadr-ı A'zam Siyāvuş Paşa ber-mücbib-i fermān Silistre'den ḳaṭ' -ı menāzil iderek İstanbul'a dāḥil ve dāmen-būs-ı pādişāhī şerefine nā'il olduḳda, erbāb-ı cem' iyyet maṭlūblarından baḳıyye Gümrük-emīni Ḥasan Ağa ve Tersāne-emīni Şālih Ağa ve Ermeni ḥarācisi Muşṭafā Ağa ve çingāne begi Deli Birāder Aḥmed Ağa vāḥiden ba'dü vāḥid muḥtefi olduḳları maḥallerden bulunup, ba'de'l-ḳatlı eşḳıyā mübāşeretıyle şecere-i mezbūreye işāl olındı.

Cemāzi'l-āḥire'de üç sā'atlik şadāret-i 'uzmādan ma'zül Sürnāzen Muşṭafā Paşa'ya Erzurūm eyāleti irsāl ve Vezīr Ḳara Muşṭafā Paşa ḳapudanlık ḥıdmetine işāl olındı. Sābıḳan şadāret-i 'uzmādan ma'zül Ḳoca Gürci Meḥemmed Paşa'ya Ḳıbrıs eyāleti virildi. Vaḳ' a günü yeñiçeri ağalığından ma'zülen muḥtefi olan Meḥemmed Ağa bulunup, katlı olındı. Vezīr-i a'zam Siyāvuş Paşa ḥummādan muḥarrefü'l-mizāc olmaḳla ḡurre-i Receb'de intıḳāl eyledüḳde ba'de'l-müşāvere Şām vālisi Vezīr Boynu Yaralı Meḥemmed Paşa'ya mühr-i vezāret irsāl olunup, ḳubbe vezāretinden ḳā'im-ḳaḳām oldı. Ṭonanma-yı ḥümāyūn tedārikinde bezl-i maḳdūr olup, toḳuz mavna ve elliden mütecāviz çekdirme ve otuza ḳarīb burton ile Ḳapudan Paşa [309a] deryāya imāle-i sükkān-ı 'azīmet eyledi. Boḡazḫişār'a varduḳda sefere me'mūr olan 'askerūñ ancaḳ şülüşü mevcūd ve anlardan daḥi naḳdīne-i ḳuvvet ḳalb-i meḳḳūd olup, leşker-i menḫūsü'l-eşer-i küffār ile irāḳdan merḥabā itmek selāmete aḳreb idüḳ muḳarrer iken ḥuṭūṭ-ı şerīfe te'āḳub itmegin mevāḳıf-ı rüzigār ile nā-çār küffār-ı ḥākister ṭonanması üzerine ḥücüm olunup, ammā ḳurb-ı mesāfe irāş-ı ra'b-ı maḥāfe itmek emārātı rü-nümā olduḳ eşnāda, düşman gemilerinden muḳaddemā 'Alī Paşa vaḳ'asında giriftār-ı dest-i istilā-yı küffār olan vālide gemisi teḳāddüm idüp, ṭarafeyninden ṭop dāneleri ḳaṭarāt-ı bārān gibi rızān olıcaḳ sefā'in-i İslāmiyye 'ādet-i müstemmireleri üzere semt-i kenāra girizān olup, ol eşnāda bi-emrihi te'ālā muḥālif rüzgār daḥi esmegin anuñ şadmesiyle

gemiler birbirlerine izdiḥāmdan nāṣī i' māl-i edevāt-ı ceng ü peykāra iktidār olmayup, cümle burtonlar ve mavna ve otuzdan ziyāde çekdirme kenāra qarīb yerde lenger-i istikrār şaldı. Kenār yakın görünmegin keṣtī-nişinler havl-i cān ile fülk-i vücūdların deryāya şalup, şan'at-i şināveri māhirleri bī-cāme vü destār kenāra vaz'-ı kadem ve ol fenn ile āşinā olmayan niçe biñ ādem 'azm-i mülk-i 'adem idüp, bī-derd-i ser-nīze ve bī-zaḥmet-i şemşir cümle gemiler dest-i istilā-yı a'dāya teslim ve cebin-i ḥāllerin firār 'ane'r-raḥf dāḡi ile tevsim itdiler. Baştardesi şikār-ı dām-ı teşḫir-i küffār olmak muqarrer olmuş iken ḳapudan-ı sābıḳ 'Alī Paşa-zāde 'Abdü'l-ḳādir Paşa ve Memī Paşa-zādelerüñ büyüḡi iḳdāmıyla ḫalāş olup, bunlardan mā'adā Memī Paşa-zādelerüñ küçüḡi ve Ağrıbozlu Muştafā Beg-zādeler ve mührdār-ı paşa Ḳā'im-maḳāmī Yūsuf Paşa ve Caḡale-zāde ve 'Alī Paşa birāderi Meḥammed Paşa ve Maryologlı Muştafā Paşa ve Manca Çarıḳ-zāde Boynıegri ve Murād Beg ve Ḥusrev Beg-zāde ve bir mavna maḫall-i cenge ḫuzūra iktidārı olmayan 'amel mānda, sekiz tersāne gemisi sāḫil-i selāmete vāşıl olup, Velī Beg-zāde ve Keskin Paşa-zāde ve Ayamavra begi oḡlı ve Ağrıbozlu Zaḡay oḡlı taşrada bulunmaḡın varṫa-i havlnāk-i helāke düşmediler. Bizim gemiler Anadolıḫışarı öñi sedd idüp, küffār-ı ḫākister keṣtīleri anlar üzerine ḫareket-i sālibetü'l-bereke itdükde ḫişārda olan rüyin-ten-i bārū-şiken toḫları i' māl mümkin olmamaḡın 'Abdu'r-raḥmān Paşa ve tersāne keṫḫudāsı ve Memī Beg ve Bayrām Beg ve Himmet Beg gemileri ve on ḳadar tersāne gemisi ve yedi burton giriftār ve 'Abdī Paşa ve Manca Çarıḳ-zāde İbrāḫim Beg ve on beş ḳadar tersāne gemisi ve iki mavna ve yigirmi ḳadar [309b] burton tu'me-i şemşir-i ejder-i zebāne-keş-i nār olup, 'adedi nā-ma'lüm iḫrār-ı müslimīn-ı iḡlāl ve selāsile ve biñ ḳadar toḫ ḳabza-i temellük-i küffāra dāḡil oldı. ... vezir-i a'zam Piran'a ḫareket ile kadem kadem tayy-ı merāḫil idüp, 'atebe-i devlet-me'āle vāşıl u nüvāziş ve iltifāt-ı ḫazret-i sulṫān muḫalledü'l-iḳbāle nā'il oldı.

İstilā-yı Küffār Ber-Bozcaṫa

Zi'l-ḳa'de'de Bozcaṫa ki ḫuld-āşiyān merḫūm Ebu'l-fetḫ Sulṫān Meḥammed Ḥān ḫazretlerinüñ destārī-i himmet-i bī-hemtāları birle ma'mūr u ābādān ve ol zamāndan berü me'vā-yı cünd-i ehl-i imān olup, toḫ u tüfeng ile meşḫūn olan ḳulel ü bürücü ser-be-felek keşide ve ḡulgule-i nevbet-i penckāne-i Muḫammedī şubḫ u şām sipihr-i minā-fāma reside olur ve ḫarbī gemilerden firār iden sefā'in-i İslāmiyye limanına ilticā idüp, necāt bulur idi. Maḫşūr düşman maḫḫūr olup, her ṫarafdan zaḫire ve 'asker ile medār-ı dest-i istilā-yı küffāra giriftār olduḡı ḫaber-i ḫareket-eşeri ehl-i

İslâmı suhte-i âteş-i mihen ü aḥzân idüp, dîdelerinden seyl-i sirişk-i ḥasret revân oldu. Vezîr-i a'zam-ı dil-ḥ'âh ḥâzret-i pâdişâh-ı Cem-câh üzere ḥıdmete muvaffak ve fî nefsi'l-emr ol rütbe-i vâlâya i'tilâya cihet-i istihkâkı muḥakkak olmayup, yedinden mansıb-ı vezârete şâyeste bir ḥıdmet-i bâyeste zuhûr ve anuñ yüzinden bir ḥasene şudûr itmemeğin maḳâmından tenzîl ve ser-bostâniyânda ḥabs ile tezlîl olunup, üç dört gün muḳaddem Trablus Şâm ḥükümeti ile bekâm olan Köprülü Meḥammed Paşa şadr-ı şadâret-i vüzerâya irtikâ eyledi.

Vezâret-i Köprülü Meḥammed Paşa

Altmış yedi Muḥarrem'inde Bozcağa muḥâfazasına me'mûr olan zü'emâ ve erbâb-ı tîmârı birkaç aḳçelerine tama'en 'avde me'zûn idüp, ḥıdmet-i lâzıme-i muḥâfazayı ta'ṭîl ve cezîre-i mezbûreyi muḥâzzîl Frenke teslim ile gayret-keşân-ı İslâmı taḥmîl iden Abaza Aḥmed Paşa'ya recâ-yı şüfe'â ile birkaç gün bi-tarîkı'l-müsâmaḥa pençe-i şikence-i mu'aḥezeden taḥlîş-i girîbân-ı cân ve ümmîd-vâr-ı müjde-i emân olmuş idi. Mu'îni olan ḳapudan paşa tedârik-i mühimmât-ı tonanma için âsitân-ı râsitâna da'vet olunup, ol ḥâ'in-i devlet ü dîn boğazda sübḥa-şümârr-ı enfâs-ı ḥayât-ı bî-sebât ve dîde-düz-ı melḥeme-i hâdimü'l-lezzât iken taraf-ı saltanat-ı 'aliyyeye mürâca'ata fermân şudûr idüp, İstanbul'a vuşûl bulıcaḳ ḥasbe'l-emri'l-celîl müsteḥak olduğu cezâ tertîb ve bu taḳrîb ile sâ'ir ser-kârda olanlar terḥîb olındı.

Şafer'de eyâlet-i Bosna ile âsitâne-i sa'âdetden dūr ve sâbıkan Temeşvar beglerbegisi Topal [310a] Meḥammed Paşa ḳapudanlık mansıbı ile mesrûr ḳılındı. Muḳaddemâ beyân olınuğı üzere dest-i istilâ-yı küffâra giriftâr olan Bozcağa ve Limni cezîresinüñ fetḥ ü taḥlîşi ehemmi mühimmât-ı dîn ü devletden olmağın deryâ-yı gayret-i pâdişâhî cüş u ḥurûş idüp, ḳaradan sefer emri muḳarrer olıcaḳ ictimâ'-ı 'asâkir ve tedârik-i levâzım u zehâyir için memâlik-i maḥrûseye fermânlar irsâl olındı.

Cemâzi'l-ülâ'da tuğ-ı hümâyûn çıḳup, bâbü's-sa'âde önünde naşb olındı. Donanma-yı hümâyûn tedârîki için daḥi bezl-i maḳdûrda ḳuşûr olunmayup, zamân-ı ḳalilde fermân-ı pâdişâhî ile müceddeden altmış pâre gemi binâsına mübâşeret olunmuş idi. Kâfir gemileri boğaza gelmezden evvel donanma-yı hümâyûn ihrâcı ma'ḳûl görilmegin mâh-ı mezbûrda eyyâm-ı şitâda ḳapudan Vezîr Topal Meḥammed Paşa henüz tamâm olan gemilerden kırık kıt'a çekdirme ile Aḳdeñiz'e doḡrı 'azîmet eyledi.

Vezîr-i a'zam daḥi Şa'bân'da serdârlık ḥil'ati ile iclâl olunup, ḡurre-i Ramazân'da Çerçi Çayırı'ndan nehzat idüp, on sekizinci günü ḳal'a-i sultâniyye

eṭrāfında qarār idüp, anda zuhūr iden küffār ile qatlı olup, luṭf-ı Hudā-yı Müte‘āl ile mansūr olup, Zi’l-ka‘de’de Anaṭolı şahrāsından Bozcaṭa qarşusunda Çaybaşı nām maḥalle nüzül olup, müstevfi ‘ asker ile serdār-ı zafer-medār aṭa qarşusunda qarār idüp, qapudan paşa daḥi yanında olan donanma-yı hümāyūn ve ümerā ve ocaq gemileriyle Midilli’den ric‘at idüp, şunūf-ı ‘ askerden Bozcaṭa’ya geṇmek kimi serdengeṇdi ve kimi beşer aḳçe teraḳḳı ve kimi daḥi taşḫıḫ olunmaḳ şartıyla defter olınan dōrt biñden mütecāviz ve dil-āverlerūñ üzerlerine qapudan paşa nām bahādır başbuḡ ta‘yīn olup, cümlesi aṭa-yı mezbūre muḳābelesinde vāḳi‘ Çaçmaḳ nām maḥalden Bozcaṭa’ya naḳlı itdirüp, şadr-ı ‘ālī tarafından ‘ale’t-tevālī imdād u i‘ānetden ḥālī olmamaḡa taşmīm olınmış idi. Kefere-i düzaḡ-qarīn cümle donanmasın çıkarup, şabāḥdan aḡşama dek ceng ü cidāl ve ḥarb ü kıṭāl olup, beş altı yüz dil ve baş alınup, baḳıyyesi firār itdüklerinden soñra bu taraḑdan daḥi Anaṭolı beglerbegisi Ḥasan Paşa mavna ve çekdirmeler ile boḡaz yanında duran altı ‘aded ḳalyonların toplayup, ‘azīm raḡne virilmegin mütevāliyen ‘ asker ü cebhāne vü zaḡire geṇürilüp, māh-ı mezbūruñ yigirmi ikinci gicesinde taşrada olan ṭabyasın yıḳup ve ḳal‘ ayı iḥrāḳ-ı bi’n-nār idüp, rāyicindeki melā‘in gemilere girüp, nişfü’l-leylde deryāya açılıp, qarār itdükleri müjde-i fetḫ ü fütūḫ rikāb-ı hümāyūna vāşıl oldu ve Limni aṭasınūñ daḥi fetḫ ü teşḫiri umūrında serdār-ı zafer-girdār bezl-i [310b] maḳdūr idüp, qapudan Topal Meḥammed Paşa’yı irsāl ve kendüler fermān-ı pādişāḫi üzere maḥmiyye-i Edrine’de rikāb-ı hümāyūna ‘azīmet eyledükde bi-‘avni’llāhi te‘ālā altmış sekiz Şafer’inde cezire-i mezbūrenūñ daḥi istīmānla fetḫ müjdesi Gelibolı civārında vāḳi‘ Ḳavaḳ nām menzilde vuşül bulup, kendü taraḑlarından rikāb-ı hümāyūna telḫiş ve tebşir olunduḡda ‘alā raḡmi’l-a’ dā üç gün üç gice donanma oldu.

Şehr-i mezbūruñ on sekizinci günü vezir-i a‘zam ve serdār-ı ekrem Meḥammed Paşa Boḡaz Seferi’nden ‘avdet idüp, Edrine’ye dāḫil ve iltifāt-ı pādişāḫiye nā’il oldu. Eflaḳ ve Boḡdan voyvodalarının ḥadlerinden tecāvüz itmeleriyle memleketlerinde olan iḫtilāl ü fesādı ref‘ etmek lāzım gelmegin Eflaḳ Voyvodası Estefan ve Boḡdan Voyvodası Ḳostaṭın nām şāḳiler tebdil ve yerlerine taraḑ-ı pādişāḫiden Erdeloḡlı Miḫne Eflaḳ’a ve Labḳa nām zımmī Boḡdan’a voyvoda naşb olunduḡda, ma‘zül mel‘ūnlar kendü ḥāllerinde durmayup, Raḳovacıoḡlı didükleri Divpelid kendülere destgār olmaḳ zu‘mıyla ol ḥabīşe istināden erāzil-i Erdel ve Eflaḳ’dan müstevfi ḡazele cem‘ idüp, muḳābele vü muḳātele için ḳıyām etmek üzere müttelikü’l-kilem oldukları ḡaberi

ķar‘-i sem‘-i hümāyūn idicek Őzi muķāfızı Fazlı Paŗa ve ‘ālī-ŗāna izāle ve istiŗālleri iķūn fermān-ı ‘ālī-ŗān irsāl olup, tertīb-i ſunūf ile ceng olduķda, bi-‘ināyeti’l-meliki’l-mu‘in zūmre-i mūcāhidin ğālibin olup, niķe kāfir tu‘me-i ſemŗir ve niķesi daķi esir-bend-i zencir olup, baķıyyesi firār ve Eflaķ ve Boĝdan vilāyetleri aķsen-i niŗām űzre ķarār eyledi.

Rebī‘ űl-evvel’de ķapudan paŗa Edrine’ye gelűp, rikāb-ı hümāyūna rűy-māl idűp, hıdmet muķābelesinde hil‘at ilbās olunduķdan ſoŗra ziyāde mezālimi ma‘lűm-ı pādiŗāhī olmaĝla ‘azl olup, Saķız muķāfazasıyla me’műr ve manŗib-ı ķapudanī ile Őavuş oĝlı Meķemmed Paŗa mesrűr oldu.

Rebī‘ űl-āķir’de ſadr-ı a‘zam telķiŗiyle Dārű’s-sa‘āde Aĝası Dilāver Aĝa Mıŗr’a iclā ve Hāzinedār Solaķ Meķemmed Aĝa hıdmet-i maķlűle ile kām-revā oldu. Erdel ķralı Raķocioĝlı eslāfi gibi devlet-i ‘aliyye bendelerinden iken kendű hālinde tűrmayup, yerine oĝlını hāķim naŗb idűp, kendű Leh ķrallıĝı sevdāsına dűŗűp, Leh űzerine ‘azimet eyledűkde ķralı dergāh-ı pādiŗāhīye műrāca‘at eyleyűp, Kırım Hānı űzerlerine ta‘yīn olup, bir miķdār gűŗmāl ve ķarb ű ķitāl olunmıŗ idi. Műtenebbih olıcaķ bi’z-zarűre űzerlerine sefer lāzım gelmegin altmıŗ sekiz Ramaŗān’ında ſaķrā-yı Edrine ordu-yı [311a] hümāyūn ile māl-ā-māl olup, ſadr-ı a‘zam ‘asāķir-i manŗűreye serdār naŗb olunmıŗ idi.

Zi’l-ķa‘de’de bi-‘avni’llāhi’l-meliki’l-Műte‘āl bī-ceng ű cidāl Yanova Kāl‘ası fetķ olup, serdār-ı ſadāret-ŗi‘ār tarafından Edrine’de rikāb-ı hümāyūna műjde iŗāl olındı. Muķaddemā Erdel Seferi’ne me’műr olan beglerbegilerden Hāleb vālisi Abaza Hāsan Paŗa cerā’im-i sābıķası sebebiyle ķatli iķūn rikāb-ı hümāyūna vezir-i a‘zam tarafından ‘arz olunduĝı muķarrer olmaķ műlāķazasıyla Hāleb’den birķaķ menzil hāreket ve sefer-i hümāyūna ‘azimet űzere iken ferāĝat itdűĝi muķaķķaķ olduķda, bi-ķasbi’l-iķtizā Baĝdād muķāfazasına ta‘yīn olunmıŗ idi. Ol huŗűŗda daķi fermāna itā‘at itmeyűp, ſām vālisi Tāyyār oĝlı Vezir Aķmed Paŗa ve daķi birķaķ beglerbegiler mezbűra tabi‘iyyet ve cűmlesi Konya ſaķrāsında otuz biń ķadar eŗķāŗ-ı muķtelife ile cem‘iyyet idűp, ſadr-ı a‘zamuń izālesiķűn hem-zebān-ı ittifaķ olup, izhār-ı tuĝyān iderek Burusa hāvālisine nűzűl eyledűkleri ma‘rűz-ı dergāh-ı ſehriyārī olduķda, sene-i mezbűre ſevvāl’inde rikāb-ı hümāyūn ķā’im-maķāmı ſarı Ken‘ān Paŗa Burusa muķāfazasına ta‘yīn olup, varduķda Celālī Hāsan Paŗa da‘vet idűp, “Eger gelmezse Burusa ſehri taķrib ű iķrāķ olunmaķ muķarrer” diyű, taķvif itmeleriyle hűāh u nā-hűāh

kendü ordularına ilhāk itmişler idi. Bu eşnâda Gemlik muhâfazasına me'mûr olan Çavuş-zâde Mehemmed Paşa üzerine celâlî tarafından ta'yîn olunan bölük eşkıyasıyla muhârebe olunup, münhezim olduğda, sipâh ağalığından Anaṭolî beglerbegisi olan Konaḳcî 'Alî Paşa ve İstanbul'da olan oturaḳ ve ḳorucular Vezîr Yûsuf Paşa ile Üsküdar muhâfazasına ta'yîn olunup, ba' dehû ḳatl ü izâleleri bâbında aḥz olunan fetvâ-yı şerîfe mûcibince etrâf ve eknâfa nefîr-i 'âm fermân olunup, Diyârbekr vâlîsi Murtaẓâ Paşaserdâr naşb olunmuş idi. Cem'en Kürdistân 'askeri ve ba' z-ı eyâlet beglerbegileriyle tã'ife-i tã'ine izâlesine me'mûr olup, gitmiş idi. Bu aralıkda İznîḳ muhâfazasına ta'yîn olunan Anaṭolî beglerbegisi Konaḳcî 'Alî Paşa, haşmî ḥ'âr görmekle ğâfilen başılıp, eşnâ-yı muhârebede tevâbi' ü levâḥıḳı târ u mârr ve kendü zaḥmdâr olduğü hâlde firâr ve Burusa'da ḳarâr eyledi. Serdâr Murtaẓâ Paşa ise kendü ile me'mûr olan beglerbegilerden Haleb vâlîsi Maḥmûd Paşa'yı ve Koca Dilâver Paşa'yı nifâḳlarına binâ'en ḳatl itdükden soñra Bolavadin [311b] menziline geldükde Ḥasan Paşa daḫi Burusa'dan ḳalkmış bulunup, Murtaẓâ Paşa üzerlerine varup, ṭarafeynden nüfûs-ı keşîre helâk ve âlüde-i ḥûn u ḥâk olmuşlar idi. Ammâ ber-muḳteẓâ-yı taḳdîr-i Bârî Murtaẓâ Paşa ṭarafına inhizâm-ı küllî tãrî olmaḡın cümle aḡırlığı yaḡma olunup, sebûkbâr Kâra Ḥişâr'a firâr idüp, anda bir miḳdâr tecdîd-i cem'iyet, ba' dehû Haleb'e 'azîmet eyledüğü ma'rûz-ı pâye-i serîr-i şehriyârî olduğda, bu gûne eşkıyanuñ ğalebesi erkân-ı devletüñ ğayretine bâ' iş olup, muḥkem sefer tedârikine şürü' lâzım gelmeḡin erba'inüñ yigirmi beşinde İstanbul'a naḳl olunup, evvel-i bahârda ḫarekete ḳarâr virildi. Çünkü vaḳt-i şitâ irişmiş idi. Ḥasan Paşa fırsata müterâḳḳıb olup, Kilis'de meḳş ve Murtaẓâ Paşa daḫi Haleb'e dâḫil olup, bahâra intizâr üzere iken nefîr-i 'âm tã'ife-i muḡâlifinüñ zaḫîrecilerini zafer bulduḳları yerlerde ḳırup, eyyâm-ı şiddet-i şitâda bir vechle ḳaḫt ü ğalâ belâsına mübtelâ olduklarından ba' z-ı tevâbi' ü levâḥıḳı firâr idüp, kemâl-i ıztırârda iken Murtaẓâ Paşa ṭarafından Aḫışḳa Paşası Arslan Paşa bir muşḫaf-ı şerîf ile 'ahd ü emân mektûbını re'îs-i eşkıyâ Ḥasan Paşa'ya ba'de't-tebliḡ iṭmînân-ı ḳalb ḫâşıl olıcaḳ şâ'alet ve sebûkbâr paşalar ve beglerden ancaḳ yigirmi altı nefer âdem ile Murtaẓâ Paşa'ya mülâḳî olduğda, iltifât-ı tãm ve iḳbâl-i mâ-lâ-keḷâm müşâhede itmeleriyle mesrûr u ḫandân oldılar. Murtaẓâ Paşa kendü ḳonaḡına ve sâ'irlerini birer münâsib yere ḳondırdılar. Ba' dehû 'ahd-i ḳadîm üzere sâlimen rikâb-ı hümayûn ṭarafına îşâl olunmaḳ taşmîm olunmuş iken iḳtizâ ḫasebiyle birine emân virilmeyüp, herkesi sâkin olduğü menzilde işini bitirüp, kelle-i bî-devletlerin rikâb-ı şehriyârîye irsâl eyledükde

taraf-ı pādīshāhiden nüvāziş-i ‘azîmi mütezammın hatt-ı hümâyün ile kılıç ve kaftân irsâl olındı.

Sene-i mezbûre Ramazân’ında pādīshāh-ı İslâm Bursa’ya ‘azîmet buyurup, kânûn-ı kadîm üzere tuğ-ı pür-fürûğ otağ-ı hümâyün ile Üsküdar şahrāsına vaz‘ olunup, Şevvâl’üñ onıncı günü mükemmel alay ile hareket olındı. Ba‘de ka‘e’l-merāhil mäh-ı mezbûruñ yigirmi sekizinci günü şehre duhûl buyurmışlar idi.

Yetmiş Muḥarrem’inüñ onıncı günü şevket-i hāḳānī ve kevkebe-i ḥusrevānī birle Bursa’dan daḥi hareket buyurup, Gelibolı’dan Edrine’ye revān oldılar. Bu eşnāda sâbıḳan Erdel kralı olan Raḳoci didükleri la‘în kendü hālinde qarār u mekân itmeyüp, Budin vālisi Aḥmed Paşa ile muḥārebeye cesāret eyledükde bi-‘avni’llāhi te‘ālā maḳhūr ve müdemmir olup, mecrūḥen firār idüp, ol zaḥmdan [312a] vāşıl-ı be’sü’l-qarār olmuş idi. Yine bu eşnāda Nemçe ile devlet-i ‘aliyye mā-beyninde vāḳi‘ şulḥ ü şalāḥa muḡāyir vaz‘ u hareketden mümteni‘ olmayup, ‘alā külli hāl bā‘iş-i fesād u iḥtilāl olmaḳdan ḥālī degildür diyü, maşlahat-ı vaḳt ḥasebiyle Köse ‘Alī Paşa serdār olup, Seydī Aḥmed Paşa ve İsmā‘il Paşa inzimāmıyla Varat Ḳal‘ası muḥāşarasına me’mūr olup:

Feth-i Ḳal‘a-i Varat

Sene-i mezbûre Zi’l-ka‘de’sinüñ altıncı günü muḥāşara vāḳi‘ olup, Zi’l-ḥicce’sinüñ on yedinci günü feth ü teşḫir müyesser olup, memālik ü maḥrûsede üç gün üç gice şehir-āyin fermān olınuḳdan soñra sene-i cedīde -ki biñ yetmiş bir Muḥarrem’inde- Edrine’den dārü’s-salṭanaya hareket-i hümâyün vāḳi‘ olup, Vize ve Fenar yollarından şayd u şikār ve ba‘z-ı menzilde qarār iderek Şaferü’l-ḥayr’uñ altıncı günü İstanbul’a dāḫil oldılar.

Sene-i mezbûre Zi’l-ḥicce’si gırresi def‘a-i şālīse maḥmiyye-i Edrine’ye ‘azîmet buyurup, on birinci günü Çerçi Çayırı’ndan daḥi hareket buyrulup, bināsına muvaffaḳ oldukları Anadolı cānibinde Sultāniyye ismiyle mevsüm Rümili tarafında Muḥammediyye nāmıyla mu‘anven iki ‘aded ḳal‘alar temāşasıçün ordu-yı hümâyün Gelibolı şahrāsında qarār itdürölüp, kendüler ol eşer-i cemīli müşāhede murād itdüklerinde ‘azîm toplar şenlügi oluḳdan soñra ḳal‘alara dizdārılar ve müstaḥfızlar ta‘yîn olunup, ‘aṭāyā-yı pādīshāhī ile şād-kām kılınıḳdan soñra ḳadırgalar ile Gelibolı’ya ‘avdet buyrulup, menzil-be-menzil dārü’n-naşr Edrine’ye vuşul ve biñ yetmiş iki Muḥarrem’inüñ yigirmi dördüncü günü külliyetle şehre duhûl müyesser oldı.

Sene-i mezbûre Receb’inde yine İstanbul’a naql-i hümâyûn vâki’ olup, menzil-be-menzil şayd u şikâr iderek mâh-ı Şa’bân’uñ yigirminci günü ‘azîm alay ile şehre duhûl ve sarây-ı dil-güşâlarına vuşûl eylediler. Yetmiş üç Şa’bân’ında Uyvar Seferi için Edrine’ye ‘azîmet olunmuş idi. Zîrâ Nemçe kralı tarafından Erdel kal’alarına ta’arruz olunmak şulh ü şalâha muğâyir olmağın birkaç def’a haber gönderilmiş iken memnû’ olmayup, Erdel kılâ’ına mâlik olmak zu’ımıyla tecävüzi mütehaqqıq olduqda, la’in-i mezbûr üzerine sefer fermân olunup, Şadr-ı A’zam Ahmed Paşa serdâr ta’yîn olunup, ‘ämme-i kapukulu ve Anadolu ve Rûmili ve sâ’ir Girid’e me’mûr olmayan ‘asâkir-i İslâm ile irsâl eylediler ve Kıırım Hânı Mehemmed Giray daği bu sefere me’mûr oldılar. Şadr-ı a’zam Belgrad’a vâşıl olduqda, Nemçe elçisi gelüp, nâmesini şadr-ı a’zama teslim eyledi. Sözünde bir me’âl olmamağla iltifât olunmayup, redd eylediler.

Ve’l-hâşıl [312b] yetmiş dört senesi Muharrem’inüñ on ikinci gicesi metrise duhûl olunup, mâh-ı Şaferü’l-hayr’uñ yigirminci ve eyyâm-ı muhâşaranuñ otuz sekizinci gününde fetğ ü teşhîr müyesser olduğı der-i devlete ‘arz olunduqda yedi gün yedi gice donanma fermân olındı.

Yetmiş beş Muharrem’inde Nemçe kralı ile yigirmi sene tamâmına dek ‘ağd-i muşâlağa olındı.

Sene-i mezbûre Rebî’ü’l-âhir’inde şayd u şikâr tarîkı ile Yanbolı’ya hareket-i hümâyûn olup, yigirmi beş gün soñra Edrine’ye ‘avdet olındı.

Yetmiş altı Şafer’inde bu def’a daği Bogazhişârı’na ‘azîmet-i hümâyûn vâki’ olup, tersâne-i ‘âmireden Gelibolı İskelesi’ne birkaç pâre çekdirme ihzârıçün fermân olunup, ba’de tayye’l-merâhil evâhir-i şeh-i mezbûrda Gelibolı’ya vâşıl olup, Rebî’ü’l-evvel’üñ evâ’ilinde çâr tãka güzârândan daği Yeñihişâr’lara varıldı. Müstevfi toplar şenligi olduqdan soñra ‘avdet olunup, menzil-be-menzil kaţ’-ı merâhil iderek Rebî’ü’l-âhir’üñ ikinci günü tertîb olunan alay ile Edrinekapusı’ndan duhûl ve sarây-ı hümâyûna nüzûl buyruldı. Bu eşnâda Vâlide Sultân hazretlerinüñ Bağçeçapusu’nda binâ buyurdukları câmi’-i şerîf ve ma’bed-i laţîf qarîn-i hitâm olmağın mâh-ı mezbûruñ yigirminci cum’a günü Vâlide Sultân hazretleri Hâşekî Sultân ve şeh-zâde-i ‘âlî-şân ile muqaddemce varup, ba’dehü pâdişâh-ı ‘âlem-penâh hazretleri ber-vech-i ihtimâm alay-ı tãm ile ol mecma’-ı dil-güşâya duhûl idüp, şalât-ı cum’a edâ olunduqdan soñra erkân-ı devlet-i ‘aliyyeye ‘alâ haseb-i merâtibihim hal’-i fâhire ve semmûr kürkler ilbâsıyla

ikrām olındı. Kıırım Hānı Mehemmed Giray bundan aḳdem Uyvar Seferi'ne me'mūr olduḳda, "Kıırım diyārınıñ hıfz u hırāseti iḳtizā itmişdür" diyü sāhte ve perdāhte ta'allül idüp, kendü gelmeyüp, oḳlı Aḳmed Sulṫān'ı irsāl itdüğinden nev'en 'adem-i imtişāl fehmi olunduğundan mā'adā 'atebe-i 'aliyye ra'yetligini ḳabül iden Noḳay Tatarı'na te'addī ve tecāvüzden ḳaşr-ı yed-ā-yedesin tenbīhiyle daḫi mütenebbih olmamağın Rodos'dan 'Ādil Giray İstanbul'a getirülüp, Ramazān-ı Şerif'de ḫuzūr-ı hümāyūnda ḫān naşb olunup, Mehemmed Giray 'azl olındı.

Yine şehir-i mezbūrda tuḅlar iḫrāc olunup, Şevvāl'üñ haftasında beşinci def'a Edrine'ye ḫareket-i hümāyūn-ı sa'ādet-maḳrūn vāḳi' olup, Zī'l-ḳa' de'nüñ ḡurresinde alay ile şehre duḫul itdiler. Girid'e sefer muḳarrer olmağın şehir-i mezbūrda Şadr-ı A'zam Aḳmed Paşa serdār ta'yin olunup, şehir-i mezbūruñ onıncı ḡünü Edrine'den ḳıḳdı. Ṭayy-ı merāḫil iderek Estefa'ya (?) nüzul ve yetmiş beş ḡün anda meḳş ü ārām olunduḳdan soñra Mora ceziresinde Anabolı ma'berinden 'ubūr [313a] ve ḫanya Limanı'na lenger-endāz olup, eyyām-ı şitāyı ḫanya'da geçürmege ḳarār virilmiş idi.

Yetmiş yedi Zī'l-ḳa' de'sinde ḫanya'dan ḳalkup, Ḳandiye üzerine müteveccih olup, Ḳandiye'nüñ ṫaraf-ı ḡarbisinde vāḳi' Ḳızıltabya semtinden metris yerleri ta'yin olunup, ḡurre-i Zī'l-ḫicce'de döḅülmege mübāşeret olındı. Leyl ü nehār iḳdām-ı tām olunmuş iken Bosna fetḫi muḳadder olmamağın şitā vaḳti daḫi irişmegın metrisde ḳışlanmaḳ üzere ḳarār virilüp, elṫāf-ı İlähiyye'ye muntazır oldılar. Pādişāh-ı İslām i'lā-yı livā-yı dīn-i mübīn ve istirāḫat-ı 'ibād-ı müslimīn için ḫuzūr u rāḫat ve irtikāb-ı zaḫmet ü meşāḳḳat idüp, Girid ḡazāsı niyyetiyle yetmiş ṫoḳuz Muḫarrem'inde Edrine'den ḫareket buyurup, Siroz ve Selanik'den Yeñişehr'e müteveccih olup, eyyām-ı şitāyı ol ḫavālīde geçürüp, ba'dehū Cemāzi'l-ülā'da Ağrıboz'a 'azīmet buyruldı. Livādiyye nām maḫalle varıldıḳda seksen Cemāzi'l-ülā'sı ḡurresinde emānla Ḳandiye Ḳal'ası teshīri ḫaberi istiḳbāl eyledükde raḡmen 'ale'l-ā'da memālik-i maḫrūsede üç ḡün üç gice donanma fermān olunup, Selanik'de ḳışlamaḳ üzere ḡirü 'avdet olındı. Bu fetḫ-i mübīne erbāb-ı 'irfāndan Ḥamdī Efendi bu ḡüne tārīḫ dimişdür:

Lafzen ü ma'nen didiler Ḥamdıyā tārīḫini

Luṫf-ı İzed oldı biñ seksende fetḫ-i Ḳandiye

Fetḫ-i Ḳandiye'ye 'Alī Efendi daḫi ta'miyeli ve ta'miyesiz iki tārīḫ dimişdür:

Cāyını ¹⁰³⁵ نَصْرٌ مِّنَ اللَّهِ didi İslām 'askeri

¹⁰³⁵ *Kur'ân-ı Kerīm, Saff Sûresi, 61/13, "Allah'ın yardımı".*

Üç ‘azîz çıkdı bu fethe didiler târîhin

Girid’ün Qandiyesin aldı Vezîr İbn Vezîr

Sene-i mezbûre Zî’l-ħicce’sinde Selanik şahrâsından hareket buyrulup, seksen bir Şafer’inde alay ile Edrine’ye dâhil oldılar. Sene-i mezbûre Rebî‘ü’l-evvel’inde memâlik-i maħrûsede olan meyħânelerün hedmine fermân-ı hümâyün sâdır olup, min ba‘dü şühûr u kaşâbatda ve bi’l-cümle şer‘an bey‘i ħâ’iz olmayan maħâlde ħamr bey‘ olunmamağ için ‘azîm yasağ u tenbîh ü te’kîd olup, ħamr emâneti daħi ref‘ olındı. Şu‘arâ-yı zamândan şâ‘ir-i mâhir Şânî-i Vânî bu güne târîh-i laţîf diyüp, sâbıkdâ daħi nehy olduğına telmîh eylemişdür. Ebyâtı daħi ħoş-âyende olmağla bi-tâmme zîkr olındı:

Şehr-i yârân-ı âl-i ‘Oşmânî

نور الله قبرهم و اطاب ¹⁰³⁶

Sâbıkan kendü ‘aşr-ı pâkinde

İkisi kılmış idi nehy-i şarâb

Şâlişen Ĥân Meħemmed-i Râbi‘

Ĥusrev-i Ġâzi-i bülend-cenâb

Didi “¹⁰³⁷الامر لايتنى”da

Zîkr-i “¹⁰³⁸الا يتلث” oldu şavâb

Cümle-i müskirâtı nehy itdi

Yâ müselleş ola yâ bâde-i nâb

Devlet-i bâdeyi virüp bâda

Hep ħarâbâtı yine kıldı ħarâb

Qana ġarğ oldu ħâk-i meyħâne

Oldı gülgün benefşe zâr-ı türâb

¹⁰³⁶ “Allah onun kabrini nurlandırın ve güzel kılsın.”

¹⁰³⁷ “İş ikinci defa da olmaz sözünün yerine...”

¹⁰³⁸ “Ancak üçüncü defada olur.”

Gördüğü dem fiğân-ı meştâyı [313b]

Dökdi seyl-i sirişk çeşm-i cenâb

Gülsitân-ı hezâr-ı Eflaṭun

Oldı seyl-âb bâdeden şād-âb

Bu sevâba girenler ey Şānî

Didi ¹⁰³⁹ طُوبَىٰ لَّهُمْ وَحُسْنُ مَا بٍ

Anı bir pîrden su ’âl itdüm

Ġazel-i Hâfız ile virdi cevâb

¹⁰⁴⁰ در میخانه بسته اند دکر

¹⁰⁴¹ افتتح یا مفتح الابواب

Çekdi bir âh didi târiḥin

¹⁰⁴² جدد آه نهی شرب شراب

Zi’l-ḥicce’de Kırım Hânı ‘Âdil Giray ‘azl olunup, hân-zâdelerden Selîm Giray sultân naşb olındı. Eṭrâf u cevânibe sefer iktizâsı ber-ṭaraf olmağla âb ü hevâsı laṭîf bir yaylağda eyyâm-ı şayfı geçürmek ṭab’-ı hümâyûnlarında cây-gîr olmağla Filibe kırbinde Destbut yaylağını ta’rif ü tavşîf itdüklerinde iḳbâl buyrulmağla seksen iki Muḥarrem’inde debdebe-i ḥusrevânî ve kevkebe-i şâhib-kırânî birle şeh-i Edrine’den çıkılıp, oṭağ-ı hümâyûna nüzül olunup, menzil-be-menzil revân olarak Şaferü’l-ḥayruñ yigirmi dördinde maḳşad-ı aḳşâ olan Destbut yaylağına ‘azîm alay ile çıkılıp, ârâmgâh-ı oṭağ-ı mu‘allâ cümleden a‘lâ bir cây-ı bülend-i dil-güşâda vâḳi‘ olmuş idi. Vüzerâ-yı ‘izâm ḳulları daḥi istedikleri vâdîlerde ḍarb-ı ḥıyâm-ârâm idüp, ekâbir ü a‘yân maḥşûş ḥammâmlar binâ idüp, faşl-ı ḥarîfe degin yaylağ şafâsı sürülüp, vaḳt-i şitâ geldükde Silistre ve eṭrâfında geçürmege taḥmîn ü taşmîm olunmuş iken Mekke-i Mükerreme’de

¹⁰³⁹ *Kur’ân-ı Kerîm, Ra’d Sûresi, 87/29*, “Varılacak güzel yurt da onlar içindir.”

¹⁰⁴⁰ “Diğerleri meyhanede bağılıdır.”

¹⁰⁴¹ “Ey bütün kapıların açıcısı (Allah’ım)! Aç.”

¹⁰⁴² “Tekrar bir ah çekti, şarab içmek yasaklandı.”

Zeydiyye t̄a'ifesi'nin 'ıŷyān u tuğyānı haberi vārid olmağın huccāc-ı müslimīn ve züvvār-ı hidāyet-ķarīn intizām-ı aḥvālleri için teķayyūd-i ehem̄m mühimmāt-ı dīniyye olmağın Yemen üzerine sefer olunmaķ üzere Mıŷr'da Süyus İskelesi'nde otuz ķalyon ve on çekdirme yapıdırılmaķ fermān buyrulup, bi'z-zāt cenāb-ı ḫilāfet-me'ābları daḫi 'Arabistān semtine 'azīmet buyurmaları muķarrer olmağın Bursa'da kışla tedārikine ādemler gönderilüp, Destbut ŷaḫrāsında yetmiş gün ārāmdan ŷoñra yetmiş birinci gün - ki Cemāzi'l-ülā'nuñ altıncı günü- ķalkup, Bursa'ya varılmaķ üzere ķarār olındı.

Māh-ı mezbūruñ yigirmi altıncı gün Edrine'ye vāŷıl olduklarında Leh keferesi'nin ŷulḫe muğāyir ba'z-ı evzā'-ı ŷeni' i istimā' olunmağın Bursa kışlasından ferāğat ve Edrine'de iķāmet buyruldu. Sene-i mezbūre Zi'l-ķa' de'si evāḫirinde Leh Seferi için tuğlar çıķdı. Seksen üç Muḫarrem'inde oḫağā çıķılıp, ŷafer'üñ sekizinci günü hareket olındı. Ūat'-ı menāzil ve ḫayy-ı merāḫil iderek Ūamaniķe eḫrāfi iḫāḫa olunup, nüzül olunduğdan ŷoñra metrīs mühimmātı iḫzār olunup, bir ķoldan ŷadr-ı 'Azam Aḫmed Paŷa Rūmili' askeri ve yeñiķeri ağası ile bir ķoldan muŷāḫib-i ŷehriyārī Muŷtafā Paŷa Anaḫolı 'askeri ile ve bir ķoldan Ūā'im-[314a]maķām Muŷtafā Paŷa Ūaraman ve Sivas eyāletleri 'askeri ile muḫāŷara eyledüklerinde leylem ve nehāren ziyāde ihtimām ve iķdām-ı tām olunmağın onuncı gün küffār-ı ḫāķister ḫālib-i emān olmağın:

Feth-i Ūal'a-i Ūamaniķe

Sene-i mezbūre Cemāzi'l-ülā'sınuñ onuncı günü Ūamaniķe Ūal'ası tevābi' ü levāḫıķıyla zamīme-i memālik-i pādīŷāḫi olup, ḫalīl Paŷa'ya muḫāfazası sipāriŷ olunup, ḫālā ŷadr-ı Rūm'dan müteķā'id Mīrzā Muŷtafā Efendi ḫazretleri ķāḫi-i beled naŷb u ta'yīn olunup, memālik ü maḫrūse de üç gün üç gice donanma fermānları perākende oldukdan ŷoñra sürūr u ŷādmānī ile 'avdet ve sene-i mezbūre ŷa'bān'ınuñ on sekizinci günü Edrine'ye dāḫil oldılar. Feth-i mezbūre ḫaraf-ı pādīŷāḫiden fermān ile ŷāḫibü't-tārīḫ 'Abdī Paŷa merḫūm didüğü tārīḫdür:

Ūamaniķe'yi döğüp aldı Ebu'l-feth-i dilir

'İffetī Ūelebi daḫi dimiŷdür:

Ūamniķe mülkini Sultān Meḫmed aldı düşmeden

Seksen dört Muḫarrem'inde Leh ķralı ḫarafından mücib-i naķz-ı 'ahd olur. Ba'z-ı hareket nümāyān olup, cümleden biri henüz 'ahd-nāmelerinde be-her sene der-'uhde itdükleri yigirmi iki biñ altun irsāliyyelerin rikāb-ı ḫümāyūna göndermeyüp, tedārikinde nev'en 'adem-i iķtidārların te'allül ve bahāne itdüklerinden ğayrı, 'adāvet üzere vaż' u

hareketleri istimāc olmanın mezbûrlar üzerine tekrār c umûm üzere sefer muqarrer olup, bi'z-zāt hazret-i pâdişâh-ı zıllu'llâh daği c azîmet buyurmak muqarrer olıcağ Şaferü'l-hayruñ on beşinde tuğlar ihrâc olındı. Mâh-ı mezbûruñ yigirmi sekizinde otağ-ı hümâyûna çıkılıp, Cemâzi'l-âhire'nüñ sekizinci günü İsağcı'ya nüzül, birkaç gün mekş ü ârâm olunduğdan soñra etrâf u cevânibe c asâkir-i İslâm için kışlalar ta'yîn olındı. Muqaddemâ Leh kralınuñ talebiyle elçilige irsâl olınan Hüseyn Ağa ile küçük elçi gelüp, me'al-i cevâb-ı bâ-şavâbı “Eger şulh murâd ise bizden alınan memâliki virüñ, Hotin'i tahliye idelüm ve nevvâb-ı kâm-yâba teslim idelüm” mazmûnı olmanın elçi redd olunup, tuğlar dikilüp, sene-i mezbûre Şafer'inüñ on birinci günü Hâcioglı meştâsından alaylar ile otağa nüzül olındı.

Rebî'ü'l-evvel'üñ on ikinci günü göç olup, Rebî'ü'l-âhir'de hareket olunup, sekiz günde Yaş'a nüzül ve beş gün oturağdan soñra Albova'ya doğru gitmege c âzimler iken Kırım Hânı Selim Giray Hân da c asker-i hümâyûna lâhık olduğdan soñra Bender üzerinden hareket ve Durucân taşarrufında olan memâlikden Moşkov keferesi musallağ olduğu yerler tahliş ve maşşüh [314b] tâbi' olanlara güş-mâl virilmek üzere hân re'y itmegin ma'kül görilüp, hânüñ sevki üzere harekete karar virildi. Muqaddemâ Hotin üzerine bir miqdâr c asker irsâl itmişler idi. Ba'de'l-muğârebe kal'ayı tahrib ve sükkânını katl itdükleri haberi geldi ve Yaş'dan Bender semtine Torlu şuyı kenârına mâh-ı merkûmuñ selhinde nüzül olunup, Torlu üzerine Şuriğa nâm mağalde köpri binâsına şürü' ve yedi günde itmâm olunup, Cemâzi'l-ülâ'nüñ sekizinci günü mürür olunup, Aşşu'ya on iki menzilde varılmağa tedârik görildi. Bu iki şu mâ-beyninde olan yerler Durucân memleketidür. Moşkov keferesi istilâ itmiş idi. Meşhûr olan palanğalardan Ladcin muğâşara olmuş idi. Üçüncü günü ahâlisi istimân itmekle teşhîr olunup, c asker nâmında olanları tersâne-i c âmireye ve sâ'irleri esir olup, cümle eşyaları nehb ü gâret olındı ve Şuriğa nâm mevzi'den Durucân tâ'ifesinüñ tahtı olan Cehin Kal'ası Moşkov tarafından muğâşara olınmış idi. Hân Durucân'a imdâd için üzerine ta'yîn olunup, Ladcin alınup ve hânüñ yaklaşduğı mesmû'ları olduğda, taburların birağup, Çerkes Kirmân nâm kal'a altından Özi şuyına geçüp, firâr eylediler.

Feth-i Oman ve Hedm-i Ü

Cemâzi'l-ülâ'nuñ yigirmi birinci günü Kâ'im-mağâm Muşafâ Paşa Oman üzerine serdâr ta'yîn olunup, Anağolı ve Rümili c askeri ve on ota yeñiçeri ile Aşşu'yı geçüp, müteveccih olup, ba'de'l-muğâşara Cemâzi'l-âhire'nüñ üçüncü şalı günü yerden

lağam yürüdüp, yürüyüş ile altı sâ'at muhârebe-i şedîde vukû'ından sonra 'Anut feth olunup, sükkânı 'âmmeten katl olunup, kal'ayı hâke berâber yıkdılar ve qurbinde bir palanğa üzerine Seyyidoğlı gitmiş idi. Beşinci günü 'Anut feth olunup, ricâli tu'me-i şemşir ve şıbyân ü nisâsı esir oldu ve İbrâhîm Paşa Manastır nâmında bir palanğaya musallağ olup, ba'de'z-zafer kimi tu'me-i şemşir ve kimi esir oldu. Netice-i kelâm bu seferde alınan palanğalar hâke berâber olup, kırk biñden mütecâviz esirün penc ü yeki alındı. Küffâr-ı hâkister bir yerden baş göstermemekle ve evân-ı şitâ qarîb olmağla mâh-ı mezbûruñ yedinci günü 'avdet olunup, Şuriğa nâm maħalle geldüklerinde pâdişâh-ı Dârâ-şükûh eħaşş-ı havâşş ile nev'en mizâclarında inhirâf olmağın 'asker-i ebnühdan ayrılıp, İsağcı nâm maħalle mâh-ı Receb'ün evvel ki günü dâhil olup, 'asker-i İslâm'ün vuşûline muntazır oldılar. Hem-rikâb olan ancak Muşâhib Paşa idi. Şadr-ı a'zam [315a] ve Şeyhü'l-İslâm, sâ'ir vüzerâ, kâdî-'askerler ile yine kânûn-ı 'Osman üzere her gün otağ-ı hümayün qurılıp, mâh-ı mezbûrda Yaş'a doğru çıkdılar ve İbrâhîm Paşa serdâr-ı sipâh-ı İslâm kılınıp, hân-ı 'âlî-şân ile ma'an ve Rümili ve Anaṭolî 'askerleriyle qraluñ elçisi ile ma'an gitdiler. Şadr-ı A'zam Paşa vâşıl olduklarında Kamanice'nün müstevfi zaħiresini irsâl idüp, bâ'is-i kaht Halil Paşa kethudâşî olan qarındaşını ve ocağ halkından Deli Balta'yı zaħire huşuşında eyledükleri hıyânet sebebiyle aħz u katl eylediler. Ba'dehü şadr-ı a'zam İsağcı'ya vâşıl olup, Edrine'ye doğru külliyyet ile 'azîmet olup, evâhir-i Şa'bân'da şân u şevket ü dârât ile dâhil-i sarây-ı sürür oldılar ve serdâra Tuna yalıları kışlağ ta'yîn olındı. Şadr-ı a'zamı İsağcı'ya dâhil olduğda, müşâvere olunmuş idi. Dört bölük halkı Tuna yalısında Anaṭolî beglerbegisi Hasan Paşa İsmâ'il'de ve serdâr Babaṭağı'nda ve Bosna ve Sivas ve Karaman ve Adana daħi münâsib olan yerlerde kışlağ eylediler. Halil Paşa yanında Deli Murtażâ Paşa ve Bolı begi Halil Paşa ve Zağarcıbaşı yigirmi ota ile alıkdı.

Beyân-ı Sür-ı Hümayün

Biñ seksen altı Muharrem'inde pâdişâh-ı 'âlî-câh nür-ı dîdesi Şeh-zâde Sultân Muştafâ'yı ve Sultân Aħmed'i hıtân murâd idinüp, kerîme-i mükerremesi Hadice Sultân'ı daħi Muşâhib Vezir Muştafâ Paşa'ya tezvîc kaşd itmegın manşib taşarruf iden vüzerâ-yı 'izâm ve emîrû'l-ümerâ-yı şahib-ihtişâm sür-ı hümayüna da'vet olunup, mühimmât-ı sür muqaddemâtına şürü' eylediler.

Muqaddemâ İstanbul'da Defterdâr ka'im-makâmı Meħemmed Efendi emîn-i sür ta'yîn olunup, mühimmât u levâzım i'dâd olındıkdan sonra Edrine'de Sarâyovası'na

sene-i mezbûre Şafer'inüñ yigirmi altıncı günü otağ-ı hümâyûn kurulup, yanında dârü'z-ziyâfe olmak üzere bir şâhâne otağ-ı hümâyûna daği darb olındı ve vüzerâ-yı 'izâm için başka başka otaqlar ve her birinüñ tevâbi' ü levâhıki için sâyebân ve çerger ve çâderler naşb olındı. Ğurre-i Rebî'ü'l-evvel ki yevmü'l-aḥad idi. Tehniye-i sūr-ı pür-ḥubûr için şeyḥü'l-İslâm ve kâḍî-askerler ve Edrine müderrisleri dest-büs-ı şehriyârî ile müfteḥir oldılar. Ehl-i divân kânûn üzere 'id tarzında ziyâfet olındılar. Meşelâ dârü'z-ziyâfede bir şofra şadr-ı a'zam ve muşâhib paşa ve kâ'im-maḳâm öñine ve bir şofra Yûsuf Paşa ile Nişâncı 'Abdu'r-raḥmân Paşa öñine ve bir şofra Defterdâr Paşa ile kâḍî-askerler öñine ḳondı.

Yeñiçeri tã'ifesine bî-nihâye [315b] ta'am düzilüp, mu'tâd üzere yağma eylediler. Yeñiçeri Ağası Kara Hasan-zâde Muştafâ Ağa ḥaste olmağla ketḥudâ beg ağa maḳâmında ḥıdmetde kâ'im oldı.

İkinci günü -ki yevmü'l-işneyndür- 'ulemâ-yı 'izâm için ziyâfet tertib olıup, da'vet olındılar. Vaḳt-i zuhrda dârü'z-ziyâfeye cem' olup, biraz zamân tevḳif itdiler. Ba'dehû ḥuzûr-ı hümâyûna da'vet olıup, Şadr-ı A'zam Aḥmed Paşa ve Şeyḥü'l-İslâm 'Alî Efendi ardlarınca Edrine'de sâkin mevâlî vü müderrisîn ile otağ-ı hümâyûna girdiklerinde iskemle vaż' olıup, bir miḳdâr şadr-ı a'zam ve şeyḥü'l-İslâm tevaḳḳuf idüp, izne muntazır oldılar. Ba'dehû duḥûle ruḥşat olup, ibtidâ şadr-ı a'zam girüp, taḥtuñ sağ cânibinde ayağ üzre durup, ardınca şeyḥü'l-İslâm şol cânibinde durup, altına tertib üzere İmâm Efendi ve şâh-zâde-i civân-baḥtları, mu'allimleri ve 'allâme-i zamân ḥasenetü'l-eyyâm efendimüz es-Seyyid Feyzü'llâh dâme fî ḥıfzu'llâh cenâbları ve Edrinevî Aḥmed Efendi ve Edrine kâḍisi İlâhî-zâde ve Ḥekîmbaşî Ḥayâtî-zâde ve Ḳuds-i Şerîf'den ma'zül Yaḥyâ-zâde ve Ḳamaniçe'den ma'zül Mirzâ Muştafâ Efendi ve Bosna'dan ma'zül Ramazân Efendi, ba'dehû Edrine müderrisleri 'ale't-tertib şaff-ı ni'âle varınca durdılar, "oturuñ" buyuruldı. Ba'de'l-ımtisâl şeyḥü'l-İslâm'uñ öñine bir yaşdıḳ ḳodılar. Ḳoynından *Tefsîr-i Beyzâvî* çıkarup, mübâḥese-i 'ilmiyye için maḥall açduḳlarında ḥuzûr-ı meclis olanlar cüz'dânların çıkarduḳlarında şadr-ı a'zama ḥitâb buyurdılar ki "Paşa otur ve bu tarafa daği otursunlar ki şadr-ı a'zamuñ altı yanıdur. Şadr-ı a'zam daği re'is-i müderrisîn-i Edrine ve Sulṫân Selîm müderrisi İlâhî-zâde'ye beri cânibe gelin" didükde, cümle müderrisîn ile beri cânibe gelüp, ḥalka oldılar. Müderris İlâhî-zâde kırâ'ata mübâşeret idüp, şeyḥü'l-İslâm ḥazretleri taḥḳîḳ u tedḳîḳ eylediler. *Sûre-i Mü'minûn* evvelinden on ḳadar âyet-i kerîme tefsîr ḳılındı. Eḡnâ-yı

taḥkīk ve tedkīkde ḥuddāma, “Paşaya şerbet getirün” diyü, taḥşiş buyurılıp, şerbeti şadr-ı a‘zam içdüklerinde gitmege istizān itmegin dārü’z-ziyāfeye vardılar. Meclis-i ‘ilm mümted olup, baḥş-i qarārın bulduḡda şeyḫü’l-İslām du‘ā idüp, selāmladuḡlarında kürk giydiler ve dārü’z-ziyāfeye varup, şadr-ı a‘zam bi’l-vekāletihī meclisde ikrām u tevķirlerine ihtimām üzere oldılar. Beş sofra ta‘ām ile it‘ām olındılar.

Üçinci günü yevmü’s-şelāşe idi. Edrine’de va‘z u tezkir iden meşāyih ve ḥuṭabā ve e’imme ve sādāt-ı kirām da‘vet olunup, [316a] dārü’z-ziyāfede şadr-ı a‘zam ile cem‘ olup, *Kur’ān*-ı ‘azīmü’s-şāndan ‘aşr-i şerīfler oḡutdılar ve “‘ilm-i kırā’at ve tecvīde isti‘dādınız olup, ihmāllerünüz bā’iş-i levmdür, teḡayyüd idün, ḡayf size” yolından ba‘z-ı mertebe serzeniş itdiler. Dördüncü günü -ki yevmü’l-erba‘ādur- bölük ḡalkı ağaları ile ve kātibleri ve çavuşları ocaḡ ihtiyārlarıyla ziyāfet olındılar. Beşinci günü -ki yevmü’l-ḡamsin idi- ocaḡ ḡalkı yeñiçeri tā’ifesiyle it‘ām olındılar. Altıncı gün yevmü’l-cum‘a idi. Çapucıbaşılar ve müteferriḡa ağalar ḡān-ı devletden ḡişşedār oldılar. Yedinci günü yevmü’s-sebt idi. Mīr-āḡūr ağalar ve şarḡūrklar ve sā’ir iştābl-ı ‘āmire ḡalkı ikrām olındı. Sekizinci günü yevmü’l-aḡad idi. Bostāncıbaşı toḡuzuncı gün, dīvān ḡāceleri onıncı günü yevmü’l-işneynde muḡaddemā Çapan ḡānı’nda tezyin ve tertibi fermān olınan mānend-i mināre-i bülend iki naḡl-i kebīr ve kırḡ ‘aded şaḡirün Eski Sarāy’a naḡli fermān olunup, muḡaddemā mi‘mārbaşı bir süri neccār ile ḡalibını gezdürüp, düzüp, iyileşen maḡalleri kesmişler idi. Ba‘dehū Çapan ḡānı muḡābelesinde Kārgīr ḡān’uñ dīvārını yıḡdılar. Ba‘dehū yeñiçeri ağası ‘umūmen ocaḡ ḡalkı ve çapucıbaşılar ve mīr-i ‘alem ve bölük ağaları ve şāḡinci başı ve çarıḡcıbaşı müteferriḡa ve çavuşlar ile öñine düşüp, tersāne ḡalkı ile tersāne keḡudāsı maḡallinden ḡaldırup, Eski Sarāy öñine getürdiler.

Yarındası -ki yevmü’s-şelāşe idi- şeh-zāde-i ‘ālī-baḡtı Eski Sarāy’dan sarāy-ı cedīde getürmek için ‘azīm alay olunup, ocaḡ ḡalkı ve çabuş ve müteferriḡa ve çapucıbaşılar naḡller öñine düşüp, ‘ulemādan ḡekimbaşı ḡālā veliyyü’n-ni‘am-ı enām dāme mā-dāme’l-eyyām efendimüz ḡazretleriyle Anaḡolı şadı İmām Efendi ile Rūm ili şadı Yūsuf Paşa ile Defterdār Paşa Şeyḫü’l-İslām’uñ bir ḡarafında ve bir ḡarafında şadr-ı a‘zam ve muşāḡib paşa hem-‘inān olup, bundan soñra pādişāḡa ne yedikleri ve begler ve şolaḡbaşı, bostāncıbaşı ile yanaşup, iki cānibde olan ḡalkā bādem çiçeḡi gibi ḡayl aḡçe nişār itmek ile mürūr eylediler. Bundan soñra şeh-zādeleri pādişāḡımız pādişāḡ-ı ‘ālem-penāḡ lā-zāle fī ḡıfzu’llāḡ ḡazretlerin ‘amme-i şaḡirler ile bir ḡarafında

kızlarağası ve bir tarafında vâlideağası halkı selâmlayup, envâ‘, dürlü du‘â ve şenâ ile Serrâc-ḥâne Köprüsi’nden mürûr idüp, vâlid-i ‘âlî-şanı ḥuzûrına vardılar. Bu ḥidmet edâ olunduğdan şoñra yeñiçeri tã’ifesi ‘id tarzı düzülen ni‘am-ı gün-â-günü yağma eylediler ve vüzerâ-yı ‘izâm ve ‘ulemâ-yı kirâm dârü’z-ziyâfede ikrâm u iṭ‘âm olındılar.

On ikinci [316b] günü yevmü’l-erba‘âda Edrine maḥallâtınuñ e’immesi ahâlî-i maḥallât ile da‘vet olunup, i‘dâd olınan ni‘am-ı firāvân meydâna dizilmekle çâpükleri ḥân-ı yağmadan ḥişşedâr olup, zu‘efâ vü pîrân seyr ü temâşasıyla iktifâ eylediler.

On üçüncü günü yevmü’l-ḥamîs idi. Câmî‘-i Selîm Ḥân’da mu‘tâd üzere mevlüd-i şerîf meclisi tamâm olduğdan şoñra ba‘de’z-zuhr şeyḥü’l-İslâm ve kâdî-‘asker efendiler da‘vet olunup, dârü’z-ziyâfede iṭ‘âmdan şoñra ḥuzûr-ı hümâyûna yüz sürüp, ‘ulemâ ve vüzerâyâ semmûr kürkler ve erkân ağalarına ḥil‘atler giydirilüp, ba‘de’l-‘aşr şeh-zâdeler sarây-ı hümâyûnda sünnet oldılar.

On dördüncü günü ki yevmü’l-Cum‘a idi. Rûmîli ve Anaṭolî kuzâtı da‘vet olunup, bi’l-vekâle Defterdâr Aḥmed Paşa şadr-ı meclis olup, sağ tarafında eşrâf-ı Rûm ve taraf-ı şimâlinde eşrâf-ı Anaṭolî oturup, yemîn ü yesâra üçer şofra daḥi döşenüp ve iki simât ni‘met-i firāvân ile i‘zâz olındılar.

On beşinci günü -ki yevmü’s-sebt idi- ma‘zûl paşalar ve begler da‘vet olunup, ni‘am-ı gün-â-gün-ı pâdişâhî ile mütene‘im oldılar.

On altıncı günü -ki yevmü’l-aḥad idi- muḥaddemâ e’imme-i maḥallât ahâlîsi da‘vet olduğda iṭ‘âma meydândan yağmaya gidüp, zu‘afâ vü pîrân seyri ile iktifâ itmişler idi. Sem‘-i hümâyûna vâşıl olduğda, ikrâmları emr olunmağın tekrâr da‘vet olunup ve maḥşûş otağlar kûrûlup, cümleyi simâtlara oturdup, ikrâm birle fuḡarânuñ du‘â-yı ḥayrlarına mazḥar oldılar.

On yedinci günü -ki encâm-ı sūr olan yevmü’l-işneyn idi- öñdül atları segirdüp, herkes mazḥar-ı in‘âm u ikrâm kılındı ve bu eyyâm-ı sūr-ı pür-sürürda herkes ehl-i ḥirefden birḡaçı ayak donanması ile kendü şan‘atların işleyerek müzeyyen mehter-ḥâneler ile ser-meydâna gelüp, pîş-keşleri emîn-i sūr yediyle defterdâr ve şadr-ı a‘zama ‘arz olduğdan şoñra ḥuzûr-ı hümâyûna irsâl kılınurdı ve erkân-ı devlet ve a‘yân-ı salṡanatuñ ve sâ’ir ümerâ vü emîrü’l-ümerânuñ ve ‘ulemâdan İstanbul kazâsı ma‘zûllerine varınca ve sâ’ir manşibda bulunan mevâlinüñ kapu kethudâları ve âdemlerinden her gün birḡaçı pîş-keşlerin emîn yediyle şadr-ı a‘zama ‘arz olduğda telḥîş olunup, hediyeleri maḡbûl-i hümâyûn olduğda, âdemlerine ḥil‘atler iḥsân

buyruldu. Vaqt-i ‘aşr olduğda, çeng ü çiğāna meydāna dökilüp, envā‘-ı hüneler ‘arz iderlerdi. Bundan soñra ebnā-yı fuqārā vü eytāmdan her gün ikişer yüz oğlan taraf-ı saltanatdan ilbās olunup, maşşūş qurulan otaqlarda sünnet olurlar idi. Tamām-ı sūra dek üç biñ oğlan sünnet olındı. Gāhice harem-i hümāyūn tarafından ‘atıyye çıkup, şıbyāna beşer gurus [317a] tevzi‘ kılınurdu. Aşşam olduğ gibi meydānda dikilen ser-direkleri ki biri birine ipler gerilmiş idi ve hisāba gelmez kanādīl aşılmış idi. Qanādīli yaqdıklarında rüz rüşen olup, āteşbāzlar meydāna girerler idi. Dört beş sâ‘ate varınca fişek şenlikleri olup, her gice bir dürlü seyr ü temāşā itdürürler idi. Bir hafta bu minvāl üzere mürür eyleyüp, aḥad gicesi āteşbāzlar ‘arz-ı hünere başladıkları gibi bir saht rüzīgār çıkup, ra‘d u berķ tās-ı felegi ötdürüp, zühreler çāk olayazdı. Herkese dehşet ‘arız olup, kıyāmetden bir ‘alāmet zāhir oldı. Gāyetinde yumurdaya qarīb tolu yağup, meydānda kimse qalmamış idi. Eyyām ü leyālīde bu minvāl üzere hüneler temāşāsına ruşatlar virildi. ‘Aqıbet-encāma qarīb aḥad gicesi ra‘d u berķ zāhir olup, herkes muqaddemce meydāndan ayrıldı. Verā-yı taḥtda olan perdeye şā‘ıka işābet idüp, pāre pāre oldı. Sulṭān Bāyezīd Ḥān mināresinde raḥneler zāhir olup, mināreye çıkmaḵ müte‘assir olmağın müceddeden bināsına şürü‘ olındı. Bundan soñra ferāğat gösterdiler.

Sūr-ı Tezvīc

Sene-i mezbūre Rebī‘ ü’l-evvel’inüñ yigirmi altıncı ḥamīs günü Muşāḥib Muşṭafā Paşa’ya sūr-ı mübāşeretı emr olunup, Defterdār Aḥmed Paşa şağdıç ta‘yīn olındı. Muşāḥib Paşa sarāyında cem‘iyyet olup, nişān getürmege ‘āzim oldılar. Qapan Ḥānı öñünde olan ḥāndan şekerden maşnū‘ sürmelüğe maşşūş olan ālātı ve sīm naḥlleri ve ḥurde kırķ kadar naḥl-i gūn-ā-gūn ve hisāba gelmez boḵça ve envā‘-ı tuḥfe vü yādigārı getürdiler. Muraşşā‘āt ile giden otuz altı kadar ādeme ḥil‘at ve Defterdār Paşa’ya kürk ile ikrām olunup, ba‘dehū bir zerrīn tebsi içinde bir destmāl çıkup, şağdıç öñünde yine alay ile Muşāḥib Paşa’ya getürdiler. Anlar daḥi semmūr kürķler ve ḥil‘atler giydirüp, ikrām u i‘zāzlarında bezl-i maḵdūr eyledi. Ba‘dehū ziyāfete başlayup, māh-ı mezbūruñ yigirmi sekizinci sebt günü vüzerā-yı ‘izām ile kādī-‘ askerleri ve aḥad günü şeyḥü’l-İslām ve mevālī vü müderrisīn işneyn günü -ki selḥ-i Rebī‘ ü’l-evvel idi- meşāyih vü e’imme ğurre-i Rebī‘ ü’l-āḥir -ki şelāşe idi- sipāh ağaları, erba‘āda ocaḵ ḥalkı ziyāfet olunup, yevmü’l-ḥamīs māh-ı mezbūruñ üçüncü gūnidür. Şeyḥü’l-İslām ve kādī-‘ askerler, vüzerā-yı ‘izām sâ’ir erkān-ı dīvān ile sarāy-ı pādīşāḥīye varup, kerīme-i şāh-ı cihān için i‘dād olınan cihāzı seyr itdirdiler ve bu gün ḳapucıbaşılar ve müteferriḳa

ağalar ziyâfet olındılar, cum‘a günü şurre-ğorlar, [317b] sebt günü ‘akd-i nikâh ve nakl-i cihâz itdiler. Bâzâr günü bostancıbaşı ve’l-hâşıl leyle-i zifâfa varınca sūr-ı şeh-zâde tarzı bağıyye-i tavâ’if ile it‘âm ve ikrâm olunup, bu sūrda daği envâ‘, dürlü şu‘bede-bâzlar ve hoşka-bâzlar ve cânbâzlar ‘arz-ı hüner ile maẓhar-ı ikrâm oldılar ve her gice âteş-bâzlar niçe şan‘atlar gösterdiler.

Seksen yedi Muḥarrem’inde pâdişâh-ı ‘âlem-penâh nâgâh İstanbul’a ‘azîmet, lâkin yine qarîben ‘avdet niyyet itmeleriyle Vâlide Sultân ḥazretleri Edrine’de ikâmet buyurup, Şaferü’l-ḥayruñ altıncı günü Dâvūd Paşa Saḥrâsı’nda çâdırlara nüzûl buyruldu. Yigirmi günden soñra tebdîl-i mekân olunup, yine çâdırlar ile Oḫmeydânı şaḥrâsına nakl olunup, Rebî‘ü’l-evvel’üñ on sekizinci günü dîvân tertîb olunup, ‘ulûfe virildi. Lâkin şadr-ı ‘âlî Aḫmed Paşa mizâcı şikest olmağın tarafından Kâ’im-maḫâm Muştafâ Paşa ta‘yîn ve ol dîvânda şadr-ı nişin oldu.

Receb-i şerîfün sekizinci günü yine Edrine’ye ‘azîmet olunup, çâdırlar Oḫmeydânı’ndan Çerçi Çayırı’na nakl olunup, hırka-i mübâreke ve ‘âlem-i şerîf ü tuğlar alay ile maḥalline îşâl olındı. Ancak şadr-ı a‘zam mizâcı ziyâde inḥirâfda olmağın alaya binmeyüp, pâdişâh-ı ‘âlî-nijâd ḥazretleri Muşâhib Paşa ve Kâ’im-maḫâm Paşa ile şayd u şikâr iderek Edrine’ye ‘azîmet buyurup, sâ’ir erkân daği ordu-yı hümâyün ile bir günden soñra ḥarekete me’mûr olmuşlar idi. Ammâ şadr-ı a‘zam ordu-yı hümâyünla daği ḥarekete mizâcında müsâ‘ade olmamağın girüden âheste gelmege me’zûn olmağın ḫadırga ile Silivri’ye, andan daği Çorlu ile Ḳarışdıran mâ-beyninde Ergene şuyı ḫurbinde vâki‘ Ḳarabiber Çiftliği’ne nüzûl itmişler idi.

İntikâl-i Şadr-ı A‘zam Aḫmed Paşa

Ber-muḫtezâ-yı taḫdîr ‘arâz-ı marâz ‘ilâc-pezîr olmayup, mâh-ı Şa‘bân’uñ yigirmi altıncı şelâşe gicesi intikâl eyledükde anda bulunan tevâbi‘ ile şalât-ı cenâzesi edâ olunup, cesedi ‘araba ile İstanbul’a götürülüp, vâlide Köprülü Meḥemmed Paşa Türbesi’nde defn olındı. Birâder-i kihteri şadr-ı şehîd Muştafâ Paşa ol vaḫt yanında bulunmağın mühr-i vezâret yigirmi sekizinci pençşenbih gicesi müşârün ileyh yediyle ḫuzûr-ı hümâyûna vâşıl ve beyne’l-işâ’eyn Kâ’im-maḫâm Muştafâ Paşa şadâret-i ‘uzmâya nâ’il oldu.

Sene-i mezbûre Zî’l-ḫa‘de’sinde külliyetiyle İstanbul’a ‘azîmet muḫarrer olucaḫ, pâdişâh-ı İslâm ‘alâ vechi’l-iḫtişâr ḥareket iḫtiyâr buyurup, sâ’ir erkân ba‘de’l-‘îd şadr-ı a‘zam ile gelmege fermân olındı.

Sebeb-i Sefer-i Çehrin

“Bundan aqdem envā‘-ı mürāca‘at [318a] ile taraf-ı devletden taht u ‘alem ihsān olunup, bendegān-ı dergāh-ı pādīshāhiden geçinen Qazaq hatmanı Moşkov tāt’ifesinden Doraşenkov nām la‘ine tābi‘ olup, Qazaq memleketinün dārü’l-hükümeti olan Çehrin Qal‘ası’na Moşkov keferesi müstevlî olmuşlardır” diyü Qırım Hānı Selīm Giray Hān ‘arz itmegin ‘icāletü’l-vaqt serdār olan Vezīr İbrāhīm Paşa Anaṭolı ve Qaraman ve Sivas ve Adana ve Rümili ve Bosna eyāletleri dört bölük halkı ve dergāh-ı ‘ālī yeñiçerileri ve cebeci ve topcı ve top ‘arabacılarıyla müretteb ü mükemmel varup, Çehrin Qal‘ası’n i‘dādın tahtlı idüp, Qazaq hudūdına kemāyenbağī nizām virmek fermān olındı.

Seksen sekiz Muḥarrem’inde Vezīr-i A‘zam Muştafā Paşa cümle ordu-yı hümāyūn ile İstanbul’a hareket idüp, Şaferü’l-ḥayr’uñ toquzuncı gün alay ile şehre girdiler.

Şa‘bān’uñ yigirmi ikinci günü Topkapusı hāricinde vāqı‘ şadr-ı a‘zam bağçesinde Çehrin Qal‘ası istihlāsıçün ‘aqd-i meclis-i meşveret olunup, ‘umūm üzere sefer lüzūmında hem-zebān ittifāq olup, lākin pādīshāh-ı İslām Tuna’yı geçmeyüp, beri cānibinde karar buyurmaları ma‘kūl görildi.

Sene-i mezbūre Zī’l-ḥicce’sinün yigirmi beşinci günü tuğlar çıqup, seksen toquzu Muḥarrem’inün yigirmi sekizinci günü alay ile Dāvūd Paşa Şahrāsı’nda manşüb otağ-ı hümāyūnların teşrīf idüp, otuz toquzuncı gün ki Rebī‘ü’l-evvel’uñ sekizinci yevm-i sebtdür. Külliyyetle hareket ve Çehrin Seferi’ne ‘azīmet itdiler.

Qat‘-ı merāhil-i tarīk iderek Hācioglı Bāzārı’na varıldıqda Vezīr-i A‘zam Muştafā Paşa Çehrin üzerine serdār ta‘yīn buyruldı.

Feth-i Qal‘a-i Çehrin

Cemāzi’l-ülā’nuñ yigirmi toquzuncı günü qal‘a altına nüzül olunup, irtesi dört koldan metrise girilüp, leyl ü nehār envā‘-ı kār-zār ile meşgūl iken bi-‘ināyetu’llāhi te‘ālā māh-ı Receb’uñ üçüncü günü bir fitilden iki lağam eyleyüp, me’mūl olduğı üzere gedik açıldıqda beş biñ kadar sell-i seyf ‘asker-i İslām yürüyüş idüp, beyne’s-şalāteynden gurūb-ı şemse degin qal‘anuñ varoşında olan yigirmi biñ miqdārı ḥarb ü kıtāl umūrında māhir ve ḥilekār küffār-ı düzah-ıkarār ile lāyenqatı‘ ceng ü peykār şerāre-bār olup, ba‘de gurūbe’s-şems varoşuñ içi kabza-i teşhīre getirüldükden soñra iç qal‘asında daḡi āteş işābetinden ārām u qarāra tātātleri qalmayup, firār şadedinde

oldukları ma' lüm olıcağ yeñiçeri serdengeçdileri ve sâ'ir tavâ'if-i ' asker yürüyüş idüp, [318b] melâ' in-i hâsirîn tu' me-i şemsîr-i kîn olduğda, kal' a bi't-tamâm derûn u birünü dâhil-i kabza-i taşarruf-ı müslimîn olup, feth-i mübîn vâki' oldı.

Mâh-ı Şa' bân' uñ üçinci günü yedi gün yedi gice donanma fermân olunup, memâlik-i maħrûse tezyîn olındı.

Sene-i mezbûre Zi'l-ħicce'sinde Kırk Kilisâ üzerinden İstanbul'a ' azîmet buyrulup, toğsan Muħarrem'inüñ on sekizinci ħamîs günü Dâvûd Paşa Sarâyı'na nüzûl buyruldı.

Sene-i mezbûruñ toğuzuncı günü Topkapusı'ndan dâhil-i şehri İstanbul oldılar. Üç gün üç gice tezyîn-i şehri emr olunup, ' azîm şenlikler oldı.

Toğsan bir Şevvâl'inüñ beşinci işneyn günü alay ile Topkapusı'ndan çıkup, otağ-ı gerdün-ni' tâka nüzûl buyruldı. İrtesi ' ale's-seher Muşâhib Kâra İbrâhîm Paşa ile Çatalca Bağçesi'ne ħareket buyrulup, Şadr-ı A' zam ve Şeyhü'l-İslâm Efendi erkân-ı divân ile mâh-ı mezbûruñ on yedinci sebt günü kalğup, Edrine'ye müteveccih olup, yigirmi altıncı günü şehre dâhil oldılar. Moşkov küffârı müceddeden tâlib-i şulħ olmağla Kırım Ĥânı'na mu' temed elçiler gelüp, toğsan bir senesi evâħirinde yigirmi seneye degin müddet ta' yîn olunup, Özi şuyından sınırlar kesilüp, vezîr-i a' zam daħi minvâl-i meşrûħ üzere toğsan iki Muħarrem'inüñ ikinci günü temessük virüp, ' ahd-nâme-i hümâyûn daħi elçiler geldükde virilmege qarâr virildi. Çünkü sefer vech-i muħarrer üzere ber-taraf olmış idi. Edrine'den İstanbul'a ' avdet için ordu-yı hümâyûndan muqaddem ħareket buyrulup, şayd u şikâr tarîki üzere mâh-ı Şafer' uñ ibtidâsında İstanbul qurbinde Ebâ Eyyûb-i Enşârî'de vâki' şadr-ı a' zam bağçesine nüzûl buyruldı.

Rebî' ü'l-evvel' uñ on dördüncü gün şadr-ı a' zam daħi ordu-yı hümâyûnla gelüp, alayla İstanbul'a dâhil oldı.

Toğsan üç Cemâzi'l-âħire'sinde Nemçe elçisi tecdîd-i şulħ recâsıyla gelüp, pâye-i serîr-i a' lâya yüz sürdi.

Şa' bân' uñ ikinci günü tuğ-ı zafer-fürûğ-ı sulţânî cep-ħâne önine naşb olunup, Ramazân' uñ yigirmi ikinci günü otağlar Dâvûd Paşa'ya çıkup, Şevvâl' uñ sekizinci günü alaylar ile şehirden ħurûc olındı. İstanbul kâ'im-mağalığı Maħmûd Paşa'ya virilüp, Yûsuf Ağa sekbânbaşı naşb olındı.

Evâ'il-i Zi'l-ħicce'de Edrine'ye duħûl olındı. Moşkov kralı merd olmağla oğlı tarafından tecdîd-i şulħ recâsına elçisi gelüp, Edrine'ye [319a] dâhil oldı.

Sene-i mezbûre evâhirinde Vezîr-i A'zam Muştafâ Paşa idâresiyle Nemçe üzerine sefer murâd olup, toksan dört Muhtarrem'inüñ ikinci günü tuğlar çıkup, on altıncı günü otağ daği Sarâyovası'na naşb olındı. Yigirmi üçüncü gün alay ile çadırlara çıkıldı.

Rebî'ü'l-âhîr'üñ üçüncü günü maħall-i mezbûrdan Kemâl Çayırı'na konulup, irtesi Muştafâ Paşa Köprüsi'ne nüzûl olup, anda bir gün oturağdan soñra Filibe'ye doğru revân oldılar. Ba'de'l-vuşûl üç gün daği anda mekş olunduğdan soñra mâh-ı mezbûruñ on toktuzıncı gün belde-i Şofya'ya dâhil ve bir gün oturağdan soñra Niş'e vâşıl olup, anda daği bir gün oturağ olup, ba'dehû Belğrad'a müteveccih olup, Cemâzi'l-ülâ'nuñ altısında vâkı' olan rûz-ı Hızır'da -kı yevmü'l-işneynde- dârü'l-cihâd olan medîne-i Belğrad'a duğûl olındı. Ba'dehû pâdişâh-ı İslâm ol maħalde qarâr buyurup, şadr-ı a'zam Zemun şahrâsına geçüp, Cemâzi'l-âhire'nüñ yedinci günü Ösek'e, yigirmisinde Mohac Ovası'na Receb-i Şerîf guresinde İstolnibelğrad'a vâşıl olup, beş gün oturağ fermân olunmuş idi. Ol eşnâda hân daği 'askeriyle ol menzilde mülâkî olup, hil'atler giydirildi. Anda daği bir gün oturağdan soñra Seprin ve Tata ve Papa palanğaları içinde olan küffâr istimân idüp, dördüncü menzilde Yanık kurbine konulup, Raaba kenârında küffârüñ elli miğdârı eşkıyası tabur kurup, 'asâkir-i İslâm'a top u tüfenk havâle itdükde bi-fazli'llâhi te'âlâ ka't'en zarar işâbet itmeyüp, ol gice yeñiçeri metrise girüp, üzerlerine toplar atıldığda şadme topa tâkat getürmemekle mağlûben taburların birağup, firâr itdüklerinde Kıırım Hânı daği leşker-i tâlânger ile ardın alup, ekşerin tu'me-i şemşîr ve bir miğdârı daği esîr-i bend-i zencîr olup, eğall-i kalîl firâr iderek Kumran'a girizân oldılar. Bundan soñra Raaba üzerine cîsr bağlanup, 'asker-i İslâm 'ubûr itmek şadedinde iken nâgâh Serin küffârı 'işyanı müte'ayyin olduğda, Şâm beglerbegisi Hüseyin Paşa eyâleti 'askeri ve birkaç top ve baruğa ve serdengeçdi bayrağı ile üzerine ta'yîn olup, kal'a-i mezbûreyi hâke berâber eyleyüp, bî-nihâye esîr alınmış idi. Hattâ evlâdıyla üçer gurusı birer rub'a esîr bey' olunduğı mertebe-i tevâtürde şâyî' olmuş idi.

Şehr-i mezbûruñ on üçüncü günü cîsreden 'ubûr olup, Peç üzerine 'azîmet olındı. Otuz pâre kal'a ve palanğanuñ miftâhları 'arz olunmuş idi. [319b] Budun paşası Yanık Kal'ası ve cîsr-i mezbûr muħâfazasına ikâ olındı. On toktuzıncı gün Peç şahrâsına nüzûl olup, metrise duğûl eylemişler idi. Altmış gün 'ale't-tevâlî muħâşaradan hâlî olmamışlar idi. Lâkin eyyâm-ı muħâşara mümted olmağın 'askerden za'f-ı fütür zühûr

itdüğinden ğayrı küffâr-ı la‘în sâ’ir kefere-i düzah-ğarînden istimdâd ve bî-nihâye ‘asker i‘dâd idüp, bir rûz-ı rüstağizde ordu üzerine hüçüm eyledükde ‘asâkir-i İslâm ğâlib iken keşret ü vefret bâ‘iş-i şüret-i hezîmet olmağın nâ-çâr ‘avdet olındukda cisr daği mağtu‘ bulunmağın ehl-i İslâm’dan nüfûs-ı keşireye şehâdet naşîb oldı. Şa‘bânuñ on birinci ğüni yevm-i şelâsede Edrine’de Vâlide Sultân vefât idüp, ba‘de’l-ğusl ve’ş-şalât tahte’r-revâna tağmîl olunup, ketğudaları Hüseyñ Ağa ile irtesi Çehârşenbih ğüni Kumburgası’ndan kayık ile ğamîş ğüni vağt-i ‘aşrda Yalı Köşki’ne işâl ve қа’im-mağâm ve sâ’ir ‘ulemâ kânûn üzere istikbâl idüp, türbelerinde defn olındı.

Ramazân-ı Şerîf’üñ yigirmi birinci ğün bi’l-küllîye ‘avdet olunup, ‘alâ cenâhi’l-isti‘câl Budun’a vâşıl, ba‘dehü Belğrad’a dâğil olmışlar idi. Andan daği ğareket-i hümâyûn muğarrer olup, evâsıt-ı Zi’l-ğac’de’de Filibe’ye uğrayup, ba‘dehü Zağra ve Yanbolı üzerinden şayd u şikâr tarîğiyle sene-i mezbûre Zi’l-ğicce’sinüñ on üçinci ğüni Edrine’de karar buyruldı. Erkân-ı devlet ğuzûr-ı hümâyûna geldüklerinde ğazab-ı pâdişâhiyi tağrîk itmeleriyle şehir-i mezbûruñ yigirmi üçinci ğüni şadr-ı a‘zamı katl ve mühr-i vezâreti ağza қаpucılar ketğudası Kazzâzoğlı Ağmed Ağa ve İstanbul’da olan emvâlini қаbzâ Mir-i Āğur-ı Kebîr Süleymân Ağa irsâl olındı.

Тоқсан беş Muğarrem’inüñ on üçinci ğüni fermân-ı pâdişâhi üzere meştâ-yı Belğrad’da katl olunup, mühr-i vezâret rikâb-ı hümâyûn қа’im-mağâmı Kğara İbrâğim Paşa’ya virildi.

Şafer’üñ on üçinde Re’is Muştafâ Efendi şalb olındı. ‘İsâ-zâde Târîği’nde meştûrdur ki тоқсан üç târiğinde Nemçe elçisi gelüp, Sultân Süleymân Ħân kânûnı üzere viregeldikleri hedâyâyı be-her sene edâ ve ğüzeşteyi daği tamâmen қаzâ itmek şartıyla teçdîd-i şulğ recâsın muğtevî nâme getürdükde Şadr-ı A‘zam Muştafâ Paşa emriyle Re’is Muştafâ Efendi mağmûnın tağyîr ve bu ğüne terceme ve tağrîr itmiş idi. “Eger şulği teçdîd iderseñüz biz daği teçdîd iderüz ve illâ üzerimize sefer murâd iderseñüz biz karşuñuza [320a] varuruz size zağmet olmasun” pâdişâh-ı ğayûr bu ta‘bir-i қаbiğden ğazabân olmağla sefere bâ‘iş olmış idi. Ħattâ katl-i vezîrden şoñra bu kizb zâğir olmağın tercemân ve re’is ğuzûr-ı hümâyûna ihzâr olunup, istifsâr olındukda tercemân “nâmeyi nefsü’l-emr üzere oğudum, Re’is Efendi nâmede yazılan sözleri yazmayup, ğilâfını yazdı” didükde, re’isden su’âl olındukda “Vezîr-i a‘zamdan kôrğdum ve tenbih itdükleri vech üzere yazdum” didükde şalb olınması için ğağ şadır olınmağın icrâ olındı.

Rebî'ü'l-âhir'de Diyârbekr beglerbegisi İbrâhîm Paşa ulaqlığa Edrine'ye getirülüp, serdârlık ile Budun'a irsâl olındı.

Evâhîr-i Receb'de Budin üzerine gelen küffâr gâlibâne görünmiş iken serdâr-ı mezbûra Budun ahâlîsi imdâda yetişmekle bi-fazli'llâhi te'âlâ 'asâkir-i İslâm manşûr u muzaffer oldu.

Şa' bân'da Budin vâlîsi Kâra Mehemmed Paşa şehîd olup, Budîn vilâyeti Serdâr İbrâhîm Paşa'ya virilüp, anuñ eyâleti -ki Diyârbekr'dür- Bölük Ağası Siyâvuş Ağa'ya virildi.

Ramazân'da boğaz muhâfazasına me'mûr olan Tekfurtağî Muştafâ Paşa menzil ile Edrine'ye götürülüp, şadr-ı a'zam haste olmağla kâ'im-mağâm naşb olunup, Şevvâl'de Ayamavra'ya serdâr ta'yîn olındı. Budin Kâl'ası yüz on gün kadar muhâşara vü ta'ziye-i huşûsiyyetesinden zühûr iden kaht ü gâlâyı taz'if idüp, bir vaqıyye birinc elli beş pâreye ve bir vaqıyye da'ik otuz pâreye bey' olunup, gûzâtuñ devâbbı da'î ekl olunurdu.

Toksan altı Cemâzi'l-âhire'sinde Şâm Vâlîsi İbrâhîm Paşa Bağdâd vâlîsi iken eylediği zulm ü bîdâda binâ'en Budun muhâfazasına giderken Edrine'de alay gösterüp, çadırına varduğda ahz u habs olunup, cümle bâr u bengâhı içerüden Çukadar Ağa'ya virilüp, Şâm eyâletiyle Budin'e irsâl olındı. Bu eşnâda Atbâzârî Emîr Efendi hu'zûr-ı hümâyûnda va'za me'mûr olup, ihtilâl-i 'âlemi naql u beyân itmekle vilâyet-i Şumnu'ya nefy olındı. Evâhîr-i sâlde Serdâr İbrâhîm Paşa Belgrad'a gelüp, taraf-ı saltanatdan katl olunup, serdârlık ' Abdî Paşa'ya virildi.

Zi'l-ka'de'de Leh tarafında ser-' asker olan Süleymân Paşa Yaş kurbinde hân ile bile kâfir taburını muhâşara idüp, birkaç gündün sonra gâlebe müslimân tarafında olmağın me'men-i menhûslarına firâr itdükde der-' aqab hân-zâde kafa-gîr olup, ganâ'im-i keşîre ile muğtenim olduğda, hâna ve paşa-yı mezbûra taraf-ı devletden hil'atler irsâl olunup, vezîr-i [320b] a'zam haste olmağın Süleymân Paşa Edrine'ye da'vet olunup, kâ'im-mağâm naşb olındı.

Toksan yedi Muharrem'inüñ yigirmi birinci günü Şadr-ı A'zam İbrâhîm Paşa 'azl olunup, birkaç gün evvel kâ'im-mağâm olan Süleymân Paşa nâ'il-i mühr-i Süleymânî olduğdan sonra selefi İbrâhîm Paşa kapu arasında habs olunup, Mîr-i Ahûr-ı Kebîr Receb Paşa mâlını kabza me'mûr oldu. Zü'l-fekâr Ağa cezire-i Sağız paşası olup, selefi Köprüli-zâde Muştafâ Paşa boğaz muhâfazasına ta'yîn olındı.

Sene-i mezbûre Cemâzi'l-ülâ'sında Şadr-ı A'zam Süleymân Paşa Edrine şahrâsına naşb-ı hıyâm idüp, Cemâzi'l-âhire'de pâdişâh-ı İslâm Mîr-i Aḥûr-ı Kebîrî Receb Ağa kâ'im-maḳâm-ı şadrü'l-vüzerâ oldu.

Toḳsan sekiz Şevvâl'ine gelince naḳl ü tafşîli mükedder havâdiş-i muvaḥḥiše şâdir olduğda, ol vezîr ü zer-endûzuñ eyyâm-ı nüḥüset-encâm-ı devleti muşîbet-i 'âmme ve tāmme vü tāmme olup, 'âkıbetü'l-emrde firâr ve maḥmiyye-i İstanbul'da qarâr itmiş idi. Mecnû'-ı asker serdârsız ḳalduḳda çobansız ḳoyun meşâbesinde perîşân olduklarından mâ'adâ bu ḳadar zaman muḳaddemât-ı sa'y ü iḳdâmları netîce-baḥş-ı ḥaybet ü ḥüsrân olduğundan ne ideceklerin bilmeyüp, biraz güft ü gûdan soñra hemzebân-ı ittifâk-bînlerinde şürûṭ u imânla 'aḳd-i 'aḥd ü mişâḳ idüp, yek-dest ve hem-vâr âheste cünbiş ile 'azîmet-i Sitanbul devlet-i qarâr itdiler. Ḳaṭ'-ı merâḥil iderek toḳsan toḳuz Muḥarrem'inüñ ikinci cum'a-irtesi a'yân-ı devlet ve erkân-ı saltanat şalât-ı şubḥı Ayaşofya Câmî'i'nde edâ itdükden soñra sarây-ı hümâyûna doḡrı varılıp, iḳtizâ-yı teḳallübât aḥvâl-i dühür ve ittifâḳ-ârâ-yı cumhür ile birâder-i kihteri 'âlî-şanı ya'nî cenâb-ı Sulṭân Süleymân Ḥân iclâs-ı taḥt-ı İlḥânî itdirilmiş idi. Bunlar:

Dünyâ evinde olmayıcaḳ bir ḥuzûr-ı ḳalb

Fânî cihânı ne'yelüm câvidân tutuñ

mazmûnı üzere ta'yîn olınan maḥalde sükûn ve 'uzlet-i daḡdaḡa-i dünyeviyyeden serv-i âzâd gibi dâmen-keş ve restekâr olup, güft ü şenîdden ferâḡat üzere güzârende-i eyyâm ü leyâl iken yüz dörd Rebî'ü'l-âḥir'inde maḥmiyye-i Edrine'de ol şadr-ı sarây-ı evreng-i câh ü celâl ve ziyet-efzâ-yı çâr-bâliş-i devlet ü iḳbâl birḳaç gün ser-nihâde-i ve sâḳe-i (?) za'f u nâ-tüvânî olup, yigirmi sekizinci bâzâirtesi terk-i cihân-ı fânî ve 'azm-i taḥtgâh-ı mülk-i câvidânî itdükde naşları gurre-i Cemâzi'l-ülâ -ki yevm-i ḥamîsdür İstanbul'a vâşıl olup, a'yân, 'ulemâ ḥıdmet-i teşyî'lerin [321a] edâ idüp, vâlide-i mükerremeleri binâ buyurduḳları merḳad-i pür-nür civârına naḳl olunup, ol gevher-i yektâ-yı kân imkân-ı gencîne-i ḥâk-i 'ıtırnâkde nihân oldu.

Müddet-i saltanatları kırḳ yıl beş ay olup, müddet-i 'ömr-i 'azîzleri elli iki bucuḳ senedür.

Pâdişâh-ı maḡfûr, dâver-i Dârâ-zuhûr, muṭî'-i şerî'at-ı nebeviyye, murâ'î-i şe'âir-i dîniyye, himmeti kâmil, merḥameti şâmil, muḥibb-i 'ulemâ vü şuleḥâ, müşfik-i zu'efâ vü fuḳarâ, sulṭân-ı 'âlî-ḳadr-i Cemşîd-fer, pâdişâh-ı Key-ḥüsrev, Dârâ-yı

Sikender-efser menāhiden mu‘riz, mübāhata mütemahhız idi. Eyyām-ı devletlerinde bī-cürm bir ferd-i āzürde olmayup, herkes kendü umūrında münferid idi.

رحمة الله تعالى عليه¹⁰⁴³

Evlād-ı Kirāmları¹⁰⁴⁴

Māye-i ibtisām-ı şügür-ı İslām bā‘iş-i nizām-ı ‘ämme-i enām olan şevketlü, mehābetlü pādişāhimuz hāzretleri ‘ömrehu’llāhi te‘ālā bi’n-naşr ve’t-te’yīd ‘alā a‘dātihi’l-anīd. Biri daği Sultān Aḥmed hāzretleridür ki vilādet-i bā-sa‘adetleri fī min şehri-i Ramazān sene erba‘ ve şemānīn ve elf. Bunlardan mā‘adā ma‘lūm olmamağın işāret olunmadı. Aḥterān-ı bürc-i saltanat olan duḥterān-ı dürrī-menzilet zikri te’eddüben bu mecelleye münāsib görilmedi.

Zikr-i Āşār u Ḥasenāt

Muḳaddemā Bozcaata’ya küffār istilā itmekle boğazda birbirine muḳābil iki kal‘a yapılması lāzım gelmeğın yetmiş senesinde ol emri lāzım bunlaruñ fermānıyla vüçüd buldı. Yetmiş altıda Dāvūd Paşa Mescid-i Şerīfi’n cāmi‘ itdiler. Seksen altı tārīhinde vāqi‘ sūr-ı hümāyūn taḳrībiyle Ğalaṭa ve İbrāhīm Paşa Sarāy-ı’nda olan ğılmān-ı hāşşadan lāyık-ı hıdmet-i hümāyūn olan sarāy-ı cedīde idḥāl olunup ve eskileri aşığı bölüklere iḥrāc olunmağın sarāy-ı hālī ḳalmış idi. Lākin her birinde evḳāf-ı keşire bulunmağın ūlā ve şāniye ‘unvānıyla her biri ikişer medrese olup, ūlālār mūşıla-i Süleymāniyye ve şāniyeler altmış ḥareketi i‘tibār olındı. Vālide-i müşfikeleri şāhibü’l-ḥayrāt ve’l-ḥāsenāt Ṭarḥan Sultān maḥmiyye-i İstanbul’da Bağçeḳapusu ḳurbinde deryāya nāzır maḥalde, zerrīn külāhlı her biri üçer şerefeli iki mināre-i sengīni müştēmil bir cāmi‘-i şerīf-i dil-güşā ve bir ma‘bed-i laṭif-i feraḥ-fezā bināsın murād eyledüklerinde emvāl-i cezīle ile imdād eyleyüp, himmet-i ‘āliyeleriyle yetmiş altı tārīhinde itmām olunup, her sınıfa ‘aṭāyā-yı müstaḳille in‘ām ve ‘ulemā vü vüzerā ḥal‘-i fāḥire ilbāsıyla ikrām olındığı ‘Abdī Paşa Tārīḥi’nde mufaşşaldur. Bunlardan mā‘adā olan āşār-ı ḥayriyyeleri ‘alā vechi’t-taḫḫīl ve’t-ta’yīn ma‘lūm olunmamağın bu miḳdār ile [321b] iktifā olındı.

¹⁰⁴³ “Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun.”

¹⁰⁴⁴ **Der-kenār:** İbtidāsı Ṭarḥan olup, soñra Ḥadice tesmiye eylemişlerdür diyü mesmū‘ umızdur. رحمة الله تعالى عليه (Allah’ın bağışlaması onun üzerine olsun.)

Mu‘allimleri

Vālid-i mācidleri imāmı Şāmī Yūsuf Efendi ¹⁰⁴⁵ مات فى صفر سنة سبع و خمسين و الف
ba‘dehū Şāmī Hüseyn Efendi yerlerine imām ve mu‘allim naşb olup, ba‘de’l-cülūs
yine ibkâ olındı.

¹⁰⁴⁶ ثم مات فى جمادى الاولى سنة تسع و ستين و الف

Vüzerā-yı ‘İzām

Şūfî Mehemmed Paşa

Mehemmed Paşa sâbıkan vezāretle defterdār olan Bākî Paşa ketḥudāsıdır. Paşası
vefātından sonra ba‘z-ı ḥıdemātda istiḥdām olup, ba‘dehū yeñiçeri ağası olup, otuz
sekiz târiḥinde Erzenü’r-rüm vālisi olmuş idi. Ba‘dehū Aydın ve Şaruḥan muḥaşşılı ve
Kastamonı paşası, ba‘dehū defterdār daḥi olmuş idi. Andan sonra ‘azl ü ḥamüle mübtelā
olup, niçe zamān Yeñikapu ḳurbinde vākî‘ bağçesinde sâkin olup, Toḡanî Dede
dervişlerinden geçinmekle Mevlevî-ḥâne’de evkāt geçürmiş idi. Biñ elli sekiz
Receb’inde vākî‘ vaḳ‘ada cülūs-ı ḥümāyūndan bir gün muḳaddem vezîr-i a‘zam oldu.
Elli toḳuz Cemāzi’l-ülâ’sında ‘azl ve bir hafta miḳdârı bostāncıbaşı ḥabsinde ibkâ
olıduḡdan sonra Malğara’ya iclā ve birḳaç gündün sonra ḳafes-i bedeni murḡ-ı
rūḥından ihlā olındı. Vezîr-i mezbūr Şūfî Mehemmed Paşa demekle meşḥūr idi.
Ḥaḳḳında şāḥib-i *Fezleke* Kātib Çelebi ta‘dād-ı müsālib idüp, şūfilik yüzünden görünüp,
‘ālemi biribirine ḳatmış idi, dir. ¹⁰⁴⁷ العهدة على الراوى

Ṭarḥūncı Aḥmed Paşa

Aḥmed Paşa, Arnavud aşılıdır. Silaḥdār Mūsā Paşa, ḥarem-i ḥümāyūndan Mışr
eyāletiyle çıḳduḡda bu daḥi bölük sipāḥiligine çıḳup, ba‘dehū mezbūra ketḥudā olmaḡla
Mūsā Paşa ketḥudāsı daḥi dirler idi. Andan Şad Pāre Aḥmed Paşa’ya ketḥudā olup,
vaḳ‘adan sonra biñ elli sekiz Şevvāl’inde Melek Aḥmed Paşa yerine Diyārbekr vālisi
olup, manşıbına revān olmaḳ eşnāsında -biñ elli toḳuz Muḥarrem’dür- Mışr vezāretine
tebdil ve manşıb-ı münḥal ile yeñiçeriāḡalığından ma‘zül Mehemmed Aḡa tebcil olındı.
Altmış iki Receb’inde Gürcî Mehemmed Paşa yerine şadrü’l-vüzerā olup, altmış üç
Rebî‘ ü’l-āḥir’inde ḳatıl olındı. Üsküdar’da medfūndur.

¹⁰⁴⁵ “1057 Safer’inde vefat etti.”

¹⁰⁴⁶ “1039 Cemāzilulâ’sında vefat etti.”

¹⁰⁴⁷ “Sorumluluk rivayet edenindir.”

İbşîr Muştafâ Paşa

Muştafâ Paşa, Abaza cinsidür. Mîr-âhûr iken Budin beglerbegiliğiyle çıkup, ba' dehû Vân muhâfazasına ta' yîn olındı. Elli beşde Şâm vâlisi olup, elli sekizde 'işyân iden 'Alî Paşa yerine Sivas eyâleti virilüp, 'Alî Paşa'yı katl itdükde Anaṭolî eyâletiyle ikrâm olındı. Altmış birde Haleb'e vâlî olup, altmış dört Zî'l-ḥicce'sinde Dervîş Meḥammed Paşa ferâğından mühr-i vezâret ihsân olındı. Bâlâda tafşîl [322a] olunduğı üzere altmış beş Rebî'ü'l-âḥîr'inde Üsküdar'a vâşıl, ikinci gün şehre dâḥîl olup, pâdişâh 'ammetesi 'Â'îşe Sulṭân tezvîc olunup, mâh-ı Receb-i pür-'âcebde vâķi' vaķ'ada katl olındı. Barmaķķapu'da Muştafâ Paşa Türbesi'nde medfûndur.

Murâd Paşa

Arnavud aşılıdır. Yeñiçeri ocağında neşv ü nemâ bulup, Bağdâd Seferi'nden soñra yeñiçeri kethudâsı, ba' dehû yeñiçeri ağası olup, elli ṭokuz Cemâzi'l-ülâ'sında Vâlîde Sulṭân recâsıyla Şüfî Meḥammed Paşa yerine şadr-ı a'zam olmuş idi. Altmış Şa'bân'ında ḥüsn-i ihtiyârıyla ferâğat idüp, yerine Melek Aḥmed Paşa şadrü'l-vüzerâ oldu. Altmış dört Muḥarrem'inde ḳapudan olup, Girid'e geçerken küffâr donanmasıyla ceng idüp, 'azîm yüz aķlığıyla Girid'e mühimmât işâl itdürmişdür. Altmış beş Receb'inde İbşîr Muştafâ Paşa yerine şaniyen şadr-ı 'âlî olmuş idi. Sene-i mezbûre Şevvâl'inde yine 'arz-ı isti'fâ itmekle Şâm eyâleti virilüp, yerlerine Süleymân Paşa vezîr oldu. Ḳaṭ'-ı merâḥîl iderek Ḥamâ nâm menzile varduķda ḥummâ-yı muḥriķaya mübtelâ ve 'âzim-i raḥmet-i Ḥudâ-yı bî-hemtâ oldu. Ol ḳaşabada nüzül itdüğü ḥâne şâḥibi Arnavud Meḥammed Paşa kendü için i' dâd itdüğü türbede defn olındı.

Vezîr-i mezbûr 'uluvv-i himmetle meşhûr 'âlî-şân ve kârdân idi.

Dervîş Meḥammed Paşa

Dervîş Meḥammed Paşa, Çerkes aşılıdır. Ṭabanı Yaşşı Meḥammed Paşa kethudâsı iken kırķ yedi târiḥinde Şâm paşası olup, kırķ sekiz Rebî'ü'l-âḥîr'inde Diyârbekr'e naķl olındı. Kırķ ṭokuz Muḥarrem'inde Bağdâd muhâfızı ta' yîn olunup, elli dörtde Haleb, elli beşde Anaṭolî beglerbegisi, elli ṭokuz Rebî'ü'l-âḥîr'inde Silistre vâlisi olup, altmış bir Ramazân'ında Anaṭolî eyâleti virildi. Altmış iki Cemâzi'l-âḥîre'sinde ḳapudan olup, altmış üç Rebî'ü'l-âḥîr'inde Ṭârḥûncı Aḥmed Paşa yerine vezîr-i a'zam oldu. Altmış dört Zî'l-ḥicce'sinde 'illet-i mizâc sebebiyle şadâretten 'arz-ı ferâğ itmekle

yerine İbşîr Paşa vezîr oldu. Altmış beş Rebî'ü'l-evvel'inde hatfe enfîhi fevt olup, Dikilitaş kurbinde 'Alî Paşa-yı 'Atîk Câmî' i mezâristânında defn olındı. Emvâlî taraf-ı mîrîye kabz olındı.

Vezîr-i merkûm tefevvuk-ı akrân ile mevsûm idi.

Siyâvuş Paşa

Siyâvuş Paşa, Abaza cinsidür. Biñ elli Cemâzi'l-ülâ'sında silahdârlıktan Deli Hüseyin Paşa yerine kapudan olup, Karadeñiz'de Azak istihlâşına ta'yîn olunmuş idi. Fetih ü teşhîr mümkün olmamağla 'avdetde ma'zûl oldu. Elli üç Ramazân'ında Erzenü'r-rûm [322b] eyâleti ihsân olup, elli beşde kûbbe-nişîn-i vezîr-i güzîn olup, bir haftadan sonra Silistre sancağı virildi. Ba'dehû Bolı paşası olup, altmış bir Ramazân'ında Melek Ahmed Paşa yerine şadr-ı a'zam oldu. Sene-i mezbûre Şevvâl'inde 'azl ve Malğara'ya nefy olup, yine Gürcî Mehemmed Paşa vezîr-i a'zam olmuş idi. Ba'dehû Bosna ve Silistre eyâletlerine mutaşarrıf olup, altmış altı Cemâzi'l-âhire'sinde dört sâ'at vezîr olan Sürnâzen Muştafâ Paşa yerine şâniyen vekîl-i mu'tlak olup, der-'a'kab hummâdan mizâcî şikest olmuş idi. Receb'de intikâl ve rahmet-i Haqq'a isti'câl eyledükde yerine Boynegri vezîr oldu.

Paşa-yı mezbûr mehîb ü vakûr, zâlim ü cesûr idi.

Köprüli Mehemmed Paşa¹⁰⁴⁸

Mehemmed Paşa Anavud aşılıdır. Harem-i hümayûndan çıkup, Husrev Paşa'ya hazînedâr ve Kara Muştafâ Paşa zamânında mîr-i âhûrlukdan sancağ virilmiş idi. Elli altıda Şâm vâlîsi olup, ba'dehû Kuds, ba'dehû Trablus Şâm virilüp, henüz hareket itmedin altmış altı Zi'l-ka'de'sinde Boynegri Mehemmed Paşa yerine şadrü'l-vüzerâ olup, yetmiş iki Rebî'ü'l-evvel'inde intikâl ve dârü'n-Na'im'e irtihâl eyledükde na'sı Edrine'den İstanbul'a işâl olup, Vâlîde Hammâmı kurbinde ta'yîn olunan türbesinde defn olındı.

Vezîr-i mezbûr vâkıf-ı ahvâl-i cumhûr, nigezbân-ı devlet, kâti'-i 'ırk-ı erbâb-ı şirret idi. Zamânında ibtidâ-yı vech-i arzdan eşirrayı istişâle şürû' idüp, erkân-ı devlete istiklâl virdükden sonra Boğaz Seferi'nde Bozcağa'yı küffârdan istihlâş, ba'dehû Erdel'e sefer idüp, Yapnuh Kal'ası'n teşhîr itmiş idi.

¹⁰⁴⁸ **Der-kenâr:** Kalkandelenli olmağ üzere nakl olındı.

Āsārından türbesi civārında Dārü'l-ḥadīsi ve Hendek nām mevzī' de ḥānı vardur.
1049 رحمة الله تعالى عليه

Sūrnāzen Muştafā Paşa

Muştafā Paşa, Arnavud aşılıdır. Altmış Cemāzi'l-āḥire'sinde İbrāhīm Paşa yerine defterdār olup, sene-i mezbūre Şevvāl'inde ma'zül, ba'dehū Karaman eyāletine mevşül olmuş idi. Altmış iki Şa'bān'ında ḥalefi Emīr Paşa yerine şāniyen ḥıdmet-i defterdārī erzānī görölüp, altmış üç Cemāzi'l-ülā'sında Temeşvar muḥāfazasına ta'yin olındı. Altmış beş tārīhinde ḳapudan oldı. Altmış altı Cemā'l-ülā'sında Süleymān Paşa 'azlinden mühr-i vezāret Girid ceziresinde olan Deli Ḥüseyn Paşa'ya irsāl olunduḳda, bunlar ḳā'im-maḳām naşb olunmuş idi. Beş altı günden soñra zuḥūr iden vaḳ'ada vezīr olup, 'asker ḥilāf-gırlığı ile sā'at-i rābi'ada izāle olunup, menşūr-ı vezāret-i 'uzmā şāniyen Siyāvuş Paşa'ya taḥrīr olındı. [323a] Sene-i mezbūre Cemāzi'l-āḥire'sinde Erzenü'r-rüm eyāleti virildi. Altmış yedi Rebī'ü'l-evvel'inde fevti ḥaberi gelüp, yeri Gürcī Muştafā Paşa'ya virildi.

Vezīr-i mezbūr cerā'et ü cesāret ile meşhūrdur.

Melek Aḥmed Paşa

Aḥmed Paşa, fi'l-aşl Abaza cinsindendir. Ḥarem-i hümāyūnda silaḥdār iken Bağdād fetḥinde vezāret ile Diyārbekr beglerbegisi olmuş idi. Sultān Murād merḥūmdan soñra Kaya Sultān tezvīc olunup, Şām ve Ḥaleb eyāletlerine vālī olup, altmış Şa'bān'ında Bağdād muḥāfızı olup, irtesi gün Murād Paşa def'a-i ülāsı yerine mühr-i vezāret erzānī görildi. Altmış bir Ramazān'ı evā'ilinde 'azl olunup, Siyāvuş Paşa şadr-ı 'ālī naşb olındı. Şāhibü't-terceme'ye Silistre vilāyeti virildi. Altmış dört Zī'l-ḥicce'sinde Ḥaleb vālisi İbşīr Paşa vezīr olduḳda, bunlar ḳā'im-maḳām naşb olındı. Altmış beş Rebī'ü'l-āḥir'inde Vān eyāleti virildi. Yetmiş üç Muḥarrem'i evā'ilinde civār-ı Ḥaḳḳ'a rıḥlet eyledi.

Vezīr-i mezbūr mü'eddeb ü vaḳūr, ḥalīm ü selīm, müşfik ü kerīm idi. Lāḳin menāşıbında tevābi'ine maḡlūb idi.

'*Abdī Paşa Tārīḥi*'nde meşhūrdur ki 'arz günlerinde vüzerā-yı 'izām ḥuzūr-ı hümāyūna dāḥil olduḳlarında muḳābelelerinde vāḳı'a ḳaṭıfe maḳ'ad ile pūşide, şuffe

1049 "Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun."

kenārında celse-i qadīmden qānūn iken kemāl-i edebe ri'āyeten terk itmeleriyle ol zamāndan beri ref' olındı.

Boynıyaralı Mehemmed Paşa

Mehemmed Paşa, çavuşbaşılıqdan. Biñ elli beş tārīhinde Qaraman eyāleti virilmiş idi. Elli toquz Cemāzi'l-ülā'sında tekrār çavuşbaşı oldı. Altmış bir Şevvāl'inde Qaniye muhāfazası virildi. Altmış altı Cemāzi'l-āhire'sinde Siyāvüş Paşa fevt olup, mühr-i vezāret bunlar için Şām'a irsāl olındı. Ramazān-ı şerīf'ün onıncı gün āsitāneye vāşıl olduqda, Şām manşıbı Mısr'dan ma'zül Hāşekī Mehemmed Paşa'ya virildi. Sene-i mezbüre Zi'l-qa'de'sinde 'azl olunup, birkaç gün habs olunduqdan sonra Malğara'ya irsāl olunup, andan daħi şāniyen Qaniye'ye irsāl olunup, ba'de'l-'azl hāşlarla teqā'üd itmış idi. Yetmiş altı Receb'inde intikāl eyledi.

Vezīr-i mezbūr umūr-dīde, kār-ı āzmūde, pīr-i rüşen-zamīr idi.

Gürci Mehemmed Paşa

Mehemmed Paşa Gürciyyü'l-aşldur. Otuz yedi Şafer'inde Şām vālisi iken Diyārbekr'e naql olındı. Qırq sekizde Erzenü'r-rüm'dan ma'zül iken Mar'aş vilāyeti virildi. Elli beş tārīhinde Derviş Mehemmed Paşa yerine Haleb paşası olmış idi. Sene-i mezbüre Şevvāl'inde şāniyen Şām vālisi oldılar. Altmış bir Şevvāl'inde Siyāvüş Paşa [323b] yerine qubbe-nişin iken vezīr-i a'zam oldı. Altmış iki Receb'inde 'azl ü infişāl ve Yedi Qulle maħbesine işāl olunup, birkaç eyyām mürürında mazhar-ı 'afv-ı pādīşāhī olup, Oħri sancağıyla ib'ād olındı. Altmış üç Şa'bān'ında şüfe'ā tavassuṭıyla İstanbul'da vāqı' hānesinde 'uzlete ruħşat virilmiş iken zabṭ-ı lisān itmemele Temeşvar'a gönderildi. Altmış altıda Kıbrıs'a irsāl olunup, ba'de hū Budin muhāfazasına ta'yin olınmış idi. Yetmiş altı Şevvāl'inde haber-i intikālī vārid olduqda, yeri Temeşvar vālisi Çuqadar Qāsım Paşa'ya virildi.

Fāzıl Aħmed Paşa

Aħmed Paşa İbnü'l-Vezīr Köprüli Mehemmed Paşa. Biñ kırk beş tārīhinde sene-i 'ademden dīde-güşā olup, sinn-i temyīze vāşıl olduqda, Qara Çelebiz-āde 'Abdü'l-'aziz Efendi'den mülāzım ve qarīk-ı tadrise 'āzım olduqda:

Ma'rifet gerçi ki beg-zādelere lāzımdur

Oğuyup yazmaz ise yine beg oğlu begdür

dimeyüp, taḥṣīl-i ‘ilm ü kemāle müṣtaḡil ve sermāye-i ma‘ārif-i ‘ilmiyyeye nā’il olmuş idi.

Altmış bir Receb’inde Aḥmed Paşa Medresesi’yle kām-revā, altmış yedi Muḥarrem’inde ‘Abdü’l-laṭīf Efendi’ye müṣıla-i ṣaḥn ile Qāsım Paşa Medresesi’ne revnaḡ-baḡṣā olup, sene-i mezbūre Rebī‘ü’l-evvel’inde ṣaḥna gelmişler idi. Erbāb-ı ṭarīḡ süfehāsından ba‘z sitem, zārīflerden daḡl-āmīz kelimāt ṣudūrı bā‘iṣ-i bī-ḡuzūrī olmaḡın altmış ṭokuz Zī’l-ḡicce’inde ṭarīḡ-ı ‘ulemādan ḡurūc ve def‘aten Erzenü’r-rūm eyāletiyile mesned-i vezārete ‘urūc itmiş idi. Yetmiş bir Rebī‘ü’l-evvel’inde Ṣām’a naḡl olunup, yetmişde ‘azl olunup, āsitāneye vuṣūl bulduḡda Zī’l-ḡa‘de’de ḡā’im-maḡām olmuş idi. Yetmiş iki Muḥarrem’inde vālidlerinüñ Edrine’de mizācı ziyāde münḡarif olmaḡın umūr-ı ‘ibād mu‘aṭṭal olmamaḡ için Edrine’ye da‘vet olunup, ḡā’im-maḡām naṣb olunmuş idi. Sene-i mezbūre Rebī‘ü’l-evvel’inde vālid-i ‘ālī-ṣānı vāṣıl-ı raḡmet-i Sübhānī olduḡda, maḡāmına vezīr-i Āṣaf-ı bī-naṣīr oldu. Seksen yedi tārīḡinde pādīṣāh-ı Cem-niṣān dārü’n-naṣr Edrine’ye revān olduḡda, bunlar ‘illet-i mizāc sebebiyle birkaç gün te’ehḡūr idüp, ba‘dehū baḡren Silivri’ye, andan daḡı Çorlu ile Qarıṣdıran mā-beyninde Ergene ṣuyı ḡurbinde vāḡı‘ Qarabiber Çiftliḡi’ne nüzūl eyledükdē bermuḡtezā-yı taḡdīr-i Rabbānī māh-ı Ṣa‘bān’uñ yigirmi altıncı gicesi ‘azm-i dārü’n-Na‘īm-i cāvidānī eylemişler idi. Ba‘de’t-techīz ve’t-teḡfīn na‘ṣları ‘arabaya taḡmīl olunup, İstanbul’da vālid-i beyninde defīn oldu.

Vezīr-i merḡūm Fāzıl Aḥmed Paşa demekle [324a] mevsūm, dāḡil-i ‘idād-ı erbāb-ı fezā’il, ehl-i ma‘ārif ṣoḡbetine mā’il, zekī vü vaḡūr, seḡā vü kerem ile meṣḡūr, ḡayr-ḡāh-ı devlet, maḡdūm-ı ṣāḡīb-himmet idi.

Āṣār-ı ḡayriyyelerinden bir kitāb-ḡāne binā, kütüb-i nefise ile iḡyā idüp, ṭalebe-i ‘ulūma vaḡf eyledi. Vazīfe-i vāfire ta‘yīniyle kitāb-ḡānesinde ‘ulūm-ı nāfi‘a tadrīsın ṣarṭ eylemişlerdür ve kendü yediyle fetḡ olan Qandiye’de bir cāmi‘ icād idüp, ḡuddāmına vezā’if tertīb ü ta‘yīn eylemişdür. ¹⁰⁵⁰ شكر الله سعيه الجميل

Qara Muṣtaḡā Paşa

Muṣtaḡā Paşa, Merzifonī’dür. Vezīr-i a‘zam Köprüli Paşa ḡıdmetiyile kām-yāb olup, silaḡdārı, ba‘dehū mīr-i āḡūr-ı ṣehriyārī, yetmiş Cemāzi’l-āḡire’sinde Silistre

¹⁰⁵⁰ “Allah onun güzel emeklerinin karşılığını versin.”

eyāleti ihsān olındı. Yetmiş bir Ramazān'ında Diyārbekr'e tebdil olunup, yetmiş iki Receb'inde kapudan olmuş idi. Sene-i mezbūre Ramazān'ında Uyvar Seferi vāqı' olduğda, Vezīr Aḥmed Paşa tarafından rikāb-ı hümāyūna kā'im-maḳām naşb olındı. Yetmiş altı Zī'l-ka'de'sinde vāqı' Girid Seferi'nde dahi şāniyen kā'im-maḳām olup, rikāb-ı hümāyūn ile Selanik'e ve Yeñişehr'e gitmiş idi. Seksen yedi Şa'bān'ında Aḥmed Paşa intikāl eyledükde mühr-i vezāret bunlara naşib oldu. Toḳsan dört Zī'l-ka'de'si evāhirinde Peç Seferi'nden 'avdet idüp, Belğrad'a dāhil olmuş idi. Toḳsan beş Muḥarrem'i evā'ilinde katl olunup, Ḥāric-i Sūr'da defn olındı.

Vezīr-i mezbūr vāqıf-ı aḥvāl-i cumhūr, icrā-yı merāsime ḳādir, levāzım-ı saltanatda māhir idi. Ancak ziyāde ṭammā' ve mā'il-i şevket ü cāh olmak cihetiyle mezmūm idi.

Āşārından Barmaḳkapu ḳurbinde ḫücerāt-ı 'adīdeyi müşt Emil Dārü'l-ḫadīş ve civārında maḫdūmı Köprülü Meḫemmed Paşa'ya nazīre üsti açıḳ türbe binā itmişdür.

Ermeni Süleymān Paşa

Süleymān Paşa. Ermeniyyü'l-aşl olmak üzere mesmū'dur. Altmış beş Şevvāl'inde Murād Paşa yerine vezīr-i a'zam olmuş idi. İsmi ḫurūfuñ ḫisābınca yüz toḳsan bir günde henüz tecāvüz idüp, müşāderāt ve müdāyenāt ile ḳavl-i mūcibini teslim ü edā itmiş iken altmış altı Cemāzi'l-ülā'sınuñ ikinci günü mühr-i vezāret istirdād olındı. Altmış toḳuz Zī'l-ka'de'sinde İstanbul kā'im-maḳāmı oldu. Yetmiş altı Zī'l-ḫicce'sinde Gürci İbrāhīm Paşa fevtinden Erzenü'r-rūm eyāleti tefvīz olındı.

Ḳara İbrāhīm Paşa

İbrāhīm Paşa, Bayburdlı'dur. Ḳara Muştafā Paşa keḫudālığından mīr-i āḫūr-ı kebīr olup, [324b] andan vezīr-i mezbūruñ bir iki def'a kā'im-maḳāmı olduğdan sonra biñ toḳsan beş Şafer'inde veliyy-i ni'meti maḳāmına 'āric ve mühr-i vezārete neyl ile mübtehic oldu. Biñ toḳsan yedide 'azl olunup, Rodos'a nefy olunmuş idi. Toḳsan sekizde katl olındı. Vezīr-i mezbūr 'aḳl u rüşd ile meşhūr idi. Lākin zamān-ı vezāreti vaḳt-i perişāniye müşādif olmağın temāruż ile evḳāt güzār olmuş idi.

Süleymān Paşa

Süleymān Paşa, Bosneviyyü'l-aşldur. Helvācılar ocağından çıkup, Vezîr-i a'zam Fāzıl Ahmed Paşa'ya kethudā olup, biñ yetmiş toquz Ramazān'ında İbrāhîm Ağa yerine mîr-i āhūr olup, toqsan beşde vezāret virilüp, hāşlar ta'yîniyle vezîr-i kubbeye-nişin oldu. Toqsan beş Rebî'ü'l-āhîr'inde Leh üzerine serdār naşb olunup, Vezîr Kara İbrāhîm Paşa'nuñ mizācı şikest olmağla Edrine'ye da'vet olunup, kā'im-makām olmuş idi. Toqsan yedi Muḥarrem'inde 'azl olunup, Rodos'a nefy olunan Kara İbrāhîm Paşa yerine şadr-ı a'zam oldu. Toqsan sekizde Budin istihlāşına sefer idüp, Şevvāl'de şüret-i hezîmet görüldükde sāde ve piyāde cānib-i İstanbul'a firār u 'avdet idüp, mecmū'-ı asker hareketine bādî olmağın Zî'l-ka'de'de katl olunup, silahdār-ı şehriyārî yediyle başı 'askere, mühr-i vezāret Siyāvuş Paşa'ya irsāl olındı.

Vezîr-i mezbūr ḥiyel ü ḥad' ile meşhūr idi.

Siyāvuş Paşa

Siyāvuş Paşa. Biñ toqsan sekiz Zî'l-ka'de'sinde vezîr olup, gürüh-ı asker ile İstanbul'a vāşıl olmadın cülūs vāķi' oldu.

Zamān-ı Saltanatlarında Olan Ḥānlar

İslām Giray. Cülūs-ı hümāyūnda ḥān bulunup, ba'dehū fevt olup, yerine şāniyen birāderi Meḥemmed Giray ḥān oldu. Fî sene 64.

Ba'dehū Uyvar Seferi'nde bulunması fermān olunmuş iken "kendüm ihtiyār oldum" diyüp, oğlını göndermek töhmetiyle 'azl olunup, Rodos'da maḥbūs olan 'Adālet Giray İbn Çoban Giray'ı getirüp, ḥān naşb itdiler. Fî sene 75.

Ol daḥi merd-i kārđān olmayup, memleket-i Kırım zabtında 'aciz ü taqşîri olmağla 'azl olunup, yeri Bahadır Giray oğlu Selim Giray'a virildi. Fî sene 82. [325a]

Meşāyih-ı İslām

'Abdü'r-raḥîm Efendi zamānlarında cülūs vāķi' olup, ba'dehū 'azl olındı. Fî Receb sene 59.

Bahāyî Efendi 'azl olındı. Fî Cemāzi'l-ülā sene 61.

Kara Çelebi-zāde 'Abdü'l-'azîz Efendi naşb olunup, 'azl olındı. Fî Ramazān sene 61.

Ebū Sa'îd Efendi şāniyen 'azl olındı. Fî Ramazān sene 62.

Bahāyī Efendi şāniyen māte fī Şafer sene 64.
Ebū Sa‘īd Efendi şālīşen şümme ‘azl fī Receb sene 65.
Hüsām-zāde ‘Abdu’r-raḥmān Efendi şümme ‘azl fī Cemāzi’l-ülā sene 66.
Memek-zāde Efendi on üç sā‘at miḡdārı mümted olup, ‘azl olındı. Fī Cemāzi’l-ülā sene 66.
H‘āce-zāde Mes‘ūd Efendi vaḡ‘ada olup ‘azl olındı. Fī Ramazān sene 66.
Ḥanefī Efendi ‘azl fī Şaferü’l-ḡayr sene 67.
Bālī-zāde Efendi ‘azl fī Şa‘bān sene 67.
Bolevī Muştafā Efendi ‘azl fī Cemāzi’l-āḡire sene 69.
Bursevī Meḡemmed Efendi ‘azl fī Cemāzi’l-ülā sene 72.
Şun‘ī-zāde es-Seyyid Meḡemmed Emīn Efendi ‘azl fī Cemāzi’l-āḡire sene 73.
Minḡārī-zāde Efendi ‘azl fī Zi’l-ḡa‘de sene 84.
‘Alī Efendi ‘azl fī Zi’l-ḡa‘de sene 97.
Anḡaravī Meḡemmed Efendi māte fī Zi’l-ḡicce sene 98.
Debbāḡ-zāde Meḡemmed Efendi şeyḡü’l-İslām olup, devlet-i Meḡemmedī bunlar ile ḡitām buldı.

Şudūr-ı Rūm

Mülaḡḡab Muştafā Efendi İstanbul’dan şadr olup, yevm-i cülūsda ḡatlı olındı. Fī Receb sene 85.
Ḳara Çelebi-zāde ‘Abdü’l-‘aziz Efendi şadr olup, ‘azl olındı. Fī Şevvāl sene 59.
Memek-zāde Efendi ḡāḡī-‘asker olup, ‘azl olındı. Fī Şevvāl sene 61.
Ḳabaḡulaḡ-zāde Meḡemmed Efendi şadr olup, ba‘dehū ‘azl olındı. Fī Cemāzi’l-ülā sene 61.
Ḳudsī-zāde Efendi ḡāḡī-‘asker olup, ‘azl olındı. Fī Ramazān sene 61.
Ḥanefī Efendi şadr olup, ba‘dehū ‘azl olındı. Fī Ramazān sene 62.
Hüsām-zāde Efendi ḡāḡī-‘asker olup, ba‘dehū ‘azl olındı. Fī Şevvāl sene 63.
Memek-zāde Efendi şāniyen şadr olup, ma‘zül oldı. Fī Zi’l-ḡa‘de sene 64.
Ḳudsī-zāde Efendi şāniyen şadr olup, ba‘dehū ‘azl olındı. Fī Şevvāl sene 65.
Kemāl Efendi-zāde ḡāḡī-‘asker olup, ‘azl olındı. Fī Ramazān sene 66.
Şa‘bān Efendi şadr olup, ba‘dehū ma‘zül oldı. Fī 3 Şa‘bān sene 67.
Bolevī Muştafā Efendi naşb olunup, ba‘dehū naḡlı olındı. Fī 9 Şa‘bān sene 67.
Şun‘ī-zāde Efendi naşb, ba‘dehū ma‘zül oldı. Fī Receb sene 68.

Bostān-zāde ‘ Abdü’l-kerīm Efendi şadr olup, ‘ azl olındı. Fī Rebī‘ ü’l-evvel sene 69. [325b]

‘ İřmetī Efendi nařb olup, ba‘ dehū ma‘ zūl oldı. Fī Receb sene 71.

Şun‘ī-zāde Efendi řāniyen şadr olup, ba‘ dehū nařl olındı. Fī Cemāzi’l-āhire sene 72.

Minkārī-zāde Efendi şadr olup, ba‘ dehū nařl olındı. Fī Rebī‘ ü’l-āhir sene 73.

Ķadrī Efendi şadr olup, ba‘ dehū ma‘ zūl oldı. Fī Muřarrem sene 74.

‘ İřmetī Efendi řāniyen nařb olup, ba‘ dehū ‘ azl olındı. Fī Ramazān sene 75.

‘ Abdü’r-rařīm-zāde Meşemmed Efendi şadr olup, ‘ azl olındı. Fī Şafer sene 77.

Şeyhī-zāde ‘ Abdu’r-rařmān Efendi naşb olup, ‘ azl olındı. Fī Şa‘ bān sene 77.

Ķadrī Efendi řāniyen şadr olup, ba‘ dehū ma‘ zūl oldı. Fī Rebī‘ ü’l-āhir sene 81.

‘ İzzetī Meşemmed Efendi naşb olup, ‘ azl olındı. Fī Receb sene 80.

‘ Abdü’r-rařīm-zāde Meřemmed Efendi řāniyen nařb olup, ba‘ dehū māte fī Zī’l-ħicce sene 80.

Dařkī Efendi şadr olup, ba‘ dehū ma‘ zūl oldı. Fī Receb sene 81.

Ķadrī Efendi řāniyen şadr olup, ba‘ dehū ‘ azl olındı. Fī Şevvāl sene 81.

‘ Alī Efendi şadr olup, ba‘ dehū ma‘ zūl oldı. Fī Rebī‘ ü’l-evvel sene 84.

Anřaravī Meřemmed Efendi řāniyen şadr olup, ‘ azl olındı. Fī Cemāzi’l-ūlā sene 87.

‘ İzzetī Meřemmed Efendi řāniyen şadr olup, ba‘ dehū ‘ azl olındı. Fī Şa‘ bān sene 88.

Hāmid Efendi şadr olup, ba‘ dehū ma‘ zūl oldı. Fī Şafer sene 91.

Beyāzī-zāde Aşmed Efendi naşb olup, ‘ azl olındı. Fī Rebī‘ ü’l-evvel sene 94.

Burusevī birāderi Muřtafā Efendi nařb olup, ‘ azl olındı. Fī Cemāzi’l-ūlā sene 96.

Anřaravī Meřemmed Efendi řāniyen şadr olup, ba‘ dehū ‘ azl olındı. Fī Zī’l-ka‘ de sene 97.

Feyzu’llāh Efendi nařb olup, ba‘ dehū ‘ azl olındı. Fī Ramazān sene 98.

İmām İbrāhīm Efendi şadr olup, ba‘ dehū ‘ azl olındı. Fī Zī’l-ħicce sene 98.

Debbāğ-zāde Meşemmed Efendi naşb olup, naşl olındı. Fī 6 Zī’l-ħicce sene 98.

Feyzu’llāh Efendi řāniyen şadr olup, zamānlarında cūlūs vāķi‘ oldı.

Şudūr-ı Anaṭolı

Memek-zāde Muştafā Efendi cülüsda Anaṭolı kâḏî-‘askeri bulunup, irtesi ‘azl olındı. Fî Receb sene 58.

Ḳabaḳulaḳ-zāde Efendi naşb olunup, ba‘ dehū ma‘ zül oldı. Fî Şevvāl sene 58.

Ḥüsām-zāde Efendi şadr olup, ba‘ dehū ma‘ zül oldı. Fî Şevvāl sene 61.

Ḳudsî-zāde Efendi naşb olunup, ba‘ dehū ‘azl olındı. Fî Cemāzi’l-ülā sene 61.

Şa‘ bān Efendi şadr olup, ba‘ dehū ‘azl olındı. Fî Ramazān sene 61.

Mes‘ūd Efendi naşb olunup, ba‘ dehū ma‘ zül oldı. Fî Ramazān sene 62.

Bālî-zāde Efendi şadr olup, ba‘ dehū ‘azl olındı. Fî Muḥarrem sene 62. [326a]

Kemāl Efendi naşb olunup, ba‘ dehū ‘azl olındı. Fî Şevvāl sene 63.

İmām-zāde Efendi kâḏî-‘asker olup, ‘azl olındı. Fî Zi’l-ka‘de sene 64.

Şun‘î-zāde Efendi naşb olunup, ba‘ dehū ‘azl olındı. Fî Şevvāl sene 65.

Es‘ad Efendi şadr olup, ba‘ dehū ma‘ zül oldı. Fî Ramazān sene 66.

Bolevî Muştafā Efendi naşb olunup, ba‘ dehū naḳl olındı. Fî Şa‘ bān sene 67.

‘İşmetî Efendi şadr olup, ba‘ dehū ma‘ zül oldı. Fî Receb sene 68.

Burusî Meḥemmed Efendi naşb olunup, ba‘ dehū meşîḥat-i İslāmiyye’ye naḳl olındı. Fî Cemāzi’l-āḥire sene 69.

‘Abdü’r-raḥîm-zāde Efendi şadr olup, ‘azl olındı. Fî Receb sene 71.

Ḳadrî Efendi naşb olunup, ba‘ dehū ma‘ zül oldı. Fî Şevvāl sene 72.

Şeyḫî-zāde ‘Abdu’r-raḥmān Efendi şadr olup, ma‘ zül oldı. Fî Şevvāl sene 73.

İmām-ı Sultānî Ḥāfız Efendi naşb olunup, ‘azl olındı. Fî Cemāzi’l-ülā sene 76.

Şeyḫî-zāde ‘Abdu’r-raḥmān Efendi şadr olup, Rüm’a naḳl olındı. Fî Şafer sene 77.

Feyzü’llāh Efendi naşb olunup, ba‘ dehū ‘azl olındı. Fî Muḥarrem sene 79.

‘İzzetî Meḥemmed Efendi şadr olup, ba‘ dehū Rüm’a naḳl olındı. Fî Cemāzi’l-ülā sene 80.

Zeyrek-zāde ‘Abdu’r-raḥmān Efendi naşb olunup, ‘azl olındı. Fî Şa‘ bān sene 80.

Ḥāfız Efendi şāniyen şadr olup, ba‘ dehū ma‘ zül oldı. Fî Receb sene 81.

Minkārî-zāde dāmādı Muştafā Efendi naşb olunup, ‘azl olındı. Fî Muḥarrem sene 83.

Anḳaravî Meḥemmed Efendi şadr olup, ba‘ dehū ‘azl olındı. Fî Rebî‘ü’l-evvel sene 84.

Es'ad-zāde Seyyid Mehemmed Efendi naşb olunup, 'azl olındı. Fī Receb sene 85.

Burusevī birāderi Muştafā Efendi şadr olup, ba' dehū 'azl olındı. Fī Cemāzi'l-ūlā sene 87.

Bālī Efendi şadr olup, 'azl olındı. Fī Rebī'ü'l-evvel sene 88.

Hāmid Efendi kādī-'asker olup, Rūm'a naql olındı. Fī Şa' bān sene 88.

'Abdü'r-raḥīm-zāde Efendi şağiri şadra gelüp, ba' dehū 'azl olındı. Fī Rebī'ü'l-āḥir sene 90.

Debbāğ-zāde Efendi şadr olup, ba' dehū 'azl olındı. Fī Cemāzi'l-āḥir. sene 92.

Kebīrī-zāde Muştafā Efendi naşb olunup, 'azl olındı. Fī Rebī'ü'l-evvel sene 94.

Tezkireci Mehemmed Efendi şadra gelüp, soñra 'azl olındı. Fī Ramazān sene 94.

Minkārī-zāde Efendi maḥdūmı naşb olunup, 'azl olındı. Fī Zi'l-ḥicce sene 95.

Feyzü'llāh Efendi şāniyen şadra gelüp, 'azl olındı. Fī Muḥarrem sene 97.

İmām-ı Sulṭānī İbrāhīm Efendi kādī-'asker olup, 'azl olındı. Fī Ramazān sene 98.

Türk İbrāhīm Efendi naşb olunup, 'azl olındı. Fī Zi'l-ḥicce sene 98.

'Abdü'r-raḥīm-zāde Efendi şāniyen şadr [326b] olup, zamānlarında cülüs-ı Süleymānī vāki' oldı.

Ḳuzāt-ı İstanbul

Yokyoğ-zāde Efendi cülüsda kādī bulunup, irtesi 'azl vāki' oldı. Fī Receb sene 58.

Kemāl Efendi-zāde İbrāhīm Efendi naşb olunup, 'azl oldı. Fī Receb sene 59.

Şun'ī-zāde Efendi yerine olup, 'azl olındı. Fī Şa' bān sene 60.

H'āce-zāde 'Alī Efendi naşb olunup, 'azl olındı. Fī Muḥarrem sene 61.

Anḳaravī Es'ad Efendi naşb, ba' dehū 'azl olındı. Fī Receb sene 61.

Bostān-zāde 'Abdü'l-kerīm Efendi kādī olup, 'azl olındı. Fī Ramazān sene 61.

Beyāzī Ḥasan Efendi naşb olunup, 'azl olındı. Fī Ramazān sene 62.

'İşmetī Efendi kādī naşb olunup, 'azl olındı. Fī Şevvāl sene 62.

Sa'dī-zāde Seyfu'llāh Efendi 'azl olındı. Fī Rebī'ü'l-āḥir sene 63.

Raḥmetu'llāh Efendi naşb olunup, 'azl olındı. Fī Şevvāl sene 63.

Fetvā-emīni Mehemmed Efendi naşb olunup, üç günden soñra 'azl olındı. Fī Şevvāl sene 63.

- Bolevî Efendi şāniyen naşb olunup, ‘azl olındı. Fî Cemāzi’l-āhire sene 65.
- Feyzü’llāh Efendi kâdî olup, ba‘ dehū ‘azl olındı. Fî Receb sene 65.
- Necātî-zāde Efendi naşb olunup, ‘azl olındı. Fî Şevvāl sene 65.
- Şeyhî-zāde Efendi naşb olunup, ‘azl olındı. Fî Şa‘bān sene 66.
- Hasan Efendi-zāde naşb olunup, ba‘ dehū ‘azl olındı. Fî Şevvāl sene 66.
- Burusevî Mehemmed Efendi kâdî olup, ‘azl olındı. Fî Receb sene 67.
- ‘Abdü’r-raḥîm-zāde-i Büzürg naşb olunup, ‘azl olındı. Fî Şa‘bān sene 67.
- Ḳadrî-zāde Efendi naşb olunup, ba‘ dehū ‘azl olındı. Fî Şevvāl sene 67.
- Muḥarrem-zāde Efendi naşb olunup, ‘azl olındı. Fî Zî’l-ḥicce sene 67.
- Şa‘rānî-zāde Ebu’s-su‘ūd Efendi ‘azl olındı. Fî Şafer sene 68.
- ‘Abdü’l-fettāḥ Efendi naşb olunup, ‘azl olındı. Fî Receb sene 68.
- ‘Abdü’l-ḳādir Efendi naşb, ba‘ dehū naql olındı. Fî Receb sene 79.
- Minkārî-zāde Efendi kâdî olup, ‘azl olındı. Fî Zî’l-ḥicce sene 69.
- Şadrü’d-dîn-zāde Rūḥu’llāh Efendi naşb, ba‘ dehū ‘azl olındı. Fî Zî’l-ḳa‘de sene 70.
- Ḍaḥkî Efendi naşb olunup, ba‘ dehū ‘azl olındı. Fî Rebî‘ü’l-āḥir sene 71.
- Ḳadrî Efendi şāniyen kâdî olup, ‘azl olındı. Fî Receb sene 71.
- Şeyhî-zāde ‘Abdu’r-raḥmān Efendi şāniyen naşb olunup, Anaṭolî’ya naql olındı. Fî Şevvāl sene 72.
- Kec-dehān dāmādı ‘Abdu’llāh Efendi ‘azl olındı. Fî Muḥarrem sene 73.
- ‘İzzetî Mehemmed Efendi naşb olunup, ba‘ dehū ‘azl olındı. Fî Şafer sene 74.
- Bahāyî birāderi Aḥmed Efendi naşb olunup, ba‘ dehū ‘azl olındı. Fî Cemāzi’l-āhire sene 74.
- ‘İsā Efendi naşb olunup, ba‘ dehū [327a] ‘azl olındı. Fî Receb sene 75.
- Merḥabā-zāde Efendi kâdî olup, ‘azl olındı. Fî Ramazān sene 75.
- Bālî Efendi naşb olunup, ba‘ dehū ‘azl olındı. Fî Receb sene 76.
- Ḍaḥkî Efendi şāniyen naşb olunup, ‘azl olındı. Fî Muḥarrem sene 77.
- Ebu’s-su‘ūd-zāde Efendi naşb olunup, ba‘ dehū ‘azl olındı. Fî Cemāzi’l-ülā sene 77.
- Bālî Efendi şāniyen naşb olunup, ba‘ dehū ‘azl olındı. Fî Cemāzi’l-ülā sene 78.
- Ḳāmetî-zāde Efendi naşb olunup, ‘azl olındı. Fî Şafer sene 79.
- Es‘ad-zāde Efendi naşb olunup, ba‘ dehū ‘azl olındı. Fî Şevvāl sene 80.

Daḥkī Efendi şālisen kâdî olup, ba' dehū Rūm'a naql olındı. Fī Zi'l-ḥicce sene 80.

Bālī Efendi şālisen naşb olındı. Ba' dehū 'azl olındı. Fī Rebī'ü'l-evvel sene 81.

Minḳārī-zāde dāmādı Muştafā Efendi naşb olunup, Anaḫolı'ya naql olındı. Fī Receb sene 81.

Es' ad-zāde Efendi şālisen kâdî olup, ba' dehū 'azl olındı. Fī Şafer sene 82.

Anḳaravī Meḫemmed Efendi naşb olunup, ba' dehū 'azl olındı. Fī Muḫarrem sene 83.

Ḥāmid Efendi naşb olunup, ba' dehū 'azl olındı. Fī Cemāzi'l-āḫire sene 83.

Ḳāmetī-zāde Meḫemmed Efendi şāniyen kâdî olup, ba' dehū 'azl olındı. Fī Zi'l-ḳa' de sene 83.

Esīrī birāderi Muştafā Efendi naşb olunup, 'azl olındı. Fī Cemāzi'l-āḫire sene 84.

' Abdū'r-raḫīm-zāde Efendi kâdî olup, ba' dehū 'azl olındı. Fī Cemāzi'l-ülā sene 85.

Debbāğ-zāde Efendi naşb olunup, ba' dehū 'azl olındı. Fī Cemāzi'l-ülā sene 86.

Beyāzi-zāde Aḫmed Efendi kâdî olup, ba' dehū 'azl olındı. Fī Şevvāl sene 87.

Çeşmī-zāde Efendi naşb olunup, ba' dehū 'azl olındı. Fī Şafer sene 88.

Kebīrī-zāde Efendi kâdî olup, ba' dehū ma' zül oldı. Fī Rebī'ü'l-evvel sene 89.

Tezkireci Meḫemmed Efendi naşb olunup, ba' dehū 'azl olındı. Fī Rebī'ü'l-āḫir sene 90.

Müfettiş İbrāhīm Efendi kâdî olup, ba' dehū ma' zül oldı. Fī Şevvāl sene 91.

Kevākibī-zāde Şeyḫ Meḫemmed Efendi naşb olunup, ba' dehū 'azl olındı. Fī Muḫarrem sene 92.

Mīrzā Meḫemmed Efendi kâdî olup, ba' dehū ma' zül oldı. Fī Zi'l-ḥicce sene 92.

İmām-ı şānī Meḫemmed Efendi naşb olunup, ba' dehū 'azl olındı. Fī Muḫarrem sene 94.

Aḳ Maḫmūd Efendi kâdî olup, ba' dehū 'azl olındı. Fī Rebī'ü'l-evvel sene 94.

Şa' bān-zāde Meḫemmed Efendi naşb olunup, ma' zül oldı. Fī Cemāzi'l-ülā sene 95.

Ḥekīmbaşī-zāde Yaḫyā Efendi kâdî olup, 'azl olındı. Fī Cemāzi'l-ülā sene 96.

Ḥāce-zāde Seyyid ' Oşmān Efendi naşb olunup, ba' dehū 'azl olındı. Fī Cemāzi'l-ülā sene 97.

Müfettiş İbrāhīm Efendi şāniyen kādī olup, ba' dehū ma' zūl oldu. Fī Ramazān sene 98.

Fenārī-zāde Ebu'l-fazl Efendi kādī olup, [327b] ma' zūl oldu. Fī Zī'l-ḥicce sene 98.

Anṭakī Muştafā Efendi naşb olunup, ba' dehū cülūs-ı Süleymān Ḥānī vāķi' oldu.

طبقة بیستم از طبقات خواقین عثمانیان طبقه پادشاه زمین و زمان السلطان ابن السلطان سلیمان خان ابن السلطان ابراهیم خان¹⁰⁵¹

Teveffā iden ‘ulemā-yı ‘izām ve meşāyih-ı kirām menāķıb-ı celīleridür ki icmālî taħrîr ü tertîb olınmışdur.

Ebū Sa‘îd-zāde Feyzu’llāh Efendi Maħdūmı

el-Mevlā Meħemmed Reşîd İbnü’l-Mevlā Feyzu’llāh. Şeyhü’l-İslām İbn Şeyhü’l-İslām Ebū Sa‘îd-zāde Feyzu’llāh Efendi merħūmuñ maħdūm-ı mihteri ve ferzend-i vālā-güheridür. Biñ altmış beş ħudūdında ser-ħadd-i ‘ademden rû-nümā ve vālîd-i ‘ālî-şānı terbiyeleriyle ħarîn-i neşv ü nemā bulduķda şadrü’l-ifāde Şeyhü’l-İslām Minķārî-zāde Efendi’den mülāzım ve tarîķ-ı ‘ilme ‘āzim olmışlar idi. Seksen beş Muħarrem’inde Fāţıma Sultān Medresesi iħsān olınup, seksen yedi Ramażān’ında İbrāhîm Efendi yerine Nişāncı Paşa-yı ‘Atîķ Medresesi’yle bekām, toķsan bir Muħarrem’inde Kūsec Bekr Efendi yerine ūlā-yı Zekerıyyā Efendi Medresesi’yle nā’ilü’l-merām oldılar. Toķsan iki Receb’inde şaħna gelüp, toķsan dört Rebî’ü’l-evvel’inde Qılıç ‘Alî Paşa Medresesi’ne ziynet-baħşā oldılar. Toķsan altı Cemāzi’l-ūlā’sında ‘İsā-zāde Efendi yerine Eyyüb’da İsmiħān Sultān Medresesi iħsān olınup, toķsan sekiz Şevvāl’inde Şa‘rānî-zāde ... Efendi yerine Süleymāniyye Medresesi’ne terfî‘ olınmış idi. Toķsan toķuz Muħarrem’inde marāz-ı tã‘undan helāk ve ūftāde-i pister-i ħāk oldı. Eyyüb’da ecdādı mezāristānında medfūn olup, medrese-i Süleymāniyye’ye ħālen İstanbul’da mesned-efrüz-ı şerî‘at-ı ğarrā olan Bekr Efendi ħazretleri revnaķ-efzā oldılar.

Merħūm-ı merķūm maħdūm-ı maħādîm-i Rūm, ħalîm ü selîm, mütevāzi‘ ü kerîm idi.

Āşārından basîţce eş‘ârı vardır. Bu maţla‘ zāde-i tab‘-ı şerîfidür:

Dil ü çeşmin çemende nergisüñ bād-ı seher açdı

Derün-ı ‘andelîb-i ‘aşkı gülden ‘işveger açdı

¹⁰⁵¹ “Osmanlı padişahları tabakasının yirmincisi: Sultan oğlu Sultan, bu yerlerin ve bu zamanın padişahı Sultan İbrahim oğlu Sultan Süleyman Han’ın tabakası.”

Hâfız Efendi

el-Mevlâ ‘Abdu’r-raḥmân. Merzifonî’dür. Ol beldede taḥşil-i sermâye-i ‘ulûm ve tekmil-i levâzım-ı mantûk u mefhûm eylemiş idi. Ba‘dehû âheng-i tarîk-ı sa‘âdet-refîk ve devr-i mecâlis-i erbâb-ı ders ü taḥkîk idüp, İsmâ‘il-zâde Efendi’den mülâzemetle bekâm olduğdan şoñra biñ altmış iki Şa‘bân’ında vilâyetlerinde vâkı‘ a İnel Beg Medresesi’nden ‘Abdü’s-selâm Efendi yerine Erzenü’r-rûm kazâsıyla nâ’il-i merûm oldılar. Ba‘de’l-‘azl ve’l-infişâl altmış sekiz târîhinde şâniyen [328a] kazâ-yı mezbûr hükûmetiyle mesrûr olmuşlar idi. Altmış toḡuz Cemâzi’l-âḡire’sinde Hüseyn Efendi yerine Konya kazâsına menkûl, yetmiş bir Receb’inde ma‘zûl olup, yerlerine Koca Maḡmûd Efendi mevşûl oldu. Yetmiş dört Muḡarrem’inde Serḡadlı Muştafâ Efendi yerine Medîne-i Münevvere pâyesiyle Bosna hükûmeti tefvîz olunup, sene-i mezbûre evâḡirinde ma‘zûl oldılar. Yetmiş sekiz Cemâzi’l-ülâ’sında Zeyrek-zâde Efendi Hâfızı yerine Diyârbekr mevleviyyetiyle bekâm olup, sene-i mezbûre Şevvâl’inde Burusî Maḡmûd-zâde Efendi yerine Bağdâd-ı behişt-âbâd kazâsına menkûl ve kazâ-yı maḡlûle Hevâyi-zâde Efendi mevşûl oldu. Seksen bir Cemâzi’l-âḡire’sinde munfaşıl ve yerlerine Serbendî-zâde Efendi vâşıl oldu. Seksen üç Cemâzi’l-âḡire’sinde Bâlî Efendi yerine Medîne-i Münevvere şallallâhu te‘âlâ ‘alâ münevvirihâ hükûmetiyle kâm-revâ olup, seksen dört Şafer’inde ‘azl ve yerlerine Edrineli Çuḡacı-zâde Efendi naşb olunup, bunlara Menemen arpalık ta‘yîn olındı. Seksen yedi Ramazân’ında Edrine pâyesi virilüp, sene-i mezbûre Şevvâl’inde vâlid-i merḡûm yerine Mışr-ı zâtü’l-ehrâm kazâsıyla bekâm oldılar. Seksen toḡuz Şevvâl’inde Kevâkibî-zâde Efendi yerine Mekke-i Mûkerreme kazâsına naḡl ile tekrîm ve yerleriyle Kâra ḡasan Efendi ta‘zîm olındı. Toḡsan Receb’inde ref‘ olunup, yerlerine selefleri olan vâlid-i câmi‘ ü’t-terâcim naşb olunmuş idi. Toḡsan bir Cemâzi’l-âḡire’sinde Şa‘bân Efendi ‘azlinden medîne-i Ebâ Eyyûb arpalığıyla İstanbul pâyesi iḡsân olındı. Toḡsan üç Ramazân’ında Bosnevî ‘İsâ Efendi maḡlûlinden Anâtolî pâyesiyle Toḡat kazâsına tebdîl, arpalıklarıyla Yek-çeşm Aḡmed Efendi tebcîl olındı. Toḡsan toḡuz Rebî‘ü’l-evvel’inde Re’îsü’l-eḡibbâ ḡayâtî-zâde üzerinden Tekfurḡaḡı kazâsı ta‘yîn olunup, Toḡat mevleviyyeti Maḡmûd Aḡa-zâde’ye ‘inâyet olındı. Sene-i mezbûre Cemâzi’l-ülâ’sında intikâl idüp, arpalığı Edrine pâyesiyle İmâm-ı Sultânî Şükru’llâḡ Efendi’ye erzânî görildi.

Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm ü fazlla meşhūr, hāfız-ı *Kelām-ı Kadīm*, hālīm ü selīm, h̄ān-ı ni‘ meti gūşāde, kayd-ı tekellüfden āzāde, dervīş-nihād, pīr-i mūnevverü’l-meşīb ve pāk-i‘ tikkād idi.

Maqtūl Qara Muştafā Paşa ile hem-şehrī olmağın vezīr-i mezbūr himmetiyle pest-pāyeden kırtulup, iħrāz-ı rütbe-i şadāret itmiş idi. ¹⁰⁵² رحمة الله عليه

Minkārī-zāde Efendi Maḥdūmı

el-Mevlā ‘Abdu’llāh İbnü’l-Mevlā eş-şehīr bi-Minkārī-zāde. Şeyhü’l-İslām şadrü’l-‘ulemā’i’l-a‘lām Minkārī-zāde Efendi ḥazretlerinüñ şemere-i şecere-i vücūdı ya‘nī ferzend-i ‘ālī-ḳadr-i mes‘ūdıdır. Taḥşil-i netice-i isti‘dāda sā‘ī [328b] ve lāzıme-i maḥdūmiyyete murā‘ī olup, vālid-i mācidi tarafından ḥil‘at-i mülāzemet ile teşrīf ü i‘zāz olındıktan soñra mażhar-ı şehriyārī ile mümtāz olup, gümrükden yevmī iki yüz elli akçe ta‘yīniyle ser-efrāz olmuşlar idi. Yetmiş tokuz Şafer’inde ‘Abdī Efendi yerine ber-vefḳ-i ḳānūn Ğazanfer Ağa Medresesi’yle memnūn buyruldu. Erbāb-ı tarīḳa zihām virmesün için sene-i mezbūre Rebī‘ü’l-evvel’inde ‘azl olunup, yerleri ḥālen şadrü’ş-sudūr olan Yahyā Efendi ḥazretlerine virildi. Seksen Muḥarrem’inde şaḥna gelüp, sene-i mezbūre Rebī‘ü’l-āḥir’inde ‘azl olunup, yerleri İbrāhīm Efendi’ye virildi. Seksen üç Muḥarrem’inde Ṭosyavī Meḥemmed Efendi yerine İstanbul’da vāḳı‘a Vālide Sultān Medresesi iḥsān olındı. Sene-i mezbūre Rebī‘ü’l-evvel’inde vālid-i merḥūmuñ yerine Selanik ḳazāsı tevcih olunup, daḡi zabtına altı ay var iken a‘yān şehre kāğıdlar irsāl idüp, “düşen mevādd-ı küberā varmamıza tevḳīf olına” diyü tenbīhler eylemişler idi. Seksen dört Cemāzi’l-āḥire’sinde dād-ı h̄āh zuhūriyla manşīb-ı mezbūr bā-ḥaṭṭ-ı hümāyūn Müfettiş İbrāhīm Efendi’ye ‘ināyet olındıḡda vālidleri iḡhār-ı kemāl-i ḡayret buyurup, sene-i mezbūre Receb’inde Muḥarrem-zāde Efendi yerine İstanbul pāyesi zamīmesiyle Burusa ḳazāsıyla tekrīm olındı. Seksen beş Ramazān’ında ma‘zül ve yerlerine Kevākibī-zāde Efendi mevşül oldu. Edremid, Bayındır, Balıkesir ḳazāları arpalıḡ virildi. Ṭoḡsan dört Ramazān’ında Tezkireci Meḥemmed Efendi yerine Anaṭolı şadāreti ile bekām olup, ṫoḡsan beş Zi’l-ḥicce’sinde müteḳā‘id ve yerlerine şāniyen Feyzü’llāh Efendi şā‘id olup, bunlara İmām-ı Sultānī İbrāhīm Efendi üzerinden Anḳara ḳazāsı arpalıḡ virildi. Ṭoḡsan sekiz Cemāzi’l-āḥire’sinde Beyāzī-zāde Efendi maḥlūlünden Şire ḳazāsına tebdil olındı. Tārīḡ-i mezbūrda Süleymān Paşa, Vezīr Receb

¹⁰⁵² “Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun.”

Paşa kâ'im-makâm iken zî-servet olan müslimânden müşâdere olunmak fermân olunduğda Receb Paşa tarafından gelen çavuşa 'unf ile cevâb virdüğünden mâ'adâ paşayı mezbûr huzûrına geldükde daği bi'l-müvâcehe itâle-i lisân eyleyicek çavuşbaşıya ref olunmalarıçün hitâb ider. Çavuşbaşı bağal-gîr olup, götürürken taşrada alıkonması için tenbîh şâdir olunmağın otağapusu hâricinden nerdübâna toğrı gider olduğda, çavuşbaşı "Berî buyuruñ" diyü, bir semte kolundan imâle eyleyicek âteş-i gâzabı teskîn idemeyüp, bir iki lahma ile darb ider. Çavuşbaşı daği muqâbele itmek şadedinde iken aralığa âdemler girüp, şâhibü't-tercemeyi [329a] ayırup, bir oğaya götürüp, ba' dehü Kıbrıs'a nefy fermân olunmuş idi. Boğaz'a vâsıl olduğda, muhâfız Köprülü-zâde Muştafâ Paşa anda alıkoyp, Receb Paşa katlinden soñra me'zûn olup, 'avdet itdiler. Toğsan toğuz Cemâzi'l-âhire'sinde intikâl ve dârü'l-inse irtihâl eyleyüp, Üsküdar'da vâlid-i keşirü'l-meğâmidi cenbinde defn olındı.

Mevlânâ-yı merkûm mağdûm-ı kuvvet-rüsüm, 'âlî-himmet, şâfi-taviyyet idi.

Şarı Ağmed Efendi

el-Mevlâ Ağmed. Belde-i Üsküb'den bedîd ve 'âzîm-i taşîl-i dâniş ü dîd olup, ba'de kesbe'l-isti'dâd âheng-i cânib-i Sitanbul ve devr-i mecâlis 'ulemâ-yı fuğül eyleyüp, Çömez Ağmed Efendi'den daği telemmüz idüp, hâ'iz-i ser-mâye-i 'ulüm ve fâ'iz-i nişâb-ı mantûk u mefhûm olduğda, Şeyhü'l-İslâm Minğârî-zâde Efendi hıdmetlerinden mülâzım ve tarîk-ı tadrîse 'âzîm olıcağ ibtidâ Hıyrabolı Medresesi'yle bekâm, toğsan bir Şafer'inde Seyyid Mağmûd Efendi yerine şâniye-i Kâsım Paşa Medresesi'yle nâ'ilü'l-merâm olmuş idi. Toğsan iki Receb'inde hâlen Edrine kazâsından munfaşıl Hâmid-zâde Efendi hâzretleri yerine Hâfız Paşa müderrisi olup, toğsan dört Şevvâl'inde hâlen Burusa kazâsından müteğâ'id İsmâ'îl Efendi hâzretleri yerine Beşiktaş Hıyru'd-dîn Paşası'na işâl olunup, toğsan yedi Cemâzi'l-ülâ'sında şahna geldi. Toğsan sekiz Şevvâl'inde selefi İsmâ'îl Efendi hâzretleri yerine Rüstem Paşa Medresesi'yle kâm-revâ olmuşlar idi. Toğsan toğuz Receb'inde irtihâl ve 'âlem-i ervâha isti'câl eyledi.

Mevlânâ-yı merhûm Şarı Ağmed Efendi demekle ma'lûm, ehl-i 'ilm ü ma'rifet, şâhib-i şiddet idi.

Âşârından Hüsâmî mağlaşılı ile eş'ârı mesmû' dur.

Müfettiş Şāmī Hüseyn Efendi

el-Mevlā Hüseyn İbnü's-Şeyh Mehemmed bin Cemālū'd-dīn. Şām-ı cennet-meşāmdan zühūr itmekle Şāmī Hüseyn Efendi dimekle meşhūr olmuş idi. Vālid-i mācidi ol beldede vākı'a Siyāvūş Paşa Cāmi'inde imām ve muḳtedā-yı enām Şeyh Mehemmed Efendi'dür. Biñ elli bir tārīhinde dārü'l-mülk-i Sitanbul'a ḳudūm idüp, Burusa ḳazāsından ma'zūlen intikāl iden Şāh Mehemmed Fenārī merhūmuñ fevtinden mülāzım ve müderris olduḳdan soñra yine vaṭanlarına 'avdet idüp, biraz zamān taḫşil-i 'ilm ü 'irfān ve kesb-i vecāhet ü şān itdükde şāniyen 'azīmet-i cānib-i Rūm ve belde-i Ḳoşantıniyye'ye ḳudūm idüp, Şeyhü'l-İslām Minkārī-zāde Efendi merhūmuñ derslerine daḫi hāzır olmuşlar idi. el-Ḥāletü hāzihī kırk aḳçe medreseden ma'zül ve ḫāric elli rütbesine muntazır-ı vuşul iken ibtidā ḫavāşş-ı Maḫmūd Paşa Medresesi'yle kām-revā olup, [329b] seksen dört Cemāzi'l-āḫire'sinde Cezmī Efendi yerine Magnisalı Çelebi'sine taḫrīk olındı. Seksen yedi Rebī'ü'l-evvel'inde Mollā Bālī Medresesi'ne vālī olup, ṭoḳsan Şa'bān'ında Rūm Mehemmed Paşa Medresesi 'ināyet olunup, ṭoḳsan iki Cemāzi'l-āḫire'sinde Ḥaydar Paşa Medresesi'yle bekām, ṭoḳsan üç Zi'l-ḫicce'sinde şahın ile nā'il-i merām oldı. Ṭoḳsan dört Şevvāl'inde Nā'ib Mehemmed Efendi yerine Dārü'l-ḫadīş-i Sinān Paşa müderrisi olup, ṭoḳsan yedi Cemāzi'l-ülā'sında yerinde ḫareket i'tibār olındı. Ṭoḳsan ṭoḳuz Cemāzi'l-āḫire'sinde Uzun Ḥasan Efendi dāmādı Aḫmed Efendi yerine mūşıla-i Süleymāniyye ile Ḳāsım Paşa Medresesi'ne işāl olındı. Sene-i mezbūre Şa'bān'ında fevt olup, medreseleri Edrine'den ma'zül Ebū Bekr Efendi ḫazretlerine virildi. Emīr Buḫārī'de medfūndur.

Mevlānā-yı merḳūm ma'ārif-i 'ilmiyye ile mevsūm, be-taḫşış fenn-i lāzımü'l-intisāb-ı fūrū'a mensūb, benī nev'ī beyninde maḫbūb idi.

Evā'il-i ḫālinde Ḳaba-ḳulaḳ-zāde Efendi merhūmuñ menāşibında nā'ibi olup, ba'dehū Şeyhü'l-İslām 'Alī Efendi merhūm meclisi ile taḫaşşuş kesb idüp, müfettiş-i evḳāfi olmuş idi. Ḥıdemātı meşḳūr idi. Ḥālen ḫāric medresesine müteheyyī Aḫmed Çelebi nām ferzend-i dil-bendi vardır. Her vechle müsta'id maḫdūmdur.

Ḳāḏi-'asker İbrāhīm Efendi

el-Mevlā İbrāhīm İbn 'Abdü'l-ḫayy. Vilāyet-i Anaṭolı'da Çerkeş ḳazāsına tābi' Ḳabaḳ Şihābü'd-dīn nām ḳaryeden ḳarīn-i zühūr ve öte yaḳaya nisbetle ma'lūm-ı cumhūr olmuş idi. Biñ otuz üç ḫudūdında vālid-i mācidi vilāyeti ḳalem-revinde ḳuzāt-ı

sütüde-şifâtdan imiş. Devlet-i İbrâhîmiyye’de elli üç târîhinde maḥmiyye-i İstanbul’a kudüm ¹⁰⁵³ الولد الحر يقتدى بالأباء الغر maḥmûnı üzere taḥşîl-i ma‘ârif ü ‘ulûm idüp, Ebu’l-ḥayr Efendi dârü’l-ifâdesinde mu‘îd ve meclis derslerinden müstefîd olarak biñ elli sekiz Zî’l-ḥicce’sinde Bayram Paşa Medresesi’nden ḥareketlerinde mülâzemeteye kayd buyrılıp, ba‘de tekmîle’l-merâdis kırk aççe medreseden ma‘zûlen ḥâric ve dâḥil türbelerinde medâris-i müte‘addideyi baş-ı bisâṭ-ı ders itdükden sonra yetmiş yedi ḥudûdında Debbâğ-zâde Efendi merḥûm yerine Ḥaremeyn müfettişi olup, yetmiş toḫuz Rebî‘ü’l-evvel’inde Ḥâfız Şa‘bân Efendi yerine Rüstem Paşa Medresesi virildi. Seksen Rebî‘ü’l-âḥir’inde şaḥna gelüp, seksen bir Şafer’inde Şalâḥî Ḥasan Efendi maḥlûlinden Kılıç ‘Alî Paşa, sene-i mezbûre Zî’l-ḥicce’sinde Mu‘îd Meḥemmed Efendi [330a] yerine Eski ‘Alî Paşa Medreseleri’yle kâḡ-revâ oldılar. Seksen üç Muḥarrem’inde selefi Meḥemmed Efendi yerine Şeh-zâde Medresesi’yle bekâm, seksen dört Rebî‘ü’l-âḥir’inde Minkârî-zâde Efendi maḥdûmı yerine Selanik ḳazâsıyla nâ’ilü’l-merâm oldu. Seksen beş Ramazân’ında munfaşıl ve yerlerine Bâlî Efendi vâşıl oldu. Seksen altı Zî’l-ḥicce’sinde İllâhî-zâde Efendi yerine Edrine ḳazâsıyla tekrîm olunup, seksen sekiz Rebî‘ü’l-âḥir’inde ma‘zûl ve yerlerine ‘Osmân Efendi mevşûl oldu. Seksen toḫuz Rebî‘ü’l-âḥir’inde Ḳâmetî-zâde Efendi üzerinden Eyyûb ḳazâsı arpalık virildi. Toḫsan Rebî‘ü’l-âḥir’inde Tezkireci Meḥemmed Efendi yerine İstanbul ḳazâsı tefvîz olunduḳda arpalıkları Feyzû’llâh Efendi’ye virildi. Toḫsan bir Şevvâl’inde Birgi ve Mudanya ve Ḥarmencik ḳazâlarıyla ma‘zûl ve yerlerine Kevâkibî-zâde Efendi mevşûl oldu. Toḫsan yedi Cemâzi’l-ülâ’sında Ḥâce-zâde Seyyid ‘Osmân Efendi yerine Anaṭolî pâyesiyle şâniyen maḥmiyye-i Ḳostantîniyye ḳazâsı tevcîḥ olunup, arpalıkları seleflerine virildi. Toḫsan sekiz Ramazân’ında İmâm-ı Sultânî İbrâhîm Efendi yerine Anaṭolî şadâretine menḳûl ve bi’l-fi‘l ḳâḳî-‘askerlige mevşûl olduḳda, yerleri Fenârî-zâde Ebu’l-faẓl Efendi’ye virildi. Sene-i mezbûre Zî’l-ḥicce’sinde munfaşıl ve yerlerine şâniyen ‘Abdü’r-raḥîm-zâde Efendi vâşıl oldu. Bunlara Gelibolî ve Sultânḥişârî arpalık virildi. Toḫsan toḫuz Ramazân’ında intikâl ve ‘idgâḥ-ı cinâna isti‘câl eyledi. Sultân Meḥemmed Câmî’i ḳurbinde Efrâziyye Mescidi mezâristânında defn olındı.

Mevlânâ-yı merḳûm dâḥil-i ‘idâd-ı mevâlî-i Rûm, miyâne-i ‘ilmle ma‘rûf, fenn-i fıkḫa intisâb ile mevşûf idi.

¹⁰⁵³ “Hür çocuk soylu babalarının izinden gider.”

‘Abdü’r-raḥīm-zāde Efendi

el-Mevlā Meḥemmed İbnü’l-Mevlā en-niḥrīr ‘Abdü’r-raḥīm. Tercemeleri bu mecellede sebḳ iden Şeyḫü’l-İslām-ı üstādü’l-ḳavābil-i eyyām ‘Abdü’r-raḥīm Efendi’nüñ maḥdūm-ı şāfi-güheri ve şadr-ı Rūm iken seksen târiḫinde teveffā iden Meḥemmed Efendi’nüñ birāder-i kihter-i ferḫunde-aḫterleridür. Şeyḫü’l-İslām İbn Şeyḫü’l-İslām Yaḫyā Efendi’den iḫrāz-ı şeref-i mülāzemet itdükden sonra kırḳ aḳçe medreseden ma‘zül iken elli yedi Şa‘bān’ında ‘İzzetī Efendi yerine Yaḫyā Efendi Medresesi’yle kām-revā, elli sekiz Zī’l-ḫicce’sinde şaḫn medresesine revnaḳ-baḫşā oldılar. Altmış Zī’l-ḳa‘de’sinde ‘Alī Bār Efendi yerine Ḥāšekī Sulṫān Medresesi’ne pā-nihāde olup, altmış iki Zī’l-ḳa‘de’sinde Süleymāniyye medārisinüñ [330b] birine terfī olındı. Altmış beş Ramazān’ında ‘Acem Meḥemmed Efendi yerine Selanik ḳazāsı ḫükümeti tefvīz olındı. Altmış altı Şevvāl’inde ma‘zül ve yerlerine Ḥalıcı-zāde Efendi mevşül oldı. Yetmiş bir Şevvāl’inde Ḥāce Şalāḫ-zāde Seyyid Aḫmed Efendi yerine Mıḫr-ı Ḳāhire ḳazāsıyla taḫşil-i şevket-i bāhire itdiler. Yetmiş iki Şevvāl’inde munfaşıl ve yerlerine Es‘ad-zāde Efendi vāşıl oldı. Yetmiş altı Rebī‘ü’l-evvel’inde Bāḳī-zāde Efendi yerine Edrine ḳazāsında mesned-efrūz-ı ḫükümet olmışlar idi. Yetmiş yedi Şafer’inde ‘azl olup, yerlerine ḫalef-i selefi Ḥalıcı-zāde naşb olındı. Midilli ma‘-Molova ḳazāları arpalıḳ virildi. Seksen bir Zī’l-ḳa‘de’sinde İlāḫī-zāde Efendi yerine Şām-ı cennet-meşām ḳazāsı rızā-dādeleri olup, seksen üç Receb’inde Ḳabaḳulaḳ-zāde Efendi maḫlūlinden Mekke-i Mükerrreme ḳazāsına naḳlle tekrīm ve yerleriyle Şarı ‘Oşmān Efendi ta‘zīm olındı. Lākin bunlar mücāveret itmeyüp, ba‘de ḳazāe’l-vaṫar ‘avdet ve yerlerine Beyāzī-zāde Efendi icābet-i da‘vet eyledi. Seksen dört Cemāzī’l-āḫire’sinde Esīrī Efendi birāderi Muşṫafā Efendi yerine ḳazā-yı Ḳostaṫnıniyye tevcīhiyle vāşıl-ı ümniyye olmışlar idi. Seksen beş Cemāzī’l-ülā’sında Gümülcine ma‘-Uzunköpri ḳazālarıyla teḳā‘üd ve yerlerine Debbāḡ-zāde Efendi teşā‘üd itdi. Seksen sekiz Şa‘bān’ında Ḥāmid Efendi yerine şadr-ı şāḫib-fürū‘ Anaṫolı ḳaṫarında ḳāḫī-‘asker oldılar. Toḳsan Rebī‘ü’l-āḫir’inde Midilli arpalığıyla ma‘zül ve yerlerine ḫalef-i pūr-şerefī Debbāḡ-zāde Efendi mevşül oldı. Toḳsan sekiz ḫilālinde Rūmili pāyesiyle ta‘zīm olup, sene-i mezbūre Zī’l-ḫicce’sinde Türk İbrāḫīm Efendi yerine şāniyen Anaṫolı şadrında mesned-nişin olmışlar idi. Toḳsan toḳuz Cemāzī’l-ülā’sında vāḳī‘ vaḳ‘a gününde ‘azl olup, yerleri ḫālen şadrü’ş-şudūr Yaḫyā Efendi ḫazretlerine naşib oldı. Ba‘dehū Toḳat ḳazāsı arpalığıyla tekrīm olınmışlar idi. Sene-i mezbūre Şevvāl’inde

maḥmūmen intikāl ve ‘idgāh-ı ‘arş-ı berīne isti‘cāl eyledi. Edrinekapusı ḥāricinde mütevārī-i ḥāk-i ‘ıtırnāk oldılar.

Mevlānā-yı merķūm maḥdūm-ı maḥādīm-i Rūm, ḥalīm ü selīm, şāhib-i şefkat ü kerīm, ḥoş-şoḥbet, tārīḥ-i külfet, işāl-i ḥayra mā’il, merd-i şāfi-dil idi. Ol bahārda intihā-yı ḥarīfe dek yalılarına naḳl buyurup, mütereddidin ü müteḥaşşışin ile şoḥbet ve her mevsimde kibārdan birkaçını da‘vet ‘ādet-i müstemirrelerinde idi. Bundan mā‘adā fuḳarā vü zu‘afāyı tatyīb kārıdır. Ḥattā meşhūd-ı faḳīrdür ki intikālleri senesi Ramazān-ı Şerīf’ini yalılarında idüp, [331a] ol ḥavālī fuḳarāsını it‘ām itdügünden başka her birine tenbīh idüp, ‘ıyālleri için envā‘-ı et‘ime-i nefiseden aḥz iderlerdi. Ol Ramazān-ı Şerīf fuḳarādan çok ādeme evinde āteş yaḳmağa ḥacet ḳomamışdı.

¹⁰⁵⁴ رحمة الله تعالى عليه

Ṭabīb Ḥalīl Efendi

el-Mevlā es-Seyyid Ḥalīl İbnü’s-Seyyid Meḥemmed İbnü’s-Seyyid ‘Abdü’l-cebbār. Maḥmiyye-i İstanbul’da Ḳoca Muştafā Paşa semtinde Ḳoca Emīr-zāde dimekle şehirdür. Biñ yigirmi altı tārīḥinde meclis-i şühūda ḳadem-nihāde olup, vālidī Ḥāşekī Sultān vaḳtinüñ re’isü’l-eṭibbāsı olmağın ba‘de taḥşile’l-isti‘dād ol fenn-i celil levāzımın i‘dād eyleyüp, küçükdən ṭabābet ile şehir olduğdan sonra biñ elli beş Zī’l-ḥicce’sinde ‘Abdü’r-raḥīm-zāde Efendi ḥıdmetlerinden mülāzemete nā’il ve elli yedi Rebī‘ü’l-āḥir’inde kırk aḳçe ile Şa‘bān Ağa Medresesi’ne vāşıl, andan daḫi munfaşıl olduğda, biñ yetmiş yedi Muḥarrem’inde Emīnü’l-ḡanem Medresesi ḥāricine ‘āric, seksen bir Cemāzi’l-āḫire’sinde yerinde ḥareket i‘tibār olunup, seksen üç Muḥarrem’inde Başcı İbrāhīm Medresesi’yle mübtehic oldı. Seksen altı Şevvāl’inde Cezmī Efendi yerine İtmekci-zāde Medresesi’ne pā-nihāde olup, seksen sekiz Şevvāl’inde Şāmī Ebū Bekr Efendi yerine şāniye-i Zekerıyyā Medresesi virildi. Seksen ṭoḳuz Şevvāl’inde Seyyid ‘Alī Efendi yerine Ġazanfer Ağa Medresesi’yle bekām, ṭoḳsan iki Muḥarrem’inde şaḥnla nā’ilü’l-merām oldı. Sene-i mezbūre Receb’inde La‘lī-zāde Efendi ḥazretleri yerine Ḳadırğa Limanı Meḥemmed Paşası müderrisi olup, ṭoḳsan dört Ramazān’ında Beyāzī-zāde Efendi dāmādı Maḥmūd Efendi yerine Gevher Ḥān Sultān Medresesi iḥsān buyrulup, ṭoḳsan sekiz Rebī‘ü’l-evvel’inde Dāvūd-zāde Muştafā Efendi yerine İstanbul Vālidesi Medresesi virildi. Ṭoḳsan ṭoḳuz Cemāzi’l-

¹⁰⁵⁴ “Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun.”

ülâ'sında selefi fevtinden Medîne-i Münevvere şalla'llāhu te'ālā 'alā münevvirihā kazāsın taleb idüp, Şeyhü'l-İslām Debbāğ-zāde Efendi mensübâtından olmağın merāmına müsā'ade olunup, Mekke-i Mükerreme pāyesi zamimesiyle üç sene zabt itmek üzere kazā-yı mezbūr tevcīhiyle tekrīm olunmuşlar idi. Cānib-i Mısr'dan henüz nışf-ı tarīk kaṭ' itmedin intikāl ve mecma'-ı ervāh-ı mü'mināne isti'cāl eyledi.

Mevlānā-yı merķūm hişsedār-ı ma'ārif ü 'ulūm, fenn-i tıbbā şedīdü'l-i'tinā, merd-i bī-pervā idi.

Dāvūd-zāde-i Büzürg

el-Mevlā Muştafā İbnü'l-Mevlā Dāvūd. Tercemesi bālāda sebķ iden Atlu Dāvūd Efendi'nün maḥdūm-ı mihteridür. Taḥşil-i biḍā'a-i 'ilmiyye ve kesb-i levāzım-ı resmiyye eyledükde Şeyhü'l-İslām Ebū Sa'īd Efendi'den şeref-i mülāzemetle bekām ve biñ elli dört tārīhinde evlād-ı mevālīde cārī kânūn [331b] üzere kırk akçe ile Başcı İbrāhīm Medresesi'yle nā'ilü'l-merām olup, ba'de'l-'azl ve'l-infişāl altmış yedi Receb'inde Behmen-zāde ḥāriciyle kām-revā oldu. Yetmiş beş ḥudūdında Çavuşbaşı Medresesi'ne taḥrīk olunup, yetmiş toḳuz Rebī'ü'l-evvel'inde Evliyā Efendi ḥazretleri yerine Fīrüz Ağa müderrisi oldu. Seksen üç Cemāzi'l-āḥire'sinde Süleymān Şubaşı Medresesi 'ināyet olunup, seksen beş Şafer'inde Ders-i 'ām İbrāhīm Efendi yerine Mollā Gürānī Medresesi erzānī görildi. Seksen altı Şevvāl'inde Atbāzārī Aḥmed Efendi yerine Zekerıyyā Efendi Medresesi virilüp, seksen yedi Ramazān'ında Fetḥıyye'ye naql olındı. Toḳsan bir Muḥarrem'inde şaḥna gelüp, birkaç günden soñra Nefes-zāde Efendi yerine Zāl Paşa, toḳsan iki Receb'inde selef-i sālifi Aḥmed Efendi yerine Yeñi 'Alī Paşa Medreseleri 'ināyet olunup, toḳsan beş Rebī'ü'l-āḥir'inde Üsküdar Vālidesi Medresesi'ne irsāl, toḳsan yedi Muḥarrem'inde Kūsec Ebū Bekr Efendi yerine ḥāmis-i Süleymāniyye i'tibāriyle İstanbul Vālidesi Medresesi'ne işāl olunmuşlar idi. Toḳsan sekiz Rebī'ü'l-evvel'inde Gümülcineli 'Abdu'llāh Efendi yerine Medîne-i Münevvere dāmet bi'l-envāri müsevvere kazāsı tevcīh olunmuş idi. Toḳsan toḳuz evā'ilinde intikāl idüp, manşib-ı münḥal Cemāzi'l-ülā'da Ṭabīb Ḥalīl Efendi'ye maḥall görildi.

Mevlānā-yı mezbūr Dāvūd-zāde dimekle meşhūr idi.

İmām-ı Sultānī Şeker Efendi

el-Mevlā Mehemmed. Şeker Efendi demekle meşhūr ve bu ‘unvānla ma‘lūm-ı cumhūrdur. Tūṭī-i zātı perverde-i āyīne-i terbiyet-i üstād olmağla taḥşil-i muḳaddemāt-ı ‘ulūm itdükden şoñra Nişāncı imāmı Mehemmed Efendi’den ta‘allūm-i vücūhāt-ı Ḳur‘āniyye ve tefehhūm-i ḳırā‘at-ı Furḳāniyye idüp, müsā‘ade-i ḥüsn-i şavt sebebiyle şöhreti ‘ālem-gīr olduğda, Şeh-zāde Cāmi‘i’nde imām ü muḳtedā-yı enām ve Zāl Paşa’da ḥaṭīb-i edīb olmuşlar idi. Ba‘dehū Süleymāniyye ḥiṭābetine naḳl olunmuşlar idi. Ṭoḳsan ṭoḳuz Muḥarrem’inde vāḳi‘ cülūs-ı meymenet-men’ūs-ı Süleymān Ḥānī’de ḥıdmet-i imāmet-i sultānī bunlara erzānī görildükde İmām İbrāhīm Efendi yerine Sultān Aḥmed Medresesi’yle tekrīm olunup, ba‘dehū Edrine pāyesi zamīmesiyle Ḥāfız ‘Abdu’r-raḥmān Efendi maḥlūlinden Tekfurtağı arpalığıyla ta‘zīm olunmuşlar idi. Sene-i mezbūre Zi’l-ḥicce’sinde intikāl eyledi. Üç Şerefeli Cāmi‘-i Şerīf miḥrābı ḥizāsında defn olunup, arpalıkları Burusa’dan ma‘zūl ‘Abdī Efendi’ye ve medreseleri yerlerine imām-ı sultānī olan ‘Alī Efendi’ye iḥsān olındı.

Mevlānā-yı mezbūr tecvīd-i Ḳur‘ān-ı ‘azīm ve tertil-i *Furḳān-ı Kerīm*’de ḥā’iz-i ḥazz-ı mevfūr [332a] olduklarından mā‘adā nağme-serā-yı şavt-ı ḥüsn olmağla enfās-ı ḳulūb-ı nāsa mü’eşşir idi.

Debbāğ-zāde Efendi Birāderi Şun‘u’llāh Efendi

el-Mevlā Şun‘u’llāh bin Aḥmed İbnü’ş-Şeyḫ Maḥmūd. Debbāğ-zāde demekle şehīr ve tercemeleri ātī Şeyḫü’l-İslām Mehemmed Efendi merḥūmuñ şınv-ı kihteri olmağla ma‘lūm-ı şağīr ü kebīrdür. İktisāb-ı muḳaddemāt-ı ‘ulūma gūşış ve intisāb-ı fūnūn-ı mefrūz u mesnūna verziş idüp, Şeyḫü’l-İslām Minkārī-zāde Efendi ḥıdmetlerinden iḥrāz-ı şeref-i mülāzemet ile evvelin-i āmāle nā’il ve ḳırḳ aḳçe medreseye vāşıl, ba‘dehū munfaşıl olduğda, seksen yedi Ramażān’ında Defterdār Yaḥyā Medresesi ḥāricine ‘āric, ṭoḳsan bir Zi’l-ḥicce’sinde Kātib Maḥmūd Efendi yerine Eyyüb’da vāḳi‘ Siyāvuş Paşa Medresesi’yle mübtehic oldılar. Ṭoḳsan üç Rebī‘ü’l-evvel’inde Eyyübī Muştafā Efendi yerine Süleymān Şubaşı müderrisi oldu. Ṭoḳsan dört Ramażān’ında Süleymān Efendi yerine Kürkcibaşı Medresesi virilüp, ṭoḳsan altı Cemāzi’l-āḥire’sinde Çivi-zāde Efendi yerine ‘Alī Paşa-yı ‘Atīḳ Medresesi’ne ḥaḳīḳ oldılar. Ol eyyāmda birāder-i ekremleri şeyḫü’l-İslām bulunmağla Şa‘bān’da yerlerinde müşila-i Süleymāniyye i‘tibār olunmuş idi. Yüz Şafer’inde

dünyâdan sefer ve âhirete güzere eyledi. Ebâ Eyyüb-i Enşârî verâsında İdrîs Köşki nâm maḥal ḳurbinde defn olındı.

Mevlânâ-yı merḳûm ḥiṣṣedâr-ı ma‘ârif ü ‘ulûm, manzûm tekellûmine ḳâdir, Sun‘î maḥlaşı ile şâ‘ir, îşâl-i ḥayra mâ‘il, kendü umûrında müstaḳil idi.

Kilisî Dāmâdı Hıfzî Muştafâ Efendi

el-Mevlâ Muştafâ. Harem-i ḥaşda kesb-i ma‘ârif ü şân ve taḥşil-i ‘ilm ü ‘irfân eyleyüp, sehm-i muḳadderi ḥâ‘iz ve mertebe-i ḳadr-i müştereki fâ‘iz olup, taşra ḳıḳduḳdan soñra Şeyḫü’l-İslâm Minḳârî-zâde Efendi ḥıdmetlerinden mülâzemetle bekâm, ba‘dehü kırḳ aḳçe medrese ile nâ‘il-i evvelîn-i merâm olup, medrese-i mezbûreden ma‘zûl ve ḥâric elli rütbesine muntazır-ı vuşûl iken seksen yedi Ramazân’ında ‘İsâ-zâde Efendi yerine Efdaliyye müderrisi olup, seksen sekiz Şevvâl’inde Maḥmûd Efendi yerine Nişâncı Paşa-yı Cedîd Medresesi’yle tekrîm, toḳsan bir Muḥarrem’inde şaḥn medresesiyle ta‘zîm olındılar. Toḳsan iki Receb’inde ‘Uşşâḳî Muştafâ Efendi yerine Hânḳâh Medresesi’ni cāygâh idüp, toḳsan üç Rebî‘ü’l-âḫir’inde Elmâs Aḡa Ḥâcesi maḥlûlinden Siyāvuş Paşa Sultânî Medresesi erzânî görildi. Toḳsan beş Receb’inde Aḫmed Efendi yerine şâniye-i Sarây-ı Ğalaṭa Medresesi ‘inâyet, toḳsan yedi Muḥarrem’inde Dāvûd-zâde yerine Üsküdar Vâlidesi ‘âṭıfet ḳılındı. Sene-i mezbûre Şa‘bân’ında Nefes-zâde Efendi yerine Ülâ-yı İbrâḫîm Paşa Medresesi’yle kâm-revâ olup, toḳsan toḳuzda [332b] vâḳı‘a vaḳ‘ada Nişâncı İsmâ‘îl Paşa şadr-ı a‘zam olup, şâhibü’t-terceme ile beynlerinde ‘alâḳa-i ‘azîme olmaḡın Dârü’l-ḥadıṣ müderrisi Nefes-zâde Efendi’ye neḳâbet-i sâdât manşıbı tevcîh olunduḳda ol meclis paşa-yı mezbûr ta‘yîniyle selefi yerine Dârü’l-ḥadıṣ-i Süleymâniyye’ye terfî‘ olunup, birḳaç günden soñra Şa‘bân-zâde Efendi yerine Şâm-ı cennet-meşâm ḳazâsıyla mazhar-ı ikrâm-ı kirâm oldılar. Re’s-i mâ‘ide intikâl ve cennet-i ‘adne irtihâl eyleyüp, yerleri ḥâlâ İstanbul ḳâḫisi olan Ebü Bekr Efendi ḫâzretlerine virildi.

Mevlânâ-yı merḳûm Kilisî dāmâdı dimekle mevsûm, ‘ilmi miyâne, tarz u tavrı âdemiyâne idi.

Buzaḡı Maḥmûd Efendi

el-Mevlâ Maḥmûd bin Meḥemmed. İstanbulî’dür. Vâlid-i mâcidleri Anaṭolî ḳalem-revi ḳuzât-ı sûtûde-şifâtındandır. Bunlar biñ yigirmi yedi târiḫinde ‘âlem-i

eşbâha kudüm idüp, Buzâğı Maḥmūd Efendi dimekle meşhūr ve zebān-zed-i cumhūr olmışlar idi. Kiçi Meḥemmed Efendi'den muḳaddemāt-ı 'ulūmı temhīd idüp, ba' dehū Cerrāh şeyḫi İbrāhīm Efendi ve Fāzıl Muşlı Efendi derslerinden müstefīd olmuşlar idi. el-Ḥāletü hāzihī Kec-dehān dāmādı 'Abdu'llāh Efendi'ye irtibāt ve dānişmendānī silkine duḫūl ile taḫşil-i inbisāt idüp, mu'īd-i dersī olup, şaḫnda ḫareket itdüklerinde mülāzım ve medāris-i resmīye tekmīline müdāvim olup, elli yedi Muḫarrem'inde kırk aḳçe ile Ḳırımī Medresesi'ne vāşıl, ba' dehū munfaşıl olduḫda, altmış yedi Receb'inde Aḫmed Paşa Medresesi'yle kām-revā olmuşlar idi. Yetmiş üç Receb'inde Şeyḫü'l-ḫarem Medresesi'ne ḫareket idüp, yetmiş altı Cemāzi'l-ülā'sında Başcı İbrāhīm Medresesi'yle tekrīm olındı. Yetmiş toḫuz Rebī'ü'l-evvel'inde Ebu's-su'ūd-zāde maḫdūmı Aḫmed Çelebi yerine Cezerī Ḳāsım Paşa Medresesi virilüp, seksen bir Cemāzi'l-ülā'sında medrese-i şāniye-i Zekerıyyā Efendi 'ināyet olındı. Seksen üç ḫudūdında Gül Maḥmūd Efendi yerine Ğāzanfer Aḫa Medresesi'yle dil-şād, seksen dört Rebī'ü'l-evvel'inde şaḫnuñ biriyle ber-murād olup, andan daḫi altmış medārisinüñ birine yetmişler idi. Seksen yedi Receb'inde Muşlı Efendi yerine Ḳāsım Paşa Medresesi iḫsān olunup, toḫsan bir Muḫarrem'inde Rıfḳī Efendi yerine Ūlā-yı Sarāy-ı Galaṫa Medresesi'ne vāşıl olup, toḫsan iki Cemāzi'l-āḫire'sinde Aḫ Maḥmūd Efendi ḫāzretleri yerine Medīne-i Münevvere dāmet bi's-şalāti 'aleyh müsevvere ḳazāsına nā'il olmuşlar idi. Toḫsan sekiz Şafer'inde Erzurūmī Meḥemmed Efendi yerine İzmir ḳazāsı tevcih, toḫsan toḫuz Cemāzi'l-ülā'sında 'azl olunup, manşıb-ı [333a] maḫlūl Ebū Sa'īd Efendi-zāde Feyzu'llāh Efendi merḫūma arpalık ta'yin olındı. Yüz Muḫarrem'i evā'ilinde intikāl eyledi.

Mevlānā-yı merḳūm ma'ārif-i 'ilmiyye ile mevsūm, emşāli miyānında isti'dād ile mu' allem, şālih ve nīk-nefs ādem idi. Ḥālen mūşıla-i şaḫn müderrislerinden ferzend-i fūrüzende-aḫter[i], maḫdūm-ı ma'ārif-güsteri Meḥemmed Fāzıl Efendi 'arāḳet ü aşāletlerine edill-i delıldür.

Mindāl Aḫmed Efendi

el-Mevlā Aḫmed bin 'Alī. Belde-i Malāṫıyye'den āheng-i Rūm ve dārü'l-mülk-i Ḳoştantıniyye'ye kudüm idüp, 'ulemā-yı 'aşrdan müstefīd olduḫda, ... iḫrāz-ı şerefi mülāzemet ve ba'z-ı medārisde müdāreseye himmet eyleyüp, kırk aḳçe medreseden ma'zül iken altmış üç Rebī'ü'l-evvel'inde Bālī Paşa ḫāriciyle kām-revā olmuşlar idi.

Altmış dört Ramazān'ında Hāndān Ağa Medresesi'ne taḥrīk olunup, altmış sekiz Şa'bān'ında İsmā'īl-zāde Efendi yerine Şeyḥü'l-ḥarem Medresesi'yle mükerrer oldılar. Yetmiş Cemāzi'l-ülā'sında 'Abdī Efendi yerine şāniye-i Mesīḥ Paşa Medresesi virilüp, yetmiş bir Şa'bān'ında Velī Efendi yerine Topkapusı'nda vāqı' a Aḥmed Paşa Medresesi 'ināyet buyruldu. Yetmiş üç Receb'inde Ca'fer Ağa-zāde müderrisi olup, yetmiş altı Muḥarrem'inde Ebübekr Efendi yerine Ḥayrū'd-dīn Paşa Medresesi'ne vāşıl, yetmiş sekiz Ramazān'ında şaḥn medresesine nā'il olup, yetmiş toḫuz Rebī'ü'l-evvel'inde selef-i sālifi İsmā'īl-zāde Efendi yerine Ḥānḳāh Medresesi tevcīh olındı. Seksen Cemāzi'l-ülā'sında Ramazān tevḳītiyle Hevāyī-zāde Efendi yerine Diyārbekr ḳazāsı tevcīh olındı. Seksen bir Muḥarrem'inde İsmā'īl-zāde Efendi yerine Maḡnisa ḳazāsına menḳūl ve yerlerine Maḥmūd Efendi şāniyen mevşūl oldu. Seksen iki Cemāzi'l-āḥire'sinde munfaşıl olup, yerine Başmaḳcı-zāde Efendi vāşıl olmuşlar idi. Sene-i mezbūre Şevvāl'inde Edībī-zāde Efendi yerine Üsküdar ḳazāsı tefvīz olındı. Seksen sekiz Rebī'ü'l-evvel'inde ref' olunup, yerlerine ḥalef-i pür-şerefi naşb olındı. Toḫsan üç Rebī'ü'l-evvel'inde Sirozī Emīr Efendi yerine Filibe ḳazāsı 'ināyet olındı. Toḫsan beş Rebī'ü'l-evvel'inde 'azl olunup, yerlerine Edrinevī Luḫfī-zāde Efendi naşb olındı. Toḫsan sekiz Şa'bān'ında henüz tehniyye ešnāsında fevt olan Arnavud Meḥemmed Efendi yerine Baḡdād-ı behişt-ābād ḳazāsıyla ber-murād olmuşlar idi. Yüz Rebī'ü'l-evvel'inde fevt olup, manşıbı Şa'rānī-zāde 'Abdü'l-vehhāb Efendi'ye naşīb oldu.

Mevlānā-yı mezbūr müşāreket-i [333b] emşālle mezkūr idi.

Beyāzī-zāde Efendi Maḥdūmı

el-Mevlā Maḥmūd İbnü'l-Mevlā Aḥmed eş-şehīr bi-Beyāzī-zāde. Ānifen tercemesi nigāşte-i yarā'a-i 'ācizānemüz olan şadr-ı 'ālī-ḳadr Beyāzī-zāde Aḥmed Efendi'nün maḥdūm-ı mihteri ve ferzend-i ferḥunde-aḫteridür. Biñ yetmiş dört Muḥarrem'inde şadr-ı 'ālī-ḳadr 'İşmetī Efendi ḫıdmetlerinden mülāzım olup, def'aten otuz aḳçe ile İstanbul'da Fā'īḳ Beg Medresesi'yle ber-murād, sene-i mezbūre Cemāzi'l-ülā'sında kırḳ aḳçe ile yine İstanbul'da 'Alī Paşa Medresesi'ne ḳadem-nihād olup, ma'zūl olduğda, Şeyḥ 'İsā Efendi ḫāzretlerinden muḳaddemāt-ı 'ulūmı i' dād itdükden soñra biñ seksen beş Receb'inde ibtidā Receb Paşa ḫāricine revnaḳ-baḫşā, seksen toḫuz Şa'bān'ında Ḥādīm Ḥasan Paşa Medresesi'yle kām-revā olup, toḫsan bir

Muḥarrem’inde Muṣṭafā Aḡa Medresesi’ne i‘tilā itdiler. Ṭoḡsan iki Receb’inde ḡalen Diyārbekr ḡazāsından munfaşıl es-Seyyid ‘Alī Efendi yerine Mu‘id Aḡmed Efendi Medresesi’ne işāl olunup, ṭoḡsan üç Rebī‘ü’l-āḡhir’inde şaḡna geldiler. Ṭoḡsan dört Ramazān’ında Bayram Paşa Medresesi ‘ināyet olunup, ṭoḡsan yedi Zī’l-ḡa‘de’sinde ‘Alī Efendi-zāde yerine Ayaşofya-i Ḳadīm Medresesi’yle ta‘zīm olunmuşlar idi. Yüz Zī’l-ḡicce’sinde intikāl eyleyüp, medreseleri Seyyid Maḡmūd Efendi’ye naşib oldu.

Mevlānā-yı merḡūm, maḡdūm-ı ma‘ālī-rūsūm, cesīm ü besīm, ḡalīm ü selīm idi.

Beyāzī-zāde Dāmādı Maḡmūd Efendi

el-Mevlā Maḡmūd İbn Ḥalīl. Mostarī’dür. Dergāh-ı ‘ālī-sipāhīlerinden Ḥalīl nām kimesnenüñ ferzend-i maḡmūdü’l-ḡişālīdür. ‘Unfvān-ı şebābetde İstanbul’a vāşıl ve Bosnevī Şa‘bān Efendi Āsitānesi’ne dāḡil olup, ḡıdmetlerinden mülāzım ve ṭaleb-i ma‘ārif ü ‘ulūma müdāvīm olmuş idi. Ders-i ‘ām Şālīḡ Efendi ve Bıḡaçcı Efendi ve ‘Arab-zāde Efendi ve Ḳāsım Paşa şeyḡi Ḥalīl Efendi’den telemmüz ve her birinüñ ifādelerinden telezzüz idüp, kırḡ aḡḡe medreseden ma‘zūlen muntazır-ı vuşūl-i rütbe-i ḡāric iken ibtidā Defterdār Yaḡyā Medresesi’ne ‘āric olduğdan soñra biñ seksen üç Muḥarrem’inde Aḡmed Efendi yerine Balabān Aḡa Medresesi’ne taḡrīk olındı. Seksen beş Şa‘bān’ında Ders-i ‘ām İbrāḡīm Efendi yerine Muṣṭafā Aḡa Medresesi’yle bekām olup, seksen yedi Ramazān’ında Nişāncı Paşa-yı Cedīd Medresesi’yle maḡzar-ı ikrām-ı kirām oldılar. Seksen sekiz Şevvāl’inde şaḡna geldi. Ṭoḡsan Cemāzī’l-ülā’sında Dāvūd Paşa Medresesi’yle kām-revā, ṭoḡsan bir Cemāzī’l-āḡhire’sinde ‘Alī Efendi yerine Gevher Ḥān Sultān Medresesi’ne revnaḡ-baḡşā oldılar. Ṭoḡsan dört Zī’l-ḡicce’sinde [334a] ‘Abdu’llāḡ Efendi yerine Ḳara Muṣṭafā Paşa Medresesi’ne nā’il olup, ṭoḡsan yedi Zī’l-ḡicce’sinde Süleymāniyye medārisinüñ biriyle tekrīm, ṭoḡsan ṭoḡuz Cemāzī’l-ülā’sında Cevherī-zāde Efendi yerine Ḥalebü’ş-şehbā ḡazāsı tefvīziyle ta‘zīm olunmuş idi. Sene-i mezbūre evāḡirinde fevt olup, intikālī ḡaberi muḡaḡḡaḡ olduğda, yüz senesi Şafer’inde manşib-ı münḡal ḡāmīs-i Süleymāniyye ile Vefā müderrisi Ḥāce-zāde Luṭfu’llāḡ Efendi’ye maḡal görildi.

Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm ü faẓlla meşḡūr, ekşer-i ‘ulūmdan vāyedār, be-ṭaḡşış fenn-i mu‘āfī vü uşūlde şöhret-şī‘ār, vaḡūr u vecīḡ, nazīf ü nebīḡ, sinīn-i ‘ömri ‘ıḡd-i rābī‘i mütecāviz ve ‘ıḡd-i ḡāmīse mütenāḡiz idi.

‘İsā-zāde Efendi

el-Mevlā Meḥammed ‘Azīz İbnü’l-Mevlā ‘İsā. Tercemesi ānifen sebḳ iden Bosnevī ‘İsā Efendi merḥūmuñ maḥdūm-ı ma‘ālī-me‘ālī ve Şeyḫü’l-İslām Kara Çelebi-zāde ‘Abdü’l-‘azīz Efendi’nün ḥafīd-i bāhirü’l-istihālīdür. Gülbün-i zebān-ı ṭab‘ı ḡonce-ḥīz-i isti‘dād ve gülrīz-i fezā’il-i Ḥudā-dād olmaḡla ... Efendi’den mülāzım ve istifāza-i ma‘ārif-e müdāvīm olup, pīşgāh-ı esātīze ve terbiyet-yāfte olduḡdan sonra ḥālen Şām-ı dārü’s-selām ḳazāsıyla mesned-efrūz-ı şerī‘at olan Bosnevī Süleymān Efendi ḥazretlerinden taḥşil-i kemāle sā‘ī ve ādāb-ı erbāb-ı ṭarīḳa murā‘ī iken biñ seksen üç Receb’inde Çavuş-zāde Aḫmed Efendi yerine Sittī Ḥātūn Medresesi ḥāricine ‘āric, seksen beş Ramazān’ında ‘Alī Efendi yerine Topḳapu’da Aḫmed Paşa Medresesi’yle mübtehic oldılar. Seksen altı Cemāzi’l-āḫire’sinde ‘Abdu’llāh Efendi yerine Efdaliyye Medresesi’yle tekrīm, seksen yedi ḥudūdında Cezmī Efendi yerine Beşiktaş Sinān Paşası’yla ta‘zīm olup, ba‘dehū şaḫna gelmişler idi. Toḳsan bir Muḫarrem’inde selef-i sālifi Çavuş-zāde Efendi yerine Bayram Paşa Medresesi’yle kām-revā, toḳsan üç Rebī‘ü’l-āḫir’inde Ḥalīl Efendi yerine Eyyūb’da İsmiḫān Sulṭān Medresesi’ne revnaḳ-baḫşā oldılar. Toḳsan altı Rebī‘ü’l-evvel’inde ‘Aṭa’llāh Efendi ḥazretleri yerine ḥāmis-i Süleymāniyye i‘tibārıyla Vefā müderrisi olup sene-i mezbūre Şevvāl’inde Süleymāniyye Medresesi’ne terfī‘ olındı. Toḳsan yedi Receb’inde ‘Abdü’r-raḫīm Efendi ḥazretleri yerine Burusa pāyesi zamīmesiyle Selanik ḳazāsı tevcīh olındı. Toḳsan sekiz Şa‘bān’ında ma‘zūl ve yerlerine selef-i sālifi Çavuş-zāde Efendi mevşūl oldu. Yüz evā’ilinde maṭ‘ūnen intikāl eyleyüp, Eyyūb’da ... tekyede medfūn [334b] oldu.

Mevlānā-yı sābıḳü’l-beyān maḥdūm-ı kerem-güster-i ‘ālī-şān, ḳuvvet-i zekā ve selāmet-i ṭabī‘at ile ḥā’iz-i sermāye-i ‘ulūm olup, fūnūn-ı lāzımede müşārik-i emşāl, ders ü devre şedīdü’l-iştigāl, ḥalīm ü selīm, seḫī vü kerīm, şāḫib-i ḡayret, ehl-i himmet idi.

Dā’imā Eyyūb’da olan yalılarında sākin olup, her gün meclisi mecma‘-ı eḫibbā belki ekşeri şu‘arā vü zuraḫā olup, kimi öyle ta‘āmından sonra ‘avde me’zūn olurdu ve kimini aḫşama alıḳomaḡla memnūn iderlerdi. Binā-berīn beyne’n-nās ḫaylī i‘tibār kesb itmiş idi. Bu eşnāda ba‘z-ı yārān terḡibiyle Muşāḫib Paşa kerīmesine ṭalīb olup, ḥāḫ u nā-ḥāḫ ‘aḳd ü nikāḫ idüp, toḳsan sekiz tārīḫinde Selanik’den geldükde Kara Çelebi-zāde ‘Abdü’l-‘azīz Efendi kerīme-zādesi olmaḳ cihetinden ḳarībi olan Naḳīb Ḥāce-

zāde Efendi ziyāretine Rūmili hişārında yalılarına varup, ol gün hanımuñ mihrini bir iki adem ile irsāl eyleyüp, evvelen ve āhiren vāfir ğarāmet-i māliyye irtikāb eylemiş idi.

Āşārından Türkî eş‘arı vardır.

Memek-zāde Tezkirecisi Mehemmed Efendi

el-Mevlā Mehemmed. Tercemesi ṭabaḳa-i Mehemmed Ḥānī’de nigāşte-i yarā‘a-i kâşırānemüz olan Memek-zāde Efendi’nüñ birāder-zādeleri olup, hengām-ı şadāretlerinde müzekker meṭālib-i kuzāt olmağın Tezkireci Efendi dimekle şehīr ve bu ‘unvān ile ma‘lūm-ı şāğīr ü kebīr olmuşlar idi. el-Ḥāletü hāzihī Şeyḫü’l-İslām Mu‘īd Aḥmed Efendi ḥıdmetlerinden mülāzemeti nā’il ve kırk akçe medreseye vāşıl olduḳda, ṭarīḳ-ı tadrīse tevcīh-‘inān-ı iḳbāl idüp, medrese-i mezbūreden munfaşıl iken biñ elli ṭoḳuz Ramazān’ında es-Seyyid ‘Abdu’llāh Efendi yerine Ferhād Paşa Medresesi’yle kām-revā olup, altmış bir Şa‘bān’ında Edībī-zāde Efendi yerine Ümmü Veled Medresesi’ne taḥrīk olunup, altmış iki Şa‘bān’ında yerinde dāḫil i‘tibār olındı. Sene-i mezbūre Zī’l-ḳa‘de’sinde Muşlī Efendi yerine İtmekcioğlı Medresesi’yle bekām, altmış üç Zī’l-ḳa‘de’sinde selef-i sālifi ‘Abdu’llāh Efendi yerine Nişāncı Paşa-yı Cedīd Medresesi’yle nā’ilü’l-merām oldılar. Altmış dört Şa‘bān’ında yerinde mūşıla i‘tibār olunup, altmış yedi Receb’inde şaḥna geldiler. Altmış sekiz Cemāzi’l-āḫire’sinde ‘Abdu’llāh Efendi yerine Ḥadīce Sultān Medresesi iḫsān olındı. Yetmiş Receb’inde Ḥāmid Efendi yerine Üsküdar Mihrümāhī’na sāye şalup, yetmiş iki Şafer’inde ‘Alī Çelebi-zāde Efendi yerine Ḥazret-i Ebā Eyyüb Medresesi ‘ināyet olındı. Yetmiş üç Cemāzi’l-āḫire’sinde Ünsī Efendi yerine İzmir ḳazāsı tefvīz olındı. [335a] Yetmiş dört Receb’inde ma‘zül ve yerlerine Öreke-zāde Efendi mevşül oldı. Yetmiş ṭoḳuz Cemāzi’l-ülā’sında Medīne-i Münevvere pāyesiyle Keşan arpalık virildi. Seksen iki ḥudūdında Bolı ḳazāsına tebdīl olunmuş idi. Seksen altı Şa‘bān’ında Kevākibī-zāde Efendi yerine maḥrūse-i Burusa ḥükümeti müyesser oldı. Seksen yedi Receb’inde munfaşıl ve yerlerine üstādımuḫ Aḳ Maḥmūd Efendi ḥazretleri vāşıl oldı. Ṭoḳsan Cemāzi’l-ülā’sında Mekke-i Mükerrreme pāyesiyle Şehlā ‘Abdü’l-bāḳī Efendi yerine maḥmiyye-i Edrine ḳazāsıyla maḳzī’l-merām olmuşlar idi. Ṭoḳsan bir Cemāzi’l-ülā’sında Ḳaraşu Yeñicesi ve Ḳal‘a-i Sultānī ve Pınarḫişār ḳazāları ta’yīniyle ‘azl olunup, yerlerine Fenārī-zāde Efendi naşb olındı. Ṭoḳsan üç ḥudūdında İstanbul pāyesiyle bekām, ṭoḳsan yedi Zī’l-ḫicce’sinde ‘Ayntāb arpalık virilüp, Anaṭolı

pāyesiyle nā'ilü'l-merām oldılar. Toksan tokuz Şafer'inde Rūmili pāyesiyle tebcil ve arpalıkları daği Feyzu'llāh Efendi üzerinden Saķız kaźāsına tebdil olındı. Yüz Cemāzi'l-āhire'sinde intikāl ve ravza-i cināna irtihāl eyledi. Nişāncı Paşa-yı Cedid Cāmi'i bağçesinde defn olındı.

Mevlānā-yı merķūm dāhil-i 'idād-ı mevālī-i Rūm, hoş-şoħbet, şāhib-i şervet idi. 'Ale'l-ħuşūş envā'-ı mīve ve eşnāf-ı şükūfe taħķikinde māhir olup:

Nazm

رضة ماء نهرها سلسال
دوحة سجع طيرها موزون

این پراز لاله‌های رنکارنک
وان پراز میوه‌های کوناگون¹⁰⁵⁵

nazmına māşadađ ħadīka terbiye idüp, vaķtinde maħşūlin gül-şīşe-pīrā-yı i'tibār ve zīb-i ṭabaķce-i inzār idüp:

خطش بنفشه و کیسو مثال سنبل شد
رخش کلست و دل ما بران بلبل شد¹⁰⁵⁶

mışdāķınca ol mīve-i gūn-ā-gūn ve şükūfe-i reng-ā-reng aħvāl-i bedī'ü'l-mişālinden varaķ varaķ ebħāsı nigāşte-i şāħife-i beyān idüp, gāh aħvāl-i berg ü bārından daķīķa-gū ve gāh nümāyiş ü ṭarāvetinden ħālet-nümü idi. el-Hāşıl bu şan'atde pīşever olanlaruñ müsellimi olup, ħadīka-i imkānından pertev-i zühūr-ı şükūfe ser-zede-i rüy-ı zemīn olsa zīver-i manzarları idüp, bir ismle vesīm ve bir varaķ pāreye taħrīr idüp, şükūfe-i mezkūruñ gerdenine avīhte idüp, dā'im ol ismle zikr iderlerdi.

'İmād-zāde Efendi

el-Mevlā Meħemmed Ebu's-su'ūd bin 'Abdü'l-ħayy bin Meħemmed. Ķuṭbü'l-aķṭāb mażhar-ı tecelliyāt-ı Rabbü'l-erbāb Üsküdarī Maħmūd Efendi ħazretlerinüñ kerīme-zādesi 'Abdü'l-ħayy Efendi'nüñ ferzend-i āzādesi ve sābıķan Vālide Sultān ketħudāsı olan 'İmād Efendi'nüñ rebīb-i terbiyet-dādesi olmađla [335b] 'İmād-zādelik ile şehīr ve bu ta'rifle ma'lūm-ı şađir ü kebīr olmış idi. Taħşil-i ma'ārifeye gūşiş ve tekmil-i ādāba verziş eyleyüp, Şeyħü'l-İslām Minķārī-zāde Efendi'den mülāzım ve

¹⁰⁵⁵ "Nehri tatlı sudan olan bir su bahçesidir.

Kuşları vezinli öten kafiyeli gölgeliktir.

Bu, rengarenk lalelerle dolu; şu, çeşit çeşit meyvelerle dolu."

¹⁰⁵⁶ "Ayva tüyleri beneşşeye ve saçları sünbüle benzedi. Onun yanağı güldür ve gönlümüz onun yanında bülbül oldu."

tarîk-ı sa‘âdet-refîke ‘âzîm olup, kırk aqçe medreseden ma‘zûl iken biñ yetmiş beş Rebî‘ü’l-evvel’inde ibtidâ İskender Paşa hâriciyle kâ-m-revâ olup, seksen Şa‘bân’ında ‘Abdü’l-gaffâr Efendi maħlûlinden Çekmece’de vâkı‘a ‘Abdü’s-selâm Medresesi’ne îşâl olındı. Seksen bir Zî’l-ħicce’sinde ‘Oşmân-zâde maħdûmı yerine Hâdim Hasan Paşa müderrisi olup, seksen üç Muħarrem’inde Meħemmed Efendi yerine Rûm Meħemmed Paşa Medresesi’ne nâ‘il, seksen altı Şevvâl’inde Beşiktaş Sinân Paşası’na vâşıl oldılar. Seksen toqkuz Şevvâl’inde şahna gelüp, toqksan bir Muħarrem’inde ‘Ömer Efendi yerine Murâd Paşa-yı Cedîd Medresesi’yle bekâm oldılar. Toqksan iki Receb’inde Murâd Paşa-yı ‘Atîk Medresesi’ne haqîk olup, toqksan beş Rebî‘ü’l-âħîr’inde İdrîs Efendi hâzretleri yerine Kâsım Paşa Medresesi’yle tekrîm olunup, toqksan sekiz Receb’inde Ğalaťa Sarâyı ũlâsına müderris oldılar. Sene-i mezbûre Zî’l-ħicce’sinde Medîne-i Münevvere pâyesiyle Burusalı birâderi Muştafâ Efendi maħlûlinden Üsküdar kazâsı tevcîh olındı. Toqksan toqkuz ħudûdında Burusa pâyesi zamîmesiyle Sivasî-zâde Efendi yerine Anqara kazâsına naql rızâ-dâdeleri olduqda, yerleri İmâm-ı Sultânî İbrâhîm Efendi’ye arpalık oldu. Sene-i mezbûrede ref‘ olunup, yeri Cezmî Efendi’ye virildi. Yüz Receb’inde intiķâl ve İrem-i zâtü’l-‘imâd-ı cinâna isti‘câl eyledi.

Mevlânâ-yı merħûm maħdûm-ı ma‘âlî-rüsûm, ħüsnü’l-aħlâq, tayyibü’l-a‘râķ idi.

A‘ķâbinden üç maħdûmı bâķî ķalup, ekberi Meħemmed Ebü Sa‘îd Çelebi’dür ki zerre-i ‘inâyet-i hâzret-i veliyyü’n-ni‘amîye mazħar olup, hâric medresesiyle kâ-m-revâ olmuşdur. Nefsinde taħşîl-i ‘ilme sâ‘î, âdâb-ı rüsûma murâ‘î, ğayret-keş maħdûmdur.

‘Uşşâķî Muştafâ Efendi

el-Mevlâ Muştafâ. Belde-i ‘Uşşâķ’dan bedîdâr ve ‘Uşşâķî Muştafâ Efendi demekle şöhret-şi‘âr olmuş idi. Taħşîl-i biğa‘a-i ‘ilmiyye ârzûsiyla maħrûse-i Burusa’ya ķudûm eyledükde envâr-ı ‘aşķ-ı İlâhî kânûn-ı dil ü cânında müştaĝil olmaĝla Şeyħ Mışrî Efendi’den aħz-ı inâbet eyleyüp, on bir sene mücâhede vü riyâzata müştaĝil olmuş idi. Ba‘dehü Şeyħü’l-İslâm Bolevî Muştafâ Efendi ħıdmet-i ‘aliyyelerinde ve medrese-i Bâyezîdiyye i‘âdesinden mülâzım olup, tarîk-ı tadrîsde ķat‘-ı merâtib iderek kırk aqçe medreseden ma‘zûl ve muntazır-ı [336a] neyl-i me’mûl iken seksen Rebî‘ü’l-âħîr’inde Çivi-zâde Dârü’l-ħadışi hâriciyle kâ-m-revâ olup, seksen sekiz Şa‘bân’ında ‘Abdü’r-raħîm-zâde Efendi maħdûmı yerine şâniye-i Mesîħ Paşa Medresesi’ne taħrîk olunup, seksen toqkuz Şa‘bân’ında Şemsü’d-dîn-zâde Muştafâ Efendi yerine Toqkapusı Aħmed

Paşası'na müderris olup, toğsan bir Şafer'inde Hānkāh Medresesi'yle bekām, andan Şahn-ı Semāniyye'nüñ biriyle nā'ilü'l-merām oldılar. Toğsan üç Rebî'ü'l-āhîr'inde Üsküdarî Mehemmed Efendi yerine Murād Paşa-yı Cedîd Medresesi'ne revnağ-bağşā oldu. Toğsan dört Zî'l-ħicce'sinde Şa'rānî-zāde Efendi yerine Zāl Paşa Medresesi'yle tekrîm, toğsan yedi Zî'l-ħicce'sinde İdrîs Efendi ħazretleri yerine Şāh-zāde Medresesi'yle ta'zîm olunup, yüz Şafer'inde H'āce-zāde Luţfu'llāh Efendi yerine ħāmis-i Süleymāniyye i'tibāriyle Hākāniyye-i Vefā'da bast-ı seccāde-i ifāde itdiler. Sene-i mezbûre Şa'bān'ında 'Abdü'r-raħîm Efendi yerine Dārü'l-ħadîş-i Süleymāniyye Medresesi'yle vāşıl-ı ümniyye olmuş idi. Yüz bir Muħarrem'inde fevt oldu. 'Aşık Paşa Cāmi'i mezāristānında medfūndur.

Mevlānā-yı mezbûr 'ilm ü fazlla mezkûr idi.

Şeyhü'l-İslām Ebū Sa'îd-zāde Feyzu'llāh Efendi merħûm maħdûmı Reşîd Çelebi'ye ħ'āce ta'yîn olunmağla niçe zamān mazhar-ı luţf u iħsānları olmuş idi.

Hācib-zāde Efendi

el-Mevlā Mehemmed bin Muştafā. Vālid-i mācidi ħāciben sarāy-ı sultānî olmağın Hācib-zāde dimekle meşhûr ve bu ta'rîfle ma'lûm-ı cumhûrdur. 'Unfvān-ı şebābında taħşîl-i meleke-i isti'dād idüp, Şeyhü'l-İslām Ebū Sa'îd Efendi'den mülāzemetle ber-murād olup, birkaç pāye kaţ'-ı merātib-i mu'tāde iderek kırk aqçe medreseye mevşül, andan daħi ma'zül iken biñ altmış yedi Receb'inde Yūsuf Çavuş ħāriciyle kām-revā olup, yetmiş iki Zî'l-qa'de'sinde yerinde ħareket i'tibār olunup, seksen Rebî'ü'l-āhîr'inde Fāţıma Sultān Medresesi'ne nā'il, seksen üç Muħarrem'inde 'Abdü'l-vehhāb Efendi yerine Cezerî Kāsım Paşa Medresesi'ne vāşıl oldu. Sene-i mezbûre Receb'inde Mîrzā Efendi yerine Nişāncı Paşa-yı 'Atîk Medresesi'ne ħaķîk olup, seksen beş Ramazān'ında Edincikli Efendi yerine Yaħyā Efendi Medresesi'yle bekām, seksen sekiz Şa'bān'ında şaħna gelüp, seksen toğuz Şevvāl'inde muşāhib imāmı yerine Mağnisa każāsıyla nā'ilü'l-merām oldu. Toğsan Zî'l-ħicce'sinde ma'zül ve yerlerine Kısaryalı İsmā'il Efendi mevşül oldu. Toğsan dört Ramazān'ında Maķtül 'Abdu'llāh Efendi yerine Diyārbekr każası tefvîz olındı. Toğsan altı Şafer'inde [336b] munfaşıl ve yerlerine ħalefi İsmā'il Efendi vāşıl oldu. Yüz Rebî'ü'l-evvel'inde Medīne-i Münevvere pāyesiyle İmām-ı Şehriyārî İbrāhîm Efendi yerine Üsküdar każāsıyla ser-

efrāz oldu. Sene-i mezbûre Cemāzi'l-âhire'sinde intikāl ve dārü'n-Na'im'e isti'cāl eyledi. Manşıbı Şalbaş Aḥmed Efendi'ye virildi.

Mevlānā-yı mezbûr ma'ārif-i 'ilmiyye ile meşhûr, devr ü dırāz Ḍaḥkī Efendi ḥıdmetinde olmağın 'ilm-i fūrū'a şedīdü'l-i'tinā ve i'tibārāt-ı resmiyyede daḥi aña hem-tā olmuş idi.

Āşārından *Şukūk-ı Şer'iyye-i Mer'iyye* cem' itmişdür.

Ebū Sa'id Efendi Tābi' i ' Abdī Efendi

el-Mevlā 'Abdu'llāh. Maḥmiyye-i Ḳostantıniyye civārında Fındıklı nām kaşabadan zuhûr idüp, taḥşil-i meleke-i isti'dād eyledükde Şeyḥü'l-İslām Ebū Sa'id Efendi Āsitānesi'ne duḥûl ve ḥıdmetlerinden iḥrāz-ı şeref-i mülāzemetle nā'il-i me'mûl olduğdan soñra ol āsitāneden münfekk olmayup, ḥıdemāt-ı münāsibe ile istiḥdām olup, üçüncü def'a şeyḥü'l-İslām olduğda, ḥıdmet-i telḥişi de kıyām itmiş idi. el-Ḥāletü hāzihī devr-i medāris-i mu'tāde iderek elli dört Şa'bān'ında kırk akçe ile Eyyühüm Medresesi'ne mevşûl, ba'dehū andan daḥi ma'zûl olduğda, altmış dört Şa'bān'ında on akçe terakki ile medrese-i mezbûreye ḥāric ile 'āric olup, altmış sekiz Şa'bān'ında Ca'fer Efendi yerine şāniye-i Mesīḥ Paşa Medresesi'ne taḥrik olunmuş idi. Yetmiş Cemāzi'l-ülā'sında 'azl olup, yeri Mindāl Aḥmed Efendi'ye virildi. Yetmiş iki Zil-ḥicce'sinde Şarı Mu'id-zāde maḥlûlinden Fāṭıma Sultān Medresesi iḥsān olındı. Yetmiş üç Receb'inde Nedīm Çelebi yerine Nişāncı Paşa-yı 'Atık müderrisi olup, yetmiş beş Muḥarrem'inde selefi yerine Beşiktaş Sinān Paşası'na bekām oldu. Yetmiş altı Cemāzi'l-âhire'sinde yerinde mûşıla i'tibāriyle tebcil, yetmiş yedi Ramazān'ında medrese-i Ġazanferiyye'ye tebdil olup, yetmiş toḳuz Muḥarrem'inde şaḥn medresesiyle nā'ilü'l-merām oldu. Seksen Muḥarrem'inde Bolevī Efendi birāderleri yerine Piri Paşa Medresesi 'ināyet olup, seksen bir Zil-ḥicce'sinde Müfettiş İbrāhīm Efendi yerine Kılıç 'Alī Paşa müderrisi olup, seksen dört Receb'inde Ḳabaşakal Aḥmed Efendi yerine Ḳalender-ḥāne Medresesi'ne sezā görildi. Seksen altı Cemāzi'l-ülā'sında Ḥ'āce-zāde es-Seyyid 'Osmān Efendi yerine Şeh-zāde Medresesi'ne naḳl olup, sene-i mezbûre Şevvāl'inde Ebū Bekr Efendi yerine Ḳuds-i dārü'l-ins ḳazāsı tefvīz olunmuş idi. Seksen sekiz Muḥarrem'inde ma'zûl ve yerlerine La'li-zāde 'Abdü'l-'aziz Efendi mevşûl oldu. [337a] Toḳsan bir Şa'bān'ında Burusa pāyesiyle 'İşmetī Efendi Ḥüsni yerine İzmir ḳazāsı 'ināyet olındı. Toḳsan iki Muḥarrem'inde 'azl ve yerine A'rec-zāde

Efendi naşb olındı. 70san beş Zî'l-ka' de'sinde Gümülcineli 'Abdu'llâh Efendi yerine Burusa kazâsıyla tekrîm ve Edrine pâyesiyle ta'zîm olındılar. 70san yedi Muharrem'inde munfaşıl ve kazâ-yı mezbûra Rifkî Efendi vâşıl oldu. 70san toköz hudûdında Mekke-i Mükerrreme pâyesiyle mükerrrem, yüz hilâlinde İstanbul rütbesiyle muhterem olup, Tekfurtağı kazâsı arpalık ta'yîn olındı. Sene-i mezbûre Ramazân'ında intikâl ve dârü's-selâma irtihâl eyledi.

Mevlânâ-yı mezbûr 'Abdî Efendi dimekle meşhûr, şalâhî 'ilmine gâlib, tâlib-i me'tâlib idi.

Âşârından Haliç-i Kostantiniyye'ye nâzır Fındıklı nâm kaşabada bir câmi' binâ idüp, sâhasında defn olınmışdır.

'Arab Süleymân Efendi

el-Mevlâ Süleymân. Medîne-i Halebü's-şehbâ'dan qarîn-i zuhûr ve 'Arab Süleymân Efendi dimekle zebân-zed-i cumhûrdur. Devr-i mecâlis-i 'ulemâ-yı fuhûl ve Kara Çelebi-zâde Mehemmed Efendi Âsitânesi'ne duhûl idüp, hizmetlerinden şeref-i mülâzemeti hâ'iz ve kırk aqçe medreseye fâ'iz olup, ma'zûl olduqdan soñra altmış dört Şa'bân'ında Buḥârîyye ḥâriciyle bekâm, altmış yedi Receb'inde Hâfız Efendi yerine Yarḥişâr Medresesi'yle nâ'ilü'l-merâm oldu. Yetmiş Receb'inde Recâyî Efendi yerine Balabâniyye müderrisi olup, yetmiş altı Cemâzi'l-âḥire'sinde Kâsım Paşa şâniyesi iḥsân olındı. Yetmiş toköz Cemâzi'l-ülâ'sında Sinob kazâsına manşûb oldu. Seksen üç Şafer'inde ma'zûl ve yerlerine Seyyid 'Alî Efendi mevşûl oldu. Seksen yedi Şevvâl'inde Kıbrıs kazâsına nâ'il olup, seksen toköz Rebî'ü'l-evvel'inde ma'zûl ve yerlerine Nâ'ib-zâde Efendi mevşûl oldu. 70san üç Muharrem'inde Haṭîb-zâde yerine Anqara kazâsıyla bekâm, toköz dört Rebî'ü'l-evvel'inde ma'zûl ve yerlerine Burusî Receb Efendi mevşûl oldu. 70san sekiz Receb'inde Gümüşayaq Mehemmed Efendi yerine Kütâhiyye kâdîsi olup, toköz toköz Şafer'inde Kara Ḥasan Efendi yerine Konya kazâsına menkûl ve yerine 'Ömer Efendi mevşûl oldu. Yüz evâsıtında intikâli haberi gelüp, manşıb-ı maḥlûle Receb'de Ḥasan Efendi naşb olındı.

Mevlânâ-yı mezbûr miyâne-i 'ilmle meşhûr, kem-ḥarc u bâlâ-nişîn, da'vâ-yı mücerred ile dâḥîl-i 'ulemâ-yı peşîn iken dâ'ir-i ebvâb-ı kibâr, müstaşkil-i ebnâ-yı rûzgâr idi.

Erzurūmī Meḥemmed Efendi¹⁰⁵⁷

el-Mevlā Meḥemmed. Belde-i Erzenü'r-rūm-ı cennet-rūsūmdan bedīd ve 'ulemā-yı 'aşrdan taḥşil-i dāniş ü dīd idüp, āheng-i dārü'l-mülk-i Rūm ve devr-i mecālis-i fużalā-yı ḳurūm iderek müderris-in-i [337b] kirāmdan Muḥteşem Emirī Efendi'ye irtibāt ve medresesi ḥücesine başt-ı bisāt idüp, mu'īd-i müstefid ve ḥareketinden mülāzemetle ḳadrī mezīd olmuş idi. Ḳırk aḳçe medreseden ma'zül iken biñ altmış beş Ramazān'ında ibtidā ihdās olınan Şayyādbaşı Medresesi ḥāricine 'āric, yetmiş ḥudūdında Naḳīb Ca'fer Efendi yerine Pirincci Medresesi'ne taḥrik ile mübtehic olup, yetmiş altı Zī'l-ḳa'de'sinde selefi yerine Ḥāsoṭabaşı Medresesi'yle nā'ilü'l-merām oldılar. Seksen Zī'l-ḳa'de'sinde Mūsā Efendi yerine Sekbāniyye Medresesi'ne vāşıl, seksen bir Şafer'inde Ḳā'im-maḳām İmāmı Meḥemmed Efendi yerine Maḥmūd Efendi Medresesi'ne naḳl ü ḥareket idüp, sene-i mezbüre Zī'l-ḥicce'sinde Şaḥn-ı Şemāniyye'ye nā'il oldı. Seksen üç Şafer'inde Sinobī Yūsuf Efendi yerine Çorlu Medresesi'ne gönderilüp, seksen altı Muḥarrem'inde Edrine Selimiyyesi'nde işāl olındı. Sene-i mezbüre Şa'bān'ında İstanbul'da Gevher Ḥān Sulṭān Medresesi iḥsān olunup, seksen sekiz Şevvāl'inde Ḳapucı-zāde yerine Üsküdar Vālidesi müderrisi oldı. Ṭoḳsan Receb'inde Ḳuds-i Şerīf pāyesi zamimesiyle Uzun Ḥasan Efendi yerine Bağdād-ı behişt-ābād ḳazāsıyla talṭif olunmuş idi. Ṭoḳsan bir Şevvāl'inde ma'zül ve yerine Sivasī-zāde Efendi mevşül oldı. Ṭoḳsan beş ḥudūdında Medīne-i Münevvere pāyesiyle Ayazmend ḳazāsı arpalıḳ virilüp, ṭoḳsan yedi Şa'bān'ında Mūsā Efendi yerine Bursa pāyesiyle İzmir ḳazāsı ḥükümeti tefvīz olındı. Ṭoḳsan sekiz Şafer'inde munfaşıl ve yerlerine Buzaḡı Maḥmūd Efendi vāşıl oldı. Ṭoḳsan sekiz ḥudūdında Ṭrablus Şām ḳazāsı arpalığıyla ikrām olındı. Ṭoḳsan ṭoḳuzda ḥacc-ı Beytu'llāhü'l-ḥarām ve ziyāret-i Ravza-i Seyyidü'l-enām 'aleyhi efdālü's-şalāt ü ve's-selāma 'azīmet ve ba'de ḳazāe'l-vaṭar cānib-i bahrden 'av[de]t idüp, yüz tārīḥinde Gelibolu nām maḥalle vāşıl olduḡda, sefine-i vücūdı şikest olmaḡla keştiyān-ı rūḥı ḥurūc ve a'lā-yı 'illiyyine 'urūc idüp, cesedi ol ḳaşabada defn olındı.

Mevlānā-yı mezbūr fażilet-i 'ilmiyye ile meşhūr, fūnūn-ı riyāziyye vü mevādd-ı 'aḳliyye vü 'ulūm-ı naḳliyye ile kitāb-ḥāne-i zihn-i derrākleri meşḥūn olup, mecmū'-ı şaḥā'if-i 'ilmiyye manzūr-ı ṭab'-ı hünerverleri olduḡından mā'adā mecmū'-ı ma'ārif daḡi nigārīde-i dest-i şanāyi'-i peyvestleri olup, taşvīr-bend-i peyker-i maşnū'āt-ı

¹⁰⁵⁷ **Der-kenār:** Evvel-i müderris bi-medrese-i Şayyādbaşı şāhibü't-terceme fi Ramazān sene 65.

pîşeverân [338a] belki ekşerîn şüret-i icâdda nümâyân eylemişdür. Ez-cümle keser, biçer, kaplar, diker idi ve hafr-ı bî'r itmekte üstâd-ı pîşever idi. el-Hâşıl hezâr-fenn ve şad hezâr pîşe ve daķıķa-şinâs ve daķıķ-endîşe bir âdem idi.

Zarâfet-i tab'ına delâ'ildendür ki zen şöhetine mâ'il olup, çeşide-i lezzet-i ihtilâf u maħabbetleri vezâ'ik-i şeker-pâre-i ülfetleri olmuş idi. Binâ berîn ¹⁰⁵⁸ لكل جديد لذة fehvâsı ile 'âmil olup, keşret-i talâķ ve nev-be-nev taħşil-i neşâtda kať -ı derecât ve tayy-ı maķâmât eylemişdür.

Maħdüm-ı kirâmileri 'Azîz Çelebi el-ân taħşil-i 'ilme sâ'i ve ma'ârif ü âdâba murâ'î olup, ħâric elli medresesine müheyyâlardan bir maħdüm-ı hoş-edâ ve şâ'ir-i tūṭi-i ğuyâdur.

Erdebîlî-zâde Dâmâdı Ebū Bekr Efendi

el-Mevlâ Ebū Bekr İbn 'Alî. Toķatî'dür. Erdebîlî-zâde dâmâdı Kūsec Bekr Efendi dimekle meşhūr ve eczâ-yı ta'rîfî bu mertebeye maķşûrdur. Taħşil-i meleke-i isti'dâd eyledükde Şeyhü'l-İslâm Bahâyî Efendi ħıdmetlerinden mülâzemetle ber-murâd olmuşlar idi. Ba'de tekmîle'l-medâris kırķ aķçe medreseden ma'zül iken biñ yetmiş dört Cemâzi'l-âħire'sinde Hekîmbaşı-zâde Mes'ûd Efendi yerine ibtidâ Merdümüyye Medresesi ħâriciyle kâam-revâ olup, yetmiş toķuz Rebî'ü'l-evvel'inde Maħmūd Efendi yerine Başcı İbrâhîm Medresesi'ne taħrîk olındı. Seksen üç Muħarrem'inde Yūsuf Efendi yerine Ħammâmiyye Medresesi virilüp, seksen dört Zi'l-ħicce'sinde Şâħķulî Medresesi'yle bekâm, seksen altı Receb'inde Ħ'âce Ħayrū'd-dîn Medresesi'nde müderris-i ğüzîn olup, sene-i mezbûre Şevvâl'inde Fetħiyye Sultânı ile nâ'ilü'l-merâm oldı. Seksen sekiz Şevvâl'inde şaħn müderrisi olup, seksen toķuz Şevvâl'inde Ebu's-su'ûd-zâde maħdümü yerine Siyâvuş Paşa Sultânı erzânî görilüp, toķsan bir Şafer'inde Şa'rânî-zâde Efendi yerine Kılıç 'Alî Paşa Medresesi'ne vâşıl, toķsan dört Rebî'ü'l-evvel'inde Çavuş-zâde Aħmed Efendi yerine Kâalender-ħâne Medresesi'ne nâ'il olmuş idi. Toķsan altı Cemâzi'l-âħire'sinde İmâm-zâde Süleymân Efendi yerine İstanbul'da Vâlide Sultân Medresesi iħsân olındı. Toķsan yedi Muħarrem'inde selefi maħlûlinden Kuds-i Şerîf kaźâsıyla teşrif olındı. Toķsan sekiz Muħarrem'inde munfaşıl olup, sübħa-şümârr-ı eyyâm ü şühür iken yüz bir Rebî'ü'l-evvel'inde intikâl eyledi.

Mevlânâ-yı mezbūr fażilet-i 'ilmiyye ile meşhūr idi.

¹⁰⁵⁸ "Her yeni, lezzetlidir."

Mü'min-zāde Efendi

el-Mevlā Mehemmed bin Maḥmūd. Vālid-i mācidi evā'il-i ḥālinde arpacılık idüp, ba' dehū yeñiçeri ketḥudāsı olduğdan soñra nişimen-i ḥayātdan 'āzim-i nişibgāh-ı memāt olduğda, vālidelerin [338b] eşrāf-ı kużāt-ı Mışriyye'den Mü'min Efendi tezevvüc itmekle Mü'min-zādelik ile şöreti Arpacı-zādeliklerine galebe idüp, ekseriyā Mü'min-zāde Efendi dirler idi. Nuḳre-i zāt-ı nīgū şifātları biñ kırk dört ḥudūdında sikke-i hestī ile meskūk olup, hengām-ı taḥşilde zikri sebḳ iden Halebī Muştafā Efendi ve Burusa müderrislerinden İbrāhīm Efendi dārü'l-ifādelerinde iştiğāl ile güzārende-ı eyyām ü leyāl ve reside-i meḥekḳ-i fehm-i kıyl u kāl olduğda, Şeyḥü'l-İslām Bahāyī Efendi ḥıdmetlerinden şeref-i mülāzemeti ḥā'iz ve kırk akçe medreseye fā'iz olduğdan soñra altmış yedi tārīhinde Şeyḥü'l-İslām Bālī-zāde Efendi'den medrese-i ḥārice mev'ūd iken dağdağa-i 'azl-i mezāhim luḫf olmağın ḥuşul-i maṭlebe dert-res mümkün olmaduğda, şīme-i kerīmeleri üzere Burusa'da Süleymān Paşa Medresesi rü'ūsı isimlerine muṭābık olup, der-dest olmağla şāhibü't-tercemeye virüp, "Bu saña mebnā-yı 'uruc-ı me'āric olur" diyü, tatyib itmişler idi. Yetmiş iki Şafer'inde Mağnisalı Çelebi Medresesi'yle bekām olup, sene-i mezbüre Şevvāl'inde Mollā Kestel Medresesi'yle tekrīm olındı. Yetmiş altı ḥudūdında Mi'mār Sinān Medresesi iḥsān olunup, yetmiş tokuz Rebī'ü'l-evvel'inde Şaḥḥāf Maḥmūd Efendi yerine İskender Paşa Medresesi virilüp, sene-i mezbüre Şa'bān'ında Grebineşī Efendi yerine ḥıdmet-i emānet-i fetvāya elyaḳ u aḥrā görildi. Seksen Rebī'ü'l-āḥir'inde Emre Ḥ'āce Medresesi'ne vāşıl, seksen bir Muḥarrem'inde yerinde i'tibār olunup, sene-i mezbüre Zī'l-ḥicce'sinde Muṭaḥharzāde Efendi yerine Beşiktaş'da Sinān Paşa Medresesi'ne nā'il oldı. Seksen üç Muḥarrem'inde şaḥna gelüp, seksen beş Şafer'inde Zekī Aḥmed Efendi yerine Ḥānḳāh müderrisi olup, seksen altı Şevvāl'inde Şeyḥü'l-İslām 'Alī Efendi birāderi Ebū Bekr Efendi yerine Zāl Paşa Medresesi 'ināyet olındı. Seksen tokuz Şevvāl'inde Eyyüb Medresesi'yle kām-revā oldı. Toksan bir Muḥarrem'inde Süleymāniyye Medresesi'ne terfi', toḳsan üç Receb'inde Yeñişehr każāsıyla tevḳī' olındı. Toksan dört Zī'l-ḥicce'sinde ma'zül ve yerine İmām-ı Sultānī Ḥalīl Efendi mevşül oldı. Toksan tokuz Muḥarrem'inde Naḳībü'l-eşrāf Seyyid Ca'fer Efendi yerine Mışr-ı zātü'l-ehrām każāsıyla ikrām olunup, yüz Rebī'ü'l-āḥir'inde munfaşıl ve yerine Ebe-zāde 'Abdu'llāh Efendi ḥāzretleri vāşıl olmuş idi. Sene-i mezbüre Zī'l-ka'de'si evāḥirinde maraz-ı sille

mübtelâ olup, müdâvât u mu‘âlecât bir vechle kâr [339a] itmemele nâ-çâr sâlik-i meslek-i dârü'l-çarâr oldu. Hâric-i Sûr'da Emîr Buğârî civârında medfûndur.

Mevlânâ-yı mezbûr ma‘ârif-i ‘ilmiyye ile meşhûr, be-taḥşîş fenn-i fûrû‘a şedîdü'l-iştigâl olup, ḥâ‘iz-i ḥüsn-i ḥâl olmuş idi.

Cevherî-zâde Efendi

el-Mevlâ Meḥemmed. Aşlı ‘Alâ’iyye’den olup, Cevherî-zâde dimekle şehir ve bu ‘unvânla zebân-zed-i şağîr ü kebîr olmuş idi. Zamân-ı taḥşîl-i ma‘ârif ü kemâli zâyî‘ itmeyüp, esâtîze-i ‘aşr pîşgâhında zânû-zede-i ifâde ve cevâhir-i zevâhir-i fûnûn ile tecellîye âmâde olup, beher cihet kıabil-i kabûl ve merâtib-i refî‘aya sezâvâr-ı nâ‘il-i vuşûl olduğda, Şeyḥü'l-İslâm Bolevî Muştafâ Efendi'nüñ Medrese-i Bâyezîdiyye'sinden mülâzım ve tarîḫ-ı tadrîse ‘âzîm olup, kırk akçe medreseden ma‘zûl iken seksen Rebî‘ü'l-âḥîr’inde Aḥmed Efendi yerine Zeynî Çelebi Medresesi ḥâricine ziyet-baḥşâ, seksen bir Zî'l-ḥicce’sinde Sivasî-zâde Meḥemmed Efendi yerine el-Ḥâcc Ḥasan-zâde Efendi Medresesi’yle kâm-revâ oldılar. Seksen üç Muḥarrem’inde ḥâlimüz ‘Âşîmî Efendi yerine Kürkcibaşı Medresesi’yle tekrîm, seksen dört Receb’inde Murâd Paşa imâmı Aḥmed Efendi yerine Pîrî Paşa Medresesi’yle ta‘zîm olunup, seksen altı Şevvâl’inde şaḥna gelmişler idi. Andan Kılıç ‘Alî Paşa müderrisi olup, seksen toḫuz Şevvâl’inde Trabzonî İbrâhîm Efendi yerine Qadırğa Limanı Meḥemmed Paşası’na nâ‘il, toḫsan iki Muḥarrem’inde Burhân-zâde İbrâhîm Efendi yerine İstanbul Vâlidesi’ne vâşîl oldu. Toḫsan beş Rebî‘ü'l-âḥîr’inde Süleymâniyye’nüñ biriyle tekmi-l-i merâtib-i medâris itdiler. Toḫsan yedi Şa‘bân’ında Bâkî-zâde Efendi ḥâzretlerine medrese-i Dârü'l-ḥadîş-i güzîn iḥşânıyla re‘îs-i müderrisîn olup, sene-i mezbûre Zî'l-ḥicce’sinde Muḥarrem tevki-tiyle kazâ-yı Halebü’ş-şehbâ maḥarr-ı ḥükm ü imzâları oldu. Toḫsan toḫuz Cemâzi'l-ülâ’sında ma‘zûl ve yerlerine Beyâzî-zâde dâmâdı Maḥmûd Efendi nâ‘il-i me‘mûl oldu. Kaṭ‘-ı merâḥîl-i tarîḫ iderek medîne-i Konya’ya vâşîl olduğda, yüz bir Muḥarremü'l-ḥaram’ında maḥrem-i ḥarem-sarây-ı cinân ve hem-şoḥbet-i ḥûr u gîlmân oldu.

Mevlânâ-yı mezbûr fezâ‘il ü ma‘ârif ile meşhûr, baḥḥâs u müdaḫḫîk, munşif ü muḥîk idi.

Erzurūmī ‘ Abdū’l-laṭīf Efendi

el-Mevlā ‘ Abdū’l-laṭīf bin Meḥemmed. Şāhib-i şervet-i firāvān bir tācir-i kāmranuñ veled-i reşid ve ferzend-i ḥayrū’l-ḥalef-i sa‘ididür. Biñ elli bir ḥudūdında belde-i Erzenū’r-rūm-ı cennet-rūsūmdan bedīdār ve ol cāy-ı ṭarab-fezā ‘ ulemāsından kesb-i fezā’ il ile evḳāt-güzār olup, tekmīl-i levāzım-ı ‘ ulūm ve tetmīm-i mehāmm-ı mantūk u mefhūm itdükden şoñra cānib-i Sitanbul’a tevcīh-i vech-i ‘ azīmet ve Ḳara İbrāhīm Paşa ḥ‘āceliğıyla kesb-i şöhret itmiş idi. [339b] Pādişāh-ı ‘ aşr u evān Sultān Meḥemmed Ḥān Yeñişehr’e revān olduğda, ders-i hümāyūn için fermān olunup, bunlar daḥi derse ḥāzır olmuş idi. Āşār-ı ṭabī‘ at-ı veḳḳādī, pesendide-i çeşm-i i‘tibār-ı pādişāhī olduğda, muntazım-ı silk-i müderrisīn-i kirām ve dāḥil-i ṭarīḳ-ı sa‘ādet-refīḳ-ı ‘ ulemā-yı ‘ izām olması lāyık u sezā olmağın ol ān ḥāric medresesiyle tekrīm olunmaḳ için ḥaṭṭ-ı şerīf-i sa‘ādet-elīf şādır olıcaḳ lākin henüz ‘ alā ḥasbe’l-‘āde muḳaddime-i ‘ urūc-ı me‘āric-i meṭālīb olan nüşḥa-i mülāzemet dest-res olmaduğundan mā‘adā ‘ icāletü’l-vaḳt bir mādde-i mülāzemet daḥi bulunmamağla ḥıfzū’r-resmī’l-‘ Oşmānī ve imtişālen li’l-emri’s-sultānī Şeyḫū’l-İslām ‘ Alī Efendi ketḫudāsı ‘ Abdū’l-laṭīf Efendi’nüñ mülāzemeti tezkiresine binā’ en kılınup, ism-i peder ü māder-nihādları ‘ Abdu’llāh iken şāhib-i mülāzemet ismi ‘ Abdū’l-laṭīf ile ta‘rif ve seksen bir Şafer’inde Cānbolād-zāde imāmı Meḥemmed Efendi yerine ibtidā Ḥusrev Ketḫudā Medresesi ḥāriciyle taltīf olındı. Seksen iki Muḥarrem’inde Cevherī-zāde Efendi yerine Ḥācī Ḥasan-zāde Medresesi’ne baş-ı seccāde-i ifāde itdiler. Seksen dört Receb’inde selefi yerine Kürkcibaşı Medresesi’yle teşrif olındı. Seksen altı Şevvāl’inde yine selefi yerine Piri Paşa Medresesi’yle nā’ il-i merām olup, seksen sekiz Şa‘bān’ında şāḥn medresesiyle bekām oldılar. Toḳsan bir Muḥarrem’inde İmām-zāde Efendi yerine ‘ Alī Paşa-yı ‘ Atīḳ Medresesi’ne ḥaḳīḳ olup, toḳsan iki Receb’inde ‘ Abdu’llāh-zāde Muşṭafā Efendi yerine Sultān Selīm-i Ḳadīm Medresesi’yle ta‘zīm olındı. Toḳsan dört Şevvāl’inde Ca‘fer-zāde Efendi yerine Süleymāniyye Medresesi’yle kām-revā, toḳsan beş Rebī‘ü’l-āḫir’inde Muḥarrem-zāde Meḥemmed Efendi yerine Ḥalebü’ş-şehbā ḳazāsına revnaḳ-baḫşā oldılar. Toḳsan altı Şevvāl’inde ma‘zül ve yerlerine Ebe-zāde ‘ Abdu’llāh Efendi ḥāzretleri mevşül oldı. Toḳsan toḳuz Zī’l-ḳa‘de’sinde ‘ Abdū’r-raḥīm-zāde Yaḥyā Efendi ḥāzretleri yerine Burusa ḳazāsıyla maḳzī’l-merām olmuşlar idi. Yüz Zī’l-ḳa‘de’sinde munfaşıl ve yerlerine Fenārī-zāde Aḫmed Efendi vāşıl oldı. Yüz bir Şafer’i

ğurresinde dār-ı fenādan rāhile-bend-i sefer-i ‘uqbā olup, Hāric-i Sūr’da Emīr Buḡārī civārında medfūndur.

Mevlānā-yı merķūm fazīlet-i ‘ilmiyye ile mevsūm, ḡāfız-ı *Kelām-ı Kadīm*, şāhib-i ṭab‘ -ı müstaķīm idi.

Atlu Dāvūd-zāde

el-Mevlā Meḡemmed bin Aḡmed. Biñ elli sekiz tārīḡinde Mekke-i Mūkerreme kaźāsıyla tekmīl-i ‘izz ü şān, ba‘ dehū intiķāl-i dārü’l-cinān iden Atlu Dāvūd Efendi’nüñ maḡdūm-ı ḡiredmendi Aḡmed Efendi’nüñ ferzend-i dil-bendidür. Vālid-i mācidleri aḡvālinden ancak bu mertebeye zafer-yāb olunmaḡın kümeyt-i ḡāme vefātı tārīḡinde [340a] ‘inān-ı keşide kılındı. el-ḡāletü ḡāzihī şāhibü’t-terceme Şeyḡü’l-İslām Minķārī-zāde Efendi’den mülāzemetle ber-murād ve tarīķ-ı sa‘ ādet-refīķ-ı ‘ilme pā-nihād olup, kırk akçe medreseden ma‘ zül iken seksen üç Şafer’inde Seyyid ḡalīl Efendi yerine Emīnū’l-ḡanem Medresesi’yle mūkerrem olup, seksen yedi Ramaźān’ında Fındık Muştafā Efendi yerine Balabān Aḡa Medresesi’ne taḡrīk olup, andan Başcı İbrāḡīm Medresesi virilüp, ṭoķsan bir Muḡarrem’inde İbrāḡīm Efendi yerine Süleymān Şubaşı müderrisi oldılar. ṭoķsan iki Receb’inde Celeb Mūsā-zāde yerine Mollā Gürānī Medresesi erzānī görildi. ṭoķsan dört Zi’l-ḡicce’sinde ḡāmid-zāde ‘Abdu’llāḡ Efendi yerine İbrāḡīm Paşa-yı ‘Atīķ Medresesi’ne ḡaķīķ olup, ṭoķsan altı Rebī‘ü’l-evvel’inde Kürd Süleymān Efendi yerine Nişāncı Paşa-yı Cedīd Medresesi’ne naķl olup, ṭoķsan yedi Muḡarrem’inde Ḗudsi-zāde Efendi maḡdūmı maḡlūlinden şaḡna gelmiş idi. ṭoķsan sekiz Receb’inde İzmir müftisi maḡdūmı es-Seyyid Aḡmed Efendi yerine ‘Ā’işe Sulṭān Medresesi iḡsān olındı. ṭoķsan ṭoķuz Şa‘bān’ında Beşerī Efendi yerine Gevher ḡān Sulṭān Medresesi’ne şāyān olup, yüz iki Receb’inde Mecdī Efendi yerine Ūlā-yı Sarāy-ı Ḗalaṭa müderrisi olmuşlar idi. Birķaķ günden soñra maraź-ı ḡāyile mübtelā olup, māḡ-ı Şa‘bān’uñ leyle-i Berāt’ında ‘āzim-i dārü’l-beķā olup, yerleri ḡālen Burusa’dan müteķā‘ id İsmā‘īl Efendi ḡāzretlerine virildi.

Mevlānā-yı mezbūr Dāvūd-zāde Meḡemmed Efendi dimekle meşḡūr, sāde-levḡ-i ma‘ ārif ü ‘ulūm, murā‘ī-i muķteziyyāt-ı rūsūm idi.

صنف المشايخ الذين انتقلوا الى رحمة الله تعالى¹⁰⁵⁹

منهم¹⁰⁶⁰

Edrineli Dervîş İbrâhîm-i Gülşenî

eş-Şeyh Dervîş İbrâhîm el-Gülşenî. Şehr-i dil-güşâ belde-i Mağnisa'da Semerci Dede dimekle şehîr, bir pîr-i rûşen-zamîrûñ veled-i hayrû'l-halef-i huredmendi Gülşenî-ṭarîkat Dervîş İbrâhîm Efendî'dür. Mezbûr Semerci Dede, Egri Fâṭihî Sulṭân Meḥemmed Hân-ı Ğâzî ṭabe şerâhu ḥazretlerinüñ henüz çâr-bâliş-nişîn-i taḥt-ı sulṭânî ve muntazım-ı silk-i pâdişâhân-ı 'Oşmânî olmayup, tehyi'e-i salṭanat-ı şeh-zâde-i 'âlî-menzilet iken gül-berg-i mizâc-ı laṭifleri ḥazân-zede-i ḥastegî olduḡda, ol pîr-i Mesîḥ-enfâsuñ bâr-dih-i nefes-i bur'ü's-sâ' etihi şifâ libâsından def' -i ḥarâret eyleyüp, şifâ-yâb olurdu. Ba' dehû serîr-ârâ-yı cihândârî olup, Egri Seferi'ne giderken Edrine'de mizâcın bozup, "Semerci Dedecigüm, gel beni oḡu" diyü ḥaṭṭ-ı şerîf gönderüp, Edrine'ye da' vet olunur. Ba' dehû Edrine'ye gelüp, te'ehhül itdükde biñ yedi senesinde şâhibü't-terceme dünyâya gelüp, sinn-i temyîze [340b] vuşülde

Beyt

وعمرک فی الدنيا یسیر کواکب
یحاصره الأعداء عن کل جانب

وتسرف اوقات الحیوأة بأسرها

وربک فی يوم القیام محاسب¹⁰⁶¹

mazmûnını fehm eyleyüp, ṭarîkat-ı 'aliyyenüñ yerine intisâb ve "ol zevḡden neş'e-yâb olayum" hevesiyle ḥalvet-sarây-ı ḥâbda 'uzlet-güzîn ve ṭarîkat-ı istiḡâre ile encâm-bîn olduḡda, kendüyi bir şahrâ-yı pehnâda görüp, mânend-i serv-i revân evc-i 'ilm nümâyân olup, her birinüñ altında bir pîr-i rûşen-zamîr ve ardında niçe cemâ'ât-i dervîşân-ı keşîr ol pîrlerüñ biri Ḥazret-i Mevlânâ ve biri daḡı Ḥacî Bektaş-ı Velî ve biri daḡı Şeyh İbrâhîm el-Gülşenî idi. Mülâkât olduḡda Ḥazret-i Mevlânâ ile Ḥacî Bektaş-ı Velî, Şeyh İbrâhîm el-Gülşenî'ye "Bu dervîş sizüñ hem-nâmiñuzdur, siz aluñ, size münâsibdür" diyü işâret eylediler. Ol daḡı "Gel oḡul" diyüp, iltifât gösterdükde bûs-ı destleriyle ol

¹⁰⁵⁹ "Allah'ın rahmetine ulaşan şeyhlerin bölümü."

¹⁰⁶⁰ "Bunlardan"

¹⁰⁶¹ "Dünyadaki ömrün yıldızların seyri gibidir, akar.

Her taraftan düşmanlar kuşatır.

Sen vaktinin tamamını zayı ediyorsun.

Kıyamet günü ise Rabbin bunun hesabını soracak."

sā' at müşerref olup, bī' at ider. İrtesi Edrine'de sākin-i tarīk-ı Gülşenī'de Velī Dede-zāde Mehemmed Efendi ḥazretlerinden inābet eyleyüp, rükn-i tarīkat-ı 'aliyye ve lāzım-ı bī' at-i seniyye olan esmāyı tekmil ve zāt-ı nīgū-şifātın dāhil-i dā'ire-i tesbīḥ ü tehlil itdükden şoñra İstanbul'a teveccüh eyleyüp, Emīr Buḥārī şeyḫi Faḫlu'llāh Efendi ile üç sene şoḫbet idüp, ba' dehū bir def' a rācilen ve bir def' a rākiben iḥrām-bend-i 'azīmet-i Beytü'l-ḥarām idüp, edā-yı ḥıdmet-i ḥacc-ı şerīf itmişlerdür. Ba' dehū:

هرکس بنوع خویش کند صحبت تمام¹⁰⁶²

fehvasınca merdān-ı Ḥudā talebiyle seyāḥat ārzū idüp, ¹⁰⁶³ الرفیق ثم الطريق maẓmūnına binā'en Bağdād'da Dervīş Ḳānī'ī nām bir merd-i Ḥudā'ya refīk olup, İşfahān'da Şeyḫ Bahāü'd-dīn nāmında Melāmiyye'den bir merd-i kāmīlūñ şoḫbeti ārzūsıyla memālik-i 'Acem'i tamāmen zirā'-ı ḥaṭavāt-ı seyāḥat-kārī ile endāzide itdükden şoñra yine cānib-i gül-zemīn Edrine'ye vāşıl olduğda, çirk-āb-ı ülfet-i dünyādan dāmen-keşide ve ṭab'-ı şerīfī geşt ü güzārdan ferāgat-gerde olup, otuz sene miḳdārı ehl-i dünyā ile elīf olmamağa nezr itmişler ve seccāde-güster-i irşād olmuşlar. Levḥa-i 'ömrleri üzerinde dest-i zamānuñ ta' dād itdüğü nüḳūd-ı sinīn toḫsan üç seneye bāliḡ olması biñ yüz ḫilāline müşādif olduğda, biñ yüzde dār-ı fenādan rıḫlet-güzīn-i 'ālem-i beḳā olup, ṭarāvet-şiken-i gülşen-i ḥayāt ve ḳadem-zen-i gülistān-ı cennāt oldılar. Uzunḳaldırım ta' bīr olinan yerde gūristāna defn [341a] olinup, eḫibbāsından biri ta' miye tarīḳıyle bu tāriḫi zīver-i seng-i dārü'l-cinān-ı ḳabri eylemişdür:

Pīr-i rūşen-dil ü dervīş-nihād İbrāḫīm

İntikāl eyleyicek derdile giryān oldum

Āh-ı pey-der-peyi mir'āt-i zamīrümde görüp

'Āḳıbet iki gözüm yaşıla dolmuş buldum

Şemere-i naḫl-i vücūdları olan maḫdūm-ı mūkerremleri Mehemmed Efendi ki ḫālā ikinci altmış ile Ḳāsım Paşa Medresesi'ne revnaḳ-baḫşā olup, veliyyü'n-ni'am muḳtedā-yı ümem efendimüz ḥazretleri bābü's-sa'ādet intisāblarında ḫıdmet tesvīdiyle şeref-yābdurlar.

¹⁰⁶² "Herkes kendi meşrebine göre tam sohbet eder."

¹⁰⁶³ "Önce arkadaş sonra yol..."

Hakka ‘ulüm u ma‘arifde kâmil-i ümmü’l-fezâ’il, lâ-siyemmâ ‘ilm-i fikhda bir metn-i hâvî ve Fûrs ve inşâda bâliğ-i maqâm-ı ‘âlî, şâhibü’l-hall ve’l-ıkdü’s-şerâfetihi ve’l-ızzî ve’l-mecd bir maḥdüm-ı ‘âlî-ḳadr ve bülend-rütbedür.

Feyzî Ḥasan Efendi

eş-Şeyḫ Ḥasan bin Meḥammed. Rûḫ-ı feyz-i intisâblarınıñ dâḫil-i hârem-sarây-ı cism-i laṭîf ve revnaḳ-ı kâlbüd-i şerîfleri olduḡı maḥall-i dil-güşâ maḥmiyye-i İstanbul sa‘âdet-i mevşüldür. Vâlid-i mâcidleri sîm-keşân bir merd-i kâmrân olmaḡla Sîm-keş-zâde dimekle şehîr olmuş idi. Şebâb-ı ‘âleminde Şeyḫ ‘Abdü’l-aḫad Efendi ḫazretlerine intisâb ile âdâb-ı tarîkatden behre-yâb ve esrâr-ı ḫaḳîkatden iktisâb idüp, mücâhedât-ı şâḳḳa ve riyâzât-ı ḳaviyye ile ḳaṭ‘-ı menâzil-i ‘irfân ve tayy-ı merâḫil-i şehristân-ı rıdvan itmişdür. Bir zamân Ḥazret-i ‘Azîz’ün feyz-ḫâne-i sa‘âdetlerinde kethüdâlık ḫıdmetiyle şeref-yâb olup ve bir zamân daḫi zâviyede ḫücre-nişîn ve ‘Abdü’l-kerîm Efendi yerine ser-tarîḳ-ı fuḳarâ-yı ehl-i yakîn olmuşdur. Ba‘dehü Yeñikapu ḫâricinde Yakacı Câmî‘i’nde cum‘a şeyḫi ve Top-ḫâne’de Kılıç ‘Alî Paşa Câmî‘i’nde yevm-i aḫad vâ‘izi ve Edrineḳapusu ḫâricinde Kemâl Paşa-zâde mezârı ḳurbinde Emîr Buḫârî Zâviyesi’nde râh-nümâ-yı tarîkat ve mürşid-i râh-ı inâbet olmuş idi. Biñ yüz iki târiḫinde ḳalbgâh-ı zemîne mânend-i ilhâm u tîn ve dâḫil-i ḫuld-i berîn olmuşdur. Kemâl Paşa-zâde ḳurbinde defn olındı.

Şeyḫ-i mezbûruñ ‘ulümdan çendân behresi olmayup, hemân sevâd-ḫân ve zebân-ı Fûrs’dan nev‘-i mâ-şinâsân olmaḡla ṭabî‘at-ı şî‘riyye taḫşîl eyleyüp, aḫyânen dehânından eş‘âr-ı dil-güşâ şâdır olurdu. Binâ-berîn Feyzî maḫlaşıyla tamḡa-zen-i nuḳre-i vücüd-ı ḫâşşü’l-ḫâs olmuş idi ve muḳaddemâ zıkr olınan vech üzere pederleri ser-sîm-keşân olmaḡla Sîmî taḫallüş itmiş idi. Ağreb-i ḡarâ’ibdendür ki ‘ulüm-ı zâhireden kem-biḫâ‘a iken üstâdı maḳâmında olan ehl-i ‘ilmi ilzâm iderdî.

Âşârından müretteb Türkî dîvânı ve ḫamse-i belâgat-‘unvânı vardur.¹⁰⁶⁴

¹⁰⁶⁴ Bilindiḡi kadarıyla Şeyḫ Ḥasan Feyzî’nin hamsesi bulunmamaktadır. “Feyzî” mahlasını kullanan hamse sahibi şair Subhî-zâde Feyzî’dir. (ö. 1739) Ancak Subhî-zâde’nin hamsesindeki mesneviler 1121/1710’da yazıldığına göre Hasîb’in bahsettiḡi Feyzî, Subhîzâde Feyzî olamaz. Bu durumda ya nasir yanlışdır veya Şeyḫ Ḥasan Feyzî’nin günümüze ulaşmamış bir hamsesi vardır.. Bkz. Mehmet Arslan, *Subhîzâde Feyzî’nin Hamsesi*, Kitabevi Yay., İstanbul 2008, s. 90.

Balaş Şeyhi Seyyid Hasan Efendi

eş-Şeyh Hasan İbnü's-Şeyh [341b] Mehemmed İbnü's-Seyyid ' Abdü'l-hâlık. Vâlid-i mâcidleri Koca Muştafâ Paşa Hânkâhı'nda seccâde-nişin ve mürşid-i tâlib-i yakîn Şeyh Mehemmed Efendi'dür ki biñ otuz tokuz târihinde hacce-i İslâm'dan ' avdet idüp, Medîne-i Münevvere'ye vuşul bulduķda intikâl-i dârü'l-cinân eylemişler idi. Bunların âfitâb-ı zât-ı mes'ûdları biñ yigirmi tokuz mâh-ı Şaferü'l-hayr'ında bürc-i şühûda vâşıl ve hil'at-i vücûd ile mütemessil olup, kâ'ide-i kadîme-i müstaşsene üzere ibtidâ şeyhü'l-fenn-i 'ilm-i kırâ'at olan İmâm-ı Sulţânî Evliyâ Mehemmed Efendi'den ta'allüm-i tecvîd ü tertîle himmet eyleyüp, niçe zamân kendülerden ve baş halifeleri Yûsuf Efendi'den kırâ'at itmişler idi. Ba'dehü tekmil-i 'ulûm-ı zâhire için Şârih-i *Mültekâ* Sinobî Halil Efendi ve Ders-i 'âm Şâlih Efendi dârü'l-ifâdelerinde müstefid olduķda, vâlid-i keşirü'l-mehamidlerinün cā-nişinleri ve hemşire-zâdeleri olup, taḡa-ı İbrâhîmiyye meşâyihından zikri bu mecellede mürür iden Seyyid Kirâmü'd-dîn Efendi'den tarikat-ı 'aliyyeye sülûk ve sebîke-i i'tibârın sikke-i ma'hûde ile meskûk idüp, bir müddet hacr-i terbiyelerinde neşv ü nemâ esnâsında ol şeyh-i kâmil vedâ'-ı 'âlem-i fânî ve 'azm-i gülzâr-ı cāvîdânî eyledükde birâderleri sâbîkû'z-zıkr Seyyid 'Alâ'üd-dîn Efendi nazar u 'inâyetleriyle vâşıl-ı kemâl-i âdâb ve mazhar-ı füyûzât-ı Rabbü'l-erbâb olmuşlar idi. Biñ yetmiş dört Şevvâl'inde Balaşkapısı dâhilinde Ferruh Kethudâ Zâviyesi tevcih olunduķda ḡabûlden ibâ itdükde müşârün ileyh Seyyid 'Alâ'ü'd-dîn Efendi ilhâhıyla bi'z-zarûre ḡabûle rızâ göstermişler idi. Otuz seneye ḡarib ol küşede seccâde-nişin-i tarikat olup, irşâd-ı müstersidîne sa'y ü himmet ve civârında vâki' cāmi'-i şerifde va'z u naşihat ve tadrîs-i 'ilm ü ma'rifet üzere güzârende-i eyyâm ü leyâl iken tokşan tokuz evâhirinde sultân-ı enbiyâ ve server-i aşfiyâ ḡazretlerini vâki'alarında görüp ve mübarek yed-i kerimeleriyle bunlara ḡitâb idüp, "Oraya gelseñuze" didüklerini naql ve "ḡaraf-ı şeriflerine da'vet ile mübeşşer olduķ" diyü, eḡibbâların tebşir eyledükden soñra kırk elli gün mürürü ki re's-i mâye-i Muḡarremü'l-ḡarâm'ının yigirmi birinci işneyn gicesi ma'ünen fevt olup, irtesi 'aḡab-ı şalât-ı zuhrda edâ-yı şalât-ı cenâzeleri için muşallâ-yı Cāmi'-i Ebu'l-feth'e ihzâr olup, aşinâ vü bî-gāneden istimâ' idenlerinün ekşeri ḡâzır olup, ba'de's-salât Eyyüb-i Enşârî ḡapısı ḡâricinde vâki' Yâ Vedûd İskelesi ḡurbinde Bektaş Efendi Türbesi civârında defn olındı. ḡabil-i intikâllerinde aḡbâb-ı şu'arâ târih-i vefâtum [342a] için nazm-ı târih söylenmeyüp, ma'lûm olmağ için bir iki kelime-i mensûre taḡrîr olına diyü vaşiiyet

itmeleriyle seng-i mezār-ı pür-envārı “merhūm Balat şeyhi Ḥasan Nūrī Efendi” diyü naqş olınmışdur.

‘Azīz-i sālifü’l-beyān ¹⁰⁶⁵ صببت عليه سجال الغفران, ahlāk-ı Muḥammediyye ile ārāste, zāhir ü bāṭını kemālātla pīrāste, dünyā vü mā-sivādan mu‘riz, şalāh u taqṽāya mütemaḥḥız, ehl-i ḥāl olduğı maḳālinden zāhir, kelimāti pür-süz ve enfāsı mü’essir, fānī fi’llāh, bākī bi’llāh, şeyḥ-i kāmīl ve ‘ārif-i āgāh idi.

Sultān Meḥmed Ḥān-ı Ğāzī kendülere kemāl-i maḥabbet idüp, edā-yı farīza-i Cum‘a idecekleri cāmi‘de va‘z u naşihat için da‘vet ve leyālīde ḥarem-i hümāyūna duḡūle ruşat virilmiş iken ūli’l-emre itā‘at lāzıme-i şerī‘at ü tarīkat olmaḳ mülāḥazasıyla dört beş def‘a icābetden soñra nedīm-i şehriyārī Muştafā Paşa’ya ğā’ibāne du‘ā ile iktifā ve ḥuzūra ḥuzürdan isti‘fāyı mütezammın i‘tizār-nāme taḥrīrleriyle ol ikrāmdan i‘rāz eyledi.

Mervīdür ki evā’il-i ḥāllerinden ḳabīl-i intikāllerine gelince cüz’i vü küllī vāқи‘ olan umūrı taḥrīr-de’b-i şerīfleri idi. Ḥattā her gün görüştükleri aḥbābı ve beynlerinde olan muşāḥabātı daḡi terkīm iderlerdi.

Bu devlet-i ‘aliyyede aḡvāline ḡayāl-resīde olduğımuz ‘ulemā-yı şeref-iktisāb ve meşāyih-ı kerāmet-nişābı semt-i taḥrīr ü beyānda ‘alā vechi’t-taḡşīl ve’l-beyān itnāb olup, tevārīḡ-i vilādet ve evḳāt-ı mevtleri ve sā’ir menāḳıb u merātīb-i menāşıblarında peyk-i ḡāme i‘māl ve murġ-ı himmet güşāde-bāl kıldı, lākin:

Nazm

بزلف یار کجا دست عاشقان برسد

که آن بقامت سرو روان خرامانست ¹⁰⁶⁶

fehṽāsınca ba‘zıların çendī-i sāl-i ferruḡ-fāl ta‘ayyüş ü ḡayātın ve ba‘zıların daḡi evāḡir-i ‘ömr ve ser-i evḳāt-i vilādetin dā’ire-i zaferde dāḡil ve cilveger bulmamaḡla ezyāl-i i‘tizāra teşebbüş olup, levḡa-i taḥrīrden maḡkūk ve der-i hümāyūn olan nuḳreler meskūk olındı. Me’müldür ki bu nüşḡa-i latīfeye nıgeh-endāz-ı çeşm-i i‘tibār olanların reyyā-pāş-ı mülaṡṡıfa mekremet olup, midād-ı tāze-i muḡarrerātın āb-ı nā-tamāmı ve reşşe-i bī-iḡtitāmı ile maḡv ve nā-bercāy eylemeyeler:

Beyt

Naḡd-i vişāl-i ḳudretümi virdüm ol shehe

Daḡi ne eyleyüm elimüzden gelen budur

¹⁰⁶⁵ “Rahmet kovaları onun üzerine dökülsün.”

¹⁰⁶⁶ “Āşıkların eli sevgilinin saçına nasıl ulaşır? Ki o, boy ile birlikte salınarak yürüyen bir selvidir.”

آخر وفيات دولت سليمان خان عليه الرحمة والغران كه طبقه بيستم ملوك آل عثمان¹⁰⁶⁷

Ol pādīşāh-ı zī-çeşm ve Dārā-yı muhteşemüñ evvel-i taht-nişinī-i ‘Oşmānī ve ibtidā-yı serir-ārā-yı hāķānīsinden intihā-yı saltanat-ı bā-ħaşmetine gelince olan aĥvālūñ icmālidür ki tertib-i şühür u a‘vām üzere raķam-zede-i kilik-i zülāl-i bārende [342b] ve muħarrer-i ĥāme-i aĥvāl-i gūyende kılındı.

ذكر احوال السلطان ابن السلطان سليمان خان بن سلطان ابراهيم خان عليه الرحمة والغفران¹⁰⁶⁸

Bu şaĥā’if-i dībā-reng ü bükalemün-edā ve evrāķ-ı behişt-āyīn ü firdevs-nümānuñ zīb-i ĥuṭ-ı mıştara-i rāst-‘unvān ve zīver-i peykere-i şeffāf ve ruḥsāre-i tābānı olan ta‘bīrāt u elfāz bu vechle şeker-rīz-i beyān ve gül-ķand-pāş-ı ‘ayān olur ki sulṭān-ı ķahramān-iķtidār, şehriyār-i ‘ālī-miķdār, pādīşāh-ı Cem-ħaşem mālīk-i riķābü’l-ümem Dārā-yı ‘ādil, şehensāh-ı kāmīl, Sulṭān bin es-Sulṭān es-Sulṭān Süleymān Ĥān ki:

Beyt:

Serir-ārā-yı ‘adl ü pādīşāh-ı heft kişversin

Saņa şad merĥabā ĥaķķā ki bu ‘ālemde dāversin

mażmūnınuñ mışdāķı olmuşdur. Toķsan toķuz senesinde māh-ı Muħarremü’l-ħarām iki kerre bezm-i cihāna ‘arż-ı piyāle-i ‘uķār-ı iĥtişām kıldıķda şeb-siyeh niķāb-ı yevm-i sebtde birāder-i mihterleri Sulṭān Meĥammed Ĥān-ı Ĝāzī daĥdaĥa-i şıķlet-i zihām iştigāl ve zaĥmet-i nā-bercāy-ı ĥavāşş ü ‘avāmdan bī-mecāl olup, kūşe-güzīn-i ĥāne-i istirāĥat olduķda, şınv-ı ‘ālī-şān güzīde-i āl-i ‘Oşmān Ĥāzret-i Sulṭān Süleymān Ĥān zīb-i erīke-i cihān-bānī olduķda, fāzıl-ı yegāne üstād-ı ķavābil-i zamāne Süleymāniyye Cāmi‘i vā‘izi ‘Arab-zāde Şeyĥ ‘Abdü’l-vehhāb Efendi mu‘allim-i pādīşāh-ı ĝitī-penāh ve cāmi‘-i mezbūr ĥaṭībī Şeker Meĥammed Efendi muķtedā-yı pādīşāh-ı ‘ālī-cāh ta‘yīn olındı. Aĥvāl-i Meĥammed Ĥānī’de icmālī nüvişte-i yarā‘a-i ‘ācizānemüz olduĝı vech üzere mecmū‘-ı ‘asker-i zafer-reĥ-ber ba‘zı meṭālīb ārzūsıyā cānib-i Sitanbul’a ĥareket ve sefer itdükleri ķar‘-i sem‘i pādīşāhī itdükde mühr-i vezāret maṭlūb-ı ‘asker olan Siyāvuş Paşa’ya irsāl olup, eşnā-yı tarīķde şandūķa-i ķabzına dāĥil olmuş idi. Māh-ı mezbūruñ beşinci ĝüni şaĥn-ı sarāy-ı İstanbul-ı sa‘ādet-mevşüle müretteb alay ile revnaķ-efzā oldı. Sekizinde şadr-ı sābıķ Süleymān Paşa ķā’im-maķāmı Receb Paşa serberide kılınıp:

Beyt

¹⁰⁶⁷ “Süleymān Han -Allah’ın rahmeti ve baĝışlaması üzerine olsun- zamanındaki, Osmanlı pādīşāhları tabakasının yirmincisinde, vefāt edenlerin kalanları.”

¹⁰⁶⁸ “Sultan oĝlu Sultan, Sultan İbrahīm Han oĝlu Sultan Süleymān’ın -Allah’ın rahmeti ve baĝışlaması üzerine olsun- aĥvālının söylenmesi”

Ārāmgeh-i murğ idi dirler ser-i Mecnūn

Meydān-ı maḥabbetde ne başlar yuvalandı

fehvasınca bāb-ı hūmāyūn ḥāricinde cesedi vaz' olup, ser-i bī-devleti gūy-ı çevgān-ı każā ve gālṭān-ı meydān-serā kılındı. Muḫaddemā 'asākir-i zafer-encām küffār-ı siyeh-rūzgār ile gavga-yı ḥarb ü kıtālden şikeste-bāl olup, münkesiren cānib-i Sitanbul'a dā' iye-i emr-i 'azīm ile şedd-i riḥāl iderek dāḥil-i şehir olduklarında ba' z murādlarına:

Mıṣrā'

رشه برپاش بر دل سوزان¹⁰⁶⁹

fehvasınca müsā'ade olunmağın fi'e-i Bektaşiyye ve tā'ife-i [343a] sipāhiyāndan ba' z-ı ferā'ine gehvāre-i inḫiyāddan çıqup, rāh-ı beyābān-gīr-i bağı vü 'inād olup, ez-cümle Küçük Meḥemmed ve Piri ve Aḥmed Ağa sipāhdan ve fetvācı başçavuş tā'ife-i yeñiçeriyāndan ve bunuñ emsāli niçe nā-hemvāre bedkār zāhir olup, zimām-ı ḥall ü rabṭ dest-i ḳabz u başlarına müselleme ve i' tā olınduğda yıkılacak ḳapuları melāz ve mercī'-i ḥalk-ı 'ālem olmuş idi. Lākin irādat-ı Ḥaḳḳ ve luṭf-ı feyyāz-ı muṭlaḳ ḥilāf-gīr-i me'mūl-i nā-ma' ḳūlleri olmağla müttefikü'l-kilem olmayup,¹⁰⁷⁰ هر يك منم ديكر نيست¹⁰⁷¹ maḳāmında ḳiyām itmekle rūz-ı mezbūrda Küçük Meḥemmed nām nā-sa'id ki zūr-ı bāzūyıda muṣaḥḫih-i dīn ü devlet bende-i Küçük Meḥemmed terkībin naḳş-zen-i bağı vü 'inād ve zīver-sāz-ı niğīn-i fesād olmuş idi. Şadr-ı a'zam sarāyından maḥalline giderken Dārü'd-ḍarb ḳurbine vāşıl olduğda, pāre pāre şemşir-i āteşbār ve şikāf şikāf tiğ-ı ābdār eylemekle sikke-i memātı cebīn-i ḥayātīye nigārīde idüp, cesed-i ḥūn-ālūdı

سَد آمد شد روندگان¹⁰⁷¹ olduğda:

Beyt

Ḳazılı çıqdı meydāna bunuñda

Bu geçmez aḳçeyi şimdi niderler

diyüp, it gibi ayağından sürüyüp, Etmeydānı'na atdılar ve Dārü's-sa'āde Ağası Yūsuf Ağa muḫaddemā Mıṣr'a gitmege me'zūn olup, bādbān-güşā-yı keştī-i ferāğat olmuş iken iḫzārına ser-bölükler irsāl olup, yevm-i mezbūrda getürdiler. Şehr-i mezbūruñ on ikisinde ri'āyet-i 'asākirde lāzıme ve vācib olan emr-i küllī-i mevācib feşānīde-i meydān-ı vazīfe-cūyān sipāh kılınup, "perīşān olsunlar" diyü ḥaṭṭ-ı hūmāyūn şadır olup, ol gün imtişālū'l-emri'l-'ālī tağılup, irtesi gün yine:

¹⁰⁶⁹ "(Cömertlik) saçan hükümdar, yanan gönlün yanındadır."

¹⁰⁷⁰ "Bir tek benim, başkası değildir."

¹⁰⁷¹ "Yolcuların geliş gidişlerinin önündeki set."

Beyt

مستغنى ماليم و جمال تو بخواهم

ای جلوه طبع من و دلدادهء من ¹⁰⁷²

fehvāsınca cümlesi mā'ide-i vezā'ifden dest-şüy-ı ferāğat ve süfre-i in'āmdan enāmil-keş ve bī-rağbet olup:

Mısrā'

عناد و بغی و فساد آمده وظیفهء ما ¹⁰⁷³

diyerek yine cem'iyet-i fitne-engīz ve encümen-i fesād-āmīz peydāsıyla sāḥa-gerdān-ı āşūbkārī ve raḥş-süvār-ı meydān-ı nā-bekārī olup, dağdağa-endāz-ı şehr-i bī-enbāz ve dāğ-zen-i sine-i nāz u niyāz oldılar. el-Ḥāşıl ol rüz-ı rüstaḥīz-nümüde āşūb-ı reng-ā-reng ve fiten-i gūn-ā-gūn zāhir olmağla āsitāne-i sa'ādetden pādīşāh-ı 'ālī-şān neşāyiḥi müştēmil bir ḥatt-ı hümāyūn ve mev'izet-feşānī cānib-i sipāha irsāl buyrılmış iken mütenaşşih olmayup, ānāfānā (?) taḥrīk-i mevce-i deryā-yı fitende şābit-ka-dem olup, māh-ı mezbūruñ on beşinci gün 'asker ile seferden gelen ağa-yı yeñiçeriyān Yūsuf Ağa kūşe-güzīn-i ma'zūlī olup, ḥarem-i hümāyūndan silaḥdār ağa yeñiçeri ağalığıyla kām-yāb oldu. Şehr-i mezbūruñ yigirmi birinci ḥamīs günü 'alā vechi'l-kānūn [343b] pādīşāh-ı kerāmet-meşḥūnı türbe-i misk-būy-ı Ebā Eyyūb-i Enşārī'ye götürüp, teberrüken ve teyemmünen seyf-i nuşret-medār ve tīg-ı ābdārī-i zīb-miyāne pādīşāhāneleri eylediler. İkinci gün gürūh-ı cebheciyān şadr-ı a'zam sarāyına gelüp, 'ulüvv-endāz-ı bārūt-ı şūr-engīz olduklarında dāne-i tüfeng mażarratlarına re'isleri olan ... Ağa nişāne olduğda, bedeninden cevşen-i cāh selb olunup, yerine Çavuşbaşı ... Ağa re'is-i cebheciyān naşb olunmuş iken vaqt-i 'aşr yevm-i mezbūrda her biri manşīb-ı evvellerinde ibkā olunup, iki, üç günde şadr-ı a'zam sarāyında ḥalkā-bend-i istişāre ve cem'iyet-sāz-ı bīniş olup, gurre-i Rebī' ü'l-evvel'e gelince

امور تضحك السفها منها

ويكى من عوا قبا اللبيب ¹⁰⁷⁴

mā-şadaķı aḥvāl-i bī-māl zuhūriyle kālā-yı bāzār ehl-i 'ırz u veķār günden güne kāsīd olup, fūls-i aḥmer fesde ve eşrār-ı ānāfānā revāc-gīr ü ibtihāc-pezīr ve lāle-i ḫulūb-i ehl-i şalāḥ dāğ-ber-dāğ dest-i sitemkārān ve gül-i ser-ḥīn (?)-i peyker müslimān-i āzürde-i belā-yı fāsīdān olup, gurre-i şehr-i mezbūrda yeñiçeri ağası ... Ağa 'azl olunup,

¹⁰⁷² “Ey fitratımda beliren ve benim gönül verdiğim! Varlıktan gönlü doymuş (biriyim) ve senin cemalini istiyorum.”

¹⁰⁷³ “Bizim vazifemiz inat, adaletsizlik ve fesada ulaştı.”

¹⁰⁷⁴ “Akılsızların güldükleri bazı şeylerin sonucuna akıllı kimseler ağlar.”

Sekbānbaşı H̄arputlī ‘Alī Ağa ağa-yı yeñiçeriyān ve ketḥudā beglikden ma‘zūl olan Maḥmūd Ağa ser-sekbāniyān oldu.

Rebī‘ü’l-āḥir’de Şeyḥü’l-İslām Debbāg-zāde Efendi ‘azl olunup, yerlerine naḳībū’l-eşrāf ‘amīmū’l-elṭāf ḥāce-i şehinşāhī efendimüz es-Seyyid Feyzū’llāh Efendi ḥazretleri zīver-i erīke-i fetvā ve revnaḳdih-i serīr-i iftā oldılar ve Köprüli-zāde Muştafā Paşa Boğazḥiṣārı muḥāfazasına irsāl olındı. Şehr-i mezbūr evāḥirinde yeñiçeri aḡası olan H̄arputlī ‘Alī Ağa ‘ale’s-seḥer fetvācıyı ağa ḳapusunda ḳatlı itdükte ol gün Etmeydānı’nda ba‘z-ı eşḳıyā tecemmu‘ itmiş idi. Ağa-yı mezbūr ḥaberdār olduğda, bi-meşıyyetu’llāhī te‘ālā “Bunları daḡi ba‘z-ı naşāyih yā mevā‘id-i ‘urkūbiyye ile def iderüm” zu‘mıyyla ḳul ile meydāna varduḳda, hücum-ı ‘ām ile mıstara-i ḥayātdan vücūdın tırāşide-i ḳalem-tırāş-ı tıḡ-ı bürrān ve cesedin pāre pāre rīzān eyledükdən soñra “Vezīr-i a‘zāmı daḡi istemezüz” diyüp, sarāyına hücum eyledüklerinde bir miḳdār müteheyyī-i ceng ü cidāl olup, ‘āḳıbetü’l-emr berzede-i şemşīr-i şehādet ve dāḡil-i ḥaremistān-ı cennet oldu.

Mısrā‘

1075 الله الله جهان شود نیکر

Bu aḥvāl-i bū’l-‘aceb dāḡ-zen-i sīne-i ehl-i inşāf-ı İslāmiyān olup, “Āyā bu eşḳıyādan ne güne intiḳām-āver oluruz” [344a] diyü, çep ü rāstdan çeşm ü güş fırsat iken bir emīr-i ruşen-zamīr bir çöp pāreye beyāz bez baḡlayup, ref‘-i rāyet-i dād-ḡāhī eyledükdə şad hezār ehl-i İslām tābi‘ olup, sarāy-ı hümāyūna vāşıl olduklarında ‘alem-i resūlu’llāh şallā’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellemi iḥrāc recā iderler. Mercūlarına müsā‘ade-i pādişāhī buyrılıp, Ortaḳapu üzerine naşb-ı ‘alem-i ḥazret-i risālet-penāh eyleyüp, maşlahat-ı vaḳt mülāḥazasıyla Debbāg-zāde Efendi sāniyen şeyḥü’l-İslām ve Nişāncı İsmā‘il Paşa vezāretle bekām olup, İstanbul’dan ma‘zūl imām-ı sulṭānī ve muḳtedā-yı Meḥemmed Ḥānī Meḥemmed Efendi ḥazretleri şadr-ı Rūm ve nā’il-i ḡāyetü’l-ḡāyāt-ı merūm olup, Yaḥyā Efendi ḥazretlerine Anaṭolı şadāreti ve Mīrzā Efendi İstanbul ḥükümeti ile bekām olduğdan soñra tā’ife-i eşḳıyā vücūd-ı nā-bihbūdların şaḡıfe-i ‘ālemden nā-būd itmek fermān-ı cihān-muṭā‘ şadır olmaḡın küşe-be-küşe girizān olanların daḡi kemīngāhlarından her biri istiḡbār olunup, erzen-mişāl rübūde-i şemşīr-i ābdād oldu.

¹⁰⁷⁵ “Allah Allah dünya meçhule meyletmekte.”

Cemāzi'l-ülā'da Müverrih 'Abdī Paşa Başra muhāfazasına me'mūr ve Hamza Paşa Şām eyāleti ihsānıyla mesrūr oldu. Cemāzi'l-āhīr'ün yedinci günü Şadr-ı A'zam İsmā'il Paşa sū-yi tedbiri sebebiyle 'azl olunup, Boğazhişarı muhāfızı Tekfurtağlı Muştafā Paşa şadrü'l-vüzerā oldu.

Māh-ı Receb'de Girid muhāfızı Zü'l-fekār Paşa eşkıyā-yı cezire-i mezbüre hücumıyla helāk olduğu Varadat muhāfızı Mehemmed Paşa cem'iyet-i 'ām ile dü-nīm gerde-i seyf-i āteşbār-ı 'udvān itdükleri haberi vāşıl-ı mesāmi' -i e'ālī vü esāfil oldu.

Ramazān-ı şerīfün muntaşısında zīver-i muḳaddime-i alay olan tūğ-ı şevket-fürūğ-ı pādişāhī sāḩa-i bāb-ı hümāyūna naşb olunup, küffār-ı bed-girdār tarafına hareket-i hümāyūn muḳarrer olmuş idi. Lākin ber-muḳtezā-yı irādat-ı Sübhānī melā' in ü ḩāsirīne şūret-i galebede istidrāc zuhūr itmekle sene-i mezbüre Şevvāl'inde Belgrad-ı behişt-ābāda istilā idüp, sene-i ātiyeye dek niçe ḩurā vü ḩaşabāt-ı İslāmiyye gāret-zede-i dest-i düzdān ehl-i mīzān oldu. Tafşīl-i beyānı mükeddir-i ḩātır olmağla terk olındı.

el-ḩāletü hāzihī Zī'l-ḩa' de'nün ḩoḩuzuncı günü pādişāh-ı 'ālī-cāḩ ḩāzretleri alay-ı ḩoş-nümā ile āsitāne-i sa'adetden cilveger olup, Dāvūd Paşa Sarāyı'na nüzül buyurup, 'Ömer Paşa ḩā'im-maḩām naşb olındı. ḩayy-ı merāḩil iderek şehir-i Edrine'ye vāşıl olduklarında 'azīmet itdükleri emr-i 'azīm sefer ve sā'ir umūr için müşāvere olunmuş idi.

Yüz senesi Rebī'ü'l-āhīr'inde Yegen 'Osmān Paşa'nuñ ḩatline ādem irsāl olunup, serdārlık 'Arab Paşa'ya [344b] virildi ve öte yaḩada olan eşkıyānuñ hücum-ı nefir-i 'ām ile ḩaḩlarından gelinmesi için fermān şādır olup, Silistre vālisi ki Yegen ketḩudāsı ḩara Muştafā Paşa daḩi ḩatlı olunup, yeri ḩüseyn Paşa'ya ihsān olındı.

Şa' bān evā'ilinde ḩırım ḩaşdıyla gelen Mosḩov üzerine ḩān-ı 'ālī-şān bi'z-zāt kendü varup, ḩaburını bozup, yigirmi ḩadar ḩopını ḩabz itdüğü haberi sürür-baḩş-ı İslāmiyān oldu.

Māh-ı Şa' bānū'l-mu'azzamuñ on yedinci günü şavb-ı a'dāya tevcīh-'inān-ı yek-rān olup, belde-i şāfiye-i Şofya'ya vuşul bulduklarında bir re'y-i dil-pezīr ile küffārdan aḩz-ı intīḩāma muvaffaḩ olunmayup, vaḩt-i şitā taḩarrüb itdükte ¹⁰⁷⁶ الأمر مرهونته بأوقاتها diyerek 'avdet olunup, yüz bir Muḩarrem'i ḩurresinde maḩmiyye-i Edrine'de ḩaḩt-ı raḩl ḩarār olunmuş idi.

¹⁰⁷⁶ “İşler vakitlerine rehindir.”

Şehr-i mezbûr evâhirinde Şadr-ı a‘zam Tekfurtağlı Muştafâ Paşa emr ve vezâretde râcil olmağın ‘azl olunup, mühr-i vezâret şavâb-dîd-i cümle-i ‘âlem olan vezîr ibnü’l-vezîr ahû’l-vezîr Köprülü-zâde Muştafâ Paşa hazretleri yed-i mü’eyyedlerine teslîm olunup, Yeñiçeri Ağası Mahmûd Ağa vezâret ile Şofya’da olan ‘asâkir-i İslâm’a serdâr ta‘yîn ve irsâl ve ağalık ile kethudâ beyliğinden ma‘zûl Bekr Ağa iclâl olındı.

Evâhir-i Şafer’de vâlide-i pâdişâh-ı zî-haşmet ‘âzîm-i riyâz-ı cennet olduqda, na‘şları İstanbul’a naql olunup, Süleymâniyye türbesinde defn olındı. Evâhir-i şehr-i mezbûrda Kırım hânı Selîm Giray Hân ‘asâkir-i yağma-girân ile Egri üzerinden küffâr-ı bed-girdârı ‘alâ vechi’l-istîşâl tu‘me-i şemşîr-i âbdâr itdükden soñra muqaddemâ istîlâyı bî-dîn-i düzağ-ğarîn ile muhâşar olan şehr-i mergûb Üsküb’e yetişüp, havâlisinde olan melâ‘îni tedmîr eyledükden soñra Şarı Mişe ve Volçetrin ve İpek’de ve Priştina’da ‘âzîm muhârebeler eyleyüp, ahâlîsi emâna tâlib olmuşlar iken bi-fazlî’llâhi te‘âlâ kuvvet bulup, emîn olmuşlar idi. Lâkin küffâr-ı hâksârûñ serdârı daği bu gayzla on iki biñ kadar hanâzîr tâbi‘ olup, Qoşova qurbinde cem‘iyyet itdüklerinden hân-ı ‘âlî-şân âgâh bulunmağın altı sâ‘at miqdârı ceng mümted olup, ekşeri tu‘me-i şemşîr olduklarından mâ‘adâ belli başlılarından on iki nefer qapudanları firâr iderken ağız olunup, esîr oldılar.¹⁰⁷⁷ ذلك فضل الله يؤتيه من يشاء ve’l-hâşıl Kırım hânı Selîm Giray Hân yetmiş gün ‘ale’t-tevâlî ol etrâfda harb ü kıtâle meşğûl olup, pey-der-pey nuşret ü zafer muqarrer olmuş idi.

Ğurre-i Rebî‘ü’l-âhîr’de Şofya üzerinden Edrine’ye vâşıl ve gereği gibi müşâvereler hâşıl olup, [345a] Yeñiçeri Ağası Bekr Ağa ‘azl ve yerine Şadr-ı A‘zam kethudâsı ‘Alî Ağa naşb olındı ve Qapudan Ağmed Paşa daği ol esnâda ma‘zûl ve yerine Mışrılığlı İbrâhîm Paşa mevşûl oldu ve Şofya’da ser-‘ asker olan ... Paşa Ağrıboz muhâfazasına naql olunup, yerine Ağrıboz muhâfızı Hâlîl Paşa serdâr-ı zafer-girdâr naşb olındı.

Ğurre-i Cemâzi’l-âhîre gelince manâşib-ı ‘örfiyye bu vech üzere tebdîl olınduqdan soñra Hâce-i Şehryârî ‘Arab-zâde Efendi daği ‘azl olunup, hazîne-i Mışriyye’den ta‘yînât ile Şeyhü’l-harem naşb olunup, Medîne-i Münevvere’ye gönderildi. Muntaşif-ı şehr-i mezbûrda tuğ-ı pür-fürûğ-ı sultânî qapu arasına ihrâc olunup, Şa‘bân’da otağ çıkup, Ramazân-ı Şerîf evâ’ilinde çâdırlara çıkıldı.

¹⁰⁷⁷ “Bu Allah’ın lütfudur; onu, dilediğine verir.”

Evā'il-i Şevvāl'de mütevekkilen 'ale'llāh cānib-i a'dāya rû-be-rāh olup, Zî'l-ka'de'nüñ onıncı günü şadr-ı 'ālî-ķadr 'asākir-i İslām-ı zafer-reh-ber ile Niş'de taħarrüb iden kefereyi muħāşara idüp, yigirmi dört gün toprak sürmekle etrafında yapılan hendekler zabt olınuķda nā-ķār emāna tālīb olmalarıyla dārü'l-bevārlarına güzide ruħşat virilüp, Zî'l-ħicce'nüñ dördüncü Cum'a günü dāħil-i ķabza-i İslāmiyān olup, 'id-ber-'id sürüriyle şādmān olduķdan sonra māh-ı mezbürüñ yigirmi ikinci günü Semendire'ye vāşıl ve iki gün iki gece ħarb ü kıtāl olup, yürüyüş ile fetħ ü teşhiri müyesser olmuş idi. Ba'dehü şehr-i mezbürüñ yigirmi yedinci gün Belğrad Ķal'ası ħavālisine nüzül ve muħāşaraya şürü' olup, muteħaşşın olan a'dā ile ħarb ü kıtāle cedd ü iķdām ve gün-be-gün ilerü varılmağa sa'y ü ihtimām olup, yüz iki Muħarremü'l-ħarāmuñ beşinci aħad günü metrisler hendek başına ķarīb maħalle vāşıl olduķda, ba'de'l-'aşr min 'inde'llāh iç ķal'ada olan cebeħāneye bir şerāre-i nār işābet itmekle ol maħalde bulunan nüfûs-ı ħabīse-i a'dā sâ'ir aħcār u aħşāb ile havāya perrān ve ħāk-i helāke mütesāķit u rīzān olup, bu taķrīble ol tarafda vāķi' olan hendek mütesāvī ve derün-ı ķal'aya şelme-i vāsī'a daħi zāhir olmağın güzāt-ı İslām 'avn ve te'yid-i melik-i 'allām ile müte'ākıben duħūl ve iķtiħām idüp, merdāne ve dilīrāne ceng ü peykār ve ihlāk ve i'dām-ı a'dā-yı le'ime ħayret ü ħamiyyet ile bezl-i sa'y-i bī-şümār itmeleriyle muħāribin-i bī-dīnūñ ekşeri tu'me-i şemşir ve baķıyyesi daħi 'azāb u ħarķ ile üftāde-i ħāviye-i sa'ir olup, kuvvet ü kudret-i İllāhī ile vaķt-i ħurūba dek ķal'a-i Belğrad'uñ fetħ ü teşhiri müyesser ve 'uyün-ı 'asker-i zafer-reh-ber envār-ı meserret-i fevz ü nuşret ile münevver olup, [345b] fe-li'llāhī'l-ħamd ve'l-minnü bu cengde ķatl ü esrden rehā bulan melā'in ķatı ķalil olup, belki bu vartadan sāħil-i necāta vāşıl olmuşı yoķdur denilse ba'id degildir. Ol vezir-i dilir emr-i fetħ ü teşhiri tamām itdükden sonra ķal'anuñ ta'mir ve sâ'ir aħvāli ve Temeşvar yaķasında olan ķilā'uñ zāħire ve müciblerin işāli umūrına ihtimām idüp, tatmim-i merām itdükden sonra bā-hezār behcet ü meserret maħmiyye-i Edrine'ye da'vet buyrılıp, nīm celse-iistirāħatdan sonra maħrûse-i Ķoştanţıniyye'ye 'azimet olındı.

Cemāzi'l-āħire'de Ķırım ħānı 'azl olup, Sa'ādet Giray ħān naşb olındı. Ķā'im-maķām-ı şadr-ı 'ālī 'Alī Paşa Mışr'a vālī ta'yin olındı.

Sene-i mezbüre Receb'inde tuğlar çıkup, Şa'bān'da alay ile Dāvūd Paşa'ya ħurūc olındı. Ba'dehü Edrine'ye tevcih buyrılıp, Ramazān'uñ yedisinde dāħil-i şehr olmuşlar idi. Lākin mizāc-ı şehriyārīde nev'en iħtilāl olup, müşāvere-i seferiyyeye

‘adem-i taḥammülleri nümāyān olmağın kendüler Edrine’de iḳāmet ve ṣadr-ı ‘ālī-ḳadr sefere ‘azīmet itmeleri lāzım olmağın māh-ı mezbūruñ on yedinci günü ṣadr-ı a‘zam Edrine’den nehzat eyledüklerinde mizāc-ı hümāyūn yevmen fī-yevmen diger-gün olup, māh-ı mezbūruñ yigirmi üçüncü gün gülşen-i zindegānisi tef-zede-i āsīb-i ḥazān ve istiṣmām-ı revāc-ı cinān ile peymā-yı rūḥ-ı muḳaddesleri cānib-i ‘idgāh-ı raḥmete revān olup, birāder-i kihterleri Sulṭān Aḥmed Ḥān İbnü’s-Sulṭān İbrāhīm Ḥān vāriṣ-i iklīl-i Süleymānī ve murabba‘-nişin-i taḥt-ı İlhānī olduḳda, mecmū‘-ı ümerā-yı vüzerā vü ‘ulemā vü ṣuleḫā pādişāh-ı mağfūruñ na‘ş-ı raḥmet-naḳşı levāzımın görüp, ba‘de edāe’ş-şalāt ḳānūn-ı dirīn-i ‘Oṣmānī üzere cesedleri taḥt-ı revān ile İstanbul’a naḳl olunup, türbe-i Süleymānī’de medfūn oldu.

Müddet-i salṭanatları

İki yıl sekiz ay olup:

Müddet-i ‘Ömr-i ‘Azizleri

Ḳırk yedi sāl vāḳi‘ olmuştur.

Pādişāh-ı mezbūr meḫīb ü vaḳūr, ḫalīfe-i ṣālīḫ ü ‘ābid, mecma‘-ı ḫüsn-i ḫulḳ u meḫāmid, ḫayā-yı ‘Oṣmānī, ṣalābet-i ‘Ömerī, şıḍḳ-ı Şıddīḳī, meḫābet-i Ḥayderīyi cāmi‘ olup, ḫuṭām-ı dünyeviyye vü lezā’iz-i ṣehvāniyyeden mu‘riḫ, şühūr sinin me’lūf olduḳları ‘ibādāta mütemaḫḫızlar idi. Menḳūldür ki kemāl-i ḫayā-yı hicāblarından müddet-i ‘ömr ü salṭanatlarında teserrī itmedüklerinden mā‘adā velev merreten ḳurbān daḫi vāḳi‘ olmamışdır. Binā berīn ṣemere-i ṣecere-i zāt-ı ekremleri zuḫūr itmemiştir.

Ḥāce-i pādişāh

‘Arab-zāde Şeyḫ ‘Abdü’l-vehhāb Efendi’dür ki devletlerinde şeyḫü’l-ḫarem olmuştardur.

Vüzerā-yı ‘izām [346a]

Siyāvuş Paşa

Siyāvuş Paşa. Abaza aşıllıdır. Köprüli-zāde Fāzıl Aḥmed Paşa mu‘tiḳi olup, vezīr-i mezbūr devletinde ḳapucılar keḫudāsı, ba‘dehū cebecibaşı ve sipāhiler ağası olup, ba‘dehū vezāretle ḫāş ta‘yīn olunmuş idi. Ṭoḳsan sekiz Zī’l-ḫicce’sinde Bosnevī Süleymān Paşa yerine vezīr-i dilir olup, ṫoḳsan ṫoḳuz Rebī‘ü’l-evvel’inde vāḳi‘ vaḳ‘ada ḫücūm-ı eşḳıyā-yı ‘ām ile şad pāre oldu.

Vezīr-i mezbūr ṣecā‘at-i Rüstemāne ile meşḫūr, tīr-endāz, ḫarb ü ḳıtāl umūrında mahāretle mümtāz idi. Lākin muḳteżā-yı cinsi olmağla ‘aḳl u kiyāsetden dūr idi.

İsmâ'îl Paşa

İsmâ'îl Paşa. Vilâyet-i Anadolu'da Ayaş nâm kaşabadan zühür idüp, âheng-i dârü'l-mülk-i İstanbul ve harem-i hümayûna duğul eyleyüp, 'alâ hasbe'l-kânün kaç'-ı merâtib iderek çukadarlık rütbesine nâ'il olduğdan sonra ta'yîn-i vezâ'if ile mütekâ'idan hüruc idüp, ba'dehû iki tuğ ile mesned-i tevki'îye 'uruc itmiş idi. Biñ toksan toktuz Rebi'ü'l-evvel'inde vâkı'a vaç'ada Siyâvuş Paşa yerine vezîr ve şadr-ı ekrem olmuş idi. Sene-i mezbûre Cemâzi'l-âhire'sinde ma'zûl ve Anadolu Hişârı'nda vâkı' yalısına mevşûl olduğdan sonra birkaç gün mürûrında çekdiri ile Kavala'ya gönderilüp, ba'dehû Rodos'a iclâ olunmuş idi. Yüz bir Ramazân'ında anda katlı olındı.

Vezîr-i mezbûr şâhib-i 'aql u şu'ur olup, lâkin kuvvet-i gâzabiyyesi gâlib olmağın gâhî kendüden ba'z nâ-sezâ ef'âl zühür iderdi.

Muştafâ Paşa

Muştafâ Paşa. Tekfurdağlı'dur. Devlet-i Mehemmed Hânî'de şâhibü'l-kilem Bektaş Ağa hazinedârlığından gelüp, çorbacı olup, kırk birinci bölükden ibtidâ Köprüli-zâde'ye mahzar, ba'dehû şamsüncü, andan zağarcı, ba'dehû kethüdâ beg olduğdan sonra toksan Cemâzi'l-âhire'sinde Dıramalı İbrâhim Paşa yerine yeñiçeri ağası olup, ma'zûl olduğda, Mora'ya ser-'asker naşb u ta'yîn olunmuş idi. Zamânında inhizâm vâkı' olmağla Peçuy ilhâkıyla Kaniye'ye nefy olunup, ba'dehû şâniyen yeñiçeri ağası ta'yîn olunup, andan Boğazhişâr'a muhâfiz naşb olındı. Toxtan toktuz Cemâzi'l-âhire'sinde İsmâ'îl Paşa yerine şadr-ı a'zam olup, yüz bir Muharrem'inde 'azlı olunup, mühr-i vezâret vezîr ibnü'l-vezîr Köprüli-zâde Muştafâ Paşa'ya erzânî görildi. Vezîr-i ma'zûl Malğara'ya mevşûl olup, sene-i mezbûre Rebi'ü'l-âhîr'inde hatfe enfîhi fevt ve anda defn olındı.

Vezîr-i mezbûr 'ayyâş ve bî-şu'ur, her emrde muğaffel olmağın zamânında bâb-ı fevz ü felâh muğaffel idi.

Köprüli-zâde Muştafâ Paşa

Muştafâ Paşa İbnü'l-vezîr [346b] Köprüli Mehemmed Paşa. Tekfurdağlı Muştafâ Paşa yerine şadr-ı 'âlî-kadr olup, devlet-i 'aliyyeleri bunlar ile miskî'l-हितâm oldı.

Meşâyih-i İslâm

Debbâğ-zâde Mehemmed Efendi cülüsında şeyhü'l-İslâm bulunup, ba' dehü 'azl olındı. Fî Rebî' ü'l-âhîr sene 99.

Hâlen çâr-bâliş-i nişîn-i mesned-i iftâ sa'âdetlü, 'inâyetlü, veliyyü'n-ni' am-ı enâm h'âce-i pâdişâh-ı İslâm efendimiz es-Seyyid Feyzü'llâh Efendi lâyıķ-ı manşib-ı meşîhat-i İslâmiyye olup, on yedinci vaķ'a günü şavn-ı Şamedânî ile ol dağdağa-i 'âmmeden rehâ buldılar. Fî Cemâzi'l-ülâ sene 99.

Şâniyen Debbâğ-zâde Efendi şeyhü'l-İslâm olup, ba' dehü 'azl olındı. Fî Ramazân sene 101.

Ebû Sa'îd-zâde Feyzü'llâh Efendi şeyhü'l-İslâm olup, devlet-i Süleymâniyye'yi itmâm itdiler.

Şudûr-ı Rûm

Ebû Sa'îd-zâde Feyzü'llâh Efendi cülüsda şadr-ı Rûm bulunup, vaķ'a günü 'azl olındı. Fî Cemâzi'l-ülâ sene 99.

İmâm-ı Sulţânî Mehemmed Efendi hazretleri şadr-ı Rûm olup, ba' dehü 'azl olındı. Fî Cemâzi'l-âhîre sene 101.

Hekîmbaşı-zâde Yaḥyâ Efendi hazretleri şadr-ı Rûm olup, bunlarla devletleri tamâm olmışdur.

Şudûr-ı Anaḫolı

'Abdü'r-raḥîm-zâde Mehemmed Efendi cülüsda kâḫî-'asker bulunup, vaķ'a günü 'azl olındı. Fî Cemâzi'l-ülâ sene 99.

Hekîmbaşı-zâde Yaḥyâ Efendi hazretleri şadr-ı Anaḫolı olup, şoḫra Rûm'a naķl olındı. Fî Cemâzi'l-âhîre sene 101.

İstanbul kâḫîsi Erzincânî es-Seyyid 'Alî Efendi Anaḫolı'ya naķl olup, salţanatları bunlarla tamâm oldı.

Ḳuzât-ı Ḳoştantıniyye

Anḫakî Muştafâ Efendi cülüsda kâḫî-i beled bulunup, ba' dehü 'azl olındı. Fî Rebî' ü'l-âhîr sene 99.

Mîrzâ Muştafâ Efendi hazretleri kâḫî naşb olup, şoḫra 'azl olındı. Fî Rebî' ü'l-âhîr sene 100.

Şeyḫ-zâde 'Abdü'l-ganî Efendi kâḫî-i Sitanbul olup, ba' dehü ma'zül oldı. Fî Zi'l-ka' de sene 100.

Erzincānī Seyyid ‘Alī Efendi k̄āḏī-i beled naşb olunup, ba‘dehū Anaṭolı’ya naḡl olındı. Fī Cemāzi’l-ūlā sene 101.

Bolevī Efendi birāderi ‘Alī Efendi k̄āḏī olup, ba‘dehū ‘azl vāḡi‘ oldı. Fī Cemāzi’l-ūlā sene 102.

A‘rec-zāde ‘Abdu’llāh Efendi ḡākim-i Sitanbul olup, devlet-i Aḡmediyye’de ‘azl olındı.

طبقة بيست و يكم از طبقات عليه عثمانيان اعنى دولت پادشاه عصر و اوان السلطان ابن السلطان السلطان احمد
خان ابن الغازى سلطان ابراهيم خان¹⁰⁷⁸

Bu devlet-i ‘aliyye evvelinden -ki biñ yüz iki Ramazān’ınuñ yigirmi beşinci
günidür- [347a] āhîr-i salţanatlarına varınca -ki biñ yüz altı Cemāzi’l-āhîre’sinüñ
yigirmi dördinci günidür- intikāl iden ‘ulemā-yı kirām ve meşāyih-ı ‘izām
tercemeleridür ki ferden ferdā taḥrîr ü imlā olunur:

İmām-ı Sultānî İbrāhîm Efendi

el-Mevlā İbrāhîm İbnü’l-Ḥācc Meḥmed. Şem‘a-i miḥrāb-ı ‘ilm ü ‘irfān ve
ḳandîl-i cāmî‘-i zekā vü iz‘ān İmām-ı Şehriyārî İbrāhîm Efendi ḥıdmetleridür. Sebeb-i
vücūd ve ba‘iş-i zāt-ı bih-büdları olan peder-i vālā-güheri Bezzāz el-Ḥācc
Meḥmed’dür ki cānib-i Diyārbekr’den cilveger ve maḥmiyye-i Edrine’de lāne-sāz-ı
ārām u maḳarr olduḳda, biñ otuz sekiz ḥudūdında bunlar şaḥn-ı sarāy-ı vücūdda cilveger
olmuşlar idi. Taḥşîl-i biḳā‘a-i ‘ilmiyye ve tekmîl-i levāzım-ı resmîyye eyledükde
Edrineli Yaḥyā Efendi’den perveriş-yāb ve ta‘lîm-i ‘ilm ü ādāb itdükden soñra
maḥmiyye-i mezbūrede vāḳi‘ Sultān Selîm Cāmî‘i imāmı olup, dāḥil-i miḥrāb mu‘allāsı
olmuş idi. Ba‘dehū Dāye Ḥātūn Cāmî‘i’ne ḥaṭîb olup, şîr-ḥ‘ār vazîfe-i nazîfesi olmuş idi.
Ba‘dehū altmış sekiz târiḥinde Edrine ḳādîsi olan Ḍaḥkî Efendi ‘arzıyla Sultān Cāmî‘i
ḥiṭābeti tevciḥ olunmuş iken nāzir-i vaḳf ḳapuagası ḥilāf-gîrligiyle āḥare ‘arz virdükde
Şeyḥü’l-İslām-ı vaḳt Bolevî Efendi şāḥibü’t-tercemenüñ istiḥḳāḳ-ı zātîsin bi’z-zāt
pādişāha i‘lām eyledükde pādişāh-ı ‘ālî-şān elḥān-ı bülbül-şebîhelerin zîver-i güş-ı hüş
eyleyüp, lāyık-ı merātîb-i ‘āliye olduğın ma‘lūm idinüp, ba‘dehū Sultān Bāyezîd’e
ḥaṭîb eylemişler idi. Biñ yetmiş üç Şevvāl’inde Ḥāfîz Meḥmed Efendi yerine imām-ı
sultānî ve muḳtedā-yı miḥrāb-ı cihān-bānî olup, def‘aten İstanbul pāyesiyle bekām olup,
Miḥalıc arpalığıyla maḫhar-ı ikrām oldılar. Biñ seksen üç senesinde vāḳi‘ Ḳamaniçe
fethinde Rūmili pāyesiyle şadr-nişin-i bezm-i ihtirām olup, Dimetokā ve Sultānḥişārî ve
Kirmastı ve Manyas ḳazāları arpalık ta‘yîn olındı. Biñ ṭoḳsan yedi senesi
Muḫarrem’inde Ebū Sa‘îd-zāde Feyzū’llāh Efendi yerine Anaṭolı ḳādî-‘askeri olmuşlar
idi. Ṭoḳsan sekiz Ramazān’ında yine selefi yerine şadr-ı Rūm ve nā’il-i muntehî’l-
merūm oldılar. Sene-i mezbūre Zi’l-ḥicce’sinde munfaşıl ve yerlerine Debbāğ-zāde

¹⁰⁷⁸ “Osmanlı padişahları tabakasının yirmi birincisi: Sultan oğlu Sultan, bu asrın ve zamanın padişahu Sultan İbrahim oğlu Sultan Ahmed Han’ın tabakası.”

Efendi vâşıl oldu. Bunlara Üsküdar kazâsı arpalık ihsân olup, toksan toktuzda Tokat kazâsı arpalığına tebdil olındı. Yüz iki târihinde cezîre-i Kıbrıs'a me'mûren râhile-bend-i 'azîmet olmuşlar idi. Ol cây-ı keder-fezâ muhâlif-i tab' -ı bî-hemtâları olmağın:

Çok zamân geçmedin vefât itdi

'Azm-i cennât-ı 'âliyyât itdi [347b]

Ya'nî sene-i mezbûre Zî'l-ħicce'sinde ol buğ'ada mütevârî-i ħâk-i 'ıtırnâk oldu.

Mevlânâ-yı mezbûr ħayşiyet-i zâtiyye ile meşhûr, hoş-lehce ve hoş-elĥân, nedîm-i laţife-güyan, fenn-i müşikide şâhib-i beste vü maĥâm, vâdisinde mümtâz ü benâm olup, devlet-i Meĥemmediyye evâĥirinde şadâretle imâmeti cem' itmiş ve ol 'aşrda re'isü'l-'ulemâ olmuş idi.

Beyâzî-zâde Tâbi' i 'Abdü'l-ĥâdir Efendi

el-Mevlâ 'Abdü'l-ĥâdir. Begbâzârî'dür. Tahşîl-i 'ulûm-ı dîniyye ve tekmîl-i ĥaĥâ'îĥ-ı yakîniyye idüp, şudûr-ı devlet-i Meĥemmediyye'den zikri sâbîĥ Beyâzî-zâde Aĥmed Efendi merĥumuñ mektûbciligi ĥıdmetinde olmağın Beyâzî-zâde 'Abdü'l-ĥâdir'i dimekle meşhûr olmuş idi. Kağ' -ı medâris ve 'aĥd-i mecâlis iderek kırĥ aĥçe medreseden ma'zûl ve muntazır-ı neyl-i me'mûl iken biñ toksan bir Muĥarrem'inde Top-ĥâne'de vâĥi' Ķarabaş Medresesi'yle bekâm olup, sene-i mezbûre Cemâzi'l-âĥire'sinde 'Abdu'r-raĥmân Efendi yerine Ca'fer Paşa Medresesi'ne taĥrîk olındı. Toksan üç Rebî'ü'l-âĥir'inde es-Seyyid Aĥmed Efendi yerine Şâĥlulı müderrisi olup, toksan beş Receb'inde Ķudsî-zâde maĥdûmı yerine Fethiyye Sinân Paşası'na vâşıl, toksan yedi Zî'l-ħicce'sinde şaĥn medresesine nâ'il oldılar. Toksan toktuz Şafer'inde 'alâ tarîĥi'l-mübâdele yine Sinân Paşa Medresesi virilüp, sene-i mezbûre Şa'bân'ında Rodosî Bekr Efendi yerine Murâd Paşa-yı Cedîd Medresesi'yle ber-murâd olup, yüz Şa'bân'ında Çivi-zâde Efendi yerine şâniye-i Ķalaĥa Sarây Medresesi virilmiş idi. Yüz iki evâĥirinde intikâl eyledi.

Mevlânâ-yı mezbûr kemâl-i şalâĥle meşhûr, me'lûf-i 'ibâdet, müdâvim-i cemâ'at olup, kiber-i sinnle ĥânesi ĥurbinde vâĥi' 'Alî Paşa Câmî' -i Şerîfi'nde şayfen vü şitâ'en edâ-yı şalât-ı ĥamseye müdâvim idi.

Ꞥuds Müftisi es-Seyyid ‘ Abdü’r-raḥīm Efendi

el-Mevlā es-Seyyid ‘ Abdü’r-raḥīm İbnü’ş-Şeyḫ Ebu’l-luṭf İbnü’s-Seyyid İřaḫ. Pertev-i zekā-yı vücūdı mehbiṭ-i berekāt-ı Raḥmānī olan Ꞥuds-i Şerif’ den nümāyān ve ‘ālem-i nāsūta ḫadem-nihāde olduđı sālİK-i mebde’yi ba’de’l-elf erba’atūn ve selāşindedür. Sinn-i temyize vāşıl olduđda, rūḫ-ı aḫdesleri cānib-i taḫşil-i ‘ulūma ṭayerān ve kemālāt-ı insāniyyeden olan fūnūn-ı şettānuñ tekmiline meyelān idüp, cemm-i ğafir ve enbūh-ı keşir meclis-i efāzıl-penāhlarından muḫtebes şem‘a-i ‘ulūm ve müstefiz-i ma‘ārif vü rūsūm olmışlardır. İbtidā Başir-i Mısrī şöhretiyle meşhūr bir ‘ālim-i niḫrīrden ta‘allūm-i cevdet-i *Ꞥur’ān-ı Kerīmü*’ş-şān eyleyüp, ba’dehū taḫşil-i mebdādi-i ‘ulūm ve ta‘allūm-i ṭarīḫa-i ādāb u rūsūm itdükleri üstādları müfti-i medīne-i Lāhor ‘ Abdü’l-kerīm Efendi ve Ebu’l-iḫlāş Ḥüseyn eş-Şurunbilālī ve ğayrūhūm ve ‘ilm-i ḫadīşde [348a] ṭuruḫ-ı keşire ile vāşıl-ı merām ve nā’il-i kām olmuş idi. Ba’dehū ṭaraf-ı Rūm-ı behcet-lüzūma teşrif eyleyüp, niçe zamān Süleymāniyye Cāmi‘i’nde neşri fezā’il ve taḫḫik-i kütüb ü resā’il eyleyüp, elli sekiz senesinde Rūmili ḫādī-‘askeri iken Bālī-zāde Efendi’den nā’il-i rütbe-i mülāzemet olup, tekmil-i müddet-i ṭarīḫ itdükden şoñra altmış sekiz evāḫirinde Ꞥuds fetvāsiyla ‘Oşmāniyye Medresesi iḫsān olunup, dāḫil-i şaḫn-ı sarāy-ı ḫāric ḫılındı. Ba’dehū altmış ṭoḫuz tārīḫinde şeyḫü’l-İslām olan Esirī Efendi’nūñ meclisinde zebān-dırāzlık itmegin te’diben ‘azl olunup, niçe zamān ḫālī perişān olmuş idi. Āḫirü’l-emr şıfrū’l-yedine vilāyetlerine kemer-bend-i ‘azimet oldılar. Yetmiş ikide şeyḫü’l-İslām olan Şun‘i-zāde Efendi fetvāyı ve medreseyi yine kendülere i‘ṭā eyleyüp, dāḫil i‘tibārıyla ikrām-ı tām eylediler. Ba’dehū müşıla-i Süleymāniyye i‘tibār olunup, Şafed¹⁰⁷⁹ ḫazāsı daḫi ma‘işet virilmiş idi. Ba’dehū ḫazā-yı āsūmānī bir vaḫ‘a-i nāgehānī zūhūr idüp, bir zamān ḫal‘a-bend olup, ba’de’l-ḫalāş Edrine’ye varup, isti‘ṭāf recāsında iken ecel-i ‘ācil kuvvā-yı rūḫāniyyesin ‘āṭil olup, yüz üç tārīḫinde anda fevt olmuşdur.

Mevlānā-yı mezbūr fezā’il-i celile ile meşhūr, fūnūn-ı ‘aḫliyye vü ‘ulūm-ı naḫliyyede kāmil, be-taḫşiş tefsir ve naḫve muḫtedā-yı efāzıl idi. Dā’imā tederrūs ile evḫāt-güzār olup, yümn-i terbiyet ve ta‘līmleriyle niçeler iḫyā olmuş idi.

Āşār-ı ‘ilmiyyelerinden *Fetāvā-yı Raḫmiyye fī Vāḫı‘āti’l-Hanīfe* ismiyle mu‘anven fetāvāları ve ‘ilm-i iştikāḫda *Ḥulāşatü’l-iştikāḫ* nāmıyla metn ü şerḫleri ve

¹⁰⁷⁹ Yazar metinde bu şehrin ismini “صفت” şeklinde bildirmiştir. Kaynaklarda “Sifat, Safet, Saft” isminde bir şehir kayıtlı değildir. Şam eyaletine bağlı bir sancak olan “Safed” adlı şehrin kastedilmiş olabileceği düşüncesiyle metindeki şekli değiştirilmiştir.

Tenvirü'l-ebşâr şerhi *Minehü'l-Ğaffâr* üzerine hâşiyeleri vardır. Bunlardan mâ'adâ mevâzi-i müşkileye resâ'il ü ta'likâtı mervîdür.

Atbâzârî Aḥmed Efendi

el-Mevlâ Aḥmed bin 'Abdü'l-bâkî. Mağnisa müderrislerinden 'Abdü'l-bâkî Efendi'nün maḥdûmidur. Sermâye-i isti'dâda mâlik ve ṭarîḳ-ı 'ilme sâlik olduğda, Şeyḫü'l-İslâm Ebü Sa'îd Efendi'den mülâzemetle kâ-m-revâ ve merâtib-i 'izz ü 'alâda menâzil-peymâ olduğdan şoñra kırk aḳçe medreseden ma'zûlen biñ yetmiş dört Cemâzi'l-âḫire'sinde şâniye-i İbrâhîm Paşa Medresesi'yle kâ-m-revâ olup, yetmiş tokuz Rebî'ü'l-evvel'inde İbrâhîm Efendi yerine Şâh-ı Ḥübân Medresesi'ne şâyân oldu. Seksen bir Zî'l-ḫicce'sinde Meḥammed Efendi yerine İbrâhîm Paşa-yı Cedîd Medresesi'yle bekâm, seksen üç Muḫarrem'inde Ḥalîl Efendi yerine Ḥâfîz Paşa Medresesi'yle nâ'ilü'l-merâm oldu. Seksen altı Cemâzi'l-ülâ'sında Fenârî-zâde Aḥmed Efendi yerine Ülâ-yı Zekerîyyâ müderrisi olup, andan şaḥna gelüp, ba'dehü Ḥânḳâh Medresesi virildi. Seksen tokuz Şevvâl'inde [348b] 'Abdü'r-raḫîm-zâde Yaḫyâ Efendi ḫazretleri yerlerine 'Alî Paşa-yı Cedîd'e gelüp, tokusan iki Receb'inde Rıfḳî Meḥammed Efendi yerine şâniye-i Sarây-ı Ğalaṭa Medresesi tevcîh olındı. Tokusan beş Receb'inde Murtaẓâ Efendi yerine maṭlebi olan Medîne-i Münevvere ḳazâsı tefvîziyle mesrûr olmuş idi. Tokusan yedi Cemâzi'l-ülâ'sında munfaşıl ve yerine Gümülcineli 'Abdu'llâh Efendi vâşıl oldu. Bunlara Uzuncaova Ḥâşköyü arpalıḳ virildi. Yüz üç Muḫarrem'inde Muḫarrem-zâde Efendi yerine maḫrûse-i Burusa ḳazâsıyla tekrîm olunmuş idi. Ba'de'l-vuşûl üçüncü gece intikâl eyleyüp, manşıb-ı mezbûr Şafer'de Şa'rânî-zâde Ramazân Efendi'ye virildi.

Mevlânâ-yı mezbûr miyâne-i 'ilmle meşḫûr, nîk-nihâd ve ḫoş-ḫaşlet, murâ'î-i levâzım-ı ḫaḳîḳat idi.

Ḥânesi Atbâzârî'nda olmağın Atbâzârî Aḥmed Efendi dirler idi. Zamân-ı tadrîsinde Ḥaremeyn-i Şerîfeyn müfettişlerine vekîl olmağla anuñla daḫi şöhret bulmuş idi.

Bahâyî Efendi Birâder-zâdesi Cezmî Efendi

el-Mevlâ Meḥammed 'Abdü'l-kerîm İbnü'l-Mevlâ Yaḫyâ. Ḥilâl-i terâcim-i devlet-i Meḥammed Ḥânî'de zikri sebḳ iden Şeyḫü'l-İslâm Bahâyî Efendi merḫûmuñ

birâder-i kihteri Yaḥyâ Efendi'nün maḥdüm-ı mihteri ve ferzend-i ma'ârif-güsteridür. Fıtrat-ı selîme-i maḥdümüyyet üzere kesb-i ma'ârif-e 'azîmet idüp, ... Efendi'den mülâzım ve kırk aḳçe medresede icrâ-künende-i merâsim olup, ma'zül olduḳda, ibtidâ ḥâric elli rütbesiyle Anbâr Gâzî Medresesi'yle bekâm, yetmiş toḳuz Rebî'ü'l-evvel'inde 'Âdilcevâzî 'Ömer Efendi yerine Maḡnisalı Çelebi Medresesi'ne taḥrîk olunup, seksen dört Cemâzî'l-âḥire'sinde Ca'fer-zâde Efendi yerine şâniye-i Kâsım Paşa Medresesi'yle nâ'ilü'l-merâm oldılar. Seksen beş Ramaẓân'ında yine selefi yerine İtmekcioḒlı müderrisi olup, seksen altı Şevvâl'inde Sinân Paşa Medresesi'ne vâşıl olmuş idi. Seksen yedi Şevvâl'inde 'Abdü'l-ḡanî Efendi yerine Bosna ḳazâsı tevcîh olunup, seksen toḳuz Şafer'inde ma'zül ve yerlerine Sa'dî-zâde Efendi mevşül oldu. Toḳsan üç Muḥarrem'inde Edrinevî Ebû Bekr Efendi yerine BelḒrad ḥükümeti tefvîz olındı. Toḳsan dört Muḥarrem'inde ma'zül ve yerlerine 'Abdü'l-ḥalîm Efendi naşb olındı. Toḳsan sekiz Receb'inde Ruḥâ müftîsi-zâde yerine Ḳayşeriyye ḳazâsı tevcîh olındı. Toḳsan toḳuz Şevvâl'inde ref' olunup, ḳazâ-yı mezbûr Şeyḥü'l-İslâm Feyzullâh Efendi'ye arpalık oldu. Ba'dehû Gügercinlik ḳazâsı tekrîmen [349a] bunlara ta'yîn olunmuş idi. Yüz dört Rebî'ü'l-evvel'inde Muḳîm-zâde Efendi yerine Diyârbekr ḳazâsı 'inâyet olunup, vuşul bulduḳda, sene-i mezbûre ḥilâlinde fevt olup, manşib-ı mezbûr ḥalef-i sâbıḳı 'Abdü'l-ḥalîm Efendi'ye mâye-i sürûr oldu.

Mevlânâ-yı mezbûr ma'ârif-i 'ilmiyye ile meşhûr, şâ'ir-i mâhir, nazm u neşir iḥtirâ'ına ḳâdir idi.

Âşârından Cezmî maḥlaşı ile ḥoş-âyende Türkî eş'ârı vardır.

Çeşmî-zâde Maḥdümü

el-Mevlâ Meḥammed Emîn İbn Meḥammed Şâlih. Vefeyât-ı devlet-i Meḥammed Ḥânî'den menâḳıbı bu mecellede sebḳ iden Çeşmî-zâde Meḥammed Şâlih Efendi'nün maḥdüm-ı dil-bendi ve ferzend-i ḥiredmendidür. Sermâye-i 'ilm ü ma'ârifden i'dâd-ı levâzım eyleyüp, tarîḳ-ı 'ilme 'âzîm ve şadr-ı 'âlî-ḳadr Ḳadrî Efendi'den mülâzım olduḳda, ḥâlen zîb-efzâ-yı rütbe-i Anaḫolî faẓiletlü Tefvîḳî-zâde Efendi Mekke-i Mükerreme ḳaḫîsi Ḥalîl Efendi ḥazretlerinden ve Üsküdarî Feyzî 'Oşmân Efendi'den telemmüz ve ḳand-i ma'âd-i ifâdelerinden telezzüz idüp, tekmi'l-i levâzım-ı 'ulûm eyleyüp, kırk aḳçe medreseden ma'zül iken biñ seksen sekiz Rebî'ü'l-evvel'inde Zeynî Çelebi Medresesi'ne ziynet-dâde, toḳsan iki Receb'inde Eyyübî

Muṣṭafā Efendi yerine Pervīz Efendi Medresesi'ne ḳadem-nihāde oldılar. Ṭoḳsan beş Rebī'ü'l-evvel'inde Şa'ban Efendi yerine Ḥasan Efendi Medresesi'yle bekām, ṭoḳsan yedi Zī'l-ḥicce'sinde İbrāhīm Paşa-yı 'Atīḳ Medresesi'yle nā'ilü'l-merām oldılar. Ṭoḳsan ṭoḳuz Cemāzi'l-ülā'sında yerinde müşila i'tibār olup, sene-i mezbūre Şevvāl'inde Şeyhī Efendi maḥlūlinden Ḥayrū'd-dīn Paşa Medresesi'ne naḳl olındı. Yüz Rebī'ü'l-evvel'inde şaḥna gelüp, yüz bir Rebī'ü'l-evvel'inde Muḥarrem Efendi yerine Minḳārī-zāde Medresesi virildi. Yüz iki Receb'inde Ḳarabāḡī Yūsuf Efendi yerine Bayram Paşa Medresesi sezā görölüp, yüz dört Cemāzi'l-ülā'sında Malaṭiyyeli Muṣṭafā Efendi yerine Sulṭān Aḥmed Ḥān Medresesi iḥsān olındı. Yüz beş evā'ilinde maṭ'ünen intikāl ve dār-ı āḥirete isti'cāl eyledi. Medrese-i mezbūre ile ḥalā Ḳuds-i şerīf'den munfaşıl Tefsīrī-zāde Efendi ḥazretleri teşrīf olındı.

Mevlānā-yı merḳūm 'ilm ü 'irfānla mevsūm, mīzān-ı ṭab'-ı nūkte-senci mā'il-i kālā-yı fezā'il, vecīh ü vaḳūr ve kerīmü'l-ḥaşā'il idi. İbrāhīm Paşa müderrisi iken Burusalı birāderi Ḳāḍī-'asker Muṣṭafā Efendi'ye 'aḳd-i muşāheret ile taḥşīl-i neşve vü ṭarāvet itmiş idi.

Şeyhü'l-İslām Anḳaravī Efendi Maḥdūmı

el-Mevlā Ḥasan İbnü'l-Mevlā Şeyhü'l-İslām Meḥammed el-Anḳaravī. Āḥir-i devlet-i Meḥammed Ḥān-ı Ġāzī'de tercemeleri [349b] muntazam-ı silk-i sūtūr olan Şeyhü'l-İslām Anḳaravī Meḥammed Efendi'nün maḥdūm-ı ḥüsnü'l-aḥlāḳı ve ferzend-i meşhūr-ı āfāḳıdır. Ol diyār-ı bāhirü'l-i'tibārda ser-i ber-āverde-i girībān-ı vücūd ve ḳadem-nihāde-i sāḥa-i şühūd olup, ḥelāl-rān-ı se-pāre-i ebced ve sālīk-i ṭarīḳa-i eb ü ced olup, taḥşīl-i levāzıma gūşış ve kesb-i āḍāba veriş üzere güzārende-i eyyām ü leyāl iken Şeyhü'l-İslām Ḥüsām-zāde 'Abdu'r-raḥmān Efendi ḥıdmetlerinden neyl-i mülāzemetle ḳarīn-i evvelīn-i āmāl ve kırḳ aḳçe medreseye işāl ḳılınup, ma'zül olduḳda, ḳalem-rev-i Mısr-ı zātü'l-ehrām da sālīk-i ṭarīḳa-i ḳazā ve nā'il-i mertebe-i ḥūkm ü imzā olup, birkaç menāşīb-ı celīle-i sitteye vālī ve vālīd-i vālā-güherlerine ihtirāmen ḳadri 'ālī olduḳda, ṭarīḳ-ı hidāyet-refīḳ-i mevleviyyete sālīk ve mevālī-i kirām silkine münselik olmaları şavāb-dīd-i erkām olmaḡın seksen beş Muḥarrem'inde Ḳāḍī-'asker Bālī Efendi üzerinden maskaṭ-ı re'sleri olan Anḳara mevleviyyetiyle bekām olmuşlar idi. Seksen yedi Receb'inde Edrineli Ebū Bekr Efendi yerine Maḡnisa ḳazāsına naḳl olup, yerleri vālīd-i 'ālī-şānlarına arpalık ta'yīn olındı. Seksen sekiz Cemāzi'l-

âhire'sinde ma'zül ve yerlerine Fındık Muştafâ Efendi nâ'il-i me'mül oldu. Toksan bir Şevvâl'inde Sivasî-zâde Mehemmed Emîn Efendi yerine Diyârbekr kazâsı ihsân olup, toktan üç Receb'inde munfaşıl ve yerlerine 'Aţâ'u'llâh Efendi vâşıl oldu. Toksan altı Şevvâl'inde Edrineli Luţfi-zâde Efendi yerine Tatarbâzârı ilhâkıyla Filibe kazâsıyla taltîf ve Edrine pâyesiyle teşrîf olunmuş idi. Toksan sekiz Şa'bân'ında 'azl ve yerlerine Edrineli Kavuçcı-zâde Efendi naşb olındı. Yüz iki Şevvâl'inde hâlen İstanbul'dan ma'zül 'Aţau'llâh Efendi hâzretleri yerine Şâm-ı cennet-meşâm kazâsıyla tekrîm olunmuş idi. Yüz dört Şafer'inde müteķâ'id ve yerlerine begler h'âcesi Aĥmed Efendi hâzretleri müteşâ'id olduķda, maşkaţ-ı re'sleri Anķara kazâsına 'azm ü kaşd-ı şıla-i rahm idüp, ba'de'l-vuşul nîm-celse-i istirâhat qarîn-i huşul olmadın ve

¹⁰⁸⁰ وَمَا تُنْذِرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ fehvâ-yı kerîmi üzere âfitâb-ı rûhı bürc-i bedenden uful idüp, vâlid-i keşirü'l-meĥâmidi binâ vü ihyâ eyledüĝi câmi'-i şerîf ĥaĥiresinde defn olındı.

Mevlânâ-yı mezbür sehâ vü kerem ile meşhür, şâhib-i aĥlâķ-ı ĥamîde, dervîş-nihâd ve pâk-'aķide, mübtelâ-yı keyf olmaĝın meclisi mecma'-ı yârân-ı şafâ, [350a] hem-şoĥbetî hem-meşreb olan ĥullân-ı vefâ idi.

İbrâhîm Ĥân-zâde Ĥ'âcesi Muşli Efendi

el-Mevlâ Muşli. Medîne-i Sinob'dan qarîn-i zuhür ve âfitâb-ı feyz-i İlâhî'den istifâza-i nûr-ı şu'ur itdükde, evvelâ ol diyâr müftîsi Şeyĥ Mehemmed Efendi'den taĥşîl-i levâzım-ı fûnûn ve refîķ-i tevfiķi reh-nümûn eyleyüp, meleke-i isti'dâd kaşdıyla semt-i dârü'l-mülk-i Sitanbul'a kudûm ve Mollâ Çelebi ve Uzun Ĥasan Efendi ve A'rec Efendi'den aĥz-ı baķıyye-i 'ulûm idüp, biñ elli altı târiĥinde Kuds-i Şerîf kazâsıyla teşrîf olınan Mużaffer-zâde Efendi'nün kazâ-yı mezbür teşrîfinden mülâzemeteye kabûl ve nâ'il-i me'mül buyurulmuş idi. Devr-i medâris-i resmiyye-i 'aliyye iderek kırķ aķçe ile Edrine'de Ĥüseyn Beg Medresesi'ne vâşıl, andan daĥi munfaşıl olduķda, biñ altmış yedi Receb'inde Aĥmed Paşa Medresesi'yle kâm-revâ olup, yetmiş bir Şa'bân'ında Mîr-âĥûr Ĥ'âcesi yerine Eyyühüm Medresesi'ne taĥrîk olındı. Yetmiş üç Receb'inde Ĥâfîz Şa'bân Efendi yerine Ĥâcî Ĥasan-zâde Medresesi'ne pâ-nihâde olup, yetmiş beş Muĥarrem'inde İsmâ'îl Aĝa-zâde yerine İbrâhîm Paşa-yı 'Atîķ Medresesi'ne ĥaķîķ oldılar. Yetmiş altı Cemâzi'l-âĥire'sinde Nâlî Efendi yerine Nişâncı Paşa-yı Cedîd

¹⁰⁸⁰ *Kur'ân-ı Kerîm, Lokman Sûresi* 31/34, "Yine hiç kimse nerede öleceğini bilemez."

Medresesi'ne vâşıl, yetmiş toktuz Rebî'ü'l-âhîr'inde şahn medârisinüñ birine nâ'il oldılar. Seksen Rebî'ü'l-âhîr'inde Şarı 'Osmân Efendi yerine Bayram Paşa Medresesi'yle mesrûr olup, seksen bir Zî'l-ħicce'sinde Üsküdar Mihrümâhî'na sâye şalup, seksen dört Şa'bân'ında Anṭakî Efendi yerine Kâsım Paşa Medresesi virildi. Seksen yedi Receb'inde Süleymâniyye Medresesi'ne terfî', seksen toktuz Şa'bân'ında Çavuş-zâde yerine Kuds-i Şerîf kazâsıyla teşrîf olındı. Toktusan bir Muħarrem'inde ma'zûl ve yerlerine İsmâ'îl Ağa-zâde mevşûl oldu. Toktusan dört Zî'l-ka'de'sinde Edrine pâyesiyle İnegöl ve Gemlik kazâları arpalık virildi. Toktusan beş Zî'l-ka'de'sinde Şâriħ-i *Mülteķâ* Efendi yerine bi'l-fi'l maħmiyye-i mezbûreye kâđi naşb olunup, toktusan altı Cemâzi'l-ülâ'sında ref' olunup, manşıb-ı mezbûre A'rec-zâde Efendi pā-nihâde oldu. Bunlara Boyâbâd ile Ayazmend kazâları arpalık ta'yîn olunup, Mekke-i Mükerreme pâyesiyle tekrîm olunmuş idi. Yüz üç Cemâzi'l-ülâ'sında selefi Şâriħ Efendi yerine İstanbul kazâsına mevşûl olunup, sene-i mezbûre Şevvâl'inde merfû' ve yerlerine Evliyâ Meħammed Efendi manşûb olup, selefleri arpalığı Sinob kazâsı bunlara tevcîh olındı. Yüz dört Şafer'i evvelinde manşıb-ı hayâtdan nâ-ümîd [350b] ve vâşıl-ı nüzhetgâh-ı cāvîd oldu.

Mevlânâ-yı mezbûr fezâ'il-i 'ilmiyye ile mezkûr ve ders ü devre şedîdül-iştigâl, kerîmül-hişâl, mu'allim-i nâfi', şâlih ü mütevâzi' idi.

Maraż-ı mevtinde kaṭ'en eṭibbâya mürâca'at itmeyüp, edviye teşebbüs itmemiş idi. Ekşer-i evķât bedenlerin muħâfaza ile muķayyed olup, ol kaşd ile pamuklı ve astarlı şeyhâne hırķa tarzında çuķa giyerler idi ve sâkin oldukları oṭanuñ bir kûşesin ancak kendüsiçün efrâz idüp, kâğıdı çâr-çûbe taşnî' idüp, serdî-i sermâdan tevaķķî iderlerdi. Hattâ i' tidâl-i mizâca bu iki ṭarîķ ile nâ'il olup, "Yigirmi beş sene derd-i şudâ'a daħi mübtelâ olduğum ḥâṭır-ı nişānum degildür" diyü, naķl itdükleri şikâtdan mervîdür. Evâ'il-i zuhûrında İbrâhîm Hân-zâde beglere mürebbî vü mu'allim ve nazâr-ı iltifâtlarıyla muğtenim olmağla İbrâhîm Hân-zâde H'âcesi dimekle meşhûr olmuş idi.

Ordu Kâğısı İzmirî Süleymân Efendi

el-Mevlâ Süleymân. Cezîre-i Girid re'âyâsından bir merd-i nâ-tevfiküñ nâ-bâliğ veledi iken İzmir ahâlisinde biri ĥıdmetine irtibâṭ ve ol müslim-i pāk-i' tiķâdın ĥüsn-i terbiyetiyle taḥşîl-i neşâṭ idüp, tevfik-ı Hüdâ-dâd rāh-nümâ-yı felâḥ u reşâd olmağın

¹⁰⁸¹ يُخْرَجُ الْحَيِّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرَجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ āyet-i kerîmesi mişdâkıncı evvelâ şeref-i İslâm'la müşerref ü mu'azzez ve tırâz-ı şerâ'it-i dîn-i Muhammedî ve şer'-i Aḥmedî ile muṭarraz olduğdan sonra tarîk-ı taḥşîl-i ma'ârif ü 'ulûma sâlik ve silk-i talebe-i kirâma münselik olup, maḥmiyye-i mezbûre 'ulemâsından temhîd-i muḥaddemât-ı 'ulûm, ba'dehû şehri-i İstanbul'a ḳudûm eyleyüp, Şeyḫ Arab-zâde Efendi ve Ders-i 'âm Şâlih Efendi ve İzmirî Şeyḫ es-Seyyid Aḥmed Efendive İdrîs Efendi ḥazretlerinden iktisâb-ı baḳıyye-i dâniş ve taḥşîl-i lüceyn-i ḥ'âniş itmişler idi. Ba'dehû telezzüz-i şeker-i ğarâ'ib-i 'ulûm ḳaşdıyla Mısr'a revân ve 'ulemâ-yı fenn-i ḥadîşden 'ulûm-ı ḥadîşî aḥz u ittiḳân, ba'dehû ol beldeden şedd-i raḥl-i hicrân idüp, Ḥaremeyn-i Muḥteremeyn'e vâşıl olup, anda daḫi şeyḫü'l-fenn-i zamân şâhib-i nâm ü nişân Meḥemmed bin Süleymân -ki Mağribî şöhretiyle müşârün bi'l-benân olan zât-ı ber-güzide-şifâtdan- daḫi eşaḫḫ-i kütüb-i ḥadîş olan sitte-i mu'tebereyi teleḳḳun ve ḳabûl idüp, be-her cihet ma'âric-i kemâle vuşûl bulduğdan sonra semt-i Rûm'a 'avdet idüp, Şeyḫü'l-İslâm 'Alî Efendi'den tırâz-ı şeref-i mülâzemet ile maḥall-i neşv ü nemâsı olan medîne-i İzmir'de yevmiyyesi seksen aḳçe ḥâşıl olur bir dersiyeye neyl ile ḳanâ'at idüp, ol beldede tavaṭṭun u te'ehhül ve niyyet-i [351a] tevâlüd ü tenâsül eyleyüp, niçe eyyâm ifâde ve tedrişe gûşiş ve irşâd-ı ṭâlibîne verziş itdükden sonra yine şehri-i Sitanbul'a sefer ve 'aḳd-i meclis-i ders-i 'âm itmekle Câmi'-i Ebu'l-feth'i maḳarr ittiḫâz idinüp, şît-i iştihârî ḳar'-i mesâmi'-i e'âlî vü esâfil olmağın biñ ṭoḳsan sekiz Receb'inde Ḥ'âceġi Medresesi iḥsânıyla maḫzar-ı ikrâm-ı kirâm olup, çoḳ geçmedin İzmir fetvâsıyla bekâm olmuşlar idi. Birḳaç aydan sonra Edrineli Ḳavuçcı-zade Efendi yerine Saḳız ḳazâsı 'inâyet olunup, yüz iki Receb'inde vezîr-i a'zam ve şadr-ı ekrem Köprüli-zâde Muştafâ Paşa ikinci ğazâsında ordu-yı hümayûn ḳazâsıyla memnûn ḳılınup, ba'de't-ṭayye'l-merâhil ma'rekeġa vâşıl olup, esnâ-yı ḫarb ü ḳıtâl ve rûz-ı rüstâḫîz-me'alde cânib-i küffârdan bir ḳurşun işâbet idüp, çeñesi altından duḫûl ve bâlâ-yı 'ayn-ı yemîninden ḫurûc itmekle ol hengâm-ı perîşânide mecrûḫen bir dâbbeye taḫmîl ve Belġrad'a naḳl ü taḫvîl olunup, irtesi ġün ḫırâmân-ı ḳazâ-yı raḫmet-i Raḫmân ve 'âzim-i nüzhetġâh-ı câvidân oldu.

Ḳazâyı ġör ki başına ne fitneler geldi

Ba'de edâe'-ş-şalât 'İmâret Câmi' i sâḫasında defn olındı.

Mevlânâ-yı mezbûr kemâl-i fazlla meşhûr, şalâḫ-pîşe, ḫayr-endîşe idi.

¹⁰⁸¹ *Kur'ân-ı Kerîm, Rûm Sûresi*, 30/19, "Ölüden diriye, diriden de ölüyü O çıkarıyor."

Āsār-ı ‘ilmiyyelerinden uşul-i fiħhda *Mir’at* ve *Mirķāt* üzerine ve *Ķahistānī-i Kebīr* etrāfında ta‘liķāt-ı keşiresi vardır. Cem‘ ü tedvīn olunmaĶa şālihđür.

Şeyhü’l-İslām ‘Alī Efendi Ħazretleri

el-Mevlā ‘Alī İbnü’ş-Şeyh Meħmed İbnü’l-Ķādī Ħasan. Vālid-i keşirü’l-meħāmidleri diyār-ı ‘Alā’iyye’den āheng-i dārü’l-mülk-i Rūm ve şehir-i Ķostantıniyye’ye ķudūm idüp, ‘ulemādan birine dānişmend ve mülāzemetleriyle sūdmend olduĶdan sonra tab‘-ı tecerrüd-i i‘tibārı teşne-leb-i esrār-ı ebrār ve meşreb-i ehl-i fenādan hişsedār olmaĶın meşāyiħ-ı ‘izāmıdan tercemesi evāħir-i *Zeyl-i ‘Atāyī*’de mār Tercemān şeyhi ‘Ömer Efendi Āsitānesi’ne ittişāl ü istinād ve ol ‘azizden aħz-ı dest-i inābet murād idüp, ba‘de’l-istiħāre bī‘at ve birāz zamān ta‘allūm-i ādāb-ı tārīķat itdükden sonra şeyh-i mezbūr için Ķatalca’da Beg-zāde binā itdüĶi zāviyye ħalīfe naşb olunup, ol ķaşabada niçe yıllar seccāde-nişin-i irşād ve ikrā-yı erbāb-ı isti‘dāda mu‘tāde olup, anda tavaţtun itmişler idi. Biñ kırık bir tārīħinde şāħibü’t-terceme cenābları sāye-efken-i çemen-i şuffe-i şühūd ve zīver-i şāħife-i vücūd olup, taħşil-i ‘aql u şu‘ūr itdükde muķaddemāt-ı ‘ulūmdan me‘āniye varınca vālid-i ‘ālī-şānlarından iktisāb-ı fūhūm ve ķabā-yı isti‘dād-ı [351b] mevrūşı tırāz-ı ādāb u rūsūm ķılup, kırık üç tārīħinde Yenīşehr ķādīsı olan Şeyhü’l-İslām-ı fāzıl-ı şühūdü’l-enām ‘Abdü’r-raħīm Efendi ol menzile mürūr itdükde bunlara bir mülāzemet ihsānına va‘dleri sebķat itmegin biñ elli yedi Rebī‘ü’l-evvel’inde ziynet-efzā-yı meşīħat-i İslāmiyye olduĶlarında teşriften ikinci olmaĶ üzere mülāzemeti ķabūl ve incāz-ı vā‘d ile nā’il-i me’mūl itmişler idi. Altmış iki ħudūdında taħşil-i kemāl ve vuşul-i āmāl ķaşdıyla şehir-i Sitanbul’a ķudūm ve fāzıl-ı bī-hemtā Minķārī-zāde Yaħyā Efendi Āsitānesi’n veche-i āmāl ü merūm idüp, ķand-i ma‘ād-i ifādelere istifāde ve rütbe-i kemāle pā-nihāde olmuşlar idi. Ħattā ol eşnāda cenābları Ķāhire-i tāhire ķazāsıyla maķzī’l-merām olduĶlarında ħıdmetlerinden infikāk itmeyüp, şöħbet-i pūr-bereketleriyle muĶtenim olarak Mışr’a vāşıl ve maħkeme maħkeme bāb-ı ħıdmet niyābetiyle şeref-yāb olup, andan edā-yı ħaccetü’l-İslām ve ziyāret-i ravza-i seyyidü’l-enām idüp, İstanbul’a gelüp, üstād-ı nāmdārları ħıdmetinde iştiĶāle ķarār virmişler idi. Altmış toķuz ħilālinde maħmiyye-i İstanbul ħükümeti yedi mü’eyyed Cenāb-ı Mevlevī’ye tefvīz olunduĶda yine nā’ib-i bāb ve ħākim-i bī-irtiyāb naşb olunup, ba‘de tekmile’l-müddet yetmiş bir tārīħinde ‘Abdü’r-raħīm-zāde Efendi’ye intisāb eyleyüp, Mışr-ı zātü’l-ehrām ķazāsıyla ikrām olunduĶlarında nā’ib-i niyābet-i

sābıka ile kām-yāb, ba‘de kazāe’l-vaṭar ve ṭayy-ı merāḥilü’s-sefer şehir-i İstanbul’a vāşıl olmuşlar idi. Sinīn-i ‘ömrleri henüz ‘ıkd-i şālişe bāliğ olmadın bilād-ı müte‘addidede ve mu‘teberede ‘iffetle mezkūr olmağın Nā’ib Çelebi dimekle meşhūr ve zebān-zedi cumhūr olmuş idi. el-Hāletü hāzihī kırk aqçe medreseden ma‘zül iken biñ yetmiş üç Receb’inde La‘lī-zāde ‘Abdü’l-‘azīz Efendi yerine Mesīḥ Paşa Medresesi’ne ziyet-efzā, yetmiş dört Cemāzi’l-āḥire’sinde Vezīr Ḥ‘ācesi ‘Oşmān Efendi yerine Ḥāfız Paşa Medresesi’yle kām-revā kılmış idi. Yetmiş beş tārīḥinde Şām-ı cennet-meşām kazāsıyla bekām olan Ünsī Efendi yerine Uyvar sefer-i zafer-reh-berinde ordu-yı sulṭānī ve rekb-i ḥāḳānī kazāsıyla mümtāz ve Siroz kazāsı arpalığıyla ser-efrāz olup, ol eşnāda Ğāzanfer Ağa Medresesi’yle tekrīm ve ba‘de in‘ikāde’ş-şulḥ biñ yetmiş altı Ramazān’ında Ḥāmid Efendi yerine Selanik kazāsıyla [352a] ta‘zīm olındılar. Sene-i mezbūrede iktizā iden Girid Seferi’ne daḥi Ordu kazāsıyla me‘mūr olup, manşıblarına nā’ib naşb itmişler idi. Yetmiş sekiz Zī’l-ḥicce’sinde ma‘zül ve yerlerine Kebīrī-zāde Efendi mevşül oldu. Seksen bir tārīḥinde Anḳaravī Meḥemmed Efendi yerine Mışr-ı Kāhire kazāsı tevcīhiyle ta‘zīm olunmuş idi. Kaṭ’-ı merāḥil-i ṭarīḳ iderek ‘Aynü’t-tüccār nām menzile resīde olduklarında berīd-i müjde-resān ṭaraf-ı devlet-i ‘aliyyeden peyām-aver-i neyl-i ‘izz ü şān olup, ya‘nī seksen bir Şevvāl’inde Kādrī Efendi yerine sadāret-i Rūm-ı behcet-rūsüm zāt-ı ma‘ālī mevsūmlarına şāyān görüldüğün tebliğ itdükde ‘alā cenāḥi’l-isti‘cāl ol menzilden ric‘at ü ‘avdet ve cānib-i İstanbul’a ‘azīmet itmişler idi. Mevkib-i hümāyūn maḥmiyye-i Edrine’de bulunmağın nīm celse-i istirāḥat itmedin ṭaraf-ı devlet-i ‘aliyyeye rü-be-rāh oldılar. Seksen dört Rebī‘ü’l-evvel’inde ‘Ayntāb arpalığıyla ‘azl olinup, yerlerine Anaṭolı şadı Anḳaravī Efendi naql olındı. Ol eşnāda Şeyḥü’l-İslām-ı vaḳt Minkārī-zāde Efendi’nüñ yed-i yümnilerinde āfet-resīde ve ol taḳrīble elem-zede ve zahmet-keşide olmalarıyla bi’l-āḥire umūr-ı ‘āmmeden tebā’üd zāt-ı fezā’il-simātlarına elzem ve vācib olmağın sene-i mezbūre Zī’l-ḳa‘de’sinde vezā’if-i keşire ve levāzım-ı yevmiyye vü şehriyye ta‘yīniyle meşīḥat-i İslāmiyye’den teḳā’üd itdükde şāḥibü’t-terceme cenābları Ḥācıoğlu Bāzārı nām ḳaşabada rikāb-ı hümāyūna da‘vet olinup, māh-ı mezbūruñ on dördinci erba‘ā günü ḥuzūr-ı şehriyārīye vāşıl ve emr-i ‘azīm ḥıdmet-i iftāya nā’il oldılar.

Mışrā‘

Mübārek eyleye Mevlā maḳām-ı fetvāyı

mısrā'ı tārīh-i naşbları vāki' olmuşdur. 70xan yedi Zī'l-ka' de'sinde ma'zül ve maħrüse-i Burusa'ya mevşül olup, yerlerine Ankaravī Meħemmed Efendi şeyhü'l-İslām ve müfti'l-enām olmuşlar idi. Bunlara Gelibolı ma'-Şehrköyü arpalık ta'yin olındı. 70xan sekiz Zī'l-ka' de'sinde 'adem-i müsā'ade-i rüzgār sebebiyle anda daħi āram u qarār olunmayup, cezire-i Rodos'a işāl olındı. 70xan 70xuz Rebī'ü'l-evvel'inde müsā'ade-i eyyām ile maħrüse-i Burusa'ya 'avde me'zün olup, Receb'de Tire kazası arpalığıyla memnün kılındı. Yüz bir evāhirinde şehir-i Sitanbul'a duħüle ruħşāt-yāb ve ol ikrām ile mazħar-ı iltifāt-ı bī-ħisāb olup, küşe-nişin-i inzivā [352b] ve dide-düz-ı zuhūr-ı feyz-i Ĥudā iken yüz üç Cemāzi'l-āħire'sinde Ebū Sa'īd-zāde Feyzū'llāh Efendi yerine şāniyen müfti ve müşkil-güşā-yı müstefid ü müstefi olup, Edrine'ye vuşülden otuz gün tamāmında şikestī-i mizāc sebebiyle intikāl ve dārü'n-Na'im-i cāvidāniye ittişāl eyleyüp, emr-i techizi itmām ve şalāt-ı cenāzelerine kıyām olunduğdan sonra Zehr-i Mārr ismiyle ma'lüm olan cāmi'-i şerif sāħasında mütevārī-i ħāk-i 'ıtrnāk olduğda, ol maħām-ı celil şāniyen selefleri Feyzū'llāh Efendi'ye bā' iş-i tebcil olındı.

Mevlānā-yı mezbūr 'aleyhi rahmetü'l-melikü'l-Ġafūr, 'aynü'l-a'yān- fuzalā-yı zamān, tarāvet-baħş-ı bostān-ı kemāl-i 'irfān, düdmān-ı salāħdan zāhir, müstecmi'-i ma'ālī vü mefāħir, ħalim ü kem-āzār, esās-ı zātı metin ve üstüvār-ı kelāmında şābit-ka-dem, mu'āhedātında rāsiħ-dem, 'işmet ü 'iffetde 'alem, hengām-ı kazāsında nezāhet ü istikāmeti müselleme idi.

İstanbul'da olduğca haftada iki gün medrese-i Bāyezidiyye tediisin terk itmeyüp, kavābil-i zamān ve emāsil-i 'aşr u evān ile münāvele-i rahīk-i 'ilm ü 'irfān idüp, 'azim cem'ıyyet olurdu.

Şāriħ-i *Mültekā* Seyyid Meħemmed Efendi

el-Mevlā Meħemmed bin Meħemmed. Medīne-i Ĥalebü'ş-şehbā'dan bedid olup, belde-i mezbüre 'ulemāsından taħşil-i dāniş ü did itdükden sonra tekmil-i baħıyye-i 'ulüm ārzüsüyle Ĥāhire-i tāhireye revān ve dārü'l-'ilm ve'l-'irfān olan Cāmi'-i Ezher'de dāħil-i zümre-i tālibin-i taħkik u ittikān olup, biraz zamān ders ü devre şuğul ile āram, ba' deħü semt-i Ĥabeş'e imāle-i licām idüp, anda daħi ba'z-ı 'ulüm-ı ġaribe ve fūnūn-ı 'acıbeyi iktisāb ve ma'ārif-i keşire ile kām-yāb olduğlarında tekrār Mışr'a 'avdet idüp, cāmi'-i mezbürda ħalka-bend-i meclis-i dirāset olup, bir miğdār ħıdmet-i ifāde ile evkāt-güzār, ba' deħü 'āzim-i belde-i tayyibe-i Ķoştanınıyye olup, fenn-i lāzımı'l-

intisāb-ı tıbdan vāyedār olmağın Cāmi‘-i Ebu‘l-feth kırbinde ‘alā bābi‘llāh feth-i dükkānçe-i hikmet-meşhūn ile zāviye-nişin er-rızku ‘ala‘llāh olmuşlar idi. Ba‘dehū ol vaqt şeyhü‘l-İslām ve müfti‘l-enām olan Bahāyi Efendi‘ye risāle virüp, ol bahāne ile mülāzım ve ʔarīk-ı tadrise ‘āzim olup, kırk aqçe medreseden ma‘zül iken bundan aqdem cem‘ ü tedvīn itdügi *Mülteķāü‘l-ebhur* şerhini daği izhār idüp, ol vesīle ile ma‘lūm-ı şığār u kibār olduqda, Şārih-i *Mülteķā* demekle engüşt-nümā ve ferīd-i fezā‘il ile nādirü‘l-ekfā’ olup, biñ yetmiş beş Rebī‘ü‘l-evvel’inde Bostān-zāde mağdūmı ... Efendi [353a] yerine Kirmastı hāricine ‘āric, altmış yedi Receb’inde Ağmed Ağa Medresesi’ne tahrik ile mübtehic olup, altmış sekiz Ramazān’ında Sulţān H‘ācesi Şa‘bān Efendi yerine Şeyh ‘Abdü‘l-ķādir Medresesi’yle bekām olmuşlar idi. Altmış tokuz Muğarrem’inde Şa‘bān-zāde Efendi yerine Tūṫi Laṫif Medresesi’yle talṫif olındı. Yetmiş iki Rebī‘ü‘l-evvel’inde Bābi Muştafā Efendi yerine Süleymān Şubaşı müderrisi olup, sene-i mezbūre Şevvāl’inde Edrineli Ağmed Efendi yerine İtmekcioğlı Medresesi tevcih ü ihsān olunup, yetmiş üç Receb’inde Debbāğ-zāde Efendi yerine Koca Muştafā Paşa Medresesi’yle şādān oldı. Yetmiş beş Muğarrem’inde şağna gelüp, yetmiş altı Cemāzi‘l-āğire’sinde Zeyrek-zāde Efendi Hāfızı yerine Mu‘id Ağmed Efendi Medresesi ‘ināyet olunup, yetmiş sekiz Zi‘l-ka‘de’sinde Kız ‘Alī Efendi yerine Zāl Paşa Medresesi’yle kām-revā olup, seksen bir Zi‘l-ğicce’sinde Yūsuf Efendi mağlūlinden Ayaşofya-i Kādīm Medresesi’yle ta‘zīm, seksen üç Muğarrem’inde Süleymāniyye medārisinūñ biriyle tekrīm olındılar. Seksen beş Ramazān’ında Ḥasan Efendi yerine Yeñişehr każāsıyla mağzi‘l-merām olup, seksen altı Cemāzi‘l-āğire’sinde ma‘zül ve yerlerine Mīrzā Muştafā Efendi hażretleri mevşūl oldı. Toksan bir Şafer’inde selefi Ḥasan Efendi yerine Mısr-ı zātü‘l-ehram każāsıyla ikrām olunup, toqsan iki Rebī‘ü‘l-āğir’inde munfaşıl ve yerlerine ħalef-i pūr-şerefi Mīrzā Efendi hażretleri vāşıl oldı. Toksan beş Receb’inde Mekke-i Mūkerreme pāyesiyle Evliyā Meğmed Efendi yerine dārü‘n-naşr Edrine każası tefvīz olunmuş idi. Sene-i mezbūre Zi‘l-ka‘de’sinde ref ve yerine gelen Muşli Efendi arpalıqları Gemlik ve İnegöl bunlara virildi. Toksan altı Cemāzi‘l-ülā’sında şükāt ile arpalıqları ref olunup, Yahyā Efendi hażretlerine virilüp, şıfrü‘l-yed qalduğundan mā‘adā defterden daği yeri ħakk olunmuş idi. Yüz tārīhinde şadr-ı a‘zam bulunan Tekirtağlı Muştafā Paşa ‘ināyetiyle yeri taşḫih olunup, yüz iki Şevvāl’inde Ḥekimbaşı Ḥayāti-zāde Efendi üzerinden Pravadi arpalıq virildi. Yüz üç Şafer’inde A‘rec-zāde Efendi yerine mağmiyye-i İstanbul każāsına mevşūl olmuş idi.

Sene-i mezbûre Cemâzi'l-âhire'sinde ma'zûl ve yerlerine Muşlî Efendi mevşûl olup, bunlara halefleri arpalığı İznîk ve Ayazmend ve Qarînbâd kazâları ihsân olunmuş iken Ramazân'da şükât zuhûrıyla ref' olunup, şâniyen şifrû'l-yed ibkâ [353b] olunmuş idi. Hengâm-ı pîride te'âkub-i hümûm ve tezâyüd-i gümûm sebab-i inhirâf-ı harâc olmanın yüz dört Muharrem'inde intikâl ve ravza-i Rıdvân'a irtihâl eyledi.

Mevlânâ-yı merķûm ğavvâş-ı bahr-i 'ulûm, ekser-i fûnûna 'âlim, 'ulûm-ı nâfi'ada mu'allim, kazâsında şedîd, vaz' ve vâdisi hilâf-ı re'y-i sedîd, semîn ü tenûmend, şervet ile ser-bülend, dâ'imâ tenhâ-nişîn, dağdağa-i keşretten emîn, nükte-şinâs, zarâfet-istinâs, şüret-i ebleh görünür, benî nev'î miyânında 'azamet ü vaķâr taķınur, gâh müte'abbis ve gâh beşûş, gâh güyî ve gâh hamûş idi ve bi'l-cümle eṭvâr-ı 'acîbe vü ahvâl-i ğarîbesi zebân-zed-i nâķılân-ı aḫbâr ve meşhûr-ı râviyân-ı havâdiş-i rûzgârdur.

Âşârından zıkr olunan *Mülteķâ* şerhinden mâ'adâ *Ṭarîkat-ı Muhammediyye*'ye ve 'âlem-i âdâbda Ṭaşköpri-zâde metnine şerhi ve kelâmıda *'Inâyetü'l-'inâye* nâm metni ve fûrû'da *Ṭalebetü'l-ḫâkim ve Baķıyyetü'l-müteḫâkim* ismiyle müsemmâ müretteb mecmû'ası ve *Fâ'ide-i Fâḫire* nâm mecmû'ası vardır.

Edrineli Murtażâ Efendi

el-Mevlâ Murtażâ bin Hüseyn bin 'Oşmân. Maḫmiyye-i Edrine'de tüccâr-ı zevî'l-iķtidârdan Hüseyn nâm kimesnenüñ ferzend-i ḫüsnü'l-aḫlâķıdır. Sinn-i temyîze vâşıl olduķda, tażyî'-i evķât itmeyüp, taḫşil-i ma'ârifeye güşiş ve tatmîm-i levâzım-ı fûnûna verziş üzere maḫmiyye-i mezbûrede Qara Aḫmed Efendi'den kesb-i isti'dâd itdükden soñra İstanbul'da Mollâ Çelebi'den ve Qâsım-zâde Efendi'den ḫavşalası miķdârı aḫz-ı feżâ'il itdükde Şeyḫü'l-İslâm Bahâyî Efendi ḫidmetlerinden iḫrâz-ı şeref-i mülâzemet ve ba'de tekmîle'l-medâris duḫûl-i ṭarîķ-ı 'ilmîye 'azîmet idüp, kırķ aķçe medreseden ma'zûl ve muntazır-ı neyl-i me'mûl iken biñ altmış yedi Rebî'ü'l-evvel'inde maḫmiyye-i mezbûrede vâķı'a ibtidâ Mütereddidîn müderrisi olup, ba'dehü İbrâḫîm Paşa andan Emîniyye, ba'dehü Câmî'-i 'Atîķ Medreseleri virilüp, andan Üç Şerefeli Medresesi'yle teşrîf olındı. Ba'dehü Bâyezîdiyye andan Selîmiyye'ye ḫareket idüp, toḫsan Rebî'ü'l-evvel'inde Pârsâ Efendi yerine Filibe kazâsıyla tekrîm ve Quds-i Şerîf pâyesiyle ta'zîm olındı. Toḫsan bir Şevvâl'inde ma'zûl ve yerlerine Sirozî Emîr Efendi mevşûl olduķdan soñra ““Âķil odur toḫduğı yerde qala, aḫmaķ odur toğduğı

yerde kala” ma‘nā-yı zevkîsin tafattun ve maḥmiyye-i Kostantiniyye’de ḥāne iştirā’ idüp, anda tavaḥḥun itmiş idi. Toḫsan dört Cemāzi’l-ülā’ında Buzağı Maḥmūd Efendi yerine Medīne-i Münevvere şallā’llāhu ‘alā münevvirihā kazāsıyla [354a] bekām oldılar. Toḫsan beş ... munfaşıl ve yerlerine Aḥmed Efendi vāşıl olup, bunlar Çirmen ve Havāşş-ı Maḥmūd Paşa ve Vize kazāları ta‘yīniyle tekrīm olunup, toḫsan altı ḥilālinde Burusa pāyesiyle terfī olındı. Yüz Şa‘bān’ında Ca‘fer-zāde Efendi yerine Edrine kazası ḥükümeti müyesser olup, arpalıkları seleflerine virildi. Yüz bir Şa‘bān’ında ref’ olunup, yerlerine Başmaçcı-zāde es-Seyyid ‘Alī Efendi ḥazretleri şeref-efzā oldı. Miḥalıc kazası bunlara arpalık virildi. Yüz üç Muḥarrem’inde Boyābād ma‘-Manyas kazālarına tebdil ve Miḥalıc ile ‘Aḫā’u’llāh Efendi Efendi ḥazretleri tebcil olındı. Yüz beş ḥilālinde Mekke-i Mükerreme pāyesi olup, sene-i mezbūre Cemāzi’l-āḫire’sinde intiḳāl idüp, maḥalle-i mezbūre mescidi sāḫasında defn olındı. Sinīn-i ‘ömri altmış yedi sāl idüğü şikātdan mervīdür.

Mevlānā-yı mezbūr ‘ilm ü ma‘rifetle meşhūr, be-taḫşīş ‘ilm-i fūrū‘ tetebbu‘ıyla rūzgār-dīde pīr-i ḥoş-dem idi.

Āşār-ı ‘ilmiyyesinden fiḫhda *Mülteḳā* üzerine kendü nām-ı nāmīleriyle mevsüm bir şerḫ-i ma‘lūmları vardır.

İmām-ı Sultānī Kerāsteci-zāde Efendi

el-Mevlā ‘Abdu’llāh İbn ‘Alī. Amāsiyyeli Kerāsteci ‘Alī Çelebi’nüñ ferzendi Kerāsteci-zāde ‘Abdu’llāh Efendi’dür. Ḥüsn-i şüret-i Ḥudā-dād sebep-i inciḫāb-ı fu‘ād olmağla ba‘z-ı aḫbābı terbiyesiyle vezīr-i kişver-güşā Köprülü Meḥemmed Paşa birāder-zādesi Ḥüseyn Beg’e imām olup, biraz zamān ol ḫıdmetle kesb-i nām ü nişān idüp, mīr-i mezbūr ile ḥacc-ı şerīfe revān ve nā’il-i ecr-i firāvān olduğdan soñra mīr-i ‘ālī-şān intiḳāl-i dārü’l-cinān itdükde bunlar Ḳā’im-maḳām Ḳara Muştafā Paşa’ya muḳtedā yevmen fi-yevmen merāḳī mecd ü ‘izzete irtikā idüp, evvelā Şeyḫü’l-İslām ‘Alī Efendi merḫūmdan mülāzemetle kām-revā olmuş idi. Ba‘dehū ḫāric elli ile Şeyḫ ‘Abdü’l-ḳādir Medresesi’yle bekām, ba‘dehū ḫıdmet-i imāmet-i şehriyārīyle nā’ilü’l-merām oldılar. Toḫsan üç Rebī’ü’l-āḫir’inde Ebū Bekr Efendi yerine İtmekcioğlu Medresesi’yle tekrīm, sene-i mezbūre Zi’l-ḫicce’sinde Ḳadrī Efendi-zāde ‘Abdu’llāh Efendi yerine Ḥadice Sultān Medresesi’yle ta‘zīm olındı. Toḫsan dört Ramazān’ında şaḫna gelüp, toḫsan altı Cemāzi’l-ülā’ında La‘lī-zāde Şeyḫ Meḥemmed Efendi ḥazretleri yerine ‘Alī Paşa-yı

‘Atik müderrisi olup, toksan yedi Cemāzi’l-ülā’sında Başmakçı-zāde es-Seyyid ‘Alī Efendi hazretleri yerine Sultān Selīm-i Qadīm Medresesi teslim olındı. [354b] Sene-i mezbūre Şa‘bān’ında İstanbul pāyesiyle maḳzī’l-merām ve Dimetoka ve Miḥalıc ve Kirmastı ve Manyas ḳazāları arpalıklarıyla mazhar-ı ihtirām olup, sābıḳū’z-zıkr İbrāhīm Efendi yerine imām-ı evvel ve esbāb-ı ḥaşmeti mükemmel olduğda, medrese-i Selimiyye selef-i sālifi Qadrī Efendi maḥdūmı ‘Abdu’llāh Efendi’ye virildi. Ba‘dehū Aḳ Maḥmūd Efendi hazretleri kerīmelerin tezevvüc ile ‘aḳd-i ‘alāḳa-i muşāheret itmiş idi. Toksan toktuz Muḥarrem’inde cülūs-ı Süleymānī’ye vāḳı‘ olduğda, şalāt-ı zuhr ve ‘aşra imāmet idüp, vāḳt-i şālīş maḡribe ḥāzır olduğda, mürāca‘at ve mu‘āvenet emriyle telḥkām ve yerine imām-ı sultānī naşbıyla Şeker Efendi şirīn-kām oldu. Sene-i mezbūre Şafer’inde arpalıkları āḥara virilüp, şıfrū’l-yed ḳalmış idi. Cemāzi’l-āḫire’de ḳayınataları Aḳ Maḥmūd Efendi hazretleri şefā‘atiyle Vardarī Şeyḥ-zāde Efendi üzerinden Yanbolı ma‘nevāhī arpalık virilüp, emrinde sābıḳan Sultān Selīm müderrisi diyü, ḳayd ve İstanbul pāyesi ibtāl olunmuş idi. Yüz iki Şa‘bān’ında Ḥasan Efendi yerine Maḡnisa ḳazāsına rızā gösterüp, nā-ḳār memnūn ü minnetdār olmuş idi. Yüz üç Şafer’inde fevt ve ḳāşnī-gīr-i şarāb-ı mevt olup, ol beldede defn olındı.

İmām-ı merḳūm ḥüsn-i şavt ve leṭāfet-i elḥān ile mevsūm, maḳām-şinās, ancak ol fende muḥkemū’l-esās idi.

Bosnevī Ḳassām Meḥemmed Efendi

el-Mevlā Meḥemmed bin Ebū Bekr. Vilāyet-i Bosna’da Neşne nām ḳaşabadan zuhūr ve āfitāb-ı feyż-i nā-mütenāhīden istifāza-i nūr-ı derk u şu‘ūr idüp, dārū’l-mülk-i İstanbul’a ‘azimet ve ol belde-i tayyibede ikāmet eyleyüp, taḥşil-i dāniş ü dīd eyledükde Şeyḥü’l-İslām Minkārī-zāde Efendi ḥıdmetlerinden mülāzım ve ṭarīḳ-ı sa‘ādet-refiḳ-ı ‘ilme ‘āzim olup, ol ‘aşrda ḳapudan-ı bāhirü’l-‘unvān Ḳara Muştafā Paşa’ya imām ve muḳtedā-yı ḥoş-elḥān olup, mazhar-ı elṭāf-ı bī-kerānī ve meşmūl-i iltifāt u iḥsānī olmuş idi. el-Ḥāletü hāzihī kırık aḳçe medreseden ma‘zūl ve muntazır-ı neyl-i me‘mūl iken ḥāric elli medresesiyle kām-revā olup, andan Kepenkci Medresesi’ne taḥrīk olunmuş idi. Yetmiş toktuz Rebī‘ü’l-evvel’inde Kemāl Efendi-zāde Yaḥyā Çelebi yerine Ḥusrev Kethudā ülāsı müderrisi olup, seksen Rebī‘ü’l-āḫir’inde Ḥekīmbaşī-zāde Seyyid Mes‘ūd Efendi yerine Muştafā Aḡa Medresesi tevcīh olındı. Seksen bir Zī’l-ḥicce’sinde şaḥna gelüp, seksen üç Muḥarrem’inde Resūl Efendi yerine

Fethiyye İsmihân [355a] Sultânı erzânî görildi. Seksen dört Receb’inde Dârü’l-ḥadîş-i Sinân Paşa Medresesi virilüp, seksen sekiz Şa‘bân’ında Kabaşakal Ahmed Efendi yerine Ayaşofya-i Kadîm Medresesi’yle tekrîm olındı. Seksen toquz Şafer’inde Dârü’l-ḥadîş-i Süleymâniyye Medresesi’ne terfî^c, sene-i mezbûre Şevvâl’inde re’îs, sene-i âtiyede zabt itmek üzere Anṭakiyeli Efendi yerine Şâm-ı dârü’s-selâm kazâsıyla tevķî^c olındı. Toqsan bir Rebî‘ü’l-âḫir’inde ma‘zûl ve yerine Evliyâ Meḥemmed Efendi mevşûl oldu. Ba‘dehû Mekke-i Mükerrreme pâyesi olup, Bilecik ve İslimiye ve Hotalıç kazâları arpalık virilmiş idi. Yüz Cemâzi’l-âḫire’sinde Tefvîķî-zâde Efendi ḫazretleri yerine Ka‘be-i Mu‘azzama kazâsıyla ta‘zîm, yüz bir Cemâzi’l-âḫire’sinde ‘azl olup, manşib-ı mezbûr Ordu kâdîsi ‘Abdu’llâh Efendi’ye virildi. Ba‘de zamân bunlara Kârñabâd kazâsı arpalık virildi. Yüz dört Cemâzi’l-âḫire’sinde intikâl-i dârü’l-cinân eyleyüp, Üsküdar muzâfâtından Çengelköyi kurbinde defn olındı.

Mevlânâ-yı mezbûr dâḫil-i erbâb-ı fehm ü şu‘ur, zî-servet, şâḫib-i ṭabî‘at idi. Vezîr-i mezbûr kuvvetiyle müddet-i medîd kassâm olmağın Boşnağ Kassâm demekle ma‘rûf idi.

Şa‘bân-zâde Efendi¹⁰⁸²

el-Mevlâ Meḥemmed bin Hurrem. Şudûr-ı devlet-i Meḥemmed Ḥânî’den zikri bu mecellede sebķ iden Bosnevî Şa‘bân Efendi’nün birâderi Hurrem nâm bir bostâninün maḫdûm-ı ‘âlî-şânıdır. Cenâb-ı Mevlevî’nün ‘âlem-i ṭufûliyetinden beri terbiyet-dâdesi olmağın Şa‘bân-zâde demekle şöḫret-dâde olmuşlardır. Taḫşîl-i ‘ilm ü ‘irfân ve kesb-i şöḫret ü şân itdükde ... Efendi ḫidmetlerinden mülâzım ve ṭarîķ-ı tadrîse ‘âzîm olup, kırık akçe medreseden ma‘zûl iken biñ altmış dört Şa‘bân’ında ibtidâ ihdâş olınan Kûsec ‘Alî Beg ḫâriciyle bekâm, altmış altı Şevvâl’inde İmâm-zâde Efendi yerine Tūṭî Laṭîf Medresesi’yle nâ’ilü’l-merâm oldılar. Altmış yedi Receb’inde yerinde i‘tibâr olup, altmış toquz Muḫarrem’inde ‘Abdü’l-ḫadî Efendi yerine Ḥâfız Paşa Medresesi’yle ta‘zîm olındılar. Yetmiş Şafer’inde İbrâḫîm Paşa-yı ‘Atîķ Medresesi’yle kâm-revâ oldılar. Yetmiş bir Şa‘bân’ında Murâd Paşa Medresesi’yle tekrîm olındı. Yetmiş üç Receb’inde şaḫna gelüp, yetmiş dört Cemâzi’l-âḫire’sinde Ḥadîce Sultân Medresesi iḫsân olındı. Yetmiş altı Cemâzi’l-âḫire’sinde vâlidimiz yerine ‘Alî Paşa-yı ‘Atîķ Medresesi’ne revnaķ-efzâ oldılar. Yetmiş toquz Rebî‘ü’l-evvel’inde Ḥanım-zâde

¹⁰⁸² **Der-kenâr:** Evvel-i müderris bi-medrese-i Kûsec ‘Alî Beg şâḫibü’t-terceme fî Şa‘bân sene 64.

Meħemmed Efendi yerine H̄āšekī müderrisi olup, seksen Rebī‘ü’l-evvel’inde üstādımız Aķ Maħmūd Efendi ħāzretleri yerine ħāmis-i Süleymāniyye [355b] ile Vefā Dārü’l-ifādesine pā-nihāde oldılar. Seksen üç Rebī‘ü’l-evvel’inde İmām-zāde ‘Abdü’l-ķādir Efendi yerine Yeñişehr ķazāsıyla tevķī‘ olındılar. Seksen dōrt Şevvāl’inde ma‘zül ve yerlerine K̄ara Ħasan Efendi mevşül oldı. Seksen toķuz Şafer’inde Uzun ‘Alī Efendi yerine maħrūse-i Burusa ķazāsı ‘ināyet olunmuş idi. Toķsan Rebī‘ü’l-āħir’inde ‘azl ve yerlerine Es‘ad-zāde Ebu’s-su‘ūd Efendi naşb olındı. Toķsan bir Cemāzi’l-ülā’sında Şehlā ‘Abdü’l-bāķī Efendi yerine Mekke-i Mūkerreme ķazāsıyla tekrīm olunup, toķsan iki Cemāzi’l-ülā’sında ma‘zül ve yerlerine ħalef-i sālifi Ħasan Efendi mevşül oldı. Toķsan dōrt Rebī‘ü’l-evvel’inde Aķ Maħmūd Efendi ħāzretleri yerlerine İstanbul ķazāsı ‘ināyet olunup, toķsan beş Cemāzi’l-ülā’sında Midilli arpalığıyla ‘azl olunup, yerine Yaħyā Efendi ħāzretleri naşb olındı. Toķsan sekiz Zi’l-ķa‘de’sinde Bāķī-zāde Efendi ħāzretleri yerine Şām-ı cennet-meşām ķazāsı rızā-dādeleri olmuş idi. Toķsan toķuz Cemāzi’l-ülā’sında munfaşıl ve yerlerine Kilisī dāmādı Muştafā Efendi vāşıl olup, bunlara tevābi‘ yle Gelibolı ķazāsı arpalık virildi. Yüz iki Şa‘bān’ında cezāre-i Kıbrıs’a iclā, yüz dōrt Muħarrem’inde H̄āce-zāde ‘Oşmān Efendi yerine Anaķolı şadı olmuş idi. Sene-i mezbūre Rebī‘ü’l-āħir’inde rebī‘-i ħayātī āħir ve dem-beste-i menāħir oldı. Edrine’de Selçūķ Ħātūn Mescidi mezāristānında defn olunup, mansıb-ı şadāret Aķ Maħmūd Efendi ħāzretlerine tevciħ olındı.

Mevlānā-yı mezbūr ma‘ārif-i ‘ilmiyye ile meşhūr, şāħib-i ṭab‘ ve ħoş-nüvis, ta‘birāt-ı mūkātibi selīs, ehl-i keyf ādem idi.

Fettāħ-zāde Efendi

el-Mevlā ‘Abdü’l-bāķī İbnü’l-Mevlā ‘Abdü’l-fettāħ. Ṭabaķa-i Meħemmed Ħānī’de tercemesi zīver-i şāħā’if-i cāmi‘ü’l-ħurūf olan Altıbarmaķ ‘Abdü’l-fettāħ Efendi’nün maħdūm-ı mihteri ve ferzend-i sa‘d-aħteri Fettāħ-zāde Efendi’dür. Taħşil-i meleke-i ‘irfān ve tatmīm-i fehm ü iz‘ān itdükde ... Efendi ħıdmetlerinden mülāzım ve ṭarīķ-ı sa‘ādet-refīķ-ı ‘ilme ‘āzim olup, kırķ aķçe medreseden ma‘zül iken ibtidā Dizdāriyye Medresesi’yle bekām olup, toķsan bir Muħarrem’inde Meħemmed Efendi yerine ‘Abdu’llāh Aġa Medresesi’yle nā’ilü’l-merām oldı. Toķsan dōrt Zi’l-ħicce’sinde Debbāġ-zāde Efendi birāderi Şun‘u’llāh Efendi yerine Süleymān Şubaşı müderrisi olup, toķsan altı Cemāzi’l-ülā’sında Dürrī Meħemmed Efendi yerine Ħāfiż Paşa

Medresesi'yle kām-revā oldılar. Toksan tokuz Şafer'inde Uzun Hasan Efendi-zāde Yahyā Efendi yerine Sekbān 'Alī Medresesi'ne vāşıl, [356a] yüz Şafer'inde Çeşmī-zāde 'Abdī Efendi yerine Minḳārī-zāde merḥūm medresesine nā'il oldılar. Sene-i mezbūre Cemāzī'l-ülā'sında şaḥna gelüp, yüz bir Ramazān'ında İshāḳ-zāde 'Ārif Efendi yerine Edrineḳapusı Mihrümāhı'na pā-nihāde olup, yüz iki Receb'inde Yahyā-zāde Efendi yerine Murād Paşa-yı Cedīd Medresesi'ne revnaḳ-baḥşā oldılar. Yüz üç Ramazān'ında Zī'l-ḳa' de tevḳītiyle Ḳabaşāḳal Aḥmed Efendi yerine Bağdād-ı behişt-ābād ḳazāsı tevcīh olunmuş idi. Yüz beş evā'ilinde intikālī ḥaberi gelüp, manşīb-ı münḥal Cemāzī'l-ülā'da şālīşen Şa' rānī-zāde ' Abdü'l-vehhāb Efendi'ye maḥal görildi.

Mevlānā-yı mezbūr ḥüsn-i ḥulḳla meşḥūr, maḥbūbū'l-ḳulūb, tarz u tavrı ḥūb idi. Birāder-i kihteri ' Abdü'l-'alīm Çelebi ... Efendi'den mülāzım ve müderris olduğdan soñra ... tārīḥinde Edrine'de fevt oldu. Ol daḥi memdūḥū'l-ḥişāl, nādirü'l-emşāl çelebi idi.

Veli Efendi

el-Mevlā Veliyyü'd-dīn İbnü'l-Hācc Hüseyin. Ḳaşaba-i Ḳarataḡi ḳurāsından Köse Dere nām ḳaryeden bedīdār ve 'unfvān-ı şebābında dārü'l-mülk-i Ḳoştantıniyye'de nümāyende-i dīdār olup, yigirmi sene miḳdārı sūḥte ve bezm-i ma'ārife çerāḡ-ı efrūḥte olup, ibtidā İmām Şa' bān Efendi'den ta'allüm-i *Ḳur'ān* idüp, ḥāfız-ı *Kelām-ı Ḳadīm* olmuş idi. Ba' dehū muḳaddemāt-ı 'ulūmı temhīd ve levāzım-ı fūnūnı teşyīd itdükden soñra üstād-ı ḳavābil-i zamān olan Şālīḥ imām dāmādı Aḥmed Efendi dārü'l-ifādesinde iştiḡāl ve nā'ire-i sa'y ü ictihādı iş'āl idüp, tekmīl-i istihāl eylemiş idi. el-Hāletü hāzihī Şeyḥü'l-İslām Bahāyī Efendi'den imtiḥān olup, dāḥil-i zümre-i dānişmendānī ve cālis-i ḥücre-i feyż-resānī olduğda, medrese-i Bāyezīdiyye i'ādesinden mülāzımları olup, aḥz-ı medāris devr-i mecālis iderek kırḳ aḳçe medreseye mevşül, andan daḥi ma'zül iken vezīr-i kişver-güşā Köprülü Meḥammed Paşa Āsitānesi'ne ittişāl ve ḥ'ācelikḳları ḥıdmetiyle ser-efrāz-ı emşāl olup, altmış sekiz Rebī'ü'l-āḥir'inde Şemsü'd-dīn Efendi yerine Mollā Şeref Medresesi ḥāriciyle teşrīf olındı. Yetmiş Zī'l-ḳa' de'sinde Burusī 'Alī Efendi yerine Topḳapusı'nda vāḳı'a Aḥmed Paşa Medresesi'ne revnaḳ-baḥşā olup, yetmiş bir Şa' bān'ında Hasan Paşa Medresesi'yle kām-revā oldu. Yetmiş iki Şa' bān'ında Mīrzā Meḥammed Efendi yerine Ḥaydar Paşa, yetmiş üç Receb'inde Şamtī Efendi yerine Rüstem Paşa müderrisi olup,

yetmiş beşde şahna gelüp, yetmiş altı Cemāzi'l-āhire'sinde Murād Paşa-yı Cedīd Medresesi'nde baş-ı bisāt-ı ifāde itdiler. Yetmiş toğuz Muharrem'inde vālidimüz yerine Qalender-hāne müderrisi olup, [356b] seksen Rebī'ü'l-āhir'inde Şa' bān-zāde Efendi yerine Hāşekī Medresesi'ne vāşıl, seksen bir Zī'l-ħicce'sinde Süleymāniyye medārisinüñ birine nā'il olmışlar idi. Seksen üç Muharrem'inde Şām pāyesiyle tekā' üd ve Tırnova arpalığıyla tarīkdan bi'l-külliyeye tebā' üd eyledi. Toğsan ikide Edrine pāyesiyle tekrīm olunup, toğsan toğuz tārīhinde İstanbul pāyesiyle ta'zīm olındı. Yüz ħilālinde Anaṭolı pāyesine terfi' olındı. Yüz beş evā'ilinde ders-i devri tamām ve üftāde-i pister-i ħammām oldu.

Mevlānā-yı mezbūr faẓilet-i 'ilmiyye ile meşhūr, dervīş-nihād u şālih, pīr-i müteheccid-i müflih idi.

Şalāt-ı ħamseyi semti qurbinde vāki' Sultān Selīm-i Qadīm Cāmi'-i Şerīfi'ne müdāvim ve şayfen vü şitāen ol sünnet-i seniyyeye mülāzım idi.

Şakkāk Fındık Efendi¹⁰⁸³

el-Mevlā Muştafā İbnü'ş-Şeyḫ Meḫemmed. İstanbuli'dür. Fındık Efendi demekle meşhūr ve levāzım-ı ma'ārifden keşirü'ş-su'ūr idi. Evā'il-i ħālinde İshaq-zāde Efendi ve Ders-i 'ām Şālih Efendi'den taḫşil-i levāzım-ı 'ulūm ve tekmi'l-i mantūk u mefhūm eylemişdür. el-Ĥāletü hāzihī tercemesi ṭabaqa-i Meḫemmed Ḥāni'de sebķ iden fāzıl-ı qarār-dāde Dāvūd-zāde Efendi'nüñ biñ elli altı Zī'l-ħicce'sinde Üsküdar qādisi iken çāyır teşrifinden mülāzım ve devr-i medārise müdāvim olarak biñ elli sekiz Rebī'ü'l-āhir'inde kırk aqçe ile Burusa'da Ferruḫ Paşa Medresesi'ne nā'il ve ba'de'l-'azl ve'l-infişāl biñ altmış yedi Receb'inde ibtidā ihdāş olunan Pīri Paşa Medresesi ħāricine vāşıl oldılar. Seksen dört Şevvāl'inde İtmekci-zāde es-Seyyid 'Alī Efendi yerine Efḏaliyye Medresesi'yle bekām, seksen altı Şevvāl'inde Balabān Ağa Medresesi'ne naql olunup, seksen yedi Ramazān'ında Tatar 'Abdü'l-ħalīm Efendi yerine Fāṭıma Sultān Medresesi'yle nā'ilü'l-merām oldu. Seksen sekiz Ramazān'ında Kilisī dāmādı Muştafā Efendi yerine Efḏal-zāde Medresesi'ne pā-nihāde olup, toğsan bir Muharrem'inde iki ay tevķitle Qandiye mevleviyyeti iḫsān olındı. Ba'de'l-'azl ve'l-infişāl toğsan sekiz Zī'l-ħicce'sinde Edrinevī Bekr Efendi yerine Magnisa qazāsıyla kām-revā olup, yüz Muharrem'inde ma'zül ve yerine 'Abdü'l-ħalīm Efendi mevşül oldu. Yüz iki Rebī'ü'l-

¹⁰⁸³ **Der-kenār:** Evvel-i müderris bi-medrese-i Pīri Paşa şāhibü't-terceme fi Receb sene 67.

evvel'inde ba' de'l-istiḥlāṣ Ḳuds pāyesiyle Belḡrad-ı behiṣt-ābād ḥükümetiyle pür-iḥtiṣāṣ olmuş idi. Yüz üç Şevvāl'inde ref' olunup, yeri ḳuzātđan birine virildi. Yüz dört Muḡarrem'inde Ḳāđi-zāde Meḡemmed Efendi yerine Filibe ḳazāsına terfi' olunup, yüz beş Şafer'inde munfaşıl ve yerlerine ḡalā Eyyüb ḳāđisi olan Ṭabīb Süleymān Efendi [357a] vāşıl oldu. Sene-i mezbüre ḡilālinde intiḳāl ve dārü'l-cināna irtihāl eyledi. Mollā Gürānī semtinde ḡānesi civārında Nūrī Dede Mescidi'nde medfündür.

Mevlānā-yı mezbūr ma'ārif-i 'ilmiyye ile meşḡūr, be-taḡşiş mesā'il-i fūrū' da maḡfūzātı vāfir ve ol fenn-i celilde ḡaşmını iskāta ḳādir idi.

Āşārından *Nūrü'l-fetāvā* nām *Mecmū'a-i Fetāvā* ve müdevven ü müretteb şukūk-i belāḡat-intimā'sı vardır.

Re'isü'l-eṭibbā ḡayātī-zāde Efendi

el-Mevlā Muştafā Feyzī. Yezdān-ı çerāḡ-efrüz-ı şems ü ḳamer-i pertev-pāş ḳalb-i nā-rāst-revleri olup, feyzān-ı cūybār-ı hidāyet vesāḡ-şüy-ı ḳalb-i jeng-ālūd-i bā-ḳüdüretleri olduḡda, millet-i Müseviyye'den iken şeref-i İslām'la müşerref olup, evā'il-i ḡālinde fenn-i ṭibbā iştigāl idüp, niçe zamān keşret-i ticāret ile bī-ḡisāb merzā-yı enāma şihḡat-resān ve müşārün bi'l-benān olmaḡla biñ seksen tārīḡinde mevkib-i ḡümāyünla Yeñişehr'e vāşıl ve çend rüz mürürında manşıb-ı ḡayātđan munfaşıl olan Re'isü'l-eṭibbā Şāliḡ Efendi yerine ḡekīmbaşı olup, Ḳuds pāyesiyle teşrif ve Tekfurtaḡı arpalıḡıyla talṫif olındı. Ba' dehū:

Nazm

درداکه طیب صبر می فرماید

وین نفس حریص را شکرى باید¹⁰⁸⁴

edāsınca on beş seneye ḳarīb ḳuşe-güzin-i şabr u şekīb birle 'amel-fermā-yı kitāb, derd-fersā-yı 'ilm-i ṭib olduḡda, biñ ṫoḡsan beş tārīḡinde kārḡeh-ārā-yı şeyḡü'l-İslāmī 'Alī Efendi Edrine pāyesiyle teşrif buyurdılar. Pes ezān dārü'l-meḳāşid ve'l-emānī Ḳoştantıniyye-i raşişü'l-mebānī pāyesine dest-resān ve ol şeref-i bālā-ḡavelān ile şād-kām u ḡandān olup, biñ ṫoḡsan ṫoḡuz tārīḡinde vāḳi' cülūs-ı Süleymān ḡānī'de daḡı manşıb-ı riyāset-i eṭibbā üzerinde ibḳā olunup, rikāb-ı ḡümāyünla i'zāz u ikrām ve ḡil'at-pūşān-ı nev-manşıb u icāzetde tāze-ḡırām olduḡlarında ḡülgün-sāz-ı çehre-i şādmānī ve ref'-i 'aḳıre-i da'vet sürür-ı cāvīdānī olmuşlar idi. Ba' dehū arpalıḡları

¹⁰⁸⁴ “Eyyah ki doktor, sabr(etmemi) emretti ve bu hırslı nefsimi şükretmeyi uygun buldu.”

Mihalic kazasına tebdil olunduğdan sonra yüz bir hilâlinde şâniyen Tekfurtağı kazasıyla tebcil olındı. Pes ezân biñ yüz ikide Sultân Süleymân-ı cennet-mekân ‘âzim-i riyâz-ı Rıdvân olduğda, fetvâ-penâh-ı ‘âlem Ebû Sa‘îd-zâde merhûm Feyzû’llâh Efendi hazretleri kâr-ı müstahsen dîde-i evvel-i âyendegân ricâl-i saltanatdur ki pâdişâhân-ı tahrik-i dâd kenâre-i rikâb-ı ‘âzîmet-i dâr-ı âhîret ve raht-keş-i bâziçe-hâne-i ‘âlem-i dünyâ olduklarında re’îsü’l-eṭibbâ bulunan humâr-zede-i şarâb-ı kâse-i ma‘zûlî [357b] ve zaḥm-ḥ̄âr-ı nişter-i mağzûbî olur diyü, mezbûr ‘azl ve yerlerine Ṭablî Ḥasan Efendi’yi naşb itdürüp, ma‘zûlen İstanbul’a vâsıl olduğdan biñ yüz üç târihinde:

Mısrâ‘

علاج پذیر نباشد مرض كزوموتست¹⁰⁸⁵

fehvasınca dest-i giribân-zen şîr-i ecelden rehâ-yâb olmayup, murğ-ı sebük-cenâh ruḥları naḥlistân-ı ‘âlem-i beḳâyâ bâl-güşâ-yı rihlet oldı. Edrinekapusı ḥâricinde medfûn ve naḳş-ı seng-i mezârı Himmet-zâde Efendi didüğü târiḥ-i mevzûndur:

Ṭıb ma‘an gitdi Ḥayâtî-zâde-i dânâ ile

Ṭabîb-i mezbûr kemâl-i ḥadâḳatle meşhûr, ‘ilminde ferîd, fenninde vaḥîd idi.

Âşârından sevdâ-yı merâḳî ve ‘illet-i merâḳayâ ḥaḳḳında bir Türkî risâleleri vardır. el-Ân mütedâvildür.

Yüsrî Aḥmed Efendi

el-Mevlâ Aḥmed. Çölbaşı şöhretiyle nâm-âver olan ocak ağalarından Bosnevî Muştafâ Ağa’nuñ ferzend-i fezâ’il-güsteri ve ṭabaḳa-i Meḥemmed Ḥânî’de zıkrî sebḳ iden Ḥ̄âce Şalâḥ-zâde Seyyid Aḥmed Efendi’nuñ dâmâd-ı sa‘d-aḥteridür. Biñ kırk altı senesinde maṭla‘-ı şühüddan bedîdâr ya‘nî serâ-perde-i ‘asrdan cilvegâh-ı yüsre nümâyende-i dîdâr olup, ba‘de’l-bülûğ ilâ sinni’t-temyîz esâtîze-i ‘asrdan Kürd ‘Abdu’llâh Efendi ve anuñ emşâli fuzalâdan taḥşîl-i ser-mâye-i ‘ulûm ve istifâde-i manṭûk u mefhûm eyledükde şadr-ı ‘âlî-ḳadr Ḳara Çelebi-zâde Maḥmûd Efendi’den mülâzım ve ṭarîḳ-ı tadrîse ‘âzîm olduğda, fâzıl-ı ḳarâr-dâde Şeyḫü’l-İslâm Minḳârî-zâde Efendi hazretlerinden imtiḥânla ser-efrâz ve ḥâ’iz-i ḳasabü’s-sebaḳ-ı imtiyâz olduğdan sonra vezîr-i kişver-güşâ Köprülü-zâde Fâzıl Aḥmed Paşa’ya bir risâle-i ḳalemiyye ile izḥâr-ı biḳâ‘a idüp, ol vezîr-i bî-naẓîr ‘inâyetiyle biñ seksen iki Muḥarrem’inde Ḳızıl Yûsuf Efendi yerine Maḳṭûl Ḥasan Paşa Medresesi’yle kâ-m-revâ olup, seksen altı

¹⁰⁸⁵ “Hastalığın ondan ilaç kabul etmediği (şey) ölümdür.”

Şevvāl'inde Hammāmiyye Medresesi'ne taḥrīk ile bekām, seksen tokuz Receb'inde Hüsrev Ketḥudā Medresesi'ne duḥūl ile nā'ilü'l-merām olmuşlar idi. Toksan bir Muḥarrem'inde şāniye-i Zekerıyyā Medresesi'ne taḥrīk olunup, toksan iki Receb'inde Mecdī Efendi ḥazretleri yerine Koca Muştāfā Paşa Medresesi'ne vāşıl, toksan dört Zī'l-ka'de'sinde Beyāzī-zāde Efendi maḥdūmı Maḥmūd Çelebi yerine şaḥn medārisinüñ birine nā'il oldılar. Toksan altı Rebī'ü'l-evvel'inde Tireli Aḥmed Efendi yerine Kadırğa Limanı müderrisi olup, toksan sekiz Rebī'ü'l-evvel'inde Seyyid Ḥalīl Efendi yerine Gevher Ḥān Sultān Medresesi'ne vāşıl, toksan tokuz Şevvāl'inde Edrineli Kavukçı-zāde yerine Filibe każāsı ḥükümetine nā'il oldılar. [358a] Sene-i mezbūre Ramażān'ında Şām-ı şerīf pāyesiyle teşrīf olunduḡdan soñra yüz bir Cemāzī'l-āḥire'sinde ma'zül ve yerlerine Edrineli Bekr Efendi mevşül oldu. Yüz beş Receb'inde Şāmī Bekrī-zāde Aḥmed Efendi yerine belde-i mezbūre ḥükümeti tefvīz olunmuş idi. Sene-i mezbūre Zī'l-ka'de'sinde marāz-ı zaḥıre ibtilāsı sebebiyle intikāl ve rūḥ-ı revānı a'lā-yı 'illıyyine irtihāl eyledi. Şāliḥiyye kurbinde Ebū Bekr-i Kıvām cenbinde defn olındı. Şu'arā-yı Şām'dan ba'z bir elif ziyādesiyle:

اقر فى الفردوس يسرى احمد ¹⁰⁸⁶

mışrā'ın tārīḥ-i tām düzmişdür.

Mevlānā-yı mezbūr 'ilm ü fażlla meşhūr, be-taḥşış ma'ārif-i cüz'ıyyede māḥır, elsine-i şelāşede nazm-ı dil-güşā ve pākīze edāya kādır, ḥalīm ü selīm, şāḥib-i ṭab'-ı müştakīm idi.

Āşarından *Türki Münşeāt* ve *Şadrü's-Şerī'a* üzerine *Kitāb-ı Büyü'* a varınca taḥrīrātı vardır. Eş'arından bu pākīze rübā'î nümüne irād olındı:

Dil-ber niyāza mā'il ü nāz āşınā gerek
Biri birine maḥrem ü zār āşınā gerek
Nāzükligiyle pāre şaldum riyā idüp
'Āşık ḥaḳīkat üzre mecāz āşınā gerek

Edrineli Ca'fer-zāde Efendi

el-Mevl Ramażān bin Ca'fer. Maḥmiyye-i Edrine'de ṭā'ife-i Bektaşiyye'den Ca'fer nām bir tācirüñ ferzend-i ḥiredmendi olmaḡla Ca'fer-zāde dimekle meşhūr olmuş idi. Taḥşīl-i meleke-i isti'dād ve tekmīl-i biḡā'a-i māder-zād itdükde ... Efendi

¹⁰⁸⁶ "Ahmed, Firdevs cennetindedir ikrar ediyorum." (Ebced: 1055+1=1056)

hıdmetlerinden mülâzım ve tarîk-ı tadrîse ‘âzım olup, kırk akçe medreseden ma‘zül iken maħmiyye-i mezbûrede ibtidâ Maħmûd Paşa Hâşköyi Medresesi’yle kâ-m-revâ olup, andan Şeyhî Çelebi, ba‘dehû Beglerbegi, andan Serrâciyye Medreseleri’yle bekâm olduğdan soñra Taşlık andan Üç Şerefeli Medresesi virilüp, seksen dört Rebî‘ü’l-evvel’inde ‘Atâ’u’llâh Efendi yerine Bosna kazâsıyla nâ’ilü’l-merâm oldu. Seksen beş Ramazân’ında ma‘zül ve yerine ‘Abdü’l-ġanı Efendi mevşül oldu. Toğsan Cemâzi’l-ülâ’sında Tavîl Muştafâ Efendi yerine BelĖrad-ı behişt-âbâd hükümeti tefvîziyle bermurâd olup, toğsan bir Cemâzi’l-âhire’sinde munfaşıl ve yerine Edrineli Ebû Bekr Efendi vâşıl oldu. Toğsan beş Cemâzi’l-âhire’sinde selef-i sâlifi ‘Atâ’u’llâh Efendi yerine Kayşeriyye kazâsı i‘tâ olındı. Toğsan yedi Rebî‘ü’l-âhir’inde ref‘ ve yerine Muştafâ Efendi naşb olındı. Yüz bir Rebî‘ü’l-âhir’inde Murâd Paşa imâmı Aħmed Efendi yerine Eyyûb kazâsı müyesser olmuş idi. Yüz iki Muħarrem’inde ‘azl ve yerine Meħmed Efendi [358b] vaşl olındı. Yüz beş Zî’l-ka‘de’sinde fevt oldu.

Mevlânâ-yı merķûm dâhil-i erbâb-ı rûsûm, pîr-i hoş-şoħbet, kâbil-i üns ü ülfet idi. Şülûş-i mâlın vücûh-ı birre vaşıyyet itmegin Zehr-i Mârr Çeşmesi ķurbinde bir Dârü’l-ħadîş binâsına bâ‘iş olmuşdur.

Çavuş-zâde Efendi¹⁰⁸⁷

el-Mevlâ Aħmed. Çavuş-zâde demekle meşhûr ve eczâ-yı ta‘rîfi bu mertebeye maķşûrdur. ‘Ulemâ-yı ‘aşrdan taħşîl-i ‘ulûm ve tekmîl-i mantûķ u mefhûm idüp, ... Efendi hıdmetlerinden mülâzım ve tarîk-ı sa‘âdet-refîķe ‘âzım olup, kırk akçe medreseden ma‘zül iken biñ yetmiş altı Receb’inde ibtidâ Zeynî Çelebi Medresesi’yle kâ-m-revâ olup, yetmiş toğkuz Rebî‘ü’l-evvel’inde İstinköyli Meħmed Efendi yerine Sittî Hâtûn Medresesi’yle memnûn oldılar. Seksen üç Receb’inde Meħmed Efendi yerine Tevķî‘î Medresesi’ne terfî‘ olunup, seksen beş hilâlinde Hâce Hayrû’d-dîn Medresesi’nde müderris-i güzîn olup, seksen altı Receb’inde ‘Abdü’r-raħîm Efendi Ėazretleri yerine Ėazanfer AĞa Medresesi’ne i‘tilâ idüp, andan şahın medârisinüñ birine irtikâ itdiler. Seksen toğkuz Rebî‘ü’l-evvel’inde Buzağı Maħmûd Efendi yerine Bayram Paşa Medresesi’yle mes‘ûd, toğsan bir Muħarrem’inde yine Maħmûd Efendi yerine Ėâsım Paşa Medresesi virilmiş idi. Toğsan iki Receb’inde ‘Âdilcevâzi ‘Ömer Efendi yerine Ėalender-ħâne müderrisi olup, toğsan dört Rebî‘ü’l-evvel’inde Ėâlen Mekke-i

¹⁰⁸⁷ **Der-kenâr:** Murcal ‘Oşmân Çavuş oğlıdur. Ėuds müftîsinden telemmüz itmişdür.

Mükerreme kâdîsi olan ‘Alî Efendi yerine Ayaşofya-i Qadîm Medresesi’yle tekrîm, toğsan altı Rebî‘ü’l-evvel’inde Süleymâniyye Medresesi’ne terfî‘ olup, ta‘zîm olındı. Toğsan yedi Zî’l-hicce’sinde Cevherî-zâde Efendi yerine Dârü’l-Ḥadîş-i Süleymâniyye ile ta‘zîm olındı. Toğsan sekiz Receb’inde ‘İsâ-zâde Efendi yerine Selanik kazâsıyla maḳzî’l-merâm olup, toğsan toğuz Şa‘bân’ında ma‘zûl ve yerlerine La‘lî-zâde Şeyḫ Meḫammed Efendi ḫazretleri mevşûl oldu. Yüz iki Zî’l-ka‘de’sinde ḫâlen meşîḫat-i İslâmiyye’den müteḳâ‘id Şâdîḳ Efendi ḫazretleri def‘a-i sâniyesi yerine Mışr-ı zâtü’l-ehrâm kazâsıyla nâ’ilü’l-merâm olmuşlar idi. Yüz dört Şafer’inde ‘azl olup, yerlerine ḫâlen mesned-ârâ-yı şadâret-i Anaṭolî olan ‘Ârif Efendi ḫazretleri cā-nişînleri oldu. Yüz beş ḫudûdında Ḥattât ‘Abdu’llâḫ Efendi yerine maḫmiyye-i Edrine kazâsı iḫsân olunmuş idi. Ḥîn-i ḫareketde mizâcına nev‘-i mâ inḫirâf-ı ṭayerân itmekle eşnâ-yı ṭarîḳde Ḳarışdıran nâm menzile vâşıl olduḳda, merâḫîl-i ‘ömri tamâm ve üftâde-i pister-i ḫammâm oldu.

Mevlânâ-yı mezbûr ‘ilm [359a] ü faẓlla meşḫûr, keşret-i niyâbet idüp, fetvâ ḫıdmetinde daḫî evḳât-güzâr olmaḫla faḳâheti müselleme idi.

Es‘ad-zâde Efendi İmâmı Meḫammed Efendi

el-Mevlâ Meḫammed. Mudurnılı’dur. Taḫsîl-i meleke-i isti‘dâd için sa‘y ü ictihâd ve nefsi-cehâlet senediyle mükâbere ve cihâd itdükden soñra Malḫaralı Meḫammed Efendi’nüñ Medîne-i Münevvere kazâsı teşrîfinden mülâzım ve ṭarîḳ-ı tadrîse ‘âzîm olup, kırḳ aḳçe medreseden ma‘zûl iken ibtidâ Yûsuf Paşa ḫâriciyle kâmerevâ olup, toğsan bir Muḫarrem’inde Ḥasan Efendi yerine Fuḫayliyye Medresesi’ne taḫrîk olındı. Toğsan beş Rebî‘ü’l-evvel’inde Tefsîrî-zâde Efendi yerine Şâḫ-ı Ḥübân Medresesi iḫsân olup, toğsan yedi Rebî‘ü’l-evvel’inde Şa‘bân Efendi yerine Muşṭafâ Efendi müderrisi oldu. Toğsan toğuz Cemâzi’l-ülâ’sında Şerîf Efendi yerine Ḥaydar Paşa Medresesi’ne nâ’il, yüz Zî’l-ka‘de’sinde Kebîrî-zâde maḫdûmı Büyük Çelebi yerine Mu‘îd Aḫmed Efendi Medresesi’ne vâşıl olup, yüz bir Ramazân’ında şaḫna gelüp, yüz iki Receb’inde ḫâlen Dârü’l-ḫadîş müderrisi ‘Abdu’llâḫ-zâde Yahyâ Efendi yerine Ḥânḳâḫ Medresesi virilüp, yüz dört Cemâzi’l-ülâ’sında Ḳassâm Muşṭafâ Efendi yerine Zâl Paşa Medresesi’yle bekâm olmuş idi. Yüz altı Muḫarrem’inde fevt olup, medresesi ‘Abdü’r-raḫîm-zâde maḫdûmı Büyük Çelebi’ye virildi.

Mevlānā-yı mezbūr isti‘dād-ı ‘ilmi ile meşhūr, t̄ahirü’l-lisān, h̄ālīşü’l-cenān, şālīh ü şāfiü’l-fu’ād, mü’min-i pāk-i‘tikād idi.

Şemsü’ d-dīn-zāde Efendi

el-Mevlā Muştafā bin Şemsü’ d-dīn. ‘Ulemā-yı devlet-i Mehemmed H̄ānī’den biñ yetmiş beş sāl-i ferhunde-fālinde Kayseriyye’den ma‘zūlen ‘āzim-i dārü’n-Na‘īm-i cinān olup, tercemesi bu mecellede sebķ iden Şāmī Şemsü’ d-dīn Efendi’nüñ necl-i necīb-kihteri ve ferzend-i fūrüzende aḥteridür. Şeyḫü’l-İslām-ı zamān yegāne-i ‘aşr u evān Bahāyī Efendi ḥazretlerinüñ şāniyen müşkil-güşā-yı müstefiti olduklarında ḥıdmetlerinden mülāzım ve tarīķ-ı pūr-tevfīķ-ı tadrise ‘āzim olmuşlar idi. Biñ seksen Cemāzi’l-āḫire’sinde Kerpicci-zāde Eyyübī Mehemmed Efendi yerine Muḥarrem Ağa Medresesi ḥāricine ‘āric, seksen beş Şafer’inde Ma’lül-zāde Medresesi’ne ḥareket ile mübtehic olduğdan soñra seksen yedi Ramazān’ında Ḥusrev Keḫudā ülāsına dāḫil, seksen ṭoķuz Rebī‘ü’l-evvel’inde Emre Ḥāce Medresesi’ne ḥareket idüp, ṭoķsan bir Şafer’inde Ṭoķkapusı Aḫmed Paşası’na vāşıl oldılar. Ṭoķsan iki Receb’inde ... naķl ü tebdil, ṭoķsan dōrt Muḥarrem’inde şaḥn medārisinüñ biriyle tebcil olındı. Ṭoķsan beş Rebī‘ü’l-āḫir’inde ‘Abdü’l-ḥalīm [359b] Efendi-zāde yerine H̄ānķāh Medresesi’n cāygāh idinüp, ṭoķsan yedi Şa‘bān’ında Dāvūd-zāde İbrāḫīm Efendi yerine Zāl Paşa şāniyesine taḥrīk olunup, ṭoķsan ṭoķuz Cemāzi’l-ülā’sında selefi yerine Üsküdar Vālidesi Medresesi’ne taḥrīk olındı. Yüz bir Zī’l-ḫicce’sinde ḥālen Mekke-i Mükerrreme ķāḫīsi olan İsmā‘il Efendi ḥazretleri yerine Ğalaṭa Sarāy ülāsıyla tekrīm ya‘nī ḥāmis-i Süleymāniyye i‘tibāriyle ta‘zīm olındılar. Yüz altı Muḥarrem’inde Begler Ḥācesi Aḫmed Efendi ḥazretleri yerine Rebī‘ü’l-evvel tevķītiyle maḥmiyye-i mezbūre ķazāsı iḫsān olunmuş iken ḫabl-i ḫulūle’t-tevķīt ecel-i ‘ācil fırsat-ı ḫayātın ‘āṭıl idüp, māh-ı Şaferü’l-ḫayr muntaşısında müteveccih-i menzilgāh-ı beķā olup, Edrineķapusı ḥāricinde vālidi cenbinde defn olındı. Sinān-i ‘ömri altmış iki sāle bāliḡ idügi şīķātdan mervīdür.

Mevlānā-yı mezbūr Şemsü’ d-dīn-zāde demekle meşhūr, ḫüsnü’l-aḫlāķ, ṭayyibü’l-a‘rāķ idi.

صنف المشايخ الدين انتقلوا الى رحمة الله تعالى في عهد السلطان احمد خان ابن السلطان ابراهيم خان عليهم رحمة
المنان¹⁰⁸⁸

منهم¹⁰⁸⁹

eş-Şeyh ‘Arab-zāde ‘ Abdü’l-vehhāb Efendi

eş-Şeyh ‘ Abdü’l-vehhāb Efendi İbn Şeyh ‘Abdu’r-raḥmān. Vālid-i mecd-i ülfetleri maḥmiyye-i cennet-nişān İstanbul’da Maḥmūd Paşa şeyhi olup, mevhibe-i Ḥudā olan vālid-i bā-sa‘ādetleri ‘ Abdü’l-vehhāb Efendi ḥazretleri daḥi ol belde-i raşīşü’l-mebānīde ḳadem-zen-i mannaşa-i zūhūr ve ol deryā-mānend olan şehir-i dārü’l-meḳāşid ve’l-emānīde bād-bān-güşā-yı şudūr olmuştur. ‘Atıyye-i Yezdānī ve i‘tā-yı Şamedānī¹⁰⁹⁰ كيف تكلم من كان في المهدي صيبا feḥvā-yı ra‘nāsından rehāyende ve tekellümḥāy u zebān-gerdān-ı ḥadd-i temyīze resīde olduḳda, nesīm-i tevfiḳ-ı ḥaḳ rüy-ı ‘azīmetin taḥşil-i ‘ulūm-ı ma‘ārif ve ictināb-ı envā‘-ı ‘avārifte tevciḥ itdürüp, derece-i esfel-i ebced-ḥ‘ānīden ḳademe-i a‘lā-yı daḳıḳa-şināsı tefsīr-i şerīf-i Seb‘ü’l-Meşānī olunca pervāz eyleyüp, ihrāz-ı ḳaşabü’s-sebaḳ-ı faẓl-ı ‘azīm ve vā-pes güzār-ı aḳrān-ı ‘ale’t-ta‘mīm olup, üstād-ı naḳd-feşān-ı tedrīs-i ‘ālem ve ḥ‘āce-i sebaḳ-āmūz-ı ekşer-i ṭalebgirān-ı benī Ādem olmuş idi. Minḳārī-zāde Efendi pīşgāhında zānū-zede ve derḥ‘astger-i tefehhüm ve kitāb-güşā-yı ta‘allüm olup, ifāze-yāb-ı inhā-yı fūnūn u ‘ulūmdan le‘ālī-çin-i gūn-ā-gūn olmuştur. Mīr-āḥūr Cāmi‘i’nde cum‘a şeyhi olup, ba‘dehū yetmiş dört Şevvāl’inde Seyyid Ya‘ḳūb Efendi yerine Sultān Selīm Cāmi‘-i Şerīfi’nde ‘aḳd-i meclis-i va‘z u tezkīr ü naşīḥat ve da‘vet-i ṭarīḳa-i sedād-ı āḫiret ile nā’il-i şevāb-ı bī-ḥisāb olurken yetmiş beş Cemāzi’l-āḫire’inde Ġafūrī Efendi yerine [360a] Sultān Meḥmed Cāmi‘i’nde zīver-i kürsī-i mu‘allā-maḳām-ı neşāyih olup, seksen Şa‘bān’ında Esīrī ‘Alī Efendi yerine Sultān Bāyezīd Cāmi‘-i Şerīfi’nde ‘ıza vü tezkīr ile ebvāb-ı vuşūl-i cenneti fātih oldu. Seksen iki Zī’l-ḳa‘de’sinde selefi Esīrī Efendi yerine Süleymāniyye va‘ziyesiyle şād-kām olup, ṭoḳsan ṭoḳuz senesi ḥilālinde Sultān Süleymān ṭābe şerāhu ḥazretleri zīb-evreng-i salṭanat ve zīver-i kārgāh-ı devlet olduḳda, ḥ‘āce-i nevīn-i nev-āyīn ta‘yīn olup, yüz birde Medīne-i Münevvere’de mücāveret emriyle me‘mūr olup, Süleymāniyye va‘ziyesiyle Bolbolcī-zāde Efendi mesrūr oldılar. Yüz iki senesinde Medīne-i Münevvere’den ihrām-bend-i ‘azīmet-i

¹⁰⁸⁸ “Sultan İbrahim Han oğlu sultan Ahmed Han’ın -Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun- padişahlığı zamanında vefat eden şeyhler sınıfı”

¹⁰⁸⁹ “Bunlardan”

¹⁰⁹⁰ “Beşikte sabî olan birisi nasıl konuşabilir.”

hacc-ı şerîf olup, ba‘de edâe’l-menâsikü’l-lâzıme yine Medîne-i Münevvere’ye ric‘at iderken peyker-i tarîkda peyk-i mevt ile dūcâr olup, Kūbūrü’ş-şühedâ ismiyle müsemmâ olan cāy-ı feraḥ-âbâdda teslîm-i rûḥ eyleyüp, sâḥa-i cennetde şadâ-zenü’ş-şubûḥ oldılar ve lâkin yine cism-i mübârekleri Medîne-i Münevvere’ye ihzâr olunup, Ḥazret-i ‘Osmân raḍıya’llâhu ‘anhu civârıyla müşerref oldu.

Şeyḫ-i mezbūr kemâl-i fazîletle meşhūr, ‘âlim ü fâzıl, kâmil ü mükemmil, zarîf-i nūḳtedân, şeyḫ-i nâdirü’l-aḳrân idi. Ekşer-i evḳâtı tadrîs ile geçüp, vâfir şâkird çıkarmışlar idi.

Atbâzârî Şeyḫ ‘Osmân Efendi

eş-Şeyḫ es-Seyyid ‘Osmân. Kaṭar-ı Rûm-ı cennet-rüsûmda Şumnı nâm beldeden hüveydâ ve mânend-i nūr-ı süveydâ, ol ufḳdan zâhir ü peydâ olup, üftâde-i beydâ-yı taleb ve ‘âşık-ı taḥşîl-i ‘ilm ü edeb olmuş idi. ‘Aşrı ‘ulemâsından tekâmîl-i isti‘dâd-ı mâderzâd itdükden soñra cezbe-i İlähî’ye irişüp, meşâyiḫ-ı Celvetiyye’den Zâkir-zâde Efendi’den bî‘at ve kesb-i âdâb-ı tarîka bezl-i himmet eyleyüp, Aydos nâm kaşabaya ḫalîfe irsâl olunup, ba‘dehü Filibe’de mekş ü ârâm itdükden soñra maḫmiyye-i İstanbul’a ‘azîmet eylemişler idi. Altmış sekiz târiḫinde ‘azîzleri Zâkir-zâde Efendi maḫlûlinden Seyr Câmî’i civârında vâḳî‘ tekye meşîḫati tevcîh olındı. Ba‘dehü Atbâzârî ḳurbinde vâḳî‘ Ḳul Câmî’i dimekle meşhūr olan ma‘bed-i şerîf imâmet ü ḫiṭâbetiyle teşrif olındukda ol maḫalde bir menzil iştirâ idüp, tezevvüc ü te’ehhül eyleyüp, câmî’-i şerîf ḳurbinde fuḳarâ-yı tâlibîn için oṭalar binâ idüp, ‘aḳd-i meclis-i ders itmekle yevmen fî yevmen şît-i iştihârî ṭanîn-endâz-ı mesâmi’-i şıḡar u kibâr olmuş idi. Binâ-berîn Ayaşofya-i Kebîr vaḳfından yevmî yigirmi aḳçe ta’yîniyle Vefâ Câmî’inde cum‘a vâ‘izi olup, ba‘dehü Şurre-emîni Bosnevî ‘Alî Efendi her yevm-i erba‘âda [360b] Süleymâniyye Câmî’inde vaz‘ itdüḡi kürsî bunlara tevcîh olındı. Toḳsan beş târiḫinde Ḳulaḳsız İmâmı Muştafâ Efendi yerine Sultân Selîm-i Ḳadîm va‘ziyyesiyle tekrîm olındı. Toḳsan altı târiḫinde Sultân Meḫmed Ḥân ḫazretleri ṭarafından Edrine’ye da‘vet ve ḫuzūr-ı pâdişâhîde va‘z u naşîḫat itmege me’mūr olmuşlar idi. Ol eṣnâda ihtilâl-i ‘âleme müte‘allîḳ ba‘z-ı kelîmât şudûrıyla ḫâṭır-ı ‘âṭır-ı pâdişâhîye iḡzâb idüp, me’mûren vilâyetine ruḫşat-yâb oldu. Bir iki aydan soñra ‘avde me’zûn olup, ke’l-evvel mu‘tâd olduḡı meşâḡil ile evḳât-güzâr olmuş idi. Toḳsan toḳuz târiḫinde vâḳî‘ fetretde ṭaraf-ı cumhûrdan söz alup, virmek ve ba‘z-ı umūr-ı ‘izâma

müdāhele itmek töhmetiyle devlet-i Süleymāniyye evā'inde cezāre-i Kıbrıs'a iclā ve cihet-i va'ziyyeleriyle Süleymān Efendi hāzretleri kām-revā oldu. Yüz iki Zī'l-ħicce'sinde 'ālem-i āhirete rihlet eyleyüp, ol maħalde defn olındı.

Şeyh-i merhūm ğavvāş-ı baħr-i 'ulūm, pür-şevk ve ehl-i hāl, pīr-i zinde ve mübārek-fāl idi.

Ġarā'ibātdandur ki bī'at-gerdeleri olandan bir ferd bī-behre kalmayup, kimi taħşil-i 'ulūm-ı zāhire ile sūdmend ve kimi daħi cezbe-i İlāhiyye ile behremend olurdu.

Āsār-ı 'ilmiyyelerinden *Telviħ* ve *Tavziħ*'e ve *Muṭavvel* ve *Muħtaşar*'a ve Şadrü'd-dīn-i Konevī hāzretlerinüñ *Fātiħa-i Şerīfe* tefsīrlerine ve *Şerħ-i Füşūş*'a müstaķil hāşiyeler taħrīr eylemişdür.

İspirī 'Alī Efendi

eş-Şeyh 'Alī İbn Şālīħ bin Dāvūd. Belde-i Anṭaķiyye'de zīver-i miħrāb u minber, imām u ḫaṭīb-i dānişver bir merdüñ ḫāşıl-ı 'ömr-i girān-māyesi ve netīce-i sa'y-i baħt-ı hümā-sāyesidür. Ġazāne-i himmet-i vālid-i keşirü'l-meħāmidleriyle ḫadd-i isti'dāda vāşıl olduķda:

بهر تحصیل طرب صد تك و پویى بايد ¹⁰⁹¹

mişrā'ı üzere cüst ü cūy-ı taħşil-i 'ulūm için tırabzana varup, anda kārgeh-ārā-yı fetvā olan Karamanī Hüseyñ Efendi'den heft sene miķdārı telemmüz ve simāt-ı gün-ā-gün-ı ifādelerinden telezzüz itdükden şoñra cānib-i Sitanbul'a 'inān-riz-i 'azīmet olup, üstād-ı kavābil-i zamān Şeyhü'l-İslām Minķārī-zāde Efendi ve Uzun Ḥasan Efendi ve Karamanī Süleymān Efendi dārü'l-ifādelerine mülāzemet idüp, terbiye vü ta'limleriyle gencīne-ġuşā-yı deķā'ik-ı fūnūn ve cevāhir-çin-i 'ulūm-ı gün-ā-gün olup, küşe-nişin-i ḫamül ve müṭāla'a vü 'ibādete meşġül iken Hāzret-i Ebā Eyyüb-i Enşārī Cāmi'-i Şerīfi va'ziyyesiyle tekrīm olındı. Seksen ṭokuz Şafer'inde Seyyid Ya'ķūb Efendi maħlūlinden Sulṭān Bāyezīd meşīħatiyle ḫadr-i menziletleri mezīd olup, Şa'bān'da [361a] A'mā Meħemmed Efendi yerine Süleymāniyye'de kürsī-nişin-i va'z u tezkīr oldılar. Seksen iki Zī'l-ķa'de'sinde selefī fevtinden Ayaşofya-i Kebīr meşīħati tevcīhiyle tevfīr-i tevkīr olındı. Yüz üç Cemāziye'l-āħire'sinde rihlet-güzin-i 'ālem-i lāhūt ve ġisū-nihād-ı münakķaş-sarāy-ı bezmgāh-ı nāsūt olduķda, Ṭopķapusı ḫāricinde

¹⁰⁹¹ "Her bir neşe tahsiline karşılık yüz koşturmaca gereklidir."

Ḳāḍī-zāde Efendi merḥūm civārında medfūn ve ol cāygāh-ı āsāyiş-fezāda ihtifā-nümün oldı.

Şeyḥ-i merḥūm miyāne-i zāt ile ma‘lūm, zūhd ü taḳvāda ‘alem, taşallub-i fi‘d-dīn ile mu‘allem idi.

Şeyḥ Selāmī Efendi

eş-Şeyḥ ‘Alī. Ḳaşaba-i Menteşe’de şahrā-neverd-i mülk-i vücūd ve pāy-ı endāz-ı şehristān-ı şühūd olup, refte-refte sinn-i temyīze pā-nihāde olduğda, murğ-ı sebük-cenāḥ-cū[y-ı] semā-yı ‘ulūm ve neheng-i deryā-nişin-i fehm-i mantūk u mefhūm olarak dest-i ber-āverde oldukları naḳdīne-i fezā’il ü ma‘ārif ile cevhere-fürüş-ı bāzāra mülāzemet olup, ba‘dehū ṭarīḳ-ı ḳazāya sālīk ve zümre-i ḳuzāt-ı sūtūde-şifāta münselik olduğdan şoñra İstinköy ḳazāsına müftī naşb olunmuş idi. Tevfīḳ-ı Feyyāz-ı muṭlak mevce-ḥīz-i deryā-yı şevḳ-ı rūḥānīyetleri olup, dāḥil-i silk-i erbāb-ı ṭarīḳat ve Üsküdarī Maḥmūd Efendi ḥulefāsından Zākīr-zāde Efendi’den aḥz-ı dest-i inābet olmuş idi. Bervefḳ-i merām ḥüsn-i terbiyetleriyle vāşıl-ı kām olduğda, Burusa’ya ḥalife naşb olunup, bir müddet anda ḳarār ve ‘ibādet-i ḥālīḳu’l-ervāḥ ile evḳāt-güzār iken biñ ṭoḳsan Receb’inde Divitci-zāde Meḥemmed Efendi maḥlūlinden Üsküdarī Maḥmūd Efendi Āsitānesi şeyḫi oldı. Yüz üç Şafer’inde ihtiyār-ı sefer-i dārü’s-selām idüp, meclis-i vücūddan nā-būd olduğda, yerleriyle eş-Şeyḥ ‘Abdü’l-ḥayy Efendi ḥazretleri mes‘ūd oldı:

Nazm

کر بنی و کر ولی آغاز رفتن میکند

کی شنیدی نوبهار برا که باشد بیخزان¹⁰⁹²

‘Azīz-i mezbūr ḥālāt-ı ḡarībe ile meşhūr, şedīd ü mehīb, aḳvāl ve ef‘āl-i ‘acīb idi.

Āşār-ı ḥayriyyesinden medīne-i Üsküdar’da Bağlarbaşı nām maḥalde bir tekye ve bir cāmi‘ Bülbülderesi’nde daḫi bir cāmi‘, Acıbadem nām maḥalde daḫi bir cāmi‘, Bulğurlı ḳurbinde Ḳısıklı dimekle meşhūr mevḳi‘de daḫi bir tekye binā idüp, her birinüñ ḥuddāmı için vezā’if-i mürettebe ta‘yīn eylemişlerdür ve medīne-i mezbūrede bir maḥalle-i cedīde peydā idüp, ol ḥayrāta vaḳf eylemişdür. el-Ān Selāmī Efendi Maḥallesi dirler. Muḳaddemā Burusa’da [361b] daḫi bir tekye binā eylemiş idi.

¹⁰⁹² “Oğullar ve sādık dostlar gitmeye başlıyorlar. Sonbaharı olmayan ilkbaharı ne zaman duyduñ?”

Şeyh Mısrî Efendi

eş-Şeyh Mehemmed bin ‘Alî. Vâlid-i mâcidi tarîkat-ı Nakşbendiyye’de perverde medîne-i Malâtiyye sükkânundan olmağın bunlar ol beldede vâşıl-ı sâhil-i vücûd ve dest-res-i dâmen-i şühûd olmuşlar idi. Sinn-i temyîze bâliğ olunca hacr-i ebeveynde perveriş-yâfte olduğdan sonra mülâzım-ı zânû-zedegî-i pîş-i pîş-tâhte-i ta‘lîm-i ‘ulûm ve şaydkâr-ı şikârgâh-ı manţûk u mefhûm olup, rütbe-i isti‘dâda pâ-nihâde olduğda, cânib-i Diyârbekr’e ‘azîmet ve tekmîl-i bağıyye-i fûnûn için hicret idüp, üç sene miqdârı Kaburğa’da ‘Alî Paşa Medresesi’nde dâmen-i der-miyân-ı taleb ve nigehtendâz-ı şahâ’if-i kütüb-i ‘Arab olduğdan sonra ol beldeden daği gül-çîn-i hadîka-i rihlet ve rahtkeş-i ferâgat olup, Kâhire-i fâhireye vâşıl ve cezebât-ı lâhütiyye ile gencîne-i rûhâniyyete nâ’il olup, e‘izze-i tarîkat-ı Kâdiriyye’den birinden ağız-ı dest-i inâbet ve etvâr-ı seb‘a tekmîline himmet itdükde çârûm ism-i şerîfûñ derdiyle sübhâ-gerdân-ı zebân ve ruţubette huşk-i dimâğ-ı lisan iken şeyh-i mezbûr cilveger-i çemen-i şuffe-i cennât-ı ‘âliyyât olup, temîme-i yetm-i ğurbet tılısm-gerden-i âvîhteleri olduğda, yedi sekiz sene basî‘-i arzâ tamğâzen-i püşt-pâ-yı seyâhat olup:

Nazm

جانان من اکنون ز دستم میرفت

شاید که بارشاد صبا دیگر هست ¹⁰⁹³

fehvasınca müşid-i âhar cüst ü cüsında iken reh-ber-i tevfiğ-ı Hudâ ile kaşaba-i Elmalı’ya varup, meşâyiğ-ı Halvetiyye’den Sinân Ümmî hazretlerinden tekrâr bi‘at idüp, on iki sene miqdârı şeref-i hıdmetleriyle şeref-yâb, ba‘dehü izn-i hilâfetleriyle kâm-yâb olup, lâkin baş-ı seccâde-i irşâd olunur. Bir mağall taşriğ buyurulmamış idi. Hattâ mervîdür ki necl-i necîb-i şeyh-i pür-temkîn ‘arz-ı h‘âhiş ta‘yîn idüp, “Mağmiyye-i İstanbul ve Burusa’dan birin taşşış ü tebyîn buyuruñ” diyü niyâz itdükde, şeyh-i müşârûn ileyh “Bu ne İstanbul’a ve ne Burusa’ya şığâr. Kendünüñ kangı mekân hâtır-h‘âhı olursa mağall-i hilâfet-rânı olsun” didükde, ol ‘aşık-ı dîrîne-i Hudâ kaşaba-i ‘Uşşâk’a teveccüh idüp, bir müddet anda ikâmet eşnâsında ol müşid-i kâmil daği halvet-i mezâr-ı ‘âlilerine müteveccih ve ser-be-ceyb murâkabe-i zevk ve sürür-ı câvidânî ile mütereffih olduğda, ‘Uşşâk’dan kaç-ı derûn, mağrüse-i Burusa’ya ‘azîmet eyledükde medîne-i mezbûre ahâlîsinden Abdâl Çelebi nâm kimesne bir zâviye binâ idüp, niçe zamân ol beldede qarâr idüp, taşşil-i nâm ü şân itdiler. [362a] Ba‘dehü

¹⁰⁹³ “Benim sevgilim şimdi elimden kaçtı. Sabah rüzgarının mutluluk yükü tersine dönse yaraşır.”

Köprülü-zāde Aḥmed Paşa kārgeh-ārā-yı vezāret iken maḥmiyye-i Edrine'ye da'vet olup, müstağrağ-ı envā'-ı ikrāmları olup, kırk gün kadar āsāyişden şoñra İstanbul'a ve ol şehir-i dil-ārādan daḥi maḥarları olan Burusa'ya revān oldu. Seksen dört tārīhinde Edrine'ye gelüp, 'asākir-i İslām Kamanıçe Seferi'nde iken maḥmiyye-i Edrine'de kürsiye çıkup, tefsīr iderken kendüye bir ḥālet 'arız olup, nā-hemvār kelimāt şudūr itmegin taraf-ı devlete 'arz olunup, cezīre-i Rodos'a nefy olındı. Biraz zamān anda qarār itdükdən şoñra me'zūnen Burusa'ya gelmiş idi.

Nazm

عرفان هر چند در این عالم اند

کارشان بانفی و اثبات آمده ¹⁰⁹⁴

vefķince kürsī-nişīn-i va'z u tezkīr olduğı ba'z-ı cevāmi'de şataḥātın gūş-zed-i şağīr ü kebīr, ḡanī vü faķīr, vażī' ü şerīf olup, iḥtilāl ü iḥtilāfa bā' iş olmağın 'arz olunup, cezīre-i Limni'ye nefy olındı. Yigirmi seneye qarīb anda daḥi evķāt-güzār olup, ba' dehū yüz Zī'l-ka'de'sinde yine Burusa'ya gelmiş idi. Yüz dört tārīhinde “Taraf-ı Ḥaķ'dan yine sefere me'mūr olduk” dimesi şüyü' bulup, taraf-ı devlet-i 'aliyyenüñ ma'lūmı olduğda, “Meşāķķ-ı seferiyye irtikāb itmelerinden zāviyelerinde 'asākir-i İslām'a du'āda olmaları ma'külüdür” diyü, ḥaṭṭ-ı şerīf şādır olup, silahşor-ı şehriyārī Ḥabeşī Süleymān Ağa irsāl olınduğda yine kelām-ı evveli i'āde idüp, “Taraf-ı Ḥaķ'dan me'mūruz” diyü cevāb virmesiyle bi'l-āḥire Gelibolı'dan Edrine'ye gelince ḥarc-ı rāhı için bir yük aķçe virilüp, Edrine'ye işāli için ādem ta'yīn olınmış idi. Evāḥir-i Şevvāl'de Edrine'ye dāḥil ve toğrı cāmi'-i Selīm Ḥān'a nāzil olup, kürsī dibine cülūs itdükdə ḥaberdār olan şağīr ü kebīr ziyāretine hücūm eyledükdə ol cemm-i ḡāfire bu gūne fetḥ-i kelām ider. “Ümmet-i Muḥammed! Pādişāhımız ḥıdmetinde on toķuz ḥā'in-i dīn ü devlet vardır. Anlar men' ve def' olunmaduğca pādişāhımız ḥükmi cārī ve kılıcı ķatı' olmaz” diyü, Mecnūnāne kelimāta şürü' itdükdə taraf-ı pādişāhīden Ḥāşekī Ağa yetişüp, zihām-ı nāsdan ayırmaķ için ibtidā dest-būs idüp, ba' dehū taraf-ı ḥāzret-i sulṭāndan teblīğ-i selām ile rikāb-ı hümāyūna vuşūlleri muntazır olduğın beyān idüp, 'alā vechi'l-isti'cāl bir ķoçıya taḥmīl ve Murādiyye Küçükbāzārı'ndan Buçuķdepe'ye işāl idüp, bir āḥar 'araba ile Gelibolı'dan Limni aṭasına iclā olındı. Yüz beş Şafer'inde intikāl eyledi.

Şeyḥ-i mezbūr cezbe-i İlähiyye ile meşhūr, şataḥātı vāfir, niżām-ı aḥvālī nādir, müşābih-i mest-i lā-ya'ķıl [362b] bā-in-i cümle 'ālim ü fāzıl idi. Lākin fuķarādan

¹⁰⁹⁴ “Ārifler her ne kadar bu ālemde iseler de varlık ve yokluk ile işe yaramaktalar.”

cemm-i ğafîr kendüye ħüsn-i i'tikâd itmegın şahv u maĥvında kendüden şudür iden ef'âl ü aqvâli temyîz itmeyüp, umûr-ı dîniyyenüñ mu'azzamında zâhir-i şer' -i şerîfe belki naşş-ı kaţ'î-i şarîĥa muĥâlif i'tikâd itmişlerdür. Ez-cümle Ĥasaneyn ĥaĥķında ¹⁰⁹⁵ رسولان مرسلان لهذه الامة diyüp, maĥmiyye-i Bursa ahâlisinden ümmîleri đalâle düşürdüĝinden mâ'adâ zu'mınca söz añlarları daĥi niçesi üftâde-i çâĥ-ı đalâlet olmışdır. İle'l-ân rivâyet olunur ki Bursa ahâlisinüñ şülüşânı ol i'tikâd-ı bâtıl üzere müstemirr ü müstaķarrdur.

¹⁰⁹⁶ اعازنا الله من شرور انفسنا و من سيئات اعمالنا

Āşârından ĝâĥ Mışrî ĝâĥ Niyâzî maĥlaşı ile taşavvufâne ilâhiyyâtı ve ol fende resâ'il ü ta'likâtı vardır.

Ĥâcî Evĥad Şeyĥi Seyyid Ĥüseyn Efendi

eş-Şeyĥ es-Seyyid Ĥüseyn İbn 'Abbâs. Zagferânborlı қаşabası muzâfâtından bir kıaryede sâkin 'Abbâs nâm sa'âdetmendüñ ferzend-i ercümendi el-Ĥâcc Evĥad şeyĥi Seyyid Ĥüseyn Efendi'dür. ¹⁰⁹⁷ علو الهمة من الايمان naşşıyla 'âmil olup, muķaddemât-ı 'ulümü diyârı talebesinden ¹⁰⁹⁸ taĥşîle himmet ve kemâ-hüve-ĥaĥķihâ tekmi'l-i levâzım için câni-i Sitanbul'a rihlet ve e'izze-i Ĥalvetiyye'den sâbıķü'z-zıkr 'Abdü'l-aĥad Efendi'den inâbet idüp, tezkiye-i zâhir ü bâtîne bezl-i himmet idüp, ĥazret-i 'azîze ser-tarîķ olmış idi. Biñ altmış altı târiĥinde Yedi Kulle kıurbinde el-Ĥâcc Evĥad Zâviyesi'ne şeyĥ ve câmi' -i şerîfine vâ'iz ü nâşih naşb olunmaĝla Ĥâcî Evĥad Şeyĥi dimekle meşĥür ve bu ta'rifle zebân-zed-i cumĥür olmış idi. Biñ toķsan beş Şafer'inde Ders-i 'âm Çelebi fevtinden Câmi' -i Ebu'l-fetĥ va'ziyyesiyle tekrîm olındı. Biñ yüz bir Receb'inde Bolbolcı-zâde 'Abdü'l-kerîm Efendi yerine Bâyezîd Ĥân Câmi' i'nde müfessir ve şeyĥ-i nâşih ü müzekkir oldılar. Biñ yüz üç Receb'inde selefi yerine Süleymâniyye va'ziyyesine terfî olunmuşlar idi. Yüz beş Cemâzi'l-âĥire'sinüñ yigirmi sekizinci yevm-i erba'âda terk-i 'âlem-i nâsüt ve kürsî-nişin-i meĥâfil-i tâbüt olup, Toķķapusu ĥâricinde Merkez Efendi Câmi' i kıurbinde defn olup, va'ziyyeleri ĥâlen re'isü'l-meşâyiĥ İspirî 'Alî Efendi dâmâdı Muştafâ Efendi'ye iĥsân olındı. Şeyĥ Nazmî Efendi bir ta'miyeli târiĥ-i intikâl dimişdür:

Târîĥ

¹⁰⁹⁵ “[Ĥz. Hasan ve Ĥüseyn] Bu ümmete gönderilmiş iki peygamberdir.”

¹⁰⁹⁶ “Nefislerimizin şerrinden ve kötü amellerimizden Allah'a sığınırız.”

¹⁰⁹⁷ “Himmetin yüceliĝi imandandır.”

¹⁰⁹⁸ Bağlam gereĝi bu kelime “ulemâsından” olmalıdır. Yazar, sehven “talebesinden” yazmıştır. Bütün nüshalarda aynı şekilde kayıtlıdır.

Bir eksik ile hâtif fevtine didi târîh

Seyyid Hüseyn'ün olsun yeri İlâhî cennet

Şeyh-i merķūm vera^ç ü taķvā ile mevsūm, seħī vü kerīm, mütevāzi^ç ü ħalīm, pīr-i mu^ç azzam, nūr-ı mücessem idi.

Müddet-i medīd şehri Şa^ç bān'ün yigirmisinden ^çid-i fıtra degin ħalvete girüp, çille-keş-i erba^ç in ve kıyām ve şıyām ile müdāvīm-i ^çibādet-i melik-i Mu^ç in olmuşlar idi. [363a]

Meĥammed Aġa Şeyĥi Hüseyn Efendi

eş-Şeyĥ Hüseyn. İstanbuli'dür. Esirci-zāde dimekle ma^ç rūf olmuş idi. ^çUlemā-yı ^çaşrdan taĥşīl-i lāzıme-i ^çulūm itdükde sālīk-i tarīkat-ı meşīĥat ve Şeyĥ ^ç Abdü'l-aĥad Efendi'den bī^ç at idüp, riyāzāt u mücāhedāt ile eţvār-ı seb^ç ayı tekmīl ve ādāb-ı tarīkati taĥşīl eyleyüp, ĥazret-i ^çazīz için cezīre-i Midilli'de binā olunan zāviyeye ĥalīfe irsāl olındı. Bir iki sene anda ħarār itdükden soñra āteş-i maĥabbet-i ^çazīz derūn-ı dilinde müştā^ç il ve nā-çār İstanbul'a vāşıl olup, zāviye ħurbinde bir ĥücreye nüzül ve ĥalka-i cem^ç iyyet-i fuĥarāya duĥūl idüp, pīş-ĥademlik ĥıdmetine nā^ç il olup, kırık sene miĥdārı ¹⁰⁹⁹ القناعة كنز لا يفنى kavliyle tereffüh ve ĥıdmet-i mu^ç ayyenesine ihtimām ü teveccüh iderdi. Biñ yüz iki târīhinde şeyĥ-zādeleri maĥlūlinden tekyezzen-i zāviye-i pīr ya^ç nī Meĥammed Aġa Zāviyesi'nde seccāde-nişīn-i şeyĥ-i kebīr oldı. Yüz beş Şevvāl'inün toĥuzuncı ĥamīs günü da^ç vet-i Ĥaĥķķ'a imtişāl ve ^çazm-i ĥarem-sarāy-ı vişāl itdükde ^çazīzleri türbe-i şerīfesi civārında defn olındı. Nazmī Efendi bu mışrā^ç ı târīh dimişdür:

Mışrā^ç

Maĥāmı ola yā Rabbī Hüseyn'ün cennet-i me^ç vā

Zāviye-i maĥlūle maĥdūm-ı mihteri Yaĥyā Çelebi'ye virildi.

Şeyĥ-i mezbūr Esirci-zāde dimekle meşĥūr, pāk-nijād, şāfi-ţaviyyet, pīr-i melek-ĥaşlet, vaĥūr u edīb, şeyĥ-i mübārek-nefes ü mehīb idi.

Mu^ç āmeleci Şeyĥ Muştafā Efendi

eş-Şeyĥ Muştafā İbn Sinānü'd-dīn Yūsuf bin ^ç Abdü'l-laţīf. Anaĥolı ĥalem-revinde ĥuzāt-ı sūtūde-şifātın Bolevī Yūsuf Efendi'nün veled-i ĥayrū'l-ĥalefidür. Bin bir târīhinde ĥıdmet-i lāzıme-i ĥuzāt olan mülāzemet için cānib-i İstanbul'a ^ç inān-rīz-i

¹⁰⁹⁹ Hadis-i Şerīf: “el-Kanā^ç atü mālūn lâ-yenfedü ve kenzūn lâ-yefnā”, “Kanaat, bitmez bir servet; tükenmez bir hazinedir.” Aclūnī, age, C. 2, s. 102.

hareket ve kademzen-i ser-bāzār-ı mahmiyye-i pür-meymenet olduklarında tevellüd itmekle maskat-ı re'sleri gülşene-i İstanbul Gül Cāmi'i civārı olduğu haber-i müsellemlü'l-medlûldür. Lâkin:

بلبل که بکلشن کذر دهر سحری را

بسیاری آن ناله زیهر طرب اوست¹¹⁰⁰

fehvasınca ba' de kaçā'e'l-vaţar yine Bolu'ya 'azimet ü sefer idüp, ba' de'l-bülüg ilā sinni't-temyiz muqaddemāt-ı 'ulūmı mertebe-i lāyıkasında taḥşil ve levāzım-ı erbāb-ı isti'dādı i' dād ü tekmiil eyleyüp, henüz sinni bīst sāle dāhil olmadın kesb-i baḳıyye-i fezā'il için semt-i dārü'l-mülke vāşıl olup, Ayaşofya şeyhi Meḥemmed Efendi ve Şeyhü'l-İslām 'Abdü'r-raḥim Efendi ve Fāzıl Muşlı Efendi dārü'l-ifādelerinde iştiğāl ile sübḥa-şümārr-ı eyyām ü leyāl iken biñ elli dört ḫilālinde Şeyhü'l-İslām Ebū Sa'īd Efendi merḫūmdan imtiḥān ile Fetḫıyye va'ziyyesiyle tekrīm, [363b] ba' dehū Mesīḫ Paşa kürsisine tebdil ile ta'zīm olındı. Ba' dehū Orta Cāmi'i'nde yevmü'l-aḫad va'ziyyesi zamm olındı. Yüz altı Cemāzi'l-ülā'sınuñ yigirmi yedinci günü civār-ı rahmete intikāl eyleyüp, Topkapusı ḫāricinde merḫūm Kāḫi-zāde Efendi civārında defn olındı.

Şeyḫ-i mezbūr 'ilm ü fazlla meşhūr, müderris ü müzekkir, muḫaddis ü müfessir, şāliḫ-i müteşerri', 'ālim ü müteverri' idi.

Evā'il-i ḫālinde cem' itdügi māl-i nüḫudīn vaḫf ve vech-i şer'î üzere i' māl ve irbāḫ itmekle şervet-i vāfire şāḫibi olup, beyne'n-nās Mu'āmelecı Şeyḫ demekle şöhret-şi'ār olmuş idi.

Āşārından Sulţān Meḥemmed Cāmi'-i Şerīfi'nde dersıyye va'z idüp, talebe-i 'ulūma vezā'if ta'yin eyleyüp, altmış beş sene ol ma'bed-i laḫıfde 'ulūm-ı nāfi'a tadrīsıyle evkāt-güzār olmuş idi. Yoros kaçā'sı civārında İncirli nām ḫāryede daḫi bir mekteb binā idüp, şıbyān-ı müslimīn için 'ıdiyye ta'yin eylemişdür. Toḫuz def'a tefsir-i şerīfi min evvelihı ilā āḫirihı tadrīsle ḫatm idüp, du'āsında cemm-i ḡafir ḫāzır olmuş idi. Biñ yüz üç Ramāzān'ında vāḫi' olan ḫatm-i şerīfde bu faḫir cāmi'ü'l-ḫurūfa daḫi ḫuzūr müyesser olmuş idi. Otuz üç kerre daḫi *Tariḫat-ı Muḫammedıyye*'yi tadrīs ile ḫatm itmiş idi.

¹¹⁰⁰ "Bülbül her seher gül bahçesini dolaşmaktadır. Onun feryadının çokluğu bu sevincin karşılığıdır."

Çuvvet-i bedeniyye sebebiyle cemmâ' olup, yüz yigirmi cāriyeden mütecāviz izāle-i bıkır idüp, biñden mütecāviz şeyyibe cāriye-i memlûke ile kıurbān itdügi mirāren kendünden mesmû' olmuşdur.

Cism-i Laţif İsmā'ıl Efendi

eş-Şeyh İsmā'ıl bin Mehemmed. Vālid-i mācidleri İstanbul'da Aķsarāy nām maħalde vāķi' Hüseyn Aĝa Cāmi' i'nde muķtedā-yı enām ve cemā' at-i müslimīne imām iken maħmiyye-i mezbûre-i cennet-nişānda kıabāle-i rūh-ı şerifleri 'ālem-i ervāħdan maķām-ı eşbāħa mevşül olup, leţāfet-i tab' ve nezāfet-i aħvāli sebebiyle Cism-i Laţif ismiyle mūlaķķab ü mevsüm ve beyne'z-zākirin ol nām ile ma'lüm olmuşdur. Sinn-i temyize vāşıl olup, 'aķl ü idrākle kāmil olduķda, taħşil-i 'ulüm-ı nāfi' a ve isticlāb-ı menāfi' -i rāfi' a semtine taħrik-i kıādime-i himmet eyleyüp, ibtidā Cerrāħ Paşa Cāmi' i imāmi Maħmūd Efendi'den muķaddemāt-ı 'ulümü telezzüz ve derd-i bī-merhem cehl ü nā-dānişe 'ilāc ve Debbāĝ-zāde ve 'Arab-zāde Efendiler müşāreketleriyle bāzār-ı şirketi der-i revāc eyleyüp, Mollā Çelebi ve Uzun Hāsan Efendi'den daħi telemmüz ile şeker-nāy-ı ħ'ār-ı fevā'id-i celile ve gül-ķand-i çeşid-i menāfi' -i cemile olmaķ eşnāsında sābıkü't-terceme Hekimbaş-ı-zāde Mes'ūd Efendi'den daħi 'ilm-i tıbbı taħşil idüp, ol fende olan eķāvilün şıħhat ü saķāmetin fark eyleyüp, nabz-āşinā-yı kelām-ı ħükemā-yı ħikmet- [364a] meşhün ve 'Acem Āħünd'dan zebān-ı melih-gü-yı Fürsī ta'allüm ile kemāl ü istihāli efzün olduķdan soñra Ayaşofya şeyhi Erdebili-zāde'den aħz-ı inābet, ba' deħü Hācī Evħad şeyhi Seyyid Hüseyn Efendi'den tekmi'l-i tarikat ve dāmen-būs-ı ħilāfet olup, Oĝlan Şeyhi İbrāħim Efendi-zāde yerine Aķsarāy Tekyesi'nde seccāde-nişin-i irşād ve tarikat-ı 'aliyyeye dā'imī-i 'ibād olmuş idi. Yüz altı Şafer'inde 'ālem-i fāniden naķl-i bār-ħāne-i vücūd eyleyüp, Yeñikapu ħāricinde Merkez Efendi Zāviyesi'ne kıarib maħalde defn olındı.

'Aziz-i mezbür şalāħ u diyānetle meşhür, ders ü devre meşgül, nefsinde ma'ķül, şeyh-i şāhib-vuşül idi.

Bolbolcı-zāde Şeyh 'Abdü'l-kerim Efendi

eş-Şeyh 'Abdü'l-kerim İbnü'l-Hācc 'Abdü'l-laţif el-Fethī el-Ĥalveti. Vālid-i vālā-güherleri vilāyet-i Kıaraman'dan neş'et ve tüccār-ı zevī'l-iķtidārdan olup, medīne-i Kıoştanţiniyye'ye hicret itdükdən soñra şāhibü't-terceme şehr-i Sitanbul'da zühür ve

istifāza-i nūr-ı şu‘ūr itmiş idi. Tekmil-i isti‘dād-ı māderzād itdükde ‘ulemā-yı ‘aşrdan Şālīh imām dāmādı Mehemmed Efendi’den ve Müfettiş Süleymān Efendi’den ve Şeyhü’l-İslām-ı üstādü’l-fuzalāi’l-kirām Minķārī-zāde Efendi cenāblarından niçe şühür u a‘vām ķand-i ma‘ād-i ifādeleriyle şīrīn-kām olmuşlar idi. İbtidā sālīk-i ʔarīķ-ı resmī olup, Şeyhü’l-İslām Yaħyā Efendi’den mülāzım ü müderris ba‘dehū kırķ aķķe medreseye vāşıl, andan daħi munfaşıl olup, mebnā-yı ʔarīķi mü’essis olduķdan sonra:

طریق وعظ طریق خدای لم یزلی است

هر آنچه واصل حق شد با و شود سالک ¹¹⁰¹

mazmūnı muṭābık ḥadīş ¹¹⁰² olmağın sālīk-i ʔarīķat-ı meşīḥat ve gevher-nişār-ı ‘ıza vü naşīḥat olduķda, ibtidā e‘izze-i Ḥalvetiyye’den zıķri ānifen sebķ iden Şeyḫ ‘Abdü’l-aḥad Nūrī cenāblarından aḫz-ı dest-i inābet itmişler idi. Ba‘dehū Ṭopķapusu ķurbinde Aḫmed Paşa Cāmi‘-i Şerīfi’nde cum‘a vā‘izi olup, ba‘dehū Nişāncı Paşa-yı Cedīd va‘ziyyesine tebdil olındı. Biñ seksen sekiz tārīḫinde Ümmī Sinān-zāde Efendi maḥlūlinden Ebu’l-fetḫ Sultān Mehemmed Ḥān kürsisinde müzekkir ü müfessir olup, şīt-i iştihārı ‘ālem-gīr olmuş idi. Ṭoķsan Rebī‘ü’l-evvel’inde İzmiri Seyyid Aḫmed Efendi fevtinden Cāmi‘-i Bāyezīd va‘ziyyesine naķl ile rütbe-i ķadr-i menziletleri mezīd oldu. Yüz bir Receb’inde ‘Arab-zāde Efendi yerine Süleymāniyye meşīḥati ‘ināyet olunup, yüz üç Receb’inde İspirī ‘Alī Efendi maḥlūlinden Ayaşofya-i Kebīr va‘ziyyesiyle tekmil-i [364b] tevķir olındı. Yüz altı Rebī‘ü’l-āḫir’inüñ ṭoķuzuncı ḫamīs günü ḫal‘-i ḫil‘at-ı müste‘ār-ı vücūd ve isti‘cāl-i ser-menzil-i şühūd idüp, Ebā Eyyüb-i Enşārī’de vāķi‘ türbe-i maḫşūşalarında defn olındı.

Mışrā‘

Çün Hū diyüp ‘azm eyledi cennāta āḫ ‘Abdü’l-kerīm tārīḫ-i intikālleri vāķi‘ olmuşdur.

Şeyḫ-i merķūm ser-ḫalka-i meşāyiḫ-ı Rūm, ‘ālim ü fāzıl, kāmīl ü mükemmil, lezzet-i va‘zla şöhredār ve ʔarz-ı vādisinde nādire-i edvār idi.

Biñ ṭoķsan ṭoķuz tārīḫinde Bāyezīd şeyḫi iken tefsīr-i şerīfi ḫatme indirüp, ba‘de’l-‘aşr Ayaşofya Cāmi‘i’nde e‘ālī vü ahālī belki ekşer-i nās ḫāzır olduğundan mā‘adā bi’z-zāt pādīşāḫ-ı devrān Sultān Mehemmed Ḥān ḫazretleri daħi ol mecma‘-ı şerefe dāḫil ve ecr-i cezīle vāşıl olmuşlar idi.

¹¹⁰¹ “Vaaz yolu sonsuz olan Allah yoludur. Her ne ki Allah’a ulaşır, sālīk ona meyleder.”

¹¹⁰² Hadīs-i Şerīf, “Din, nasihatır.” İmam Nevevī, *Riyāzū’s-sālīḫin*, Nasihat 180.

İki maḥdümü olup, kebîrî Muştafâ Efendi ḥâlen Nişâncı Paşa-yı Cedîd'e vâ'iz ü nâsiḥ ve şaġîrî 'Abdü'r-raḥîm Efendi Üsküdar Vâlidesi Câmî'inde bûy-ı buḥûr-ı tefsîr ü tezkîrî fâyiḥ olmuştur.

آخر وفيات عهد احمد خان ابن السلطان ابراهيم خان عليه الرحمة والغران كه طبقه بيست و يكملوك آل عثمان¹¹⁰³

Ol pādişāh-ı ‘ālī-tebār ü sa‘ādet-ķarāruñ evvel-i salţanatlarında ĥālen zīb-efzā-yı serīr-i cihān-bānī sa‘ādetlü pādişāhımız ĥazretlerinüñ ibtidā-yı cülüs-ı meymenet-me’nūslarına gelince zūhūr iden aĥvāl-i kevnıyyedür ki ferden ferdā taĥrīr ü taşīrine taşaddī olunur.

ذکر احوال السلطان ابن السلطان احمد خان ابن السلطان ابراهيم خان ابن السلطان احمد خان رحم الله
آباءهم و اجدادهم و كثر و ابناءهم و اولادهم¹¹⁰⁴

İcmāl-i fihrist-i veķāyi‘-i aĥvāl ve iĥtişār-ı seyr-i ĥuceste-fāl oldur ki pādişāh-ı rüy-ı zemīn ĥalīfe-i ĥādī ve ‘ışrīn Dārā-yı Keyĥüsrev-nijād, medār-ı pergār-ı ‘adl ü dād, medār-ı nizām-ı ‘ālem, zıllu’llāhu fi’l-‘ālem, Cemşīd-cenāb, İskender-rikāb:

Cenāb-ı ĥazret-i Ĥān Aĥmed bin İbrāhīm

İde Ĥudā-yı Kerīm anı vāyedār-ı Na‘īm

Biñ elli iki Zī’l-ĥicce’sinde dūrretü’t-tāc-ı zāt-ı kerīmleri ‘anāşır-ı erba‘a ve teḃāyi‘-i ĥehārgāneden zūhūr ve neyyir-i ĥayr-ı vücūd-ı mes‘ūdları maṭla‘-ı şühūddan feyż-i nūr itmiş idi.

Biñ yüz iki Ramazān-ı şerīfüñ yigirmi beşinde bunlar daĥı birāder-i ekrem ü ekber ya‘nī Sulţān Süleymān Ĥān-ı sa‘d-aĥter müteveccih-i ĥayrū’l-maķarr olduķda, maĥmiyye-i gül-zemīn-i Edrine’de serīr-i cihān-bānīde gevher-i şehvār gibi ķarār idüp, emr-i cülüs u bī‘at tamām olduķda, şeyĥü’l-İslām bulunan Ebū Sa‘īd-zāde [365a] Feyzu’llāh Efendi manşıb-ı fetvāda, Ķā’im-maķām ‘Alī Paşa daĥı rikāb-ı hümāyün ĥıdmetinde ibķā olup, birer semmūr kürk ilbāsıyla tebcīl olındılar. Ol eşnāda Üsküdarī Sırrī Efendi’nüñ didüĝi tārīĥ-i cülüsür:

Ola Sulţān Aĥmed’e ĥālā mübārek salţanat

Evāĥır-i şehri mezbūrda şadr-ı a‘zam ve serdār-ı ekrem Köprüli-zāde Muştafā Paşa ĥazretlerine mühr-i cedīd-i vezāret ile şemşīr-i mücevher ve sorgüc-ı muraşşa‘ ile rikāb-ı hümāyün çavuşbaşısı Şehrī Meĥemmed Aĝa irsāl olup, Şevvāl’üñ ikinci ĝünü muĥayyemĝāh-ı Şofya’da vuşul bulduķdan şoñra haftasında taraf-ı Belĝrad’a ĥareket olındı. Pādişāh-ı gerdün-veķār ber-resm-i eslāf-ı ĥavāķīn-i tācdār kılıç ķuşanmaķ için şehri mezbūruñ on yedinci cum‘a ĝünü erkān-ı devlet ve a‘yān-ı salţanatlarıyla alay

¹¹⁰³ “Osmanlı padişahları tabakasından yirmi birincisi olan Sultan İbrahim oğlu Sultan Ahmed Han -Allah’ın rahmeti ve bağışlaması onun üzerine olsun- zamanında vefat edenlerin kalanları.”

¹¹⁰⁴ “Sultan oğlu Sultan Sultan Ahmed Han oğlu Sultan İbrahim Han oğlu Sultan Ahmed’in – Allah onun babasına, ecdadına ve bütün çocuklarına rahmet etsin- ahvalinin anlatılması”

tertîb olunup, Eski Cāmi‘ nām ma‘ bed-i kâdîme nüzûl ve ba‘ de edâe’l-Cum‘ a şemşîr-i nuşret-semîr bend-i miyâne-i zât-ı kişver-gîrleri kılındı.

Māh-ı mezbûruñ yigirmi dördüncü günü ordu-yı hümâyûn dārû’l-cihād-ı Belğrad’a vāşıl olup, nehr-i Save üzerine müceddeden cisr bināsına şürû‘ olındı.

Zi’l-ka‘ de evāsıtında ordu-yı hümâyûn tarafından menzil ile âdem gelüp, ‘asākîr-i İslām Sirem sancağında Zemun yakāsına mürûr u ‘ubûrların i‘lām idüp, cevāmî‘ ü mesâcidde guzāt-ı muvaḥḥidîn için du‘â-yı ḥayr-encām talebini teblî‘ eyledi.

Zi’l-ḥicce’nüñ beşinde serdâr-ı ekrem ya‘nî Vezîr-i A‘zam Muştafâ Paşa’nuñ dāḥîl-i zümre-i ¹¹⁰⁵ وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ

vezâretle kâ’im-maḳām-ı rikâb ‘Alî Paşa kām-yâb olup, ḥıdmet-i ser-‘askerî Koca Ḥalîl Paşa’ya irsâl olındı. Vaḳ‘a-i şehâdetüñ icmâli budur ki ‘asākîr-i İslām Zemun Ḳal‘ası ḳurbinde şahrâya nüzûl itdükde ṭabur-ı küffâr daḥî altı sâ‘atlik Aslanḳamen ḳurbine vuşûl bulup, ceng ü cidâl eşnāsında bir dil ṭutulup, aḥvâl-i keferî istiḥbâr olındukda Aslanḳamen üzerinden beş altı sâ‘at girü Varadin tarafına rücû‘ u vuşûl ve Ḳarlofca ḳurbinde vâḳî‘ yaylaḳa nüzûl idüp, müceddeden ṭabur-ı maḳḥûrîne ḥendeḳ ḥafrına meşğûl olup, ba‘ dehû “Ṭemeşvar Ḳal‘ası’n muḥâşaraya şürû‘ taşmîm olınmışdur” diyü iḥbâr itdükde, serdâr-ı zafer-girdâr daḥî ol sâ‘at ordu-yı hümâyûnla ḥareket ve iki sâ‘at miḳdârı ilerü ‘azîmet ve naşb-ı ḥıyām fırsat idüp, nîm celse-i istirâḥat ḥâşıl olmadın ḡurûb-ı şemsden [365b] sâ‘at-i şâlişede yine ḥareket idüp, ṭabur-ı küffârûñ ardından üç sâ‘atlik Ḳuyular menziline mürûr idüp, Ḳarlofca ḳurbinde vâḳî‘ boğaz’a vāşıl olup, ol gice ṭaburuñ zuhûrından metrise duḡûl şürû‘ olındı. Ammâ ‘ale’ş-şabâḥ küffâr-ı dūzaḡ ḳarâr-ı İslāmîyân’ı der-ḳafâ gördükde ‘icâletü’l-vaḳt ol cānibe ḥendeḳ çeküp, nā-çâr cenge şürû‘ eyleyüp, birkaç def’a ṭaburdan ḥurûc ve var ḳuvvetin bâzûya getürmekle metrislere ḥücûm itdükde bi-fazlı’llâhî te‘âlâ her def‘asında münhezimen ‘avdet ile birkaç biñ melâ‘în üftâde-i çāḥ-ı esfelü’s-sāfilîn olarak mecmû‘-ı defe‘âtda yigirmi biñden mütecāviz ḥınzîr ṭu‘me-i şîr-i şemşîr olduḡı müttefeḳun ‘aleyhdür. Çünkü bu ṭarîḳ ile muḳāvemîm mümkün olmadıysa ol aḥşam sekiz biñ Ḥırvat ve beş biñ piyâde ḥâydüd leşkerîñ ṭaburdan iḥrâc u irsâl ve ordu-yı hümâyûn ḳarîbinde bir maḥalle puşuya idḡâl ider. Çın seḡer yigirmi biñ miḳdârı Macar leşkerî bi’l-cümle süvârî ṭabur-ı maḳḥûrdan çarḡacı ta‘yîn olınan paşalar üzerine ‘ale’l-gāfle ḥücûm itdükde şaşḳınlık ile çarḡacılar yan virmekle Macar atlası ordu ḳarîbi maḥalle ‘ubûr itdükde puşuda olan

¹¹⁰⁵ *Kur’ân-ı Kerîm, Âl-i İmrân Sûresi, 3/169, “Allah yolunda öldürülenleri sakın ölü sanmayın.”*

piyāde daḥi zuhūr idüp, Öküzboynuzu olmağla Tuna'ya doğrı ihāta idüp, şadr-ı 'ālī mevķıfı olan dib alaya ḥamle idicek ḥāh u nā-ḥāh mütevekkilen 'alā'llāh vaķt-i şubḥdan cenge şürü' olunup, vaķt-i zuhra gelince metrisçiler ḥabir olmayup, ba' de ḥarābe'l-Başra āgāh olup, kendülerle dib alay beyninde küffār-ı bed-girdār bī-'aded ü bī-şümār olduğundan ğayrı bir tarafı ṭaburda olan kefere ve taraf-ı āḥarı Tuna nehri olmağın ber-vechle ḥareket ve imdādda imkān bulmayup, müteḥayyirler iken

¹¹⁰⁶ لايسئل عما يفعل emr-i şerif ile ṭabur keferesi daḥi ḥurūc idüp, metrisçilerle cenge şürü' itdüklerinde bunlar daḥi nā-çār var kuvveti bāzūya getirüp, küffārı kırarak vaķt-i 'aşrda dib alayına vāşıl ve fi'l-cümle kuvvet-i ḳalb ḥāşıl olmuş iken ḳazā-yı nāgehānī zuhūr idüp, bir şāhī güllesi şadr-ı a'zamuñ sīne-i bī-kīnesine rāst gelmekle ol şāḥib-ḳırān-ı meydān-ı veğā dāḥil-i zümre-i şühedā olmuşdur. Baḳıyye-i tefāşil 'Abdī Ḥalīfe Tārīḥ'nde meşūrdur. Ve'l-ḥāşıl bu vaķ'anuñ tedāriki için 'aḳd-i meclis-i meşveret lāzime-i dīn ü devlet olmağın ol hafta müşāvere olunup, muḳteżā-yı ihtimām üzere tehyi'e-i mehāmm için şarf-ı maḳdūr olınurdu. [366a] Ol eṣnāda rikāb-ı hümāyūn ḳā'im-maḳāmlıđı silāḥdār-ı şehriyārī 'Alī Ağa'ya iḥsān olındı. Birḳaç günden sonra naşb-ı ḥıyām olunup, tedārik üzere iken Rümili ḳāḍī-'askeri Yaḥyā Efendi ḥazretleri 'azl olunup, yerlerine Anaṭolı ḳāḍī-'askeri es-Seyyid 'Alī Efendi naḳl olunup, manşib-ı münḥal Ḥāce-zāde es-Seyyid 'Oşmān Efendi'ye maḥal görildi. Yüz üç Muḥarrem'inde Rümili beglerbegisi Ca'fer Paşa 'azl ve yerlerine Maḥmūd Beg oğlı Ḥudāverdi Paşa mīr-i mīrān-ı eyālet-i Rüm oldı. Yağodina eṭrāfında tecemmü' iden ḥaydūd ve re'āyā keferesi eşḳıyāsın def' ü ref' için Edrine bostāncıbaşısı Receb Ağa irsāl olunup, nefir-i 'ām ile istişālleri fermān olındı. Girīd muḥāfızı Müverriḥ 'Abdī Paşa'nuñ rikāb-ı hümāyūna teveccühi için fermān irsāl olındı ve yeri Şeyḥođlu Aḥmed Paşa'ya iḥsān olındı ve Bozcaata muḥāfızı defterdār-ı sābıḳ Küçük Meḥemmed Paşa Ḥanya'ya ta'yin olındı. Şafer'de mühimmāt-ı seferiyye ve meşārif-i sā'ireye bir miḳdār medār olmaḳ mülāḥazasıyla tervic olınan tuğrālı menḳūr birḳaç seneden berü keşret ü vefreti sīm ü zerüñ ḳilletini muḳteżā belki gitdükce irtikāb-ı mefāsīd ü meżālime bā'iş ü bādī olmağın fīmā ba'dü ref' olunması bābında fermān şadır olup, revācdan ref' olındı. Gürci Meḥemmed Paşa Şām eyāleti ile ikrām olunup, mevsim geldükde emirü'l-ḥuccāçlıḳ daḥi sipāriş olındı.

¹¹⁰⁶ "Yaptığından hesaba çekilmez."

Rebî' ü'l-evvel'de mîr-i mîrân-ı eyâlet-i Şâm Murtażâ Paşa katl olunup, ser-i bî-devleti der-i devlet-medâra 'arz olındı ve Anaṭolı beglerbegisi Kemânkeş Aḫmed Paşa Edrine'ye ihzâr olunup, dâhil olduğı günün irtesi kapu arasına ḫabs ve dağı irtesi katl olındı ve serdâr-ı zafer-girdâr Ḥalîl Paşa 'alem-i resûl-i ekremi yeñiçeri ağası Meḫemmed Ağa'ya teslim idüp, 'asâkir-i İslâm ile mâh-ı mezbûrda dâhil-i şehr olup, yed-i mü'eyyed-i pâdişâhiye teslim eyledi ve Mar'aş vâlisi Yumuḫ Meḫemmed Paşa ihzâriçün fermân şâdir olup, mâh-ı merḫûmda şadr-ı 'âlî sarâyına vuşûl bulduğda şubaşı ta'yîniyle bâb-ı hümâyûn önünde katl olındı. Evâsıt-ı şehr-i mezbûrda dârü's-sa'âde ağası Gedâyî Aḫmed Ağa ḫatfe enfîhi fevt olup, yerine İsmâ'îl Ağa ḫıdmet-i dârü's-sa'âde ile mesrûr oldu. Yeñiçeri ağası Devrekli Meḫemmed Ağa emâre-i ḫuccâc-ı zevi'l-ibtihâc ile mesrûr olup, sâbıḫan cebecibaşı olan Uzun Muştafâ Ağa zâbiṭ-i fi'e-Bektaşiyân oldu ve Selîm Giray Ḥân 'azl olunup, [366b] yerine Şafâ Giray Kıırım ḫanı naşb olındı.

Rebî' ü'l-âḫir'de ḫazîne-i enderûn kethudâsı Yûsuf Ağa'ya vezâretle Sivas eyâleti tevcîh, ba'dehû ta'zîmle ihrâc olunup, birkaç gündün soñra Mısrılı-zâde İbrâḫîm Paşa 'azlından ḫapudan-ı pür-'unvân naşb u ta'yîn olunup, selefi Ağrıboz vâlisi olup, eyâlet-i Sivas Genc Meḫemmed Paşa'ya virildi.

Cemâzi'l-ülâ'da İstanbul ḫa'im-maḫâmı 'Ammu-zâde Ḥüseyn Paşa 'azl olunup, esîrlikden çıkan İsmâ'îl Paşa ḫa'im-maḫâm-ı şadr-ı 'âlî oldu ve tebrîk-i cülûs-ı meymenet-me'nûs için Şâh-ı 'Acem elçisi hedâyâ-yı maḫşûşalarıyla vuşûl ve muḫaddemâ tehyi'e olınan maḫalle nüzûl maḫarr olup, Cemâzi'l-âḫire'de dâmen-bûs-ı pâdişâhî ile müşerref oldu. Şehr-i mezbûruñ onıncı yevm-i sebtde tuğ-ı zafer-fürü'-ı şadr-ı a'zam ser-nerdübâna naşb olındı.

Evâḫir-i şehr-i mezbûrda -ki şühûr-ı Rûmiyye'den evvel Martdur- Şeyḫü'l-İslâm Ebû Sa'id-zâde Feyzû'llâh Efendi müteḫâ'id olup, manşıb-ı fetvâya Şeyḫü'l-İslâm-ı sâbıḫ 'Alî Efendi müteşâ'id oldu.

Receb'de Diyârbekr vâlisi 'Alî Paşa'ya Başra eyâleti virildi. Yine şehr-i mezbûrda dârü's-sa'âde ağası olan İsmâ'îl Ağa şadr-ı a'zam ve sâ'ir erkân-ı devlet iḫdâm ile 'azl olunup, yerine Nezîr Ağa naşb olunup, bir iki gündün soñra ba'z-ı ḡammâz fürce bulup, "Şadr-ı a'zamuñ ḫaşdı muḫarrîbân-ı pâdişâhîden birkaç âdemi ihrâc ve istiklâl-i tām ile ibtihâc itmekdür" diyü, taḫrîk-i ḡazab-ı şehriyârî itmeleriyle şehr-i mezbûruñ ṭoḫuzıncı ḫamîs günü Ḥâşekî Ağa irsâliyle ḫuzûr-ı hümâyûna da'vet

olunup, mühr-i vezâret kendüden aḥz olunup, silahşor-ı şehriyârî Hâbeşî Beşîr Ağa ile Başra vâlîsi olan ‘Alî Paşa’ya irsâl olunup, vezîr-i ma‘zûl Gelibolî kaşabasına mevşûl olduḡda, ikinci gün müceddeden fermân vürüdüyle Rodos’a nefy olunup, kâ’im-maḡâmlık yine Silahdâr ‘Alî Paşa’ya ibkâ ve muḡarrer kılındı. Yine şehir-i mezbûrda serdâr-ı sâbıḡ Halîl Paşa bundan aḡdem hâş ta‘yîniyle müteḡkâ‘ id olmuş idi. el-Ân umûr-ı seferiyyede şâhib-i re‘y-i şâ’ib olduḡına binâ’en Ağrıboz tarafında olan ‘asâkir-i İslâm’a serdâr ta‘yîn olındı.

Mâh-ı Şa‘bân’uñ ikinci sebt günü otuz toḡuz günlük Şeyhü’l-İslâm ‘Alî Efendi fevt olup, yerine şâniyen Ebû Sa‘îd-zâde Feyzû’llâh Efendi naşb olındı ve bu eşnâda kâḡî-‘ asker-i Rûm Erzincânî es-Seyyid ‘Alî Efendi daḡı ‘azl olunup, yerine Naḡîbü’l-eşrâf Başmaḡcı-zâde diḡer es-Seyyid ‘Alî Efendi şadr-ı Rûm naşb olındı. Mâh-ı mezbûruñ onuncı [367a] aḡad günü Şeyhü’l-İslâm-ı cedîd Feyzû’llâh Efendi şehre duḡûl ve şeref-i dâmen-bûs-ı pâdişâhiye mevşûl oldu. Mâh-ı mezbûruñ on toḡuzuncı selâşe günü şadr-ı ‘âlî daḡı alay-ı ‘azîm ile maḡmiyye-i Edrine’ye dâḡil ve zemîn-bûs-ı pâdişâhî ile envâ‘-ı iltifâta nâ’il oldu. Dört günden soñra şadr-ı Rûm Naḡîbü’l-eşrâf Başmaḡcı-zâde Efendi ḡazretleri daḡı dâḡil-i şehir-i Edrine oldılar. Şehir-i mezbûr âḡirinde tuḡ ve oḡaḡ-ı şadr-ı ‘âlî iḡrâc olunup, Sarâyovası’na naşb olunup, ol gün kâ’im-maḡâm-ı rikâb-ı pâdişâhî Silahdâr ‘Alî Paşa ‘azl ile telḡkâm ve Babaḡaḡı serdârı Silahdâr Muştaḡâ Paşa ol ḡıdmet-i celîle ile şîrîn-kâm oldu ve kezâlik İstanbul kâ’im-maḡâmı İsmâ‘îl Paşa der-i devlet-medâra da‘vet olunup, manşıbı ile Bosnevî Şarî Hüseyin Paşa mesrûr olup, şehir-i Edrine’ye vuşûlünde yeñiçeri aḡalıḡıyla teşrîf ve selefi Uzun Muştaḡâ Ağa Nigde ve Ḳayseriyye eyâletiyle talḡif olındı.

Ramazân-ı şerîf evâsıtında muḡaddemâ tebrîk-i cûlûs-ı hümâyûn için vârid olan elçiyeye nâmesi muḡabili nâme virilüp, ‘avde izn virildi. Ba‘dehû Defterdâr ‘Alî Paşa Ḳıbrıs eyâletiyle iḡrâc olunup, manşıb-ı mezbûr Cânib Aḡmed Efendi’ye mâye-i ibtihâc oldu. Ba‘dehû muḡaddemâ Ṭrablus Şâm eyâleti iḡsân olunan Kâ’im-maḡâm ‘Alî Paşa Azaḡ’a ta‘yîn olındı. Ba‘dehû beş sene muḡaddem Pec kralına elçi irsâl olunan Zû’l-feḡâr Efendi ve Tercemân İşkarlaḡoḡlu taraf-ı çâsârdan cânib-i İslâmiyân’a ‘avde me‘zûn olup, Edrine tarafına ‘azîmeti ḡaberi geldi. Sâbıḡan defterdâr olup, ba‘dehû cezîre-i Mora’ya muḡâfız ta‘yîn olunan Kılıç ‘Alî Paşa’nuñ re‘âyâ vü berâyâyâ zulm ü bî-dâdı ḡar‘-ı sem‘-i pâdişâhî eyledüḡde ḡatli bâbında fermân-ı ḡazâ cereyân-ı şudûr idüp, ba‘de’l-i‘ dâm mâ-meleki mîriyye aḡz olındı.

Muḳaddemā rikāb-ı ḳa'im-maḳāmī naşb olınan Muştafā Paşa evā'il-i Şevvāl'de taht-ı ḳadīm-i şāhān-ı āl-i 'Osmān olan maḥmiyye-i Edrine'ye vuşul buldı. Şevvāl'üñ on beşinci işneyn günü şadr-ı a'zam alay ile Edrine'den ḥareket eyleyüp, Kemāl Çayırı nām maḥalde maḍrüb olan ḥıyāma nüzül olındı. Ba' dehū ḳaṭ'-ı merāhil iderek māh-ı mezbūruñ yigirmi birinci güninde Filibe'ye vāşıl olup, üç gün ḳarār olunduḳdan soñra yigirmi beşinci günü ḥareket olınup, ğurre-i Zı'l-ḳa'de'de Şofya şahrāsına nüzül olındı. Anda daḫi üç gün meḳş ü ārāmdan soñra māh-ı mezbūruñ dördinci günü rü-be-rāh semt-i 'adū olup, toḳuzuncı gün Niş'e vuşul bulup, anda daḫi üç [367b] gün oturaḳdan soñra ḳaṭ'-ı merāhil olınup, māh-ı mezbūruñ on toḳuzuncı gün dārü'l-cihād Belğrad'a vāşıl 'ale't-tevālī otuz gün miḳdārı istirahat ḥaşıl olduḳdan soñra nehr-i Save üzerine müceddeden cısr binā olınup, mīr-i mīrān-ı Rüm Maḥmūd Beg-zāde ve birkaç beglerbegi ve ḳadr-i kifāye tüfenk-endāz ve ceng-āver Arnavud dil-āverleriyle cısr-i mezbūrdan Zemun şahrāsına 'ubūr idüp, ol maḥalde ḥayme ve ḥargāh ile birkaç gün meḳş olınup, aḥvāl-i 'adū kemā-hüve-ḥaḳḳihā teccessüs olunduḳda ḳaṭ'en bir taraftan ḥareketleri zāhir olduḳ müteyaḳḳın olduḳundan mā'adā vaḳt-i ḥarb ü ḳıtāl daḫi mürūr itmegin ḥavālī-i dārü'l-cihāda rücū' olındı.

Yüz dört Muḥarrem'inde Tuna Ḳapudanı 'Alī Paşa Belğrad ḳurbinde kāfir donanmasıyla ceng ü cidāl idüp, bi-'avni'llāhi te'ālā ğalebe-i külliye zuhūr idüp, mühimmāt-ı kārzar ile memlū altmış 'aded fırḳatelerin fetḥ ü teşḫir müyesser olup, dāḫil-i taşarruf-ı İslāmiyān oldı. Şehr-i mezbūruñ yigirmi beşinci işneyn gicesi Edrine'de pādişāh-ı gerdūn-veḳār ḥazretlerinüñ baṭn-ı vāḥidden tev'emeyn iki şeh-zāde-i 'alī- tebārı zuhūr idüp, biri Selīm biri daḫi İbrāhīm tesmiye olınup, ol sürūr-ı taze için memālik-i maḥrüseye dört gün dört gice donanma fermānları irsāl olunmuşdur. Şıḳḳı Çelebi bu beyti tāriḥ dimişdür:

Baḥr ü berr fetḫine Ḥān Aḥmed'üñ oldı tāriḥ
İki şeh-zādesi milādı ḳırānū's-sa' deyn

Şeyḫü'l-İslām-ı vaḳt Ebū Sa'id-zāde Feyzu'llāh Efendi daḫi bu mısrā'-ı zībāyı tāriḥ dimişdür:

İki şeh-zāde ile rüşen oldı dāde-i dünyā

Şafer'de ordu tarafında olan 'asākir-i İslām rüz-ı Ḳāsım teḳarrübi sebebiyle 'avdet için semt-i selāmete imāle-i licām idüp, Rebī'ü'l-āḫir evāḫirinde Şadr-ı A'zam 'Alī Paşa dāḫil-i şeh-i Edrine oldılar.

Cemāzi'l-ülā'da eyālet-i Şām 'askerîsi beyninde ba'z-ı fesād mesmū' olmağla vālisi Gürcî Mehemmed Paşa 'azl olunup, yerine Müşul eyāletine mutaşarrıf olan Esîr Muştafâ Paşa naşb olındı.

Cemāzi'l-âhir'de taraf-ı çāsār-ı Nemçe'den şulhe vāsıta olmağ mülâhazasıyla İngiliz balyozı vāşıl-ı şehr-i Edrine oldı.

Ve Receb evāsıtında sefer için tuğlar ihrāc olındı. Şehr-i mezbūrda Defterdār Cānib Aḥmed Efendi 'azl olunup, yerine sipāhiler ağası 'Alî Ağa defterdār oldı. Yine māh-ı mezbūrda Vezîr-i A'zam 'Alî Paşa 'azl olunup, yerine rikāb-ı hümāyün kâ'im-mağāmı Muştafâ Paşa şadr-ı a'zam oldı. Vezîr-i ma'zül biñ aqçe teğā'üd vazîfesiyle Küçük Çekmece kurbinde vāki' çiftliğinde [368a] küşe-nişin-i 'uzlet olmış idi. Ruḥşat virilüp, emvāline daḥi ta'arruz olındı. Vezîr-i cedîdüñ sâbıkan ketḥudāsı olan 'Oşmān Ağa vezāret ile kâ'im-mağām-ı rikāb-ı şehriyārî oldı.

Şa'bān'da Yeñiçeri Ağası İsmā'îl Paşa Şām eyāletiyle 'azl olunup, yerine Sekbānbaşı 'Abdu'llāh Ağa zābiḥ-i Bektaşiyān naşb olındı. Yerine Doğramacı Mehemmed Ağa sekbānbaşı oldı. Ramazān'da cezîre-i Rodos'da müneffî olan şadr-ı esbak Koca 'Alî Paşa ḥaqqında ğazab-ı pâdişāhî şāniyen zuhūr itmekle i'dāmı için ser-bevvābān-ı dergāh-ı 'āliden biri irsāl olındı.

Şehr-i mezbūrda aḥaveyn ü tev'emeyn dü şeh-zāde-i mükerrremeynden Selîm ismiyle müsemme olan sultān 'āzim-i dārü's-selām-ı cāvidān olduğda, ber-resm-i me'nūs techîz ü tekfîn ü şalātları itmām olunduğdan soñra mîr-âḥūr-ı şānî ta'yîniyle na'sları koçı ile İstanbul'a işāl ve 'amm-i 'ālî-menziletleri vālidesi terbiye-i şerîfelerine defn olunmağ sipāriş olındı. Teberrük-i cülüs-ı hümāyün-ı meymenet-mağrûn için diyār-ı Özbek'den elçi gelüp, hediyesin 'arz eyledi. Māh-ı mezbūrda Karaman eyāleti Şām'dan ma'zül Gürcî Mehemmed Paşa'ya iḥsān olunup, Selanik muḥāfazası daḥi Güzelce Ḥalîl Paşa'ya 'ināyet olındı.

Şevvāl'de āsitāne-i İstanbul kâ'im-mağāmı Bosnevî Ḥüseyn Paşa'ya Karş eyāleti virilüp, yerine bostāncıbaşılığdan çıkan diğere Ḥüseyn Paşa kâ'im-mağām-ı şadr-ı 'ālî olup, sefer için çadırlara ḥurūc olındı.

Ve ğurre-i Zi'l-ka'de'de merḥale-be-merḥale ḥareket iderek sekizinci gün Buḫova nām menzile nüzül ve bir gün anda mekş olunup, irtesi Yeşiloğlı nām maḥalle vuşül bulup, evāsıt-ı māh-ı mezbūrda Rodoscuğ kazāsına duḥül itdiler. Ḥān-ı 'ālî-şān Selîm Giray Ḥān daḥi ol menzilde dāḥil-i ma'sker-i sultānî oldı. Ba'de taḥşile's-su'ür

ol tarafda mevcūd olan a'yân-ı devletle 'ağd-i meclis müşāvere olunup, cümleñüñ savāb-dīdi olmağ üzere Erdel memleketine teveccüh ve 'azimete karar virildükden sonra Kırim hānı Ruscuğ iskelesinden Eflak yaçasına revān oldu.

Zi'l-ħicce'de şadr-ı 'ālī dağı ol tarafa 'azimet itdi. Māh-ı mezbūrda birāder-i ekremleri Sulţān Meħemmed Hān-ı Ğāzī merħūmuñ 'Afife Kadın'dan hāşıl olan kerīme-i mükerrerlerini Diyārbekr vālisi olup, Anaţoli müfettişi olan Şāhin Meħemmed Paşa'ya tezvīc murād olunup, techīzi umūrına şürū' olındı. 'Asākir-i İslām dağı şadr-ı 'ālī-mağām ile Ruscuğ'a hareket ve andan Eflak tarafına 'azimet idüp, Tuna'dan dağı 'ubūr [368b] itdükden sonra dārü'l-cihād kal'a-i Belğrad muħāfızı Ca'fer Paşa tarafından küffāruñ nehr-i Save'den Semendire cānibine mürür u 'ubūrlarını müş'ir kāğız gelmemekle derhāl Erdel tarafına irsāl olınan mīr-i mirān-ı eyālet-i Rūm Maħmūd Beg-zāde Belğrad imdādına ta'yīn olunup, ba' deħū şadr-ı 'ālī dağı ordu-yı hümāyūn ile ol tarafa 'avdet eyledi.

Evāhir-i şehir-i mezbūrda merħūm u mağfūrun leh Sulţān Meħemmed hāşekilerinden mārri'z-zıkr 'Afife Kadın dağı muvaķi'-i dīvān-ı sulţānī Elmās Meħemmed Paşa'ya tezvīc fermān olındı.

Biñ yüz beş Muħarrem'inüñ evāhirinde kal'a-i Belğrad ārzüsüyle muħāşara şadedinde olan küffār-ı ħāk-sār tu'me-i şemşir-i 'asākir-i müslimīn olup, ekşeri Save'den öte firār itdükleri haber-i meserret-eşeri vuşul buldı.

Şehr-i Rebī'ü'l-evvel'üñ altıncı gün rüz-ı Kāsım olmağın 'asākir-i İslām taraf-ı meştā-yı Edrine'ye 'azimet eylediler ve bundan aqdem cezāre-i Kıbrıs muħāfazasına me'mūr olan Kalaylı Koz demekle şehir Aħmed Paşa maħmiyye-i İstanbul kâ'im-mağāmlığıyla tekrīm olındı ve selefi bostāncıbaşılığdan çıkan Hüseyñ Paşa Kıbrıs vilāyetiyle irsāl olındı. Selh-i şehir-i mezbūrda şadr-ı a'zam 'asākir-i İslām-ı nuşret-encām ile meştā-yı Edrine'ye duħul için alay tertīb olunup, 'unvān-ı kadīm üzre dāhil-i şehir-i Edrine oldılar.

Muntaşif-ı şehir-i Rebī'ü'l-āħir'de rikāb kâ'im-mağāmı 'Osman Paşa fevt olup, Üç Şerefeli Cāmi' i mihrābı pişgāhında defn olındı.

Cemāzi'l-ülā evāhirinde İstanbul kâ'im-mağāmı Aħmed Paşa'ya Diyārbekr eyāleti sipāriş olunup, Şām paşası İsmā'īl Paşa dağı Hanya'ya naql olındı ve Qandıye muħāfızı Küçük Meħemmed Paşa'ya Sağız muħāfazası virilüp, selefine Boğazhişār

muḥāfazası virildi ve selefi ‘Ammu-zāde Hüseyn Paşa Kōstantīniyye kâ’im-maḳāmıylıya tebcil olındı.

Cemāzi’l-āḫir’de Cebecibaşı ‘Alī Ağa Mıṣr vālisi olup, yeri şadr-ı a‘zam-ı sâbık ‘Alī Paşa ketḫudāsı Meḫemmed Ağa’ya virildi.

Receb’üñ on yedisinde Şadr-ı A‘zam Muṣṭafā Paşa ‘azl olunup, mühr-i vezāret Şām Trablusı vālisi Defterdār ‘Alī Paşa’ya irsāl ve yerine vezir-i ma‘zül işāl olındı. On günden soñra menāzil-i tarīḫden Bergos nām merḫaleden ‘avd ile me’mūr olup, ba‘de’l-vuṣūl Kapuortası’nda maḫbūs ve bi’l-cümle ağırlığı taraf-ı miriye maḫbūz olmaḫ üzere fermān şadır oldı.

Evā’il-i Şa‘bān’da merḫūm u maḡfūr-leh Sultān Meḫemmed Hān kerimelerinden Şā’ime Sultān Kā’im-maḳām Çerkes ‘Oṣmān Paşa’ya ‘aḳd-i tezvīc olındı. Yine şehir-i mezbūrda dārü’s-sa‘āde [369a] aḡası Nezir Ağa ‘azl olunup, yeri Hāšekī Sultān’uñ baş aḡası İdrīs Ağa’ya virildi. Evāḫir-i şehir-i mezbūrda Şadr-ı A‘zam ‘Alī Paşa Edrine’ye qarīb İskender karyesine vāşıl ve alay ile şehre dāḫil oldı.

Ramazān’uñ evā’ilinde tuḡ-ı pür-fürüg-ı Āşafī iḫrāc olunup, sefere hareket muḡarrer olup, şadr-ı a‘zam-ı sâbık zamānında Mıṣr-ı Kāhire manşıbı iḫsān olınan Cebecibaşı ‘Alī Paşa ‘azl olunup, selefi Hāzinedār ‘Alī Paşa’ya ibkâ olındı. Vezir-i ma‘zül otuz toḡuz gün miḡdārı ḫabsden soñra ḫalilesi Begḫān Sultān şefā’atiyle ıtlāḳ olunup, Şayda Beyrut eyāleti iḫsān olındı. Diyārbekr iḫsān olınan Aḫmed Paşa ‘azl ve Bağdād muḫāfızı diḡer Aḫmed Paşa Diyārbekr’e naḳl olınmış iken ‘azl olunup, Şā’ime Sultān zevci ‘Oṣmān Paşa’ya tevciḫ olındı. Ketḫudā-yı şadr-ı ‘ālī kâ’im-maḳām naşb olındı ve Yeñiçeri Aḡası ‘Abdu’llāh Ağa ‘azl olunup, yeri sâbıḳan Özi muḫāfızı naşb olınan Murād Paşa’ya virilüp, iki günden soñra çādırlara ḫurūc olındı.

Evā’il-i Zi’l-ka‘de’de taraf-ı düşmene hareket olındı. Kaṭ’-ı merāḫil iderek māh-ı mezbūruñ on ikisinde Filibe’ye vāşıl ve birḳaç gün istirāḫatdan soñra tayy-ı merāḫil olunup, şehir-i mezbūruñ yigirmi üçüncü günü Şofya şehrine dāḫil olup, irtesi Rūmili pāyesiyle defterdār olan İsmā‘il Paşa Bosna ve Kilis sancaḡıyla ‘azl olunup, yerlerine baş muḫāsebe ḳalemi ḫulefāsından ikinci ḫalife olan Mürekkebī-zāde Ḥalil Efendi naşb olındı. Evāḫir-i Zi’l-ḫicce’de Kā’im-maḳām-ı rikāb ‘Abdu’llāh Paşa ‘āzim-i dārü’n-Na‘im olup, Nişāncı Elmās Meḫemmed Paşa kâ’im-maḳām naşb olındı.

Yine evāhîr-i Zî'l-ħicce'de 'asâkir-i İslâm Belğrad-ı dârü'l-cihâdda Viracar şahrâsına vuşul bulup, sekiz gün istirâhat itdüklerinden şoñra şavâb-dîdleri üzere hareket ve küffâr-ı bed-girdâr ile muķâvemete cür'et itmişler idi.

Lâķin ¹¹⁰⁷ الامور مرهونة بأوقتها vefķince ber-vefķ-i dil-ħ'âh leşker-i 'adûdan aħz-ı intikâm vaķt-i muķaddere merħûn olmağın ancak müdâfa'a ile iktifâ olup, ba'de inkızâe'l-eyyâm dârü'l-emn ve'l-meymene maħmiyye-i Edrine'ye imâle-i licâm olındı.

Yüz altı Cemâzi'l-ülâ'sında pâdişâh-ı 'âlem-penâhuñ gülşen-i ĥayâtı tef-zede-i bād-ı ĥazân ve istişmâm-ı büy-yı cinân ile rûĥ-ı hümâ-țayerânları a' lâ-yı 'illiyîne revân olup, birâder-zâdeleri ekber-i şâh-zâdegân pâdişâhimuz Sulțân Muştafâ Ĥân İbnü's-Sulțân Meħemmed Ĥân ĥazretleri mâlik-i heft iķlîm ve şehriyâr-ı gerdün-ı [369b] Na'îm olduķdan şoñra ba'de't-techîz ve's-şalât na's-ı raħmet-naķşları İstanbul'a işâl olup, Süleymâniyye türbesinde 'uzlet-nişîn-i mezâr-ı pür-envâr oldı.

Pâdişâh-ı mağfûr mânend-i âfitâb pür-nûr, 'âlî-himmet, şab'-ı şafâ-şıfâtı maħzen-i kerem ü kerâmet, vaķûr u edîb, vecîh ü mehîb, nizâm-ı 'âleme sâ'î, ĥavânîn-i salțanata murâ'î, pâdişâh-ı 'âlem-penâh, şehensâh-ı Cem-câh idi. İhtilâl-i 'aşrdan nâşî taħşîl-i nizâm için ekşeriyyâ tebdîl-i şekl ile tecessüs-i aħvâl iderlerdi.

Müddet-i Salțanatları

Üç sene sekiz aydur.

Müddet-i 'Ömrleri

Elli üç sâl idi.

Evlâd-ı Kirâmları

Tev'emeyn iki şeh-zâde-i cüvân-baĥtları zuhûr idüp, biri Sulțân Selîm -ki biñ yüz dört Ramazân'ında 'azm-i dârü'n-Na'îm eyledi- ikincisi Sulțân İbrâhîm'dür ki biñ yüz dört Muħarrem'inde küngür-fürüz-ı iklîl-vücûd olduķlarında şeyĥü'l-İslâm-ı vaķt Ebü Sa'îd-zâde Feyzu'llâh Efendi'nün didüğü târîĥ laşıfdür:

Mışrâ'

İki şeh-zâde ile rüşen oldı dîde-i dünyâ

Köprüli-zâde Muştafâ Paşa

Vüzerâ-yı 'İzâm Muştafâ Paşa İbnü'l-Vezîr Köprüli Meħemmed Paşa. Biñ kırk yedi târîĥinde tevellüd idüp, sinn-i temyîze vâşıl olduķdan şoñra vâlid-i keşîrü'l-

¹¹⁰⁷ "İşler vakitlerine rehindir."

meḥāmidi devletinde izā‘a-i biḍā‘a itmeyüp, ‘alā vechi’l-kümmel tekml-i istihāl eyleyüp, biñ toḡsan bir tārīhine dek āsüde-ḥāl ve müreffehü’l-bāl meşāgil-i ‘ilmiyye ile güzārende-i eyyām ü leyāl iken Cemāzi’l-āhire’de bilā-ṭaleb vezīr-i güzīn vüzerā-yı ḡubbe-niṣīn silkine münselik olmuşlar idi. Toḡsan dört Receb’inde Nigbolı ilḥākıyla Silistre eyāleti virildi. Toḡsan beşde Babataḡı’na gönderilüp, ba‘dehū Saḡız muḥāfızı ta‘yīn olındı. Toḡsan ... Muḥarrem’inde Boḡazḡışarı’na nakl olunup, toḡsan sekiz evāhirinde İstanbul ḡā‘im-maḡāmı naşb olunmuş idi. Toḡsan toḡuz Muḥarrem’inde vāḡı‘ vaḡ‘ada ‘asākır-i İslām re‘yiyle cülūs itdürüp, Rebī‘ü’l-evvel’de zorbālar istiṣkālīyle şāniyen Boḡazḡışarı’na gönderilüp, andan Ḥanya’ya, ba‘dehū Ḥandiye’ye ta‘yīn olunduḡdan şoñra tekrār Saḡız muḥāfazasıyla me‘mūr oldılar. Yüz bir Muḥarrem’inde Tekfurtaḡlı Muṣṭafā Paşa yerine Āşaf-ı diḡer vezīr-i müşteri-tedbīr olup, yüz beş Zī’l-ḡıcc’e sinde ma‘reke de şehīden intikāl ve lezā‘iz-i cināna iştigāl eyledi.

Paşa-yı müşārün ileyh ¹¹⁰⁸ صببت السجال الرحمة عليه, vezīr-i fāzıl, müşīr-i kāmīl, müteşerri‘ ü dīndār, levme-i lā‘imden bī-bāk u bī-‘ār, muṭlaḡü’l-lisān, şāfiü’l-ḡalb, ḡālīşü’l-cenān, be-taḡşış lügat ve ḡadıṣ-i şerīfe [370a] ḡaviyyü’l-intisāb, cerī vü cesūr, ‘ālī-cenāb u vaḡūr idi.

Zamān-ı şadāretlerinde nevā’ibden niçesin ref‘ idüp, ‘an-aşl-i ḡazīnede müzāyāḡa-i ‘azīme var iken birkaç mezālīm def‘iyle bi-ḡasbi’z-zāhir meşārif-i irāduñ za‘fı olmuş iken fe-li’llāhi’l-ḡamd ibtidā seferlerinde bilā-müşādere tehyi’e-i levāzım idüp, mütevekkilen ‘alā’llāh i‘lā-yı kelimetu’llāh ḡaşdıyla sefere ‘azīmet idüp, fevḡa’l-melḡūz manşūr u muzaffer olup, der-ceng-i evvel Niş ve Semendire’yi alup, andan Belḡrad-ı behişt-ābād gibi bir ḡal‘a-i āhenīn bünyādı dāḡil-i ḡabza-i teşḡīr itmekle küffār-ı ḡāksāra kemā-hüve-ḡaḡḡıḡā miḡdārın bildirüp, bī-ḡisāb melā‘īni ṭu‘me-i şemşīr idüp, mecmū‘ü’l-İslāmiyān’a ḡayāt-ı tāze virüp, rāḡat-resān-ı mü‘minīn ve şafā-baḡş-ı ḡavāṭır-ı me‘yūsīn olmuş idi. İkinci senede daḡı himmet-i bī-hemtā şarfıyla fevḡ-ı māfi’s-sābıḡ tekml-i meḡāmm-ı seferiyye idüp, rü-be-rāḡ semt-i ‘adū olup, maḡall-i ma‘rekeye vuşul bulup, muntazır-ı zuḡūr mütemennā ve me‘mül iken ber-muḡtezā-yı taḡdīr-i Rabbānī ba‘z-ı çarḡacıyān paşalaruñ ‘adem-i teşebbütleri sebeb-i zāhir olup, sā’ir ṭavā’if-i ‘asker daḡı pāydār olmayıcaḡ iḡtizā-yı kemāl-i diyānet mānī‘-i ric‘at ü ‘avdet olup, nā-çār sell-i seyf oldukları ḡalde dāḡil-i meydān-ı kārzār olduḡda, bir toḡ

¹¹⁰⁸ “Rahmet kovaları onun üzerine dökülsün.”

ile şehid olup, ‘arşa-i hestiden nā-bedid olmuşlar idi. Rüşdî Efendi bu mışrâ‘ı tārîh dimişdür:

‘Adem cisrini geçdi rāh-ı Hāk‘da Köprüli-zāde

‘Arabacı ‘Alî Paşa

‘Alî Paşa. Ohri‘li‘dür. Vilāyetinde Bahādır-zāde demekle şehir bir merdüñ ferzend-i diliridür. Taḥşil-i bidā‘a-i ‘ilmiyye ve tekmil-i ādāb-ı resmīyye itdükde ‘ulemānuñ birinden mülāzım ve ṭarīk-ı ‘ilmīye ‘āzim olup, Vālide Sulṭān kethudası Şāhīn Ağa‘ya imām ve ol hıdmetle benām olmuş idi. Ba‘dehū hem-şehrīsi olmaḳ taḳrībīyle Ağrıboz muḥāfızı Halil Paşa‘ya varup, fermān ile Lefke‘ye kādī naşb idüp, muvaḳḳatı kādī-i cedid gelinceye dek hükümet idüp, ba‘dehū ‘avām Zeyyen‘e girüp, paşa-yı mezbūr re‘y ü fermān ile zābiṭ-i ḳaşaba ta‘yīn olındı. Ba‘dehū Varna ḳazāsına arpa kulu naşb olunup, andan Ḳamaniçe‘ye defterdār irsāl olındı. Ba‘dehū Köprüli-zāde Muştafā Paşa ağalarından olup, andan paşası şadāretinde kethudālığı hıdmetine sezā, yüz bir Şafer‘inde yeñiçeri ağalığıyla kām-revā olmuş idi. Yüz iki tārīhinde rikāb-ı hümāyūnda ḳā‘im-maḳām ḳalup, evāḫir-i sene şadr-ı şehid yerine şadāret-i [370b] ‘uzmāya nā‘il oldı. Yüz üç Receb‘inde ‘azl olunup, Gelibolı‘ya nefy olunmuş iken anda daḫi ḳarāra rızā gösterilmeyüp, Rodos ceziresine vuşul ile me‘mūr ve mühr-i vezāret Diyārbekr vālisi Hācī ‘Alî Paşa‘ya irsāl ile mesrūr ḳılındı. Ba‘dehū Bıyıklı Muştafā Paşa vezāretinde ḳatlı olındı.

Paşa-yı mezbūr şiddet ü hıddet ile meşhūr idi. Zamānında erkān-ı devletden ba‘zılar ḫaḳḳında sū-i ḳann idüp, ḫ‘āh u nā-ḫ‘āh ‘azl itdürdüğinden mā‘adā der-‘aḳab ‘araba ta‘yīn idüp, nefy itmegi ‘ādet itmegin ‘Arabacı ‘Alî Paşa dirler idi.

Hācī ‘Alî Paşa

‘Alî Paşa. Maḳtül Ḳara Muştafā Paşa hıdmetinde perverde olup, ḳā‘im-maḳām olduḳda, ḳapucılar kethudası olup, Pec Seferi‘nden ‘avdet olıduḳda ḫacca gidüp, edā-yı neski İslām itdükden soñra gelüp, Ḳara İbrāhīm Paşa şadāretinde çavuşbaşı, andan üç tuğ ile Saḳız vālisi, ba‘dehū Ḳanya‘ya muḥāfız olup, andan Erzurüm paşası olmuş idi. Yüz bir Zi‘l-ḳa‘de‘sinde İstanbul ḳā‘im-maḳāmı, andan Diyārbekr‘e gönderilmiş idi. Yüz üç Receb‘inde ‘Arabacı ‘Alî Paşa yerine şadrü‘l-vüzerā olup, yüz dört Receb‘inde mīrīden yevmiye biñ aḳçe ta‘yīniyle Küçükçekmece ḳurbinde çiftliğinde

müteķā' id ve yerine Bıyıklı Muştafā Paşa mesned-i şadāret-i 'uzmāya müteşā' id oldu. Andan Qandiye vālisi olup, anda vefāt itdi.

Paşa-yı mezbūr Hācī 'Alī Paşa dimekle meşhūr, şāfi-fu'ād, merd-i pāk-i' tiķād idi.

Bıyıklı Muştafā Paşa

Muştafā Paşa. Bozoķlı'dur. Harem-i hümāyūnda perverde olup, silahdār-ı şehriyārī rütbesine vāşıl olduğdan sonra kapudan-ı pür-'unvānlık ile hüruc itmiş idi. Ba' dehū Leh Seferi'ne 'asker ta'yin olup, andan Şām vālisi olup, ba' dehū Trablus vilāyeti tefvīz olındı. Yüz üç Receb'inde 'Alī Paşa yerine rikāb-ı hümāyūn kā'im-maķālığıyla bekām, yüz dört Receb'inde Hācī 'Alī Paşa yerine şadāret-i 'uzmāya nā'ilü'l-merām olmuş idi. Yüz beş Receb'inde ma'zül ve mühr-i vezāret Trablus Şām vālisi Defterdār 'Alī Paşa'ya mevşül olup, bunlara manşib-ı münhal maħal görilmiş iken nīme rāhdan 'avdet ile me'mūr ve ba' de'l-vuşul Kapuarası'nda ħabs olup, mā-meleki taraf-ı mīrīden aħz ile maħşūr oldu. Sene-i mezbūre Ramazān'ında ħalīlesi Begħān Sultān şefā'atiyle cürmi 'afv olup, Şayda Beyrut manşibi iħsān olındı. Andan Şām-ı dārü's-selāma irsāl olup, ba' dehū Boğazħişār muħāfazası [371a] sipāriş olındı. Andan şāniyen rikāb kā'im-maķāmı Defterdār 'Alī Paşa, Bıyıklı Muştafā Paşa yerine şadr-ı a'zam olup, devlet-i Aħmediyye bunuñla ħatm oldu.

Meşāyiħ-ı İslām

Ebū Sa'id-zāde Feyzu'llāh Efendi cülüsında şeyhü'l-İslām bulunup, sonra 'azl olındı. Fī Cemāzi'l-āħire sene 103.

Şāniyen 'Alī Efendi naşb olup, kırk günü tecāvüz itdükde fevt oldu. Fī Şa'bān sene 103.

Şāniyen Ebū Sa'id-zāde Feyzu'llāh Efendi naşb olup, 'azl olındı. Fī Zi'l-ka' de sene 105.

Meħemmed Şādık Efendi ħazretleri naşb olup, bunlarla devlet-i Aħmediyye āħir oldu.

Şudūr-ı Rūm

Yaħyā Efendi ħazretleri cülüs-ı hümāyūnda şadr bulunup, ba' dehū 'azl olındı. Fī Muħarrem sene 103.

Erzincānī es-Seyyid ‘Alī Efendi Anaṭolı’dan Rūm’a naḳl olunup, ‘azl olındı. Fī Şa‘bān sene 103.

Naḳībū’l-eşrāf Başmaḳcı-zāde es-Seyyid ‘Alī Efendi ḫāzretleri şadr-ı Rūm olup, neḳābetle cem‘ itdükden soñra ‘azl olındı. Fī Rebī‘ü’l-evvel sene 105.

Şāniyen Yaḫyā Efendi ḫāzretleri naşb olunup, ba‘dehū ‘azl olındı. Fī Şevvāl sene 105.

Meḫammed Şādıḳ Efendi ḫāzretleri şadr-ı Rūm olup, ba‘dehū fetvāya naḳl olındı. Fī Zi’l-ka‘de sene 105.

Şābıken imām-ı şehriyārī olan Meḫammed Efendi ḫāzretleri tekerrür idüp, zamānlarında cülūs vāḳi‘ oldı.

Şudūr-ı Anaṭolı

Erzincānī es-Seyyid ‘Alī Efendi İstanbul’dan Anaṭolı’ya naḳl olunup, cülüsdan soñra Rūm’a naḳl olındı. Fī Muḫarrem sene 103.

Ḥāce-zāde es-Seyyid ‘Oşmān Efendi ḳāḏi-‘asker olup, ba‘dehū ‘azl olındı. Fī Muḫarrem sene 104.

Şa‘bān-zāde Meḫammed Efendi şadr olup, fevt oldı. Fī Rebī‘ü’l-evvel sene 104.

Aḳ Maḫmūd Efendi ḫāzretleri şadrı teşrif idüp, ba‘dehū teḳā‘üd buyurdılar. Fī Şa‘bān sene 104.

Meḫammed Şādıḳ Efendi ḫāzretleri Mışır’dan ma‘zūlen şadrı teşrif idüp, ba‘dehū Rūm’a naḳl olındı. Fī Şevvāl sene 105.

Fenārī-zāde es-Seyyid Ebu’l-faız Meḫammed Efendi ḳāḏi-‘asker naşb olunup, zamānlarında cülūs vāḳi‘ oldı.

Ḳuzāt-ı Ḳostantıniyye

A‘rec-zāde ‘Abdu’llāh Efendi cülüs-ı Aḫmed Ḥānī’de ḳāḏi-i beled bulunup, ba‘dehū ‘azl olındı. Fī Şafer sene 103.

Şāriḫ-i *Mülteḳā* [371b] es-Seyyid Meḫammed Efendi ḳāḏi-i İstanbul naşb olunup, ba‘dehū ‘azl olındı. Fī Cemāzi’l-ülā sene 103.

Muşlı Efendi ḳāḏi-i beled naşb olunup, ba‘dehū ‘azl olındı. Fī Şevvāl sene 103.

Evliyā Meḫammed Efendi İstanbul ḳāḏisi olup, ba‘dehū ‘azl olındı. Fī Receb sene 104.

Tevfīḳi-zāde Efendi ḫāzretleri ḳāḏi naşb olunup, ‘azl olındı. Fī Muḫarrem sene 105.

Ca'fer-zāde Şeyh Mehemmed Efendi kâdî naşb olunup, ba' dehū 'azl olındı. Fî Şa' bān sene 105.

Debbāg-zāde Efendi mülāzımı 'Abdu'llāh Efendi kâdî' -i beled olup, devlet-i Aḥmediyye bunlarla ḥatm oldı.

Ḥātıme

Sitāyiş ol Ğanī Settār'a ki engüşt-i kalem-rān-ı ḥikāyet-nüvīs ızın-i Ḥudāvend-i girān-in' āmla bostān-ı der-i bostān-ı şaḥā' ifde hem-ḥāl-i nihāl-i nevīn-rüste-i bār-āver, mīve-rīz-i kelimāt-ı şāmilü'l-berekāt-ı güher-berāber olup, 'azm-gerde-i faķirāne şüret-i ihtitāmda cilveger olmağın evrāk-ı sīm-ḥār sütür-ı serv-i tırāzla engüşt-nümā-yı işāret-i itmām ve şaḥā' if-i cedvel-keşide dest-gerd-i şikār-ı evrāk ḥatm-i iştiyākla vāyedār, pūşide ve güft ü şenīd olduķca ḥamyāze-keş-i ihtitām olup ve eczā-yı kitāb daḥi şirāze-beste-i muvāşalat olup, gerden-i yek-dīgere dest-endāz-ı ülfet olmaķ dā' iyesiyle sad 'arż bir bestegī ve intizām itdükde ḥātır-ı meşgale düşmene daḥi bu gül-zemīnde seccāde-i ferş-i iķāmet olup, yek dü rüz sāḥa-gerd-i istirāḥat olduķda:

Nazm

قلم اينجا رسيد و سر بشکست

قلم ديکری بدستم هست ¹¹⁰⁹

fehvasınca yine pāy-efken-i rikāb-ı 'azīmet olup, muḥaddemā mübāşeret olınan taḥrīrden raḥamzede-i ḥāme-i a' cūbe-zāy olan veķāyi' bu şaḥīfe-i ra' nāda tamām olup, tanzīm-i tafşil-i veķāyi' -i dīger şaḥā' if-i dīgerde nüvişte olmaķ üzere mübāşeret olındı. Me'müldür ki nigeḥ-endāzān-ı ihvān-ı başiret-nevā qarīn-i ḥaḥā olan cāy-ı perişān-nümāda ¹¹¹⁰ إِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا fehvā-yı ra' nāsı üzre sebki-naẓar-ı ḥimāyet ü 'afvla nigāḥ idüp, dāmen-i setrle pūşide buyuralar. Zīrā dest-i ber-āverde-i 'ācizāne bu bābda ser-ā-pā nişārīde kılınup, mümkün olduğı mertebe istiḥbāra müte' allıķ olan eşyā pürsiş ü istifsār ve nişāndih-i ḥātır olanlar zihnde ber-ķarār olınmaķ siyākında şaḥīfe-gerd-i tebyiz olınmışdır. Lāsiyemmā sālhā-yı dīrine güzeşt-i māziyede bu faķir-i muḥtāc fenn-i müşkil-berāber-i tāriḥle germ-ülfet olmayup, [372a] sā'ir fūnūn-ı meşhūre vü mütedāvile ile evķāt-güzār iken melce-i ḥācetmendān-ı 'ālem, mürüvvet-gerde-i müsta'iddān-ı benī Ādem, deryā-yı şekkerin mevc-i fazl ü ḥikem, merām-baḥşā-yı ṭalebgerān, ḥātır-nüvāz-ı kihterān ḥ'āce-i şehinşāhī efendimüz es-Seyyid Feyzu'llāh Efendi cenābları

¹¹⁰⁹ "Kalem buraya ulaştı ve başı kırıldı. Elimde başka bir kalem var."

¹¹¹⁰ *Kur'ān-ı Kerīm, Furkân Sûresi, 25/72*, "Boş sözlerle karşılaştıklarında vakar ile (oradan) geçip giderler."

لا زالت شمس دولته عن برج البقاء وما برج الضياء شوكته عن خط الاستواء جعل الله أنوار احسانه لامعة و
نكته أزهار نواله شاملة وجعل الرفق في كل أن رفيقه و شفقتة في كل وقت شفيعة¹¹¹¹

kıbelinden me'mūr olduğda, bi'l-küllıye tehı-dest bulunup, geřt ü güzār-ı kār-ı eķālīm-i
dehřet olmaķ siyāķında iken yümn-i teveccüh-i 'ālīleriyle me'mūrunbih-i ķadr-i mā-
emken sāħa-i itmām ve cilveger olup, şikeste-beste-gerde dest-i ĥaķā-peyveste bu vech
üzere řuret-pezīr oldu. Me'mūdür ki meķārim-i 'ālem-řümūlleriyle me'āyibīn pūřide
ķılıp:

Mıřrā'

هر عيب كه سلطان بپسند هنرست¹¹¹²

edāsınca bu müsveddemüz ķabūlleri sebebiyle sefīd-rūy ve maķbūl ü nigāħ-ı taħřīne
mevřūl ola:

Beyt

يارب سزاوار كرم كن اورا

مستغرق انواع نعم كن اورا¹¹¹³

Naẓm

Hemīře būy-ı devlet bezmūne 'anber-feřān olsun

Vücūduñ zīynet-efzā-yı gülistān-ı cihān olsun

Ṭalebgārān-ı maķřad būs-ı dāmānuñla kām alsun

Senūñle miħnet-ābād-ı felek bāĝ-ı cinān olsun

Der-i devlet-medāruñdan teveccühkār seviyy-i gül

Murādın bulmasun bülbül gibi bā-şad figān olsun

Ne gūne kām olursa zāde-i řab' -ı hüner-zāyuñ

Seviyy-i maķřūduña tevfiķ peyk-i ĥoř-revān olsun

Budur her dem du'āsı bu Ḥasīb'üñ 'izz ü devletle

řabā-yı müřksāz yerüñde raħř-ı gül- inān olsun

¹¹¹¹ "Onun devletinin güneşi hālâ bekâ burcundadır. Hālâ onun görkemini ziyası istiva hattındadır. Allah onun ihsanının nurlarını parlatsın. Onun çiçeklerinin nevalesini herkese řāmil yapsın. Her vakit rıfkı onun refakatçisi ve her vakit şefkati onun şefaatchisi yapsın."

¹¹¹² "Sultanın öğrendiği her kusur hünerdir."

¹¹¹³ "Yâ rabbî! Onu ikrama layık et ve çeşitli nimetlere garket."

Tārīḥ

Tamām oldı çün bu kitāb-ı ‘acīb

Der-āgūş kām oldı vaşl-ı ḥacīb

Anuñ iḥtitāmına tārīḥ-i tām

Bu lafz ile düşdi *ḥatemnā biḥib* sene 1114

YER, ŞAHİS VE ÖZEL İSİMLER DİZİNİ

A, Ā, ʿ

- Abdāl Mehemmed Cāmi^ʿ-i Şerīfi, 378
 ʿAbdī Çelebi (Bākī-zāde), 308
 ʿAbdī Çelebi (Defterdār), 567
 ʿAbdī Dede-zāde (Kāsım Paşalı), 793
 ʿAbdī Efendi (Ebū Saʿid Efendi Tābiʿi), 881
 ʿAbdī Efendi, 568, 675, 692, 698
 ʿAbdī Paşa Tārīhi, 156, 501, 719, 813, 849, 853
 ʿAbdu'llāh (Kāra), 425, 451
 ʿAbdu'llāh Ağa Medresesi, 383, 572, 611, 619, 732, 920
 ʿAbdu'llāh bin Aḥmed, 576
 ʿAbdu'llāh bin Mehemmed, 538, 690
 ʿAbdu'llāh bin ʿOşmān, 775
 ʿAbdu'llāh bin Seyfu'llāh (Seyyid), 556
 ʿAbdu'llāh Çelebi (Öksüzce-zāde), 457
 ʿAbdu'llāh Çelebi, 571, 737
 ʿAbdu'llāh Efendi, 210, 233, 459, 482, 483, 494, 498, 502, 569, 618, 638, 658, 662, 671, 729, 747, 762
 ʿAbdu'llāh Efendi (ʿAlī Çelebi-zāde), 214, 247, 286, 288, 484
 ʿAbdu'llāh Efendi (ʿAlī Efendi-zāde), 235
 ʿAbdu'llāh Efendi (ʿAllāme-zāde), 456
 ʿAbdu'llāh Efendi (Ankaravī Naḳīb Efendi kerime-zādesi), 639
 ʿAbdu'llāh Efendi (Aʿrec-zāde), 735, 748, 902, 951
 ʿAbdu'llāh Efendi (Āvāre-zāde dāmādi), 532, 544, 561, 569, 750
 ʿAbdu'llāh Efendi (Boğuk), 794, 797
 ʿAbdu'llāh Efendi (Bosnevī), 576
 ʿAbdu'llāh Efendi (Bülül-zāde), 299, 391
 ʿAbdu'llāh Efendi (Çavuş-zāde), 615
 ʿAbdu'llāh Efendi (Çeşmī-zāde), 761
 ʿAbdu'llāh Efendi (Edrineli), 748
 ʿAbdu'llāh Efendi (Grebineşi), 692
 ʿAbdu'llāh Efendi (Gümülcineli), 578, 664, 680, 682, 685, 727, 761, 871, 881, 906
 ʿAbdu'llāh Efendi (Ḥʿace ʿÖmer Efendi-zāde), 518
 ʿAbdu'llāh Efendi (Ḥʿace-zāde), 214, 215, 224, 230, 237, 244, 286, 288, 289, 295, 302, 390, 480, 495, 552, 605, 616, 619, 637, 673, 746, 748
 ʿAbdu'llāh Efendi (Ḥācī Yūsuf-zāde), 733
 ʿAbdu'llāh Efendi (Ḥattāt), 724
 ʿAbdu'llāh Efendi (Ḥicāzī-zāde Seyyid), 754
 ʿAbdu'llāh Efendi (İmām-zāde kihteri), 450
 ʿAbdu'llāh Efendi (Ḥadrī Efendi Dāmādi), 652
 ʿAbdu'llāh Efendi (Kāsım Paşalı), 435, 628
 ʿAbdu'llāh Efendi (Kāsım-zāde), 499, 690, 693, 714
 ʿAbdu'llāh Efendi (Kaştağlı), 565, 566, 631, 641, 663
 ʿAbdu'llāh Efendi (Kec-dehān dāmādi), 548, 560, 582, 602, 649, 710, 732, 861, 873
 ʿAbdu'llāh Efendi (Kec-dehān), 221, 309, 310, 582
 ʿAbdu'llāh Efendi (Koca Naḳīb Kerīme-zādesi Seyyid), 569
 ʿAbdu'llāh Efendi (Kürd), 416, 461, 495, 794, 923
 ʿAbdu'llāh Efendi (Maḥmūd-zāde), 218, 310, 377
 ʿAbdu'llāh Efendi (Mektübcü), 544, 566, 693
 ʿAbdu'llāh Efendi (Merḥabā-zāde), 533
 ʿAbdu'llāh Efendi (Minkārī-zāde Efendi maḥdūmı), 760, 865
 ʿAbdu'llāh Efendi (Muḥarrem-zāde), 494, 626
 ʿAbdu'llāh Efendi (Muşliḥü'd-dīn-zāde Seyyid), 370, 436, 456
 ʿAbdu'llāh Efendi (Şādık-zāde Hısmı), 243, 297, 332
 ʿAbdu'llāh Efendi (Saʿdī-zāde Maḥdūmı) 554, 556, 666, 667
 ʿAbdu'llāh Efendi (Şahḥāf), 507, 565
 ʿAbdu'llāh Efendi (Şarı), 292, 318, 378, 380, 423, 458, 464, 468, 473, 479, 482, 483, 502, 554, 571, 572, 608, 627, 683, 710, 734
 ʿAbdu'llāh Efendi (Seyyid), 422, 535, 726
 ʿAbdu'llāh Efendi (Sinobī), 657
 ʿAbdu'llāh Efendi (Şeyḥü'l-İslām Minkārī-zāde maḥdūmı), 704
 ʿAbdu'llāh Efendi (Tatar), 398, 496, 497, 503, 530, 561, 580, 596, 622, 668, 670, 732
 ʿAbdu'llāh Efendi (Tezkireci), 613, 662, 735
 ʿAbdu'llāh Efendi (Tireli), 335
 ʿAbdu'llāh Efendi (Tursun-zāde), 287
 ʿAbdu'llāh Efendi (ʿUşşākī), 314
 ʿAbdu'llāh Efendi (Uzun), 496, 538
 ʿAbdu'llāh Efendi (Yokyoğ-zāde Seyyid), 342, 422
 ʿAbdu'llāh Efendi-zāde (Şarı), 572
 ʿAbdu'llāh İbn Muḥammed, 755
 ʿAbdu'llāh İbn Muşliḥü'd-dīn, 422
 ʿAbdu'llāh İbnü'l-Mevlā Kāsım, 299
 ʿAbdu'llāh-zāde Efendi, 695
 ʿAbdu'llāh-zāde Efendi (Dendāni), 680, 702
 ʿAbdu'llāh-zāde ʿAbdu'r-raḥmān Efendi, 578
 ʿAbdu'llāh-zāde Muştafā Efendi, 643
 ʿAbdu'r-raḥmān Ağa Medresesi, 761
 ʿAbdu'r-raḥmān bin Aḥmed, 653
 ʿAbdu'r-raḥmān bin İbrāhīm el-Kürdī, 540
 ʿAbdu'r-raḥmān bin Velī, 234
 ʿAbdu'r-raḥmān Çelebi, 572
 ʿAbdu'r-raḥmān Efendi (Ankaravī), 422
 ʿAbdu'r-raḥmān Efendi (Bākī-zāde), 509
 ʿAbdu'r-raḥmān Efendi (Dendāni ʿAbdu'llāh-zāde), 683
 ʿAbdu'r-raḥmān Efendi (Esved), 249
 ʿAbdu'r-raḥmān Efendi (Ḥāfız), 612, 640, 644, 705, 722, 871
 ʿAbdu'r-raḥmān Efendi (Ḥalıcı-zāde), 291, 298, 378, 439, 479, 573
 ʿAbdu'r-raḥmān Efendi (Ḥıfzī), 725
 ʿAbdu'r-raḥmān Efendi (Ḥısm Yaḥyā-zāde), 748
 ʿAbdu'r-raḥmān Efendi (Ḥüsām-zāde), 332, 369, 376, 381, 408, 422, 425, 450, 465, 473, 486, 555, 636, 820, 823, 857, 908
 ʿAbdu'r-raḥmān Efendi (Kefevī), 554, 569
 ʿAbdu'r-raḥmān Efendi (Kınalı-zāde), 636
 ʿAbdu'r-raḥmān Efendi (Kürd), 760
 ʿAbdu'r-raḥmān Efendi (Martolos-zāde), 625
 ʿAbdu'r-raḥmān Efendi (Naḳībü'l-eşraf Zeyrek-zāde), 653

- ʿAbdu'r-raḥmān Efendi (Nefes-zāde, Seyyid), 741
 ʿAbdu'r-raḥmān Efendi (Seyfī-zāde), 224, 335, 377
 ʿAbdu'r-raḥmān Efendi (Seyyid), 498, 642
 ʿAbdu'r-raḥmān Efendi (Şeyḥ-zāde), 324, 449, 508, 610
 ʿAbdu'r-raḥmān Efendi (Şeyḥī-zāde), 440, 453, 560, 582, 658, 858, 859, 861
 ʿAbdu'r-raḥmān Efendi (Şeyḥü'l-İslām), 459
 ʿAbdu'r-raḥmān Efendi (Velī-zāde), 292, 297, 318
 ʿAbdu'r-raḥmān Efendi (Zeyrek-zāde Seyyid), 225, 336, 444, 453, 454, 582, 675, 744
 ʿAbdu'r-raḥmān Efendi, 314, 322, 380, 395, 493, 500, 672
 ʿAbdu'r-raḥmān Emīrī, 236
 ʿAbdu'r-raḥmān İbn ʿAbdü'l-bākī, 217
 ʿAbdu'r-raḥmān İbnü'ş-Şeyḥ Meḥemmed bin Süleymān, 560
 ʿAbdu'r-raḥmān İbnü'ş-Şeyḥ ʿAbdu'llāh, 319
 ʿAbdu'r-raḥmān Paşa Medresesi, 530, 683
 ʿAbdu'r-raḥmān-ı ʿİmādī (Şeyḥ) , 236, 302, 699
 ʿAbdu'r-raḥmān-zāde Efendi, 657
 ʿAbdü'l-aḥad Nūrī Efendi (Şeyḥ), 260, 348, 675,, 696, 769774, 776, 784, 890, 934
 ʿAbdü'l-ʿaziz Efendi, 235, 244, 381
 ʿAbdü'l-ʿaziz Efendi (Ḥʿāce-zāde), 226, 302, 378, 400, 420
 ʿAbdü'l-ʿaziz Efendi (Kara Çelebi-zāde), 208, 210, 233, 285, 287, 323, 336, 342, 360, 381, 391, 468, 484, 722, 815, 857, 876, 877
 ʿAbdü'l-ʿaziz Efendi (Şeyḥü'l-İslām) , 573, 610, 694
 ʿAbdü'l-ʿaziz Efendi (ʿUşşākī-zāde), 239, 416, 445, 479, 635, 659
 ʿAbdü'l-ʿaziz İbn Hüsāmü'd-dīn, 468
 ʿAbdü'l-bākī bin Caʿfer, 550
 ʿAbdü'l-bākī Efendi, 291, 679
 ʿAbdü'l-bākī Efendi (ʿAlāʿiyyeli), 297
 ʿAbdü'l-bākī Efendi (Caʿfer-zāde), 552
 ʿAbdü'l-bākī Efendi (Ḥasan Paşa-zāde), 464
 ʿAbdü'l-bākī Efendi (Hışım Yahyā-zāde) , 500, 567, 569, 614, 617, 625, 756, 758, 767
 ʿAbdü'l-bākī Efendi (Manav), 289
 ʿAbdü'l-bākī Efendi (Mūsā-zāde), 744
 ʿAbdü'l-bākī Efendi (Nişancı Paşa imāmı), 740
 ʿAbdü'l-bākī Efendi (Şahḥāf-zāde), 452
 ʿAbdü'l-bākī Efendi (Sivasī-zāde), 262, 770
 ʿAbdü'l-bākī Efendi (Şāmī), 652, 665, 716
 ʿAbdü'l-bākī Efendi (Şehlā), 590, 617, 625, 679, 693, 714, 718, 767, 878, 919
 ʿAbdü'l-bākī Efendi (Şeyḥ), 261
 ʿAbdü'l-bākī Efendi (Tursun-zāde), 301
 ʿAbdü'l-bākī Efendi (ʿUşşākī-zāde), 703
 ʿAbdü'l-bākī İbn Aḥmed, 716
 ʿAbdü'l-bākī İbn Mūsā, 744
 ʿAbdü'l-bākī İbn ʿAbdü'r-raḥīm, 703
 ʿAbdü'l-berr Efendi, 596, 674
 ʿAbdü'l-cebbār-zāde Efendi, 249
 ʿAbdü'l-celil Efendi, 566, 633, 756
 ʿAbdü'l-fettāḥ Ağa (Çavuşbaşı), 373
 ʿAbdü'l-fettāḥ Efendi (Altı Parmak), 553, 571, 608, 609
 ʿAbdü'l-fettāḥ Efendi, 512, 657, 670, 688, 720
 ʿAbdü'l-ğaffār Efendi (Kocevī), 590
 ʿAbdü'l-ğaffār Efendi, 588, 597, 648, 664, 671
 ʿAbdü'l-ğanī Efendi, 207, 219, 312, 469
 ʿAbdü'l-ğanī Efendi (ʿAcem), 312
 ʿAbdü'l-ğanī Efendi (Beñli), 208, 217, 219, 224, 317, 329, 394, 483
 ʿAbdü'l-ğanī Efendi (Şeyḥ-zāde), 644, 663, 675, 684, 687, 702, 725, 761, 902
 ʿAbdü'l-ğanī Efendi (ʿUşşākī), 677
 ʿAbdü'l-hādī bin Ḥasan, 530
 ʿAbdü'l-hādī Efendi, 530, 578, 580, 596, 633, 753
 ʿAbdü'l-ḥalīm bin Maḥmūd, 577
 ʿAbdü'l-ḥalīm bin Mūsā, 497
 ʿAbdü'l-ḥalīm Çelebi (Mūsā-zāde), 488
 ʿAbdü'l-ḥalīm Efendi, 213, 291, 295, 375, 433, 442, 454, 508, 675, 733, 759
 ʿAbdü'l-ḥalīm Efendi (Aḫī-zāde), 205, 291, 298, 435, 577
 ʿAbdü'l-ḥalīm Efendi (Kapanī), 507
 ʿAbdü'l-ḥalīm Efendi (Maḥmūd-zāde), 670, 704
 ʿAbdü'l-ḥalīm Efendi (Mūsā-zāde), 497, 555, 648, 753
 ʿAbdü'l-ḥalīm Efendi (Şāriḥü'l-Menār) , 295, 321, 383, 432, 444, 446
 ʿAbdü'l-ḥalīm-zāde Efendi, 224, 295
 ʿAbdü'l-ḥayy Efendi (Niksārī-zāde), 311
 ʿAbdü'l-ḥayy Efendi (Seyyid), 405
 ʿAbdü'l-ḥayy Efendi (Şeyḥ), 931
 ʿAbdü'l-ḫādir Ağa (Sarāy-ı ʿAtik ağası), 355
 ʿAbdü'l-ḫādir bin ʿÖmer, 729
 ʿAbdü'l-ḫādir Efendi, 293, 388, 490
 ʿAbdü'l-ḫādir Efendi (Beyāzī-zāde Tābiʿi), 904
 ʿAbdü'l-ḫādir Efendi (İmām-zāde), 624, 631, 664, 665, 679, 919
 ʿAbdü'l-ḫādir Efendi (Kādrī-zāde), 592
 ʿAbdü'l-ḫādir Efendi (Müʿezzin-zāde), 386, 453, 533, 654
 ʿAbdü'l-ḫādir Efendi (Şeyḥü'l-İslām), 309, 463
 ʿAbdü'l-ḫādir Efendi (Yek-çeşm), 546
 ʿAbdü'l-ḫādir el-Bağdādī, 729
 ʿAbdü'l-ḫādir İbn Yūsuf Sinān, 656
 ʿAbdü'l-ḫādir Medresesi (Şeyḥ), 640, 685, 914, 917
 ʿAbdü'l-ḫādir-i Geylānī, 276
 ʿAbdü'l-ḫayyūm Efendi, 440
 ʿAbdü'l-kerīm bin Mūsā, 733
 ʿAbdü'l-kerīm Çelebi, 793
 ʿAbdü'l-kerīm Efendi, 322, 483
 ʿAbdü'l-kerīm Efendi (Bolbolcı-zāde), 173, 794, 934, 937
 ʿAbdü'l-kerīm Efendi (Bostān-zāde), 335, 440, 453, 478, 512, 576, 590, 636, 858, 860
 ʿAbdü'l-kerīm Efendi (Celeb Mūsā-zāde), 733
 ʿAbdü'l-kerīm Efendi (Münşī), 210, 213, 229, 230, 236
 ʿAbdü'l-laṭif Efendi (Riyāzī-zāde) , 389, 502, 563, 570, 572
 ʿAbdü'l-laṭif bin ʿAbdü'l-bākī, 175, 634
 ʿAbdü'l-laṭif bin Meḥemmed, 572
 ʿAbdü'l-laṭif Efendi, 340, 569, 662, 693, 734, 762
 ʿAbdü'l-laṭif Efendi (Beyāzī-zāde), 660
 ʿAbdü'l-laṭif Efendi (Erzurūmī), 886
 ʿAbdü'l-laṭif Efendi (Eyyüb Şeyḫi Maḥdūmı), 694
 ʿAbdü'l-laṭif Efendi (Müderriş-zāde), 654
 ʿAbdü'l-laṭif Efendi (Naşru'llāh Efendi-zāde), 767
 ʿAbdü'l-laṭif Efendi (Şāmī), 175, 529, 634
 ʿAbdü'l-laṭif Efendi (Tezkireci), 222, 243
 ʿAbdü'l-laṭif Efendi (Ünsī), 498, 516

- ʿ Abdü'l-laṭîf İbn Şeyḫ Naşru'llāh, 694
 ʿ Abdü'l-laṭîf Minkārî (Şāmî), 511
 ʿ Abdü'l-mecîd Efendi (Sivasî), 257, 259, 611, 769, 781
 ʿ Abdü'l-mecîd Efendi, 618
 ʿ Abdü'l-mecîd-i Şîrvânî, 257
 ʿ Abdü'l-muṭṭalib Efendi, 503, 618, 625, 661
 ʿ Abdü'l-muṭṭalib Efendi (Karamanî), 765
 ʿ Abdü'l-muṭṭalib Efendi (Menteş-zāde), 618
 ʿ Abdü'l-vehhâb Efendi, 301
 ʿ Abdü'l-vehhâb Efendi (ʿ Arab-zāde), 927
 ʿ Abdü'l-vehhâb Efendi (Şaʿ rānî-zāde), 677
 ʿ Abdü'l-vehhâb Efendi (Tavîl), 312
 ʿ Abdü'l-vehhâb Efendi (Tokuz-zāde), 221, 294, 318
 ʿ Abdü'l-vehhâb-ı Şaʿ rāvî (Şeyḫ), 220
 ʿ Abdü'n-nebî Efendi, 439
 ʿ Abdü'n-nebî Efendi (Şeyḫ-zāde), 720
 ʿ Abdü'r-raḫîm bin Meḫemmed, 417
 ʿ Abdü'r-raḫîm Efendi (Berber-zāde), 497, 593, 661
 ʿ Abdü'r-raḫîm Efendi (Çuḫacı-zāde), 573
 ʿ Abdü'r-raḫîm Efendi (Çeşmî-zāde), 417
 ʿ Abdü'r-raḫîm Efendi (Ḥamîdî), 491, 498, 499, 527, 592
 ʿ Abdü'r-raḫîm Efendi (Hışım Yahyâ kihteri), 593
 ʿ Abdü'r-raḫîm Efendi (Hışım Yahyâ-zāde), 568, 618
 ʿ Abdü'r-raḫîm Efendi (İskender-zāde), 380
 ʿ Abdü'r-raḫîm Efendi (Kassâm), 377
 ʿ Abdü'r-raḫîm Efendi (Kefevî), 398
 ʿ Abdü'r-raḫîm Efendi (Kuds müftisi Seyyid), 739
 ʿ Abdü'r-raḫîm Efendi (Şaʿ rānî-zāde), 220
 ʿ Abdü'r-raḫîm Efendi (Şaʿ rāvî), 308, 418, 420
 ʿ Abdü'r-raḫîm Efendi (Şeyḫü'l-İslâm), 221, 298, 407, 419, 464, 493, 496, 499, 500, 527, 543, 560, 582, 588, 595, 681, 697, 734, 762, 764, 935
 ʿ Abdü'r-raḫîm Efendi (Tezkireci), 722
 ʿ Abdü'r-raḫîm Efendi (ʿ Uşşâkî-zāde), 375, 490, 659
 ʿ Abdü'r-raḫîm Efendi Emîrî, 314
 ʿ Abdü'r-raḫîm Efendi, 219, 242, 290, 317, 324, 369, 370, 421, 495, 508, 511, 512, 531, 575, 589, 664, 667
 ʿ Abdü'r-raḫîm Efendi-zāde, 694
 ʿ Abdü'r-raḫîm İbn Aḫmed (Seyyid), 677
 ʿ Abdü'r-raḫîm İbn Şeyḫ Ḥüsâmü'd-dîn, 659
 ʿ Abdü'r-raḫîm-zāde Efendi (Büzürg), 584
 ʿ Abdü'r-raḫîm-zāde Efendi, 574, 638, 657, 677, 689, 716, 750, 763, 868
 ʿ Abdü'r-raḫîm-zāde Kebîrî, 560
 ʿ Abdü'r-raḫîm-zāde Kihter Efendi, 662
 ʿ Abdü'r-ra'ûf Efendi (ʿ Arab-zāde), 378
 ʿ Abdü's-selâm Medresesi, 374, 390, 418, 566, 591, 662, 668, 879
 ʿ Abdü's-settâr Efendi (Seyyid), 509
 ʿ Abdü's-settâr Efendi, 576
 ʿ Acem Efendi Çelebi, 305
 ʿ Acem-zāde, 226
Âdâb-ı Mirî, 651
 Adana, 419
 Âdem Efendi (Ġalaṭa Mevlevî-hânesi şeyḫi), 772, 782
 ʿ Aden, 269
 ʿ Âdilcevâz, 723
 ʿ Adlî Efendi, 779
 Ağaçapısı, 235, 409
 Ağa-zāde Efendi (Gelibolı Tekyesi şeyḫi), 789
 Ağırnas, 538
 Ağvirdin, 561
 Aḫıska, 267, 272
 Aḫî Çelebi Maḫkemesi, 568
 Aḫî Çelebi Medresesi, 664, 725
 Aḫî-zāde Efendi, 207
 Aḫî-zāde Medresesi, 685, 712
Aḫlâk-ı ʿ Alâyi, 562
 Aḫmed Ağa Medresesi, 526, 680, 682
 Aḫmed Ağa Mescidi, 772
 Aḫmed bin ʿ Abdu'llāh, 547
 Aḫmed bin ʿ Abdu'r-raḫmân, 573, 622
 Aḫmed bin ʿ Abdü'l-cebbâr, 676
 Aḫmed bin ʿ Abdü'l-ġanî, 728
 Aḫmed bin Caʿ fer, 751
 Aḫmed bin el-Ḥâcc Yûsuf, 337
 Aḫmed bin İbrâhîm İbn ʿ Abdu'llāh, 779
 Aḫmed bin Meḫemmed, 384, 626
 Aḫmed bin Muḫarrem, 531
 Aḫmed bin Muştafâ, 645
 Aḫmed bin ʿ Abdu'llāh bin Merḫabâ, 532
 Aḫmed bin ʿ Ömer el-Mekkinî, 574
 Aḫmed bin Reġâ'ib, 679
 Aḫmed bin Yahyâ, 507
 Aḫmed bin Yûsuf, 329
 Aḫmed Çavuş, 359, 642
 Aḫmed Çavuş Medresesi, 642, 761
 Aḫmed Çelebi, 506, 780
 Aḫmed Çelebi (Deli), 170, 351
 Aḫmed Çelebi (Şâriḫü'l-Menâr-zāde), 357, 373, 392, 399, 403, 426, 427, 434, 442, 451, 457, 663, 525, 653, 785
 Aḫmed Dede (el-Ḥâcc), 346, 789, 795
 Aḫmed Dede (Şeyḫ, Şabûḫî), 345
 Aḫmed Dede (Toġanî), 345, 510, 849
 Aḫmed Efendi, 296, 311, 321, 479, 577, 613, 640, 658, 676, 730, 731, 739, 761, 775
 Aḫmed Efendi (ʿ Acem), 537
 Aḫmed Efendi (ʿ Alî Dede-zāde), 748
 Aḫmed Efendi (ʿ Alî Paşa müderrisi), 728
 Aḫmed Efendi (Atbâzârî), 871, 905, 906
 Aḫmed Efendi (Ayâşî), 249
 Aḫmed Efendi (ʿ Aziz Efendi-zāde), 418
 Aḫmed Efendi (Bahâyî Efendi birâderi), 384, 575, 582, 628, 710, 722
 Aḫmed Efendi (Baltacı), 444
 Aḫmed Efendi (Begler ḫ'âcesî), 738
 Aḫmed Efendi (Beyânî), 441, 479, 547, 600
 Aḫmed Efendi (Beyâzî), 758
 Aḫmed Efendi (Beyâzî-zāde), 639, 676, 718, 744, 750, 758, 858, 862, 875, 904
 Aḫmed Efendi (Bosnevî), 513, 577, 594, 625, 630, 641, 761
 Aḫmed Efendi (Bostânî), 311
 Aḫmed Efendi (Bostân-zāde), 332, 401, 437, 438, 439, 507, 509, 510, 660
 Aḫmed Efendi (Çelebi), 246
 Aḫmed Efendi (Çömez), 538, 566, 751, 866
 Aḫmed Efendi (Darb-ḫânceci Ḥüseyn Paşa-zāde), 748
 Aḫmed Efendi (Ebü Sa'îd-zāde), 458, 498, 556, 700, 743
 Aḫmed Efendi (Ebu's-su'ûd-zāde maḫdûmı), 747
 Aḫmed Efendi (Edrineli Çuḫacı-zāde), 644, 677, 864
 Aḫmed Efendi (Edrineli), 633, 667, 704

- Ahmed Efendi (Fikrî), 432, 546
 Ahmed Efendi (Gökdereli-zâde), 215, 312
 Ahmed Efendi (Hâce Şalâh-zâde Seyyid), 574, 710, 869, 923
 Ahmed Efendi (Halebî), 216, 223, 331, 388, 395, 536
 Ahmed Efendi (Halıcı-zâde), 417, 509, 529, 554, 556, 573
 Ahmed Efendi (Haṭîb-zâde), 392
 Ahmed Efendi (Hekîm İshâk dâmâdı), 296
 Ahmed Efendi (Hüseyn Paşa-zâde), 496
 Ahmed Efendi (Kabaşakal), 580, 679, 696, 743, 881, 918, 920
 Ahmed Efendi (Kâdî-zâde Ser-bendî), 591
 Ahmed Efendi (Kâmrân-zâde), 662
 Ahmed Efendi (Kapucu-zâde), 611, 655, 673, 728
 Ahmed Efendi (Kara), 916
 Ahmed Efendi (Karaca), 228, 308
 Ahmed Efendi (Kemâl Efendi-zâde), 552, 581, 590, 604
 Ahmed Efendi (Küsec), 311
 Ahmed Efendi (Kürd), 225, 376, 400, 449, 589, 662
 Ahmed Efendi (Maḥdüm-ı Kemâl Efendi-zâde), 506
 Ahmed Efendi (Maḥrem-zâde), 452
 Ahmed Efendi (Manav), 339, 553
 Ahmed Efendi (Mantıkî), 234, 238, 236, 401, 408, 436, 454, 535, 726
 Ahmed Efendi (Mendel), 674, 734
 Ahmed Efendi (Menteş-zâde), 312, 516, 587
 Ahmed Efendi (Miftâhî-zâde), 774, 779
 Ahmed Efendi (Mindâl), 874, 881
 Ahmed Efendi (Mollâ), 287
 Ahmed Efendi (Motonî), 207, 210, 225, 294, 317
 Ahmed Efendi (Muḥarrem-zâde), 464, 616
 Ahmed Efendi (Mu'îd), 286, 290, 292, 326, 329, 335, 367, 368, 377, 391, 394, 396, 405, 416, 420, 432, 476, 484, 495, 544, 600, 604, 621, 625, 632, 652, 658, 669, 671, 684, 709, 736, 753, 875, 877, 914, 926
 Ahmed Efendi (Muḳ'ad), 343
 Ahmed Efendi (Müsâ Paşa imâmi), 503, 529
 Ahmed Efendi (Muṭî'î), 296
 Ahmed Efendi (Müfettiş), 435
 Ahmed Efendi (Müvezzî'), 487, 516, 591, 676
 Ahmed Efendi (Müzellef), 375
 Ahmed Efendi (Naḳîb-zâde Halebî), 250
 Ahmed Efendi (Nergisi), 227
 Ahmed Efendi ('Ömer Efendi-zâde Seyyid), 486
 Ahmed Efendi (Öreke-zâde), 507, 556, 676, 690, 725, 745, 748, 757
 Ahmed Efendi (Râ'î-zâde), 319, 396
 Ahmed Efendi (Rodosî), 745
 Ahmed Efendi (Şarı), 866
 Ahmed Efendi (Şalbaş), 687, 732, 881
 Ahmed Efendi (Ser-bendî Kâdî-zâde Şeyhî), 498
 Ahmed Efendi (Seyfî-zâde), 249
 Ahmed Efendi (Seyyid), 256, 291, 416, 436, 643, 653, 672, 682, 694, 712, 744, 888, 904, 910, 937
 Ahmed Efendi (Şireli), 784
 Ahmed Efendi (Şeyh, Muḳ'ad), 343
 Ahmed Efendi (Şirvânî), 454, 465, 495, 498, 551, 608, 614, 622, 764
 Ahmed Efendi (Şirvânî-zâde), 454
 Ahmed Efendi (Tatar), 564, 740
 Ahmed Efendi (Tevfîkî-zâde), 208, 218, 225, 294, 329, 332, 377, 388, 547
 Ahmed Efendi (Tezkireci), 376
 Ahmed Efendi (Tireli), 924
 Ahmed Efendi (Uzun Hasan Efendi dâmâdı), 746
 Ahmed Efendi (Üsküdarî Maḥmüd Efendi Asitânesi şeyhî), 787
 Ahmed Efendi (Velî-zâde), 503, 545, 575, 622, 764
 Ahmed Efendi (Yek-çeşm), 732, 734
 Ahmed Efendi (Yüsuf Paşa hâcesî), 669
 Ahmed Efendi (Yüsri), 923
 Ahmed Efendi (Zekâyî), 477
 Ahmed Efendi (Zilevî), 621
 Ahmed el-'Alkamî (Şeyh), 514
 Ahmed Fikrî Efendi, 435, 633
 Ahmed Hamevî-i Mısrî, 716
 Ahmed Hân-ı Gâzî, 203
 Ahmed Haydar, 462
 Ahmed Haydarânî, 678
 Ahmed İbn Hasan, 758
 Ahmed İbn Meḥammed, 788
 Ahmed İbnü'l-Hâcc Yahyâ, 644
 Ahmed Paşa (Defterdâr), 359, 840, 841
 Ahmed Paşa (Köprülü-zâde), 639, 678, 760
 Ahmed Paşa (Melek), 355, 556, 813, 815, 819, 850, 851, 852
 Ahmed Paşa (Sad Pâre), 366, 585, 850
 Ahmed Paşa (Şadr-ı A'zam Fâzıl), 631, 639
 Ahmed Paşa (Şarı), 426, 427
 Ahmed Paşa (Tarḥüncü), 596
 Ahmed Paşa (Vezîr, Maḳbül), 441
 Ahmed Paşa Medresesi, 216, 218, 380, 416, 489, 497, 516, 550, 562, 662, 663, 669, 726, 742, 749, 854, 873, 874, 876, 909, 921
 Ahmed Paşa-yı 'Atîk Medresesi, 674
 Ahmed Ramazân Efendi (Üsküdarî), 441, 516, 562, 570, 573, 574, 660
 Ahmed Şihâb Efendi, 329
 Ahmed-i Buḥârî (Şeyh), 635
 Ahmed-i Mısrî (Kara Şeyh), 253
 Ahmed-i Müncel, 419
 Ahmed-i 'Assâlî (Şeyh), 325
 Ahmed-i Şâdık (Seyyid Hâce), 255
 Ahmediyye Medresesi, 708
 Ahşolu, 653
 Akçeli Bekr Mu'allim-hânesi, 312
 Akşarây Tekyesi, 775
 Akşarây, 240, 749, 750, 772
 Akşeki Mescidi, 341
 Alaḳanca, 170, 351
 Alaşonya, 232, 443
 'Alâü'd-dîn bin Muḥsin (Şeyh), 344
 'Alâü'd-dîn Efendi (Koca Muştafâ Paşa Şeyhî), 796
 'Alâü'd-dîn Efendi (Seyyid), 343
 Alaybeg-zâde, 696
 'A'îşe Sulṭân Medresesi, 226, 324, 378, 399, 423, 449, 477, 488, 495, 529, 569, 572, 575, 576, 617, 729, 888
 'Alî (Hamîdî Şeyh), 380
 'Alî (Mardin müftisi), 678
 'Alî Ağa (Cebecibaşı), 946
 'Alî Ağa (Taşyatur), 356
 'Alî Bâr Efendi, 675
 'Alî Beg-zâde İbrâhîm Efendi, 322

- ʿAlī bin ʿAlīmī, 615
 ʿAlī bin Cāru'llāh, 514
 ʿAlī bin Ğanem el-Maḳdisī (Şeyh), 514
 ʿAlī bin Ḥalīl, 562
 ʿAlī bin Meḥemmed bin İsmāʿil, 695
 ʿAlī bin Resūl, 680
 ʿAlī bin Sinān, 682
 ʿAlī Çelebi (Kerāsteci), 916
 ʿAlī Çelebi-zāde Efendi, 244, 499, 690, 762, 877
 ʿAlī Efendi, 322, 478, 510, 577, 595, 667, 671, 679
 ʿAlī Çelebi-zāde Maḥdūmı, 566
 ʿAlī Dede (Külhānī), 770
 ʿAlī Dede (Serrāc), 242, 243
 ʿAlī Dede-zāde Efendi, 566, 576, 718
 ʿAlī Efendi (Arpacı), 639, 664, 671, 686
 ʿAlī Efendi (Bolevī birāderi), 669, 682, 696, 739
 ʿAlī Efendi (Bosnevī), 593, 640, 674, 682, 702, 740, 929
 ʿAlī Efendi (Eyyüb ḳādīsı), 697
 ʿAlī Efendi (Gümülcineli), 533
 ʿAlī Efendi (Ḥʿāce-zāde), 295, 335, 377, 387, 391, 403, 420, 860
 ʿAlī Efendi (Ḥıŷım), 335
 ʿAlī Efendi (İsmāʿil Ağa-zāde), 674
 ʿAlī Efendi (İstanbulı), 213, 248, 288, 322
 ʿAlī Efendi (Ḳaşamonı), 671
 ʿAlī Efendi (Kātib), 457
 ʿAlī Efendi (Kefevī), 263
 ʿAlī Efendi (Kemāl-zāde), 570
 ʿAlī Efendi (Ḳız), 595, 624, 633, 679, 914
 ʿAlī Efendi (Kūsec), 417
 ʿAlī Efendi (Maḳdisī), 662
 ʿAlī Efendi (Mollā), 635
 ʿAlī Efendi (Mütevellī), 447, 621, 663
 ʿAlī Efendi (Nakŷı Şeyh), 261
 ʿAlī Efendi (Nisbeti), 175, 634, 639, 674, 683, 734
 ʿAlī Efendi (ʿAlī Çelebi-zāde), 566
 ʿAlī Efendi (Rızāyī), 210, 295, 330
 ʿAlī Efendi (Şarı), 317, 441, 459
 ʿAlī Efendi (Sünbül), 230, 333
 ʿAlī Efendi (Şeyhü'l-İslām), 593, 596, 652, 658, 741, 750, 758, 767, 768, 838, 867, 885, 887, 910, 911, 917, 942
 ʿAlī Efendi (Tatar), 413
 ʿAlī Efendi (Teblice (?)), 567
 ʿAlī Efendi (Top-ḥāneli), 489
 ʿAlī Efendi (Uzun), 547, 587, 620, 621, 623, 640, 664, 665, 680, 703, 919
 ʿAlī Efendi (Vānı), 488, 538, 576, 594, 727
 ʿAlī Efendi-zāde, 149, 540
 ʿAlī Ḥān (Kelb), 274
 ʿAlī İbn Aḥmed, 632
 ʿAlī Ketḥudā Medresesi, 578, 732
 ʿAlī Kuŷcı, 386
 ʿAlī Paŷa (Defterdār), 950
 ʿAlī Paŷa (Ḳapudan), 438, 443, 476, 533
 ʿAlī Paŷa (Kemān-keŷ), 266
 ʿAlī Paŷa (ʿArabacı), 949
 ʿAlī Paŷa Medresesi, 217, 433, 448, 466, 664, 665, 760
 ʿAlī Paŷa, 204, 284, 302, 322, 390, 457, 488, 498, 509, 554, 555, 621, 642, 697, 704, 761, 775, 781, 814, 819, 824, 828, 850, 851, 863, 868, 871, 872, 875, 881, 886, 887, 890, 899, 904, 906, 917, 919, 931, 938, 939, 941, 942, 943, 944, 946, 949, 950
 ʿAlī Paŷa-yı Cedid Medresesi, 299, 314, 329, 389, 393, 439, 440, 469, 583, 591, 592, 617, 641, 693, 745
 ʿAlī Paŷa-yı ʿAtıḳ Medresesi, 223, 233, 301, 308, 417, 457, 495, 498, 503, 507, 509, 528, 591, 624, 629, 645, 670, 685, 699, 743, 748, 756, 872, 887, 919
 ʿAlī Şāh Efendi (Ḥʿāce-zāde), 436, 537
 ʿAlī Şāh İbnü'l-Mevlā Muŷtafā, 387
 ʿAlīşār, 312
 ʿAlī-zāde Efendi (Seyyid), 463
 ʿAllāme Efendi, 209, 595
 ʿAllāmek Efendi, 617
 ʿAllāme-zāde Efendi, 501
 Alḳın, 644
 Amāsiyye, 235, 268, 273, 284, 311, 444, 678
 Amid, 216, 224, 226, 256, 318, 429, 466, 535, 588, 760
 Anatolı, 210, 215, 235, 239, 245, 247, 248, 249, 267, 268, 273, 284, 286, 287, 288, 292, 300, 302, 325, 326, 330, 333, 348, 354, 367, 368, 369, 371, 381, 391, 394, 396, 399, 405, 408, 420, 423, 424, 426, 427, 428, 436, 437, 447, 449, 450, 451, 455, 456, 460, 470, 473, 474, 479, 484, 491, 499, 505, 511, 514, 516, 534, 536, 537, 560, 578, 581, 584, 587, 604, 608, 610, 611, 621, 635, 645, 647, 648, 653, 654, 657, 673, 674, 675, 676, 678, 685, 692, 697, 702, 710, 714, 718, 720, 722, 723, 728, 729, 733, 737, 744, 749, 750, 751, 757, 758, 759, 763, 764, 767, 812, 813, 815, 816, 821, 823, 826, 828, 830, 831, 835, 836, 839, 842, 850, 851, 859, 861, 862, 864, 865, 867, 869, 873, 878, 896, 900, 902, 903, 907, 913, 919, 921, 926, 935, 940, 941, 945, 951
 Anatolıhiŷārı, 410
 Anbār Ḳāḏı Ḥārici, 746
 ʿAnī-zāde Efendi, 492
 Anḳara, 235, 282, 332, 392, 397, 436, 474, 487, 513, 527, 536, 537, 543, 577, 581, 677, 737, 766, 767, 768, 769, 865, 879, 882, 908
 Anḳaravī Efendi, 743, 744
 Anḳakiyyeli Efendi, 712
 Anḳaliyye, 772
 ʿArab-zāde Efendi, 469, 678
 ʿAraḳıyyeci Cāmiʿi, 545
 Aʿrec Efendi, 253, 417, 454, 629, 741
 Aʿrec-zāde Efendi, 682, 726, 740
 ʿĀrif Meḥemmed Efendi (Şeyhü'l-İslām Esʿad Efendi-zāde), 500
 ʿĀrif Meḥemmed Efendi, 313, 489, 768
 Aristo, 204, 504, 542, 577
 Arpacı-zāde ʿAlī Efendi, 530, 632
 ʿArüz-ı Endülüsî, 743
 ʿArzi Çelebi, 782
 ʿArzi Dede, 782
 ʿArzi Efendi, 773
 Aŷamm Ḥelvāci-zāde, 379
 Aŷamm Tezkireci, 476, 552
 ʿĀşımî Çelebi (Zeyrek-zāde Efendi maḥdūmı), 579
 ʿĀşımî, 656
 ʿĀŷıḳ Paŷa, 417, 480
 Astārcı-zāde Sinān Efendi, 218, 374

ʿAtā-zāde Efendi, 632
 ʿAṭāʿullāh Efendi, 742, 746
 ʿAṭāʿullāh-zāde Efendi, 665
 ʿAtāyī Efendi (Nevʿī-zāde), 170, 203, 205, 207, 215, 234, 287, 333, 350, 438, 474, 477, 574, 676
 ʿAttār-zāde Efendi, 695
 ʿAṭṭār-zāde Medresesi, 725
 Atmeydānı, 277, 323, 342, 360, 425, 485, 586, 679, 724, 760, 809, 811, 820, 822
 Aṭbāzārı, 399
Aṭlas-ı Menşūr, 462
 Aṭranos, 340, 434, 527
 ʿAvāmīl, 228
 Āvāre-zāde Efendi, 332, 388, 592
 ʿAvīṣāt, 560
 ʿAvnuʿllāh Çelebi, 513
 ʿAvnuʿllāh Efendi, 398, 475
 ʿAvretbāzārı, 284
 Ayaşofya, 208, 587, 647, 719, 751, 788
 Ayaşofya Cāmiʿi, 259, 632, 785, 848, 938
 Ayaşofya Medresesi, 207, 388, 417, 454, 499, 505, 531, 544, 548, 619, 675, 680
 Ayaşofya-i Qadīm Cāmiʿi-ı Şerīfi, 786
 Ayaşofya-i Qadīm Medresesi, 322, 595, 681, 697, 759, 784, 789, 875, 918
 Ayaşofya-i Kebīr Cāmiʿi, 478
 Ayaşofya-i Kebīr Medresesi, 252, 344, 420, 605, 758
 Ayaş, 768
 Ayazmend, 391, 601, 619, 689, 703, 719, 720, 883, 909, 915
 Aydın, 214, 219, 386, 510, 565, 645, 849
 ʿAynī Efendi, 507
 ʿAynī, 616
 ʿAyntāb Müftüsü-zāde Efendi, 662
 ʿAyntāb, 450, 491, 587, 610, 628, 654, 732, 758, 763, 764, 782
 ʿAyšī bin el-Hācc Himmet, 386
 ʿAyšī Efendi, 307, 340, 387, 400, 436, 563
 Azak, 353, 563
 ʿAzīz Efendi (H̄ʿāce-zāde), 249
 ʿAzīz Efendi *Tārīhi*, 155, 508, 657
 ʿAzīz Efendi, 235, 536
 ʿAzīz Efendi-zāde, 439
 ʿAzmi-zāde Efendi, 249, 286, 504

B

Bāb, 699, 700
 Baba Caʿfer, 427
 Baba H̄jalīl, 532
 Baba H̄jalīl-zāde, 234, 375
 Baba H̄ydar Tekyesi, 698
 Baba H̄ydar-ı Nakşbendī Cāmiʿi-ı Şerīfi, 255
 Baba H̄ydar-ı Nakşbendī Zāviyesi, 784
 Babaeskisi, 205, 659
 Baba-zāde Medresesi, 571
 Bābī Muştafā Efendi, 459, 564, 665, 674, 696, 699, 748, 914
 Bābüʿş-şāğir, 376
 Bafralı Muhtarrem Efendi, 531
 Bağçeçapusu, 658

Bağçeçarāy, 353, 818
 Bağdād, 216, 219, 228, 248, 256, 265, 266, 267, 269, 270, 275, 284, 285, 292, 303, 330, 331, 333, 336, 341, 382, 395, 430, 440, 453, 460, 461, 466, 516, 525, 527, 531, 569, 591, 613, 625, 629, 641, 645, 654, 665, 696, 700, 712, 726, 727, 729, 731, 735, 748, 812, 813, 816, 821, 828, 847, 850, 851, 852, 864, 875, 883, 889, 920, 946
 Bağdādī Aḥmed Efendi, 415
 Bağdādī Efendi, 509
 Bağdādī-zāde Efendi, 674
 Bahadır Giray, 283, 353
Bahā ʿıyye Risālesi, 706
 Bahāüʿd-dīn-i Nakşbendī, 255, 256
 Baḥr-i Sefīd, 356
 Baḥrī-zāde, 209, 229, 233, 295
 Baḥşī-zāde Efendi, 320, 337, 452, 530
 Meḥmed Efendi (Baḥşī-zāde), 475, 531
 Bākī Çelebi, 525
 Bākī Efendi, 217, 774
 Bākī-zāde Efendi, 217, 417, 469, 551, 574, 636, 761, 869, 886, 919
 Baḳḳāl Piri Medresesi, 695
 Balaban Ağa Medresesi, 500
 Balçık, 791
 Baldır-zāde Efendi, 226, 319, 324, 677
 Baldır-zāde Şeyḫ Meḥmed Efendi, 378, 508
 Bālī Efendi, 400, 572, 589, 672, 736, 737, 750, 763
 Bālī Efendi (Bosnevī), 672
 Bālī Efendi (Şafevī Şeyḫ), 349
 Bālī Efendi Medresesi, 558, 578, 593, 595, 598, 619, 690, 712
 Balıkesir, 311, 319, 343, 439, 453, 560, 585, 645, 750, 764, 865
 Bālī-zāde Efendi, 342, 393, 395, 450, 456, 468, 537, 582, 589, 594, 654, 721, 722
 Bālī-zāde Efendi (Edrineli), 623, 734
 Bālī-zāde Efendi (Şeyḫüʿl-İslām), 493, 499, 554, 589, 637, 657, 747, 885
 Balya, 439, 585, 645, 750, 764
 Balyos, 471
 Banaluğa, 532
Bānet Suʿād, 730
 Baʿlbek, 175, 634
 Barla, 499
 Barmakçapı, 364, 821, 850, 855
 Başçı İbrāhīm Medresesi, 503, 747
 Başdolāb, 277
 Başmaçcı-zāde Çelebi, 444
 Başmaçcı-zāde Efendi, 313, 373, 438, 448, 559, 589, 645
 Başmaçcı-zāde Kebiri, 612
 Basrıç, 786
 Basrıç İbrāhīm Efendi, 786
 Bāyezīd Efendi, 341
 Bāyezīd Efendi, 675
 Bāyezīd-i Biştāmī, 261, 342
 Bayındır, 554, 584, 603, 688, 693, 720, 736, 757, 865
 Bayram Paşa (Kāʿim-makām), 273
 Bayram Paşa (Vezir), 284, 363
 Bayram Paşa Medresesi, 443, 598, 614, 621, 626, 627, 679, 682

Bayram Paşa, 226, 268, 270, 274, 284, 285, 321, 374,
 453, 457, 669, 704, 712, 764, 867, 875, 876, 907,
 909, 925
 Bâzârbâşi-zâde Medresesi, 296
 Bâzârbâşi-zâde, 550
 Bazâristân, 253
 Bâzârköyi, 390, 610, 615, 691, 727
 Bedrî Efendi, 489
 Begbâzârî, 553, 592, 601, 618, 627, 656, 657, 662,
 667, 689, 743, 757
 Beglerbegi Medresesi, 663
 Beglerbegi, 220
 Beglikci Vecdi Çelebi, 491
 Behrâm Ağa (Vâlîde Sultân Kethüdâsı), 263
 Behrâmiyye Medresesi, 546, 632, 635
 Bekr Paşa (Çapudan), 355
 Bekr Efendi (Ağçeli), 447, 658
 Bekr Efendi (Çopur), 268
 Bekr Efendi (Edrineli), 683
 Bekr Efendi (Fâtıma Sultân h'âcesi), 675
 Bekr Efendi (Küsec), 416, 574, 863, 884
 Bekr Paşa (Rodos paşası), 355
 Bektaş Ağa, 276, 814, 815, 901
 Bektaş Hân, 274
 Belgrad, 175, 214, 292, 311, 330, 358, 383, 419, 421,
 441, 452, 458, 463, 502, 527, 530, 533, 543, 559,
 594, 596, 613, 633, 634, 639, 668, 672, 677, 683,
 687, 697, 734, 739, 742, 807, 831, 844, 845, 846,
 847, 855, 897, 898, 907, 911, 922, 925, 939, 943,
 945, 947, 948
 Berber-zâde Efendi, 557, 690, 727, 728, 735, 748
 Bergos Mahmûd Paşası, 583
 Bergos Medresesi, 293
 Bergos, 611, 621, 677
 Beşerî Efendi, 593, 594, 613
 Beşiktaş Hayrî'd-din Paşası, 756
 Beşiktaş, 433, 506, 651, 692, 753
 Beşir Ağa (Çapucıbaşı), 536
 Beşir Cevrî (Şeyh), 675
 Beşir Efendi, 340
 Beyânî Efendi, 490, 549, 582, 637, 731
 Beyâzi-zâde Efendi, 595, 618, 630, 700, 757, 758,
 763, 875
 Beyt-i Mükerrreme, 419
 Beytu'llâhü'l-Harâm, 240, 255, 301, 407, 456, 466,
 514, 661
 Bezci-zâde Efendi, 259, 472
 Bıçağcı Efendi(Ders-i 'âm), 741
 Bınarbaşı, 321
 Bınarhîşâr, 433, 606, 719, 767
 Bilâl-i Hâbeşi, 740, 779
 Bilecik, 384, 918
 Binâ Şerhi, 752
 Birgi, 288, 391, 451, 510, 512, 548, 563, 574, 720,
 722, 727, 731, 868
 Boğdan, 635
 Bolevî Efendi (Küçük), 632, 671
 Bolevî Efendi, 434, 536, 720
 Bolı, 358, 479, 589, 603, 607, 628, 645, 646, 666,
 679, 703, 710, 758, 797, 818, 837, 851, 877
 Borlı, 218
 Bosna Sarayı, 250, 617, 786
 Bosna, 292, 311, 349, 403, 452, 534, 576, 594, 612,
 623, 672, 721, 731, 734, 736, 747

Bostân Efendi, 383, 779
 Bostân Efendi-zâde (Küçük), 676
 Bostâncılar h'âcesi, 516
 Bostâniyân Ocağı, 736
 Bostân-zâde Efendi, 243, 298, 404, 436, 505, 536,
 538, 563, 610
 Boyabâd, 405, 436, 527, 560, 583, 601, 602, 606,
 622, 719, 736, 909, 916
 BoyacılarKapısı, 236, 290
 Boynegri Mehemmed Paşa, 426, 450, 486, 852
 Bozacı Mahmûd Efendi, 664
 Bozcağa, 719, 720, 825, 826, 849, 852, 940
 Bökeci-zâde, 583, 591, 593
 Budin, 214, 273, 284, 292, 352, 356, 813, 818, 830,
 846, 847, 850, 854, 856
 Buğarâ, 239
 Buğariyye Medresesi, 573, 580, 655
 Bulğurlı, 343, 354, 656, 931
 Burgâzi, 399
 Burhân Efendi, 293, 307, 328, 545, 564, 669
 Burhân el-Me'mûnî (Şeyh), 729
 Burhânü'd-din Efendi (Seyyid), 209
 Burhân-zâde Efendi, 696, 711, 739
 Bursa Hânçeriyyesi, 383
 Bursa Murâdiyyesi, 217, 243, 320, 592, 750
 Bursa Orhaniyyesi, 340
 Bursa Sultâniyyesi, 219, 328, 378, 380
 Bursa Yeñişehri, 666, 727
 Bursa, 208, 213, 214, 215, 219, 225, 226, 230, 232,
 235, 236, 246, 247, 248, 249, 288, 292, 294, 297,
 299, 301, 307, 309, 312, 314, 320, 322, 335, 339,
 340, 343, 344, 348, 372, 378, 379, 381, 382, 383,
 391, 393, 400, 404, 405, 416, 418, 421, 424, 426,
 434, 437, 441, 442, 446, 452, 458, 463, 471, 472,
 477, 479, 480, 483, 490, 491, 493, 497, 501, 502,
 509, 511, 526, 531, 533, 539, 547, 551, 553, 556,
 562, 570, 571, 574, 578, 589, 598, 599, 601, 606,
 607, 608, 612, 614, 617, 618, 619, 621, 627, 630,
 635, 636, 640, 645, 657, 658, 660, 661, 662, 665,
 666, 667, 669, 670, 671, 672, 674, 681, 682, 685,
 690, 701, 702, 703, 710, 711, 718, 719, 722, 724,
 727, 732, 735, 736, 739, 743, 752, 759, 761, 762,
 763, 767, 784, 785, 791, 792, 804, 816, 828, 834,
 865, 866, 871, 876, 878, 879, 881, 883, 885, 887,
 888, 906, 913, 916, 919, 921, 930, 931, 932, 933
 Burusalı Efendi, 719
 Bülbülderesi, 931
 Bülbül-zâde Efendi, 208, 234, 308, 320, 449
 Bülend Hân, 274
 Büyük Serbendî-zâde, 555
 Büyük Vâlîde Sultân, 360, 409

C

Ca'fer Ağa, 554
 Ca'fer Ağa Medresesi, 550, 555, 556, 591, 604, 618,
 643, 652, 678, 712
 Ca'fer Çelebi Medresesi, 730
 Ca'fer Efendi, 216, 246, 322, 447, 685, 697, 764
 Ca'fer Efendi (Äväre), 334
 Ca'fer Efendi (Kara), 161, 653, 664
 Ca'fer Efendi (Seyyid), 687, 760

Ca' fer Efendi (Şireli), 550
 Ca' fer-zāde Efendi (Edrineli), 747, 924
 Ca' fer Paşa, 341
 Ca' fer Paşa Medresesi, 589, 904
 Ca' fer-zāde Efendi, 390, 430, 435, 509, 630, 633, 647
 Cāme-şūy Hātūn, 373
 Cāmī, 251
 Cāmi' ardi, 663
 Cāmi' -i Ahmed Hān, 342
 Cāmi' -i Ayaşofya, 361
 Cāmi' -i Balağ, 242
 Cāmi' -i Ebu'l-feth Mehemmed Hānī, 264
 Cāmi' -i Ebu'l-feth, 173, 264, 290, 410, 891, 914, 934
 Cāmi' -i Ebu'l-vefā, 423
 Cāmi' -i Ebā Eyyüb-i Enşārī, 694
 Cāmi' -i Emeviyye, 325
 Cāmi' -i Fātiḥī, 347
 Cāmi' -i Kebīr, 378
 Cāmi' -i Mehemmed Hānī
 Cāmi' -i ' Atiḳ Medresesi, 791
 Cāmi' -i Süleymān Hānī, 784
 Cāmi' -i Sultān Mehemmed Hānī, 235, 304, 360, 410 770
 Cāmi' ü'l-fuşūleyn, 616
 Cānbāziyye Medresesi, 205, 231, 341, 382, 478, 501, 507, 545, 591, 613, 623, 718, 725, 743
 Cānbeğ Giray Hān, 283
 Cānbolād-zāde, 385
 Cebe-ḥāne, 273
 Celāl Efendi, 297
 Celāl, 620
 Celālī'd-dīn-i Rūmī, 782
 Cellād-zāde Efendi, 512
 Celeb Efendi (Şāriḥ-i Mültekā), 723
 Cemālū'd-dīn-i Bābūlī (Şeyḥ), 699
 Cemālū'd-dīn Medresesi, 757
 Cemī', 730
 Cem' i Çelebi, 210, 272, 275, 365, 408, 484
 Cenābī Efendi Medresesi, 500, 597
 Cenāb-ı Mevlevī, 416, 454, 457, 480, 514, 543, 556, 601, 688, 697, 734, 912, 918
 Cenābī-zāde Mehemmed Efendi, 287
 Cennet Efendi, 780, 787
 Cerrāḥ Paşa Medresesi, 217, 586
 Cerrāḥ Şeyḥī, 336, 516
 Cerrāḥ-zāde Efendi, 318, 476
 Cevherī-zāde Efendi, 876, 886, 887
 Cevrī Çelebi, 393, 415, 470, 471, 807
 Cezerī Kāsim Paşa Medresesi, 390, 398, 432, 569, 674
 Cezmī Efendi, 687, 746
 Cezmī Efendi (Bahāyī Efendi Birāder-zādesi), 906
 Cidde, 210
 Cihān Şāh, 271
 Cihān-gīr Cāmi' i, 784
 Cihān-nümā, 462
 Cilāb, 274, 284
 Cinānī Efendi Medresesi, 716
 Cısr-i Ergene, 631, 710
 Cīze, 514
 Cüvān Kapucıbaşı, 353, 365
 Cüz ' -i Binā-yı İkrā, 583

Ç

Çāker Ağa-zāde, 532, 618, 668
 Çāşni-gīr, 709
 Çatalca, 433, 697
 Çavuşbaşı Medresesi, 218, 494, 528, 593, 871
 Çavuşbaşı-zāde Efendi, 219
 Çavuşlar, 427
 Çavuş-zāde Efendi, 477, 483, 753, 666, 682, 925
 Çavuş-zāde Efendi (Kāsim Paşalı), 671, 713, 735, 740
 Çehrīn, 739
 Çekmece, 418, 668
 Çelebi Efendi, 317
 Çelebi Kādī, 709
 Çelebi Müftī (Şeyḥü'l-İslām), 232, 458, 478, 531, 659
 Çerkes Kirmān, 354, 836
 Çeşmī Efendi, 215, 219, 245
 Çeşmī-zāde Efendi Āsitānesi, 724
 Çeşmī-zāde Efendi, 551, 627, 630, 758, 759
 Çınarlı Medrese, 370
 Çıracı-zāde Efendi, 532, 593
 Çinī-i İznikī, 665
 Çirmen, 528, 667
 Çivi-zāde Efendi, 208, 230, 287, 292, 330, 368, 388, 396, 408, 409, 484, 491, 567, 738, 746, 872, 904
 Çivi-zāde Mescidi, 648
 Çoban Çavuş, 589
 Çoban Çavuş Cāmi' i, 772
 Çorlu Medresesi, 226, 336, 340, 386, 393, 422, 436, 490, 576, 604, 653, 883
 Çorlu Süleymāniyyesi, 576, 677
 Çorlu, 226, 336, 340, 365, 393, 422, 565, 576, 604, 625, 653, 663, 842, 854, 883
 Çuḳacı Hācī Medresesi, 236
 Çuḳacı-zāde Efendi, 224, 498, 545, 576, 644
 Çuḳur Ḥamāmı, 345

D, D

Dağardı, 436, 648
 Dağıstān, 735
 Dağıstānī Efendi, 417
 Dāḥil-i Sūr, 341
 Dāḥkī Efendi, 491, 496, 603, 648, 657, 658, 661, 688, 722, 736, 749, 764, 858, 861, 862, 881, 903
 Dāḥkī Muştafā Efendi, 496, 585
 Dāmād Efendi, 648, 750
 Dāmād-zāde ' Abdü'l-bākī Efendi, 329, 386, 420, 422
 Dāmād-zāde, 237, 298
 Dārb-ḥāneci Hüseyin Paşa, 495
 Dārü'l-ḥadıḫ Medresesi, 418, 493, 507, 644
 Dārü'l-ḥadıḫ-i Ca' fer Ağa Medresesi, 698
 Dārü'l-ḥadıḫ-i Ḥusrev Kethudā Medresesi, 676
 Dārü'l-ḥadıḫ-i Sinān Paşa Medresesi, 222, 508, 593, 675
 Dārü'l-ḥadıḫ-i Süleymāniyye, 247, 295, 320, 329, 454, 473, 505, 561, 601, 608, 626, 633, 679, 682, 710, 758, 760, 873, 880, 918

Dāvūd bin Bāyezīd, 307
Dāvūd Çelebi, 586
Dāvūd Efendi, 320
Dāvūd Efendi (Atlu), 216, 291, 298, 307, 407, 454, 493, 503, 587, 870, 887
Dāvūd Paşa Cāmi' -i Şerifi, 333, 773
Dāvūd Paşa Medresesi, 217, 224, 298, 309, 319, 378, 380, 386, 393, 407, 435, 437, 441, 447, 448, 538, 548, 556, 583, 632, 641, 665, 675, 876
Dāvūd Paşa, 284, 582, 699
Dāvūd-zāde (Atlu), 887
Dāvūd-zāde Efendi (Şeyh), 337
Dāvūd-zāde, 218, 221, 248, , 456, 467, 563, 589, 649, 657, 762
Dāvūd-zāde-i Büzürg, 870
Debbāğ Dede, 345
Debbāğ-zāde Efendi, 744, 758, 759, 768
Debbāğ-zāde Mescid-i Şerifi, 654
Defterdār Cāmi' i, 754
Defterdār Hālıcı-zāde Efendi Āsitānesi, 673
Defterdār Yahyā Medresesi, 246, 476, 530, 625, 739, 872, 875
Demürkapu Aḥmed Paşası Medresesi, 567, 614, 647, 736
Demürkapu, 497
Ders-i 'ām Çelebi, 797
Derviş Aşamm, 290
Derviş Çelebi Medresesi, 761
Derviş Efendi, 226, 612
Derviş Efendi (Ḥamīdī), 469
Derviş-zāde, 459, 575
Devā-yı Emrāz, 380
Dımışk-ı Şām, 325, 486, 710, 786
Dilāver Paşa, 245
Dimetoka, 210, 388, 423, 436, 474, 536, 537, 645, , 648, 650, 657, 903, 917
Dinkoz, 347
Divitciler, 564
Divitci-zāde Efendi, 760, 788, 795, 796
Diyārbekr, 246, 248, 257, 267, 269, 270, 271, 273, 274, 276, 285, 292, 375, 426, 430, 435, 461, 481, 559, 569, 600, 605, 613, 660, 671, 677, 683, 704, 731, 735, 747, 754, 755, 810, 828, 846, 850, 851, 852, 853, 855, 864, 874, 875, 880, 903, 907, 908, 931, 941, 945, 946, 949
Dizdāriyye Medresesi, 680, 920
Dört Divān, 666, 703
Dürer [ü] Gürer, 317
Dürer, 461, 624, 661
Düstürü'l-amel, 311, 463

E

Ebā Eyyüb-i Enşārī, 262, 266, 482, 492, 532, 538, 558, 930
Ebā Eyyüb-i Enşārī Kapısı, 513
Ebā Eyyüb-i Enşārī Medresesi, 562, 675
Ebā Şa' rā, 220
Ebā Şeybetü'l-Ḥudrī, 513
Ebābil Efendi (Derviş), 218, 295, 313, 314

Ebe-zāde Çelebi, 652
Ebe-zāde Efendi, 726, 732
Ebe-zāde Meḥammed Efendi, 746
Ebū Bekr bin Mañşürü'l-' Amrī (Şāmī), 408, 746
Ebū Bekr bin Meḥammed ' Abdü'l-kerīm, 590
Ebū Bekr Efendi, 345, 647, 720, 867
Ebū Bekr Efendi (Bostān-zāde) , 531, 590, 591, 631, 665, 704, 727
Ebū Bekr Efendi (Cogrāfi), 731
Ebū Bekr Efendi (Erdebīlī-zāde dāmādī), 731, 884
Ebū Bekr Efendi (Fāṭıma Sultān ḥ'ācesı), 680, 685
Ebū Bekr Efendi (Kūsec), 748
Ebū Bekr Efendi (Şeyhü'l-İslām ' Alī Efendi birāderi), 724
Ebū Bekr Efendi (Yūsuf Paşa imāmı), 767
Ebū Bekr-i Şünvānī, 432, 514
Ebū Mañşūr-i Maturīdī, 213
Ebū Sa' id Efendi (Şeyhü'l-İslām), 305, 323, 399, 433, 453, 454, 476, 478, 483, 498, 503, 511, 534, 553, 558, 560, 565, 575, 578, 591, 597, 628, 674, 676, 683, 709, 718, 733, 759, 820, 870, 880, 881, 905, 935
Ebū Sa' id Efendi, 207, 248, 287, 288, 308, 313, 322, 330, 367, 384, 450, 471, 482, 498, 500, 584, 587, 626, 629, 658, 669, 701
Ebū Sa' id Efendi-zāde, 399
Ebu'l-bekā Efendi, 641, 727, 731, 735
Ebu'l-bekā Eyyüb (Seyyid), 727
Ebu'l-berekāt Efendi, 769
Ebu'l-cūd-ı Betrūnī (Şeyh), 699
Ebu'l-fazl Medresesi, 643
Ebu'l-feth Cāmi' -i Şerifi, 549
Ebu'l-ḥayr Efendi, 443, 475
Ebu'l-hüdā Efendi, 489, 551, 568, 569, 743
Ebu'l-ma'ālī Efendi (Ḥ'āce Şalāh-zāde), 544, 575
Ebu'l-vefā-yı ' Arzī (Şeyh), 699
Ebu's-su'ūd Efendi, 247, 763
Ebu's-su'ūd Efendi (Es' ad-zāde), 671, 678, 684, 692, 702, 725, 919
Ebu's-su'ūd Efendi (Şa' rānī-zāde), 315, 423, 463, 468, 490, 531, 545, 561, 575, 607, 861
Ebu's-su'ūd-zāde Efendi, 213, 247, 286, 287, 288, 322, 382, 458, 484, 498, 499, 529, 575, 601, 628, 672, 693, 710, 861
Ece Ya' kūb Efendi, 589
Edhem-zāde Efendi, 214, 217, 219, 225, 317, 380, 381
Edībī Efendi, 340
Edībī-zāde Efendi, 498, 558, 625, 661, 690, 727, 756
Edincik, 561, 641, 661, 727
Edremid, 459, 502, 554, 603, 688, 693, 736, 757, 865
Edrine Bāyezīdiyyesi, 213, 289, 294, 299, 308, 309, 335, 340, 380, 475, 488
Edrine Dārü'l-ḥadīşi, 213, 219, 221, 324, 562
Edrine Selimiyyesi, 213, 222, 291, 293, 294, 307, 328, 340, 401, 504, 661, 659
Edrine, 203, 208, 213, 214, 219, 220, 225, 230, 233, 234, 236, 244, 247, 248, 249, 288, 291, 295, 301, 313, 314, 317, 320, 322, 330, 332, 334, 353, 355, 364, 368, 377, 379, 383, 391, 394, 395, 396, 401, 403, 404, 408, 415, 423, 433, 436, 437, 439, 440, 441, 442, 446, 448, 453, 463, 465, 469, 473, 479, 481, 490, 493, 496, 502, 505, 509, 511, 529, 531, 533, 536, 537, 544, 547, 548, 551, 553, 556, 560,

- 562, 563, 570, 571, 574, 582, 583, 589, 592, 598, 601, 602, 606, 608, 610, 622, 626, 629, 630, 636, 640, 641, 644, 645, 647, 649, 657, 659, 660, 662, 663, 667, 672, 679, 686, 688, 693, 713, 714, 716, 720, 722, 729, 736, 748, 752, 755, 757, 759, 764, 766, 779, 789, 802, 804, 806, 817, 827, 828, 830, 831, 832, 834, 835, 837, 841, 842, 844, 845, 846, 847, 848, 852, 854, 856, 864, 866, 867, 868, 869, 871, 878, 882, 883, 888, 889, 897, 898, 899, 903, 905, 908, 909, 913, 915, 919, 920, 921, 922, 924, 926, 929, 932, 938, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947
- Edrinekapısı Hārici, 149, 540
Edrinekapısı Mihrümāhi, 299, 309, 374, 375, 387, 435, 468, 497, 529, 683, 725, 726
Edrinekapısı, 237, 401, 437, 438, 484, 544, 548, 641, 660, 676, 717, 753, 766, 819, 831, 869, 890, 920, 923, 927
Edrineli Çelebi, 626
Edrineli Efendi, 579
Efḍaliyye Medresesi, 296, 502, 577, 674, 676, 698, 738, 741, 752, 876, 921
Efḍal-zāde Efendi, 342
Efḍal-zāde Medresesi, 314, 443, 576, 631, 753, 921
Egirdir, 209
Egri Dere, 775
Egrikapu Zāviyesi, 775
Egrikapu, 787
Ekmel, 562
el-Ḥacc Evḥad Zāviyesi, 173, 933
el-Ḥacc Ḥasan Medresesi, 459, 596, 666, 671
el-Ḥacc Ḥasan-zāde Medresesi, 756
el-Ḥacc İlyās Medresesi, 745
Emīnī Efendi, 440, 499, 614, 697, 726
Emīnī Meḥemmed Efendi, 526, 571
Emīniyye Medresesi, 213, 644
Emīr Aḥmed-i Buḥārī, 255
Emīr Buḥārī Zāviyesi, 308
Emīr Buḥārī, 234, 319, 375, 457, 503, 504, 530, 547, 551, 552, 564, 573, 615, 635, 653, 655, 658, 668, 678, 698, 699, 703
Emīr Efendi (Ankaravī), 318, 332, 491
Emīr Efendi (Çuḳacı-zāde), 677
Emīr Efendi (Emīr Buḥārī şeyḫi dāmādi), 733
Emīr Efendi (Monlā Çelebi Müfettiş), 219
Emīr Efendi (Muḥteşem), 398, 529, 545, 574
Emīr Efendi (Re ʾisūʾl-eḫibbā), 782
Emīr Efendi (Sirozī), 672, 731, 742, 874, 916
Emīr Efendi (Şeyḫ), 239
Emīr Efendi (Tūc), 293
Emīr Efendi (Vefālī), 631
Emīr Efendi, 625, 782
Emīr Güne, 271
Emīr ʿĀlem, 436
Emīr ʿAlī Efendi, 225, 296, 322, 463, 533
Emīr Sulṭān Medresesi, 340, 463
Emīrī (Būlbūl-zāde), 328
Emīrī Efendi (Muḥteşem), 592, 598, 883
Emīrī Efendi, 344
Emre Ḥʾāce Medresesi, 324, 516, 552, 565, 569, 572, 619, 649, 684, 687, 702, 716, 885, 927
Emruʾllāh Efendi (Zeyrek-zāde), 653
Emruʾllāh-zāde Efendi, 313, 321, 336,, 389, 573, 581
Enes Efendi (Mollā-zāde), 496
Enes Efendi (Monlā Aḥmed-zāde), 476
Enmūzecūʾl-ʿulūm, 422, 602
Erdebilī-zāde (Şeyḫ), 565
Erdebilī-zāde Efendi, 775, 781, 784, 787, 788
Erdel, 356, 827, 828, 830, 852, 945
Ergene, 630
Erzenüʾr-rūm, 528, 695, 708, 732, 735
Erzurūm, 267, 268, 270, 273, 355, 385, 400, 461, 812, 824, 949
Erzurūmī Efendi, 642
Esāmī-i Kūttūb, 711
Eski Cāmiʿ Medresesi, 644
Eski İbrāhīm Paşa Medresesi, 700, 738
Eski Nişāncı, 744, 758
Eski ʿAlī Paşa Medresesi, 453
Eskişehir, 705, 762, 816
Esmā-yı Ḥūsna Şerḫi, 717
Esʿad bin ʿAbduʾr-raḥmān, 459, 509
Esʿad-zāde Efendi, 592, 615, 622, 684, 744, 768
Esʿad Efendi (Ankaravī), 436, 645, 702, 763
Esʿad Efendi (Bāḳī-zāde), 509, 529, 574, 575
Esʿad Efendi (Ḥʾāce-zāde), 285, 302, 387
Esʿad Efendi (Ḥūsām-zāde maḥdūmı), 459, 498
Esʿad Efendi (Şeyḫüʾl-İslām), 245, 336, 376, 383, 416, 444, 489, 599, 602, 649, 675
Esʿad Efendi, 226, 235, 236, 297, 301, 302, 386, 388, 422, 423, 478, 485, 504, 610
Esʿad-zāde Efendi (Naḳībūʾl-eşrāf), 647, 738, 754, 763
Eşbāh ve ʾn-nezā ʾir, 616
Eşbāh-ı Nezā ʾir, 325
Etmekci-zāde Aḥmed Paşa Medresesi, 477
Etmeydānı, 485, 810, 823, 894, 896
Evliyā Efendi, 393
Evliyā Meḥemmed Efendi, 253, 325, 805, 891, 910, 915, 918, 951
Evliyā-zāde Efendi, 345, 348
Eyneliler, 543
Eyyūb Efendi (Şeyḫ), 343
Eyyūb (ḳazā), 292, 294, 299, 309, 314, 322, 331, 375, 379, 424, 444, 488, 511, 532, 533, 548, 554, 570, 571, 576, 594, 727, 744, 754, 868, 925
Eyyūb Medresesi, 289, 299, 335, 376, 418, 423, 436, 469, 567, 578, 604, 608, 653, 761, 877, 885
Eyyūb Paşa, 424
Eyyūb, 210, 221, 224, 244, 246, 317, 331, 499, 568, 570, 576, 590, 624, 661, 673, 713, 744, 745, 752, 754, 756
Eyyūb-i Enşārī Medresesi, 670
Eyyūhūm Medresesi, 652
Ezhārī Monlā Çelebi, 379, 445
Ezher, 729

F

- Faḫrūʾd-dīn Paşa Medresesi, 732
Fāʾiḳ Paşa, 354
Fāʾizī Efendi, 232, 557
Fāʾizī Efendi (Ḳāf-zāde), 248, 313, 320, 227, 528
Faşīḫī Efendi (ʿUşşāḳī-zāde), 445, 660
Fāṭma Ḥanım Medresesi, 572, 757

Fāṭıma Hātūn Medresesi, 540, 609
Fāṭıma Sultān Medresesi, 321, 328, 433, 441, 448,
459, 508, 510, 561, 580, 625, 632, 642, 648, 652,
661, 668, 677, 698, 716, 732, 738, 766, 863, 880,
881, 921
Fāzıl Ahmed Paşa(Köprülü-zāde), 494, 581, 716, 729,
740, 755, 793, 801, 854, 856, 900, 923
Fāzıl Hasan Efendi, 701
Fāzıl Molla Çelebi, 438
Fāzıl Muşlı bin Mūsā, 545
Fāzıl Muşlı Efendi, 495, 529, 545, 641, 661, 873, 935
Fāzıl ‘Alî Efendi, 595, 597, 682
Fāzıl ‘Oşmān Efendi, 693
Fazlı Efendi, 423
Fazlu’llāh Efendi, 493, 526, 678
Fazlu’llāh Efendi (Birgili-zāde), 252
Fazlu’llāh Efendi (Seyyid H’āce), 347
Fazlu’llāh Efendi (Şeyh), 698
Fazlu’llāh-ı Nakşbendî (Şeyh H’āce), 254
Fehîm Çelebi, 278, 365
Fehmî Çelebi, 484
Fehmî Efendi (Kınalı-zāde), 386
Fenārî Kul Ahmed, 620
Fenārî-zāde Efendi, 225, 530, 621, 756
Fennî Yūsuf Efendi, 503, 558, 718
Ferā’ız, 305
Ferā’ızci Mehemmed Efendi, 565
Ferhād Paşa Medresesi, 293, 500, 551, 595, 627, 632,
655, 671, 674, 702, 746, 877
Ferhād Paşa-zāde, 611
Ferîdün Efendi, 298
Ferruh, 756
Fetāvā-yı Rahmiyye fi Vākı’ātî’l-Hanîfe, 905
Fethî Efendi (Şadrü’d-din-zāde), 546
Fethî Efendi (Şofyalı), 517
Fethiye Sinān Paşası, 209
Fethiyye İsmihān Sultānî Medresesi, 565, 591, 740,
764
Fethiyye Medresesi, 464, 624, 626, 675, 683
Fethiyye Sinān Paşa Medresesi, 217, 223, 297, 317,
324, 476, 503, 552, 576, 593, 638, 668, 716, 731,
740, 746, 904
Fethiyye, 313
Fethu’llāh Efendi, 785
Fethu’llāh Efendi (Şadrü’d-din-zāde), 494, 528
Fethu’llāh İbn Mehemmed Emîn, 528
Fettāh-zāde Efendi, 920
Fevā’id-i Ziyā’iyye, 347
Feyyūm, 321, 701
Feyzî Efendi, 770
Feyzî Hasan Efendi, 637, 676, 890
Feyzu’llāh bin Mehemmed, 557
Feyzu’llāh Efendi, 397, 411, 490, 504, 530, 689, 710
Feyzu’llāh Efendi (Ebū Sa’id-zāde), 337, 531, 560,
575, 590, 645, 683, 691, 695, 712, 746, 768, 863,
880, 901, 902, 903, 913, 941, 942, 943, 947, 950
Feyzu’llāh Efendi (Kāf-zāde), 205, 302
Feyzu’llāh Efendi (‘Oşmān-zāde), 557, 627
Feyzu’llāh Efendi (Şadrü’d-din-zāde), 465, 548, 571
Feyzu’llāh Efendi (Seyyid Şerîf), 708
Feyzu’llāh Efendi (Seyyid), 203, 680, 895, 901, 953
Feyzu’llāh Efendi (Şeyhü’l-İslām), 454, 702, 744
Feyzu’llāh İbn Mehemmed Emîn eş-Şirvānî, 465
Fezā’il-i Şalātü’n-Nebî, 263

Fezleke, 365, 404, 463, 818, 850
Fihris-i Vekāyi’, 463
Filibi, 176, 219, 234, 299, 344, 373, 374, 389, 428,
455, 457, 458, 491, 527, 533, 559, 566, 569, 570,
573, 576, 590, 594, 607, 625, 634, 636, 637, 639,
641, 665, 686, 709, 727, 728, 731, 734, 735, 761,
834, 844, 846, 874, 908, 916, 922, 924, 929, 943,
946
Fındıklı Cāmi’i, 444
Fındıklı, 486
Firüz Ağa Medresesi, 669, 697, 702, 754
Firüz Beg Medresesi, 568
Foçalar, 384, 606, 628, 650, 719
Frenk Mehemmed Ağa, 662, 731
Fuḍayl Efendi, 664
Fuḍayliyye Medresesi, 926

G, Ğ

Ğabele, 227
Ğafūrî Efendi (Şeyh), 656
Ğalaṭa Mevlevî-hānesi, 773
Ğalaṭa Sarāyî Şāniyesi, 726
Ğalaṭa Sarāyî, 444
Ğalaṭa, 210, 217, 223, 230, 244, 247, 249, 331, 357,
368, 371, 392, 424, 439, 484, 491, 502, 511, 551,
552, 563, 579, 582, 584, 585, 589, 592, 610, 621,
628, 630, 657, 664, 667, 745, 749, 766, 768, 772
Ğanî-zāde Efendi, 392, 393, 533, 668
Mehemmed Efendi (Ğanî-zāde), 286
Nādirî Efendi (Ğanî-zāde), 302, 405, 514
Ğāyetü’l-beyān, 635
Ğazanfer Ağa Medresesi, 329, 335, 337, 403, 405,
454, 455, 473, 475, 502, 532, 555, 567, 577, 606,
675, 677, 678, 865, 870, 873, 912, 925
Ğazavāt-ı Mesleme, 228
Ğazavāt-ı Murtażā Paşa, 228
Ğāzî Evrenos, 314
Ğāzî Giray, 283
Ğāzî Hüdāvendigār Medresesi, 441, 548, 571, 690
Ğāzî ‘Alî Efendi, 791
Gegri, 214
Gekbuze Muştafā Paşası, 340
Gekbuze, 228, 299, 472
Gelenbār, 269
Geliboli, 300, 312, 371, 375, 410, 472, 486, 536, 560,
572, 648, 654, 720, 744, 787, 820, 827, 830, 831,
868, 883, 913, 919, 932, 942, 949
Gemlik, 379, 463, 527, 582, 660, 720, 736, 828, 909,
915
Germiyan, 547
Germiyanoglu Medresesi, 235
Gevher Hān Sultān
Gevher Hān Sultān Medresesi, 218, 374, 377, 388,
417, 420, 422, 448, 457, 496, 507, 552, 617, 665,
682, 690, 691, 701, 702, 762, 870, 876, 883, 888,
924
Giresin, 697
Girid, 356, 362, 365, 425, 429, 462, 581, 696, 793,
813, 814, 818, 822, 823, 831, 832, 850, 852, 855,
896, 910, 912

Gögüs Yaylağı, 467
Gökdere, 215
Gölbazarı, 611
Göle, 767
Grebineşi Efendi, 642, 712
Gubarı Efendi, 297, 309
Gurer, 624
Gül Cāmi' i, 788
Gül-i Şad-berg, 249
Gümrükbaşı Medresesi, 225
Gümölcine, 248, 307, 336, 375, 394, 424, 456, 479,
484, 491, 514, 536, 628, 654, 710, 761, 869
Güzelişar, 440, 448, 464, 505, 511, 531, 538, 559,
608, 636, 701, 750, 759

H, H, H

Habib Beg, 712
Habib Efendi (Paşa imāmi), 548
Habib Efendi, 207, 564
Hābīl-zāde Efendi, 176, 530, 632, 634, 640, 735
Hāce Efendi (Arab), 229
Hāce Hayrū'd-dīn Medresesi, 301, 319, 418, 435,
449, 501, 556, 564, 566, 622, 743, 752, 884, 925
Hāce Muḥammed Kādī (Hāce), 256
Hāce Paşa Çarşısı, 355
Hāce Şalāh-zāde Efendi, 418, 458, 602, 622, 628
Hāce Sünbül Ağa (dārū's-sa'āde ağası), 355
Hāce Tursun Medresesi, 642, 648, 697
Hāce Vatan Tekyesi, 264
Hācī Ḥamza Medresesi, 742
Hācī Ḥasan Hārici, 403
Hācī Ḥasan-zāde Medresesi, 250, 437, 495, 509, 551,
575, 745, 887, 909
Hācī Hātūn Medresesi, 683
Hācī Meḥammed-zāde Efendi, 224, 314
Hācī Muştafā (Ağa-yı Dārū's-sa'āde), 266
Hācī 'Alī Paşa, 949
Hācī Teberrük, 239
Hācī Yahyā, 644
Hācī Yahyā-zāde Efendi (Edrineli), 644
Hācī Yūsuf-zāde Efendi, 467, 649, 749
Hācib-zāde Efendi, 880
Hācioğlu Bazarı, 650
Hācī-zāde Efendi, 497, 640, 644
Ḥadice Sultān Cāmi' -i Şerīfi, 772
Ḥadice Sultān Medresesi, 229, 313, 497, 498, 531,
533, 571, 604, 652, 712, 877, 917, 919
Ḥadice-i Kübrā, 418, 456
Ḥādīm Ḥasan Paşa
Ḥādīm Ḥasan Paşa Medresesi, 459, 463, 558, 565,
740
Ḥāfız Aḥmed Paşa Medresesi, 267, 269, 284, 420,
489, 516, 550, 573
Ḥāfız Efendi (Eyyūbi), 654
Ḥāfız Efendi (Zeyrek-zāde Efendi mülazımı), 613
Ḥāfız Efendi, 497, 591, 864
Ḥāfız Kudsi Efendi, 452
Ḥāfız Paşa Medresesi, 207, 267, 270, 478, 503, 530,
584593, 623, 667, 678, 682, 702, 866, 906, 912,
919, 920

Hāfız-zāde Efendi (Şeyḥ), 719
Ḥākāniyye Medresesi, 552, 729
Ḥākāniyye-i Vefā, 291, 294, 313, 500, 603, 605, 761,
880
Ḥākī-i Yehūdī, 714
Ḥakīm Çelebi Tekyesi, 784
Ḥakkāk Fındık Efendi, 921
Ḥalāvī Medresesi, 732
Haleb, 208, 214, 223, 236, 237, 249, 267, 269, 270,
291, 297, 307, 322, 353, 376, 395, 404, 407, 450,
461, 466, 467, 468, 484, 496, 504, 555, 621, 630,
659, 677, 684, 699, 755, 816, 819, 821, 828, 851,
852, 853
Halebī Efendi, 459
Ḥalebiyye Medresesi, 644
Halebü's-şehbā, 218, 223, 236, 243, 250, 267, 270,
289, 301, 310, 313, 317, 335, 376, 377, 395, 401,
407, 418, 422, 423, 430, 436, 438, 439, 455, 458,
461, 465, 473, 479, 490, 496, 498, 505, 507, 508,
525, 529, 531, 539, 545, 551, 558, 575, 587, 601,
602, 622, 627, 628, 633, 634, 660, 666, 670, 676,
682, 699, 702, 718, 732, 755, 759, 876, 882, 886,
887, 914
Ḥālḥālī, 620
Ḥalıcı-zāde Çelebi, 446
Ḥalıcı-zāde Efendi, 592, 598
Ḥaliç, 357, 651, 692, 780, 882
Ḥaliç-i Kostantiniyye, 308
Ḥalife-zāde, 712
Ḥalil Ağa, 467
Ḥalil Efendi, 236, 335, 478, 573, 638, 639
Ḥalil Efendi (Çaker Ağa-zāde), 613, 666
Ḥalil Efendi (Manav), 396
Ḥalil Efendi (Seyyid), 924
Ḥalil Efendi (Şolağ-zāde), 742, 747
Ḥalil Efendi (Şāmi), 576
Ḥalil Efendi (Tabīb), 870
Ḥalil Efendi-zāde (Şeyḥ), 540
Ḥalil Paşa, 267, 270, 284
Ḥalil Paşa Cāmi' i, 344, 772, 787
Ḥalil Paşa Medresesi, 621
Ḥalvetiyye, 173, 252, 257, 325, 342, 348, 349, 675,
697, 774, 775, 782, 784, 788, 797, 932, 933, 937
Ḥamdī Efendi, 308, 336, 415, 548, 589, 654, 832
Ḥamdī-zāde Efendi, 417, 441
Ḥāmid bin Muştafā, 749
Ḥāmid Efendi, 459, 619, 662, 693, 709, 737, 743,
744, 759, 763, 767
Ḥāmid Efendi (Kādī-'asker), 749
Ḥāmid Efendi Medresesi, 746
Ḥāmid Efendi-zāde, 638
Ḥamid Vilāyeti, 499, 538
Ḥamid, 209, 216, 218, 319
Ḥamidī Efendi, 440
Ḥamidī Şeyḥ-zāde, 393
Ḥammāl-zāde (Re'isü'l-eṭibbā), 379, 511
Ḥammāl-zāde Efendi, 318, 511, 635
Ḥammāmiyye Medresesi, 529, 540, 564, 578, 611,
647, 670, 700, 761, 884, 924
Ḥamza Beg Cāmi' i, 579
Ḥamza Efendi (Şeyḥ), 345
Ḥamza Faḳīḥ Maḥallesi, 666
Ḥān, 760
Ḥançeriyye Medresesi, 219, 335, 463

- Haçneriyye-i Burusa, 226
 Handân Efendi, 291, 435, 452, 502, 656, 672
 Handân-zâde Efendi, 527, 671
 Hanefî Efendi (Karabâgî), 708
 Hanefî Efendi (Şeyhü'l-İslâm), 537, 679
 Hanefî Efendi, 368, 395, 397, 426, 427, 428, 449, 491, 530, 636, 645
 Hanım-zâde, 578 624, 660, 690, 761
 Hânkâh Medresesi, 207, 225, 290, 307, 319, 386, 398, 455, 469, 478, 504, 529, 550, 553, 577, 592, 594, 624, 627, 728, 761, 872, 874, 880, 906, 926, 927
 Hanlı-zâde Efendi, 760
 Hanya, 356, 358, 832, 940, 946, 948, 949
 Hâric-i Sür, 255, 377, 530, 534, 545, 564, 570, 655, 658, 669, 671, 673, 703, 758, 770, 784, 855, 885, 887
 Harmencik, 312, 571, 582, 660, 719, 868
 Harpud, 784
 Hasan Ağa (Kara), 363, 816
 Hasan Beg-zâde, 218, 232, 289, 330, 483
 Hasan bin Hüseyin, 724
 Hasan Cân, 183, 184, 406, 407, 700
 Hasan Dede (Şeyh), 263
 Hasan Efendi, 215, 235, 350, 427, 528, 532, 540, 567, 578, 584, 587, 642, 661, 663, 753, 766, 779
 Hasan Efendi (‘Aşkî), 488, 504, 593, 643, 668
 Hasan Efendi (Balta), 158
 Hasan Efendi (Begbâzârî), 530
 Hasan Efendi (Beyâzî), 403, 404, 453, 479, 511, 548, 639, 682, 719, 758, 815, 860
 Hasan Efendi (Bebr birâderî), 246, 249, 286, 370, 609, 632
 Hasan Efendi (Cihân-gîr şeyhi), 528, 784
 Hasan Efendi (Çeşmî-zâde), 766
 Hasan Efendi (Divitci-zâde Efendi dâmâdı), 713
 Hasan Efendi (Hanım-zâde), 291, 401, 430, 443, 445, 553
 Hasan Efendi (Hasan Kethudâ-zâde), 222, 235, 314, 335
 Hasan Efendi (‘İsâ Ağa-zâde), 691
 Hasan Efendi (‘İşmetî Efendi Tâbi‘i), 683, 724
 Hasan Efendi (Kaştamonî), 757
 Hasan Efendi (Kayseriyeli), 569
 Hasan Efendi (Kıralı-zâde), 301
 Hasan Efendi (Kıralı Hanım-zâde), 438
 Hasan Efendi (Mollâ-zâde), 578, 624, 631, 669, 684, 702, 757
 Hasan Efendi (Mu‘abbir), 806
 Hasan Efendi (Rûm), 425
 Hasan Efendi, (Şalâhî) 669
 Hasan Efendi (Şalbaş), 236, 313, 393
 Hasan Efendi (Şarih-i Füşûs-zâde), 465, 684
 Hasan Efendi (Şeyh), 701, 773
 Hasan Efendi (Şeyhü'l-İslâm Ankaravî Efendi maḥdümü), 737, 747
 Hasan Efendi (Tavîl), 612, 748
 Hasan Efendi (Uzun), 490, 569, 599, 600, 602, 629, 633, 638, 645, 657, 680, 703, 722, 751, 759, 797, 867, 883, 909, 920, 930, 936
 Hasan Efendi Medresesi, 374, 415, 495, 496, 509, 532, 545, 653, 662, 691, 728, 745, 750, 907
 Hasan Efendi-zâde, 314, 376, 508, 531, 720
 Hasan Kal‘ası, 273
 Hasan Kethudâ-zâde, 222, 234, 236, 243, 436
 Hasan Paşa (Kapudan), 268
 Hasan Paşa (Maḳtûl), 341, 687, 751
 Hasan Paşa Medresesi, 229, 296, 324, 340, 394, 455, 548, 577, 621, 633, 636, 638, 649, 687, 697, 704, 713, 721, 726, 748, 751, 757, 875, 921
 Hasan Paşa-zâde, 435, 453, 455, 463, 502, 529, 571
 Hasan(İbn Şeyhü'l-İslâm Meḥammed el-Ankaravî), 908
 Hasan-ı Būrîni (Şeyh), 325
 Hasan-zâde Efendi (el-Hâcc), 551
 Hâsekî Medresesi, 210, 288, 291, 298, 329, 488, 693, 712, 752, 921
 Hâsekî Meḥammed Paşa, 641, 853
 Hâsekî Sultân Medresesi, 401, 529, 548, 593, 625, 631, 642, 664, 685, 750, 758, 868
 Hâsekî Sultân, 229, 232
 Haşır Celebi, 447
 Haşibî, 208
 Hâşküy Maḥmûd Paşası, 564
 Hâşküy, 661, 720, 756
 Hâşotabaşı Medresesi, 629, 724
 Hâşim Efendi (Kudsî-zâde Emîri), 669
 Hâşim Meḥammed Efendi, 669
 Hâşimî-zâde Efendi, 383, 387, 390, 409, 434, 464, 533, 573, 576, 607, 710
 Hâşim-zâde Efendi, 667
 Hâşîye-i Şerḥü'l-ferâ‘iz, 515
 Hâşîye-i Şerîfe, 651
 Hâşîye-i Tefsîr, 514
 Hâşîyetü'r-Râzî ve'l-Câmî, 515
 Hâtuniyye Medresesi, 735
 Haṭîb-zâde Efendi, 499, 529, 695, 768
 Havâşş-ı Ahî, 149, 540, 601, 606, 667, 727
 Havşa, 481
 Hayâlî, 647
 Hayâtî-zâde Efendi (Re‘îsü'l-eṭṭibbâ), 922
 Haydar Paşa Medresesi, 222, 234, 248, 328, 374, 398, 401, 452, 477, 528, 543, 587, 606, 614, 618, 632, 671, 713, 739, 745, 747, 762, 767, 926
 Haydar Paşa, 268
 Haydar-zâde, 308
 Hayrabolu, 594, 727, 745, 866
 Hayrû'd-dîn bin Nürü'd-dîn ‘Alî, 615
 Hayrû'd-dîn Efendi, 296
 Hayrû'd-dîn Paşa Medresesi, 289, 291, 296, 393, 399, 437, 469, 475, 552, 558, 669, 692, 874, 907
 Hayyât-zâde Efendi, 298, 436
 Hâzînedâr-zâde Efendi, 682, 756
 Hâzret-i Emîr Buḥârî, 508, 571
 Hâzret-i Eyyüb Câmî‘-i Şerîfi, 218
 Hâzret-i Eyyüb Medresesi, 225, 235, 337, 380, 391, 509, 556, 574
 Hâzret-i Eyyüb, 230, 487
 Hâzret-i İbrâhîm, 279
 Hâzret-i İmâm Hüseyin, 267
 Hâzret-i Mevlevî, 458, 610
 Hâzret-i ‘Alî, 263
 Hâzret-i ‘Ömer bin Haṭṭâb el-Fârûk, 615
 Hâzret-i Şems, 258
 Hedîyye, 770, 771, 776
 Heft-ḥ‘ân, 206
 Hekîm Celebi Tekyesi, 786, 791
 Helvacıbaşı Hâricî, 680

Helvâcî-zâde Efendi, 444, 452, 576
 Hemedân, 269, 461
 Hevâyî, 612
 Hevâyî-zâde Efendi, 497, 576, 618, 748
 Hezarğrad, 205, 560, 628, 691, 718
 Hırmenlik, 563
 Hışım-zâde Efendi, 666
 Hızır Beg Mescidi, 561
 Hızır Çelebi Medresesi, 457, 641
 Hızır Efendi, 390
 Hızır Işık, 170, 351
 Hibetu'llâh Efendi (Sa' dî-zâde), 695
 Hibetu'llâh İbn Seyyid Seyfu'llâh, 694
 Hibri Efendi, 222, 380
 Hicâz, 245, 461, 598, 676
 Hicâzî-zâde Efendi (Halebî) , 731, 755
Hidâye, 212, 291, 432, 530, 562, 583, 655
 Hidâyet Efendi, 213, 214, 322, 483
 Hidâyetu'llâh Efendi, 287
 Hille, 267
 Himmef Efendi (Kara), 685
 Himmef Efendi, 694, 797
 Hışâlî Efendi (Seyyid), 642, 754
 Hışâr Câmî' i, 378
 Hışâr, 250
 Hıotîn Seferi, 266
 Hubbî Mollâsı, 214
 Hubbî Mollâsı Tekyesi, 558
 Hudâvendigâr, 232
Hulâsatü'l-eşer, 209, 310, 397, 409, 432, 556, 583, 609, 642, 717, 730, 773, 786
Hulâsatü'l-iştikâk, 905
 Hülüşî, 532
 Hulvî-i Gülşenî, 773
 Hurrem, 617
 Hurremiyye Medresesi, 451
 Husrev Efendi, 662
 Husrev Kethudâ Dârü'l-hadîşî, 500, 704
 Husrev Kethudâ Medresesi, 236, 386, 392, 435, 530, 550, 593, 605, 661, 665, 695, 696, 754, 887, 924
 Husrev Paşa (Şadr-ı A' zam), 269
 Husrev-zâde, 213
 Hüdhdüd ' Abdü'l-kâdir Efendi, 290, 319, 422, 439, 448, 508, 537, 562
 Hünkâr Depesi, 271
 Hünkâr İskelesi, 625
 Hüsâm Efendi, 213
 Hüsâm Efendi (Kara Çelebi-zâde), 468
 Hüsâm Efendi (Münkir), 296
 Hüsâm Efendi (Müseved), 451
 Hüsâm Efendi (Tulumcı), 219, 248, 287, 299, 321, 323, 459, 484, 586
 Hüsâmü'd-dîn, 321
 Hüsâmü'd-dîn el-' Uşşâkî, 239
 Hüsâm-zâde (Burusî), 318
 Hüsâm-zâde Efendi (Kara), 661, 666
 Hüsâm-zâde Efendi (Şeyhü'l-İslâm), 508, 586, 614, 660
 Hüsâm-zâde Efendi, 207, 218, 223, 295, 308, 321, 336, 450, 503, 511, 537, 574, 700, 713, 740, 764
 Hüseyin Ağa (Yeñiçeri kethudâsı), 354
 Hüseyin bin Mehemmed, 369
 Hüseyin bin ' Abdü'l-halim, 611
 Hüseyin Çelebi, 760

Hüseyin Çelebi (Başmaçcı), 383
 Hüseyin Efendi, 215, 225, 286, 291, 451, 478, 677, 734
 Hüseyin Efendi (Ağhî-zâde), 207, 215, 235, 247, 285, 286, 300, 303, 314, 391, 401, 478, 484, 538, 551, 575, 630
 Hüseyin Efendi (Amâsî), 244
 Hüseyin Efendi (Begbâzârî), 747
 Hüseyin Efendi (Canikî), 538
 Hüseyin Efendi (Cinci), 317, 368, 369, 370, 392, 399, 408, 420, 449, 500, 610
 Hüseyin Efendi (Fikrî Efendi birâderi), 546, 583, 590, 624, 632, 690, 750
 Hüseyin Efendi (Gölbâzârî), 611
 Hüseyin Efendi (Hâcî), 722
 Hüseyin Efendi (Hâcî Evhad Şeyhi Seyyid), 173, 933
 Hüseyin Efendi (Hâcî Mehemmed-zâde), 217
 Hüseyin Efendi (İmâm-ı Sultânî), 471
 Hüseyin Efendi (Kavşara), 478
 Hüseyin Efendi (Kedi), 662
 Hüseyin Efendi (Kefevî), 232, 294, 391, 488, 497, 583, 662, 668
 Hüseyin Efendi (Kürd), 590
 Hüseyin Efendi (Mehemmed Ağa Şeyhi), 934
 Hüseyin Efendi (Mektübcü), 670
 Hüseyin Efendi (Müftü), 208, 661
 Hüseyin Efendi (Nâcî Burusî), 312, 426
 Hüseyin Efendi (Paşa-zâde), 432
 Hüseyin Efendi (Serçe) , 233, 294, 317
 Hüseyin Efendi (Şâmî), 326, 420, 464, 566, 601, 648, 704, 747, 849, 866
 Hüseyin Efendi (Şeyhü'l-İslâm Ağhî-zâde), 529
 Hüseyin Efendi Medresesi, 560, 622, 623, 630, 643, 655, 670, 728, 733
 Hüseyin Efendi-zâde, 700
 Hüseyin Paşa (Deli), 330, 813, 822, 823, 851, 852
 Hüseyin Paşa (Dişlek), 268
 Hüseyin Paşa (Kapudan), 352
 Hüseyin Paşa (Naşûh Paşa-zâde), 353
 Hüseyin Paşa (Şarı), 237, 352, 363, 365, 942
 Hüseyin Paşa (Vezir), 271
 Hüseyin Paşa (Vezir-i a' zam Mürre), 234, 235
 Hüseyin Paşa-zâde Efendi, 556, 617, 618, 666
 Hüseyin Paşa-zâde-i Büzürg, 495
 Hüseyin-i Halhâlî, 419
 Hüseyin-i Halhâlî Medresesi, 429

I, İ, İ, ' ,

Ilica, 270
 Isparta, 216, 235
İbn Dâvûd, 375
 İbn Gânim-i Mağdisî, 716
 İbn Hacer ' Askalânî, 432
 İbradı, 719
 İbrâhîm Ağa (Celâlî), 356, 359, 813
 İbrâhîm Ağa (dârü's-sa' âde ağası), 359
 İbrâhîm Ağa Medresesi, 626
 İbrâhîm bin Mehemmed, 308
 İbrâhîm bin Muştafâ, 778
 İbrâhîm bin ' Abdü'l-mü'min, 741
 İbrâhîm bin Seyyid ' Abdü'l-bâkî, 203

İbrāhīm Çelebi (Mānda), 720
 İbrāhīm Efendi, 296, 493, 530, 537, 679, 745, 748, 757
 İbrāhīm Efendi (Şu‘ ayb-zāde), 433, 458, 491, 563, 613
 İbrāhīm Efendi (Altı Parmak), 478, 495, 500, 517, 569, 613, 614, 617, 620, 748, 759
 İbrāhīm Efendi (Baḫşī Efendi dāmādı), 324, 493
 İbrāhīm Efendi (Çavuş-zāde), 294, 299, 308, 317, 331, 381, 671
 İbrāhīm Efendi (Dendānī), 652
 İbrāhīm Efendi (Edrineli), 648
 İbrāhīm Efendi (Girih-girī-zāde), 312, 339
 İbrāhīm Efendi (Ğül), 291
 İbrāhīm Efendi (Ḥamīdī), 311
 İbrāhīm Efendi (Ḥüseyn Paşa-zāde), 565, 568, 581, 617, 639, 665, 748
 İbrāhīm Efendi (İmām-ı Sulṭānī Ḥüseyn Efendi-zāde), 713, 756
 İbrāhīm Efendi (İmām-ı Sulṭānī), 868, 879, 903
 İbrāhīm Efendi (İmām-zāde), 757
 İbrāhīm Efendi (Kādī-‘ asker), 867
 İbrāhīm Efendi (Kārabaş), 369, 373
 İbrāhīm Efendi (Kārabaş), 370
 İbrāhīm Efendi (Kāramanī), 449
 İbrāhīm Efendi (Kemāl Efendi-zāde), 314, 374, 407, 423, 455, 505, 506, 579, 860
 İbrāhīm Efendi (Kevākībī-zāde), 243, 388, 718
 İbrāhīm Efendi (Kıtb), 444, 600, 654
 İbrāhīm Efendi (Kürd), 290
 İbrāhīm Efendi (Müfettiş), 662, 685, 698, 719, 862, 863, 865, 881
 İbrāhīm Efendi (Mülhemī, Erzürümī), 337, 385, 576, 667
 İbrāhīm Efendi (Nifī), 766
 İbrāhīm Efendi (Oğlan Şeyḫ), 775, 936
 İbrāhīm Efendi (Paşa-zāde), 716, 724
 İbrāhīm Efendi (Rüz-nāmece), 403, 534
 İbrāhīm Efendi (Şaçlı), 778, 779
 İbrāhīm Efendi (Şofyalı), 572, 595, 599, 623, 633
 İbrāhīm Efendi (Şofyalı), 674
 İbrāhīm Efendi (Şun‘ u‘ İllāh Efendi tezkirecisi), 340
 İbrāhīm Efendi (Tezkireci), 340
 İbrāhīm Efendi (Tıp-ḥāneli), 778
 İbrāhīm Efendi (Trabzonī), 747
 İbrāhīm Efendi (‘ Uşşākī-zāde mülāzımı), 570
 İbrāhīm Efendi (Ümmī), 438, 516, 649
 İbrāhīm Efendi (Üsküdarī Kādī), 660
 İbrāhīm Efendi-zāde, 386
 İbrāhīm el-Ḳammī (Şeyḫ), 514
 İbrāhīm İbn Muştafā İbn Üftāde, 791
 İbrāhīm İbn Şeyḫ Receb, 739
 İbrāhīm Kethudā Medresesi, 674
 İbrāhīm Paşa (Gürcī), 855
 İbrāhīm Paşa (Kāra), 844, 846, 855, 856, 887, 949
 İbrāhīm Paşa (Kör Ḥazīnedār), 353
 İbrāhīm Paşa (Mısr vālisi), 729
 İbrāhīm Paşa Medresesi, 375, 500, 692, 873, 905
 İbrāhīm Paşa Sarāyı, 323, 627, 679, 724
 İbrāhīm Paşa-yı Cedīd Medresesi, 246, 296, 307, 569, 639, 674, 696, 725, 742, 743, 759, 906
 İbrāhīm Paşa-yı ‘ Atık Medresesi, 237, 370, 433, 468, 625, 648, 649, 680, 888, 907, 909, 919
 İbrāhīm Tennürī, 264
 İbrāhīm-i Gülşenī Efendi (Şeyḫ Edrineli), 773, 888
 İbrāhīm-i Kürdī (Monlā), 699
 İci-zāde Efendi, 499
 İdrīs Efendi, 311, 516, 645, 754
 İdrīs-zāde Muştafā Efendi, 214
 İḫtiyārāt, 346
 İḫyā-yı ‘ Ulūm, 461
 İḳzū’l-insān Min Sünnihī Fī Beyān İle’l-mevşül Vuşlatihī, 221
 İllāhī-zāde (Burusalı), 658
 İllāhī-zāde Efendi, 504, 561, 594, 641
 İllhāmü’l-muḳaddes mine’l-feyzi’l-aḳdes, 463
 İlyās Dede-zāde, 497, 551, 558
 ‘ İmād-ı Rüm, 413
 ‘ İmādī Efendi, 515
 ‘ İmād-zāde Efendi, 878
 İmām Velī, 546
 İmām-ı A‘zam, 274, 276, 285
 İmām-zāde Efendi, 368, 371, 383, 451, 456, 457, 505, 527, 537, 540, 544, 570, 590, 591, 633, 645, 667, 686, 702, 736, 761, 859, 887, 919
 ‘ İnāyātī (Şeyḫ), 397
 ‘ İnāyet Giray, 283
 ‘ İnāyetü’l-‘ināye, 915
 İncili Muştafā Çavuş, 467, 490
 İnebolı, 632
 İpek, 898
 İplikci Şiyāmī, 373
 İpşala, 221, 381, 551, 604, 653, 727
 İrān, 537
 ‘ İsā Efendi, 236, 287, 290, 292, 330, 367, 370, 500, 560, 628, 678, 688
 ‘ İsā (Re ‘isü’l-eṭibbā), 379
 ‘ İsā Ağa-zāde Efendi, 684
 ‘ İsā Beg Medresesi, 215, 339
 ‘ İsā bin Mūsā, 721
 ‘ İsā bin ‘ Alī, 379
 ‘ İsā Efendi (Bosnevī), 405, 415, 437, 458, 533, 701, 721, 864, 876
 ‘ İsā Efendi (Re ‘isü’l-eṭibbā, Saḳızlı), 596
 ‘ İsā Efendi (Ṭabib), 375, 596
 ‘ İşām, 251
 ‘ İsā-zāde Efendi, 863, 872, 876, 925
 İşāḳ Ağa, 359
 İşāḳ bin Aḫmed, 324
 İşāḳ Efendi (Kārabāgī), 619, 639
 İşāḳ Efendi (Kürd), 378, 476, 605, 643
 İşāḳ Efendi (‘ Acem), 324
 İşāḳ Efendi (Ser-bendī-zāde), 591, 684, 691
 İşāḳ Efendi, 319, 394, 417, 478, 780
 İşāḳ-zāde Efendi, 507, 565, 614, 615, 618, 750
 İskender Paşa Medresesi, 312, 562, 576, 618, 643, 671, 748
 İskender Paşa, 527
 İskender, 204, 261, 879, 885, 938, 946
 İslām Giray, 355, 818, 819
 İslām Paşa, 354
 İslimiyye, 660
 İsmā‘ il Ağa Cāmī‘ i, 695
 İsmā‘ il Ağa-zāde, 399, 416, 505, 556, 593, 605, 674, 695, 696, 700, 712, 909
 İsmā‘ il bin Aḫmed, 498
 İsmā‘ il Efendi (Canikī), 726
 İsmā‘ il Efendi (Cism-i Laṭif), 936

İsmâ'îl Efendi (Erzurûmî), 708
İsmâ'îl Efendi (Şâlih Paşa imâmı), 561, 767
İsmâ'îl Efendi (Ser-bendî-zâde Büzürg), 498, 581, 693, 619
İsmâ'îl Efendi (Şârih-i *Mülteķā* Sivās müftisi), 769
İsmâ'îl Efendi (Şeyh), 344, 772
İsmâ'îl Efendi, 213, 348, 772
İsmâ'îl İbn Murtażā, 708
İsmâ'îl Paşa, 900
İsmâ'îl-zâde Efendi, 433, 435, 437, 473, 493, 684, 700, 722, 754
İşmetî Efendi Hüsni, 725
İşmetî Efendi, 304, 379, 404, 408, 428, 479, 506, 551, 564, 584, 636, 645, 701, 720, 758
İsmihân Sultân Medresesi, 243, 294, 313, 374, 375, 399, 433, 464, 498, 537, 553, 554, 566, 574, 583, 608, 636, 640, 661, 664, 665, 669, 670, 710, 752, 756, 863, 876
İspirî 'Alî Efendi, 780, 787, 929
İsti'ârât, 176, 634
İstanbul Sinân Paşası, 574, 757
İstanbul Vâidesi, 674
İstanbul Yolu, 663
İstanbul, 173, 175, 205, 208, 210, 214, 218, 220, 225, 232, 233, 236, 240, 242, 244, 245, 250, 252, 255, 259, 261, 266, 268, 270, 273, 276, 284, 286, 287, 288, 290, 300, 302, 314, 317, 319, 320, 321, 329, 330, 332, 335, 341, 344, 345, 346, 353, 365, 366, 368, 369, 370, 377, 378, 381, 382, 383, 388, 394, 396, 399, 400, 401, 403, 404, 405, 420, 421, 423, 428, 432, 434, 436, 437, 439, 443, 450, 453, 456, 461, 463, 473, 479, 481, 482, 484, 489, 491, 495, 501, 505, 508, 510, 511, 514, 529, 515, 532, 533, 536, 537, 543, 544, 545, 546, 548, 553, 551, 560, 578, 582, 584, 585, 595, 597, 600, 601, 603, 607, 610, 611, 622, 625, 626, 628, 630, 632, 634, 636, 641, 645, 647, 650, 657, 661, 664, 666, 667, 668, 670, 673, 674, 678, 682, 685, 688, 691, 692, 696, 698, 700, 701, 702, 709, 710, 713, 714, 717, 718, 719, 721, 722, 724, 731, 736, 737, 739, 740, 741, 744, 751, 752, 757, 758, 759, 760, 761, 764, 767, 769, 770, 771, 772, 773, 775, 780, 781, 785, 786, 787, 789, 791, 795, 797, 805, 806, 807, 810, 812, 815, 818, 819, 822, 826, 828, 830, 831, 837, 841, 842, 843, 844, 846, 847, 848, 849, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 860, 863, 864, 865, 866, 867, 870, 871, 873, 875, 878, 882, 883, 884, 886, 889, 890, 893, 894, 896, 897, 899, 900, 902, 903, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 921, 923, 927, 929, 930, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 941, 942, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 951
İstavroz, 383
İşârâtü'l-merâm min 'İbâdeti'l-imâm, 760
İtmekci Ahmed Paşa Medresesi, 528
İtmekci-zâde Medresesi, 590, 626, 636, 677, 685, 692, 712, 870
İvâz bin Yûsuf, 641
İvâz Efendi, 476, 569
İvâz Efendi ('Arab), 161, 653
İvâz Efendi (Şâmî), 161, 604, 641, 644, 693, 727
İvâz Paşa Medresesi, 226
İvâz-zâde, 375
İzmir, 214, 216, 221, 234, 291, 307, 318, 370, 375, 386, 387, 390, 409, 422, 448, 458, 464, 493, 495,

499, 500, 502, 511, 516, 525, 533, 551, 556, 571, 607, 610, 614, 618, 631, 639, 659, 667, 680, 685, 690, 692, 733, 734, 748, 756, 761, 874, 877, 881, 883, 888, 910
İzniķ Orhanıyyesi, 592
İzniķ, 208, 290, 314, 405, 438, 463, 504, 527, 532, 592, 594, 601, 657, 819, 829, 915
İzniķmid, 219, 272, 273, 276, 330, 348, 354, 371, 812
İzzet Efendi, 628
İzzetî Efendi (Şeyhü'l-islâm Yahyâ Efendi Birâder-zâdesi), 762, 709
İzzetî Efendi, 417, 430, 454, 574, 585, 649, 658, 729, 749, 750, 768
İzzetî Efendi Âsitânesi, 728

K, K

Kabakulaķ Emiri, 312
Kabakulaķ-zâde Efendi, 217, 219, 297, 309, 329, 332, 335, 450, 491, 551, 552, 561, 587, 620, 626, 630, 631, 636, 666, 748, 750, 763, 767, 859, 869
Kâbil Vücüd-zâde, 750
Kâbili, 217
Kadırğa Limanı Mehemmed Paşa Medresesi, 293, 335, 464, 468, 498, 537, 595, 605, 624, 653, 677, 690, 698, 712, 739
Kadırğa Limanı Sarâyı, 359
Kâdî (Şarı), 280, 282
Kâdî Beyzâvî, 432
Kâdî Devânî, 405
Kâdî Hayrî'd-dîn Hâricî, 669
Kâdî Hüsâm Medresesi, 504
Kâdî Maḥmûd Medresesi, 591, 596, 629, 671, 704
Kâdî Mîr, 620
Kâdî 'Abdü'l-ḥalîm Medresesi, 501, 555, 684, 698, 699, 732, 749, 754
Kâdî 'İvâz Medresesi, 572, 626
Kâdî Süleymân Medresesi, 759
Kâdî Zekerıyyâ, 514
Kâdî, 655
Kâdî-'asker Burusî Muştafâ Efendi Medresesi, 746
Kâdirî Çelebi, 226
Kâdî-zâde Efendi, 219, 253, 294, 499, 774, 784
Kâdî-zâde Efendi (Re'îsü'l-meşâyih), 347, 461
Kâdî-zâde Efendi (Şofyalı), 344
Kâdî-zâde-i Rûmî, 431
Kâdrî Efendi (İmâm-zâde), 572
Kâdrî Efendi (Kâdî-'asker), 653
Kâdrî Efendi, 374, 473, 560, 585, 586, 650, 656, 710, 738, 740
Kâdrî-zâde Efendi, 340, 341, 389, 442, 493, 581, 720
Kâfiye, 730
Kâf-zâde *Zübde'si*, 711
Kâhire, 218, 232, 289, 330, 332, 382, 389, 432, 514, 516, 546, 575, 588, 610, 646, 649, 650, 701, 704, 716, 729, 755, 758, 766, 781, 785, 869, 912, 914, 931, 946
Kahistân-ı Kebîr, 659
Kahistânî, 661
Kahriyye Medresesi, 288, 633, 674

- Kalendar-hâne Medresesi, 232, 295, 299, 417, 437,
 445, 469, 480, 510, 540, 552, 581, 590, 593, 605,
 610, 680, 704, 724, 761, 881, 884
 Kalenderiyye, 376
 Kalenderoğlu, 467
 Kalıandelen, 302
 Kal' a-i Sultānī, 666, 719, 878
 Kalure, 358
 Kāmetī Efendi, 307
 Kāmetī-zāde Efendi, 452, 458, 544, 583, 589, 603,
 652, 672, 736, 754, 763, 764, 798, 861, 868
 Kandıra, 648
 Kandıye, 358, 670, 671, 697, 814, 817, 832, 855, 922,
 946, 948, 950
 Kañlıca, 527, 562
 Kanlu Kozlar, 582
 Kansu Beg, 269
 Ka' be-i Mu' azzama, 540
 Kapluca Medresesi, 493
 Kapuağası Medresesi, 246, 440, 652, 719
 Kapudan ' Ali Paşa Medresesi, 438, 443, 476
 Kara Aħmed Tekyesi, 772
 Kara Çavuş, 372
 Kara Çelebi-zāde Efendi, 245, 352, 420
 Kara Çelebi-zāde Efendi Āsitānesi, 643
 Kara Gümrük, 658
 Kara Hişār Medresesi, 235
 Kara Müsā Efendi Āsitānesi, 782
 Kara Muştafā Paşa Medresesi, 163, 384, 386, 499,
 624, 627, 630, 631, 740, 750
 Kara Muştafā Paşa Türbesi, 254
 Karaağac Maħallesi, 348
 Karabāğ-ı Gence, 708
 Karaca Aħmed Tekyesi, 326, 563, 606
 Karadeñiz boğazı, 266
 Karadeñiz, 266, 268, 352, 405, 791, 818, 851
 Karafe-i Şuğra, 588
 Karaferye, 217, 230
 Karahişār, 467
 Karakaş Efendi, 463, 591, 596, 629, 727
 Karakız-zāde, 224
 Karaman, 232, 347, 503, 594, 600, 818, 819, 821,
 835, 837, 842, 852, 853, 937, 944
 Karaman Ereglisi, 729
 Karamanī Efendi (Sarāy H' ācesi), 346
 Karasu Yeñicesi, 509, 529, 719, 878
 Karasu, 424, 667
 Aħmed Dede (Kārī), 789, 795
 Karnābād, 149, 540, 545, 606, 918
 Karş, 268, 724
 Kāsım Efendi, 310, 317, 319, 340, 396, 451
 Kāsım Efendi (Bülbül-zāde), 299
 Kāsım Efendi (Kara), 678
 Kāsım Efendi (Kürd), 208, 225, 287, 289, 292, 300,
 330, 420, 477
 Kāsım Efendi (Rā' i-zāde), 493
 Kāsım Paşa, 213, 240, 308, 309, 335
 Kāsım Paşa Medresesi, 218, 308, 376, 418, 459, 480,
 494, 578, 602, 612, 622, 627, 640, 671, 693, 695,
 725, 753, 767, 854, 866, 867, 873, 879, 880, 890,
 906, 909, 925
 Kāsım-zāde Efendi, 417, 558, 619
 Kāsım-zāde Efendi (A' mā), 494, 617
 Kaşide-i Bürde, 305, 492
 Kaşır Hasan Efendi, 566
 Kaşşāb Maħmūd Medresesi, 488
 Kaşşāb-zāde, 213
 Kaştamom, 224, 229, 307, 358, 432, 489, 499, 532,
 589, 647, 685, 740, 752, 849
 Kaşif Çelebi, 765
 Kātib Çelebi (Hācī Halife), 263, 365, 404, 460, 711,
 850
 Kātib-zāde Efendi, 293, 575
 Kañifeci-zāde, 290
 Kaya Sultān, 355, 852
 Kayğan Cāmi' i, 752
 Kayıncık, 512, 759
 Kayışbıñarı, 812
 Kayşeriyye, 215, 216, 264, 266, 312, 377, 433, 463,
 576, 577, 599, 633, 643, 668, 677, 686, 722, 731,
 747, 907, 925, 926, 942
 Kazak, 360
 Kaztağı, 329, 405, 604
 Kazvin, 269
 Kebirī-zāde Efendi, 572, 626, 666, 670, 681, 713, 756
 Kec-dehān Efendi, 376
 Kec-dehān-zāde, 589
 Kefe, 266, 354, 548, 617, 662, 727, 728
 Kelim Çelebi (Eyyūbī), 294, 411
 Kemāl Efendi, 301, 635
 Kemāl Efendi (şadāret-i Rüm), 333
 Kemāl Efendi (Şām kādisi), 301
 Kemāl Efendi-zāde, 449, 457, 536, 624, 676, 690
 Kemāl Paşa-zāde Efendi, 318, 406, 561
 Kemālū'd-din Meħemmed Efendi, 455
 Ken' ān Paşa, 272, 274, 355, 685, 809, 822, 828
 Kenz, 492, 616, 646
 Kepenkci Medresesi, 595, 662, 744, 918
 Kepenkci Sinān Medresesi, 390, 440, 488, 533, 596,
 692, 698, 759
 Kerāsteci-zāde Efendi (İmām-ı Sultānī), 916
 Kerāsteci-zāde, 447
 Kerim Efendi, 288
 Kesbī Çelebi, 283
 Keskin Dede Mezāristānı, 592, 647, 685
 Keskin Dede Tekyesi, 438
 Keskin Dede, 335, 531
 Kesriyye, 293
 Kestel, 447
 Keşān, 573, 606, 660, 666, 710, 743, 767
 Keşfü' z-zünün ' an Esāmī' l-kütüb ve' l-fünün, 462
 Keşşāf, 587
 Kete, 571, 589, 752
 Ketħudā Beg, 421
 Kevākibī-zāde Efendi, 420, 547, 591, 670, 718, 743
 Kıbrıs, 208, 408, 469, 517, 527, 559, 630, 751, 786,
 821, 824, 854, 866, 882, 903, 919, 929, 942, 945
 Kılıç ' Ali Paşa Cāmi' i, 538
 Kılıç ' Ali Paşa Medresesi, 233, 454, 613, 619, 663,
 668, 695
 Kılıç ' Ali Paşa-yı Cedid Medresesi, 294
 Kınalı-zāde Meħemmed Fehmī Efendi Dārū' l-ifādesi,
 329
 Kırım, 261
 Kırımı Efendi (Derviş), 261
 Kırık Çeşme, 699
 Kırık Kenisā, 603, 614
 Kırşehir, 467

Kırşehirî Maḥmūd Efendi, 724, 766
 Kız Kulesi, 787
 Kızanlık, 344
 Kızıl Muşluk Medresesi, 290, 293, 386, 389, 445, 454, 660
 Kızıl Muşluk Zāviyesi, 348
 Kihter Çelebi (İmām-zāde), 395
 Kilidbaḥr-i Rūm, 560
 Kırāmü'd-dīn Efendi (Şeyḥ), 342
 Kirli Maḥmūd-zāde Efendi, 497, 759
 Kirmastı, 325, 646, 648, 903, 914, 917
 Kirmastı Medresesi, 590, 682
 Kirmastı Mescidi, 415
Kitāb-ı Büyü', 924
Kitāb-ı Dīvānū'l-edeb, 515
Kitāb-ı İcārāt, 583
Kitāb-ı Tahāret, 392
Kitābū's-sevāḥ, 515
 Koca Muştafā Paşa Cāmi'-i Şerīfi, 342, 495
 Koca Muştafā Paşa Medresesi, 296, 297, 299, 321, 324, 440, 480, 561, 623, 630, 667, 671, 683, 687, 700, 704, 732, 914, 924
 Koca Muştafā Paşa, 244, 342, 495
 Koca Naḳīb-zāde Efendi, 637
 Koğacı Dede Cāmi'ī, 419, 574, 763, 768
 Koğacı Dede Medresesi, 497
 Koğacı Dede Mezārı, 381
 Koğacı Dede, 662
 Koḥrapa, 666, 703
 Konya, 232, 240, 252, 296, 297, 345, 400, 444, 475, 486, 543, 545, 567, 592, 599, 600, 601, 610, 612, 623, 639, 664, 680, 681, 696, 701, 705, 757, 795, 811, 819, 828, 864, 882, 886
Koştantīniyye Tārīḫi, 463
 Koştantīniyye, 208, 224, 227, 248, 250, 308, 324, 325, 335, 348, 408, 420, 433, 450, 460, 461, 467, 469, 473, 490, 514, 526, 543, 560, 561, 584, 587, 611, 631, 645, 651, 688, 692, 693, 695, 699, 719, 723, 737, 750, 752, 763, 779, 780, 784, 794, 867, 868, 869, 874, 881, 889, 902, 911, 914, 916, 920, 922, 937, 946, 951
 Köse Dere, 920
 Köse Yaḥyā Efendi, 446
 Kösem Vālide, 263
 Kuds, 224, 310, 322, 433, 439, 581, 593, 663, 668, 720
 Kudsī Efendi, 248, 309, 333
 Kuds-i Şerīf, 211, 213, 216, 218, 234, 297, 313, 321, 324, 383, 389, 416, 419, 421, 432, 437, 445, 450, 478, 490, 499, 500, 527, 553, 554, 561, 576, 578, 584, 587, 608, 618, 636, 639, 640, 661, 665, 670, 671, 672, 675, 686, 690, 693, 696, 712, 748, 752, 755, 838, 883, 884, 904, 909, 916
 Kudsī-zāde Efendi (Naḳībū'l-eşraf), 764
 Kudsī-zāde Efendi, 246, 324, 340, 450, 456, 505, 511, 514, 537, 587, 680, 756
 Kulaḳ Hāci, 454
Ku'rān-ı Kerīm, 647, 722
 Kurd Efendi, 457, 516
 Kurdkulaḳı, 486
 Kurşunlu Türbe, 444
 Kurşunlu, 364
 Kuşatışı, 584, 672, 673, 720, 736, 758, 764
 Küçük Ayaşofya, 344

Küçük Çekmece, 591
 Küçük Efendi (Ser-bendī-zāde), 703
 Kürdistan, 225, 289, 416, 540, 546, 678, 828
 Kürkcibaşı Medresesi, 321, 337, 416, 437, 493, 579, 617, 621, 638, 649, 688, 696, 872, 886, 887
 Küthāhiyye, 235, 296, 311, 312, 319, 444, 451, 459, 516, 550, 576, 587, 600, 613, 618, 664, 695, 882
Kütüb-i Mevādd, 679

L

Lāḡarī Tekyesi, 300, 449
 La'li 'Alī Efendi, 674
 La'li-zāde Efendi, 699
 'Abdü'l-'azīz Efendi (La'li-zāde), 640, 672, 674, 692, 745, 881, 912
 Lārende, 543
Lārī, 620
 Laṭīf-zāde, 309
 İbrāhīm Efendi (Lāz), 739
 Lefke, 592, 618, 752, 949
 Lefkoşa, 208
 Leh Seferi, 333
 Lemezāt, 774
 Leṭā'ifü'l-ezhār, 263
 Lezā'izü'l-esmār, 263
 Livā'ü'n-nūr, 462
 Lofca, 205
 Luṭfi, 573
 Luṭfu'llāh Çelebi, 513
 Luṭfu'llāh Efendi (Zekerīyyā Efendi-zāde), 299

M

Maḡnisa, 240, 291, 293, 296, 307, 311, 318, 341, 386, 435, 441, 452, 454, 463, 464, 493, 494, 497, 502, 563, 576, 594, 612, 613, 614, 618, 663, 683, 700, 734, 743, 753, 874, 880, 888, 905, 908, 917, 922
 Maḡnisa Murādiyyesi, 293, 297, 301, 726
 Maḡnisalı Çelebi, 567, 700, 756
 Maḡnisalı Çelebi Medresesi, 724
 Maḡkeme, 640, 681
 Maḡmūd bin Ya'küb, 311
 Maḡmūd Çelebi ('Acem-zāde), 383
 Maḡmūd Efendi, 217, 234, 235, 307, 313, 317, 329, 469, 495, 543, 617, 670, 677, 687, 697, 724, 726, 727, 747
 Maḡmūd Efendi (Aḫī-zāde), 218, 230, 233, 288, 291, 391, 577
 Maḡmūd Efendi (Aḳ), 621, 626, 633, 671, 681, 700, 702, 725, 753, 862, 874, 878, 917, 919, 951
 Maḡmūd Efendi (Beyāzī-zāde Dāmādi), 875
 Maḡmūd Efendi (Bezci-zāde), 669
 Maḡmūd Efendi (Bezirci), 681, 728
 Maḡmūd Efendi (Bosnevī), 533
 Maḡmūd Efendi (Buzaḡı), 873, 883, 916, 925
 Maḡmūd Efendi (Dervīş-zāde), 433
 Maḡmūd Efendi (Ebu'l-fazl), 397

- Maḥmūd Efendi (Erdebīlī-zāde dāmādi), 653
Maḥmūd Efendi (Gafūrī), 787
Maḥmūd Efendi (Gül), 698, 712
Maḥmūd Efendi (Hācıoğlu Bāzārı Şeyḥi), 791
Maḥmūd Efendi (Hasan Kethüdā-zāde), 222
Maḥmūd Efendi (Helvācı-zāde dāmādi), 537
Maḥmūd Efendi (Hüdāyī), 365, 506, 772
Maḥmūd Efendi (Kaḍī-zāde), 290
Maḥmūd Efendi (Kara Çelebi-zāde), 221, 225, 286, 287, 288, 289, 308, 330, 367, 371, 391, 392, 396, 398, 408, 418, 437, 527, 531, 567, 678, 695, 702, 703, 723, 743, 923
Maḥmūd Efendi (Karabaş), 409
Maḥmūd Efendi (Karaşaş), 692
Maḥmūd Efendi (Kassām), 329
Maḥmūd Efendi (Kātib-zāde), 232, 396
Maḥmūd Efendi (Kesriyyeli), 293, 309
Maḥmūd Efendi (Koçbaş), 532, 594, 599, 668, 727
Maḥmūd Efendi (Köprülü imāmı), 696
Maḥmūd Efendi (Martolos-zāde), 292, 436
Maḥmūd Efendi (Niksārī-zāde), 288
Maḥmūd Efendi (Prizrenli), 318
Maḥmūd Efendi (Rūmiyye Şeyḥi, Seyyid), 256, 290
Maḥmūd Efendi (Şadr-ı A'zam), 372
Maḥmūd Efendi (Seyyid), 291, 430, 449, 456
Maḥmūd Efendi (Şeyḥ), 635
Maḥmūd Efendi (Tireli), 731, 755
Maḥmūd Efendi (Üsküdarī, Hüdāyī), 245, 288, 343, 344, 649, 726, 727, 775, 778, 780
Maḥmūd Efendi (Üsküdarī Maḥmūd Efendi'nün kerīme-zādesi), 685, 734
Maḥmūd Efendi (Ya'kūbca-zāde), 311
Maḥmūd Efendi (Zilevī), 732
Maḥmūd Efendi Medresesi, 498, 528, 569, 595, 633, 671, 696, 697, 698, 713, 738, 764, 766, 883
Maḥmūd Efendi Tekyesi, 583, 622
Maḥmūd Efendi-zāde (Burusevī), 734
Maḥmūd Efendi-zāde (Eyyübī), 764
Maḥmūd el-Hulvī, 773
Maḥmūd Muşlī, 678
Maḥmūd Paşa (Vezīr), 466
Maḥmūd Paşa Hāşköyi, 573, 678
Maḥmūd Paşa Maḥkemesi, 446
Maḥmūd Paşa Medresesi, 234, 248, 320, 403, 405, 407, 437, 441, 468, 508, 532, 548, 572, 583, 632, 683, 697, 713, 740, 746, 756, 758, 867
Maḥmūd-zāde Çelebi (Eyyübī), 496
Maḥmūd-zāde Efendi (Burusevī), 680, 685
Maḥmūd-zāde Efendi, 210, 229, 289, 479, 483, 631, 661, 665, 756
Makeyan, 274
Maḥşūd Ağa, 359
Maḥşūd Efendi, 587
Maḥtül Hasan Paşa Medresesi, 389, 566, 923
Malğara, 488, 583
Malta, 356, 720
Manastır, 205, 227, 490, 836
Manca, 354
Ma'lül-zāde Efendi (Şeyḥü'l-İslām-ı nakīb-i sādāt-ı kirām), 301
Ma'lül-zāde Medresesi, 671, 747
Mar'aş, 233, 311, 390, 444, 516, 529, 562, 600, 602, 613, 677, 695, 724, 731, 750, 768, 853, 941
Martolos-zāde Efendi, 217, 234, 293, 308, 311, 314, 455, 490, 653, 660, 718, 735
Ma'üneti'l-Kaḍī, 515
Mecālis-i Va'ziyye, 787
Mecdü'd-din 'Abdü'l-mecid (Şeyḥ Ebu'l-ḥayr), 257
Mecid Efendi (Re'isü'l-küttāb), 243
Mecma'ü'l-enhar, 561
Mecmū'a-i Evşāf, 508
Medīne-i Münevvere, 210, 213, 216, 219, 221, 230, 282, 297, 308, 318, 332, 380, 430, 444, 459, 463, 471, 491, 493, 499, 502, 530, 537, 540, 554, 566, 570, 577, 581, 583, 604, 639, 640, 641, 644, 653, 654, 661, 662, 663, 665, 672, 700, 725, 727, 735, 736, 740, 762, 789, 794, 864, 870, 871, 874, 877, 879, 881, 883, 891, 898, 906, 916, 926, 928
Medrese-i Bāyezidiyye, 719
Medrese-i Cedide-i Muştafā Ağa, 420
Medrese-i Hāḳāniyye, 380
Medrese-i Hālāviyye, 755
Medrese-i Selimiyye, 704
Medrese-i Vefā, 295, 317
Meḥemmed Ağa (Konya ābāzası), 491
Meḥemmed Ağa (Mirāḥūr), 277
Meḥemmed Ağa (Muşāḥib), 359
Meḥemmed Ağa (Şatırcı), 779
Meḥemmed Ağa (Yeñiçeri Ağası), 425
Meḥemmed Ağa Cāmi'i, 394
Meḥemmed Ağa Medresesi, 313, 384, 415, 448, 489, 493, 503, 570, 628, 641, 670, 674, 684, 691, 697, 767
Meḥemmed Ağa Zāviyesi, 259, 472, 769, 934
Meḥemmed 'Alī bin 'Abdu'llāh, 566
Meḥemmed 'Aşım Efendi, 655
Meḥemmed Bahāyī Efendi (Şeyḥü'l-İslām), 208, 237, 290, 298, 367, 395, 407, 406, 420, 423, 471, 475, 476, 477, 484, 543, 547, 556, 606, 676, 724, 676, 696, 732, 884, 885, 906, 916, 920
Meḥemmed Beg (Nişāncı Oğcı-zāde), 384
Meḥemmed bin 'Abdü'l-'aziz, 445
Meḥemmed bin 'Abdü'l-ḥalīm, 719
Meḥemmed bin 'Abdü'r-raḥīm, 418
Meḥemmed bin Aḥmed bin Meḥemmed, 785
Meḥemmed bin Aḥmed Efendi, 376
Meḥemmed bin 'Alī, 644, 931
Meḥemmed bin 'Alī bin Şeyḥ Kemāl, 570
Meḥemmed bin Hürrem, 918
Meḥemmed bin Hüseyn, 383
Meḥemmed bin İshāq, 780
Meḥemmed bin İsmā'il, 437
Meḥemmed bin Muştafā, 494, 686, 752
Meḥemmed bin Muştafā (Şeyḥ), 448
Meḥemmed bin Müyesser, 489
Meḥemmed bin Nūru'llāh, 626
Meḥemmed bin 'Osmān, 435, 639
Meḥemmed bin 'Osmān (Şeyḥ), 346
Meḥemmed bin Resül, 532
Meḥemmed bin Şun'ullāh (Seyyid), 504
Meḥemmed bin Şeyḥ Meḥemmed bin Ḥayrū'd-din, 320
Meḥemmed Çavuş, 308
Meḥemmed Çelebi, 240
Meḥemmed Çelebi (Şeyḥ), 638
Meḥemmed Efendi (Çelebi), 384
Meḥemmed Ebū Sa'id bin Meḥemmed Es'ad, 483

- Meḥemmed Ebu's-su'ūd Efendi (Es' ad-zāde), 702
 Meḥemmed Ebu's-su'ūd İbn Es' ad, 702
 Meḥemmed Ebü'l-irşād İbn ' Alî, 380
 Meḥemmed Efendi (' Abdü'l-cebbār-zāde Dervîş), 301
 Meḥemmed Efendi (' Abdü'r-raḥîm-zāde), 509, 613, 614
 Meḥemmed Efendi (' Acem), 324, 374, 389, 435, 448, 452, 455, 457, 490, 511, 571, 575, 607, 628, 650, 672, 701, 722, 749, 869
 Meḥemmed Efendi (Aḫî-zāde), 291, 469
 Meḥemmed Efendi (' Alî Efendi-zāde), 386
 Meḥemmed Efendi (' Alî-zāde), 382
 Meḥemmed Efendi (' Allāmek), 250, 395, 576
 Meḥemmed Efendi (A'mā), 787, 789, 930
 Meḥemmed Efendi (Amāsî), 449
 Meḥemmed Efendi (Ankaravî), 210, 282, 332, 394, 581, 590, 630, 650, 710, 744, 745, 750, 764, 766
 Meḥemmed Efendi (Astârcı Sinân-zāde), 218
 Meḥemmed Efendi (Aydîmî), 757
 Meḥemmed Efendi (Baḫşî), 235, 534
 Meḥemmed Efendi (Başmağcı-zāde), 383, 369, 408, 464, 533, 536, 599, 733
 Meḥemmed Efendi (Beşerî), 488, 496, 668, 686
 Meḥemmed Efendi (Beşiktaşî), 692, 724
 Meḥemmed Efendi (Bebr), 246
 Meḥemmed Efendi (Birgili), 251, 510
 Meḥemmed Efendi (Bosnevî Kebîrî), 223
 Meḥemmed Efendi (Bosnevî), 224, 292, 403, 445, 531, 731
 Meḥemmed Efendi (Bosnevî, Kâssâm), 917
 Meḥemmed Efendi (Bostân-zāde), 245, 248, 286, 333, 424, 478, 572, 688
 Meḥemmed Efendi (Burusevî ' Āşîmî), 378
 Meḥemmed Efendi (Burusî), 356, 401, 434, 655, 719, 801, 859
 Meḥemmed Efendi (Büyük Oḫa H'âcesi), 568
 Meḥemmed Efendi (Celeb), 407
 Meḥemmed Efendi (Çeşmî), 214, 245, 286, 287, 341, 373, 375, 417, 666
 Meḥemmed Efendi (Çivi-zāde Efendi h'âcesi), 660
 Meḥemmed Efendi (Çivi-zāde), 233, 287, 368, 371, 390
 Meḥemmed Efendi (Debbâğ-zāde), 555, 579, 581, 622, 626, 678, 683, 857, 858, 901
 Meḥemmed Efendi (Ders-i 'âm Beñli), 741
 Meḥemmed Efendi (Dervîş Efendi-zāde), 382
 Meḥemmed Efendi (Divitci-zāde), 930
 Meḥemmed Efendi (Ebü Sa'îd), 483
 Meḥemmed Efendi (Ebu's-su'ūd-zāde), 215, 247, 286, 288, 292, 322, 382, 392, 393, 484, 602
 Meḥemmed Efendi (Edincikli), 725, 730
 Meḥemmed Efendi (Edrinevî Müderris-zāde), 563
 Meḥemmed Efendi (Emru'llāh-zāde), 458
 Meḥemmed Efendi (Erdebîlî), 788
 Meḥemmed Efendi (Erzurûmî), 874, 882
 Meḥemmed Efendi (Esîrî), 442, 506, 512, 610, 646
 Meḥemmed Efendi (Es' ad-zāde Efendi İmāmî), 926
 Meḥemmed Efendi (Evliyâ Efendi dāmâdî), 769, 784
 Meḥemmed Efendi (Fenârî-zāde Seyyid), 680, 693
 Meḥemmed Efendi (Fenârî-zāde, Ebu'l-fazl), 577, 716, 756, 739, 863, 868, 951
 Meḥemmed Efendi (Fetvâ-emîni Şeyḫ Sinân-zāde), 376
 Meḥemmed Efendi (Hâbîl-zāde), 226, 665
 Meḥemmed Efendi (H'âce), 438, 594, 663
 Meḥemmed Efendi (H'âce-zāde), 440
 Meḥemmed Efendi (Hâfîz), 560, 654, 744, 764, 903
 Meḥemmed Efendi (Halebî), 545, 570, 690
 Meḥemmed Efendi (Hamdî-zāde), 415
 Meḥemmed Efendi (Hânîm-zāde), 631, 665, 919
 Meḥemmed Efendi (Hasan Efendi-zāde Şeyḫ), 395, 449, 490, 505, 560, 587, 609
 Meḥemmed Efendi (Hâşîmî-zāde), 501
 Meḥemmed Efendi (Hekîmbaşî Seyyid), 331
 Meḥemmed Efendi (Helvâcî-zāde), 322
 Meḥemmed Efendi (Hevâyî-zāde Seyyid), 441, 459, 612, 613
 Meḥemmed Efendi (Hüsâm-zāde Şeyḫ), 545, 556, 592, 598, 739
 Meḥemmed Efendi (Hüsâm-zāde), 565
 Meḥemmed Efendi (Hüseyn Efendi-zāde Seyyid), 210, 290
 Meḥemmed Efendi (İlâhî-zāde), 661, 667
 Meḥemmed Efendi (İmâm), 613
 Meḥemmed Efendi (İmâm-ı Şehriyârî), 737
 Meḥemmed Efendi (İmâm-zāde Şeyḫ), 448, 624
 Meḥemmed Efendi (İmâm-zāde), 499
 Meḥemmed Efendi (İsmâ'îl-zāde), 449
 Meḥemmed Efendi (' İşmetî Efendi Hışmî), 664, 674, 691, 761
 Meḥemmed Efendi (' İşmetî), 510
 Meḥemmed Efendi (' İzzetî Şeyḫ), 709
 Meḥemmed Efendi (Kabağulağ-zāde), 219, 377, 380, 626, 750, 756, 767, 857
 Meḥemmed Efendi (Kabağulağ-zāde Ebu'l-irşād), 223, 318, 369
 Meḥemmed Efendi (Kabağulağ-zāde Hışmî), 591
 Meḥemmed Efendi (Kâdî-zāde Şeyḫ), 251
 Meḥemmed Efendi (Kâdrî-zāde), 450, 463, 464, 593
 Meḥemmed Efendi (Kara Çelebi-zāde), 249, 286, 319, 396, 436, 526, 532, 571, 622, 882
 Meḥemmed Efendi (Karabacak), 481
 Meḥemmed Efendi (Karagülmez), 322
 Meḥemmed Efendi (Karağaç), 596
 Meḥemmed Efendi (Kâsîm-zāde), 477
 Meḥemmed Efendi (Kebîrî), 394, 395, 420, 439, 463, 491, 537, 560, 610, 757
 Meḥemmed Efendi (Kevâkîbî, Şeyḫ), 639
 Meḥemmed Efendi (Kevâkîbî-zāde, Şeyḫ), 631, 713, 714, 755, 758, 862
 Meḥemmed Efendi (Kızıklı), 383, 613
 Meḥemmed Efendi (Kiçi), 346, 462, 632, 649, 661, 680, 723, 751, 873
 Meḥemmed Efendi (Kırlı Hânîm-zāde), 337
 Meḥemmed Efendi (Koca Nakîb Maḫdûmî Seyyid), 581
 Meḥemmed Efendi (Konevî), 497, 567, 648, 748
 Meḥemmed Efendi (Kudsî), 322, 635
 Meḥemmed Efendi (Kudsî-zāde Efendi tezkirecisi), 578, 615, 631, 639, 670, 671, 704, 756
 Meḥemmed Efendi (Kudsî-zāde Şeyḫ), 369, 582, 635, 669
 Meḥemmed Efendi (Kuyumcî-zāde), 746
 Meḥemmed Efendi (Kürd), 738
 Meḥemmed Efendi (Malğaravî), 566, 577, 583, 591, 617, 624, 661, 673, 767, 926
 Meḥemmed Efendi (Mantıkî), 643, 726

- Meḥemmed Efendi (Mekkî), 665, 696
 Meḥemmed Efendi (Memek-zāde Hısmı), 544, 681, 690, 693
 Meḥemmed Efendi (Memek-zāde Tezkirecisi), 877
 Meḥemmed Efendi (Mîrzâ), 497, 590, 631, 681, 691, 693, 712, 719, 862, 921
 Meḥemmed Efendi (Mollâ Aḥmed-zāde), 234, 295, 380, 476
 Meḥemmed Efendi (Monlâ-zāde), 313, 330, 381, 387
 Meḥemmed Efendi (Muḥarrem-zāde), 669, 716
 Meḥemmed Efendi (Muḥteşem Emîrî Seyyid), 592
 Meḥemmed Efendi (Mu'îd), 670, 686, 698, 702, 868
 Meḥemmed Efendi (Mu'îd-zāde), 320
 Meḥemmed Efendi (Muştalih-zāde), 341, 440, 505, 560, 636
 Meḥemmed Efendi (Mü'ezzin-zāde), 324, 341
 Meḥemmed Efendi (Naḳîbü'l-eşrâf Seyyid), 729
 Meḥemmed Efendi (Naḳîbü'l-eşrâf, Ankaravî), 569
 Meḥemmed Efendi (Naḳşbend-zāde), 335
 Meḥemmed Efendi (Nâli), 639, 644, 663, 664, 683
 Meḥemmed Efendi (Nâ'ib), 209, 218, 220, 225, 289, 309, 317, 318, 369, 396, 420, 483, 593, 867
 Meḥemmed Efendi (Nâzır-zāde), 299
 Meḥemmed Efendi (Neffâti), 561, 752
 Meḥemmed Efendi (Nergisi-zāde), 226, 227
 Meḥemmed Efendi (Nestri), 642, 662, 716
 Meḥemmed Efendi (Nev'î-zāde), 474, 556
 Meḥemmed Efendi (Nihâli), 516
 Meḥemmed Efendi ('Osmân-zāde), 435, 557
 Meḥemmed Efendi (Pir), 258, 781
 Meḥemmed Efendi (Receb-zāde), 230
 Meḥemmed Efendi (Re'isü'l-eḫibbâ Seyyid), 629
 Meḥemmed Efendi (Riyâzi), 209, 248, 289, 299, 309, 320, 501, 572
 Meḥemmed Efendi (Şadrü'd-din-zāde), 731
 Meḥemmed Efendi (Şafveti), 421, 500, 501, 529, 615, 630
 Meḥemmed Efendi (Şahḫâf), 642
 Meḥemmed Efendi (Şamti), 555, 578, 579, 670, 681, 691, 761
 Meḥemmed Efendi (Semerci-zāde), 752, 754
 Meḥemmed Efendi (Semîn), 328, 422
 Meḥemmed Efendi (Seyyid), 222, 225, 235, 391, 478
 Meḥemmed Efendi (Sipâhi), 674, 682
 Meḥemmed Efendi (Sivasî-zāde), 668, 731, 886
 Meḥemmed Efendi (Şâh), 297, 313
 Meḥemmed Efendi (Şâmlı), 425
 Meḥemmed Efendi (Şa'bân-zāde), 682, 951
 Meḥemmed Efendi (Şa'rânî-zāde), 418, 628, 710
 Meḥemmed Efendi (Şâriḫ-i *Mültekâ* Seyyid), 595, 682, 685, 914
 Meḥemmed Efendi (Şeh-zāde H'âcesi), 580
 Meḥemmed Efendi (Şerif), 286, 383
 Meḥemmed Efendi (Şeyḫ), 252, 373, 510, 696
 Meḥemmed Efendi (Şeyḫ Seyyid), 342
 Meḥemmed Efendi (Şeyḫî-zāde), 312
 Meḥemmed Efendi (Şeyḫü'l-İslâm Ankaravî), 577, 583, 626, 716, 763, 766, 908
 Meḥemmed Efendi (Şeyḫü'l-İslâm Bahâyi), 367, 406, 475, 543, 547, 556, 676, 696, 732, 884, 885, 906, 916, 920
 Meḥemmed Efendi (Şeyḫü'l-İslâm Burusevî), 695, 647
 Meḥemmed Efendi (Şeyḫü'l-İslâm Çivi-zāde Şeyḫ), 390, 567
 Meḥemmed Efendi (Şeyḫü'l-İslâm Esiri), 480, 481, 565, 614, 683, 762
 Meḥemmed Efendi (Şeyḫü'l-İslâm H'âce-zāde), 290, 335, 407, 432, 437
 Meḥemmed Efendi (Şeyḫü'l-İslâm), 483
 Meḥemmed Efendi (Şeyḫ-zāde), 335, 386, 463, 472, 480, 505, 587, 664
 Meḥemmed Efendi (Tezkireci Aşamm), 751
 Meḥemmed Efendi (Tezkireci), 594, 627, 665, 714, 758, 759, 860, 862, 865, 868
 Meḥemmed Efendi (Tarsusi), 576
 Meḥemmed Efendi (Taş), 309
 Meḥemmed Efendi (Toşyavî), 555, 580, 621, 653, 671, 679, 681, 865
 Meḥemmed Efendi ('Uşşâki-zāde), 445
 Meḥemmed Efendi (Üsküdarî Hâşimî), 502
 Meḥemmed Efendi (Üsküdarî), 743
 Meḥemmed Efendi (Üstüvânî), 774, 775, 785, 787
 Meḥemmed Efendi (Vânî), 516
 Meḥemmed Efendi (Vardarî Şeyḫ-zāde), 207, 244, 314, 334, 420, 455, 768
 Meḥemmed Efendi (Yâveri-zāde), 216, 222, 422
 Meḥemmed Efendi (Yavuz Seyyid), 328
 Meḥemmed Efendi (Zekâyî), 589
 Meḥemmed Efendi İbn Dâvûd, 309
 Meḥemmed Efendi(Seyyid, Hüseyn Efendi maḫdûmı), 287
 Meḥemmed Efendi(Aḫmed Efendi-zāde), 638
 Meḥemmed Efendi(Ders-i 'âm), 146, 205, , 565, 624
 Meḥemmed Efendi(Es'ad-zāde, Şeyḫ), 754
 Meḥemmed Efendi, 223, 428, 501, 507, 652, 718, 738, 739, 758
 Meḥemmed Emîn Efendi, 584, 716
 Meḥemmed Emîn Efendi ('Abdü'r-raḫîm Efendi-zāde), 720
 Meḥemmed Emîn Efendi (Şadrü'd-din-zāde), 322, 465, 490, 528
 Meḥemmed Emîn Efendi (Tevfiḳî-zāde), 216, 224, 307, 533
 Meḥemmed Emîn İbn Meḥemmed Şâlih, 907
 Meḥemmed Emîn İbn Şeyḫ Meḥemmed, 696
 Meḥemmed Emîn Lârî, 755
 Meḥemmed Es'ad bin Meḥemmed, 436
 Meḥemmed Es'ad Efendi (Ankaravî), 738
 Meḥemmed Faşihî Efendi, 416
 Meḥemmed Giray, 353, 355, 819
 Meḥemmed Haneî, 537
 Meḥemmed Hâşim İbn Seyyid Yûsuf, 669
 Meḥemmed İbn Ferruḫ, 756
 Meḥemmed İbn Hüseyn, 766
 Meḥemmed İbn İbrâhîm, 718
 Meḥemmed İbn Luḫfu'llâh, 709
 Meḥemmed İbn Mûsâ, 457
 Meḥemmed İbn 'Alî, 441
 Meḥemmed İbn Seyyid Yûsuf, 658
 Meḥemmed İbn Şeyḫ 'Alî, 661
 Meḥemmed İbnü's-Seyyid Meḥemmed Efendi, 209
 Meḥemmed İbnü's-Şeyḫ 'Alî, 314
 Meḥemmed İbnü's-Şeyḫ Sinânü'd-din Yûsuf, 472
 Meḥemmed 'İşmetî Efendi, 510
 Meḥemmed Kadri Efendi (İmâm-zāde), 671
 Meḥemmed Kulu Beg, 277

- Meḥemmed Nergisî, 228
 Meḥemmed Paşa, 244, 284, 563
 Meḥemmed Paşa (Abaza), 264, 266, 267, 268, 400
 Meḥemmed Paşa (Arnavud), 270, 461
 Meḥemmed Paşa (Cüvân Kapucıbaşı), 563
 Meḥemmed Paşa (Çerkes), 266, 284
 Meḥemmed Paşa (Dervîş), 274, 418, 685, 719, 816, 817, 819, 850, 851, 853
 Meḥemmed Paşa (Gürcî), 266, 811, 816, 817, 818, 821, 824, 850, 851, 853, 941, 944
 Meḥemmed Paşa (İmām-ı Sultānî Hāfız), 647
 Meḥemmed Paşa (Kapucıbaşı), 347, 353
 Meḥemmed Paşa (Kapucıbaşı-zāde), 438
 Meḥemmed Paşa (Köprüli), 501, 518, 525, 561, 563, 646, 688, 801, 825, 826, 842, 852, 854, 855, 901, 917, 920, 948
 Meḥemmed Paşa (Öküz), 236
 Meḥemmed Paşa (Pārsā), 686
 Meḥemmed Paşa (Rūm), 617
 Meḥemmed Paşa (Şadr-ı ‘Azam), 319, 323
 Meḥemmed Paşa (Serdār), 353
 Meḥemmed Paşa (Sultān-zāde), 355, 366
 Meḥemmed Paşa (Tabanı Yaşısı), 284, 534, 781
 Meḥemmed Paşa (Tayyār), 268, 274, 285, 363
 Meḥemmed Paşa (Vezîr-i A‘zam), 266, 357
 Meḥemmed Paşa Medresesi, 459, 468, 490, 566, 629, 631, 632, 677, 685, 690
 Meḥemmed Paşa Medresesi (Bergos), 335, 621, 662, 739
 Meḥemmed Remlî (Şeyḥ), 514
 Meḥemmed Şādiḳ Çelebi, 647
 Meḥemmed Şādiḳ Efendi, 951
 Meḥemmed Şādiḳ Efendi (Ebu’s-su‘ūd-zāde), 418, 571, 573, 582, 602, 657, 736
 Meḥemmed Şādiḳ Efendi (Şeyḥü’l-İslām), 558
 Meḥemmed Şāliḥ bin Muştafā, 568
 Meḥemmed Şāliḥ Efendi (Çeşmî-zāde), 614, 666, 907
 Meḥemmed Şāliḥ Efendi (Muṭṭalib-zāde), 765
 Meḥemmed Şāliḥ eṣ-Şāmî (Şeyḥ), 514
 Meḥemmed Şāliḥ İbn Meḥemmed, 646
 Meḥemmed Şāliḥ İbn ‘Abdü’l-muṭṭalib, 765
 Meḥemmed Sa‘dî İbn Yūsuf, 726
 Meḥemmed Sa‘dî, 754
 Meḥemmed Sa‘id, 332
 Meḥemmed Sa‘id Efendi (Es‘ad-zāde), 455, 767
 Meḥemmed Sa‘id Efendi (Naḳîbü’l-eşraf Es‘ad-zāde), 738, 763
 Meḥemmed Selîm Efendi, 612
 Meḥemmed Sırrü’-d-dîn bin İbrāhîm el-Ḥanefî, 432
 Meḥemmed Şāmî (Şeyḥ), 409
 Meḥemmed Zeynü’l-‘Ābidîn Efendi, 418
 Meḥemmed-i Buḥārî (Seyyid), 635
 Mekāşif Meḥemmed Efendi (Çarabaş Tekyesi şeyhi), 788
 Mekke, 235, 716, 739
 Mekke-i Mükerrerme, 208, 210, 221, 230, 236, 246, 313, 318, 319, 322, 324, 332, 374, 378, 383, 387, 404, 416, 418, 419, 420, 435, 437, 438, 439, 441, 450, 453, 455, 469, 494, 498, 503, 504, 516, 527, 529, 544, 550, 556, 559, 567, 570, 579, 582, 583, 584, 598, 602, 606, 607, 610, 615, 617, 619, 626, 627, 628, 630, 638, 648, 649, 656, 666, 673, 693, 694, 697, 700, 701, 705, 714, 718, 719, 722, 725, 727, 740, 744, 749, 750, 752, 754, 756, 758, 759, 761, 763, 764, 765, 767, 812, 834, 864, 869, 870, 878, 882, 887, 907, 909, 915, 916, 918, 919, 925, 927
 Memek-zāde Efendi (Şeyḥü’l-İslām), 381, 434, 435, 491, 498, 507, 516, 537, 587, 609, 610, 636, 645, 671
 Mendirek, 751
 Menemen, 384, 401, 439, 598, 606, 628, 650, 679, 719, 864
 Mentēş-zāde Efendi, 219, 232, 340, 441, 491, 612, 678
 Me‘ālî-zāde, 497
 Merdümiyye Medresesi, 453, 488, 496, 504, 560, 565, 613, 629, 668, 691, 702, 884
 Mertü‘ât, 780
 Merḥabā-zāde Efendi, 493, 502, 531, 548, 589, 722
 Merzifon, 580
 Mesā‘il-i Fıḳhiyye, 768
 Mesā‘il-i Müftî, 626, 768
 Mesîḥ Paşa, 234
 Mesîḥ Paşa Medresesi, 377, 433, 464, 507, 554, 580, 587, 589, 591, 596, 624, 640, 664, 667, 669, 671, 674, 693, 741, 762, 874, 880, 881, 912
 Meslekü’l-insāf, 616
 Meşnevî-i Ma‘nevî, 345, 346, 543, 611, 774, 782, 783, 789
 Mes‘ūd Çelebi (Es‘ad-zāde Maḥdüm-ı Mihteri), 738
 Mes‘ūd Efendi (Āvāre-zāde), 477, 517, 545, 626, 630, 662, 667, 692
 Mes‘ūd Efendi (H‘āce-zāde), 243, 324, 329, 332, 340, 407, 423, 426, 439, 450, 471, 473, 479, 491, 505, 536, 537, 587, 815, 823
 Mes‘ūd Efendi (Ḥekîmbaşı-zāde Seyyid), 629
 Mes‘ūd Efendi (Naḳîb Efendi maḥdümü), 738
 Mes‘ūd Efendi (Seyyid), 643
 Mes‘ūd Efendi (Şeyḥü’l-İslām), 388
 Mes‘ūd Efendi, 343, 628, 780
 Mes‘ūd İbn Muştafā, 423
 Mes‘ūd İbn Naḳîb Meḥemmed Sa‘id, 738
 Mes‘ūdiyye Medresesi, 760
 Meşāḳḳu’l-‘uşşāḳ, 228
 Metn-i Menār, 176, 296, 634
 Metn-i Menār Şerḥi, 212
 Mevlānā, 480
 Mevlevî-hāne, 321
 Mevleviyye, 252, 345, 346, 611, 686, 789
 Mezistre, 205
 Mısr, 224, 234, 237, 246, 284, 286, 310, 359, 377, 419, 427, 436, 450, 458, 508, 515, 546, 582, 615, 658, 720, 725, 736, 738, 753, 755, 756, 762, 767
 Mısrî Efendi (Şeyḥ), 931
 Mısrîyye, 220
 Midilli, 409, 410, 511, 713, 769, 826, 869, 919, 934
 Miftāḥ, 251, 510, 676
 Miftāḥ-ı Heftgāne, 640
 Miḥal Köprüsü, 364
 Miḥalıc, 325, 372, 408, 470, 471, 646, 648, 688, 903, 916, 917, 923
 Mihribān Kal‘ası, 269
 Mihrümāh Medresesi, 237, 488, 621, 664, 672, 693
 Mihter-zāde, 309
 Minehü’l-Ġaffār, 616, 905

- Minḳārī-zāde Efendi, 251, 341, 420, 428, 435, 458, 506, 582, 595, 627, 648, 652, 657, 701, 710, 718, 742
- Minḳārī-zāde Efendi (Şeyhü'l-İslām), 175, 419, 544, 547, 572, 580, 616, 634, 648, 691, 744, 746, 762, 781, 863, 866, 867, 872, 879, 888, 918, 923, 930
- Minḳārī-zāde Efendi Āsitānesi, 659
- Mi' mār Himmet, 443
- Mi' mār Sinān Medresesi, 498, 712, 725, 885
- Mi' mār Sinān Mescid-i Şerifi, 474
- Mir-i Mirān Medresesi, 644
- Mirḳāt*, 751
- Mirḳātü'ş-su'arā*, 717
- Mirḳātü'ş-sühüd*, 771
- Mir'āt*, 751
- Mir'āt-ı Ahlāk*, 249
- Mir'ātü'l-vücd*, 771
- Miskinler, 775
- Mişe (Şarı), 898
- Mizānü'l-hakḳ Fi İhtiyāri'l-eḥāḳḳ*, , 263 463
- Mollā Arab Medresesi, 235, 377
- Mollā Bālī Medresesi, 716, 726, 730, 742, 867
- Mollā Cāmī*, 251, 347, 540, 676, 780
- Mollā Çelebi, 422, 429, 597, 619, 643, 699, 709, 751, 758
- Mollā Çelebi (Amedī), 435
- Mollā Çelebi (Kürd), 660
- Mollā Çelebi Dārü'l-ifādesi, 680
- Mollā Fenārī Medresesi, 378, 659
- Mollā Gürānī Cāmī' i Mezāristānī, 689
- Mollā Gürānī Medresesi, 224, 452454, 495, 528, 529, 530, 577, 674, 675, 678,, 682, 695, 726, 733, 871, 888
- Mollā Hüsrev, 751
- Mollā Kestel Medresesi, 561, 668, 753, 885
- Mollā Kırımī Medresesi, 680, 685
- Mollā Şeref Medresesi, 457, 501, 540, 670, 921
- Mollā Yegān Dārü'l-ifādesi, 312
- Mollā-zāde Efendi, 624, 665
- Monlā Çelebi (Mollā Aḫmed-zāde), 376
- Monla Çelebi, 463
- Mostar, 227, 551, 721
- Mudanya, 208, 454, 471, 559, 592, 610, 654, 720, 722, 868
- Mudurnı, 233, 468, 601, 617, 618, 710, 750, 759
- Muḡribü'l-lüḡa*, 212
- Muḫammed Bekrī (Şeyḫ), 220
- Muḫammed Emīn Efendi (Dımışḳī) , 310, 421, 432, 583, 729
- Muḫammed Emīn Efendi (Şāmī) , 207, 328, 397
- Muḫarrem Beg-zāde (Mollā Gürānī müderrisi), 290
- Muḫarrem Efendi, 308, 769
- Muḫarrem İbn Ebi'l-Berekāt (Şeyḫ), 257
- Muḫarrem-zāde Efendi, 321, 397, 433, 505, 508, 531, 532, 583, 595, 608, 610, 615, 654, 742, 759, 861, 865, 906
- Muḫibbü'd-dīn, 328
- Muḫibbü'd-dīn-zāde (Şāmī), 411
- Muḫsin-i Ḳayserī, 305
- Muḫtaşar*, 251
- Muḫteşem Efendi, 554
- Muḫteşem Efendi (Seyyid), 496
- Muḫyü'd-dīn Efendi Medresesi, 740
- Mu' allā, 700
- Mu' id Aḫmed Efendi Medresesi, 160, 161, 604, 652
- Mu' id Efendi (Ḳara), 232, 308
- Mu' id-zāde Efendi, 248, 416, 618, 719, 762
- Mu' id-zāde Efendi (Burusī), 513, 732
- Mu' in Çelebi, 397
- Mu' izzü'd-dīn Mehemmed Efendi (Sancar), 341, 354, 374, 563, 589, 734
- Murād Efendi, 322
- Murād Hān-ı Rābi' , 417
- Murād Hān-ı Sālīs, 233, 240
- Murād Keḫudā Hān, 271
- Murād Paşa, 214, 219, 267, 466
- Murād Paşa (Ḳuyucu), 214
- Murād Paşa (Vezir-i A'zam), 749
- Murād Paşa Cāmī' i, 251
- Murād Paşa Medresesi, 464, 670
- Murād Paşa-yı 'Atıḳ Medresesi, 222, 478, 548, 553, 568, 598, 612, 640, 648, 704, 748, 879
- Murād Paşa-yı Cedīd Cāmī' i, 618
- Murād Paşa-yı Cedīd Medresesi, 217, 218, 234, 243, 298, 380, 393, 437, 477, 497, 505, 558, 593, 594, 622, 698, 713, 748, 879, 880, 904, 920, 921
- Murādiyye Cāmī' i, 790
- Murādiyye Medresesi, 219, 221, 665
- Murtazā bin Hüseyn bin 'Osmān, 915
- Murtazā Efendi (Edrineli), 686, 915
- Murtazā Paşa, 216, 270, 271, 272, 821, 828, 837, 941
- Murtazā-ābād, 768
- Mūsā bin Şücā' ü'd-dīn İlyās, 333
- Mūsā Efendi, 287, 294, 299, 309, 317, 324, 441, 537, 572, 665, 674, 692, 749
- Mūsā Efendi (Celeb), 307, 421, 492, 497, 533, 573, 584, 733
- Mūsā Efendi (İbşir Paşa imāmı), 592
- Mūsā Efendi (Ḳara), 230, 232
- Mūsā Efendi (Ḳaramanī, Ḳara), 744
- Mūsā Efendi (Kemikī), 289
- Mūsā Efendi (Re'isü'l-eḫibbā), 333
- Mūsā Efendi (Şerif), 727
- Mūsā Efendi (Tezkireci), 382, 453
- Mūsā Paşa, 273
- Mūsā Paşa (Ḳapudan), 503
- Mūsā Paşa (Yeñiçeri Ağası), 357
- Mūsā Paşa H'ācesi, 577
- Muşāhib Paşa (Ḳā'im-maḳām), 650
- Muşli Çavuş, 670
- Muşli Çavuş-zāde Efendi, 670
- Muşli Efendi, 293, 489, 540, 544, 561, 618, 622, 627, 630, 662
- Muşli Efendi (İbrāhim Hān-zāde H'ācesi) , 696, 909
- Muşliḫü'd-dīn Efendi, 221
- Muşliḫü'd-dīn Efendi (Başkesen), 311
- Muşliḫü'd-dīn Efendi (Bī-endām), 297, 310, 318
- Muşliḫü'ddīn Efendi (Ḳaraḳaş), 454
- Muşliḫü'd-dīn Efendi (Nā'ib), 340
- Muşliḫü'd-dīn Efendi (Öziçeli) , 349, 786
- Muşliḫü'd-dīn Efendi (Şarı), 246
- Muşliḫü'd-dīn Efendi (Şāfiyeci), 340
- Muşliḫü'd-dīn Efendi (Yaşdıgac), 208
- Muşliḫü'd-dīn Efendi (Yokyoḳ), 213, 299, 422
- Muşliḫü'd-dīn-zāde Efendi (Yokyoḳ), 369
- Muşliḫü'd-dīn-zāde Efendi, 226, 291, 307, 473, 587, 608, 610
- Muştafā Çelebi (Ḥayli Ḥāfizi), 469, 470

- Muṣṭafā Ağa (el-Hācc), 284
 Muṣṭafā Ağa (Yeñiçeri Ağası), 235
 Muṣṭafā Ağa (Yüsuf Ağa-zāde), 770
 Muṣṭafā Ağa Medresesi, 314, 319, 433, 435, 436, 490, 551, 569, 596, 618, 629, 675, 691, 875, 918
 Muṣṭafā Ahmed Efendi, 250
 Muṣṭafā Beg, 760
 Muṣṭafā bin ‘Abdu’llāh, 552, 732
 Muṣṭafā bin ‘Abdü’l-ḥalīm, 762
 Muṣṭafā bin Ca’fer, 334
 Muṣṭafā bin İbrāhīm, 340
 Muṣṭafā bin Mehemmed Çeşmî, 375
 Muṣṭafā bin Mehemmed, 734
 Muṣṭafā bin Mirzā, 688
 Muṣṭafā bin Muşliḥü’l-d-dīn, 341
 Muṣṭafā bin ‘Ömer, 723
 Muṣṭafā bin Yaḥyā, 663
 Muṣṭafā Çelebi (İznikmidli), 778
 Muṣṭafā Dede, 772
 Muṣṭafā Dede (Şeyḥ ,Şaçlı), 347
 Muṣṭafā Dede (Türbe-dār), 262
 Muṣṭafā Efendi, 299, 488, 564, 570, 660, 695, 730
 Muṣṭafā Efendi (Ağçeli Bekr-zāde), 448, 458, 464
 Muṣṭafā Efendi (Anṭakî), 629, 680, 691, 739, 742
 Muṣṭafā Efendi (A’rec), 404, 461, 462, 698
 Muṣṭafā Efendi (Āvāre-zāde), 235, 297, 314, 334, 479, 667
 Muṣṭafā Efendi (Aydinî), 423
 Muṣṭafā Efendi (‘Azmi-zāde), 286, 288
 Muṣṭafā Efendi (Bālî-zāde), 251, 318, 368, 381, 392, 423, 424, 450, 494
 Muṣṭafā Efendi (Baltacı), 313, 551, 570, 610, 734
 Muṣṭafā Efendi (Behrām Ağa Ḥ’ācesi Üsküdarî), 497
 Muṣṭafā Efendi (Beyāzî), 555, 623, 643
 Muṣṭafā Efendi (Bolevî Şeyḥü’l-İslām), 369, 383, 436, 443, 448, 450, 452, 473, 491, 505, 511, 530, 554, 632, 645, 670, 685, 713, 736, 739, 791, 822, 857, 859, 879, 886
 Muṣṭafā Efendi (Bosnevî), 664
 Muṣṭafā Efendi (Burusalı birāderi), 591, 737, 743, 750, 758, 762, 764, 768
 Muṣṭafā Efendi (Bükâyî), 161, 652
 Muṣṭafā Efendi (Çankırlı), 743
 Muṣṭafā Efendi (Çavuş-zāde), 477, 538, 629, 726
 Muṣṭafā Efendi (Çeşmî-zāde), 375, 401, 473
 Muṣṭafā Efendi (Celeb), 299, 550
 Muṣṭafā Efendi (Dāvūd-zāde), 374
 Muṣṭafā Efendi (Deyişci Kara), 534
 Muṣṭafā Efendi (Ḥāciöğlü), 580
 Muṣṭafā Efendi (Ebu’l-meyāmin), 289, 301, 472
 Muṣṭafā Efendi (Ebu’s-su’ūd-zāde), 247, 407
 Muṣṭafā Efendi (Edhem-zāde), 219, 377
 Muṣṭafā Efendi (Edrineli Yaḥyā-zāde), 640
 Muṣṭafā Efendi (Esirî birāderi), 759
 Muṣṭafā Efendi (Fetvā-emîni), 291
 Muṣṭafā Efendi (Fındık), 686, 754
 Muṣṭafā Efendi (Gül), 243, 340, 341, 537
 Muṣṭafā Efendi (Ḥ’āce-zāde Seyyid), 552, 558, 568
 Muṣṭafā Efendi (Ḥāfız), 643
 Muṣṭafā Efendi (Ḥalebî), 488, 496, 539, 552, 592, 607, 622, 627, 688, 752, 885
 Muṣṭafā Efendi (Ḥasan Beg-zāde), 310, 452
 Muṣṭafā Efendi (Ḥayātî-zāde), 629
 Muṣṭafā Efendi (Ḥıfzî), 872
 Muṣṭafā Efendi (Ḥürpeşteli İmām-ı Sultānî), 253, 448
 Muṣṭafā Efendi (Ḥusrev Paşa imāmı), 382, 398, 399, 560, 736
 Muṣṭafā Efendi (Ḥüsām-zāde), 313
 Muṣṭafā Efendi (Ḥabaşakal), 444
 Muṣṭafā Efendi (Ḥādî-‘asker), 683
 Muṣṭafā Efendi (Ḥapuağası), 318
 Muṣṭafā Efendi (Kebîrî-zāde), 395, 579, 757, 860
 Muṣṭafā Efendi (Ketḥudā), 234, 302
 Muṣṭafā Efendi (Kilisî), 555, 578, 591, 595, 621
 Muṣṭafā Efendi (Kulağ Şeyḥ-zāde Seyyid), 594, 623
 Muṣṭafā Efendi (Martolos-zāde), 422, 439
 Muṣṭafā Efendi (Memek-zāde), 339, 368, 369, 381, 389, 425, 436, 449, 470, 719, 859
 Muṣṭafā Efendi (Minḵārî-zāde Efendi dāmādi), 648, 701, 750, 764, 767
 Muṣṭafā Efendi (Mu’āmeleci Şeyḥ), 935
 Muṣṭafā Efendi (Mūsā-zāde Seyyid), 643, 733, 747
 Muṣṭafā Efendi (Mülakḵab), 341, 368, 369, 381, 423, 469, 473, 491, 636, 857
 Muṣṭafā Efendi (Mütevellî-zāde), 495
 Muṣṭafā Efendi (Nāziki-zāde), 564, 643, 695
 Muṣṭafā Efendi (Nefes-zāde), 389
 Muṣṭafā Efendi (Öreke), 375, 379, 382, 388, 430
 Muṣṭafā Efendi (Rümili ketḥudāsı), 245
 Muṣṭafā Efendi (Şafāyî), 769
 Muṣṭafā Efendi (Şarı Mu’id), 383, 558, 568, 727
 Muṣṭafā Efendi (Serḥadli), 613, 633, 639, 683, 735, 748, 756, 864
 Muṣṭafā Efendi (Seyyid), 386, 480, 643, 688
 Muṣṭafā Efendi (Siyāhî), 684
 Muṣṭafā Efendi (Şerî‘ atci), 718
 Muṣṭafā Efendi (Şeyḥ Evliyā-zāde), 348
 Muṣṭafā Efendi (Şeyḥü’l-İslām Ebu’l-meyāmin), 264, 396
 Muṣṭafā Efendi (Şeyḥü’l-İslām Minḵārî-zāde Efendi dāmādi), 572, 743
 Muṣṭafā Efendi (Şeyḥ-zāde Şeyḥ), 762
 Muṣṭafā Efendi (Toğani), 251
 Muṣṭafā Efendi (‘Uşşākî), 872, 879
 Muṣṭafā Efendi (‘Uşşākî-zāde), 213, 287, 322, 484, 659
 Muṣṭafā Efendi (Üsküdarî Maḥmūd Efendi-zāde), 571
 Muṣṭafā Efendi (Üsküdarî), 451, 476, 486, 497, 602, 622, 701, 762
 Muṣṭafā Efendi (Yaḥyā-zāde), 670
 Muṣṭafā Efendi (Yavuz-zāde Seyyid), 217, 315, 332, 340, 378, 424, 514
 Muṣṭafā Efendi (Zeyrek-zāde Efendi Ḥāfızı), 626, 671, 673, 674, 684, 753, 755
 Muṣṭafā Efendi Medresesi, 636
 Muṣṭafā Efendi Türbesi, 778
 Muṣṭafā İbn Ahmed bin Ḥüseyn, 375
 Muṣṭafā İbn Muşli, 670
 Muṣṭafā İbn ‘Osmān, 699
 Muṣṭafā İbnü’s-Seyyid Mehemmed, 328
 Muṣṭafā İbnü’s-Şeyḥ Dāvūd, 374
 Muṣṭafā Paşa, 901
 Muṣṭafā Paşa (Bıyıklı), 950
 Muṣṭafā Paşa (Kā’im-makām), 273, 836, 841, 842
 Muṣṭafā Paşa (Kapudan), 273, 514, 822
 Muṣṭafā Paşa (Kara), 254, 285, 330, 337, 346, 347, 353, 354, 363, 367, 370, 441, 468, 507, 576, 590,

592, 601, 604, 623, 672, 713, 729, 760, 806, 821,
824, 852, 855, 865, 876, 917, 949
Muştafâ Paşa (Köprüli-zâde), 901, 948
Muştafâ Paşa (Maqtül), 366, 672, 806
Muştafâ Paşa (Merzifonî Kara), 580
Muştafâ Paşa (Naqqâş), 352, 696, 736
Muştafâ Paşa (Silâhdâr), 237, 250, 262, 352, 353,
405, 526, 942
Muştafâ Paşa (Sürnâ-zen), 425
Muştafâ Paşa-yı ‘Atîk Medresesi, 396
Müşul, 269, 274, 944
Müsâ-zâde Efendi, 597, 697, 712, 728, 744
Müsâ-zâde Efendi (Kara), 596, 629, 687
Müsâ-zâde Efendi (Maqtül), 768
Muṭahhar Efendi, 230, 232, 294, 317, 322, 391, 484,
654
Muṭahhar-zâde Efendi, 733
Muṭavvel, 661, 676, 716, 929
Muẓaffer-zâde Efendi, 571, 589
Müderris-zâde Efendi, 373, 554, 570, 573
Müderris-zâde (Edrineli), 479, 572
Müftî Aḥmed Efendi Âsitanesi, 787
Müftî-zâde Efendi, 732
Mülhemî, 385, 386
Mülteķâ, 561, 643, 655, 723
Münşe ‘ât-ı Mekâtib-i Mergûbe, 228
Mü‘ezzin-zâde Efendi (Yeñişehrli), 756
Mü‘ezzin-zâde Efendi, 232, 296, 471, 566, 567, 583,
594, 595, 617, 624, 642, 743
Mü‘min Efendi, 741
Mü‘min-zâde Çelebi, 741, 884
Müstakîm Efendi (Şeyḥ), 704, 763
Mütevelli-zâde Efendi, 377, 469
Müyesser-zâde Efendi, 489

N

Nâbi-i Süleymân-ı Bosnevî, 223
Nâblûs, 499
Naḥcivân, 537
Naķib-zâde Efendi (Anķaravî), 654
Naķib-zâde Efendi, 321, 389, 498, 527
Naķşbend-zâde Efendi, 222, 243, 636
Nâli Efendi (Üsküdarî), 780, 788
Nâ‘ib (Şarı), 282, 305
Nâ‘ilî Çelebi, 572
Na‘ılı Mescid, 728
Narlıkapu, 779
Naşru‘llâh Efendi, 493
Naşru‘llâh Efendi (Eyyüb şeyḥi), 774, 779
Naşru‘llâh Efendi (Şeyḥ), 694
Naşru‘llâh İbn ‘Ömer, 774
Naşru‘llâh-zâde Efendi, 566
Naşrû‘d-dîn Efendi, 377, 388
Naşrû‘d-dîn Ḥ‘âce, 642
Naşûḥ Efendi, 543
Naşûḥ Paşa, 285
Naẓar-ı Kımyâ, 642
Nâẓım Çelebi, 597
Nâziki-zâde Efendi, 512
Nâzilli, 217, 405, 447
Naẓm-ı Hilye-i Şerife-i Nebeviyye, 560

Nazmî Efendi (Şeyḥ), 544, 566, 770, 776
Necâti-zâde Efendi, 382, 437, 453, 654, 725, 740
Necmü‘d-dîn Bahâdır Ḥasan Efendi, 342, 773
Necmü‘d-dîn-i Ğazzî (Şeyḥ), 699
Nedîm Efendi, 593, 597, 684, 686, 700, 745
Nefehâtü‘l-üns, 413
Nefes-zâde Efendi, 433, 738
Nefḥatü‘l-ezhâr, 206
Nefḥatü‘r-reyhâne, 207
Nemçe, 292, 356, 739, 810, 811, 818, 830, 831, 844,
846, 944
Nesîmî-zâde, 213
Nesîmü‘r-riyâz fî Şerḥ-i Şifâ-yı Kâdî ‘Iyâz, 515
Neşâfî Efendi, 789, 790
Nevâlî-zâde Efendi, 230, 246, 613, 621
Nevâlî-zâde-i Mihter, 292
Nevesin, 534
Nifâķî Efendi, 593
Nigâristân, 305
Nigbolî, 357, 948
Nihâlistân, 228
Niksârî-zâde Efendi, 296
Ni‘ metu‘llâh bin Meḥemmed Emîn eṣ-Şirvânî, 731
Ni‘ metu‘llâh Efendi (Şadrü‘d-dîn-zâde), 731
Nişârî Çelebi, 773, 774, 783
Nişâncı Paşa Câmî‘-i Şerîfî, 509
Nişâncı Paşa Medresesi, 341, 625, 635, 640, 656,
675, 738
Nişâncı Paşa-yı Cedîd Câmî‘i, 679
Nişâncı Paşa-yı Cedîd Medresesi, 243, 287, 296, 377,
449, 478, 497, 572, 590, 609, 614, 642, 682, 685,
728, 737, 759, 872, 875, 877, 888, 909
Nişâncı Paşa-yı ‘Atîk Medresesi, 340, 422 441, 475,
498, 505, 507, 566, 572, 597, 617, 693, 725, 732,
747, 751, 863, 880, 881
Nişâncı-zâde, 247
Niẓâmiyye Tekyesi, 781
Niẓâmü‘l-mülk, 204
Noğay Paşa, 269
Noğta-zâde, 473, 533
Nûḥ Efendi, 230, 248, 287, 540
Nûḥ Efendi (Aḥmed-zâde), 214, 230, 245, 286, 287,
396, 484
Nûḥ Efendi (Başmaķcı-zâde), 400, 599
Nûḥ Efendi (Bosnevî), 161, 652
Nûḥ Efendi (Yûsuf Paşa ḥ‘âcesi), 749
Nuḥbe Şerḥi, 761
Nuḥbetü‘l-fıkr Şerḥi, 432
Nu‘mân bin ‘Abdu‘r-raḥmân, 433
Nu‘mân Efendi, 554
Nu‘mân Efendi (Şâmî), 433, 502, 551, 720
Nürî Efendi, 296, 312, 320, 770
Nürü‘llâh Ağa (Çavuşbaşı), 626
Nürü‘llâh Efendi (el-Ḥâcc), 373
Nürü‘llâh Efendi (Mollâ), 678
Nürü‘d-dîn İzyâdî (Şeyḥ), 514

O, Ö, ‘

Odunķapusu, 673
Orḫan Medresesi, 235
Orta Cami‘, 360
‘Osmân Aĝa (Çiftelerli), 237

‘Osmān Ağa (Mirāhūr), 354
 ‘Osmān Efendi (Atbāzārī), 928
 ‘Osmān Efendi (Bosnevī), 769, 781, 784, 789
 ‘Osmān Efendi (Büyükoğa ḥācesī), 713
 ‘Osmān Efendi (Çavuş-zāde), 573, 576, 604, 630, 652, 767
 ‘Osmān Efendi (Ḥāce), 698
 ‘Osmān Efendi (Ḥāce-zāde Seyyid), 596
 ‘Osmān Efendi (Ḥāce-zāde), 669, 670
 ‘Osmān Efendi (Kara Çelebi-zāde maḥdūmı), 398, 553, 701, 710
 ‘Osmān Efendi (Kırıbac), 435
 ‘Osmān Efendi (Köprülü-zāde Ḥācesī), 678
 ‘Osmān Efendi (Şeyḥ), 775
 ‘Osmān Efendi (Ṭavīl), 591, 672
 ‘Osmān Efendi (Üsküdarī Feyzī), 907
 ‘Osmān Efendi (Zilevī), 678, 704
 ‘Osmān bin Meḥammed, 678
 ‘Osmān Dede, 790
 ‘Osmān Efendi, 562, 572, 666, 696, 761, 769
 ‘Osmān Ḥān, 245
 ‘Osmān Paşa Medresesi, 218, 400, 432, 448, 464 633
 ‘Osmān Paşa, 226
 ‘Osmān Paşa (Konaqçı), 496
 ‘Osmānbāzārī, 628
 ‘Osmān-zāde Efendi, 430, 438, 453, 476, 507, 577, 628, 650, 690, 695, 719
 Otaqcılar, 570
 Otranos, 758
 ‘Ömer Ağa (Sekkānbaşı), 751
 ‘Ömer Efendi, 237, 244, 283, 441, 495, 505, 527, 655, 694
 ‘Ömer Efendi (‘Ādilcevāzī), 692, 723, 906, 925
 ‘Ömer Efendi (A‘mā), 621
 ‘Ömer Efendi (A‘rec), 562, 572, 590, 633, 664, 718
 ‘Ömer Efendi (Baḥşī-zāde dāmādı), 496
 ‘Ömer Efendi (Bosnevī), 751
 ‘Ömer Efendi (Defterdār), 367, 543
 ‘Ömer Efendi (Ḥāce Fesād), 217, 229, 574
 ‘Ömer Efendi (Ḥāce Şalāḥ), 294, 314
 ‘Ömer Efendi (Ḥāce-i ‘Osmān Ḥānī), 335, 635
 ‘Ömer Efendi (Hābil-zāde), 665, 702
 ‘Ömer Efendi (Ḥaṭṭāt), 551, 552, 581, 619
 ‘Ömer Efendi (Kaḫlan Paşa imāmı), 638, 730, 732
 ‘Ömer Efendi (Kırlı), 553
 ‘Ömer Efendi (Koca), 676
 ‘Ömer Efendi (Mıṣrī), 781, 789
 ‘Ömer Efendi (Mınkārī), 230, 289, 294, 299, 322, 390
 ‘Ömer Efendi (Nā‘ib), 532, 554, 555, 622, 667, 752, 764
 ‘Ömer Efendi (Sarāy Ḥācesī), 504
 ‘Ömer Efendi (Şireli), 774
 ‘Ömer Efendi (Sivasī Efendi ḥācesī), 529, 764
 ‘Ömer Efendi (Sivasī), 503
 ‘Ömer Efendi (Tercemān şeyḥi), 251, 911
 ‘Ömer Efendi (Ḥāce), 245, 451, 592
 ‘Ömer İbn Pır Meḥammed, 781
 Öreke-zāde Efendi, 497, 743
 Özi, 261, 268, 352
 Öziçe, 349

P

Papasköyü, 583
 Papasoğlu Medresesi, 296, 298, 308, 383, 438, 494, 532, 554, 561, 564, 647, 682
 Parmakkaḫı, 753, 812
 Pārsā Efendi, 668
 Paşa-zāde Efendi, 700
 Paşmaḫcı-zāde Efendi, 502
 Payas, 445, 644
 Peç seferi, 760
 Peçuy, 734
 Perviz Efendi, 747
 Perviz Efendi Medresesi, 314, 447, 493, 503, 546, 626, 753, 767, 907
 Pınarḫışār, 221, 660, 666, 878
 Pravadi, 440, 450, 491, 636, 637, 719, 737, 764, 915
 Prıştina, 898
 Pırī Paşa Medresesi, 217, 218, 233, 289, 294, 298, 469, 488, 493, 562, 601, 627, 631, 632, 642, 662, 664, 677, 681, 726, 761, 881, 886, 887, 921
 Pırınçı Sinān Ḥārici, 687
 Pırlepelī-zāde, 400, 548, 613
 Piyāle Kethūdā, 353
 Piyāle Paşa (Kaḫudan), 355
 Pozeğa, 576
 Püzdevī, 212

R

Raḫikī Medresesi, 307, 384, 417, 446, 448, 457, 493, 498, 555, 579, 604, 630, 656
 Raḫmetu‘llāh Efendi, 376, 400, 429, 439, 473, 548, 571, 587, 644, 720
 Raḫofci, 356
 Ramazān Efendi, 418, 662
 Ramazān Efendi (Ca‘fer-zāde), 747, 924
 Ramazān Efendi (Şeyḥ), 348
 Ramazānoğlu Yaylası, 450
 Rā‘ī-zāde Efendi, 319
 Ravza, 306
 Ravza-i Muṭaḫhara, 535, 549
 Recāyī Efendi, 499, 500, 579
 Receb Efendi, 231, 233, 287
 Receb Efendi (Kaḫaba), 217, 229, 233, 288, 391, 489, 589
 Receb Efendi (Şeyḥ), 258
 Receb Efendi-zāde Çelebi, 568
 Receb Paşa, 269, 270
 Receb Paşa Sarāyı, 750
 Receb-zāde Efendi, 297, 713
 Recmū‘r-recīm bi’s-sīn ve’l-cīm, 463
 Remle, 615
 Remzī-zāde, 309
 Re‘īs Ḥācesī, 743
 Resmo, 358
 Resūl bin Mūsā, 740
 Resūl Efendi, 735
 Resūl Efendi (Saḫḫāf), 740
 Revān, 215, 237, 245, 252, 253, 256, 265, 270, 272, 273, 283, 284, 286, 303, 312, 325, 345, 394, 461, 535
 Revānī Beğ Medresesi, 696

Revnaķü's-saltana, 463
Reyhānetü'l-elibbā, 515
 Rıdvān Efendi, 213, 221, 230
 Rıdvān Efendi (Muhteşem), 308
 Rızā Çelebi, 300, 437, 439
 Rızāyī, 417
 Rodos, 352, 355, 356, 383, 514, 527, 559, 720, 751,
 814, 819, 831, 856, 900, 913, 932, 942, 944, 949
 Rodoscuğ, 214, 393, 486, 537, 570, 945
 Ruḥā, 274, 695
 Rūḥu'llāh Efendi (Şadrü'd-din-zāde), 352, 386, 458,
 489, 589, 601, 610, 649, 657, 660, 688, 861
 Rūm Meḥemmed Paşa Medresesi, 396, 494, 728,
 867, 879
 Rūmili, 215, 245, 250, 266, 284, 286, 333, 353, 354,
 356, 451, 470, 495, 503, 582, 583, 600, 654, 709,
 718, 719, 722, 744, 764, 795, 813, 815, 820, 830,
 831, 835, 836, 840, 842, 869, 877, 878, 903, 905,
 940, 946
 Rūmili Hişarı, 728, 770
 Ruscuğ, 205, 379, 945
 Rüstem Paşa Medresesi, 225, 226, 317, 336, 365, 449,
 478, 483, 530, 532, 537, 570, 578, 580, 587, 597,
 605, 643, 686, 698, 699, 746, 866, 868
 Rüşdi Efendi, 784, 790

S, Ş, Ş

Şābir Pārsā, 687
 Şabūḥi Efendi, 789
 Şaçaklıtaşur, 721
 Şādık Efendi, 745
 Sa' dī, 562, 754
 Sa' dī Efendi (Nevālī-zāde), 232, 310, 320
 Sa' dī Efendi (Uzun), 493
 Sa' dī Efendi Medresesi, 534, 577, 595, 597, 684,
 697, 699
 Sa' diyye Medresesi, 682
 Sa' dī-zāde Efendi (Uzun), 596, 687, 732
 Sa' dī-zāde Efendi, 234, 298, 328, 393, 401, 438, 443,
 473, 505, 508, 511, 595, 598, 645, 656, 734
 Şadr-ı A' zam Meḥemmed Paşa Sarāyī, 371
 Şadrü'd-din-i Konevī (Şeyḥ), 373
 Şadrü'd-din-zāde Efendi, 221, 419, 617
 Şadrü'ş-şerī'at, 251
 Şadrü'ş-şerīfe, 661
 Sa' dü'd-din Efendi (H'āce), 297, 312, 320, 602
 Sa' dü'd-din Efendi (Şeyḥü'l-İslām H'āce), 220
 Sa' dü'd-din Efendi (Şeyḥü'l-İslām H'āce-zāde), 216
 Sa' dü'd-din el-Cibāyī el-Enşārī (Şeyḥü'l-İslām), 501
 Sa' dü'd-din-i Şānī, 514
 Şafī Çelebi, 568
 Şāfiyye, 309
 Şahīheyn, 717
 Şahn-ı Semāniyye, 207, 218, 226, 243, 246, 249, 250,
 288, 289, 290, 293, 308, 313, 317, 318, 321, 336,
 337, 374, 384, 388, 389, 391, 393, 396, 398, 399,
 405, 407, 415, 418, 433, 436, 437, 438, 439, 440,
 445, 449, 459, 469, 473, 483, 490, 495, 505, 509,
 545, 552, 554, 601, 610, 614, 618, 622, 625, 627,
 629, 631, 632, 638, 641, 643, 649, 662, 664, 665,

666, 667, 668, 672, 674, 675, 678, 682, 685, 693,
 701, 710, 713, 757, 762, 767, 880, 883
 Şahretü'llāh, 211
 Sa' id (Kara), 467
 Sa' id Efendi, 209, 329
 Sa' idī, 765
 Saḳarya, 256
 Saḳız, 216, 221, 230, 375, 379, 383, 390, 400, 441,
 471, 533, 534, 594, 595, 596, 599, 600, 612, 613,
 623, 643, 687, 694, 731, 732, 734, 764, 810, 828,
 847, 878, 911, 946, 948, 949
 Şāķī-nāme, 206, 311
 Şāliḥ bin Muştafā, 698
 Şāliḥ bin Naşru'llāh, 634
 Şāliḥ Efendi, 287, 324, 435
 Şāliḥ Efendi (Bosnevī), 293
 Şāliḥ Efendi (Ders-i 'ām), 638, 698
 Şāliḥ Efendi (H'āce-zāde), 214, 215, 245, 247, 288,
 317, 391
 Şāliḥ Efendi (Re'isü'l-eṭibbā Halebī), 629, 634, 922
 Şāliḥ Efendi (Şarı Mu' id-zāde), 568, 579, 593
 Şāliḥ Meḥemmed Efendi, 477
 Şāliḥ Paşa (Bosnevī), 365
 Şāliḥ Paşa (Vezir-i A' zam), 359
 Şāliḥ Paşa (Defterdār), 357
 Şāliḥ Paşa, 366
 Şāliḥiyye, 237, 374, 924
 Şāliḥiyye-i Şām, 236, 515
 Şāliḥler, 633
 Şāliḥ-zāde Efendi, 512, 516
 Sāmi' i Efendi, 536
 Sānī Efendi, 508
 Şan' a, 268
 Sarāybosna, 227
 Sarāy-ı ' Atik-i Sulṭānī, 680
 Şarı Baba-zāde, 264
 Şarı Demürce Mescidi, 673
 Şarı H'āce Efendi, 214
 Şarı Hüseyin Paşa (Kapudan), 246
 Şarıca Paşa Müderrisi, 312
 Şarıyer, 266, 267
 Sefer Efendi, 218, 224, 387, 478
 Sefer Paşa, 268
 Sekbān ' Alī Medresesi, 222, 322, 416, 477, 478, 480,
 504, 533, 544, 583, 598, 642, 665, 671, 684, 685,
 686, 753, 767, 920
 Sekbāniyye Medresesi, 454, 750
 Selāmet Giray, 283
 Selāmī Efendi (Şeyḥ), 930
 Selanik, 217, 225, 232, 234, 248, 288, 290, 292, 294,
 295, 314, 320, 329, 358, 373, 383, 399, 400, 407,
 413, 437, 443, 446, 448, 455, 458, 500, 505, 511,
 514, 544, 553, 556, 560, 574, 579, 585, 592, 598,
 605, 626, 636, 640, 667, 674, 683, 701, 704, 716,
 722, 733, 734, 736, 743, 750, 753, 758, 766, 832,
 855, 865, 868, 869, 876, 877, 912, 944
 Selciyye, 211
 Selisī, 336, 379
 Semīn Efendi (H'āce-zāde), 224, 536
 Şenāyī Çelebi, 366
 Ser-bendī-zāde Efendi, 623, 704
 Ser-maḥfil-zāde Efendi, 290, 293, 324, 395, 493, 636
 Sevde, 358
 Sevis İskelesi, 718

- Seyfî-zâde Efendi, 225, 236, 297, 302, 380, 396, 739
 Seyfu'llâh bin Sa' dî, 438
 Seyfu'llâh Efendi (Sa' dî-zâde), 393, 394, 453, 508, 556, 694, 860
 Seyfu'llâh Efendi Câmî' i, 640
 Seyyid Aḥmed Efendi (Buḥārî şeyḫi dāmādî), 739
 Seyyid Ḥasan Efendi (Balat şeyḫi), 891
 Seyyid Meḥemmed Efendi (Balat şeyḫi), 779
 Seyyid Muṣṭafâ, 293
 Seyyid ' Abdü'l-kâdir Medresesi, 296
 Seyyid ' Abdü'r-raḥîm Efendi (Abaza şeyḫi), 264
 Seyyid ' Ali Efendi (Erzincânî), 951
 Seyyid Yûsuf Efendi Mektebi, 772
 Şiddîk Efendi, 374
 Şıdķî Efendi (Re' isü'l-küttâb), 653
 Şıdķî Efendi, 210, 469, 673, 779
 Sırrü'd-dîn Efendi, 729 (Şeyḫ)
 Şırt Hammâmı, 778
 Şırt Tekyesi, 319
 Şıyâmî Efendi , 373, 734
 Silâhdâr Paşa, 274, 276, 277
 Silistre, 205, 284, 779, 815, 822, 824, 834, 851, 853, 855, 897, 948
 Silivri, 217, 488, 493, 562, 629, 631, 662, 809, 816, 817, 842, 854
 Silivrikapısı, 784
 Sinân Ağa Câmî' i, 437, 493
 Sinân Ağa Medresesi, 579
 Sinân Efendi, 219
 Sinân Efendi (Canikî), 700
 Sinân Efendi (Küsece), 221, 248
 Sinân Efendi (Menâr), 443
 Sinân Efendi (Nehcî), 219, 297, 299, 332, 531
 Sinân Efendi (Şeyḫ), 472
 Sinân Paşa, 466
 Sinân Paşa (Cağâle-zâde), 301, 320
 Sinân Paşa Medresesi, , 235 246, 289, 291, 328, 376, 377, 380, 386, 387, 403, 405, 415, 433, 435, 447, 452, 477, 497, 504, 530, 531, 548, 556, 566, 569, 593, 604, 618, 672, 684, 696, 712, 747, 753, 762, 885, 904, 906, 918
 Sinân Paşa Medresesi (Beşiktaş), 223, 313, 488, 566, 574, 575, 578, 629, 594, 660, 664, 733, 745, 757, 781
 Sinâniyye Câmî' i, 430, 517
 Sinimmâr, 282
 Sinob, 662, 676, 694, 695, 882, 909
 Serrâciyye, 663
 Şire, 219, 235, 456, 657, 677, 865
 Siroz, 348, 415, 628, 688
 Sıttî Ḥâtûn Medresesi, 229, 454, 494, 532, 589, 876, 925
 Sivas Yeñişehri, 364
 Sivas, 257, 258, 259, 268, 353, 364, 811, 814, 821, 822, 835, 837, 842, 850, 941
 Sivasî Efendi (Şeyḫ), 758, 769, 782
 Sivasî Ḥ'âcesi, 530
 Sivasî-zâde Efendi, 261, 545
 Siyâhî Efendi, 680
 Siyâvuş Ağa (Çelebi Mirâḥûr), 353
 Siyâvuş Paşa (Çapudan), 353
 Siyâvuş Paşa (Şadr-ı A' zam), 426
 Siyâvuş Paşa Medresesi, 308, 322, 384, 420, 425, 452, 464, 489, 502, 528, 531, 554, 568, 576, 578, 579, 589, 594, 604, 619, 631, 649, 652, 655, 674, 680, 702, 713, 718, 752, 761, 764, 815, 816, 822, 823, 824, 851, 852, 853, 856, 866, 872, 873, 893, 900
 Sofya, 216, 296, 297, 311, 336, 340, 354, 375, 390, 495, 526, 534, 589, 595, 596, 599, 612, 623, 668, 686, 687, 734, 743, 747, 844, 897, 898, 939, 943, 946
 Şüfiler Tekyesi, 781
 Sulḫî, 477
 Sulṭân Aḥmed Ḥân Câmî' -i Şerîfi, 262, 267, 543, 597, 773, 785
 Sulṭân Aḥmed Ḥân Medresesi, 221, 226, 420, 601, 718, 912
 Sulṭân ' Alâ' ü' d-dîn, 283
 Sulṭân ' Alâü' d-dîn-i Selçûķî, 373
 Sulṭân Bâyezîd Ḥân Câmî' -i Şerîfi, 228, 252, 769, 841, 903, 928, 930
 Sulṭân Bâyezîd Medresesi, 234, 423, 547, 562, 570, 644, 663, 749
 Sulṭân Bâyezîd, 228, 252, 362, 423
 Sulṭân Cihân-gîr, 362
 Sulṭân Ḥasan Câmî' i, 271
 Sulṭân İbrâḫîm, 263, 278, 279, 351, 352, 380, 713, 899, 947
 Sulṭân Meḥemmed Câmî' -i Şerîfi, 229, 232, 236, 322, 344, 347, 373, 699, 764, 772, 773, 774, 784, 785, 786, 787, 789, 935
 Sulṭân Meḥemmed Efendi, 774
 Sulṭân Meḥemmed Ḥân Dârü' ş-şifâsı, 634
 Sulṭân Meḥemmed Ḥân, 658, 728
 Sulṭân Meḥemmed Ḥân-ı Şâliş, 205, 259, 323
 Sulṭân Meḥemmed Medresesi, 738
 Sulṭân Meḥemmed Vakfı, 567
 Sulṭân Murâd Ḥân, 203, 228, 245, 261, 309, 313, 325, 344, 352, 355, 395, 405, 430, 431, 461, 602, 709, 773
 Sulṭân Murâd Ḥân-ı Sâliş, 205
 Sulṭân Muṣṭafâ Ḥân, 245
 Sulṭân Orḫan, 363
 Sulṭân ' Osmân Ḥân, 224
 Sulṭân ' Osmân Ḥân-ı Gâzî, 333, 635
 Sulṭân Selîm Câmî' i, 679
 Sulṭân Selîm Medresesi, 454, 553, 617, 644, 649, 663, 667, 683, 733
 Sulṭân Selîm-i Cedîd Medresesi, 570, 644, 663
 Sulṭân Selîm-i Qadîm Câmî' i, 252, 259
 Sulṭân Selîm-i Qadîm Medresesi, 210, 222, 232, 237, 248, 317, 329, 340, 396, 415, 476, 558, 610, 626, 698, 702, 725, 762, 772, 917
 Sulṭân Süleymân Ḥân Türbesi, 423
 Sulṭân Süleymân Medresesi, 625
 Sulṭân Süleymân Vâlidesi Medresesi, 493
 Sulṭânhişârı, 665, 868, 903
 Sulṭâniyye Medresesi, 314, 752
 Sulṭân-zâde, 355, 365
 Şun' i-zâde Efendi (Şeyḫü'l-İslâm) , 401, 430, 436, 440, 449, 456, 473, 479, 504, 636, 650, 662, 694, 720, 745
 Şun' u'llâh Efendi (Eyyüb-i Enşârî müderrisi), 754
 Şun' u'llâh Efendi (Şeyḫü'l-İslâm), 222, 259, 287, 334, 392, 492, 570, 608, 663
 Şun' u'llâh Efendi, 216, 391, 469, 504, 562, 571

Şun‘u’llâh Efendi (Debbâg-zâde Efendi Birâderi), 872
Sûre-i Bakara, 251, 295
Sûre-i Furkân, 253
Sûre-i Hicr, 676
Sûre-i Mâ‘ide, 317
Sûre-i Mülk, 221
Sûre-i Nebe‘, 676
Sûre-i Tatfif, 583
Süzî, 577
Südlice, 757
Süheyl Beg Medresesi, 480, 685, 713
Süleymân bin Maḥmûd, 543
Süleymân Efendi, 596, 762
Süleymân Efendi (‘ Arab), 673, 882
Süleymân Efendi (Bıyıklı), 301
Süleymân Efendi (Bosnevî), 430, 441, 559, 576, 734, 876
Süleymân Efendi (Boşnaç), 639
Süleymân Efendi (el-Hâcc), 214
Süleymân Efendi (İmâm-zâde), 745, 747, 884
Süleymân Efendi (İzmirî), 910
Süleymân Efendi (Kara), 489, 490, 533, 546, 550, 606, 930
Süleymân Efendi (Müfettiş), 543, 575, 606, 652, 743, 762, 937
Süleymân İbn Hüseyin eş-Şâmî, 747
Süleymân Paşa (Ermenî), 855
Süleymân Paşa Medresesi, 405, 425, 885
Süleymân Şubası Medresesi, 617, 690, 700, 871
Süleymân Şâh Medresesi, 532
Süleymâniyye Câmî‘-i Şerîfi 346, 348, 557, 723, 741
Süleymâniyye Medresesi, 173, 217, 218, 219, 222, 225, 232, 236, 237, 243, 244, 246, 248, 249, 252, 288, 289, 291, 294, 295, 298, 313, 314, 317, 319, 320, 324, 329, 333, 335, 340, 346, 348, 370, 376, 377, 384, 388, 390, 391, 393, 395, 396, 399, 401, 403, 404, 415, 416, 418, 420, 422, 423, 432, 436, 439, 442, 448, 449, 455, 462, 468, 469, 473, 475, 476, 477, 479, 483, 490, 494, 495, 496, 499, 500, 503, 505, 507, 508, 509, 529, 531, 538, 544, 552, 553, 554, 555, 556, 558, 567, 569, 571, 574, 575, 578, 579, 581, 586, 587, 598, 602, 605, 608, 610, 614, 615, 617, 621, 622, 624, 627, 628, 630, 631, 633, 636, 649, 654, 656, 664, 666, 667, 670, 675, 679, 681, 682, 683, 684, 690, 691, 692, 698, 701, 702, 704, 710, 712, 713, 718, 722, 724, 725, 726, 727, 729, 732, 733, 743, 750, 748, 752, 758, 759, 761, 764, 767, 771, 781, 789, 806, 849, 863, 867, 868, 871, 872, 876, 880, 885, 886, 887, 893, 897, 901, 905, 909, 914, 918, 919, 921, 925, 927, 928, 929, 930, 934, 937, 947
Sünbül Ağa, 720

Ş

Şa‘bân Efendi (Ayaşofya Hâfîbi), 805
Şa‘bân Efendi (Bosnevî), 383, 388, 424, 456, 472, 534, 636, 807, 875, 918
Şa‘bân Efendi (Eyyûbî), 725
Şa‘bân Efendi (Hâfîz), 647, 685, 722, 868, 909
Şa‘bân Efendi, 224, 424, 636, 645, 761

Şa‘bân-zâde Efendi, 571, 624, 681, 918
Şâfiye Râzisi, 730
Şâfiye, 309
Şâh Efendi, 307
Şâh Meḥemmed Efendi (Fenârî-zâde) 236, 297, 381
Şâh Meḥemmed Fenârî, 317, 866
Şâh Sultân Câmî‘i, 779
Şâh Sultân Medresesi, 210, 221, 234, 307, 308, 376, 415, 417, 422, 423, 478, 505, 540, 558, 609, 630, 631, 632, 656, 670, 675, 685, 692, 718, 726
Şâh-ı Hübân Medresesi, 226, 293, 296, 393, 436, 496, 627, 680, 681, 682, 724, 748, 752, 756, 761, 906, 926
Şâhîn Ağa (Yeñiçeri Ağası), 273
Şâhîn Lâlâ Hârici, 378
Şâhîn Paşa, 280, 525
Şâhkuş Medresesi, 375, 382, 454, 538, 568, 578, 611, 627, 662, 731, 747, 884
Şâh-zâde Câmî‘i, 259, 772
Şâh-zâde Medresesi, 225, 301, 468, 473, 479, 483, 496, 561, 575, 581, 593, 627, 633, 684, 692, 748
Şakâ‘ik-ı Nu‘mâniyye, 202, 206, 204, 708
Şâm, 175, 218, 224, 232, 236, 237, 299, 301, 308, 325, 341, 374, 376, 423, 435, 450, 466, 473, 483, 498, 508, 509, 511, 517, 531, 535, 551, 575, 587, 607, 608, 610, 615, 626, 631, 634, 667, 676, 693, 699, 714, 716, 735, 738, 745, 762, 779, 786, 869, 873, 908, 912, 919
Şâmî Târîhi, 376
Şâmiḥ, 350
Şâmî-zâde (Tezkireci), 585
Şâmî-zâde Âsitânesi, 743
Şa‘rânî-zâde Efendi, 321, 341, 553, 571, 657, 680, 701, 710
Şa‘râvî Efendi, 210
Şa‘râvî -zâde, 491
Şâriḥ-i *Füşûş-zâde* Efendi, 417, 587, 607
Şâriḥ-i *Mülteḳâ* Efendi, 683, 685, 725
Şâriḥü’l-Menâr-zâde Târîhi, 278, 398, 420, 585, 720, 749, 807
Şebinkarahaşâr, 771
Şebnik, 358
Şehrköyi, 292, 913
Şeh-zâde Câmî‘i, 259, 773
Şeh-zâde Medresesi, 246 313, 329, 395, 417, 422, 439, 602, 623, 688, 710, 868, 881
Şeker Efendi (İmâm-ı Sultânî), 871
Şeker-pâre Kadın, 735
Şems Efendi (Tezkireci), 324
Şems Efendi, 293, 319, 493
Şemsî Hân, 268
Şemsî Paşa Medresesi, 753
Şemsiyye-i Kuṭbî, 251
Şemsü’-d-dîn Aḥmed Efendi (Kâdî-zâde), 233
Şemsü’-d-dîn Efendi (Maḥdûm-ı Şeyḥ ‘Abdu’llâh-ı Enşârî), 501
Şemsü’-d-dîn Efendi (Şâmî), 577, 926
Şemsü’-d-dîn Efendi, 404, 668, 670
Şemsü’-d-dîn-zâde Efendi, 926
Şerbetci Dede Efendi, 348
Şeref-i Dımışkî (Mollâ), 236
Şerḥ-i Dürretü’l-ğavvâs, 515
Şerḥ-i Meşnevî, 263
Şerḥ-i Mevâkıf, 461, 724

Şerh-i Miftāh, 432, 492
Şerh-i Muhtaşarü't-tezhib Fi'l-mantık, 717
Şerh-i 'Akā'id, 647
Şerh-i 'Akā'id-i Celāl, 338
Şerh-i Şevāhid-i Cāmī, 717
Şerh-i Te'vilāt, 213
 Şerif Efendi (Naķibü'l-eşraf), 210, 288
 Şerif Efendi (Seyyid), 432
 Şerif Efendi (Şirvānī), 207
 Şerif Efendi, 235, 246, 249, 288, 322
 Şerif Mehemmed, 312
 Şerif-i Şirvānī (Monla), 288, 590
 Şerifü'd-din Mehemmed Ağa Medresesi, 741
Şevāhid, 730
 Şeyh 'Alāü'd-din Efendi Zāviyesi, 344
 Şeyh Erdebili-zāde Zāviyesi, 719
 Şeyh İbrāhim-i Aksarāyi Tekyesi, 415
 Şeyh Muhyü'd-din Medresesi, 674
 Şeyh Şafī Tekyesi, 773
 Şeyh Sinān Medresesi, 643
 Şeyh Ya'ķub Efendi, 348, 557
 Şeyh Yavşī Zāviyesi, 259, 261
 Şeyhī Efendi (Bākī-zāde), 225, 313
 Şeyhī Ahmed Efendi (Kādī-zāde), 233, 237, 289, 299
 Şeyhī Çelebi Medresesi, 644
 Şeyhī Efendi ('Allāme), 209, 313, 329, 332, 469
 Şeyhī Efendi (Gelibolılı), 312, 560
 Şeyhī Efendi (Hattāt), 237, 307, 395
 Şeyhī Efendi (Kātib), 314
 Şeyhī Efendi (Ser-bendī-zāde), 233, 296, 439
 Şeyhī Efendi (Şeyhü'l-İslām Mü'eyyedī), 299
 Şeyhī Efendi (Tokuz-zāde), 214, 221
 Şeyhī Efendi (Zekeriyyā-zāde), 234
 Şeyhī Efendi, 211, 219, 457, 691, 637, 766
 Şeyhī Mehemmed Efendi (Fenāri-zāde), 210, 295, 313, 324, 332, 377, 469
 Şeyhī Mehemmed Efendi İbn Maħmūd, 313
 Şeyhī-zāde Efendi, 516, 560, 593, 657
 Şeyhü'l-Harem Hārici, 557
 Şeyhü'l-İslām Bālī-zāde Efendi Āsitānesi, 746
 Şeyhü'l-İslām Ebü Sa'id Efendi Medresesi, 558
 Şeyhü'l-İslām Minkāri-zāde Efendi Āsitānesi, 686
 Şeyhü'l-İslām Yahyā Efendi Āsitānesi, 749
 Şeyhü'l-İslām Zekeriyyā Efendi Medresesi, 217
 Şeyh-zāde Efendi (Fetvā-emīni), 384, 511, 645, 657, 753
 Şeyh-zāde Efendi (Kabaķulaķ), 489
 Şeyh-zāde Efendi (Karaķaş), 512
 Şeyh-zāde Efendi (Şahhāf), 319, 400, 437, 594, 596, 599, 668, 686, 740
 Şeyh-zāde Efendi Maħdümü, 646
 Şeyh-zāde Efendi, 307, 341, 401, 439, 454, 537, 553, 562, 623, 626
Şifā-yı Kādī 'İyāz, 328
 Şifāyī, 609, 611
 Şihāb Efendi (Mısrī), 330
 Şihāb Efendi, 513, 636, 688
 Şihābü'd-din Ahmed el-Hafācī (Muhaşşī), 680, 729
 Şirvān, 466, 490
 Şumāh, 467, 490
 Şumrı, 479
 Şühüd, 547
 Şükru'llāh bin Muştafā, 318
 Şükru'llāh Efendi (Kara), 236, 318, 332

Şükru'llāh Efendi, 491

T, T

Tabīb Beg-zāde, 306
 Tabīb İlyās Efendi (Karamanī), 333
 Tācü'd-din Efendi, 213
 Tācü'd-din-zāde, 529
 Tağardı, 423, 473, 537, 657
 Tağī Medresesi, 686
 Tahmās Kulu Hān, 271
 Tahta Kādī Medresesi, 700, 724, 728, 766
 Tā'ib Çelebi, 538
 Tāķıyeci Şolaķ İstanbulī, 742
 Taķıyyü'd-din Efendi, 321, 440, 443, 448, 464, 548, 581, 608
Talebütü'l-hākim, 915
Ta'rifāt-ı Ebi'l-beķā, 727
Tārīh-i İbn Hallikān, 311
Tārīh-i 'Aziz Efendi, 419
Tārīh-i Tamāmī, 380
Tarīkat, 461
Tarīkat-ı Muhammediyye, 413, 915
 Taş Çelebi, 232
 Taşcı Delisi, 170, 351
 Taşköpri-zāde Efendi, 202, 455
 Tatarbāzarcığı, 392, 479, 536, 548, 582
 Tavşantaşı, 366
Tavzīh, 706
 Tebriz, 256, 271, 272, 605, 799
Tefsir-i Beyzāvī, 417, 461, 562, 838
Tefsir-i Kādī, 229, 251, 317, 461
Tefsir-i Keşşāf, 257, 588
 Tekeli, 723
 Telli Hāşekī, 359
Telvih, 706
 Temeşvar, 353, 852, 854, 899, 939
Tenvir, 616
Tenvir-i Dürerü'l-hükām, 676
Tenvirü'l-ebşār, 535, 905
 Tercān Ovası, 268
Terceme-i Kimyā-yı Sa'adet, 228
 Tevfiķ-i Geylānī (Mollā), 216, 294
 Tevfiķi-zāde Efendi, 469, 596, 674, 680, 682, 729
 Tevķi' i Ca'fer Çelebi Medresesi, 449, 489, 494, 550, 558, 663, 670, 685, 692, 925
 Tezkireci Efendi, 578, 758
Tezkire-i Hasan Çelebi, 534
Tezkire-i Rızā, 237, 346, 501
Tezkire-i Riyāzī, 316
Tezkiretü's-şu'arā, 311
 Tıflı Çelebi, 342
 Tırhala, 205, 442, 628
Tirāzü'l-mecālis, 515
 Tırnova, 479, 491, 506, 511, 538, 561, 587, 608, 657, 921
 Tire, 312, 381, 400, 436, 451, 491, 505, 585, 600, 689, 694, 723, 731, 757, 759, 913
 Tokat, 267, 268, 345, 364, 378, 435, 449, 456, 505, 536, 636, 694, 712, 722, 732, 864, 869
 Tosun Çavuş, 373

Trablus Şām, 175, 215, 216, 224, 444, 516, 525, 529,
587, 600, 634, 656, 677, 695, 700, 731, 825, 852,
883, 942, 950
Trabzon, 697, 739
Tuhfetü'l-aḥbār Fî'l-ḥikmeti'l-emṣāl ve'l-eş'ār, 462
Tuhfetü'l-emṣāl, 640
Türbe Cāmi' i, 792
Türbe Hammāmı, 221
Türki Münşeāt, 924
Toğancılar Meydāni, 714, 812
Toğmağdepe, 570
Topal Muḥarrem, 421
Top-ḥāne Zāviyesi, 781
Top-ḥāne, 482, 486, 685, 713, 775, , 780, 784, 788,
904
Topkapısı Aḥmed Paşası, 309, 314, 329, 447, 457,
473, 475, 562, 593, 740, 880, 927
Topkapısı, 416, 726, 774
Turḥan Beg-zāde (Yeñişehrli), 654
Tūḫi Laṭif Medresesi, 290, 439, 443, 548, 583, 624,
725, 914, 919

U, Ū, Ū, ʿ

ʿUbeydu'llāh-ı Ahrār (Ḥ'āce), 254
ʿUbeydu'llāh-ı Taşkendi (Ḥ'āce), 256
Uluborlı, 321
Uluḳışla, 578, 712
Unḳapanı Medresesi, 222, 386
Unḳapanı, 301
Urmiye, 256
Uşūl, 212
ʿUşşāk, 239, 240, 298
ʿUşşākī-zāde Efendi, 641
Uzun Köprü, 573
Uzuncaova, 104, 311, 553, 601, 607, 608, 628, 661,
710, 906
Uzuncaova Ḥāşkōyi, 553
Uzunçarşu, 741
Uzunköprü, 394, 493, 869
Üç Şerefeli Medresesi, 213, 313, 493, 562, 630, 644,
663, 916, 925
Üçbaş Medresesi, 596
Üftāde-zāde Efendi, 791
Ümmī Sinān-zāde Efendi, 213, 247, 794, 937
Ümmü Veled Medresesi, 97, 386, 400, 568, 592, 659,
664, 697, 744, 746
Ünsī Efendi, 563, 618, 625, 667, 677, 694
Üsküb, 205, 628, 696, 756, 866, 897
Üsküdar İskelesi, 482
Üsküdar Medresesi, 264
Üsküdar Meḥemmed Paşa Medresesi, 340
Üsküdar Mihrümāh Sultāni Medresesi, 207, 249, 250,
313, 317, 375, 394, 407, 438, 439, 476, 478, 483,
490, 498, 509, 538, 545, 571, 580, 591, 701, 718,
733, 750, 877, 909
Üsküdar Vālidesi Medresesi, 218, 232, 243, 248, 249,
288, 289, 307, 309, 314, 317, 444, 475, 552, 591,
598, 633, 656, 661, 666, 674, 677, 696, 722, 745,
748, 871, 927

Üsküdar, 207, 224, 229, 232, 248, 249, 250, 264, 266,
267, 269, 270, 273, 277, 299, 301, 324, 325, 344,
354, 365, 366, 378, 383, 386, 387, 390, 394, 396,
401, 407, 419, 433, 442, 446, 459, 464, 468, 479,
481, 484, 491, 494, 499, 502, 506, 511, 516, 527,
532, 538, 547, 548, 551, 554, 559, 563, 566, 570,
571, 573, 580, 583, 587, 589, 590, 596, 605, 612,
614, 617, 622, 625, 651, 656, 660, 666, 672, 684,
690, 693, 697, 701, 714, 716, 719, 723, 727, 733,
734, 735, 737, 750, 754, 760, 763, 772, 775, 787,
806, 810, 812, 814, 815, 816, 818, 819, 828, 850,
866, 871, 873, 874, 877, 879, 881, 883, 903, 909,
918, 921, 927, 931, 938
Üsküdarı Maḥmūd Efendi Āsitānesi, 787, 791, 930

V

Vākī'ātü'l-müftiyyin, 658
Vaḳ' i Efendi (Okçı-zāde), 384, 446, 710
Vālide Hammāmı, 342, 852
Vālide Sarāyi, 596
Vālide Sultān Bağçesi, 359
Vālide Sultān Medresesi, 218, 301, 399, 403, 489,
497, 498, 503, 510, 551, 584, 693, 712, 713, 719,
865, 884
Vālide-i Meḥemmed Ḥān Medresesi, 288, 391
Vālide-i ʿAtiḳ Medresesi, 590, 691
Vān, 256, 270, 272, 723
Vāni Efendi (Şeyḫ) , 430, 708, 798
Vardar Yeñicesi, 314
Varna, 214, 503, 607, 637, 727, 764, 949
Vefā Efendi (Şeyḫ), 384
Vefā Medresesi, 377, 393, 416, 448, 480, 507, 615,
627, 756, 764, 919
Vefeyāt, 510
Vehbī Çelebi, 790
Vehhāb-zāde Efendi, 433, 554, 672
Veḳāyi'-nāme, 373
Velī Efendi (Erzurūmī), 735
Velī Efendi (Rodosī), 503, 508, 528
Velī Efendi (Sehrāni), 462
Velī Efendi (Sultān Meḥemmed Şeyḫi), 774
Velī Efendi (Şā'ir), 594
Velī Efendi (Şeh-zāde Şeyḫi), 771
Velī Efendi, 621, 649, 785, 920
Veliyyü'd-dīn bin Yūsuf, 761, 771
Velī-zāde Efendi, 223, 234, 407, 496, 622, 630
Vezīr Muştafā Paşa Zāviyesi, 472
Vize, 614, 657, 694, 737
Volçetrin, 898

Y

Yabanābād, 768
Yaḫyā Efendi, 208, 228, 367, 476, 477, 502, 545,
642, 742, 745

Yahyā Efendi (Aḥī-zāde), 246, 288
 Yahyā Efendi (‘ Arab), 343, 569, 641
 Yahyā Efendi (‘ Abdü’r-raḥīm-zāde), 724
 Yahyā Efendi (‘ Azīz Efendi-zāde), 502
 Yahyā Efendi (Bostān-zāde), 235, 247, 248, 286, 400, 484, 507, 611
 Yahyā Efendi (Halebī), 663
 Yahyā Efendi (Hışım), 208, 294, 299, 396, 614
 Yahyā Efendi (İcī-zāde Seyyid), 438, 445, 500
 Yahyā Efendi (Kemāl Efendi-zāde), 579, 655
 Yahyā Efendi (Küsec), 560, 734
 Yahyā Efendi (Minkārī-zāde), 374
 Yahyā Efendi (Mollā-zāde), 505
 Yahyā Efendi (Nev’ī), 205
 Yahyā Efendi (Re’isü’ş-şudūr), 593
 Yahyā Efendi (Şāmī), 559, 660, 735
 Yahyā Efendi (Şeyhü’l-İslām Minkārī-zāde), 490, 649
 Yahyā Efendi (Şeyhü’l-İslām Zekerriyyā-zāde), 209, 231, 235, 244, 261, 262, 265, 275, 276, 300, 308, 321, 330, 337, 370, 388, 417, 448, 457, 458, 464, 473, 475, 477, 484, 487, 492, 505, 509, 510, 512, 534, 540, 549, 550, 557, 566, 598, 600, 609, 623, 645, 656, 666, 667, 674, 685, 709, 719, 736, 744, 751, 757, 761, 762, 764, 767, 772, 868, 937
 Yahyā-zāde Efendi (Edrineli), 663
 Yahyā-zāde Efendi, 502, 628, 640, 920
 Yahyā Efendi Medresesi, 384, 540, 613, 639, 666, 691, 702, 718, 726, 738, 745, 753, 868, 880
 Yahyā Paşa-zāde Efendi, 374, 446, 452, 511
 Yahyā-yı Mağribī, 705
 Ya’küb Efendi, 336, 383, 452, 488, 490, 492, 533, 553, 584, 672, 784
 Ya’küb Paşa Medresesi, 577, 644
 Ya’küb Efendi (Gürci Paşa imāmı), 400
 Ya’küb Efendi (Seyyid), 786, 928, 930
 Ya’kübca Efendi, 311
 Ya’küb-ı Çerhī (H’āce), 256
 Yalākābād, 504, 527, 615, 673, 718
 Yanbolı, 491, 494, 608, 654, 676, 831, 846, 917
 Yanova, 481, 563, 828
 Yarḥiŝār Medresesi, 405, 591, 648, 882
 Yāverī-zāde Efendi, 216, 243, 314, 329
 Yavŝi Tekyesi, 261
 Yavuz-zāde Efendi, 218, 226, 328, 340, 407, 422, 424, 530
 Yaylak, 324
 Yedi Kulle, 227, 427, 789, 812, 817, 853, 933
 Yemen, 268, 342, 502, 779, 834
 Yeñi Cāmi’, 372
 Yeñi İbrāhīm Paşa Medresesi, 529, 738
 Yeñi Murād Paşa Medresesi, 453, 690, 691
 Yeñi Nişancı Paşa Medresesi, 569
 Yeñibāzār, 227, 636
 Yeñice, 456, 570, 666, 667
 Yeñikapu Āsitānesi, 789
 Yeñikapu Tekyesi, 345
 Yeñikapu, 510
 Yeñiköy, 266
 Yeñiŝehr, 213, 219, 223, 232, 236, 294, 298, 309, 320, 396, 400, 415, 418, 420, 435, 439, 441, 442, 469, 475, 476, 477, 479, 500, 503, 508, 531, 558, 582, 585, 589, 600, 607, 615, 617, 619, 624, 628,

630, 633, 635, 667, 672, 675, 698, 716, 725, 739, 756, 767, 832, 855, 885, 887, 912, 915, 919, 922
 Yeşil ‘İmāret Medresesi, 553
 Yetimī, 502
 Yıldırım Bāyezīd Hān Medresesi, 250, 378, 659
 Yoğurtcu İbrāhīm Medresesi, 595
 Yürükan, 768
 Yūnus Efendi (Zeyrek-zāde Seyyid), 330, 333, 393, 448, 581, 797
 Yūsuf Bedī’i, 410
 Yūsuf Efendi, 442, 597, 685, 694
 Yūsuf Efendi (‘ Acem), 739
 Yūsuf Efendi (‘ Alā’iyyeli), 656
 Yūsuf Efendi (İmām-ı Sultānī), 325, 563, 569, 726
 Yūsuf Efendi (Karamanī), 594
 Yūsuf Efendi (Kızıl), 923
 Yūsuf Efendi (Minkārī-zāde Efendi tābi’i), 674, 712
 Yūsuf Efendi (Sinobī), 744
 Yūsuf Efendi (Şāmī), 278, 726, 849
 Yūsuf Efendi (Şikārī), 712, 740, 747
 Yūsuf Efendi (Zeyrek-zāde Seyyid), 401, 570, 655
 Yūsuf Paşa Medresesi, 376, 468, 568, 593, 639, 682, 740, 759
 Yūsuf Paşa Mescidi, 699
 Yūsuf İbn Ebi’l-feth bin Mañŝūr, 325
 Yūsuf Paşa (Kapudan), 356, 357
 Yūsuf Paşa (Silahdār), 354, 355

Z, Ž, Ż, Z̈,

Zadre, 358, 809
 Za’ferānborlısı, 369
 Zākir-zāde Efendi (Sultān Meḥmed Şeyhi), 775
 Zākir-zāde Efendi, 786, 789
 Zāl Paşa Medresesi, 209, 221, 291, 295, 313, 337, 340, 391, 395, 405, 436, 438, 468, 496, 500, 508, 554, 565, 572, 575, 576, 586, 590, 592, 608, 633, 654, 661, 679, 688, 693, 716, 745, 748, 759, 767, 880, 885, 914, 926
 Zāmīri Efendi (Hāci Yūsuf-zāde), 275, 337, 338
 Zā’ifi-zāde Efendi, 293
 Zehrāveyn, 251, 676
 Zekerriyyā Efendi (Şeyhü’l-İslām), 206, 246, 300, 709
 Zekerriyyā Efendi Medresesi, 417, 422, 445, 538, 418, 631, 633, 649, 671, 681, 682, 687, 742, 752, 766
 Zekerriyyā Efendi, 510
 Zekerriyyā-zāde, 309
 Zekī Aḥmed Efendi, 642, 699, 712, 728, 885
 Zenciriyye Medresesi, 466
 Zeyl-i ‘Atāyī, 203, 205, 206, 214, 216, 217, 218, 219, 221, 222, 225, 229, 230, 232, 234, 236, 239, 242, 246, 247, 249, 251, 283, 285, 284, 286, 291, 293, 294, 296, 297, 299, 309, 311, 319, 320, 322, 328, 324, 332, 333, 334, 344, 348, 376, 380, 384, 387, 390, 393, 396, 405, 407, 420, 422, 435, 436, 437, 438, 441, 448, 452, 468, 472, 489, 495, 500, 512, 550, 566, 567, 575, 577, 582, 598, 653, 659, 709, 718, 731, 793, 911
 Zeynel Hān, 269

Zeynî Çelebi Medresesi, 218, 328, 490, 547, 622,
667, 886, 907, 925
Zeynî Efendi, 314, 424
Zeyniyye, 268
Zeynü'd-dîn el-^c Acemî el-Naḥcivānî, 236
Zeynü'l-^c Ābidîn Efendi (Ḥekîmbaşı), 309
Zeynü'l-^c Ābidîn Efendi (Re'îsü'l-eṭibbâ), 224, 331,
554
Zeynü'l-^c Ābidîn Efendi, 249, 279, 295, 301, 335,
369, 377, 381, 505, 508, 569, 575, 587
Zeyrek Cāmi'-i Şerîfi, 787

Zeyrek, 648
Zeyrek-zāde Efendi, 291, 378, 457, 497, 506, 575,
648, 710, 752, 754
Zile, 257, 258, 781
Zileli ^c Oşmān Efendi
Zincirlikuyı, 247, 679
Ziyā Efendi (Nevālî-zāde), 294, 297, 440
Ziyāü'd-dîn Aḥmed Efendi, 255
Zuhūrî Efendi (İşḥāq-zāde), 237, 619, 620
Zü'l-fikār Ağa, 272
Zülüfke, 543

KAYNAKÇA

- ABDULKADİROĞLU, Abdulkerim, (hızl.), *İsmail Belig, Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdetü'l-Eş'âr*, AKMB Yay., Ankara 1999.
- ABDULKADİROĞLU, Abdulkerim, *Bursalı İsmail Belig*, Gazi Üni. Yay., Ankara 1985.
- ABDULKADİROĞLU, Abdulkerim, "Edebiyatta Metodoloji Açısından El Yazmaları ve Nadir Eserler Üzerine Notlar", *Kültürümüzden Esintiler*, Anıl Matbaa ve Ciltevi, Ankara 1997.
- AÇIKGÖZ, Namık, (hızl.), *Riyâzî Mehmed Efendi, Riyâzü'ş-Şu'arâ*, Ankara Üni. DTCF, Basılmamış YL Tezi, Ankara 1982.
- ADAK, Abdurrahman, (hızl.), *Ali Emiri'nin Gözüyle Diyarbakır Şairleri*, Kent Işıkları Yay., İstanbul 2012.
- ADIGÜZEL, Niyazi, *Edirneli Ahmed Bâdi'nin Riyâz-ı Belde-i Edirne Eserinin Tezkire Kısmı*, Trakya Üni. SBE, Basılmamış Doktora Tezi, Edirne 2008.
- Ahmed Rif'at Efendi, *Lügat-i Târihiyye ve Coğrafıyye*, İstanbul 1299.
- Ahmed Rif'at, *Devhatü'l-meşâyih Ma'a Zeyl*, Çağrı Yay., İstanbul 1978.
- Ahterî Mustafa Efendi, *Ahterî-i Kebîr*, TDK Yay., Ankara 2009.
- AKAY, Hasan, *İslâmî Terimler Sözlüğü*, İşaret Yay., Ankara 1995.
- AKBAYAR, Nuri, (hızl.), *Mehmed Süreyyâ, Sicill-i Osmânî*, Tarih Vakfı Yurt Yay. İstanbul 1996.
- AKBAYAR, Nuri, "Hâl Tercümesi", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yay., İstanbul 1981, C. 4.
- AKBAYAR, Nuri, *Osmanlı Yer Adları Sözlüğü*, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul, 2001.
- AKKUŞ, Mehmet-YILMAZ, Ali, (hızl.), *Hüseyin Vassâf, Sefîne-i Evliyâ*, Kitabevi Yay., İstanbul 2011, C. 4.
- AKKUŞ, Mehmet, "Hüsâmeddîn Uşşâkî", *DİA*, İstanbul 1998, C. 18.
- AKKUŞ, Mehmet, (hızl.), *Hatîbî, Tezkire-i Şu'arâ-yı Bağdâd*, Marmara Üni. İlahiyat Fak. Yay., İstanbul 2008.
- AKSOY, Hasan, "Nazmî Efendi, Mehmed", *DİA*, İstanbul 2006, C. 32.
- AKSÜT, Sadun Kemâli, *500 Yıllık Türk Müsikîsi*, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1967.
- AKTEPE, Münir, "Taşköpri-zâde", *MEB İA*, Eskişehir 1997, C. 12/1.

- Alî Cevâd, *Memâlik-i Osmâniye'nin Târih ve Coğrafya Lügâti*, Mahmûd Bey Matba'âsı, Dersa'âdet 1313-14.
- Alî Hilmî el-Dağîstânî, *Fihristü'l-Kütübi't-Türkiyye el-Mevcûdetü bi'l-Kütübhâneti'l-Hidiviyye*, Matbaatü'l-Osmâniyye, Kahire 1306.
- ALPARSLAN, Ali, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1999.
- ALTUN, Kudret, (hzl.), *Mucîb, Tezkire-i Mücîb*, AKMB Yay., Ankara 1997.
- Ârif, “Devlet-i Osmâniye'nin Teessüs ve Tekarrürü Devrinde İlm ve Ulemâ”, *Dârü'l-Fünûn Edebiyât Fak. Mecmuası*, Sene 1, Sayı 2, 1332.
- ARSLAN, Mehmet, (hzl.), *Hadîkatü'l-vüzerâ ve Zeyilleri*, Kitabevi Yay., İstanbul 2013.
- ARSLAN, Mehmet, (hzl.), *Mehmed Cemâleddîn- Âyine-i Zurefâ*, Kitabevi Yay., İstanbul 2003.
- ARSLAN, Mehmet, (hzl.), *Mehmed Sirâceddîn, Mecma'-ı Şu'arâ ve Tezkire-i Üdebâ*, Dilek Matbaası, Sivas 1994.
- ASLAN, Sema, “Türkiye’de Biyografinin Gelişmemesi Kapalı Toplum Yapısıyla Yakından İlgili”, *Milliyet*, 8 Ağustos 2006.
- ATEŞ, Ahmet, “Metin Tenkidi Hakkında (Dasitân-ı Tevârih-i Âl-i Osman Münasebeti İle)”, *Türkiyat Mecmuası*, 1942, C. VII-VIII.
- AVCI, Casim, “Tabakât (İslâm Tarihi)”, *DİA*, İstanbul 2010, C. 39.
- AVŞAR, Ziya, “Tenkitli Metin Neşrinde İmlâ Sorunu Üzerine Yeni Düşünce ve Öneriler”, *Turkish Studies*, Volume 3/6, Fall 2008.
- AYDIN, Abdullah, “Âsude Bahar Ülkesine Yolculuk Olan Ölümün Şair Biyografilerinde İfade Edilmesi”, *Turkish Studies*, Volume 8/8 2013.
- AYDINER, Mesut, (hzl.), *Ahmed Hasîb Efendi, Ravzatü'l-Küberâ*, TTK Yay., Ankara 2003.
- BABACAN, İbrahim, (hzl.), *Garîbî, Tezkire-i Şu'arâ-yı Rûm*, Vizyon Yay., Ankara 2010.
- BABİNGER, Franz, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, (çev. Coşkun Üçok), Kültür Bak. Yay., Ankara 1992.
- Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyetü'l-Ârifîn, Esmâü'l-Müellifîn ve Âsârü'l-Musannifîn*, Beyrut 1992/1413, C. II.
- BALTACI, Cahit, *XV-XVI. Yüzyıllarda Osmanlı Medreseleri*, Marmara Üni. İlahiyat Fakültesi Yay., İstanbul 2005.

- BAŞTUĞ, İbrahim, (hzl.), *İbnülemin Mahmûd Kemâl İnal, Son Asır Türk Şairleri*, AKMB Yay., Ankara 2002, C. IV.
- BEHAR, Cem, (hzl.), *Şeyhülislâm'ın Müziği, Şeyhülislâm Es'ad Efendi'nin Atrabü'l-Âsâr'ı*, Yapı Kredi Yay., İstanbul 2010.
- BERGSTRASSER, Gotthelf, *Metin Tenkidi ve Yazma Metinleri Yayınlama İlkeleri*, (hzl. Muhammed Hamdî el-Bekrî), (çev. Eyyüp Tanrıverdi), Kitabevi Yay., İstanbul 2011.
- BEYZADEOĞLU, Süreyya, "Hasan Çelebi Tezkiresi'ndeki Şairlerin Şehirlere Göre Tasnifi ve Şehir Tasvirleri", *İlmî Araştırmalar*, S. 11, 2001.
- BLOCHET, Edgar, *Catalogue De La Collection De Manuscrits Orientaux, Arabes, Persans Et Turcs*, Paris 1900.
- BLOCHET, Edgar, *Catalogue des Manuscrits Arabes des Nouvelles Acquisitions (1884-1924)*, Paris 1925.
- BLOCHET, Edgar, *Catalogue des Manuscrits Turcs de la Bibliotheque Nationale*, (ty.) Paris.
- BİLGİN, Azmi, "Mehmed Tevfik Efendi'nin Mecmûatü't-terâcim'inin Edebiyat Tarihimizdeki Önemi", *İlmî Araştırmalar: Dil ve Edebiyat İncelemeleri*, S. 17, 2004.
- BİRİŞİK, Abdülhamit, "Tabakât (Tefsir)", *DİA*, İstanbul 2010, C. 39.
- Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, İstanbul 1333, Matbaa-i Âmire, C. I-II-III.
- CANIM, Rıdvan, (hzl.), *Latîf, Tezkiretü'ş-şu'arâ ve Tabsiratü'n-nuzamâ*, AKMB Yay., Ankara 2000.
- CEBECİOĞLU, Ethem, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, Rehber Yay., Ankara 1997.
- CELEPOĞLU, Ayşegül, (hzl.), *İbnülemin Mahmûd Kemâl İnal, Son Asır Türk Şairleri*, AKMB Yay. Ankara 2013, C. V.
- CEYHAN, Âdem, "Ahmed Muhtar Bey'in Şair Hanımlarımız İsimli Eseri", *Türkiyat Araştırmaları*, sy. 8, Konya 2000.
- COŞKUN, Ali Osman, (hzl.), *Seyrekzade Mehmed Asım'ın Hayatı ve Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr Adlı Eseri*, Gazi Üni. SBE, Basılmamış YL Tezi.
- COŞKUN, Menderes, (hzl.), *Manzum Bir Şairler Tezkiresi Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân*, Bizim Büro Yay., Ankara 2002.

- COŞKUN, Menderes, “Son Klasik Dönem-Estetik Nesir”, *Türk Edebiyat Tarihi*, Kültür Bak. Yay., Ankara 2006.
- CUNBUR, Müjgân, (hzl.), *Gelibolulu Mustafâ Âlî, Menâkıb-ı Hünerverân*, Büyüyen Ay Yay., İstanbul 2012.
- CUNBUR, Müjgân, (hzl.), *İbnülemin Mahmûd Kemâl İnal, Son Asır Türk Şairleri*, C. I, AKMB Yay. Ankara 1999.
- ÇALDAK, Süleyman, “Eski Türk Edebiyatında Nesir (Düz Yazı)”, *Eğitim*, Ankara 2006, Yıl. 7, S. 75-78.
- ÇAPAN, Pervin, (hzl.), *Mustafâ Safâyî Efendi, Tezkire-i Safâyî*. AKMB Yay. Ankara 2005.
- ÇAPAN, Pervin, “Biyografik ve Edebi Değer Olarak 18. yy. Tezkirelerinde Vefât Kaydı”, *CBÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Manisa 1997.
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmet, “Bir Divan Neşri Üzerine Notlar”, *Erdem*, C. I, S. 3, Eylül 1985.
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmet, (hzl.), *Yahyâ Bey, Dîvan*, İstanbul Üni. Edebiyat Fak. Yay., İstanbul 1977.
- ÇETİN, Mahmut, *Biyografî Kitabı*, Biyografi.net Yay., İstanbul 2012.
- ÇINARCI, M. Nuri, (hzl.), *Şeyhülislâm Ârif Hikmet Bey'in Tezkiretü's-Şu'arâsı ve Transkripsiyonlu Metni*, Gaziantep Üni. SBE, Basılmamış YL Tezi, Gaziantep 2007.
- ÇİFTÇİ, Ömer (hzl.), *Fatîn Davud, Hâtimetü'l-eş'âr*, Kültür Bak., e-kitap. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR.78465/fatin-davud---hatimetul-esar.html> (erişim tarihi: 08.03.2014)
- DAĞLAR, Abdülkadir, *Şem'î Şem'ullâh Şerh-i Mesnevî (I. Cilt) (İnceleme-Tenkitli Metin-Sözlük)*, Erciyes Üni. SBE., Basılmamış Doktora Tezi, Kayseri 2009.
- DERİN, Fahri Ç., (hzl.), *Abdurrahman Abdi Paşa Vekâyi'-nâmesi*, Çamlıca Yay., İstanbul 2008.
- DERİN, Fahri Ç., (hzl.), *Hâfız Hüseyin Ayvansarâyî, Vefeyât-ı Selâtîn ve Meşâhir-i Ricâl*, İstanbul Üni. Yay., İstanbul 1978.
- DERMAN, M. Uğur, *Kardeş İki Hattatımız Ömer Vasfî Efendi-Neyzen Emin Efendi*, Kemâl Matbaası, İstanbul 1966.
- DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara 1999.

- Devletşâh, *Tezkiretü’ş-Şu‘arâ (Şair Tezkireleri)*, (Çev. Necati Lugal), Pinhan Yay., İstanbul 2011.
- DİKMEN, Hamit, (hızl.), *Edirneli Mecdî Efendi, Şakâyık-ı Nu‘mâniye Çevirisi İndeksi*, Ankara Üni. DTCF Basılmamış YL Tezi, Ankara 1980.
- DİLÇİN, Cem, *Yeni Tarama Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara 2009.
- DOĞANAY, Aziz, “Tuhfe-i Hattâtîn’de Ebcedle Vefat Bildiren İfadeler”, *Akademik Araştırmalar Dergisi*, S. 34.
- DURMUŞ, İsmail, “Muhibbî Muhammed Emîn”, *DİA*, İstanbul 2006, C. 31.
- DURMUŞ, İsmail, “Tabakât”, *DİA*, İstanbul 2010, C. 39.
- DURMUŞ, Mustafa, “Klasik Osmanlı Nesrinde Aliterasyon”, *Turkish Studies*, Volume 7/1.
- DURMUŞ, Mustafa, “Ölümü Güzelleştiren Eda: Türkçe Şair Tezkireleri İle Şairnâmelerde Ölümüne Bakış Ve Ölümün İfade Biçimleri Üzerine”, *Millî Folklor*, 2012, S. 94.
- EFENDİOĞLU, Mehmet, “Tabakât (Hadis)”, *DİA*, İstanbul 2010, C. 39.
- EKİNCİ, Ramazan, (hızl.), *H. Hüseyin Ayvansarâyî, Vefeyât-ı Ayvansarâyî*. Buhara Yay., İstanbul 2013.
- EKİNCİ, Ramazan, “AZİZ, Mektûbîzâde Abdülazîz Efendi”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*,
<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=3105>
(erişim tarihi: 08.06.2014)
- EKİNCİ, Ramazan, “BÂKÎ, Seyyid Abdülbâkî”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*,
<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1053>
(erişim tarihi: 08.03.2014)
- EKİNCİ, Ramazan, “HASİB, Uşşâkîzâde Seyyid İbrâhîm”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*,
<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1134>
(erişim tarihi: 08.03.2014)
- EKİNCİ, Ramazan, “ŞEYHÎ, Sîmkeş-zâde Mehmed Efendi”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*,
<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1288>
(erişim tarihi: 08.03.2014)

- EMECEN, Feridun, “Osmanlı Kronikleri ve Biyografî”, *İslâm Araştırmaları Dergisi*, S. 3, 1999.
- ERASLAN, Kemal, (hızl.), *Ali Şîr Nevâyî, Mecâlisü'n-Nefâyis, I-II*, TDK Yay., Ankara 2001.
- ERASLAN, Kemal, (hızl.), *Ali Şîr Nevâyî, Nesâyîmü'l-Mahabbe Min Şemâyimi'l-Fütüvve*, TDK Yay, Ankara 1996.
- ERDEM, Mehmet, (hızl.), *Seyyid İbrahim Hasîb Uşşâkîzâde'nin Siyerü'n-Nebî'si*, Fırat Üni., SBE. Basılmamış YL Tezi, Elazığ 2000.
- ERDEM, Sadık, (hızl.), *Râmiz ve Adâb-ı Zurafâ'sı*, AKMB Yay, Ankara 1994.
- ERDEM, Sadık, (hızl.), *Mehmed Salih Yümnî, Tezkire-i Şu'arâ-yı Yümnî*, TTK Yay., Ankara 2013.
- ERDEM, Sadık, “Mehmed Salih Yümnî - Tezkire-i Şu'arâ-yı Yümnî”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, S. 55.
- ERDEM, Sadık, (hızl.), *Ârif Hikmet, Tezkire-i Şu'arâ*, TTK Yay., Ankara 2014.
- ERGUN, Sa'eddin Nüzhet, *Türk Şairleri, C. I-II-III*, İstanbul 1936.
- ERGUN, Sa'eddin Nüzhet, *Türk Mûsikîsi Antolojisi*, İstanbul Üni. Edebiyat Fak. Yay., İstanbul 1943.
- Eski Türk Edebiyatı Tarihi I, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, C. 5, S. 9, İstanbul 2007.*
- Eski Türk Edebiyatı Tarihi II, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi C. 5, S. 10, İstanbul 2007.*
- Ferîdüddîn Attâr, *Tezkiretü'l-evliyâ*, (Çev. Süleyman Uludağ), Kabalıcı Yay., İstanbul 2007.
- Fındıklılı İsmet, *Tekmiletü'ş-şakâ'ik fî Hakk-ı Ehli'l-hakâ'ik* (tıpkıbasım: A. Özcan), Çağrı Yay., İstanbul 1989.
- Fındıklılı İsmet, *Tekmiletü'ş-şakâ'ik fî Hakk-ı Ehli'l-hakâ'ik, Türk Tarihi Encümeni Mecmûası*, No: 12/89 (1925); 13/90 (1926); 14/91 (1926); 15/92 (1926).
- FLÜGEL, Gustav, *Die Arabischen, Persischen und Türkischen Handschriften der Kaiserlich Königlich Bibliothek zu Wien, I-III*, Wien 1865-67.
- FURAT, Ahmed Suphi, (hızl.), *eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye fî Ulemâi'd-Devleti'l-Osmâniyye*, İstanbul 1985.

- FURAT, Ahmed Suphi, “Arap Edebiyatında İlk Ansiklopedik Eserler”, *İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, 1978, C. 8.
- GALİTEKİN, Ahmed Nezih, (hızl.), *Hadîkatü'l-cevâmi'*, İşaret Yay., İstanbul 2001.
- GENÇ, İlhan, (hızl.), *Esrâr Dede, Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*, AKMB Yay., Ankara 2005.
- GÖKYAY, Orhan Şaik, (hızl.), *Kâtip Çelebi - Mizânü'l-Hakk fî ihtiyâri'l-ehak*, Kabcacı Yay., İstanbul 2007.
- GÖKYAY, Orhan Şaik, *Kâtip Çelebi'den Seçmeler*, İstanbul 1968.
- GÖNÜL, Behcet, “İstanbul Kütüphanelerinde Al- Şakâ'ik Al-Nu'mâniya Tercüme ve Zeyilleri”, *Türkiyat Mecmuası*, İstanbul 1945, C. VIII.
- GÜNDOĞDU, Raşit, (hızl.), *Uşşâkîzâde Târîhi*, Çamlıca Yay., İstanbul 2005.
- GÜNDOĞDU, Raşit, “Uşşâkîzâde İbrahim Efendi”, *DİA*, İstanbul 2012, C. 42.
- GÜNGÖR, Celil, *Taşköprüden İstanbul'a: Osmanlı Bilim Tarihinde Taşköprülüzadeler Sempozyumu*, Taşköprü Belediyesi Yay., 2006.
- GÜNGÖR, Etem Ruhi, *Türk Müsikîsi Güfteler Antolojisi*, Eren Yay., İstanbul 1981.
- GÜVEMLİ, Zahir, “Hadâ'ikü'l-Hakâ'ik fî Tekmiletî's-Şakâ'ik, İstanbul Kütüphanelerindeki Yazma Nüshaları”, *Yeni Türk Yurdu VII*, İstanbul 1939.
- GÜVEMLİ, Zahir, “Hadâ'ikü'l-hakâ'ik fî Tekmiletî's-Şakâ'ik”, *Yeni Türk Dili*, VI, İstanbul 1938.
- GÜZEL, Bilal, (hızl.), *Kemiksiz-zâde Mustafa Safvet ve Nuhbetü'l-Âsâr min Fevâidi'l-Eş'âr İsimli Şair Tezkiresi*, Gazi Üni. SBE, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2012.
- Habib, *Hat ve Hattâtîn*, Ebuzyiyâ Matbaası, İstanbul 1305.
- HEFFENİNG, “Tabakât”, *MEB İA*, Eskişehir 1997, C. 11.
- HIZLI, Mefâil - YURTSEVER, Murat, (hızl.), *Baldırzade Selisî Şeyh Mehmed - Ravza-i Evliya*, Arasta Yay., Bursa 2000.
- HORATA, Osman, “Klâsik Edebiyatımıza Ait Metinlerin Neşrinde Karşılaşılan İmlâ ile İlgili Bazı Problemler”, (Eski Türk Edebiyatı Kollojyumu İLESAM Ankara 17-18 Ocak 1992)
- İbrahim Cûdî Efendi, *Lügat-ı Cûdî*, TDK Yay., Ankara 2006.
- İNAL, İbnülemin Mahmûd Kemâl, (hızl.), *Müstakîmzâde Süleyman Sa'deddin'in Tuhfe-i Hattâtîn*, Devlet Matbaası, İstanbul 1928.

- İNAL, İbnülemin Mahmûd Kemâl, *Hoş Sadâ, Son Asır Türk Musikişinasları*, Maarif Basımevi, İstanbul 1958.
- İNAL, İbnülemin Mahmûd Kemâl, *Kemâlü'l-İsme*, İstanbul 1328.
- İNAL, İbnülemin Mahmûd Kemâl, *Son Hattatlar*, MEB Yay., İstanbul 1970.
- İNCE, Adnan, “Tenkitli Metin Kurmada Karşılaşılan Güçlükler ve Çözüm Önerileri”, (Eski Türk Edebiyatı Kollojyumu İLESAM Ankara 17-18 Ocak 1992)
- İNCE, Adnan, (hzl.), *Sâlim Efendi, Tezkiretü's-Şu'arâ*. AKMB Yay., Ankara 2005.
- İPEKTEN, Haluk, “Nev'îzâde Atâî”, *DİA*, İstanbul 1991, C. 4.
- İPEKTEN, Haluk, vd., “XVIII. yy. Divan Nazmı”, *Büyük Türk Klâsikleri*, Ötüken-Söğüt Yay. İstanbul 1987.
- İPEKTEN, Haluk, vd., *Şair Tezkireleri*, Grafiker Yay., Ankara 2002.
- İPŞİRLİ, Mehmet, (hzl.), *Nâimâ, Tarih*, TTK Yay., Ankara 2007, C. IV.
- İPŞİRLİ, Mehmet, “Osmanlı İlmiye Teşkilâtında Mülâzemet Sisteminin Önemi ve Rûmeli Kadıaskeri Mehmed Efendi Zamânına Âit Mülâzemet Kayıtları”, *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, C. X-XI.
- İSEN, Mustafa, (hzl.), *Gelibolulu Âlî, Künhü'l-ahbâr'ın Tezkire Kısmı*, AKMB Yay. Ankara 2005.
- İSEN, Mustafa, *Ötelerden Bir Ses*, Akçağ Yay., Ankara 1997.
- İSEN, Mustafa, *Tezkireden Biyografiye*, Kapı Yay., İstanbul 2010.
- İSEN, Mustafa, vd., *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker yay., Ankara 2003.
- İsmail Belîğ, *Güldeste-i Riyâz-ı İrfân ve Vefeyât-ı Dânişverân-ı Nâdiredân*, (tıpkıbasım: Abdulkerim Abdulkadiroğlu) Anıl Matbaa Yay., Ankara 1998.
- İstanbul Kütüphaneleri Tarih- Coğrafya Yazmaları Katalogları*, İstanbul 1943.
- İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Katalogu*, I-IV, İstanbul 1947-76.
- İZ, Fahir, *Eski Türk Edebiyatında Nesir*, Akçağ Yay., Ankara 1996.
- İZGİ, Cevat, *Osmanlı Medreselerinde İlim*, İz Yayıncılık, İstanbul 1997.
- KADRİ, Hüseyin Kâzım, *Büyük Türk Lugatı*, İstanbul 1943.
- KAHRAMAN, Âlim, “Üslûp (Türk Edebiyatı)”, *DİA*, İstanbul 2012, C. 42.
- KANAR, Mehmet, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Say Yay., İstanbul 2009.
- KANAR, Mehmet, *Büyük Farsça Sözlük*, Say Yay., İstanbul 2012.
- KAPLAN, Mahmut, “Güldeste-i Riyâz-ı İrfân'da Vefatlara Düşülen Notlar”, *Turkish Studies*, Volume 7/1 2012.

- KARA, Mustafa - ATLANOY, Kadir, (hızl.), *Mehmed Şemseddin, Bursa Dergâhları, Yâdigâr-ı Şemsî I-II*, Uludağ Yay., Bursa 1997.
- KARAHAN, Abdülkadir, “Nev’îzâde Atâ’î”, *MEB İA*, Eskişehir 1997, C. 9.
- KARAHAN, Abdülkadir, “Tezkire”, *MEB İA*, Eskişehir 1997, C. 11.
- KARATAŞ, Mehmet, (hızl.), *Nazmî-zâde Murteza, Gülşen-i Hulefâ*, TTK Yay., Ankara 2014.
- KARATAY, Fehmi Edhem, *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu*, İstanbul 1961.
- KARATEKE, Hakan, (hızl.), *İşkodra Şâirleri ve Alî Emiri’nin Diğer Eserleri*, Enderûn Kitabevi, İstanbul 1995.
- KARTALLIOĞLU, Yavuz, “Osmanlı Türkçesindeki Ekler Dudak Uyumuna Göre Nasıl Okunmalıdır?”, *Turkish Studies*, Volume 3/6 Fall 2008, s. 449-470.
- KARTALLIOĞLU, Yavuz, *Klasik Osmanlı Türkçesinde Eklerin Ses Düzeni (16, 17 ve 18. Yüzyıllar)*, TDK Yay., Ankara 2011.
- Kâtib Çelebi, *Fezleke*, Cerîde-i Havâdis Matbaası, İstanbul 1286-1287, C.I-II.
- Kâtib Çelebi, *Fezleketü Akvali’l-ahyâr fi İlmi’t-târîh ve’l-ahbâr*, TTK Yay., Ankara 2009.
- Kâtib Çelebi, *Keşfü’z-Zunûn*, (Çev. Rüştü Balcı), Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 2012.
- KAVAKÇI, Yusuf Ziya, *İslâm Araştırmalarında Usûl*, Emel Matbaacılık, Ankara 1976.
- KAYA, Eyyüp Said, “Tabakât (Fıkıh)”, *DİA*, İstanbul 2010, C. 39.
- KAYABAŞI, Bekir, (hızl.), *Kafzâde Fâizî’nin Zübdetü’l-Eş’âr’ı*, İnönü Üni. SBE, Basılmamış Doktora Tezi, Malatya 1997.
- KAYACIOĞLU, İsmail, (hızl.), *Şakâ’iku’n-Nu’mâniye Zeyillerinden Vekâyiü’l-Fudalâ’daki Şair Biyografileri*, Gazi Üni. SBE, Basılmamış YL Tezi, Ankara 1998.
- KAZANCIGİL, Ratip, (hızl.), *Abdurrahman Hibrî, Enîsü’l-Müsâmirîn*, Edirne Valiliği Yay., İstanbul 1999.
- KILCI, Mehmet, (hızl.), *Enderunlu Âkif’in Mir’ât-i Şi’r’i*, Çukurova Üni. SBE, Basılmamış YL Tezi, Adana 2001.
- KILIÇ, Atabey, “Günümüzde Metin Neşri ve Problemleri Üzerine Düşünceler”, *Gazi Üni. Kırşehir Eğitim Fak. Dergisi*, Nu: 1, Kırşehir 2004.
- KILIÇ, Filiz-YILDIZ, Ayşe, “Sehî, Latîfi ve Âşık Çelebi Tezkirelerinde Secî”, *Osmanlı Araştırmaları*, S. 27, 2006.

- KILIÇ, Filiz, (hızl.), *Âşık Çelebi, Meşâ'irü's-Şu'arâ*, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yay., İstanbul 2010.
- KILIÇ, Filiz, (hızl.), *Şefkat, Tezkire-i Şu'arâ-yı Şefkat-i Bağdâdî*, Kültür Bak. e-kitap. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78468/sefkat-i-bagdadi---tezkiretus-suara.html> (erişim tarihi: 08.03.2014)
- KILIÇ, Filiz, “Edebiyat Tarihimizin Vazgeçilmez Kaynakları: Şair Tezkireleri”, *TALİD*, C. 5, S. 10, s. 546.
- Kilisi Muallim Rifat, (hızl.), *Nefeszâde İbrahim, Gülzâr-ı Savâb*, Güzel Sanatlar Akademisi Neşriyatı, İstanbul 1938.
- Kilisi Muallim Rifat, (hızl.), *Suyolcuzâde Mehmed Necîb, Devhatü'l-küttâb*, Güzel Sanatlar Akademisi Neşriyatı, İstanbul 1942.
- KOCATÜRK, Vasfi Mahir, *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi*, Edebiyat Yayınevi, Ankara 1970.
- KOÇOĞLU, Turgut, *Şem'î Şem'ullâh Şerh-i Mesnevî (II. Cilt) (İnceleme-Tenkitli Metin-Sözlük)*, Erciyes Üni. SBE., Basılmamış Doktora Tezi, Kayseri 2009.
- Komisyon, “Biyografya”, *Büyük Lugat ve Ansiklopedi*, İstanbul (ty), C. 2.
- Komisyon, “İmlâ Esasları”, *DİA*, İstanbul 1988, C.1.
- Komisyon, “Nesîb”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yay., İstanbul 1990, C. 7.
- Komisyon, “Abdülaziz Efendi (Mektûbîzâde)”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yay., İstanbul 1977, C. 1.
- KORKMAZ, Zeynep, “Eski Osmanlı Kaynaklarının Yayınında Transkripsiyonla İlgili Değerlendirmeler”, *Türkoloji Dergisi*, C. VIII.
- KORTANTAMER, Tunca, “Genç Edebiyat Araştırmacısının Yanlışı”, *Türklük Araştırmaları Dergisi*, Marmara Üni. Fen-Edebiyat Fak. Yayını, İstanbul 1993, C. VII.
- KORTANTAMER, Tunca, *Eski Türk Edebiyatı Makaleler*, Akçağ Yay., Ankara 1993.
- KÖKSAL, M. Fatih, “NESİB, Uşşâkîzâde”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=519> (erişim tarihi: 08.03.2014)
- KÖKSAL, M. Fatih, “Nesîb”, *Türk Dünyası Edebiyatçıları Yazarlar ve Şairler Ansiklopedisi*, AKMB Yay., Ankara 2006, C. 6..
- KÖPRÜLÜ, M. Fuad, “Âşık Çelebi”, *MEB İA*, Eskişehir 1997, C. 1.

- KURNAZ, Cemal, (hızl.), *Muallim Nâcî, Osmanlı Şairleri*, Akçağ Yay., Ankara 2000.
- KUT, Günay “Âşık Çelebi”, *DİA*, İstanbul 1991, C. 3.
- KUT, Günay, “Heşt Bihişt”, *DİA*, İstanbul 1998 , C. 17.
- KUT, Günay-BAYRAKTAR, Nimet, *Yazma Eserlerde Vakıf Mühürleri*, Kültür Bak. Yay., Ankara 1984.
- KUTLAR, F. Sabiha, (hızl.), *Arpaemîni-zâde Mustafa Sâmî-Dîvân*, Ankara 2004.
- KUTLU, Şemsettin, (hızl.), *Faik Reşat, Eslâf*, Tercüman Yay., (ty.).
- KÜÇÜK, Sabahattin, (hızl.), *Bâkî Divânı*, TDK Yay., Ankara 1994.
- LEVEND, Agâh Sırrı, *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*, TDK Yay., Ankara 1972.
- LEVEND, Agâh Sırrı, *Divan Edebiyatı*, Enderûn Kitabevi, İstanbul 1984.
- LEVEND, Agâh Sırrı, *Türk Edebiyatı Tarihi*, TTK Yay., Ankara 2008.
- MAJER, Hans Georg, “Uşşâkî-zâde”, *MEB İA*, Eskişehir 1997, C. XIII.
- MAJER, Hans Georg, *Vorstudien Zur Geschichte Der İlmîye Im Osmanischen Reich*, R. Trofenik, München 1978.
- Mecdî Mehmed Efendi, *Hadâ'iku'ş-şakâ'ik*, (tıpkıbasım: A. Özcan), Çağrı Yay., İstanbul 1989.
- MENGİ, Mine, “Eski Türk Edebiyatında Nesir: Gelişimi ve Kaynakçası”, *TALİD*, İstanbul 2007, Yıl. 2007, C. 5, S. 10.
- MERMER, Ahmet-KESKİN KOÇ, Neslihan, *Eski Türk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*, Akçağ, Ankara 2005.
- Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu*, I-V, 1987-1992.
- MİNORSKY, V., *The Chester Beatty Library A Catalogue of the Turkish Manuscripts and Miniatures*, Dublin 1958.
- Molla Câmî, *Baharistan*, (çev. Adnan Karaismailoğlu), Akçağ Yay., Ankara 2004.
- Muallim Nâci, *Esâmî*, İstanbul 1308.
- Muallim Nâcî, *Lugat-i Nâcî*, Çağrı Yay., İstanbul 1987.
- Müstakimzâde Süleymân Sa'deddin Efendi, *Mecelletü'n-Nisâb*, (tıpkıbasım) Kültür Bak. Yay., Ankara.
- Mütercim Âsım Efendi, *Burhân-ı Kâti'*, TDK Yay., Ankara 2000.
- Mütercim Âsım Efendi, *el-Okyanusü'l-basît Fî Tercemeti'l-kâmûsü'l-muhît*, Matba'â-i Âmire, İstanbul 1268-1272.

- NECEFZÂDE, Yakub Kenan, (hzl.), *Sarı Abdullah, Gönül Meyveleri (Semerâtü'l-Fu'âd)*, Neşriyat Yurdu, İstanbul 1967.
- Necib Asım, “Osmanlı Târîh-nüvîsleri ve Müverrihleri-Medhal”, *TOEM*, İstanbul 1328.
- Nev'îzâde Atâyî, *Hadâ'îku'l-hakâ'ik Fî Tekmileti's-şakâ'ik*, (tıpkıbasım: A. Özcan), Çağrı Yay., İstanbul 1989.
- OĞRAŞ, Rıza, (hzl.), *Es'ad Efendi ve Bagçe-i Safâ-endûz'u*, Kültür Bak., e-kitap, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78463/esad-mehmed-efendi---bagce-i-safa-enduz.html> (erişim tarihi: 08.03.2014)
- OĞUZ, F. Sabiha, vd. (hzl.), *Mehmed Tevfik, Kâfile-i Şu'arâ*, Doğu Kütüphanesi Yay., İstanbul 2012.
- OKAY, Orhan “Tarihin Üvey Evladı: Biyografi”, *Zaman*, 2 Eylül 2001.
- OKUYUCU, Cihan-KARTAL, Ahmet-KÖKSAL, Fatih, *Klasik Dönem Osmanlı Nesri*, Kesit Yay., İstanbul 2011.
- ONAY, Ahmet Talat, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*, Akçağ, Ankara 2000.
- ÖNGÖREN, Reşat, “Tabakât (Tasavvuf)”, *DİA*, İstanbul 2010, C. 39.
- ÖZ, Mustafa, “Tabakât (Kelâm)”, *DİA*, İstanbul 2010, C. 39.
- ÖZ, Yusuf, “Tezkire (Fars Edebiyatı)”, *DİA*, İstanbul 2011.
- ÖZCAN, Abdülkadir, “Edirne Vak'ası”, *DİA*, İstanbul 1994, C. 10.
- ÖZCAN, Abdülkadir, “İsmet Efendi, Fındıklılı”, *DİA*, İstanbul 2001, C. 23.
- ÖZCAN, Abdülkadir, “Mehmed Mecdî”, *DİA*, Ankara 2003, C. 28.
- ÖZCAN, Abdülkadir, “Osmanlı Tarih Edebiyatında Biyografi Türünün Ortaya Çıkışı ve Gelişmesi”, *Nazımdan Nesire Edebî Türler*, Turkuaz Yay., İstanbul 2009.
- ÖZCAN, Abdülkadir, “eş-Şekâ'îku'n-Nu'mâniyye”, *DİA*, İstanbul 2010, C. 38.
- ÖZCAN, Abdülkadir, “Şeyhî Mehmed Efendi”, *DİA*, İstanbul 2010, C. 39.
- ÖZCAN, Abdülkadir, “Abdullah bin İbrahim-Rodosîzâde”, *Üsküdarlı Meşhurlar*, İstanbul 2012.
- ÖZCAN, Hidayet, (hzl.), *İbnülemin Mahmûd Kemâl İnal, Son Asır Türk Şairleri*, AKMB Yay. Ankara 2000, C. III.
- ÖZÇELİK, Kenan, “Müciib Tezkiresinin Orijinalliği Üzerine”, *TÜBAR*, XXXII, Güz 2012.

- ÖZGÜL, İbrahim, (hızl.), *Kara Çelebizâde Abdülaziz Efendi'nin Ravzatü'l-ibrâr Adlı Eseri*, Atatürk Üni. SBE., Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum 2010.
- ÖZGÜL, M. Kayahan, (hızl.), *İbnülemin Mahmûd Kemâl İnal Son Asır Türk Şairleri*, AKMB Yay. Ankara 2000, , C. II.
- ÖZKIRIMLI, Atilla, "Biyografi Türk Edebiyatında Gereken İlgiyi Görmemiştir", *Milliyet Sanat Dergisi*, Yeni Dizi 88, 15 Ocak 1984.
- ÖZTUNA, Yılmaz *Devletler ve Hânedânlar*, Kültür Bak. Yay., Ankara 2005.
- ÖZTUNA, Yılmaz, *Büyük Türk Mûsikîsi Ansiklopedisi*, Kültür Bak. Yay., Ankara 1990.
- ÖZTUNA, Yılmaz, *Türk Bestecileri Ansiklopedisi*, Hayat Yay., İstanbul 1967.
- PAKALIN, M. Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, MEB Yay., İstanbul 1983.
- PAKALIN, Mehmed Zeki, *Sicill-i Osmânî Zeyli*, TTK Yay., Ankara 2008.
- PALA, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Akçağ, Ankara 1995.
- PARMAKSIZOĞLU, İsmet, (hızl.), *Kazasker Mehmed Hafid, Sefinetü'l-vüzerâ*, Şirket-i Mürettibiye Basımevi, İstanbul 1952.
- PEKOLCAY, Necla, vd., *İslâmî Türk Edebiyatında Şekil ve Nev'îlere Giriş*, Kitabevi Yay., İstanbul 2000.
- POLAT, Salahattin, *Metin Tenkidi*, Marmara Üni. İlahiyat Fak. Yay., İstanbul 2010.
- RADO, Şevket, *Türk Hattatlar*, Tifdruk Yay., İstanbul 1984.
- REDHOUSE, Sir James, *Turkish And English Lexicon*, Çağrı Yay., İstanbul 1992.
- RESCHER, Oskar, *Taşköprüzâde, "eş-Şaka'iq en-No'mânijje" fortgesetzt von Alî Miniq unter dem Titel "el-iqd el-manzûm fî zikr afâdil er-Rûm"*, Mit Zusätzen, Verbesserungen und Anmerkungen nach dem Randdruck Cairo, 1310. H. und der Hs. Welîeddin 2435 übersetz, Stuttgart 1934.
- RİEU, Charles, *Catalogue of Turkish Manuscripts in the British Museum*, 1888.
- RONA, Mustafa, *20. Yüzyıl Türk Mûsikîsi*, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1970.
- RONA, Mustafa, *50 Yıllık Türk Mûsikîsi*, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1960.
- Sâkıb Mustafa Dede, *Sefîne-i Nefîse-i Mevleviyân*, Matba'a-i Vehbiyye, Mısır 1283.
- SCHMİDT, Jan, *Catalogue of Turkish Manuscripts*, Leiden 2006.
- SEHÎ BEG, *Heşt Bihişt*, (tıpkıbasım: Günay Kut), Harvard University Printing Office, Harvard 1978.

- SERİN, Muhittin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 2008.
- SERTOĞLU, Midhat, *Osmanlı Tarih Lûgatı*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1986.
- SEVGİ, Ahmet, “Garîbî Tezkiresi...”, *Yeniçağ Gazetesi*, 22.10.2010.
- SEZEN, Tahir, *Osmanlı Yer Adları (Alfabetik)*, Başbakanlık Devlet Arşivi Yay., Ankara 2006.
- SOLMAZ, Süleyman, (hızl.), *Ahdî, Gülşen-i Şu‘arâ*, AKMB Yay., Ankara 2005.
- SOLMAZ, Süleyman, “16. Asır Şuara Tezkirelerinde Nükte”, *Turkish Studies*, Volume 6/2, 2011.
- SOLMAZ, Süleyman, “Hasan Çelebi Tezkiresi’nde Mekân Tasvir ve Tavsifleri”, *Turkish Studies*, Volume 7/1, 2012.
- SÖZER, Vural, *Müzik ve Müzisyenler Ansiklopedisi*, Atlas Yayınevi, İstanbul 1964.
- STEİNGASS, F., *A Comprehensive Persian-English Dictionary*, Çağrı Yay., İstanbul 2005.
- SUNGURHAN, Aysun, (hızl.), *Kınalızâde Hasan Çelebi, Tezkiretü’ş-şu‘arâ*, Kültür Bak. e-kitap. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78466/kinalizade-hasan-celebi---tezkiretus-suara.html> (erişim tarihi: 08.03.2014)
- SUNGURHAN, Aysun, (hızl.), *Mustafâ Beyânî, Tezkiretü’ş-şu‘arâ*, Kültür Bak. e-kitap. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78462/beyani---tezkiretus-suara.html> (erişim tarihi: 08.03.2014)
- Şefik Mehmed, *Şefîknâme*, İstanbul 1282.
- Şemseddin Sâmî, *Kâmûs-ı Türki*, İkdâm Matba‘ası, İstanbul 1317.
- Şemseddin Sâmî, *Kâmûsu’l-A’lâm*, İstanbul 1316, C. I-VI.
- ŞENTÜRK, A. Atilla-KARTAL, Ahmet, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergâh Yay., İstanbul 2009.
- Şeyhî Mehmed Efendi, *Vekâyiü’l-Fuzalâ*, (tıpkıbasım A. Özcan), Çağrı Yay., İstanbul 1989.
- ŞÜKÜN, Ziya, *Farsça-Türkçe Lûgat*, MEB Yay., İstanbul 1984. , C. I-II-III.
- Tahirü’l-Mevlevî, *Edebiyat Lûgatı*, Enderûn Kitabevi, İstanbul 1973.
- TANSEL, Fevziye Abdullah, *İyi ve Doğru Yazma Usulleri III*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 1978.
- TANYERİ, M. Ali, *Divanlar Üstüne Eleştiriler*, Turkuaz Yay., İstanbul 2005.

- TANYILDIZ, Ahmet, "Sürelî Yayınlar Bağlamında Bazı Çevriyazı Sorunları", *Turkish Studies*, Volume 2/3, 2007.
- TARLAN, Ali Nihad, *Edebiyat Meseleleri*, İstanbul 1981.
- TAŞDELEN, Vefa, "Biyografi: Ötekine Yolculuk", *Millî Eğitim Dergisi* S. 172, Güz 2006.
- Taşköprülüzâde, *Osmanlı Bilginleri*, (çev. Muharrem Tan), İz Yay., İstanbul 2007,
- TAYŞİ, Serhan, (hzl.), *Cemâleddin Mahmud Hulvî Lemezât-ı Hulvî ez- Lemâ'ât-ı Ulvî*, Tercüman Yay., İstanbul 1980.
- TEK, Abdürrezzak, (hzl.), *Müstakimzâde Süleyman Sadeddin'in Risâle-i Melâmiye-i Bayramiye Adlı Eserinin Metni ve Tahlili*, Uludağ Üni, SBE, Basılmamış YL Tezi, Bursa 2000.
- TİLGİN, Nurullah, *Eyüplü Hattatlar*, Aydınlık Basımevi, İstanbul 1950.
- TOLASA, Harun, "Divan Nesri", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yay., İstanbul 1977, C. 2.
- TOPARLI Recep-ÇÖĞENLİ, Sadi, (hzl.), *Karabağlı Müctehidzâde Mehmed Aka, Riyâzü'l-âşıkîn*, Erzurum 1992.
- TULUM, Mertol, "Filolojik Çalışma ve Eski Metinlerin Neşri üzerine Görüş ve Tenkitler", *Türk Dünyası Araştırmaları*, Aralık 1983.
- TULUM, Mertol, *Tarihî Metin Çalışmalarında Usûl (Menâkıbü'l-Kudsîyye Üzerine Bir Deneme)*, Deniz Kitabevi, İstanbul 2000.
- TUMAN, Mehmed Nâil, *Tuhfe-i Nâilî - Dîvân Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, (tıpkıbasım: C.Kurnaz-M.Tatçı), Bizim Büro Yay., Ankara 2001.
- TÜRER, Osman, (hzl.), *Osmanlılarda Tasavvufî Hayat (Hediyyetü'l-ihvân)*, İnsan Yay., İstanbul 2006.
- Türk Edebiyatı Tarihi*, Kültür Bak. Yay., İstanbul 2006, C 4.
- UĞUR, Ali *The Ottoman Ulemâ in The Mid-17 th. Century, An Analysis Of The Vakâ'i'ü'l-Fuzalâ Of The Mehmed Şeyhî Efendî*, Klaus Schwarz Verlag, Berlin 1986.
- ULUDAĞ, Süleyman-KARA, Mustafa, *Evliyâ Menkıbeleri*, Pinhan Yay., İstanbul 2011.
- ULUDAĞ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Kabalcı Yay., İstanbul 2005.
- UNAT, Faik Reşit, *Hicrî Tarihleri Milâdî Tarihe Çevirme Kılavuzu*, TDK, Ankara 1984.

- UNAT, Yavuz, “Eski Astronomi Metinlerinde Karşılaşılan Astronomi Terimlerine İlişkin Bir Sözlük Denemesi”, *Ankara Üni. Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S. 11, 2001.
- UYSAL, Selçuk, *Belâgat ve Edebî Sanatlar Lügati*, Doğu Kitabevi, İstanbul 2010.
- UZUN, Mustafa, “Tezkire (Türk Edebiyatı)”, *DİA*, İstanbul 2012, C. 41.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devletinin İlmîye Teşkilâtı*, TTK Yay., Ankara 1988.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, TDK Yay., Ankara 1988.
- ÜNVER, İsmail, “Arap Harfli Türkçe Metinlerin Çevrisinde Karşılaşılan Yanlışlar, (Eski Türk Edebiyatı Kollojumu İLESAM Ankara 17-18 Ocak 1992)
- ÜNVER, İsmail, “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, *Türkoloji Dergisi*, C. XI, S. 1, Ankara 1993.
- ÜNVER, İsmail, “Eski Türk Edebiyatıyla İlgili Sorunlarımız”, *Türk Dili*, S. 500.
- YAKIT, İsmail, *Türk-İslâm Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme*, Ötüken Yay., İstanbul 1992.
- YAVUZ, Yusuf Şevki, “Taşköprizâde Ahmed Efendi”, *DİA*, İstanbul 2011, C. 40.
- YAZAR, İlyas, “Şair Tezkirelerinde Ölüm Bağlamında Dil ve Üslup Üzerine Bir İnceleme”, *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, C 11, S. 1.
- YAZAR, Nihâl, (hzl.), *Menâkıb-ı Şabân-ı Velî ve Türbenâme*, Mas Matbaacılık, Ankara 1985.
- YEKTÂ, Rauf, *Esâtiz-i Elhân*, Pan Yay., İstanbul 2000.
- YETER, Nejat, (hzl.), “Şakâ’iku’n-Nu‘mâniyye ve Zeyli’ndeki Şairlerin Biyografileri”, Gazi Üni. SBE, Basılmamış YL Tezi, Ankara 1991.
- YETİŞ, Kazım, *Talim-i Edebiyatın Retorik ve Edebiyat Nazariyatı Sahasında Getirdiği Yenilikler*, AKMB Yay., Ankara 1996.
- YILDIRIM, Nimet, *Fars Mitolojisi Sözlüğü*, Kabalcı Yay., İstanbul 2008.
- YILDIZ, Ayşe, *Eski Türk Edebiyatında Seci*, Gazi Üni. SBE., Basılmamış YL Tezi, Ankara 2002.
- YILMAZ, Kâşif, (hzl.), *Güftü ve Teşrifâtü’ş-Şu‘arâ’sı*, AKMB Yay., Ankara 2001.
- YILMAZ, Mehmet, *Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözcükler*, Enderûn Kitabevi, İstanbul 1992.

- YILMAZ, Mehmet, *Kültürümüzde Arapça Farsça Asıllı Vecizeler Sözlüğü*, Sütun Yay., İstanbul 2009.
- YILMAZ, Mehmet, *Kültürümüzde Âyet ve Hadisler*, Kesit Yay., İstanbul 2013.
- YILMAZER, Ziya “Îsâzâde Târîhi”, *DİA*, İstanbul 2000, C. 22.
- YILMAZER, Ziya, (hzl.), ‘*Îsâzâde Târîhi*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yay., İstanbul 1996.
- YÖNTEM, Ali Cânib, “Vekâyiü'l-Fuzalâ”, *Hayat Mecmuası*, Ankara 1928, III/75.
- YÜCEL, Ayşe, (hzl.), *Lalî-zâde Abdülbâkî Efendi'nin Menâkıb-ı Melâmiyye-i Bayramiyyesi*, Gazi Üni. SBE, Basılmamış YL Tezi, Ankara 1988.
- YÜKSEL, Hasan-KÖKSAL, Fatih, (hzl.), *Osmanlı Toplumunda Sâdât-ı Kirâm ve Nakibüleşraflar, Ahmed Rif'at Devhatü'n-Nukabâ*, Sivas 1998.
- ZAVOTÇU, Gencay, (hzl.), *Rıza Tezkiresi*, Sahhaflar Kitap Sarayı, İstanbul 2009.
- ZÜBEYİROĞLU, Ruhsar, (hzl.), *Mecmû'atü't-Terâcim, Mehmed Tevfik Efendi*, İstanbul Üni. SBE, Basılmamış Doktora Tezi.